

R/21949

OPERA OMNIA
 GASPARIS BAETIAE
 BAETIENSIS, ET IN SENATU
 Granatensi aduocati. De Non meliorandis ratione
 dotis filiabus. De Inope debitore creditori
 addicendo. Et de Decima tutori
 Hispanico iure praestanda.

*HAC NOVISSIMA OMNIVM
 editione addita, et ab erroribus, et locis innumeris, quibus impresso-
 rum, et correctorum incuria deprauata, ac mutilata, passim summi viri
 deprehendisse conquerebantur, singulari fide, ac studio vindica-
 ta, opera, ac diligentia Licentiatum Fernandez de Castro,
 in supremo Philippi. II. Hispaniarum Regis
 Senatu, causarum patroni.*

AD PRÆSTANTISSIMUM, ET
 integerrimum Dominum Licentiatum Paulum de Lagu-
 na, in Supremo Iustitiæ Sanctæq; ac Generalis In-
 quisitionis, ac Regij patrimonij
 rem dignissimum.

*de
 Juan de
 Alvarado*

CVM PRIVILE

Madriti, apud Ludouicum Sanctium.

Anno. M. D. XCII.

Impensis Francisci de Robles, Regis Bibliopole, ubi venundantur.

9. v. to 2-5

DE LA LIBRERIA
 DEL REAL COLEGIO MAYOR
 Reunido de Santa Cruz,
 Santa Catalina.
 E. 2.º C. 38 N. 7

2 400 40 MADE IN SPAIN

R/21949

OPERA OMNIA
GASPARIS BAETIAE
BAETIENSIS, ET IN SENATU
Granatenſi aduocati. De Non meliorandis ratione
dotis filiabus. De Inope debitore creditori
addicendo. Et de Decima tutori
Hispanico iure præſtanda.

HAC NOVISSIMA OMNIVM
editione addita, & ab erroribus, & locis innumeris, quibus impreso-
rum, & correctorū incuria deprauata, ac mutilata, paſſim ſummū viri
deprehendiſſe conquerebantur, ſingulari fide, ac ſtudio vindica-
ta, opera, ac diligentia Licentiati Fernandæ de Caſtro,
in ſupremo Philippi. II. Hiſpaniarum Regis
Senatu, cauſarum patroni.

AD PRÆSTANTISSIMUM, ET
integerrimum Dominum Licentiatum Paulum de Lagu-
na, in Supremo Juſtitia: Sanctæq; ac Generalis In-
quiſitionis, ac Regij patrimoniij
rem digniſſimum.

de
B. Juan de
Munoz

CVM PRIVILE

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 2.º C. 38 N. 7

Madridi, apud Ludouicum Sanctiur

Anno. M. D. XCII.

Impenſis Franciſci de Robles, Regis Bibliopola, ubi venundantur.

9. vto 2. 5

YO Gonçalo de la Vega escriuano de camara del Rey nuestro señor, doy fee, que por los señores del Consejo fue tassado a tres marauedis y medio cada pliego, del libro intitulado, Opera omnia Gasparis Baeça, que con su licencia le ha impresso Francisco de Robles, librero de su Magestad, como cessionario de Gaspar de Baeça. Y mandaron, que al precio, y no mas se venda, y que esta fee de tassa se ponga al principio de cada cuerpo del dicho libro, para que se sepa el precio del. Y porque dello conste, de pedimiento del dicho Francisco de Robles, y mandado de los dichos Señores del Consejo, di la presente, en Madrid a primero dia del mes de Setiembre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

Gonçalo de la Vega.

Este libro tiene ciento y sesenta y ocho pliegos, que a razon cada uno de a tres marauedis y medio, monta diez y siete reales, y diez mrs.

E R R A T A S.

Folio. 3. columna. 3. linea 3. pote, diga, potest. fo. 5. col. 3. lin. 6. quod, di, quid. fo. 6. col. 4. lin. 15. filia, di, filia. fol. 8. col. 2. lin. 7. iudicium, di iudicium. fo. 9. col. 4. lin. 2. cum filiam, di cum filia. fo. 11. col. 2. lin. 7. sininio, di, sinimia. fo. 20. col. 1. lin. 39. pro totum, di, pro toto. fo. 21. col. 1. lin. 2. augmentum, di, argumentu, fo. 27. co. 3. lin. 27. in testam, di, in testibus, & lin. 45. affectu, di, affectus. fo. 29. col. 4. lin. 36. ma. rimenta, di, matrimonio, fol. 30. col. 3. lin. 42. dotum quo, di, dotum quod. fo. 33. col. 2. lin. 15. ampli, di, amplo. fo. 67. col. 3. lin. 7. legitimatam, di, legitima, tant. fo. 71. col. 3. lin. 1. adoptium, di, adoptium, fo. 72. col. 3. lin. 19. presnit, di, Præsnit, & col. 4. lin. 46. meiocrem, di, mediocre. fo. 79. col. 1. lin. 39. egitur, di, igitur, fo. 80. col. 2. lin. 23. testante, di, testanter. fo. 84. co. 2. lin. 47. clericorum, di, clerici. fo. 106. col. 1. lin. 9. habet, di, habent, fo. 129. col. 3. lin. 26. dilacerandum, di, dilacerandum, & col. 4. lin. 17. ab obseruata, di, obseruata. fol. 145. col. 3. lin. 41. illaqueatum ex, di, illaqueatum es, f. 148. co. 3. lin. 16. eximondi, di, eximendi, & col. 4. lin. 31. alieno, di, alieno. fo. 149. col. 1. lin. 55. lucurium, di, lucrum. fo. 153. col. 2. li. 49. si eo, di, si ea. fo. 158. col. 1. lin. 12. sententia, di, de sententia. fo. 168. col. 1. lib. 6. dubitare, di, ditare. fol. 169. col. 4. lin. 34. o. fin. di, adde. ff. fol. 170. col. 1. lin. 6. censetur, di, cenfeatur, fo. 171. co. 2. li. 28. lege. C. di, lege. i. C. fo. 190. col. 4. lin. 46. muti, di, mutui, fo. 191. col. 3. li. 7. pius est, di, prius est. fo. 202. col. 4. lin. 40. renuntians, renuntiantis, fo. 209. co. 2. lin. 25. in si, di, in lege si, fo. 229. col. 2. lin. 47. appellate, di, appellat, fo. 273. col. 3. lin. 19. auferret, di, auferret, fo. 283. col. 4. lin. 37. suffragentur, di, sufragatur, fo. 3. 2. col. 33. lin. 20. intelligitur, di, intelligebat.

*Lic. Christoual
de Orduña.*

POR Quanto por parte de vos Melchior de Baça vezino de Granada, nos fue fecha relación que nos vos auíamos prorrogado los priuilegios de los libros de non meliorandis filiabus dotis rationis, y del libro de decima tutori, Hispanico iure præstada, y del libro de inope deuitore creditoribus addicendo, por tiempo de diez años, los quales eran passados en los libros de non meliorandis filiabus dotis ratione, y de decima tutori, Hispanico iure præstada, y el priuilegio, y prorrogacion del libro de inope deuitore creditoribus addicendo, se cumplia a veynte y dos de Octubre deste año de ochenta y nueue, como constaua de las dichas cédulas, y priuilegios de que hazia presentacion, y porque los dichos libros eran muy vtiles y necesarios, y porque se auia passado mucho trabajo e ocupacion en los imprimir, nos suplicastes os lo mandassemos prorrogar por otro termino de nueue años, o como la nuestra merced fuesse: Lo qual visto por los del nuestro Consejo fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cédula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual os prorrogamos y alargamos el termino contenido en los dichos priuilegios que anfi dimos para imprimir los dichos libros que de sufo se haze mencion por otros seys años mas, los quales corran y se quenten desde aquel cumplido, durante los quales damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes para que los pueda imprimir, con que despues de impresos, antes que se vendan los traygais al nuestro Consejo juntamente con los originales que en el fueron vistos, que van rubricados y firmados de Pedro Capata del Marmol nuestro escriuano de Camara, y vno de los que en el nuestro Consejo residen, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a ellos, o traygays fe en publica forma, en como por corretor nombrado por nos se vio y corrigio la dicha impresion por los dichos originales, y se corrigio cõforme a ellos, y que quedaran anfi mismo impressas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que anfi fueren impressos, y se os tasse el precio que por cada volumen huuiere de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, y vender, so pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualesquier libros moldes y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el denunciador. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente y oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles, de la nuestra casa, y Corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistēte, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares, de los nuestros Reynos y Señorios, asy a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cédula y merced que asy vos hazemos, y contra el tenor y forma della ni de lo en ella contenido no vayan, ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en San Lorenzo a veynte y seys dias del mes de Julio de mil y quinientos y ochenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor:

Iuan Vazquez.

AD PRÆSTANTISSIMUM, ET
integerrimum Dominum Licentiatum Paulum de Laguna,
na, in Supremo Iustitiæ: Sanctæq; ac Generalis In-
quisitionis, ac Regij patrimonij Senato-
rem dignissimum.

MELCHIOR BAEZIA.

LORVERUNT bonarum artium discipline
(incorrupte index) sub tutela optimorum Principum,
quorum gratia, et benevolentia semper effectum
est, unumquemque virum, adeo laboriose insudasse, atque
in vigilas, ut vires supra modum infirmaret, atque
deficeret. Excelluit Plato, studio Dyonisij, Alexandria
Philosophia Principis: Flacusque, Macenatis: et vetustissimis
illis Philosophis qui tot retro seculis florentes adolescentiam discipli-
nis instituerunt, et acutissimi ingenij acie, obtrusas nature cau-
sas scrutati sunt. Plurimum tribuerunt Principes Aegyptiorum, Pro-
phetis: Per sarum, Magis: Assyriorum, Chaldeis: Indorum, Gynnosopti-
stis: Barrianorum, Samaneis: Gallorum, Druidis: Scitarum, Anachar-
si: Salmoxi: Thracum: Prætereaque Poete (in quorum figmentis, et ar-
cana natura, et mores hominum delitescunt) Mercurium (quem elo-
quentia Deum coluere) diuum nuntium, et interpretem confixerunt,
eam tali cõmento veritatem recondentes, sapientes viros, facundia, et
doctrina copia: ut fauorem procerum, nunquam non, fuissent promeri-
tos, atque nactos. In pulchra re hac, animum exercenti emissurusque in
publicum hac secunda aditione, Gasparis Baetia fratris mei opera
que adhuc extant, tu vnus ante omnes occurristi. fortuna eximij dotibus
ornatus, cui hæcce vigilas dicarem: tum propter generis antequam nobi-
litate præ excellentis iudicij vim, tum quoniam publico omnium iudicio,
nemo te Christiana probitate expectatior, nemo doctrina admirabilior,
nemo generosis moribus ornatior, hac ætate nostra conspectus sit; verè
enim virtutis, grauis exornator, istius dignitatis verum fructum existi-
mas: esto semper istius animi (clarissime Senator) in ætate virtute: sic ite-
ad Altra. Erit tibi hoc apud posteros, et apud omnes cognitum orbis
maximè

maximè gloriosum. Auctoritas propterea tres illas rerū publicarum species, Regnum, Aristocratiam, Politiamq; vel ex hoc fateri iam conuenit, quod rem etiam literariam qua Regnorum bases fulciuntur, Reges insistentur, Monarchia sustentantur, Oprimatū status fouetur, Censu potestas intenditur, tuis studijs, ac literis plurimum foues, moribus illustras, auctoritate, sustines, studiorum candidatos nō solum pramijs exortaris, sed liberalitate demereris, humanitate alicis, auctoritate foues, splendoreq; ornas, & illustras. Illud uero plecare feceris, si opuscula hec ab alumno tuo, quem sub tua protectione foues, Licenciato Fernandez de Castro, suo candori, & integritati restituta, ingenueq; tibi dicata alacriter, & generose, (ut spero) susceperis. Non dubito quin id sis facturus: cum virtute animi, uita innocentia, & Christiane integritatis laude, uniuersos nostræ ætatis uiros; merito omnium consensu gloria plenus antecellas. Ea igitur animi magnitudine, & humanitate accipias qua tuorū negotia, & res suscipere, & feliciter tractare, soles: qua, si a natura (ut in Lelio, Marcus Cicero scribit) hæc proficiscitur, & totum in animorum consensu, pari amore, matuaq; uoluntatis similitudine collocatū est, qua ratione potest effici, ut amor, in quo nihil fictum, nihil simulatum, nihil technis inuolutum esse potest, ab utilitate, qua per sepe etiam percipitur, ab his qui simulatione amoris colluntur emanare possit: secundum Philosophorum sententiā, dictans. Sennum tota inuoluntate, qua in hominibus est, usu aliquo cognita; efficere, ut inter quos id accidit, amor exoritur incredibilis. Acceperat nondum frater meus charius ad trigessimū ætatis annum; qua ætas laborum omnium est tollerantissima. Erat autem (præter ætatem) peculiari quadam natura dote, literarū laboris & appetens, & patiens, quod nesciebat, discere auidè: qua secebat, docebat libenter, & candidè in omni qua nūc in scholis traditur Aristotelica Philosophia, eo progressus, ut cū summis etiam cōgredisset; magnā in super Theologica rei partem asecutus: in Geographia, in Historijs absolutus, in Iure cōsultorum libris diligentissimè uersatus (testes sunt libri quos adidit) deniq; nullum est genus literarum in quo ille nō fuerit diligentissimè uersatus: moribus alacribus, ac festiuis, ac prorsus omnium horarū homo, ingenium integritati natū. Itaq; ut hac nostra uide orta est se reuertatur oratio, per multa etiam adsunt, qua capitalibus causis conueniunt (qua etiam taceo) ut hac opera tuo nomine insignirentur: exiguum inquires, fateor? Sed uelim expectes, & respicias animum, nota, qua si perpendatur, nulla maior uidebitur, gratissimumq; dices.

Interim

Interim, ut me in intimum tuorum familiarium numerum: ascribere, ne aueris, hos labores æneis caracteribus imprimendos curauimus, ut doctissimi quique uiri abs te susceptos, charius legant. Deum uero Optim. Maxim. obsecro, & obtestor, ut fauste, feliciter, & prosperè, peracto huius periculosa navigationis humana cursu, in tutissimum illum, summa, & sempiterna felicitatis accipiat. Vale unica Iuris, Iustitiæq; mea spes.

L I C E N C I A T I F E R N A N D E Z
de Castro Carmen ad Autorem.

Floriferos refferunt, festiua poemata campos,
 Frugiferum reddunt, scripta senera solum.
 Laudantur varijs redolentia floribus arua,
 Sed magè qui fructus gignit amoenus ager
 Docte, tuis GASPARE scriptis inascitur omnis
 Copia Poemona, Choridos atq; Dea.
 Mille quibus ueterum repleta volumina partus
 Hic liber omnigenos, ut nouus hortus habet.
 Exulit in Calum Alcidem, non immemor ætas,
 Thuraq; cum precibus uitaq; sepe dedit.
 Et quantum Alcides nodoso stipite, tantum
 Præstitit hic clari, uiribus ingenij.
 Ingenium tibi deficiet, si dicere laudes
 Fortè uiri immensas, longius ausus eris.

A Loifij

A LOISII BARAHONE DE SOTO
 Lucinensis Gasparis Baetij Iuriconsulti clarissimi tumulum
 Epitaphium Toscana scansione conditum,
 quod vulgo dicitur.

S O N E T O.

ECce membra, qua spiritu divino,
 Per spicaci iudicio, alta memoria,
 Viguere quondam, iacent sine gloria:
 Sarcophago maiori ornatus digno.
 Hoc tegitur Baetius, Casarino,
 Pontificioq; iure, & oratoria,
 Magnus, & magnus in Hispana historia,
 Magnus sermone Betico, & Latino.
 Vos Musa, vosq; charites, vos Diva,
 Dauricola, qua tempora videnti
 Virtutum filio redimistis lauro,
 Estote modo numine praesenti,
 Tuq; Eliberius honos laude viue
 Quae in tumulo est praestantius ostro, & auro.

IN GASPARI BAETII IURISCONSULTI CLARISSIMI LAudem, Doctoris Ioannis de Arenas Theologi Epicedyon.

HAEC quicumq; vides auctoris scripta disertis,
 Perlege diuinum candide lector opus.
 Debita namq; inopè monstrat sine pòdere numini,
 Soluere dum cedat quis cares ipse bonis.
 Et vacuis pendit loculis sua debita egenus,
 De nihilo exsoluens era aliena suo.
 Pauperibus ditem miseris hunc carpe thesaurum.
 Carcere ne & vinculis creditor angat eos.
 Commoda praeterea liber hic dat plura legenti.
 Consultus iuris, indibusque simul.
 Namque Fori legem celebri de iure notatam,
 Doctor mirificis explicat iste modis.
 Insuper implicitos sensus exponit aperte,
 Pars prior hanc fuerat mors negat huic comitem.
 Condiderat primum memoranda volumina Doctor,
 Egregius sapiens religione pius.
 O foelix tanto talique Beatia alumno.
 Foelices talem qui genuere patres.
 Eternum peperit nomen sanamque perennem,
 Et generi & patri patribus, & soboli.
 Plurima doctrinae nobis monumenta reliquit:
 Ingenij eximij pignora certa sui.
 Transtulit historias Pauli cui nomen Ioui,

Sermonem in nostrum dulcitur è latio.
 Quae aprisaeis Iouis saeculis ad tempora nostra
 Tradidit, interpretis noster, & auctor habet.
 Eiusdem bello illustrium nouagesta virorum.
 Foelici calamo transtulit Elogia.
 Plura reliquisset sancti documenta laboris.
 Mors immaturè, ni rapuisset eum.
 Viueret (ò vitanam) longe his maiora dedisset,
 Doctrinae insignis commoda terricolis.
 Eripuit festina virum maiora parentem,
 Parca ferox vite dulcia filia scidit.
 Cur mors dira virum properasti excerpere tantum.
 Inuida cur mundo lumina clara rapis?
 Theologus, atque Sophos, utroque iure peritus,
 Virtutis specimen, splendor & artis erat.
 Terrasque, tractusque, maris, motusque polorum,
 Concentus omnes, nouerat, & numeros.
 Omnia quae deceant sapientem certius illa
 Norat quam digitos, unguiculosque suos.
 Quid memorem pietate Dei tam pectora plena,
 Ut dicas totus religiosus erat.
 Est tamen ante diem fato praeruptus acerbo,
 Gloria non moritur fama, decusque manent.
 Dumque legent docti doctissima scripta minores,
 Auctoris tanti gloria perpes erit.
 Denique doctrinae meritis virtutibus auctis.
 Cessit ab humanis rebus ad aethereas.

I N D E X

I N D E X C A P I T V M

Tractatus de non meliorandis.

QVANTVM De Iure
 Regio & ciuili, pater filiae
 posset dare in dotem, ante
 conditam istam legem &
 vsque ad quam summam, cogi posset.
 Hodie autem, quantum dare possit,
 & debeat, & quot in rebus haec lex
 corrigat Ius commune, & Regium.
 Cap. 1. fol. 2.

An dispositio huius legis valida sit, &
 an iusta, & aequa, & qua ratione pro-
 dita fuerit. Cap. 2. fol. 8.

An filia dotis ratione meliorari possit
 in minori summa, quam tertia, & quin-
 ta pars bonorum, scilicet in particula
 ultra legitimam: & an saltim admitta-
 tur melioratio, quando non exceditur
 summa hic praescripta. Cap. 3. fol. 15.

An haec lex practica sit in eo, qui
 non habet redditus annuos, & quid
 si sint reddimibiles, vel ad vitam, an
 standum sit praescriptioni huius legis.
 Cap. 4. fol. 17.

An haec lex locum habeat quando pa-
 ter constituit, vel auget dotem filiae
 iam maritatae, & an ex augmento rei
 paternae filia possit petere augmentum
 dotis. Cap. 5. fol. 19.

Si nullus extat masculus, an filia dotis
 ratione meliorari possit, & an sal-
 tim hoc admittatur quando mascu-
 lus non extat, & omnes filiae sunt
 nuptae praeter eam quae dotis ratio-

ne melioratur. Cap. 6. fol. 23.

An haec lex habeat locum in filio mascu-
 lo, & an seruanda sit in nepte, ex mascu-
 lo, & in neptibus, & auo. Cap. 7. f. 42.

An haec lex seruanda sit in filiabus no-
 bilium habentium primogenia alie-
 nari prohibita, ita quod si non possint
 filias meliorare dos non sufficiet ad
 alimenta filiae, & an filio spurio ultra
 quintam bonorum partem dari po-
 sit, si quinta alimentis non sufficiat.
 Cap. 8. fol. 29.

An filia vnica dotis ratione meliorari
 possit, & an melioratio reuocetur:
 alij liberi post nascantur, & quatenus
 reuocetur, an scilicet pro legitima de-
 nuo nati, relicta tertia, & quinta parti
 filiae meliorate, an verò in totum re-
 uocetur, ita quod dotata, & denuo na-
 tus sint aequales. Cap. 9. fol. 34.

Quid si post dotem filiae constitutam
 ceteri filij moriantur, aut ex delicto
 vel monachatu non succedant, au-
 quia paternis facultatibus renuntia-
 runt, vel meliorationem consenserunt
 an valeat melioratio dotis nomina-
 facta. Cap. 10. fol. 42.

An mater possit filiam meliorare dotis
 ratione, & an pater, & mater simul da-
 tando possint excedere praescriptionem
 huius legis, & an saltim filia ultra sum-
 mam huius legis accipiat quando ha-
 bet bona matris, vel aliunde quaesita.

¶ & c.

& an dos de per se secreto data à matre peti possit soluto matrimonio.

Cap.11.fol.54.

An hæc lex practicanda sit in dote quã filius constituit matri, vel fratre forori. Cap.12. fol. 63.

An dispositio huius legis, seruanda sit, si omnes filij, & filie sint naturalis, an scilicet tunc pater vel mater possint filiam dotis ratione meliorare, & an fratres naturales, vel legitimati, vel adoptati, impediant filiam vnicam legitimam meliorari dotis ratione. Cap.13. fol. 69.

Dispositio huius legis, an seruanda sit in dote quæ datur monachæ monasterium ingredienti. Cap.14. fol. 71.

An filia eius qui societatem bonorum omnium contraxit possit dotari de bonis societatis, vltra summam hic præfinitam, & quid in dotata à iudice vel tutore. Cap.15. fol. 74.

An dispositio huius legis locū habeat in dote quæ datur secundo loco filie secundo nubenti. Cap.16. fol. 77.

An pater possit meliorare dotis ratione filiam de se bene meritam vel patrem donationem in se conferentem. Cap.17. fol. 81.

An præfinitio huius legis locū habeat, quando filia se ipsam dotat incio aut inuito patre. Et an dos quam constuprator dat virgini deflorare possit excedere summam hic præfinitam. Cap.18. fol. 83.

An locans matrimonio filiam, possim filio eius primogenito nascituro, donationem immensam conferre, comprehendentem tertiam, & quintam bonorum partem. Cap.19. fol. 85.

An filia meliorari possit dotis ratione

in testamento & generaliter extra contractum inter viuos an meliorari possit. Cap.20. fol. 87.

An melioratio facta dotis ratione, valeat si fiat ante nuptias, & an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inualidum. Cap.21. fol. 89.

An pater supra summam hic præfinitam, possit dotis nomine promittere se vocaturum primo loco filiam ad successorem primogenij à se instituendi, primo inquam loco post filiū masculinum in quo primogenium instituit. Item an censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, vt non deducatur portio ad maioratum. Cap.22. fol. 92.

An pater possit dotis nomine meliorare filiam si habeat ex liberalitate regia, rem in qua eam meliorat, & quid si ratione dotis ei renuntiat Committatum, vel Ducatum, an si excedatur legitima ressecanda sit dotis præstatio. Cap.23. fol. 93.

An supra legitima pater possit remittere genero ius quæsitum, vel quærendum, & quid si non sit liquidum. Cap.24. fol. 94.

An melioratio dotis ratione valeat, si ita fiat vt incertum sit an ad filiam dotatam an verò ad ceteros filios pertinere debeat, & an computandum sit quòd filie vel genero præstatur in poenam vel interesse dotis non solutæ. Cap.25. fol. 95.

An censeatur meliorata filia, cui præter summam hic præfinitam datur in dote ius patronatus, vel officium aliquod marito puta tabellionatus, vel decurionatus, & an saltem liceat patri meliorare

meliorare filiam, ex fructibus rerum suarum. Cap.26. fol. 97.

An melioratio dotis ratione facta, valeat, si summa excedens legitimam, sit modica. Cap.27. fol. 98.

An cum tractatur de computanda substantia paterna, vt videatur an dos contineat meliorationem, deducenda sint, quæ pater debet. Cap.28. fol. 99.

An meliorans filiam dotis ratione peccet mortalitèr, & an melioratio confirmetur iuramento, & an ipsa filia possidens dotem, tuta sit in conscientia. Cap.29. fol. 100.

Quod nõ admittitur fraus aduersus hæc legem, & quot modis possit excogitari. Cap.30. fol. 102.

Quod tempus sit inspiciendum vt intelligatur, an filia sit meliorata, & vt melioratio vel corruat, vel valeat, et quid si data dote pater diues egestate præmitur, an diminutis facultatibus patris diminuatur dos. Cap.31. fol. 104.

An melioratio dotis ratione facta, reuocari possit constante matrimonio, & an si reuocetur maritus possit denegare solutionem arrarum. Cap.32. fol. 105.

An meliorata dotis ratione, teneatur restituere rem cum fructibus, & quatenus reuocetur dos immodica, an in totum, an verò pro parte quæ excedit. Cap.33. fol. 108.

An pater qui dotis ratione meliorauit filiam possit factum proprium improbare, & an filij viuo patre possint impugnare, & rescindere meliorationem, & an cursus long, vel longissimi temporis impediatur ne melioratio possit improbari. Cap.34. fol. 110.

An fideiussor obligans se cum patre teneatur pro melioratione, dotis ratione facta, & quid in correo simul & principaliter obligato cum patre. Cap.35. fol. 112.

Quid significant verba huius legis. *Lo que mas diere lo aya perdido.* Et si petatur executio ex contractu dotis, an gener debeat probare non oriri meliorationem ex constitutione dotis, ac denique in huiusmodi tractatu cui incumbat onus probandi. Cap.36. fol. 114.

An hæc lex obseruari debeat etiam si in contrarium ad sit rescriptum principis. Cap.37. fol. 118.

F I N I S.

INDEX TRACTATUS DE Non meliorandis.

A

Actus nullus ex defectu solemnitatis
nō conualescit, nisi postea ratificetur.
fol. 57. nu. 83.

Arrogatis, seu adoptatis debetur legiti-
tima. fol. 71. nu. 25.

Appellatione dotis venit dos, quæ si-
liæ monachæ datur. fol. eod. nu. 8.

Abbatissa non potest plus petere, quam necessarium est
alende moniali. fol. 74. nu. 30.

Alimenta præstanda à p. tre, etiam si filia propria culpa
bona amiserit. fol. 79. nu. 27. ad fin.

Arras, an possit dari ultra decimam partē bonorum an-
te matrimonium. fol. 88. nu. 14. & fol. 129. nu. 1.

Alienabilis res semel facta, perpetuò manet alienabilis.
fol. 92. nu. 6.

Arra, an possit cum iuramento dari ultra summam præ-
finitam. fol. 100. nu. 4. & nu. 6.

Arrarum solutio, an reuocari possit, si dos reuocetur,
& quid si reuocatur, qui. immodica. fo. 107. n. 18.

Alimenta, an danda iuxta dignitatem. fo. 33. nu. 33.

Auus, an possit meliorare dotis ratione. f. 27. nu. 28.

Authenticæ res, quæ, an sit correctæ per hanc legē. fol. 320
num. 25.

Actum ipso iure nullum potest agens improbare. fol.
57. nu. 82.

B

Bona mulieris dotalia, an pro dote filia possint
alienari. fol. 55. nu. 47.

Bona minoris alienari possunt pro sorore dotari
da. fol. 66. nu. 29.

Bona restitutioni subiecta alienari possunt ad dotandas
filias. fol. 29. nu. 3.

Benemeritorum ratione potest filia meliorari. f. 81. n. 10

C

Contractus factus a muliere absque licentia vi-
ri, valet, si viro sit proficiuus. fo. 56. n. 54.

Contractus factus inter filiam nuptam, & pa-
trem, absque viri licentia non valet. fo. 56. nu. 56.

Coniunctio sanguinis facit præsumi donationem. f. 61.
num. 142.

Correus debendi obligatus ex causa lucratiua, non re-
petit a correo, etiam si soluat. fo. 64. nu. 5.

Correus obligatus simul cum eo ad quem onus perti-
net censetur fideiussor. fol. 64. nu. 6.

Census necessarius non inducit donationem. fol. 75. n. 16

Congrua dos relinquatur arbitrio iudicis, & quid iu-
dex inspicere debeat. fo. 76. nu. 18.

Causa non dicitur pia, quando præiudicium sit alicui
fol. 81. nu. 6.

Contractus inter viuos factus in testamento, an possit
reuocari. fol. 88. nu. 16.

Causa onerosa, quæ sit. fol. 9. num. 19.

Constante matrimonio, an reuocetur dos immodica. fol.
106. nu. 2. Et quid si gener est dolo deceptus. nu. 13.
& 14. fol. 107.

Conditio si sine liberis decesserit, non videtur de-
fecisse si quis habeat filios naturales. fol. 44. nu. 28.

Consensus filij, ut mater transeat ad secundas nuptias
ad hoc, ut possit excedere præfinitionem. l. hac edi-
ctali non est sufficiens. fol. 46. nu. 58.

Consanguineus præter præsentiam, & taciturnitatem
debet facere aliquem actum, ut videatur consentire.
fol. 48. nu. 85.

Consensus & approbatio meliorationis eis solum no-
cet, qui approbant. fol. 48. nu. 89.

Contractus celebratus sine consensu Episcopi ab eccle-
sia reconvalescit, si per partes approbatur, & Epi-
scopus ratum habeat. fol. 48. nu. 98.

Cursu temporis non obstante dos immodica reuocari
potest à filijs, vel eius heredibus. fol. 111. nu. 12.

Correus obligatus pro dote immodica cum patre, an
teneatur. fol. 113. nu. 12.

Consensus filiorum validat meliorationem ratione do-
tis, & qualis esse debeat. fol. 48. nu. 94.

D

Donatio constante matrimonio facta à matre filia
non valet. fol. 56. nu. 64.

Dotis constitutio a matre in scio, vel inuito pa-
tre facta, soluto matrimonio an teneat. fo. 57. n. 68.

Dominium quæstorum constante matrimonio, transit
in uxore ipso iure absque apprehensione. f. 59. n. 105

Dominium, & possessio acquisitorum, constante matri-
monio, pertinet ipso iure ad uxorem. fo. 59. nu. 120.

Dos soluenda est de lucris, quando maritus solus dota-
uit. fol. 60. nu. 128.

Dos soluenda est de bonis patris, etiam si pater dicat se
dotare de bonis paternis, & maternis. f. 61. nu. 142.

Dotans filiam de suis, & maternis, quando teneatur de
suis. fol. 62. nu. 154.

Dotans filiam de proprijs, & mortuæ matris bonis, sol-
uere debet de proprijs, etiam si sit dos excessiua. fo.
62. nu. 157. & nu. 158.

Dos congrua quæ sit. fol. 2. nu. 3. & fol. 4. nu. 13.

Dotare potest pater unam filiam in plus quàm aliam, dū-
modo legitima aliorum filiorum non minuatur. f. 62. n. 159

Dos constituta à filiofamil. sorori, tenet, considerandū
tamen an constituat id ad quod pater reueretur of-
ficio iudicis. fo. 64. nu. 9. Et si excessit patris. ibidē.

Dotis constitutio facta alij quam filia, dicitur mera do-
natio. fol. 67. nu. 35.

Donatio ad dotē facta à fratre sorori, vel a sorore fra-
tri ad nuptias, reuocatur ex superuenientia liberorum
fol. eod. nu. 35. sed limitatur si dotaret sororem ege-
nam, & consanguineam. nu. 36.

Dos

Index Tractatus de non meliorandis.

Dos sororis, quæ congrua dicatur. fo. 67. nu. 34.

Donatio prohibita inter patrem & filium valet, si fi-
lius sit naturalis. fol. 69. nu. 9.

Dos, ut iudicetur congrua, vel incongrua, quod tempus
sit inspiciendum. fol. 104. nu. 77. Et quid si sit pro-
missa à paupere. fol. 105. nu. 10.

Dos data an reuocetur, si pater post sit pauper. fo. eod.
num. 8.

Dos quando data extat, secunda dos, pro secundo ma-
trimonio peti non potest. fol. 85. nu. 15.

Donatio inter cōiuges, an retineri possit in conscien-
tia. fol. 100. nu. 3.

Dos prima quando consumpta est, an pater possit secu-
do filiam dotare nō obstante lege Regia. f. 78. n. 17

Dos si est amissa, absque culpa filia, pater tenetur secu-
do dotare iuxta communem opinionem. fo. 79. n. 22.

Dos propria culpa amissa imputatur in legitima. fol.
79. nu. 25.

Donatio remuneratoria deducenda est, veluti æ alie-
num cum sit computatio tertie, & quinte partis. fo.
81. nu. 3.

Dos data à patre propter benemerita censetur aduen-
titia. fol. 81. nu. 4.

Donatio prohibita inter maritum & uxorem, & inter
patrem & filium, valet ratione remunerationis. fol.
82. nu. 13.

Donatio remuneratoria non censetur donatio sed de-
biti solutio. fol. 82. nu. 14.

Dotis ratione meliorari potest filia benemerita. fo. eod.
num. 17.

Dos quam constuprator dat virgini, an possit excedere
hanc legem. fol. 84. nu. 9. & 10.

Donatio in contractu matrimonij fieri potest in fauore
filij nascituri ex matrimonio. fol. 85. n. 6. ad finem,
& num. sequent.

Dotata, an dicatur dotata in testamento. fo. 87. nu. 4.
& num. 11.

Donare prohibita an donare causa mortis possit. f. 88
num. 21.

Dotem in testamento legatam dans in vita, an iterum ex
testamento debeat. fol. 89. nu. 24.

Dotis actio etiam iure Regio communis est patris, &
filia ante matrimonium & relationem filia. fo. 91.
num. 18.

Donatio ad matrimonium reuocari potest antequam ma-
trimonium sequatur. fol. 91. nu. 20.

Dotis ratione, an pater possit præter legitimam vocare
filiam ad successionem primogenij ante alios filios. fo.
92. per totum.

Dotis ratione, an possit pater disponere, ne primoge-
nium, quod instituit deducatur ex dote filia, cui dat
legitimam in dotem. fol. eod. num. 8.

Dotis ratione an possit meliorari filia in re, quam pa-
ter habuit ex Regia liberalitate. folio. 93. &
94.

Dotis ratione an possit pater viuens renunciare Com-
mitatum, vel Ducatum. fol. 93. nu. 4.

Dotis ratione, an supra taxam possit remitti ius quæ-
situm, vel querendum, & quid si non sit liquidum. fo-
lio. 94. cum sequent. num. 24.

Dotis ratione potest supra taxam remitti ius illicitum,
competens aduersus generum. fol. eod. nu. 3.

Dotis ratione an possit fieri ita melioratio, ut incertū
sit, an ad filium, an ad dotatā pertinere debeat. f. 95.

Donatio alias prohibita, permittitur si incertum est ad
quem pertinere debeat. fo. eod. num. 3.

Dotis ratione an videatur meliorata, illa cui supra ta-
xam soluitur pecunia ratione dotis nō soluta. folio.
96. nu. 7.

Dotis non soluta interesse peti potest, & quantum. fo-
eod. num. 7. cum sequent.

Dotis ratione an supra taxam dari possit ius patrona-
tus, vel tabellionatus. fo. 97. nu. 1. cum sequent.

Dotis ratione an melioretur filia ex fructibus rei pa-
ternæ. fol. eod. nu. 9.

Dotis immodica in parua summa an reuocanda. folio.
98.

Debita prius deducenda facienda computatione rei
fol. 99.

Dos immodica an reuocetur constante matrimonio. fo-
lio. 106. nu. 1. cum sequent.

Dos congrua dicitur arbitrio iudicis. fol. 3. nu. 7.

Donatio inofficiosa non reuocatur ante patris mortē.
fol. 41. nu. 99.

Dotem aureorum mille, multi scripserunt magnam re-
& nomine esse, etiam Comiti. fol. 3. n. 9. in. 4. colum.
& fol. 14. nu. 7.

Dos non est parua si ad victum, & vestitum sufficit. fo-
lio. 3. col. 4. nu. 9.

Dos minui potest lege, vel statuto, & etiam in totum
tolli. fo. 4. col. 3. nu. 13.

Dos succedit loco legitima. fo. 5. nu. 15.

Dos excedens legitimā dicitur inofficiosa. fol. eod. col.
4. num. 19.

Dos dicitur competens, etiam si sit minor legitima, fol.
6. col. 3. ad fin. nu. 20.

Dos data à patre indubio præsumitur congrua. fol. 7.
col. 1. num. 26.

Dotis ratione pater non potest dare filia ultra legitima
mam tantē neq; expressē. Quinimò nec ipsam legitima
mam si excedatur summa in ista lege præscripta. f.
8. num. 31.

Dos ne præiudicaret legitimæ cæterorum filiorum ante
istam legem diffinitum erat. fol. 9. num. 6.

Dignitas personæ ex facultati estimatur. f. 14. n. 34.

Dos filia secundum facultates patris inspicienda est
fol. eod. nu. 35.

Dos immodica adeo odiosa est, ut regnū non transeat
qui cum regina nubit. fol. eod. nu. 37.

Dotis ratione, an meliorari possit filia in minori parti ta-
cula, quàm tertia, & quinta pars bonorum. fol. 154
num. 1. per totum.

Dos

Index Tractatus de non meliorandis.

Dos excedens legitimam non tamen excedens, summam in hac lege contentam, an dari possit. fol. eod. nu. 7.
 Dispositio huius legis an seruanda sit in eo, qui nullus habet redditus. fol. 17. nu. 1.
 Dotare cogitur pater progeniem. fol. 27. nu. 20.
 Dotis praesinitio quam secundo nubens potest dare marito secundo est seruanda, siue dotem det ante matrimonium contractum, siue post. fol. 21. nu. 21.
 Dos maior debetur uirgini, quam nuptae. fol. eod. n. 22.
 Dotem filiae datam, an pater possit augere, quia creuerunt facultates. fol. eod. nu. 24. cum sequent.
 Dotis date tempus non inspicitur ad hoc, quod dicatur in officiosus, sed inspicitur debet tempus quod filia uult. fol. eod. num. 26.
 Dos si ex rebus primogenij tam parua est, ut non sufficiat alimentis potest augeri ex rebus ipsius primogenij. fol. 33. nu. 35.
 Dos data filiae unicae quae excedit tertiam & quintam bonorum, quatenus reuocetur natis alijs filijs. fol. 36. nu. 32.
 Donatio etiam amplissima facta filio unico non reuocatur, nisi usque ad legitimam recens nati. fol. eod. nu. 33. cuius contrarium in num. 54.
 Donatio facta unico filio reuocatur natiuitate filij quoad legitimam filij de nouo nati. fol. 37. nu. 38.
 Donatio facta filio unico reuocatur in totum per natiuitatem aliorum filiorum, & omnes debet equaliter succedere. fol. eod. nu. 40.
 Donatio facta filio unico de tertio, & quinto reuocatur natiuitate alterius filij, quoad tertiam, non quo ad quintam. fol. eod. nu. 46. cum seq.
 Donatio facta extraneo iure Regio non reuocatur in totum natis filijs. fol. 38. nu. 57.
 Donatio facta a patre extraneo, si filius nascatur, donatio valida manet, quoad quartam bonorum partem. fol. 39. nu. 62.
 Dos an taxari debeat secundum formam nostrae legis, quando superuenit alius filius ita quod nulla sit melioratio, sed tertia & quinta. fol. eod. nu. 63.
 Donatio dotis causa in totum non reuocatur per superuenientiam filiorum. fol. eod. nu. 64.
 Dos an conferenda cum fructibus. fol. 108. nu. 4.
 Dos immo licet an reuocetur cum fructibus. fol. eod. nu. 3. cum sequent.
 Donatio quae reuocatur ex filijs non conualescit, etiam si filij postea moriantur. fol. 43. nu. 10.
 Donatio facta a patre reuocatur natiuitate filij, etiam si statim moriatur. fol. 44. nu. 23.
 Decisio nostrae legis cum loquatur in melioratione oportet alios filios posse succedere, respectu enim eius qui succedere non potest, non dicitur meliorata. fol. eod. num. 32.
 Deficientibus, vel non succedentibus fratribus, vel sororibus, an pater ipse possit immodicam dotis praestationem improbare aduersus generum. fol. 45. n. 41.
 Dos constituta ab uxore constante matrimonio sine li-

centia mariti non debetur. fol. 54. nu. 24.
 Dos data a solo patre soluenda est de bonis acquisitis constante matrimonio. fol. eod. nu. 35.
 Donatio inter maritum & uxorem prohibita valet pro dotanda filia. fol. 55. nu. 39. nec obstat, quod. nu. seq.
 Dos immodica data presentibus fratribus, an eis praesentibus iudicet. fol. 43. nu. 82.
 Dos constituta filiae post nuptias a patre an possit excedere taxam. fol. 20. nu. 8.
 Dos constituta constante matrimonio, etiam si nulla praecesserit promissio, dicitur proprie dos. fol. eod. nu. 11.
 Dos constitui potest ab uxore constante matrimonio, si tamen dos modum excedat marito congruentem censetur liberalis donatio, & ideo dotis constitutio non valet. fol. eod. nu. 16.
 Dos sicut constitui potest ab uxore constante matrimonio, an constitui possit arra a marito. fol. 21. n. 18.

E

Extraneus dotans mulierem, an uideatur facere animo donandi, an uero censeatur promississe de bonis mulieris. fol. 65. num. 12.
 Extraneus potest amplissime dotare foeminam, & censetur extraneus omnis ille qui non habet dotatam in potestate. fol. 66. nu. 32.
 Emancipato si possideat dotem, redotanda est, si eam absque culpa sua amittat. fol. 80. nu. 37.
 Excedens portio an amittatur statim, & cui applicatur. cap. 36. fol. 114. nu. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. & 9.

F

Filia inhonesta, quando, & quatenus dotanda. fol. 84. num. 11. cum sequent. Et quid si egit penitentiam, ibidem. num. 12.
 Filius liberans debitores patris tenetur stare liberationi mortuo patre. fol. 57. nu. 75.
 Filius familias, quando pro patre fideiussit, licet non teneatur, dum est in patris potestate factus, tamen sui iuris tenetur. fol. eod. nu. 77.
 Filia etiam diues dotanda est, nisi ipsa consentiat legitimae dotem solum dare de suis. fol. 62. nu. 156.
 Frater dotans sororem uidetur gerere negotium patris, & nihil de suo dare. fol. 64. nu. 3.
 Filius pro dote sororis obligatur animo intercedendis non animo donandi, & ita potest a patre repetere. fol. eod. num. 4.
 Filius si uiuo patre dotat sororem de per se constituendo magnam dotem dotis constitutio valet. fol. eod. num. 8.
 Filius familias dotem sorori constituere potest, etiam si rem conferat in tempus, quo sui iuris. fol. eod. n. 9.
 Frater si det rem communem sorori in dotem, an uideatur donasse partem suam. fol. eod. nu. 10.
 Filius, si dotauit animo gerendi negotium patris, & de hoc animo apparet repetet dotem, quatenus pater daturus erat. fol. 65. nu. 14.

Frater

Frater si dotans de per se, dotauit sororem animo donandi, & non gerendi negotium patris, filia mortuo patre potest repetere suam legitimam. fol. 65. n. 19.
 Frater dotans sororem mortuo patre, an possit eam dotis ratione meliorare. fol. 65. nu. 20. & 21.
 Frater non tenetur dotare sororem cum communi, nisi sit agena, & consanguinea, tunc frater dotare tenetur, etiam si sit clericus. fol. 66. nu. 28.
 Frater tenetur dotare sororem ueterinam, quam alare tenetur. fol. 66. nu. 30.
 Frater cogitur dotare sororem ueterinam, saltem usque ad alimenta. ibi. nu. 31.
 Frater non habens filios, nec filias amplissime potest dotare sororem, etiam in praedictum aliarum sororum. fol. 67. num. 40.
 Frater qui dotauit sororem in mille, soluenda de bonis sororis, & suis, an possit cogi soluere, si soror nolit praedia sua in dotem dari. fol. 67. num. 44.
 Filius quando tenetur dotare matrem, non potest illam meliorare. cap. 12. nu. 51. fo. 68.
 Fratres naturales, uel legitimati, uel adoptati, an impediant filiam unicam legitimam meliorari. fol. 69. c. 13. per totum.
 Filij naturales non possunt reuocare donationem omnium bonorum. fol. 69. num. 4.
 Filia naturalis non debet esse melioris conditionis, quam legitima. fol. 69. nu. 8.
 Filia legitima censetur unica, etiam si habeat fratres naturales. fol. 70. nu. 19.
 Filij arrogati, an efficiant ne soror legitima, & naturalis ratione dotis melioretur. fol. 71. nu. 23.
 Fraus ad dotandum supra legem, quae sit. fol. 102. num. 1. cum sequent.
 Filia legitimata an meliorari possit in praedictum legittimorum. fol. 71. nu. 23.
 Fratres qui nullam contraxerunt societatem, sed uiuunt in communi, si unus eorum dotet sororem alijs tacetibus, an uideatur donare. fol. 75. nu. 12.
 Fratres consentientes res suas in dotem dari uidentur donare. fol. 75. nu. 13.
 Fiscus tenetur soluere debita eius cuius bona occupat. fol. 76. nu. 24.
 Fiscus tenetur dotare filiam delinquentis, si non habet uide. fol. 76. nu. 25.
 Filia in dote ius uidetur habere, etiam si non tradita, sed promissa fuerit. fol. 78. nu. 13.
 Filia secundo nubens solum praesumitur habere dotem a patre cetera autem propter primam dotem praesumitur habere a marito. fol. 78. nu. 15.
 Filia si sua culpa amisit dotem, pater non tenetur eam secundo dotare. fol. 78. nu. 17.
 Filia pater tenetur secundam dotem dare, secundum communi opinionem, ibid.
 Frater, an teneatur secundo dotare sororem. fol. 80. n. 38.
 Filiam, an dotare debet pater ultra legitimam, si aliter commode iuxta dignitate nubere non possit. fol. 2. n. 2.

Filia potest reclamare aduersus tenuitatem dotis. fol. 4. num. 13.
 Filia ad refectionem dotis agere potest, etiam si statutum dicat, ut sit contenta dote data a patre. fol. 4. col. 3. n. 13. Et quomodo ista conclusio intelligatur, ibid.
 Filia exclusa a statuto, excluditur a legitima. fol. 5. col. 1. num. 16.
 Filia, se ipsam dotans, omnia bona sua dare potest in dotem, si maior est. fol. 6. nu. 21.
 Filia minor dotans seipsam debet dotem dare cum decreto. fol. 6. nu. 22.
 Filius matrimonij ratione, etiam hodie potest meliorari licet, non filia. fol. 7. num. 27.
 Filios, an uideatur habere qui habet incapaces. fol. 44. num. 31.
 Foemina meliorari a patre non posse falsum est, dotis tantum ratione meliorari non potest. fol. 11. nu. 22.
 Filius saltem de consuetudine non cogit patrem, ut sibi det donationem propter nuptias. fol. 13. nu. 32.
 Filiorum appellatione, an ueniant naturales. fol. 69. n. 7.
 Facultatis inspicienda sunt in dotandis filiabus. fol. 14. numero. 35.
 Filia habens unde se alit, non potest petere alimenta a patre. fol. 19. nu. 3. & contraria conclusio. nu. 4. ibi.
 Filia nubens cum parua dote, potest petere augmentum dotis, quod procedit etiam si nupsit inuito patre, & etiam si nupsit indigno. fol. 20. nu. 6.
 Filia, si est maritata cum dote data ab extraneo, pater dotare eam non tenetur, nisi sit incongrue. fol. ibid. num. 6.
 Filia nubens inuito patre, an debeat habere dotis ratione legitimam integram. fol. 20. num. 7.
 Fructus, an restituere debeat, habens immodicam dotem. fol. 108. & quid in possidente cum titulo, ibidem. n. 4. cum sequent.
 Filia dotata exclusa per renuntiationem a patris facultatibus, si patris facultates creuerint ad augmentum dotis admittenda est. fol. 32. nu. 27.
 Filiae incongrue dotatae possunt petere augmentum dotis. fol. 21. nu. 28.
 Filia non potest compellere patrem, ut dotem augeat etiam si facultates creuerint. fol. 21. num. 29. & quomodo ista conclusio intelligatur, ibid.
 Filia tempore renuntiationis enormissime lesa, etiam iurauerit renuntiationem, defenditur a pluribus ualere renuntiationem. fol. 23. nu. 13.
 Filia etiam si renuntiauerit, potest petere augmentum dotis, si patris facultates creuerint. fol. 22. num. 3.
 Filia est pinguis dotata, quando nullus extat masculus. fol. 23. nu. 2.
 Filia, an potest meliorari non existente masculino. fol. 2. num. 3.
 Filia non potest meliorari ratione dotis, siue ad sint masculi, siue foeminae. fol. 23. num. 5.
 Filiae sole sufficiunt, ut in eorum praedictum dos modica dari non possit. fol. 23. num. 10.

Index Tractatus de non meliorandis.

Filia exclusa à successione patris, etiam nepotes ex ea censentur exclusi. fo. 26. nu. 13.
 Filius non efficitur sui iuris propter nuptias de iure communi. fol. 27. nu. 22.
 Filius tenetur computare in sua legitima dotem datam ab ano filie sue, quia in dubio propter eum data censetur. fo. 27. nu. 28.
 Fructus primogenij inter fratres equaliter diuiduntur. fol. 29. nu. 1. ad finem.
 Filias nobilium conuenit opulentiùs dotari, quam filias ignobilium. fo. 31. nu. 15.
 Filia etiam si possit alienare pro dote restitutioni subiecta, tamen ipsa dos quae filiae datur, non potest prohiberi ne alienetur, neque subijci restitutioni, sed libere danda est. fol. 33. nu. 36.
 Filius grauat, si tacuit toto tempore uita sua, et nepotes non reclamauerunt per triginta annos post mortem patris aduersus dispositionem aui, tunc in legitima tenebit grauamen. fo. 35. nu. 10.
 Filius unicus melioratur in tertia, et quinta, grauari potest in quinta. fo. 35. nu. 11.
 Filius unicus non potest uideri melioratus, etsi postea nascatur alius filius, diuisio equaliter facienda erit. fol. 37. nu. 39.
 Filia, si accepit in dote omnia bona paterna et mater na, et nascitur alius, ille reuocat dotis praestationem pro parte, quae ei competeret, ac si natus fuisset ante donationem. fo. 37. nu. 42.
 Filia exclusa per statutum stantibus masculis, si pater ei unicae amplissimam dote dederit, dos non reuocabitur natis masculis, nisi quoad legitimam. fo. 39. numero. 65.
 Filia exclusa extantibus masculis non excluditur à eodema dote. fo. 40. nu. 92.
 Femina exclusa per statutum (stantibus masculis) sufficit si masculus aliquo tempore uixerit, ut perpetuo sit exclusa. fol. 43. nu. 8.
 Filius exclusus à successione per renuntiationem admittitur mortuis fratribus. fol. 43. nu. 12.
 Faure ceterorum liberorum nostra. l. condita fuit. fo. 43. nu. 13.
 Filij, uino patre, an possint impugnare meliorationem dotis ratione facta. m. fo. 110. nu. 8.
 Filia habens fratres incapaces propter monachatum, perinde habetur ac si esset unica. fo. 45. nu. 39. quod intelligendum in monachis omnino incapacibus. nu. sequent.
 Filius, si consentit nuptijs maternis credens ius suum sibi manere saluum sibi non praedudat. fo. 46. nu. 59.
 Fratres diuidendo inter se bona paterna in eius uita, et eo consentiente possunt excedere metam nostrae legis. fol. 46. nu. 64.
 Filij legitimi, et naturales, si renuntiant, et succedunt filij naturales, alias exclusi succedunt patri. fo. 46. nu. 69.
 Filia renuntians hereditati patri, non uidetur renun-

tiare iuri, quod postea sibi competit ex. l. hac edictali. fo. 47. nu. 73.
 Filij, si sponsum sororis decipiant, dolo se affirmando se renuntiasse, et post tempore quo melioratio fit à patre, exprimendo patrem uelle diminueri eorum legitimam taceant, certe dolo et fraus eis nocebit. fol. 48. nu. 88.
 Filij qui consenserunt patrem filiam habere, non ex hoc sibi praedudant neque melioratio ualet. f. 48. nu. 91.
 Fratres non prohibentur sorores amplissime dotare. fol. 48. nu. 99.
 Filia renuntians suae legitime, ut detur in dote alteri sorori potest eam rescindere, si postea suscipiat liberos. Vel ipsi filij, si ipsa moriatur. fo. 49. nu. 102.
 Filia renuntians in fauorem sororis hereditati iam delata, et iuri quaesito, si filios postea habeat, reuocatur reuocatur renuntiatio. fo. 49. nu. 107.
 Filia dotata renuntians hereditati maternae in fauorem sororum, si suscipiat liberos reuocatur renuntiatio. fol. 49. nu. 108.
 Filia approbans meliorationem, et ad id renuntias hereditate, iam delata potest si filios habeat rescindere renuntiationem. fo. 49. nu. 109.
 Filij matris renuntiantis admittuntur ad aui hereditatem. fo. 49. nu. 110.
 Filia renuntians si superstes sit patri, et postea moriatur, non potest uenire nepos eius filius ad hereditatem aui. fo. 50. nu. 119.

Grauamen de restituenda legitima non ualet. nu. 15. ad fin. et in princ. fol. sequent.
 Grauamen positum filio unico meliorato in tertia nihil ualet. fo. 35. nu. 12.

Hereditas paterna repudiata ab uno fratrum, ac crescit omnibus et non solis praesentibus abstentioni. fol. 48. ad fin. nu. 100.
 Habens pecuniam ad maritandas puellas poterit eas collocare ad professionem religionis. fol. 72. nu. 9.

Incapax fit capax ratione benemeritorum. f. 81. nu. 10.
 Ius querendum remitti potest in praedudicium filiorum et creditorum. fo. 95. nu. 7.
 Ius patronatus, an dari possit in dote supra taxam. c. 26. cum seq. et an reuocetur natiuitate liberorum ibid. nu. 6. et an diuidatur inter uirum et uxorem si adquiratur constante matrimonio. fo. 97. nu. 2.
 Iuramentum non conualidat dationem factam aduersus legem prohibitiuam. c. 29. f. 100. per totum, et an conualidet arram uel dote datas supra legem ibid.
 Iudex cogens patrem dotare filiam ultra legitimam facit praedudicium ceteris liberis. fo. 5. nu. 19.
 Iudex potest cogere patrem maritare filiam ad petitionem filiae, uel propinquorum, uel ex officio. fo. 12. nu. 25.
 In equalitatis euitandae ratione inter filios multa fiunt fol. 14. nu. 36.

Iuri

Index Tractatus de non meliorandis.

Iuri querendo renuntiare potest in praedudicium filiorum, fol. 49. nu. 106.
 Ignorans se habere liberos non caret liberis. fol. 41. nu. 100.

L

Licentia mariti requiritur, ne fiat praedudicium marito. fo. 57. nu. 78.
 Leges politicae et prudentes sunt seruandae etiam si actus fiat cum ecclesia uel alia causa pia. fo. 56. nu. 58.
 Legitimi reuocant immodicas patris donationes. fol. 70. nu. 22.
 Legitimi surreptitiae succedunt, si legitimi nollunt succedere. fo. 44. nu. 35.
 Lex loquens de filia, includit moniales, si facta sit ante ingressum religionis. fo. 73. nu. 18.
 Legitima debetur filiis iure naturae. fo. 2. n. 1. ad fin.
 Lex civilis, si non circa matrimonia, certe circa dote disponere potest. fo. 9. nu. 3.
 Lex civilis tollens foeminae contrahenti lucrum, quod ex lege defertur, ualet. fo. 9. nu. 7.
 Legitima, quae censetur debita iure naturae, si non potest in totum tolli, potest limitari. fo. 10. nu. 15.
 Lex ista, tanquam in fauorem Reipublicae prolata extendenda. fo. 17. nu. 6.

M

Mulier, an possit sine consensu mariti se obligare fauore ecclesiae, uel in fauorem pie causae. fol. 56. nu. 52.
 Matrem non posse dotare filiam absque facultate mariti ostenditur. fo. 56. nu. 55.
 Mulier, licet dote alienare non possit, constante matrimonio, an ualeat alienatio soluto matrimonio. fo. 57. nu. 73. et 74.
 Minor, qui contraxit absque licentia curatoris, factus maior non tenetur ad obseruantiam contractus. fol. 57. nu. 84.
 Melioratio facta à matre filiae, simpliciter, et non nomine dotis, an ualeat. fo. 58. nu. 94.
 Mater libera est ab onore dotandi. fo. 62. nu. 155.
 Mater, si est tutrix, uel curatrix uidetur promittere dote de bonis filiae, non de suis. fo. 62. nu. 155.
 Maritus, et uxor, si simul, uel insolidum se obligant pro dote filiae uxor quoad maritum censetur fiduciaria. fo. 64. nu. 3.
 Mater obligans se cum patre pro dote filiae, si bona mariti non sufficiunt soluit de suo. fo. 64. nu. 7.
 Mater, si dotat filiam, patre absente, uel retento in carcere, potest à marito repetere, licet, non protestetur. fol. 65. nu. 11.
 Maioratus tenetur dotare sororem, si non remaneant bona ex quibus possit se dotare, et alere. folio. 67. nu. 39.
 Maritus quantum possit dare in dote uxori, quam secundo ducit. fo. 80. nu. 40.
 Minores possunt res suas alienare causa remuneracionis sine decreto. fo. 19. nu. 12.

Melioratio matrimonij ratione, an possit fieri non filiae sed filio eius nascituro. fo. 85. per totum.
 Mater secundo nubens potest excedere praefinitionem. l. hac edictali in fauorem mariti. fo. 85. nu. 1.
 Melioratio dotis ratione, an admittatur si pater habeat regiam facultatem ad instituendum primogenium in filia. fo. 86. nu. 16.
 Melioratio dotis ratione, an admittatur, in testamento et generaliter extra contractum inter uiuos, an melioratio dotis ratione admittatur. fo. 87. nu. 1.
 Mulier etiam in testamento non potest dare secundo marito ultra praesentium in. l. hac edictali. fo. 87. nu. 3. et quid si det ante matrimonium. fo. 89. nu. 5.
 Melioratio dotis ratione, an possit fieri per donationem causa mortis. fo. 88. nu. 18.
 Melioratio matrimonij ratione, an possit fieri ante nuptias. fo. 89. per totum.
 Melioratio matrimonij ratione, an ualeat, si matrimonium non sequatur, uel contractum detegatur in ualidum. fo. 90. nu. 9. cum seq.
 Matrimonij ratione facta donatio à patre, an irreuocabilis maneat, etiam si non sequatur matrimonium, fo. 90. nu. 10. cum seq.
 Matrimonio non sequuto reuocatur donatio facta ob matrimonium, fo. 90. nu. 11. cum seq.
 Meliorare potest pater ultra tertiam in re qua habuit, ex regia liberalitate. fol. 93. nu. 1.
 Melioratio supra modum licitum, an possit pater facere ex fructibus. fo. 97. nu. 9. et nu. 11.
 Melioratio dotis ratione, an admittatur, si summa sit modica. fol. 98.
 Modica summa donari, uel legari potest, ultra summam taxatam, ubi supra. fo. 98. nu. 1. cum seq.
 Modica summa, quae dicatur. fo. 99. nu. 9. cum seq.
 Meliorans dotis ratione, an peccet mortaliter, cap. 29. per totum. fo. 100.
 Melioratio dotis ratione, an ualeat, si adsit iuramentum. fol. 100. nu. 4. cum seq.
 Melioratio facta dotis ratione, an reuocetur constante matrimonio. fo. 106.
 Monialis, an possit meliorari ratione dotis. fo. 71. in fine. et in princ. seq. nu. 1.
 Masculis non extantibus, an filia possit meliorari. fol. 24. nu. 16.
 Monasterio, an pro ingressu pecunia dari possit. fo. 74. nu. 28.
 Mulier non cogitur omnes facultates suas dare in dote, fol. 3. nu. 9.
 Mulier dans omnia bona sua in dote, si est minor, et leditur restituitur, si uero maior, et dolo circumuectus, rescinditur dote datio. fol. 3. nu. 9.
 Mos regionis tempore mutatur, et ideo probatio unius temporis, non sufficit ad aliud. fo. 4.
 Meliorans filiam dotis ratione, an possit factum propiè improbare. fo. 100.
 Melioratio tacita, quae fit. fo. 7. nu. 29.

99

M

Index Tractatus de non meliorandis.

Mulier secundo nubens potest omnia bona sua in dotem dare, dummodo non apponatur pactum, ut maritus lucretur. fo. 10. nu. 13.
Masculos & feminas diverso iure censeri, quo ad meliorationem iniquum non est. fo. 11. nu. 19. cum seq.
Meliorari potest femina a patre, excepto dotis ratione. fol. 11. nu. 22.
Melioratio ratione dotis iniqua est. fo. 12. nu. 23. Et hoc die pluribus rationibus non admittenda.
Maritus non potest uxori dare mundum, excedentem octavam partem dotis, quam acceperit. fo. 13. numero 30.
Mulieris ornamenta mores sunt, non aurum, folio. 13. num. 30.
Mul er ornare se non improbat omnino, dum id moderate faciat, fo. 13. nu. 30. & 31.
Melioratus in tertia & quinta, non solum intelligitur quando quis insolidum est melioratus in tertio, & quinto, verum etiam quando melioratur in parte tertij, seu quinti, fo. 15. nu. 6.
Melioratio tacita censetur, quae libet donatio a patre filio facta, fo. 15. nu. 6.
Melioratus dicitur ille qui accipit aliquid ultra legitimam. fo. 15. num. 9.
Meliorare dotis ratione, an possit pater qui non habet redditus annuos, fo. 17. nu. 1. cum seq.
Meliorari, an possit filia in particula minori quam quinta pars, fo. 15. nu. 1. cum seq.
Melioratio non potest fieri, nisi uni vel pluribus, quibus hereditas debetur, fo. 23. nu. 7.
Melioratio facta filiae non nuptae, quae reliqua erat ex omni sobole, an valeat extantibus filiis, vel filiabus iam nuptis, fo. 24. nu. 13. & 14.
Melioratio tertie partis non habet locum, quando est enicus filius, vel filia, fo. 35. nu. 6.
Melioratio tertii, ut valeat, debent esse plures filij, fo. 35. nu. 7. ibid. nu. 8. distinctio ad hoc.
Melioratio facta unico filio, an valeat superveniens alijs filiis, fo. 35. nu. 14. & 15.
Maritus non potest dare arras ultra decimam partem bonorum de iure Regio, fo. 49. nu. 85.
Melioratio non tenet in vim meliorationis, quando facta est unica, fo. 40. nu. 37.
Melioratio facta filio dotato a patre, plures habente filios, an valeat, si ceteri filij moriantur praeter dotatam, fo. 42. nu. 1. cum seq.
Melioratio facta filio, non consolidatur morte aliorum fratrum, si moriantur vius patre, folio. 43. numero. 7.
Melioratio facta a patre filiae pluribus extantibus filiis, an revocetur post mortem filiorum omnium, vel consolidetur, fo. 44. nu. 24.
Monachus divi Francisci factus capax ex dispensatione Pontificis, an revocet dotem immodicam, folio. 45. numero. 42.
Melioratio facta filiae ceteris fratribus consentientibus, & renuntiantibus huic legi, an valeat dotis ratione, fo. 46. nu. 54. cum seq.

Melioratio facta filiae ratione dotis non potest approbari a patre, nomine filiorum, etiam si eorum sit tutor & curator, fol. 48. nu. 95.
Meliorationem factam a patre, an sufficiat rotam habere filios, fo. 48. nu. 96.
Melioratio non valet in tota parte illius fratris, qui partem repudiavit hereditatem, quia omnibus fratribus accrescit, fo. 49. nu. 101.
Melioratio dotis nomine facta non consolidatur si filij moriantur post patrem, fo. 50. nu. 121.
Mater dotans, an possit meliorare filiam, fo. 52. nu. 1.
Mater non tenetur dotare filiam, licet sit dives, folio. 53. num. 7.
Mater haeretica tollerata ab ecclesia, an teneatur dotare filiam, vel transeat onus ad fiscum, fo. 55. nu. 8.
Mater non magis potest meliorare filiam, quam pater, fo. 53. num. 11.
Mater magis diligit prolem foemineam, quam masculinam, fo. 53. num. 12.
Masculinum concipit foemineum, etiam in materia poenali & odiosa, fo. 54. nu. 17.
Mater nupta, an meliorare potest dotis ratione filiam, folio. 54. nu. 21.
Mulier sola dotans filiam, an videatur eam dotare de bonis quaesitis constante matrimonio, fo. 54. n. 23.
Mulier non potest contrahere absque licentia mariti, quod favore utriusque est inductum, fo. 54. nu. 25.
Mater dotans filiam in scio marito, an teneatur saltem soluto matrimonio, fo. 54. nu. 26. cum seq.

N

Naturales non impediunt, quominus filia naturalis meliorari possit, fo. 70. nu. 17.
Naturalis legitimatus, an efficiat ne soror ratione dotis possit meliorari, fo. 70. nu. 19.
Nubenti maior dos debetur, quam moniali, folio. 72. numero. 12.
Non licet disponere in praedictum filiorum, etiam ratione animae, fo. 81. nu. 7.
Naturalis denuo natus, an revocet donationem ex. 1. si unquam, fo. 69. nu. 6. cum seq.
Nobilitas maioratum filiae, an meliorari possint dotis ratione, fo. 91. nu. 15. cum seq.
Nuptiae foeminarum diverso iure censentur, quam nuptiae masculinorum, fo. 13. nu. 32.
Neptis ex masculo, an eodem iure censetur quo masculus, an scilicet dotis ratione meliorari ab avo, folio. 25. num. 8. cum seq.
Nullus ex ascendentibus post meliorare causa dotis, folio. 26. nu. 15.
Neptis, an possit meliorari dotis ratione, & an in ea practicanda haec lex, fo. 25.
Nepos ex foemina, an meliorari possit dotis ratione, fo. 28. nu. 35. & 37.
Nepos succedit avo, ergo renuntiatio facta ab eius matre

Index Tractatus de non meliorandis.

tre valet, vide fol. 50. nu. 118.
Nubere videtur, quae ingreditur monasterium, fol. 72. numero. 12.
Onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos constitui debet. fo. 59. nu. 109.
Obligatio dotandi transit ad heredes, vel successores, fol. 76. nu. 26.
Obligatio patris dotandi est totiens quotiens opus fuerit dotare filiam emancipatam, fo. 80. nu. 32.
Opus sufficit, ut quis videatur praelegare. fo. 9. nu. 29.
Onus dotandi filiam transit ad heredes patris, quia ad heret bonis. fo. 76. nu. 26.
Onus debet rei rei legitima, etiam si filio ultra legitimam relinquatur, & residuum consequitur, folio. 30. numero. 10.
Obligatio filiorum pro dote sororis cum patre, an inducat consensum eorum in melioratione, ut eorum legitima minuatur. fo. 50. num. 129.

P

Prohibita contrahere absque mariti licentia potest donare filio, fo. 56. nu. 51. contrarium ostenditur, fol. ibid. num. 57.
Prohibitio, ut mulier non possit contrahere non sit propter imbecillitatem uxoris, sed propter mariti praedictum. fo. 56. num. 61.
Pater si dotat filiam mortuam matre, an possit excedere taxam. fo. 58. nu. 95. & 96.
Pater mortua uxore dotans filiam, an videatur eam dotare de lucrativis constante matrimonio inter eum, & uxorem, fo. 58. nu. 97. 98. & 99.
Pater videtur dotare filiam de proprio, licet, in constitutione dotis dicat dotare de bonis proprijs, & filiae. fo. 58. num. 162.
Patris expressa protestatio non sufficit, ut videatur filiam de bonis ipsius filiae dotare. fo. 58. nu. 103.
Pater quando dotat filiam, dicens se dotare, & promittere ex bonis suis, & ex bonis filiae, an cogitur omnia solvere de suo, si resultat excessus taxae. fo. 60. num. 131.
Pater dotans filiam de bonis suis, & de bonis filiae, bona filiae non faciunt partem. fo. 60. nu. 132.
Pater dotans filiam nunquam videtur de bonis filiae dotare, sed de proprijs, fol. 60. num. 133.
Pater si dixit se dotare filiam de bonis suis, & de bonis maternis filiae, si idoneus est facultatibus videtur de suo promississe. fo. 61. nu. 134. cum seq.
Pater si dotavit filiam in mille, coputato omni eo, quod ei debetur, tam de bonis paternis, quam maternis, an filia possit bona materna repetere nulla deductione facta ratione dotis. fo. 61. num. 139.
Pater, si non dat congruam dotem de suis bonis, filia potest petere supplementum. fo. 61. num. 144.
Prohibita meliorari a patre non videtur prohibita meliorari a fratre, fo. 65. nu. 23.

Pater, sicut tenetur dotare filiam pro matrimonio carnali, ita pro matrimonio spiritu, fo. 72. nu. 3.
Pater tenetur dotare filiam monialem, non autem filiam ingredientem monasterium, fo. 73. nu. 21.
Pater, si non expressa certa summa promittat dotem, dos solvenda est arbitrio iudicis, fo. 76. nu. 20.
Pater, si iubet filiam tradi nuptui, videtur sentire, & videtur. fo. 76. nu. 21.
Pater, si instituat primogenium cum onere dotandi filiam, quomodo intelligatur, fo. 76. nu. 23.
Pater, si secundo nuptui tradit filiam, si promittat dotem nulla mentione facta de prima utraque dos peti non potest. fo. 78. num. 11. cum seq.
Pater tenetur tradere filiae secundo nubenti dotem promissam, licet, nunquam tradita fuerit, fo. 78. n. 12.
Pater, si assignavit filio legitimam in vita, si filius eam perdidit, an teneatur denuo legitimam relinquere, fol. 78. num. 18.
Pater, an possit meliorare dotis ratione filiam benemeritam, vel parem donationem in se conferentem. fo. 81. nu. 1. 2. 10. 17. 22. & 23.
Pater non potest ratione benemeritorum meliorare filiam in praedictum legitime aliorum filiorum, fol. 81. num. 1.
Prohibitus dare spuria ultra certam summam, potest plus dare ratione benemeritorum, fo. 81. n. 8.
Pater donare potest filio filiae spuriae. f. 123. n. 2. & 21.
Prohibitus dare per contractum inter vivos, non videtur prohibitus dare in testamento. fo. 87. n. 7. 8. & 9. cum sequent.
Prohibita contrahere, an videatur prohibita donare causa mortis. fo. 88. nu. 19. & 20.
Prohibitus institui, an prohibeatur substitui, fo. 92. nu. 4. & sequent.
Pater magis petere diligit filiam, fo. 4. nu. 11.
Pater, si dotat filiam, non est audienda filia, allegans tenuem dotem sibi datam. fo. 4. num. 13.
Pater non potest cogi dotare filiam ultra legitimam licet, possit cogi dare magnam dotem, fo. 5. nu. 18. vide nu. seq.
Pater de iure civili poterat quamcumque summam filiae in dotem dare dummodo non occuparet portionem filijs debitam. fo. 6. nu. 24.
Pater in dubio videtur dare secundae filiae tantum, quantum dedit primae, fo. 7. num. 26.
Pater poterat de iure Regio ante istam legem dare filiae in dotem legitimam, & in super tertiam, & quintam partem bonorum, fo. 7. nu. 27.
Pater non potest semper dare filiae in dotem integram legitimam ex dispositione huius legis. folio. 7. numero. 30.
Pater qui dotat filiam, & dicit, ut dotem non afferat in collationem, si ex hoc resultat melioratio non observandum, fo. 7. nu. 30. ad fin.
Pater male agit qui spiritus stultitiae filiam homine dotis meliorat, ut potenti, vel nobili nubat & explicat

Index Tractatus de non meliorandis.

caeterarum facultates, fo. 8. nu. 2.
Pater non potest praedificare filio in legitima, etiam ad
pias causas, fo. 10. nu. 11.
Pater tenetur dotare filiam, etiam si filia sit diues, folio.
12. numero. 26.
Pater, an cogendus sit dotare filiam iam nuptam, fo. 19. n. 2.
Pater non solum locare, sed etiam dotare filiam tenetur,
fol. 19. nu. 4. ad fin.
Pater secundam uxorem ducens non potest dare secun-
da uxori ultra certam summam, ex dispositione le-
gis, huc edictali, fo. 21. nu. 21.
Pater etiam si velit, an possit augere dotem filiae, folio.
22. num. 38.
Pater non habens filium masculinum, an possit meliora-
re feminam dotis ratione, fo. 23. nu. 1.
Pater faciens filias renuntiare indubio videtur facere
propter masculos, fo. 24. nu. 12.
Pater tenetur dotare filias ex sua propria persona, fol.
27. num. 19.
Pater habens opulentum maioratum, & praeter eum
parca bona, an possit filiam causa dotis meliorare,
fol. 29. num. 1.
Pater habens facultates restitutioni subiectas debet ex
fructibus dotare filias, folio. 32. nu. 20. & 21. Et
quid si dos, quae ex rebus dari potest, tenuissi-
ma est, ita ut non sufficiat alenda filiae, eodem fo-
lio, numero. 23.
Pater hodie non tenetur assignare filio donationem prop-
ter nuptias, fol. 32. num. 27.
Pater, qui non habet bona praeter maioratum, quibus fi-
lia possit dotari, nec fructus sufficiunt alimentis po-
test eam meliorare ratione dotis, fo. 33. nu. 30.
Pater potest dare magnam dotem unicae filiae, folio. 36.
numero. 24. & quod unica pinguius dotanda sit,
numero. 25.
Pater dotans filiam unicam summam in nostra lege pra-
scriptam excedere potest, fo. 36. nu. 31.
Pater habens plures filios, vel filias, qui succedere non
possunt filiam capacem meliorare potest, folio. 44.
numero. 30.
Prasentia, & taciturnitas aliorum filiorum, an suffi-
ciat, ut non possint immodicam dotem auocare, fo-
lio. 47. num. 78.
Prasentia & taciturnitas filiorum non nocet filiae do-
tate, quam pater dicit se dotare de bonis suis & ma-
ternis, fo. 47. nu. 80.
Pater & mater, simul dotantes filiam, an possint ma-
giorem summam dare, quam pater solus posset, folio.
55. num. 56.

Q

Questita constante matrimonio de iuri communi per-
 tinent ad solum maritum, fo. 59. num. 114.

R

Ratio legis, quando est generalior lege, licet eam ex-
 cedere ultra verba, & propter verba, fo. 59. n. 119.
Renuntiatio hereditatis facta per mortalem in praedica-

tem monasterium, an valeat, & monasterio praeva-
 dicet, fo. 74. nu. 31.
Rescriptum Principis non ligat mortales, folio. 74.
 num. 32.
Ratio quare actio de dote est communis patris, & filiae
 fo. 79. num. 29.
Res subiecta restitutioni non potest alienari causa re-
 muneracionis, fo. 81. nu. 5.
Reciproca donatio admittitur inter maritum, & uxorem,
 fo. 83. nu. 22.
Renuntiatio in officio a reuocatur a filiis, fo. 94. n. 11.
Remissio nimia reuocatur, fo. 94. nu. 2.
Rescriptum Principis, an tollat hanc legem, fol. 118.
Renuntians, succedere potest mortuis fratribus, folio.
 66. num. 24.
Ratio huius legis, quae sit late, fol. 8.
Reipublice expedit ciues habere locupletes, fo. 1.
Reditus redimibiles, reditus appellantur, fo. 18. nu. 17.
Reditus redimibiles, indicantur reditus perpetui, fo-
 lio. 18. nu. 17.
Reditus annui perpetui iustum esse pretium unum pro
 viginti, fo. 18. nu. 20.
Reditus redimibiles, quod sit iustum pretium, fol. 18.
 num. 22.
Renuntiatio, etiam si sit facta iuxta cap. quauis pactis
 de pact. lib. 6. nihil nocet filiae, si masculi morian-
 tur, fol. 23. nu. 4.
Renuntiare huic legi, an sufficit ab his ad quos res per-
 tinet ad hoc, ut possit filia meliorari dotis ratione,
 fo. 45. num. 45. & 46.
Renuntiatio facta a fratribus nihil valet ad hoc, ut pos-
 sit dari ampla dos sorori, fo. 45. nu. 47.
Renuntiatio filiorum debet fieri cum iuris solemnita-
 te, ut soror dotis nomine meliorari possit, fol. 47.
 numero. 74.
Renuntiatio matris nihil nocet filiis, folio. 49. nume-
 ro. 11.
Reuocatio meliorationis, an videatur facta a die quo
 filius fuit in utero, an a die, qui nascitur, folio. 50.
 num. 126.

S

Statum, quod uxor non possit contrahere, absque
 licentia mariti, est ne faciat praedictum mari-
 to, fol. 56. num. 60.
Sotius omnium bonorum, licet teneatur dotare filiam
 socij, non procedit soluta societate, folio. 59. nu-
 mero. 105.
Spuria, an sit dotanda, fo. 70. num. 16.
Statum, quod masculi excludunt foeminas, non ser-
 uandum, si masculi sunt naturales, fo. 70. nu. 18.
Sotij omnium bonorum non possunt impedire dotem de-
 duci de communi, fo. 75. nu. 15.
Sotius omnium bonorum, licet consentiat dotem deduci
 de communi sibi non praedicat, fo. 75. num. 15.
Secundo nubentii non potest dari dos in praedictum
 legitime

Index Tractatus de non meliorandis.

legitime filiorum, fol. 77. num. 3.
Sacerdos prohibitus donare concubinae ratione beneme-
 ritorum, bene potest donare, fo. 81. nu. 9.
Substitutus non censetur locupletior, fo. 92. nu. 7.
Solum constituit ne uxor in mariti domum quicquam
 adduceret, praeter tres vestes, & quedam vasa paruo
 empta, fo. 25. nu. 15.
Salaria quae dantur aduocatis vel iudicibus an veniant
 reditus appellatione in materia huius legis.
Sotius filiam socij, quando teneatur dotare, fo. 60. n. 122.
Secundo nubenti an possit dari maior dos quam hic pre-
 fuit, fo. 77. per totum.

T

Tutor vel curator non tenetur minori totum, quod ei
 relictum est in dotem dare, etiam si nubat ei cui iussit
 testator, fo. 3. num. 9.
Tertia & quinta manet filio unico meliorato, post nati-
 uitatem alterius filij, & de residuo deducitur legitima,
 fo. 37. nu. 45.
Tertia non est legitima quoad filios, fo. 38. nu. 50.
Tertia non potest deduci ratione dotis date unicae filiae
 natis alijs filiis, fo. 40. nu. 79.
Testamentum ruptum non conualescit, etiam si filius pra-
 teritus moriatur, fo. 44. nu. 20.
Tabellio natus an computetur cum stimantur bona pa-
 tris dotandis, fo. 98. nu. 14.

V

Vxor si inscio marito dotat filiam de per se, an soluto ma-
 trimonio tenetur rata habere meliorationem, fo. 56. n. 48.

Vxor absque facultate mariti non potest filiam dotari
 iure Regio, fo. 56. nu. 49.
Vxor ad pias causas, an contrahere potest inscio mari-
 to, ibid.
Vir constante matrimonio, licet non possit dotem aliena-
 uerit, & dos ipsius lucro cesserit, tenet alienatio, fo.
 57. num. 76.
Validum est statutum prescribens patri summam, ultra
 quam non possit disponere impreiudicium filiorum,
 etiam pro anima, fo. 73. nu. 17.
Vidua quantam dotem possit dare marito, fo. 80. nu. 39.
Vxor & maritus olim se emebant, fo. 11. nu. 17.
Virgines absque dote nubere licurgus statuit, fo. 11. n. 17.
Vxorem humilem a paratu modico ducendam esse cen-
 suit Chilon, fol. 11. num. 17.
Vxor amplam ferens dotem onus est graue, fol. 11. nu. 17.
Viduis, & coene apud veteres Romanos publica leges
 erant prescripti, fol. 12. num. 28.
Virgini maior dos debetur quam nupte, fol. 21. num. 22.
Vidua maiori dote eget quam virgo, fol. 21. num. 22.
Venter non rumpit testamentum nisi in lucem prodeat,
 fol. 50. num. 122.
Ventri non debetur legitima quo usque nascatur, fo. 50.
 num. 123. & seq.
Vter non dicitur animal nec partem facit quousque
 nascatur, fol. 50. num. 124. & idem si inter mulie-
 brium angustias in ipso nascendi actu suffocatur,
 fol. eod. num. 125.
Vica filia an meliorari possit dotis ratione, fo. 36. n. 32.

F I N I S.

I N D E X C A P I T V M

Tractatus de Inope debitori

DEBITOR Inops de Iure Ciuili compelli non potest ad prestandum creditori operas, neque ipsi addici debet quamuis soluendo non sit, cedendo bonis liberatur. At iure Hispanico cesio bonorum non liberat cedentem, sed tradi debet creditori, ut operis artificia libus, vel reuerentialibus creditum persoluat, & unde hoc sumpserit originem. Cap. 1. fol. 120.

An dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & equa, & qua ratione prodita fuerit. Cap. 2. fol. 133.

An maritus non habens unde uxori soluat dotem, sit ei addicendus, iuxta dispositionem huius legis, & liberandus a potestate aliorum creditorum. Caput. 3. fol. 137.

An debitor qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas, sit eximendus a dispositione legis, & quid si non casu fortuito, sed tamen absque culpa sua amisit omnes facultates. Cap. 4. fol. 141.

An debitor ex causa fideiussionis sit addicendus creditori, si bonis careat. Et an in casibus in quibus fideiussor addici potest: addicatur simul ipse, & principalis, si uterque inops sit. Caput. 5. fol. 145.

An debitor non ex proprio contractu, sed ex causa hereditaria sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Cap. 6. fol. 153.

An debitor senectute ratione excusetur, ut non sit addicendus creditori. Caput. 7. fol. 157.

An dispositio huius legis exercenda sit in debitores, minores, & quid si postea adolecant. Cap. 8. fol. 159.

Utrum furor excuset a dispositione huius legis, & quid si debitor si mutus, & surdus. Cap. 9. fol. 162.

An debitor aduersus quem non habeo actionem personalem, sed realem, quia hypotecauit rem suam, vel possedit rem meam, sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Cap. 10. fol. 164.

An debitor ex delicto addicendus sit creditori, si soluendo non sit: an vero corpore luere debeat. Cap. 11. fol. 166.

An debitor modice, quantitatis sit addicendus creditori. Et an quis pro pecunia, quam debet aduocato quia patrocinium ei prestitit, si ei addicendus, si soluendo non sit, & quid in eo qui debet alguazelo expensas. Caput. 12. fol. 169.

An dispositio huius legis exercenda sit, in vniuersitatem debentem, vel in hominem debentem ciuitati, vel vniuersitati. Cap. 13. fol. 171.

An matrimonium contractum debitorum constituto in potestate creditoris, liberet illum ab eius potestate. Cap. 14. fol. 174.

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam debitoricem, & quid si debeat fisco, vel ex delicto. c. 15. fol. 176.

An

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus debitorem inopem, si nobilis sit, vel aduocatus, vel alias eruditione, seu nobilium, vel primariorum ciuium cognatione prestans. Et quid si nobilis, renuntiet nobilitati, quam Hidalgoiam vocamus vel aduocatus, priuilegio aduocatis concessio. Cap. 16. fol. 180.

Clericus maiorum, vel minorum, ordinum, an possit capi, vel addici creditori, et quid si post additionem, vel contractum es alienum, sit clericus, vel monachus. Et an capi possit pater, vel mater patronus, fover, filius, & similes, & an possint renuntiare suo priuilegio. Et an frater capi, & addici possit pro aere

alieno, quod fratri debet. Cap. 17. fol. 199.

An iudex possit eximere a necessitate seruendi eum, qui debitor est ratione mulctae, vel eum, qui debet ratione tributum. Cap. 18. fol. 207.

An debitor sit liberandus, a dispositione huius legis, si aduersa valetudine prematur: & an debitor morbi ratione possit eximi a carcere absque fideiussore. Cap. 19. fol. 209.

An debitor sit addicendus creditori, si obligatus sit ad soluendum reditum, perpetuum, quod quotannis, recurri, ita, ut nunquam suis peris in perpetuum, etiam per totam vitam satisfacere possit, sed miser & seruens expirare debeat. Cap. 20. fol. 211.

I N D E X T R A C T A T V S D E
Inope debitorum.

A

ABBAS Et conuentus, & monachi a monasterio expeluntur, ob ingratitude nem contra donantem commissam, & donatio non reuocatur, fol. 172. num. 8.

Abolutionis causa cessante, cessat abolutio, fol. 210. num. 14.

Actio realis autore Bald. nullam sponit obligationem, fol. 164. num. 3.

Actio de dolo non datur pro modica summa, fol. 169. num. 8.

Actio famosa vxor non vitur contra maritum, fol. 138. num. 6.

Aequisita ex matrimonio, ut lucentur requiritur necessario, ut matrimonium teneat, fol. 177. num. 13.

Actio de dolo, & interdictum de vi illata, utpote infamiam irrogantia non dantur contra patrem aut patronum datur tamen filio, aut liberti actio in factum, fol. 139. num. 14.

Adscriptus qualiter constituatur, fol. 134. num. 24. & de alijs personis similem naturam habentibus vide, verbo *Liber personae*.

Alguazelo seu aparitori non soluitur decima executionis cui nec salarium solarium soluitur pro executione vide, verbo *Decima*.

Afflictio non est danda afflicto, fol. 157. nu. 38.

Adultus aut impubes doli capax dolo, vel malitia bona consumentes si fiant inopes creditori addicuntur, fol. 162. num. 17.

Adulter, & adultera de Iure Regio marito traduntur, vel ut eos occidat aut pro suo arbitrio faciat, & eorum bona maritus occupat, fol. 151. num. 68.

De adulterio non acusat mulier nupta, fol. 177. num. 19.

Aliud pro alio inuito creditore non soluitur, fol. 169. num. 7.

Aduocatus tenetur pauperi gratis patrocinari etiam si contrarium iurasset, fol. 170. nu. 14.

Aduocatus aliquid a paupere pro patrocinio sumens peccat, fol. 170. num. 15.

Aduocatus an pro aere alieno sit capiendus, & creditori addicendus, fol. 196. nu. 147.

Aduocati boni & perfecti requisita, fol. 148.

Aduocati non minus censentur utiles reipublice quam milites, fol. eod. nu. 149. & militibus equiparantur, fol. 197. num. 150.

Aduocatus gaudet priuilegijs. l. medicos. C. de professore. & med. fol. eod. num. 151.

Aduocatus est immunis a solutione munerum, & tributorum, fol. eod. num. 152.

Aduocatus

Index Tractatus de Inope debitorum.

Aduocatus an possit renūciare priuilegio aduocationis & eo renuntiato an possit capi ob æs alienum, fol. cod. num. 153.
Aduocati debitor ratione aduocationis, an cedat bonis vide, verbo *Debitor aduocati*.
Admonens debitorem vt fugiat tenetur creditori si fugerit vide, verbo *Debitor*.
Alimenta relinquenda iuxta personæ qualitatem, fol. 205. nu. 68. & nu. 70.
Alimēta, quando nobili relinquuntur est habenda ratio, ne cogatur viuere solus, itaque pro ministris sunt alimenta relinquenda, fol. cod. num. 69.
Alimenta præstanda sunt frater, fratri; quando frater est primogenitus secundum dignitatem eorum, & facultates maioricatus, fol. 206. nu. 72.
Alimenta quando sunt prestanda non debēt vendi possessiones sed ex redditibus, earum sunt danda, fol. eodem. num. 76.
Ali tenetur filia dotata, à marito, & non à patre, fol. 212. nu. 11.
Alienatio rei subiecte restitutioni sufficit ad carcerem efugiendum nisi debitum si ex delicto, fol. cod. num. 14.
Amittenti facultates absque culpa sua est, & fucuriendum, fol. 41. nu. 10. al. à secus vide, verbo *Debitor qui sua culpa*.
Amisione bonorum casu fortuito, vt debitor liberetur quæ requirantur vide. verbo *Bonorum amisione*.
Ancilla libera fit ex complexu domini, fol. 175. nu. 15.
Appellans creditor, nec adauer debitoris sepeliatur, non auditur, vide verbo *Creditor appellans*.
Ardor illiciti amoris, an excuset, à delicto commisso, fol. 164. nu. 12.
Argumentum valet de operis libertorum ad operas seruorum, fol. 157. nu. 2.
Arbitrio iudicis relinquitur quæ sit modica summa, & quid si præcium magnum, fol. 170. nu. 12.
Artis vilis exercitium an faciat amittere nobilitatem vide, verbo *Consuetudo*.
Aserzioni boni viri est credendum, fol. 195. nu. 157. & vide verbo *Boni viri*.
Authen. hoc si debitor renuntiare an possit, fol. 127. nu. 49. & vide verbo *Debitor carens*.
Auth. præfente. C. de fideiuss. Iure Regio corrigitur; deoq; hodie fideiussor conueniri potest etiam non excuso principali. fol. 146. nu. 4.

B

Artoli opinione medicus, aut Iureconsultus, quoad priuilegijs, nisi proficiantur de

Iure Regio approbata, fol. 196. nu. 139.
Baptismus an liberet baptizatum, à manibus creditorum, fol. 202. nu. 31.
Baptismus in foro iudiciali nihil remittit, fol. cod. num. 32.
Beneficio cessionis bonorum renuntiare non potest, etiam cum iuramento, fol. 126. nu. 41. & 42.
Operatur tamen vt cedens bonis possit conueniri ultra quam facere possit si peruenerit ad pinguiorem fortunam, ibid.
Beneficium cessionis bonorum sicut Iure Hispano est sublatum ita etiã forma cessionis iure ciuili inducta est sublata, fol. 132. nu. 73. & fol. 133. nu. 2.
Beneficium cessionis bonorum, an tolli potest per legem, fol. cod. nu. 12. & fo. 134. nu. 25. Et an per consuetudinem, ibidem.
Beneficiū ne quis conueniatur ultraquã facere possit an trãseat ad heredes patris spiritualis, f. 204. n. 45. & vide verb. *Pater spiritualis*.
Beneficia neque dignitates exteri Iure Regio in Regno Castellæ habere non possunt, fol. 192. nu. 109.
Beneficiū non cogitur quis facere, neque propter personam est recedendum, à legis decreto, fol. 197. nu. 163.
Ad bellum compelluntur ire vassalli, etiam clerici, in repentino periculo, fol. 151. nu. 12.
Beneficium concessum ratione dignitatis, nō amittitur finita dignitate, fol. 208. nu. 9.
Sed concessum ratione laboris, finito labore spirat, fol. cod. num. 11.
Bigami poena vide verbo *Pœna*.
Vt bona debitorum, non corpora essent obnoxia debitis Consules legem ædiderunt, fol. 129. nu. 61.
Bonorum amisione casu fortuito, vt debitor liberetur requiritur, vt amissio non fuerit ex supina negligentia, fol. 144. nu. 26.
Bonis excusis dicitur legitimè facta excusio, fol. 53. nu. 36. ad fin. & nu. 37.
Bona non habens luat in corpore procedit in persona vili non autem in nobili, fol. 168. nu. 10. & fol. 183. nu. 30.
Bona publica pro debito publico capi debent, & non bona priuatorum, fol. 172. nu. 3.
Idem pro debito vniuersitatis, fol. cod. num. 9.
Boui viri aserzioni creditur vide, verbo *Aserzioni*.
Bonus vir licet facultatibus non polleat pollet tamen fide, & ideò tan patrimonio quã fide stimatur, fol. 197. nu. 158.
Cum bonis viris fere semper dispensatur, fol. 133. nu. 160. & fol. 198. nu. 170. & vide verbo *Creditor*.

Bona

Index Tractatus de Inope debitorum.

Bonus, an quis præsumatur, & quid operetur ista generalis præsumptio, vide verbo *præsumptio*.
Bona abscondentes, & inopiam fingentes, velut latrones puniendi, etiam si non fugiant, fol. 182. nu. 20. & 21. & vide verbo *clericus*.
Bona amittentes culpa sua, vide verbo *debitor qui sua culpa*.

C

Adauer non potest detineri, etiã si non sit vnde soluat æs alienū, & creditor petēs cadauer secretarij, vel loco debiti sibi dari cadit ab actione, & hæredibus defuncti erogare tenetur, fol. 122. n. 19. & 20. & 23.
Captura non potest fieri de iure ciuili, etiam in casibus in quibus executio admittitur, nisi prius executor ostendat præceptum iudicis manus tabellionis signatum, & à iudice subscriptum, fol. 125. nu. 33.
Captura principalis non liberat fideiussorem, ideo vtrunque capi posse, authore Bald. fo. 150. nu. 39.
Captura est meri imperij, fo. 154. numer. 13. post principium.
Captura dicitur iniuria irreparabilis, fo. 161. numero. 14.
Captura, vide verbo *executor*.
Capi non possunt personæ, qui nō possunt conueniri ultraquam facere possint, fol. 202. nu. 33. 34. & 37.
Captus in bello Christianus à Christiano, nō efficitur captiuus, fo. 134. nu. 10. & fo. 135. numero. 30.
Capite minuitur qui in imaginariam aliquã seruitutem adducitur, fo. 158. nu. 6.
Capituli si diligenti, de for. comp. intellectus fo. 188. nu. 64.
In carcere non mittitur quis ob pecuniã debitam, nisi qui personaliter est obligatus, fol. 167. nu. 5.
Carcer, & vincula duriora sunt captiuitate, fol. 139. nu. 19.
Carceratus pro debito falso, an possit recommendari pro vero, licet alieno, vide verbo *debitor*.
Carcer est causa præuia ad addicendum debitorem creditori, fo. 190. nu. 89.
Carceri perpetuo, quis non potest se obligare, vide verbo *pañum*.
Carcer priuatus, vide verbo *creditor detinens*.
Cessio bonorum de iure ciuili sola voluntatis professione fit, non aduicta alia solemnitate, fol. 120. nu. 2.
Cessio bonorum fit etiã post capturã, & dū est in carcere vtitur debitor hoc remedio, fol. 128. nu. 51.

Cessio bonorum facta Iure Hispanico, & antiqua cōsuetudine debitor inops traditur creditori, vt satisfaciat illi tēpore seruitij à iudice taxato iuxta sumã debiti. f. 128. n. 56.
Cessio bonorum facta tēpore Theodosij debitor liberauatur, deinde ad restitutionē quantitatis debite cogebatur, simpliciorū acerbitate, f. 130. n. 64. & nō erat in vsu, f. 120. n. 14.
Cessio bonorum, Iure Regio, non liberat debitorem, in totum, sed tenetur seruire creditori extra, iustu tamē scilicet, inducta in fauorem libertatis debitorum, tam Iure Ciuili, quã Regio, correctæ non sunt, fol. 132. nu. 72.
Cessionis bonorum forma, & eius beneficium Iure Hispanico est sublatum, fol. cod. num. 73. & fol. 133. nu. 2.
Cessionis bonorum forma, Iure Romano, & consuetudines aliquarū regionū, & populorū circa eam traduntur, fo. 152. nu. 74.
Cessio bonorum continet defensionē, & ideo à Romano Pontifice in terris Ecclesiæ tolli non potest, fo. 133. nu. 3.
Cessio bonorum fundatur iure naturali, folio eod. num. 4.
Cessione bonorum debitor inopes liberatur, à carcere, nec amplius in iudicio, vel extra à creditore conuenitur, nisi ad pinguiorē fortunam peruenerit, fo. 135. nu. 27.
Cessio bonorum debitoris, non est solutio, sed remediū effugiendi carcerē, fol. 150. nu. 41.
Cedens bonis nō tenetur quo vsque perueniat ad pinguiorem fortunam, fol. 156. nu. 23.
Cessio bonorum dicitur alienatio, fol. 159. nu. 4.
Cedere bonis, possunt collegia & monasteria, fol. 171. nu. 1.
Cessio bonorum, non admittitur, si debitū ex delicto descendat, fo. 166. nu. 1.
Cessio bonorum non habet locum in debitore fisci, fo. 173. nu. 16.
Cessio bonorum, an per pactum renuntietur, fol. 187. nu. 55.
Cessio bonorum non procedit, nisi ad instantiam creditoris, vide verbo *debitor non admittitur*.
Cedere bonis non compellitur, qui capi non potest, fo. 201. nu. 10.
Cedens bonis, si postea bona acquirat, an procedant tradita in cap. 17. huius operis, fol. 206. nu. 73.
Cessio bonorum, vide verbo *pruilegiatus*, & verbo *maritus*.
Christianus à Christiano captus in bello inter se inito non efficitur captiuus, vide verbo *captiuus*.

CCC Ciuitas

Ciuitas debere potest, fo. 172. nu. 2.
 Ciuitatis Senatus, Iure Regio distribuit cole-
 tam inter ciues, vsque ad octo aureos, &
 non plus, etiam ex causa maximæ ægesta-
 tis, fol. eod. nu. 4.
 Ciuitatem castigari, & pœnam pati posse, fo.
 172. nu. 6.
 Ciuitas in personalibus pœnis non punitur,
 fol. eod. nu. 10.
 Ciuitas soluit debitum publicum, & de quibus
 bonis soluat, vide verbo, *bona publica*.
 Ciuitatis debitor, vide verbo, *debitor ciuitatis*,
 Clausula guarentigia quæ dicatur, & quod ef-
 fectum habeat, vide verbo, *executio*.
 Clericus abscondens bona potest duci in car-
 cerem pro ære alieno, fo. 194. nu. 126.
 Clerici negotiantes amittunt immunitatē, &
 libertatem, fo. 184. nu. 38. ad fin.
 Clericus non potest cum iuramento renuntia-
 re priuilegio fori ecclesiastici, ibid.
 Clericus falsas literas Regias, vide verbo, *pœna*.
 Clerici pauperes non soluunt procuracionem
 vide verbo, *Ecclesiarum visitatores*.
 Clericus non addicitur creditori, vide verbo,
sacerdos.
 Clericus, an gaudeat priuilegio, ne conuenia-
 tur ultraquam facere possit, fo. 200. num. 4.
 & renuntiare eum non potest, etiam cū iu-
 ramento, nu. 5. & 8.
 Clericus sacerdos nō cedit bonis, nequē ob de-
 bitum excōmunicatur, sed satisfacit promi-
 sione iurata de soluendo, dum ad pinguiorē
 fortunam peruenerit, fo. eod. nu. 11.
 Clericus capitur pro debito ciuili in Curia Pa-
 risiensi, fo. eod. nu. 11.
 Clericus suspectus de fuga, aut occultans bona
 capi potest pro debito ciuili, fo. eod. nu. 12.
 Et vide verbo, *bona abscondens*.
 Clericus, in quibus causis luit in corpore, pati-
 tur pœnam de manu iudicis Ecclesiastici,
 licet iure permitente, per iudicem secularē
 fuisset damnatus, fo. 201. nu. 14.
 Clericus ratione conductionis Regij vestiga-
 lis de iure Regio in carcerem etiam Regiā
 duci & capi potest, fo. eod. nu. 15.
 Clericus degradatus, quia falsauit literas, vel
 sigillū summi Pontificis, potest capi, & in-
 carcerari pro ære alieno, fol. eod. nu. 10.
 Clericus degradatus, quibus causis amittat pri-
 uilegium clericale, fo. eod. nu. 17.
 Clericus minorum ordinum cogitur ad solu-
 tionem æris alieni, veluti laicus, fo. eod. nu. 20.
 Clericus inops, qualiter cogitur soluere pœsio-
 nem beneficii, fo. eod. nu. 21.
 Clericus pro debito contracto ante susceptio-
 nem sacrorum ordinum, an conueniatur,

vide verbo, *debitum*.

Clericus valetudinis causa excusatus à recita-
 tione horarum, si postea conualescat, non
 tenetur refarcire, fo. 208. nu. 7.
 Commissum in eo incidit, qui non soluit pen-
 sionem, fo. 169. nu. 3.
 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere,
 fol. 201. nu. 25.
 Conditio seruilis, de eius materia, vide verbo
modicum, & verbo, *libere persone*.
 Contumax pauper, an cedat bonis, vide verbo
pauper contumax.
 Conuentus, id est, monachi ob ingritudinē
 contra donantem a monasterio expelluntur,
 vide verbo, *Abbas*.
 Conuenire ultraquam facere possit, vide ver-
 bo, *priuilegium*, verbo, *uxor*, verbo, *maritus*, ver-
 bo, *socer*, verbo, *clericus*, verbo, *miles*, verbo, *so-*
tius, verbo, *dotus*, & verbo, *frater*.
 Constitutiones Episcoporum, quod debitores
 excōmunicati, etiam si bonis cesserint non
 tradantur ecclesiasticæ sepulturæ aduersan-
 tur bonis moribus, fo. 127. nu. 44.
 Confiteri facies aliquem, quod est homo suus
 & exigit ab eo iuramentū fidelitatis non ex
 hoc sit eius dominus, fo. 121. nu. 10. & 12.
 Contumax in nō obediendo superiori dicitur
 committere crimen, fo. 171. nu. 19.
 Ille qui non potest conueniri, ultraquam fa-
 cere potest in carcerem non detruditur, fol.
 137. num. 2. nec cedit bonis, nu. 3.
 Contrahentium mēti & voluntati expressē,
 aut tacitē est standum, fo. 191. nu. 101.
 Consuetudo valet perquam inops non libera-
 tur cessione, sed quod teneatur seruire, foli.
 134. num. 13.
 Consuetudo tradendi debitorem inopem cre-
 ditori, an iusta & æqua sit, & qua ratione
 inducitur, fo. 135. nu. 31.
 Consuetudo inspicienda, quando tractatur, an
 exercitium artis vilis faciat amittere nobi-
 litatem, fo. 184. nu. 36.
 Consuetudo facit quem nobilem, aut ignobi-
 lem, fol. eod. nu. 37.
 Colectam non soluens post tempus constitu-
 tum capi potest, fo. 172. nu. 5.
 Creditores qui dicuntur, fo. 165. nu. 6. & a cre-
 ditorum, dicuntur, fo. 168. nu. 13.
 Creditori non præstat ius ciuile, ius super de-
 bitorem ob debitā pecuniam, fo. 121. nu. 6.
 Creditor detinens debitorem in priuato car-
 cere amittit debitum, fo. eod. nu. 7.
 Creditor appellās ne debitorem cadauer sepelia-
 tur, donec sibi debitum soluatur, nō auditur
 etiam si debitum sit plusquam liquidum, & ex
 instrumēto guarētigio debeatur, fo. 22. nu. 20

Creditor agit contra filiū vel vxorē ob pecuniā
 mutuatam patri vel marito pauperi ad eos a-
 lendos, fo. 129. nu. 53.
 Creditor inuitus non cogitur parcere bono viro,
 fol. 197. nu. 162.
 Copula carnalis domini ancilā liberat, vide ver-
 bo, *ancilam*, & in debitrice, vide verbo, *debitrix*.
 Corpore luit qui in bonis nō habet, & quomodo
 intelligatur, vide verbo, *bona non habens*.
 D
 Damnatu in metallum patitur capitis dimi-
 nutionem, nu. 5.
 Damnatu in metallum fit seruus pœnæ & de-
 bet operas ratione delicti cōmissi cuius puni-
 tio ad Reipublicæ vtilitatē expectat, eo. n. 7.
 Damnum datum à furioso iudicatur, ac si foret
 a quadrupede, fo. 163. nu. 3. vide in verbo, *fu-*
riosus, & verbo, *furor*.
 Datio in solutū, vide verbo, *debitor carens*.
 Debitore capiendi propria autoritate licētia ex
 pacto, nō ex lege cōcessa, an extēdatur ad hæ-
 redē debitoris, fo. 154. nu. 10. 11. & 13.
 Debitor, an adquisitis post bonorū cessionē cō-
 uenitur solū in quātū facere potest, fo. 157. nu. 24.
 Debitor infirmus creditori nō addicēdus, neq;
 ei seruire tenetur, fo. 155. nu. 10. vide ver. *infirmitas*.
 Debitor inops creditori addictus post addicō-
 nē senex effectus liberatur a dispositione hu-
 ius legis, fo. 159. nu. 15. & 16. vide verb. *senectus*.
 Debitor ob dolū in rebus proprijs amittit priui-
 legiū ne capiatur a creditoribus, fo. 162. nu. 18.
 Debitor solū ex obligatione personali more A-
 theniēsiū creditoribus addicēbatur, fo. 165. nu. 1.
 Debitor ex delicto non habens in bonis vnde sol-
 bat pœnam, luit in corpore, etiam si sit cleri-
 cus, fo. 167. nu. 2. & 3.
 Debitor ex delicto, habēs vnde soluat volens cor-
 pore luere pecuniariam pœnam non auditur
 fo. 165. nu. 4.
 Debitor creditori, nō est addicēdus quādo credi-
 tor patitur eū à carcere solui, fo. 168. nu. 9.
 Debitor ex delicto, an veniat appellatione debi-
 toris fo. 169. nu. 12.
 Debitor modicæ summæ non detruditur in car-
 cerem, fo. 170. nu. 7.
 Debitor aduocati ex causa aduocationis aduoca-
 to non addicitur, fo. 171. nu. 13.
 Debitor ciuitatis, aut vniuersitatis, si soluendo
 non sit addicitur creditori, fo. 173. nu. 12.
 Debitores fisci nisi realiter soluant capiuntur, li-
 cēt dent fideiussores, fo. 172. nu. 15.
 Debitor colectarum, si sit inops potest vti cēsio-
 ne bono-um, fo. 172. nu. 18.
 Debitor ciuitatis quo modo debeat soluere, fol.
 172. num. 24.
 Debitor, aut debitrice liberati per matrimoniū

contractum cum creditore, vel creditrice, an
 soluto matrimonio reddeant in potestātē hæ-
 redum, fo. 175. nu. 6. & 9.
 Debitrix inops addicta creditori, an liberetur,
 si fiat concubina creditoris, fol. 176. nu. 15. &
 vide verbo, *femina*, & verbo, *mulier*; vel si eam
 prostituat, fo. 179. nu. 25. & vide verbo, *copu-*
la carnalis.
 Debitor ex delicto conuenitur etiam si priuile-
 gium habeat a Principe, ne intra certum tem-
 pus conueniatur, fo. 177. nu. 10.
 Debitor reddi æquum, & iniquum quēquā sua
 pecunia fraudari, fo. 136. nu. 40.
 Debitor inops de iure ciuili, liberatur cedendo
 bonis, & non amplius conuenitur, nisi venerit
 ad pinguiorē fortunā, fo. 120. nu. 1.
 Debitor nullo modo est adiudicandus creditori
 de iure Romano, nequē ab eo retineri potest,
 fol. eod. num. 3.
 Debitor regulariter, etiā si soluendo non sit non
 potest cogi seruire creditori, fo. 121. nu. 5.
 Debitores ex instrumēto publico, absquē cita-
 tione vel excusione in carcerem mittuntur,
 nisi præstet fideiussionē, quod vulgo dicimus
 de saneamiento, fo. 124. nu. 27.
 Debitoris captura nunquam ab ea est incipien-
 dum, sed prius est in bonis faciēda executio,
 tamen potest executor hodie capere debitore
 compellendo, vt iudicet bona in quibus faciat
 executionem, fo. 124. nu. 28. & vide verbo,
executor quomodo.
 Debitor cui facta fuit executio in bonis, si nō ha-
 bet fideiussorem, quem vulgus appellat de sa-
 neamiento, si proferat testes citato creditore,
 affirmātes illa bona esse debitoris debet dimit-
 ti à carcere tales tamē testes tenebuntur sicut fi-
 deiussores, & nominatores, fo. 125. nu. 29.
 Debitoris persona de iure ciuili non capitur ni-
 si sit debitor ex causa iudicati, fo. 125. nu. 30.
 Debitor non seruato ordine captus est dimitten-
 dus etiam, si vero sit debitor ibid.
 Debitor incarceratus pro debito falso, an possit
 detineri pro debito vero alieno, ibid.
 Debitor captus dimittitur a carcere, si in fideiuf-
 forem det filium suum, dummodo sit idoneus
 filius, fo. 125. nu. 34.
 Debitor nō copitur à iudice ante cōdemnationē
 & pactum contrarium in itū inter creditorem
 & debitorem non valet, fo. 126. nu. 37.
 Debitorem posse capi & mitti in carcerē ob debi-
 tum æris alieni nō esse contra bonos mores, se-
 cus vero priuatio beneficii cessionis bonorū,
 quādo debitor caret bonis, fo. 127. nu. 43.
 Debitor carens pecunijs satisfacit, dādo aliquid
 de bonis suis & creditor copellitur accipere ne
 debitor cogatur vili videri & in carcere esse

Index Tractatus de Inope debitore.

- etiam si se obligasset ad solutionem in pecunia numerata, fo. 127. n. 46. vide verbo *Auth. hoc si debitor.*
- Debitor præbet curam ad pecuniam inueniendâ, & non potes inuenire demû cauet de euictio ne pro re quâ insolutû dat & tradit creditori instrumentû titulorû, fo. 128. nu. 47.
- Debitor iurâs in pecunia soluere, an iubetur remedio dationis insolutû, fo. 128. nu. 50.
- Debitor inops, quando creditores sunt diuites, potest in quolibet anno particulam debiti soluere, fo. 128. nu. 52.
- Debitor iure Gallico, pro debito non potest in carcerari nisi id promissit, & obligatus, aut eodem demnatus, fo. 129. nu. 55.
- Debitor inops ex. l. 22. Tabularum tradebatur creditoribus ad dilacerandum, fo. 130. num. 57. 58. & 59.
- Debitor inopes more Romano vno pede suspēdebanur è sublimi loco, vt venderentur, folio. 131. numero. 66.
- Debitor debens monasterio, & nō habens vnde soluere, liberatur ingrediēdo ipsum monasterium, fo. 131. nu. 67. & fo. 202. nu. 29.
- Debitor non admittitur ad cessionem bonorum nisi creditores insent, fo. 132. nu. 70.
- Debitor qui sua culpa bona amisit, an patiatur cōtumeliosam cessionem bonorû, fol. 122. nu. 15. & vide verbo *paupertas.*
- Debitor inops ex causa redēptionis tenetur seruire creditori de iure ciuili, fo. eod. nu. 16.
- Debitor inops creditori addictus, dicitur pati pœnam corporalem, fo. 136. nu. 35. 36. & 37. maxime torque ferreo indutum, fo. 144. nu. 16. & fo. 148. nu. 15. & fo. 156. num. 19. & fol. 157. num. 28.
- Debitor inops præstando operas creditori dicitur soluere, fo. 136. nu. 41.
- Debitor per vim spoliatus bonis, non liberatur è creditoribus, fo. 142. nu. 2.
- Debitor per exceptionem oppositam quod à tertio fuit spoliatus, non liberatur creditoribus, fo. eod. num. 4.
- Debitor qui casu fortuito fortunas suas amisit, si sit inops creditori non addicitur, fol. 142. nu. 5. & fol. 143. num. 9.
- Debitor speciei liberatur specie perempta, folio. 143. nu. 12.
- Debitor generis, aut speciei constitutus in mora nō liberatur specie perēpta, fo. 143. nu. 13.
- Debitor absque culpa sua inops effectus, liber est à solutione, secundum opinionem Theologorum, fo. 144. num. 18.
- De debitore addicendo creditori cum tractatur prius discutitur, an debitor sit liber vel non, fol. eod. nu. 19.
- Debitor si post amissionem casu fortuito fortunarum suarum æs alienum contrahat addicitur creditori ratione disti æris alieni, si soluēdo non sit fo. eod. nu. 23.
- Debitor nimia calliditate negotia sua administrans potius reprehendendus quâ laudatus fo. 145. nu. 27. Sed peius est esse nimis crasum ibi. nu. 28.
- Debitorem admones fugere quando creditor maquinabatur eum capere tenetur creditori ad solutionem debiti, si debitor fugit, & creditor ob fugam debitum perdidit, fo. 149. n. 21.
- Debitor qui ducebatur in carcerē, qui eū vi eximit censetur fideiussor, fo. eod. nu. 20. & vide in verbo *fideiussor nunquam censetur*
- Debitorem addictum retinet creditor loco pignoris, fo. 150. nu. 34.
- Debitor dicitur non esse soluēdo, quando ab eo exactio difficilis est, fo. 151. nu. 38.
- Debitor etiam inops, si habet fideiussorem in obligatione dicitur esse soluendo, & ideo creditori non potest addici, fo. eod. nu. 42.
- Debitor si contra eum agatur instrumento garantigio ducitur in carcerem, etiam si fideiussor soluendo sit, fo. eod. nu. 43.
- Debitor & fideiussor inopes, simul seruiunt, & addicuntur creditori, vt eorum opere abbrevient solutionem, fo. 152. nu. 45.
- Debitor dicitur à quo etiam inuito debitum potest extorqueri, fo. 165. nu. 7.
- Debere, an sit res dura, vide verbo *egere.*
- Debitor principalis si notariē sit, non soluendo conuenitur fideiussor non excuso principali, fo. 151. nu. 40.
- Debitor ex causa hereditaria more Romano creditori addicitur, fo. 153. nu. ad fin.
- Debitor ex causa redemptionis inops factus seruit creditori, fo. 131. nu. 65.
- Debitor nobilis ob æs alienum in carcerem nō detraditur, fo. 181. nu. 7.
- Debitor nobilis non cōuenitur nisi in quantum facere potest, & sibi relinquitur tantum, quârū satis est ad vitam transigendam, fo. eod. nu. 8. & 9. vide verbo *nobilis.*
- Debitores, qui ex causa à carere excusantur nihilominus iudex eos capere potest, si viderit eos dolose fuisse versatos, fo. 183. nu. 24.
- Debitor facti, licet liberetur præstando interesse secus si iurauit factum, quoniam ad compellitur, fo. 191. nu. 93.
- Debitorû bona non corpora sunt obnoxia debitis, vide verbo *bona debitoris.*
- Debitû publicû, vel ciuitatis debon's publicis, & nō priuatorû soluitur, vide verbo *bona publica.*
- Debitores faliti, vt de verbo *faliti.*
- Debitor furiosus, vide verbo *furor.*

Debitum

Index Tractatus de Inope debitore.

- Debitum ante susceptionem sacrorum ordinum qualiter conueniatur clericus inops, & an gaudeat priuilegio sacerdotali, fo. 183. n. 22.
- Debitor inops creditori addictus si, interim ordinetur, & dominus creditor contradicat an debeat degradari & creditori restitui, & an audiatur si velit seruire per substitutum: fol. 183. num. 24.
- Debitoris scolastici an capi, & addici creditori possint, vide verbo *scolastici.*
- Debitor qui in fraudem creditorum ingreditur monasterium non debet recipi ad monachatum, fo. 183. num. 28.
- Debitor qui bonis cecidit, & fuit sibi relicta turris, aut domus, an creditores petētes vendi domû aut turrim dicentes sufficere debitori domû paruulam sint audiendi, fo. 189. nu. 74.
- Debitores quibus conuenit priuilegium ne cōueniantur, vltra quam facere possint, & habentibus domum pulcherrimam in qua habitant an cogantur creditoribus vendere domum, fo. 189. nu. 75.
- Debitor morbosus vel infirmus, quomodo liberetur, vide verbo *infirmitas.*
- Decima a paritōri, vel alguazelo non soluitur quando nec pecunia soluitur pro executione quam facit, fol. 171. num. 17.
- Defectus modicus non est punibilis: fol. 170. num. 10.
- Delictû cōmissum dum est sane mentis si pœstea in furorē incidat, paritur ei, f. 173. nu. 6.
- Delinquenti gratia concessa à principe non faciente mentionem de delicto censetur subreptitia, fol. 167. num. 5.
- Delictum minoris semel remissum, vide. Verbo *indulgentia.*
- In delictis habetur ratio eximie virtutis eius, qui delinquit, & cū comitius agitur, f. 198. num. 156. & 171.
- Delinquens casu pœna corporali non imponitur vide. verbo *pœna corporalis.*
- Delictum commissum calore illiciti amoris, vide verbo *ardor.*
- Differentia inter nobilitatem à genere & à priuilegio vide verbo *nobilitatis differentia.*
- Dignitates iure Regio exteris non dantur vide verbo *beneficia.*
- Dignitatis beneficium non amittitur finita dignitate, fol. 181. num. 9.
- Dispositio generalis generaliter debet intelligi fol. 153. num. 1.
- Dignitates vide verbo *beneficia.*
- Doctor pro ære alieno an in carcerem possit detradi, & creditori addici, & an debeat lege re, & docere, fol. 195. nu. 127. & 128. & fol. 196. nu. 132. & 133. & 136. 146.
- Doctor etiam non legens non est cogendus hospites suscipere, fol. 196. nu. 134.
- Doctor non legens de consuetudine non capitur, f. 196. n. 137. & idē de iure ciuili, n. 138.
- Doctor legens vel non legens si dolum committat aut corrumpat seu abscondat bona amittit priuilegium, fol. 197. nu. 141.
- Doctor de industria legens vt euitaret capturâ ob debitum æris alieni amittit priuilegium fol. eod. nu. 143.
- De doctore circulari & sic de inani titulo non curatur, fol. eod. nu. 143.
- Doctor legens est immunis in propria patria ab omnibus muneribus realibus & personalibus, fol. eod. nu. 144.
- Doctoratus aut professionis pro textu se defendēs cū neutrû sit exploditur, fo. 197. nu. 145.
- Dolo desinens possidere rem hipotecariam capitur, fol. 166. nu. 9.
- Dolo desinens possidere habetur pro possessore, fol. eod. num. 10.
- Dolo mediante quis perdit priuilegiû ne conteniatur vltra quam facere possit, f. 161. n. 20.
- Dolus excludit priuilegium nobilitatis, f. 182. nu. 94. quia est dictum, fo. 138. nu. 13.
- Dolum committens etiam si sit priuilegiatus nec cedat bonis cogitur cedere bonis, vide verbo *priuilegiatus.*
- Doli actio an detur filio contra patrem aut patronum, vide verbo *actio de dolo. ubi an detur pro modica summa.*
- Dolus debitoris in rebus proprijs amittit priuilegium ne capiatur à creditoribus, vide verbo *debitor ob dolum.*
- Dominus carnaliter cognoscens ancilam eam liberam facit, vide verbo *ancila.*
- Dominus feudi amittit feudum si per lasciuiam cōprimat filias vassalorum, fol. 179. nu. 26.
- Dominus amittit pactum de seruiendo famuli si seruitio aburatur, fol. eod. nu. 32.
- Dominus mēbrorû suorû nemo est, f. 187. n. 56.
- Donans an vtatur priuilegio ne conueniatur vltra quam facere possit, & an possit priuilegio illo renuntiare, fol. 188. num. 64.
- Donatio facta redemptori ab hostibus non reuocatur ingratitude prætextu, f. 181. n. 8.
- Dotans extraneam an conueniatur vltra quam facere possit, fol. 188. nu. 66.
- E.
- Ecclesia si sit debitor & vtatur remedio auth Hoc nisi debitor, non potest creditor eligere rem immobilem meliorem, fo. 128. nu. 48.
- Ecclesiarû visitatores à clericis pauperibus procurationem non exigunt, fo. 171.
- Ecclesia tenetur principi contribuere in timore publico & improuiso, fol. 182. nu. 31.
- Effe

Effectus à causa productus non cessat licet causa cesset. fo. 175. nu. 8.
 Egregiarum personarum privilegium ne cogatur coram iudice personaliter comparere potest ab eis renūtiari. f. 185. n. 4. i. & f. 188. n. 61. & 62.
 Egritudo quando excuset vel liberet, vide verbo, *infirmas*, & verbo, *debitor*.
 Eleemosynis tenemur iuare proximum egenū auctore Thoma. fo. 171. nu. 16.
 Emancipare cogitur pater filium quem contra pietatem tractat. fo. 189. nu. 74.
 Egere durum est, & debere durius non autē esse soluedum durissimum. fo. 136. nu. 33.
 Eris alieni causa possunt vendi fructus rerum primogenij pro tempore vite possessoris. fol. 193. nu. 106.
 Etas per quam quis liberatur ne addicatur creditoribus quæ sit. fo. 159. nu. 16.
 Etas excusat ab operarum præstatione. fo. 160. nu. 5. & 61. fol. 160. nu. 1.
 Exactor creditorū nō cedit bonis. fo. 172. n. 25.
 Exceptio nullitatis sententiæ aut instrumenti garantigij non impedit capturam debitoris nisi nullitas constet ex sententia vel instrumento. fo. 126. num. 40.
 Exceptiones quæ competūt principali debitori competunt etiā eius fideiussori. f. 153. n. 47.
 Exceptio nequis conueniatur ultraquam facere possit an possit opponi post sententia, vide verbo, *privilegiati*.
 Excusatus semel ratione numeri liberorum, nō amittit privilegium etiam si post ij filij moriantur. fo. 182. nu. 16.
 Excusio bonorum, quomodo dicatur legitime facta, vide verbo, *bonis excusis*.
 Executio si sit facienda aduersus debentem ex causa iudicati, vel alia simili executionem merenti debet prius fieri in bonis debitoris, & antē non potest capi eius persona, & debitor habens bona nō incarceratur. fo. 124. nu. 26. & de eius materia, vide in sequentibus numeris, & verbo, *captura*, & verbo, *debitor*.
 Executio fit ob debitum ex instrumento publico, dummodo sit liquidum habens clausulam garantigiam. fo. 122. nu. 3. ad medium.
 Executioni mandatur instrumentum aduersus debitorem scriptum, & non contra non scriptum, nisi hæres fuerit debitor. f. 154. n. 9.
 Executio fit in criminalibus in bonis furiosi, & parcitur eius persone. fo. 163. nu. 4.
 Executio non fit viuēte marito pro debito vxoris in bonis dotalibus nisi debitū sit ante matrimonium. fo. 178. nu. 21. & 23.
 Executioni mandatur sententia contra fideiussorem de iudicato soluendo, etiam sine nouo processu & limitatur. fo. 146. nu. 5. & 6.

Executio nō fit à creditoribus pro paternis debitis in filios nisi prius probetur illos se hæreditati prius immiscuisse. fo. 154. nu. 6.
 Executionem ad impediendam allegatur ius personale sufficit, quasi possessio illius iuris, fo. 149. nu. 123.
 Executio ob res alienam non debet fieri in armis domo, aut equis fidalgorum, vt disponit. l. 3. & 5. tit. 2. lib. 2. ord. fit recepta aut nō. fo. 181. nu. 119. & 121. fo. 194. nu. 10.
 Executio facienda in bonis clerici ad imitationem, quæ fit in bonis militis. fo. 182. nu. 18.
 Executionis materia, vide verbo, *fideiussor*, verbo, *hæres*, & verbo, *debitoris captura*, & verbo, *debitor*, & verbo, *decima*, & verbo, *instrumentum*, & verbo, *statutum*.
 Excommunicatus si bonis cesserit an debeat priuari sepultura ecclesiastica, vide verbo, *constitutiones Episcoporum*.
 Exteri an possint, habere beneficia in regno, vide verbo, *beneficia*.

F

Factum nil videtur, quando aliquid faciendū restat. fo. 170. nu. 2.
 Falliti cedendo bonis non effugiunt carcerem. fo. 183. nu. 22.
 Facultates quia mittit absque culpa est ei succurrendum, vide verbo, *amittenti*.
 Famosa actio vxor non vitur, contra maritū vide verbo, *actio famosa*.
 Famulo egrotanti an debeatur salarium. fo. 152. num. 3. & quando dominus cum amittat, vide verbo, *dominus*.
 Fœmina debitorum iure Gothorum creditoribus addicebatur. fo. 176. nu. 1.
 Fœmina ob debitum ciuile, non incarceratur. fo. eod. nu. 3. etiam si debeat fitco, num. 5.
 Fœminas aduersus eas in delictis vitur iure cōmuni si detegatur dolum commississe, f. 177. nu. 12. & vide verbo, *mulier*.
 Fœmina solum potest esse tutrix filiorum, fol. eod. num. 13.
 Fœmina cuius pudicitia periclitatur licite, & impune à carcere fugit. fo. 179. nu. 26. & de materia fœminarum, vide verbo, *actus fœmine* & verbo, *debitrix*.
 Fidalguia quæ est immunitas sanguinis acquiritur præscriptione in memoriali. f. 193. n. 10.
 Fidalgorum privilegia sunt concessa fidalgus totius Hispaniæ, fo. 193. nu. 112. & 117.
 Fidalgui Hispani decedunt ab eisdem parentibus, videlicet à Gothorum gente. fo. 193. nu. 113. & ab illis detiuatur. fo. 186. nu. 46.
 Fidalguie immunitas & de eius materia, vide verbo, *immunitas*, & verbo, *nobilis*, & verbo,

bo, *privilegium personale*.
 Fideiussor dicitur debitor, fo. 142. nu. 2. & dicitur reus, fol. 146. nu. 3.
 Fideiussor simpliciter obligatus de iudicato: soluendo non tenetur in causa appellacionis, fo. 147. nu. 7.
 Fideiussor de iudicio sisti cum poena & præfinitione termini si in termino reū non exhibeat, poterit pro poena in eū fieri executio, & pro principali debito, fo. 147. nu. 8. & vide verbo, *executioni mandatur*.
 Fideiussor contractus, si in contractum se obliget, sicut principalis adhibita clausula garantigia poterit aduersus eum fieri executio virtute instrumenti, fo. 147. nu. 9.
 Fideiussor ratione quantitatis debitæ ex fideiussione potest incarcerari. fo. eod. nu. 10.
 Fideiussor simpliciter obligatus videtur obligare se in omnē causam proueniētē ratione debiti principalis, maximē, si sit ex natura contractus, fol. 147. nu. 11.
 Fideiussor hodie fideiubens pro debito proueniētē ex lege fideiussor inops de iure Regio creditori non addicitur, fo. 147. nu. 13.
 Fideiussor nunquam videtur se obligare ad penam corporalem, & pactū contrarium initum non valet, fo. 147. nu. 14.
 Fideiussor ad incognita, nunquam videtur se obligare, fo. 148. nu. 17.
 Fideiussor nūquam videtur se obligare in poenam, quæ imponitur ratione contumaciæ rei ex qua augetur condēnatio, fo. 148. n. 18.
 Fideiussor nunquam censetur cogitasse, neq; obligasse se ad seruiendū. Limita in eximēte reū a manibus apparitorū, fo. eod. n. 19. & 20. & vide verbo, *debitor qui adducebatur*.
 Fideiussor est habendus ille, qui admone debitorem fugere in dict. n. 20.
 Fideiussor ad quem pecunia peruenit pro qua fideiussor addicitur creditori, fo. 149. n. 22 & est peyoris conditionis. Quam fideiussor ad quem non peruenit, nu. 23.
 Fideiussor, qui accepta pecunia fideiussor dicitur egisse proprium negociū, ideo creditori addicitur, & excutitur, fo. eod. nu. 24. & licitum est pecuniam accipere. d. nu. 24. ad medium, & nu. 26. & nu. 27.
 Fideiussor propria autoritate potest soluere creditori de bonis debitoris pro quo fideiussor sit, fo. 148. nu. 28.
 Fideiussor de iudicio sisti liberatur à iudicato soluendo, si reum sistat, & fideiussio lata sententia exprat, fo. 147. nu. 31.
 Fideiussor nō potest cōueniri iure, nec in persona ante excusationē principalis debitoris, si nō fuerat renūtiata auct. præf. 150. n. 36.

Fideiussor rei, quando a principali non potest exigi dicitur esse indentiatis, & in ea etiam renuntiatio beneficio excusationis prius debet excuti principalis, fo. 152. nu. 46.
 Fideiussorum materia cōtinua, vide in verbo, *debitor*, & verbo, *fideiussor inops*, & verbo, *auct. præsentate*, & verbo, *captura*, & verbo, *debitores ex instrumento*.
 Filij pro debitis parentum olim iure Romano deincebantur à creditoribus idem more Hebræorum, fo. 130. nu. 60. & 61. & 62.
 Filiusfam. conuenitur in quantum facere potest solum pro his quæ contraxit, dum esset in patria potestate, fo. 145. nu. 24. & nu. 25. aliās secus, fo. 204. nu. 48.
 Filius, vel filia per matrimonium liberantur à patria potestate, fo. 175. nu. 3.
 Filius a patre non retinetur ob pecuniam redēptionis, quia præsumitur matrem donasse, fo. 141. nu. 24.
 Filius, an teneatur p pecunia patri pauperim tuata ad illū allēdū, vide verbo, *creditor agit*.
 Filius, si soluēdo est, est idoneus fideiussor pro patre, vide verbo, *debitor captus*.
 Filius non incarceratus ob dotē matris, quam vt hæres tenetur præstare, vide verbo, *mater*.
 Filius spiritalis tenetur præstare alimēta patri spiritali inopi, fo. 200. nu. 4. & de materia, vide verbo, *pater spiritalis*.
 Filij, an præferantur alijs creditoribus ob dotem matris, & quando pater illis addicatur, vide verbo, *pater captus*.
 Filiusfam. an pro debito in carcerē mittatur, fo. 207. nu. 79. & nu. 19.
 Filius per deportationē liberatus à patria potestate non reincident in eā, etiā si restituatur in patriā cesset, quæ deportatio quæ illum à patria potestate eximebat, fo. 210. nu. 10.
 Filius nō est dñs viuēte patre, nec habet quidquam in bonis patris, nu. 13.
 Filius debet patri operas obsequiales, non vero artificiales, nu. 15.
 Fiscus cum priuato, an habeat differētiam, vide verb. *diferentia*.
 Fiscus vtitur iure minoris, fo. 172. num. 20.
 Fiscus in exigēda debita, seu credita sua melioris cōditionis est quā priuatus, f. 172. n. 21.
 Fiscus ante diem exigit, fol. eod. nu. 23.
 Fisco acquiritur ius per sententiā, cui multa applicatur, & iudex eodē die sententiā mutare non potest, fo. 208. nu. 1.
 Fiscus, vide verbo, *instrumentum quodlibet*.
 Furor est infirmitas corporis & animi. fo. 163. numero 1.
 Furiosus habetur pro mortuo. folio eodem. nu. meo. 2. & 3.

Index Tractatus de inope debitore.

Furor proueniens ex propria culpa puta medicamina accipiēdo, nō addicitur suo creditori. fol. 163. n. 7. Et si debitū descēdat ex delicto, ibi.

Furor superueniens debitori, postquam est ad dictus creditori, eximitur à manibus creditoris, sicuti ratione senectutis. f. 164. n. 8.

Furiosus sententia iudicis absolutus, si redeat ad sanā mentē, an possit a creditoribus peti ad seruendum, fo. eod. nu. 6.

Furiosus, & mutus, & furdus æquiparantur, fol. 164. nu. 11.

Furiosus, vide verbo, *damnum datum*, & verbo, *delictum commissum*.

Fur addictus creditori portat torquem ferreū, fol. 166. num. 11.

Fur, more Romano, domino rei furatæ aliquādo tradebatur, vt eius seruus esset, fol. 132. numero. 69.

Frater, an aliat fratrem, vide verbo, *alimenta*.

Frater, an fratrem debitorem ob æs alienum, in carcerē detrudat, fo. 207. n. 80. & n. 86.

Frater fratrem capere non potest, fo. eod. nu. 81. nec eum in seruitium habere, fol. eodē, numero. 83.

Frater fratrem redimens ad hostibus præsumitur fecisse pietatis intuitu, & non animo repetendi, fo. eod. nu. 82. 97. & nu. 88.

Frater potest conuenire fratrem vltraquam facere potest, fo. eod. nu. 84. & stante statuto, ne frater conueniatur vltraquā facere possit, an eius hæres possit capi, fo. eod. nu. 89.

Fructuarius male se gerens amittit ius obventionis, & potest priuari & prohiberi, ne vtatur vsufructu, fo. 183. num. 27.

Fructus maioricatus possunt vendi pro tempore vitæ possessoris, vide verbo, *es alienum*.

Fructus sacerdotij, qui sint, vide verbo, *stipendium*.

G

Generalis dispositio, quid, & quomodo intelligatur, vide verbo, *dispositio*, & verbo, *lex*, & verbo, *renunciatio*.

Generalis lex, an minores comprehendat, vide verbo, *lex loquens*.

Generalis legum renunciatio, an periudicet, vide verbo, *legum*.

Gesta ab adulto curatorem habente sine tutoris autoritate sunt nulla ipso iure, folio. 162. num. 16.

H

Hæredis persona non mutat obligationis naturam, fol. 153. num. 2. neque qualitatem, fo. 154. nu. 11.

Hæres intra nouem dies a morte defuncti nō potest executari, nec inquietari, fo. eod. n. 15.

Hæres tenetur solum, quatenus est in inuentario, fol. eod. nu. 16. & cum ostendēs, & offerens bona in eo contenta, nō cauetur pro debito defuncti, ibi, nu. 17.

Hæres debitoris pro debitis defuncti capitur, & vltra vires hæreditarias, si abscondit bona contenta in inuentario tenetur, fol. 155. numero. 18.

Hæres non tenetur facere inuentarium, quando non sunt bona, quæ in eo describantur, fol. 156. nu. 20.

Hæres eius qui bonis cecidit, si non facit inuentarium, tenetur vltra vires hæreditarias, folio eod. nu. 21. & 22.

Hæres non conficiens inuentarium contra eū est præsumptio iuris, & de iure quod occultauit bona, fo. 157. nu. 26. & 28.

Hæres debitoris fisci, sicut principalis detrudatur in carcerē, etiam si offerat idoneum fideiuforem de sançamieto, fo. 154. nu. 7.

Hæres extraneus vxoris matrimonio soluto, an teneatur deferre beneficium, vt non conueniatur vltraquam facere possit marito testricis, fo. 204. nu. 46.

Hæres, vide verbo, *actum*, & verbo, *executio*.

Hæreditas patris naturali iure pertinet ad filium, fo. 187. nu. 50.

Hæreditas est ius, quod propter sanguinē defertur, fo. eod. nu. 52.

Homo mortuus non est iam homo, & ideó cadauer retineri non potest a ctione personali, fol. 123. num. 23.

Homo liber pro pignore dari, aut retineri, an possit, & vide intellectum, cap. ex rescripto de iure iuran. fo. eod. nu. 24.

Hominem liberum venalem creditoribus addici ob inopiam probrosum, & turpe esse, & infame, fo. 136. nu. 34.

Hominis excelentia propter cam receditur ab omni iure. f. 197. n. 160. & fo. 198. n. 171.

Homo liber non est admittendus, vt sit in perpetua seruitute, fo. 211. nu. 2.

Homicida more Abissinorum traditur propinquis interfecti, vt corū arbitrio sanguinis suæ iniuriam vendicent, vel homicidā vendant, vel tormentis enecēt. Et more Romano, fur domino rei furatæ, aliquādo tradebatur, vt eius seruus esset. f. 131. nu. 69.

Hospes, an possit pro debito retineri, fo. 121. num. 8. & de materia, vide verbo, *doctor*. Hostium vis cōnumeratur inter casus fortuitos, fo. 141. num. 1.

I

Impubes in carcerem detrudi non potest, folio. 141. num. 2.

Impubes non cedit bonis, fol. eod. nu. 3.

Impu-

Index Tractatus de Inope debitore.

Infirmas perpetua, & insanabilis in debitore, excusat eum ab operarum præstatione, etiā si lege Regia sit statutū, quod debitor inops creditori addicatur, fol. eod. nu. 22. & soluitur à carcere etiam non dato fideiussore, fol. 210. nu. 19.

Infirmus debitor à carcere liberatus an si conalescat possit iterum capi, fol. 212. nu. 6. & num. 15.

Infirmas famuli an faciat amittere salariū, vide verbo, *famulo*.

Indulgentia ratione ætatis delicto commissi, per minorem semel concessa, durat si postea adoleuerit, fol. 160. num. 5. & 10. & 11. & fol. 163. nu. 10.

Initium est spectandum, fol. 167. nu. 6.

Immunitas fidalguie priuilegium est personale, & ideo non renunciatur, fol. 189. nu. 82. 87. & 88.

Immunitas Ecclesiastica nec seruo nec alijs obsequium præstare obligatis prodest, fol. 191. nu. 100.

Ingratitudo expellit Abbatē, & monachos de Monasterio, vide verbo, *Abbas*.

Immortalis probatio, vide verbo, *probatio immemorialis*.

Inopia vitio prodigalitatē contracta est indigna misericordia, fol. 164. num. 14.

Instrumentum valet in quo quis se obligat se suos ad seruitium personale, fo. 121. n. 15.

Instrumentum quodcumque habet executionē aduersus debitores fisci ad hoc, vt executionē procedatur dummodo sit liquidū fol. 172. num. 22. & quomodo & quando possit executari, nu. 25.

Instrumenta in præiudicium suæ libertatis an quis potest facere, vide verbo, *ruffici*.

Instrumento non liquido ex eo non solum clericus sed etiam laicus capi non potest, fol. 200. nu. 7.

Interdictum de vi illata an detur contra patrem vel patronū, vide verbo, *actio de dolo*.

Inuentarium, vide verbo, *hæres*.

Iudex in criminalibus debet esse pronior ad absoluendum, fol. 140. nu. 22.

Iudex in causis miserabilium personarum sportulas non debet habere, etiā si pauper sponte offerat, fol. 171. nu. 19. & 20.

Iudex ex causa pœnam à lege impositam etiam si ob crimen sit potest tēperare, fol. 139. nu. 15.

Iudex eadem die sententiam mutare non potest, fol. 207. nu. 1.

Iudex ob inopiam condemnati eximit debitore à necessitate seruendi & remittere potest multam, fol. eod. nu. 2.

Iudex non potest remittere multam parti applicatam pro suo interesse, fol. 208. nu. 3. nec quæ fisco applicatur, nu. 4. ibidem.

Iudex ante sententiam ex iusta causa pœnā potest minuere, fol. eod. nu. 5. & semel remissa, ob paupertatem, si debito multæ perueniat ad pinguiorem fortunam exigi non potest, fol. eod. nu. 6.

Iudex potest remunerare capiētes latrones ex multis ad fiscū pertinentibus, fol. eod. nu. 8.

Iura ad frequentiora debere adaptari, fol. 149. nu. 30.

Iuramentum est seruandum quando seruari potest absque interitu salutis æternæ, fol. 190. nu. 92.

Iuramentum fidelitatis ab homine alieno licet suum confiteatur esse non præstat ius domino, vide verbo, *confiteri*.

Iurans in pecunijs soluere, an possit cedere bonis, vide verbo, *debitor iurans*.

Iurisdictionem habentibus est honor defferendus, fol. 192. nu. 105.

Ius patroni nuptijs libertate interrumpitur, fol. 174. num. 5.

Ius ciuile non præstat creditori ius super debitorem ob debitam pecuniā, f. 121. n. 6.

Iustiniani nouellæ habent vim legis, fo. 142. nu. 7. & 8.

L

Latrones sunt censendi & puniendi qui bona abscondunt, vide verbo, *bona abscondentes*.

Legis huius dispositio antiquissima consuetudine confirmata, fol. 133. nu. 11. & an valida sit, & an iusta & æqua, & ex qua ratione prodita sit, fol. eod. nu. 1.

Legis rigor remittendus aduersus eum qui vxorem vel liberos habet, fol. 139. nu. 20.

Legis huius dispositio prodita non solum ad succurrēdum creditorem pro debito verum etiam vt focordia & pigritia debitoris puniatur, fol. 143. nu. 15.

Leges fori non habent vim legum nisi quatenus de earum vsu ex obseruantia constet, fol. 150. nu. 32.

Legum generalis renunciatio an præiudicet, fol. 130. nu. 4.

Lex finalis. C. de capti, & post. limi. reu. intellectus, fol. 130. nu. 65.

Lex vel statutum loquēs in debitore ad eius hæredem extenditur, vt executio in eius bonis & persona possit fieri, fo. 153. nu. 3. & limitatur num. 5.

Lex. 8. tit. 4. lib. 6. ordi. seruanda est in hære de debitoris fisci, fol. 142. nu. 7.

Lex

Index Tractatus de Decima tutorum.

Lex loquens de operis ab aliquo præstandis cum sit odiosa non extenditur ad hæredes in operibus obsequialibus. fo. 157. nu. 27.
 Lex loquens generaliter minoris personam comprehendit. fo. 158. nu. 1.
 Lex loquens in debitore comprehendit obligatum actione reali & non personali. fo. 163. nume. 2.
 Lex continens privilegium aduersus ius commune censetur nominasse omnes personas privilegiatas. fo. 195. nu. 135.
 Lex stili. 134. declaratur. fol. 166. nu. 111.
 Lex ad egregias intellectus fo. 187. nu. 61.
 Lex fin. C. de pactis pigno. intellectus. fo. 188. nume. 67.
 Lex si quando. §. generaliter. C. de inoffic. testam. declaratur. fo. 188. nu. 17.
 Lex ut vim. de iust. & iure intelligitur. fo. eod. num. 72.
 Lex pater. §. quæ honorande. ff. quarum re. actio non detur declaratur. fo. eod. nu. 73.
 Lex libertas. C. de obsequis intelligitur. folio. 189. num. 75.
 Lex fin. C. de non nume. pecu. intellectus. eod. num. 76.
 Lex. 2. C. de patribus qui filios distra. intelligitur. fo. 131. num. 71.
 A legis dispositione non receditur propter personam, vide verbo, *beneficium*.
 Legis vim habent Iustiniani nouele, vide verbo, *Iustiniani*.
 Leges ad frequentiora adaptantur, vide verbo, *iura*.
 Lex potius fauet reo, quam accusatori. fo. 210. num. 13.
 Libertatis cause semper fauendum, & pro ea iudicandum. fo. 144. nu. 21.
 Libertus senex etiam tenetur operas patrono præstare. fo. 157. num. 1.
 Libere persone plures sunt, qui tamē licet sint libere de iure ciuili sunt seruilis conditionis fol. nu. 17. 19. 20. 21. & 22. & vide verbo *ad scriptus*.
 Libertati sue, quis non potest præiudicare, vide verbo, *rustici*.
 In legato creditorum non veniunt debita actio ne reali, & ideo in legato, verba sunt proprie sunt intelligenda, fo. 164. nu. 4.
 Locare nemo potest operas suas alteri in perpetuum, & precipue si sit actum, ut non possit seruire per substitutum. fo. 122. n. 16. & 17.
 Locatio facta ad tempus operarum valet, & obligat, fo. eod. nu. 18. vide verbo, *obligare*.

M.

Maritus non cogitur ab vxore subire cessionem bonorum, fo. 137. num. 1.

Inter maritum & vxorem potest verti causa status, fo. 138. nu. 11.
 Maritus ociosus & iners vxori addictus per iudicem posse compelli laborare vxoremque, & filios alere, fo. 139. num. 25. versic. nunc videamus.
 Maritus committens dolum perdit privilegium reuerentiale, quod habet aduersus vxorem, fo. 137. nu. 11. & vide verbo, *reuerentiale ius*.
 Maritus vxori addictus sine torq; ferreo quando concurrit cum alijs creditoribus, fo. 138. num. 10. & 14.
 Mariti privilegium transit ad omnes de sobole, fo. 204. num. 49.
 Mariti privilegium competit ei, ne conueniatur ultra quam facere possit, siue debeat ex causa dotis, siue ex qual. bet alia. f. eo. nu. 50.
 Maritus quando ab vxore conueniatur ultra quam facere possit. fo. 204. nu. 56.
 Matrimonium superueniens facit cessare operarum præstationem & obligationem, fol. 137. nu. 4. & fo. 174. nu. 2.
 Matrimonium contractum inter debitorem, & creditorem, aut è conuerso debitum censetur remissum, fo. 174. nu. 1, & an soluto matrimonio reuiuiscat, nu. 6. & 9.
 Matrimonium liberat minorem à potestate curatoris, fo. 153. nu. 4.
 Matrimonium liberte ius patroni interrumpit eod. num. 5.
 Matrimonium debitorum non præiudicat creditoribus, si debitores non consentiant. fol. 175. nu. 14.
 Matrimonium contractum à liberta facit, ut patronus ius suum perdat, vide verbo, *ius patroni*.
 Matrimonium secundo contrahentes, vide verbo, *pæna*.
 Mater non potest petere filium incarcerari pro dote, quam teneretur præstare, ut hæres patris adita hæreditate, si non est soluendo, fo. 138. num. 9.
 Mater tutrix non capitur à filio, etiam pacto expresso, ut capiatur, fo. 187. nu. 58.
 Meretrix cogi potest portare cultum diuersum à fœminis honestis, fo. nu. 87.
 Meretrix pro debito ciuili capi potest, nisi sit nupta, fo. 177. nu. 17.
 Mendicitas secundum qualitatem personarum est consideranda. fo. 206. num. 71. & de materia, vide verbo, *debitor inops*, & verbo, *pauper*.
 Mercantia non tollit nobilitatem nec exercitium artis vilis, vide verbo, *nobilitas*.
 Merita personarum non curantur, quando de simplici iustitia tractatur, fo. 197. nu. 165.
 Minima re, ut in oue committitur furtum, & datur

Index Tractatus de Inope debitore.

datur actio furti & pœnam statuti & ob vnus nummi non soluti praticari. f. 169. nu. 1. & 5. vbi de materia.
 Minor in delictis excusatur à pœna etiã in delictis cuius punitio expedit reipublice, fo. 163. nu. 8. & semel indulgentia concessa durat etiam si postea adoleuerit nu. 9. 10. & 11. & fol. eod. nu. 10.
 Minor. 25. annis pro pecuniario, debito accipitur, fol. 161. nu. 12. & 13.
 Minor cuius malitia ætatem supplet maioribus connumeratur. fol. 162. nu. 21.
 Minoris persona non comprehenditur sub lege generaliter loquente, vide verbo, *lex loquens*.
 Minor excusatus ratione ætatis eo maiore effectu non tenetur. fol. 210. nu. 12.
 Militibus prohibetur conductio. Ne impediat exercitium militie. fo. 190. nu. 84.
 Milites more Romano sæpe in otio & negotio in armis errant. fol. eod. nu. 85.
 Miles & nobilis differunt, vide verbo, *nobilis vbi de materia*.
 Militum privilegia an extendantur ad clericos: vide verbo, *privilegia*.
 Habere etiam in modico seruilem conditionem maximum detrimentum, f. 144. nu. 20. vide verbo, *defectum*.
 Monialium privilegium ne ad iudicium venire cogantur est ratione clausure. f. 188. nu. 62.
 Monachi senex an teneantur regulam seruire, vide verbo, *senes*.
 Monachi, vide verbo, *Abbas*.
 Monasterium ingreſsus debitor liberatur à debito ipsi monasterio debito. vide verbo, *debitor debens*.
 Monasterio possunt cedere bonis, vide verbo, *colegia*.
 Monachus pro debito ciuile nec capitur nec in carcerem ducitur, fol. 202. nu. 27.
 Monasterium ingrediens in fraudem creditorum vide verbo, *debitor qui in fraudem*.
 Monacho si soluatur mutuum vel depositum liberatur debitor, fol. eod. nu. 30.
 Morbus, vide verbo, *infirmas*.
 Molestia personalis quælibet durior rerum amissione, f. 189. nu. 68. & 70.
 Mulier detenta à creditore ob pecuniam redemptionis, eius est libera donec soluat. fol. 140. nu. 22.
 Mulier potest cedere bonis, f. 269. nu. 2.
 Mulier capitur ex consuetudine pro pœna pecuniaria descendente ex delicto, f. 177. nu. 7. etiam si det iuratoriam cautionem, nu. 8. & f. 107. nu. 27.

Mulier potest renuntiare suo privilegio. fo. eod. nu. 15.
 Mulier cogitur seruire creditori pro debito procedente ex redemptione. f. 178. n. 24.
 Mulier in caupona posita ut ministrare iudica, prostituta. fol. 179. nu. 33.
 Mulier nupta de adulterio non accusatur. f. 178. nu. 19.
 Muner inops cui defertur quarta pars iuxta Auth. præterea. non admittit eam licet postea fiat diues, fol. 209. nu. 8.
 Mulier vide verbo, *fœmina*. verbo, *debitrix*. verbo, *vxor*. verbo, *renunciatio*. verbo, *vidua*.
 Nunquam est dabilis casus in quo pro mutuo liceat pecuniam accipere. f. 149. n. 29.
 Munita vide verb. *iudex* & *semel remissa ob paupertatem etiam si debitor multo veniat ad pinguiorem fortunam exigi non potest*. fol. 208. nu. 6.
 Multitudini licet parcendum sit tamen rectores & primarij sunt puniendi, f. 175. num. 7. & ita intelligitur illud in delictis multitudi parcat, fol. 154. nu. 11.
 Municipum & reipublica potest habere seruos, fol. eod. nu. 13.

N.

Notarius nil accipit à pauperibus pro instrumentis. fol. 171. nu. 22.
 Nobilitas paupertate an amittatur, fo. 180. nu. 2. & f. 181. nu. 17.
 Nobilis pauper iudicibus est, fol. 180. nu. 3 & fol. 182. nu. 18.
 Nobilis exercendo artem vilem amittit nobilitatem, fol. 180. nu. 4. & 5. & fol. 199. nu. 32. 33. 34. & 35.
 Nobilis ob a alienum in carcerem non deturitur, fol. 181. nu. 7.
 Nobilis debitor non conuenitur nisi in quantum facere potest & sibi relinquatur tantum quantum satis est ad vitam transigendam, fol. 180. nu. 8. & 9.
 Nobilis persona nec eius arma & equi, & domus de iure Regio non capiuntur, f. 181. nu. 10. & f. 219. nu. 121.
 Nobiles sunt liberi à præstatione operarum & ideo vxor nobilis libera est à lauatiōne pedum, & à parando cibos & similia, fol. 181. nu. 11. 12. & 13.
 Nobilitatis ratio habetur in impositione pœnarum, fol. 182. n. 15. & f. 183. n. 29.
 Nobilis non torquerur, f. 182. nu. 16.
 Nobilis qui ficta inopia bona ab cõdit amittit privilegium nobilitatis & ideo ducitur in carcerem, fo. eod. nu. 19. & 21.
 Nobilis qui malitiose bona attriuit, ne credi-

toribus satisfaciatur potest capi folio, eod. num. 23.
 Nobilis licet ex delicto capi possit non tamen ex facilitate neque rigurositate si cur plebeius, folio. 183. numero. 27. & 28.
 Nobilis non habens in bonis non luit incorpore fol. 178. nu. 30.
 Nobilis officium est militando religionem & plebem defendere, folio eodem. numero. 31.
 Nobilitas an amittatur per monachatum fol. 125. num. 35.
 Nobilitas quando tractatur an amittatur per exercitium artis, vilis est consuetudo inspicienda, fol. 179. numero. 32. 33. & 34. & folio. 184. numero. 36. & folio. 189. numero. 80. vide verbo. *mercancia*.
 Nobilis proprio vocabulo dicitur fidalgo, 1. nobilis sanguine, folio. 185. numero. 44. & folio. 188. numero. 48. & 49. Et vide verbo. *fidalgos de ista materia*.
 Nobilis appellatur aliquando ille qui est diues, fol. 186. nu. 45.
 Nobili maior honor quam plebeis differendus, fol. 188. nu. 59.
 Nobilis per conductionem regij vestigialis amittit priuilegium, folio. 189. numero. 77. & 78.
 Nobilitatem non soluit mercancia aut exercitium artis vilissime, folio. 189. numero. 80. vide, supra. verbo. *nobilitas quando*.
 Nobilis conductor vestigialis regij amittit priuilegium solum. Ne possit in carcerem mitti, fol. eod. nu. 81.
 Nobilis aliud est, & aliud miles, & fidalgo est nobilis sed non miles, folio. 190. numero. 86.
 Nobilitatis priuilegium propter dolum perditur, fol. 191. nu. 94.
 Nobilis assertio quod sit ignobilis non suffragatur creditori, fol. 191. nu. 95.
 Nobilem aut ignobilem facit consuetudo vide verbo. *consuetudo*.
 Nobilis qui tempore contractus negauit esse uobilem an possit in carcerem duci, folio eod. nu. 69.
 Nobiles ex priuilegio à Rege concessio ne ob res alienum capiantur idque fuit, ut ex redditibus militarent non possunt priuilegium renuocare, fol. 191. nu. 99.
 Nobiles exteri & non naturales an gaudeant prerogatiuis & priuilegijs naturalium. fol. 192. num. 107.

Nobilis in vna prouincia non est necessario habendus, nobilis in alia folio eodem. nu. 108. & 115.
 Nobilitas sanguinis non datur nisi à natura, fol. 192. nu. 110.
 Nobilitas non debet esse occasio, ut quis rem suam perdat. folio. 193. numero. 120.
 Nobilis captus ab æs alienum ut soluatur è vinculis an sufficiat quod summarie probet nobilitatem an vero necessario debeat constare per sententiam de nobilitate. folio. 194. numero. 122. & 124. & 125.
 Nobilitas an possit renunciari, vide verbo. *renunciatio*, vbi late & de materia vide verbo *militis*. & in verbo. *paratum*. & in verbo. *fidalgos*. & verbo. *debitor*.
 Nobilitatis à genere & nobilitatis à priuilegio differentia. folio. 185. numero. 43.
 Nobili quando alimenta relinquuntur vide verbo. *alimenta*.

O.

Obligatus ad factum liberatur soluendo inter esse, fol. 121. nu. 4.
 Obligare se nemo potest cum iuramento ad seruitia personarum nisi sit libertus, folio eodem. numero. 11. vide verbo. *locatio*.
 Obligatio personalis defuncti in hæredem transit fol. 153. nu. 1.
 Obligatio præstandi operas finitur matrimonio contracto, folio. 174. nu. 2. & vide verbo. *matrimonium*.
 Obligare se potest quilibet & suos ad seruitium personale, vide verbo. *instrumentum*.
 Obligatio quando cadat inter patrem & filium, fol. 204. nu. 53.
 Obligatio ad carceres non valet nisi in vim consuetudinis, fol. 209. nu. 1.
 Obligatio qua quis adstringitur ponere beneficium non parit actionem. folio. 212. numero. 5.
 Opere debitoris additi creditori extenuant sortem principalem debiti, fol. 131. num. 70. ad fin. & 71.
 Opere satisfacere humanum est, fol. eodem. numero. 42.
 Operas præstare ad alendum vxorem & liberos non infame, sed honorificum & honestum, fol. 140. nu. 23.
 Opera debitoris succedit loco pecuniæ debite

te

te, & aliquando plusquam pecunia iudicatur, fol. 150. num. 35.
 Operas quas vxor tenetur mari præstare, folio. 175. nu. 10. & fo. 139. nu. 17. & vide verbo. *vxor*.
 Operas suas præstare quilibet alteri potest si veit, fol. 176. nu. 6.
 Operis præstatio, vide verbo. *lex loquens*. & verbo. *libertus*. & verbo. *matrimonium*. & verbo. *infirmas*.
 Operas præstare aut seruire paria sunt, fol. 209. num. 5.
 Ordo pertinens ad causæ cognitionem qui eum est inductus in fauorem iudicis, et à pacto creditoris & debitoris omitti non potest. Limitatur tamen si debitor debeat ex instrumentum garantigio habens executionem paratam. Tunc valet pactum. fol. 125. nu. 38.
 Ordinandus non est quis licet idoneus ante legitimam ætatem, fol. 197. num. 164.

P.

Pactum personale ad hæredem non transit, fol. 154. nu. 12.
 Pactum vel promissio expressa facta aduersus statum hominis naturalem etiam iuratum non valet, fol. 121. num. 9.
 Pactum à me factum per quod promitto non recedere à tali loco est quædam species seruitutis, fol. eodem. nu. 13.
 Pactum non valet de iure ciuili quo debitor se adstringit creditori ut capiatur, & in carceretur si non soluat. Et idem quod propria auctoritate capiatur per credito rem, & in carcerem intrudatur. fol. 125. nu. 35. & 36. fol. 187. nu. 57.
 Quod per pactum fieri non potest nec per statutum conceditur fieri, fol. 133. nu. 5. & fol. 135. nu. 28.
 Pactum per quod beneficio cessionis bonorum renuntiatur non tenet, fol. 133. nu. 6. vide verbo. *renunciatio*.
 Pactum per quod carceri perpetuo quis se obligat non tenet, fol. eod. nu. 9.
 Pacto non potest renunciari reuerentia quam vxor marito præstare tenetur, fol. 137. nu. 5.
 Pactum inter debitorem & creditorem, ut debitor gaudeat priuilegio nobilitatis, folio. 185. nu. 42.
 Pactum legis commissoria non solum asperum sed impium & iniquum, folio. 188. num. 69.
 Pacto de capiendo debitorem propria auctoritate vide verbo. *debitorum*.

Pactum non potest tolli ordo iuris vide verbo. *ordo*.
 Pater debitor filijs in dote matris filio non addicitur, fol. 141. num. 26.
 Pater ebrius patria potestate administrationem amittit. Idem si cogeret filium aut filiam ad peccandum, fol. 188. nu. 31. & tenetur emancipare, vide verbo. *emancipare*.
 Pater filium non retinet ob debitum etiam caufatum ex redemptione ob hostibus, fol. 138. nu. 6.
 Pater spiritualis an gaudeat priuilegio contra filium spirituales ne conueniatur ultra quam facere possit, fol. 203. nu. 9. Et an transeat ad eius hæredes, vide verbo. *beneficium*. & vide verbo. *spiritualis*.
 Patri spirituali eadem reuerentia debetur quæ patri carnali, fol. 182. nu. 41.
 Pater spiritualis non potest vocari in ius sine venia, fol. eod. num. 42.
 Patre capto à creditoribus si filij eius petant sibi addici ob dotem matris an pater. Sit filijs addendus & an filij præferantur alijs creditoribus, fol. eod. nu. 43.
 Pater non mittit in carcerem filios pro debito, fol. 204. nu. 47.
 Pater non tenetur iemper alere filium, fol. eod. nu. 52.
 Pater tenetur soluere redemptori pretium, quod soluit pro redemptione filij, fol. 209. nu. 6. Etiam si filius mortem obierit ante quam ad domum accesserit, num. 7.
 Pater viuens & valens tenetur assignare filio detento in carcere pro debito legitimam, fol. eod. nu. 9. & 10.
 Pater non tenetur pro mutuo contracto à filio emancipato, fol. 210. nu. 12.
 Patrono quando relinquuntur alimenta vide verbo. *alimenta*.
 Partus feminae adiecte creditori liber est, folio. 179. nu. 35.
 Paupertas culpabiliter, & ex malicia pauperis proueniens est nociua, fol. 143. nu. 11.
 Paupertas captiosa potius nocet quam excusat, fol. 163. nu. 19. & fol. 182. nu. 25.
 Pauper cotumax an cedat bonis, fol. 173. n. 17.
 Paupertas appellatur vilitas, & ignobilitas & vilitas idem sunt, fol. 180. nu. 1.
 Pauper probate vite, & si non possideat immobilia dicitur idoneus fideiusor, fol. 133. nu. 197. & 169.
 Paupertas patienter tollerata martyrimum, fol. 135. nu. 31.
 Paupertas præsumpta non refertur ad animam sed ad ea quæ proueniunt ex fortuna rerum, & ibi plura de paupertate, fol. eod. nu. 32

Paupertatis materia uide verb. *nobilis pauper* & verbo, *adiocatus*. & verbo, *inopia*. & verbo, *iudex*. & verbo, *mendicitas*. & verbo, *tributa*. & verbo, *bona abscondentes*.

Pœna debet habere suos actores. f. 137. n. 3.

Pœna corporalis non imponenda ei qui casu delinquit, fol. 145. nu. 17.

Pœna irrohata debitori per statutum si intra tempus limitatum non soluat cessat si creditor cui pecunia applicatur pœnam non petat, fol. 166. nu. 4.

Pœna quælibet corporalis superat magnam pecuniariam, fol. 170. num. 9.

Pœna clerici falsantis literas regias, fo. 132. nu. 77.

Pœna de iure Regio contra secundo nubentes quæ sit fo. eod. nu. 74.

Pœnam applicatam Fisco iudex remittere non potest. folio. 208. num. 4. & quomodo parti applicatam remittat ibi, num. 3. & verbo, *multa*. & de materia, vide verbo, *iudex*.

Pecunia principis peculiari celeritate exigitur, fol. 191. nu. 102.

Pensione non soluta reincidentur in commissum. fol. 169. num. 3.

Persone libere plures sunt qui tamen habent conditionem seruilem vide verbo, *libere persone*.

Personalis molestia durior qualibet rerum amissione. vide verbo, *molestia*. & vide de materia verbo, *merita*.

Premium debet esse par labori, folio. 154. num. 8.

De presumptione generali quod quis si bonus non curatur si agitur de preiudicio tertij. fol. 198. nu. 167.

Prescriptio solum nocet his aduersus quos est prescriptum. fol. 193. num. 111.

Priuilegiatus à iure ne cedat bonis si tamen dolum committat cogitur bonis cedere. fol. 177. nu. 9.

Priuilegia propter sanguinem concessa pacto tolli non possunt. folio. 187. numero. 55.

Priuilegium habens à Principe ne conueniatur infra certum tempus non comprehendit debitorem ex delicto, vide verbo, *debitor ex delicto*.

Priuilegium ne conueniatur ultra quam facere potest perditum propter dolum vide verbo, *dolo mediante*.

Priuilegia militum ne pro debito ciuili incarcerationentur ad facedores extenduntur ne religionem deserant. folio. 196. numero. 2. & 3.

Priuilegium habentes, ne conueniantur ultraquam facere possunt, non solum non capiuntur, sed eis sunt relinquenda bona, vt alimententur, fo. 205. nu. 67.

Priuilegiati, ne conueniantur, ultraquam facere possint, si soluerint in solidum, an possint repetere, fo. 206. nu. 78.

Priuilegiati, ne conueniantur ultraquam facere possint, an opponant hanc exceptionem post sententiam, fol. eod. nu. 77.

Priuilegium, ne conueniatur ultraquam facere possint, datur solum inter ascendentes, & descendentes, fo. 207. nu. 85.

Priuilegium concessum ratione dignitatis, ca finita non spirat, fo. 209. nu. 9. Concessum vero ratione laboris labore finito spirat. fo. eod. num. 11.

Priuilegium, vide verbo, *foer donans*. verbo, *debitores*, verbo, *conuenire*.

Pincipis gratia delinquenti facta sine mentione delicti, est supreptitia, v de verbo, *delinquenti gratia*.

Pinceps per priuilegium nunquam censetur velle præiudicare alicui, fo. 180. n. 6.

Prodigalitas, vide verbo, *inopia*.

Probatio immemorialis referenda ad tempus, quod est magis utile ei qui probat, & allegat. fo. 193. num. 114. & 118.

Probatio nobilitatis, quando nobilis est captus, vt soluatur è vinculis, an sufficiat summaria, an de necessario debeat constare per sententiã de nobilitate fo. 194. n. 122.

Professor dicitur qui publice scientiam aliquam prælegit, fol. 195. nu. 131.

Professio sine gradu an sufficiat, folio. 131. num. 140.

Professionem lege lata cohibere. folio. 35. nu. 46.

Pupilli utpote quibus rerum suarum administratione non est, concessa sunt, immunis à pœnis impositis negligentibus, & res suas male curantibus. fol. 160. nu. 7.

R.

Reditus sacerdotij qui sint: vide verbo, *stipendium*.

Redimens fratrem ab hostibus præsumitur facere intuitu pietatis, vide verbo, *frater*.

Redemptus ab hostibus an debeat præstare operas redemptori tanto tempore donec pretio redemptionis satisfaciatur. An vero seruiendo per quinquenium liberetur. f. 21 nu. 3. & 4. vide verbo, *debitor inops ex causa*.

Remitte iudex an possit multam vel pœnam vide verbo, *iudex*.

Reli-

Religio est quædam seruitus: & liber homo potest se obligari ad religionem. fol. 121. nu. 14. & præcipua utilitas. fo. 188. n. 65

Reipublice conuenit seueritate, legis pigros, & inertes excitare. fol. 34. nu. 45.

Reipublice conuenit omnia habere politice disposita & vt plebeij, & oppifices cedat nobilibus. fol. 187. nu. 60.

Regis vicem gerens omni honore etiam à nobilissimis afficitur. fol. 188. nu. 6.

Renunciatio cessionis bonorum licet iurata non obligat, nec est seruanda, vide verbo, *beneficio cessionis*. & verbo, *pactum*. Operatur tamen vt debitor cedens bonis si perueniat ad pinguiorem fortunam possit conueniri, etiam ultra quam facere possit nullare sibi ad alimenta relicta. fol. 14. n. 45. vide verbo, *cessio bonorum*.

Renunciare casui vel eius exceptione non iuari paria sunt, fol. 127. nu. 14.

Renunciatio nobilitatis à nobili an teneat fol. 185. nu. 38. 47. 54.

Renunciationis proprie ratione nobilis in carcerem detruendi, & non ex ordinis indignitate non fit iniuria ordine nobili. f. 188. n. 66

Renunciare non potest immunitas fidalguiz quia priuilegium est personale. fol. 189. nu. 82. 87. & 88.

Renunciatio nobilitas cum iuramento valet & tenet, fol. 190. nu. 91.

Renunciatio nobilitatis valet ab eo qui est nobilis ratione priuilegij. f. 191. nu. 97. 98.

Renunciatio generali facta à nobili de omni legum auxilio, non censetur renuntiare se priuilegij nobilitatis, ideoque ex tali renunciatione non potest in carcerem duci, fol. 192. nu. 103.

Renunciatio nobilitatis facta à Duce vel Comite an obliget personam suam ad obdebitum. possit in carcerem duci, fol. 182. nu. 14.

Renunciatio nobilitatis, vide verbo, *fidalgos*, & verbo, *nobilis*, & verbo, *miles*.

Renunciare beneficio Velejani, aut minoris ætatis non est foeminae aut minori dedecorosum etiam si princeps sit. f. 190. n. 90

Renunciare potest quilibet suo priuilegio, fol. 177. nu. 16.

Renunciari an possit Auth. hoc si debitor, vide verbo, *authentica*.

Renunciare non potest donator suo priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possit, vide verbo, *donator*.

Renunciare possunt egregie persona priuilegium suum, vt ne cogantur personaliter comparare coram iudice, vide verbo, *egregiarum personarum*.

Renunciare an possit clericus clericali priuilegio: vide verbo, *clericus*.

Renunciari an possit reuerentiæ quam vxor præstat viro, vide verbo, *pactio*.

Renunciari non potest pactum legis commissoria. si de pactis, pignor. fol. 188. n. 67.

Renunciare non possunt parentes priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possunt fol. 202. nu. 35.

Renunciare possunt filij vel descendentes priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possunt, fol. 204. nu. 15.

Renunciationis materia, vide verbo, *priuilegium* verbo, *foer*. verbo, *donans*.

Res de facili ad suam naturam reuertitur, fol. 175. nu. 11.

Retineri potest res vendita in casu posita infra verbo, *venditores*.

Rustici & vassalli non possunt facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis, fol. 121. nu. 10.

Reuerentia quam vxor marito tenetur præstare non debet esse damnosa ipsi viro, folio. 139. nu. 16.

Reuerentiale ius renunciatione non tollitur fol. 177. nu. 14.

S.

Sacerdos artem turpem exercens coercitionem & fori amissionem meretur. fo. 189. num. 79.

Sacerdos non addicitur creditori neque in carcerem mittitur nisi ex delicto debeat, fol. 199. nu. 1. & 6.

Scolastici debitores si inopes sint an capi & creditoribus addici debeant, f. 202. nu. 26.

Senectutis ratione liberatur quis ab obligatione seruiendi, & operarum præstatione etiam si teneatur ad ea ratione delicti, commissi, fol. 157. nu. 4.

Senes monachi ex regula beati Benedicti non tenentur regulæ præcepta seruare, fol. eod. nu. 7.

Senectus iure rego excusatur à muneribus personalibus, & ibi de alijs excusationibus, fol. 175. nu. 8.

Senectus est quædam nobilitas, folio, eod. num. 9.

Senectus egritudo est, fol. eod. nu. 11.

Senes semper videtur esse in morte. fol. eod. num. 12.

Senex delinquens misericordiam meretur, fol. 158. nu. 13.

Senis persona honoranda, fol. eod. nu. 14.

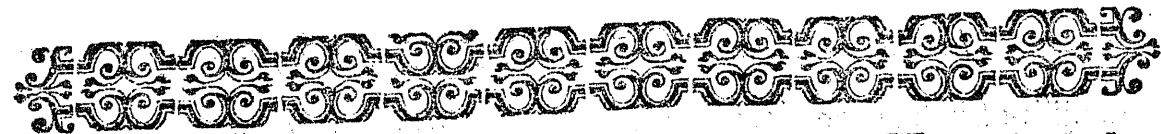
Senex effectus debitor post cessionem bonorum liberatur à seruiendo creditori, vide verbo, *debitor inops*.

Se-

Senes libertus tenetur o peras patrono præstare, vide verbo. *libertus*.
 Sentētia diffinitiva qua debitor ab additōne creditoris liberatur si transit in rē iudicatam non potest reuocari. fol. 209. nu. 7.
 Seruus potest esse tabellio. fol. 173. nu. 14.
 Seruitio famuli si dominus abutatur perdit eum dominus. vide verbo. *dominus*.
 Seruus sine l'centia domini ordinatus depōnitur & dño restituitur. fol. 201. nu. 23.
 Seruire aut operas præstari paria sunt. fol. 209. nu. 5.
 Socer decipiens generū amittit priuilegium ne conueniatur vltra quā facere possit, & an idem procedat constante. Solutiove matrimonio. fol. 205. num. 58. & 59.
 Socer priuilegium ne conueniatur vltra quam facere possit an habeat extra causam dotis. fol. eod. nu. 60.
 Socer an renuntiet priuilegio ne conueniatur vltra quam facere possit, & quid si cum iuramento. fol. eod. num. 61.
 Subditi & clerici compelluntur ire ad bellū in repentino periculo. fol. 208. nu. 12.
 Subditi an teneantur contribuere pro reparatione menium. fol. eod. num. 14.
 Solutio nō esse res est dura, vide verbo. *egere*.
 Statutum dans formam cessionis bonorum percutiēdo natibus lapidem, vt turpe nō teneat. fol. 133. nu. 7. & 8.
 Statuto potest fieri vt quisvque ad poenam infamæ pro alio obligetur etiam sine pæto. fol. 147. num. 12.
 Statutum infamiam irrogans illi. Qui pro alio se obligat non valet. fol. 147. nu. 16.
 Statuta exorbitantia minores non cōprehēdunt. fol. 160. nu. 6.
 Statuti poena ob non solutam certam pecuniam etiam ob vnus nummi non solutionem prædicari. fol. 169. nu. 1. & 5.
 Statutum poenam irrogans debitori si intra tēpus limitatum non soluit cessat si ille cui applicatur non pe'at eā, vide verbo. *poena*.
 Statuto stante ne frater ob æs alienū capiat an eius hæres possit capi, folio. 107. nu. 89. & de materia, vide verbo. *frater*.
 Stipendium sacerdotis dicuntur fructus, & redditus beneficij vel sacerdotij. f. 201. n. 19.
T.
 Torques ferreus quare de iure Regio à creditore debitori, ponitur & quid denotetur. fol. 132. nu. 75.
 Torquem ferreum vxor nō edijcit marito & quomodo vide verbo. *maritus*.
 Tributa nec collectas nō soluunt inopes, sed solū tributa personalia, fol. 151. nu. 9.

Tributa quæ inopes non soluunt an eorum solutio pertineat ad alios diuites. fo. 208. nu. 10. & de materia, vide verbo. *vassalli*. & verbo. *subditi*.
 Tutor non habet decimam de fructibus qui pupilo non soluuntur. fol. 171. nu. 18.
 Tutor malus amittit decime. f. 178. n. 29
V.
 Vassallus non potest facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis vide verb. *ruffici*.
 Vassalli licet pluries iniqua vel iniusta seruitia præstiterint non coguntur inuiti ad eorum præstationem. fol. 208. nu. 11.
 Vendita res potest retineri etiam pro vno nummo non soluto. fol. 169. num. 4.
 Vir pro vxore non tenetur. f. 178. nu. 22.
 Vir excelenti virtute præditus an creditori addicatur. fol. 197. nu. 154.
 Virtus nobilitati antepōnenda. fol. eod. nu. 155. & 168.
 Virtus excellētis viri in causa graui nō operatur in alterius præiudiciū. f. 189. nu. 166
 Vidua durante viduitate adhuc dicitur esse in matrimonio. fol. 175. nu. 7.
 Vitium vñ aliud non excusat. f. 164. n. 13
 Vniuersitatis debitor an addicatur vniuersitali, vido verbo. *debitor ciuitatis*.
 Vxor si matrimonio constante petat ob inopiā viri dotem sibi restitui maritus repellitur à beneficio ne cōueniatur vltra quā facere possit, maximè si mulier non habet vnde se alar. fol. 138. nu. 12.
 Vxor ad operas obsequiales & seruales cogitur si dos non sit competens ad alendum maritum & familiam. fol. 139. nu. 17.
 Vxor potest se obligare ad redemptionem mariti captiui. fol. eod. nu. 18.
 Vxor is ius, verius, solidius, melius & præstātius cæteris creditoribus. fol. 140. nu. 21.
 Vxor tenetur marito operas præstare. fol. 178. nu. 20.
 Vxor nobilis est libera à lauatiōe pedū & à parādo cibos & similia. f. 181. n. 11. & 12.
 Vxor de iure Regio acquirit sibi & non marito quæ acquirit ex operibus artificialibus. fol. eod. nu. 14.
 Vxor an teneatur pro pecunia viro inopi mutuata ad illam & filios alendos, vide verbo. *creditor agit*.
 Vxor quas operas teneatur viro præstare vide verbo. *operas*.
 Vxor contra virum non vtitur actione famosa, vide verbo. *actio famosa*.
FINIS TABVLE.

INDEX.

INDEX CAPITVM

Tractatus de Decima tutorum.

AN DE Iure Ciuili tutor habeat salariū ratione administrationis, & qua in re lex Regia corrigat ius commune. Cap. 1. fol. 214.
 Quæ sit ratio huius legis, quotq; & quāti sint tutoris labores. Cap. 2. fo. 219
 An curatori adolescentis, vel furiosi, vel prodigi sit danda decima, sicut tutori. Cap. 3. fol. 233.
 An patri tutori sit danda decima, & quid in matre tutrice, & quid in filio curatore patris. Cap. 4. fo. 237.
 An sit danda decima tutori cui relinquatur legatum in testamento, vel an illud in decimam computare debeat, & an fratri tutori sit danda decima. Cap. 5. fo. 246.
 An tutori honorario sit danda decima & quid in tutore dato causa notitiæ. Cap. 6. fol. 250.
 An decima sit danda tutori designato, si ignoret se tutorem, licet administret. Et quid si non administret tãquam tutor, sed tanquam amicus, an possit deducere decimam. Cap. 7. fol. 252.
 An tutor, vel curator adiunctus primo tutori, quia primus ægrotat, vel est impeditus, debeat habere decimam, tanquam verus tutor. Cap. 8. f. 254.
 An tutori Regis sit danda decima reddituum Regalium, & quid in tutore Ducis, vel Comitis. Cap. 9. fo. 257.

An decima sit danda tutori, si redditus adeo sint tenues, vt vix sufficiant alendo pupillo. Cap. 10. fol. 260.
 An tutori non gerenti sit danda decima, saltem eius partis quam gessit, & quid si nullum damnum obuenit pupillo ex eo quod nō gessit, & quid si contutori vel alij commissit administrationem, an videatur gerere, & debeat habere decimam. Cap. 11. fo. 262.
 An tutor putatibus communiter reputatus tutor lucrētur decimam, ac si verus tutor fuisset. Cap. 12. fo. 264.
 An tutori male gerenti sit danda decima, saltem rerum quas recte administruit, & an deducat decimam ex fructibus & redditibus in quibus cōdemnatur, quia pupillarem pecuniā permisisit esse otiosam, vel non gessit. Cap. 13. fo. 266.
 An tutori foemiæ luxoriosē viuētis sit danda decima. Cap. 14. fo. 270.
 An si pupillus plures habeat tutores possit vnusquisquē solidam deducere decimam. Cap. 15. fo. 272.
 An curatori bonorum sit danda decima, & an tutori dato posthumo debeat decima, antequam posthumus nascatur. Cap. 16. fo. 274.
 An curator datus certę rei possit decimare fructus eius rei, sicut curator vniuersaliter datus, & quid in curatore ad litem. Cap. 17. fo. 277.
 An tutor administrans post pubertatē

pupil

Index Capitum Tractatus de Decima tutoris.

pupilli possit deducere decimam, & quid si promissit omnia bona integra restituere, an possit nihilominus deducere decimam. Et an pupillus possit tutori dare pro decima, id quod in casu permisso cum eius pecunia lucratus est. Cap. 18. fo. 278.

An coadiutor, qui datur Principi, vel Duci maiori. 25. annis, vel qui datur Episcopo, possit deducere decimam. Et an executor testamenti possit deducere decimam. Cap. 19. fo. 280.

An protutori, vel sequestro, vel similibus sit danda decima pro administratione. Cap. 20. fo. 281.

Qualiter sit facienda computatio, ut intelligatur quæ sit decima fructuum. Et an tutor possit pro administratione deducere plusquam decimam. Et an præter decimam possit deducere expensas factas in tutela. Cap. 21. fo. 283.

An tutor deducat decimam ex fructibus iurisdictionis, puta ex multis & confiscationibus, quæ ratione iurisdictionis applicantur pupillo. Et an deducat decimam ex vectigalibus, & pedagijs. Cap. 22. fo. 285.

An tutor deducat decimam de partibus ancillarum, & an habeat decimam in præsentationibus iure patronatus pupillo competentibus. Cap. 23. fo. 287.

An tutor deducat decimam ex fructibus beneficij pertinentibus ad pupillum, vel adultum ultra redditus profanos. Et an decimet pisces stagni, vel aues, & feras inclusas in viuarijs pupilli. Et an decimet augmentum obueniens rei pupillari, vel fru-

ctus maioratus, & quid in rebus donatis. Cap. 24. fo. 290.

An tutor deducat decimam ex rebus, quæ vassalli extra ordinem offerunt pupillo Principi suo in significationem letitiæ. Et an deducat decimam ex lapidicinis aurifodinis, siluis cædis, vel ex pecunia quæ ad pupillum pertinet ex exemplationibus protocolorum, & aliarum rerum, quæ natura sua non renascuntur. Cap. 25. folio. 292.

An de illicitis fructibus tutor possit deducere decimam. Et quid si non sint illiciti, sed indebitè exacti, vel soluti ex misericordia debitoris, qui nollit uti exceptione aduersus pupillum. Cap. 26. fo. 294.

An tutor possit decimare fructus debitos pupillo, & alij correo. Et an possit decimare fructus quos pupillus grauatus est dare, vel minori pretio vendere, & quid si minori aliquid detur pro fructibus, quos grauatus est præstare, an illud possit tutor decimare. Cap. 27. fo. 295.

An tutor deducat decimam ex fructibus maturis tempore quo tutela incipit. Et quid in fructibus collectis finita tutela, sed maturis ante, & quid in redditibus debitis, durante tutela, sed solutis, finita tutela. Cap. 28. fol. 297.

An cum tutor petit decimam, sint prius deducendæ expensæ factæ circa fructus. Et an tutor teneatur pro sua parte soluere onera imposita fructibus pupillaribus. Cap. 29. f. 300.

Si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis decimam deducat, & an de-

Index capitum Tractatus de Decima tutorum.

an decimet fructus ad minorem pertinentes ex bonis Castrensibus, vel ex redditu ad vitam, & an lex Regia præsumens famulo tempus, ut petat salarium, comprehendat tutorem. Cap. 30. fo. 302.

An tutor, collectis fructibus, finita tutela, possit denuntiare minori, ne se incio fructus colligat, & exportet, & an retinere possit res pupilli ratione decime. Cap. 31. fo. 303.

An decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an vero sufficiat soluere estimationem, & an omnes fructus particulatim decimare possit, & quid si tutor moria-

tur ante fructus collectos, an hæres eius decimam petere possit. Cap. 32. fo. 304.

Quæ actio competat tutori pro decima, & à quo die incipiat eam lucrari, & an tutor succedat pupillo, deficientibus agnatis, & excludat fiscum, præsertim apud nos, qui tutori decimam damus. Capite. 33. folio. 305.

An tutor possit decimare non solum fructus, quos pupillus habet in Hispania, vbi hæc lex seruatur, verum etiam quos habet in Italia, vbi non seruatur hæc lex, sed tutori nil datur iuxta ius commune. Cap. 34. fol. 305.

I N D E X T R A C T A T V S D E
Decima tutorum.

A

Aguazela decima datur pro executione, in aliquibus regionibus, num. 20. fol. 221.

Aduocatis salarium debetur, etiam si conuentum non sit, nu. 23. fo. 222.

Alimentorum appellatione, quæ veniant, num. 85. fo. 126.

Administrans cum mandato, vel sine mandato tenetur rationem reddere, nu. 154.

Amisionem libri rationum alleganti non creditur nisi probet, nu. 180. fo. 232.

Atatem an dicatur habere qui attingit annum decimum quartum, nu. 3. fo. 235.

Alimenta præstare obligatus, an teneatur vendere res proprias, præsertim si ipsemet sit alendus ex illis, vel eius ministri, nu. 3. & 4. fo. 260.

Alimenta si sint præstata ex aliqua re, & illa non sufficiat an aliunde supplendi, nu. 5. fo. eod.

Alimenta dare obligatus, si fructus non sufficiunt, non tenetur res proprias vendere, nu. 8. fo. eod.

Aduocatus non capit salarium à clientulo egeno, num. 11. fo. eod.

Alimenta pupilli non supra redditus, num. 16. fo. eod. & inspicienda consuetudo, ibid. nu. 2.

Absens ex facultate superioris, an lucretur salarium, nu. 16. fo. 264. nu. 25. fo. 220.

Aduocatus accipit supra taxam, quando est aduocatus principis viri, num. 7. fol. 257.

Administrans non tanquam tutor non debet habere decimam, nu. 9. fo. 282.

Administratores plures dati, an teneantur in solidum, num. 21. fol. 284.

Aduocatio litiganti, cum sit ratio expensarum non soluenda opera aduocationis, etiam si rem communem defenderit, nu. 14. fo. 286.

Augmentum rei pupillaris non est decimandum à tutoribus, sed eius fructus, nu. 9. & 12. fo. 388.

Augmentum, an pertineat ad usufructuarium, nu. 10. folio. eod.

B

Beneficium nemo tenetur facere de suo, nu. 3. fo. 222.

Bonis viris plurima in iure conceduntur, numero. 81. folio. 226.

C

Coadiutori Regis, an danda decima, & quid in eo adiutore ducis, numero. 7. folio. 280. & num. 14. cum sequentibus.

Coadiutor & tutor equiparantur, nu. 8. fo. eod.

Coadiutor habet plenam & liberam administrationem, num. 9. fo. eod.

Coadiutori de iure communi datur salarium, num. 10. folio eod.

Coadiutor censetur curator, num. 11. fo. eod.

Coadiutor Episcopi, quid possit, nu. 12. & 13. fol. eod.

Index Tractatus de Decima tutorum.

Coadiutor quis esse possit. nu. 16. fol. 281.
 Confessio de recepto an præiudicet tutori si non acceptetur impensa. nu. 32. fol. 285.
 Confiscata bona ad maritum an pertineant. num. 12. & nu. 17. fol. 286.
 Confiscata acquisita constante matrimonio diuiduntur inter virum & uxorem. nu. 14. fol. eod.
 Cum tutor ex iusta causa petit sibi dari salarium deducendum est quod domi esset expensurus. num. 11. fol. 215.
 Consanguineus capiens pecuniam pro maritanda consanguinea tenetur ad restitutionem. nu. 21. fol. 216.
 Consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est tam. n. est restringenda. nu. 33 & 36. fol. 217.
 Custodi arcis & carceris datur salarium. numero. 2. I. fol. 221.
 Coadiutori datur salarium. nu. 35. fol. 116.
 Confessio secundi tutoris quod primus bene reddidit rationem non nocet pupillo. nu. 161. fol. 231.
 Confessio tutoris de redditibus pupilli non præiudicat ei donec acceptetur expensa. numero. 170. folio. eodem.
 Curator promittens reddere bonam rationem administrationis tenetur de leuissima culpa ne verba sint superuacua. nu. 189. fol. 232.
 Capellani creati ad honores non lucrantur fructus. numero. 6. fol. 251.
 Curator principaliter datur personæ secundo rebus. nu. 2. fo. 233.
 Curare personam & res plus est quam curare solam personam. nu. 4. eod.
 Curatori adolescentis danda decima. nu. 10. fol. eod.
 Curator largo modo dicitur tutor. nu. 13. fol. 234.
 Curator adolescentis eisdem subit labores quos tutor. nu. 15. fol. eod.
 Curator non datur inuito tamen semel datus non potest repudiari & curator etiam inuitus cogitur administrare. nu. 16. fol. eod.
 Curator tenetur de dolo lata culpa, & lebi. numer. 17. fol. eod.
 Correctoriam legem extendere licet, si ratio exprimitur in lege. nu. 19. fol. eod.
 Curator adolescentis etiam curat personam, nu. 28. fol. 235.
 Curatori furiosi prodigi muti & surdi an danda decima. nu. 29. fol. eod.
 Curatori furiosi prodigi & similibus decima danda. nu. 32. fol. eod.
 Curator furiosi equiparatur tutori. numero. 34. folio eodem.
 Curator furiosi non minus laborat quam tutor. nu. 35. fol. eod. nu. 36. nu. 54.
 Curator furiosi tenetur de lata culpa, & leui & curare rem, & salutem furiosi. nu. 37. fo. 236.
 Curator furiosi tenetur inuentarium conficere, & eius bona sunt tacite hipotecata. numer. 38. fo. eod.

Curatori furiosi an sit danda decima pro tempore quo furiosus habet dillucida interualla. num. 42. folio. 236.
 Curator furiosi est curator etiam tempore dillucidi interualli. nu. 42. fol. eod. sed administrare eo tempore non potest.
 Curator furiosi pro tempore dillucidi interualli curator est, nomine, non re. numer. 45. fol. eod.
 Curator furioso quando dandus. numero. 50. folio 237.
 Cura furiosi ut finiatur an requiratur ut furiosus sit in sana mente per biennium. nu. 48. folio. 236.
 Curator secundo loco datus ut subleuet primi tutoris curam an possit autoritatem præstare in his, quæ iuris sunt, & an hoc autore possit adatri hereditatem. nu. 14. fol. 255.
 Coadiutori Regis moderata alimenta danda. num. 13. fol. 258.
 Conductor supra pactum precium soluit si fructus magis sunt. nu. 14. fol. eod.
 Curator Regis non debet auferre decimam. numer. 25. fol. 259.
 Clericus qui non dicit officium non debet habere beneficium. nu. 5. fol. 262.
 Clerici qui non dicunt officium tenentur restituere fructus. nu. 6. fol. eod.
 Custus castri non lucratur fructus si non custodit. nu. 8. fol. eod.
 Curatori fœmine luxuriose an danda decima. num. 12. fol. 270.
 Conditio ut vnus tutor non administret sine alio an valeat, & an vnus possit cogere alium diuidere tutelam. num. 18. fol. 273.
 Curator bonis quando datur. nu. 1. fol. 273.
 Curatori bonorum an danda decima. numero. 2. folio eodem.
 Curator bonorum debet facere inuentarium & quiuis alius administrator, & tenetur facere descriptionem bonorum. nu. 4. 5. fol. eod.
 Curator bonorum tenetur iurare. nu. 7. fol. 274.
 Curator bonorum debet satisfacere. nu. 8. fol. eod.
 Curator bonorum & ventris administrat ad similitudinem tutoris. nu. 9. fol. eod.
 Curator bonorum ad præsentare possit ad beneficia & habetur loco domini. nu. 10. fol. eod.
 Curator bonorum plura facere tenetur, numer. 12. fo. eodem.
 Curator bonorum, & curator adolescentis valde differunt. nu. 14. fol. eod.
 Curatori bonorum sola videtur commissaria rerum custodia. nu. 15. fol. eod.
 Cura bonorum non censetur onus, neque excussat ab onere quartæ tutelæ. nu. 16. fol. eod.
 Curator bonorum equiparatur procuratori. numer. 17. fol. eod.
 Curator bonorum ea facere potest quæ fieri possunt in bonis

Index tractatus de Decima tutorum.

bonis pupilli tutorem non habentis, numer. 18. fol. eodem.
 Curator bonorum, & eius labor cito finitur, nume. 19. fo. 275.
 Curatori bonorum an dandum aliquod salarium, nume. 20. fol. eod.
 Curator bonorum solum tenetur de dolo, & lata culpa. nu. 22. eod.
 Curator bonorum an detur inuitus. nu. 25. fo. eod.
 Curator bonorum quomodo & quando, & quibus casibus dandus. nu. 39. fo. 276.
 Curatur datus bonis minoris, an censetur curatur ipsius minoris. nu. 40. 41. 42. fo. eod.
 Curator datus minori ad adeundam hereditatē quousque duret. nu. 43. fo. eod.
 Curator minoris his verbis datus de precor te curam habere rerum non valet. nu. 46. fo. eod.
 Curator datus bonis furiosi non potest facere quæ curator furiosi. nu. 47. fo. eod.
 Curator datus bonis minoris, quam potestatem habeat. nu. 51. fo. eod.
 Curatori ad litem an danda decima. nu. 12. fo. 177.
 Curator ad litem an debeat facere inuentarium. nu. 16. fo. eod.
 Curator ad litem an detur inuitus. nu. 17. fo. eod.
 Curator ad litem censetur bona tacite hypotecasse. nu. 18. fo. 278.
 Curator ad litem quandoque reuocari potest. num. 19. fol. eod.
 Curator ad litem an detur non petenti, & quandiu duret. nu. 20. fo. eod.
 Coadiutori an danda decima. nu. 1. fo. 280.

D.

Deuriones non possunt accipere pecuniam pro visitatione terminorum licet de consuetudine non seruetur. nu. 30. fo. 216.
 Decima quæ datur tutori est magnum salarium, numer. 35. fo. eod.
 Decima an danda tutori, cui relinquatur legatum in testamento. nu. 1. fo. 246.
 Donatio non præsumitur ex sola sanguinis coniunctione, nisi alia concurrant. nu. 0. fo. eod.
 De tutore ad curatorem valet argumentum, numer. 32. fo. 235.
 Doctori non legenti, non datur salarium. nu. 3. fo. 262.
 Decima tutoris non gerentis an crescat tutori gerenti, an vero ipsi pupillo, si administrans, administret omnem rem pupilli. nu. 37. fo. 264.
 Decima tutoris cum computatur an prius deducendi fructus necessarij ad alimenta pupilli. nu. 7. fo. 260.
 Decima papalis non soluenda à clericis si eorum redditus vix sufficiunt ipsis aliendis. nu. 9. fo. eod.
 Decima danda tutori de fructibus non de rebus pupilli, num. 18. fo. 261.

Decima quæ non auferitur, quia non sunt fructus ultra alimentum pupilli an supplenda alio anno vberre. num. 19. cum sequent. fo. eod.
 Dispositio. l. barbarius non habet locum, nisi in causis in qua est iurisdictio. nu. 9. fo. 264.
 De tutore ad curatorem furiosi valet argumentum nu. 32. fo. 235.
 Decimam nequæ testator, nequæ alius potest auferre à tutore. nu. 47. fo. 250.
 Duo simul ingredienti arcem consequi debens vnusquisque insolidum premium propositum ingredientis arcem. nu. 4. fo. 272.
 Duo simul accipientes vexillum debent diuidere inter se premium propositum capienti vexillum. nu. 7. fo. eod.
 Distributiuum non distribuens actum primi verbi insolidum non distribuit actum secundi. numer. 8. fol. eodem.
 Decima quomodo, & quando diuidenda inter plures tutores, & quid si vnus gerat per alium, & quid si iudex vni soli comisserit administrationem. nu. 11. 12. 13. 14. fo. 273.
 Depositario non danda decima. nu. 17. fo. eod.
 Decima fructuum quæ sit. nu. 1. fo. 283.
 Decime computatio qualiter faciendæ, nume. 2. cum sequentibus. fo. eod.
 Donata vni ex coniugibus non comunicantur inter eos, bene tamen comunicantur eius fructus. num. 13. fol. 291.
 Donata pupilla non decimat tutor bene tamen decimat fructus rei donate. nu. 18. fo. eod.
 Donata non diuiduntur inter virum, & uxorem, neque inter socios. nu. 18. fo. eod.
 Donata licet non diuidantur inter virum & uxorem, tamen fructus rei donate diuiduntur. numero. 24. fo. 292.
 Decima debita ecclesiæ soluenda antequam decima tutoris. nu. 19. fo. 296.
 Decima ecclesiæ soluitur nullis deductis impensis, & an idem in decima principi debita. nu. 2. fo. 300.
 Duæ collectæ non soluende, eodem tempore, nume. 4. fo. 302.
 Decima pertinens ad ecclesiam venditur aduersus tertium possessorem. nu. 4. fo. eod.
 Decima an soluenda tutori, ex ipsismet fructibus. numer. 1. fo. 303.
 Decima an deducenda de qualibet re. nu. 6. fo. eod.

E.

Expensas qui potest deducere de fructibus potest deducere pretium operarum. nu. 28. fo. 222.
 Empta à tutore presumuntur de bonis pupilli, numer. 130. fo. 226.
 Executor testamenti negligens remoueri potest. numer. 140. fo. 230.

Executor

Index Tractatus de Decima tutorum.

Executor datus in ultima voluntate reddit rationem, num. 13. fo. cod.
 Error nominis in rebus non valde differentibus non videtur. num. 7. fo. 233.
 Executor non faciens quod debet, amittit legatum, num. 4. folio. 262.
 Episcopus non aufert pro visitatione salarium a clericis egenis, num. 14. fo. 261.
 Errans in factis, an lucretur fructus, num. 4. fol. 264. & num. 19. fo. 263.
 Expendens non liberalitate animi, sed legis imperio non repetit, num. 16. fo. 216.
 Etatem, an dicitur habere qui attingit annum decimum quartum, num. 3. fo. 233.
 Executori testamenti, an danda decima, numero. 17. folio. 281. & quid si sit malus, & folio. 267. numero. 16.
 Executor testamenti non datur inuitus, num. 18. fo. 281.
 Executor testamenti, an habeat potestatem, quam tutor, num. 19. fol. cod.
 Executor testamenti tenetur reddere rationem & facere inuentarium, sed an debeat satisfacere, numero, 23. & 24. fo. cod.
 Expensas, an possit deducere ille ad quem pars fructuum pertinet, num. 13. fo. 284.
 Expense solvenda preter salarium, nisi aliud conuenit, num. 16. fo. cod.
 Emphyteotica res incidens in commissum, an pertineat ad proprietarium, an vero ad eum qui habet in ea usufructum, num. 11. fo. 291.
 Eleemosyne incerte non veniunt appellatione reddituum, num. 12. fo. 293.
 Executor ignorans se executores nil valide agit, numero. 6. fol. 253.
F
 Fructus, an dicantur deductis impensis, quando debentur per quotam, num. 8. fo. 301.
 Fructibus venditis, an censentur venditi secundi fructus si res vis in anno fructificet, n. 2. & 6. fo. 302.
 Fructus lucrans, an lucretur etiam secundos, num. 3. folio. eod.
 Fructus rei castrensis, an decimet tutor, numero. 15. fol. eod.
 Filio ex ipsa substantia patris danda legitima, numero. 5. fol. eod.
 Filius an possit petere pretium opere, quam collocavit in re patris, num. 18. fo. 215.
 Filio paternas facultates administranti, an sit solvendum pretium in diuisione hereditatis paternae, num. 3. & 4. fo. 219. num. 22. fo. 240. & num. 9. fo. 238. & num. 31. fo. 241.
 Filio lucranti cum pecunia patris, an sit danda pars lucranti, num. 5. fo. 219.
 Filio lucranti cum pecunia patris, aliquando datur plus quam dimidium lucri, & quid si suo nomine & periculo negotiatur, num. 6. & 7. fo. cod.

Filio negotianti nomine patris non est danda pars lucri licet plurimum lucretur, num. 8. fo. 220.
 Filio laboranti in fundo paterno, an sit danda pars fructuum, vel salarium, numero. 9. 10. 11. & usque ad num. 15. fo. eod.
 Filius, an debeat prestare patri operas artificiales, & quid in uxore, an debeat marito operas artificiales, & an ex eis lucrata lucretur maritus, num. 12. & 13. fo. eod.
 Fideiussor tutoris, an debeat esse locuples iuxta quantitatem contentam in inuentario, num. 73. fo. 225.
 Fideiussori pecunia dari potest pro fideiussione, num. 82. folio. 226.
 Frater tenetur rationem reddere de his, quae administravit, & qualis debeat esse ratio numero. 153. folio. 230. & num. 12. fol. 239. & num. 29. folio. 285. & num. 32. fo. 241.
 Fratrum minorum appellatione, an veniant fratres seruati in statuto desoluedo quartam, numero. 8. folio. 233.
 Furioso non datur curator ratione etatis, numero. 30. folio. 235.
 Furiosus aduersus curatorem suum habet praerogativa, quae pupillus aduersus tutorem, num. 33. fo. cod.
 Furiosus satis dicitur etatem non habere cum iudicio careat, num. 39. fo. 236.
 Furiosus non transmittit hereditatem additam a suo curatore, num. 41. fo. eod.
 Furor non praesumitur, tamen si quis incidit in furore, praesumitur durare in eo, nisi mens alienatio breuissimo tempore durauerit, num. 46. fo. eod.
 Furor quis probare debet, num. 49. fo. 237.
 Furioso vel prodigo succedere non possunt ex testamento illi ad quorum suggestionem eis est datus curator neque audiuntur allegantes illos prodigos vel furiosos non fuisse, num. 52. & 53. fo. eod.
 Filius recuperat aduentitia ex matrimonio, iure Regio, non tamen recuperat ea ita plene ex emancipatione, num. 19. fo. 239.
 Filius debet esse pubes, ut recuperet aduentitia per matrimonium, & fiat sui iuris, num. 20. fo. eod.
 Filio curatori patris furiosi, an danda decima, num. 34. 35. & 36. fo. 241.
 Filius curator patris tenetur reddere rationem, num. 32. folio eod.
 Filius an alendus a matre, quae secundo nubit, numero. 54. fo. 242.
 Faciens actum alteri mandatum sub certo salario, an lucretur idem salarium, num. 11. fo. 255.
 Fiscus utitur iure communi, nisi in casibus in iure expressis, num. 2. fo. 257.
 Falcidia deducitur ex rebus Principi relictis, numero. 3. folio eod.
 Fructus non soluti propter sterilitatem unius anni, quando supplendi ex abundantia alterius anni, num. 23. cum seq. fo. 261.

Fructus

Index tractatus de Decima tutorum.

Fructus suppleantur ex ubertate alterius anni, quando ubertas est in eis de in rebus non in alijs, num. 23. folio eod.
 Filius putatiuus non acquirit patri, num. 13. fo. 265.
 Filius semper videtur animum habere repetendi, num. 32. usque ad nu. 37. fo. 241.
 Filio datur curator propter malos mores patris, num. 80. fo. 245.
 Fratri tutori, an danda decima, num. 3. fo. 246.
 Fratris opera, an censetur gratuita, num. 2. fo. cod.
 Fratri tutori danda decima, num. 5. & 6. fo. cod.
 Fratris opera nunquam censetur gratuita, & idem in opera filij fratris, num. 7. & 8. fo. eod.
 Frater nunquam videtur expendere animo donandi, num. 9. fo. eod. & num. 11.
 Frater est legitimus tutor fratris, & ubi primum habet etatem ad gerendam tutelam fratris, desinit esse tutor ille qui a iudice datur tutor fratri, num. 15. folio eod.
 Fructuarius male utens non lucretur fructus, num. 16. folio. 267.
 Foemine nuptiae non dandus curator, etiam si luxuriosa & prodiga sit, num. 14. fol. cod.
 Fructuum appellatione, an veniant ciuiles, num. 3. & 5. folio. 286.
 Fructus naturales, ciuiles, & industriales, qui sint, num. 10. folio eodem.
 Fructus non sunt, qui non renascuntur, num. 11. fo. eod.
 Fructuarius lucretur multas, & confiscationes, num. 15. fo. 289.
 Fructuum appellatione, quae veniant, num. 29. fo. eod.
 Fructuum, cum sit mentio ad alendum hominem, intelligitur de fructibus apertis ad alendum, num. 25. fo. cod.
 Fructus vel redditus appellatione non veniunt iura, num. 29. fo. eod.
 Fructuum conditor non habet presentationes ad beneficium, num. 32. fo. 290.
 Fructus sacerdotij pupilli, an decimet tutor, num. 1. & 2. fo. eod.
 Fructus etiam ex re alienari prohibita decimat tutor, & diuiduntur inter virum & uxorem, num. 15. f. 291.
 Fructus appellatione, an veniat quod datur in signum letitiae, quod quis prospere aduenerit, num. 8. fo. 292.
 Fructus non sunt qui non renascuntur, ideo non sunt decimandi, num. 17. fo. 296.
 Fructus illicitos, an decimet tutor, num. 1. fo. 292.
 Fructus in debita exactos, an decimet tutor, numer. 10. folio. 293.
 Fructus solutos ex misericordia, vel stultitia debitoris, an possit tutor decimare, num. 12. fo. eod.
 Fructus qui supersunt deductis debitis, & oneribus sunt decimande non alij, num. 6. fo. 296.
 Fructus, quos minor grauatus est prestare, an decimet tutor saltem pro quantitate, quae pro cuspupillo praestantur, num. 24. fo. eod.
 Fructus quos pupillus grauatur prestare, an decimare

eos possit tutor pro inter usurio medijs temporis, quod non praestantur, num. 23. fo. eod.
 Fructus quos minor corrumpit, an decimet tutor, num. 27. fol. 297.
 Fructus, qui re vera ad minorem pertinet, sunt decimandi a tutore, non vero ij de quibus per confessionem constat, etiam si minor fecerit confessionem factus maior, num. 36. fo. cod.
 Fructus maturos tempore quo tutela incipit, an tutor decimet, num. 1. fo. eod.
 Fructus pendentes pars rei iudicantur, num. 2. fo. eod.
 Fructus maturos, tempore quo matrimonium incipit, an lucretur maritus, num. 8. fo. 298.
 Fructuum decima, an danda tutori deductis impensis, num. 1. fo. 300. & num. 7. fo. 301.
 Fructus censentur qui supersunt deductis impensis, etiam si quis iubeatur dare fructus integros, num. 5. fo. 300.

G

Gesta a tutore ignorante se tutorem non valent, & tutor non est, num. 4. fo. 253.
 Glandem decimat tutor, num. 14. fo. 291.
 Gabella emptae, an censetur emptae quae augetur, num. 10. fo. 302.
 Gabellam fructuum emens non lucretur gabellam, quae imponitur pro capitibus hominum, num. 8. fo. 288.

H

Hospitalis alere debet eum qui hospites curat, num. 22. fo. 221.
 Hospitalarij equiparatur tutribus, cod. nu. & fo.
 Hispania Reges potentissimi, num. 1. fo. 257.
 Heres dolum committens priuatur quarta falcidia non solum in re in qua dolum commisit, & erumetiam in alijs, num. 12. fo. 262.
 Honorario tutori, an danda decima, num. 1. fo. 250. & num. 17. usque ad nu. 19. fo. eod.
 Honorarius tutor quis dicatur, num. 2. fo. eod.
 Honorarius tutor est, & tenetur facere inuentarium, num. 3. usque ad nu. 4. fo. 251.
 Honorarius tutor non potest contrahere cum pupilla, num. 5. fo. eod.
 Honorarius tutor non habet minorem potestatem quam ceteri tutores, num. 6. fo. eod.
 Honorarius tutor non administrat, num. 8. fo. eod. & numero. 15. fo. eod.
 Honorarius tutor non exigit rationem, fo. eod.
 Honorarius tutor non iurat, num. 10. fo. eod.
 Honoraria tutela non censetur onus, num. 11. fol. cod.
 Honoraria dignitas letitiam praestat, num. 15. fo. eod. sed quae habet administrationem, plerumque parit amaritudinem, num. 15. fo. eod. supra
 Heres restituere grauatus non lucretur partus ancillarum, licet lucretur fructus, num. 5. fo. 288.
 Heres restituere rogatus, an lucretur fructus, numero. 4. fol. eod.

Heredes

Index Tractatus de Decima tutorum.

Heredes tutoris, an possit petere saltem pro rata temporis decimam reddituum, quorum dies viuo tutore cessit, sed non venit, nu. 15. fo. 306.

Heredes tutoris, an possint petere decimam, si tutor moritur ante fructus collectos distinguere. n. 8. fo. 305.

I

Judici decima datur, si ipse exequatur instrumentum & moris sit eam dari aliquando exequenti. num. 20. fol. 221.

Inuentarium, an expensis tutoris, an vero pupilli faciendum, nu. 46. fo. 224.

Inuentarium non faciendum, quando pupillus est valde inops, vel quando eius pater prohibuit, vel remisit, nu. 48. fo. eod.

Inuentarium faciendum, etiam si testator id vetet, si modo id iudici videatur pupillo magis expedire. n. 49. fo. eod.

Inuentarium etiam si a testatore prohibitum sit, tamen est faciendum descriptio bonorum, ne supprimantur, num. 50. fo. 224.

Inuentarium faciendum coram iudice, sed de consuetudine coram notario. n. 51. fo. eod.

Inuentarium non debet continere debita, quae debet pupillus, sed quae ipsi debentur, nu. 52. fo. eod.

Inuentarium probat efficaciter aduersus tutorem, & tradendum minori, finita tutela, nu. 53. fo. eod.

Iudex ex officio potest remouere tutorem negligetem, gentem, num. 141. fo. 250.

Interdictum relaxatum ad tempus finito tempore non est nouum interdictum, sed idem, nu. 45. fo. 242.

In ambiguis, an aduersus fiscum iudicandum. n. 5. fo. 257.

Iudex potest restringere legem, nu. 22. fo. 258.

Iudicium malo, an detur salarium, saltem pro tempore, quod bene administravit, nu. 11. fo. 262.

Iudex non capit sportulas a litigatore egeno. n. 12. fo. 260.

Inhabilis non debet succedere in Ducatu, vel Comitatu, nu. 2. & 3. cum. seq. fo. 280.

Iudici delinquenti non dandum salarium, nu. 10. fo. 266.

Ius patronatus acquisitum, constante matrimonio diuiditur inter virum & uxorem. n. 17. & nu. 21. fo. 289.

Ius patronatus, an transeat in maritum, nu. 18. fo. 289. & num. 30. fo. eod.

Ius presentandi, an transeat in eum, ad quem pertinet pars fructuum, nu. 27. fo. 289.

Ius presentandi non transit in patrem. num. 30. fo. eod.

Ius presentandi, an transeat in fideicommissarium cui uersalem, nu. 41. fo. eod.

Ius presentandi, quando sit fructus, nu. 33. fo. 290.

Illicita non acquirit seruus domino, neque filius patri, neque socius socio, neque maritus uxori, n. 3. fo. 294.

Illicite acquisita, maritus restituere potest non obstante quod dimidium videbatur acquisitum uxori. nu. 8. fo. eod.

L

Laboris solutio est causa summaria, & privilegium concessum seruitij causa non reuocatur ob in- & gratitudinem, nu. 29. fo. 236.

Liberatio a ratione reddenda, quid operetur, nu. 163. fo. 231.

Liberatio nil operatur, quoad occultata vel dolo igno- rata, nu. 164. fo. eod.

Liber rationum continere debet debita & credita, & redditus bonorum pupilli, nu. 173. fo. eod.

Liber rationum debet esse scriptus dilucidus & distincte demonstrando rem, & annum, & quantitatem, alias non videtur edere rationem, & videtur esse in dolo, num. 174. & n. 175. fo. eod.

Labor tutoris, tantus est, ut nulla administratio parem laborem requirat, nu. 187. fo. 232.

Lex correctoria non extendenda, etiam si sit identitas rationis, nu. 9. fo. 233.

Lex extenditur ultra verba ex identitate rationis, nu. 14. fo. 234.

Lex corrigens in vno ex equiparatis videtur corrigere in alio, nu. 18. fo. eod.

Locans alij operam suam non lucratur primum salariū num. 22. fo. 261.

L. qui habet. ff. de tutel. quomodo intelligatur, numer. 52. fo. 277.

Liberatio facta non praemissa calculatione nil valet nu. 177. & quomodo probetur calculationem non factam, fo. 222.

Liber rationum tradendus, alias tutor praesumitur deolo administrasse, & iuratur aduersus eum in litem, num. 179. fo. eod.

Lex dans tutori fructus est restringenda, num. 3. & 4. fol. 258.

Legatum relictum tutori, an sit habendum a tutore loco decime, nu. 17. fo. 239. & nu. 35. fo. 248.

Legatum relictum non minuit portionem debitam legatario, quando non debet ipse testator, sed eius haeres, nu. 17. fo. 247.

Legatum non compensandum cum lucro debito, si debetur ratione moris, nu. 18. fo. eod.

Legatum tutori relictum censetur relictum in praemium administrationis, nu. 21. fo. eod.

Legatum semper compensandum cum debito, si ea fuit mens testatoris, nu. 25. fo. eod.

Legatum relictum executori censetur relictum ratione laboris, nu. 27. fo. eod.

Legatum relictum ab uxore marito, qui lucrari debet quartam partem dotis computatur in quartam, nu. 28. fo. eod.

Legatum a patre filio computatur in legitimam. n. 29. fo. 248.

Legatum relictum haeredi imputatur in falcidiam, nu. 30. fo. eod.

Legatum relictum executori, computatur in decimam, num. 31. fo. eod.

Legatum filio, vel seruo tutoris, an computandum in decimam, nu. 32. fo. eod.

Legatum computatur in decimam pro inter usurio medij temporis, licet alij sit restituendum, nu. 33. fo. eod.

Legans

Index tractatus de Decima tutorum.

Legans filio eidemque tutore non videtur legare ratione administrationis tamen si filius recuset tutelam non amittet legatum. nu. 36. 37. fol. eod.

Legatum non videtur relictum pro administratione tutelae quando legatarius non datur tutor a testatore sed a iudice, & quid si non datus a iudice oportet ab eo confirmari, num. 38. & 40. fol. eod.

Legatum nunquam succedit in locum debiti quando deficit voluntas testatoris vera vel praesumpta. num. 39. fol. 249.

Legati non implentis officium salarium an aurescat alteri legato qui recte fecit suum officium. numero. 3. fol. 266.

Liberatio a reddenda ratione non prodest in administratione post pubertatem. nu. 5. fo. 272.

Lapias vel arbores fundi pupillaris an possit tutor decimare. nu. 13. & 15. cum sequentibus. fol. 293.

Lucrum est quod superest deductis impensis. n. 4. fo. 300.

Lucrata in bello non diuiduntur inter virum & uxorem bene tamen diuiduntur eorum fructus num. 17. fol. 302.

M.

Mater expendens ex praeccepto legis in rem filij non repetit, num. 17. fol. 216.

Medico debetur salarium tamen durante egritudine non licet pasci. nu. 24. fol. 222.

Mercenarius mercede dignus. num. 25. fol. eod.

Mater si ex statuto lucratur dimidium mobilium, statutum praedicandum aduersus filios, nu. 4. fo. 238.

Mens legis habetur pro lege. nu. 19. fol. 239.

Medicus curans consanguineum aegrotum an repetat, nu. 25. fol. 240.

Mater tutrix an possit auferre decimam distinguere plures casus, nu. 38. fol. 242.

Mater in vita non cogitur esse tutrix. nu. 39. fol. eod.

Mater tutrix debet promittere deffensionem filij. num. 40. fol. eod.

Mater non faciens inuentarium priuatur hereditate filij, & in multis peioris conditionis est in tutela quam pater. nu. 41. & 42. fol. eod.

Mater debet reddere rationem & bona eius sunt tacite hipotecata, & dos pro administratione potest retineri a filijs. nu. 43. & nu. 44. fol. eod.

Mater renuntiat omni legum auxilio & se obligat subblato Velciano, si vult admitti ad tutelam, num. 45. & 47. & an haec renuntiatio debeat praecedere. numero. 48. & nu. 49. & an haec obseruet tutrix testamentaria, num. 50. fol. 243.

Mater ratione male administratae tutelae an capi possit nu. 46. fol. eod. & nu. 78. fol. 245.

Mater afferens se velle nubere an amittat tutelam & an eam recuperare mortuo secundo marito. numer. 52. folio. 243.

Mater secundo nubens amittit filij hereditatem si ei tutorem non petijt. num. 53. fol. eod.

Mater secundo nubens ante redditam rationem & peti- tum tutorem qua poena punitur, nu. 56. fol. eod.

Mater an repetat alimenta quae dat filio, numero. 57. folio, eod.

Mater tutrix non videtur expendere de suo, num. 58. fol. eod.

Mater quando sit minus dubium quod potest auferre decimam, nu. 59. & 60. & 61. vsque ad num. 64. & quid si petant eam eius haeres vel ipsa petat ab haeredibus filij, num. eod. fol. 244.

Mater filium egenum alere tenetur nu. 62. fol. eod.

Mater non deducit decimam quando filius eget suis redditibus ad se alendum, nu. 63. fol. eod.

Mater an repetat expensas factas circa personam filij vel expensas modicas, nu. 65. fol. eod.

Mater nubens consentientibus filijs an amittat tutelam, nu. 68. fol. eod.

Maritus dicens relinquo uxorem dominam & administratricem an videatur eam facere tutricem & quid si dicat relinquo filios, & quid si dixit in manibus matris, num. 69. fol. eod.

Mulier prohibita contrahere absque solemnitate an possit sumere tutelam filij. nu. 70. fol. 245.

Mater an excludatur a tutela per auum. nu. 72. fo. eod.

Mater est curatrix bonorum filij absentis, numero. 73. fol. eod.

Matre nubente an ad paternam, an vero ad maternam auam tutela pertineat, nu. 47. fol. eod.

Mater an praeratur tutoribus testamentarijs. num. 76. fol. eod.

Mater debet petere curatorem ventri alias amittit successione. num. 77. fol. eod.

Mater tutrix in aliquibus regionibus non tenetur renuntiare secundis nuptijs quia ita moris est, numero. 27. fol. 259.

Mens legis inspicienda, nu. 26. fol. 258.

Mutus & surdus a natura non succedit in principatum habentem iurisdictionem, sed praefertur secundo genitur, num. 28. fol. eod.

Miles captus in bello lucratur stipendium. nu. 17. folio 263. & nu. 26. fol. eod.

Monasterium quod eget omnibus fructus ad sui sustentationem non tenentur soluere decimam. numer. 10. fol. 260.

Medici tenentur gratis curare aegrotos pauperes. nu. 15. fol. 261.

Mater tutrix priuatur hereditate si non seruat solemniam, num. 16. fol. 265.

Matrimonium si sit nullum non habet locum statutum de lucranda parte dotis. nu. 17. fol. eod.

Mandatario excedenti fines mandati an dandum salarium, nu. 9. fol. 266.

Male tractans debitorem vel vassallum, vel filium ius suum amittit. nu. 11. fol. eod.

Maritus male tractans uxorem amittit lucrum dotis nu. 13. fol. eod.

¶¶¶¶¶

M4

Index Tractatus de Decima tutorum.

Malus tutor punitur, num. 15. fol. 267.
 Mulieris luxuriose curatori an danda decima, num. 2. f. 266. & nu. 47. & 48. cum seq.
 Mulier cui ex luxuria curator detur an testari possit, nu. 3. fol. eod. & nu. 11. fol. eod.
 Mulier prisco iure Romano nihil absque curatore facere poterat, nu. 5. fol. eod.
 Magistratui administranti finito officio an dandum salarium, nu. 10. fol. 272.
 Maritus lucratur fructus civiles & confiscata etiam si sint immobilia sic in opidis uxoris, nu. 4. fol. 285.
 Maritus non lucratur partus ancillæ dotalis, numer. 6. fol. 288.
 Maritus non lucratur fructus qui non renascuntur, nu. 9. fol. eod.
 Maritus an faciat suos lapides fundi dotalis vel arbores silue dotalis, nu. 16. fol. 293.
 Multus delictorum commissorum durante tutela an decimet tutor si sententia feratur super delicto finita tutela, nu. 17. cum sequen. fol. 299.
 N.
 Negotium gestori & mandatario an detur salarium remissive, nu. 2. fol. 219.
 Nobilis non petit salarium sollicitudinis, nu. 13. f. 266.
 Notarius non accipit salarium pro instrumento egei, nu. 13. fol. 260.
 Nutritor an præferatur fisco in successione nutriti sui, nu. 15. fol. 306.
 O.
 Obligatus aliquid facere debet facere suis expensis, nu. 17. fol. 215.
 Officium tutoris secundo loco dati an duret usque ad pubertatem pupilli, an vero quouique finiatur necessitas primi tutoris, num. 10. fol. 255. & numer. 17. fol. eod.
 Obuentionum appellatione que veniant, numero. 29. folio. 287.
 P.
 Pauperes non debent soluere de iure pecuniam notario pro instrumento, nu. 29. & 31. fol. 216.
 Proximitas præceptoribus tabillionibus & notarijs debetur salarium, & non minus soluendum salarium medico quam doctori, nu. 277. fol. 222.
 Patri & patrono tutoribus an remittitur satisfactio, nu. 78. fol. 225.
 Procurator remoueri potest ob negligentiam, nu. 141. fol. 230.
 Pro tutoris bona sunt tacite hypothecata, n. 151. f. eod.
 Pater & mater tutores tenentur rationem reddere, nu. 155. fol. 230.
 Parentes semper videntur velle repetere à filiis si expendant cum sint eorum tutores, n. 5. fo. 238.
 Pater tutor subit omnes labores tutelares & facit inuentarium & reddit rationem, nu. 6. & 7. & cogitur suscipere tutelam nulla obstante excusatione, & tenetur augere rem filij, nu. 8. fol. eod.

Pater ratione doli amittit legitimam administrationem rerum filij, nu. 8. fo. eod.
 Pater non repetit à filio expensas quas facit ex necessitate, nu. 10. fol. eod.
 Pater cogitur suscipere tutelam filij, nu. 11. fol. eod.
 Parentes etiam si sint administratores non repetunt expensa in personam filij, nu. 13. fol. 239.
 Parentes non repetunt expensa impium & num filio vtilium, nu. 14. fol. eod.
 Parentes non repetunt expensas paruas, nu. 15. fo. eod.
 Priuilegiū excusationis quia quis habet tres tutelam non prodest patri ut se excuset à tutela filij, nu. 16. f. eod.
 Pietatis intuitu administrans non auget salarium, nu. 21. folio. eod.
 Pater possidens aduentitia debet ex fructibus facere expensas, nu. 25. fol. 240.
 Pater expendens in curando filiam an videatur habere animum repetendi, nu. 26. fol. eod.
 Pater per secundas nuptias non amittit tutelam filiorum, & quid in matre, & quid in legitima administratione, quam habet, pater iure patriæ potestatis, nu. 51. fol. 243.
 Pater an possit priuare uxore tutelam, nu. 75. fol. 345.
 Peire ad secunda vota transiente apud quem debeat pupillus alij, nu. 82. fol. eod.
 Pater an præferatur matri potenti administratione, & quid si pater sit naturalis, nu. 84. fol. eod.
 Pater iubens filios educari penes matrem an videatur matri relinquere alimentum, nu. 84. fol. eod.
 Principis res non patitur super in ditione, n. 15. f. 258.
 Prælati putatiui an lucratiua fructus, n. 2. fol. 265.
 Putatiuus tutor non est tutor, & gesta eo auctore non valent, nu. 10. & 11. etiam si sint vtilia pupillo nisi ratificentur, fol. eod.
 Patrons tutor auferi decimam, nu. 13. fol. 239.
 Procurator ignorans se habere mandatum nil potest facere, nu. 7. fol. 253.
 Pupillus nullum habet priuilegiū aduersus tutorem qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus, nu. 18. fol. 254.
 Priuilegiū amittit qui coabitatur, nu. 14. fol. 267.
 Prælati malus à quo die non incurretur fructus, nu. 24. fol. eod.
 Prodigalitas famine non probatur ex eo solo quod probetur esse luxuriosus licet presumatur, n. 10. f. 271.
 Pluribus electis ad officium quod habebat vnus solum debet habere salariū quod vnus habebat, n. 9. f. 273.
 Pater non est administrator filij non nati, n. 29. f. 275.
 Protutori vel sequestro & similibus an danda decima, nu. 1. f. 282. & nu. 5.
 Protutor & curator similes an sint, nu. 2. & 5. f. 281.
 Protutor conuenitur à minere cum eiusdem priuilegijs cum quibus tutor, nu. 3. fol. eod.
 Protutor debet conficere inuentarium, n. 4. fol. eod.
 Protutor nihil potest facere in re pupilli magis quam extraneus, nu. 8. fol. 282.

Præ

Index tractatus de Decima tutorum.

Prælati non potest accipere supra taxam pro visitatione, num. 8. fo. 283.
 Primogenitus, si ex consuetudine succedat in omnibus bonis patris an succedat in bonis que pater habet in loco ubi talis consuetudo non viget.
 Portori ius, quod percipitur in aliqua domo an censeatur venditū vedita domo, nu. 22. & nu. 27. fol. 289.
 Partus ancillæ an tutor possit decimare, num. 1. f. 287.
 Partus ancillæ venit appellatione redditus licet non fructus, num. 2. fo. eodem.
 Partus ancillæ diuiditur inter virum & uxorem, num. 15. fo. 289.
 Partus ancillæ non sunt in fructu, num. 4. fo. 288.
 Partus ancillæ potius est augmentum quam fructus, nu. 10. fo. eodem.
 Patris autoritas an sufficiat in rebus Ecclesiasticis pertinentibus ad filium, num. 3. fo. 290.
 Pretium quod datur minori pro fructibus quos in casu valido remittit debitori an sit decimandum, n. 32. f. 297.
 Pensiones quarum dies venerat tempore quo tutela incipit an decimet eas tutor, num. 10. fo. 298.
 Poena an pertineat ad iudicem, qui primo tulit sententiam an vero ad iudicem appellationis, qui confirmauit, num. 20. fo. 300.
 Primogenito imposita onera an sint soluenda à primo genito in solidum an vero etiā à fratribus secundo genitis quibus fructuum pars datur, nu. 13. f. 266.
 Pensionarij an contribuere teneantur in decimis papalibus an vero solum titularij, num. 16. fo. 301.
 Præbendam cum administratione habens transmittit ad hæredes salarium pro rata temporis quo præbendam seruiuit, num. 14. fo. 304.
 Q.
 Quarta debita iure nature an amittatur per non confessionem inuentarij, num. 5. fo. 264.
 Quarta trebelianica datur cesari hæredi instituto, nu. 6. fo. 251.
 R.
 Rector Ecclesiæ tenetur petere officio finito, ut alius subrogatur alijs tenetur de periculo, n. 136. f. 230.
 Ratio non sufficienter reddita est iterum reddenda, num. 165. fo. 231.
 Rationem reddere promittens an possit executari, num. 168. fol. eodem.
 Rationum liber si factum non sit potest iurari in litem aduersus tutorem, num. 172. fo. eodem.
 Redditio rationis quid complectatur, nu. 176. fo. eod.
 Ratio cum effectu reddenda & calculatio est necessaria, num. 177. fo. 232.
 Ratio computanda, nec sufficit soluere reliqua, numer. 178. fo. 232.
 Rationem non dicitur reddisse, qui non soluit reliqua, num. 178. fol. eodem.
 Ratio reddenda ubi res administrata, nu. 186. fo. eodem.
 Regius tutor habet magnam potestatem, nu. 8. fo. 257.
 Regis tutor obseruare debet, que ceteri tutores, num. 24. fol. 259.

Regis curator an administret, que sunt simplicis iurisdictionis, num. 25. fo. eodem.
 Regibus an tutor necessario dandus, num. 28. fo. eodem.
 Regis tutor an debeat satisficere, num. 29. fol. eodem.
 Rex minor viginti annis an possit administrare, nu. 30. fo. eodem.
 Restituere post aliquod tempus obligati tenentur facere inuentarium, num. 6. fo. 272.
 Rationum pars an possit acceptari, & pars repudiari, num. 30. fo. 285.
 Redditus quorum dies venit tutela finita an pro tempore, quod cessit durante tutela possint decimari, num. 11. fo. 293.
 Reditus dicuntur, qui super sunt deductis impensis, num. 3. fol. 300.
 Redditus quos pupillus habet pro tempore vite, in decimo tutor, num. 18. fol. 303.
 Retinere rem debitoris, quando liceat ratione debiti, num. 9. fol. eodem. S.
 Socio administranti pro se, & socijs salarium constituendum, vel maior pars lucri danda, num. 16. f. 234.
 Si duo fratres viuunt in communi, & vnus habet filios, qui laborant in re communi habenda est ratio operarum horum filiorum, num. 17. fo. eodem.
 Syndicus officio finito tenetur petere alium subrogari alias tenetur de periculo, num. 137. fol. 230.
 Secundus maritus tenetur de periculo tutelæ, quam uxor gerebat in bonis filiorum, num. 55. fol. 243.
 Seruientes principi, vel pontifici censentur esse presentes & lucrantur fructus, num. 19. & 18. f. 263. & nu. 27. fo. eodem.
 Soror an priuatur comodo substitutionis si fratri tutorem non petit, num. 16. fol. 246.
 Spurius consequetur plusquam quintam si pater illum nominet tutorem fratris nam consequetur decimam, num. 50. fol. 250.
 Seruus quem relinquo tutorem filio potest deducere decimam, num. 53. fol. eodem.
 Salarium non tribuendum pro solo titulo dignitatis, num. 14. fo. 251.
 Sententia late à iudice ignorante se iudicem an valeat, nu. 2. fo. 252. & nu. 11. fol. 253.
 Salarium non dandum male administranti, nu. 2. f. 266.
 Sequestro an danda decima, nu. 12. fo. 282.
 Sequestri officium quid sit, nu. 12. fo. eodem.
 Sequester an detur inuitus, num. 15. fol. eod.
 Sequester minus est, quam curator bonorum, numer. 16. fo. eodem.
 Sequestro an dandum salarium, num. 16. fo. eodem.
 Sacerdotes ex consuetudine an possint capere supra decimam, num. 6. & 7. cum sequen. fol. 283.
 Salaria pupilli decimat tutor, num. 28. fol. 287.
 Successiones pupillo obuentiones non decimat tutor, nu. 12. fo. 289.
 Salaria debita militibus transmittuntur ad hæredes, num. 13. fol. 304.

TTTTT 2 Tutori

Index Tractatus de Decima tutorum.

T
Tutoris officium gratuitum est de iure civili. num. 1. fo. 214.
Tutori pro administratione nil dandum de iure civili, nisi quando sese aliunde alere non potest. nu. 2. f. eod.
Tutor, si proficiatur peregre ad curanda negotia pupilli debet ire expensis pupilli. nu. 3. & nu. 5. f. 215.
Tutori de iure civili, si aliquid datur potius datur, ut effugiat damnum, quam ut capiat lucrum. n. 4. f. eod.
Tutori assignandum salarium de iure civili, quando pupillo se se offert aliquod peculare negotium non autem pro generali administratione. nu. 6. fo. eod.
Tutori dandum pretium, si incidat negotium, quod tenetur obire, & ex quo damnum accipiat. num. 7. & 8. ubi declaratur. fol. 2. & num. 11. fo. eod.
Tutor retinens aliquid ex pupilli pecunia tenetur ad interesse. nu. 13. fo. eod.
Tutori matri etiam non dandum salarium de iure civili. num. 14. fo. eod.
Tutor pretium capiens pro suscipienda tutela tenetur ad restitutionem ob turpe causam. nu. 19. f. 216.
Tutor accipiens pecuniam pro maritanda pupilla sua tenetur ad restitutionem. num. 20. fo. eod.
Tutor tenetur locare inrimonio pupillam. n. 22. f. eod.
Tutelle manus honorificum. num. 26. fo. eod.
Tutor etiam de iure civili potest capere pecuniam pro administratione tutelae dum tamen eam non capiat a pupillo. sed a tertio. num. 37. fol. 217.
Tutor est loco patris, & domini. num. 32. fo. 222.
Tutor equiparatur prelati. num. 3. fo. 219.
Tutoris labor omnem laborem superat quo ceteri administratores premuntur. num. 36. fo. 223.
Tutor cogitur inuitus. num. 37. fo. eod.
Tutor clericus an cogi possit suscipere tutelam. num. 38. fol. eod.
Tutor nobilis an excusare se possit a tutela. num. 39. fol. eod.
Tutelle minus nemo recusare potest etiam si in id habeat peculiare privilegium. nu. 40. fol. eod.
Tutor tenetur facere inventarium quam primum potest & in eo debet scribere omnia ad pupillum pertinentia, & que postea augentur, & si aliquid non scribatur in inventario potest remoueri a tutela idco tutor debet in inventario facere protestationem. nu. 41. 42. & 43. 44. 45. fol. eod.
Tutor qui tenetur petere non satisfacit nisi cure, ut tutor faciat inventarium. num. 47. fo. eod.
Tutor non faciens inventarium videtur esse in dolo, & aduersus eum iuratur in litem, & remoueri potest a tutela, & accusari furti & torqueri & poni in vinculis. num. 53. 54. 55. 56. fo. eod.
Tutor ante inventarium administrare non potest nisi tempore peritura & et valcant gesta ante inventarium, & etsi egerit remoueri potest, & quid si postea conficiat inventarium. nu. 57. 58. 59. 60. fo. 224.
Tutor probare tenetur se fecisse inventarium, & copiam

inventarij ostendere debet, si velit admitti ad agendum si pars hoc petat, & quid si inventarium est scriptum, sed non dum confectum. num. 61. 62. fo. eodem.
Tutor non potest administrare nisi tempore peritura quo usque sibi decernatur administratio, nisi testator aliter iusserit, vel utile sit pupillo, alias gesta non valent. num. 64. 65. fo. eod.
Tutor iurare debet utilia facere, & inutilia pretermittere, & debet addere formalem promissionem, quod pupilli defensionem absque ulla mora suscipiet alias tutela non valet secundum aliquos, & an valeant gesta ante iuramentum. nu. 66. usque ad 71. f. 225.
Tutor non potest administrare nisi sciat, nisi matri monum pupilli sit modicum. num. 72. fo. eod.
Tutella non vitatur etiam si fideiussor non sit idoneus. num. 73. fo. eod.
Tutor etiam si sit valde diues satisfacere debet, sed tunc sufficit qualiscunque fideiussor. num. 79. fo. eod.
Tutor an satisfacere debet etiam si sit propinquus & vir valde honestus & fidus. nu. 80. 81. fo. 226.
Tutor dissipator non admittitur ad tutelam cum satisfactione. num. 81. fo. eod.
Tutor tenetur alere pupillum. num. 83. fo. eod.
Tutor an teneatur alere pupillum in domo sua. numer. 86. fo. eod.
Tutor tenetur pupillum bonis moribus instruere, & preceptoribus mercedem constituere. n. 87. fo. eod.
Tutor tenetur administrare res pupilli. nu. 88. fo. eod.
Tutoa curare tenetur etiam si a in exteris regionibus. num. 69. fo. eod.
Tutor tenetur curare salutem pupilli, & fulcire domos agrum curare, & rescicere collapsa etiam si pater pupilli reliquerit ea deformati. num. 90. fo. 227.
Tutor quando debet preponere res pupillares suis. nu. 91. fol. eodem.
Tutor tenetur lucrari cum pecunia pupilli. n. 92. fol. eod.
Tutor si deposuit pecuniam apud camporem communiter reputatum idoneum non tenetur licet campor decoquat. num. 92. fo. eod.
Tutor ut tutor sit prudenter facit, sit contrahat cum consensu matris pupilli & coniunctorum. n. 92. fo. eod.
Tutor an debeat dare ad lucrum pecuniam si sit modica. num. 92. fo. eod.
Tutor an hodie possit mutuo dare sub vsures pecuniam pupillarem si redditus pupilli ad alimeta sufficiunt, & hodie tenetur emere redditus annuos. n. 93. fo. eod.
Tutor qui non collocavit pecuniam pupilli tenetur ad interesse, id est si tardius collocavit, etsi non habet unde solua extraordinem coercendus est. nu. 94. fo. eod.
Tutoris heres tenetur ad vsuras pecunie pupillaris, que in eius manus peruenit. num. 95. fol. eodem.
Tutor non collocans pecuniam pupilli, condemnandus est ad interesse minus quod in prouincia in usu est, nisi pecuniam in suos vsus conuerterit. n. 96. fo. eod.
Tutor collocare tenetur pecuniam puoilli intra certum tempus, quod intelligendum si possit, vel nisi in aliud pecuniam

Index Tractatus de Decima tutorum.

pecuniam conuerterit quod magis sit de re pupilli putata, si soluat debita. nu. 96. fo. eod.
Tutor pupillarem pecuniam debet collocare idoneis nominibus. nu. 100. fo. eod.
Tutor qui collocavit suam pecuniam, non est audiendus allegans se non potuisse collocare pecuniam pupillarem. num. 100. fol. eod.
Tutor non collocans pecuniam committit peccatum mortale. n. 102. fo. eod.
Tutor non potest pecuniam pupilli conferre in societatem, vel in aliquod exercitium, nisi id in usu fuisse patri pupilli. nu. 103. fo. eod.
Tutor obligas re pupilli, & pecunia pro qua ea obligat non conuertes in sua utilitate, non obligat eum. n. 104. f. eod.
Tutor ceteris habere mandatum generale cum liberis. num. 105. fol. eod.
Tutor tenetur de gestis, & de neglectis. n. 106. fo. eod.
Tutor tenetur defendere causam pupilli nullamque vilem occasionem omittere, & si non defendat remoueri potest. num. 107. fo. eod.
Tutor potest aduocare pro pupillo in causa quam aduersus eius patrem defendebat. nu. 108. fo. eod.
Tutor non agnos cens bona fide debet eodernari in expensis alias despecto fieri debet expensis pupilli. n. 109. f. eod.
Tutor exigere debet a debitoribus pupilli, etiam si sint fratres, alias tenetur ad sortem, & ad vsuras. n. 110. f. eod.
Tutor non tenetur exigere debitum, cuius exactio carior esset, quam ipsa fors. num. 111. fo. eod.
Tutor exigere tenetur a se ipso, & sibi soluere. nu. 112. folio eod.
Tutor, an teneatur iurare fidelitatem pro pupillo. num. 113. folio eod.
Tutor tenetur locare matrimonio, & dotare pupillus suam, & si plus dedit in dotem, quam pupilla habet tenetur soluere de suo. num. 114. fol. eod.
Tutor etiam finita tutela administrare tenetur connexa & lite ceptam prosequi. num. 115. fo. eod.
Tutor si appellauit heres eius tenetur prosequi appellationem. num. 116. fo. eod.
Tutor coactiuus actor tenetur de gestis ab eo. n. 117. fo. eod.
Tutor tenetur seruare in sua persona pactum quod fecit cum creditoribus pupilli. nu. 118. fo. 229.
Tutor durante tutela, non potest vestigia conducere. num. 119. fo. eod.
Tutor maiori affectu gerit quam ceteri administratores. num. 120. fo. eod.
Tutor, ut quis detur inquirendum est, quos habeat mores. nu. 121. fo. eod.
Tutores tenentur insolidum. nu. 122. fo. eod.
Tutor res pupilli presentes, & postea obuenientes tenetur administrare, & de gestis, & de neglectis tenetur. nu. 123. fo. eod.
Tutor etiam si non sit legitime datus, non potest desere administrationem, donec faciat alium legitime dari. num. 124. fo. eod.
Tutor nomine proprio accusatus, si res pupilli id exposcit, nu. 125. fo. eod.
Tutor non alienat pupillaria, absque iudicis decreto & necessitatis, & utilitatis probatione. nu. 126. f. eod.
Tutor tenetur ad pretium pro quo vendidit re pupilli, nisi si fuerit conuersum in utilitate pupilli. n. 127. f. eod.
Tutor, quando tenetur de euictione pro re pupilli, quam vendidit. nu. 128. fo. eod.
Tutor, an possit persuadere morienti, ut sibi relinquat, quod moriens vult pupillo relinquere. nu. 129. f. eod.
Tutor tenetur de fructibus perceptis & percipiendis. num. 131. fo. eod.
Tutor, nec familiares eius non possunt contrahere cum pupillo, nisi maior factus ratum habeat. n. 132. f. eod.
Tutor tutela finita defendere debet causam pupilli, si nondum rationem reddidit, & rem ad curatores transtulit. num. 133. fo. eod.
Tutor, etiam finita tutela tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem moneat ut petat curatorem, vel ipse petat. nu. 134. fo. eod.
Tutor lite cepta prosequi tenetur, etiam finita tutela, nisi si de curatore adulto prouideri fecerit. n. 135. f. eod.
Tutor negliges presumitur esse in dolo, & reus est peccati mortalis et remoueri potest. n. 138. & 139. f. eod.
Tutor rematus ob dolum infamis efficitur. n. 142. f. eod.
Tutor in exigendo debita non tenetur nisi delata culpa. num. 148. fo. 230.
Tutor remoueri potest ob leuissimam causam. n. 143. f. eod.
Tutor suspectus postulari potest a quolibet de populo. num. 144. fo. eod.
Tutor, an suspecti accusari possit ante gestionem, nu. 145. fo. eod.
Tutor tenetur de culpa lata, & leui. num. 146. fo. eod.
Tutoris bona sunt tacite hyppotecata. n. 149. fo. eod.
Tutoris inuoluntati bona sunt tacite hyppotecata. numer. 150. fo. eod.
Tutor tenetur rationem reddere. num. 152. fo. eod.
Tutelle ratio non solum pupillo, sed etiam heredibus reddenda. num. 158. fo. eod.
Tutor rationem reddere debet, etiam si ei remissa sit rationum redditio. nu. 160. fo. eod.
Tutor tenetur denno rationem reddere, si ratio est erronea, aut non plena, etiam si facta sit liberatio generalis cum iuramento. nu. 162. fo. 231.
Tutor iterum rationem reddere debet, si dicatur erronea, etiam si liberatio facta sit cum autoritate curatoris & decreto iudicis. nu. 163. fo. eod.
Tutor cuius non potest rationem reddere sine altero, nisi uni commissa sit administratio. nu. 166. fo. eod.
Tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus. nu. 167. fol. eod. & nu. 176.
Tutor promittens in instrumento garantigio reddere rationem, an possit executari. nu. 168. fo. eod.
Tutor cum reddit rationem, primo inuestigatur, an fecerit inventarium. nu. 169. fo. eod.
Tutor exhibere debet librum rationum. n. 171. fo. eod.
Tutor aliqua suppressens in libro rationum videtur esse in dolo

Index Tractatus de Decima tutorum.

- in dolo, num. 178. fo. 232.
Tutor nō exhibēs librū rationū cēsetur esse in dolo, & aduersus eū potest iurari in lite, nu. 181. fo. eod.
Tutor nouiter inuenta, & inuentario non scripta debet ponere in libro rationū, nu. 182. fo. eod.
Tutor debet reddere rationē fructū secundū quod cōmuniter percipi potuerunt, nu. 184. fo. eod.
Tutor mobilia scripta inuentario non tenetur restituere, si verisimile sit esse naturaliter corrupta, vel contumpta, nu. 185. fo. eod.
Tutor rationes rei pupillaris debet scribere separatas a suis, num. 188. fo. eod.
Tutor plura potest facere quam curator, nu. 5. fo. 233.
Tutor datus, si nō valet, vt tutor nō valet, vt curator, num. 6. fo. eod.
Tutoris appellatione, an veniat curator, & an dispositum in vno extēdat ad alium, nu. 11. & 12. fo. 234.
Tutor & curator æquiparantur, nu. 18. fo. eod.
Tutoris appellationi, an veniat curator, & e contra distingue, nu. 21. 24. 25. 26. fo. 235.
Tutor, an possit deducere expēsas quas fecit in actore, num. 59. fo. 244.
Tutor datus a patre, an preferatur etiā in maternis, num. 71. fol. 245. (fo. eod.)
Tutor datus a matre, an administret inuito patre, n. 77.
Tutor nō administrās amittit legatū sibi relicū, & an amittat substitutionē fideicommissariā, n. 22. 23. fo. 247.
Tutor cui relinquuntur legatū cauere debet, se illud redediturum si non administrauerit, num. 24. fo. eod.
Tutor non potest grauari in decima, nu. 49. fo. 250.
Tutor repudiās legatū relicū sibi a testatore, qui illū nominauit tutorē, an possit cōsequi decimā, num. 51. vsque ad nu. 53. fo. eod.
Tutor nō gerēs non potest authorari, nu. 12. fo. 251.
Tutor datus causa notitiæ quis sit, nu. 20. fo. 252.
Tutori dato causa notitiæ, a sit dādū salariū, n. 22. fo. eod.
Tutor datus causa notitiæ, an teneatur de periculo tutelæ, nu. 23. & nu. 24. fo. eod.
Tutor datus causa notitiæ non datur vt gerat, num. 25. 26. & 27. fo. eod.
Tutor notitiæ causa datus de quo periculo teneatur, num. 29. fo. eod.
Tutor semper videtur gerere administratorio nomine, nu. 3. fo. eod.
Tutor ignorans se tutorem esse nominatum non potest acquirere pupillo suo, nu. 5. fo. 253.
Tutor ignorans se tutorem de periculo tutelæ non tenetur, num. 8. fo. eod.
Tutor, qui non seruauit solemnia, non lucratur decimā neque gesta ab eo valent, nu. 9. fo. eod.
Tutor dubitās, an sit tutor, an lucretur decimā, n. 13. fo. eod.
Tutor inualidus nō lucratur decimam, nu. 14. fo. eod.
Tutor administrans tanquam amicus, & non tanquam tutor, an lucretur decimam, nu. 15. fo. eod.
Tutor administrans tanquam amicus non acquirit pupillo suo, nu. 16. fo. 254.

- Tutor**, vel curator adiunctus primo tutori an decimam habere debeat, numero. 1. fol. 255. & numero. 17. 18. 23. & 24.
Tutorem habenti tutor dari non potest, nisi ex causis enumeratis, nu. 2. & nu. 5. fo. eod.
Tutor adiunctus primo tutori, an sit verus tutor, an vero censeatur administrator, numero. 4. folio eod. & numer. 12.
Tutor secundo loco datus, an teneatur de periculo tutelæ, num. 9. fo. eod.
Tutoribus pluribus testamento datis, si vnus decedit alius datur, etiam si ceteri tutores superstites sint, num. 25. fo. 256.
Tutellaria negotia consuetudine metienda, numero. 26. folio eod.
Tutori Regis, an danda decima, nu. 1. fo. 257.
Tutoris ad decimā competit cōtrarium iudicium tutelæ, num. 10. fol. eod.
Tutori salarium iure ciuili dabatur ad alimenta, quando non habebat unde se al. ret, nu. 11. fo. eod.
Tutor, & coadiutor Regis æqui parantur, n. 13. fo. eod.
Thesauri inuentor non debet habere quintam, si opulētissima sit, nu. 19. fo. 258.
Tricesima, si datur ex statuto non danda, si labor est paruus, nu. 20. fo. eod.
Tutor administrans partem, & partem non, an debeat saltem percipere decimam de parte quam administrat, num. 27. fo. 259.
Tutoribus ducum, an danda decima, nu. 31. fo. eod.
Tutori, an danda decima, si redditus pupilli adeo sunt tenues, vt nulli fructus supersint deductis alimentis, num. 1. & nu. 6. fo. 260.
Tutori nō gerētī non danda decima, n. 1. & 9. fo. 262.
Tutor cessans puniendus, nu. 2. fo. eod.
Tutor non gerens priuandus decima, etiam si ex cessatione nullum damnum accipiat pupillus, n. 13. fo. eod.
Tutor non gerens, quia absuit causa reipublicæ, an debeat habere decimā, n. 15. 20. & 24. fo. 263.
Tutor absens causa reipublicæ non teneatur de periculo tutelæ, num. 21. fo. eod.
Tutor absens causa reipublicæ, definit esse tutor, numero. 23. fo. eod.
Tutor non gerens impediatus casu fortuito, an lucretur de imam, numero. 28. 29. & 30. folio eod.
Tutor impeditus administrare ab aliquo tertio, an lucretur decimam, & quid si non gerat culpa minoris, num. 31. & 32. fo. 263.
Tutor committens administrationem contutori, an lucretur decimam, nu. 36. fo. 264.
Tutor inualidus communiter reputatus validus, an lucretur decimam, nu. 1. fo. eod.
Tabellionis inualidi gesta, an valeant, si communiter reputetur tabellio, nu. 3. fo. 219.
Tutoris putatiui gesta nil valent, nu. 8. fo. 264.
Tutori non implenti solemnia non est danda decima, numer. 14. fo. 265.

Tutor

Index tractatus de Decima tutorum.

- Tutori** non implenti solemnia non est danda decima, nu. 14. fo. 265.
Tutor inuoludus nō cōuenitur actione tutelæ, n. 5. fo. eod.
Tutor inualidus an teneatur de periculo tutelæ, nu. 18. fo. eodem.
Tutori male gerenti non danda decima, n. 1. & 6. fo. 266.
Tutori gerētī an accrescat portio tutoris, male gerentis an vero accrescat pupillo, nu. 3. fo. eod.
Tutor malus non recipiat expensa in re pupilli, nu. 4. fo. eodem.
Tutor cui legatur summa in qua fuerit condenatus, an possit retinere, quæ debet ratione doli, nu. 5. fo. eod.
Tutor malus non est tutor sed predo, nu. 17. fo. 267.
Tutor malus a quo die amittat decimam, nu. 19. vsque ad nu. 25. fo. 268.
Tutor adie quo postulator desuspecto non potest administrare, nu. 20. fo. 267.
Tutor an decimet etiam fructus quos pupillus habet in loco, ubi hæc lex non seruatur, nu. 1. nu. 7. fo. eod.
Tutor an lucretur fructus, si sumpta tutela in loco, ubi hæc lex seruatur demigret cum pupillo ad habitandum in loco, ubi non seruatur, nu. 10. fo. eod.
Tutor malus pro parte temporis, vel in parte rerum, an amittat decimam pro toto tempore, & in omnibus rebus distingue, nu. 22. 26. nu. 32. cum sequenti, fol. 368.
Tutor an amittat decimam si pupillum non aluit in domo sua, nu. 34. fo. eod.
Tutor negans alimenta pupillo, an amittat decimam, nu. 36. fol. eod.
Tutor an deducat decimam ex fructibus in quos condemnatur ex dolo, vel negligentiam, nu. 38. num. 39. cum sequentibus, fo. 269.
Tutor an amittat decimam, ex eo quod possit remoueri licet, non ex delicto, nu. 46. fo. 270.
Tutores si plures sint an vnus quisque possit deducere solida decimam, nu. 1. & 3. fo. 272.
Tutoris officium est insolidum, apud quemlibet ex tutoribus, nu. 2. 10. & 11. fo. 273.
Tutella non potest administrari a duobus insolidum, quoad executionem, nu. 6. fo. 272.
Tutor rerum Hispanensium decimabit partus, bonum etiam si ex bello fugiant in Segouiam, ubi alius est tutor, nu. 7. fol. eod.
Tutor rerum Hispanensium, an possit exigere a debēte respectu bonorum tutorum, apud Segouiam, n. 16. fo. 273.
Tutelle priuilegium non datur aduersus curatorem bonorum, nu. 21. fo. 275.
Tutor posthumi an lucretur decimam, nu. 27. & num. 28. cum sequentibus, fo. eod.
Tutor datus ei qui est in ventre censeatur curator ventris, & an posthumi pro tempore, quo fuit in ventre habeat priuilegium aduersus tutorem, nu. 30. fol. eod. nu. 37. fo. eod.
Tutella finitur captiuitate, nu. 44. fo. 276.
Tutor vel curator certe rei, quando dari possit, nu. 2. & 3. fo. 277.

- Tutor** vel curator certe rei an debeat confiscare inuentarium, nu. 9. fo. eod.
Tutor datus certe rei, an teneatur iurare, nu. 10. fo. eod.
Tutor datus rebus sitis in vna regione potest eas decimare, nu. 11. fo. eod.
Tutor administrans post pubertatem pupilli, an lucratur decimam, nu. 1. fo. 278.
Tutor administrans post pubertatem non est tutor, sed pro tutor, num. 2. fo. eod.
Tutor ipso iure constituitur in mora, nu. 3. fo. eod.
Tutor administrans post pubertatem, an sit obligatus de periculo tutelæ, nu. 4. fo. eod.
Tutor post pubertatem administrans connexa an lucretur decimam, nu. 6. fo. eod.
Tutella actio in connexis durat post pubertatē, num. 7. fol. 277.
Tutor quando teneatur cōnexa administrare, nu. 9. fo. eod.
Tutor restituens omnem rem nullis deductis fructibus, an amittat decimam, nu. 11. fo. eod.
Tutor promittens rem integram cum omnibus fructibus restituere an possit deducere decimam, nu. 13. cum sequentibus, fol. eod.
Tutor lucrata cum pecunia pupilli, an debeat capere pro decima, nu. 22. fo. eod.
Tutor habitans in domo pupilli, an aliquid debeat soluere, num. 23. fo. 278.
Tutor an hodie censeatur ditatus cum pecunia pupilli, nu. 26. fo. eod.
Tutor an possit accipere supra decimam ex rescripto principis, vel consensu pupilli, etiam si labor, si magnus, nu. 6. nu. 10. & 11. fo. 283.
Tutor supra decimam capere potest, si non ex re pupilli, sed aliunde ei offeratur, num. 9. fo. eod.
Tutor an supra decimam possit deducere expensas, nu. 12. & nu. 15. fo. 284.
Tutor salarium petere non potest, quod fuit aduocatus pupilli, nu. 14. fo. eod.
Tutor an supra decimam petere possit salarium, si proprijs manibus laborabat in re pupilli, nu. 25. fo. eod.
Tutor an expensæ nomine possit deducere, quod soluebat actori, vel negotiorum gestoribus, nu. 26. fo. eod.
Tutor an possit imputare expensas factas in eundo ad acceptandum tutelam, nu. 27. fo. eod.
Tutor qualiter probet expensas, & quando stetur eius libris, vel iuramento, nu. 28. fo. 285.
Tutor malus non repetit expensas, nu. 31. fo. 222.
Tutor an decimet fructus iuris dictionis puta multas, & confiscationes, nu. 1. fo. 285. & nu. 11. & 13. & 18. fo. 286.
Tutor decimat fructus naturales, & ciuiles puta pensiones, nu. 2. & 3. fo. 285.
Tutor an decimet fructus vectigalium, & pedagiorū, num. 21. fol. 287.
Tutor lucratur, quod percipitur ex exercitio lucro, fo. in quod contigit rem pupilli, nu. 28. fo. eod.
Tutor decimat fructus aptos ad alendum hominem

Index Tractatus de Decima tutorum.

non alios. num. 7. fo. 288.
 Tutor decimabit fructum operæ serui, sed non ipsum seruum durante tutela. num. 14. fo. 289.
 Tutor an habeat decimam in iure presentandi, vel in iure patronatus. nu. 16. fo. eod. nu. 23. fo. eod. num. 33. fo. eod.
 Tutor an habeat ius presentandi nomine pupilli. num. 19. fo. eod.
 Tutor datus à iudice seculari non habet potestatem in rebus spiritualibus. nu. 3. fo. 291.
 Thesaurum repertum in solo pupilli an decimat tutor. nu. 4. fo. eod.
 Thesaurum non pertinet ad usufructuarium. numer. 5. fol. eod.
 Thesaurus repertus infundo dotali, an pertineat ad maritum. num. 8. fo. eod.
 Tutor decimat aues, & feras, & pisces, & paleas pertinentes ad pupillum. nu. 17. fo. 291.
 Tutor an decimet adquisita ex operis ipsius adolescentis. nu. 19. fo. eod.
 Tutor an decimet, quæ vasalli offerunt pupillo domino suo insignum letitiæ. nu. 1. 6. & 9. fo. 290.
 Tutor decimat etiam, ea quæ sunt redditus, numero. 4. fo. 291.
 Tutor an decimet, quod colligitur ex exemplationibus prothocollorum pupilli, nu. 22. fo. & nume. 27. fo. 297.
 Tutor licet non decimet, quæ non renascuntur tamen decimas fructus provenientes ex eorum valore. nu. 23. fo. 296.
 Tutor decimat lucrum pupillo obueniens ex negotio, in quod tutor collocavit eius pecuniam, licet proprie redditus non sit. nu. 29. fo. 297.
 Tutor non retrahit ex sua persona ea quæ pupillus pro testre retrahere iure sanguinis. nu. 30. fo. eod.
 Tutor usurariæ aliquid acquirens pupillo tenetur, illud restituere. nu. 6. fo. 292.
 Tutor an possit recusare tradere pupillo illicite adquisita. nu. 7. fo. 292, nu. 11. fo. eod.
 Tutor an decimet fructus debitos pupillo, & alij coreo. nu. 1. fo. 296. & nu. 21. fo. eod.

Tutor si sit correus credendi simul cum pupillo an debeat imputare in decimam, quod ex causa recipit. num. 4. fo. 295.
 Tutor solum habet ius personale ad decimam. nume. 6. fo. 296.
 Tutor an decimere possit pecuniam, quæ minori datur pro fructibus, quos grauatus est prestare, nume. 16. fol. eod.
 Tutor an pro parte sue decime teneatur reficere collatam, vel labefactatam rem pupilli. nu. 14. fo. 301.
 Tutor an possit duas decimas deducere si res pupillaris bis in anno fructificet. nu. 1. & 7. fo. 302.
 Tutor an si cesset petere decimam per biennium, possit eam postea petere. nu. 19. fo. eod.
 Tutor an possit denunciare minori ne se inscio fructus colligat. nu. 1. fol. 303.
 Tutor an possit retinere res pupilli ratione decime. nu. 7. fol. eod.
 Tutor potest propria autoritate capere decimam, & sibi satisfacere si minor ei aliquid debeat, numer. 10. fo. 304.
 Tutor quæ actio competat, pro decima, nume. 1. & 5. fo. 305.
 Tutor à quo die incipiat lucrari decimam. nu. 7. fo. eod.
 Tutor an preferatur fisco in successione pupilli sui. nu. 14. fo. 306.

v.

Vxor que sua culpa non est in seruiicio viri non debet ab eo ali. nu. 7. fo. 262.
 Viro luxurioso nunquam ex sola luxuria dandus curator. nu. 12. fo. 271.
 Vsum fructum habere magis est quam lucrari fructus, nu. 21. fo. 296.
 Vsum fructu legato an veniant, quod colligitur ex exemplationibus prothocollorum. nu. 23. fo. eod.
 Vxor an petere possit ab heredibus mariti partem constante matrimonij, quæ maritus alca, vel maleficijs absumpsit. nu. 28. fo. 297.
 Vsum fructuarium quando teneatur ad expensas, nu. 17. folio. 302.

FINIS TABULÆ.

IN

IN CAROLI QVINTI IMPERATORIS AVGVSTI, HISPANIÆ

Regis, illustrem constitutionem, in Madritenſi conuentu æditam, anno à partu Virginis trigefimoquarto supra mille, & quingentos, quæ habetur hodie in noua recollectione. l. 1. tit. 2. lib. 5. quæ de non meliorandis filiabus, dotis ratione loquitur. Enarratio per Gasparem Bacziū, iuris studiosum, & in Granatensi ſenatu aduocatum.

Ante omnia ipsa legis verba, visum est hic annectere, vt si quid lector desideret, habeat vnde facillè petat.

L. 1. titul. 6. lib. 5. Recopil.

TENTA la desorden y daños que somos informados que se han recrecido y recrecen de las dotes excessiuas que se prometen, auemos mandado a los del nuestro Consejo, que viesſen y platicassen sobre ello, y assi mismo lo comunicassen cõ nuestras audiencias, y con los procuradores de Cortes, y otras personas de esperiencia. Y auiendo visto los pareceres, y acuerdos que sobre ello ha auido: mandamos, que de aqui adelante, en el dar, y prometer de las dichas dotes se tenga, y guarde la manera, y orden siguiente. Que qualquier cavallero, o persona, que tuuiere dozientas mil maravedis, y dende arriba hasta quinientas mil maravedis de renta, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas legitimas hasta vn quento de maravedis, y no mas. Y que el que tuuiere menos de las dichas dozientas mil maravedis de renta, no pueda dar ni de en dote arriba de seiscientas mil maravedis: y que el que passare de las dichas quinientas mil maravedis hasta vn quento y quatrocientas mil maravedis de renta, pueda dar hasta vn quento y medio de maravedis: y que el que tuuiere quento y medio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de las hijas legitimas que tuuiere la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder de doze quentos de maravedis: no embargante que la dicha su renta de vn año sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad. Y mandamos, que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento de hija, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente, por ninguna manera de contrato entre vivos, so pena, que todo lo que demas de lo aqui contenido diere y prometiere (segun dicho es) lo aya perdido y pierda. Y por

A que

que los que se desposan, o casan, suelen dar al tiempo que se desposan, o casan a sus esposas y mugeres, joyas y vestidos excessiuos. Y es cosa necessaria que assi mesmo se ordene, y modere: mandamos, que de aqui adelante ninguno, ni algunos de estos nuestros Reynos, que se desposare, o casaren lo pueda dar, ni de a su esposa y muger en los dichos vestidos y joyas, ni en otra cosa alguna, mas de lo que montare la octava parte de la dote que con ella recibiere. Y porque en esto cessen todas fraudes, mandamos, que todos los contratos, pactos, y promisiones que se hizierē en fraude de lo suso dicho, sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto.

S V M M A.

- 1 I V R E ciuili parem pater filia dotem, legitima assignare debebat. Contrarium nu. 11. & 16.
- 2 Filia vltra legitimam dotari debet, si aliter commode in sua dignitatem suam nubere non potest. Pater non dicitur congrue dotasse filiam, nisi dotem dederit, parem legitimam vel superiorem, si aliter nubere, &c. Contrarium nu. 3.
- 3 Pater cogi non potest dotem dare vltra legitimam. Contrarium nu. 2. componitur dist. nu. 5.
- 6 Nulla est lex prescribens filie dotem necessario dandam vsq; ad legitimam.
- 7 Dos dicitur congrua arbitrio iudicis.
- 8 Intellectus l. quoniam nouella. C. de inoff. test.
- 9 Filia non debetur dos vsq; ad legitimam, & nu. 11. Mulier non cogitur omnes facultates suas in dotem dare viro. Legitima filie est, id totum quod viro patre habere potest. Contrarium nu. 17.
- 10 Dotem non esse par legitimam intelligendum est, quando filia exclusa statuto extantibus masculis, perit dotem sibi dari mortuo patre, & nu. 12. 16 & 21.
- 11 Pater detrans filiam non tenetur integram legitimam dari in dotem.
- 12 Filia aduersus tenuitatem dotis reclamare non potest, si dos sit congrua.
- 14 Lex vel statutum potest minuire vel tollere in totum dotem remissiuē.
- 15 Intellectus Auth. res qua. C. commun. de lega.
- 17 Iure regio nostro omnes facultates patris dempro quinto est legitima filiorum, & nu. 20.
- 18 Sententia Fulgos & Ias. in Auth. res qua. comprobatur.
- 19 Quinta bonorum pars pater iure regio extraneis dare potest.
- 22 Minor dare dotem debet cum decreto iudicis, & quantum.
- 23 Mulier si secundo nubat quota prabere potest in dotem. Et quid si pater filia plus legitima relinquerit cum onere fideicommissi in quota possit se dotare.
- 24 Iure ciuili quantum posset pater dare in dotem, si vellent immensam lib. val. tatem in filia dotis nomine conferre.
- 25 Pater dotem maiorem vni filia quam alteri dare potest.
- 26 In dubio dos data a patre presumitur congrua.
- 27 Iure regio ante istam legem quota pars in dotem pater poterat filia dare.
- 28 Intellectus. l. 22. Tauu. qua. hodie habetur. l. 6. rit. 5. lib. 5. noue recollect.
- 29 Qua. in re hac lex corrigat ius Ciuile. & Regiu.
- 30 Inspecta huius legis decisione pater non potest dare filia in dotem integram legitimam, sed inspectis annuis redditibus, dare potest quantitatem hic prescriptam.
- 31 Neq; tacite, neq; expresse, neq; ipsa legitima si excedatur summa hic prescripta.
- 32 Hac constitutio modum statuit liberalitati paterna, vt eam transgredi non possit, non tamen cogit, vt vsque ad summam hic prescriptam det pater in dotem.
- 33 Iudex adhibita in consilium prudentia simatis facultatibus, & redditibus, numero liberorum, & gentis dignitate, dotem moderatur.
- 34 Autores qui huius constitutionis meminere.

Q V A N T V M D E I V R E R E G I O
E T C I V I L I , P A T E R F I L I Æ P O S S E T
dare in dotem, ante conditam istam legem, & vsq; ad quam
summam, cogi posset. Hodie autem, quantum dare possit,
& debeat, & quot in rebus hæc lex corrigat ius
commune, & Regium.

C A P V T P R I M V M.

Antea quam ad vltiora progrediamur ipsa petentium, & supplicantium verba annectere licet, qua Principi ansam prabuit legis condende qua talia sunt.

P E T I C I O N C I E N T O Y V N A,
dada en las cortes de Madrid, el año de mil
y quinientos y treinta y quatro
sobre las dotes.

O trosi, suplicamos a V. M. que las dotes que en estos Reynos se dixeren, no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiesen los bienes del dotador: y que si de hecho mas se mandare, o recibiere, publico o secreto, directe, o indirecte, por el mismo caso passe el derecho de la demasia a los herederos: esto sin perjuizio de lo capitulado y contratado hasta agora.

I

D E I V R E Ciuili pater filia, dotem legitime parē assignare debebat (vt aliquorū opinio est) quod si non dabat, iure agebatur: ita docuerunt, Alexā. conf. 83. viso. incip. statuto. nu. 2. lib. 4. Salic. in Auth. res que nu. 2. & ibi Ias. nu. 28. C. commun. de leg. & ibi Fulg. Alex. conf. 69. incip. super primo dubio nu. 2. lib. 1. & conf. 7. nu. 5. vers. nam videtur lib. 2. Bal. conf. 323. lib. 3. num. 3. & in d. Auth. res qua. nu. 17. C. comu. de leg. Barthol.

Soci. in l. hæres mei. §. cum ita num. 32. vers. item quod filia. ff. ad Treb. Curtius senior conf. 16. col. 11. vers. & idē aliās consului, & col. antepen. ad finem, & col. pen. Deci. conf. 379. numer. 13. Vbi dicit hanc communem, a qua in iudicando, & consulendo non est recedendum. Ias. conf. 69. nu. 10. lib. 1. Deci. conf. 26. nu. 4. Iternia in constitutione regni Sicil. incip. In aliquibus glo. verb. in aliquibus, vers. scias quod quando mulier. Salic. in l. Sancimus num. 5. vers. quinimo. C. de nupt. Corne. conf. 162. num. 12. & 91. num. 2. & 8. vol. 2. conf. 158. num. 3. vol. 4. & conf. 245. num. 2. vol. 3. Dec. conf. 180. num. 2. vbi dicit hanc comunē, Afflic. in conf. Sicilię. rubr. 23. titu. de successione num. 51. Curti. senior conf. 73. col. 32. vers. octauo principaliter Ioan. Lupus in c. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constituenda. num. 1. vers. & adē verum est, Corn. conf. 40. num. 17. & conf. 100. num. 4. & 5. & conf. 290. num. 12. vers. circa secundum caput, lib. 3. Paris. conf. 93. num. 14. & 15. lib. 3. Belon. conf. 83. nu. 10. Bertran. conf. 165. lib. 3. Boer. decif. 3. nu. 11. & 12. Cassaneus. in consuetud. Burgūdie rubr. 7. in verb. ne retourne point a la succession. §. 12. nu. 5. Bal. conf. 198. incip. pūctus si ex forma statuti, num. 2. & confil. 199. nu. 4. lib. 5. Decifio Delfinalis noua. 546. nu. 36. Ias. in Authen. nouissima nu. 73. C. de in offic. testamen. Paris. conf. 26. nu. 83. lib. 3. vbi dicit hanc communem, & num. 71. & conf. 16. nu. 77. & 78. lib. 2. Aymon. conf. 236. num. 5. lib. 2. Ias. in l. voluntatis. C. de fideicom. & conf. 11. nu. 14. lib. 1. Deci. conf. 611. nem. 7. vbi dicit hanc comunem, Afflic. Decisione. 160. & ibi Cesar Vrsilius. Rube. confil. 163. num. 3. Curt. senior, conf. 39. col. 2.

verf. nā videmus Raphael Comensis conf. 46. col. vltima, Fulgo. conf. 32. nu. 1. verf. si tamen ipsa dimidia. Iaf. in rubr. ff. solut. matrimo. num. 25. verf. quia dos, & in Authen. nouissima num. 59. C. de inoffi. testamen. Curt. iunior. conf. 10. num. 1. Aretin. conf. 17. num. 15. Curt. senior. conf. 44. col. 12. verf. & sic expræmissis, pag. 2. Allegant Authen. res quæ. C. commun. de leg. & Auth. de restitutione, & ea quæ parijit. §. quā ob rem, coll. 4. Deinde quod filia censetur creditrix vsq; ad legitimā. l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inoffic. testamen. Alexand. l. a filia. ff. ad Trebel. idem Alexan. conf. 83. col. 2. lib. 4. & conf. 69. col. 1. lib. 1. & reliqui omnis superius citati. Adducūt etiam, quod legitima iure natura debetur. l. scripto. ff. vnde liberi, & quod legitima censetur minuscula portio. l. si quis in suo. C. de inoffic. testamen. vnde durum non est patrem minusculam portionem cogi filie in dotem dare. * Quinimo filiam vltra legitimam dotari debere (si aliter commode iuxta dignitatem nubere non possit) probat, Authen. res quæ. C. commun. de legat. ibi. *Sed si liberis legitima non sufficit ad dotis obligationem, permittitur res prædictas in eam causam alienare, vel obligare, pro modo honestati personarum congruo*: Idem probatur expressius, in Authen. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem, & ita nominatim docuerunt, Salic. Fulgo. Bald. & Paul. num. 5. col. 2. in Authen. res quæ. C. commun. de lega. Alexand. conf. 69. super primo dubio, col. 1. lib. 1. & conf. 83. viso statuto, num. 3. libr. 4. & conf. 7. num. 5. verf. nam videtur. lib. 2. Bald. in Authen. res quæ col. 1. & notat Alexand. in dict. conf. 7. num. 5. verf. nam videtur lib. 2. quod potest dari tota substantia patris, quod inferius explicabo. Rursus quod filia, vltra legitimā dotari debeat, si aliter pro dignitate nubere non possit, docuerunt, Afflict. in cōstit. Regni Siciliae. incip. in aliquibus rubr. 23. nu. 51. Soc. in dict. l. hæredes mei. §. cum ita num. 32. verf. item filia. ff. ad Trebel. Curtius senior. confil. 16. num. 11. verf. & idēd' aliās consului. Decius confil. 180. num. 2. Neque pater dicitur congrue dotasse, nisi dotem dederit parem legitimæ, vel superiorem, si aliter commodē iuxta dignitatem levari non possit, & relatio aliter facta Principe censetur surreptitia, autore Curtio seniore, conf. 73. col. 32. verf. 8. principaliter. Et

nominatim quod iudex possit cogere patrem dotare filiam vltra legitimam, scripsit Ioan. Lupus, in cap. per vestras. 3. no. tab. §. 22. incip. in constituenda. num. 1. & 3. vbi dicit, vt iudex non curet dotem metiri cum legitima, sed vt excedat, si dignitas generis, & fecerit, & filie, & facultatum quantitas, id exigant si aliter filia maritum non inuenit, citat Leonardum in Repet. l. Gallus. §. & quid sit tantum. col. 67. & idem docet. Dec. confil. 26. num. 4. Socin. confil. 57. nu. 28. lib. 4. Corn. conf. 290. col. 14. verf. nec obstat si quis diceret, l. b. 3. vbi addit nullum doctorem scripsisse quod non possit excedere legitimam, idem confil. 1. lib. 4. verf. valet quod dos. littera. M. & est magis communis, autore Belon. conf. 83. num. 10. Cassan. in cōsuet. Burgun. d. rubr. 7. §. 12. num. 22. Afflict. decif. 160. (sed loquitur de virgine cui dicit esse, equum dari vltra legitimam.) Iacob. de Belouiso in Auth. de restitutione & ea quæ parit. §. quam ob rem. quest. 11. Curt. senior. conf. 39. col. 2. verf. nam videmus. Fulgo. conf. 32. col. 2. verf. si tamen ipsa dimidia. Et quod legitima non sit meta dotis, notat glo. 4. in l. 5. tit. 7. par. 6. & in l. 8. tit. 4. par. 5. in verbo, *et otro*. * Fuerunt tamen alij magne auctoritatis viri, qui aliter sentientes docent patrem, nō cogendū filie dare dotem parē legitime, ita nominatim, Dec. cōf. 277. col. 2. verf. sed tamen his & similibus. Nō enim legitimam debet vsq; ad mortem, & viuens non datur hæreditas, iuxta iura vulgaria. Et à communi opinione, quod filie sit dos dāda par legitime, recessit prudenter, Socin. conf. 288. lib. 2. nu. 15. verf. circa primum, ibi, *Sed cum reuerentia*, qui citat Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. nu. 6. ff. de conditio. & demonstr. Et hoc est verius, autore Deci. conf. 180. col. 2. & conf. 379. col. pen. sed addit quod de æquitate bonus vir non arbitrabitur minus legitima. Idēd' à communi discedit cōf. 26. nu. 4. Corn. conf. 290. incip. ardua plurimum lib. 3. col. 13. verf. circa secundum caput. qui citat Paul. conf. 108. Corn. cōf. 1. lib. 4. verf. valet, quod dos, littera. M. vbi notat, non oportere dotem parē esse legitime, si id mos regiones admittat. Idem docet Raphael. Comens. confil. 46. col. vlti. Deci. d. conf. 277. col. 2. Corn. confil. 115. lib. 3. col. pen. verf. non ergo obstat, vbi dici non probari iure filiam dotandam vsq; ad legitimam, & id videtur sensisse

sensisse. d. glo. 4. in l. 5. tit. 7. par. 6. dum, inquit legitimam non esse metam dotis, Belon. conf. 83. num. 10. Curt. iunior, in Authen. res quæ. num. 10. & 11. C. commun. de leg. Socin. conf. 57. num. 25. lib. 4.

- 4 Rursus sunt qui dicant, patrem non posse cogi filie dare dotem vltra legitimam, quod aduersatur dictis. nume. 2. supra, ita Fulg. in Auth. res quæ. C. commun. de leg. & ibi Iaf. num. 28. Afflict. in const. Sicilia. lib. 3. rubr. 23. tit. de success. filio. num. 52. Vbi dicunt patrem cogi dare magnam dotem filie, dummodo non excedat legitimā.
- 5 Mihi, res distinctione componenda videtur, Difficultas enim oritur, ex eo quod doctores generaliter scribunt, dotem debere esse patrem legitimam. Ergo aut pater viuens dotat, & locat matrimonio filiam exercens officium paternum, vel petitur ab eo, vt eam dotet, & certē non tenetur dotare eam vsq; ad legitimam: quia legitima non debetur vsq; ad mortem, & ita nullus iudex compellet eum præcise, & generaliter dare dotem parē legitimam, & ita nominatim probatur in l. cognouimus. §. sed ne videamur, ibi. *in omni casu*. C. de hæreticis Aret. conf. 17. col. pen. scribit, Dec. conf. 277. col. 2. verf. sed tamē his, & similibus, & conf. 26. num. 2. Doctissimus Antonius Padilla, in Auth. res quæ. nu. 21. C. comun. de leg. sentit Alciat. de præsump. regul. 1. præsumpt. 26. num. 50. Alioqui, si quis habeat filias quatuor, & eius facultates valeant quatuor, vel duo aureorum millia, breui adperam & baculum redigetur si inuitus, & nolens cogatur omnes filias dotare vsq; ad legitimam, præsertim iure regio, quo cauetur omnes facultates patris, esse filiarum legitimam, ex certa quinta parte vt inferius dicā. * Deinde, nulla est lex præscribens filie dotē, necessario darādam vsq; ad legitimam, quid Corn. scribit, conf. 115. lib. 3. col. pen. verf. non ergo obstat. * Sed dotem congruam, & dos congrua, dicitur arbitrio iudicis, vt per Bart. in Authen. res quæ. in. 1. quæst. C. commun. de leg. cuius opinio est communis, secundum Curt. iunior. ibi. nu. 10. Rursus hoc videtur probari, in l. quoniam Nouella. C. de inoffi. testam. vbi dos impetatur in petitionem supplementi legitime, ergo dos non fuerat par legitime, & illam legem in hoc citat, Socin. conf. 288. num. 16. lib. 2. * Sed certe illa lex hoc efficaciter non probat, potuit enim dos esse de facto minor legitima, in casu illius legis,

non tamen apparet quod filia conquesta fuerit de tenuitate dotis, & quod sibi non profuerit. Præterea omnia iura quæ tractant de quantitate dotis, non parificant eam cum legitima, ita vt legitima regula sit quam omittere nō liceat, sed dicunt, cōsiderandum numerum liberorum, facultatum paternarum valorem, generi & filie, & patris dignitatem. l. si filie pater. ff. de leg. 3. l. quæro. ff. de iure doti. l. cum post. §. gnr. verf. dotis. ff. de iure doti. Bar. in d. l. si filie, & in d. l. quæro. text. in Auth. res quæ. C. cōmu. de leg. ibi. *pro dignitate*. Aretin. conf. 17. col. pen. Paris. conf. 81. nume. 49. verf. nec dicatur, lib. 2. Vbi dicit inspiciendum regionis morem, idem conf. 63. num. 51. Aym. conf. 236. num. 3. verf. nisi aliter Bart. in Authen. res quæ. C. commun. de leg. Alber. in l. cognouimus. C. de hæret. Belon. conf. 83. num. 10. Nouel. de dote. par. 6. priuil. 8. col. 2. Rursus, in concilio Arelaten. hæc verba legitimus. *Nullum sine dote fiat coniugium dos autem secundum possibilitatem sit*. Quod legitimus, in c. nullum. 30. quæst. 5. Scribit Bosquus, de nuptijs, lib. 6. nume. 3. Et regionis morem inspiciendum, scribit Raph. Comens. conf. 46. col. fin. idēd' relinqui arbitrio boni viri. Socin. conf. 14. num. 15. lib. 1. idem præscribitur, in l. 5. tit. 7. par. 6. cuius verba sunt. *Otrofi, quando el padre quisiese casar su hija, e la dote se segun la riqueza que el ouiesse, e segun que perteneciese a ella, e a aquel con que la querria casar*. Et ibi d. gl. 4. notat, legitimam nō esse metam dotis. Item glo. in l. 8. tit. 4. part. 5. in verbo. *et otro* dicit considerandas vires patrimonij numerū liberorum, dignitatem patris & generi, Alibi tamen gloss. l. 8. tit. 11. part. 4. dicit legitimam esse metam dotis in verbo *dotar*. Sic Ancharra. confil. 21. verf. et si quærat quanta erit dos, col. pen. scribit patrem, ex facultatibus numerum liberorum, dignitate sua, & generi cogendum dare dotem. Loquitur enim quando pater ipse viuens dotem constituit. Certē si legitima necessario danda, breuius sese iura, & doctores extricassent, dicendo, debet dotari vsq; ad legitimam, nulla tamen lex hoc dicit.

9 Rursus dotem, non deberi filie vsq; ad legitimam, probatur, quoniam in bonis patris, filie nil debetur vltra legitimam. l. parentibus. C. de inoffic. testam. l. si quis in suo. C. eodem tit. & illud ad summum potest quodammodo existimare, se iam habere, etiam viuo patre,

videmustamen tutorem filiae meae impuberis, non teneri ei dare in dotem, totum quod illi reliqui, etiam si nubat ei, cui ego iussi, sed iuxta facultates, & dignitatem mariti dotem aestimari debere, ita lego in l. cuncti post. §. Gener, vers. dotis. ff. de iure doti, ibi. *Dotis enim quantitas, pro modo facultatum, & dignitate natalium, recte per tutorem constitui potest*, non ergo tutor dat vniuersas facultates, sed pro modo facultatum, & paulo post inquit text. *Nuptijs ex voluntate patris puella, cum filio tutoris iure contractis, dos pro modo facultatum, & dignitate natalium, recte constitui potest*. l. 9. tit. 1. par. 4. Et probatur melius in l. quæro. ff. de iure doti, & l. tam de mentis. C. de episco. audi. Et quod mulier non cogatur omnes facultates suas dare in dotem, probatur, in l. 1. C. si aduers. dotem l. si ex causa. §. in dotis. ff. de minori. Nouell. de dote. 6. par. priu. 40. glo. & Bal. in l. mulier bona. ff. de iure doti. Bar. quest. 7. incip. mulier habens. Dec. conf. 521. Mayner. in l. in ambiguis num. 163. ff. de reg. iur. Couar. super. 4. 1. part. c. 5. nu. 5. Quinimo, etiam si habeat dotem, & nubat, non videtur illam dare, Bar. in d. disputatione. Bal. in l. nulla. C. de iure doti. Raph. in l. mulier. bona. ff. cod. tit. Corn. conf. 282. col. 4. litera. L. lib. 1. Et si minor sit, & lesa restituitur, si forte omnia sua dedit in dotem, & si sit maior, & dolo circumuenta, rescinditur dotis datio, ex l. 2. C. de rescind. vendit. quod intelligitur, ut per. dd. in locis supracitatis. Ergo si filia, domina effecta per mortem patris, non cogitur omnia sua dare in dotem, etsi dederit saepe rescinditur; cur pater qui proprias facultates possidet, cogatur omnia ad filiam pertinentia ratione legitime in dotem dare viuens & valens? Cur non fruatur forsam magno labore patris? Cur proprijs spoliabitur? cum filia ipsa dotis præstationem, si vniuersum patrimonium absorbeat rescindat. Legitima autem est: totum quod filia viuo patre habere potest, & id quidem spe, neque enim domina est viuente patre, ut per. dd. in l. 3. C. de iuris & fact. ignor. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. Paul. in Auth. si qua mulier. col. fin. C. de sacrosan. ecclesi. Abb. conf. 43. Alex. l. quia poterat col. pen. ff. ad Treb. Deci. l. fin. num. 15. C. de pact. & notatur in l. in suis. ff. de liber. & posthu. ibi. *Qui etiam viuo patre quodammodo domini existimabuntur*. Cum ergo non det sua, cur violenter rapiet aliena? hoc est pater-

na. Rursus si legitima est meta certa, & congrua dotis, ut supra num. 2. cur Auth. res que, permittit filiam dotare se ipsam ultra legitimam? Non ergo punctus est in legitima, potest enim dos minor legitima esse congruentissima, & ad dignitatem, & ad victum, ut inquit Aret. in l. qui superstitis. col. 3. vers. sed ad istud argumentum. ff. de acquir. hæred. & not. dd. citati. supra num. 3. Quod ut sit dilucidius, exemplum proponam, Mercator duas habet filias, & facultates eius valent quinquaginta coronatorum millia, & est genere vel infimo, vel mediocri, nonne sufficiet si filiae in dotem det aureorum tria millia vel quatuor, quibus, & maritum inueniet honestum, & victum & dignitatem tueri poterit, & sibi parem, forsam diuitem, nanciscetur. An hic, æquum est patrem solidam legitimam cogi dare, hoc est dimidium iure regio: est longe iniquissimum, ut per Curt. in Auth. res que nu. 11. C. comu. de lega. Præterea legitima nonnunquam incongrua dos erit, ut patet in Auth. res que, & doceat exempla quotidiana: Certè plures eruditi, dotem aureorum mille scripserunt re & nomine magram esse, etiam Comiti ita Bald. conf. 255. lib. 2. & 123. lib. 1. Decius conf. 26. nu. 3. Fulg. cōf. 22. col. 2. Ias. conf. 133. lib. 4. num. 6. Cassa. in consuetudin. Burgund. rubric. 4. num. 7. & rubrica. 7. §. 12. num. 7. Boer. in consuetudin. Bituricen. tit. de consue. matrimonio. §. 5. Et dos non est parua si ad victum, & vestitum sufficit, Corsetus de minimis parte prima num. 19. Et Nouel. de dote. 6. part. priuile. 17. num. 5. vers. & ex prædictis potes concludi. vbi scripsit congruitatem dotis aestimari debere ex sufficientia alimentorum, ita refert Cassa. rubr. 7. §. 12. num. 22. & Bal. in Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor scribit congruam esse dotem, si potest victum, & vestitum suppeditare, iuxta conditionem quod probat. Socin. conf. 288. nu. 20. lib. 2. & cōf. 100. num. 11. lib. 3. Quanquam aliàs, dos magna, vel parua dicitur arbitrio iudicis, secundum Bald. in Auth. præterea. C. Vnde vir & vxor. Bart. in l. si constante nu. 48. ff. solu. matri. & in Auth. quod locum num. 2. C. de collatio. Quanquam in alio sensu explicet que sit magna dos, Alcia. Parergon. lib. 4. cap. 8. Ergo pater, non est cogendus legitimam filiae in dotem dare; sed iudex pro modo facultatum numero liberorum & dignitate generi, & soceri, & nupte rem pruden-

pruenter & Christiana grauitate stimabit, nihil dans fastui, nihil vanitati, sed omnia ad Christianam frugalitatem & moderationem referens. memor eius prudentissimi dicti, *sepe in coniungibus sit noxia si nimia est dos*. Et eius. *veniunt a dote sagitta*. Moderata enim dos, omnibus sacris viris, omnibus Philosophis, & prudentibus placuit, ut inferius cap. 2. dicam neq; temere inuenias quicquam, magis vtile ad coniugij felicitatem, quam dotem magnam spreuisse. Est enim dos, mulieris telum, & viri frenum, vnde Aristoteles vir summus, lib. 2. Politico. c. 7. *Expedit (inquit) dotem, aut nullam, aut parua esse*: vide Cap. 2. infra. ¶ Si tamen legitima paria faceret, cum his quæ requiruntur arbitrio boni viri, expensis supradictis, tunc pater legitimam præstare cogatur, non quod legitimam debeat, sed quod debet id quod vir bonus arbitratur (scilicet iudex) & arbitratur summam parem legitime, vel alimentis quo casu licet excedere legitimam, ut infra dicam. ¶ Finem faciam, si lectorem non uero. dd. à me citatos supra num. 3. vers. fuerunt tamen. Ad hoc quod dos, non debet esse par legitime, loqui quando filia exclusa à statuto stantibus masculis petit dotem sibi dari mortuo patre, tunc enim cum sit exclusa à statuto, non mirum si dicunt ei non dari integram legitimam, cum iuxta communem sententiam videatur exclusa à legitima, ut infra dicam. secundum Corn. conf. 100. col. 2. lib. 3. Deci. conf. 26. col. 2. Solus Dec. d. conf. 277. col. 2. loquitur nominatim in nostro casu, & Ancharra. conf. 21. & definiunt, non respiciendam legitimam, neque quenquam legi qui doceat patrem posse cogi dare integram legitimam cum viuente, præter. Bald. conf. 323. lib. 3. & Ioannem Lupum in dict. c. per vestras. 3. notab. §. 22. nu. 2. & 3. à quo planè dissentio, nam omnes doctores quos citat, loquuntur quando filia exclusa à statuto, à successione patris, petit à fratribus mortuo patre, ut sibi dotem assignent, ita Socin. conf. 57. num. 28. lib. 4. vers. benefacit. Hic autem, est casus valde diuersus, ab eo de quo tractamus, ut per Deci. conf. 277. col. 2. num. 2. & nu. 1. vers. ficulo secundo etiam responderi potest, vbi ad hoc, citat Bal. & Paul. in Auth. res que. C. commun. de lega. vbi vide Paul. num. 9. nam dos potest esse congrua, etiam si sit minor legitima, ut inquit, Aret. in l. qui superstitis col. 1. vers. sed ad istud argumentum. ff. de acquir. hæred. & Baldum dicto

conf. 323. lib. 3. reprobat. Soc. in d. cōf. 288. lib. 2. num. 15. & dicam infra *Pro hac sententia, quod pater qui dotat filiam non teneatur integram legitimam dotis nomine dare, facit, quod pater magnopere diligit filiam, neq; quisquam melior amicus: patre l. fin. C. de cura. furio. quare si pater det dotem, non est audienda filia, allegans tenuem dotem sibi datam, autore Decio. cōf. 26. col. 2. Curt. senior conf. 27. col. antepeglo. 4. l. 8. titu. 4. part. 3. col. 2. ad finem Ias. conf. 133. num. 4. & num. 17. col. 11. lib. 4. Paris. conf. 107. nu. 50. lib. 1. Paul. conf. 403. lib. 2. & 421. col. 3. lib. 2. Alexan. cōf. 133. num. 4. lib. 4. Alciat. de præsumptio. regul. 1. præsump. 2. nu. 8. Soc. d. conf. 288. num. 21. lib. 2. Cassan. in consuetudinibus Burgundie. rubr. 7. §. 12. vers. aut verò. Molin. ad Alex. cōf. 29. lit. D. lib. 3. Assilist. in constitutione Siciliae incipi. in aliquibus. num. 73. Deci. conf. 611. num. 7. & conf. 180. col. pen. & conf. 277. col. 2. Vbi dicit, quod si pater dotat, non est inspiciendum patrimonium, nam præsumitur congrua dos, Ias. conf. 231. num. 4. lib. 2. Curtius iunior in auth. res que nume. 11. C. commun. de lega. quem consule.

¶ Hoc argumentum, protuli ad persuadendum, non ad euincendum, nam fere omnes isti, loquuntur de dote data filiae, quæ à successione patris excluditur per statutum, stantibus masculis, nam cum tali filia, non debeat legitima, iuxta communem sententiam doctorum, quos refert, Corne. consil. 100. col. 2. lib. 3. Decius conf. 26. Alex. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. dos ex æquitate debetur, & quamuis hæc æquitas effitax sit (nam omnes fatentur talem filiam dotari debere) tamen dos sapit liberalitatem, misericordia concessam, idcirco doctores facile circuncidunt illam, & quanquam dicant quod de æquitate debet esse par legitime, loquuntur de legitima, pertinente ad filiam de iure communi, que est minuscule portio, ut in l. si quis in suo. C. de inoffic. testamen. idcirco doctores, videntes talem dotem ex misericordia deberi, facile dixerunt, quod si pater dotat filiam, non potest ipsa cōqueri detenuitate dotis. ¶ Deinde, non puto verum, filiam à patre dotatam non posse cōqueri de tenuitate dotis, quamuis id amori paterno tribuam, ut in dubio credam dotem à patre datam esse congruam. Et quod non sit verum filiam non posse reclamare aduersus tenuitatem dotis, docet Soci. conf. 57. nume. 28.

versiculo. Sed adhuc respondeo lib. 4. qui citat, Bald. in l. fin. C. de dotis promissione nu. 4. qui docet, filiam à patre dotatā posse petere supplementum dotis, & opinionē Baldi, sequuntur Doctores, secundum Soci. lib. Curti. iunior. in Auth. res quæ nu. 11. C. commu. de lega. Iaso. conf. 133. nu. 17. col. 1. versiculo non obstat etiam dum dicebatur quod domina Socina, lib. 4. Decius conf. 180. col. 2. vers. & stante, cum alijs quos tibi congesi capite quinto versiculo postremo facit quod filie in congrue. Hanc opinionem existimo esse verissimam, tantum credo efficaciter, dotem à patre datam congruam fuisse, & hoc est quod sensit Decius, in dicto conf. 277. colum. 2. Afflict. in constit. Siciliæ incip. in aliquibus num. 73. Quod confirmatur, quoniam Doctores ubique consentiunt, quod si appareret dolum patris in tali dotis cōstitutione intercessisse (puta quia excessus dotis esset manifestus) certe dotatio patris potest impugnari, authore Alex. conf. 33. nu. 4. lib. 4. Ias. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Curtius iunior conf. 10. nu. 1. Decius conf. 26. Curtius senior conf. 27. col. pen. ad finem Ias. conf. 231. nu. 4. lib. 2. Rodericus in repetitione. l. quoniam, in secunda limitatione legis regie, versiculo ex quibus infertur ad quæstionem quotidianam. C. de inoffi. testam. Sic etiam si dos sit nimis tenuis, filia dotata à patre conqueri posset, vt notat Curtius iunior in Authen. res quæ nu. 11. C. commu. de lega. Socin. conf. 100. lib. 3. nu. 11. Ias. d. col. 133. nu. 17. col. 11. lib. 4. Decius. d. col. 180. col. 2. Quinimo etiā si statutū dicat; vt filia sit contenta dote data à patre, nihilominus posset reclamare, & refectionem dotis petere, aut ore Cassan. in consuetudinib. Burgun. rubrica. 7. §. 12. nu. 12. Quanquam hoc ultimo casu, (scilicet quando statutum dicit quod debeat esse contenta dote data à patre) plures tenent quod filia non potest petere dotem supplementi, ita enim docuit Alexan. conf. 121. lib. 6. Corn. conf. 290. lib. 3. col. 14. Curti. senior conf. 27. col. pen. ad finem & col. 14. vers. venio ad quartum Alexan. conf. 83. nu. 3. lib. 4. Corne. conf. 197. col. 3. lib. 1. Soc. col. 288. nu. 18. lib. 2. Bal. in l. si. nu. 4. C. de dotis promissione. Aymon. conf. 11. nu. 14. lib. 1. Alexan. l. cum ex filio nu. 7. ff. de leg. 1. Segura. in l. coheredi. §. cum filia fol. 2. vers. facit ad illud. ff. de vulga. & pupilla. * Cum his, ego quoque sentio (vt scilicet) si statutum dicat, quod filia

fit contenta dote data à patre, non possit petere supplementum dotis à patre data, potest enim lex vel statutum minuere dotem (vt dicam capite secundo) imo & tollere in totum, quod nouissime docuit, vir doctissimus Ferdinandus Vasquius, in tractatu de resolutione vltimarum voluntatum. §. 20. num. 291. (de qua re infra capite secundo differemus) Interim tamen, censo, mentem statuti spectandam, quid enim finitur in fiducia, quam lex habet de patre, certe tunc si dos non sufficeret ad alimenta, supplementum dotis peti potest, autore Socin. conf. 100. num. 11. col. 4. lib. 3. & argumento eorum quæ supradixi versiculo deinde non puto. nu. 13. Si tamen lex differt & manifeste vellet, vt dos esset solum illa quæ à patre datur, (quæcumq; sit) tunc etiam si dos non sufficiat ad alimenta, tollerabitur, si lex se fundet, in causa iusta, & non sit irrationabilis, hoc est impia & iniqua vt infra dico. Illud tamen notandum, quod inter ea quæ iudex inspicere debet, vt intelligat an dos sit congrua vel nō, est mos regionis, nam quæ hic, parua dos est: alibi magna est, & e contra. Et si moris est, dari dotem legitima minorem, seruandus est, etiam apud eos, apud quos, ex statuto, legitima est danda in dotem. rursus si consuetudo induxerit, summam certam, inter certum genus hominum, vel familiarum primæ, vel secundæ classis, est quidem id respiciendum, dum tamen eam, (si id prudentia suadeat) reijcere possit. Quid enim si sit prava consuetudo, superbia vel vanitatis filia? Primum scilicet quod debet inspicere regionis mos, docet. Bal. in conf. incip. antiquum statutum quem citat & sequitur, Ioan. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constituenda, num. 2. Deci. conf. 26. nu. 4. col. pen. vers. non obstat. Parisi. col. 81. nu. 49. vers. nec dicatur, lib. 2. Mos tamen regionis tempore mutatur, ideo probatio vnius temporis non sufficit ad aliud. Soci. conf. 57. nu. 26. lib. 4. Itē inspicienda consuetudo familiæ & quomodo dotauerit alias filias, arg. l. Imperatores. ff. de contrah. emptio. Ioan. Lupus vbi proximè. Cassan. in consuetudini. Burg. rub. 7. §. 12. nu. 22. Aym. conf. 236. nu. 3. vers. nisi aliter. Raph. Comens. col. 46. col. fin. Deci. conf. 277. num. 1. col. 2. Corne. conf. 115. col. pen. vers. non ergo obstat, lib. 3. Socin. & Ripa nu. 93. in l. 1. ff. solu. matrimon.

15 Non obstat, Auth. res quæ, vbi filia ad dotem

dotem accipit legitimam, quoniam (vt ex textu apparet) pater iam erat mortuus, & filia successerat, ita Decius intelligit cōmunem. d. conf. 277. nu. 2. vers. sed tamen, & vers. tamen ista conclusio. Item ibi accipit, non contra voluntatem patris, sed ex præsumpta voluntate, vt per Paul. ibi nu. 10. Crotus in rep. l. filius familiæ. §. diui. nu. 59. de lega. 1. Et quamuis grauata fuerit restituere, grauamen in legitima non valuit, ita Soci. conf. 288. nu. 15. vers. Sed cum reuerentia lib. 2. Curtius iunior, in. d. Auth. res quæ, num. 9. & sic non est mirum, si legitimam in qua successerat, det in dotem. Item non obstat quod vulgo dicitur, dos

16 Non obstat etiam communis opinio. dd. quos citavi supra num. 1. scilicet quod dos debet esse par legitimæ, quoniam ibi loquuntur quando pater iam erat mortuus, & filia à statuto exclusa petebat à fratribus vel transuersalibus masculis, vt dotem sibi constituerent, vt probavi supra num. 10. tunc enim ad mitigandum rigorē exclusionis, est communiter receptum, quod dos, debet esse par legitimæ, & inter hos duos casus, (scilicet quando filia non exclusa, petit à patre viuente, vt sibi det dotem, & exerceat paternum officium dotandi) multum differt à secundo casu, scilicet, quādo pater iam diem obierat, vel non obierat, sed filia exclusa petit à patre vel à fratribus dotem, tunc enim satis æquum videtur, vt sibi detur legitima, ea scilicet quæ competit de iure communi, iuxta text. in Authen. Nouissima. C. de inoffi. testam. scilicet vt si quatuor sint filij vel pauciores, diuidatur inter eos tertia pars, quod si plures fuerint diuidant inter se pro legitima dimidium, paterne substantie: Et esse inter hos duos casus maximam differentiā, scribit Dec. d. conf. 277. col. 2. vers. sed tamen his & similibus, vbi rem affirmat, tantquam manifestissimam, & sentit Alciat. de præsump. regula. 1. præsump. 26. num. 50. Illud tamen nō omiserim, opinionem eorum qui dicunt: filia à statuto exclusæ, non deberi necessario dotem parem legitimæ, esse veriore, & practicandam, vbi cunq; dos minor legitima, est sufficiens & congrua, vt honeste nubat, tanta enim posset esse legitima, vt excedat quod ne-

cessè est, vt honeste nubat, & illam opulentiam statutum voluit deferre ad filios, tantquam ad conseruatores familiæ, & splendoris paternæ domus. & tunc certè legitimam non dabo, vt prudenter notat Socin. d. conf. 288. num. 15. ad finem. lib. 2. Curti. iunior. in Authen. res quæ col. 3. C. commu. de lega. Hinc infero quod si in Hispania esset statutum quod stantibus masculis fœmine non succedant, vel si institutor primogenij cum facultate Regia ad disponendum liberè, grauaret filium, vt dotaret forem, certe talis soror exclusa per institutionem primogenij, non posset petere dotem parem legitimæ. * Moueor, quoniā iure regio omnes facultates patris sunt legitima filiorum, excepta quinta parte. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. eod. libro Rodericus, in l. quoniam in prioribus. 2. limitat. nu. 3. C. de inoffi. testam. Segura. in l. vnū ex familia. fol. 48. ff. de leg. 2. Et ita, si filia consequi posset legitimam ratione dotis, acciperet dimidium paternarū facultatū, extante illa, & fratre solū, & sic institutio primogenij subuertetur, & esset verbis, & non rebus legem imponere, vt in specie dicit Soci. d. conf. 288. num. 19. lib. 2. Deinde, negari non potest, illud apud omnes esse communi opinione receptum, talem filiam exclusam à statuto, excludi à legitima, ita Corne. conf. 100. col. 2. lib. 3. vbi dicit hanc esse communem sententiā Deci. conf. 26. col. 2. citat Paul. in conf. 113. incip. domina Cornelia. Alex. in l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthum. Cum ergo sit exclusa à legitima, non est quod petat dotem parem legitimæ. Sed obijciat aliquis, quomodo dd. communiter dicunt, filia huic, dari dotem parem legitimæ: Respondeo, loquuntur de legitima competente de iure communi, & mouetur ex eo, quod est minuscula portio (scilicet quarta eius quod filia habitura esset ab intestato) vt in l. si quis in suo. C. de inoffi. testamen. & adhuc, parua portio est stante d. Auth. Nouissima. C. de inoffi. testamen. quæ legitimam auxit. Et quod hæc ratio illos mouerit, patet ex Alex. col. 83. incip. viso statuto. col. 2. lib. 4. & conf. 69. super primo dubio. col. 1. lib. 1. & col. 7. col. 2. lib. 5. Deci. conf. 180. num. 2. Curtius senior, conf. 16. col. 11. vers. & ideo aliās consului, & reliqui omnes supra citati. num. 1. Quod si legitima filia apud eos tāta esset, vt apud nos, proculdubio aliter iudicarent, vt eorum mēte & verbis apparet. Deinde ve-

rior est opinio dicentium; dotem etiam de iure communi hoc casu non debere esse partem legitimam, ut supra dixi, num. 3. & num. 16. versi. non obstat. etiam communis opinio. Deinde. Socin. conf. 288. num. 15. ad finem lib. 2. dicit, quod si legitima est maior quam hereditas alterius hominis locupletis, certe tunc exclusæ non danda dos pars legitimæ.

- 18 Ex his apparet, verisimile esse quod Fulgof. & Iaf. num. 28. scripserunt in Auth. res quæ, scilicet quod pater, non potest cogi dotare ultra legitimam, licet possit cogi dare magnam dotem, Cum enim neque legitimam dare cogi possit, multo minus cogitur dare ultra legitimam, magna autem dos dicitur arbitrio iudicis, iuxta subiectam materiam, ut supra dixi; Nam dos mille aureorum, dicitur magna dos, de qua re supra dixi nu. 9. versi. quod ut sit dilucidius. Neque obstat communis traditio, quod si legitima non sufficit, ut filia maritum inveniat, & commode nubat, est dotanda ultra legitimam, ut per Salic. Fulg. & Iaf. in Authen. res quæ, per textum ibi. C. comm. de leg. Alexand. conf. 69. col. 1. lib. 1. Socin. in l. hæredes mei. §. cum ita. nu. 3. 2. ff. de condit. & demonstr. cum alijs citatis supra num. 2. quoniam omnes illi loquuntur, quando filia nubat mortuo patre, & excluditur per fratres vel transuersales qui occupant vniuersas facultates paternas ex statuto. Item text. in Auth. res quæ, loquitur quando filia se ipsam dotat mortuo patre, non tamen inde sequitur, quod patrem viuum possidentem res suas possit inuitum, & repugnantem cogere dotare ultra legitimam: sed arbitrio boni viri iuxta regionis morem, numerum liberorum, modum facultatum, & gentis dignitatem. Hæc autem opinio magis indubitata est de iure nostro regio, tum quia legitima filiarum, est maior, tum quoniam cum omnes paternæ facultates censeantur legitima filiorum, est æquo inter eos diuidendæ nisi pater meliorauerit aliquem ex filijs in tertia parte * (quod licet) ut in l. 17. & 39. Taur. l. 1. tit. 6. lib. 3. recolectio nouæ, & nisi in quinta parte, quam pater etiam extraneis dare vel legare potest. Itaque si non meliorauerit aliquem ex filijs, omnia bona excepta quinta parte sunt inter filios diuidenda. l. 9. tit. 3. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. l. 7. tit. 12. cod. lib. Ioan. Lupus. c. per vestras. 3. notab. §. 22. Roder. l. quoniam. C. de inoff. testam. in princ. declarat. legē Regiæ Segura. in l.

vnum ex familia. folio. 48. vers. 2. facit. ff. de leg. 2. Couar. varia. resol. lib. 1. c. 10. col. 1. & 2. Ex quo sequitur quod si patrem nolentem dotare filiam ultra legitimam, iudex cogeret, ut ultra legitimam dotaret; quod faceret præiudicium legitimæ cæterorum liberorum, quorum portio est æqualis cum portione filiarum, ex æquo diuidenda in omnibus bonis, nisi pater meliorauerit. Hoc autem (scilicet præiudicare legitimæ cæterorum filiorum ratione dotis) est de iure prohibitum. & dos dicitur in officiosa, quod Paul. notat in l. vna. C. de inoff. dotib. num. 3. & ibi Faber. & cæteri, idem sentiunt Corne. conf. 100. col. 1. lib. 3. Bal. in l. si emancipati in fine. C. de collat. Iaf. conf. 174. col. 6. lib. 4. Bart. Bald. Odebre. & Placen. in l. 1. C. de inoff. doti. Affliet. Decisi. 86. Cassa. in consuetud. Burgun. rubr. 7. §. 12. num. 2. de qua re dicam infra. Neque obstat, si quis obijciat, quod ante conditam istam legem, dos de iure regio non erat inofficiosa, etiam si filia esset meliorata dotis ratione in tertia, & quinta parte bonorum, & etiam si ultra ea haberet dotis nomine legitimam, ut in l. 29. Tauri. scribit Ioan. Lupus in c. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituenda. nu. 11. & 14. de donationibus inter virum & vxor. Segura. in l. cohæredi. §. cum filiarum; fol. 12. versi. viso. glos. in l. 8. tit. 4. part. 5. Bernardus Diaz in regula. 213. fallen. 4. Gomezius Arius in l. 29. Tauri. num. 5. quoniam illud verum, quando pater filiam meliorat tacite, vel expresse, si enim meliorat in tertia, & quinta parte bonorum, iam ille partes non pertinent ad cæteros liberos, neque de eis debent deducere legitimam, cum patri liberum esset meliorare; Itaque tunc, non est quod cæteri filij conquærantur se læsos in legitima, cum in tertia, & quinta parte non debeant habere legitimam: Noster autem casus, est diuersus, scilicet quod pater non meliorat, sed iudex vult illum cogere, ut excedat legitimam, quo casu cum pater non meliorauerit, & sic tertia, & quinta pars sint in eius bonis, & per consequens debeantur æqualiter omnibus filijs, ratione legitimæ, cum cæteris bonis, certe iudex cogendo patrem, ut excedat legitimam facit præiudicium legitime aliorum, quod nullo iure admittitur? Neque obstat si quis dicat, factum iudicis censetur factum patris, & sicut pater dotans filiam ultra legitimam videbatur tacite eam meliorare, etiam si id non diceret, ut in l. 26. Tauri, notat Ioannes

Ioannes Lupus. d. c. per vestras. §. 26. num. 13. col. pen. ita etiam quando iudex dotat. Hoc argumentum, nulli prudenti placebit, iudex enim non dotat, sed iubet dotare, ite tacita melioratio, (de qua in l. 26.) oritur, ex tacita voluntate dantis, hic autem repugnat? & tertia & quinta pars pertinent ad filios ratione legitimæ, & iudex non debet esse autor iniquitatis, neq; a quoquam auferre ius suum, cum solus pater possit minuere legitimam filiorum meliorando vnum ex eis in tertia vel legando vel donando quintam, quod si non facit, certe tempore quo iudex iubet, tertia, & quinta pars sunt legitima filiorum. Non sic est de iure communi, & idem res non est ita manifesta, nam de iure communi, legitima est quarta eius quod debetur ab intestato. l. parentibus. C. de inofficioso testament. & iure Authenticorum: si quatuor sint filij vel pauciores legitima est tertia. etsi plures paternæ substantiæ, de quo vide Corne. conf. 197. col. 2. lib. 1. Salicet. in Auth. nouissima quæst. 10. & col. pen. C. de inoff. testam. & in l. 1. col. pen. C. de noxal. actio. Bald. conf. 407. lib. 2. Corn. conf. 290. col. 10. versi. nec prædictis obstat, illud argumentum, lib. 3. vbi loquitur de dote. Ideo cum pater non teneatur eis relinquere ultra has portiones, & residuum cui vellet dare libere possit, secundum Abb. conf. 111. ad finem, lib. 2. Aymon conf. 142. col. 2. Soci. conf. 127. num. 24. lib. 3. Deci. conf. 254. num. 2. certe filij non possunt dicere se ledi in legitima, etiam si pater filiarum det dotem ultra legitimam, & sic non reuocant nisi pro ea portione. l. 2. l. si totas. C. de inoff. donatio. At iure regio, omnes paternæ facultates debentur necessario filijs, iure legitime? (si pater non meliorat aliquem ex eis in tertia) & sic nulla sunt bona ex quibus detur filiarum ultra legitimam, nisi ex legitimis cæterorum fratrum. at de iure communi excepta tertia, vel dimidia parte, reliqua omnia non sunt legitima necessario filijs relinquenda. Neque obstat si quis dicat, etiam de iure communi si pater non legat vel prælegat filijs vel extraneis, hereditas æqualiter diuiditur inter filios, ut in l. inter filios. C. famil. hæreiscund. sed illud gratia potius est patris, quam necessitas, nam præter tertiam vel dimidiam partem bonorum. cætera non debet filijs, & cui vellet legare possit. Apud nos autem vniuersæ facultates patris debentur filijs iure legiti-

me excepta quinta parte. Et ita intelligenda sunt, quæ scripsit Ioannes Lupus. c. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituenda nu. 4. versi. & quod plus est, & num. 6. Vbi dicit mortuo patre, filios posse reuocare dotem in eo quod excedit legitimam filiarum, nam si loquitur de tempore quando iudex viuo patre assignauit dotem filie, recte loquitur, nam iudex inuitum patrem non potest cogere dotare ultra legitimam, etsi cogat reuocabitur a iudice superiori, & ipse pater rescindere poterit, iuris æquitatem implorando. Si tamen loquitur de tempore, quando ipse pater dotat, certe poterat olim etiam de iure communi dotare filiam ultra legitimam suam, dum tamen non excederet ita ut cæteris filijs non esset saluum debitum bonorum subsidium? iuxta Authen. nouissima, & l. parentibus. C. de inoff. testamen. & d. l. 2. & l. si totas. C. de inoff. donat. & in Authen. vnde etsi parens. C. de inoff. testamen. & ibi notant omnes. DD. & dicam infra. Itaque, si Ioan. Lupus, intellexit, de tempore quando ipse pater dotat, certe lapsus est, sed potius videtur ibi loqui de tempore, quando iudex dotat, ut patet. num. 3. licet postea. num. 10. videatur loqui siue iudex assignauerit, siue pater, quanquam ibi apertius loquitur de dote excedente in præiudicium aliorum filiorum. Dum tamē postea nu. 11. dicit, dotem immensam esse, quando pater dat filiarum ultra tertiam & quintam partem (præter legitimam) recte loquitur, ante istam legem, intelligendus tamen est ibi de tempore, quando pater ipse dotat & meliorat, re, vel verbo, non tamen de tempore, quando iudex in uiuo patre assignat dotem, vel cogit patrem assignare ultra legitimam filiarum, ita ut resultet melioratio, in tertia, & diminutio legitime cæterorum filiorum, nam tunc vbi primum exceditur legitima filiarum, (æqualiter facta computatione cum cæteris) iudex dat dotem in officiosam, in præiudicium cæterorum filiorum, quibus omnia bona patris debentur iure legitimæ, excepta quinta parte, idem non valet. * Hæc tot verbis inculcare visum est, quoniam ipse studiorum (ut videtur amatissimus) Ioannes Lupus in d. 3. notab. §. 22. num. 1. & 2. loquitur de iudice constituente dotem, ibi, secundo debet iudex, & c. & paulo inferius inquit non curando an dos commensuretur cum legitima vel non. Quæ verba candidè sunt interpretanda, quia postea videtur dicere filios posse reuocare quod excedit legitimam,

mam. Sed occurret aliquis dicens, quinta pars non est legitima filiorum, sed ad libitum pater eam dat, in pios usus vel profanos, certe, in hac portione iudex iubere potest patrem dotare filiam ultra legitimam: iam enim cessat præiudiciu ceterorum filiorum. Sed, huic ego respondebo, quintam ita iure nostro regio esse patris, ut notis, & ignotis eam dare possit filiis inuitis, itaque filij in ea nullum ius habent, ut in l. 9. tit. 7. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. l. 7. tit. 12. eo. lib. Notant Roder. Ioan. Lupus & ceteri in locis supracitatis. Cum ergo quoad quintam, pater liber sit, neque filij ius aliquod habeant, quo cogere possint patrem, quo iure iudex illum cogere poterit eam portionem vel eius particulam dare filia ultra legitimam. Deinde cum verisimile sit patrem eleemosynis, & pia munificencia velle redimere peccata sua, & facere sibi amicos de mamona iniquitatis (iuxta verba Christi) cur comoda filiorum (quibus quoad quintam partem nihil debet) præponet salutem animæ suæ? Cur inuitus donabit? cur inuitus liberalitatem exercebit? Sed rursus occurret alius, dicens, dota filiam ultra legitimam, quoniam si non vis filiam meliorare, ipsa conferet fratribus quod supra legitimam accepit? & sic eis non facis præiudicium, in tertia parte. l. 29. Tauri. Sed quorsum hæc nugameta audiet iudex, si enim pater meliorare non vult, neque aliorum filiorum legitimam minueret, (quoniam lex prohibet nisi per viam meliorationis) quid oportet dare quod lex iubet ut non detur? quorsum det, quod gener restituere debet, ut per Paul. in l. vna. nu. 3. C. de inoff. dotib. & ibi Faber. Corn. conf. 100. col. 1. lib. 3. Ias. conf. 174. col. 6. lib. 4. Molin. in tractatu de donationibus factis in contractu matrimonij, nu. 48. & in tractatu de inofficiosis donationibus, nu. 33 præsertim quod filia abstinere posset ab hæreditate paterna, ut non teneatur conferre. l. 29. Tauri.

De his ita satis. Præsertim cum ex hac lege, omnis melioratio, dotis ratione sit prohibita, ita, ut parens etiam si velit non possit illo modo filiam meliorare. Non tamen est prætermittendum, errasse Curtium seniorẽ dum conf. 73. col. 32. vers. octavo principaliter, scribit, relationem, à patre factam principi, quod cõpetenter dotauerit filias, falsam esse, si eis minus legitima in dotẽ dedit, & quod rescriptum, huius relationis virtutẽ impetratum, est surreptitiu, nam

ut ex superioribus apparet, dos dicitur cõpetens, etiam si sit minor legitima.

21 ¶ Quoniam verò supra dixi, diffensionem quæ prima facie videtur esse inter doctores, distinctione componendam esse, & quod si pater dotat in vita sua, volens vel nolens, non tenetur filia dare in dotem integram legitimam generaliter, restat secundus casus, de tempore quando filia dotatur mortuo patre, & tunc iam dixi supra nu. 16. vers. non obstat etiam communis opinio, quod eo casu loquuntur omnes. DD. citati, num. 1. qui dicunt dotem debere esse parem legitimam, sed loquuntur quando filia ex statuto excluditur stantibus masculis, & quid eo casu sentiam iam exposui. Restat casus, quando non est tale statutum, & filia dotatur mortuo patre, & tunc pater non viuat, non est quod tractemus quantum pater possit dare de iure communi, sed tunc filia se ipsam dotat, & si maior est, omnia sua dare potest in dotem. l. nulla. C. de iure doti. ibi. Bald. Nouel. de dot. priuileg. 42. & 43. Salicet. in l. nulla. C. de iure doti. Si tamen sit minor, dotem dare debet cum decreto, & quantum possit dare, vide Salicet. Bald. & dd. in l. 1. C. si aduers. dotem. Nouel. de dote priuileg. 41. Gozadin. conf. 33. nu. 22. l. si ex causa. §. si dotis. ff. de minori. Et quid si nubat indigno, vide Ioannem Lupus in c. per vestras. §. 7. incip. tertiũ quod habet concurrere nu. 7. de dona. inter vi-

22 ram & vxor. * Quid tamẽ si secundo nubat, quantum in dotem dare possit, vide. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. & ibi. Bald. & Deci. Aymon. conf. 142. col. 1. & 2. Ancharran. consilio. 101. colum. 1. & 2. Corn. consil. 33. lib. 1. & consil. 309. lib. 3. dicam infra cap. 16. de dote secundo nubentis. Quid autem si pater filia, plus legitima reliquerit, cum onere fideicommissi, in quantum possit se dotare, an scilicet supra legitimam, est casus in Auth. res qua. C. comm. de leg. & ibi Bart. Bald. Paul. Salicet. Alexand. & Ias. Paul. in l. cum virum num. 5. C. de fideicommiss. & dicam infra suo loco.

24 ¶ Hactenus de dote, quam iure civili & regio pater cogi poterat dare, ante conditam istam legem. Nunc tractemus quantum posset olim dare, si vellet immensam liberalitatem in filiam dotis nomine conferre. Et de iure civili, dare poterat quantumcumque summam, dummodo non occuparet portionem filij debitam, si enim filij salua esset

esset portio debita ex Auth. Nouissima. C. de inoff. test. reliqua pater in dotem dare poterat ita Paul. in l. vna. nu. 3. C. de inoff. dotib. & ibi. sentiunt Faber. Placẽ. Bar. Bald. & Corn. cõf. 100. col. 1. lib. 3. Casan. consuet. Burgun. rub. 7. §. 12. nu. 21. Ias. conf. 174. col. 6. lib. 4. Odof. in d. l. 1. C. de inoff. doti. Molin. in tractat. de dona. factis in contractu matri. nu. 48. & in tractatu de inofficiosis donationibus. nu. 33. A ff. de. decisione. 86. Et probatur, in Auth. vnde si parens, & in l. parentibus. C. de inoff. test. & in l. si liqueat, & in l. si totas. C. de inoff. donat. Ias. in d. Authen. vnde si parens, num. 16. C. de inoff. testa. Et generaliter poterat meliorare quem volebat, dummodo ceteris relinqueret legitimam, Bart. & Ias. in d. l. paribus. C. de inoff. testam. l. quæ pater. l. si vni. l. ex parte. §. in testatus. ff. famil. hercisund. l. quoties. C. eo. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. l. filij patris. C. famil. hercis. Soci. conf. 127. col. 2. num. 24. lib. 3. Corn. conf. 228. col. 2. & conf. 273. col. 7. lib. 4. Deci. cõf. 254. num. 2. Paris. cõf. 34. nu. 26. lib. 2. & conf. 107. nu. 46. lib. 1. Dec. cõf. 246. col. 1. ad fi. Bal. cõf. 356. lib. 5. Abb. cõf. 111. col. fin. lib. 2. Aym. cõf. 142. col. 2. ver. circa primum. ¶ Item poterat dare maiorem dotem vni filia quã alteri, Bald. conf. 328. nu. 3. lib. 3. Alex. cõf. 29. col. 2. lib. 3. Nouel. de priuileg. dotis. 6. par. char. 10. A ff. cõstitutione in aliquibus nu. 73. Pau. conf. 73. Licet ista dña Lista. Rursus, Bald. in conf. 323. lib. 3. incip. materia diuiditur. notat quod habes multas filias, cum modum seruabit in distributione dotis, quem seruat in distributione legitimæ: Quod ciuilitè intellectum, verum est, scilicet, quod sicut potest nam meliorare distribuendo legitimam, ita etiam cõstituendo ei dotem: Si tamẽ intellexit (ut reuera fecit) teneri cõstituere dotem parẽ legitimam, sicut quãdo moriens distribuit inter filios legitimam, vnicuique assignando, errat, & illud hoc nomine accusat Soci. cõf. 288. nu. 15. lib. 2. & dixi supra, Si tamen filia esset exclusa per statutum, tunc si dos excederet summam congruam, vel si excederet legitimam filia competentem (vel quod verius est) si excederet necessarium, ut honeste nuberet, filij possunt reuocare excessum: licet in dubio, dos data à patre presumatur congrua, ita Alex. conf. 33. num. 4. lib. 4. Ias. in l. voluntatis. C. de fideicommiss. Curt. iunior, conf. 10. nu. 1. Deci. conf. 26.

Curt. seni. cõf. 27. col. pen. ad finem. De qua re iam supra dixi. verum ego cum Socino, & versic. illud tamen non omiserim. Illud tamen notandum, quod pater in dubio videtur dare filia secundam, tantum quantum dedit primam, ratione æqualitatis seruandam, secund. Soc. & Rip. num. 93. l. 1. ff. solut. matrim. Lup. cap. per vestras. §. 14. num. 7. fol. 91. col. 2. de donat. int. vir. & vxor.

27 ¶ Iure autem Regio, ante istam legem, pater poterat in dotem dare filia legitimam, & insuper tertiam, & quintam bonorum partem, etiam si alios filios haberet, neque ex hoc dos dicebatur inofficiosa, textus est, in l. 29. Tauri. Scribit Lupus. cap. per vestras. §. 22. in constituenda num. 11. & num. 14. Segura. in l. coheredi. §. cum filia. fol. 12. vers. viso. ff. de vulg. Gomezius Arius, in l. 27. Tauri. num. 5. glos. in l. 8. tit. 4. Part. 5. in verbo A otro, text. in l. 17. Tauri. Bernardus Diaz regula. 213. fallen. 4. glos. l. 3. tit. 15. Part. 6. verbo No queria. Ad eodẽ autem licebat tertiam matrimonij ratione dare, ut licet alioquin melioratio in tertia posset reuocari, etiam si facta esset per donationem inter viuos filio, vel filia emancipatis, ut in l. 17. Tauri hoc tamen non admittebatur si melioratio facta fuisset matrimonij ratione ita definitur in d. l. 17. Tauri. Imo etiam si solum promississet meliorare matrimonij ratione, promissio efficax erat, & omninõ implenda, ut in l. 22. Tauri. Quanquam autem in filia, hoc correctum sit per hanc legem (ne scilicet meliorari possit matrimonij ratione) tamen in filio masculo, ille leges seruandæ sunt, ut infra dicam. Ad eodẽ ut melioratio ratione matrimonij irrevocabilis sit, non solum in tertia (de qua loquitur d. l. 17.) Sed etiam in quinta (si etiam in ea filius melioratus sit) Quod apud nos in dubium reuocari video, quoniam, d. l. 17. solum loquitur de melioratione in tertia, & cum non loquatur de melioratione in quinta: contendunt nonnulli non recedendum à verbis legis. * Sed certè indignum est hæc studiosis facessere negotium. Primo quoniam. l. 22. Tauri. (quæ solum loquitur de promissione meliorandi, per viam matrimonij) eã promissionem efficacem, & irrevocabile esse decernit, etiã in quinta, si de ea mentio facta sit. ibi. Si promissio el padre, o la madre, de mejorar a al-

guno de sus hijos, o descendientes, en el dicho tercio y quinto por via de casamiento, que en tal caso sean obligados a lo cumplir, y hazer: y sino lo hizieren, que passados los dias de su vida, la dicha mejoría, y mejoras de tercio y quinto, se auidas por fechas. Cum ergo promissio meliorandi in quinta, efficax sit, & irreuocabilis, si fiat matrimonij ratione, multo magis erit irreuocabilis ipsa melioratio eo nomine facta, & cūtertia (que est legitima quoad filios) reuocari non possit, cur reuocabitur quinta, quæ extraneis, & ignotis dari, & legari potest: Iure autem, leges nostræ regis, tantum tribuunt meliorationi factæ ratione matrimonij, nam etiam de iure cōmuni contractus minus efficaces vim, & spiritum fortiuntur, si matrimonij ratione fiant, vt prudenter scripsit Guido, de cif. l. 45. l. 1. ex hoc iure. nu. 66. ff. de iust. & iure. Segura in l. vnum ex familia. §. sed si fundum. col. 3. 2. versic. posset dari. ff. de lega. 2. Dec. cōf. 4. 14. Quāquā nescio quid fenserit Lupus, in c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda prope finem de donat. inter virum & vxor. Scripsit enim patrem, meliorationem ex matrimonio factam, posse reuocare, quod est aduersus leges regias.

29 His premisissis, videamus qua in re hæc lex corrigat ius ciuile, & regiū. Et certè, quamuis pater olim posset filiam dotis nomine meliorare, in tertia, & quinta bonorum parte, (vltia legitimam sibi debitam) hodie non potest, vt probatur ibi. Mandamos que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita, ni expressemente. Ecce neq; tacita, neq; expressa melioratio dotis ratione admittitur. Tacitā autē meliorationem lex appellat, eam; que re fit, non verbis. Nam si quis filia vltra legitimā in dotem daret, quod legitimam excedebat, censebatur melioratio, vt in l. 26. Tauri. Nam opus sufficit, vt quis videatur per legare. l. vxorem, & ibi Bar. ff. de leg. 3. Ioan. Lup. in c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda. nu. 12. & 13. de donatio. inter virum, & vxor. Segura in l. vnum ex familia. §. sed si fundum. fol. 3. quod est. 48. fuorū operum vers. tertio quod non solū pater. ff. de leg. 2. Cifonta. in dict. l. 26.

30 Quinimo hodie, ex dispositione huius legis, pater non potest semper dare filia in dotem integram legitimā, imo vnusquisq; inspectis annuis redditibus, ad summū da-

re potest quantitatem hic præfinitam, nō amplius, non autem integram legitimam, vt ex tenore legis patet, quæ breuior esse potuisset, si legislator solum sensisset, patrem posse dare in dotem legitimam non autem meliorare. Hæc enim tribus verbis significare potuit. Quod autē hæc sit mens legis, probatur ibi. El que tuuere quento y medio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas, la rēta de vn año, y no mas: con que no pueda exceder de doze quentos, no en bargante que la dicha su renta sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad. Nota hæc verba vltima, ex quibus infertur, qd habens redditus quātumuis amplissimos, hoc est, mas de doze quentos en qualquier cantidad, non potest filia in dotem dare, mas que doze quentos, quæ summam efficiunt duorum, & triginta aureorum millium paulò plus vel minus. Ergo si quis habeat octuaginta aureorum millia ex redditibus annuis (habet enim Hispania nonnullos huiusmodi opes possidentes) certè facultates huius; plus valent, quam centum auri Miriades. Summa est incredibilis, & immensa vix æstimare potest. Finge hūc duas habere filias, supputa quātum ratione legitime vniciūque debeatur, diuisis æqualiter paternis facultatibus. Nō dubitabis (vt existimo) legitimā cuiusq; octingentis aureorum millibus æstimare. Tamen lex prohibet dotis nomine filia dare, vltra duo, & triginta aureorū millia, quamtumuis annui redditus maximi, & opulentissimi sint. Quinimo in hoc exemplo, non solum nō licet in dotem dare medietatem facultatum, (quæ est iure regio legitima filia æqualiter diuisis portionibus) verū neq; dimidium annuorū reddituum. Non enim habens octoginta, vel septuaginta aureorū millia ex annuis redditibus, potest vni ex duabus filiabus, dare in dotem quadraginta aureorū millia, vt ex verbis legis manifeste deducitur. Tantum ergo abest, vt filia generaliter integra legitima dari possit, vt nonnunquam neque dimidium annuorum reddituum (quæ multo minoris sunt quam ipsa legitima) dari possit, si excedatur summa hic præscripta. Si tamen aliquis eos haberet redditus, vt seruata summa hic præscripta, legitima, & summa hic præfinita paria sint, & tunc non dubitandum, legitimam solidam, & integram dari posse, non quòd summa æquiualeat legitimæ

gitimæ, sed quia non transgredimur decretum huius legis, neque summam in ea præfinitam: Rursus nota quòd si pater daret dotem, & diceret, ne filia afferret in collationem, certè si ex hoc resultet melioratio, non seruandum, & in hoc casu est correctæ Authen. ex testamento. C. de collat. & l. 3. tit. 1. 5. part. 6. & dicam latius infra.

31 Ergo hodie, dotis ratione pater non potest dare filie, vltra legitimā, tacitè, neq; expressè. Quinimo neque ipsam legitimam si excedatur summa hic præscripta. Rursus nullus iudex coget patrem dotare vltra modum hic præfixum, & neque volens, neque inuitus transgredi poterit legis decretum. Nam iudex est legum custos. Poterit tamen pater non excedendo præfinitionem, vberius dotare vnā filiā quam aliam, non enim hæc est melioratio, vt infra dicam capite vndecimo ad finem. Meminisse tamen oportet, quòd hæc lex non præscribit summam quam pater necessario tenetur dare, sed modum statuit vsque ad quem potest dare, ita vt vltra transgredi non liceat. Ergo si pater cogendus sit dotare, non consulamus hanc legem, vt videamus quantum cogendus sit dare, sed vltra quam summam non possit dare. * Nam hæc lex, modum statuit liberalitati paternæ, vt eam transgredi non possit, non tamen cogit, vt vsque ad eam summam det. Vt patet ibi. Pueda dar hasta vn quento y no mas. Et ibi. No pueda dar arriba de seiscientas mil marauedis. & ibi, pueda dar hasta vn quento y medio de maruedis, & rursus ibi, pueda dar la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder, &c.

32 Fateor tamen quòd cum hæc lex, à prudentibus condita sit, iudex qui statuere vult dotem, consulere poterit hanc legem, non, vt patrem cogat dare, quod hic ei permittitur dare, (neque enim præfinitio huius legis admittenda, si resultet melioratio, vt infra dicam) neque inuitus id facere debeo quod volens possum. Sed vt adhibita consilium prudentia, æstimated facultatibus & redditibus, numero liberorum, & gentis dignitate, solertè, & accuratè statuatur, illud expendens, legem hanc vtilissimum iudicasse, sumptus reflectere, dotem moderari, & rursus mediocritatem in omnibus rebus esse optimam, nihilq; magis accedere ad disciplinam Christianam, quā frugalitatem, quam modestiam, opulen-

tia superbiae matri inimicam. Rursus vt sibi quid sit factū optimū aliquid per-suadeat, expendet summam hic præfinitam, quas peculiaritè recedere operæ pretium non duxi, cum supra, omnia verba legis rie dempta quidem syllaba præfixerim. **34** Nam igitur deinceps cessabit iudiciū arbitrium, quoad cogendum patrem excedere summam hic præscriptam. Nam præfinitio legis seruanda est, vt dicam cap. seq. notat Curt. senior conf. 27. vers. venio ad quartū col. 14. huius autem nostræ legis meminit. gl. in l. 8. tit. 4. par. 5. vbi dicit hodie hanc legem vidēdam. Meminit etiam, Couarr. in Epitome super. 4. 2. part. §. 7. num. 3. Auend. de mandatis regum. c. 14. & Antonius Padilla generosis moribus, & litteris illustrē nominis famam adeptus in rep. Auth. res quæ. num. 24. C. cōmun. de lega. Oroscus in l. omnes populi. num. 147. ff. de iust. & iure.

S V M M A.

- 1 AN hæc lex præfinitans summam dotibus sit valida, & num. 6. validis argumentis, probat num. 8. 14. & 16.
- 2 Statutum tollens liberam contrahendi matrimonij facultatem non valet, neq; circa accessoria ipsius.
- 3 Assignatur ratio quare hæc lex sit condita.
- 4 Lex ciuile licet non possit dispnere circa matrimonia, potest tamen circa dotes.
- 5 Statutum, vt talis non possit contrahere nisi cū tali, licet non valeat quo ad impediendum valorem matrimonij, valet tamen quo ad patriā potestatem, & ius successionis. & inibi. Reselluntur Hyppolitū argu. sing. 589. & genuina huius legis ratio. & causa assignatur.
- 6 Hæc lex matrimonia auget, & alit coniugia.
- 7 Lex ciuile auferrens fœminis contrahentibus lucrum, quod ex lex defertur, valet.
- 8 Poene impositæ fœminis secundo nubentibus, iure ciuili sublatæ sunt.
- 9 Statutum tollens omnino dotem, & iubens ne pater teneatur filiam dotare, valet. Valet etiam matrimonium absq; dote.
- 10 Statutum, vt Princeps possit præscribere dotis summam valet, neq; esse contra substantiam matrimonij probatur.

- 11 Statutum, vel lex præscribens nequis possit (etiã ad salutem animæ) legare, vsq; ad quintam bonorum partem in præiudicium liberorum, valet.
- 12 Intellectus Authen. unde si parens. C. de inoffi. testamen.
- 13 Mulier secundo nubens omnia sua in dotem dare potest, dummodo nõ apponatur pactum, vt eã maritus lucretur tanquam præiudiciale filijs primimatrionij.
- 14 Filio naturali pater vltra quintam bonorum partem, legare non potest.
- 15 Legitima filiorum iure natura debita, et si lege in totum tolli nõ possit, potest tamẽ limitari.
- 17 Maritus, & vxor olim se inuicem emebant.
- 18 Veneti neminem, vel ditissimum, vel nobilissimum cinem: vltra sex millia aureorum nummum filia in dotem dare patiuntur.
- 19 An hæc lex iusta sit, & num. 20.
- 21 Dos parua præstat vxorem morigeram, & maritum obedientem.
- 22 Masculus conseruat familiam. Foemina interitus, & finis est familie.
- 23 Decisio huius legis tam fratribus masculis, quã foeminis indistincte competit. & in eorum vtilitatem condita est, & num. 29. contra Hugonem Celsum.
- 24 Mala quæ resultat ex ampla, & superflua dote.
- 25 Pater etiã inuitus cogitur dotare filiam, & num sequenti.
- 27 Insaniuntur qui supra rei familiaris modum, dotant filias.
- 28 Romanorum ciuium ea erat parsimonia vt cœna, & victus essent publica lege præscripti.
- 30 Ornamentis mulierum, etiam hæc lex modum statuit.
- 31 Mulieribus se ornari non prohiberi, auctoritate sacre scripturæ probatur.
- 32 Pater non cogitur dare masculis (saltem de consuetudine) donationem propter nuptias.
- 33 Dos succedit loco alimentorum.
- 34 Dos congrua iudicatur ex personæ qualitate.
- 35 In dotandis filiabus inspicienda sunt qualitates patris.
- 36 Leges semper curant, ne sit inter filios inæqualitas.
- 37 Dos congrua iudicatur etiam in Comiti mille aureos.

- 38 Non tantum meliorationem, sed etiã meliorationis promissionem, hæc lege proffectum est.
- 39 Statutum excludens foeminas stantibus masculis, plausibile, & fauore dignum videtur: præsertim si dos ei relinquatur.

An dispositio huius legis valida sit, & an iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuerit.
Cap. II.

SED An hæc lex, præfiniens summam dotis: valida sit. Hanc rem, ambigua reddit apud quosdam, Hyppolitus, qui singulari. 589. incip. Alias de anno. Scribit statutum Bononiense, præfiniens metam dotis, cum poena, esse inuolidum, & quod miratur rectores eius inclinatæ ciuitatis, tale statutum edidisse. Mouetur quoniam matrimonia debent esse libera. cap. gemma de sponsal. & statutum tollens liberam facultatem contrahendi matrimonium non valet, secund. Ioan. Andr. in cap. statutum de hæreti. in. 6. in Nouella. Alexand. consil. 97. principalis dubitatio. lib. 1. & consil. 1. lib. 3. & consil. 209. lib. 3. & quod cũ non valeat statutum super matrimonio, etiã non valet circa accessoria ipsius matrimonij, scilicet circa dotem: autore Ancharran. consil. 20. incip. pro solutione dubiorum, Socin. consil. 80. præsens consultatio col. penul. lib. 4. Alexan. consil. 97. lib. 1. col. 4. & 6. Hæc sunt Hyppoliti fundamenta, quem tanquam huius sententiæ autorem, citat & accusat Didacus Couarruias vir vtiq; doctissimus, sed vna præsertim ingenij castitate mirabilis in epitome super. 4. 2. part. 5. 7. num. 3.

2 **C**A Equidẽ nefas esse duco, de huius legis valore dubitare, quod, vt probem: eius rationem subiiciam, & prudentissimam esse magnorum virorum auctoritate probabo. Quod autem valeat probo primo auctoritate Bernardi Diaz in regul. 213. fallentia. 4. ad finem, vbi præter alia, acriter inuehitur in patres, qui spiritu stultitiæ, filiam dotis nomine meliorant vt potenti vel nobili nubat, & expilant ceterarum facultates. Rursus probo ex Didaco Couarr.

in dict. epitome super. 4. in. 2. part. 5. 7. num. 3. qui loquitur in specie Gregorius Lopez in. l. 2. tit. 4. part. 5. Et leges restrinquentes dotium summam probat Soc. conf. 57. lib. 1. & vir eruditionis excusæ Molineus in tractatu de donationib. fact. in contractu matrimoni. num. 10. Rursus Auedani. de exequendis mandatis cap. 14. dicit legem hanc valere, & seruari, ita nu. 6. ad finem, & in principio eius cap. Et è re publica esse vt seruetur, scribit doctissim. Antonius Padilla, in rep. Auth. res que. num. 24. C. commu. de lega. Eiusq; meminit Orosius elegantis ingenij laude clarissimus in. l. omnes populi num. 147. ff. de iust. & iure. Deinde Veneti, prudentiæ auctoritate, in toto orbe nobiles, & clari, dotium præstationem ad certam summam redigere, quod Gulielmus Postelus memoriæ prodit, lib. 3. 3. de magistratibus Atheniensium. Idem videntur Bononienses fecisse, vt Hyppolitus refert. * Et hoc quidẽ iure fieri potest, lex enim ciuilis, si nõ circa matrimonia, certe circa dotem, disponere potest, autore Innocen. in. c. 1. de sponsal. Abb. ibi, nu. 7. vers. Innocetius dicit, & nu. 8. ad finem vers. statutum la. corum, & ibi Antonius Alex. conf. 97. col. pen. vers. ad quartum dum dicebatur, lib. 1. Bal. in rub. de constit. col. 2. Felin. in. c. quæ in ecclesiarum. nu. 5. ecd. tit. vbi dicit hanc communem. Bal. in. c. clerici. col. 2. de iudici. glo. & dd. in. c. cum secundum leges, de hæret. in. 6. Calde. in. c. 2. ad fin. de clandest. de sponsal. Corn. conf. 282. col. fin. lib. 1.

4 **R**ursus licet statutum quod talis non possit contrahere cum tali, non valeat, quoad impediendum valorem matrimonij, tamen quoad patriam potestatem, & ius successione arbitratu valere, Corset. singul. 313. incip. statuto cauetur, quod inter homines diuersarum terrarum. Angel. in. l. 1. §. ius naturale, in vltimis verbis. ff. de iustit. & iure. Facit quod scribit Bart. in. l. 2. dicimus. C. de murileg. & ibi Angel. Bald. in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iustit. & iure. Bald. in. l. omnem, ad finem. C. ad Tertul. Roman. & Alexand. in rub. ff. solut. matrim. Dominic. in cap. statutum de hæreti. in. 6. Abb. in cap. per tuas de arbitr. Salic. in. l. 1. col. 6. C. de nup. Roderic. in. l. 2. tit. de los casamientos. nu. 15. Ij doctores, loquuntur in specie multo magis dubia, scilicet in statuto disponente quod qui contraxerit matrimonium cum tali,

possit exheredari, vel puniatur amissionem talis rei, & tamen contendunt valere, & eorum opinio nouissimè tuetur Molineus apud Alexand. conf. 97. col. 3. lib. 1. littera. A. Ioã. Lup. in. c. per vestras. §. 3. incip. sed si filia. nu. 1. & 7. de donat. inter vir. & vxor. Bal. in tractat. statutoru vers. cõsensu nu. 1. Iaf. in. l. 1. in fin. ff. de iust. t. & iure. Rursus alij (& ij vt arbitror plures) contendunt non valere. Ego in hac specie nihil deffinio, nisi quod procliuor sum in eorum sententiam, qui sentiunt huiusmodi statuta ex iusta, & prudenti causa prodita, valida esse. Quæ stio autem nostra dissimilima est, lex enim ista, non impedit directè, neque indirectè matrimonia, neque ea villo modo prohibet, vel retardat, sed loquitur in patre, filiam matrimonio collocante, neque in ea est vllum verbum poenale filie contrahenti, nisi forsam poenam arbitramur, non pati legem, vt filie exhauriant suis dotibus patris facultates, & ceteros fratres mendicare cogant. Si euoluas omnia loca supra citata, reperies omnia iura, omnesque Doctores loqui in statutis vetantibus matrimonia, absq; voluntate patris vel matris, vel consanguineorum, sub poena ex hæredationis, vel amissionis dotis, vel huiusmodi poenæ. Hæc autem lex, non dat formam matrimonio, neque in ea verbum de modo, vel solemnitate quo debet contrahi, imo loquitur de parentibus sponte locantibus filias suas, quos freno cohercere vo uir, ne cupiditate locandi filias, ceteros liberos (vt moris est) spolient, & expilent, quæ res est correctione digna, vt pie, scribit Bernardus Diaz, Calaguritanus Episcopus, in regula. 213. fallentia. 4. ad finem, Couarruias, & Padilla in locis supra citatis. Itaque hic, nullo modo quadrant argumenta Hyppoliti, & arbitror statutum quod refert huic dissimile fuisse, scribit enim continere poenam. * Et certè, potius hæc lex alit matrimonia, augetq; coniugia, nam si pater (vt est nostri seculi corruptela?) vnam filiam locabat, non poterat aliam locare, quia primæ dos facultates deuorabat, nimirum locata patris infania, viro potenti cui splendendam faginam dari oportuit, expilatis ceteris filiabus. Quod hæc lex moderans dotes, auget matrimonia, nam si pater parua dote locet filiam, & secundam, & tertiam, & quartam locare poterit, & facultates

omnibus sufficient. Itaque nemo obicere potest legem hanc tollere libertatem matrimonij, vel punire directè, vel indirectè, matrimonium, iubendo, vt filia ex hærede tur, vel remaneat indotata.

6 Rurfus quòd lex præfinitens summam certam dotis valeat: probatur, quoniam ante istam legem definitum erat: ne pater dotem daret, ex qua cæterorum liberorum legitima minueretur, vt per Paul. l. vna. numer. 3. C. de inoffi. dotib. & ibi Bart. Bal. Odofred. Faber. & Cin. Corn. conf. 100. col. 1. lib. 3. Ioan. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 22. in cõstitutãda, nu. 11. & 14. de donatio. inter virũ & vxor. & docui supra cap. primo num. 3. 2. nemo tamen exortus, est, qui id improbaret, ex eo quòd tollat libertatem matrimonij, vel loquatur circa matrimonia, vel eius accessoria, puta dotes, Nam cum Alex. in dist. conf. 97. lib. 1. & Ancharran. consil. 21. docent, legem vel statutum laicorum non valere etiam circa dotes, loquuntur de statuto prohibente matrimonium, absque consensu certarum personarum, sub pœna amissionis dotis, & quia sunt plures Doctores, qui contendunt id statutum valere, quia non annullat matrimonium, sed punit in dote, respondet Alexand. tale statutum circa dotem non valere, quia imponendo pœnam amissionis dotis vetat indirecte matrimonium, nullus enim ardebit cum tali celebrare nuptias ne pœnam dotis incurrat. Itaque ibi statutum circa dotem, non valet: quia tendit ad impedendum matrimonium, & re vera, metus amissionis dotis impedit. Si tamen statutum generaliter disponat circa dotem, quam pater filiae, nuptui tradens, potest dare, potius cohercet patrem, quam filiam, potius illi ligat manus, quam filiam a nubendo exterret, & vt supra dixi nu. 5. hæc lex potius auget matrimonia quam tollit, quoniam parentes si tenuem dotem dare consuecant, plures filias poterunt matrimonio locare, & consuetudo modicè dotandi, plurimorum animos excitabat ad nuptias, qui ignominie metu abstinent, ne videantur tantilla dote nupuisse.

7 Item quando lex ciuili tollit fœminæ contrahenti lucrum quod ex lege deferretur, valet, glo. in. c. cum secundum. de hæreti. in. 6. docet Alexand. d. conf. 97. num. 3. vers. hanc etiam opinionem. lib. 1. Anton. in. c. 1. de sponsali. Sed certe inuitus

8 his nugis tantum temporis do. Hæc enim lex non loquitur cum filiam matrimonium contrahente, sed cum patre eam omni alacritate nuptui tradente volens cæteris filiis prospicere. Sed quoniam varia sunt hominum iudicia, pergam probare hanc legem validam esse: Et probo efficacissime. * Nam notum est pœnas impositas de iure ciuili fœminis secundo nubentibus sublatas esse, vt in cap. pen. & fide secun. nup. notant omnes in. l. 1. C. de secun. nup. quoniam matrimonia debent esse libera, nihilominus tamen decretum. l. hac edictali. C. secun. nupt. quo prospicitur, & prouidetur filiis primi matrimonij, non est sublatum, iubet autem illa lex, vt fœmina secundo nubens non possit in dotem dare secundo marito maiorem summam: quam est legitima vnius ex filiis primi matrimonij. Ecce vides præfinitionem dotis: tamen nullus adhuc (quod ego quidem sciam) scripsit, legem illam correctam esse quòd tollat libertatem matrimonij, imò contra indubitanter asserunt, Ancharran. consil. 101. col. 1. Vbi dicit, quòd pœnæ impositæ quia nubit intra tēpus luctus sublatae sunt, tamen decretum dict. l. hac edictali. durat, quia non est pœna sed remedium aliorum filiorum, ita ibi Ancharran. vers. primum est vtrum leges, Socin. conf. 35. col. pen. & fin. lib. 4. Corn. consil. 33. repetito diuino numine, lib. 1. & consil. 118. col. 1. eodem libro, & consil. 309. lib. 3. Aymon conf. 142. col. 2. num. 4. Deci. & omnes, in. d. l. hac edictali. Curt. senior conf. 78. col. 3. vers. sed præmissis omnibus, Bart. Bald. & Sal. c. in. l. vna. C. de inoffi. dotib. Ergo præscribere dotis summam ne cæteri filij mendicent non est contra libertatem matrimonij: Rurfus è nostris Hispanis, præter Couar. Oroscium, Padillam, Auendanium hanc legem sanctam appellat. Didacus Perezus multè eruditionis doctor Salmanticensis in additione ad rep. Seguræ in. l. cohæredi. §. cum filia, num. 130. ff. de vulg. & pup.

9 Rurfus valere statutum, tollens omnino dotem, & iubens ne pater teneatur filiam dotare, scripsit Ferdinandus Vasqui. in tractatu de resolutione vltimarum voluntatũ. §. 20. nu. 291. quoniam lex statuere potest ne pater cogatur dare filio alimēta, secundum Dec. in. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & potest tollere in totum legitimam filij, secundum Ang. in. l. Papinianus. §. quarta. ff. de

de inoffi. testamen. Abb. in. c. Raynuntius de testamen. & est communis autore Dec. in. d. l. iura sanguinis, & conf. 19. num. 5. & conf. 255. num. 5. Alexand. conf. 75. col. 2. lib. 1. Ange. in. l. quòd de bonis. ff. ad leg. Falci. Bart. Imol. & Paul. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & de monstra. vbi loquuntur de tollenda dote: Corn. cõf. 180. lib. 1. vbi dicit hæc cõmunè. Valeat enim matrimonium absque dote. l. cum multæ. C. de dona. ante. nup. c. si quis diuinis. 30. quæst. 5. Non enim dotibus, sed affectu matrimonia contrahuntur. l. fin. C. de repu. §. illud in Auten. quibus mod. natu. efficiantur. legitimi. Tamen quòd dixi de tollenda prorsus legitima, an verum sit hic non definitio, vide Boeri. Deci. 204. num. 22. Roder. in. l. quoniam. in secunda limitatione legis Regiæ. C. de inoffi. testamen.

10 Rurfus quòd præscribere dotis summam liceat principi, neque id sit inualidum quod videatur esse contra libertatem matrimonij: probatur, quoniam donatio propter nuptias, (quæ censetur dos ex parte viri) debet esse par doti, vt in Athen. æqualitas. C. de pact. conuen. quòd videtur esse genus quodam præfinitionis, quoniam donatio propter nuptias, non potest excedere dotem, vt in. l. fin. §. si igitur dote iam præstita. & in. l. si constante. C. de donat. ante. nup. l. 2. tit. 11. part. 4. Ioan. Lupus in rubr. de dona. inter virum & vxor. §. 24. inci. & circa illud col. 1. Rurfus hæc ipsa donatio propter nuptias (quam nos arram vocamus, vt in. l. 1. tit. 11. part. 4.) non potest excedere decimam partem bonorum, vt in. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. Et si pater vel mater sponsi amplius dederint, datio inualida est, & propinquiores ipsius viri excessum repetere possunt, vt in. d. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. Ecce quòd pater, vel mater, non possunt dare nurui dotem vltra certam summam. Nam vt dixi donatio propter nuptias est dos ex parte mariti. Hactenus tamen nullus exortus est, qui harum legum decreta reiecerit, quòd tollant libertatem matrimonij, imò seruantur ad vnguem, & eis nouum robur addit. l. 50. Tauri. Et illam legem fori, enarrat Rodericus, & legem. 50. Tauri interpretatur, Cifontanus, Antonius Gomezius, Castellus, Arius, ne per somnium quidem cogitantes eas leges inualidas esse: Sic, dos data spurie limitata est, ne possit excede-

re necessaria ad alimēta Bal. in. l. eam quã num. 41. ff. de fideicõmis. Capitius Deci. 18. col. 2. Ioan. Igne. in. l. si qua illustris. num. 67. C. ad officia. Palco. de nothis capit. 45. Couar. in Epit. super. 4. in. 2. par. §. 6. cap. 8. nu. 12. & dicã latius suo loco.

11 His accedit quòd licet de iure testamentata debeant esse libera, vt in. l. 1. C. de sacro. ecclesi. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbor. oblig. & licet prouisum sit vt pijs locis liceat liberè relinquere, nihilominus valet lex præscribens nequis possit (vel ad salutem animæ suæ) legare plusquam quintam bonorum partem, in præiudicium filiorum, ita Paul. & Ias. num. 9. in. l. maritus. C. vn. de vir & vxor. Ancharran. conf. 25. videtur prima facie. vers. his non obstantibus. Fellic. ecclesi. san. Mariæ col. 33. de cõst. Abb. conf. 63. lib. 1. Roder. in. l. quoniam. in declaratione legis Regiæ. col. 11. vers. nihilominus his non obstantibus. Ioan. Igne. in rep. l. omnes popul. num. 93. vers. amplius vidi dubitari. ff. de iusti. & iure. qui citat Bald. conf. 19. inci. in quæst. quæ vertitur. Sic Paul. in Auth. si qua mulier, nu. 1. C. de sacro sanct. ecclesi. scribit: patrem etiam ad pias causas non posse præiudicare filio, in legitima: Rurfus cum bonam damnatorum deferantur agnatis, certe damnatus non potest legare etiam ad pias causas in præiudicium agnatorum, secundum Ioan. Andr. in. c. 2. de vsur. lib. 6. Cardinal. conf. 42. Et simile definit Federicus conf. 78. Domin. in. c. fin. de immuni. ecclesi. lib. 6. Horum omnium ratio est, quòd licet piæ causæ absolute sumptæ plurimum debeatur reuerentiæ, tamen si concurrat cum filiis (quos creditores lex censet) eorum causa magis pia est, autore beatissimo patre Augustino, in. c. fin. 17. quæst. 4. Vides libertatem testandi, à nostris tantopere obseruatam, non irritare decretum factum in fauorem filiorum: vt pater eorum portiones etiam ad pias causas minuire non possit. Et vt disponere non possit vltra certam summam, etiam ad pias causas, non obstare quòd videtur legem ciuilem super hoc disponere non posse, & quòd hoc regulari deberet secundum ius Canonicum, vt in. c. relatum & c. cum tibi. de testament. & quòd in his quæ concernunt animam lex diuina, & non humana videbatur inspicienda, arg. c. litteras de restit. spoliat.

12 Hinc videmus definitum in Athen. B 4 vnde

vnde et si parens. C. de inoffi. testamen. ne pater donare possit in præiudicium legitime filiorum, & de iure Regio, nemo potest meliorare, ultra tertiam, & quintam partem bonorum, & si non meliorat vnum ex filiis non potest eis præiudicare in plus, quam in quinta parte, licet hæc præfinitiones videantur contra libertatem testandi. Quoniam hæc leges factæ sunt in fauorem filiorum, neque libertas testandi debet esse impia aut inepta, & tales taxationes valent, vt per Fabrum. §. alteri col. 4. in sti. de inutil. stipul. Boer in consuetudin. Bituricens. titul. de consuetudine matrimoni. §. 1. versic. & idem tenet. Hæc autem lex facta est in filiorum fauorem, vt infra manifestè probabo. Facta etiam est ad minuendum luxum, & inuicem pompam, & hoc casu statuta laicorum etiam pertinentia ad res ecclesiasticas valent. Valet enim statutum quod in funere non deferantur, nisi tot fasces, & quod non committentur funus nisi tot clericis. Abb. in. c. si, de reb. eccl'is. non alienan. Ioan. Igne. in rep. l. omnes populi num. 100. ff. de iusti. & iure: quoniam hæc fiunt ad minuendam pompam prophanam. l. 2. tit. 3. lib. 3. Recopil.

13 Sic etiam mulier secundo nubens, potest dare omnia sua in dotem, dummodo non apponatur pactum vt maritus lecretur, quia hoc est præiudicium liberis primi matrimonij, vt per Bald. in l. ea lege. C. de condit. ex lege. Roman. consi. 447. Aymon. consi. 142. Deci. consi. 246. col. 1. Florian. in sua disputatione. incip. mulier viduata Bart. & Angel. in Authen. de nupt. 6. optime. Ioan. Ferrar. in sua practica. in forma. libelli quo petitur dos in verbo *dicte domine Margarite*, & est communis secundum Bertran. in rep. l. hac æd' tali. num. 28. C. de secund. nupt. hoc tamen non habet locum quando secundo nubens est tutrix filiorum impuberum, tunc enim si nubat antequam faciat dari tutorem filiis, & reddat rationem, non potest secundo viro dare in dotem ultra tertiam bonorum partem, ita. DD. in l. 1. & in Authen. eiusdem poenis. C. de secund. nupt. in glof. in verbo, parijt. Bertran. in d. l. hac æd' tali. num. 29. & est tex. in l. 1. C. eccl. tit. & ibi. DD. notant, neque quisquam est qui somniet hæc sublatum esse iure canonico imò plurimum laborant. DD. in elucidando eius, & similitum legum decreta, tanquam valida neque somniant inualida esse, licet taxet dotem.

14 Rursus si lex ciuili non posset præfinitur certam dotis summam, certe. DD. non probarent dictam filiam non posse reclamare aduersus dotem à patre datam, quia præsumitur pro naturali affectu filiarum rectè consuluisset, contendunt tamen ad vnguem seruari debere, & ita docet Bal. in l. fin. num. 4. C. de dotis promiss. Alex. consi. 121. lib. 6. Corn. consi. 290. lib. 3. col. 14. Curti. senior consi. 27. col. pen. ad finem. & col. 14. versic. venio ad quartum, Alex. consi. 83. num. 3. lib. 4. Corn. 197. col. 3. lib. 1. & consi. 288. nu. 18. lib. 2. Aymon. consi. 11. num. 14. lib. 1. Segura in l. coheredi. §. cum filiarum. fol. 22. versic. facit ad illud. ff. de vulg. de quo vide que scripsi supra cap. 1.

15 Rursus, & alimenta iure naturæ debita videmus certis finibus circumscripta, nam filio naturali ultra quintam partem pater legare non potest, vt in l. 10. Tauri, & dos filiarum naturalis est taxata, & ultra datum, reuocatur, vt per Ripam. l. 1. num. 68. ff. solut. matri. & dicam. infra. c. 13. Capituli. decis. 181. Præterea legitima quæ censetur debita iuræ naturæ, vt in l. scripto. ff. vnde liberi, si non potest in totum tolli (vt supra de serui. c. 1. num. 9.) certe potest limitari: vt latè per Boeri. decisione. 204. nu. 22. & tradunt. DD. in locis supra citatis. Alex. consi. 33. col. 2. lib. 2. Ioan. Lup. c. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constitueda. nu. 14. de dona. inter vir. & vxor. Rodericus. l. quoniã, in declaratione legis Regiæ. 2. limitatione. nu. 6. Cur ergo dos non possit circurcidi, limitari, & præfinitur vt in eius locum succedat, vt per Cin. in l. Scimus. C. de nupt. & dicam. infra.

16 His congruit quod angustis finibus circumscribere dotes, iustum & prudentissimum est: id enim Solon Philosophus & legislator nobilissimus fecit. *Constituunt enim (auctore Plutarcho in vita ipsius) ne vxor in mariti domum, quicquam adduceret, præter tres vestes, & quædam paruoempta vasa.* Rursus Varro lib. 1. de moribus populi Romani, & Nonius Marcellus sub titulo de doctorum indagine scribunt, nubentes ex veteri lege Romana affeiscis tres ad maritum venientes ferre, atque vnum quem in manu tenebant tanquam emendi causa marito dare, alium quem in pede habebat in locolarium familiarum ponere, tertium in facciperone (ampla scilicet crumena) quem in compito vicinali certo

17 certo tempore solebant resignare. * Quod Volaterranus retulit, de Philologia lib. 30. c. de coniugio quis in eo veterum ritus: qui rei citat autorem Festum: Olim enim maritus, & vxor se inuicem emebant, quod Apuleius significat lib. 8. Metam. & Boetius lib. 2. commentariorum, in Topica Ciceronis. Sic Licurgus Lacedæmoniorum legislator, statuit Virgines absque dote nubere, ne propter dotem colerentur, quod Plutarchus prodit in vita ipsius, quanquam aliter de eo refert Aristoteles, lib. 2. Politic. 7. Vbi leges Lacedæmoniorum accusat, quod magnam dotem dari permitterent, cum præstet (inquit) dotem aut nullam aut paruum esse. Et Chilon vxorem humilem, apparatu modico ducendam esse censuit (auctore Laertio) quod, & Tiraquellus refert in. §. lege connubiali, num. 10. Plato dotes prohibuit auctore Volaterrano. Et Nicostatus Græcus, auctor apud Stobæum sermone. 68. *Si quis (inquit) meæ sententiæ fuerit, vel paruum dotem libenter accipiet.* Vxor enim amplam ferens dotem, onus est graue, iuxta sententiam Antiphonis Græci poetæ quæ Latine sic habetur.

Haud vllum est onus grauius.

Re vera, quæ vxor dotem ferens copiosam.

Et Demencus, Apud Plautum in A sinaria.

Argentum accepi, dote imperium vendidi?

Vxor enim diues, seruum putat sibi esse maritum, semper cum eo litigat, neque vel leue conuicium patitur, iuxta illud Plauti, in Menechmo.

Cum viro litigium natum esse aliquod, ita iste solent, quæ viros.

Subseruire sibi postulant, fretæ dote sceroces.

Et Euripides in Menalipe, apud Stobæum sermone. 68. Græca carmina refert, quæ Latine sic leguntur.

Quicumque nuptias, aut genere præstanti cres contrahunt.

Aut mulcarum opum gratia, vxorem ducere nesciunt.

Vxor enim imperans domi, Subijcit maritum, ita vt amplius non sit liber.

Et Iuuenalis Satyra. 6. inquit.

Intolerabilis nihil est, quam scemina diues.

Et Cato.

Vxorem fugè ne ducas, sub nomine dotis.

Rursus Aufonius Gallus, immodicas dotes improbat, his verbis.

Sæpe in coniugibus, fixa noxia si nimio est dos.

Et Horatius poeta prudentissimus virtutem coniugis, dote anteponit.

Nec dotata (inquit) regit virum coniux, Probamque pauperiem, sine dote quero.

Et Plautus in Aulularia inquit.

Dummodo morata rectè veniat, dotata est satis.

Et Iulius Bassus apud Senecam. 6. controuerfia lib. 2. Omnes (inquit) vxores diuites, seruitutem exigunt, crede mihi, volunt regnare in suis diuitijs.

Rursus Diuus Ambrosius, lib. 1. de Abraham Patriarcha. Qui suauitatem (inquit) quærit coniugij, non superiorem censu ambiat, non monilibus ornata, sed moribus.

18 Vnde Veneti neminem, vel nobilissimum, vel ditissimum ciuem patiuntur, vltra sex millia aureorum nummum filie in dotem dare, quod ex Postello libro de magistratibus Atheniensium refert Conarr. in Epitome super. 4. in. 2. par. cap. 3. §. 7. nu. 3. Boni enim viri dicunt cum Alcmena in Amphitrione Plauti.

Non ego illam mihi dotem duco esse quæ dos dicitur,

Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem.

Neque vanum arbitror, quod legimus Laccenam interrogatam: quam dotem marito tradidisset? pudicitiam respondisse? quod Corass. refert in l. qui liberos, num. 23. in lectura. ff. de ritu nupt.

19 Hæc de valore legis, Nunc tractemus de eius ratione, & an iusta sit. Nam Auendanius vir bonus & doctus, libro de exequendis.

quandis, mandatis regum cap. 14. num. 7. significat decretum huius legis inducere vitium, dum differentiam constituit inter masculos, & foeminas aduersus naturæ legem. Vetat enim foeminas meliorari, nulla de masculis facta mentione, vnde iniquum censet foeminas, & masculos diuerso iure censeret, contra. l. maximum vitium. C. de libe. preter. vel ex here. ibi, *Qui eum tales differentias inducunt, quasi naturæ accusatores existunt.* Et quid malegem hanc prudentissimam esse, nemo negabit qui rem attentius perspexerit.

20 *Primum, si exempla mouere solent, (vt mouent efficacissimè) habemus exemplū Solonis, Licurgi, Aristotelis, magnorum, & clarissimorum virorum. Sunt nobis exemplo, veteres Romani, apud quos grauitas, & incorrupti mores viguisse videntur. Probant dotium pauitatem, Ambrosius vir sanctus; eruditione, & prudentia insignis Antiphanes, Iuuenalis, Nicoftratus. Veruit dotes Plato autore Voluterrano lib. 29. Probam pauperiem sine dote quærit Horatius, quem Diuus Hieronymus poetam prudentissimum appellat. Accedunt his Cato, Plautus, & Euripides, humanarum actionum scientissimivtique talium virorum sententia, pro rationibus haberi solent. Rursus si vt poeta quidam vere scripsit, *pax est optima rerum quas homini natura dedit*, non ne præstat paruum dotem accipere cum pace, quam opulentam cum iurgio? Oblatrat vxor, nimia dote turgida. Dedignatur parere marito. *Faxo vt scias* (inquit Plautus) *dotate mulieri conuittum dicere quid periculi sit.* Neque hæc lex vitium contra naturam inducit, sed naturam benè institutam instaurat, quæ vxorem non ferocem, non turgidam, non oblatratricem dote nimia esse vult, sed morigeram ac marito obedientem.*

21 * Hoc modica dos præstat, experiētia magistra, totque doctissimis viris testibus. Vbi nam obsecro est iniquitas? an quod non idem in masculis, imò id prudentissimum? quoniam masculus dominus, & caput est vxoris suæ, iuxta naturæ legem, ac diuinam institutionem, vnde in eo deficit ratio, qua in foemina dos nimia prohibetur. Foemina enim marito insultans, infœlix reddit coniugium, dote enim nimia, ferocem parere vito, dedignatur. At masculus cum caput vxoris sit, nihil contra naturam facit, si vxorem subigat,

sibi que aud'entem esse velit.

22 *Deinde masculus splendorem, ac dignitatem familiæ conseruat, foemina familiæ suæ interitus est, & in alienam inseritur. l. pronuntiatio. ff. de verborum signifi. Quare iure optimo melioratio admittitur in masculo, qui facultatibus suffultus: familiæ columen erit, & ruentem paternam domum sustinebit tanquam Athlas cœlū. Deinde fallum est foeminā non posse meliorari à patre. Dotis enim tantū ratione meliorari nō potest, extra causam verò dotis meliorari potest, deficiunt enim verba huius legis, à quibus non est recedēdū. Quininiō tantum per contractum inter viuos vetat meliorari ratione dotis, vt suo loco dicam. Quod hic vitium est? Quæ differentia inter masculum, & foeminam? præsertim cum foemina nullo modo excludatur à petitione legitimæ, imò pater eam si bi relinquere tenetur, iuxta vulgata iura.*

23 * Præterea proprius explicandæ rationis huius legis, certum est paternas facultates, vt plurimum exhauriri dotandis filiabus, filios autem masculos egestate præmi, quibus tanquam conseruantibus suorum splendorem, oporteret, & paternas, & auitas facultates (quantum æquitas patitur) in solidum præstari, cuius rei vice succedit misera ægestas, defloratis paternis facultatibus fororum dotibus. His succurri oportuit, & eorum ratione mihi videtur precipue cōdita hæc lex, vt patet ex verbis supplicantium Principi, ibi. *Supplicamos à v. m. que las dotes que en estos Reynos se dieran, no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiessen los bienes del dotador,* nota illa verba. *Mas de la legitima que vendria a la dotada.* Ex quibus apparet, legem aliorum filiorum vtriusque sexus legitime consulere voluisse, petitur enim à principe, vt iubeat, ne possit in dotem filiarum dari plusquam legitima, quare hoc nisi vt aliorum legitima salua sit, & incolumis. Rursus nota illa verba. *Si entonces se partiessen los bienes del dotador.* Ergo eorum fauorem lex respexit, cum quibus facultates patris dotantis diuidendæ sunt. Rursus hoc probatur ex verbis legis, ibi. *No pueda mejorar.* Hæc verba non quadrāt nisi inter fratres, ergo ad vtilitatem, & fauorem fratrum cōdita est lex. Solēt enim parentes promittere nimias dotes, in filiorum præiudicium, vt inquit Paul. in. l. vna C. de inoffi. doti. quos tanquam hostes ceterarum

24 ceterarum filiarum, accusat Bernardus Diaz regula. 2 13. fallentia. 4. dicens, melioratio nem ratione dotis iniquam esse. Et quod hæc lex aliorum filiorum fauore condita sit probatur, quia. l. hac ædistali. C. de secund. nup. quæ taxat dotes, censetur condita fauore filiorum, autore Bertrand. ibi. num. 43. post Bart. ibi, & Ioan. Garron. in rubri. C. de secund. nup. num. 12. Præterea nimium verè respondet princeps in initio huius legis. *Atenta la desorden, y daños que somos informados que se han recrecido de las dotes excessiuas.* Quæ res quæ nam sunt ista mala, quibus hanc legem oponere oportuit? æquidem multa ac magna sunt. * Primo minuuntur facultates parentum, & expedit reipublicæ ciues habere locupletes, vt in. §. 1. in Authen. defenfo. ciui. & in. §. 1. in Authen. vt omnes obedi. iudici. prouin. & in. §. 1. in Authen. vt iudices, sine quoquo suffragio. Item expeditne quis re sua male vtatur, vt in. §. 1. fed etiam. Insti. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. Habēda est enim ratio rei familiaris, quam quidem delabi finere, flagitiosum est, vt inquit Cicero offi. lib. 2. Deinde praua consuetudo immodicè dotandi filias, corrumpit bonos mores, efficitque vt foemine non moribus sed dotibus nubant, vt que potior sit pecuniæ, quam pudicitia ratio, ex quibus coniugia infœlicia, & bonorum morum pestis oritur, Iuuenis enim non ad virtutem animū intēdit, sed accipiam (inquit) puellam affatim dotatam, quæ mihi, & rem, & molle otium in omnem vitam pariat. Rursus vxor dote turgida ferocit, & insultat, dote enim libertatem credit emisse. Præterea immodica dotium præstantio, impedit foeminarum nuptias, quæ enim lautam dotē non habet maritum non inuenit, (inquit enim iuuenis) cur ille alter auro eorum qua tuor millia accepit: ego minus accipiam, præstat abstinere à coniugio quam tale dedecus perpeti. Et qui modica dote sex posset locare filias, vna ampla dote locare vix potest, in magnum præiudicium ceterarum filiarum, quæ indotatæ, celibatum amplecti coguntur, aut ad turpitudinem oculos adiiciunt. Deinde miseri parentes, de filiarum honore solliciti, & sexus fragilitati volentes consulere, coguntur eas immodicè dotare, & ratione matrimonij meliorare, omnia deuorantes, dummodo filiarum pudor saluus sit, & illibatus. Quid enim non faciāt paterno amore proclinati, si ac-

cedāt clamoræ preces, & longa suspiria matris, filiarum; in patre subamarus oculus quætatatis florem inutilis perdere cogatur, dum cum ea pater præter consuetudinem partius agit. * Auget necessitatem lex, que patrem etiam inuitum cogit dotare filiam. l. qui liberos. ff. de rit. nup. Bald. in. l. fin. C. dot. promif. Iaf. in. l. de alimentis num. 7. C. de tran. & in. l. huiusmodi. §. cum pater num. 19. ff. de leg. 1. & in. l. filius familiæ. §. diui. in. 2. lect. num. 74. ff. eod. d. l. qui liberos. ff. de rit. nup. l. obligamur. vers. lege. ff. de act. & oblig. Quod si non vult, iudex eum cogit, indicto carcere, vel multa, si uè petat filia, se velle matrem esse, siue propinqui, vel ex officio nemine petente, potest iudex facere, autore Nouelo in tractatu de dote. 6. part. priuileg. 14. priuileg. 17. num. 1. Bald. in. l. fin. col. fin. C. de dot. promif. Aufre. quæst. Tolof. 290. Boer. decis. Burdeg. 230. num. 4. & 6. Bosque. de nup. lib. 3. nu. 23. Curt. seni. conf. 39. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 20. col. 2. vers. ad simile. Hyppoli. conf. 125. nu. 10. & 12. Casfan. in conf. Burg rubr. 7. §. 12. num. 24. & rubr. 1. §. 4. num. 21. vers. sed iuxta. * Cogitur enim pater filiam locare & dotare, vt per. DD. in locis supra citatis Alexan. conf. 33. lib. 4. Iacobi. l. cum pater. num. 3. & in. l. profectitia. §. si filius. ff. de iur. dot. Curti. senior conf. 39. col. 1. Ad eò autem cogitur filiam dotare, vt etiam si diues sit, & habeat vnde se dotet, adhuc pater tenetur eam dotare, Soci. conf. 147. lib. 1. num. 15. l. 8. tit. 1. part. 4. l. fin. & ibi glos. Bald. & Angel. C. de dot. promif. Angel. in Authen. de equali. dot. §. quia vero. in fi. Alexan. in. l. à filia. num. 4. ad Trebel. & in. l. si cum dotem. num. 10. & in. l. 1. num. 12. ff. solut. matrim. Paul. in. l. quoties. & in. l. marito. §. si voluntate. ff. solut. matrimon. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 20. vers. ad simile de dot. inter vir. & vxor. communis autore Vincen. num. 31. & Rip. num. 34. in. l. 1. ff. solut. matri. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 14. quinto officiu. fol. 91. in formis maioribus. de don. inter vir. & vxor. Curt. conf. 39. in fin. Iaf. §. fuerat. num. 105. instit. de actio. Benedic. c. Raynun. verbo *dotem quam ei dederat.* num. 22. Alexan. l. mulier. §. cum proponeretur num. 16. ff. ad Trebelian. Iaf. in Authen. res que. num. 14. Hyppoli. conf. 125. nu. 10. Alexan. conf. 7. lib. 2. col. fin. Imo etiam si sit exclusa statuto, est congruenter dotanda, vt dixi supra

supra cap. 1. num. 10. 12. 16. & 21. & omnis adheret bonis, & transit ad heredem patris, Decius conf. 379. num. 13. & per Ioan. Lupum. c. per vestras in. 2. notabili. num. 16. Bart. & Paul. in. l. si marito. §. si voluntate. ff. folu. matrim. & in. l. post dotem. in. 2. quæst. princ. cod. tit. Paul. in. l. si focer. in princ. cod. tit. Hyppol. conf. 125. col. 1. Alexand. conf. 169. nu. 2. lib. 7. Bal. in. l. fin. C. de dot. promif. Curt. senior conf. 127. col. 1. 4. vers. venio ad quartū. Aretin. l. qui superstitis. ff. de acquit. hæc. Dos enim habetur loco æris alieni, vt per Bar. & Alexand. in. l. à filia. nu. 3. ff. ad Trebel. Bald. in. l. fin. col. fin. C. de iure doti. Quamquam hoc sanè intelligendum, prius enim deducendum quod pater creditoribus debet, quod propriè est æs alienū, & post deducetur dosita Bart. & Ripa. num. 14. in. l. quæsitum. §. si sponsa. ff. de priuile. credito. & de residuo filia dotanda. Corn. conf. 282. col. 2. lib. 1. Non omittendum quod Alciat. parerg. lib. 8. c. 3. censet patrem nō cogendum dotare filiam presertim diuitē, quia licet. d. l. qui liberos ff. de ritu nup. & d. l. obligamur vers. lege. ff. de action. & oblig. dicant officium paternum esse dotare filias: officium significat beneficium, vt apud Tullium, in lib. de officijs vsurpatur. Sed certe officium etiam significat, & inducit necessitatem, iuxta illud Qui. lib. 2. de arte amandi.

Odi, quæ prober, quæ sit præbere necesse.

Sicacq; delana cogitat ipsa sua.

Quæ datur officio nō est mihi grata voluptas, officium faciat nulla puella mihi.

Et satis inducit necessitatem. l. dedit dotem. ff. de col. bonorum. Licet diuitem filiam necessario dotari, durum sit quod Co. uar. scribit post alios in Epitom. sup. 4. 2. part. c. 3. §. 8. num. 8. Coriaff. in repe. l. qui liberos. num. 96. ff. de ritu nup. Bosqueus de nup. lib. 3. num. 26. Alciat. de præsumptio. reg. 1. præsum. 26. Bar. in. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebelian. Hæc patris obligatio tot cuniculis armata, hæc morum pestis, hæc cæterorum filiorum ruina, visa sunt digna correctione, & certe ad propulsandum hominum luxum, nihil hac lege aptius inueniri potuit. Solebant (& adhuc solent) patres, plus dare in dotem quā factum modus patitur, & qui supra facultates expendit: dicitur ad inopiam ver-

gere, autore Paul. in. l. si constante col. 2. ff. fol. matri. tex. in Auth. vt determinatus sit numerus clericorū in princ. colla. 1. Abb. in. c. apostolus. in. 2. nota. de cõsib. * Et insanire mihi videntur qui supra rei familiaris modum expendunt aduersus consilium D. Bernardi, in episto. de regimine domus, & Abb. in. c. quoniã de vita, & honestate clericorum. Apud veteres erant leges sumptuariæ, atq; ad eodẽ Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, lex erat opposita sumptuosius quam pro rei familiaris modo expendentibus. Eam apud Athenum. lib. 6. Diphilus refert, & latine vertit Erasmus, in hunc modum.

Hoc lege cautum est, hic apud Corinthios,

Si quempiam obsonare semper splendide

Videmus, hunc rogare, vnde viuat, &

Quid faciat operis, si facultates habet,

Vt redditis harum soluere expensas queat:

Perpetimur illum perfrui bonis suis.

Si forte sumptus superat ea quæ possidet,

Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.

Ne pareat etiam plebitur multa graui.

Si sumptuose viuit, is qui nihil habet,

Tradant eum tortoribus, proh Hercules?

Nec enim licet vitam absq; malo degere.

Nos genus hoc mortaliū, eijcimus hac ex vrbe.

Veluti purgamina.

28 Apud veteres Romanos ea erat parsimonia, vt coene, & victus essent publica lege prescripti, hinc lex Fannia, & lex Licinia, & cætere leges sumptuariæ, quarū meminit Gellius, Noctium Atticarum, libr. 2. cap. 24. De quibus Cælius Iuriconsultus, cum Phavorino philosopho disputans, nō veretur ita pronuntiare, lib. 20. c. 11. apud Gellium. Quid tam necessarium existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quā lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges sumptuariæ? omnia tamen hæc oblitterata, & operta sunt, ciuitatis opulentia quasi quibusdam fluctibus exçstuantis. Rursus Liuius Decadis. 3. lib. 3. Capuanæ ciuitatis mores improbens, Prona semper (inquit) ciuitas in luxuriam, nec libidini nec sumptibus modus erat: Ac riora diæurus si nostram luxu diffluentem, ac tantum non cõuulsam videret rempublicam. Rursus Suetonius in Cæsare, lege (inquit) præcipue

præcipue sumptuariam exercuit, dispositis circa macellum custodibus. Et Spartianus in Adriano: Iudicium (inquit) sumptus constituit & ad antiquum morem reddegit. Quidam enim adeo profusi sunt, vt illud quod Lampridius de Heliogabalo refert, amare videantur. Cum enim Heliogabalo omnia fœde profundenti quidam diceret, Non times pauper fieri, respondisse fertur: Quid melius quam, vt ipse mihi heres sim, uxori meæ. Quinimò, & in facultatibus videtur modus fuisse, sic enim Liuius lib. 7. ab vrbe condita Popilius in mille aureos condemnauit Licinium Stolonem, quod mille terræ iugera possideret: Similemq; legem apud Venetos vigere, publicæq; in omnibus orbis regionibus instaurandã, scribit Budeus in Epistolis. Laudanda igitur hæc lex quæ parsimoniã docet, si enim parua dos fuerit, parui erunt sumptus, & verissimè dictum est, Magnum vestigal parsimonia, vt hinc lex ista dare potius nubentibus quam auferre videatur, virtutè enim docet, & rem parsimoniam docendo auget. Quid quod valet statutum præfiniens meritum prætium, vt per Abb. & DD. in. c. 1. de emp. & vend.

29 Non prætereundum, quod Celsus, in indice Regiarū legum, significat hæc legem masculorum fauore cõditam, verbo Dotes. Celsi iudicium non placet Auendanio, libro de exequendis mandatis cap. 14. num. 10. Certè Celsus, memoria lapsus videtur, non enim solet illè interpretari, sed contexere indicem legum. Et quæ hæc lex non magis condita fuerit fauore masculorum quam fœminarum, probatur ex verbis legis, & ex verbis supplicatiū principii, ibi: Mas de la legitima que le vendria a la dotada hoc: propter legitimam aliorū positum est, fœminis autem non minus debetur legitima quam masculis, vt in. l. maximum. C. de libe. præter. vel ex hæred. Idè probatur d. l. ibi: Si entoces se partiesen los bienes del dotador, non enim masculus in re patris magis facit partem quam fœmina, imò æqualiter diuidunt. Postremò probatur, quoniã renuntiatio facta à filia, non minus videtur facta fauore sororum, quam fauore fratrum masculorum, vt significat Alex. conf. 29. num. 4. lib. 3. Sali. in. l. pactum quod dotali. col. fi. vers. aut pascitur. C. de pact. Corn. conf. 291. lib. 4. col. 3. vers. ideo, & col. 4. in princip. Parisi. conf. 26. num. 24. lib. 2. Couarru. c. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. de pact. lib. 6. vbi distinguit,

& dicam latius infra suo loco. Satis est quod exclusio ex hac lege facta, ne filia dotis ratione meliorari possit, non magis masculorum quam fœminarum fauore facta est, vt ex verbis legis manifestè deducitur.

30 Neq; solum hæc lex dotibus modum statuit: sed & ornamentis muliebribus. Non enim potest maritus uxori dare modum excedentem octauam partem dotis, quam acceperit, quoniam (præter alias rationes) uxor potest eligere quid malit, donatione propter nuptias (quam nos arram vocamus) an vestes, & mundum nuptiarum tempore sibi à marito datum, non enim vtrunq; consequi potest, sed electio datur, vt in. l. 2. Tauri. Mulieris enim ornamenta mores: sunt non aurum, & vt Crates dicebat. Ornamentum est quod ornat, ornat autè quod honestiorem mulierem facit, talem autem non reddit vestis, non aurum, sed quæ pudoris modestie & grauitatis speciem habent. Matronæ verum ornamentum pudicitia est, non vestis, nam vestes auratæ non dignitatis sed luxuriæ instrumenta sunt, quod Pythagoram Samium Crotonicisbus pertrahente: autor est Iustinus, lib. 20. Aristoteles eius est sententiæ, mulierè minori cultu vti debere, quã patriæ leges mouesq; præscribãt. Modicus cultus fœminæ pudicitiam arguit, immodicus luxus, & libidine suspitionem præbet. Apud Liuium lib. 8. legitimus: Minutiam virginem Vestalem, incestus iniuria mulatam propter iusto mundiorum cultum, ac tandem damnatam fuisse. Zaleucum Locrorum Legislatorem, legitimus statuisset: Ne liceret mulieri arte elaboratis venustisq; ornamentis vti, nisi cum seortari vellet: hoc probi genere perniciem deliciarum, & intemperantiæ labem coercere volens. Hinc Bald. in procemio, Gregoriano col. 5. scribit valere statutum quo Episcopus fulminat ex cõmunionem in fœminas portantes vestes superuacuas, vel sumptuosas, de quo vide Alberi. in. l. factum à iudice. ff. de reg. iur. Anchar. in repe. c. canonum statuta in. 11. q. principali de const. vers. super hoc termino, & in. 2. parte statutorum. q. 198. Ioan. Andr. in reg. ea quæ sunt de reg. iur. in. 6. Rusticum enim, & miserum iudicant, id solum velle quod fat est, ac, de quibusdam dicit non iniuria potest illud Quidij lib. 3. de arte amandi. Quis pudor est census, corpore ferre suos. Et illud Senecæ: Video sericas vestes, si vestis vocande sunt, in quibus nihil est, quo defendi, aut membra, aut corpus, aut denique pulchritudo possit.

possit. Rursus Diuus Ambrosius, libro de Nabuche Israelita. c. 5. Delectantur (inquit) compedibus mulieres, dummodo auro ligentur, non putant onera esse si pretiosa sunt, non putant vincula esse, si in his thesauris corruscet, delectant, & vulnera, ut aurum auribus inseratur, & Margaritæ dependant: habent & gemme pondera sua habent vestimenta frigora sua, sudatur in gemmis, algetur in sericis, tamen prætia iuuant, & que natura auersatur, comendat auaritia, Smaragdum & Hiacinthum, Berillum, Achatem, Iaspim, Sardam summo querunt furore, vel si dimidium patrimonij perituratur. Non parcunt dispendio, dum indulgent cupiditati. Litanter, cum Dionysius Siciliae tyranus filiabus suis vestes muliebremque modum misisset, ea accipere recusauit, vereri se dicens, ne huiusmodi ornamenta de honestarent potius filias, quam ornarent: autore Plutarcho in Lisandro.

¶ Rursus ut ad sacras literas, sancti Spiritus afflatu prodditas, veniamus. legimus Ecclesiastici cap. 9. Auerte faciem tuam a muliere cõpta. Et Beatus Paulus, primæ ad Timotheum. c. 2. de mulieribus loquens (inquit) Cuius veraculæ & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut Margaritis vel veste pretiosa. Rursus Diuus Petrus, in priore catholica Epistola cap. 3. inquit. Mulierum, non sit extrinsecus capillatura aut circumdatio auri, aut indumentum vestimentorum cultus. Huiusmodi multa lectu digna, locupletissimè protulit. Tiraquelus scriptor candidissimus, & diligentissimus, connubiali lege tertia. Cui præfinitionem muliebris cultus addere vitium est, nam ille in tâta bonarum rerum copia illud, vt opinor prætermisit, quod apud Lampridium in Alexandro Scuero legimus, in hunc modum. Matronis Regius contentas esse debere vno reticulo atque manibus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro sparsa, & ciclade quæ sex uncias auri plus non haberet, imittati sunt cum magni viri, & uxorem eius matrõne per nobiles. Ac rursus Lampridius, inquit: Cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ipsum obtulisset, magni ponderis, & inuistatè mensuræ, vendi eos iussit, quod cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum a Regina nasceretur, si eo uteretur, quod emi non possit, in aurius Veneris eos dicauit.

Præterea Suetonius in Cæsare: Legem (inquit) præcipue sumptuariam exercuit. Et paulo supra lecticarum usum item conciliatè vestis & margaritarum nisi certis personis & atibus perij certos dies addemit. Ex quo apparet

31 cultum immodicum, & patrimonium exhaurire, & pessimi exempli rem esse, libidinemque excitare, quare prudenter lex hæc, feminei cultus ornatui modum imponit ei scilicet qui à marito datur, quod nimium est improbens, quod moderatum est permittens, non enim omninò improbatur mulierem se ornare, dummodo moderate id faciat. * Nā vt legimus, Genes. c. 24. Rebeca à seruo Abraham, accepit in aures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem quibus se ornaret. Hæster vnguentis & aromatibus vsam fuisse, legimus lib. 2. eius historie. Et Ruth. 3. legimus, Noemi piam feminam, docentem Ruth quoniam modo sibi maritum Both nasceretur, dixisse: Lauare & ungere, & inducere cultioribus vestimentis. Et certè animus, tempus, & locus licitum, vel illicitum faciunt mulieris cultum autore D. Thom. 2. 2. q. 169. artic. 2. Ioan. Andr. & Franch. in. c. ea quæ fiunt de reguli iuris in. 6. Alberic. in. l. factum à iudice cod. tit. Abb. & Host. in. c. 1. ne clerici vel mona. Cepola in. l. mulieris in prin. q. 12. ff. de verbor. signifi.

¶ Sed vt ad dotis præfinitionem reuertamur, nostrorum æquitatem vide, qui cum possent imitari Italiae: ferè totius statuta excludentia feminas, aliarumque gentium similia statuta, medium elegerunt, vt neq; filiam excluderent, neque vlla in re duriorum eius quam masculi conditionem facerent, neq; rursus pati voluerunt, filiam deuastare patris facultates, qui tantum non cogitur totam substantiam in dotem dare, tanta est seculi corruptela? Illud ergo quod pater volens nolens cogebatur facere, id tanquam iniquum lex coeret. Extra, tamen causam dotis filia meliorari potest, neque hæc lex tollit quo minus legitimam, vt olim consequatur, dummodo id suo tempore fiat, & non violenter cogendo patrem. In masculis autem hoc non fuit necessarium rationibus supra dictis. Tum etiam quoniam si soror mea non melioratur, etiam vxor mea non melioratur, & quod illa patitur à patre, ego patior à focero, qui non meliorat filiam suam vxorem meam, & sic omnium par conditio est. * Rursus masculus, sicut de consuetudine non cogit patrem vt sibi det donationem propter nuptias, vt per Corrasium in. l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum glof. & DD. in Authen. æqualitas. C. de pact.

pact. conuen. Bald. in Authen. dos data. C. de dona. ante nupt. & ibi Salic. Angel. & glof. in Authen. de æquali. doti. §. 1. Nouel. de dote. 7. parr. princip. in. 8. speciali. num. 3. versic. nec propter hoc Paris. confil. 126. num. 6. lib. 1. & masculus absque donatione propter nuptias accipitur, femina autem raro nubit absque dote. Rursus masculus ditorem reddit patrem, nam pater recipere solebat (sicut de iure communi) dotem nurus, & eius usufructu fruebatur, donec emancipabat filium, ita Bald. Paul. Angel. Roman. Alexan. col. 2. & 3. in. l. si cum dote. §. transgrediamus. ff. solu. matrim. Nouel. vbi proximè. Ias. confil. 198. lib. 2. Boeri. decisione. Burdeg. 199. col. fi. Rursus diuerso iure censerunt nuptias feminae, & nuptias masculi, arguit quod apud Boer. decisione. 130. nu. 14. & apud Afflict. constitu. Neapolita. de adiutorijs exigendis. lib. 3. num. 21. legimus vasallos teneri pecunia iuuare dominos cum filias locant, non tamen cum filios, quoniam cum locat filiam, dat dotem, cum verò locat filium accipit dotem. Alia circa hanc differentiam dicam infra cap. an hæc lex seruanda in masculo.

33 ¶ Nunc proprius ad peculiarem rationem hic statutorum accedendo, nota legem hanc, dotis summam statuere ex redditibus, ratio est, quia dos est loco alimentorum, vt per Alexand. confil. 7. lib. 2. Cin. & Bald. in. l. mater. C. de iure doti. Cin. in. l. nemini. C. de adm. n. tutor. Curti. senior confil. 39. col. 1. Ias. in. l. cum is. §. si mulier. ff. de condit. indeb. Afflict. decisione. 111. nu. 10. alimenta autem non statuuntur ex valore rerum, sed ex redditibus, Bart. in. l. Imperator. ff. ad Trebel. Angel. in. l. qui bonis ff. qui bonis cedere poss. Socin. in. l. diuortio in fine. solu. matrim. num. 19. Ioan. Garron. in rubr. C. de secund. nup. pagina 17. num. 42. Deci. in Authen. præterea col. fin. C. vnde vir, & vxor. & in. c. Episcopus de præben. nu. 12. & 13. Alex. confil. 70. lib. 4. Aymon. confil. 219. lib. 2. Decisio Delphinalis noua. 323. & 913. nu. 10. nisi aliud suadeat causa vrgentissima, & prudenti viro digna.

34 ¶ Rursus dos congrua iudicatur ex qualitate personæ, vt dixi supra cap. primo, num. 7. & 8. l. quæro. l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. l. si filia. ff. de legat. 3. Alex. in. l. si constante num. 2. ff. solu. matrim. text. in Authen. res quæ ibi, Pro dignitate.

C. commun. de legat. Aretin. confil. 17. Aymon. confil. 236. nu. 3. Alberic. in. l. cognouimus. C. de hæreti. dignitas autem personæ æstimatur ex facultatibus, iuxta illud Horatianum libro sermonum. 2. Satyra. 2.

Omnis enim res

Diuitijs parat; quas qui construxerit ille.

Clarus erit fortis, iustus, sapiens, etiam Rex.

¶ Rursus Euripides apud Stobæum, sermo ne. 89. ex translatione Gesneri.

Scisne quod nobiles quidem mortalium

Dum pauperes sunt, non amplius clari existunt.

¶ Rursus Euripides in Phœnissa.

Opes hominibus præciosissime.

Potentiamq; maximam in humanis rebus habent.

¶ De qua re, vide Cardii. Floren. in Clement. 1. de Baptismo. q. 6. Alberic. in. l. Imperatores. ff. de statu. homi. Bal. c. super col. 2. de testib. cū alijs innumeris quos diligentia prodigiosa profert. Tiraq. de nobilitate. c. 3. * In dotandis autem filiabus

35 inspicendæ sunt facultates, vt per Doctores in locis à me citatis, supra cap. 1. d. nu. 7. & 8. l. quæro. l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. Curti. senior confil. 27. col. 14. Salicet. in Authen. res quæ. col. 1. Bart. in. l. si filia. ff. de legat. 3. Socin. confil. 288. num. 18. lib. 2. Cum autem olim congrua dos relinquere arbitrio iudicis, vt dixi cap. primo num. 7. Regij Senatores voluerunt definire pro sua eximia prudentia & dexterritate, vsque ad quam summam possit dare in dotem pater, neque hodie vllò modo recedendum à verbis legis quæ seruatur & seruari debet, vt in. l. prospexit. ff. qui & à quibus, & quod seruetur testatur Auendani dicto tractatu de exequendis mandatis cap. 14. col. 1. Tilius Ferdinandus. l. 17. Tauri. Arius. l. 10. & l. 22. & 26. Tauri, quibus autem in rebus corrigat do cui supra cap. 1. num. 29.

36 ¶ Generalis autem dispositio huius legis, quæ meliorationem dotis causa prohibet, vel eo nomine laudanda est, quod Bald. in. l. inter filios. C. fami. hærcif. inquit, statuta in æqualiter admittentia liberos, esse contra naturalem æquitatem. Semperque leges curant ne inter filios sit inæqualitas. l. pen. in fine. C. commu. diuid. fin. C. commun. vtriusque iudicij, & multa sunt ratione cui. andæ inæqualitatis inter filios, glof. & DD. in. l. illud. C. de colla. Paris. confil. 126. col. 4. lib. 1. His congruit Authen. de nup. §. illud quoque. vbi lex monet filios æqua-

liter instituendos. Et in dubio probandū id, per quod fratres reddiguntur ad æqualitatem, autore Soci. in l. cum auus. col. 20. ff. de condi. & demonit. Corne. consil. 309. lib. 1. His cōsonat quod scribit D. Ambrosius libro de Ioseph Patriarcha. c. 2. Iungat (inquit) liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura. lucrum pietas nescit pecunie. Quid miraris si propter fundum aut domum orūtur inter fratres iurgia, quando propter tunicam interia. ob sancti filios exarsit inuidia? Gaudēt enim fratres hostes potius habere patris facultates: quam fratrem, in tunica sibi præferri, vt inquit Ang. consil. 287. col. 3.

¶ Rursus hanc legem prudentissimā esse, suadet Damasceni, de fœminis Hispanis honorificum egiūm, inquit enim: Aded frugales esse, vt moris fuerit quōtanus in medium populis suis telas ab eis te etis proferre, iudicesq; quorum iussu hæc fiebant solere vberius honorare eas que plus laborauerant. Ita Volaterranus Philoſogæ lib. 30. cap. de moribus mulierum. Quid hi: tu supputas redditus? abunde diues es, que publica est, que fortia, que modesta, non est indotata, que ad rem parandam alacris est ad seruandam vigilans.

37 ¶ Finem faciā si illud addidero. DD. mille aureos iudicasse dotē cōgruā etiā Comitū? Bal. cōf. 255. lib. 2. Fulg. cōf. 22. col. 2. Deci. cōf. 26. nu. 3. Bal. cōf. 123. lib. 1. Ias. cōf. 133. lib. 4. cum alijs citatis, cap. 1. num. 9. circa medium, nisi pater aureorum triginta milia habeat, & nobilis sit ita Soci. cōf. 100. num. 11. lib. 3. quamquam hæc moris us cuiusq; regionis variantur. Aded autem dos inmodica odiosa est, vt regnum non transeat in eum qui cum regina nubet, de quare vide Bald. c. significante. de rescrip. & ibi Barba. Ioan. Lupum. c. per vestras. §. 43. vers. ex illis infertur. l. 3. tit. 15. part. 2. & ibi glos. similis in. l. 1. tit. 1. part. 2. litera. A.

38 ¶ Notandum autem non solum meliorationem, sed & promissionem meliorandi prohibuam esse ex hac lege. Sola enim promissio meliorandi ratione matrimonij faciebatur rem irreuocabile, vt in. l. 2. 2. & 29. Taur. Et promittere dotem eundem habet effectum, quod dare, secundum Ba. d. in. l. fin. num. 2. C. de dot. promissio. col. 1. vers. & sic facit ad statum. Afflict. decisione Neapolitan. 61. num. 2. Alexand. consil. 63. num. 26. lib. 4. & in. l. non tantum. nu. 16. ff. solut. matr. l. fin. ibi: Dederit vel promissio. C. de dotis promissio, & in. l. ex morte,

vers. similiq; modo. C. de pact. conuen. Et ex promissione mulier dicitur dotata, ac si res iā ei tradita fuisset. l. cū post mortem. §. 1. vers. sed is de quo. ff. de admi. tu. to. Bart. l. cum plures. §. vlti. ff. cod. tit. Bal. in. l. si pater. C. de sponsal. Paul. & Alex. in. l. cum plures. §. 1. ff. de condi. ob causam & in. l. si marito. §. 1. ff. solut. matr. A. reti. in. l. rei iudicatio. §. iocero. ff. cod. tit. Salic. in. l. si constante. C. de donat. ante nup. Tiraquel. de retract. conuentionali. ad finem num. 32. cum sequentibus. Sic Deci. consil. 35. num. 6. Scribit patrem promittendo filix dotem videri eam dare. Sic & præfinitio arre, non solum præstationem sed & promissionem comprehendit ne fiat ultra legitimum modum: vt in. l. 1. tit. 11. lib. 3. fori. Prudentissima ergo est hæc lex, quæ suadente causa rei publicæ vtili, filiam dotis nomine meliorari prohibet, sicuti & ciuilia iura solent ex iusta causa filium abdicare à facultatibus paternis. * Cumque statum excludens fœminas stantibus masculis plausibile, & fauorē dignum videatur omnibus feræ doctoribus: præsertim si eis relinquatur dos, vt probat Ioan. Andr. ad Specul. in rubri. de successiōibus ab intestato in additione inci. est sciendum Ang. in. l. quisquis. C. ad leg. Iul. Marit. & consil. 67. Cin. & DD. in. l. 1. C. de adul. Roman. consil. 16. DD. in. l. 2. C. de in ius vocan. Imol. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonstra. Ias. in. l. qui se patris num. 57. C. vnde liberi, cum alijs passim obijs, multo magis erit fauorabilis hæc lex, quæ neque legitimam, neque dotem filix tollit, in dō neque meliorari eam prohibet, nisi ex causa dotis, & id inter viuos de quo suo loco dicam. Præsertim cum nimiam, & iam nulli tollerandā sumptuum profusionem coherceat, parsimoniam alat, virtutem diuitijs suffocari non sinat, & inæqualitatem inter filios tollat, tantorūque philosophorū & nobilissimarum gentium instituta emuletur, æqua, iusta, prudens, rationabilis, & fauore digna iudicanda est.

S V M M A.

- 1 **F**ilia an possit in minori particula, quā in tertia paterni census meliorari.
- 2 **C**ontrarium. & num. 5.
- 3 **M**elioratio ratione dotis sicut non admittitur in parte tertia partis, ita neq; in parte quinta partis.

Melioratio

- 4 **M**elioratio dicitur facta filie ratione dotis si plus aliquid accepit quam legitima.
- 6 **V**erbum hoc Meiorado en tercio y quinto, intelligitur apud nos non solum si quis in solidum tertiam, & quintam partem melioratur, verum quādo melioratur in aliqua parte tertij, vel quinti.
- 7 **M**elioratio an valeat si dos excedat legitimam cum tamen non excedat huius legis summam.
- 8 **M**elioratio fieri posse etiam si excedat legitimam, dum tamen non excedat huius legis summam.
- 9 **C**ontrariam sententiam tenetur contra Auedanum. vsq; ad fin. capituli.

¶ An filia dotis ratione meliorari possit in minori summa, quam tertia, & quinta pars bonorum, scilicet in particula ultra legitimam: & an saltem admittatur melioratio quando non exceditur summa hic præscripta. Cap. III.

- 1 **S**ED An filia si non in tertia, saltem in minori particula, paterni census meliorari possit. Dubium facit, quod prohibitio huius legis, de non meliorando in tertia vel quinta parte loquitur, vt patet ibi. No pueda dar por via de dote, tercio ni quinto. Ergo si melioratio sit minor tertia vel quinta parte admittenda videtur: vbi enim non quadrant verba legis, nō quadrat eius dispositio, vt in. l. 4. §. toties. ff. de damno infec. & non est recedendum à verbis legis, vt in. l. non aliter. ff. de leg. 3.
- 2 **S**ed verius est filiam non posse dotis nomine meliorari, etiā in minori summa quā sit tertia, vel quinta pars, quoniam, vbi primum datur filix ultra legitimā sit præiudicium legitimæ cæterorum liberorū, quæ minui non potest, nisi per meliorationem tertia partis, vt dixi supra cap. 1. nu. 9. melioratio autē in tertia prohibita est: inquit enim lex. No pueda dar por via de dote, tercio ni quinto. Et addit: Ni se entienda ser mejorada

tacita ni espressamente. Hæc vltima verba omnem ambiguitatē tollunt, nam vbi primum exceditur legitima, est meliorata, lex autem non solum vetat dari tertiam, verū addit. Ni se entienda ser mejorada. Rursum cū quinta quæ dari potest extraneis non possit dari in dotem filix, multo minus dabitur pars tertia partis, quæ aliquando iudicatur legitima filiorum: vt supra. c. 1. nu. 17. & 28.

3 **R**ursus hoc probatur ex illis verbis: No pueda dar ni prometer tercio, ni quinto. Quinta enim pars, particula est tertia partis (hoc est minus est tertia parte) tamen etiam in eo quod minus est tertia parte prohibetur melioratio, ergo cum verbum debeat vni-formiter definire contenta in eadem oratione, vt in. l. quamuis. C. de impub. & alijs sequitur quod sicut non admittitur melioratio in parte tertia partis (scilicet in quinta) ita etiam nō admittetur in parte quinta. Preterea hoc probatur, ex verbis postulantium à Principe ne dos excedat legitimam, quorum sunt hæc verba. Suplicamos a V. M. que las dotes no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada, si entones se partiesen los bienes del dotador. Quibus Princeps respondet. Mandamos que ninguno de por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada, &c. Item in principio legis dicitur: A tenta vnestra suplicacion, &c. * Certum autē est quod si plus accipit quam legitimam, est meliorata, & quod si eo tempore diuiderentur bona dotantis æqualem cum cæteris portionem acciperet.

5 **P**ostremo hæc sententia probatur, quoniam si neque integra legitima in dotē dari potest (si excedatur summa hic præscripta) multo minus admittetur melioratio. Facto tamen hoc argumentum non esse femper efficac, fieri enim potest, vt dos prestita non excedat summam hic præfinitam, & tamen quod resultet melioratio, quæ licita non est etiam si nō excedatur summa præscripta, vt statim docebo.

6 **H**is congruit quod hæc verba: Meiorado en tercio y quinto, apud nos non solum intelliguntur quando quis in solidam tertiā, & quintam partem melioratur, verum etiam quādo melioratur in parte tertia seu quinta partis, ita probatur in. l. 26. Taur. ibi: Si el padre, o la madre hizieren alguna donacō a alguno de sus hijos, aunque no digan que lo mejoran en el tercio, o en el quinto, entienda se que lo mejoran en el tercio, o en el quinto de sus bienes.

C 3 Hæc

Hæc verba non significant, vt quælibet donatio censetur facta de tertia aut quinta parte bonorum, sed vt videatur filius melioratus in parte tertiæ seu quintæ partis, pro modo quantitatis rei donatæ: ita apertius exprimitur in verbis quæ statim sequuntur in ea lege, tamen melioratus ex tacito leges iudicio, etiam si sit melioratus in portione minori tertia vel quinta parte, dicitur vulgo melioratus in tertia, & quinta. Ergo hæc verba nostræ legis. *Ninguno pueda prometer ni dar por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada, &c.* Significant filiam neque in tertia, neque in parte quintæ, meliorari posse dotis ratione: quod satis significant generalia verba quæ sequuntur: *Ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente.* Nam tacita melioratio censetur quælibet donatio à patre facta filio, iuxta. d. l. 29. Tauri, notat Ioan. Lupus, in c. per vestras. §. 22. in constituenda. col. pen. de donat. inter virum, & vxor. Bart. in l. vxorem. ff. de leg. 3.

7 Sed est quæstio, quid si dos excedit legitimam, non tamen excedit summam in hac lege præscriptam, an valeat melioratio. Subijciam exemplum quo res sit dilucidior. Lex hæc præscribit, vt habens infra ducenta maropetitorum millia ex annuis redditibus possit dotis nomine filia dare vsque ad sexcenta maropetitorum millia, quæ efficiunt summam aureorum mille & sexcentos, & non amplius. Finge hominem habentem ex annuis redditibus trecentos aureos, & sex filias, locat vnam matrimonio, & dat in dotem aureos mille & sexcentos reclamant cæteræ filie, allegantes ex hac lege filiam non posse dotis ratione meliorari. * Contra nupta & nouus maritus tumentur etiam se decreto huius legis, agnoscetes quidem quod ex eius decreto melioratio dotis nomine prohibetur, sed id demum contendunt verum esse quando exceditur summa in hac lege præscripta, cum enim in ea permittatur, vt habens minus quam ducenta maropetitorum millia possit in dotem dare vsq; ad mille, & sexcentos aureos: allegat, patrem nihil aduersus legem fecisse, neque cæteras filias improbare posse meliorationem, si summa præfinita non exceditur: cum enim summa sit conformis legi, nihil videtur factum aduersus legem. Huic causæ, non deest aduocatus magni nominis, Petrus Auendanius,

8

nam lib. de exequendis mandatis, cap. 14. nu. 19. pro filia calculum fert, posse scilicet meliorari si summa in lege præscripta non excedatur. Hæc opinio omnino improbanda est, aduersetur enim expressis verbis legis, cuius decretum esset irrationabile, si Auendanius sententia probanda nobis esset. Quod aduersetur verbis legis probatur, ibi: *Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita, ni espressamente.*

9 Hæc verba apertissima & generalia sunt, & ex eis omnis melioratio tacita expressa vel subintellecta rejicitur, ibi: *Ni se entienda ser mejorada.* Hoc est noli interpretari legem sensisse, vt aliquo casu meliorari possit, non enim lex tale quippiam intelligit. Rursus hoc probatur quatuor rationibus. Primò illud est manifestissimum cum de iure appellari melioratum qui aliquid accipit ultra legitimam, legitima enim censetur quasi debita, gl. & DD. in l. 3. C. de iur. & facti. ignor. & qui plus debito accipit: melioratus dicitur, vt dicitur sensus communis, & docet Ioan. Lupus, in c. per vestras. §. 22. num. 13. de donatio. inter vir. & vxor. Lex autem ista postquam diuersas summas iuxta facultatum diuersitatem præscripsit, volens regulæ incertissimè lucem admouere, declarat, ita demum summas præfinitas dari posse, si modo melioratio ex eis non resultet, inquit lex: *Mandamos que por via de dote ni casamiento, ninguno pueda dar tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente.*

10 Nota illa: *Ni se entienda ser mejorada.* Hæc verba ad legitimam referenda sunt, vt dos nunquam possit eam excedere, & cum apponantur post præfinitionem summarum, manifestum est legem sensisse, ita demum summas præscriptas dari posse, si modo melioratio non resultet. Alioqui si in summis præfinitis admittebatur melioratio, quorsum lex postea (inquit) *No pueda dar tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente,* potius diceret: *No se entienda ser mejorada excediendo la tassa arriba escrita,* cum autem generalem clausulam de non meliorando post summas subiecerit, manifestum est summas ita demum dari posse, si melioratio non resultet. * Si enim intra summas lex vellet meliorationem admitti, non diceret postea: *Nadie pueda mejorar.* Imo hæc clausula prorsus inepta, & super uacanea esset, & lex ipsa sibi repugnare.

Rursus

Rursus vt non daretur ultra summam, sufficiebat ipsa prohibitio legis, iam enim præscripserat quantum quisque dare posset. Quorsum ergo clausula de non meliorando postea subiicitur, nisi vt intelligamus tunc demum summam dari posse, quando non resultat melioratio.

Rursus hæc sententia probatur quoniam si Legislatoris mens fuit, vt summa præfinita semper dari posset, etiam si resultaret melioratio, sufficeret dicere: *Pueda dar hasta seiscientas mil maravedis:* non autem adderet clausulam negatiuam. *No pueda mejorar,* quæ profecto non additur, nisi vt ita demum summa dari possit si melioratio non resultet.

12 Hoc est multò manifestius, quoniam lex non dicit in aliqua parte: *Pueda dar tanto, sino pueda dar hasta tanto, o no pueda dar arriba de tanto,* vt patet ibi: *No pueda dar ni de arriba de seiscientas mil maravedis,* & ibi: *Pueda dar hasta en quanto y medio de maravedis,* nota illud verbum: *Pueda dar hasta,* nam hoc verbum: *Hasta,* equipolet verbo Latino, *vsq; ad,* hoc autem non includit, neque significat, vt tota illa summa generaliter dari possit, sed vt possit dare, *vsque ad eam summam,* habita scilicet ratione ne fiat præiudicium legitimæ aliorum filiorum, vel ne alia oriatur iniquitas. Quod autem verbum *vsque ad,* huius nature ut notat Bart. in l. patronus. §. Sempronio. col. 2. ff. de leg. 3. & in l. meminisse. ff. de officio proconsul. Imo in l. quod dicitur. ff. de verb. obligat. Bald. in Authent. hoc amplius. C. de fideicommiss. præsertim quando aliter intellectum contrarietatem, vel irrationabilitatem induceret, vt per Bart. d. l. patronus. §. Sempronio. Et præsertim hoc dicitur sensus communis. Si enim lex vellet, vt posset dare *Quanto y medio,* simpliciter non diceret *Pueda dar hasta quanto y medio,* quod nil aliud significat nisi, vt quando non resultet melioratio possit extendere liberalitatem suam *Hasta quanto y medio a lo mas,* non autem quod simpliciter id possit dare, sed quod ad plus id possit dare.

13 Præterea hæc sententia probatur, quoniam si Auendanius iudicium probamus, hæc lex est iniquissima, quod apparet ex epl'o. Suppono quod in hac lege dicitur, vt habens ex annuis redditibus minus quam ducenta maropetitorum millia, possit filiam in dotem dare, vsq; ad mille & sexcentos aureos, & non plus. Finge hominem ha-

bere quadraginta maropetitorum millia ex annuis redditibus, & habet decem filias, poterit ne vni dare in dotem mille & sexcentos aureos? Auendanius contendit posse, quia non exceditur præfinitio legis, sed meo iudicio nimis fallitur, quoniam præter expressa verba legis, repugnat equitas, aduersatur legis mens, volentis moderatissimo sine, dotium quantitatem concludere. Quinimò latior esse posset dos quam olim erat de Iure communi vel Regio, nam de Iure communi, licebat filiam amplè dotare, & meliorare, dummodo non fieret præiudicium legitimæ cæterorum liberorum, in portione eis debita ex Authent. nouissima, vt docui supra cap. 1. nu. 16. Et de Iure Regio licebat dotare filiam in legitima, & in tertia & quinta parte bonorum, non ultra, vt in l. 29. Tauri. At in specie proposita, si filia hominis habentis quadraginta maropetitorum millia, posset dotis nomine accipere aureos mille & sexcentos, certè vniuersas patris facultates absorberet, & nihil reliquum esset. Nam quadraginta maropetitorum millia annuatim non valent communiter plusquam mille & sexcentos aureos, & sic filia opulentiore dotari posset ex hac lege quam olim poterat. Egregiè scilicet præstitisset Princeps quod ab eo petitum fuit, & quod ipse præfatur se vellet, scilicet cohercere immoderatam dotandi licentiam? Rursus hæc opinio probatur ex verbis legis ibi: *Y el que tuuiere dozientas mil de renta y dende arriba hasta quinientas mil maravedis de renta pueda dar en dote a cada vna de sus hijas hasta en quanto de maravedis.* Nota, que el que tiene mas de dozientas mil de renta, putà, que tenga dozientas y veinte mil: potest dare in dotem tantum, Como el que tiene quinientas mil. Nonne hoc insanum esset, nisi vltima clausula lucem adderet significando summas seruandas si legitima, non excedatur. Neque quisquam calumnietur legem loqui, De quando llega a quinientas mil de renta, Quoniam contra probatur, ibi: *Dozientas mil y dende arriba.*

14 Rursus illa verba legis, *No pueda dar tercio, ni quinto, ni mejorar, &c.* Vbi melius quædrant quam in homine paupere cuius immoderatam dotandi licentiam magis oportuit cohercere, quam professionem hominis opulentissimi, quem lex adeo compressit: vt quantumuis ad filiam ratione legitimæ pertineant sexcenta aureorum millia, tamen pater non potest eam dotare,

ia

in plus quam duo, & triginta aureorum millia, quæ efficiunt Doze quentos, paulò plus vel minus. Quod si homini opulentissimo lex non permittit integram legitimam præstare, vt dixi cap. 1. nu. 9. & 11. cur homini pauperrimo licebit nò solum integram legitimam, verù etiam tertiam, & quintam bonorum partem in dotè dare? Certè hæc summa iniuicita & irrationabilis absurditas esset, aduersus omnia iura, & rationes. Sed reclamabit aliquis tunc integram legitimam dari non posse cum exceditur summa in hac lege præfinita, sed huic ego respondeo, quòd si lex ita strictè præfinit dotem, vt non semper possit dari intra legitimam, quanto magis credendum est voluisse, ne dos vllò modo excedat legitimam. Rursus respondeo, summas hic præfinitas non còtinere misterium, vt simpliciter dos reputetur in ista, si non excedat summam, sed est demonstratio summe quam prudens Legislatores expensis redditibus iudicauit ad summum posse dari, & cum prospiceret magnam iniuicitatè posse oriri, si summa præfinita semper & generaliter dari possent subiicit clausulam omnibus superioribus lucem admouentem, scilicet, vt melioratio nunquam dotis nomine admittatur, tacitè, vel expressè, quasi diceret tunc potest dari summa quando non resultat vlla melioratio.

15 Postremò hoc probatur ex verbis postulantium à Principe, ne dos excedat legitimam quorum verba sunt: *Suplicamos a vuestra Magestad, que las dotes no puedan ser mas que la legitima.*

Quibus ita respòdetur Princeps Inuidios. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños, que se han recrecido de las dotes excessiuas, mandamos, que, &c.* Et post præfinitas summas, inquit. *Y mandamos, que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote, ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente:* Iunge verba petitionis cum responso Principis, & expède illa verba legis, *Atenta vuestra suplicacion:* Et facillè perspicias legem voluisse ne dos vllò modo excedat legitimam etiam si non excedatur summa, nam ea videtur apposita, vt detur minus legitima imò minusquàm dimidium annuorum reddituum, vt docui supra cap. 1. Auendaniij rationes non est animus refellere. Nam Alexand. quem citat. Nihil docet huic tractatui aptum, nam hodie si dubitetur, an dos data sit iniqua,

vel non, & an possit dari vltra legitimam, vel admittatur melioratio, res omnis hac lege merienda & definienda est, vt docui supra cap. 1. num. 30. & c. 2. num. 35. Et nominatim in simili specie, docet Brunus de statuto excluden. fœminas, art. 9. num. 35. qui citat Alex. Paul. & Salic. & scribit Socin. conf. 288. lib. 2. nu. 16. Facit quòd in simili scribit Alexand. conf. 121. lib. 6. Corn. consi. 290. lib. 3. col. 14. Curt. senior, consi. 27. col. pen. ad finem Alexand. conf. 83. nu. 3. lib. 4.

16 Rursus inquit Auendanius, qd hæc lex iniqua esset si intelligamus generaliter fœminam dotis ratione meliorari non posse, masculos vero alio iure censerì. Hoc quid ad rem de qua agimus? scilicet ad interpretationem verborum legis, cuius prudentè & maxime politiam constitutionè multis exemplis, ac rationibus confirmaui, supra cap. 2. nu. 19. 20. & 23. Vbi dixi cur aliter in masculo aliter in fœmina.

17 Pergit Auendanius. Impedirentur (inquit) fœminarum coniugia, si generaliter dotis ratione meliorari non possent. Imò hac ipsa ratione contrariam sententiam probare debuit. Etenim si fœmina nubès sex habet sorores, iniquissimum est, vt ad hoc, vt ipsa nubat reliquæ remaneant indotatè, & per còsequens innuptæ. Sed neq; oportet hoc reddere respòsum cum de iure dos congrua dicatur illa quæ patrimonio dotantis, & numero filiorum conuenit, vt. l. si filia. ff. de leg. 3. & docui supra latè. c. 1. nu. 30. & 33. Quare si quis plures habet filios, non dicitur habere patrimonium, vt filia dotis nomine meliorètur, ex eo quòd aliter maritum non inueniat, etenim si nò datur nubere nobili, nubat diuiti, nubat cui possit inspecto modo facultatum, & sororum, & fratruum multitudine.

S V M M A.

- 1 Dispositio huius legis, an sit seruanda ab eo qui nullos habet redditus, sed tamen est ditissimus.
- 2 An hæc lex practicanda sit in eo, qui non habet redditus annuos. & nu. 3. 4. 6. 7. 8. 9. & 20.
- Et an in habenti redditus ad vitam. num. 25.
- 5 Ratio expressa in lege, licet eam extendere vltra casum in ea designatum.
- 10 An hæc lex practicanda sit in habenti redditus annuos

annuos reddimibiles, & nu. 11. 12. 13. et. 14.

Annuos redditus prospexit ista lex nò vero

15 principalis eorum reddituum & num. 16.

17 Redditus reddimibiles, redditus proprie appellantur, & seq.

An inter immobilia computentur. nu. 26.

20 Redditus in iustis iustis morem regionis, & còmunem hominum estimationem, ex rei situ, vel circumstantia iudicatur, & num. 21.

22 Intellectus l. 4. tit. 15. lib. 5. Recopil.

23 Decem pro vno dari in annuo redditu: pretium iustum an sit.

24 Pretium redditus, ad vitam, quod fuerit olim, & quod hodie.

26 Annua aduocatorum præstatione, an veniant appellatione redditus in hoc tractatu.

An hæc lex practicanda sit in eo qui non habet redditus annuos, & quid si sint reddimibiles, vel ad vitam, an standum sit præfinitioni huius legis. Cap. IIII.

1 EST Quæstionis an dispositio huius legis seruanda sit ab eo, qui nullos habet redditus, sed tamè ditissimus est: Dubium faciunt verba legis, ibi: *El que tuuiere dozientas mil maravedis de renta, o dende arriba, & ibi: El que tuuiere menos de las dichas dozientas mil de renta:* Item ibi: *Y que el que passare de las dichas quinientas mil maravedis hasta en quanto y quatro: ientas mil maravedis de renta, y que el que tuuiere quanto y medio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder de doze quentos: no embargante que la dicha su renta, &c.*

2 Vides legè semper loqui de habente redditus: ergo solum in eo practicanda: nò autem in eo qui redditus nò habet: cui enim non quadrat verba legis non quadrat eius dispositio, vt in l. 4. §. toties, & ibi DD. ff. de dam. infecto. Hac ratione Auendanius in tractatu de exequendis mandatis Reg. cap. 14. nu. 7. docet legem hanc non practicandam in non habente redditus, quoniam casus omiffus iudicandus est secundum ius commune. Mihi contraria sententia placet

ex verbis legis, ibi: *El que tuuiere menos de dozientas mil maravedis de renta, no pueda dar ni de en dote arriba de seiscientas mil maravedis.*

3 Ille enim qui nullos habet redditus, minus habet De dozientas mil de renta, & sic hic casus haud dubiè ex mente, & verbis legis comprehenditur, ibi: *El que tuuiere menos de dozientas mil de renta.*

4 Quod confirmatur ex illis verbis: *Mãdamos que ninguno pueda,* Hæc vniuersalia verba scripta post diuersas summas, significat nullum posse dotis nomine meliorare, siue redditus habeat, siue non habeat, siue fœtrapa sit, siue diues, siue inops colonus, qui cubito nalum emungat. Rursus probatur, ibi, *Ningun cavallero, ni persona.* His còuenit efficax ratio si enim lex ista moderatur dotem à viris opulentissimis dandam, cur nò cõseatur voluisse mē de dari dotè, ab omnibus, tenuibus præfinita, quales ferè sunt, qui redditus nò habent: præfertim cū etiã dos modica reuocetur ex titulo de inofficiosis dotibus, vt per Afflic. decisio. 80. illi autem, qui redditus nò habent, modicas dotes dant inspecta summa quam dāt, sed inspecta substantia, dotes magnæ sunt, & ideo reuocandè.

5 His congruit qd quando ratio exprimitur in lege, licet eam extendere vltra casum in ea specialiter designatum, vt in l. 1. §. se xũ. ff. de postul. quãuis lex sit correctoria iuxta vulgatã. DD. traditionem in l. si cõstante. ff. iolu. matrim. & in Authen. quas actiones. C. de sacro sanct. Ecclesi.

6 Et tanquã in fauorem Reipubl'cæ prolata extendendã esse hanc legem, cõtendit ipse Auenda. d. c. 14. nu. 7. versi. vltima ergo. Quæ nã obsecro fuit ratio huius legis? Audi eius verba: *Atenta la desorden y daños que somos informados que se han recrecido y recrecen de las dichas dotes excessiuas:* Nota illa verba: *Delas dichas dotes excessiuas:* Nonne potius erit dos immoderata, illa quæ datur ab eo, qui nò habet redditus, quã illa quæ datur ab eo qui magnos redditus habet? Vbi nã melius quadrabit reformatio legis quã in homine nò habenti redditus? Huiusmodi enim homines ferè sèper paupertate præmuntur. Certè cõiicere nò possum, quã nã possit inueniri ratio differētiae inter habentē redditus, & non habentē redditus, nisi qd hic (scilicet in eo, qui redditus non habet) multò maior viget ratio moderandi dotem. His rationibus oporteret, vt si hæc opinio non euinceretur ex verbis legis, quod

fecus est, vt supra dixi num. 2. Ad ea quæ A uendanius ex aduerso protulit respondere non oportet, nego enim hunc casum non comprehendit ex verbis legis, etsi hic casus omisus esset, sufficeret in eo uigere multo maiorem rationem, si enim coheredo sumptus Ducis, Comitum, & Marchionum, & dotes à quocumque; datas cur non coheredo dotem ab inope datam? quis nam maiori eget medicina?

7 **¶** Rursus si lex non uult fieri præiudicium legitimæ filiorum hominis ditissimi, & opulentissimi, cur patietur legitimam in opibus labefactam? Si utilitas publica spectatur, hic maior est utilitas, quo maior est necessitas, & inopia. Si sumptus refectare prudentia est, prudentissimum est refectare sumptus inopis. Præterea si expenduntur rationes huius legis, prolata cap. 2.

8 **¶** Liquebit omnes multo aptius quadrare ei, qui non habet redditus, quàm ei qui redditus habet. Item hoc suadet ex verbis supplicationis factæ Principi, ibi. *Supplicamos à V. M. mande, que las dotes no puedan ser mas de la legitima.*

¶ Quibus Princeps respondet inter alia: *Y mandamos, que ninguno pueda.* Cum ergo petitio generalis fuerit, & ratio petendi, & decidendi, & uerba ipsa legis utrumque casum comprehendant, uterque casus legis decreto exactissime definitur, non enim hi qui redditus non habent (qui innumerati sunt) relinquuntur sine lege, cum ditioribus regula seuerè imponatur, præsertim cum inopes infinito numero superent diuites, qui ut plurimum redditus habent. Sed quomodo regulabimus secundum hanc legem eos, qui redditus non habent? Respondeo hæc lex circa duo uersatur. Primo circa id quod dari non potest, scilicet tertia, vel quinta pars, seu alia quælibet melioratio, & certè sicut qui habet redditus non meliorat, ita & qui non habet redditus, meliorare non poterit, iuxta illa uerba: *Ninguno pueda.*

9 **¶** Rursus hæc lex definit quantum dari possit, & certè in eo, qui redditus non habet considerabo ualorem facultatum, & faciam computationem quantum redderent ad rationem unius pro quindecim, vel pro sexdecim, iuxta morem regionis plus, vel minus, ut statim dicam: nã hæc lex ex redditu computat facultates, & taxat.

10 **¶** Quid tamen si quis redditus habet: sunt tamen reddimibiles, an poterit dotare fi-

lias iuxta præfinitionem huius legis, uel quid si sint redditus durantes tantum pro tempore uitæ: Subijciam exemplum. Hæc lex disponit, ut habens annua ducenta maropetitorum millia possit dare aureos bis mille, & septingentos, quid si redditus sunt reddimibiles, quos uulgo uocamus, *Censos abiertos*, Distinguo, aut enim habens huiusmodi redditus, minus habet quam ducenta maropetitorum millia, & comprehenditur in illis uerbis: *Y el que tuuiere menos de dozientas mil de renta.*

11 **¶** Quauis enim sint redditus reddimibiles, uel ad uitam, quantumuis paruus sit eorum ualor, comprehenduntur in supra dictis uerbis. Si tamen habet annua ducenta maropetitorum millia, ambiguitas maior est, an possit excedere legitimam, uel an possit excedere summam præfinitam, esset enim insanum de hoc dubitare, cum enim habens annuatim ducenta millia perpetua, non possit meliorare, neque excedere summam præscriptam, cur poterit, qui eos redditus habet reddimibiles, seu ad uitam?

12 **¶** Ambiguitas ergo est: an habes annua ducenta millia reddimibilia, possit dare summam præfinitam in hac lege. Videtur posse, lex enim generaliter loquitur de redditibus, & hi reddimibiles uulgo redditus appellantur, & lex Hispanicæ scripta intelligenda est iuxta uulgatum usum loquendi, non secundum proprietatem Romani sermonis, secundum Bald. in l. lege col. fin. C. de legi. hæredi. Alexand. consil. 26. nu. 12. lib. 3.

13 **¶** His accedit quod lex ista præfinit dotem iuxta redditus: redditus autem quauis sint reddimibiles, & minoris ualoris quam perpetui, tamen negari non potest, quia ipsa pecunia, quæ ex redditibus colligitur, eiusdem ualoris sit quod pecunia, quæ colligitur ex redditu perpetuo. Quod autem lex præfinit dotem secundum redditus, apparet ex omni legis contextu præsertim, ibi: *Pueda dar en dote la renta de un año.* Ecce in hoc casu, profectu nescio an negari possit, posse dari redditum unius anni, etiam si redditus sint reddimibiles, inspexit enim lex quantitatem redditus unius anni, non ualorem. Sed contra uigere uidetur, quod est uerissime legislatorem iudicasse ualorem facultatum ex quantitate redditus. Rursus facit, quod semper cum tractamus de redditibus alicuius, si dicimus eum habere annua centum maropetitorum millia addimus, sunt reddimibiles,

biles, quasi improprij, & temporarij redditus sunt. Mihi certè placet, legem hanc seruari etiam in redditibus reddimibilibus, seu ad uitam, dummodo legitima non excedatur, neque aliqua insurgat melioratio: moueor ex rationibus supra dictis: moueor etiam quoniam præcipua, & nobilior definitio huius legis est: *ut dotis nomine non admittatur melioratio tacite neque expressæ.* Et cum hoc seruetur certè non oportet morosè restringere legem, constituendo diuersitatem inter redditus reddimibiles, & perpetuos.

16 **¶** His accedit quod redditus reddimibiles, redditus appellantur, & sunt: quoniam redditus appellatur: quoniam singulis annis redditus ipse reddit, autore Corn. cons. 289. incip. uideretur in hac, col. 2. uers. & licet stricta lib. 1. Tiraq. de retract. Lignagier. §. 1. glof. 6. nu. 1. & esse redditus notat Bald. in liubemus nulli post princip. C. de sacro sanct. Ecclesi. Quinimò etiam si reddimibiles possint iudicari redditus perpetui, ut in l. sufficit, & ibi per Ias. ff. de condi. indebit. scribit Tiraquel. de retract. lignagier. §. 1. glof. 14. nu. 120. & d. §. 1. glof. 6. nu. 8. ad finem, & quanquam Molin. in consuetud. Parisi. tit. 1. §. 13. glof. 3. q. 10. in fine dicat hos redditus computandos inter res mobiles, non autem inter immobiles, cum quosentit Arnoldus Ferron. in consuetudin. Burdegal. tit. de feu. §. 20. certè quicquid sit: nullus negat hos esse redditus.

18 **¶** Quanquam ego eos non iudico redditus perpetuos, quod & communis usus loquendi probat. Quare circa consuetudinem Baeticæ, & Conchæ, & aliarum Hispanicarum urbium, in quibus iure ueteri municipali consuetudine confirmato, stipis redditus ad stirpitem,

19 **¶** quod uulgo appellant, *Boluer rayz a rayz, y tronco a tronco.* Dubitari uidi an redditus reddimibiles ad stirpitem reddere debeant, & uerius est, hic consuetudinem cessare, quanquam enim Molineus, & Tiraq. cumque his Arnoldus dissentiant: an in redditus inter mobilia, an uerò inter mobilia computandi sint, & utrum sint redditus perpetui, uel non, negari non potest uerba illa consuetudinis, *Rayz a rayz, y tronco a tronco.* efficaciter requirere, ut res sit propriè & absolute immobilis, & perpetuo ex natura sua duratura. Non tamen nego hos redditus aliquando iuxta materiam, & argumentum posse aliquo respectu iudicari res immobiles, & redditus perpetuos iuxta tradita per DD. in locis supra citatis quorum

sententias hic non exco, quia non est locus aptus: dicam tamen infra nu. 26.

20 **¶** Reddeundo ad questionem propositam, adiuuat nostram sententiam, quod Philippus II. Hispaniarum Rex inuictissimus, hos redditus reddimibiles, reddegit ad rationem unius pro quatuordecim, in Madritensi conueto, anno. 1563. quod habetur l. 6. tit. 13. lib. 3. Recop. redditus autem perpetui, non semper multo maioris prætij sunt, inò aliquando minus ualent, quam ad rationem unius pro quatuordecim, iuxta regionis morem, & rei circumstantiam, quæ prætij, uel auget, uel minuit, quauis enim plures sentiant, annui redditus perpetui iustum esse prætij, unum pro uiginti, ut in simili scribit Salic. in Auth. perpetua. q. pen. C. de sacro san. Eccl. Ias. in l. si fundum per fidei commissum, col. 2. ff. de leg. 1. Guid. consil. 180. Bertrã. cons. 318. nu. 2. lib. 3. Tiraq. de retract. lignagier. §. 1. glof. 6. nu. 19. Fulg. & Pau. in d. Auth. Perpetua, tamen uerissimum est, rem iuxta morem regionis, & communem hominum æstimationem, ex re sita uel circumstantia iudicandam, quod quotidiana experientia docet. Non enim regula generalis tradi potest, cum prætij in una, & eadem urbe, uariu sit, ex uarijs circumstantijs, redditus enim tabernæ in foro positæ, maioris prætij sunt, quàm redditus domus in extremo urbis angulo sitæ; quod prudenter sentit Couarr. varia. resol. lib. 3. c. 9. nu. 6. uersic. ex quibus colligitur.

21 **¶** Itaque aliquando duodecim pro uno, aliquando uiginti, aliquando triginta, prætij est iustum redditus perpetui, & aliquando decem erit prætij iustum, si iuxta communem æstimationem ex iusta causa: plus non ualeat arg. l. prætia rerum. ff. ad l. Falcid. Frequenter tamen ualeat unum pro quindecim, uel usque; ad decem, & octo. Itaque cum Princeps redditus reddimibiles ferè exæquarit redditibus perpetuis, manifestum est legem hanc seruandam etiam in habenti redditus reddimibiles, siue lex respexerit summam quæ colligitur ex redditibus, siue ualorem rei ex qua redditus colligitur.

22 **¶** An autem d. l. 6. tit. 13. lib. 3. Recopil. à Philippo Regelata dura sit, hic excutere non oportet certè, frequentiori calculo receptum est, annuum aurum non rectè dari pro decem aureis, nã Guido d. cõf. 180. scribit iniquum esse prætij annui redditus reddimibilibus si minor sit quam ad rationem unius pro uiginti, quod Delphinales obseruant, & Ger-

Germani, autore Conrado de cōtrañibus. q. 84. Rurfus Ioan. And. ad Specul. tit. de vfuris prima additione, scribit vnū reddimibile non iniquè emi pro duodecim, q̄ Galli obseruant, autore Tiraq. de retract. linagier. §. 1. glof. 6. nu. 19. ad finem, q̄ si minoris emerit redducitur ad rationē quindecim, in pœnani, vt ibi Tiraq. notat. Sic & apud nos Rex Carolus. huius nominis primus, significasse videtur iustum pretiū redditus reddimibilis esse vnum pro quatuordecim, ita probatur in l. 117. condita in conuentu Madritensi, anno. 1534. Idē significatur in l. 10. condita in conuentu Toletano, anno. 1539. quæ hodie habentur sub vna lege. l. 4. tit. 13. lib. 5. Recop. Nihilominus tamen cum consuetudo regionis licitum, vel illicitum: nimium, vel modicum faciat videri redditum, tota ferè Bethica, & ex gētes, quæ citra Tagum incolunt, vnum pro decem iudicabant iustum redditum, id enim vbertas agri, & regionis opulenta, suadebant. Hodie tamen Philippi Principis. l. 6. tit. 13. lib. 5. Recop. seruat. Quibusdā dura videtur, saltim quo ad has regiones: videtur enim tolli cōmercium, q̄ diuites pecuniā alijs in rebus maioris quæstus collocant, vnde qui pecunia eget, cogitur fundum vendere, cum decem fortè aureis necessitati satisfacere possit, & fundum vitæ præsidium retinere. In alijs Hispaniæ prouincijs: vnū pro quatuordecim abundè magnum est prærium, nulla enim in re pecunia collocari potest, quæ maius ibi reddat cōmodum. In Bethica alia prorsus est ratio, nam cæli clemētia, & fecundi soli vbertate, lōgè foelicissima, multo aliās ostendit augendē Rei vberiores occasiones, quare vnum pro duodecim satis æquum redditum esse, quibusdā videretur, nisi clemētissimi Regis, & prudētis Senatus auctoritas, diuersum suaderent, ex dictis legibus, quos fortassis mouit animus æquissimus, liberādi quosdam ære alieno obrutos quod Lucullū fecisse Plutarchus non dissimili ratione cōmemorat, in eius vita. Cum ergo lex Principis seruanda sit, non oportet excutere, an vnum pro decem iustum prærium sit. Disputant DD. & vnum pro decē licitè dari videtur probari, in Extrauagati. 1. & 2. de emptio. & venditio. Paul. Eleazar, in cap. Salubriter de vfuris. Bart. in l. Falcidia. ff. ad lega. Falc. Bald. l. fin. §. præterea. C. de iure doti. col. 2. Corn. cōf. 265. col. 2. lib. 1.

Capistranus Theolo. in trac. de vfar. chart. 4. vers. secūda quæstio: sed certè æquior est lex P. incipis, & opinio sententiarum vnū pro decem pretium esse iniquum, hoc est durum, si tamen quis rem hanc certius definire velit, qualitatem, & vbertatē cuiusq; regionis cōsideret, & vel de odecim, vel quatuordecim iudicabit esse iustū prærium, quod absolute Couarr. opinatur, variarum resolut. lib. 3. cap. 10. col. 3. num. 2. ad finem. Sed lex scripta est, cui obedire nos oportet.

24 **R**editus ad vitam, apud nos emūtur ad rationem vnus pro octo, quod Rom. scriptis, consi. 302. quando emitur ad vitam viri, & vxoris. Rurfus Raphael Comēsis redditus ad vitam patris, & duorū filiorū iuuenum, opinatur esse iustum pretiū vnū pro decē. Rurfus alij aliter senserunt, quos Couarr. diligenter retulit variarum resolut. lib. 3. c. 9. nu. 7. qui demum censet cōmunē prouinciæ æstimationem respiciendā, vel rem arbitrio boni viri relinquendā, quod verius, & prudentius est, nam ex varietate regionū, & occasionum variatur pretiū. Hodie autem ad rationem vnus pro septē sunt redacti redditus ad vitam, vt ex pragmat. Philippi Regis nostri Madriti, anno 1583. promulgata.

25 **S**ed an hæc lex practicanda in habentē redditus ad vitam? certe practicanda, quo ad hoc, vt non possit meliorare, non enim plus dabit quam habens redditus perpetuos. Sed si non oriatur melioratio certè æquum videtur, vt possit dare quod is, qui habet redditus reddimibiles, quāuis enim redditus non tantum valeant, & nulla fors reddenda sit, tamē pecunia, quæ colligitur eiusdem valoris est, & forsam lex ad summam pecuniæ, quæ colligitur ex redditu respexit, vt dixi sup. nu. 10. Sunt & aliæ rationes assignatæ supra. Illud tamen mouet: q̄ si pater non meliorat in tertia, neq; in quinta, neq; facit vllum præiudicium legitime, quæ cæteris filijs tempore dotis assignatæ competit, non videtur ita astringendus, vt saltim ex redditibus non possit dotare filiam infra legitimam, vel vsq; ad legitimā, si fortè summa hic præfinita, & legitima paria sint, vt docui sup. c. 1. nu. 32. Præcipuè enim obseruare debet iudex, ne dos excedat legitimā, ne ve villa fiat melioratio ratione dotis, hæc est enim potior, & præstātor definitio huius legis, reliqua summa æquitate trāsīgēda sunt.

¶ Sed

26 **S**ed an salaria annua quæ aduocatis vel iudicibus dantur, redditus appellatione in hoc tractatu veniāt? haud quaquā veniunt nam, & ipse communis vsus loquēdi repugnat, aliud enim est *renta* aliud salarium, neque hæc salaria imposita sunt super re immobili, sed sunt personales præstationes ex vtraque parte. Præterea hi redditus non sunt ex bonis nostris, quod hæc lex considerat, ibi, *su renta*, sed potius industria personali parantur. Quæ quoniam dubio vacare videntur latius nō proficior. quoniam hæc præstationes personales nequaquam inter immobilia cōputantur, quantum regulariter annui redditus iudicentur bona immobilia, Clem. exiui de paradiso. 6. cumque annui redditus. de verbor. signific. ita Bald. in §. sciendum, tit. de feudi cognitione, Bart. Alberic. Bald. Alexan. & Iaso. in l. sciendum. ff. qui fatid. cog. Tiraquel. de retract. linagier. §. 1. glof. 6. numer. 11. limitatione tertia. Sed cum lex videatur respexisse ad redditus, certè tantum valet pecunia annua, quæ iudici soluitur pro salario, quantum si ex redditu perpetuo perciperetur, & quanquam propria, & stricta ratione non videantur redditus, certè tantum vtilitatis obuēnit patri, quantum si ex perpetuo redditu pecunia colligeretur. Sed contra facit quod si pecuniam, quæ colligitur ex redditu respexisset lex, eam solam iuberet dari in dotem: at hic magis datur quam redditus vnus anni, item esset dare plusquam legitimam si pater nihil haberet præter hos redditus.

S V M M A.

- 1 **P**ater an possit constituta dote, post matrimonium contractum per viam augmenti dotis, filiam meliorare, & num. 8. 9. 11. 12. 14. 21. 22. & 38.
- 2 **P**ater an cogatur filia nupta sine dote, dotare, & num. 4. Vxor etiam non dotata alenda est a marito.
- 3 **P**ater, & dotare, & locare filiam tenetur. Dos datur, & vt matrimonium locetur, & vt onera ipsius sustineantur. Maritus si vxorem nulla facta mentione dotis, accepit: potest dotem petere. dum tamen

mulier inuito patre non nupsit contra Mathaslanum.

Pater an teneatur dotare filiam quæ congruè dotata est ab extraneo.

7 **A**n dos data filia cum maritatur, possit esse maior legitima.

10 **D**onatio inter patrem & filiam ante matrimonium an valeat iure civili.

Et quid statutum est de iure Regio.

15 **D**onatio propter nuptias non potest esse maior dote.

16 **V**xor matrimonio constante potest dotem constitare marito, & num. 7.

18 **A**rra an possit dari a marito constante matrimonio.

19 **A**rra datur in premium pudicitia l. 29 Tauri, in quantum loquitur de melioratione ratione dotis correctæ est per legem istam.

Et eius intellectus num. 29.

20 **T**itulus de donatione inter virum & vxorem, & donatio, & melioratio de qua hic diuersa iudicantur.

23 **O**bligatio dotandi filias, debet intelligi, vt dotentur ante matrimonium.

24 **P**ater an teneatur augere dotem filia præstitā quando eius facultates creuerunt, & num. 25. & 29.

26 **D**os ad hoc vt dicatur in officiosa, respicitur tēpus mortis, vel tempore cōstitutæ dotis, & electio est in arbitrio filia dotata.

27 **F**ilia exclusa per renuntiationem a paternis facultatibus, si creuerint admittenda est ad augmentum recipiendum etiam dote iam constituta, & num. 28. quod intellige mortuo patre, num. 30.

33 **F**ilia læsa enormissime in dote tempore renuntiationis, an si iuret possit petere augmentum, & num. 34.

36 **P**ater an si velit possit dotem datam filia augere si facit præiudicium legitime aliorum filiorum, vel oritur melioratio.

39 **M**elioratio non admittitur per viam augmenti, & num. 40.

41 **A**n admittatur in vltima voluntate remissio sue.

D An

An hac lex locum habeat quando pater constituit, vel auget dotem filia iam maritata, & an ex augmento rei paterna filia possit petere augmentum dotis. Cap. V.

- 1 **S**ED Quid si pater dotem filiae constituit, post contractum matrimoniū an possit eam dotis ratione meliorare, saltem per viam augmenti dotis. Hic duo videnda sunt. Primū vtrum filia iam nupta sine dote, dotem, extorquere possit, à patre inuito. Deinde, vtrum talis dos saltem à patre volente constituta, possit excedere legitimam, si filia nupta sit. * Quoad primū, patrem non esse cogendū dotare filiam iam nuptā, docuit ipse Bar. in l. obligamur. §. 1. vers. lege. ff. de acti. & oblig. & in l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad T. rebel. Guliel. Cuncus, in l. cum is. §. mulier. ff. de condit. indebi. Bar. in Auth. res quæ. C. cōmu. delegat. Salic. in l. qui liberos. ff. de ritu. nupt. & ibi Bal. Abb. in c. 1. de adult. Fulgo. in Auth. res quæ. C. cōmu. deleg. Alcia. Parergon iuris lib. 3. c. 8. & est cōmunis autore Alex. conf. 61. nu. 4. lib. 7. & videtur idem sentire cōf. 33. col. 2. nu. 2. lib. 4. sed re vera disputat, non diffinit.
- 2 * Horum omnium rationes sunt: quod cū filia sit alenda à marito (cū nulla dote data) vt per Cin. & DD. in l. quod in vxorē C. de negot. gest. l. quod si nulla. ff. de religio. & sumpt. fune. DD. in l. si cum dotē. §. fin. autem in senissima. ff. solut. matr. certè iam non debetur dos, quæ loco alimentorū datur, vt per Cin. & Bald. in l. mater. C. de iure doti. Bal. in l. fin. C. de his quib. vt indign. Curt. senior conf. 39. col. 1. Ias. in l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. indebi. Ergo cum filia aliundè habeat alimenta non est audienda si ea petat, vt in l. si quis à liberis. §. sed si filius. ff. de liber. agnoscent. vbi nouissimè Lara, neq; rursus dotē petere potest vt nubat, cum iam nupta sit.
- 3 **C**ontraria tamen sententia receptior est: eam tuentur glo. in l. obligamur. §. 1. vers. lege ff. de actio. & oblig. gl. in c. hoc sanctū. 3. q. 2. glo. in c. de raptoribus. 3. q. 1. Bal. Imol. Raph. Roma. & Alex. in l. 1. ff. sol. matr. ibi Ripa. nu. 56. Alex. in l. huius

modi. §. cum pater. ff. de legat. 1. vbi dicit hanc cōmunem idem conf. 7. col. fin. nu. 10. lib. 2. & conf. 169. nu. 2. lib. 7. & conf. 56. nu. 3. lib. 4. Ias. in l. si filiam vxorē. C. de inof. testam. & in l. 2. §. quod si in patris nu. 28. ff. solut. matr. & in rubr. & in l. 1. ff. eod. tit. Curt. senior conf. 39. col. fin. vers. imò fortius, & cōf. 27. col. 1. Ias. in Auth. præterea. C. vnde vir. & vxor. nu. 8. Bertr. conf. 161. col. 1. lib. 1. Bal. in l. obligamur. ff. de actio. & obli. & in l. si. C. de sentent. quæ sine cert. quan. Iacobin. l. 1. nu. 7. C. si aduer. dotem. Ang. in l. nupta. ff. solut. matr. Hyppol. conf. 125. in præsentī causa nu. 1. d. c. Tolosana. 290. Alexan. conf. 97. lib. 1. Paris. conf. 26. nu. 7. lib. 3. Bal. & Ang. in Authen. res quæ. C. cōmu. de lega. Raph. Commen. conf. 131. Soc. conf. 57. lib. 4. Paris. conf. 29. nu. 6. 2. lib. 3. Abb. conf. 65. & in c. cum causa. de raptor. Ias. in Auth. sed si post nū. 6. C. de inof. testam. & in Auth. res quæ. nu. 14. C. cōmu. delegat. Corasi. in rep. l. qui liberos. n. 96. ff. de ritu nupt. Curt. iunior. in Auth. res quæ nu. 25. C. cōmu. deleg. Beroy. q. 1. 13. nu. 4. mouentur duabus rationibus, primo quoniam pater non solum locare verum etiam dotare filiam tenetur. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. quod deberi iure actiones est magis communis autore Curtio in Authen. res quæ. nu. 25. C. commun. deleg.

4 **D**einde quoniam dos, non solum datur, vt matrimonium cocat, sed vt onera matrimonij sustineantur, vt inquit Bar. in l. nupta. ff. solut. matr. Curt. senior, conf. 39. col. 1. & vt vxor nō spernatur à marito. l. si. C. ad Velleia. Neq; obstat quod dos est loco alimentorum, & quod alimenta non dāda ei qui habet vnde se alat, quoniam hoc casu non valet argumentum de alimentis ad dotē, quoniam filia etiā si diues sit, & habeat vnde dotē dare possit, dotāda est à patre. l. 8. tit. 1. par. 4. l. si. C. de dot. s. promissio. & ibi gl. Bal. & Ang. in Auth. de equalita. dotis. §. quia vero fin. Alex. in l. à filia nu. 4. ff. ad T. rebel. & in l. si cū dotē nu. 10. & in l. 1. nu. 12. ff. solut. matr. Paul. in l. quoties. ff. eod. tit. Hyppol. conf. 125. nu. 10. d. c. Tholosana. 290. Ripa. l. 1. nu. 56. solut. matr. Lupus. c. per vestras. §. 20. nu. 6. vers. ad simile fol. 454. in nouis, de donat. inter virū, & vxor. Et quod hoc argumētū nō valeat, scribūt. dd. in locis pro hac opinione citatis, Alex. cōf. 7. col. 1. lib. 2. Curt. sen. cōf. 27. Ias. in Auth. res quæ. col. 3. C. cōmu. de

cōmu. de legat. Deci. in l. si certis annis col. 2. C. de pact. Euerardus in locis legalib. loco. 39. à contr. ad iudi.

- 6 **Q**uoniam, etiam si quis vxorem acceperit, absq; mentione dotis, potest filia, dotē petere, quoniam dos nos solum est ad inueniendum maritum, sed ad sustentandū se, & liberos, vt in l. vbi adhuc. C. de iure doti. Nouel. de dote. 6. par. priuile. 16. nu. 6. ad finem. Benedictus. c. Raynūtius verbo. dotem, nu. 42. de testam. Imo si nupsit cū parua dote potest petere dotem augeri secundū Benedi. vbi supra, nu. 42. Alex. cōf. 56. nu. 5. lib. 4. Decisio Tolosa. 290. Curt. senior, cōf. 27. col. 1. 2. Ias. in Auth. præterea, nu. 8. C. vnde vir. & vxor. Ripa. l. 1. nu. 56. ff. solut. matr. Bertran. conf. 161. col. 1. lib. 1. quamuis contra sentiat Mateselan. notabili. 105. dicens, maritatum, à patre sine dote, non esse dotandam, nisi ipsa marito dotem promississet: sed errat. Quod procedit, etiam si filia inuito patre nupsit, iuxta gloss. hoc sanctum. 3. q. 2. & est cōmunis. secun. Ias. in l. si filiam tuam, & in Authen. sed si post, num. 6. C. de inoffi. testam. & in l. 2. §. quod si in patris. ff. solut. matr. Alex. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Curt. senior conf. 39. col. fin. Alex. conf. 7. nu. 10. lib. 2. & conf. 97. lib. 1. Imol. in l. 1. ff. solut. matrimo. Socin. conf. 57. lib. 4. Ias. in l. si donaturus. §. si quis indebitam. ff. de condit. cau. data. Alexan. conf. 161. col. 4. vers. & ita tenetur lib. 2. dd. in l. 1. ff. solut. matrim. Paris. cōf. 29. num. 6. 2. lib. 3. Deci. in l. nuptias. ff. de reg. iuris. Quod ampliant etiam si filia nupsit indigno, de quo per Dec. in d. l. nuptias. per Soc. conf. 57. lib. 4. per Lupum. c. per vestras. §. 3. notab. §. 7. pro totū, de donatio. inter virū & vxor. Ripa. l. 1. nu. 56. ff. solut. matr. & dicā infra, & vide Couarr. in Epitome super. 4. in. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 8. ad finem. Illud tamen nota quod si filia est maritata cū dote data ab extraneo, pater eā dotare non tenetur nisi sit in congruè dotata, ita Nouel. de dote, fol. 21. col. 4. vers. & hoc erit, in fin. in formis minoribus gl. in l. 8. tit. 1. par. 4. litera. B. col. 2. vers. quid si filia dotetur ab alio. Licet contra sentiat Benedict. c. Raynūtius. verb. dotē nu. 23. de testa. Tamen Lupus in. c. per vestras. §. 1. §. incipiente, quinto. offi. nu. 10. dicit quod nihilominus pater tenetur filiam dotare: citat Nouel. de dote, 6. part. priuile. 16. nu. 8. qui reliquit cogitandū. Mihi pri-

ma opinio equior videtur, nā, & nupta est, & dotata, & hoc esset indubitabile quādo dos data ab extraneo, esset data cōtemplatione, vel occasione patris, vt per Alex. cōf. 179. lib. 5. & primā opinionē videtur probare Afflic. decis. 160. limitanda tamen est, quando extraneus repetere posset dotem, vt per Lupum. d. §. 13. & nu. 12. & in rubr. §. 66. Socin. conf. 5. col. pen. lib. 4. & vide quæ dicā capite de fraudibus aduersus hāc legē. Et vide Lupū in rub. fol. 25.

7 **H**is ita definitis, restat secūda pars, scilicet, an dos data filie iam maritæ, possit esse maior legitima. Et quidem si inuito patre nupsit, res est manifestissima, nā si pater (et: si vellit) nō potest filiam meliorare dotis ratione, quāto minus cogetur nolēs, & reluctās, præsertim cū de iure filia quæ inuito patre nupsit minor dos sit dāda: ita prudēter. Imola. c. accedēs de procura. Iacobin. in l. 1. nu. 7. C. si aduer. dotē. Quod cōfirmatur, quoniam si pater ipse matrimonio tradiderit filiam, & post matrimoniū velit maximo affectu filie constituere dotē, adhuc verius est eum non posse meliorare: Quod quoniam vidi in hoc regio senatu in quæstionē verti nonnulla in cōtrariū proferrā. * Et primo videtur patrē dotē constituentē filia post nuptias, posse eā dotis ratione meliorare videtur enim deficere verba legis, ergo cessare debet eius dispositio, vt in l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. Quod autē cessent verba legis, probatur ibi. *Ninguno pueda mejorar por via de dote ni casamiento.*

8 **I**lla enim verba, *Por via de casamiento.* videtur significare, ne melioret, vt matrimonio effectū fortietur, hic autem supponimus matrimonium iam contractum.

9 **R**ursus inter patrem, & filiam, nō valet donatio ante matrimonium, de iure cōmunis. l. 3. §. qui in eiusdem. ff. de donat. inter virum, & vxor. l. donationes quas parentes. C. de donat. inter virum, & vxor. tamē contracto matrimonio valet iure regio donatio inter patrem, & filiam, quoniam iam est emancipata, ita Lupus. c. per vestras. §. 42. incip. Sed quamuis iura ciuilia. Cassan. in consuetudinibus. Burgun. tit. l. des droitz. §. sed sumenda, num. 16. Ferronus in Burdegalen. consuetudinibus. tit. 2. Boer. in consu. Bituricen. tit. 1. §. 3. Sic ergo, licet pater ante matrimonium, sit expeditum, quod non potest meliorare filiam vt nubat, tamen post nuptias videtur, quod melioratio valeat.

- 11** **¶** Deinde, hic videtur, deficere necessitas illa, qua parentes nolentes coguntur immodicas dotes filiabus præstare, vt sexus fragilitati consulant, quam rationem protuli inter alias, supra capite secundo. num. 25. & 26.
- 12** **¶** Sed his non obstantibus contraria sententia verissima est, & probatur ex verbis legis, ibi. *Ninguno pueda dar por via de dote, & ibi: Pueda dar en dote.* Ex quibus colligitur, decretum huius legis, hoc casu practicandum esse, quoniam dos constituta constante matrimonio, (etiam si nulla præcesserit promissio) dicitur proprie dos, vt in §. est, & aliud Instit. de donat. ibi. *Dotes non solum augentur verum etiam fiunt constante matrimonio.* Idem probatur in l. cum multæ, & in l. si constante. C. de donat. ante nup. & l. 1. tit. 1. par. 4. Bart. in l. Lucius, la primera, col. fin. vers. sed si testator. ff. de lega. 2. l. as. in l. huiusmodi. §. cum pater nu. 19. ff. de lega. 1. * Sic, & arræ, matrimonio contracto constitui possunt, glo. l. 1. in glo. magna tit. 1. par. 4. licet contra sentire videatur, Rodericus. l. 1. tit. de las arras. num. 28. l. as. in rubr. ff. solut. matrimo. Ioan. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 2. 4. num. 1.
- 13** **¶** Rursus hæc opinio probatur ex verbis legis, ibi. *No pueda dar ni prometer.* Illud verbum, *dar*, ex recepto, & vulgato vsu loquendi, significat dotis præstationem, vt supra resolui mus. c. 2. nu. 3. 8. Præstatio autem nõ fit nisi post matrimonium contractum. Illud autem verbum, *prometer*, referendū est ad promissionem dotis, quæ semper solet præcedere matrimonium. * Ergo ex verbis legis, vterque casus definitus videtur, scilicet, quando melioratio fit ante nuptias, vel post nuptias. Præterea nota illa verba legis. *No pueda dar tercio ni quinto por via de dote, ni casamiento.* Nota hæc vltima. *Ni por via de casamiento,* ex quibus colligitur regulam generalem huius legis esse, vt filia ratione matrimonij meliorari non possit. Filia autem nupta: matrimonij ratione petit, vel accipit dotem, ergo meliorari non potest. Verbum enim *casamiento*, Hispanice, matrimonium contractum significat. Rursus si cum matrimonio destinatur contrahi, melioratio prohibita est, multo magis cum iam est contractum? si enim ipsum matrimonium rem prohibet, certe post contractum, verè est, & appellatur matrimonium, ergo tunc præcipue prædicabitur hæc lex.

- 14** **¶** His congruunt illa verba legis. *No pueda dar ni de.* Hæc verba, *no de*, præsentis temporis sunt. Illa autem, *No pueda dar* futuri: significantque; neque ante, neque post matrimonium licere filiæ dotis ratione meliorare. Rursus nota illa verba. *Porque cessen todas fraudes, mãdamos que todos los pactos, y promisiones que se hicieren en fraude desto, sean en si ningunos.* Certè facile eluderetur decretum prudentissimum huius legis, si melioratio matrimonio contracto admitteretur ratione dotis.
- 15** **¶** His accedit quod donatio propter nuptias est certis terminis circumscripta, scilicet, vt non possit esse maior dote, vt in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. hoc autem præ se seruandum est, siue fiat ante matrimonium, siue post, ita definitur in l. si constante, & in Auth. fed iam nõ cesset. C. de donat. ante nup. & in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Sic, & arræ non potest excedere decimam partem bonorum, siue ante matrimonium siue post constituitur. l. 2. tit. 1. lib. 3. fori. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum & vxor. d. §. 2. 4. n. 1.
- 16** **¶** Huius farinae est quod vxor matrimonio constante, potest dotem constituere marito, si tamen dos modum excedat marito, & dignitati congruentem, censetur liberalis donatio, & ideo dotis constitutio non valet. Vtrumque scripsit Lupus, in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 3. nu. 1. & 2. Nouel. de dote. 7. part. priuileg. octauo. Primum, scilicet quod vxor dotem constitutere possit constante matrimonio, probatur in l. si quis pro vxore. §. si vxor. ff. de donat. inter virum, & vxor. quam licet nonnulli contendant, debere intelligi quando ante matrimonium dos fuerat promissa, certe proprie loquitur, de dote matrimonio iam contracto constituta, inquit enim dotem ab uxore datam, item inquit non obstat, quod inter coniuges, non valet donatio, quia hoc est pro oneribus matrimonij, quæ argumentatio superflua esset, si ante nuptias dos per promissionem constituta fuisset. * Secundum, scilicet, quod si dos constituta excedit modum, id quod excedit iudicatur donatio, & non valet, dubium videtur Ioanni Lupo in d. §. 3. & mihi ambiguum videtur, quoniam cum vxor donat marito: donatio nõ valet, quia donat, vt mariti fiat, cum autem dotem constituit, intelligit dotem ad se redituram, etiam si amplissima sit, ideo videtur

- 18** **¶** tur valere. Si tñ alicui placeat, quimmodicum est, nõ valere, habet auctoritatē, & auzmētū, vt euincat dotis permissæ fines, neque ante matrimonium neque post excedi posse. **¶** Non videtur prætereundum, quod. dd. disputant, an sicut vxor dotem constitutere marito potest contracto matrimonio, ita etiam maritus vxorem dotare possit constante matrimonio, & an saltim donatione propter nuptias, & arras dare possit constante matrimonio. Et certè, quod maritus matrimonio constante possit dotare vxorem, scribit Barbat. in l. si diuortio. ff. de verbor. oblig. cū quo sentit Lupus, in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 3. nu. 1. 2. Sed quia hic locus non est satis aptus huic tractatui. vide Rodericum. l. 1. tit. de las arras. vers. pone quod tempore nu. 28. & quæ dicam infra cap. de marito dotante vxorem, & Abb. antiquum, & recentiorē, & Ioā. Andr. in c. etsi necess. de donatio. inter virum, & vxor. Tamen circa arras quod possint constitui matrimonio constante, res videtur expedita, Roderic. in d. l. 1. d. num. 28. Ioan. Lupo in rep. rubricæ de donatio inter virum, & vxor. d. §. 2. 4. & §. 1. 2. nu. 1. quoniam arræ succedit loco donationis propter nuptias, apud nos, vt in l. 1. tit. 1. par. 4. l. 87. tit. 18. part. 3. & donatio; propter nuptias potest fieri constante matrimonio, vt in l. cum multæ, cū alijs supra citatis. nu. 1. 5. C. de donat. ante nupt. Nouissimè tamen Gregorius in l. 1. tit. 1. par. 4. litera. D. rem dicit esse dubiam, mouetur quoniam. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori videtur veile, vt datio arrarum fiat tempore contracti matrimonij, & quia generaliter donatio; est prohibita inter virum, & vxorem. Ego arrarum donationem fieri posse constante matrimonio iudicarem, ex rationibus supra relatis. Deinde nego. l. 1. & 2. tit. 2. l. b. 3. fori requirere vt arrarum donatio fiat tempore, quo matrimonium contrahitur, neque ibi verbum video, ex quo hæc necessitas inducatur. * Rursus arrarum donatio, re vera non est simplex donatio, sed fit in præmium pudicitie, quam vxor marito prostituat, & in præmium dotis, & vt aliquid ipsa accipiat, a marito, de iure autem communi huiusmodi donatio inter virum, & vxorem prohibita nõ est, vt per totum tit. C. de donat. ante nupt. & cū donatio. ante nupt. prohibita nõ sit constante matrimonio, non est in probanda arrarum donatio, eo tempore facta, cum in eius locum succedat.

- 20** **¶** Rursus pro hac opinione facit. l. 527 Tauri: quæ hodie habetur. l. 4. tit. 2. lib. 5. Recop. ibi. *No auiedo arras en el tal casamiento y matrimonio.* Præterea hæc opinio probari videtur in l. 87. tit. 18. part. 3. cuius verba sunt. *Arras e donaciones faxer los maridos a sus mugeres.* Nota illa verba *maridos a mugeres*, nam iuxta communem vsum loquendi, *marido y muger*, dicuntur qui matrimonium; copula, & longa cohabitatione consumarunt. Rursus inquit lex. *La carta deue ser fecha en esta manera sepan quantos, &c. Como Iuan Garcia dio en donacion por razon de casamiento a doña Teresa su muger.* Nota illa *su muger.* * Neque vlla res metatū adducit ad huius opinionis professionem, quam quod donationes de quibus in titulo de donationibus inter virum, & vxorem, prorsus aliæ sunt, nimirum donationes liberales nõ remuneratoriæ, vel nuptiales. l. fin. §. similiq; modo. C. de donat. ante nuptias. Bar. & Paul. in l. si ita stipulatus. §. si tibi nupsero. ff. de verbor. oblig. Abb. in c. de illis. de cõditio. apposi. Campeg. de dote. 1. part. q. 2. Lupus. c. per vestras notabili. 3. §. 2. de dona. inter virum, & vxor. & in rubr. §. 3. 1. Curt. iunior, cons. 61. nu. 20. Couarr. super. 4. in. 2. par. c. 3. §. 3. nu. 2. l. as. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. & dicam infra. c. 18. Rursus hoc expressum videtur, in l. 1. tit. 1. par. 4. vbi postquã lex dixit, apud Hispanos donationem propter nuptias appellari arram, subiicit propè finem. *Las dotes, e las donaciones que faxe el marido a la muger, e la muger al marido, assi como de suso diximos, se puede faxer ante que el matrimonio sea acabado, o despues.* Nota illa verba. *Ante que el matrimonio sea acabado, o despues,* & quod arræ possit constitui post matrimonium, significat Couarr. in d. Epitome super. 4. in. 2. par. c. 3. §. 7. num. 1. 2.
- 21** **¶** Reduendo ad propositam quaestionem, quod filia maritata non possit dotis nomine meliorari, a patre, probatur efficaciter, ex Dino. cons. 12. col. 2. vers. dicens, nõ est. vbi dicit, quod cum pater secundam vxorem ducens, nõ possit dare secundæ vxori, vltra certam summam, ex dispositione. l. hac aditali. C. de sectin. nupt. & c. 1. C. de inof. do. tib. certè neque constantem matrimonio poterit filijs præiudicare, dādo vxori donationem propter nuptias, vltra legis modum. Rursus hoc probatur, in d. l. hac aditali, in principio. vbi præfinitio dotis, quam secundo nubens potest dare marito, seruanda est,

- siue dotem det, ante matrimonium, siue constante matrimonio, ne portio à lege præfinita excedatur, præiudiciumq; fiat liberis primi matrimonij. * Rursus cū præcipua ratio huius legis, sit euitatio iacturæ, quam cæteri filij ex immodicis sororum dotibus pati solent, & vt homines discant parsimoniam: luxusq; & sumptus cohibeantur, vt dixi supra cap. 2. num. 4. & 24. certe omnes he rationes vigent, etiam quā do dos constituitur, constante matrimonio, imo vero viget maior, & probabilior ratio, etenim si pater sollicitus: de integro filia virginis pudore, non potest illam dotis ratione meliorare, quanto minus poterit quando filia maritum habet, animusq; paternus his anxietatib; vacat, vt per Curti. in Auth. res que num. 25. C. commu. de leg. Præsertim, quod iuxta recte rationis iudicium, maior dos debetur virgini quā nuptæ, vt per Affli. decis. 160. cum ergo virgo nubens, meliorari non possit, multo minus poterit maritata. Vidua tamē maiori dote aget, quā virgo, vt per Bal. cōf. 98. lib. 2. Boer. in consu. Bituricē sib. tit. de consu. natri. §. 7. Cassia. in consu. Burgū. rubr. 4. nu. 26. * His accedit qd licet pater cōstituat dotē constante matrimonio, tamen obligatio dandæ dotē in ipso matrimonio immo, & ante ipsum matrimonium orta est, vt in l. qui liberos. ff. de ritu nup. Lex autem ita obligat sicut homo, imò verò obligatio hominis debet esse conformis legi, quod si aduersetur legi, obligatio nulla est, vt in l. non dubium. C. de legib. quis autem obligationem ex lege ortam, sub certis prohibitionibus, dicat mutari, & inuerti, si homo obligationem à principio ortā post certum tēpus impleat. Certe nullus, & simili argumento vtitur Ias. in §. fuerat instit. de actioni. Non obstat quod licet ante nuptias non valet donatio inter patrem, & filiam, post nuptias valet: hic enim concedo valere dummodo nimia nō sit aduersus hanc legem. Ad cætera argumenta, ex superioribus patet responsum.
24. Sed dubium est an pater possit augere dotem filia præstitam, quia creuerunt facultates: Hæc quæstio duo habet capita. Primum, an pater auctis facultatibus teneatur augere dotem filia. Secundum, an absq; eo quod facultates creuerint, plus, quam valebant tempore dotis datæ, possit per viam augmenti dotis, tacite, vel expresse filiam meliorare. * Quoad primum,
- videtur augmentū auctis facultatibus peti posse, quoniam filia licet fuerit congruenter dotata, si tamen paternæ facultates creuerunt, augmentū petere potest, ita Paul. consi. 265. lib. 1. in antiquis. Nouel. de dote. 6. par. priuilegio. 17. num. 4. Deci. consi. 277. num. 2. col. 3. versic. & ista conclusio. Soci. consi. 100. lib. 3. Cassian. in consuetudin. Burgū. rub. 7. §. 12. nu. 23. * His accedit. l. 29. Tauri, vbi definitum extat, vt si quando veniat in quæstionem an dos sit inofficiosa, vel non, non inspicitur tempus datæ dotis, si filia ipsa velit aliud tempus patri scilicet respicere. * Rursus facit quod filia dotata exclusa per renuntiationem, à paternis facultatibus, admittenda est ad augmentum dotis, si paternæ facultates creuerint, ita Bal. consi. 369. col. 2. versic. pone quod tempore date dotis, lib. 3. Francus. c. quamuis pactum. col. 3. vers. tertio. limita. de pact. in. 6. Nouel. de dote. 6. part. priuilegio. 17. num. 4. vers. imo si tempore. Bald. in l. pactum col. 2. oppositione. 6. C. de collatio. Paul. in l. in ratione, num. 5. ff. ad leg. Falci. Bal. in c. cū. M. col. 4. ibi Ripa. nu. 38. de constitutio. Ruinus. l. Gallus. §. & quid si tantum col. 70. ff. de libe. & posthum. Soci. consi. 100. col. 4. lib. 3. Roderi. l. quoniam in. 4. limita. legis Regiæ, col. 4. & 6. vbi dicit hanc communem. C. de inoffi. testa. Lupus in c. per vestras. §. 23. sed pulchrum. 31. col. 1. de dona. inter vir. & vxor.
28. Quanto magis hoc videtur dicendum quando filia nunquam renuntiauit, vt auctis paternis facultatibus, possit petere augmentum dotis, ex textu quem omnes citant, in l. si quando §. & generaliter. C. de inoffi. testamen. Postremo facit quod filia incongruē dotata, possunt petere augmentū dotis: quod Ias. docuit consi. 69. col. pen. lib. 1. Deci. consi. 180. col. 2. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 25. col. fin. Bald. in l. fin. nu. 4. C. de dot. promiss. Aymen consil. 236. num. 4. vbi alios citat Rubens consi. 163. num. 3. Nouel. de dote. 7. part. 8. speciali vbi dicit quod potest petere interesse augmenti Parisi. consi. 126. num. 14. lib. 1. Alexan. consi. 136. num. 27. lib. 6. & consi. 69. lib. 1. Curti. senior consil. 38. pro quo facit quod scripsit Lupus in c. per vestras. §. 12. num. 8. de donat. inter virum & vxor. & §. 20. incip. & tenendo col. 2. vers. sic ergo videtur.
29. His tamen non obstantibus, verius est filiam nō posse compellere patrem, vt dotē augeat,

augeat, etiam si facultates patris auctæ fuerint, aliud enim est filiam, à patre recte dotatam petere augmentum dotis, aliud filiam exclusam, à statuto petere mortuo patre, vt dos exequetur legitimæ, habito respectu ad tempus mortis patris, & quod eius facultates valde creuerunt: Primo casu, non potest petere augmentum, si dos est cōpetens, quod nominatim docet Dec. consi. 277. num. 2. col. 3. versic. & ista conclusio. ibi & pariter. Pater enim viuens potest frui re sua, & cum mortuus fuerit filia ad hæreditatem cum cæteris fratribus admittetur, etsi facultates creuerint, erit quoque eius portio pinguescat. Et hoc secundo casu, quando pater mortuus est, & filia exclusa petit, à masculis sibi dotem augeri, loquuntur omnes doctores ex aduerso prolata. neq; obstat. l. 29. Tauri, quoniam loquitur quando filia mortuo patre dotem fratribus confert, vel conferre non vult, quāquam illa lex in quantum loquitur de melioratione, rationi dotis correctæ est per hanc legem.

30. Rursus non obstat quod filia dotata etiā si renuntiauerit, potest petere augmentū dotis, si paternæ facultates creuerint, quoniam omnes doctores loquuntur mortuo patre. Deinde in eo casu de dotata renuntiate, opinio contraria videtur magis communis, eam probat Butricar. in l. pactum quod dotali. C. de collat. quæst. fin. Bald. in l. quamuis. C. de fideicom. Ang. in l. stipulatio hoc modo concepta. fallentia. 10. ff. de verbor. obliga. & ibi Roman. & Imola. col. 2. vers. & potest etiam addere. Paul. in Auth. res que. col. 2. C. commu. de lega. Alexan. consi. 180. col. 1. lib. 5. Boer. decis. 62. num. 14. Natam. in rep. c. quamuis pactum col. 2. vers. tertio fallit. & col. 3. vers. an autem in æstimatione legitimæ, de pactis in. 6. vbi asserit hanc communem, Laurentius à Palatijs, in tracta. de statuto excluden. fœminas. col. 21. circa medium Brunus. in tractatu, quem de eadem re edit artic. 9. 1. quæst. princ. col. fin. vers. post prædicta quæri potest. Ias. in l. si quādo. §. illud, col. 1. C. de inoffi. testam. Barbat. c. cū M. Ferrariensis, fol. 50. de constitutio. Boer. in consuetudini. Bituricen. tit. de testa. quæst. pen. §. 6. in additione incip. per quæ dico. Arretin. l. 1. in. 2. notabil. C. de pact. & hoc est magis expeditum, quando filia renuntiauit cum iuramento. vt per doctores in locis supra citatis. tradunt

Corn. Ias. Dec. & Alexan. in l. pactū quod dotali. C. de collatio. idem Alexan. d. consi. 180. lib. 5. col. 1. & consil. 181. eod. lib. & in l. in ratione in. 2. ff. ad leg. falci. Bened. cap. Raynuntius verbo duas habens filias: num. 242. de testam. * Ex quo liquet, quā parum fidutiæ in hoc argumento collocari possit. vt tamen proferam quid in tanta doctorum diuersitate in hac specie sentia, certe si filia renuntiauit legitimæ, quia dotem accepit, & honeste locata est, & habet vnde se, & liberos alere possit, & renuntiatio facta est tacite, vel expresse: vt in domo paterna plus remaneat roboris ad conseruandam dignitatem familiæ, seruarem communem opinionem, vt auctis facultatibus, non possit petere augmentum. Idem dicerem in masculo renuntiante, si perditus, si imbellis, si aleator, si impius, si gulæ mancipium sit, etenim etiam si facultates patris post renuntiationem (accepta legitima) creuerint: illi, augmentum non præstabo, sed cogam stare renuntiationi, tanquam fauore indignum, si deceptus re, vel consilio non fuit, inspecto tempore renuntiationis.

32. Si tamen vir bonus sit, modestus, ac bona fortuna dignus, ac forsam pauper, communis opinio durior videtur, quam Christiana charitas patitur, cui quanquam iuridices non teneantur sese exacte conformare, aliud enim Papinianus, aliud Paulus Apostolus loquuntur, certe quando res est ambigua, & magnis vtrinque auctoritatibus communita, ei parti quæ Christianam lenitatem, ac mansuetudinem magis sapit me accommodabo. * Filia enim tempore renuntiationis enormissimè lesa, etiā si iurauit, defenditur, à pluribus, quos Decius citat. consi. 179. numer. 14. & consil. 180. col. 2. & consil. 26. col. 1. & 2. Parisi. consi. 26. lib. 3. de quare infra suo loco dicam. Itaque non semper nec generaliter doctores iuramento roborant, nec sine iudicio simpliciter rem definiunt.

* Sed rursus mihi non placet, miserum filium, vel filiam, inopia forsam oppressos, ex vi renuntiationis iurate, excludi ab augmento mortuo patre, cum Christus ipse: qui bonitas, & charitas est, iudicandum sit, ei mitissimè remittere obligationem, qua sibi ex iuramento censetur deinctus. Non obstat vltimū argumentū quod filia supplemētū dotis petit, quoniam illud procedit quando tenuiter, & incongruē dotata est, de qua re dixi supra cap. primo, versic. &

pro hac sententia quod pater. Itaque concludo in principali quaestione pro qua protuli hoc argumentum quod pater auctis facultatibus, non tenetur augere dotem filiae: quia diminutis facultatibus non posset dotem filiae datam minuere de qua re dicam infra. c. 3. r. de patre post dotem inopia oppresso.

36 **¶** Nunc tractemus, an possit pater si velit augere dotem filiae datam. * Et quidem, si facit praedictum legitimum aliorum filiorum,

37 vel oritur melioratio, non potest dotem augere, quod nominatim scribit Dinus cōf. 1. 2. col. 2. Vbi scribit quod cum ex dispositione. l. hac edictali. C. de secun. nupt. pater non possit secundae uxori facere donationem propter nuptias, ultra modum dictae legis: neque in praedictum filiorum, certe, neque per viam augmenti id facere poterit, post contractum matrimonium. Ita, & hic cum haec lex prodita fuerit, ne caeteri filij damnati patiantur ex immodica dote, certe melioratio, tacita, neque expressa, admittenda non est, etiam si per viam augmenti dotis fiat.

38 **¶** Rursus, licet dos possit augeri in constante matrimonio, ut in §. est & aliud. Infit. de donatio. l. si constante. & l. cum multa. C. de donat. ante nupt. Corn. cōf. 3. lib. 4. littera D. & dixi supra, tamen augmentum, & dos una, & eadem dos dicitur, & de eo iudicatur: tanquam de una dote, ut per Areti. conf. 153. col. 1. Ias. conf. 171. col. 4. versu. item sicut donatio. lib. 4. Cum ergo dos non possit inducere meliorationem, certe neque augmentum dotis, id poterit inducere. Quod autem dos, a patre, constante matrimonio augeri possit; probatur in l. etiam. C. de iure doti. l. fin. versu. fin. C. de donatio. ante nupt. quae iura generaliter loquuntur, non distinguendo ante nuptias, vel post, ergo generaliter sunt intelligenda. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. praest. ad. Nouel. de dote. 7. par. principali in. 8. speciali. Alexan. conf. 134. nu. 30. lib. 6. Bal. in l. etiam col. 2. versu. quare de quo augmento. C. de iur. dot. Brunus. in tract. de augmento dotis, in. 3. conclusione principali, nu. 33 versu. ex his patet. Campegi de dote. 1. par. quare. 6.

39 **¶** Praeterea quod etiam per viam augmenti non admittatur melioratio, probatur; quoniam augmentum: regulatur secundum naturam dotis, Ias. cōf. 133. nu. 4. lib. 4. Bart. & DD. in l. si marito. §. si fundum. ff. solu. matrim. Bald. in l. si constante, & in Auth. sed iam necesse. C. de donatio. ante nupt. dummodo qui auget, possit id facere, ut

in Auth. de aequalitate doti. §. aliud quoque versu. dedimus autem. vbi dicitur uxorem posse augere dotem, & maritum donationem propter nuptias, dummodo non excedant modum, & summam, a lege praefinitam (scilicet) ut tantum sit augmentum dotis, quantum donationis propter nuptias, quod etiam Abb. scribit confil. 46. in. 1. dubio. lib. 1. Ita etiam augmentum dotis, licet fieri possit a patre, intelligitur dum modus huius legis non excedatur, alias augmentum facere non potest, lege prohibente. Augmentum enim, sequitur naturam dotis, & cum per viam dotis non liceat meliorare, etiam non licebit per viam augmenti dotis. Facit quod scribit Brunus. de Augmento dotis. in quinta conclusione principali. nu. 5. Illud tamen aduertendum, quod licet olim dos non posset augeri, nisi maritus augeter donationem propter nuptias, id hodie contraria consuetudine est abolitum, ut dixi supra. c. 2. & hac ratione Parisi. conf. 126. nu. 6. lib. 1. improbat sententiam Abb. d. conf. 46. lib. 1.

40 **¶** Deinde quod melioratio per viam augmenti non admittatur: probatur quoniam statuta loquentia in dote, seruanda sunt in augmento dotis, cum augmentum sit pars dotis, & una, & eadem res, non debeat diuerso iure censerit. l. eum qui aedes. ff. de usufructu. l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pact. dotali. Cin. in l. si constante. C. de donat. ante nupt. Abb. d. conf. 46. lib. 1. Cāpegi. de dote. in vltima par. q. 19. Bald. & Bar. in l. etiam. C. de iure doti. Ang. in Auth. de aequalitate doti. §. 1. Soci. conf. 153. col. 10. & conf. 254. col. fin. & conf. 296. col. 3. lib. 2. Ias. l. cum filio. nu. 36. ff. de leg. 1. Parisi. conf. 126. nu. 8. & nu. 14. lib. 1. Rube. cōf. 15. Ias. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de leg. 1. Ergo cum dotis ratione melioratio non admittatur, etiam per viam augmenti: non admittatur. Augmentum enim, a patre censetur factum, potius, ut debitam, & congruam portionem soluat, quam, ut de nouo donet, ut per Nouel. de dote. 6. part. princi. in. 14. speciali. col. 2. versu. praeterea tunc. Parisi. conf. 126. nu. 23. lib. 1.

41 **¶** Quod intelligo quando pater per contractum inter viuos meliorat, tacite, vel expresse per viam augmenti, si enim id in vltima voluntate faceret, aliud videtur sentiendum, ut infra dicam. c. 2. An extra contractum inter viuos, filia meliorari possit dotis ratione, lege si placet quae ibi scripsi.

S V M M A.

- 1 **P**ater nullam habens filium masculum an possit ratione dotis meliorare filiam, & num. 3. 5. 10. 11. & 15.
- 2 **F**ilias dotandas esse pinguius quando nullus extat masculus, Alex. sensit.
- 4 **R**enunciatio legitima, an noceat filiae mortuo masculino.
- 6 **I**n intellectus verborum supplicantium Principi, ut legemistam conderet. & num. 9.
- 7 **V**erbum, de iur. quibus competat.
- 8 **H**ugonis Celsi iudicium circa istam legem statatur, ab Auendaño. Defenditur ab Autore, num. 10.
- 12 **P**ater faciens filiam renuntiare, an in dubio videatur facere propter masculos.
- 13 **P**ater unicam habens filiam, ex omni sobole matrimonio non locata, & nullum filium, an dotis ratione possit meliorare, & num. sequenti.

¶ Si nullus extat masculus, an filia dotis ratione meliorari possit, & an saltem hoc admittatur quando masculus non extat, & omnes filiae sunt nuptae praeter eam quae dotis ratione melioratur. Cap. VI.

SOLET frequenter dubitari, quid si pater nullum habens filium masculum, filiam vult dotis ratione meliorare, an possit. Dubium facit, quod Celsus diligens nostrarum legum contextor, eruditi ingenij vir, scripsit in indice regiarum constitutionum, verbo Dotes, haec verba. *Ninguno que tuuere hijos varones legitimos, no pueda dar por via de casamiento, ni de dote de hija, tercio ni quinto de sus bienes. Prematicas ciento y vna.* Ex quibus apparet, illum in hac fuisse sententia, ut non existente masculino, filia dotis nomine, possit meliorari, ita enim probatur, a contrario sensu, quod in iure vstitutum est, & in hac materia admittendum, scribit Brunus, in tractatu de statuto exclud. foeminas artic. 7. num. 16.

2 **H**is congruit, quod Alex. conf. 69. num. 2. lib. 1. & conf. 83. ad fin. lib. 4. scribit, filias pinguius dotandas, quando nullus extat masculus. Idem repetit, confil. 33. lib. 4. ad fin.

3 **R**ursus filiam posse meliorari non existente masculino, probatur quoniam filia quae dote accepta, renuntiat facultatibus paternis, videtur renuntiare, & excludi fauore masculorum, tempore renuntiationis viuentium: vnde si masculi moriantur, filia non obitante renuntiatione, admittitur ad bona paterna, cum caeteris sororibus, quae non renuntiauerunt, autore Bald. conf. 437. in cip. quaedam puella. col. 2. in. 2. dubio. lib. 1. Deci. in l. pactum. num. 9. C. de collatio. Aymon. confil. 42. num. 1. versu. sed quid si tempore. Deci. confil. 433. num. 2. * Et quod si masculi moriantur, renuntiatione non noceat filiae, etiam si sit facta iuxta. c. quamuis pactum. notant Corne. & Deci. in l. pactum dotali. num. 9. C. de collatio. & ibi Bald. Salicet. in l. pactum quod dotali. C. de pact. Dominici. in d. c. quamuis. de pact. in. 6. Alexand. in l. stipulatio hoc modo concepta. num. 11. ff. de verbor. oblig. Roman. & Aretin. in l. qui superstitis. ff. de acquir. haeredi. & ibi Crotus. num. 33. Parisi. confil. 26. num. 2. lib. 3. Francus in d. c. quamuis. 6. limita. de pact. in. 6. Natam in tractatu. de statuto. exclud. foeminas. posito in d. c. quamuis pactum, in. 8. limitatione. Deci. confil. 433. num. 2. & confil. 370. col. fi. Cepola. causarum ciuiliu. confil. 49. num. 11. Alexand. confil. 29. nu. 9. lib. 3. Guido Papae. decisione. Delfinal. 192. Bertrand. confil. 60. & confil. 133. col. 1. lib. 1. Aymon. conf. 42. col. 1. Ex quo videtur renuntiationem a filia factam, videri factam fauore masculorum, non vero fauore caeterarum sororum, quae non renuntiauerunt. Quod etiam sentire videntur, Barbat. conf. 38. col. 18. versu. & faciat, lib. 1. & confil. 19. col. 15. lib. 2. Corne. confil. 291. col. 2. lib. 4. Soci. confil. 34. col. 2. nu. 4. lib. 4. Bologni. confil. 35. col. penul. Cum ergo exclusa per renuntiationem, admittatur, si nullus extet masculus (etiam si ad sint aliae filiae foeminae,) videtur dicendum, ut exclusio, ne filia melioretur, inducitur ex dispositione huius legis, intelligenda sit, dummodo adsit masculus. & quod non sufficiat, ut adsint aliae filiae foeminae. Quod praeter Bald. d. confil. 437. lib. 1. opinatur Aymon. confil. 42. lib. 2. dicens quod filia nunquam.

nunquam, à patre confetur induci ad renuntiationem fauore aliarum filiarum, sed fauore masculorum qui extant, vel postea nascuntur, quòd si non nascantur, dicit filiam non censerì exclusam, neque renuntiationem aliquid operari in fauorem aliarum filiarum, sed filiam succedere posse, ac si renuntiatio facta non fuisset.

5 **H**is tamen non obstantibus, mihi verius videtur, filiam meliorari non posse ratione dotis, siue ad sint filij masculi, siue foeminae. Moueor ex verbis legis, quae generalia cum sint, generaliter debent intelligi, vt in l. de praetio cum vulgar. ff. de publica. Nullum enim hic est verbum, ex quo conijcere liceat, legem non seruandam si nullus addit masculus. Quinimo legem non magis masculorum, quam foeminarum fauore proditam, probant verba supplicantiū Principi, ibi: *Supplicamos a v. M. que las dotes que en estos Reynos se dieran, no pueдан ser mas que la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiesen los bienes del dador.*

6 **E**x quibus verbis duo nota. Primum, quod haec lex condita est fauore eorum, cum quibus dotata diuidere debet hereditatem paternam, de iure autem communi, & regio, filia nupta, & filia non nupta, pariter succedunt, & aequaliter eis hereditas paterna debetur, non minus quam si masculi essent, cum ergo dotata succedere debeat, cum sororibus, certe in earum prauiditum meliorari non poterit, petitur enim à Principe, *Que la dote no sea mas, que la legitima que le vendria a la dotada.* Dotate autem, partem facit, non dotata, in successione patris, ergo etiam si sit foemina, non potest fieri melioratio in eius prauiditum.

7 **R**ursum nota verba legis: *Mandamos que ninguno pueda mejorar.* Hoc verbū *Mejorar*, non quadrat nisi inter eos quibus hereditas paterna debetur, filiabus autem, non minus debetur, quam filiis, ergo in earum prauiditum melioratio fieri non potest.

8 **H**is accedit quòd Auendanius vir doctus, & bonus, libro de exequendis mandatis, cap. 14. num. 10. dicit Celsum ineptum sine iudicasse, legem hanc masculorum fauore proditam, non enim ex mēte, vel verbis legis tale quippiam colligitur.

9 **R**ursum nota praefationem legis, ibi: *Atenta la desorden y daños que somos informados que se han seguido, y siguen de las dotes excesiuas.* Haec in commoda quae, & qualia sint

explicui capite secundo, num. 24. omnia autem illa vigent, si filia (etiam non extante masculo) meliorari possit, imò est multo efficacior ratio conseruandi legitimam filiarum, quam legitimam filiorum masculorum, filia enim si diminuta legitima immodica sororis dote, congruam dotem non habeat, magnis est periculis obnoxia, maritum enim non inueniet, & inopia periclitabitur pudicitia, & in totum equius est minui posse legitimam masculi quam foeminae. Facit l. fin. C. de dona. ante nupt. in princip. ibi: *Cum melius sit mulieribus propter fragilitatem sexus quam maribus subueniri.*

10 **F**oemina enim natura fragilis, & imbecilla, omnibus omnium iniurijs exposita est, masculus vero, viri robore instructus, & mente excellentiori insignis, literis vel manibus sibi prospicere solet. Rursum nota illa verba legis: *Pueda dar a cada vna de sus hijas.* * Nota filias solas sufficere, vt filiae dos immodica dari non possit. Postremo haec lex, dotes inofficiosas (hoc est immodicas) improbat, declarando quae censendae sint immodicae: dotes autem immodicas, non minus improbant foeminae, quam masculi, vt in l. 1. & 2. C. de inoff. donatio. neque quisquam doctus, dotem inofficiosam idco defendit, quòd pater masculum non habeat, certe neminem repeto me legisse, qui dotem nimiam defenderet quòd non sit masculus. Postremo huius opinionis esse videtur Bernardus Diaz regula. 213. fallentia. 4. prope finem ubi, inquit, cui non videantur iniuriae pariter quorundam affectiones, qui, vt aliquam filiam potentiori nuptui tradant, alias quas habent filias nudas relinquunt, & aut parietibus relictantes includunt aut domesticè cuidam religioni astringunt; ex quo aliae desperatam; aliae inuidiae plenam; agunt vitam: Non obstant ex aduerso prolata. Nam Celsus memoria lapsus videtur, non enim vir ille leges regias interpretatur, sed indicem contexit, & lex ista quam citat, simile nihil dicit, & verba DD. intelligenda sunt secundum legem quam citant: ex verbis autem huius legis, illa de prompta non sunt: vt dixi supra. c. 2. num. 23. & 29.

11 **R**ursum non obstat, quod protuli ex Alex. conf. 69. num. 2. lib. 1. quoniam Alex. loquitur in casu, in quo ex statuto filia excluderetur, si autibus masculis, dicit autem quòd cum nulli sint filij masculi, pinguius dotanda est filia, nimirum, deficiente mente statuti.

statuti, nam propter agnatos masculos non est adco seuerè excludenda, filia testat oris, sicut si masculos filios reliquisset. Deinde non obstat, quòd filia exclusa à patre per renuntiationem, videtur exclusa si pater masculos habeat, non verò si foeminas, quoniam censetur voluisse excludere filiam propter masculos.

12 **H**ic, (vt quod sentio proferam) pater faciens filiam renuntiare, in dubio videtur facere propter masculos, vt sentiunt DD. in locis supra citatis, si tamen aliud verbis, vel coniecturis, probari posset, ei stabo, cum Parilio conf. 26. num. 22. versu. istis tamen non obstantibus. lib. 3. Rursum si tempore renuntiationis nulli erant masculi, filiarum etiam fauore conijciam factam renuntiationem, vt per Alexand. conf. 29. num. 4. lib. 3. reprobata opinione. Aymon. confil. 42. col. 2. qui dicit quòd si nulli erant masculi tempore renuntiationis, renuntiatio videtur facta, fauore eorum qui postea nasciuntur, non fauore aliarum filiarum. Et generaliter, ommissis peculiaribus respectibus pater videtur facere, vt filia dotata renuntiet, vt ab eo creditore liber sit, & ceteris filiabus, vel filiis liberè prospicere possit, satis enim est ei filiae nil debere, & vnum saltem telum effugisse. Et quòd fauore filiarum videatur facta renuntiatio, probatur, ex Afflic. decisi. 161. num. 3. Corn. conf. 291. col. 3. litera. H. lib. 4. Alexand. conf. 29. num. 4. lib. 3. cum quibus sentit Couarru. in repetitione. c. quamuis pactum. 3. par. §. 3. nu. 4. qui alios citat, & prudenter distinguit. Mihi tamen videtur, hanc ratione, certo definiti non posse, quis enim certo scit, quid paternum mouerit animum? Certe si masculos habebat, eis videtur praecipue voluisse prospicere, non tamen idco minus censendus est voluisse filiabus prospicere, cum eis dotem debeat, quae obligatio superat obligationem qua filio obstrictus est, filius enim non potest cogere patrem ad beneficentiam, & dotem, cur ergo duriori causae non censetur voluisse prospicere arg. l. 1. ff. de solut. Cur sibi non censetur cauisse, vt scilicet habeat vnde filias locare, & dotare possit, iuxta obligationem sibi à iure impositam, vt dixi supra. c. 2. num. 25. & 26. praesertim cum hoc filiarum pudicitia, & per consequens patris honorem respiciat. Italia plena est statutis foeminas excludentibus, gensque illa natura ad gloriam, & nomi-

nis immortalitatem duci videtur, vnde non sibi recentiores. Iure Consulti (qui fere omnes Itali sunt) frequenter in ore habent, animi in conseruandae familiae, & propagandae agnationis per masculos. Hispania ea statuta non admittit, foeminas: a quibus iure, cum masculis admittit, ius conseruandae agnationis per masculos curat, non tamen in id spoliat foeminas. Itaque renuntiationem praecipue credam curatam fauore masculorum, non tamen ommissum respectum foeminarum, patremque; maxime voluisse suam sibi libertatem asserere, vt, vel filio, vel filiae qui non renuntiauit gratus, & beneficus esse possit.

Rursum cum dos immodica reuocanda sit, & applicanda fratribus proportione nimia (vt infra dicam) eorum fauore videtur haec lex facta quibus bona applicanda sunt, vt post alios notat Couarru. in c. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. de pact. in. 6. bona autem ultra legem in dotem data, tam masculis quam foeminis applicantur, aliàs esset inter eos inaequalitas; & minueretur legitima filiarum, & quòd vna via prohibetur alia efficeretur, quòd admittendum non est.

13 **Q**uid tamen si pater non solum caret filio masculo, verum etiam omnes filias matrimonio locauit, praeter vnā quae reliqua est, ex omni sobole; an istam poterit dotis ratione meliorare? iam vidi hanc speciem in controversiam verti: disputabaturque; an melioratio valeret. * Ego non valere respondi, quamuis enim hoc casu videatur non tantum damni obuenerit ceteris filiabus, quoniam iam omnes dotatae, & matrimonio locatae sunt, neque eorum nuptias immodica sororis dos remoratur, negari tamen non potest, etiam in hoc casu vigere rationem, qua condita est haec lex, scilicet euitare iacturam, quam ceterae filiae patrentur in legitima si melioratio valida esset. * His accedit generale decretum huius legis, grauissimis de causis proditum illud autem priuata auctoritate restringere, nescio quantum abesset à temeritate? Nam si legiflatorem mouit frugalitas, & parsimoniae laus (quae iam olim exulat à nostra republica) vt dixi supra. c. 2. nu. 2. & hic quoque viget ea ratio, si virtutis fauor, & pacis studium, ne scilicet potior sit foemina pecuniosa, quam bona, neque, dote nimia foerox vxor, marito insultet, & hic quoque ea ratio quadrat. Si ceteris liberis

prospe-

16 prospectum voluerunt, certè huius legis clipeo egent, ne melioratio fiat in fauorem filiarum, quæ solū est innupta, nã, & ipse maiori substantia egent ad alendum maritum, & liberos, vt in. l. vbi adhuc in fine. C. de iure doti. * Ergo cum eadem sit ratio, eadem viget legis mens, neq; obscure hanc opinionem asserit ipse totius legis tenor, fateamur ingenue, legem istam seruandã etiam si nullus adsit masculus, & etiam si omnes filiarum præter dotatã nuptiæ sint non enim legillator qui quantum prudens, homo est, intelligere debet se cautiones aut singraphas forenses scribere, vt omnes omnino casus speciatim definiat, sufficit mentem legis quadrare, quãquam huic speciei, non video quomodo non quadrent verba legis.

S V M M A.

- 1 Lex vetans meliorationem ratione dotis, an sit seruanda in donatione propter nuptias, quam pater matrimonij ratione filio dat, & num. 2.
- 2 Dotem dare, proprium est foeminarum, non masculorum.
- 3 Dos data viro censetur donata eius mulieri.
- 4 Filiarum appellatione non veniunt filij.
- 5 Masculinum concipit in se foemeninum, & num. 17. in odiosis, vbi odium est rationabile.
- 6 Nuptia foeminae, & nuptia masculi diuerso iure censentur.
- 7 Pater, donationem propter nuptias filio dare nõ tenetur, saltem de consuetudine.
- 8 Iure communi dotem, & eius fructus patri deferuntur donec emancipet filium.
- 9 Masculus melioris est conditionis, quam foemina.
- 10 Lex ista, de masculis, an loquatur.
- 11 Neptis ex masculo, eodem iure, an censetur, quo masculus ex foemina.
- 12 Communis vsus loquendi inspiciendus est.
- 13 Nepotes, ex vi vocabuli, appellatione filiorum non veniunt, veniunt tamen ex interpretatione si sit iusta, & rationi consona.
- 14 Nepotes in dispositionibus restringentibus, & legibus correctorijs non veniunt appellatione filiorum.

- 10 An hæc lex practicanda sit in dote neptis, & num. 11.
- 11 Statutũ prohibens aliquem donare, quia habet filios: an seruetur, in habente nepotes, & num. 16.
- 12 Statuti ratio loquens in filios: seruetur in nepotibus, & num. 14.
- 13 Auis paternus, an cogatur dotare neptem si filius non habet vnde eam doret, & num. 26. & quid de iure communi.
- 14 An autem hæc procedant in auuo materno, & num. 22. & 23.
- 15 Gregorij Lopez sententia in. l. 8. tit. 11. par. 4. glo. 4. examinatur.
- 16 Intellectus. l. fin. C. de dotis promiss. contra Socin. & num. 21.
- 17 Nepotes sunt in auorum potestate.
- 18 Iure communi filius per nuptias non efficitur sui iuris, vnde in eius substantia vsus fructura pater habebat.
- 19 Emancipatio inducta ex matrimonio apud nos, ex. l. 47. Iaur. non operatur in his, quæ filio damnosa, & detrimentosa sunt.
- 20 Obligatio dotandi neptem, ex affectu naturali oriri videtur.
- 21 Dos ab auuo data: filius eam in legitimam computare tenetur.
- 22 Dos in dubio propter legitimam data censetur.
- 23 Neptes ipsa cum ex patris persona succedit impu: t. sibi data in dotem.
- 24 Et dotem matris, & num. 30.
- 25 Coacervatio: quando ex ea nascitur nullitas actus facienda non est.
- 26 Neptis ex masculo an meliorare possit dotis ratione.
- 27 Foemina exclusa; extãtibus masculis, filius etiam foemina si masculus sit. videtur exclusus, dicitur vt infra, num. 39.
- 28 Nepotes ex filia, non veniunt appellatione masculorum.
- 29 Prohibitus succedere, prohibentur etiam descendentes ex ea.

An

An hæc lex habeat locum in filio masculo, & an seruanda sit in nepte, ex masculo, & in neptibus, ex auo. Cap. VII.

1 ANTE Annos tres in questione verti vidi, an dispositio huius legis vetantis meliorationem ratione dotis, seruanda sit in donatione propter nuptias quam pater matrimonij ratione filio dat. Dubium faciebat, quòd pater in prouincijs, vbi in vsu est, tenetur filio assignare donationem propter nuptias. l. fin. C. de dot. promiss. Paul. in Auth. res quæ, col. 2. C. com. de leg. DD. in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Corraf. in. l. qui liberos. ff. de ritu. nup. nu. 137. glo. & Abb. in. c. peruenit. de empt. & vèdi. Bened. c. Raynũtius. verb. dotẽ quã ei dederat nu. 29. de testam. Curt. senior cõf. 27. col. 7. vers. mouetur Paul. & Ias. cõf. 231. nu. 3. lib. 2. Rip. l. 1. nu. 87. ff. sol. matr. Neq; enim filius, aliter inueniet vxorẽ, neq; habebit quid obliget vxori pro restitutione dotis. * Cũ ergo pars obligatio patris, dotãdi filiã, & assignandi donationẽ propter nuptias filio, & vtrũq; fiat ratione matrimonij, videtur qd sicut melioratio dotis ratione improbat, ita etiã improbetur per viã donationis propter nuptias. His accedit qd ab humanitate videtur alienũ foeminas, & masculos diuerso iure cõferi, vt in. l. maximũ. ibi. Qui enim differe. tias inducunt: quasi nature accusatores existunt C. de lib. præter. vel ex here. His tamen nõ obstantibus cõtraria sententia est verissima. * Moueor primo quoniam hæc lex, vt ex eius serie patet loquitur de dotibus, vt in petitione, ibi: Las dotis que se diceren nõ puean ser mas, que la legitima que le vendria a la d. tala: dos autem, & dotari, proprium est foeminarum, nõ masculorum, vt tradit, Soci. conf. 57. num. 1. lib. 2. Curti. iunior. in Authen. res quæ, nu. 18. vers. vltimo circa hoc. C. com. de leg. Bened. c. Raynuntius. verb. dotem. nu. 11. de testam. l. 1. ff. solu. matrimo. Imò: si dos viro datur, censetur donata eius mulieri, adeò mulierum proprium est dotari. l. 1. §. extraneum. C. de rei. vxor. actio. Socin. d. conf. 57. num. 2. lib. 2.

4 Rursus probatur ex illis verbis A ningu- na de sus hijas & ibi: Por via de casamiento e

hija, & ibi, La dotada. De filiabus lex loquitur, appellatione autem filiarum, non veniunt filij. l. Si ita scriptum. ff. de leg. 2. gl. in. l. 1. ff. de verbo. signifi. glof. §. fan. In tit. qui dare. tutor. poss. Ias. in. l. si quis id quod. num. 24. ff. de iurisd. et. omni. iudic. glo. in Clem. Attẽdentes. de statu. monachorum. DD. in. d. l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. licet aliã masculinum concipiat, foemininum, vt in. l. pronuntiatio. ff. de verbor. signifi. ca. DD. in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudic. Alexand. conf. 29. num. 10. lib. 3. & conf. 134. lib. 6. copiose Tiraque. de retractu linagier. §. 1. glof. 9. num. 178. Et huius opinionis videtur esse Auendanius d. tractatu de exequen. mandatis. c. 14. nu. 10. vers. neque quod possit.

5 Rursus nuptiã foeminae, & nuptiã masculi. diuerso iure censentur, vt per Boer. decisi. 130. num. 14. per Affliã. constitutione Neapolitana de adiutorijs exigendis. lib. 3. num. 21. Vbi legimus, vatallos teneri iuuare dominos, cum filias locant, non cum filios, quoniam cum locat filiam, dat dotem, cum vero filium, accipit dotem. Ita, & hic, pater, cum nuptias filij celebrat, nihil tenetur ei dare propter nuptias saltem de consuetudine, iam enim donatio propter nuptias consuetudine abolita est, glof. in Authen. æqualitas. C. de pact. conuen. Bald. in Authen. dos data. C. de dona. ante nup. & ibi Ang. & Sali. glof. in Authen. de æquali doti. §. 1. Paris. cõf. 126. nu. 6. lib. 1. Corraf. in. l. qui liberos. nu. 137. ff. de ritu. nupt. Imò masculus ditiorẽ nuptijs reddit patrem: (saltem de iure cõmuni) cum dotem, & eius fructus patri deferantur, donec emancipet filium. l. 1. & 2. C. de bon. quæ lib. Bal. Ang. Roman. & Alex. in. l. si cum dotem. §. trãsgrediamur. ff. solu. matrimo. Boer. deci. 199. col. fin.

6 Rursus masculis conferuantibus patris agnationem, plurimum honoris debetur, & æquum est melioris conditionis esse quam filias, quæ in alienam familiam inseruntur, qua ratione tot statuta laudata legimus, etiam si foeminas stantibus masculis excludant. Postremò in masculo matrimonij ratione meliorato, deficiunt omnes rationes adductæ in cõfirmationem huius legis: capite secundo num. 24. in foemina enim idẽ dos nimia prohibetur, ne marito dote ferox insultet, masculus autem etiã si foeminam subigat, sibiq; obed. enim esse velit, facit quòd naturalẽ est, cum

E vic

7 vir caput si vxoris, de quare dixi. cap. 2. *Vltimo nota initium huius legis. *Atentos los daños que se han seguido de las dotes excessiuas.* Certe secundum cōmunem vsū loquendi nescio quomodo possit quis conijcere, legem hanc de masculis loqui. Præsertim quod rarissimè pater filio vxorem ducenti tantum tribuit quantum filix, idè verosimilimum est legem hanc de masculis non intellexisse sed de fœminarum dotibus, vt expressè, & d. fertè lex declarat. ibi: *Por via de dote ni casamiento de hija.*

8 Sed questionis est, an neptis ex masculino, eodè iure censeatur quo masculus ex fœmina, an scilicet dotis ratione meliorari possit ab auo, sicut pater masculus. Ad explicationem huius questionis, subijcere primo oportet an hæc lex habeat locum in auo dotante neptem, cum enim lex sit correctoria, videtur restringenda, & cum loquatur de filiabus, non videtur extendenda ad neptes, nam in omni dispositione inspiciendus est cōmunis vsus loquendi. l. labeo. ff. de supplec. lega. l. liberorum. §. quod tamen Calsius. ff. de legat. 3. l. cum delationis. §. afinam molendi nariam. de fundo. instruc. c. ex literis de sponfal. aliter autem filios, aliter nepotes appellamus. l. quod si nepotes. ff. de testam. tute. §. pen. & fin. insti. qui dari. tuto. poss. & re vera licet hic locus (an appellatione filij veniat nepos) generaliter definiri non possit, illud tamen verum est, nepotes non venire ex vi vocabuli appellatione filij, sed ex interpretatione, si sit iusta, & rationi consona. l. iusta. ff. de verbor. significat. glo. in clement. i. in verbo, liberi. de Baptis. Anton. in c. ad extirpadas. de filijs præbyte. Bar. in l. liberorū. col. i. in vlti. oppositione. ff. de verbor. significat. & iterum col. 4. vers. secundo principaliter. Alberic. in tractatu. statutorum in. 2. par. quæst. 107. Bald. in l. filium in. 2. notabili. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iuris. Salicet. in l. 2. in. 21. q. C. de iure emphyteo. Florian. in l. 1. ff. de fide instrum. Abb. c. 2. de verbo. significat. Lucas de Pœna. l. 3. col. 3. C. de tyroni. lib. 12. Corn. conf. 182. col. 3. vers. sexto videtur. lib. 2. Molin. ad Alexand. conf. 1. num. 12. lib. 1. & ibi Alexand. num. 12. Bart. l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posthumis. Alexand. conf. 9. per totum lib. 1. oc. l. cum vir. col. 1. ff. de conditio. & demōstra. & conf. 152. lib. 1. Deci. conf. 445. Gozadin. conf. 36. Curti. iunior. l. venia.

col. 3. vers. ex ista communi. C. de in ius vocan. Cum ergo hæc lex correctoria sit, videtur ad auum non extendenda, & per consequens neque ad neptes, loquitur enim de filiabus, vt apparet ibi: *A ninguna de sus hijas.* * In statutis autem, & legibus correctorijs, & generaliter in dispositionibus restringendis, nepotes non veniunt appellatione filij, vt per Bart. in l. liberorum. ff. de verbo. signi. Alexand. Imol. & Ias. in l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posthum. cum alijs supra citatis. nu. 8.

9 Rursus cum hæc lex excludat fœminas; ne matrimonij ratione meliorentur, certè exclusio debet solum seruari in personis specialiter nominatis, autore Casfan. qui alios citat in consuetudinibus Burgund. rubr. 7. §. 12. num. 1. ergo cum hæc lex solum nominet filias, videtur non excludere neptes, & cum ex. l. 17. & 22. Tauri, neptis matrimonij ratione meliorari possint ab auo, vt euitetur legum correctio, vt æquum, & prudens est. Postremò hæc res definiri videtur, nam licet mulier secundo nubens non possit ultra certam summam marito in dotem dare, vt in l. hac ædicali. C. de secund. nupt. tamen in fauorem filiorum nasciturorum, ultra illam summam marito dare potest, autore Bald. l. vna. num. 6. C. de inoffi. dotibus. Deci. conf. 246. col. 1. num. 3. Bald. d. l. hac ædicali, col. 4. vers. denuo formatur, & conf. 22. lib. 5. Sic licet hæc lex, vetet ultra certam summam filix dotem dare, non extendatur ad neptem, sed tantum circa ipsas filias prohibitio consistet, & seruabitur, & quod hæc lex non sit practicanda in dote neptis docet Tellius Ferdinandus. l. 17. Taur.

10 His tamen non obstantibus, auus neptem stantibus alijs, vel filiabus neptibus, vel nepotibus meliorare dotis ratione non potest. Moueor quoniam cum auus propriam, à se genitam educatam, ac dilectam filiam meliorare non possit, multo minus neptem filiam alienam meliorare poterit, & cum affectus paternus certis terminis sit circumscribitus, etiam certis eisdem terminis concludendus videtur. Rursus cum pater ipse filiam suam meliorare non possit; cur auus possit? Rursus neptis non debet esse melioris conditionis quam mater, in cuius locum succedit. l. si viua matre. C. de bonis mater. Curtior senior, conf. 44. col. 1. vers. ad secundum. Mater

Mater autem dotis ratione meliorari non potest, igitur neque filia. Præterea hoc specialiter probatur, in l. hac ædicali, in principio, versiculo *Quam obseruationem.* C. de secund. nupt. vbi præfinitio dotis seruanda est, in persona aui, & auix proau, & proauix sicut in persona patris, vel matris, & nihil expressius videtur posse reperiri quoniã ibi, præscribitur certa summa dotis quam excedere non licet. Facit. l. in quibus, & l. si quis prioris. C. de secund. nupt.

12 Præterea hæc opinio nominatim probari videtur, ex Paul. confil. 448. col. 1. lib. 2. Vbi docet statutum prohibens aliquem donare quia habet filios, seruandum in habente nepotes, quod Tiraquel. refert in. l. si vnquam verbo *Filios non habens.* num. 11. vers. his autem. C. de reuocand. donat. Lex autem ista prodita est fauore aliorum filiorum, quibus legitima debetur siue masculi sint, siue fœminæ, vt docui supra cap. 2. num. 23. & 29. & cap. 6. num. 5. sed an hæc lex seruanda quando nullus extat masculus, igitur eius dispositio seruanda non solum in filiabus, sed etiam in neptibus, siue dotans filios habeat, siue nepotes vtriusq; enim legitima debetur.

13 His accedit quod magna auctoritate scribunt doctissimi viri, quod si filia excludatur à successione patris, etiam nepotes ex ea censentur exclusi, quia eadem ratio versatur in auo quæ in patre, quia auus demonstratur nomine patris. l. iusta. ff. de verbor. significat. & licet lex loquatur in patre, vel matre, mens legis viget in auo, & auia, scilicet, vt agnationum salua sit dignitas. l. ab omnibus. ff. de legat. 1. in Ioan. Andr. in aditio. Speculi. titul. de successione patris. ab intestato. in rubrica. vbi refert Iacobum Arenam in quæst. *Statutum est quod consuetudo, docentem, quod si statutum permittit fratrem repellere sororem, à successione patris, illam congruentèr dotando, idem erit in auo, cui ab intestato succedunt nepos, & neptis, nam inspecta ratione statuti, idem seruandum in nepotibus quod in filijs.* Quod Alexand. latius exequitur. confil. 134. animaduersis diligenter, num. 1. cum seqq. col. 2. lib. 6. Bart. in l. liberorum, vers. his præmissis. ff. de verbor. significat. Bald. in l. maximum vitium. vers. item facit. C. de liber. præterit. vel ex hæredi. & in l. quod verò. ff. de legib. Bar. in l. 2. §. fin. ff. ad Tertul. Anchar.

in rep. c. canonum statuta. de constitu. Alexand. conf. 36. num. 10. & conf. 89. nu. 14. lib. 6. nam ratio statuti est attendenda, & vbi ratio obtinet. ibi debet obtinere cōsuetudo. vt per Doctores. l. 1. C. quæ sit longa consue. Sic Bald. in l. scimus in fine princip. vers. c. septimo quæ ro. C. de inoffi. testamen. scribit, quod si ex statuto frater possit repellere sororem dotando eam, idem seruabitur: si auus decedat relicta nepte ex filia, quod probat Alexand. conf. 134. num. 4. vers. si ergo. & confil. 36. nu. 10. & confil. 89. num. 14. lib. 6. Sic statutum faciens mentionem de matre extenditur ad auiam, etiam si sit contra ius commune, autore Bart. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. Bald. in l. quod vero. ff. de legib. & in l. Nensenius. ff. de neg. gest. & in l. il. lam. C. de collat. Angel. confil. 389. & in l. de quibus. ff. de legib. Alexand. conf. 134. num. 5. lib. 6. nam masculinum cōcipit fœmininum etiam in odiosis. vbi odium est rationale. l. si quis id quod, & ibi latè Ias. & DD. ff. de iurisdic. omni. iudic. Dinnus & Bart. in l. 1. ff. de verbor. significat. Alberi. Soci. & Pau. in d. l. si quis id quod glo. in l. 1. C. de raptu. virgi. glo. in l. quisquis. in verbo minus. C. ad leg. Iul. mar. ges. glo. in l. si constante. §. vltimo. ff. solu. matrim. glo. in l. si quis in tantam. in glo. magna. C. vnde vi. quam ibi probant Alberic. Bart. & Bald. Curti. senior. post Fulgo. in rep. l. si quis maior. colum. 2. & 3. C. de transact. copiosè Tiraquel. de retractu. l. inag. §. 1. glo. 9. num. 211. cum sequentib.

14 Sic ergo licet hæc lex solum præscribat ne filix dotis ratione meliorentur, idem seruandum est in neptibus cum vtrubiq; ratio sit eadem, etiam si auus careat liberis, & solum habeat nepotes, vel neptes non enim nepotes ex filijs deterioris debent esse conditionis, quam ipsi filij, vt in l. maximum vitium. vers. c. facimus. C. de liber. præte. vel ex hæred. vbi notant Bald. Paul. & Corne.

15 His congruit quod ratio huius legis est, ne cæteri filij, vel filix quibus hæreditas paterna debetur, minorem portionem accipiant si paternæ facultates dotibus in modicis exhauriantur, vt iam sæpius repetitum est: præcipue cap. 2. num. 2. hæc autem ratio magis quadrat quando neptis immodicè dotatur in præiudicium ipsorum filiorum, cū enim filiam propriam immodicè dotare nō possit, cur neptem possit?

De iure autem communi quando extensio de filio, ad nepotem est iusta, lex loquens de filio, vel filia extenditur ad nepotem, vel nepotem. l. iusta. ff. de verbor. significat. glos. in §. fin. in verbo appellatur, Institu. qui testamen. tuto. dari poss. l. liberorum. §. sed & Papinianus. ff. de verbor. significat. glos. in §. cum igitur, in verbo filiorum, in Authen. de non eligent. secundo. nubentes. Bald. in l. maximum vitium, col. 2. C. de liber. præter. vel exhæred. Ancharran. in rep. c. 1. charta vltima versic. accedant hic, de constitu. Cepola. causarum ciuiliu, consi. 7. Antoni. in. c. ad extirpandas. de filijs, presbyte. Bart. in l. liberorum. col. 1. in vltima oppositione. ff. de verbor. significat. Moline. ad Alexan. conf. 1. num. 1. 2. lib. 1. & ibi Alexand.

15 ¶ Rursus huic opinioni suffragantur verba legis generalia, ibi: *Mandamos que ninguno pueda*, Ergo neque pater, neque mater, neque auus, neque auia. His consonat quod inter alias rationes huius legis, cam protulimus. c. 2. num. 25. & sequentibus. quod pater cogitur dotare filiam, & quod hæc obligatio oportet certis finibus circumscribi, ne cupiditate locandi filiam, vel iudicis imperio, cogatur tantam dotem assignare, vt melioratio dotis nomine fiat in præiudicium cæterorum liberorum quibus legitima debetur. * Hæc autem ratio etiam

16 quadrat in auo, nam auus paternus cogitur dotare nepotem, si filius non habet vnde eam dotet. l. dedit dotem. ff. de collatio. bonorum. l. Et ideo. ff. de in rem verso. ita Bald. in Authen. res quæ, num. 1. 2. & ibi Paul. & Iaso. num. 3. 2. C. com. de leg. Roman. & Alexand. num. 1. 9. in l. 1. ff. solu. matrimo. & ibi Bart. & Ias. nu. 26. & 27. Bal. & Salicet. in l. fin. C. de dotis, promiss. Bart. in l. non quemadmodum. ff. de liber. agnos. Iaso. in §. fuerat, num. 93. Insti. de actio. & est communis secun. Ripam. l. 1. nu. 74. ff. solu. matri. Aretin. conf. 17. col. 9. vers. venio ad quartum. Alexand. conf. 8. num. 8. lib. 3. & conf. 138. num. 3. lib. 5. Corrafi. in rep. l. qui liberos, nu. 105. ff. de ritu nupt. Alexand. conf. 117. num. 6. lib. 6. Curti. senior conf. 27. col. 7. Barba. conf. 80. col. 4. lib. 3. Soci. conf. 33. num. 16. lib. tertio, vbi dicit communem à qua recedendum non est, Salicet. in l. filius familias si in id. ff. ad Macedo. Aditio decisionis Tholosanæ. 290. Lup. c. per vestras. §. 27. 3. no tabi. num. 1. de donatio. inter vir. & vxor.

vbi hæc dicit esse opinionem communem Bal. conf. 323. lib. 3. Curti. senior conf. 27. col. 7. Curti. iunior. in Auth. res quæ. nu. 16. C. com. de lega. Bosqueus de nupt. lib. 5. nu. 23. Nouel. de dot. 6. par. priu. l. 6. col. 1. Regia. l. 8. tit. 1. 1. part. 4. vbi dicit auum paternum teneri neptem dotare, nisi neptis ipsa habeat substantiam ex qua se dotet, quod est notandum, quoniam de iure communi ex Soci. sententia. l. 1. nu. 47. & 48. ff. solu. matrimo. auus paternus tenetur dotare nepotem etiam si ipsa diues sit. * Quod etiam Grego. opinatur esse verum de iure communi. glo. 4. in d. l. 8. tit. 1. 1. part. 4. ex Bar. & Ang. quos citat in l. 1. ff. solu. matrim. Sed certe neque Bart. neque Ang. tale quicquam scripserunt, & de iure communi verius est, quod si neptis habeat vnde se dotet auus non tenetur eam dotare, quod optima ratione tuetur, Ioan. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 27. num. 1. de dona. inter virum, & vxor. quoniam cum auus iuxta communem supra relatam, non cogatur dotare nepotem, si eius pater habeat vnde illam dotet. idem sentiendum quando ipsamet neptis habet vnde se dotet, nam auus tenetur dotare nepotem propter filium, d. l. dedit dotem. ff. de collat. bonor. vnde si filium habeat, cessat obligatio patris propter filium obligati, sicut cessat obligatio fideiusoris præsentis, & diuite reo principali, vt tradunt. DD. in locis supra citatis. Ergo cum auus obligatus sit propter filium, & filius sufficiens liberet patrem, idem sentiendum si neptis sufficiat, cui minus debetur quam filio eius patri, qui eam præcedit iuxta iura vulgaria. Neq; quæquam legi, qui doceat auum de iure communi teneri dotare nepotem diuitem.

18 ¶ Forsam mouit Gregorium dicit. l. 8. glo. 4. quod dici solet auum maternum non cogi dotare nepotem, nisi neptis sit inops, & ipse habeat, vt per Doctores in locis supra citatis, & per Benedict. c. Raynuntius verbo dotem, num. 68. de testament. per Ias. in Authen. res quæ, num. 32. C. commun. de legat. & ibi Curti. iunior, nu. 15. per Bosqueus. de nupt. lib. 5. num. 23. per Nouel. de dote. 6. part. priu. l. 6. col. 2. Vnde, vt sit differentia inter auum paternum, & maternum, videtur auum paternum teneri dotare etiam diuitem; maternum non nisi inopem. Sed considerare debuit medium esse inter diuitias, & paupertatem. Rursus moueri potuit, ex eo quod dicit. d. l. dedit dotem

dotem. ff. de collat. bono, quod necessitas qua cogitur pater, filiam dotare extenditur ad auum, vnde sicut pater tenetur dotare filiam diuitem, vt docui supra cap. 2. num. 25. & 26. l. fin. C. de dotis promiss. idem videtur dicendum in auo. * Sed certe pater ex sua persona tenetur dotare filiam, auus vero non ex sua persona, sed ex persona filij, obligatio enim est principaliter in filio, secundario in auo, vnde si filius, idemque pater habeat, vnde dotet filiam cessat obligatio aui, iuxta communem supra relatam, itaque non est omnino eadem obligatio aui, quæ patris, nec per omnia æquiparantur.

19 ¶ Argumenta autem prolata per Socin. d. l. 1. num. 47. & 48. ff. solu. matrim. scilicet quod. l. fin. C. de dot. promiss. loquitur non solum in filio, & filia sed in progenie, & quod verbum progenies comprehendit neptes, vt in l. fin. C. de natura. libe. certe illa lex dum dicit officium esse paternum dotem dare pro sua progenie, regulam generalem ponit, non tamen ea generalitas operatur, vt lex intelligatur vltra casum peculiarem in quo disponit scilicet de filio, & filia, & ita omnes. DD. communiter docent quod si filius idemque pater habeat vnde dotet nepotem, auus non tenetur nepotem dotare, hæc est communis, à qua Socin. sibi contrarius dixit non recedendum conf. 33. num. 16. lib. 3.

20 ¶ Rursus illud ipsum dispositum in. d. l. fin. scilicet quod pater cogitur dotare filiam diuitem durissimum est, & nisi ea lege diffinitus esset; plures aliter iudicarent, vt dixi. cap. 2. num. 25. & 26. ideo ad nepotem extendere non oportet. Illud tamen non omiserim, obligationem aui ad dotandum nepotem, hodie (vt quibusdam placet) cessare, quoniam cum ex lege regia Tauri. 47. filia efficiatur sui iuris per matrimonium: filia eademque neptis ex ea non est in potestate aui. Quamuis enim nepotes sint in auorum potestate, vt in l. nepotes. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. & in l. pater filium. ff. de adopt. & in §. 1. & §. pen. Insti. quib. modis. ius. patriæ potestatis soluitur, hoc tamen locum non habet quando ante natum, seu progenitum nepotem, filius est emancipatus. §. pen. Insti. quib. modis. ius. patriæ potestatis solui. vnde. cū filius contra eto matrimonio liberetur, à patria potestate iure regio, ex. d. l. 47. Tauri, certe nepotes ex eo nati non sunt in potesta

te aui, quod nominatim docuit gl. l. 1. ti. §. par. 6. Vnde Lupus in rep. c. per vestras. §. 27. nu. 1. vers. sed caue. & vers. sed ego. de donatio. inter vir. & vxor. scribit q. l. 8. tit. 1. 1. par. 4. quæ dicit auum cogi dotare, intelligitur si habet nepotem in potestate, vt patet ibi: *El aguelo de parte de padre que vniere su nieta en poder, tenudo es de la dotar*, & de habente liberos in potestate, loquitur. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. Vnde cū hodie nepotes vel neptes non sint in aui, potestate, credit auum etiam paternum non cogi dotare neptem etiam inopem, q. (vt exrudite, & cordate docuit), dicit dato maiori otio attentius cogitandum, neq; enim, vt quidam solent rem temere definiunt.

21 ¶ Hæc opinio confirmari potest, quoniam de iure communi, cū filius per nuptias non efficeretur sui iuris, vt in l. 1. §. fin. & §. si nupta. ff. de iniuri. l. 2. §. quod si in patris. ff. solu. matri. pater in eius substantia, & etiam in dote vsum fructum habebat. l. si cum dotē. §. transgrediamur. & ibi Bald. Paul. Rom. & Alexand. col. 2. & 3. ff. solu. matr. Ias. conf. 198. lib. 2. Boeri. decif. 199. Vnde cum pater haberet vsum fructum, certe si filius filias progignebat, pater idemque auus tenebatur eas dotare, vt in d. l. dedit dotem, nisi filio permisset administrationem, & fructus bonorum aduentitiorum, quod glos. significat, in d. l. 8. tit. 1. 1. par. 4. quia tunc cum filius habeat ea, pater idemque auus non tenetur. Sed occurrit Gregor. in d. l. 8. titu. 1. 1. part. 4. glo. 4. & dicit quod quicquid Lupus scripserit in. c. per vestras etiam hodie stante. l. 47. Tauri. auus paternus cogitur dotare nepotem, neque aliter rem ratione, vel auctoritate probat.

22 ¶ Ego in eam partem procliuor sum, vt etiam hodie teneatur auus paternus neptem dotare. ¶ Moueor quoniam obligatio dotandi non oritur ex patria potestate, vt in l. fin. C. de dotis promissione vbi filium, vel filiam emancipatos, pater dote, vel donatione propter nuptias ornare tenetur, cum ergo auus teneatur dotare propter filium, certe filius idemque pater etiam emancipatum dotare tenetur, neq; ius patriæ potestatis consideratur sic, & frater qui non habet sororem in potestate, cogitur eam dotare vt per Bart. & Alex. l. 1. ff. solu. matr. & dicam infr. c. 1. 2.

23 ¶ Rursus, & hoc me magis mouet, emancipatio inducta ex matrimonio, non operatur in his quæ filio damnosa, & detrimentosa sunt, autore Roderico. l. fin. tit. De los pleitos.

num. 23. lib. 1. fori Gomezius Arius. l. 47. Tauri. Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianensibus tit. de societate inter virum, & vxor. col. 2. Bosquicus in tractatu de nuptijs lib. 2. nu. 31. Ergo licet filius sit extra patriam potestatem, ex matrimonio, non ideo minus eius pater non videtur cogendus ad dotandum neptem filiam suam, alias sibi damnosum esset fieri sui iuris. Quoniam tamen in hoc ultimo, variant eruditorum sententia, an scilicet censeatur emancipatus etiam in damnosis, contra enim sentit Castellus, & Antonius Gomezius Christianae integritatis senex optimus in. d. l. 47. Tauri.

25 Rursus haec obligatio dotandi neptem, ex affectu naturali oriri videtur. l. qui liberos. ff. de ritu nup. d. l. fin. C. de dotis promiss. l. dedit dotem. ff. de colla. bonorū. Hic autem affectus, & amor non intermittitur, neque interruptitur, ex eo quod lex regia soluat patriam potestatem, ex matrimonio, patria enim potestas moribus non natura introducta est. §. 1. instit. de patria potestate, & naturalis affectus non tollitur emancipatione. glo. Faber. Plat. & Angel. in. §. in testam. Instit. de testam. Pro prima tamen opinione facit quod scripsit Socin. l. 2. §. quod si in patris num. 14. ff. solut. matrimo. quod licet pater teneatur secundo dotare filiam, non tenetur si filia sit emancipata, sed contra sentit Boeri. decif. 131. nu. 6. & dicam infra. c. 16. Certe dos succedit loco legitimae quae natura ipsa videtur deferre filiis. l. scripto. ff. vnde libe. Neque obstat si quis dicat iniquum esse, auum qui filio bona aduentitia restituit, cogi eius filiam dotare, cum filius ipse fructu dotis, & rerum aduentitiarum redditibus fruatur. Sed huic satisfacit communis opinio, quae auum liberat ab obligatione dotandi neptem, si filius habeat vnde eam dotet, vt supra dixi nu. 16.

26 Postremo hanc opinionem asserit communis affectu, & lex naturae, neque enim auus minus curat (vel curare debet) honorem neptis, quam ipse filius, cumque pro patre habeatur, & appellatione patris recte secundum naturam veniat: certe prudens equum, & naturali ratione conueniens videtur, vt si neque filius, neque neptis habeant bona, & ipse locuples sit, cogatur eam dotare & charitatem in proprium sanguinem exercere. Auos enim patres, & teneriori quidem affectu appellamus. Rursus illi ne-

potes, vel neptes filiorum dulci nomine compellant, quod & apud Hebraeos usurpatum fuisse indicat beatus Mattheus. c. 1. qui sanctum CHRISTI Evangelium exordiens. Liber (inquit) generationis IESV CHRISTI filij Dauid, filij Abraham.

Certe, frater sororem in potestate non habet, tamen lex cogit eum, sororem dotare, volens naturae legem, & affectum inane non esse, vt per Bart. & Alexand. l. 1. ff. solut. matrimo. & dicam infra cap. 12. De fratre dotante sororem.

27 Hoc mihi equius iurique, & naturae magis consonum videtur, omissis verborum argutijs, & sophisticis nugamentis optimo viro qui veritatem ipsam sectari vult prorsus ommittendis. Redeūdo ad quaestionem quod haec lex seruanda in dote data ab auo, probatur quia filius tenetur eam computare in sua legitima: quia in dubio propter eum data censetur. Bal. in Auth. ex testamento. C. de colla. Cinus. l. scimus in. §. quaestione. C. de inoff. testam. Deci. conf. 81. Alexand. conf. 31. num. 4. lib. 3. Bertrand. conf. 73. col. 4. lib. 1. Alc'at. de praesum. regula. 1. praesumpt. 17. Rip. nu. 95. & omnes in. l. in quartam. ff. ad leg. falsci. Alex. conf. 24. lib. 1. & Deci. conf. 81. & neptis ipsa; cum succedit ex persona patris imputat sibi data in dotem, vt per Alexand. d. conf. 24. lib. 1. Ripa. l. 1. num. 75. ff. sol. matrimo. Paul. l. si alienam. ff. de dona. caus. mor. Quae generaliter intelligo restringenda, vt per Doctores in. d. l. in quartam. per Parisi. conf. 60. nu. 46. lib. 2. Item neptis imputat dotem patri, vt per Deci. & Alexand. in. l. illam. C. de colla. ergo si excedit vtraque dos, rescanda est. Et de hac imputatione vide Roderi. l. quoniam in. 4. limitatione num. 11. vers. sed superest quaestio. C. de inoff. testam.

29 Sed, vt ad id, vnde digressi sumus reuertamur meminisse oportet, quod si neptes ex filio, vel filia praedefunctis plures sint, non solum non poterunt dotis ratione meliorari, verum neque summam hic praefinitam consequi. Quid enim si habeo sex filios, & filias, & ex filia praemortua sex neptes certe nulli earum praestanda est summa in hac lege praefinita, quoniam impossibile ferè esset non oriri meliorationem, & inaequalitatem inter filios, quod haec lex prohibitum voluit. Quare omnibus neptibus tantum dotis ratione dari potest, quae-

tum ipsi matri praedefunctae legitimae ratione pertinet, seruata hac lege. Cum enim admittantur ex persona matris ad facultates aui, non debent amplius habere quam esset matris legitima, si superstes esset.

30 Quid tamen si filia praedefuncta dotem acceperat à patre, qui demum dotat neptem ex ea, an sit facienda coaceruatio summarum vtriusque dotis, vt videamus an summa praefinita in hac lege excedatur. Aequidem si vtraque dos iuncta: magnam summam efficiant, ita quod stante vtraque dote; oriatur melioratio in praesudicium ceterorum filiorum, vel neptum, rescabitur, ex dispositione legis, & ex argumētis quibus supra num. 16. & 26. probaui legem hanc ab auo seruandam esse, & quia neptis adfert in collationem datum matri. vt in. l. quoniam nouela. C. de inoff. testam. lae Deci. in. l. illam num. 26. & ibi Alexan. & DD. C. de colla. in collatione autem rescabitur, quod nimium est. Item probo, quia nepti datum à matre, & contemplatione matris datum videtur, Campe. de dote, quest. 10. ergo si excedit rescandum tanquam si à matre datum esset. Facit etiam. l. pen. §. pen. ff. si quid in fraud. patroni, & quod tradit Bald. l. 1. col. 7. vers. ultimo quaeritur. C. de iure fisci. Si tamē dotes datae matri, & nepti, non excedant legitimam debitam filiae, & nepti ex persona matris, & tunc etiam si excedatur summa hic praefinita facta computatione vtriusque dotis, certe dotis datio valebit. Summa enim hic praefinita intelligitur de vna dote, non de duabus, & de dote data vni non duabus, vt patet ibi. *Pueda dar a cada vna de sus hijas.* Nota illa verba, *A cada vna.*

31 Rursus probatur quoniam haec lex prohibet dotem excedere summam hic praefinitam, dos autem datae filiae non excedit praefinitionem, ergo non est improbanda, & idem in dote neptis. Quauis autem vtraque dos iuncta excedat praefinitionem legis, nihil aduersus eam fit, quia duae dotes sunt, & lex singulas dotes praefinit. Deinde neptis dote; matri datam, non habet ex causa dotis, sed tanquam haeres matris, iuxta glo. l. dos à patre. ff. solu. matrimo. DD. l. post dotem. ff. eod. titu. lex autem tantum praefinit, quid iure dotis dandum, non quid iure haereditatis possidendum.

32 His accedit quod coaceruatio facienda non est quando ex ea nascitur nullitas actus: vt per. DD. in. l. si idem, cum eodem.

ff. de iurisdic. omni. iudic. quod si hic admittimus summarum coaceruationem impeditur dos neptis. Et iuxta hanc distinctionem intellige quod in simili scribit Ias. conf. 88. col. 2. vers. nihil etiam adiuuat lib. 1. Quid tamen si auus aliquid legauit nepti ad nuptias? an si legatum iunctum cum dote quam pater postea dat, excedat: rescandum sit, & certe non quia aliunde habet vide infra. c. 1. ver. his ita, nu. 48.

33 His ita definitis, quid iudicandum in nepte ex masculino, an meliorari poterit dotis ratione? videtur posse, quia pater potest, quia masculus, & si statutum excludat feminas propter masculos, certe femina ex masculino non repellitur, (vt aliquorum opinio est) scilicet Bald. l. venia, col. fin. C. de in ius. vocan. Paul. l. fin. C. de suis & legit. haeredi. Anchar. in. c. 1. vers. his igitur de constitu. Corn. conf. 96. col. fin. lib. 3. Areti. §. ius autem civile. col. fin. de iure natur. genti. & civili. Soci. conf. 122. col. 2. lib. 5. & est communis si credimus Iaso. l. qui exceptionem col. 1. ff. de cond. inde. bi. Sed contra sentiunt Alexan. Deci. Fulgo. Curri iunior. & ipse Iason in. d. l. venia. Georgius Natan. in tractatu de statuto excludente feminas positum, in. c. quauis pactum de pact. lib. 6. in. 7. quaest. 2. quaest. principalis, & haec secunda opinio videtur verior, sed ego nihil definitio, tantum sentio neptem etiam ex masculino non posse dotis nomine meliorari ab auo, quoniam cum proprias filias non possit, cur possit neptem, argumento. l. si viua matre. C. de bonis mater.

Deinde hic melioratio dotis ratione prohibetur, dos autem nepti data dos est, per c. m. a. vt. l. dedit dotem. ff. de colla. bono. Curri iunior in Authen. res que. num. 18. vers. ultimo circa haec. C. commu. de legato cum alijs supra citatis ergo cum dos sit, dotis ratione non est admittenda melioratio. Rursus femina ex masculino quauis sit ex linea virili, certe vir non est, iuxta glo. Areti in. Alexand. & Ias. in. l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. ff. de liber. & posthu. cum ergo vir non sit, non est quod quis obijciat masculum ratione matrimonij meliorari posse, hic enim deficit qualitas masculinitatis, hac autem deficiente aliter iudicandum in filia ex masculino quam in ipso masculino, ita Alberi. Salicet. & Angel. l. 1. C. de adul. Ican. Andr. in rubrica de successio, ab intestato, col. 3. vers. similem quaestionem

Areti. l. Gallus. §. & quid si tantum col. 10. ff. de libe. & posth. Soci. conf. 116. col. 6. lib. 1. Ias. l. venia. col. 2. C. de in ius voca. Deci. conf. 309. col. 1. Facit, quod notatur in. l. fin. C. de natu. libe. late Tiraq. de primoge. quaest. 40. nu. 50. & 51.

34 Postremo hic concurrunt mens, & verba legis, loquitur enim de dote: & hic dos est? loquitur de feminis? hic femina est? loquitur de ressecandis immodicis dotibus? & hic quoque necessarium? cautum vult legitimam aliorum liberorum, ne minuatur ratione dotis? hic eadem cautio necessaria? Ultimo faciunt tot argumenta supra producta. Doctores enim cum disputant an neptis ex masculo excludatur per statutum excludens feminas stantibus masculis, praecipue respiciunt agnationis, & familiaritatem conferuationem, ut infra dicam, lex autem ista aliorum fratrum legitimam cautum voluit, & dotes certis finibus praefinit, & morum pestem ressecare, & ad paritiam homines reuocare, quare alia hic in neunda ratio.

35 Reliquum est videre, an supposito quod masculus matrimonij ratione meliorari potest, tunc supra dixi ex num. 6. an hoc seruandum sit, etiam si masculus sit nepos ex filia femina. Dubium facit, quod si femina excluditur stantibus masculis, certe filius feminae, etiam si masculus sit, videtur exclusus, quod post Ricardum docuit Ioan. And. in aditio Specul. in rub. de testamen. col. vltima. Bal. in. l. 2. C. de successio. addito. Alexand. Areti. Soci. & Ias. in. l. Galus. §. nunc de lege. ff. de liber. & posth. & ibi Paul. versi. si quis dixisset. idem Paul. & Ias. in. l. maritus. C. de procurat. Matefilan. sing. 120. Guido Papae decisi. Delphin. l. 33. Cardina. Alexan. in arbore consanguinitatis, col. 12. Deci. c. in praesentia. col. 18. versi. in eadem glos. de proba. Bertran. conf. 54. num. 4. lib. 1.

36 Nepos enim ex filia licet veniat appellatione liberorum, non tamen venit appellatione masculorum, ut per Bal. in aditio. Specul. ut. de locato. §. nunc aliqua versic. 146. Bald. & Salicet. in Authen. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. Bald. l. 2. C. de succe. edict. Corne. l. 1. col. 4. C. de condi. infer. late Rubeu. qui distinguit. c. l. 22. & consil. 128. Tiraquel. de primogenijs. quaest. 13. num. 8. & 9.

Et id generale est, ut si vna persona prohibeatur succedere: videantur prohibiti

descendentes ex ea. Bald. in. l. 2. §. videntum. ff. ad Tertul. Bald. Angel. Fulgo. & Paul. in. l. illam. C. de colla. Raph. Comensis conf. 117. Alex. conf. 80. col. 4. versi. item si statutum lib. 1. Capra. conf. 1. col. 3. versi. sed his non obstantibus. Corn. cōf. 21. col. 1. lib. 1. Deci. conf. 85. in fine.

37 Ergo cum femina ex hac lege non possit meliorari, a patre, ratione matrimonij, videtur idem dicendum in filio feminae. Sed contraria sententia apud me, & verior est, & probabilior, quoniam ut supra dictum est, num. 3. lex ista loquitur de dotibus, & de filiabus dotatis, verbum autem dos non quadrat nisi feminis, ut per Socin. d. conf. 57. num. 1. lib. 2. l. 1. ff. solu. matrimo. Item verbum *filiabus* non quadrat masculis. ut in. l. si ira scriptum sit, filabus ff. de leg. 2. glo. l. 1. ff. de verbo. signifi. cum alijs supra citatis.

38 Masculus autem ex filia, licet sit de linea femina masculus est, & quod ei matrimonij ratione datur non dicitur dos, & verè in eo deficiunt mens, & verba legis. Non obstant adducta in contrarium, non enim haec lex simpliciter prohibet filias meliorari, sed tantum ratione matrimonij, extra causam matrimonij, & id quidè per contractum inter viros melioratio prohibita non est, ut docui supra. c. 2. & infra dicam.

39 Rursus non obstat quod exclusa per statutum filia: masculi ex ea censentur exclusi, quoniam. DD. loquuntur in statutis pro ditis ad conferuandam agnationem, & cum masculi ex femina, patris non matris familiam sequantur, cruditi excludunt filios feminae, haud aliter quam ipsam feminam. Haec autem ratio deficit in nostro casu, non enim haec lex fauore conferuandae agnationis est prodita, filia enim à nulla parte legitime excluditur, neque pater ei minus debitor est quam ceteris filijs, neque rursus meliorari prohibetur extra causam dotis, quod iam saepius est repetitum supra cap. 2.

40 Quid tamen si tempore matrimonij pater dat magnam summam & gener vel filia acceptent eam pro filij suis nascituris? an talis melioratio dotis causa valeat vide infra suo loco.

41 Sed quid si pater, neque filios neque filias habet, tantum habet nepotes, & neptes, an idem in eis seruandum quod si filij essent? certè idem mihi seruandum videtur dum tamen iudex ante omnia inspiciat, an omnes

omnes sint nepotes ex eodem filio, an vero ex diuersis filijs, vel filiabus, semper enim tantum iure legitime ad nepotes pertinet quantum ad patrem, vel matrem, cuius personam representat, ut in. §. cum autem. Instit. de haered. quaest. ab intel. deferuntur. Vnde, si excedatur legitima pertinet ad matrem, vel patrem praedefunctos, etià si non excedatur summa hic praefinita, dotis praestatio non valebit, quoniam tunc demum summa praefinita dari potest, quando melioratio non refultat, ut docui supra cap. 3.

Si tamen nepotes, & neptes omnes ex eodem, & vnico patre, vel matre sunt, auus in dotibus constituendis huius legis decretum seruabit, quoniam viget eadem ratio quaer inter filios: quoniam nepotibus nullis extantibus liberis omnis auita substantia debetur, excepta quinta parte, iuxta iura vulgaria. Et Doctores legem loquentem de exclusione filiarum, extendunt ad neptes, vti supra late probaui, scribit Alexan. conf. 134. nu. 1. col. 2. lib. 6. Bar. l. liberorum. ff. de verbor. signif. Alex. conf. 36. nu. 100. & conf. 89. nu. 14. lib. 6. cum alijs citatis supra nu. 13. versi. his accedit quod magna auctoritate.

S V M M A.

- 1 Primogenium oppulentum habens, neque praeter bona ipsius primogenij, alia bona, an possit dotis ratione filias meliorare. Primogenij successor fratribus legitimam primogenij ratione an assignare teneatur. Et an teneatur dare alimenta.
- 2 Matrimonium est iuris publicum, & num. 14.
- 3 Bona restitutioni subiecta ratione dotis alienari possunt, & num. 4. extenditur, ut procedat etiam pro restituenda dote, & num. 5. si dos detur postquam bona prohibita sunt alienari, & num. 6. ut procedat contra testatoris expressam alienationis prohibitionem.
- 7 Auctoris sententia circa hoc, & num. 9. & 13.
- 8 Componitur distinctione contra omnes: contrariam opinionem tenentes.
- 9 Grauen de legitima reijcitur, & ibi. Intellectus. l. 11. tit. 4. part. 6.
- 10 Filio, etiam si ultra legitimam relinquatur: onus tamen debet reijci de legitima, & ibi. Intellectus. l. 27. Tauri.

Grauen in tertia stantibus pluribus filijs bene potest apponi ne alienentur pro dote. Cum Contraria.

- 11 Intellectus. l. scimus, §. cum autem. C. de ineffic. testam.
- 12 Tritaues primogenij institutor, qui ab nepotem non cogit, an pro dote filia, vel pro arriis uxori dandis alienare possit res ad primogenium pertinentes. Et an teneatur ipse, & abauus dotare, vide nu. 37. & 40.
- 13 Iuri communi stabilita efficaciora existimantur.
- 14 Bona restitutioni subiecta non solum pro dote alienantur, verum etiam ex eis dos constituitur ultra legitimam: si non sint alia ex quibus dos constituitur iuxta dignitatem, & modum personis congruum.
- 15 Nobilium filiarum opulentius dotadae sunt, quam ignobilium Contrarium nu. 18. Extende, ut si nobilis habeat aliquid male acquisitum, quod necessario pauperibus est erogandum, possit id filiabus dotis ratione dare.
- 16 Quinta bonorum pars, qua filijs seu ijs relinquuntur ex lege regia, si non sufficiant ad alimenta, an sit plus relinquendum, & vide nu. 30. & ibi. Intellectus ad l. de Tauris, quae habetur. l. 8. tit. 8. lib. 5. recepil.
- 17 Filia a patre dotata non posse conueniri de tenentate dotis, non habet locum, quando dos est maxime tenuis.
- 19 Pater non potest minuire, neque vendere possessiones ad primogenium pertinentes.
- 20 Dos succedit loco legitima.
- 21 Habens facultates restitutioni subiectas: debet ex fructibus dotare filias, & nu. sequenti.
- 23 Pater inops non tenetur dotare filiam.
- 24 Fideicommissum, & prohibitio alienationis imposita a patre filiae, qua nubere vult, & se dotare mortuo patre: fideicommissarius probare tenetur fuisse alia bona, ut rescindatur dotis constitutio. Legitima, autem, & Trebellianica consumpta a filia, nihil ex alienari prohibitis accipere potest.
- 25 Auth. res quaer, in quantum permittit se dotare ultra legitimam, correcta est per legem istam. Et

Differen-

- Differentia inter. d. Auth. res quæ, & nostram legem notatur.*
- 26 *Arræ an possit dari ultra legitimam: de bonis alienari prohibitis.*
- 27 *Hodie pater donationem propter nuptias filio assignare non tenetur.*
- 28 *Auth. res quæ, hodie practicatur circa arras.*
- 29 *An obligatio dotandi nepotem tunc cessat cum filius cui fideicommissum est in iunctum filiam habeat, in qua practicanda est dict. Authen. res quæ.*
- 31 *Spurijs alimentaria debentur, non aliter quam creditori debentur, ac ita si quintum non sufficiat ad alimenta potest pater in plus quam in quintum liberalitatem exercere.*
- 32 *Alimenta filiorum, & alimeta filiarum, quibus dos par legitima, ad vitam non sufficit, an metiantur dignitate, vel necessitate, & nu. 33.*
- 34 *Dos magis debetur, quam alimenta, & nu. 35.*
- 36 *Dos filia data, etiam bona restitutioni subiecta alienare potest, & in ea solū tenet gravamen, quatenus dos est ultra legitimam.*
- Dos danda est ultra legitimam.*
- 38 *Intellectus Authen. de restitut. & ea quæ parit. §. quam ob rem, & l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel.*

An hac lex seruanda sit in filiabus nobilium habentium primogenia alienari prohibita, ita quod si non possint filias meliorare dos non sufficiet ad alimenta filia, & an filio spurio ultra quintam bonorum partem dari possit si quinta alimētis non sufficit.

2

3

Cap. VIII.

I R V R S V S Quæro quid si aliquis primigenium habet opulentū, neq; præter ea alia bona, vel forsam pauca an possit filias dotis ratione meliorare. Videtur posse, nam cum primogenium subiectum sit restitutioni: alienari non potest,

ac rursus ex eo filia nil consequetur stante fratre ad quem primogenij iure res omnis in solidum pertinet, vt in l. 41. Tauri. Nō enim successior primogenij legitimam primogenij ratione, fratribus assignare tenetur; autore Petro Iacobo. tit. de successione regni. Francia. col. 4. in paruis. versic. sed quid dum decessit glo. in. c. licet. de voto, & ibi Innocen. Hostiensis, & Cardinal. Florentinus, & Abb. col. 2. versic. in gl. fi. Paul. conf. 179. col. 2. lib. 1. Guido consil. 140. Tiraquel. de primogenijs. quæst. 5. Rubeo, conf. 34. col. 3. versic. & si iterum dicatur. Licet alimenta eis dare teneatur, vt per Guidonem conf. 131. Lauden. de primogenitura. q. 5. Abb. conf. 12. Guido decision. 476. Socin. conf. 47. col. 2. lib. 3. Franchus in rubr. de testam. charta antepen. versic. 2. lib. 6. Iacobinus in. l. cum antiquioribus. col. fi. q. 8. C. de iure deliber. Ioan. Andr. in Regu. sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & nouissimi Ludou. Molin. ingenij acumine Laudandus. lib. 2. de Hispan. primog. c. 15. nu. 43. & seqq. Cū ergo filia ex substantia primogenij nil consequatur, & ex eo nihil ad eam pertineat, videtur eius parentem posse eam meliorare: saltem ex fructibus, & redditibus primogenij, qui inter fratres æqualiter diuidi possunt, autore Alberic. in suo indice in verbo feudum versic. item quæro pulchrā. col. 2. & ibi ratio diuersitatis, vbi citat Raynerium. Et plures alios citat Tiraq. de primog. q. 4. nu. 52. * His cōgruit, quod si hoc non fiat, filia nobilium (qui, vt plurimum possidēt primogenia,) matrimonia locari non poterunt, saltem honeste, matrimonia autem ad publicam vtilitatem spectare censentur, vt in l. 1. ff. solut. matr. & matrimonia inter impares cōtracta, & ratione inopiæ, infelicia sunt, regnante inter coniuges discordia, similitudo enim gignit benevolentiam; dissimilitudo odium, non ergo credendum est legislatorem aduersus publicam vtilitatem sanxisse.

His accedit quod bona restitutioni subiecta, alienari possunt ad dotandum filiam, vel ipsam personam quæ grauata est, ita expressè probatur in Authen. res quæ. C. commun. de leg. & ibi notant Bart. Bald. Paul. Salic. Fulg. & Ias. text. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebel. & ibi Paul. & Doctores, Alexan. conf. 33. nu. 4. lib. 3. & conf. 3. nu. 7. lib. 3. & conf. 67. nu. 4. lib. 4. Curt. senior conf. 27. col. 6. Parif. conf. 63. num.

num. 56. lib. 2. Gozadin. conf. 93. num. 10. Rubeus conf. 78. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 89. ff. de ritu nupt. Boer. decis. 130. num. 12. Socin. conf. 23. lib. 3. Salic. in. l. voluntas. C. de fideicōm. Rodericus. l. quoniam. in declaratione legis regie in. 2. limitatione nu. 10. versic. ex quibus infertur ad quæstionem quotidianam. Nouel. de dote par. 6. priuileg. 13. Gratus conf. 17. Rubeo conf. 124. Lupus in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 13. nu. 1. & §. 14. num. 1. & §. 15. num. 1. melius: vbi loquitur de bonis maioratus. Belon. conf. 83. num. 3. & adductis ab Anton. Menes. in Authen. res quæ nu. 46. & 118. C. comun. de lega. Castillo expressè in. l. 40. Tau. nu. 22. Tullus Fernan. in. l. 20. Tauri. nu. 14. quibus allegatis, plenè disputat nunquid alimenta debita ex fructibus substantiæ possessoris, salua proprietate deducenda sit, & Molina remissiuè de Hispan. primog. lib. 2. c. 17. num. 21.

4 *Neq; solum pro dote, vel donatione propter nuptias, sed etiam pro restituenda dote alienari, & obligari possunt, bona restitutioni subiecta, Bal. Ang. Salic. & Ias. in d. Authen. res quæ. Alex. consil. 67. nu. 4. lib. 4. Bar. in Auth. de restitutione, & ea quæ parit, communis omnium, autore Belon. d. conf. 83. num. 4. Gozadin. conf. 97. nu. 10. Rubeus conf. 78. Deci. conf. 376.*

5 ** Etiam si dos detur postquam bona prohibita sunt alienari, & restitutioni subiecta, alias enim non verificantur verba Authen. res quæ, quæ dicit bona subiecta restitutioni posse alienari pro dote, ita Anna conf. 61. Socin. conf. 23. col. 1. lib. 3. Gozadin. conf. 97. num. 3. communis autore Decio. conf. 376. Curt. iunior. conf. 59. nu. 2. Belon. conf. 83. num. 5. Alex. consil. 67. nu. 4. lib. 4. reprobata opinione Angel. in Auth. de restitutione, & ea quæ parit, col. pen. Ias. in Auth. res quæ, & conf. 231. nu. 3. lib. 2. qui contra fenserunt. Quod admittitur etiam si alienatio expressè prohibita sit, autore Ias. post alios in. d. Authen. res quæ, nu. 24. Gozadi. conf. 97. num. 9. Bart. in. l. filius familias. §. diui. col. 2. in. 2. q. ff. de lega. 1. quem omnes ibi sequuntur, & est communis, autore Croto, ibi num. 50. Loazes, num. 341. Alexan. conf. 56. lib. 1. Dec. conf. 519. Curt. senior conf. 27. in. 2. q. col. 6. & 7. Rodericus. d. l. quoniam in. 2. limitatione legis regie, nu. 10. & 11. versic. ex quibus infertur. C. de inof. testam. Lu-*

pus qui loquitur etiam in bonis maioratus alienari prohibitis, in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 16. incip. ex istis potest inferri, nu. 6. & 8. versic. Sed propter ista, & communem testatorem Belon. consil. 83. num. 5. versic. si quidem respōdetur. Socin. regula. 11. fallent. 1. * Quinimo idem admittendum etiā si testator expressè prohibuerit alienari pro dote, vt per Ias. dist. Authen. res quæ. col. fin. limitat. 13 C. comun. de lega. Belon. d. conf. 83. nu. 6. Paul. conf. 8. lib. 1. Guido decis. 96. Boer. decis. 129. nu. 5. licet contra sentiat Alex. conf. 59. nu. 3. lib. 1. & dubium videtur Grato. conf. 17. num. 21. & affirmat Rodericus in repetit. l. quoniam. d. 2. limitatione, nu. 11. qui dicit, quod hoc casu indubitabilè est rem subiectam restitutioni alienari non posse pro dote. Loazes. §. diui. num. 360. Couarr. variar. lib. 3. c. 6. num. 10. versic. ceterum. Lupus. d. rubr. §. 16. num. 11. Idem probat Croto. d. l. filius. §. diui. nu. 59. Ripa. num. 75. Ias. nu. 96. ff. de legat. 1. * Cum quibus ego quoq; sentio, ratio enim qua filia alienat: pro dote, restitutioni subiecta, est præsumpta voluntas testatoris, volentis pudicitiam filia illibitā seruare, vt in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. & in Auth. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem in fin. in verb. præsumptionē, notat Paul. in. d. l. mulier. §. cū proponeretur, col. 1. & 2. ff. ad Trebel. dd. in Authen. res quæ. C. comun. de legat. Paul. ibi, num. 10. Curt. nu. 13. Deci. conf. 376. num. 2. Præsumimus enim testatorem idem facturum, vel permitturum fuisse. Croto in. d. §. diui. num. 49. num. 59. cum de iure si viueret dotaret filiam, & hanc rationem significat. d. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. Corrafi. in rep. l. qui liberos. num. 170. ff. de ritu nupt. nam præsumitur velle filios facere quod ipse si viueret facturum esset, vt in. l. cum seruus, versic. nam quæ ipse viuus. ff. de condi. & demonstrat. cum autem expressè dixerit se nolle etiam ex causa dotis alienari, in claris non est locus coniecturis. l. ille aut illic. §. cum in verbis. ff. de legat. 3.

8 *Et vt liquidius quid sentiam explicem, distinguo, aut enim pater vnicam habebat filiam, aut plures, et si habebat vnicam, & ei ultra legitimam dedit quintum, vt post eius mortem veniret ad aliquem nepotem tam legitima, quam quod amplius ei legauit, & tunc cum censetur meliorata in eo, quod*

quod excedit legitimam iuxta. l. 26. Tauri. pater poterit apponere quodcūque gra-
uamen voluerit scilicet, vt non alienet
etiam in causam dotis: vt in. l. 27. Tauri,
quod expendit Crotus dict. §. diui. nu. 9.
dicens omne grauamē posse apponi filio,
cui relinquitur, vltra legitimam, & quod
ideo prohiberi poterit, ne alienet ratione
dotis. Sed hic scrupulum facit quod cum fi-
lia sit vnica, iure regio omnes paternæ fa-
cultates ei ratione legitimæ debentur, vn-
de non posse grauari contendunt, Anton.
in. l. 17. num. 19. & Lupus in. l. 27. nu. 23.
Tauri, & alij quos nominatim citabo in-
fra cap. seq. à num. 8. & 9. sed certè si pa-
ter ei reliquit quintam partem liberalita-
tem in eam confert, cum posset iure regio-
eam dare extraneo, vt dixi supra cap. 1.
nu. 17. vnde videtur posse grauari, in quin-
ta. l. ab eo. C. de fideicom. vide quæ dicam
in loco supra citato.

9 ¶ Rursus est alius scrupulus, quod licet fi-
lio relinquatur vitra legitimam omne onus
reijciatur de legitima, quod in dote proba-
tur. l. si. §. filia. ff. de leg. 2. ibi Dnus. Bar. &
Paul. Rodericus. l. quoniam in. 6. ampliat.
C. de inoff. testa. & dicam infra cap. nono,
ex nu. 19. & hic nu. 10. l. scimus. 3. cum au-
tem. & ibi Bald. Fulg. & Ias. C. de inoffic.
testam. vnde videtur quod licet nomina-
tim prohibeat alienationem ex causa do-
tis, certè quoad legitimam grauamen non
valet: quod pro grauissimi ing. nij sui præ-
stantia sensisse videtur Socin. consil. 288.
nu. 13. vers. sed cum reuerentiâ, lib. 2. vbi
citatur Salic. Rursus in eo quod excedit legi-
timam (scilicet quintum) facit scrupulum
l. 11. tit. 4. par. 6. vbi, licet filio relinquatur
vltra legitimam, non potest etiam in eo,
quod legitimam excedit apponi conditio
casualis, vel mixta, & si apponatur non te-
net, & nihilominus filius dotum quod ex-
cedit consequitur, quam legem conatur,
rationi conformare Roder. in repat. l. quo-
niam, in. 2. amplia. per totam. C. de inoffic.
testam. cui suas opes coniunxit nouissimè
Grego. in ex. mento eius legis, ac vix quic-
quam verissimè quod quadret verbis le-
gis adducere possunt. Sed nõ arbitrator eam
legem voluisse vetare, ne filio substitutio
fieri possit, in eo quod accipit vltra legiti-
mam, cū manifestissimi iuris sit filium ac-
cepta legitima extraneum iudicari, quoad
cæteras patris facultates, vt in. l. par. titibus.
C. de inoff. testa. notat Crotus in. d. §. diui.

nu. 9. Abb. conf. 111. ad finem lib. 2. A y-
mon conf. 142. col. 2. Soc. cōf. 127. nu. 24.
lib. 3. Dec. conf. 254. nu. 2. & posse ei fieri
substitutionem decernitur in. d. l. 27. Tau-
ri. solum loquitur illa lex Partitæ de filio
instituto, vltra legitimam sub conditione
casuali, vel mixta, nõ de filio cui substitutio
fit: non enim fas est dubitare quin fieri
possit.

10 ¶ Rursus quod attinet ad. l. scimus. §. cum
autem, fat. cor onus rejci de legitima etiã
si filio vltra legitimam relinquatur, & quod
consequetur residuū, præsertim si non ha-
beat cohæredem, vt hic, quo casu non expe-
ctatur conditionis euentus. Imol. d. §. cum
autem. Xuar. l. quoniam. 6. ampliatione in
princ. si tamen cū relinquatur, vltra legiti-
mā: pater dicat meliorem filiū in tertia par-
te meæ substantiæ sub conditione, vt, &
tertia, & legitima iure primogenij perue-
niant ad posteros meos (& si sint plures fi-
lij) non dubito quin si conditioni non ste-
tur melioratio. ad melioratum non perti-
neat, vt in. d. l. 27. nam. §. cū autem. loquitur
quando simpliciter relinquatur filio, per
viam substitutionis vltra legitimam: non
quando speciatim requiritur aliquid fieri,
vt consequatur quod legitimam excedit, &
stantibus pluribus filiis bene potest in ter-
tia apponi grauamen ne alienetur pro do-
te, autore Couar. variarū resolut. l. b. 3. c. 6.
vers. cæterū ad finem, vbi concludit quod
si grauata debetur legitima, non potest ap-
poni grauamen ne alienet pro dote.

11 ¶ Postremò casus. d. §. cum autem. alienis-
simus est ab hoc nostro, filius enim, ibi,
nulla in re instituebatur, sed extraneus, &
substituebatur tantum filius, & id in quo
substituebatur excedebat legitimam, quæ
re ne filius famæ pereat, præcipitur vt sibi
confestim tradatur legitima, ac rursus, vt
substitutionis ius sit incolume quoad re-
siduū excedens legitimam. Itaq; si condi-
tio non apponeretur in melioratione, scili-
cet, vt eam consequatur si consentiat gra-
uamen in legitima, res erit clara propter
communem intellectum. d. §. cum autem.
Et facit quod pater tenetur dotare filiam,
vt docui supra c. 2. nu. 25. & 26. & sic pro-
hibitio de non alienando (si aliter nubere
non possit) non valet in legitima, præser-
tim in vnica ex defectu potestatis, & in
hoc casu loquitur Ias. in. d. Auth. res quæ,
col. fi. Belon. d. conf. 83. nu. 10. Paul. d. cōf.
80. lib. 1. quod etiam si dicat ne alienetur
ratione

ratione dotis non valet prohibitio. Meo ta-
men iudicio amittet quod excedit legiti-
mam, scilicet quintum, quia cessat præsum-
ptio in qua se fundat Auth. res quæ, cum
testator dixerit ne dotis etiam ratione alie-
naretur sub poena amissionis. Restat secū-
dus casus (scilicet) quando pater plures ha-
beat filios, vel filias, & tunc si nominatim
vetet alienari ex causa dotis, vel donatio-
nis propter nuptias, seruabo extra legiti-
mam, scilicet in tertia & quinta, & ita vi-
detur intelligendum quod Guido, & Ias.
scripserunt, & quod excedit amittetur, si
conditionaliter datū sit, vt supra dixi. nu. 8.

12 ¶ Hæc intelligenda sunt, quando illa quæ
dat dotem, vel ille qui dat arras, erant filij,
vel nepotes testatoris, vt per Lupum in
rubr. de donat. §. 16. num. 14. vers. pater,
nam pater necessario tenetur filiam dota-
re, & filio dare donationem propter nu-
ptias, quid tamen si sit ab nepos quem tri-
tauus institutor primogenij non cogno-
uit, an hic pro dote filia, vel pro arras vxor
ri dandis alienare possit res ad primoge-
nium pertinentes, & si testator expressè
prohibuit ne dotis, vel arrarum nomine,
alienarentur seruandum omnino est, cum
enim possessor primogenij qui forsam est
ab nepos, eo viuente natus nõ fuerit, neq;
prognatus, certè ei tritauus institutor pri-
mogenij, neque legitimam, neque dotem
debebat, cum in rerum natura nondum es-
set, & ideo cessat argumentum, quod cum
sit debitor dotis non potest prohibere a-
lienationem ratione dotis, quod sensisse
videtur Lupus in rub. d. §. 16. num. 14.
vers. pater.

13 ¶ Item, cum dixerit, ne alienentur ratione
dotis: cessat tacita voluntas, qua progeni-
tores mortui censentur velle, vt descen-
dentes matrimonium fortiantur, etiam si
primogenij res alienentur, ne deficiat fo-
boles, qua eorum memoria propagetur in
terris. Si tamen non expressisset ne res
dotis ratione alienentur; stabo legis iudi-
cio, quæ præsumit hoc casu testatorem vo-
luisse alienari fauore liberorum, vt notant
omnes in. d. Auth. res quæ, per text. ibi
in verbo *liberis*, quod posteros significat,
vt in. l. liberorum. ff. de verbor. sign. Paul.
in. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Tre-
bel. Socin. reg. 11. fallen. 3. & nescio an hæc
distinctionem senserit Rodericus. in dict.
2. declaratione. d. nu. 10. vers. ex quibus in-
fertur. dum distinguit, an maioria sit à pa-

tre, vel ab auo. Nouel. de dote. 6. part. pri-
uileg. 13. Sic Bald. in Auth. res quæ,
in lectura antiqua, & ibi Cornè. col. 1. di-
cunt illum text. intelligendum de descen-
dentibus conceptis viuo testatore. Sed id
non placet. Curt. num. 18. vers. retenta,
nam solum considerandum an testator si
viueret tunc teneretur, sed ego Bald.
sequor.

¶ Redeundo ad propositam quæstionem,
ita dotis causa fauorabilis visa est, vt non
solum restitutioni subiecta in dotem dari
possint, verum etiam semel data non red-
deunt ad fideicommissarium, vel primoge-
nij successorem, quinimò potest apponi pa-
ctum de lucranda dote data ex re subiecta
restitutioni, ita Paul. in Auth. res quæ.
col. 2. & ibi gloss. & Ias. & Curtius nu. 50.
Socin. conf. 23. lib. 3. Belon. conf. 83. col. 2.
Lupus in rubr. de donat. §. 13. nu. 1. & 2.
vbi late quod bona fœudalia, vel emphi-
teotica dari possunt in dotem, sic glo. in. l.
10. tit. 26. part. 4. litera. L. col. 5. vers. sic.
quid autem si rex dedit: scribit, quod si
ex regia facultate possessor primogenij
dotet filiam, de re ad primogenium per-
tinente, certè etiam si post dotans fiat di-
ues: non tenetur refundere rem acceptam,
nec aliam sufficere. Eruditiores enim cū
vident rixam inter Doctores, an si ex cō-
tractu prohibita sit alienatio, an possit a-
lienari ex causa dotis, & an si fructus suffi-
ciant, vel legitima, & Trebelianica sit alie-
nata an admittenda Auth. res quæ, vt per
Gratum, conf. 17. consulunt amicis, vt à
Principe facultatem alienandi pro dote,
vel arras impetrent, quæ facile videtur cō-
cedenda cum sit menti iuris conformis ni-
si expressè testator prohibuisset alienatio-
nem pro dote, & id iure communi scilicet
per viam tertij, & quinti, & non ex rescri-
pto Principis faceret; efficaciora enim
sunt, quæ iure cōmuni valent. vide Couar.
variarum lib. 3. cap. 6. col. pen.

14 ¶ Postremò quod ad propositam quæstio-
nem magis accedit, res subiectæ restituti-
oni, non solum pro dote alienantur, verum
etiam ex eis dos constituitur, vltra legiti-
mā, si non sint alia ex quibus dos cōstitua-
tur iuxta dignitatem, & modum personis
congruū tex. in Auth. res quæ. C. commu.
de lega. ecce expressè definitum, vltra legi-
timā dari ex bonis restitutioni subiectis,
& ibi notant omnes. DD. præsertim Salic.
Fulg. & Ias. cum alijs, Belon. d. cōf. 83.
nu. 9.

nu. 9. Boeri. decis. 130. nu. 12. Favor enim nuptiarum confertur publicus, & priuato præferendus, vt expresse definitur in hac specie in Auth. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem. prope finem.

15 ¶ Vltimo æquum est nobilium filias opulentius dotari quam filias ignobilium, vt latissime scribitur in innumeris locis per Bart. in l. si diuortio. ff. de verbor. obligat. per Doctores in l. si voluntate. C. de dotis promiss. per Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. Imò filia nobiliū maiori indigent dote secundum Bal. in l. quæro. ff. de iure doti. Boer. decis. 130. nu. 13. Neq; omittendum quòd scripsit Lupus in rep. c. per vestras. §. 12. vers. idē dicendum de donatio. inter virum & vxor. nu. 7. quòd si nobilis pauper habet aliqua malè acquista, quæ deberet pauperibus erogare, potest ea filiabus in dote dare argum. eorum quæ scribit D. Ambros. lib. 1. officio. c. 30. & habetur. c. consideranda. 86. Distinctione. Vbi legimus præcipuè subueniendum nobilibus paupertatem incurrentibus quia mēdicare erubescunt. Adducit alia quæ (ne prolixior sim) omitto. Cum ergo dare possit filiabus aliena cur propria non poterit, quò restitutioni subiecte sint?

16 ¶ His accedit, quòd si seruamus dispositionem huius legis, & filia eorum qui primogenia possident non meliorentur dotis ratione, plerumque dos non sufficiet alende dotatæ. de iure autem etiam si lex regia præfinit ne filijs spurij plus relinqui possit, quam quinta pars bonorū, vt in l. 10. Tauri: id nullatenus seruandum, si non sufficit ad alimenta, vt pro sua prudentia, & Christiana æquitate docuit vir optimus, & doctissimus Præses Didacus Couarruuias, in Epitome, super. 4. in. 2. par. c. 8. §. 6. num. 4. versic. quarto deducitur citat Lupum in repet. c. per vestras. 3. notabili. §. 24. nu. 7. & 10. glo. l. 22. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 4. Sic proprius ad dotem scripsit Socin. conf. 100. nu. 11. versic. & quatenus lib. 3. quòd si dos alende filia; non sufficit poterit filia supplementum petere etiam si aliàs non possit.

17 ¶ Eiusdem farinae est, quòd licet communis opinio esse videatur, vt filia à patre dotata non possit conqueri de tenuitate dotis, (lex enim plurimum tribuit amori paterno) vt per Deci. confil. 26. col. 2. Alex. conf. 33. nu. 4. lib. 4. cum alijs congestis supra capite primo num. 11. versic. & pro hac

sententia quòd pater, hoc tamen, locum non habet quando dos est maximè tenuis, vt per Socin. conf. 57. num. 28. lib. 4. Bal. in fin. num. 4. C. de dotis promiss. Ias. confil. 69. col. pen. lib. 1. Deci. conf. 180. col. 2. Aymon. conf. 236. num. 4. Ruben. conf. 163. num. 3. Nouel. de dote. 7. par. octauo speciali. Paris. conf. 126. nu. 14. lib. 1. cum alijs citatis supra cap. 5. versic. postremò, facit quòd filia incongrue.

18 ¶ His tamen non obstantibus contraria sententia mihi verior videtur. Moueor ex verbis legis quæ loquitur de habentibus triginta, & quadraginta aureorum millia ex redditibus annuis: vt patet ibi. *Pueda dar en dote a cada vna la renta de vn año, cō que no pueda exceder de doze quentos, no embargante que la dicha renta sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad.* Hi autem qui tam oppulentos redditus habent, ex eorum numero sunt quos maioratus appellamus, quorum facultates alienari prohibita, & restitutioni subiecta sunt, nihilominus tamen regula legis continentur, vt etiam patet ex statim sequentibus ibi. *Y mandamos que ninguno pueda dar, ni prometer tercio ni quinto por via de dote, &c.* Nota illa vniuersalia verba. *Ninguno pueda.* Et illa. *Ningun cauallero, ni persona.*

¶ Rursus hæc opinio probatur quoniam lex videtur sentire, vt dos filiabus constituatur ex redditibus, non autem ex substantia patris, vt patet ibi. *Pueda dar la renta de vn año,* & ibi. *No embargante que la dicha renta sea mayor.* Reddendus ergo spectandi, non paterni fundi vendendi.

19 ¶ Quibus accedit quòd pater non potest minuere, neque vendere possessiones ad primogenium pertinentes, auctore Alberi. in prohemio. ff. §. discipuli col. 5. Ioan. Andr. in additio. specul. tit. de feudis col. pen. Lucas Pēna. in l. 1. col. 10. in solut. 8. rationis. C. de priuilegiis. lib. 10. Abb. c. in tellecto col. 2. versic. de consuetudine. de iure iuran. prolixè Tiraquel. de primog. q. 21. Curt. senior conf. 67. col. 11. versic. & per hoc concludit. Ias. in l. nemo potest. col. 1. Ripa ibi. col. 2. ff. de leg. 1. Molinæus in consuetudin. Parisi. tit. 1. §. 8. glo. 3. q. 3.

20 ¶ Præterea cum dos detur loco legitimæ, vt per Cin. & Bald. in l. Sancimus. C. de nup. Bar. l. Titio cētum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstr. sequitur quòd cum ex bonis adscriptis primogenio, nulla legitima debeatur filiabus, neque filijs, quòd

quòd neq; dos ex eis præstari debet. Primum scilicet quòd ex eis non debeatur legitima, probatur in l. 41. Tauri, & dixi in huius capituli initio.

21 ¶ Rursus, quòd habens facultates restitutioni subiectas debeat ex fructibus dotare filias, probatur quoniam dispositio Authen. res quæ, non admittitur quando dos ex fructibus dari potest, vel ex alia qualibet re restitutioni non subiecta, puta ex legitima. ita Iacobus Arena. & Sali. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Cuman. & Alexan. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. per text. ibi Angel. ibi & Roman. conf. 232. quòd intellige si fructus extant, & vide Paul. in d. §. cum proponere retur. Curt. in Authen. res quæ. nu. 49. C. commun. de leg. Ias. & alios. l. filius familias. §. diuis. num. 97. ff. leg. 1. idem Ias. in d. Auth. res quæ. col. fi. & ibi Curt. nu. 15. Alex. conf. 56. num. 3. lib. 1. Gratus conf. 17. lib. 1. num. 21. Lupus in rubr. de dona. inter virum & vxor. §. 14. nu. 5. vbi dicit tantum alienari in subsidium, Soci. conf. 75. in princip. lib. 1. Belon. conf. 83. nu. 8. Anania conf. 61. A ret. cōf. 67. col. 2. versic. venio ad tertium, Boer. decis. 130. nu. 13.

22 ¶ Rursus quòd ex fructibus, filia dotari debeant, probatur quoniam etiam si ipsa bona ad primogeniū pertinētia alienari nō possint, fructus, & alienari, & diuidi possunt, vt dixi supra in principio huius capituli.

23 ¶ Quid tamē si dos quæ dari potest ex redditibus tenuissima est, ita, vt non sufficiat alende filia, an tunc pater ex ipsis redditibus facta computatione quantum ratione legitimæ ad filia pertineat ex ipsis possit eam meliorare. A Equidem ante omnia prospiciendum ne patri desint alimenta, Corne. conf. 282. col. 6. versic. nec etiam lib. 1. A reti. conf. 17. col. pen. ver. dico etiam. Pater enim inops non tenetur filiam dotare, vbi enim non sunt facultates, pater non tenetur (imò neq; potest) dotare filiam, auctore Bal. in l. fin. col. 3. C. de doti. promiss. versic. sed quid si pater nu. 10. Roman. l. 1. ff. solut. matrim. citat. Lat. prætor. §. si cum mulier, & l. fin. §. si à focero. ff. de his quæ in fraud. credi. & l. si successione. C. de reuocā. donat. scribit Ias. in §. fuerat col. 3. 6. versic. secūdo notatur. Inssi. de actio. Lupus cap. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituerda tamen dote, col. 1. fol. 95. col. 4. in formis maioribus, de donatio inter virum, & vxor. Corn. conf. 282. Ripa in l. quæsi-

tum. §. si sponsa. ff. de priuileg. cred. & dicam infra. c. 16. nu. 6. & c. 28. nu. 1. Si tamen saluis patris, & familiae alimentis restent fructus ex redditibus, tunc si fructus qui dantur sufficiant ad alimenta, & æqui ualent honestè doti nihil amplius petere potest etiam si summa quæ datur non sit par taxationi hic scriptæ. Taxatio enim habet locū, quando non resultat melioratio, vt supra late probaui capite tertio. Cū enim ex redditibus solū possit deducere legitimā, certè meliorari nō potest si ad alimenta sufficiūt, imò si sufficiunt honestè doti, nō potest petere totum, quod ex fructibus ad eā pertinet ratione legitimæ, vt dixi. c. 2. & 3.

24 ¶ Si tamen fideicommissum, & prohibitio alienationis essent imposte à patre filia quæ nubere vult, & sibi dotare mortuo patre, & tunc si ex fructibus, vel ex alijs bonis non potest se dotare habet locū Authen. res quæ, nisi prohibita esset alienatio ex causa dotis, vt supra dixi, ipse autem fidei commissarius probare tenetur fuisse alia bona, vt rescindatur dotis constitutio, auctore Decio conf. 519. Socin. conf. 104. in fi. lib. 3. Belon. conf. 83. num. 8. Curt. in nior. in Auth. res quæ, nu. 50. Notandum tamen quòd si filia legitimam, & Trebelianicam consumpsisset nihil amplius ex alienari prohibitis accipere posset, vt late Paul. in locis citatis per Ias. in Auth. res quæ, col. fi. limitatione penultima. C. commun. de leg. Gratus conf. 17. nu. 22. lib. 1.

25 ¶ Rursus videtur quòd Authen. res quæ, in quantum permittit filia se dotare, ultra legitimā, sit correctæ per hanc legē, quoniam, vt supra dixi, nu. 6. hic ille textus procedit ex præsumpta voluntate patris: cū autē pater videatur sese conformare iuri, & hæc lex vetet dotē, ultra legitimam, videtur quod ex defectu voluntatis filia nihil possit dare ultra legitimā, sicuti supra rē iudicauim⁹ ex voluntate testatoris si prohibeat rē dotis nomine alienari. Sed nihilomin⁹ d. Auth. per omnia seruanda est: nam hæc lex loquitur de dote, à patre danda, textus autem ille de filia se ipsam dotante. Item hic patre viuo, ibi patre mortuo. Item hic de melioratione, quæ fit inter viuos, ibi de dote post mortem constituta. Item hic ceteri fratres ex dote fraudabantur sua portione, ibi iam mortuo patre quisque portionem suam acceperat. Item hic de filia meliorata pro dote, & nomine

dotis: ibi oportuit lege cōcedi, vt ex aliena ri prohibitis se dotare posset, & hoc vltimū est notandum quia Auth. res quæ, loquitur in specie aliena ab hac nostra.

26 ¶ Si tamen in specie Auth. res quæ. fidei cōmissum iniunctum fuisset filio, & vellet constituere donationem propter nuptias, videtur hodie non licere quoniam apud nos in desuetudinē abierunt tales donationes, vt dixi supra cap. 2. & cap. 7. Sed certè in eius locum successerunt arre. vt in l. 1. tit. 1. part. 4. & dixi cap. 2. Sed an arras dare possit vltra legitimam de bonis alienari prohibitis, & certè decimam bonorum partem excedere non poterit, vt in l. 1. tit. de las arras. lib. 3. fori, quæ loquitur in ipso marito dante pro se arras, vt non possit excedere. Sed an in computatione bonorū venient bona alienari prohibita, cum possit ea dari pro arris, vt supra docui, certe de mente Lupi, & aliorum videtur esse, vt hodie possit, sed certè durum videtur, vt fiat computatio bonorum quæ restant, vltra legitimam; dispositio enim Authen. res quæ. nittitur in præsumpta voluntate testatoris, & fauore nuptiarum, & eo seculo donationes propter nuptias erant in vsu, & dos parem donationem propter nuptias deposebat, vt in Authen. æqualitas. C. de pact. conuen. Authen. dos data, & l. fin. C. de donatio. ante nupt. idè filius videbatur non posse reperire vxorem nisi donationem propter nuptias constitueret, vt per gloss. & Abb. in c. peruenit de emptio. & vendi. Benedict. c. Raynuntius verbo, dotem. num. 29. de testa. Item pater cogebatur assignare filio donationem propter nuptias, vt in l. fi. C. de dot. promiss. & dixi supra. c. 7. nu. 5. idè prohibendo alienationē non videbatur se posse eximere ab obligatione, neq; tollere filio ius suum; idè constituitur, vt filius possit restitutioni subiecta alienare pro assignanda donatione propter nupt. & hac ratione condita est Auth. res quæ. vt ibi per Paul. col. 2. Ias. col. fi. Belon. cōf. 83. num. 10.

27 ¶ Hodie autem pater donationē propter nuptias non tenetur assignare filio, est enim consuetudine sublatum, vt per Paris. conf. 126. nu. 6. lib. 1. Corrafi. in rep. l. qui liber. nu. 137. ff. de ritu nupt. gl. in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Bal. Ang. & Salic. in Authen. dos data. C. de dona. ante nupt. Sed hæc disputatio superflua vide-

tur, cū legitima sit tertia pars bonorum patris, de iure communi, & sic plus decima. Sed certè hoc quadraret si esset vnicus, tūc enim assignando legitimam pro arris plusquam decimam assignare videretur: sed certè tantæ possunt esse facultates, vt valeat plus decima bonorum prohibitorum alienari, & subiectorum restitutioni, quā legitima, præsertim si conditum sit primogenium ex facultate regia, tunc enim legitima, maximè diminuitur, & supra tertiam, & quintam restitutioni subijcere potest.

28 ¶ Sed certè etiam hodie practicanda circa arras Authen. res quæ. Moueor, quoniam tacita voluntas patris, qua lex præsumit eum velle, vt filia dotem, & filius donationem propter nuptias constituent: (etiam de prohibitis alienari) non solum oritur ex obligatione, sed præcipuè ex affectu, & amore. Quod probo quoniam pater non tenetur dotare filiam vltra legitimam, imò neq; vsque ad legitimam, vt docui supra capite primo, nu. 2. 3. 9. & 11. Textus autem in dict. Auth. res quæ, non solum legitimam, sed supra legitimā permittit dare de bonis alienari prohibitis. Itaq; licet hodie filio non teneatur pater assignare donationem propter nuptias, tamen verisimile est patrem velle, vt filius det spōsæ suæ arras sicuti cæteri homines omnium ordinu mfaciunt. Item Authen. res quæ, condita est fauore nuptiarum, quæ ad publicam vtilitatem spectare videntur, vt in Authen. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem, frequentius autem contrahentur nuptiæ, si homines intelligant etiam de restitutioni subiectis arras constitui posse. Rursus. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebel. considerat votum patris, scilicet efficacem voluntatem, vt liberi matrimonio copulati beatè vitam transigant.

29 ¶ Si tamen filius cui fideicommissum est iniunctum, filiam haberet testatoris neptem, & certè quòd tunc sit practicanda Authen. res quæ, omnes consentiunt, nisi pater haberet vnde eam dotaret, tunc enim cessaret obligatio aui etiā si viueret, vt latè docui supra cap. 7. nu. 16. & 26. & in specie Authen. res quæ, notat post alios, Iaso. ibi nu. 32. & Curtius. Si tamen bona alienari prohibita essent ab atavis, sequeretur quod supra dixi hoc ipso capite, ver sic. hæc intelligenda sunt.

¶ Memi-

30 ¶ Meminisse tamen oportet, quòd si filia non posset ex fructibus maioratus, vel ex alijs bonis restitutioni non subiectis, consequi tantam legitimam, quæ sufficeret alimentis, certè tunc admitterem meliorationem ratione dotis, & generaliter non seruabo hanc legem in casu in quo legitima etiam si integra detur, non sufficit alende filia tunc enim admittam meliorationem ex his quæ dixi supra hoc ipso capite numer. 16. versiculo his accedit quòd si seruamus. Hoc enim casu, quod exceditur: ratione alimentorum datur, & filia potius petit alimenta, quam dotem, & accipere alimenta censetur potius, quam dotem, & text. in Authen. res quæ non solum seruandum ad constituendam dotem, sed etiam ad augendam dotem paruum, ita Bald. & Paul. in dict. Authen. res quæ. ibi Curtius num. 45. Et supradictis adde, quòd sicut ius Canonicum, corrigit ius ciuile, definiens spurios alendos, & ratio correctionis est, quia non conuenit charitati Christiane homines fame perire, & idè decernit spurios alendos, vt in c. cum haberet. in sine, de eo qui duxit in matrimonium quam pollu. per adulte. Bart. in Authen. ex cōplexu. C. de incest. nupt. cum alijs in numeris, quos ad longum cōgescit ipse text. in dict. c. cum habere intellectum conferens. Lara in l. si quis à liberis. §. idem rescripti à num. 9. ff. de liber. agnoscen. ita hæc prouisio inutilis esset, si alimenta tam pauca essent, vt filius vitā producere non posset, idè. l. 10. Tauri, quæ habetur. l. 8. tit. 8. lib. 5. recop. præfinites, ne spurio vltra quintam partem dari possit, demonstratio est, & taxatio liberalitatis paternæ, vt eam summam excedere non possit, si tamen quinta, summam tam tenuem efficeret, vt filius viuere non posset, certè quintam excedent alimenta, neque enim doctorum placita aduersus Charitatem, & verbum Dei admittenda sunt quāuis enim videatur legitimam aliorum minui, in se minuitur.

31 ¶ Neque obstat, quòd vltra quintam omnia filijs legitimis debentur, hic enim spurius alimenta petit, hard aliter quam creditor debitum suum, & sicut debita minuent legitimam, vt in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testament. ita quod ex lege pater dare tenetur minuit legitimam. Hoc enim axioma est verissimum, pater cogitur alere filios. quid si quinta

non valet aureos decem; & forsam pater ex sua industria possit alere spurium, certè ipsam æquitatem apprehendam, legis taxationem non curabo, illa enim taxatio est præfinitio, vt pater non possit in plus liberalitatem exercere, potest enim quinta valere aureorum duo millia, non tamen lex voluit, vt si quinta non sufficeret ad alimenta, ita quòd filius viuere non possit, quòd non teneatur plus dare, si enim lex tale quippiam definisset, non valeret, sicuti non valent leges ciuiles quæ filio spurio denegant alimenta. Vide Dec. in l. iura sanguinis, num. 6. ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. vide nouissimè ea quæ affert ampli sermone. Lara vbi proximè à nu. 59. vsq; ad nu. 66. in d. §. idem rescripti. ad hoc, vt spuris si quinta paternæ substatiē nō sufficit ad alimēta an vltra id progredi liceat. ¶ Sunt qui negent hanc obligationem esse de iure naturali, idè contendunt tolli posse, certè instinctus est naturalis, sed adè infixus pectoribus hominū, vt lex à Deo, homini imposita videatur. Quis (inquit Christus) petet à patre suo panem, & porriget lapidem, vide Claud. in §. ius naturale insti. de iure natura genti. & ciuili.

32 ¶ Hæc autem alimenta spuriorum & alimenta filiarum, quibus dos par legitimæ ad vitam non sufficit, non metiar dignitate, sed necessitate, nam alimenta debentur, vt vitæ subueniatur. c. pasce. 86. distinct. l. necare. ff. de liber. agnos. Bal. in l. si maritus. ff. solut. matrimo. Cassan. conf. 39. nu. 55. Lupus. c. per vestras, §. 24. num. 3. licet contra sentiat glo. in l. nepos proculo. ff. de verbor. signif. Ias. §. fin. insti. de actio. col. 1. Alexan. in d. l. si maritus. Imol. l. Nensenius. §. fin. ff. de re iudica. Tiraquel. de primogen. q. 4. num. 33. Couarr. super. 4. 2. par. c. 8. §. 6. num. 7. videndus omnino præter alios, Lara vbi proximè, numer. 52. 53. & 90.

33 ¶ Licet enim aliqua species occurrere possit, in qua æquissimum sit filium spurium alij iuxta dignitatem, (quod non nego) cum pater dives, & opulentus est, tunc enim quinta assignata iure regio forsam ad splendorem sufficit, & si relinquatur iure optimo eam filius possidebit, etiam si nimium sit, vt per Covarr. dict. §. 6. nu. 8. Si tamen spurius alimenta petat à patre viuo, certè si quinta congrua alimentata excedat, non dabo spurio quintam partem alimentorū nomine, lex enim Tauri

loquitur quando pater sponte relinquit, non tamen quando repugnat ultra congruū dare, non enim præcisse cogitur dare quin tam pro alimentis: vt expresse probatur in l. 1. 2. Tauri. & l. 1. tit. 6. lib. 3. fori. l. 10. tit. 8. lib. 8. recop. Pro quo facit quod ceteri pfi supra cap. primo ex principio. An dos dedeat pars legitime: Cū tamen lex summā præfinit, vsque ad quā licet dare dotē, & alimenta, certē si taxatio excedenda est, rem naturæ necessitate: non dignitate metiar, argumentum enim est patrem esse inopem cum summam præfinitam, à lege det, & non sufficiat alendæ filiæ.

34 ¶ Postremo cum hæc lex, dotem taxauerit, ne ceteri filij damnatum incurrant, certē maximum damnū paterentur: si quod dotis ratione dari non potest, daretur per viam alimentorum, præsertim cum dos magis debeatur quam alimenta, filiæ enim diuiti alimenta, non dantur tamen datur dos, vt latè per Alex. conf. 7. col. fin. lib. 2. Bal. & Ang. in l. fi. C. de dot. promiss. Alexan. in l. à filia nu. 4. ff. ad Trebel. Alex. conf. 169. num. 2. lib. 7. cum alijs citatis supra cap. 2. versi. adeo autem cogitur.

35 ¶ Itaque si dos quæ ex redditibus primogenij, vel ex rebus extra primogeniū datur, tam parua sit, vt non sufficiat alimentis, res ipsæ primogenij assignari poterunt, iuxta tradita in Authen. res quæ, & quia licet ex rebus primogenij non debeatur legitima, debentur alimenta, vt supra dixi, & nominatim in dote filiæ, scribit Ti. raquel. de primogen. quæst. 62. col. fin. & dispositio Authen. res quæ, non solum habet locum in dote, verum etiam, in alimentis secundum Bart. ibi cuius opinio est communis, secundum Curtiam, ibi numer. 28. Neque obstat quod exceditur legitima, quia hic non tanquam dotem, sed tanquam alimenta accipit, & exclusus à legitima non videtur exclusus ab alimentis, vt supra dixi, quanto magis filia, quæ à legitima exclusa non est.

36 ¶ Illud tamen non omiserim, quod etiam si filia pro dote alienare possit restitutioni subiecta, tamen ipsa dos quæ filiæ datur, nō potest prohiberi ne alienetur, neq; subijci restitutioni, sed liberè danda est, & solum tenet grauamen quatenus dos est, ultra legitimam. l. fin. §. filiæ. ff. de lega. 2. & ibi Din. & Bar. & Paul. Din. consil. 36. col. fin. versic. mihi autem. Gomezius Arius. in l. 27. Tauri. num. 64. Dos enim si-

ne onere danda, vt per Al ex. cōf. 33. nu. 2. lib. 4. & conf. 83. num. 3. lib. 4. Socin. conf. 288. num. 16. lib. 2. Dec. consil. 106. nu. 3. Alex. conf. 87. lib. 2. Paul. in l. cum virū. num. 5. C. de fideicommiss. Bald. & Salic. in l. quoniam in prioribus. per textum ibi C. de inoffic. testam. in. 2. quæst. Cir. in l. 1. §. videam. C. de rei. vxor. adione. Imola in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstr. Ar. etin. consil. 43. & conf. 53. col. 2. versi. ista conclusio. Rodericus in l. quoniam in. 6. ampliatione. nu. 1. versi. adde tamen vnam elegancem extensionem. C. de inof. testam. l. fin. in l. ex tribus num. 7. de inof. testam. & in l. si Titio §. sicuti nu. 10. ff. de lega. 1.

37 ¶ Circa id tamen quod dixi supra nu. 12. versi. hæc intelligenda, quod Authen. res que solum præcanda in descendens conceptis viuo testatore, iuxta sententiā Bal. & Cornei ibi, certe id mihi videtur iuri magis conforme, neque obstat quod Curt. scribit, ibi nu. 18. quod Authen. res que solum considerat, an si testator eo tempore viueret, teneretur dotare abneptē natam fortassis octuaginta annis post mortem testatoris, & quod cū eo tempore si viueret, teneretur eam dotare quod Authen. res que præcanda etiam in ea.

38 ¶ A Equidem legi textum in Authen. de restitutione. & ea quæ parit. §. quam ob rem. vnde desumpta est Authen. res quæ. legi etiam. §. cum proponeretur. l. mulier. ff. ad Trebel. quæ sunt loca præcipua, vnde omnis hæc materia dimanat: videoq; rem triplici ratione diffiniri. Primum ex tacita voluntate patris volentis pudicitie filiæ succurri, & vt filia marito iuncta, foeliciter, & suauiter viuat, hoc mihi significari videtur in §. cum proponeretur. Rursus in §. quam ob rem, vbi res extenditur ad donationem propter nuptias dandam à filio masculino, Imperator nuptijs dicit se velle fauere, ex quibus utilitas publica oritur, ac rursus rem diffinit ex præsumpta voluntate patris. Neque aliam rationem ibi video assignari. Itaq; ratio adducta à Paulo conf. 80. lib. 1. & à Iaso col. fin. in Authen. res quæ, & ab alijs supracitatis, quod cum pater teneatur filiæ dare dotem nō potest id impedire subijciendo rem restitutioni, & iubendo ne alienetur, ex causa dotis. Certè haud quaquā id fuit causa, dicitur Authen. res quæ. nam si ea esset, non diceret textus quod potest filia dare in dotem

39 ultra

40 ultra legitimam, si mariti dignitas, & alia quæ congruum faciunt id requirant, & addunt. DD. quod potest dare omnes omnino res restitutioni subiectas, nam pater haud quanquam, si viueret, teneretur filiæ integram legitimam in dotem dare, & multo minus ultra legitimam: multo etiam minus omnes facultates, itaq; text. in Authen. res quæ, non nititur in obligatione patris. ¶ Fateor tamen Paul. & ceteros, id argumentum aptè direxisse, in speciem qua pater vetat res alienari etiam ratione dotis à filia indotata nō enim idco minus filia dotē capere poterit, nō enim pater ei potuit tollere dotem, sicut neq; legitimam, vt supra dixi. At extendere hoc ad pronepotes, qui abauū, vel tritauum nunquā viderunt, neq; eius seculo concepti fuerunt, mihi alienum ab omni ratione videtur, alias, & illi quoq; ex antiqui progenitoris facultatibus petere poterunt legitimam, quoniam si viueret legitimam dare teneretur, & si hoc admittimus, certe ad rem subiectam restitutioni ius habebunt, quinquaginta abnepotes, vel abneptes filij descendentiū testatoris, & sic possessor maioratus, siue det dotem, siue donationem propter nuptias descendentiibus: breui nihil habebit, & cū filijs eius concurrent plures alij, qui fortassis gradus ratione maiorem portionem capere se debere dicent: quia si viueret testator dotem, & legitimam deberet. Itaque ego Bald. & Cornei opinionem sequor, præcipuè quod in his qui tempore testatoris nati non fuerat cessat affectus, & præsumpta voluntas qua. §. cum proponeretur nititur, vt in l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & cessat obligatio. Neque aliquis obijciat quod in l. à filia. ff. ad Trebel. probatur rem hæc diffiniri quia pater est obligatus, dare dotem, alius enim est casus eius legis.

S V M M A.

- 1 Dotis ratione meliorare, an habeat locum in vnica filia tantum habenti. ¶ nu. 3. 4. 20. 21. 22. 23. & 26.
- 2 Intellectus l. Gallus. §. quid si sis, in verbo Filij ff. de liber. & posth. Verbum Filij in dispositionibus positus, in plurali verificatur in singulari.
- 6 Melioratio tertie partis an habeat locum & propriè dici possit, facta vnico filio, vel

filia. & num. 7. 8. & 60.

9 Pater, licet non possit grauare filium in legitima, potest tamen grauare in eo quod relinquitur supra legitimam.

Gravamen à patre impostum, putà, quod bona sint inalienabilia, & perpetua veniant ad descendentes primogenitum: iure primogenitura, si taceat per omnem vitam, an post eius vitam bona diuidi possint inter filios grauati, & num. 10.

11 Et quid in filio vnico meliorato, in tertia, & quinta.

12 Et quid si in tertia tantum, & postea nascantur alij filij & nu. 15. 16. 17. 18. & 19.

13 Intellectus l. 27. Tauri.

24 Filia vnica pinguis dotanda in sit, & nu. 25.

27 Pluralis loquatio non verificatur in singulari, quod præcedit si versitur diuersa ratio in plurali, quam in singulari vt num. 29.

28 Verbum in quibus equipollet relatiuis in plurali, & posito sic in plurali, verificatur in singulari.

30 Lex taxans summam dotis, vel alicuius rei, in fauorem consanguineorum, si non extant, potest excedi taxa.

32 Dos data filie vnica, qua fortè, tanta fuit, vt tertiam, & quintam bonorum excederet, & aliquid plus quomodo reuocetur.

33 Donatio etiam amplissima facta filio vnico, reuocatur vsq; ad legitimam recēnati, & num. 40. 41. 48. & 67. & quid in filia ratione dotis, vel donationis num. 42.

34 Opinio Francisci Ripæ, in hoc.

35 Intellectus l. si totas, l. de inoffi. donatio. contra Molinaum impugnat. num. 36. 37. 38. 60. 61. 98. & 99.

39 Gregor. Lopez opinio, an filius vnicus dicatur propriè melioratus.

43 Opinio, quando res est in dubio, ea prouanda est, qua fratres ad æqualitatem reducit. & num. 32.

44 Intellectus l. 9. tit. 5. lib. 3. fori.

45 Melioratus à patre, in tertia, & quinta parte bonorum, an iste partes saluæ maneat meliorati, & de residuo deducatur legitima, eo casu quo melioratio facta sit, eo vnico existente.

- 46 Opinio Gregorij Lopez, Bernar. Diaz & au-
toris in hoc. & num. 47.
Dispositio. l. si vnquam. C. de reuocand. donat.
an admittatur quando pater de liberis nasci
turis cogitauit.
- 49 Quæ appelleretur legitima filiorum.
- 50 Tertium an sit legitima quo ad filios, & num.
53. 54. 55. & 56.
- 51 Differentia inter ius commune, & regium cir-
ca legitimam filiorum, & num. 52.
- 57 Donatio facta uxori iure Regio, an reuocetur
in totum.
- 62 Donatio facta ab extraneo, si filius posthu-
mus nascatur, donatio illa in quota per-
maneat.
- 63 Donatio dotis causa, an reuocetur in totum
ex liberorum superuenientia. & num. 64.
65. & 70.
- 66 Dos vnica filie præstita, an reuocetur quo ad
tertiam, & num. 67.
- 68 Intellectus glossæ Gregor. in l. 3. tit. 4. par. 5.
glos. 3.
- 71 Iod. Bernar. Diaz. sententiatur, & num. 72.
- 73 Opinio Molinæ contra Ias. approbatur circa
reuocationem dotis ample, & num. 74. 75.
& 76. ex legis nostre ratione.
- 77 Autor probat supradicta, ex argumentis co-
rum qui dicunt tertiam partem bonorum
patris esse legitimam filiorum.
- 78 Casaneus opinio circa supra dicta diuersa cen-
setur attenda lege nostra.
- 79 Melioratio in vnico filio facta alio iure cen-
senda est, natis post modum filijs, quam non
natis.
- 83 Arra quantæ debeat esse iure Regio.
- 88 Pro disposito habetur, id quod verisimiliter
testator disposuisset si de eo fuisset interro-
gatus.
- 91 Inuehitur Ias. cons. 174. lib. 4. cum Molinæ,
& respondetur ad eum & num. 92. & 93.
- 64 Dos ultra modum (etiã quo ad maritum) cen-
setur titulus lucratius.
- 95 Verbum, Dotata, quomodo intelligendum.

*An filia vnica dotis ratione
meliorari possit, & an melio-*

*ratio reuocetur si alij liberi
post nascantur, & quatenus
reuocetur, an scilicet pro legi-
tima denuo nati, relicta ter-
tia & quinta parte filia me-
liorate, an vero in totum re-
uocetur, ita quod dotata &
denuo natus sint æquales.*
Caput. IX.

QVAERO, An dispositio huius
legis, vetantis meliorationem ra-
tione dotis habeat locum in patre
habente vnica filiam. Dubium facit ge-
nerale decretum huius legis indistinctè
meliorationem vetantis, & cum quadrent
verba legis videtur quadrare eius disposi-
tio, vt in. l. 4. §. toties. ff. de damno in-
fecto.

Rurfus probari videtur in. l. Gallus. §.
quid si is. in verbo filijs. ff. de liber. & po-
sthu. & ibi Bar. Alexand. & Iaso. col. 1. no-
tant quod verbum filijs positum in plura-
li in ea lege, verificatur in singulari scili-
cet quando vnicus tantum adest filius,
& docent quod stante statuto, vt stan-
tibus masculis fœminæ non succedant,
quod si adsit vnus masculus, idem iudi-
candum, quod si essent plures, quod etiam
Bald. scribit in. l. 1. C. de condi. infer. A-
lexand. in. l. qui quartam. §. vltimo. ff. de
leg. 1. Franchus in. c. si pater. colum. 27. de
testamen. in. 6. Tiraquel. latissimè in. l. si
vnquam. in verbo suscepit liberos. num.
207. C. de reuoca. donatio. Ergo illa ver-
ba: A cada vna de sus hijas. verificanda etiam
si vnica tantum adsit filia.

Sic & verbum liberis positum in plura-
li, verificantur in singulari, vt in. l. 1. C. de
condi. infer. notant Alexand. & Iaso. in. d.
§. quid si is, & plures alij à Tiraquelo cita-
ti in loco supra allegato. His consonat ge-
nerale decretum huius legis. Mandamos que
ninguno pueda dar por via de dote, tercio ni
quinto.

Contraria tamen sententia verior est,
eam in specie probat Gomez Arius. l. 22.
Tauri, & tenere videtur Bernardus Diaz:
eruditi ingenij Episcopus Calagurritanus,
cuius

cuius de pietate libellum Hispanicæ scri-
ptū summa cum animi voluptate legi. Is
in regula. 2. 1. 3. fallentia quarta, prope fi-
nem, supponit vnica filia dotis ratione
meliorari posse, idem supponit. Gregorius
in. l. 8. tit. 4. part. 5. litera. C.

Rurfus hæc opinio probatur ex verbis
legis ibi: A cada vna de sus hijas. quæ verba
non admittunt eum sensum, vt practicen-
tur in vnica filia.

Præterea hæc sententia probatur, ibi:
Ni se entienda ser mejorada. Ex quibus pro-
batur legem loqui quando plures ad sunt
filij, cum enim iure Regio omnes parētū
facultates sint legitima filiorum excepta
quinta parte, manifestum est quod cum
vnica tantum adest filia, ad quam iurè le-
gitimæ omnes facultates pertinent, quod
non potest verificari illud verbū *mejorada*,
non enim comparatiuum ponitur, nisi in-
ter plures hæredes, & qui plus legitima
accipit dicitur *mejorado*, cum autē omnia
sint vnica filia, non potest dici *mejorada*.

Deinde probatur quoniam melioratio
tertiæ partis, non habet locum quando est
vnicus filius, vel filia quod quoniam apud
nos variè tractari solet hic executere visum
est, res est enim cognitione digna. Si enim
vnicus filius meliorari potest in tertia, po-
terit in ea grauari. l. 27. Tauri. Si autem
melioratio non tenet quia omnia bona pa-
tris sunt legitima vnici filij, excepta quin-
ta, certe in legitima nō potest apponi gra-
uamen, vt in. l. quoniam. C. de inoffi. testa-
men. Hac in re nostri variè senserunt, nam
Castellus in. l. 2. Tauri significat meliora-
tionem valere atque ad eō nō reuocari etiã
si alij filij nascantur.

Rurfus Lupus in. l. 27. Tauri, num. 23.
scribit, quod ad hoc, vt possit fieri meliora-
tio tertie, requiritur vt sint plures filij,
idem Couarruias variarum resolution.
lib. 1. c. 1. col. 1. & secūda. Idem sentit An-
tonius Gomez in. l. 17. Tauri, nu. 19. Ber-
nardus Diaz. d. regula. 2. 1. 3. fallentia quar-
ta verific. nec huic meæ sententiæ. ibi nec
illa minuitur. glos. in. l. 8. tit. 4. part. 5. lite-
ra. C. col. 2.

Mibi distinguendum videtur, aut enim
pater meliorat vnicum filium tacitè, vel
expressè in tertia, & quinta parte, aut in
tertia solum, si in tertia, & quinta, & tunc
etiã si grauatur, grauamen tenet, quoad
quintam partem, in residuo, nō tenet, quo-
niam censetur legitima. Moueor quoniam

iure regio omnes facultates patris perti-
nēt ad filiū iure legitimæ, excepta quinta
parte, vt in. l. 7. tit. 1. 2. & l. 1. titu. 6. & l. 9.
tit. 5. lib. 3. fori & docui supra cap. primo,
num. 9. 11. & 17. quamuis enim. l. 7. lo-
quatur de habente filios, idem iudicandum,
quando vnicus tantum est filius, vt in. l. 1.
C. de condi. & infer. & l. non est sine liber-
ris. ff. de verbor. signifi. Alexand. & Ias. in
l. Gallus. §. quid si is. ff. de lib. & posthum.
glos. & Bart. in. l. ex facto. §. si quis. ff. ad
Tribel. cum alijs citatis supra in initio hu-
ius capituli. Ergo si pater relinquit quintā
vltra legitimam, grauare filiū potest, quo-
niam liberalitatem exercet, vt in. l. ab eo.
C. de fideicom.

Licet autem grauare possit: quia relin-
quit plus legitima, tam en grauamen solū
tenet in eo quod relinquitur supra legiti-
mam, scilicet in quinta, vt per Rodericum
in. l. quoniam in. 10. ampliatione nu. 23.
vers. primus est. C. de inoffi. testam. neque
enim sufficit relinquere vltra legitimam,
vt grauamen valeat in ipsa legitima, ita
probat, in. l. scimus. §. cum autem. C. de
inoffi. testamen. & ibi notant omnes. DD.
Fulgo. Paul. & Iaso. Paul. in. l. si. ff. de con-
dit. institu. Iaso. in. l. cum ex filio. col. 3. nu.
5. vers. item est alia imparitas. ff. de vulg.
& pupilla. Rodericus. l. quoniam. in. 6. am-
pliatione & amplia. 10. d. nu. 23. vers. pri-
mus est. C. de inoffi. testamen. Notandum
tamē, quod potest esse, vt filius vnicus cui
per viam meliorationis datur tertia, &
quinta, tacuerit per omnem vitam suā, non
reclamando aduersus grauamem, à patre
impositum in legitima: putā, quod bona
sint inalienabilia, & perpetuo veniant ad
descendentem primogenitum iure primo-
geniture, & certè etiã si taceat per omnē
vitam grauamen non valet in legitima, &
bona inter filios grauati diuidi possunt, ita
definit vir grauis & cordatus Rodericus
in dict. l. quoniam in decima ampliatione.
num. 11. 22. 23. & 24. & vers. ex prædi-
ctis. C. de inoffi. testamen. Tamen in eo qd
excedit legitimam tale grauamen valet, ita
Rodericus, ibi col. 17. vers. primus est quā-
do pater. Si tamen grauamen esset in quā-
titate alia ratio esse videtur, vt per Rode-
ricū. d. 10. amplia. col. 8. vers. ex prædictis.

Si tamen filius grauatus tacuit toto tem-
pore vitæ suæ, & etiã eius filij minores
nati non reclamarūt, per triginta annos
post mortem patris, aduersus dispositionē
aui,

autem, dicendo non valuisse contra patrem in legitima, & bona esse diuisibilia tunc etiam in legitima grauamen tenet argu- mento eorum quæ notatur in l. scimus. §. repletionem. C. de inof. testam. docet Rodericus in d. 10. ampliatione. nu. 23. versi. secundus casus erit, cuius dicta non excutio, quia non est hic locus aptus sed vide Deci. conf. 267. num. 3.

11 ¶ Itaque filius vnicus melioratus, in tertia, & quinta bonorum parte grauari potest, quoad quintam. Si tamen pater diceret: melioro filium in tertia, & etiam in quinta, cum tali grauamine, & ea conditione, vt si reclamaret aduersus grauamen ratione legitimæ amittat meliorationem quintæ partis, certè hoc casu si reclamet aduersus grauamen legitimæ amittet quintam partem, quo ad eam enim censetur extraneus, & pater liberalitatē meram confert, ideo eum non minus grauare potest quam extraneum. vt in l. ab eo. C. de fideicommiss. & l. 27. Tauri. Potest autem filius consentire grauamini sibi imposito in legitima præsertim si iure, vt latè disputat Rodericus in d. 10. ampliatione, col. 19. versi. superius dicta militat, consule eum, & Lupum in l. 27. Tauri. num. 16.

12 ¶ Restat secundus casus, scilicet quando pater vnicum filium meliorat in tertia, & tunc verius videtur, vt non magis censetur melioratus, quam si ei cui debeo centum; dicam dono centum, non enim filium meliorat, qui debitum præstat, vt dicitur sensus communis, neque melioratus dici potest, respectu sui ipsius.

13 ¶ Rursus cum dicit. l. 27. Taur. supra citata det patri facultatem, vt melioret vnum ex filiis in tertia, certè quando lex dat patri arbitrium assignationis inter filios, intelligitur quando plures adsunt filij, vt in §. 2. Insti. de assignatio. liber. & in l. vtrum. in. 2. ff. de assignan. liber. facit. l. cum quidam la. 2. ff. de leg. 2. l. in fideicommissariam. §. si legatum. ff. ad Trebel. glof. in l. si possessor. §. 2. ff. de peti. hæredi. l. cum pater. §. hæred. tatem. ff. de legat. 2. Sic omnes leges regni, quæ loquuntur de melioratione, loquuntur inter plures filios vel descendentes, vt in l. 17. 26. & 27. Tauri, & in legibus fori supra citatis, num. 8. Neq; obstat. l. 27. dum dicit quod non existentibus filiis potest pater grauare filium in tertio in fauorem consanguineorum, mens enim legis est, vt si pater velit fideicommissio sub-

ijcere tertiam, prius vocet filios, & descendentes legitimos, & eis deficientibus, alios: non tamen supponit, quod melioratus fuerit vnicus filius, sed quod deficientibus filiis vocet alios ibi designatos.

14 ¶ Quid tamen si cum haberem vnicum filium meliorauim eum in tertia, & postea nascuntur alij filij, an melioratio conualecat, & si valeat, quatenus ex natiuitate filij reuocetur.

15 ¶ Equidem si pater meliorauit eum per hæc verba, melioro filium meum in tertia parte bonorum meorum, certè cum verba partitionis scilicet tertia pars, non quadrat nisi inter plures hæredes necessarios, videtur voluisse meliorare filium respectu aliorum filiorum nasciturorum, aliàs non oporteret vt verbo meliorationis, nec verbo, partitionis, & cum visitatum sit, maiorem natu meliorare, certè pater memor humanæ fragilitatis, videtur voluisse tempestiue memoriam nominis sui propagare meliorando maiorem natu. Neque obstat si quis dicat legem dare arbitrium patri, vt melioret quem velit, & quod, cum non sit natus nisi vnus, non potest iudicare cuiusque virtutē, & eligere, & quod ex eo non videatur voluisse meliorare.

16 ¶ Equidem dupliciter respondeo. Primo: quod ea est seculi corruptela, vt parentes maiorem natu etiam pessimum præferant secundo genito, corporis, & animi bonis præstanti, neque merita excutiunt, tantum naturam reuereri se dicunt, quæ illum primo in lucem protulit, & cui natura fauit, testantur se velle fauere. * Itaq; ista electio, (præsertim si rem perpetuo subijciat restitutioni) rarissime fit, imò semper eligunt primogenitum. Secundo respondeo, quod si pater filium tacite meliorasset non vitando hoc verbo *Melioro*, neque verbis partitionis, scilicet *Melioro in tertia*, quæ non quadrant nisi inter plures filios: tunc conijcere fortassis liceret illum non voluisse meliorare in præiudicium nasciturorū, (quanquam hæc coniectura non quadrat, cum donatio sit filio, vt notant. DD. in l. si totas. C. de inof. donatio.) tamē cum vsus fuerit verbo *Melioro*, & verbo *Diuisiois* & *partitionis*, certè eius mens fuisse videtur meliorare in præiudicium nasciturorū: ideo si postea nascantur, melioratio conualescere videtur, & viuere, ex mente meliorantis, quod Couarru. docet variarum lib. 1. cap. 19. num. 4. in fine quatenus autem

autem reuocetur postea dicam.

18 ¶ Præterea glof. in l. 8. tit. 4. part. 5. litera. C. col. 2. & Bernardus Diaz in dict. regula. 213. fallentia. 4. Cassane. in consuetudinib. Burgun. rubr. 7. §. 12. num. 8. Boeri. in consuetudinib. Bituricensibus titu. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. fin. dum tractant quatenus reuocetur, significat mero iure valere, & hoc expressius tuetur, Castellus in l. 12. Tauri. qui contendit nullo modo ex natiuitate liberorum reuocari. Quibus consonare videtur: quod melioratio inualida ratione fratrum; rata manet morientibus fratribus, vt infra dicam cap. 10. Ita ergo melioratio inualida quia nulli erant fratres, conualidabitur nascentibus fratribus, vt contrarium eadem sit disciplina, saltim, vt valeat mero iure.

19 ¶ Solum obstat videtur quod grauamen appositum in legitima rejicitur ipso iure, vt ex pluribus definit Rodericus in d. l. quonia in prioribus. ampliatione. 10. nu. 1. cum sequent. C. de inof. testam. ex quo videtur quod melioratio tertiæ partis; facta vnico filio, si sit cum grauamine ipso iure nulla sit. Sed respondeo grauamen rejici de legitima mortuo patre tunc enim legitima debetur, & grauatus conueneri potest non ante. l. 1. & l. fin. C. de inof. donat. Bart. & Bald. in d. l. 1. col. pen. Molin. de donatio. in contra. matrim. num. 12. Hic autem loquimur quando viuo patre meliorante; alij nascuntur filij, qui possunt mori, vel renuntiare hæreditati paternæ, vel profiteri institutum Diui Francisci, ita vt melioratio rata maneat præsertim patre in eadem voluntate manente, vt infra dicam. Quoniam tamen nostrorum opinio videtur esse, vt si alij filij nascantur melioratio tertiæ reuocetur, vt infra dicam hæc latius non excutio.

20 ¶ Sed redde ad nostram questionem, quæ definita, tractabimus, quatenus melioratio tertiæ, & quintæ reuocetur, ex natiuitate liberorum. Ergo videtur filiam vnica dotis ratione non posse dici melioratam, cum melioratio non sit, neque esse possit nisi existentibus pluribus filiis.

21 ¶ Sed obijciat aliquis, hoc verū quoad tertiam quæ vni ex filiis præleganda est, non tamen quoad quintam, nam cum extraneo legari possit, certè si detur dotis nomine filia in illa videtur meliorata.

¶ Sed respondeo, quod cum quinta non debetur alijs fratribus etiam si existerent, certe

filia non potest dici meliorata, saltim in eorum præiudicium, imò neque meliorata. nā melioratus dicitur qui plus accipit, quam alius, cui debetur hæreditas, sicut sibi, quinta autem, neque filia vnice, neque alijs fratribus debetur.

22 ¶ Rursus non ex eo quod pater non donet extraneo quintam, videtur filiam meliorare, sed potius non minuere facultates ad filiam in solidum pertinentes, si quinta non legetur. * Quis autem melioratus dicitur, quod habeat illud quod sibi debitum, saltim ab intestato adimi potest, aliquo respectu, scilicet legando, vel donando ad libitum? Sed reclamabit, aliquis satis est meliorata, cum pater illi dotis nomine existente filio, iure efficaci, vsq; ad mortem, vt in l. 1. ff. de hære. vel act. vendi. glof. & DD. in l. 3. C. de iur. & fact. ignor. Sed respondeo, quod si præstatio in vita, facit aliquam videri meliorationem certè, neque legitima, neque minor portio dari posset in dotem. Cum ergo ex quantitate dotem vnice filia non possimus improbare, tanquam meliorationem, certe non improbabimus quod in vita data sit, vt in l. Pomponius Philadelphus. ff. famili. hærcif.

24 ¶ Rursus quod dos magna dari possit vnice filia, satis significat Iaso. conf. 171. lib. 4. vbi loquitur de eo qui dedit omnia bona sua in dotem, reseruato usufructu, & disputat quatenus reuocetur natij alijs liberis. Itaque supponit maiorem dotem dari vnice, quam si duo essent. idem significat Secin. conf. 147. lib. 1. Cassane. in consuetudinib. Burgun. rubr. 7. §. 12. nu. 8. Boerius in consuetudinib. Burdegal. tit. de consuetud. matrimo. §. 1. col. fin.

25 ¶ Rursus quod vnica pinguis dotanda sit, notat Soci. conf. 288. num. 15. lib. 2. Corne. conf. 290. col. 13. versi. circa secundum caput. lib. 3. & conf. 115. col. 1. lib. 3. Alexand. conf. 7. num. 5. lib. 2. Curtius senior conf. 39. col. 2. versi. nam videmus. His suffragatur ratio huius legis, ea præcipue ratione condita, vt euitetur damnus exteriorum filiorum quorum legitima minuitur, ex melioratione ratione dotis, vt docui cap. secundo cum autem vnica tantum sit filia, nulli sit iniuria, nullus est qui reuocationem petere possit.

26 ¶ Rursus nota verba, petitionis: *Les dotes no sean mas, que la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiesen.* Ergo loquitur

- tur stantibus pluribus inter quos bona diuidenda sunt.
- 27 **¶** His congruunt verba legis. *Pueda dar a cada vna de sus hijas* numerus autem pluralis non verificatur in singulari, iuxta glos. in l. meuius. §. cum qui. ff. de legat. 2. l. fin. ff. ad Trebel. Alexand. & Ias. in l. qui quartam. ff. de leg. 1. Bart. l. cum tale. §. fin. ff. de condit. & demonstra. & rursus in. d. l. qui quartam col. fin. & ibi. DD. scribunt verbum, *Filij*, positum in aliqua dispositione, non verificari stante tantum vnico filio, quod idem Bart. & Iaso. scripserunt. in l. qui filibus. ff. de leg. 1. Paul. in. d. l. qui quartam. §. si. Ias. l. Gallus. §. quid si is. col. 2. dom. Bar. citat. ff. de libe. & posthu.
- 28 **¶** Rursus hæc lex non solum dicit *Hijas* in plurali sed *A cada vna de sus hijas*, verba autem hæc *A cada vna*, æquipollent relatiuo quilibet, quod est distributiuum secundum Imol. & Bart. in. l. hoc articulo. ff. de hæredi. institu. & quando pluralis numerus scribitur addito pronomine distributiuo, nunquam verificatur in singulari, autore Socino. l. cum tale. §. fin. ff. de condit. & demonstra.
- 29 **¶** Et generaliter, quando versatur diuersa ratio in plurali, quam in singulari, verba pluralis numeri, non verificatur in singulari, autore Alexand. in. l. qui quartam. §. fin. ff. de leg. 1. Ias. l. Gallus. §. quid si is. ff. de liber. & posthu. & innumera citat Tiraquel. l. si vnquam. verbo suscepit liberos. num. 213. C. de reuoc. donatio.
- 30 **¶** In casu autem quo vnica adest filia, manifestissimū est deficere omnes rationes huius legis, nulum enim damnum fit cæteris fratribus, & quando lex taxat summam in fauorem aliorum consanguineorum si illi non existat, taxa excedi potest, ita Bald. in. l. 1. in fine. C. de secund. nupt. Corne. conf. 324. versi. & pro hac conclusione lib. 4. & dicam infra.
- 31 **¶** Ergo dotans filiam vnica, summā hic præstitam excedere potest, nunquam tamen propriè dicetur meliorasse filiā; melioratio enim non datur nisi inter plures filios. Non obstant in cōtrarium adducta, quoniam ex superioribus patet, quando pluralis numerus verificetur in singulari.
- 32 **¶** Sed est quæstionis, quatenus reuocetur dos data filie vnice, quæ forte tãta fuit, vt tertiam, & quintam bonorum partem comprehenderet, & in super aliquid plus. Hæc

- quæstio dubia est, & vt rem altius repetamus, non solum de dote data vnice filie, sed etiam de donatione tractabimus. Quæro ergo, feci donatione vnico filio, quæ tertiam, & quintam bonorum partem, & amplius comprehendit: nascitur alius filius, vel filia, quæro quatenus reuocetur donatio, an scilicet in eo quod excedit tertium, & quintum, an verò in totum.
- 33 **¶** Hæc res de iure communi non tantum habet dubitationis, consentiunt enim DD. communiter, quod donatio etiam amplissima facta filio, non reuocatur, nisi vsque ad legitimam recens nati. l. si totas. C. de inof. donatio. & ibi Bart. Angel. & cæteri omnes Bald. Imola. Paul. & Alberic. in. l. Titia seio. §. Imperator. ff. de legat. 2. Bald. in. l. defun. col. 1. versic. quæro an filius. C. si in fraud. patro. Bald. Salicet. & Ang. in. l. si vnquam. vbi Tiraquel. in verbo libertis. num. 60. C. de reuocan. donatio. Socin. in rep. l. cum auus. col. 19. ff. de conditio. & demonstra. & hæc est communis, vt per Tiraquel. dict. nu. 60. Alexand. conf. 103. col. 4. lib. 3. Ias. conf. 171. col. 2. versic. non obstat etiam, & col. sequenti. versic. sed præmissis, lib. 4. Antoni. Ioan. Andræ. & Abb. in. c. fin. de donatio. cum pluribus alijs citatis per Tiraquel. dicto num. 60. Ioan. Bernar. regula. 213. fallen. 4. Segura. l. 1. §. si vir. col. 26. ff. de acquir. posses. & l. vnum ex familia. §. sed si fundum col. 14. versic. tertio facit. ff. de leg. 2.
- 34 **¶** Solus ab hac opinione recessit Ripa in d. l. si vnquam. q. 47. mouetur, quia si pater de alijs liberis cogitasset, non est verisimile, quod eorum portiones huic donasset. Sed responde, quod cum legitima eis salua maneat, eorum portio debita non minuitur. Rursus adducit, quod pater videtur velle seruare æqualitatem inter filios. Illud. C. de collatio. Sed certè cum filio in vita; tam amplam faciat donationem, præstando ei ius in re sua in vita, etiam verisimile est, velle præferre eum; portionibus filiorum postea natorum. Rursus nescio qualiter responderi possit ad. l. si totas
- 35 **¶** Sed nouissimè Molin. in tractatu de inof. ficiois donationibus, num. 33. & in tractatu de donationibus, factis in contractu matrimonij, nu. 8. & nu. 48. oppugnat communem intellectum. l. si totas. & dicit donationem valere, & ratam manere, vsque ad virilem filij, cui facta est donatio, cætera

- cætera reuocari ex natiuitate filij.
- 36 **¶** Legi, quæ vir ille scripsit, de hac re; mihi tamen sua nondū persuasit sententia, tantū adfert acclamationes, & non respondet ad l. si totas, non enim sufficienter respondere potest, nisi diuinet, vt Ripa facit. dict. quæst. 47. idèd communem intellectu in amplectitur. Couarru. variarum lib. 1. cap. 19. col. 1. qui confirmatur, quoniam pater plus diligit filios natos, quam non natos, vt in. l. qui filibus. & ibi Bal. Imol. Raph. Paul. & Alexan. post glosiam. ff. de legat. 1. Si tamen donet amplissimè vni ex filijs natis, alius filius tantum reuocat quoad legitimam, vt in Authen. vnde si parens. C. de inoff. testament. Segura. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. col. 14. versic. tertio facit. ff. de legat. 2. Faciunt quæ Bald. scripsit, & post eum Angel. & Arctin. in. l. Titius. ff. de liber. & posthum. de qua re vide Tiraquel. d. l. si vnquam verbo filios non habuerit in principio.
- 37 **¶** Inspecto tamè iure Regio: hæc quæstio est multo magis dubia, nam de iure cōmuni, legitima filij, si sint quatuor, vel pauciores, est tertia paternæ substantiæ, & si plures sint est dimidium, vt in Auth. nouissima. C. de inof. testam. vnde si donauit vnico filio, maximam partem rerum mearū, vel totas facultates eo modo quo licet, si nascitur alius filius, certe tantum reuocat donationem quoad dimidium tertiæ, & filius donatarius remanet cum cæteris omnibus facultatibus patris, & aliud dimidiū tertiæ dandum est illi filio in quem donatio collata est, qui præter illam medietatē dimidiæ remanet vigore donationis cum cæteris omnibus facultatibus patris. At de iure Regio, si donauit filio vnico totas facultates meas: eo modo quo licet, censetur melioratus, vt in. l. 26. Taur. nascitur alius filius, vel plures petūt reuocationem, quia in vnico filio melioratio non tenet, vt dixi, supra ex num. 11. & quia censetur concurrere tacita voluntas patris: qui si cogitasset eos nascituros, non tam amplè donasset, hæc est enim ratio. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. opponuntq; quod iuxta cōmunem opinionem, donatio facta filio, reuocatur vsque ad legitimam aliorum filiorum, & quod tertia, de iure Regio est legitima, saltim quoad extraneos, & quod idèd filius remanere debet solum cum sua legitima, & diuidere cum fratribus tertiā, & quintam partem, vel saltim tertiā

- quæ censetur legitima, & ita filius remanet, cum multo minori portione quam de iure commun.
- 38 **¶** Quid iuris? Ioan. Bernardus. d. reg. 213. fallētia. 4. dicit donationem factam vnico filio, reuocari ex natiuitate alterius filij, quoad legitimam, filij denuo nati, non diminutam per deductionem tertiæ, sed quæ fratres debent æqualiter diuidere, ac si donatio facta non fuisset; mouetur quoniam cū omnes facultates patris excepta quinta parte debeatur filijs iure Regio, ratione legitime; non dicitur filius legitimam consequi, si frater donatarius tertiā virtute donationis retineat, & ita dicit quæ communis opinio supra relata, num. 33. scilicet quod donatio facta filio, reuocatur ab alio filio, vsq; ad legitimam asserit hæc opinionem.
- 39 **¶** Rursus adducit, quod filius vnicus, non potest videri melioratus, vt supra dixi ex num. 11. si ergo melioratio non tenuit diuisio æqualiter faciēda est. Nouissimè autem Gregorius, à Christianæ vitæ integritate bonis omnibus cōmendatus, in. l. 8. tit. 4. part. 3. litera. C. col. 2. scribit opinionem Ioannis Bernardi æquissimam esse, & verissimam. Adducit quod filius vnicus, non potest videri melioratus, & quod cum alij filij nondum fuerint nati, pater nō potuit eorum merita agnoscere, vt expensis omnium virtutibus, tertiā digniori donaret.
- 40 **¶** Horum opinio confirmari potest, ex Ripa. d. l. si vnquam. quæst. 47. vbi docet donationem filio factam reuocari in totum, natiuitate aliorum liberorum, & quod omnes debent equaliter succedere. Rursus facit quod scripsit Moline. in dict. tractatu de inof. donatio. num. 33. & in tractat. de donatio. fact. in contractu matrimo. num. 58. quod huiusmodi donatio facta vnico filio natiuitate aliorum filiorum irritatur, & solum manet valida quo ad legitimam, ipsius filij cui facta est donatio. Hæc opinio quo ad Ius Regium, consonat opinioni Bernardi Diaz, & Gregorij, nam si omnes facultates patris sunt legitima filiorum, diuident ea æqualiter quia vtriusque legitima par erit. At, quo ad ius cōmune; durissima videtur, nam filio cui totæ facultates modò licito donatæ sunt, solum relinquit dimidium tertiæ partis, & reliquum dimidium tertiæ partis, alij fratri pro legitima dandum; tertia enim est legitima duorum, vel trium, vel quatuor fratrum

fratrum de iure cōmuni, vt in Authen. nouissima. C. de inof. testamen. & præsertim erit dura si pater cogitans donationē ipso iure reuocata, alia omnia præter tertiam legauit vel donauit, extraneo si enim pater esset mortuus ab intestato; æqualiter succederēt, in omnibus bonis iuxta opinionem Molinei, & haberent viriles.

41 ¶ Rursus facit, quod si pater tempore donationis habebat tertiam in bonis, & donauit ducentū filio, & fortè postea nascuntur sex alij filij, quibus sola cētum paulò amplius remanent pro legitima, certè ij omnes famæ peribunt: si melioratio maneat valida quoad tertiam.

42 ¶ His consonat quod scribit Cassan, in consuetudin. Burgun. rubr. 7. §. 12. nu. 8. quod si pater, & mater omnia bona sua dederūt in dotem filia vnice, & nascitur alius, quod ille reuocat dotis præstationem, pro parte quæ ei competeret ac si natus fuisset ante donationē, certum autem est, quod si ante donationē filius natus fuisset, haberet ius ad tertiam partem, pro sua virili; & censeatur eius legitima, cum alio fratre diuide da, nisi pater prælegaret.

43 ¶ Rursus hæc sententia confirmatur, quoniam si eam probamus, filij reducuntur ad æqualitatem, & indubio ea opinio probanda per quam fratres ad æqualitatem rediguntur, auctore Socino. l. cum auus col. 20. ff. de condi. & demonstra. Corne. consil. 309. lib. 1. semper mens legis esse videtur ne inter filios sit inæqualitas, vt per gl. & DD. in l. illud. C. de collat. l. 29. Tau.

44 ¶ Rursus facit. l. 9. tit. 3. lib. 3. fori, vbi expresse definitur, omnes parentum facultates esse filiorum legitimam, excepta quinta, & quanquam lex det facultatem patri, vt melioret quæ voluerit ex liberis in tertiam, non idcō definit esse legitima, quia si non vtatur facultate, meliorandi omnia iure legitimæ ad filios pertinent.

45 ¶ Contraria tamen opinio imò q̄ tertiam, & quinta maneat salua meliorato, & quod de residuo deducatur legitima, placuit Castello in l. 12. Tauri. in verbo. *Significante*. col. 3. Covarru. variarum lib. 1. cap. 19. num. 4. versi. cæterum, vbi dicit hanc opinionem efficacissimè iure probari, cuius opinionis videntur esse licet sub obscure, Ioan. Lupus. in rep. c. per vestras. §. 22. incip. in constituenda num. 15. versi. idem dicendū in tertiam. de donatio. inter virum, & vxor. vbi dicit, quod Iure Regio si maritus post

annum matrimonij, aliq̄ ua donauit vxori non stantibus filiis, quod valet donatio, si tamen postea nascantur filij, donatio rata manet quoad quintam partem bonorum donantis, subiicit Lupus idem dicendum in tertiam parte inter filios, ex quo aperte colligitur illum sensisse, quod si dono vnico filio, & post alij nascantur, donatio non reuocatur quo ad tertiam partem, quia potui eam vni ex filiis prælegare. Idem sentit Segura. in l. vnum ex familia. §. sed si fundum col. 14. versi. tertio facit. ff. de legat. 2. Quanquam responderi potest hunc loqui, quando donatio fit vni ex pluribus filiis iam natis, quo casu, manifestum est, patrem posse meliorare eum in tertiam, & quinta, & quod alij non poterūt reuocare, & solum reuocabunt quod plus est, vt per Segura ibi, & in l. 1. §. si vir. folio. 7. versi. tertia erit conclusio. ff. de acquir. possess. Gomez Arius. l. 27. Tauri. num. 8. versic. infertur etiam, & probatur expresse in l. 29. Tauri.

46 ¶ Mihi placet hæc opinio, & quod ad quintam res est sine dubio, nullo enim respectu dici potest legitima, & communis opinio est, donationem reuocari vsq; ad legitimam, & quod quo ad quintam rata maneat, probatur expresse in l. 3. tit. 12. lib. 3. fori. vbi si non habens filios donauit vxori, & postea nascuntur filij, donatio rata manet quo ad quintam, quod est mente figendum, nam cum donatio non fit filio, reuocatur in totū ex natiuitate filiorum, vides tamen ibi donationē factā alij quā filio non reuocari in totum ex natiuitate filiorum, & illum textum notat Lupus. d. c. per vestras. §. 22. nu. 13. de donatio. inter virū, & vxor. Castellus. d. l. 12. verb. *Significante*, col. 3.

47 ¶ Et quod nullo modo reuocetur quo ad quintam, est de mente Bernardi Diaz, & Gregorij, & aliorum qui solum digladiantur super tertiam.

¶ Rursus quod tertia rata maneat, videtur etiam manifestum esse, quando donans cogitauit alios liberos sibi nascituros, q̄ multipliciter colligi potest, quid enim si donans florenti ætate iuuenis sit, habeatq; vxorē puellam, & fecundā; æquidem facile credam hunc, aut vecordem esse aut voluisse maiorem natu filium propagata tempore natiuitatis memoria: meliorare, etiam in præiudicium nasciturorum præcipue si vsus est verbo tertia, vel quinta. Dispositio autē. l. si vnquā, nō admittitur quādo pater

pater de liberis cogitauit, vt per Roman. consil. 269. Socin. l. 2. col. 1. ff. solut. matri. & consil. 147. col. 3. num. 12. lib. 1. vbi multa adfert, ex quibus hæc mens donantis colligi potest, & dicit num. 13. hanc esse communem opinionem.

48 ¶ Fateor tamē admitti hoc casu dispositio nē. l. si totas. C. de inof. donatio (scilicet) vt donatio reuocetur quoad legitimam recens nati, etiā si pater de alijs filiis cogitauerit, vt notant DD. ibi. Cum tamen credamus, illum de filiis cogitasse, & meliorationem fecisse, videtur non voluisse reuocari, in totum, etiā si alij filij nascantur.

49 ¶ Præterea hæc opinio probatur, quoniam legitima dicitur illa quæ necessario debetur, idcō appellatur debitum bonorū subfidium, vt in Authen. vnde et si parens. C. de inof. testam. & l. si totas. C. de inof. donat. §. aliud quoq; in Aut. vt cū de appell. cogno. Tertia autem pars, non debetur necessario filiis, denuo natis, quia pater eam prælegare potest vni ex filiis iam natis, vt in l. 9. tit. 3. lib. 3. fori. ergo sequitur quod non reuocatur ex natiuitate alterius filij, quoniam iuxta comunem opinionem supra citatā: donatio facta filio solū ex natiuitate aliorum reuocatur, quoad legitimam.

50 ¶ Rursus quod tertia non sit legitima, quo ad filios, probatur, quoniam pater non solum vnum ex filiis, sed etiam vnum ex nepotibus emisis filiis potest in ea meliorare, vt in l. 18. Tauri vbi ergo necessitas: vbi ius necessariam cōpetit filiis ad tertiam, nisi respectu extraneorum, vt in l. 27. Tauri: cum pater spretis filiis etiam parētibus nepotū, possit ipsos nepotes meliorare in tertiam. Ergo tertia non est legitima quoad filios, aliā iam quod ea possit prælegari vni ex filiis, non possit prælegari nepotibus, quos ipsi filij præcedunt. Quis autem appellabit tertiam, legitimam, ex eo quod si pater non melioret in ea filium, sit inter omnes diuidenda? Certè hac ratione omnes patris facultates etiā de iure cōmuni dicentur legitima filiorū, quia si pater nihil leget omnia necessario debentur filiis, vt in l. inter filios. C. famil. hæreif. De iure cōmuni deducta tertia, vel dimidia bonorū: iuxta filiorū numerū, pater de residuo; quæ velit ex filiis meliorare potest, vel donare extraneo, vt latè probaui cap. primo. Quod si nihil leget, vel donet omnia debentur filiis ab intestato: vt in dict. l. inter filios.

51 ¶ Differentia ergo quæ est inter ius commune, & Ius Regiū, est, quod Iure Regio, deducta tertia, & quinta parte, reliqua omnia filiis necessario debentur pro legitima; quæ paulò plus, vel minus æquivalent medietati substantiæ paternæ, nam tertia, & quinta scilicet dimidium efficiunt. Itaq; Ius Regium concordat cum Authen. nouissima, in quantum filij decernit, deberi dimidium bonorum, quamuis differat, quia lex Regia, non inspicit numerum liberorum, & Auth. nouissima: requirit, vt sint plus quam quatuor filij, vt legitima sit dimidium bonorum, item differt, quia de iure cōmuni, si sit vnus filius; debetur ei tertia pars, at Iure Regio debentur ei omnes facultates patris excepta quinta.

52 ¶ Præcipua tamen differentia est, quod iure cōmuni, pater residuum extra dimidium, potest dare, perdere, & profunderere. At Iure Regio pater tertiam potest ad libitum prælegare, debet tamen fieri prælegatum, vni ex liberis, non extraneis, adeo quod extranei substitui non possunt filio, in tertiam, in præiudicium descendendum, vt in l. 27. Tauri. Itaq; re vera, legitima filijs debita, est: quod ex re paterna super est, deducta tertia, & quinta.

53 ¶ Et quod tertia non sit legitima, probatur, quia filius in ea melioratus grauari potest, vt in l. 27. Tauri. quod si legitima esset grauamen non valeret, vt in l. quoniam in prioribus. C. de inof. testamen. Rursus quod rata maneat melioratio in tertiam, probatur, quoniam si pater potest meliorare in præiudicium filiorum iam natorum, quibus iam debet, & quos iam diligit, & quibus intelligit opus esse substantia ad transigendam vitam, & quibus actus inducit meliorationem tacitam, vt in l. 26. Tauri, quanto magis poterit meliorare in præiudicium non natorum, quibus tunc nihil debet, quorum natiuitatem multi casus possunt impedire, & erga quos minus censeatur affectus, iuxta glof. Bald. Paul. & Alexand. in l. qui filiabus in principio. ff. de legat. 1. Barba. l. cum acutissimi, col. 2. C. de fideicomis. Bart. l. si cum dotem. in principio. col. fin. ff. solut. matri.

54 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam ea sententia probanda est, per quam reddimus ad ius cōmune, à viris prudentissimis elucubratum, cuiusmodi est enim legum correctio, attamen si hanc opinionem probamus, reddimus ad ius cōmune, quo legitima

filiorum ad summum est dimidium paternæ substantiæ, vt in Athen. nouissima. At, si melioratio tertix, & quintæ partis salua maneat meliorato, relinquatur cæteris filijs pro legitima aliud dimidium paternæ substantiæ, & cum tot doctissimis viris hæc portio congrua visa fuerit, non debet nobis videri in congrua, præsertim cum nostro iure regio, id patri concedatur (meliorare scilicet in tertia, & quinta, & residuum relinquere filijs pro legitima.)

55 ¶ Postremo, pro hac opinione adduco Achilæ. argumentum, nam si melioratio tertix, facta vnico filio, reuocaretur in totum ex natiuitate aliorum, peior esset conditio meliorati de iure Regio, quam de iure communi, nam de iure communi, si pater totas facultates vnico filio donauit, & postea nascitur alter, donatio solum reuocatur pro portione debita denuo nato ratione legitime, reliqua omnia salua manent melioratio, iuxta communem supra relatam, à num. 35. & dispositionem. l. si totas. C. de inof. dona. At si melioratio tertix reuocatur, stante iure Regio, multo magis nocet meliorato denuo natus, quam nocet de iure communi, nam de iure communi omnia excepta legitima remanent apud melioratum, at iure regio nihil prorsus præcipuum apud eum manet, sed omnia equaliter diuidenda sunt, quod admittendum non est.

56 ¶ Vltimo, facit efficax argumentum, nam si melioratio tertix, ex natiuitate alterius filij in totum reuocatur, nulla est differentia inter donationem factam filio, & donationem factam extraneo, vtraque enim ex natiuitate prorsus reuocaretur, hoc autem obstat communi. DD. sententiæ in. d. l. si vnquam, & in dict. l. si totas. vbi constitunt differentiam inter donationem factam filio, & extraneo, nam donatio extranei in totum reuocatur, at donatio filij rata manet, deducta portione necessario debita denuo nato, vt constat ex. DD. supra citatis & ex. d. l. si totas. * Quinimò esset durior conditio filij quam extranei, nam (vt aliquorum opinio est) iure regio, donatio facta extraneo (puta vxori) non reuocatur in totum natis filijs, vt in. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. fori. Castellus. l. 1. 2. Tauri verbo sigiente, col. 5. Lupus. c. per vestras. 6. 2. 2. in constituenda num. 15. de donatio. inter virum & vxor. Quis autem ferat duriorē

esse conditionē filij quam extranei aduersus ius naturale, & ciuile? Præsertim cum melioratio filij licita, & permessa sit, etiam stantibus alijs filijs. At donare extraneo permillum non est, nisi vsq; ad quintam, & id quidem iure communi reuocatur natis filijs si modo magnam summam efficiat, vt per Socin. conf. 1. 47. col. fin. lib. 2. Tiraquel. l. si vnquam. verbo omnia, vel partem nu. 6. & seq. C. de reuo. dona. nimirum explicita voluntate patris, qui si cogitasset filios sibi nascituros non donasset.

58 ¶ Cū ergo doctores prudenter constituent differentiam inter filium, & extraneum, quia in filio præsumitur patrem voluisse donare etiam si alij liberi nascituri sint, in extraneo fecus, cur nos rem prudentissimam, naturæ conformem, obliterabimus? Præsertim cum pater rem iure permillum fecerit, nam meliorare filium in tertia, etiā in præiudicium iam natorum permillum est, vt supra dixi. num. 33.

59 ¶ Non obstant in contrariū adducta. Primo non obstat quod tertia sit legitima, nā legitima dicitur quæ addimi nō potest, tertia autem addimi potest, & per donationem iam est adēpta, & quod non censeatur legitima patet ex supra relatis. * Rursus, non obstat qd filius vnicus non potest dici melioratus, quoniā nato alio filio, vel filijs rectē melioratus dici potest, & quæ ante erat donatio, dicitur rectē melioratio. Rursus non obstat quod pater nō potuit merita omnium filiorum cognoscere, vt digniorē melioraret, nam hac sane via, si duo essent filij, etiam non posset meliorare; expectandi nimirum essent postea nascituri. Communis cōsuetudo recipit meliorare primogenitū, etiam si alius melior, & dignior sit. Et apud omnes gentes, hoc moris esse videtur primogenitum peculiaribus honoribus afficere, vt patet ex Tiraq. de primogenijs in præfatione præcipue. nu. 17. vbi id probat ex sacris literis, & grauissimorum virorum traditionibus. Non obstat opinio Rip. & Mol. vt supr. dixi.

61 ¶ Non obstat, quod Cassaneus scripsit, quoniam facit pro nobis, si enim filius natus fuisset tempore donationis, certe filius vnicus proculdubio meliorari posset. Non obstat, quod sit postea nascantur plures filij, fame peribunt, quoniam eadem ratio versatur, quando tempore donationis nati erant, & nihilominus permittitur filium meliorare in tertia, vt manifesti iuris

62 iuris est, & hæc opinio indubitabilis est, si pater in eadem voluntate perseueret. * Illud non omittendum, quod si facta à patre donatione extraneo, filius nascatur post mortem patris, donatio valida manet, quoad quartam bonorum partem, textus est in. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. fori, quem Roderic. notat in. l. quoniā. in nona limitatione legis Regiæ. C. de inof. test. & hoc est efficax argumentum. Si enim donatio facta extraneo, rata manet in parte tertix partis, scilicet in plusquam quinta parte, in portione quæ dicitur tota esse filij legitima; cur donatio facta filio non manebit rata in tota tertia parte, quæ opinio confirmatur ex his quæ infra dicam. Rursus si donatio facta vnico filio valuit, si nō vt melioratio, saltem vt donatio, iam tempore quo filius nascitur, tertia non est in bonis patris; & si non est in bonis patris, non debetur sibi legitima in ea.

63 ¶ His ita diffinitis, quid sentiendum de amplissima dote data vnice filix, nascitur postea alius filius; an dos exequari debeat taxationi huius legis, ita, vt nulla sit melioratio: sed tertia, & quinta, & cætera omnia, æqualiter diuidantur cū filio nato. A Equidem videtur dotis præstationem, ratam, & validam manere, quoniam. l. si vnquam: non habet locum in donatione ob causam, ita docuerunt Bald. & Angel. in. d. l. si vnquam. A. lexand. conf. 29. in fin. lib. 3. A. re. l. 1. C. de pact. & ibi Alciat. verbo. sustulerat. Socin. conf. 1. 47. col. vltima lib. 2. Iaf. qui loquitur in donatione ratione dotis conf. 171. col. 4. lib. 4. copiose Tiraq. qui alios citat in. l. si vnquam in verbo donatione largitus num. 122. C. de reuoc. donat. Deci. conf. 181.

64 ¶ Et nominatim, quod donatio dotis causa non reuocetur in totum ex liberorum superuenientia, docuit Socin. d. conf. 1. 47. lib. 2. Iaf. conf. 171. col. 4. lib. 4. Imola, in. c. fin. vers. tertio casu. de donatio. vbi nominatim loquuntur in patre dante filix dotem, vel filio donationem propter nupt. nam dos data filix non est mera donatio, sed donatio ob causam, quoad ipsam filiam, vt late probat Iaf. d. conf. 171. num. 2. lib. 4. Soci. conf. 1. 47. col. fin. lib. 2. Licet dos data extraneæ, censeatur mera donatio, vt ibi per Iaf. col. 5. vers. bene verū est, qui citat Paul. l. vna. C. de inof. dotib. Bart. & Salic. l. fin. C. de iure doti.

65 ¶ Rursus probatur efficacissimè, quoniam

etiam si filia, sit exclusa à statuto stantibus masculis, si pater ei vnica, amplissimam dotem præstat, dos non reuocabitur natis masculis, nisi vsque ad legitimam necessario masculis debitam, ita Iaf. conf. 171. col. 7. vers. sed præmissis non obstat etiam, lib. 4. Imola. c. fin. de donat. colum. 3. Tiraquel. l. si vnquam. verbo libertis. nu. 63. C. de reuoc. dona. Bertr. conf. 383. lib. 1. vbi satis significat non reuocari ex. l. si vnquam.

66 ¶ Postremo, quod dos vnice filix præstita non reuocetur quoad tertiam, docet glo. l. 8. tit. 4. par. 5. litera. C. adducens quod supradixi. num. 63. l. si vnquam. non admittendam in donatione ob causam. Et quāuis ibi dicat patrē videri exercere liberalitatem cum filiam dotat, vltra legitimam, quia meta dotis est legitima; non quadrat themati proposito, loquimur enim de vnica filia, quo casu vnice filix facultes excepta quinta censentur legitima, & sic multo minus quadrat quod postea dicit de numero liberorum.

¶ Rursus, facit probabilis ratio, nam si mera donatio collata in filiam rata manet in tertia, & quinta parte, etiam si alius filius nascatur, vt supra dixi ex num. 45. quanto magis hoc probandum quando non fuit mera donatio, sed causa dotis, quæ quoad generum optimo iure censetur onerosa, vt per Iaf. s. item si quis in fraudem insti. de actio. Cin. Bart. Bald. & Salicet. & Paul. l. vna. C. de inof. dotib. Molinæus in tractatu. de donatio. fact. in contra. matrim. numer. 50. Bart. & Doctores in. l. Meuia. ff. fol. matrim. Bart. Bald. & Salic. l. fin. in prin. C. de iur. dot.

67 ¶ Ergo ea opinio verissima est, vt dos amplata data filix vnice solum reuocetur pro legitima denuo nati, vt supra dixi num. 33. & est communis secundū Molinæum de dona. fact. in cont. matrim. num. 46. Si tamen dos extraneæ data esset, reuocatur omnino, ex natiuitate filiorum, ita Alex. conf. 71. lib. 4. Iaf. conf. 171. col. 6. vers. ex istis omnibus. lib. 4. Bertrand. conf. 76. col. fin. lib. 2. Molinæus ad d. Alex. conf. 71. lib. 4. & in tractatu de donationib. fact. in contra. matrim. num. 4. & num. 64. Tiraquel. in. d. l. si vnquam in verbo donatione largitus, num. 193. C. de reuocan. donatio. Quia est mera, & pura donatio, & non ob causam, vt per Iaf. d. conf. 171. col. 5. lib. 4. Agnosco dotem non reuocari

- natiuitate alterius filij, si filia facta sit, quod tamen si sit immodica, tunc enim non impugnamus solum ex. l. si vnquam sed ex titulo de inofficiosis dotibus, & ex hac lege.
- 68 ¶ A Equidem glos. in. d. l. 8. tit. 4. part. 5. solum tractat an reuocetur ex æquitate. l. si vnquam, & dicit non reuocari, nisi pater eam fecisset desperans alios habere filios: tunc enim si nascantur, dicit videri æquum dotis opulentiam reuocari. Faciunt ad hoc quæ scribit Pau. l. i. col. 3. veri. vnū tamen scias. C. de inof. dona. Socin. confi. 126. lib. 3. Ripa. l. si vnquam. q. 50. Tiracquel. ibi in princi. legis. num. 109.
- 69 ¶ Sed Ioan. Bernard. dicta regul. 213. fallentia. 4. versi. & ad eod existimo. dicit, magnam donationem vnice filia dotis ratione factam, reuocari ex æquitate. l. si vnquam, & quod filia dotata, non debet remanere tertia pars, sed quod æqualiter est diuidenda, cum denuo nato, inuehitur; in parentes stultos, qui, vt filiam vnā splendide locent, alias expilant, & ad religionis professionem vel impudicitiam adigunt. Quid iudicandum?
- 70 ¶ Mihi æquidem videtur, amplam donationem filia factam reuocari; non solum ex dispositione. l. si vnquam. quæ in dote vnice filia data habet locum, si aliquid peculiare accedat explicans mentem patris dotantis: quo scilicet animo fecerit, vel si sit magna dos, licet enim præsumamus patrem voluisse dotare filiam, etiam si cogitarit de nascituris, (est enim ad id iure obligatus) tamen viget. l. si vnquam. quia præsumimus, quod si cogitasset de nascituris, non tam ample dotasset, ita in si mili Angel. in d. l. si vnquam Barba. c. fin. col. fin. de donatio. Rip. in. d. l. si vnquam. quæst. 13. & 14. Molineus, de donatio. fact. in contractu. matri. num. 51. Rurfus, vltra tacitam mentem dotantis reuocabitur ex titulo de inofficiosis dotibus, vsq; ad legitimam denuo nati: vt per Paul. l. i. nu. 5. C. de inoffi. dotib. expresse Ias. conf. 171. col. 7. versic. sed præmissis, non obstantibus lib. 4. Imola. c. fin. de dona. cum alijs citatis supra hoc capite. num. 65. veri. rurfus probatur, & est communis secundum Molinæ u. m. vbi proximè.
- 71 ¶ Dubium ergo est quatenus reuocetur, Ioan. Bernard. d. fallentia. 4. regula. 213. dicit reuocari; ita, vt denuo natus æqualem portionem fortietur cum dotata, quoniã ter-

- tia est legitima, & dicit non obfata. l. 29. Tauri. quoniam ibi, quando tractatur, de reuocanda dote inofficiosa, ex titulo de inofficiosis donationibus, non enim eo tempore dos erat inofficiosa, etiã si occuparet tertiã, & quintam partem, & legitimam dotatã. At hodie id correctum est, & nescio quare Bernardus huius rei non meminerit, quãuis Gregori in. l. 8. tit. 4. par. 5. litera. C. dicit hodie consulendam hanc legem.
- 72 ¶ A Equidem si Ioan. Bernardus, qui non vidit vel meminuit huius legis, reuocat tertiam, ex sola. l. si vnquam, multo magis videtur hodiè idem dicendum, cum præter mentem patris, de qua in. l. si vnquam, concurrat hæc lex, quæ iudicat dotem esse inofficiolam, vbiunque ex dote oritur melioratio, non enim ratione dotis vel matrimonio admittitur melioratio, imò efficacissimè improbat, ex hac lege.
- 73 ¶ Pro hac opinione, facit quod Molinæ. scripsit in tracta. de donatio. factis cōtrac. matri. num. 58. & in tractatu de inoffi. donatio. num. 33. vbi expressim loquendo de dote oppugnat opinionem Ias. d. cōf. 171. lib. 4. & dicit dotem amplam reuocari omnino salua solum legitima virili, ipsius dotate, & quanquam hæc sit noua opinio, certè quo ad ius Regium parum videretur interesse, an reuocetur, vsq; ad legitimam dotatã, an verò vsque ad legitimã denuo natã, cum omnes facultatis patris (excepta quinta parte) sit legitima æqualiter diuidenda, & si reuocatur tertia, vt Bernardus opinatur: certè æquales erunt nam contendunt tertiam esse legitimam, & quod cum reuocetur vsq; ad legitimam etiam tertia est diuidenda, & sic amat æqualitatem cum Molinæo.
- 74 ¶ Rurfus hæc opinio probatur quoniam hic non solum videtur reuocanda tertia ex tacita voluntate patris dotantis: & ex eo, quod tertia contenditur esse legitima, sed etiam ex hac lege quæ vetat tertiã in dote dari verbis efficacissimis, & absolutis non relatis ad filios, ibi: *Mandamos que ninguno pueda dar ni prometer tertio ni quinto de sus bienes, por via de dote, ni casamiento, ni se entienda ser mejorada tacita, ni expressemente.*
- 75 ¶ Rurfus cum potissima ratio huius legis sit, ne ceteri filij, vel filia damnum patiantur ex melioratione sororis, certè cum filij denuo nati damnum patiantur si legitimam tertia diminuta, accipere debeant: videtur hic adesse vera, & solida legis mens,

- mens, & quod æquitatem hic clamantem audire debemus, & quod ob iuris subtilitatem vel hominum, traditiones non sit viri prudentis spernere æquitatem præsertim aduersus legem.
- 76 ¶ Et certè quod hic maiorem præstat difficultatem est, quod hæc lex vetat meliorationem ex causa dotis, & quanquam in quæstione de donatione simplici viget argumentum, quod natis alijs filijs, melioratio videtur propriè consistere, quia in vno non consistit, & quod pater nihil videtur fecisse aduersus legem; nam licet meliorare in tertia, & solum ibi disputatur de tacita mente hic præter tacitam mentem. (nã non tam ample dotasset si cogitasset alios nascituros) viget, & vrget decisio huius legis quæ vetat meliorationem ratione dotis.
- 77 ¶ Rurfus hic vrget omnia argumenta eorum qui dicunt tertiam esse legitimam, & quod legitima diminuta communiter, non dicitur absolutè legitima; & cum lex dicat reuocari vsq; ad legitimam: videtur reuocanda vsque ad tertiam.
- 78 ¶ Rurfus Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubr. 7. §. 12. num. 8. scribit quod si pater, & mater vnice filia omnia dederunt in dote, & nascitur alius: quod dos reuocatur pro parte quæ competeret denuo nato, si ante donationem natus fuisset. Iure autem nostro, si tempore dotationis alius filius natus fuisset: impediret, ne filia dotis ratione melioraretur, ne vè sibi præiudicium fieret in legitima; ergo idem iudicandum si postea nascitur. & dicit Cassan. hoc esse de mente Doctorum in. d. l. si vnquam Arbitror illum sensisse de communi opinione: quæ donationem filio factam reuocat, vsq; ad legitimam denuo nati.
- 79 ¶ Rurfus, licet supra ex num. 9. in donatione dixerim, legitimam censendam deducta tertia, hic non potest deduci tertia, ratione dotis, neque obstat si quis dicat potuit cum esset vnica? Quoniam natis filijs aliud iuris esse videtur. Neque obstat si quis dicat inspiciendum tempus date dotis, vt patet in supplicatione Principi oblata, ibi. *Que no sea mas que la legitima que le venia a la dotada, si entonces se partiesen los bienes del dotador.* Nota illa verba. *si entonces se partiesen.* Scilicet tempore date dotis, nam cum petit augmentum dotis aliud tempus inspicit, vt dixi supra cap. 5. Et si tempus date dotis esset inspiciendum, neque legitimam diminutam daret, fratribus cum eo
- tempore, alijs filijs non extantibus nihil deberetur.
- 80 ¶ Neque obstat si quis dicat, durum esse decipere generum sustinentem onera matrimonij, neque aliã vxorem ducturum, gener enim non potest dici deceptus, sed stultus, quis enim vxorem ducit, qui non expendat an focer novos filios gignere possit? Deinde quis ignorat naturale esse gignere filios, neque; maritum quamuis frigidum semper pati vxorem esse otiosam. Quod si hæc non cogitauit, appellet se stultum, vecordem, incautum, non deceptum, neque; enim focer promissit vxorem abdicare, neque; est prudentis viri dicere non putaram, neque; debuit ignorare dispositionem huius legis.
- ¶ Rurfus nota initium legis. *Atentos los daños que se han recebido de las dotes excessiuas.* Hic est damnum, hic sunt suspicia fratrum; hic viget æquitas, & legis mens.
- 81 ¶ Rurfus hæc lex, non permittit dari integram legitimam, si excedatur taxatio præfinita, vt docui supra capite tertio. Ergo non solum curauit ne fieret præiudicium ceteris fratribus; non enim fieret, si legitima daretur, sed ne vnquam præiudicium fieri posset natis alijs liberis, qui quod tunc iustum, & legitimum erat, efficiunt videri iniustum, cum ipsi faciendo partem, pro sua legitima, minuunt legitimam dotatã.
- 82 ¶ Rurfus si hanc opinionem probamus, si filij reducuntur ad æqualitatem, & in dubio ea opinio probatur, per quam fratres æquales sunt, vt supra dixi num. 43.
- 83 ¶ Postremò facit efficax argumentum, nam iure regio, maritus non potest vxori dare arras vltra decimam partem bonorum. l. 50. Tauri. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. hoc autè procedit, etiam si tempore quo dat arras, nullos habeat liberos, quod probatur. l. 1. tit. de las arras, lib. 3. fori. vbi quod excedit, applicatur proximioribus cōsanguineis, ergo tunc non habebat filios; nihilo minus tamen etiam nullis extantibus filijs seruanda est legis taxatio: ita ergo licet vnica tantum sit filia, neque; alij extent quibus præiudicium fiat certè si postea nascantur, melioratio tacita vel expressa reuocari debet.
- 84 ¶ Præterea probatur, quoniam si dotans cogitabat alios filios sibi nascituros fraudis est (saltem destinatione) & hæc lex seuerissime omnem fraudem improbat, si non cogitauit quod naturale est, stultis adnumerari

- rari potest, quis autem stultitiæ fauceat: nã paria sunt scire, vel scire debere, neque loco d. a patris filijs nocere debet. Et certè si melioratio facta vnica filix valeret, facile elideretur decretum huius legis, si vbi primum mihi filia nascitur, amplissimè doto eam, ita quòd respectu nasciturorum videatur meliorata.
- 85 ¶ Rursus verisimile est, quòd si dotans cogitasset alios filios sibi nascituros, nò tam amplè dotasset, & se legi huic conformare voluisset. Postremò facit fortissimum argumentum, si enim de iure communi dos reuocatur vsq; ad legitimam denuo nati, quia legitima tolli non potest, cur hic non reuocetur, vsq; ad integram legitimam, cū legitima non minui non possit ratione dotis, neq; melioratio fieri.
- 86 ¶ Et sic vides lector, ex hac ratione respõderi posse ad argumentum, quod in cõtrarium fieri posset, scilicet quòd cū esset vnica tempore dotis, melioratio fieri potuit, cum non deberetur legitima alicui, nulli enim erant fratres. Respondeo enim quòd hac ratione, etiam legitima deducta tertia non daretur denuo nato, quia tempore dotis: cum neq; natus, neq; cõceptus fuisset, nulla debebatur ei legitima, contra tamen definitur in dist. l. si totas. vt probauit sup. num. 35.
- 87 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam tempore quo erat vnica: melioratio non tenuit in vim meliorationis, non enim respectu sui ipsi dici potuit meliorata. Rursus nato fratre, melioratio incipere nò potest, quia dotis ratione melioratio nò consistit, resistente hac lege.
- ¶ Præterea hæc opinio equior est, & cum iure probari videatur, rigori videtur præferenda, neq; me aliud magis cogit, quam ipsa legis mens, seuerè meliorationem ratione dotis omnino prohibentis.
- 88 ¶ Postremò facit gloss. l. tale pactum. §. si. ff. de pact. & quòd notant Doctores ibi, & in l. Titius. ff. de l. ber. & posthum. scilicet quòd debet haberi pro disposito, id quòd legiflator disposuisset, si de eo fuisset interrogatus, & hoc est quòd vulgo dicimus mentem legis esse spectandã. * Meo autè iudicio, si conditor huius legis de hac specie fuisset interrogatus, haud dubiè pronuntiaisset, meliorationem etiam hoc casu non admittendã, si enim in præiudicium filij adulti, & virili robore valentis melioratio non valet: cur valeat in præiudicium

- teneri infantis iudicio, robore, industria, & facultatibus carentis? Si non spoliemus virum: Cur spoliemus infantem? Si prospicimus ne legitima viri minuatur: cur nò multo, magis curdum ne legitima denuo nati infantis minuatur? Vter dignior fauore? vter dignior misericordia? Vbi iustior? vbi prudentior hæc lex? * Quod si hanc opinionem probamus, certè neq; in quinta tenebit melioratio lex enim ista, neq; tertiam, neq; quintam dotis ratione dare permittit. Neque obstat quòd supra dixi. nu. 62. 64. 65. & 70. aliter in donatione, vel melioratione extra causam dotis quoniã melioratio extra causam dotis prohibita non est, ad dotis ratione prohibita omnino est. In hac autem specie nihil proderit, quòd pater in eadè voluntate perseueret eius enim voluntati resistit hæc lex.
- 91 ¶ Hanc opinionem tanquam equiorè probò. Neque obstat quòd Ias. scripsit. dist. conf. 174. lib. 4. quòd si filia exclusa stantibus masculis melioretur à patre, tempore, quo nullum alium filium habebat, quòd etiam si dotem amplissimam acceperit, non reuocatur dos, nisi vsq; ad legitimam filiorum denuo natorum: ex quo dici posset, quòd etiam si filia per hanc legem meliorari non possit, si tamen melioretur: cum sit vnica, si postea alij nascantur melioratio non reuocetur nisi, vsq; ad legitimam denuo nati, videtur enim idem esse casus, nam Ias. loquitur in specie qua filia excludebatur, non stantibus filijs, & hic sumus in casu in quo filia excluditur à melioratione: stantibus filijs, & sic vides quòd etiam si lex resistat factum legitime non reuocatur etiam si casus postea eueniat à quo incipere non potest.
- 92 ¶ Hic tripliciter respondeo. Primò quòd filia exclusa stantibus masculis, non excluditur, à congrua dote, vt latè scripsi cap. primo, idè non mirum, si retinet dotem. Deinde respondeo, quòd si ex eo quòd tempore dotationis filia sit vnica in eam amplissima donatio conferri potest, quia nullus filius est: cui debeatur legitima, certè hoc respectu, neq; vsq; ad legitimam denuo nati, reuocaretur dos, quia denuo natus tempore donationis natus vel conceptus non fuerit contrarium tamen definitur in l. si totas, & est communis quòd etiam si donationem amplissimam contuli in filium vnicum (quod potui alijs non existentibus) quòd nihilominus si alij nascantur dona-

- donationis, & dotis præstatio reuocatur, vsque ad legitimam denuo natorum, vt dixi supra nu. 33. 40. 41. 48. & 67. & quòd in filia ratione dotis, vel donationis, vt supra num. 42.
- 93 ¶ Ergo hic dotis præstatio reuocari debet, vsque ad legitimam non diminutam, sed integram quia lex non vult legitimam minui, ex dote.
- ¶ Tertio respondeo illam Ias. opinionem in specie ab eo proposita falsam esse, multoq; à vero extortã scripsit Molinæ. de donatio. fact. contr. matrim. num. 48. cum sequentibus. & num. 60. Nam. l. si vnquam. habet locum in donatione ob causam, quã do modum, & congruam summam excedit, vt supra dixi. dos autem modum excedit si melioratio ex ea resultat. * Item dos ultra modum censetur titulus lucratiuus etiam quo ad maritum. l. si spõsus. §. circa ff. de donat. inter virum & vxor. Ange. in l. sed, & si lege. §. cõsultuit. ff. de peti. hered. Imol. Roman. & Ang. in l. Aquilius. ff. de donat. Molin. de donat. in contractu matrim. num. 51. Tiraquel. l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 69. C. de reuocand. donat.
- 94 ¶ Neque obstat quòd videtur gener deceptus, potius enim appellandus stultus. Sed obijcis, non duxisset in dotatam, sed hic congruam, & legitimam dotem reliquimus, verbum enim dotata, de congruè, & iuxta leges dotata intelligendum, vt per Molin. vbi supra. nu. 55. Non obstat quòd scripsit, Socin. conf. 147. lib. 2. alius enim est casus ille.
- 95 ¶ Postremò pro hac opinione facit, quòd prorsus iniquum videtur vt quatuor, vel quinque masculi, post dotationem nati mendicent, & dum filia in alienam familiam inserit paternas facultates, fratres lucem fugiant, qui paternæ domus splendorem conseruare possent.
- ¶ Finem faciam, si pro defensione communis intellectus, ad l. si totas. prius satisfecero his quæ Molinæus in contrarium adducit. Dicit enim. l. si totas non loqui quando donatio reuocatur ex tacita voluntate donantis, (scilicet ex liberis susceptis.) Sed contra eius voluntatem ratione inofficisitatatis. Præcipuum fundamentum est, quòd d. l. si totas. dicit hæc verba. *Id quod ab submouendam inofficisitati querelam non ingratis liberis relinqui necesse est, ex factis donationibus ad suum patrimonium reuertitur.* Nota (inquit

- Molineus) verbum, *ingratis*, ergo loquitur, de his quos pater potest excludere. Rursus nota illa verba, *necesse est*. Ergo (inquit) lex loquitur de reuocatione contra voluntatem patris facta, ex dispositione legis.
- 98 ¶ Equidem si fas est tantæ eruditionis accusare virum, vim facit legi, & eius verba detorquet, ad suum sensum. Illa enim verba, *nullo modo*, significant donationem aduersus patris voluntatē reuocari, & idè inspiciendū, qui grati, qui ingrati sint, sed lex per demonstrationem dicit donationem filio factam reuocari ex natiuitate aliorum filiorum, vsque ad id quod ad submouendam inofficisitati querelam non ingratis liberis relinqui necesse est. Hæc sunt verba legis, & mentio ingratorum, non significat ibi disputari qui grati, qui ingrati forent, sed quoniam ingratis debitum bonorum subsidium non debetur, dicit lex donationes reuocari ex natiuitate aliorum, vsque ad id, quod ad submouendam inofficisitati querelam non ingratis liberis relinqui necesse est. Ad legis scilicet summam se refert, & pro qua portione reuocetur per relationem demonstrat, referendo se ad debitum bonorum subsidium, quòd filio relinqui necesse est, vt de inofficisito testamento non agat, si non sit ingratus.
- 99 ¶ Rursus lex loquitur cum patre, cui dicit donationem reuocari, vsque ad legitimam denuo natorum, si ergò pater viuēbat, non agebatur de inofficisita donatione, non enim ante mortem patris de inofficisita donatione agi potest. l. 1. & l. si. C. de inof. donat. Bar. & Bal. in d. l. 1. col. pen. Molin. de donatio. in contractu matrim. num. 12. Cetera quæ adfert, quamuis erudita sint, non tantum habent roboris, vt eis respondere oporteat: Arguit enim ab absurdo, hic autè nihil video absurdi, si qui in rebus proprijs filio tribuit ius in vita sua, sibi ipsi eum præferens, velit eum filijs præferri. Ad cetera, responderi potest ex pluribus quæ supra produxi, & minuta quædam sunt, quæ ad euincendum contra communem non sufficiunt.
- 100 ¶ Sed quoniam supra ex num. 1. docui, dotem filix vnica dari posse supra taxam huius legis, meminisse oportet, quòd non dicitur carere liberis qui eos habet, licet ignoret se habere, imò prohibitio alienandi ratione liberorum seruanda est etiam si donans, vel dotans ignoret se alios habere præter

præter filiam vnicam, ita probatur in l. si
cut certi, & in l. si cum vel in vtero. C. de
testam. mili. & l. Titiu. §. L. utius. ff. de li-
ber. & posthu. scribit Angel. conf. 108. &
in Authen. vt cum de appellatio. cognosci-
tur. §. siue igitur. collat. 4. verfi. finaliter di-
ci potest A ret. l. ex facto. col. 6. ff. de vulg.
& pupill. & confi. vltimo.

¶ Si tamen mortuo patre, nascatur posthu-
mus, iam supradixi, quod ex l. regia dona-
tiones facte extraneis rate manent, vsq; ad
quartam partem, videtur enim esse differentia
inter natum viuente patre, & natum mortuo
patre, vt ibi notatur. Sed si donatio non ex-
traneo, sed filio facta fuisset, rata manet
pro tertia, & quinta parte, vt supra dixi.
Si tamē dos ampla vnicę filię data, fuisset,
an posthumus reuocet in totam tertiam, &
quintam, ita vt æqualiter diuidat ac si viuo
patre natus esset, vt supra dixi. Videtur fi-
liam ad minus retinere quartam, cum enim eam
retineat extraneus, cur non magis filia, &
gener onera matrimonij sustinentes: Sed
obstat prohibitio huius legis, & cætera su-
pra adducta. Sed certè tempore quo dedit
dotem, cum vnica esset, amplè dotare po-
tuit. Saluo tamen meliori, & saniori iudi-
cio, omnis melioratio rescabatur. Hæc
enim lex neque quintam supra taxam dari
vult, quam tamen certum est extraneis,
& ignotis dari posse. Si autem quinta etiã
expressè dari non potest, cur dabimus quar-
tam? At extraneo licuit donare quintam,
& licet lex relinquat plus quam quintam,
scilicet quartam, certè maior pars quartæ,
restet, & licet extraneo dari potuit, scilicet
quinta, hic autem, neque quinta supra ta-
xam vlllo tempore rata manet nascentibus
alijs fratribus: quia lex vetat dari quin-
tam ratione dotis.

S V M M A.

- 1 **I** Abens plures filios, & filias meliorando
vnam amplissimè ratione dotis, & fi-
lij moruntur præter dotatam, an meliora-
tio rata maneat. C. m. 7. 11. & 24.
- 2 **Q**ualitas adiuncta verbo debet intelligi secun-
dum tempus verbi.
- 3 **V**erbum, que tuuere, in hac lege quid si-
gnificet.
- 4 **P**rohibitio facta fauere consanguineorum eis
non stantibus, an excedi possit.

- 5 **Q**ualitas exclusiua posita in statutis ad hoc, vt
aliquis excludatur debet adesse eo tempore,
quo res præstat.
- 6 **L**ex nostra condita est, ne legitima aliorum fra-
trum ex immodica dotis præstatione mi-
nuatur.
Renuntiatio fauore cæterorum fratrum facta
non est est renuntianti si fratres mortui sint.
- 7 **C**onditio si liberos æducauerit, an videat-
ur impleta si quis liberos habeat qui statim
moriuntur.
- 8 **F**œmina exclusæ statuto, stantibus masculis
an sufficiat, vt masculus aliquo tempore viue-
ret, ad hoc vt scæmina perpetuo excludatur,
& num. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 24.
- 9 **T**estamentum ruptum non conualescit: si filius
præteritus moriatur viuo patre.
- 10 **D**onatio qua reuocatur: ex filijs non conuales-
cit si filij postea moriantur.
- 11 **F**ilia exclusæ a successione (pacta iurato) admit-
titur inuito patre ad eius successione, si
fratres, & sorores mortui sint.
- 12 **H**æc lex quorum fauore condita sit, remissiuè.
- 13 **I**ntellectus, l. si filius qui in potestate ff. de liber.
& posthum. §. 1. In ff. de ex hered. liber. &
num. 21. & 22.
- 23 **D**ispositio, l. si vnquam. C. de reuocand. donat.
an loquatur in donatione facta extraneo.
- 25 **F**ilia exclusæ statuto, stantibus masculis,
an admittatur ad bona patris, si frater mas-
culus moriatur, sine liberis post mortem pa-
tris, & num. 26.
- 27 **E**t quid si fratres viuunt, non tamen sunt in po-
tentia succedendi, an tunc filia dotis nomine,
accipere possit tertiam, & quintam partem
& num. 30 & 31. ex Soci. & num. 32. 33.
35. 36. 37 & 39. Et quid in materia limi-
tata dotis num. 40.
- Et quid si postea efficiantur capaces, ex dispen-
satione, num. 42. & 43.
- Et quid si monachus, monachatum absq; maio-
rum licentiam deseruit, num. 44.
- 29 **C**onditionalia specificè implenda sunt.
- 34 **S**tatutum excludens scæminas extantibus mascu-
lis, non admittitur si masculi non succedant.
At etiam ad hoc vt excludat substitutum ex ta-
cita vulgari, requiritur, vt sit heres.

Legi-

- 35 **L**egitimus non facta mentione alicuius quali-
tatis necessaria, an possit succedere stanti-
bus alijs fratribus legitimis, & in quo veri-
ficetur. Cum Paulo de Castro, & Iasone.
- 41 **D**eficientibus, vel non succedentibus fratribus,
& sororibus, pater an immodicam dotis
præstationem, vel agendo, vel excipiendo ad-
uersus generum ex probare possit.
- 45 **A**n dotis ratione meliorare possit filia si ij ad
quos res pertinet renuntient huic legi, &
num. 46.
- 47 **P**ræscriptio dotis: scripta in l. hac adictali. C. de
secund. nupt. an excedi, possit si dicta lex re-
nuntietur.
Et quorum fauore sit prodita, num. 63.
Iuri in fauorem alterius introducto non potest
renuntiare per pasciscentes, & eum sequenti.
Vide etiam posita infra, num. 99.
- 50 **I**uri prohibitiuo an renuntiare possit.
- 51 **D**onatio inofficiosa, qua de iure prohibita est,
non proderit, si pater meliorans legi renuntiet.
Donatio prohibita inter coniuges, non conua-
lescit, etiam si maritus donet renuntiendo le-
gi, vel consuetudini.
- 53 **L**. si vnquam. C. de reuoc. donat. licet non sit
prohibitiuo, tamen inducta in fauorem filio-
rum, an renuntiare possit.
- 54 **F**ilij, & filia consentientes, sororem, dotis ra-
tione meliorare renuntiendo huic legi an
melioratio hoc casu valeat, & numer. 55.
& 56.
Et quid in impuberibus, vel infantibus, remis-
siuè, numer. 57.
Quid si approbet pacta dotis num. 58. 59. 60.
61. 62. & 64.
- 64 **F**ratres viuo patre, & consentiente, si diuidit
inter se hereditatem patris an liceat excede-
re metam huius legis.
- 65 **F**ilius vasalli an possit, restituendo præcium, re-
uocare feudum alienatum, de eius consensu.
- 67 **C**lausula irritans contra factum non operatur,
si velit is in cuius fauorem posita est.
- 68 **D**ominus volens feudum paternum esse commis-
sum (b. Feloniam, & vasallo condonet et,
an videatur feudum novum, vel maneat, vt
erat antiquum.
- 69 **F**ilij legitimi, & naturales renuntiantes, &

non succedentes: naturales tantum alias exclusi,
an succedant.

- 70 **F**ilia statuto exclusæ extantibus masculis, si
masculi renuntient, & vellint illas admitte-
re, an admittantur.
- 71 **E**xtenditur in melioratione de qua in nostra le-
ge, & num. 72.
- 73 **F**ilia renuntians hereditati patris non videtur
renuntiare iuri quod postea sibi competat,
ex l. hac adictali. C. de secund. nupt.
Limita non procedere quando tempore quo fi-
lia renuntiauit, iam ei competeat ius forma-
tum, ad poenas quas mater incurrit ex secun-
dis nuptijs.
- 76 **D**ispositio, l. hac adictali: non cessat quado ver-
satur fraus, & num. 77.
Statutum de non meliorandis filiabus dotis ratio-
ne, primario inductum est ad priuatam vti-
litatem: secundario ad publicam.
- 78 **P**ræsentia, & taciturnitas cæterorum filiorum,
an sufficiat ad hoc, vt possit immodicam
dotem auocare, & num. 79.
- 80 **E**xtende etiam, vt procedat quando pater di-
cit se dotare, de bonis eius: filijs præsentibus,
& tacentibus.
- 81 **A**gnatus præsens, & tacens, alienationi feudi,
an sibi præiudicet.
- 82 **D**otes datae filiabus alicuius, an intelligantur da-
tae de communibus bonis fratrum, si data
sunt scientibus eis, nec protestantibus.
- 83 **F**abri opinio circa hoc.
- 84 **I**ntellectus l. si seruus. ff. de donat. inter virum,
& uxorem. Contra Fabrum.
Coniunctio sanguinis an sufficiat, vt præsuma-
tur donatio, si non concurrat cursus tempo-
ris, & rationes sapienter calculatae, & nu. seq.
- 86 **F**ilius minus legitima accipiens, & promittens
amplius non petere ratione supplementi, an
legitima consequi possit.
- 87 **M**erus reuerentialis quid operetur remissiuè.
- 88 **F**ilij nouum sponsum decipientes, dicendo renun-
tiationem fecisse, ad quid teneantur.
- 89 **C**onsensus, & approbatio meliorationis: eis noce-
bit, qui approbarunt.
- 90 **D**ispositio qua respicit cognatos, vel agnatos,
an respiciat ipsos, vt singulos, vel vt vni-
uersos,

Filij

- 91 Filij concedentes, ut pater liberè filiam dotet, an ex hoc sibi præiudicent, aut melioratio valeat.
- 92 Episcopus qui de licentia S. P. liberam habet testandi facultatem, contra statutum prohibens, ne ultra certam summam possit testare, nulla facta mentione per S. P. de tali statuto, an possit ultra portionem in statuto comprehensam testare.
- 94 Approbationem immodicæ dotis oportet esse expressam, non autem tacitam. Hæres an possit impugnare factum defuncti in eo quod excessit dispositionem. l. hac adiectali C. de secund. nupt. quæ huic nostræ legi non nihil accedit.
- 95 Pater, tutor vel curator filiorum an nomine eorum possit approbare meliorationem, quam fecit, ratione dotis.
- 96 Et an sufficiat si ratam habeat meliorationem.
- 98 Contractus venditionis super re ecclesiastica, quæ à principio sine consensu prelati factus, nullus est, an conualescat si ab Episcopo confirmetur.
- 100 Filius renuntias hereditatem paternam, fratri presenti, & recipiendi, an accrescat omnibus, vel illi soli.
- 101 Quid si præsumptivè intelligamus donationem factam esse favore vnius.
- 102 Filia consentiens dari in dotem legitimam suam: sorori nubenti, & postea gignat filios, an talis donatio revocetur, ex. l. si unquam. C. de revocand. donatio.
- Declarat ut procedat secundum tradita numer. 114 & 115.
- 103 Et quid in auro, qui contemplatione matrimonij donavit nepti suo, & num. 104.
- 105 Dispositio. l. si unquam, an habeat locum in renuntiatione facta à filia de hereditate paterna, & num. 107. & 108.
- 106 Declaratur ut procedat in hereditate nondum delata. Iuri querendo an possit renuntiare.
- 109 Remittere ius quæsitum est donare.
- 111 Renuntiatio matris an noceat filiis.
- 112 Renuntiatio facta per matrem videtur habere tacitam conditionem, si successio ei deferatur.

- 113 Extende ut procedat etiam si sit iurata.
- 119 Filia superstes patri, etiam si post mortem, an filij eius possint venire ad hereditatem avi.
- 120 Filiam unicam amplissimè dotans, & moriens uxore prægnante, an si posthumus non nascatur, melioratio, & dos (quantumvis ampla) rata maneat. Et quid si nascatur an irritetur melioratio à die quo nascitur, an vero à die quo conceptus fuerit. & num. 121. & 126.
- 122 Venter antea quam in lucem prodeat, an rumpat testamentum in quo præteritus est. & num. 125.
- 123 Venti an debeatur legitima quousq; nascatur. & num. 124.
- 127 Dotem improbens, eo nomine quod dotans alios habuerit filios, neque dotata unica fuerit: cui incumbat probandi onus.
- 129 Filij se simul obligantes cum patre, pro dote sororis, an videantur consentire sororem meliorari, & portionem suam minui.
- 130 Factum positivum inducit consensum.

¶ Quid si post dotem filia constitutam, ceteri filij moriantur, aut ex delicto, vel monachatu non succedant, aut quia paternis facultatibus renuntiarunt, vel meliorationem consenserunt, an valeat melioratio dotis nomine facta.
Caput. X.

QVAERO Quid si habens plures filios, & filias, vna amplissimè dotavit meliorando eam in tertia, & quinta ratione dotis, & ceteri omnes filij, & filia moriuntur: præter dotatam, quæro an melioratio rata maneat. Difficilis est quæstio, & habet capita duo, aut enim ceteri filij moriuntur ante dotem præstitam seu promissam, aut post.

1 Primo casu, melioratio valet. Mover quoniam qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus, verbi. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. l. in delictis. §. si extra-

extraneus. ff. de noxal. actio. Verba autem huius legis sunt: *Pueda dar en dote a cada vna de sus hijas.* Nota illa verb. *En dote a sus hijas,* ergo tēpore datæ dotis debet habere plures filios, ut melioratio fieri non possit, si vero filia tempore dotis sit vnica, meliorari potest, iuxta dicta. c. præcedenti.

3 Rursus nota alia verba legis, ibi, *Pueda dar en dote a cada vna de las hijas que tuviere,* Nota illa verba, *que tuviere* Significant enim: oportere, ut tempore constitutæ dotis, pater alios habeat filios, vel filias, ut melioratio fieri non possit.

4 His congruit, quod si ex statuto præfiniatur summa, putà ne vir succedat ultra octavam partem ab intestato, an deficientibus consanguineis possit succedere in re fiduo: Et si prohibitis fuit facta favore consanguineorum, certè eis non extantibus summa excedi potest, ita Bald. l. i. col. fi. propè finem. C. de secund. nupt. Corne. consil. 324. col. pen. litera. N. lib. 4. Hæc autem lex favore cæterorū fratrum, & sororum condita est, ut supra docui cap. 2. nu. 23. & 29. ergo eis non extantibus non admittetur legis decretum. c. cum cessante. de appellat. cum similibus.

5 Simile est, quod scribit Brunus in tractatu de statuto exclud. fœmin. artic. 13. quæst. 3. num. 303. & art. 6. membro. 4. quæst. 9. qui scribit qualitatem exclusivam, vel admissivam adesse debere tēpore quo res præstatur, argum. text. in. l. interuenit. 24. ff. de lega. foris, ibi, *Et placuit in ea necessitudine huic esse quando dies legati cecidit.* l. non oportet. de lega. 2. l. si quis cum haberet. de suis & legit. hæred. l. i. §. si quis proximior. ff. vnde cognat. ex pluribus doctissimæ (sicut cætera alia) Molina. de Hispan. prim. lib. 1. c. 13. num. 37. Greg. Lopez in. l. 8. tit. 7. part. 6. gl. 2. qualitas autem exclusiva est: ceteri fratres, vel sorores, nam vnica filia meliorari potest.

6 Rursus, hæc lex prodita est, ne legitima aliorum fratruū ex immodica dotis præstatione minuatur, de iure autem renuntiatio hereditatis paternæ quæ favore cæterorum fratruum facta censetur, ut dixi supra cap. 6. non obest renuntianti, si fratres mortui sint, ita Salic. l. pactum quod dotali. C. de pact. Imol. Areti. & Roman. l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. Dominicus. c. quanuis pactū. de pact. lib. 6. Alex. cōf. 29. lib. 3. Guido. decis. 192. Corn. cōf. 330. lib. 1. & cōf. 85. col. 2. & cōf. 98. lib. 2.

Dec. cōf. 209. & cōf. 370. in fine. Bertrā. cōf. 133. col. 1. lib. 1. Ripa. l. qui Romæ. §. duo fratres num. 89. post Areti. ff. de verb. oblig. Alex. cōf. 69. nu. 1. lib. 1. Deci. l. pactū. nu. 9. C. de collat. & cōf. 433. num. 2. Alex. l. stipulatio hoc modo cōcepta. nu. ii. ff. de verb. oblig. Bertrā. cōf. 60. & cōf. 133. col. 1. lib. 1. Aymō cōf. 42. lib. 1. Natā in cap. quāuis. in vltima fallētia de pact. in. 6. Couarr. ibi. 3. part. §. 3. nu. 4. Ergo si fratres mortui sint, filia aliās prohibita meliorari potest.

7 Quoad secūdū, an si post meliorationem filij moriantur, melioratio rata maneat, dī stingue, aut filij moriūtur superstite patre, aut post patrē. Primo casu, videtur meliorationē non conualidari, quoniā si habere alios filios est causa, ne melioratio fieri possit, sufficit filios aliquo tēpore extitisse, licet postea moriantur. l. cū vxori. C. quādo dies leg. cedat. & ibi notant Bald. & Corn. l. hæredibus. §. 1. ff. ad Trebel. vbi hæc conditio si liberos æducauerit, videtur impleta si quis liberos habeat, qui statim moriātur, q. Iaf. explicat, in. l. in substitutione. ff. de vulg. Idē probatur in. l. si quis hæredē. C. de instit. ex quo Bal. & Alberi. ibi scribunt. q. si adsit pactū, ut mulier habens filios, sibi lucretur dotē, cōditio videtur impleta natis liberis, etiā si statim moriātur, quod etiam Alberi. docuit. 2. par. statutorum. q. 108. Facit. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & q. Iaf. scripsit in. l. si quis heredē. C. de institutio. & in. l. inter stipulantem. §. sacram. col. 8. ff. de verb. oblig. Bald. in Auth. sed, & si quis. C. de secund. nupt. Alexan. cōf. 29. col. fi. lib. 1. in quibus locis cōmuniter notatur, q. hæc cōditio si liberos habuerit, videtur impleta si quis, vel paruo tempore habeat liberos, licet postea moriantur, cū igitur melioratio facta sit stātibus filijs, & eis extantibus lex prohibeat meliorationem, videtur eā non conualidari licet postea filij moriantur.

8 Quibus maximè cōgruit, q. si ex statuto fœmina excludatur stātibus masculis, sufficit masculū aliquo tēpore vixisse, vt fœmina perpetuo sit exclusa, ita Bal. Aretina. Alex. & Iaf. in. l. si quis posthumos. §. 1. ff. de lib. & posth. Bal. in. l. in quibus. C. de fecū. nup. col. 2. Areti. cōf. 50. col. 3. Soci. cōf. 124. col. 2. lib. 4. Deci. cōf. 39. col. 2. Iaf. in l. inter stipulatē. §. sacram. col. 8. de verb. oblig. Salic. & Pau. in. l. auus. C. de lib. pter. vel exher. Bal. in. l. si Pōtionilla. C. quādo

dies leg. ced. Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum col. ff. de liber. & posth. Ergo, cum ex hac lege foemina sit exclusa à melioratione ratione dotis, si fratres extent, sufficit si aliquo tempore extent, licet postea moriantur, vt perpetuo sit exclusa à melioratione.

9 **¶** His accedit. l. si filius qui in potestate. ff. de liber. & posth. §. 1. Insti. de exhere. liber. Vbi definitur, testamentum ruptum non conualescere, etiam si filius præteritus moriatur viuo patre.

10 **¶** Postremò, adest efficacissimum argumentum, scilicet quòd donatio quæ reuocatur ex filijs, non conualescit etiam si filij postea moriantur, ita Bart. & Bald. in l. Titia Scio. §. Imperator. ff. de leg. 2. Bart. consil. 235. Bal. l. 1. col. ff. C. de inoffi. don. & cõs. 167. col. 1. lib. 5. Imol. c. ff. col. 6. de donat. Aretin. consil. 93. Ias. in l. si quis hæredem col. 3. C. de institu. & in l. in substitutione. ff. de vulg. & consil. 66. col. 8. lib. 3. sic ergo melioratio quæ infirmatur ex alijs filijs, vel filiabus, non conualescit, licet postea moriantur.

11 **¶** His tamen non obstantibus, contraria sententia mihi verior videtur & æquior, humanoq; commercio magis accommodata. Eam in specie. l. hac edictali, quæ ressecat dotem ultra certum modum datam, tenet Bertrandus. ibi. §. si vero plus num. 17. Bart. l. fin. ff. de reg. Catoni. Ias. in l. seruis. C. de legat.

12 **¶** Rursus moueor, quoniam exclusus à successione per renuntiationem, admittitur si fratres, vel sorores moriantur, & pater non habet liberam testamenti factionem, imò filia ipsa pacto iurato exclusa, admittitur inuito patre ad eius successionem si fratres, & sorores mortuæ sint, quoniam renuntiatio eorum favore facta censetur, ita Salic. l. pactum quòd dotali. col. penul. vers. aut pasciscitur. ibi. quinimò. C. de ac. Paul. l. pactum quòd dotali. nu. 6. C. de col. la. Aret. l. qui superstitis. ff. de acquir. hered. col. 3. vers. circa tertiam limitationem Parisi. consil. 26. num. 20. lib. 3. Couarru. in cap. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. cum alijs supracitatis, num. 6.

13 **¶** Quod autem ceterorum fratrum, & sororum favore: hæc lex condita sit, probaui supra cap. 2. nu. 23. et. 29. vbi dixi in quorum fauorem filia renuntians videatur renuntiare. Ergo deficientibus fratribus, & sororibus melioratio rata manere debet, cū

filia remaneat vnica, & deficiat illi in quorum fauorem hæc lex condita est, cū enim bona immodicè data in dotē alijs filijs applicanda sint, vt infra dicā, manifestissimū est hanc legē eorum favore conditā fuisse, vt in filia renuntiante, hac ratione colligit, Couarru. in loco supracitato.

14 **¶** Rursus, hæc sententia probatur, quoniam statutū excludens foeminas stantibus masculis, ita demū seruatur si masculi vixerint tempore mortis patris, & delatæ successione, secus si moriantur ante patrem, ita Brunus. in tractatu de statuto excludente foeminas artic. 13. q. 6. nu. 87. & artic. 2. q. 7. nu. 108. Alex. consil. 20. col. 4. num. 7. vers. nono & vltimo lib. 1. Georgius Natā in tractatu de statuto exclud. foemi. in. 2. q. principali. q. 26. nu. 120. Bart. l. ff. ad Tertul. Bal. l. in quibus. C. de secūd. nupt. Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum.

15 **¶** Neq; obstat, qd cõtradicit cõmunē Ias. l. si quis posthumos. §. 1. col. 2. & 3. ff. de liber. & posth. post Alex. ibi, quoniam loquitur in statuto excludente foeminas donec vixerint masculi, tunc enim licet masculus moriatur post mortem patris, filia ius habet, & admittenda est. Secus si simpliciter foemina excluderetur stantibus masculis, tunc enim si masculi moriantur post patrē, non admittitur. Tamen generalitas communis opinionis, quæ mortuo masculo admittit foeminā, facit pro nobis, vt filia cuius melioratio claudicabat, ppter fratres, habeat ius validum eis mortuis.

16 **¶** Hæc opinio mihi multò probabilior videretur, si pater mortuis filijs perseueraret in eadem voluntate, iam enim nullus alius est, qui illam impugnare iure, vel facto posset. ita probatur in summa titulo de donationibus. §. quanto vers. hæc autem reuocationes Bald. l. 1. col. ff. C. de inoffi. donatio. Salic. l. si totas ad finem. C. cõ. tit. Imol. c. ff. col. 6. de donatio. Paul. l. 2. ad finem. C. de posth. hæred. instit. Corn. cõs. 4. col. 5. lib. 3.

17 **¶** Postremò, hanc opinionem nominatim probat. Molineus in tractatu de inofficioso testamento, num. 79. col. fin. versiculo satisq;.

18 **¶** Non obstant ea quæ ex aduerso stare videntur. Primò non obstat, quòd hoc verbum habere filios, dicitur impletum etiam si viuo patre moriantur, fateor id verum esse, nego tamen meliorationem

ex eo solo irritari, nisi filij viuunt, vsque ad mortem patris, iuxta ea quæ superius retuli.

19 **¶** Rursus non obstat, quòd conditio statuti excludentis foeminas stantibus masculis, dicitur impleta, etiam si masculi paruo tempore durent. Fateor id verum esse, dū modo viuunt post mortem patris tempore delatæ successione, & ita loquuntur. DD. secus si viuo patre moriantur.

20 **¶** Non obstat. §. 1. Insti. de exhere. libero. quoniam loquitur in testamento, quòd posthumi natiuitate redditur nullum, si sit præteritus. l. posthumo nato. C. de contra tabul. cum autem sit præteritus, deficiatq; in testamento hæredis institutio, quæ caput est testamenti, vt in. §. ante hæredis. Instit. de legat. non est absurdum, vt etiam posthumo mortuo testamentum nõ conualescat, cum sit ipso iure nullum. In nostra vero quæstione, non est defectus formæ, neque rei alicuius pro forma requisita.

21 **¶** Rursus responde illa iura procedere de Iure Ciuile, non de æquitate prætoria, vt in l. posthumus præteritus est. ff. de iniurto rupto, scribunt Alexan. & Ias. in l. posthumo nato. C. de contra tabul.

22 **¶** Præterea, respondeo, illa iura loqui in vltimis voluntatibus, nos autem loquimur in contractibus, quorum robur maius est, & difacilius irritatur, vt per Bart. & Bald. in Authent. ex causa. C. de liber. præter. vel exhere. Filius enim mortuus habetur, ac si natus non fuisset, vt in l. 1. in principio & §. vltimo. ff. de assigna. liber.

23 **¶** Deinde, non obstat quòd natiuitas filij etiam statim mortui reuocat donationem à patre factam, illud enim peculiarem habet rationem, scilicet quòd. l. si vnquam. loquitur in donatione facta extraneo, nos autem loquimur in dote data filia, quo casu deficit dispositio. l. si vnquam, vt docui cap. præcedenti.

24 **¶** Restat vltimus casus, scilicet an melioratio rata maneat si omnes filij, & filia moriantur post mortem patris. Et distinguendum est, aut enim ceteri fratres moriuntur ex testamento, aut ab intestato. Primo casu, fratres ad hæredes suos transmittunt ius reuocandi meliorationem, neq; ipsorum mors illam conualidat. Moueor, quoniam si ex statuto filia excludatur stantibus masculis, vt dixi supra ex num. 6.

14. 15. & sequentibus. certè etiam si masculi moriantur post mortem patris filia reddere non potest ad bona paterna, sufficit enim vel momento superuixisse patri, vt foemina perpetuo sit exclusa, ita colligitur ex Bald. & Salic. l. 2. C. de liber. præterit. vel exhere. Alexā. consil. 20. col. 4. nu. 7. lib. 1. tex. & ibi Bald. c. 1. §. in omni. Titu. Episcopum, vel Abbatē. Bald. in l. in quibus. C. de secun. nup. Alex. cõs. 29. prope finē lib. 1. Bald. in Auth. sed & si quis. C. de secū. nup. Bal. l. si quis posthum. §. 1. ff. de liber. & posth. & ibi Aret. idem consil. 50. Socin. l. 14. col. 2. lib. 4. Ias. in l. si quis col. antep. C. de institu. Georgius Natā. c. quamuis pactum. in fi. q. 2. quæstionis principalis de pact. in. 6. Aret. consil. 143. Ias. consil. 220. col. 6. lib. 2. Bald. l. si Portionilla. C. quando dies lega. cedat Ang. & Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. Brunus in tractatu de statuto excludente foeminas. art. 13. q. 6. nu. 84. Ias. in l. inter stipulantē. §. sacram. col. 6. ff. de verb. oblig. & dixi sup. d. nu. 6. & seqq.

25 **¶** Neq; obstat quòd Ias. post Alexan. in l. si quis posthumos. §. 1. col. 2. ff. de liber. & posth. dicit quòd filia exclusa admittitur ad bona patris si frater masculus moriatur sine liberis post patrem. Quoniam illud verum quando statutum non excludit simpliciter foeminas, sed quamdiu vixerint masculi, tunc enim ex verbis ipsius statuti videtur foemina admitti quādocūq; mortuis masculis, etiam post patrem, vt per Lupum in repet. rubricæ. §. 69. extra hos num. 32. vers. idem voluit de donat. inter virum & vxor.

26 **¶** Stante ergo præcedenti cõclusionone, cum fratres, & sorores excludat dotatam à melioratione, certè etiam si statim post mortem patris moriantur, melioratio non conualescit, sufficit enim vel momento post mortem patris superuixisse, vt melioratio eis viuentibus facta ratione matrimonij non conualescat. Si tamen fratres, & sorores omnes morerentur ab intestato, ad sororem dotatā pertinet hereditas deficientibus liberis, & melioratio rata manet.

27 **¶** Quid tamen si filij viuunt, non tamen ex eis quisquam succedere potest patri, vel ex delicto, vel ex monachatu instituti Diui Francisci præter vnica filiam, quæ ro an dotis nomine accipere possit tertiam, & quintam partem. Dubium facit quòd de iure, hæc verba habere liberos, dicuntur

impleta, etiam si quis habeat liberos qui succedere non possunt, quod Bart. & Doctores notat ex tex. ibi in l. filius familias §. cū quis. ff. de lega. 1. glo. Corne. Raph. & Paul. l. 1. C. de cōd. inser. Annania. cōf. 22.

28 ¶ Sic cōditio si sine liberis decesserit, defecisse dicitur, si quis habeat filios naturales ita docent Bart. Angel. Imol. & Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Bar. l. cum auus. ff. de conditio. & demonstrat. Doctores in l. generaliter. C. de institutu. Soci. cōf. 83. lib. 3. Sali. l. 1. C. de condit. inser. Naturalis autem inuito patre succedere non potest, iuxta gloss. l. 1. §. 1. ff. de contra tabul. Bald. l. fin. C. de natura. liber. Angel. in Authen. quibus modis natural. efficiant. sui. §. fin.

29 ¶ Notandum autem Doctores supracitatos, loqui etiam si habere, liberos requiratur conditionaliter, quod fortius est, cum conditionalia specificè implenda sint. l. in conditionibus. §. 1. l. quæ situm. ff. de condit. & demonstr. l. 1. §. & cum hereditas. ff. de his quæ in testam. delui. ibi. *Non quasi adempta sed quasi non data.* l. pecuniā ibi: *Perinde est, &c.* ff. si cert. petat. In nostra autem lege, filij non requiruntur conditionaliter, ut filia meliorari non possit, imò neq; expressè, ergo adhuc ut meliorari non possit sufficit habere fratres vel sorores incapaces.

30 ¶ Contraria tamen sententia, mihi magis probatur, imò si quis filios, vel filias habeat qui succedere nō possunt, filiā vnica capacem, meliorare potest, (si modo hoc verbū meliorandi hic quadrat.) Moucor, ex huius legis ratione, quæ ideo cōdita est ne alij filij, vel filiarum damnum patiantur diminuta legitima, ex immodica dotis præstatione, ut docui cap. 2. nu. 23. & 29. Cū autem ceteri succedere nō possint, cessat mēs legis, & filia meliorata dici nō potest, ut docui sup. c. 9. cū sibi paterne facultates insolidū debeantur excepta quinta parte.

31 ¶ His congruit, quod Socin. post longā disputationem scripsit in l. cum auus versi. se ptimo quæ ritur. ff. de conditio. & demōst. vbi tractans, an filij incapaces faciāt deficere conditionē, si sine liberis decesserit, tandem definit, quod si filij requisiti succedere debeant, vel præferri in successione his in quorum persona cōditio adijcitur, quod tunc habens filios incapaces, vel qui succedere non possunt, non videtur habere filios, neque dicitur impleta conditio si filios habuerit. Cum ergo in hac lege, me-

lioratio prohibeatur ne legitima filiorum minuatur ex dote, manifestum est, quod iuxta mentem legis requiritur filios posse succedere, ut filia meliorari non possit.

32 ¶ Quam sententiam, asserunt verba legis. *No se entienda ser mejorada.* Cum ergo lex loquatur in melioratione, ergo oportet alios posse succedere, quomodo enim dicitur melioratus, respectu eius qui nihil habere potest.

33 ¶ In hac ergo specie, deficiunt verba legis, deficit eius ratio, scilicet damnum cæterorum filiorū, nam cum incapaces sint: exceptione repelli possunt, cum eorum non interfit, vt. l. 2. §. 1. & ibi Iaf. ff. de verbor. obligat.

34 ¶ Rursus, hæc opinio probatur, quoniam statutū excludens fœminas stantibus masculis, non admittitur si masculi non succedunt, Bart. l. 2. §. sed, & si sint sui, per textum ibi. ff. ad Tertul. & l. 1. §. quidā cum filium. quæst. 4. & §. ff. de cōtra tabul. Bald. l. si matre. col. fin. C. de suis, & legitim. hæredi. & l. maximum vitium col. 4. versic. item quæro. C. de liber. præter. vel ex hæred. Brunus in tractatu de statuto excluden. fœminas artic. 9. num. 82. & 83. qui citando Roma. l. 1. C. qui admitti, dicit fœminam ex lege exclusam, admittendam esse si masculi non adeant hæreditatem, vel alias hæredes non sint, & est communis secundum Socin. consil. 35. num. 16. lib. 4. Idem docet Corne. consil. 341. col. 1. lib. 1. Ancharr. c. 1. de constitut. 14. quæst. principali. Roma. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus circa finem. ff. ad Trebel. Alexan. consil. 20. col. 2. versic. quinto, quia statutum lib. 1. & consil. 69. col. 1. lib. 4. & consil. 13. num. 22. col. 1. lib. 3. Sic Bar. in l. Centurio col. 2. ff. de vulgar. scribit quod ad hoc ut mater excludat substitutum ex tacita vulgari, requiritur ut sit hæres, quod etiam probant ibi Paul. Angel. & Alex. col. 13. idem Alexan. in l. in substitutione col. 3. ff. eodem titul. & in l. si is qui ex bonis, & l. Luitius. ff. eodem titul. Paria enim censentur, non succedere, vel non esse in rerum natura. l. 2. §. sed et si sint sui. ff. ad Tertul. l. pater filium. ff. de inoffici. testament.

35 ¶ Vnde Paul. consil. 29. lib. 2. Iaf. consil. 168. versi. sexto lib. 3. scribunt, quod licet legitimatus non facta mentione alicuius qualitatis necessaræ, non possit succedere stantibus, alijs fratribus legitimis, illud

verum

verum si legitimi succedere volunt, quod si nolint legitimatus etiam non ritè succedet.

36 ¶ Rursus Roman. consil. 43. in 3. dubio, scribit quod etiam si stantibus legitimis naturales non possint succedere in totam substantiam patris, illud verum si legitimi volunt esse hæredes, quod etiam docuerūt Alexand. & Iaso. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg.

37 ¶ Præterea, proprius ad hanc legem, hæc opinio probari videtur, ex Angel. in Authent. de nuptijs. §. optime. col. 4. Vbi scribit, quod si ex statuto, maritus non possit relinquere vxori plus quam vni ex filijs primi matrimonij (vt videtur probari in l. hac ædictali. C. de secund. nupt.) illud nō admittendum quādo filij primi matrimonij non succedunt. Idem Angel. in Authent. de non eligendo secundo nubentes. circa finem. Et in materia limitatæ dotis, Bald. in l. hac ædictali. in lectura noua. C. de secund. nupt. vbi Bertrandus, in repetitione, num. 62. versic. in textu ibi. Socin. consil. 35. num. 9. & num. 12. lib. 4. vbi tractant de incapacibus ex monachatu, vel delicto.

38 ¶ Non ignoro in numeras. DD. auctoritates citari posse, quibus docentur, sufficere habere filios etiam incapaces, vt non videatur defecisse conditio *si sine liberis decesserit*, illa tamen verissima opinio est, quod si lex faciens liberorum mentionem, respicit ad bona in quæ filij successuri sunt, necessariò filij debent esse capaces, & successores, alias non cõsetur habere filios, vt supra docui ex nu. 27. & ex hac distinctione respondetur ad omnia in contrariū adducta.

39 ¶ Ex hoc infero, quod si filia, fratres habet in religione impios, vel alias incapaces, putà monachos ordinis incapaces, perinde habentur, ac si in rerum natura nunquam fuissent, fœminaq; dotari amplè potest tanquam vnica, ita probatur, ex superioribus.

40 ¶ Et nominatim in materia limitatæ dotis, docet Bald. l. hac ædictali. in lectura noua. C. de secund. nupt. & ibi Bertrandus, in rep. nu. 62. versi. addo. Vbi dicit hoc intelligendum in monachis omninò incapacibus. Quid autem si soror esset monacha, distinguere an monasterium sit capax, vel nō, vt per Bertrand. d. l. hac ædictali. num. 63. versic. deinde querit Bald. & dicam infra.

Item probatur ex Alexand. consil. 13. col. 1. lib. 3. & consil. 121. lib. 2. Corn. cōf. 258. lib. 3. Ancharr. consil. 396. Deci. c. in præsentia nu. 62. de probatio. in quibus locis plura citantur. Bart. Paul. Raph. l. filius familias. §. cum quis. ff. de leg. 1. Segura. l. co-hæredi. §. cum filiarum fol. 5. versi. ex ista responsione. ff. de vulg.

41 ¶ Quæstionis tamen esse potest, an deficientibus, vel non succedentibus fratribus, & sororibus, pater ipse immodicā dotis præstationem, vel agendo, vel excipiendo aduersus generum improbare possit. Et certè in hac specie, non potest. Quauis enim immodicam dotem à se datam repetere possit (vt infra docebo) illud verum quando nō licuit tantam dotem dare, quoniam aderant alij filij, hic autem sermonem habuimus de habente, re, vel effectu, vnica tantum filiam, quia alij succedere non possunt, quo casu dos vltra summam hic præfinitam dari potest, veluti vnica, vt supra cap. 9.

42 ¶ Quid tamen si monachus professus institutum beati Francisci, efficiatur postea capax ex dispensatione Romani Pontificis, an corruat dos immodica. Hanc quæstionem in specie dotis limitate, proponit Bertrandus in repet. l. hac ædictali. num. 62. versi. sed an si talis filius. C. de secund. nupt. vbi dicit quod dispositio. l. hac ædictali. vetantis fœminam dare in dotem secundo marito vltra certam summam, nō habet locum quando filij eius sunt monachi incapaces, tamen quod si ex dispensatione Pontificis fiant capaces, practicanda est in eis lex.

43 ¶ Faciunt scripta, per Socin. l. si cognatis. col. 4. num. 5. ff. de rebus dubijs, & per Alexand. & Iaf. post alios in l. ex facto. §. fin. col. fin. ff. de vulg. & pup. vbi concludunt, quod monachus reddiēs ad seculum ex dispensatione Papæ, recuperat ius succedendi. Ex quo videtur, quod si filia quæ per fratrum monachatum remansit vnica, nuba postquam ipsi fratres monachatum deseruerunt, & tunc absq; dubio vera mihi videtur opinio Bertrandi, & taxationi dotis stabo. Si tamen dos iam data esset, & soror esset nupta, tanquam vnica, non admitterem definitionem Bertrandi, etiam si Pontifex illum faceret capacem, non enim restitutio Principis tollit ius ad aliū translatum, iuxta sententiam gloss. Bart. Areti. Alex. & Iaf. nu. 21. in l. Gallus. §. &

H 3 quid

- quid si tantum. ff. de liber. & posthu. glo. & Doctores. l. 2. C. de in ius vocan. glo. l. 2. tit. 1. §. part. 2. col. 4.
- 44 ¶ Si tamen monachus absq; maiorum licētia monasterium desereret, & professionem tāquam impius absq; legitima causa contemneret, nullum impedimentum præstat forori, etiam si nupta non sit, nihil enim recuperat, imò prorsus incapax est, & Christiana correctione dignus, ita Bal. c. in præsentia. col. 5. deprobat. Ias. l. ex factis. §. Iulianus. col. si. propè finem. ff. de vulg. Hic autem, non videtur necessaria illa disputatio, an faciat partem, qui non admittitur ad partem, idè omitto, vide Doctores præcipuè Alexan. & Ias. l. planè la. 1. §. si duobus. ff. de lega. 1. Deci. consil. 607. Belon. conf. 83. num. 13.
- 45 ¶ His ita definitis, quæro an sufficiat si ij ad quos res pertinet, renuntiant huic legi. Distingue, aut pater dans dotem renuntiat huic legi, aut renuntiant filij, huic legi, aut hæreditati paternæ, aut approbat pacta, & meliorationē fororis, aut simpliciter consentiunt, aut solū præsentibus sunt, & tacent.
- 46 ¶ Primo casu, quando pater renūtiat huic legi, videtur posse meliorare, nam videtur facta in eius favorem, vt scilicet non cogatur filiam dotis ratione meliorare (olim enim iuxta quorundam opinionem cogebatur dare ultra legitimā, vt docui supra cap. primo ex num. 2.) vnde videtur posse renuntiare iuri suo, vt in. l. si quis in cōscribendo. C. de pact. l. sicut initio. C. de actio. & obligat. l. ab emptione. ff. de pactis. l. iuris gentium. §. adeo. ff. eod. l. diuersa pars. C. de transact.
- 47 ¶ Sed verissimum est, renuntiationem nihil operari, nam præfinitio dotis scripta in. l. hac ædictali, nō potest excedi, etiam si lex illa renuntietur, & etiam si iuret, vt infra dicam, ita Bar. l. hac ædictali. in fine principij. C. de secund. nupt. Bertrand. ibi in repetitione. num. 43. Bar. l. Titia. Seio. §. Imperator. col. 1. & 2. ff. de lega. 2. Bal. l. 1. col. 4. vers. ex prædictis. C. de inof. donat. ibi Salic. q. 9. Ant. & Imol. c. si. de donatio. Quia taxatio dotis facta est in fauorē filiorum, vt notatur in. d. l. hac ædictali, & docui supra cap. 2. nu. 23. & 29. Iuri autē in fauorem alterius introducto, nō potest renuntiare per pascifcentes, ita Bar. l. pen. col. 2. vers. secundo quæro. C. de pact. & in l. inuitus. §. 1. post glossam. ff. de reg. iuris,
- 48 ¶ & in. l. ius publicum. ff. de pact. Abb. in. c. si diligenti. de foro comper. * Et nominatim ferè in hoc casu notat Paul. conf. 348. vers. 2. videntur. lib. 2. Alex. conf. 53. col. 3. vers. nec prædictis lib. 1. Ias. conf. 125. col. 3. ver. & præmitto. lib. 1. Fran. Curti. conf. 1. Parisi. conf. 73. nu. 41. lib. 1. Rodericus. l. 1. titul. de las arras. §. quæro tertio. ad finem.
- 49 ¶ Rursus probatur in. l. 50. Tauri, quæ habetur. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recopil. vbi præcipitur, quod arra (scilicet donatio propter nuptias) data à marito vxori, non excedat de cimam partem bonorum, & quod ei legi renuntiare non possit. Ita etiā præfinitio dotis non potest excedi etiā si huic legi renuntietur, vt patebit statim num. seq.
- 50 ¶ Postremò, probatur ex hac lege, ibi. *Mandamos, que todos los pactos en hechos en fraude de nos, sean en si ningunos*, quod si renuntiare legi, sufficeret, fieret facillimè fraus legi. Vltimo probatur, quoniam hæc lex est prohibitiua, ibi. *Mandamos, que ninguno pueda dar, ni prometer tercio ni quinto de sus bienes por via de dote*. Et decernit: contra factū, esse ipso iure nullum, legi autē prohibitiuæ renūtiari nō potest, gl. & DD. in. l. 1. verbo fidei iustorem. C. ne fidei iustores doti dentur. Ias. post alios in. l. non dubiū. C. de legib. & in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. gl. in Auth. imò & ibi Bal. C. de actio. & oblig. Cin. & Bal. in Auth. si qua mulier. C. ad Velleia. Bart. in. l. de his nu. 3. ff. de transact. Curtius cōf. 68. cōmunis secundū Alex. in. l. si constāte. §. quoties. col. 2. ff. solut. matr. Lupus in rep. Rubricæ. de donat. §. 17. nu. 5. glof. & Bal. in. l. libertorū. C. de testi. Bal. Alber. & Ang. in. l. de his. ff. de transact. Aret. l. si Titius. col. 4. vers. non obstat. ff. de verbo. oblig. Salic. l. 1. q. 8. C. ne fidei. doti. den.
- 51 ¶ Sic cū donatio inofficiosa prohibita sit, in. l. Titia. §. Imperator. ff. de legat. 2. non proderit si pater donans legi renuntiet, vt per Bar. ibi col. 2. & alios supra citatos Bal. & Salice. q. 9. l. 1. C. de inoffi. donat. Antoni. & Imola. d. c. si. de donatio. Alexand. conf. 55. lib. 1. Sic donatio prohibita inter virum & vxorem, non conualescit, etiam si maritus donet renūtiando legi, vel consuetudini, ita Baldus consilio. 286. libro tertio. DD. in. l. nemo potest. Boer. in consuetudinib. Bituricen. tit. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. 3.
- 52 ¶ Et hoc est iuris manifestissimum, neque obstat quod hæc lex videtur cōdita in fauorem patris, quoniam præcipuè cōdita est in fauorem filiorum, & filiarum, vt docui supra. c. 2. num. 23. & 29.
- 53 ¶ Sic. l. si vnquam: licet non sit prohibitiua, tamē quia videtur induda in fauorem filiorū, renuntiare nō potest, hæc est sanior, & magis communis sententia autore Molineo de donationibus factis. in contrac. matrimo. num. 34. vers. sola enim, quam de hoc vide Tiraquel. in. l. si vnquā in principio. legis. num. 85. C. de reuocan. donatio. vbi late disputat. Præterea obseruatio huius legis censetur spectare ad publicam vtilitatem, vt pro sua rara, & eximia prudentia scribit vir omni laude dignus Antonius Padilla, in rep. Authen. res quæ. C. commu. de legat. Auedani. de exequen. mandatis. cap. 14. iuri autem publico renuntiare nemo potest. l. ius publicum ff. de pact. l. nemo potest. ff. de legat. 1.
- 54 ¶ Restat secundus casus, scilicet quando filij, & filia legitime consentiunt fororem dotis ratione meliorari, renuntiano huic legi, an melioratio hoc casu valeat. Videtur meliorationem nō valere, quia hæc lex prohibitiua est, ergo renūtiari non potest, iuxta superiora. Item prodita est ad publicam vtilitatem, ergo priuatorum pacta nihil ad rem faciunt.
- 55 ¶ Sed certe, si cæteri filia, & filia legitime cōsentiant fororē meliorari, videtur prudētius meliorationē ratam habere. Moueor, quoniam in. l. hac ædictali. præfinitur sūma dāda dotis nomine ab ea quæ secūdo nabit, remouēdo, omnē fraudē, attamē si filij nubentis renūtiat ei legi, certè cessat præfinitio legis, cū tamē sint certificati de remedio legis, ita significat Guid. deci. 228. Bertrand. in rep. l. hac ædictali. num. 8. & 14. cum sequentibus. Imo ad hoc vt cesset dispositio. l. hac ædictali, sufficit si mater, vel pater transcant ad secūdas nuptias ex consensu filiorum, glof. in Authen. de non eligendo secundo nubentes. §. 1. verbo copulantur, ibi: *Inuito filio*. & ibi notat Angel. & in conf. 396. incipien. doctor singularis. col. 2. vers. secundo fallit. Ioannes Garronius in rubrica. C. de secund. nupt. num. 116. Roma. sing. 250. incip. ex themate consultationis, & consil. 219. Boer. decisione. 185. nu. 26. in prima parte. Barbat. in rep. l. cum acutissimi, circa. 25. col. C. de fideicommiss. Cremenfis singu. 74. Præpositi. c. fin. de secund. nupt. Cepola cau
- tela. 235. Nicolaus Vbaldius in tracta. de successio. ab intestato. col. 51. Ias. l. 2. in primo notabili, vers. limita. C. de indicta. vi duita. tollen. & in. l. filium quem habetem col. 8. C. famil. hærcif. Bologni. in additionibus. ad tractatum. Matthæ fil. de success. ab intesta. in. 17. col. additione duodecima. Deci. conf. 206. col. 1.
- 56 ¶ Et quod consensus filiorum faciat deficere. l. hac ædictali, supponit Ioan. Garronius, in. d. rubr. C. de secund. nupt. nu. 121. quia taxatio dotis, & cætera scripta. in. l. hac ædictali disposita sunt in fauorem filiorum, Bertrandus in rep. d. l. hac ædictali §. si verò plus, num. 6.
- 57 ¶ Requiritur tamen vt filij sciant remedium, & dispositionem eius legis, vt per Boer. d. decisio. 185. num. 23. Quid enim si impuberes essent, vel infantes, vide Boer. ibi, & Ioannē Garronium. d. rub. nu. 122. Iason. in Authen. quod locum, num. 6. ad finem. C. de collation. vbi dicit non nocere minori.
- 58 ¶ Sed noui si mē Moli. in tractatu de inofficioso testamen. num. 77. dicit non sufficere consensum filij, vt mater transeat ad secundas nuptias, adhuc, vt possit excedere præfinitionem. l. hac ædictali, nisi ipsa met approbet pacta dotis, quod mihi verius videtur.
- 59 ¶ Moueor duplici ratione. Primò quia filius consentit nuptijs credens ius suum sibi manere saluum, ex. l. hac ædictali, ergo sibi non præiudicat, vt in. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hip. solui. Deinde filius quid mirum si consentit nuptijs, quas prohibere non potest? ergo id sibi damno esse non debet, argumentum eorum quæ traduntur in. l. quæ dotis. ff. solut. matrimon.
- 60 ¶ Rursus, arbitror mentem doctorum fuisse, vt filius cōsentiat donationi dotis excessiua, & hoc senserunt cum dixerunt filium cōsentire nuptijs, hoc est pactis dotalibus, aliàs cū in re (matre viuente) non habeat dominium, imò neque actionem realem, vel personalem præsentem, nescio qualiter consensus eos priuet re materna, contra distinctionem Bart. communiter approbatam, in. l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. Sed quicquid sit de iure communi, de quo Moli. disseruit, in additione ad Dec. in rubr. C. de secund. nupt. certè quo ad hanc legem, non est dubitandum quin consensus fratris, vel fororis, consentientis fororem suam

- suam nuptui dari, non præiudicet eis quominus meliorationem auocare possint, nisi expressè, & legitimo modo, iure approbato, & permissio, melioratione ratificauerint, iam maiores, vel addito vinculo quòd ætatem suppleat, vt iuramentum, vel aliud.
- 61 ¶ Moueor, quoniam ratio communis opinionis, scilicet quòd. l. hac ædicali. cessat cum mater nubit consentientibus filijs, & quoniã volenti non fit iniuria, ita ibi Garonius num. 116. post alios. Non enim filij probro, vel tristitia afficiuntur, ex secundis matris nuptijs, si eas consentiant. At in hac lege, nõ prohibetur melioratio, quia fratribus fit iniuria ex nuptijs sororis, sed ne eorum legitima minuatur dote, vnde consensus vt soror nubat, non est consensus validans meliorationem.
- 62 ¶ Et certe saluo iudicio doctiorum, quibus libenter mea omnia submitto, idem cum Molin. sentio seruandum, in specie. l. hac ædicali, ratio enim eius legis est fauor filiorum, ne scilicet res matris cum pacto de lucrando transeat ad vitricum secundum maritum, ita vt ipsi filij ea portione spoliarentur, nam si mater secundo, nubens nõ faceret pactum de lucrando, haud dubie maiorem dotem dare potest, quam. in. d. l. hac ædicali. præfinitur, ita Bald. in. l. ca. lege. C. de condit. ob. caus. Roma. conf. 447. Aymon conf. 142. Deci. conf. 246. col. 1. Bart. & Ang. in Auth. de nupt. §. optimè. Bertran. d. l. hac ædicali, num. 28.
- 63 ¶ Ergo præfinitio. l. hac ædicali, fauore filiorum, ne priuentur substantia materna; prodita est, aliã si propter probum, & tristitiam filiorum, quomodo si non sit pactum de lucrando, potest amplissimam dotem secundo marito dare? Cetera ad hanc rem pertinentia, vide apud Molin. in additione ad Deci. in rubri. C. de secun. nup. non enim illum consulere potui, quia Decius cum Molinei additionibus non est in mea Bibliotheca.
- 64 ¶ Rursus si fratres, certo modo diuidant inter se hæreditatem patris, viuo patre, & consentiente, licet excedere metam huius legis, vt latè probat Roderic. in rep. l. quoniã, in declaratione legis Regiæ. §. limita. C. de inof. testamen. quem vide.
- ¶ Rursus, quòd si fratres, & sorores meliorationem consentiant, rata maneat, probatur, quoniam si filij consentiunt patri donare omnia bona sua non possunt illas inofficiosas donationes reuocare, ita Iacob. de Rau. & Cinus. in. l. 2. C. si in fraudẽ patroni. Tiraq. de retractu. linagier. glof. 9. num. 134. Sic si patronus consentit donationi facte à liberto, reuocare eam non potest actione Fauiana. l. non videtur. ff. si quid in fraud. patro. glo. in. l. 2. C. cod.
- 65 ¶ Sic licet filius vasalli, possit restituendo pretium reuocare feudum alienatum, si tamen consensit alienationi, non audietur reuocare volens, cap. Titius filios. ibi glof. & Bal. si de feudo fuerit controuersia. inter dominum, & agnatos, Paul. conf. 190. col. 2. vers. restat nunc. lib. 2. glof. in. c. 1. in princip. verbo. consentientibus. post textum. ibi de alienatio. feudi. par. c. præterea. & ibi Bal. quibus modis feudum amitta. Alvaro. & Cardi. Alexan. in. c. 1. col. 5. Alvaro. 30. conclus. quæ fuit prima causa beneficij. amitten. Paul. conf. 84. lib. 2.
- 66 ¶ Ergo si filij approbent, & consentiant meliorationem factam à patre, melioratio rata erit.
- 67 ¶ His congruit, quòd clausula irritans contractum, non operatur si velit is in cuius fauorem posita est, ita Ioan. Monachus. Ioan. Andr. & Domini. in. c. statutum num. 3. & ibi Francus. col. fin. de præben. in. 6. Imol. c. statutum. §. cum vero. & ibi Dominicus. col. 5. vers. nota tamen ex glo. de rescrip. in. 6. Benedic. in. c. Raynuntius. in verb. in eodem testam. relinquens, in prin. num. 91. de testam.
- 68 ¶ Sic si dominus nolit feudum paternum esse commissum ob Feoloniam, & vasallo condonet eam, non videtur feudum nouum, sed manet, vt erat antiquum, glof. in. l. quòd dicitur necessarias, ad fin. prin. verbo. creuisse, & ibi Bart. ad fin. & Alberi. ff. de impen. in reb. dotal. fact. Aretin. l. filio quem pater. in fin. principij. ff. de liber. & posth. Aretin. Alexand. & Ias. in. l. si mihi & Titio. ff. de verbo. oblig. & dicam infra. Facit quòd cum pater ex consensu filiorum donat. vel meliorat. ipsi filij dare videntur l. in edibus. §. quòd filius. ff. de donat. l. si quis hac lege. §. si filius. ff. qui, & à quibus. De iure autem frater potest sororem dotare vltra summam hinc præfinitam, vt dicam infra cap. 12.
- 69 ¶ His congruit quòd si filij legitimi, & naturales renuntiant, & per consequens non succedunt. c. quamuis pactum de pact. in. 6. filij naturales alias excludi succedunt patri, ita prudenter definit Roman. conf. 43. col. 1. Alexard. & Ias. in. l. si is qui ex bonis

bonis. ff. de vulg. & pupilla. glo. l. 8. tit. 13. part. 5. litera. A. Benedic. c. Raynuntius. verbo Et uxorem nomine Adclafiam. decisione. 5. num. 117. de testamen. Et faciunt ea quæ dixi supra de fratribus non succedentibus notat Parisi. conf. 26. nu. 43. lib. 3.

- 70 ¶ His accedit quòd, si ex statuto foemina excludatur statibus masculis, certè si masculi renuntiant, & vell. ut illas admittere, admittendæ sunt, non obstante statuto, ita Bald. in. l. maximum vitium. col. 4. vers. sic. sed pone quòd frater. C. de liber. præterit. vel ex hære. Alexan. conf. 12. col. 2. vers. quinto quia statutum. lib. 1. Barbat. conf. 12. col. 2. lib. 1. Socin. conf. 114. col. 2. lib. 1. Ias. in. §. item si quis. in primo. col. pen. Institut. de actio. Ilernia. in constitutione Siciliae incip. in aliquibus. col. 7. vers. quid si frater nollet. & ibi. Afflic. col. 4. vers. quid si isti filij. Anchar. in rep. c. 1. 13. q. principali. de constitu. Hyppol. sing. 361.

- 71 ¶ Cum autem statutum excludens foeminas stantibus masculis (quòd nonnulli censerunt spectare ad publicam vtilitatem autore Bruno de statuto excluden. foeminas in prin. num. 17.) tollatur si fratres vell. admittere foeminas, videtur idem dicendum in melioratione, vt valeat si fratres consentiant.

- 72 ¶ Hæc opinio probabilis, & æqua videtur, præsertim quòd reddimus ad ius commune, & commercium, & nuptias augemus, & videtur deficere ratio & mens huius legis. Duo sunt quæ obijci possunt.

- 73 ¶ Primò, quòd filia renuntias hæreditati patris, non videtur renuntiare iuri quòd postea sibi competit, ex. l. hac ædicali. scilicet vt possit auocare dotem inofficiosam à matre datam, & lucra ibi delata accipere, ita Deci. in rubr. C. de secun. nup. nu. 7. Guido. decisione. 228. Socin. conf. 35. nu. 12. lib. 4. Oldral. cõf. 294. Purpura. l. fin. nu. 196. C. de pact. Deci. conf. 230. Couar. c. quamuis pactum. 3. par. §. 3. col. 2. Ripa in repetitione. l. foemina. num. 16. C. de secun. nupt. Bertran. in repe. l. hac ædicali. §. si vero plus, num. 8. C. de secun. nup. Decius. conf. 206. col. 1. & 6. Sed respondeo, hoc non procedere quando tempore quo filia renuntiauit iam ei competebat ius formatum, ad pœnas quas mater incurrit ex secundis nuptijs, ita Decius. in rubr. C. de secun. nup. nu. 7. Et faciunt quæ tradit. conf. 206. ad finem Bertran. in. d. l. hac ædicali. §. si verò, plus nu. 14. vers. vnde

ex prædictis. Si enim tempore renuntiationis cogitatum fuit etiam de ea re, certè renuntiatio ad illa extenditur, vt per Deci. vbi supra Boer. decisione. 185. nu. 23. vers. & idem dicitur, Ang. conf. 396. Bertran. conf. 175. lib. 2. Bald. conf. 455. lib. 2.

- 74 ¶ Hic autem suppono filiam, vel filios renuntiare legitimæ cum iuris solemnitate, vt soror dotis nomine meliorari possit, & vt legitima eorum minuatur, & sic renuntiatio non fit ad alium effectum.

- 75 ¶ Rursus fundamentum. DD. vbi supra, est quòd pœna quam secundo nubens incurrit, videtur res aliena à bonis quibus filia renuntiat. Renuntio enim bonis debitis iure sanguinis, non debitis ex culpa, secundo nubendi. Hic autem non in alium vsum filia renuntiat, nisi, vt soror nubat, & melioretur, & sic etiam si præcessit renuntiatio bonorum paternorum, & facta fuit ante meliorationem, certè non poterit eam improbare renuntians, quia non potest alio nomine impugnare quam ratione legitimæ, non autem ratione culpæ, vel delicti, vt est in casu. l. hac ædicali, legitima autem nulla debetur quia renuntiauit.

- 76 ¶ Rursus alius obijciat, hanc esse fraudem & quòd hæc lex seuerissimè omnem fraudem improbat & excludit, & quòd vt patet ex Boerio, decisione. 185. nu. 23. vers. & hoc nisi fraus. dispositio. l. hac ædicali, non cessat, quando est fraus, ita Paul. conf. 149. in antiqua impressione. Sed respondeo, quòd si in renuntiatione fuit fraus, vel dolo, non est curandum de ea. Non tamen dicitur esse fraus, si filius maior, legitimè, & liberè consentit, sororem meliorari. Si dare alienis bona nostra, non appellamus fraudem, cur fauere sorori sit fraus? cur nõ possim sorori dare: quod possum extraneo?

- 77 ¶ Præterea, ipsa. l. hac ædicali, admonet omnes fraudes reiçi. DD. tamen renuntiationem filiorum non iudicant fraudem, cum dicant id sufficere, vt cesset eius legis dispositio, vt supra docui. Solum respiciendum, an ipsa renuntiatio fraude vel dolo exorta fuerit. Non obstat, quòd hæc lex videtur inducta ad publicam vtilitatem. quoniã præcipuè est ad priuatam, secundario ad publicam: vt per Bart. Alex. & DD. lib. 1. ff. solu. matri. Bar. nu. 25. & hoc casu renuntiare potest, ita Ias. in. d. l. 1. nu. 39. Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fidei iusor.

¶ His

- 78 ¶ His absolutis, videamus an presentia, & taciturnitas ceterorum filiorum, sufficiat ut non possint immodicam dotem auocare. Non recitabo loca communia, res est enim manifesta hoc filijs non nocere, ita Ioannes Garronius in rep. rubricæ. C. de secund. nupt. num. 118. Boer. decis. 185. num. 23. vers. aliàs presentia, & taciturnitas. lib. 1. vbi concludunt, quod etiam si filij presentes sint, & taceant quando mater secundo nubit, non idcirco minus cessat dispositio. l. hac ædiftali, quæ inter alia taxat certam summam dotis.
- 79 ¶ Mouentur, ex Bart. in l. quæ dotis. ff. solu. matri. vbi docet, quod in actu præ. adiciali quem non postum impedire, non nocet mihi presentia & taciturnitas. Hic autem filij vel filix præter honorem, & reuerentiam patri debitam, melioratione non possunt impedire, neque enim id viuo patre admittendum, ut infra dicam. Cui ergo impedire non possint, presentia, & taciturnitas sibi obesse non debent, glo. in l. Caius. & ibi Bart. ff. de pigno. actio.
- 80 ¶ Et ita in specie magis dubia definit, Parisi. consil. 80. num. fin. libr. 3. Affli. & de. cisione. 178. num. 13. vbi presentia, & taciturnitas, non nocet filie dotatae quam pater dicit se dotare de bonis suis, & matris. Facit etiam quod notat Bald. l. fin. §. necessitate. col. pen. vers. quæ ro. an sufficiat presentia. C. de bon. quæ liber. Aretin. l. Gallus in princip. col. 3. ff. de libe. & posthum.
- 81 ¶ Sic agnatus præsens alienationi fœudi, & tacens, non præiudicat sibi autore Curio iuniore in tractatu fœdorum. 4. part. fol. 42. vers. nunquid autem in casibus, licet contra sentiant alij, quos Tiraquel. citat & improbat, lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 9. nu. 148. Sic consanguineus præsens, & tacens venditioni rei consanguinei, non prohibetur illam retrahere, ut tandem definit, Tiraq. d. loco. num. 146. cum seq. cetera in materia retractuum, vide apud Matiençum ex l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopil. qui ad longum, & ex professo disputat istam materiam, accuratè, & practicè. Quæ omitto quoniã vulgaria sunt, neque quod pertinet ad nostram legem, oportet tot adducere, aliud enim est an præsens, & tacens venditioni rei suæ, vel fœudi sui, vel prædij emphiteotici sibi præiudicet. Ibi enim est ratio dubitandi quod domini sunt filius autem viuente patre dominus nõ est tantum habet ius quodam nondum formatum, vel effica, vel reale. Quod argumentum præstat. l. in suis. & quæ ibi notant. DD. ff. de liber. & posthumis. & quæ elegantissimè consuluit Oldral. conf. 94. nu. 15. Costa. in l. Gallus. §. & quid si tatum. 3. par. num. 35. ff. de liber. & posthu. Vaconius à Vacunna declar. 112. Tiraq. in l. si vnquam. in præfact. nu. 19. Cephal. cõf. 186. nu. 58. lib. 2. Is autem cui aliquid, actio ne personali debetur: nunquã videtur sibi præiudicare etiam si taceat, & præsens sit, ut per Bart. & Iaf. num. 97. in dict. l. quæ dotis.
- 82 ¶ Solu obstat quod scribit Imola. consil. in cip. in casu præmissio. de pluribus. in. 4. dubio. Deci. consil. 66. num. 4. vers. secundo principaliter, & consil. 68. num. 4. Hypopol. sing. 344. num. 3. Vbi scribunt quod dotis data filiabus alicuius intelliguntur data de comunibus bonis fratrum si data sunt scientibus fratribus, nec aliquid protestantibus. Sed ij loquuntur quando fratres successerunt patri, & sunt iam domini, rerum paternarum, & viuunt in comuni, quod est societatis genus, ut infra dicam. Hæc viuebat pater, & filij domini nõ erant, & sic non poterant impedire, & ita Decius consil. 6. num. 4.
- 83 ¶ Magis obstat, auctoritas doctissimi Fabri. in §. admonendi. num. 2. vers. quidam maritauit. Insti. quibus modis ius patriæ potestatis solui. Vbi ferè in specie scribit, quid si maritauit vnã de duabus filiabus, de meis bonis proprijs, postea maritauit aliam de bonis matris præsentem, & non contradicente prima maritata, an hæc presentia, & taciturnitas præiudicet ei, ut non possit petere partem in bonis matris datis in dotem secundæ filix, & definit quod si primo maritata erat emancipata, præiudicat ei. Vnde videtur, quod si filius præsens, & tacens erat emancipatus, quod non possit dotem immodicam auocare.
- 84 ¶ Mouetur Faber, ex l. si seruus. ff. de dona. inter virum, & vxor. vbi probari videtur quod inter coniunctos presentia, & taciturnitas habentur pro consensu. Sed salua auctoritate Fabri, eius opinio falsa videtur, nam in l. si seruus. consanguineus non solum præsens fuit, & tacuit, sed rem tradidit, ita Bald. in l. cum proponas filios. propè finem. C. de pact. Iaso. consil. 3. col. 4. vers. & dum successiue lib. 1. Neque obstat. l. Procula. ff. de probat. nõ enim sufficit
- sufficit coniunctio sanguinis, ut præsumatur donatio, nisi concurrat cursus temporis & rationes sæpius calculatæ, ita Bart. l. quæ dotis col. 2. ff. solut. matrimon. Alex. ibi num. 14. Iaf. num. 18. vbi dicunt hanc communem. Iaf. conf. 263. lib. 2. Alexand. consil. 46. col. fin. lib. 1. Decius consil. 267. num. 3. Affli. & de. cisione. 13. num. 12. Alciat. de præsump. regu. 1. præsump. 32. Corrafi. l. qui. liberos. ff. de ritu nupt. nu. 118. glo. in l. libertis quos. §. 1. ff. de alimen. & ciba. legat.
- 85 ¶ Oportet enim consanguineum præter taciturnitatem, & presentiam, aliquem actum facere, ut videatur consentire, ut per Iaf. & Alciat. in d. l. cum proponas filios. C. de pact.
- 86 ¶ Et hoc, in nostro casu est multo verius, legitima enim aded debetur filio, ut etiam si minus legitima accipiens promittat amplius non petere ratione supplementi, nihilominus legitimam consequi potest. l. si quando. §. fin. C. de inof. testamen. De quo plura ibi per omnes. DD. & per Iaf. l. omnimodo. col. 1. C. de inoff. testamen. per Rodericum in l. quoniam in. 10. ampliatione. C. cod. tit. Cum ergo expressum patrum ei non noceat, quantum minus noceat presentia, & taciturnitas. Præsertim, cum concurrat presentia patris, qui volens locare filiam, & fidem forsam iam datam implere, terribilis clamabit in filios, viuum vultis spoliare? quid vobis in re mea? quid censetis facturum filium, præsertim rerum humanarum rudem, & ex obedientia, domini munificentiam sperantem.
- 87 ¶ His accedunt quæ Bart. tradit de metu reuerentiali in l. quæ dotis col. fin. ff. solu. matrimo. de quo vide ibi Alexand. & Iaf. num. 96. Bart. l. 1. §. quæ onerande. ff. quarum rerum actio non det. copiose, Tiraquel. leg. connubi. glof. 5. num. 36. Magis vrget. l. 9. tit. 9. lib. 1. fori, & ibi Roderi. §. secundum est.
- 88 ¶ Si tamen filij nouum fororis sponsum decepissent, dolose affirmando se renuntiationem fecisse, & post, tempore quo melioratio fit à patre exprimendo patrem velle diminueri eorum legitimam, taceant quasi confirmando quod fororiam affirmauerant certè dolus, & fraus eis nocebit, & de dolo tenebuntur, ut infra dicam. c. 12. Sicut enim renuntiatio ab eo facta rescinditur si dolo inductus sit, ut supra dixi ex Boerio decisione. 185. num. 23. ita etiam
- si dolo persuasit fororio, se renuntiasse doli poenas dabit. quod notat in simili Molin. de donat. in contract. matrimo. nu. 65. Et in tacete dolose quod sibi præiudicet, probatur. in l. 2. C. si res alien. pigno. dat. sit. l. si sine. C. ad Velle. Bald. l. suus hæres. C. de repu. hære. Iaf. l. quæ dotis. num. 80. ff. solu. matrimo.
- 89 ¶ Notandum tamen, quod consensus, & approbatio meliorationis, eis solis nocebit qui approbaturum ceteris autem, ius suum remanet saluum, & illibatum, etiã si ij qui consenserunt faciant maiorem partem. Hic enim agitur de præiudicio singulorum, idcirco consensus maioris partis non sufficit. Ita loquendo in materia. l. hac ædiftali, quæ huic nostræ non nihil accedit, definit Ioannes Garron. in rubrica. C. de secundis nuptijs, num. 120. vers. sed prædicta quæ ro. facit. l. per fundu. ff. de serui. rusti. prædico. & quod eius argumento definit Bart. & DD. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Abb. in hoc in c. cum omnes. à nu. 5. & ibi. additio. litera. A. in nouis. de cõstit. & notata à Gregorio. in l. 10. tit. 31. part. 3.
- 90 ¶ His suffragatur quod scribit Socin. l. si cognatis, num. 23. ff. de reb. dubi. post Bar. ibi. quod dispositio quæ respicit cognatos, vel agnates, dicitur respicere ipsos, ut singulos, non, ut vniuersos, & quod sic dispositio maioris partis non nocebit minori. Notandum etiam, quod etiam si consentiat vnã sororem meliorari, non idcirco sibi præiudicant, inoad alias, secundum Iaso. in Auth. quod locum, num. 6. ad finem. C. de colla. qui citat Paul. consil. 120.
- 91 ¶ Meminisse etiam oportet, quod si filij solum concederent, ut pater liberè filiam dotaret, non ex hoc sibi præiudicant neque melioratio valet. Moueor ex eo quod Balscribit in l. si quando. in principio. C. de inoff. testamen. per textum ibi: quod si ex consuetudine, vir debeat habere dimidiam partem, in bonis vxoris, & Imperator concesserit vxori, ut possit habere testari, quod nihilominus tenetur relinquere dimidiu viro. Idem scribit Cremenfis singul. 155. Boeri. decisione. 244. num. 3. & in consuetudine. Bituricensibus. tit. de consuetudine matrimonij. §. 2. col. 3. vers. sed quid stante dicto pacto.
- 92 ¶ Sic Alberic. in Authen. licentiam. col. 2. in fine. q. 2. scribit, quod si in ecclesia sit statutum quod episcopus possit testari vsque ad certam summam, & Pontifex ei concedat

- concedat liberam testandi facultatem, ex privilegio in quo nulla fit mentio statuti, dicit quod nihilominus non potest testari, ultra portionē in statuto comprehensam. Idem docet in. 2. part. statutorum. q. 189. incip. in ecclesia Cathedrali.
- 93 ¶ Sed quid si pater locat matrimonio filiam, & eam meliorat, post fratres; secundo locat matrimonio sororem, an per redintegrationem matrimonij, videatur approbare dotem. Et certe si pater ipse redintegraret matrimonium, videretur approbare dotem, quia tenetur dotare filiam etiam secundo nubentem, vt infra dicam. In fratribus autem qui extranei censentur, vt. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. non iudicabo efficacem approbationem quod secundo locarint sororem matrimonio, nisi expressē de quantitate dotis fecerint mentionem, tunc enim si promississent dotem certam fore, ex promissione tenebuntur. Hęc enim lex non admittenda in fratre dotante vt infra dicam. c. 12. Si verō enūtiatiū retulerint sororem tantam dotem habere, tenebuntur de dolo si postea renocare velint. Vide Pau. in. l. si mulier, num. 3. ff. solu. matrim. & dicam infra. d. c. 12.
- 94 ¶ Illud tamen aduertendum, approbationem immodice dotis oportere esse expressam, vt per Aymon consi. 200. num. 5. & 9. non enim sufficere addere hęreditatem meliorantis, vt videatur approbare meliorationē, vel non possim eam improbare, non enim ad eundem hereditatem videor approbare factum a testatore, aduersus prohibitionem legis, ita Bald. consil. 161. lib. 5. Vbi nominatim scribit, quod hęres potest impugnare actū defuncti, in eo quod excessit dispositionem. l. hac cędenti. Pro quo facit, quod scripsit Bertrand. in rep. d. l. hac cędenti. §. si vero plus. num. 12. Facit. l. dotale. §. fin. ff. de fundo dotali. Vbi vxor addiens hęreditatem mariti, nō prohibetur vendicare fundum dotalem, a marito alienatum.
- 95 ¶ Notandum etiam quod si pater sit tutor, vel curator filiorum, non poterit eorum nomine approbare meliorationem quam facit ratione dotis. Est enim donare rem filiorum: quod tutor facere non potest. l. pactum curatorum. C. de pact. Facit quod scribit Bald. Nouellus. in tractatu de dote. 6. part. priuileg. 37. & nominatim Bald. consi. 22. lib. 5. Vbi scribit, quod mater non potest excedere pręfinitionem. l.
- hac cędenti, etiam si tutor filiorum cęsentiat, quod probat Ioan. Garron. d. rubr. C. de secund. nup. num. 122.
- 96 ¶ Sed an sufficiat quod filij ratam habeant meliorationem, certē sufficit, nam a beneficio. l. hac cędenti, condito in eorum fauorem ne sua minuantur ex secundo matrimonio matris, excluduntur: non solum si a principio probent, verum etiam si ratificent, ita docet Angel. consil. 396. incip. doctor insignis Ioan. Garronius. in rubr. C. de secund. nupt. num. 116. vbi dicit se alibi non legisse. Molin. de inofficiosis donatio. num. 77. quę ex pluribus vulgaribus probari possunt.
- 97 ¶ Notandum tamen, magni esse momenti an a principio probent filij meliorationem, an postea ratificent, nam cum dos immodica renocetur cum fructibus, vt infra dicam, certē fructus non debebuntur a die ratificationis, pręteriti autem fructus debebuntur, nisi remittantur.
- 98 ¶ Moueor, quoniā si factus sit cōtractus super re ecclesiastica, absq; auctoritate Episcopi, quę interuenire debuit in ipso cōtractu, si postea ambę partes petant cōtractum Episcopo cōfirmari, cōtractus conualefcit, si ab Episcopo confirmetur, ita Bald. consil. 475. col. 2. verfi. quęro igitur. lib. 1. Facit quod de donatione absque insinuatione scribit. Bar. l. Modestinus. ff. de donat. Bologna. consil. 59. scilicet quod si post factā, partes eam pręsentant iudici, conualefcit. Hoc tamen nouum robur, non retrahitur sed solum valet ab eo die quo interuenit, ita Bald. c. de ceteri. col. 4. verfi. videtur. de rescrip. Salicet. l. si. col. si. C. ad Macedo. Lucas Pœnal. 2. col. 1. C. de iure fisci. lib. 10. Deci. l. semper qui non prohibet col. 3. verfi. quarta regula. ff. de reg. iuris Arctin. consi. 127. col. 2.
- 99 ¶ Nō obstat aduersus hęc. l. 50. Taur. quę habetur. l. 2. tit. 2. l. b. 5. Recopil. quoniam ibi quando ipse prohibitus renuntiat legi, hic autem loquimur de fratribus & sororibus qui non prohibentur sororem amplissimē dotare, nam si pater ipse huic legi renuntiasset nihil noceret filiis, neque ex eo melioratio vires summeret, vt supra dixi, ex num. 49.
- 100 ¶ Sed circa prędicta, posset facere scrupulum, quod quando filius renuntiat hęreditatem paternam fratri: pręsentij, & recipienti, nihilominus accrescit omnibus, &

non illi soli, ita Bald. in. l. pactū quod dotali. q. 8. C. de collat. Dinus cōf. 6. Ioan. A vdr. in aditio. Specul. tit. de testam. §. 1. in aditio. incip. §. si. A reti. consi. 90. in. 1. & 2. du bio. Roderic. l. quoniam. in. 4. limitatione. col. 1. C. de inoffi. testament. Boer. decisione. 184. nu. 3. par. prima. quoniam natura iuris accrescendi est, vt accrescat portioni non personę. l. si totas. l. qui ex duabus. ff. de acqui. hęredi. Bart. l. re coniuncti verfi. quinto quęro an ius accrescēdi transeat in singularē successorem. ff. de leg. 3. Et de ista materia vide plura per Antoni. Gomez tom. 1. varia. resol. c. 10. per totum.

101

¶ Ex quo videtur, quod licet frater renuntiet hęreditati paternę, melioratio nō valet pro tota sua parte, quia non omnis sua pars accrescit sorori, sed etiam alijs fratribus. Sed respondeo, hoc non procedere quando verē, vel pręsumptiū intelligimus in cuius fauorem renuntiatio facta sit, nam si scimus quod in fauorem vnus, certē ei soli prodest, ita Bald. in. dict. l. pactum. l. in adibus. verfi. veluti. ff. de dona. l. si actionem, & ibi glos. & Alexand. C. de pact. Roderic. d. 4. iimita. col. 2. Boer. d. decisione. 184. num. 4. verfi. & hanc partem, Lancelotus, Deci. l. duobus. ff. de leg. 1. Paul. l. planē. §. si duobus. col. 3. ff. de legat. 1. vbi dicit quod renuntiatio, prodest illi cuius contemplatione est facta, cum ergo intelligamus fauore sororis factam, ei proderit soli.

102

¶ Sed hic attende, quid si filia quę renuntiauit, vel consensit legitimam suam dari in dotem sorori nubenti, gignit filios, certē filij, vel ipsa met renuntians possunt rescindere renuntiationem ex. l. si vnquam, ita docet Alexand. consi. 71. lib. 4. & nominatim in sorore quę in cōtractu matrimonij fratri suo, dedit omnia bona paterna exprimendo se donare propter nuptias, reseruata certa summa, sibi per fratrem soluenda pro sua dote, certē si liberos habeat donatio est ipso iure renocata in totū, etiam si sit iurata, ita cōsuluit Bertrand. consi. 383. viso casu. lib. 2.

103

¶ Rursus in homine qui in cōtractu matrimonij, & eius contemplatione donauit nepoti suo, cōsuluit quod si liberos habeat donatio ipso iure renocatur, etiam si non fuisset donatio omnium bonorum, sed tertię partis, ita Bertrand. consi. 157. siue donatio. lib. 2. Boerius decisione. 159. num. 11. col. 3. part. 1. Tiraq. l. si vnquam,

verbo, *Donatione largitus*, num. 193. C. de reuocand. donatio. Molin. de donatio. fact. in cōtractu matrimonij. num. 64. cum sequentibus. las. consi. 171. col. 5. verfi. confirmatur lib. 4. Thomas Parpal. in rep. l. 2. in princ. col. 11. ff. solut. matrim. & est communis, autore Molin. de donatio. nu. 71. verfi. & ita limito. Vbi prudenter declarat, an constante matrimonio reuocari possit, vt infra dicam. Et num. 65. tractat, quid si soror renuntians, sororis maritum decepit. Et hoc procedit etiam si maritus renuntians approbauerit renuntiationē, vt per Molin. vbi supra num. 42.

104

¶ Sed obijciat aliquis, hos. DD. non loqui propriē in renuntiatione, sed certē Boer. decis. 193. & 159. loquitur in renuntiatione facta a fratre vt soror nuberet.

105

¶ Sed obijciat aliquis dispositionē. l. si vnquam, non habere locum in renuntiatione facta a filia, de hęreditate paterna, ita Corn. cōf. 111. in presentī cōsultatione. col. 3. ver. nec etiā videtur. lit. K. & col. pe. ver. nec obstat ea, lib. 3. & cōf. 206. viso supra scripto themate. col. 8. verfi. coadiuuantur. Tiraquel. l. si vnquā. d. verbo *Donatione largitus*, nu. 151. Boer. decis. 159. nu. 181. par. Soci. consi. 39. in quęstione quę vertitur. col. fin. lib. 3. Socin. l. 1. prop. finem. C. de pact. licet relinquat cogitandum, & ibi Deci. & Curti iunior, nu. 9. & Alciat. verbo sustulerat. Deci. l. pactum quod dotali, num. 14. C. de collat.

106

¶ Respondeo enim hoc verū esse, in hęreditate nondum delata. Iuri enim quęredo renuntiare potest, in pręiudicium filiorū. l. qui autem. ff. quę in fraud. credi. l. si spōsus. §. si maritus. ff. de dona. inter virum, & vxor. l. Iulianus. ff. si quis omīsa causa testata. Bal. l. illud. col. 3. C. de sacros. Eccles. in. 3. q. Tiraq. d. l. si vnquam. verbo *Donatione largitus*, num. 147. Item. DD. loquuntur, quando filia renuntiat quia locatur matrimonio, & dotatur, nā ferē omnes loquuntur, quando filia renuntiat in cōtractu suo dotali, tunc enim cū pręsumatur cogitasse de liberis non mirum si renuntiatio valet, iuxta tradita per Socin. l. 2. in princ. ff. solut. matri. per Tiraq. l. si vnquam. in principio legis. num. 61. & hanc rationem post alios reddit Tiraq. d. l. si vnquā. d. verbo, *Donatione largitus*, nu. 152. ¶ Rursus reddūt aliā rationem, quod renuntiatio fit ob causam dotis, vt ibi per Tiraq. Ex quo colligere potes. DD. loqui in renuntiatione facta a filia,

I filia,

filia, quæ dotem accipit, non verò si gratis nulla dote accepta renuntiat, ut det sorori nubenti, ita Boeri. d. decis. 159. num. 17. & est de mente Bertrandi. & aliorum citatorum supra. Et quòd. DD. loquantur de renuntiatione facta à filia ipsa quæ datur, patet ex Deci. conf. 181. col. fi. ad fin. ex Alex. conf. 29. num. 16. lib. 3.

107 **¶** Aduertendum tamen, quòd si filia renuntians in fauorem sororis, renuntiaret hæreditati iam delatæ, & iuri iam quæsitò, tunc si filios post haberet: certè renuntiatione reuocaretur ex. l. si vnquam, & idem inteligo quando ipsamet filia renuntiat in fauorem fratrum quia ipsamet locatur matrimonio.

108 **¶** Exemplum fit, habeo sex filias, & vna, matre mortua, cum soror, vel ipsa locatur matrimonio, & dotem à me acciperent, renuntiant omnibus bonis maternis in fauorem sororum, & contracto matrimonio pariunt filios, certè talis renuntiatione reuocatur, ex. l. si vnquam, ita Corne. cõf. 30. lib. 4. Alexand. conf. 162. lib. 6. explicat Moline. in tractatu de donatio. factis in contractu matrimonij, num. 37. cum sequentibus. Et videtur esse de mente Tiraquel. in. d. l. si vnquam. verbo donatione largitus, num. 147. dum distinguit inter donationem iuris quæsitò, & quærendi.

109 **¶** Ecce ergo, quòd soror approbans meliorationem, & ad id renuntians hæreditati maternæ iam delatæ, potest si filios habeat rescindere renuntiationem, quoniam remittere ius quæsitum est donare. l. contra. §. si filius. ff. de pact. l. si cut. §. ap. pacisci. ff. quibus modis pignus, vel hypote. soluitur, ergo reuocatur ex. l. si vnquam, quæ in donatione loquitur. Nam & renuntiatione si sit inofficiosa reuocatur, sicuti donatio Bald. conf. 183. in princ. lib. 4. faciunt quæ dixi supra hoc ipso cap. num. 102. vers. sed hic attende.

110 **¶** Sed his omnibus videtur obstare communis opinio, docens filios matris renuntiantis admittendos esse ad hæreditatem aui, etiam si mater renuntiauerit, quare videtur filios filiorum, vel filiarum renuntiantium posse impugnare meliorationem auitæ.

111 **¶** Ante omnia, illud est communis opinione definitum, renuntiationem matris non nocere filijs, quamuis enim contra sentiat Roma. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Deci. l. pactum quòd dotali, num. 18. C. de

collatio. Rube. conf. 42. nu. 6. contraria est magis cõmunis, autore Grammatico decis. 57. nu. 39. Couarru. c. quamuis pactum 3. par. §. 2. nu. 4. Bal. & Alex. in. d. l. pactum quòd dotali. Tiraquel. de primogen. q. 40. nu. 117. Francus, & Nattam in. d. c. quamuis. Rodericus. l. quoniam. 4. limita. col. 6. vers. solum modo. C. de inoffi. testamen. Bald. l. fin. col. pen. vers. hic incideter, quæritur. C. de pact. Deci. conf. 181. nu. 6. Aymon. conf. 84. num. 5. lib. 1.

112 **¶** Hic duo casus considerandi. Aut enim filia renuntians moritur ante patrem, & certè eius renuntiatione non nocet nepotibus, quominus venire possint ex persona sua ad hæreditatem aui, hæc est communis, ita Bald. Fulg. Paul. Alex. & Deci. nu. 181. pactum. C. de collat. Decius. d. conf. 181. nu. 6. Bald. l. si. col. 4. C. de pact. vers. sed hic incideter. Paul. & Aret. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Quoniam renuntiatione facta per matrem videtur habere tacitam conditionem si successio ei deferatur, idcò si moritur ante patrem, habetur pro non facta. Et hanc distinctionem sequitur Roderic. d. l. quoniam. d. limita. 4.

113 **¶** Et hæc opinio est verissima, & æquissima etiam si sit iurata renuntiatione quando filia gratis renuntiauit nulla dote accepta. Hoc enim casu etiam Roma. autor primarius diuersè sententiæ, probat hanc opinionem, in. l. qui superstitis. Imol. Aret. & Pau. in. d. l. qui superstitis. Nattan. Francus, & Couarru. c. quamuis. 3. par. §. 2. col. fin. Benedict. c. Raynuntius. verbo duas habens filias. num. 280. Grammatici. decis. 57. nu. 39. Ripa respons. lib. 1. c. 6.

114 **¶** Ex qua communi opinione, videtur quòd si soror renuntians hæreditatem patris, ut soror melioretur, habet postea filios quod melioratio corruat. Huic argumento, tripliciter respondeo.

115 **¶** Primò, quòd cõmunis opinio habet locum, quando filia excluditur facto suo: nõ directo in alicuius fauorem, secus si in fauorem alicuius puta sororis, ut melius nubat, ita notat Imola in. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. col. 1. ver. sed aduerte quia tale factum.

116 **¶** Secundo respondeo, nepotem admitti ad hæreditatem aui ex persona sua, non verò ex persona matris. ita Bald. Paul. Alexan. & Deci. nu. 181. pactum. C. de colla. Imola in. l. qui superstitis col. 2. Deci. cõf. 181. num. 6. Alexand. conf. 29. ad finem lib. 3. Roderic.

Roderic. in. d. 4. limita. & ratione. l. Diuo Marco. C. de quæst. l. ut in testato. C. de suis & legat. hæred. Vnde cum non succedat ex persona matris, neque renuntiationem ab ea factam rescindat, ut per glos. cõmuniter approbatam. in. d. c. quamuis. certè melioratio quæ vires sumpsit ex renuntiatione, non infirmatur ex eo quod ipse succedat, non enim ipse succedit quia renuntiatione non valuit, sed ex persona sua, tanquam nepos sublata. l. si ex patronis. §. fin. ff. de bonis liberto. l. si quis filio exhæredato. in princ. ff. de iniusto rupto.

117 **¶** Rursus, cum nõ succedat ex persona matris, neque irritet renuntiationem, iam cum venit ad hæreditatem mortua matre reperit meliorationem validam, ex renuntiatione matris, quæ bona nondum quæsitæ scilicet hæreditatem nondum delatam renuntiare potuit, in præiudicium filiorum, ut supra dixi sequendo communem opinionem.

118 **¶** Tertio respondeo, quòd nõ sequitur: nepos succedit auctore, ergo renuntiatione ab eius matre facta non tenet, quod patet ex communi opinione dicente, quòd renuntiatione hæreditatis nondum delatæ valet, & non reuocatur ex natiuitate filiorum.

119 **¶** Patet etiam ex alia cõmuni opinione, distante, quòd nepos ex persona sua succedit auctore, non obstante renuntiatione matris; vide Alex. ita sentientem hunc nodum dirimi conf. 29. propè finem lib. 3.

120 **¶** Si tamen filia renuntians, superstes sit patri, & tunc etiam si post moriatur, non potest venire nepos eius filius ad hæreditatem aui, ita Paul. Imol. Aret. l. qui superstitis. ff. de atquir. hæred. Bal. Alexan. & Deci. l. pactum. C. de collat. Deci. conf. 181. nu. 6. Rodericus. d. 4. limita. Si tamen filia postquam hæres fuit patri, renuntiauit hæreditatem in fauorem sororis nubentis, certè si post gignant filios, renuntiatione reuocatur, ex. l. si vnquam. ut supra dixi hoc ipso cap. vers. aduertendum tamen quòd si filia, num. 107.

121 **¶** Sed ut nihil relinquantur, quòd animum ambiguitate distorquere possit, proponere visum est, quòd circa præcedentia in quæstione verti vidi. Quidam filiam vnica amplissimi dotauit, & tandem mortuus est vxore prægnante, quæro an si posthumus non nascatur, melioratio, & dos quæram. uis ampla rata maneat.

122 **¶** Rursus si posthumus nascatur, an irritetur melioratio, à die quò nascitur, an verò à die quo conceptus fuit.

121 **¶** Quoad primum, facit dubiū quod supra dixi, quòd si filij moriuntur post patrem, melioratio dotis nomine facta nõ cõualidatur, vnde cum posthumus qui nascitur mortuus, dicatur perisse post mortem patris, videtur meliorationem rescandam.

122 **¶** Sed contra verius, quoniam venter ante quam in lucem prodeat non rumpit testamentum, in quo fuit præteritus; ut in. l. 3. vers. ex his apparet. ff. de iniusto rupt. l. 1. & 2. C. de posthum. hæredi. institut. posthumo nato. & ibi Ias. & Deci. C. de contra tabul. Bal. in Auth. ex causa. col. 2. C. de liber. præter. vel exhære. Ergo cum non rumpat testamentum, multominus reuocabit meliorationem ex contractu ad sustinenda onera matrimonij inductam, difficilius enim reuocantur contractus quam vltimæ voluntates, ut supra dixi nu. 22.

123 **¶** Rursus hæc opinio probatur, quoniam ventri non debetur legitima quousq; nascatur, autore Bald. in. l. cum posthumus. ff. de liber. & posth. Ias. & Deci. l. posthumo nato. C. de contra tabul. Neque petere potest hæreditatis partem, quousq; lucem prospiciat, ut in. l. vtrum. ff. de reb. dubi. l. antiqui. ff. si pars hæredi. petita. Bald. l. si nemo. §. fin. ff. de testam. tute. Neq; enim hæres est antequam nascatur, secundum Bald. l. cum quidam. in princ. C. de instit.

124 **¶** Cum ergo vtero non debeat legitima, neq; partem faciat quousq; nascatur, imò nec iudicetur animal, si credimus Plutarcho, lib. 5. de placitis Philosophorū, & habeatur veluti cogitatio si in lucem nõ prodeat, ut per Bald. l. 1. vers. circa secundum. C. qui admitti Ias. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. 1. & l. 1. col. 2. ff. de condit. ob causam. planè sequitur, cum nõ infirmare dotis præstationem, quæ idcò certis est finibus præfinita, ne legitima aliorum filiorum præiudicium fiat.

125 **¶** Idem dicā si in ipso nascendi actu, inter muliebriū angustias est suffocatus, vel si nõ nascatur integer, hic enim etiā si præteritus sit paternū testamentū nõ rumpit ergo sibi nõ debetur legitima. l. 3. C. de posth. hæred. instit. & ibi Bar. Corn. & Aret. Bar. Alexand. & Iaso. in. l. quod dicitur. ff. de liber. & posthum. Alciat. l. qui mortuus. ff. de verbo. signif.

126 **¶** Quoad secundum, scilicet an si nascatur, censetur facta reuocatio à die quo fuit

in utero, an verò à die quo nascitur. Et cer-
tè à die quo nascitur, ius habet ad reuocan-
dam immodicam dotem non ante. Quo-
niam ante sibi legitima nò debetur, neque
partem facit forori, vt per Bald. l. cum pos-
thumus. ff. de liber. & posthum. l. vtrum.
ff. de rebus dubi. l. as. & Deci. l. posthumo.
C. de contra tabul.

127 Quatenus autem posthumus reuocet do-
nationem extraneo vel fratri factam, &
quatenus reuocet dotem immodicam, do-
cui supra. c. 9. ad finè versic. si tamen mor-
tuo patre.

¶ Si quis autem dotem improbare velit eo
nomine, quòd dotans alios habuerit filios,
neq; dotata vnica fuerit, ipse probare de-
bet, vt in. l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad
Trebel. Alexand. in. l. is potest. nu. 15. l. as.
in eadè lege. col. pen. ff. de acqui. hæredit.
Alexand. & l. as. in. l. in illa stipulatione si
Kalendis. ff. de verbor. obligat. Alex. conf.
20. col. fin. lib. 1. & l. fed et si de sua. col. fin.
ff. de acqui. hæred. & cõf. 36. col. 1. lib. 1.
Socin. l. qui duos. §. 1. col. 2. nu. 4. ff. de reb.
dub. Paul. conf. 387. nu. 4. lib. 1. Dec. conf.
662. Nam, & actor probare debet quod
asseuerat. l. actor. C. de probatio.

129 Sed est quæstionis, an si filij obligent se
cum patre pro dote sororis, an videantur
consentire sororem meliorari & portionẽ
suam minui. Et Benedic. c. Raynuntius,
verbo Dotem quam ei dederat. num. 24. de
testam. scribit, quòd frater solum videtur
gessisse negotium patris, & nihil de suo de-
disse, vel promississe, licet secus esset, si solus
sine patre se obligaret, citat Bald. l. fin. C.
de dotis promiss. Sic Lupus in rep. rubricę
de donatio. inter virum, & vxor. §. 46. ex
prædictis. num. 2. & §. 66. num. 10. versic.
subdit tamẽ scribit, quòd si pater, & mater
se obligant pro dote filię, quòd mater vi-
detur se obligare animo intercedendi pro
patre, & quòd non possunt ex ea causa vñ
di res dotales. Hodie autem seruanda est
dispositio. l. 53. Taur. quæ habetur. l. 8. tit.
9. lib. 5. Recopil. si vir & mulier constan-
te matrimonio promittunt dotẽ filię vel
donationem propter nuptias, filio ex bo-
nis cõmunibus constante matrimonio que-
sitis soluenda est dos filię, vel donatio pro-
pter nuptias filio, circa quod vide notata
per Matienço. d. l. 8. & in. l. 3. glo. 7. nu. 7. &
8. tit. 9. lib. 5. Recopil. De ista quæstione,
vide omnino que dicam. c. sequenti.

130 Tamen quod attinet ad propositã quæ-

stionem, certè si pater disertè dicit se me-
liorare filiam in tertia, & quinta ratione
dotis, manifestum est filium consentire, vt
sua legitima minuatur. Quid enim est me-
lioratio, nisi diminutio legitima? & hoc
casu aduersus filium legitimæ obligatum
pronuntiabo ratione consensus, nisi in metu,
vel dolo, vel ætatis infirmitate fecerit. Si
tamen simpliciter se obligaret cum patre
ad soluendum centum pro dote, certè si re-
sultaret melioratio pronuntia rem pro fi-
lio, quid enim si ignorauit meliorationem
resultare. Vtique cessat voluntas, & con-
sensus, & rem hanc ex eius consensu legiti-
mo, & ex approbatione meliorationis
approbamus, & an quando simpliciter se
obligat, videatur intercessor vel fideiussor
vide que dicam. c. 12. nam superiora solũ
definiunt ratone consensus, & licet faciat
factum positiuum qui alias inducit con-
sensus, vt per Abb. e. cum virum col. 3. de
regula. l. as. l. quæ dotis. nu. 90. ff. solut. ma-
trim. hic non est consensus, quid enim si
ignorabat resultare meliorationem?

S V M M A.

- 1 AN mater dotans meliorare possit filiam,
& num. 11.
- Appellatione parentum: & mater, & pater
veniunt.
- 2 Masculinum non propriè, sed ex interpretatione
extensiuã, concipit scemeninum.
- Masculi in dispositione vocati (exclusis femi-
nis) semper talis masculus intelligitur de pro-
prio, ex linea masculina descendenti, non
autem de masculo descendenti ex femina.
- Ex masculorum vocatione, & exclusione fœ-
minarum, inducitur agnationis conser-
uatio.
- 3 In statutis masculinum non concipit in se fœ-
meninum.
- 4 Neque in contractibus.
- 5 Mater an teneatur filiam dotare & num. 7.
- 6 Mater hæretica; an, & quando teneatur dota-
re filiam Catholicam, & Orthodoxam.
- Mater an teneatur filiam alere.
- 8 Matris hæretica bona, eo casu quo ad fiscum
deueniunt, an fiscus teneatur filiam do-
tare,

Statuta

- 9 Statuta excludentia filias propter dotem re-
ceptam: an sint admittenda quo ad bona
eius: cuius officium non est dotare.
- 10 Mater non magis quam pater, potest meliorare
filiam dotis ratione.
- 12 Mater magis diligit prolem scemeninam, quam
masculinam.
- Similitudo sexus peculiarem gignit beneuo-
lentiam.
- 13 Arrarum præstatio, ne excedat bonorum de-
cimam partem, seruanda est, siue præstetur
à patre, siue à matre.
- 14 An lex nostra respiciat familiæ conseruationẽ,
vel tantum præiudicium fratrum, sublatũ
velit. & num. 15. & 16.
- 17 Masculinum concipit scemeninum in materia
pœnali, & odiosa.
- 22 Mulier nupta, an absq; mariti consensu dotare
possit filiam. & num. 55.
- 23 Mater sola dotans filiam, habita licentia à ma-
rito de quibus bonis videatur dotare.
- 24 Dos data ab vxore, sine licentia mariti, an de-
beat.
- 25 Mater an possit donationem filio facere absq;
patris licentia, & num. 51. & 65.
- 26 Vxor quæ in scio marito, de perse, & secreto
dotauit filiam, an matrimonio soluto: cum
libera est à potestate mariti, teneatur in id
quod dotauit. & num. 49. 68. 69. & 70.
- 27 An præscriptio huius legis locum habeat, quan-
do pater, & mater simul dotant. & an
si vtraq; dos excedat præscriptionem. &
taxã huius legis rescari debeat, & nu. 29.
- Ratione, & autoritatibus probatur. num. 31.
32. 33. 34. & 40.
- 28 Verba singularis numeri, non verificantur in
plurali, quando adest diuersa ratio.
- 30 Filia dotata non succedens ex dispositione sta-
tuti, intelligitur exclusa solum ab heredita-
te eius qui eam dotauit.
- 32 Filia non dicitur dotata à matri non est dotata
de bonis meis.
- 34 Dos data à solo patre, ex quibus bonis censea-
tur data.
- 36 Mater iure communi, an se obligare possit,
simul cum patre pro dotis constitutione. &
num. 37. & 38.

Quid in hoc iure Regio stabilitum sit. num.
41. & 44.

- 39 Donatio inter virum, & vxorem; iure pro-
hibita, an pro dotanda filia valeat.
- 40 Intellectus Auth. siue à me. C. ad Velleian.
- 41 Obligatio matris dotantis simul cum patre,
quatenus efficax sit, & an teneatur pro vi-
rili, vel sit facta animo intercedendi.
- 42 Mater absente marito, etiam suo nomine do-
tans filiam, licet non protestetur, an possit
à marito dotem repetere: actione negotio-
rum gestorum.
- Limita vt in num. 43.
- 45 Alienatio fundi dotalis pro dotanda filia, an
valeat. & num. 46. & 47.
- Intellectus. l. quamuis, cum sequenti. ff. solut.
matrimonio.
- 49 Vxor in piam causam absq; mariti licentia an
possit contrahere. & nu. 50. 52. & 57.
- 52 Statutum aduersus priuilegium, an valeat. &
num. 53.
- Dotis causa an iudicetur pia. & quo casu
num. 66.
- 54 Contractus factus à muliere valet si marito sit
proficius, & utilis.
- 56 Contractus factus inter patrem, & filiam nu-
ptã, an valeat, sine mariti consensu.
- 58 Leges politicae, & prudentes seruandæ sunt etiã
si actus fiat cum ecclesia, vel alia quauis
causa pia.
- 59 Vxor absque mariti licentia an eleemosynam
elargire possit.
- 60 Statutum, ne vxor contrahat absque licentia
mariti, factum est, ne marito præiudicium
fiat.
- 61 Intellectus l. 53. & 55. Taur. l. 2. tit. 3. lib. 5.
Recopil. & l. 13. tit. 20. lib. 3. fori.
- 62 Contrahere prohibitus fauore alterius prohibe-
tur, etiam contrahere ad pias causas.
- 63 Dotis causa piissima est.
- 64 Donatio constante matrimonio facta à matre
filie: an valeat.
- 71 Mulier matrimonio soluto an teneatur stare
contractui absq; mariti licentia factõ. re-
missiue. & num. 72.
- 73 Dotem alienans constante matrimonio, quæ
à sui inntio est inualida, an eo soluto
13 conualide.

- conualidetur, & valeat, & num. 74.
- 75 Filius patris debitores liberans, mortuo patre an teneatur stare liberationi, & num. 77. & 93.
- 76 Maritus constante matrimonio, licet, non possit dotem alienare, si alienauerit, & dos ipsius lucro cefferit, an alienatio teneat.
- 79 Verbum: No. pueca. resistit actui & reddit illum ipso iure nullum, & num. 80. & rursus. Verbum: Non possit contrahere sine licentia viri. inducunt solemnitatem & formam, cuius omisio reddit actum nullum.
- Tollit etiam presentiam, qua sublata reddit actum nullum.
- 82 Faciens actum ipso iure nullum potest illum improbare.
- 83 Actus nullus ex defectu solemnitatis, non conualefcit illo temporis spatio, nisi ratificetur, & num. 84.
- 85 Filius alienans bona aduentitia in vita patris sine eius consensu, an post mortem patris possit ipsemet ab emptore reuocare, & num. 86.
- 88 Lex initio contractui resistens, neq; in habili tempore conferri potest.
- Minor non potest actum facere, neq; in tempore licitum conferre.
- 92 Intellectus. l. cum vir. ff. de usu cap.
- 93 Intellectus. l. 2. §. quod si in patris. ff. soluto matrimo.
- 94 Mater genero, vel filia nubenti, si aliquid det, quod sit contra hanc legem videtur dare ratione matrimonij, & dotis, & an valeat.
- 95 Pater mortua matre, filiam dotas, an tunc possit excedere huius legis metam, & num. 96.
- 97 Et an videatur dotare eo casu de lucris constante matrimonio inter virum, & uxorem quasitis, & num. 99. 110. 112. & 113.
- Limita, ut num. 125.
- Couarru. & Anton. Gomez. opinio circa hoc, num. 107.
- 98 Ant. Gomez & Castelli sententia in hac re.
- 100 Foemina. ex statuto non succedens stantibus masculis, si masculus moriatur postquam haeres fuit patri, an soror succedat in eius bonis, & num. 101. & 103.
- 102 Pater an teneatur dotare filiam de proprio, etiam si in dotis constitutione dicat se dotare de bonis suis, & bonis filiae extensiuè, & num. 128. 129. 130. 131. 132. 133. & 134.
- Limita quando pater esset inops, ut si de suis & bonis filiae promittat, quod sit soluendum de bonis filiae.
- Limita, etiam ut si pater dicat promitto centum de meo, & centum de bonis filiae, ut num. 128.
- Limita etiam, ut in num. 137. ut non procedat si filia ipsa simul cum patre agreget bona sua, doti promissa à patre.
- 104 Intellectus. l. fin. C. de dotis promissione. & num. 114. 138. 143. 146. & 147.
- Et contra Nobellum. 150. 151. & 152.
- 105 Socius an socij filiam de bonis omnibus societatis teneatur dotare, & num. 121. & 122.
- 106 Dominium bonorum quasitorum constante matrimonio, an absq; apprehensione uxoris in eam transeat, & num. 120.
- Et quid in possessione.
- 108 Inter socios sicut lucra sunt communia, ita & onera, licet soluantur soluta societate.
- 109 Onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos debet constitui.
- 114 Quasita constante matrimonio, ad quem pertineant, iure communi.
- Et quid stabilitum sit iure Regio.
- 116 Patres semper curant quod utilius sit filijs, & pro eis stat presumptio.
- 119 Ratio legis, quando est generalior lege, an liceat eam extendere, ultra verba, & praeter verba.
- 122 Intellectus. l. si socius pro filia. ff. pro socio.
- 124 An licitum sit argumentum de lucra, ad societatem remissiuè.
- 126 Pater aliquid dans filiae, expresse ex lucris, an computanda sint, ut videamus an legis summam excedi possit.
- 127 Administratio bonorum constante matrimonio quasitorum libere commissa est patri, ita ut citra fraudem, libere de eis possit disponere.
- 132 Dos illa confertur quae processit ex bonis illius ex cuius hereditate agitur.
- Statutum loquens de dote, non habet locum quando pater, & alius dotant.

- 136 An pater curator filiae eam dotans, videatur dotare, ut pater, an ut curator.
- 139 Pater dotans filiam, expresse diuidens quantitatem quam de bonis suis, ei dabit, & dicens doto filiam in mille computato omni eo quod ei debetur, tam de bonis matris quam patris, an filia possit bona materna repetere, nulla deductione facta ratione dotis, & num. 140. 141. 143. 145. & 146.
- 142 Copulatiuae natura, ratione dotis, est diuidere obligationem equaliter.
- Coniunctio sanguinis facit praesumi donationem.
- 144 Si pater & filia sint diuites, pater dotans filiam protestans dare ei dotem computatis bonis maternis, an eo casu (non data congrua dote) possit filia supplementum petere.
- 148 Certa appellantur ea, quae per relationem ad alia sunt certa.
- 154 Insumpta in festiuitatem nuptiarum ex quibus bonis solui debeant.
- 155 Mater dotans ex quibus bonis videatur dotare: Mater tutrix, vel curatrix, promittens dotem ultra patrimonium filiae an pro quo excedat videatur promittere de suo.
- Et quid in fratre dotante.
- 156 Pater promittens dare dotem de bonis filiae nulla facta mentione de suis, an virtute promissionis cogi possit ad soluendum de suis bonis, remissiuè.
- 157 Pater dotans filiam de bonis communibus etiam si dos sit excessiua, & talis quod ea alia daturus non esset, an si excessus sit ut resultet melioratio contra istam legem tollerari possit.
- 158 Matthaei de Afflictis. & Pauli Parisij sententia circa hoc.
- 160 Pater stante hac lege, an possit vberius dotare unam filiam, quam alteram, remissiuè, & num. 161 & 162.
- 163 Pater dotans filiam de bonis paternis & maternis si filia renuntiet in forma omnibus bonis tam paternis, quam maternis, an nihilominus bona paterna petere possit: & pater integram dotem soluere debeat, & num. 164. & 165.

J An mater possit filiam meliorare dotis ratione, & an pa-

ter, & mater simul dotando possint excedere praefinitionem huius legis, & an saltem filia ultra summam huius legis accipiat quando habet bona matris, vel aliunde quasita, & an dos de per se secreto data à matre peti possit soluto matrimonio. Cap. XI.

Q Vero an mater dotans meliorare possit filiam. Haec quaestio plura habet capita, aut enim mater est vidua, aut est nupta. Primo casu videtur posse meliorare. Mater enim relinquendo caeteris legitimam, filium vel filiam meliorare potest, ut docui supra capite primo. Cum enim id permittatur patri, idem censendum in matre, ut in. l. parētibus. C. de inoffi. testam. Appellatione enim parētum, & pater, & mater veniūt, ut, notatur. l. 4. §. parētes. ff. de in ius vocā. Neq; enim plus iuris filij habent aduersus bona matris, quam aduersus bona patris. Sic iure Regio mater, matrimonij ratione poterat filium, vel filiam meliorare lex Tauri. 17. quae habetur. l. 1. tit. 6. lib. 5. Recop. & l. 2. 2. Taur. quae est hodie. l. 6. tit. 6. lib. 5. Recop. His suppositis, videtur hanc legem ad matrem extendendam non esse, quoniam deficiunt verba legis, quae de patre masculino loqui videtur, ibi, Nunguno pueca.

Cum ergo lex de masculis loquatur, ad foeminas trahenda non est. Masculinum enim non concipit foemininum propriae, sed ex interpretatione extensiuā. l. cum in adoptiuis. §. quae in filio. C. de adopt. glos. in. l. seruis legatis. in princip. ff. de leg. 3. Bart. & Alber. l. 1. ff. de verbo. signifi. Bal. l. fin. col. 6. versi. itē impropria locutio. C. de haered. instit. Angel. l. quicūq; col. 1. C. de ser. fugi. Alexan. conf. 61. col. 1. lib. 1. Iaf. l. qui filiabus. col. 2. ff. de leg. 1. Deci. confil. 453. post medium. Soci. confil. 73. col. 1. lib. 4.

Quod adeo intellige, ut procedat: ut sit conclusio certa, & indubitata quod vbiq; masculi in dispositione vocantur, exclusi foeminis, talis dispositio semper intelligitur, de masculis propriae, ex linea masculi-

na descendentes non autem, de masculis descendentes ex femina, etiam si sit filia, vel neptis: ut originaliter scripsit Ricardus de Malubi. in disput. Incip. Titius habens duos fratres. quam retulit Ioann. Andr. in additio. ad Specul. tit. de Emphi. §. nunc aliqua ver. 146. num. 173. & ibi Bald. in additio. que sunt positæ in fi. tit. col. antep. ver. Nepos. Idem Bal. in Auth. si quas ruinas. in vlti. ver. C. de Sacro san. Ecclesi. & in l. fi. num. 2. C. de suis & legit. hæred. & in c. 1. nu. 3. quemadmod. fœud. ad fili. pertin. & in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocan. addit. vlt. & post eum Angel. Alex. & Iaf. ibidem. Roman. conf. 40. nu. 4. Socin. conf. 251. nu. 9. lib. 2. Ioan. Riminal. conf. 261. nu. 48. Alber. Brun. in tract. Quod stantib. mascul. art. 6. princip. nu. 89. cum multis sequenti. & secundum hoc Matthæ filian. notab. 130. dicit hoc de decidisse. Ant. Butr. Barthol. Salic. & Florian. in locis ab eo citatis. Idem Butr. cōf. 9. dub. 1. & conf. 47. Bened. Capra. cōf. 18. Iaf. cōf. 105. nu. 3. lib. 4. Craucta. conf. 22. nu. fi. & conf. 202. nu. 12. Natta. cōf. 198. nu. 6. lib. 1. Guido Papæ. conf. 18. nu. 7. & decisio. 133. & 612. Palac. Ruben. in repetitione rub. de donat. inter. §. 69. nu. 24. Guiller. Bened. in. c. Raynuntius. verbo duas habens filias. nu. 124. de testam. Tiberi. Decian. conf. 46. nu. 33. lib. 1. Ruin. conf. 18. nu. 5. lib. 3. Greg. Lopez. l. 6. glo. verbo. *Algun hijo*, tit. 26. part. 4. & l. 3. col. 7. in fi. tit. 12. part. 2. & alij plures quos ultra memoratos retulit Pinel. in l. 3. C. de bon. mat. nu. 19. & 20. Molina lib. 3. de primog. Hisp. c. 5. nu. 47. dicēs. quod sicut femina ipsa si viueret excluderetur, similiter etiam masculus ab ea descendens excludendus erit. ut euitetur absurdum, ut filius admittus esset, ad id, quod alias mater si viueret non esset admittura. contra. l. si viua matre. C. de bon. mat. vt in proposito casu cōsiderat Paul. in l. Gallus. §. nūc de lege Velea. nu. 6. ff. de lib. & posth. & conf. 421. nu. 2. ver. & primo probatur. lib. 1. Alexan. in lex factio. §. fi. nu. 3. ff. ad Treb. Bertr. conf. 161. nu. 4. lib. 3. & ita (sicut afolet) prudenter dixit Peralta in Rub. nu. 122. ver. tertio eadem. ff. de hæred. instit. quod masculus ex femina, & femina à masculo descendens parificatur in materia successione, & ante eum Bart. in l. 2. §. vidēdū. nu. fi. ff. ad Tertul. asserēs se ita consuluisse in ciuitate Florentiæ.

¶ Horum viua ratio esse videtur, quia ex masculorū vocatione, & nō feminarū inducatur agnationis conseruatio. vt notat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. quem refert. tit. de successio. ab intest. ver. & est sciēdum. Cin. & Salicet. in l. 1. C. ad. l. l. de adult. Alex. in l. venia. nu. 6. C. de in ius vocan. Curt. sen. conf. 40. nu. 12. Ruin. conf. 139. nu. 17. lib. 3. Decius conf. 372. col. 2. post medium. Craucta cōf. 113. nu. 2. & alij quorum meminit Molina lib. 3. de Hispan. primog. c. 5. nu. 29. ver. his autē. Menoch. conf. 95. nu. 52. lib. 2.

3 ¶ Cum ergo hæc lex sit correctoria & per consequens non extendēda videtur ad matrem porrigendam non esse. In dispositionibus enim quæ extendi non debēt (puta in statutis) masculinum non concipit fœmeninum secundum Bart. cōf. 229. col. 2. ver. circa secundum. Din. l. 1. ff. de verb. signific. Signorol. de Homode. consil. 220. col. fin. Soci. regula. 255. incip. masculinū, fallē. 3. Card. c. Quintauallis. de iure iur. Fulgo. consil. 34. Mat. enco. l. 8. tit. 11. glo. 2. nu. 2. lib. 5. Recop. & an. & quādo masculinum concipiat in se fœmeninum vide eundem vbi proxime. nu. 1.

4 ¶ Sic, neq; in contractibus, masculinū nō concipit fœmeninum, vt per Alber. l. quicumq; col. 3. ver. sed quid in contractibus. C. de ser. fugi. Archi. in. c. si quis suadēte. 17. q. 4. Collecta. c. Raynaldus. col. 1. de test. Imol. l. si ita scriptum sit filiabus. ff. de leg. 2. col. 2. Alexā. l. quōd dicitur. col. 11. ver. si. subdit tamen. ff. de verbo. obliga.

5 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam hæc lex dotium summā præfinire voluit, ergo verisimile est de eis sensisse ad quos onus dotandi pertinet. Mater autem non tenetur dotare filiam, vt in. l. neq; mater. C. de iure doti. & ibi Rayner. Cin. Bald. & Salic. Cin. Bart. & Bald. in Auth. res quæ C. commu. de leg. Nisi filia sit catholica, & mater hæretica. l. cognouimus. C. de heret. glof. in. d. l. neq; mater. & ibi Cin. Iaf. §. fuerat. nu. 115. Insti. de actio. Regial. 9. tit. 11. Part. 4. Lupus. in rub. de dona. inter virum & vxor. §. 35. nu. 4. Simācas vidēdus de cathol. instit. tit. 9. nu. 23. Lara. in l. si quis à liberis. §. si mater nu. 15. 2. 2. 3. & seqq. ff. de lib. agnos. Ioan. Lecerier. de primog. li. 1. q. 17. nu. 7. vbi probat quo iure hodie vtamur, & cū hodie correctæ sunt iura, Iure Canonico per. c. vergentis. de hæreti. vbi bona hæreticorum ad fiscum de-

deuoluuntur eorūq; successione priuatur filij orthodoxi ita gl. in summa. 23. q. 7. sequitur ibi Archidi. & Ioan. de Fano. Abb. in cap. 1. de offi. ordi. quem sequitur Ioan. Lupus. vbi supra nu. 15. Ripa in. l. 1. nu. 75. ff. sol. matri. Gregor. in. l. 2. tit. 26. part. 7. glof. verbo, *De sus filios*: & glof. verbo *Catholicos*, in. l. 7. tit. 7. Part. 6. plures quos in vnum congesit Simācas de Cathol. instit. c. 9. nu. 1. & c. 29. nu. 8.

6 ¶ Et licet Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 16. col. 2. dicat hoc de hæretica iure non probari, est communis autore, Ripa. l. 1. nu. 77. ff. solu. matr. ibi Vincent. nu. 35. & Corrafi. l. qui liberos num. 109. ff. de ritu nupt. & certè satis probatur in. d. l. cognouimus. Et Iure Regio definitur in. d. l. 9. Quam tamen glof. ibi limitat, nisi filia sit diues, vide Lara vbi proxime. nu. 14. Sed certè errare videtur, nā vt aliquid speciale fit in matre hæretica, requiritur, vt tenetur dotare filiam etiam diuitem, nam si filia inops est, certè mater etiam non hæretica tenetur eam dotare si possit, ita Rayner. Cin. Bal. & Salic. in. d. l. neq; mater. Iaf. d. §. fuerat nu. 115. Alexan. nu. 21. & Iaf. l. 1. ff. solut. matrimo. Lupus. d. §. 35. Bofqueus de nup. lib. 5. nu. 23. Bart. Cin. Alberi. & Bald. in Authen. res quæ. C. cōmu. de lega. qui loquuntur in casu quo pater est pauper. Quo casu scilicet quando pater, & filia sunt pauperes, & mater diues, verisimum est matrem cogi dotare filiam, vt notat. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 6. Socin. conf. 22. nu. 10. lib. 4. Boer. decis. 129. nu. 3. & 4. Curtius senior. 22. col. 2. & omnes communiter in Auth. res quæ. Corn. conf. 282. lib. 1. col. 4. litera. G. Mouentur, quia isto casu mater tenetur filiam alere. l. si quis à liberis. §. pen. ff. de liber. agnos. vbi Lara. ex nu. 36. vsq; ad. 60. vbi plures species ponit.

7 ¶ Et licet contra sentiant (scilicet quōd nō tenetur dotare, etiam si sit diues) Roman. in. d. l. 1. Angel. in. l. à filia. ff. ad Trebel. & dubitet Iaso. in Authen. res quæ, col. 4. & dicat esse verius in puncto iuris. Alexand. in. d. l. 1. nu. 21. Tamen certè, quoad quantitatem necessariam ad alimenta, verisimum est teneri, vt per Alexan. d. nu. 21. l. 1. ff. solu. matrim. Curti. in Authen. res quæ. nu. 4. & etiam supra alimenta debere. docet. Ripa. d. l. 1. nu. 79. Vincentius nu. 36. & hæc videtur esse magis cōmunis opinio, & certè est equior, & humanitati

congruentior, & placet Corrafi. l. qui liberos. num. 113. ff. de ritu nupt. vbi dicit hanc communem.

8 ¶ Quod autem dixi de matre hæretica, intellige tolerata ab ecclesia, aliās cum bona amittat, vt in Auth. Gazaros. C. de hæret. non habebit vnde dotet filiam, sed onus transibit ad fiscum, vt per Ripam. d. l. 1. nu. 78. & dicam infra. Extra hos casus, mater non tenetur dotare filiā, quod præter superiores docent, Ioannes Andr. in additio ad Specul. tit. de Fœudis. Petrus Iacob. tit. de causis ex quibus vasalli col. 11. in paruis ver. audiui dici. Iaso. conf. 133. nu. 11. lib. 4. Ceric. de primog. lib. 1. q. 19. Alexan. conf. 144. nu. 14. lib. 6. Cū ergo mater non teneatur dotare filiā, certè hæc lex quæ dotes præfinijt ad eam pertinere non videtur magis quam ad extraneos.

9 ¶ Præterea, hæc opinio probatur, quoniam hæc lex, phibet filias meliorari ratione dotis, statuta autē excludentia filias propter dotē, non sunt admittenda nisi quoad bona eius cuius officium non est dotare, hoc argumento vtitur Iaso. l. in ius vocare. §. prætor ait. nu. 9. ff. de in ius vocan. Christophorus Castellion. inter consilia Fulg. conf. 54. Bald. l. 1. C. de legi. heredi. Alex. conf. 134. nu. 7. lib. 6. Anchar. c. 1. de conscri. Cum ergo officium maternum nō sit dotare filiam, videtur hanc legem ad matrem non extendendam.

10 ¶ His accedit, quōd ferè sēper, maior pars substantiæ, pertinet ad patrem, saltem quoad liberam administrationē (nā de bonis lucratis constante matrimonio liberè disponit, dum fraus absit, vt statim dicam.) Ergo satis est ligasse manus ei qui potentior est, & ei qui magis frequenter solet locare filias (scilicet patri quē lex ad hoc obligat, vt in. l. qui liberos. ff. de ritu nupt.) neq; oportet eidem legi subiacere matrē, ad quam onus dotandi non pertinet. Quare ratione, idem videtur dicēdum in aucto materno cum non cogatur dotare neptem, vt docui supra cap. 7. nu. 22. & 23. & est cōmunis secundum Ripam. l. 1. nu. 8. ff. solu. matrim. post alios ibi.

¶ Hodie autem Iure nostro Regio cum lucra constante matrimonio communicatur inter coniuges ad societatem huiusmodi spectat onus dotandi filios, quare siue vterq; dotem promittat, siue alter eorū tantum, de bonis constante matrimonio quæsitis censēbuntur filie dotatæ, nō de proprijs viri;

viri, nisi bona communia deficiant. Tunc nimirum seruabitur dispositio. l. vlt. C. de dotis promiss. iusta interpretationem Palac. Rub. in repetit. rub. §. 66. nu. 7. & seq. & Ant. Gomez in l. 3. Tau. nu. 21. & seq. Gregor. in l. 8. tit. 1. part. 4. ver. *El padre*, Vbi autem ambo promittunt dotē filia, vel donationem propter nuptias filio etiā si bona communia deficiant ad totam dotem, vel partem exoluendam, quilibet coniugum tenebitur pro dimidia ex proprijs bonis etiam dotalibus ad residuum; si vero solus pater promiserit ipse de bonis proprijs soluere tenebitur, vt in l. 8. tit. 9. lib. 5. Recop. sumpta ex l. 3. Tau. ex qua hoc expendunt interpretes maximē Ant. Gomez nu. 21. & 24. Pal. Rub. d. §. 66. nu. 8. & 13. in fin. Greg. l. 6. gl. 1. ad med. tit. 10. Part. 5. Domin. Præses. lib. 3. vari. resol. c. 19. num. 3.

II His tamen non obstantibus, mater non magis potest meliorare filiam quā pater. Moueor ex verbis legis, ibi: *Mandamos, que ninguno pueda*. Hoc est, neq; pater, neq; mater, neq; auus, neq; auia; deniq; nullus. Rursum probatur, quoniam potissima ratio huius legis est, efficere ne legitima filiorum minuatur immodicis dotibus pro seculi corruptela necessario dandis, vt docui. c. 2. nu. 2. Hæc autem ratio, tā quadrat in matre quam in patre, non enim minus debetur liberis hæreditas matris, quam patris. Imò multo probabilior ratio est disponendi hoc in matre quam in patre, nā matres pro sexus fœminei fragilitate imprudentiores sunt, & affectibus magis ducuntur, præsertim spiritu stultitiæ, & vanitatis, & dum filiam splendido quippiam Pirgopolinici locent, absorberi se paupertatis fluctibus libenter sinent. Idcō verisimile est, legis conditorem potius matrem voluisse coercere quam patrem qui iudicio, & stabili prudentia magis valet. Si ergo hic prudentior lex, amplectamur q̄ prudentiæ cōuenit, si hic magis necessaria, curemus q̄ magis medelam requirit, si hic proximior ruina, & certior morbus, opponamus legis antidotum, neq; medicinam tanta prudentia proditam respiciamus.

12 His accedit, q̄ mater magis diligit prolem fœmineam quam masculam, autore Ancharr. cōf. 336. pro maiori. col. 4. vers. tertio quod proles. Similitudo enim sexus siue maius effigiem peculiarem gignit beneuolentiam. Nec parum argumētum ex

cæteris animalibus trahūt, qui ferè gignētibus, similia nascuntur sic Hesiodus Grecus dixit, quod Latine vertit Erasmus in hunc modum.

Et similem sobolem genetricis patribus adant.
Quod respexit Virgil. lib. 4. A. cneid. cum cecinit.

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset.

Ante fugam soboles, si quis mihi paruulus aula.
Luderet Aeneas: qui se tantam ore refferret.

Ad quod sexcenta alia aduertit Andreas Tiraq. l. 7. cōnub. nu. 52. Ergo & utile & necessarium est, hunc affectum certis circumscribere finibus, ne amoris lenocinio delirent.

13 Præterea, hæc opinio probatur, quoniā præfinitio ne arra excedat decimam partem bonorum (de qua dixi cap. 9. nu. 83.) seruāda est siue detur, à patre siue à matre, vtrobique; enim eadem est ratio. Ita definitū extat. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. Hoc argumētū efficacius est, quoniam ea, quā nos vocamus arram, successit in locū donationis propter nuptias, quæ ceteretur dos ex parte viri. Huius autem dotis præfinitio, seruāda est siue detur à patre, siue à matre, vtrobique; enim eadē est ratio.

Deinde, hæc opinio probatur, quoniam si ex decreto alicuius statuti, filia nō possit accipere ultra certā summā nomine dotis, intelligitur, vt neq; de cēsu patris, neq; de cēsu matris, plus possit accipere, etiā si statuti verba masculis solis conuenire videātur, quia verbis masculinis scripta sint. Ita Alex. cōf. 134. animaduersis diligenter. num. 6. lib. 6. Afflēt. in constit. Siciliæ lib. 3. tit. de successione filiorū nu. 48. Brunus in tract. de statuto excluden. fœminas arti. 8. nu. 83. q. 9. & art. 8. q. 14. num. 33. qui citat Pau. cōf. 40. lib. 1. Ias. l. in ius vocare. §. prætor ait, nu. 9. ff. de in ius voca.

14 Et quāuis aliter videatur sentire Christopho. Castellion. cōf. 54. inter cōf. Fulg. tamen de eius opinione dubitat. Ias. d. §. prætor ait, nu. 9. & respondet eius fundamentis. Deinde Christophorus, loquitur in statuto prodito fauore conseruandæ hereditatis agnatorū inter agnatos, vt explicat Brunus in loco supracitato: tunc enim forte recte sentit. Quod ego asserere noli, non enim rē satis deliberavi. Hæc autem lex, nō respexit ad familiæ, vel agnationis conseruationem, tantum præiudicium cæterorum fratrum sublatum voluit.

16 Rursum hæc opinio probatur, ex verbis huius

huius legis, ibi: *Ninguna persona*, quæ verba manifeste fœminam includunt, & ita vnico verbo, sensit Auendan. lib. 1. de exequendis mādatis. cap. 14. nu. 7. vers. itaq; vt inspiciatur.

17 Postremò, etiam si hæc lex non loqueretur per illa verba, *Ninguna persona*, adhuc res est manifesta. Nam masculinum cōcipit fœmeninum etiam in materia pœnali, & odiosa. l. si quis id quod. vers. sed & vtrum: ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi Paul. Socin. & Ias. l. qui domū. iuncta. l. si mater. ff. de adult. glos. l. 1. verbo: sponsum. C. de raptu. virgi. glos. in l. quisquis. in verbo minus. C. ad leg. Juliā maief. Bald. Imo. Pau. & Alex. l. si constante. §. si. ff. solut. matri. post glossam ibi Bart. Bald. Alber. & Sali. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. glos. & Ias. l. cum proponas. C. de pact. latē Tiraq. de retract. linagier. §. 1. glos. 9. nu. 177. cū pluribus sequentibus: vbi tandem definit, masculinum concipere fœmeninum in odiosis, & pœnalibus, & in rescriptis, & cōtractibus nō si lex vel statutum sit irrationabile, vt supra dixi. c. 7. nu. 4. & 13.

18 Hæc autem lex, neq; odiosa est, neq; pœnalis, sed prudens, & dilatandæ publicæ utilitati maximē apta, vt dixi cap. 2. nu. 5. Ergo etiam si omnia verba eius solū ad aptāda essent patri, intelligendum est, idē seruandum in matre, cum enim lex patrē qui masculus est, & maiori prudentiæ robore suffultus coerceat, credendum est eodem vinculo voluisse astringere matrem.

19 Non obstant ex aduerso prolata. Primo nego legē loqui solum per verba masculina, dicit enim *Ninguna persona*, Itē etiam si omnia essent verba masculina, comprehendūt fœminas, vt supra probaui (præsertim quando eadem est ratio.)

20 Rursum non obstat q̄ statutum excludēs dotatam: solum videtur excludere ab hæreditate eius qui dotare tenetur, nō enim tale quippiam scribunt. DD. Sed q̄ solum videtur excludere ab hæreditate eius qui dotat, vt infra dicam. Deinde cum mēs huius legis & ipsa æquitas tam quadrent matri quam patri idem de vtroq; iudicādū.

21 Restat secunda pars, nostræ quæstionis, scilicet an mater nupta filiam dotis ratione meliorare possit. Et habet duas partes. Prima an ipsa sola mater dotans separatim, possit filiam meliorare. Secunda an dotādo simul cum patre eodemq; marito suo possit meliorare.

22 Primo casu, certum est meliorationē nō valere; tum quia mater ex decreto huius legis non potest meliorare, vt dixi nu. 10. tum quoniam mulier nupta non potest absq; consensu mariti dotare filiam, stante statuto, vt non possit contrahere absq; cōsensu viri, ita Bart. in disputatione incip. *Mulier habens*. Corne. conf. 282. col. 6. lib. 1. Vbi scribit; hoc verum esse etiam si cœsemus in casu in quo mulier ex lege dotare teneretur, quia filia, & pater essent inopes, ipsa vero diues, vt supra hoc cap. dixi, nu. 5. & 7. Quoniam etiam si hic videatur actus fauorabilis, scilicet liberare se ab obligatione, potest esse damnosus, nam dotare (etiam se ipsam) nō nunquam damnū parit, vt in rub. C. si aduersus dotem:

23 Sic Antonius Gomezius in l. 5. 1. Tauri nu. 24. vers. secunda ratio, & Lupus in l. 53. num. 2. Scribit, quod mulier sola dotans, videtur dotare de bonis lucratis constante matrimonio, tamen quod debet id facere habita facultate à marito, Iure enim Regio vxor, neq; contrahere, neq; quasi contrahere potest absq; licentiā mariti, vt in l. 55. Tauri. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recopil.

24 Et q̄ stante tali cōsuetudine, dos ab vxore constituta absq; licentiā viri nō debeatur, docet Boer. in consuetudin. Bituricentit de consuetud. matrimo. c. 1. col. penul. dicens q̄ ita consuluit Bald. conf. 75. ad fil. lib. 4. Facit gl. in l. si constāte. C. de donat. inter virum & vxor. Nam dos saltim ex parte matris censeatur donatio, vt l. si. C. de dona. antē nup. & infra dicam. Prohibita autem contrahere, absq; licentiā viri non potest donare ita Corne. confil. 41. col. 2. vers. tamen secus lib. 1. & cōf. 126. propē finem, lib. 1. Barba. conf. 41. col. 7. vers. & si aliter lib. 3. Anto. Canar. in tractatu in finuatiōnū in. 2. part. q. 53. Alcia. l. Labeo in. 2. in glos. 1. ff. de verb. signifi. & d. l. 55. Tau. licet contra responderit Corne. conf. 224. col. 2. lib. 3. & male.

25 Cum enim statuatur in fauorem mariti; ne absq; eius facultate contrahat, & etiam in fauorem ipsius vxoris ne sexus imbecillitate decipiatur, certē nullibi videtur esse posse deceptio manifestior, quā in donando quod ex sua natura continet gratis dare, quāuis hic aliquis respondere possit, quod potest donare filio absq; licentiā viri, vt per Bald. conf. 407. lib. 2. Sed dubitat Tiraquel. post leges cōnubiales glos. 8. vide infra.

¶ Sed

- 26 ¶ Sed est quæstio quotidiana an vxor que in scio marito de per se, secreto dotauit filiam, teneatur saltem soluto matrimonio cum libera est à potestate mariti.
- 27 ¶ Hæc quæstio aptius tractabitur infra hoc ipso capite: post quæstionem quâ hic prius excutere libet. Scilicet an præfinitio huius legis locum habeat quando pater, & mater simul dotant, an scilicet si vtraque dos iuncta excedat præfinitionem huius legis ressecari debeat.
- ¶ Hæc quæstio duo habet capita, Aut enim ex vtraque dote (scilicet) ex vtraque portione data à patre, & à matre resultat melioratio in parte patris, vel in parte matris, respectu cæterorum filiorum vel filiarum: & non valet, quoniam neque pater, neque mater possunt meliorare dotis ratione, vt dixi num. 10. Aut non resultat melioratio, sed dos ab vtroque constituta excedit summam hic præfinitam, & meo iudicio etiam si excedatur, dotis constitutio valet.
- 28 ¶ Moucor, ex verbis legis, ibi: *Mã'amos, que ninguno pueda,* Nota illud verbum, *Ninguno* ex quo apparet legem loqui quando vnus tantum dotat filiam, quod ille non possit vitra summam præfinitam dare. Verba autem singularis numeri non verificantur in plurali, quando adest diuersa ratio, vt per Alexan. & Iaso. l. qui quartam. §. si. ff. de leg. 1. & in l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. & posth. Tiraquel. l. si vnquam verbo *suscepit liberos*, num. 185. C. de reuoc. donat. & dixi supra cap. 8. nu. 27. & 29.
- ¶ Rursus, hæc opinio probatur ratione, cum enim pater: solus possit ex facultatibus proprijs filiam dotare, vsque ad summam hic præscriptam, vt patet ex verbis legis, & vxor tantundem dare possit, cur si ambo maritus, & vxor filiam dotent, non licebit excedere summam vni soli præfixam? Præterea lex de vna dote loquitur, hic autem duæ dotes prima facie videntur esse.
- 30 ¶ Præterea, hæc opinio probatur, quoniam si dotata ex dispositione statuti non succedat, intelligitur exclusa solum ab hæreditate eius qui eam dotauit, ita Bald. l. 1. C. de legi. heredi. Ang. conf. 129. Alexan. conf. 151. lib. 2. nu. 3. & conf. 134. nu. 7. lib. 6. Anchar. conf. 80. incip. retento ordine. Gratus conf. 43. nu. 8. Ias. in. l. quoniam Nouella. nu. 7. C. de inof. testamen. Bald. l. neque mater. C. de iure doti. Bald. in tractatu statutorum. verbo fratre, & cõf. 9.

- lib. 2. Ias. l. vt liberis col. 2. C. de collat. Bertran. cõf. 145. col. si. lib. 1. Corn. conf. 74. lib. 1. Decius conf. 346. & conf. 379. col. 2.
- 31 ¶ Sed in nostro casu, filia non potest excludi, quoniam excluditur ne melioretur, vel dotetur vltra summam, at dos matris non excedit, neque item dos patris excedit, & licet vtraque iuncta excedat, nil ad rem, quia lex loquitur de vna persona, nõ de duabus, & quoad vnãquãque debet fieri de per se cõputatio, sunt enim diuersæ personæ dotantes: neque enim facienda coaceruatio vbi resultat nullitas actus, vt in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. omni. iudicũ, & dixi supra cap. 7. num. 32.
- 32 ¶ Simile scribit, Socin. conf. 121. col. 1. nu. 2. versi. potest etiam dici lib. 1. Corn. conf. 171. lib. 4. col. 2. litera. E. Vbi statutum loquens de dote, non habet locum quando pater, & alius dotant.
- 33 ¶ Non enim tota dos hic est de bonis patris, neque dicitur dotata à me, si non est dotata de bonis meis. Aymon conf. 142. nu. 10. Curtius seni. conf. 27. col. antepen. vers. nam vt dixit, & probatur expresse in l. profectitia. §. si quis certã. ff. de iure doti. notat Aymon conf. 84. nu. 4. Affliet. cõf. Siciliæ. lib. 3. tit. de successio filiorum, nu. 47. Alex. conf. 134. nu. 7. 18. & 19. lib. 6.
- 34 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam aliæ sunt facultates matris, aliæ facultates patris, & quod datur ex facultatibus matris, non est considerandum, vt ex eo videatur resultare melioratio, si cõiungatur cum data à patre, non enim pater meus cõfessitur me meliorare, si ipse det mihi legitimam ex bonis suis ad me pertinentem, & insuper mater det: quod etiã ex substantia sua ad me pertinet. Verbum enim *Meiorar*, positum in lege, ad bona propria cuiusque refertur, nõ enim pater meliorat quod vxor, vel extraneus ample dent.
- 35 ¶ Sed obijciat aliquis, quod dos data à solo patre, soluenda est de bonis lucratis cõstante matrimonio, vt in l. 53. Taur. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. & in hoc transeunt Gregor. l. 6. tit. 10. part. 5. glos. 1. ad medi. D. Præses lib. 3. variar. c. 19. nu. 3. & quod idem est faciendum quando pater & mater dotant, vt ibidem decernitur, & quod cum datũ à patre non possit excedere summam, idem cum datur à patre & matre, cum de eisdem bonis solui debeat. Sed respondeo quod licet de eisdem bonis sit soluendum tamen magis soluetur cum datur à patre, & matre: quã cum

- Cum enim dominium, & possessio acquiritorum constante matrimonio pertineat ipso iure ad vxorem, vt supra dixi num. 106. durum videbatur, vt maritus inuita vxore possit dotare filiam de lucris iure dominij, & possessionis ad eam pertinentibus, at soluto matrimonio morte vxoris, non videtur durum, vt pater filiam, dotet de his quæ proprio sudore acquisiuit: neque, vt in vtilitatem ipsius filia det industriam, & fructum vitæ suæ, ipsi filiae ideò hic casus tanquam minus dubius non deciditur.
- 121 ¶ Neque obstat si quis dicat, imò est magis dubius, quoniam soluta societate filia socij non est dotanda, de bonis societatis, vt per Anton. d. conf. 7. Hic mihi lectoris æquitas adfit oportet. Fateor quod si sit expressa societas omnium bonorum etiam quo ad actus non quæstuariorum, socius tenetur dotare filiam socij, ita enim intelligitur. l. si socius pro filia. ff. pro socio, vt per Alexand. conf. 154. lib. 2. col. 2. & conf. 133. num. 2. lib. 2. & conf. 77. lib. 4. & dicam infra latius suo loco, tamen, ad hoc, vt socius teneatur dotem dare filia socij, requiritur, vt id expresse cautũ sit vel æquipolens, vt latè per Alex. in d. locis.
- 122 ¶ Ad rem; fateor filiam socij soluta societate nõ dotandam de communibus bonis, quid hinc sequitur? dices, sequitur quod soluta societate matrimonij, filia nõ est dotanda de communibus bonis, scilicet de lucris. Sed respondeo quod soluta societate soluendum est æs alienum contractum durante societate, vt dixi num. 108. & durante societate matrimonij orta est obligatio dotandi. Sed replicabis, etiam durante societate erat obligatio dotandi filiam socij, sed respondeo quod obligatio dotandi filiam socij, erat ratione societatis bonorũ, dissoluta autem societate relinquitur vnicuique suum, vt vnusquisque filiam suam dotet, vel adlibitum disponat. hic est obligatio ratione causæ naturalis scilicet personæ patris non ratione lucrorum, & hæc obligatio soluta etiam societate durat, & non est æquum vt socia (scilicet vxor) relinquat maritum irretitum obligatione, & ipsa liberè auferat partem suam.
- 123 ¶ Deinde societas viri, & vxoris, multo alia est, quam sociorum, hic enim maritus ferè omnia quæ dicuntur lucra, acquirit sua industria, tenuissima enim sunt foeminarũ lucra, ideò etiam soluta societate, æquum
- est, vt detur libertas patri qui sudore proprio lucra acquisiuit. Neque de societate semper licet arguere ad lucra viri, & vxoris, vt patet ex Segura, Roderic. Molin. & Cassaneo in locis supra citatis.
- 124 ¶ Non obstat quod soluto matrimonio iã non dicuntur lucrata, sed propriæ res filiorum, quid ad rem? si re vera, sunt lucra patris, labore acquisita? quis laborat de homine cum viget eadem ratio, & viuut & clamat æquitas?
- 125 ¶ Non obstat, quod pater videtur dotare filiam de proprio, quoniam limitandum, & intelligendum nisi dotet de lucris à se acquisitis, tunc enim licet lucra in dominium filia transferant, potest pater ea dare in dotem, quoniam transeunt in dominium filiae adfecte hac qualitate, vt ex eis solueda sint debita matrimonio constante nata sicut est dos, vt dixi. Hæc protuli vt eruditiores certius aliquid adferant.
- 126 ¶ Sed an ea quæ pater dat filiae expresse ex lucris, computanda sint? vt videamus an excedatur lex. Distingue, aut pater solus dotat viua matre, & si oritur melioratio vel excessus, ressecatur, neque sustinetur colore quod filia videatur dotata de bonis patris & matris, quoniam etiam si pater solus dotet, soluenda est dos de lucris, & licet lucra pertineant ad vtrumque, tamen dos ab vno solo dicitur constituta, ita probatur in d. l. 53. Tauri, & d. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. ibi: *Pero si el padre solo durante el matrimonio lucra de algun hijo comun, si del tal matrimonio lucra de ganancia, de quello se pague.* Nota illa verba, *Si el padre solo.* Ergo licet dos soluetur de lucris ad vtrumque pertinentibus, ab vno tantum constituta dicitur, si ab vno, ergo non potest excedi lex.
- 127 ¶ Sed obijciat, quid ad rem si ab vno constituitur, si ea quæ dat, nõ sunt omnia sua. Nam de iure, si det bona ipsius filiae nõ facient partem: vt inde videatur meliorata, vel excedi taxa legis vt statim dicam. Sed respondeo, quod licet lucra pertineant ad vxorem iure dominij etiam matrimonio constante, vt supra dixi num. 106. tamen administratio eorum libere commissa est patri, ita vt circa fraudem liberè possit de eis disponere. l. 4. titu. 4. lib. 5. ordin. l. stili. 205. Lupus in rubr. de donatio. §. 66. nu. 24. itaque. & §. 46. nu. 5. Et hodie est text. in l. 5. tit. 9. lib. 5. Reco. vers. *Y otro si, que los bienes que fueren ganados y mejorados, etc.* vbi

vbi Matienço. glof. 6. verbo: *Que los pueda enagenar el marido.*

128 ¶ Itaque si maritus solus dotauit, dos soluenda est de lucris, lucra autem non debet excedere legitimam patris, ab eo enim solo dicitur dotata, & licet lucra sint communia, tamen ex die quo maritus ea alienat, dicuntur esse extra dominium vxoris, ac si acquisita nunquam fuissent, vt patet ex num. præcedenti. Quoniam administrator soluit æs alienum societatis, & alienatis lucris, vxor vel eius hæredes non est, quod alienata petant, sed ea quæ tempore soluti matrimonij reperiuntur, ea soluenda sunt, & diuidenda, cætera alienata citra dolum, non sunt in cõsideratione, neque mater videtur ea dedisse. Quod satis probatur ex dictis iuribus Regijs, nam in principio dicunt, quod si vxor simul cum marito se obligat, dos soluenda est de lucris, vel de alijs bonis ipsius vxoris pro sua dimidia, si tamen solus pater dotet, dicit dotem soluendam de lucris, & quod si lucra nõ sunt, soluenda est omnino de bonis patris, non autem ex bonis vxoris.

129 ¶ Ex his liquet, quod etiam si lucra det pater, non videtur dare res vxoris, sed suas proprias, tempore enim soluti matrimonij, id quod reperitur, dicitur matrimonio constante lucratum, & diuidendum, nisi aliud probatum fuerit ex lege Regia. 1. tit. 9. lib. 5. Recop. si tamen ipsa promississet dotem, simul cū marito, a duobus videretur dotata, & cessat lex, vt supra dixi.

130 ¶ Si tamẽ mortua matre, pater dotet filiã, videbitur quidem dotare de lucris, tamen lucra quæ pertinent ad filiam ratione hæreditatis maternæ, non facient partem, vt inde filia videatur meliorata, quoniam ple no iure pertinent ad filiam, neque pater in eis iure proprio habet quidquã, neque ex illis aliquid filie auferre potest, sed filia est plene iure domina, & pater ad summum habebit ius quod habet extraneus tutor, vel curator quoad administrandũ non autem quoad percipiendum decimam, vt docet in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 4. De Patre tutore. Cum ergo pater, quoad lucra non videatur dotare de suo, certè nõ facient partem, vt inde filia videatur meliorata, vt dixi supra.

131 ¶ His ita definitis, tractemus de secũda parte quæstionis principalis. Pater dotauit filiam, dicens se dotare & promittere illam summam ex bonis suis, & ex bonis filie.

Tamen si cogitur omnia soluere de suo, re sultat melioratio, & præiudicium cæterorum filiorum, & sunt aliqui Doctores qui dicunt quod etiam si filia habeat bona, pater ita promittens, debet totam dotem soluere de suo etiam si non habeat quo cæteras filias matrimonio locet, idè hunc locum oportet breuiter excutere.

132 ¶ Illud ante omnia supponendum, quod si pater dotat filiam de bonis suis, & de bonis filie, bona filie non faciunt partem, vt inde filia videatur meliorata, sed habentur ac si in dotem data non essent. Non enim dicitur dotata a patre, quæ non est dotata de bonis patris. l. profectitia. §. si quis certam. ff. de iur. doti. Et patet ad sensum, & docet Aymo. conf. 84. num. 4. Afflict. consti. Siciliæ. lib. 3. tit. de successio. filiorũ, num. 47. Curt. senior. conf. 27. col. antepe. versi. nam vt dixit. Aymo. conf. 142. nu. 10. sic filia in re propria instituta non dicitur instituta, sed præcrita. glo. l. 3. §. Sed vtrum. ff. de mino. Bal. conf. 93. col. 2. lib. 3. Pau. cõf. 455. col. 1. lib. 2. Alexã. cõf. 20. col. 3. lib. 3. Aymo. cõf. 142. nu. 10. Et facit bonus textus. l. si res quas. ff. de iure dot. Et facit, quod solum illa dos confertur, quæ processit ex bonis illius de cuius hæreditate agitur. l. vt liberis. C. de colla. Bal. l. quoniam Nouel. circa prin. C. de inof. testam. Iaf. cõf. 88. col. 1. lib. 1. Iaf. l. quoniam. col. 2. C. de inof. testa. & in. l. vt liberis. col. 2. C. de collatio. Barbat. conf. 38. lib. 1. Cremen. Sing. 167. Alexand. conf. 13. col. 3. lib. 6. Cassan. consuet. Burgund. rubr. 7. §. 12. Sic statutum loquens de dote non habet locum quando pater, & alius dotant Socin. conf. 121. col. 1. num. 2. versi. potest etiam dici. lib. 1. Corne. conf. 171. col. 2. l. tera. E. lib. 4.

133 ¶ Sed obijciat aliquis, pater dotans filiam nunquam videtur dotare de bonis filie sed de proprijs. Hic distingua, aut enim dotat simpliciter, & videtur dotare de proprijs. l. fin. C. de dot. promif. glo. l. 1. ff. solu. matrimon. & ibi Bart. Paul. Alexand. Iaf. Rip. & omnes communiter sequuntur etiam si filia habeat bona aduentitia. l. fin. supra citata. l. profectitia. §. pen. & ff. de iure doti. Nisi sint lucra, vt supra dixi. Et semel constituta dote non potest constitutionem declarare, vt intelligatur tantum de bonis filie, & tantum de bonis suis, ita docet Angel. conf. 209. Petrus de Sao. ciuis Ianuensis. Aretin. l. 1. ff. solu. matrim. & ibi,

cum datur a patre solo, quoniam pater solus potest dare legitimam nisi excedatur summa, atq; item mater idẽ facere potest pro sua parte.

36 ¶ Sed rursus obijciat alius, patrẽ, & matrẽ simul dotantes nõ posse maiorem summã dare quam si solus pater dotaret, quoniam obligatio matris iure cõmuni obligatis se simul cum patre ad dotem non valet, vt in Auth. siue a me. C. ad Velleia. & docet Aretin. l. 1. col. pen. ff. solu. matri. post Alexã. ibi nu. 39. Quoniam etiam si fœmina obligans se pro dote, non iuuetur Velleiano, vt in. l. si dotare. & l. si. C. cod. tit. hic alia est prohibitio, scilicet ne obliget se simul cum marito, & dispensatio circa vnum casum scilicet circa Velleianum non extenditur ad aliam prohibitionem obligandi se cum marito. l. cū propter, & ibi Bart. ff. de lega. præstan. idè videtur quod etiam pro dotata communi filia vxor nõ possit se obligare simul cum marito.

37 ¶ Contrariam tamen sententiam probat Roman. & Bald. in. d. l. 1. ff. solu. matrimo. Gregor. glo. 3. l. 3. tit. 12. part. 5. Bald. conf. 106. punctus quidã vir & vxor. lib. 5. Et valere obligationẽ, supponit Nouel. de dote. 6. par. priuil. 3. & 12. Aymo conf. 77. nu. 1. part. 1. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum & vxor. §. 66. illud autem nu. 10. Quãquam idem §. 46. nu. 2. in eadem rubrica rem contra definit. Sed mihi ea opinio verior videtur: vt scilicet valeat obligatio. Cū enim fœmina obligas se pro dote extraneæ, non iuuetur Velleiano, cur pro dotata filia non obligetur efficaciter? Etsi lex dispensat quo ad dotem extraneæ, cur nõ videatur dispensasse quo ad dotem filie?

38 ¶ Rursus si cõsideres rationes quas reddit l. si. C. ad Velleia. videbis omnes hic quadrate, scilicet ne dotata reperiat se deceptã, & maritus eam expellat a domo, item fauore nuptiarũ. Quod si ne extranea expellatur lex facit efficacem obligationem a muliere factam pro extranea, cur non quãdo se obligat pro filia (hoc est pro visceribus suis) Facit. l. 3. tit. 12. part. 5. ibi: *Por alguna cosa sua.* Item vbi iustior nuptiarũ fauor, quã vbi sunt nuptiæ filie? vbi magis miserescendum cum decipitur extranea, an cum decipitur filia?

39 ¶ Præterea hæc opinio probatur, quoniam donatio inter virum, & vxorẽ prohibita, valet pro dotata filia. l. siue vxor, & ibi

Bart. ff. de donat. inter virum & vxor. Cre mēsis sing. 4. Lupus. d. rubrica de donatio. §. 46. ex prædictis nu. 1. Boer. in consuetu dini Bituricen. tit. de consuet. matrimo. §. 1. col. penult.

40 ¶ Non obstat auctoritas Alexandri apud me, vt par est maxima, quoniam se peani maduerti virũ illũ vehementi quodã studio improbare quæcũq; Romanus pbat, & in illũ supra æquum nõnunquã stomachatur. Nõ obstat Auth. siue a me, quoniam nisi me fallit animus, cõdita est ad tollendũ dubiũ, an prohibitio intercedendi inducta ex Velleiano haberet locum quando fœmina obligat se simul cum viro, videbatur enim quod tali consorte addito, obligatio valeat. Prudentia enim viri suppleret imprudentiam vxoris, statuitur autem cõtra, nõ, vt mulierem a marito liberarent, vel prohibitionem peculiarem inducerent, sed vt Velleianũ extenderent. Cum autem Velleiano non iuuetur etiam si sola se obliget pro dote extraneæ, absq; licentia mariti (de iure communi) cur iuuetur cum simul cum marito, & cum eius facultate obligatur, pro dote filie, debito iusto, & Christiano, matribus maximè grato, vt pote quæ nihil magis desiderat quam filiam ex animi sententia locasse.

41 ¶ Hoc iure Regio, omni vacat ambiguitate, valet enim obligatio matris facta simul cū patre pro dote filie, ex his, quæ dixi supra nu. 35. licet pro alia causa non valeret, vt in. l. 61. Tauri. Sed quatenus efficax sit hæc obligatio dubitatur, an scilicet vxor teneatur pro virili, an vero solum teneatur quasi animo intercedendi se obligauerit, non vero animo donandi. Et certè si maritus sit diues, & habeat quo dotet filiã, cessat in persona matris obligatio donandi filiam, & videtur se obligasse animo intercedendi & repetendi, non vero donandi, ita Bald. conf. 184. refutatio, lib. 4. Soci. cõf. 5. nu. 14. lib. 4. notat Nouel. de dote. 6. par. priuil. 3. col. 3. versic. vidi etiam de facto. Bosqueus de nupt. lib. 5. nu. 35. Lupus in rub. de donat. §. 46. ex prædictis nu. 3. & in rep. c. per vestras. §. 14. quinto offic. u. nu. 9. de donat. inter virum & vxor. & iterum in rep. rubricæ. §. 66. illud autem nu. 10. versic. subdit tamen, Aymo conf. 77. nu. 3. Vbi extendit etiam si maritus, & vxor se in solidum obligauerint, nam licet vterq; ex æquo conueniri possit arb. trio generi tamen cum negotium principaliter

- 44 ¶ Sed obijciat aliquis, si mater obligans se cum patre pro dote filiae, non videtur eam dotare de suo sed intercedere animo rependi, ergo sequitur quod non potest dari in dotem magis quam si pater solus dotaret. Hoc argumentum efficaciter aliquid apparet, nisi adessent leges Regiae quae matrem obligantem se, cum patre cogunt ad solutionem dimidia partis, ita probatur in l. 14. tit. 6. lib. 3. fori, & in l. 3. Tauri. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. vbi probatur quod si pater, & mater simul dotant filiam, vel donationem propter nuptias constituunt pro filio, quod soluenda est de bonis lucrativis constante matrimonio, & eis deficientibus de quibuscumque, alijs bonis pro dimidia patri, & pro dimidia matri.
- 45 ¶ Sed rursus, obijciat alius, quod mater non quam potest cogi soluere de bonis suis dotalibus, non enim valet alienatio fundi dotalis ad dotandam filiam communem, ut notat Specul. tit. de emptio. & vendi. §. tertio loco col. 4. vers. quid ergo si vir. num. 11. Imola. c. cum contingat de iure iurando, & in l. cum vir. ff. de usufructu. Alex. l. 1. nu. 3. ff. solu. matrimo. Campegus de dote. 4. part. quest. 25. Lupus (qui dubitat) in rub. de donatio. §. 46. ex predictis, col. 2. & §. 66. illud autem, nu. 13. vbi reliquit cogitandum. Quamvis in contrarium adducat l. quamvis cum sequenti. ff. solu. matrimo. Sed certe illa lex, non loquitur de quando pater infumit dotem in dotanda filia communi, prout illum allegat Lupus. Urget tamen ibi (*quia iusta & honesta causa est.*) Satis enim iusta, & honesta, videtur dotare filiam.
- 46 ¶ Sed respondeo, quod quidquid sit de iure communi, certe iure Regio, ex supra traditis d. num. 35. mater cogitur soluere de bonis dotalibus, ut patet ex d. l. 3. Tauri. & l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. ex generalitate illorum verborum. *Lo paguen de por medio de los otros bienes que les perteneciere en qualquier manera, sino vniere bienes ganados constante el matrimonio, que basten a la paga.* & ibi notat Cifontanus, Lupus, & Castellus, in verbo *En qualquier manera*: Anto. Gom. l. 5. nu. 25. vers. primo, quia cum regulariter.
- 47 ¶ Hic nihil est quod scrupulum amplius facere possit, quamvis Lupus in locis proximè citatis (vbi dicitur, & graue decet) nunquam fortis sit asseuerando, sed hic quoque dicit cogita. Sed Antonius Gomezius melioris seculi vir optimus, in l. 5. Tauri. d. nu.
- ¶ pertineat ad patrem, cui ius imponit onus dotandi, certe vxor quoad maritum censetur fideiussor, ita in specie dotis promissae, notat Corne. conf. 324. lib. 1. & conf. 316. lib. 4. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 3. Aymon. d. conf. 77. nu. 3. Argumento eorum, quae notat Bart. in l. reos. ff. de duobus reis per. l. vir vxori. §. si. ff. ad Velleia. Et simile quidam scribit Benedic. c. Raynuntius. verbo Dorem, nu. 24. Quod tamen limitandum, nisi bona mariti non sufficiant ad solutionem dotis promissae, & mater sit diues, tunc enim cum pater sit inops & ipsa diues dotare tenetur filiam, & onus ad eam pertinet, ut supradixi, nu. 5. & 7. Et tali casu, non poterit repetere à marito. ita Lupus in d. rubrica. §. 46. ex predictis nu. 3. vers. secus si vir, & de his aliquid scribit Berol. quest. 11.
- 42 ¶ Hinc Nouel. in d. loco, scribit quod si forte patre absente, mater etiam suo nomine filiam dotauerit quod licet non protestetur potest repetere à patre actione negotiorum gestorum, cum onus dotandi non ad eam sed ad patrem pertineat, sicut dicimus in alimentis. l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de libe. agnos. Bart. in l. Nessenius, & ibi est textus. ff. de nego. gest. & in l. alimentata. C. cod. tit.
- 43 ¶ Hoc intellige, nisi essent bona lucrata constante matrimonio, tunc enim mater cum videatur gerere negotium mariti absentis, videbitur promississe de bonis mariti, si nulla sunt bona lucrata constante matrimonio si autem essent de illis est soluenda dos, cum enim lucra iure societatis diuidantur inter maritum & vxorem, certe debita contracta durante societate sunt soluenda de bonis lucrativis societate durante, ut l. 207. ff. l. l. 4. tit. 20. lib. 3. fori. l. Socium qui in eo. §. Socius. ff. pro Soci. cum l. sequi. l. filius familias in principi. vers. quid ergo. ff. de donatio. Vtrumque docet Lupus. d. rubrica. §. 66. illud autem num. 8. vers. & si dixeris, & nu. 13. vers. ex his inferitur. Quod credo verum esse, ex his quae postea dicentur, nam filia durante matrimonio prognata est, & sic eo durante oritur obligatio dotandi, & sic de bonis lucrativis constante societate (scilicet matrimonio) soluenda sunt, ut in l. 60. Tauri, quae habetur. l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. & vide, quae dixi supra nu. 23. vers. sic Antonius. vide insuper, quae scripsit nouissimè Matieço ad d. l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. glof. 1. & 2.

nu. 25. scribit, etiam de iure communi bona mulieris dotalia alienari posse pro dote filiae, quod aduersus communem sententiam esse videtur. Et dicit quod mater obligans se simul cum patre tenetur pro dimidia soluere de bonis dotalibus si non sunt paraphrenalia, quae omnia de iure communi falsa, & periculosa esse videntur, ut ipse postea significat quamuis eiusdem sententiae videatur esse Boer. in consuetud. Bituricē. tit. de consuetud. matrim. §. 1. col. fi.

48 ¶ His ita definitis, videamus an haec procedant etiam si vxor inscio marito dotet filiam de per se, an saltem soluto matrimonio teneatur ratam habere meliorationem. Dubium facit, quod ut dixi supra, vxor absque facultate mariti non potest filiam dotare, stante l. 55. Tauri. Ergo cum à principio datus constitutio non valeat, videtur quod tractu temporis non conualescat.

49 ¶ Haec est dubia questio. Primo, quoniam licet supra dixerim à nu. 22. vxorē absque licentia viri non posse dotare filiam, citando Bart. Corn. Boeri. & Gomezium, qui loquuntur in casu nostrae consuetudinis, quae vxor non contrahit absque licentia mariti, ut in l. 13. tit. fil. lib. 3. fori, & l. 55. Tauri, quae habetur. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. Repetio quod Lupus in rub. de donatio. §. 48. requiritur etiam, nu. 4. vers. ex quo si verum est, reuocat in dubium hanc questionem, & dicit quod in piam causam, vxor absque mariti licentia contrahere potest, ut per Bald. l. generali. C. de sacro san. Eccl. & quod dos censetur causa pia, & quod ideo dotis constitutio facta absque licentia mariti videtur valida, ac tandem iniecto spiculo fugit nulla certa re definita. Videlicet: properabat ad alia.

50 ¶ Huic successit Cifontanus, eruditi ingenij vir, qui in l. 55. Tauri. col. 3. ver. vigesimo dubitatur, inquit. Quæro vtrum vxor possit absque licentia mariti promittere dotem, videtur quod sic, quia dotis promissio est causa pia, de quo vide Lupum in d. repetitione. Sed certe Lupus nihil definiuit.

51 ¶ Rursus facit dubium, quod scripsit Bald. conf. 407. præsupponendum est quod in terris lib. 2. quod prohibita contrahere absque mariti licentia, potest donare filio, quia statutum conditum est propter fragilitatem mulierum, donare autem filio non videtur procedere ex fragilitate sed ex pietate, & prudentia, ut in l. liber captus. C. de capti. cuius opinionem videtur sequi. Tiraquel.

post leges connubiales. glof. 8. q. 12. num. 110. si modo statutum ne contrahat absque licentia viri, conditum fuit propter fragilitatem mulierum.

52 ¶ Rursus, facit dubium, quod licet ex statuto mulier non possit se obligare absque consensu propinquorum, potest se obligare in fauorem Ecclesiae, vel piae causae, nam Ecclesia & pia causa sunt priuilegiata, & non valet statutum aduersus priuilegium. l. fi. C. de sacro san. Ecclie. ita docuerunt Bald. in l. generalis in. 1. & 2. q. C. de sacro san. Ecclie. & ibi Paul. Fulgo. & Alcia.

53 ¶ Rursus Bald. conf. 93. lib. 2. idem consulit, stante statuto requirente consensum mariti, & illam opinionem Bald. in l. generali, probat Anchar. in rep. c. 1. chart. 2. 2. vers. dicit etiam dominus Bal. q. principali. 11. de constit. Alex. ad Bart. l. 1. q. 5. princ. C. de summa Trinit. Alex. conf. 105. nu. 11. lib. 4. Aretin. l. mutui. col. fi. vers. illud etiam scias. ff. de acquir. heredi. Iaso. in l. si vnus ex argentarijs. §. pactus ne peteret. col. 9. vers. tertio limita. ff. de pact. cum pluribus alijs quos Tiraquel. adfert, post leges connubiales. gl. 8. nu. 163. Abb. in c. Ecclesia, col. 16. vers. quid enim si statutum. de constit. & ibi Felin. col. 61. vers. alia autem. Dotis autem causa iudicatur pia. l. cum is. §. si mulier. ff. de condi. indebi. ibi Bart. & Iaf. Decretal. captatorias, nu. 25. & l. ex his nu. 13. C. de testa. mili. l. 35. tit. 14. part. 5.

54 ¶ Præterea facit dubium, quod contractus factus à muliere absque licentia viri, valet si viro sit proficiuus, ut in l. 54. Tauri scribit Lupus, in rubrica de donatio. §. 68. operatur, nu. 7. Dotari autem filiam, & utile, & honorificum videtur patri, nam si filia nupta, & dotata sit, ipse amplius dotare non tenetur, ut dixi supra in hoc opere.

55 ¶ His tamen non obstantibus, mihi verius videtur matrem non posse dotare filiam absque consensu mariti. Primo ex generalitate legum Regiarum, quae neque contractum, neque quasi contractum patiuntur fieri ab vxore absque licentia mariti. Deinde ex autoritate Bart. Corn. Bald. Gomezij, & Boerij, quibus nemo (quod sciam) aduersatur, nam Lupus loquitur sub dubio & Cifontanus, ad eius doctrinam remittit lectorem.

56 ¶ Rursus, moueor ex l. 8. incip. si padre tit. 11. lib. 1. Fori. l. 6. tit. 11. part. 5. vbi contractus factus inter patrem, & filiam nuptam, non valet, nisi maritus filiae con-

senferit, quod ibi valde notat Roderic. col. fin. Ergo, & hic contractus dotis factus inter matrem, & filiam, vel inter matrem, & generum, non valet, si fiat absq; licentia mariti.

57 ¶ Rursus facit, quod prohibita contrahere absq; mariti licentia, non potest contrahere etiam ad pias causas, aurore Salic. in Authent. Cassa. in pen. q. col. fi. vers. quero modo de statuto. C. de sacro san. Eccle. vbi loquens de statuto requirente consensum proximorum, dicit seruandum etiam si contractus fiat cum Ecclesia. Idem scribit Alber. in. 2. part. statutorum quæst. 2. Card. Floren. c. perpendimus. q. 9. de sententia excommu. Roma. cõf. 166. Barba. cõf. 14. col. 4. ver. & adduco. lib. 2. Deci. c. Ecclesia col. pen. de constit. quibus accedit. Molin. ad Alexan. conf. 103. nu. 1. lib. 4.

58 ¶ Quod mihi verius esse videtur, leges enim politicæ, & prudentes seruandæ sunt etiam si actus fiat cum Ecclesia, vel alia causa pia. Nonnunquam enim causæ quæ piæ videntur, piæ non sunt, vt patet in donatione facta Ecclesiæ, in præiudicium filiorum, vt ait D. August. in ferm. 2. de vita cleri. & ferm. 3. ad fratres in Eremo. & in concil. Aquisgranensi. c. 112. & in cap. quicunq; 17. q. 4. & in hanc partem videtur procliuor esse, Tiraquel. post leges cõnubiales glos. 8. q. 18. nu. 173. Sic minor bona sua, absq; iuris solemnitate nõ alienat, etiam ad pias causas, ita Innocent. & Ioan. And. in. c. in præsentia. de probatio. & ibi Abb. in ultimo notabili.

59 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam eleemosyna est res. pijsima. Deoq; maxime grata. Facite inquit vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Et rursus redime eleemosynis peccata tua. Tamẽ mulier infcio marito non potest eleemosynam elargiri, glos. c. quod Deo, verbo *Hunc*, & ibi Archid. 3. 2. q. 3. vbi glos. dicit, quod neq; de dotalibus, neq; de paraphrenalibus potest eleemosynam dare, Alber. in rub. ff. rerum amora. Bart. l. 1. q. fi. ff. eo. tit. Bald. l. si sponsus. §. concessa in. 2. ff. de donat. inter virũ & vxor. Florian. l. pen. ff. ad leg. Aquili. Barba. c. quod quibuidã. col. 2. de fide iuss. Lupus in rub. de dona. §. 48. requiritur, nu. 3. & vers. hodie tamen D. Thom. 2. 2. q. 3. art. 8. Florian. l. pen. ff. ad l. Aquili.

60 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam ratio qua statutum est apud nos, ne vxor

contrahat absq; licentia mariti: est, ne fiat præiudicium marito, ita Lupus in rep. rubricæ de donatio. §. 68. col. 1. nu. 3. vers. ne igitur Antonius in. l. 54. Tauri, col. 1. Lupus in. l. 55. Taur. nu. 2. Bald. & Salice. in. l. 1. C. vnde vir & vxor. Et licet innumerari teneant q; videtur factum ob imbecillitatem mulierum, scilicet Bart. Bald. Paul. l. trãfacionẽ. C. de transactio. Imol. & Alex. l. 1. §. fuit quæ situm. ff. ad Trebel. tamen inspectis legibus Regijs, manifestè colligitur legẽ præcipuẽ respexisse ne marito damnus fiat.

61 ¶ Pro qua opinione, nota. l. 54. & 55. Tauri, & l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. bi: *La muger durante el matrimonio no puede sin licencia de su marido*: Nota illa verba *Durante el matrimonio*: Ergo favore mariti statuitur, alioqui si propter imbecillitatẽ vxoris, certe neq; soluto matrimonio posset sola contrahere, tunc enim imbecillior est, nimirum destituta cõsilio viri. Rursus nota. l. 13. tit. 20. lib. 3. Fori. bi: *Muger no puede fazer deuda sin otorgamiento de su marido*. Nota verbum *Marido*: Ergo quæ marito caret, libere contrahere potest, si potest, ergo propter maritum fit prohibitio, non propter imbecillitatem vxoris, & certè maritus est potior ratio.

62 ¶ Hoc supposito, quod etiam Tiraq. probat. post leg. connub. gl. 6. nu. 40. ex suis cõstitutionibus. Succedit traditio Bart. l. 1. C. de sacro san. Eccle. Vbi dicit, q; qui favore alterius prohibetur contrahere, non potest contrahere etiam ad pias causas, quod sequitur Abb. cõf. 63. videtur primo col. 3. ver. 4. aduco. lib. 1. vbi citat text. c. licet. §. si. de sepul. in. 6. Cum ergo vxor favore mariti prohibeatur contrahere, nõ potest filiam dotare, etiam si dotis causa sit pia.

63 ¶ His congruit, q; licet libertatis causa sit pijsima, vt in. l. 1. C. de commu. seruo. manu. Bart. l. si vnus. C. de testa. Bald. l. 2. C. de fideicõm. liber. Alex. l. Centurio, col. 2. ff. de vulg. tamen minor viginti annis, nõ potest seruũ manumittere, absq; certis legis solẽnitatibus. §. cadẽ leg. Insti. quibus, ex causis manu. non licet.

64 ¶ Rursus facit glos. l. si constante. C. de dona. inter vir. & vxor. vbi notatur, q; donatio constante matrimonio facta, a matre filia, non valet, & ibi notat Bald. & in. l. filia cuius. C. famil. her. cis. Iasol. l. frater a fratre, nu. 46. ff. de condi. indebi.

65 ¶ Non obstant adducta in contrarium. Primo,

Primo, non obstat Bald. conf. 407. lib. 2. nam si prohibitio fit favore mariti, certè neq; filio donare mater potest, secus si statutum fieret propter imbecillitatem feminei sexus, tunc enim pius, & non stultum habetur donare filio. Auferre autem marito ius, & conimodum suum iniquum esset. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. & ita Tiraq. d. glos. 8. nu. 110. distinguit an statutum factũ fuerit favore mariti vel non.

66 ¶ Rursus, non obstat, quod dos est causa pia, non enim semper est causa pia, nisi de tur pauperi, vt per Bart. & Alexand. si cõstante. col. pen. ff. solu. matrim. Roman. in Authent. similiter. C. ad. l. Falcid. Lupus in cap. per vestras. §. 12. & in. 2. notabili num. 20. de donat. inter virum & vxor. Belon. conf. 16. nu. 4. Et licet esse in casu in quo est causa pia, non licet vxori auferre ius suum marito, vt pietatẽ exerceat, vt supra probaui.

67 ¶ Postremò, nõ obstat quod dotare filiam est proficuum marito, fortè enim damnosum est, inspecto tempore persona circumstantijs rei suæ, & familiæ, generi, vel filia, vel alio respectu: possunt enim esse innumerari.

68 ¶ His absolutis, videamus an saltim soluto matrimonio dotis constitutio a matre: infcio, vel inuito patre facta teneat, & Cifon tanus, in. d. l. 57. Tauri. col. 1. vers. quinto dubitatur, dicit q; si vxor contrahit absq; facultate mariti, non tenetur ad obseruantiam contractus matrimonio soluto.

69 ¶ Rursus Boer. in consuetud. Bituri. tit. de consuetudine, iuris personarum. §. 4. glos. 5. col. 9. vers. sed quid si vxor contraxit, vel donauit, proponit quæstionem, & remittit se, ad titulum de consuetudine matrimonij, videtur tamen ex eis quæ allegat, sentire mulierem cogendam ad obseruationem contractus. Allegat enim quod filius familias liberans patris debitores, tenetur, & sibi nocet liberatio post mortem patris.

70 ¶ Deinde ipse Boer. tit. de consuet. matris. §. 1. col. pen. vers. & in proprijs terminis, proponit quæstionem de matre dotante filiam infcio patre an soluto matrimonio teneatur soluere dotem, & dicit rem esse dubiam, & remittit se ad dicta, tit. de cõsuet. iuris persona. §. 4. vbi sentit mulierem teneri.

71 ¶ Postremò Tiraquel. ab infinitæ lectionis prodigiosa diligentia, vir doctissimus

glos. 8. post leges cõnubiales q. 11. nu. 99. disputat, an soluto matrimonio mulier teneatur stare contractui absq; mariti licentia facto.

72 ¶ Et quod valeat, dicit probari, quoniam quando aliquid fit a non domino, vel aliàs inhabili, si is postea efficiatur habilis, dispositio sortitur effectum. l. rem alienã. ff. de pigno. actio.

73 ¶ Rursus, licet mulier dotem alienare nõ possit constante matrimonio. l. constante. C. de donat. tamen soluto matrimonio; ita glos. in dicti. constante. Bald. & Faber. Cin. Bald. & Rapha. in. l. si prædium. C. de iure doti. Specul. tit. de emptio. & vendita. §. tertio loco. vers. sed nunquid. Quibus addes alios qui eam sequuntur, scilicet Ias. in. l. si constante. col. pen. ff. solut. matrim. & in. l. is potest, num. 30. ff. de acquir. hæred. & in. l. 2. in princip. col. antep. ff. solu. matrimo. Bart. l. 2. §. item si voluntate in princip. Alexand. §. quod si in patris. col. 2. ff. eod. tit.

74 ¶ Sed hoc dubium est, contra enim sentit glos. §. 1. verbo *interdicta*, & ibi Aretin. dicit hanc communem. Insti. quibus aliena. licet. Specul. tit. de emptio. & vendita. §. tertio loco. ver. quid ergo si vir, & ibi Ioã. Andræ. Sali. in. d. l. si prædium. q. 3. Imola in. l. cum vir. ff. de vsucap. cum pluribus alijs. quos citat Vitalis Camba. in tractat. clausularum. char. 96. col. 3. Bertran. conf. 95. lib. 1. Lupus in rub. de donat. §. 17. col. 2. vers. quæ quidem alienatio.

75 ¶ Rursus adfert, quod filius liberans debitores patris tenetur stare liberationi mortuo patre. l. 2. §. quod si in patris. ff. soluto matrim. per quem ita docet. Alber. in rub. ff. de pecul. legat. Sed neq; hoc tutum est, quoniam contra sentiunt, Paul. Alexand. Aret. & Ias. l. 2. §. q; si in patris. vbi optimè respondent ad eum textum, vt late per Tiraq. d. glos. 8. nu. 107.

76 ¶ Rursus adducit optimũ text. l. cum vir ff. de vsucapio. vbi licet vir constante matrimonio non possit dotem alienare, si alienauerit, & dos ipsius lucro cesserit, tenet alienatio. l. penult. ff. de fundo dotali. Bernard. Alphan. collectanea. 975.

77 ¶ Rursus aducit. l. si dubitetur. §. filius familias. ff. de donat. vbi licet filius familias, qui pro patre fideiusit, non teneatur dum est in potestate patris, tamen factus sui iuris tenetur.

- 78 ¶ Tandem definit, quòd si licentia mariti requiritur ne fiat præiudicium marito, quò soluto matrimonio vxor tenebitur, deficit enim causa legis, & dicit ita fuisse iudicatum in senatù Parisiensi. Si tamen licentia mariti requiritur ad solemnitatem, & in fauorè mulieris, ne scilicet propter sexus imbecillitatem decipiatur, & tunc dicit mulierè etià soluto matrimonio non teneri.
- 79 ¶ Vides lector, rem hanc admodum ambiguum esse. Ego tamen Cifontani iudiciù magis probo. Moucor, ex. l. 4. & 3. Tauri, & ex. l. 1. 3. tit. 20. lib. 3. fori. Inquit. l. Tauri. *La muger durante el matrimonio no pueda sin licencia de su marido, &c.* Hoc verbum. *No pueda*, resistit actui, & reddit illum ipso iure nullum, Bald. l. de his col. 1. vers. præterea ista. ff. de transact. Collecta. c. at si clerici. col. 2. de iudici. Abb. c. si quis contra, nu. 1. 3. de foro compet. Felin. c. quanto de præsump. Alexand. l. quia poterat. col. 4. vers. limita tamen. ff. ad Trebel. Barbat. conf. 9. col. 6. lib. 1. Corne. confil. 216. col. 2. lib. 1. Iaso. in. l. Gallus. col. 5. ff. de libe. & posth. & in. l. pacta quæ contra. C. de pact. & in. l. frater à fratre. col. 1. 4. vers. tertia difficultas. ff. de cõdit. in debi. & in. l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 1. 7. ff. de verb. oblig.
- 80 ¶ Et quò contractus mulieris, prohibitus per hæc verba, Non possit; sit ipso iure nullus probat Socinus confil. 93. col. pen. lib. 1. & confil. 112. lib. 1.
- ¶ Rursus hæc verba, *Non possit contrahere*, absq; licentia viri inducunt solemnitatè, autore Barba. confil. 3. 2. scripsit luculèter. col. 5. vers. & sic pondero, lib. 2. Corn. cõf. 216. col. 2. lib. 1. Socinus. confil. 283. col. 2. lib. 2. vbi scribit, etiam inducere formam, & quòd si omittatur, actus est nullus. l. cū ij. §. si prætor. ff. de transact. Iaso. l. 1. in princip. ff. de verb. oblig. Hippolit. confil. 39. col. 4. Item tollit potentiam glos. c. 1. verbo non potest. de regul. iur. in. 6. Bart. l. fin. col. 2. ff. de feri. & ibi Fulg. Rom. Pau. Alexand. & Ias. Sublata autem potentia, actus est irritus, secundum Bald. l. fin. col. fin. vers. extra quæro. C. de fideicomm. & cap. 1. §. si. col. 5. vers. considerandum, tit. de pace iura. firman.
- 81 ¶ Ex his apparet, quòd omnis contractus factus ab vxore, absq; licentia viri, est ipso iure nullus, ex defectu potestatis, & ex defectu formæ, & ex defectu solemnitatis.
- 82 ¶ De iure autem, ille qui facit actum ipso iure nullum potest illud improbare. l. 1. & ibi glos. C. de libe. causa Bart. l. si post mortem. col. 1. ff. de adopt. vers. si vero est factus cõtra legem Bald. l. 1. C. de libe. causa. Alexan. l. si collatione, nu. 10. C. de colla. l. quemadmodum. C. de agricol. & cens. lib. 1. l. iubemus in. 2. §. sanè. C. de sacro san. Eccles. l. at. d. l. si collatione nu. 7. & similia scribit Ias. l. frater à fratre col. pen. ff. de condit. indebit. Cum ergo vxor possit actum absque licentia viri factum improbare, tanquam nullum ipso iure, sequitur quòd non tenetur ad eius obseruantiam.
- 83 ¶ Sed obijciat aliquis, fateor quò non tenetur ad eius obseruantiam quando est ipso iure nullus, sed ea nullitas tollitur per solutionem matrimonij, sed respondeo, quòd quando actus est nullus ex defectu solemnitatis, non conualescit nisi postea ratificetur.
- 84 ¶ Exemplum sit, minor contraxit absque autoritate curatoris, certè factus maior nõ tenetur ad obseruantiam contractus, nisi denuò ratificet, non obstante quòd iam liber est à potestate curatoris, ita probatur, per totum titul. C. si maior factus, & in specie simili scribit Bald. l. 1. col. 7. vers. sexto incidenter quæro. C. de sacro sanct. Eccles. quòd si filius familias fecit testamentum ad pias causas absq; consensu patris, qui requiritur cap. licet. de sepul. lib. 6. certè si pater moriatur, non propterea conualescit testamentum nisi denuò conficiatur. l. 1. §. si filius. ff. de legat. 3. Sic Signorolus. confil. 136. scribit, quòd si filius familias rem peculij aduentitij inscio patre vendiderit, quòd licet pater moriatur, potest ipsemet ab emptore reuocare.
- 85 ¶ Licentia autem viri videtur requiri pro forma, inquit enim lex: *No pueda sin licencia de su marido*. & pro solemnitate. Hæc enim omnia inducit hæc oratio: *Non possit*. Rursus facit quòd scribit Bald. l. fin. §. filijs autem num. 1. C. de bonis que libe. vbi si filius alienat aduentitia viuo patre, non tenetur etiam mortuo patre.
- 86 ¶ Rursus vxor, quæ cõtrahit absq; licentia viri aduersus prohibitionem legis, re vera vel decepta est, & obligatio clanculum est celebrata, vel seipsam decepit, & huiusmodi contractus improbandi à bonis viris sunt.
- ¶ Deinde si vxor soluto matrimonio tenetur

netur ad obseruantiam contractus, facillimè fiet fraus legi, aduersus omnem rationem. Et passim celebrabuntur contractus spe soluendi matrimonij morte viri, & hanc aperire ianuam, est præbere occasionem mille fraudibus, præsertim cum feminæ faciles pro natura sua, & leuæ mentis plerumq; sint.

87 ¶ Præterea re vera, sit præiudicium marito, si matrimonio soluto vxor tenetur ad obseruantiam contractus, nam qui ad felicitatem sobolis plura disponere posset cum vxore, quam liberam ab omni obligatione esse credit, nihil aget si vxor obligationis vinculo est irretita. Et quodammodo vir priuatur commoditate voluntatis vxoris, quam pro vtilitate communium filiorum ad id quòd rectius, & conducibilius est adducere posset, nisi obligatam inueniret.

88 ¶ Postremo, hæc opinio probatur efficaciter, quoniam etiam si vxor quæ inscio marito contrahit, rem conferat in tempus habile, scilicet in tempus soluti matrimonij, certè contractus nullus est, quoniam cum lex initio resistat, certè nec in habile tempus conferri potest, vt in. l. si minor. C. de feruis exportan. vbi sicut minor non potest actum facere, non potest id in tempus licitum conferre, vt per Bart. l. 1. §. enuntiatio. ff. de noui oper. nuntia. Imola. in. l. in tempus. ff. de hære. insti. Ita his rationibus definiunt. Decius confil. 145. circa primum. col. 2. vers. nec obstat quòd dicta. Ruynus confil. 502. col. 1. Cum ergo contractus vxoris expressè collatus in tempus soluti matrimonij, non valeat absque licentia viri multo minus valebit, quando absque destinatione in tempus habile contractus aduersus prudentissimum, & æquissimum legis decretum conficitur.

89 ¶ Postremo, ad tempus soluti matrimonij oculos adijcere, quid est nisi cuniculis subuertere legem & fraudibus occasionè præbere?

90 ¶ Nõ obstat quòd ex aduerso protulimus. Primò, quoniam dubium est, deinde quoniam non ita efficaciter lex ibi resistit, sicut hic.

91 ¶ Præterea, hic viget mens legis, etiam soluto matrimonio, quoniam qui decipit mulierem, vt aduersus legis decretum contrahat, bonus vir non est, & vel mulierè, vult decipere, vel maritum iniuria afficere qui vbi primum vxori copulatur omnia vxor-

ris lege humana & diuina putat sua esse, præsertim si adsint communes liberi, neque minus dolebit vxorem in tempus soluti matrimonij deceptam, quam si statim contractus seruandus esset, & res auferenda in præiudicium posteritatis suæ, cui haud aliter quam sibi prospectum vellet.

92 ¶ Deinde, non obstat. l. cum vir. ff. de vsu cap. quoniam ibi prohibitio legis non dirigitur in personam, maritus enim vende re potest, non tamen res dotales. Hic autè vxor ipsa prohibetur contrahere, & verba prohibitiua in ipsam diriguntur, & inter has prohibitionis formulas magna solet differentia notari, vt per Bart. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. vide quæ dicam infra cap. de fideiussore dotis.

93 ¶ Præterea, non obstat quòd filius liberationem factam viuento patre tenetur ratam habere mortuo patre, quoniam vt ex superioribus apparet, ea res est maximè dubia, & l. 2. §. quòd si in patris. ff. solut. matrim. nil euincit, quoniam loquitur in liberatione actionis communis patri & filie, & sic cum haberet filiam patrem, non mirum si cogitur liberationem ratam habere. In summa ego in hanc partè procliuor sum.

94 ¶ Quid tamen si pater dotat, mater autem non ratione dotis, sed simpliciter filiam meliorat, an valeat melioratio, videtur valere, quoniam lex vetat meliorationem ratione dotis, vel matrimonij, ibi: *Por via de dote ni casamiento*. Et extra hos casus filia meliorari potest, vt supra cap. 2. & cap. primo. dixi. Sed certè si mater genero, vel filie nubenti aliquid det, quòd sit contra hanc legem, puta si meliorat, videtur etiam si simpliciter det, dare ratione matrimonij, & dotis. l. quòd autem. ff. de iure doti. & ibi Bart. Bald. l. nulla. C. de iure doti. Corne. confil. 282. col. 4. litera. F. lib. 1. & ex consequenti non valet. Præterea, videtur fieri fraus legi, quæ seuerè omnes fraudes reijciendas dicit, quòd infra suo loco latius prosequar.

95 ¶ Nunc tractemus quid si pater mortuam matrem filiam dotat, an tunc possit excedere huius legis decretum. Hæc quæstio, duo habet capita. Aut enim simpliciter dotat filiam. Aut dicit se eam dotare de bonis suis, & de bonis ad filiam pertinentibus ex materna hæreditate. Primò casu, aut nulla fuerant lucra cõstante matrimonio, & certè pater solum de bonis suis videtur eam dotare, vt in. l. fin. C. de dot. promiss.

Ias. l. huiusmodi. §. legatum. col. ff. de legat. 1. & probabo infra. & supra probauit. num. 33. & seqq. Et certe si dos excedat, refecabitur vsque ad legitimum modum. Cum enim dos eius quæ nihil habet præter spem paternæ liberalitatis, non possit excedere præfinitionem, multominus dos eius quæ habet substantiam aliunde, scilicet ex materna hæreditate, qua possit dotem augere.

96 ¶ Si verò fuerunt lucra constante matrimonio, certè pater videtur de illis dotare, vt infra dictum est, à num. 126. & cum ad filiam pro parte qua est hæres matri pertineant, videtur quòd dos possit excedere summam hic præfinitam, quoniam pater non dat omnem summam de suo, sed de lucris ad filiam pertinentibus quo casu legis præfinitio seruanda non est, vt statim dicam.

97 ¶ Sed ante omnia videamus, an pater soluto matrimonio dotans filiam, videatur eam dotare de lucratis constante matrimonio, inter eum, & vxorem. Quæstio est dubia, vtilis & quotidiana. Dubium facit Regia. l. 3. Taur. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. D. Præf. lib. 3. resol. c. 19. num. 3. ad fin. Gregor. in l. 6. glof. 1. tit. 10. part. 3. Matienço. l. 3. glof. 7. num. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. qui dicunt quòd dos est soluenda de bonis lucratis constante matrimonio, siue constituantur à patre, & matre, siue à patre solo, matrimonio constante. Hæc verba *Durante el matrimonio*, bis repetuntur in illa lege primum in principio, ibi: *Si el marido y la muger durante el matrimonio*. Rursus post medium, ibi: *Pero si el padre solo durante el matrimonio dota, &c.* Non ignorant cruditi quantū tribui soleat verborū repetitioni ea enim quæ geminantur videntur maxime fuisse cordi legislatori. l. Balista. ff. ad Trebel. l. 1. §. sed sciendum. ff. de ædil. ædi. ibi: *Ego puto adiles tollende dubitationis gratia vis idem dixisse, ne qua dubitatio superesset.*

98 ¶ Hinc Antonius Gomezius, ibi num. 24. versic. secunda ratio. scribit, quòd si pater matrimonio soluto promittit dotem, non est soluenda de bonis lucratis constante matrimonio, sed de bonis proprijs ipsius patris, quia deficiūt verba. l. 3. & eius ratio. Eiusdem opinionis est, Castellus ibi. col. 10. versic. secus dicerem.

99 ¶ Confirmatur, hæc opinio quoniam soluto matrimonio, iam non dicuntur materna, vel matrimonio constante lucrata, sed

propria bona filiarum. sed si plures, §. si filio impuberi. ff. de vulg. & pupil.

100 ¶ His congruit, quòd licet ex statuto stantibus masculis femina non succedat, certè si masculus moriatur postquam hæres fuit patri, soror in eius bonis succedit, quia non succedit patri, sed fratri, & licet excludatur ab hæreditate patris, non excluditur ab hæreditate fratris, ita Alexand. l. 1. §. veteres. per illum. text. ff. de acqui. posses. Bald. c. 1. §. quin etiam. Tit. Episcopū, vel Abb. Iaso. l. 2. num. 7. C. de in ius vocan. Angel. cons. 51. incip. Dominus Guiliel. Roman. consil. 165. circa primum de quo quæritur. Facit etiā, quod scribit Bald. l. si viua matre. C. de bonis mater. in fine, quòd si ex statuto, mulier nubens extra territorium nō succedat patri, certè si antequam nubat, pater moriatur, & sic iam successerat, non priuatur hæreditate licet extra territorium nubat, quia non est amplius hæreditas, allegat. l. fin. ff. vide liberi. & sequitur Roman. consil. 40. visis & discussis Raph. l. 1. §. veteres. ff. de acqui. posses. Ias. d. l. 2. num. 7.

101 ¶ Sic ergo, licet pater, matrimonio durante dotans filiam videatur eam dotare de lucratis constante matrimonio (quorum administratio plenè ad eum pertinet) certè si matrimonio soluto dotat, de bonis proprijs videbitur dotare, non enim amplius dicitur multiplicatum matris, vel matrimonio constante lucratum, sed propria res ipsius filiarum, & cæterorum filiorum.

102 ¶ Rursus probatur, quoniam pater videtur dotare filiam de proprio, etiam si in cōstitutione dotis dicat se dotare de bonis suis, & de bonis filiarum. textus est expressus in l. fin. C. de dot. promissio. qui vt statim dicam, à pluribus doctis extenditur, vt habeat locum, etiam si pater in constitutione dotis dicat computato omni eo quòd ad eam pertinet ex bonis matris & ex meis, ita No uel. de dot. 6. part. priuileg. 6. de cuius veritate statim dicam. Illud tamen omnes vbi que fatentur, quòd etiam si dicat se dotare de bonis suis, & de bonis filiarum, semper de suo soluendum est si facultates suæ sufficiant.

103 ¶ Cum ergo expressa protestatio patris, non sufficiat, vt videatur filiam de bonis ipsius filiarum dotare, quantum videbitur eam dotare de bonis ipsius filiarum habitis ratione maternæ hæreditatis ex bonis lucratis constante matrimonio, si simpliciter eam

eam dotet, non dec'arans se de illis dotare? ¶ Sed respondebit aliquis, ratio est, quoniam pater sudore proprio illa acquisiuit, ideo de illis æquum est, vt videatur dotare, & vt de illis dotare possit. Sed responderi potest, quòd etiam in l. fin. C. de dot. promissio. pater erat tutor vel curator bonorum filij, (loquitur enim lex etiam de filia emancipata) & si emancipata erat pater ex lege erat tutor, vt in §. 1. Insti. de leg. paren. tutela: tamen etiā si labor administrationis: præmium, & gratiam promereretur, vt pater minus grauaretur, nihilominus lex iubet, vt de suis bonis soluat dotem, etiam si dixerit se dotare de bonis suis, & filiarum. Certè administratio præmiū meretur, & præsertim debebatur gratia patri, tum quia pater, tum quia administrator, & quia expressè declarauit animum suum, nihilominus tamen lex dicit, quòd de suis bonis soluere debet dotem. His accedit, quòd pater cogitur dotare filiam, etiam si filia diues sit, & habeat quo se dotet, vt dixi supra cap. 2.

105 ¶ His congruit, quòd licet socius omnium bonorum teneatur dotare filiam socij, hoc non procedit soluta societate, ita limitat. l. si socius pro filia. ff. pro socio. Antoni. consil. 7. incip. prout supra. in primo dubio, hic autem morte matris soluta est societas matrimonij, & opinionem Antoni. sequi. Deci. consil. 66. nu. 4. & consil. 68. nu. 4.

106 ¶ Postremo, illud addendum, non ideo seuerius iudicandum de bonis lucratis constante matrimonio, quòd ea constante matrimonio lucrata sint, dominium enim eorum hæc aliter transit ad hæredes, quam dominium cæterorum bonorum. Nam quòd est mirabile, dominium quæ sitorum constante matrimonio transit in vxorem ipso iure absque apprehensione. l. 46. titu. 28. part. 3. Lupus. in rubr. de donat. §. 65. num. 24. Couarru. variarum resolu. lib. 3. c. 19. col. 2. & 3. Roderic. l. 1. tit. De las ganancias. versic. quæritur. vltimus. Segura de bonis lucratis constant. matrim. num. 44. Molin. in consuetu. Parisien. §. 25. col. 1. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 2. num. 6. Antonius Gomezius. l. 51. Tauri. num. 76. Vbi & possessionem dicunt in vxorē ipso iure transferri. Cū ergo dominium horum bonorum, tanto fauore acquiratur, cur de eis seuerius iudicandum quā de alijs quæ filia habet? præsertim, postquā ad filios peruenerunt, quo tempore non

cognoscuntur neque distinguuntur ab alijs bonis nomine multiplicati, sed simpliciter bona filiorum dicuntur.

107 ¶ Reperio tamen, quòd Didacus Couarruuias, Optimus, & doctissimus vir. variarum resolu. lib. 3. c. 19. num. 3. ver. ex quo inferitur. Scribit, quòd si pater soluto matrimonio, filiarum dotem dederit, aut promissit, censetur dedisse, vel promississe, ex bonis lucratis constante matrimonio. Et eiusdem opinionis est, Gregor. l. 6. tit. 10. part. 5. littera. A. & dicit Couarruuias quòd in praxi, est frequentiori iudicum suffragio receptum. Mouetur, ex ratione legis Taurinæ, quæ ideo permittit filiam dotari de bonis matrimonio constante lucratis, quia onus, & obligatio dotandi, nata fuit durante matrimonio, filia enim durante matrimonio progenerata fuit, & cum obligatio nata fuerit durante matrimonio, dissoluenda est ex bonis eo constante lucratis, vt in l. 59. Tauri. l. 14. tit. 20. lib. 3. fori. l. 207. filii. Neque obstat quòd solutio fit soluto matrimonio, quoniam debitum contractum est eo durante, ex dispositione legis quæ cogit dotare filiam quòd satis est.

108 ¶ Hanc rationem adducit Couarru. & sentit Gregorius, in loco supracitato. Et comprobatur, quoniam inter socios sicuti lucra sunt cōmunia, ita & onera, licet soluantur soluta societate. l. omne æs alienum. ff. pro socio. l. 7. tit. 10. part. 3. l. nec quicquā. ff. pro socio. l. 2. tit. 9. lib. 5. Recopilat. vbi latissimè materiam prosequutus est Matienço. glof. 1. per totam.

109 ¶ His accedit, quòd onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos constitui debet, Bart. & Paul. in l. si marito. §. si voluntate. ff. solut. matrim. Deci. consil. 379. nu. 13. Bart. l. post dotem. in. 2. q. principali. ff. solut. matri. Pau. in l. si focer in princip. eod. tit. Lupus. c. per vestras. in. 2. notabili. nu. 16. de donat. inter virum, & vxor. Hypopolit. consil. 125. col. 1. Alexand. consil. 169. num. 2. lib. 7. Curti. senior. consil. 27. versic. venio ad quartum. col. 14. Aretin. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Ripa. l. 1. nu. 77. ff. solu. matrim.

110 ¶ Ex his apparet, rem hanc ambiguam esse. Pro prima enim parte, vrget ipsa Taurina constitutio. §. 3. à doctissimis viris ad tollendas litium ambiguitatis religiosè, & magno consilio prodita, ideo apud nos illæ leges supra cæteras Hispaniæ constitutiones in prætio sunt, nihil enim in eis credimus

credimus esse quod non discussum, ac magno opere consideratum ad publicam utilitatem fuerit. Legem autem bis repetentē: *Durante el matrimonio*, extendere ad matrimonium solum videtur, aduersus expressa legis verba.

III ¶ Ego tamen, ut meum interponam iudicium, in secundam sententiam propensior sum, ex rationibus in eius comprobatione adductis. Deinde quoniam æquior esse videtur. Præterea quoniam prudentiæ magis videtur conuenire.

III2 ¶ Postremo, quoniam durissimum est, ut qua ipse ad extremos nauigans Indos, per tela, per ignes, ac varios casus parauit, ut filiis prospicerem, non liceat mihi eis uti ut faciam quod in rem filiorum est, atque in meam quoque, dum liberor ab onere dotandi.

III3 ¶ Præterea moueor, quoniam mater libera est ab onere dotandi, nihilominus tamen pater dotat de bonis ad eam pertinentibus ex lucris quæ sitis constante matrimonio, etiam si ipsa nolit. l. 3. Tauri. d. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. ergo etiam filia quæ etiam si diues sit, non potest cogi se ipsam dotare. l. fin. C. de dotis promiss. & dixi supra cap. 2. poterit dotari de bonis matrimonio constante lucratis, imò videbitur de eis dotata. Nō enim ipsa magis libera est ab onere se dotandi, quam mater, imò magis tenetur quam mater. Nam si pater dotat filiam de bonis suis, & filia, si bona patris nō sufficiunt videtur pro residuo dotasse de bonis filiarum. l. fin. C. de dot. promiss. At si infamia, vel iniuria vxoris, dotat filiam de bonis ipsius vxoris, dotis constitutio non obligat vxorem, quoad bona sua, quæ habet extra lucra, ita definitur in. l. 3. Tauri. & in. d. l. 8. Recopil. & in. l. neque mater. C. de iure dot. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 34.

III4 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam rigor. l. fin. C. de dot. promiss. nascitur ex eo quod de iure communi quæ sita constante matrimonio pertinet ad solum maritum, vxor verò solum deducit suam dotem. l. quintus. ff. de donat. inter virum, & vxor. l. etiam. C. cod. tit. Abb. c. 2. de donat. inter virum, & vxor. Ideo non videbatur adeo iniquum, ut pater de suo videretur, ac teneretur dotare filiam, nimirum omnia sua industria quæ sita matrimonio constante, vel ex fructibus rerum dotalium, ad eum pertinebant, nulla comunicata parte vxori, ideò non mirum si sustinebat onera,

qui commodum auferebat. At hodie Iure Regio, cum lucra diuidantur, & mortua matre veniant ad filiam. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. l. 2. 3. & 4. tit. 9. lib. 5. Recopil. æquissimum est, ut patri utilis sit suus labor & industria, dum ex lucris potest dotare filiam.

III5 ¶ Alioqui, vide baratrum iniquitatis in quod contraria opinio nos adducet. Finge patrem, ex sua peculiari substantia habita ante matrimonium (quam vulgo vocamus *Capital*) habere aureos mille, & constante matrimonio lucrari aureorum decem millia, habet duas filias, quæ succedunt in dotem matris (fortè opulentam) & in dimidium lucrorum, scilicet in quinque millia aureorum, an æquum est, ut non solum auferant sudorem patris, sed durissima consuetudine diuidendi lucra, sed etiam ut eū cogant dotare ex proprijs rebus, fortè vsque ad legitimam, ita enim musant quidā, ut dixi. c. 1. Aequidē, si illos quinque mille aureos, filia aliunde habuissent, tolerandum vixique esset, ut diuites cogerent patrem ad dotem. At diuites sunt ex sudore & vigilijs patris, quid oportet auferre ab eo quod restat? Nonne satis est, ut quæ tanto labore parauit, videat in filiarum dominium in sua vita translata, nisi expiletur etiam: & de cute (quod aiunt) labore?

III6 ¶ His accedit, quod hæc opinio conuenit grauitati Christianæ, non enim nisi quando æquitas est manifesta filio fauendū est aduersus patrem, quem iuris prudētes credunt semper curare quod vtilius est filio. l. nec in ea. ff. de adul. l. si furioso. §. puberi. in fin. ff. de cura. furio. & dixi supra. c. 2.

III7 ¶ Postremo in hanc sententiam adducor, quoniam etiam si receptum sit patrem cogi dotare filiam diuitem, ut dixi. c. 2. num. 25. & 26. opinio rigida & durissima est, ut ibi dixi, ideò restringenda est quando diuitiæ dimanarunt ex industria, & re patris.

III8 ¶ Vltimo moueor, quoniam diuidere ex æquo lucra inter maritum, & vxorem, durum est, & licet sit seruandum, est æquitate molliendum, & prudentia limitandum.

III9 ¶ Non obstant in contrarium adducta, quoniam quando ratio legis est generalior lege, licet eam extendere ultra verba, & præter verba, ut per. DD. in Auth. quas actiones C. de sacrosan. & Ecc. l. efi.

III10 ¶ Deinde respondeo, quod lex. §. 3. Tauri, & cæteræ ideò loquuntur durante matrimonio, ut definiant casum magis dubium.

Cum

& ibi Vincen. nu. 12. Quod intellige siue filia sit emancipata, siue in potestate, ut expressè statuitur in. d. l. fin.

III4 ¶ Si tamen pater dixit se dotare de bonis suis, & de bonis filie maternis, certè si idoneus est facultatibus: videtur de suo promississe, & adiectionem bonorum filie in subsidium factam. ita definitur in. d. l. fi. & probant omnes. DD. in. d. l. 1. ff. solut. matrim. glof. l. 7. tit. 1. r. part. 4.

III5 ¶ Quod verū est, etiam si immodicè dotaue rit, ita quod nō præsumeretur tantum dedisse de suo, ita probatur. l. fin. ibi: *Poteral enim*, DD. in. d. l. 1. Benedic. c. Raynuntis. verbo dotem. num. 24. Paris. conf. 80. col. 1. lib. 3. Campeti. de dote. 1. par. priuil. 16. Nouel. de dote. 6. part. priuil. 6. Antonius Gomezius. l. 5. 1. Tauri. nu. 21. Alciat. de præsumpt. regula prima. præsump. 26.

III6 ¶ Quod procedit, etiam si pater esset administrator bonorū filiarum, ita probatur in. d. l. fi. C. de dotis promissio. Nam loquitur in patre habente bona filie aduentitia quorū est legitimus administrator. Et hoc licet dubium fuerit apud quosdā, nam Bar. contra sentit, in. l. Nesceni. ff. de neg. gest. col. 2. & Cuman. conf. 87. col. 2. tamen probatur nominatim, in. l. profectitia. §. fin. ff. de iur. dot. Vbi pater videtur dotem promittere, ut pater, non, ut curator, & ita quod de suo videatur promittere, etiam si sit curator, not. Imol. l. 1. col. 2. ff. solu. matr. Rom. col. pen. 3. 2. special. nu. 16. Alex. nu. 17. Iaf. nu. 25. Soci. nu. 37. Rip. nu. 90. vbi dicit comunem. & ibi Vincen. nu. 21. Paul. fin. ff. de pet. hæc. Fulg. l. Nesceni. ff. de neg. gest. Aret. §. fuerat. nu. 19. & ibi Iaf. In

III7 ¶ Mouetur ex. d. l. fin. vbi pater videtur de suo dotare, etiā si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, & de eius bonis est soluenda dos quatenus sufficiunt. Idē autē casus videtur si dicat computato quod, ad eā pertinet ex bonis paternis, & maternis, videtur enim eandē esse significationē vtriusque orationis, ergo idem iudicandum.

III8 ¶ Contrariam tamen sententiam probant, Marian. Socin. c. tuæ de sponsal. Socin. l. 1. nu. 41. ff. solu. matri. & ibi Iaf. nu. 24. Rip. nu. 92. Corne. conf. 16. col. pen. lib. 3. Alci. præsumpt. regula prima. præsump. 26. nu. 6. vbi dicit opinionem Nouel. esse satis iniquam, quod mihi quoque videtur.

III9 ¶ Moueor ex tribus. Primò quia secundū DD. communiter in. d. l. 1. ideò dos soluenda de bonis patris, etiā si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, quoniam fauore

de filiarum rebus: de bonis filiarum soluendū, ita probatur in. d. l. fi. ver. vbi autem, ita Aret. Alex. Rip. Soci. nu. 39. & cæteri. in. d. l. 1. Vincen. nu. 26. Pari. conf. 80. lib. 3. Afflict. deci. Neapol. 179. Non enim obligatur pater inops promittens dotē, Bald. l. fin. C. de dot. promissum alijs quos citauit. c. 8. vers. æquidem ante omnia prospiciendum.

III8 ¶ Itē limita, quādo pater dissentit dixisset: promitto centū de bonis meis, & centū de bonis filiarum, tunc enim ita seruandū probatur, in. d. l. fi. quæ re vera loquitur in casu dubio, scilicet quādo non exprimitur certa quantitas, ut pater ibi: *Simpliciter*, itē ibi: *Nihil adendum putauerit sed simpliciter*, item ex vers. *Ut re vera*, & ibi: *Nedum effuso sermone*. & ita notat Bal. ibi. col. 1. Afflict. in cōsti. Neapolita. lib. 3. tit. de successi. filiorū. nu. 50. Rip. nu. 92. l. 1. ff. solut. matri. & ibi Soci. nu. 37. Vincen. nu. 28. & reliqui omnes.

III9 ¶ Quid autē si nō expressè diuisit quantitatē quā dabat de bonis suis, & quā dabat de bonis filiarum, sed dixit doto filiam in mille computato omni eo quod ei debetur tam de bonis maternis quā paternis, an filia possit bona materna repetere nulla deductione facta ratione dotis? Bal. Nouel. de dote. 6. par. priuil. 6. nu. 22. dicit. Nouel. etiā hoc casu, dos cēsetur data de bonis paternis, & de eis est soluenda, si sufficiant, & quod ita cōsuluit Ioā. de Motesperelo. Iaf. §. fuerat. nu. 105. Insti. de Actio. Vincen. l. 1. nu. 27. ff. solu. matr. Gerardus. Singul. 71. Anton. Gomez. d. l. 5. 1. nu. 21. Iaf. conf. 133. num. 11. lib. 4. Crot. in. l. frater à fatre. nu. 111. ff. de condi. indebi.

III10 ¶ Mouetur ex. d. l. fin. vbi pater videtur de suo dotare, etiā si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, & de eius bonis est soluenda dos quatenus sufficiunt. Idē autē casus videtur si dicat computato quod, ad eā pertinet ex bonis paternis, & maternis, videtur enim eandē esse significationē vtriusque orationis, ergo idem iudicandum.

III11 ¶ Contrariam tamen sententiam probant, Marian. Socin. c. tuæ de sponsal. Socin. l. 1. nu. 41. ff. solu. matri. & ibi Iaf. nu. 24. Rip. nu. 92. Corne. conf. 16. col. pen. lib. 3. Alci. præsumpt. regula prima. præsump. 26. nu. 6. vbi dicit opinionem Nouel. esse satis iniquam, quod mihi quoque videtur.

III12 ¶ Moueor ex tribus. Primò quia secundū DD. communiter in. d. l. 1. ideò dos soluenda de bonis patris, etiā si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, quoniam fauore

L dotis

dotis licet natura copulatiuæ, sit diuidere obligationē æqualiter. l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duob. reis. tamē in dote data à patre, intelligitur secundum ordinē charitatis, & lex præsumit bona filia adiecta in subsidium, scilicet si bona paterna non sufficiant. Cōiūctio enim sanguinis facit præsumi donationē: vt per Bar. l. quæ dotis. ff. solu. matri. vt dixi supra. c. 1. o. nu. 84. Hæc est ratio. Tamē cū pater expressè dicit promitto cētū in dotem, cōputato omni eo: q̄ ad filiā pertinet ex bonis meis, & ex bonis maternis, iā cessat præsumptio, cū expressè dicat dotem soluendā computatis bonis maternis. Verbum enim computatis, nihil aliud significat quam se dare in dotē bona materna, neq; hoc solum sed omnia bona materna, nā indefinita æquipollet vniuersali. Cum ergo dicat omnia bona matris cōputada, iam disertè & specificè dicit, quid sentiat, neq; ei obijci possunt illa verba. l. fin. *Nedum efuso sermone se iactat*, hic enim nulla est iactantia, nulla effusio. Non enim solum dicit doto de bonis paternis, & maternis, sed doto, vt accipiat in computationē quòd ad eam pertinet ex bonis matris, & ex meis.

143 ¶ Negare hanc opinionē esse verā, est negare patri potentiā declarādi, dotem dari ex bonis maternis, hoc autē ei licet, si disertè faciat, vt probatur in d. l. si. Rursus, cessat hic illa præsumptio, quòd videtur promittere secundum ordinem charitatis cū dicat expressè se promittere cōputatis bonis matris. Neq; obstat si quis obijciat, q̄ ratio. l. si. est, q̄ pater tenetur dotare filiā, & quòd idē protestatio nō prodest, vt liberetur ab onere sibi per legem imposito, & q̄ idē non prodest etiā si dicat: computato, argumento gl. si quis à liberis. §. non tamē. ff. de lib. agno. glof. Bar. Aibe. Paul. & Alex. l. alimenta. C. de neg. gest. quoniā ea ratio quadrat, quando dos non excedit debitū modū. At DD. supracitati, nu. 175. dicūt: l. si. procedere etiā quando dos est excessiua, quo casu cessat obligatio, & est liberalitas patris, qui olim poterat dotare ultra legitimā, vt dixi. c. 1. Et quod. l. si. habeat locū etiā in dote excessiua probatur in ea lege vers. *Poterat enim*. Itē lex ipsa in fine, significat q̄ si disertè dicatur soluendū de bonis matris, ita q̄ non sit ambiguitas, q̄ de eis soluendū est, ergo prodest patri se declarare, neque lex se fundat in obligatione.

144 ¶ Fateor tamen, q̄ si pater non daret con-

gruam dotem de suis bonis, filia supplemētum petere posset, etiā si cōputatis suis bonis, dos esset congrua. Pater enim cogitur dotare de suo, etiam si filia sit diues, vt late dixi. c. 2. à nu. 25. Et tunc protestatio: q̄ dat dotem computatis bonis maternis, nō prodest, vt est de mente DD. in d. l. si. vbi vide Soc. nu. 39. & Alex. & Aretin. & Vincen. nu. 28. Alcia. d. præsump. 26. reg. 1. nu. 40. Neq; etiā prodest expressa diuisio, promitto centū de meis, & centū de maternis, nisi filia cōsentiret maiorē dotē sibi nō dari de bonis patris, vt supra dixi, & notat Soc. d. l. si. nu. 137. post Are. & dixi supra.

145 ¶ Denique vt ad rē redeamus, negari non potest efficaciorē modū significadi esse, doto cōputatis bonis maternis, quam illud doto ex paternis, & maternis. Sed nouissimè Vincen. in d. l. si. nu. 27. & post eū Go mezius. d. l. §. 1. nu. 21. defendūt opinionē. Nouel. dicentes, q̄. l. si. ad hoc, vt pater non soluat totā dotem requirit, vt declaret quā tum det de bonis suis, & quantū de bonis filia, sibi: *Vt re vera appareat quid ipse vult dare. & quid de substantia filiarum proficiatur, &c.* Et quòd etiam si dicat: computatis maternis: non apparet quam iuriam faciāt, & quòd idē idem iudicādum quòd si dixisset, doto de paternis, & maternis.

146 ¶ Sed mihi placet contraria sententia, quoniam sensus verborū. l. si. Doto in centū de paternis & maternis non ineptè interpretari possunt, vt dos videatur securior quoniā etiā materna obligari videntur, & forsam hoc mouit Imperatorē in d. l. si. q̄ scilicet materna videantur adiecta, vt tanquā obligata ad solutionē, faciant dotē securiorem, non autē, vt de eis fiat solutio, & voluit Imperator corrigere ineptiā eorum qui præ verborum iactantia ambigūe contrahunt. At cum dicitur, cōputatis paternis, & maternis, iam materna expressè apponuntur ad solutionē, verbū enim cōputatis, efficacissimè significat inde soluendū, & omnem ambiguitatem tollit.

147 ¶ Sed obijcit Vincentius, nō constat quantum dat de bonis matris, imò constat, cū dicat computatis maternis qui enim totū dicit nihil excludit. Itē nota illa verba. l. si. *Poterat enim secundum vires suas dotem pro filia dare, & consentire filijs partem vel totam substantiam paterne liberalitati aggregare.* Nota illa: *Poterat secundum vires suas.* Nam qui dicit computatis maternis, satis significat, solū velle se dotare de suis, secundum vires suas cætera

148 cætera de maternis deducenda. * Discedere ab hac opinione, est discedere ab ipsa æquitate, imò etiam à sensu communi. Imperator enim iudicat ex præsumptione, in casu ambiguo, hic verba clamant bona filia computanda. Obijcit Vincentius, non constat quanta sint bona filia. An oportet, vt speciatim ad numerum consentiat? Dicit oportet facere cōputationem, quid inde: si facta computatione facillimè constat quanta sint? Certa appellamus q̄ quæ per relationem ad aliud sunt certa. l. à se toto. ff. de hæred. institu. l. institutio. ff. de condit. institu. l. si ita scripsero. ff. de condi. & demonstra. Alioqui, neq; quòd ipse pater dat, constat quantum sit, cum se referat ad cōputationem faciendā de eo quòd ad filiam pertinet ex suis.

149 ¶ Rursus, inquit Imperator in fine: *Nedam effuso sermone se iactat in promptum incidat sui periculum.* Quis autem promptum periculum iudicet, si expressè dicat, computanda omnia materna. Certè qui Nouelli sententiam secutus fuerit audiet optimo iure, illam viri prudentissimi vocem, summum ius summa iniuria, & litera occidit spiritus viuificat.

150 ¶ Quis dubitat decisionem. l. fin. ad cō esse infidiosam, rigidam, insipidam, vt legentē subeat admiratio, nisi cum Socino. l. 1. intelligat eam legem in quantitate dotis necessario danda non autem in dote excessiua. Cum ergo eam constitutionē videatur improbare sensus communis, oportet eruditos, ita eam interpretari, vt nō sit palam absurda, impia, & iniqua, aduersus omnem rationem, ius, & æquitatem. Excogitanda ratio est, qua non sit apud audaculos risui, quod sit commoda, & prudētī interpretatione. Negare autē vim, & efficacē significationem verborum, peruiuatia est. Nō intelligere, inscitia, negare. l. fin. non loqui in casu ambiguo, est non legisse eam. Negare quòd in specie Nouelli, non significatur efficacissimè patrem velle dotē solui etiam de maternis, est in media luce caligare. Si expressa declaratio prodest (vt re vera prodest) quid oportet tot rimas, tot cuniculos excogitare. Ius est ars boni & equi, quæ hic æquitas? quæ bonitas?

151 ¶ Sed reclamationes, legē loqui, quando re vera constat, quantum pater det de suo quantum de re filij. Respōdeo, legem non requirere, vt speciatim appareat quantum, tantū dicit. *Poterat enim secundum vires suas dotem dare, &c.*

consentire filie, sua aggregati, vt re vera appareat quid ipse vult dare, &c. Nota illud verbum: *Poterat.* Nō enim lex nominatim requirit, vt specificet quantum, sed dicit q̄ potuit id facere, & quòd melius fecisset, non tamen requirit, vt adsit talis specificatio, & quòd si nō adsit, nō profit etiā si pater expressè declaret per verba significatissima, velle se dotem solui de maternis. Nō quod dicā, illud hoc melius esse, idē hoc improbo. Non quod dicā potuisse euadere periculum tali via, nego aliā esse viam. Iactantiā effusam ex qua ambiguitas oritur improbat lex. Eos qui promptū periculum nō fugiūt castigat. Qui dicit computanda bona matris, prompto periculo proximus nō est, & longe abest à iactantia & effusione.

152 ¶ Sed certè, quidquid senserit cōditor eius legis, si Hispanica lingua pater doto ita. *Doto en mil, entrando en cuēta lo que le pertenece de la herencia de su madre, y de la mia*, audacissimè patris iudiciū sequar etiā si omnes DD. aliud dicant: Sequūtur enim dispositio. l. si. quæ de pmissione latine facta loquitur, quæ fortè iuxta vim, & delicias Romani sermonis, aliū sensum delicatis præbere potest, qui ambiguitatē pariant, verba autem Hispanica manifesta sunt, & cerdonibus, & aurigis, palpabilia. Sed de his hætenus.

153 ¶ Non omittendū, falsum esse q̄ iuxta Nouelli sententiam scripsit Ias. conf. 133. nu. 11. lib. 4. quòd si pater leget filia centum pro dote, pro omni eo quòd possit habere ex hæreditate paterna, & materna, nihilominus dos tota soluenda de bonis patris.

154 ¶ Neque illud etiam prætereundū, quòd licet dotas filiam de bonis suis, & maternis, teneatur dotem soluere de suis, tamen in sumpta in festiuitatem nuptiarum est soluendum de aduentitijs filia. l. si. & ibi Bal. & Ang. ff. de peti. hæredj. Ias. l. huiusmodi. §. legatum. num. fin. ff. de leg. 1.

155 ¶ Sed an mater videatur de suo dotare, & certè si est tutrix, vel curatrix filia videatur promittere dotem de bonis filia nō de suis, & idem in cæteris qui non habent filios in potestate, & sunt curatores, quoniam cum non teneantur de suo dotare, videntur promittere de bonis eorum quorū bona administrant. l. cum post mortem. §. 1. ff. de admi. tutor. l. Nescenius. ff. de neg. gest. Et nominatim docet glo. l. si. ve. bo. intelligi. C. de dot. promiss. & ibi DD. Nouel. de dote. 6. part. priui. 6. Lupus in rubr. de

Donatio. §. 66. num. 14. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 34. Anton. Gomez. l. 5. 1. Tauri. num. 23. Beroius. quæstione vndecima. Quod limitant, nisi mater tutrix promittat dotem ultra patrimoniū filia, tunc enim pro eo quod excedit videtur de suo promittere. l. vna. §. accedit. iuncto. §. extraneum. C. de rei vxor. actio. scribit Lupus. d. rub. §. 66. nu. 14. quem consule. vide etiā eum in d. rub. §. 62. vnde lucra. nu. 31. DD. l. fi. C. de dot. promiss. & ibi Bald. col. pen. Bar. l. Nessenius col. 2. ff. de neg. gest. & ibi Paul. & Albe. & vide quæ dixi in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstada cap. 4. De matre tutrice. Et vide quæ in fratre dotante scribit Bal. & Sali. in d. l. fi. Ripa. l. 1. nu. 94. ff. solut. matri. quod videtur dotare de suo nisi sit administrator, de quo vide latè Soci. conf. 5. col. pen. & fi. lib. 4.

156 Quid autem si pater promississet dotē de bonis filie, nulla facta mentione de suis, & certè hoc casu virtute promissionis nō poterit cogi ad soluendum de suis bonis, iam enim summus extra casum. l. fin. vbi promittit de suis, & de maternis, non tamen ideò desinet posse cogi dotare filiam, nam filia etiam diues dotada, nisi ipsa legitime consentiat dotem solum dari de suis, vide quæ supra d. xi. nu. 157. & Aret. & Vincen. num. 28. in d. l. fin. nam proportione qua pater ex lege est obligatus dotare, non liberabitur etiam si dotet filiā de propr. is ipsius filia.

157 Nunc supradictis vtamur ad declarationem legis nostre. Dotauit filiam de meis & de bonis mortuæ matris, dicunt. DD. & l. fin. quod dos soluenda solum de meis, etiam si sit excessiua & talis quod eam alias daturus non fuerim, quæro an si excessus talis sit, vt resultet melioratio, tolerari debeat. Ac quidem. DD. supra citati, num. 135. solum loquuntur de dote excessiua, quam alias pater daturus non fuerit.

158 Reperio tamen quod Afflict. decis. 179. dicit, quod e. l. fin. C. de dot. promiss. si pater dotat filiā de bonis paternis, & maternis, soluenda est dos de substantia patris, si sufficiat, & quod iustificare videbitur, etiā si soluta dote non habeat quo ceteras filias matrimonio æqualiter locet. Mouetur ex d. l. fin. quæ d. cit. patrem debere soluere, nisi poenitus inopia tentus sit, & quod inops est qui nihil habet, & inopia consideratur respectu dotis promissæ pro filia, & nō respectu aliarum filiarum, etiam si nō possit

cas æqualiter dotare, & quod ita fuit iudicatum in sacro consilio Neapolitano.

159 Hanc definitionem refert, & sequitur Parisi. confi. 80. num. 3. lib. 3. dicens: quod, vt intelligamus an pater sit soluendo, considerandum est dotem promissam & bona quæ possidet, non autem numerum filiorum, vel filiarum quas habet dotare. Hæc candidè interpretada sunt. Et quidem de iure communi, si dos promissæ præiudicium faciat legitime aliorum filiorum, vel filiarum ressecanda erat, vt per Paul. l. 1. num. 5. C. de inoff. doti. cum alijs quos citauit capite primo num. 24. Si tamen legitime filiorum, vel filiarum præiudicium nō faceret, dos soluenda esset de paternis, etiā si dos cæterarum filiarum non posset esse tam ampla. Potest enim pater vnam filiam dotare in plus quam aliam, vt latè probauit capite primo, num. 25. dummodo legitima aliorum non minuatur, vt ibi dixi. Et idem erat iure Regio ante conditam istam legem, nā meliorari filia poterat in tertia, & quinta parte substantiæ paternæ, ratione dotis, vt in l. 29. Tauri. Et quod verba Afflict. & Parisij intelligenda sunt dum non fiat præiudicium legitime aliorum, probatur quoniam si filia quæ nihil habet nō potest accipere dotem ex qua resultet præiudicium legitime aliorum fratrum, multo minus illa quæ habet bona materna, vel aliunde quæ sita, & hæc est ratio efficax plena æquitatis, & iuri conformis. Ad eod enim in hac specie non aliter iudicandum quam in illa, vt Bartolus ipse iurisprudentissimus, cum alijs relatis cap. 2. dixerit filiā, quæ bona habet aliunde non debere dotari à patre. Et quod non sit faciendum præiudicium legitime aliorum in specie. l. fin. C. de dot. promiss. videtur sentire Socin. l. 1. num. 39. ff. solut. matri. & forsam. idem sentiunt Doctores cum dicunt, l. fin. seruandam si pater sit sufficiens.

160 Hæc de iure communi, quo legitima quatuor filiorum, vel minoris numeri est tertia pars paternæ substantiæ, & ad summum dimidia, si plures sint filij quam quatuor, vt in Auth. nouissima. Deducta autè hac portione pater vnam filiam vberius dotare poterat quam aliam, vt dixi capite primo, nu. 25. Sed quid attenda hac lege?

161 EA Equidem etiam stante hac lege, pater potest vberius dotare vnam filiam quam aliam, dum non excedat summam vel melioret. Nam summa hic præfinita non est

est summa, vsque ad quā pater tenetur dotare, sed vsque ad quam potest ad summam dotare nisi resultet melioratio, hæc autem potentia non tenetur vti; si nolit, vt dixi. c. 1. d. nu. 25. Itaque potest filiam vnam dotare, vsque ad summam præfinitam, & aliās infra summam nisi dos sit incongrua.

162 Et licet aliæ filia nō possint vsq; ad eā summam dotari, non ideò prima dicitur meliorata, cum supra legitimam nihil accipiat sed fortè infra legitimam. Si tamen ex dote per patrem promissa, resultaret melioratio, de eius bonis soluenda non est pars excessiua, nam sit præiudicium legitime aliorum filiorum, vel filiarum, quæ ex dote minui nō potest resistente hac lege quæ omnem meliorationem dotis ratione improbat. Quod etiam probatur ratione, nā si melioratio ratione dotis facta filia quæ nihil habet præter dotem quam pater dat, est nulla ipso iure, multo magis erit nulla melioratio facta filia quæ habet bona materna. Si enim pauper meliorari non potest, multo minus diues. Quæ sunt notanda ad declarationem præcedentium.

163 Vltimo, vt plenè ista tradantur nota. Quid si pater dotat filiam de bonis paternis, & maternis, & filia renuntiat in forma omnibus bonis paternis, & maternis, quæro an nihilominus bona materna petere possit, & pater integrā dotem soluere debeat. Reperio quod Afflict. decisio. 178. num. 13. Scribit filiam dotatam de paternis, & maternis, debere de paternis consequi totam dotem etiam si renuntiauerit: quādo fuit maritata à patre: citat Anchar. c. quamuis. de pact. in. 6. recentiores. in l. si pulatio hoc modo. ff. de verbo. obligat. Et illam opinionem Afflict. sequitur Parisi. d. confi. 80. num. 4. lib. 3.

164 Sed ex aduerso, reperio consuluisse Aymonem confi. 84. magister Anselmus. nu. 4. & 6. lib. 1. Vbi scribit, quod si filia dotata à patre renuntiat in forma quibuscunque iuribus sibi competentibus pro bonis matris, amplius materna petere nō potest, nam licet dicamus quod ex l. fi. videtur dotata de bonis patris, non potest petere materna, quia obstat sibi renuntiatio. Item reperit ad l. fin. quod illa lex, non procedit quando filia consensit bona materna in dotem dari, vt ibidem probatur, & docui supra, & quod filia quæ ratione dotis quā pater dat, renuntiat bonis maternis, videtur illa ipsa in dotē accipere, quia nisi re-

nuntiaffet, pater tantam dotem nō dedisset, argumento corū quæ tradit Paul. cōfi. 372. ad finem lib. 1. quod quando dos constituitur filia pro omni iure quod habere potest in bonis patris, videtur habere dotem ratione legitimæ.

165 Et hanc opinionem sentire videtur Molin. in tractatu de donatio. fact. in contract. matrimōn. num. 42. vers. rursus aduertendum. vbi dicit quod licet filia videtur dotata de paternis, non de maternis, fallit nisi renuntiet bonis maternis, idem sentit Benedictus. c. Raynuntius. verbo dotem. num. 22. Afflict. in constitutio. Neapolitana. lib. 3. tit. de successione filiorum. m. nu. 50. & putō hoc verius esse. Quando autem renuntiatio valeat, & quando, & ex quibus causis rescindi possit vide loca communia, & an si filia renuntiat in manibus patris, vel fratris, & postea habet filios an renuntiatio rescindatur, vide Corne. confi. 30. lib. 4. Alexand. confi. 162. lib. 6. Socin. confi. 147. lib. 1. Molin. in tracta. de donatio. factis. in contractu matrimonij. num. 37. cum sequentibus, vbi latè & scienter rem explicat.

S V M M A

- 1 Frater dotans sororem an possit eam meliorare ultra modum; & taxa definit à lege nostra Regia. & nu. 2. 32. 33. 34. & 47.
- 3 Pater dotans, an solum gerere videatur negotiū patris, vel aliquid de suo dare, vel promittere. & nu. 4. 8. 10. & 14.
- Et quid si negotium gerens minorem dotem det quam pater dare potest: an residuum de suo soluere teneatur. num. 9.
- Maritus, & vxor simul, & insolidum se obligantes pro dote filia constituta, an vxor quo ad maritum censeatur fidei iussor.
- Et quid in alio se obligante cum patre.
- 5 Frater obligans se cum patre, ad partem excedentem huius legis taxam, taliter quod resultet melioratio, an isto casu prædicta melioratio rata maneat.
- Correus debendi obligatus ex causa lucrativa, an repetat à correo si soluat.
- 6 Correus obligatus simul cum eo ad quem onus pertinet censeatur fidei iussor.
- 7 Mater obligans se cum patre, pro dote filia: li-

- cet iure communi repetere possit, an habeat locum quando dos tam ampla est promissa, ut bona mariti non sufficiant pro ea constituenda.
- 8 Filius viuo patre dotans de per se sororem constituendo magnam dotem, ita ut excedat huius legis metam, an dotis constitutio valeat. & num. 20. 21. & 22.
- Filius familias ex quibus contractibus obligatur.
- 9 Filius fam. dotē constituere sorori an possit, constituendo rem in tēpus, quo sit sui iuris effectus. Actio de in rem verso non habet locum nisi quatenus pater est liberatus, & quatenus dote daturus esset.
- 10 Dos data à fratre censetur data animo donandi, etiam si in dotem dederit rem communem sibi, & sorori.
- Limita ut non procedat si frater administrat bona sororis. & num. 15.
- Limita etiam, nisi det supra taxam sciens bona sororis non sufficere. ut d. num. 15.
- Quid in fratre non administratore, & soror patrem habeat, an ex hoc presumatur donatio, & repetere possit. num. 16. & 17.
- Intellectus. l. unica. §. accedit. C. de rei vxor. actione. d. num. 10. & 12.
- 11 Patre absente, vel in compedibus detento, mater proprio nomine filiam dotans, an possit à marito repetere; licet non protestetur, & num. 18.
- Extende ut procedat in amico.
- 13 Extraneus, prestans alimenta extraneo, an presumatur habere animum repetendi.
- 18 Mater dotans filiam patre absente, nulla spe habitata recuperandi à patre, an de suo videatur dotare.
- 19 Frater dotans de per se, animo donandi, & non gerendi negotium patris, filiam mortuo patre, an possit suam legitimam petere.
- Et quid si de suo dotauit, contemplatione tamen patris, an censetur dos profectitia, & comparari debeat in legitima.
- 22 Filia prohibita succedere patri, an etiam videatur prohibita succedere fratri.
- 24 Filia renuncians bonis paternis, an in eis possit succedere postquam iuerunt fratris.
- 26 Frater an cogatur dotare sororem.
- Limita, ut non procedat si soror non habeat unde de se dotet.
- Limita & in sorore consanguinea, hoc est ex parte patris, non verò in verina. & num. 30. & 31.
- Extende ut procedat in ingrediēte monasteriū.
- 28 Frater clericus, sorori agena an dotare teneatur tuta conscientia ex redditibus sui beneficii.
- Et quid si sit exheredata.
- 29 Intellectus. l. 18. tit. 8. part. 6.
- Intellectus. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admin. tut.
- 30 Frater an sororem veterinam alere teneatur. Dos, & alimenta equiparantur.
- 32 Extraneus an possit amplissime dotare sueminā. Et quid in habente filios, num. 42.
- 34 Intellectus. l. 28. Taur. quæ habetur. l. 12. titu. 6. lib. 5. Recop.
- 35 Dotis constitutio facta alij quam filia: dicitur mera donatio.
- 39 Frater possessor primogenij si sorori non remaneant alimenta, ex quibus se possit alere, an teneatur dotare de bonis maioratus.
- 40 Frater si non habet filios, vel filias an possit amplissime dotare sororem in præiudicium aliarum sororum, & num. 41.
- 44 Frater sororem dotando in mille, soluendis de bonis sororis, & de eius prædijs an possit cogi pro horum præstatione, si illa nullit dicta prædia in dotem dare.
- Petens dotem à fratre, an interim ab eo sit alendi.
- 45 Filius quatenus possit matrem dotare.
- 46 Filius an cogatur dotare matrem.
- 47 Et quid in inope matre & num. 48. & 49.
- Periculum vxoris, & periculum fama, à pari iudicantur.
- 51 Legis nostre taxatio, an procedat in filio dotante matrem.

An hæc lex practicanda sit in dote quam filius constituit matri, vel frater sorori. Caput. XII.

DVBITARI Solet an hæc lex practicanda sit in dote quam frater constituit

stituit sorori, vel filius matri. Quod attinet ad fratrem, questio multiplex est. Aut enim frater dotat sororem viuo patre, aut mortuo patre. Si patre viuo, aut dotat eam obligando se, simul cū patre, aut de per se solus. Primo casu, si pater difertē dicit se meliorare filia ratione dotis, & filius ratā habet meliorationē, melioratio valet ratione approbationis & cōsensu, ut dixi. c. 10. à num. 54. & num. fi.

2 Si verò solum se obligat cū patre ad soluendum centum pro dote, certè si melioratio resultat non valet, quid enim si ignorauit ex illa summa resultare meliorationem, certè dici non potest eum consensisse sororem meliorari. Aliud enim est dicere promitto centum in dotem, aliud melioratione dotis, hoc enim ultimo casu manifestissimum est filium cōsentire legitimant suam minui, nihil enim aliud est sororem meliorari, quam suam portionem labefactari, & minui. At obligari pro centū, nō est consentire meliorationem, potuit enim ignorare an resultaret melioratio. Itaq; hic casus, ex consensu definiri non potest, sed remanet, in mera vi obligationis.

3 Videndū ergo quatenus sit efficax obligatio, & Bened. in rep. c. Raynuntius. verbo *Dotem quam ei dederat*. nu. 24. scribit, qd frater dotans solum videtur gerere negotium patris, & nihil de suo dedisse, vel promississe, quod videtur sentire Bald. cōf. 184. lib. 4. & Bened. citat Bal. l. fi. C. de dot. promiss. nu. 12. Sic Aymon, cōf. 77. nu. 3. lib. 1. scribit, qd si maritus, & vxor simul, & infolidum se obligant pro dote filia, certè vxor quoad maritum censetur fideiusor, quod nominatim in patre, & in alio cum eo se obligante pro dote, scribit Corne. cōf. 124. incip. In nomine Domini nostri. vers. tamen his non obstantibus lib. 1. & cōf. 316. lib. 4. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 3. vers. vidi etiam de facto col. 3. Lupus in rub. de donatio. §. ex prædictis, num. 3. & in rep. c. per vestrās. §. 14. quinto officium, nu. 9. & iterū in rep. rubricæ. §. 66. illud autem, nu. 10. vers. subdit tamen de qua dixi supra. c. 11. num. 41. & probatur ex Alexan. in l. si filius. C. de negot. gest. Imola, & Roman. in l. quæ dotis. ff. solu. matrimo.

4 Ex his inferitur, filiū videri se obligasse animo intercedendi, non animo donandi, & qd ita repetere poterit à patre, attamē quo ad sororis maritum, certè tenetur ei pro di-

midia si generaliter se obligauit simul cū patre, ita notat Aymon, cōf. 84. num. 3. vers. siue etiam dicamus, lib. 1. Antonius Gomezius. l. 51. Tauri, nu. 25. qui loquitur in patre, & extraneo dotem promittentibus, & dicit quemlibet teneri pro dimidia, iuxta regulam generalem. l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duobus reis, ut dixi supra cap. 11. num. 41. in marito & vxore.

5 Illud tamen aduertendum, qd si pater maiorem summam promittat, ex eo qd filius vult se obligare ad partem excedentē hanc legem, vel de suo aliquid dat sorori, certè hoc casu etiam si videatur resultare melioratio ex portione quam frater dat, rata manebit melioratio. Nam pater solum dat portionem legitimam, & filius reliquum prestat, quo casu cum dos à duobus prestat, filia non potest dici meliorata à patre, imò neq; dotata pro tota portione, ita probauit, supra cap. 11. nu. 31. & 32. Quinimò tali casu, filius non poterit portionem suā repetere à patre. Quod probō quoniam correat debendi obligatus ex causa lucratiua, non repetit à correat etiam si soluat, Bart. l. reos in. 2. q. C. de duob. reis. Alexand. l. si ex toto. §. ita scriptum. col. pen. nu. 7. ff. de leg. 1. Corne. cōf. 124. col. 1. lib. 1. Quod etiam probatur, ex l. & id. ad finem. ff. de in rem verso. Nam hoc casu, non dat, ut gerat negotium patris, cum det supra obligationem patris.

6 Rursus probō, quoniam etiam si correat obligatus simul cum eo ad quem onus pertinet, censetur fideiusor, ut per Bar. l. reos. ff. de duob. reis. glof. in l. vir vxori. ff. ad Veleya. & ibi Raph. Paul. & Ang. & est communis, secundum Corne. d. cōf. 124. col. 1. lib. 1. Aymon, cōf. 77. lib. 1. nu. 3. Certè quatenus dos excedit summam hic præfinitam, onus non pertinet ad patrem, cum etiam si vellit non possit filia dotare ultra taxam, & ita pro ea portione filius repetere non poterit, quod in extraneo (Christo auspice) dicā infra, cap. de correat, pro melioratione simul cum patre obligato.

7 Præterea, hæc opinio comprobatur, quoniam etiam si mater obligans se cū patre pro dote filia, possit de iure communi repetere, hoc non habet locum quando dos tam ampla est promissa, ut bona mariti (forsam inopis) nō sufficiant, tunc enim vxor de suo soluit. Ita docet Lupus in d. rubrica de donatio. §. 46. ex prædictis num. 3. vers. secus si vir. Rursus hæc opinio pro-

batur, quoniam etiam si dos à patre constituta de bonis paternis, & maternis, sit solū solvenda de paternis, & non de maternis ad filiam iure hæreditatis pertinentibus, certè id non habet locum quando paterna non sufficiunt, vt dixi sup. a cap. 1. 1. num. 134. & 137. Quod comprobatur ex his, quæ infra statim dicam, versu.

Et sentit Gomezius Arius. l. 27. Tauri, nu. 47. & nominatim in fratre notat Bosquicus de nuptijs lib. 5. nu. 35.

8 **S**i tamē filius viuo patre, dotaret de per se sororem, constituendo magnam dotem, dotis constitutio valet. ita Abb. consil. 1. 2. col. pen. lib. 1. ex. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. idem Iaf. l. iuris gentium. §. si ante additā. ff. de pact. Gomezius Arius. l. 27. Tauri, nu. 49. Obligatur enim filius familias ex omni cōtractu excepto mutuo, vel voto. l. filius familias. ff. de actio. & obligat. & de dote probatur in. l. & nihil. ff. de in rem verso. Quod tamē limitat Iaf. d. §. si ante additam, ad finem, nisi filius promississet id ad quod pater tenetur saltim officio iudicis, & idem, inquit Arius. d. l. 27. nu. 49. Sentiant opinor, q̄ cum filius facit id ad quod pater est obligatus (scilicet dotare filiam) q̄ videtur eum liberare, & negotium eius gessisse, textus est expressus, qui loquitur in specie magis dubia in. l. & idē. §. si. cum lege sequenti. ff. de in rem verso. l. si filius familias. ff. de co. tit. & idē filius repetere potest à patre actione de in rem verso dotem quam sorori constituit, cum etiam datam propriæ filie repetere possit à patre suo eodemq; auctore filie, vt in d. l. & idē. §. si. ff. de in rem verso.

9 **E**x his duo inferuntur. Primum q̄ filius familias dotem sorori constituere potest etiam si rem cōferat in tempus quo sit sui iuris, vt expressim notat Abb. d. conf. 1. 2. col. pen. lib. 1. Secundum q̄ potest constituere dotem magnam & amplam. Sed hoc intelligendum hoc modo, q̄ si dotauit, vt gereret negotium patris, certè si maiorem dotem dat, quam pater dare potest, de suo residuum soluere debet. l. & nihil. cum. l. pcedenti, ibi, *Quatenus auis dotaturus fuerit*, ff. de in rem verso. Arius in. l. 27. Tauri, nu. 47. cuius opinio comprobatur ex Iaf. d. l. iuris gentium. §. si ante additam, vbi dicit q̄ dos constituta à filio familias sorori, tenet, considerandum tamen an id procedat si constituat id ad quod pater tenetur officio iudicis. Forte sentiendo q̄ si excessit

patris obligationem de suo soluere debet. Hoc confirmatur ex dictis supra nu. 4. vbi siculo quinimò tali casu. Et videtur de iure verisimum, cum actio de in rem verso, non habeat locum nisi quatenus pater est liberatus, & quatenus pater dotem daturus fuerit. l. & idē. §. si. l. si pater. l. si filius. ff. de in rem verso. Et supra taxam huius legis, non est verisimile patrem dotaturum filiam, quinimò non potest. Et in hoc proprio casu de fratre dotante sororem q̄ repetat à patre quatenus pater dotaturus fuerit non plus, probatur in. l. & nihil iun. d. o. §. pcedenti, ibi, *Quatenus auis dotaturus fuerit*, ff. de in rem verso.

10 **H**æc opinio vera est, si filius eo animo sororem dotauit, vt negotium patris gereret, alioquin videtur de suo dotasse. l. & idē. §. si. ff. de in rem verso. l. & nihil. ff. eod. tit. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. vbi dos censetur data animo donandi, nisi data fuerit ab ascendente, habente mulierem in potestate. Et ita q̄ dos data à fratre censetur data animo donandi, etiam si dederit in dotem rem communem sibi, & sorori, scribit Bald. l. si. nu. 1. 2. vers. ibi fortuna. C. de dotis promiss. vbi quærit quid si frater dedit in dotem sorori rem communem, an videatur donasse partem suā, vel dedisse animo repetendi in diuisione, & concludit post Cin. q̄ censetur donasse, nisi administrat bona sororis, tunc enim videtur administratorio nomine dedisse, & dicit q̄ ista est communis opinio. Et hanc opinionem probat ibi Bartholom. de Sali. in. 6. quæst. Ripa. l. 1. nu. 94. ff. solu. matrim. ibi Vincent. nu. 3. 2. 3. 4. & 37. Soci. conf. 5. nu. 15. vers. quibus tamen non obstantibus lib. 4. & cōfil. 6. In Christi nomine, nu. 6. eod. lib. & sentit Bald. l. Nessenius col. 2. ff. de negot. gest. Licet aliter videatur sentire Corraf. l. qui liberos num. 120. ff. de ritu nupt. sed videtur loqui in administratore. Sed nulla in parte hoc expressius probatur, quam in. l. & idē. ff. de in rem verso. §. si. & melius. l. seq. Plures enim ex istis doctoribus, loquuntur de fratre dotante sororem mortuo patre, si autem viuo patre dotaret, non ita facilè præsumeretur donatio, cū frater moueri potuisset ad constituendam dotem, vt patrem liberaret ab obligatione dotandi filiam. Quæ difficultas augetur quoniam, vt quorundam opinio est, definitio. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. non procedit quando viuit pater, ad quem onus dotandi

dotandi pertinet, quia tunc extraneus dotans videtur facere animo repetendi, non donandi, ita consuluit Paulus, consil. 115. in Christi nomine. in antiqua impressio. ne. Mouetur ex eo q̄ dici solet, quod mater videtur præstare filio alimenta animo donandi, nisi habeat patrem, tunc enim præsumuntur præstita animo repetendi à patre, vt traditur per Doctores in. l. alimentata. C. de nego. gestis. per Beroium q. 1. 1. per Bald. l. Nessenius. ff. eod. tit. l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de libe. agnosc. Et videtur expresse probari in. l. Et nihil interest. i. u. d. o. l. pced. in si. ff. de in rem verso, vbi si filius dat dotē pro sorore, videtur versum in rem patris quatenus pater daturus fuerit, si filius hoc animo dederit, vt patris negotium gereret, & repetere potest, ergo cessat donatio de qua. d. §. accedit.

11 **R**ursus probatur, quoniam si patre absente, vel detento in carcere, mater proprio nomine filiam dotat potest à marito repetere licet non protestetur, ita Noue. de dote. 6. part. priuilegio. 3. col. 3. Lupus in rubrica de donatio. §. 66. Illud autem nu. 1. 2. & in rep. c. per vestras. §. 14. quinto officium, nu. 9. vers. & q̄ plus est. Rursus probatur, quoniam Lupus. d. §. 66. num. 1. 2. Hoc extendit ad amicum dotantem filiam amici absentis, nā dicit q̄ potest dotem ab eo repetere non obstante. §. accedit.

12 **S**ed ex aduerso. Socin. cōf. 5. nu. 20. vers. nec obstat lib. 4. dicit, q̄ dispositio. §. accedit. multum restringitur, si intelligamus extraneum tunc demū censeri donare dotem, quando mulier patrē non habet, quoniam est contra generalitatem eius legis. Eiusdem opinionis videtur fuisse, Iacob de Rauena. in d. l. si. C. de dot. promiss. vbi tractans de extraneo dotante mulierē, an videatur dotare animo donandi, an vero censetur promississe de bonis patris mulieris, arguit q̄ videatur gessisse negotium mulieris, vel patris, ac tādē definit, quod videtur donare, per. §. accedit, & ita videtur sentire. Bart. l. Nessenius, col. 1. ff. de nego. gest. dum dicit q̄ frater videtur dare de suo nisi gerat negotia sororis, declarando

13 **E**t huius opinionis est, Salic. l. si. q. 3. C. de dot. promiss. & ad argumenta de alimentis, scilicet q̄ mater repetit à patre alimenta data filio, dicit q̄ non valet argumentum de alimentis ad dotem, quoniam extraneus præstans alimenta extraneo, præsumitur

habere animum repetēdi, vt in. l. si pater no. C. de nego. gest. à contrario sensu, & ibi est glos. communiter approbata, secundum Socin. conf. 5. col. si. l. b. 4. & DD. ibi. at dos præstita extraneæ cēsetur præstita animo donandi, vt in d. §. accedit.

14 **P**ro resolutione præcedentium, dico q̄ si filius dotauit sororem animo gerendi negotium patris, & de hoc animo apparet, repetet dotem quatenus pater dotaturus fuerit, scilicet inspectis facultatibus, numero filiorum, regionis consuetudine, & dignitate generi, & filie. l. si filia. ff. de leg. 3. & dixi cap. 1. Nihil autem repetet, quod excedat hanc legem, sed de suo videbitur dotare, nam præsumitur scire hanc legem, & quod pater ultra legitimam dare non poterat.

15 **S**i tamen non apparet quo animo dotem dederit, & tūc si est administrator, videtur dedisse non de suis sed administratorio nomine, & cessat. §. accedit, vt supradixi, hoc capite nu. 10. & pcedenti. Quod limitandum nisi det supra taxam sciens bona fororis non sufficere. l. cum post mortem. §. 1. ff. de adm. tuto. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 41. At in dubio frater qui nō est administrator, videtur dotare animo donandi, scribit Benedic. c. Raynuntius. verbo. dotem. nu. 24. in fratre administratore secus, vt per Bald. l. si. nu. 1. 2. C. de dot. promiss. Socin. conf. 1. 2. 1. nu. 14. versiculo, & demum habuit lib. 1.

16 **S**i autem frater, vel extraneus dotas, administrator non est, & certè etiā si mulier nubens patrem habeat, præsumam animū donandi, & repetere non poterit. Moueor ex quatuor rationibus. Primo autoritate Iacobi, & Saliceti, Bart. & Socini. Deinde ex dispositione generali. d. §. accedit. Tertio ex. l. & idē. §. si. ff. de in rem verso. vbi dicitur filium posse repetere à patre dotē sorori datam, si dedit animo gerendi negotia patris, ex quibus verbis elicitur, q̄ ipse debet probare se dedisse animo gerendi negotium patris.

17 **N**eq; obijciat aliquis, q̄ ibi non præsumitur voluisse gerere negotiū patris, quia dotauit filiam propriam, quam suo respectu potius quam respectu patris potuit videri dotasse, quoniam lex statim sequens, dicit: *Et nihil interest, an filia an sorori dotem dederit*, Quarto moueor, quoniam si animū dotantis stimemus, ex frequentiori hominum actione, & ingenij humani natura,

rari sunt qui alienam filiam dorent, nisi cum est animus donandi. Nemo enim vult pecuniam suam in alium transferre, spe recuperandi eam. Quis enim, vel iustissimam causam fouens, ius suum pluribus annis consequitur? Quis tricus inuolui vult? aut quis debitum ingenuè soluit? Ergo alienam filiam dotans, si animum aliter non declarat, videbitur dotare animo donandi, qui enim adeo beneficus est, ut tacite vel expressè non testetur se velle repetere, si is sit animus?

18 Sed rogas, an hoc etiam verum sit, in matre dotante filiam absente patre, an in dubio videatur de suo dotare, nulla spe recuperandi a patre. Et certe si maritus captus est ab hostibus, vel longius abest, non presumam animum donandi, sed matrem, veluti alterum patrem, & eandem personam cum patre, filiam collocasse, sperans maritum boni consulturum. Marito enim absente, vxor, & de facto, & de iure, maiorem potestatem habet in rebus mariti, quam extraneus, ideo dotando communem filiam, vtitur potestate quam iure coniunctionis, & mutui amoris, videtur habere circa res mariti, & gerit negotium eius, scilicet locat filiam.

Supradicta autem, scilicet quod frater, & extraneus videntur habere animum donandi, etiam si mulier habeat patrem, ex mille circumstantiis immutari potest, ex quibus colligi potest animus, & ubi appareat dotantis consilium, ei stabo, ut vel repetitionem ne gem, vel concedam.

19 Illud tamen maximè notandum, quod si frater dotans de per se dotauit animo donandi, & non gerendi negotium patris, quod filia mortuo patre, potest petere suam legitimam, ut per Afflict. consil. Sicil. lib. 3. tit. de successu filiorum, nu. 47. & ibi Ifernia. col. 9. Secus si dotasset de bonis patris, ut ibi, Si tamen dedisset de suo contemplatione patris dos etiam ab extraneo data censetur profectitia, & est computanda in legitima, ut late per Alexand. consil. 179. col. 1. lib. 5. Cinus. l. omnimodò. C. de inoff. & ibi Sali. §. si. per illum textum. Ange. & DD. l. in quartam. ff. ad leg. Falci. Curti. iun. de feudis. par. 3. nu. 43. Bertrand. consil. 306. lib. 2. & consil. 381. col. 1. lib. 3. Cremè. sing. 82. Jacobin. de feudis, verbo dicti quod, vassalli promiss. non committere Fœloni. col. 16. Brunus, consil. 8. Et cum hac distinctione, intelligendū quod scripsit, Afflict. decis. 160. quod si dos sit data ab extraneo, nihilominus

debetur dos de paragio, sed distingue cuius contemplatione dederit. Optimum tamē consilium est, ut frater declaret se dare de bonis sororis, & quod ipsa cōsentiat, ita Vincent. l. 1. nu. 37. ff. solut. matrim.

20 Nunc excutiamus secundam questionem, principalem partem, an scilicet frater dotans sororem mortuo patre, possit eam dotis ratione meliorare, ei scilicet tantā substantiæ partem dare, ut si filia esset censeretur meliorata.

21 Mouet questionem, lex & petitio Principi oblata, ibi, *Las dotes no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada si entonces se partiesen los bienes del dotador*. Nota illa verba: *La legitima que le vendria a la dotada*. Nam frater non debet forori legitimam, neque ipsa partem facit cum filiis fratris, ex quo liquet legem loqui de filiabus, quibus parentes legitimam debent. Rursus inquit lex: *No pueda dar en dote a cada una de sus hijas legitimas mas de, &c.* Filius autem & pater nomina sunt correlatiua, & cum lex loquatur in filiabus, supponit & est manifestum de patre sermonem facere.

22 Cum autem lex in dote data à patre loquatur, videtur non admittenda in fratre, præsertim cum sit correctoria, & eius verba deficiant, & ubi verba legis non quadrat, non quadrat eius dispositio. l. 4. §. totiens ff. de damno infecto. Rursus faciūt illa verba. *Si entonces se partiesen los bienes del dotador*. Ergo loquitur in ea quæ partem facit, in bonis dotantis, soror autem non facit partem in bonis fratris. l. si fratres. C. de inoff. testam. Deinde nota illa verba legis: *Ninguno pueda dar por via de dote, tercio, ni quinto, ni se entienda ser mejorada, &c.* Melioratio non quadrat nisi inter plures quibus hæreditas debetur, ille enim qui plus debita portione accipit, dicitur melioratus, ut supra dixi cap. 9. per plures numeros. de vnica filia, cum autem sorori, frater: nihil debeat, non quadrat in ea verbum *Meliorata*, neque illa *tercio ni quinto*.

23 His accedit, quod prohibita meliorari à patre, non videtur prohibita meliorari à fratre. Nam prohibita succedere patri, non videtur prohibita succedere fratri, autore Bald. c. 1. §. cum etiam. Titu. Episcopum, vel Abba. in vsibus feudorum. Fulgo l. quanquam C. ad leg. Falci. Alexan. Arcin. & Iaf. nu. 20. & 26. ubi dicit hanc communem. l. 1. §. veteres. ff. de acquir. possess. Capra. consil. 73. quidam Petrus in. 2. dubio. Iaso. l. 2.

nu. 7.

nu. 7. C. de in ius vocan. Alexan. & Iaf. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupi.

24 Sic mulier quæ renuntiauit bonis paternis, potest in eis succedere, postquam sunt fratris, non enim iam dicuntur paterna, ubi primum frater successit. glo. l. 1. §. veteres ff. de acquir. possess. Iaf. ibi nu. 23. versi. adde. Arcin. ibi, & Ang. cōfi. 53. dominus Gilius. Roman. consil. 158. circa primū quo queritur. Guido Papæ, decis. 192. nu. 4.

25 Ergo licet hæc lex prohibeat filiam meliorari à patre, non videtur prohibere meliorari à fratre, etiam si possideat bona patris, non enim iam dicuntur paterna. Sicuti dicimus in spurio quod potest succedere fratri ad quem deuenerunt bona patris, licet non possit succedere patri, ut per DD. d. l. si is qui ex bonis. Vbi I. C. notabiliter habet posse patrem impuberi filio pupilariter substituere ad omnia bona filij cui ex bonis proprijs non posset ultra certam quantitatem relinquere, quod Bart. & omnes ibi exemplificant in filio naturali ampliāque; in filio spurio cui pater (saltem ratione legitime) nihil omnino relinquere posset, quod receptum est, ut per Alex. & Iaf. ibi nu. 3. ex glo. in Auth. quibus mod. nat. effi. sui ad fi. §. vlt. verb. *Et ritcipium*, & est recepta sententia secundum Ripa in l. Lucius nu. 3. ff. de vulg. Bened. in. c. Raynuntius, verb. *et uxorem*, nu. 690. Ducñas reg. 366. num. 12. & in. 2. limitat. ubi plures citat Pinel. in. l. 3. nu. 21. C. de bonis mater. Ioan. Rojas in epitome successio. c. 11. à nu. 26.

26 Rursus hæc opinio probatur, quoniam hæc lex prohibet filias meliorari ratione dotis, statuta autem excludentiā filias propter dotem, solum admittenda quoad bona eius ad quem pertinet officium dotandi, quo argumento vtitur Iaf. l. in ius vocare §. prætor ait nu. 9. ff. de in ius voca. Christophorus Castellion. inter consilia Fulg. consil. 4. Bald. l. 1. C. de legi. hæredi. Dotare autem sororem non est officium fratris. Frater enim non cogitur dotare sororem. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. & l. sequenti. §. fin. ff. eod. tit. l. 1. §. præterea. ff. de tutel. & ratio. distrah. nisi non habeat unde se dotet, secundum glo. in d. §. cum tutor. Bart. & Bald. & Iaf. in Auth. res quæ col. 3. in fine. versi. iuxta hoc nota. & col. 10. C. commu. de leg. Bart. in. l. qui filium. ff. ubi pupill. aduca. debeat Cin. & Sali. in. l. non omni. & ibi glo. C. de admi.

tuto. Bald. l. voluntas col. 2. C. de fideicom. & l. fin. col. 2. versi. sed nunquid frater. C. de dotis promiss. Guido decis. 96. in fine. ver. sexto quia etiam, & sing. 479. Boerius decisione. 129. nu. 7. Afflict. decisio. 371. num. 3. Iaf. §. fuerat num. 105. instit. de actionib.

27 Quod tamen verum in sorore consanguinea, hoc est ex parte patris, non in vterina, ita glo. l. cum plures. §. cum tutor. per illū textum. ff. de admi. tuto. & ibi Bart. & Alberi. glo. l. non omni. C. de admi. tuto. & ibi, Cin. Bald. Sali. & Bart. glo. in. l. & nihil ff. de rem. versi. Communis, secundum Curti. in Auth. res quæ, nu. 19. C. commu. de leg. & ibi Bart. col. 1. versi. eodem modo dico. Bald. l. 1. col. 2. versi. sed quid in fratre, & ibi Alex. col. 7. versi. quid autem in fratre, ubi Iaf. dicit ab hac opinione neminem discrepare, col. 7. versi. vltimo querit ff. sol. matri. Corrafi. l. qui liberos nu. 116. ff. de ritu nupt. communis, secundum Ripani. l. 1. nu. 83. ff. solut. matri. Benedictus cap. Raynuntius, verbo dotem, col. pen. & fin. Ang. Imola, & Alexan. l. à filia. ff. ad Trebel. Abb. consil. 12. col. pen. in. 7. dubio. Alexand. consil. 66. col. 1. lib. 4. Lupus in. c. vestras. §. 24. num. 3. & §. 20. & tenendo nu. 4. Et est magis communis, secundum glo. l. 18. tit. 16. part. 6. Cui adde fratrem adeo cogi dotare sororem inopè, ut teneatur dotare etiam ad ingressum monasterij, autore Beroio questione. 113. nu. 6. & dicam infra cap. de monacha. & vide Affli. in constit. Neapol. lib. 3. tit. de successio. filio. nu. 41.

28 Itaque hæc est opinio communis, quod frater sororem non tenetur dotare, nisi sit genæ, & consanguinea, tunc enim frater dotare tenetur etiam si sit clericus. Ita Anton. Imol. Abb. & Ancharr. in. c. peruenit. de arbitris. Et cum bona conscientia potest eam dotare ex redditibus suæ ecclesiæ argumento. c. 1. de cohabita. cleri. & mulier, & c. omnia iuncta glo. 31. distin. & cap. non satis. 88. distin. & notant Alexand. & Iaf. in d. l. 1. ff. solu. matrim. in locis supra citatis Iaf. in Auth. res quæ. col. 4. versi. item tamen. C. comm. de legat. Quinimò Alexand. dicit. l. 1. dicit quod tenetur dotare de redditu suæ ecclesiæ, quod refert & confirmat Boeri. decisione. 129. nu. 8. Lupus. c. per vestras. §. 24. nu. 3. fol. 10. cum sequentibus. de donat. inter virum & vxor. Decisi. Tolosan. 290. versi. quid de fratre: & notissimè

uissimè profuso, & amplo sermone Lara de Cordoua, in l. si quis à liberis. §. idem rescriptis à num. 95. ff. de lib. agnoscen. Cā pegius de dote. prima parte. q. 23. & 24. Benedictus. verbo: Dotem, col. pen. & fin. d. cap. Raynuntius, vbi dicit q̄ est dotāda etiam si sit ex hæredata, Corrali. l. qui liberos nu. 118. ff. de ritu nupt.

29 ¶ Non videtur prætereundum, q̄ hodie. l. Regia. 18. tit. 16. part. 6. Simpliciter, & generaliter dicit, bona minoris alienari posse pro sorore dotanda, & significat hoc esse debitum necessarium, neq; distinguit an soror sit ægena, vel consanguinea, vel vterina. Sed certè licet lex non distinguat, intelligi debet iuxta l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tutor. à qua est desumpta quæ loquitur in sorore ex eodem patre nata. de quo vide latissimè per Greg. Lopez in d. l. 18. gl. 3. per totam hanc quæstionē (sicut cætera) definitentem pro sui ingenij subtilitate. Leges enim Regiæ, (quas quòd sint in septem partem distributæ) appellamus Partitas, ius Romanum Hispanica lingua referunt. Quod si quando non ita distinctè loquuntur, non idè nouare intelligendæ sunt, sed explanari debent, iuxta Ius Civile, à quo sunt desupte.

30 ¶ Quòd tamē attinet ad vterinam, videtur etiam dotandam à fratre, nam frater sororem vterinam alere tenetur, autore Cin. l. 1. q. 2. C. de alen. libe. Bald. l. qui filium. ff. vbi pupi. educa. debe. per eum textum generaliter loquentem in fratre. Alexand. l. à filia. ff. ad Trebel. & in l. 1. ff. solu. matrim. Ias. in Auth. res quæ. col. 4. ver. tertiu est. C. commu. de lega. Imol. l. 1. col. 3. ff. solu. matrim. Lara de Cordoua, vbi proximè nu. 88. Dominus Ludouicus, Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 15. à nu. 59. & alij plures huius sententiæ autores quos refert, idem Lara de Cordoua, in loco supracitato. Quod si tenetur alere, ergo, & dotare, hoc enim argumento vtitur glo. in d. l. nō omni. Bart. in d. l. cum plures. §. cum tutor Cin. & Bald. in l. neq; mater. C. de iur. dot. Cin. & Sali. in d. l. non omni. Bart. l. fin. C. de his. quibus, vt indig. Sali. in Auth. res quæ in. 4. q. Dos enim & alimenta æquiparantur, vt per Bart. l. si certis annis, circa medium. C. de pact. l. si cum dotem. §. fui autem. ff. solu. matr. l. vbi adhuc. C. de iure doti. Lara. d. l. si quis à liberis. §. si vel parēs nu. 10. & seqq. ff. de liber. agnos. Abb. in. c. cum haberet de eo qui duxit in vxor.

quam pollu. per adult. nu. 5. Bart. in l. si. ff. de his quibus, vt indig. nu. 7. Xuar. in repetitione. l. quoniam. C. de inoff. testa. in 2. limitatione ad l. fori. nu. 3. Tiraq. de primogen. q. 62. num. 4. et. 5. & Molina eod. tract. lib. 2. c. 15. nu. 8.

31 ¶ Qua ratione, videtur fratrem cogi dotare sororem vterinam, saltim vsq; ad alimentum, habito respectu, q̄ semel soluere dotem etiam diuitibus durum est, alimenta autem ad vitæ subsidium sensim præstare, non ita est difficile. Idè iudex prudenter, inspectis circumstantijs facultatum, & personæ vtriusq; fratris, rationem excogitabit qua vterinam dotet, vsque ad quantitatem alimentorum, ita sentit gl. 3. in d. l. 18. tit. 16. part. 6. Cuius opinio confirmatur, quoniam cum inter doctores disputatur, an mater teneatur dotare filiā ægenam, Alexand. l. 1. num. 21. ff. sol. matrim. scripsit, q̄ tenetur dotare saltim, vsq; ad alimenta, cum vsque eam alere teneatur. Cuius moderatio placuit, Curtio iuniori in Authent. res quæ. num. 4. Sic cum disputatur an filia naturalis sit dotanda à patre. Alexand. in l. 1. nu. 18. ff. solu. matrim. scribit q̄ saltim est dotanda, vsq; ad alimenta. Itaq; non est nouum, cum res est dubia, dotem alimentis exequare. Præsertim autem hæc opinio amplectenda, q̄ sapit Christianam charitatem, & foeminarum imbecillitati fauet. Frater autem possessor maioratus qualiter teneatur dotare sororem dicam infra.

32 ¶ Redeundo ad propositam quæstionem, videtur fratrem posse dotare sororē vltra præfinitionem, & taxam huius legis, quoniam extraneus censeatur, omnis ille qui non habet dotatam in potestate. l. vna. §. extraneū. C. de rei vxor. actio. Extraneus autem potest amplissimè dotare foeminā, autore Romano consi. 219. col. fin. versu. tertio. dum non sit fraus, & probatur ex Corneo. consi. 290. col. 14. versu. deueniendo ad finem. lib. 3. Et satis probatur ex verbis huius legis, quæ de patre, & filia loquuntur, ergo à verbis non recedendum.

33 ¶ Quid ergo, probanda ne est hæc sententia? Certè durissimum & irrationabile videtur, vt qui non potest meliorare filiam, possit meliorare sororem. Si enim in fauorem filię non possum ceteris filijs præiudicare nomine dotis, cur possim in fauorem sororis? Et hoc est fortissimū fundamentum.

mentum. Filia enim legitimam debeo, & in meis bonis ita habet. Sorori nihil debeo. Ergo quòd non possum facere pro filia, cur possim facere pro sorore?

34 ¶ Distingue, aut frater habet filios, vel filias, vnum, vel plures, & certè sorori nihil potest dare vltra quintam bonorum partem. Moueor duplici ratione. Primo, quia si tertiam nō potest dare propriæ filia ratione dotis, in præiudicium filiorum, multominus poterit dare sorori. Cur enim quòd filia dare prohibetur dare poterit sorori? Secūdo quoniam omnis substantia patris excepta quinta parte est legitima filiorum. Et vltra quintam nō potest legare, vel donare in præiudicium filiorum. l. 28. Tauri, quæ habetur. l. 12. tit. 6. lib. 5. Recopil. Declarat Roderic. l. quoniam in fine. C. de inoffic. testam. gl. l. 8. tit. 4. Part. 5. in verbo *À otro*, Et licet illa lex Tauri loquatur de donatione facta de cendenti, idem, & multò fortius in donatione, quæ fit ext. aneo, vt declarat Cifontanus, Gomezius, & Lupus, ibi; & gl. d. l. 8. tit. 4. Part. 5. Soror autem non est descendens, & sic lex Tauri loquitur in fortioribus terminis, ergo in præiudicium filiorum non potest dotari à fratre vltra quintam.

35 ¶ Quòd comprobatur, quoniam dotis constitutio facta alij quam filia, dicitur mera donatio, vt per Ias. consi. 171. col. 4. versu. bene verum, lib. 4. qui citat Bart. & Salic. l. fin. C. de iure d. i. Paul. l. vna. C. de inoff. d. i. b. Quòd est verissimum, nam cum frater non teneatur dotare, donari videtur quod nullo iure cogente conceditur. l. donari. ff. de reg. iuris. Et probatur in l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. Et dixi supra, cap. 9. à nu. 54. notat Camppeg. de dote. 1. parti. quest. 55. Et sic donatio ad dotem, facta à fratre, sorori, vel à sorore, fratri, ad nuptias: reuocatur ex superuenientia liberorum, autore Bertrā. consi. 383. visò casu. lib. 2. & consi. 157. siue donatio. lib. 2. Molin. de donatio. factis in contractu matrim. num. 64. & nu. 71. & probauit supra cap. 10. num. 102. versu. *Et hic attenle*, Quod certè non fieret si non esset donatio simplex, vt latè probauit supra cap. 9. num. 63. ver. *Hic ita desinitis quid sententur de amplissimè dote*.

36 ¶ Limitabis tamen supra dicta, quando frater dotaret sororem consanguineam & ægenam, tunc enim, vltra quintam dare

potest. Quoniam non est donatio simplex, sed donatio ob causam, scilicet facta ob necessitatem, & obligationem quam lex imponit: tunc enim quoad soluendum debita, lex non præstat summam patri, legitima enim filiorum dicitur deductis debitis, vt in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testam. Et hoc casu frater dotare poterit, vltra quintam, si quinta non sufficiat congrue doti, neq; filij conq. eri possunt, vt est manifesti iuris quoniam est æs alienum, vt de Socin. consi. 35. col. 2. nu. 2. versu. secundo confirmatur, ibi. 4.

37 ¶ Dos autem sororis congrua dicitur, arbitrio iudicis, inspecta dignitate gentis, numero filiorum fratris, & quantitate facultatum, iuxta ea quæ late dixi capite primò. Licet autem possit sorori dare vltra quintam, non tamen poterit dare tertiam, si meliorat ratione dotis (hoc est si tertia tantum valet, vt si esset filia censeatur accipere plusquam legitimam) & sic meliorari: Neque etiam posset dare quintam, si quinta tantum valet, & dotans tot filios habet, vt soror (si filia esset) videretur accipere supra legitimam. Non enim soror debet esse melioris conditionis quam filia. Ita iure taxationi legis stabo, cum enim dos filia quam pater naturalis legit plusquam sororem, & cui plus debet in suis bonis quam sorori, non possit excedere summam hæc præfinitam, multominus poterit excedere dos sororis.

38 ¶ Notandum autem, quòd dos data sorori ægenæ, non reuocatur ex natiuitate filiorum in totum, quoniam non est donatio simplex, sed facta ob necessitatem legis, quo casu cessat dispositio. l. si vnquam, vt late dixi supra cap. 9. num. 63. versu. *Hic ita desinitis*, vbi pro qua portione rata maneat. In casibus tamen in quibus filius simul cum patre dotat sororem animo donand', mera donatio est, & reuocabitur ex natiuitate liberorum ex dictis supra num. 35. & in locis ibi citatis.

39 ¶ Illud tamen longo indice notandum, quòd si pater instituit in mea persona primogenium, & in eum contulit tot bona, vt sorori meæ, filia testatoris, non remaneant alimenta ex quibus se possit alere, vel dotare, certè ego frater etiam de bonis maioratus teneor sororem dotare, vt notat Rodericus. l. quoniam in secunda limitatione legis Regiæ col. 15. versu. ex

quibus infertur. C. de inoffic. testam. Lupus in cap. per vestras. §. 24. an auus. num. 4. verfic. ex hoc infertur ad vnum singulare. de dona. de qua materia dixi supra cap. 8. Nam hoc casu soror dotata est, supra legitimam à patre ei debitam, si legitimam tenuis est, vt non sufficiat alimentis, vt docui supra cap. 8. num. 28. & hoc casu non dicitur accipere supra legitimam ratione dotis, sed ratione alimentorum, vt ibi dixi. Frater enim adeo tenetur alere sororem, vt etiam si soror dotem habeat, debet ab eo alere, vt dote non diminuta melius urbat, ita piè scripsit Lupus cap. per vestras. §. 20. num. 4. & §. 24. num. 4. de donat. inter virum & vxor. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 7. §. 12. verbo, *Viuans*, num. 3. Beroyus quæst. 11. num. 4.

40 ¶ Quoad secundum casum, scilicet quando frater non habet filios, vel filias, certe potest amplissime dotare sororem, etiam in præiudicium aliarum sororū, quoniam nulli debet legitimam, & potest bona sua extraneis dare. l. si frater. C. de inoffic. testam. §. nullus potest conueniri se grauari, ideo cessat hæc lex, vt dixi supra cap. 9.

41 ¶ Non obstant in contrarium adducta, nā, vt dixi cap. 2. potissima huius legis ratio est, ne fiat præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, & cum dotando filiam non possit cæteris præiudicare, multo minus dotando sororem, & cum ratio legis est generalior verbis, certe extenditur ultra casum legis, vt per DD. in Authent. quas actione. C. de sacro san. Eccles. Et in sorore est æquus numerus legem hanc practicari cum practicetur in filia. Non obstat etiam, quod prohibita succedere patri, nō videtur prohibita succedere fratri. Quoniam hoc statutū non est seruandum si sint filia hæredes nec fratres, tunc non poterit institui sororem, nisi iuxta distinctionem supra factam. Hæc autē lex facta est ne legitima cæterarum filiarum, & filiorum minuat ex melioratione, & cum frater habeat filias, certe non magis poterit meliorare sororem quam filias.

42 ¶ Non obstat quod hæc lex intelligenda in eo cuius officium est dotare, quoniam id argumentum est falsum, vt docui cap. vnde mo loquendo de matre ad quā non pertinet onus dotandi. Non obstat quod extraneus amplissime dotare potest, quo-

niam si habet filios non potest dotare ultra quintam, quoniam est mera donatio, & non donat ultra quintam. l. 28. Tauri, quæ habetur. l. 12. tit. 6. lib. 5. Recopil. & reuocatur superuenientibus liberis, vt per Alexand. consil. 71. lib. 4. & docui supra cap. 10. num. 102. Ex his apparet, quid in hac specie sentiendum.

43 ¶ Nolim autem cuiquam scrupulum facere, quod supradixi, fratrem posse in dotem dare foreri, quintam, etiam si ægena non sit. Forsan enim obiiciet, aliquis, quod hic prohibetur melioratio in tertia, & etiā in quinta: sed respondeo quod hic loquitur lex de filia, quæ supra legitimam non potest pro dote accipere quintam, soror autem, non habet legitimam in bonis fratris, neq; supponimus fratrem ei dare quantitatem parem legitimæ vnus filia, & insuper quintam. Rursus, licet frater det quintam, non ideo soror dicitur meliorata. Nam meliorata dicitur filia, vel filius, cui datur aliquid supra debitum. Sorori autem nihil debetur, in re fratris, iure legitimæ. Ideo donataria dici potest, vel creditrix, si sit ægena, non vero meliorata, licet hoc verbo usus fuerim, ad commodiorem explicationem.

44 ¶ An autem si dotaui sororem in mille solvendis de bonis sororis meæ, & de eius prædijs, possim ego cogi soluere, si illa nolit prædia sua in dotem dari, vide Vincentium Herculan. l. 1. num. 30. ff. solut. matrimon. Bald. l. fin. ad finem. C. de dot. promiss. Avium. l. 27. Tauri. num. 50. que latius non exequor, quoniam non est factis aptum, propositio argumenti. Illud tamen adde quod petens dotem, est interim alenda à fratre, vt per Afflict. decis. 11. Cassan. in consuetud. Burgund. rubri. 7. §. 12. num. 26.

45 ¶ Nunc videamus, quatenus filius possit dotare matrem. Et certe si filios habet, non potest eis præiudicare ultra quintam, vt in. l. 27. Tauri, quæ habetur. l. 1. tit. 6. lib. 5. Recopil. Nam si dos data à matre filia, dicitur donatio, & est donatio, quia mater non cogitur dotare filiam, vt per Salic. Barr. Ba. d. & Paul. l. vna. C. de inoffic. dotib. C. apog. de dote. 1. parte quest. 55. multo magis dos data matri à filio, dicitur & est donatio. Nam filius non cogitur dotare matrem, vt statim dicam. Et cum propriam filiam meliorare non possit, multo minus poterit tam amplè dotare ma-

matrem, vt videatur meliorata, vt supra dixi in sorore. Si tamen filius, filios non habeat: potest amplissime dotare matrem, nimirum nullo existente, cui legitimam debeat, nec qui se læsum clamare possit, quod late comprobauimus supra cap. 9. Et probatur, quia ratio potissima huius legis, est ne fiat præiudicium cæteris filijs.

46 ¶ An autem filius cogatur dotare matrem, communis opinio est quod non. l. 1. §. præterea. verfic. sed si munus. ff. de tute. & ratio. distrah. & ibi Bald. idem in. l. 1. prope finem. C. de inoffic. donatio. & in. l. si vineæ per illum textum. C. de præscrip. long. tempo. & in. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. Benedic. cap. Raynuntius. ver. Dotē, num. 70. de testam. Angel. l. 1. col. 1. verfic. adde quod filij. ff. soluto matrim. & ibi Alexand. col. 5. Ripa. num. 82. l. 1. §. fuerat, num. 121. Instit. de actio. Corrafi. l. qui liberos num. 115. ff. de ritu nupt.

47 ¶ Mouentur, quoniam non debet conferre filius ad suam contumeliam, nam mater secundo nubens videtur ei facere iniuriā, vt in Authent. de non eligen. secund. nuben. §. Gregoriana. l. tutor secundum dignitatem. §. fin. de administ. tuto. Authent. de nupt. §. soluto. & §. si nō expectet. colat. 4. ergo filius ad talia non tenetur. Si tamen mater esset inops, contrariam opinionem probat, Imol. l. 1. ff. soluto matrim. & si cum paupertate concurrat iuuenta, & formæ grata, ita quod pudicitia periclitabitur nisi nubat, certe filius, vt maiorem iniuriā effugiat, scilicet ne mater corpus suum prostituat, videtur cogendus eam dotare. Ita docet, Benedic. in repet. dict. cap. Raynuntius, verbo *Dotem quam ei cederat*, num. 70. verfic. vnde de æquitate. de testam. Nouell. de dote. 6. parte priuileg. 16. Boerius, decisione. 129. num. 10. Tiraquel. de primogenijs, quæst. 62. num. 13. Ripa. l. 1. nu. 82. ff. soluto matrimo. Vbi piè, & prudenter loquitur, dicens, quod qui tenetur succurrere vitæ, tenetur succurrere famæ, cum par censeatur vtriusque periculum. l. iusta, & ibi glo. ff. de manu. vindic. Et ea pietas debet esse filiorum erga matrem, quæ matris erga filios. l. furiosæ matris. ff. de cura. furio.

48 ¶ Sed Corrafi. l. qui liberos, num. 115. ff. de ritu nupt. contra sentit, etiam si mater sit iuuenis, quia versatur eadem ratio iniuriæ, quod, quando est senex, & quod ideo filius non tenetur conferre ad suam

iniuriā. Sed prima opinio magis communis, & æquior est, adde etiam prudentior. Nam secundo nubere, leuissima iniuria est, si ad impudicitiam conferatur, imò ne iniuria quidem est, impudicitia composita. Quis probro dedit filijs quod mater secundo nupsit? at frequentissime coelibatum profiteri coguntur, quæ ex matre post viduitatem impudica nascuntur, neq; maritum inueniunt, quod multo maius damnum est, quam iactura pecuniolæ, qua matri cui tot debemus: consulitur.

49 ¶ Ex quo infertur, hanc opinionem utiliore esse, cum publicæ morum causæ, tum ipsis filijs, è duobus enim malis minus est eligendum, cap. nerui testicularum 13. distinct. l. quoties nihil. ff. de regulis iuris. Addendum autem, quod Tiraquel, lege connubiali. 2. glof. 9. requirit, vt mater sit iuuenis, pauper, & deformis, vt filius teneatur dotare. Quoniam pulchritudine excitatur libido, sed certè, vt fateor formæ gratiam: esse libidinis incentiuum, ita nego necessarium esse, vt sit pulchra. Non enim hanc rem definimus ex pulchritudine, sed, vt succurramus periculo matris, & iniuriæ filij.

50 ¶ Vbi ergo periculum fuerit, ibi antidotum dotis admoueri oportet, etiam si mater pulchra non sit. Et certè satis ad matrimonium trahi videtur, & carnis titillatione agi, quæ filium in ius vocat, vt se dotet. Fateor tamen certius esse periculum in pulchra, quam in formosa, & libentius ad libidinem eam duci. Pulchritudo enim cum pudicitia bellum inter se exitiale, inexpiabile, & internicinum gerunt, adeo vt lis inter vtramq; prope perpetua sit: id genus multa adnotauit Tiraquel. de legib. connub. l. 2. num. 6. & canit Quidianus ille Paris.

Lis est cura forma, magna, pudicitia.

¶ Quadrantq; in ea vulgare illud, *Facile est procline plaustrum percutere*. Intelligenda sunt hæc, in filio diuiti, sed non ex paterna hæreditate, ne forte nobis obiiciatur Authent. præterea. C. vnde vir, & vxor. de quo Benedic. dicit cap. Raynuntius. verbo *Dotem*, num. 70. ad fin. de testam. Quoniam alias si superessent bona paterna vxore existere inope, & sine dote, tunc locū haberet dispositio. d. Authent. præterea. C. vnde vir, & vxor.

51 Notandum tamen, quod hoc casu quo filius cogitur dotare matrem, non poterit ei tantum dare, ut videretur meliorata si filia esset. Quia cum propriam filiam meliorare non possit, multo minus matrem, sed res arbitrio iudicis definitur, inspectis facultatibus numero liberorum, regionis consuetudine & dignitate gentis, ut dixi supra, cap. 1.

S V M M A.

- 1 Prohibitio de non meliorando filiam dotis ratione.
An sit seruanda per patrem, etiam si omnes omnino filij, & filia sint naturales? Et num. 2. 5. 15. & 17.
Et quid in matre num. 10. & 11.
- 3 Filij naturales iure nostro Regio in quota succedant patri.
Et an legitima debeatur necessario?
- 4 Filij naturales ex matrimonio illegitimo prognati, An possint reuocare donationem omnium bonorum factam à patre. & nu. 6.
Et An legitimi eam reuocaret possint?
- 7 Filiorum appellatione. An veniant naturales.
Causa præcipua attendenda est.
L. hac adictali. C. de secundis nupt. quæ limitat dotes fauore filiorum, An locum habeat quando filij sunt naturales?
Donatio inter patrem, & filium, quæ aliàs est inualida. An valeat si filij sint naturales?
- 11 Dispositio. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. quæ reuocat donationem ex natiuitate filiorum. An in matre praticetur, si ei nascatur filia naturalis?
Et an habeat locum in dotibus? remissiuè?
- 13 Dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nupt. quæ iubet ut mater secundo nubens: non possit, secundo marito in dotem dare, plusquam vni ex filijs primi matrimonij.
An habeat locum, quando filij sunt naturales.
Intellectus. d. l. hac adictali. C. de secund. nupt.
- 14 Ratio. l. si est generatiter lege, lex extenditur, ultra casum in eam comprehensum.

15 Filia naturali citra quintam partem bonorum alimentis necessaria detur in dotem refecari. An possit illud quod quintam excedit?

16 Filia spurua. An sit dotanda?

Et an pater cogatur, eam dotare pro ingressu monasterij?

18 Masculi, qui per statutum excludit fœminas. An habeat locum statutum si masculi sint naturales.

Et quid in legitimatis. num. 20.

Naturales filij an reuocent donationem omnium bonorum factam filio.

Et quid in fraudulenter alienata per patrem.

19 Naturalis legitimatus. An faciat, ne soror legitima dotis ratione meliorari possit, & numero. 20.

21 Legitimatus. An sit suus heres?

An legitima ei debeatur?

An rumpat patris testamentum si præcedatur.

22 Legitimatus. An reuocet inmodicas patres donationes?

Dispositio legis hæc adictali. An locum obtineat quando filij sunt legitimati?

23 Pater habens filiam legitimam, & naturalem, & filios arrogatos seu adoptatos. An arrogati faciant ne soror legitima & naturalis dotis ratione melioretur? & numero. 24.

Datus in arrogationem non amittit ius suum aduersus bona patris naturalis.

25 Arrogatis seu adoptatis. An legitima debeatur?

Statutum excludens fœminas stantibus masculis. An habeat locum in filijs masculis arrogatis.

Verbum Filij, positus in aliqua lege intelligitur de filio naturali & legitimo.

Dispositio. l. cum acutissimi. C. de fideicommissis. An habeat locum in arrogatis?

26 Dispositio. l. hac adictali. An habeat locum in arrogatis.

27 Filio adoptiuo, verum aliquid pater cogatur relinquere?

Emphiteosis ab aliquo accepta pro se & filijs. An intelligatur in adoptiuis?

Contra-

Contractus difficiliter irritantur quam testamenta.

28 Filia legitimata. An melioratio fieri possit in præiudicium legitimorum.

¶ An dispositio huius legis, seruanda sit, si omnes filij, & filia sint naturales, an scilicet tunc pater, vel mater possint filiam dotis ratione meliorare, & an fratres naturales, vel legitimati, vel adoptati, impediant filiam unicam legitimam, meliorari dotis ratione. Cap. XIII.

1 DISPVTARI solet, an prohibitio de non meliorando filia, ratione dotis, seruanda sit, etiam si omnes omnino filij, & filia sint naturales. Mouent quæstionem verba legis, ibi. No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas. Ex quibus videtur, legem hanc, & eius prohibitionem loqui de filiabus legitimis, in naturalibus autem cessare prohibitionem legis, & posse amplissimè dotari. Distingue, aut omnes filij, & filia sunt naturales, aut est aliquis legitimus. Primo casu, videtur filiam naturalem non posse meliorari, cum enim legitima meliorari non possit, cur naturalis possit? Cur sit melioris conditionis quam legitima? Deinde, hæc lex non solum in fauorem liberorum, sed etiam in fauorem parætuum condita videtur, qui volentes, nolētēq; matrimonium dotandis filiabus exhaurire coguntur, quæ ratio viget etiam si omnes filij, & filia sint naturales.

2 EA equidē, hæc quæstio dubia est, & probabilius videtur legem hanc, non seruandam in filia naturali, si cæteri omnes liberi naturales sint & pater dotex. Moueor, ex verbis legis, ibi: No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas. Ergo si legitimæ non sint, opulentiùs dotari poterunt, ita enim probatur à contrario sensu. Quauis arbitrator genuinum sensum horum verborum esse, ut summæ dotium hic præfinitæ dari

possint filiabus legitimis, non autem naturalibus, stantibus legitimis. Sed rursus hæc opinio probatur, ex illis verbis: No pueda dar tercio, ni quinto, ni se entienda ser mejorada, Hoc verbum Mejorada, non quadrat nisi inter filios quibus hæreditas debetur, ut supra dixi cap. 6. num. 7. & quia accipit plus debito, dicitur melioratus, alioqui extraneis inæqualibus portionibus institutis qui maiorem portionem accipit dicitur melioratus: quod est falsum: imò omnes præposterè dicentur meliorati.

3 Deinde nota illa: No pueda dar tercio, ni quinto, quæ solum filijs legitimis quadrat, quibus iuxta legem Regiam pater tertiam partem prælegare potest: ut probatur ferè per totum tit. 6. lib. 5. Recopil. in quo habetur transcriptæ leges Tauri de hoc loquentes. Inter naturales autem, non quadrant, cum eis hæreditas paterna non debeat, & sic omnia gratis accipiant. Iure vero nostro Regio stante etiam legitima prole, succedunt filij naturales in quinta bonorum parte quam in vita pro alimentis dare, vel in morte relinquere patri permisum est. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. eod. lib. 3. Fori. l. 9. 10. 12. & 28. Tauri, quæ habentur. tit. 8. lib. 5. Recopil. Ioann. Rojas in epitome successio. cap. 11. num. 35. & latè Matienço in l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. ferè per totas glosas.

4 Præterea, hæc opinio probatur efficacissimè, ex l. si totas. C. de inoffic. donatio. vbi probatur quod filij naturales ex matrimonio illegitimo prognati, non possunt reuocare donationem omnium bonorum factam à patre, licet si legitimi existerent, eam reuocare possent, ut ibi probatur, & notant Angel. Bald. & Salic. ibi Bald. l. defuncto. C. si quid in fraud. patro.

5 Ergo licet immodica dos detur à patre, filia naturali, cæteri filij naturales non poterunt eam reuocare, ex dispositione huius legis, quoniam liberum est patri omnes facultates donare in præiudicium filiorum naturalium, neq; ipsi donationem impugnare possunt. Quod si donationem non impugnant, multo minus impugnabunt dotem, quæ titulus onerosus iudicatur respectu mariti, ut infra dicam, & ex qua sustinenda sunt onera matrimonij, & huic argumento, nescio an commodè respōderi possit.

6 His accedit, quod dispositio. l. si vnquam. C. de reuoc. dona. quæ reuocat donationem ex

M 3 nati-

natiuitate filiorum, non admittitur quando facta donatione nascitur filius naturalis, secundum Bart. Angel. & Paul. in Authen. ex causa. C. de libe. prae. te. vel exhered. Tiraquel. l. si vnquam verbo *susceperit*, nu. 51. melius, nu. 43. Molin. ad Alexand. confi. 40. lit. B. lib. 4. His congruit, quod potissima ratio huius legis est, ne ceteri filij damnum patiantur ex immodica dote sororis, vt late probaui cap. 2. & 7. Naturalibus autem, legitima non debetur necessario, glos. l. 1. ff. de contrah. tabu. Bald. l. si. C. de natu. libe. Ang. in Authen. quibus modis. natura. effici. sui. §. si. Bart. l. Gallus. §. etiam si parente, col. 1. ff. de liber. & posth. Bald. l. 1. C. quorum bono. Aretin. l. ex facto. col. 9. ff. de vulg. & pupil. Alexand. l. in pupillari, col. ff. eod. tit. & quota debeatur iure Regio, dixi supra num. 3. Igitur dos filiae data (etiam amplissima) non poterit à naturalibus reuocari, etiam si filia ipsa naturalis sit.

7 **¶** Postremo, cum hic casus omissus sit (nec enim ei quadrant verba vel ratio legis) statum est dispositioni Iuris communis. Hoc mihi videtur verius. Et comprobatur, quoniam haec lex loquitur de dotibus filiarum. Appellatione autem filiorum non veniunt naturales, praesertim cum lex facit mentionem de filijs, ita Paul. & Ias. generaliter, §. cum autem. C. de instit. Ang. Imol. & Rapha. in. l. cum acutissimi. C. de fidei commis. Corne. in d. §. cum autem, & confi. 1. col. pen. lib. 4. Deci. l. precibus col. 5. C. de impub. & alijs.

8 **¶** Non obstat quod filia naturalis non debet esse melioris conditionis quam legitima, quoniam hic non definitur quaestio: ex eo quod sit melioris conditionis, sed quod pater filiorum naturalium liberior est, nimirum cum nulli naturalium debeat legitimam, vt supra dictum est nu. 3. Itaque pater liberior est, non filia melior. Item liberi naturales, peioris conditionis sunt, cum in eorum praesudicium soror naturalis amplissime dotari possit.

9 **¶** Non obstat, quod haec lex est etiam facta in fauorem parentum, quoniam praecipua ratio est fauor filiorum, & inspicendum est quod principaliter agitur, vt late probat Iaso. in. l. si quis nec causam. ff. si cert. petat. Vltimo haec opinio comprobatur expressè, & efficacissime, quoniam l. hac aedictali. C. de secund. nupt. quae limitat dotes, in fauore filiorum, non habet locum, quando

filij sunt naturales. l. cum pater. §. mater ff. de leg. 2. & ibi Bald. Alexand. & Roman. in. l. mulier quae. ff. ad Trebel. Cremenf. sing. 89. Roman. sing. 232. an. l. hac aedictali. Iacob. Zoch. in. c. per venerabilem qui filij sint legit. & est communis, secundum Bertrand. in repet. l. hac aedictali, nu. 4. C. de secund. nupt. Facit etiam quod dotatio prohibita inter patrem & filium: valet si filius sit naturalis. Barto. l. omnes. §. Lutus. ff. quae in fraud. cred. Roman. cof. 543. Crotus. l. frater à fratre, nu. 70.

10 **¶** Venio ad secundam quaestionis partem, scilicet an mater possit filiam naturalem dotis ratione meliorare si ceteri omnes filij, & filiae sint naturales. Et verius videtur quod non possit, quoniam Iure Ciuili, & Canonico filij naturales sunt matri haeredes necessarii. l. si suspecta. §. de inofficio ff. de inoffi. testam. & ibi late omnes DD. glos. in. l. si qua illustris, & ibi per repetentes. C. ad Officia glo. in. c. nisi cum prudens. verb. Manzeres. de renuti. Et naturales, quoad matrem, habent privilegia legitimorum, & in eis seruanda est dispositio. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. vt per Alexan. ibi nu. 6. Et succedunt ab intestato cognatis matris, exclusis cognatis legitimis, si sint in gradu remotiori l. si. tit. 13. part. 6. Afflict. decisio. 96. nu. 9. Cifontanus. l. 9. Tauri, num. 12. & aducta supra hoc ipso capite nu. 3.

11 **¶** Postremo, haec opinio probatur, quoniam l. si vnquam, quae reuocat donationem ex natiuitate filiorum, practicitur in matre, si ei nascitur filia naturalis, licet secus in patre, vt late per Tiraq. d. l. si vnquam, verbo *susceperit liberos*, nu. 51. C. de reuocan. donatio. Dispositio autem eius legis, etiam habet locum in dotibus, vt dixi supra. c. 9. Igitur cum paria sint, reuocari immodicam dotem natiuitate aliorum filiorum, quod à principio non posse dari, certe haec ratio apta, & efficax est, quam late prosequitur Tiraq. d. num. 51. & inde sequitur matrem non posse meliorare filiam naturalem, in praesudicium aliorum liberorum naturalium.

12 **¶** Rursus haec opinio probatur, quoniam cum filijs naturalibus necessario debeatur legitima matris, viget in hoc casu ratio huius legis, scilicet ne legitima ceterorum filiorum minuatur immodica sororis dote.

13 **¶** Vrger tamen in contrarium, quod dispositio. l. hac aedictali. iubens, vt mater secundo nubens

nubens non possit secundo marito in dotem dare plus quam vni ex filijs primi matrimonij, non habet locum quando filij sunt naturales, tunc enim mater maiorem dotem dare potest iuxta communem opinionem supra relatam, nu. 9. verf. & haec opinio comprobatur. Ergo idem videtur dicendum, cum dotat filias. Sed responde, quod ibi, illud disponitur: non solum in fauore filiorum, sed etiam in poenam secundo nubentis, idem cum habens naturales non habeat filios ex primo matrimonio, non potest dici secundo nubens, neque est digna poena, sed praemio, neque filios afficit iniuria, sed potius honorat, corrigendo vitam praeteritam, ornamento matrimonij. Item illa lex expressè condita est in fauorem filiorum legitimorum, loquitur enim de filijs primi matrimonij, ergo legitimis, idem non habet locum in naturalibus. Item ibi non tollit filijs legitimam. Sed solum non dat supra legitimam vnus, hic autem si melioraret filiam, minueret legitimam ceterorum filiorum quod est iniquum.

14 **¶** Non obstat quod hic casus videtur omissus, quoniam si ratio legis est generalior lege, lex extenditur ultra casum ex verbis comprehensum, vt per Ias. in Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Ecclesi. per Alexand. l. si constante. ff. solut. matrimo. Hic autem adest eadem ratio, quoniam mater non minus debet legitimam naturalibus, (si legitimos non habet) quam ipsis legitimis. Imò est, maior ratio, cum enim filia legitima ex casto matrimonio prognata, non possit meliorari, à matre: cur meliorari poterit naturalis nata ex iniquo, ac Deo ingrato coitu, in praesudicium fratrum, qui bus mater non minus debet, quam si legitimi essent.

15 **¶** Illud est manifesti iuris, quod vnus filius, vel filia legitimi, & naturales, efficiunt: ne filia naturalis dotari possit etiam vsque ad summam hic praefinitam, quoniam haec lex de dote filiarum legitimarum loquitur, vt patet ibi: *A cada vna de sus hijas legitimas*. Si ergo sint filiae naturales, & vnus legitimus, certe filia naturalis non potest dotari nisi vsque ad quintam partem bonorum, quae ad alimenta legari vel donari potest. l. 9. 10. 12. & 28. Taur. l. 9. tit. 3. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. eod. lib. 3. fori. & quae scripti supra num. 3. quod si quinta non sufficiat ad alimenta amplius dabo; vt docui supra. c. 8. num. 28. Quod si supra quam

titatem necessariam ad alimenta detur in dotem, ita quod excedat quintam, certe refecabitur tanquam nimia, Ripa. l. 1. nu. 68. ff. solu. matrim. Bart. l. fin. §. si à focero. ff. quae in fraud. credito Bald. in Authen. ex complexu. C. de incestis. nup. Angel. in. §. item si quis. in fraudem. Instit. de action. Lupus. c. per vestras. §. 24. de donatio. nu. 12. Couar. super. 4. de sponsal. c. 8. §. 6. nu. 12. Capiti. decisio. 181. num. 1. Bal. l. eam quam. num. 41. C. de fidei commis. Curtius iunior conf. 35. col. finali. Ioan. Baptista. l. si qua illustris. C. ad officia. Cardinal. Paleotus. de nothijs. & spur. c. 45. Fortunius de vltimo sine. num. 141. Vbi vide an constante matrimonio reuocari possit, de qua re suo loco dicam.

16 **¶** Et an spuria sit dotanda, vide late in dictis locis. Boerius. decisio. 127. col. 2. 3. & 4. Matthesilan. sing. 247. cum nouis aditionibus. Ripa. l. 1. num. 66. ff. solut. matrimo. Capiti. decisio. 182. Ias. §. fuerat, nu. 104. de actio. Et vt pater in vtroque foro teneatur dotare filiam spuriam, Bart. in. l. fin. ff. de his quib. vt indig. num. 7. & in Authen. ex complexu. num. 4. C. de incest. nupt. & in. l. Meuius. §. duobus. num. 18. ff. de lega. 2. qui suam sententiam contrahit, & obtinere ait: tum demum, si dos alimenti respondet, ita quidem, vt pro modo alimentorum dos constituatur. Bart. sententiam plures sequuntur quos agregat Dominus Praefes in Epitome de sponsal. 2. part. c. 8. §. 6. nu. 11. qui testatur hanc opinionem communiter approbari, idem scribit Mencha. de successio. creat. lib. 2. §. 20. num. 314. Dueñas reg. 366. & 367. limita. 5. Padilla in Authen. res quae. num. 64. C. commun. de leg. Tellus Fernandez in. l. 10. Tauri. nu. 11. & hanc sententiam sequitur Gregor. glos. magna. in. l. 18. tit. 16. part. 6. qui omnes infinitam interpretum multitudinem in vnum contulere obliti multorum qui huic sententiae accessere, Curtius senior conf. 77. col. 32. & conf. 39. in princip. Neuzan. in filua nuptia. verb. strepatur. fol. 97. col. 2. Gomez Arias. l. 7. Tauri. num. 39. Ludouicus de Sardis tractat. de legitimi. §. de obligatione inter patrem, & filium. nu. 5. Angel. de Gambellio. tract. de testam. glos. 69. num. 2. Balercus in. §. hae ref. nu. 8. Instit. de haered. instit. Ambros. de Opizon. in repet. l. filius familias. §. diui. nu. 142. ff. de legat. 2. Sarayna. in additio. Corseti singul. 146. num. 4. Et quid si spuria sit

diues, vide in dictis locis. Et an pater videatur naturalem dotare de suo, vide Rube. confi. 71. num. 4. Campe. de dot. q. 16. nu. 6. Et an dos data spurie redeat ad heredes. vide Lupus. c. per vestras. §. 24. à nu. 12. Arius. l. 7. Tauri. nu. 39. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 32. Abb. confi. 115. lib. 2. & confi. 50. cod. lib. Ripa. l. 1. num. 67. ff. solut. matrimon. C. ad Orphicia. Lupus. c. per vestras. §. 24. num. 12.

¶ Quæ non excutio, quoniam non faciunt ad propositam materiam. Hodie tamen ex lege. 10. Tauri. videtur dotem datam spurie transire ad eius hæredes, inquit enim lex. *De la qual parte el hijo pueda en vida, o en muerte, hazer lo que quisiere.* Et sic videtur pleno iure, esse dominus quantitatis quæ datur pro alimentis. An autem pater cogatur dotare spuriam ad ingressum monasterii, vide Bald. l. pactum quod dotali. 20. q. C. de colla. Parpallua. in rubr. ff. sol. u. matrim. num. 5. & ibi Bartol. à Bartolinis. nu. 22. Omitto hæc quoniam sunt loca cõmunia, & vide quæ dixi cap. 8. num. 30. vers. meminisse tamen oportet.

17 ¶ Illud tamen elicitur ex superioribus, qd filij naturales non impediunt quominus filia legitima meliorari possit, quoniam si filia sit vnica, vel habeat fratres qui succedere non possunt, meliorari potest, vt dixi supra. c. 10. à nu. 41. Naturales autem aduersus patris voluntatem non succedunt. Imò neque ex eius voluntate possunt succedere ultra quintam, vt in. l. 10. Tauri, vt supra dixi. num. 3. & sic in eo cessat ratio huius legis, scilicet ne fiat præiudicium cæteris quibus legitima debetur.

18 ¶ Rursus probatur, quoniam licet ex statu to masculi excludant fœminas. Certe non excludent si masculi sint naturales, autore Bald. l. cum acutissimi. C. de fideicomis. col. 2. Barba. ibi. col. 98. Socin. l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebel. col. pen. Bal. confi. 24. lib. 1. Natan. in. c. quamuis pactum. in 1. q. 2. q. principalis de pact. in. 6. Brunus. in tractatu de statuto excluden. fœminas. artic. 12. q. 13. Ita igitur hic, filia prohibita meliorari stantibus alijs fratribus, vel sororibus, non videtur prohibita si solum habeat fratres naturales. Quod nominatim probatur, quoniam naturales non reuocant donationem omnium bonorum factam filio. l. si totas, & ibi Bal. Ang. & Salic. C. de inoff. donatio. imò neq; reuocant fraudu-

lenter alienata per patrem, secundum Bald. in. l. defuncto. col. 1. vers. quæ ro an filius. C. si in fraud. patroni. Cum ergo immensam donationem non reuocent, multominus reuocabunt immensam dotem ad sustinenda matrimonij onera destinata. Et cum paternum testamentum non rumpant, iuxta glos. l. 1. ff. de contra tab. cum alijs su præcitatis: multominus infringent dotis donationem.

19 ¶ Postremo facit, quod filia legitima, censetur vnica etiam si habeat fratres naturales, quoniam appellatione filiorum non veniunt naturales præsertim in dispositione legis, vt supra dixi. num. 7. Sed an filius naturalis legitimatus, efficiat ne soror legitima dotis ratione meliorari possit. Et certè efficit, quoniam verè est, & iudicatur legitimus, vt in Auth. quibus modis. natu. effici. legitimi. §. sit igitur licentia Bart. in. l. si is qui pro emptore. in. 3. q. principali. vers. item quæritur. col. 14. ff. de viu cap. Alexand. confi. 2. col. 5. lib. 1. Socin. l. Sed si hac. §. patronus. ff. de in ius vocan. Ias. in l. 1. ff. de libe. & posth. & in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. col. 1. Ergo dispositio huius legis, in eo prædicanda.

20 ¶ Quod nominatim probatur, quoniam filia succedere prohibita stantibus fratribus, excluditur per fratres legitimatos, autore Paul. Alex. & Socin. l. sed si hac. §. patronus. ff. de in ius vocan. Bald. l. cum acutissimi. col. 2. C. de fideicomis. Paul. & Ias. l. si ita quis. §. is qui. ff. de legat. 2. Alexand. confi. 2. col. 5. lib. 1. Iaso. l. cum filio. col. fin. ff. de lega. 1. Deci. confi. 365. col. 3. Brunus. in tractatu de statu. exclud. fœminas. artic. 12. q. 4. num. 70. Ita ergo meliorari prohibita stantibus fratribus, non meliorabitur etiam si fratres sint legitimati.

21 ¶ Rursus hic quadrat ratio legis, scilicet ne fiat præiudicium legitimæ cæterorum. Legitimatio enim legitima debetur, & suus hæres est, & rumpit testamentum patris, si prætereatur, non minus quam legitima. §. 1. Inst. de hæredit. quæ ab intesta. defer. Bart. l. 2. in princi. ff. de vulg. Ias. l. qui se patris. col. 4. C. vnde liberi. & in Auth. si qua mulier. col. ante pe. C. de sacrosanct. Eccles. & in. d. l. 2. col. 5. ff. de vulg. Bal. l. eam quam. col. 2. C. de fideicomis. Socin. confi. 67. col. 10. lib. 3.

22 ¶ Postremò comprobatur, quoniam legitimati reuocant immodicas patris donationes,

nes, vt per Ias. in rubr. ff. de libe. & posth. Deci. l. posthumo nato. col. 1. C. de contra tabul. & confi. 385. col. 3. Melioratio autè est donatio, & qui plus debito accipit donationem accipere videtur. Hoc intellige iuxta. l. 12. Tauri. Neque obstat, quod limitatio dotis de qua in. l. hac ædiftali; non habet locum quando filij sunt legitimati, ibi enim alius est casus, & responde vt supra, num. 13. vers. vrget tamen. Quod autè, lex illa non habeat locum in legitimatione, notat Bertran. ibi. num. 5.

23 ¶ Quid tamen si quis habet filiam legitimam & naturalem, & insuper habet filios arrogatos seu adoptatos, quod causa cognita admittitur, vt in. l. hæc enim. §. præterea. ff. de adop. quæ ro an filij arrogati efficiant ne soror legitima, & naturalis dotis ratione melioretur. Hæc quæstio duo habet capita. Aut enim quærimus an filius meus datus in arrogationem extraneo, efficiat ne filia mea eius soror legitima, & naturalis meliorari possit. Aut ut quærimus an filius arrogatus efficiat ne soror quam non naturalis sed arrogatione habet, dotis nomine meliorari possit. Quoad primum, manifestum videtur foreorem non posse meliorari, etiã si omnes fratres sint dati in arrogationem, quoniam datus in arrogationem, non amittit ius suum aduersus bona patris naturalis. l. cum in adoptiuis. C. de adop. glos. & mortuo. Insti. de acqui. per arroga. Ergo cum verè sit filius, & sibi debeat legitima, adsunt in hoc casu verba, & ratio huius legis. Quod confirmatur, quoniam si ex statuto frater excludat fœminam, non ideò minus excludet quod sit datus in arrogationem, autore Bruno in. d. tracta. de statu. exclud. fœminas. artic. 12. q. 1.

24 ¶ Et licet Nouel. de dote. artic. vltimo contra sentiat, nihilominus nostra opinio vera est. Etenim Nouel. loquitur in statuto condito fauore agnationis, & conseruationis familiæ, quare cum arrogatus transeat in alienam familiam, non est omnino præposterum, dicere quod non excludat foreorem naturalem ex vi statuti. Ratio tamen huius legis, non est conseruatio agnationis, nam facta est fauore masculorū & fœminarum, & fœmine extra causam dotis meliorari possunt. Per fœminas autem non conseruatur agnatio, ergo non est facta fauore agnationis, sed ne fiat damnum cæteris quibus legitima debetur, filio autè dato in arrogationem debetur legitima.

25 ¶ Quoad secundum, an filius à me arrogatus efficiat ne filia mea legitima & naturalis meliorari possit, dubium facit, quod arrogatis seu adoptatis debetur legitima. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testa. l. cum in adoptiuis. C. de adop. Et disposita in legitimis, & naturalibus habent locum in arrogatis. l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. §. fin. Insti. de capi. diminu. Vnde videtur vigere ratio legis, ne ex dote minuat cæterorum legitima. Contraria tamen sententia verior videtur, quoniam licet ex statuto masculi excludant fœminas, non habet locum in filijs masculis arrogatis, autore Ias. l. generaliter. §. cum autem. C. de institutu. & in. l. 2. §. prætor ait. ff. de in ius vocan. Deci. c. in præsentia. col. 15. de probati. & in. d. l. generaliter. §. cum autem. & confi. 52. col. 1. & confi. 399. Natan. in. c. quamuis pactum. in. 3. q. 3. q. principalis. de pact. in. 6. Ias. l. cum filio. col. fin. ff. de lega. 1. Ripa responso. lib. 1. c. 3. Brunus. in tracta. de statu. exclud. fœmin. artic. 12. q. 1. in. 2. par. q. Quoniam lex non videtur de talibus filijs sensisse, verbum enim filius positus in aliqua lege, intelligitur de naturali & legitimo, cui competit definitio. l. filium cum definimus. ff. de his qui sunt sui. vel alieni. iuris. l. fin. & ibi Bal. & Salic. C. de his qui veniam ætatis impetraue. Vnde dispositio. l. cum acutissimi: non habet locum in huiusmodi fœtis filijs, quod præter alios scribit Benedic. in rep. c. Raynuntius. verbo *Datus habens filias.* nu. 149. de testamen.

26 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam dispositio. l. hac ædiftali. C. de secund. nup. quæ limitat dotes, non habet locum quando filij sunt arrogati, seu adoptati, vt ibi notat Bertrand. num. 8.

27 ¶ Rursus hæc opinio confirmatur, quoniam filio adoptiuo pater nihil cogitur relinquere. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adop. & ibi notat Bald. §. item non aliter. Insti. de adop. glos. in. l. 1. in princip. verbo adoptiuus. ff. de contra tabul. Vnde quicquid adoptiuus consequitur ex bonis patris adoptiuus dicitur habere ex liberalitate patris, vt in. d. §. Sed ne articulum, & improprie dicitur suus hæres, vt per Ias. l. Gallus. §. si eius. col. 3. ff. de libe. & posth. Et emphyteosis ab aliquo accepta, pro se & liberis, non intelligitur de adoptiuo, vt per Specul. tit. de locato. §. nunc aliqua. Imola. l. si ita quis. §. is cui. ff. de leg. 2. Bald. l. fideicommissum. ff. de condi. & demonstra.

monstra. Alexā. & Socin. l. adoptium. ff. de in ius vocan. Cum ergo adoptiui non rumpant testamentum, multo minus contractum meliorationis annullabunt. Difficilius enim irritantur contractus, quam testamenta, vt per Barto. & Paul. in Auth. ex causa. C. de libe. præter. vel ex hære. Nō obstat. §. quarta. quoniam non loquitur in adoptiuis, & l. i. ff. de cōtra tabul. est correpta per l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adop.

28 Filix autem legitimatæ nullo modo melioratio fiet in præiudicium legitimorum. Non enim melioris debet esse conditionis quam ea quæ nascitur legitima, & de iure non potest ei dari dos quæ excedat legitimam, vt per Molin. in consuet. Parisiæ. §. 8. glof. i. nu. 46. Gozadin. cōfi. 48. nu. 18. Bal. in c. per tuas. de maiori. & obed. Anto. Rosel. in tract. de legitimat. col. fin. Angel. in Auth. quibus modis natura effici. fut. §. quoniam variæ, per illum text. Alexan. l. necessarijs. ff. de acquir. hæred. l. i. C. quando non peten. partes. Curti. cōfi. l. 6. col. 4.

S V M M A.

- 1 **L**egis Regiæ decretum. de non meliorandis dotis ratione. An seruandum sit in Monacha. & num. 20. & 30. Spirituale matrimonium fortius, An sit carnalis. Monacha an dotanda sit à fratre.
- 2 Monacha an sit dotanda: patre invito. Et an si ingrediatur monasterium ab q; dote. Bona restitutioni subiecta, An possint alienari pro dotanda Monacha.
- 3 Statuta seuere matrimonij carnalis inducta, An seruanda sint in matrimonio spirituali.
- 4 Lex civilis Vtrū obliget personas Ecclesiasticas.
- 5 Statutum excludens nuptiam. & dotatā vtrū comprehendat monialem. & nu. 18.
- 6 Statutum excludens filias stantibus masculis, ligat monialem: si factum sit ante ingressum religionis.
- 8 Dotis appellatione. An veniat dos, quæ filia monacha datur.
- 9 Data filia monasterium ingredienti consentur data nomine dotis. & nu. 11. Habens potestatem distribuendi pecuniam ad maritandum puellas. An poterit eam collocare ad religionis professionem. Papa vtrum possit dispensare, vt detur intrā-

ribus religionem pecunia, quæ legata est ad maritandum puellas.

- 10 Dos datur monasterio ad onera supportanda, & alenda monacha.
- 12 **C**onditio nubendi an censeatur completa si femina nubit coelesti sponso. Dos, maior an debeat nubenti, quàm moniali, & num. 13. 14. & 15.
- 16 Pia causa, si concurrat cum filijs: eorum causa magis pia est.
- 17 Statutum præscribens patris summam ultra quam possit disponere, in præiudicium filiorū etiam pro anima. An validum sit.
- 20 Pater quantum dotē teneatur dare monachæ.
- 21 Pater, licet teneatur dotare filiam monasteriū ingredientem, an admittatur in filio.
- 22 Femina si relinquatur centum, ad nuptias, an consequatur ea integrè si monasterium ingrediatur, & nu. 22. 23. 25. 26. & 27.
- 24 Legatum sub conditione: nè monasterio acquiratur, an licitum sit.
- 25 Intellectus Authentice de sanctijs. Episcopis. & sed & hoc præsentis.
- 27 Causa filiorum non minus pia censetur, quam causa Ecclesiæ.
- 28 Monasteria quauiter possint petere dotem pro ingressu, & nu. 29. Simonia: an sit dare aliquid pro ingressu monasterij.
- 31 Renuntiatio hereditatis paternæ facta per mortalem an præiudicat monasterio, & imbi. Quando possit fieri renuntiatio, & nu. 32.

I Dispositio huius legis, an seruanda sit in dote quæ datur monacha, monasteriū ingredientis. Cap. XIII.

1 **Q**uæro vtrum decretum huius legis prohibentis meliorationem ratione dotis, & statuentis summam dotis nomine dandam, seruandum sit in dote monachæ. Supponendum autem, filia monachæ dotem præstandam esse. Nam professio monachæ, se Christo Domino deuouentis spirituale quodam matrimonium est, fortius carnali, vt in c. cū inter corporalia. de transla. episcop. Bald. num.

nu. 5. in l. fi. C. de dot. promiss. Bar. l. i. §. si parens. ff. si quis à parente fuerit manu. Alex. conf. l. 39. nu. 7. lib. 2. Bar. Bal. & Iaf. nu. 18. in Auth. res quæ. C. cōmu. de lega. Lupus in rep. c. per vestras. §. 11. incipien. secundo matrimonium, de donat. inter virum, & vxor. Nouel. de dote. 1. part. priuileg. 16. Benedic. c. Raynūtius. verbo. dote. nu. 6. de testa. Anchar. conf. l. 108. col. 1. Felin. c. ecclesia de constit. & c. non factis de simonia. glof. l. 8. tit. 1. par. 5. Loazes in rep. l. filius. §. diu. nu. 139. & matrimonium carnale, non meretur maiorem fauorem quam spirituale, imò potius spirituali fauendū. Quod ampliatum primo, vt monacha sit dotanda etiā à fratre. ita Felin. c. nō satis. de simo. Ero. q. 113. nu. 6. vers. sed nunquid plus dicit Afflic. in constit. Neapoli. tit. de successione filio. nu. 40.

2 **A**mplia etiam, vt sit dotanda etiam si ingrediatur monasterium, inuito patre, ita nominatim docet, Lupus. d. c. per vestras. §. vndecimo. de donationibus inter virum, & vxor. Amplia etiam, vt sit dotanda, etiam si ingrediatur monasterium absq; dote, nam etiam quæ sine dote intrauit dotanda est. ita significat Cin. in Authen. sed quamuis. C. de rei vxor. Alex. ad. conf. l. 39. nu. 7. lib. 2. vbi plura adducit Beio. q. 113. col. 2. & 3. Benedic. c. Raynūtius. verbo dote. nu. 7. de testa. Item amplia vt pro dotanda monacha, possint alienari bona subiecta restitutioni, ita Bart. in Authen. res quæ. cuius opinio est communis, secundum Curtium ibi. nu. 26. vers. circa sextam. C. cōmun. de legat. post Iaf. ibi. Benedic. c. Raynūtius. verbo dote. nu. 10. de testament.

3 **Q**uæ omnia, ea ratione procedunt, quoniam idem statutum est fauore matrimonij carnalis, ergo multo magis id seruandū in spirituali. Quoniam sicut pater tenetur dotare filiam pro matrimonio carnali, ita tenetur eam dotare pro spirituali. Illud nō emittendum, quod si filia nupta, & dotata à patre, vidua fiat, & ingrediatur monasterium, eadem dos est ei danda, quæ data fuit cum nupit. argumento Authen. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Ita nominatim, Campe. de dote. 1. part. q. 30. Rip. l. 1. nu. 61. ff. solu. matri. Nouel. de dote. §. par. priuile. 16. Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. tit. qui filij sint legitimi. §. 1. col. 8. vers. quidam Martinus de Fano. Cin. Albe. in Authen. sed quauis. C. de rei. vxor.

actio. Boeri. decis. l. 31. nu. 8. vers. & idem si vidua vellit. Paul. conf. l. 11. Visto dicto libello. & cōtentis in eod. col. 2. vers. si verò nubat. in antiqua impressione. Roman. sing. 788. sed quamuis. Alberti. in. d. Auth. sed quamuis. Lupus. d. c. per vestras. §. 11. de dona. inter virum, & vxor. Alexand. conf. l. 39. num. 6. lib. 2. licet Bart. non de finiat apertè. in Auth. de æqualita. doti. §. quia verò. num. 3.

4 **H**is ita definitis, dubia redditur proposita quæstio, quoniam si hæc lex expressè de filiabus monachis loqueretur, non valeret. Quoniam lex civilis non obligat personas ecclesiasticas. c. decernimus. de iudi. c. cum causa. de iure iur. Ita docet Anchar. conf. l. 108. Lupus. allega. l. 10. incip. in ciuitate Florentiæ. col. pen. vers. nec obitat si dicatur. Abb. Antoni. & Imola. in. c. quod clericis. de foro. compe. Felin. post Abb. in lectu. col. fi. in. c. ecclesia. col. 30. in 2. conclusione. 6. q. de constit. Abb. conf. l. 11. in causa Catherinæ monialis. in. 2. dubio. lib. 2. Roman. l. Stipulatio. hoc modo. ff. de verbo. obliga. Paul. conf. 304. col. 31. vers. si verò statutum non loquitur. lib. 1. Socin. conf. 81. col. pen. lib. 1.

5 **S**ic Iaf. l. seruo legato. §. si testator. nu. 6. ff. de legat. 1. Scribit quod si statutum excludit nuptiam, & dotatam, quod non comprehenditur monialis. Hæc autem lex, loquitur de melioratione ratione matrimonij, ergo eius verba non quadrant monialibus, neque in eis practicanda. Item si lex non ligaret moniales, etiam si de eis loqueretur expressè, multo inus eius generalis dispositio extendenda est ad dotem monialium præsertim cum legillator nunquam videatur velle includere personam sibi non subditam. l. fin. ff. de iurif. omni. iudi. c. vt animarum. de constit. Rursum, probatur, quoniam si decretum huius legis ligaret moniales, auocarentur à vita contemplatiua. c. sanè. de regular. c. tūc saluabitur. 33. q. 5. Neque oportet properantem ad regna cœlorum, his retinaculis præpediri.

6 **C**ōtraria tamen sententia, verior est, imò sicut nubentem pater non potest meliorare, ita neq; monialē, siue velit ingredi, siue iam fuerit ingressa monasterium. Moueor, quoniam statutum excludens filias existentibus masculis, ligat monialem, si factum sit ante ingressum religionis, ita Antoni. Imol. & Abb. cap. quod clericis. de

- de foro compet. Parisi. cōfi. 62. nu. 6. lib. 3. Lopus allegatione. 110. col. pen. versiculo nec obitat si dicatur. Abb. cōfi. 111. in. 2. dubio. ib. 2. Cor. cōfi. 94. col. 2. ver. quod in successione lib. 2. S. ci. cōfi. 81. col. pen. lib. 1. Brunus in tracta. de statuto. exclu. f. x. minas. arti. 6. q. 3. nu. 201. ad finem. Barba. cōfi. 4. col. antep. lib. 1. Affli. c. conli. in aliquibus. col. 6. vers. sexto quæro.
- 7 Ergo hæc lex, generaliter prohibens meliorationē ratione dotis, haud dubiè ligat moniales. Prefertim cū nō excludat eas sicut statutū de quo loquuntur doctores. Nō enim id. d. minus filia consequetur legitimā, quod meliorari ratione dotis non possit. Item meliorari potest dummodo non sit dotis ratione, vt dixi supra. cap. 1.
- 8 Rursus moueor, quoniam hæc lex generaliter præfinit summā dotis nomine dādam. Appellatione autem dotis venit dos quæ filiæ monachæ datur autore Bart. l. 1. §. si parens. ff. si quis à paren. fuerit manumit. & in l. Titio centum. §. Titio genero ff. de condi. & demōst. Bal. l. quoniam Nouella. ad finem. C. de inoffi. testa. Felin. c. eccles. de cōsti. col. 2. Coras. in. l. qui liberos. in lect. nu. 2. ff. de ritu. nup. Curti. in Authen. res. quæ. nu. 26. C. commu. de leg. Et ita concludunt omnes in locis supra citatis, addentes quod filia exclusa, si sit dotata censetur exclusa, si sit dotata ad ingressū monasterij. Felin. d. cap. ecclesia. col. 2. de const. tut. vbi plura citat.
- 9 Et certè in hoc Regno, non est dubitandum quin ea quæ dantur filiæ monasterij ingrediendi, censentur dari nomine dotis. Ita enim est cōmunis vsus loquendi, iuxta quæ verba legis intelligēda sunt, vt per Bart. si quis filiabus. ff. de testam. tutel. Et ita si quis habeat, potestatem distribuendi pecuniā ad maritandū puellas, poterit eam collocare ad professionem religionis, ita Bal. in Authen. nisi rogati. C. ad. Trebel. Benedi. c. Raynuntius. verbo dotem. nu. 8. de testam. Sed certe Bald. dicit contrarium ibi, nu. 11. vers. quæron. quid, & ipse Benedi. c. Raynuntius. verb. *Ubi cum aliis matre contradens.* nu. 31. & 32. de testam. Et hoc verum, quicquid scribat Boer. decisio. 3. nu. 13. & Benedi. d. verbo dotem, vbi tamen nihil asseuerat, & adde Bal. l. vna ad si. C. de his. qui pœnè nomine. & ibi vide an Papa possit dispensare, vt derur intransibus religionem, & vtrunque tractat. Nouel. de dote. 6. part. priuile. 77. & dicit non posse dari intransibus religionem, quod legatum est ad maritandum puellas, idem Loazes in rep. l. filius. §. diui. nu. 139. ff. de leg. 1.
- 10 Ex quo colligitur verba illa huius legis, *No pueda dar por via de dote ni casamiento*, hic verificari, nam hic est dos, & hic est matrimonium, ad cuius onera supportada scilicet ad alendam monialem, datur monasterio dos, vt per Nouel. de dote. §. par. priuile. 6. cum alijs supra citatis. Quod autē inter monialem, & Christum, sit sacrum quodā matrimonium, probatur. c. quæ in Christo 27. q. 1.
- 11 His congruit, quod quicquid datur pro ingressu religionis, videtur dari nomine dotis, ita decisio. Delfinalis. noua. 962. nu. 6. Huius farine est quod in ingrediente monasterij verificatur conditio dotis, vt per Calde. cōfi. 9. Berol. q. 34. nu. 8.
- 12 His efficacissimè suffragatur, quod si puellæ relinquuntur centum pro dote, amittet ea si nollit nubere, vel si moriatur antequam nubat. l. in testamento. & l. Titio. ibi. *Si ante nuptias.* ff. de condi. & demonstra. hoc tamen fallit si intrauerit monasterium, tunc enim conditio nubendi censetur impleta, quia nubit cœlesti spōso. Ita docuit Isernia in constitutione. in aliquibus, col. 8. in fin. & 9. Capitius. decisione. 204. nu. 5. & 6. Benedi. c. Raynuntius. de testam. verbo dotem. num. 9. latè Felin. c. in præsentia. col. 18. de probatio. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 76. & 77. Loazes. §. diui. num. 139. Ergo illa verba legis: *No pueda dar por via de casamiento*. Satis verificantur si intrat monasterium, quod si verificantur ergo seruanda lex.
- Rursus hæc opinio probatur, quoniam maior dos debetur nubenti: quam moniali. Ita elicitur ex Bald. quem Boerius sequitur decisione. 3. nu. 14. Et licet Bal. in dict. Authent. nisi rogati: hoc non dicat, certè est longè verissimum, nuptura enim non inueniet maritum nisi habeat dotem, saltim meliocrē. Monialis autem multo minori dote, excipitur à monasterio.
- 13 Item dos nuptæ, est ad sustinenda onera matrimonij cuius appellatione venit vitus, & vestitus filiorum, mariti, & vxoris, & familiæ. Monialis autem familia nō eget, liberis caret, & quo fuerit pauperior, magis accedet ad euangelicæ vitæ perfectionem. Non enim pōpam, non honores quærit

quærit in monasterio, sed nudum Christū, & cum Petro Apostolo (si verè monacha est, gloriabitur) aurum, & argentum non est mihi.

14 His congruit, quod hæc lex facta est ne fiat præiudicium legitimæ aliorum filiorum, vt docui supra capite secundo. Præiudicare autem non dicam fratri, sed ne hosti quidem, non est verisimilè velle monacham, neque monasterium, vbi perfectioris vitæ institutum floret.

15 Rursus si prophani huius legis vinculo astringuntur, ne alijs fratribus faciant præiudicium, quanto magis astringetur monacha, quæ mundo moritur, cum suis vitijs pompis, & delitijs. Quæ monasticam vitam eligit, tantum abest, vt velit præiudicium fratri facere, vt proprio sanguine vellet illi consultum.

16 Præterea hæc opinio probatur, quoniam etiam si piæ causa plurimū debeatur fauoris, tamen si concurrat cū filijs, eorū causa magis pia est, autore Diuo Augustino, in c. fin. 17. q. 4. Cui concinens Paul. in Authen. si qua mulier. num. 1. C. de sacro sanct. Ecclesi. scribit, patrem etiam ad piæ causæ non posse præiudicare filio in legitima. Sic Bart. l. 1. C. de sacro sanct. Ecclesi. scribit, quod qui fauore alterius prohibetur contrahere, non potest contrahere, etiam ad piæ causæ, quod probat Abb. cōfi. 63. videtur primo. col. 3. vers. quarto adduco, lib. 1.

17 Et validum est statutum præscribens patri summam, vltra quam non possit dispo- nere in præiudicium filiorum etiam pro anima, vt per Ias. l. maritus. nu. 9. C. vnde vir, & vxor. post Paul. ibi, Anchar. cōfi. 25. videtur prima facie, vers. his non obstantibus. Rodericus. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. col. 11. vers. nihilominus. C. de inoffi. testam. Ioan. Baptista. in rep. l. omnes populi. num. 93. vers. amplius vidi. ff. de iusti. & iure. Ergo cum hæc lex iubeat ne fiat præiudicium legitimæ aliorum (hoc enim in effectu vult cum prohibeat meliorationem) certè etiam si monachus sanctus sit, pater non potest monialem dotare vltra summam hic præfinitam. esset enim alienū dare monasterio quod Deo ingratum est.

18 Non obstant adducta in contrarium, quoniam lex excludens filias comprehendit monialem, si facta sit ante ingressum religionis, vt supra docui. Nō obstat quod

scribit Iaso. d. l. seruo legato. §. si testator. Quoniam ibi statutum loquebatur de filia nupta, hic lex loquitur de dote, & quod datur moniali dos est, ergo regula legis comprehenditur, quæ vetat meliorationem, *Por via de dote, ni casamiento.*

19 Non obstat, quod videtur abduci à vitæ cōtēplatiua, hoc enim falsum est, nam etiā si nuberet non posset meliorari, & ita non est peioris conditionis, eligens vitam monasticam. Et omnino insanum est suspicari, eas quæ perfectionem Euangelicam profiteri volunt, abduci à puritate eius instituti, quod paruam dotem accipiant, cū pecuniā habeant pro rudibus, & iuxta diuinę sapiētiae verbū, diuitias appellēt spinas, nudæq; & expeditæ ascēdētes scalam Iacob. audiant verba domini, dicētis: *Ubi sunt diuitiæ, & gloria opes durature, & iustitiæ?*

20 Ergo dispositio huius legis, vetantis meliorationem, etiā in dote monachæ seruanda. Quantam autē dotē pater teneatur monachæ dare, arbitrabitur iudex, ex modo factatum, numero liberorum, & regionis consuetudine, inspiciendo quantū moniali dotis nomine dare soleat, ita Anchar. cōfi. 108. col. 1. facit. l. quæro. ff. de iur. dot. l. si filia. ff. de leg. 3. & docui latè. c. 1. Et in monacha, quod sit cōmodæ dotanda, ita quod monasterium possit eam alere, scribit Lup. c. per vestras. §. 11. de dona. inter virū, & vxor. & ceteri quos supra citavi. num. 2. Nouel. de dote. §. part. priuileg. 61.

21 Illud tamen nō omiserim, quod licet pater teneatur dotare filiam monasterij ingrediendam, id non admittitur in filio: cū enim nihil tenetur dare, ita Benedi. in rep. c. Raynuntius verbo dotem, nu. 11. de testam. Vbi limitat, nisi monasterium esset inops, citat Bald. in Auth. si qua mulier. C. de sacro sanct. Ecclesi.

22 Rursus non omittendū, illam opinionem supra relatam vers. his efficacissimè suffragatur. nu. 12. quod si puellæ relinquatur cētū ad nuptias, consequetur ea, si ingrediatur monasterium, & non nubat, confirmari, quoniam si quis ita scripserit, relinquo filia centū si nupserit, si verò religionem intrauerit quinquaginta, integra centū consequetur, etiā si intret religionem, quia conditio si nupserit, reijcitur tanquam turpis, & impeditiua vitæ contemplatiuæ, ita docet Ioā. Andr. in additio. Specul. super rubrica de statu. monach. Matthæ. si. sing. 23. Anto. Bal. Areti. c. in præsentia, de proba.

Roma. l. stipulatio hoc modo cōcepta. col. 7. vers. vltimo ad idē. ff. de ver. obliga. Bal. l. 2. ff. de his qui pōne nominē. Boer. decisio. 3. nu. 14. Alberi. in. 2. par. statutorum. q. 104. Abb. in rep. c. Ecclesia sanctæ Mariæ de cōstitu. col. 3. Feli. c. in præsentiā. col. 2. de probat. Cāp. de dote. 1. part. q. 30. Thomas Ferr. cautela. 9. Berol. in. d. c. in præsentiā. Et videtur efficaciter probari, in Authen. de sanctissimis Episc. §. sed & hoc præsenti.

22 ¶ Contrariam tamen sententiam, probat Bal. in. l. Deo nobis. C. de Episcopis, & Cleric. col. 2. & in Authen. nisi rogati. nu. 11. C. ad Trebel. Bald. & Imol. in. l. Lucius Titius qui fratrem. ff. de hæredi. institu. Et dicit Bald. in. d. Auth. nisi rogati. q. ita seruat cōsuetudo. & docēt Sali. & Paul. ibi, & in. l. quoties sub conditione. ff. de condit. & demonstr. Anchar. in rep. regulę, nemō potest. in. §. q. de regu. iuris in. 6. Benedict. in rep. c. Raynuntius. verbo. *Qui cum alia contrahens*, nu. 32. de testam. Alex. conf. 121. nu. 14. vers. & pro hoc adducit. lib. 2.

23 ¶ Cui opinioni, fauet naturalis æquitas, & communis obseruantia, secundum Bald. d. Authen. nisi rogati, num. 11. Nam cum testator expressē declarat voluntatem suam non sunt admittendæ interpretationes. l. illæ, aut illę. ff. de legat. 3.

¶ Hic lector distinguendum est. Aut enim testator simpliciter dixit lego Mariæ centum, vt nubat, vel pro dotæ, & certē si ingrediatur monasterium legatum consequetur, vt in Auth. de sanctissimis Episcopis. §. Sed & hoc præsenti. Nouel. de dote. 6. parte. priuileg. 77. versiculo, & sic potest. Ifernā. in constitutione, in aliquibus col. 8. in fine. Capici. decisio. 204. cum alijs pro prima parte citatis. Hoc tamen non admittetur, si in domo viuat honestē, vel alij loco libero se dedit: ceterum, iuxta glof. in. d. Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. scribit Capici. decisio. 204. num. 2. Lex enim loquitur de ingredientibus monasterium.

24 ¶ Si tamen testator non dixerit solum lego ceterum vt nubat, sed addat, lego ceterum, vt nubat, ceterum religionem intrauerit, lego quinquaginta, certē alienum videtur ab omni prudentia dare integra centum intranti religionem, aduersus voluntatem legantis. Aut enim testator debebat illa centum, iure legitimæ, vel aliās, & conditionem ex qua diminuantur adijcere non potest. l. quoniam in priorib. C. de inoffi-

testamen. l. ab eo. C. de fideicommiss. Aut non debet, sed potest liberē summam non relinquere, vel saltem minuere, & certē cum ipse declaret quantum vellit dari intranti religionem, id seruabo. Neque enim ex lex vlla quæ aduersus expressam voluntatem testatoris sanciat, licet voluntatem generalem interpretetur, in. d. §. Sed & hoc præsenti. Alio qui tolerabilius est applicare monasterijs, bona eorum qui neque monasterij, neque monachatus meminerunt, quam bona eorum qui expressē testantur: se nolle centum venire ad monasterium. Primō enim casu nihil sit aduersus voluntatem saltem expressam, hic aduersus expressam voluntatem tribuimus monasterio quod dominus sublatum voluit, quod est cogere homines, & talia à prudentibus probanda non sunt nisi prebent alienas facultates aduersus domini voluntatem, tribuere monasterijs, quod principibus non conceditur, & tyrannicis vitio datur. Præsertim cum liceat legare sub conditione; nec acquiratur monasterio, vt per Corne. consil. 131. col. 1. lib. 1. Bart. per textum. ibi. in Authen. excipitur. C. de bonis quæ libe. & ibi. DD.

25 ¶ Neque obstat, quod Ripa, dicit contrariam esse communem opinionem, in. l. 1. num. 62. ff. solut. matrimon. Contraria enim sententia verior. Enimvero, non videtur Christianum, pijs locis dare, quod testator non reliquit, & expressē addemit. Textus autem. in. §. sed & hoc præsenti. non loquitur, quando testator expressē noluit acquiri monasterio. Item non loquitur quando aliquid reliquit monasterio, scilicet quinquaginta, iam enim monasterium habet aliquid quo a'at ingredientē. Excutiant diligentius studiosi, nam communis opinio dura est, & à sensu communi prorsus abhorrens. Ego nihil desinio, tantum disputo: sed certē in hanc sententiam procliuor sum.

26 ¶ Licet tamen communis opinio sit vera, limitanda est, quando filia vel extranea, cui huiusmodi legatum relictum est, moritur antequam nubat, & antequam intret monasterium. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstra. l. legatum. C. de condi. infer. l. in testamento. ff. de condi. & demonstra. latē Nouel. de dote. 6. par. priuileg. 76. & 77. Capici. decisio. ne. 204. Ifernā in constitutio. in aliquibus. Itē limita, nisi in casu quo non nubat, substitui-

substituti essent descendentes testatoris, nam tunc cessat. §. sed & hoc præsenti, secundum Bal. in Authen. nisi rogati. col. 2. C. ad Trebel. Bal. conf. 196. lib. 1. Soci. l. 1. nu. 10. col. 3. ff. de reb. dubi. & in rep. l. cum auus. col. 2. ff. de condi. & demonstra. Vincentius Hercula. in disputatione. incip. Perusinus. Fulg. conf. 3. las. conf. 212. lib. 2.

27 ¶ Scio Deciū, contra cōsuluisse, conf. 426. Sed seruit cauzæ, & contra eum magis cōmunis, & verior opinio, & dicit Socin. d. l. 1. col. 3. quod ita consuluit genitor suus. Mouetur ex. d. §. sed & hoc præsenti. vbi dispositio eius legis non procedit aduersus piū locum institutum. Causa autem filiorum, nō minus pia censetur quā causa Ecclesiæ. c. si. 17. q. 4. & hanc sententiam probat Molin. ad Alex. conf. 121. lib. 2. lit. A.

28 ¶ Finem faciam, si prius pro declaratione præcedentiū breuiter dixerō, qualiter monasteria possint petere dotem pro ingressu. Scrupulum enim facit. c. nō satis. de Simonia. c. quoniam, eod. tit. c. monachi. de statu. monacho. c. veniens. c. dilectus de Simonia. l. 2. ti. 7. par. 1. ibi: *Precio non deuenit abadesas, ni los otros mayorales de los monesterios*. Et statutum quod ingrediens det certam summam esse simoniacum, vt notat Innocen. & Abb. c. 18. c. in præsentiā de proba. Sed dic, quod recipiunt pro victu, & alimentis ingredientis, non pro ingressu. Et si hoc respectu fiat, & nō animo discedendi, Simoniacum non est. glof. c. nō satis. de Simo. vbi Abb. & Anton. declarāt Bal. in Auth. res quæ. C. commu. de legat. Bar. l. Titio centum. §. 1. ff. de condi. & demonstra. Bal. l. 1. col. 1. C. de institu. & substiti. Imola. l. ille, aut illa. ff. de hære. instit. Bal. l. si. col. si. C. de sponsal. Vbi tractat quod valet legatum factū monasterio si receperit Mariam in monialē, si modo legatum fiat ad alimenta, aliās videretur Simoniacum. Sic Diuus Thomas. 2. 2. q. 100. arti. 3. dicit quod pro ingressu nihil licet accipere, tamen quod si monasterium non sufficiat ad alendum tot moniales, licet accipere, & monasteriū si est inops, potest id petere, non quasi prærium, sed quasi alimenta, vt Deo seruiat. Si tamen monasterium posset illum commoda sustentare, dicit esse Simoniacum aliquid accipere quod sequitur Syluester, verbo Simonia. versic. 15.

29 ¶ Vbi addit, quod si monasterium hoc petit vt ingressus ali possit, bono scilicet animo, non verō cupiditate pecuniæ, quod li-

cet pactum interponere super necessarijs ad alimenta.

¶ Et certē si candido animo fiat, & monasterium non sit opulentum, & oculus sit purus (scilicet vt habeat monacha vnde se aliat) non videtur iniquum dotem accipere ad alimenta, sed non fastui, & mundang superbia sufficientem, neque enim id necessarium alimentis ingressæ.

30 ¶ Notandum tamen quod hoc vltimum probat principalem definitionem nostram supra relata, scilicet quod pater non potest meliorare filiam ingredientem monasterium, cum abbatissa nō possit iuxta Christianæ disciplinæ grauitatem, plus petere quam quod necessarium est alendæ moniali. Ergo hinc procul absit melioratio, quæ filios grauat, & monasterium in inuidiam vocat, cum sit re vera fauore dignum, & homines ad meliorem vitam prouocare debeat.

31 ¶ Solet disputari, an renuntiatio facta per monialem ingredientem monasterium (re nuntiatio inquam hæreditatis paternæ) an valeat & præiudicet monasterio. Paritē negatiuam, tuetur Corne. conf. 272. lib. 3. Ruinus conf. 204. lib. 1. Felin. inter consilia Ruin. conf. 206. eodem lib. 4. Quibus alacriter se opponunt, Bart. l. si. nu. 7. C. de pact. & ibi Bal. & Purpu. nu. 188. qui alios citat Deci. conf. 31. col. 2. Couar. in c. quauis pactum, in. 3. part. §. 2. num. 3. de pact. in. 6. qui dicit hanc esse magis communē opinionem. In quam ego quoque procliuor sum, tutius tamen est renuntiationem fieri ex consensu monasterij, vt per Cañgol. & Purpu. in. d. l. fin. num. 194. & per Couarru. vbi proximē.

32 ¶ Vidi etiam talem questionem disputari. Concessit Rex Carolus summæ potestatis, & felicitatis Imperator, facultatē ad instituendum primogenium, institutum est, minuendo legitimam filiarum monialium. Opponit monasterium rescriptum principis non ligare moniales, tanquam liberabatur ab eius iurisdictione. c. discernimus de iudi. argumento eorum quæ supra dixi, nu. 4. Ex aduerso respondebatur, quod lex Regia, qua licet patri meliorare vnum ex filijs in tertia, & quinta condita est ante ingressum religionis, & quod ita comprehendit moniales, iuxta superiora. Ego etiā si rescriptum concedatur postquam moniales ingressæ sunt, arbitror sufficiens esse, vt primogenium instituat, etiam

vitra tertiam, & quintam. Monialium enim institutum est, paupertas Evangelica, & sufficit quod consequantur quantitatem sufficientem ad alimenta argumento eorum quae supra dixi.

- 33 **R**ursum si quis velit legare filiae centum ad nuptias, & quod non consequatur nisi quinquaginta si ingrediatur monasterium, quomodo possit excludere dispositionem. §. sed & hoc praesentis: legat Ferr. cautela. 9. Bart. l. 2. ff. de his qui poene nomine vt euitet hominum opiniones, & quaestio nem disputat. Ias. in Authen. si qua mulier col. 2. C. de sacro sanct. Eccles.

S V M M A.

- 1 **F**ilia eius qui bonorum omnium societatem contrahit. An dotari possit ultra summam hic praesentiam, & quid in dotata a iudice, vel a tuncore. num. 2. 4. 8. 11. 17. 18. & 19. Distinctione componitur. num. 6.
- 2 **Socijs prospera, & aduersa communia sunt.** Dos data filiae. An de bonis societatis deducenda sit.
- 3 **Lex prohibens non meliorare ratione dotis.** admittenda est quanto dotatur filia de bonis solius patris, non vero si ex bonis alterius, vel desuis.
- 6 **Intell. etus. glos. & text. in l. si socius pro filia.** ff. pro socio. & num. 7.
- 9 **Filia dotata a patre de bonis societatis.** An dotem fratribus conferre teneatur.
- 10 **Dos data ab extraneo, contemplatione tamen patris.** An debeat conferri.
- 12 **Fratres nulla societate contracta, sed pro indiuiso viuentes, dotem dantes de communibus bonis eorum, filia vnus; ceteris tacentibus, nec tamen protestantibus.** An illi, qui nec contradixerunt nec protestarunt videantur donare portiones suas.
- Et quid si non consentiunt, nec protestantur, tamen socij sunt. & num. 14. & 15.
- Et an hoc casu meliorari possit filia.
- 13 **Consensus expressus, hoc casu an requiratur.**
- 15 **Socij omnium bonorum an possint impedire dotem deduci de communi.**
- 17 **Patre recusante iudex potest ex officio dotem consituere, nemine petente.**

- Iudex patrem representat:**
- 19 **Tutor, plus promittens quam valent res minoris.** An si hoc sciens, & prudens faciat: teneatur de suo soluere viro.
- Tutor nupti tradens minorem suam proprio filio.** An sit infamis, & qua puniatur poena.
- Curator ad dotandam minorem, an immobilia vendat.**
- 20 **Pater, non expressa certa summa si promittat dotem, an sit soluenda iudicis arbitrio.**
- 21 **Dispositio patris in testamento committentis arbitrium maritandi, & dotandi filiam, an validum sit.**
- 22 **Pater primogenium instituens cum onere dotandi filiam, quomodo filia dotari debeat.**
- 24 **Fiscus, ad quem bona patris deuenerunt quantum teneatur dotare filiam.** & num. 26 & 27. & 28.
- Fiscus an teneatur soluere debita eius, cuius bonis occupat.**
- 25 **Et quia si bona patris confiscentur propter crimen lesa maiestatis diuinae, vel humanae.** Fiscus an filios egenos alere teneatur.
- 26 **Obligatio dotandi an transeat ad heredes, vel successores patris.**
- 29 **Obligatio alenda spuria an transeat, ad patris successores.**

¶ An filia eius qui societatem bonorum omnium contraxit, possit dotari de bonis societatis, ultra summam hic praesentiam, & quid in dotata a iudice, vel tutore. Cap. XV.

- 1 **S**ED An filia eius qui bonorum omnium societatem contraxit possit dotari ultra summam hic praesentiam: & quid in ea quae dotatur, a iudice, vel tutore. Quoad primum illud supponendum, quod onus dotandi spectat ad patrem si non sit contracta societas omnium bonorum, ita Bald. l. si patruus. col. 4. vers. & praedicta vera. C. commun. vtriusque iudi. Decius. conf. 66. col. 4. versic. demum subiicit, & conf. 68. col. 2. vers. sed tamen his non obstantibus. Et in hoc omnes vbi que consentiunt.

- 2 **S**i tamen pater societatem omnium bonorum

norum contraxerit, dos danda est de communia, quoniam inter socios omnium bonorum communia sunt prospera, & aduersa. l. cum duobus. §. quidam sagariam, & §. si. ff. pro socio. Neque imputanda est dos patri, sed de communi deducenda, ita Bald. l. si patruus. col. 4. vers. & praedicta vera. C. commun. vtriusque iudi. Decius. conf. 66. col. 4. versic. demum subiicit, & conf. 68. col. 2. versic. sed his non obstantibus. Antonius. conf. 7. Alexand. consil. 70. in primo dubio. lib. 5. Paul. consil. 369. dico quod ista lib. 1. & conf. 366. viso dicto lib. 2. Socinus. conf. 291. col. 2. & conf. 5. cum seq. lib. 4. Decius in Auth. quod locum. C. de colla. glos. l. 6. tit. 10. part. 5. In quibus locis respondetur, ad l. si socius pro filia. ff. pro socio. quae videtur, contrarium probare iuncta glos. quae dicit illum text. loqui in socio omnium bonorum, & non cogi dotare filiam socij, nisi de eo, pactum factum sit. vide Decius. d. conf. 66. col. 5.

- 3 **H**is suppositis, videtur filiam hoc casu posse opulentiùs dotari quam hic praescribitur, quoniam dos de communi deducenda, non vero patri imputanda, quod si non est imputanda, ergo non videtur dotata de bonis solius patris, quod si non dotatur de bonis eius, ergo potest dotari supra summam praesentiam. Quoniam haec lex solum admittenda, quando filia dotatur de bonis solius patris, non vero si ex bonis alterius, vel suis, scilicet filiae. Ita probatur, ex Aymon. conf. 84. num. 4. Afflictus in consil. Siciliae. lib. 3. tit. de successio. filio. num. 47. Curti. fenior. conf. 27. col. antepen. vers. nam vt dixit Aym. conf. 142. num. 10. Soci. conf. 121. col. 1. nu. 2. vers. potest etiam dici lib. 1. Corn. cof. 171. col. 2. lit. E. lib. 4. & dixi supra cap. 11.

- 4 **H**ae verosimilia sunt. Sed contraria sententia verior videtur. Imò vero si dos tanta sit, vt facta computatione patris quae ex bonis societatis pertinet ad patrem, resultat melioratio, scilicet, vt filia accipiat supra legitimam, dos rescedenda erit. Ante omnia illud supponendum, quae stionem an contracta societate omnium bonorum dos filiarum sit constituenda de communi, ad hoc difficile apparere; vt Petrus Perusi. in tracta. de duob. fratri. part. 6. q. 9. post bene prolixam disputationem, scripserit vtramuis opinionem, absque peccato retineri posse. Sed certè veritas vna est, falsitas multiplex.

- 5 **D**einde, Alexand. conf. 154. videretur

circa consultationem praemissam. col. 2. nu. 5. lib. 2. vers. & idem Bal. scribit quod requiritur, vt sit expressè contracta societas omnium bonorum cum pacto quod onus dotandi sit commune, & quod deficiente hoc pacto, filia socij omnium bonorum, non est dotata de communi. & ibi Moli. in additione: dicit hoc esse verisimium. Idem sentit Alex. conf. 133. venio ad primum dubium. col. 2. nu. 2. vers. quod videtur verum. lib. 2. & conf. 77. lib. 4. Et hanc dicit communem opinionem. Soci. conf. 213. consilij nostris. nu. 14. lib. 2. & sequitur Lupus. in rep. rubricae de dona. §. 62. vers. ex praedictis inferitur quod si maritus. Et in eam videtur inclinare sententiam. Corn. conf. 52. quamuis ex dictis supra lib. 3. col. 2. & conf. 58. ad euentiam col. pen. lib. 4. Vbi plurima adferunt. Alex. conf. 76. col. 2. lib. 4. Albe. & Fulg. in d. l. si socius pro filia: & est verior & magis communis opinio. secundum Ias. in Auth. quod locum. num. 6. vers. ego semper. C. de collat.

- 6 **M**ihi placet distinctio. Aut enim quaerimus an constante societate omnium bonorum, dos sit deducenda de communi, & omnes vtriusque partis propugnatores, consentiunt de communi deducenda. Ita enim Corn. docet, in locis supra citatis: & asseuerant defensores primae partis. Aut quaerimus an soluta societate, dos data ea constante, sit imputanda in partem patris, & mihi videtur imputanda, cum soluta societate bona diuiduntur. Ita videtur probari in l. si socius pro filia: iuncta glos. ff. pro socio, nam glo. intelligit: illum textum in societate omnium bonorum, & textus dicit quod dos soluto matrimonio reddere debet ad patrem. & ita notat Corn. d. cof. 52. col. 2. lib. 3. & conf. 58. ad euentiam. col. pen. lib. 4. Moli. ad Alex. conf. 154. col. 2. lib. 2. Roman. conf. 145. & conf. 414. col. 2. Ias. in Authen. quod locum. col. 3. C. de colla. Petrus Ferr. in forma libelli, in causa societatis. verbo vndecumque quaesita. & docent omnes doctores qui se subscribunt conf. Alex. 76. lib. 4.

- 7 **E**t hoc maximè congruit rationi, nam dos succedit loco legitime, legitima autem detrahitur de bonis patris, & non de bonis socij. Nam legitima est quota eius quae quis habiturus esset ab intestato. l. parentibus. C. de inoffi. testamen. Socio autem, non succedit filius socij ab intestato, quia est extraneus, & hanc rationem profert Corn. N 3 d. conf.

- d. conf. 3. lib. 3. & conf. 3. col. pen. lib. 4. & reliqui supra citati.
- 8 **¶** His ita definitis, apparet filiam socij, licet dotetur de bonis communibus, tamen dotem imputari patri, quinimò dos videtur data à patre, non à societate, quod nominatim scribit Corne. d. conf. 3. col. 2. vers. ponamus enim lib. 3. Ergo si patri dos imputatur, ab eo dotata est, quòd si ab eo dotata est, non potest portionem dare ex qua resultet melioratio, quoniam est aduersus hanc legem.
- 9 **¶** Rursus probatur, quoniam ratio huius legis, est, ne filia dotata deuorando patris facultates, aliorum legitimam tenuem reddat, filia autem dotata à patre, de bonis societatis, tenetur conferre dotem fratribus suis. l. filia dotem. l. si foror. C. de colla. nominatim. Corne. d. conf. 3. col. 2. lib. 3. vers. præterea ponamus.
- 10 **¶** Ergo si dos immodica sit, rescabitur in collatione, vt in distis locis, & in l. 29. Tauri. Nam hodie dos excedens hanc legem, dicitur inofficiosa. Præterea, hæc opinio probatur, quoniam negari non potest quim filia dotata de bonis societatis, dotetur cōtemplatione patris, ergo tenetur dotem adferre in collationem, quòd in extraneo dotante cōtemplatione patris, latè probat Alex. conf. 179. lib. 3. col. 1. Sali. in l. omnimodo. §. fin. C. de inoff. testamen. Ang. & DD. in l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. Curti. iunior de fœudis. par. 3. nu. 43. Bertran. conf. 306. l. b. 2. Cremen. sing. 82. cū alijs congectis cap. 1. 2. vers. illud tamen maximè notandum. Vbi probauit dotem datam ab extraneo cōtemplatione patris, censerit profectitiam & computandam in legitimam dotatam.
- 11 **¶** Non obstant adducta in cōtrarium, quoniam falsum est non videri dotatam de bonis solius patris, imò verò ab eo accipit, & in diuisione societatis dos imputatur patri, & filia; illam accipit loco legitimæ, ergo supra legitimam resistente hac lege dotis ratione accipere non potest.
- 12 **¶** Ex his dubia redditur illa nobilis quaestio, quòd si fratres nullam contraxerunt societatem, sed viuunt pro indiuiso tamen si dos sit data de bonis cōmunibus fratruū, filia vnus fratris cæteris fratribus tacentibus, & nihil protestantibus, q̄ illi qui nō contradixerunt, videntur donasse portiones suas. Ita scripsit Imol. in cons. incip. in casu præmissis de pluribus, in. 4. dubio. De ci. conf. 66. num. 4. vers. secundo principaliter, & conf. 68. num. 4. H. ppo. sing. 344. num. 3. Quo casu si ea opinio est vera absque dubio dos posset excedere legitimam pro portione quam filia videtur habere à patris.
- 13 **¶** A Equidem Alexan. conf. 134. col. 2. nu. 3. lib. 2. requirit consentiam fratruū, vt dos data filia vnus fratris, alijs præiudicet. Et in hac specie loquitur Ias. in Auth. quod locum, num. 6. vers. tenendo istam partem. C. de collat. Socin. conf. 3. nu. 11. vert. circa secundam difficultatem. lib. 4. & conf. 6. nu. 2. vers. descendendo igitur. cod. libro. Et certè si fratres consentiunt, res suas in dotem dari, videntur eas donare, ex dispositione. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor actio. quæ procedit etiam quando patre viuo dos datur ab extraneo, vt docui supra cap. de fratre dotante, num. 12.
- 14 **¶** Si verò fratres non consentiunt, sed sunt socij omnium bonorum, & tunc etiam si taceant, & nihil protestentur, sibi non præiudicant, sed solida dos patri est imputanda, quoniam cum nō possint impedire dotem deduci de bonis cōmunibus in societatem contractis, consensus eis non præiudicat, iuxta traditionem Bar. cōmuniter receptam: in l. quæ dotis. ff. solu. matr. Vbi Bar. sequuntur omnes doctores, & dixi supra cap. 10. nu. 79. vers. mouentur.
- 15 **¶** Quod autem socij omnium bonorum nō possint impedire dotem deduci de cōmuni, probatur ex DD. supra citatis, & ex l. omne æs alienū. ff. pro socio. Et probatur, quoniam cum pater omnia sua socijs communicarit, neq; ex hoc liberetur ab obligatione dotandi filia, certè dos necessario est deducenda de bonis cōmunibus. Quinimò quòd fortius est, etiam si socius omniū bonorum consentiat dotem deduci de cōmuni, non præiudicat sibi quominus imputet patri, nisi ipse, filiam socij dotauerit, ita vt colligi possit animus donandi partem suam, vt per Socin. conf. 3. nu. 11. lib. 4. Hoc probatur, quoniam consentit dotem deduci de cōmuni, quia ita lex præscribit: & non quòd ego cōsentiam dotem solui de cōmuni, deo mihi consensus est imputandus, ita vt non imputem eam in partem socij.
- 16 **¶** Non enim hic est consensus qui inducat donationem, sed consensus necessarius, quo me conformo legi, ita præscribenti. Si tamen fratres nō sint socij, sed cōiuiuat ad similitu-

similitudinem sociorum, & tunc nō videtur absurdum, vt si patiar rem meam dari à fratre in dotem filia suæ, q̄ videar eam donare, iuxta distinctionem Bart. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. quæ est communis, secūdum Alex. & Ias. & in l. si fundum per fideicommissum. ff. de leg. 1. Loquor autem quādo cōsentio rem meam in qua habeo dominium, dari in dotem filia fratris præsumo enim animum donandi.

17 **¶** Quid autem in foemina quæ dotatur à tu dice, an possit dotari supra taxam huius legis? Supponendum, quòd patre recussante, iudex potest constituere dotem ex officio etiam nemine petente, autore Nouell. de dote. 7. parte. priuileg. 17. Bald. l. si. col. fi. C. de dot. promiss. Aufrer. quæst. Tolosana. 290. Boer. decis. 230. nu. 4. Curti. senior. conf. 39. Lupus. c. per vestras. §. 20. vers. ad simile. de dona. inter virū, & vxor. Hippoli. conf. 12. nu. 10. & 12. Cassian. in consuetud. Burgun. rub. 7. §. 12. nu. 24. & rub. 1. §. 4. nu. 21. vers. sed iuxta Iacob. l. profectitia. §. si quis certam. ff. de iure doti. Supposito q̄ iudex potest constituere dotem, certè non potest excedere præfinitionem huius legis. Non enim iudex legem custos transgredietur legem, neq; patronus iulitiae, erit autor iniuriae. Et qui volentem patrem cohibet transgredi legem, non erit autor transgressionis. Neq; obstat dicere, iudex est extraneus, & hæc lex solum præfinit liberalitatem patris, nam iudex representat patrem. l. si ob causam. C. de eiusd. idè non potest magis dare quam ipse pater, neq; dici poterit negotium patris gessisse, si det supra id q̄ pater daturus fuerit. l. & idè. §. si. ff. de in rem verso. Pater autem non potest transgredi hanc legem.

20 **¶** Rursus si pater non expressa certa summa, promittat dotem, soluenda est arbitrio iudicis expensis qualitatibus, de quibus, dixi cap. 1. nu. 33. cum post. §. gener. ff. de iure doti. Afflict. decisio. 337. num. 9. col. fin. Idem si dos relinquatur generaliter, vt per Parisi. conf. 18. nu. 4. l. lib. 3. Nouel. de dote. 6. par. priuileg. 15. Quomodo autem iudex arbitrans dotem, possit vti prudenti dispositione huius legis, dixi cap. 1. nu. fin. In dubio autem pater promittens dotem filiabus secundo genitis non expressa quantitate, videtur dare, quantum dedit primæ ratione æqualitatis seruandæ secūdum Socin. & Ripam, nu. 93. l. 1. ff. solu. matrimo. Lupus cap. per vestras. §. 14. nu. 7. de dona. inter vir. & vxor.

21 **¶** Deniq; quid sit inspiciendum in constituenda dote, dixi latè cap. 1. Quibus addendum, q̄ si pater iubet filiam traddi nuptui, videtur sentire, vt dotetur, secundum Lupum. d. c. per vestras. §. 2. col. 3. de donat. inter vir. & vxor. Et an valeat dispositio patris in testamento committentis arbitrium maritandi, & dotandi filiam, vide Alexā. & Iaso. l. Turpia. ff. de leg. 1. Alex. l. 1. nu. 28. ff. solu. matrim. & ibi recētiore. Quicquid autem sit verius, illud est expeditū, eū cui cōmittitur arbitriū dotis, non posse maritandam meliorare Regia. l. 31. Tauri.

22 **¶** Quatenus autem possit se extendere, an scilicet teneatur assignare integram legitimam, dixi cap. 1. Vbi dixi quid hodie iudicandum stāte Iure Regio, quo omnes patris facultates censentur legitima filiorum, excepta quinta.

- 23 ¶ Et quid si pater instituat primogenitum cum onere dotandi filiam: quomodo dotari debeat, an scilicet, vsq; ad legitimam, vide quæ ibi dixi, & nouissimè Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 15. à nu. 34. Interim tamen, de eo cui committitur arbitrium dotis, vide Bart. & Rayner. l. si filia. ff. de leg. 3. Corn. consi. 197. col. 3. versic. quod maximè cum seq. lib. 1. Sali. in disputa. statuto cauetur. Arius. l. 50. Tau. num. 18. Ang. in Auth. de restit. & ea quæ parit. §. quam ob rem. Bald. in Auth. res quæ, col. 4. C. commu. de leg. Soci. consil. 288. num. 18. lib. 2. & in l. hæredes mei. §. cum ita. col. pen. ff. ad Treb. Curti. senior. consi. 27. col. 12. Alexan. consi. 83. col. fi. lib. 4. Sali. & Fulg. in Auth. res quæ. C. comu. de leg. Alexand. consi. 69. col. 1. lib. 1. & consi. 7. num. 5. lib. 2. Afflict. consil. Sicil. rub. 3. tit. de successio. fil. nu. 52. cum alijs congestis, cap. primo.
- 24 ¶ Quod autem in fisco ad quem patris bona perueniunt, quatenus teneatur dotare filias. Respondeo fisco cogi dotare. l. in insulâ. ff. solu. matrim. Bald. l. si. C. de dot. promif. Paul. l. si soror. col. fi. ff. solu. matrim. Soci. consi. 57. nu. 23. lib. 4. Rip. l. 1. num. 78. ff. solu. matrim. Lupus in rep. c. per ueltras. §. 23. nu. 16. de donat. inter virum, & vxor. Corraf. in repet. l. qui liberos nu. 110. ff. de ritu nup. Fiscus enim tenetur soluere debita eius cuius bona occupat. l. si vt proponis. C. de bonis proscrip.
- 25 ¶ Quod procedit etiam si bona patris confiscentur propter crimem lese maiestatis diuinæ, vel humanæ, adhuc enim fisco tenetur dotare filias si non habeant unde se dotent. Licet enim hodie ex cap. cum secundum leges de heret. in. 6. nulla relinquatur filijs legitima, & correctâ sit. l. Manichæos & l. quicunq; C. de hereti. & l. 3. tit. 76. part. 3. tamen fisco, qui succedit in bona hæretici, tenetur de æquitate alere filios, vel eis aliquid pro alimentis dare. Cum enim lex eis relinquat vitam. cap. vergētis de hereti. non sunt famæ, ad mortem adigendi. Ita docuit Ioan. Lupus Decanus Segouienfis in traſtatu de hæreticis. q. 19. & sequitur Ioannes Lupus in rep. c. per ueltras. §. 23. nu. 15. de donatio. glof. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, verbo A otro, Et facit qd scribit Guilielmus de Monte. in Clemen. pastoralis. §. cæterū. de re iudi. qd si filij egeni sint, non est eis etiam propter grauissimū delictū patris, tollenda portio debita iuræ naturæ.
- 26 ¶ Et infert Lupus. d. §. 23. qd cum dos succedat loco alimentorū, qd fisco tenetur dotare filiam hæretici. Citat Bald. l. si. C. de dot. promif. Sed Baldus non loquitur expressè quando bona confiscantur propter crimem hæresis. Nā extra casum quo propter crimem lese maiestatis diuinæ, vel humanæ bona confiscantur, manifestum est fisco, vel quæcūq; alium bonorum paternorum successorem, cogi dotare filias, vt patet ex supra citatis. Nam id generale est, obligationem dotandi transire ad hæredes, vel successores patris, vt per Bart. & Paul. l. si maritus. §. si voluntate. ff. solu. matrim. & in l. post dotem in. 2. q. prin. ff. eo. tit. Paul. in l. si locer in princ. ff. eo. tit. Curt. senior. consi. 27. col. 14. versic. venio ad quartum. Aretin. l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. Hyppoli. consi. 125. col. 1. Alex. consi. 169. nu. 2. lib. 7. Deci. consi. 379. nu. 13.
- 27 ¶ Reperio tamen, qd in casu quo propter crimem lese maiestatis diuinæ bona confiscantur, qd etiam tunc fisco de æquitate tenetur filiam dotare, ita docet Rip. l. 1. nu. 78. ff. solu. matrim. Corraf. l. qui liberos nu. 110. ff. de ritu nup. Quorum opinio Christianæ charitati conuenit, & amplectenda videtur, licet contra dicatur sentire. Socin. consi. 57. lib. 4. Nō enim mansuetudinem Christianam sapit, pati etiam hostem famæ perire, & magnificum, sanctūq; cum primis est, pudiciæ puellarum succurre, ne inopia prostituat corpus. Et in ambiguis, prudentissimum est, in eā partē deflectere quæ mansuetudinem, & charitatē sapit.
- 28 ¶ Quatenus autem fisco tenetur dotare, liquēbit ex puellæ dignitate, forma & ætate, & cum dos misericordia concedatur, potius quam iure, non oportebit amplius petere quam qd mediocrē, vel infra mediocritatem est, arbitrio prudentis æstimādū.
- 29 ¶ Illud autem prætermisum nolui, viris Christianis adeo fuisse curæ ne quis famæ percat, vt non solum spurix ex sacri iuris traditione alimenta concedant, verum etiam obligatio alendi transit ad successores paternæ substantiæ quod sanctum & inuolabiliter obseruandum mihi videtur, & docet Socin. in l. Marcellus. §. res quæ, col. 1. ff. ad Treb. Curti. iunior in Auth. res quæ, nu. 30. C. commu. de lega.

S V M M A.

PROHIBITIO de non meliorando dotis ratione, an locum obtineat in filia secundo

- do nubenti. & num. 2. 3. 4.
- 2 Intellectus Auth. de æqualit. dot. §. quia verò collat. 7. aqua desumpta fuit Auth. sed quæuis C. de rei vxo. actione.
- 3 Dos in congrua an à marito constante matrimonio auocari possit.
- 5 Immodicam donationem (patre viuente) an possit reuocari à filijs.
- 6 Pater, an filia secundo nubenti teneatur dotem dare. & num. 17.
- Pater inops, an teneatur dotare filiam.
- 7 Dos secundo nubenti quo casu dāda sit. & nu. 9.
- 8 Legitima filiorum Iure Regio quanta sit. remissimè.
- 10 Dos congrua data filia si adhuc extat (eo casu quo teneatur pater eam secundo nubentem dare) an pro modo facultatum (si diminuta sint) teneatur dare.
- ii Pater secundo, nuptijs tradens filiam si dotem promittat nulla facta mentione de prima, an veraq; peti possit.
- Et quid si maiorem summam promittat quàm fuit prima, an censeatur prima ibi comprehensa.
- Et quid in muliere secundo nubente, promittente dotem nulla summa expressa, an videatur promittere, quod primo marito in dotem dedit.
- 12 Pater dotem non traditam, sed promissā primo nuptijs, an teneatur filia secundo nubenti dare. & num. 13. & 14.
- 14 Verbum Dare, & promittere, an parificentur.
- 15 Dos data in primo matrimonio, si extat, an possit secunda dos, pro secundo matrimonio peti, & num. 25.
- Filia secundo nubens, solum dotem præsumitur habere à patre, cætera autem, præter primā dotem, præsumitur habere à marito, vel ex proprijs bonis.
- 16 Data à patre, pro secundo matrimonio præter primam dotem extantem, si excedant legitimam, vel præfinitionem huius nostræ legis, an rescanda sint.
- 18 Pater assignans legitimam filio, in vita, si dolo, vel culpa sua eam amisit, an pater teneatur denno relinquere.

Et an isto casu teneatur alimenta dare. & nu. 20. 21. & 27.

- 22 Prima dos data filia, & absq; eius culpa amissa, an sibi in legitimam imputari debeat. & num. 30. 31. 33. 34. & 35.
- 23 Prohibitio de non meliorando, an extendatur ad alienationem necessariam.
- 26 Filia quæ nihil habitura est, ex paterna substantia, præter dotem: si dos semel data, eius culpa amittatur, an sit iterum dotanda.
- 28 Filia emancipata semel dotata, an sit iterum dotanda, quancūq; fuerit dos cōsumpta, dum tamen non fuerit culpa patris.
- 29 Actio de dote, communis est patris, & filia. Limita si filia non sit emancipata. Et quid hodie seruandum sit in hoc.
- 32 Pater emancipatam an dotare teneatur, toties quoties opus fuerit.
- 35 Filia ex nuptijs solum videtur liberata à patris potestate, in his quæ sibi relicta sunt, nō verò in his quæ damnosa.
- 36 Affectus naturalis quo pater adducitur ad dotandam filiam, non tollitur emancipatione.
- 38 Frater, an teneatur secundo sororem dotare, remissimè.
- 39 Vidua secundo nubens quantum possit dare in dotem marito.
- Intellectus, l. hac adictali C. de secund. nupt.
- 40 Maritus secundo nubens habensq; filios quærit in dotem vxori dare potest.
- Dos qua datur à marito vxori, an sit danda ante contractum matrimonium, vel post.
- Limita si vxor esset nobilis, maritus vero ignobilis.

¶ An dispositio huius legis locum habeat in dote, qua datur secundo loco filia secundo nubenti. Cap. XVI.

Quero deinde, an dispositio huius legis locum habeat in dote quæ pater dat filia secundo nubenti. Distingue aut dos primo loco data extat, aut consumpta est. Primo casu distinguendū. Aut enim dos fuit immodica. Aut fuit iusta, & congrua. Primo casu, scilicet quādo dos

- dos primo loco data fuit immodica, certè pater nō tenetur eandē dotē dare secūdo nubenti. Ita probari videtur in Authē. de æqual. dot. §. quia vero iā, ibi, *si cōpetēs est.*
- 2 ¶ Reperio tamē, q̄ Philippus Decius, ex-
celestis ingenij vir, cont. 35. præstantis-
simè Doctor, col. 6. versic. nō obstat tertio
ultima responsio. Scribit, quōd etiam si
dos sit immodica, si data est filia cum pri-
mo nuptui tradita est, pater eandem do-
tem dare debet cum secundo nubit. Quod
reperit in eodē consilio, col. fi. versic. non
obstat, quōd. §. quia vero. Vbi dicit, quōd
illa verba: *si cōpetēs est* posita in dict. §.
quia vero. Significant, si conueniens est.
Et q̄ ita interpretatur ibi glōia. Sed certè
glōia non explicat illa verba, licet antea
explicet verbum *competit*, id est si conue-
niens est. Aequidem fateor verba. §. quia
vero, ibi, *si cōpetēs est*, interpretari pos-
se, si æquum est, cum tamen secūdo pro-
prietatem Romani sermonis, non rectè di-
catur *competens* quod æquum est, certè
non videtur præposterum iudicare, tex-
tum illum ex quo desumpta est Authent.
sed quāuis. C. de rei vxor. actio. loqui quā-
do dos primo loco data, fuit *competens*.
Sed adfert Decius in defensionē suæ opi-
nionis, verba ultima eius. §. quia vero, ubi
dicitur q̄ quando facultates patris aliquo
casu sunt diminutæ, quōd dotem minuere
potest, & solum iuxta facultates dotē con-
stitueret: ergo videtur (inquit Decius) q̄
aliās nō habeatur respectus ad facultates,
& q̄ dos debet dari sicut primo data, vel
promissa fuit. Sed certè hoc telum in eum
retorqueri potest. si enim diminutis facul-
tatibus diminuitur dos data, ne in cōgrua
sit, meliō magis diminuetur quādo à prin-
cipio incongrua erat, & immodica?
- 3 ¶ Mihi videtur distinguendum. Aut enim
dos primo data tanta erat, vt fieret præiu-
diciū legitimæ cæterorum filiorum, &
certè secūdo nubenti dari non poterit, es-
set enim perseverare in errore seu malitia,
cum enim à primo marito cui data fuit re-
uocari possit, etiā cōstāte matrimonio, vt
per Paul. l. vna. col. 2. C. de inoffi. dotib. &
l. 29. Tauri, cum alijs quos infra citabo suo
loco, cur secūdo marito detur, & secūdo
nubenti non tollatur, quod de iure aue-
rendum est? Quod autem dos de iure com-
muni dari non possit si fiat præiudiciū
legitimæ cæterorum filiorum: docui latè
supra capite primo.
- 4 ¶ Rursus q̄ ex decreto huius legis filia nō
possit ultra legitimā dotari, indicant eius
verba. Itaq; si supra legis permissionem
dos data sit, non est danda filia secūdo
nubenti, optimū enim est errores nostros
corrigere, & cum à principio iniqua fue-
rit dotis constitutio, certè secūdo nubēti
pater auferre eam potest. Habet enim pro
se legem, corrigit quod præposterè fecit,
evitat lites inter filios, ac demū facit quod
inuita filia faciendum est.
- 5 ¶ Neq; obijciat aliquis, viuentē patre non
posse reuocari à filijs immodicam dona-
tionem, vt per Bald. & Salic. l. vna. C. de
inoffi. donat. & q̄ sic filia secūdo nubēs,
saltim viuentē patre, retineret dotem im-
modicam. Sed hic dupliciter respondeo.
Primo quōd in casu de quo loquimur pa-
ter retinet, non filij. Deinde pater ipse agē-
do, vel excipiendo potest impugnare im-
modicam dotem à se constitutam, saltim
ex vi huius legis prohibitiue, vt infra di-
cam suo loco. Pro hac opinione faciunt
verba. §. quia vero ibi, *si cōpetēs.*
- 6 ¶ Si tamen dos esset immodica, non quōd
faceret præiudiciū legitimæ aliorum, sed
quia si pater secūdo nubenti traderet
eam, paupertatē præmeretur, & tunc nō
tenetur secūdo eandem dotem dare; ita
probatu d. §. quia vero, & in Authent.
sed quāuis. C. de rei vxor. actio. Quod
amplia, non solum quando post constitu-
tam dotem paupertas, & diminutio facul-
tatum venit, sed quando à principio, tē-
pore primo constitutæ dotis, pauper erat.
Moueor, quoniam pater inops, non tene-
tur imō non potest dotare filiam, autore
Bald. l. fin. col. 3. C. de dot. premiss. nu. 10.
Roman. l. 1. ff. solu. matri. Ias. §. fuerat, col.
36. vers. secūdo notate. Insi. de acti. Corn.
conf. 282. col. 6. ver. nec etiam, lib. 1. A ret.
cōf. 17. col. pen. ver. dico etiā. Lupus in re-
petit. c. per vestras. §. 22. in constituenda,
nu. 1. de dona. inter vir. & vxor.
- 7 ¶ Si tamen dos diceretur immodica, quia
excedit legitimam dotatæ, quæ de iure cō-
muni est tertia paternæ substantiæ diui-
dēda inter quatuor seu pauciores fratres,
vel dimidium paternæ substantiæ si sunt
plusquā quatuor, vt in Auth. nouissima.
C. de inoffi. testa. & tūc etiam si dos exce-
dat legitimā, quæ pertineret ad filiā diui-
dēdo triētē, vel semissimē cū fratribus, cer-
tè dos primis nuptijs data: danda est cū se-
cūdo nubit. Hęc enim dos, licet dici possit

exce-

excedere modum requisitum, quia exce-
dit legitimam, tamen cum nō faciat præ-
iudiciū legitimæ cæterorum filiorū, lex
permittit patri, vt de reliquis bonis, quæ
restant deducto triente, vel semisse, possit
meliorare filiam quāam vellit, & vnam vbe-
rius quā aliam dotare, vt latè probauit. c. 1.
nu. 24. vers. haftenus de dote.

- 8 ¶ Hoc tamē non procedit Iure Regio, quo
vniuersæ parentū facultates dēpto quin-
to sunt legitima filiorum, vt probauit. d. c.
1. nu. 17. quoniam ubi primū exceditur
legitima dotatæ, fit præiudiciū legitimæ
cæterorū. Quinimō etiam si detur quinta
pars censetur fieri præiudiciū, quoniam
hęc lex prohibet eam dari in dotem supra
legitimam, quod tractaui etiam cap. 1.
- 9 ¶ Si tamen diceretur immodica, non quia
excedit legitimam dotatæ, nec quia facit
præiudiciū legitimæ aliorum, sed quia
est supra modum facultatum, & tunc si
exceditur meta hęc adscripta, ressecabitur.
Si tamen non exceditur meta, neq; legiti-
ma, & tamen est supra congruentiam ho-
nestam, & hoc casu cogendus est pater da-
re secūdo nubenti integram dotē, primo
constitutam, & ita intelligenda sunt verba
Deci. d. conf. 35. quæ incautus facile im-
ponere possent, & videntur scrupulum in-
ieccisse, Cassan. in consuetud. Burgund. rub.
7. §. 12. nu. 2.
- 10 ¶ Secundo casu, scilicet quando data fuit
dos congrua, & adhuc extat, certè pater te-
netur eandem dotem filia dare, vt in dict.
Authent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio.
Nisi fortè eius facultates sint diminutæ,
tunc enim solum pro modo facultatū te-
netur dotare. Ita probatur, in Authent. de
æqualita. doti. §. quia vero ad finem, & in
d. Authen. sed quāuis, & ibi notat Cin.
Soci. conf. 57. num. 31. lib. 4. & conf. 100.
nu. 10. lib. 3. Boer. decis. 137. nu. 2. Ripa. l.
1. nu. 60. ff. solu. matri. Pau. conf. 11. col. 2.
vers. si vero nubat. lib. 1. Baptista de san-
cto Blasio. de præuileg. dotis. præuil. 101.
Quod pater facere tenetur, non solum si
filia vellit secūdo nubere, verum etiam si
vellit ingredi religionem, vt docui supra
cap. 14. nu. 3. secus si vellit seorsim de per-
se sequere, vt Alberici opinio est, quæ citat
& sequitur Ripa. l. 1. nu. 63. ff. solu. matri.
Facit. l. stipulationum. ff. de iure doti.
- ¶ Rursus illud notandum, q̄ si pater qui
secūdo nuptui tradidit filiam, promittat
dotē, nulla mentione facta de prima, certè

vtraq; dos peti non potest. Vt egregiè &
prudenter definit Guido, decis. 375. nu. 3.
& singulari. 281. Cin. in Authen. sed quā-
uis. C. de rei vxor. actio. Corn. consil. 102.
lib. 2. Et probatur expressè in l. dotem. ff.
de iure doti. scribit Curt. iunior, cōf. 144.
nu. 8. Abb. conf. 46. col. 1. vers. venio ad
secundam lib. 1. & conf. 81. eo. lib. Signo-
rol. conf. 252. col. 5. vers. præterea. Boer.
decisio. 137. Bertran. cōf. 35. nu. 11. lib. 1.
Bened. c. Raynunt. verbo Dotem, nu. 18.
de testam. Quinimō etiam si pater maiore
summam promittat quam fuit prima dos,
censetur prima ibi comprehensa, vt per
Alexā. in l. huiusmodi. §. cum pater in 3.
limita. ff. de leg. 1. Quod intellige, vt ibi de-
clarat, & vide eum in l. si cum dotem. §. si
pater. ff. sol. u. matri. latè Boer. decis. 137.
nu. 2. Sic mulier secūdo nubens, non ex-
pressa summa dotis, videtur promittere
quod primo marito in dotē dedit. l. diuus.
l. dotem. ff. de iur. doti. l. pen. §. vxor. ff. so-
lut. matrim. l. cum maritus. §. Titius. ff. de
pañ. dotal. Cin. in Authē. sed quāuis in
3. quæst. C. de rei vxor. actio. Bart. in di-
sputa. incip. Mulier habēs amplum patri-
monium Socin. conf. 69. nu. 14. lib. 4. Pau-
l. si mulier diuertit, & l. pen. §. vxor. ff. sol.
matrim. Soci. conf. 80. nu. 1. lib. 4. textus
in l. dotem. ff. de iure doti. Boer. decis. 137
nu. 1. d. distinguendum tamen inter maio-
rem, & minorem, vt per Parisi. conf. 34.
lib. 3. col. 2. & vide Cor. aliter sentientem
conf. 254. col. 3. vers. item præmittendū,
lib. 1.

12 ¶ Neq; solum pater dotem primo tradidi-
tam, sed solum promissam, tenetur filia se-
cūdo nubenti tradere, licet nunquam
traddita fuerit. Ita Cin. & Sali. in d. Au-
thent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. Ias.
in l. filia legatorum. C. de leg. & nouissimè
Deci. conf. 35. col. 2. & 3. num. 4. vers. mi-
hi videtur, & col. 6. vers. ego vero indubē-
tanter, ubi citat. §. quia vero in Authē. de
æqualita. doti, ibi: *Obtulerit*, quod videtur
significare promissionem. Contra tamen
sentit glōf. in d. Authent. sed quāuis. Ias.
& Angel. in §. fuerat. Insti. de actio. ac no-
uissimè Ripa. l. 1. num. 64. ff. solu. matri.
rem in definitam in medio reliquit.

13 ¶ Mihi prima sententia placet, nam filia
in dote: ius videtur habere, etiā si nō trad-
dita sed promissa fuerit, vt in l. ex more.
C. de pact. conuentis. Item licet textus in
§. quia vero. dicat dotem ad patrem reuer-
suram,

De non meliorandis

furam, & sic videatur supponere fuisse datam, tamen satis reuertitur, quoad facultatem denuo eam dandi, cum eius potestas nunquam exiuerit. Item si fundamentum secundo dotandi, est, quod dos reddit ad patrem, certe satis reddit, quæ nunquam de facto eius manuum exit.

14 ¶ Neque obstat verbum (Data) positum in §. quia vero: quia dare, vel promittere paria sunt, ut in d. l. ex morte. C. de pact. conuen. & dixi supra cap. 2. versic. notandum. Et hanc opinionem, in casu magis dubio tenet Curti. senior, cōf. 27. col. 15. versic. si enim datio. Vbi dicit, quod si aliquis dedit primo in dotem aliquam rem, quæ ex statuto dare non potuit, & eo pretextu non soluit, quod si filia secundo nubat, tenetur parem summam in dotem dare, quia satis dicitur redire ad eum, quod nunquam dedit, & sic est magis conferuatum, ut secundo dotet. Et quod dos promissa sit secundo danda docet Cifontanus in l. 17. Tauri, nu. 5. versic. sed his non obstantibus.

15 ¶ Illud autem addendum, quod quando dos data extat, secunda dos pro secundo matrimonio peti non potest. Ita probatur in Authent. quod locum. C. de collatio. vbi textus loquitur de dote amissa. Rursus probatur quoniam, vbi primum pater dotauit, satisfecit obligationi imposta sibi, ex l. qui liberos. ff. de ritu nupt. Neque amplius quam semel tenetur dotare, si dos extat, ut significat Soci. in l. 2. §. quod si in patris, nu. 15. & 16. ff. solu. matrim. Curti. senior, cōf. 27. col. 15. Hinc inferitur, quod licet filia secundo nubat, solum præsumitur habere dotem à patre, cætera autem præter primam dotem præsumitur habere à marito, vel ex proprijs bonis, ut per Ias. cōf. 88. nu. 2. lib. 1. Albe. & Sali. in l. etiã. C. de donat. inter vir. & vxor. Sali. in l. quintus. ff. eod. tit.

16 ¶ Inferitur etiam, quod si præter primam dotem extantem, pater aliquid det, pro secundo matrimonio, quod si exceditur legitima, vel præfinitio huius legis, ressecabitur: ut dixi supra cap. 5. nu. 38. Vbi tractauimus de augmento dotis, an admittatur, si excedatur summa hic præfinita. Aucta autem censetur dos, si pater secundo nubenti aliquid det, etiam si non declaret se dare pro dote, vel augmento. l. quod autem. ff. de iure doti. & ibi Bart. Bald. l. nulla. C. de iure doti. Corne. cōf. 282. col. 4. lit. E. lib. 1.

17 ¶ Venio ad secundam quæstionis partem, quando, scilicet, dos primo data consumpta

est, an non obstante hac lege, pater secundam dotem dare possit, etiam si vtraque dos iuncta excedat præfinitionem huius legis. Supponendum autem, quod si filia dolose consumpsit dotem, vel sua culpa eam amisit, pater non tenetur eam secundo dotare cessante autem eius dolo, vel culpa, secundam dotem dare tenetur. Ita probatur in Authent. quod locum. C. de collatio. & ibi notant Barto. Bald. Sali. & Corn. & Ias. col. 4. nu. 7. Capella Tolosana. 290. Boer. decisio. 131. col. 2. & 3. Bart. Bald. Angel. Paul. Imol. & Alexan. qui dicit hanc communem, nu. 6. in l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Paul. cōf. 80. quia per suprascriptum, col. 2. versic. licet enim lib. 1. in antiqua impressione, Soci. cōf. 75. col. 3. versic. primo, quia vitra lib. 2. Barba. in c. quæ in ecclesiarum nu. 20. de constit. Soci. cōf. 5. col. 2. versic. quarta ratione, lib. 4. Curti. seni. cōf. 27. col. 15. & hæc est communis distinctio, secundum Lupum. c. per vestras. §. 24. incip. an auus, nu. 15. de dona. inter virum & vxor. Ias. in Auth. res que, col. 7. C. commu. de lega. Campe. de dote. 1. par. q. 26. Signorol. cōf. 88. Nouell. de dote. 6. part. priuileg. §. & 16. Benedic. cap. Raynuntius, verbo Dotem, nu. 19. de testam.

18 ¶ Confirmatur hæc communis opinio, quoniam si pater assignauit filio legitimam in vita, & filius eam perdidit, distinguitur, an suo dolo, vel culpa eam amisit, ut vel pater teneatur denuo relinquere, vel non. Ita Bart. & Bald. & Alexan. nu. 9. l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Bald. in Authent. contra rogatus, nu. 8. versic. & facit ad duas quæstiones. C. ad Trebel. & in l. scimus, nu. 11. versic. sexto quæro. C. de inoffic. testam. Ias. in Authent. quod locum, nu. 7. C. de collat. Bald. in Authent. si captiuus. in fine. C. de episcopis, & cleri. Lupus. d. §. 24. nu. 9.

19 ¶ Quinimodò non solum legitimam non tenetur relinquere, verum neque alimenta dare, etiam si reuertatur ad patrem, si modo dolo, vel turpi culpa bona amisit, ita Bald. in Auth. contra rogatus, nu. 11. col. 2. C. ad Trebel. & in l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Curti. iunior in Authen. res quæ, nu. 31. C. commu. de leg. Et videtur sequi hanc distinctionem an dolo, vel culpa lata: filius bona amisit Alexad. l. si cum dotem. §. 1. nu. 9. versic. quod vltimum. ff. solu. matrim. ut vel pater teneatur denuo alere, vel non.

¶ Sed

20 ¶ Sed in hoc de alimentis, quod etiam si filius turpiter bona amisit, pater teneatur illum alere, scribit Bald. post Iacobum Arenam. l. 1. §. ius naturale nu. 7. versic. quæro quid si filius. ff. de iusti. & iur. Ias. in Authent. quod locum nu. 8. C. de collat. Bald. in l. scimus in principio, col. 3. nu. 11. versic. sexto quæro. C. de inoffic. testam. & vide Bald. à Bartolinis, vulgo dictus Nouellus in rep. l. 2. §. 1. ff. solu. matrim. & ibi Vincen. nu. 19. Hippol. singul. 104. incip. pater tenetur. Barba. cap. ex parte, col. 3. de consuetud.

21 ¶ Quæ opinio æquior videtur, & magis Christiana, imitatione diuinæ misericordie, cuius bonitate videmus lucem exoriri super bonos, & malos. Alimenta tamen huius filij, iudex strictissime taxabit, sprete omni consideratione dignitatis. Indignus enim videtur misericordia qui propria culpa libidinibus, & luxu: bona profudit. Satis est, ut liberalitate paterna, effugiat periculum famis, quæ mortem adferre posset. Licet enim supponeremus patrem teneri alere filium iuxta dignitatem. l. tutor secundum dignitatem in princ. ff. de administ. tut. l. 1. §. mulier. l. habitatio. ff. de vent. in posse. mitt. l. sed etsi quid in ædificauerit. §. sufficienter. ff. de vtu fru. tradidit Bald. in rub. C. qui bon. ced. poss. sequitur Aret. cōf. 17. col. pen. dub. §. alijque; plures interpretes quos allegat Tiraquel. in tract. nobilitatis. c. 20. nu. 136. Dominus Præses in epitome super. 4. 2. part. cap. 8. §. 6. nu. 8. & hanc opinionem sequitur Angel. cōf. 362. Alexand. cōf. 70. lib. 4. Decius in l. cum quid. 2. lect. nu. 3. ff. si cert. pet. idem Decius in cap. Episcopus, nu. 10. de præbend. Ripa. lib. 1. respōf. c. 14. nu. 7. Roman. sing. 11. Ias. in l. cum ij. §. vult egitur nu. 1. ff. de transf. Rochus de Curte de iure patronat. verbo vtile. q. 3. Bertrand. cōf. 242. nu. 7. lib. 3. Petrus Paul. Parisi. cōf. 99. nu. 30. lib. 2. Aymō Crabeta cōf. 189. nu. 10. Corrafius lib. 3. Miscellan. cap. 12. nu. 2. Gregor. l. 2. tit. 19. part. 4. verbo: La riqueza, quæ lex hanc sententiam fulcit, & l. 24. tit. 9. part. 6. & non tacendo autorē Lara de Cordoua in l. si quis à liberis. §. sed si filius à num. 43. ff. de liberis agnoscendis. quod in legitimo verum est, hoc tamen non admittendū quædo est, hoc tamen non admittendū quædo est, illa enim ipsa ex propria culpa debet imputare in summam sibi alias pro

alimentis dandam, argumēto eorum, quæ notantur in l. in quartam. ff. ad leg. falcid. & in Authent. quod locum. C. de collat. & in locis supra citatis, dum tractant de bonis, quæ filius consumpsit in ludo.

22 ¶ His suppositis, distingue autem dos est amissa absque culpa filie, & pater tenetur secundam dotem dare iuxta communem opinionem, & tunc etiam si facta computatione primæ dotis excedatur legitima, nihil ad rem, quoniam prima dos absque filie culpa amissa: non imputatur sibi in legitimam, neque facit partem, iuxta ea quæ supra dixi, nu. 18. versic. Confirmatur, Notat Bald. à Bartolinis, vulgo dictus Nouellus in re per. l. 2. §. 1. ff. solu. matrim. & ibi Vincentius Herculan. nu. 19. Benedic. in cap. Raynuntius, verbo Dotem, nu. 20. de testament. Nouell. de dote, col. 4. in paruis.

23 ¶ Rursus quod etiam si hoc casu excedatur summa hic præfinita facta computatione vtriusque; dotis nihilominus liceat secundam dotem constituere, probatur quoniam hanc secundam dotem pater iure cogente dat, ut patet ex communi supra relata. Ideo prohibitio huius legis non extenditur ad alienationem necessariam, ut in l. alienationes. ff. famil. hærcisc. latè Bart. Alexand. & Ias. in l. filius familias. §. diui. ff. de leg. 1. & in Authent. res quæ. C. commu. de lega.

¶ Rursus probatur, quoniam filia hoc casu non potest dici meliorata, nisi secunda dos contineat meliorationem, prima enim non est in consideratione, neque facit partem.

24 ¶ Præterea pater non dat per viam donationis secundam dotem, sed coactus dispositione legis. Postremò cæteri filij quorum fauore condita est hæc lex, non possunt conqueri legitimam suam minui. Primo quoniam non minuitur dote secunda, sed amissione primæ amissa autem non excedebat, & amissa iam non est dos. Secundo quia legitima minuitur obligatione legis, haud aliter quam minueretur si patri ex aliqua causa auferretur pars bonorum. Si tamen dos filie culpa amissa esset, certe secunda dos etiam infra summam huius legis dari non potest, si oritur melioratio ex aliqua ex dotibus, vel ex vtraque iuncta.

25 ¶ Moueor primo, quoniam dos propria culpa amissa imputatur in legitimam, ut notant

- notant doctores supra citati, & sic computatur, ac si extaret, & filia censetur dotata, si autem extaret non posset secundam dotem petere, ut supra dixi, nu. 15. Item si iam accepit legitimam, non potest supra legitimam dotari resistere hac lege. Item etiam si dos minor legitima fuerit, si tamen fuit æqualis præfinitioni legis, supra eam dari non potest.
- 26 ¶ Rursus satis videtur dotata, quæ dotem datam, dolo, vel culpa amisit, neque æquum est, ut melioris conditionis sit quæ culpa dotem amisit quam quæ illam non amisit. Filia autem quæ dotem datam possidet, non est amplius dotanda iuxta supra dicta, quoniam minueretur legitima ceterorum, & pater semel dotando satisfecit officio suo, igitur multo minus dotabitur, quæ propria culpa amisit dotem sibi à patre datam, oportet enim culpam puniri. His congruit, quod si filia nihil habere debeat ex patris substantia præter dotem, si dos semel data eius culpa amittatur, non est iterum dotanda, autore Bald. l. fin. C. de dot. promiss. Alexand. l. si cum dotem. §. 1. nu. 7. ff. sol. matrim. Campeg. de dote, vltima par. principali. q. 21.
- 27 ¶ Rursus, cum lex liberet patrem ab obligatione secundo dotandi filiam, quæ primam dotem sua culpa amisit, certè si secundo dotet, meram donationem, ac meliorem rationem in filiam conferet. Nam si prima, & secunda dos excedunt legitimam, iam est melioratio quæ improbat. Si autem non exceditur legitima, sed exceditur summa hic præfinita, & certè hoc quoque non licet non enim fas est transgredi legem. Si autem vtraque dos iuncta non excedit legitimam, neque summam hic præfinitam, pater si velit poterit secundo dotare, non tamen ad id cogi poterit, nisi pro quantitate necessaria ad alimenta filiarum. Alimenta enim præstanda sunt à patre, etiam si filia propria culpa bona à patre data amiserit, ut supra dixi, hoc capite à nu. 20.
- 28 ¶ Illud silentio præterire nolui, quod etiam si de iure communi filia, quæ amisit dotem absque sua culpa sit iterum dotanda, hoc non videtur procedere Iure Regio, nisi dolo patris dos perisset. Moueor, quoniam Iure Regio filia per nuptias liberatur à patria potestate quoad omnia, Regia lex Tauri. 47. De iure autem filia emancipata semel dotata, non est iterum dotanda, quomodocumque dos consumpta fuerit, dummodo non fuerit consumpta culpa patris,

- ita docuit Bald. à Bartolinis in repet. l. 2. §. q. si in patris. ff. solut. matrim. cuius opinionem dicit in practica seruandum. Vincent. Herculan. ibi, num. 20. versic. in filia autem emancipata. Socin. nu. 15. & 16. licet tandem relinquat cogitandum.
- 29 ¶ Mouentur, quoniam ratio quare actio de dote, est communis patris, & filiarum: est, quia pater tenetur iterum dotare filiam, & ne iterum dotare cogatur, dat ei lex communionem in actione de dote: ut melius possit dotem conseruare: hæc est ratio communis, secundum Socin. d. §. quod si in patris, nu. 14. & notat gloss. ibi in verbo, dos. In casu autem quo filia est emancipata, lex non dat patri communionem actionis, sed actio de dote competit in solidum filiarum, ut in d. §. q. si in patris, & l. vna. §. videamus. C. de rei vxor. act. Ergo inditium est, patrem non cogi secundo dotare filiam emancipatam, cum communicatio actionis detur, ut secundo dotet, & hæc communicatio deficiat in emancipata. Facit optimè l. pater filium. ff. de euictio. vbi euicta re data in dotem pro filia emancipata, non consideratur interesse patris, nisi dos ad eum ex stipulatione reuersura esset. Si enim hoc deficiat nullum aliud interesse consideratur. Si tamen pater teneretur redotare filiam certè esset interesse considerandum si dos filiarum euinceretur. Et quod hodie actio de dote non sit communis patris & filiarum notat Rodericus. l. 9. tit. 1. lib. 1. col. fin. quia filia nupta, ex nuptiis liberatur à patria potestate.
- 30 ¶ Reperio tamen, quod contrariam sententiam imo quod filia emancipata sit secundo dotanda à patre, etiam si absque dolo, vel culpa patris dos perierit, defendit Ripa. d. l. 2. §. q. si in patris, num. 15. & 16. ff. solut. matrim. Boeri. decisio. 131. nu. 6. col. 2. Adducit Ripa, quod pater tenetur dotare filiam officio iudicis. l. qui liberos, & ibi Bald. & Sali. ff. de ritu nupt. officium autem iudicis consistit in sola æquitate. l. fin. ff. de peti. hæredi. æquitas autem dicitur, ut pater si possit teneatur redotare emancipatam, sicut filiam in potestate.
- 31 ¶ Mihi hæc secunda opinio verior videtur. Primo ex textu in Authent. sed quauis. C. de rei vxor. actio. vbi si patris facultates minuantur, licet minuere dotem filiarum ad eam reuertam, ergo non redotatur quia reddit ad eam, iam enim ibi reddit, & minuit eam, & ita ratio gloss. in d. §. q. si in patris: videtur esse

se falsa, & ita eam reprobatur Paul. ibi, & Ripa, nu. 16. Rursus moueor, quoniam grauius est patri, filiam amittere dotem, quam esse emancipatam, si enim filia in potestate amittat dotem, in qua pater habet ius commune cum ea, ut in d. §. quod si in patris: nihilominus si sine dolo amittat, pater tenetur eam redotare, etiam si videatur amisisse, rem in qua pater habebat ius, ergo multo magis quando amisit eam filia emancipata, amisit enim rem in qua pater nullum ius habebat.

- 32 ¶ Rursus moueor quoniam pater tenetur dotare emancipatam, ut in l. fin. C. de dot. promiss. hæc autem obligatio patris est: toties quoties opus fuerit, ut per Marian. Socin. conf. 75. col. 3. versic. primo, quia vltra, Baptista de sancto Blasio de priuileg. dotis priuileg. 150. Et fatentur omnes qui faciunt differentiam inter patrem, & socium, ut per Bart. Bald. & DD. in l. si socius pro filia. ff. pro socio. Ergo aut dos extat, & non oportet secundo dotare, aut non extat, & tenetur secundo dotare, quia obligatio patris est dotare toties, quoties opus fuerit, & obligatio dotandi tam versatur circa emancipatam quam circa filiam in potestate. Item dos datur loco legitimæ, ut per Cin. in l. scimus. C. de inoffic. testamen. & loco alimentorum, ut iam sæpius supra est repetitum. Legitima autem semel tradita si absque culpa filiarum amittatur est reficienda à patre, ut supra dixi, num. 18. versic. Confirmatur, Neque doctores faciunt differentiam an filius sit emancipatus vel non.
- 33 ¶ Et quod ad nostram questionem attinet, satis est quod supponunt legitimam dari filio, ut eam possideat, haud aliter quam dos reddit ad emancipatam. Ecce termini pares sunt, quod filia emancipata recipit dotem nulla parte relicta patri. Et filius accipit legitimam possidendam de manu patris, nihilominus tamen si absque culpa filiarum legitima amittatur pater legitimam ei relinquere tenetur, ita ergo licet emancipata possideat dotem, secundo dotanda est si dotem absque culpa sua amittat.
- 34 ¶ His congruit, quod fauere imbecillitati foeminarum, Christianum est, & fauere nuptiis spectat ad publicam utilitatem, & prospicere pudicitiam filiarum ad honorem patris, & ad publicos mores pertinet, & vidua amissa virginitatis flore, difficilius inueniet maritum Bald. consil. 98. lib. 2. Et hæc opinio erit indubitabilis, si dos à

marito filiarum amissa fuit nulla culpa filiarum, ut in Authent. quod locum. C. de dote cau. non numer. nulla inquam culpa in exigendo, neque in alia re, hoc enim casu cum antequam ad manus filiarum dos peruenerit dos amissa sit, certè filia nihil facere potuit, & nihil plus facere potuit quam ipse pater, qui filia emancipata nullum ius habuit.

35 ¶ Postremo adiuuat hanc sententiam, opinio sententiarum filiarum ex nuptiis solum videri liberatam à potestate patris in his, quæ sibi utilia sunt, non vero in his, quæ sunt damnosa, ita docuit Rodericus. l. fin. tit. de los pleitos. §. considera, vltra lib. 1. fori. Gomez Arius. l. 47. Tauri, Pyrrhus in consuetud. Aurelianensi, tit. de societas inter virum & vxor. col. 2. Bosque. de nupt. lib. 2. num. 31.

36 ¶ Et demum Iure Consulti nostri, volentes membris Reipublicæ prospicere, alios, alijs commendarunt, sed præcipue sectante naturæ vim; filios patribus curæ esse voluerunt, idè patri iniunxerunt dotem, & nuptias filiarum, rem honori patris, pudicitiam filiarum, & publicæ utilitati maximè conuenientem. Affectus autem naturalis quo pater adducitur ad dotandum filiam non tollitur emancipatione, gloss. Faber. Plat. & Angel. in §. in testibus Instit. de testament. Idè pater non minus tenetur dotare emancipatam quam filiam in potestate. l. si. C. de dot. promiss.

37 ¶ Mihi hæc opinio magis placet, præsertim cum dos succedat loco alimentorum, & filius sit alendus etiam si fœdè amisisset bona sibi tradita, ut se alatur, ut supra dixi à num. 20. Ergo etiam si emancipata possideat dotem, re dotanda est si eam absque culpa sua amittat. Fateor tamen iudicem qui cogit patrem secundam dotem filiarum constituere non debere in illum seuerius agere.

38 ¶ An autem frater teneatur secundo dotare sororem, distinguendum est, sed quia non satis aptus tractatus huius rei est, vide Alexand. l. si cum dotem. §. 1. col. 2. ff. solu. matrim. Bald. l. fin. col. 2. num. 8. C. de dot. promiss. Curti. senior, cõsi. 27. col. 1. §. versiculo, & nedum præter. Lup. in repet. c. per vestras. §. 24. nu. 5. versic. sed quauis. Boer. decisio. 131. col. 3. nu. 8. versiculo, & pro hac conclusione. Felin. c. 2. col. 2. versic. si ille est obligatus, de tregua, & pace, Bal. Imol. & Ias. l. duo. §. si iurauerit. ff. de iure

iurand. Rebus. in repet. cap. postulaſti, in gloſ. nu. 20. de cleric. excommun. miniſt. Tiraq. in repet. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſign. fi.

- 39 Solet autem dubitari, quantum poſſit dare in dotem marito: vidua ipſa ſecundo nubes, & hic caſus diuerſus eſt à præcedenti, nam hic loquimur de dote quam ipſa dat de proprijs bonis, & certè ſi liberos habeat, & apponatur pactum, vt vir lucretur dotem, non poteſt in dotem dare pluſquam portionem, quæ pertinet vni ex filijs, ſi tamen non apponatur pactum de lucrando, liberè poteſt omnia ſua in dotem dare, & hic eſt verus intellectus. l. hac ædiftali. C. de ſecund. nupt. ſecundum Bald. l. ea lege. C. de condi. ex lege Roman. conſil. 447. Avmon, conſil. 142. Deci. conſil. 246. col. 1. Bart. & Angel. in Authent. de nupt. §. optimæ Bertrand. in repet. d. l. hac ædiftali, nu. 28. & dixi ſupra cap. 10. nu. 61. verſ. Moueor quoniam ratio communis eſt.
- 40 Et hinc liquet, quantum poſſit dare in dotem maritus habens filios: vxori quam ſecundo ducit, nam. l. hac ædiftali. loquitur etiam in patre ſecundo nubente. Facit Regia lex Tauri. 15. Non enim eſt nouum maritum dotare vxorem: vt per Barto. & Alexan. & Iaſ. ſi diuortio. ff. de verbor. obligat. Talis tamen dos conſtitui debet ante contractum matrimonium: non poſt, vt per Abb. & Card. Alexandrin. in cap. & ſi neceſſe. de donat. inter virum & vxor. Lupus in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 30. incip. infertur etiam, num. 1. Boerium in conſuetudinib. Bituricèſibus, tit. de conſuetudine matrimonij. §. 4. in principio. Niſi forte vxor eſſet nobilis, & maritus ignobilis, tunc enim cum non ſit donatio ſimplex, valebit etiam ſi fiat contracto matrimonio, Bald. l. ſi voluntate. C. de dote promiſ. Afflic. deciſi. 61. num. 3. Alexan. l. ſi diuortio. ad finem. ff. de verb. oblig. Rodericus. l. 1. tit. de las arras. §. pone, col. 5. verſic. ſed quid reſpondendum. Arre tamen ſimpliciter conſtitui poſſunt conſtante matrimonio, vt dixi ſup. cap. 7.

S V M M A.

- 1 Pater an poſſit dotis ratione filiam de ſe benemeritam, vel parem donationem in ſe, vel fratres conferentem, meliorare. & nu. 2. 10. 17. 22. & 23.

- Limita quando melioratio patris, & donatio filie paria, vel non multum imparia ſunt. vt num. ſu.
- 3 Legare ratione benemeritorum vltra tertiam, & quintam bonorum partem, an liceat. Donatio remuneratoria, an computetur in tertio, & quinto. Donatio remuneratoria, an velut æs alienum deducatur. Legitima filiorum iure naturali debita; tollere in totum per legem, vel ſtatutum non poteſt, neq; etiam per conſuetudinem, vel Principis reſcriptum, quamuis in quantitate, quæ eſt de iure Ciuili minui poſſit. lege, conſuetudine, ſtatuto, ſeu reſcripto Principis.
- 4 Dos data à patre propter benemerita cenſetur aduentitia.
- 5 Res reſtitutioni ſubiecta, an poſſit ex cauſa remunerationis alienari.
- 6 Patri an liceat rem expendere in cauſa Dei; contra filios.
- 8 Prohibitus dare ſpurio vltra certam ſummam, poteſt dare ei, ratione benemeritorum.
- 9 Sacerdos an poſſit concubinæ donare ratione benemeritorum.
- 11 Fœmina prohibita rem aliquam accipere. an benemeritorum ratione, & in eorum remuneratione, accipere poſſit.
- 12 Minores res ſuas prohibiti alienare ſine decreto iudicis, an ſine eo ex cauſa remunerationis alienare poſſint.
- 13 Statuto, aliqua maſculis reſeruata cum prohibitione, ne eis extantibus ad fœminas tranſeant, an tranſeant ex cauſa remunerationis. Donatio prohibita à iure inter patrem, & filium, & inter virum & vxorem an valeat ex cauſa remunerationis.
- 14 Donatio remuneratoria, an cenſetur donatio, vel debiti ſolutio.
- 15 Donatio remuneratoria, cenſetur venditio Vxor, quædã habet ob benemerita, an perdat ſi ſecundo nubat. Diſpoſitio. l. hac ædiftali. C. de ſecund. nupt. quæ taxat dotes an habeat locum; quando dos marito benemerito datur.
- 16 Iure communi legitima filiorum, quæ ſit.

Dos

- 9 Dos data, ob benemerita, an ſit conferenda.
- 1 Beneficia an debeant præcedere melioratione, vt non ſufficiant ſi poſtea in patrem conferantur.
- 2 Donatio inter virum, & vxorẽ de iure prohibita admittitur; quando eſt reciproca.
- 3 Taxatio dotis quam mulier debet dare ſecundo marito, an locum habeat quando maritus aliquid vicifim dat filijs vxoris.
- 4 Filia, parem in patrem donationem conferentem, et ſi de iure valeat ad hoc, vt dotis ratione poſſit meliorari, tamen ſi filia poſt meliorationem donationem conferat, melioratio non idẽdã valet. Donatio eodẽ tempore facta, quando dicatur remiſſiua.

An pater poſſit meliorare dotis ratione filiam de ſe benemeritam, vel parẽ donationẽ in ſe conferentẽ. Cap. XVII.

- 1 Deinde quæro, an pater poſſit dotis ratione meliorare filiam de ſe benemeritam, vel parem donationẽ in ſe, vel fratres conferentem. Quoad primum leſtorem admonere viſum eſt hanc quæſtionem difficilem eſſe. Videtur benemeritã nõ poſſe dotis ratione meliorari, quoniam pater non poteſt ratione benemeritorum meliorare filium in præiudicium legitime cæterorum. Si enim filiorum legitime præiudicium fiat, nulla melioratio (in quantumuis benemeritum) valet.
- 2 Ita ſignificat gloſ. in Authent. vnde ſi patris. C. de inoffic. teſtamen. & ibi docent Paul. col. ſi. nu. 7. Iaſ. col. ſi. nu. 15. verſi. ſecundo principaliter Bald. l. 2. num. 6. C. de inoffic. donatio. Iaſ. l. eum qui num. 3. C. de inoffic. teſtam. Avmon, conſil. 165. col. 2. Couarr. in c. cum in officijs nu. 11. de teſta. Segur. l. cohæredi. §. cum filia. verſi. ſed ſupra dictis nõ obſtãtib. ff. de vulg. Arius l. Tauri. 27. nu. 7. Cum ergo hæc lex vetando meliorationem, ratione dotis, vetet ex ea cauſa dimini legitimum cæterorum filiorum (hoc eſt enim filiam non meliorari) ſequitur quod etiam ſi filia ſit benemerita non idẽdã me-

lioratio admittenda eſt, cum ex ea minuat legitima cæterorum, ſi enim vnus melioratur: cæterorum legitima minuitur, vt dicitur ſenſus communis.

- 3 His congruit, quod licet nonnulli ſcripſerint donationem remuneratoriam deducendam veluti æs alienum cum ſit computatio tertie, & quinte partis, e quorum numero ſunt Lupus, in rubrica de donatione. inter virum & vxor. §. 50. nu. 12. Caſtellus in præhemio. Taurin. ſanctio. verbo Gratia. Segura. l. cohæredi. §. cum filia. fallen. 16. ff. de vulg. Contraria ſententia verior eſt, autore Couarr. d. c. cum in officijs, num. 11. de teſtam. quam probat Segura. d. §. cum filia. fallen. 16. verſ. ſed ſupra dictis. Præter quos licet loquentes in propria ſpecie quæſtionis huius repetere ſcripta per Tiraq. in. l. ſi vnquam verb. Donatione largitus, nu. 11. ac magis per Pinel. in l. 1. part. 3. num. 59. C. de bonis mater. Licet poſtea vatillet. Et hæc eſt verior opinio, quod vltra tertiam, & quintam non licet legare ratione benemeritorum, quia fieret præiudicium imò exhauriretur prorsus legitima cæterorum filiorum, quæ naturali iure debetur. l. cum ratio. ff. de boni. damnat. ideoq; legitima non poteſt tolli in totum per legem vel ſtatutum, nec etiã per conſuetudinem, vel ſtatutũ, nec etiam per conſuetudinem, vel Principis reſcriptum, quamuis in quantitate, quæ eſt de iure Ciuili, lege, conſuetudine, ſtatuto ſeu reſcripto minui poſſit, vt omnium latiffimè, ac ingenioſè probat dicens hanc opinionem cõmuniter teneri Roder. Xuarz in. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſtam. 2. limitat. num. 1. vſq; ad. fi. eiusdẽ vbi quã plurimis numeris id proſequitur. Cuius rationes, & alia etiam, quæ in eiusdem ſententiæ comprobationem adduci poſſent, hic repetere non libet. Quam opinionem vltra eos quos ipſe allegat ſequitur Iaſ. in d. l. quoniam in prioribus, num. 3. & in. l. ſi pater, num. 21. C. de inſtit. & ſubſtit. Ripa lib. 1. reſponſo. 7. num. 1. Decius, conſil. 106. num. 4. Stephan. Auſtr. in additio. ad Capell. Tolof. deciſi. 337. vbi dixit ſe hanc opinionem pluries ſeruari in præſt. Felin. in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, nu. 6. & 79. de conſtit. additionator Decij in. l. iura ſanguinis, verb. cõtrarium. ff. de reg. iur. Ioann. Garron. in rub. de ſecund. nupt. 2. part. num. 20. cum ſequẽtib. eandẽ opinionẽ ſequitur dominus Præ-

- tes in. 4. de sponfal. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 4. & 5. Gregor. Lopez in l. 32. tit. 9. part. 6. in princ. glossæ magnæ. Antõ. Gomez in l. 40. Tauri, nu. 57. & nouissimè à quo hæc sunt desumpta D. Ludouicus, Molina, Philippi inuictissimi Regis, in summo Regnorum Castellæ senatu gratiæ, & iustitiæ Consiliario, ac Legate pro Regni Portugalæ successione, lib. 2. de Hispan. primog. cap. 1. num. 14. Et sic constabit clarè, ex supra dictis in eius præiudicium benemerita rependi non posse. Quis enim iustè beneficium reponit ex alieno?
- ¶ Ex quibus patet quòd filia non potest dicere dotem sibi datam, habendam pro ære alieno, neq; computandã in tertia, & quinta, & habendam, ac si eam emisset, vel titulo oneroso accepisset.
- 4 ¶ His accedit, quod licet dos data à patre propter benemerita censeatur aduentitia, iuxta glos. l. si donatione. C. de collat. l. si filia dotem, col. 1. ad finem. C. cod. tit. glos. l. 2. tit. 1. part. 5. litera. I. tamen nihilominus adducitur in collationem, neq; filia eã habet præcipuam, secundum l. si filia, nu. 2. versic. item bene fateor.
- 5 ¶ Hanc sententiã adiuvat, quod prudenter scripsit Curti. iunior, in Authen. res que, nu. 56. col. si. C. commu. de leg. q. res subiectæ restitutioni non possunt alienari ex causa remunerationis, quoniam nõ est causa necessaria, ad quã donans iure cogi possit, & quoniam in bonis restitutioni subiectis est quæ situm ius tertio. Cum ergo ex hac lege quærat filijs ius, ne eorum legitima minui possit ex dote, certè hoc ius non videtur tolli posse ex causa remunerationis.
- 6 ¶ Postremò quis nam de nobis melius meritus quam Deus ipse: cui & vitam, & æternæ felicitatis munus debemus, tamen etiam in causam Dei, & in rem eius oculis gratissimam, non licet patri rē expendere in præiudicium legitimæ filiorum, vt per Paul. & Ias. nu. 9. in l. maritus. C. vnde vir, & vxor. Anchar. consil. 25. videtur prima facie, versic. his non obstantibus, Abb. cõsi. 64. lib. 1. Rodericus, in l. quoniam. in declaratione legis Regiæ in princ. nu. 8. versic. nihilominus his non obstantibus. C. de inoffi. testam. Ioã. Baptista, in repet. l. omnes populi, nu. 93. versic. amplius vidi. ff. de iusti. & iure, Paul. in Authen. si qua mulier nu. 1. C. de sacro sanct. Eccles. Bald. l. 1. C. co. tit. Quoniam si alicui fit præiudicium, iam non est causa pia, neq; opus Christo gratum, idcò fieri non potest, vt latè probaui cap. 11. num. 55. versic. his tamen non obstantibus.
- 7 ¶ Vltimo, cui magis debemus quam animæ nostræ? cuius confortium corpus viuificat, & illustrat, locupletatq; tot bonis, tot dotibus ingenij, iudicij, & intellectus: tamen etiam in fauorem animæ amicæ, & sociæ indiuiduæ, non licet disponere in præiudicium legitimæ filiorum, vltra quintam partem, & licet vnum ex filijs possimus meliorare in tertia, animas nostras nõ licet meliorationis suffragio iuuare, vt in l. 28. Tauri. Quæ habetur. l. 1. 2. tit. 6. lib. 5. Recopil. l. 30. Tau. quæ habetur. l. 1. 3. tit. 6. lib. 5. Recopil. Quis ergo ex benemeritis dicat filiam posse matrimonij ratione meliorari, cum diminutione legitimæ fratrum, quam lex ista tot telis, tot clausulis communiuit, certè benemerita non videntur sufficere, vt filijs tollatur sua legitima.
- 8 ¶ Contraria tamen sententia plurimis rationibus defenditur. Primo quoniam prohibitus dare spurio, vltra certam summã, potest plus dare ratione benemeritorum, autore Bald. conf. 66. col. 2. lib. 1. & consil. 406. col. 2. num. 2. versic. aut vt extraneus, lib. 3. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de successio. ab intestato. §. 1. versic. quid ergo si habet. Ergo ratione benemeritorum poterit pater dotare filiam, vltra summam hinc præfinitam.
- 9 ¶ Rursus probatur, quoniam sacerdos prohibetur donare concubinæ, vt per Bart. l. affectionis. ff. de donat. tamen ratione benemeritorum potest in eam donationem conferre, autore Barba. l. diuortio, col. antepen. ff. de verb. oblig. Anchar. conf. 247. Loazes in additionibus ad Lancello. Gallaul. in l. Centurio, col. 4. ff. de vulg. Afflict. decis. 102.
- 10 ¶ Ecce quæ simpliciter, & ex odio est incapax, fit capax ratione benemeritorum, quanto magis filia quæ non est incapax meliorationis, nam solū est prohibita meliorari ratione dotis, & extra causam dotis meliorari potest, & prohibitio non nascitur ex odio filia, sed ex odio immodicæ dotis, ex qua resultat damnum cæteris fratribus. Præsertim quòd hoc casu, quod supra legem est, non accipit filia tanquam dotem, sed tanquam solutionem rei debitæ (scilicet) benemeritorum.

¶ His

- 11 ¶ His congruit, quòd si, ex statuto fœmina rem aliquam accipere non possit, certè capere poterit ex benemeritis, & in eorum remunerationem, ita probatur ex l. si in l. si non fortem. §. libertus, in. 7. effectu. ff. de de cõdit. indebi. qui citat Iacobum à Beluifio, & Nicol. à Neapoli. Aluarot. c. 1. in princ. qui fœudum dare poss. Deci. conf. 498. col. pen. versic. postremo: qui citat alic. Facit. l. viuis libertus. ff. si quid in fraud. patro. vbi libertus ex causa remunerationis minuit legitimam patroni sui, ergo ex causa remunerationis pater poterit minue re legitimam filiorum. Fateor tamen hoc argumentum efficax non esse, quoniam eruditi fatentur illud procedere in legitima patroni, non verò in legitima filij, quã pater minuere non potest etiam ad persoluenda in se collata beneficia.
- 12 ¶ Postremo facit quòd prohibiti res suas alienare (puta minores) possunt ex causa remunerationis alienare sine decreto, autore Roman. l. si ante nuptias. ff. solut. matrimon. Alciat. l. creditores. ff. de verbo. signifi. facit. l. minor. §. ex præterito. ff. de manum. vind. vbi minor viginti annis manumittit seruum ex causa remunerationis. Scribit Iaso. in l. ex hoc iure. in 11. effectu. ff. de iust. & iure. Abb. c. per tuas. col. pen. de donat. Bar. l. amb. col. 2. ff. de decre. ab ordi. facien.
- 13 ¶ Vltimo facit, quòd si ex statuto aliqua referentur masculis cum prohibitione ne eis extantibus transeant ad fœminas, transeunt in eas ex causa remunerationis. Ita vnicò verbo, docuit Brunus in tractat. de statuto. exclud. fœmin. artic. 13. num. 123. Sic donatio prohibita inter patrem & filium, & inter virum, & vxorem, valet ex causa remunerationis, vt per Bart. Bald. & Angel. in Authen. vnde si parens. C. de inoffi. testam. Bart. l. frater, à fratre. col. fin. de condi. indebi. & in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. l. si. l. ex hoc iure, num. 55. ff. de iust. & iur. Alexand. consil. 20. lib. 3. Cassan. in consuetudini. Burgun. rub. 4. §. 7. verbo donationis. num. 2. Vidè Roman. singul. 820. Guido Pape decisio. 878. Hyppol. de Marfil. sing. 333. & sing. 50. Hyppol. Riminal. latè in princ. §. 1. Instit. de donat. copiosissimè (more suo) Tiraquel. in l. si vnquam. verbo Donatione largitus. num. 11. C. de reuocand. dona. & doctissimè maximaq; cum veritate indagatone Arium Pincl. in l.

1. 3. par. num. 59. C. de bonis mater. Apud quos non solum effectus hic donationis remuneratiæ disputatur, an valeat inter cõiuges, verò alij omnes de quibus per nostros, in varijs locis congestum tradduntur, iustis examinè, & allegatione discutiuntur, ibiquè reperies multa in hoc articulo, & si velis adiunge Xarez. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. limitat. 3. Dominum Præsiden. in. c. cū in officij. num. 10. & seqq. de testam. Castillo in prohem. leguum Taur. col. 5. versic. ex quo tria. Boer. decisio. 27. Ludouic. Gomez. in. §. item Seruiana. Instit. de action. Bernard. Diaz. fallent. tracta. regul. 213. Quoniam verè donatio remuneratoria, nõ est donatio. l. cum hic statutus. §. si tōcer. cū. §. præcedenti. l. quòd autem. §. si vir, & vxori. l. quæ iam nupte. ff. de donat. inter virum, & vxor. Roman. in rubr. ff. solu. matrimo. l. si pater puellæ. C. de inoffi. testam. Deci. l. si donatione, num. 7. C. de collati. Lupus in rubric. de donatio. §. 50. ad fin.

14 ¶ Quamquam fateor hoc argumentum, nõ sufficere ad euicendum, aliud enim est donationem ob benemerita valere, inter patrem, & filium; aliud, ex benemeritis posse minui legitimam cæterorum ex dote, aduersus expressam prohibitionem legis. Sed rursus suadet hanc sententiã, quòd donatio remuneratoria non censeatur donatio, sed d. bitu solutio. l. Aquilius. ff. de donat. l. sed et si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæred. Bart. in principio prohemij. ff. col. si. & in l. per diuersas. col. si. C. mand. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de instrumentat. ditio. §. porro. col. si. Aretin. conf. 17. col. fin. Alexand. l. iurifgentium. §. quinquimo. col. 3. ff. de pact. Bal. in l. sed et si lege. §. cõsuluit. ff. de peti. hæred.

15 ¶ Quinimo donatio remuneratoria censeatur venditio: vt inquit Faber. l. 1. col. fin. versic. quid si duo. C. de inoff. donati. Guido consil. 214. circa materiam. col. 6. versic. sed restat aliud, & conf. 218. indubitanter. col. antepen. versic. ad octauum. & singul. 878. Sic quòd vxor habet ob benemerita, non amittit etiam si secundo nubat, quoniam censeatur id habere ex causa onerosa, ita Lupus in rubr. de donatio. §. 50. num. 35. versic. pro complemento. Postremò facit quòd reponere gratiam pro beneficijs laudabile est, & honestum, & homines excitat ad beneficentiam, & summæ prudentiæ videtur esse, hunc affectum inter ho-

mines alere. Rursus excitabuntur filij ad obsequium, & beneficentiam in parentes. Postremo hæc opinio probatur efficacissime quoniam dispositio. l. hac ædiftali. C. de secund. nup. quæ taxat dotes non habet locum quando dos datur marito benemerito, secundum Bertran. in rep. d. l. hac ædiftali. nu. 55. Nam tunc taxa excedi potest: & sic casus ibi videtur nominatim definitus.

16 ¶ Vides lector rem hanc ambiguam admodum esse, sed magis ambigua est de Iure Regio, quam de Iure communi. Quoniam Iure communi pater poterat maximam summam dare filio absq; eo quod præiudicaret legitimæ cæterorum filiorum, quoniam de iure communi legitima est minuscule portio. l. si quis in suo. C. de inoffi. testam. Et deducta tertia quam debet filijs si sint quatuor, vel pauciores, vel dimidia si sint plus, de reliquis bonis ad libitum disponere potest Authen. nouissima. C. de inoffi. testam. & dixi capite primo. At Iure Regio cum omnes facultates patris deducta quinta censeantur legitima filiorum, ferè nihil habet quo reponat beneficium filij, nisi minuat legitimam cæterorum.

17 ¶ Quid iudicandum? Ego in secundam partem propensior sum ex rationibus, & autoritatibus citatis, ut scilicet filia benemerita meliorari possit dotis ratione. Et quoad quintam res videtur manifestior, ut in ea dotis ratione meliorari possit, quoniam quinta non est legitima, & sic non fit præiudicium legitimæ ex remuneratione. Neque obstat si quis dicat, lex hæc neque tertiam, neque quintam in dotem dari permitti, sed respondeo hoc non admitti quoad filiam reponitur gratia pro beneficijs, tunc enim non tam videtur filia accipere dotem, quam relationem, ac repositionem beneficij, nec tam videtur dotata quam remunerata. Neque obstat quod etiam ratione benemeritorum non licet præiudicare filio in legitima, quoniam Iure Regio pater liberè potest meliorare filium quem vult, etiam si non sit benemeritus, & donare ei tertiam, & quintam, & in super suam legitimam, neque ex hoc alius filius dicitur accipere præiudicium in legitima. l. 29. Tauri aliàs nunquam admitteretur melioratio tertiam, & quintam partis.

18 ¶ Ex quo vides non fieri præiudicium in legitima ei cui relinquatur portio sua, deducta tertia, & quinta. Neque obstat si quis dicat, filia non potest meliorari ratione do-

tis, fateor, sed hoc vitium dotis purgatur, & toleratur ratione benemeritorum, quoniam non tam videtur accipere dotem quam repositionem beneficij. Non obstat quod scripsit Curt. iuni. in Auth. res quæ, quoniam ibi fideicommissarius, habet ius ad totum fideicommissum ad quod est vocatus, hic autem filius solum habet ius ad suam legitimam, quæ diminui libere potest à patre per meliorationem tertiam, & quintam partis. Et si melioratio sit ex causa remunerationis fieri potest ex causa dotis, & ex causis alijs prohibitis. Item in casu Curtij alienatur in fauorem extranei benemeriti, cui nihil ex fideicommissis debetur hic in fauorem filiam cui debetur legitima. Item possem respondere contra sentire Ias. ibi, sed Curtij sententia mihi magis probatur, & reuera nihil obstat.

19 ¶ Non obstat etiam quod dos ob benemerita est conferenda, licet glof. l. 2. tit. 1. par. 5. aliter sentiat, quoniam illud verum nisi velit abstinere ab hæreditate patris, tunc enim retinere potest dotem etiam si comprehendat tertiam, & quintam. l. 29. Tauri. Si modo sit benemerita: hac enim ratione licet meliorare aduersus hanc legem. Non obstat quod Deo Optimo Maximo omnia debemus, & quod in eum vel in pauperes eius non possumus grati esse in præiudicium legitimæ filiorum. De Deo enim scriptum est. *Deus meus es tu, & bonorum meorum non aget.* & alibi diuini spiritus axioma legitimus: *Mecum sunt diuitie, & gloria & opes ædificaturæ.* Denique Deus omnibus dat affluentem, & licet ipsi gratum si egenis subueniri religionemq; ali, & fieri. gratius tamen est filios non spoliari, ut in. c. quicumque. 17. q. 4. Et licet pijs locis & causis, plurimum propter religionem sit fauendum, tamè si concurrat cum filijs, potius filijs fauendum. Sunt enim gradus sanctæ liberalitatis, & præstat eam conferre in filium quam in extraneum, & si aliter faciamus non sumus Deo grati, sed ingrati. Vult enim potius prospici filijs, quam extraneis, & fauendo filijs gratum facimus Deo, & spoliando filios legitima, peccamus: ut notatur cõmuniter in. d. c. quicumq;. 17. q. 4.

20 ¶ Rursus non obest, quod animam nostram plurimum debemus, fateor. Sed fauendo filijs fauimus animam, & gratissimum facimus Deo, & spoliando eos portione legitima ingrati sumus Deo.

21 ¶ An autem beneficia debeant præcedere melioratio-

meliorationem, ita ut non sufficiat si postea in patrem conferantur, dubium est? Et quod beneficia præcedant: exigit, Imola. in. l. Aquilius. ff. de donat. Paul. consi. 345. col. 3. lib. 1. Ias. in. l. ex hoc iure. in primo effectu. ff. de iusti. & iure. Ias. in Authent. unde si parens. col. fi. C. de inoffi. testam. Sed quod sufficiat postea præstari, docent Bart. & Rapha. in. l. Aquilius. ff. de donat. Aretin. consi. 17. vers. secundo. col. 4. Ias. consi. 154. col. pen. lib. 2. quod videtur probabilius.

22 ¶ Nunc videamus, quid si filia meliorata magnam donationem confert in patrem, vel in fratres, an melioratio dotis ratione consistat, & certè consistit; argumento supradictorum. Non enim est simplex donatio, seu melioratio, sed potius permutatio, ita glof. l. quod autem. §. si vir. & vxor. ff. de dona. inter virum, & vxor. Et licet inter virum, & vxorè prohibita sit donatio admittitur cum reciproca est. d. l. quod autem. §. si maritus. Roma. consi. 146. col. 2. & consi. 17. col. pen. Rursus, & donatio inter patrem & filium valet si sit reciproca, autore Alexand. consi. 217. col. 1. lib. 6. Hyppolit. consi. 206. col. 4. versic. facit ad prædicta.

23 ¶ Cum ergo melioratio non sit adeò generaliter prohibita sicut donatio inter virum, & vxorem (nam solum prohibetur ex causa dotis) certè valet si filia liberalis etiam sit in patrem, vel fratres, quod in simili probat Decius consi. 202. col. 4. vbi filij immodicas donationes reuocare soliti: non reuocant donationes reciprocas. Quæ opinio confirmatur, quoniam taxatio dotis quam mulier debet dare secundo marito quam legimus in. l. hac ædiftali. C. de secund. nup. non habet locum quando maritus dat vicissim aliquid filijs vxoris, tunc enim potest accipere dotem supra taxam. Ita Bertran. in rep. d. l. hac ædiftali in principum. 86.

24 ¶ Hoc tamen admittendum quando pater, & filia eodem tempore alter in alterum donationem conferunt, si enim filia post meliorationem donationem conferat in patrem, non ideò melioratio valida est. Ita definitur. l. quæ iam nuptæ. ff. de dona. inter vir. & vxor. Cepola cautela. 155. Soci. in tractatu fallentiarum regula. 164. Iaso. in. l. si pater puellæ. col. pen. C. de inoffi. Quando autem eodem tempore dicatur facta donatio, explicat Tiraq. l. si vnquam.

25 ¶ Rursus principalis opinio, scilicet, quod valeat melioratio si filia donet patri, vel fratribus probatur. Non enim ex alia causa, dotis nomine melioratio magis prohibetur, quam ne fiat præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, in hac autem specie nullum fit præiudicium, potius enim est permutatio quam donatio, & bona paternæ ex melioratione diminuta, sarcuntur ex reciproca filiam donatione. Hæc tamen admittenda quando melioratio patris, & donatio filiam paria sunt, vel certè non multum imparia, autore Salic. in. l. 1. C. de donatio. ante nupt. Socin. consi. 215. col. fin. lib. 2. Decius, consi. 202. col. 4. quod æquum videtur.

S V M M A.

- 1 **F**ilia viuo patre si se ipsam dotet. An possit excedere præiudicium huius legis Regiæ. & num. 2.
- F**ilia patre inuito. An de bonis patris se dotare possit, auctoritate iudicis, & pater compelli possit ad consentiendum.
- 2 **P**ater quando cogatur dare nuptui filiam.
- F**ilia minor viginti quinque annis nubens digno: An videatur gessisse negotium patris, & dos ei debeatur si marito promississet. remissiuè. & num. 5.
- F**ilia si indigno nupsit, an sit dotanda. & num. 3.
- 4 **F**ilia nubens indigno, dos secundum qualitatem nubentis danda est. & num. 8.
- N**obilis nubendo ignobili: An amittat nobilitatem.
- 6 **N**ubere absq; parentum licentia impudentis est.
- 7 **M**atrimonium an absq; parentum licentia contrahi possit.
- 9 **C**ondemnatus dotare puellam quam deslorauit. An dos debeat esse conformis taxationi legis. & num. 10.
- E**t qua poena puniatur qui virginem deslorauit.
- 11 **F**ilia inhonesta, & lucrosa: An sit dotanda, Intellectus. l. §. tit. 7. part. 7.
- F**ilia peccans in corpus suum, non excusabitur consuetudine patriæ ad hoc, ut non dotetur.
- 12 **Q**uanta debeat esse dos eius, quæ poenitentiam agit, propter peccatum in corpus suum.

¶ AN

An praescriptio huius legis locum habeat, quando filia se ipsam dotat in scio, aut inuito patre. Et an dos quae constructa: possit excedere summam hic praescriptam. Cap. XVIII.

QUERO deinde, an si filia viuo patre se ipsam dotet, possit excedere praescriptionem huius legis. Mouet quaestio- nem verba legis, ibi: *Ninguno pueda dar ni prometer.* Hic autem nullus dat neque promittit, sed filia se ipsam dotat. Rursus in hoc casu lex dat dotem non pater, ergo deficiunt verba legis, & ex consequenti debet cessare eius dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. Ante omnia supponendum, filiam patre inuito posse se dotare de bonis patris, praesertim si id faciat autoritate iudicis. Et pater compelli potest ad consentiendum. Ita Bal. l. si. nu. 18. C. de dot. promiss. qui loquitur cum filia se dotat de bonis matris. Sed cum se dotat de bonis patris idem scribit Lupus, quem vide in rep. c. per vestras. §. 6. secundum quod habet, nu. 1. verfi. cauti ergo, de donat. inter vir. & vxor.

2 Sed distinguendum est, aut esim filia nubet in scio patre, aut inuito patre. Primo casu; aut excedebat annum vigesimum quintum, & pater cogitur eam dotare, quoniam patris culpa cessatur, distulisse matrimonium in tantam aetatem, vt in Auth. Sed si post viginti quinque. C. de inoffi. testamen. l. 5. tit. 7. par. 6. & ibi notant Paul. & Iaf. col. 1. Abb. & Hostien. c. 1. de sponsali. impub. Abb. consi. 12. lib. 1. Antoni. c. accedens de procura. Parisius late consilio, 29. num. 63. verfic. his tamen non obstantibus, lib. 3. Ripa. l. 1. num. 57. verfic. secundus casus. ff. solut. matrim. & est communis, & vera opinio etiam si nupserit in digno, autore Imol. & Alex. l. 1. ff. solu. matrim. Imol. c. accedens col. pen. de procurat. Iaf. in Auth. sed si post. col. fi. C. de inoffi. testa. Deci. l. nuptias. col. fi. ff. de reg. iur. & cons. 31. col. 3. & 4. Pari. cons. 29. nu. 63. lib. 3. Soci. cōf. 57. nu. 2. lib. 4. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 99. ff. de ritu nupt. Aut erat minor viginti quinque annis, & tunc si nupserit digno, videtur gessisse negotium

patris, & dos ei debetur, siue eam marito promissit, siue non haec est magis communis opinio, autore Ripa. d. l. nu. 57. Et probatur ex communi opinione, distante: filiam maritandam dotandam; de qua late dixi cap. 5. verfi. contraria tamen sententia. Quod verum etiam si filia dotem non promissit, vt ibi dixi verfi. quinimo Iaf. §. fuerat. nu. 118. Insti. de actio. Si vero nupserit indigno, dotanda non est. neque pater ad id cogi debet, secundum Bal. l. 1. ff. solu. matrim. glof. in c. de raptoribus, & ibi Archidia. 33. q. 5. Ioā. And. & Antoni. c. accedens de procura. Alex. cons. 97. lib. 1. Abb. cōf. 12. lib. 1. & est magis communis, secundum Rip. l. 1. nu. 59. verfi. aut nupserit. ff. sol. matrim. Parisi. consi. 29. nu. 63. verfic. his tamen non obstantibus, lib. 3. Lupus in rep. c. per vestras. §. 7. de donatio. Iaf. d. §. fuerat. nu. 118. Insti. de actio. & nu. 121. Benedic. c. Raynū- tius. verbo dotem. num. 33. de testam. Curti. senior, consi. 27. col. 15. verfic. sic libellus. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 100. ff. de ritu nup.

3 Haec opinio, Christianae disciplinae grauitati conuenit, ideo mihi placet, licet contra sentiat Imol. d. c. accedens. Alex. an. l. 1. ff. solu. matrim. Iaf. in Auth. sed est post, col. 2. C. de inoffi. testam. Limitarem tamen eam, cum filia inopia praemittitur, tunc enim ei darem alimenta, & dotem paruam alimentis conuenientem, vt sentiat iustitiae Christianae seueritatem mixtam charitati. Non enim vir Christianus, pati debet impium famae perire necdum filiam: & cum Christus tot commissis nostris ignoscat, oportet iudicem seueritatem remittere in filiam, tantum vt habeat vnde se alat, & ita sentit Rip. l. 1. nu. 59. ff. solu. matrim. Imola in d. c. accedens. Extra hunc autem casum, aequum est puniri eam quae turpi exemplo seculum infamat, vitia alit, patrem, & familiam de honestat.

4 Et quae haec opinio vera sit, probatur quoniam cum nupserit indigno, dos secundum eius qualitatem danda est, hoc est parua vel nulla. l. quero. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. l. si filia. ff. de legat. 3. scribit Lupus in rep. c. per vestras. §. 1. de dona. inter virum, & vxor. & si ipsa nobilis sit amittit nobilitatem, nubendo ignobili, autore Bart. l. 1. col. 5. verfi. videndum: & ibi Pla. col. 2. C. de digni. lib. 10. Iacob. à sancto Georgio in l. cum quaedam puella. ff. de iurisdic. omni. iudic. Paul. l. fin. ff. de verbo. signifi.

Tiraquel

Tiraquel. de nobilitate. c. 18. num. 16.

5 Si autem filia nupserit patre inuito, eodem modo distinguendum an ante, vel post viginti quinque annos, & an digno, vel indigno nupserit, vt patet ex locis supra citatis, quae repetere non libet ne lectori tædio sim.

6 Haec vtilia sunt declarationi nostrae legis, si enim filia in scio patre nubens, res patris dedit in dotem, iudex dotem seuerè moderabit, non enim lex haec dicit quantum pater dare debeat, sed vsque ad quam summam possit dare, & ultra quam non possit excedere, vt dixi capite primo nu. fi. Illud tamen hoc casu aduertendum, quod licet iudex ex facultatibus patris, numero libertorum, regionis consuetudine, & dignitate generi, & filiae dotem aestimare debeat. l. si filia. ff. de leg. 3. l. quero. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. & dixi late capite primo. Tamen in aestimanda dote eius filiae quae absque consensu patris nupserit, miseretur patris, quae filia iniuria afficit, etiam si excesserit annum vigesimum quintum, & etiā si nubat digno. Nubere enim absque patris facultate, impudètia est, vt per Lupum. c. per vestras. §. 3. nu. 7. de donatio. inter virum, & vxor. nisi forte pater ipsam turpi alicui collocare veller.

7 Deinde iudex in aestimanda dote, dignitatem generi, & filiae minoris faciet, si absque patris consensu nuptias celebrarint. Omnes enim sancti & graues viri parentis consensum ad nuptiarum dignitatem, & grauitatem pertinere existimarunt, licet ex communi sententia, receptissimum sit, non requiri parentis consensum ad hoc vt nuptiae valeant. Quāuis hodie plures teneant, etiam Iure Canonico non valere matrimonium contractum absque patris consensu, è quibus sunt Cassan. in catalogo gloriae mundi parte. 12. consideratione. 36. Corrafi. in rep. l. qui liberos. ff. de ritu nup. & Miscellane. lib. 1. c. 17. Molin. ad Alexand. cons. 97. lib. 1. Sed contraria sententia receptissima est, & ab omnibus Christiani orbis gentibus consuetudine approbata, & ab ea recedendum non est nisi autoritate maiorum aliud legitimae statuatur, cum euitandis clandestinis matrimonijs salubrem medicinam nouissimè attulerit sanctum Concilium Tridentinum, session. 24. c. 1. de reforma. matrim. de quo vidè nouissimè Matienço. ad rub. tit. 1. lib. 5. Recopil. nu. 33. & 41.

8 Itaque licet filia absque patris consensu nubens, magna promissit, solum dabitur quod aequum est, habita ratione iniuriae quae patri infertur & dignitatis filiae, & generi quae de honestate ex talibus nuptijs, & habita ratione quod oportet exercere seueritatem, vt homines deterreatur ab huiusmodi exemplis, quae raro culpa vacat, nisi pater in sanus vel stolidus sit, vel filia turpi collocare veller. Memineris tamen, quod quando filia dat dotem pro patre, solum repetit, & videtur vtiliter fecisse quatenus pater daturus fuerit. l. & ideo. §. fin. ff. de in rem verso, & dixi supra cap. de fratre dotante.

9 Quid autem in eo qui condemnatur dotare puellam quam de virginauit, an dos debeat esse conformis taxationi legis? Et supponendum quod qui deflorauit virginem, teneretur eam dotare. c. 1. de adul. & ibi Abb. & Anania. Hostien. in summa de adul. verficulo, quomodo committitur. Ioan. Baptista. l. si qua illustris. col. 8. C. ad Orficia. Lupus in rubrica de donatio. §. 30. infertur etiam, num. 3. & legitur. Exodi. 22. scribit Parisi. consi. 160. lib. 4.

10 Quanta autem debeat esse dos relinquatur arbitrio iudicis, nam iuxta cap. 1. de adulte. debet dari dos quae solet dari virginibus. Virginibus autem datur iuxta dignitatem generis, & facultates, & consuetudinem regionis, quae omnia iudex aestimabit, & quod difficile nubere poterit quae virginitatis florem amisit, vidè glof. & DD. d. c. 1. de adulte. Neque hic res taxabitur secundum hanc legem, quae loquitur de patre dotante filiam, neque praescribit quantum teneatur dare, & vsque ad quam possit. Item hic debet ex delicto, & tenetur ad restitutionem damni, & satisfactionem iniuriae necessitate legis. Alias autem poenas deflorantis virginem, vidè in §. Item lex Iulia. & verficulo, sed eadem. Insti. de publi. iudic. Bald. l. raptores. C. de Episcopis, & Clericor. Dos autem danda virgini quae honestè viuebat, alias secus. §. item lex Iulia. & ibi glof. Ioan. Baptista. l. si qua illustris, col. 8. C. ad Orphi. Parisi. consilio 160. col. 1. & 2. lib. 4. Paul. in d. l. raptores Anania. cap. 2. de adulte. Qua autem poena afficiendus sit qui deflorat virginulam non agentem annum duodecimum. vide Bal. l. si quis non dicam rapere col.

col. fin. C. de Episcopis, & clericis. Lupum in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 5. 6. & redeundo. nu. 3.

II **¶** An autem filia inhonestam & luxuriosam agens vitam dotanda sit? Certè dotanda non est. l. 5. tit. 7. part. 6. Specula. tit. qui filij sint legitimi. versi. quid si filia. Antoni. c. quinquauallis. col. 2. versi. & dicit Ioan. Andr. de iure iuran. A lexand. l. 1. col. 9. ff. solut. matrimon. Ias. in Authen. non licet. col. 1. de liber. præter. vel exhæred. Corrafi. in l. qui liberos. num. 10. ff. de ritu. nup. Intellige autem quòd non oportet, vt in lupanari quæstum faciat, sed sufficit vt prostituat corpus suum, nam licet. l. Regia. §. tit. 7. part. 6. dicat *En puteria*, non locum: sed delictum significat, vt ibi notat glo. Limitandum tamen nisi filia poenitentiam ægerit tunc enim dotanda est. Ita Speculator Antoni. & Iaso. in locis supra citatis, gl. d. l. 5. part. Benedi. c. Raynuntius, verbo dotem, num. 40. de testam. Corrafi. in rep. l. qui liberos. num. 10. ff. de ritu. nup. Itè limita nisi filia esset meretrix post annum vigesimum quintum. d. l. 5. tit. 7. part. 6. l. si filiam, & in Authen. sed si post viginti quinque annos. Benedi. d. verbo dotem, num. 34. Sunt tamen qui dicant quòd in locis vbi moris est collocare filias ante annum vigesimum quintum, excusabitur filia prostituens corpus ante eum ætatis annum, vel nubens turpi, & indigno absque voluntate patris ita Benedi. d. verbo dotem, num. 34. Nouel. de dote. 1. part. priuileg. 16. vera tamè opinio est, quòd filia peccans in corpus suū, non excusabitur cōsuetudine patriæ, ita Nouel. vbi supra. & glo. in d. l. 5. tit. 7. part. 6. Licet si nuberet absq; voluntate patris fortè consuetudo aliquid operaretur. Opinor tamen legis conditorem, ad naturæ vim, & calorem respexisse, præfixisq; numerum viginti quinq; annorum prudenti habita cōsideratione, quā mutare non oportet ex consuetudine regionis, præsertim quoad peccandū in corpus. Et in hoc omnes consentiunt, non enim excusatur cōsuetudine, quæ dedecus familiæ est, opprobriū patris, & Dei præcepta transgreditur.

12 **¶** Quanta autem debeat esse dos eius quæ poenitentiam ægit, æstimabit prudenter iudex, ita vt pater qui honoris iacturā impudicitia filia fecit nō reddigatur ad inopiam, & de vtraque re laboret vidè. DD. in locis supra citatis.

1 **¶** Locans matrimonio filiam an possit donationem conferre in filium eius: comprehendentem tertiam, & quintam partem non obstante dispositione huius legis. & num. 12. 13. & 14.

Intellectus. l. hac ædictali. C. de secund. nup.

2 **¶** Pater licet, prohibeatur donare spuria, potest donare nepotibus; ex ea nascituris. & num. 40.

Limita nisi in donatione appareat de fraude. vt in num. 12.

3 **¶** *l. hac ædictali. C. de secund. nupt. licet reprobet omnes fraudes ex quibus maior dos aduersus legis dispositionem dari possit. An censeatur fraus si maiorem dotem in fauorem filiorum constituatur.*

5 **¶** Personam commodum capientis: non restituere debentis; est expectanda.

6 **¶** Donatio inter patrem, & filium, & inter virum, & vxorem, tunc valet quando est alteri restituenda.

Prohibitus alienare, non videtur prohibitus, si res quæ alienatur sit restituenda ei, in quem alienatur. & num. 15.

7 **¶** Donatio facta in contractu matrimonij. An impugnari possit ex eo, quod non valeat donatio facta in contractu matrimonij: vt primogenitus ex eo matrimonio, succedat in aliqua bona insolidum.

15 **¶** Lex non resistens causæ: sed quantitati, an præstatio valeat inter vsurium mediij temporis.

Limita nisi subsit fraus.

17 **¶** Facultates Regia continent clausulas derogatorias legum obiantium primogenio, an si ratione matrimonij cōstituatur, valide sint.

18 **¶** Iure Regio pater prohibitus meliorare filium, ultra certam summam. An melioratio locum habeat si facultatem Regiam pater habeat ad disponendum de bonis ad libitum. & num. fin.

¶ An locans matrimonio filiam, possit filio eius primogenito nascituris.

nascituro, donationem immensam conferre, comprehendentem tertiam, & quintam bonorum partem. Cap. XIX.

1 **¶** Præterea quæro an locans matrimonio filiam possit donationem conferre in filium eius comprehendentem tertiam, & quintam partem non obstante dispositione huius legis. Videtur posse quoniam etiam si ex. l. hac ædictali. C. de secund. nupt. dispositum sit, vt mater non possit dare in dotem secundo marito ultra certam summam: illa præfinitio non habet locum quando secundus maritus accipit pro suis, & mulieris, liberis nascituris. Nam. l. hac ædictali, loquitur in dote quæ constituitur marito, & non impedit quominus mater possit plus relinquere filiis secundi matrimonij quam primi, ita docet Bal. in l. vna. nu. 6. C. de inoffi. dotibus, & in d. l. hac ædictali. col. 4. versic. de nouo formatur. C. de secund. nup. & conf. 22. lib. 5. Deci. confi. 246. col. 1. num. 3. versi. secundo quantum ad lucrum.

2 **¶** Ergo licet hæc lex loquatur de donatione, & melioratione quæ ratione matrimonij sit, non debet extendi ad meliorationem quæ fit non filij, sed eius filijs. Quod confirmatur ex eo quod scribit Ripa. l. 1. num. 69. ff. solut. matrimon. quòd licet dos constituta filia spuria possit reuocari quatenus excedit alimenta, hoc non habet locum quando pater donauit dotem filijs ex ea nascituris. Nam licet prohibeatur donare filia spuria potest donare nepotibus ex ea iuxta glof. communiter approbatam in l. fin. C. de natur. liberis, & istam cautelam assignat Bart. in d. l. fin. C. de natur. liber. & in l. si. col. 2. C. de his quib. vt indig. Capicius, decisio. 181. num. 4. Nouel. de dote. 7. part. priuileg. 16.

3 **¶** Rursus hæc opinio confirmatur, quoniam licet. l. hac ædictali, reprobet omnes fraudes ex quibus maior dos aduersus legis dispositionem dari possit, non censeatur fraus maiorem dotem constituere si ea constituatur in fauorem filiorum, & ita inquit Decius. d. confi. 246. num. 1. 2. & 3. Cassan. in consuetudinib. Burgun. rubr. 5. §. 1. num. 9. Bertrand. confi. 63. lib. 1. & confi. 166. lib. 1.

4 **¶** Præterea hæc opinio confirmatur, ex eo quod scribit Roman. singul. 248. filius naturalis. Vbi dicit, quòd si ex forma statuti foror ex testamento fratris: existentibus filiis: non possit accipere ultra tertiam partem, certè si quod accipit ultra tertiam debeat alij dare vel restituere tanto minus videtur accipere, & relictum valet, vt in l. sed si hoc. §. cuidam. ff. de condi. & demonstra. Ita ergo, si quod filia accipit in dotem, accipiat pro suis filiis, ipsa non videtur accipere supra taxationem, & datum valet.

5 **¶** Confirmatur hæc opinio ex Bertrando, in rep. d. l. hac ædictali, in princi. num. 56. versic. tertio Bald. Vbi dicit, qd licet vxor non possit in dotem dare secundo viro ultra summam ibi præfinitam, id non habet locum quando quòd supra summam accipit tenetur alij restituere, considerandū enim quòd commodum ad tertium peruenire debet, non ad maritum, & persona commodum capientis: non restituere debentis est spectanda. l. cum dotem. ff. ad leg. Falcid. & eandem opinionem probat, ibi Bald. & Iacobin. à sancto Georgio. & Alexand. in Apostillis, ad Bald. qui allegat Bart. & Doctores. l. 2. §. 1. ff. de donat. & idem tenet Alexan. l. mulier quæ, num. 2. col. 1. ff. ad Trebel. post Imolam, & Rapha. & Paul. ibi Iaso. in Authen. præterea, num. 26. versic. tertio limita. C. vnde vir. & vxor. & opinio Bald. in d. l. hac ædictali est communis secundum Bertrand. ibi. num. 56.

6 **¶** Postremò facit, quod inter patrem, & filium, & maritum, & vxorem valet donatio si est alteri restituenda. l. profectitia. §. pen. ff. de iure dot. l. si vxor marito. l. Sulpitius. ff. de donatio. inter virum, & vxorem, Bal. l. 2. §. si verò pater. ff. de donatio. Roman. l. si donatio, col. 2. C. de donati. Ioan. Baptista Igne. in rep. l. frater à fratre q. 15. in fi. ff. de cōdic. indebi. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 48. requiritur. col. 4. Rursus facit, quod prohibitus alienare, non videtur prohibitus si res quæ alienatur sit restituenda ei in quem alienatur, autore Ange. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Faciunt quæ scribit Bart. l. fin. §. fin. ff. de condit. institut. Iaso. in l. filius familias. §. diu. in. 2. lect. col. 10. ff. de leg. 1. Roman. in l. sequitur. §. Labeo. ff. de vsu cap. Ias. l. fin. col. antepen. C. de iure emphit. Hyppolit. confi.

163.col.3. Cum ergo in hoc casu quod datur ultra taxam huius legis, detur, vt fit filiorum qui nascuntur ex eo matrimonio, & ij possint meliorari etiam ratione dotis: vt dixi cap. 7. vers. reliquum est videre, videtur meliorationem hoc casu valere.

7 ¶ Rursus confirmatur, quoniam nemo hanc meliorationem potest impugnare, ex eo quod non valeat donatio facta in contractu matrimonij, vt primogenitus ex eo matrimonio succedat in aliqua bona insoludum. Contraria enim opinio in donatione verior est, eam probat Guido, decisione 267. & sing. 23: Bertrand. confi. 299. in princip. lib. 1. Decius. l. partum quod dotati. col. 2. vers. hinc conclusio. C. de part. Ti raquel. de primogen. q. 6. num. 11. & 31. qui rem late discutit. Benedict. in repetitione. c. Raynuntius. verb. *Duas habens filias.* num. 200. de testam.

8 ¶ Contraria tamen sententia videtur ipso iustitiae, ac veritatis robore fulciri. Primum haec lex prodita est, vt damnum ceterorum fratrum coherceat, & immodicas dotes cohibeat. Si autem verum amamus, planum est illum cuius filio nascituro ampla donatio fit, forte non ducturum eam foeminam in vxorem nisi donatio fieret filio nascituro. Quod si hoc ita est, iam melioratio fit ratione matrimonij quod haec lex feuerissimè prohibet. Non enim solum prohibet meliorationem ratione dotis, sed etiam ratione matrimonij, hic autem ratione matrimonij, & vt matrimonium coeat fit donatio filio nascituro.

9 ¶ Praeterea quis non sentiat hanc esse technam aduersus hanc legem, vt quod matri dari non potest detur filio. Lex autem ista, fraudem & calliditatem omnem seuere improbat, vt patet, ibi: *Mandamos que todos los pactos y promisiones hechos en fraude de lo scan en si ningunos, y de ningun valor y efeto.*

10 ¶ Praeterea lex noluit matrimonij ratione villo modo fieri detrimentum legitimae aliorum filiorum, hic autem manifestissimum est matrimonij ratione minui eorum portionem. Licet enim fiat melioratio nepoti, tamè fit vt matrimonium coeat inter eius parentes, & sic est diuersus casus ab eo quem proposui cap. 7. Ibi enim loquutus sum de melioratione quae fit nepoti ex filia, vt ipse nepos nuptias contrahat, hic autem de quando fit melioratio nepoti nascituro, vt eius mater nubat, & vt eius pater vellit eam ducere in vxorem.

11 ¶ Deinde si haec lex condita est ad ressecandam morum pestem, hic pestis est, non enim nuptiae celebrarentur nisi haec ampla melioratio fieret filio. Si mouit legislatorem iactura aliorum filiorum: hic iacturam patiuntur, re vera, ex matrimonio sororis. Praeterea manifestum est, quod cum filius nondum natus fuerit tempore quo fit pactum de eo meliorando, quod pater idemque auus facit meliorationem contemplatione filiae; vt nubat: non autem nepotis quem non agnoscit, argumento eius quod notant glos Bart. Alexand. Ias. & ceteri in l. qui filiabus. ff. de leg. 1.

12 ¶ His accedit quod scribit Ripa. l. 1. num. 59. ff. solut. matrim. Vbi dicit, quod licet magna dos possit constitui in fauorem filiorum filiae spuriae, tamen id non procedit quando apparet de fraude, & quod pater, re vera, voluit ipsi filiae spuriae, donare, vel eius contemplatione, tunc enim non valet, idem loquitur de quando post mortem spuriae dos debet venire ad eius filios.

13 ¶ Idem in simili scribit Bald. in l. hac a dictali, in principio. C. de secund. nupt. & Iacob. de sancto Georgio. & Bertrand. ibi in rep. num. 56. quod licet vxor possit dare marito ultra summam ibi praefinitam, quando portio excedens est alij restituenda, id tamen intelligit, nisi subsit fraus, vel calliditas, tunc enim quod supra taxam datur ressecandum est.

14 ¶ Quid verius? certe ex superioribus liquet quid sit verius. Aut enim cum tracto de locando filiam, gener petit, vt amplam meliorationem tacitam vel expressam conferam in eius filium nasciturum, & certe melioratio non valet, quoniam fit ratione matrimonij, & ratione matrimonij minuitur portio ceterorum filiorum aduersus hanc legem. Aut gener nihil petit, sed contentus dote promissa matrimonium contrahere vult, & certe si ego sponte, & non vt matrimonium coeat meliorationem filio filio eorum nascituro, certe melioratio valet, quia non fit ratione matrimonij, neque ratione dotis, & sic deficiunt verba huius legis neque videtur subesse fraus tacita, vel expressa si enim subsit melioratio non valet.

15 ¶ Ex hac distinctione, nota quomodo intelligendum quod supra dixi, n. 6. scilicet quod quando bona quae dantur supra taxam sunt alij restituenda valet eorum praestatio. Si enim sint restituenda filio nascituro, &

vt ei restituat de ea genero, vel filiae & hac ratione coit matrimonium, certe melioratio nunquam valet, quia fit ratione matrimonij, & licet alia sit persona patris, alia persona filij nascituri, tamen causa est eadem, scilicet matrimonij contractus. Neque enim haec lex solum dicit: *No pueda dar mas de tantas mil mar auedis.* Sed refert se ad causam, ibi: *Ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento tercero, ni quinto, &c.* Nota illa verba: *Por via de dote, ni casamiento.* Hic autem melioratio fit, vt nuptiae coeat ergo licet melioratio debeat peruenire ad alium certe fit per viam matrimonij, & vbi primum causa est infecta, negotium resistente legi corrui. Secus tamen quando lex non resisteret causae, sed quantitati, (puta) dicit lex, nullus possit dare vxori vltra mille, dat bis mille, cum onere, vt restituat tertio mille, certe praestatio valet, nisi omnia duo millia sint apud vxorem longo tempore permansura, tunc enim fiet computatio intervallij medij temporis, quod in specie notat Bertr. in rep. l. hac a dictali in princip. num. 56. vers. quam tamen opinionem. C. de secund. nupt. Aretin. & Ias. nu. 27. in Auth. praeterea. C. vnde vir, & vxor. & ibi Corne. in §. limita. & vide Bald. conf. 401. incip. questio praedicta, in finali questione, & conf. 336. quod aliquando lib. 3. & vide. l. in quantitate. magna. ff. ad leg. falci. & l. mulier. §. si haeres. ff. ad Trebel. & l. generaliter. §. cui legatum. ff. de fideicommiss. liberta. Quae tamen opinio limitanda semper nisi subsit fraus, vt supra dixi. & notat Bertrand. in d. loco. Illud tamen non omittendum, quod si restitutio quae facienda est tertio, non fieret ratione matrimonij, & tunc valeret, vt supra dixi.

16 ¶ Vidi tamen dubitari de tali questione, quidam petit, a Rege facultatem ad instituendum primogenium in filio, vel filia, et ad includendum in id supra tertiam, & quintam substantiae partem, dat nuptui filiam, & ratione matrimonij instituit in ea primogenium virtute Regiae facultatis meliorando eam supra tertiam, & quintam, quarebatur an valeret melioratio. Mouebat questionem, quod cum in tertia non possit meliorari ratione matrimonij, multo minus supra tertiam. Item hic melioratio facta fuit ratione matrimonij, ergo non valet. Item ius commune, & Regium concedit patri libertatem ad meliorandum vnum ex

filij, tali autem libertate non licet vti ad dote, vel nuptias filiae, vt hic, ergo facultate, vel libertate ad instituendum primogenium non licet vti, ad dotandum vel nuptui dandum filiam, videtur enim esse eadem ratio.

17 ¶ Ex aduerso facit, quod hic pater licet melioret ratione matrimonij, tamen cum petit a Rege facultatem ad instituendum primogenium supra tertiam, & quintam in filio vel filia, iam ostendit consilium animi sui, scilicet quod volebat diminuire portionem filiorum meliorando filiam, & sic non summus in terminis Iuris communis, in quo generaliter licet filium, vel filiam meliorare, hic enim qui impetravit Regiam facultatem, iam ostendit specificè se velle meliorare filiam, cum impetrat ad eam generalem, idem concessio Principis aliquid debet operari. Praeterea cum concedat filiam meliorari, iam enim cum hoc concedit, concedit aliorum legitimam minui fauore filiae, & licet pater eam minuat per viam matrimonij, matrimonium non est odiosum sed fauorabile, neque dos est odiosa sed fauorabilis. l. 1. ff. solu. matri. neque haec lex prohibet meliorationem ratione matrimonij, propter odium matrimonij, sed propter fauorem ceterorum fratrum ne eorum legitima minuat, hanc autem minui conceditur peculiariter facultate Regia, idem non potest dici legitimam minui ex matrimonio, neque patrem ad id adduci ex matrimonio, cum ante matrimonium facultatem impetrarit ad meliorandum eam supra tertiam, & quintam: Item cum facultates Regiae, contineant clausulas derogatorias legum obuiantium primogenio, videtur validum esse etiam si constitutur ratione matrimonij, iuxta ea quae tradit Bald. confi. 10. incip. questio forma tur, lib. 4. Curti. confi. 78. col. 5. Bald. conf. 495. lib. 5. secundum impressionem Mediolanensem. Bertran. in rep. l. hac a dictali. nu. 33. versic. idem etiam pulchre vult Bald. C. de secund. nupt.

18 ¶ Et re vera negari non potest, matrimonium non adducere patrem ad meliorandum, cum ante matrimonium facultatem impetrarit ad meliorandum amplissimè filiam, & sic, licet postea ratione matrimonij perficiatur melioratio, matrimonium potius est occasio perficiendi quod pater iam destinavit: quam causa & fundamentum meliorationis, & cum ante matrimonium pater decreuerit illam meliorare.

certè non potest dici meliorata nuptiarum ratione, & quòd si non nuberet non melioraretur. Rursus facit, quòd licet Iure Regio pater non possit meliorare filium, ultra certam summam, si sit si habeat Regiam facultatem ad disponendum de bonis suis ad libitum, vt late probat Rodericus. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. l. i. limitati. 2. C. de inoffi. testament. Facit textus cum glos. in verbo fortuna in A then. de nupt. §. non tamè permittimus, vbi dicit textus quòd mulier. secundo nubens amittit dignitatem. quam habebat à primo viro, dicit glos. hæc sunt vera nisi quando per priuilegium id haberet mulier, vt in l. fin. ff. de Senatorib. De qua re vide Ioannem à Garronibus in repetitione rubricæ. C. de secundis nuptijs, nu. 126. versiculo igitur adde.

S V M M A.

- 1 **F**ilia, dotis ratione, an in testamento possit meliorari. & num. 2. 5. 8 & 14.
- A**rgumentum de contractibus, ad ultimas voluntates, an valeat.
- 2 **P**rohibitio, l. hac adictali. C. de secund. nup. ne dos data à muliere secundo viro excedat certam summam. An sit seruanda si dos detur in testamento, vel in alia qualibet vltima voluntate.
- 4 **F**ilia cui dos assignatur in testamento, an dicatur dotata. & num. 11.
- F**ilia dotata, & statuto exclusa à bonis patris. An succedat si pater in testamento bona relinquat propter dotem.
- S**tatutum disponens, vt in dotibus non currae prescriptio, extenditur ad legatum nomine dotis relictum.
- 6 **F**ilia dotis ratione, an extra contractum inter viuos possit meliorari. & num. 7. & 8.
- 8 **P**rohibitio de non relinquendo in vltima voluntate. An sit extendenda, ad id quod datur per contractum inter viuos. Et e conuerso. num. 9.
- 10 **F**ilia prohibita aliquid capere ex re, & substantia patris. An videatur prohibita capere, ex testamento patris.
- 11 **F**ilia exclusa statuto (si dotata est) an excludatur, si tempore delate successionis, non reperitur actu dotata.

- 12 **P**rohibitio alienari, per contractum. An prohibeantur alienari, per testamentum.
- C**ontrahere, & testare, an à pari in licentur.
- 13 **M**elioratio facta in testamento, ad dotem. An reuocari, moderari, ac limitari possit.
- L**egatum an debeatur, vt dos, vel vt melioratio.
- M**elioratio facta inter viuos, ratione matrimonij an esset irreuocabilis ex lege Regiæ. 7. Tami. & num. 17. ad fin.
- 14 **P**resumptio arrarum. An habeat locum quòd aræ constituantur ante matrimonium.
- L**imita nisi tempore testamenti esset tractatum de matrimonio filijs.
- C**ontractus inter viuos an fieri possit in testamento.
- 16 **C**ontractus inter viuos factus in testamento adeò retinet naturam contractus, vt non possit reuocari, licet testamentum reuocari possit.
- 17 **M**eliorare in testamento ratione dotis, non posse contra Auendan. probatur.
- 18 **P**rohibita donatione inter viuos, à ciue in extraneum. An prohibeatur donatio causa mortis.
- 19 **A**dultus licet non possit absq; curatoris auctoritate contrahere. An absq; eius voluntate possit donare causa mortis.
- M**ulier statuto prohibita contrahere absq; propinquorum consensu. An prohibeatur donare causa mortis.
- D**onatio causa mortis magis videtur accedere vltimæ voluntati, quam contractui.
- C**asus mixtus, non continetur sub simplici, in statutis. & num. 27.
- 20 **P**rohibitus contrahere, an possit donare causa mortis. & num. seq.
- 23 **M**atrimonium perfectum, & celebratum virtute meliorationis factæ causa mortis: An talis melioratio censeatur verus, & realis contractus. & an leges loquentes in contractibus habeant locum in ea.
- 24 **L**egata dote filie in testamento, si is qui legauit postea viuens dat dotem. An videatur data animo cõpensandi cũ relicto in testamento.
- L**egata centum in testamento pro filia maritanda: si post ipsa nubat viuens, & patiens, & ni-

Et nihil dans is qui legauit. An legatum petatur actione ex testamento.
 Pater si reliquit centum filia in testamento pro ipsa maritanda, & post viuens locauit eam, & dedit in dotem quinquaginta. An filia residuum possit petere ab heredibus patris.

An filia meliorari possit dotis ratione in testamento, & generaliter extra contractibus inter viuos, an meliorari possit.
 Cap. XX.

- 1 **R** V R S V S Quæro, an filia possit dotis ratione meliorari in testamento. Hanc questionem tetigit Auendanius, in tractatu de exequendis mandatis. c. 14. col. pen. propè finem. Vbi decretum huius legis omnino obseruandum censet, siue dos constituatur in testamento, siue inter viuos. Adducit, quòd valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, l. seruum filij. §. cum qui chirographum. ff. de leg. 1. Et quod cum per viam contractus meliorari non possit, etiam non poterit meliorari in vltima voluntate. Cõfirmatur eius opinio, quoniam non videtur esse maior ratio prohibendi meliorationem inter viuos quàm in vltima voluntate, si enim præcipua ratio huius legis est, ne minuatur dote, legitima ceterorum fratrum, certè etiam minuatur in testamento. Rursus si mouit legislatorem profusio, eamque parsimoniam antidoto cohibere voluit, certè in testamento potest esse profusio.
- 2 **R**ursus si considerauit reipublicæ vtile esse dotes, esse moderatas, certè eadem necessitas, eademque vtilitas versatur si nimia dos etiam in testamento constitui non possit.
- P**ræterea si coniugij fœlicitatem spectauit (infœlicia enim solent esse matrimonia quæ nimia dote coeunt) certè etiam erunt infœlicia, si filia immodicè dotetur in testamento. Denique si ad calculum reuoces omnes rationes legis, relatas supra cap. 2. comperies nullam esse quæ hic non videatur ad amicum quadrare sicuti cum dos constituitur inter viuos.
- 3 **P**ostremò vrget, textus in l. hac adictali, in principio. C. de secund. nupt. vbi prohibe-

bitio ne dos data à muliere secundo viro excedat certam summam, seruanda est etiã si detur in testamento, vel in alia vltima voluntate, ergo idem dicendum in nostro casu, cum vtrouique dos nimia prohibeatur ratione filiorum.

4 **R**ursus facit quòd hæc lex prohibet filiam dotari ultra certum modum, filia autem cui dos assignatur in testamento, dotata dicitur, vt late notat Bart. & DD. in l. Titio centum. §. Titio genero. num. 5. ff. de cond. & dem. onstra. Ang. conf. 92. Barba. conf. 66. col. 1. lib. 3. Nam si ex statuto filia dotata non succedat, certè non succedet illa cui pater in testamento reliquit dotem. Ita Bart. in d. §. Titio genero. num. 5. & in l. qui pupillam, per illum textum. ff. de adult. & in l. quòd autem. ff. de iure doti. Bald. in l. non sine. C. de bon. quæ liber. Fulgos. conf. 40. col. fin. Arctin. §. fuerat, col. 17. vers. vnum tamen aduertat. Instit. de actio. Cremensis. sing. 3. incip. statuto cauetur. Socinus conf. 92. circa primum. col. 4. vers. nec obstat lib. 1. Ias. in rub. ff. solu. matri. & ibi Ripa, nu. 61. Rubens conf. 74. col. 2. Ias. conf. 11. col. 1. & conf. 237. nu. 2. lib. 1. Alciatus, lib. 1. de verber. signific. pagina. 7. Corn. conf. 123. lib. 2.

Adeoque dos in testamento constituta censetur, vt Bald. conf. 286. super primo puncto. vers. super sexto. lib. 3. scripserit quòd statutum disponens, vt in dotibus non currat prescriptio, extenditur ad legatum relictum nomine dotis, quòd reputat singulare Castellianus Cota, in memorabili incipienti. Dos habet multa vers. hinc etiam, & iterum memorabili incipienti. Statuta debent interpretari, versiculo secundo addo. Si ergo est dos, & melioratio per viam dotis, sequitur non admittendam, aduersus expressam dispositionem huius legis.

5 **S**ed ex aduerso vrget acerrimè expressa, & significantissima verba legis, ibi. *No se entienda ser mejorada por ninguna manera de contrato entre viuos.* Ergo à contrario sensu, extra contractum inter viuos meliorari poterit. Antequam ad declarationem horum verborum progrediar, supponendum quòd hæc verba licet sint generalia, intelligenda sunt de melioratione, quæ fit ratione dotis, vt ex tota legis serie patet, & ex verbis statim precedentibus. *Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote ni casamiento tercio ni quinto de sus bienes; ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente por ninguna manera*

- manera de contrato entre viuos. Ergo hæc generalitas: No se entienda ser mejorada por ninguna manera de contrato entre viuos. Intelligitur ratione dotis, vel matrimonij, & ita probatur ex petitione, & serie legis.
- 6 ¶ His suppositis, videtur manifestum filiã extra contractũ inter viuos meliorari posse, quis enim recedat à verbis legis? Quis legem, à tot prudentibus conditam ad rei publicæ instaurationẽ, credat aliquid continere quod non magnopere obseruatum expensum, & consideratum sit? Rursus hæc verba, non sunt enũtiatiua, neque obiter dicta, sed posita in præcipua parte legis, idẽ magna consideratione posita credẽdum est. Significant autem filiam non posse meliorari per contractum inter viuos, ergo extra contractum inter viuos meliorari poterit. Qui enim aliter sentit ipsa verba legis spernit, & suum sensum legis iudicio præfert.
- 7 ¶ Rursus hæc opinio probatur, ex eo quod scripsit Alexand. consil. 13. circa primum dubium, nu. 17. versic. & pro hoc benefacit, & versic. cum igitur Nicolaus lib. 3. Vbi scribit, qd si pater donauit filio suo emancipato omnia bona præsentia, & futura reseruat sibi omnibus fructibus pro vita sua, & vt de eis possit disponere in vita sua, pro libito suæ voluntatis, qd non videtur reseruasse potestatem disponendi in vltima voluntate, sed inter viuos, quia ita important illa verba, in *vita sua*, nam si appellarem testamentum dispositionem in vita, malè tradita esset magistralis doctrina glossarum, & doctorum quod quædam est dispositio inter viuos quædam in vltima voluntate. Item omnis dispositio iudicatur secundum tempus in quo confertur. I. quod sponse. C. de donat. ante nup. l. Rutilia Polla. ff. de contrahen. empt. ergo dispositio testamenti, quæ confertur post mortem, debet iudicari tãquam de actibus post mortem, non autem tanquam de actibus in vita. Cum igitur (inquit Alexander) Nicolaus non habuerit dotem sed solum in testamento sibi relicta fuerit non dicitur dotata in vita patris. Hactenus Alexander.
- 8 ¶ Idem ante eum scripsit Bart. consil. 76. incipienti pater filio suo emancipato: Rursus idem Alexand. consil. 34. in casu de quo queritur, num. 3. lib. 7. scribit quod si statum prohibeat relinquere vxori ultra viginti quinque libras, quod intelligitur de relicto in testamento, non de relicto per

- contractum inter viuos, quia statutũ correctorium iuris cõmuni corrigens in vno casu, non debet extendi ad aliud, & cum prohibeat relinqui in vltima voluntate, prohibitio nõ est extendenda, ad id, quod datur per contractum inter viuos, quod expresse probatur in l. feruum meua. ff. de hæred. instit. Vbi ille qui prohibetur à iure capere ex vltima voluntate, nõ prohibetur capere ex cõtractu inter viuos, & ad hoc illam ponderat ibi Baldus. Sic cõtra prohibitio alienationis inter viuos, nõ trahitur ad alienationem factam in vltima voluntate. l. ex hoc dicto. §. alienare. ff. de aliena. iud. mut. causa fact. & in Authen. vt sponsalitia largitas, in principio. verli. lege. Etia sentia. & Instat. quibus ex causis manum. non licet. §. fin. cum gloss. in verbo, *Impleuerit*. Hactenus Alexander. Ex cuius verbis apparet quod prohibitio huius legis verantis meliorationem inter viuos, non est extendenda ad meliorationẽ quæ fit in vltima voluntate. Facit qd scribit Antoni. Gomezius, in l. 17. Tauri, nu. 24. Sic onus impositum contractui, nõ extenditur ad testamentum, quia testamentum non est cõtractus, & i. a. deficient verba statuti, loquentis in cõtractu. Ita docet Bald. in l. testamentum, nu. 4. C. de testam. & ibi notant Raph. & Corn. Deci. in l. si col. 3. nu. 10. verli. secũdo nota. C. de dict. diu. Adria. tollen. Bald. consil. 349. lib. 1.
- 9 ¶ Et qd iura loquentia de his quæ fiunt in contractibus inter viuos, non sint admittenda in his quæ fiunt in vltima voluntate, scribit Bald. quia. V. col. fin. de iudi. Imol. Areti. & Ias. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga. Cum ergo hæc lex meliorationẽ dotis nomine prohibeat inter viuos, certè in vltima voluntate admittenda est.
- 10 ¶ His congruit, quod filia prohibita aliquid habere ex re patris, non videtur prohibita capere ex testamento patris, vt per Alexand. consil. 131. col. fin. lib. 1. Socin. consil. 182. col. 2. lib. 2. & consil. 106. col. 5. lib. 3. Ang. & Imola. in l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. Afflict. in constitutione Siciliae incipienti, in aliquibus. col. 5. versic. quinto quæro. Capra. consil. 19. col. 2.
- 11 ¶ Rursus hæc opinio confirmatur, quoniam non dicitur dotata illa cui pater dotem in testamento reliquit. Ita probat Alex. consil. 13. circa primum, nu. 12. ad finem. lib. 3. Neque excludetur per statutũ excludens

- dens dotatam illa filia quæ tempore delate successione nõ reperitur actu dotata, quia non est dos, sine matrimonio. Ita Bal. consil. 197. lib. 3. Isernia. c. 1. de natura successio feud. col. 5. & 6. Vincentius Herculanus in disputatione incipienti Perusinus, fol. 15. col. 1. Bart. consil. 31. quidam decessit. Corn. consil. 96. col. pen. lib. 2. & consil. 60. lib. 3. & consil. 300. lib. 4. Curtius senior consil. 27. in fine. Deci. consil. 24. in fine, & consil. 589. & consil. 684. Alexand. consil. 151. lib. 2. & consil. 48. lib. 3. & consil. 127. col. 3. lib. 6. Roman. consil. 442. Brunus in tractatu de statuto excludere feminas artic. 6. q. 3. Hippolit. sing. 481. Alexan. consil. 124. & consil. 108. & consil. 19. & consil. 162. nu. 2. lib. 2. & consil. 211. in fine lib. 7.
- 14 ¶ Corra. in repet. l. qui liberos, nu. 39. ff. de ritu nupt.
- 15 ¶ Item si filia potest meliorari in testamento, dispositio huius legis non est ad cõsecranda, aduersus filias. Neq; corriguntur tot leges, & prudentia est euitare legum correctionem quoad fieri potest. Rursus non admittere meliorationem extra contractum inter viuos, est negare vim, & significationem expressam verborum legis. His congruit qd prohibita alienatione per contractum, non videtur prohibita per testamentum, secundum Alexan. & Imolam in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga. Nam aliud est contrahere aliud testari. l. verba contraxerunt. ff. de verbor. signifi. Cassian. in consuetud. Burg. rubrica. 4. §. 7. verbo *Le mari*, versic. *per testamentum*. vbi ex hoc definit casum magis dubium.
- 16 ¶ Postremò facit, qd ratio differentie est inter meliorationem factam in testamento, & meliorationem factam inter viuos. Nam melioratio facta in testamento ad dotem reuocari moderari, & limitari potest, est enim legatum, & non debetur, vt dos, sed vt legatum, autore Belon. consil. 19. nu. 18. §. sed vxori. Insti. de leg. & ibi gloss. Areti. l. si non designata, & ibi est textus in fine. C. de falsa causa. adicc. lega. & ibi notant Bald. & alij Bart. l. qui vxori. ff. de aur. & arg. lega. Nouel. de dote. 8. part. priuileg. 11. Alexand. consil. 122. lib. 7. Idè si in testamento pater nimium leget, locus est pœnitentia, & ad meliora reuocare animum potest, expensis quæ mutationem cõsiliij suadent. Si tamen per contractum inter viuos meliorationem faceret ratione matrimonij, melioratio irrenocabilis erat Regia. l.

17. & 22. Tauri. Guido decisione. 145. Decius consil. 414.
- ¶ Vltimo hæc opinio suadet, quoniam præfinitio arrarum scripta. l. 1. tit. *De las arras*. lib. 3. Fori, non habet locum quando arræ constituitur ante matrimonium. Ita docuit Rodericus. l. 1. tit. *De las arras*. §. nota ulterius. Sic ergo summa hæc prescripta in dotandis filiabus, non est seruanda quando dos constituitur in testamento ante matrimonium. De ista re statim prolixius differam. Igitur vt finem faciam, ego in ea sum sententia, vt ex vltimo contractum inter viuos filia meliorari possit prout in testamento, tunc enim verisimile est rem prudenter restimari, & ex magna causa fieri.
- ¶ Limitanda tamen hæc opinio, nisi tempore testamenti iam esset tractatum de matrimonio filia, & matrimonij ratione melioratio fieret, vel donatio in testamento, tunc enim fraus videtur fieri legi, & filia meliorata videtur per contractum inter viuos, quod hæc lex prohibet. Quod autem in testamentis possit fieri contractus inter viuos, notat gloss. & ibi Bart. Bald. Paul. Imol. & Areti. in l. hæredes palam. §. si ff. de testam. Dinus in c. qd semel ad finem de reg. iuris in 6. Oldral. consil. 114. factum est tale, quædam mulier col. 1. Bart. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. 2. Bald. l. sancimus in fine. C. de testam. Roma. qui hanc dicit communem consil. 171. incip. pro decisione col. fin.
- ¶ Ad eodẽ autem contractus inter viuos factus in testamento retinet naturam contractus, vt non possit reuocari licet testamentum reuocari possit. Ita Din. in c. qd semel in fine de reg. iuris in 6. Alber. in l. si quis in principio testamenti in fine. ff. de leg. 3. Bart. l. cum quis dec. dens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Bald. in l. si ff. de reb. eorum Rom. consil. 171. in vltimo dubio. Guido consil. 233. in causa appellationis in fine Bertrand. consil. 58. col. 1. lib. 2. cum alijs congestis per Thaeuel. post leges cõnubiales glo. 5. nu. 102. Et licet contra sentiant plures, quos refert Ias. consil. 122. in præfenti causa, col. pen. ver. non obstat aliud fundamentum lib. 4. Riuinus, consil. 129. col. fin. versic. nec obstat, lib. 1. Brun. consil. 43. col. 3. versic. præterea licet. Tamen verisimum videtur, donationem factam in testamento per viam contractus inter viuos, esse irrenocabilem, si citis virtute matrimonium perficiatur. Nam contractus de iure renocabiles,

cabiles, siunt irrevocabiles, si fiant ratione matrimonij, vt in l. 17. Tauri. Guido decif. 145. Decius consil. 414. Idem cum de iure sit irrevocabilis, oportet opponere decretum huius legis, vt scilicet ad eum verum sit meliorationem per contractum inter viuos fieri non posse ratione matrimonij, vt non valeat etiam si contractus inter viuos fiat in testamento, tunc enim obstat aperte decretum huius legis, quæ meliorationem factam per viam contractus inter viuos improbat.

17 **¶** Non obstant ex aduerso prolata aduersus principalem conclusionem. Primo non obstat autoritas Auendani, quoniam loquitur aduersus expressa legis verba, nisi intelligatur, vt in precedenti limitatione, nu. 15. Rursus non obstat quod eadem est ratio, siue fiat in testamento, siue per viam contractus inter viuos, quoniam imò est diuersa ratio, vt supra dixi, & quando est eadem ratio, scilicet quod contractus inter viuos fit in testamento, iam limitauit principalem conclusionem. Præterea non obstat l. hac ædiciali, quoniam ibi lex procedit ultra disponendo, vt neque in testamento relinquere possit, in hac autem lege contrarium aperte definitur. Rursus non obstat quod illa cui dos relinquatur in testamento dicitur dotata, quoniam contra sentiunt plures supra citati, & vt verum sit esse dotatam, tam est dotata in testamento, & in testamento melioratio admittitur.

18 **¶** Sed est questionis an melioratio dotis causa fieri possit per donationem causa mortis. Mouet questionem, quod prohibita donatione inter viuos à ciue in extraneum, non prohibetur donatio causa mortis, autore Bald. in c. quia. V. ad finem de iudic. Ias. in l. 2. col. pen. vers. nono. ff. de leg. 1. & in l. non dubium circa princ. C. de testam. Castellian. Cota in memorabili. Incipiente Donatione inter viuos. Hic autem prohibetur melioratio per contractum inter viuos (hoc est donatio) ergo non debet extendi ad donationem causa mortis.

19 **¶** Sic adultus licet non possit, absque curatoris autoritate contrahere. l. si curatorem habens. C. de integ. restit. tamen potest absque eius autoritate donare causa mortis. Ita Bald. & Alexan. in d. l. si curatorem habens. Ias. in l. 2. col. 3. vers. licet omnes ff. de leg. 2. & ibi Alcia. nu. 11. Rubeus conf. 27. in fine Anania. c. quia ex omnibus in 4. quæ ff. de vsur. Hinc Iaso. in d. l. 2. col. 2.

vers. prædicta communis. ff. de leg. 1. docet mulierem per statutum prohibitam contrahere absque consensu propinquorum, non prohiberi donare causa mortis. Idem docuit Roman. ibi, & Socin. col. 1. in 4. conclusione, & ibi etiam Alciat. Confirmatur hæc opinio, quoniam donatio causa mortis magis videtur accedere vltimæ voluntati, quàm contractui. l. illud. ff. de dona. cau. mor. Et licet aliquis possit dicere non magis accedere vltimæ voluntati quam contractui, saltim est contractus ex viroque participas. In statutis autem, sub simplicibus non continetur casus mixtus, autore Bart. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. petat. Bal. l. omnes populi. col. 7. vers. item si statutum dicat. ff. de iust. & iure. Hæc autem lex cum sit correctoria videtur restringenda sicut statutum.

20 **¶** Contraria tamen opinio probabilior videtur. Moueor ex mente legis. Deinde quoniam donatio causa mortis licet sortiatur effectum post mortem, tamen est actus inter viuos, hæc autem lex prohibet meliorationem inter viuos. Præterea moueor, quoniam prohibitus contrahere non potest donare causa mortis, autore Ancharr. cõf. 384. Alexan. Aretin. & Barba. in l. 2. ff. de verbo. oblig. Alexan. propè finem Aretin. col. 4. vers. & inter multas. Barba. col. 9. vers. item dico Soci. l. 2. col. 3. vers. ex quibus. ff. de leg. 1. Bened. in rep. c. Raynuntius. verbo testamen. 4. num. 35. de testa. Ias. in §. omnium col. 3. ver. sed circa ista, ibi nec istis obstat. Insti. de actio. A bb. cõf. 40. in primo dubio lib. 2. Corne. conf. 41. lib. 1. & est communis autore Ias. l. 2. ff. de leg. 1.

21 **¶** Sic Bald. in c. 1. in prin. col. 4. vers. quæro si vasallo. tit. de prohib. feud. aliena. scribit quod si mulier prohibetur donare, cõfetur etiam prohibita donare causa mortis, scribitque hoc generaliter verum, vbi nomen donationis ponitur, prohibitiue. Quam opinionem sequitur Alexandrin. ibi Aretin. l. qui in potestate, post principium. ff. de testam. Marian. Soci. inter consilia Socini filij, conf. 19. col. 5. vers. sed aduertendum lib. 1. Ripa. l. 2. col. 4. num. 10. ff. de leg. 1.

22 **¶** His congruit quod in omni materia fauorabili siue odiosa, sub simplicibus continetur casus mixtus, vbi est eadem ratio. l. interdum. §. quod ait. ff. de his qui notan. in fam. iur. et al. l. in fine co. tit. Aretin. l. si ita scriptum in prin.

in princ. ff. de libe. & posth. Bald. & Imola. l. si ita sit, per illum textum. ff. de iniustorup. Alex. am. conf. 161. col. 4. vers. quini. no. lib. 7. Traqu. d. glof. 5. nu. 76. Ergo cum hæc lex prohibitiue vetet meliorationem dotis causa, certè non poterit fieri per viam donationis causa mortis. Quod nominatim probatur in l. l. ac ædiciali. C. de secun. nup. b. præfinitur summa quam vxor potest dare marito, & dicit textus illam non posse excedi etiam per donationem causa mortis.

23 **¶** Postremo, illud me maximè mouet, quod si matrimonium perficitur, & celebratur vir rite meliorationis factæ causa mortis, certè talis melioratio est verus, & realis contractus, & leges loquentes de contractu habent locum in ea, autore Ancharr. d. conf. 384. Imo. in l. vt hæc edibus, vers. item attende. ff. de leg. 1. Decius conf. 197. in casu proposito, col. 2. qui loquuntur in casu minus efficaci, scilicet quando donatio causa mortis fit præfenti, & stipulanti, satis autem stipulatur, qui virtute donationis causa mortis contrahit matrimonium, alias non contracturus. Non obstant adducta in contrarium, quoniam ex superioribus patet responsum, & verius esse quod prohibitus donare non potest donare causa mortis.

24 **¶** Pro complemento, illud non omitendum, quod si in testamento legauit dotem filie, & postea viuens dedit videor dare animo compensandi cum relicto in testamento. l. Lucius la. 1. ff. de leg. 2. late per Corn. cõf. 273. lit. R. lib. 4. late Ias. in l. filia legato. u. C. de lega. Item si promisi dotem, & post eam in testamento legauit, semel actum debetur, vt late per Alber. & DD. l. huiusmodi. cum pater, nu. 9. ff. de leg. 1. Vbi videtur quid si legatum sit minus dotis. Quid autem si in testamento lego centum pro filia maritanda, & post ipsa nubit me viuente, & sciens, & nihil dante, certè adione ex testamento petet legatum. Ita Alex. conf. 7. nu. 10. lib. 2. Guib. Cuneus. l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. indeb. Old. ald. & Bart. l. Lucius. ff. de leg. 2. Bald. l. filia. C. de lega. & in l. hu. ut modi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Quid autem si pater reliquit in testamento centum pro filia maritanda, post ipse viuens locauit eam, & dedit in dotem quinquaginta, an possit filia residuum petere ab hæredibus patris, vide Bart. & Paul. l. Lucius la. 1. ff. de leg. 2. Bald. & Ias. & alios in l. filia legatorum. C. de leg. Ancharr.

& Imola. c. filius. de testamen. Luptim in rep. c. per vestras. §. 1. 2. tertio propter, nu. 8. v. sic. ad hoc facit.

S V M M A.

1 **M**elioratio dotis ratione facta, an valeat si fiat ante nuptias, & an saltim rata maneat, si matrimonium non sequatur, vel contractum delegatur in validum, nu. 3. 4. 5. 6. 9. 13. 23. & 24.

2 **M**eliorata an dicatur filia in quam pater solus exercuit actum dotandi.

Dos an sit absque matrimonio.

Donatio prohibita inter patrem & filium, an valeat ratione matrimonij, etsi fiat ante nuptias.

3 **L** hac ædiciali. C. de secun. l. nupt. que prohibet mulierem dare secundo viro dotem ultra certam summam, seruanda est, etiam si ante nuptias det dotem, veluti extraneo, & non nomine, vel titulo dotis.

4 **M**aritus anteaquam nuptia celebrentur, extraneus est.

5 **F**ilia à patre destinata & in eum vsu oblique dotata, an censetur nuptia.

Qui tractat de vendendo aliquam rem, an dicatur illam vendere.

6 **D**onatio facta ratione matrimonij, an reuocetur matrimonio non secuto, & nu. 14. 15. & 16.

Contra Seguram, Gomez Arium, Tellum, Cifontanum & Lupum nu. 17. 21. & 22.

7 **D**os quando assignatur statim dicitur filia habere dotem, etiam ante nuptias.

8 **D**onatio inter sponsos licet valeat an reuocetur, si matrimonium non sequatur.

Intellectus. l. si extraneus. ff. de condit. ob caus. & nu. 15. & 21.

9 **E**manipatio ex matrimonio inducta ex l. 47. Tau. an effectum sortiatur ante matrimonium, & relationem.

10 **M**elioratio generaliter facta filio ad matrimonium, vt commodius, vel honorificentius nubat, non autem, vt cum Maria, vel Catharina nuptias contrahat, an sit causa onerosa, tanquam non facta cum tertia persona, & in consequens an valeat.

11 **I**n intellectus. l. si ego. §. 1. ff. de iure doli.

Tradens rem alicui, ut efficiatur dotalis, cum contraxerit matrimonium cum Bertha, an antea quam contrahatur matrimonium, possit tradens pœnitere.

An melioratio facta dotis ratione, valeat si fiat ante nuptias, & an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuaidum. Cap. XXI.

QUæro deinde, an melioratio dotis ratione facta valeat si fiat ante nuptias, & an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuaidum. Quoad primū. Videtur meliorationem factam filiae cum nullus esset tractatus de locando eam matrimonio, validam esse, & peti posse secuto matrimonio. Moueor ex eo quod scripsit Rodericus. l. 1. tit. De *lis arris*. §. nota ulterius. vers. adde alium casum, ubi scribit, hæc verba. *Adde alium casum in quo valet datio arrarum ultra quantitatem hic taxatam (scilicet) si maritus antequam matrimonium contrahat per verba de presenti vendat, uxori de bonis suis nā licet dicta venditio excedat decimam valet venditio, hæc est l. notabilis Stili. 247. incipit. Orosi enel titulo de *lis arris*. Vbi fit expressio mentio de hac lege, & sic limitatur per dictam legem Stili. Ex quibus verbis apparet, taxam arrarum, non habere locum quando datur æquipolens ante matrimonium de presenti, ergo & hic taxatio dotis non habebit locum quando datur ante matrimonium.*

2 Rursum hæc opinio probatur, quoniam non dicitur meliorata illa in quam pater solum exercuit actum dotandi, autore Imola in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demō. ff. Fulg. in l. non sine. C. de bon. quæ libe. Alexā. consi. 13. nu. 12. lib. 3. cum alijs congestis cap. præcedenti, nu. 11. vers. rursus hæc opinio. Quoniam dos non est absq; matrimonio. l. si. C. de dona. ante nupt. Si ergo non est dos, neq; dotata, deficient verba legis quæ loquitur ratione dotis, vel matrimonij, hic autem, neq; est dos, neq; matrimonium. Loquimur enim quādo melioratio fuit facta ante nuptias. Quod autem non sit dos absq; matrimo-

nio, saltem propriè, scribit Iasi & alij in l. 1. num. 1. 2. & 7. ff. solu. matrimo. & in Authent. præterea, num. 16. C. vide vir. & vxor. & in l. quoniam Nouella, nu. 10. C. de inoffi. testamen. Rursus hæc opinio probatur, quoniam donatio prohibita inter patrem & filium, valet ratione matrimonij etiā si fiat ante nuptias, ut per Guidonē consi. 145. ergo melioratio alias prohibita valebit si fiat ante nuptias.

3 Contraria tamen sententia mihi verior & probabilior videtur. Primo ex verbis legis, ibi: *No pœda dar ni prometer*. Datio autem fieri solet post contractas nuptias, promissio vero ante nuptias, ergo etiam si melioratio fiat ante nuptias nō valet. Fator tamen responderi posse, promissionem dotis non fieri, nisi cum est tractatum de matrimonio, & iam est perficiendum.

4 Sed rursus probatur hæc opinio, ex illis verbis: *Por via de dote ni casamento*. Ex quā disiunctiua, apparet meliorationem non valere, siue fiat ratione præsentium nuptiarum, siue ratione dotis. Dos enim dicitur etiam absq; matrimonio præsentem, ut in l. lex Iulia. ff. de fund. dotali. l. si sponsa. ff. de iure doti. Faciunt quæ scripsi in cap. præcedenti, nu. 4. vers. rursus facit q; hæc lex. Scilicet q; illa cui dos assignatur, dicitur dotata etiam si nuptiæ tradita nō fuerit. Et licet DD. disputent, an ea opinio sit vera, ut patet ex eis, quæ in d. cap. præced. dixi, d. num. 11. vers. rursus hæc opinio confirmatur. Tamen negari non potest, quia iuxta subiectam materiam rectissimè appellari possi dos, illa quæ datur, vel assignatur ante nuptias, ut in locis ibi citatis notatur.

5 Præterea hæc opinio nominatim, & efficaciter probatur, quoniam in hac ædificati. C. de secund. nup. quæ prohibet mulierem dare secundo viro dotem ultra certā summam, seruāda est etiam si ante nuptias det dotem, veluti extraneo, & nō nomine, vel titulo dotis. Ita prudenter scripsit Capra. cons. 31. incip. et si videatur prima facie. Decius consil. 246. requisitus ab illustri Governatore, col. 1. nu. 1. vers. sic. imò quod plus est si mulier. Mouetur, quoniam præsumitur fraus: & re vera hæc lex facile eluderetur si ante nuptias liceret meliorare.

6 Postremò hæc opinio probatur nominatim si rectè inspiciatur, ex Orosio. in l. omnes populi, nu. 149. ff. de iust. & iure. Et confirmatur prudenti ratione, cui nescio an congruè

congruè responderi possit. Cum enim melioratio non teneat, etiam si ex ea sit sustinendum onus matrimonij præsentis, & iā contracti, quanto minus quando non est contractum, neq; versatur æquitas sustinendi onera matrimonij. Item si ad sustinendum onera matrimonij non licet minuere legitimam cæterorum filiorum, quāto minus quando nulla sunt onera. Postremò hæc opinio probatur ex. c. quanuis pactū de pact. in. 6. ubi licet textus loquatur de renuntiatione facta, cum filia nuptiæ traditur (hæc enim sunt verba textus) doctores extendunt illum ad portionem acceptā pro dote futura. Ita Archi. Ioann. Andræ. Domini. Franc. & Natan in d. c. quanuis pactum col. 3. & ibi Couarru. §. 2. c. 3. nu. 1. Benedic. c. Raynuntius, verbo *Duas habens filias*, nu. 260. de testam.

7 Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat q; scribit Rodericus. d. l. 1. tit. De *lis arris*. §. nota ulterius, quoniam maritus antequam nuptiæ celebrentur extraneus est, ideò non mirandum si quacūq; summam possit ei dare, quæ postea casu vxor est. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. Fori. l. inter eos. ff. de donat. inter virum & vxor. Lupus in rubrica. §. 16. declarat Bald. l. cum te. & l. cum in te. C. de donat. ante nupt. vide Alexā. l. si focer. §. Lucius. ff. solu. matrimo. Item ante nuptias non possunt dici arre. Pater autem ante nuptias, pater est, lex autem patrem prohibet meliorare dotis ratione. Rursus non obstat, q; non videtur dotata illa, in quam pater solum exercuit actum dotandi, quia, ut non sit dotata, tamen est dos, & responsum patet ex superioribus. Rursus non obstat q; donatio inter patrem & filium ratione matrimonij valet etiam ante matrimonium, non enim nego valere, sed nego valere ultra licitum modum.

8 Illud addendum, hanc opinionem esse in dubitabilem, si modo constitutio dotis fiat postquam tacite, vel expressè, directè, vel obliquè cogitatum fuit de locando filiam certo homini. Filia enim destinata à patre, & in eum vsus obliq; dotata, censeatur nupta. l. non est matrimonium. ff. de ritu nupt. l. qui pupillam. ff. ad leg. Iul. de adult. Sic Corrafi. in repet. l. qui liberos, nu. 40. ff. de ritu nupt. scribit se Tolosæ respondisse, q; licet statutum excludens filiam dotatam non sit admittendum quādo solum filia legata est dos; hoc fallit si pater in

testamento, vel alias ante mortem filiam homini certò destinaret. Quod confirmatur, quoniam tractatus est principium rei, & qui tractat de vendendo aliquam rem dicitur eam vendere, autore Bald. c. in causis, col. 1. vers. tractatus de electione. Sic donans dotem postquam tractauit de locando filiam, videtur iam eam locasse, & quasi locata, & nuptæ dare, vel promittere dotem.

9 His ita definitis, tractemus an si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuaidum, melioratio rata maneat. In casu enim præcedenti tractauimus de melioratione ante matrimonium, tamen erat spes matrimonij, hic autem de tēpore, quando matrimonium sequetur nō fuit. Dubium facit, q; filia solū prohibetur meliorari ratione matrimonij, hic autē supponimus nullum fuisse, neq; sperari ergo melioratio valet, deficient enim verba legis, & filia extra causam matrimonij meliorari potest.

10 Neq; quisquā obijcere potest donationem factam ratione matrimonij, reuocari matrimonio non secuto, quoniam videtur habere tacitam conditionem si matrimonium sequatur. l. stipulationem. ff. de iure doti. quoniam id fallit in donatione facta à patre ob matrimonium filia, nam etiam nō secuto matrimonio rata manet & valida, & reuocari non potest. Ita audacter docuit Segura in repet. l. vnum ex familia. §. sed si fundum fol. § 2. suorū operum, & octauo eius repetitionis, versic. ex quo posset inferri, & versic. attende q; in tantum. ff. de leg. 2. Vbi scribit q; melioratio facta à patre pro matrimonio filij, rata manet & reuocari non potest etiam matrimonio non secuto, & eius opinionem sequitur Arius in l. 17. Tauri, nu. 29. & nouissimè Telliū Fernandus clari nominis, multaq; lectionis, & eruditionis vetus aduocatus, profusa in ægenos liberalitate inclitus in d. l. 17. qui citat eiusdem opinionis Cifontanum, & Lupum, ibi. Sed certè Lupus, nu. 47. versic. adde. solum dicit valere etiā matrimonio non secuto, non tamen quod reuocari non possit, inter quæ est magna differentia (ut statim dicam.) Rursus Cifontanus, nu. §. similia quædam tractat, sed q; non secuto matrimonio melioratio reuocari non possit haud quāquam dicit, nisi expendatur q; citat. l. si extraneus. ff. de condi. ob caus. ubi probatur donationem ad dotem valere

valere inter patrem, & filium, etiam si matrimonium non sequatur, qui textus est fundamentum omnium supra citatorum.

11 *¶* His tamen non obstantibus, credo meliorationem dotis, vel matrimonij nomine factam filie, nullam esse etiam si matrimonium non sequatur. Moueor, quoniam hæc lex dicit hæc verba. *Mandamos, que ninguno pueda dar ni prometer tercio ni quinto: & infra dicit: Y lo contrario por el mismo hecho sea en si ninguno, y de ninguno valor y efecto.* Ex his nota promissionem ipsam, hoc est constitutionem dotis immodicæ: esse ipso iure nullam, quod si est ipso iure nulla, ergo ubi primum fit est nulla ipso iure, etiam ante matrimonium. Nam lex dicit promissionem esse ipso iure nullam, promissio autem præcedit matrimonium, ergo ante matrimonium est nulla, & ex consequenti etiam si matrimonium non sequatur non valet, quoniam ante matrimonium nulla est ipso temporis momento quo fit. Secundo moueor, quoniam melioratio non valet etiam si matrimonium sequeretur, & etiam si oporteret ex eo sustinere onera matrimonij, qui color iustus est, & humanitati maxime cõueniens, cum autem id non sufficiat: quanto minus sufficit matrimonium non sequi.

12 *¶* Rursus moueor, quoniam illa cui dos assignatur statim dicitur habere dotem, etiam ante nuptias, ut in l. lex Iulia. ff. de fund. dotal. & dixi supra hoc ipso capite, & cap. præcedenti. Si autem est dotata, & ratione dotis meliorata, iam non valet melioratio. Non enim hæc lex solum improbat meliorationem per viam matrimonij. Sed etiam per viam dotis, non ergo lex exigit, ut matrimonium sequatur, ut melioratio non valeat, sed sufficit meliorationem constitui ratione dotis, statim enim est nulla ipso iure, absque eo quod sequatur matrimonium, ut patet ibi: *Por el mismo hecho sea en si ninguna.*

13 *¶* Rursus si matrimonium sequeretur non valeret melioratio, ergo multo magis cum matrimonium non sequatur, argumento. l. stipulationem, & l. promittendo. ff. de iure doti. Præterea cum melioratio facta sit ad matrimonium, certè solus defectus matrimonij non secuti debet sufficere, ut donatio facta etiam filio, vel filie non valeat, etiam si alias valida esset, textus est expressus in l. Titio ceterum. §. Titio genero. vers. ante nuptias. ff. de condi. & demonstr. qui textus loquitur in dotæ filie, ut patet, ibi:

*Dotis scie filie meæ nomine centum dato. Et postea subiicit, quod non secuto matrimonio dos non debetur. Idem probatur, in l. in testamento. ff. eo. tit. Sic licet valeat donatio inter sponso (præsertim ante matrimonium) tamen reuocatur si matrimonium non sequatur, ut in l. cum veterum, & in l. si a sponso. C. de dona. ante nupt. & ibi notat Bald. gloss. l. 3. tit. 12. lib. 3. Fori. scribit Casfane. in consuetud. Burgun. rubrica. 4. §. 7. verbo, *Constant leur mariage*, nu. 4.*

14 *¶* Idque generale est, ut matrimonio non secuto dos repetatur, ut l. ite quia. ff. de pact. l. promittendo, & l. stipulationem. ff. de iure doti. scribit Abba. cap. ex parte, nu. 10. de restitu. spolia. Roman. Alexand. & Iaso in l. si extraneus. ff. de condi. ob causam, quæ lex in fine loquitur in patre cui datur facultas repetendi dotem matrimonio non secuto, nisi euidenter aliud actum sit. Qui textus manifestè probat hanc sententiam. Nam illa verba: *Si ita conuenit*: significant si ita fecit conuentionem, ut extraneus cauendo solum in casum finiti matrimonij, & non in casum non secuti nihilominus tamen definit textus; patrem non secuto matrimonio posse repetere dotem, & non filiam nisi euidenter aliud actum sit, quæ verba satis probant quod illa verba: *Si ita conuenit*, non significant patrem conuenisse, ut non secuto matrimonio dos sibi redderetur, tunc enim satis euidenter res esset acta, neque oporteret, ut textus subiceret, nisi euidenter aliud actum sit. Et certè hic videtur germanus sensus verborum eius legis, ut pater non secuto matrimonio possit repetere dotem datam pro filia, & quod non possit repetere filia, nisi aliud euidenter actum sit.

15 *¶* Neque obstat si quis obijciat textum illud loqui quando pater in aliquem casum stipulatus est dotem sibi reddi, nos autem loqui quando simpliciter donauit pro dote. Quoniam lex illa non definit rem ex stipulatione, quæ potius faceret in contrarium, cum non comprehenderit casum non secuti matrimonij, sed definit negotium ex regula generali quod datum ob causam repetitur causa non secuta, ut patet ex illis verbis: *Nam quasi matrimonio non secuto habere potest conditionem eius quod ob matrimonium dedit, &c.* Quid quod pater etiam si nihil dicat, videtur interponere stipulationem tacitam pro dote, quam dat, ut in l. vna. §. accedit in fine. C. de rei vxor. actio. & hæc tacita

tacita stipulatio vires habet etiam si non sit sequutum matrimonium autore Bal. cõf. 16. incip. ista causa cõsistit vers. sed positum quod potuerit lib. 1. & conf. 169. inter Dominicum col. 1. lib. 3. datè Boerius decisi. 331. num. 2. Si ergo censetur interponere stipulationem, ut sibi reddatur, & hæc habet vires etiam non secuto matrimonio, certe repetere poterit à filio, vel ab eo quem sibi generum destinauit.

16 *¶* Neque mihi opponat quisquam quod scripsit Decius conf. 3. col. 3. & col. 7. quoniam ibi non negatur ius dotis reddisse ad patrem si matrimonium non sequatur, sed contentur teneri patrem dare eandem dotem si filie secundo nubenti, iuxta Authent. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Itaque matrimonium iam est in suo casu sequutum licet non illud pro quo pater promissit dotem, hic autem loquimur de tempore quando nullum matrimonium est sequutum.

17 *¶* Ex his apparet errasse Seguram, & Arium, & ceteros, qui contendunt meliorationem factam filio ratione matrimonij irrevocabilem esse, etiam si matrimonium non sequatur, contrarium enim probatur in d. l. si extraneus, & est iuri maxime cõformis. Et comprobatur ex sequentibus. Primo si donatio facta fuit ratione dotis & matrimonij iam destinati, & statim perficiendi, pater videtur interponere tacitam stipulationem, quæ vires habet etiam non secuto matrimonio, ut supradixi, & probatur in d. l. si extraneus.

18 *¶* Deinde licet hodie actio de dote sit propria filie, quia censetur emancipata ex matrimonio, ut in l. 47. Tauri, & notat speciatim. Rodericus in l. fin. tit. De los pleitos, col. fin. tamen hæc emancipatio non fortitur effectum ante matrimonium, & velationem, & sic antequam veniat, emancipatio ex matrimonio durat dispositio. l. 2. §. quod si in patris. ff. solut. matrim. quæ actionem dotis profectitiæ dicit esse communem patris & filie. Facit textus optimus in l. quoniam in fine prin. ff. solut. matrim.

¶ Rursus ad euincendum hanc opinionem, sufficeret ipsa lex. 17. Tauri, quæ meliorationem filio factam dicit reuocari posse, nisi fiat ex causa onerosa cum tertia persona, puta, *Por via de casamiento*: Si autem matrimonium non sequitur nullum est onus, neque vlla est tertia persona.

19 *¶* Rursus si melioratio fuit facta generaliter filio ad matrimonium, ut cõmodius, vel

honorificè tibi nubat, non autem, ut cum Maria, vel Catherina nuptias contrahat, certè hæc non est causa onerosa, quia non fit cum tertia persona, neque ratione tertiæ personæ, sed mentio matrimonij, potius ponitur ut occasio, quam ut causa finalis, vel onerosa, ut satis indicant ipsa verba. l. 17. Tauri. quæ cum tertia persona fieri requirit, & notat prudenter Molineus in tractatu de donationibus factis in contractu matrim.

20 *¶* Postremò nostra opinio confirmatur ex l. si ego. §. 1. ff. de iure doti. Vbi si traddo tibi rem, ut efficiatur dotalis cum contraxeris matrimonium cum Bertha, & sic pertinet ad utilitatem tuam, & tertij, certè antequam contrahas matrimonium, possum pœnitere licet hæres meus non possit, & ita notant, ibi, glossæ & communiter DD. secundum Alexand. in l. qui Romæ. §. flauius nu. 8. versic. aut dixit, dono. ff. de verbo. oblig.

21 *¶* Sed respondebit aliquis, hoc verum esse quando extraneus dat dotem, nam videtur inesse tacita conditio si matrimonium sequatur. Sed certè idem est quando dat pater, ut expressè probatur in l. si extraneus. ff. de condi. ob causam. & sic non est dubitandum, quin melioratio reuocari possit. Neque obstat quod Segura & ceteri adducunt donationem causa dotis valere inter patrem, & filium etiam si matrimonium non sequatur. Agnosco hoc generale principium, valere donationem inter patrem & filium ex causa dotis, etiam si matrimonium non sequatur, nego tamen patrem non posse repetere & reuocare matrimonio non secuto. Imò ad hoc, ut non secuto matrimonio non possit repetere, requiritur, ut id euidenter actum sit, tunc enim etiam non secuto matrimonio rata manet donatio facta inter patrem, & filiam, & ita intelligitur regula posita ibi à Romano Alexand. & Iaso, idè Alexand. si cum dote, col. 2. in §. notabili. ff. solut. matrimo. & l. 2. §. quod si in patris, num. 1. ff. eo. tit. Scilicet quod valet donatio causa dotis inter patrem, & filium etiam matrimonio non secuto intelligitur tamen secundum textum quem citant in dicta. l. si extraneus, quæ ita demum matrimonio non secuto dat actionem filie, si modo id euidenter actum sit cum pater dedit dotem pro ea. Quod præter expressa verba illius, & sup. in d. l. si extraneus probatur ex ca. l. ibi: *Sed cessi paterinam verba, sed sunt continuatiua, & significant idem disponi in eo casu quod in præ-*

precedenti, scilicet quando extraneus dedit dotem pro muliere: Dixerat enim lex extraneum posse repetere non sequuto matrimonio, nisi euidentissimè constet eum voluisse, ut mulier ipsa posset repetere, postea subiicit *sed etsi pater, &c.* Significando idem esse quando pater dat dotem, ut non secuto matrimonio repetat nisi aliud actum sit. Et re vera si euoluas omnia scripta in d.l. si extraneus, nihil comperies ex quo eliciatur patrem non posse repetere vel reuocare matrimonio non sequuto: Sic Alexand. ibi nu. 4. dicit. Nota quod filia in potestate potest acquiri à patre, non solum dos data pro ea matrimonio sequuto, sed etiam potest acquiri ei actio ad repetendam dotem matrimonio non sequuto. Nota hæc vltima verba, ibi, *Potest*: Scilicet si euidenter agatur non autem ex regulari dispositione iuris.

2 2 ¶ Ex his apparet quod etiam si dos constituta esset licita, & non excedens metam huius legis, quod matrimonio non sequuto, posset reuocari. In casu autem de quo loquimur, scilicet quando filia fuit meliorata ratione dotis, satis patet ex superioribus, quod matrimonio non sequuto melioratio nulla est, ac si matrimonium sequeretur. Notandum tamen, quod etiam si opinio Segurae, & aliorum vera esset, non obstat nostrae opinioni. Quoniam ipsi loquuntur in dote, quae tunc temporis erat licita, ante conditam istam legem, & solum disputant an possit reuocari ex matrimonio non sequuto. Ego autem quaestionem proposui de dote ex qua resultat melioratio, an scilicet, matrimonio non sequuto rata maneat eaque; damno non solum, quia matrimonium non fuit sequutum, sed etiam, quia hæc lex reprobatur omnem meliorationem ex causa dotis.

2 3 ¶ Ne autem vllus remaneat scrupulus, animaduertere visum est. Decium in d. conf. 35. col. 3. loqui quando secundum matrimonium contractum fuit, hic autem quando nullum sequutum fuit. Item licet ibi dicat suam opinionem veram esse etiam si dos promissa fuerit immodica, intelligenda sunt illa verba, ut declaravi supra cap. 16. Et quicquid sit loquitur de quando matrimonium est sequutum, aliàs esset opinio irrationabilis, ut dos immodica, quae non admittitur ad sustinenda onera matrimonij, admittatur quando nullum est onus neque matrimonium.

2 4 ¶ Quid autem si matrimonium sequutum

fuit, sed tamen postea deiegitur inuadit, & certè nulla est ipso iure melioratio à primo die quo fuit facta, ut patet ex argumentis, rationibus, & autoritatibus supra adductis. Et quoniam dos appellatur id quod putatiui matrimonij ratione datur, ut per Abb. in rubrica de sponsali. prope finem. Quod si est dos, non valet melioratio eius ratione, neque hæc clarius prosequor.

S V M M A.

1 Pater an supra summam hic praefinitam, possit dotis nomine vocare primo loco filiam ad primogenium quod instituit post filium masculum in cuius persona instituit primogenium excedens tertiam, & quintam substantiae patrem.

An censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, ut non deducatur portio ad maioratum.

Prohibitus à iure bona patris, praeter certam summam capere: An possit vitra illam accipere iure substitutionis.

2 Statuto prohibitus, ut non possit uxori quicquam relinquere, an poterit illam proprio filio substituere.

3 Fraus an censeatur per tertiam personam accipere, quando directè est aliquis prohibitus capere.

4 Mulier statuto accipere prohibita ex facultatibus mariti. An accipere possit si substituitur persona non prohibita, & nu. 5.

Prohibitus institui, an prohibeatur substitui.

5 Factum legitime. An reuocari possit licet ad eum casum eueniat, à quo incipere non potuit.

Res semel facta alienabilis, an perpetuo possit alienari.

6 Substitutio est spes valde incerta: cum possit masculus habere filios, & an huiusmodi spes censeatur locupletare eos, qui illam habeat.

Appellatione rei, an veniat spes.

Intellectus l. si is qui ex bonis, ff. de vulga.

7 Masculus meliorari an possit, si plures filios masculos pater habeat, & dotis ratione constituat, ut melioratio facta masculo deduceretur ex legitimis aliorum filiorum. & non ex legitima filia, quam nuptui tradidit, & nu. 9.

8 Promissio de non meliorando in praedictum filiae valida est.

Limita nisi consuetudine, vel statuto approbetur.

¶ An

¶ An pater supra summam hic praefinitam, possit dotis nomine promittere se vocaturum primo loco filiam ad successionem primogenij, à se instituendi, primo (inquam) loco post filium masculum in quo primogenium instituit. Item an censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, ut non deducatur portio ad maioratum.

Cap. XXII.

1 Rursus occurrit quaestio, utrum supra praefinitam in hac lege summam, pater possit dotis nomine vocare filiam ad primogenium quod instituit, vocare (inquam) primo loco, post filium masculum in cuius persona instituit primogenium excedens tertiam & quintam substantiae partem. Mouet quaestionem, quod prohibitus à iure bona patris (praeter certam summam) accipere, non possit vitra illam aliquid accipere etiam iure substitutionis. Ita probatur in l. si is qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil. Vbi notant Bart. Albe. Alexad. & Iaf. col. 1. quod cum filius spurius nihil praeter alimenta habere possit ex bonis patris non poterit illa consequi per viam substitutionis, scilicet etiam si substituitur fratri legitimo patris haeredi: de qua re vide, quae supra notata sunt. c. 12. nu. 25. Vnde cum ex hac lege filia prohibeatur dotis ratione meliorari, non poterit dotis ratione meliorari etiam iure substitutionis, dum vocatur ad primogenium post fratrem masculum.

2 ¶ His congruit, quod scribit Alber. in d. l. si is qui ex bonis, quod si ex statuto maritus non possit uxori quicquam relinquere, non poterit illam proprio filio substituere; tunc ex dispositione d. l. si is qui ex bonis: tunc ne videatur fieri fraus statuto, scilicet, ut expressè prohibita, per cuniculos eludatur, aduersus l. fraus, ff. de leg. Rursus nemò negare potest, hæc ex substitutione acquisita spe, esse ius aliquod quo filia censeatur meliorari conditionis quae ceteri filij, lex autem ista

omnem meliorationem ratione dotis vetat. 3 ¶ Postremo facit quod hæc lex non solum meliorationem verum etiam promissionem, meliorandi improbat, verbum autem promissio futuros casus comprehendit, & nihilominus est prohibita, ergo etiam si melioratio non sit praesentis utilitatis reijcienda est. Vltimo facit quod hæc lex omnem fraudem improbat, fraus autem videtur esse per tertiam personam accipere, ut in l. 1. C. de natur. libe. scribit Decius conf. 26. col. 1. in principio, & in materia limitatae dotis, probatur in l. hac aedictal. C. de secund. nup.

4 ¶ His tamen non obstantibus, contraria sententia probabilior videtur. Mouet ex eo quod scribit Rapha. Comen. in d. l. si is qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil. quod si ex dispositione statuti mulier, nihil accipere possit ex facultatibus mariti, quod accipere potest si substituitur personae non prohibita. Quam opinionem probat Alber. in prima parte statutorum quaest. 112. Alexand. in d. l. si is qui, col. fin. vbi Iaso (licet nutet) dicit opinionem Raphaelis esse magnae autoritatis si negotium incidat. Rursus facit, quod prohibitus institui, non prohibetur substitui, argumento eorum, quae notat Iaf. in l. 1. §. veteres, ff. de acquirenda possessio. Segura in l. cohæredi, §. cum filia. versic. fallit quinto, ff. de vulg. & pupilla.

5 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam filia non censeatur accipere: plura bona ex eo quod sit substituta, ita dicit Iuriconsultus in l. substitutio, ff. de acquir. rerum domi. cuius verba sunt: *Substitutio que non dum competit: extra bona nostra est.*

6 ¶ Praeterea hæc opinio probatur. Ratio enim huius legis est, ne fiat praedictum ceteris filiis ex melioratione, hic autem loquimur quando melioratio fuit facta filio masculo, qui non prohibetur meliorari: Ex masculi autem melioratione, iam decrescunt portiones ceterorum, & diminutio legitimae licite fieri potuit, non enim fuit facta ratione dotis, neque in persona foeminae. Sed masculus est melioratus, & ipse est qui portiones aliorum minuit. Et licet postea ex vi substitutionis bona perueniant ad filiam non dicitur ex eius persona minui portio ceterorum, iam enim erat diminuta, & factum legitime reuocari non debet licet casus postea eueniat à quo incipere non posset. l. factum legitime, ff. de reg. iur. l. si Gaudentius. C. de contrah. imp.

¶ Q 2 Et

Et res semel facta alienabilis, perpetuo potest alienari, vt per Bart. in l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. per textum ibi. Platea. l. 1. col. 3. C. de impo. lucra. descrip. lib. 1. Signorol. consi. 210. col. 2. ver. secundo. Alberi. l. 1. nu. 22. ff. de officio eius cui. mada. est iurisd. Pau. consi. 243. col. 2. verfi. secundo quia, lib. 1. Bald. consi. 32. lib. 2. Ripa lib. 2. respon. c. 23.

7 Rursus substitutio est spes valde incerta, cum possit masculus habere filios, & huiusmodi spes non censetur locupletare eos qui illas habent, iuxta sententiam Alexā. & Iaso in l. commodis. ff. de re iudi. Bald. in l. spem. C. de donat. l. alienationis. §. occasionis. ff. de verb. signific. Appellatione enim rei, non venit spes autore Romano. l. is potest. col. 1. ff. de acquir. hæredit. Non obstant adducta in contrarium. Primol. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. & ea quæ ibi tradduntur, habent locum quādo substitutus, neq; ex testamento, neq; ab intestato testatori succedere potest, tunc enim, neq; iure substitutionis potest succedere, filia autem, patri hæres est necessaria, & meliorari potest extra causam dotis. Non obstat doctrina Alberici, quoniam eius opinio reiicienda est, vt apparet ex superioribus.

8 Quid autem si quis masculum filium meliorauit, habebat autem plures liberos, & dotis nomine constituit, vt melioratio masculo facta deduceretur ex legitimis aliorum filiorum, & non ex legitima filia quæ tunc nuptui dat, ei enim solidam legitimam dari vult quæo an filia censetur dotis nomine meliorata aduersus legem. Videtur meliorata, quia eius legitima maior est, quam legitima aliorum filiorum, quæ diminuitur ex melioratione fratris. Sed verius est non censi melioratam. Legitima enim filijs necessario debetur, neq; melioratus dici potest, qui portionem de iure debitam consequitur. Non enim vlla est tunc munificentia patris, sed necessitas legis. Ita dicitur sensus communis, & docui supra. c. de vnica filia.

9 His congruit iam sæpius repetita ratio legis, quæ non ex alio magis est prodita, quam ne legitima aliorum, melioratione ratione dotis exhauriatur. In specie autem proposita, legitima aliorum filiorum non minuitur dote fororis, sed melioratione fratris. Soror enim tantum debitam portionem accipit, aliorum portiones non la-

befactat. Cū ergo hæc lex loquatur de non meliorandis filiabus, hæc non est meliorata, & sic deficiunt verba & ratio legis, & per consequens eius dispositio, vt in l. 4. §. toties. ff. de damno infecto. Filia enim potius dicitur in hoc casu damnū effugere, quam meliorationem capere. Neq; hæc lex admittenda, quando filia dotis nomine plus accipit, quam alij filij quorū legitima minuitur ex melioratione facta in persona alterius quam filia, nisi ipsa filia sit meliorata, vel maiorem portionem acceperit quam hic est præscripta. Hæc autem promissio de non meliorando, in præiudicium filia, valida est, vt in l. 22. Tauri, licet de iure communi, videatur non valere. Ita Bal. & Ias. in l. pacta nouissima. C. de pact. Bald. Salice. & Ias. in l. pactum q. dotali, & ibi Alexan. C. de pact. Sed id limitatur nisi consuetudine, vel statuto approbetur, secundum Bald. in l. cum Archimedoran. C. vt posse lega. Alexandrin. c. filij nati, si de foeu. fuer. controuersia, de quo vide latè Benedict. c. Raynuntius, verbō *Duas habens filias*, nu. 200. & 197. cum sequentibus de testam. Boer. in consuetudin. Bituricē. tit. de consuetud. matrim. §. 5. col. pen.

S V M M A.

- 1 **P**ater an possit dotis ratione meliorare filiam; si rem in qua eam meliorat habuerit ex Regia facultate. *Intellectus. l. 235. Stili.*
 - 2 **F**ilius an testari possit de bonis, quæ habet à liberalitate Cesaris. *Donata à Rege, an censeantur quasi castrensia.*
 - 3 **L**ex scripta etiam si non practicetur per annos mille: non idè minus valet. *Leges Stili, & Fori, nullas habet vires nisi vsu, & consuetudine fuerint firmate.*
 - 4 **D**ux, Marchio, vel Comes, filios habens, & moriens destinatis nuptijs filia, obligans se in testamento per contractum inter viuos promittens filia Ducatum, Marchionatum, vel Comitatum, & filia reclamantes obicientes sororem non posse meliorare ratione dotis: neq; supra legitimam aliquid habere, an possit, & num. 6. & 8.
- Et quid si non sit Comitatus sed oppidum ali-
quod cū iurisdictione, pecunia à Rege emptū.
Marchia

Marchia an sit feudum Regale.

Feuda ad quem pertineant.

- 5 **C**omitatus, Ducatus, & Marchionatus Hispania an proprie dicantur feuda, & nu. 9.
- Feudum in quo differat, à maioratu, remissiuè.*
- 7 **C**omitis, Ducis, vel Marchionis bona, æqualiter diuidenda sunt inter filios, neq; in ea ultra meram legis potest eis præiudicari. *Feuda, Ducatus, vel Comitatus, licet non diuidantur, eorum tamè commoditas cateraq; bona temporalia ipsius dignitatis diuiduntur inter filios, & num. 9.*
- Castrium, alicui à Rege venditum pro se filijs, & hæredibus. An pertineat ad omnes filios æqualiter, etiam si Regium feudum sit.*
- 10 *Iure iam quæsito renuntiare; donare est.*
- Pater, si uore generi renuntians iusiam quæsitū, an id in dotem dare videatur, & talis dos dicatur profectitia.*
- 11 **D**onatio inofficiosa à filijs reuocatur.

¶ An pater possit dotis nomine meliorare filiam: si habeat ex liberalitate Regia rem in qua eam meliorat. Et quid si ratione dotis ei renuntiat Comitatum, vel Ducatum, an si excidatur legitima, resecanda sit dotis præstatio. Cap. XXIII.

1 **F**uit quæstionis, an pater possit dotis nomine meliorare filiam: si rem in qua eam meliorat habuerit ex Regia liberalitate. Mouet quæstionem. l. 235. inter leges Stili incipiens. *Otrofi, es a saber, que el Rey puede dar: cuius verba sunt: Mas la donacion que haze el Rey, puede la aquel a quien la hizo, essa cosa que le dio el Rey dar de mayoria, o por su alma, o hazer, o ordenar della como quisiere: de mas de la tercia parte, e dela quinta, que puede dar y ordenar por fuero: y esto es porque es donadio de Rey.* Ex his verbis probatur, qd licet pater non possit præiudicare filijs Regio iure ultra tertiam, & quintam substantiæ partem, tamè quod ultra summam hanc dare potest si modo rem quam

dat habeat à Rege. Inducitur enim hoc fauore Regie munificentia, vt sicuti Regiū est donare, & munificentiam exercere, ita, & res ab eis donatæ peculiari sint priuilegio, communita. Ergo quauis lex præfinit summam dotis nomine dandam, & ultra quam dare non liceat, limitanda est si res ex qua oritur excessus: sit patri donata à Rege.

2 **C**onfirmatur ex l. cum multa. C. de bonis quæ liber. Vbi dicitur qd licet filius familias non possit testari de aduentitijs. l. pen. C. qui testam. facer. poss. hoc fallit, nisi aduentitia habuerit ex Cesaris liberalitate, tunc enim de eis testari potest, & ex eo textu, ita deducit Roman. in d. l. pen. C. qui testam. facer. poss. Barba. in repet. rubricæ de testam. col. 2. Alexan. l. 1. §. hoc autè col. 3. ff. ad Trebel. Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus limitatione sexta, ad legem Regiam. C. de inoffi. testam. & in quæstione sua, an in bonis maioratus pater habeat vsum fructum. Censetur enim bona quasi Castrensia, quæ Rex donat. vt notatur in d. l. cum multa, & definitur in l. 7. in fine, tit. 17. part. 4. & ibi notat glos. qd pater in eis non habet vsum fructum. Ergo sicut filius præiudicat patri desumendo sibi vsum fructum in talibus rebus: ita pater videtur posse præiudicare filijs dando talia bona supra summam hic præfinitam.

3 **Q**uid ergo probanda est hæc limitatio? Certè ego eam probarem si euinci posse: Regiam illam legem Stili seruari, reperio tamen qd Rodericus nostrarum legū scientissimus, scribit se nūquam vidisse legem illam seruari in praxi. Sed fortè non incidit casus, & etiā si lex non practicetur per annos mille, quia casus non incidit, non idè minus valet, vt latè per glos. & DD. in c. 1. de tregua & pace, per Alexand. & Ias. in l. si filius qui in potestate. ff. de liber. & posthum. Idè tota hæc res pendet à probatione, an lex illa seruata fuerit, vel non. Neq; enim leges Regiæ (quas appellant Fori, & Stili) vires habent, nisi consuetudine & vsu fuerint firmate, vt definitur in initio Taurinensium constitutionum.

4 **Q**uid autem si aliquis Dux, vel Comes, filias habeat, & moriens (destinatis nuptijs filia) obligat se in testamento per contractum inter viuos promittitq; filia dotis nomine Ducatum, vel Comitatum, reclamantq; cæteræ filia, obijciunt sororè non posse meliorari ratione dotis, neq; supra legitimam

aliquid habere, quid iuris? Item quid si nō sit Comitatus, sed opidum aliquod cum iurisdictione, pecunia emptum à Rege. Videtur rectè totum in dotem dari, lex enim id defert filia primogenita nō autē pater dat. Quod autem lex id totum deferat primogenito, docuit Abb. in .c. licet, col. 2. de voto. Vbi textum illum loquētem de Regno: primogenito deferendo, extendit ad Ducatus, & Comitatus, & cæteras seculares dignitates. Quibus accedit q̄ Marchia, est fœudū Regale, vt in .c. 1. de fœudo Marchia, & idem in Ducatu, & Comitatu. l. 6. tit. 2. 6. part. 4. Lucas Penna. l. 1. col. 9. C. de priuilegijs eorum, qui in sacro palac. militant, & in l. 3. C. de Tironibus lib. 1. 2. Zafius. in tracta. fœudorum in. 2. parte nu. 1. & nu. 5. Aluarot. c. 1. §. si capitanei de fœudi natura. Iacobin. in tractatu fœudorum, col. 2. vers. sed quid si Rex. Bal. c. 1. de fœudo Marchie. nu. 3. Fœuda autē pertinet ad maiorem natu, ita Hostien. Ioann. Andræ. & Cardinal. in .c. licet. de voto. c. Imperialem. §. præterea Ducatus. de prohibi. fœudi aliena. qui textus hoc non probat, nam solum dicit talia fœuda esse indiuisibilia. Si ergo de iure Comitatus & similes dignitates deferuntur ad primogenitam certè pater nihil videtur dare.

5 ¶ Neq; obijciat aliquis, fœminas non succedere in talibus dignitatibus, neq; ad eas deferri iure primogenij, nam contraria est verissima opinio deficientibus masculis præsertim in Comitatibus, & Ducatibus Hispania, quæ nō sunt propria fœuda, quod autem succedant in talibus dignitatibus, notat Bal. in l. in multis. ff. de statu homini. Decius in l. fœminæ in. 2. q. 4. de reg. iur. Roman. conf. 98. in. 2. dubio. Lupus in rubrica de donatio. inter virum & vxor. ve. si. lex etiam Regni. Tiraq. de primogenijs. q. 10. nu. 19. & per totam quæstionē. Benedic. c. Raynuntius, verbo *In eodem testamento relinquens*, nu. 173. de testament. in quibus autem fœuda à maioratibus differant, docet Molina lib. 1. de Hispan. primogen. c. 7. à num. 2.

6 ¶ Sed his non obstantibus contraria sententia verior, imò vero filia Comitatus vel Ducatus nō potest meliorari ratione dotis, neq; cōsequi Ducatum etiam si maior natu sit, nisi ex priuilegio Regis vel antiqua dispositione testatoris ducatus pertineat ad primogenitam. Moueor ex verbis legis, ibi: *Pueda dar a cada vna de sus hijas la renta de un*

año, con que no pueda exceder de doze que os, no embargante que la dicha renta sea mas de los diez doze quentos en qualquier cantidad. Qui autem tam amplos redditus habent Duces sunt & Marchiones, ergo eorum filia, regula legis continentur, & neq; meliorari possunt, neq; supra præfinitam summam dotari, vt supra dixi. c. 3.

7 ¶ Rursus etiam si filia, quæ dotatur sit maior natu, & etiam si nullus extet masculus, non potest dotis ratione meliorari, nisi bona deferantur primogenita ex priuilegio Regis, vel antiqua consuetudine, a uorū ve dispositione. Quoniam castra oppida, & vasalli, debent æqualiter diuidi inter filios deficientibus supradictis casibus, etiam si Rex eorum patrem speciosus Comitatus, vel Ducis titulo decorari, & unicuiq; filio debetur in his rebus sua legitima sicuti in ceteris bonis. Hæc est enim regula generalis, q̄ bona debent æqualiter diuidi inter filios, neq; est textus qui in Duce vel Comite aliter disponat, & ita pater non potest filijs præiudicare ultra metam legis, vt eruditè docet Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus, in vndecima limitatione legis Regia, per totam, sed præcipuè versiculo, sed vbi aliquis haberet loca propria. C. de inoffi. testam. Sic Ifernina in .c. 1. §. præterea Ducatus, col. 2. de prohibita fœudi aliena. dicit q̄ licet fœudum nō possit diuidi, tamen q̄ omnes succedent in eum nisi in regionibus vbi viuunt iure Francorum, ibi enim deferretur ad primogenitum. Et hæc est vera opinio, q̄ licet fœuda, Ducatus, vel Comitatus non diuidantur, tamen eorum commoditas, cæteraq; bona tēporalia ipsius dignitatis, inter filios diuiduntur. Ita Albericus in suo indice in verbo *Fœudum*, versic. item quæro pulchram & subtilem quæstionem. Curtius senior, conf. 69. col. 2. versic. secundo principaliter. Alex. cōf. 25. col. 2. versic. fallit lib. 5. latè probat Tiraquel. de primog. q. 4. nu. 52. Quod etiam est indubitabile quando Princeps castrum vendidit alicui pro se, & suis filijs & hæredibus, tunc enim absq; dubio ad omnes filios æqualiter pertinet etiam si sit fœudū Regium quod regulariter est indiuiduum, ita Ifernina in d. c. 1. §. præterea Ducatus. Alex. conf. 60. visis dubitationibus, col. 1. lib. 3. Tiraq. d. q. 4. nu. 56. Curtius senior, d. conf. 69. dominus Ioannes, col. 7. Socin. conf. 252. visis instrumentis concessionū col. pen. versic. sexto confirmatur.

¶ His

8 ¶ His rationibus in casum sententia, vt filia Comitatus non possit dotis ratione meliorari, etiam si sit primogenita, & etiā si nullus extet masculus, nisi bona ad primogenitam ex concessione Principis deferantur. Non obstat quod scripsit Abb. in .d. c. licet. de voto, quoniā eius opinio falsa est, vt patet ex Roderico, & Tiraquel. in locis supra citatis.

9 ¶ Non obstat quod Marchionatus, Ducatus, & Comitatus sunt fœuda Regalia: quoniam hæc dignitates apud nos non habentur iure fœudi, neque sunt fœuda, vt latè probat Roderic. in dicta vndecima limitatione, cum sequentibus. Et etiam si apud nos essent fœuda, adhuc vtilitas est diuisibilis, præsertim si dentur, vendantur, vel accipiantur pro se, & pro filijs, & hæredibus, tunc enim omnibus hæredibus ius æquale competit nulla facta ætatis differentia, non minus quam in cæteris bonis priuatis, iurisdictione, & imperio carentibus.

10 ¶ Postremò illud non omittendum, quod etiam si filia quæ nubit sit primogenita, & ad eam ex cōcessione Principis pertineat Ducatus iure primogenitæ, certè si pater viuens dat, in fraudem huius legis Ducatum: ex causa dotis videtur irritandum quoniam datur dotis ratione ante mortē. Nam licet filia habeat primogeniū ab auis possidet illud ante mortē patris in præiudicium cæterarum filiarum quarum legitima crescere posset ex redditibus Ducatus, si pater illud possideret, vsque ad mortem. Et renuntiare iuri iam quæsitum est donare, vt in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. l. si cur. §. an pascisci. ff. quibus modis pign. vel hypo. solui. Et pater fauore generi renuntians ius iam quæsitum videtur id dare in dotē, & talis dos dicitur profectitia, ita probatur in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.

¶ Et nominatim, q̄ renuntiatio si sit inofficiosa reuocetur à filijs, notat Bald. conf. 183. in principio, lib. 4. Bertran. cōf. 373. viso casu, lib. 2. Boerius decisio. 159. nu. 11. col. 3. dixi supra cap. 10. versic. *Aduertendum tamen*, vbi hoc intellexi in renuntiatione iuris iam quæsitum, hic autem pater iam habet ius quæsitum, cum Ducatum possideat, & etiam si redditus sint colligendi in futurum, tamē ius iam est quæsitum. Si tamen non in fraudem legis neque præcipuè pro dote, sed vt se abderet in cōtemplationem diuinarum rerum, pater renū-

tiaret Ducatu, licitè facit, nulla enim est fraus, neque matrimonium est causa renuntiationis, sed occasio, quo casu non dicitur datum ob matrimonium, vt docuit supra capite de quando matrimonium nō sequitur. Vide quæ dicā in sequenti quæstione.

S V M M A.

1 Socer si remittat genero ius aliquod, sibi aduersus illum competentem. An huius iuris faciendā sit computatio, vt si excedatur legitima, refecetur.

Limita si sit illicitum, vel usurarium, vt in num. 3.

Ius remissum, videtur in dotem d. cum.

Dare an videatur, qui ius remittit, etiam si conditionaliter teneatur dare.

2 Remissio nimia ita reuocatur, sicut donatio nimia.

Remittere ius, dotis ratione: est manifestè illud in dotem dare.

Renuntiare quæsitum iuri, donare est. Et quid de iure quærendo.

3 Tutor, licet debitum remittere non possit. An hoc locum habeat, quādo debitum illicitum, vel usurarium est.

4 Pater remittens ius nondum quæsitum dotis constituendæ causa, nihil videtur de disse.

Intellectus. l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.

5 Bonorum appellatione veniunt ea, ad quæ habemus ius quæsitum, non tamen ea, ad quæ habemus ius quærendum.

6 Creditorum ius potius, & principale est: quam ius filiorum.

Serui, dominis, an in iure quærendo præiudicare possint.

7 Pater filijs, in quæ præiudicare potest. Et contra filius, p.

9 Remittens ius nondum quæsitum, etiam si creditores habeat. An videatur quicquam facere in eorum fraudem.

10 Donare prohibitus. An videatur prohibitus remittere ius non liquidum, & num. 11.

¶ An supra legitimam pater possit remittere genero ius quæsitum,

situm, vel quarendum, & quid si non sit liquidum.
Cap. XXIII.

P Ræterea quæro, quid si focer remittit genero ius aliquod sibi aduersus illum competens, an facienda sit huius iuris computatio ut si excedatur legitima, rescetur. Et quidem si ius quod remisit iustum est, & licitum, & iam quæsitum, reuocari debet si exinde insurgat melioratio. Moucor quoniam ius remissum videtur in dotem datum, ut in l. si mulier. ff. de condict. ob caus. & ibi notant Bald. & Alexand. Dare enim videtur, qui ius remittit etiam si conditionaliter teneatur dare. l. si fundum. §. Titio fundum. ff. de leg. 1. & ibi notant DD. Bald. per textum ibi in l. 3. in principio. ff. de leg. 3. l. Modestinus. ff. de donatio. inter virum, & vxor. scribit Abb. in c. ex insinuatione, de iure patris. Bart. in l. si ff. quæ in fraud. credi. Bal. in l. si de certa, col. 1. C. de transact. versic. quæro viterius, Alexand. consi. 22. col. pen. lib. 1. Ias. in l. contra iuris. §. fin. ff. de pact. Facit à contrario sensu, textus expressus in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.

2 His congruit, quod sicut reuocatur donatio nimia, ita reuocatur remissio nimia, autore Bal. cõf. 183. lib. 4. l. si. §. si. ff. quæ in fraud. credito. Cum ergo dos nimia reuocetur, certè reuocabitur siue per dationem, siue per remissionem præstita sit: vtrumque enim est dare. His accedit, quod hæc lex omnem fraudem improbat, remittere autem ius, dotis ratione, est manifestè illud in dotem dare, ut in l. si mulier. ff. de condict. ob causam: ergo rescendum est. Rursus probatur, quoniam renuntiare iuri iam quæsitum, donatio mera est, & reuocatur quotiescumque donatio reuocari potest. Ita probatur, ex Corn. consi. 30. lib. 4. Alexand. consi. 162. lib. 6. Aymon consi. 142. num. 7. Bald. in l. pactum. §. q. C. de colla. Paul. in l. actionem. C. de pact. Decius consi. 86. col. 4. post medium. Sentit Tiraquel. in l. si vnquam, in verbo *Donatio ne largitus*. num. 147. C. de reuoc. donatio. Moim. in tractatu de donatio. fact. in contract. matrimonij. num. 37. & dixi latè supra cap. 10.

3 Si tamè ius quod genero remittitur vsu-

rarium sit, vel illicitum, certè nihil videtur dari, potius enim agnoscitur bona fides, quam quicquam datur, ut inquit Imola, in c. cum contingat. col. ante pen. de iure iuran. vbi scribit quod licet remissio iuris excedentis aureos quingentos requirat insinuationem, ut ipse ibi notat, & Decius in l. obligatione. ff. de reg. iuris, Bart. Imol. & Paul. in l. Modestinus. ff. de dona. Bald. in l. contra. §. fin. ff. de pact. Alexand. & Ias. in l. si mulier. ff. de cõdictio. ob causam. Hoc non habet locum quando remittitur ius vsurarium vel illicitum. Sic, licet tutor de iure non possit debitum remittere, ut in l. præses. C. de transact. hoc non habet locum quando debitum est vsurarium, vel illicitum, ita glos. & Bal. ibi. Aretinus, Salic. & Ias. in l. pactum curatoris. C. de pact.

4 Quid tamen si non remittat ius quæsitum, sed quarendum an facienda sit eius iuris computatio, quasi aliquid videatur datum. Et certè pater remittens ius nondum quæsitum, dotis constituendæ causa, nihil videtur dedisse, textus est expressus memoria dignus, in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure dotium cuius verba sunt. *Si pater repudiauert hereditatem dotis constituendæ causa, forte quod maritus aut substitutus erat, aut potuit ab intestato hereditatem vendicare, dotem profectitiam non esse Iulianus ait. Sed si legatum in hoc repudiauert pater, et apud generum heredem remaneat dotis constituendæ causa, Iulianus probat, non esse profectum id de bonis, quia nihil erogauit de suo pater, sed non acquirit.*

5 Rursus hæc opinio probatur quoniam lex, ut ex eius verbis apparet, considerat quantum in dotem det pater ex facultatibus suis. De iure autè appellatione bonorum, veniunt ea, ad quæ habemus ius quæsitum: non ea ad quæ habemus ius quarendum, ita probatur in l. substitutio. ff. de acquir. rerum domini. scribit Bald. consi. 234. lib. 2. l. alienationis. §. qui occasione. ff. de verb. signifi. Si ergo ius quarendum non est in bonis nostris, certè pater ex huiusmodi remissione, nil videtur in dotem dare.

6 Rursus neque legitima filiorum ex remissione iuris quarendi videtur diminuta quoniam ius illud nunquam fuit acquisitum, & potius est non acquire. e, quam dare, & non idèo pater videtur minus habere. Ergo cum in hac specie deficiat, verba, & ratio legis deficiat eius dispositio. Sic, & creditores quorum ius potius est quam

quam ius filiorum, ut in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. testamen. non reuocant remissionem iuris quarendi, à creditore factam. l. qui autem. ff. quæ in fraud. credito. Si ergo creditores quorum ius potius est non reuocant huiusmodi remissionem, multo minus reuocabunt filij. Sic serui qui dominis suis præiudicare non possunt, ut in l. seruus. C. de pact. l. si. C. de acqui. posse. in iure quarendo præiudicare dominis possunt, ut per Alexand. & Ias. in d. l. seruus. C. de pact.

7 Et nominatim quod pater filijs in quærendis præiudicare possit, scribit Parpallius in l. 2. §. 2. versic. cæterum, col. 1. ff. sol. matrim. Tiraquel. de primogenijs. q. 6. num. 15. Sic, & filius patri in quærendis præiudicare potest, iuxta glos. in l. filius. C. de pact. Paul. in l. 3. §. si is pro quo. ff. quisque iuris. Si ergo seruus qui dominus non est, præiudicat domino in quærendis, quanto magis præiudicabit pater qui dominus est rerum suarum, & cuius filij eo viuente non habent ius efficax, ut in l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. l. 1. ff. de her. vel act. vendi. Bart. l. is potest. ff. de acquir. hæred.

8 Et generaliter, licet remittere sit donare, ut in l. si quis delegauerit. ff. de nouatio. Tamen remittere ius quarendum, non est donare, neque reuocatur ab his qui donationes alias reuocare solent, ut per Bald. in l. illud col. 3. C. de collatio. Corn. consi. 11. col. 3. lib. 3. versic. neque obstant, & consi. 206. col. 8. lib. 3. Socin. consi. 39. col. si. lib. 3. Decius in l. seruus. C. de pact. Ias. consi. 236. col. 4. lib. 2. Barba. consi. 41. col. 16. lib. 1. Nihil enim dare videtur qui ius quarendum remittit. l. nemo. §. illud quæritur. ff. pro socio, Bald. l. 1. col. 13. versic. sexto arguo. C. qui admittit, Ias. consi. 154. col. antepen. lib. 2. Rubeus consi. 12. col. 4. versic. secundo principaliter. Socin. & Decius. l. 1. C. de pact.

9 Non obstat quod videtur fraus fieri, nã remittens ius nondum quæsitum etiam si creditores habeat non videtur quicquam facere in fraudem, ut in l. qui autem. ff. quæ in fraud. credito.

10 Quid autem si remittatur ius quæsitum, sed tamen non est liquidum, an iuris huius facienda sit computatio, & certè talis iuris remissio non videtur consideranda, quoniam prohibitus donare, vel remittere non videtur prohibitus remittere ius non

liquidum: glos. in l. contra iuris. §. fin. ff. de pact. glo. in l. pactum curatoris. C. de pact. & ibi notat Bart. Angel. & Salicet. Bart. consi. 47. col. si. Anchar. consi. 136. Alcia. in l. dedisse. ff. de verb. signifi. Decius consi. 297. Bald. Angel. & Paul. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Alexand. & Ias. in l. pactum curatoris. C. de pact. Alexand. l. Nessenius. §. si debitor. ff. ad leg. Falcid.

11 Contraria tamen opinio imò quod prohibitus donare vel remittere: non possit remittere ius quæsitum etiam si non sit liquidum placuit Bald. Salicet. & Raphae. in l. 1. C. de pact. Imol. in l. ex duobus, la. 2. col. 2. de duobus reis, Alexand. consi. 22. col. 3. lib. 1. Alcia. l. pactum curatoris. C. de pact. Mihi probabilius videtur hæc opinio, nam quod nunc est occultum, obscurum, & ignotum: sic pessimè reuelatur manifestumque redditur. Si tamen ius aded sit obscurum, ut in conquirendis probationibus plus sit expendendum quam res valet, & tunc remissio talis iuris non videtur consideranda, iuxta primam opinionem, quæ videtur magis communis, & ista distinctio videtur de mente doctorum præsertim Alexand. d. consi. 22. nu. 7. lib. 1.

S V M M A.

1 Melioratio quæ ex incerto, dubioque euentu pendet, an dotis ratione valeat. §. num. 2.

2 Donatio inter virum, & vxorem, generaliter prohibita: si donatio huiusmodi sit, ut ex incerto dubioque euentu pendeat, cui res donata adiudicanda sit, viro, an vxori.

Pactum de futura successione. An valeat si sit ita quod ei qui præ mortuus fuerit sine liberis deferatur aliterius hereditas.

3 Minores qui restituntur aduersus omne damnum: non restituntur aduersus contractum cuius euentus incertus est, in damnumque, & lucrum cædi potest, si res ipsa male postea cesserit. §. num. 6. ad fin.

4 L. si pater puelle. C. de inoffi. testam. An sit correctæ per l. quoniam in prioribus. C. eod. Intellectus. d. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamento.

5 Contractus qui ex lesione rescendi solent, non rescinduntur ratione dubij euentus.

Genero

- 7 Genero centum promissa in dotem, si petat, ipsius centum interesse, an si interesse reddat dotem immensam, & immodicam: dicatur melioratio ratione dotis & nu. 9 & 0. Vsuræ debentur, etiam Iure Canonico dotis non solutæ.
- 8 Amplia, ut procedat etiam, si gener nõ sit mercator, neq; solitus negotiari. Et qui d si maritus ad sustentanda onera matrimonij, pecuniam ad usuram accepit. Hæredes mariti: an interesse non solute dotis petere possint. Interesse non solute dotis quomodo soluitur. Pactum, ut de non soluta dote, socer teneatur tantum pro centum quolibet anno soluere. An valeat.

An melioratio dotis ratione valeat, si ita fiat ut incertum sit: an ad filiam dotatã, an verò ad ceteros filios pertinere debeat, & an computandum sit quòd filia, vel genero præstatur in panam, vel interesse dotis non solutæ. Cap. XXV.

PATER Plures habens filios, meliorationem tertie, & quinte partis hoc modo fecit. Melioro Mariam filiam meam si Philippus Rex Catholicus Argellum in Mauritania expugnauerit, quoniam nubuit Bonifacio quem mihi generum de legi. Rursus melioro in eisdem bonis Annam filiam, si nauis ex Asia venerit. Item melioro in eisdem bonis Petrum filium, si Carolus Solimanum Turcarum Regem profligarit, ita ut eis meliorationem accipiat. in cuius persona conditio prius impleta fuerit, ut filiabus dos sit, filio verò honorem, & auctoritatem conciliet. Quæro an huiusmodi melioratio, quæ ex incerto, dubioque euentu pendet, rata maneat etiam dotis nomine facta cum incertum sit ad quem ex liberis pertinere debeat. Possunt & huius thematis alia

exempla fingi, puta si quis tres filias matrimonio locans, meliorat dotis nomine eam, quæ prius masculinum filium enixa fuerit.

2 **M**ihi in hac specie non videtur admittendum decretum huius legis, quoniam quicumque is sit ad quem ex implemento conditionis bona perueniant, censetur ea habere non ex causa lucratiua sed ex onerosa. Ita docet Ancharran. consil. 291. col. 3. Quod si ex onerosa, ergo non est melioratio, neque donatio, & cum deficiant verba legis; deficere debet eius dispositio.

3 **R**ursus probatur quoniam donatio inter virum, & uxorem generaliter prohibita, admittitur si donatio eiusmodi sit ut ex incerto, dubioque euentu pendeat cui res donata adiudicanda sit, an viro, an uxori. Ita Paulus & Iaso. in. l. si pater puellæ. C. de inofficio. testamen. Cinus, Bald. & Salice. ibi. Hyppolit. singul. 333. incip. pactum de futura successione. num. 2. Socin. fallentia. 104. versiculo primo. Ergo melioratio dotis nomine alias prohibita, valida erit si incertum sit, an ad filiam, an verò ad ceteros fratres pertinere debeat. Sic licet pactum de futura successione non valeat, ut in. l. fin. & l. licet inter priuatos. C. de pacti. tamen si pactum fiat quòd ei qui præ mortuus fuerit sine liberis deferatur alterius hæreditas pactum valet, auctore Oldrald. consil. 139. incip. ad habendam aliqualem notitiam. Ioan. Andr. in additio. Specul. titulo de instrumentorum additione. §. porro, circa finalem columnam. Salicet. in. l. fin. C. de pact. Alexand. in. l. licet inter priuatos. ad finem. C. de pact. Angel. consil. 179. incip. visis prædictis instrumentis. Hyppol. d. sing. 333. Angel. consil. 83. incip. visa facti narratione. col. 7. versiculo. venio ad secundum, lib. 2. Ias. in. l. si pater puellæ. C. de inofficio. testam. Alexand. consil. 215. incip. nec arguerdi summus, col. 2. & consil. 243. & hæc opinio magis placet Hyppol. d. sing. 333. Licet cõtra sentiat. Alex. consil. 28. lib. 3. Vbi respõdet, qd doctrina Oldraldi, loquitur, nõ in successione vniuersæ hereditatis, sed in donatione aliquorum bonorum, in quo casu eandem opinionem probat Ias. consil. 211. & consil. 233. col. 7. lib. 2. & in. l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de verbo. obli. Aufrer. in additio. ad Capel. Tolosa. 452. Ias. consil. 17. col. fin. lib. 3. Curti junior consil. 1. col. 5. & consil. 15. Bertran. consil. 4. in. 2. d. bio.

Decius

Decius consil. 63. in fin. Gozadin. consil. 87. Et vtramvis opinionem probes, suadetur nostra sententia, hic enim non loquor de successione vniuersæ hereditatis, sed de melioratione in tertia parte, & circa principalem quæstionem, vide Boerium in consuetudini. Bituricensi. titu. de consuetud. matrimonij. §. 1. versic. sed quæro de quæstione.

4 **P**ostremò hæc opinio probatur, quoniam minores qui restitui solent aduersus læsionem, & aduersus omne damnum, non restituuntur aduersus contractum, cuius euentus incertus est in damnum, & lucrū etiam si res postea ipsis malè cesserit. Ita probatur in. l. de fideicommissis. C. de transact. & ibi notant Bald. Salicet. Ang. Paul. & Ias. Ergo licet hæc lex condita fuerit nec cæteris filijs fiat damnum, certè non censentur ex huiusmodi melioratione damnum accipere, neque quæri possunt se grauatos.

5 **N**on hic adducam decretum. l. si pater puellæ. C. de inoffi. testamen. quoniam cõtrouersum esse videt an sit lex illa correctæ per. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testam. de quo per Ias. ibi latè, & per Rodericum rep. dictæ. l. quoniam, in. 6. ampliatione, & etiam si verior esset opinio qd esset correctæ, & quòd in legitima nõ posset apponi conditio vel grauamen huiusmodi, nihilominus non obstat supradictis, quoniam licet hæc lex nollit fieri damnum legitimæ aliorum filiorum, hoc nõ cõsetur esse damnum, cum non sit minus certum lucrum quam damnum. Item hic non tractamus de modo quo relinquenda est legitima, tunc enim loquitur. l. quoniam in prioribus, sed an melioratio in tertia prohibita propter damnum cæterorum fratrum, admittenda sit quando æquè possibile est, meliorationem esse filij, quam filie dotatæ. Qui contractus quisquis sit euentus non censetur damnosus. Itaque hic non tractamus de delictis à iure inuentis circa modum relinquendi filijs legitimam liberam an liceat ita, vel ita relinquere, quo casu loquitur. l. quoniam in prioribus.

6 **E**rgo cum deficiat ratio huius legis, scilicet damnum, nam contractus qui ex læsione rescindi solent non rescinduntur si huiusmodi sint, certè deficit dispositio huius legis, & filia meliorationem consequetur si cõditio prius in eius persona impleatur. Facit. l. si ea lege, & l. si ea pactio-

ne. C. de vsur. & quæ scribit Bald. ibi, & in l. 2. C. de rescin. vendi. Vbi plurima ratione dubij euentus admittuntur, quæ aliàs prohibita sunt, & vide quæ prolixè traduntur in. l. de fideicommissis. C. de transact. vbi Paul. & Alexan. notant quòd quando aliquid se habet ad damnum, & ad lucrum æqualitèr, licet postea damnum cõtingat, non ex eo quis lædi dicitur, nec restitui potest etiam si sit minor.

7 **N**unc videamus, quid iudicandum in secunda quæstionis parte. Dedi in dotem centum, gener sustinet onera matrimonij, & petit interesse dotis non solutæ, interesse autem reddit dotem immensam, & immodicam, quid iuris? Supponendum, quòd si dos non soluitur, & gener matrimonij onera sustinet, debetur interesse non solutæ dotis. l. in insulam. §. vsuras. ff. solu. matrimon. & ibi Bart. & Alexand. & Doctores communiter. c. salubriter. & c. conqueffus. de vsur. vbi probatur hoc procedere Iure Canonico, & scribit Alexand. d. §. vsuras, & consil. 63. stantibus his, num. 4. & consil. 56. num. 6. versic. sed his non obstantibus lib. 4. Bar. l. at qui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. Bald. in. l. pro oneribus. C. de iure doti. & in. l. fin. §. præterea. C. eodem, & in rub. de vsuris. quæ st. 4. & in. l. 1. post principium. C. de summa Trinita. & fide catho. Alexand. consil. 21. lib. 7. Socin. consil. 103. lib. 4. & consil. 88. col. 4. lib. 4. & consil. 176. lib. 2. Gratus consil. 57. lib. 1. Decius consil. 119. Corne. consil. 240. in præsentis consultatione. lib. 3. Lupus in rep. c. per vestras. §. 8. per totum, & §. 1. de donatio. inter virum, & vxor. Alexand. consil. 69. col. fin. lib. 1.

8 **Q**uod procedit etiam si gener nõ sit mercator nec solitus negotiari, ut latè per Alexand. consil. 31. lib. 6. Et procedit etiam in hæredibus mariti, nam interesse non solutæ dotis petere possunt: ut per Alexand. consil. 63. num. 4. lib. 4. Neque eis obstat cursus longi temporis, ut per Alex. consil. 56. num. 6. versic. sed his non obstantibus, lib. 4. Interesse autem solui debet iuxta consuetudinem patriæ arbitrio boni viri, ut per Alexand. consil. 56. num. 9. lib. 4. & consil. 63. num. 6. lib. 4. Corneus consil. 71. lib. 4. col. fin. versic. in ciuitate. Boerius consil. ultimo. Bart. Bald. Alexand. & Socin. in. l. de diuisione. ff. solut. matrimon. Et si non sustinuit onera matrimonij nõ debetur in tereffe dotis non solutæ, ut per Corn. cõs.

165.

163. col. 2. lib. 4. Et quid si maritus ad sustinenda onera matrimonij pecuniam ad usuram accepit, vide Corne. consil. 166. col. 3. lib. 4. Et valet pactum quod socrer tenetur soluere tantum pro centum quolibet anno, vt per Nouellū de dote. 7. part. priuileg. 3. ad finem versic. ex prædictis potest concludi.

9 Quid ergo an huiusmodi interesse computandum est, vt videamus an sit melioratio, vel an excedatur legitima, & certè nō computandum. Quoniam sicut legitima debetur cum fructibus, ita & dos, vt per Alexand. consil. 69. col. 1. versic. & cum dos lib. 1. & consil. 7. visis & diligēter animaduersis, col. 3. versic. ex prædictis, lib. 2. Bald. consil. 37. Titius in testamento, in fine. lib. 1. Bart. in rubri. solut. matrimo. col. fin. & ibi Roman. & Soci. 1. videamus la. 2. §. ante matrimonium, & §. fin. ff. de usuris. l. dotis. fructus. §. 1. & l. si seruo. ff. de iure doti. l. si ante nuptias. l. si marito. §. fin. ff. solut. matrimo.

10 Rursus hoc interesse nō accedit fortis, sed datur ratione oneris supportati, & legis iudicio nihil videtur lucrari, ita Gratus consil. 57. num. 5. lib. 1. Item istud interesse nō habet filia ex bonis patris, sed ex sua dote, & sic sunt fructus dotis & rei suæ non autem rei paternæ, idē pater nihil dat supra dotem, sed fructus dotis, fructus autē spectant ad maritum, vt in l. pro oneribus. C. de iure doti. & in l. dotis fructus. ff. eod. tit. Item hos fructus & interesse, lex dat non pater, & sic est obligatio necessaria, quæ licita est etiam si aliās alienatio prohibita sit. l. alienationes. ff. fam. hærcis.

S V M M A.

Filia an censeatur meliorata, si præter summam hic præfinitam, detur in dotem ius patronatus marito. §. 2. 4. 5. & 8.

Ius patronatus an in feminis transferri possit.

Et an transeat ad maritum, concessis omnibus bonis in dotem,

Præsentatus à marito, an sit præferendus, præfinito ab vxore.

2 Appellatione bonorum: an veniat præsentatio. Præsentatio an dicatur esse in fructu.

Maritus si in matrimonio constante adificet ecclesiam: eo soluto an vxor possit præsentare,

3 & præsentandi ius transmittat ad hæredes. Ius patronatus habet instar rerum patrimonialium.

Prohibitus succedere in bonis patris, an possit habere ius patronatus.

Filia succedere prohibita stantibus masculis, an habere possit. Ius patronatus.

3 Maritus licet non possit donare vxori, an possit in illam ius patronatus conferre.

Accipiens in dotem ius patronatus. An ex eo dicatur esse locupletior.

6 Donatio licet remocetur natiuitate filiorū. An locum habeat remocatio in iure patronatus.

Lex civilis iuxta, an seruanda sit à sacerdotibus.

7 Ius patronatus, an cedi possit, & ad creditores transeat.

9 Pater an possit dare supra legitimam ex fructibus rei suæ, non autem ex substantia sua.

10 Fructus rem argenti: Fructus an censeantur res hæreditaria sicut reliquum patrimonium.

Augmentum eiusdem debet esse nature, cuius ipsa res principalis.

Fructus non minus veniunt appellatione bonorum, quam ipse res qua percipiuntur.

Dispositio. Tituli. De requirendis reis: per quem mobilia, & immobilia absentis citati conscribuntur. An extendatur ad fructus.

11 Statutum augens legitimam filiorum & disponens, vt pater non possit disponere nisi, de quota bonorum. Intellegitur non solum,

vt non possit disponere ultra quotam ex rerum substantia, verum neque ex fructibus, nisi eos in victum, vel pios vsus eroget.

12 Pater iure Regio cum non possit in præiudicium filiorum donare, neque legare ultra quintam bonorum partem, an summa possit excedi de fructibus.

13 Pater permittens filiam dotis nomine percipere fructus rerum aduentitiarū, an i fructus computandi, & refecandi, si dotem redderit in officiosam.

14 Tabelionatus, vel Decurionatus, vel aliquod aliud officium in dotem datus, an sit computandum ad hoc; vt si excedat summam hic præfinitam possit reuocari.

Officia

In officijs publicis constante matrimonio quaesitis vxor partem facit quoad dimidiū estimationis in eis.

15 Priuati an officia, Decurionatus, vel Tabelionatus, & alia vendi possint.

An censeatur meliorata filia cui præter summam hic præfinitam, datur in dotem ius patronatus, vel officium aliquod marito: puta Tabelionatus, vel Decurionatus, & an saltem liceat patri meliorare filiam ex fructibus rerum suarum. Cap. XXVI.

1 QUIDAM Nupti tradens filiam, dotauit eam, & supra summam hic præfinitam concessit dotis nomine, vt esset patrona, quæro an ius patronatus ratum maneat, an verò inducat meliorationem. Illud ante omnia supponendum, ius patronatus in feminam transferri posse, vt per Abb. in c. 1. & cap. cū seculum, de iure patron. Abb. Imol. & Antoni. in c. fi. de concessio. præben. Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 43. succedit in princ. col. 1. de donat. inter virum, & vxor. Et concessis omnibus bonis in dotē transit in maritum ius patronatus, vt per Bald. consil. 1. col. 1. lib. 3. Et generaliter ius patronatus transfere ad maritum, scribit Rota decisione. 422. fuit dubitatum vtrum valeret, in nouis. Cardinal. Florenti. in c. ex literis, de iure patro. & in Clemen. plures. in princ. 6. q. eod. tit. Curtius in tractatu de iure patronat. in verbo, vel ipse, vel is à quo causam habuit. q. 28. Cardinal. Alexandrin. in c. per vestras, col. 3. versic. item quæro. de donatio. inter virum, & vxor. Et latè disputant DD. an sit præferendus præsentatus ab vxore an verò à marito, de quo vide DD. in locis supra citatis. Anchar. consil. 355. visis puntis, in vltimo dubio. Alexandri. in c. per vestras. col. 3. versic. item quæro. de donat. inter virum, & vxor. Bal. l. 1. ff. de senat. & ibi Fulg. Lambertinus, in tractatu de iure patronatus, artic. 3. q. 6.

principali. 3. part. lib. 2. Et hæc opinio, scilicet quod ius patronatus transit ad maritum, & quior esse videtur, & iuri magis conformis, licet contra sentiant Felin. c. cum olim, col. 2. de maiori. & obedi. Anchar. in clemen. 2. col. 3. versic. secūdo potest, de iure patrona. Iaf. in l. diuortio. §. si vir in fundo col. fin. ff. solu. matrimo. Abb. Antoni. & Imola, in c. fin. de concessio. præben. Boc. in consueud. Bituricen. tit. de iure personarum. §. 3. col. 4. versiculo vnum tamen nota. Quæ hic non excutio, quoniam nihil facit ad quæstionē propositam, & animus est nihil dicere extra rem.

2 His suppositis, venio ad quæstionē. Videtur ius patronatus ab vxore, & marito auferendum tanquā datum aduersus legē. Mouet, quoniam appellatione bonorum venit præsentatio, vt significat Bal. consil. 32. quidam nobilis, col. 1. lib. 1. Abb. in c. ex literis, de iure patrona. Hæc autem lex præfinit summam dotis nomine dandā, ergo si supra eam detur ius patronatus, resse candū est. Rursus facit quod præsentatio dicitur esse in fructu, vt notat glos. in c. cū Bertoldus, in glosa finali, de re iudica. Innocen. & alij in c. consultationibus de iure patrona. Bal. in l. 1. C. de distrac. pigno. Sic cum de consuetudine lucra constante matrimonio acquisita diuidantur inter virum, & vxorem, certè si maritus matrimonio constante ædificat ecclesiam, vxor habet pro indiuiso partem suam soluto matrimonio, & præsentare potest, & ad hæredes suos ius præsentandi transmittit, vt scribit Lupus, in rubric. de donatio. inter virum, & vxor. §. 61. num. 23. Couar. variarum resolutio. lib. 3. c. 19. num. 5. Ex quo apparet, hoc ius censei lucrum, iniquum autem est lucrum dari supra taxam legis, & auferri alijs fratribus.

3 Præterea ius patronatus habet instar rerum patrimonialium, vt in c. cum seculū, & in c. ex literis de iure patrona. ergo cū filia ex patrimonio patris nō possit accipere supra summam hic præfinitam, certè non poterit accipere ius patronatus. Cōprobatur hæc opinio, quoniam prohibitus succedere in bonis patris, non potest habere ius patronatus, autore Ancharra. in c. ex insinuatione. de iure patrona. Et filia ex statu, succedere prohibita stantibus masculis, non potest habere ius patronatus, autore Abb. in c. cum seculum. de iure patrona. ergo filia prohibita dotis ratione meliorari, non

R

non

non potest præter legitimam accipere ius patronatus.

4 ¶ Postremò hæc opinio confirmatur, quoniam sunt aliqua patronatus iura, non solum honorem præsentandi, sed & vberri- ma pecuniæ præmia patronis præstantia, etsi pater id dotis nomine det, cum possit vtilitatem inter filios diuidere, re vera filiam meliorat, & filiorum vtilitatem minuit, & forsam possit hic subesse fraus, vt sub honesto patronatus titulo, minuatur filiorum legitima, & grauissimum huius legis decretum eludatur.

5 ¶ Contraria tamen sententia, videtur efficaciter probari in. l. mulier manumissionis. C. de donat. inter virum, & vxor. & in l. quod autem. §. si. ff. eod. tit. Vbi licet maritus non possit donare vxori, potest in illam ius patronatus conferre: Ergo licet filia non possit meliorari hoc est donatione accipere supra legitimam, poterit iure patronatus ornari. His congruit, quod hæc lex respicit pecuniam meram quæ in dotem datur, vt patet ex tota legis Seruæ. Illæ autem qui accipit in dotem ius patronatus non ex eo dicitur esse locupletior. Quod generaliter loquendo in iure patronatus, scribit Salice. in l. maritus. C. de donatio. inter virum, & vxorem.

6 ¶ His accedit, quod scribit Decius, confi. 675. quod etiam si donatio reuocetur natiuitate liberorum, hoc non admittendum si donatur ius patronatus, quoniam ius patronatus est res spiritualis, & quicquid circa id tractandum fuerit definiendum est iuxta decreta Pontificia, nõ iuxta iura Cæsarea, vt in c. quanto, de iudici. & c. cura, de iure patrona. Neque obstat legem ciuilem iustam, seruandam à sacerdotibus: vt per Abb. c. 1. de noui. operis nuntia. & in c. ecclesia col. 4. de constitu. DD. l. 1. C. de sacrosan. eccles. illud enim in rebus prophanis non in spiritualibus, cuiusmodi ferè cõfetur ius patronatus, vt per Abb. in c. querimonia, de iure patrona.

7 ¶ Ergo etiam si existentia liberorũ efficiat ne filia dotis nomine melioretur, certè hoc non admittendũ quãdo mulier accipit nõ rem prophanam, sed spiritualement, cum lex hæc à seculari Principe prodita fuerit. Postremò hæc opinio comprobatur, quoniã hæc lex statuit certam summam dotis ratione præstandam ius autem patronatus æstimationem nõ recipit, ideo ad creditores nõ transit, neque eis cedi potest, autore

Abb. in c. querimonia, de iure patrona. nõ igitur veniet in computationem, cum hæc lex de bonis æstimabilibus loquatur, & iuxta eorum æstimationem, æstimet dotes.

8 ¶ Quid probandum? Mihi distinguendũ videtur, aut enim ius patronatus commodum pecuniarum importat, & ressecabitur pro modo excedenti legitimam, possit enim facillimè fieri fraus legi, si quod dotis nomine præstari in pecunia non potest, præstetur sub sacro titulo patronatus, nomine dotis, aduersus legem. Si verò nullũ adfer pecuniæ commodum, sed tantum ius præsentandi, vel ius reuerentiæ quam feruus manumissus exhibere teneretur filiæ, & certè non dicam eam melioratam, quoniam non ex hoc videtur locupletior.

9 ¶ Sed est quæstionis, quid si pater dat in dotem supra legitimam, sed id quod supra legitimam dat, non dat ex substantia rei suæ, sed ex fructibus, quæro an ex his dari possit supra legitimam. Omisssa proluxa disputatione. Videtur distinguendum, aut enim fructus ex quibus oritur melioratio, sunt ex re patris, & ressecandi sunt proportionate excedente legitimam. Moueor ex verbis legis, ibi: *Pueda dar la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder de doze quentos, no embargante que la dicha su renta sea mas en qualquier cantidad.* Ecce fructus scilicet redditus computantur in summam dandam in dotem, neque ex eis licet excedere summam legis. Et ita verba illa statim sequentia: *Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada, tacita ni expressemente.* Intelligentur etiam in fructu rei paternæ etiam si non accipiat substantiam.

10 ¶ Rursus moueor, quoniam fructus augent rem, vt in l. item veniunt. §. fructus. ff. de petitio. hæc redi. & fructus censetur res hæc reditariæ sicut reliquum patrimonium, autore Butricar. in l. iubemus. C. ad Trebel. & eiusdem nature debet esse augmentum, cuius ipsa res principalis. l. etiam. C. de iure doti. l. si cõuenerit. §. si nuda, & ibi Barr. ff. de pignor. actio. l. fin. C. de frumen. vrbis Constantinopol. lib. 11. Rursus fructus non minus veniunt appellatione bonorũ, quam ipsæ res quæ percipiuntur. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbo. significa. Facit. l. si. vers. pen. ff. de requir. reis. Vbi dispositio eius tituli, quod mobilia & immobilia absentis citati conscribantur, & q̄ ea recuperet si veniat intra annum, exteditur ad

ad fructus perceptos. illo anno. Sic Bald. in c. 1. in fin. principij. de pace tenenda: scribit quod publicatio mobilium quæ fit ob pacis violationem extenditur ad fructus. Facit. l. Paulus. §. 1. ff. de pignoribus.

11 ¶ His accedit quod scribit Socin. confi. 93. circa primum consultationis articulum, in tertio dubio, lib. 1. Vbi dicit quod statutũ augens legitimam filiorum, & disponens, vt pater non possit disponere nisi de quota bonorum, intelligitur vt non solum, non possit disponere vltra quotam ex substantia rerum verum, neque ex fructibus, nisi eos in victum, vel pios vsus erogat. Ergo cum hæc lex iubeat nihil dari in dotem vltra legitimam, certè nihil dabitur etiam de fructibus, in vtroque enim casu, scilicet siue detur de substantia, siue de fructibus, vel redditibus, eadem est ratio, cũ fructus augeant rem paternam, & eis sublatis, diminuatur res, & per consequens legitima filiorum aduersus legem. Præsertim quod nõnunquam qui donat fructus, cogitur rem ipsam & substantiam vendere, vt fructuum defectũ suppleat, & sic in hoc casu adsunt verba legis, & eius ratio & mens.

12 ¶ Præterea hæc opinio probatur, ex gloss. in l. 8. tit. 4. part. 5. in ve. bo. En vida, col. 2. vbi dicitur quod cum iure Regio pater in præiudicium filiorum non possit donare neque legare vltra quintam partem, certè summa non potest excedi etiam de fructibus. Facit. l. fructus. C. de donat. inter virum, & vxor. vbi donatio prohibita inter coniuges, intelligitur etiam si fiat de fructibus. Hæc est verissima opinio in specie proposita circa hanc legem, quamuis in alijs speciebus, in quibus circũstantiæ mutant naturam rei, aliter disputari possit, ex his quæ eruditè, & luculentè profert. Tiraquet. de retractu lignagier. §. 1. gloss. 7. nu. 40. cum sequentibus.

13 ¶ Si tamen pater ante matrimonium permisisset filiam dotis nomine percipere fructus rerum aduentitiarum, an ij fructus cõputandi & ressecandi, si dotem reddunt inofficiosam, videtur non posse ressecari, vt in l. cum oportet. §. nõ autem, & ibi Bald. C. de bonis quæ lib. glo. l. 8. tit. 4. par. 5. verbo. En vida, col. 2. ad finem.

14 ¶ Quid autem si detur in dotem tabellionatus, vel decurionatus, an computandi, & haud dubiè computandi, licet enim quod à Principis voluntate pendet, non solum difficile verũ etiam impossibile Iulianus

noster iudicari, vt in l. apud Iulianum. §. constat. ff. de lega. 1. tamen cum Princeps hæc munera cõmuniter vendat, & ab alio in aliũ trãsferri patiat, & ipse Regia auctoritate ad renũtiantis nutũ transferat nõ est de huiusmodi rebus aliter iudicandum quã de prædico, fundo, & cæteris rebus patrimonialibus, ad eò vt si acquisita fuerint matrimonio constante vxor partẽ faciat, quoad dimidiũ æstimationis, vt in hoc Regio Senatu Granatensi definitũ scribit Coarr. olim incorruptæ virtutis, & melioris seculi senator grauissimus, variarum resolutionum. lib. 3. c. 19. nu. 4. & simile scribit Rupeellanus. forensium institutio. lib. 1. col. 2. Auendani. respon. 9. num. 2. Antoni. Gomezii. l. 29. Taur. nu. 21. Licet quoad id quod ad vxorẽ attinet, vt scilicet nõ faciat partẽ, obijci possit Benedictus, qui contra sentit in c. Raynuntius, verbo: *Et vxorem nomine Adclafiam.* num. 787. de testam. Casfan. in consuetudi. Burg. rub. 4. §. 21. versic. Additio ista consuetudo. Sed certè ponderata cõsuetudine, & stilo quo hæc munera apud nõs venduntur emuntur & transferuntur, non aliter vt dixi de eis iudicandũ quam de rebus mere patrimonialibus, vt in l. omnimodo. §. imputari. & ibi per omnes. C. de inoffi. testamen.

15 ¶ Sed obijci aliquis, quod etiam si Principi liceat hæc vendere, vt scribit Sorus de iusti. & iure, lib. 3. q. 6. artic. 4. in solutio. 1. arg. vers. sed ingerit. Nauarrus vir bonus & doctus, in manuali. c. 25. Bald. in l. Barbarius. 1. lect. col. 2. de officio p̄toris. Benedictus. c. Raynunt. verbo *Duas habens filias.* nu. 54. de testam. Tamen dicent quod priuati nõ possunt ea prætio vendere vel transferre, ad eò vt si prætium interuenerit directè, vel indirectè translatio nulla sit, & confirmatio Principis est inuutilis tanquã subreptitia, & ideo nõ curanda, vt sequipedalibus verbis definitur in pragmatica. 67. in volumine pragmaticarũ. Eui dem salubris est illa constitutio, vt nõ prætio sed virtute hæc munera cõcedantur. Sed immanes bellorũ procellæ quæ totã Europã per annos plus quã sexaginta vexarũt, eo ægestatis Principes adegerũt, vt tempestati manus dare, sint coacti, generaliterq; & palam hæc munera vendantur & trãsferantur accedente Principis gratia, & licet rescriptum Principis semper sonet pecuniam non intercedere apponuntur verba illa honestioris tituli causa, & ne à lege

vtilib; & salubri recessisse videatur, & vt accedente melioris seculi fortuna, res in pristina virtutis formā redigi, & restitui possit, explorata seculi corruptela. Neq; enim in obscuro est, hos qui pretio emunt, pretio vendere iustitiam, & quos oportebat esse patrie pastores esse praedones & immanes hostes. sed necessitati ne ipsi quidem (iuxta vetus proverbum) *Dij resistunt*, & mali administratores dabūt Principi poenas, neq; enim minus valet virtute, quam potentia

S V M M A.

- 1 **F**ilia meliorata, an si summa meliorationis modica sit rescetur. & num. 11.
- 2 **F**ilia exclusa stantibus masculis, an admittatur ad successionem si summa parua sit.
- 3 **Legatum** vltra quintam partem in prauidicium filiorum, an si sit parua summa valeat, & num. 6.
- 4 **Parua summa** an infringat testamentum.
- 5 **Filia**, vt dicatur meliorata dotis ratione, quae requirantur.
- 6 **Donatio** regulariter prohibita inter aliquos: An censetur prohibita si res quae donatur parua sit.
- 7 **Princeps priuatorum** rem parua an possit auferre.
- 8 **Filij in rebus patris** eo viuente: an dominium habeant.
- 9 **Dispositio**, l. si vnquam C. de reuo. donat. An admittenda, si res sit parua.
- 10 **Alimenta spurij**: an transeant ad heredem.
- 11 **Punitio delictorum**, spectans ad publicam utilitatem, an in minimis sit.
- 12 **Modicum**, vel plurimum iuxta dignitatem personarum stimatur.
- 13 **Causa magna**, vel parua: iudicij arbitrio relinquitur.

An melioratio dotis ratione facta valeat si summa excedens legitimam sit modica.
Cap. XXVII.

- 1 **P**A T E R Dotauit filiam, dos excedit legitimam, perunt filij dotem ressecari, filia dotata opponit summam ex-

cedentem legitimam, modicam esse quae quid iuris? Et quidē si modica summa sit videtur ressecanda, autoritate Matthaei A filii. decisio. 86. col. 1. Vbi scribit, dispositionem. l. primae. C. de inofficio. dotib. habere locum etiam si dos modica sit. Contra sententia mihi verior videtur. Omittā tot nostrorum traditiones circa minima, quorum cathalogum cōtexit Corsetus, in tractatu de minimis. Ias. in Auth. qui rem C. de sacrosan. ecclesi. Brunus in tractat. de statuto excluden. foeminas, artic. 9. q. 12. nu. 95. ex quibus nihil proferam, tantum quae ad rem propriam facere videntur paucis delibabo. Ante omnia, facit, quod in casu magis dubio scilicet quando filia est incapax statibus masculis, admittitur si summa parua sit, autore Bruno, in d. tractat. de statuto exclud. foeminas. artic. 9. q. 12. nu. 95. Hic autem filia non est incapax, ergo admittetur ad meliorationem, si summa parua sit.

2 **R**ursus facit quod etiam si Iure Regio pater sit, phibitus legare, vel donare, vltra quintam partem in prauidicium filiorum, tamen si res quae legatur vltra quintam partem sit, legatum valet, vt docuit Rodericus, in repetitione. l. quoniam in prioribus, in. 1. limitatione legis. Regia. C. de inoff. testament. & eiusdem opinionis videtur esse, Felin. in. c. ecclesia sanctae Mariae, col. 3. verfic. retenta igitur ista communi opinione. Ibi quarto quia saltim. de constitutio. Facit quod scripsit Anchar. conf. 46. incip. prima facie videtur dicendum. Ergo licet pater phibitus sit meliorare filiam, intelligitur ciuilitē quando melioratio est prauidicialis caeteris filiis, secus si sit ad eodē modicā, vt filijs nullum fiat prauidicium.

3 **P**raeterea confirmatur ex eo quod magna autoritate scribit Ias. conf. 184. verficulo secundo principaliter, ibi vel quod quinque solidi lib. 4. quod ob modicam summam testamentum non est infringendum, quod probat Paponius in consuetudinibus Aluerniae. titu. de delationibus. §. 49. incip. bona fides. Constitutio autem dotis contractus est, & contractus difficiliter infringuntur quam testamēta, vt notat Bart. & caeteri in Authen. ex causa. C. de liber. praeteri. vel exhæreda. Ergo cum testamentum non infringatur ob modicā summam multo minus infringetur dotis constitutio. Facit. l. res bona fide. ff. de contracten. emptio.

¶ Hic

4 **H**is accedit quod ad hoc vt filia dicatur meliorata ratione dotis, requiritur, vt dos excedat notabiliter legitimam, ita probatur ex Molineo, in tractatu de donationibus factis, in cōtractu matrimonij. nu. 55. Si autem summa excedens legitimam, modica sit, non censetur donatio, neque melioratio dotis nomine facta. His congruit, quod etiam si inter aliquos donatio sit generaliter prohibita, non censetur prohibita si modo res quae donatur parua sit, ita docuit Angel. in Authen. vt cum de appellatione cognoscitur. §. siue igitur, verficulo secundo casu, Ioannes Baptista Cacialupus. in. l. si cum, vel in vtero. C. de testamen. milit. Corne. conf. 206. col. 8. verfic. concurrir, lib. 3. Socin. conf. 20. col. fin. lib. 3.

5 **S**ic & Princeps, licet non possit sine causa res priuatorum auferre, rem tamen parua auferre potest, si credimus Abb. Antoni. & Felin. col. 8. in. cap. quae in ecclesiis. de constitutio. Ergo quamuis pater nō possit minuere legitimam filiorum per viam dotis, poterit si diminutio sit parua, cum enim id possit Princeps in rebus priuatorum qui domini sunt rerum suarum, cur nō idem possit pater in rebus proprijs, in quibus filij non habent dominium eo viuente, vt per Alexan. conf. 1. lib. 1. DD. in. l. 3. C. de iur. & fact. ignoran. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono.

6 **P**ostremo, facit quod scripsit Gregorius in. l. 8. tit. 4. part. 5. verbo *En vida*, col. 2. quod licet pater neque in vita, neque in morte non possit in prauidicium filiorum donare, vltra quintam partem, tamen si res quas donauit modicā sunt, non sunt computandae in quintam, ne videatur patri adempta administratio rei suae si etiam minima computetur, quod ante eum scripsit prudenter, Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus, col. penul. & finali. C. de inofficio. testa. Sic dispositio. l. si vnquam, in ducta fauore liberorum, nō admittenda si res donata sit parua, ita Molin. in tract. de donatio. factis in contractu matrimonij. nu. 42. Tiraquel. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*. num. 107. C. de reuocan. donatio. Deinde facit textus in. l. vna. C. de inofficio. donatio. à contrario sensu.

7 **C**onfirmatur superiora ex eo quod scribit Lupus, in repetitione. cap. per vestras, col. 4. ad finem de donatio. inter virum, & vxor. quod etiam si alimenta spurij iuxta quorundam opinionem non transeant ad

haeredes, hoc non admittendum si modici praetij sint, non enim de minimis curandum: vt in. l. scio. ff. de in integ. restit. quam hodie alimenta spurij videntur transire ad haeredes. vt in. lege Tauri, & dixi supra, & aequus est.

8 **P**ostremo confirmatur haec opinio, quoniam etiam in delictis quorum punitio spectat ad publicam utilitatem, vt in. l. congruit. ff. de officio Praesidis: minima non curantur, & propter modicas transgressiones (his enim verbis nostri vtuntur) non est quis puniendus, autore Bal. in. l. qui cunque. C. de seru. fugiti. Ias. in. §. penales. Instit. de actio. Alexand. & Ias. in. l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omni. iudic. & scripsi. in tractatu de inope. debitore iure Hispanico, creditoribus addicendo, cap. *De debitore paruae summae*. Ergo etiam si pater in dotando filiam non nihil excedat summam hic praefinitam, non patietur poenam hic adscriptam aduersus transgressores. Et est omnino ciuile, & prudentissimum, patrem dominium rei suae, non ita seuerè ligari, vt nō possit minimum quiddam vltra legem dare. Neque enim verisimile est legislatorem de modico excessu curasse: sed de excessu ex quo resultat prauidicium caeteris filiis. Si autem res patris opulenta est parum nocebit filiis, minimum quiddam, ex legitima portione diminutum.

9 **R**ursus, vt inquit Rodericus in. d. l. quoniam in prioribus, in prima limitatione legis Regiae. Si res patris opulenta sit pater vltra quintam donare poterit & non ressecabitur si modicum sit, quod & Felinus sensit in loco supra citato. Sed quae res aliquis, quae nā censenda si parua summa. Et res haec iudicantis arbitrio relinquitur, qui rem ex persona & substantia dotantis, & ex persona generi & filiae aestimabit, & ex caeteris quae viros prudentes mouere solēt. Ita Angel. in Authen. ex causa. C. de liberis praeteri. vel exhæreda. & in Authen. praeterea. C. vnde vir, & vxor. Bart. & Ias. in. l. si constante. ff. solu. matri. Lupus, in repetitione, rubrica de donatio. inter virum, & vxorem. §. 11. num. 12. glos. communiter approbata in. l. sed et si suscepit. §. 1. verfic. modica. ff. de iudici. quae scribit modicum iudicari iuxta dignitatem personarum, & quod Mathilda ingentis opulentiæ Princeps foemina, donauit ecclesiae triginta millia terrae iugera & appellabat illa aliquantulum terrae, cum alius magnum quiddam iudicasset.

¶ Sic relinquatur arbitrio iudicis quæ causa dicatur magna, vel parua, glos. in. c. fin. verbo illustrium de re iudi. lib. 6. Abb. in. c. Quintauallis. in quinta charta. col. 2. de iureiuran. & c. fin. §. fanè. eod. titu. & in c. de appellationibus. de appellat. Bart. & DD. in. l. admonendi. ff. de iure iuran. Et quòd modica summa iudicetur arbitrio iudicis, scribit Brunus, in tractatu de statuto excluden. foeminas, artic. 9. q. vltima in fine. num. 113.

II ¶ Hanc opinionem approbo. Neq; obstat autoritas Afflict. dicta decisione. 86. col. 1. Non enim nego dotem modicam ressecandam si respectu facultatum dotantis est immodica, licet enim in abstracto dos parua sit, si tamen inspecta substantia, & dignitate dantis, & numero liberorum, & persona generi sit magna ressecabitur. Nā respectu dātis magna est. Summa enim quæ opulento modica est, mihi maxima est, & quæ in abstracto modica apparet: immodica est, & perniciofa inspecta persona dantis, & eius tenuitate numeroque liberorum. Itaque tunc nō est dos modica, sed immodica, licet in abstracto videatur modica, & filijs sit maius præiudicium quam si pater diues opulentam dotem daret. Qui enim ex patre diuite est: amplam legitimā habet, & licet aliquid ex ea amittat retinet substantiam idoneam, qui verò legitimam tenuem habet vltimam ruinam patitur si dos forori videtur vltra legitimam, defraudatur enim modico, & ad peram, & baculum reddigitur. Itaque Afflictus, non loquitur in nostro casu, nos enim loquimur quando datur modicum aliquid supra legitimam, ipse verò quādo dos est modica, respectu summæ, sed immodica respectu filiorum, & substantiæ, & iam supra cap. 2. circa fin. scripsi, legem hanc non minus continere opulentos regulos, quam inopes colonos, hos enim præcipue oportuit cohiberi.

S V M M A.

- I Debita patris an sit deducenda de eius substantia, & annuorum reddituum, ad hoc ut videatur, an sit filia meliorata. & nu. 2.
- 2 Sacerdotium impetratum reddentem annuos aureos centum, si impensa colligendorū fructuum ad sacerdotium pertinentium valent aureos quinquaginta; sacerdotium solum valere dicitur quinquaginta.

si ex decreto alicuius statuti, ex legato debeat solui vnum pro decē, si mihi legatur domus valens aureos mille, cum onere soluendi aureos ducentos, domus octuaginta valere dicitur. Et sola octuaginta soluet ratione dicti statuti.

- 3 As alienum prius soluendum est quam dos filia. Bona dicuntur deducto ære alieno.
- 4 Filiam dotans & bona fide credens se absq; vlllo onere bona possidere: si postea detegatur magnum as alienum: dotis præstatio an rata maneat.

Et quid in præstatione arrarum.

Dos indicatur parua, respectu habito ad pacta, & dilationes in ea appositæ.

¶ An cum tractatur de computanda substantia paterna, ut videatur an dos cōtineat meliorationē; deducēda sint quæ pater debet. Cap. XXVIII.

I EX Decreto huius legis, pater filiam dotare debet iuxta reddituum & facultatum quantitatem, quæro vtrum in facienda computatione paternæ substantiæ & annuorum reddituum, deducenda sint quæ pater debet vt tanto minus habere videatur. Et quidem quoties computatio facienda est, æs alienum prius est deducendum, & quod restat appellatione bonorū venit. Ita probat textus qui de redditibus loquitur. in. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega. quem in hunc vsu, notauit Bald. in. l. neque in fine. C. de compensatio. & in. l. cohæredibus. C. familiæ hercis. vbi eos scribit appellādos redditus, qui deductis oneribus supersunt.

2 ¶ Et nominatim quod in facienda cōputatione, deducenda prius sint debita, scribit Aretin. confi. 17. col. pen. Paul. in. l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credi. Rursus Roderic. in repetitio. l. 1. tit. De las arras, & ibi glos. & Anto. Gom. l. 3. Taur. nu. 13. Scribūt q̄ cum ex decreto eius legis, nemo possit donare vxori nomine arrarū vltra decimā bonorū partē, q̄ cum tractatur de cōputatione bonorum (vt liqueat quāta sit decima bonorum) deducenda sunt quæcunq; pater debet, & illis deductis æstimandum, quæ

quæ sit residui decima pars. Sic, & in dotanda filia, æstimabuntur paternæ facultates deductis debitis. Sic Bald. in. l. 1. col. 3. C. de fructib. & litium expensis. Scribit, q̄ si impetrari sacerdotium reddentē annuos aureos centum, q̄ si impense colligendorū fructuū ad sacerdotium pertinentium valent aureos quinquaginta, q̄ sacerdotium dicitur reddere sola quinquaginta: citat textum elegantem in. l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstr. & eius opinionem sequuntur Alexan. & Iaso. qui plura adferunt in. l. fructus. ff. solu. matrim. & in. l. nō amplius. ff. de leg. 1. Rodericus d. l. 1. tit. De las arras: pagi. 2. versic. nota tamen. His congruit, q̄ si ex decreto alicuius statuti ex legato debeat solui vnum pro decem, si mihi legatur domus valens aureos mille cum onere soluendi aureos ducentos, certē domus octingenta valere legatario cōfenda est, & sola octoginta soluet ratione statuti non vero centum, ita docuit Bald. in. l. non amplius. ff. de leg. 1. & ibi Paul. Alex. & Ias. & alij sequuntur Ang. in. l. ciuitatibus. ff. de leg. 1. Alexan. & Ias. in. l. fructus ff. solu. matrim. Vbi adferunt plura similia. Et alia adferunt, Bart. in. l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstr. Aretin. in. l. diuortio. §. fin. ff. solu. matrim. Bal. in. l. 1. C. de fructib. & liti. expens. Alexan. in. l. fructus. ff. eod. tit. & ego aliqua protuli in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda.

- 3 ¶ Hæc omnia optimo iure subsistunt, nam prius soluendum æs alienum creditoribus quam dos filia, vt per Ripam in. l. quæ situm. §. si spōsa. nu. 14. ff. de priuileg. credito. Et bona dicuntur quæ ære alieno deducto supersunt, vt in. l. sub signatum. §. bona ff. de verb. signific. & in. l. ea demum. C. de collatio. l. venisse, & ibi Alciat. ff. de verb. signific. l. proprie. ff. eo. tit. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega. l. fructus. ff. solu. matrim. c. pastoralis de decim. l. pen. C. ad Trebel. scribit Lupus in rubrica de donatio. inter virum & vxorē col. 4. in medio. Rodericus in. l. quoniā. in limitatione legis Regiæ. nu. 13. vers. modo. C. de inoffic. test.
- 4 ¶ Meminisse tamē oportet, q̄ si quis bona fide credebatur se absq; vlllo onere possidere substantiam valentem quadraginta aureorum millia, & dotat filiam iuxta substantiam, q̄ si postea detegatur magnum æs alienum, dotis præstatio rata manet, licet excedat summam, quæ dari deberet si con-

staret de ere alieno tempore dotis. Moueor primo, quoniam quæcunq; bona fide possidemus, computantur inter bona nostra. l. bonorum appellatione. ff. de verb. signific. Rursus moueor ex eo q̄ scripsit Rodericus in. l. 2. tit. De las arras. pagina secunda, versiculo nota tamen: q̄ si tēpore quo promissi arras credidi bona mea valere decem millia, & promissi mille, vel decimam bonorū partem, q̄ licet postea detegatur æs alienū, & ex consequenti bona mea non esse tātū, nihilominus arrarum constitutio tenet, in spectā summa quā tempore promissæ dotis bona fide possidebam. Quam opinionē sequitur Antonius Gomez. in. l. 5. 1. Taur. nu. 13. Matienço in. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. glos. 2. à num. 2. Confirmatur hæc opinio, quoniam cum tractatur an dos immodica fuerit, vel non, consideratur tempus datæ dotis, vt statim dicam, & quid meo iudicio in hac specie probādum sit scribam infra. Vbi dicam q̄ tempus sit inspiciendum, & quid si post facultates decreuant. Illud tamen addendum, q̄ licet dos prima facie videatur magna, ea possunt apponi pacta & dilationes, vt iudicari debeat parua, ita Curtius senior, confi. 27. col. antep. versiculo tum quia secunda constitutio dotis.

S V M M A.

- I Dotis ratione meliorans filia an peccet mortaliter.
- Melioratio dotis ratione an iuramento confirmetur, & nu. 7. 10. 11.
- 2 Filia meliorata an sit tuta in conscientia: Possidens rem ex contractu ipso iure nullū, an teneatur illam restituere non expectata iudicis sententia.
- 3 Vxor an cum bona conscientia possit retinere donata à viro.
- 4 Melioratio dotis ratione an cōualecat si adsit iuramentum.
- 5 Lex prohibens actum, addito decreto irritati, an valeat actum si iuramentum adsit. Et contra Palac. Rub. nu. 12.
- 6 Summa præfinita à lege in præstatione arrarū, an excedi possit virtute iuramenti.
- 7 Dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nup. an possit excedi si iuramentum interueniat. Iuramentum non debet operari quando ex contractu succedit iactura tertij.
- 8 Lex resistendo contractui prohibendo personas

contrahere: an ex dicto contractu oriatur, obligatio civilis, vel naturalis.

- 9 *Mulier, vel minor Statuto prohibi contrahere absq; certa solemnitate. An si contractus absq; ea fiat: iuramento confirmetur.*
- 10 *Iuramentum, an confirmet actum ipso iure nullum.*
- 11 *Dispositio, si vnquam, C. de reuocand. donat. An sit seruanda si in ea interueniat iuramentum.*

An meliorans filiam dotis ratione peccet mortaliter, & an melioratio confirmetur iuramento, & an ipsa filia possidens dotē tuta sit in conscientia. Cap. XXIIX.

- 1 **Q**Uæro deinde an meliorans filiam dotis ratione peccet mortaliter, & an melioratio confirmetur iuramento. Quoad primum mihi videtur patre peccare grauius, lex enim ista est prohibitiua, vt patet ibi. *Mandamos que ninguno pueda.* Lex autem prohibitiua obligat in foro conscientie, & transgressor peccat mortaliter, præsertim cum oritur præiudicium tertij, iuxta iura vulgaria. Lex autem ista condita est ne fiat præiudicium legitime cæterorum filiorum. Ergo meliorans aduersus legis præceptum eis aufert ius suū, & per consequens grauius peccat.
- 2 **S**imiliter etiam filia meliorata tuta non est in conscientia. Cum enim quicquid præstatur vltra summam hic præfinitam ipso iure nullū sit, vt in hac lege nominatim decernitur. Succedit regula iuris, quod cum quis possidet rem ex contractu ipso iure nullo tenetur illam restituere nō expectata iudicis sententia, ita docuit Abb. in. c. 1. col. 3. de constitutio. & ibi Fel. col. 13. vers. incipit. idem Abb. in. c. extirpan. d. 5. quia verò. col. 8. versiculo ex his, de præb. d. & in. c. dilecti. col. 3. de arbitr. Barbati. in. c. Raynaldus. col. 45. de testa. Cardina. Alexandri. in. c. fraternitas. 12. q. 2. Felin. in. c. Rodolphus. col. pen. versiculo limita tertio, de rescrip. & in. c. cum nobis col. fin. cod. tit. Corserus. in singulari, in-

cipienti. Poena. Afflict. in constitutio. Sicilia, incip. Violentias. col. 8. q. 2. Scio plures contra sentire, quos citat Cagno. in. l. si quis maior, num. 160. C. de transact. sed hoc probabile videtur. Confirmatur hæc opinio ex his quæ scripsit Archidaco. in. c. quicumq; 17. q. 4. col. pen. Imol. & Abb. in. c. fin. de donatio.

3 **R**ursus confirmatur quoniam cum lex prohibeat donationē inter coniuges vxor non potest cum bona conscientia retinere donata à viro, glos. & Bald. in. c. quæ in ecclesiarum, de constitutio. Scribit Boerius in consuetudinib. Bituricen. tit. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. 8. versic. quid de quæstione. Faciunt quæ tradit Ias. in. l. si post diuisionem. C. de iuris, & fact. ignoran.

4 **H**is ita definitis, videamus an melioratio dotis ratione facta conualescat si adfit iuramentum. Mouet quæstionem quod in simili specie scribit Lupus, in rubrica de donationi. inter virum, & vxorem. §. 24. num. 4. versic. hæc tamen intellige. Quod licet Iure Regio arra (ita enim vocamus Hispanicæ donationem propter nuptias) non possit excedere decimam partem bonorum, vt in. l. 1. tit. De las arras, lib. 3. Fori. Id non admittendum quando arra interposito iuramento promittitur, tunc enim potest excedi decima pars. Matienço. in. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. glo. 2. num. 2. Ergo licet hæc lex præfinit summā dotis nomine dandam, licet eius præfinitionem excedere si dos promittatur iuramento.

5 **C**onfirmatur quoniam etiam si lex prohibeat actum addito decreto irritanti, nihilominus valet si adfit iuramentum, ita Abb. num. 6. Antoni. & Imol. num. 36. in. c. cum contingat, de iure iuran. Ancharra. in. c. 1. de constitutio. Paul. in Auth. sacramenta puberum. C. si aduersus venditio. vbi Corneus testatur hanc esse communē opinionem, & ibi Ias. sequitur. nu. 51. Alexand. confi. 27. lib. 1. Alciatus, in. c. cum contingat. num. 94. de iure iuran. Couar. in repetitione. c. quamuis pactū, in. 2. part. §. 2. num. 7. de pact. in. 6. Plures quos in vnum congestis doctissimus Matienço. d. l. 2. tit. 2. glof. 2. nu. 5. lib. 5. Recopil.

6 **C**ontraria tamen sententia verissima & prudentior est. Primum quoniam summa præfinita in præstatione arrarum non potest excedi etiam interueniente iuramento. Ita melius docuit, glos. in. l. 1. tit. De las

arras, lib. 3. Fori. in glof. 1. Rodericus ibi in repetitione. q. 3. Couar. in. c. quamuis pactum in. 2. part. num. 7. de pactis, lib. 6. Antoni. Padilla, in repetitione Auth. res que. num. 29. C. commun. de lega. & Matienço vbi proximè. d. nu. 5. Cum ergo arra quæ ex parte viri censetur dos data vxori, non possit vltra metam legis dari, etiam si adfit iuramentum, idem sentiendum circa dotem quam vxor præstat marito.

7 **H**is accedit efficax argumentum, scilicet quod dispositio. l. hac ædiftali. C. de secun. nupt. quæ taxat dotem ab vxore secundo marito dandam, non potest excedi etiam si interueniat iuramentum, ita Bart. in. d. l. hac ædiftali. in fine principij. Decius confi. 246. col. 1. Bald. confi. 22. quædam domina Nicholina: & in. l. 1. in. 3. q. C. de inofficio. donatio. Bart. in. l. cum quis decedens. §. Titia, versiculo & hoc est vtile. ff. de leg. 3. Bertrandus in repetitione. l. hac ædiftali. num. 43. citat Bart. l. Titia. §. Imperator. versiculo quæro, mater. ff. de lega. . . Mouentur omnes, quoniam lex illa ædifta fuit fauore filiorum primi matrimonij, & iuramento non debet operari quando contractu succederet iactura tertij, vt probatur in dicto. c. cum contingat; non enim debet esse vinculum iniquitatis. Hæc utem lex taxat dotes, ne melioratio dotis ratione facta aborbeat, vel labefactet cæterorum legitimam; & quod vltra legitimam datur reuocatur, & adiudicatur cæteris filiis, vt statim dicam si autem iuramentum efficeret, vt legitima eorum minui posset, esset vinculum iniquitatis ergo nihil operatur; neque meliorationi robur præstat.

8 **R**ursus comprobatur quoniam quando ex resistit contractui prohibendo personas contrahere, non oritur ex eo obligatio civilis. neque naturalis, vt pe Bart. Paul. & Imol. in. l. cum lex. ff. de fideiussori. Quod si nulla oritur obligatio, quomodo potest iuramentum confirmationem præstare cū nihil sit confirmabile? Ita Angel. confi. 160. pro decisione, col. 2. versiculo contrarium. Roman. confi. 12. viso testamento, col. 2. Vbi scribit quod si ex dispositione statuti nullus possit contrahere absq; consensu propinquorum, certè si cōtrahat absq; eorum consensu nullus momenti est cōtractus etiam si interueniat iuramentū.

9 **R**ursus Bart. in. l. si quæ pro eo, in tertio membro ad finem; & i quinto membro,

ante finem. ff. de fideiussor. scribit, quod si ex statuto mulier vel minor non possint aliquem contractum facere, absq; certa solemnitate, certè si, absq; ea fiat contractus non cōfirmabitur iuramento quoniam ex tali iuramento oritur peccatum mortale. Idem sensit Bart. in statuto exigente consensum propinquorum, in contractibus mulierum & minorum, in. l. 2. ad finem. C. ne fideiussor. dotium dentur: & conf. 88. incip. in quæstione inter Franciscum. Bal. in. l. 2. in. 9. quæstione. C. de rescin. venditio. Tiraquel. legum. connubial. glo. 4. nu. 27. Paul. conf. 465. viso compromisso. col. fin. lib. 1. Petrus Ferrara, in forma libelli. Super petitione restitutio in integrum, in verbo Tunc iuravit, col. 4. versiculo dixi secundo. Corne. conf. 77. quæquam videatur. col. 2. versic. præterea iuramentum, lib. 1. Anchar. in repetitione. c. 1. de constitutio. ad finem. 1. 1. quæstionis, de quæ re vide Tiraquel. vbi supra. nu. 28. & 29. sunt enim plures qui contra sentiunt.

10 **P**ostremo moueor, quoniam hæc lex expressè decernit omnem meliorationem dotis ratione factam, & quicquid actum fuerit aduersus legem esse ipso iure nullum, vt patet ibi. *Todo lo contrario, pactos, promissiones, contractos, sean en si ningunos, y de ningun valor y efecto.* Iuramentum autem non confirmat actum ipso iure nullum, vt sentit Bald. in. l. non dubium. 17. oppositione. C. de legi. & in. l. antiquæ. §. si. C. ad Velleia. Angel. confi. 160. col. 1. versic. contrarium dico: vbi adducit quod supra d. cebam, quæ cū actus est ipso iure nullus nihil est quod confirmari possit, Roman. confi. 12. viso fact. col. 2. versic. secundo quia ex tali contractu, glos. in Auth. si qua mulier, in prin. C. ad Velleian. Paul. confi. 8. in causa quæ vertitur, col. 1. lib. 2. Roman. in repetitione. l. 1. char. 3. ff. de vsu capio. versic. & adde duas. Hyppoli. conf. 125. æternæ lucis, col. 3. versic. quia respondeo. Quod qualiter intelligitur explicat Imol. in. c. cum contingat. in tertio membro principali. col. eius membri. 7. versic. circa primum variat. de iure iurand.

11 **V**ltimo facit, quod dispositio. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. inducta in fauore filiorum seruanda est etiam si in contractu interueniat iuramentum, autore Bart. in. l. Titia. §. Imperator. in fine. ff. de leg. 2. Bal. in. l. 1. C. de inoffi. donatio. col. fin. in fine. Socin. confi. 20. col. fin. lib. 1. & conf. 34. in princ.

prin. lib. 4. Vbi dicit hanc esse communem opinionem, & sequitur Aretin. consil. 24. quatuor dubia. Marcus Antonius in tractatu de virtute iuramenti, col. 3. Ioan. Bernard. regul. 2. 13. ampliatione secunda. Imola in. c. si. de donatio. Ergo melioratio dotis ratione non valet etiam si interuenierit iuramentum.

- 12 **¶** Non obstant ex aduerso prolata. Quauis enim vera sit communis opinio docens legem prohibitivam deficere si adsit iuramentum, id non admittendum quando ex iuramenti viribus, tertius quispiam damnatum incurrit. Quod si melioratio valeret ex iuramenti interpositione damnatum magnum paterentur ceteri fratres quorum fauore condita est lex, ergo iuramentum non seruandum. Non obstat quod scribit Lupus in rubrica de donationibus. §. 24. eius enim opinio falsa est, & contraria vera, & magis communis, ut patet ex doctoribus supra citatis, & ab ea nemo eruditus non discedet, si rem paulisper consideretur. Quid enim operabitur prohibitio legis si iuramento eludi potest non enim minori facilitate iuramentum quam contrahimus. Rursus in hoc casu maior aequitas videtur, ut non excedatur dotis praefinitio, quam in arris, nam cum dote arras: id quod in cum est, cum dote & meliora: aufero a filiis suam legitimam.

§ V M M A.

- 1 **F**raus in dubio non praesumitur.
2 **D**otare, aliud est, aliud consentire rem suam genero in dote dare.
Prohibitum rem suam vendere absque certa solemnitate, an videatur prohibitum consentire rem suam vendenti. & num. 3.
Prohibitum manumittere, an possit consentire manumittenti.
3 **P**aria sunt donare, & donanti consentire.
Lex loquens de dante, an extendatur ad consentientem.
4 **D**os ad hoc, ut censeatur profectitia, an sufficiat, ut eam extraneus det.
5 **D**ispositio in hac adictali. C. de secund. nupt. an seruanda sit, si mulier dote non det marito, sed alteri eius amico.
6 **D**onatio inter virum, & uxorem iure prohibita, an sustineatur si maritus rem suam alij det, ut uxori constituat.

Extende etiam si ex intervallo extraneus donet uxori dantis.

Mulier constante matrimonio renuntians in manibus domini directi, domum acceptam in emphiteosim (inito secreto pacto) ut eam postea, concedat marito: an talis renuntiatio valeat, veluti facta in fraudem legis.

- 7 **M**ulier prohibita vendere absque facultate mariti, an possit consentire alteri rem vendere.
Donare prohibitum, an possit consentire rem ipsius donanti.

8 **P**ater donans genero antea quam cum in generum accipiat, si postea sequuto matrimonio dos excedat legitimam (computata donatione ei facta antea quam gener esset) an donatio corrumpat, ratione meliorationis.

Mulier donans extraneo, si postea illum in maritum accipiat, an donatio sit reuocanda.

- 9 **M**aritus ex dispositione statuti si non potest relinquere uxori ultra certam summam & maritus ei ultra taxam relinquat centi distribuenda pro anima sua, an censeatur fraus fieri statuto.

Limita si distributio committatur mulieri, & alteri tertio.

- 10 **V**ilis aestimatio rei, cum maioris pretij sint, donatio est.

Prohibitum aliquid facere ex contractu, prohibetur etiam facere ex distractu.

- 11 **F**raus fieri legi, an videatur si pater fidei iubeat pro extraneo opulentam dote filio praestantem. Et an & vi fidei iussionis cog poterit dote solvere, ultra praefinitam legis summam.

Prohibitum facere & contractu, an prohibeatur facere ex fidei iussione.

Prohibitum aliqua bona alienare: an prohibeatur alienare ex fidei iussione.

Pater censeatur fraude regulariter fidei iussor esse potest pro dote filia.

Dolo alterius quis praegravari non debet.

- 21 **N**upta, fingens se non nuptam ad hoc, ut contrahat, absque facultate viri aduersus legem: contractus non nocet marito.

Minor maior se esse asserens, an restituatur.

Et quid in foemina imulans se virum: an inbetur Veleiano.

Et quid

Et quid in muliere asserens rem quam vendit non esse dotalem.

Et quid in filio asserens, se sui iuris an inuetur Macedoniano.

Filius familias licet se obligare non possit absque consensu patris, si asserat alicui, qui sciat falsum esse: se esse emancipatum contractus non valet.

- 13 **M**arito si dentur vestes sericae, & similia lineae & sericae ornamenta an computanda.
Socer, si praeter dote det, constare matrimonio genero aliquas res, an reuocari possint, & num. 14.

- 15 **P**ater si dat dote filiae. & dicat ne filia adferat eam in collationem. an si ex ea oriatur melioratio rescetur.

Fraus aduersus legem propulsanda est.

¶ Quod non admittitur fraus aduersus hanc legem, & quot modis possit excogitari. Caput. XXX.

NON Contentus Legislator dotis praefinitione, & prohibitione meliorandi, addit seuera verba: Porque cessent fraudes mandanos, que todos los pactos, o promisiones que se hizieren en fraude desto sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto. Videamus quot modis censeatur fieri fraus legi. Ante omnia supponendum, fraudem in dubio non praesumi. l. merito. ff. pro socio. l. patronus. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probatio. l. si pretor. §. Marcellus. ff. de iudicio. l. 3. §. si. & ibi glossa. ff. de tributo. actio. l. dolum, & ibi Bart. C. de dolo. l. 1. & ibi Corne. in 2. notabili. C. si quis omnia causa. testam. c. officij. in verbo constituerit, & ibi Barbat. num. 29. de testam. Specula. tit. de appella. part. 2. §. nunc tractemus. versi. sed secundum praemissa. Alberi. l. 1. ad finem. princip. ff. de rerum diuisione. Bald. consil. 198. col. 1. lib. 1. Rota. decisio. 271. si de mandato in fine. in nouis. Anchar. consil. 204. col. fin. versic. non obstat quarta ratio.

- 2 **H**is suppositis quaero quid si pater dat rem suam tertio, ut det eam in dote filiae, si ex tali praestatione oritur melioratio, quaero an valeat. Et quid iudicandum si pater permittat alicui res suas dare in dote, vel

donare filiae, vel genero, an valeat si excedatur legitima filiae. Mouet quaestionem, quod haec lex loquitur de dotante, aliud autem est dotare, aliud consentire rem suam genero in dote dari, ut in. l. si pater. ff. de manu missi. vindic. Sic prohibitum rem suam vendere absque certa solemnitate, non videtur prohibitum consentire rem suam vendenti, ita docet Signorolus consil. 145. col. 2. Calcanus, consil. 1. col. 14. Decius consil. 124. col. 3. Sic prohibitum manumittere, potest consentire manumittenti, autore Benedicto Plumbino in. l. si minor. ff. de manum. vindic.

- 3 **S**ed contraria sententia verior est, imò omnis melioratio ressecanda etiam si ab extraneo facta sit de re patris. Paria enim sunt donare, vel donanti consentire. l. cum quis. ff. de reg. iuris. Et qui non potest vendere, non potest consentire vendenti, ut notat Bald. in. l. 2. C. si aduersus donat. Aret. & Deci. in. l. fin. C. de pact. Deci. in. l. aliud ff. de reg. iuris Socin. consil. 230. col. 3. lib. 2. Alcia. in rub. C. de pact. Fabianus à Motesabino in tractatu de emptio. & vendita. 7. parte principali. q. 25. Brunus in reperiario statutorum, in verbo insinuatio. col. 2. Et quod lex loquens de dante extendatur ad consentientem rem suam dari, scribit Barbat. in. c. peruenit. de emptio. & vendita. & in. c. si quis praesbyterorum. de rebus Ecclesiae non alienari.

- 4 **H**is congruit, quod consentiens rem suam in dote dari, ipse eam dare videtur, imò sufficit, ut extraneus eius contemplatione det, ut censeatur dos profectitia, ut late docent Alexand. consil. 179. viso processu. col. 1. lib. 5. Petrus Cin. & Sali. in. l. omnimodo. §. si. C. de inoffi. testam. Ifernina, tit. de alienatione foedi patris, col. 4. in vsibus foedorum. Curtius iunior in tractatu foedorum parte tertia nu. 43. Bertran consil. 306. lib. 2. Brunus consil. 58. Bellamera decisio. 742. Cremensis. singulari. 82. Iacobinus à sancto Georgio in tractatu foedorum. versic. dictique vasalli promiserunt non committere foeloniā, col. 16. scribit Alex. in. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil. Bald. consil. 30. lib. 3. Brunus de statuto excluden. foeminas arti. 7. nu. 174. Alexan. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. haere. & in. l. quaesitum. ff. de leg. 1.

- 5 **R**ursus proprius ad hunc tractatum probatur haec opinio, quoniam dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nupt. praefiniens summam

De non meliorandis

nam quam vxor potest dare in dotem secundo marito, seruanda est etiam si mulier non det marito, sed alteri eius amico. Ita prudenter definit Capra. cōf. 31. incip. et si prima facie Deci cōf. 246. col. 1. Bertran. in repetitione dict. l. hac ædiftali. in princ. nu. 57. Et probatur in dicta lege, quoniam censetur fraus fieri, quo casu neq; extraneus, neq; pater possunt excedere summam in dotando præfinitam, quoniam licet det extraneus, pater ipse dare videtur, & fraus non admittenda, vt prudenter scribit Roman. cōf. 219. col. fi. vbi dicit, qd hoc casu, etiam extraneus non potest excedere summam in dotando præfinitam.

6 ¶ His accedit quod scribit Lupus in rubrica de donat. inter virum & vxor. §. 30. incip. infertur nu. 4. qd cum de iure prohibita sit donatio inter virum & vxorem, nõ potest maritus rem suam alij dare, vt constituat vxori, quia re vera ipse dare censetur. l. si extraneus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Nam qui consentit rem suam ab alio donari ipse donare eam videtur. l. 3. §. si. ff. de donat. inter vir. & vxor. Campegius de dote, questione. 30. Quod extendit Lupus, etiam si ex interuallo extraneus donet vxori dantis. Et infert qd si constante matrimonio vxor renuntiat in manibus domini directi domum acceptam in emphyteosim (inito secreto pacto) vt eam postea concedat marito, qd talis renuntiatio nõ valet veluti facta in fraudem legis. Accedit textus, vbi hoc expresse videtur definiri in l. si liqueat. C. de inofficio. donatio. Vbi inofficiosa donatio reuocatur, siue pater eam faciat per se, siue per alium.

7 ¶ His congruit, qd mulier prohibita videri absq; facultate mariti, non potest consentire alteri rem ipsius mulieris vendenti, argumento eius qd dicitur qd qui donare non potest, non potest consentire re ipsius donanti. l. 3. §. non tatum. ff. de donatio. inter virum, & vxor. l. creditor. & ibi Bald. ff. eo. tit. Bald. & Salic. in l. 2. C. si aduers. donat. Aretin. l. si. col. 1. & ibi Decius, col. 4. vers. in glos. in verbo accommodauerit. C. de pact. Barba. c. decernimus, col. 9. versic. & plus etiam dico de iudic. Socin. l. Gallus. §. videndum, col. 2. in fine. ff. de regul. iuris. Arro'dus Ferron. in consuetud. ni. Burdegal. tit. 1. §. 2.

8 ¶ Ergo supra præfinitionem legis, neq; pater dare potest, neq; extraneus si modo rem quam dat habuerit à patre, vt daret filia,

vel genero, est enim inhonesta & manifesta fraus. Quod amplia, vt etiam si pater donet genero antequam in generum eum accipiat corrui donatio, si postea sequuto matrimonio dos excedat legitimam computatam donatione ei facta antequam gener esset. Ita probat Bald. in l. hac ædiftali. C. de secund. nupt. Vbi dicit vxorẽ non posse secundo marito dare in dotem vltra summam ibi præfinitam, & omnes fraudes reijciendas, adeo vt si mulier donet extraneo, & postea illum accipiat in maritum, donatio est reuocanda, tanquam fraudulenter facta quod refert, & sequitur Decius, cōf. 246. col. 1. Capra. cōf. 31. et si videtur prima facie.

9 ¶ Rursus censetur fieri fraus huic legi, si focer præter summam dotis nomine datam, det genero centum, vt cum ipse è viuus excesserit distribuat ea pro anima sua. Nam etiam si hæc centum non excedant quintam substantiæ partem, repetenda sunt à genero, cui neq; quinta, neq; tertia dari potest in dotem. Licet enim verba sonent dari centum, vt distribuat pro salute animæ tamẽ re vera fit fraus legi, & per cuniculos eius prudens dispositio subueritur. Ita probatur ex his quæ tradit Ioann. Andræ. in additio. ad Speculum titulo de instrumen. ædiftio. §. nunc vero aliqua. post medium in additione incipienti ad istum. Alber. in secunda parte statutorum. q. 112. in fine. Vbi scribunt, quod si ex dispositione statuti maritus non possit relinquere vxori vltra certam summam, & maritus supra taxam relinquat ei centum distribuenda pro anima sua, censetur fraus fieri statuto, & eorum opinionem sequitur Socin. in l. quæ hæredi. ff. de reb. dub. col. 1. Alexan. consil. 57. num. 7. lib. 2. & in l. cogi. §. ij qui. ff. ad Trebel. Gerardus Singulari. 14. Iaf. in l. non dubium, col. 10. C. de legib. & in l. captatorias, col. 2. C. de test. mili. Hoc tamen limitandum quando distributio committitur mulieri, & alteri tertio, tunc cessat præsumptio fraudis, vt notat Alexand. d. consil. 57. num. 7. lib. 2.

10 ¶ Rursus censetur fieri fraus huic legi, & dari supra taxam, si possessiones dentur vi li prætio, cum maioris prætij sint. Nã maioris prætij videtur donatum, ita probatur in l. si quis donationis in fine. ff. de contrah. emptio. Et probatur ex Socin. cōf. 69. num. 3. lib. 4. Rursus probatur ex his, quæ scribit Lupus in repetit. rubric. de donatio.

inter

inter virum, & vxor. §. 29. ex quibus nu. 2. versiculo ex his infertur. Vbi dicit quod vilis æstimatio rei est donatio. l. si sponsa. §. circa. ff. de donatio. inter virum & vxor. Confirmatur hæc opinio ex his quæ scribit Rodericus in l. 1. titulo De lus arras. §. nota. ad finem. versic. secundo quia bene. Vbi æstimatio falsa est pars rei. Ergo hæc fraus etiam reijciatur tanquam manifeste impudens. Rursus censetur fieri fraus legi, si pater per viam distractus det filia, vel genero supra legitimam. Licet enim hæc lex loquatur de dote ex contractu data, vel promissa, tamen idem iudicandum quando ex distractu exceditur summa in lege præfinita. Prohibitus enim aliquid facere ex contractu, videtur prohibitus illud facere ex distractu. Ita probatur ex Bald. in l. si vnus. §. pactus ne peteret, col. 4. versiculo sed quid si statutum, & ibi Iaf. ff. de pact. Roman. in l. de tutela. col. fi. C. de in integr. restit. & in l. mutum. §. 1. ff. de acquir. hered. Iaf. in l. siue apud acta, col. 2. C. de transactio. Lupus in rubri. de donatio. inter virum & vxorem. §. 68. Ripa in rubrica. ff. de acqui. possessio. col. 2.

11 ¶ Præterea censetur fieri fraus legi si pater fideiubeat pro extraneo opulentam dotem ipsius filia præstanti. Non enim ex vi fideiussionis cogi poterit soluere dotem vltra summam hic præfinitam. Primo quoniam videtur esse fraus. Deinde ex verbis legis, ibi: *Ninguno pueda dar tercio, ni quinto, por via de contrato.* Prohibitus autem aliquid facere ex contractu, videtur prohibitus id facere ex fideiussione, autore Bald. in Authent. sacramenta puberum, col. penult. C. si aduers. vendi. & probatur ex Bald. in l. 1. col. penult. versiculo extra quæro. ff. si cert. peta. Ripa. ibi, col. 10. Bal. consil. 428. lib. 2. l. 4. tit. si. lib. 3. Fori. Sic prohibitus aliqua bona alienare, videtur prohibitus ea alienare ex fideiussione, ita glos. & Bald. in l. exceptiones. C. de excep. Iaf. in l. si ita quis. §. ea lege. col. fi. ff. de verbo. obliga. qui scribunt vxorẽ pro marito fideiubere non posse, quia inter eos est donatio prohibita. Ergo pater non magis obligabitur ex fideiussione, quam si ipsemet tanquam principalis dotem promitteret. Non enim quod vna via prohibetur est quæsito colore per cuniculos admittendum. Quid enim interest an filia immodicam dotem accipiat ex promissione patris, an ex fideiussione, nonne in vtroq; casu minuitur legitima

cæterorum ratione dotis? Quis non videt hic subesse crassam fraudem. Regulariter tamen cessante fraude, bene potest pater esse fideiussor pro dote filia. l. profectitia. §. si pater non quasi. ff. de iure doti. Roman. sing. 16.

12 ¶ Rursus erit manifesta fraus, si pater fingens se non esse patrem, det filia in dotem tertiam, & quintam substantiæ partem, non enim dolus debet nocere filijs quorum fauore condita est hæc lex, neq; propter eius affirmare efficitur pater, neq; propter negationem definit, esse pater. l. assumptio. ff. ad municipal. Neq; quisquam alterius dolo prægruari debet. c. nemo debet. de reg. iuris. lib. 6. Neq; absq; suo facto, vel culpa, quis suo iure priuandus est: l. id quod nostrum. ff. de reg. iuris. Facit quod in simili scribit Tiraquel. post leges connubiales, glos. 8. num. 141. Quod si nupta fingat se non nuptam, & contrahit absq; facultate viri aduersus Regiam constitutionem, contractus non nocet marito. Aduertendum tamẽ, quod, vt aliquorum opinio est, dotem immodicam non solum improbare possunt filij verum etiam ipse pater, vt statim dicam. In casu autem, quo pater simularet se patrem non esse, & promittendo magnam dotem deciperet generum, qui existimauit illum esse extraneum, hæud dubiẽ non poterit se iuuare dispositione legis. Quinimo, neq; filij poterunt, si modo ipsi quoq; sororium deceperunt dicendo illum non esse patrem. Tenebunt enim de dolo, & huius legis beneficio, vt non poterunt. Minor enim qui se maiorem asserit non restituitur. l. 2. C. si minor se maiorem dixer. Et femina contrahens simulã se virum, non iuuatur Velleiano. l. si decipiẽ di. in principio. ff. ad Velleia. l. femine. C. eo. tit. Sic mulier asserens re quæ veditur non esse dotalẽ, non potest impugnare alienationem, vt per Imola in l. cum vir. circa 16. col. ff. de vsu cap. Rursus filius asserens se sui iuris esse, nõ iuuatur Macedoniano; iuxta traddita in l. 1. C. ad Senatus Cōsul. Macedoni. l. eum qui. ff. eod. titulo. Quod tamen limitandum nisi ipse gener sciret illum esse locerum, tunc enim non fit ei fraus. Qua ratione Bal. in l. de tutela. C. de in integ. restitutione. Scribit, qd si ex statuto minor viginti annis non possit contrahere absq; curatore, si soror contrahat cum fratre affirmando iuramento se excessisse annum vigesimum, nihilominus contractus

S non

nō valet, quoniam frater præsumitur scire ætatem fororis, & non decipitur. Sic Dinus consi. incip. iure municipali cauetur, scribit q̄ si dicat statutum, vt filius familias non possit se obligare, absq; consensu patris, si ali quis filius familias asserat se emancipatum: alicui, qui sciat id falsum esse, contractus non valet, neq; enim fit fraus scienti. l. cū donationis. C. de transact. & sequitur Alexand. consi. i. 2. col. 2. lib. 6. Tiraque. post leges connubial. gloss. 8. num. 143. An gel. consi. 140. incip. Dña Catharina. col. fia

13 Quid autem si nouo marito datur vestes sericæ, & similia lintea, & serica ornamenta, an computanda? Videtur non computanda. Non enim eis competit definitio dotis, & licet sponsa repetat dotem, vt per totum. ff. soluto matrim. non repetit sponsalitiæ largitatem, vt in l. 3. tit. 1. part. 4. l. si à sponso. C. de donatio. ante nupt. ergo non est dos.

¶ Rursus si focer præter dotem det constāte matrimonio genero aliquas res, an reuocari possint. Hic duplex considerari potest repetendi ratio altera est, quod non potuit dare, quia excedit quinta pars, & si illa, quæ dat sint res modicæ haud dubiè non computanda in quintam, vt prudenter definit Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus col. penult. & fin. C. de inofficio. testam. gloss. l. 8. tit. 4. verbo *En vida*, col. 2. part. 5. Altera est quod videtur quintam dare in dotem si non sint res modicæ, sed considerabiles, & quæ habent valorem, & tunc cum non det has res, vt matrimonium coeat, neq; ratione dotis non videtur satis quadrare hæc lex sed recurendum ad loca communia, an scilicet censetur habuisse animum repetendi. Si tamen contracto matrimonio has res: valoris considerabilis det, vt augeat dotem filix reuocabuntur ex dispositione huius legis quoniā etiam post contractum matrimonium nō licet meliorare ratione dotis, vt supra dixi.

14 ¶ Et cū similis casus occurrit considerādū, an ex tacita, vel expressā mēte volūtate dātis aptari possit quod dicitur in l. quod autem. ff. de iure doti. vbi Bart. notat, q̄ etiam si focer simpliciter det genero aliquam rē videtur eam dare ratione matrimonij & dotis. Quod etiam scribit Bald. in l. nulla. C. de iure doti. Corne. cōfi. 282. col. 4. litera F. lib. 1. Et hæc distinguēda sunt iuxta rei qualitatem. Quid enim si dat ligna, si dat oleum, si dat triticū eo animo quo solemus

amicis liberalitèr nostra communicare, vel ingenis subuenire, absq; cogitatione vlla repetendi.

15 ¶ Postremò illud addendum, quod si pater dando dotem dixit, ne filia adferret eam in collationem, non seruandum si oritur melioratio, iam enim dos datur titulo meliorationis, vt nō computetur in legitima. Et hoc casu quo oritur melioratio, non est curandum de voluntate patris, licet aliàs curatur, in Authent. ex testamento. C. de collatio. l. 3. tit. 1. part. 6. Nemo enim potest facere, vt sua non exequetur legi. l. nemo potest. ff. de leg. 1.

¶ In summa omnis fraus aduersus legem propulsanda, & reiicienda est, veluti si pater per interpositam personam det, quod in materia dotis præfinitæ admonet textus. l. hac ædistali. C. de secund. nupt. Vel maioratum instituat inter viuos in persona filij sub cōditione, vt aureorum decem millia det forori in dotē, si enim subsit melioratio ressecanda est dos, licet frater eam det, quia dat iussu patris, & ab eo filia accipere videtur, & cæteri fratres, qui non tenentur pati solam sororem meliorari: non patientur, & sororem, & fratrem magno ipsorum detrimento ferè totas patris facultates deuorare.

S V M M A.

1 F ilia ad hoc vt meliorata dicatur: quod tempus est inspiciendum, vt melioratio, vel corrumpatur, vel valeat. C. num. 2. 3. 4.

Pater si data dote ægestate præmittitur, an diminutis facultatibus, diminuatur dos.

3 Congruitas dotis æstimanda est inspectis facultatibus, numero liberorum, & cæteris facultatibus, quæ adsunt tempore datæ dotis.

Facultates si creuerunt: dos congrua dicatur inspecto tempore mortis, & non datæ dotis.

4 Pater si statuto teneatur assignare legitimam filio delinquenti, vt adiudicetur sisco, inspiciatur legitima, quæ competit tempore, quo cōdemnatur.

Pater donans omnia bona verior filijs in fraudem aliorum donatio rata manet, vsq; ad legitimam competentem filio donatario: tempore, quo fuit facta donatio.

Donatio propter nuptias exequenda est tempore in quo datur.

Dos immodica data vni filix reuocatur ex nati.

natiuitate aliorum, pro eo dumtaxat quod excedebat legitimam inspecto tempore donationis.

5 Paterna facultates si diminuantur, an auferantur à genero portio quam acceperat.

7 Dos data si excedat legitimam inspectis facultatibus quas tunc pater habet: si postea crescant, inspiciatur tempus quo filij agunt (mortuo patre) ad reuocationem.

Inofficiosam donationem collatam in vnum ex filijs, donatio an rata maneat, si postea tot bona acquisiuit pater: vt inspecto eo tempore, quo de reuocatione agitur non sit inofficiosa.

8 Filia dotata, & post dotem constitutam si dator præmatur ægestate: an agi possit ad dotis reuocationem, vt ressecari possit, C. num. 9. contra Paulum Castrensem.

Viuuentis non est hereditas, neq; legitima filia debetur ante mortem patris.

10 Pater ægestate oppressus si dotem promittat filia daturum cum benigniorem expertus fuerit fortunam, an postea si magnas opes, & facultates pariat, si gener dotem petat, illud felicitioris fortune tempus sit inspiciendum, non autem tempus dotis promissæ.

11 Pater se magnas facultates habere credens si dotat filiam amplè iusta summam in hac lege præfinitam, si postea contra illum lis moueatur, & iudicis sententia condemnatur, ad restitutionem partis facultatum, an dos filix reuocabitur, inspecto tempore, quo data fuit, an vero inspecto tempore sententiæ iudicis, C. num. fin.

¶ Quod tempus sit inspiciendum, vt intelligatur, an filia sit meliorata, & vt melioratio, vel corrumpatur, vel valeat, & quid si data dote pater diues ægestate præmittitur: an diminutis facultatibus patris diminuatur dos. Cap. XXXI.

1 Q uero deinde quod tempus sit inspiciendum, vt videamus ad dos sit congrua. Videtur tempus mortis

paternæ inspiciendum, quoniam dos si cedit loco legitimæ, in legitima autē consideratur tempus mortis. l. cum quæritur. C. de inofficio. testam.

2 ¶ Verius tamen est tempus datæ dotis inspiciendum, & si eo tempore dos congrua sit, non curandum de futuris casibus. Si tamen tempore datæ dotis, dos fuerit incongrua hoc est nimia, & postea pater acquirat facultates congruas doti, tollerabitur dos. Vnumquodq; singularatim explicabo. Primo quod cum tractatur, an dos sit inofficiosa vel non, nimia, vel non sit: inspiciendum tempus datæ dotis, probatur ex verbis petitionis Principi oblatae, ibi: *Las dotes no pueden ser mas, que la legitima que le vendria a la dotada si entonces se partiesen los bienes del dotador.* Nota illa verba: *Si entonces:* Quibus respondet Princeps: *Mandamos, que el que tuuiere dozientas mil de renta, pueda dar, y de en dote, &c. Y que el que tuuiere menos no pueda dar ni de en dote arriba de, &c. So penas que todo lo que mas diere, o prometiēre.* Nota hæc verba, ibi: *Diēre, y dar:* ex quibus colligitur præstitæ dotis tempus inspiciendum, & facultates quas tunc pater possidet.

3 ¶ Rursus q̄ tempus datæ dotis sit inspiciendum scribit Lupus, in repetitione. cap. per vestras. §. 23. sed pulchrum est videre, de donatio. inter virum, & vxor. Arius in l. Tauri. 27. nū. 126. Sic Rodericus in l. 1. titulo *De las arras.* nota vltier col. 1. Scribit, q̄ cum lex præfinit summam, arræ nomine dandam: inspiciuntur facultates quas habet maritus tempore contracti matrimonij. Et quod congruitas dotis æstimanda sit inspectis facultatibus, & numero liberorum, & cæteris qualitibus, quæ ad sunt tempore datæ dotis, scribit Alexand. consi. 33. num. 4. lib. 4. Bald. in Auth. res quæ. col. 3. versiculo quæro statuto cauetur. num. 17. ibi. *Quæro de duobus,* Curtius senior, consi. 27. col. 16. versiculo tum quia facultates non erant diminutæ, & col. 13. versiculo deueniendo, in principio. Corne. consi. 290. col. 13. versic. q̄ attendatur congrua dos. lib. 3. & consi. 1. col. 6. lib. 1. Decius, qui prudenter loquitur, cōfi. 277. col. 2. versiculo sed tamen his. Vbi dicit quod quando congruitas dotis consideratur inspecto officio paterno inspiciendum est tempus dotis quoad facultates, & numerum liberorum, qui tunc existunt, vt quantitas à patre danda exequetur præfenti statui, si tamen congruitas dotis consideretur in

filia quæ excluditur à successione propter masculos ex dispositione statuti, & tunc tempus successioneis & mortis inspiciendū, vt intelligatur an dos congrua, vel incongrua sit, tunc enim petit filia: & potest petere dotem dari, vel augeri inspecto tempore mortis, quia consequitur eam dotem loco legitimæ, & præter dotem nihil accipit. Et cum dos in exclusiva habeatur loco legitimæ exequanda est facultatibus, quæ adtunt tempore mortis, tunc enim consequitur legitimam quoniam viuentis non est hæreditas. Et quod hoc casu (si facultates creuerunt) dos congrua sit dicenda inspecto tempore mortis, & non datæ dotis, scribit Nouell. de dote. 6. parte. priuilegio 17. num. 4. Cassane. in consuetudinibus Burgundiæ. rubrica. 7. §. 12. nu. 23. Parisi. consil. 26. num. 91. lib. 3. Curtius iunior, consil. 10. Decius col. 26. Afflict. in constit. Siciliæ. fo. 297. nu. 7. At cum dos capitur à patre non loco totius legitimæ, sed quia pater satisfacit legi dotando, & locando filiam, & tunc tempus datæ dotis inspiciendum. Non enim filia videtur consequi hæreditatem tunc patris, sicut quando excluditur à statuto, vt crudité distinguit Decius, dicto consil. 277. col. 2. & 3.

4 Rursus quod tempus datæ dotis sit inspiciendum probatur, quoniam si ex statuto pater teneatur assignare legitimam filio delinquenti, vt ad iudicetur fisco, inspicitur legitima, quæ competit tempore, quo condemnatur. l. 2. C. de bonis proscripto. Alber. in tertia parte statutorū. quæst. 36. Bald. in l. 2. C. de adoptio. Roma. in l. filio. ff. solu. matrim. Crotus in l. frater à fratre num. 44. ff. de condict. indebi. Rursus probatur, quoniam si pater donauit omnia bona, vni ex filiis in fraudem aliorum, donatio rata manet, vsq; ad legitimam competentem filio donatario tempore, quo fuit facta donatio, ita scripsit Crotus in dicta. l. frater à fratre, num. 43. versiculo tertia conclusio. ff. de condict. indebi. Sic Lupus, in rubrica de donatio. inter virum, & vxor. §. 24. & circa illud, col. 1. scribit quod donatio propter nuptias exequanda est tempore in quo datur. Sic Molinæus in tractatu de donationib. factis in contractu matrimonij, num. 58. scribit quod dos immodica data vni filie reuocatur ex natiuitate aliorum filiorum, pro eo duntaxat quod excedebat legitimam inspecto tempore dotationis.

5 Sic Curtius senior, consil. 27. col. 13. ver-

ficulo venio ad quartum. Scribit quod tempus datæ dotis inspiciendum, & numerus liberorum quos tunc pater habebat. Sic renuntians facultatibus patris non admittitur, etiam si post paternæ facultates crescant, nam si id quod accepit congrua portio est inspecto tempore renuntiationis, non est curandum quod postea paternæ facultates crescant. Nam etiam si diminuerentur paternæ facultates non auferretur, ab eo portio quam acceperat, & tempus renuntiationis inspiciendum, vt late dixi supra suo loco. Et notat Alexand. consil. 180. col. 2. lib. 3. Rodericus in repetitione l. quoniam in prioribus. in quarta limitatione legis Regiæ. col. 6. C. de inofficio. testamen. Sed de hac re quoniam est valde controuersa, vide quæ dixi in loco supra citato. Et vide Bald. in l. quamuis. C. de fideicommissis. & in l. quamquam. C. ad leg. falsid. & in l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credi. Laur. à Palacijs in tractatu, quod stantibus masculis foemina non succedat, col. 20. Corne. consil. 1. col. 6. lib. 4. Curtius senior, consil. ultimo. Iaf. in Authent. nouissima, num. 10. C. de inofficio. testam. & consil. 104. col. 3. lib. 4. Ripa lib. 1. de legibus. responso. 6. Molin. ad Alexand. consil. 180. lib. 3. Alcia. in l. bonorum. ff. de verbo. signifi. Aymon consil. 114. nu. 16.

6 His congruit quod filia, quæ congruam dotem accepit inspecto tempore quo dotata fuit, non potest petere augmentum dotis etiam si postea paternæ facultates augeantur, vt dixi supra suo loco.

7 Illud tamen aduertendum, quod si tempore quo dos data fuit excessit legitimam inspectis facultatibus, quas tunc pater habebat, quod si postea facultates patris crescant ita quod si inspiciatur tempus quo filij agunt (mortuo patre) ad reuocationem, dos non excedat legitimam, quæ eo tempore pertinet ad filiam, certè tunc dos reuocanda non est, imò inspiciendum est tempus mortis, ita definitur in l. 29. Taur. ibi: *Auiendo consideracion al valor de los bienes del que dio, o prometio la dicha dote al tiempo que la dicha dote fue constituyda, o mandada, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio, do mas quisierre escoger aquel a quien fue la dicha dote prometida, o mandada.* Quod etiam probatur, quoniam si in vnum ex filiis contuli inofficiosam donationem, donatio rata manet si postea tot bona acquisiui, vt inspecto eo tempore, quo

quo de reuocatione agitur non sit inofficiosa. Ita notat glof. magna in l. 1. C. de inofficio. donatio. & ibi Bald. versic. octauo quæro. & Cinus quæstione quarta, & est opinio communis, secundum Alex. consil. 14. nu. 6. lib. 1.

8 Ex his videtur posse definiri hanc quæstionem. Dotauit filiam, & post constitutã dotem experior fortunæ iniquitatem asperaq; egestate præmor. ago ad reuocationem dotis, quoniam licet tempore quo dedi dos fuerit congrua, casus præsentis iniquitas, & diminutio rei facit videri immodicam & immoderatam, atq; idè ressecandam. Quid iuris? Equidem hanc quæstionem dubium reddit, quod scribit Paul. in l. in ratione. ff. ad leg. Falcid. Socin. consil. 100. col. 4. ante finem, versiculo confirmatur, lib. 3. qui scribunt quod si pater sit pauper post dotem datam potest eam repetere.

9 Sed contraria sententia mihi magis probatur. Eam videtur probare Decius, consil. 277. col. 1. & col. fin. versiculo non obstat quod dos data. Boerius decisione. 62. nu. 11. vbi dicit quod nunquam vidit practicari opinionem Paul. licet viderit plures filias habentes maritos locupletes, & parentes medicantes, cum ipsarū dedecore. Rursus hæc opinio probatur ratione, quoniam cum auctis paternis facultatibus filia non possit petere augmentum dotis æquum est, vt diminutis non patiat diminutionem dotis. argumento. l. de fideicommissis. C. de satisfactio. & eorum quæ notat Alexan. consil. 29. nu. 6. lib. 3. Quod autem filia non possit petere augmentum dotis, notat Decius, consil. 277. nu. 2. col. 3. versic. & ista conclusio, ibi & pariter, & docui supra cap. 5. nu. 29. versic. his tamen non obstantibus. Non obstat aduersus principalem conclusionem, quod cum in legitima inspiciatur tempus mortis idem videtur dicendum in dote. Legitima enim peculiarem habet rationem, scilicet, quod viuentis non est hæreditas, neq; legitima filio debetur ante mortem patris. l. 1. ff. de hæredi. vel actio. vendi. l. 1. §. si impuberi. ff. de collatio. bonorum. Dos tamē matrimonij ratione datur. l. si. C. de donatio. ante nupt. idè iure optimo tempus matrimonij inspicere debet.

10 Meminisse tamen oportet quod si aliquis ægestate oppressus promittit se dotem filie daturum cum benigniorem expertus fuerit fortunam, si postea (vt variantis naturæ vicissitudo fert.) magnas opes & amplissi-

mas facultates pararit, si gener dotem petat illud foelicioris fortunæ tempus inspiciendum, non autem tempus quo dos fuit promissa. Quoniam si pater dum est inops dotaret, dotatio nulla esset, vt per Barbat. consil. 80. lib. 3. Lupus in repetitione cap. per vestras. §. in constituenda, in principio de donation. inter virum & vxor. idè non est inspiciendum tempus promissionis, sed tempus quo pater facultates habet. Debent enim dotem filie etiam si sit maritata, & etiam si eam non promiserit. Dos autem danda inspecto tempore quo constituitur, vt supra late probaui. Hoc tamen casu non inspicietur tempus, quo promittitur quoniam promissio nulla fuit. Hoc in specie videtur probari in l. 2. titulo De las arras, lib. 3. Forti, & ex his quæ notat Rodericus in repetitione. l. 1. eo titulo, scilicet quod licet ad intelligendum, an arra excedat decimam partem bonorum, sit inspiciendum tempus quo maritus eam promittit, hoc verum quando maritus eo tempore habebat bona, si tamen eis careret tempus præstationis non promissionis est inspiciendum, & quantæ tunc sint facultates æstimandum. Quod etiam scribit Lupus in rubrica de donatio. inter virum, & vxor. §. 24. & circa illud, nu. 1. versic. si autem vir.

11 Sed quid si aliquis credens se magnas habere facultates dotat filiam aniplè iuxta summam in hac lege præfinitã, postea mouetur aduersus illum lis, & iudicis sententia, condemnatur ad restitutionem partis facultatum, an reuocabitur dos filie data inspecto tempore quo data fuit cum omnes credebant patrem tot facultates habere, an vero inspicietur tempus sententiæ quod si expendas dos nimia, & immodica est. Mihi dotis præstationem reuocari posse non videtur satis iuri conforme. Primo enim gener, qui facta diligenti inquisitione comperit locerum, tot facultates possidere, cogitur in dotatam habere quã absq; tanta dote fortassis ducturus non fuisset, quod admittendum non est, vt in l. fin. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi.

12 Rursus moueor quoniam appellatione bonorum veniunt ea, quæ socer bona fide possidet. l. bonorum. ff. de verbor. signifi. Rursus moueor ex his, quæ proxime ad hanc speciem scripsit Rodericus in l. 1. titulo De las arras. §. 2. versiculo vnde si quis: quod etiam si ex decreto eius legis maritus non possit dare vxori arre nomine (ita enim

Hispani appellamus donationem propter nuptias) ultra decimam bonorum partem, tamen si tempore quo dedit arras, magnas facultates possidebat, certè etiam si post minuatur, & ab eo auferantur arrarum constitutio non minuitur, sed est soluenda inspectis bonis, quæ bona fide possidebat tempore quo arras constituit, quâ opinionem probat Antonius Gomezius in l. 5. 1. Tauri. nu. 13. & dixi supra cap. 28. nu. 4. Hæc faciunt ad confirmationem opinionis supra relate d. cap. 28. q. dotis constitutio legitimè, & congruè facta non debet minui etiam si postea minuatur facultates patris.

S V M M A.

- 1 **D**OS data præter modum permissum aduersus legis decretum, an reuocari possit matrimonio constante, inter dotata filiam, & generum, & num. 3. 4. 5. 7. 11.
- Dos quo ad maritum, ceterum titulus onerosus. Limita, & declara: vt enim procedat si dos sit excessiua.
- 2 Dos immodica constante matrimonio, an à fratribus possit reuocari, etiam si excedat tertiam, & quintam bonorum partem.
- 3 Amplia vt procedat etiam si spuria detur. vt in num. 5. ad fi.
- Et amplia etiam in usurario dante dotem ex acquisitis ex usuris.
- 4 Furtum, ratione necessitatis an possit fieri.
- 6 Dos extranea data reuocatur natis liberis, etiã si matrimonium duret.
- 8 Donatio ob causam dicitur titulus onerosus pro portione æquiualeanti causæ. in quantum tamen excedit: dicitur titulus lucratiuus, meraq; & gratuita donatio.
- 9 Intellectus l. si. §. si à focero. ff. quæ in fraud. cre dit. & num. 10.
- 11 Socer generum si decipiat asserens facultates suas opulentiores esse quâ sunt: an exceptio- ne, vel actione vti possit aduersus generum dotem promissam petentem.
- Et quid in fratribus sponsæ nubentis, dicentibus vxoris sponso dos quæ datur esse sororis propriam, non patris.
- Mulier dolo contrahens simulans se virum: an inuenitur Velleiano.
- 12 Fructus nimia dotis, etiã si sint restituendi, an

admittatur quando gener ex iusta & probabili causa credidit errans in facto dotem sibi datã. nõ excedere summã à lege p̄scriptã.

- 13 Pater si solus decipit generum, an præiudicet filiis, vt non possint reuocare immodicã dotẽ.
- 14 Gener si sciebat facultates tantas non esse quantas socer asserauerit ei, an soceri machinamentum ei proderit, ad hoc vt non reuocetur melioratio dotis ratione.
- 15 Frater, an possit cedere ius quod habet ad reuocandum constante matrimonio immodicam dotem sororis.

Mulier matrimonio constante, an possit cedere spem actionis de dote, quæ illi competitura est: ad repetendam dotem.

- 16 Pater obligans se de euictione, an magis tenetur, quam si simpliciter promississet, atque idè minus dos data reuocetur.

Dotis constitutio si non tenuit, quia facta fuit de bonis prohibitis, vel alio quocũq; modo: an pater, ad congruam dotem iterum assignandam, cum interesse, teneatur.

- 17 Creditores dotem datam qualiter reuocent. Dotem immodicam non solum possunt reuocare filij, verum etiam heredes eorum.

- 18 Maritus magnas arras promittens vxori, eo quod sibi promissa fuit ampla dos, An si dos reuocetur tanquam immodica: possit vxor integras arras petere.

Dos quæ differtur soluere, an donationem propter nuptias (sive manus arras) mereatur, & pro qua parte arra debeatur.

- 19 Et quid si maritus cõtentus sit solui sibi dotem intra certum tẽpus post nuptias: & interim moriatur, an eo casu arræ promissa sint soluende.

- 20 Maritus, propter non solutam dotem mulierẽ è domo expellere potest contrarium. nu. 21.

- 21 Limita nisi dos immodica sit.

Et intellectus l. si. C. ad Velleia. ex Molineo.

In melioratio dotis ratione facta, reuocari possit constate matrimonio, & an si reuocetur maritus possit denegare solutionẽ arrarũ. Cap. xxxij.

EST

- 1 **E**ST Quæstio quotidiana an dos præter modum permissum data aduersus legis decretum reuocari possit matrimonio constante inter dotata filiam & generum. Mouet quæstionem celebris. l. fin. §. si à focero. ff. quæ in fraud. credito. vbi dos filia data in fraudem creditorum non potest constante matrimonio reuocari, à creditoribus, qui potius ius habet; quã filij, vt in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inofficio. testam. Maritus autè cõsetur possidere dotem, quia sustinet onera matrimonij, & idè quo ad eum dos cõsetur titulus onerosus. l. pro oneribus. C. de iure doti. Bart. & Alexand. post glos. in l. Meuia. ff. solu. matrim. l. ex promissione. C. de actio. & obligat. Bal. Roman. & Alexan. in l. si donaturus. ff. de condi. ob causam. Idè videtur maritum non exagitantem dum matrimonium durat cum sustineat onera matrimonij.

- 2 **E**t nominatim quòd dos immodica non possit à fratribus reuocari constante matrimonio, docet Lupus, in l. 17. Tauri. num. 44. Et ita fuisse iudicatum in sacro consilio Neapolitano testatur Afflict. decisio. 86. ad finem. Et hanc opinionem sequitur Segura. l. coheredi. §. cum filia. folio eius repetitionis. 12. & suorum operum. 24. versio. viso. & considerato themate. ff. de vulg. & pupilla. Ioãnes Bernard. reg. 215. incip. dos filia concessa. Et quòd ita vidit aliquando seruari in praxi scribit Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 22. incip. in constituenda, num. 6. versiculo mortuo patre. & num. 10. licet postea videatur sentire contrarium. de donatio. inter virum, & vxor. Sic Segura. d. §. cum filia in loco supra citato, scribit quòd etiam si dos data filia excedat legitimam, & tertiam, & quintam bonorum partem, non potest renocari à fratribus durante sororis matrimonio.

- 3 **H**is accedit quod memoriæ prodit Bart. in l. fin. §. si à focero. ff. quæ in fraud. credi. quòd etiam si spuria detur dos excedens modum à lege permissum, non potest reuocari durante matrimonio inter eam, & maritum, & sequitur Angel. in §. item si quis. in fraudem. Instit. de actio. Bald. in Authen. ex complexu. C. de inces. nup. Segura in l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. Et illa opinio Bart. est communis secundum Lupum, in repetitione. d. c. per vestras d. §. 24. incip. in constituenda num. 3. de donatio. inter virum, & vxor. Capiti. de-

cisione. 181. num. 2. Bart. in l. Meuius. §. duobus. col. 10. versiculo tertio quæro. ff. de leg. 2. Ang. in §. si res aliena. Instit. de lega. Alexand. ad Bart. in d. l. fin. §. si à focero. & ibi Angel. Salice. & Bal. in l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credito. Ias. in §. item si quis in fraudem. nu. 30. Instit. de actio. Campe. de dote. 1. part. q. 48. pro hac opinione pugnat equitas, durum enim videtur maritum qui tanta dote innixus eam duxit vxorem (alias non ducturus) spoliatur dote vnico vitæ, & matrimonij subsidio. Facit etiam quòd si vsurarius dat filie in dotem acquisita ex vsuris, creditores non reuocant constante matrimonio, autore Ioan. Andr. ad Specul. tit. de executione sententiæ. §. sequitur versiculo hinc legatus. Iaso. in l. si eum seruum. ff. si cert. petat.

Contraria tamen sententia æquior est & iuri magis conformis. Dicitur enim generalis legis dispositio dotem immodicam à filiis posse reuocari neque lex distinguit inter matrimonium constans, & solutum. l. vna. C. de inoffi. dotib. ergo cum lex non distinguat non oportet nos distinguere. l. de pretio. c. cum similib. ff. de publicia.

- 4 **R**ursus probat hanc opinionem æquissima ratio, non enim fratres debent sua portione spoliari ne inquietetur matrimonium sororis, neque enim meo defraudari debeo, ne tibi molestie sim, & cum propter necessitatem liceat furari: vt notatur communiter per DD. in c. discipulos. dist. 5. cap. si quis propter necessitatem. de furtis, multo magis licebit propria repetere. His frustratur quòd possidere dotem excedentem sumam hic præfinitam est onus animæ & grauamen conscientia, cur ergo ab hoc onere non liberabit cito socerem fratrem: non enim dimittitur peccatum nisi restituatur quòd alienum est, ex iuribus vulg.

- 5 **P**ræterea hanc opinionem nominatim præbat Paul. in l. vna col. fin. propè finem. C. de inofficio. dotib. Lupus in repetitione c. per vestras. d. §. 22. incip. in constituenda. num. 10. de donatio. inter virum, & vxor. quia iniquum est fratres defraudari portione legitima propter dotem sororis. Idè Lupus. d. c. per vestras. §. 24. num. 3. versiculo ego credo quòd etiam constante matrimonio. Molin. in tractatu de donationibus factis, in cõtractu matrimonij. nu. 59. Vbi rem explicando: contrariam opinionem appellat erroris portentum, & in tra-

S 4

statu

statu de inofficio. testamen. nu. 79. Sic dos immodica data filix spurix reuocatur matrimonio constante autore Nicolao Valdis. in tractatu de successione ab intestato. §. ad vnum, alias successione. nu. 50. Quod est verus autore Ripa. l. 1. num. 68. ff. solu. matrim. Lupus in rep. c. per vestras d. §. 2. 4. nu. 3. de donation. inter virum, & vxor. Gabriel Sarai. in additio. ad Matthæilan. singul. 46. col. 2. Cum enim constitutio dotis pro excessu non valuerit secundum Bart. in l. fin. ff. de his quibus, vt indign. Bal. eam quam, col. 11. versiculo pone, dicit decretum. C. de fideicommiss. Socin. consi. 2. col. 2. lib. 4. nullo modo potest cõualescere. c. non firmantur. de regul. iur. in. 6.

6 ¶ His congruit quod dos data extraneæ reuocatur natis liberis etiam si matrimonium duret, ita scripsit Parpallia. in repetitione l. 2. in princip. col. 1. ff. solu. matrim. Tiraquel. in. d. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*. num. 196. C. de reuocan. donatio. quod explicat Molin. d. tractat. de donationib. fact. in contractu matrimon. num. 59. & 65. & 68. Debit enim maritus cogitare donantem posse habere liberos, & dotis constitutionem reuocari, ex. l. si vnquam, quam ratione reddunt DD. in locis supra citatis.

7 ¶ Hæc opinio omni vacat ambiguitate si gener sciebat dotem sibi datam, vel promissam excedere summam hic præfinitam, vt statim dicam. Quinimo etiam si hoc non adit ego hanc opinionem semper amplectar, vt dos immodica reuocari possit constante matrimonio.

8 ¶ Rursus probatur, quoniam hic non tractamus de reuocanda dote constante matrimonio, sed de reuocanda immodica dote, quam maritus, pro portione excedenti non censetur habere ex causa onerosa, sed ex causa lucratiua. Ita nominatim docet Molin. de donationibus factis, in contractu matrimonij, nu. 51. Et in tractatu de inofficio. testamen. col. fi. Quoniam donatio ob causam solū dicitur titulus onerosus pro portione æquivalenti causæ: in quantum tamē excedit dicitur titulus lucratiuus, & mera & gratuita donatio. l. si sponsus. §. circa. ff. de donatio. inter virū, & vxor. notat Angel. in. l. sed et si lege. §. consuluit ff. de petitio. hæredita. & in. l. Aquilius. & ibi Roman. & Imola. ff. de donatio. Paul. & Alexand. in. l. si donatio. C. de collatio. Tira-

quel. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*, num. 69. C. de reuocan. donatio. Angel. d. l. si vnquam, vbi Ripa. q. 1. 3. & 1. 4. Barba. c. fin. col. fin. de donatio. Neminem ergo mouere debet quod aliqui Doctores adferunt, maritum habere dotem titulo oneroso, atque ideo practicandum. §. si à focero. l. fin. ff. quæ in frau. credi. scilicet, vt constante matrimonio non reuocetur, hic enim non tractamus de dote, sed de immodica dote, quæ est titulus lucratiuus pro portione quæ est immodica.

9 ¶ Rursus probatur, quoniam certi iuris est dotem, quatenus immodica est reuocandam esse cum fructibus, vt dicam infra suo loco ratio autem qua contraria sententia defendi potest est ne maritus careat fructibus dotis ex quibus sustinet onera matrimonij, si autem cum dos est immodica teneretur eam restituere cum fructibus nullum ei beneficium facimus relinquendo ei fructus, & dotem pro tempore matrimonij cum eam cum fructibus restituere debeat. At in. l. fin. §. si à focero. Alia ratio est, non enim præstatio dotis ibi fuit nulla ipso iure, & si esset gener idemque maritus facit fructus suos, vt probatur in. d. l. fin. §. non solum, ibi: *Medio autem tempore percepti fructus in restitutionem non veniunt.*

¶ Postremo hæc opinio Iure Regio probatur in. l. 29. Taur. ibi. *Si la dote fuerit inofficiosa, mandamos, que sean obligadas las hijas, y sus maridos (pues to que sea durante el matrimonio) a tornar a los herederos del testador aquello en que fueren inofficiosas.*

10 ¶ Non obstant ex aduerso prolata nam. §. si à focero. loquitur de dote, non de nimia dote. Item ibi quando possidet dotem titulo oneroso, tamen dos pro portione, quæ est immodica est titulus lucratiuus. Rursus ibi nunquam tenetur restituere rem cum fructibus, at hic tenetur. Non obstat quod notat Bart. in. d. §. si à focero. de filia spuria immodicam dotem accipiente, quoniam loquitur de spuria filia sacerdotis cuius immodica dos applicare debet cognatis patris. Eis autem bona sacerdotis non ita debentur sicut bona parentum filiis legitimis. Rursus respondeo, opinionem aduersus Bart. esse veriorē de rigore iuris, vt apparet ex supra citatis. Nisi maritus ignorasset eam spuriam, vt per Ripam. dicit. l. 1. num. 68. ff. solut. matrimo. Lupus, in. c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda. d. num. 100. de donatio. inter virum, & vxor. Nicolans

V valdi.

V valdi de successio. ab intestato. §. successione. num. 50.

11 ¶ Hinc inferitur, quod si focer decepisset generum affirmans facultates suas opulentiores esse quam sunt, tunc focer ipse, neque actione, neque exceptione uti potest aduersus generum dotem petentem quamuis id alioqui sibi permittratur, vt infra dicam suo loco. Moueor quoniam minor qui se maiorem asseruit, non restituitur. l. 2. C. si minor se maiorem dixerit. Ergo asserens malitiose se diuitem cum inops sit, & decipiens generum non vtetur beneficio huius legis. Sic Molin. in tractatu de donatio factis, in contractu matrimonij, num. 65. versiculo si verò docuit, scribit, quod etiam si dos data femina extraneæ reuocetur natiuitate liberorum matrimonio constante, hoc non admittendum quando dotans decepit eum qui vxorem ducebat. Quare si fratres sponsæ nubentis dicant vxoris sponso dotem quæ datur esse sororis propriam non patris, & ideo etiã amplissima sit licite potest dari, certè tenebuntur de dolo, neque dotem impugnare poterunt, argumento. l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. Sic Segura in. l. cohæredi. §. cum filie. §. crederem tamen, versiculo secundo casu, in antiqua impressione. ff. de vulg. & pupil. tractans an dos immodica possit reuocari matrimonio constante, dicit quod si gener sciuit aliorum filiorum legitimam lædi etiã constante matrimonio reuocari potest, si tamen ignorauit, dicit non reuocandam quousque matrimonium soluat. Hæc Seguræ opinio adiuuat nostram sententiam, dum tamen docet ignorantiam generi sufficere, vt immodica dos constante matrimonio non reuocetur, ab eo: plane dissentio, siue enim sciuerit, siue ignorauerit dos auocari potest constante matrimonio, nisi à focero, vel à fratribus sororis, dolo indutus sit ad contrahendum matrimonium sub prætextu quod legitima cæterorum non læditur, vel quod facultates amplissimæ sunt. Sic mulier dolo contrahens simulans se virum non iuuatur Velleiano. l. si decipiendi. C. ad Velleia. His conuenit ratio reddita per Parpal. in. l. 2. in princip. col. 1. ff. solu. matrimo. Tiraquel. in. l. si vnquam, in verb. *susceperit liberos*. nu. 196. & per Molin. in loco supra citato, scilicet, quod ideo natis liberis reuocatur dos matrimonio constante, quoniam extranea, & eius sponsus cui promissa est, cogitare de-

buerunt dotem reuocari posse natis liberis. Cum autem focer & eius filij affirmant dotem ab alijs dari, vel facultates esse amplissimas, vel nullius legitimam lædi, certè iniquum videtur ab eo auferre dotem: non enim cogitare debuit dotem auocari posse.

12 ¶ His conuenit quod etiam si fructus nimia dotis restituendi sint, vt infra dicam, hoc non admittitur quando gener ex iusta & probabili causa credidit erras in facto dotem sibi datam non excedere summam hic præscriptam. Ita probatur ex Ang. in. l. quæcunque. ff. de publicia. ex Curtio senior, consi. 79. col. 9. Felin. c. de quarta. de præscriptio. qui scribunt eum qui non lucratur fructus quia rem possidet resistente lege, lucrari eos si iusta causa suadente errat in facto credens se nil possidere aduersus legem. Sic filius asserens se sui iuris non iuuatur Macedoniano. l. 1. C. ad Macedonia. l. cum qui. ff. cod. titu. Sic mulier asserens rem quæ venditur non esse dotalem: non potest impugnare alienationem. Secundum Imola. in. l. cum vir circa. 16. col. ff. de vsucapio.

13 ¶ Illud tamen longo indice notandum, quod si pater solus decepit generum, ipse solus non poterit impugnare immodicam dotem reculando solutionem, vel repetendo dotem datam; debet enim sibi nocere sua fraus. Non tamen eius fraus nocet filiis, vt non possint reuocare immodicam dotem, non enim delictum patris nocet filiis: l. fancimus. C. de pœnis. Neque quisquam alterius dolo prægrauari debet: vt in. c. nemo debet. de regulis iuris, in. 6. neque quis absque facto, vel culpa sua debet suo iure priuari. l. id quod nostrum. ff. de reguli. iuris. Sic Tiraquel. post leges contubiales, glos. 8. num. 141. scribit, quod si nupta fingit se non nuptam, & contrahit absque viri facultate, contractus nocet sibi, non tamen marito, aliàs esset in potestate patris priuare filios legitima faciendo tales asseueratione.

14 ¶ Si tamen filij deceperunt sororis sponsum magnificis asseuerationibus, & maliciosis machinamentis tunc reijcientur non solum ratione doli, sed etiam ex vi consensus, videntur enim consentire fororem meliorari quo casu meliorari potest, vt dixi supra suo loco. Illud tamē animaduersum oportet, quod si ipse gener sciebat facultates tantas non esse quantas focer asseuerat, tunc nullum foceri machinamentum ei prodest, vt petere immodicam dotem possit.

possit, non enim illum focer decepit, quia scienti non fit fraus idèò clamare non potest se eximendum à generali legis dispositione, quia deceptus fuit. Ita Bald. in l. de tutela. C. de in integr. restit. Dinus in cōfil. incip. iurè municipali cauetur. Angel. consil. 140. incip. domina Catherina col. fin. Alexand. consil. 122. col. 2. lib. 6. Si tamen fratres sororis tentarunt eum decipere, & ipse veritatem sciebat, certè, neque ipsis nocebit destinata fraus, nisi ex negotij circumstantijs probari possit consensus deliberatus quo firmiter voluerūt, & passi sunt sororem meliorari.

15 **H**is ita definitis videamus an frater possit cedere eius quod habet ad reuocandum cōstante matrimonio immodicam dotem sororis, & certè potest. Ita in simili definit Petrus Albertinus Auenionensis, quem refert & sequitur Bertrādus, in repetitione. l. hac & dictali. §. si verò plus. nu. 19. C. de secund. nuptijs: qui loquitur in proposito eius legis limitantis summam dandam à coniugibus secundo nubentibus. Sic licet mulier cōstante matrimonio, non possit cedere dotem. l. cōstante. C. de donatio. tamen potest eo cōstante cedere spem actionis de dote que illi competitura est ad repetendam dotem, glof. in d. l. cōstante, & ibi Bal. & Salice. Iaf. l. si cōstante. col. fin. verfic. adde pro ista. ff. solu. matrim.

16 **N**otādum autem, quòd etiam si pater se obligauerit de cuius actione nō idèò magis tenetur quam si simpliciter promississet, neque idèò minus dos data reuocabitur. Ita probatur ex Corne. consil. 11. lib. 3. ex Molineo, in tractatu de donatio factis, in contractu matrimonij. num. 41. de quo vide quæ dicam infra suo loco. Notandum autè quòd si fortè constitutio dotis non tenuit: quia fortè facta fuit de bonis prohibitis, pater ad congruam dotem iterum assignandam cum interesse tenetur, vt per Curtiū seniore, consil. 27. col. fin. Roman. consil. §. 17. incip. in casu propositæ consultationis. Secus si reuocatur, quia fuit immodica, tunc enim cum lex eam auferat non possunt gener, neque filia petere eius refectionem aliàs quod vna via prohibetur, alia consequerentur.

17 **Q**ualiter autem creditores reuocent dotem datam, distingue, an gener participauerit de fraude, an non: & si non participauit, non potest ab eo cōstante matrimonio auferri, sed soluto auferetur. l. fin. §. si

à focero. ff. quæ in fraud. credi. & ibi Bart. & DD. & in. §. item si quis in fraudem. Insti. de actio. Campegius de dote. 1. part. q. 14. incipiente an pater possit dotare. & vide. l. 2. C. de his quæ in fraudem credito. & ibi. DD. Rursus addendum, quòd dotè immodicam non solum possunt reuocare filij verum etiam heredes eorum, nā quod est cessibile, vt supra dixi erit transmissibile, & ita nominatim, scribit Cassane. in consuetudinibus Burgundiæ, rubric. 7. §. 12. num. 21. de quo vide quæ dicam infra suo loco.

18 **P**ræterea illud est memoria dignum, quod si maritus magnas arras promissit vxori, eo quòd sibi promissa fuit ampla dos, quod si dos reuocetur tanquam immodica: & sic vir sua spe frustratur, quod non potest vxor arras petere, quoniam fortè tam amplas arras non promississet, nisi spe quòd sibi soluenda esset promissa dos. Ita probatur in l. pollicitatione. C. de donati. ante nuptias. vbi probatur quòd mulier quæ virum in dote fecellit, non potest petere ab eo donationem propter nuptias dotis contemplatione factam. Fraus autem dupliciter (secundum glossam ibi) potest fieri, vel quia sibi non soluitur dos cuius contemplatione tantas arras promissit, vel quia res, quæ sibi affirmabatur valere viginti, non valet decem. Et loquendo nominatim in arris. Ita docet Rodericus in repetitione. l. 1. titulo De las arras. §. nota vltorius, versiculo vnum casum quotidianum. Confirmatur hæc opinio, quoniam dos quæ differtur solui, non meretur donationem propter nuptias, vt in Authen. dos data. C. de donatio. ante nupt. glof. in Authen. de æqualitate doti. §. hoc igitur, in verbo *Virum*, vbi dicitur quòd si vxor non soluit dotem promissam nihil lucratur ex pacto. Et ita scribit fuisse iudicatum Afflict. decisio. 242. per totam, & decisione. 333. vbi satis idem significat. Solum debetur arra, vel donatio propter nuptias, pro parte qua dos est soluta, vt in Authen. de non eligendo secundo nubent. §. illud quoque: & ibi Ang. & in l. ex morte. C. de pact. conuen. scribit Afflict. dict. decisione. 242. num. 2. versic. si verò partem.

19 **S**i tamen maritus contentus esset dotem sibi solui intra annum post nuptias, & moreretur contracto matrimonio, certè arræ promissæ soluende sunt vxori etiam si dos ei soluta non fuerit, non enim culpa, vel

vel cessatio imputari potest mulieri, cum ante diem non teneretur soluere. Ita post Neapodanum, definit prudenter Afflict. decisione. 333.

20 **P**ostremo illud addendum, quòd etiam propter nō solutam dotem maritus potest. è domo expellere vxorem, vt in l. fin. C. ad Velleia. notat Platèa, in. §. fuerat, Instit. de actio. & ibi Iaf. col. 33. glof. in Auth. de non eligen. secund. nubent. §. fin. verbo onera. Bald. c. quemadmodum. de iure iurand. col. pen. & in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Abb. consil. 85. col. 2. in princip. lib. 2. Barba. c. iurauit. de probatio. Lupus in c. per vestras, in tertio notabili. incipiente tertio sequitur, de donatio. inter virum, & vxor. decisio Delphinalis noua. §. 14. nu. 28. Nouel. de dote, 6. part. priuileg. 43. col. 2. Alexand. consil. §. 6. num. 10. lib. 4. Quinimo neque tenetur alere vxorem, nisi sibi soluat dos promissam, vt in d. Auth. de non eligen. secundo nubent. §. fin. cū glof. Bald. in l. de diuisione. ff. solu. matrim. Vbi plus dicit, quod non tenetur vxorem affectione maritali tractare; & vtrumque scribit Alex. d. consil. §. 6. num. 11. lib. 4. Lupus d. 3. notabili.

21 **T**amen hæc omnia limitanda, nisi dos non soluat quia est immodica. Nō enim est iustus dolor, neque iusta causa quæ à lege reprobatur. Quinimò iuxta Christiane religionis puritatem & grauitatem, nescio an verum sit maritum posse vxorē expellere propter pecuniolam non solutam, & videtur aduersari eis quæ legimus Matthæi. 19. & Marci. 10. & D. Paul. ad Ephesios. 5. Neque valent leges aduersus verbū Dei, neque tam leuis est matrimonij nexu, vt ob cessationem solutionis possit iuste interrumpi tanti amoris affectus, & ita non deffuerunt è nostris qui contra sentierent scilicet Cardinalis in c. per vestras in 4. oppositione, & Nouel. de dote. 6. par. priuileg. 43. requirit causæ cognitionem, & auctoritatem iudicis, & simpliciter probat contrariam sententiam Molin. ad Alexand. consil. §. 6. litera. B. lib. 4. dicens quòd in l. fin. C. ad Velleian. refertur res, quæ de facto potuit accidere, scilicet expelli vxorē propter non solutam dotem, non tamē ius præfinitur.

S V M M A.

2 **M**elioratio dotis ratione facta, an reuocetur cum fructibus. & nu. 2. 3. 4. 6. 7. 8. 9. & 10.

3 **P**ossidens rem quam tenetur restituere facit fructus suos.

Donatio inter virum, & vxorem etiam si sit prohibita: tamē si fiat; donatarius fructus lucratur.

Amplia vt procedat in ceteris contractibus prohibitis.

4 **T**itulum habens bona fidei possessor dicitur, & fructus facit suos.

5 **D**onatio si reuocetur ex dispositione legis, fructus non reuocantur, nisi à tempore moræ.

6 **V**erba, De ningun valor y efeto, significant actum in contrarium esse ipso iure nullum. Verbum No pueda, reddit actum ipso iure nullum.

7 **P**ossidens rem ex contractu ipso iure nullum, an rem cum fructibus restituere teneatur.

9 **P**ossidens rem alienam iuris ignorantia, nunquā facit fructus suos.

10 **P**ossidens ex contractu, cui lex resistit censetur esse in mala fide.

11 **E**mphiteota teneatur restituere fructus, à die quo emphiteosis fuit finita.

12 **G**ener credens summam sibi in dotem datam non excedere præfinitionem huius legis (& sic bona fide possideat.) Antumo fructus restituere teneatur.

13 **F**ructus: quando dos immodica est in pecunia data, an à die quo dos fuit data, vel à tempore moræ fructus debeantur.

14 **F**ructus legitima à quo tempore debeatur filiis.

15 **C**onstitutio dotis ex qua oritur melioratio, si reuocetur, an insolidum, vel pro parte excedente rescanda sit.

Et quid in constitutione arrarum;

Et quid in patre legante, supra tertiam, & quintam bonorum partem.

Et quid in casu, l. hac & dictali. C. de secund. nup.

¶ An meliorata dotis ratione teneatur restituere rem cum fructibus, & quatenus reuocetur dos immodica, an in totum, an verò pro parte quæ excedit. Cap. XXXIII.

SOLET

1 **S**OLET frequentèr disputari, an melioratio dotis ratione facta reuocetur cum fructibus. Et licet vtriusque multa produci possint, ea tantum quæ proprius ad rem facere videntur breuiter proferam.

2 **V**idetur fructus meliorationis non reuocandos. Primò autoritate Didaci Seguræ in l. 1. §. si vir uxori. col. 2. 6. versiculo tertia erit conclusio, & versiculo quarta erit conclusio. ff. de acquir. posses. Vbi scribit quòd si pater donat filio ultra modum permissum, donatio reuocatur pro parte: excedente tamen fructus eius patris non reuocantur sed filius donatarius eos lucratur. Eiusdem opinionis est Gomez Arius in l. 27. Taur. nu. 7. versiculo non tamen. glos. in l. 8. tit. 4. par. 3. verbo *En vida*, col. 3. Adducit glossam in l. generaliter. §. planè in verbo *Ex aliqua causa*, in fine. ff. de fideicom. lib. 2. quæ dixit, quòd quando res donata reuocatur, non reuocantur fructus. Sic licet donatio reuocetur ex causa ingratitudinis non reuocantur fructus, secundum Ias. post Alexand. ibi in additione ad Bart. in l. si quis. ff. de condi. ob. causam. Ergo licet melioratio facta dotis ratione reuocetur, non reuocabuntur fructus.

3 **H**is proprius accedit in materia immodicæ dotis, quòd etiam si dos immodica reuocetur fructus non reuocantur, vt seuerè pronuntiat Molin. in tractatu de inofficioso testamento. num. 79. col. finali, versiculo satisq; & in tractatu de donationibus factis in cōtractu matrimonij, nu. 65. versiculo nec potest conqueri, & num. 69. His congruit, quòd possidens rem quam tenetur restituere, facit fructus suos, glos. in l. emptor. ff. de rei vendica. quæ ibi probant Bart. Bald. & Angel. idem probant Paul. Imol. Raphael. Bald. Alexand. & Ias. in l. domum. C. de rei vendicatio. Ang. & Alexand. in l. in insulam. §. fructus. ff. solu. matrimo. Bal. in c. grauis. col. 2. de restitu. spoliato. Alexand. consi. 123. lib. 1. Confirmatur hæc opinio, quoniam etiam si, inter virum, & uxorem prohibita sit donatio, tamen si donatio fiat: donatarius fructus lucratur. Ita docuit Bal. in sua Margarita, in verbo *Donatio*. Et generaliter idem seruandum in cæteris cōtractibus prohibitis, scribit Bald. in dicto loco ex gl. quam videas in l. de fructibus. ff. de donatio. inter virum, & uxorem. glos. in l. nec vllam, in verbo *Uxor* ff. de petitio. hæredita.

4 **R**ursus facit, glos. iam supra citata in l. generaliter. §. planè. ff. de fideicom. lib. 2. asserens quòd etiam si donatio inter viuos reuocetur ex aliqua causa fructus non reuocantur. Cuius glossæ opinionem collaudat Bal. in sua Margarita in verbo *Fructus*. Ias. in l. si hæres in principio. ff. de condi. ob. causam Catellianus Cotta, in memorabili. Incipiente Legatum factum à testatore. His consonat, quòd dos nimia reuocatur tempore collationis. l. dotis. C. de collatio. l. 29. Tauri, de iure autem dos non conferitur cum fructibus. l. filius emancipatus. §. filia. ff. de collatio. dotis. l. si quis filium. §. stipulatio. ff. de collatio. bonorum, scribit Decius, in l. posthumo nato. C. de bonorū possessio. contra tabul. col. 1. Socin. consil. 57. num. 4. lib. 4. His suffragatur, quòd habens titulum dicitur bonæ fidei possessor, & ex consequenti facit fructus suos, vt per Alexand. in l. 1. C. de his quibus, vt indignis. Deinde hanc opinionem probare videtur. l. in ædibus. §. fructus. ff. de donatio. cuius verba sunt: *Ex rebus donatis fructus percepti in ratione donationis non computantur*. Quem textum commendat Bald. in l. fin. col. 2. C. de vsucapio. pro donato. Dos autem data ultra summam hic præfinitam donatio est, etiam quoad virum, vt dixi ea parte præcedenti: & etiam quoad uxorem, glos. l. Meuiæ. ff. solu. matrimo. & generaliter melioratio est donatio. vt patet ad sensum, & docet Lupus in rep. c. per vestras. §. 22. in cōstituenda. num. 13. de donatio. inter virum, & uxorem. Ergo etiam si reuocetur, fructus reuocandi non sunt.

5 **H**is consonat, quod scribit Galiula in l. Centurio, charta penul. conclusione. 13. ff. de vulga. & pupilla. quòd si donatio reuocatur ex dispositione legis, fructus non reuocantur nisi à tempore mortis, quoniam ante, donatarius habebat bonam fidem, igitur à tempore quo filia collationi moram fecit, debet restituere fructus, non ante, iuxta textum in l. filius emancipatus. §. filia. ff. de collatio. dotis. l. si quis bonorum. §. stipulatio. ff. de collatio. bonorum.

6 **C**ontraria tamen sententia magnis rationibus, & autoritatibus defendi potest. Ante omnia supponendum, dotem datam ultra modum hic præfinitam esse ipso iure nullam. Ita probatur ex verbis huius legis ibi. *Sea en si ninguno*. Hæc verba latam sententiam significant, glos. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminutio. Imol.

in

in. c. si quis ex clericis. de vita, & honesta clerico. Bald. & Decius in l. 1. col. 3. C. de secūd. nupt. Bald. in l. si qua mulier. C. ad Tertull. Rursus probatur ex verbis legis statim sequentibus, ibi. *De nungun valor y efeto*. Hæc verba significant, & operatur actum in contrarium esse ipso iure nullum. Ita notat glo. in c. si cui. in verbo *Non valere* de electio. in. 6. & ibi notat Ioannis Andræ. Abb. in cap. quia propter de electio. Bald. & Dominicus in c. nonnulli. col. 1. de rescript. Domini. in c. dispendia, in tertio notabili. de rescript. in. 6. Decius, in c. 2. col. 3. de testibus, glos. in clem. vltima, in glossa vltima. de electio. glos. in c. cum dilecta, in verbo *irritum*. de rescript. Bart. & Ias. in l. vniuersa. C. de præcib. In pera. offerend. Arcet. in l. 1. col. 6. ff. de testamen. Alexand. in l. posthumo, col. 6. Ias. col. 7. C. de contra tabul. Rursus quòd talis dos sit ipso iure nulla probatur ex illis verbis: *No pueda*, quæ actum reddunt ipso iure nullum, autore Bald. titulo de pace constantiæ, versic. hoc quod. Roman. in l. si verò. §. de viro, fallentia. 13. ff. solut. matrim. Cœpola in l. fin. C. de vsucapio. pro donato. Ias. in l. 1. §. sublata, in secunda lectione col. 3. ff. ad Trebelian. Ias. consi. 168. col. 6. lib. 2.

7 **S**upposito quòd dos data ultra legitimam, vel ultra summam hic præfinitam est ipso iure nulla, succedit regula iuris, quòd possidens rem ex contractu ipso iure nullo non facit fructus suos, sed tenetur restituere rem cum fructibus. Ita docet glossa in Athen. de incestis nuptijs. in verbo, *Imminere*. Ioan. Andræ. in c. foelici. §. nullus de pœnis. in. 6. Ancharr. Domini. & Francus, in c. 1. de præscrip. in. 6. Petrus Ferras in forma libelli: *super spoliatioe possessionis*, in verbo, *ipso facto*. Alexand. in l. 1. col. 1. C. de his quibus, vt indignis. & ibi Paul. Albertus Brunus consi. 41. col. fin. Cinus, & Bald. in l. incestas. C. de incestis nupt. Afflict. in constitution. Sicilia, incipienti de Pastarenorum: col. 4. versiculo sed quæro. Paul. à Montepico, in l. post contractum, col. pen. ff. de donatio. Felin. in c. Rodolphus, col. antepen. de rescript. Ias. in l. 1. nu. 3. C. de his quibus, vt indignis. Ergo melioratio dotis ratione facta reuocanda est cum fructibus.

8 **H**is consonat, quod scribunt Alexand. & Paul. in l. 1. C. de his quibus, vt indignis, quod possidens rem, titulo quod ipse scit esse fra-

gile, & inutile, non solum rem, verum etiã fructus restituere tenetur.

9 **G**ener autem, vel filia dotis nomine meliorata scit, vel scire debet meliorationem non solum inutilem verum etiam ipso iure nullam esse. His accedit, quòd etiam si possidens rem alienam iuris ignorantia, nonnuquam faciat fructus suos, vt in l. sed et si lege. §. scire. ff. de petitio. hæredita, glos. in l. de fructibus. ff. de donatio. inter virum, & uxorem. Felin. c. de quarta. nu. 29. de præscrip. hoc non habet locum quando lex resistit contractui, & prohibet eum fieri, tunc enim possessor non facit fructus suos, quoniam possidens ex contractu cui lex resistit censetur esse in mala fide. l. quem admodum. C. de agricol. & censitis. l. iubeamus nulli. §. sanè. C. de sacrosanct. ecclesiæ notat Bart. in l. sed et si lege. §. scire. ff. de petitio. hæredita. Felin. in c. de quarta. nu. 31. de præscriptio. Abb. in c. grauis. col. antepen. de restitu. spoliato. Antoni. Barba. & Abb. in cap. ad nostram, de rebus ecclesiæ, non alienand. Bald. in l. Cœlfus, in. 4. notabili. ff. de vsucap. Laurentius à Rodolphis, in c. sine exceptione. q. pen. 12. q. 2. Lupus in c. per vestras. §. 13. incipienti. Sed pulchrum col. 2. num. 3. de donatio. inter virum, & uxorem.

10 **C**onfirmatur hæc opinio, quoniam emphyteota tenetur restituere fructus à die, quo emphyteosis fuit finita, autore Felin. in c. de quarta. de præscrip. Socin. consi. 167. col. 4. lib. 2. versiculo postremò. Angel. in Athen. de non alienandis. §. si verò. Bald. in l. si pater col. 3. C. de vsufu. Ias. in l. 2. col. 5. C. de iure emphyteoti. Cum ergo ex eo die quò contractus censetur finitus fructus debeantur, multo magis ab eo die quo fuit ipso iure nullus, lege resistente & contractum prohibente. Sic Galiula in l. Centurio, conclusione. 13. ff. de vulga. & pupil. scribit fructus restituendos à die quò contractus censetur resolutus; ergo multo magis à die quo fuit ipso iure nullus. Postremò confirmatur hæc opinio, quoniam negari non potest, quin filia censeret fructus, supra taxam legis nisi restitueret fructus. Fructus enim veniunt: appellatione bonorum. l. subsignatum. §. bona. ff. de verborum significat. & fructus augent rem: item veniunt. §. fructus. ff. de petitio. heredita. Facit etiam quod dixi supra suo loco, versiculo sed est quæstionis vbi, dixi non posse dari, ultra summam, hic præfinitam

T etiam

etiam si non detur ex substantia sed ex fructibus, quæ omnia hic addere poteris ad confirmationem huius opinionis.

11 **C**Meminisse tamen oportet, quod si gener credidit summam sibi in dotem datam non excedere præfinitionem huius legis, & sic bona fide possidet, quod tunc non tenetur fructus restituere. Hoc enim casu errat in facto, nesciens quicquam fieri aduersus prohibitionem legis, & hoc casu deficit regula iuris supra assignata, autore Ang. in l. quæcunq. ff. de publicia. col. fin. Curti. senior confi. 71. col. 9. Couarru. variarum resolutio. lib. 1. capite. 3. num. 8. versiculo potest etiam, Felin. in. c. de quarta, nu. 25. de præscriptio. Abb. ibi. col. 3. Dominic. in. c. 2. §. contractus, de rebus ecclesiæ, non alienari. in. 6. Bald. in. l. Coelus. in. 4. notabili. ff. de usu capio. Faciunt quæ dixi supra cap. præcedenti à nu. 3. de eo qui ignorabat uxorem esse spuriam: Vide Lupum in. c. per vestras. §. 24. num. 3. versiculo vno tamen.

12 **C**Rursus non debentur fructus quando dos immodica data est in pecunia, tunc enim non à die quo dos fuit data, sed à tempore moræ fructus debentur. l. fructus. l. videamus. ff. de usufr. l. cum res. ff. de leg. 1. facit quod notat Bertrand. confi. 301. col. fin. lib. 2. & confi. 47. num. 2. lib. 3. Capra. confi. 88. col. 3. versiculo circa secundum. Qui notant fructus legitimæ dandos filiis à tempore mortis patris, glos. & Iaso. in. l. scimus. C. de inofficio. testamen. Bald. in. l. non est. C. famil. hærcif. hoc tamen non habet locum quando legitima debetur ex pecunia, tunc enim non à tempore mortis sed à tempore moræ debetur interesse, iuxta distinctiones doctorum. Ergo idem sentiendum quando dos data fuit in pecunia, ut non à tempore quo data fuit sed à tempore moræ debeantur fructus. Filij enim improbantes meliorationem nihil aliud petunt quam legitimam, & sic traditio doctorum supra relata loquitur in specie.

13 **C**Non obstant adducta in contrarium ad probandum quod dos immodica non est restituenda cum fructibus, doctores enim non loquuntur quando dotis præstatio, vel actus qui fit, fuit ipso iure nullus aduersus prohibitionem legis, tunc enim dos restituenda est cum fructibus, hic autem constitutio dotis supra taxam est ipso iure nulla. Item etiam si dos non debeat conferri cum fructibus, fallit quando fuit immo-

dica, & accepta aduersus prohibitionem legis, quod ni me fallit memoria scribit Paul. à Montepico in. l. in quartam. ff. ad leg. falcid.

14 **C**Notandum tamen, quod etiam si constitutio dotis ex qua oritur melioratio sit ipso iure nulla, tamen non reuocatur in solidum sed tantum pro parte excedente, rescatur. Ita in constitutione arrarum excedentium decimam, notat Rodericus. l. 1. titulo De las arras. §. nota ulterius, & in materia dotis probatur in. l. siue generalis. ff. de iure doti, scribit Moline. in tractatu de donatio. factis in contractu matrimonii. nu. 58. Et in patre legante supra tertiam, & quintam probatur in. l. 7. tit. 12. lib. 3. Forri, ad finem. Et dos immodica data spuria rata manet ressecato excessu, Capitius de cisione. l. 81. Bart. in. fin. §. si à socero. ff. que in fraud. credito. Ripa. l. 1. nu. 68. ff. solu. matrim. Cifontanus. l. 28. Taur. versiculo secundo dubito. Sic in casu. l. hæc ædicali. C. de secund. nup. ubi vxor prohibetur dare secundo marito ultra id quod reliquit filio primi matrimonij minus habenti, & si plus det solum reuocatur quod plus dat. Ita Angel. in Authen. de non eligendo secund. nubent. in principi. col. pen. vel finali, glos. in. l. hæc ædicali. §. quam obseruationem. Idem notat Butricarius in dict. l. hæc ædicali, & ibi Bertrandus, in repetitione. §. si verò plus. num. 2. Vbi dicit hanc esse veram, & communem opinionem. Facit regula generalis, quod vtile per inutile non vitatur. l. Sancimus. C. de donatio. l. pecuniam. ff. de usufr. Et nominatim in dote excessiua, scribit Curtius iunior, confi. 35. num. 5. versiculo secunda principalis dubitatio. Nouel. de dote. 6. parte privilegio 41. Salic. l. 1. C. si aduers. dotem. Lupus. c. per vestras. §. 24. de donat. inter vir. l. hæc ædicali, in fine principij. C. de secund. nup. Bertrand. in. l. hæc ædicali, nu. 66. C. de secund. nupt. & probatur in hac lege, ibi: So pena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, y prometierte (segun dicho es) lo aya perdido, y pierda.

S V M M A

1 **P**ater meliorans filiam aduersus huius legis decretum. An aduersus proprium factum possit venire, agendo, vel excipiendo. & num. 2. & 3.

Filius

Filius viuo patre an possit rescindere meliorationem filia factam ratione dotis, nu. 8. & 9. Et quid in hæredibus filiorum, post mortem dotantis, num. 15.

Remediū huius legis, an tollatur longi, vel longissimi temporis cursu, ad hoc ut impediatur, ne melioratio improbari possit. num. 11. 12. 13. & 14.

Actum vel contractum ipso iure nullum, an liceat improbare. & num. 2.

Et quid si actum factum aduersus legem prohibitam factum sit iuramento interposito.

4 Maritus rem dotalem alienans, an contra proprium factum possit venire.

Et quid in donante natis sibi liberis.

5 Res prohibita alienari extra familiam; an si alienetur ipsemet alienans possit reuocare alienationem.

6 Res prohibita alienari si euincatur, non ideo euincitur, quod non sit alienantis, sed specialiter iuris dispositione, euictio non debetur, neque venditor tenetur defendere.

7 Res, si ex natura negotij euincatur, an euictio debeat.

Euictio si procedat ex ipso contractu, & non ex causa antecedenti, an debeat.

8 Melioratio nihil aliud est quam donatio. L. hæc ædicali. C. de secund. nup. dispositione transgrediens, an possit impugnari matre viuente.

Mater adulterium committens, an dos applicetur viro ultra metam scriptam. l. hæc ædicali: & residuum applicetur filiis primi matrimonij, qui viua matre petere non possunt.

9 Pater si donauit viui filiorum omnia bona sua, an alter filius viuo patre, possit impugnare donationem. Et possit à fratre alimenta petere.

10 Filius (iure sanguinis) an possit retrahere rem venditam à patre, patre viuo.

11 Dos immodica querella inofficiosa donationis: an reuocari possit.

2 Supplementum legitimæ intra quod tempus peti possit. Et an ipso iure fiat.

13 Ius dicendi contractum nullum, intra quod tempus finiatur.

Contractus licet ipso iure nullus sit, oportet, ut

pars declaret se nolle contractum valere: Filia exclusa statuto statibus masculis, an succedat si bona possideat per triginta annos.

14 Tempus quod elabitur viuente patre, an noceat filiis quo ad reuocandam immodicam dotem. Lex si actui resistat cursus longissimi temporis nihil operatur.

Contrahens aduersus legis decretum censetur esse in mala fide.

Error iuris an proficit, cum lex contractui resistit.

Limita nisi errans, erret in facto, credens nihil fieri aduersus legem.

15 Filij qui potestatem habent, si moriantur viuo patre, an ius reuocandi meliorationem possint transmittere ad hæredes extraneos.

Et an transmittant ad filios.

¶ An pater qui dotis ratione meliorauit filiam: possit factum proprium improbare, & an filij viuo patre possint impugnare, & rescindere meliorationem. Et an cursus longi, vel longissimi temporis impediatur, ne melioratio possit improbari. Cap. XX XIII.

1 **Q**Væri solet an pater meliorans filiam aduersus legis huius decretum, possit aduersus proprium factum agendo vel excipiendo venire, & an eo viuo, filij possint rescindere meliorationem, & an remedium huius legis tollatur temporis cursu ad instar inofficiosa donationis. Quoad primum, videtur patrem non posse factum proprium improbare iuxta iuris regulam. l. si post mortem. & ibi Bart. ff. de adoptionibus. c. si quis præbyterorum. & ibi Abb. de rebus ecclesiæ non alienari. c. quod semel de reg. iuris, in. 6.

2 **C**Sed verius videtur patrem posse sese tueri decreto huius legis aduersus generum dotem petentem, vel partem excedentem repetere, si eam iam tradiderit. Quoniã quando

actus, vel contractus est nullus ipso iure, licet factum proprium improbare. l. 1. & ibi notat glossa. C. de liberali causa, gloss. in. c. diuersis fallacijs. de cleric. cōiuga. Bart. in. l. post mortem, col. 1. versi. si verò est factū contra legem. ff. de adoptio. Bald. in. l. 1. C. de libera. causa, textus in. l. quemadmodū. C. de agricol. & censu. lib. 1. & in. l. iubeamus. §. fanè. C. de sacrosan. eccles. Scribit Alex. in. l. si collatione. nu. 10. C. de collationibus, versiculo & cum responsione, ad finem, col. 4. Iaf. ibi. num. 7. Aretin. consil. 114. Iaf. in repetitione. l. frater, à fratre. num. 45. ff. de condic. indebi.

3 **C**ōfirmatur hæc opinio ex eo quòd aptè scribit Imol. in. l. Aquilius. ff. de donatio. quòd si quis donet vltra metam legis absq; insinuatione, potest donationem à se factā impugnare, quod refert & sequitur Iaf. in. l. si donatione, nu. 7. C. de collatio. & in. l. frater, à fratre, num. 45. ff. de condi. indeb. Vbi dicit esse regulam verissimam, q̄ licet venire aduersus factum proprium quādo factum est aduersus legem prohibitiuam. Quinimò etiā si iuramentum interpositū sit licet parti impugnare actum factū aduersus legem, vt docuit Federicus Senensis, cuius opinionem probat Imol. in. c. cū contingat, col. 6. de iure iuran. Iaf. in. l. si donatione, col. fin. C. de collatio.

4 **S**ic maritus alienans rem dotalem potest aduersus factum proprium venire, gloss. in. l. vnica. §. & cum lex. C. de rei vxor. actio. in verbo *Alienare*, & ibi. DD. gloss. in. §. 1. Institui. quibus alienare licet, vel nō in verbo *Interdicta*, & ibi Faber. Bart. & Imol. in. l. cum vir. ff. de vsucap. Speculator. titu. de emptione, & venditione. §. 3. loco, nu. 10. Imol. in. c. cum contingat, num. 19. de iure iuran. vbi hanc pronuntiat esse communē opinionem. Platea in. l. 3. C. de iure fisci, lib. 10. Lupus in rubric. de donationibus, inter vir. & vxor. §. 46. ex prædictis. nu. 3. Campe. de dote. 4. parte. q. 25. Sic donans impugnat donationē natis liberis, beneficio. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. & ex traditionibus doctorum venit aduersus factum proprium: vt per Bal. in. l. 1. in fine. C. de inoffici. donat. Scribit Ioan. Bernardus Episcopus Calagurritanus, regula 213. ampliatione. 10.

5 **S**ic Paul. in. l. filius familias. §. diui. col. 2. ff. de leg. 1. Scribit q̄ si testator prohibuit rem quampiam alienari extra familiam, prohibitio valet, & si alienetur non solum

alij de familia verū etiam ipsemet alienās potest improbare alienationem, argumēto. l. quemadmodū. C. de agricol. & censu. lib. 1. Cuius opinionē sequitur Fernādus Loazes, in. d. §. diui. col. 7. ad finē. 2. notab. & Ambrosius de Opizonibus col. 5.

6 **H**æc videtur opinio vera, & probabilis, neque cuiquam faciat scrupulum quòd pater tenetur de euictione, & q̄ quem de euictione tenet actio agentem, repellit exceptio. l. vendicantē. ff. de euictio. quoniā vt capite præcedenti à nu. 1. dixi promissio de euictione facta à patre non validat meliorationem. Neque enim tenetur de euictione etiā si melioratio rescindatur, quia cum res non idē euincitur q̄ non sit vendētis sed ex speciali iuris dispositione, euictio non debetur, neque venditor tenetur defendere, vt notatur in. l. si minor in principio. ff. de euictio. facit. l. si seruum. & l. fundum, & l. si mancipium. ff. de euictio. Præterea qui meliorationem accipit per viam dotis: scit, vel scire debet rem à se auferendam, ergo nō magis de euictione agere potest quam is qui fundum alienum sciens emit cui euictionis ius non conceditur. l. si fundum. C. de euictio.

7 **R**ursum cum res euincitur ex natura negotij, non debetur euictio, sed sibi imputet qui sic contraxit, gloss. in. l. si familiar, versic. *Item quid sit vni*, & ibi sequuntur. C. inus, Bart. Bald. & Salice. C. familiar, hær. c. Bal. c. 1. §. rursus si fidelis, circa medium, & ibi Martinus Laudensis, Aluarotus. & Cardinal. Alexandrin. Tit. Quibus modis fœudū amittatur. Aretin. consil. 3. per totū. Curti. senior. consil. 49. col. 18. nu. 7. Ripa. lib. 1. respōsorū. c. 1. nu. 62. Rursus cū euictio procedit ex ipso cōtractu, & nō ex causa antecedenti non debetur euictio. l. 3. & l. Lutus. ff. de euict. hic autē rescissio meliorationis, oritur ex ipso cōtractu meliorationis, & non ex causa præcedenti.

8 **H**is ita definitis videamus vtrum filij viuente patre possint reuocare immodicam dotis præstationem. Mouet quæstionem. l. 8. titu. 4. part. 5. ibi: *Con que finque en saluo a sus hijos la su parte legitima, tambien en vida de su padre, como despues de su muerte.* Nota illa verba: *Tambien en vida de su padre.* Quæ significare videntur filium etiam patre viuente posse reuocare immodicam donationem à patre factam. Melioratio autem, nihil aliud est quam donatio. l. donari. ff. de regul. iuris. notat Lupus. c. per vestras. §. 22.

§. 22. nu. 13. de donatio. inter virum, & vxor. Item facit hæc lex, ibi: *Lo de mas lo aya perdido*: Ergo applicatur filijs cum pater amittat licet hæc verba aliter declarem capite pen.

9 **S**ed his non obstantibus verius videtur filios non posse viuo patre rescindere meliorationem. Quoniam eorum fundamentum est: legitimam suam non debere dimitti hoc enim definit lex dum vetat filiam meliorari, legitima autem non debetur viuo patre. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. Ergo viuo patre nō potest impugnari melioratio.

Et nominatim q̄ dos immodica data filix non possit, à fratribus patre viuo impugnari, docuit Lupus in repet. c. per vestras. §. 22. in constituenda. nu. 4. & §. 24. nu. 3. versiculo ex quo sequitur, & versiculo, & hoc mihi videtur. Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filix. col. 24. versiculo viso, & considerato. ff. de vulg. & pupilla. Confirmatur hæc opinio, quoniam in casu. l. hac ædictali. vbi mulier prohibetur dare dotem, vltra certam summam, ne præiudicet filijs, certè si vltra illam summam det, filij nō possunt eam impugnare matre viua. Ita docuit Bertrand. in rep. dictæ. l. hac ædictali. §. si vero plus. nu. 17. & 18. C. de secūd. nupt. & ibi Iacob de sanct. Georg. & Bald. consil. 288. incip. quædam domina Nicolina. col. 2. versiculo de præscriptione. lib. 4. quod alias est consiliū. 22. Florian. in disputatione incipiente mulier primo viduata. col. 2. in secundo euidentia si. Quinimò etiam si mater cōmittat adulterium dos non applicatur viro vltra metā scriptam in. l. hac ædictali: & residuum applicabitur filijs primi matrimonij, qui tamen viua matre id nullo modo petere possunt vtrūq; docet Bal. in. d. l. hac ædictali. Floria. in disputatione mulier primo viduata, col. 5. versic. secundo præmitto. Barba. in. c. 1. vt litè non cōtesta. Bertrādus in repetitione. l. hac ædictali. in principio, nu. 58. Comprobatur hæc opinio, ex petitione Principi oblata, ibi: *El derecho de la dema si a passe a los herederos.* Dum autem pater viuit non sunt hæredes, neq; datur hæreditas. l. 1. ff. de hæred. vel actio. vendi.

His congruit, q̄ si pater vni filiorum donauit omnia sua, non potest alter filius viuo patre impugnare donationē sed demū eo mortuo, licet possit à fratre petere alimenta. Ita docuit Ioann. Andr. in additio-

nibus ad Specul. titulo qui filij sint legitimi. in rubrica in principio. Id enim generale est, vt donatio inofficiosa à patre facta non possit eo viuo impugnari autore Cin. Bart. & Bald. l. 1. C. de inoff. donatio. Salic. in. l. si totas. versiculo tūc quæro an in vita donatoris. C. de inoffi. donatio. Tiraq. in. l. si vnquam in principio legis. nu. 9. C. de reuoc. donat. Moli. in tractatu de donatio. factis in cōtractu matrimonij, nu. 12.

10 **R**ursum licet disputetur an filius iure sanguinis possit retrahere rem venditam à patre; tamen id videtur expeditū non posse retrahere viuo patre. c. constitutus. de in integrum restitutio. & ibi notat Hæricus Bohic. Tiraq. de retractu. lib. 1. gloss. 9. §. 1. nu. 46. Nō obstat lex Regia supracitata, quoniam eius verba alium sensum habent, scilicet, patrē, neq; in vita, neq; in morte non posse præiudicare filio in legitima, non tamen probat q̄ filius possit impugnare donationem factam à patre viuo patre, & ita interpretatur ibi glossa in verbo *En vida*, in principio. Licet tamen filij masculi non possint reuocare in vita tamen si sint filix fœminæ, & dotari non possint: videtur viuo patre agi posse. Nam si donatio fuit amplissima: masculi viuo patre alūtur à fratre donatario, non sic filix autore Ioann. Andr. ad Specul. titulo qui filij sint legi in rubr. in princip. Lupus. c. per vestras. §. 22. ergo filix dotabuntur.

11 **N**ūc tractemus an reuocatio meliorationis peti debeat intra quinquennium ad instar inofficiosa donationis, an vero etiam post tempus longissimum reuocatio peti possit. Mouet quæstionem, q̄ dotata, vltra licitum modū dicitur donationē accipere, autore Butricar. Cino. Azone. Bart. Bal. & Paul. in. l. vna. C. de inoffi. dotib. Cæpeg. de dote. 1. par. q. 55. Lupus. cap. per vestras. §. 22. nu. 13. de dona. inter virū, & vxor. Qui omnes scribunt dotem immodicam quærela inofficiosa donationis reuocari posse. Cum ergo quærela inofficiosa donationis finiatur quinquennio sicut quærela inofficiosi testamenti, vt in. l. si. C. de inoffi. dona. videtur rescissionem intra quinquennium petendam, & postea non posse peti. **S**ed cōtrahitur reuocationē immodice dotis intra triginta annos petendā, q̄ sentire videtur. Lup. d. §. 22. nu. 6. Et cōprobatur, quoniā filij reuocatis meliorationē nihil aliud petere videntur: quā, vt legitima, melioratione diminuta suppleatur, supple-

mentum autē legitimæ intra triginta annos peti debet, & post peti non potest, licet ipso iure fiat ex dispositione. l. scimus. C. de inofficio. testam. Ita docuerunt Bald. & Salice. in. l. omnimodo. C. de inoffi. testam. Ang. in. l. Papinianus. §. si conditione. ff. cod. tit. Bal. Salice. & Paul. in. l. si quis filium. C. eodem. Bal. in. l. pater filii. col. 5. versiculo in his oppositionibus. Angel. in Auth. de triente, & semisse. §. 1. ad finem. Imol. in. l. qui soluendo. ff. de hæredib. instituen. Decus consi. 303. col. 1. & 2. versiculo ulterius. Alex. consi. 28. col. 5. lib. 1. & consi. 8. col. 6. lib. 3. & est cōmunis opinio. secundum Rodericum, in. l. quoniam in prioribus, in. 3. limitatione. C. de inofficio. testamen.

13 Sic ius dicendi contractum nullū finitur triginta annis, autore Bald. & Ang. in. l. si cur. C. de præscrip. triginta, vel quadraginta annorum. Soci. consi. 106. col. 2. lib. 4. Licet enim contractus sit ipso iure nullus, oportet ut pars declaret se nolle contractū valere, iuxta glo. & Bart. in. l. elegantè. ff. de dolo. glo. in. l. iuris gentiū. §. prætor ait. in verbo *Dolo malo*. ff. de pact. & ibi Bal. Angel. & Alex. Gomezius. §. actionū, col. 8. Instit. de actio. Ang. in. l. si quis aliā. §. sed & si quis. ff. de solu. Ergo quamvis melioratio dotis ratione facta sit nulla ipso iure, tamen si qui læduntur non impugnant videtur post triginta annos non audiēdos. Sic filia exclusa stantibus masculis ne succedat in bona patris, succedit si ea possideat per annos triginta. Ita definit Brunus, in tractatu de statuto excludente feminas, artic. 14. num. 15.

14 Sed mihi sanior opinio videtur, filiū admitti ad reuocandum meliorationem factam ratione dotis, etiam si longissimum tempus elapsum fuerit. Et quidem omne tempus quod elabitur viuente patre filijs non nocet, quoad reuocandum immodicā dotē. Ita notat Lup. in. c. per vestras. §. 22. num. 6. Cum enim viuo patre impugnare meliorationem non possint, non valenti agere non currit præscriptio. l. in rebus. §. omnis. C. de ture doti. & hic casus vacat prorsus ambiguitate. Tamen etiam si longissimum tempus elabatur post mortem patris melioratio reuocari potest. Moueor quoniam quando lex actui resistit cursus longissimi temporis nihil operatur. Ita docet Abb. in. c. de quarta. col. 2. nu. 8. versic. venio ad glossam. Felin. ibi. nu. 26. de præ-

scriptio. Bald. & Paul. in. l. Celsus. ff. de vsu capio. Bart. per textum ibi in. l. quemadmodum. C. de agricol. & censu. lib. 11. Bal. in. d. l. Celsus in. 4. notabili. ff. de vsu capio. Faciunt ea quæ dixi capite præcedenti sci licet quod non lucratur fructus possidens rem ex contractu cui ius resistit: vide quæ ibi dixi, & Lupum in. c. per vestras. §. 23. incip. sed pulchrum videre. num. 6. de donatio. inter virū, & vxor. vbi testatur hanc esse cōmunem opinionem Nicolaus V valdus in tractatu de successio. ab intestato. §. & quemadmodum nu. 48. Confirmatur in specie hæc opinio, ex Bart. consi. 119. vbi scribit, quod si sacerdos dedit dotem filię aduersus prohibitionē legis, quod hæredes sacerdotis possunt etiam post longissimum tempus immodicam dotem auocare non obstat te triginta annorum curriculo, quod omnes actiones extinguere solet. Illud enim non admittitur quādo lex cōtractui resistit, cū enim contrahens aduersus decretum legis censeatur esse in mala fide. l. quēadmodum C. de agricol. & censu. lib. 11. cursus temporis nihil prodest. c. possessor male fidei de regul. iur. in. 6. Neq; error iuris prodest cū lex cōtractui resistit. l. si fur. l. nūquam vsu capionibus. ff. de vsu capio. & illā Bar. sententiā probat Lup. in. c. per vestras. §. 23. sed pulchrum est videre. nu. 6. de donatio. inter virum, & vxor. Ergo cū hæc lex prohibeat seuerissimè meliorationē dotis ratione, decernens contra factū esse ipso iure nullū, videtur reuocationē etiam post tempus longissimum peti posse. Hoc tamē limitandum nisi filia vel gener errassent in facto credentes nihil fieri aduersus hæc legem, tunc enim fortassis cursus temporis proderit etiā si lex meliorationi tacitè & expressè resistat. Ita videtur probari ex Abb. c. de quarta. col. 3. Felin. ibi. nu. 25. de præscrip. Balb. in. l. Celsus in. 4. notabili. ff. de vsu capio. Et confirmatur ex Ang. in. l. quæcunq;. ff. de publicia. Curt. senior cōsi. 71. col. 9. Dominic. c. 2. §. contractus, de rebus ecclesie non alienan. in. 6. Bal. in. l. 4. nu. 4. C. pro emptore. Non obstant ex aduerso prolata, quoniam non loquuntur quando lex cōtractui resistit, neq; Lupus qui triginta annis rē videtur metiri vidit hæc legem, tanta verborum copia, tam acri seueritate, tam rigidis verbis meliorationē prohibentis, & aliud est legem resistere cōtractui aliud nō probare eum, vt per Bart. in. l. cum lex. ff. de fideiussor.

¶ Ex

15 ¶ Ex his elicitur, quod nō solum filij poterūt reuocare meliorationem verum etiam eius hæredes, non obstante temporis cursu, vt in dote inofficiosa assueuerat Cassane. in cōsuetudinib. Burgun. rubrica. 7. §. 12. num. 25. Si tamen filij viuo patre morerentur non transmitterent ad hæredes extraneos ius reuocandi meliorationem. Ita in casu simillimo, definit Bertrandus in repetitione. l. hac. c. dictali. §. si vero plus, nu. 18. C. de secund. nupt. vbi scribit quod etiam si filij primi matrimonij possint reuocare dotem quam mater dat secundo marito, vltra modum in lege præfinitum, tamen quod si moriatur viua matre trāmittunt hoc ius ad filios non ad hæredes extraneos. Quoniam cum ius reuocandi competat viua matre nō potest transmitti viuente matre, sicut diximus in hæreditate nondum delata. Ita docuit Vitalis de Camba. in tractatu clausularum. in clausula Quibus iuribus renuntiare possit. §. quando filia repellitur à successione ex statuto. col. 9. versiculo dubitatur tamen de legitima. Ad filios tamen bene transit, vt in Authent. de nupt. §. optimè. Nō enim dotis ratione admittitur melioratio in præiudicium nepotum, vt dixi supra. Neq; enim eis minus debetur legitima quam parentibus quos representat.

§ V M M A.

- 1 Fideiussor patris dotis ratione meliorantis filiam, an ex vi fideiussionis cogatur soluere dotem promissam. & nu. 2. 3. 4. 5. 6. Limita nisi frater sit fideiussor, vt nu. 8. Filius familias licet se obligare non possit, an fideiussor ab eo datus ad implementum fideiussionis compellatur. Prohibitus contrahere, an possit fidei iuere.
- 2 Intellectus l. fideiussori eius. ff. de donation.
- 3 Intellectus l. qui cōtra Senatus ff. de fideiussor. Lex si cōtractui resistat, an ex ea oriatur obligatio civilis, vel naturalis.
- 4 Lex si cōtractui resistat, fideiussor datus ex dicto cōtractu, an teneatur ex fideiussione. Contractus prohibitus per verbum Potest, preposita negatiua Non censetur efficacissime prohibitus. Principalis si conueniri non possit, an possit fideiussor ab eo datus. Et quid in fideiussore dato à marito conse-

rente donationem in vxorem.

Et quid in fideiussore vxoris vendentis rem dotalem absq; mariti facultate.

Et quid in fideiussore minoris.

Lex siue resistat potentia contrahendi, siue cōtractum, siue obligationem, fideiussor datus an teneatur.

Fideiussor etiam si de iure sciens principālē nō esse obligatum teneatur, an procedat quādo civiliter, neq; naturaliter principālis nō est obligatus.

6 Intellectus l. si mulier contractus. ff. ad Senat. Conf. Velleia.

Fideiussor improbatu contractus, an teneatur, etiam si non possit repetere à principali.

Contractus si contineat iniquitatem, & sit vltra modum à lege præscriptum, non oritur ex eo obligatio civilis, neq; naturalis.

8 Fideiubens an consentire videatur.

9 Fideiussor ratione dotis suscipiens in se periculum: dicens se scire summam quam dotans dat esse licitam, & nihil ex ea inferri aduersus legis decretum, an teneatur, & nu. 10. Ita

Et quid si extraneus se obliget conseruare generum, in tali melioratione non obstante dēta lege nostra.

Intellectus l. 1. et. 2. C. de fideiussoribus minorū.

12 Correi simul & principalis se obligans cum patre an teneatur ad solutionē meliorationis factæ dotis ratione.

13 Fideiussor, si casu aliquo non obligetur, correi tamen obligatur.

14 Correi ex causa lucratiua, nihil repetit si soluat.

Extraneus ex causa lucratiua promittens dotē pro muliere, an obligetur.

16 Duo correi promittentes dotem, ad vnus ex eis pertinet onus dotandi, quia alter censetur fideiussor.

17 Fideiussor, si non potest se obligari, an possit obligari correi, & num. seq.

18 Lex si resistit actui vitiatu principali vitiatu accessorium.

¶ An fideiussor obligans se cum patre teneatur pro melioratione

*lioratione dotis ratione facta,
Et quid in correo simul, Et
principaliter obligato cū pa-
tre. Cap. XXXV.*

Quero an fideiussor patris dotis ratione melioratis filiam cogatur ex vi fideiussionis soluere promissam dotem. Videtur cogendum, argumento. l. i. & l. 2. C. de fideiussor. mino. Vbi etiā si minor non possit compelli ad solutionē compellitur fideiussor: ergo licet pater nō compellatur; fideiussor est compellendus. Rursus mouet quæstionem quod scribit Aibe. in prima parte statutorū q. 182. incipienti. demum quæro. Vbi scribit, quod si ex statuto filius familias obligari nō possit, q̄ fideiussor ab eo datus obligatur, & potest ad contractus implementum compelli, cuius sententiam probat Alexand. in additione ad Bart. in l. Marcellus. ff. de fideiussorib. Et eorum opinionem nō improbat Tiraq. post leges connubiales. glos. 4. num. 14. versiculo hinc dicit potest.

2 Sed mihi in proposita specie verius videtur fideiussorem immodicæ dotis non teneri. Ita nominatim in specie nostræ legis scribit Antonius Padilla breui ad seculi felicitatem magnus, in repetitione Authent. res quæ. num. 19. C. commu. de leg. Et comprobatur ex verbis legis, ibi: *Todos los contratos, o promisiones, sean en si ningunos: Fideiussio autem contractus est, & prohibitus contrahere non potest fideiubere, autore Bald. in Authen. sacramenta puberum, col. pen. C. si aduer. venditio. & in l. 1. col. pen. versiculo extra quæro. ff. si cert. perat. & ibi notat Ripa. col. 10. l. 4. tit. fin. lib. 3. Fori.*

3 Rursus hæc opinio confirmatur ex textu singula in l. fideiussori eius. ff. de donat. vbi probatur q̄ fideiussor eius qui donat supra metam legis, non tenetur, sed exceptione sese tueri potest etiam inuito reo principali. Cuius legis verba quoniam expressa videntur ad definitionē nostræ quæstionis, visum est hic subnectere. Inquit lex. *Fideiussori eius, qui donationis causa pecuniam supra legis modum promissit, exceptio dari debet etiam inuito reo.* Nescio an aliquid efficacius proferri possit. Pater enim meliorans filiam ratione dotis, donat ei supra me-

tam legis, ergo eius fideiussor exceptione sese tueri potest.

4 His congruit textus in l. qui contra Senatus. ff. de fideiussor. ibi: *Fideiussorem à patre accipere non potest, quia neq; ciuilem. neq; honorariam actionem aduersus patrem habet.* Ecce fideiussorem à patre datū non teneri, quoniam aduersus patrem nulla oritur actio. Aduersus patrem autem meliorantem ratione dotis, nulla oritur obligatio ciuilibis, neq; naturalis imò contractus est ipso iure nullus, vt hic expressè definitur. & cū lex contractui resistit non oritur ex eo obligatio ciuilibis, neq; naturalis, vt per Bart. Paul. & Imol. in l. cum lex. ff. de fideiussor.

5 Rursus cum lex resistit contractui: fideiussor datus non tenetur, vt in l. cum lex, & ibi Bart. Imol. Angel. & Paul. ff. de fideiussor. glos. in l. nō dubium. in verbo *Ob id*, C. de legib. Bar. ibi. num. 28. Bald. nu. 22. Ias. ibi in d. glos. in verbo *Ob id*, Paul. in l. seruus, & in l. Marcellus. ff. de fideiussor. Anton. in c. cū contingat, & ibi Imola nu. 18. asserit hæc communem opinionem, de iure iuran. Bal. in l. si prædium col. 2. num. 5. C. de prædijs minorum. Bar. in l. de his. ff. de transactio. Soci. consil. 112. l. b. 2. Hæc autem lex resistit dotis præstationi aduersus eius decretum factæ, vt liquet ibi: *Mandamos, que ninguno pueda por via de dote, ni casamiento, dar tercio, ni quinto: Et paulò inferius: Mandamos, que todas las promisiones, patros, o contratos hechos en fraude desto, sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto.* Vides legē resistere immodicæ dotis præstationi, omnibus modis quibus fieri potest. Primo lex prohibere solet actum dirigendo verba ad personas, præcipiendo ne hunc, vel illum contractum faciant, quæ prohibitio efficit ne ex contractu actio ciuilibis vel naturalis oriatur, & quod fideiussor datus non tenetur, secundum Bart. col. 1. Paul. col. 3. & ibi Imola. in l. cum lex. ff. de fideiussorib. Imola in c. cum contingat. de iure iurand. Quod autem lex ista dirigat verba prohibitionis ad personas, patet ibi: *Mandamos, que ninguno pueda por via de dote.* Item nota illam negatiuam præpositā verbo potest: *Ninguno pueda.* Nam contractus huiusmodi verbis prohibitus ceteris efficacissimè prohibitus, vt per Ias. in l. non dubium, nu. 60. C. de legibus Bald. Fulgo. Roman. Alexā. & Iaso. in l. fin. ff. de feris. Iaso. in l. Gallus in princ. p. col. 5. ff. de libe. & posthu. Bart. in l. de his. ff. de transact. Abba. in c. si quis

602-

contra. de foro competen. Neq; interest, an prohibitio fiat per verbum *Non potest*, an per verbum *Non possit*, vt per Bart. in d. l. de his. Iaso in d. l. Gallus, col. 5. in prima lectione, & in l. pacta. col. fin. C. de pactis, & in l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 17. ff. de verbo. obliga. & in l. non dubium, col. fi. C. de legib. Ergo cū melioratio sit ipso iure nulla, fideiussor datus non tenetur, cum enim neq; ciuilibis, neq; naturalis obligatio oriatur aduersus patrem, fideiussor accedere non potest, vt per Bart. & Paul. in l. fideiussor obligari. §. fideiussor. col. 1. ff. de fideiussor. & in l. 3. ff. eo. tit. Paul. in l. si quis postquam. & in l. quod enim, & in l. Marcellus. ff. eo. tit. Et generaliter si principalis conueniri non potest, neq; fideiussor potest, autore Bald. in l. 2. ff. de leg. notat Brunus in tractatu de statuto excludente fœminas, artic. 6. nu. 6. Sic fideiussor datus à marito conferente donationē in vxorem, non tenetur, secundum Paul. in l. cum lex. ff. de fideiussor. Et fideiussor vxoris vendentis rem dotalem absq; mariti facultate non tenetur, vt notat Bald. in l. si prædium, col. 2. num. 5. C. de iure doti. Bart. & Doctores in l. cum lex. ff. de fideiussorib. Antoni. & Imola in c. cum contingat de iureiuran. Idem dicendum in fideiussore minoris, vt per Bart. in l. non dubium. nu. 20. Bald. nu. 22. C. de legib. & est communis opinio, autore Salic. in l. & si is. C. de prædijs minorum. Bart. & Paul. in l. Marcellus. ff. de fideiussorib. Rursus hæc regula recepta est, q̄ siue lex resistat potentia contrahendi siue prohibeat contractū, siue obligationē, fideiussor datus non tenetur, autore Paul. in d. l. cum lex. col. 1. Imol. in cap. cum contingat. nu. 18. de iureiurā. vbi etiam notat Antonius. Hæc autē lex tria illa prohibet. Primo potentiam contrahendi, ibi: *Mandamos, que ninguno pueda.* Deinde prohibet contractum, ibi: *Ninguno pueda prometer.* Verbum *Enim promitto*, est verbum contrahentis, & se obligantis. Postea resistit obligationi, ibi: *Todo lo contrario, pactos, promisiones, y contratos, sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto.* Et si solum vnum ex his prohiberet fideiussor datus non teneretur, iuxta communem sententiā supra citatam. His congruit quod scripsit Imola in l. cum lex. col. 3. ff. de fideiussoribus. q̄ vbi in lege prohibente adest decretum irritans contra factum, fideiussor datus non tenetur. Hic autem adest decretū irritans,

vt patet, ibi: *Todo lo contrario sea en si ninguno, y de ningun valor y efeto.* His accedit quod Bart. scribit in l. 3. ff. de fideiussor. col. fi. & in l. qui contra. ff. eo. tit. & vtrobiq; Paul. q̄ etiam si de iure fideiussor se obligans sciens principalem non esse obligatum teneatur, hoc non procedit quando principalis, neq; ciuilibis, neq; naturali actio ne tenetur. Ex quo infero, q̄ etiam si fideiussor dotis immodicæ sciat patrē se obligantē nullo modo teneri, nihilominus ipse conueniri non potest, quia pater, neq; ad solutionem, neq; ad euictionem tenetur.

6 His conuenit textus in l. si mulier cōtra Senatus. ff. ad Velleia. inquit lex. *Ego puto fideiussori dandam exceptionem etiam si mandati actionem aduersus mulierem non habeat, quia totam obligationem Senatus improbat.* Hic autem & contractus, & obligatio, improbantur, ergo fideiussor non tenetur. Neq; obstat si quis obijciat idē fideiussorem non teneri quoniam si teneretur, & ad solutionē compelleretur repeteret solutum à principali, & ita fieret fraus legi, atq; idē contēdent q̄ cum in nostro casu fideiussor non possit repetere à patre q̄ cogendus est ad solutionem cum non fiat fraus legi. Nani contraria sententia probatur in dicta. l. si mulier contra Senatus, ibi: *Etiam si mandati actionem aduersus mulierem non habeat.* Ecce si fideiussorem improbat contractus non teneri etiam si non possit repetere à principali. De qua re vide Bart. in l. si stipulatus. §. si ex duobus, col. 2. ad finem. ff. de fideiussor Paul. in l. Marcellus, col. 1. nu. 2. ff. eo. tit. His consonat, quod quando contractus continet iniquitatem, & est ultra modum à lege præscriptum non oritur obligatio ciuilibis, neq; naturalis. Ita docuit Bal. in rubrica. ff. de consti. pecu. quem citat, & sequitur Rodericus in l. 1. titulo *Delas arras* §. quæro tertio. col. fi. ergo fideiussor accedere non potest, vt in d. l. cū lex. Illud supponitur pro constanti, quod fideiussor improbat contractus non repetit à principali, ita Albericus, prima parte statutorum, quæst. 182. Tiraquel. post leges connubial. glos. 4. nu. 14. & probatur in d. l. si mulier contra Senatus. ff. ad Velleian.

7 Non obstant adducta in contrarium aduersus principalem conclusionem, quoniā opinio Alberici mihi videtur maximè dubia stantibus superioribus.

8 Hanc tamē opinionem, quod fideiussor dotis constitutæ aduersus hanc legem non tenetur,

teneatur, limita nisi frater esset fideiussor, talis enim fideiussor teneretur, non tã ex vi fideiussionis, quã ex vi consensus, quia videtur consentire, & approbare meliorationem factam in sui præiudicium, quod sufficit, ad hoc: vt melioratio valeat, vt dixi supra suo loco. Quod autem fideiubens videatur consentire, notat Bald. in l. exceptione. C. de cuius. vbi scribit, q̄ quis videtur consentire contractui pro quo se fideiussorem constituit, per textum ibi, & in l. Pomponius. §. 1. ff. in quib. caus. pign. vel hipote. tacite contrahat. l. venditione. C. de usufructu. pro empto. Ex quo infert, quod si ex statuto filius non possit se obligare absq; consensu patris, satis videtur pater consentire si fideiubeat pro filio. Quod efficacius asserit in sua Margarita, in verbo statutum. vers. pen. Alexand. l. is qui heres. §. si. col. 1. ff. de acquir. her. red. Soci. cõf. 80. lib. 4. col. 3. vers. capio primum, & probatur in l. 1. §. sed et si serui. & ibi glos. ff. de cuius. Ergo si filius fideiubeat pro patre disertè, & expressè dicente melioro filiam in tertia ratione dotis, nõ potest ipse pro sua parte meliorationem improbare, quoniam videtur eam approbasse.

9 ¶ Rursus illud longo indice notandum, q̄ si fideiussor, ita se obligaret, ego suscipio in me omne periculum quoniam scio summam quã Petro dotis nomine datur licitã esse, & nihil fieri aduersum legem Regiam in Madritensi conuentu conditam, certè hoc casu fideiussor teneretur ad dotem etiam si ex eius præstatione insurgeret tacita melioratio, plus enim est quam fideiussor, qui affirmat contractum legitimum esse, neq; quicquam fieri aduersum legem. Huius opinionis autor est Baldus, scriptor nobilissimus in l. si vero non remunerãdi. §. hoc amplius. ff. manda. Tiraque. post leges connubiales. glos. 4. nu. 14. Vbi proponit quæstionem, an fideiussor vxoris contrahentis, absq; facultate mariti aduersus prohibitionem legis obligetur, dicitq; q̄ vitũq; sit, illud est sine dubio, q̄ si fideiussor suscepit in se periculum, & affirmavit nil fieri contra legem, valebit obligatio, & tenebitur ad implementum.

10 ¶ Præterea illud est memoria dignũ, quod si extraneus se obligaret conseruare generum in tali melioratione non oblatè hac lege, teneretur ad promissionis implementum, & videtur in aduersum casum velle dotare de suo. Ita probatur efficaciter ex

his, quæ scribit Decius consil. 246. col. 2. nu. 6. vers. ultimo etiam adhiberi potest. Abb. cõf. 43. quidam dominus Antonius lib. 1. quem vide. Qui docent q̄ etiam si vxor non possit secundo marito dare in dotem ultra summam taxatam in l. hac ædictali, tamen si tertius se obligaret promittendo conseruare maritum in talibus bonis non obstante. l. hac ædictali. promissio teneret, & maritus esset tutus.

11 ¶ Quod autem supradixi fideiussorem affirmantem nihil fieri aduersum hanc legem teneri, confirmari potest ex his, quæ dixi cap. 3. nu. 1. De patre vel filijs, qui deceperunt generum, quæ hic aptissimè quadrant, videtur enim fideiussorem teneri de dolo cum decipiat generum, & facit. l. cum post mortem. §. 1. ff. de administr. tutor. Nouel. de dote. 6. parte. priuileg. 4. 1. & priuileg. 4. 3. eadem parte, col. 2. versiculo post tamen. Non obstat aduersus principalem conclusionem. l. 1. & 2. C. de fideiussor. minorum, quoniam ibi minor peculiari personæ priuilegio se tuetur, si autem iure communi se defenderet, etiam fideiussor eodem iure tutus esset, ita distinguit Alexand. in d. l. 1. C. de fideiussor. minorum. Imol. in. c. cũ contingat de iure iuran.

12 ¶ Nunc videamus, an correus simul & principaliter se obligas cum patre teneatur ad solutionem meliorationis factæ dotis ratione, & certè verius videtur correum efficaciter teneri. Ita probatur ex Bald. in l. si prædium, col. 2. num. 3. C. de iure doti. vbi appositè scribit, quod etiam si fideiussor mulieris alienantis res dotales non teneatur, tamen q̄ correus cum muliere principaliter obligatus tenetur quoniã proprio nomine se obligat. Hæc autem lex parentibus modum dotandi præscribit non extraneis, ergo cum correus sit, & proprio nomine se obliget compellendus est ad solutionem dotis.

13 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam etiam si ex aliqua lege fideiussor alienius contractus non obligetur, tamen correus obligatur. Ita probatur in l. fin. C. de dote cauta non numerata. & ibi notant Bart. Bal. & Salice. Bal. in l. profectitia. §. si pater nõ quasi pater. ff. de iure doti. Specula. de donationibus, inter virum & vxorẽ. §. pen. Bart. in l. si id quod. ff. de vxoribus reis Bart. in l. si constante. §. quoties. col. 2. & ibi Angel. & Imola. ff. solu. matrim. Ias. qui hanc testatur esse communem opinionem in d. l. si

l. si constante. nu. 3. 2. Paul. in l. si plures. §. præterea, nu. 2. ff. de fideiussor.

14 ¶ Deinde confirmatur hæc opinio, quoniã correus quantumuis magnam dotem soluat, nihil potest repetere à patre. Correus enim debendi obligatus ex causa lucratiua nihil repetit etiam si soluat. Ita docet Bart. in l. reos in. 2. q. C. de duobus reis. Alexã. in l. si ex toto. §. si ita scriptum, col. penult. nu. 7. ff. de leg. 1. Corne. consil. 124. vers. item. col. 1. lib. 1. Bar. in l. Modestinus, col. pen. ff. de solutio. & in l. qui hominem. §. si duo. ff. eo. tit. Quod autem extraneus promittens dotem pro muliere, obligetur ex causa lucratiua, manifestum est, quoniam meram donationem confert in eam cui dotem promittit: vt per Alexand. consil. 71. col. 1. & 2. lib. 4. Ias. consil. 171. col. 2. & 3. lib. 4. Nam & pater dotans filiam dicitur ei donare. l. si. C. de iure doti. glos. l. Meuia. ff. solu. matrimo. Bart. Paul. & ceteri. l. vna. C. de inoffic. dotib. Iaso. §. item si quis in fraudem. Instit. de actionibus.

15 ¶ Postremò hæc opinio probatur, quoniam vt iam sæpius est repetitum, hæc lex condita est, ne filijs fiat præiudicium in legitima, vt dixi cap. 2. cum autem correus nihil eius q̄ excedit hanc legem possit repetere à patre, certè filiorum nihil interest.

16 ¶ Hæc opinio mihi placet, neq; obstat quæ ex aduerso produci possunt. Nõ enim ignorat Corneum consil. 124. incip. In nomine domine nostri. versiculo tamen his non obstantibus, col. 1. lib. 1. scripsisse, q̄ si duo correi promittunt dotem, & ad vnũ ex eis pertinet onus dotandi scripsit Aymõ cõf. 77. nu. 3. lib. 1. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 3. Benedic. c. Raynuntius, verbo Dote, nu. 24. de testam. Lupus in rubrica de donatio. §. 46. incip. ex prædictis, num. 3. Et est regula generalis in duobus correis se obligantibus, vt notat Bart. in l. reos. ff. de duobus reis glos. in l. vir vxori. ff. ad Velletian. & ibi notant Raph. Paul. Angel. & Imola in d. l. reos. ff. de duobus reis, & est communis opinio, secundum Corne. d. consil. 124. col. 1. lib. 1. Et quod duo correi videantur adinuicem fideiubere, scribit Alex. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matrim. Ex quo videtur correum cum censeatur fideiussor, non esse obligatum pro immodica dote sicuti non obligatur fideiussor.

17 ¶ Quibus accedit, q̄ quando fideiussor nõ potest obligari, etiam non potest obligari

correus, vt docet Bart. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matrim. Ioan. Andræ. in additio. ad Specul. tit. de donatio. inter virũ, & vxorem. §. pen. verbo illud. Paul. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matrimo. Alex. qui hanc dicit esse veriorem opinionem, in l. si constante. §. quoties. nu. 8. ff. solu. matrim. Sed hæc me parum mouent. Primo non obstat quod scribit Corn. quoniam loquitur de eo ad quem pertinet onus dotandi, & de correo simul cum eo obligato. Pater autem nõ tenetur meliorare filiam ratione dotis, imò neq; potest id facere, ergo si meliorer, vel immodicam dotem det; certè, pro parte qua dos est immodica onus ad eum non pertinet; tãtũq; abest, vt tam amplè teneatur dotare, vt si id faciat peccet, vt supradixi, & transgreditur legem prohibitiuam, ergo non pertinet ad eum onus pro ea parte magis, quã extraneus, imò vero extraneus non prohibetur amplè dotare ipse vero sic, si transgrediatur legem.

18 ¶ Non obstat secundum argumentũ quod prohibita datione fideiussoris videtur prohibita constitutio correi debendi, quoniam contra est communis opinio autore Ias. in l. si constante. nu. 3. ff. solu. matri. & dato q̄ opinio Bart. in §. quoties. esset tutior, nõ vrget, loquitur enim quando eadem est ratio in correo, quã in fideiussore, mulier enim non magis videtur fiderẽ marito si accipiat correum quam si accipiat fideiussorem dotis, quod est aduersus mentem. l. 1. C. ne fideiussor. doti. dentur. In nostro autem casu, maxima est differẽtia, idè enim fideiussor nimix dotis non tenetur, quia vel tentaret repeteret à patre, vel quia vitiato principali vitiatur accessorium, si lex resistit actui. l. non dubium, & ibi glos. C. de legi. & ibi Bart. Bald. & Iaso. & in l. cũ lex. ff. de fideiussor. correus, at obligatur quã principaliter, & nomine proprio, idè vitiato vno, non vitiatur aliud, vt per Bald. in l. 2. ff. de iurisd. omni. iudi. Dinus in regula. accessorium de regul. iur. in. 6.

SVMMA.

Portio amissa (ea videlicet quæ datur supra summam in hac lege præsumta) cui applicetur, & nu. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. Ius habere ad rem, & dominium rei, diuerso iure censetur.

Responsio, conformis interrogationi debet esse Verba

- Verba mutant naturam, & propriam significationem, ex qualitate adiuncti.
- 4 Verbum *Lo aya perdido, y pierda*, in hac lege positum, ad quem referatur.
- 5 Verbum *Hæres*, quotiescūq; agitur de re propria patris, vel matris, intelligitur de filijs.
- 7 Poena priuationis, vel amissionis bonorum per legem imposta, fauore eorū propter quos condita est lex, videtur imposita.
- Limita nisi propter publicam vtilitatem imponatur, vt nu. 9.
- 8 A lucro remotus alicuius contemplationi, illud lucrum ei applicatur, cui lex, vel testator fauore voluerunt remouere.
- 10 Bona que amittuntur ex decreto alicuius legis, non sunt applicanda fisco, nisi poena amissionis, apponatur ratione criminis.
- 11 Filia dotata a qua auocatur, quod nimum est, an pater faciat cæteris fratribus: cum mortuo patre bona eius venerint in diuisionem.
- Limita, vt in num seq.
- Priuationis bonorum poena, nullo modo est imponenda, nisi quando ex resse iure cauetur.
- 13 Priuationis onus, ad hoc vt de immo dica dicatur, cui incumbat, & nu. 14. 16. 17.
- Hæres si obijciat legatarijs testatorem immo dica legata fuisse, in eos onus contrarium probandi transfertur.
- 15 Vxor agens ad arras promissas: an tenetur probare non excedere decimam bonorum partem, & nu. 22.
- 16 Contra Roder. Xv. ex nu. 19 ad fi.
- Fudās se in aliqua qualitate cū probare tenetur.
- 18 Pater an presumatur congruē dotasse filiam.
- 19 Dos secundum morem regionis vbi datur, ceteratur data.
- Presumptio semper standum est, nisi aliud appareat.
- Intellectus, l. cum de lege Falcidia. ff. de probatio. & num. 26.
- 20 Damnum etiam si debeat esse commune ex natura societatis, tamen si societas contrahatur addito pacto, vt damna sint communia, An societate soluta possit executionem peti, pro capitali, etiam si rationes non sint cucularæ, neq; liquidatum damnatum nō interuenisse.

- 2 1 Dotem si possideat, gener, vel filia, an tunc pater, vel fratres volentes auocare dotem, ipsi teneantur probare dotem fuisse immo dicam.
- 2 3 Vitiato principali, vitiatur accessorium.
- 2 4 Statutum si dicat, vt aduersus instrumenta dotalia non possit opponi exceptio, non potest opponi, nisi illud quod tangit instrumentum, puta defectum solemnitatis instrumentalis, vt est defectus diei, vel Consulis, & similia, que tangunt instrumentum, nō autē quod tangit substantia debiti.
- 2 5 Si in instrumento dotis facta sit melioratio, ita quod ex verbis expressis constat patrem meliorasse, an sit mandandus executioni: Statutum si dicat ne vxor contrahat absq; facultate mariti si deficit licentia, an meretur executionem.
- 2 6 Ciosa si scitet legem, intelligenda est, iuxta legem quam citat.

¶ Quid significant verba huius legis: *Lo que mas diere lo aya perdido. Et si petatur executio ex contractu dotis, an gener debeat probare, non oriri meliorationem ex constitutione dotis, ac deniq; in huiusmodi tractatu cui incumbat onus probandi. Caput. X X X V I.*

INter difficultates occurrentes his qui loquuntur verba huius legis, illa connumerari solet, quid significant verba illa posita post prohibitionem meliorationis, & predefinitionem dotis, ibi: *So pena, que todo lo de mas de lo aqui contenido que diere, o prometierte, lo aya perdido y pierda.* Quid significant hæc & cui applicatur portio amissa. Primo videtur patrem constituentem dotem, supra summam hic præfinitam: amittere partē excedentem. Ita videtur probari ex illis verbis: *Todo lo que mas diere lo aya perdido y pierda.* Quis enim dominus est rei quam amisit?

Sed certè hæc opinio dura est. Quare ego vel comminationem esse interpretor, vel quod est vero similius, credo bona censerī amissa quoad hoc, vt pater non possit illa in dotem dare in præiudicium filiorum, sed quod tēpore mortis eius sunt inter filios æqualitèr diuidenda. Et quod pater nō amittat quod supra taxam in dotem dat, probatur ex libello oblato Principi, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos.* Nota illa verba: *El derecho*, in filios enim transit ius ad reuocandam immodicam dotem, nō vero dominium, aliud enim est habere ius ad rem, aliud dominium rei l. minus. ff. de regul. iuris. l. actionem, & ibi DD. ff. cod. tit. Rursus nota illa verba: *A los herederos*, Cum enim viuentis non detur hæreditas, vt. l. 1. ff. de hæredi. vel actio. v. di. Sequitur quod cum filij solum habeant ad immodicam dotem ius dilatum in tempus quo sunt patri hæredes, quod pater nō amittit statim dominium nimæ dotis. Rursus cum dominium non possit stare in pendentem, sequitur quod cum filij illud non acquirant, pater retinet.

2 His suffragatur quod dixi supra. c. 34. q. filij patre viuo non possunt reuocare immodicam dotis præstationem. Rursus hæc opinio probatur, quoniam ex decreto huius legis, filia nihil potest accipere ultra certam summam, si autem dicimus patrem amittere dominium partis excedentis, habebit filia occasione dotis ultra summam hic præfinitam, quoniam portio dotis immodica inter filios diuidenda est, vt statim dicā, & filia ipsa dotata partem facit sicut cæteri hæredes filij.

3 Rursus, quod hæc sit mens legis, probatur, quoniam cum in petitione Principi oblata: solum petatur, vt ius partis excedentis transeat ad hæredes, responsio vt partem excedentem amittat, intelligenda est iuxta petitionem, nam responsio solet esse conformis interrogationi, vt in. §. prætere. Insti. de inutilib. stipulat. l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbo. obliga. & præfatio indicat mentem legis. l. si. ff. de hæredib. instituen. & ex præcedentibus & sequentibus colligitur verus orationis sensus. l. si seruus plurium. §. sed si ante. ff. de leg. 1. l. nummis. ff. de leg. 3. Quinimo ex eis verba, immediate sequentia sunt declaranda quoniam si consideremus nō solum illa verba, *Lo aya perdido y pierda*, sed vniuersalem petitionis, & legis contexturam

(vt fieri debet) iuxta text. singularem in l. Meuia. ff. de manum. testam. ibi: *Contextum totius scripturæ*, Apertissimè constat, voluntatem prudentissimi, & christianissimi Imperatoris, & Regis nostri Caroli. V. eam fuisse, vt dicta verba: *Lo aya perdido y pierda*: Intelligenda sint iuxta petitionis verba, & supplicantium intentionem, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos*. Ex quibus verbis declaranda sunt verba legis immediate sequentia, ibi: *Lo que mas diere lo aya perdido, y pierda*: hæredes palam. §. 1. ff. de testam. ibi: *Ex vicinis scripturis*: l. qui filiabus. ff. de lega. 1. ad quod verba mutant naturam, & propriam significationem suam, ex qualitate adiuncti: vt docet Bart. in. l. sed & si adijciatur. ff. pro socio communiter receptus teste Hippol. Riminald. confil. 504. numero. 7. lib. 4.

4 Rursus quod pater non amittat statim dominium partis excedentis, probatur: quoniam si ea esset mens legis, potius augeter fumptus, & damna prouenientia ex nimæ dotis præstatione, quam ressecaret. Postremò decretum huius legis præposterum esset, si propter eius transgressionem pater partem excedentem amitteret, cum enim non sit crimen, non est credendum legem voluisse illum priuare bonis, quod non fit nisi propter atrocissima crimina præsertim cum pater censendus sit potius transgredi legem paterni amoris affectu, quam contemptu legis.

4 Rursus notandum, quod hæc verba: *Lo aya perdido*, Referri possunt ad ipsam filiam dotatam, vel ad generum dotem accipientem, scilicet, vt portionem excedentem non acquirant, & cum lex resistat contractui, & reddat illum ipso iure nullum dicit significanter: *Lo aya perdido*, Fateor tamen hunc sensum non satis conuenire verbis, inquit enim lex: *Lo que mas diere lo aya perdido*: Nota illud: *Lo que mas diere*, Quæ verba non satis aptè videntur posse referri ad generum, vel filiam qui non dant, sed accipiunt dotem. Sed respondebit aliquis illa verba, *Lo que mas diere*, Referri ad patrem dantem, sequentia vero, scilicet: *Lo aya perdido*: Referri ad filiam, vel generum dotem accipientem. Sed huic interpretationi obstat verborum vis, quomodo enim illa verba, *Lo aya perdido*: quadrant ei cuius res nūquam

V fuit:

fuit: cum resistat lex, & impediatur domini translationem adiecto decreto irritante quod impedit domini translationem deficiente titulo habili, ut in l. 3. §. sciendum. ff. de donatio. inter virum, & vxorē. Sed respondebit aliquis legem loqui de amissione iuris, vel domini quatenus de facto res tradita fuit, ut scilicet id ius qualecumque; amittatur, quæ interpretatio etiam in legibus Romano sermone conscriptis (quæ proprietate commendantur) admittimus, iuxta glossam in l. do. um. C. de dolo, & ita sensus est quod filia vel gener inmodicam dotem accipientes amittunt eam quatenus de facto res tradita eis fuit.

5 ¶ Nunc videamus cui sit applicanda nimia portio quæ amissa dicitur, & certè quidquid supra taxam datur pertinet ad filios, & mortuo patre illud inter se diuidēt. Ita probatur ex libello Principi oblato, ibi: *Si mas dicere en publico, o en secreto, por el mismo hecho passe el dere ho de la demasia a los herederos.* Hoc verbum *herederos*, quoties agitur de re nostræ simili, intelligitur de filiis. Ita docet Barto. & Alexand. col. 1. & Ias. num. 31. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & posthum. Barto. & cæteri in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebel. Et quamuis hæc verba non contineantur in lege sed in libello; Carolo Regi oblato, explicant mentem legis, quæ ut ex eius decreto apparet postulationi sese conformat. Petitionum enim fuit ne dos excedat legitimam, & quod si exceßerit præstatio ipso iure nulla sit, & transeat ad hæredes eius. Rex autem præcipit, ne dos excedat legitimam, ibi: *No pueda mejorar.* Et contra factum: decernit esse nullum ipso iure, ibi: *Sea en si ninguno.* Et ius ad nimiam portionem ad hæredes pertinere constituit, neque quicquam filiam, vel generum acquisiuisse, sed quicquid excedit amississe etiam si de facto eis traditum fuerit.

6 ¶ Rursus cum lex condita fuerit ne legitima cæterorum filiorum minuatur, ut dixi latè cap. 2. Certè si portio in dotem data alijs applicaretur quam filiis, læderentur filij, & eorum legitima minor esset, absque utilitate fororis. Præterea probatur hæc opinio. l. 1. titulo *De las arras*: lib. 3. Fori, ubi si quis det, arras ultra summam in lege præfinitam, consanguinei propinquiores possunt repetere partem excedentem. Ita ibi definitur, & notat Lupus in

rubrica de donationibus inter virum, & vxorem. §. 24. incip. & circa num. 1. Rursus quod dos immodica sit diuidenda inter filios pro parte, quæ immodica est, probatur expresse re, & verbis apertissimis in l. 29. Tauri in fine.

7 ¶ Sic in casu. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. præfinitur dos quam vxor potest dare secundo marito, & definitur, ut pars excedens applicetur filiis, & declarat Cornus, consil. 118. col. 1. lib. 1. & consil. 33. lib. 1. His conuenit quod pœna priuationis, vel amissionis honorum imposita per legem videtur imposita fauore eorum propter quos condita est lex. Ita notat Bart. in l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3. ex quo Bart. infert illis bona applicanda esse. Facit. l. post legatum. §. amittere. ff. de his quibus, ut indignis.

8 ¶ Sic quando quis remouetur à lucro contemplatione alicuius, illud lucrum ei debet applicari cui lex vel testator fauere voluerunt. l. si legatarius. C. de lega. l. 2. §. fin. & ibi Bart. ff. de collatio. bonorum: scribit Ias. in l. seruo. §. si testator. num. 4. ff. de leg. 1. Hæc autem lex condita est, ne nimia dos minuat legitimam cæterorum filiorum, & filiarum, ergo eis pars excedens applicanda est. Quod comprobatur, quia si statutum dicat, ut mulier non possit disponere ultra quartam in præiudicium filiorum, videtur augere legitimam filiorum & eis fauere. Ergo cum hic lex dicat dotem non posse dari ultra legitimam, certè fauore cæterorum filiorum lex condita videtur, ut per Socin. conf. 84. nu. 1. lib. 1. qui plures citat.

9 ¶ Sic & pœna à lege imposita (nisi propter publicam utilitatem imponatur) applicanda est parti cuius fauore lex pœnam imponit. Ita docet Angel. & Alexand. nu. 20. in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omn. iud. Bald. in l. vna num. 43. versiculo sexto queritur. C. de his qui pœnæ nomine. & in Authent. cui relictum. C. de ædificati. D. Adria. tollen. & probatur. ex Bart. in l. Agraria. ff. de termi. moto. ex Bald. in l. si Ecclesia venerabilis. C. de Episcop. & clericis. Ergo cum hæc lex prodita sit fauore filiorum, qui adsunt præter dotatam, & fauore parentum, ne facultates proprias immodicis sumptibus exhauriant, sequitur pœnam amissionis hic impositam vtriusque applicandam, filiis quoniam habent ius repetendi immodicam dotem cum fructibus, patri vero

vero quoniam, vel retinere si non soluit, vel repetere, si soluit nimiam portionem potest.

10 ¶ His suffragatur quod bona quæ amittuntur ex decreto alicuius legis, non sunt applicanda fisco, nisi pœna amissionis apponatur ratione criminis. Ita docet glossa communiter recepta in l. si pater. C. de hæredi. institu. ubi Ias. prolixè differit glossam. & Doctores in l. hæreditas. C. de his quibus, ut indignis, & est opinio communis, secundum Alexand. & Ias. col. 3. in l. si si qui ex bonis. ff. de vulg. & pupilla Alexand. & Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. ff. de acquiren. hæredit. In hac autem specie, crimen abest, igitur venientibus ab intestato, hoc est filiis: non fisco applicanda portio est.

11 ¶ Meminisse tamē oportet quod filia ipsa dotata à qua auocatur quod nimium est, partem faciet cæteris fratribus, cum mortuo patre bona eius venerint in diuisionem: Ita probatur in verbis petitionis, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos.* Filia autem hæres est. Facit quod notat Bart. in l. ab omnibus. in principio. ff. de leg. 1. Rursus cum hæc lex æqualitatem inter filios seruare vellent, iniquum est ut filia: quæ fortassis integram legitimam non accepit in dotem; eius partem amittat quod maiorem dotem acceperit quàm lex præscribit, quod aduersus iuris dispositionem esse videtur, ut in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam. Esset profecto summa iniquitas, minuere legitimam filiaæ dotatæ ex eo quod maiorem dotem, acceperit quam hic præfinitur, præsertim cum ipsi nulla culpa imputari possit ex facto patris sibi immodicam dotem præstantis. Certè satis est immodicam dotem reuocari, neque oportet legitimam minuere, neque pœna priuationis imponenda est, nisi id expresse iure cautum reperiat, ita glossa in l. 1. col. si. C. de transacti. Alexand. & Ias. in l. sed hoc ita. §. si ff. de re iudica. Alexand. l. etiam. §. licet. nu. 7. ff. solu. matrim. facit Authent. de non eligendo secun. nubentes. §. cum igitur. notat Ias. in l. cum quidam. col. 3. ff. de liber. & posthum. & in l. quod te mihi. col. antep. ff. si cert. petat. & in l. 2. nu. 39. ff. de vulg. & pupilla. Decius in rubrica de iudici. nu. 52. Alexand. l. ex facto, numero. 32. ff. de vulg. & pupil. Ias. in l. ab hostibus. ff. solu. matrim.

12 ¶ Animaduertendum tamen, quod si dos

reuocatur non quia excedit summam hic præfinitam, sed quia excedit legitimam, quæ forte par est taxæ, & idè potuit dari, & tunc portio excedens legitimam ad cæteros fratres pertinet ratione legitimæ sue diminutæ ex melioratione, facta ratione dotis tacitè, vel expresse, nihil autè dotatæ dandum est, quoniam haberet dotis ratione plusquam legitimam. Si tamen dos data non esset par legitimæ, sed excederet summam hic præfinitam, & tunc dotata ipsa partem faciet in diuisione immodicæ quantitatis pro parte quæ ad se pertinet ratione legitimæ. Si tamen dos excederet legitimam & occuparet quintam partem, vel partem eius, & tunc ipsa dotata in eius diuisione partem faciet quoniam non magis alijs debetur quam sibi.

13 ¶ Nunc videamus quis teneatur probare dotem legitimam excedere, vel dotem immodicam fuisse. Fingè exemplum, dotauit pater meus filiam, ego contendendo dotem excessisse legitimam, atque idè me non esse cogendum soluere dotem à patre promissam. Vel finge ipsum patrem dotatam: hoc tello sese tueri. Nupta negat dotem excedere legitimam, quæro cui incumbat onus probandi. Hanc quæstionem dubiam reddit celebris, sed suspecta doctrina glossæ in l. cum de lege. ff. de probatio. quæ docet hæredem obijcientem legatarijs testatorē immodica legata fecisse, atque idè lotum esse legi Falcidiæ transferre in eos onus contrarium probandi, & quod si non probent bona testatoris tot legatis suffecisse: hæres ea soluere integrè non tenetur etiam si nihil ipse probet. Glossæ sententiam probat Bart. in l. si constante. in prima quæst. primæ partis. ff. solu. matrim. & in l. decem. ff. de verbo. oblig. Alexan. & Iaso. col. 19. in l. si constante. ff. solu. matrim. Alexand. consil. 55. nu. 6. lib. 1. Alexan. & Ias. l. cum ex causa. ff. de re iudica. & in l. si. §. licentia. C. de iure deliberan. Roman. cōf. 276. in fine Paul. consil. 212. lib. 1. Aretin. consil. 120. Guido decisione. 142. Curtius senior, consil. 27. col. 7. Ias. consil. 34. lib. 1. Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptione. 20. Angel. & Bart. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad legē Falcid. Ripa. l. si constante. nu. 18. ff. solu. matri. Corn. l. si. §. licentiam. C. de iure deliberan. & est communiter approbata, auctore Ruino, conf. 91. col. 2. lib. 5. Croto in d. l. si constante in. 2. lectio. nu. 34. ff. solu. matrim. Ex quo notant doctores in locis

supracitatis, paupertatem meam censei probatam si dicam, ego habeo in bonis au reos decem & non amplius. Ergo si pater, vel filij recusantes solutionem dotis promissæ dicant legitimam nõ sufficere absq; læsione ceterorum fratrum, videtur filiã, vel generũ cui dos est promissa teneri probare legitimam nõ esse minorem dote, vel dotem non excedere legitimam.

14 **C**õfirmatur hæc opinio, ex eo quod scribit Alexand. consi. 35. nu. 6. lib. 1. Vbi ait qd si quis fecit donationem, & eius hæres vult reuocare, sufficet si dicat donantem non habuisse alia in bonis tempore donationis, & quod volens dicere contrarium habebit necesse illud probare.

15 **R**ursus confirmatur ex eo quod scripsit in simili casu Rodericus in. l. 1. titulo De las arras, versiculo circa hanc partem, quod si vxor agat ad arras promissas, tenetur probare eas non excedere metam legis, scilicet decimam partem bonorum, quoniam vxor cum petit arras promissas: censetur allegare pro fundamento suæ intentionis quod arræ promissæ non exceßerunt decimam bonorum partem. Quã Roderici sententiam, probat Antonius Gomezius in. l. 51. Tauri, nu. 13. & testatur esse in praxi receptam. Couarruu. Variarum resolutio. lib. 2. e. 6. num. 7.

16 **S**ed his non obstantibus contraria sententia mihi magis placet imò si quis simpliciter centum promittat in dotem, tenetur ea soluere, nisi probet excedere filiæ legitimam. Moueor, quoniam cum filia, vel gener dotem petunt, innittuntur promissioni sibi factæ, & hoc est vnicum eorum fundamentum. Et si pater sese tueri vult, ea exceptione quod dos excedit legitimã, probare id tenetur. Primo quoniam actor quod asseuerat probare debet. Deinde quoniam, qui fundat se in aliqua qualitate tenetur eam probare, glos. in. l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisdare. cogã. Vbi si paupertas est causa intentionis, is qui allegat tenetur eam probare. Et illam glosam, sequuntur ibi Bart. Alber. Angel. Paul. & Socinus dicunt esse singularem: Alberi. in. l. ei incumbit col. si. ff. de probat. & in. l. si creditores. ff. de priuil. credito. Bal. in. l. non prius. in principio. C. quando fiscus, vel priuatus, & in. c. in præsentia, col. antepen. versic. quæro quare probatio. de probatio. & consil. 404. col. 2. lib. 1. Abb. c. bonæ in primo, col. antepen. de electio. &

est doctrina communis, & perfecta, secundum Florian. l. ei incumbit. col. 2. versic. Sed si loquamur. ff. de probatio. Afflict. decisione. 377. col. si. versic. & pro ista parte. Et qui se à muneribus vult excusare allegando paupertatem, eam probare debet. l. cura §. deficientium. ff. de muner. & honoribus. Ergo si focer vel filij allegent tenuitatem bonorum aduersus promissam dotem, probare eam tenentur.

17 **R**ursus hæc opinio probatur ratione, quoniam si expendas glos. in. l. cum de lege. ff. de probat. & quæ ex eius autoritate definiunt doctores, nõ temerè reperias locum in quo ipsemet, qui donauit vel promissit tutus sit exceptione quod bona non sufficiant, sed hæres eius. Imò vero in nostra specie esset imprudentissimum si focer tutus esset his tribus verbis: Ego re vera decepi generum (nam hoc est in summa) quoniam certum, quæ in dotem promissi excedunt legitimam filie. Et quod hæc testificatione transferret in generum onus probandi quod dos non excedit legitimam, & quod si non probet non sit condemnandus.

18 **R**ursus moueor quoniam, pater nõquam censetur malum consilium sumpsisse pro filijs, neq; voluisse inter eos inducere inæqualitatem, vt dixi capite secundo, & sic nunquam est credendus meliorasse filiam, neque ei vltra legitimam promississe, præfertim cum inderixa inter generum, & filiam oritura sit, & similtas, inter eum & generum. His accedit qd pater præsumitur congruè dotasse filiam, vt per Alexand. consi. 133. col. 2. lib. 4. Paul. consi. 403. circa medium, lib. 2. Marian. consil. 30. col. 2. versic. concludo quantum ad secundum membrum. Curtius senior, consil. 27. col. antepen. versic. Fortius, ibi: Secundo an possit: Socin. consil. 288. num. 21. lib. 2. Decius, consil. 26. col. 2. Socin. consi. 57. numero. 27. lib. 4. Curtius iunior, consil. 10. num. 1. Afflict. constitut. Siciliæ, fo. 297. num. 73.

19 **S**ic dos secundum morem regionis data censetur, autore Grato, consil. 135. num. 45. lib. 1. Decio. l. pactum, col. fin. C. de collatio. cum alijs citatis cap. 1. Si autem pater præsumitur congruè dotasse filiã certè isti præsumptioni standum nisi ex immodico excessu aliud appareret: ita las. in. l. voluntas. C. de fideicommiss. Curtius senior, consi. 27. col. antep. propè finem versiculo fortius. Curtius iunior, dicto cõs. 10. num.

num. 1. cum alijs congestis cap. 1. num. 13. versiculo Deinde non puto. Hæc autem congruitas in eo consistit, vt neq; minor, neq; maior sit, quam æquum est. Dos autem excedens legitimam est incongrua, ergo pater dicens dotem legitimam excessisse dicit eam fuisse incongruam, & contrarium præsumitur, & ei standum donec contra probeat pater. His accedit, quod Didacus Couarru. Variarum, lib. 2. c. 6. num. 7. ad finem prudenter (vt semper) videtur improbare opinionem Roderici in. l. 1. titulo De las arras, & sentit quod vxor petes arras non tenetur probare arras non excessisse decimam. Nam solum se fundat in promissione facta, & si casus incidere ego ad solutionem arrarum condemnarem hæredes etiam si vxor non probaret, non excedere decimam. Moueor ex. l. cū de lege. ff. de probatio. quæ expresse videtur hanc arrarum, & dotis quæstionem definire. Inquit Celsus, quod si hæres denegat solutionem legatorum dicens esse defalcada, quia bona testatoris non tanti erant (hæc enim est dispositio legis Falcidie) quod ipse probare debet locum esse legi Falcidie, & si non probet condemnandus est. Inquit lex. C. unde lege Falcidia queritur: heredis probatio est locum habere legem Falcidiam, qui dum probare non potest merito condemnabitur. Ergo si pater dicat dotem defalcandam, quia excedit legitimam ipse probare debet, & si non probet cõdemnandus est, & idem in arris.

20 **C**onfirmatur quoniam etiam si ex natura societatis damnum debeat esse commune, tamen si tecum societatem contraxi ad dito pacto, vt damna sint communia, certè soluta societate possum petere executionem pro capitali, etiam si rationes non fuerint calculatæ, & etiam si non sit liquidatũ dānum non interuenisse. Ita docuit glos. §. ad fin. in. l. 10. tit. 10. part. 5. quæ citat Socinum, cons. 265. vol. 2. Imò quod fortius est, si promissi tibi decem, nisi ex calculo rationis apparet mea, tibi non debere, instrumentum est executioni mandandum etiam antequam ratio calculetur, etiam si in ipso instrumẽto illa verba apposta sint Nisi ex calculo rationis appareat me nihil debere. Ita docuit Socinus in. l. quibus diebus. §. quidã Titio. col. fin. nu. 10. versic. & expræmissis. ff. de conditio. & demonstr. Ergo etiam si in instrumento dotali apposta essent hæc verba, promitto centum nisi ex calculo rationis appareat excedere

legitimam filiæ certè instrumentum est mandandum executioni etiam antequam ratio calculetur. quod est notandũ aduersus opinionem Roderici, & Antonij.

21 **H**æc opinio indubitanter probanda est, si iam gener, vel filia possident dotem, tunc enim indubitabile erit patrem, vel fratres volentes auocare dotem teneri probare dotem fuisse immodicam. Ita Cinus, & Salic. in. l. actor. C. de probatio. qui scribunt quod si ad aliquem actum requiratur certus numerus facultatũ, & aliquis obijciat actũ non esse validum, quia illæ non habet tot facultates, certè is qui obijcit tenetur illud probare, si modo is qui dicitur non habere tot facultates possideat rem quam possidere non potest, nisi habeat tot facultates. Subdit Cinus rationem, quoniam cum aliquis est in quasi possessione actus præsumitur iustus, & validus cum possideat. Sic Rodericus dicta. l. 1. titulo De las arras, Scribit, quod si vxor possidet arras non tenetur ipsa probare non excessisse decimam, sed illi probare debet, quæ cas impugnant.

22 **S**ecundo hæc opinio esset magis expedita, si quis peteret arras, vel dotem ex instrumento publico, tunc enim propter auctoritatem rei iudicatæ quam instrumentũ continet, non tenetur quicquam probare, quia habet pro se instrumentum promissionis. Sed certè siue iudicio ordinario agatur, siue executiuo, semper iudicari onus probandi pertinere ad eum, qui arras vel dotem defalcare vult ex eo quod tantæ doti, vel tantis arris bona non successerint iuxta legem.

23 **I**llud tamen est longo indice notandum, quod si in instrumẽto dotis esset facta promissio meliorandi ratione dotis, vel esset facta expressa melioratio, ita quod ex verbis instrumenti constaret dotem continere meliorationem: tale instrumentum non est mandandum executioni, nisi pro parte; legitima quam ipse petens probare debet. Nam instrumentum ex suo tenore continet vitium manifestum aduersus legem. Neq; obstat clausula guarẽtigia, quoniam fundatur super instrumento, & cū instrumentum, & obligatio sint nulla ipso iure clausula tanquã accessoria est nulla. Facit quod signanter scripsit Bal. in. l. hac ad etã li. C. de secan. nup. Disponit illa lex (vt iã sæpius est repetitum) qd vxor non possit dare secũdo marito in dotem vltra certam

summā, ne fiat præiudicium liberis primæ
matrimonij: quærit Baldus, quid si dicat
statutum, vt aduersus instrumentum gua-
rentigium nihil possit opponi, nunquid
tale instrumentum infringi poterit per il-
lam legem, & respondet qd sic si filius non
consensit, quia præceptum guarentigæ
quod fundatur super instrumento est irri-
tum, quia si nullum est principale, ergo &
accessorium, vt etiam notat Socin. l. 1. nu-
102. ff. solu. matrim. & opinionem Bald. se-
quitur. Alexanibi in apostillis, & Bertrā.
in repetitione. l. hac ædictali. §. si vero plus
nu. 3. Areti. consi. 86. Diligenter in fine, &
Iacobin. de sancto Georgio in dicta. l. hac
ædictali. Sed quia aliquis posset respondere
Baldum non negare instrumentum esse mā-
dandum executioni, sed solum dicere posse
infringi, opponendo. l. hac ædictali, notat il-
lam doctrinam Bald. Iacobini, & Bertrān-
di: pro eo quod supradixi, qd maritus agens
ad dotem, vel vxor petens arras non tenen-
tur liquidum facere dotem, vel arras non
excedere taxam, Baldus enim & cæteri lo-
quuntur declarando. l. hac ædictali, quæ
præfinit metam dotis, & dicit Baldus quod
instrumentū promissionis factæ aduersus
illam legem potest infringi, nisi filij cōsen-
serint promissioni, si enim cōsenserint cō-
sensu eis præiudicat, ergo ipsi filij volen-
tes infringere promissionem tenentur pro-
bare excessisse taxā, illis enim videtur im-
ponere onus infringendi, quod non potest
fieri nisi probando, vt patet in dicta. l. cum
de lege. ff. de probatio.

- 24 ¶ Rursus facit quod scribit Bald. in. l. fi. C.
de falsa causa adiecta legato. Vbi notat qd
si dicat statutum, vt aduersus instrumenta
dotalia non possit opponi exceptio, quod
non potest opponi nisi illud qd tangit in-
strumentum, puta defectum solemnitatis
instrumentalis, vt est defectus diei, vel Cō-
sulis, & similia quæ tangunt instrumentū,
non autem quod tangit substantiam debi-
ti. Quod, quomodo intelligatur, vide Rode-
ricum, in repetitione. l. post rem. post. 12. li-
mitationem. versic. sed pro euidencia, col.
2. ibi: *Præterea facit optime.* Et postea col. 12.
versic. nec etiam obstat. ff. de re iudicata.
- 25 ¶ Reddeundo, ad limitationem propositā,
dico quod si in instrumento dotis est facta
melioratio, ita quod ex verbis expressis cō-
stet patrem meliorare, non est mandatum
executioni instrumentum dotis. Moucor
ex Bald. in. l. etiam, col. 1. & 2. C. de execu-

tio. rei iudica. vbi dicit, qd in instrumentis
guarentigatis considerandum est an defi-
ciat natura, vel substantia, vel solemnitas,
nam quodcumq; horum deficiat clausula
guarentigæ nil operatur. Vnde infert qd
si instrumentum est factum cum furioso,
vel incarcerato, ad vtilitatem incarcerationis,
vel si instrumentum contineat cōtractum
innominatum, vel in eo non sit seruata so-
lemnitas alicuius statuti, non est mandan-
dum executioni. Vt si dicat statutum, ne
vxor cōtrahat absq; facultate mariti, certè
si deficit licentia non meretur executionē,
quæ omnia refert & sequitur Rodericus
in repetitione. l. post rem, post duodecimā
limitationem. versic. sed pro euidencia, col.
7. versic. quinto allego. ff. de re iudica. Cum
autem in instrumento promittitur melio-
ratio, certè palam fit aduersus præceptum
legis, & cōtractus est ipso iure nullus, ex
dispositione legis, & cum ex eius tenore
statim constet nullum esse cum expressam
contineat meliorationem, nō oportet dare
ocasionem litibus, mandando instrumentū
executioni. His congruit, quod si ex instru-
mento constet diem non aduenisse, non est
mandandum executioni, vt expresse defi-
nitur in. l. fin. titulo De las excepciones, lib. 3.
Ordinamibi: *siendo passados los plazos*, Si er-
go, vt non fiat executio sufficit diem non
aduenisse, quanto magis constare ex ipso
instrumento illum non solum, non valere,
verum etiam esset ipso iure nullum aduer-
sus prohibitionem legis. Facit quod scribi-
tur in. l. fin. C. de ædicto. D. Adria. tollend.
quod non debet quis mitti in possessionē
ex testamento cuius vitium est notorium
ex eius aspectu.

- 26 ¶ Ego in causa sententia, vt agens ex pro-
missione dotis obtinere debeat etiam si nō
probet dotem non excedere legitimam, si-
ue agat iudicio ordinario, siue executiuo,
nisi ex ipso instrumento tenore constet pa-
trem meliorasse: Non obstat adducta in
contrarium, quoniam doctrina glozæ in. l.
cum de lege. ff. de probatio. non probatur
iure. Deinde vt vera sit, intelligēda est iux-
ta legē quam citat, scilicet iuxta. §. licentiā
l. fin. C. de iure deliberan. qui textus loqui-
tur quando hæres confecerat inuentarium,
quo casu propter præsumptionem quæ est
pro inuentario, hæres dicitur tot legata fuis-
se relicta à testatore, & tot bona remansisse
in eius hæreditate, vt apparet ex inuentā-
rio, transfert onus probandi in legatarios.

Ita

Ita intelligenda est illa glossa. Secundum
Imolam, in rubr. ff. de noui. oper. nuntia.
Alex. ibi. col. pen. & Niconicius. nu. 269.
Alex. in. l. si constante. nu. 7. Iaf. nu. 131.
Ripa. nu. 20. Crotus. num. 9. i. l. ectione. ff.
solu. matri. Couarru. variar. resoluti. lib. 2.
c. 6. nu. 4. versic. non obstat. Alex. & Are-
tin. in. l. in illa, col. pen. ff. de verbo. obliga.
Alex. l. decem. col. 3. ff. cod. tit. Iaf. in. §. itē
si quis in fraudem. nu. 70. In l. titu. de actio-
nib. & in. §. licentia. l. fin. C. de iure delibe-
Ripa. c. cum ecclesia. num. 83. de causa pos-
sessio. & proprietaria. Alcia. reg. 3. præsum-
ptio. 20. Rodericus. l. 1. titulo De las arras,
versic. circa hanc partem. Iacobin. in. d. l. cū
de lege. ff. de probatio. Non obstat qd scri-
psit Rodericus. l. 1. titulo De las arras. §. cir-
ca, quoniam eius doctrina meo iudicio alie-
na est à veritate, vt modestè sentit Couar-
d. lib. 2. variar. resolutionum. c. 6. nu. 7.

S V M M A.

- 1 **A**N hæc lex obseruari debeat, etiam si in cō-
trarium adsit rescriptum Principis:
*Authores qui laudant legem de non melioran-
dis filiabus dotis ratione.*
- 2 **P**œna imposita foemina secundo nubenti, vt nō
possit virō dare dotem ultra certam sum-
mam, ex. l. hac ædictali. C. de secund. nup.
An tollantur ex rescripto Principis.
*Taxatio Regiæ constitutionis, ne pater in præ-
iudicium filiorum possit prælegare ultra
tertiam, an tollatur Principis rescripto.*
- 3 **D**ispositio huius legis de non meliorandis dotis
ratione filiabus, an esset extendenda ad dotes
constitutas ante annum, quo adita sunt, si
modo matrimonium sequutum fuit, post-
quam fuit condita.

*An hæc lex obseruari debeat
etiam si in contrarium ad-
sit rescriptum Principis. Ca-
put. XXVII.*

- 1 **N**on est falsum qd doctissimus qui-
dam vir scripsit, legē instar esse tele-
ab araneis contextæ, quam magna
animalia rumpunt, pusilla verò naturæ im-
becillitate irretita pereunt. Solent ditio-

res, & qui antiqua gentis nobilitate præ-
stant, impetrare Regium diploma, vt non
obstante hac lege possint filias immodicæ
dotare, quæro an hoc æquum sit & admit-
tendum. Equidē sub bono Principe opor-
tet ad vnguem seruari leges, tanto consilio
tanto studio proditas, vt si quis humanas
cōstitutiones in vniuersū excretur (haud
procul absit à blasphemia.) Sed præsertim
oportet obseruari hanc legem, quæ nisi me-
fallit animus, neque autoritate, neque vti-
litate, neque prudenti æquitate, cuiquam
ex Hispanicis cedit. Laudant eam omnes
boni viri, extollunt laudibus eruditi, ser-
uandamq; tanquā reipublicæ maximè vti-
lē. Admonet Antonius Padilla eruditi in-
genij, & eximia prudentiæ Senator am-
plissimus in Authen. res. quæ, num. 24. C.
commu. de lega. Didacus Couarru. vir im-
mortalitate dignus in epitomē super quar-
to: 2. par. §. 7. num. 3. Petrus Auendanius
multæ exercitationis aduocatus in tractatu
de exequendis mandatis. c. 14. num. 6. vbi
dicit legem seruari, & publicæ interesse vt
seruetur. Eam interpretatur Orosius vir
grauissimus aureæ dictionis scælici iucun-
ditate clarissimus in. l. omnes populi nu-
149. ff. de iusti. & iure. Ac nouissimè Tel-
lius Ferdinandus multæ experientiæ &
ægregiæ doctrinæ vetus aduocatus in. l. 17.
Tauri: vbi dicit illam legem. i. 7. & similes
quæ permittunt meliorare filiam dotis ra-
tione, hodie non esse seruandas, quia sunt
correctæ per hanc legem. Hancq; medici-
nam adferri nostris moribus tanquam ma-
ximè necessariam piè exoptauit, Ioannes
Bernardus Calaguritanus Episcopus re-
gula. 213. fallentia. 4. ad finem, & Grego-
rius Lupus nostrorum morum, peritissi-
mus, dicit hodie videndam hanc legem in
l. 8. tit. 4. part. 5. Equamque & sanctam
appellat Didacus Perezius sacri iuris pro-
fessor apud Salmanticenses in bonis stu-
dijs pœnæ detritus in additione, ad Rep. Se-
guræ in. l. cohæredi. §. cum filiæ, nu. 130.
ff. de vulg. & pupil. Cumque hæc lex tot
eruditis tā prudens visa sit, vt dicant pu-
blicæ interesse vt seruetur, difficilimè de-
rogari ei debet rescripto Principis cū tot
rationibus innitatur quas retuli cap. 2. Si
tamen Princeps dispensaret nō erit locus
legi, cum enim eam possit in vniuersum
tollere poterit vno casu dispensare, obe-
diendum est enim Principi, humano, & di-
uino iure.

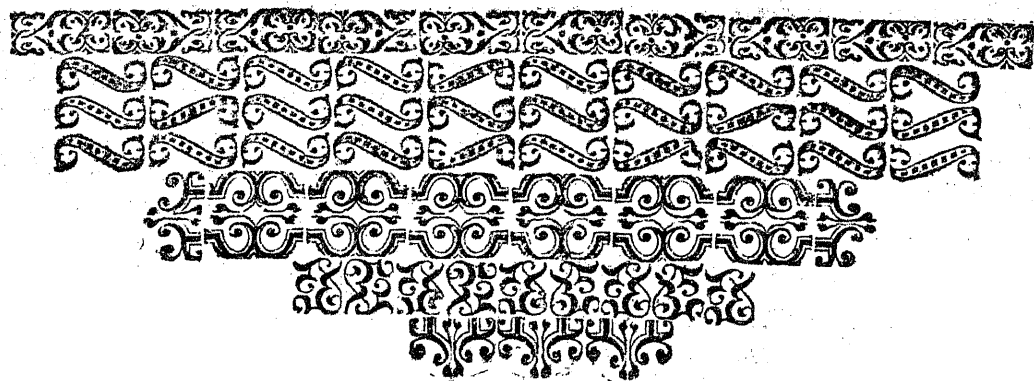
¶ Sic

2 Sic pœnæ impositæ fœminæ secundo nubenti, vt scilicet non possit viro dare in dotem vltra certam summam, vt in. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. tollitur rescripto Principis, vt docuit Bertrand. in repetitione eius legis num. 33. verfic. idem etiã pulchræ vult Bald. conf. 10. lib. 4. Curtius senior conf. 78. col. 3. Sic generaliter omnes pœnæ secundo nubentium tolluntur si mulier secundo nubat impetrata facultate à Principe, autore Angel. & Guilic. Sandi. in. l. mater. C. ad Tertul. Ioan. à Garronibus, in repetitione rubric. C. de secund. nup. nu. 126. & 128. vbi dicit, num. 130. & nu. 128. quòd. l. hac ædificati, quæ prodita est fauore liberorum primi matrimonij, ne mulier secundo nubens det in eorũ præiudiciũ amplam dotem, vt disponitur in. d. l. hac ædificati, potest tolli, & tollitur rescripto Principis. Facit. l. etiam. §. 1. ibi: Idem si à Principe liberam testamenti fœctionem impetrauit. ff. de bonis libertorum. Dum tamen in dicta licentia sit clausula non obstantibus, vt per Ioan. à Garronibus. vbi supra num. 128. Sic taxatio Regiæ cõstitutionis ne pater in præiudiciũ filiorum possit prælegare vltra tertiam, tollitur rescripto Principis, potest enim Princeps minuere legitimam de quo vide. Rodericum in repetitione. l. quoniã in priori-

bus, in secunda limitatione legis Regiæ in principio. C. de inoffi. testam. Quæ latius non prosequor, quoniam res omni ambiguitate vacat. Tantum vellem ne legē prudentissimam, rei publicæ vtilem dispensationibus inanem redderent, eximentes ab eius decreto eos quos magis decebat eam seruare, scilicet ditiores, vt alijs essent exemplum modestiæ & frugalitatis.

3 Postremo non omittendum, quòd Ioannes Oroscius, vir grauis, elegantia ingenij (vt ex scriptis apparet) cum Italorum doctissimis comparandus, scripsit in. l. omnes populi. num. 149. ff. de iusti. & iure: quòd interrogatus an dispositio huius legis extendenda sit ad dotes constitutas ante annum quo ædita fuit, & condita, si modo matrimonium sequutum fuit postquam fuit condita: dicit se respondisse, etiam hoc casu seruandam legem. Moneatur ex traditione Bart. & cõmuni in dictal. omnes populi, vide Doctores ibi. Lex autem ista ædita fuit à Carolo Cæsare primo huius nominis Hispaniarum Rege in conuentu Madritensi, anno à partu Virginis trigesimo quarto, supra mille & quingentos, neque alia maiori consilio edita videtur. Opinio tamen Orosci videtur aduersari legi, ibi: Mandamos que de aqui adelante en el dar y prometer de las dotes,

FINIS.

DE INOPE
DEBITORE EX CASTELLANA
CONSVETVDINE CREDITORIBVS

Addicendo tractatus modis omnibus nouus.
Per eundem Gasparem Beazium
Iuris studiosum.

ANTE OMNIA, IPSA LEGIS VERBA,
Visum est hic annexere, vt si quid lector desideret,
habeat vnde facile petat.

I Algun home fuere metido en prision por deuda que deua, a aquel que le haze meter en la prision, dele cumplimiento de pan y de agua nueue dias; y el no sea tenudo de darle mas, si no quisiere: mas si el mas quisiere auer de otra parte, aya lo. Y si en este plaz o pagar no pudiere, ni pudiere auer algun fiador, si huuiere algun menester, recaudelo aquel aquien deue la deuda, de guisa que pueda vsar su menester; y de lo que el ganare dele que coma, y que vista guisadamente, y lo demas recibalo en cuenta de su deuda: y si menester no ouiere, y aquel aquien deue la deuda le quisiere tener, mantengale assi como sobre dicho es, y sirua se del, y el juez limite tiempo al deudor que a de servir al acreedor.

DE SVMMARIA EX
capite sequenti.

1 Debitor inops de iure ciuile liberatur cedendo bonis & non amplius conuenitur: nisi venerit ad pinguiorem fortunam.
2 Cessio bonorum iure ciuili sola voluntatis professio-

sione fit, non adhibita alia solemnitate.

- 3 Iure Romano debitor nullo modo est ad iudicandus creditori, neque ab eo retinere potest.
- 4 Obligatus ad factum, liberatur soluendo interesse.
- 5 Debitor, regularitèr etiam si soluendo nõ sit non potest cogi seruire creditori.
- 6 Ius ciuile non prestat creditori ius super debitorum ob debitam pecuniam.

Detinens

- 7 Detinens debitorem in priuato carcere amittit de-
bitum.
- 8 An autem hospes pro debito detineri possit.
- 9 Promissio, & pactum expressum factum aduersus
statum naturalem hominis, non valet etiam iu-
ratum.
- 10 Rustici & vasalli non possunt facere instrumen-
ta in preiudicium sue libertatis.
- 11 Nemo potest se obligare cum iuramento ad serui-
tia personalia nisi sit libertus.
- 12 Si quis faciat aliquem hominem confiteri, quod est
homo suus, & exigit ab eo iuramentum fidei-
tatis, non ex hoc fit eius dominus.
- 13 Pactum, a me factum, per quod promitto non reced-
dere, a tali loco: est quedam species seruitutis.
- 14 Religio est quedam seruitus & liber homo potest
se obligare ad religionem, valetq; instrumen-
tum in quo se quis, & suos ad seruitium perso-
nale obligat. ex Speculatore.
- 15 Speculatoris opinio discutitur.
- 16 Nemo potest locare operas suas alteri in perpe-
tuum, & precipue si sit a. s. t. m., ut non possit
seruire per substitutum. Et ibi de opinione Paul.
Cast. in l. Antiquitas. C. de usufruct. & nu. 17.
- 18 Ad tempus facta locatio operarum valet, & obligat.
- 19 Cadaver non potest detineri etiam si non sit unde
dissoluitur as alienum & creditor petens ca-
daver sequestrari vel loco debiti sibi dari ca-
dit ab actione, & heredibus defuncti erogare
tenetur.
- 20 Creditor appellans, ne debitoris cadaver sepelia-
tur donec sibi debitum soluat, non auditur etiam
si debitum sit plusquam liquidum, & instrumen-
to guarantee debito num. 21. & 22.
- 23 Homo mortuus, non est iam homo, & ideo cada-
uer retineri non potest actione personali.
- 24 Intellectus. c. ex rescripto de iure iuran. discuti-
tur. Et ibi an liber homo pro pignore dari, aut
retineri possit, & num. 25.
- 26 Executio si sit facienda aduersus debentem ex cau-
sa iudicati, vel alia simili: executionem meren-
ti debet prius fieri in bonis debitoris, & ante
non potest capi eius persona, & debitor ha-
bens bona non incarceratur.
- 27 Hodie quare debentes ex instrumento publico absq;
citatione, vel excussione: in carcerem mittun-
tur nisi presentent fideiussorem (quod vulgo di-
cimus De saneamiento.)
- 28 Quauis a captura non sit incipiendum in debito-
re sed prius debeat in bonis fieri executio, ta-
men potest executor hodie capere debitorem
compellendo, ut indicet bona in quibus faciat
executionem.
- 29 Debitor cui facta fuit executio in bonis si non ha-
bet fideiussorem quem vulgus appellat De sa-
neamiento si proferat testes (citato credito-
re) affirmantes illa bona esse debitoris debet di-
mitti a carcere, tales tamen testes tenebuntur si-
cut fideiussores, & nominatores.
- 30 De iure ciuili debitoris persona non capitur nisi
si sit debitor ex causa iudicati. Et ibi an debi-
tor non seruato ordine captus, sit dimittendus
si verè sit debitor, & in carceratus pro debito
falso, possit detineri pro debito vero alieno.
- 31 Hodie iure Regio ob debitum, instrumento publi-
co, sit executio dñi modo instrumentum sit li-
quidum habens elausulam guarantee. Et ibi
de lege de Madrid, anno. 1534. & debitor ca-
piti, & num. 32.
- 33 De iure ciuili captura non potest fieri etiam in ca-
sibus in quibus ex eo admittitur nisi prius exe-
cutor ostendat præceptum iudicis, manu tabel-
lionis signatum, & a iudice subscriptum.
- 34 Debitor captus dimittitur a carcere si in fideiuf-
sorem det filium suum dummodo sit idoneus,
filius.
- 35 Non valet de iure ciuili pactum quo debitor se
astringit creditori, ut capiatur, & in carcerem
si non soluat, & idem quod propria autho-
ritate capiatur per creditorem, & in carcerem
detrudatur, num. 36.
- 37 Ante condemnationem non capit iudex debitorem,
& pactum contrarium initum inter creditorem,
& debitorem non valet.
- 38 Ordo pertinens ad causam cognitionem qui est in-
ductus in fauorem iudicis, etiam pacto credito-
ris & debitoris omitti non potest.
Limita si debitor debeat, ex instrumento guarantee
habente de iure Regio executionem para-
tam, quia valet pactum, num. 39.
- 40 Exceptio nullitatis sententiæ aut instrumenti gua-
rentigij non impedit capturam debitoris, nisi nul-
litas constat ex sententia vel instrumento.
- 41 Beneficio cessionis bonorum renuntiari non potest
etiam per iuramentum, num. 42.
- 43 Debitorem posse capi, & mitti in carcerem ob de-
bitum aris alieni, non esse contra bonos mores:
secus vero priuatio beneficij cessionis bonorum
quando debitor caret bonis, probatur.
- 44 Constitutiones Episcoporum quod debitores ex-
communicati etiam si bonis cesserint non trad-
dantur ecclesiasticæ sepulture aduersantur bo-
nis moribus, & ibi de opinione Ioan. Fab.
- 45 Licet renuntiatio cessionis bonorum (etiam iurata)
non obliget, nec sit seruanda, operatur tamen,
ut debitor cedens si perueniat ad pinguiorem
fortunam possit conueniri etiam ultra quam fa-
cere possit nulla re sibi relicta ad alimenta.
- 46 Debitor carens pecunijs satisfacit dando aliquid
de bonis suis, & creditor compellitur accipere
ne debitor cogatur vili vendere, & in carcere
esse etiam si se obligasset ad solutionem in pe-
cunia numerata.
- 47 Debitor præbet curam ad pecuniam inueniendam,
si potes inuenire: demum cauet de cuiusmo-
di re, quam insolutum dat, & tradit
creditori instrumentum titularum, & ibi de
alijs.
- 48 Ecclesia si sit debitor, & utatur remedio Authen-
ticæ nisi debitor. C. de solut. non potest creditor
eligere rem immobilium meliorem.
- 49 Remedio Authen. hoc si debitor renuntiari an possit.
- 50 Debitor iurans in pecunia soluere, an iuuetur re-
medio hoc.
- 51 Etiam post capturam, & dum est in carcere uti-
tur remedio hoc aduersus Castellum.
- 52 Notabilis opinio ex hoc traditur in fauorem ino-
pium debitorum quando creditores sunt diuites.
- 53 Pro pecunia data, & mutuata debitori ad alimen-
ta filiorum suorum agit creditor aduersus filios
debitoris, & contra uxorem pro pecunia a ma-
rito mutuata quod expendit in habendo uxo-
rem. num. 54.
- 55 Iure Gallico debitor pro debito non potest incar-
cerari, nisi id promissit, & obligatus aut con-
demnatus sit.
- 56 Iure Hispanico, & antiquissima consuetudine ces-
sione bonorum facta: debitor inops traditur
creditori, ut satisfaciat creditori tempore ser-
uitij a iudice taxato iuxta summam debiti.
Roderici Xuares laus, & ibidem de opinione A-
curisij, & ceterorum de inope debitore traden-
do creditoribus ad dilacerandum. l. 12. tabularum.
& num. 58. & 59.
- 58 Filij pro debitis parentum olim iure Romano deti-
nebantur a creditoribus, idem more Hebræorū
num. 61. & 62.
- 59 Scelus nefandum. C. Pub. in Lucium Papium, qua-
re a. CC. Roman. & Dictat. lex ut bona debito-
rum non autem eius corpora essent debitis ob-
noxia, & num. 63.
- 60 Theodosij tempore debitor cessione bonorum libe-
ratur: deinde ad restitutionem quantitatis
debitæ cogebatur suppliciorum acerbitate.
- 61 L. fin. C. de cap. & post limi. reuer. declaratur.
- 62 Apud Romanos mos antiquus contra debitores ino-
pes qui soluendo non erant.
- 63 Debitor debens monasterio, & non habens unde
soluere: liberatur ingrediendo ipsum mona-
sterium.
- 64 De iure Regio adulter, & adultera marito trad-
duntur, vel ut eos occidat aut pro suo arbitrio
faciat, & eorum bona maritus occupat.
- 65 More Abissinorum homicida traditur propinquis
interfecti, ut eorum arbitrio sanguinis sue in-
iuriam vindicent, vel homicidam vendant, vel
tormentis enecent, & more Romano fur do-
mino rei furatæ aliquando tradebatur, ut eius
seruus esset.
- 66 Debitor non admittitur ad bonorum cessionem nisi
creditores instent.
- 67 Opere debitoris addicti creditori extenuant for-
tem principalem debiti.
Et ibi de intellectu. l. 2. C. de patri qui fili. dixtraxe.
- 68 Iure Regio, licet cessio debitoris inops non liberet
in totum, sed teneatur, seruire creditori: extra
istum tamen casum cessat inducta in fauorem
libertatis debitorum tam iure ciuili quam Regio
correcta sunt.
- 69 An sicut iure Hispanico beneficium cessionis bono-
rum est sublatum: ita etiam forma cessionis iure
ciuili inducta sit sublata.
- 70 Forma cessionis bonorum iure Romano, & con-
suetudines aliquarum regionum, & populorum
circa eam.
- 71 Quare de iure Hispanico torques ferreus a credi-
tore debitori ponitur, & quæ denotetur, & nu. 76.
- 72 Poena clerici falsantis literas Regias.
- 73 Meretrices cogi possunt portare cultum diuersum
a feminis honestis.
- 74 Poena de iure Regio contra secundo nubentes viua
prima uxore.

DEBITOR INOPS DE IVRE CIVILI COMPELLI NON POTEST AD PRÆSTANDUM CREDITORI OPERAS NEQUE IPSI ADDICI DEBET QUAMVIS SOLVENDO NON SIT, SED CEDENDO BONIS LIBERATUR. AT IVRE HISPANICO CESSIO BONORUM NON LIBERAT CEDENTEM, SED TRADDI DEBET CREDITORI, VT OPERIS ARTIFICIALIBUS, VEL REUERENTIALIBUS CREDITUM PER SOLUAT, & Vnde HOC SUMPSEIT ORIGINEM.

CAPVT PRIMVM.

DEBITOR Inops (Iure ciuili) cedendo bonis liberatur cesarq; de incepta molesta debiti efflagitatio neque amplius euenitur nisi pinguior natus fuerit fortunam, ita est lege Iulia constitutum cuius meminit Diocletianus in l. legis Iulie. C. qui bon. ced. poss. l. is qui bonis. ff. de cess. bono, & probatur in Codice Theodosiano titulo qui ex lege Iulia bonis cedere possunt, & §. fin. Instit. de actio. Solaque cessio debitor effugit carceris tedium, & cum, vel casu, vel fortunæ iniquitate, vel (vt rectius) loquar arcano diuini numinis iudicio eis rebus careat quas vulgus stupidum tanti facit: tamen hoc sole hac luna hac communi luce perfruitur carceris angustijs liberatus. l. 1. in fin. C. qui bon. ced. poss. & ibi notant Bal. Salic. & omnes DD. l. 3. tit. fin. part. 5.

2 Cessio autem bonorum iure ciuili sola voluntatis professione fit non adhibita alia solemnitate. l. in omni cessione. C. qui bon. ced. pos. Spoliatusque bonis per cessionem, libertate dono inestimabili gaudet nouaque fortunæ consilia agitando, spem meliorem induit. Ita enim decuit Romanos viros libertatis assertores, vt qui Regibus, & Principibus excusis sibi viuere, nullius imperio subigi patiebantur. Vilissimæ pecuniolæ mancipia ne fierent. Ne ve pecuniæ creditæ ratione congerentur creditoribus seruire. Idem apud nos legitur in eis constitutionibus quas quod in septem partes sint distributæ septem partitas appellamus in l. 3. & 4. tit. 15. part. 5. l. 2. tit. 21. part. 1. Ille enim leges per omnia referunt

ius Romanum: licet apud nos non prorsus in usu sint.

3 Neque enim vilo modo debitor (vel extrema pressus inopia) ad iudicandum est creditori de iure Romano, neque ab eo, prætextu non soluti debiti retineri potest. l. fin. ff. de lib. homi. exhib. A then. vt nulli iudicum. §. quia verò. A then. Imo. & l. ob 25. C. de actio. & oblig. vtrobiq; DD. & in c. 2. de pigno. latè Ripa in l. obligatione generali. num. 9. ff. de pigno. Regia. l. 2. tit. 21. part. 1. cuius verba sunt. *Por el debito que deuiesse, non deue seruir, nin ser preso de ninguno.* Quinimò etiam si quis promiserit operas non potest retineri, vt eas præstet quoniam soluendo interesse liberatur. l. in stipulationibus. §. operarum. ff. de verbor. obliga. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re. iudi. & ibi vide Iaf. num. 4. Ripa in l. obligatione generali. num. 9. ff. de pigno. Salic. in l. antiquitas. num. 4. C. de vsuf. Socin. confi. 99. num. 8. lib. 1. de qua re est text. & DD. in l. si ij contra quos. C. de loca. Quod est intelligendum si habet vnde soluat interesse si enim inops esset cogi potest etiam de iure ciuili ad præstandum operas, neque cedendo bonis liberatur. Obligatus enim ad factum possibile non liberatur cedendo bonis quoniam ratio propter quam cessio liberat, est quia debitor non habet vnde soluat. Cum autem obligatus sit ad factum: inopia nihil impedit quo minus illud præstare possit, vt dicitur sensus communis ergo non liberatur cedendo. Ita docet Cin. in l. 1. C. de cess. bono. Bar. in l. is qui bonis. §. 1. ff. eodem. Faber. in §. vlt. Instit. de actio. & ibi Iaf. num. 12. Bald. in l. 1. col. 2. C. de cess. bono. cum alijs citatis per Iacob. Bessian. in consue. Albernia, titu. de cessione. col. 3.

col. 3. Cin. in d. l. 1. C. qui bon. ced. poss. dūmodo factū sit possibile, vt intelligit Bal. d. l. 1. col. 2. Roder. in repe. l. 2. titulo De los gouernos, col. 4. in prin. Bessian. in loco supra citato. Socin. reg. 46. Fallen. 6. Aufre. decisio. Tholo. 134.

4 Obligatus enim ad factum liberatur præstando interesse, quod si interesse soluere non potest non liberatur. l. in stipulationibus. §. fin. ff. de verbor. oblig. Tenebitur tamen creditor præstare victum ei qui inops operis factum præstare vult. arg. l. suo victu. ff. de oper. lib. ita docet Faber. & Iaf. nu. 12. in d. §. fin. Instit. de actio. Et hoc casu procedit glossa, in l. stipulatio. §. siue autem. ff. de noui. oper. nūtia. Quæ docet scriptorem (quem Latine librarium dixeris) posse compedibus ligari quousque præstet quod scribere promissit, est enim intelligenda quando librarius non potest soluere interesse si est electa industria personæ. Abb. c. 2. de pign. col. 2. Montal. in l. 1. titu. 15. part. 5. arg. l. inter artifices. ff. de solu. alijs reprobatur communiter teste Alex. in l. alia. §. elegantè. ff. solu. matrim. ita declarat eam glossa. Faber. Platea, & Iaf. num. 12. versu. & in istis terminis in d. §. fin. Instit. de actio. & qd sit communiter reprobata testatur Ripa in d. l. obligatione generali. num. 9. Iaf. vbi supra num. 12. Illud nota quod obligatus ad factum ex rescripto Principis, qui id sibi mandat tenetur facere executiue cogi potest etiam de Iure Ciuili. l. 52. incipit. *Quales cartas deuen ser cūplidas sin pleito.* tit. 18. part. 3. notat Roder. in repe. l. post rem. in. 9. casu. incipit item est alius. ff. de re. iudi.

5 Itaque regulariter debitor etiam si soluendo non sit non potest cogi de Iure Ciuili seruire creditori. Quinimò in casu supra dicto etiā si quis cogatur præcisse factum præstare, est, quoniam qui vis se obligare potest, ad præstationem operarum. l. qui operas. ff. loca. non tamen ex eo in eius personam creditor ius habet, vt probat glossa, & Felin. in c. ex rescripto. de iure iuran. col. pen. Nam habere ius reale super personam debitoris, qui solum debitor est ratione pecuniæ, vel alterius rei creditæ est species seruitutis: species autem seruitutis super liberum hominem, neque volente eo induci potest. l. nec si volueris. C. de libe. caus. Ideo creditor petens à librario, qui promissit sibi librum describere, vt præcisse sibi librum describat quauis ad id

librarius inops cogatur si interesse soluere non potest, quia est debitor facti non tamē ob id creditor habet ius super eius personam sed solum actionem aduersus eum, vt notat Ripa in d. l. obligatione generali. num. 9. ff. de pigno. Præterea qui promissit factum cum iuramento tenetur illud præcisse præstare, glossa in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam. Deci. cap. 1. col. 13. de iudici. versu. imò quia. Barb. conf. 36. col. 20. versu. capio. lib. 2. Gozad. confi. 27. col. 2. & confi. 100. col. fin. Alex. confi. 37. col. 5. lib. 2. num. 25. & est communis opinio teste Roland. confi. 6. num. 32.

6 Non enim Ius Ciuile ob debitam pecuniā ius creditori præstat super debitorem, neq; permittit quæquam liberum hominem pignori, aut hipotece dari, pro pecunia, vt in A then. vt nulli iudicū. §. quia verò. l. qui filius. C. quæ res pign. obli. poss. & qui sciens illum pignori accipit relegandus est. l. fin. ff. quæ res pigno. oblig. poss. & amittit debitum in superq; tantūdem soluit, vt in d. §. quia verò. Imò neq; volēs potest quis se pignori dare, vel locare, vt in l. ob es. secundum vnam lectionem. C. de actio. & obligat. docet Ripa in d. l. obligatione. nu. 9. Neq; obstat qd liber homo vendi potest si patitur se vendi ad pretiū participandum. §. serui. Instit. de iur. perso. id enim verum quando emptor ignorat eum esse liberum. l. liberis. §. si quis sciens. ff. de lib. caus. l. non ideo. l. si ministerium. C. eod. & cōcurrentibus alijs quorum mentio fit. in d. §. serui. & in l. seruorum. ff. de statu. homi. Et cōcurrentibus illis; liber homo pignori dari potest. l. vsum fructum. ff. de libe. caus. non alias.

7 Ratio autem propterquam debitor etiā inops non cogitur Iure Ciuili seruire creditori est quoniam debitum estimabile, libertas autem inestimabilis est. Neque afflicto ex inopia, est danda afflictio. Neq; est æquum vt pecunia credita; non solum deuoret facultates, sed veluti cancer serpendo ad corpus etiam perueniat. Detinēs autem debitorem in priuato carcere amittit debitum. l. extat. ff. quod met. caus. & l. fin. ff. eod. tit. An autem detentus à creditore possit illum prouocare ad singularem certamen proponit, & definit Bal. conf. 217. num. fin. lib. 2.

8 An autem hospes pro debito retineri possit vide Aymon Sabelli. in Commentarijs consuetudinum Aluerniæ, tit. de executione, artic. 62. ad finem.

- ¶ Ad eò autem debitor inops non cogitur creditori seruire; adeoque iuris prudentibus seruitus etiam imaginaria displicuit in homine ingenuo; vt promissio, & pactum expressum factum aduersus statum naturalem hominis non valeat etiam si sit iuratum: arg. l. nec si volens, & l. liberos. C. de libe. causa, vbi hoc notat Bald. & sequitur Afflic. in constit. Neapoli. in constitutione incipiente quia frequenter. num. 2. versic. sed in contrarium.
- 9 ¶ Liber enim homo non est in nostro commercio, neque in commercio adduci potest. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & liberum corpus æstimationem non recipit. l. fin. ff. de his qui de iure vel efude. Hinc Bal. in l. fin. C. de transact. scribit quod non valet pactum hominis liberi per quod se facit hominem alterius, argumento dictæ. l. nec si volens de qua re, vide Lucam Pœn. in l. cum scimus. col. 2. C. de agricol. & cens. lib. 1. 1. Guido qui contra sentit decis. 314. Fab. in §. pen. Insti. de iure perso. & quod non ex hoc definit esse liber.
- 10 ¶ Rursus idem Bal. in l. si qua pecunia. C. de oper. liber. docet quod rustici, & vasalli non possunt facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis, & sequitur Afflic. in d. constitutione quia frequenter num. 2. versic. bene facit.
- 11 ¶ Præterea Lucas Pœn. in d. l. cum scimus col. 2. versic. quid ergo. C. de agricol. & cens. lib. 1. 1. docet quod nemo potest cum iuramento obligare se ad seruitia personalia nisi sit liberus. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. Nā opera liberi hominis ius non tribuit in personam. l. 1. ff. de oper. ser. nam in hoc casu videtur Lucas, loqui, quando scilicet opera præstaretur tanquam ab homine super quo stipulator habet ius reale.
- 12 ¶ Hinc si quis faciat aliquem hominem confiteri quod est homo suus, & exigit ab eo iuramentum fidelitatis non ex hoc fit eius dominus autore Innocentio in cap. dilectus de capell. monach. quem refert & sequitur Bald. in l. 2. col. 14. C. de serui. & aqua. quia non poterat ei tradere id quod confiteretur.
- 13 ¶ Hinc dimanat quod scribit Dinus in l. Titio centum. §. 2. ff. de condi. & demonstr. quod pactum à me factum per quod promitto non recedere à tali loco, est quædam species seruitutis de qua re meum sensum alibi proferam: vide Specul. tit. de locato. §. postquam versic. quod si quis.
- 14 ¶ Hæc omnia (meo iudicio) candidè interpretanda sunt quando ex promissione, vel pacto status hominis labefactaretur: ita vt stipulator præsumeret super promissorē habere ius reale alias quiuis se obligare potest ad præstationem operarum. l. qui operas. ff. loca. & docui supra num. 5. versic. itaque facit text. in cap. gradi. de supplen. negli. præla. lib. 6. versic. Fidelitate iuramento siue pacto. Et valet instrumentum in quo liber homo se, & suos descendentes obligat ad certum seruitium personale in perpetuum si credimus Specul. tit. de feud. §. quoniam, versic. 1. vbi re in vtramque partem argumentis librata definit, quod ex ista promissione de præstando seruitium personale non fit promissor seruus, & quod stipulator in reliquis tenetur eum conservare in sua libertate. citat. dict. cap. gradi. & l. cum scimus. C. de agricol. & cens. lib. 1. 1. & quod homo liber potest se obligare ad religionē, vt patet ex titu. de regularibus, non obstante quod religio est quædam seruitus cap. multos. §. 4. distinctione, & homo potest conditionem suam gravare pactionibus. §. pen. Insti. de iure perso. & huius opinionis est Alberic. in l. fin. in fine. C. de patrib. qui fili. distraxe. Sed de hac Speculatoris opinione dubitat. Afflic. in consti. Siciliae, incipiente quia frequenter, col. 1. & 2.
- 15 ¶ Equidem de hac Speculatoris opinione, vt nihil temerè affirmare velim, ita mihi prorsus displicet obligationem patris obligantis se, & suos descendentes ad certum seruitium personale, ligare descendentes, neque enim pater meus suis pactis, conditionem meam deteriore facere potest. l. transactio. C. de transactio. neque pater meus potest me obligare, vt Titio seruitia præstem cum neque ipsi patri filius debeat operas artificiales, autore Bald. in Authen. ex testamento. nu. 8. C. de collatio. Ias. in l. illud. col. pen. C. eod. titu. Arnoldus Ferron. in consuetudinibus Burdegali. tit. 1. §. 1. col. pen. Quod est verissimū de Iure Ciuile, vt scilicet filius non teneatur exhibere patri operas artificiales, vt latè pro mea mediocritate scripsi in tractatu de Decima tutori Hispanico iure præstanda cap. 2. nu. 12. & 13. versic. deinde filius. Quanto minus pater poterit obligare filium: vt operas extraneo præstet. Præsertim in perpetuum tam ipse quā eius descendentes. Simile quidam scribit Guido decis. 315. sed

sed iuxta præmissa versic. sed quid. Et notat expressè Antonius Nicellus in tractatu de concordia glossarum. cap. 80. & dicit hoc casu loqui glossam in l. poscenti. C. de lib. causa. & non valere pro filio.

- 16 ¶ Præterea quod attinet ad ipsum promissorem durum videtur, nam quando quis se obligat in perpetuum ad certum seruitium personale videtur obligationem non valere, quoniam nemo potest locare operas suas in perpetuum, iuxta gloss. in l. post certi. C. de libe. caus. argum. l. 3. ff. de lib. homi. exhi. & l. Titio centum. §. Titio. in. 2. ff. de condi. & demonst. præsertim si actum sit vt non possit seruire per substitutum sed quod præstet seruitium per suam personam quia videtur induci seruitus, vt significat Paulus in l. antiquitas. num. 4. C. de usufru. & ibi Bald. quo casu hanc pronuntiat communem opinionem. Boer. in tractatu de autoritate magni consilij (si eius est) num. 34. Salic. in l. antiquitas. num. 4. dum supponit eo casu hanc obligationem valere, quia promissor seruire potest per substitutum, vel soluere interesse si operas præstare nollit. Quamuis aduersus hoc facit, quod Paul. ibi. num. 4. dicit quod quis potest locare operas suas in perpetuum quando actum est, vt seruiat per substitutum, vel quando inops est, & non habet unde viuat, & sic supponit quod valet etiam si non possit soluere interesse. Sed certè hæc opinio Pauli durior est quam Christiana charitas patiatur nisi locator pecuniam tantam receperit ex qua semper debitor sit creditoris, tunc enim ex hac Hispaniæ constitutione quā enarramus poterit cogi creditori seruire. Alias si pecuniæ acceptæ satisfecisset, vel solū obligatus esset ex promissione nulla accepta pecunia: nescio an cogendus esset perpetuo seruire. Nam si spontanea animi liberalitate nulla accepta pecunia promissit, donationem contulit in stipulatorem, & mitissimè agendum est cum donatario. Vt in l. inter eos. §. is quoque. ff. de re iudi. Si verò pecuniam accepit, & ei satisfecit dimitti debet: si verò non satisfecit, & habet facultates soluat interesse & liberabitur. Si verò non habet unde soluat interesse, & pro parua pecunia promissit perpetuo præstare operas, & tot operas præstitit, quæ æquivalent summæ non est cogendus præstare operas in perpetuum per suam personam iuuabitur enim æquitate, & cum locatum contractus

fit bonæ fidei; vt poterit remedio. l. 2. C. de rescind. vendi. & si elapsum sit quadrienniū (lege Regia præfinitum) poterit etiam postea petere contractus rescissionem tanquā enormissimæ læsus: si pro parua summa promissit operas in perpetuum, eritque iudex promptissimus ad pronuntiandum læsionem esse enormissimam si consideret libertatem esse inæstimabilem, & obligationem præstandi operas in perpetuum esse durissimam: quid enim hic dicitur à seruo? Si rem non subtilitate iuris sed re ipsa æstimare vellemus. Serui conditio non ideo misera est quod testari non potest, de qua enim re testetur vtiliter, si nihil habet? Nihil autem habere commune sibi est cum pluribus, vera serui miseria est perpetuo seruire, & non posse facere voluntatem suam, qui autem promissit perpetuo seruire Petro, & ei operas præstare magis animo discrucabitur cum meminerit se ingenuum non seruum natum esse. Itaque licet supponamus hunc non fieri seruum, & creditorem non habere ius in re super eius personam splendida verba sunt, & nisi ita distinguatur iniquitas summa est inter Christianos non admittenda. Et re vera fit aduersus dispositionem textus in l. nec si volens. C. de liber. caus. Nec tamen statim dimittendus vbi satisfecit pecuniæ sed faciendum ne perpetuo seruiat puta, vt senectute, vel longo temporis cursu liberetur, neque ad extremum vsque vitæ dum operas præstet, sed res iuxta negotij qualitatem transigatur. Neque obstat quod quis pacto potest fieri adscriptitius in perpetuum. l. cum scimus. §. 1. C. de agri. & cens. lib. 1. 1. quoniam illa peculiari materia est, & nescio an apud nos sint in vsu adscriptitij. Excusant rem eruditi.

- 17 ¶ Illud non prætereundum quod Boerius in consuetudinibus Bituricen. titu. 1. §. 1. col. 3. versic. contra hanc. Pronuntiat generaliter locationem operarum in perpetuum non valere. Et Faber. vir doctissimus in §. pen. Insti. de iure perso. nu. 7. docet quod in distinctè valet locatio operarum in perpetuum quoniam etiam si sit electa industria personæ poterit seruire per substitutum ne amittat libertatē, & sequitur Guidon. decisione. 314. Sed vtere nostra distinctione si placet.

- 18 ¶ Ad tempus tamē bene potest locare quis operas suas, vt notat omnes in locis supra citatis. Et Fab. §. pen. num. 7. Insti. de iure perso.

persona. Et inoleuit generalis consuetudo, vt homines liberi se obligent ad tempus ad seruitia præstanda, vel ad seruendum, & operandum, vt certo tempore aliqua mechanica arte imbuantur, & instruantur. Et talis consuetudo vbique terrarum seruetur teste. Boerio in consue. Bituri. tit. 1. §. 1. col. 3. versic. contra hanc. Et profecto mihi videtur inuolabiliter obseruanda ne res publica impleatur erroribus, & ociosis, nisi ex aliqua causa puta si propter seruitiam, vel pessimum exemplum videatur pactum rescindendum puta si iuuenis edocendus videat dominum, & magistrum artis ob ambulatam semper cum scortis aliena furantem, blasphemantem in Deum, vel simile quippiam facientem, nam tunc veluti læsus restituatur licet à patre pactum factum sit, si modo est minor, argu. l. etiam si à patre. ff. de mino. vt suo loco dicam. Reperio tamen quod quidam recentior nomine Bessian. in consuetu. Albernia. titu. de celsio. dicit quod promittens operas per duos, vel tres annos non potest præcisse cogi ad factum, sed liberatur præstando interesse, citat Bart. in l. antiquitas. C. de usufruct. sed mihi superiora magis placent. Nam & filio familias licet absque patris cōsensu nasci cū factore, vel alio quouis artifice, vt sibi seruiat per aliquod annos, quod aduersus Odofredum, docet Alb. in l. veluti. num. 26. ff. de iusti. & iur. Et ibi Ias. num. 16. Claud. num. 8. in l. 1. §. ius naturalis. ff. eod. tit. Zafi. nu. 3. & nouissimè Antonius Padilla multis fortunæ, & naturæ ornamentis illustris in l. fratris. nu. 11. C. de transa. neque iniquum est, vt impleatur pactum, nisi lesio allegetur, & etas, veniam promereatur. Neque pater conquiri potest nam filius Iure Ciuili non debet operas artificiales patri, vt latè dixi in tractatu de decima tutori Iur. Hispa. præst. c. 2. num. 13. neq; obstat quod in hoc Padilla cōtra sentit. d. nu. 11. nam Boer. & Ang. quos citat nihil tale dicunt.

19 ¶ Præterea adeo debitor retineri non potest à creditore, vt neq; eius cadaver detineri possit. Etiam si non sit vnde res alienum dissoluatur. Quare creditor petens, cadaver sequestrari, vel loco debiti sibi dari cadit ab actione & tantūdem hæredibus defuncti erogare tenetur. l. cum sit iniustū, & Authen. item qui domum. C. de sepul. viola. & vtrobique DD. Ripa. in l. obligatio ne generali. nu. 34. versic. viso. ff. de pign.

Abb. in c. ex parte. de sepul. Feli. in c. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Boeri. decisio. 287. l. 3. tit. 9. part. 7. l. fin. tit. 13. par. 1. l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. Bertachinus de Episcopo. §. videamus. num. 4. Couar. Varia. resolu. lib. 2. cap. 1. nu. 10. Ripa in tractatu de peste. tit. de præseruatiuis remedijs. nu. 101. l. sunt personæ. §. nam propter. l. ne corpora. ff. de religio. & sumptib. fune.

20 ¶ Quinimò creditor appellans ne debitoris cadaver sepeliatur audiendus non est, cum propter charitatē, tum quod præsentanea corporis putrefactio exigit rem cito perferri, & absolui quo casu appellatio recipienda non est. l. fin. ff. de appellatio. recipi. & nominatim de debitore mortuo sepeliendo non obstante creditoris appellatione disponitur in l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordina. glo. & DD. in c. ex parte. in. i. de sepul. Specul. tit. de appellationibus. §. in quibus. vers. 8. Hyppo. sing. 199. Benedi. c. Rayn. verbo, Mortuo itaq; testatore. nu. 56. de testam. Feli. c. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Bertach. in tracta. de Episcop. §. videmus. nu. 24.

21 ¶ Quod inuolabiliter obseruandum etiam si debitum sit plusquam liquidum, & etiā si ex instrumento guarentigio debeatur, quoniam dispositio. l. cum sit iniustum. C. de sepul. viola. est generalis, & loquitur in casu in quo nō ambigitur de debito. Nam si ambiguum esset deberetur, necne; etiam in viuētis personam executio fieri non posset etiam si deberet ex contractu guarentigio, vt statim dicam. Huius opinionis sunt Feli. in dict. cap. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Rodericus, in repet. l. post rem, in quinta ampliacione ad legem Regiam. ff. de re iudi. Couarru. Variarum. lib. 2. c. 1. nu. 10. Grammaticus decisio. 82. Benedi. d. c. Rayn. verb. Mortuo itaq; nu. 56. de testa. Castellus in l. 30. Tauri, verbo Gasstos. Et tanquam vnus ex his, qui hanc opinionē probant citatur Hyppo. singu. 199. propè finē sed ille nihil definit tātū remittit lectorē ad ea; scripsit in l. si. nu. 64. ff. de quaestio. ibi autem rem contra definit; posse (scilicet) cadaver debitoris detineri. Si debeat ex contractu guarētigio, & ante eum ita docuit Angelus propter hanc opinionem eo auspiciatissimo nomine prorsus indignus, in Authen. vt defuncti seu funera eorum colum. 1. Et Segura qui, & alias libentè iudicio labi solet, in repetitione. l. si ex legati causa. nu. 73. ff. de verbo. obliga. Et Caruajal Regius Senator. in repeti-

repetitione. l. 1. col. 3. ff. de verbo. obligat. Præpo. in c. præterea. §. 1. distin. & Bartholomæus Belenzinus in additionibus in. c. ex parte. de sepul. Sed aduersus eos est magis communis, & longe verissima opinio, nam quam illi tuentur Demone potius est digna quam homine, & apud inferos, etiā nescio, an locū habitura: si inibi moris esset cadauera sepeliri. Et quid nam obsecro habet contractus guarentigius? An quod debitum reddit liquidum, vtiq; si liquidum non esset etiam in viuētis personam executio fieri non posset, vti latè docet Roder. in l. post rem, in prin. declarationis ad leg. Reg. col. pen. & 4. limitatione ad dictam legem Regiā. ff. de re iud. l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordina. vt ergo leges aliquid concedant æquitati oportet, vt etiam si debitum sit liquidum sepultura mortui non prohibeatur. Deinde hoc probatur quoniā neq; aduersus hæredes, vel propinquos defuncti non potest peti executio intra nouē dies à morte defuncti, vt in Authen. vt cū de appellat. cognos. §. meminimus. l. 2. §. pen. ff. de iniur. vocan. Roder. in repe. l. post rem, in declaratione legis Regiæ limitatione. 9. ff. de re iudi. Si tamen hæredes essent suspecti, quod fugient, vel abscondent bona coguntur satis dare. l. 13. tit. 9. part. 7.

22 ¶ Præterea dispositio. l. cum sit iniustū. C. de sepul. viola. non est prodita ex eo, quod debitum non sit liquidū: nam si ambigi posset deberetur, nec ne quiuis etiam sceleratissimus idem statueret. Tantum prodita videtur quoniam demoniacum exemplum est prohibere debitoris sepultura omnem que hominis sensum videtur exuisse qui tale quippiam attētarit. Deinde cum lex dicat cadauer pro debito non detinendum: certè expressius debitor est, qui ex contractu guarentigio debet, & sic in eo magis quadrant verba legis. Videmus etiam atrocissima delicta condonari aliquibus, putà furiosis, quoniam afflicto, non est danda afflictio, vt dicam infra, & vltimum terribiliū passio scilicet mortem nō condonabitur pœcuniola, vt saltem sepultus quiescat.

23 ¶ Præterea si cadaver retinere placet ex obligatione personali homo mortuus iam non est homo. l. in actionibus. ff. de in litem iurā. Abest scilicet anima, potissima & præcipua pars hominis. Si ergo obligatus abest, cur cadauer retinere placet. Nam debitor post mortem non dicitur debitor. Din. & Imol. l. qui Rom. §. auget. Soci. cōs. 293.

nu. 4. lib. 2. Equidem de miror talem opinionem in Christiana pectora descendisse. Cum longè lateq; desideat à doctrina, & charitate Christi camq; ne Barbari quidē & vecordissimi Scithæ amplecterentur. Legimus Ecclesiasti. 7. Mortuo non prohibeas gratiam, hoc est gratis sepulturam exhibe, & non solū volunt quidam non exhiberi gratis verū concedunt posse cadauer retineri. Opinio turpis, & portentosa cuius Angelū, & Segurā merito dispuderet qui si viuerent esset quod conspectum hominū pudore vitabundi diffugerent. Nam Hyppolitū assuetū torquendis, necandisq; noxijs; nō ita valde demiror. Sed homines erant. Certè Laurentius Campegius Cardinalis missus à Clemente Pontifice ad componendas Germaniæ res nimium turbatas cōmunicato consilio cū Ferdinando Cesaris fratre libellū ædidiit piū, & eruditum ad cohibendos abusus, & ecclesiasticā disciplinam reformandā inter alia autem hæc verba lego de sepultura quoq; ac administratione sacramentorū alijsq; spiritualibus pacisci, aut aliquid ab inuito exigere nemo possit aut debeat. Et propter eiusmodi à parrochianis neglecta cuiquam non liceat aliquod sacramentorū denegare, neque propter debita quempiā ab Ecclesiastica sepultura prohibere. Annibal Romani nominis dir? hostis Pauli. Emilij, & M. Marcelli. corpora non est passus inhumata iacere sed honorifice ea tradidit sepulturæ, quo nomine illum maxime laudat Valerius Max. lib. 5. c. 1. Sic & Ichū Rex Israel, vt habetur. c. 9. lib. 4. Regū. Iezabelem hostem suam iussit sepeliri. Quo nomine in die iudicij excusabitur qui debitoris cadauer retinere tentat? nonne audiet à Christo dño illud Matthæi. c. 18. Serue nequā omne debitum remisi tibi quoniam rogasti me nonne ergo oportuit te misereri conserui tui sicut, & ego tui misertus sum? & tradetur tortoribus quousq; reddat vniuersū debitum. Clamamus omnes quotidie ad Dominum, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et non solum non remittimus debitum. Verum sepultura negare volumus si debet ex contractu guarentigio. Sed de his hæc tenus.

24 ¶ Redeundo ad argumentum huius legis, adeo omnibus iuris prudentibus iniquum videtur liberum hominem detineri, vel cogi seruire pro pecunia credita, vti magnopere torqueant, se se super intellectu text. in. c. ex rescripto. de iure iuran. vbi videtur probari hominē liberū posse pro pecunia debita

debita obsidem dari, & quasi pignus constitui. Sed responde tripliciter, primo quod ibi non loquitur quando ipse qui datur obses debebat pro se. sed datur obses quod partes, inter quas pactum fuit factum seruabunt pactum, & tunc obses non retinetur loco pignoris pro debito, nec ille cui traditur habet ius reale super eum sed tantum retinetur, ut creditor & debitor seruent conventionem inter se factam non vero ratione pecunie, ita intelligit glossa in d. c. ex rescripto, & eam sequuti. Henri. Card. & Feli. col. 3. Bal. in l. 2. C. de patri. qui filij. distra. citant l. obsides. ff. de testa. Sed mihi hæc solutio non placet quoniam in Auth. vt nulli iudi. §. quia vero. non ideo prohibetur ne homo liber pignori detur pro debito quod creditor habeat super eum ius reale. Sed quoniam res est pessimi exempli, ut liber homo pro pecuniola detineatur. Neque solum loquitur quando datur pignori, sed etiam quando datur, ut detineatur, & sic non nittitur text. in eo, quod ius reale constituitur super debitorem, ut patet ex glossa & Doctoribus in Authen. in d. C. de actio. & oblig. ex Rip. in l. obligatio. nu. 9. ff. de pig. Ideo alij rectius sentientes intelligunt eum textum quando liber homo detinetur. Ut pax fit inter homines & fauore pacis admittitur, ut liber homo detineatur, ita intelligit d. c. ex rescripto glo. ibi. in vltima solutione, & eam probant ibi Abb. & Imol. Rip. in l. obligatione. nu. 12. ff. de pigno. Imol. & Areti. in l. obsides. ff. de testam. Couarr. Variarum lib. 2. c. 1. num. 1. col. 3. Bald. in l. ob. s. C. de actio. & oblig. col. 2. qui intellectus in se verus est, & probatur Iure Regio in l. 13. tit. 13. par. 5. cuius verba sunt. *Homo libre puede ser dado en rehenes por razon de paz que firmassen algunos entre si, o por tregua, o por otra cosa semejante. Nota hæc vltima verba: O por otra cosa semejante. Ex quibus deducitur hominem liberum non posse obsidem dari nisi fauore pacis, vel ex alia simili causa.*

25 ¶ Hic intellectus verus est in se, sed diuinat ad d. c. ex rescripto, imo vero parum quadrat themati in eo proposito nam ibi agitur de pacto facto inter Abbatem cuiusdam monasterij & quendam Petrum, inter quos etiam si conuentio seruata non fuisset potius oriretur disidium quam bellum, quid enim bellum cum monachis. Et quid bellum inter priuatos. Et obsides dantur solum ab hostibus populi Romani, &

contra glossa in l. 2. C. de patri. qui filij distra. notatur in c. cum pridem. 23. q. 2. scribit Alex. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matr. id est parum quadrat solum glossa & Doctorum, quod ibi fit fauore pacis potius dicerent fauore concordie, & ne oriantur lites. Verus & planus intellectus eius text. meo iudicio est, quod ideo ibi liber homo retinetur quoniam iurauit. Id enim communi opinione receptum est, ut non solum pro conuentione pacis seruanda (que civilis & digna causa est) Sed etiam pro pecunia debita possit quis etiam inuitus detineri si iurauit. Ita notant Imo. & Feli. in d. c. ex rescripto. Bened. c. Raynun. verb. Testamentum. cl. 3. nu. 26. de testam. & pronuntiat esse communem Didacus Couarr. moribus, & literis ornatissimus. Variarum lib. 2. c. 1. num. 1. ad fin. & sequitur Faber. in §. pen. ad fin. Insti. de iure persona. Guido Papæ decisi. Delphinali. 61. Boer. decisione Burdegal. 349. nu. 7. ad fin. vbi dicit ita Parisijs iudicatum. Antonius Petrutius in repetitione. l. 1. num. 196. ff. de iureiuran. qui citat Specul. tit. de renuntiatione, & conclusionem, col. 1. v. item est beneficium. Quod autem iurauerint illi, qui in dict. c. ex rescripto: dati fuerunt obsides patet ex tota capituli serie, & hic mihi videtur intellectus aptus literæ, & argumento eius textus. Fateor tamen secundum intellectum ad dict. cap. ex rescripto, verum esse in se quem adiuuat dispositio legis Regiæ, nam non solum pro pace, sed etiam pro inducijs permittit obsidem dari, induciæ autem etiam fiunt inter priuatos.

26 ¶ Præterea adeo libertas grata est Iure Cõsultis, adeoque fouenda visa est, ut si facienda sit executio aduersus debitorem ex causa iudicati, vel ex aliqua simili causa que executionem mereatur, non potest capi persona debitoris nisi prius facta excussione in eius bonis, quia carcer est pœna quo ad corpus detenti, Bal. in l. 5. §. tutor. & ibi Bolognin. in 2. interpreta. ff. de susp. tuto. Angel. consil. 213. Boerius in repetitione. l. consentaneum. num. 155. C. quomodo & quando iudex, corpore autem nemo debet luere: si habet bona, ut dico cap. 1. nu. 2. infra. & ita quod excutienda bona antequam debitor capiatur docet glossa singularis in l. 3. §. tutores. ff. de susp. tuto. & probatur in l. à D. Pio. §. in vditione. ff. de re iudi. Vbi prius excutienda mobilia, & immobilia quæ deueniatur ad

ad iura, & actiones, ita intelligenda. l. 4. tit. 15. part. 5. facit. l. 3. & 8. tit. 2. part. 3. Notat Abb. in c. 2. per textum, ibi. de pigno. & pronuntiat communem Felin. in c. quod ad consultationem, col. 7. nu. 10. de re iud. post Abb. col. 5. Ripa in l. obligatione, nu. 20. ff. de pigno. versic. præmissa. Aretin. in l. maritum. §. eleganter. nu. 7. ff. solu. matr. Alexand. & Iaf. in d. l. à D. Pio. §. in vditione. Hippol. singul. 3. Bart. in l. nemo carcerem, nu. 4. C. de exacto. tribu. Paul. l. 4. §. Prætor ait. ff. de re iudicata. Alexand. consil. 159. nu. 9. col. si. lib. 2. versic. quod vltra. Anania. consil. 21. Marianus Socin. in tracta. de citatione, artic. 20. nu. 61. Angel. in l. debitoribus. ff. de re iud. Bart. & Bald. in l. 1. C. qui bonis cede. poss. Couarr. Variarum, lib. 2. c. 1. nu. 2. Boerius decisi. 349. nu. 7. & 8. dicit, Faciendam legitimam excussione etiam si debitor iurauerit, & se obligauerit ad carcerem. Bald. in l. fin. ff. de in ius vocan. & in tract. de carceribus in §. quæst. tertie principalis Bald. Imol. & Roman. in l. si filio familias in 2. ff. solu. matr. Angel. & Iaf. in §. eum quoque Insti. de actio. Roman. consil. 120. circa primum, col. 2. & consil. 241. & consil. 320. Parpal. in l. 2. nu. 78. ff. solu. matr. Boer. in repet. l. consentaneum in §. & 6. conclusionem. C. quomodo, & quando iudex, & in consuetudinibus Bituricen. tit. de iurisdictione omnium iudicum. §. 13. col. 2. ad finem. Imol. in c. Odoardus, col. 5. de solutio. Franciscus Marcus in decisio. Delphinali. 150. Martinus Lauden. in tract. de officio duorum. 104. Debitor enim habens bona non incarcerationatur, ut per Abb. cap. lator. nu. 1. de pigno. & in c. peruenit, nu. 3. de fideiussor. licet contra Paul. l. 1. C. qui bonis ced. poss. & Alber. in rub. C. eod. tit. & in l. ob. s. C. de actio. & oblig. vbi dicit ita de facto seruari. Neque solum sunt prius excutienda bona ipsius debitoris verum etiam fideiussoris, nam habens fideiussorem videtur esse soluendus, si plures. §. præterea si quærat. ff. de fideiussor. ita docet Alexand. in additione ad Bart. in l. à Diuo Pio. §. in vditione. ff. de re iudi. Aretin. in l. maritum. §. eleganter. nu. 7. ad fin. ff. solu. matr. Hippol. singul. 3. Roma. consil. 320. Ripa in l. obligatione. nu. 25. ff. de pigno. Antoni. Petrutius in repet. l. 1. nu. 197. ff. de iure iurand. Sed hoc de fideiussore non seruat practica, ut scilicet fideiussor, sit prius excutiendus quam debitor capi possit, Sed tamen

omissa practica, & Regni consuetudine, quod dixi fideiussorem excutiendum antequam debitor capiatur intelligitur si renuntiauit Auih. et. præsent. C. de fide. aliis cum antequam fideiussor conueniatur debeat excuti in rebus & persona debitoris principalis videretur, quod capi possit antequam fideiussor excutiatur, ita nouiter declarat Aym. in consuet. Aluer. tit. de execu. artic. 59. nu. 3. quod an sit verum dico infra cap. 5. num. 36.

27 ¶ Sed quæret aliquis quomodo quotidie videmus debentes ex instrumento publico absque citatione, vel excussione pertrahi in carcerem, nisi præsentent fideiussorem de cuius citatione, vulgo dictum De saneamiento. Hic dupliciter respondeo, vel quod inualuit vsus, ut persona & bona simul capiantur, ut inquit Molin. ad Alexand. consil. 159. col. si. litera. A. lib. 2. Nam ut aliqui sentiunt cum agitur ex causa iudicati persona, & bona possunt capi simul, ut tradit Iaf. in l. nulli, col. 3. C. de iudi. & in l. 1. in princ. col. 7. & in §. 1. col. 1. ff. si quis ius dicen. non obtempe. Sed quod etiam hoc casu bona sint prius excutienda sentiunt, cum Bart. in l. 3. §. tutores. ff. de susp. tuto. plures quos citat Felin. in cap. quod ad consultationem, col. 7. de re iudi. Sed cum Iaf. tenet Paul. l. 1. C. qui bon. ced. poss. & Albe. in rub. C. eo. tit. & in l. ob. s. C. de actio. & oblig. vbi dicit ita seruari. Vel quod magis crediderim respondeo quod executor ignorans an bona que debitor offert sua sint, vel nollens periculo esse obnoxius si incaute credat sua esse pertrahit debitorem in carcerem, nisi præstet fideiussorem qui se obliget bona que debitor nominat, ut ibi executio, & excussio fiat sua esse, & valere summam pro qua executione fit. Offerens enim fideiussorem dicitur esse soluendo, & habere bona, ut statim dicitur cam ideo oblato fideiussore de cuius citatione, quoniam iam constat debitorem esse soluendo non pertrahitur in carcerem. Ideo practica dandi fideiussorū hunc, probat Couarru. Variarum. lib. 2. cap. 1. nu. 2. Auedanuis in dictionario, in verbo Almoneda, versic. item in ista materia. Bald. in l. fin. §. & si præfactam, col. 2. versic. interim. C. de iure de libe.

28 ¶ Quamuis enim non sit incipiendum, a captura: sed prius debeat fieri executio, potest tamen executor capere debitorem compellendo, ut indicet bona in quibus faciat executionem autore Putco, de sindicaru. verbo

verbo Executio, col. 3. qui citat glosam in l. pen. ff. de celsio. bono. notat Felin. in cap. quod ad consultationem, col. 7. de re iudic. & licet debitor nominet bona respondere potest executor: mihi non liquet, quod ista tua sunt, neq; volo, vt mihi hinc lis moueatur ideo pertrahit illum in carcerem, nisi det fideiussorem quod etiam scribit Maranta in suo Specul. tit. de executione sententia, num. 23.

29 Ex quo deducitur, qd si debitor non habens fideiussorem De saneamiento, Proferat citato creditore testes affirmantes bona que nominauit sua esse, qd debet dimitti, & solui e carcere, etiam non dato fideiussore De saneamiento. Testes tamen tenebuntur de periculo veluti nominatores, & fideiussores, ita scribit Auendanius in dictionario d. verbo Almoned. 4. versiculo nam potest, & est opinio iuri, & xquitati conformis. No enim ex alio debitor dimittitur cum fideiussore De saneamiento, Nisi quia dato fideiussore constat illum habere unde soluat. Vt patet ex verbis quibus moris est dictu fideiussorem se obligare ergo si alias legitime constat captum debitore bona habere ex quibus soluat æquum est, vt dimittatur præsertim cum testes qui affirmant bona quæ debitor nominat propria eius esse loco fideiussorum sint. l. cum ostendimus. §. fin. ff. de fideiussor. tuto. Ita confirmatur iure practicaq; apud nos in vsu est. Quamuis vt dixi, nu. 26. plures dicunt qd cum agitur ex causa iudicati persona, & bona possunt simul capi. Pro quo facit, qd si feci debitorem in carcerem detrudi possum petere me mitti in possessionem bonorum suorum, neq; vnu remedium aliud impedit: autore Bart. in l. consentaneum, col. fi. C. quomodo & quan. iud. Bart. & DD. in cap. dilectis de appell. Bald. in l. ignorare. C. de resti. mili. Ancharr. in cap. 1. de eo. qui mitti. in posse. causa rei seru. Hippol. singul. 398. in repet. l. vnus. §. custodia. col. pen. ff. de quaestio. Et rursus si feci executionem in eius bonis possum reddere ad remedium executionum aduersus eius personam donec integraliter satis fiat autore Angel. in l. nemo carcerem. in princ. C. de exact. tribu. lib. 10. & in l. qui restituere. ff. de rei vendica. Sed an principalis & fideiussor. simul capi. possint vide Hippol. sing. 398. Cassa. in consuet. Burgun. rub. §. 1. nu. 15. sic licet sit clericus, qui sit in carcere pro debito ex delicto potest etiam excommunicari Bald. &

Philip. Perusin. in cap. dilectis. de appell.

30 Rursus, & illud indicat quantum ciuiles constitutiones fauerint libertati debitoru, qd nemo potest conijci in carcerem, nisi debeat ex causa iudicati Regia. l. 4. tit. 15. partit. §. 1. 1. & ibi glos. fin. C. de celsio. bono. glos. in rubrica. ff. cod. tit. & in l. fin. C. eod. tit. scribit Bart. in l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecu. Angel. & Paul. in d. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Bald. consil. 90. lib. 5. Rodericus in l. 2. titulo De los gouernos, col. 1. lib. 3. Fori. Ripa in l. obligatione generali, nu. 25. ver. & si citatus. ff. de pigno. debet enim citatio, & sententia præcedere (sententia inquam quæ transierit in rem iudicatam ad hoc, vt debitor capi possit) l. consentaneum, & ibi notat Bart. C. quomodo, & quando iudex Bart. in l. fin. ff. ad l. Iulia. pecu. Rom. consil. 224. incip. ista captura facta. Neq; enim est incipiendum ab executione. Debitor ergo summa probanda, & sententia de claranda antequam ad capturam perueniat, nam qd ante capturam non est deductum nec probatum non potest, postea deduci ad illam iustificandam, nam iniuriarum nulla est confirmatio. l. si cum nulla. ff. de re iudic. ita notat Bald. consil. 318. ista captura lib. 4. Ripa in d. l. obligatione, num. 25. ff. de re iudi. Romanus, consil. 241. incip. spectabilis Domini, col. 2. Decius, consil. 75. pro tenui, col. 1. ver. & ideo. Nec obstat, qd eruditi dicent qd debitor captus no seruato ordine non est dimittendus si verè est debitor. l. fin. §. fin. ff. qd met. caus. Bald. in capture in fine, vt lite non contest. & in cap. conquerente de resti. spolia. Paul. consil. 472. in causa capture. Iacob. lib. 1. ad fin. Gomez Arius in l. 60. Tauri. nu. 11. Alex. l. si cum nulla. num. 8. ff. de re iudi. cuius Farina est, qd coniectus in carcerem pro debito falso potest retineri pro alieno vero debitor, vt in d. l. fin. §. fin. ff. qd met. causa. l. 2. & ibi Bart. C. de exact. tribu. lib. 10. Bart. in l. 2. §. qui exhibendi. ff. de custo. reo. & simile quidam definit Bart. in disputatione incipiente Lopus, Gomez Arius in loco su præcitato. Hic responde quod ij Doctores loquuntur quando omissum fuit aliquid, quod pertinet ad ordinem, vel solemnitatem, vt in simili intelligit Alexand. in l. si cum nulla, nu. 8. ff. de re iudi. Vel secundo responde, quod etiam si postea probetur, de vero debito non ideo minus iudex, qui illum capi iussit definit esse culpa, & castigatione dignus & captura tenet, non ex vi præ-

cepti ex quo primo fuit captus, sed ex secundo precepto ex quo iubetur retineri, probato iam vero debito, ex lata sententia, quæ in rem iudicatam transferit, vel ex instrumento guarentigio: itaq; captura durat ex secundo precepto non ex primo, vt in casu simili scribit Alexan. in l. 1. col. 2. C. de Carbo. x dicto. Bart. in l. creditores. in §. quæ st. principali. C. de pigno.

31 Itaq; debitor non capiendus nisi ex causa iudicati, etiam si debeat ex instrumento publico. Neq; enim publicum instrumentum executionem meretur de Iure Ciuili. minor viginti quinque annis cui fideicommissum. ff. de mino. & ibi notat Bart. Bal. & Ange. in l. si cum dotem. §. eodem autem tempore. & ibi Alexand. col. 3. ff. solu. matrim. Angel. in l. cum antea. C. de arbit. & in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudi. latè Roder. in repet. l. post rem. in declaratione legis Regiæ, col. 5. vers. & vt videas. ff. de re iudi. Tamen Iure Regio, si quis debeat ex instrumento publico, executio fit aduersus eius bona, & nisi det fideiussorem de euctione bonorum quæ nominat, vt in eis fiat executio pertrahitur in carcerem, vt supra dixi. Dum modo instrumenta sint liquida, vt latè probat Rodericus in d. l. post rem in declaratione legis Regiæ. l. 4. & §. tit. 8. lib. 3. Ordinam. l. 64. Tauri. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. Et dummodo instrumenta habeant clausulam guarentigiam alias etiam Iure Regio non sunt mandanda executioni, vt apparet ex l. vitima condita in cõuetu Madritensi, anno. 1534. quæ habetur. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. vbi lex facit mentionem de exequentis contractibus guarentigijs, & non est recedendum à verbis legis. Ita docet Roder. in d. l. post rem. in declaratione legis Regiæ, col. 13. Segura in repet. l. si ex legati causa, nu. 78. ff. de verbo. obligat. & ita esse in praxi receptum testatur. Couar. Variar. resolu. lib. 2. c. 11. nu. 3. vers. illud sanè. Atq; item executio Iure Regio fit in bonis, & persona debitoris si agnoscat singrapham suam manu descriptam qua pecuniam dare promittit, vt in ea lege Madritensi, quæ habetur d. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. est constitutum, nam confitens in iudicio se debere, executione cogatur ad solutionem. l. proinde. §. notandum. ff. ad leg. Aquil. l. post rem. vbi latè Roder. in 3. notabili. ff. de re iudi. l. debitoribus. ff. de re iudi. l. vna. C. de confiscatione. Priuata enim scriptura agnita à parte eadem

dem habet autoritatem, quam si esset à tabellione confecta. l. 119. tit. 18. part. 3. Rebuf. 2. thom. ad leges Gallicas. tract. de chiographorum, & cedularum recognitione à num. 25. Auendanius in capitis Prætoru. 2. par. c. 31. num. 1. vers. aliquando tamen. Auiles cod. tract. c. 10. glos. verb. Execucion à num. 33.

32 Quare tamen Regio conuentus ratione debiti, si debitum constat per scripturam etiam non habentem clausulam guarentigiam, vel per probationem summariam capi potest si non habet bona immobilia, vel si no det fideiussorem Regia. l. 66. Tauri. l. 2. & 4. tit. 3. lib. 2. Fori. l. 7. tit. 8. lib. 2. Ordinam. l. secundum. ff. qui fatilda. cogar. qd si conueniatur pro summa minori, quam centum moropetnis sufficit cautio iuratoria, si fideiussorem, non inueniat. l. 41. tit. 2. part. 3.

33 Præterea Iure Ciuili adeo debitor no potest detineri à creditore, neq; à iudice, vt captura in casibus in quibus executio admittitur non possit fieri, nisi executor ostendat preceptum iudicis tabellionis manu signatum, & à iudice subscriptum. l. 2. tit. 29. part. 7. l. 7. 8. & 10. tit. 14. lib. 2. Ordinam. scribit Bald. in l. consentaneum. quæ st. 8. C. quomodo & quando iud. citat. l. neminem. C. de exhib. reis. notat Ias. in l. cum proponas in 1. C. de pact. Bald. in c. cum parati. col. 2. de appellat.

34 Rursus illud non prætereundum qd captus est dimittendus etiam si det in fideiussore filium si modo is sit idoneus. Bald. consil. 90. lib. 5. Licet enim in satisfatione de iudicio sistendo admittatur filius, vel consanguineus licet no sit satis idoneus facultatibus textus in l. 1. 2. & 3. ff. de in ius vocan. vt eam notat Bart. in l. sciendum. in fine prin. ff. qui satisfda. cogar. Alexan. in l. fideiussor. ff. eodem titulo. hoc non habet locum quando fideiussor datur pro securitate solutionis, nam debet esse idoneus. Ita Bart. & Bald. in d. l. 1. ff. in ius vocati, vt cant, & ibi Angel. Roderi. in l. 2. titulo De los emplazamientos. §. nunc oportune, col. 4. vers. & aduert. Ratio autem quare captus ex causa iudicati est dimittendus si det fideiussorem est. Quoniam præstans fideiussorem videtur esse soluendo, si fideiussor idoneus est l. si plures. §. præterea. ff. de fideiussor. Et ibi not. Bar. Paul. Imola, & Angel. Si enim fideiussor, de euctione idoneus non sit debitor captus: non est dimittendus e carcere quoniam ratio quare dato fideiussore dimittitur

mittitur est, quoniam censetur esse soluen- do, quoniam saltē fidei iussor soluet; & qui est soluendo nō potest capi: vt supra dixi, cum autem fidei iussor soluendo non sit: mi- nimē poterit soluere, & idē debitor prin- cipalis nō videtur esse soluēdo. Et sic capi potest, & non dimittetur etiam dato fidei- iussore. Nota tamen q̄, vt quis damnatus per sententiam dimittatur dato fidei iussore debet esse fidei iussor desoluendo, neq; sufficit de iudicio sistendo Bart. in. l. neq; impuberes. ff. de in ius vocan. Bald. in. l. fin. §. & si prætata. aliās. §. in computatione. C. de iur. de lib. Castel. l. 66. Tauri. Verbo *Arrogar*, col. 3. Roma. singulari. 142. incip. vnus vult fidei iubere citato. text. in. l. si pe- cuniā in sine. ff. vt in posse. lega. & in. l. his consequenter. ad fin. ff. famil. h. r. c. Bart. in. l. consentaneum. C. quomodo & quādo iud. Angel. & Alex. qui rem limitant in. l. de die, vers. planē. ff. qui satisdare cogan. Roman. Alexand. & Ias. in d. l. neq; impu- beres. §. fin. Boer. decif. 314. nu. 5. ratio est quoniam cum sit damnatus per sententiam iam iudicium est finitum. Deinde cum sit damnatus soluere; fidei iussio de iudicio si- stendo, aliud continet quam solutionem.

35 Deinde, vt ad rem redeamus: ad cō- ingratum fuit Iure Consultis, debitorem a creditore capi, vt pactum de ea re expressē factum inter debitorem, & creditorem, vt scilicet possit eum capere, & in priuatum carcerem deducere non valeat. l. nō est sin- gulis. ff. de reg. iur. notant Bart. & DD. pre- cipuē Aretin. in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. Bart. & DD. in. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de condi. & demonst. An- gel. in. l. si vnus. §. pacta quæ turpem. per il- lum text. ff. de pact. Ripa in. l. obligatione generali. nu. 2. ff. de pigno. Couarru. Va- riar. lib. 2. cap. 1. nu. 7. Ferd. Vazquius de Menchaca in tractatu de successio. creatio- nelib. 3. §. 22. limita. 18. nu. 81. Angel. A- retin. & Annibal in repet. l. nemo potest, nu. 138. ff. de leg. 1. & ibi Rip. nu. 19. licet contra arguetur Crot. ibi. Cui respondet Vazquius d. tract. lib. 1. §. 6. nu. 33. Quod omni vacat ambiguitate quoniam captura personæ, & incarceration sunt meri imperij

36 *tores in. l. 1. C. de priua. carcere.*
Quinimo non valet pactum, vt creditor possit propria autoritate capere debitore, & illum in publicum carcerem deducere, quoniam cum captura sit meri imperij pa- cta priuatorum id dare non possunt, ita ad- uersus Bart. qui contra sensit docent An- gel. Alexan. & ceteri in. l. alia. §. eleganter ff. solut. matrim. Rip. in d. obligatione, nu. 23. ff. de pign. qui citat Socin. consil. 100. lib. 1. Sed non reperio Socinum tale quip- piam ibi dicere, citat etiam Bald. cōsi. 285. lib. 1. nu. 9. Qui id nominatim scribit, & q̄ ordo iuris non potest tolli pactis priua- torum. c. de causis de offi. de leg. Authent. offeratur. C. de lit. contest. Præsertim quia hoc ē republica est: quid enim oriri potest ex talibus pactis, nisi dissensiones, & rixæ, quæ rempublicam magnopere labefactāt: & hanc opinionem sequitur Aretin. in d. l. nemo potest. Crotus. ibi. nu. 8. Vazquius in tracta. de resolutio. vlti. volunt. lib. 1. §. 6. nu. 34. Pactum tamen, vt debitorem ca- piā propria autoritate operatur, vt iudex nuntium mittere possit etiam si debitor nō sit suspectus vide. Pute. de sindicatu. §. captura. num. 7.

37 Præterea de Iure Ciuili ea videtur verior opinio, vt non valeat pactum inter debi- torem, & creditorem, vt debitor qui condē natus non est capi possit per iudicem: quo- niam, vt dixi iuris ordo pactis priuatorum interrumpi non potest. Iuris autem ordo est, vt debitor non capiatur, nisi præmissa citatione. l. consentaneum. & ibi Barto. C. quomodo, & quando iud. Bart. in. l. fin. ff. ad leg. Iul. pecul. Roma. consil. 224. incip. ista captura. Rip. in d. l. obligatione. num. 25. & post citationē probanda est summa, & causa debiti. Et debitor est condemnan- dus, & post condemnationem, quæ in rem iudicatam transferit. capi potest. l. 1. & ibi Bald. C. qui bon. ced. poss. Et antequam ca- piatur, debet fieri executio in eius bonis, vt dixi supra num. 26. & in bonis fidei ius- foris, vt tradit Ripa in dicta. l. obligatione, num. 25.

38 Hic autem ordo, qui pertinet ad causæ cognitionem nō potest omitti etiam si par- tes contra pasciscantur, quia est introductus fauore iudicis, vt rectē iudicet autore Bar. in Authent. offeratur. C. de lit. contest. glo. & DD. in. c. 1. de libelli oblati. Qua potissi- ma ratione, hanc opinionem probant Ro- man. Paul. & Areti. qui testatur hanc cō- munitam

munem in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. mat. & ibi Alexan. Bart. in. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de condi. & demonst. Bal. & Angel. in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & est verior opinio autore Ripa in d. l. obliga- tione, nu. 27. ff. de pigno. vers. defendēdo. Couarr. Variarum resolut. c. 1. nu. 7. Licet contra sentiant Ang. & Platea in. l. nemo carcerem. C. de exact. tribu. Aretin. in d. l. nemo potest, col. 1. Bald. in d. §. Titio cen- tum. Carceratio enim actus est turpis, & ignominiosus, autore Nouello de dote. 6. part. priuilegio. 42. col. 2. Imō censetur ini- uria, quæ non potest aboleri autore Paul. & Ias. num. 2. in. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. quare æquum est rem mature considerare.

39 Licet autem tale pactum non valeat ta- men si debitor debeat ex instrumento gua- rentigio, quod Iure Regio habet executio- nem paratam: cōuentio valet. autore Paul. d. §. Titio centum. Ripa in d. l. obligatione, num. 28. & debitor capi potest, vt dixi. nu. 31. nam censetur debere ex causa iudicati, vt in instrumento expressē dicitur. Et de- bens ex causa iudicati capitur si non habet bona, vt supra dixi.

41 Illud tamen non prætereundum q̄ licet non valeat tale pactum: valebit de ea re cō- fuetudo. l. nisi opinatores. C. de exact. tribu. lib. 10. valebit inquam consuetudo, vt debitor capi possit a iudice, etiam si nō de- beat ex instrumento guarentigio, neq; ex causa iudicati ita intelligendum, quod scri- bit Ripa in d. l. obligatione, nu. 29. vers. cæterum. Guido Papa, quæst. 61. Capell. Tolofana, decif. 61. Petrus Iacob. in sua pra- ctica. tit. de cefsio. bono. Couarr. vbi supra, num. 7. Rursus illud non prætereundum, quod debitor detentus in carcere potius æquiparatur obsidi, quam pignori. ita Bal. consil. 90. num. 3. lib. 5. qui citat notata in. l. ob æs. C. de actio. & obliga. Vnde infert, quod licet pignus possit retineri ob chiro- grapham pecuniam, pro qua pignus obli- gatum non est. Tamen qui se obligauit ad pœnam carceris pro vna causa, non potest in carcerem conijci, pro qua talem obliga- tionem non fecit. An autem debitor, qui Iure nostro Hispanico addicatur creditori sit loco obsidis, an vero loco pignoris dicā infra suo loco.

40 An autem exceptio nullitatis opposita aduersus sententiam impediatur capturam personæ etiam si requirit altiorē indaginē

Paul. q̄ sic in. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. & ibi Alexand. col. fin. quoniā captu- ra est iniuria irtractabilis, vt videtur sen- tire Bald. in. l. vna. C. in integ. restit. postu- lata, nil noui fieri. Sed certē imō est iniuria retractabilis. Et reparabilis idē exceptio nullitatis non impedit capturam debitoris si debeat; ex sententia, vel instrumento, ita Ias. §. condemnatum. num. 24. & ita seruat stilius licet contra scribat Alexan. consil. 17. col. 2. ad finem. lib. 1. Sed intelligendū quā- do nullitas constat ex ipso instrumento, vt dixi in tractatu De non meliorandis filia- bus, cap. pen. nu. 23. & ita intelligendum quod scribit Rodericus in. l. 2. tit. De los go- uernos, q. 4. nam videtur sequi doctrinam Pauli in d. §. condemnatum. Sed faciliē elu- deretur, vis sententiæ si eius sententiam admittimus.

41 Rursus humana libertas adeq̄ Iure Con- sultis curata, vt frequentiori eruditorum calculo receptum sit; non posse renuntari beneficio cefsionis bonorum, quoniam ta- le pactum est aduersus humanitatem quā ali inter homines oportet. Præterea est ad- uersus hominis libertatem nisi enim cede- re possit: perpetuo in carcere miser iacebit. Non valet autem pactum per quod quis se perpetuo carceri mancipat, quoniam esset perpetua, & misera seruitus, nā esse in car- cere, & esse apud hostes æquiparantur. l. 1. tit. 29. part. 2. Et non est in manu hominis se seruituti subijcere: præsertim seruituti, tam fœdē; tam q̄; inter Christianos non ad- mittendæ. l. nec si. C. de lib. causa. l. 2. ff. de lib. homi. exhib. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de cond. & demonst. l. 4. tit. 31. part. 2. minor enim videtur miseria serui, quā eius qui in carcere perpetuo futurus est si animi ægritudo, & anxietas respiciā- tur. Et q̄ talis renuntiatio non valeat do- cent. Abb. & communiter Canonistæ in c. Odoardus de solutio. Cin. nu. 96. Bal. & Salic. nu. 9. in. l. 1. C. qui bono. ced. possunt. Bart. Imol. Rapha. Comensis, & Alber. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo. & dicit esse communem. Alber. in rub. C. qui bo. ced. posses. col. fi. Alexan. consil. 37. nu. 6. & ibi Molin. in additione litera B. lib. 2. Fa- ber. §. si. Insti. de actio. nu. 7. vers. cōfueuit, & ibi Ias. qui se remittit, nu. 30. & itidem Zafi. & est verior, & magis communis opi- nio, vt testatur Couarr. Variar. lib. 2. cap. 1. nu. 7. Guido Papæ decisione. 211. incip. de- bitor non potest Beronius. q. 133. num. 1. Capella

Capella Tolosana. 61. Ioannes Paponius in consuetudines Bourbonias, titulo de cessione. §. 72. ad finem Belsian. in consuetudinibus Aluerniæ titulo de cessione, arti. 4. versiculo & vtrum. Et hæc est opinio receptior, & humanæ societati congruentior. Scio quod contra scribunt Roman. Angel. & Alexan. num. 11. in. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matrim. Federi. consil. 60. Rotta. antiqua. §. 65. Felin. cap. ex rescripto, nu. 11. de iure iuran. & in. c. si diligenti, col. 2. de foro compet. quorum opinionem exacto iure veriore censet Ripa in. d. l. obligatione, nu. 30. ff. de pigno. vbi ponit limitationes ei qui vellit eam amplecti, vt scilicet non procedat quando est periculum, ne debitor moriatur in carcere. Sed & eandem opinionem (scilicet cauendum, ne vnam quam debitor moriatur in carcere valens eam effugere) notat Boer. decis. 349. Aufrer. decis. Tolos. 61. Adhuc mihi prima sententia placet, tam ex rationibus supra productis quam etiam ex textu, quæ propugnatores aduersæ partis, pro se citant in l. fin. C. qui bon. ced. poss. vbi Imperator scribit opinionem humaniorem semper eligendam. Deinde ille textus in. d. l. fin. quod est vnicum fundamentum cõtra sententiam dum dicit, quod ille qui accipit inducias quinquenales, non potest bonis cedere, non probat eorum opinionem quid enim mirum si accepto vno beneficio, scilicet inducijs ad querendam pecuniam prius alio, scilicet cessione. At hic ex verbis & stultis promissionibus, & renuntiationibus de non cedendo priuamus hominem libertate, & non beneficio, vel alio remedio concessio. Præterea Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 61. dicit talem renuntiationem non seruandam quando paupertas, & fames est notoria idem dicit Feder. consil. 60. Anton. Imol. in. c. cum contingat Alexand. in. l. alia. §. elegantèr. num. 12. ff. solu. matrim. vbi dicit hoc procedere etiam si renuntiatio fuerit iurata si est periculum mortis. Ad eodem autem cessione bonorum renuntiare non potest, vt neq; iuramentum super ea re interpositum seruandum sit, vti iudicatum scribit Guido. decisio. 211. incip. debitor. col. 2. vers. sed his. Abb. ante eum in cap. 2. col. 2. de pigno. Paponius in dict. §. 72. quibus pro sua humanitate accedit Couarr. Variarum resol. lib. 2. cap. 1. num. 7. versiculo ego iudicem. præsertim si inopia debitoris sit

in culpa non crimine, neq; luxu contracta. & Beroius decisio. 133. num. 5. Rurfus Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 61. dicit quod si inopia, & fames esset notoria admittendus est ad cessionem, nõ obstante iuramento, quoniam seruare illud est aduersus ius naturale, & quod tale iuramentum non sit seruandum scribit, Vaz quius in tract. de success. creatio. lib. 3. §. 22. limita. 18. nu. 80. Huic opinioni libenter accedo licet contra scribat Imola in. c. cum contingat. nu. 83. de iure iur. Capel. Tolos. 61. Rip. in. d. l. obligatione, nu. 33. vers. 3. Marian. Socin. in tract. de citat. arti. 17. nu. 18. Federicus consil. 60. Moti quoniam non est aduersus bonos mores hominem in carcere detineri ob æs alienum. Mihi satis videtur esse aduersus bonos mores. Quod est aduersus charitatem & aduersus affectum humanitatis insitum peccatoribus hominum. Hominem Christianum non posse villo effugio euadere carcerem, vt proximo profit, vel Regi seruiat, vel meliorem fortunam aucupetur. Non est admittendum in Republica bene constituta. Et res est exempli abhorrentis ab omni humanitate. Quæ utilitas est creditoris, quod debitor carceris miseria, & sordibus tantum non enectus perpetuo suspiraret. Respõdebis apparebit aliquis, qui pro eo soluat? Quid si non appareat nam iam olim refrixit charitas, & rara est, & tenuis hominum benignitas in ægenos, præsertim si magnam summam debeant. Iudices oportet in republica excitare exempla misericordie, & charitatis non tyrannicæ immanitatis, & Scithicæ, feritatis. Postremò quid nostri exagerat iuramentum hoc in negotio? Christus qui charitas est, qui mitissimus est, qui Matthæi cap. 18. insectatur creditorem, quod nõ audijt debitorem dicentem: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi?* Non remittet ipse liberalissimè iuramentum debitori, qui renuntiauit beneficio cessionis, cum videat illum egenum, & miserum vnumq; ex eorum numero de quibus dicit Ioannis: *Quod huic dedisti mihi dedisti.*

43 Præterea obijciunt nostri, non est aduersus bonos mores hominem ratione æris alieni, esse in carcere, fateor: sed non possit euadere carcerem cum bonis careat, & ad cessionem non admittatur est aduersus bonos mores, vt ex Evangelicis, & Apostolicis traditionibus manifestè deducitur, neq;

neq; iuris decreta ad alēdā in humanitatē inuenta sunt, nisi difficilimè abolenda, & quando ex cõtractu iurato insurgit iniquitas iuramenti vis tenuis est, vt in. c. debitor. de iur. iurā. c. significante de pigno. Bart. in. l. si quis pro eo. nu. 10. ff. de fidei ius. Alcia. in. c. cum contingat. num. 122. & 176. vbi Abb. nu. 5. de iure iuran. solum valeret hoc pactum quando debitor dolum, vel imposturā cõmississet. Sed illud non est ex vi pacti, sed quia iure cõstitutū est, ne debitor qui dolum cõmissit, admittatur ad cessionē bonorum, vt dico infra. c. 16. nu. 19.

44 Illud videtur memoria dignum, quod Fab. in. §. si. nu. 7. Insti. de actio, insectatur Episcopos facientes constitutiones quod debitores excommunicati non traddatur ecclesiasticæ sepulturæ, etiam si bonis cesserint, dicitq; tales cõstitutiones esse aduersus bonos mores, & quod cum Pontifex remedium cessionis admiserit in. c. Odoardus. de solutio, nõ potest ab inferiore tolli. c. indultum de reg. iur. in. 6. cuius opinionem sequitur Belsianus in consuetudines Aluerniæ. tit. de cessione. art. 4. & est opinio vera, & tales Episcopi: tanti nominis honore, sunt indigni. Quinimò cessio bonorum, & eius effectus non potest tolli à legato de latere imò ne ab ipso quidem Pontifice, nisi ex causa iusta, vt notat Beroius. q. 133. nu. 2. de qua re vide, cap. 2. infra.

45 Rurfus illud non prætereundum: quod etiam si pactum de non cedendo bonis non sit seruandum etiam, si sit iuratum tamen tale pactum operabitur, vt debitor cedēs, si perueniat ad pinguiorem fortunam conueniatur, non in quantum facere potest, vt. l. si qui bonis. ff. de cessione. bono. sed insoludum nulla re sibi ad alimenta retenta, ita docet Bald. in. l. 1. C. qui bono. cede. possit. Ripa in. d. l. obligatione. nu. 33. vers. vlt. Guido decisione. 211. Aufrerius in additione Capellæ Tolosana. quæst. 61. Quod mihi probabile, & verum videtur, & sequitur Rapha. in. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matri.

Deinde vide quanta æquitate Iuris Civilis conditores vellint cum debitore inope agi, vt si post cessionem aliqua bona acquirat: non possit exigi in plusquam facere possit. §. si. Insti. de actio. nis qui bonis ff. de cessione. bono. quod ante lege Regia, & iure Hispanico admittatur dicam infra suo loco.

46 Rurfus: ad eodem mitissimè, lex vult agi cum debitore, vt efugiat carcerē, vt licet de iure

aliud pro alio solui non possit, vt in. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. peia. tamē si debitor non possit soluere pecuniam, & non inueniat emptorem rerum suarum: potest dare aliquid de bonis suis insoludum & creditor illud accipere tenetur, ne debitor cogatur vili vendere, & incarceratione esse, text. est in Auth. hoc nisi. C. de solu. & ibi notat DD. Bal. in. l. ordo. nu. 15. C. de execu. rei iudic. Deci. & Ripa. nu. 25. post Ias. in. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. Capella Tolosa. q. 68. Afflict. q. 358. Rom. singu. 815. incip. tu habes. Bart. in Auth. hoc ius porrectū. C. de sacro sanct. Eccl. Capicius, decisio. 42. nu. 5. l. 2. tit. De los gouernos, lib. 3. Fori. Alcia. Parergon. lib. 10. c. 23. facit. l. à D. Pio §. si pignora. ff. de re iud. l. 6. tit. 27. part. 3. Vbi si pignora emptorem non inueniant, creditor debet audiri volens ea habere insoludum vide DD. ibi & Guido Papæ singulari. 941. incip. si debitor. Quare creditores, ne cogantur capere rem insoludum subiiciūt aliquem emptorem, qui paruum prætium offerat, nam beneficium. d. Auth. hoc nisi. non habet locum si reperitur emptor. Et quod teneatur accipere rem insoludum si deficit pecunia intellige, si debitor nõ reperiat emptorem, vt in d. Auth. hoc nisi. in fine, & in Auth. de fidei ius. §. quod autē, & quod teneatur accipere rem insoludum est verum, etiam si debitor promisserit soluere in pecunia numerata secundum Cin. in d. Auth. hoc nisi. & notat Ripa in d. §. mutui datio. nu. 25. Præfici Papienses in libello actionis hipotecariæ versiculo exceptionem solutionis.

47 Debitor tamen probare tenetur se diligenter curasse pecuniam inuenire ad solutionem, & quod non potuit reperire, & debet cauere de eiectione creditoris, pro re quam illi insoludum dat. Hæc omnia probantur in Auth. de fidei ius. §. quod autē. Vnde desumpta est. Auth. hoc nisi, & debet traddere creditoris instrumenta titularum arg. l. Titius. ff. de act. empt. notat Roma. in d. §. mutui datio. & ibi Rip. nu. 25. Itē creditor potest bona meliora accipere textus est in d. Auth. hoc nisi, & in. §. quod autem. & potest eligere mobilia capere, vt. §. quod autem. Notandum tamen, quod pro paruo debito non potest creditor accipere rem meliorem pluris valentem si alia proportionabilior offeratur. ita docet æquissimè, Imol. & Alex. in. l. à D. Pio. §. in vditione. ff. de re iud. Salic. in d. Auth. hoc nisi. ad finem.

Alexand. in d. §. mutui datio, & ibi Ripa. nu. 26.

48 ¶ Præterea si ecclesia esset debitor, & non posset in pecunia, vel in bonis mobilibus soluere, creditor non posset eligere rem immobilem meliorem: textus est in Authen. hoc ius porrectum in fine. C. de sacro san. Eccle. & ibi Bart. & alij, & in Authent. de alien. & emphi. §. si vero. glos. Bart. Alex. Ias. Decius, & Ripa. nu. 27. in d. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. Roma. singul. 81 §. incip. tu habes. Aufrer. in additione Capellæ Tolosanæ. 68. Meminisse tamē oportet Ecclesiam hoc casu posse dare in solutum immobilia, si mobilia nō habet, vt in dictis iuribus probatur, & notant Fulgo. Deci. & Rip. nu. 27. in d. l. 2. §. mutui datio. Rursus notandum errasse Castellū in l. 20. Tauri. verbo *En dineros*, versu. Item fallit in creditore, & ibi quia inuitus, vbi dicit speciale esse in ecclesia, vt creditor cogatur accipere rem insolutum.

49 ¶ Ad eod̄ autem hoc remedium æquum, & fauore dignum visum est, vt non possit renuntia. i beneficio Auth. hoc nisi. C. de soluti. vt scilicet debitor non potens soluere in pecunia, neq; vendere possessiones suas, non liberetur offerendo creditori rem in solutum. Ita docuit Iacobus Beluifius, in Auth. de fidei ius. §. si. Alex. consi. 37. viso, & opportuna discussio. nu. 6. versu. tertio videtur lib. 2. quoniam talis renūtiatio videtur continere quid turpe, & inhumanum quoniam renuntia. d. Auth. hoc nisi. C. de soluti. videtur pascisci, q̄ iniuriam patitur hoc est, q̄ possit detru. in carcerem, & q̄ creditor ei sit acerbus, & durus. §. si. in Authen. de fidei ius. idē valere non debet. l. iuris gētium. §. si pasciscar. l. si vnus. §. pacta quæ turpem. ff. de pact. l. alia. §. elegantē. ff. solu. matri. & faciunt, quæ supra dixi, q̄ non valet pactum, vt non liceat cedere bonis. Cinus. reliquit rem indiscussam. Reperio tamen q̄ Salice. in d. Auth. hoc nisi. dicit, q̄ potest renuntia. & Rip. in d. §. mutui datio. nu. 28. ver. ceterum: nulla facta mentione de Alexan. in d. loco. scribit Auth. hoc nisi. non procedere si debitor renuntiauit beneficio illius Authenticæ, citat Alex. in l. alia. §. elegantē. ff. solu. matri. quem non reperio tale quippiā scribere, tantū sentit, q̄ potest renuntia. cessione bonorū. Mihi verior videtur opinio Salicet. & Ripæ, q̄ scilicet possit renuntia. d. Authen. hoc nisi. argumento. l. si quis in conscribendo. C.

de pactis: quoniā nihil continet turpe tale pactum, non enim debitor tempore quo se obligat scit iā q̄ sibi defutura est pecunia ad solutionem, & q̄ non debet habere mobilia, neq; inuenire emptorem immobiliū, & sic non est verum q̄ Alexan. dicit, quod videtur pascisci, vt iniuriam patiat. Præterea si habet possessiones liberabitur à carcere aliquando enim inueniet emptorē nō enim tempora semper acerba, & infelicia sunt, sed est omnium rerum vicissitudo: alias cito soluerentur humanarum rerū cōpages. Si cōmercia, & emptiones, & venditiones præ inopia contrahi non possent, & vt omnia desint effugiet carcerem cedendo bonis, vt expressē dicit textus originalis in Authen. de fidei ius. §. quod autem. versu. si enim. Et sic posse renuntia. d. Authen. hoc nisi. docet Aufrer. in additio. Capell. Tolos. 68. Neq; obstat si quis obijciat, q̄ Aufrer. dicit renuntiationem non valere, si per statutum municipali debitor, nō admittatur ad cessionem bonorum, quia tūc si valeret perpetuo remaneret debitor in carcere cum facta renuntiatione non posset dare bona insolutum. Quare dicit, qui spīā: q̄ cum Iure Regio beneficium cessionis bonorum sit sublatum, vt dicitur in cap. 2. Quod renūtiatio Auth. hoc nisi. nō valeat. Sed responde, quod nō ita est sublatum, vt debitor debeat perpetuo manere in carcere, imō liberabitur à carcere dādo se in seruitium creditori aliās non valeret lex tollens beneficium cessionis bonorum, vt docui, cap. 2. In summa: verisimum censeo beneficium Authen. hoc nisi. posse de Iure Ciuili renuntia. quia liberabitur debitor cedendo bonis. At Iure Regio cū non liberetur cedendo bonis sed debeat seruire certē seruitium impeditur, vbi cūq; debitor dat rem, vel pignus creditori, vel fidei iussorē. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 3. Fori. Quod Iure Regio (citra dispositionem Iuris Ciuilis) admittitur ad euitandum seruiendi onus. Quod intelligendum nō quo ad hoc, vt debitor renuntians non possit conijci, & detineri in carcere, nam quo ad id etiam Iure Regio valet renuntia. nā coniectus in carcerem quæret pecuniam, vel rem mobilem, vt soluiatur è carcere at si res veniat ad periculum additionis debitorq; nisi possit dare in solutum sit tradendus in seruitium, & tunc poterit rem in solutum dare liberabiturq; etiam si renuntiauit dispositioni Authen. hoc nisi.

¶ Deinde

50 ¶ Deinde non procedit dicta Authen. hoc nisi. si debitor iurasset soluere in pecunia numerata, & non in alia re aduersus voluntatem creditoris. Ita Ripa in d. §. mutui datio. nu. 28. versu. item, qui citat Alexan. consi. 35. viso. lib. 2. quia iuramentum habet vim specialis renūtiationis cap. ex rescripto, vbi glosa de iure iuran. & vt dixi si specialiter. d. Authentica renuntietur non potest debitor, vt ei eius beneficio. Addit tamen prudenter Ripa. quod si post renuntiationem, vel iuramentum superuenit casus inopinatus auferens debitori potētiam soluendi in pecunia, & potētiam vendendi bona sua debitor, non obstante iuramento satisfaciendo bona insolutum, quia iuramentum intelligitur rebus, sic se habētibus. c. cum inter. de renun. Imol. & Ias. in l. quod seruus. ff. de condi. ob causam. Et iuramentum solum habet vim specialis renūtiationis quoad cogitata cap. veniens. de iure iuran. Ias. in l. si mihi & tibi. §. si. ff. de leg. 1. facit. l. fistulas. ff. de contrah. empt. facit quod scripsi. in tractatu de non melio. filia. dotis ratio. cap. 4.

51 ¶ Illud non omittendum, quod Authen. hoc nisi. & eius beneficium seruandum etiā si debitor iam sit in carcere, nam vt liberetur ab ea creditor cogitur recipere de bonis suis insolutum, iuxta Authen. de fidei iussore. §. si. in. ita significat Bald. in l. ordo. col. fin. nu. 15. C. de executio. rei iudi. Aufrerius in additione Capellæ Tolosanæ. 68. iuncta decisio Capellæ. Et hoc etiam casu fallit regula. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. facit. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 3. For. An autem dare possit in solutum nomina debitorum, vide Bald. consi. 358. lib. 5. Sed hic paulisper lector subsiste: reperio enim, quod Castellus in l. 20. Tauri. verbo *En dineros*, versu. Item creditor. Scribit creditorem non cogi accipere rem in solutum nisi debitor sit incarceratus allegat Bald. in l. ordo. C. de execut. rei iudicæ. qui nihil huiusmodi significare voluit. Deinde allegat Authen. hoc nisi, & Authen. de fidei ius. §. quod autē, sed certē Castellus meo iudicio, hac in re à scopo prorsus aberrat, nam text. in. §. quod autem, satis probat contrarium dicit enim textus, quod vt rigor in debitores minor, sit, & clementia eos subleuet iudex iubeat dari in solutum rem immobilem creditori. De Iure autem ciuili, antequam debitor capiatur sunt res eius vendendæ, vel addicendæ creditori. l.

à Diuo Pio. §. in venditione. Et. §. si pignora. ff. de re iudic. & dixi supra num. 26. Ergo dispositio. §. quod autem procedit ante carcerem. Deinde æquius est hoc admitti, & hanc esse veram opinionem significat Aufrerius in dict. additione Capellæ Tolosanæ. 68. qui post decisionem Capellæ, quæ docet creditorem, si de fit pecunia debere accipere rem in solutum dicit per modum extensionis, idem quando debitor iam est incarceratus. Rursus Castellus dicit, hæc verba: *Quod tamen limita, nisi sit debitor ex contractu guarentigiato*. Omitto, quod rem non probatur ratione, vel autoritate non miror: forsam alijs erat negotijs distentus. Sed quid senserit scire cupiam. Nam si vult, vt debens ex contractu guarentigio, non possit dare rem in solutum, vt effugiat carcerem toto cælo aberrat. Quid enim habet contractus guarentigius, quod debitum reddit liquidum? Vtiq; si liquidum non esset iudex, non iuberet in dict. §. quod autem. rem dari insolutum, ergo ibi res erat iudicata, vel confessio partis nihilominus, tamen iubet lex, vt iudex cogat creditorem accipere rem insolutum. Sed magis arbitror Castellum sensisse, vt si debitor iam sit incarceratus, & debeat ex contractu guarentigio non liberetur dando rem insolutum forte imitatus opinionem eorum, quibus placet sepulturam mortui posse prohiberi, si debeat ex contractu guarentigio, quorum memini. num. 21. Sed si hoc sensit etiam longissimè fallitur, ille enim, qui debet ex contractu guarentigio, siue sit coniectus in carcerem siue non. Dignior est misericordia, quam qui non debet ex contractu guarentigio, nimirum magis præmittitur, & priuationis luce, & executionis rigore, textus autem in. §. quod autem æditus fuit ad subleuandum miseriam debitorum, vt ex eius tenore elicitur. Deinde si mouetur, quod contractus guarentigius habet vim rei iudicatæ certē in. §. quod autem debitor debebat ex re iudicata aliās non diceret lex, vt iudex daret rem insolutum. Nam quoad executionem iudicis manus cessat, quousq; adsit sententia, quæ transeat in rem iudicatam, vt dixi, num. 31. Sed ad decreta debitoribus fauentia reddeamus.

52 ¶ Reperio, quod Scotus in quarto sententiarum, distinct. 15. scribit quod si debitor non præmittitur vltima inopia, sed tamen

Y 2 si

si restituat patietur magnam iacturam rerum suarum putà, quod erit sibi inutilis ars ex qua alit se, & familiam suam, quoniam forsitan oportet vendere instrumeta, & libros vel capitale cum quo lucratur victum, & hoc casu dicit, quod non tenetur statim restituere si creditor diues est, & congruenter viuere potest etiam si sibi debitum non restituatur, & sufficet quod debitor quolibet anno soluat particulam summae, ita Ioannes de Neapoli in quodlibeto 9. quæst. 2. & sequitur Lupus in rubri. de donat. inter virum & vxor. §. 65. limitabis num. 50. vers. & cogitabis. Debet tamen debitor, si vult tutus esse in conscientia viuere parca, id solum expendens, quod ad victum, non quod ad splendorem necessarium est. Ut quã primum satisfaciatur, neque enim de alieno quis viuere potest iuxta familiam, & status sui dignitatem autore Ricardo in. 4. sententiarum distin. 15. arti. 5. & ibi Petrus de Palude, & Gabriel quæst. 2. col. 2. in princ. versiculo. Sed vtrum sit necessarium. Archiepiscopus Florentinus in. 2. part. tit. 2. cap. 8. colum. 5. Ecce habes nouam indulgentiam concessam his quos ægestas præmit.

53 Rursus, & in fauorem eorum qui soluendo non sunt illud viderur inductum, vt si pauper, qui soluendo non est pecuniã mutuo accipiat, & ex ea alat filios, creditor aduersus filios agere possit, qui habent fortè res maternas, vel alias diuites sunt, hoc est prudentissimi me propositum à Bart. in. l. his solis. ff. de condit. indeb. qui licet relinquat cogitandum, probant Angel. & Iaf. Idem Iaf. & Deci. in. l. si cum seruum. ff. si cert. peta. Roma. sing. 213. incip. pater pauperum. Cremen. singulari. 37. tu mutuasti. Lupus in repet. rubricæ de donat. inter virum, & vxor. §. 66. illud autem nu. 6. vers. & si fortè. Cepola. cautela. 246. quid si pater.

54 Quare creditor cautus faciat scribi in instrumeto, quod mutuatur pecuniam patri ad alendum filios, vel vxorem, erit enim vtile argum. l. si. ff. de exer. act. Nã & vxor tenetur pro motuo accepto à marito, qui soluendo non est si modo maritus pecuniã expendit in alendo vxorem, autore Platea in. l. vxorem. C. de decurio. lib. 10. Cremen. dicto singulari. 37. Lupus. d. §. 66. nu. 5. vers. & si forte. Quamuis enim filij, vel vxor locupletiores ex mutuo facti non sit tamen certè locupletiores sunt eius occasio-

ne cum sua forte ad alimenta non alienarint. q̄ nisi pater vel maritus mutuum accepissent tenerentur facere, ne ægestate perirent, ergo conueniri possunt argumento. l. 2. §. 1. ff. ad leg. Rhod. de iactu. Facit. l. si. ff. de eo per quem fact. erit. l. ei qui ad finem. C. quod cum eo. Adde q̄ tales filij tenebuntur etiam si repudient hæreditatem ægeni patris, vt scribit Cremen. d. sing. 37. & hæc opinionem sequitur Bald. in. l. fin. C. ad Macedo. Facit glo. in. d. l. his solis. ff. de condit. indebi. & quod ibi not. Bart. scilicet quod si ille cui solutum est indebitum, non est soluendo potest repetitione agi aduersus eum, cui pecunia profecit si causam lucriatiuam habeat, vide doctores ibi. Et q̄ ad mulierem attinet non obstat. l. 61. Tauri, vbi dicitur vxorem obligantem se pro marito non teneri etiam si pecunia sit cõuersa in eius vtilitatem, ergo cum expressa obligatio non sufficiat, vt mulier teneatur pro marito etiam si debitum sit conuersum in eius vtilitatem videtur, q̄ multò minus tenebitur quando non se obligauit, sed tantum allegatur, q̄ debitum fuit conuersum in eius vtilitatem. Sed responde quod hic loquimur quando maritus non est soluendo quo casu, vxor siue obligauerit se pro eo siue non potest conueniri, non tam ex vifidei iussione quam ex eo, q̄ maritus nõ est soluendo, & debitum fuit conuersum in ipsius vxoris vtilitatem, & ita intelligenda d. Regia. l. 61. Ex his apparet, quod in fauorem ægeni debitoris, non solum soluitur aliud pro alio, vt dixi sup. num. 46. verum etiam vnus tenetur pro alio.

Rursus adeò de Iure Ciuili debitor non efficitur seruus, vt debens etiam ex delicto non efficiatur seruus pœnæ Auth. de nuptijs. §. quod autem, & in Authen. sed hodie. C. de dona. inter vir. & vxor. glo. in. l. si quis mihi bona. §. seruus municipi, & ibi Iaf. nu. 11. ff. de acquir. hæred.

55 Præterea Galli adeò benignè tractant debitores, vt nemo pro debito ciuili carcerari possit, nisi ad id sit expressè obligatus, vel condemnatus vti memorie prodit Faber. in. §. fin. col. pen. ver. itẽ quæritur Instit. de actio. Boer. decisi. 349. nu. 7. ad finem Aufrer. in additio. Capellæ Tolosanæ. 61. Rursus & apud eos peculiaris quidam, & valde benignus mos exigendi debita videtur esse, nam si debitor est inops exactio non fit nisi post funus, vt indicat Ioãnes Girardus Iurecõsultus, & poeta non infulsus his

versifi-

versiculis quibus, & Galliarum morem indicat, & priscum legis duodecim tabularum rigorem damnat.

*Hæc Principes duodecim
Tabule inopem crudeliter,
Que debitorem dissecant,
Aut iura mores publici:
Que carceribus illum miserè
Et opprimunt, & enecant
Nimis mihi nimis displicent,
Qui Gallum habuit mos bonus:
Idem & vetus probatur,
Nimis mihi cuiq̄, & bono,
Quo creditores debita,
Petant sibi post funera.*

56 Arbitror hæc vltima duo carmina per Io cum apposita: significando scilicet morem Galliarum, quo inops debitor non conijcitur in carcerem ideò dicit, vt creditores sibi debita petant post funera, quid enim si debitor ditiores amicos æris alieni reliquit hæredes vt Argiropilus in extremo vitæ actu iocatus fecit.

Sed quantum, & veteres, & recentiores Iure Cõsulti ciuilesq̄ constitutiones inopi debitori indulgent tantum Hispani in eos per accerbe grassantur, nõ enim admittunt cessionem bonorum, neq̄ permittunt debitorem ociofum, facta cessione euagari. Imò, & lege, & consuetudine antiquissima statutum est, vt debitor inops traddatur creditori, vt operis satisfaciatur crediti summe, tempore seruitij, iuxta debiti quantitatẽ à iudice taxando. Ita statuitur in hac lege cuius enarrationem scribimus, & in. l. 2. titulo De los gouernos, lib. 3. Fori, & in. l. 1. 2. titulo De las deudas, lib. 4. Fori. ibi, Sean entregados del cuerpo. Et in. l. fin. eiusdem tituli, ibi. E si los bienes no cumplieren sea apoderado del cuerpo del deudor, asi como manda la ley. Hæc constitutio ante annos mille prodita videtur, nam inter Gothorum leges, libro quinto, titulo De los peños, y de las deudas. ita lego: si algun home es culpado de muchas deudas, o de muchas culpas, aquel home que primeramente ge lo demandare, a aquel deue primero fazer paga: e si huuiere muchos demandadores, de consuno deue fazer paga a cada vno segun lo que deue, et si non sea seruo de todos, y el juez deue fazer a quien deuiã mas, o menos, y asi faga paga a cada vno: et si non ouiere onde pague a los otros deudores, deue ser seruo de aquellos por la deuda.

Hæc tenus lex in cuius subscriptione legitur: El Rey don Cindo hizo esta ley.

Rursus lex. 2. tit. 4. inquit: El que entrare

en la casa por fuerza, o robar alguna cosa, peche lo que robo en diez duplos, et si nõ ouiere dõde lo peche, sea seruo de aquel a quien fizo el furto.

Idem in debentibus ex delicto definitur in pluribus legibus eius libri, vt dicam infra suo loco capit. 11. De debitore ex delicto. Equidem mirum videri potest Hispanos natura vehementes decretum tam rigidum admisisse durasq̄; eius obseruationem in hunc, vsq̄; diem cum Princeps quidã iusserit omnes Hispanos esse liberos autore Iustino, lib. 44. Sed fortè ab incolis Græcis, vel Romanis id mutuati imperium Romano Athenienses quorum imperium Romano antiquius fuit debitorem inopẽ creditori adiudicabant, si pro pecunia corpus obligasset, quæ lex à Solone viro philosopho abolita fuit, instituit enim excusationem oneris iniqui quo tenuiores, à potentioribus præmebantur, immensumq̄; fœnus ad mediocritatem reduxit sanxitque, ne cui liceret ob vsuras ius in corpus habere, vt autor est Plutarchus in eius vita, & in libro de vitanda vsura, ne omnes ciues vsuris præsi, in seruitutem redigerentur, vt scribit Couarr. Variar. resol. lib. 2. cap. 1. col. 2. quæ lex in vrbe Romana aliquando obseruata fuit nimirum illuc translatis legibus duodecim tabularum petierunt enim Romani à Græcis leges quibus ciuitas fundaretur, vt autor est Põponius in. l. 2. §. ex actis. ff. de origi. iuris. Inter leges autem duodecim tabularum, hæc vna erat, qua non solum debitor adiudicabatur creditori verum etiam vendebatur, vt ex prætio creditori satisfieret, si autem plures habebat creditores dissecabatur ab eis. Immitte prorsus, & plusquam belluinã feritatis exemplum, vt vnum omnium animantium, quæ sub Luna sunt multò præstantissimum omnium terribilium maximum incurrat, scilicet mortem pecuniolæ ratione, quam abieciisse, & contempsisse apud Ethnicos etiam pulchrius, fuit quam possedisse. Verba legis hæc sunt.

In debitorem manus iniectio esto in ius ducito, ni iudicatum facit in vinculis sexaginta dies habeto. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producito quantæ, quæ pecuniæ iudicatus erit prædicato. Tertijs autem nundinis si interea pactus non sit capitis pœnas dato, aut trans Tyberim peregre veniuit, & si plures forent quibus reus est iudicatus tertijs nundinis partem secanto, si plus minusve secuerunt sine fraude esto.

Haftenus verba legis duodecim tabularum. Ex quibus, nota illa *Capitis poenas danto*, quae significant inopem debitore amittere libertatem, aut trans Tiberim venire, aut vendi, vt ei ex praetio satisficeret, aut dissecari, si plures habet creditores. Huius legis meminit Fabius institutionum, lib. 7. capit. 4. Gellius noctium Athicarum, lib. 1. cap. 20. Tertulianus in Apologetico, cap. 4. Caelius Rodigin. lectionum antiquarum lib. 7. cap. 20. Et e nostris Azo in summa. C. qui bonis ced. posses. glof. in. l. 1. & in. l. fin. C. eod. tit. Salicet. in. l. 1. C. eo. tit. Iaf. in. §. fin. institu. de actio. Alciat. in. l. aliud est fraus. nu. 20. ff. de verbor. signific. Zasius in. §. fin. Institu. de actio. & in. l. 2. in verbo curias. ff. de orig. iur. Spiegel. in Lexico Iuris Ciuilis in verbo *Addictus*, Couarru. Variar. lib. 2. cap. 1. col. 2.

57 Sed Rodericus Xuarez, qui patrum nostrorum memoria eruditi nominis auctoritate merito floruit scribit falsum esse, quod Accursius, & caeteri scripsere debitorem inopem lege duodecim tabularum tradidit creditoribus dilacerandum. Ita scribit in. l. 2. tit. De los gouernos, col. 1. Sed parcendum viro multis egregijs dotibus insigni, vixit infelici seculo quo bonae literae apud Hispanos in pretio non erant vtinamque plures veteris inscitiae patroni tot dotibus ignorantiam bonarum literarum pensarent, quod Rodericus pensabat, quanta erat in eo viro non vulgaris eruditio, quanta sedulitas, quanta grauitas, quam erat appositus ad docendum, quam nihil temere definit. Nunc quidam tantum sibi magni videntur, quod omnis politioris literaturae rudes corporis, & animi fordibus foedi sunt, vt crassi, crassa Minerua gaudent, atque hincque maximorum Iureconsultorum nomen apud imperitos adepti mirum quam exultant, quod stultissimi, & pecuniosissimi sunt.

58 Sed qua ratione tanta poenae crudelitas fuerit denunciata explicat Caecilius Rodigin. Iureconsultus apud Gellium dist. cap. 20. scilicet, vt homines socordiam excutientes laborarent, metumque tanti supplicij nemo debita sibi pecunia fraudaretur vnde neminem vnquam a creditoribus dissecutum ibidem Gellius refert his verbis introducendo Caecilium loquentem. *Nihil profecto (inquit Caecilius) inimitius, nihil inmanius nisi, vt re ipsa apparet eo consilio tanta im-*

manitas poenae denunciata est, ne ad eam vnquam perueniretur, addi in namque nunc, atque vinciri multos videmus, quia vinculorum poenam deterrimi homines contemnunt, dissectum esse antiquitus neminem equidem, neque legi, nec audiui.

59 Si quidem non tulit humanum genus crudelem istam lanienam, vnde tanquam rationi repugnante moribus repudiatam fuisse, quod attinet ad dissecandum creditorem scribit Fabius institutionum, lib. 3. cap. 8. dicens legem duodecim tabularum non esse natura laudabilem quatenus permittit debitorem dissecari. Idem scribit Tertulianus in Apologetico, cap. 4. Sed quatenus permittit debitorem iudicatum, tradidit creditoribus, vt ei seruiat lex multis annis ab obseruata fuit apud Romanos, vt apparet ex Gellio, d. c. 20. & ex Cicerone in oratione pro Flaco, qui de Heraclide quodam loquens inquit. *Cum iudicatum non faceret addictus Hermippo, & ab hoc ductus est.* Rursus ex Liuiio Decad. lib. 2. Ciuitas (inquit Liuius) *Secum ipsa discors intestino inter patres plebemque, flagrabat odio maxime propter nexos ob aes alienum. Fremebant se foris pro libertate, & imperio dimicantes, domi a ciuibus captos & oppressos esse.* Et paulo inferius inducit quendam addictum (ita enim voco debitorem inopem creditori traditum) quiritantem apud populum de seruitia creditoris cui addictus erat, Aiebat (inquit) *se aes alienum fecisse. id cumulatim suris, primo se agro paterno, auitoque exuisse, deinde fortunis alijs, postremo, velut tabem peruenisse ad corpus, ductum se ab creditore non in seruitium sed in ergastulum, & carnificinam.* Rursus idem Liuius paulo inferius inquit, *Appius, quam asperissime poterat ius de creditis pecunijs dicere, deinceps, & qui ante nexi fuerant creditoribus tradebantur, & necabantur alij.*

60 Quinimo & filij debitorum solebant apud Romanos a creditoribus detineri, vt constat ex Liuiio Decad. 1. lib. 2. vbi flagrate inter plebem, & patres odio propter nexos ob aes alienum Seruilius Consul concionatus ad plebem pro concordia edicto prodito cauit. *Ne quis ciuem Romanum vincit, aut clausum teneret quominus ei nominis edendi apud Consules potestas fieret, aut liberos nepotes ve eius moraretur.* Quod etiam memoriae prodit Dionysius Halicarn. & Caelius lect. antiquarum, lib. 7. cap. 20.

Sed tandem Romani rigidum hoc decretum elationi gentis minime conueniens abiecerunt, & post plures plebis super hac rem magnas

magnas seditiones, cum Lucius Papirius, ob aes alienum traditus fuisset. C. Publio, isque cum ad libidinem perlicere tetasset, minisque, & verberari iussit commoti autem Consul ob libidem, & crudelitatem foeneratoris legem ediderunt, vt pecunia creditae bona debitorum non vero corpora essent obnoxia eoque anno. L. Papirio Mugillano. Et. C. Petilio Consulibus Romanis velut aliud initium libertatis factum est. Debitores enim nexi fuerunt soluti cautumque ne in posterum necerentur, vt auctor est Liuius, Decad. 1. lib. 8. Hos enim debitorum qui ob inopiam creditoribus addicebantur, Romani appellabant nexos, & nexu vincitos, & addictos, vt patet ex Liuius in locis supra citatis, & ex Budeo ad Pandectas Titulo de in diem additione. Fabius Quintil. lib. 7. cap. 4. Alciat. in. l. aliud est fraus. num. 26. ff. de verbor. significatione. Couarruias Variarum. lib. 2. c. 1. col. 2. Zasius in. l. 2. in verbo Curias. ff. de orig. iur. Spiegel in lexico, verb. *Addictus*.

63 Neque mirum si Romani rigidum id decretum abiecerunt, nam & Persarum, Barbari Reges indignè ferunt quempiam, e suis seruire, vt auctor est Lampridius in Alexandro.

62 Sed & apud Hebraeos tempore Elisei Prophetae moris fuisse videtur, creditorem ducere in seruitium filium debitoris, vt probatur Regum. 4. cap. Vbi mulier quaedam de vxoribus Prophetarum clamabat ad Euseum, dicens. *Seruus tuus vir meus mortuus est, & ecce creditor venit, vt tollat filios meos ad seruiendum sibi.* Quo forsam aludit Euangelica par. 2. a, quae legitur Matthaei cap. 18. Vbi Seruator noster coelestis doctrine thesaurus referans, & viam salutis docens. Inquit: *Assimilatum est regnum caelorum homini Regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis, & cum cepisset rationem ponere oblatum est ei vnus qui debebat decem millia, cum autem non haberet unde redderet. Iussit eum dominus eius vendari, & uxorem eius & filios.* Nota quod venditur debitor, & eius filij. Et paulo post: *Egressus autem seruus ille inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens redde quod debes, & paulo infra: Et iratus dominus tradidit eum tortoribus quoad usque redderet debitum.*

63 Sed hanc esse parabolam coelestis doctrinae misteria continentem. Sed tamen parabola litera semper continet rem aptam

& communi hominum tractatui contententem intus autem diuina sapientia latet. Rursus in Ecclesiastico legimus. *Debitor est seruus creditoris*, quamuis id animi anxietatem videtur referendum nam sicut oculi ancille in manibus domini, ita debitor ad conspectum creditoris contabescit. Mirandum autem apud Hebraeos rem adeo rigidam fuisse in vsu cum Exod. 22. Legamus: *Si pecuniam mutuum dederis populo meo pauperi, non urgebis eum quasi exactor nec usuris opprimes.* Quae vltima verba Hebraei, ita legunt: *Nec inferes ei morsum.* Rursus Deuteronomij. 23. iuxta translationem Tigrinam legitur. *Ne morsum inferas fratri tuo fauore pecuniae alienum mordebis, frater autem tuum non mordebis, vt scilicet, & fortunet te dominus.* Qui autem conueniebat, vt qui prohibebatur faenus accipere a fratre posset illum in seruitium accipere ratione aeris alieni qui perniciosior morsus.

63 Quamuis atem capere debitorem inopem, a Romanis lege lata sublatum fuerit. L. Papirio Mugillano, & C. Petilio Consulibus non tamen videtur in totum ab vsu recessisse cum apud Ciceronem in oratione pro Flacco legamus. *Cum iudicatum non faceret addictus Hermippo, & ab hoc ductus est.* Cicero autem multis annis post Consules. L. Papirium Mugillanum, & C. Petilium vixit.

63 Ego inuenio L. Papirium Mugillanum, & L. Sempronium Atratinum Consules factos. Olymp. 84. Anno ab Vrbe. 310. & abiectionis Regibus. 66. Ciceronem autem vixisse. Olymp. 179. Anno ab vrbe. 691. ab ejectionis Regibus. 447. ante aduentum Christi. 61. si credimus Gregorio Holoandro, & Antonio Contio in iuppuratione Consul.

Rursus Gellius, qui aliquod seculis post Ciceronem floruit Traiani scilicet, & Adriani tempore scribit, noctium Atticarum lib. 20. c. 1. *Addici nunc atque vinciri multos videmus quia vinculorum poenam deterrimi homines contemnunt.* Quinimo & Theodosij Caesaris seculo debitorum qui soluendo non erant cruciabantur acerbè, vt probatur in Codice Theodosiano. l. 1. C. qui bonis ex lege Iulia cedere possunt, vbi haec verba legimus. *Ne quis omnino, vel fisci debitor, vel alienae rei, in auro, atque in argento, diuersisque mobilibus reator ac debitor bonorum faciens cessionem liberam a repetitione plenissima nomen effugiat sed ad redhibitionem debuit quantitatibus congrua, atque dignissima*

Alignissima suppliciorum acerbitate, Nisi forte priorum dilapidationem bonorum, aut latrocinij arrogatam, aut fortasse naufragij, incendioq; constatam, vel quolibet maioris impetus, infortunio, atq; dispendio docuerit afflictam, Prop. Rom. Prid. Id. Octob. Ausonio, & Olibrio C O N S S.
Inscriptio est Impp. Gratian. Valent. & Theodos. AAA. ad Basilium Consulem.

64 Notanda hic sunt duo, primo, q̄ tempore Theodosij debitor non liberabatur cedendo bonis, deinde q̄ ad restitutionem debitorum quantitatis cogebatur suppliciorum acerbitate, vt etiam probatur in l. fin. C. qui bonis cedere possunt vbi lege illa opus fuit ad femouendum cruciatum, qui debitoribus irrogabatur. Supplicio autē subijci durius est quam creditori tradi: quāto enim facilius, & minus probrosum est seruire, quā cruciari? Imperauit autem Theodosius, anno ab vrbe condita millesimo, centesimo, trigesimo octauo, vt autor est Paulus Diaconus.

65 Præterea in ipso Iustiniani Codice in l. fi. C. de capti. & post lim. reuer. videmus constitutum, vt debitor inops qui debet: quia ab hostibus redemptus fuit seruiat, si soluendo non sit. Inquit lex: *Decet redemptos, aut datū pro se prætiū emptoribus restituere, aut laboris obsequio, vel opere quinquenij vicem referre beneficij.* Ecce laboris obsequio persolui creditori debitum quāquam illa lex solū seruanda in debentibus ex causa redēptionis, vt si soluendo non sint satisfaciunt creditori seruiendo non vero de Iure Ciuili practicanda in debentibus ex alia causa quam redemptionis alias cogimur fateri, tit. de cessione bonorum correctum esse per illā legem, neq; cessionem bonorum liberare inopem debitorem quousq; ad pinguiorē perueniat fortunam, quod est absurdum, neq; Iure Ciuili debitor inops seruire tenetur creditori, sed cedendo bonis liberatur, vt dixi num. 5. nisi in casu d. l. fi. C. de capti. & post lim. reuer. scilicet quādo quis debet ex causa redemptionis. Quod & iure digestorum erat dispositum licet tēpus quinquenij quod lex Codicis præfinit nō esset præfinitum, ita probatur ex Vlpiano in l. 3. ff. de libe. homi. exhib. versic. si quis eum. Inquit Vlpianus. *Si quis eum quem ab hostibus redemit retineat: in ea causa est, vt interdicto non teneatur non enim dolo malo facit: planē si offertur prætiū interdicitum locum habet.* De qua re infra suo loco.

Præterea inter Nouellas Iustiniani Græ

cas, quas Latine vertit Holoander extat nouella. 135. titulo ne quis cogatur bonis cedere, quæ in vulgato Authenticorum, Codice non habetur: in ea autem agitur de cessione bonorum à debitore facta, & hæc verba lego: *Potius quam cum inopia iugo ad mortē vsq; præmi opprobrio ignominia.* Sic Alexāder Seuerus laudatissimus Princeps cum audisset aniculam à milite iniurijs affectam exautorauit eum militia, & in feruum aniculæ dedit, vt eam pasceret, nam erat Faber carpentarius, vt autor est Lampridius in Alexandro.

66 Quinimò & apud Romanos, sunt qui dicant debitores, qui soluendo non erant è sublimi loco, altero tantū pede subnixos pendere solitos, vt venderentur, vt videtur probari ex Suetonio in Claudio. *Postremò (inquit) etiam sefertium octogies pro inroitu noui sacerdotij coactus impendere ad eas rei familiaris angustias decidit, et cum obligatam ærario fidem liberare non posset, lege prædiatoria uendalis pependit sub ædicto prætorum.* Rursus idem in Domiciano cap. 9. *Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent. Quasi nō posse pedem vtrumq; solo figere, argumentum esset nihil prædiorum, atq; fortunarū illis superesse.* Sed nihil tale apud Romanos vsquam in vsu fuit idē, hæc loca aliter interpretatur Alciatus summę eruditionis vir doctissimus Parergon lib. 10. c. 23. *q̄ scilicet filci debitores, qui pecunia satisfacere non poterant dicebatur pendere apud ærarium donec eorum bona venirent cognoscereturq; an ex bonis satisfieri posset, nam licebat, ne in carcere detruderentur bona insolutum dare, vt in Auth. ent. hoc nisi. C. de solutio. & dixi, nu. 46.* Idē autē Suetonius in Claudio, dixit in vacuum pependit lege prædiatoria sub ædicto Prætorum, quoniam cum Claudius octogies sefertium deberet, quæ faciunt summā nostrorum aureorum. CC. millium vexatus fuit diu à præfectis ærarij, qui prædia eius vendebant, sed eorū diligentia inutilis fuit quoniam ex prædijs non potuit tanta pecunia redigi. Hoc appellat Suetonius in vacuum pendere hoc est inutiliter vexari lege prædiatoria hoc est lege quæ iubeat prædia dari insolūtū. Hæc Alciatus, cuius interpretatio quod attinet ad legem prædiatoriam non vsquequaq; apta videtur. Primum prædia posse dari insolutum, fuit primum constitutum à Iustiniano, vt in Authen. de fideiuss. §. q̄ autē Iustinianus autem

autem multis seculis post Claudium vixit. Præterea non videtur ibi actum de dando prædia insolutum sed de vèdendo ea, vt ex Suetonio apparet quanquam responderi potest, quòd prædia non poterant dari insolutum, nisi appareret nullum reperiri emptorem, vt in d. Authen. de fideiuss. §. q̄ autē. idē venalia proposita sunt, vt appareret emptor, aut darentur insolutum. Sed adhuc obstat quòd facultas dandi prædia insolutum non erat eo seculo agnita, vsq; ad Iustiniani tempora. Solereque debitores vendi tempore Neronis indicat Tacitus lib. 14. vbi Tacitus dolet quòd Nero, vt plures fœdaret nobilium posteros ægestate venales in scœnam produxit nota illa verba ægestate vanales. Et rigorem quo debitor vendebatur credo esse verum sensum esse eius loci quem Alciat. interpretatur qui habetur. cap. 9. apud Suetonium in Claudio: nam ibi Suetonius agit de periculis & contumelijs, quibus Claudius obnoxius fuit. At dare prædia insolutum non est contumelia. Idem probatur ex Suetonio in Domiciano. c. 9. ibi. discrimini. Idē probari videtur in l. 15. titu. De las deudas, lib. 3. Fori, ibi: *Rueguete que no le liste, y entreguele el deudor.* Sed fortē ibi loquitur de castigatione qua creditor potest vti indebitorem fugientē, vt infra dico. Tamen hæc Suetonij loca interpretatur Rhua exacte diligentia, & multæ eruditionis Gramaticus cui Numantinam inuentum instituyendo illustrem nominis famam adeptus est, hic sua eruditione Gramatici gloria nō contentus ex aliena inscitia nouam laudem quæ suavitæ dedit que in Gueuaram epistolis in quarum tertia hæc loca ita interpretatur, vt cū Alciato per omnia sentiat. Sed certē illa verba *Pendere apud ærarium* videntur referenda, ad contumeliā, & animi anxietatem qua debitor inops torqueatur donec soluat. Quo alludere videtur, q̄ idem Suetonius scribit in Othone. c. 5. *Non dissimulabat (inquit) nisi Principem se stare non posse, nihilq; referre ab hoste in a cie an in foro sub creditoribus caderet.* Quanquam hic locus non leue indicium præstat, debitores Othonis seculo accerbissimè solere tractari à creditoribus, quòd non mirum cum fieret tempore Theodosij qui Christianus erat, & multò post imperauit. Itaque hæc Hispaniæ cōstitutio qua debitor inops addicitur creditori, vel ex Atheniensiū, vel ex Romanorum institutis ad nos dimanauit.

Quinimo illud prouerbiū vulgi ferme ne iactatum: *O rico, o pinjado.* Significare videtur morem aliquem priscum quo debitor inops apud nos cruciabatur verbum enim: *Pinjado* à pungendo videtur dictum. Idem significat prouerbiū illud. *Trasquilien me en concejo, y no lo separen mi casa.* Quanquam illa pœna debenti ex delicto foris imponeretur rursus non ommittendum, quòd illud prouerbiū. *Al que no tiene, el Rey le haze franco.* Significat inopem immunem esse à solutione tributū non verò à solutione pecuniæ creditæ, vt dixi. c. 18. num. 9. & probatur ex hac lege. Ergo Hispani, neque fœdam illam Barbariem, & plusquam Scithicam immanitatem qua debitor à creditoribus dissecabatur amplecti voluerunt, neque rursus eis placuit Iuris Ciuilis constitutio, qua debitor cedendo bonis liberatur quousq; meliorem nanciscatur fortunam. Rursus heque eis placuit debitorem supplicijs, & cruciatibus cogi ad solutionem, vt tempore Theodosij fiebat. Sed rationem elegerunt, qua neque debitor perpetuo sit in carcere, neque creditor sua pecunia fraudetur semotòque omni cruciatu illud admiserunt, vt inops debitor tradatur creditori, vt arte sua (si forte aliqua mechanica aut lucrosa arte instructus) vel obsequio laboris quantitati debiti satisfaciatur, cuius rei exemplum in debitore inope in Iustiniani Codice continetur in d. l. fin. C. de capti. & postli. reuer. Illudq; etiam exemplum videri potest, q̄ seruus damnus dans traditur pro noxa damnus passus, vt in toto tit. ff. de noxalibus actionibus.

67 Sic etiam debens monasterio, & non habens vnde soluat liberatur ingrediendo ipsū monasterium, autore Bald. per textum ibi in l. 2. ff. de capi. diminu. quod iudicat esse mirabile Marcus Mantua singulari. 30. incipiente aliquis est debitor. Sic Abb. in. c. cum. I. & A. nu. 27. de re iudi. scilicet vt Monachus inops, honesto labore rē paret quo debitori satisfaciatur. Idē in. c. 1. col. pen. de obliga. ad ratio. Præterea in aliquibus regionibus moris est, vt debitor seruiat creditori, de simili enim statuto mentionē faciunt Oldral. conf. §. 4. Abb. in. c. inter alia nu. 2. de immu. Eccl. A usre. in addition. Capel. Tolosa. q. 4. 2. col. 2. vers. Sed & in multis locis Alber. in. 1. par. statu. q. 39. & in rub. C. de is qui ad ecclesiam confugi.

Rursus Iure Regio adulter, & adultera traduntur

tradduntur marito, vt vel eos occidat, vel seruet pro arbitrio, maritusq; bona omnia eorum occupat. l. 1. tit. 7. lib. 4. For. l. 81. & 82. Tauri. Lupus in repetit. rub. de dona. inter virum & vxor. §. 20. habes alium, col. 1. Couaruu. super. 4. secunda parte. c. 8. §. 7. num. 17. verb. cæterum. l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordina. declarant Castell. & Cifontanus in d. l. 82. Tauri, & latius Auendanius in dictionario, verbo *Adulterio*. In quibus locis tractatur, an maritus lucretur bona si habeat filios adultera, & occisa à marito fuerit. Sic apud Longobardos moris erat, vt offendens traderetur offenso, vt scribunt Barto. & Angel. in l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniu. vt vel cum verberaret, vel vulneraret, quod etiam scribit Neuizan. in sua incondita Silua fol. 13. col. 3. quæ omnia ex diametro aduersantur Iuri communi, vt scribit Boer. decisio. 262. numero. 4.

69 ¶ Sic apud Abissinos moris est homicidâ traddere propinquis interfecti, vt pro arbitrio sanguinis sui iniuriam vindicent, qui si auariores sunt illum mercatoribus vendunt, vel exquisitis tormentis enecant, vt est autor Paulus Iouius historia- rum lib. 18. Præterea apud Romanos aliquando moris fuit traddere furem domino rei furate, vt ei seruus esset, autore Gellio, noctium Attica, lib. 11. cap. vltimo. Alexander ab Alexandro Genialium, lib. 6. cap. 19. quod & apud nos olim fuit obseruatum, vt supra Iure Gotthico probaui ex l. 2. tit. 4. in volumine legum Gotthicarum quod appellamus Fuero iuzgo.

70 ¶ Præterea stante dispositione Iuris Ciuilis, si creditor promississet non conijcere in carcerem debitorem, hoc casu debitor etiam inops non potest cedere bonis, imò tenetur prout dictum lucratus fuerit satisfacere creditori, neque admittitur ad cessionem, ita docet Bald. in l. 1. col. 3. C. qui bon. cede. poss. de cuius traditione licet dubitet Salic. ibi. col. 4. tamen eam tuetur, & probat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo *De los gouernos*, col. 4. versic. vnum tamen tenementi.

¶ Quoniam debitor non admittitur ad cessionem, nisi creditores instant, vt dicam infra suo loco, si ergo creditor promississet non conijcere debitorem in carcerem: cessat carceris iniuria ad quam euitandam admittitur cessione de Iure Ciuili. Itaque hæc lex corrigit Ius commune in hoc,

quod etiam inuito creditore debitor suis operis, & obsequio potest ei satisfacere quod an sit verum infra suo loco dicam. Illud tamen est verum quod qui non potest debitorem conijcere in carcerem: non potest illum cogere ad cessionem bonorum, vt dico cap. 3. num. 2. Si ergo creditor non vult debitorem conijcere in carcerem, potest iure actionis auferre ab eo bona, quæ quotidie lucratur, & Baldi opinio verissima est.

¶ Notandum autem idè Iure Hispanico æs alienum solui operis, & obsequio, quoniam opera loco pecuniæ habetur, & aliquando plus confert, quam pecunia. l. si non fuerint. l. societatem. §. si in coeunda. ff. pro socio. l. 1. C. cod. tit. Martinus Sili- manus in tractatu de fœudis. quæst. 1. nume. 4. Alexand. consil. 99. numero. 5. libro. 2. & latè rem tractaui in meo tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda, capit. 2. numer. 16. versic. red- deundo.

71 ¶ Rursus non est omittendum, quod licet opere filij venditi à patre propter necessitatem non extenuent sortem emptori debitam, vt scilicet illum dimittat cum fors reddita fuerit, vt in l. 2. C. de patrib. qui filii distaxere. Tamen opere debitoris additi creditori extenuat sortem, vt in hac lege probatur. Rationem differentie reddit Roder. in l. 2. titulo *De los gouernos*, col. 4. versic. & notabis, quod scilicet cum filius venditur emptor possidet titulo emptionis: at debitor inops, addicitur creditori loco pignoris: fructus autem pignoris extenuant sortem. l. 1. C. de distra. pigno. Cui rei non obstat quod dixi supra. num. 39. versicu. Rursus illud, quod debitor detentus in carcere potius æquiparatur obsidi, quam pignori, illud enim verum in detento in carcere, hic loquimur in debitore tradito creditori: iuxta formam huius legis, qui pro pignore videtur esse donec soluat, vt expressè probatur in l. ab hostibus. C. de captiu. & postlimi. reuer. ibi. *Ab hostibus redempti quoad exsoluatur pretium magis in causa pignoris constituti: quam in seruilem conditionem detrusi videntur.* Et dicam latè infra cap. 5. numero. 34. Sed quod attinet ad l. 2. C. de patrib. qui filii distra. Responde quod ibi opere non extenuant sortem, quoniam præstantur domino, hic autem præstantur creditori, & præstantur expressè, vt debita quan-

quantitati satisfiat, & opera est loco pretij, vt supra dixi.

72 ¶ Finem faciam, si prius lectorem monuerim, quod licet Iure nostro Regio, cessione non liberet debitorem, vt in practica, & theorica est receptum teste Roderico in l. 2. tit. *De los gouernos*, col. 3. lib. 3. Fori. Antonius Gomezus in l. 79. Tauri, col. 2. Tamen extra huc casum (scilicet) quod debitor inops tenetur seruire creditori cætera omnia inducunt in fauorem libertatis debitorum tam Iure Ciuili, quam etiam Regio, correctæ non sunt, & omnino sunt seruanda cum declarationibus supra dictis. Hæc enim lex, & cæteræ leges Regiæ quæ de hac materia loquuntur solum dicunt debitorem inopem teneri seruire creditori, & hoc, solum casu quo debitor est inops lex corrigit, & in eorantum corrigit, vt seruiat creditori non verò vt pignori dari possit extraneo aduersus Iuris Ciuilis dispositionem solū enim voluit lex satisfieri ei cui debitor est: non tamen potest creditor apprehendere eum propria autoritate, sed autoritate iudicis.

73 ¶ Nunc tractemus an sicut beneficium cessionis bonorum Iure Hispanico est sublatum ita etiã forma cedendi Iure Ciuili inducunt sublatam sit. Licet enim leges Regiæ (præcipue pragmaticæ recentiores) hanc additionem qua debitor inops traditur creditori appellent cessionem bonorum Iure Regio est sublatum. Olim enim debitor his tribus verbis liber manebat donec meliorem experiretur fortunam, *Cedo bonis*: ad Iure Regio non solum spoliatur bonis verum etiam traditur creditoribus, vt ad instar serui operas præstando debita quantitati satisfiat.

74 ¶ Ergo de forma cessionis quæ iure Romano in vsu erat dicamus. Et quidem cessione sola voluntatis professione fiebat non adhibita alia solemnitate, vt in l. in omni cessione. C. qui bon. ced. poss. & per nuntium, vel epistolam fieri poterat. l. fin. ff. de cessione bono. & solum præstabat iuratoriã cautionem defoluendo si ad pinguiorem fortunam peruenisset glossa. Hostien. Henri. col. 3. & ibi Ioan. Andræ. & alij in cap. Odoardus, de solu. At moribus multarum gentium, forma est immutata: etiam apud eos, apud quos bonorum cessione liberat debitorem: nam forma probrosa est, & ignominia plena Romæ enim debitor ascendit leonem marmoreum, & dicit: *Cedo bonis*, vt refert Cinan. l. 1. quæstion. 5. C. qui bon.

ced. poss. Rursus Angel. in l. fin. ff. de cessione bono. scribit. Quod in aliquibus Italiæ regionibus debitor nudus cedit bonis percutiendo natibus lapidem: quam formam Lugduni seruari testatur Guido, decisione. 343. Belsian. in consuetu. Albernæ, tit. de cessione articu. 4. col. pen. Guido cons. 124. num. 7. Zafi. in l. 1. & 3. ff. de cessione bono. Et de probrosa forma cessionis meminit Bart. in l. fin. ff. de cessione bono. dicens, quod Franciscus Accursius representabat in cathedra modum cum de bonorum cessione tractabat. Puteus de sind. catu. §. licet. num. 10. Iaf. in §. fin. num. 28. Instit. de actio. Vbi dicit, quod forma cedendi bonis percutiendo lapidem viget Ticini, & in vniuersa Italia. Et Petrus Iacobus tit. de cessione bono. scribit quod in aliquibus regionibus debitor in tunica absque pallio præcunctibus tubis ducitur in forum, & inclinatis brachijs scinditur sibilum, quæ dicit esse laudanda, vt alijs sint exëplo, & dicit, quod idè forma cessionis est tam probrosa, vt debitores à tam pudendo actu retrahantur velintque magis omni ope pecuniam ad solutionem quærere, quam talem (astante populo) pati ignominiam. Hæc est forma cessionis quæ apud alias nationes est in vsu, at apud nos debitor inops cuius bona vendita ad solutionem non sufficiunt traditur creditori, vt ei seruiat antea tamè iniicitur ei torques ferreus quem collo circū portare tenetur; ita, vt omnibus sit cõspicius, & ab omnibus videatur, quod si eum velo, vel aliàs contegat retrahitur in carcerem, neque ab ea liberatur etiam si velit huius legis beneficio uti, & creditori seruire, ita definitum extat in pragmatica 79. in volumine antiquarum pragmaticarum. Hoc enim habet commune cum cessione bonorum, hæc additio debitoris qua Hispani vtimur quod scilicet ea mediante debitor liberatur à carcere eiusq; pudorem & squalorem effugit, suaque industria vtens libertatem sibi sensit recuperat.

75 ¶ Torques autem ferreus ei imponitur, vt metu tante ignominia qua præclarè seruorum miseriam superat deterreatur à tali actu, omni que nitu, & ipsi, & cognati, & amici pecuniam quærant qua creditori satisfiat, vel absconditam proferant, vt supra dixi. Vel imponitur in pœnam qua profecto dignus est qui facultates luxu, vel profusione attriuit, rem enim familiarem delabi sinere, & turpe, & flagitiosum est

est teste Cicerone lib. 2. Offic. Vel imponitur, & prohibetur clari torques, ne quis cum tali per ignorantiam contrahat, vel suam rem ei committat, vel ne aufugiat, ut capite sequenti dicam. Vel ut intelligat debitor, & omnes qui non est prorsus liber, sed conditioni cuidam subiectus. Sed euolenti mihi Aragonias constitutiones occurrit lex quædam: titulo de cessione bonorum, quæ significat torquem imponi cedenti, ne quis cum eo contrahat, verba legis hæc sunt: *Con la solenidad de uida cõ la cadena al cuello, et de alli auant se guarden de contratar con el tal cedient.*

76 Sic apud Italos ferro candenti fures in facie notantur autore Gandino, titulo de pœnis reorum, num. 9. Ifernina in ærario verbo *Furtum*, Quinimò veteri lege *Aliasentia* si quisquam diu seruitutem seruierat, & supplicium ex delicto dedisset ex quo stigmata inusta fronti accepisset, libertus dedititius vocabatur, quod notat Politianus Miscellaneorum lib. 1. cap. 84.

77 Sic clericus falsans literas Regias post degradationem verbalem, nota in fronte inuritur, & in exilium mittitur, ut in c. ad audientiam de falsis, ut ibi latè scribit Anania, & quid in laico utere falsis literis, scribunt Faber. & Salic. in l. maiorem. C. de falsis Boerius decisione. 82. num. 3.

78 Sic meretrices cogi possunt portare cultum diuersum ab alijs foeminis. l. mimæ, & ibi Bald. Salic. & Paul. C. de episco. audi. Apud Cumanos, si qua mulier in adulterio deprehendebatur deducebatur in forum, & saxo imposita omnibus derridenda propinabatur, lapis autem veluti impurus, & abominandus vitabatur autore Plutarcho in problemati. c. 115. Tiraquel. lege connub. 13. num. 2.

79 Sic etiam stigmatibus notatur Iure nostro Regio, qui viuente vxore aliam superinducit. Et nota pro aliquibus delictis imponitur, ut in l. si quis in metallum. C. de pœnis sic etiã mediatrices, quæ malis artibus puellas ad libidinem pelliciunt, vulgo dictæ *Alcahuetas*, mitellatæ in scario suggestu irridentis turbæ petulantiam perferunt. Notare autem debitorem, qui ob inopiam creditori addicitur exemplum antiquissimum est, nam inter Gothorum leges, qui Hispaniarum Imperium per annos plures tenuere vna est huiusmodi. *Si mugeres ouieren de estar presas por deudo, si el deudor se quisiere assegurar, o si ar en la muger que algo le diere*

por este razon echele su señale ande la villa por su presa.

S V M M A.

- 1 AN dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuit.
- 2 Iure Regio an beneficium cessionis bonorum sit sublatum, & num. 2.
- 3 Cessio bonorum continet defensionem, & ideo à Roman. Pontif. in terris ecclesiæ tolli non potest.
- 4 Cessio bonorum fundatur Iure naturali.
- 5 Quod per pactum fieri nõ potest, nec per statutum conceditur fieri, & num. 28.
- 6 Pactum per quod beneficio cessionis bonorum renuntiat non tenet.
- 7 Statutum dans formam cessionis bonorum, percutiendo natibus lapidem, ut turpe non tenet, & num. 8.
- 9 Pactum per quod se carceri perpetuo quis mancipat, non tenet.
- 10 Christiani, à Christianis capti in bello inter se iniuncto non efficiuntur captiui, & nu. 30.
- 11 Dispositio huius legis antiquissima consuetudine conformatur.
- 12 Beneficium cessionis bonorum. an tolli possit per legem. num. 25. & 26.
- 13 Valet consuetudo, per quam inops non liberatur cessione, sed quod teneatur seruire.
- 14 Theodosij tempore cessio bonorum non erat in usu.
- 15 Debitor qui sua culpa bona amisit, an patiatur contumeliosam cessionem bonorum, & nu. 29.
- 16 Debitor inops ex causa redemptionis tenetur seruire creditori de Iure Ciuili.
- 17 Plures personæ de Iure Ciuili, quæ licet essent libere erant tamen seruilis conditionis, & nu. 18. 19. 20. 21. & 22.
- 18 Idem etiam apud Gallos usus quaestuarii.
- 19 Adscriptitius qualiter constituatur.
- 20 Iura dicentia beneficium cessionis bonorum posse tolli per Regem, aut consuetudinem, limitantur. & num. 26.
- 21 Per cessionem bonorum debitor inops liberatur à carcere, nec amplius in iudicio, vel extra, à creditore conuenitur, nisi ad pinguiorem fortunam peruenerit.
- 22 Consuetudo trahendi debitorem inopem creditori, an iuxta, & æqua sit: & qua ratione inducitur, & nu. 38. & 39.
- 23 Paupertas patienter tollerata, martyrium.
- 24 Paupertas propriè sumpta, non refertur ad animam, sed ad eam, quæ prouenit ex fortuna rerum, & ibi plura de paupertate.
- 25 Egere durum est, & debere durius, non autem esse soluendo durissimum.
- 26 Hominem liberum venalem creditoribus addici ob inopiam probrosam, & turpe esse, & infame.

Debitor

- 35 Debitor inops creditori additus, dicitur pati pœnam corporalem, & nu. 36. & 37.
- 40 Equum debita reddi: iniquum quemquam sua pecunia fraudari.
- 41 Debitor inops præstando operas creditori, dicitur soluere.
- 42 Operis satisfacere humanum, & nu. 43.
- 44 Labor est laudabilis res.
- 45 Reipublica conuenit seueritate legis, pigros, & inertes excitare.
- 46 Profusionem, legibus cohibere oportet.
- 47 Contumelia dignus qui facultates suas consumpsit.

An dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuerit. Cap. II.

- 1 **Q**Uæro deinde an dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione fuerit prodita. De valore prius dicamus. Videtur legem hanc validam non esse quoniam tollit remedium cessionis bonorum. Olim enim debitor liberabatur cedendo bonis, at Iure nostro Regio spoliatur bonis, & traditur in seruitum creditori. Esse autem beneficium cessionis sublatum ex hac lege, est plusquam manifestum: nam ubi primum debitor cedebat bonis, nihil aduersus eum amplius petere poterat creditor quousque foelicitem experiretur fortunam, & hoc erat beneficium cessionis bonorum, at Iure nostro debitor spoliatus bonis tenetur ad instar serui satisfacere creditori operas ei præstando.
- 2 **R**ursus esse apud nos sublatum beneficium cessionis bonorum scribit esse in praxi, & in theorica receptissimum Rodericus in l. 2. titulo *De los gouernos*, col. 3. Necque quisquam obijciat, quod quædam constitutiones Regiæ præcipuè pragmaticæ recentiores appellant cessionem bonorum hanc additionem qua debitor inops traditur creditori nam, ut dixi cap. 1. nu. 74. Ea est in propria locutio, & hoc solum, hæc additio debitoris habet commune cum beneficio cessionis, quod per eam debitor effugit carcerem.
- 3 **S**upposito quod beneficium cessionis tollitur hac lege. Succedit doctrina quorum-

dam Doctorum quibus beneficium cessionis adeo pium, & æquum videtur, ut dicant id non posse tolli à Pontifice etiam in prouincijs, quæ iure domini ad Ecclesiam pertinent. Nisi ex causa iustissima. Ita scribit Beroius decisione. 133. num. 2. Quoniam cum cessio bonorum fundata sit in iure naturali, quia defensionem continet, & sit vltimum pauperum refugium etiam à Pontifice (nisi ex causa iustissima) tolli non potest, nam ubi aliquid fundatur in iure naturali, seu in ratione naturali Pontifex, illud tollere non potest, nisi ex iusta causa, quæ in dubio non præsumitur nisi exprimat, ut notat Abbas in cap. per tuas. colum. 11. de arbit. Felin. in capit. ad audientiam in. 2. colum. 5. de rescript.

4 **Q**uod autem beneficium cessionis bonorum oriatur ex naturali ratione, & pietate probatur in l. fin. C. qui bon. ced. possunt. Item quod beneficium cessionis bonorum non possit contraria consuetudine tolli, probat Faber, in §. cum eo quoque numero. 7. versic. & hac. Instit. de actio. quoniam consuetudo, tollens cessionem est contra bonos mores. Idem docet Salic. l. 1. col. 2. in §. opposi. C. qui bono. cedy. possunt.

5 **P**ræterea quod non potest fieri per pactum, non potest fieri per statutum glossa celebris, in rubrica. C. de decretis decurionum Ias. in l. non solum. §. morte. num. 42. ff. de noui. operis nuntia. Ias. in l. de quibus. num. 57. ff. de legib. Bald. l. 1. num. 19. C. de summa Trinit. & est communiter approbata teste Alexand. in l. lex Cornelia. col. 2. ff. de vulg. & pupil. & in l. ex factis. col. 2. ff. eo. titu. & in rubri. ff. solu. matrim. col. fin. Felin. in cap. 2. num. 2. & ibi Decius num. 4. de consti.

6 **D**e iure autem non valet pactum per quod quis renuntiat beneficio cessionis bonorum autore Cino, quæstio. 6. Bald. & Saliceto. num. 9. in l. 1. C. qui bono. cedy. possunt. Barto. Imola. Raphael Comest. & Albericus in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. Alexand. consil. 37. num. 6. lib. 2. Abb. & Doctores in cap. Odoardus de solutio. Faber. §. finali. num. 7. Instituta de actio. Guido decisio. 211. & est verior; & magis communis opinio, ut latè dixi cap. 1. num. 41. versiculo rursus humana. Ergo cum per pactum tolli non possit, non poterit tolli per legem.

Z

Dein-

7 Deinde non valere hanc legem, probatur quoniam statutum, ut cœdens bonis percutiat natibus lapidem non valet, neque est seruandum: quoniam res est turpis exempli, & parum honesta, & ex consequenti aduersus bonos mores, ergo non seruanda, præsertim quod irridendum propinare proximum; sua miseria satis afflictum, neque est Christianum, neque in prudenti republica admittendum. Quæ utilitas est creditori, quod debitor si bilis sublatetur à petulanti turba, aut quæ est prudentia, aut grauitas iudicis talia admittentis cum à Christo habeamus: *Qui dixerit fratri suo Racha reus erit iudicio.*

¶ Quare tale statutum tãquam probrosum, & inhonestum non valere, scribit Cinus & Bald. in l. fin. C. qui bono. cede. possunt. Alberic. in l. 1. parte statutorum. quæ st. 38. Salicet. in l. omni. C. de cefsio. bono. Iaf. in §. fina. num. 29. Instituta de action. & ibi Zasius, Imola & Doctores, in cap. Odoardus. de solu. Ioan. Baptista Santeuerinus, in repetitio. l. omnes populi. num. 57. ff. de iusti. & iur.

8 Cum ergo non valeat statutum, ut debitor inops natibus percutiat lapidem: quanto minus valere debet hæc lex, quæ non solum conuclit, & deturpat formam cefsionis, sed ipsum beneficium cefsionis prorsus euertit. Idque probrosum. Primò probrosum est seruire. Deinde ignominiosum est torquem ferreum collo circum gestare; ita, ut omnibus sit conspicuus. Quot parasangis hæc ignominia supereat ignominiam cedendi bonis impactis ad lapidem natibus, siue consideres qualitatem, siue substantiam, siue durationem? Impingere nates ad lapidem iocus videtur si ad hanc veram miseriam, & ignominiam conferatur. Nam ille rubore tantum suffunditur idque; momento, hic veram miseriam & ignominiam patitur, idque per longum tempus; quousque scilicet seruiendo satisfaciat creditori. Idque ignominiosè addito scilicet torque ferreo.

9 Præterea nõ valet pactum per quod quis se perpetuo mancipat carceri, quoniam est species seruitutis, & nemò potest se priuare libertate. l. nec si. C. de libe. causa. l. incredibile. C. de pœnis. l. 2. ff. de libe. homin. exhiben. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de conditioni. & demonstrati. l. 4. titulo. 3. 1. part. 2. notant Cinus, Bald. & Salicet. in l. 1. C. qui bon. cede. possunt, & om-

nes citati, cap. 1. num. 41. versiculo rursus humana.

¶ Ille autem qui ob inopiam traditur creditori dicitur esse eius captiuus, ut patet in constitutione Gothica quam citauit cap. 1. num. fin. ad finem, ibi: *Ande la villa por su presa.* Et dico infra cap. quinto. Et probatur in l. 34. inter leges quas vocant Stili. Inquit lex loquens de hac additione. *El fador no serà dado por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumpla a pagar el deudo.* Nota illa verba: *Por preso.* Facit. l. 2. tit. 2. 1. part. 1.

¶ Ratio autem quare non valet pactum, ut debitor non possit cedere bonis: est quoniam nullum restat remedium, ut effugiat carcerem cum autem ille qui traditur creditori non effugiat carcerem sed dicitur captiuus creditoris, videtur dispositionem huius legis non valere præsertim cum summa debita tanta esse possit, ut etiam seruiendo per totam vitam non effugiat potestatem creditoris, neque veram consequatur libertatem.

10 Deinde cum inter Christianos capti in bello non efficiantur serui; si sint eiusdem religionis quantumuis bellum atrox, & cruentum sit, & quantumuis sanguinis sit effusum, ut notant omnes Doctores in l. 1. ff. de acquir. possess. mirandum id apud nos pecuniæ dari, quod vulneribus, & cœdibus negatur.

11 Sed verius est dispositionem huius legis valere. Primo: quia à Principe lata, & plusquam mille antiorum consuetudine confirmata, ut apparet ex distis. c. 1. num. 56. versiculo sed quantum. Princeps autem est legitimus conditor legis & consuetudo inducit legem.

12 Deinde valere hanc legem probatur, quoniam beneficium cefsionis bonorum potest tolli per legem, vel statutum, ut notat Alexand. in l. alia. §. eleganter, num. 13. versic. per statutum. ff. solu. matrimon. Vbi dicit hoc esse manifestum, & citat. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. l. de quibus. ff. de legi. cap. 1. de constitutioni. in. 6. Idem supponit Aufres. in additione decisionis Tholosanæ. 68. Quæ opinio mihi placet quando beneficium cefsionis ita tollitur, ut debitor non remaneat in carcere, sed possit effugere eam tradendo se in seruitium creditori, ut Iure Hispanico constituitur. Nam hoc casu cessant omnia argumenta, quæ ex aduerso adduci possunt.

Et

Et de iure, licitum est, ut homo, homini operas præstet. l. qui operas. ff. loca. Et cum id sponte, & liberalitè promittere possimus: non est iniquum, ut ratione pecuniæ debitæ eas præstemus.

13 Præterea valere consuetudinem, ut debitor inops non liberetur cefsione, sed teneatur seruire, apparet quoniam plures eruditissimi viri mentionem faciunt statutorum, ut debitor inops seruiat creditori, neque tamen improbant ea. Sed supponunt valere: ex quorum numero sunt Oldrald. consil. 54. an fugiens. Abb. in cap. inter alia. num. 22. de immu. Ecclesi. Aufres. in additione Capellæ Tolosanæ. 422. col. 2. versed, & in multis locis. Albe. in l. 1. parte statutorum. quæ st. 39. & in Rub. C. de his qui. ad Ecclesi. confugi. Et liber homo propter necessitatem venditur, & pignori datur à patre. l. 2. C. de patrib. qui filios distaxere. ergo multo magis seruiet pro se ipso, & pro inopia quam ipsemet patitur: sublata re aliena.

14 Præterea beneficium cefsionis bonorum tempore Theodosij Cæsaris, non erat in usu debitor, quæ non operis, ut apud nos sed acerbis supplicijs cogebatur æs alienum persolvere, ita probatur in l. 1. C. qui bonis ex lege Iulia. cedere possunt. in Codice Theodosiano. Cuius legis verba retuli cap. 1. num. 63.

15 Deinde, quod ad torquem ferreum, & cetera contumeliosa attinet, videmus permitti contumeliosam cefsionem bonorum, si quis sua culpa bona amiserit, ut probatur in Nouella Iustiniani. 135. ibi. *Ad mortem vsq; premi opprobrio ignominia contumeliosa enim cefsio permittitur non obscena, vel impudica, ut est ea quæ fit in pactis: ad lapidem natibus.*

16 Deinde in Iure Ciuili, quo vnuerfus ferè orbis Christianus vitatur extat constitutio Iustiniani, qua cauetur debitorem inopem debentem ex causa redemptionis teneri seruire creditori, textus est in l. fin. C. de capti. & postlimit. reuers. ibi. *Decet redemptos, aut datum pro se prætium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, vel opere quinquenni vicem referre beneficij.*

¶ Idem probatur in l. 3. ff. de libe. homi. exhib. l. si quis ingenuam. ff. de capti. Natus tamen exortus, ut arbitror est, qui earum legum decretum dixerit non valere.

17 Rursus in alijs multis Iuris Ciuili locis familia plura reperiuntur quibus apparet

permissum esse homines liberos etiam non debentes pecuniam (quæ neruus est, vel potius subsidium vitæ) conditionem fortiri, seruii maxime conuenientem. Primum scimus fuisse parabolanos quorum mentio fit in l. Parabolani, & in l. placet. C. de Episco. & cleri. ij autem homines erant famulatio ecclesiarum, vel hospitalium deputati, & quasi adscripti glebæ: nam sicut adscriptitijs nõ licebat per omnem vitam ab agrorum cultura recedere, ita his non licebat discedere ab agrorum seruitio, ut ex Græco Iuris Ciuili interprete docet Alciatus Dispositionum lib. 4. cap. 9. Quauis Accursius ridiculè omninò dixerit parabolanos esse medicos; ideò parabolanos dictos quod multas habent parabolas.

18 Rursus erant domestici conditioni subditi, quorum mentio fit in l. præsentis. §. cū autem. C. de his qui ad ecclesi. confugi. Quamquam domesticus Principis dicebatur concius arcanorū Principis, teste Procopio Persi. belli. 2.

19 Erant, & clientes qui patronis suis obsequia fidelitè præstare tenebantur nihilominus tamen erant homines liberi. Et cliētum naturam explicat Dionysius Halicarn. lib. 2. ab vrbe condita. & è nostris Budeus in l. Herennius. ff. de cuiusq; Zaf. in l. 2. in verbo curias. ff. de origi. iuris Molin. in consuetud. Parisi. tit. 1. in princ. num. 7. & num. 11. vbi officia patronorum, & clientum explicat.

20 Erant, & adscriptitiij quibus per omnem vitam non licebat ab agrorum cultura recedere. cap. iudicatum. & ibi Abb. de immuni. Ecclesi. Eiusdem ferè sortis erant coloni glæbe adscripti eiusq; naturæ, quæ admodum coloni originarij, ut serui dicantur in l. quemadmodum, & in l. diutius. C. de agricol. & censi. lib. 1. 1. & si fugiunt dicuntur facere furtum sui. l. cum satis. in princ. C. eod. titulo. quamuis re vera non sunt serui, sed habent aliqua communia cum seruis, ut in cap. 2. de Iudæ. Ino sunt ingenui, sed conditionatæ seruitutis. l. vnica. ibi. *Licet conditione videantur ingenui serui tamen terræ ipsius cui nati sunt existimantur.* C. de colon. Thracen. lib. 1. 1. 2. ibi. *Pœne est vt quadam dediti seruitute videantur.* C. in quibus caus. coloni. lib. 1. 1. Quinimo censentur quid immobile, & pars fundi. l. quemadmodum & l. cum satis in princ. C. de agricol. & censi. lib. 1. 1. si quis inquilinos. in princ. ff. de leg. 1. De his conditionatæ

Z 2 ser-

- seruitutis hominibus loquitur. l. presenti. §. cū autem. C. de his qui. ad ecclē. confu. ibi: *Sanē si seruus, aut colonus, aut libertus, aut adscriptus, aut familiaris, & huiusmodi aliqua persona conditioni subiecta se ipsum furatus fuerit, &c.*
- 21 Erant & censiti, & inquilini. censiti ab adscriptitijs in eo differēbant quod licet eos in eadem fundo inhærendi teneat seruitus, non tamen idem debent tributum quoniā adscriptitij, & originarij salarium certum non debent, at censiti, aut medietatem, aut tertiam, aut quartam, aut aliam fructuum partem debent. Abb. & Hostiē. cap. iudicatum. de immun. Ecclē. quæ autem differentia sit inter colonum adscriptitium, & censitum vide glōf. i. in l. 2. C. in quibus caus. colo. cens. dom. accū. post. lib. 11. Angel. in princ. Insti. de iure persona. Rursus inquilini licet ad colendum agrū perpetuo teneantur tamen id per alios exequi possunt, & alio migrare si libeat quanquam verius videtur; dominum ius habere eos domum reuocādi. l. omnes omnino inquilinos fugitiuos. C. de agricol. & cens. lib. 11. Et an censiti possint testari, & cuius naturæ sint vide. l. 2. C. in quib. caus. colo. lib. 11. l. 3. C. de appar. mag. mili. lib. 12. & l. omnes omnino. C. de agricol. & cens. lib. 11. & l. quicumq;. C. de re milita. l. fin. C. in quib. caus. colo. l. quemadmodū. l. ne diutius. C. de agricol. & cen. lib. 11. tradit Cassan. in consuetudinibus Burgū. rubr. 9. num. 7. Et qualiter quis possit fieri adscriptitius, & an debeat interuenire scriptura, & quid debeat promittere vide. l. cum scimus. §. 1. C. de agricol. & cens. lib. 11. scribit Cassan. d. loco num. 4.
- 22 Erant & coloni perpetui quorum mentionem facit. l. vna. C. de mendican. valid. lib. 11. qui etiam erant cōditioni subiecti, vt in. d. §. cum autem. l. presenti. C. de his qui ad Ecclē. confug. & l. quemadmodum & l. ne diutius. C. de agricol. & cens. lib. 11. Colonorum autem multa sunt genera, quæ ennumerant Acur. Plate. Rebuf. & Lucas Penna in rub. C. de agrico. & cens. lib. 11. Coelius Rodigin. Antiqua. lectio. lib. 4. cap. vlti. Couarr. in repet. c. quamuis pactum. 2. parte. §. 1. num. 2. Erant & obæratij, qui & ipsi adscripti alicui conditioni videntur fuisse. Cæsar in commentarijs Adduxit Cæsar secum clientes, & obæratos suos. Sed quia de hac re nihil habeo satis competentum, nihil temerē, affirmare ausim.
- 23 Deinde hodie apud Gallos, sunt plures homines conditionatæ seruitutis, qui dominis multa sunt obligati præstare seruitia. Vulgus eos Quæstudos vocat, & ad seruorum naturam proximè accedunt eorumq; meminit Arnoldus Ferron. in consuetud. Burdegali. titulo de præscriptio. §. 17. in princ. sunt & alij dicti *Maimortes*, quorum naturam explicat Cassaneus in cōsuetudinib. Burgun. titulo *Des mains mortes*. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 2. glōf. 3. num. 3. Cin. & Albc. in Authent. episcopalis dignitas. C. de Episco. & cleri. Guid. decisio. 36. Cin. in l. voluntariæ in fin. C. de excusa. tuto. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 41. num. 55.
- 24 Hæc autem vtilia sunt ad intelligendum naturam & obligationem eorum, qui apud nos dicuntur *Solariegos*, quorum magnus est in Hispania numerus. Rursus hæc protuli ad probandum valorē nostræ legis, & vt liqueat in corpore Iuris Ciuilis plures reperiri homines cōditionatæ seruitutis quare non mirandum, cōsuetudinē apud nos receptum esse hominem inopem addici creditori. Cum enim conditionata seruitus admittatur ex obligatione qua quis se facit spōte adscriptitium alterius, multo magis ex obligatione, qua debet pecuniam rē transigendæ vitæ necessariam. Adscriptitius enim constituitur, qui confecto publico instrumento promittit domino soli, & nunquam a solo recedet. l. cum scimus. §. 1. & l. Colonos nunquam. C. de agrico. & cens. lib. 11. Postea debet interuenire alia scriptura in qua profiteatur se adscriptitium esse. d. l. cum scimus. §. 1. Cassan. in consue. Burgun. rub. 9. num. 4. Sed notandū, quod illa peculiaris quædam hominum, & contractus, & materiæ natura est. Ideo non licebit arguere hoc modo, qui vis se potest facere adscriptitium ergo qui vis se potest obligare ad præstandum operas perpetuo. Vt dixi cap. 1. num. 17. & 18.
- 25 Itaq; vt ad rem redeamus hæc lex valida est. Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat, quod cessio bonorum a Rege, vel consuetudine tolli non potest. Id enim verum quando debitor remaneret in carcere, neq; haberet remedium, quo possit ab ea liberari. At Iure nostro Regio debitor dicens: volo seruire creditori, taxet iudex tempus pro modo debite summæ. statim soluendus est è carcere, vt in pragmatica. 79. in volumine antiquarum prag-

pragmaticarum. Ad eod vt etiam si creditor dicat nollo, vt mihi seruiat, nihilominus sit eximendus è carcere. Quamuis enim debitor non sit addicendus creditori inuito intelligitur dummodo patiatu debitorē solui è carcere, vt dico. c. 1. num. 8.

26 Itaque hæc addictio, qua inops debitor traditur creditori, liberat eum à carcere, etiam inuito debitorē. Cum autem liberetur à carcere certè hæc addictio, idem beneficium præstat, quod beneficium cessionis bonorum, nam per cessionē bonorum, quis de Iure Ciuili liberatur à carcere. l. 1. C. qui bon. cede. poss. & hoc est beneficium cessionis bonorum.

27 Fateor tamen beneficium cessionis bonorum plenius esse quia non solum liberat, à carcere: sed etiam præstat ne debitor in iudicio, vel extra conueniatur nisi pinguiorem fortunam natus fuerit. l. is qui bonis. ff. de cefsio. bono. l. 1. C. eodem titulo. Cum ergo Iure nostro Regio debitor inops carcerem effugiat cessant argumenta quibus quidam probare contendunt beneficiū cessionis non posse tolli consuetudine: hic enim liberatur à carcere. Et Salice. in l. 1. col. 2. in §. oppositione. C. qui bon. cede. poss. qui dicit quod beneficiū cessionis per statutū tolli non potest: loquitur quando statutum iubet debitorem poni in carcere, & quod non possit ab ea liberari nisi soluat, etiam si cedat bonis. At hic liberatur à carcere etiā si non soluat.

28 Non obstat secundum argumentum, quod non valet pactum per quod quis renuntiat beneficio cessionis, & quod non potest fieri per statutum: quod non potest fieri per pactum. Argumentum enim quo nititur opinio docentium non valere id pactum; est; quoniam debitor nullum habebit remedium ad effugiendum carcerem: remedium inquam legitimum, & ordinarium. Hoc autem argumentum hic non quadrat, quoniam debitor eximitur, è vinculis, & soluitur è carcere, & addicitur creditori: haud aliter quam per cessionem bonorum liberabatur à carcere, & ita valere hanc legem pronuntiat Rodericus in l. 2. titulo De los gouernos, col. 7. versic. his non obstantibus.

29 Præterea non obstat tertium argumentum quoniam lex præscribens, vt debitor inops seruiat creditori: valida est. l. fina. C. de capti. & postlimi. reuer. Neque hic ratio Doctorum accommodari potest quo-

niam impingere natibus lapidem res impudica, & inhonesta est & creditori infrugifera. Ad debitorem traddi creditori, vt ei seruiat non est res obscœna nā operas præstare non est obscœnum, sed honestissimū. Non obstat quod debitori iniicitur torques ferreus quoniam id durum, rigidum, seuerum, & asperum est: non verò obscœnum, vel parum honestum, & contumeliosa cessio admittitur: nō obscœna ne inficiat oculos, & mentem.

30 Non obstat, quod inter Christianos, nemō fit ex bello seruus: quoniam debitor nō fit seruus, vt suo loco dicam. Non obstat quod dicitur captiuus creditoris: quoniam id exagerandæ rei gratia dicitur, & vt est notissimum liberatur à carcere & vinculis per hanc addictionem. Ex his discedo ab opinione Alexand. in l. alia. §. elegantē. num. 13. ff. solu. matrim. vbi dicit cum Angelo in l. his qui bonis. ff. de cefsio. bono. Valere statutum ne debitor soluat è carcere, nisi præcisè soluat; & quod hoc casu non est admittendus ad cessionem, sed certè si statutum id sensit est impium, & non valet, vt dixi num. 12. idē rationem quæret iudex qua debitor laborando extra carcerem soluat, vt apud nos in vsu est. Et vide quæ dico infra cap. 5. vers. his aliqui licet. num. 41.

31 Nunc videamus an consuetudo traddendi debitorem creditori sit iusta, & æqua, & qua ratione fuerit introducta. Videtur esse iniusta: hoc est nimis seuera, & rigida. Quoniam non est danda afflictio, afflictio. l. oratio. ff. de sponsalib. nam priuato omnibus bonis, mors est solatium. l. quisquis. §. filijs. C. ad. l. Iul. maiesta. & maior pœna est priuatio omnium bonorum, quam pœna mortis autore Bald. in l. certa in fine. C. de iure fisci lib. 10. priuatus enim bonis: videtur priuatus sanguine, vt inquit Salice. in l. admonendi, col. pen. versic. quæro an sit consideranda. ff. de iure iurando. Pecunia (enim iuxta Hesiodum) est anima miseris mortalibus. Et autore Chrysostomo: *Paupertas est martirium, si patienter tolleretur.* Et pauperes, vbiq; miseros appellamus. Miseria enim summa est esse mendicum autore Bald. in l. fin. C. qui bon. ced. poss. Quare remedium cessionis bonorum miserabile appellatur, in dict. l. fin. Et *Asdras*, lib. 4. c. 15. paupertatem inter ingentia mala ennumerat. *Inmittat* (inquit) *tibi mala viduitate: paupertatem, & famem.* Et Dominus Malachia.

Malachia. c. 2. minatur, se ægestatem improbis daturum. Pluresq; probant sententiam quam ad Cynum quidam scripsit in hunc sensum.

In mare fluctuagum, ne te premat aspera ægestas. Desili, & à celsis corruet Cyrene iugis.

32 Hæc non de paupertate ex animi sententia sed de paupertate ex fortuna intelligenda sunt. Veritas enim ipsa dixit: *Beati pauperes, quoniam ipsorum est Regnum celorum.* Et Seneca Ethnicus *Beatissima (inquit) res est paupertas.*

Quod si miseria summa est, esse mendicū, longè miserrimum est, nō solum extrema ægestate præmi, sed etiam proprii corporis potestatem non habere, tradidq; creditori, vt operis satisfacias creditæ summæ, vt ingenuus natus domini supercilium, & insolentiam videas. Legimus Prouerb. 22. *Mutuū recipiens seruus est fœnerantis.* Et debitor est quodammodo seruus creditoris.

33 Durissima ergo est dispositio huius legis. *Agere enim durum, debere durius, nō esse solūdo durissimum.* Quid si supra has erumnas accedat corporis etiam potestatem non habere, & addici creditori, an quicquā videtur posse esse durius? Nam præter contumeliam, laborem, & ignominiam, videtur (saltem ad tempus) libertatem amittere quauis enim seruus non fiat (vt suo loco dicam) certè animi sui consilium sequi nō potest. Et videtur captus detineri à creditore, vt supra dixi, & probatur in l. præses C. de cap. & postli. reuer. ibi: *Ne ulterius in seruitutis iugo detinearis.*

34 Hominē autem ingenuū ægestate pro-

35 Tanta autē est miseria debitoris, qui creditori addicitur, vt non inmerito censerī possit pati pœnā corporalem manus enim videntur admoueri ei, cui torques ferreus collo circum inijcitur. Et si pœna corporalis habetur hominem publice per urbem iumento impositum circumferre, idq; per horulæ momentum, quāto magis additio censebitur pœna corporalis cum tanto superet, & eam contumeliam duratione qualitate, & circumstantijs: ille enim ignominiosè deducitur per urbem, quia deliquit: hic quia debet.

36 Præterea esse pœnam corporalem probatur: quoniam eruditorū iudicio; celsio ignominiosa, quæ fit in pactis ad lapidem natibus, censeatur pœna corporalis. Ita scribit Petrus Iacobus, tit. de celsione bonorū, col. 2. in sua praxi. Paris Puteus de sindicatu. §. quia. nu. 10. Cardinalis Florentinus, cōf. 94. in princ. Guido Pape. decisione Delphinali. 343. cuius sensum explicat additio: litera. D. Tiraquel. in repetitione. l. si vnquā. in verb. bona. num. 6. C. de reuoc. donatio. Ioannes Paponius in consuetudines Borbonias, tit. de celsione bonorum. §. 72. prope finem. Qui omnes scribunt celsionem ignominiosam loco pœnæ corporalis haberi, atq; idē debitorem perpetuo liberari, neq; posse conueniri etiam si pinguiorē nanciscatur fortunam de qua re suo loco inferius dicam.

37 Et quod addici creditori, sit pœna corporalis videtur probari in lege duodecim tabularum, quam retuli cap. 1. nu. 6. nā vbi loquitur de addicendo inopem debitorem creditori. Sic inquit. *Tertijs autem mundinis si interea pactus non sit capitis pœnas dato.* Nota hæc vltima verba. Quāquam arbitror verbū capitis, referri ad capitis diminutionē,

nam additus videtur capite minui, & fieri seruus creditoris, nam qui in imaginariā quandam seruitutem deducitur: dicitur capitis diminutionem pati. l. liberos. §. emancipato. ff. de capi. dimi. Idē cum tractatur de emancipando hominem liberum creditori; dicitur tractari de causa capitali autore Affli. in constitutio Sicilię incipi. prosequentes, num. 6. & num. 26. Zafi. consil. 19. num. 19. lib. 2.

38 Ex his apparet decretum huius legis rigidum, & durissimum esse cum pro pecunia maximo debitori pœnam corporalem imponat si enim pœna corporalis censeatur ignominiosè cedere (etiam si creditoris manus effugas) quanto magis quando præter ignominiam in manus creditoris ferreo stigmatæ notatus tradderis, idq; forsam per longum tempus. Idē decretum huius legis æquitate molliendum, & prudentia limitandum, & quo ad saluo iure fieri potest curandum nobis est, vt reddeamus ad meliora, scilicet ad constitutionē ciuilem, qua debitor inops liberatur cedendo bonis quod in pluribus limitationibus, infra dicentis libentissimè faciendum cum ratione, & scripto iure innitantur.

39 Vt tamē fateor decretum huius legis durum esse: ita nego esse inhumanū, vel absq; ratione proditum. Primo creditor acquisito iure, creditum petit, forsam per tela, per ignes quæsitum. Deinde hæc vox *Redde quod debes:* æquissima est, & ius gentiū præte fert autore Seneca lib. 3. de beneficijs. quare non est impium, neq; inhumanum debitorem operis suis creditum persolvere, nihil enim tam congruum est humanæ fidei, quam ea quæ inter homines placuerunt seruari. l. 1. ff. de pact. seruari autem pacta, & credita, quoquomodo per solui efficiet, vt plures sint, qui pecuniam fratri ad subueniendam necessitatem mutuo dēt, ne auita prædia vendere cogatur q̄ aureos decem ad succurrendum necessitati non inueniat. Expeditq; reipublice plures esse fœneratores, vt inquit Bald. in l. 1. col. 3. C. de summa Trini. & fide Cathol. & cons. 453. lib. 1. & in c. 1. col. 1. de iure iuran. Debitorem enim perfidia deterret homines à mutuo quoniam fidem solutione nō præstant quod serio, & grauius damnatur Ecclesiastici, cap. 29. his verbis: *Multi quasi inuentionem (hoc est quasi rem nullius, quæ inuentione fit occupantis) estimauerunt fœnus, & præsterunt molestiam, his qui se adiuerunt;*

40 Itaq; non est æquum quæquam fraudari pecunia sua, & ad alendam inter homines fidem, æquum est debitum reddi, si enim crediti certa sit solutio plures erunt, qui cōtrahant; plures qui mutuo dēt. Et in sacris literis, monemur mutuari proximo indigenti, ita debitor monetur reddere tempore constituto. Ecclesiastici. 29. Sic lego. *Mutua proximo tuo cum indigerit, & tu quoq; debitor redde tempore constituto serua promissum, neq; agas dolo cum eo, & inuenies omni tempore, qui subueniant tibi.* Sic Cicero offi. lib. 2. inquit. *Nullam esse rem, quæ vehementius rempublicam contineat quam fides.* Sed fidē esse nullā posse, nisi sit necessaria solutio rerum creditarum.

41 Deinde pecuniæ creditæ satisfacere seruiendo obicœnum, non est æquum inhonestum. Et habemus textū expressum præscribentem, vt debitor inops soluat præstādo: operas. l. fin. C. de captiu. & postli. reuer. quanquam illa lex solum præstāda in sua specie; scilicet, in debente ex causa redemptionis cum enim beneficio creditoris defierit hostibus seruire æquum est, vt redemptus reponat beneficium seruiendo redemptori, si alias soluendo non sit.

42 Præterea satisfacere operis, non est ab humanitate alienum quiuis enim potest locare operas suas. l. qui operas. ff. loca. & cum possit eas sponte locare æquum est, vt etiā inuitus eas præstet, vt satisfaciat creditori.

43 Deinde cum debitor sit inops necessario laborare debet, vt victum paret cum autē creditor teneatur alere debitorem, qui sibi addicitur certè non est iniuum, vt auferat quod reliquum est, cum ipse præstet alimēta, & quod superest deducto, ne egeat: possit ab eo auferre (hoc est) quod superest deductis alimentis quotidianis. l. is qui bonis ff. de celsio. bono.

44 Præterea lex hæc ignauiam excutit, & laborem docet, labor autem laudabilis est.

donec accipiant osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam. Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquentur verba tædij, & murmurationum, & tempus causabitur. Si autem potuerit reddere aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & reputabit illud quasi inuentionem. Sin autem fraudabit illū pecunia sua & possidebit illum inimicum gratis, & conuitia, & maledicta reddet illi, & pro honore, & beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

40 Itaq; non est æquum quæquam fraudari pecunia sua, & ad alendam inter homines fidem, æquum est debitum reddi, si enim crediti certa sit solutio plures erunt, qui cōtrahant; plures qui mutuo dēt. Et in sacris literis, monemur mutuari proximo indigenti, ita debitor monetur reddere tempore constituto. Ecclesiastici. 29. Sic lego. *Mutua proximo tuo cum indigerit, & tu quoq; debitor redde tempore constituto serua promissum, neq; agas dolo cum eo, & inuenies omni tempore, qui subueniant tibi.* Sic Cicero offi. lib. 2. inquit. *Nullam esse rem, quæ vehementius rempublicam contineat quam fides.* Sed fidē esse nullā posse, nisi sit necessaria solutio rerum creditarum.

41 Deinde pecuniæ creditæ satisfacere seruiendo obicœnum, non est æquum inhonestum. Et habemus textū expressum præscribentem, vt debitor inops soluat præstādo: operas. l. fin. C. de captiu. & postli. reuer. quanquam illa lex solum præstāda in sua specie; scilicet, in debente ex causa redemptionis cum enim beneficio creditoris defierit hostibus seruire æquum est, vt redemptus reponat beneficium seruiendo redemptori, si alias soluendo non sit.

42 Præterea satisfacere operis, non est ab humanitate alienum quiuis enim potest locare operas suas. l. qui operas. ff. loca. & cum possit eas sponte locare æquum est, vt etiā inuitus eas præstet, vt satisfaciat creditori.

43 Deinde cum debitor sit inops necessario laborare debet, vt victum paret cum autē creditor teneatur alere debitorem, qui sibi addicitur certè non est iniuum, vt auferat quod reliquum est, cum ipse præstet alimēta, & quod superest deducto, ne egeat: possit ab eo auferre (hoc est) quod superest deductis alimentis quotidianis. l. is qui bonis ff. de celsio. bono.

44 Præterea lex hæc ignauiam excutit, & laborem docet, labor autem laudabilis est.

Parme-

Parmeno Alexandrum laudans appellabat eum *Hominem strenuum, & nonnunquam cessantem*. Et Cicero de natura Deorum, lib. 2. inquit: *Qui nihil agit esse mihi omnino non videtur*: Et iuxta Euripidis sententiam laborē subire oportet eos, qui sibi foeliciter esse volunt. Deus enim ociosis non adest. Omnis enim laus in actione consistit. Et labor est gloriae pariter. sic Xenophon libro de Republica Lacedaemoniorum, inquit: *Permulta ab ociosis, & absurda patrari solent, & ocio soluti tumentes imbecilliq; redduntur*. Rursus ut testatur Hesiodus: *illi pariter indignantur, & Dij, & homines quisquis ociosus vixerit fucis absq; aculeo: sicut illis, qui apuum opes, sine labore comedunt*. Rursus Menander Poeta inquit: *Homō sanus ociosus multo miserior est, quam febricitans; comedit enim bis tantum inutiliter*. Deniq; Euripides rem ad viuū expressit hęc sententia. *Idem est ociosus, & malus civis*. Rursus, Aufonius, inquit: *Sanus piger multo est nequior febricitante potest enim duplum dapesq; duplices deuorat*. Et illud verisimile scripsit Catullus. *Ocium & Reges prius, & beatus perdidit vobes, nam ut Cato aiebat homines, nihil agendo male agere discunt*. Quid igitur impium imponit, hęc lex debitori. Ab Hesiodo illud habemus. *Non est probrum operari, sed est cessatio probrum*.

45 Rursus oportuit excitari seueritate legis, pigros quosdā, molli ocio indulgentes, qui bus non sufficit parabola Salomonis proponentis fornicæ exemplum, neq; Domiani verba, qui reprehendit ociosos in foro stantes, & virgines dormitantes. Oportuit inquam excitari ociosum alectorē, & gulę mancipium de alieno comessantem, vt discat sobrietatem, & laboris exercitium intelligatq; non fortunarum tantum, verum & capitis (hoc est status) causam agi non enim sufficit dicere *Cedo bonis sed tradetur avaro creditori, vt laboris obsequio creditori satisfaciat*. Quidā enim, vt Traquillus de impuro Nerone scribit *Diuitiarū fructum non alium existimant, quam profusionem, appellatq; sordidos, ac parcos eos, quibus ratio impensarum cōstat: prelauros vero, atq; magnificos eos, qui abutuntur, ac perdunt*. Quare non est iniqua appellanda hęc lex, quę vigilantem & sollicitū reddit creditorem, ne placidus obdormiscat, quousq; malum creditoris nomen abolet. Estq; e republica inertiam, & ingluiciem perditissimorum hominum cohiberi legis seueritate. Nā Ezechielis. c. 26. legimus: *Ecce hęc fuit iniquitas Sodome super-*

bia, saturitas, & abundantia, & ocium. Plutarchus cōferrens Aristidem cum Catone accusat aterrentes proprias facultates *Paupertas* (inquit) *nulli turpitudini coniungitur quod si negligentia intēperantia luxur impudentia speciem præ se fert probro, ac vituperatione non vacat*. Rursus Tacitus lib. 2. historię Augusti Tyberium laudat, qd prodigos & ob flagitia pauperes, a Senatu mouit. Et Tranquillus in Galba Tyberium scribit prohibuisse, ne Sergius Galba Proconsul fieret, qd facultates tuas arriuisset. Et Spartianus in Adriano memorię prodit Adrianum iussisse decoctores bonorum suorum catamidiari in Amphiteatro, hoc est ritus gratia publicitus exhiberi. Cicero officio. lib. 2. *Habenda est (inquit) ratio rei familiaris quam quidem delabi sinere flagitiosum est*. Et eos qui ad ægestatem venissent solere censoria virgula notari indicat Suetonius in Claudio cap. 9. Et Plautus in Truculento, *Piaculum* (inquit) *est misereri nos hominum rem suam male gerentium*. Et ex Strabone lib. 1. dicimus apud Nabatheos publicam imponi multa ei, qui opes suas imminuisset. Nam & Cato dicebat *viduarum esse non hominum facultates extenuatas relinquere*. Vt autor est Volaterra Antropologię lib. 14. Et lege Roschia decoctoribus certus erat locus constitutus, neq; in quatuordecim ordinibus sedere poterant, vt indicat Cicero Philippica. 2. Rursus Laertius in Democrito scribit, qd apud Abderitas, qui facultates proprias amittebat, carebat paterno sepulchro. Et inter Solonis leges hęc vna erat. *Qui patrimonij versuram fecerit, is ignobilis obsequiūq; esto*. Iam vero illud notum, qd Areopagita; facultatū suarū profussores publicę multabant: autore Atheno lib. 4. Præterea, vt liquet ex oratione Eschinis aduersus Timarchum ex Græcorum institutis decoctoribus, & profussoribus nō licebat publicę concionari, neq; cum populo agere. Rursus Marcus Tullius officio lib. 3. inducit Hecaton Rhodium differentem, sapientis esse habere rationē rei familiaris, neque enim solum diuites esse nobis volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeq; reipublicę. Quare textus in Authen. vt iudicium quoquo suffra. §. 1. dicit reipublicę in teresse ciues habere locupletes.

Rursus doctissimus Erasmus Apothema tum lib. 8. referens Alphonsi Aragonū, & Neapolis Regis egregię dicta inquit: *Eques quidā ingens patrimonium per luxum absorbuerat*

atq; insuper magnam æris alieni vim contraxerat: pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragonie Regem, ne saltem quę debebat corpore luere cogeretur. Alphonsus respondit, si tantā pecuniam, vel in sui Regis obsequiū, vel patrię commodis, vel subleuandis amicis impendisset audirem, nunc quoniam tantis opes impedit corpore, par est, vt luat corpore. Quę res indicat apud Neapolitanos moris fortassis esse, vt debitor inops corpore debitam pecuniam luat. Oportuit ergo profusionem lege lata cohiberi abstinere enim homines a profusione: & debitores a luxu: si intelligat se in seruitium creditori dandos si non habeant vnde soluant. Recusabuntq; totis viribus fœnus accipere, vt enim colerici, qui purgari nollūt collecta in dies maiori bile grauius discernantur, sic qui finūt fœnus accrescere cum adest dies grauius capite laborant. Et sicuti ignis inualescēs, alia post alia corrumpit: sic vsura. Et vt æquus semel accepto freno sefforē, alium post alium admittit: sic qui semel inciderit in æs alienū nunquam explicatur.

Ergo hęc lex fidem, vnicum humanę societatis vinculum confirmat debitorem a luxu, & inertia absterret simulq; creditori consulit.

Quod autem attinet ad torquem ferreū certe ea contumelia, non est indignus, qui facultates proprias attriuit, sed mihi videtur imponi, ne quis cum eo contrahat, idē in pragmatica. 79. iubetur, ne velo torquę contegat: ne fortē, & ipse magis debeat, & cōtrahens decipiatur, si mulq; ipse amittat pecuniam, & debitor nunquam ad libertatem perueniat, si nouis quotidie debitis implicetur. Vel imponitur, vt metu tantę ignominie omni ope, pecuniam debitor querat, vel absconditam proferat. Summū ergo ius continet, hęc lex nam & vnicūq; tribuit, quod suum est, negligentiam rem suam male gerentium punit, simulq; fidē, quę vnica rempublicam continet confirmat docet, & astruit. Hęc de valore & ratione legis.

S V M M A.

- 1 Maritus non cogitur ab vxore subire cessionem bonorum.
- 2 Qui ultra quam facere potest non conuenitur, in carcerem non detruditur.
- 3 Persona priuilegiata, ne conueniatur nisi in quantum facere possunt: libere sunt a cessione bonorum, & num. 8.
- 4 Per matrimonium superueniens cessat, operarum

obligatio, & prestatio.

- 5 Etiam per pactum non potest renuntari reuerentia quam vxor marito prestare tenetur.
- 6 Vxor non vitur contra maritum actione infamię irrogantē.
- 7 Et pater filium non retinet ob debitum etiam causatum ex redemptione ab hostibus.
- 8 Mater non potest petere filium incarcerationi pro dote, quam teneretur prestare, vt hæres patris addita hereditate: si non esset soluendo.
- 9 Vxori cum alijs creditoribus concurrenti, maritus addicitur sine torquę ferreo. num. 14.
- 10 Causa status inter maritū & vxorē agitari potest.
- 11 Vxor si matrimonio constante petat ob inopiam vtri dotem sibi restitui maritus repellitur a beneficio, ne conueniatur, ultra quam facere possit maxime si mulier non habet vnde se alat, num. 13.
- 12 Actio de dolo, & interdictum de vi illata, vt pote infamiam irrogantia, non dantur contra patrē, aut patronum: datur tamen filio, aut liberto actio in factum.
- 13 Iudex ex causa poenam a lege impostā etiam si ob crimen sit imposta potest temperare.
- 14 Reuerentia quam vxor marito tenetur prestare nō debet esse damnosa ipsi marito.
- 15 Vxor ad operis obsequiales, & seruales cogitur si dos non sit competens ad alendum maritum, & familiam.
- 16 Pro redemptione mariti captiui obligatur vxor in limitationē Authēt. si qua mulier. C. ad Velleia.
- 17 Vincula, & carcer: duriora sunt captiuitate.
- 18 Rigor legis remittendus aduersus eum qui vxorē, vel liberos habet.
- 19 Vxor is verius, solidius, melius, & prestantius ceteris creditoribus.
- 20 Mulier detenta a creditore ob pecuniam redēptionis, eius est liberta donec soluat.
- 21 Prestare operas ad alendum vxorem, & liberos non infamē, sed honorificum, & honestissimum.
- 22 Filius a patre non retinetur ob pecuniam redēptionis, quia presumitur matrem donasse.
- 23 Casus in quo maritus ociosus, & inters vxori additus per iudicem possit compelli laborare vxoremq; & filios alere.
- 24 Pater debitor filijs in dote matris filio nō addicitur

An maritus non habens vnde vxori soluat dotem, sit ei addicendus iuxta dispositionem huius legis, & liberandus a potestate aliorum creditorum. Cap. III.

EST

EST quotidiana & difficilis quæstio utrum vxori petenti constante matrimonio dotem ob inopiam mariti sit maritus addicendus, vt operis persoluat dotem. Hæc quæstio duo habet capita, aut enim vxor præ tendit se dotis nomine præferendam cæteris creditoribus petentibus maritum sibi addici, non autem vxori, aut ipsa sola nullo alio existente creditore petit maritum sibi addici, vt operis persoluat dotem.

¶ Primo casu videtur maritum, non vxori sed cæteris creditoribus addicendum quoniam vxor, non potest cogere maritum eâ bonorum cessionem subire, quæ Iure Ciuili introducta est. Licet sit facilis minimeq; onerosa si conferatur ad hanc additionem, quæ apud nos in vsu est. Iure enim Ciuili debitor inops dicens *Cedo bonis* effugit carcerem, & creditoris ius illud. A quo neq; in iudicio, neq; extra cõueniri amplius potest, nisi pinguiorem nanciscatur fortunam ac ne tunc quidem conuenitur, nisi in quantum facere potest, vt dixi. c. 1. nu. 45. & c. 2. nu. 27. verum fateor tamen. Quod autem maritus non compellatur cedere bonis probatur quoniam non tenetur in plus quam facere possit. l. maritum. ff. de re iudi. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo.

2 ¶ Et qui non tenentur in plusquam facere possunt, non possunt conijci in carcerem glos. in l. liber captus. C. de capti. & postli. reuer. quam ibi sequitur Bal. in fin. Areti. in l. maritum. §. eleganter. col. 2. nu. 6. ad finem. ff. solu. matrim. Alexand. l. Centurio. nu. 25. ff. solu. matrim. Et qui non possunt conijci in carcerem non tenentur cedere bonis, quoniam cessio bonorum inueta est ad effugiendum carcerem. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Sali. l. 1. nu. 7. post Bal. C. de cessi. bon. Faber. §. si. nu. 9. Insti. de act. Soci. reg. 46. fall. 1. 2. Bart. in l. si filio familias in. 2. nu. 8. ff. solu. matrim. col. 2.

3 ¶ Et qui non tenentur in plusquam facere possunt non teneantur cedere bonis probatur in l. is qui bonis. ff. de cessi. bon. Rursus q; maritus non teneatur cedere bonis, probat expresse Regia. l. 1. tit. 15. part. 5. cuius verba sunt: *Deue el deudor desamparar los bienes a quien deue algo, diziendo como nõ ha de que faga pagamiento, e entõnce el judgador deue tomar todos los bienes del deudor que desamparõ lo suyo, si non los paños de lino que vistiere, y no le deue otra cosa ninguna dexar, fueras ende si tal deudor como este fuesse padre, o si fuesse ome*

que deuisse algo a sumiger. Cum ergo maritus inops non cogatur omnia bona vxori dimittere quanto minus cogetur illi operas præstare, & seruire præsertim torq; indutus ferreo. Cur in seruilem quodammodo fortunam reddigetur fortius diuinæ atque humanæ domus, & in seruitutem vxoris dabitur, qui caput vxoris est.

¶ Præterea hæc opinio probatur ex Bald. in l. 1. nu. 8. col. 4. C. qui bon. ced. poss. vbi docet q; licet debitores possint ad vnguem excuti (his enim verbis ille vtitur) & licet possint quodammodo cruciari id non poterit facere vxor aduersus maritum sibi debentem quod satis aptum est ad definitionem huius quæstionis: nam hæc additio videtur esse pœna corporalis, vt dixi. c. 2. num. 35. cum sequen. Deinde hæc opinio suadetur efficacissimè ex textu expresso, qui nuncupatim in hac specie loquitur in l. si is qui te ab hostibus. C. de capti. & postli. reuer. iuncta. l. si. C. eo. tit. Inquit lex illa q; licet regularitè redemptus ab hostibus mea pecunia teneatur mihi seruire si non habet vnde soluat, id tamen non admittitur si interueniat matrimonium, matrimonium enim soluit obligationem præstandi operas pro debito, inquit lex: *Si is qui te ab hostibus captam cõmercio reddem tibi matrimonio coniunxit dignitate nuptiarum, & voto future iustæ sobolis vinculo pignoris tibi remisso reddi tibi natales pristinos rationis est.* Nota illa verba: *Vinculo pignoris tibi remisso dignitate nuptiarum.* Debitor enim seruiens creditori ob inopiam dicitur esse apud illum ratione pignoris, vt in l. ab hostibus. C. de cap. & postli. reuer. attamen illud vinculum pignoris tollitur dignitate nuptiarum. Nihil arbitrator efficacius citari posse. Quinimò ille textus loquitur in casu magis dubio, scilicet quâdo nuptiæ superueniunt postquâ vnus ex coniugibus seruire inceperat. Cui autem additio iam facta, & operæ iâ præstari ceptæ soluantur superueniente matrimonio multo magis impediuntur quando matrimonium adest ante additionem argumento. l. patre furioso ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

4 ¶ Et q; matrimonium superueniens faciat debitum operarum censi remissum notant Din. & Alber. in l. sicut. ff. de oper. liber. Bald. & Salic. in l. 2. C. de captiuis Regia. l. 2. tit. 29. part. 2.

5 ¶ Rursus nullus quis, vel summis labris Ius Ciuile attigit, ignorat; quantam reuerentiâ

ius velit vxorem deferre marito, nã neq; pactum expressum potest huic reuerentiæ derogare. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. etiam si sit iuratum, nã est aduersus bonos mores quam opinionem dicit communem Alcia. in c. cum contingat. num. 64. de iur. iurã. Couarr. in c. quâuis pactu. in princ. 2. partis de pact. lib. 6. quæ opinio mihi placet magis, quam quod scribit Vasquius in tracta. de success. creatione par. i. lib. 3. §. 28. nu. 18. vt latius dico cap. de patre.

¶ Quis non legit illud Caii Iure consulti in l. 2. ff. rerum amota? *Nam in honorem (inquit) matrimonij turpis actio aduersus vxorem non datur.* Cui non est in promptu Gordiani Cæsaris decretum in l. aduersus. C. de crimine expilata hæredi. Inquit lex: *Aduersus vxorem que sociæ rei humane, atq; diuine suscipitur expilata hereditatis crimen heredes mariti intendere non possunt.* Nota etiam cõiugis hæredem honorem habere præcedenti matrimonio etiam si crimen admissum sit, quanto magis honos habebitur matrimonio præfenti duranti, & consistenti nullo præsertim commisso crimine.

6 ¶ Præterea vxor actione infamiam, irrogante non vtitur aduersus maritum. l. 2. & ibi glos. ff. rerum amotarum. Cessio autem ignominiosa irrogat infamiam autore Cin. Bald. & Paul. in l. debitores. C. quibus ex causis infam. irrogetur Zafi. in l. 1. & 3. ff. de cessi. bon. quinimò faciens cessionem ignominiosam dicitur pati pœnam corporalem, vt latè probauit. c. 2. nu. 35. & docet Cardinalis, conf. 94. col. 1. Pute. de sindica. §. licet. num. 10. Guid. Pap. decisio. 343. Tiraquel. in l. si vnquam in verbo *Bona*. nu. 6. de reuocan. donatio. Nihil autem potest esse magis ignominiosum quã torq; ferreo indutum debitorem tradi creditori ad seruitium cum ingenuus sit natus, & educatus, & certè additio vere est, & dici debet pœna corporalis, vt docui cap. 2. nu. 35. & 36. Ergo cum ignominiosa actio aduersus maritum non admittatur, quis infamem seruiendi necessitatem, quæ pœna corporalis est, dicat ei irrogandam. Cum multo magis ignominiosum sit pati miseram seruitutem quam audire verba parum honesta, quibus rerum amotarum, vehexpilata hereditatis crimen intentatur, & tamen, neq; ea verba inanem tantum, & forsam meritum sonum habentia non admittuntur. Legimus Genesis cap. 3. verba Dñi dicentis mulieri: *Sub viri potestate eris, & ipse*

dominabitur tui. Et Paulus ad Ephes. cap. 6. *Vir (inquit) caput est mulieris.* Rursus Petrus Apostolus in epistola Canonica. cap. 1. *Præcipit mulieres subditas esse viris.* Quis diuinam institutionem, & naturæ legem subuertet? Quis patietur fieri pedem? aut si quid pede est abiectius eû, qui ex diuina institutione dominus est, & caput.

¶ Præterea hæc quæstio expressè, & in propria specie definitur in l. 2. C. de capti. & postlim. reuersis, vbi textus obligationem seruiendi impositam à iure ei, qui ab hostibus redemptus est. l. fin. C. eodem titulo dicit solui matrimonio. Inquit lex. *Proinde si ab hostibus redempta habere in matrimonio capti, nihil est quod de statu eius debeat pertimescere.*

7 ¶ Sic mater non potest filium retinere ratione debiti etiam si illum ab hostibus redemerit. text. est in l. liber captus. C. de capti. & postlim. reuer. Inter maritum & vxorem maior, & expressior videtur esse amor, quam inter matrem, & filium. Sic enim Poeta quidam cecinit.

Omnis amor magnus, sed aperte in coniuge maior. ¶ De qua re diserit Tiraquel. in l. 1. vnquam in principio. Et in verbo *Liberis*, nu. 10. 1. ¶ Rursus de hac re, scilicet, q; matrimonium soluat obligationem, qua debitor inops tenetur seruire est textus expressus in d. l. 2. & ibi notat Bald. & Salic. C. de captiui. & postlimi. reuer.

8 ¶ His accedit, q; dispositio huius legis, non est exercenda aduersus eos, qui non tenentur vltra quam facere possint, illi enim nõ possunt personalitè capi pro debito. glos. in l. liber captus. C. de capti. & postlimi. reuer. & ibi notat Bald. in fine. scribit Areti. in l. alia. §. eleganter. quem legit cum. l. maritum. ff. solu. matrim. col. 2. Alexand. in l. Centurio. num. 25. ff. de vulga. & pupil. Cui autem non possint personalitè capi: non addicentur creditori, nam additus videtur captus detineri, vt dixi cap. 2. nu. 9. & cap. 1. nu. 39. Et ita dispositionem huius legis non exercendam aduersus eos, qui non tenentur, vltra quam facere possunt, notat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo. *De los gouernos*, quæst. 5. col. 3. verum hanc legem limita. Nam neq; cessionem bonorum Iure Ciuili introductam (quæ facilis est, & minime onerosa) non tenentur subire, qui nõ tenentur, vltra quam facere possunt, vt dixi hoc ipso cap. num. 1.

9 ¶ Sic Bald. in d. l. liber captus: infert quod si filius adiuit hæreditatem paternam, &

non

non est soluendo, mater non potest filium petere carcerari pro dote: quoniam ad restitutionem dotis filius matri non tenetur, nisi si in quantum facere potest. l. etiam. ff. solu. matrim. Quod refert & probat Roder. d. q. 5. col. 3. v. f. quā legē. de qua re vide. quæ scripsi infra cap. de patre. Cum ergo filius cui mater reuerentiam non debet, non possit conijci in carcerem pro dote multo minus maritus.

¶ Postremo ne autoritate deficiamus huius opinionis est Auendanius respōsorū cap. 8. vbi docet maritum, non esse addicendum vxori, neq; aduersus eum vtendum esse dispositione huius legis, nō tamē quid quā protulit ex superscriptis, ne fortē putet lector nos aliena compilare.

¶ Sed in proposita specie, scilicet quando vxor concurrat cum creditoribus contententibus maritum sibi, non vxori addicendum, ego potius diuersam opinionem probarem, neq; dubitarem vspiam maritum vxori tradere, veluti potiori creditori pro dote, vel pro alia re in qua iure, vel tempore potior est. Moueor ex generali dispositione huius legis, & ex pragmatica. 79. in volumine antiquarum pragmaticarū, vbi decretum extat debitorem prius addicendum creditori qui iure, vel tempore potior est, vxor autem pro dote: habet priuilegiū prælationis, vt in. §. fuerat. Insti. de actio. & in l. assiduis. C. qui poti. in pigno. habeantur.

¶ Præterea moueor ex textu singulari in l. cui necessitas. ff. de libe. causa. Vbi probatur, q̄ inter maritum & vxorē potest agitari quæstio status, & alter alterum petere potest reddigi, & declarari esse conditionatæ cuidam seruituti obnoxium. Qua re nihil videtur esse posse magis probrosum. Nā vt notat glosa in d. l. cui necessitas, actio quæ ibi conceditur agitari inter virum, & vxorem conuellit prorsus honorem vxoris, & tamen actio tam inuidiosa, tam infamis admittitur inter virum, & vxorem matrimonio constante. Verba legis hæc sunt. *Maritus vxori eidemq; libertæ status quæstionē inferre non prohibetur.* Ecce dignitas matrimonij non impedit inter virum, & vxorē agitari quæstionem, quæ totum matrimonij honorem deturpat. Causa autem qua vxor petit maritum sibi addici, non est ita grauis, atq; illa de qua agitur in d. l. cui necessitas. Debitor enim creditori addictus non desinit esse ingenuus, vt dico capite

An addictus fiat seruus. Item illo ipsa conditio, quam ex addictione sortitur nō durat, nisi quousq; debito satisfaciatur, vt in l. 2. & in l. si is qui te. C. de captiu. & postlim. reuer. & dicam infra in dicto loco. At causa status de qua agitur in d. l. cui necessitas, afficit coniugem labe perpetua dignitatē status labefactante.

¶ Deinde moueor quoniam beneficio, ne conueniatur, vltra quam facere potest nō gaudet maritus quando vxor matrimonio constante petit, ob viri inopiam dotem sibi restitui: hoc enim casu maritus in solidū existitur, neq; reuerentia vlla ab vxore præstatur quoniā vxor ex dote tenetur ipsū alere. Ita docuit glos. in l. vbi adhuc. C. de iure doti. in verbo ad sustentationem col. 3. versi. 10. quæritur. Bald. in l. si quis crediderit. ff. de pact. Paul. Imola Roma. Alexand. num. 6. Ias. num. 111. in l. si constan. te. ff. solu. matrim. vbi Ias. testatur hæc esse communem opinionem. Bald. in l. præses. C. de serui. & aqua. Campe. de dote. 3. part. quæst. 62. Lupus; qui & ipse testatur hanc esse communem: in repetitione cap. per verbas. §. 37. ampliatione. 16. de donatio. inter vir. & vxor. Collectar. ibi. versi. sed nūquid ex get.

¶ Hæc communis opinio duo præstat. Primum conuellit argumentum diuersæ partis, q̄ cum maritus nō possit conueniri pro dote, vltra quam facere possit non potest conijci pro dote in carcerem, neq; est addicendus creditori. Iam enim vides, q̄ maritus, qui constante matrimonio conuenitur ob inopiam, vt restituat vxori dotem: non habet beneficium, ne conueniatur vltra quā facere potest. Secundo hæc communis opinio conuellit illud argumentum, q̄ tradere maritum vxori pro debito: est aduersus reuerentiam, quam vxor diuino, & humano iure, marito debet. Vides enim quod beneficium, ne maritus conueniatur, vltra quā facere potest, quod marito conceditur ob reuerentiam quam ei vxor debet, vt in l. a. lia. §. eleganter. ff. solu. matrim. denegatur quando maritus ab vxore ob inopiam conuenitur matrimonio constante.

¶ Item hoc esset multo manifestius si mulier præter dotem quam a marito petit nō haberet vnde se aleret: hoc enim casu maritus non gaudet priuilegio illo concessio ob reuerentiam, ne scilicet conueniatur in plusquam facere potest, quoniam ordinata charitas incipit à se ipso. l. præses. C. de serui.

serui. & aqua. & in pari causa mulier præfertur. l. assiduis. C. qui poti. in pig. habeant. l. verum. §. si. ff. de mino. Ita docuit Iacobus Rauena in l. si maritus. ff. solu. matrim. Bart. in l. maritum. col. fin. num. 4. versic. quæro quid si maritus. ff. eodem tit. vbi Alexand. col. fin. versic. in quantum restatur hæc esse magis communem opinionem Guilielm. Cugn. & Bald. in l. si quis crediderit. ff. de pact. Bald. in l. 2. C. quod cum eo. & hoc est necessarium, quando matrimonium dissolueretur ante copulam per conceptionem sacri ordinis, vel alias, vt declarat Bald. in d. l. si quis crediderit. ff. de pact. nam si matrimonium durat, & vxor ob inopiam viri repetit ab eo dotem iam dixi, quod caret hoc beneficio maritus, supra num. 2.

¶ Præterea maritum vxori potius, quam cæteris creditoribus addicendum: probatur efficacissimo argumento, quoniam licet actio de dolo, & interdictum de vi illata non dentur contra patrem, neq; patrēnum quoniam infamiam irrogant, & sunt aduersus reuerentiam eius debitam, & ideo cauetur, vt filij & liberi, ne bona sua amittant, agant actione in factum, & omittant illa quæ actionem de dolo inuidiosam reddunt, ne propter reuerentiam patri, & patrono; debita sua amittant, vt cauetur in l. 3. C. de obsequi. patr. præf. & in l. non debet. ff. de dolo, & in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de vi, & vi arma. Ita iniquissimum est, vt vxor propter reuerentiam marito debitam amittat suam dotem, & mariti operis defraudetur quibus honestissimè, & absque vilo dedecore maritus poterit, & illam, & filios communes alere: & forsam maius dedecus effugeret, ne fortē vxor inopia oppressa, & calamitate viri constituti in potestate creditoris audacior facta: successorem quærat matrimonij. Hoc mihi videtur argumentum solidum, quod nemini prudenti displicebit. Quare ad imitationem eius, quod in filio & libertato dispositum videmus iudex maritum addicet vxori: non tamen ei imponet torquem ferreum. Vt enim vxor non est priuanda sua dote, ob reuerentiam marito debitam, ita eo modo suum est ei restituendū, vt mariti capitis, & domini sui honos non deturpetur: sicuti filius, & libertus, à patre, & patrono sua forsam per vim, vel dolum ablata repetunt: non tamen vtuntur actione de dolo, sed ea actione, quæ ad re-

petitionem rei sufficit. Itaq; omisis infamibus sua repetunt.

¶ Sed reclamabit quispiam lex iubet torquem ferreum iniici, desinit quæ sub poena amissionis crediti, ne creditor illum auferat à collo debitoris, quomodo iudex poterit addicere maritum vxori, neque tamen ferreum torquem iniiciet aduersus legem. Hic facilis est responsio: iudex enim potest ex causa poenam à lege impositam temperare, etiam si ob crimen impositum sit, vt in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui notan. infam. & ibi notat glos. Docent Barto. & Alber. in l. & si feuerior. C. quib. ex caus. infam. irrogetur glosa. in §. notandum. 2. quæst. 3. Archidiacon. in cap. qui bona. col. 6. versic. & hæc vera. 17. quæst. 1. glos. & Barto. in l. hodie. ff. de poen. Abbas in cap. de causis. in fine. de offi. de lega. & ibi Decius colpenult. Felin. in cap. inquisitionis. col. 5. super glosam in verbo alioquin de accusat. Barto. in l. fin. ff. de recepta. Deinde iniiciatur torques ferreus sed reclamante vxore, & protestante, quod id facti, ne perueniat in manus cæterorum creditorum.

¶ Præterea reuerentia quam vxor marito debet, non debet esse marito damnosa; ne quod in ipsius fauorem introductū est in eius damnum detorqueatur. Quid quæso marito magis ignominiosum, prædā ignoto creditori, an dulcissimi coniugi: cum qua diuina, & humana omnia habet communia à qua diuelli maxime lugubre, & tristissimum reputat? Cui quæso magis ignominiosum præstare operas vxori, vt se se vxorem, & filios alat, an creditori? Aut quis probrum reputat maritum laborare, vt vxorem, & filios alat, cum id sit verum, & perpetuum officium, à natura marito iniunctum. A quo præstat accipere alimenta, à creditore semper seuum aliquid submurmurante, an ab vxore. Equidem arbitrator, hæc ita manifesta esse, vt qui dubitarit omnē hominis sensum iure dici possit exuisse. Itaq; reuerentiam quā propugnatores aduersæ partis obijciunt est irreuerentia, & volentes conseruare inane reuerentia nomen: detrudunt maritum in profundum miseriae, & ignominia, & vxorē dote sua priuant cum melius cæteris creditoribus ius habeat, filiosq; orbant patre & alimentis, & vxorem priuant marito, & ius prælationis à lege vxori concessum

subuertunt: & marito pro reuerentia, ignominiam irrogant, & vera miseria onerant. Imò vxor quæ non omni ope peteret maritum sibi addici impudica fœmina haberetur (tantum abest, vt aduersus honorem mariti videatur facere.) Quid probri est maritum operari vxori cum ab Hesiodo habeamus. *Non est probrum operari sed est cessatio probrum.* Et beatus Paulus dicit, *Qui non laborat non manducet.* Rursus maritus etiam antequam addicatur vxori, tenetur eam, & filios alere sub pœna peccati mortalis. Præterea non est probrum maritum operas præstare vxori cum ex lucratis & operis, & ipse, & vxor, & communes liberi ali debeant. *glof. in l. vbi adhuc. C. de iure doti.* Vxor enim tenetur alere maritum, qui sibi addicitur, id enim omnes creditores tenentur præstare additis. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 3. Fori, & dicam infra suo loco. Rursus quid probri est maritum præstare operas vxori cum vxor vicissim marito operas præstet. *glof. in l. si vxor em. C. de condi. infer. & in §. 1. Instit. de S. C. Tertul. & ibi notat Angel. qui citat textum in l. sicut. ff. de oper. liber. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de iniur. Imol. Bart. & Paul. in l. rei iudicata. cum lege sequenti. ff. solu. matrimon.* Quod intelligendum in operis obsequialibus non in artificialibus, nam vxor non tenetur operas artificiales præstare viro, & si quid ex eis lucretur sibi soli lucratur.

17 *¶* Si tamen vxoris dos non sit competens, ita vt ex ea ali possit maritus, vxor, & familia; certè vxor cogitur ad operas obsequiales, & feruiles, vt prudenter scribit Abb. in cap. literas. col. fin. de restit. spolia. Lupus in cap. per vestras. §. 20. incip. & tenendo. num. 3. ver. ex istis infertur. de donat. inter virum & vxor. Cum autem loquamur in casu in quo maritus ob inopiam petitur addici creditori, vel vxori, vt operis soluat dotem, manifestum est, quòd cum dos sit soluenda operis mariti: quòd vxor, dote non poterit alere maritum, filios, & familiam; cum dos ob inopiam viri quotidianis operis sit soluenda, & tunc cum ipsa teneatur ad operas feruiles idque culpa mariti, qui suam dotem amisit; non est inconueniens, vt ipse maritus vxori, hoc est sibi ipsi, & liberis hoc est visceribus suis operas præstet. Neq; obijciat quisquam quòd maritus addictus vxori, vt operis soluat dotem non poterit cogere

vxorem ad præstadium operas artificiales, vel feruiles id enim mihi verum non videtur ius enim mariti in vxorem, à natura, & diuina institutione dimanat, neq; interruptur nisi morte, quæ matrimonium dirimit, neque calamitas, & inopia, id etiã auferre debent: esset enim aduersus bonos mores argumento. *l. alia. §. elegantè. ff. solut. matrim.*

18 *¶* Præterea, adeò pius videtur maritum à captiuitate creditorum eripere, vt vxor possit se obligare pro redemptione mariti captiui, licet peculiaritè prohibita sit obligare se pro marito, vt Authent. Si qua mulier. C. ad Velleia. ita nominatim docuit Bald. *confi. §. incip. considerata causa lib. §. Tiraquel. post leges connubiales. glof. 6. num. 275.* Et mulier si soluerit pro marito, qui ex vinculis cautam dicit ratum, id erit per. l. quamuis. cum sequent. ff. solu. matrim. l. maritus. §. manente. ff. de iure dot. l. si pro aliquo. §. 1. ff. ad Velleian. Liberare autem maritum à carcere, vel à potestate creditorum non minorem fauorem meretur, neq; minus laudabile est quàm redimere eum è potestate hostiam.

19 *¶* Duriora enim sunt vincula, & durior est carcer, quam captiuitas; aliquo respectu, vt suo loco infra dicam, & durius est à fratre ratione pecuniæ detineri, quam ab hoste impio ratione belli.

¶ His accedit quod Iuris consultus prudenter scripsit summum ius summa iniuria est. Vxor potius ius habet pro dote, & rem suam petit: stolidissimum est priuare eam re sua, & marito suo cum magna iactura filiorum, & insuper separare maritum ab vxore, aduersus legem; cui non placet dura separatio?

20 *¶* Præterea rigor legis remittendus aduersus eum qui vxorem, vel liberos habet textus est in l. 1. §. si liberos. ff. de portio. quæ liber. *damna. relinq. scribit Barba. in l. cum acutissimi. col. 28. vers. sed vt quisque. C. de fideicommiss. Roman. in l. si vero. §. de viro. in. 49. fallentia. vers. 9. ff. soluto matrimo. Bald. in cap. naturales. si de fœudo fuer. cõtrouer. Lucas Pœn. in l. 1. C. de desertor. lib. 11. Hostiens. Ioann. Andræ. & Abb. per glofam in cap. quia circa. de eo, qui duxit in matrimon. quam pollu. per adult.*

¶ Hinc illud Fabij institutionum lib. 6. *Quare illa (inquit) in iudicium per charissima pignora utiq; & si reo sunt liberi coniux utilis erit.*

erit. Deinde legimus hominem bonis exutum, & infamem pronunciatum; misericordia liberorum: fuisse bonis, & famæ restitutum, vt Lucianus Sophista in Toxari narrat de Menacrate quodam Masiliensi, qui cum esset à sexcentis viris condemnatus facultatibus exutus, ac deinde infamis pronunciatu miseratio nepotis fecit, vt iudices ei, & multam remitterent, & famæ restituerent. Quo nomine & Sergium Galbam liberatum testatur Fabius institutum lib. 2. his verbis. *Liberatum ita Sergium Galbam; miseratigne sola, qua nō suos modo liberos paruulos in concionem produxerat; sed Galbæ etiã Sulpitij filium suis ipsius manibus circumtulit elapsū esse, cum aliorum monumētis, tum Catonis oratione testatum est.*

21 *¶* Relinquatur ergo maritus vxori, & liberis, cum vxor verum, solidū, & melius ius habeat, quam quisquam alius ex creditoribus cum iura nostra generalem legis dispositionem remittant, vt pater liberos possit educare, vt est expressum in l. semper. §. de monstratur. ff. de iure immun. inquit lex: *Demonstratur ex rescripto Diui Pertinacis, namq; Saluidio Candido in hæc verba rescripsit. Non est irrationabile, vt concedamus filiorum educationi, remitti tibi munera. Ecce lex relinquit patrē, neq; illum munere personali grauare vult, vt possit educare liberos.*

¶ Postremò, vel illud nos in hanc sententiam adducet, qd iure nostro cognati propinquiores præferuntur in licitatione, & veditioe rerum cognati sui. Vxor autem marito coniunctissima est, sunt enim duo in carne vna, & melius ceteris creditoribus ius habet.

¶ Non obstant ex aduerso prolata. Nō obstat primum argumentū quoniam quando maritus matrimonio constante cõuenitur ab vxore ob inopiam, vt sibi restituat dotem, non habet beneficium ne conueniatur, ultra quam facere potest, imò insolidum exigi potest, vt dixi num. 12.

¶ Non obstat, qd non potest conijci in carcere: non enim vxorem conijcit in carcerē, sed eximit illum è carcere in quā coniectus est à creditoribus, nam si nulli essent creditores, certè vxor maritum non potest conijcere in carcerem, neq; villo modo petere, vt sibi addicatur maritus ad soluendā operis dotem.

¶ Non obstat, quòd vxor debet reuerentiam marito, non enim conuellit, vel deturbat honorem mariti præstare operas, vt

alat vxorem, & liberos: imò, & turpis, & infamis esset si id non faceret. Neque hic de conijciendo maritum in carcerem agimus, sed vt eximatur ab ea, & reiectis creditoribus tradatur vxori absque torque ferreo quatenus per vxorem licet addita protestatione cum omni verborum honore, & ciuilitate.

¶ Non obstat textus in l. si is qui te. cum similibus. C. de captiu. & postlimi. reuer. ibi enim creditor ducens vxorem debetricem suam cõsetur ei donare, & remittere summam pro qua eam redemit ab hostibus, & lex præsumit, quod propter dignitatem nuptiarum, vt liberi ingenui sint, & non nati ex liberta maritus ei remittit vinculu pignoris, & ius obsequia præstandi.

22 *¶* Nam mulier detenta à creditore, ob peccatam infumtam in eius redemptionem, est eius liberta quousque soluat prætium. l. si liberum captum. C. de captiuis. At in casu de quo loquimur cessat hæc ratio, nam matrimonium inter ingenuos virum, & vxorem contractum est, & post cõtractum matrimonium maritus petitur addici vxori. Item hic cessat præsumptio donationis in qua se fundat. l. si is qui te. cum vxor difertè, & expressè petat dotem suam nolens, eā donare vel remittere. Itē, hic præcessit matrimoniu antequam vxor petat maritum sibi addici: at in l. si is qui te. matrimonium sequitur, & matrimonium in casu illius legis inducit præsumptionem donationis, vt vxor quam maritus detinebat ratione debiti desinat esse liberta, & ex consequenti filij ingenui sint. Quid autem oportet presumptionem hic adducere cum mulier præsumptionem donationis tollat; dicens, solue mihi meam dotem, vel exhibe operas pro ea. Vtique in claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. cū similibus. ff. de verb. obligat. præsertim cū in casu de quo loquimur matrimoniu præcesserit & filij ingenui sint, & sic cessat illa ratio, quæ redditur in l. si is qui te. ibi. *Propter dignitatem nuptiarum, & voto future iustæ sobolis vinculo pignoris tibi remisso.* Hic enim nuptiæ fuerunt satis dignæ, quia in casu de quo loquimur matrimonium contractum fuit antequam maritus addiceretur vxori. Item cessat ratio voti, & desiderij paterni, vt soboles sit legitimæ, nam creditor addictus debitori non efficitur eius libertus, vt dico infra.

¶ Præterea, cum constat de voluntate mariti,

riti, & vxoris ius libertinitatis non tollitur ex matrimonio cum scilicet constat, quod nolluerunt ex matrimonio ius remittere, vt expressè probatur in. l. cui necessitas. ff. de libe. causa.

¶ Deinde respondeo quòd in. d. l. si is qui te. soluto vinculo ex matrimonio, & remisso, ob dignitatem matrimonij debitor vxor remanet in potestate mariti, & ipsi operas præstat si non tanquam debitor certè tanquam vxor, vt notant glosa Dinus, & Alber. in. l. sicut. ff. de op. liber. Bal. in. l. libertæ col. 1. C. de op. liber. At in casu nostro si matrimonium efficeret, ne vxor posset ratione dotis retinere maritum: nullas operas viles alimentis vxoris maritus præstabit, & creditoribus addicetur.

¶ Denique vti dixi in casu. d. l. si is qui te. matrimonium quod superuenit: facit videri remissum vinculum pignoris. Hic matrimonium iam erat contractum, & sic iam præcellerat causa quæ inducit præsumptionem donationis. Et cum matrimonium est contractum, non potest vxor remittere marito dotem, etiam si expressè id facere vellit. l. 3. §. sciendum. l. si sponsus. §. si maritus. l. cum hic. §. si inter. versiculo planè. ff. de donatio inter virum, & vxor. Remissio enim est donatio. l. si quis delegauerit. ff. de nouat. l. sicut. §. an pascisci. ff. quib. modis pignus vel hippot. solui. not. Bald. in. l. si mulier. ff. de leg. 3. Bart. in. l. fin. ff. quæ in fraud. credi.

¶ Itaq; d. l. si is qui te, & omnes similes nihil faciunt aduersus hanc opinionem quoniam hic non idèd matrimonium est minus dignum quoniam ante additionem præcessit. Et additus non fit libertus. Itè hic, remissio dotis non præsumitur ex matrimonio præcedente. Aliàs nulla mulier posset petere dotem suam si matrimonium induceret præsumptionem remissionis dotis. Item hic expressè vxor dicit se nolle remittere, & expressa remissio nõ valeret, est enim prohibita remissio inter virum, & vxorem, quia est donatio.

23 ¶ Rursus non obstat quod vxor non vtitur aduersus maritum actione, quæ infamat: respondeo enim quòd non idèd amittit ius suum, vt supra in filio, & liberto dixi, nu. 6. præterea præstare operas; non est infamè, imò est honorificum, & honestissimè laborare ad alendam vxorem, & liberos. Et hoc est verum & præcipuum officium mariti præsertim quòd maritus tradendus est

vxori absq; torque ferreo honestè & ciuilitè, vt docui nu. 14.

¶ Non obstat quòd de Iure Diuino vir caput est mulieris, & quòd diuina institutio non est inuertenda ob pecuniam, maritus enim non quòd labore definit esse caput mulieris, verum enim mariti officium est laborare ad alendam vxorè, & liberos neq; tamen idèd minus definit esse caput vxoris imò eo ipso quòd vxorè ex suo labore alit. Est verum eius caput, id ei præstans quòd caput cæteris membris præstat. Nõ obstat l. 2. C. de capti. respondeo enim idem quòd respondi ad. l. si is qui te. supra nu. 22.

24 ¶ Non obstat. l. liber captus. C. de capti. & postli. reuersis, vbi filius ratione debiti nõ potest retineri à matre, etiam si illum ab hostibus redderit, quo casu licita est retentio. l. si. C. de captiuis. Respondeo enim id ex eo quoniam lex præsumit quòd reddimit illum ab hostibus ad discutiendam tristitiam non ad repetendam pecuniam, & quòd habuit animum donandi, hic autem loquimur quando vxor non vult donare sed petit dotem suam.

¶ Non obstat quòd qui non tenentur, vltra quam facere possunt non sunt addicendi creditoribus, neq; in eis seruanda dispositio huius legis. Respondeo enim maritum conuentum matrimonio constante ab vxore ob inopiam iuxta formam. l. si constante. ff. solu. matrim. Non gaudere beneficio, ne conueniatur vltra quam facere potest; quoniam alendus est ab vxore ex dote quæ ab eo repetit, vt dixi nu. 12.

¶ Non obstat quòd mater non potest ratione dotis cõijcere filium in carcerem respondeo enim, idem esse in marito; quod non potest conijci in carcerem: tamen hic non tractamus de cõijciendo maritum in carcerem, sed vt eximatur ab ea, & tradatur vxori.

¶ Non obstat quòd dispositio huius legis, non est seruanda aduersus eos, qui in carcerem duci non possunt respondeo enim id verum, tamen hic vxor non conijcit maritum in carcerem, sed coniectum in carcerem vult ab ea eximere; petendo vt sibi addicatur, & nõ cæteris creditoribus, qui illum in carcerem coniecerunt.

25 ¶ Hæc opinio propugnatricem habet æquitatem, potentissimam in iudicijs patronam. Hanc ego prorsus eligerem, nã summum ius; summa iniuria.

¶ Nunc videamus quid in secunda quæstionis parte sentiendum; scilicet, quando mulier

lier sola, nullis alijs existentibus creditoribus petit maritum sibi addicere; an rectè petat. Hoc thema eiusdem argumentis tractare licebit quibus superius tractauimus. Et summo iure maritus hoc casu vxori addicendus non est, quoniam cum eo nomine in carcerem conijci nõ possit, nam licet loquamur supra, in casu in quo maritus est in carcere intelligo quod illum coniecerunt cæteri creditores non autem vxor, non enim potest, vt supra dixi. Item cum hoc casu obstat reuerentia marito debita, neq; eximatur è manibus creditoris petitione vxoris, & maritus reclamet; videtur vxorem non audiendam, neq; lara sententia pronütandum, vt maritus vxori seruiat ratione dotis, per certum tempus. Hoc summum ius, & publicæ honestatis iustitia; distat, nisi maritus gularè mancipium sit, somnoq; & inertia indulgens; qui non caret vxorem, & filios operis suis alere. Hoc enim casu iudex veluti alter morum censor nõ patietur illum otiosum esse in perniciem vxoris, & filiorum, quos omni iure alere tenetur: cumque adsit color dispositionis huius legis quæ iubet inopem debitorem operis satisfacere creditori iubebit seuerè marito, vt laboret, & vxorem, & filios alat, nam id omni iure facere tenetur; & pium cū primis est. Hæc opinio mihi placet nam erroneas, & otiosas ad bonam aliquam frugem reducere; piū, sanctum, & Christianum est; rei publicæq; maxime conuenit. Hoc autem eo temperamento faciet iudex, vt torques ferreus ne nominetur quidem, & maritalis reuerentia, & amor sit incolumis potiusq; iudex similis sit sancto pastori gregem suum puritè, & Christiana grauitate administranti; quam rigido iudici inopem debitorem creditori addicenti, censorq; videatur potius quàm iudex, & sanctus Theologus, quæ grauis Iureconsultus, consilium magis præstans, quam imperio cogens. Quàmquam & hoc quoq; adesse oportet; iuxta negotij qualitatem, & mariti naturam. Si enim opifex sit, vel ex infima fœce plebis solitus locare operas suas, coget eum otiosum non esse, sed vxori; & liberis operari hoc enim honestissimum est, & lex punit otiosos vagantes. Si tamen honestus quispiam vir sit, non solitus locare operas suas non coget eum seruales operas præstare, vt alat vxorem: cum iuxta vulgi iudicium (quod homines maximè formidant) summum dedecus sit, viro honesto seruales operas præstare.

Quid ergo vagabitur otiosus? haudquamquam? sed iudex. adhibita in consilium prudentia rogabit eum in familiam se dare nobilis alicuius viri, à quo ratione obsequij, & clientelæ pecuniam aliquam corradat, qua alat vxorem, quod non faciet tam ex vi obligationis, qua est obstrictus vxori: quam ex vi charitatis vtens potius consilio quam imperio. Quo temperamento & mariti honor est incolumis, neq; enim labefactatur ab vxore, & rursus vxor alitur à marito (vt iure constitutum est) otiosusq; & erroneas cohibentur.

26 ¶ Sed an pater tradendus sit filijs pro dote matris. Certè non tradendus, filius enim non potest conijcere patrem in carcerem quoniam non potest exigere eum, in plusquam facere possit: vt in. l. sunt qui in id. ff. de re iudi. Et hæc lex non est exercenda aduersus eos, qui non tenentur in plusquam facere possunt, vt dixi num. 2. sed vide, quæ dicantur infra suo loco. cap. 17. nu. 33. & 34. Sed an maritus cui vxor dotè promissam debet possit vxorem titulo dotis eximi è carcere, vbi ad petitionem aliorum creditorum est ratione debiti descendens ex delicto, vt dico cap. 1 §. num. 20. & certè maritus præfertur veluti potior creditor, & ei traditur, ex supradictis. Vt finè faciam debitor inops vxorem habens non oportet, vt supplex petat inducias à creditoribus, sed profiteatur in iudicio oblato libello se velle tradi creditoribus, & cum vxor pro dote potior iure sit, regularitèr ef fugiet manus creditorum, neq; ab eis conueniri poterit, nisi pinguiorè adeptus fortunam, nisi creditores offerat vxori dotem: nam veniet ad secundum creditorem qui iure, vel tempore potior fuerit. Sed illud perpetuo notandum quòd licet de Iure Ciuili vxor matrimonio constante possit repetere dotem ob inopiam viri etiam si paupertas proueniat absq; culpa viri, vt notat Bart. in. l. si constante col. 4. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si maritus col. 1. ff. solut. matrim. id non admittitur de Iure Regio imò inopia debet esse culposa, ita videtur probari in. l. 29. tit. 1. part. 4.

S V M M A.

1 *Hosium vis connumeratur inter casus fortuitos.*

2 *Debitor per vim spoliatus bonis, non liberatur à creditoribus.*

Aa 3 Pa

- 3 Pœna debet habere suum autorem.
- 4 Debitor per exceptionem oppositam, quod a tertio fuit spoliatus, non liberatur a creditoribus.
- 5 Debitor qui casu fortuito fortunas suas amisit: si sit inops creditori non addicitur, & nu. 6. et. 9.
- 7 Nouelle Iustiniანი vim habent legis, & in causarum diffinitionibus seruanda, num. 8.
- 10 Amittenti facultates absq; culpa sua est eis succurrendum.
- 11 Paupertas culpabiliter, & ex malitia pauperis promouens, est nociua.
- 12 Debitor speciei liberatur, specie precepta.
- 13 Debitor generis, aut speciei constitutus in mora, non liberatur spe. ie. precepta.
- 14 Renunciare casui, vel eius exceptione, non iniuri: sunt paria.
- 15 Dispositio pragmat. huius: prodita non solum ad succurrendum creditori pro debito verum etiam, vt fœcordia, & pigritia debitoris puniatur.
- 16 Debitorem tradi creditori torque ferro indutum; est pœna corporalis.
- 17 Pœna corporalis non imponenda ei qui casu delinquit.
- 18 Secundum opinionem Theologorum, debitor absq; culpa sua inops effectus; liber est a solutione.
- 19 Cum tractatur de addicendo debitore inope creditori, prius discutitur: an debitor sit liber, vel nō.
- 20 Habere etiam in modico seruillem conditionem maximum detrimentum.
- 21 Cause libertatis semper fauendum, & pro ea iudicandum.
- 22 In criminalibus index debet esse prior, ad absoluen dum.
- 23 Debitor si post amissionem casu fortuito fortunarum suarum a alienum contrahat, addicitur creditori, ratione dicti eris alieni, si soluendo nō sit.
- 24 Filius familias conuenitur, in quantum facere potest solum pro his quæ contraxit dum esset in patria potestate.
- 25 Responiones ad opposita.
- 26 In amissione bonorum casu fortuito, vt debitor liberetur, requiritur, vt amissio non fuerit, ex supina negligentia.
- 27 Debitor nimia caliditate negotia sua administrans potius reprehendendus quam laudandus.
- 28 Præstat potius esse nimis calidum, & subtilem debitorem in negotiando, quam nimium crasum, licet tamen utrumq; sit culpa dignum.

An debitor qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas, sit eximendus a dispositione legis. Et quid si non casu

fortuito, sed tamen absque culpa sua amisit omnes facultates. Cap. IIII.

Occurrit insignis quæstio cuius tractatus maximè pius est. Vtrum debitor, qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas sit addicendus creditori iuxta decretum huius legis. Illud adnotandum lectorem velle de hac re. esse textum expressum limitantem decretum huius legis. Videtur debitorem hunc creditori tradendum ex textu cui videtur non posse responderi in. l. si. C. de capti. & postum. re. ner. vbi præcipitur, vt redemptus ab hostibus: meis nummis si non habet, vnde mihi satisfaciât teneatur mihi seruire per certum tempus. Ecce textus loquitur in eo qui & bonis, & libertate spoliatus est ab hostibus, hostium autem vis, inter casus fortuitos cōnumeratur: vt in. l. ex conducto. §. vis maior ff. loca. l. 3. §. nautæ. ff. nautæ. caupon. & stabul. §. idem. Infit. quib. modis re contrahitur obliga. nihilominus tamen licet casu fortuito spoliatus fuerit bonis iubetur seruire creditori, ergo, & in nostro casu illud generaliter definiendum, vt debitor inops tradatur creditori etiam si bona casu fortuito amiserit.

His congruit textus insignis in. l. si te bonis. C. de iure delib. vbi debitor per vim spoliatus bonis non liberatur a creditoribus. Inquit lex: Si te bonis patris immiscuisti, neq; inopia patris te excusat, neq; vis fratris portionem tuam eripientis arcere te de exactione creditorum qui te conueniunt; potest. Ergo non est bona ea exceptio: per vim fui spoliatus a creditoribus, & ibi notant Doctores.

Accedit receptissima regula q non ex eo q quis me affecerit iniuria ego possum alium iniuria afficere, hoc est crediti solutionem recusare. d. l. si te bonis, & ibi notat Paul. Ias. & alij. Textus in. l. si. C. de actio. empt. l. si filia. C. famil. hæ. c. fc.

Deinde pœna ei solum imponenda, qui deliquit, neq; pœna ex aliena culpa me cōprehendere debet. l. Sancimus. C. de pœn. Ergo non ex eo q prædones (pessimum hominum genus) debitorē meum spoliarint ego mea pecunia carere debeo, & alieni facinoris pœnas dare.

His congruit quod de iure: debitor conuentus a creditore nō potest opponere exceptionem: q fuit bonis suis spoliatus a tertio.

tertio. Nam exceptio spoliationis, non liberat conuentum. c. frequens. de restitu. spolia. in. 6. vbi notant Dominic. Francus, & Geminianus: scribit Paul. Alexand. & Ias. in. d. l. si te bonis. A fli. et. decis. 150. nu. 8.

Suadetur hæc opinio, ex textu: qui videtur expressus in. l. incendium. C. si cert. petra. cuius verba sunt. Incendium are alieno non exiit debitorem. Si ergo debitor non liberatur, certè si inops est perfoluere debet operis, vt in hac lege definitur: cuius dispositio cum sit generalis, generalitèr debet prædicari, & intelligi, vt in. l. de prætio. ff. de publiciana.

Mihi contraria sententia, & verior videtur, & æquior: imò debitor inops, qui facultates suas casu fortuito amisit non est addicendus creditori, neq; hoc casu practicanda est dispositio huius legis, sed debitor soluendus est, è vinculis: nullo seruitio præstito creditori, neq; vllis inducijs petitis. Moueor ex textu expresso, & singulari in Nouella. 135. cui titulus est. Nequis cogatur bonis cedere. Quam legimus inter Iustiniani Nouellas, quas pridem Haloader, è Græco sermone in Latinum vertit. Disponitur autem ibi, vt is qui non luxuria, neq; desidia, sed casu, vel fortunæ infœlicitate amisit fortunas suas nō cogatur eam cessionem bonorum subire, quæ præter bonorum amissionem paupertatem, & omnium rerum inopiam irrogat; etiam contumeliam. Sed præstat ipsius constitutionis verba subijcere: non enim omnibus admanum est. Zosarius quispiam ex Misij oriundus porrexis præcibus cum lachrymis nos edocuit, q cum pecuniarum publicarum, & priuatarum nomine conueniretur, a clarissimo prouincie Præsidente cum contumelia, & quidem sola. Neq; enim credit de his pecunijs libellos persecutionis rerū suarum oblatum iri. Id quod iniustissimum habetur, & inter ea capitula, quæ cum primis adferunt molestiam. Vbi enim locorum iustum est, vt is qui in vniuersum, ex accidenti non supina negligentia res suas amisisse traditus esset: denuo per vim ad ignominiosam vitam transponatur. Et paulò post inquit. Sancimus, vt nemini liceat magistratum rei causa cessionis bonorum necessitatem inferre ali cui eorum qui de prædictis causis iudicium sustinent, aut huiusmodi contumelijs uti, ac pretextibus. Proinde quasi dum corporis supplicium ipsi remittitur maluerit rerum suarum amissionem capeffere potius quam cum inopie iugo ad mortem vsq; præmi, opprobrio ignominia. Hactenus nouellæ cōstitutionis verba recensui.

Ex cuius autoritate Tiraquel. in. l. si vnquam verbo Bona. nu. 5. docet eos, qui non suprema negligentia, aut luxu, sed casu fortuito lapsi facultatibus essent: non debere cogi eam cessionem bonorum subire, quæ cum ignominia fit. Idē docet Iacobus Spiegel. in Lexico Iuris Ciuilibus verbo Cessio. Et eius constitutionis meminit Fraciscus Valduinus in præfatione cōmētarioli in quasdā Nouellas constitutiones, quæ in libro Authenticorum non habentur.

Præterea hæc opinio efficacissimè suadetur ex textu in. l. i. C. qui bonis ex lege Iulia cedere possint in Codice Theodosiano. vbi id est definitum, vt nullus ratione debite quantitatis cogatur contumeliosam cessionem bonorum subire: si modo fortunas suas casu fortuito amisit. Inquit lex. Ne quis omnino vel fisci debitor, vel dieneri in auro, atq; in argento diuersisq; mobilibus retentator, ac debitor bonorum faciens cessionem: Haerum a repetitione plenissimum nomen effugiat: sed ad redhibitionem debite quantitatis, congrua, atq; dignissima suppliciorum acerbitate feratur, nisi forte propriorum dilapidationem bonorum, aut latrocinij abrogatam, aut fortasse naufragio incendioq; constata, vel quolibet maioris impetus infortunio, atque dispendio docuerit afflicta. Prop. Rom. prid. Id. Octob. Ausonio, & Olibrio CONSS.

Sed obijcis, ista legis vim non habent. Fateor Theodosiani Codicis leges non esse citandas ad definitionem causarum, vt iuxta earum decreta lites diiudicentur, vt in. l. i. C. de Iustitia. Codice confir. Tamē legem correctam, vel contraria consuetudine abolitam; permissum est proferre ad cognitionem antiquitatis, & in similitudinē casus in ea propositæ. Quod Couarruias nusquam non sobrius, & grauis fecit Variatū resolu. lib. 3. cap. 14. nu. 4. vbi citat legem eius voluminis ad explicationem legum ciuiliū, quæ in vsu sunt. Sic Tiraquel. in repet. l. si vnquam. in verbo Bona. nu. 5. citat d. l. i. C. qui ex lege Iulia bon. cede. poss. in Codice Theodosiano idem fecit Spiegel. in d. l. xico. verbo Cessio.

Præterea Nouella constitutio. 135. ex cuius autoritate re definiuimus habet prorsus vim legis. Obijcis: nō est in volumine Authenticorum. Fateor sed est inter nouellas Iustiniani Græcas ex quibus sordidus Authenticorum liber dimanauit inter prete quodam vtriusq; linguæ ignaro. Nouellæ enim Iustiniani Græce conscriptæ fuere quod est plusquam manifestum & testatur.

testatur Alcia. lib. 4. de verbo. signific. Ex-
tatq; adhuc Græcus codex quâquam mul-
tis in locis mutilus, ac deprauatus. Librum
autem Authenticorum esse, è Græco, in La-
tinum translātū indicat sermo totus ubiq;
vitio interpretis tenebricosus, difficilis, &
parum explicatus. Quod non sentiet nisi
qui fuerit plusquam ferreus. Et quæ Græ-
ce habentur, vera sunt authentica. Quare
Ludouicus Lusitanus in præfatione com-
mētarij tituli de rebus dubijs; testatur
Bartholomæum Socinum pollicitum fuisse
scholijs se nouam translationē illustra-
turum sed exemplaria Græca, quæ Floren-
tiæ habebātur fuisse mutila: nouamq; ver-
sionem esse in scholis prælegendam, nisi
stultorū iudicio res literaria gereretur: me-
mini me audisse, ab Orocio, vt vir ille egre-
gia, & erudita semper appetebat.

7 Porro Nouellas à Iustiniano æditas ha-
bere vim legis & seruandas in definitioni-
bus causarum decernit ipse Iustinianus in
l. vna. C. de emenda. Codicis. versic. *Hoc etiam
nim dubium.* vbi præcipit Nouellas constitu-
tiones à se conscribendas pro qualitate rei
emergentis; habere vim legis, & seruari
debere in definitionibus causarum. Quod
etiam præscribit in l. 1. C. de Iustinia. Co-
dice. compo. versic. *Si quæ vero.* vbi pragma-
ticas & alias constitutiones à se conscriben-
das iubet vim legis habere dum tamen nō
aduerfentur legibus Codicis. Nouella autē
Codicis: imō congruit rationi, iuri, & æqui-
tati, vt statim dicam.

8 Itaq; vera Authentica sunt, quæ Græce
habentur, & ille sunt veræ Nouellæ quibus
Iustinianus vim legis tribuit: seruandæ quæ
omni nō sunt etiam si vitio interpretis nō-
nullæ non contineantur in vulgato Authē-
ticorum Codice. Nouum enim esset inter-
pretum hominem priuatum abrogasse Iu-
stiniani Nouellas quas non transfudit, vel
quia nolluit, vel non vacauit, vel non intel-
lexit, vel quia forsam eius codex Græcus
mancus erat. Et ita seruandas nouellas cō-
stitutiones etiam si in Latino libro Authē-
ticorum non habeantur contendit Vi-
gilius in prohemio Institutionū Theophi-
li; dicens illa esse vera Authentica. Eandē
causam agit Franciscus Balduinus in præ-
fatione commentarij in quasdam Nouellas
constitutiones. Sic Couarr. Nouellā. 160.
qua codices latini carent citat in suæ sentē-
tiæ comprobationem Variar. resolu. lib. 3.

cap. 7. num. 2. ver. qui nō hæc pars instrui-
tur. Rursus Gratianus ex nouellis constitu-
tionibus quædam refert, quæ in vulgato
Authenticorum libro non habentur. Sit
exemplum textus in. c. non licet. 19. q. 3.
vbi ex Nouella Græca. 123. quod & apud
Iulianum antecessorē patet. cap. 59. & 69.
decernitur monachatum purgare vitium
ingratitude; nullus tamen reiecit eius
textus auctoritatem quod in vulgato Au-
thenticorum Codice non legatur, præter
vnum Alciatum, qui suspitione parum æ-
qua colligit Gratianum: illa è capite suo
conflinxisse, neq; tale quiddam reperiri
in Græco Nouellarum Codice. Itaq; pro-
basset si pernosset Græcos fontes legem il-
lam continere quod nouissimè fœlicius do-
cuit Couarruias animi pietate quam nō
adulantèr admirari licet, cum veteribus
Christianæ religionis patribus comparan-
dus. Cōmuniter tamen vtriusq; Iuris Do-
ctores, etiam antequam Couarr. doceret. d.
c. non licet. contineri inter Græcas Nouel-
las, admittebant eius dispositionem eo so-
lum nomine q̄ titulus indicaret desumptū
ex Græcis fontibus. Ita Ias. in. l. filius à pa-
tre. §. filios. ff. de libe. & posth. & in Auth.
non liceat. C. de libe. præter. vel exhæred.
num. 4. Nouissimèq; admisit fœlicis re-
cordationis Gregor. 13. summ. Eccl. Pont.
qui in suo Gratiani Decreto emendato, &
notibus illustr. d. c. non liceat: posuit addi-
tionē illā nota ad marginem, quā supra po-
suimus, scilicet: *Et apud Iulianum antecessorē:
cap. 59. & 69.* Ex quo visus est confirmare
dictam Nouellam.

Stat ergo ex prædictis, immobile funda-
mentum textus in. d. Nouella. 135. quæ di-
sponit cessionem bonorum, quæ cum igno-
minia fit, vel contumeliosa est, non esse im-
ponendam ei qui non luxu, neq; desidia:
sed casu fortuito facultates amisit. Dispo-
sitione autē nostræ legis ignominiosa est in-
opi debitori, & eum in vltimam miseriam
detrudit. vt dixi cap. 2. nu. 34. & 35. cum
alijs. Cum autem cessio bonorum non fit
imponenda ei, qui facultates casu amisit (si
modo cessio fit ignominiosa) quāto minus
imponetur obligatio seruiēdi creditori im-
posito torque ferreo. Nam hoc (scilicet ad-
dici creditori) beneficium cessionis pror-
sus tollit, & omnem miseriam, & ignomi-
niam superat: vt docui capite secūdo. Itaq;
hic maior ratio viget admittendi disposi-
tionem Nouellæ. 135. Nam ibi non tollitur
bene-

beneficium cessionis bonorū sed liberatur
debitor, ne cogatur vti beneficio cessionis
si cessio fiat contumeliosè. At, Iure nostro
Regio beneficium cessionis est prorsus su-
blatum, & inops debitor traditur credito-
ri. Quod est miserimum: ergo hæc tanta
miseria non irroganda ei, qui casu faculta-
tes amisit. Multo enim durius est tolli be-
neficium cessionis, & irrogari miserum la-
borem cum ignominia, quam vti beneficio
cessionis, neq; contumeliosè est conuenien-
dus, qui casu (putà bello) facultates omnes
amisit non insolidum, sed quatenus face-
re potest: cum idem statuatur, cum eo qui
per cessionem voluntariè spoliatus fuit
bonis, vt non teneatur in postea acquisitis;
nisi quatenus facere possit. §. fin. Instit. de
actio. Ita hac ratione docet Faber. in. d. §.
fi. & ibi Platea, & Ias. nu. 7. dicit esse mira-
bilem doctrinam licet dicat cogitandum.
Sed eandem opinionem probat Gramma-
ticus. Vost. 85. Hæc in practica doctrina
maximè utilitatis est: & res quæ frequen-
tèr contingit, & si probamus hanc opinio-
nem certè qui casu facultates amisit non
est detinendus in carcerem, nam qui non
tenetur vltra quam facere possit, non potest
ob æs alienum conijci in carcerem, vt pro-
bauit. c. 3. nu. 2. & 8. Neq; obstat. l. incēdiū.
C. si cert. pet. & quæ dixi num. 4. quoniam
hoc intelligendum, quando casus fortuitus
absumpsit omnia bona: item nō tollitur de-
bitum, sed suspenditur executio, & limita-
tio. Auidem an hæc opinio sit vera, de
Iure Ciuili, non definitio: primò quoniam
Zafius. col. 2. in. d. §. fi. reprobat opinionem
Fabri. Deinde, præterea: quæ ipse adducit,
obstat Fabro. d. Nouella. 135. vbi solū pro-
hibeatur imponi ignominiosa cessio ei, qui
omnes suas facultates amisit. At cessio de
qua in Iure Ciuili: non est ignominiosa, vt
dixi supra. Iure tamen nostro Regio opi-
nio Fabri est verissima quoniam, quæ apud
nos appellatur cessio est plusquam igno-
miniosa.

9 Præterea hæc opinio suadet quoniam
beneficium cessionis bonorum Iure Ciuili
introducitur, non tenetur subire, qui casu
(putà bello) facultates amisit, vt piè scri-
bit Faber. in. §. fi. Instit. de actio. Scio contra
sentire Zaf. ibi. col. 2. post Ias. Sed opinio
Fabri suadet nostram sententiam, quæ ex-
pressa legis dispositione nititur, sed opinio
Fabri nō videtur vera: nam Nouella. 135.
eum qui omnia bona casu amisit solum

liberat à cessione contumeliosa; nō alium.
10 His accedit q̄ subueniendum est ei, qui
absq; culpa facultates amisit iuxta glosā
in. c. quæ in Ecclesiarum: verbo *Ad inopiā.*
de constitu. glos. in. c. ex parte. verbo *Prodi-
galitatis.* de consuetud. Et inculcata pauper-
tas excusat autore Bald. d. c. quæ in Eccle-
siarum. col. 1.

11 Ea enim paupertas nocet, quæ culpabili-
tèr seu malitiosè prouenit autore Bald. in
cap. sedes. col. 2. versic. sed nunquid de res-
cript. Ias. in Auth. res quæ, col. 6. ver. tene
communem. C. commu. de leg. Crotus in
repet. l. frater à fratre, col. vltima. ff. de con-
dict. indebi. Loazes in repet. l. filius fami-
lias. §. diui. nu. 164. ff. de leg. 1. Barto. in. l.
etiam. §. licet. ff. solu. matrim. Hippol. sin-
gul. 104. pater tenetur. Felin. c. quæ in Ec-
clesiarum, col. 24. ver. & in quantum de
constitu.

12 Rursus probatur quoniam si debitor erat
speciei: perempta specie liberatur, vt in. l.
si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. & in. l.
quod te mihi. ff. si cert. petat. Et hoc casu
nostra opinio vacat prorsus omni dubio,
& idem si debebat genus, respectu speciei
iuxta communem Doctorum sententiam
in. d. l. quod te mihi.

13 Si tamen debebat genus, vel speciem, &
constitutus erat in mora, quo casu perēpta
specie, non liberatur, vt tradunt Doctores
in. d. l. quod te mihi. Adhuc nostra senten-
tia probatur iure. Quoniam paria sunt re-
nuntiare casu fortuito, vel non iuuari de
iure exceptione casus fortuiti. Exemplū
subijciam. Debitor generis putà pecuniæ
non liberatur casu fortuito, vt in. l. incen-
dium. C. si cert. petat. Item qui liberatur ca-
su fortuito non liberatur si ei renuntiet, vt
in. l. sed & si quis. §. quæ situm. ff. de in ius
vocat.

14 Itaq; paria sunt renuntiare casui, vel nō
iuuari exceptione casus. Scimus tamen q̄
renuntians casui iuuatur eo, si sit magnus,
& magna iactura afficiat rem debitoris. l.
ex conducto. ff. loca. notant Doctores præ-
cipuè Ias. in. l. Titius. ff. de l. be. & posthu.
& in. l. sed & si quis. §. quæ situm. ff. si quis
cautio. Ergo etiam si casus non liberet de-
bitorem generis, vel debitorem speciei in
mora constitutum. Tamen casus magnus
omnes fortunas debitoris deuorans debet
liberare eum, vt non addicatur creditori
quoniam casus magnus excusat eos qui alias
casu non iuuantur. Adstruit hanc sentētiā
quod

quod scribit Covarr. *Varia. lib. 2. c. 1. num. 7. col. 10. ver. ego iudicem*; ubi in ea est sententia, ut licet debitor renūtians beneficio cessionis cum iuramento, non sit admittendus ad beneficium cessionis, id non habeat locum, si ad inopiam reddigatur absq; culpa sua, tunc enim beneficium cessionis: ad cōsequendam libertatem vti potest. Ecce q̄ carē beneficio cessionis habet illud si absq; culpa sua perueniat ad paupertatem. Ergo etiam si hęc tollat beneficium cessionis, ut dixi. c. 2. nu. 2. Concedendum est; eis qui absq; culpa sua paupertatē patiuntur, neq; addicendi sunt creditoribus, sed liberabuntur. dicendo *Cedo bonis.*

15 *His suffragatur q̄ hęc lex non solum videtur prodita, ut creditor ex seruitio debitoris creditum consequatur: verum etiam, ut pigrizia, & fœcordia debitoris puniatur. Flagitiosum enim reputatur rem amittere, ut dixi. c. 2. nu. 39. Hoc liquet quoniam non solum lex iubet debitorem seruire creditori verum etiam, ut debitori iniiciatur torques ferreus, & quod creditor nō possit illi tollere torquem sub pœna amissionis crediti: ut in pragmatica. 79. Quid prodest torques creditori: quam illi utilitatem adfert, quo ad recuperandum creditum, profecto nullam? In quem ergo vsus iniicitur torques ferreus debitori, nisi in pœnā, qua non videtur indignus, qui patrimonij sui versuram fecit? Hac autem pœna indignus est debitor, qui non luxu; neq; malitia; sed fatali casu cui humana industria resistere nequit; facultates suas amisit nō enim est danda afflictio, afflictio. l. oratio. ff. de sponsal. Rursus in hac ipsa specie cuius veritatem prolatis vtrinq; argumentis perquirimus audi iudicium Alfonsi Aragonum, & Neapolis Regis quod Erasmus ille vir summus refert Apophtegmatum lib. 8. in hęc verba. *Eques quidam maximum patrimonium per luxum, ac libidinem absorbuerat, atq; insuper magnam eris alieni vim contraxerat, pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragonie Regem nec saltē que debebat corpore luere cogere retur; Alphonsus respondit, si tantam pecuniam, vel in sui Regis obsequium, vel patrie commodis, vel subleuandis amicis impendisset: audirem. Nunc quoniam tantas opes impendit corpore, par est, ut luat corpore. Ecce flagitiosam paupertatem libidine, luxu, & profusione cōtractam Alphonsus punitam voluit, nō eam quæ casu fortuito; absq; hominis vitio prouenit. Et iniquum esse addicere creditori eum, qui**

casu fortuito bona amisit significat nominatim Titus Liuius Decad. 1. lib. 2.

16 *His accedit q̄ debitorem torque ferreo indutum tradi creditori habetur pro pœna corporali, ut docui. c. 2. nu. 35. Nam cessione ignominiosa habetur pro pœna corporali ex sententia Tiraq. in. l. si vnquam verbo Boni, num. 6. C. de reuoc. donatio. notat Petrus Iacobus in sua praxi titulo de cessione honorū col. 2. Putius de Sindicatu. §. quia. nu. 10. Cardinalis Floren. cōf. 94. in princ. Ioannes Paponius, in consuetudines Bourbonias; titulo de cessione bonorum. §. 72. propē sinem Guido Papæ decisione. 343. & probauit. c. 2. nu. 36. ver. tanta autem.*

17 *Pœna autem corporalis; non imponitur ei qui casu deliquit. l. 1. §. Diuus. ff. ad leg. Corn. de sicca. l. absentem. §. si. l. Metrodorum. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœn. scribit Ioan. Andr. in regula pro possessore. col. 2. de regul. iur. in. 5. Decius in. c. cognoscentes col. 5. de constit. Bart. in. l. 1. §. 1. ff. si quis testam. liber esse iussus fuer. Bald. & Ias. col. 5. in. l. in actionibus. ff. de litem iuran. Paul. Sali. & Alex. in. l. eisi feruor. C. quib. ex caus. infam. irrog. Alex. consil. 109. visis col. 4. lib. 1. & consil. 140. col. 2. lib. 2. Cum ergo in delictis puniēdis parcatur casu damnum danti, ne corporaliter puniatur: quanto magis parcendum ei, qui non ratione criminis sed æris alieni petitur corporaliter puniri; hoc est libertate ferē priuari, & ferreo torque deturpari, & in profundum ignominie & miserie traduci. Casus apud omnes prudentes legitime excusationis nomen habet. Sic enim Marcus Tullius lib. 2. Retoricæ veteris postquam dixit esse duas partes cessionis: purgationem, scilicet, & deprecationem subiungit. *Purgatio est per quam eius qui accusatur non factum ipsum, sed voluntas defenditur, & habet partes tres imprudentiā, casum, necessitatem.**

Rursus lib. 2. de Oratore: inducit Antonium in hęc verba diferentem. Iure autem omnia defendamus, que sunt eius generis, que aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut casu facta esse videantur.

Quinimō & apud cœlites tutus est, qui casu damnum dat iuxta glosam in. c. præbyterum. de homici. notant Abb. Feli. & Anania. ibi. Innoc. in. c. sicut dignum. col. fi. de homi. Abb. & Feli. col. 1. 1. Decius in 2. lect. col. 5. in. c. 1. de constit. Roma. singu. 105. Corsetus in singularibus verbo Forū.

Vnde

18 *Vnde Theologi debitorem absq; culpa ad inopiam redactum, & ideo creditori nō soluentem: scribunt absolutum esse apud Christum. quorum Princeps mihi videtur magnus Basilius eloquentia, doctrina, & pietate inter veteres Theologos præstantissimus, in regula monachorum cuius verba refert Alcia. in. l. placet. C. de sacro san. Ecclesi.*

Suffragatur huic sententiæ quod prudenter scribit Bald. in. l. fin. C. qui forma bon. ced. poss. scilicet q̄ cessionis præcisæ sæculis obseruata qua debitor cruciatur; practicanda est solum aduersus eos, qui malitiosè facultates proprias absumunt. Ergo additio, quæ vim habet pœnæ corporalis, non exercebitur aduersus debitorem; qui casu fortunas amisit.

19 *His congruit quod cum tractamus de addicendo inopem debitorem creditori, tractamus de causa status, an scilicet debitor sit profusus liber: an vero sit homo alterius. Nam appellatione rerum nostrarum, non serui tantum nostri, sed & ceteri homines nobis aliqua ratione subditi: veniunt, ut not. Barba. consil. 26. incip. sapiēter scripsit. col. 4. ver. sed & si quis opponat. lib. 2. Guilielmus Cugneus. Cin. & Bald. in. l. 1. ff. de statu homi. Bald. in. l. omnia. §. fi. per illum textum. ff. de leg. 2. Alcia. in. l. rei. in. glos. 1. & iterum in. l. sequenti. verbo. rei. ff. de verbo. signifi. Textus in. c. autoritate, ibi. *Aut suorum hominum liberorum,* de priu. in. 6. Zasius, consil. 19. lib. 2. Ideo cū tractamus de mancipando liberum hominem alteri homini, vel monasterio quoniam horum hominum conditio ad seruillem conditionem accedit: negotium non aliter temperandum quam si de libertate hominis tractaretur ita Zasius dicto consil. 19. num. 16. lib. 2.*

20 *Nam habere, vel in modico conditionem seruillem; inter maxima detrimenta numerari conueniet, quoniam mortis ciuili habet vestigia, & libertas inæstimabilis est: ita Zasius. vbi supra. Ideo causa isthęc magna est grauis, & ardua, neq; aliter pensitanda quam si de irrogando pœnam corporalem tractaretur: vel de causa libertatis.*

21 *In causa autem libertatis iudex libertati fauere debet, & in ambiguo pro ea pronuntiandum. l. quotiens dubia. l. lege Iul. ff. de manumif. Et in casu quo tractatur de mancipando hominem monasterio: in dubio absoluendus est, autore Zasius d. consil. 19.*

col. fi. lib. 2. Item cum tractatur, vel in modico, de statu hominis negotium expediendum, ac si de causa criminali tractaretur autore Zasius. qui ferē in nostro casu loquitur d. consil. 19. num. 19. lib. 2. Et Philippus Decius. consil. 133. scribit ideo causam matrimonij æquiparari causis criminalibus, quoniam de statu hominis agitur: citat glosa communiter receptam in cap. mulieri. de iure iur. Antoni. in cap. fin. de fidei ius. Bar. Alexand. & Ias. in. l. 3. ff. de iure iur.

22 *In criminalibus autem, iudex pronior ad absoluendum, quam abundus ad condemnandum esse debet. l. respiciendum. ff. de pœnis. l. Arrianus. ff. de verb. oblig.*

Elus Spartianus de Adriano Cæsare ita scribit: Eos quos pauperes innocentes vidit sponte ditauit. Et Lampridius memorie prodit, Alexandrum Seuerum; eos quos pauperes non per ingluuiem, neq; per luxuriam vidit, multis commodis auxisse. Ex quo liquet inculpatam paupertatem esse fauore dignam, & miseratione potius esse dignam quam opprobrio. Illud igitur in his causis iudicem ante omnia dispicere oportet: non debitor facultates ebrietatibus, & comestationibus attriuerit, an fatali casu paupertatem contraxerit. Absoluendus nimirum hoc casu non creditori addicendus. Tantū tenebitur bonis cedere iuxta formam Iuris Ciuili corpus autem liberum erit. Hęc opinio vel ex eo probanda est quam tēperat huius legis rigorem, & Christianæ mansuetudini conuenit. Quis enim æquo animo fuerat hominem ingenuum, & quod magis est Christianum immunem ab omni culpa, omni malitia (quod attinet ad amissionem bonorum) vacantem tradi in seruitiū creditori quia bona sua fatali casu amisit.

23 *Hanc ergo opinionem probō, limitanda tamen est, nisi postquam bona casu fortuito amisit, æs alienum contrahat, nam ratione æris alieni contracti, postquā amisit bona casu fortuito: rectē addicetur creditori si soluendo non sit, nec præcedēs casus illum liberabit. Cū enim post bona amissa obligatio orta fuerit non poterit ea exceptione sese iuuare q̄ casu facultates amiserit, & ita est limitanda dispositio Nouellæ 135. Hoc probatur in. l. fin. C. de capti. & postli. reuer. vbi redemptus postquam fuit captus ab hostibus tenetur seruitio satisfacere redemptori; non obstante q̄ vis hostiū est casus fortuitus quoniam obligatio oritur post*

post casum fortuitum; scilicet cum ab hostibus reddimur. Rursus hæc limitatio probatur ex Ias. in §. fin. num. 4. Instit. de actio. & ex Zasio. ibi. col. 1. qui notat quod etiam si cedens bonis non possit conveniri à creditoribus, nisi in quantum facere potest, etiam si perueniat ad pinguiorem fortunam: hoc intelligitur quo ad creditores, qui erant ante cessionem. At si post cessionem novos sortiatur creditores certe ab illis potest in solidum exigi. Eiusdem opinionis est Faber. ibi. col. 1. argumento. l. 3. à contrario sensu. C. de bon. auctori. iudi. possiden.

24 Et argumento eius quod dicitur quod filius familias solum convenitur in quantum facere potest pro his quæ contraxit, dum esset in patria potestate; in casibus positus in l. 2. ff. quod cum eo. At pro his, quæ contraxit solutus, à patria potestate tenetur in solidum. l. 3. ff. quod cum eo. Et sequuntur Platea, & Ange. Aretin. opinionem Fabri in d. §. fi. Instit. de actio. Et quod debeat addici creditori, qui es alienum fecit postquam casu fortuito bona amisit probatur ex pref. se ex Lino Decad. 1. lib. 2. Rursus limita hanc opinionem in eo qui debet ex delicto, argum. eorum quæ dico cap. 1. de debitore ex delicto.

25 Non obstat ex aduerso prolata, aduersus principale conclusionem. Primò non obstat. l. fi. C. de capti. responde enim: ibi debitor contractum post bona casu fortuito amissa, vel responde quod non constat quod ille, qui redemptus fuit ab hostibus in casu. d. l. fin. habuerit bona, & quod illa amiserit incur su hostium. Non obstat. l. si te bonis. C. de iure delib. quoniam ibi non fuit vis hostium: & sic non fuit casus fortuitus: sed vis fratris. Item ibi non amisit omnia bona, sed partem, & sic tenetur satisfacere creditoribus ne ex alieno delicto ipsi creditum suum amittant.

Non obstat quod non ex eo, quod quis me affecerit iniuria, ego possum alium iniuria afficere: hoc est crediti solutionem recusare. Respondeo id verum si soluendo sim: quod si non sim soluendo non facio tibi iniuriam denegando solutionem, non enim commode possum soluere. Neque æquitas patitur, ut casu fortuito privatus bonis, corpore etiam laborem. Non obstat quod creditor non debet puniri ob alienum delictum, non enim creditor punitur sed debitor indulgetur cum soluendo non sit. Non obstat quod

debitor conuentus à creditore non potest opponere exceptionem quod fuit spoliatus à tertio. Hic enim, non solum opponit quod fuit spoliatus à tertio, sed quod fuit spoliatus ab hostibus, vel fatali casu, non vna re tantum: sed omnibus bonis, & quod nihil habet ex quo soluat, & quod non debet soluere seruiendo cum absque culpa sua paupertas casu contraxerit. Non obstat. l. incedium. C. si cert. petat. Fateor enim quod debitor generis non liberatur casu, sed hactenus liberatur, ut si omnia sua casu amiserit non cogatur soluere seruiendo, sed solutio differtur: & obligatio suspenditur quousque pinguiorem nanciscatur fortunam. Itaque non liberatur ab obligatione: sed vis obligationis fileat, quoniam bona amisit absque culpa sua, & non habet unde soluat.

His ita definitis illud excutiendum restat an ad hoc, ut debitor liberetur à dispositione huius legis requiratur, ut casu fortuito bona amisit, an vero sufficiat amississe bona absque culpa sua. Mouet questionem quod Traquellus, & Spiegel docent: ignominiosam cessionem non imponendam ei, qui casu bona amisit, qui loquantur de amittente bona per casum fortuitum. Præterea l. 1. C. de his qui ex lege Julia bon. ced. poss. in Codice Theodosiano loquitur de amittente bona casu fortuito: sed certe si debitor amisit bona ex causa quæ ostendit illum esse inculpatisimum, & innocētissimum, & supra hoc constat illum fuisse diligentissimum patrem familias certe etiam hoc casu non utar dispositione huius legis. Moueor ex d. Nouella. 135. cuius verba sunt. Vbi enim locorum iustum est, ut is qui in vniuersum non supina negligentia ex accidenti res suas amississe tradidit esset, denuò per vim ad ignominiosam vitam transponatur. Sācimus ut nemini liceat magistratum rei causa cessionis bonorum necessitatem inferre alicui eorum, qui de predictis causis iudicium sustinent, aut huiusmodi contumelijs vitæ ac pretextibus.

26 Nota illa verba Non supina negligentia. Non enim requirit lex, ut bona sint amissa casu fortuito; sed ut, non sint amissa supina negligentia. Neque obstat illa verba, Ex accidenti, quoniam ex accidenti dicitur amississe bona, qui cum diligentissimus fuerit bona amisit non obstat diligentia. Sed an hæc opinio sit vera penes doctos esto iudicium: certe si debitor vir optimè fidei esset diligens, sedulus, ad rem attentus, nunquam cessor, nunquam aleator, & arcano diuini numinis

nomini iudicio bona amisisset; me inferēdis calculis non haberet aduersum. Quid enim differt à casu fortuito, si exacta diligentia vltus mihi, mea diligentia non profuit. Nullaque est, vel in re, vel in persona mea res quæ luxu profusionis, vel negligentie speciem præ se ferat. Deinde in his causis iudex prior esse debet, ad absolendum, præsertim in ambiguis: est, ut docui, num. 22. Præterea huic opinioni suffragantur omnes rationes supra relatæ, scilicet quod inculpa paupertas, meretur veniam. Præterea facit quod licet lata culpa non sit dolus, æquiparatur dolo: ita innocētia, summa diligentia, & fide comprobata: homini non profuit: dicendum est casum fortuitum obfuisse.

27 Non tamen illud omiserim, quod debitor nimia calliditate: negotia sua administrans reprehensionem potius meretur quam laudem, & diligentis cognomine carere debet. Nimia enim calliditas perniciofa est, ut inquit Bal. in l. sed hæc nimium. ff. de excu. tuto.

28 Magis tamen reprobatur nimis crassus in negotiatio: quam nimis callidus, & subtilis, licet vtrumque culposum sit, ita docet Ias. in l. cum stipulati sumus. §. sequitur. in 3. nota. ff. de verb. oblig. Anto. Baber. in repet. l. cum filio. col. 2. ff. de leg. 1.

S V M M A.

- 1 Inter Hebræos erat mos tradere debitorem, creditori in seruitium.
- 2 Fideiussor dicitur debitor.
- 3 Fideiussor dicitur esse reus.
- 4 Iure Regio corrigitur Auth. presente. C. de fideiuss. ideoque hodie fideiussor conueniri potest, etiam non excusso principali.
- 5 Contra fideiussorem de iudicato soluendo mandatur sententia executioni aduersus eum, etiam sine nouo processu. Limitatur. nu. 6.
- 6 Fideiussor simpliciter obligatus de iudicato soluendo, non tenetur in causa appellationis.
- 7 Fideiussor de iudicio sisti: cum poena, & præfinitione termini; si in termino reum non exhibeat, poterit pro poena in eum fieri executio, & pro principali debito.
- 8 Fideiussor contractus: si in contractu se obliget, sicut principalis adhibita clausula guarantee poterit aduersus eum fieri executio virtute instrumenti.
- 9 Fideiussor ratione quantitatis debite ex fideiussione, potest incarcerari.
- 10 Fideiussor simpliciter obligatus; videtur obligare se in omni causam prouenientem ratione debiti

- 12 Statuto potest fieri, ut quis usque ad poenam infamie pro alio obligetur: etiam sine pacto de eo.
- 13 Pro debito fideiussionis prouenientis ex lege; fideiussor inops hodie de iure Regio creditoribus non addicitur. nu. 34.
- 14 Fideiussor nunquam videtur obligare se ad poenam & pactum contrarium initum non valet.
- 15 Addici creditori pro debito: habetur pro poena corporali.
- 16 Statutum infamiam irrogans illi, qui pro alio se obligat, non valet.
- 17 Fideiussor ad incognita, nunquam videtur se obligasse.
- 18 In poenam quæ imponitur ratione contumacie rei, ex qua augetur condemnatio fideiussor nunquam videtur se obligasse.
- 19 Fideiussor nunquam censetur cogitasse, neque obligasse se ad seruandum. Limita in eximente reum è manibus apparitorum. num. 20.
- 20 Admonens debitorem fugere, quando creditor machinabatur eum capere: tenetur creditori ad solutionem debiti, si debitor fugit, & creditor ob fugam debitum perdidit.
- 21 Fideiussor ad quem pecunie perueniunt, pro qua fideiussit: addicitur creditori.
- 22 Peioris conditionis dicitur esse fideiussor, ad quem pecuniam peruenit, quam fideiussor ad quem non peruenit.
- 23 Fideiussor, qui accepta pecunia fideiussit: dicitur egisse proprium negotium, ideo creditori addicitur, & excutitur.
- 24 Pro fideiussione, licet fideiussori à reo pecuniam accipere, num. 26. & 27.
- 25 Fideiussor propria autoritate potest soluere creditori de bonis debitoris, pro quo fideiussit.
- 26 Casus in quo pro mutuo liceat pecuniam accipere. Autore Covarru.
- 27 Iura ad frequentiora debere adaptari.
- 28 Fideiussor de iudicio sisti: liberatur à iudicato soluendo, si reum sistat, & fideiussio lata sententia expirat.
- 29 Fori leges non habent vim legum, nisi quatenus de earum usu, & obseruantia constat.
- 30 Debitorem addictum retinet creditor loco pignoris.
- 31 Opera debitoris succedit loco pecunie debite, & aliquando plusquam pecunia iudicatur.
- 32 Fideiussor non potest conueniri iure, nec in persona ante excussionem principalis debitoris, si non fuerat renunciata. Authent. presente. C. de fideiussor.
- 33 Bonis excussis, dicitur legitime facta excussio.
- 34 Debitor dicitur non esse soluendo: quando ab eo exactio difficilis est.

- 39 Captura principalis non liberat fideiussorem, id est utrumque capi potest: auctore Bal.
- 40 Si notorium sit principalem non esse soluendo, conueniri potest fideiussor non excusso prius principali.
- 41 Cessio bonorum debitoris non est solutio, sed remedium effugiendi carcerem.
- 42 Debitor etiam inops, si habet fideiussorem in obligatione: dicitur esse soluendo: & ideo in carcerem non potest mitti.
- 43 Quando agitur ex summa, vel instrumento guarantee debitor principalis ducitur in carcerem etiam si fideiussor soluendo sit.
- 44 Opera debitoris donec fuerint prestite, non dicuntur esse in eius bonis.
- 45 Debitor, & fideiussor inopes simul seruiunt; & addicuntur creditori, ut eorum opera abreuiet solutionem.
- 46 Fideiussio rei que a principali non potest exigi dicitur esse indēnitatis, & in ea etiam renuntia to beneficio excussionis prius debet excuti principalis.
- 47 Exceptiones que competunt principali debitori: competunt etiam eius fideiussori.

An debitor ex causa fideiussionis sit addicendus creditori, si bonis careat. Et an in casibus in quibus fideiussor addici potest: addicantur simul ipse, & principalis, si uterque inops sit. Cap. V.

EST quæstio que frequenter accidere potest an debens, quia fideiussit pro amico, sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Videtur addicendum esse ex verbis Salomonis Sapientie gloria incliti, qui Proverbi. cap. 6. monens filium, ne inconsultè fideiubeat, inquit. *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam illaqueatus ex verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui.* Hec Salomonis verba efficacius suadent hanc sententiam, quoniam apud Hebræos moris erat debitorē in seruitiū tradere creditori, ut docui. c. 1. num. 61. Quare illa Salomonis verba. *Incidisti in manus proximi tui;* huc videntur alludere:

- vt fideiussor sit tradendus in manus creditoris.
- 2 ¶ Rursus cum hæc lex iubeat, vt debens aliquod debitū addicatur creditori si soluendo non sit, certè fideiussor dicitur debitor, vt in. l. Et magis. versi. debebo. ff. de solut. Vbi lex loquens de fideiussore appellat eū debitorem. Idem probatur in. l. si seruū. §. nunc videamus. ff. de verb. oblig. & in. l. si fideiuss. in prin. ff. deleg. 1. vbi textus dicit fideiussorem debere, facit. l. si res aliena, in fine. ff. ad Trebel. l. 1. ff. de solu. cum alter. C. de fideiussor. Et quod fideiussor veniat appellatione debitoris. Notat Guillelmus Cugneus, Bart. Bald. Ang. & las. in. l. 1. ff. si cer. peta. vbi Alex. testatur hanc esse magis communem opinionem. Idem testatur Bologninus in repetitione rubricæ. ff. si cer. peta. nu. 19. Franciscus Marcus de decisione. 340. col. 3. nu. 10. Raph. Commen. in. l. si seruū. §. nunc videamus. ff. de verb. oblig. Ang. in. l. stipulationum alia. §. stipulatio. ff. de verb. obliga. Albe. in. 1. par. statutorum. q. 193. Bal. & Ang. in. l. blanditus. C. de fideiussor. Bal. in. l. fideiussor. nu. 5. ff. de fideiussor. Ang. in. §. nunc transeamus. nu. 7. Instit. de actio. Fideiussor enim dicitur esse reus iuxta glossam in. l. Stichum. §. quod vulgo. vbi Ang. ff. de solut. Et reus idem est quod debitor. l. potest accipi. ff. de fideiussor.
- 3 ¶ Cum ergo fideiussor veniat appellatione debitoris, sequitur quod debens ex causa fideiussionis addicendus est creditori, si soluendo non sit. Non ignoro esse aliquos eruditi nominis viros, qui sentiunt appellatione debitoris, non venire fideiussorē ē quorū numero est Decius in. d. l. 1. ff. si cer. peta. Sed aduersus eum est magis communis opinio quæ verior est, nisi mens statuti, vel prudens ratio dicent aliter iudicandum, in fideiussore quam in debitore. Quis enim neget fideiussorem debere? Si debet, ergo est debitor. Agnosco tamen quod stante dispositione Authen. præsent. C. de fideiussor. Fideiussor dicitur debitor, sed non debitor principalis, cum non possit conueniri, nisi excusso reo principali. Itaque quæstionem hanc vtrum fideiussor veniat appellatione debitoris, definire oportet ex natura rei; de qua agitur: & ex ratione statuti. Sit exemplum disponit statutum, quod nullus qui sit debitor, possit conducere vestigalia publica. Certè fideiussor conducere poterit

terit, cum si soluat debitum ex fideiussione, possit repetere à principali, & sic debitum ex causa fideiussionis, nō facit eum minus idoneum. Ita notant Cin. & Bald. in. l. 1. ff. si cer. peta. Bologninus in repetitione rubricæ. ff. eodem titulo. nu. 20. Itaque cum hæc res venerit in quæstionem non oportet vrgere ex scriptis iuris locis, sed ex ratione & mente statuti. Dicit nostra lex Regia, vt debens, qui soluendo non est addicatur creditori: certè fideiussor debet, & ideo addicendus videtur creditori, si soluendo non sit. Ratio enim huius legis est, ne credens pecuniam suam remaneat defraudatus. Vt docui. c. 2. nu. 40. Ille autem qui accipit fideiussorē, vt credat pecuniā suam: certè creditum non daret, nisi fideiussor accederet, & sic pecuniam credi fideiussori. Præterea illud apud propugnatores aduersæ partis conuenit, vt fideiussor qui nō habet beneficium excussionis; veniat appellatione debitoris, cum se obliget eodem ordine quo principalis. Et ita concordat diuersas nostrorum opiniones. Iacobus Niger. in repetio. l. 1. num. 88. ff. si cer. peta.

- 4 ¶ Iure autem nostro Regio fideiussor conueniri potest, non excusso principali, & est correctæ Auth. præsent. C. de fideiussor. per l. 3. titulo. 18. libr. 3. Fori. scribit Lupus in repet. c. per vestras. §. 18. incip. ex quibus omnibus. nu. 10. versiculo ex his apparet, & Rodericus in repetitione. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. quæritur ulterius. versiculo. hec omnia. De cuius legis intellectu dico infra nu. 31. nam Iure legum septem partitarum principalis primo excutiendus erat. l. 9. tit. 12. part. 5. Ergo apud nos haud dubie fideiussor venit appellatione debitoris. Sed ne quid dissimulem cum res pendeat ab hoc vtrum fideiussor veniat appellatione debitoris, vel non: res ex mente statuti variè definienda est, iuxta rei naturam, generaliter autem illud in theorica definiripotest. Fideiussor debitor est, tamen nō est debitor principalis, nisi careat beneficio excussionis: tunc enim habetur quasi debitor principalis præsertim si repetere à principali non possit, vel quia fideiussit animo donandi, vel quia principalis inops est: si tamē repetere possit à principali, & principalis habet vnde soluat, certè etiam si fideiussor nō habeat beneficium excussionis: dicitur debitor minus principalis, hoc est minus damnosè obligatus cū

quidquid soluerit repetere possit, cum effectu à principali. Iuxta quam distinctionē fideiussor debitoris inops à quo fideiussor repetere non potest, verè, & realitèr, est debitor, & verbis huius legis videtur comprehendi. Et ex consequenti addicendus est creditori, si nō habeat vnde soluat.

5 ¶ Præterea quod fideiussor addicendus sit creditori, probatur, quoniam aduersus illū peti potest executio. Nam si fideiussit de iudicato soluendo sententia mandatur executioni aduersus eum, sine nouo processu. l. 1. ff. iudi. sol. l. fi. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudi. l. si remunerandi gratia. §. Maurus Paulus. ff. manda. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. l. cum quis. §. de peculio. ff. de solutio. notat gloss. in d. l. fi. C. de vsur. rei iudi. & in. c. 1. de iniur. lib. 6. Scribunt Odo. in. l. 2. C. de vsur. rei iudi. Guido de Suza. & Guillelmus Cugneus quos citat Bald. eandem opinionem sequutus in. l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisfada. cogan. Bart. in. l. 1. ff. iudi. solui. Bald. in. l. si remunerandi gratia. §. Maurus Paulus. ff. manda. & in. l. fi. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudi. & ibi Cinus Bartol. & Ang. & est communis opinio teste Roderico in repetitione. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. Sed pone quæstionē verè sed quia hoc e. Faber. Albe. & Paul. in. d. l. fi. §. fi. Albe. Ang. & Paul. in. d. l. 1. ff. iudi. solui. Faber. in. §. fi. Instit. de satisfada. Specu. de executione sententia. §. sequitur. ver. quod si sententia lata est Bart. & Albe. in. l. si quis pro eo. §. si nummos. ff. de fideiussor. Soc. conf. 91. nu. 13. lib. 4. Boer. decis. 277. col. 3. nu. 3. Albe. in. l. 2. §. fi. col. fi. qui satisfada. cog. Io. Andr. in. c. 1. de iniur. & damno dato lib. 6. in gloss. 2. Intellige autem quod sit executio in bonis fideiussorū de iudicato soluendo, nulla facta excussione in bonis principalis, & absque eo quod constet quod non est soluendo, ita docet Boer. d. decisione. 277. num. 3.

- 6 ¶ Sed eius opinio vera non est nisi in fideiussore causæ criminalis: hic enim non gaudet beneficio excussionis. l. si quis reum. ff. de custo. reo. Bald. Roman. & Alexandr. in. l. 2. §. si quis ex his. ff. qui satisfada. cogan. Si tamen quis in causa civilis fideiubeat de iudicato soluendo, plerique autumant illum habere beneficium excussionis. Ita Bald. in. l. fi. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudi. & ibi. Sali. & sequi. Alexandr. in additione ad Bart. in

rubrica ff. iudi. solui, & Rodericus in l. 2. titulo De los emplazamientos. §. quæritur, vltimè verbi. Quid in fideiussore. Et Iacobi. in l. fideiussor. §. si quis his. nu. 6. & in. §. in fideiussorem. num. 3. ff. qui satisda. cog. & in l. Et post rem. §. fideiussor, in. 2. lect. num. 4. ff. de transact.

7. Rursus intellige quod fideiussor simpliciter obligatus de iudicato soluendo non tenetur in causa appellationis, vt in l. cum apud Sempronium. ff. de iudi. solui. & in l. non a iudice. §. si quis alio. ff. de iudi. & ibi notant Alber. & Iacobin. à Sancto Georgio, notant Bart. Paul. & Ang. in d. l. cum apud Sempronium. Salic. Alex. Aretin. & Ias. in fin. & Iacobinus, num. 4. in l. 2. C. de procurat. Ang. in. §. sed hodie. col. 2. Instit. de satisda. Hyppol. in rubri. ff. de fideiussor. num. 108. Roderic. in repet. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. sed pone, versiculo ideò cautè. Sed certè hæc opinio est satis insipida, ideò si nomen iudicis nõ sit expressum in cautione, & simpliciter sit cautum, & iudex appellationis confirmet primam sententiam videtur eadem cum prima, & sic fideiussorem teneri ad iudicatum in causa appellationis ne sit in potestate rei liberare suos fideiussores. l. ne in potestate. ff. de arbit. ita docet Guilielmus Cugneus in l. Iulia. ff. qui satisda. cogan. Alber. in d. l. cum apud, & in l. 2. C. de procu. & ibi sequitur Iacobinus num. 13. Et ita sensit Martinus Sillimianus, & iudicauit Rota. teste Paul. in d. l. cum apud. docet Faber. in. §. alia. Instit. de satisda. Et ita fuisse iudicatum testatur Boer. decisione. 315. vers. & quoad secundam col. 2. Sed aduertat qui accipit cautionem vt fideiussor si ea sit eius mens, & voluntas promittat soluere iudicatum in omnibus instantijs. Ne incidat in periculum. d. l. cum apud Sempronium. Ad rem igitur; si fideiussor debitor est, & executio aduersus eum peti potest; etiã nulla facta excusatione in bonis principalis si fidei iubeat de iudicato soluendo in causa criminali certè videtur quod possit addici creditori quæ est vera, & magis rigida executio.

8. Rursus si fideiussor aliquem iudicio sistere & promissit in iudicio certam pœnam, & præfixit terminum: certè post terminum si non exhibeat reum potest executio aduersus eum fieri. l. Sâcimus. C. de fideiussor. notat Bart. in l. 1. ff. iudi. solui Rodericus, in repet. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. sed pone quæstionem, versic. Tu adde.

9. Præterea si fideiussor pro aliquo in contractu, & in contractu se obligat ex contractu sicut debitor principalis addita clausula guarantee: certè executio potest fieri aduersus eum virtute instrumenti, vt scribit Rode. in repe. l. post rem, in declaratione legis Regiæ in. 1. quæst. incipiente visum est supra. Alias instrumentum in quo se obligat principalis, vel sententia lata aduersus principalem, nõ sunt mandanda executioni aduersus fideiussorẽ. vt in l. grege. §. si à debitore. ff. de fideiussor. & in l. a sententia in princip. ff. de appella. & in l. præfenti. §. adijcietes. C. de his qui ad Ecclesi. confu. Bald. in l. duobus. §. id igitur. ff. de iure iur. & in d. l. grege. §. si cum defensore. Specul. tit. de executione sententiæ. §. sequitur. versic. Sed nunquid sententia. Roderic. in d. §. visum. & in repet. l. 2. titulo De los emplazamientos. Et est communis teste Alex. consil. 131. in causa num. 7. lib. 2.

10. Deinde quod fideiussor qui soluendo nõ est, fit addendus creditori probatur. Quoniã fideiussor conijci potest in carcerẽ ratione quantitatis debiti ex fideiussione, ita notant omnes in c. 1. de iudi. in. 6. Rebus. in tracta. de literis obligatorijs artic. 5. in glo. 9. num. 8. Hæc autem additio qua debitor creditori traditur: carcer quidam est, vt doct. c. 2. num. 9. Item est vnicum remediũ, vt debitor eximatur à publico carcere, cũ autem fideiussor in carcerem detrudi possit æquum est, vt eximatur ab ea dum traditur creditori.

11. Rursus suadetur hæc opinio, quoniam fideiussor simpliciter obligatus videtur obligare se in omnẽ causam quæ ratione debiti principalis prouenit: præsertim si prouenit ex natura contractus. l. si quis pro eo. §. si nummus. in fine. ff. de fideiussor. l. amissi. §. fideiussores. ff. eod. tit. Notant vtrobique; Bar. Paul. Ang. & Imol. gl. & tex. in l. quæro. ff. loca. & in l. centum Capuz. ff. de eo quod cer. loco. & vtrobique Doctores Alexan. consil. 34. num. 5. lib. 2. Paul. Angel. Bart. & Ias. in l. nummis. ff. de in lit. iuran. Bald. in l. si prædium. C. de ædil. edict. Florian. in l. ait lex. col. 1. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. Obligatio autem seruiti creditori prouenit ex natura contractus, nõ obligatus mihi dare centum, si non habet unde soluat: tenetur mihi seruire ex generali dispositione huius legis, & receptissima Hispaniæ consuetudine. Cum ergo seruitiũ veniat ex natura contractus videtur fideiussorem si soluendo

12. His congruit quod statuto fieri potest, vt quis obligetur pro alio vsque ad pœnã infamiam etiam si de ea re nullum pactum initum sit ita docet Alex. in l. sæpe numero. ff. de re iud. Feli. in additionibus ad Abbatem super decretalibus, col. fin. Sali. in rubr. C. res inter alios act. Cum ergo obligatio vnus pro altero extendatur, vsque ad id, vt censetur obligatus subire pœnam quæ infamiam irrogat: etiam si infamia equiparetur morti, iuxta glossam in l. iuxta. C. de manum. vindict. videtur fideiussorem cogendum esse subire dispositionem huius legis cum debitor sit, & in omnem causam videatur obligatus.

13. Sed his non obstantibus fideiussor qui soluendo non est addendus creditori pro causa fideiussionis, si fideiussio prouenit ex lege. vt in casu. l. 2. ff. ad municip. & similibus: & hoc casu deficit ex prudenti, & æquissima causa decretum huius legis. De hac re est textus expressus in l. 134. inter leges quas vocant Stili. verba eius hæc sunt: *Es a saber, q el fiador no será dado por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo, salvo sino obligo su persona y bienes.* Ille autem qui fideiussor cõfetur ex dispositione legis non obligauit personam suam, & bona ergo non addendus: ita enim significat lex à contrario sensu. Videtur hæc lex prodita ad declarationem legis Fori. 2. titulo De los gouernos, lib. 3. vbi præcipitur, vt debitor inops seruiat creditori. Leges enim cõtente in libro quod vocamus Stili, plerumq; declarant leges Fori Regij, continentur enim in libro quæ tale habet in scriptionem. *Leyes del estilo, y declaracion de las leyes del Fuero.* Nota ergo illa verba. *El fiador no será dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Illa verba, *No será dado por preso.* Significant nõ esse creditori addicendum, vt manifestè ex vi, & energiã verborum probatur, & ex quadam lege quæ continetur in volumine Ordinationum Regis Ferdinandi qui Hispani Sarracenis addemit in eo enim volumine est. l. incipiens *Si el ome*, quæ inter alia hæc verba continet. *Maguer que se vaya con furto grande, y aunque abra la puerta, no le matarán por ello, ni le tajarán la mano, ni las orejas, mas darse lo han por preso por seruo, y si nase del, hasta que sea quitto lo quel leuo furtado, e despues entreguelo al que ouiere de auer las sentenas.* Vides hanc legem appellare *Preso*, de-

bitorem qui addicatur creditori, nam etiam debitor ex delicto addicatur creditori, vt dico infra cap. 11. Quinimo ipsa. l. 134. Stili, continetur in eo volumine constitutionum Regis Ferdinandi. d. incipiente. *Es a saber.* Rursus quod in ea lege, verbum *Preso*, significet additum: probatur ex lege Gothica cõtenta in libro vulgo dicto *Fuero juxgo*, quæ sic inquit. *si mugeres ouieren de estar presas por debda, si el debdor se quisiere asegurar, o fiar en la muger que algo le deuiera, por esta razon, echele su señal, e ande la villa por su presa.*

Rursus hoc probatur expressius in l. 2. titu. 2. part. 1. cuius verba sunt: *Por el deudo que deuiese non deue seruir, nin ser preso de ninguno.* Hæc lex refert Iuris Ciuilibis dispositionem qua inops debitor non est addendus creditori, dque exprimit per illa verba, *Ni ser preso de ninguno.* Additus enim dicebatur, *Preso del acreedor.* Idem probatur in l. 1. 2. titulo De las deudas, l. b. 4. Fori, ibi: *Scan entregados del cuerpo.* Et in l. fi. eod. tit. ibi. *E si los bienes no cumplieren, sea apoderado del cuerpo.* Sic ille qui detinetur à creditore in seruitium quia reddem illum ab hostibus (quod de Iure Ciuili licet) vt dixi c. 1. num. 65. dicitur detineri in iugo seruitutis, vt in l. præses ibi: *Ne alterius in seruitutus iugo detinearis.* C. de capti. & postlim. reuer.

14. Deinde quod verba illa legis Stili: *No será dado por preso*, significant non esse addicendum creditori: probatur efficacissimè ex ipsis verbis legis, quæ iterum repetere libet. Inquit lex: *Es a saber, que el fiador no será dado por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Nota hæc vltima verba. *Maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Si enim bona non sufficiunt soluendo debitor fideiussor reatè capi poterit, & in carcerem pertrahi, vt dixi supra. Itaque illa verba: *No será dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo*, non significant, vt non possit deduci in carcerem: si enim debet, & non est soluendo, de iure pertrahi potest in carcerem, vt probaui. Si ergo non significant fideiussorem non posse pertrahi in carcerem? quid significant nisi posse dari in captiuitatem creditori?

Rursus nota illa verba. *No será dado por preso*, nõ enim inquit lex, *no será preso*, sed *no será dado por preso.* Quis potest dare *Por preso*, nisi iudex, ergo iubet ne iudex addicat

fideiussorem creditori. Idem enim lex nostra additum appellat *Preso*, quoniam videtur dari in captiuitatem. l. 2. ff. de libe. homi. exhib.

¶ *Præterea vis verborum* hoc satis significat. Aliud enim est, *No ser preso*, aliud, *No ser dado por preso*. Qui enim in carcerem deducitur non dicitur *Ser dado por preso*, sed qui iudicis decreto datur in seruitium creditori.

¶ *Sed, ut cerebrosis satisfaciamus.* Quid volunt ut significet illa verba, *No ser dado por preso*? respondebunt ne deducatur in carcerem. Sed hoc prorsus falsum; quis enim unquam docuit fideiussorem bonis carentem non posse pertrahi in carcerem? Sed fingamus id significare? adhuc nostra sententia asseritur ille enim qui non potest ob debitum deduci in carcerem non est addicendus creditori, ut docui. c. 3. num. 2. Et docet Rodericus in l. 2. titulo *De los gouernos*. Quinimò neque tenetur eam bonorum cessionem subire quam præscribunt iura ciuilia licet facilis sit *mini meq;* onerosa: si ad addictionem conferatur, ita docet Bald. in l. 1. C. de celsi. bonor. Socin. in regula. 4. 6. Fallen. 1. 2. cum alijs citatis à me in dictis locis.

¶ *Sed quia contrariam sententiam:* scilicet quod fideiussor qui obligauit personam sit addicendus creditori videtur expressè probare ipsa lex Stili. 1. 34. supra allegata quæ in fine dicit: *Saluo sino obligare su persona, y bienes*. Visum est aliqua proponere nihil affirmans, sed iudicium relinquens lectori quoniam hæc opinio, ut fideiussor inops non addicatur creditori ex causa fideiussionis est æquissima; ergo eam robore rationum & argumentorum cõmuniamus. Nam lex Stili, non habet vim nisi quatenus est consuetudine approbata. Primò Salomon monens; nequis in cõsultè fideiubeat, proponensq; damna quæ ex fideiussione imminet: nunquam retulit, fideiussorem in seruitium dandũ creditori, licet id apud Hebræos ob non solutum creditum, in vsu esset tantum inquit Prouerbiorum. c. 27. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro alienis debitis.* Et Tigurina additio hic sic habet. *Ne sis inter eos qui stipulata manu fideiubent, & pro debito obstringunt. Cur enim committeres ut si soluendo non esses lectus tuus sub te auferretur.* Hæc tantum pericula denuntiat Salomon non additionem. Deinde lex Stili loquitur de fideiussore qui obligauit personam suam & bona, ut

possit addici. Ergo non practicabitur in fideiussore qui non obligauit personam suam, & bona; sed est fideiussor ex lege de quo genere fideiussorum loquitur. l. 2. ff. ad municipa. nisi ex delicto, lex reputet eum fideiussorem, ut dico infra. num. 20. Deinde de iure fideiussor nunquam videtur se obligare ad poenam corporalem, neque illam subire cogitur, imò de ea re pactum expressè factũ nõ valeret, neq; enim admititur fideiussor pro eo qui pati debet poenam corporalem. glos. celebris in. c. cum homo. 2. 3. q. 5. Bald. in l. 1. col. 2. num. 3. C. ne filius pro patre. & in. l. ad commentariensem, col. fin. & ibi Sali. C. de custo. reo. Alexand. in. l. sæpe. num. 9. ff. de re iudic. Felin. in. c. contingit. 1. de senten. ex cõmu. & in. c. pastoralis. §. quia verò num. 15. de offic. de leg. & in. c. cum venisset. nu. 4. de testi. & in. c. cognoscentes, col. 2. de constitu. & in. c. legebatur col. 2. de maior. & obed. Ias. in. l. de quibus. nu. 5. ff. de legib. in. l. 1. nu. 9. ff. de in litem iuran. & in. l. non impossibile. num. 2. ff. de pact. Hyppol. in rep. Rub. de fideiussor. num. 206. Et in practica criminali vers. quoad aliam particulam pag. 5. Franciscus Marcus decisio. 183. num. 3. Roma. sing. 129. incip. tu scis. Et probatur Iure Regio in. l. 16. tit. 1. part. 7. & in. l. 10. tit. 29. part. 7. & in. l. 3. tit. 8. lib. 2. Fori, vbi dicitur quod fideiussor non patietur poenam corporalem imponendam ei, pro quo fideiussit; ut latè per omnes Doctores in locis supra citatis, & per Cassan. in consuetudinibus Burgun. Rub. 1. §. 5. nu. 169. Facit. l. 5. tit. 1. lib. 1. Fori.

15 ¶ *Cum autè addici creditori habeatur poena corporali, ut latè probaui.* c. 2. num. 34. nam sola celsio probrosa (licet præstet liberationem debitori) habetur pro poena corporali, & creditor ad cuius petitionem, probrosam cessionem debitor subijt nõ potest amplius conuenire debitor; licet ad pinguiorem perueniat fortunam, ut dico c. 2. num. 27. Cum igitur addici creditori torque ferreo indutum habeatur pro poena corporali planè sequitur fideiussorem non debere illam subire.

16 ¶ *His congruit quod de iure non valet statutum quo infamia irrogatur illi qui pro alio se obligat, autore Sali. in rub. C. ne filius pro patre* Ias. in. l. de quibus. num. 57. ff. de legi. Et cum per statutum hoc fieri nõ possit, non poterit fieri per pactum iuxta glossam in rubrica. C. de decretis decurio.

Ias.

Ias. in. l. de quibus. num. 57. ff. de legi. & in §. quedam col. 6. & in §. actiones autem de peculio. num. 38. Insti. de actio. & in. l. non solum. §. morte. nu. 38. ff. de noui oper. nũtia. Felin. in. c. 2. & ibi Decius. nu. 4. de con. sti. cum alijs congestis. c. 2. num. 5. Ergo fideiussio pro alio non extendenda ad hoc, ut pro eo subeat infamiam. Addici autem creditori torque ferreo deforme, & infame est, & ignominiosum, & infamiam irrogat nam celsio bonorum qui ignominiosè fit irrogat infamiam autore Cin. & Paul. in. l. nullus. C. quib. ex causis infam. irrog. Zafi. in. l. 1. ff. de celsio. bono. addici autem cum torque ferreo ignominiosum est, & magis infame, & miserabile: quam celsio ignominiosa. Nam celsio ignominiosa saltem præstat liberationem. at additio, præter ignominiam; irrogat necessitatem seruiendi.

17 ¶ *His suffragatur argumentum Achileum,* quod apud bonos viros hæc sententiã prorsus euincet. Nam fideiussor nunquam videtur obligatus ad incogitata, uti docent Bart. Paul. Ang. & Imola in. l. si in pignore. ff. de fideiuss. Ego autè haud facile credam fideiussorem pro alio se obligantem cogitare se torque illigatum ferreo, omnibus fortunis exutum in seruitutem quandam miseriam tradendum creditori; imò si id somniaret à fideiubendo lógissimè abesset. Ergo cū de hac re verisimiliter nõ cogitarit (quis enim per alieno negotio vult, & bonis, & honore, & libertate ignominiose priuari) obligatio ad hæc non extèditur, & cū obligatio ad hæc nõ extèdatur, ab additione, & seruiendi necessitate liber est.

18 ¶ *Adiuuat hæc opinionem iuris regula* quæ cauetur fideiussorem nunquam videri obligatum in poenam quæ imponitur ratione contumaciæ rei, ex qua augetur condènnatio ita docet glos. & Bart. in. l. quæro. ff. loca. Ias. qui rem latè tractat in. l. 1. per text. ibi. ff. de in litem iuran. & ibi Bar. Paul. Fulgo. & Alexan. post Albe. Boer. decis. 314. col. 2. Angel. Aretin. in tractatu maleficiorum in glossa: *Pro quibus Antonius fideiussor,* versic. quæro an fideiussor. Platea & Ias. num. 9. in §. quadrupli. Insti. de actio. nisi secundum eum fideiussio fuisset plena in omnem casum. Debitori autè qui addicitur creditori poena imponitur quorsum enim attinet hominem liberũ portare torque ferreum quem ne creditor quidem ipse auferre ab eo potest nisi velit amittere creditũ, ut in pragmatica. 79. nisi ut pu-

niatur socordia debitoris qui facultates suas amisit quod flagitiosum reputatur, ut docui. c. 2. num. 44. & 45.

19 ¶ *Et quod fideiussor nõ censeatur cogitasse, neque se obligasse ad seruiendum;* probat textus vulgatus, & ad hanc speciẽ insignis in. l. obligatione generali. ff. de pignor. Inquit lex. *Obligatione generali ea non continentur quæ verisimile est quenquam speciali tẽr obligatum non fuisse, ut puta suppellex, & vestis relinquenda est debitori, & ex mancipijs quæ in eo vsu habebat, ut certum sit eum pignori daturum non fuisse.* Ecce lex prudentissimè, & ciuilitèr interpretatur obligationẽ omnium bonorum; ita etiam nos eodem exemplo, & ex eadem verisimilitudine interpretemur generalem obligationem personalem qua quis se pro alieno negotio fideiubendo adstringit; ut non censeatur se obligasse ad seruiendum creditori neq; ad subeundum decretum huius legis. Deinde poenam huius legis non meretur, qui tantum tenetur ex eo quod ex lege pro amico videtur fideiussisse absq; eo quod aliquid ad illum perueniat. Hanc opinionem probabo tanquam æquiorẽ, grauiorẽ, & veriorẽ de iure; & hic vnus est casus in quo debitor inops eximendus est è carcere facta bonorum cessione quã ius ciuile præscribit scilicet dicendo *Cedo bonis*, non autè est addicendus creditori, neque oportet, ut ab eo suppliciter inducias petat. Non obstant ex aduerso prolata. Non obstat quod retuli ex Salomone Prouerb. 6. nam incidere in manus proximi dicitur qui ei est obligatus, nam illius benignitate eget, ne rigida seueritate exigat creditum. Non obstat quod fideiussor debitor est, & quod potest fieri aduersus eum executio, & quod ex ea deducetur in carcerem. Fateor hæc omnia vera esse, sed tamen non addicetur creditori, fideiussor ex lege si soluendo non sit quoniã non videtur ad id se obligasse: imò soluendus est è carcere cedendo bonis iuxta formam Iuris Ciuilis. Non obstat quod fideiussor videtur se obligare in omnem causam quæ ratione debiti principalis prouenit; præsertim si prouenit ex natura contractus. Respondeo quod videtur se obligare ad omnem causam scilicet cogitatum nõ autem ad incogitata, & non est verisimile cogitasse se ferreo torque omnibus fortunis exutum, & honore spoliatum ignominiosè tradendum creditori, præsertim quod loquor de fideiussore ex lege.

Bb 4

¶ Sed

20 Sed limitanda hæc opinio est, quâdo quis idem censetur fideiussor quod debitorem qui in carcere ducebatur vi exempti è manibus apparitorum: hic enim addiceretur quoniâ debet ex delicto, & delictum pœnâ meretur. Sed censetur obligatus ex impudeti maleficio quod rigidâ castigatione meretur, & tenetur ac si fideiussisset pro debitore quem è manibus apparitoris exempti. l. quoties. C. de exact. tribu. lib. 10. & ibi notant Doctores, scribit Bald. in l. addictos. C. de Episcop. audi. Ang. Aret. in §. pœnales. Instit. de actio. DD. in l. 1. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi eximat. Hypp. sing. 137. in iure. Bart. Ang. Bal. & Paul. in l. sed eximendi per illum textum cum lege sequenti. ff. ne quis eum qui in ius voca.

21 Quinimodò ille qui monuit debitorem, ut fugeret quoniam creditor machinabatur eum capere, & in carcerem per iudicem perducere tenetur soluere creditori debitum si debitor fugit: & creditor suum debitum perdidit, ita docent Rayn. & Salic. in l. fin. per illum textum. C. de oper. liber. & per l. quoties. C. de exact. tribu. lib. 10. Ias. in l. hoc addictum. §. quod prætor. num. 7. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est. Et licet Bal. teneat contrarium in d. l. si. hanc opinionem probat Ancha. conf. 341. Vifo themate. in fine. Bald. in c. dilectus. col. 4. de appell. & ibi Card. Alex. Anania. conf. 55. & Hyppol. singul. 137. & in rep. rub. ff. de fideiui. col. 7. in prin. Gomez Arius, in l. 64. Taur. num. 10. Barba. conf. 75. col. 3. & 4. lib. 5. Et quâdo occultans debitorem meum teneatur debitor. vide Cacia Lup. in tracta. de debitore suspect. & fugituo. q. 10. num. 1. Ergo qui censetur fideiussor quia eximit debitorem, è manibus apparitoris addicetur creditori hic enim pœnam propter violentiam meretur. Et licet qui non habet bona debeat luere corpore, si debeat ex delicto statutum est Iure Regio, ut si negotium contineat rei restitutionem teneatur seruiendo satisfacere ei cui res debetur, ut dico infra.

22 Deinde limitanda hæc opinio in eo fideiussore ad quem pecunia pro qua fideiussisset peruenit, tunc enim, cum non teneatur, ex spontanea & liberali obligatione. Sed ex obligatione extorta pecunia: æquissimum est ut omni iure cogatur ad crediti satisfactionem.

23 Moueor quoniam fideiussor ad quem pecunia peruenit est peioris conditionis quâ fideiussor ad quem pecunia non peruenit

argumento glossæ in l. vnde quæritur. ff. cõ mod. & efus quod notant Ange. Aretin. in §. si plures Instit. de fideiuss. Bart. in l. 2. §. vbi duo. ff. de duob. reis. & in l. duos reos. ff. eod. tit. & in Authen. hoc ita. vers. 7. quæro. C. de duob. reis. Scilicet quod fideiussor ad quem pecunia peruenit: est excutiendus ante alios fideiussores, veluti reus principalis. notat Guilielmus Cugneus in l. sed Iulianus. §. idem ait si duos. ff. ad Maced. per illum textum cum glossa in Authent. de fideiussor. §. 1. col. 1. Bart. in l. in duobus. §. vbi duo rei num. 15. ff. de fideiuss. Florian. in l. nullus. per glossam ibi. ff. de testib. Hyppolit. in rep. rubr. de fideiussoribus num. 65. & 371. Ias. in l. huiusmodi. num. 2. ff. de leg. 1. Lupus in repe. c. per vestras, in §. notabili. nu. 10. col. 6. vers. Per que. Boer. decisione. 255. num. 5. Rom. consil. 114. num. 1. Anania. consil. 33. num. 7. Hyppolit. sing. 2. Paul. in l. vnde quæritur. ff. de peculio. Hæc opinio est æquissima: hic enim non conuenitur solum quia fideiussisset, sed quia pecunia ad eius manus peruenit: quo casu æquitas dicitur, ut non minus rigidè ab eo exigatur quam ab eo principali.

24 Idem dicendum in eo qui accepto pretio fideiussisset; ex rationibus supra dictis: cessat enim iniquitas quod addicatur qui liberalitate animi se obligauit, pro alieno negotio, hic enim suum egit negotium cum se obligauit accepta pecunia, & res principalis debitoris ad eum peruenit. Quare non est iniquum hunc ad viuum excuti, non enim hic meretur misericordiam quam fideiussor qui pro alieno negotio gratis fideiubet dignus est. Receptum est enim, ut liceat reo fideiussori dare pecuniâ, ut pro eo fideiubeat, ut in l. hoc iure. §. Labeo. ff. de donat. l. si remunerandi. §. Maurus Paulus. ff. mand. Bart. & Paul. in d. §. Labeo. Angelus Clauasius, in sua summa verbo fideiussor, ad finem. Laurentius Rodolphus, in tractatu de vsuris, par. 3. q. 3. qui tamen dicit: tutius esse à lucro pro fideiussione abstinere, cum quo transit Diuus Antoninus in summa Theolo. par. 2. tit. 1. c. 7. §. 45. Lup. in c. per vestras. 6. notabili. §. 9. nu. 10. Decius consil. 7. num. 1. Conradus de contractibus. q. 40. conclu. 4. Medina de contractibus cap. de vsura restituenda col. 8. & est communis opinio teste Couarru. Variar. resolu. lib. 3. c. 2. num. 6.

25 Sed si sit periculum in fideiussione tunc pro

pro indemnitate licitum fideiussori pascifci, aut stipulari mercedem, quia tunc nõ accipitur, pro fideiussione sed ratione periculi: sentit Couarru. in d. loco. vers. sic & ipse. Mouetur quoniam cum creditor gratis mutuans pecuniâ suam, & ea ex mutuo carès; nihil possit pro mutuo exigere, multo minus poterit fideiussor, qui nihil dat, nihilq; præstat, præter consensum quo se obligat. Qua ratione Couarru. communem opinionem non admittit quando debitor pro quo fideiubetur talis est, ut nihil imminuat periculi fideiussori. Nam cum creditor pro officio mutui, nihil possit exigere à creditore: multo minus poterit fideiussor pro officio fideiussionis, imò multo minus, quia minus officij impendit quam qui rem propriam mutuo dat. *Æquidem dicta opinio ad Christianam equitatẽ maxime accedit; tamen commerciorum frequentiam intercedit, & interrumpit.* Deinde responsum quod reddi potest ad l. hoc iure. §. Labeo. ff. de dona. nõ euacuat eius vim. Nã licet lex dicat, qd non est donatio merces quæ datur, quia pro te satisfecisti: non ideo lex videtur approbare mercedem quæ datur pro satisfactione. Certè hoc responsum mihi non placet Iure Consultus enim volens docere non esse donationem quod ob causam datur, non est verisimile quod posuerit exemplum causæ turpis, & illicitæ, & cætera exempla quæ ibi ponit sunt honestissima (puta) do mercedem quia mihi adfuisisti, vel qui re tua, vel gratia tua, vel opera tua vsus sum, vel quia prome satisfecidisti. Itaque dare pretium quia prome satisfecidisti, à Iure consulto ponitur inter causas honestas. Præterea illud argumentum, quod potest formari si creditor nihil potest exigere ultra sortem, etiam si suam pecuniam dat: ergo neq; fideiussor qui nil dat, eludi potest hac ratione: quoniam minus incommodum est amittere quod habeas, quã soluere quod nõ habeas (hoc est) minus incommodum est creditori non solui sibi suã pecuniam quam fideiussori soluere quod fortasse non habet, vel tempore solutionis non habebit. Quoniam tamen dicta doctrina si recior videtur inspecto Iure Pontificio quo lucra iniqua cohentur. Illud adde visum est quæ communi opinioni prorsus stabo quando debitor eius naturæ est, ut fideiussor se periculo exponat, nam ratione periculi cui quis se exponit, admittitur lucrum quod aliàs improbat, ut in

nautico fœnore videmus quod à bonis viris nõ improbat, ut in l. in naue Saupheli. ff. locati. not. Lup. post alios in rep. c. per vestras. 6. notabili. §. 9. nu. 12. Butric. in l. 1. C. de nauti. fœnore, Couarr. d. lib. 3. c. 2. nu. 5. Bal. in l. 1. col. 4. C. de summa Trin. sanctus Thomas in tractatu de vsuris. q. 9. Caietanus in summa verbo, *Vsura exterior*, ver sic. duodecimus casus.

26 Deinde communi opinioni stabo, quâdo etiam si fideiussor se non exposuit periculo tempore quo fideiussisset quia debitor idoneus erat, re vera periculum patitur inspecto tempore quod postea est subsecutum quo debitor peioris conditionis factus est. Tunc enim ad euitandum damnum, potius quam ad capiendum lucrum admittendus est ad pecuniam quam debitor ei promissit argumento eius, quod diximus supra nu. 26. Quod confirmatur quoniam vel eo nomine hoc permittendum fideiussori, ut habeat aliquam rem debitoris quam creditori offerat, ne sibi rem suam auferat quod in iure permissum est.

27 Licitum est enim fideiussori propria auctoritate soluere de bonis debitoris pro quo fideiussisset, ut in l. si procurator. §. si ignorantes. ff. manda. ibi. *Ex substantia debitoris soluere*, & ibi notat Bart. & in Authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. Angel. in l. Plautius. ff. de procur. Bald. in Authen. si captiui. C. de Episco. & clerici. Rodericus in l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. sed pone quæstionem col. 9. vers. Et non solum. Lup. in rep. rubr. de dona. §. 22. si autem pater, num. 9. vers. per quem. Felin. c. olim. col. 4. de accusa. præsertim si fideiussor soluendo non fit, ut notat Bal. in d. Authen. si captiui, & ceteri, vbi proxime.

28 Præterea sequar communem opinionem quando debitor pro quo fideiussisset magnam quantitatem lucratur ex contractu pro quo fideiussisset: hoc enim casu non est aduersus æquitatem, ut mihi fideiussori salua maneat pecunia data pro fideiussione.

29 Moueor ex eo quod licet non sit licitum pecuniam accipere pro mutuo, tamẽ si debitor cui pecuniam mutuo do, magnã quantitatem lucratur cum mea pecunia: dicit quod rata manet stipulatio qua caui, ut mihi aliquid supra sortem redderetur, quoniam ego beneficium contulli in debitorem mutuando pecuniã absq; qua lucrum illum non parasset, & debitor absq; damno suo reponit acceptum beneficium, ex lucro quod acquisiuit.

Sequar

Sequar rursus communem opinionem: quando licet debitor idoneus sit; negotiū pro quo fidei iubeo tale est, vt euentus sit incertus, & periculosus, ita vt debitor licet idoneus sit, ad soluendum per duos annos: non possit soluere per annos decem si res ex animi sententia non succedat. Moueor quoniam fidei iussor ratione dubij euentus qui adest ex natura rei meretur, & licet accipit prærium, vt supra cum Couarr. dixi.

30 Sed obijciat quispiam, semper est periculum: quoniam res humanæ sursum, deorsum, quæ voluuntur: instabiles sunt, & caducæ, & si nunc non est periculum; quoniam debitor idoneus est: tempore forsam fiet inidoneus, vel fortunam iacturam patietur, & etiam si eam non patiatur sufficit periculum, quod omnibus humanis rebus imminet. Sed responde quod ad ea quæ frequentius accidunt iura adaptantur, neque tristis euentus est expectandus nisi debitor se obijciat rei ex natura sua periculose: puta si conducatur portoria, nam huius redditus foelicitas, ex incertissimo euentu pendet, & infelicitas, vel foelicitas, quia proxima, & verisimiles iure optimo considerantur. At non debemus considerare domum ruituram, pecuniam à furibus surripiendam, pecora à latronibus enecanda, & similes casus à quibus mortalium nullus cum non sit tutus; nemò dicitur idoneus, nisi ad probabilem humanarum rerum specie respiciamus. Illud tamen longo indice notandum quod in casibus in quibus dixi fidei iussorem esse addicendum creditori quæ aliis videretur regula generaliter admitenda: intelligitur nisi quantitas cuius ratione petitur addici debeat à reo principali: non ratione contractus pro quo fidei iussum est: sed ratione alicuius contumacie commissæ à debitore circa illud negotium, non enim obligatio fidei iussoris ad id extenditur, neque pro eo cæsetur obligatus. l. fin. ff. de fidei iussor. l. fidei iussores magistratuū in principio. ff. de fidei iussor. & ibi notant Bart. Paulus, Angel. & Imola. Alex. conf. 34. col. 1. lib. 2. Facit textus in l. libertus, ad finem. ff. de municip. notant Bart. Paul. Angel. Fulg. Alexand. & Ias. in l. 1. ff. de in litem iura.

31 Et limita in fidei iussore de iudicio si, nam si reum sistat non tenetur soluere iudicatum, neque fidei iussio vim habet post sententiam. l. Græce. §. & post litem. ff. de fidei iussi. & ibi notant Bart. Paul. Ang. &

Imola, idem Bart. Paul. Alexand. & Ias. in litem in iudicium. ff. de in litem iuran. textus in l. 1. in prin. ff. si ex noxa caus. aga. iū sta glossa parua in verbo *Iudicium*, Bart. in l. in fin. C. de fidei iuss. gl. Angel. & DD. in l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cogan. Bald. in l. qui crimen, in. 3. quæstione. C. qui accusa. non poss. & in additionibus ad Specul. tit. de reo in prin. Roderic. l. 1. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. sed pone verfic. considera vterius. Si tamen non sistat reum in iudicio, tenetur ad interesse, & an illud cogatur soluere executiue, vide Bart. in l. 1. ff. de iudi. solui. textus in l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cog. & ibi Angel. Fulg. Paul. & Alex. ad Roderic. d. §. sed pone, & an teneatur soluere totum quod actor in libello petit, an vero, quod re vera debetur certè non sufficit quod actor dicat tantum petij, sed solum tenebitur fidei iussor ad id quod re vera debetur. l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cog. & ibi glo. Bart. & Angel. Roder. in l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. nunc oportune. in fine verfic. quæ ro vterius. Sed est quæstio elegantissima quid si fidei iussi pro aliquo qui soluendo non est, & creditores petunt, vt ego qui diues sum soluam. At ego ea exceptione me tueor: quod debitor est prius executendus (excursionem autem voco, non eam solum quæ fit in facultatibus verum etiam eam quæ fit in persona debitores) contendoque debitorem prius esse tradendum creditori, & quod si operis non persoluat quia moriatur, vel fugiat tunc dicitur verè facta excusio, & ego conueniri potero. Supponendum autem quod vt est manifesti iuris fidei iussor non potest conueniri, nisi excusio, vel absente reo principali, vt in Auth. presente. C. de fidei iusso. Auth. hoc si debitor. C. de pigno. Regia. l. 9. tit. 12. part. 5. nisi in casibus quos excipit, & congerit Socin. regula. 134. decisio Tolosana. 130. & Petrus Dueñas, qui rem satis diligenter, & copiose exequitur in regula. 335. Neq; obstat quod Iure Regio videtur fidei iussor conueniri posse non excusio principali, vt in l. 3. tit. 18. lib. 3. Fori, notat Rodericus in l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. quæritur vterius, col. fin. Lupus in. c. per vestras. §. 18. incip. ex quibus omnibus nu. 10. Nam illa lex Fori apud nos scilicet in hac vbe, & Senatu Grauatensi in vsu non est, & non habet vim vllam nisi apud eos, apud quos seruatur si qui fortè sunt.

¶ Nam

32 ¶ Nam leges fori non habent vim legum, nisi quatenus sunt moribus receptæ, vt in l. 1. Tauri. scribit Roder. in prohemio Fori. Et ita dictam legem Fori non seruandam, nisi apud eos, apud quos moribus est approbata: notat Petrus Dueñas. d. regula 335. limita. 18.

¶ His ita definitis, videtur fidei iussorem rectè excipere, & quod prius debitor principalis est addicendus creditori, & operis soluere, quam ad fidei iussorem perueniatur.

33 ¶ Moueor, quoniam ex dispositione huius legis satisfactio debiti; non solum faciendæ est ex bonis, verum etiã ex operis, & seruitio personali: ex quo sequitur, quod cum debitor principalis operis suis satisfacere possit, & debeat: quod fidei iussor qui est obligatus, in subsidium non possit conueniri, cum principalis soluere possit.

34 ¶ Rursus moueor; quoniam debitor additus creditori, videtur esse apud eum loco pignoris, vt expressè probatur in l. ab hostibus. C. de capti. & postlimi. reuer. ibi. *Ab hostibus redempti, quoad exsoluatur pretium: magis in causa pignoris constituti: quam in seruilem conditionem detrusi: videntur.* Notat Roder. in l. 2. titulo *De los gouernos*. col. 4. verfi. & notabis. De iure autem, si creditor habeat pignus, non potest conueniri fidei iussor, quousq; videatur, an pignus satisfactioni sufficiat: ita docet Cardinal. in. c. peruenit, de fidei iuss. Ex generali dispositione Auth. presentis. C. de fidei iuss. qua cauetur non posse conueniri fidei iussorem, nisi excusio bonis principali. Pignus autem creditori tantum in bonis debitoris computatur, & debitoris est. Ergo excusio prius in eo faciendæ est: & si non inueniatur emptor, est creditori ad iudicandum arg. l. si. de iur. dom. impe. ita docet post Cardinalē Ioannes Imola in. d. c. peruenit, dicēs hanc opinionem veriorē esse, & sequitur Vitalis Cambanus in tractatu clausurarum, clausula si. nu. 2. Barba. in. d. c. peruenit. num. 9. Petrus Dueñas, regula. 335. num. 5. Cum ergo creditor habens debitorem in sua potestate dicatur habere pignus, certè non potest conueniri fidei iussorem, sed pignus prius excuti debet. Præterea non posse conueniri fidei iussorem, donec opere debitoris excutiantur: probatur, quoniam fidei iussor offerēs operas debitoris videtur absolueendus, offerens enim operas, videtur offerre pecuniam.

35 ¶ Nam opera est loco pecuniæ; imò aliquando plus confert quam pecunia. l. si non fuerint. l. societatem. §. si in coeunda. ff. pro soc. notat Alex. cōf. 99. nu. 5. lib. 2. & dixi latè, in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. cap. 2. num. 16. ver. sed reddeundo. Et licet opere sint debitoris, permissum est fidei iussori soluere de bonis debitoris. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. manda. & dixi supra hoc ipso capite, verficulo deinde communi.

36 ¶ Deinde, quod fidei iussor non possit conueniri; donec fiat excusio in operis debitoris; & videatur an ex eis creditori satisfaciatur, probatur: quoniam fidei iussor qui non renuntiauit Auth. præsentis. C. de fidei iuss. non potest conueniri, donec debitor principalis sit excussus, non solum in re, verum etiam in persona, & antequam persona excutiat, non dicitur perfectè facta excusio in persona debitoris: ita docuit Aymon. in consuetudin. Aluerniæ, titulo de executione, articulo. 59. num. 3. verfi. & circa illud, de cuius opinione memini. c. 1. num. 26. ver. neque solum, & declaro infra num. seq. Contraria tamen sententiã verior est, imò vero, vbi primum ex facultatibus debitoris non potest satisfieri creditori, fidei iussor conueniri potest. Moueor, quoniam excusio non est faciendæ in persona debitoris, sed tantum in bonis excussis, legitime dicitur excusio facta, ita docent Fulg. & Paul. in l. si ego. ff. si cer. peta. Alex. ibi expressè. num. 8. verfi. & quod bene verum est. Ias. ibi. num. 11. Alexand. in l. decem. num. 9. col. 2. & num. 14. ff. de verbo. obliga. Et est text. in l. 1. C. de decurio. lib. 10. ibi. *Sed non ante, nisi tuis proprijs rebus excussis*, nota illa verba *rebus excussis*, notat Iacob. in tractatu de cessione bonoū, licet hoc respondere quispiam possit esse verum de Iure Ciuili, quo debitor ad seruitium, vel operas non cogebatur.

37 ¶ Rursus hæc opinio probatur efficaci ratione, quoniam debitor traditus creditori: non statim soluisse dicitur, sed paulatim lapsu temporis soluit, & demum transactio omni tempore, à iudice præfixo solutio facta videtur, ex operarum temporali præstatione. Cū ergo debitor additus creditori, non statim dicatur soluisse, nisi demum præstitis operis per tempus à iudice præfixum: certè fidei iussor conueniri potest, non obstante ea exceptione, quod debitor seruiendo, satisfaciatur, non enim soluisse dicitur

dicitur, vbi primum incipit seruire, sed quousq; transit omne tempus, nec opere in futurum præstandæ in bonis suis sunt quousq; eas præstitit.

38 ¶ His accedit, quod eruditi prudenter tradunt debitorem dici non esse soluendo, quādo exactio difficilis est: ita notant Ias. & Alexand. post Paul. in l. si. ff. si cer. peta. & in l. decem. ff. de verb. obliga. Ias. & Gomezius in §. item si quis in fraudē Instit. de actio. Ille autem qui soluere nō potest, nisi ex operis: non solum dicitur difficilis in exigendo, verū etiam dicitur impossibile esse, vt ab eo statim exigatur: cū enim pro debito iubeatur seruire per certum temporis spatium, & seruitium habeatur pro solutione certè non potest vno momento seruire per totum illum spatiū, non enim duo anni vno die transire possunt: repugnat enim natura.

39 ¶ Confirmatur hæc ratio, ex mirabili doctrina Baldi, in c. contingit. col. 6. de dolo, & contum. vbi docet, quod captura principalis non liberat fideiussorem: nam licet sit deuentum ad capturam; non idè est satisfactū, idè vterq; capi potest, cuius doctrinam sequitur Hippol. singulari. 398. incip. dixi tibi, allegan. l. hæres à debitore. §. quod si seruus. ff. de fideiussor. & ibi Bar. Quamuis ergo principalis sit in potestate creditoris, vel possit esse; quia non est soluendo, nō idè minus fideiussor conueniri poterit, quoniam esse in potestate creditoris, non est soluisse.

40 ¶ His cōgruit quod fideiussor etiam non excuso principali conueniri potest, quando notorium est principalem non esse soluendo, ita docuit Bart. in l. si. prope finem. ff. si cer. peta. glof. si. in l. decem. ff. de verb. obliga. & in d. l. fin. verbo *sed si cum Seio*. Ang. in l. ni. ff. de pact. Alex. & Ias. num. 11. in d. l. si. Claudi, ibi. nu. 4. Felin. in c. cū olim. nu. 11. de re iudica. Barba. in c. peruenit. nu. 3. de fideiussor. Ias. in §. item si quis in fraudē. nu. 69. Instit. de actio. Corneus, con. 46. nu. 13. lib. 2. Et dicit esse communem idè Corn. conf. 151. nu. 3. lib. 4. Hippol. in Rub. de fideiussor. num. 10. Gratus. confil. 87. nu. 23. Notorium autè est, quod cum debitor principalis addicitur creditori, addicitur, quia soluendo non est, & licet possit soluere operis, nō statim dicitur soluisse, sed demum præstitis operis per omne tempus à Iudice præfixum.

41 ¶ His aliquantulū suffragatur, quod cedere

bonis, non est soluere, imò est remedium, vt non solues, effugiat carcerem, vt in l. 1. C. qui bonis cede. poss. notat Ang. in l. nemo carcerē, col. pen. C. de exact. tribu. Vbi tradit, quod si dicat statutum, vt cōtra instrumentum non possit opponi, nisi exceptio solutionis, vel quod debitor non soluat e carcere, nisi soluat: quod cedere bonis, non est soluere, & sequitur Aretinus in l. maritum. §. elegantèr. ff. sol. matri. col. si. ver. & hanc, & ibi. Alex. num. 13. post Ang. ibi, & in his quamquam verius credo, quod etiam stāte dicto statuto debitor liberatur à carcere, cedendo bonis, nam statutum debet interpretari secundum ius commune. l. si. §. in cōputatione. C. de iure delibe. Ius autem commune, ne homines detineantur in carcere iubet solui eos facta cessione, etiam si hoc non habeatur pro solutione, ita Bald. in l. 1. C. qui bon. ced. poss. Quamquam non videtur loqui hoc casu, sed tenet Ancha. in repe. c. canonum. versi. decurrunt aliquæ quæstiones, de constituta Barba. in c. Odoardus, de solutio. licet Paul. in d. §. elegantèr dicat, quod Florentiæ vidit irrideri doctrinam Baldi. Præterea illud est expeditum, quod nunquam permittendum est, vt debitor moriatur in carcere, etiam si supponeremus posse tolli beneficium cessionis bonorū, ita Ripa, in l. obligatione generali. ff. de solut. Non enim valet statutum, per quod tollitur remedium cessionis bonorū, nisi simul detur aliquod remedium ad effugiendum carcerē, vt dixi. cap. 2. nu. 25. quare male Rod. sequitur Ang. in l. 2. col. 3. tit. De los gouernos. lib. 3. Fori, sed vide, quæ dixi. c. 2. nu. 38. versi. sed non obstat quod inter christianos. Sed ad rem reddeundo: additio debitoris, in potestatem creditoris non est solutio. Idè fideiussor eius qui addicitur creditori, nō liberatur, sed conueniri potest, sicuti dicimus in fideiussore eius, qui cedit bonis, quod nō est liberatus, vt in l. hæres à debitore. §. quod si stipulator. ff. de fideiussor. & ibi notat DD. notat Guido de decisione. 211. num. 3. text. in §. fin. Instit. de replicatio. Nota tamè signatèr, & singularitèr, quod tunc demum liberabitur si non renunciauerit beneficium cedendarum actionum, quia cum beneficium cessionis, sit beneficium personale ex supranotatis, atq; ita non debeat personam eius ingredi: cuius contemplatione indultum est. l. quia tale. ff. sol. matri. l. 1. ff. de constitut. Princip. si tamen fidei-

fideiussor non renunciauit prædictum beneficium cedendarum actionum: fideiussoribus competit exceptio ex propria persona, vt resoluit Cynus. in l. 1. ff. de pact. quæ referens, sequitur Bal. in l. quoties. num. 4. C. de precibus Imp. offeren. vbi ita inquit: *Secundo modo queritur, reus impetrauit dilationē iudicij, vel obligationis, fideiussor qui renunciauit beneficio de fideiussoribus vult ea vti: queritur, nunquid possit presuppono etiam, quod renunciauit beneficio cedendarum, &c.* Ex quo patet, quod ad hoc, vt fideiussor non gaudeat beneficio principali concessio, necessarium est vt renuntiet dictum beneficium cedendarum actionum, quod expressius eandem sententiā tuetur Bal. in l. tam mandatori. 12. nu. 11. versic. circa primum dic. C. de non numer. pecuni. Marcus Antonius Cuchus, in tractatu de moratoria præscriptio ne, num. 126. versic. item secundum, cum sequentibus: tomo. 17. tractatum nouæ impressio. fol. 204. nam, & si pactū personale fideiussori regularitèr non proficiat. l. nisi. ff. de pactis. l. & si fideiussor. ff. de re iudi. succedit etiam regula iuris, quod de cessione non potest vti fideiussor. §. fin. Instit. de replicatio. ibi. *Sanè quædam exceptiones non solent his accomodari, ecce cum debitor, si bonis cesserit, & cum eo creditor experiatur, defenditur per exceptionē, si bonis cesserit, sed hæc exceptio fideiussoribus non datur.* l. hæres à debitore. versic. quod si stipulator. ff. de fideiussor. l. 3. tit. 15. par. 5. ibi. *E maguer los que desamparan lo suyo, se pueda defender contra aquellos à quien denieffen algo para no responderlos en iuyzio; con todo esso no se puedè defender sus fiadores por tal raxo, que tenudos serian de fazer pagamiento.* Proderit tamen cedendarum exceptio. glof. vnica. in d. l. nisi. ff. de pact. ad fi. ibi *Alij dicunt, quod renunciauit beneficio cedendarum actionum.*

¶ Et hoc priuilegium non porrigeretur ad futuros creditores arg. l. Aurelius. §. testamento. versic. Titius Seio. l. fin. §. Caio. ff. de liberat. legata. c. cum capella. & ibi glof. de priuileg. Clem. fin. de rescript. & in his terminis resoluunt Guido Papæ decis. 109. Rebuf. 2. tomo ad leges Regias. tract. de liter. dilatorijs. art. 1. glo. 1. num. 18. Cuchus vbi supra. num. 101. & fideiussor soluendo dicitur nouus creditor per actionē mandati, cū solutionis tēpore mandati cōsequatur actionem. §. si quid autem. Instit. de fideiussor. l. inter causas. §. si his qui. l. si mandato meo. §. 1. ff. mandati. l. 1. tit. 12. par. 5.

¶ Quamquam responderi potest, quod cessione bonorum introducta Iure Ciuili, & facta à debitore, non liberat fideiussorem: quoniam Iure Ciuili debitor facta cessione, non tenetur seruire, neque soluere operis. At Iure Regio debitor additus cogitur soluere seruiendo, sed huic argumento iam satisfactum est, alijs argumētis supra relatis. Postremò, quod fideiussor possit conueniri, etiam si principalis debitor additus sit creditori probatur, quoniam excusio censetur facta, quando debitor principalis bonis cedit, & fideiussor conueniri potest, quoniam iam constat, quod principalis non est soluendo. Ita docent Raph. Commen. in l. decem. ff. de verb. oblig. Cin. in Auth. hoc si debitor. C. de pignor. Aufer. in additione capellæ Tholosanæ. 196. Claudius. in d. l. decem. nu. 10. Et paupertas dicitur probata, vbi primum quis cedit bonis, vt definiunt communiter, Canonistæ in c. Odoardus per illum textum. de solut. Ias. in l. si constante. num. 148. ff. solut. matri. Paris. confil. 80. num. 48. lib. 1. Sed responderi potest, vt supra, quod illud est Iure Ciuili, quo debitor facta cessione nō cogitur soluere seruiendo, & quod Iure Regio cogitur soluere seruiendo. Sed iā supra huic argumento respōdi, quod non statim, quod addicitur creditori videtur soluisse. Sed lapsa tempore præfinito à iudice iuxta debiti quantitatem.

42 ¶ Vltimo comprobari potest hæc opinio, quoniam debitor habens fideiussorem, nō potest addici creditori, habens enim fideiussorem videtur esse soluendo. l. si plures. §. præterea. ff. de fideiussor. & ibi not. Bart. Paul. & Ang. quod si est soluendo, non potest addici creditori: nam solum inops quī soluendo nō est, addicitur, & satisfacit seruiendo, vt in hac lege, & si milibus expressè probatur: non verò debitor qui est soluendo. Quod iterū. cōprobatur, quoniam debitor habens fideiussorem, non potest duci in carcerem, si fideiussor soluendus sit, idè iure cauetur debitorem non posse duci in carcerem, nisi excusis bonis, tam suis quàm fideiussoris: quoniam si fideiussor soluendo est, debitor videtur esse soluendo, & debitor non potest duci in carcerem, nisi facta excusio bonorum fuorum, & fideiussoris, vt tradit Alexand. in additione ad Bartol. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Aretin. in l. maritum. §. elegantèr. nu. 7. ad finem. ff. sol. matri.

Cc Hyppol.

Hyppol. singul. 3. Rom. consil. 320. Ripa. in l. obligatione. num. 2. ff. de pigno. Antonius Petrucius in rep. l. 1. nu. 197. ff. de iure iur. qui omnes dicunt, quod antequam debitor ducatur in carcerem, sunt excutienda bona sua, & bona fideiussoris. Quod si antequam excutiantur bona fideiussoris, non potest duci in carcerem: multo minus poterit addici creditori, nam, qui non potest duci in carcerem, non potest addici creditori, vt probaui cap. 3. num. 2. Ex quo sequitur, quod fideiussor excuti potest, non obstante quod excipiat, quod debitor, etiam si sit inops, poterit satisfacere seruicendo: nam debitor addici non potest, donec fideiussor soluendo est. Sed ne lector labatur imprudens, hoc argumentum non est adeo efficax, vt prima fronte apparet, potest enim debitor addici creditori, etiam si fideiussor eius soluendo sit. Si modo creditor nolit agere aduersus fideiussorem, sed aduersus ipsum debitorem. Potest enim creditor eligere, an agat aduersus debitorem, an vero aduersus fideiussorem. l. reos principales. C. de fideiussor. ibi *Reos principales, vel mandatores simpliciter acceptos eligere, vel pro parte conuenire, vel satis, non faciente contra quem operas primo, post alium retineri (cum nullus de his exceptio liberetur) licet.* Princip. Instit. de fideiussor. ibi, *Quos homines accipere solent: et diligentius sibi cautum sit.*

43 ¶ Neq; obstat, si quis obijciat, hoc verum quo ad hoc, vt possit recuperare debitum ex bonis debitoris, non vero quoad hoc, vt possit capere ipsu debitore, si fideiussor est soluendo, & nondum fuit excussus. Sed responde quod practica non seruat, vt debitor capi non possit, nisi fideiussore excusso, ita notat Cass. in cons. Burg. Rubr. §. 2. nu. 13. Hyppol. in practica crimi. §. attingam. nu. 56. Imo, vbicumque agitur ex sententia, vel instrumento, ex quo, quis possit duci in carcerem: debitor ducitur, etiam si fideiussor soluendo sit. Imo etiam si ipse debitor soluendo sit, nisi statim de eo doceat, dando fideiussorem de euictione inualuit enim vsus, vt persona, & bona simul capiatur, vt docui. c. 1. nu. 27. vers. sed queret aliquis. Illud pro perfecta declaratione huius articuli non omittendum, quod cum de veritate huius articuli agitur semota recepta praxi, & Regni consuetudine (cum est hac in re, de capiendo debitore standu) vt per Paul. l. 1. C. qui bon. ced. poss. & docui. c. 1. Cum in qua tractatur, an debitor capi possit

fit non excusso fideiussore intelligendum est, quod de Iure communi non potest capi, nisi fideiussore excusso. Sed queret quispiam, an hoc verum, etiam si fideiussor non renuntiauerit, Auth. presente. Et reperio quod Aymon in consuetu. Auernia, titulo de executione, articulo. §. 9. nu. 3. versic. & circa illud docet, quod tunc debitor non potest capi nisi excusso fideiussore, quando fideiussor renuntiauit. Auth. presente, sed si non renuntiauit dicit debitorem capi posse, etiam non excusso fideiussore, quoniam tunc cum debitor sit primo excutiendus, debet excuti primo in bonis: deinde in persona, antequam fideiussor conueniri possit, quoniam excussio non dicitur perfecte facta, aduersus debitorem, nisi persona eius capiatur. Et dicit quod haec est sua noua declaratio. Sed certe etiam si fideiussor non renuntiauerit Auth. presente, excuti potest, & debet antequam debitor capiatur. Primo, quia excussio est legitime facta, cum excussa sunt bona, etiam si persona excussa non sit, vt docui supra hoc ipso capite, num. 36. Deinde, quia capere debitore, non est res quae parit pecuniam, & ideo, non minus dicitur debitor excussus, quod captus non sit: nam, qui est captus, non ideo dicitur soluisse, vt dixi supra num. 39. praesertim Iure Ciuili quo debitor inops, non traditur in seruitium creditori, sed cedendo bonis, liberatur. Rursus neque Iure Regio captus dicitur soluisse, imo, neque additus, quoniam non statim quod addicitur soluit, sed labente tempore, & recursum operarum quotidiano. Et cum excussio, vel solutio est difficilis, vel impossibilis excussio habetur pro facta, vt dixi, nu. 38. hic autem impossibilis est operae enim futurae: decem sequentibus annis praestandae non sunt in bonis nostris, neq; praestitum dicitur, quod in posterum praestandum est. Sed ad rem, ea opinio verissima est, vt fideiussor teneatur soluere, non obstante exceptione quod debitor, etiam si sit inops, poterit soluere operis. Non obstant ex aduerso prolata. Non obstat quod debitor potest satisfacere operis potest enim, se in futurum, & labente temporis spatio, non vero statim, vt res exigit, & quando exactio est difficilis, vel impossibilis pro tempore praesenti debitor dicitur non soluendo, & ad fideiussorem perueniri potest, vt dixi, nu. 38. Non obstat quod debitor est apud creditorem loco pignoris: &

ris: & quod quando creditor habet pignus sufficiat satisfactioni. Primo enim, haec conclusio non caret difficultate, nam glossa in Auth. de fideiussoribus. §. si quis igitur. verbo sumat. col. 1. docet creditorem posse agere aduersus fideiussorem, etiam si habeat pignus: cuius sententiam probat Dinius (si pignus in continenti, & facile vendi non potest) & sequitur Bald. in l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiussoribus. Anchar. in c. peruenit. co. tit. Cin. in Auth. presente. de fideiussoribus. Debitor autem constitutus in potestate creditoris, non est pignus eius generis, vt facile ex natura sua vendi possit. Imo vendi non potest. Itaque debitor est loco pignoris apud creditorem: sed tamen non est proprie pignus, ex his quae dantur ad cautionem, vt scilicet vendantur, si debitum solutum non sit, sed ideo dicitur esse loco pignoris, quoniam soluto debito effugit manus creditoris: aliam mihi placet opinionem dicentium pignus: si eius naturae sit, vt vendi possit debere vendi, vel creditori adiudicari a iudice facta, iuxta l. si. C. de iur. domi. impe. ante quam ad fideiussorem perueniri possit, si non renuntiauit dispositioni Auth. presente.

44 ¶ Non obstat etiam quod fideiussor potest solvere de bonis debitoris, & quod opere sunt bona debitoris. Nam opere non sunt in bonis debitoris, neque pretium habent quousque praestitae sint, praestatio autem facienda est in futurum, futura autem non sunt in praesentia, neque enim supponere debemus debitorem addicendum creditori pro duobus argenteis, & quod sic vno die satisfacer e poterit.

¶ Non obstat etiam quod fideiussor qui non renuntiauit Auth. presente. C. de fideiussoribus. non potest conueniri. donec principalis sit excussus in bonis, & in persona, verior enim opinio est executionem solum faciendam in bonis, vt dixi num. 36. & vt verior sit opinio, quod etiam est facienda in persona, quid prodest ad solutionem capere debitorem, si soluendo non est: captura enim non habet vim solutionis, vt dixi d. nu. 36. quamuis fateor debitorem captum diligentius perquirere pecuniam. Deinde in casu in quo loquimur iam debitor forsam captus, & additus fuerat, & tamen creditor vult exigere a fideiussore diuite, quod ei licet, etiam si coeperit aduersus debitorem agere, & illum habet in carcere, vt supra dixi, nu. 32. in si. nam captura non habet vim solu-

tionis, vt dixi supra nu. 39. & infra nu. 45. vers. Rursus confirmatur. Nunc tractemus quid sit creditor videns debitore, & fideiussorem inopes esse: petit ambos sibi tradi ad seruitium, an recte petat. Nam fideiussor excipit excussioem prius faciendam in operis debitoris quam in suis, & quod cum opere suae non sint statim in bonis suis, sed in futurum sint praestandae, sicut operae debitoris, quod in pari causa prius est facienda excussio in bonis debitoris. Hanc quaestionem intellige in casibus, in quibus fideiussor potest addici creditori, & inops est de quibus supra. Omnia disputatione verius est vtrumque simul tradendum creditori, nam cum debitor non dicatur satisfacisse, vbi primum addicitur, sed lapso tempore per quod iubetur seruire, certe, cum nondum eius additione satisfactum sit creditori, poterit creditor petere, vt fideiussor etiam sibi addicatur, quia principalis soluendo non est, neque considerandae sunt operae futurae, quas nondum praestitit, neque fortasse praestabit, impediens morte, vel alio casu. Confirmatur haec opinio, ex omnibus argumentis relatis supra, a nu. 36. vsq; ad nu. 41.

45 ¶ Rursus confirmatur, quoniam cum non satisfactum sit creditori, ex eo quod debitor ei additus est: fideiussor compellendus est ad solutionem, si non habeat unde soluat; seruiet creditori simul cum principali, vt vtriusque operae iunctae breuiorem praestent solutionem. Sic Bald. in c. contingit, col. 6. de dolo & contu. scribit quod captura rei principalis, non liberat fideiussore, imo, vterque potest simul capi, citat. l. haeres a debitore. §. quod si seruus, & ibi Bart. ff. de fideiussore. qui dicit, quod licet sit deuentum ad capturam, non tamen est satisfactum. Et idem dicit e contra, quod si est captus fideiussor, potest etiam capi reus principalis, nec iuuatur reus principalis ex eo, quod fideiussor appellauerit a captura, vt in l. creditor. in prin. & ibi gloss. ff. mandata. & vtrumque retulit inter singularia Hyppol. sing. 398. De qua re vide Paul. in l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiussoribus. & Hyppol. in repet. Rubr. de fideiussore. q. 59. & in practica causarum criminalium. §. attingam. num. 55. Cassa. in consuet. Burg. Rub. §. §. 2. verbo Des rentes. num. 13. ad finem.

46 ¶ Ex superioribus inferitur, quod si fideiussor iubeo pro eo, quod a principali debitore exigi non poterit, qui dicitur fideiussor indemni-

indemnitatis, possum conueniri, ubi primū bona debitoris sunt excussa, & reperiuntur nō esse soluēdo absq; eo quod expectetur, quōd debitor satisfaciatur feruēdo creditori. Et natura huius fideiussoris indemnitatis est, quod etiā, si renūtauerit beneficio excusationis, non potest conueniri, nisi principali debitore excusso, quia obligatio est conditionalis, pro eo quod à principali exigī nō possit, textus est in l. si secundum vnam lectionem. ff. si cer. peta. & ibi notat Ang. & omnes DD. textus iuncta glossa in verbo planē, in l. 2. C. de fideiuss. tutor. & ibi notat Sali. Bar. in l. 1. C. de cōue. fisci debitor lib. 10. Sali. in l. 1. in fine. C. quod cū eo, Roder. in repe. l. 2. tit. De los emplazamientos. §. quæritur ulterius, col. 3. versiculo. cōsidera elegantē. Vltimō, cū Iure nostro Regio, pœna corporalis imponatur debitori, qui soluēdo non est: nā pœnæ corporalis reputatur addici creditori, vt dixi. c. 2. nu. 3. 6. & c. 3. num. 6. Videtur quod fideiussor raro interuenire deberet, præsertim in casibus, in quibus diximus fideiussorem addici posse creditori. Deinde non omittendū, quod non desunt, qui dicāt fideiubentem peccare mortalitē. Citant illud, Proverbiorū. c. 20. Tolle vestimētum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo auferat ab eo. Rursus allegat, quod qui fideiubet, confidit in hominē, & in carnē, & sanguinem instabilem, & nimium tribuit sibi pollicendo quæ ambigua sunt, & ex euentu incerto dependēt Quid disturi, si iuxta generalē dispositionē huius legis crederēt fideiussorem inopē ad dicendū esse creditori. Huius opinionis fuit Pellicanus, qui nescio magis miserē, an stultē, ab Ecclesiæ Catholice consortio discessit, spirituq; superbiae & vanitatis nouarum opinionum auctor fuit. Sed verissimum est fideiussione nō opus esse charitatis qua proximo subuenitur, de quo vide, & consule Diuum Antonin. Florenti. Archiepiscopi. in. 4. part. summae Theologiae. c. 6. §. 1. versic. tertius casus. tit. 10. vbi citat D. Tho. 2. 2. q. 3. 2. dicētes, quod si quis iurat non fideiubere, talis iurans, non tenetur adimplere iuramentū in instanti proximi necessitate, ergo, si peccatū esset fideiubere, nullo modo possēt vires iuramenti infringi, neq; etiā pro quacūq; instantissima & præcisa necessitate. Verba enim Salomonis ad æconomicam, & politicam moralem Philosophiæ partem pertinet, neq; obligant, veluti lex Diuina,

neq; credendū est Salomonē dehortari ab officijs charitatis, sed à fideiussione incon-sulta: nā B. Paulus in epistola ad Philemonē, fideiubet pro Onesimo, & Ecclesiast. c. 29. legimus, Vir bonus fideiubet proximo suo, & postea sequentibus verbis dederet ab incon-sulta fideiussione.

47 **C** Postremō, illud non omittendū, quod etiam, si fideiussor acceperit pecuniam pro fideiussione, & soluēdo nō sit, non est addicendus creditori in omnibus casibus, in quibus principalis addici nō potest. Nā exceptiones cōpetentes principali cōpetunt fideiussori, & ubi principalis capi nō potest, fideiussor capiēdus non est, vt notāt Ang. et Imol. in l. Stichū. §. quod vulgo. ff. de solutio. A re. in l. maritū. §. elegāt. nu. 4. ver. & de hoc dicā. ff. solu. matri. Frānciscus Marcus in decis. Delphinali noua. 340. col. 2. nu. 6. nisi fortē exceptio personalis sit, putā ne debitor cōueniatur in plusquā facere possit, nā hec nō transit ad fideiussorē. l. & fideiussori. ff. de re iudicata. An autem fideiussor obligās bona sua, sed nō personam, possit duci in carcerem, vide infra. c. De debitore ratione rei, sed fideiussori minoris nō prodest restitutio quæ minori conceditur. l. 1. C. de fideiussor. mino. l. in causā. 1. ff. de mino. l. 2. §. tit. 4. par. 3. Bart. & Alex. in d. l. 2. & in l. Marcellus. ff. de fideiussor. latē Curtius iun. in l. post additā. nu. 5. C. de impub. & alijs. Mauritius in tractatu de restitutione in integ. c. 14. Hippol. in Rubr. de fideiussor. nu. 267. Herculanus in l. & si fideiussor. ff. de re iudi. Nisi dolus aduersarij interuenisset. gl. in d. l. 2. Iacobinus in l. 1. nu. 7. C. de fideiussor. mino.

S V M M A.

- 1 **G**eneralis dispositio, generaliter debet intelligi. Obligatio personalis defuncti in heredē trāsit. More Romano, debitor ex causa hereditaria creditori addicatur.
- 2 Persona heredis: obligationis naturam, non mutat.
- 3 Lex, vel statutum loquens in debitore ad eius heredem extenditur etiam, vt executio in eius bonis, & persona possit fieri. Limitatur, sed declaratur numero. 5.
- 4 Ille dicitur debitor, à quo eo etiam inuito debitum potest extorqueri.
- 5 Filijs, à creditoribus, pro paternis debitis, nō potest fieri executio, nisi prius probetur illos se hereditati prius immiscuisse.
- 6 Lex 8. tit. 4. lib. 6. Ordinatur, seruanda est in heredem debitoris fisci.

Premium

- 8 **P**remium debere esse par labori.
- 9 **A**dversus debitore scriptū, mandatur instrumentū executioni, & non contra non scriptum (nisi heres fuerit debitori.)
- 10 **L**icētia capiendi debitorem propria auctoritate, nō ex lege, sed ex pacto: an extendatur ad heredem debitoris. & nu. 11. & 13.
- 11 **Q**ualitas obligationis, non immutatur ex persona heredis.
- 12 **P**actum personale, ad heredem non extenditur.
- 14 **C**aptura est meri imperij.
- 15 **I**ntra nouem dies à morte defuncti heres non potest exequitari, nec inquietari.
- 16 **H**eres tenetur solū quatenus est in inuentario.
- 17 **H**eredis persona ostēdens inuentarium, & offerēs bona in eo contenta, nō capitur pro debito defuncti.
- 18 **H**eres debitoris pro debitis defuncti capitur, & ultra vires hereditarias, si abscondit bona contenta in inuentario.
- 19 **A**ddictio debitoris creditori, pœna est corporalis.
- 20 **I**nuentarium non tenetur heres facere, quando non sunt bona quæ in eo describantur.
- 21 **H**eres eius qui bonis cessit, si non facit inuentariū, tenetur ultra vires hereditarias, & nu. 22.
- 23 **C**edere bonis, non tenetur, quis quousque perueniat ad pinguiorem fortunam. Et ibi de opinione Bal. in l. si. ff. de cessio. bono.
- 24 **D**ebitor, in acquisitis post bonorum cessionē, conuenitur solū in quātū facere potest. & nu. 25.
- 26 **C**ontra heredem non conscientem inuentarium est presumptio iuris, & de iure quod occultauit bona, & nu. 18.
- 27 **L**ex loquens de operis ab aliquo præstandis, cū sit odiosa, non extenditur ad heredem, & in operibus obsequialibus.
- 28 **A**ddictus debitor creditori, dicitur pati pœnā corporalem.

¶ An debitor non ex proprio contractu, sed ex causa hereditaria sit addicendus creditori, si soluēdo nō sit. Cap. VI.

Q Currens elegans quæstio: cuius æquitas postulat examē, utrum debitor, nō ex proprio contractu, sed quia successit debitori, debeat seruire creditori, si soluendo non sit? Videtur quod debeat creditori seruire ex generali dispositione huius legis, quæ generalis, cū sit generaliter debet intelligi, vt in l. de prætio. ff. de public. Deinde quoniam actiones ab heredibus, & contra heredem datur, vt in l. vna C. vt actiones, ab heredibus, & contra heredem incipi. Et obligatio personalis transit

à defuncto in heredem. §. heres. Instit. de oblig. quæ ex quasi cōtractu. Præterea Romano manorum seculo, quo maximè apti eos virtus, & grauitas florere, debitor ex causa hereditaria addictus fuit creditori, ita enim memoriæ prodit L. iulius Decadis primæ libro octauo his verbis. Cui cum se Caius Publius, ob æs alienum paternum nexum dedisset. Ecce ob æs alienum à patre cōtractum, filius fuit nexu vincus: debitor enim qui soluendo nō erant, Romani creditoribus addicebāt, & nexos, & nexu vincus, & addictos appellabant, vt docui. c. 1. nu. 60.

2 **D**einde heredem esse addicendum probatur, quoniam persona heredis nō mutat obligationis naturam, vt in l. 2. §. ex his, ff. de verb. obligat. Qualitas autem omnis obligationis ea est, vt, aut sit ei satisfaciendū solutione præsentī, vel seruitio si obligatus aliter soluere nō possit, vt in hac lege præscribitur. Cum ergo hæc sit obligationis natura nō debet mutari ex persona heredis in quem trāsit, sed addicendus creditori est, si soluendo nō sit aliās mutabitur natura obligationis ex persona heredis.

3 **P**ræterea probatur, quoniam lex, vel statutum loquens in debitore, extenditur ad eius heredem: etiam quoad hoc, vt executio in eius personam, & bonis fieri possit, & in carcerē duci argumento. l. postulate. ff. ad Trebel. vbi ita notat Bar. Ang. Imola, Alex. nu. 6. & Paul. & recentiores. Roderi. in l. post rem. in. 1. extensione ad leg. Reg. ff. de re iudi. Ang. in l. 1. nu. 4. ff. de his qui intesta. delen. Ang. & Alex. & Iaf. nu. 33. in l. si decesserit. ff. qui satisfactio. Iaf. §. fuerat. nu. 61. Instit. de actio. & ibi Gomezius nu. 34. Canarius in tractat. de executione. contract. nu. 66. Soc. cōf. 293. præsens cōsultatio, col. 2. nu. 1. lib. 2. Alex. cōf. 18. nu. 16. col. si. lib. 5. & cōf. 188. nu. 2. lib. 2. & cōf. 96. nu. 3. lib. 4. Ang. & Alex. in l. in ratione. in. 1. §. si filio. ff. ad leg. Fal. & est cōmunis vti testatur Gomezius vbi supra, & Ferdināus Vasquius magni nominis Iuræ recōsultus, qui pridē magna auctoritate in sacro Cōcilio Tridēntino inuicissimè Regis nostri Legatus interfuit, in tractatu de successione creatione, parte prima, lib. 1. §. 6. nu. 39. Boer. decis. 10. nu. 2. Cassan. in cōsuet. Burgundia. Rubr. 7. §. 13. verbo par benefice nu. 13. & Rubr. 1. tit. des censures vers. Cōtra le principal nu. 2. Petrus Pecchius in tract. de iur. sistendi. c. 10. nu. 4. Capitius decis. 70. nu. 1. Roma. in l. alia. §. elegāt. ff. solut.

Cc 3

ff. solu. matri. Ang. in l. creditores. C. de pignor. argumento. l. hæredē. ff. de reg. iur.

4 ¶ Mouetur vltra supradicta, quoniam debitor dicitur illē, à quo inuito debitū extorqueri potest. l. debitor. ff. de verb. signi. ab hærede autem inuito exigī potest: ergo statutum loquens de debitore, haud dubiè comprehendet eius hæredem, & executari, & in carcere em detru di poterit, haud aliter quam debitor ipse qui debitum cōtraxit, facit. l. non erit. §. dato. ff. de iure iur. Deinde clausula guarentigia non ponitur ratione debitoris, sed fauore creditoris, vt citius recuperet debitum: ergo, etiā si agat contra hæredem executari potest.

5 ¶ Quod tamen intelligunt omnes dummodo prius hæres citetur, & liquidetur quòd est hæres: nam cum ipse debitum non contraxerit, & tātum teneatur, quia hæres est: debet hæc qualitas prius constare argumento. l. oratione. §. 1. ff. de feris. vbi probatur, quòd hæredi est danda noua dilatio, licet data fuerit defuncto, & quod sit liquidandum quod est hæres, notat Bal. in l. per diuersas. q. 10. C. mada. Ang. in l. creditores. col. 3. C. de pigno. & in l. ex contractu. per bonum textum. ibi. ff. de re iudi. vbi loquitur de executione ex sententia Paul. col. 1. Alex. col. 2. in l. postulante. ff. ad Trebell. idē Alex. conf. 188. viso processu. col. 2. versic. sed oporteat. lib. 2. & consil. 96. nu. 3. lib. 4. Aretin. conf. 32. col. 1. Feli. in c. ex ratione col. 2. de appellatio. Faber. in l. si. C. de execu. rei iudica. Barba. conf. 13. lib. 1. Hippo. singul. 26. Salic. in l. per diuersas. q. 14. C. manda. Socin. conf. 103. lib. 3. Alcia. in l. 2. §. ex his. nu. 9. ff. de verb. obligat. Roderi. in d. l. post rem, in prima extēsiōne ad legem Regiam. col. 2. versiculo hanc tamen. ff. de re iudi. Boer. decis. 10. nu. 2. Capitius decisione. 70. num. 1. Socin. consil. 120. nu. 18. lib. 1. Bald. in rep. l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 10. ff. de pact. Imola in l. intra. ff. de re iudi. Ratio est, quia hæredi nō constat se debere, neque iudicari, quod sit hæres. Facit quod scribit Innocen. in c. quia V. de iudic. Quod quando ius executiuum respectu rei potest fieri aduersus singularē successorem alienātis, prius quam exerccatur ius executiuum: debet citari possessor, & constare quod habuit causam ab eo aduersus quē possit fieri executio, quod citauit Alex. d. conf. 188. col. 2. lib. 2. Roder. in d. loco. col. 3. vbi dicit, quod ad hoc, vt executio citius fiat: optimum est petere execu-

tionē aduersus Titium hæredem Sempronij, & offerre probationem incontinenti, quod sit hæres.

6 ¶ Præterea quod sit liquidandum quod est hæres, probatur, quoniam licet dicatur *se filius ergo hæres*, vt notant omnes in. c. fi. 17. q. 4. tamen filius non potest conueniri à creditoribus hæreditatis, nisi probent illū se immiscuisse hæreditati. l. ei qui se. ff. de acqui. hære. glo. in l. si cum dotem. §. transgrediamur, & ibi DD. ff. sol. mat. glo. in l. necessarijs, & ibi Bart. ff. de acqui. hæredi. Bald. & Imola, in l. si filius qui patri. ff. de vulg. & ibi Aret. col. 1. Bal. in l. 2. C. ne filio pro patre. Abb. c. quod nobis. qui filij sunt legit. & est cōmunis teste. Ias. in d. l. ei qui se. col. 1. versic. sed prima. ff. de acqui. hæred.

7 ¶ Ad eò autem hæres debitoris capi potest, vt cum Iure Regio statutum sit, vt debitor fisci detrudatur in carcerem donec soluat, etiam si nominet bona in quibus fiat executio, & etiam si det fideiussorem de cuius fideiussorē, scilicet quod bona sunt sua, & valent summam pro qua fit executio, vt statuitur in l. 8. tit. 4. lib. 6. Ordinatio hæc constitutio seruanda est etiam in hærede debitoris fisci, nam detrudendus est in carcerem, etiam si offerat idoneū fideiussorem, ita rectè definit Vasquius in d. tractatu de successio num creatione, parte 1. libro. 1. §. 37. Cuius opinio præter superiora probatur, quoniam ratio quare debitor fisci detrudatur in carcerē, etiam si det fideiussorem de cuius fideiussorē: est fauor fisci, nō autem odium debitoris. Cum autē qui petit executionem aduersus hæredē, si fiscus eodem iure aduersus hæredem gaudebit, quo gaudet, & aduersus debitorē qui debitum contraxit: nam ex persona hæredis qui succedit debitori, non perditur priuilegium competēs aduersus debitorē, etiam si hæres sit priuilegiatus, vt scribit Roderi. in l. post rem. in prima amplia. ad leg. Regiam, col. 4. versic. prædicta. ff. de re iudi. optima. l. 67. tit. 6. part. 1. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Rursus cōprobat hæc sententiam, quod in casibus in quibus debitor potest ex legis dispositione capi à creditore propria autoritate quos enumerat Crotus in rep. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 8. eadem autoritate, & licētia potest vt aduersus eius hæredem, autore Bart. & DD. in d. l. postulante. per textum ibi. ff. ad Trebell. Abb. in c. fi. col. 1. de arbit. notat Crotus in d. l. nemo potest. nu. 9. Vasquius, dicit cō-

munem

munem in loco supracitato, nu. 36. versic. stat ergo. text. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. & quia hæres & defunctus vna, & eadē persona reputantur, & lex loquens de debitore comprehendit hæredem. l. non erit. §. dato. ff. de iure iur. Ergo cum ex hac lege permittatur creditori habere in sua potestate debitorem inopem, eodem modo poterit habere eius hæredem, si soluendo nō sit. Rursus ad eò in hæredem etiam executio rigidè fieri potest, vt si statuto caueatur, vt condēnatus: aduersus quem fit executio, teneatur soluere decimā iudici, certè si fit executio contra hæredē tenetur soluere decimā, sicut debitor, ita docuit prudētē Vasquius. d. §. 6. nu. 32. versiculo, hæc doctrina aduersus Bal. in l. 1. versiculo pone statutum. C. de execu. rei iudi. Deci. in l. hæredem. nu. 2. ff. de reg. iur. quibus adde Soc. conf. 293. nu. 2. versiculo confirmatur. lib. 2. Alex. l. postulante. nu. 7. Vnde infert Vasquius quod cum Iure Regio decima detur in aliquibus Regionibus *Alguazelo* executanti debitorē quod eadem decima dabitur cum executionē facit aduersus hæredem. Mihi hæc illatio magnopere placet: nam decima datur *Alguazelo* propter laborem executionis, eundem autem laborem sustinet, cum executat hæredem, quod cum executat debitorem, cum autem labor par sit, par debet esse premium, præsertim, cum hæres sit debitor, & lex Regia. l. 2. 3. & 4. & l. si. tit. fin. lib. 5. Ordina. & l. 2. tit. *Delos Alguazile*. lib. 5. Ord. Loquitur de executione quæ fit in bonis debitoris, & hæres nō soluens elapso termino culpa dignus est.

8 ¶ Quod autem attinet ad decisionem Bald. in l. 2. C. de execu. rei iudi. supra relatam, quam sequuntur Decius, Soc. & Alex. fundamentum earum est, quod statutū loquitur cum condēnato, & hæres nō fuit condēnatus, sed est hæres condēnati, sed certè, nisi mens statuti aliud distaret, ego potius Vasquij iudiciū probarem; si decima datur iudici propter laborem executionis, cum enim par sit labor, cum executat hæredem, par debet esse præmiū. Imò, est maior labor, cum executat hæredē: nam ipsum condēnatum posset executare absq; alia liquidatione, quia continetur in processu, & sententia condēnatoria loquitur cum eo. At cum est executandus hæres; debet liquidare, quod est hæres, & alia dicta supra nu. 14. Item in casu statuti supra dicti de-

cima nō videtur dari iudici propter condēnationē, sed propter executionem, & sic licet hæres nō fuerit condēnatus, sufficit quod executio fit aduersus eum.

9 ¶ Præterea ad eò iuri cōforme est, hæredem eodē modo cogi ad solutionem quo defunctum; vt etiā si statutū dicat, vt instrumentū mandetur executioni aduersus debitorē scriptum in instrumento, adhuc executandus est hæres, nā hæres & defunctus, eadem persona reputatur, vt in Auth. de iure iuran. à moriente præstigo. §. 1. Collat. §. & quæ latè notauit Decius, in l. heredē à nu. 2. de reg. iur. & latius post eū Gomezius in §. actiones autem à nu. 3. Insti. de actio. & ex mēte, & vniformi ratione statuti hæres cōprehēditur, vt in l. nō erit. §. dato. ff. de iure iur. ita docent Paul. Imola, Ang. & Alex. in l. postulante. ff. ad Trebell. Alex. cōf. 18. nu. 16. col. pen. lib. 5. Soc. cōf. 293. col. 2. lib. 2. Cassa. in cōsuet. Burgū. Rub. 7. §. 13. tit. *Des successiōs* verbo, *Par benefice*. nu. 14. Dec. in d. l. hæredē. nu. 4. ff. de reg. iur. Bal. in l. 1. C. quorū lega. per text. ibi iūcta glosa in verbo *Hæredi scripto*. Vasquius dicit cōmunē vbi supra nu. 42. Et est bonus textus in l. ex contractu. ff. de re iudi. vbi ius exequēdi transit aduersus hæredē, quia licet non sit ligatū cum eo, nō reputatur noua persona, quia hæres, & defunctus eadem persona censentur, & hoc apud nos est manifestius, quia semper debitores promittūt pro se, & pro suis hæredibus, vt notat Rodericus in repet. l. post rē, in prima ampliatione ad legem Regiā. col. 2. ff. de iudicata.

10 ¶ Deinde ad eò sic hæres capi potest, sicut defunctus, vt etiā si debitor defunctus capi posset propria autoritate, non ex lege, sed ex pacto certè vis pacti extēditur ad hæredē, & capi potest sicut defunctus: non minus quā si captura illa proueniret ex lege, vel statuto, ita nouissimè docuit Vasquius. d. par. 1. lib. 1. §. 6. nu. 36. versic. vnde in iudicādo, vbi dicit, q̄ ita cōsuleret, & iudicaret. ¶ Mouetur, quoniam hæres & defunctus, vna & eadem persona censentur, vt supra proximè dictum est. Et statuta in debitoribus, extenduntur, ad eorum hæredes, vt apparet ex superioribus. l. postulante. ff. ad Trebell. gloss. l. 1. in verbo *Hæredi scripto*. C. quorum lega. l. 2. §. ex his. ff. de verbor. obligat. vbi probatur, quod qualitas obligationis, non immutatur ex persona hæredis. Deinde adducit, quod non est maior ratio, in hærede debitoris qui capi potest

potest ex lege, vel statuto quam inhæredes eius qui capi potest ex pacto. Contrariâ tamen sententiam, imò quod nō possit capi, hæreseius qui nō ex lege, sed ex pacto capi potest: probat Bart. in l. si decesserit. ff. qui satisfda. cogan. & ibi Paul. Alex. & Iac. nu. 13. versiculo quinto modo. Bald. & Alex. in l. postulante. ff. ad Trebel. Ang. in l. 1. C. qui bon. cede. poss. Alex. conf. 18. nu. 16. lib. 3. & fatetur esse cōmunē, Vasquius d. nu. 36. versiculo, stant ergo duæ cōmunes. Cassian. in consuet. Burgun. Rubr. 7. §. 13. tit. Des successions, verbo Par benefice nu. 14. versiculo contrariū. Mouetur ex textu in d. l. si decesserit, & quoniam pactum, vt debitor capi possit videtur personale, & licentia, vt se se capiant non debet ligare hæredes. l. vna. §. ne autem. C. de caduc. tollen.

12 **M**ihi videtur distinguendum, aut enim debitor qui paciscitur in instrumento, vt possit capi, non poterat capi de iure communi, quia prohibitum est quæquam capi pro debito, nisi ex causa iudicati dixi. c. 1. nu. 57. & certè, licet ipse aliter paciscatur, hoc non debet extendi ad hæredem: quoniam hoc pactū, est personale: & licet persona aduersus iuris dispositionem patiatur se capi, hoc cum personale sit, non trāsit ad hæredes, nemo enim ab eis abstulit beneficium iure cōmuni debitoribus cōcessum.

His accedit, quod pactū, vt debitor capiat non seruato iuris ordine non valet, vt docui. c. 1. nu. 38. neq; enim iuris ordo pactis priuatorū subverti potest, vt ibi dico.

13 **P**ræterea Vasquius loquitur quādo pactū factū fuit, nō solum vt debitor capiat, verū etiā, vt capiatur propria creditoris autoritate. Hoc autē pactū non valet etiā quoad personā paciscētis, etiā si sit iuratum, quoniam captura est meri imperij, & quæ sūt meri imperij, nō possunt renūtiari pactis priuatorū. Qua ratione tale pactum nō valere post alios docui. c. 1. nu. 36. & vnus ex his qui hanc opinionem probāt, etiā si pactum sit iuratum, est ipse Vasquius in loco quē citauim. d. c. 1. nu. 35. adducit enim prudenter, quod ex tali pacto, si validū esset, oriretur seditio, & rixa. Inter Christianos autem pace & concordia nihil debet esse commendabilius. Quare cum pactum hoc sit odiosum, & in ipso debitore se obligare reprobatur, verissimum est tale pactum nō ligare hæredem, siue pactum fiat, vt capi debitor possit, propria autoritate, siue vt ducatur in carcerem. Neque obstat,

si quis obijciat, redde rationem differentiarum? quare, si debitor capi potest ex lege, potest capi eius hæres, & non quando debitor ex pacto solum, capi potest, non ex lege. Mihi magna videtur esse ratio differentiarum, nam cum ex lege conceditur captura debitoris, hæres non grauatur: nam si capiatur, patitur, quod omnes debitores patiuntur, ipse autem debitor est. At, cum capitur ex pacto defuncti quæri potest se aduersus iuris dispositionem capi, neq; ob stare pactum debitoris: quoniam id personale fuit, & licet debitor renuntiauerit suo iuri, id non tollit ius ipsi heredi, & omnibus debitoribus concessam ex lege, ne capiantur, non facta excussione, & non confitio de debito. Si tamen debitor qui fecit pactum, vt caperetur promisit, rem iure statuario, vel cōmuni concessam, & tunc hæres capi poterit, non ex vi pacti, sed ex vi legis: sit exemplum Titius promittit in instrumento guarantee se soluturum cētum intra decem menses, & quod si non soluat elapso termino conijciatur in carcerem, nisi det fideiussorem de cuius conditione, certè etiam hæres conijci poterit, quoniam lex Regia dicit, vt omnis debens ex instrumento guarantee conijciatur in carcerem, nisi fideiussorem dederit, & potius capitur ex lege, quam ex pacto, si non det fideiussorem. Cum ergo hæres detrudatur in carcerem, & pœna carceris habeat locum aduersus eum: multo magis habebit locum dispositio huius legis quæ a carcere liberat. Quid tamē si statutum loquitur in personā putā, vt executio fiat aduersus eum qui contraxit, an possit fieri aduersus heredem in casibus, in quibus de Iure Cōmuni captura non admittitur. Ang. quod non in dicta. l. postulante, Socin. conf. 120. nu. 18. lib. 1. Bar. in d. l. si decesserit. Sed redeundo ad principalem quæstionē æquidem contraria sententia sua etiam habet fundamenta quæ bonum virum nōnunquā ambigere faciēt: ergo omnia disputatione quæ videtur manifestiora breuiter distinguendo proponā. Distingue igitur, aut hæres succedit debitori nōdum addicto creditori, aut succedit debitori, qui iam creditori addictus, & traditus fuerat.

15 **P**rimo casu illud est expeditū quod hæres, intra nouē dies a morte defuncti non potest executari, neque inquietari, & per consequens, neq; additio eius peti potest, textus est in Authent. vt cum de appella-

tione

zione cognoscitur. §. meminimus. col. 8. Pro cuius concordia, & l. fin. §. donec. C. de iure deliberand. vide Paz in praxi. 1. tom. 4. part. c. 1. à nu. 40. Regia. l. 13. tit. 9. part. 7. Facit textus in l. 2. §. penult. ff. de in ius vocan. Et cum textus in d. §. meminimus dicat heredes propinquos, affines, & fideiussores defuncti, non inquietandos, vetat haud dubiè executionem quæ nullus est inquietandi modus vehementior. Ita Bartol. in l. si. §. donec. C. de iure deliberandi notat Rodericus in repetitione ad l. post rem. in g. limitatione. ad legem Regiam. ff. de re iudica. Et vide eundem, in dicta repetitione in §. ampliatione ad legem Regiam.

16 **P**ost nouem autem dies distinguendum est, aut enim debitor mortuus, bona relinquit aut non. Primo casu, aut hæres fecit inuentarium, & absque dubio dispositio huius legis non habet locum aduersus eū, si facultates defuncti non sufficiunt ad solutionem.

Quoniam hæres nō tenetur, nisi quatenus est in inuentario. l. si. §. 1. C. de iure delibe. & sic cum supra iud. deficiat obligatio aduersus eum, nullo iure capi potest, quoniam obligatus non est: ita docet Sali. in l. fin. §. computatione. nu. 22. ad finem. C. de iure delibe. & Alex. in d. l. si. §. & si præfatā, nu. 11. col. pen. & ibi Iac. nu. 12. Alex. in l. postulante. col. 2. num. 4. ff. ad Trebel. Bal. conf. 80. lib. 2. Socin. conf. 120. num. 18. lib. 1. Bar. in d. §. in cōputatione. nu. 8. propè finem. Imola in d. l. postulante. & in l. 4. §. si prætor. ff. de dam. infec. Berouus. q. 57. col. 2. & 3. Bal. d. l. si. §. & si præfatā. col. 2. nu. 3. Quæ nota quoniam plures ex his dicunt simpliciter instrumentum nō posse executari aduersus hæredē qui fecit inuentarium.

17 **I**ntelligendum enim, vt non possit executari capiendo, vel detinēdo personā postquam ostēdit inuentariū, & offert bona ibi contenta, vel constat ex eo debitum esse vltra vires hæreditarias, ne statutum sibi absq; causa sit nociuum, & auferat ab eo plus quàm ex hæreditate cōsecutus est. Et ita intelligit expressè Sali. d. nu. 22. ad finem: vt scilicet non possit executari vltra vires hæreditarias, & omnes ita sentiūt, vt apparet ex glossa, & ratione quam citant, scilicet quod statutum intelligi debet, iuxta eius cōmune, quando aliter intellectum pareret damnū tertio, & auferret ab eo ius

suū: Quare dicūt Doctores, quod si dicitur statutū, vt instrumētū, quod potest executari aduersus debitorē, possit executari aduersus hæredē, intelligitur, nisi hæres fecerit inuentarium, & vires hæreditatis, nō patiantur. Nō tamen negant quin possit, executari & duci in carcerē, quousq; ostēdat inuentarium. Nā si illud ostēdat, & offerat bona: relaxandus est è carcere, vt notat Bal. in d. §. & si præfatā nu. 3. & ibi Corn. secus si abscondit, Socin. in d. confil. 120. num. 18. lib. 1. si non ostendat capietur ex sua contumacia, Bal. dicto num. 3. Berouus. q. 57. col. 3. quousque ostendat idem, si abscondit bona contenta in inuentario. Reperio tamen, quod Berouus. d. quæst. 57. contendit simpliciter via ordinaria agendum aduersus hæredem qui fecit inuentarium, non verò executiue. Citat doctores in d. l. fin. C. de iure deliberandi. Sed certè lapsus memoria videtur: nā doctores dicūt quod non potest executari, quādo fecit inuentariū, & bona nō sufficiūt. Et ita intellexit Soc. d. conf. 120. nu. 18. lib. 1. Bal. in d. §. & si præfatā post Sali. d. nu. 22. aliàs rarissimè fiet executio aduersus heredem cum rarissimi sint qui inuentariū non cōficiant, & præsertim fiet executio cum in termino decem dierū quæ dantur, vt executatus se opponat executioni, possit debitor ostendere inuentariū pro quo est præsumptio, & probare bona hæreditaria non sufficere. Et reperio, quod Ferdinandus Vasquius, in 1. part. de successio creatio. lib. 1. §. 6. nu. 46. scribit se in vsu forēsi sepiusimè respōdisse in casu magis dubio, scilicet quādo debitū pro quo hæres conuenitur, debetur fisco: nā in fisco id priuilegiū est, vt qui vis debitor aliàs immunis à carcere, vt dico. c. 16. de Nobili, vel aduocato, vel aliàs conditione, seu nobilium, vel primariorū ciuiū cognatione præstās, dicit tamen Vasquius, quod heres debitoris fiscalis, si fecit inuentariū non debet esse in vinculis, dum liqui dātur vires hæreditatis: Itaq; nō negat executiue procedēdū, sed negat hæredē ostendentē inuentariū detinēdū in vinculis, neq; capiendū si offerat bona: nā solū est debitor respectu illorum bonorū, & si eo offerat etiā, si non offerat pecuniā non potest capi, quia satisfacit offerēdo ipsas res hæreditarias, vt in d. l. si. §. et si præfatam, & quod nō sit capiēda persona notat Sali. in d. l. si. nu. 23. Bal. d. §. & si præfatā. nu. 3. & ibi Corn. Alex. l. postulante. nu. 4. Berouus.

q. 57.

De Inope debitore

q. 57. nu. si. Socin. consil. 120. nu. 18. lib. 1. Quod confirmatur, quoniam heres faciens inuentarium, videtur respectu creditorum esse quidam depositarius, qui reddendo bona liberatur, & improprie est heres, vt notat Cassan. in consil. Burg. Rubric. 10. §. 1. verbo *son heritaze*. nu. 1. Facit quod dico infra de actione iurium debente ver. quod confirmatur, num. 7. Sed ad rem, cum debitor non teneatur ultra vires hereditarias, non est quod pro debito supra vires hereditarias petatur addici creditori, cum debitor supra vires hereditarias non sit. Quinimo, non solum post factum inuentarium verum, neq; intra tempus conficiendi inuentarii heres executari potest, neque conueniri, neq; vilo modo inquietari, textus est in l. si. §. donec. C. de iure delibe. Imo, neq; sententia aduersus defunctum lata, potest intra dictum tempus aduersus heredem executioni mandari, vt ibi probat textus quem Bart. notat ibi, & dicit, quod ex eius dispositione practicatur quotidie, quod executio instrumenti non fit aduersus heredem intra tempus conficiendi inuentarium: quod Rodericus dicit esse perpetua memoria dignum, n repetitione. l. post re, in prima ampliacione ad legem Regiam, col. 4. versiculo, aduerte tamen: & dicit id procedere, etiam si hereditas sit locupletissima, ex sententia Baldi, qui dictum §. donec; extēdit etiam in huc casum, quoniam lex id videtur concedere propter occupationes heredis, & quod heres, neque executari, neq; conueniri possit intra tempus conficiendi inuentarii. Et quod instrumenta non sint intra illud tempus executioni mandanda, notat Ias. in d. l. si. §. donec. Boerius, decisione. 10. num. 3. Rebuffus in Regias constitutiones. 1. Thom. art. 6. glo. 4. nu. 74. Cassan. in consuetudinibus Burgundie, Rub. 7. §. 13. in verbo *Par benefice*, nu. 13. vbi dicit hoc quotidie practicari. Vitalis Camban. in tractatu clausularum, in clausula nihil nouari cōfectione inuentari pēdente, col. 1. Imo, hæc exceptio, quod heres est; intra tempus conficiendi inuentarium impedit litis ingressum, vt notatur in decisione Tolosana. 321. & intellige, vt ibi in additione, & vide, Cassa. vbi supra, nu. 11. versiculo, quæ autē in fine Ias. in l. si. §. licetia, nu. 7. col. fin. C. de iure deliberandi.

18 Ex his apparet heredem non capiendū, neq; inquietandum. Et per consequens non addicendum intra tempus conficiendi in-

uentarij, neq; post confectum inuentariū, si bona hereditaria non sufficiant, nō enim in plus tenetur, neque pro debitis defuncti potest duci in carcerem, nisi forte abscondat bona contenta in inuentario: tunc enim ex propria culpa capi poterit, vt notant Bald. in l. fin. §. & si præfatam, nu. 3. & ibi quoque Corneus. C. de iure delibe. quod comprobatur ex his quæ dico. d. c. 16. de Nobili. & c. nu. 6. & 126. c. 10.

¶ Sed veniamus ad secundum caput primi membri distinctionis: scilicet, quando defunctus bona reliquit, & heres non fecit: in inuentarium an tunc sit addicendus creditori si non sit soluendo. Et distinguendum est aut enim defunctus obligatus erat ad aliquod factum personale, personæ cohærens: & certe ratione facti nō præstiti, heres non potest conijci in carcerē, vt notat Bar. & Ang. & Ias. nu. 13. in l. si decesserit, per textum ibi. ff. qui satisfacit. cogant. Si autem defunctus non ad factum, sed ad pecuniam, vel quid simile præstandum obligatus erat, & certe heres, si nō confecit inuentariū, & soluendo non est: debet addici creditori, etiam si excedantur vires hereditariæ ex omnibus iuribus allegatis supra in fauorē partis affirmatiuē, nā heres pro debito defuncti capi, & in carcerē deduci potest: & si nō fecit inuentariū præsumitur surripuisse bona defuncti, & tenetur ultra vires hereditarias, vt in Auth. de hæredibus & falcidia. §. facimus, & nō admittitur ad cessionē bonorū, vt notat Bal. in l. 1. nu. 3. C. qui bon. ced. poss. & in l. si. C. de iure delib. Ias. in §. si. nu. 8. Insti. de actio. Soc. reg. 46. fallentia. 10. glo. in l. 1. C. de cessione bono. Malitiosus enim debitor, non liberatur cædendo bonis. l. si. §. si. quæ in fraud. credi. & ibi Bal. & Ang.

19 Hic ergo heres addicetur creditori, nam & de iure communi sibi denegatur beneficium cessionis bonorum, satis autem denegatur, dū addicetur creditori, & satis videtur puniri eius culpa: nā additio habetur pro poena corporali, vt dixi. c. 2. & 3. & debitor ex delicto tradendus est creditori, si soluendo nō sit, vt dico infra cap. de Debitore ex delicto. Itē quamuis doctores dicant huic non concedendum beneficium cessionis, sed quod debet esse in carcere. Loquuntur de iure communi, quo nō admittitur debitorē seruire creditori. At cum admittatur Iure Regio, & traditus in seruitium censetur captus, satis dici potest esse in carcere, cum

ad hoc q. dicitur Bald. de. dicitur multi. canon. 6. 3. per. 126. nu. 222.

cum sit in potestate creditoris, & sequatur eius voluntatem, ideo dimitti debet e carcere: item licet maius crimen commississet, esset addicendus creditori, vt reficeret dānum: non verò detinendus in carcere. Quinimo Iure Ciuili, cū denegatur beneficium cessionis, non intelligitur quod debitor debet mori in carcere, vt docet Ripa in l. obligatione, nu. 30. ff. de pignori. sed illud non omittendum. quod si heres qui nō confecit inuentarium, vir sit vitæ tantimonia præstans, non tenetur ultra vires hereditarias, quia cessat suspicio, quod surripuit bona: ita Soc. in tract. fallētia. reg. 170. facit. c. cum ex iniuncto. de noui oper. nūtia. Sed contra sentit Barba. in Rubr. ff. de acquir. hæredi. & in rep. c. Raynaldus, limit. 12. de testa. Deinde re tetigit Tiraquel. de pen. temper. c. 3. nu. 113. & in medio relinquit. Ego nihil definio: tantum virtuti plurimum tribuo.

¶ Nūc tractemus de secunda parte distinctionis, scilicet quando defunctus nulla reliquit bona, & heredem instituit: nam hoc etiā inopi licet, vt in l. hereditas. ff. de pet. hæredit. & heres inuentarium non confecit, & soluendo non est, an sit addicendus creditori: nam si inuentarium fecisset, res esset satis manifesta. Profectò durissimum videtur, vt heres, qui ne obolum quidē accepit, a defuncto non solum cogatur propria bona vendere ad soluendū debita defuncti: verum etiam, vt eius persona, ratione debiti alieni cogatur seruire, cum ne in nummum quidem vnū successerit defuncto, qui debitum cōtraxit, & pecuniam in suos vsus conuertit: hæc res palam est absurda, & ex diametro pugnat cum æquitate, ideo non admittenda, plura enim reijciunt eruditi, non quod aduersentur iuri scripto, sed quod absurda sunt, & ab æquitate aliena. Inam absurdum ff. de bonis libertor. Rursus præstat hic æquitatis argumentum, quod docui cap. præcedenti: fideiussorem in opem obligatum pro debito alieno non esse addicendū creditori: hic autem loquimur de hærede obligato pro debito alieno, sicuti fideiussor, & cum loquamur in casu in quo nulla pecunia ad eū ex hereditate peruenit, æquissimum est, vt iudicemus, quod in fideiussore; ex eadem ratione. Præterea facit, quod pluribus argumentis docui. cap. 4. quod ille, qui absque culpa sua amittit bona, non est addicendus creditori, hic autem loquimur in hærede,

qui nihil ex hereditate consecutus amisse, & cōsumpsit omnes fortunas suas in soluendo credita defuncti: cui in nihil successit præter in inane heredis nomen: soluit autem, quia non fecit inuentarium.

20 Neque obijciat quisquam, quod non fecisse inuentarium est culpa, quoniam cum nihil est, quod in inuentarium redigatur inuentarium faciendum nō est; cuius enim rei fiat inuentarium si nihil est? Sic dicimus quod licet tutor sub grauibus pœnis teneatur facere inuentarium, vt in l. tutor qui reparatorium. ff. de adm. tuto. id non habet locum, quando maior esset expensa conficiendi inuentarium, quam res in inuentarium redigenda, ita docet Bar. in l. mediterraneæ. C. de ann. & tribut. lib. 11. & dixi in tractatu meo de decim. tuto. c. 2. nu. 48.

21 Ex quo infero, quod licet heres nō conficiens inuentarium teneatur ultra vires hereditarias, vt in l. si. §. si vero postquā. C. de iure delib. & teneatur creditoribus satisfacere in solidū, id non habet locū, quando nihil erat, quod in inuentariū redigeretur, neq; defunctus quidquā reliquit præter æs alienū: cuius enim rei fiat inuentariū, cum nihil sit? & nō entis nullæ, si nō qualitatis, vt in l. eius qui in prouincia. ff. si cert. peta. Quæ opinio æquissima videtur, & probatur quoniam. l. si. §. & si præfatam, dicit quod non conficiens inuentarium, tenetur ultra vires hereditarias, ergo supponit quod aliqua erant vires hereditariæ. Neque obstat quod Alex. ibi nu. 4. Ias. nu. 2. dicunt quod heres eius, qui cessit bonis, tenetur ultra vires hereditarias, si non facit inuentariū: nam ei qui cedit bonis vestes relinquuntur, quæ ad heredes transeunt, & sic sunt aliqua vires hereditariæ, vel intelligendi sunt, quando debitor post cessionem bona acquisiuit, vide infra nu. seq. & nu. 24. vbi dico eorum opinionem esse falsam.

¶ His ita definitis quid iudicandum in secunda parte quæstionis principalis, scilicet an heres eius qui iam erat in creditoris potestate teneatur seruire pro eo, si aliàs soluendo ex proprijs bonis non sit, & inuentariū non confecit: supponendum autem, quod is qui nulla relinquit bona, potest testari, & heredem instituere. l. hereditas. ff. de petitio. heredita. nam testamentum est declaratio eius, quod quis post mortem suam fieri vult, secundum adducta à Couarruias in Rubrica de testament. prima parte Rubricæ, per totam. plurima autem sunt,

sunt quæ hominem significare oportet in ultimo vitæ actu etiam si nulla relinquat bona.

¶ His suppositis, vt res exemplo sit dilucidior, finge debitorem addictum esse creditori, vt ei seruiat per quadriennium, mortuus autem est post biennium instituto hærede, qui inuentarium non confecit: creditor autem petit, vt hæres, qui etiam inops est seruiat per reliquum biennium quid iuris? Mouet questionem, quod cum debitor iussus sit seruire per quadriennium, vt satisfaciatur, creditæ summæ, & solum per biennium seruiet: mortuus est, antequam debito satisficeret, & tempore mortis debitor erat: si ergo erat debitor, videtur obligationem seruiendi pro reliquo biennio transire ad hæredem, nam actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiunt: vt in l. vna. C. vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiant, & defunctus adhuc debebat pecuniam, & in locū eius operas, & seruitium.

22 ¶ Sed tamen in hac specie ego iudicarem hæredem non teneri seruire creditori. Primo, quoniam hæres eius qui bonis celsit, etiam si non faciatur inuentarium, non tenetur ultra vires hæreditarias autore Alex. in l. si. §. & si præfatam. col. 1. num. 4. vers. alius est casus. C. de iure deliber. Bald. in l. fin. ff. de celsio. bono. Sed hoc argumentum tutum non est. Primo, quoniam dubiū est, an hæres debitoris qui bonis celsit teneatur ultra vires hæreditarias, & quod teneatur ultra vires hæreditarias, probat Ias. in d. §. & si præfatam, nu. 2. versic. 2. limita, & ibi Alex. nu. 4.

23 ¶ Mouetur, quoniam ratio ex qua Bald. in d. l. si. ff. de celsio. bono. docet hæredem eius qui bonis celsit, non teneri ultra vires hæreditarias est, quoniam hæres subrogatur in locum defuncti: defunctus autem non tenebatur: quia qui cedit bonis, non tenetur quousque pinguiorem nanciscatur fortunam. §. fin. Insti. de actionibus, ergo neque hæres tenebitur argumento. l. sciendum. ff. in integ. restit. etiam si non fecerit inuentarium. Sed hæc ratio scrupulū habet, quod huiusmodi priuilegium non transit ad hæredem, sed est mere personale. l. sciendum. ff. de re iudi. l. maritum. cum lege sequenti. ff. solu. matrim. Qua ratione aduersus Baldum pronuntiant Alex. & Ias. in locis supradictis, sed responde quod ille leges loquuntur in his qui non tenentur, ultra quæ

facere possunt, debitor autem, qui post celsionem aliqua acquirit, non tenetur ultra quam facere potest. l. his qui bonis. ff. de celsio. bono. Si tamen nihil acquirit, nullo modo conueniri potest, & vis obligationis si let, cum autem debitor conueniri non possit, & obligatio sit suspensa, certè cum eadē qualitate transit aduersus hæredem: ergo hæres non tenetur. Quare opinio Baldi non videtur aliena à veritate, & confirmatur, quoniam hæres non conficiens inuentariū ideò tenetur ultra vires hæreditarias, quoniam est aduersus eum præsumptio iuris, & de iure, quod res surripuit, & quod non fecit inuentarium, ne furtum suum detegeretur: hic autem loquimur in hærede eius, qui bonis celsit, celsisse autem bonis probatio efficax est: quæ euincit cædētem bonis carere, vt notant Canonistæ. in. c. Odoard. per illum textum. de solutio. Ias. in l. si constante. nu. 148. ff. solut. matrimo. Parisius confi. 80. num. 48. lib. 1. Raphael Cōmentis. in l. decem. ff. de verb. oblig. & ibi Claudius, num. 10. A uferius in additione capellæ Tholosanæ. 196. Sed huic argumento responderi potest, quod licet bonis celsisse sit efficax probatio, quod cædens caret bonis, intelligitur pro tempore quo cedit: nā potest post celsionem benigniorem experiri fortunam: nam si non acquisisset noua bona: opinio Baldi est verior, vt infra dicam: præsertim, si celsit bonis in fauorem creditoris, qui agit aduersus hæredē: nam tunc cum ex eius confessione constet fuisse inopem audiendus est hæres, dicens, defunctū nulla reliquisse bona. Etiam si non fecerit inuentarium, neque ei obstat præsumptio, quæ est aduersus non conficientē inuentarium, quoniā ea tollitur partis confessione, vt infra dico nu. 26.

24 ¶ Sed adhuc opinio Baldi videtur confirmari ex ratione quam ipse adducit, scilicet, Quoniam de acquisitis post celsionem non tenetur debitor satisfacere, nisi in quantum facere potest. l. his qui bonis. ff. de celsio. bono. ergo neque hæres eius. Argumento. l. sciendum. ff. de in integ. restit. sed huic argumento respondent Alex. & Ias. in d. §. & si præfatam, quod priuilegiū, ne quis conueniatur ultra quam facere possit, non transit ad hæredem, sed est personale. l. maritum, cum lege sequenti. ff. solu. matrim. l. sciendum. ff. de re iudi. Deinde responderi potest, quod debitori qui bonis celsit, conceditur id priuilegium de quo supra.

Quoniam

25 ¶ Quoniam fortunæ acerbitatem expertus est, cum bonis celsit, & si quod postea acquirit aufertur illi à creditoribus in solidum, non deducto quod ad alimenta est necessariū, addigeretur ad mortem, & vitā conseruare nullo modo posset: ideò de postea acquisitis non tenetur satisfacere nisi in quantum facere potest. Hæc autē æquitas non viget in persona hæredis: nam neque miserabile celsionis bonorum remedium, passus est: neque eget forsam alimentis, nam si non de hæreditate, fortè ex sua re diues est: ideò licet defunctus non posset conueniri in plus quam facere posset, ipse conueniri posse videtur si inuentariū non confecit. Sed certè quidquid de iure Ciuili verius sit, & etiam si opinio Baldi verior esset, vt est re vera, quando debitor nihil acquisiuit post celsionem nihil facit ad nostrum casum: nam iure nostro. Hispanico debitor non liberatur celsione bonorum, neque celsionis bonorum beneficium apud nos in vtu est. Ideò, non licet ita arguere, debitor qui celsit bonis, non tenebatur: ergo, neque eius hæres, namque apud nos debitor qui soluendo non est, tenetur seruire creditori, & operis, vel seruitio satisfacere: ideò argumentum potest in contrarium retorqueri, debitor inops non liberatur cedendo bonis; ergo neque eius hæres. Ideo omni modo hoc telum quæ ramus aliud quo hæredem inopem à creditore defendamus.

26 ¶ Illud autem occurrit, quod hæres non conficiens inuentarium, ideò tenetur ultra vires hæreditarias, quoniam aduersus eū est præsumptio iuris, & de iure; quod occultauit bona, vt in Auth. de hæredibus, & Falcidia. §. iacemus: hæc autem præsumptio tollitur confessione partis, glofa & DD. in Auth. Sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. quare si creditores, vel legatarij confiteantur defunctum nulla alia reliquisse bona, quā ea quæ hæres dicit certè hæres non tenetur ultra vires hæreditarias, etiā si inuentariū non confecerit, ita notat Bal. in l. filiū. quem habentē. col. antepen. C. famil. hæres. Alex. in d. l. si. §. & si præfatam. col. 1. nu. 3. Ias. nu. 2. C. de iure delib. Paul. in l. in ratione in. 1. §. quod vulgo. ff. ad leg. Falcid. Cepola cautela. 2. 2. & sequenti. Creditor autē cui debitor defunctus additus fuit, eū petit ad iudicem, vt illū sibi addiceret, haud dubiè contēdit illū inopem esse, neque habere bona: nam si bonā haberet utiq; sibi non

traderetur, eū autem ipse in iudicio affirmauerit illum inopem esse, & hoc titulo illū habeat in potestate sua, certè cū hæres dicit defunctus nulla bona relinquat, dicit idem quod creditor dixerat, cū petit debitorem sibi addici. Neque obijciat quispiā forsam post additionē aliquid acquisiuit. Nam si opifex erat quotidianū quæstū reddit creditori, si opifex non erat, sed tantum creditori obsequiales operas præstabat, certè ex his operis pecuniā nullam quærit, sed tantum satisfacit paulatim, summa, quæ creditori debet, his congruit, quod supra docui. nu. 20. quod tunc demū non conficiens inuentarium conuenitur ultra vires hæreditarias, quādo in hæreditate remanserunt aliqua bona, certè si nulla remanserunt non est conueniendus, nam tunc non est res de qua fieri possit inuentariū, vide quæ ibi dixi.

27 ¶ Deinde hæc opinio probatur efficacitè, quoniam lex faciēs mentionem de operis ab aliquo præstandis cum sit odiosa non extenditur ad eius hæredes. Ita docet Alex. & Ias. nu. 8. in l. venia. C. de in ius vocan. Specul. tit. de fœndis. num. 15. Afflictus in constitutione Siciliæ, incipiente probationum defectum, nu. 18. Quinimo neque operas obsequiales quæ leues, & faciles sunt non tenetur hæres præstare. l. hæres. ff. de obsequijs, à liberis, & libertis patrono præstādis. l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. notant Alberi. & Raynerius in d. l. hæres. Azo. in summa. C. de libertis, & eorum libertis, col. 1. & 2. glof. in l. si. C. eo. titulo. Ludouicus Gomezus in. §. poenales. nu. 34. Insti. de actio. Quod fallit in operis libertorum, nam, & hæredes eorum illas præstare tenentur. l. 1. §. quæ operandæ, in fin. ff. quar. rer. act. non detur. l. qui libertinus. §. posthumus. ff. de oper. liberti. Confirmatur hæc opinio, quoniā addictus creditori infamis efficitur, & dicitur pati poenā corporalem, vt docui. c. 2. nu. 35. & c. 3. nu. 6. poena autem corporalis (imò neque poenales actiones) ad hæredē transeunt. l. si verò. §. si ad finē. ff. de his qui deiece. vel effuder. l. 1. & per totum. C. si reus, vel accusator mortuus fuerit. Sed reclamabit aliquis nonne supra docuisti hæredē non conficientē inuentarium addicendum esse creditori? fateor, sed hic alius est casus, scilicet, quando hæres instituitur à debitore iam propter inopiam tradito in potestatem creditoris, supra autem disseruimus de hærede debitoris qui creditori addictus non erat.

an. si ad inopiam perueniat, sit addicendus creditori, sicuti creditor, cui successit addiceretur si soluerenō posset. Sed an exceptio inuentarij nō cōfecti, possit per hęc de opponi post sentētiā vide latē Alex. in. l. ex diuerso. §. si in iudicio. ff. sol. matri.

§ V M M A.

- 1 Libertus etiam senex tenetur operas patrono prestare.
- 2 Valet argumentum de operis libertorum, ad opera seruorum.
- 3 Afflictio, non est danda afflictio.
- 4 Senectutis ratione liberatur, quis ab obligatione seruiendi, & operarū præstatione, etiam si teneatur ad ea ratione delicti commissi.
- 5 Damnatus in metallū, patitur capitis diminutionē.
- 6 Capite minuitur qui in imaginariam aliquam seruitutem adducitur.
- 7 Damnatus in metallum fit seruus pœne, & debet operas ratione delicti commissi: cuius punitio ad reipublice utilitatem spectat. Senes monachi, ex regula Beati Benedicti, non coguntur regulæ præcepta seruare.
- 8 Iure Regio senectus excusat à muneribus personalibus, & ibi de alijs excusationibus.
- 9 Senectus, est quædam nobilitas.
- 10 Debitor infirmus creditori non est addicendus; neque ei seruire tenetur.
- 11 Senectus aegritudo est.
- 12 Senex semper videtur esse in morte.
- 13 Senex delinquens misericordiam meretur.
- 14 Persona senis honoranda.
- 15 Debitor inops creditori addictus, post additionem senex effectus: liberatur à dispositione huius legis.
- 16 Aetas per quam, quis liberatur, ne addicatur creditoribus.

An debitor senectate ratione excusetur, ut non sit addicendus creditori. Cap. VII.

EST quotidiana, quæstio quid iudicandum sit in debitore sene, an scilicet addicendus sit creditori, si soluendo non sit. Præstat argumentum questionis cum dispositio generalis huius legis, tū decretum textus in. l. eius. ff. de oper. liber. iuncta lege præcedente, vbi Iuris Consultus tractans de operis præstandis. Scribit eas etiam à sene exigi posse: Cum ergo libertus, de quo lex illa loquitur, non excusetur ab operarum præstatione prætextu

senectutis, idem iudicandū videtur in nostro casu: nam cum libertus operas præstet patrono ratione beneficii accepti debitor verò; ratione pecuniæ rei transigendæ humanæ vitæ necessariæ.

- 2 ¶ Præsertim, quod valet argumentum de operis libertorum ad operas seruorum auctore Bart. in. l. si nō sortē. §. libertus. ff. de condi. indeb. & in. l. pro hærede. §. si quid tamen. ff. de acquir. hæred. notat Zasius, (qui tamen videtur ambigere) singulariū responsum lib. 1. c. 3. Debitor autē creditori addictus videtur quodāmodo seruus eius esse, vt dico supra cap. 1. & 2. ¶ Neq; obstat si quis dicat, fatcor senem cogendū operas præstare: e iuxta textū in d. l. eius. sed id admittendum si opifex sit, vel mechanicū aliquod artificium calleat: tūc enim propriè dicitur prestare operas si tamen nullū calleat artificium nō est cogēdus seruire creditori: sed respōde qd paria habentur seruire, vel operas prestare, vt probat textus insignis in. l. si quē seruū. ff. de statu liber. cuius hæc sunt verba: *Nihil interest vtro modo caueas: si seruerit; an si trienio operas dederit.* Deinde facilior est opera obsequialis, quā opera artificialis: minusque onerosa. Rursus senē creditori addicendū probatur, quoniam licet de iure ætas ingrauefcēs præstet immunitatē à muneribus personalibus: vt infra dico nu. 8. hoc nō amittēdum cū alterius iniuria. l. 2. §. si quid à principe. ff. ne quid in loco publico. l. nec auus. C. de emancipa. libero. Iniuria autem esset creditoris si propter debitoris senectam sua pecunia frauderetur.
- 3 ¶ Sed in sene, de uexa iā ætatis homine, cariosa senectate confracto, ego non seruabo dispositionē huius legis, quāuis maximā summā debeat. Moueor primo, quoniam æquissima ratione, senex in carcerē duci nō potest, vt existimat Cacialupus in tractatu de debitore suspecto, & fugituo. q. 5. col. 2. adducēs qd non est danda afflictio afflictio, vt in. l. Oratio. ff. de sponsalib. cuius opinio suadetur ex pluribus quæ statim dicā. Ille autē qui in carcerē duci non potest, non est addicendus creditori: vt docui. c. 3. num. 2. & dico infra.
- 4 ¶ Rursus, senem non esse addicendum creditori: probatur efficacitēr ex textu in. l. in metallum. ff. de pœnis. Vbi probatur quod obligatus seruire, & operas prestare, etiam si teneatur eas prestare ratione commissi delicti, liberatur senectutis ratione

ratione. Inquit lex. *In metallū damnati; si ualeat dino, aut etatis infirmitate inuiles opere faciendo deprehendantur ex rescripto diui Pij, à Præsidente dimitti poterunt.* Nota ætatis infirmitatem (hoc est senectutem) liberare, ab operarum præstatione: etiam si eas prestare teneatur ratione delicti, loquitur enim lex de homine libero in metallum dampnato, qui non tantum operas Cæsari prestare tenetur, verum etiam eius seruus fiebat Iure digestorum, vt in. l. in metallum. ff. de iure fisci. l. frustra. C. senten. passis. docent Bartol. Paul. Alex. & Ias. in. l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. ff. de acquir. hæred. nihilominus tamen ætatis imbecillitas liberationem præstat.

5 ¶ Deinde quod d. l. in metallum, expressè adiuuet nostram sentētiā probatur, quoniam damnatus in metallum capitis diminutionem patitur. l. in metallum. ff. de iure fisci. l. si. ff. de capi. diminu. Debitor autē creditori addictus capitis diminutionē patitur, vt in lege duodecim tabularum, quæ de hac re loquitur expressè definitur: nam vt dixi cap. 1. num. 5. cum lex. 1. 2. tabularum præcipit, vt debitor non soluens addicatur creditori rem significat his verbis. *Ni iudicatum facit capitis pœnas dato.* Et ita interpretatur Zasius in. l. 1. versiculo ultimo. ff. de cessio. bono.

6 ¶ Quod etiam probatur, quoniam capite minui dicitur, qui in imaginariam aliquā seruitutem adducitur, vt in. l. liber os. §. emancipato. ff. de capi. diminu. cuius verba sunt: *Emancipato filio capitis diminutio manifeste accidit, cum nemo emancipari possit, nisi in imaginariam seruilem causam deductus.* Ille autem qui traditur in seruitium creditori, in imaginariam quandam seruitutem deductus videtur, vt in. l. Præses, & in. l. si liberum captum, & in. l. si is qui te. iuncta lege finali. C. de captiu. & postlim. reuers. Ex quo uides. l. in metallū loqui in nostro casu: imò, in casu magis dubio.

7 ¶ Quoniam damnatus in metallū fit seruus pœnæ, & debet operas ratione delicti: cuius punitio ad publicam spectat utilitatē. l. cōgruit. ff. de offi. præsid. His accedit text. in. l. interdū. ff. de oper. liber. Inquit lex. *Nā dū languet libertus patrono opere pereunt.* Idem probatur in. l. liberta. ff. de oper. liber. Inquit lex. *Liberta, operas si maior est quinquaginta annis dare patrono nō cogitur.* Idē probatur in. l. nec audiēdus. ff. eo. tit. Et quod senectus ab operarū præstatione liberationē præstet.

notat Azo. in sum. C. de oper. libert. col. 2. & in summa. §. sequitur. C. de usufr. glo. an. l. liberta. ff. de oper. libert. Albe. in Rub. ff. eod. tit. & magis proximè ad nostrum casum docet Zasius singularium responsum lib. 1. cap. 3. nu. 34. Sic Diuus Benedictus in regula monachorum. cap. 37. iubet, ne senes cogantur regulæ præcepta obseruare, his verbis: *Natura quodammodo trahitur ad misericordiam senum, & infantium: unde distributione regulæ non teneantur.*

8 ¶ Sic Iure Regio senectus excusat à muneribus personalibus generalitēr omnibus in dictis. l. 17. tit. 4. lib. 4. Ordin. & probatur in. l. 3. §. quāuis. & §. Præses. ff. de muner. & honorib. l. munerū. §. ij. quoque, uerfit. Camerelasia. ff. de muner. & honorib. ibi. *Solo corporis ministerio obligentur, nec ulla excusatione liberantur, nisi sola læsi, & inutilis corporis infirmitate.* Seniores enim à multis muneribus excusantur. l. 2. §. si. ff. de decurio. l. Et quæ originem. §. quāuis. & §. circa frumētū. ff. de muner. & honor. l. si. C. qui ætate se excus. lib. 1. o. l. 1. C. de his qui morbo, vel ætate. l. excusantur. ff. de excusa. tuto. l. maiores. l. semper. ff. de iure immuni. §. itē maio. In. l. de excusatur. Sic senes à longis itineribus, quos ceteri necessarii subire tenentur, immunes sunt. c. magnæ. de voto, vbi votū transmarinū; aliās irremissibile; remittitur propter ætatē. Facit textus in c. quamuis. de sent. excōm. c. placuit. 18. distictione, vbi Episcopus excusatur ob ætatē, ne ad sinodū personalitēr accedat.

9 ¶ Deinde quod debitor senex non sit addicendus creditori probatur, quoniam debitor nobilis, etiam si soluendo non sit, non est addicendus creditori, vt dico. c. 16. per totum Senectus autē nobilitas quædam est l. prouidendū. C. de postul. in prin. ibi. *Meritum, nobilissimos fecit, aut uetustas.* Vnde senes gaudent priuilegio concessio egregijs personis. in. l. ad egregias. ff. de iureiur. vt notat glosa ibi. per textū in Auth. de hereditib. & Falci. §. hinc nobis, & sequitur omnes dd. in. d. l. ad egregias. quāuis Ang. ibi scribit, qd hoc nō seruatur de cōsuetudine. Sed dd. opinionē sequitur Anto. in. c. quoniam frequentē in princ. vt lite nō contest. Vbi dicit, quod hoc casu senex iudicandus qui attingit annum septuagesimum secundum, vt probatur in. c. si qui testium, & ibi glos. & DD. de testibus. nota Barba. consi. 20. col. 3. lib. 2. Et certē communis, necessario seruanda est, si senex imbecillus sit.

I O ¶ Rursus hæc opinio probatur; quoniam debitor infirmus non est creditori addicendus, neque tenetur ei seruire. l. cum hæres. §. Stichus. ff. de statu lib. l. in metallum. ff. de pœnis. l. prætor. ff. de excusa. mune. c. 1. de clerico ægrotan. in. 6. & dico infra.

I I ¶ Senectus autem ægritudo est. l. ciui. a. tibus. ff. de leg. 1. c. magne de voto, ubi ita docet Abb. idem Abb. in. c. quoniam frequentè. col. 6. vt lite non contestata. ubi scribit legem loquentem in ægro practicadã in sene. vt etiam scribit Archidiacon. in. c. nihil. 7. q. 1. Gomezius in regula Cancellarię, de infirmis resignantibus. q. 7. Nã senectus, & grauis ægritudo: æquiparatur. c. 1. de clerico ægrotan. in. 6. Ancha. consil. 279. quæstio proponitur. Hinc Terentianum illud: *Ipsa senectus morbus est.* Et Aristot. lib. 5. de generatione animalium. Senectutem per se ipsam morbum esse naturale docet, qua (vt inquit Horatius) multa circumstant incommoda.

¶ Neque senex solum censetur ægrotare, verum etiam semper videtur esse in morte. l. is qui. ff. de fid. comm. lib. notant recentiores in. l. senium. C. qui testam. facer. poss. Gomezius in regula Cancellarię, de infirmis resignantibus. q. 7. Cataldinus in tractatu de translatione Concilij Basiliensis. col. 3. Corpus autem mortui, nõ potest retineri pro debito. l. cum sit iniustum. C. de sepul. viola. & docui. c. 1. num. 19. ergo, neque senex, qui vti Beroaldus ex Græcorum Proverbio refert, *Homo est, & non est.* & doctissimus Erasmus referens, Senectutis incommoda, inquit.

Denique totum hominem paulatim surripit ipsi.

Neque de priore tandem.

Præterquam nomen, titulumq; relinquit, inanem.

Cuiusmodi tuemur

Passim marmoreis insculpta vocabula bustris.

Vtrum hoc senecta quæso,

An mors lenta magis dicenda est.

¶ His suffragatur textus insignis in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsu. l. ibi, *Egrotate seruo, vel infante: cuius opere nullæ sunt, vel defectæ senectutis homine.* Ecce senectutem in grauescentem non posse vllas operas præstare.

¶ His accedit prudens ratio scilicet, quod debitor adducitur creditori, vt operis artificialibus, vel obsequialibus satisfaciatur, creditæ summæ; debitor autem senio contractus nullas potest præstare operas, vt in. d. §. de illo. l. arboribus. ff. de vsu. l. in metallum. ff. de pen. l. munerum. §. ij. quoq; ver-

fic. Camelasia. ff. de muner. & honorib. Senectus enim furtim surripit hominem, epotat corporis succos, animi vigorem hebetat, vires cõuellit, alacritatẽ aufert, autorẽ vitæ igniculũ decerpit, & huius nutritiũ liquorem vitaleis adimit flatus, cũ sanguine corpus deniq; (vt Erasmus inquit) *Totum hominem paulatim surripit ipsi.*

Neque de priore tandem.

Præterquam nomen, titulumq; relinquit inanem.

¶ Cum ergo senis cariola ætate contracti, nullæ possint esse operæ, nullus est eius vsus: etiã si creditori addicatur, ergo nõ addicendus. Huic opinioni suffragatur, qd scribit Bal. in. l. vna. nu. 27. C. de confe. Zafius in tracta. fœud. par. 8. nu. 68. Postremò, senẽ eximendũ a duro huius legis decreto: probatur, quoniam additio hæc, qua debitor additõ creditori, cõsetur pœna corporalis, vt dixi. c. 2. nu. 35. & c. 3. nu. 6.

I 3 ¶ Senex autem etiam si crimẽ committat misericordiã promeretur, & senectuti in grauescẽti venia datur. l. si quis in graui. §. ignoscitur. ff. ad Sillania. glo. in. l. ferẽ in omnibus. ff. de reg. iur. & in. c. tanta nequitia. 86. diffinitio. l. i. *Tuis æquidem canis paracimus.* c. tãta. 1. q. 7. c. tẽpera. 26. q. 7. gl. Bar. & DD. in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infam. Gandinus in tract. maleficiorum tit. de pœnis. col. 15. versiculo itẽ in sene. Bal. in. c. 1. de maiori. & obedi. Platea. in. l. fin. C. qui ætate se excusant. lib. 10. Quare senex decrepitus nõ est torquendus, ita arg. d. §. ignoscitur, notat Gandinus in Rub. de quæstio. Hippol. in. l. æditum, & in. §. expedita. ff. de quæstio. Brunus in tractatu iudiciorum. 4. q. princ. col. 28. Carrerius in practica criminali, in prin. nu. 180. versic. item excipitur senex decrepitus. Senectus enim est probabilis causa dispensandi glossa in Clement. 1. §. pen. verbo necessitate de priuileg.

I 4 ¶ Deferamus ergo honorẽ senectuti namque, vt Ouidius testatur.

Magna fuit semper capitis reuerentia cani.

¶ Et Calistratus Iure Cõsultus. in. l. sēper. ff. de iure immuni. inquit. *Sēper apud maiores nostros senectus venerabilis fuit.* Hoc autẽ Hispani diligẽtius facere debemus, quoniam vt est autor Philostratus in vita Apollonii, post initiũ libri quinti: apud Gades tẽplũ erat senectuti dicatũ qd etatẽ rerũ magistrã maximẽ, vt Aelianus inquit, veneratẽtur.

¶ Rursus Cõciliũ Carthaginẽse quartũ. c. §. 4. præcipit pauperes & senes præceteris honorari.

honorari. Item Leuitici. 19. legimus. *Coram cano capite consurge; & honora personam senis.* Et B. Paulus. 1. ad Timothæũ. 5. *Iuueti uenens honorare seniores, vt parẽtes.* ¶ Iudex ergo qui carcere reclusum detinet senem, repetat illud Vergilianũ. 2. A encidos *Dauis miserere senectæ.*

¶ Vltimò hæc opinio probatur, quoniam hæc lex non est practicanda aduersus debitores pueros, vt dico. c. sequenti. Senex autem longeuus in infantiam quasi reuoluitur, vt autor est Aristoteles, libro Orbicularium quæstionum. 17. cap. 3. Vnde Plautus in mercatore inquit.

Senex cum ex templo est, iam nec sentit, nec sapit.

Aiunt solere eum repuerascere.

¶ Vnde illud, & vulgi sermone iactatum habemus, *Bis pueri senex,* Et ex Catone illud.

Cum sapias animo noli irridere senectam.

Nã quicumq; senex: sensus puerilis in illo est.

¶ Quod referi glossa in. l. senectus. C. de donat. Odofredus, & Baldus in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infamia.

I 5 ¶ Illud autem addendum, quod non solum eximendus a dispositione huius legis qui senex est tempore quo traditur creditori, verum etiam, qui postquam traditus fuit, ad cariosam senectã peruenit: nam in hac specie loquitur. l. in metallum. ff. de pen. & maiori fauore dignus est, qui per aliquot annos operas præstitit, quam, qui a principio fauore cariosæ senectutis, a dispositione huius legis exemptus fuit. Præterea hic quadrant omnes rationes supra relatæ, & notat expressè glossa in. l. liberta. ff. de oper. lib. Albe. in rub. ff. de oper. lib. col. 2.

I 6 ¶ Quot autem annos, quis agere debeat, vt eximatur a dispositione huius legis videtur deduci ex. l. 3. ff. de mun. & hono. & ex his quæ dixi supra numero. 9. citando Antonii. in. c. quoniam frequenter, in princ. vt lite non contestata: sed meo iudicio res hæc nõ tam ex senectã (hoc est ex annorũ numero) quam ex senio: videtur definienda, videmus enim senes viriũ robore validos, & rursus videmus sexagenarium vix pedibus subsistentem, ideo, res hæc arbitrio iudicis videtur committenda, vt ex statu, natura, & dispositione debitoris, illum, vel liberet, vel subijciat dispositioni huius legis. Non obstant ex aduerso prolata: non obstat, quod a libertõ senex exigitur opere, id enim verum, nisi valdè senex sit. l. liber-

ta. ff. de oper. liber. & docui supra versiculo his accedit text. nu. 12. Deinde non obstat, quod fauor debitus seni, non debet ledere creditorem, non enim ledit cum senectã tanta est, vt operæ senis ei vsui esse non possit. Præterea condonet senectuti seruitium, vt condonat ægritudini, velit, nolit, & vt condonat morti, in qua senex semper esse dicitur. Hæc opinio est Christiana, & in hominum cõmercium admittenda; nihil enim nobis antiquius esse debet, quam quod charitatẽ sapit. Et iuxta vetus Proverbium, *Homo homini Dcus; non carni sex.*

S V M M A.

I Pp illaris ætas, non excusat ab operarum præstatione.

Lex loquens generalitèr minoris personam cõprehendit.

2 Impubes in carcerem detrudi non potest.

3 Impubes non cedit bonis.

4 Bonorum cessio dicitur esse alienatio.

5 Aetas excusat ab operarum præstatione.

6 Statuta exorbitantia, minores non comprehendunt; & num. 3.

7 Pupilli, utpotè quibus rerum suarum administratio non est concessa, sunt immunes a pœnis impositis negligentibus, & res suas malè curantibus.

8 Minor in delictis excusatur a pœna, etiam in delictis, quorum punitio expedit reipublicæ.

9 Indulgentia ratione ætatis, de delicto commissio per minorem, semel concessa durat, si postea adoleuerit, & in simili numero. 10. & 11.

12 Minor. 25. annis. pro pecuniario debito, an capiatur, & nu. 13.

14 Captura dicitur iniuria irreparabilis, & nu. 15.

16 Gestã ab adulto curatorem habente, sine tutoris autoritate, sunt nulla ipso iure.

17 Adultus, aut impubes doli capax, dolo, vel malitia bona consumentes, si fiant inopes creditori addicuntur.

18 Debitor ob dolum in rebus proprijs amittit priuilegium, ne capiatur a creditoribus.

19 Captiosa paupertas, potius nocet quam excusat.

20 Ratione doli admittitur priuilegiũ, ne quis conueniatur ultra quam facere possit.

21 Minor cuius malitia ætatẽ supplet: maioribus cõnumerandus.

An dispositio huius legis exercenda sit in debitores minores, & quid si postea adulescant. Caput. VIII.

Praeterea quaero vtrum minor sit a-
ris alieni ratione addicendus credi-
tori. De pupillo prius: de aduito, po-
stea dicemus. Viderur pupillum inopē cre-
ditori addicendum ex textu in. l. vt iuris-
iurandi. §. dabitur. ff. de oper. liber. cuius
verba sunt: *Dabitur in impuberem cum adoleuerit
operarum actio, sed et interdum quandiu impu-
bes est, nam huius quoque est ministerium, si forte
miniculator sit.* Vides pupillarem etatem nō
excusare ab operarū praeſtatione. Sic Bart.
in. l. fin. C. qui aetate, vel professi. se execu-
ſcribit, minores ea personalia munera ſu-
bire debere, quae ſine vitae periculo ſuſcipi
poſſunt. Debitor autem eas tantum operas
creditori praestare tenetur, quae absque vite
periculo praestari poſſunt. l. hec demum. ff.
de oper. liber. notat Salic. in. l. 2. C. de capti.
& poſt lim. reuer. Ripa. in. l. obligatione
generalis. nu. 8. ff. de pignor. Zaf. lib. 1. re-
ſpon. capit. 3. & dico infra.

¶ His accedit quod lex generaliter loquēs,
comprehendit personam minoris. c. conſti-
tutus de in integ. reſtitut. notant DD. in. l.
ſi ſine §. Lucius ff. de admi. tutor. Bal. in. l.
ſi C. de in integ. reſti. Ang. in. l. ſi plures. ff.
de pact. idem conſ. 160. Albe. in. 2. part. ſta-
tu. q. 369. Socin. conſ. 123. col. 2. lib. 3. A-
lex. conſ. 49. col. 3. lib. 1. & conſ. 119. nu.
35. & conſ. 254. lib. 6. Lex autem iſta ge-
neraliter praecipit debitorem inopem ſer-
uire creditori, ergo comprehendetur mi-
nor. argumento. l. de praetio. ff. de publicia.
praeterea, creditor, efficax ius habet aduer-
ſus pupillum, & pro credito vendit eius bo-
na, absq; ſolemnitate requiſita in venditio-
ne rerum minoris. l. ſi pupillorum. §. 1. ff.
de rebus eorū. notat Bart. in. l. Papinianus.
§. ſed nec impuberi. nu. 3. verſ. probatur. ff.
de inoffi. teſtamen. Guido Papae, deciſione
Delphinali. 30. num. 6. quia tunc creditor,
non vendit nomine pupilli, ſed iure ſuo, &
virtute obligationis qua aduerſus pupil-
lum, & eius bona habet.

2 ¶ Sed verius eſt pupillum debentem nō eſſe
addicendum creditori, etiam ſi ſoluendo
non ſit. Primo, quoniam impubes non po-
teſt detrudi in carcerem argumento. l. neq;
impuberis. ff. de in ius vocand. vbi notant
Bar. Bal. Rom. Paul. Alexand. Iaſ. & Iaco-
binus. Baptiſta Sanſeuer. in tracta. de debi-
to. ſuſp. & fugi. in. §. q. princ. Specul. titu. de
contum. §. ſi. Ang. in. l. nemo carcerē. C. de
exaeto. tribu. lib. 10. Roma. conſil. 120. col.
2. num. 3. cum ſequentibus. Boer. in repet.

l. conſentaneum. num. 163. C. quomodo, &
quan. iud. Et dicit Iacobinus in. d. l. neque
impuberes, quod minor viginti quinque
annis non poteſt pro debito pecuniario cō-
ijci in carcerem. Caſtell. in. l. 66. Tauri. ver-
bo *De ſe arraygar.* col. ſi. notat Bal. in. l. 1. nu.
20. C. qui bon. ced. poſſ. Vbi dicit, quod pu-
pillus non poteſt carcerari, quoniam ſatis
eſt, quod ex debito paterno patitur ſecun-
dum decretum, & ex proprio primum, &
ſequitur ibi Salic. col. penul. q. vndecima:
& ibi etiam dicit Bald. quod minor vigin-
ti quinque annis non poteſt pro debito pe-
cuniario conijci in carcerē, & ſequitur Iaſ.
in. l. 4. num. 24. ff. de re iudi. vbi dicit hoc
ſecundum Ang. idē eſſe, quia captura eſt
iniuria irretactabilis, ſed mihi videtur
hoc indulgeri aetati praeterea adducit An-
gel. alia. l. 4. §. condemnatum, de qua re in-
fra dicam num. 12. verſic. nunc tractemus.
Hoc ſuppoſito manifeſtū eſt, quod minor
non eſt addicendus creditori, qui in carce-
rem duci non poteſt, non eſt addicendus
creditori, vt probauit. c. 3. num. 2. & c. 4. &
dico infra capit. 16. *De debitori Nobili.*

¶ Praeterea hanc opinionem nominatim
probat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo
De los gouernos, lib. 2. Fori. col. ſi. verſic. limi-
ta ſexto, vbi dicit, quod lex illa praescribēs,
vt debitor inops teneatur ſeruire creditori
(vt enim diſponit. d. l. 2. *De los gouernos*) nō
eſt praeterea aduerſus impuberem, quia
non poteſt carcerari.

3 ¶ Adducit etiam quod impubes nō poteſt
cedere bonis, & cum citat Baldum in. l. fin.
num. 20. C. de ceſſio. bono. non recitat ex
vero eius verba, quamuis haec opinio, vt
pupillus non poſſit cedere bonis, probatur
a Saliceto, in. d. l. ſi. col. pen. q. vndecima, nu.
11. & probat Iaſ. in. §. fin. col. 2. Inſti. de a-
ctio. quoniam ſatis eſt, quod ex debito pa-
terno patitur ſecundum decretum, ex pro-
prio primum tantum: de qua re vide Bar-
ba. in. c. Raynuntius. de teſtam. in ſua Iua-
nina. citat Iaſ. in. d. §. ſi. col. 2. Angelum in
l. neque impuberes. ff. de in ius vocand. ſed
Angelus ibi de hac re, ne verbum quidem.
Sed Soc. regula. 46. fallentia decimatertia
dicit, quod minor cum non poſſit in carce-
rari non poteſt cedere bonis, quia ceſſat ra-
tio, propter quam conceditur beneficium
ceſſionis, ſcilicet, vt debitor effugiat carce-
rem. l. 1. C. de ceſſ. bon. Sed ego rem hanc,
(vt ſcilicet debitor impubes nō poſſit ad-
dici creditori) ex ea ratione amplecter quod
impu-

impubes non eſt detrudendus in carcerē:
aliās ſi hoc deficeret, non me magnoperē
moueret, quod non poteſt cedere bonis, il-
lud enim ideo eſt, quoniam ceſſio bonorū
eſt alienatio bonorum, & ex proprio cō-
tractu nō patitur, niſi primum decretum,
& ex paterno ſecundum: hīc autem loqui-
mur de quando nulla bona habet, & ſic nō
de alienando, ſed petitur, vt ſoluat operis:
nam opera eſt loco praetii, vt dixi. c. 2. tunc
enim, niſi ratio ſupradicta aduerſaretur
non eſſet iniquum, vt ſeruaret creditori,
neque enim; ſi petat creditor, ſuū debitū,
recuſare poteſt ſolutionem, ex eo quod im-
pubes eſt, imō creditores vendunt eius bo-
na, etiam ſi ſit minor. l. fin. ff. de priui. credi.
& vedunt non ſeruata ſolemnitate quae in
alienatione rerum minoris ſeruari ſolet, vt
dixi ſupra num. 1. Cum tamen in carcerari
non poſſit, & opere non ſint bona praesentia,
ſed futura: aequum eſt, vt non addi-
catur creditori, debetur enim venia aetati.

5 ¶ Comprobatur haec opinio, quoniam aetas
excusat ab operarum praestatione. l. caeterum.
ff. de rei vendic. l. ſemper ad finem. ff.
de iure immuni. ſcribit Azo. in Rubr. C.
de oper. liber. col. 2.

¶ Deinde ſi infans eſt: infantie proximus,
in quem vſum eſt addicendus creditori, cū
eius nulla ſint operae. l. arboribus. §. de il-
lo. ff. de vſu. ſibi, *Egrotante ſeruo, vel infante,
ius operae nulle ſunt.*

¶ His ſuffragatur textus in. l. quicumque.
C. de ſeruis fugitiuis, vbi ſit fermo de quo-
dā caſu, in quo qui non poteſt ſoluere luit
corpore, dicit tamen textus, quod minor
non debet eam corporalem poenam ſubi-
re, ſi autem qui creditori addicitur, dicitur
pati poenam corporalem, ergo ab ea immu-
nis debet eſſe minor.

¶ His accedit, quod ſi aliqua lex punit ali-
quid, quod de iure communi non punitur
nō comprehendit minorem, licet genera-
liter loquatur, ita probatur in. c. 2. de de-
liq. puerorum ſcribit Roma. ſing. 816. in-
cip. tu audiſti titulum; aliās eſt ſingulare
vltimum. Bal. in. l. ſi ex cauſa. §. ſi. ff. de mi-
norib. Cremenſis, ſingul. 30. vbi tradunt,
quod ſi ex ſtatuto extrahens oleum, e tali
regione puniatur, non comprehenditur
pupillus. Cum autem debitor eſt: addici cre-
ditori: ſi aduerſus ius commune, vt docui.
c. 1. nu. 6. certē licet lex generaliter loqua-
tur in debitore, non comprehenditur pu-
pillus.

6 ¶ His congruit, quod haec lex eſt odioſa, &
exorbitans, ſtatuta autem odioſa, vel exor-
bitantia minores non comprehendunt, vt
tradit Bart. in. l. etiam. ff. de minor. Bald.
in. l. 1. C. quando Impera. inter pupi. & vi-
du. Hyppol. ſingul. 481. Vbi tradit, quod
licet ſtatuto caueatur, vt filia dotata non
ſuccedat ſtantibus maſculis: tale ſtatutum
non habet locum in filia infante, citat Bal.
in. l. ſi plures. col. 10. verſic. iuxta praedicta
formatur talis quaestio. C. de condit. infer.
Anchar. in repetitione. c. canonum ſtatuta.
col. 89. verſic. pone ſtatuto cauetur. de cō-
ſtit. A lex. conſi. 162. viſis his col. 1. lib. 6.
de qua re alibi diſeram. Cum ergo diſpoſi-
tio huius legis ſit odioſa, & exorbitans, vt
dixi. c. 1. & c. 2. per totum: certē non com-
prehendit pupillum. Confirmatur haec opi-
nio ex traditis ſupra. c. 4. vbi docui diſpoſi-
tionem huius legis, non habere locum ad-
uerſus eum, qui absque culpa ſua ex acci-
denti amiſit bona: impubes autem culpa
vacat, tum quia lubricum eſt eius aetatis
coſilium, tum quoniam adminiſtratio rerum
ſuarum ad tutorem pertinet; & pupil-
lus, neque adminiſtrat, neque adminiſtra-
re poteſt, vnde ſi facultates eius pereant, ipſi
nihil imputari poteſt.

7 ¶ Inde, pupillus immunis eſt a poenis im-
poſitis negligentibus, & res ſuas male cu-
rantibus: quoniam rei ſuae adminiſtratio
ſibi conceſſa non eſt, ita dicit text. in. l. 1. §.
fin. C. de annali excep. Ergo pupillus, qui
propter iacturam rei ſuae ſoluere non po-
teſt, miſericordiam meretur, propter incul-
patam paupertatem. Nam ſi non ex con-
tractu tutoris, vel patris, ſed ex ſuo tēne-
tur, vtique abſoluendus eſt; cum contra-
ctus non valeret, & ex cōſequenti debitor
non eſſet. l. praediorum. C. de praedi. minor.

¶ Suffragatur huic ſententiae, quod ſi ex
contractu inito per tutorem aliqua poena
irroganda ſit minori, certē minor excuſa-
tur, dicendo, ego non feci hunc contractū,
ſed tutor. Sic Aelius Spartianus de A dria-
no, Caesare illud prodit memoriae, quod
decocto: es bonorū ſuorum iubebat catami
diari (hoc eſt exhibendos, & irridēdos ex-
hibere) in amphiteatro, *ſi ſuae autoritatis eſ-
ſent, hoc eſt, ſi eſſent ſuae poteſtatis*, habens autē
tutorem, vel curatorem ſui iuris non eſt.
Rurſus Liuius Decadis prime, lib. 8. ſigni-
ficat etatem debitoris miſericordiam pro-
mereri, ne creditoris nexu detineatur. In-
quit Liuius, *Lucius Papius iſt ſuit, cui cum ſe,*
C. Publius

T. Publius, ob es alienum paternum nexum dedisset, quæ ætas, formaquæ misericordiam elicere poterat, ad libidinem & contumeliam animi accenderunt, &c.

Rursum, quod impubes etiam si consumptis bonis soluendo non sit, non sit addicendus creditori, sed inopia, & decoctio bonorum veniam promereatur, indicat Cicero in Oratione pro Celio: ubi inter alia huic tractatui apta: hæc subiicit. *Nolo cuiusquam fortis, atq; illustris viri, ne minimum quidem erratum cum maxima laude coniungere; quod si facere vellem, multi à me summi, atque ornati simi viri predicarentur: quorum partim nimia libertas in adolescentia, partim profusa luxuriositas magnitudo, æris alieni sumptus; libidines nominarentur: quæ multis post ea virtutibus obiecta adolescentie qui vellet excusatione defenderet.*

Cæterum ad euincendam hanc opinionem, vel illud sufficeret quod in delictis, quorum puniatio publicam spectat utilitatem impunitas: datur teneræ ætatis ratione. l. auxilium. §. in delictis. ff. de minoribus. l. si ex causa. §. nunc in minoribus. ff. de minoribus. l. 1. §. impubes. ff. ad Sillaniam. l. ferè in omnibus, & ibi glossa. ff. de reg. iur. c. 2. de delictis. puero, & ibi Annania, & Abbas. Gandinus in tractatu malefactorum, titulo de poenis. col. 1. §. in paruis. Bal. in l. quicquid. col. 4. C. de seru. fugiti. Hippoli. in l. 1. col. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Ergo, & hic impubes excusandus, cum etiam si crimen commisisset excusaretur. Cõsonat huic sententiæ, quod diuus Benedictus in regula monachorum. cap. 37. præcipit, ne infantes cogantur regulæ præcepta obseruare. Eius verba hæc sunt: *Natura quodammodo trahitur ad misericordiam senum, & infantium: unde districtione regulæ non teneantur.* Ergo impubes immunis est, à dispositione huius legis. Non obstant ex aduerso prolata. Primo, non obstat. l. vt iurisiurandi. §. dabitur. ff. de oper. liberto. ubi in impuberè datur operarum actio, & dum est impubes præstat, quas ætas ferre potest: & postea, quæ viro congruunt. Sed illud, verum cum operas obligatus est præstare, ibi enim supponit textus impuberem legitime obligatum patrono fuisse ad præstandum operas, quod qualiter fiat explicat Zasius. Responsorum libro primo, cap. 3. in nostro autem casu impubes, neque ex pacto, neque ex lege obligatus est operas præstare. Ille enim qui non potest conijci in carcerem, non tenetur seruire creditori, etiam si soluendo

non sit, vt docui. c. 3. supra. nu. 9. Rursum non obstat quod lex generaliter loquens, comprehendit minorem: id enim verum, nisi in odiosis, vel exorbitantibus, vel in his quæ aduersus dispositionem Iuris Communis puniuntur, vt dixi nu. 5. nu. 6. Non obstat, quod creditores habent ius efficax, aduersus impuberem: id enim verum quoad bona, sed non quoad capiendam personam, vt dixi nu. 1. Amplia singulariter hanc limitationem addo enim verum est impuberem eximendum à dispositione huius legis, vt semel facta liberatione, ratione ætatis, non sit postquam adoleuerit addicendus creditori.

9 **M**oueor, quoniam cum minori non vindicanti necem patris parcat, ne lege, statuta pœnas patiatur. Certè, etiã si postea adoleuerit indulgentia primæ ætatis ratione concessa illum excusat, ita notat glossa in l. 1. in verbo *vlciscatur*. C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria, & ibi notant Bal. Ang. & Salic. Albe. & Bal. in l. minoribus. post glossam ibi. C. de his quibus, vt indig. Idem dispositum est in matre non petente tutorem filijs, excusatur enim si erat minor tempore, quo petere debuit, neque ei obest, quod postea virilem ætatem ingressa, cessat etiam tutorem petere: sufficit enim, quod eo tempore quo peti debuit minoris ætatis ratione excusata fuit. Ita notat Bald. in l. 2. C. si aduers. delict. Specul. titu. de in integ. restit. 1. par. §. quis autè versic. sed quid si ipsa, & ibi Bald. in additione Ang. Sali. Paul. & Fulg. in l. 2. C. si aduersus delict.

10 **S**ic filius non redimens patrem à potestate hostium excusatur ætatis ratione, neque sibi postea nocet: cum maior factus eo nomine conuenitur, ita notat Bald. in Authen. si captiui. C. de Episco. & clericis, & in l. qui contra. col. 2. C. de incest. nup. Ang. in l. 1. C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria. Paul. & Iaf. l. sciendum. §. si ille notabili. 1. hic col. 1. Rom. singul. 2. 21. Fulgo. consil. 52. Faciunt quæ dico capit. de multa.

11 **S**ic cum minor ætas excuset in criminibus: non est minor cum adoleuerit, ex eo crimine plestendus: autore Hippolit. in l. 1. §. infans. col. 2. ff. ad leg. Corn. de Sicar. & in l. de minore, in principio col. fi. versiculo, & an minor. ff. de questio.

12 **N**unc tractemus, an pubes minor vigintiquinque annis sit creditori addicendus.

Mouet

Mouet quæstionem, quod qui non potest pro debito in carcerem duci non est addicendus creditori, vt docui cap. 3. num. 2. Minor autem vigintiquinque annis non potest pro pecuniario debito duci in carcerem autore Bald. in l. 1. numer. 20. C. de celsio bono. & ibi Salic. num. 11. Bart. in tractat. de carceribus. q. 4. Ang. in l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Roderi. in l. 2. q. 4. tit. De los gouernos. col. 1. Arret. §. fin. col. 2. Instit. de actio. Roman. & Alexand. col. fi. & Iacobinus in l. neque impubes. ff. de in ius vocan. Roman. consil. 20. Iaf. in l. 4. §. condemnatum, num. 24. ff. de re iudicata. Cassan. in consuetud. Burgundie, Rubr. 5. §. 1. verbo *Son principal*, num. 14. Et quod minor non potest capi, scribit generaliter Socin. regula. 46. fallentia. 13. & in d. l. neque impubes. col. 1.

13 **D**einde, facit, quod cum statutum puniat aliquid, quod de Iure Comuni non puniatur: non comprehendit personam minoris, vt dixi supra num. 5. Præterea facit, quod statuta odiosa, vel exorbitantia non comprehendunt minores, vt dixi nu. 6. Rursum adduci possunt aliqua alia producta supra in fauorem impuberis. Et illud negare nemo potest, quin pubes agens annum decimum quintum, vel decimum septimum: sit dignus misericordia, cum in delictis mitis finem agatur, cum his qui hanc agunt ætatem. Præterea si minor debet ex contractu paterno, & hæreditatem eius adiuit cum beneficio inuentarij, haud dubiè non addicendus creditori, licet soluendo non sit, vt docui. c. 6. dummodo exhibeat bona in inuentario contenta, vel eorum rationem reddat. Quod si tenetur ex contractu proprio inuito à curatore, certè videtur dignus venia cum res non eius culpa fuerit amissa, neque enim ipse administrabat, vel sui iuris erat: his autem Adrianus Cæsar parcebat alioqui decoctorum grauissimus hostis, vt docui supra, nu. 6. & qui absque culpa sua amittit bona non addicendus creditori, vt docui supra cap. 4. qui autem curatorem habet; non videtur esse posse in culpa, non enim contrahit, non emit, non vendit, & omnia ab eo facta nulla sunt: si curator non interueniat. l. si curator habens. C. de integ. restit.

14 **E**x aduerso tamen, imò quod adultus sit addicendus creditori sentit Rodericus in repetitione. l. 2. titu. De los gouernos. propè finem: dicens, quod licet pupillus non possit

cedere bonis: adultus potest autoritate, & decreto iudicis, quia est alienatio vniuersorum, & per consequens valebit carceratio, & sic addicetur creditori, sed iudice non auctorant edicit, quod non carcerabitur; neque valebit celsio. Hæc mutuo sumpsit ex Bal. in d. l. 1. num. 20. C. qui bonis cedere possit. & ex Sali. numer. 11. idem scribit Albe. in Rub. C. qui bon. cede. possit. & glossa. 4. in l. 1. tit. 1. §. part. 5. Quamquam fateor responderi posse hos omnes dicere, quod adultus potest cedere bonis: non tamen dicunt quod cogitur; licet id videantur in nuere, dum dicunt quod potest carcerari; quamquam hoc solum dicit Rodericus in loco supracitato. Reperio tamen quod Iaf. in l. neque impubes, col. 1. & 2. docet adultum posse conijci in carcerem pro debito pecuniario, licet post, nu. 4. significet restitui posse; idem significat Bart. in tractatu de carceribus. q. 4. col. 2. numer. 6. dum dicit pupillum doli capacem posse capi expressius in l. placet. in 2. nu. 5. C. de Saeros. Ecclesijs, ubi dicit minorè posse capi, quia lex generaliter loquens ligat minores. l. si sine hærede. §. Lucius. ff. de adm. tuto. Et quod adultus capi possit significat Rodericus in loco supracitato: quod si capi potest cessat fundamentum quo contraria sententia nititur. Hic autem locus an scilicet adultus capi possit pro debito pecuniario non est satis excussus à doctoribus, affirmantes enim, & negantes omnes rem tractant defunctorie, & quasi furum surripiunt sese. Quod adultus capi non possit, probant Ang. Alexand. Rom. Cassan. Iacobinus, & Iaf. & cæteri relati supra proxime. Et quod si iudex non vult autorare celsionem, quod minor vigintiquinque annis non possit capi: scribit Bald. nu. 20. in d. l. 1. C. qui bon. cede. possit. & ibi Sali. num. 11. ergo aliquo casu potest capi: adducit Ang. in l. nemo carcerem: in probationem huius sententiæ, quod adultus non potest esse contumax, textus iuncta glossa in l. minor, etiam si quasi contumax. ff. de mino. l. qui solidum. §. etiam, & ibi Bart. ff. de legat. 2. carcer autem non irrogatur nisi ob contumaciam. d. l. nemo carcerem.

14 **R**ursum Iaf. in l. 4. §. condemnatum. nu. 24. ff. de re iudi. allegat quod captura est iniuria irreparabilis, quod fuit fundamentum Ang. in d. l. nemo carcerem, & refert Rodericus. in l. 2. titu. De los gouernos. q. 4. col. 1. non

non est ita retractabile præiudicium captu re sicut primi, & secundi decreti, quod aduersus minorem interponi potest. Mihi (saluo semper eruditorum iudicio) videtur, non satis iure probari minorem viginti quinque annis capi non posse, & mirandum est DD. ita generaliter loqui. Primo textus præcipuus quo probatur minorem capi non posse, est. l. neque impubes. ff. de in ius vocan. Tamen vides legem loqui de impubere: ergo in pubere secus est, valet enim argumentum à contrario sensu, vt ex pluribus probat Euerardus, Middelburgo in Topicis legalibus loco. 82. à contrario sensu. Deinde si ratio qua quis pro debito conijcitur in carcerem, est contumacia: saltem de Iure Comuni, quo oportebat prius fieri excusationem bonorum, vt dixi. Et cū bona non sufficiunt debitor conijcitur in carcerem, vt bona abscondita proferat, certe minor viginti quinque annis potest esse contumax, nam est doli capax, & sic patitur secundum decretū, vt in. l. si minor viginti quinque annis. ff. de bon. auctori. iudi. possi. at secundum decretum nō interponitur, nisi ad sit contumacia. l. Fulcinius. §. 1. ff. de bon. auctori. iudi. possiden. Sic Bald. in l. vna. C. de confe. versiculo iuxta hoc queritur an adultus, dicit quod si statuto careatur, vt contumax habeatur pro confesso, ponitur in banno, tale statutum potest practicari in adulto, & ex contumacia potest ban niri: quod refert Ias. in. l. neque impubes. num. 3. ff. de in ius vocan. qui citat eiusdem opinionis Guidonem de Suzaris, & Ioannem Andr. in additionibus ad Specul. titulo de primo, & secundo decreto. §. restat versiculo, sed pone pupilli cum ver. sed in additio mag. Fateor tamen his omnibus responderi posse, quod minor viginti quinque annis restitui potest aduersus contumaciam. l. minor etiam si quasi contumax. ff. de minorib. notat Ias. in. d. l. neque impubes. num. 4. qui citat Angelum & Speculum titulo de contumacia. §. fin. Sic Barto. in tractatu de carceribus. q. 4. dicit quod minor captus potest restitui aduersus capturam, quod sequitur Ias. in. d. l. neque impubes. num. 4. Item res eius non tam venditur ex contumacia, quam quia non defenditur. l. si minor. l. fin. ff. de priuil. credito. Quare dici potest, quod Doctores cum dicunt minorem viginti quinque annis non posse capi pro debito, intelligendi sunt, de debito procedente ex contumacia, quia

restitui posse videtur, & non potest esse contumax qui sua non administrat. l. 1. ff. de mino. Sed replicari potest quod restituetur: cum ostenderit se læsum, & etiam si soluit non læditur: dic quod qui captus est quia non soluit, non est captus ob solam contumaciam, sed quia mihi non soluit, quod est meum, itaque hæc plus est quam contumacia. Neque quadrat hoc casu. l. minor etiam si quasi contumax. ff. de mino. Quia nō loquimur quando debitum procedit ex contumacia, sed ex pristina obligatione contracta ante contumaciam, quo casu nō læditur si cogatur soluere quod alienum est. Deinde adultus etiam habens rem suam in potestate curatoris videtur capiendus, quia qui capitur non tam capitur in pœnā cessationis in soluendo quam, vt promptē, & diligentē quærat pecuniam ad solvendū, quod diligentissimē faciet curator, si videat minorem suum in vinculis. Præterea, nego debitorem, non solventem capi ex contumacia simpliciter, sed ex contumacia in non soluendo, quod si hanc contumaciam potest habere minor viginti quinque annis (præsertim si est filius familias emancipatus qui sua possidet) certe capi potest, neque clamare debet se læsum: nō enim læditur qui vitur Iure Comuni. Rursus si pro debito capitur vir quinquagenarius: cui ætas conciliat reuerentiam: cur nō capietur iuuenis vigesimum agens annum, qui pro ætatis calore profusus, & effonsus est. Certē si aliquo casu æquitatem habet opinio doctōrum est, cum adultus non est sui iuris, sed habet curatorem, vel est in potestate patris & nihil possidet, sed omnibus pater fruitur, tunc enim cum ipse rem suam gerere non possit, restitui potest aliquo colore aduersus legem distantem, vt debitor non solvens conijcitur in carcerem. Neque enim cessator videri potest qui nihil omnino gerere potest. l. 1. C. de anna. exceptio. cui opinioni concinit, quod Marian. Socin. de dilatio. super rubr. articul. 3. quest. 20. dicit: quod si minor nō habet, bona opinio est maximē dubia, dicere quod non potest capi, & quod si ex statuto minor administret sua, vt in filio iam marito: Galli, & Hispani obseruamus. Item si filius esset mercator dicit quod capi potest: nam cum rem suam gerat iam culpa in non soluendo sibi imputari potest. Idem si possidet immobilia, & non dat ea in solutum cum decreto iudicis, & autoritate sua compelli-

compellatur, & his duobus casibus limitat cōmunem Baptista de Sanseuer. in tract. de debito. susp. cap. 3. Boer. in repet. consentaneum. num. 161. C. quomodo, & quando iud. Denique quod debitor non solvens conijcitur in carcerem si debet ex re iudicata est regula generalis: ab hac non reperitur exceptus minor ergo vtatur Iure Comuni præsertim cum. l. neque impubes solum loquatur, de impuberibus, & significet secus esse in puberibus. Ceterum quidquid de Iure Comuni verius sit, certē mihi videtur eum qui nō habet curatorem, vel sua administrat capi posse: & hoc iure vtimur, & apud nos consuetudine receptum est, vt adultus pro debito capi possit, habet autem hæc consuetudo nostra peculiarem rationem (scilicet) quod apud nos debitor non solum conijcitur in carcerem, vt ratio carceris soluat, & contumacia pœna cohibeatur: verum etiam, vt si soluendo non sit, tradatur in seruitium creditori. Ergo non solum in vsum puniendæ contumaciæ, & eruendæ pecuniæ conijcitur apud nos debitor in carcerem: sed vt si soluendo non sit, rem seruitio, & operis refundat: adultus autem si debitor sit non est iniuquus, vt soluat, & vt ad hoc, vt soluat, seruiat creditori: si enim non parcimus quinquagenario (cui saltem propter ætatem debetur reuerentia) cur parcemus iuueni agenti annum vigesimum, qui rebore corporis, valet ad seruitium maximē apto? Si non parcimus ei qui liberos habet? cur parcemus ei qui ab omni cura solutus est? Et cuius calorē coerceri oportet, dum eum cessare & otiosum esse non sinimus.

Deinde non obstat, quod captura est iniuria irreparabilis, quoniam id falsum est, vt scribit Ias. in. l. 4. §. condemnatum. num. 24. ff. de re iudica. iniuria quæ æstimatur iuxta vulgarem hominum opinionem, apud nos autem captura non est iniuria irreparabilis, imo nobiles capiuntur quousque ostendant se nobiles, vt dico infra capit. 16. num. 125. neque tamē id eorum nobilitas dicitur immutata.

15 **I**ntelligo autem, adultum tradi posse creditori, quando debet ex contractu valido, quod neque ipso iure, neque restitutionis remedio rescindi possit, alioqui si rescindatur iam obligationis vinculum cessat, & debitor non est, quod si non est debitor quo iure eum creditor in seruitium petere potest.

16 **I**n summa: ego adultum inopē creditori tradam, mitissimē tamen rem geram si adultus curatorem habeat qui rem amiserit, vel si annum agat decimum quintum, vel decimum septimum. Primo enim casu nulla culpa minori imputari potest, cum adultus absque curatore nihil agere possit, & omnia ab eo gesta sint ipso iure nulla. l. si curatorem habens. C. de in integ. restitut. Regia. l. 3. titul. 1. part. 3. quare cum bona absque vlla eius culpa sint amissa, & industria sua non potuerit sibi esse utilis, eum rem administrare non posset, videtur rigorem huius legis non exercendum aduersus minorem viginti quinque annis: argumento eorum quæ docui. cap. 4. num. 3. & faciunt quæ ex Mariano, Sanseuer. & Boer. dixi supra proximē num. 14. propē finem. Si tamen adultus curatorem non habeat rem suam gerat, nam adultus non accipit inuitus curatorem. §. item inuiti. Insti. de cura. certē si decimum quintum, vel decimum sextum ætatis annum agat, videtur mitissimē cum illo agendum: nam & in delictis huic ætati parcitur, saltem quoad minuendam pœnam, vt est manifesti iuris, & notant Doctores in locis citatis supra numero octauo.

Illud tamen non omiserim quod tam adultus, quam impubes doli capax addicentur creditori, si ex eorum dolo, vel malitia bona sua perierunt: puta, si occiderunt boues, & quos, vel mulos suos, vel vestes rupe runt, vel pecuniam proiecerunt, hoc enim casu impubes ex malitia, & dolo capi potest, vt notat Bar. in tractatu de carceribus. d. q. 4. arg. l. si. C. de custo. reorum. §. in summa, & ibi. Aretin. Insti. de obli. quæ ex delict. nascuntur, neque eis dabitur restitutio aduersus delictum, vel aduersus damnatum dolo datum. l. si ex causa. §. nunc videndū. ff. de minoribus, & qui dolose facit, ne sit soluendo potest extra ordinē puniri. Boer. in repetitione. l. consentaneum. num. 159. C. quomodo, & quando Iudex.

Quare debitor dolum committens in rebus proprijs, caret priuilegio sibi aduersus creditores concessio, ne illum possint in carcerem ducere. l. si. §. si. ff. quæ in fraud. credi. quem ad hoc notant Bal. & Ang. ibi. Bal. l. 1. col. 2. vers. quæro. & ibi Ang. C. qui bono. cede. possi. & in. l. is qui bonis, in primā, & ibi quoque Zasius. ff. de celsio. bon. Bal. l. 1. col. 4. vers. in ea glōf. ff. de iure doti. Dianus, & Platea. col. 1. in. §. item si quis in fraudem.

fraudem Instit. de actio. Bald. l. 1. q. 3. C. si quid in fraud. patro. & in. §. fin. & ibi. Faber. & Zasius. Instit. de actionib. Barba. in cap. quæ in Ecclesiarum, col. 5. de constituto. Vitalis Cambanus in tractatu clausularum, claus. an possit renuntari beneficio cessionis Char. penultima versic. Secundo, quia renuntiatio. Nouell. in tractatu de dote, in 7. part. principali. priuilegio. 14. Socin. in tractatu Fallentiarum regula. 46. Fallentia. §. & regula. 47. Fallentia prima.

19 Idque generaliter verum est, vt captiofa paupertas, non excuset, sed noceat, vt scribit Bald. in c. sedes. col. 2. de rescript. Ias. in Auth. res que col. 2. vers. tene communem. C. commu. de legat. Crotus in. l. frater, à fratre. col. fi. ff. de condi. indebit. Loazes in repe. l. filius familiars. §. Diu. num. 164. ff. de lega. 1. Bar. in. l. etiam. §. licet. ff. sol. matrim. Felin. & Deci. in. c. quæ in Ecclesiarum. de consti. Facit textus in. l. bona. & in. l. pen. ff. de iure doti. Vbi ex dolo perditur beneficium, ne quis cõueniatur vltra quam facere possit, quod procedit etiam si dolo intendatur aduersus tertium autore Bal. in. cap. quæ in Ecclesiarum, col. 3. versic. quæro nunquid de constituto.

20 Sic in criminibus pupillus doli capax punitur. l. impunitas. C. de pœn. l. si quis te reu. C. ad leg. Cornel. de sicca. c. si quis cuiuslibet. 21. q. 5.

21 Neq; obijciat quispiam, quod lex puniens, quod de iure communi non est punibile non comprehendit minores, vt dixi num. 5. Respondeo enim, quod minor cuius malitia supplet ætatem, maioribus annumeratur. Item respondeo dolum efficere, vt quis amittat priuilegium sibi de iure competens. l. pœn. ff. de iure doti. Ias. Faber & Zasius. in. §. fin. Instit. de actio. Bald. & Angel. in. l. si. ff. quæ in fraud. credi. sibi ergo imputet qui sua malitia corrumpit beneficium, sibi de iure concessum.

Sic licet nobilitas excuset à dispositione huius legis non excusat, si paupertas malitiosa sit, vel captiofa, vt in. l. 1. condita apud Segouientes, anno à partu Virginis 1532. de qua re infra dico. cap. 16. nu. 19.

S V M M A.

1 Furor est infirmitas corporis, & animi.
2 Furiosus habetur pro mortuo, & num. 3.
4 In criminalibus executio fit in bonis furiosis, & paritur eius personæ.

Intellectus. l. sed & si quamcunque. §. 2. ff. ad l. Aquili.

5 Damnum à furioso datum; iudicatur, ac si foret à quadrupede.

6 Committens delictum, dum est sane mētis: si postea in furorem incidat paritur ei.

7 Etiam si propria culpa quis in furorem incidat (puta medicamina accipiendo) non addicitur suo creditori.

Etiam si debitum descendat ex delicto:

8 Si furor superueniat debitori postquam est addictus creditori eximitur à manibus creditoris: sicut ratione senectutis.

9 Furiosus sententia iudicis absolutus: an sit reddeat ad sanam mentem possit à creditoribus peti ad seruitium.

10 Minor, excusatus semel, à pœna ratione delicti commissi: non punitur ob id etiam effectus maior.

11 Mutus, surdus, & furiosus, equiparantur.

12 Ardor illiciti amoris, an excuset à delicto commissio.

13 Vnum vitium aliud non excusat.

Libido vitium, & blanda malorum pestis, & alia libidine.

14 Inopia vitio prodigalitatē contracta est indigna miseratione.

¶ Vtrum furor excuset à dispositione huius legis, & quid si debitor sit mutus, & surdus.
Cap. IX.

Rursus quæro an furor excuset à dispositione huius legis. Hæc quæstio duo habet capita: primum, vtrum debitor incidens in furorem sit addictus creditori iuxta dispositionem huius legis. Secundum vtrum furor superueniens post additionem eximat debitorem à potestate creditoris. Et quid si furor desinat, an sit reuolendus in potestatem creditoris. Quo ad primum illud mihi manifestum videtur decretum huius legis non exercendum aduersus furiosum.

1. Primò, negari non potest furorem infirmitatem esse, non solum corporis, verum etiam animi: vnde furiosos malefanos & insanos appellamus, & quod furiosus censetur esse eger probatur in. l. 1. & in. l. cõfilio. ff. de cura furio. Dispositio autem huius legis non exercenda aduersus debitores qui valetudine infirma sunt. l. in metallu. ff. de

ff. de pœnis. l. cum hæ res. §. Stichus. ff. de statu lib. l. muneru. vers. Camelelasia. ff. de munerib. & honorib. & dico supra. cap. 7. numero. 4.

¶ Vnde leges loquentes de seruitio ab aliquo prestando non habent locum in furioso autore Bald. in. l. vna. num. 27. C. de cõfess. Zasius in tractatu de fœudis, part. 8. numero. 68. Bald. in. l. finali, columna. 1. C. de suis, & legit. hæredibus. Lex autem ista loquitur, de seruitio à debitor inope prestando: ergo non practicanda in furioso. Quid enim furiosus mentis inops agere poterit creditori vtile? Et cum tradi debitorem creditori sit, vt operis refundat creditum, quomodo hoc poterit face? furiosus: cuius nullæ opere vtile sunt: Quare cū hic deficiat res, quam lex affectam voluit: deficit eius mens; & ex consequenti deficit eius dispositio. cap. cum cessante. de appellat. l. adigere. ff. de iure patron.

2. Rursus furiosus habetur pro mortuo: l. qui ad certum. ff. loca. l. bonorum. ff. rem rat. hab. gloss. in. l. si quis alium. ff. de acquir. hæred. scribit Bald. in. l. humanitatis. Fallentia. 4. C. de impub. & alijs. Imol. Aretin. & Ias. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Mortuus autem retineri non potest ratione summe debite, etiam si debeat ex contractu publico, vt dixi. c. 1. num. 2. 1. versic. quod inuolabiliter.

3. Præterea, cum furiosus mortuis annumeretur: mortuo non est infligenda pœna corporalis. l. defuncti. ff. de publi. iudi. vbi notant Bar. & Imola. Cin. in. l. 2. C. qui testam. facer. poss. additio autem qua debitor traditur creditori, torque indurus ferro; cõferretur pœna corporalis, vt docui. c. 2. nu. 36. & c. 3. nu. 6.

4. Deinde cū in criminibus solum fiat executio in bonis furiosi, & paratur personæ, vt notant Bal. & Alex. in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. & cum generaliter in criminibus paratur furioso, vt in. l. Diuus. ff. de offi. Præsid. & ibi notant Barto. & Bald. textus in. l. infans. ff. ad leg. Corn. de Sicca. l. illud. §. sanè. ff. de iniur. c. indicas. 3. q. 9. gloss. & DD. in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. multò magis ei paratur, quādo nō debet ex crimine, sed ex credito.

5. Præterea, si furiosus sua omnia combusserit adhuc creditori addicendus non est quoniā res casu fortuito cõsetur prouenisse. l. si. §. si. ff. de adm. tuto. l. sed. & si quamcunque. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Vbi probatur

dānum à furioso datū non aliter iudicandum. quam si quadrupes illud dederit, vel regula ceciderit. Ille autem qui casu fortuito amittit facultates nō est addicendus creditori, vt docui. c. 4. nu. 6. & seq.

6. Sed dicet quispiam, hoc verū, quando furiosus ipse furore correptus bona sua absumpsit, istud quidē, haud nego, sed tamen idē sentiendū, quādo debitor post amissas facultates incidit in furorē, vt probatur ex argumētis supra propositis, & cõprobatur quoniā etiā si aliquis in sana mēte crimen cõmiserit paritur ei, si incidat in furorē. l. Diuus. ff. de offi. Præsi. notat Bal. Alex. & Ias. in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. Aretin. in. l. humanitatis. col. antepe. vers. circa aliud. C. de impub. & alijs. Imolā in. l. ex facto, & ibi Aretin. col. 1. 3. vers. si verò. ff. de vulg. Florian. l. sed & si. §. iniuriā. col. 2. ff. ad leg. Aquil. Angel. Aretin. in tractatu maleficiorū, in verbo *Scienter, & dolose*. Cæpola cautela. 8. Ias. in. l. patre furioso, col. antepe. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. Loazes in repet. l. filius familiars. §. Diu. char. pen. vers. ex quibus. ff. de leg. 1. Hypopol. in. l. 1. col. 7. vers. sed prædicta possēt. ff. ad leg. Corn. de Sicca. hæc est opinio æquissima, & cõmunis, à qua nō est recedendum, auctore Ias. in. d. l. ex facto. Cū ergo furor excuset furiosū à pœna merita propter crimē, multò magis, à pœna, & seruitio debito: ob non solutam pecuniam.

7. Quinimò, etiam si debitor medicaminā acceperit, vt mentis alienationem pateretur, adhuc non est addicendus creditori, quoniā alienata mente nullas operas præstare potest vtilis creditori. Vnde deficit ratio, & mens huius legis, quæ illud præcipuè intendit, vt pecunia salua sit creditori ex operis debitoris: debitor autem furiosus nullas operas vtilis præstare potest. Quāquam in puniēdis delictis, nō videtur parcendum ei qui mētis alienationem affectauit, vt pœnam effugeret vti censet Læpus, in Clement. 1. de homicid. & sanctus Bonauentura in. 2. sententiarū distinctione. 22. q. 3. Marianus Socin. in. c. ad audiētiā. 3. q. 3. q. 1. Alexander Hallensis in tertia part. summa. q. 4. 1. membro. 4. artic. 2. ante finem.

¶ Præterea, ad eò debitor furiosus, non est addictus creditori, vt etiam si debeat pecuniam ex delicto non sit ei addicendus: quoniā etiā in delictis eis paritur, quod est notatu dignum; quoniā etiam si aliquis

Es exitiana

eximantur à dispositione huius legis non eximuntur, quando debent ex delicto, vt dico. c. 16. De debitore nobili, & de femina debitrice.

8 **H**is ita definitis quid iudicandum, quando debitor efficitur furiosus, postquam est in potestate creditoris an ut eximendus ab eius manibus. Et certe eximendus est: nam furor egritudo est, & aegritudo superueniens liberat debitorem à potestate creditoris cui præstat operas. l. in metallum. ff. de pœnis. Rursus senectus liberat debitorem à potestate creditoris, etiam si superueniat postquam debitor creditor traditus fuit, glos. in. l. liberta. ff. de oper. liber. Alber. in rubrica. ff. de oper. liber. col. 2. textus qui in simili, & efficaci specie loquitur in. l. si is qui te. C. de capti. & post limin. reuer. & dixi supra capite. 7. num. 15. De debitore senectate excusato, & c. Deinde cum furor sufficiat ad hoc, vt quis nullo modo creditori addicatur, quanto magis ad hoc, vt postquam ei multo tempore operas dedit, & plurimū laboris exhaustit: liberetur ab eius potestate. Rursus hic quadrant omnes rationes allegatæ supra in fauorem primæ partis.

9 **S**ed est quæstionis quid si debitor furiosus postquam iudicis sententia absoluitur, reddeat ad sanam mentem, an tunc possit, à creditoribus peti ad seruitium. Distingue, aut enim furiosus, correptus infania, facultates proprias absumpsit, & certe etiā si post reddeat ad sanam mentem non est creditori addicendus, quoniam casu fortuito videtur res suas amisisse. l. sed, & si quancunque iniuriam. §. 1. ff. ad leg. Aquil. vbi etiam si furiosus in re aliena damnum det, non tenetur. Et qui casu fortuito rerum suarum iacturam fecit non est addicendus creditori, vt dixi supra. cap. 4. num. 6. cum sequentibus. Si tamen post absumptas facultates incidat in furorem, certe non solum videtur excusandus pro tempore furoris, verum etiam, si post ad sanam mentem reddeat perpetuo excusatur, si semel furoris ratione excusatus fuit: argumento eius quod notat glo. in. l. 1. in verb. *Vliscatur*. C. in quib. cau. n. integ. resti. nō est necessaria, vbi Bal. Sali. Ang. & Paul. notant.

10 **Q**uod, cum minori nō vindicanti necem patris sui, parcat, ne lege statutas pœnas patiat, certe semel excusatus ætatis ratione nō potest eo nomine condemnari, licet postea vir factus, non vindicet patris

necē de qua re dixi. cap. præcedenti. nu. 9. vbi probaui minorē semel excusatum ætatis ratione quominus creditori addicatur, nō esse addicendū; licet post ad robur virile perueniat. Notandū autē glosam & DD. in. d. l. 1. loqui in casu multo magis dubio: minor enim qui tēpore minoris ætatis, patris necē non vindicauit, maior factus potuit negligentia sarcire: nihilominus tamē sufficit semel ætatis ratione fuisse excusatum, neq; obest si negligentia tēpore virilis ætatis daret, idem in matre, quæ si non petat filijs tutorē, excusatur, si minor est: neq; ei obest si postea maior facta tutorē petere adhuc cesset. At in nostro casu est multo maior ratio, vt semel absolutus non tradatur creditori, licet ætas, vel furor cesset: nā semel amissæ facultates recuperari non possunt. Quare cum minore, vel furiosum liberet a potestate creditoris æquitas, iure subnixæ, idē sentiendum etiam si furore cessante debitor reddeat ad sanā mentem, nam sufficit semel furoris ratione fuisse absolutū. Præsertim cum satis suo furore punitus dicatur. l. Diuus. ff. de offi. Præsid. Sic Decius in. l. in negotijs. ff. de regul. iur. scribit q̄ semel liberatus furoris misericordia, non est amplius eo nomine cōueniendus, etiā si ad sanam mentem reddeat, quam sententiā dicit probare glosam in. c. si quis infaniē. verē. *sed hoc forte*. 15. q. 1.

11 **S**ed quid sentiendum in debitore muto, & surdo à natiuitate: an est addicendus creditori. Hęc res pēdet ab eo; vtrū mutus, & surdus simul, equiparetur furioso, & las. post alios in. l. mutū. col. 1. ff. de acquir. hered. & in. l. discretis. C. qui testam. facer. poss. scribit q̄ mutus, & surdus simul æquiparetur furioso. videtur enim impossibile nō carere sensu eū, qui, neq; fari, neq; audire potest, ergo idē hic iudicandū, q̄ in debitore furioso præsertim, cū ipsi nulla culpa imputari possit, sua nō administret, neque cōtrahere possit. Facit q̄ scribit Bald. in. l. vna. nu. 27. C. de cōfe. Zafius in tract. fœudo. par. 8. nu. 68. Si tamē debitor nō à natiuitate, sed ex accidēti, mutus, & surdus factus esset: hic enim nō videtur excusandus, cū intellectu habeat, viribus polleat, & artifex, vel opifex, forte sit, quamquā cū hoc mihi videtur iudicē mitissimē agere debere, dū breuissimū tēpus statuit, quo seruiendo satisfaciatur debito, tenetur enim quiuis Christianus misericordiam exhibere fratri suo, & elemosinā elargiri; in nullū autem videtur

videtur rectius collocari, quam in eum qui & debitor est, & inops, & mutus, & surdus. 12 **S**ed scire oportet quid sentiendum sit in hoc casu: iuuenis quidam puellæ amore correptus absumpsit omnes fortunas suas, dum ei gratificari studet, magnamque æris alieni vim contraxit, petit creditor eū sibi addici quæro quid iuris. Non est otiosa hęc quæstio: nam debitor splendidissimū habet aduocatum nimirum Oldraldum, qui conf. 2. 10. col. 2. ver. tertia cōsideratio. excusat hominem, qui, vt potiretur fœmina, quam miserē deperibat, ad demoniacas artes confugit quod reputatur crimen grauissimum, vt in. c. 1. de sortilegijs adducit Oldraldus, quod immodicus amoris affectus homines adigit ad infantiā, vt scribit Aristoteles. 7. Ethicorū. c. 2. quod si amans insanus est, satis suo furore punitur, vtimur enim misericordia cū furiosis. Quod autem amantes furiosi censeantur, & sint significat Vergilius lib. 4. Aeneidos. *Ardet amans Dido trahitq; per ossa furorem.* Et alibi eodem libro.

Quid vota furentem. Quid de lubrica iuuant. Idem significat. Plato in Phædro. Et Veneris affectum furorem vocat textus, in. c. cum iuuentute. de præsup. & in Auth. quibus modis natural. effici legitimi. §. illud. Et Cicero Tusculanarum, lib. 4. *Maximē* (inquit) *admonendus est, quāntus sit furor amoris: omnibus enim ex animi perturbationibus est profecto nulla vehementior.* Idem scribit Bal. in l. præcibus. col. 6. ver. quid ergo si petijt. C. de impub. & alijs Curtius senior. cōf. 67 col. 3. ver. transeo ad fecandum. Cū ergo criminibus amoris vehementia perpetratis indulgetur, videtur inopi debitori indulgendum qui non ex delicto, sed ratione creditæ summæ petitur creditori addici.

13 **S**ed verius est, hunc creditori tradendum, sublato enim otio dediscet cupidinis artes. Deinde moueor, ex eo q̄ Bal. notat in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. quod vnū vitium, nō excusat aliud. Libidini autē indulgere vitium est, & blanda quædā pestis; malorum confertissimum agmen secum trahens. Nam vt doctissimus quidam vir scribit. *Libido famam* (possessionem longē præciosissimam) *eripit, nullus enim vitij rumor spurcius olet, quam libidinis: patrimonij exhaurit, corporis simul vires & speciem interimit, valetudinem vehementer ledit, morbos innumerabiles parit, cōsq; fados iuente florem: ante diem deuenit, turpem senectam accelerat, ingenij vigorem*

tollit, mentis aciem hebetat, & quasi pectus mentem inserit. Ab omnibus honestis studijs semel auocat, hominemq; quantus est totum ceno immergit, vt iam nihil nisi sordidū humile spurcum libeat cogitare, & (quod hominis erat proprium) eripit rationis usum insanam, atque infanciam adolescentiam odiosam, ac turpem miseramq; senectam facit. Ergo tali vitio parcendum non est. In quem rectius exerceri potest dispositio huius legis quam in eum qui luxu, & libidine, & sua, & aliena profudit, si tradimus creditori eum qui absque graui culpa facultates proprias amisit? Cur parcamus ei, qui scelere, & morum obsecitate sua amisit? non eo solum nomine plectendus, quod facultates suas attriuit, verum etiam quod inguini feruens, & gula rerum naufragium passus est. Non excusamus eum qui elemosynis alienam pecuniam absumpsit, quoniam furari non licet, etiam ad subueniendum ægenis, & patrocinabimur ei qui dum litat Veneri, & Baccho: facultatum suarum iacturam fecit. At inquires, Veneris affectus vehementissimus est: cui vix humanus animus resistere potest, hominis enim animum adigit, nonnumquam ad infantiā: haud nego, sed eum furorem homo sibi propria culpa ascisci, nam licet ex peccato primi parentis in nos transferit procliuitas, ad peccandum hanc mitigat, gratia Dei, peccatum abolens: ita, vt vinci possit si velimus, & precibus & benefactis nobis reddiderimus Christum propitium, iuxta illud Ecclesiastici cap. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta sua ap- posuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem: vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit dabitur illi.*

Scribit Aristoteles Politi. lib. 2. cap. 19. Pithacum Mithilenensem vnum e septē Græciæ sapientibus legem addidisse, vt ebrius damnum dāns grauius puniatur quam si sobrius illud dedisset, quoniam in sua potestate fuit non inebriari. Sic DD. scribunt quod si quis sumptis medicamentis sibi furorem adiciuerat non excusatur furore, vt docui supra num. 7. & licet in debitore furorem sibi adsciscente dixerim non addicendum creditori, quia eius operæ nullæ utilitatis sunt; tamen furor ex amore proueniens non tantus est, vt tollat utilitatem operarum: nequitiaque potius est, & otium: q̄ labore cito euanesceat iuxta illud Ouidianū.

Ocia si tollas periere cupidinis artes.

Ex his apparet insanu omnino esse du- bitare, an debitor inops, ex prodigalitate fit add. cendus creditori. Contendet enim quispiam quod non: quoniam prodigus, & furiosus equiparantur. l. Fulcinus. §. adeo. ff. quib. ex caus. in posse. eatur. no- tant DD. in l. si cui bonis. ff. de verb. obli- gat. Sed verissimum est in nullum rectius exerceri dispositionem huius legis, quam in eum, qui inopiam ex prodigalitate con- traxit. Scribit enim Plautus in Truculento stultum esse misereri hominum rem suam male gerentium, vt late dixi. c. 2.

14 Deinde inopia prodigalitates vitio con- tracta, non est miseratione digna, gloss. in c. ex parte in verbo Prodigalitates. de consue- tud. notat Butr. in c. quæ in Ecclesiarum, col. 1. de constitutio. lib. 6. Ias. in Auth. res que, col. 6. vers. tene communem. C. comu. de legat. cum alijs citatis supra. nu. 4. Postremo Bald. in l. furiosum. C. qui testam- facer. p. ff. dicit, quod omnis lex quæ intē- dit vitia, comprehendit prodigos, non aut. in furiosos: non enim vnū vitium debet excusare aliud. Idem notat Bar. in l. is cui bonis, col. ff. de verb. obligat. Cum autem prodigalitas vitium sit, nemo excu- satur vitio prodigalitates, neque hoc casu a legare potest: quod prodigus, & furio- sus equiparentur. Vltimo cum huius legis decretum exercentur aduersus debitorem qui absq; graui culpa facultates proprias amittit, quāto magis exercentur adue- fus eū, qui suo vitio eas amittit, quæ res omni- bus prudentibus visa est castigatione di- gna, vt late dixi. c. 2. pertotum.

S V M M A.

- 1 More Atheniensiu debitores solum obliga- tione personali creditoribus addicēbatur.
- 2 Lex in debitore loquēs comprehendit obli- gatum actione reali, & non personali.
- 3 Actio realis auth. Bal. nullā supponit obligationē.
- 4 In legato creditorum non veniunt debita actione reali, & ideo in legatis verba sunt propria in- telligenda.
- 5 Non ducitur in carcerē ob pecuniam debitam, nisi qui personaliter est obligatus.
- 6 Qui dicantur creditores.
- 7 Is à quo inuito res potest auferri, dicitur debitor, & de eo, num. 8.
- 9 Dolo defraus possidere rem hypothecata capitur.
- 10 Defraus dolosē à possessione rei nihilominus ha- betur pro possessore.
- 11 Intellectus ad l. Stulli. 134.

An debitor aduersus quem nō habeo actionem personalem, sed realem, quia hypotheca- uit rem suam, vel possedit rem meam, sit addicendus cre- ditori, si soluendo non sit. Ca- put. X.

P Reterea quæro quid si aliquis mi- hi tenetur non actione personali, sed quia possidet rem meam, vel quia res suas, sed non personam obligauit, an si soluendo non sit, debeat mihi addi- ci. V. detur non addicendum, quoniā apud Athenienses apud quos moris fuit debito- rem inopem addicere creditori, ij solum addicebantur qui oppignoratis corpori- bus mutuū accipiebant, vt auctor est Rho- diginus antiquarum lectionum, lib. 7. c. 4. & Plutarchus in libro de Politicis, ad Traianum. Ergo obligatio personalis re- quiritur, aliās quōmodo addicendus qui obligatus non est. Comprobatur hæc opi- nio, quoniam lex loquens in debitore non comprehendit obligatum actione reali, & non personali talis enim non venit appella- tione debitoris. l. Aurelius. §. Meuia. ff. de libe. lega. l. vno. §. 1. ff. de acceptilatio. §. 1. Insti. de actio. notat Bal. l. si. nu. 5. vers. quæro nunquid. C. de bon. auct. iudi. pos- siden. & in l. si. nu. 11. C. quib. ex caus. ma- io. Alex. in l. debitor. ff. ad Trebel. Ias. in §. 1. in princ. nu. 98. per text. ibi Insti. de a- ctio. & in §. omniū, nu. 2. & ibi Gomezius nu. 13. eo. tit. Ias. in l. tale pactū. ff. de pact. Bal. conf. 485. lib. 1. & est cōmunis auctore Alex. in l. 1. nu. 50. ff. si cert. peta. Ias. in l. sub prætextu in. 2. col. 2. C. de trāsa. Gome- zius. §. superest. nu. 67. Insti. de actio. Bald. in l. cū necessitatem. C. de fideicom. Cor. cōf. 238. lit. R. lib. 4. Gozadin. in rep. l. 2. C. de pact. inter empt. & v. ed. nu. 120. 3 Rursus Bal. in l. si certis annis. C. de pact. dicit quod actio realis nullam supponit obligationem, cum autem nulla adfit obli- gatio, debitor non erit. 4 Hinc si quis legauit omnia sua credita non veniunt quæ sibi actione reali debē- tur, quia in legatis verba sunt proprie in- telligenda. l. non aliter. ff. de legat. 3. notat Ludouicus Gozadinus in rep. d. l. 2. C. de pact. inter empto. & vendi. nu. 120.

Si

Sic si creditor legat liberationem debito- ribus suis non continentur, qui proprias eius res possident, aduersus quos agendum est rei vendicatione. l. Aurelius. §. Meuia. ff. de libe. lega. ita docet Bal. in l. cum fidei- commissum. C. de fideicom. Petrus Stella in repetitione. l. repetitio. nu. 20. ff. de con- dict. indebi. quia actio realis non præsup- ponit veram obligationem. Sic si quis hyp- poteca uit rem suam pro alio, & statutum dicit, vt debitor capi possit ad instantiam creditoris, certè ille qui solum hypothe- cauit rem suam pro alio non potest capi, quia cōtra eum nulla est personalis actio, sed hypothecaria quæ est realis, & sic il- le cui res est hypothecata non potest dici creditor: nam titulus de pignoribus, alius est, à titulo de rebus creditis. Ita his ratio- nibus definit Sali. in l. 1. ff. si cert. peta. qui loquitur in eo qui hypothecauit bona sua pro alio, vel passus est hypothecari. Sic qui obligatus est ratione oneris realis liberatur relinquēdo ipsā rē oneratā. c. de ter- ris. de iud. licet in consequentiā videatur obligata persona, vt notat ibi. Abb. nu. 4. 5 His accedit, quod ille qui non est perso- naliter obligatus, non potest duci in carcerem, vt notat Ias. in l. 4. §. si actor, num. 25. ff. de re iudicata. qui autem non potest con- ieci in carcerem, non est addicendus credi- tori, vt docui. cap. 3. num. 2. & c. 4. Quini- mō, si actio personalis sit limitata, purā si quis non teneatur ultra quam facere pos- sit, non est addicendus creditori, etiam si soluendo non sit, vt docet Rodericus in l. 2. titulo De los gouernos, col. 4. vers. 5. Et dico infra cap. 17. Item actio personalis limitata, non præstat ius capiendi debito- rem, vt dixi supra. c. 6. de hærede conficien- te inuentarium quanto magis, quando nul- la est personalis obligatio. Quod confirma- tur ex Sali. in l. 1. nu. 7. ver. & est ratio. C. qui bono. ced. possi. bi dicit quod ideo; de- bitor tributi non potest capi, quia tributa imponuntur rebus, vel personæ propter res l. indiffinitiones. C. de anno. & tribu. quare, cū semper sit res vnde solui possit, nolluit lex, vt in carcerentur, sed vt honestè detinean- tur sub custodia. l. nemo. C. de exact. trib. li- bro. 10. Ex his videtur non esse ambigen- dum, quibus qui tenetur actione reali, & nō personali, nō sit addicendus creditori. 6 Contraria tamen sententia fortissimis rationibus defendi potest. Primo illud est manifestū debitorem inopem ideo addici

creditori, vt operis satisfaciat debitori: cui pecunia satisfacere non potest. Si autem tu mihi teneris, quia possides rem meā mo- bilem, vel immobilem: haud dubiè, si eam abscondis, vel consumis, idem quæ si eam nō restituis mihi, addicendus es: rem enim meam possides, & eo nomine mihi teneris; hoc autem debitum efficacius videtur, quam si obligationem soluendi decem non præstares. Præterea ei qui rem meam non restituit mihi; si habet facultatem rei resti- tuendæ, non conceditur beneficium cessio- nis bonorum, vt notatur in l. vnica. C. de a- liena iud. mut. causa facta, & in c. exami- nata de iud. etiam. l. officium. ff. de rei ven- di. Montal. in l. 1. titulo. 15. part. 5. Rursus hæc opinio probatur, quoniam qui rem meam mihi non restituit, haud dubiè debi- to meus est, & ego creditor dici possum, & inspecto communi vsu loquēdi, eos qui res nostras nobis non restituant; appella- mus debitores nostros, & credimus, ve- rius & expressius esse debitores: quā eos qui ex obligatione personali (nulla fortè re- accepta) nobis dare, vel facere promiserūt. 6 Quare plures eruditi nominis viri in ea- sunt sententia, vt is qui rem meam possi- det debitor meus dici possit, & debeat cū enim rem meam mihi restituere debeat, haud dubiè debitor meus est. Quod com- probatur ex l. creditores. ff. de verbo. signi- fica. cuius verba sunt: Creditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacumque a- ctione, vel persecutione. Nota illud verbū, Per- secutione: nam persecutio est actio in rem. l. actio in personam. ff. de actionib. & obli- gationibus. nihilominus tamen habens persecutionē dicitur creditor. 7 Item ille à quo inuito res auferri potest, dicitur debitor. l. debitor. ff. de ve. b. signi- fica. notat omnes in l. 1. ff. si cer. peta. Qua- ratione eum qui actionem in rem habet, rectè dici creditorem: probat Alciatus d. in l. creditores. ff. de verb. signific. Iacobus Niger in repe. l. 1. nu. 9. ff. si cer. peta. Pe- trus Stella in repe. l. repetitio. ff. de con- dict. indeb. nu. 21. Quare Faber & Ang. in §. 1. Insti. de actio. dicit, quod illa actionis de- finitio, Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur: comprehendit etiam eum qui actione reali conueniri potest. Et ibi Ias. & Gomezius: norant, quia i. gē sumpto vocabu- lo hoc nomen Debitor comprehendit eum qui actione reali conueniri potest, quod ante eos scripsit Bal. in l. 2. nu. 2. C. quod cū co-

Et 3 Rursus

¶ **C**ursus hæc opinio probatur solida ratione, quoniam non solues, non addicitur creditori, quia proprie, vel improprie habita exacta vocabuli ratione, debitor est, quia non soluit quod debet, quod si possidens rem meam eam mihi non restituit certe non soluit quod debet, ergo addicendus est, ut feruendo satisfaciatur rei quam assumpsit, vel contriuit habita ratione prætij. Et certe (ut hac in re meum proferam sensum) si lex Hispanicè scripta faciat mentionem debitoris, vel eorum qui nobis debent, quia res nostras tyrannice per vim dolum, vel furtum, vel aliàs iniustum titulum possident, quia communis usus loquendi apud nos admittit, ut ij dicantur debitores, & ita eos vulgò appellamus. Hoc intelligo nisi mens, vel argumentum legis aliud suadeat. Cum enim dico decem millia aureorū debent mihi debitores mei, quia meas sericas telas centū habent: Paulus centū, Petrus centum, hos omnes proprie, & communiter appellamus debitores nostros, quia res nostras nobis restituere tenentur: lex autè Hispanicè scripta, intelligenda est iuxta communem usum loquendi, ut notat Bartolus in. l. si quis filiabus. ff. de testament. tutela.

8 ¶ **D**octores autem nostri cum dicunt: appellatione debitoris non contineri, qui solum tenetur actione reali, inspicunt proprietatem verbi *Debitor*, & quid iuxta proprietatem Romani sermonis significet. Quæ ratione si quis Hispanica lingua læget, omnia sua credita mihi videtur, quod iuxta communem usum loquendi veniunt ea quæ sibi actione reali debentur. Sit exemplum. *Mando a Pedro todo lo que me deuen, y quiero que sea suyo.* Certè si testator apud aliquos habet triticum oleum, vel aliqua immobilia quæ ad se iure dominij pertinent, licet ab alijs possideantur, ad legatarium pertinet ex mente testatoris: quæ interpretanda est iuxta communem usum loquendi, non iuxta proprietatem Romani sermonis, sed de his iudicent eruditi, dum tamen fateantur per omnia menti testatoris obsequendum esse. Reddeundo ad propositam quæstionem, quod obligatus actione reali, si rem non restituat; sit addicendus creditor: probatur, quoniam stante dispositione legis, ut debitor propria autoritate possit sibi ius dicere, in eo quod est sibi debitum, ut disponit. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. credito. idem est in eo

quod est suum, quoniam eadem est ratio. Ita docet Alex. consil. 63. incip. & si celeberrimè Doctor, numer. 2. verficulo vnde textus, lib. 3. quoniam licet qui potest conueniri actione reali, non sit proprie debitor obligatus, ut in. l. pen. C. quod cum eo tamè largo sumpto vocabulo, est debitor: ut notat Bal. in. l. fin. C. de compensa. Hæc Alexander, cuius sententiam probat Iacobus Niger in repe. l. 1. num. 9. ff. solut. matri. Itaque Alexander dicit, quod qui tenetur actione reali, est debitor, sed non debitor obligatus, quod est candidè intelligendum, quod scilicet non est debitor ex obligatione per suam promissionem contracta, sed est debitor, quia iure Diuino, & Humano tenetur rem alienam restituere, licet verbis non promiserit. His accedit quod hypothecæ pro alio rem suam, potest ratione huius hypothecæ capi, ad instantiam creditoris cui eam hypothecauit, si dicitur statutum, ut debitor possit capi ad instantiam creditoris, ita aduersus Saliceti opinionem docet Bologninus in repe. rubricæ. ff. si certa. num. 24. verfi. sed iudicio meo, & Iacobus Niger in repetitione. l. 1. num. 86. ff. eo. titulo. Adducunt, quod cum ab eo qui rem hypothecauit possit exigere; debitor dicendus est, & quod qui hypothecam acceptauit videtur sequutus fidem eius qui hypothecauit rem, ergo dicendus est creditor: quod si est creditor, quadrant verba statuti distantis, ut creditor possit facere capi debitorem. Hæc Bolognini, & Nigri opinio, meo animo nunquam satisfecit, potiusque probarem opinionem Saliceti relata supra, moueor, quoniam qui hypothecat pro alio rem suam, & non obligat personam suam, solum est debitor respectu rei quam hypothecat, & non ultra; & nisi eam abscondat, sed exhibeat certè capi non potest ad instar eius quod dixi. cap. 16. num. 18. Quod hæres qui confecit inuentarium, non potest personalitè capi pro debitis defuncti, licet regularitè hæres debitoris capi possit, & ratio est, quoniam cum fecerit inuentarium, non tenetur ultra vires hæreditarias, neque ultra bona contenta in inuentario, & sic est debitor respectu illorum bonorum contentorum in inuentario: ideo capi non potest, nisi ea abscondat, ut ibi dixi. Itaque si pro Paulo hypothecauit rem meam Hieronymo, certè Hieronymus hypothecaria uti potest aduersus rem hypothecatam, sed me capere

pere non potest; quoniam obligatus non sum, ut dixi supra num. 4.

9 ¶ **E**t solum me capere possit, si rem dolo desinerem possidere, & tunc non me caperet ex hypotheca, sed ex dolo. l. pro possessore. ff. de regul. iur. l. pen. ff. de dolo. Quod est manifestius iure Regio, quoniam nemo ex instrumento capi potest, nisi adfit clausula guarentigia, qua obligatus dat potestatem omnibus iudicibus, ut illū capiant, ut dixi. c. 1. Et licet ex re iudicata conueniatur defendi potest, ne capiatur si rem obligauit non personam, ut supra dixi, quod videtur expressè probari in. l. 134. Stili. Neque obstat argumentum Bolognini, & Nigri, quoniam creditor solum videtur sequutus fidem hypothecantis respectu rei hypothecate, eam enim solum obligauit non personam. Neque obstat, quod ab eo exigere potest, quoniam exigere potest res hypothecata, non tamen eius persona exactionem, vel carceris molestiam patitur.

¶ **Q**uid ergo sentiendum in principali quæstione, & distingue, aut enim res quæ mihi restituere teneris extat, & eam possides: & non est tractandum de additione, quia ex vi rei iudicæ cogis illā restituere. Aut non possides eam, & agendum est aduersus possessorem. l. in rem. ff. de rei vindicatio. l. 1. C. de aliena iudicij.

10 ¶ **S**i tamen rem non possides, sed dolo desisti possidere, & haberes pro possessore. l. pro possessore. ff. de reg. iur. & ex dolo teneris. l. pe. ff. de dolo. Et si soluendo non es merito traderis in seruitium creditori. Quod si rem consumpsisti, attriuisi, corrupisti, vel abscondisti; & ex dolo tuo addicendus es creditori, quia ex dolo persona tua obligata est, & sic persona feruire debet tanquam obligata, ita probatur ex Bal. in. l. si §. & si præfatam, nu. 3. & ibi Corne. C. de iure delib. Vbi scribunt quod licet hæres cõficiens inuentarium, non possit capi pro debitis defuncti, quia solum est debitor respectu bonorum contentorum in inuentario, hoc est verum nisi abscondat ea, vel sit in mora, ea exhibendi, quia tunc ex proprio pacto capi potest. Ut dixi supra, & comprobatur ex his quæ dico. cap. 16. nu. 7. & num. 19. & cap. 17. à nu. 11. & quoniam qui non indicat sua bona, sed ea abscondit capitur ex contumacia, licet aliàs capi non posset. Bartol. l. pen. ff. de cessio. bono. & dico dicto cap. 16. num. 19: nam

dolo æquiparatur talis contumacia. l. si plures. ff. de admit. tuto. Boer. in repet. l. consentaneum. nu. 160. C. quomodo & quando iudex.

11 ¶ **E**x hac distinctione liquet responsum ad omnia allegata in fauorem partis negatiue. Et iuxta hanc distinctionem intelligi debet. l. 134. Stili, cuius verba sunt, *Es a saber, que el fiador no sera dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo; saluo sino obligo su persona y bienes.* Nota hæc vltima, ex quibus nominatim probatur, quod ad hoc, ut quis (si soluendo non sit) addicatur creditori, requiritur, ut persona sua sit obligata simul cum bonis: de cuius legis intellectu dixi latè. cap. 5. num. 13. Sed certè qui rem alienam non restituit ex dolo, vel sine dolo, ubi primum non restituit tenetur ad interesse, & sic iam persona sua est obligata ad solutionem eius quod interest, & quod detinens rem meam non liberetur cedendo bonis probatur in. l. 1. C. qui ex. l. Julia. bonis cedere poss. in. C. Theodosiano: cuius legis verba & sensus retuli supra cap. 1. num. 65.

S V M M A.

- 1 **S**i debitum ex delicto descendat, non admittitur cessio bonorum.
- 2 **D**ebitor ex delicto non habens in bonis unde soluat, poenam luit in corpore, etiam si sit clericus, & nu. 3.
- 4 **D**ebitor ex delicto habens unde soluat volens corpore luere pecuniariam poenam, non auditur; sed soluit pecuniam.
- 5 **G**ratia, delinquenti concessa à Principe non faciente mentionem de delicto: censetur surreptitia.
- 6 **A**fflictio non danda afflictio, & quomodo intelligatur.
- 7 **A**liud pro alio inuito creditore non potest solui.
- 8 **P**œna irrogata debitori per statutum, si intra tempus limitatum non soluat, cessat: si creditor cui pecunia applicatur, poenam non petat.
- 9 **D**ebitor creditori non addicendus, quando creditor patitur eum, è carcere solui.
- 10 **R**egula quod in bonis non habens, luit in corpore procedit in persona vili non autem secus.
- 11 **F**ur addictus creditori portat torquem ferreum.
- 12 **D**ebitor ex delicto, à veniat appellatione debitoris
- 13 **C**reditor, à credito dictus.

¶ **A**n debitor ex delicto addicendus sit creditori, si soluendo non sit: an vero corpore luere debeat. Cap. XI.

Quero deinde an debitor ex delicto sit addicendus creditori: si soluendo non sit, ut seruiendo satisfiat debitor. Videtur hoc casu deficere dispositionem huius legis, nam cessio bonorum non admittitur si debitum proueniat ex delicto. l. si ex parte. §. quamquam. ff. quod cum eo. l. si rerum amotarum. ff. de re iudi. Capella Tholosana. 466. & ibi Aufer. in additione. glos. in regula peccatum. de regul. iur. in. 6. & in. cap. si res. 14. q. 6. notat Sali. in. l. 1. C. qui bon. cede. poss. Gomezus in. §. item si quis in fraudē. nu. 42. Insti. de actio. DD. in. c. Odoardus, de solut. Iaf. & Faber. in. §. si. num. Insti. eo. titul. Zasius in. l. fin. col. si. ff. de cessio. bon. Felin. in. c. ad liberandum. col. 2. de iude. Iaf. in. l. si quis id quod num. 28. ff. de iurisd. omni iudi. Albe. in rubrica. C. qui bon. cede. poss. Bar. l. 1. §. fin. ff. de pœn. per textum ibi. Bart. Ange. Platea. & Rebuf. in. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Boer. decis. 349. nu. 8. Socin. reg. 46. Fallētia. 3. Orosius eruditi ingenij, virtute insignis in. l. si quis id q. ff. de iurisd. omni. iud.

Quoniam debitor ex delicto si non habet in bonis debet luere corpore cap. 1. §. homicidium in fine versiculo, qui verò ad prædictam pœnam, de pace tenenda, & iuramento firmada. l. 1. ff. de pœn. l. quicumque. C. de seru. fugit. l. si. ff. de in ius vocand. docet latē Iaf. in. §. pœnales. nu. 43. Insti. de actio. Bal. in. l. quicumque. C. de serui fugit. Paul. in. l. vltima. per textū ibi. ff. de in ius vocan. Iaf. in. d. l. si quis id quod. nu. 28. Felin. in. c. ad liberandū. de iude. Hęc. (vt scilicet debēs ex delicto nō admittatur ad cessionē) intelligēda sunt iuxta distinctiones DD. in. d. locis, & in. c. Odoardus de solu. & in. c. finē litibus, de dolo, & contum. vbi distingūt an pœna applicetur fisco, an parti, & an in pœnā, an vero pro expēsis, & dānis quæ non refero: quoniā cū Iure nostro Regio cessio bonorum sit sublata, & succedat obligatio seruiēdi: quæ habetur pro pœna corporali semper, non habens in bonis luit seruiendo; quia hoc est pati pœnā corporalem. Sed reddendo ad rem Faber. in. §. si col. 2. vers. quid si ex delicto. Insti. de actio. scribit quod si quis agat actione iniuriarum, & in conclusione petat imponi pœnam pecuniariam, quod si reus condemnatus ad solutionem pecuniæ velit vti beneficio cessionis bonorum, quia laborat inopia, quod non est audiendus, imò pœna

pecuniaria est corporali pœna luenda, & idē scribit ibi Platea, & Bal. q. 2. & Aretin. col. 3. vers. quæro an non tantum, & Iaf. col. 3. vers. quarto supradicto. Hęc regula magnā habet rationem, qui enim debet ex delicto iniquū est, vt liberetur eodem modo quo liberatur, qui debet ex contractu. Nam debens ex delicto pœnam meretur, & indignū est, vt iuuetur beneficio cessionis bonorū delinquēs enim pœna dignus est, non beneficio.

CA deo autem non habens bona, debet luere corpore, si ex delicto debitor sit, vt etiā si debitor sit clericus debeat corpore luere, vt significat Innoc. & Barba. in. c. Odoardus. de solutio. & in. c. finem litibus de dolo & contuma. per textū ibi in fine, & per c. si res. 14. q. 6. & ibi Archidiaconus. textus cum gl. in. c. quia pœsbyteri, vers. castigari. §. q. 6. c. Episcopus. §. libertus. 12. q. 2. & in Auth. de sanctissimis Episcopis. §. Reuerēdissimis. colla. 9. & in Auth. pœsbyteri. C. de Episc. & Cleric. Boer. decis. 349. nu. 8. & nu. 11. Iudex enim Ecclesiasticus potest suos flagellis afficere, vsque ad sanguinis effusionē exclusiue. c. in Archiepiscopatu. de raptor. & ibi notat Abb. & Anania. Notandū tamen qd licet in casu permisso clericus fuerit condēnatus ad pœnā per iudicem secularem, tamen si soluendo nō sit pœna corporalis sibi infligēda est, nō à seculari iudice, sed ab ecclesiastico. c. grauis de pœn. c. dilectus de appella. notat Dominicus in. c. si clericos. de senten. excōm. lib. 6. & in. c. 1. de clericis cōiugatis. eo. libro Boer. d. decis. 349. col. pen. vers. sed hęc detentio, num. 11. Quinimò si condēnatus possit soluere omnem pœnam præter vnum denariū nihilominus debet corpore luere, autore Bald. in. l. cū sit. C. de sepul. viola. Alex. in. l. si quis id quod. col. 1. Felin. in. cap. ad liberandum. col. 2. de iude. quæ res quoniā est dubia excutietur infra cap. seq. de debitore modicæ summæ. nu. 9.

Meminisse tamen oportet, quod si debitor ex delicto vellit potius fustibus castigari, quā pecuniam in qua damnatur soluere nō est audiendus si habet bona. Nam regula quæ admittit pecuniā corpore luit, intelligitur si quis non habeat bona: & ita dicimus, qui non habet in bonis luit corpore, vt probatur in locis citatis, & in l. finali. ff. de in ius vocand. ibi, si inopia dignoscitur laborare. Et nominatim ita docet Bald. in. l. quicumque. col. pen. vers. Sed quid

quid est si soluendo. C. de seru. fugi. & ibi eum sequitur Paul. & probat Alexand. in. l. fin. ff. de in ius vocand. & ibi Ang. Aretin. col. si. imò iudex non debet eum audire, sed bonā suā vendere. l. pollicitationes. ff. de pollicita.

CA deo autem debitum ex delicto est seruere exigendum, vt si Princeps alicui concedat, vt intra quinquennium, non possit inquietari à suis creditoribus, vt potest, iuxta ea quæ notant & resoluunt Guido Pape decis. 109. pag. 208. Rebuffus. 2. tom. ad leg. Gall. tractatu de literis dilator. artic. 1. glos. 1. nu. 18. Marc. Anto. Cucchus in tract. de morato. præscrip. nu. 126. à vers. item secundū, cum sequent. Certē hac gratia vti non poterit, quoad debita quæ debet ex delicto: quoniam si Princeps gratiam concedat delinquenti, qui non fecit mentionem de delicto; gratia censetur subreptitia, quoniam si sciret eum deliquisse nō ita facillē concessisset. c. postulasti, in verbo. Non ita de leui, de rescrip. Ita notat Guilelmus Cugneus. & Cin. in. l. sed si ex parte. §. quāquam. per illum textum. ff. quod cum eo Ripa. in. l. 1. num. 97. ff. si cert. peta. Roman. sing. 770. Martinus Laudensis in tractatu de priuileg. & rescrip. §. 14. Bald. & Albe. in. d. l. sed si ex parte. §. interdū. Alex. in. l. 1. col. pen. ff. si cert. peta. & istā opinio fuit per Cuiam Parisiensem approbata teste Boerio d. decisione. 349. numer. 8. col. 9. vers. nec per consequens.

Non tamen omittendum, quod sunt qui dicant, quod regula supradicta, quod non habens, in bonis, luit corpore, neque liberatur cedendo bonis; intelligitur quādo multa est applicanda Fisco, non autem quando applicatur parti. Ita docet Ioannes Paponius in consuetudines Alberniæ, titulo Des successions, col. 1. citat Boer. d. decis. 349. num. 8. sed certē Boer. nihil huiusmodi dicit, & cōtrarium satis significat ipse Boerius, dum sequitur Fabrum, Plateam, Baldum, & Aretinum in. §. fin. Insti. de actio. docentes, quod si quis agat actione iniuriarum, & concludat petendo pecuniam; condemnatus non potest cedere bonis, sed pœna pecuniaria conuertenda est in corporalem. Quod probant iura, & Doctores allegati in fauorem regulæ generalis, quod debitor ex delicto non liberatur cedendo bonis, sed debet luere corpore. Probat etiā ratio supra assignata, quod scilicet est indignum, vt debens ex delicto, quod meretur

castigationem, liberetur cedendo bonis, cū pœna pecuniaria sibi imponatur in castigationem delicti. Et ita aduersus Paponium, & Rupellanum, lib. 4. Forensium Institutionum habemus autoritatem omnium ferē Doctorum, & ipsum iustitiæ, prudentiæ, & rationis robur. Et Boerius quem citant, loquitur de Iure Gallico non Ciuili. d. decisio. 309. col. 3. nu. 5. Et præsertim hoc est manifestum Iure nostro Regio, vt infra patebit: nam etiam ad satisfaciendum pœnæ applicandæ parti, debet quis seruire: Sed audio te lector dicentem, quid seruis in præposita questione, vtum debens ex delicto si labore inopia satisficiat seruiēdo creditori, an vero debeat corpore luere? Et distinguendum; aut enim reo imponitur pœna corporalis; & etiam pœna pecuniaria; vt in reo furti qui condēnatur ad pœnā corporalem; & ad restitutionem rei furatæ, & certē si reus passus est pœnā corporalem, non debet pro pretio rei puniri in persona, sed satisficiet seruiēdo creditori: Ita Iure Regio est constitutum in pragmatica cōdita apud Pintiam, & apud Arandam, cuius verba sunt: *Declaranos y mandamos, que agora, y de aqui adelante, quando algunos fueren condenados por hurtos, y se executare en sus personas la pena corporal, y no tuvieren de que pagar, los interressos, haziendo cession de bienes: los admitays y entreguis a los acreedores, aunque la dicha deuda decienda de delicto, segun, y como a lugar en las otras deudas.* Nota illa verba, y se executare en sus personas la pena corporal. *Hęc enim lex prius videtur requirere, vt liberetur seruiendo creditori, pro quo facit quod afflictio, non est danda afflictio: quod tamen limita quando reus hostis esset, eius cui pecunia applicatur, vel illum iniuria affecisset, tunc enim non est tradendus creditori, ne illum occidat, vt dixi supra c. 2. nu. 13. Sed si crimen atrocissimum sit, relegabitur in Regias triremes, vt ex mercede satisficiat. Si autem delinquenti nō imponitur pœna corporalis, sed pœna pecuniaria tantum applicanda parti in satisfactionem delicti, & certē si crimen commisit non videtur, & republica, vt liberetur seruiēdo creditori, nisi pecunia applicetur creditori pro dāno accepto: tunc enim ne careat re sua videtur admittendum, vt si ipse postulet tradatur ei, si crimen id admittat, aliās si crimē iudici videatur atrocis relegabit reum in Regias triremes, vel iubebit tali operi vacare, ex quo, & puniatur & refun-

& refundat ex stipendio damnum illatū. In hanc distinctionem nos lector protrudit dispositio dictæ pragmaticæ. Sed certè rectè intellecta dicta pragmatica non requirit, vt reus passus sit pœnam corporalem, ad hoc, vt liberari possit seruiendo creditori, sed idè requirit, vt pœna corporalis sit executata, & daretur ad seruiendum: non posset, postea facile executari, & sic delicta remaneret impunita. Et vt ingenè proferam, quod sentio, id generalitèr videtur verius, vt reus damnatus pecuniã soluere satisfaciat seruiendo parti: cui pecunia applicatur, nisi sit eius hostis, vel crimè requirat, vt operas det in loco vbi magis torquetur, nã his duobus casibus operabitur in Regijs triremibus relegabitur, vel in alio simili loco, vel opere publico. Moueor, quoniã, aut pars vult seuerè punitū reū, aut non; & si vult seuerè punitum reum: magis punitur soluendo pecuniam seruiendo per longum tempus addito torque ferro: quã si eam solueret representata statim pecunia; nam & ignominia, & miseria maior est, & pœna magis diuturna, & cruciatus acerbior: si per longum tempus addito torque ferro seruiat, & ex sudore proprio pecuniam ignominiosè paret. Itaque si inspiciamus voluntatem partis volētis, vt reus seuerè puniatur hinc magis seuerè punitur. Si inspiciamus publicam vtilitatem (nam interest reipublicæ delicta puniri) sic magis punitur parando pecuniam seruiendo, quam eam representado. Si autem pars nō vult seuerè puniri reum: accipiat quod facere potest: & cum pecuniam offerre non possit cōtentus sit seruitio. Sed obijcis quid si enorme crimen commisit, an tunc satis est seruire creditori? Respondeo, si graue crimen commisit, ne damnet eum Iudex soluere pecuniam: sed exilium pati, vel cohibitionem corporale perferre, quod si tantum dānat pecuniam parti, vel Fisco soluere iam significat pecuniã solutionē sufficere pro pœna, quod si sufficit magis punitur soluendo pecuniam operis, quam soluendo eam ære momēto representato. Et si constituto de rei inopia: qualitas criminis, vel personarum exigat, vt non det operas creditori, sed acerbius tractetur, & iam dixi quod pro negotij qualitate potest reum relegare in Regias triremes, vt vel remigē agat, vel militem, & ex mercede, quæ pro operis soluit, satisfaciat creditori: vel potest iubere, vt alijs vacet operis pro prudē-

tia iudicis excogitandis: & quod cum crimen est atrox non sit addicendus creditori, sed relegandus in Regias triremes, docet Couarru. variarum, lib. 2. c. 1. Hoc autē obseruandum videtur, siue reus condemnatur dare pecuniã, ratione damni parti illati: siue ratione iniuriæ. l. 2. titulo De los que acusa los mal fechores, in volumine legū Gothicarum, inquit lex, *Peche el Iuez trezientos sueldos a los parientes del muerto en el tormento por su mal fecho, y fino ouiere onde los pague sea seruo de los parientes del muerto.* Quod probatur ratione, nam cum Iudex iubet pro ea solui pecuniam iam supponit iniuriã expiari pecunia, magis autem torquetur, quā reponit pecuniam seruiendo, quam soluendo. Sed obijcis vera sunt hæc tamen pars: cui pecunia applicatur, non tantum percipit vtilitatis ex seruitio, quantum si pecunia statim sibi representaretur? Sed respōdeo quid si impossibile est pecuniam representari, quia reus inopia laborat? Dices, vapulet? Sed quid inde tibi vtilitatis? Preterea obstat sententia, quæ iubet solui pecuniam: non irrogari pœnam. Obijcis nō soluit? imò soluit, quia cum sit inops sufficit quod soluat eo modo quæ creditoribus ex causa ciuili soluitur, scilicet seruitio: nã hoc pro solutione habetur. Dices interest reipublicæ delicta puniri? respondeo iam Iudex declarauit delictum expiari soluta pecunia, & magis expiatur cum soluitur seruitio, quam cum soluitur pecunia. Sic frater Alfonso de Castro monachus eruditus, lib. 2. de potesta. legis pœnalis. c. 12. & c. 13. notat, quod si Iudex ob crimen damnatur soluere decem, intra decē dies, & quod si non soluat flagelletur, certè etiã si post decem dies non representetur pecunia, Iudex poterit præcipere, vt pro eisdē decē fiat in eius bonis executio, quia cum damnauit ea soluere satis ostendit eis expiari delictum hoc Corne. ante docuit, con. fil. 5. lib. 3. & sequitur Couarru. vari. resolut. lib. 2. cap. 9. num. 8. Dices non dat mihi meam pecuniam, crucietur? Sed hoc iracūdi animi consilium est, & iudicis sententia obstat, & prestat, imò necesse est, vti misericordia pro qua nobis Seruator noster misericordiam suam promittit dicēs, *Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiam consequuntur.* Itaque, si animus Iudicis volētis punire delictum, vel partis volētis reum cruciari inspicitur, magis cruciatur reus qui soluit seruitio, quā qui soluit pecunia.

Si

si consideratur animus partis volētis cōsequi pecuniam. Quis auctoritatem ei tribuit, vt ius dicat, & vel hoc concedat, vel neget, vel pœnam augeat, vel minuat cum Iudex non sit. Sed obijcis animus Iudicis fuit dubitare partē, vel dānum, quod accepit refarcire: quare si hoc est impossibile statim fieri; fustibus castigetur, sed quæ hinc vtilitas parti? Sed dices: punitur grauius? respondeo iam Iudex pro maxima pœna damnauit soluere pecuniam, & soluere seruitio durius est, quam soluere pecunia. Et hæc additio quæ debitor reponit pecuniam habetur pro pœna corporali, & re vera est pœna corporalis, vt probauit. c. 2. nu. 36. & c. 3. nu. 6. neq; enim vilo casu admittimus, vt liberetur cedēdo bonis: sed vt iuxta hanc legem seruiat creditori: hæc autem lex tollit beneficiū cessionis bonorū, vt dixi cap. 2. nu. 2. Idē sentio in damnato soluere, Fisco: nã si liberabitur seruiendo Regi, vt miles, vel vt artifex pro qualitate criminis ex rationibus supra allegatis. * Sed obijcis quid si pars, nō vult, vt sibi seruiat, neq; vt relegetur Oranum, vel in Regias triremes, vt ex mercede sibi soluat, sed, vt sit in carcere quouſque representet pecuniam, an rectè petat. Videtur rectè petere, quoniam regula, vt qui non habet in bonis, luat corpore: intelligitur si pars cui pœna fuit applicata hoc petat, alias si expectaret, donec damnatus soluendo sit, debet remanere in carcere, vt in. l. si ibi, *Ex querela patroni.* ff. de in ius vocand. & notat Bal. in. l. quod si minor. §. si seruus. quem legit cum principio legis. ff. de mino. nam inuita parte, aliud pro alio solui non potest. l. 2. ff. si cer. petat. & huius opinionis autor fuit Innocen. & post eum Abbas in. c. Odoardus. col. 2. de solu. & ibi etiam notat Ioan. Andr. Cepola cautela. 16. Puteus in tractatu de sindicatu, in verbo *Pœna*, Bald. per textum ibi, in. l. si. ff. de in ius vocan. Purpuratus in. l. imperium. nu. 334. ff. de iurisd. omni. iudi. Iacobinus in. d. l. si. ff. de in ius vocan. & ibi Paul. & omnes ita tenēt, testē Boer. d. decisione. 349. num. 8. col. 7. verfi. secundo si is. Alex. in. l. si. num. 5. ff. de in ius vocan. & in. l. si quis id quod. col. 2. ff. de iurisd. omni. iudic. Ias. ibi num. 28. & in. §. pœnales. num. 46. Inſtit. de actio. Felin. in. c. ad liberandum. versiculo tertio, limita de iude. Socin. regula. 46. Fallen. 17.

8 Quibus consonat, quod stante statuto,

vt debitor non soluens intra certum tempus, incurrat pœnã: certè elapſo tempore, pœna non est irroganda debitori. Si creditor cui pecunia est applicanda nolit pœnam peti, ita docuit Bar. in. l. cum duobus. §. idem respōdit. ff. pro socio. & ibi Bald. sequitur Cremen. singul. 162. Aretin. cō. fil. 89. Paul. in Auth. si captiu. C. de Episcopo. & Clerico. Alex. in. l. quamuis. nu. 15. ff. solu. matrimo. & ibi Paul. qui loquitur in eo qui detinetur in carcere, ex eo quod non soluit, & sic loquitur in nostro casu. ¶ His maximè congruit quod dispositio huius legis, non est seruanda si creditor nolit debitorem sibi satisfacere seruitio, sed expectare, vt meliorem fortunam nanciscatur: vt in. l. 2. titulo De los gouernos, ibi, *Si quisere*, lib. 2. Fori, & dico latè infra. Sed tamen his non obstantibus certè creditor, cui pœna applicatur, non est audiendus, si nolit reum sibi tradi in seruitium, sed vt sit in carcere. Moueor sex argumētis. Primo auctoritate Pauli in. l. si. ff. de in ius vocan. vbi scribit, quod licet verum sit, quod reus non habens in bonis, non debet luere corpore, si persona cui pœna est applicanda id non vult: id intelligitur si modo patitur reum eximi, è carcere. Secundo moueor: quoniam si alitèr iudicemus præcludimus viam humanæ libertati conseruandæ concessam, quæ neq; pactis, neq; iuramentis tolli potest, vt dixi. c. 1. nu. 45. Tertio moueor, quoniã alias debitor esset perpetuo in carcere si soluendo non esset quod Barbarum exemplum est, à iure repr obatum. vt in. l. incredibile. C. de pœn. Quarto moueor auctoritate Ripen. in. l. obligationi generali. num. 30. verfic. primo, vt non procedat. ff. de pigno. Vbi licet in ea sit sententia, vt valeat pactum, vt debitor carceratus non possit cedere bonis: de quo dixi c. 1. num. 4. id limitat, nisi imminet periculum, ne debitor moriatur in carcere: nam tunc iudex ex officio potest debitorem soluere è carcere, quia vita morituri debet præualere cuiuscumque causæ pecuniariæ. c. non satis. §. 6. distinctione, & dixi. c. 1. nu. 4. vbi alios citaui. * Quinto moueor, quoniam licet debitor non sit addicendus creditori inuito; id limitadum dummodo creditor patiatur debitorem solui è carcere. Sexto, quia ad hoc, vt debitor eximatur, è carcere: admissum est, vt soluat aliud pro alio, etiam inuito creditore, vt in Authen. hoc nisi. C. de solutio. & dixi. c. 1. nu. 46.

Et sic

Et sic non obstat, quod tradit Bal. in. d. l. quod si minor, quod aliud pro alio invito creditore solui non potest, id enim verum nisi debitor sit inops, vt prolixè dixi in loco supracitato.

Io Illud prætermittimus nolui quod ea regula, vt qui non habet in bonis, luat corpore: habet locum in persona vili, non in ea quæ vilis non est: nam minima corporalis pœna excedit omnem pœnam pecuniariã, l. in seruo. ff. de pœn. Et in persona honesta, & graui: notat Platea, in. l. nemo. num. 2. C. de exact. tribu. lib. 10. l. 1. & 2. ff. de pœn. Feli. in. c. ad liberandum. col. 1. de iude. latè. Bologni. in. r. pet. Auth. habita. col. 12. versu. & stante. C. ne fili. pro patre. l. as. In Auth. ad hęc, in fine. C. de iude. quare ea regula: solum in persona vili seruanda, non in nobili Bar. l. 1. §. si. ff. de pœn. Salj. in. l. & si seuerior. col. 2. versu. oppono, vnde cimo. C. ex quib. caus. infam. irroge. sentit Puteus in tractatu de sindicatu, in verbo Iudex, versu. Iudex qui in criminibus, & in verbo pœna. ca. licet dicatur, in princ. Gaudinus in tractatu maleficio titulo, vtrum pœna possit augeri in fine Alex. & Ias. in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudic. Aretin. & Ias. in. §. pœnales. num. 44. In. stit. de actio. Lup. in rubr. de don. §. 9. Co. uar. vari. lib. 2. c. 9. num. 4. Hęc doctrina generalitè intellecta vera non est: id enim nisi persona nobilis erimen atroc. commississet: ex quo nobilitatem prorsus amitteret, & omni dignitate spoliatus teterrimo supplicio dignus esset. Et questionem subiiciendus esset: & quod attinet ad rē de qua agimus, scilicet ad materiam nostræ legis: non est inconueniens, vt persona honesta, & non vilis relegatur Oranum in Mauritania: vt militiæ adscriptus ex stipendio, satisfaciatur summæ in quam cōdemnatur: neque hoc ei est dedecus, licet nobilissimæ generis sit, nam licet seruire creditore cenfeatur pœna corporalis, vt dixi. c. 2. nō est ignominiosa, neque corpus ignominiosè cruciatur, præsertim hoc casu quo dicimus nobilem non tradendum creditore, sed militiæ, vel aliæ honestæ occupationi addicendum; quæ non est, neque dici debet pœna corporalis, vt dicitur sensus cōmunis. Præterea Gomezius in. §. item si quis in fraudem. num. 42. Insti. de actio. dissentit, à doctoribus docentibus in nobili non admittendam eam regulam: qui non habet in bonis luat corpore. Certè communis videtur

æquior, nisi pœna corporalis quæ in defectum honorum imponitur nobili, talis sit, vt laborem potius irroget quam cruciatu ita, vt luere sit pœna: hoc est impositum in pœnam, non sit pœna, quæ vel cruciet corpus, vel personam oneret contumelia.

Il Sed illud quæri solet an debitor ex delicto putà fur, qui traditur damnū passus, debeat portare torque ferreum, & certè iudicatum fuit, vt illud portet: maiore enim supplicio, & pœna dignus est qui debet ex delicto, quam qui debet ex contractu. Et cum qui debet ex contractu teneatur portare torque ferreum, idem iudicandum in debitore ex delicto. Item hic quadrant omnes rationes quibus. c. 2. nu. 47. dixi, torque ferreum imponi debitori (scilicet) ne quis cum eo contrahat agnoscens addictū esse creditore, vel ne aufugiat, vel vt metu tantæ ignominie pecuniam quærat, vel absconditam proferat: hęc autè maiore contumelia dignus est quam qui debet ex contractu.

Item illud dicitur prudentia; vt debitor ex delicto longioribus, & magis diuturnis operis grauetur quam debitor ex contractu: nā causa est odiosa, & fauore indigna, & supra hoc expedit reipublicæ delicta puniri, ideo hoc temperamento vti debet, iudex, vt, & creditor cui pecuniam applicat eam recipiat, & reus sentiat ius dicentis seueritatem, & reatus pœnam.

I2 Rursus illud non omittendum, an debitor ex delicto, dicatur debitor: & cui debet dicatur creditor, tractant Bar. Alex. Ias. Decius, & cæteri in. l. 1. ff. si cer. peta. & cōmunis est, quod non venit appellatione creditoris, vt testatur Ripa in. d. l. 1. num. 94. Sed mihi mens statui, & communis vsus loquendi videtur considerandi, & res de qua tractatur, licet Ripa simpliciter teneat aduersus communem d. num. 94. docens, quod venit appellatione creditoris; Moueor quoniam DD. rem definiunt ex vī verbi Latini *creditorum*, & cum hęc creditor non sequutus sit fidem eius, qui ex delicto debet dicunt, nō esse creditorem. Sed quid hęc ad legem vernacula lingua conscriptā, in qua, non est hęc verborum vis, neque proprietas, & mihi ridiculum videtur, si lex Hispanica lingua conscripta faciat mentionem creditoris verbo Hispanico *acreedor* definire qui sint creditores ex proprietate verbi Latini *creditor*, instructo hoc filio logismo creditor dicitur à credito, quia creditis

credidit rem suam alienæ fidei: ergo qui non credidit rem suam alienæ fidei; nō est creditor: & hinc inferitur, & seruo definitur, incidētia negotia circa legem vulgari lingua cōscriptā, quæ intelligenda est iuxta vulgatum vsus loquendi, certè is dicitur creditor quem cōmunis vsus appellat creditorem, licet ethimologia Latina verbi *Creditorum*; & *Creditor*, non satis quadrent, neq; enim hic curandum de proprietate Romani sermonis, sed vulgato sensu, quo Hispanica verba, & Cerdones, & Opifices interpretantur: verba enim legis vulgari lingua conscriptæ, interpretanda sunt iuxta vulgatum vsus loquendi, vt inquit Bar. in. l. si quis finalibus. ff. de testam. tut. l. cū delationis. §. a. in a. molēdinariā. ff. de fund. instructo instrumētoq; legato. An autè statuto disponēte, vt creditor possit cōijcere debitorem suum in carcerem possit cōijci qui debet ex delicto, & dicatur creditor ille cui ex delicto debet, vide Bart. & omnes in. l. 1. ff. si cer. peta.

S V M M A.

- 1 **P**RO minima re, vt pro ouo: datur actio furti, & pœna statui etiam ob vnus nummi non soluti in practicitur.
- 2 Cum aliquid faciendum restat, videtur nihil factum.
- 3 Ob non solutam pensionem reuincitur in commissum.
- 4 Etiam pro vno nummo non soluto, potest res vendita retineri à venditore.
- 5 Si ex forma statui delinquens, certa summa soluta non veniat puniendus, punitur tamen, si in solutione vel vnus nummus deficiat.
- 6 Initium est expectandum.
- 7 Debitorem modicæ summæ non detruendi in carcerem, probatur.
- 8 Actio de dolo non datur pro modicæ summæ.
- 9 Quælibet pœna corporalis, superat magnam pœnam pecuniariam.
- 10 Propter modicum defectum quis non punitur.
- 11 Relinquitur arbitrio iudicis quæ sit modicæ summæ, & idem quod sit pretium magnum, & numero. 12.
- 12 Debitor aduocati, ex causa aduocationis, aduocato non addicitur.
- 13 Aduocatus tenetur pauperi gratis patrocinari, etiã si contrarium iurasset.
- 14 Aduocatus aliquid à paupere pro patrocinio sumens, peccat.
- 15 Sub pœna peccati tenemur proximum egenū decem mosynis iuuare, auctore D. Thoma.

- 17 Decima a paritori non soluitur, quando nec pecunia soluitur pro executione quam fecit.
- 18 Tutor non habet decimam de fructibus qui pupillo non soluitur.
- 19 Iudex in causis miserabilium personarum sportulas non debet habere, etiam si pauper sponte offerat, & nu. 20.
- 21 Visitans Ecclesias à clericis pauperibus pro urationem non exigit.
- 22 Notarius nihil accipit à pauperibus pro instrumentis.

In debitor modicæ quantitatis sit addicendus creditore. Et an quis pro pecunia quam debet aduocato, quia patrocinium ei præstitit, sit ei addicendus, si soluendo non sit, & quid in eo qui debet Algazel expensas. Cap. XII.

Quæro deinde, vtrum debitor modicæ summæ, sit addicendus creditore si soluendo non sit. Videtur addicendum esse ex. l. si proprietarius. ff. de dam. infec. Vbi probatur etiam pro minima quantitate agi posse. Actio autem tunc verè habet effectum, quando per executionem, in persona ad effectum perducitur. Et quod possit agi etiam pro minima reprobatur glossa. in. §. gallinarum. Insti. de rer. diuis. quæ docet pro vno ouo dari actionem furti, licet inuidiosa sit, & odiosa: suadetur hæc sententia, quoniam si ex statuto pœna sit imponenda ei qui non soluerit, statim practicitur, etiam si vnus nummus non soluatur, quoniam non soluitur summa debita: ita seuerè admodum docet Bal. in. l. cum sit. C. de sepul. viola. ex. l. §. si sortem. ff. de verb. oblig. Alex. in. l. si quis id quod col. 2. nu. §. ff. de iurisd. omni. iudi. Felin. in. c. ad liberandum. num. 4. de iude. Ias. in. l. 2. num. §. 6. C. de iure emphit. Alex. consil. 105. num. 19. lib. 3. Ias. in Auth. qui rem. col. §. versu. venio ad primam. C. de sacrosanct. Eccles. Purpur. in. l. imperium. num. 335. ff. de iur. omni. iudi. Alex. in. l. si seruus plurium. in. ff. si quis cautio. & Gomezius in. §. pœna es. nu. 18. ff. Insti.

- Instit. de actio. vbi dicit hanc communem.
- 2 ¶ Quia nihil videtur factum, cum aliquid restat faciendum. l. penult. in fine. C. de his quib. vt indign. c. 1. de baptismo. Et dicit Gomezus in d. §. poenales. nu. 19. quod licet hæc opinio sit dura, est comunis, & ab ea in iudicando & consulendo non est recedendum. Cum ergo poena corporalis imponatur pro modica summa videtur quod debitor modicæ summæ est addicendus creditori.
- 3 ¶ Suadetur hæc opinio, quoniam cū de iure res incidat in commissum, si non solvatur canon: idem dicendū, quādo non est solutus vnus nūmus ex canone debito, quoniam nihil videtur factum cum aliquid restat faciendum. l. pen. in fine. ff. de his quib. vt indign. Ita docet Bal. in l. cū allegas, nu. 13. C. de vsur. & in rubr. C. de contrah. empt. num. 11. l. in l. 2. num. 55. C. de iure empt. & in Auth. qui rem. nu. 16. C. de Sacrosanct. Eccles. Cum ergo propter parvā summam, non solutam, res addicatur creditori, videtur quod etiam debitor est addicendus, nam valet argumentum de re ad personam. l. miles ita. ff. de testa. mili.
- 4 ¶ His accedit, quod res vendita potest retineri pro vno nummo non soluto, gloss. in l. res bona fide. ff. de contrah. empt. Bal. in l. si. C. cōmo. & in rub. C. de contrah. empt. nu. 10. Alex. & l. in l. §. fin. col. si. ff. de verb. oblig. l. in Auth. qui rē, nu. 16. C. de Sacrosanct. Eccles. Alex. conf. 105. nu. 19. lib. 3. Bal. in l. pro hæreditarijs, col. 2. C. de hæredita. actio.
- 5 ¶ Rursus, si ex forma statuti delinquens non sit puniendus, si certam summam soluerit, puniendus est, si vel vnus tantum nūmus deficiat: vti scribunt Ang. in l. si seruus. §. si pluriū. col. 3. ff. si quis cautio. Ang. & Imola in l. in executione. §. poen. ff. de verb. obli. Cin. & Bal. in additione ad Specul. tit. de appellationibus, & in l. ædem. C. de loca. Fabianus Montefabianus, in tractatu de emptio. & vendi. col. 40. Bertachinus in tractatu Gabellarū. col. 81. Panthaleon in repe. l. 2. col. 13. C. de rescin. vendi. l. in Auth. qui rem. col. 6. C. de Sacrosanct. Eccles. & in l. si. ff. in ius vocati, vt eāt, & in l. qui si ne. ff. de condi. ob. caus. col. si.
- ¶ Vltimò, hæc sententia comprobari potest ex pluribus, quæ circa minima tradiderūt Bal. in l. eum qui. §. in popularibus. col. 1. de iureiu. Alex. in l. si seruus. §. si pluriū, col. 2. ff. si quis cautio. Ang. in l. qui
- heredi. & in l. Meuius. ff. de condi. & demonstra. Bald. in c. illud, de præscrip. l. in Auth. qui rem. nu. 16. cum sequētibus. C. de Sacrosanct. Eccles. Brunus in tractatu de statuto excludente for. mas, articulo. 12. quæst. 9.
- ¶ Mihi in hac quæstione videtur distinguendum: aut enim debitor traditus creditori, vt ei seruiat per quinquennium operas dedit per quadriennium, & decem menses, & peti eximi è potestate creditoris, quoniam iam modicum debet, & certè nō est eximendus à potestate creditoris.
- 6 ¶ Quoniam initium est expectandum, arg. l. Rutillia Polla. ff. de contrah. emptio. ne. l. si ita. ff. de auro & argen. lega. l. si extraneus. §. in extraneis. ff. de minori. & in i. tio, quantitas erat magna, & pro magna fuit legitimè additus, & ita intelligendū, quod scribūt Doctores in locis supracitaris: inspicendum enim, quod principaliter fuit actum. Si tamen nondum esset creditori additus, & alligaret pro minima summa neminem creditori addicendum, & certè me nō haberet aduersū, sed fauentē, siue tota summa debita sit modica, siue per solutionē residui modica reddita fuerit.
- 7 ¶ Moueor, quoniam qui debet modicam summam non potest pro debito tali cōijci in carcerem, nā de modicis non curat Pretor. l. scio. ff. de in integ. restitutio. & huic comprobandæ opinioni est textus aptus in l. Diuus Vespasianus. §. si de iure patro. & docet Bald. in Auth. sed iā necesse. C. de dona. ante nup. l. in §. 1. nu. 69. Instit. de actio. Ioannes Baptista Sanseuerinus, in tractatu de debitore suspecto, & fugituo, in 3. q. principali, nu. 3. Bal. in l. quicumque, col. pen. C. de seru. fugiti. Boer. decis. 349. nu. 6. & nu. 8. vers. & facit Iacobinus in l. si ab arbitro. nu. 7. ff. qui satisf. cogan. Floria. in l. alienationes, in si. ff. famil. hær. cis. Roma. sing. 97. incip. dic mihi. Debitor autē qui in carcerem duci non potest, non est addicendus creditori, vt dixi. c. 3. nu. 2.
- 8 ¶ His suffragatur textus insignis (licet vulgatus) in l. si oleum. §. si. ff. de dolo, vbi probatur, quod actio de dolo, nō datur pro modica summa. Inquit lex: *Neque enim hæc actio passim indulgenda est, nam ecce in primis, si modica summa sit dari non debet.* Ergo cum actio de dolo non detur pro modica summa, quia est odiosa, & inuidiosus verbis proponitur: quanto minus pro modica summa homo liber addicetur creditori; & quasi in serui-

seruitutem dabitur indutus torque ferreo, quo præclare seruorū miseriam supperat, & in profundum ignominie, & calamitatis detruditur, vt dixi. c. 2. num. 34. Ad eò enim durū est addici creditori, vt debitor additus censetur pati poenam corporalē, vt probaui. c. 2. num. 36. & c. 3. nu. 6. Confer opprobrium obueniens conuēto actione de dolo, hoc est audienti inania verba parum honesta cum opprobrio additi debitoris. Sic pro paruo debito nemo potest iurari, vel nominari, vt suspectus autore Bal. in Authent. sed iam necesse. C. de don. ante nupt. Roman. sing. 97. l. in l. sciendum. num. 12. ff. qui satisf. cogan. Cæpol. in l. 1. §. sed sciendum. num. 63. ff. de ædili. ædili. Rom. conf. 320. incip. hæc istorum. col. 1. vers. 3. Et in simili, vide Bal. in Authen. præterea. C. vnde vir, & vxor. Ex his apparet verius esse, quod etiam si poena ratione delicti imponatur, in casu quo condemnatus certam pecuniam, non soluat talis poena non imponenda, si pecunia sit modica, quia quælibet poena corporalis supperat magnam poenam pecuniariam. l. in seruorum. ff. de poen. Ita magis piè docet l. in §. poenales, num. si. Instit. de actio. & in l. si quis id quod num. 28. de iurisd. omni. iudi. & in l. 1. §. si. col. 1. ff. de verbo. obligat. Franciscus Curtius in additionibus ad Alex. in d. l. si quis id quod Boer. decis. 349. nu. 8. vers. tam è istud. Hæc opinio videtur probari ex textu, & glossa, in c. suam de poen. Vbi qui soluit maiorem partem pecunie, liberatur à poena corporali, & certè, hæc opinio est æqua, & videtur amplectenda, præsertim, si debens magnā summā soluat maiorem partem, & reliquum quid desit. Nam habenda est ratio, quod punitur soluendo tantam summam, & quod hinc viget maior ratio probandi hanc opinionem, quam in casu, quo tota poena est modica, & ex ea nihil solvere potest, & tamen adhuc eo casu vera est.

10 ¶ His accedit, quod propter modicum defectum, non est quis puniendus, autore Bal. in Auth. ingressi, nu. 19. C. de Sacrosanct. Eccles. idē Bal. in l. quicumque. num. 6. C. de seru. fugi. & ibi dicit, quod pro minima poena pecuniaria ei qui soluendo non est: non est imponenda poena corporalis, argumento textus in l. illicitas. §. fina. ff. de offic. Præs. Baldus in l. quicumque, col. 2. C. de seru. fugi. l. in §. poenales. num. 80. Instit. de actio. Boer. decis. 349. num. 7.

Quæ opinio pia est, & Christiana, si enim delictum magnum fuisset, vel castigatione dignum, nō minima, sed magna poena imponeretur, ergo si delictum fuit leue æquum est, vt propter culpam leuem nemo Christianus luat corpore, si in bonis non habeat. Ita enim suadet leuitas criminis: leue enim fuisse oportet, pro qua minima poena imponitur, dicat etiam humanitas, & imitatio diuinæ misericordie, ad quam diuinis literis reuocamur. Nam corpus hominis Christiani non est torquendū, neq; flagellandum, nisi ex causa graui, magna enim est defensio esse Christianum regni coelestis cohæredem, & membrum Christi capitis nostri. Quæ opinio mihi etiā videtur verissima, quando quantitas magna esset soluenda pro poena, & modicum quid, solui non posset, non enim pro modica summa corpore luere debet, tum quia modica est, tum quia soluendo magnam summam (præter modicam quod restat) satis punitus fuit, durius enim est spoliari magna quantitate quam habes, & modicum quid soluere non posse, quam modicum debere, & non habere vnde soluas. Magis enim acerbum nobis est spoliari his quæ habemus: quam carere his quæ nunquam habuimus, præsertim si modica sint. Confirmatur hoc efficacissimè: quoniam proximum ægentem tenemur elemosynis iuare, vt ex Beato Thoma, & cæteris Sacri, & Humani Iuris professoribus, probò infra num. 10. Nullus autem casus potest excogitari in quo magis necessarium sit, proximum subleuari, quam hic de quo loquimur cum non solum egeat, verum etiam debeat, & in libertatis, & corporis periculum veniat. Remittat ergo creditor modicam summam, vel Iudex equi, & boni custos faciat diuinum præceptum præstari, & modicam summam elemosynæ nomine remitti, absoluatque debitorem, ne vel corpore poenas luat, vel creditori in seruitium abdicatur. Ex his inferitur, quod regula tradita supra num. 6. quod pro modica summa debitor non est detinendus in carcere: procedit etiam si modicam summam debeat ex delicto. Nam licet delictum poenam mereatur, leue fuisse oportet, pro quo modica summa erogari iubetur, & si fuit graue: satis expiatum fuit soluta summa, à lege, vel Iudice imposta, & licet modicum quid desit non est pro eo vir Christianus carcere præmendus.

¶ Cum ergo pecunia debita ratione delicti non exigatur, vsque ad inflictionem poenae corporalis, si summa parua sit: quanto minus infligetur poena corporalis debitori inopia laboranti qui modicam summam, non ex delicto, sed ex contractu debet additio enim, qua debitor inops traditur creditori, habet vim poenae corporalis, vt dixi. c. 2. nu. 3. cap. 3. num. 6. Pofsem hanc opinionem, vt recentioribus quibusdam moris est communire pluribus, quae DD. in varijs locis circa minima, tradunt. Ego apta tantum produxi, mallens pauca bona, quam multa qualiacumque referre; quod si auidus magis, quam elegans lector velit plura circa minima videre, amplectatur Corseti tractatum de minimis, & euoluat quae refert Brunus in tractatu de

statuto excludente foeminas artic. 9. q. 1. 2. Iaf. in Auth. qui rem. C. de sacros. Eccles. ¶ Non obstant ex aduerso prolata: nam falsum est pro vno ovo dari actionem furti, & ita Zasius lib. 2. respons. cap. 26. reprobabat post alios glosam in §. gallinarum. Instit. de rer. diuis. Rursus non obstant cetera argumenta, quoniam partim sunt falsa, partim non obstant, vt ex superioribus apparet.

¶ Quae autem dicatur modica summa est in arbitrio prudentis iudicis autore Bal. in l. vna. nu. 4. versic. quae autem sit magna. C. de confes. & confi. 181. incip. primo quero, col. 1. lib. 3. Collectar. in. cap. ceterum. in principio de donat. Alexand. consil. 131. incip. in causa vertente coram praetore. col. fin. versic. in his autem, lib. 1. Notat Corsetus in tracta. de minimis, col. 3. versic. 16.

¶ Scire relinquatur arbitrio iudicis, quod sit praetium magnum, vel paruum: iuxta glosam in §. praetium, Insti. de emptio. & vendi. Cepola in tractatu de simulatione contractus, charta. pen. versic. sexta & vltima. Barba. consil. 51. lib. 1. Bertran. consil. 339. num. 3. lib. 1. & consil. 236. num. 3. lib. 2. & consil. 77. num. 4. Item quod dicatur paruum seu magnum relinquatur arbitrio iudicis, vt opinatur, Bald. in l. 1. C. si aduer. vendi. Ioan. Andr. Barba. Imola. Collect. in. c. fi. col. fi. de dona. Sali. in l. fi. in. 1. oppositione, versic. sed adhuc restat. C. de cotrah. emptio. Imola in c. Quintaualis. col. 24. de iureiur. Alex. in l. si arbitrato, col. fi. ff. de verbor. obi. & consil. 102. col. 3. lib. 2. Barba. in cap. propter sterilitate, de loca. & consil. 21. col. pen. lib. 2. Corne. consil. 9. col. 3. lib. 1.

Decius consil. 180. incip. visa renuntiatione, col. 1. Butrius in c. cum dilecti. col. 12. de empt. & vendi.

¶ Sed an debens mihi, quia aduocatus eius fui, debeat mihi addici si soluendo non sit, & certe non addicendus: textus est expressus in l. 20. Stilli, inquit lex. *El abogado por su salario, si aquel que ha de dar salario no ha bienes de que lo pague, no se lo dara por preso, vaya el ayuda que le hizo por amor de Dios.* Nota verba: *No se lo dara por preso*, quae significant non esse addicendum creditori, vt efficaciter probauit supra capite. §. De debitore & fideiussione nu. 13. Leges enim antiquae huius Regni debitorem additum appellant, Preso: nam videtur esse in carcere cum voluntate creditoris sequatur, vt dixi in d. loco.

¶ Confirmatur haec opinio, quoniam aduocatus tenetur proximum egenum gratis patrocinio iuare, vt pie & erudite scribit Beatus Thomas. 2. 2. quaest. 71. artic. 1. Frat. Domin. Soto, de iusti. & iur. libr. 5. q. 8. artic. 4. Alexander Halensis. 3. par. summa. q. 48. membro. 1. Diuus Antoninus. 1. part. Theolog. tit. 6. c. 2. §. 1. Gabriel. in. 4. distinct. 15. q. 6. conclusionem. 9. dubio. 4. Ang. in summa, verbo *Aduocatus*, ver. 11. Et ita sanxit Benedictus. 12. Romanus Pontifex, in constitutione incipiente, dicens, & necessariū estimamus, vt testatur Ioan. Andr. ad Specu. tit. de aduocato. §. 1. versic. Item quod non habet. Et e nostris scribit Albe. in prohemio Codicis, col. 4. nu. 18. Bal. in l. furiosi, per illum textum, in verbo gratias. C. de nup. & in l. si ad excludenda post medium. C. de iureiur. qui scribit aduocatum non debere in causis pauperum seruire iuramentum quo promissit nunquam gratis patrocinium praestare.

¶ Et aduocatus aliquid accipiens, a paupere peccat: vt opinatur Alber. in l. vnica. col. fi. C. de suffra. & in l. nec quicquam. §. fi. ff. de offi. Procon. & Iaf. in ca. 1. §. vbi decretum, col. 2. Idem Iaf. in §. tripli. col. pen. Insti. de actio. Hosti. Abb. & Felin. in c. si pro debilitate, col. fi. pauldante fin. de offi. deleg. Aufrer. in additione capell. Tholosana. q. 481. Cacialupus in tractatu de aduocatis, q. 3. Sed mirum est, quam haec non cogitent togati vultures, quibus praecleara occasio demerendi Christum semper adest, si pauperibus suis faueant, dominus illis inferat cor nouum, nam, vt nunc sunt eorum mores non video, quare non debeant audire illa praeclearam quibus eos onerat

Apu-

Apuleius libro decimo Metamorph.

¶ His accedit, quod *Sub poena peccati* tenemur proximum egenum eleemosynis iuare vt probat sanctus Thomas. 2. 2. q. 32. art. 5. & quodlibeto. 8. articulo. 12. Caietanus in opusculo de praeecepto eleemosynae. Abbas in c. si vero. col. 4. de iureiurand. Archidiaconus in cap. 1. prima distinct. Archiepiscopus Florentinus in secunda parte, titulo. 1. cap. 24. in fine. Lupus in re petitione. capit. per vestras. §. 12. Tertio propter versic. & facit num. 3. de donatio. inter virum & uxorem, & nouissimè Sebastianus Medices in allegatione in causa pauperum, quam nuper edidit, per totam; quae est extra tractatus eiusdem.

¶ Ergo cliens non addicetur aduocato, etiam si non possit ei soluere salarium, sed aduocatus libenter id remittet; centuplum in hoc mundo accepturus, & post mortem vitam aeternam. Quod intelligo verum, siue cliens a principio fuerit pauper, siue post amissus facultatibus ad inopiam perueniat. Hoc enim casu videtur loqui d. l. 20. Stilli. Et hic vigent, & clamant omnes rationes supra allegatae: magis enim discutiatur animo, qui diues olim, nunc paupertate praemitur: quam qui semper pauper, nunquam benignae fortunae indulgentiam sensit. Ideo ille magis miseratione dignus, & faciunt ad probationem huius sententiae quae dico infra numero sequenti. Sed quid si apparitor, quem Alguazelum vulgo vocamus petat captum debitorem sibi addici, quia non soluit decimam sibi ratione executionis debitam iuxta mortem aliquarum Hispaniae urbium, an recte petat, si debitor soluendo non sit.

¶ Reperio, quod Auendanius in suo libro de exequendis mandatis. cap. 17. num. 6. scribit, quod decima non est soluenda apparitori, quando non soluitur pecunia, pro qua fit executio; vnde infert, quod si debitor conijcitur in carcerem, & dedit bonis decima non est danda apparitori, ex notatis per Puteum in tractatu de Sindicatu, verbo, *Expense*, & quia lex Regia iubens, videcima detur apparitori, loquitur de decima pecuniae quae soluitur, hic autem debitor, quia non soluit traditur creditori. Mihi videtur distinguendum, aut enim debitor non habet vnde soluat pecuniam, pro qua facta fuit executio, & certe verum videtur, vt apparitori decimam dare non debeat: nam hoc verbum decima est relati-

uum ad quantitatem pecuniae, quae soluitur, vt (scilicet) iuxta eam deducatur decima, cum autem nihil soluitur, certe ex eo quod non soluitur, non est deducenda decima.

¶ Sic pupillus non soluit tutori decimam de fructibus, qui non soluitur. vt pluribus argumentis probauit in tractatu de decima tutori Hispanico iure praestanda. cap. 27. numero. 9.

¶ Sic iudices in causis miserabilium personarum non debent habere sportulas argumentis, textus in Authen. de iudicibus. §. ne autem, ita docet Bald. in Authen. generaliter. col. 1. C. de Episco. & Clerici. Henric. in c. cum ab omni. col. 1. de vita & honestate clerico. Cardi. in Clemen. statutum, in. 1. opposi. de electio. licet niter. Sed est textus expressus in Auth. de manda. Princip. §. sit tibi quoque, notat glossa in cap. cum instantia, in verbo peregrinari, de censibus. Et probat textus in c. statutum. §. insuper. de rescript. in. 6. vbi probatur, quod Iudex non debet a paupere expensas accipere, etiam si peregrinatus proficiscatur, & ibi notat glossa, & ampliant DD. etiam si pauper sponte offerat expensas; ita ibi notant Archidia. Domini, & Ioan. Andr. argumentum, text. in l. C. de salgamo hospiti. non praestando, lib. 12. textus in l. si. §. vt autem ibi, *Vel spontanea voluntate offerentibus*. C. de remilita. eod. lib. & in c. Romana. §. pen. ibi: *Qualiter unquam offeratur*, & in cap. exigit, ibi: *Etiā a volente recipere*, de censibus. lib. 6. glossa in l. inuitus, & ibi Bar. & Decius. ff. de regul. iur. Bald. in Auth. sed hodie. C. de Episco. & Cleri. Ancha. consil. 271. incip. de titulis. col. 4. versic. superest videre. Felin. in c. cum M. Ferrariensis. col. 12. versic. & in proposito, de constitut. & in c. 1. in fine de summo. Hippo. in l. constitutum. col. 1. ff. de sicca.

¶ Sic laborans in visitando Ecclesias, non debet a clericis pauperibus procuracionem exigere: iuxta glosam in c. instantia, in verbo *Peregrinari*, de censibus. citat textum in c. placuit. 1. q. 2. vbi probatur, quod a pauperibus nil salarii nomine exigendum.

¶ Hostien. & Ioan. Andr. in c. procuraciones de censibus. DD. in c. cum Apostolus, eod. titulo. sic Notarius pro instrumento nihil accipere debet a paupere. Item de mentis. in fin. iuxta gl. C. de Episc. audi. Roma. in repl. si vero. §. de viro, in. 25. Fallē. ver. 6. ff. fol. matr. Iaf. in §. tripli. col. pen. Insti. de actio. & in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 2. ff. de offi. Procon. Alex. in l. argen-

Ff 3 tarius

tarius. In princ. col. fin. ff. de eden. Decius in. c. 1. 20. l. 26. versi. restringitur. de proba. His autem omnibus salarium datur pro labore administrationis sicut Alguazelo cum autem ipsi salarium non auferant, a paupere idem in Alguazelo dicendum. Ut sit debitor non habeat unde soluat, non possit petere, ut sibi addicatur ratione pecunie debite ob executionem. Neque obstat, si quis obijciat seruitium habetur loco pecunie: ergo de seruitio, vel eius valore debet prestare decimam. Sed certe hoc est summum ius persequi, & inspecta equitate, & communi vlti loquendi: verius est hunc non esse soluendo, & ea ratione, scilicet, quia non est soluendo addicatur creditori, cum autem non sit soluendo, non debet decimam Alguazelo. Et licet opere habeantur loco presentij, non sunt presentes, neque faciunt, ut in presenti debitor inops videatur habere bona, nam & incertum est, an in posterum sit victurus.

¶ Si tamen debitor haberet unde solueret debitum, pro quo fit executio: & non haberet unde solueret decimam Alguazelo, certe ille, ad cuius petitionem facta fuit executio recuperabit integre suum debitum, tanquam antiquius, neque; Alguazelus poterit inde extrahere suam decimam: quia creditor, ad cuius petitionem facta fuit executio, nil sibi debet, & lege Regia cauetur ne Alguazelus possit salarium executionis accipere quousque satisfactum sit creditori, ut probatur in pragmatica. § 7. versiculo. *Otro si, que no lleue, que hodie habetur. l. 7. titulo 21. lib. 4. Noue Recop.* Quia ratione in nullo ex his casibus debitor addicendus, & generaliter ratione expensarum nemo est detinendus in carcere, si soluendo non sit, ut rescripto nostrorum Principum exquisitissime definitum est, & sic seruatur & iudicatur, in Regio senatu Granatensi, neque seruatur. l. 99. Stilli. Quis autem de lure communi debeat soluere Alguazelo, vide Plateam in. l. cum sepe. versic. vlt. C. de xroga. milita. annong. lib. 12.

S V M M A.

- 1 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere.
- 2 Ciuitas debere potest.
- 3 Pro debito publico, bona publica, & communia capi debent: & non bona priuatorum.
- 4 Iure Regio senatus ciuitatis distribuit collectam inter ciues & que ad octo aurcos, & non plus: etiam ex causa maxima & egestatis.

- 5 Non soluentes collectam post tempus constitutam possunt capi.
- 6 Ciuitatem castigari, & poenam pati potest.
- 7 Multitudini licet parcendum sit, tamen Rectores & Primarij sunt puniendi.
- 8 Ob ingratitude contra donatorem commissam, Abbas & conuentus a monasterio expelluntur: & donatio non reuocatur.
- 9 Pro debito vniuersitatis, non capiuntur singula.
- 10 Ciuitas in personalibus poenis non punitur.
- 11 In delictis multitudini parciuntur.
- 12 Debitor ciuitatis, aut vniuersitatis, si soluendo non sit, an addicatur creditori.
- 13 Municipium & res publica potest habere seruos.
- 14 Seruus potest esse Tabellio.
- 15 Debitores Fisci, nisi realiter soluant, capiuntur: licet dent fiduciosos.
- 16 Debitor Fisci non vitur remedio cessionis bonorum.
- 17 Pauper contumax, an cedat bonis.
- 18 Debitor collectarum si sit inops, potest uti cessione bonorum.
- 19 Contumax in non obediendo superiori dicitur committere crimina.
- 20 Inter Fiscum, & priuatum non inducenda differentia, nisi a iure exprimatur. Fiscus vitur iure communi.
- 21 Fiscus in exigenda credita sua, melioris conditionis est, quam priuatus. Et ibi de opinione Ferdin. Minchaque.
- 22 Quodcumque instrumentum habet executionem aduersus debitores Fiscales; ad hoc, ut executione procedatur, dummodo sit liquidum, nu. 22. & quomodo, & quando possit executari, nu. 23.
- 23 Fiscus etiam ante diem exigit.
- 24 Debitor ciuitatis, quando debeat soluere.
- 25 Exactor creditorum non cedit bonis.

¶ An dispositio huius legis exercenda sit, in vniuersitatem debentem, vel in hominem debentem ciuitati, vel vniuersitati. Cap. XIII.

QUERO deinde, an dispositio huius legis habeat locum in ciuitate, vel vniuersitate debente: an omnes de collegio, vel vniuersitate, vel aliqui ex eis puta Rectores, vel Primarij administratores sint creditoribus addicendi. Videtur addicendos esse, quoniam collegia, & monasteria, & quilibet vniuersitates possunt cedere bonis, ut in

Auth.

Auth. vt determinatus sit numerus clericorum. §. inuestigantes: notat Albe. in Rubrica. C. de celsio. bono. Zasius in. §. fi. col. pen. Insti. de actio. & ibi Nicolaus Neapolitanus, Ang. & Ias. nu. 10. vbi dicit, quod vniuersitas fabricorum, & similia potest cedere. Hac autem additionem, qua debitor inops traditur creditori, vulgo appellamus *Cessionem bonorum*, licet praeposterè, vt docui c. 2. nu. 2. & ita eam appellauit leges Regie.

¶ His accedit, quod ciuitas debere potest. l. ciuitas, & ibi omnes DD. ff. si cert. peta. & in. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. l. 13. tit. 2. par. 3. Et si ciuitas, vel vniuersitas pecuniam publicam, vel bona publica habeat, quae nostri vocant *Bursam communem*, ea primo executi debentur, vt ex eis satisfiat creditoribus. l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Et si vniuersitas non habeat rem communem, compellentur qui sunt de vniuersitate distribuere collectam: uti censet glossa in. d. l. 1. §. si nemo. & ibi notant Bar. Bal. Ang. & Paul.

¶ Non enim debet capi bona priuatorum pro debito publico, sed bona publica, & communia, Regia. l. 13. tit. 2. par. 3. notat Paulus in. d. l. 1. §. quod si nemo. Ideo deficientibus bonis ciuitatis communibus, ex quibus solui possit ciuitas potest ratione necessitatis imponere collectam, vt notat DD. in. d. §. quod si nemo. qui citant glossam in Auth. quibus modis natura. effici. sui. §. si quis igitur, & ibi notat Ang. Specul. titulo de sentent. excep. §. sequitur. ve. si. quid si vniuersitas. Bal. in. l. etiam. C. de execu. rei iudi. Bartol. in. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. scribit, quod pro tali causa non poterunt capi aliqui in solidum, sed pro parte, quia non est debitum proprium, sed vniuersitatis. l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. l. si cui. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nomi.

¶ Apud nos, Iure Regio nullus senatus vltius ciuitatis huius Regni, potest distribuere inter ciues collectam quae excedat aureos octo, etiam si egeant, & causam habeant necessariam, sed recurrendum est ad Principem. l. 16. & 17. tit. 1. lib. 7. Ordina. Quod rectè, & prudenter est constitutum alias breui considerent florentissimae quaeque vrbes, si in potestate iudicis, & decurionum esset imponere ciuibus collectam pro necessitate, quid enim non machinarentur illi? Et illi quibus imponitur collecta, possunt capi, si non soluant post tempus constitutum. l. 1. ff. de mun. & hon. & si aliqui non possint pro sua parte soluere collectam ceteri

de vniuersitate tenebuntur. l. 1. C. de omni agro deserto, lib. 11. Ang. Imola, Paul. & Alex. in. d. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. Bart. DD. in. l. ab omnibus. ff. de leg. 1.

¶ Deinde ciuitas castigari potest, & poenam pati. l. aut facta. §. fin. ff. de pen. l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus causa. Et quando patitur, versiois, & aratri poenam: vide. l. si usufructus ciuitatis. ff. quibus modis vsus amittat Fr. Budè, ibi. Coeli. Roldigi. lectio. antiq. lib. 14. c. 5. His congruit quod Rectores capi possunt pro debito ciuitatis auctore Bal. in. l. etiam. nu. 19. C. de execu. rei iudi. addici autem creditori, iustar est captura, vt dixi. c. 2. nu. 9.

¶ Praeterea, licet multitudini sit parcendum: tamè Primarij, & Rectores puniendi sunt. l. quonia. C. ad leg. iul. de vi. l. siue. C. de exacto. & excus. lib. 12. & ibi notat Luc. Pen. col. 2. in fi. vers. & nota. Inno. in. c. sanè. de temp. ordi. Abb. in. c. clericos. de cohabit. clerici. & multi. Bald. in sua margaria, in verbo *Multitudo*, & conf. 397. col. 2. lib. 3.

¶ Sic si Abbas & monachi sint ingrati, delinquendo aduersus donatorem, Abbas cum conuentu expellitur e monasterio, & tamè donatio non reuocatur, & sic puniuntur personae, sed non Ecclesia, glossa finalis in c. de hoc, de simo. & ibi sequitur Anania. col. pen. Felin. c. nouit. col. 8. de iudi. Dñi. in. c. 1. §. ad haec. de relig. domib. lib. 6. Lupus in repe. Rubr. de dona. int. viri & vxor. §. 66. incip. illud autem. num. 23. versiculo imò plus.

¶ Quare videtur dicendum, vt saltè ex debito, quod ciuitas contraxit ex delicto, ciues, & capi, & addici possint, vt dixi supra capitulo. 11. De debitore ex delicto. Sed tamè his non obstantibus contraria sententia probanda videtur.

¶ Primò, quoniam debitum vniuersitatis, vel ciuitatis non afficit singulos ciues, idè vniuersitas tenetur: non singuli ciues, non enim est debitum proprium, sed vniuersitatis. l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. l. si cui. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Bartolus in. l. 4. §. actor. num. 70. ff. de re iudicata, ibi Alexander, & Ias. numero. 23. Bar. in. l. ciuitas. numero. 9. ff. si certum petatur. Baldus in. d. l. 1. §. quod si nemo. col. 2. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Martinus Lauden. in tractatu de Fisco. quæst. 79.

¶ Vbi dicit, quod pro debito vniuersitatis singuli capiuntur Angelus in lege

1. §.

*contrariam
sententiam
propter an. 11.
n. 37.*

1. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuersi nomine Raphael Cuman. l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obligatio. Franciscus Marcus decisione Delphin. 805. columna. 1. & 2. Sic Bal. in. l. etiam. col. 3. vers. sed nūquid Abbatis. C. de executio. rei iudica. dicit quod licet mulier, Iure Codicis, possit conijci in carcerem pro debito tamen Abbatis pro debitis monasterij non potest personaliter capi ab Episcopo, argumento. cap. Odoardus de solutio. & sequitur Rodericus in repetitione. l. 2. titul. De los gouernos, quæstione. 3. col. 4. versic. adde etiā. Ergo cum pro debito ciuitatis singulis ciues capi non possint, cessat hic dispositio huius legis, quæ minimè est exercenda aduersus eos qui in carcerem duci nō possunt, vt dixi. c. 3. num. 2.

¶ Preterea cum hæc lex loquatur circa personas debitorum, non est exercenda aduersus ciuitatem, vel vniuersitatem, lex enim loquens in personis, non habet locum in ciuitate, autore Bald. in Rubr. C. ad Trebellian. l. si quis maior. num. 10. C. de transactio. Bald. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.

¶ Rursus, cum aduersus singulos ciues dispositio huius legis exerceri non possit, manifestum est, quod aduersus ciuitatē exerceri non poterit. Ciues enim faciunt ciuitatem, & cum singuli creditoribus addicendi non sint, certè neq; ciuitas addicetur, nā ciuibus ipsi ciuitas constat.

¶ Deinde ciuitas est nomen iuris in quam dispositio huius legis exerceri non potest, vt patet ex Bar. in. l. aut facta. §. fina. nu. 6. colum. pen. ff. de pœni. vbi scribit, quod licet regularitèr ciuitas puniri possit, id non est possibile in pœnis personalibus, putà, si imponatur pœna capitis, ideò illa pœna commutanda in aliam: ita etiā dispositio huius legis dictans, vt debitor inops addicatur creditori non potest vllō modo exerceri aduersus ciuitatē, vel vniuersitatem debentem, non enim ciuitas, vel vniuersitas creditoribus tradi possunt. Hoc dicit ipse sensus communis, & satis probatur in. l. semper. §. quibusdam. ff. de iure inimu. vbi probatur collegia, & vniuersitates immunes esse à laboribus personalibus.

¶ Postremò facit, quod etiam in delictis parcitur multitudini. cap. vt constitueretur. §. o. distinctione. cap. ordinationes, in fine. cap. ipsa pietas. cap. non potest. Et ibi

glos. c. quisquē. 2. 3. q. 4. cap. deniquē. & ibi glos. 4. distinct. c. cōmesationes. 4. 4. distinctio. Textus optimus, in. c. quories à populis. 1. q. 7. c. sanē. de tempo. ordina. Ex quo versiculus ille dimanauit.

Ob populum multum crimen pertransit inultum.

¶ Idem probatur in. c. fi. de transact. glossa in. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. Ang. in. l. penul. ff. ad leg. Corne. de Sicca. Innocē. in. c. dilectus. ad finem de simo. Lucas Penna. in. l. siue. col. 3. C. de exact. & excusat. libr. 1. 2. Imol. in. c. 1. col. 4. de offi. delega. Hippo. in. l. 1. §. si in rixa. col. 8. vers. vltimus, adde. ff. de Siccar. Abb. in. c. dilectus de simo. Additio autem, qua debitor inops traditur creditori, habet vim pœnæ corporalis, vt dixi c. 2. num. 3. 6. & c. 3. num. 6.

¶ Non obstant quæ ex aduerso stare videntur. Non obstat, qd ciuitas, & vniuersitas debere possunt, non enim sufficit debere, ad hoc, vt habeat locū dispositio huius legis nisi is qui debet, capax natura sit, vt in eum decretum huius legis exerceatur. Sit exemplū, omnis homicida, ex lege, capite punitur, tamen ciuitas non punitur capite, quoniam capitis pœnā subiri nō potest.

¶ Nō obstat qd ciuitas potest cedere bonis, nam additio de qua agimus nō est cessio, imò tollit prorsus hæc lex beneficium cessionis honorū Iure Ciuili inductum. Non enim sufficit dicere *Cedo bonis*, vt debitor molestari amplius nō possit: imò eius persona capitur, & in seruitium traditur. Huius autem additiōnis exercitium non est practicandū aduersus ciuitatē, vel vniuersitatē: solū cogi poterūt cedere bonis, iuxta formā iuris Romani, vt supra probauit.

Nō obstat qd retuli ex Bal. in. l. etiā. nu. 1. 9. C. de execu. rei iudi. nā ipse Baldus qui dicit Rectore ciuitatis capi posse pro debito ciuitatis, negat personā Rectoris obligatā esse, sed ideò capi, vt solutio citius, & facilius fiat. Cū autē loquamur in casu quo ciuitas nulla bona habet, cessat fundamentū propter qd rector ciuitatis capi potest; neq; sufficit quæ capi posse, nisi etiā si debitor, ad hoc, vt creditoribus addici possit. In summa, si ciuitas casu bona amisit, nō tenetur vllō modo pati additionē, etiā si eius capax esset: quoniam dispositio huius legis nō est exercenda aduersus debitorē qui casu bona amisit, vt probauit. c. 4. de debitore qui casu fortuito, vel sine culpa sua bona amisit. per totū. Si autē bona ciuitatis absumpta sūt culpa rectorū, vel dcurionū, vel alteri cuiusvis qui inops

inops est, & hoc casu ciuitas cedit actiones creditori suo; creditor autem debitorē ciuitatis sibi vendicabit, & operas, & obsequia sibi præstare coget. Si autem pro debito ciuitatis aliqui ciues obligati essent, an si neq; ciuitas, neque ipsi soluendo sint debeant addici creditoribus: vide quæ dixi supra. c. 5. De debitore ex causa fideiussionis.

12 ¶ Quid autem dicendum in debitore ciuitatis, vel vniuersitatis; si soluendo non sit, an est addicendus creditori? Et certè addicendus est, vt seruendo creditum reponat, ita definitum extat in. l. 7. 8. in volumine antiquarum pragmaticarum, cuius verba sunt: *Por qualesquier deudas que deua a qualquier Cōcejos, o vniuersidades, desde luego aya de traer una argolla de hierro al cuello, tan gorda como vñ deo.* Idem in debitore Fisci; non enim Fiscus peioris debet esse cōditionis, quam creditor priuatus: imò est privilegiatus.

13 ¶ Neque præposterum est, vt debitor ciuitatis addicatur ciuitati, nam municipium, vel respublica possunt habere seruos: vt in rubrica, & toto titulo. C. de seruis reipubl. manum. l. 1. C. de solu. & libera. debito. ciuil. lib. 1. 1. neq; commoda est interpretatio eorum qui dicunt seruos publicos esse tabelliones.

14 ¶ Nam seruus non potest esse tabellio. l. generalis. C. de tabula. lib. 1. o. glos. in. l. 2. ff. de adop. & in. l. 2. C. co. titulo, neque tabellio qui ingenuus esse debet oportet, vt manumittatur, & tamē est titulus in iure: cuius inscriptio est, *De seruis reipublicæ manumittendis.* Et qui ij re vera fuerint serui, notant Platea, & Penna in d. l. 1. C. de solu. & libera. debito. ciuil. lib. 1. 1. Sic Valerius Maximus lib. 2. c. 5. vbi de Mario inquit, *Missus ad eum occidendū in priuata domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber.*

¶ Idem dicendum in Fisci debitore, si soluendo non sit: non enim Fiscus debet esse peioris conditionis, imò in multis est privilegiatus. Sed contra facit, quod debitores Fisci, non effugiunt carcerem, etiam si det fideiussorem de euictione: vulgo dictum, *De saneamiento*, licet ceteri debitores in carcerem duci non possunt, si dent fideiussorem, vt dixi. c. 1. nu. 2. 6.

15 ¶ Quod autem Fisci debitores sint capiendi, nisi realitèr soluerint, etiam si dent fideiussorem probatur in. l. 8. titulo. 4. lib. 6. Ordinatio. l. 30. Del quaderno de las Alcaualas, licet enim habēs fideiussorem dicatur ef-

se soluendo. l. si plures. §. preterea. ff. de fideiussore: tamen in Fisco, vt non capiari, non sufficit esse soluendo, sed oportet vt soluas.

16 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam debitor Fisci non potest cedere bonis, neq; vti beneficio cessionis bonorum: si debitor sit ratione collectarum. l. propter honorem. C. qui bonis ced. poss. & ibi hoc notat. Bal. vel si sit cōtumax citat. l. nemo. C. de exactor. trib. lib. 1. o. notat Cin. in. l. 1. q. 1. C. qui bono. cede. poss. Bar. in. l. cum eo. nu. 4. ff. ad leg. Iuliam pecula. Martin. Lauden. in tractatu de Fisco, quæstione. 73. & Frānciscus Lucan. eodē tractatu, in princ. nu. 46.

17 ¶ Nam si non sit cōtumax, potest cedere si sit pauper. l. 2. & 3. C. qui bon. ced. poss. vt inquit Bart. in d. l. cum eo. Platea. l. nemo carcerem. C. de exactio. tribu. lib. 1. 1. Ruffus Ang. in. §. si. nu. 3. In sit. de actio. dicit, quod si debitor Fisci debet ex delicto, non potest cedere, quia si soluendo nō est, debet luere corpore: ne delicta remaneant impunita. l. quicquē. C. de ser. fugi. aut est debitor Fisci ratione tributi, & dicit quod non debet carcerari, sed honestè sub custodia detineri. l. nemo. Carcerem. C. de exact. tribu. lib. 1. 1. vt promptius soluat: aut est debitor propter collectas, & nō potest cedere bonis. l. propter honore. C. qui bon. ced. pos. Preterea doc. reg. 4. 6. Falen. 8. dicit qd debitor Fisci nō potest cedere bonis, & dicit esse casū in. l. 2. C. de exact. trib. lib. 1. 1. l. sacrilegij. §. si. in fin. ff. ad l. l. pecu. Nisi in casu quo paupertas excusat, citat Bal. in. l. 1. in fi. 3. col. & ibi. Cin. in. 3. q. C. de cess. bon. Sed certè. l. 2. quā citat, non probat debitorē Fisci nō posse cedere, imò lex illa subleuat debentes Fisco tributa; & licet iubeat, vt detineatur sub honesta custodia nō negat quin posse cedere: nā cessione liberatur, à carcere, qui in ea sunt. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Ruffus Guid. decis. 2. 1. 1. nu. 3. docet qd debitor Fisci, nō potest cedere, & qd ita seruatur in Delphinatu. Idē scribit simpliciter Besia. in cōsuet. Aluer. tit. Des cessionis, artic. 2. col. pen. Deinde Auserius in additione Capellæ Tolosana. 2. 8. & 134. refert varias opiniones, vel potius distinctiones ad eò confusè, vt vix agnoscas quid probet. Mihi videtur quod debitor Fisci potest cedere bonis, in casibus, in quibus debitor priuati potest. Nam Fiscus vtitur Iure communi, nisi in casibus in iure expressis, glossa in lege. 1. C. de peti. hæredi. Nulla est autem lex, quæ dicat

dicat debitorē. Fiscī nō posse cedere bonis in casibus, in quibus debitor priuatus potest: nā debitor ex delicto, etiā si debeat priuato, non liberatur cedendo bonis: vt dixi capit. 11. Et l. sacrilegij. §. fina. ff. ad leg. Iulian. pecula. loquitur in debitore ex delicto: nam peculatus delictum est.

¶ Itē, si debet ratione tributi, videtur quod etiā possit cedere bonis, & liberari, si solue do non est. Primo, quia inops nō debet tributum: vt est notissimū iuris. Deinde, quia licet propter tributū non sit, quis detinendus in carcere, vt in d. l. nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib. 11. Lup. in repet. Rub. de dona. in prin. nu. 12. vers. ex quo infert: hoc nō seruatur apud nos, & cōsuetudo hac in re seruanda est, vt tenet Lupus d. nu. 12. l. nisi. C. de exact. trib. lib. 11. Et licet solū detineretur sub honesta custodia, vt in d. l. nemo carcerē adhuc carcer est, licet nō durus, sed honestus, & cū sit carcer, oportet ad effugiendū carcerem vti beneficio cessionis; non enim minus, quis compedibus detinetur, quod detinea tur compedibus aureis. & cum capto in carcere, concedatur eā effugere beneficio cessionis, multo magis id concedendum ei, cui plus honoris habetur. Nam carcer non est solum locus squalidus, tenebris horridus, & pudore molestus; sed locus quantumuis amarus si eum exire non possis: nam verus carcer est, non posse facere quod velis.

18 ¶ Item, licet quis debeat propter collectas, si soluendo non sit, debet liberari cedendo bonis: nam. l. propter honorem. C. qui bonis cede. pos. quam omnes citant; loquitur de eo qui per cessionem relinquit, de industria bona, ne cogatur in ius impositum suscipere, vel collectam soluere, & hanc esse legis mentē manifestē perspiciet quisquis legem attentē legerit: ibi enim malitia puniatur, quod generale est in omnibus debitoribus malitiam committentibus, vt dico infra. c. 16. *De nobili debente*. Postremo, ne autoritate deficiamus, huius opinionis est Salicetus, vir doctus, pariter, & ingeniosus in d. l. 1. nu. 7. vers. aut est debitor Fiscī. C. qui bon. cede. pos. vbi dicit, quod licet debitor Fiscī fuerit contumax, potest cedere bonis. §. item si quis. Instit. pro socio.

19 ¶ Quod probō: nam licet contumacia, in nō obediendo superiori iudicari possit crimē, tamen contumacia in non soluendo Fisco, quod illi debeo nō est crimen corpore luēdū, sed culpa, vel potius mora. Non enim

Rex ipse dicit, redde mihi quod debes, sed obscurus quispiā priuatus; & etiā, si Rex ipse diceret, non est crimen ei non soluere, non enim maiestatem Regiam lædit, qui Regi non solvit, nisi per seditionem rem eius occupet, vel solutionem denegat, contemptis seditione ius dicētis imperijs. Hæc autē omnia intellige in eo qui habēs bona, non soluit collectam, vel tributū, sed vult se eximere cedendo bonis, & liberari tēpe stiuē ab omni molestia: & in hoc casu intelligendi sunt doctores, nam si his quibus imponitur collecta, vel tributū essent inopes, nō deberent collectā, neq; tributum, Bal. in l. etiā, col. fin. C. de execu. rei iudica. Rolā. conf. 66. a nu. 20. lib. 1. & dico. c. 18. *De debitore ratione multa, vel tributi*. nu. 9. Sed quid iudicandum hac in re, quod attinet ad nostram legem: & quidem sicut debitores priuatorum, & reipublice non eludunt iudicij vim, cedendo bonis, sed traduntur creditoribus ad seruitiū, idem in Fiscī debitoribus dicendum.

20 ¶ Primo, quia inter Fiscū, & priuatū non est inducenda differentia, nisi vbi est in iure expressum: nā Fisco vtitur Iure communē. Deinde, quia Fisco solet esse melioris, & nunquam peioris conditionis, quam priuatus in exigendo credita sua: præterea in debitore Fiscī est peculiaris ratio, nam ei etiā de Iure Ciuili denegant beneficium cessionis honorū, tot eruditi nominis viri relati supra nu. 16. Quanto magis denegabitur Iure Regio, quo beneficium cessionis bonorum generalitē est sublatū, non enim apud nos sufficit dicere, cedo bonis: sed debitor in seruitiū traditur creditori. Sic intelligendū, q̄ scribit vir doctissimus Ferdinādus Vasquius in tractatu de successiōnū creatione. 1. par. lib. 1. §. 6. nu. 49. vers. vnde in vsu forensi, vbi scribit, in vsu forensi sepius respondisse, q̄ debitores Fiscales qui iure Hispanico vinculis cōtinētur, donec debitū persoluāt: adeo, vt eis nō profit dare fideiussorē, sunt eximēdi ē vinculis, si bonis cesserint, nō aliter quā si soluissēt, & q̄ ita debet intelligi lex Regia. 8. tit. 4. lib. 6. Ord. & l. 1. 30. *Del quaderno de las Alcaualas*, que loquūtur de exactiōe debitorū Fiscalium: moueor quoniā stāte statuto, q̄ debitor possit in carcerē detrudi liberatur à carcere, cedēdo bonis. l. 1. C. qui bonis. cede. pos. & ibi notat Bal. Alex. in l. postulatē. nu. 7. ff. ad Trebel. Hæc verba Vasquij intelligēda sunt de ea cessione, quam nostri

nostri vulgo appellāt, *Cession de bienes*, eum re vera nihil minus contineat, quam beneficium cessionis honorū. Nam, vt iam scriptus est repetitum, beneficium cessionis bonorum id de iure præstat, quod debitor effugit carcerem, & potestatem creditoris, & vim iudicij, dicendo: *Cedo bonis*. At ea quam nostri ineptē vocant, *Cession de bienes*, non liberat debitorem, imò debitor traditur in seruitiū creditori, & soluit operis, & personali labore; quod pecunia non potest soluere: tantum in eo similis est beneficio cessionis, quod per eam debitor liberatur à carcere, sed tamen detruditur in potestatem creditoris, quod carcer, (vel potius seruitus quedam) existimari potest. Itaque Vasquius loquitur de ea, quam nostri vulgo vocant, *Cession de bienes* (scilicet) de addictione, per quam debitor traditur in seruitiū creditori, aliās non liberatur apud nos: quinimò, neq; de Iure Comuni, si probamus tot eruditorum sententiam, eodem modo intelligendum, quod scribit Cifontanus in l. 79. Tauri, col. 1. in princ. Intellige hæc, nisi exigatur ab eo collecta, vel tributū: nam si est inops non tenetur id soluere, vt dixi proximē, nu. 19. Quod autē debitor Fiscalis sit addicendus Fisco, intelligitur operis Fiscalibus: puta operis ad Regem pertinentibus, & si debeat ex delicto, relegabitur in Regias triremes, si qualitas criminis id exposcat, vt gratis per certum tempus remigē, vel militem præstet: vt dixi. c. 11. *De debitore ex delicto*. Est autem optimo iure definitum, debitorē Fiscalē posse cedere, & addicendam capi, & in carcerē detrudi potest, & ita seruat consuetudo, & notat Sali. in l. 1. num. 7. C. qui bon. cede. pos. Guido Papæ decil. 214. Roder. in repe. l. post rem. in. 7. casu, vers. addas alium casum. ff. de re iudica. Bald. in l. 1. col. 4. C. de hæredi. vel auct. vendi. Ad eod autem capitur, vt non profit ei dare fideiussorem, & nominare bona, nisi re ipsa soluat, vt supra dixi, & bona debitoris Fiscalis, citissimē venduntur, vt in d. l. 8. titu. 4. lib. 6. Ordinal. 130. *Del quaderno de las Alcaualas*.

21 ¶ Quinimo, etiā de Iure Comuni, quo instrumenta non habent executionem paratam, vt dixi. c. 1. nu. 31. quodcumq; instrumentum habet executionem paratam aduersus debitores Fiscales, & aduersus eos procedatur executiue. l. nisi opinatores. C. de exactio. tribu. lib. 10. Bal. & Sali.

l. 1. C. de condic. ex lege, facit textus in Athen. de manda. Princip. §. coges. Imò in actionibus Fiscalibus proceditur de facto, vt inquit Bal. in l. 1. col. 4. C. de hære. vel auct. vendi. Et in carcerantur debitores, vt inquit Bal. & Rodericus in repe. l. post rem. in d. 7. casu, vers. addas aliū casum. ff. de re iudi. Quamuis vti supra dixi incarcerationatio, moribus potius quam iure introducta est aduersus debentes Fisco tributa lex nemo. C. de exact. tribu. lib. 10: quāuis vt dixi supra nu. 17. etiā de Iure Ciuili carcerē præmebantur, licet honesto, & nō ita molesto vti carcer. Vnde scribit Andreas Barulus in d. l. nisi opinatores, quod si Princeps cōmittat alicui, vt exigat debita Fiscalia cū omni eo actione, q̄ potest cōi cere in carcerē debitores Fiscales, si in loco sit cōsuetudo, & sequitur Lup. in repe. lib. de dona. in prin. nu. 12. vers. ex quo infert.

22 ¶ Intelligendū autē, quod debitores Fiscales executari possunt, etiā de Iure Ciuili, ex quolibet instrumēto, quādo debitū est liquidum, vel tale, quod probabiliter negari non potest, vt in d. Auth. de mada. Princip. §. coges. Bal. & Sali. in d. l. 1. C. de condic. ex lege Roder. in d. 7. casu, vers. addas alium casum. Martinus Laudē. in tractatu de Fisco, que st. 143. qui citat. l. hi qui. C. de conue. Fiscī debi. lib. 10.

23 ¶ Quinimo Fisco aliquando exigit ante diem. l. 1. C. de condic. ex leg. & ibi DD. Martin. Laudē. in tractatu de Fisco. q. 246. Frāsciscus Lucan. in tractatu de Fisco, nu. 9. quod intellige, vt per DD. in d. l. 1. C. de cond. ex lege.

24 ¶ Debitor autē ciuitatis quomodo soluere debeat, vide. l. cautiones. C. de solu. & libera. Et debitor ciuitatis non soluens, an possit in ea honorem habere, vide Plate. in l. non prius. C. de debitor ciuita. lib. 10. & an possit in ea esse Officialis, vide Puteum in tracta. de Sindica. §. Officialium, nu. 7.

25 ¶ Item Fiscī debitor, quomodo, & quando possit executari de Iure Comuni, vide Lucam Pœnnam in l. 1. C. de cap. pig. debi. Fisc. lib. 10. Itē, an exactor tributorū possit cedere bonis, & liberetur cedendo iuxta formā Iuris Ciuilis, scilicet dicēdo, *Cedo bonis*, Boer. dicit, quod nō: decil. 309. col. 9. vers. nec profecto, quare operis satisfacere debet iuxta decretū huius legis.

S V M M A.

PER Matrimoniu contractū inter creditore, & debitore, aut ē cōuerso, debitū cēsetur remissū. Obligatio

- 2 Obligatio præstandi operas finitur matrimonio contracto, & nu. 12.
- 3 Filius, & filia per matrimonium liberantur, à patria potestate.
- 4 Matrimonium liberat minorem à potestate curatoris.
- 5 Ius patroni, nuptijs libertæ interruptitur.
- 6 Debitor, aut debitrice liberati per matrimonium contractum, cum creditore, vel creditrice, in soluto matrimonio redeant in potestatem hereditum, & nu. 9.
- 7 Vidua durante viduitate adhuc dicitur esse in matrimonio.
- 8 Causa, quæ secum produxit effectum; talis effectus non cessat, licet postea cesset causa.
- 10 Quas operas marito tenentur vxor præstare.
- 11 Res facillè ad suam naturam reuertitur.
- 13 Acquisita ex matrimonio, ut lucentur, requiritur necessario, ut matrimonium teneat.
- 14 Matrimonium debitorum non præiudicat creditoribus, si debitores non consentiant.
- 15 Debitrix inops, addicta creditori, an liberetur, si fiat concubina creditoris.
- 16 Ancilla, libera fit ex complexu domini.

An matrimonium contractum debitore constituto in potestate creditoris, liberet illum ab eius potestate. Cap. XIII.

QUæro deinde, an matrimonium contractum à debitore constituto in potestate creditoris, liberet illa ab eius potestate. Hæc quæstio tria habet capita. Aut enim creditor, seu creditrix nupsent debitori, vel debitrice sibi traditis (nam in aliquibus casibus etiam foeminae sunt addicendæ creditoribus,) & hoc casu cessat dispositio huius legis, & vinculum pignoris cæsetur remissum textus est expressus, qui in hac specie loquitur in l. si is qui te. C. de capti. & postlim. reuer. Vbi, si aliquamulier mihi tenetur seruire, donec operis soluat pretium, quod pro eius libertate hostibus dedi, ut in l. fin. C. eo. titulo, hæc obligatio seruiendi pro debito, finitur si matrimonium contrahatur inter creditorem, & debtricem: Verba legis hæc sunt: Si is qui te ab hostibus captam commercio reddem, & sibi matrimonio coniunxit, dignitate nuptiarum, & voto futura iustæ sobolis, vinculo pignoris tibi remisso, reddi tibi natales pristinos,

rationis est. Idem probatur in l. 2. C. eo. titulo, & ibi hoc notant Bald. & Salic. Rursus hæc opinio probatur in l. si quis ingenuus. ff. de capti. & postlim. reuer. ibi: Exinde intelligi oportet remissum debiti, & vinculum pignoris ex quo de ea suscipere liberos optauerat.

2 ¶ Et quod obligatio præstandi operas, finitur matrimonio: probatur in l. libertæ. C. de oper. liber. cuius verba sunt: Libertæ tuæ, ducendo eam in vxorem dignitatem auxisti, & idco non est cogenda operas tibi præstare. Idem probatur in l. 2. C. de obseq. liber. patr. præst. & ibi notant Bald. Salic. & Alber. sic Bal. in l. 2. C. de capti. per illum textum notant, sponsalia contracta inter debitorem, & creditricem inducere donationem quantitatis debite, quod si debitum censetur damnatum, certe cessat vinculum pignoris. Sic adscriptitius qui dicitur esse in potestate domini sui, ut in l. ne diutius. C. de agric. & censu. lib. 1. 1. & qui et tenetur operas præstare iuxta verba. Bar. in l. fin. C. eo. titulo, liberatur per contractum matrimonij, ut in Auth. de nupt. §. adscriptio, collat. 4. textus in l. si. C. de agricol. & censu. lib. 1. 1. De qua re infra dicam.

3 ¶ Sic matrimonium liberat filium, & filiam à potestate patris, ut in l. 47. Tauri, & antequam hoc iure Regio disponeretur, sunt plures eruditi, qui dicunt, idem esse, de Iure Canonico.

4 ¶ Item matrimonium liberat minorem à potestate curatoris, ut in l. 207. Stili quâuis aliter erat dispositum de Iure Communi, ut in l. de his. C. de admin. tuto.

5 ¶ Item ius patroni interruptitur nuptijs libertæ. l. sicut. ff. de oper. liber. & ibi hoc notant Alberi. idem notant Oldrad. Bal. & Sali. in l. libertæ tuæ. C. de oper. liber. Quæ iura sunt notanda, quoniam loquuntur in matrimonio contracto cum tertia persona.

6 ¶ Ad eò autem debitor, seu debitrice ex matrimonio cum creditore, vel creditrice contracto, liberantur ab eorum potestate, ut soluto matrimonio in potestatem hereditum, creditorum non redeant, fortè enim matrimonium solutum fuit absq; liberis. Sed certè, hæc res non est perinde manifesta, & in contrarium facit, quod filius liberatus à potestate patris ex matrimonio, reincidit in eam matrimonio finito. Huius sententiæ auctor fuit Neapodanus quidam, quæ veluti auctorem huius sententiæ citat Aflic. in constitutio Sicilia, inc. piète prosequentes

fequentes in. 2. q. col. 4. num. 12. versi. sed quamuis eandem opinionem probat Casfanus in consuetudinibus Burgundiæ, titulo Des droys appartenans, verbo, En puy sans ce de son mari. §. & additum, num. 22. versic. sed quod per transitum Ioannes Bosque in tractatu de nuptijs lib. 2. col. antepen. Thomas Grammaticus decisione. 84. Hæc sententia nominatim probari videtur in l. planè. ff. de oper. liber. Vbi postquam dicitur matrimonium soluere necessitatem præstandi operas, textus subiicit hæc verba: Planè cum nuptia esse desierit, operas peti posse omnes consentiunt. Et ita scribit Alber. in l. sicut. ff. de oper. liber. Cinus, Bal. & Sali. in l. libertæ. C. de oper. liber. Sed contraria sententia verior est, imò semel ex matrimonio finita obligatione seruiendi, non reuiuiscit matrimonio soluto. Huius sententiæ auctor est Oldradus quem citat, & sequitur Bal. in l. libertæ. C. de oper. liber. inquit Baldus, quæ hæc tacita remissio debiti quæ inducitur ex matrimonio, perpetua est, neque obligatio reuiuiscit matrimonio soluto; actio enim semel extincta non reuiuiscit, ut in l. qui res. §. arcæ. ff. de solu. Confirmatur hæc opinio, quoniam patria potestas, soluta ex matrimonio, non reintegratur matrimonio soluto, ut restius docet Massuerius in sua praxi. titulo de dote, & matrimonio, versiculo. Item de consuetudine, Afflictus in constitutione Siciliae incipiente prosequentes. in. 2. q. col. 4. num. 12. Tiraquellus libro de iure maritali, in glossa. 3. in principio Boerius decisione. 197. col. 2. num. 3.

7 ¶ Et comprobatur, quoniam vidua adhuc dicitur esse in matrimonio. l. si. C. de bon. mater. notat Io. And. in c. his qui. de sepul. lib. 6. Bal. in l. qui iure. C. de infirmâ pen. Coel. Tiraq. in tract. de nobil. q. 17. nu. 3.

8 ¶ Item, quando causa iam produxit effectum, effectus non cessat etiam si causa cesset, ita notat Iaf. in l. inter stipulantem. §. sacram. in. 4. notab. ff. de verb. obliga. Imola. in c. si. de offi. de lega. Antonius in c. sanè. de renuntian. Cin. in l. generalitèr. C. de Episco. & Cleric. Bart. in l. 2. §. fin. ff. de donatio, & in l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. obli. Decius in l. 1. nu. 76. ff. si cer. peta. & in c. quæ in ecclesiarum. col. 7. de constit. Ergo cum matrimonio inducitur remissionem debiti, hic effectus ex matrimonio productus non cessat soluto ma-

trimonio. Nò obstat quod scripsit Neapodanus, quoniam toto (quod aiunt) cælo aberrat. **9** ¶ Non obstat. l. planè. quoniam ille textus non loquitur, quando matrimonium fuit contractum, inter libertam, & ipsum patrum, sed quando liberta nupsit tertio, quo casu soluto matrimonio reuiuiscit obligatio præstandi operas. Meminisse oportet quod licet debitrice liberetur per matrimonium cum creditore ab obligatione præstandi operas, intelligitur de operis quas præbet, veluti debitrice, nò tamè liberabitur ab operis quas tenetur præstare, veluti vxor: ita docet glossa. in l. sicut. ff. de oper. liberto. Bald. in d. l. libertæ. col. 1. C. de oper. liber. **10** ¶ Quas autem operas teneatur vxor præstare marito explicat. Bald. in l. si vxor. C. de condi. infer. Ang. in §. 1. Institut. ad Terul. Bal. in l. assiduis. col. 2. C. qui potio. in pign. habeat. Abb. in c. illud. col. 6. de præsump. & in c. literis. de testib. & in c. mulieres. de sent. excommuni. Tractemus de secundo huius quæstionis capite, an debitor, vel debitrice nuptes ex voluntate creditoris, liberentur ab eorū potestate. Et quod liberentur, probatur in Authen. ad hoc. C. de latin. liber. tollè. Vbi seruus domini voluntate ducens vxorem, liberatur à seruitute, quanto magis persona libera, liberabitur ab obligatione seruiendi.

11 ¶ Cum res facillè reuertatur ad suam naturam. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de patris. capit. ab exordio. 35. Dist. Idem probatur in l. sicut. ff. de oper. liber. cuius verba sunt. Sicut patronus, ita etiam patroni filius, qui nuptijs consensit operarum exactionem amisit, & ibi notant Dinus, & Albe. Idem probat. l. si liberus ita. & l. si duorum. ff. de oper. lib. & in l. libertæ. C. obseq. patron. præstan. inquit lex: Libertæ quæ voluntate patroni in parte sunt, nò coguntur officium patronis suis præstare. Idem probat. l. quod ex liberta. C. de oper. liber. & utrobique scribunt Bal. & Sali. sic ante editam. l. 48. Tauri, qua filius ex matrimonio recuperat aduentitia. Si pater consentiebat matrimonio filij, amittebat vsufructum, quem in bonis filij habebat: ita notat Boer. decis. 197. col. fin. qui citat Alex. in additione ad Bar. in l. placet. ff. de acquir. hæredi. Lup. in repetitione. c. per vestras. §. 22. versic. sed quamuis iura ciuilia, cum præcedentibus. Ita etiam creditor consenties nuptijs personæ sibi subditæ, ratione debiti amittit ius, quod super illū habet ex dispositione huius legis. Hæc opinio

nio quatuor recipit limitationes. Prima est, quod creditor ex matrimonio cui consentit, amittit operas futuras, non præteritas, textus est in. l. si libertus ita iurauerit. ff. de oper. liber. ibi: *In libertam que voluntate patroni nupsit, præteritarum ante nuptias operarum actio datur.* Scilicet, quoniam ante nuptias cessant rationes, quibus post nuptias definit teneri ad præstationem operarum.

12 ¶ Sic si lex, vel statutum liberat aliquem à præstatione alicuius rei, ratione matrimonij, intelligitur quoad futurum, non quoad præteritum: ita probant Faber. & Salic. in Auth. ingressi. C. de Sacrosan. Eccles. Abbas in. c. in presentia. num. 64. de probat. Rodericus in questione maioratus. col. penult. Lupus in Rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 42. col. fi. Secundo limitatur, si matrimonium sit inualidum, à principio, vel ex post factò detegatur inualidum fuisse, textus in. l. sicut. ff. de oper. liber. ibi: *Si autem nuptia quibus patronus consensit nullas habeant vires, operas exigere patronus non prohibetur.*

13 ¶ Hoc generale est in omnibus: qui matrimonij ratione aliquid luantur, ut non consequantur lucrum, si matrimonium non valeat, ita notat Roman. in. l. infulam. §. v. furas. ff. sol. matri. Bar. Imol. Rom. & Alex. in. l. si ante nuptias. ff. eo. tit. Bal. Angel. & Sali. in. l. i. C. de condic. ob cau. Angel. in Auth. de nupt. §. adscriptio. col. 4. Aret. in. l. si ante nuptias. col. 3. ff. sol. matri. Barba. in. c. ex litteris. col. fi. de pign. & cõ fil. 46. lib. 2. Bal. conf. 184. lib. 3. Paul. Roman. & Alex. in. l. si cum dotem. §. fi. ff. solut. matri. Bal. Barba. & Felin. in. c. iuravit. de proba. Hippol. sing. 129.

14 ¶ Tertio limita, quoad creditores qui non consenserunt matrimonio: illis enim non præiudicat textus in. l. si duorum. ff. de oper. liber. & faciunt quæ dixi in tractatu de non meliorandis filiabus dotis ratione. capitul. 10. numero. 89. Vbi probavi meliorationem filiæ factam ratione dotis præiudicare fratribus qui consenserunt, non vero alijs qui non consenserunt. Quarto limita soluto matrimonio, nam quando debitor ex consensu creditoris ducit vxorem obligatio seruendi, videtur reuiviscere soluto matrimonio. l. planè. ff. de oper. liber. Notant Bal. & Oldral. in. l. libertæ. col. 1. C. de oper. liber. Albe. in. l. sicut. ff. eo. titulo glossa in. l. quod ex liberta. C. eo. titulo. Neq; obstat, quod dixi supra numer. 1. quoniam ibi, quando debitor, vel debitor nubunt creditori, vel

creditori quamquam (ut quod sentio loquar) res non caret scrupulo, eruditis iudicium & examē relinquo, Finem faciam si lectorem monuero: ita demum debitor nubente consentiente creditore liberari; si modo creditor sit masculus, secus si foemina, tunc enim, etiam si consentiant matrimonio debitoris, vel debitoris, minime liberantur à necessitate præstandi operas: textus est in. l. sicut. ff. de oper. liber. cuius verba sunt: *Patrone que libertæ nuptijs consentit, operarum exactio non denegatur, quia ei neque ab ea que nupta est indecore præstantur.* Sed reclamauit aliquis, hæc iura loqui in libertis, verum est, tamen cum est in potestate creditoris, donec seruitio reponat, creditum censetur esse libertus, ut expressè probatur in. l. si liberum captum. C. de capti. & post limit. reuer. iun. et. l. fi. C. eo. titulo. Et quamquam libertus non sit, iura loquētia de operis libertorum extendit Bartolus ad eos qui nobis ex cõductione operas dant. in. l. si non fortem. §. libertus. ff. de conditio. indebit. & in. l. pro hærede. §. quid tamen. ff. de acquir. hæred. Item operas libertorum, & libertos ipsos, æquiparat clientibus Spiegel. in lexico Iuris civilis in verbo Operæ. Ex his inferitur, quod debitor masculus ducens vxorem consentiente creditore in cuius potestate est, non liberatur ab eius potestate, hoc est ab obligatione præstandi operas, textus est expressus in. l. si quis hac lege. §. etiam. ff. de oper. liber. & ibi glossa notat, magnam esse differentiam inter masculum, & foeminam. Foemina enim nubens consentiente creditore, ideò non cogitur patrono, vel creditori seruire, quoniam, cum iam sit nupta, si sit in potestate creditoris, suspitio est aduersus eam parum honesta, quæ maritum illius maximè grauat.

15 ¶ Sed est quæstionis, an liberatio præstandi operas, concedatur debitori si sit cõcubina creditoris cui addicta est. Mouet quæstionē. l. si is qui te. C. de capti. & post limi. reu. vbi ex dignitate nuptiarum, & voto futuræ iustæ sobolis, hoc est, ut filij sint legitimi; lex dicit remitti vinculum quo debitor est apud creditorem, ergo cõcubinitus non sufficit. Contraria tamē sententia probatur in. l. si quis ingenuam. ff. de capti. & post limi. reu. Vbi textus loquitur, quando debitor mihi retineo, ratione summe debitor scribit tamen Iurisconsultus debitor liberari, si sit cõcubina. Sic ancilla fit libera

libera ex complexu dñi. §. eadem lege. Insti. quibus ex caus. manumit. non licet.

S V M M A.

- 1 Vre Gothorum, foemine debitoribus addicebantur.
- 2 Mulier potest cedere bonis.
- 3 Foemina ob debitum ciuile, non incarceratur extēde.
- 4 Etiam si debeat Fisco, & nu. 5. vbi de opinione Menchaque.
- 6 Licet cui libet, si velit, alteri operas suas præstare.
- 7 Pro pœna pecuniaria descendente ex delicto, mulier capitur ex consuetudine.
- 8 Etiam si det iuratoriā cautionem mulier in communiibus, capitur pro debito pecuniario.
- 9 Priuilegiatus à iure, ne cedat bonis, si tamen dolum committat, cogitur bonis cedere.
- 10 Debens ex delicto conuenitur, etiam si priuilegium habeat à Principe, ne intra certum tempus conueniatur.
- 11 Maritus committens dolum, amittit priuilegium reuerentiæ, quod habet aduersus vxorem.
- 12 Aduersus foeminas in delictis, vimur iure communi, si detegatur dolum commississe.
- 13 Foemina solum potest esse tutrix filiorum.
- 14 Reuerentiæ ius, renuntiatione non tollitur.
- 15 Mulier potest renuntiare suo priuilegio.
- 16 Quilibet potest renuntiare suo priuilegio.
- 17 Meretrix pro delicto ciuili capi potest, nisi sit nupta, & nu. 18.
- 19 Nupta, de adulterio non accusatur.
- 20 Vxor tenetur marito operas præstare.
- 21 Viuente marito, non fit executio pro debito vxoris in bonis dotalibus, nisi debitum sit ante matrimonium, & nu. 23.
- 22 Vir pro vxore non tenetur.
- 24 Pro debito procedente ex redemptione, cogitur mulier creditori redemptori seruire.
- 25 Debitor addicta creditori, si creditor eam prostituat liberatur à potestate creditoris, & nu. 34.
- 26 Foemina cuius pudicitia periclitatur licite, & impune, à carcere fugit.
- 27 Dominus foedi amittit foedum, si per lasciuiam comprimat filias vassallorum.
- 28 Fructuarius male se gerēs, amittit ius obuentiois, & potest priuari, & prohiberi, ne utatur usu fructu.
- 29 Malus tutor amittit ius decimæ.
- 30 Pater abutens patria potestate administrationem amittit, idem si cogeret filium, aut filium ad peccandum, & nu. 31.
- 32 Dominus amittit pactum de seruitio famuli, si seruitio abutatur.
- 33 Mulier in cautione posita, ut ministret iudicatur prostituta.
- 35 Pactus foemine addicta creditori, liber est.

¶ An dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam debitoricem, & quid si debeat Fisco, vel ex delicto. Cap. XV.

1 ¶ Vero deinde, an dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam. Vi detur exercenda, ita enim lego inter leges Gothicas. *Si mugeris ouierē de estar presas por debdo, si el debdor se quis fieri har, o assegurar en la muger que algo le debiere por esta razon, quel echo su señale que ante la villa por su presa.* Nota foeminas ratione debitoricis summe addici creditoribus iure Gotico. Consuetudo autē, qua apud nos debitor inops traditur creditori, etiā Gothorū seculo vigeat, ut probavi supra. C. 2. nu. 9. Præterea hæc opinio nominatim probatur in. l. si quis ingenuam. ff. de capti. & in. l. si is qui te. & in. l. foemina, per hoc cum, à speciali. C. eo. tit. vbi mulier ratione debiti detinetur à creditore.

2 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam mulier potest cedere bonis. l. pen. C. qui bono. ced. pos. las. in. §. si. nu. 10. Insti. de act. Hæc autē additio, qua inops debitor traditur creditori, vocatur apud nos, *Cession de bienes*, quia per additionē debitor soluitur à carcere. Sed verius est foeminam non esse addicendam creditori. Primo ex. l. 3. in prin. vers. corporalia. ff. de mun. & hono. inquit lex: *Corporalia munera, foeminis, ipse sexus denegat.* Secundo probatur, quoniam foemina ob debitum ciuile in carcerem duci non potest. l. 1. C. vt omnes iudices. textus in. l. 62. Tauri. Dispositio autem huius legis, non est exercenda aduersus debitores, qui in carcerem duci non possunt, ut dixi. c. 3. num. 2. & c. 4. Notat Rodericus in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. vers. secundo, lib. 2. Fori. Vbi dicit, quod foemina non est addicenda creditori, quoniam vbi debitor est conijciendus in carcerem, qui non satisfacit, ut in. l. 1. C. de exhib. reis: id non admittitur in muliere, nam ob eam causam non est in carcerem ducenda, ut in Authentic. nouo iure. C. de custo. reo. Bal. in. l. nemo deinceps. C. de Episcop. audi. debitor autem inops ideò addicitur creditori, quia non satisfacit: nam satisfacens non est addicendus. l. 2. titulo De los gouernos. lib. 2. Fori. Et quæ hæc lex non sit practicanda aduersus

mulierē notat Antonius Gomez. in. l. 62. Tauri. col. 1. His cōgruit textus in. l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Jul. maieft. inquit lex: *Mittor enim circa eas debet esse sententia: quas pro infirmitate sexus est.* Et generaliter in delictis mitius agitur cum feminis. l. sacrilegij pœ nam. C. ad leg. Jul. pecul. l. si adulterium. §. struprum. & §. fratres. & §. incestu. ff. ad leg. Jul. de adul. c. indignatur. 32. q. 6. c. sicut dignū de homi. scribit Bal. in. l. quicūq. col. 3. ver. & in sūma. C. de feru. fugi. quāto magis, quādo nō ex delicto, sed ex cōtractu aduersus eam agitur.

4 **A**mpliāda hęc opinio est, etiā si mulier debeat Fisco; nā etiam pro debito Fiscali mulier capi non potest. Textus est exprefus in Auth. sed hodie. in prin. C. de offic. diuers. iudi. & in Auth. hodie. C. de custo. reo. Boer. decis. 349. col. 3. nu. 5. ver. & maxime, & col. pen. & omnes DD. vbiq; Cifontanus in. l. 62. Tauri. Sali. in. l. 1. nu. 6. C. qui bon. ced. poss. Bar. in. l. nemo carcerem. nu. 4. C. de exact. trib. Dicit q̄ mulier etiā pro debito publico in carcere detineri nō potest. Cū ergo pro debito Fiscali, capi nō possit, nō est Fisco addicenda, vt dixi c. 3. nu. 2. & c. 4. Reperio tamē Ferdinandū Vasquium de Menchaca virum doctissimi, in tractatu de successiōnū creatione par. 1. lib. 1. §. 6. nu. 38. accuratē & anxie disputare, an mulier quæ succedit debitori Fiscali, sit detinēda in vinculis, sicut detineretur debitor masculus cui succedit: adducit q̄ mulier nō potest capi pro debito, nō descendēte ex delicto. Rursus, ex aduerso adducit, q̄ Fisco id habet priuilegium, vt eius debitores sint detinendi in vinculis donec debitum persoluāt, vnde priuilegiū mulieris, pugnat cū priuilegio Fiscali, quare definit, q̄ cū priuilegiatus, nō debeat gaudere priuilegio aduersus priuilegiatū, vt in Auth. quos actiones. C. de Sacros. Ecclē. q̄ ea opinio est sequenda, per quā reducimur ad ius cōmune, & q̄ idēd cū de iure cōmuni, nemo sit capiendus, si habet bona ex quibus soluat, vt dixi. c. 1. nu. 26. quod, vel priuilegiū mulieris, vel Fiscali vincat, secundū casus contingētīā, vt scilicet is vtatur priuilegio, qui habet pro se ius cōmune, idēd, si mulier ea habet bona, quæ etiā si vendātur, nō sufficiāt ad soluēdū Fisco, & hoc casu dicit mulierē detinēdā in vinculis, nisi velit bonis cedere: sin autem, ex mulieris bonis veditis Fisco satisfieri possit; & hoc casu dicit feminam non detinē

dā in vinculis: & q̄ iuxta hęc interpretatiōnē nemo aduersus alterū vtitur priuilegio, sed vterq; vtitur iure cōmuni. Addit tamē, q̄ hodie iure Regio, mulier etiā pro debito Fiscali capi non potest citat. l. 62. Tauri. Quæ de debito Fiscali nullam mentionem facit, & l. 2. tit. 10. lib. 5. Ordina. & l. 4. tit. 12. lib. 5. Ordina.

5 **E**quidem etiā de iure cōmuni hac interpretatiōne, & tēperamēto opus nō est, nā, & de iure cōmuni, forma pro debito Fiscali capi nō potest, vt in Auth. sed hodie. C. de offi. diuers. iudi. & in Auth. hodie. C. de custo. reo. Ex quorum dispositiōne generaliter verū est, femina pro debito Fiscali capi nō posse. Etiā antequā hoc iure Regio esset definitū. Et ipse Vasquius memoria lapsus videtur, q̄ sibi cū doctissimis quibusq; viris cōmune est; nā Home. quādoq; bonus, dormitauit. Præterea dū dicit feminā posse cedere bonis, verum dicit de iure cōmuni, vt in. l. pen. C. qui bon. ced. poss. De iure enim Digestorū, & Codicis mulier capi poterat, vt notat Bal. in. l. 1. col. 2. ver. quæro cū ciuitatibus, & ibi Sali. ver. si. quæro nūc quarto. Boer. decis. 349. col. pen. C. qui bon. ced. poss. Abb. in. c. petitiōnē de accus. l. in. l. neq; impubes. col. 1. ver. aduerte si teneas. ff. de in ius voc. Horū fūdamentū est. d. l. pen. C. qui bon. ced. poss. vbi mulieri permittitur cedere bonis: cessiō autē bonorū inuēta est ad effugiēdū carcerē. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Ergo mulier poterat conijci in carcerē, & q̄ possit cōijci in carcerē, si nō vult cedere scribit. Bal. in. l. 1. nu. 13. C. qui bon. ced. poss. cuius opinio videtur vera de iure Codicis, quo mulier capi poterat; de iure verō Authenticorū, cum mulier pro debito priuato, vel Fiscali capi nō possit, vt supra dixi, videtur q̄ possit cogi cedere bonis: nā qui non potest cōijci in carcerē, nō potest cogi cedere bonis, etiam iuxta formā Iuris Ciuilis, vt dixi. c. 3. num. 2. Itaq; si Vasquius loquitur de cessiōne inuēta à iure ciuili, mulier potest cedere bonis §. velit, non tamen cogitur, quia eo nomine, neq; nomine debiti in carcerē duci nō potest iure authenticorū; vt notat Sali. in. d. l. pe. C. qui bon. ced. poss. Si autē loquitur de additiōne, certē mulier recusās, non est addicenda creditori, neq; cogenda seruire ex supradiētis.

6 **S**i autem velit seruire, cui libet liberū est operas præstare si velit. l. qui operas. ff. loca. Meminisse tamen oportet quod mulier debens

debens ex delicto addicetur creditori, si soluendo non sit in casibus, in quibus supra. c. 11. De debitore ex delicto, dixi: debitorē ex delicto addicendum creditori: moueor, quoniam pro debitis descendētib; ex delicto, mulier capi potest, saltē iure Regio, vt in. l. 62. Tauri, & ita seruat consuetudo, teste Alex. in additiōne ad Bal. in Auth. hodie. C. de custo. reorum.

7 **N**am licet de iure ciuili mulier nō possit capi, pro crimine (nisi sit graue) sed audiat dato fideiussore, vel data iuratoria cautione, si fideiussorem non habeat, vt in. d. Auth. hodie. C. de custo. reor. & ibi notat Cin. Bal. in. l. consentaneum, & ibi Boerius in repet. fol. 28. ver. nunc expediāmus. C. quomodo & quan. iud. Barba. in. c. lator. post princ. ver. si. adde primo de pigno. Albe. in. l. sed & is. in fine. ff. de in ius vocan. Tamen consuetudine receptum est, vt mulier capi possit pro pœna pecuniaria descendente ex delicto, & ita seruetur apud Gallos, teste Boerio. d. decis. 349. col. pen. quæ consuetudo est generalis, autore Bald. in. l. 1. ver. si. in ca. glos. ibi autē generaliter. nu. 2. col. 1. ff. qui satisfda. cogan. vbi dicit seruanda statuta locorum.

8 **E**t quod mulier in criminibus non auditur ex consuetudine, cū iuratoria cautione docent Imola, & Barb. in. d. c. lator. Rursus quod mulier debēs ex delicto sit addicēda creditori probatur expresse in. l. capitaliū. §. & vt generaliter. ff. de pœn. vbi probatur, q̄ mulier potest dānari ad opus metallicum, hoc est ad seruendum in eruendo metalla. Rursus, q̄ ratione debiti descendētis ex delicto, mulier sit addicēda creditori probatur.

9 **Q**uoniam qui ex priuilegio, à iure concessō, non coguntur cedere bonis, coguntur, si dolū cōmittūt text. in. l. si. §. si. ff. quæ in fraud. credi. & ibi notant Bal. & Ang. idē Bal. in. l. 1. col. 2. C. qui bon. ced. poss. Ang. & Zasius in. l. is qui bonis. ff. de cess. bon. & in. l. 1. col. 4. ver. in ea glos. ibi maritus. C. de iur. dot. Bar. in. l. alia. §. eleganter. col. fi. ff. sol. matr. Bal. in. l. 1. nu. 8. C. qui bon. ced. poss. & dico. c. 16. De debitore nobili. nu. 7. & 19.

10 **S**i autē aliquis ex priuilegio Principis nō possit cōueniri intra certū tēpus potest cōueniri, & cogi ad solutionē, si debet ex delicto, nam debētū ex delicto, est odiosū, & rigide exigēdū: ita docuerunt Guillelmus Cugneus, & Cin. Bal. & Alb. in. l. sed si ex parte. §. quamquam, per illū textum, & §.

inter dū. ff. q̄ cum eo. Alex. in. l. 1. col. pen. ibi Ripa. num. 97. ff. si cert. pœna. Martinus Lauden. in tractatu de priuileg. & rescrip. §. 14. Roma. sing. 170. & dico supra. c. 5. nu. 27. Ergo licet mulieri concedatur, ne propter debitū addicatur creditori, id nō procedit in debito descendente ex delicto.

11 **S**ic maritus cōmittens dolū, non gaudee priuilegio reuerentiali, q̄ habet aduersus vxorē, vt sentit Aret. in. l. alia. §. eleganter. col. 2. in princ. ff. sol. matr. facit. l. pen. ff. de iur. dot. Ergo, licet femineo sexui, hęc habeatur honos, non gaudebit, eo si delictum commisit.

12 **P**ostremō facit, q̄ licet in delictis mitius agendū sit cum feminis, quia præsumitur eas errasse ignorantia, tamē si dolus detegatur vt iure cōmuni, neq; cū eis mitius agitur, vt scribit Bal. in. l. qui cōtra. C. de incest. nup. in. 1. lect. & in. l. error facti. col. 3. in. 1. q. C. de iuris & facti igno. Vltimo, facit, q̄ nobilis est addicēdus creditori pro pecunia debita ex delicto, vt dico cap. seq. De debitore nobili. Deinde mulier addicē potest, & debet creditori: si debet ratione administratæ tutelæ, quoniā, cū renuntiet Velleiano, & omni legū auxilio, cū assumit tutelā videtur q̄ potest capi, quia cōceditur renūtiāsse priuilegio legis, quæ sibi cōcedit, nec capiatur: ita docuit Bar. in Auth. matr. & auie. C. quādo muli. tutel. offi. fug. poss. Ego hūc locū prolixē tractaui in meo tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 4. nu. 46. & nu. 78. nunc nihil occurrit addendum tantum in ea adhuc sum sententiā quam ibi probaui.

13 **S**cilicet, q̄ mulier etiā ratione tutelæ capi non potest. Nā femina non potest esse tutorix, nisi filiorum, vt in. d. Auth. matri & auie. Filius autē, & nepos debet matri & auie reuerentiā, & ius reuerētiāle remitti non potest: nā est aduersus sanctam naturæ legē, vt filius ex pacto, vel renūtiatiōne facta à patre possit illum malē tractare, & naturæ legem interrumpere.

14 **I**dēd ius reuerētiāle, nō tollitur renūtiatiōne: vt in. l. alia. §. eleganter. ff. sol. matr. Idēd filius, vel nepos non possunt matrem, vel auiam conijcere in carcerem, ex eo, quod in assumptione tutelæ renūtiauerint omni legū auxilio, vt ibi dixi adducēs alia plura. Item occurrit addendum quod Rodericus in. l. 2. titul. De los gouernos. q. 5. col. 4. ver. sic. secundus casus, & ver. si. addicēdo, videtur pro grauitate ingenij sui, eam

probare sententiam, quod mulier non potest capi, etiā si debitum descendat ex administratione tutelæ: mouetur ex. l. 62. Tauri, ibi: *Muger por ninguna deuda, no pueda ser presa*, notat illam vniuersalem, *Por ninguna deuda*, sed meo iudicio, non satis apte adducit illam legem: nam doctores qui affirmant mulierē capi posse ex debito, ratione administratæ tutelæ non mouentur ex eo, quod debitum procedit ex tutela, sed quoniā, in assumptione tutelæ mulier renuntiat omni legum auxilio, vt dixi in d. tractatu de decima tutoris. c. 4. nu. 46. idē nihil faciunt ad rem, illa verba legis Taurinæ, *Por ninguna deuda*, quoniā nō ex qualitate debiti, sed ex renuntiatione censent doctores fœminam hoc casu capi posse.

15 ¶ Tertium occurrit addendum, quod verū videtur, fœminam posse ex pacto duci in carcerem pro debito, ex pacto (inquam) per quod renuntiauit priuilegio legis, per quam capi non potest. Liberū est enim mulieri renuntiare priuilegio suo. l. si quis in conscribendo. C. de pact. Et quod mulier possit renuntiare priuilegio ne carceretur, probant omnes doctores, qui sentiunt fœminam posse capi pro administratione tutelæ, quoniam, cum eam suscipit renuntiat omni legum auxilio, & hæc generalis renuntiatio videtur illis sufficere, vt mulier capi possit.

16 ¶ Quia quilibet potest renuntiare priuilegio sibi competenti. Quæres qui sint isti huius opinionis autores? Ego eos bona fide retuli in d. tractatu de decima tutoris. c. 4. nu. 46. & quamuis discessi ab eorum opinione, in hoc quod mulier non potest capi pro administratione tutelæ, quia nulla mulier potest esse nutrix, nisi mater, vel auia, & his debetur reuerentia, & ius reuerentiale non potest remitti, tamen eorum ratio, & generalis doctrina; scilicet quod mulier potest renuntiare priuilegio, ne capiatur: mihi placet; ex rationibus, & argumentis ab eis adductis: & quia cum ex debito, ex delicto, mulier capi possit, multo magis ex debito ex contractu ea conditione inito, vt mulier capi possit. Nō obstat textus qui contrarium probare videtur in c. 2. §. si. ibi. *Etiā si voluntas accederet earundem*, de iudi. in. 6. quoniā loquitur in monialibus quæ non possunt per se ipsas venire ad iudicium, etiā si velint, quoniam est aduersus professionem clausuræ, & vide quæ dico infra capite sequenti: sed fateor absurdum

videri, & aduersus fœminarum pudicitiam, & publicam honestatem; sed si hoc sufficeret etiā propter delictum, non cōijcerentur in carcerem; idē mihi placet, quod renuntiatio valet. Itē mulier capi poterit, si bona occultauit, nam dolus est delictum, vide tamen circa hoc, quæ dico. c. sequenti. num. 19.

17 ¶ Rursus, vt ad rem redeamus, mulier capi potest si est meretrix, vel luxuriosè viuuit, quoniam luxuria est indigna favore, textus in Auth. de restit. & ea quæ parit. §. si. collat. 4. cuius argumento, ita docet Bal. in l. consentaneum. nu. 46 C. quomodo & quando Iudex. Et ibi Barb. & Alex. in additione. Idem Alex. in additione ab Barr. in Authen. matri & auia. C. quando mul. tutel. offi. fūg. pote. Petrus & Cin. in Authen. hodie. C. de custo. reor. Roderi. in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. versic. secundo limita, Platea in l. nemo carcerē. col. 6. ante finem. C. de exat. tribu. lib. 11. Boerius decis. 349. col. pen. vers. respectu. Lupus in repet. c. per vestras. §. 21. nu. 22. de dona. int. vir. & vxor. idem Lupus, Cifontanus, & Antonius Gomezus in l. 62. Tauri, vbi de hac re est textus expressus. Et hoc casu mulier addici potest creditori, si soluendo non fit, quoniam capi potest, & sic cessat fundamentum quo fœmina honesta defenditur. Et quod hoc casu, fœmina sit addicenda creditori, notat Rodericus in d. §. q. col. 3. ver. 2. limita. Antonius Gomezus in d. l. 62. Tauri. nu. 1. Quæ opinio, & de iure vera est, & prudētia cōuenit, vt saltē luxuriosa, seruendo occupata molitiem, & libidinem (non alia ex re magis quam ex otio prouenientem) dedicat, & castitatem amplectatur.

18 ¶ Limitandum tamen hoc in luxuriosa quæ nupta est. Primò, quoniam hoc casu luxuriosa capi non potest, nō enim in opprobrium mariti tacentis, vel dissimulatis luxuria coniugis propalanda est, quæ necessarium est probare ad hoc, vt capi possit: comprobatur hoc ex text. in l. si vxor. §. Diuus Severus. ff. ad leg. Falc. vbi probatur quod meretrix nupta non potest accusari, de adulterio: & sic licet meretrix possit capi, meretrix vxorata non potest: vti docet in simili Ioan. Andr. in additio. Ad specul. titulo de iniurijs, in prima additione, & in specie notat Alex. in additio. ne ad Bar. in Auth. matri & auia. C. quando mul. tutel. offi. fūg. pot. Roma. in l. si verò.

verò. §. de viro. in. 2. Fallentia. ff. sol. matr. Alex. in l. plerique. ff. de in ius vocan. Angel. in tractatu de maleficijs in parte *Fama publica*, in materia capturæ. Lupus in repet. c. per vestras. §. 21. num. 22. de donat. int. vir. & vxor. Barba. in c. pastoralis, col. 6. versic. sed ergo quero. de iudi. Cifontanus, & Gomezus in d. l. 62. Tauri. Rodericus in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. versic. secundo limita. Faciunt quæ dixi in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 14. col. si. vbi docui, quod etiā si fœminæ luxuriosæ viuenti, esset dandus curator (vt plures sentiunt) id non procedit, quando fœmina esset nupta.

20 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam vxor tenetur marito operas præstare, vt notatur per Bal. & omnes in l. si vxorem. C. de cōdi. infer. vt dixi latē in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 2. nu. 12. & dico infra. c. sequenti. De nobili debitore, num. 11. quem vide. Cum autem debitum mariti sit antiquius præferatur maritus cæteris creditoribus, vxorem ad seruitium petentibus argumento. l. qui prior. ff. de regul. iur. l. Balneum. l. potior. ff. qui potio. Et hæc opinio esset æquior, si maritus in ops esset, tunc enim vxor tenetur ei præstare operas artificiales ad parandum victum familiaræ, vt dico. cap. 16. De debitore nobili. numero. 13.

21 ¶ Quod confirmatur, quoniā aduersus bona dotalia viuente marito, non fiet executio pro debito vxoris. l. 1. §. si a locero. ff. quæ in fraud. credito. text. in l. quāuis mulier. & ibi Alex. & omnes. ff. sol. matr. glo. in. l. quinque legibus. in glossa magna in fine. ff. de bon. damna. Guido decisio. 447. incipien. pone vxor. quoniam dos est viri. l. in rebus versiculo, iure natur. di. C. de iure doti.

22 ¶ Vir autem non tenetur pro vxore, vt in Rubr. C. ne vxor pro marito; opere autem præsertim obsequiales debentur marito, & quasi dotales consentur.

23 ¶ Si tamen vxor ante matrimonium debitum contraxisset, executio in dote fieri potest, ne in manu fœminæ sit nubendo eludere creditores. l. mulier. ff. de iur. doti. Guido d. decis. 447. Nam licet mulier dederit omnia bona sua in dotem bona dicuntur deducto ere alieno. l. sub signatum. §. bona. ff. de verbor. significat. l. mulier. bona. ff. de iure doti. l. bonorū. la. 1. ff. de verbo. significat. l. si. ff. de vsuf. lega.

24 ¶ Rursus, mulier quæ soluendo nō est, debet seruire creditori, si debitū processit ex eo, quod creditor illā reddemūt ab hostibus suis nūmis: hoc enim casu creditor potest illam retinere, donec pecunia, vel operis satisfaciatur pretio, quod pro eius libertate hostibus dedit: ita est expressè definitum in l. si quis ingenuā. ff. de capti. & postlim. reuer. & in l. si is qui te iuncta. l. si. C. eodem titulo. Et hoc casu etiā de iure ciuili debitor in ops tenetur seruire creditori, si soluendo non fit, vt scripsi. c. 1. numer. 65. & sic non obstant hæc leges, principali conclusioni supra traditæ: quod fœmina non debet seruire creditori; id enim fallit, quando debet ex causa redemptionis, eo enim casu, etiā de iure Ciuili, quo nemo debitor seruiebat, tenetur seruire. Sed obijciat quispiam fœminam redemptam ab hostibus posse à redemptore detineri: de iure Digestorum & Codicis, quo fœmina pro debito capi poterat, non autem iure Authenticorum, quo fœmina pro debito capi nō potest. Sed adhuc verum est, fœminam posse detineri ab eo qui eam reddemūt, etiā iure Digestorum, non enim permittitur redemptori detinere fœminam, quia pro debito capi potest. Nā de iure Digestorū, & Codicis, debitor qui soluendo non est, capi potest. Et tamen non potest detineri à creditore, neq; tenetur ei seruire. Ergo detentio, vel seruitium non procedunt de iure ciuili ex eo quod quis capi possit. Sed propter magnum beneficium, quod Redemptor confert, in redemptum masculinum, vel fœminam: nam, vt cum hostibus seruiret, nō est absurdum, vel iniquum, vt seruiat ei, qui tanto collato beneficio eos à dura seruitute liberauit, & inestimabili libertatis dono gaudere facit. Præsertim, quod hoc solum est, donec soluant pretium redemptori. Ex quo notabiliter infero, quod si seruus in eaq; libertatem dedi, vt soluat aureos centum: certè, si non soluat, non idē est præmenda carceris, imò seruanda lex, quæ vetat fœminā capi pro ære alieno. Neq; obstat, quod de iure Ciuili, fœmina redempta, poterat ratione partij redemptionis detineri, à creditore, quoniā hīc non est redempta ab hostibus. Deinde etiā hodie volo dari creditori in seruitium: sed nego detinendā in carcere: nam detentio qua fœmina redempta potest detineri de iure ciuili in seruitiū nō nascitur, ex eo quod quis possit carcerari.

CAⁿ autem id admittendum, quando solui pro debitrice foemina constituta in potestate creditoris, & illa ab eius manu exemi, dicam infra. Mouet enim quaestio, quod constituta in potestate creditoris, dicitur esse in carcere. l. 2. ff. de libe. homi. exhib. & dixi. c. 1. Ex supradictis apparet, non obstare quae protuli. num. 1. ad probandum, quod foemina est addicenda creditori. Lex enim Gotthorum non est in usu, neque habet vim legis, & Iure civili, & noua Regia constitutione Taurinensi. 62. Foemina ex nullo contractu potest capi. Non tamen ex generalitate verborum legis Tauri. 62. Ibi: Por nunguna deuda corrigitur. l. si quis ingenuam. de qua supra. Quia hic non tractamus de carcere, sed de seruitio.

35 Meminisse tamen oportet, quod in omnibus casibus, in quibus dixi foeminam esse addicendam creditori, liberatur ab eius potestate si creditor illam prostituat, vel alias turpi quaestui supponat, & ius debiti perit: textus est expressus, qui nominatim in hac specie loquitur in. l. foedissime. C. de capt. & post lim. reuer. cuius verba, quoniam ad bonos mores pertinet subnectere placuit, inquit lex. *Cum igitur filiam tuam ab hostibus captam, ac prostitutam ab ea quae eam redemerat ad te confugisse proponas, Praeses provinciae, si filiae tuae supradictam iniuriam, ab ea qua sciebat ingenuam esse inflicta cognouerit, cum huiusmodi personam indigna sit pretium recipere, propter olium detestabilis questus, etiam si pretium compensatum non est aduersus flagitiose mulieris turpitudinem, tutam eam, defensamque praestabis.* Haec lex loquitur in foemina quae tenetur seruire, quia fuit redempta ab hostibus, & non habet vade refundat pretium redemptori: vt dixi supra numero. 24. & tamen dicitur, quod liberatur ab eius potestate, si prostituatur. Idem probatur ferè in specie in. l. si. C. de spectacul. lib. 1. 1. ibi. *Lenones patres, & dominos, qui suis filiabus, & ancillis peccandi necessitatem imponunt, potestatis iure frui non valeant, ne ve quid eis ita possit acquiri: sed ancillis, filiabusque, conductisve, propter paupertatem personis iudicium licet implorato suffragio omni miseriarum necessitate absolui.* Nota legem illam loqui, quando foemina propter paupertatem cogitur seruire, liberatur tamen, si turpi quaestui supponatur. Idem probatur in. l. si lenones. C. de Episc. audi. His aptissime annecti possunt quae scribit prudenter Vlpianus in. l. elegantè. §. fin. ff. de pigno. actio, in haec verba. *Si prostituat ancil-*

lam, vel aliud improbatum facere cogit, pignus illud ancillae soluitur. Nota haec verba vltima, *Pignus illud ancillae soluitur*, quoniam debitor qui est in potestate creditoris censetur esse apud illum loco pignoris, vt docui c. 1. nu. 71. pignus autem ancillae soluitur, si dominus eam prostituat.

26 Sic Bal. in. l. 1. num. 1. 1. verfi. sed pone. C. de adil. ad dicto. scribit, quod foemina, cuius pudicitia periclitatur, potest auferre, & carcere, neque in ea detinenda est. Sic Paulus in. d. l. elegantè. §. si. per illum textum. ff. de pignor. actio. notat, quod si quis habeat foedi nomine, aliquod opidum, priuatur foedo, si ciuium filias per lasciuiam comprimat, citat. l. 1. C. de iure emphit. vbi emphiteota amittit rem, si ea male vtatur.

27 Sic fructuarius, qui non fruitur arbitrio viri boni, sed male se gerit, non percipit obventiones, nec fructus, & potest prohiberi vt i. f. ui. l. item si fundi. in princ. ff. de vsu. fru. l. hoc amplius. §. si. ff. de dam. infect.

28 Facit. l. cognouimus. C. de man. & colo. lib. 1. 1. eos. C. de aqua ductu. eodem libr. Angel. Paul. & Ias. in Auth. qui rem. C. de Sacros. Eccles.

29 Sic malus tutor amittit ius percipiendi decimam, vt pluribus argumentis probaui in tractatu de decima tutoris. capit. 13. per totum.

30 Sic pater abutens potestate sibi a lege commissa, super filium, amittit administrationem personae filij. l. si. cum glosa. ff. si quis a parem. fuer. manum. Sic curator abutens officio suo, & non defendens minorem amittit administrationem. l. fin. §. 1. ff. de adm. nistra. tuto.

31 Sic si pater cogeret filium ad peccandum, vel filiam cogeret peccare in corpus suum, amitteret administrationem quam habet super eorum personas. l. si lenones. C. de Episc. audi. l. si. C. de spectacul. lib. 1. 2. notat Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 17. num. 4. de donatio int. vir. & vxor. Sic Diuus Hieronymus ad Oceanum scribens epitaphium Fabiolae, excusat eam, quod maritum relinquerit his verbis: *Quod secum dum sortita matrimonium prius reliquerit non laudabo conuersam, nisi prius ream absoluero. Tanta prior maritus vitia habuisse narratur: vt ne scortum quidem, & vile macipium ea sustinere posset.* Haec tamen Hieronymus. Haec autem limitatio huius legis vera etiam est in mafculo creditori tradito, nam si turpi quaestui supponatur,

natur, vel in honesta patiatur creditor ius suum amittet ex omnibus supradictis.

32 Item infertur quod si quis filium vel filiam in seruitium tradat (inopia forsam oppressus) vel, vt filius dicitur op. sic. um quod non obstante pacto, & consuetudine generali seruandi talia pacta de quo dixi cap. 1. nu. 60. non est pactum seruandum si dominus talium seruitio abutatur, vt ex supradictis manifestè deducitur.

33 Sed an videatur prostituui quae in caupona ponitur, vt ministrat Bald. & Salic. dicunt, quod sic in. l. si. C. si mancip. ita veniat, ne prostitu. per textum ibi. Sed certè ille textus id non probat, & meo iudicio falsum est. Non enim lex dicit quid, quae ponitur in caupona, videtur prostituui, sed quod si serua venit, sub conditione ne prostituatur, quod non debet prostituui sub specie ministrandi in caupona ne conuentio eludatur per fraudem, itaque lex loquitur de ea quae vera prostituuitur sub specie ministrandi in caupona, non tamen dicit quod ceterum prostituuta ex eo quod in caupona ministrat, sed praestat ipsa legis verba subijcere inquit lex: *Eam quae ita venij ne corpore questum faceret, nec in caupona sub specie ministrandi prostituui, ne fraus legi dictae fiat oportet.* Postremo non omittendum, quod in casibus in quibus mulier patitur decretum huius legis operabitur, iuxta saeculus foeminae fragilitatem, non enim ad eam delicatam foeminae operam imponenda sunt, quae viris robustis imponuntur, vt in. l. pen. C. de his qui nu. libe. lib. 10. l. eius in fine. ff. de ope. liber.

34 Praeterea illud est memoria dignum quod etiam si foemina antequam traderetur creditori, corpore quaestum faceret, non potest creditor eam cogere, vt eadem turpitudine quaestum faciat. l. haec demum verfi. si meretrix. ff. de ope. liberto.

35 Illud autem est manifestum, quod foemina pariens in potestate creditoris parit liberum. l. capitalium. §. & vt generaliter, verfi. Diuus. ff. de poen. Vbi probatur quod mulier damnata in metallicum opus, liberum parit: neque enim debitor creditori addictus efficitur seruus.

S V M M A.

- 1 **P**aupertatem appellatur vilitas: Et ignobilitas, & vilitas idem sunt.
- 2 **N**obilitas paupertate, an amittatur, & num. 17.
- 3 **P**auper nobilis ludibrio est, & nu. 18.

5 **N**obilis exercendo artem vilem, amittit nobilitatem, & 32. & 33. 34. 35.

6 **P**riniceps per priuilegium nunquam censetur velle praedudicare alicui.

7 **N**obilis ob aes alienum in carcerem non detruditur.

8 **D**ebitor nobilis non conuenitur, nisi in quantum satisfacere potest, & sibi relinquatur tantum quantum satis est, ad vitam transigendam, & nu. 9.

10 **I**ure Regio, non solum, non capiuntur pro debito personae nobilium: sed nec eorum arma, & equi, & domus.

11 **N**obiles sunt liberi a praestatione operarum, & ideo vxor nobilis libera a lauatione pedum, & aparando cibos, & similia, & nu. 12. & 13.

14 **D**e iure Regio vxor acquirit sibi, & non marito, quae acquirit ex operis artificialibus.

15 **I**n impositione poenarum, habetur ratio nobilitatis & nu. 29.

16 **N**obilis non torquetur.

19 **N**obilis qui ficta inopia bona abscondit, amittit priuilegium nobilitatis, & ideo ducitur in carcerem, & nu. 21.

20 **A**bscondentes bona, & fingentes inopiam velut latrones puniendi. Etiam si non fingant, & nu. 21.

22 **F**alliti, cedendo bonis non effugiunt captiua personarum.

23 **N**obilis qui malitiose bona atriuat, ne creditoribus satisfaciat potest capi.

24 **D**ebitores qui ex causa a carcere excusantur, nihilominus iudex eos capere potest, si viderit eos dolose fuisse versatos.

25 **P**aupertas captiose proueniens non excusat.

26 **M**ulier pro debito descendente ex delicto, capi potest.

27 **N**obilis licet ex delicto capi possit, non tamen ea facilitate neque rigurositae, sicut plebeius, & num. 28.

30 **L**imitatio regulae, qui non habet in bonis luat in corpore.

31 **N**obilis officium est militando, religionem, & plebem defendere.

35 **A**n per monachatum amittatur nobilitas.

36 **C**onsuetudo inspicienda.

37 **F**acit consuetudo quem ignobilem, aut nobilem.

38 **R**enuntiatio nobilitatis a nobili an teneat, & num. 47. & 54.

39 **C**lerici negotiatores, amittunt immunitatem, & libertatem.

40 **G**eneralis renuntiatio legum, an praedudicat:

41 **P**riuilegium egregiarum personarum, ne cogantur coram iudice personaliter comparere, potest ab eis renuntari, nu. 61. & 62.

42 **V**aleat pactum inter creditores & debitores, vt debitor gaudeat priuilegio nobilitatis.

43 **D**ifferetia nobilitatis a genere, & nobilitatis, a priuilegio. No.

- 44 Nobilis proprio vocabulo dicitur Fijodalgo, id est nobilis sanguine, & num. 48. 49.
- 45 Aliquando nobilis appellatur ille qui est dives.
- 46 Fijodalgo significat, id est, Gotthi filium.
- 50 Hereditas patris, naturali iure pertinet ad filium.
- 51 Nec pacto, nec renuntiatione, possunt tolli quae sunt naturalia.
- 52 Hereditas est ius, quod propter sanguinem defertur.
- 53 Privilegia propter sanguinem concessa, pacto tolli possunt.
- 55 Beneficio cessionis honorum, an per pactum renuntietur.
- 56 Nemo est dominus membrorum suorum.
- 57 Pactum inter debitorem, & creditorem, ut debitor inuitus detineatur, non tenet.
- 58 Mater tutrix non capitur a filio, etiam pacto expresso, ut capitur.
- 59 Nobilitas maior honor, quam plebeis deferendus.
- 60 Oportet in republica omnia esse politicè disposita, & ut plebei, & opifices cedant nobilibus.
- 61 Intellectus. l. ad egregias. ff. de iureiuran.
- 62 Monialium privilegium, ne ad iudicium venire cogantur, est ratione clausurae.
- 63 Gerens vicem Regis, omni honore (etiam a nobilissimis) afficitur.
- 64 Intellectus. c. si diligenti. de for. comp.
- 65 Praecipua utilitatis pars reipublicae, consistit in religione.
- 66 Ratione propriae renuntiationis, nobilem in carcerem detruendi, & non ex ordinis in dignitate, non fit iniuria ordini nobilium.
- 67 Intellectus. l. si. C. de pact. pigno.
- 68 Quilibet molestia personalis, durior est rerum amissione, & nu. 70.
- 69 Pactum legis commissoriae, non solum asperum, sed impium, & iniquum iudicatur.
- 71 Intellectus. l. si quando. §. generaliter. C. de inof. testa.
- 72 Intellectus. l. ut vim. ff. de iust. & iur.
- 73 Intellectus. l. patre. §. quae oneranda. ff. quar. rer. act. non det.
- 74 Emancipare cogitur pater filium, quem contrapicetatem tractat.
- 75 Intellectus. l. libertas. C. de obsequijs.
- 76 Intellectus. l. si. C. de non numerata pecunia.
- 77 Nobilis per conductionem Regij vestigialis, amittit privilegium: & ibi. de intellectu. l. 4. titulo. 2. lib. 4. ordin. & num. 78.
- 79 Sacerdos arte turpem exercens, coercionem, & fori amissione plebitur.
- 80 Mercatura, aut exercitium artis vilissimae, non tollit nobilitatem.
- 81 Nobilis conductor Regij vestigialis, solum amittit privilegium, ne possit in carcerem conijci.
- 82 Immunitas Fidalgiae privilegium est personale, & ideo non renuntietur, & numero. 87. & 88.
- 83 Donator, privilegio ne conueniatur ultra quam facere possit, non potest renuntiare.
- 84 Militibus prohibetur conductio, ne impediatur exercitium militare.
- 85 Mores Romanorum, milites, in otio, & negotio, semper in armis erant.
- 86 Aliud est esse nobilem, aliud esse militem, & Fidalgus est nobilis, sed non miles.
- 89 Carcer est causa praevia ad addicendum debitorem creditori.
- 90 Beneficio Velleiani, aut minoris aetatis renuntiare non est foeminae, aut minori dedecerosum, etiam si Principes sint.
- 91 Renuntiatio nobilitatis, cum iuramento valet, & tenet.
- 92 Iuramentum est seruandum, quando seruari potest, absque interitu salutis aeternae.
- 93 Debitor facti, licet liberetur praestando interesse, secus si iurabit factum, quoniam ad id compellitur.
- 94 Dolus excludit privilegium nobilitatis.
- 95 Assertio, nobilis, quod sit ignobilis, non suffragatur creditori.
- 96 Nobilis qui tempore contractus, negavit se esse nobilem, an possit in carcerem duci.
- 97 Valet renuntiatio nobilitatis ab eo qui est nobilis ratione privilegij, & num. 98.
- 99 Nobiles ex privilegio, a Rege concessore, ne ob aes alienum capiantur, id est, sicut, ut ex rebus militum, non potest privilegio renuntiare.
- 100 Immunitas ecclesiastica, nec seruo, nec alijs obsequium praestare obligatis prodest.
- 101 Menti contrahentium, & voluntati expressae, aut tacitae, est standum.
- 102 Pecunia Principis, peculiari celeritate exigitur.
- 103 Nobilis in renuntiatione generali de omni legum auxilio, non censetur renuntiasse privilegij nobilitatis; ideoque ex tali renuntiatione, non potest in carcerem duci.
- 104 Dux, aut Comes, si renuntiet nobilitati, & obliget personam suam, an ob debitum possit in carcerem detruendi?
- 105 Habentibus iurisdictionem est honor deferendus.
- 106 Ob aes alienum licitum est fructus rerum primogenij vendere, pro tempore vite possessoris.
- 107 Nobiles exteri, & non naturales, an gaudeant praerogatiuis, & privilegij naturalium.
- 108 Nobilis in una provincia, non est necessario habendus nobilis, in alia, & num. 115.
- 109 Iure Regio, in regno Castellae exteri beneficia, neque dignitates habere non possunt, & nu. 116.
- 110 Nobilitas sanguinis, non datur a natura.

Prescrip

- 111 Prescriptio solū nocet his aduersus quos est prescriptum.
- 112 Privilegia Fidalgorum, sunt concessa Fidalgus totius Hispaniae, & numero. 17.
- 113 Fidalgus Hispani descendunt ab eisdem parentibus, videlicet a Gotthorum gente.
- 114 Immemorialis probatio referenda ad tempus, quod est magis utile ei, qui probat & allegat, & nu. 118.
- 119 L. 3. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordin. disponens ob aes alienum executionem non debere fieri in armis, domo, aut equis Fidalgorum, sit recepta, necne, & numero. 121.
- 120 Nobilitas non debet esse occasio, ut quis rem suam perdat.
- 122 Nobilis captus ob aes alienum, ut solvatur e vinculis, an sufficiat quod summarie probet nobilitatem: an verò necessario debeat constare per sententiam de nobilitate, & nu. 124. & 125.
- 123 Si ad impediendam executionem allegetur ius perfonae, sufficit quasi possessio illius iuris.
- 126 Clericus abscondens bona, potest duci in carcerem pro aere alieno.
- 127 Doctor, pro aere alieno, an in carcerem possit detruendi, & creditori addici, & an debeat legere, & docere, & num. 128. & numero. 132. & 133. & 136. 146.
- 129 Defenditur Bartolus, ab impugnationibus Guidonis Papae, & num. 130.
- 131 Professor dicitur qui publicè scientiam aliquam praerogit.
- 134 Doctor etiam non legens, non est cogendus hospites suscipere.
- 135 Lex continens privilegium aduersus ius commune, censetur nominasse omnes personas privilegiatas.
- 137 Consuetudine seruatur, ut Doctor etiam non legens, non capiatur.
- 138 Idem de Iure civili.
- 139 Iure Regio, Bartoli opinio approbata.
- 140 Professio, sine gradu, an sufficiat.
- 141 Doctor legens, vel non legens, si dolum committat, aut corrumpat, seu abscondat bona, amittit privilegium.
- 142 Idem si de industria legeret, ut euitaret capturam ob debitum aere alieni.
- 143 De inani titulo, non curatur, puta de Doctore circulari.
- 144 Doctor legens, est immunis in propria patria, ab omnibus numeribus realibus, & personalibus Autore Paulo de Castro: & ibi de eius opinione.
- 145 Defendens se sub pretextu Doctoratus, aut professionis cum neutrum sit, exploditur.
- 147 Aduocatus, an pro aere alieno sit capiendus, & creditori addicendus.
- 148 Requisitum in bono, & perfecto aduocato.
- 149 Aduocati non minus censentur utiles reipublicae, quam milites.
- 150 Aduocati militibus equiparantur.
- 151 Aduocatus gaudet privilegij s. l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 11.
- 152 Aduocatus est, immunis, a solutione munerum, & tributorum.
- 153 Aduocatus an possit renuntiare privilegio aduocationis, & eo renuntiato, an possit capi ob aes alienum.
- 154 Vir excellenti virtute praeditus, an creditori addicatur.
- 155 Virtus, nobilitati anteponenda, & nu. 168.
- 156 In criminibus habetur ratio eximia virtutis eius qui delinquit, & cum eo mitius agitur, & nu. 173.
- 157 Assertioni boni viri est credendum.
- 158 Boni viri licet facultatibus non polleant, polleant tamen fide, & ideo tam patrimonio quam fide aestimantur.
- 159 Pauper, probata vite, & si non possideat immobilia dicitur idoneus fideiussores. & nu. 169.
- 160 Cum bonis viris, sepe sepe dispensatur, & nu. 170.
- 161 Propter excellentiam hominis, receditur ab omni iure, & nu. 171.
- 162 Creditor inuitus, non cogitur parcere bono viro.
- 163 Non cogitur quis facere beneficium, neque propter personam est recedendum a legis decreto.
- 164 Non est quis (licet idoneus) ante legitimam aetatem ordinandus.
- 165 Quando de simplici iustitia tractatur, non est curandum de meritis personarum.
- 166 Virtus excellentis viri in causa graui, non operatur in alterius prauidicium.
- 167 De generali praesumptione; quod quis sit bonus, non curatur, si agitur de prauidicio tertij.
- 168 Prohibitus torqueri, an possit in carcerem detruendi.

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus debitorem inopem, si nobilis sit, vel aduocatus, vel alius eruditione, seu nobilium, vel primariorum civium cognatione praestans. Et quid sit nobilis, renuntiet nobilitati, quam Hidalguam vocamus, vel aduocatus, privilegio aduocatis concessio. Cap. XVI.

Quero

Quero deinde, an nobilis; quem Hispanicæ *Hidalgum* vocamus, sit addicendus creditori, si debet, & soluendo non sit. Mouet quæstionem textus in l. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeatur. ubi paupertas appellatur vilitas, ignobilitas autem, & vilitas idem sunt, vt in Authen. Præsides. in princ. C. de Episc. audi. l. ingenuæ. C. de muri leg. lib. 1. scribit Lucas Penna in l. 1. col. 2. in prin. C. de cōdi. in publi. horre. lib. 10. Quare, quod nobilitas amittatur paupertate, significat Bartol. in l. 1. à num. 47. & ibi Platea. col. 1. C. de digni. lib. 10. Socin. consil. 246. incip. elegantè. col. 2. vers. prima ratio. Cepola in tractatu nobilitatis. col. 7. vers. & idè, sic Affliet. in constitutio. Siciliæ incip. intentionis in. 6. notab. col. 9. Quod si paupertate amittitur nobilitas, vel saltem nobilitatis priuilegia, certè licet nobilis in carcerem duci non possit, & ad operas cogendus non sit (vt statim dicam) id nō procedit in nobili qui soluendo non est.

2 Nam qui soluendo non est, pauper est, & paupertate amittitur nobilitas. Rursus, licet verius sit nobilitatem non amitti paupertate, vt statim dicam; tamen negari nō potest, quin sicut fides, sine operibus mortua est, ita etiam nobilitas absq; diuitiis, si non mortua, certè inter mortua, vel interrupta, vel obscurata dici potest, vel saltè est manca, & mutila, vt notat Bonus curtius in tractatu de nobilitate. col. 2. vers. tertius & vltimus.

Et pauper nobilis ludibrio est, vt experientia quotidiana docet, & scribit Iacobinus, de sancto Georgius in tracta. fœudorū char. 29. Afflic. in constitutio quam plurimum. col. 2. vers. quid autè si dominus. Deinde, quod dedecus irrogatur nobili, si militado aduersus Mauros, vel Turcas ex stipendio satisfaciatur creditori, iam quod ei nō tradatur. Rursus, hæc opinio verior, vel certè minus inuidiosa videtur, quando nobilis diues natus, & educatus patrimonij voruram fecit. Solon enim huiusmodi legem ædidit. *Qui patrimonij voruram fecerit, is ignobilis obscurusq; esto.* Vt auctor est, Laertius in eius vita. Præterea Cicero Philippica secunda, his verbis inuehitur in Antonium. *Tene ne memoria prætextatum te decorexiffe; patris (inquit) ista culpa est concedo: etiam nim est pietatis plena deffensio.* Illud tamen audacie tue quod sedisti in quatuordecim ordinibus, cum esset lege Roschia decostoribus certus locus

constitutus. Apud Abderitas, qui facultates proprias amittebat, non poterat sepulchrū habere cū patre, sed pœnæ nomine carebat paterno sepulchro, vt memoriæ, prodit, Laertius in Democrito. Et apud Stobæum sermone. 68. ex traductione Gesneri; sic legimus.

Scisne, quod nobiles quidem mortalium.

Dum pauperes sunt nō amplius clari existant.

Hic congruit, quod nobilis, si inops est, non potest nobilitèr viuere. Nobilis autè, qui non viuit nobilitèr, non gaudet priuilegijs nobilitatis, vt auctor est Ifernina in constituto. Siciliæ incipiente, vt dignitatū, post glossam ibi, & sequitur Affliet. ibi in 1. notabili. Vnde qui viuem artem, vel opificium exercet nobilitatem perdit, vt in l. nobiliores, & ibi notat Bal. C. de commer. & merca. l. ne quis. C. de dignitat. libr. 12. Bar. in l. 1. ad finè, & ibi Plat. col. 1. C. de digni. lib. 12. Socin. consil. 246. incip. elegantè. col. 2. vers. prima ratio. lib. 2. Felin. c. super eo. in. 2. col. 2. de testib. Corfe. in replet. c. gradi. col. 12. de supplen. neglig. prælato. libr. 6. Latè Tiraquell. in tractatu de nobilitate. c. 33. & c. 27. facit. l. 2. C. negotia. ne mili. l. milites. in. 2. cū. l. seq. C. de re mili. lib. 1. Platea. in l. ne quis. C. de digni. lib. 12. Cifontanus in l. 79. Tauri. col. 2. vers. septimo fallit. Aymon. cōf. 173. Cassan. conclus. 64. viso processu. num. 35. & dico infra, vbi dico, quid apud nos hac in re iudicetur.

6 Deinde, Princeps nūquam per priuilegium censetur velle præiudicare alicui. l. nec auus. C. de emanci. libe. Ergo licet Princeps, te nobilem fecerit (omnis enim nobilitas ciuilibis) à Principe descendit, & licet nobilibus tribuerit, ne pro debito ciuili possint in carcerem conijci; certè id non debet esse damnosum creditori, qui non vult nobilem conijcere in carcerem, sed, vt sibi ex operis quotidianis satisfaciatur, & ita in proprio casu sentit Barba. in addict. ad Bald. in l. si vxor. C. de condi. infer. Rursus, nobilitas amittitur ex delicto, vel saltè nobilitatis priuilegium. l. 1. C. vbi sena. vel clarissi. l. senatoris filia. Et ibi Bal. ff. de ritu nupt. & dico infra, rem autem familiarum delabi sinere flagitiosum est, vt dixi cap. 2. & apud antiquos puniebatur, vt ibi dixi. Deinde per ingluuiem, & turpitudinem amittere bona fœudalia, infame est, nobilitas autem amittitur turpitudine vitæ. l. si qua. & ibi Bal. C. de secun. nup. Bal. in l.

in. l. cum antiquioribus in princ. q. 8. C. de iure delibe. Lucas Penna. in l. mulieres. col. 1. vers. vlt. nota. C. de dignit. lib. 12. Postremò illud prudentem maximè mouebit, qd plures nobiles paupertate, à fortuna male multati mechanicas artes exercent. Cur ego qui vltro calcearia, vel futuriam exercet, nō exercebit eā, si pecuniā debeat, & soluendo nō sit, & rem alienā data solutionis fide, acceperit. Vltimo eo seculo, quo apud Romanos moris erat debitorem inopem creditori addicere, addicetur nobilis, si soluendo non erat, vt liquet ex Liuio Decadis. 1. lib. 2. & ex Suetonio in Othone. c. 5. Quid verius? distingue, aut nobilis, re vera, absq; dolo nocendi creditori amisit bona sua, aut dolo abscondit ea, cum re vera ea non amiserit; aut amisit ea, sed debet ex delicto, vel mechanicam artem exercet. Primo casu nobilis non est addicendus creditori, quoniam qui ob debitum in carcerem duci non potest, non est addicendus creditori, vt docui. c. 3. nu. 2. & c. 4.

7 Nobilis autè ob es alienū in carceredetrudi non potest, argumēto. l. medicos. C. de prof. & medil. lib. 10. miles. ff. de re iud. Ex cuius decreto ita docuit Iaf. ibi. col. 2. A lexand. in l. Centurio. nu. 25. ff. de vulga. & pupil. Bal. in l. 1. propè finè. C. qui bon. ced. poss. qui tantū dicunt, qd milites nostri temporis non possunt carcerari, sicut milites temporis antiqui, non tamen habent beneficium, ne conueniantur vltra quam facere possunt, neque id habet nobilis, vel hidalgus Ripa lib. 2. respon. cap. 20. Ioannes Baptista Sanseuerinus in tractatu de debitore suspecto, & fugituo. in. 5. q. principali. q. 5. Guillelmus Cugneus in l. pen. ff. quib. ex cau. maio. Facit textus in l. medicos. C. de professo. & medicis, lib. 10. Et hæc opinio ferè cōmunè esse de iure cōmuni testatur doctissimus Ferdinandus Vasquius, in tractatu de successio. creatio. 1. par. lib. 3. §. 22. nu. 75. quāuis, (vt ingenue loquar) de iure Ciuili nulla est lex, que nobili immunitatē, à carcere ob æs alienū tribuat, sed apud nos, id est lege Regia definitum in l. 4. & 5. titulo. 2. lib. 4. Ordin. l. 79. inter constitutiones Taurinenses. Ergo nobilis, qui per horulæ spatium nō debet ob debitū esse in carcere, multò minus ob debitum addicetur creditori, quod carceris, imò seruitutis species quædam est, & obligationem seruiendi secum trahit: forsam in longum tempus.

8 Quinimò, si debitor nobilis miles sit, nō potest conueniri vltra quam facere possit. l. miles. ff. de re iud. ille autem qui non potest conueniri vltra quam facere possit nō potest conijci in carcerem, vt probauit cap. 9. num. 2. & in milite notat Bal. in l. 1. nu. 21. C. qui bon. ced. poss. Iaf. in d. l. miles. numero. 10. immò, habenda est ratio, an miles eget, habita ratione nobilitatis, licet enim rustico satis esset cepis vesci, certè ille nobilis qui conueniri non potest vltra quam facere possit (scilicet militi nam hidalgus vltra quā facere potest cōuenitur) tantum relinquendum, quantum satis est ad transigendum vitā habita prudētèr, & humanitèr ratione nobilitatis. Ita docuit Cepola in tractatu nobilitatis in. 22. priuilegi. Iaf. in. §. item si de dote, col. 2. Instit. de actio. Hippol. in rep. rub. de probat. col. 5. Corfe. in repe. c. gradi. char. pen. de supplè. negli. præla. Nobilis enim, similis est, vel vnus ex his qui non conueniuntur, vltra quam facere possit, videtur relinquendum, vt possit viuere habita ratione nobilitatis, neq; cogatur miserorum, & pauperū cibis vesci. c. non cogatur. 41. distin. Bal. in l. 2. in prin. ff. qd cū eo, qui citat textum in l. sed si quid in ædificauerit. §. sufficientèr. ff. de vsuf. & in l. cū vnus. §. alimētis. ff. de alim. & ciba. lega. Ang. & Imol. in l. Neflenius. §. si. ff. de re iud. Imol. Raph. & Alex. in l. si maritus. ff. sol. mat. Qui citant gloss. in l. nepos Procuro. in verb. Dignitate. ff. de verb. signif. & l. tutor secundum dignitatem. ff. de admi. tuto. Aretin. consil. 17. col. pen. Nam hæc opinio, vt consona misericordie, ita non est aliena à prudentia. Nobilis enim inter diuitias æducatus magis discruciat animo cum ad ægestatem venit, quā rusticus, ab incunabilis inter rei familiaris angustias natus, & educatus, neque oportet eum qui olim fœlix fuit, & iuris favore in plus quam facere potest conueniri non potest, ita premere, vt ad vitæ desperationem adducatur, idè ciuilibis, & prudens est opinio supradicta; hoc tamen non admittendum in eis nobilibus, quos ver nacula lingua appellamus *hidalgos*, non enim sunt milites, nec gaudent militū priuilegio, vt statim dicam, notat Cuman. & alij in d. l. miles. Zaf. in tra. 3a. subst. col. 630. Couar. varia. lib. 2. c. 1. nu. 4. standum enim regulæ, nisi reperiat correcta.

10 Præterea iure Regio, ita clementèr agendum est, cum nobili, vt executio nō possit fieri.

Hh fieri.

fieri, non solum in sua persona capiendum, verum neq; in suis armis, vel æquis, vel domo. l. 3. & 4. & 5. titulo. 2. lib. 4. Ordinationum. l. 23. & l. 12. tit. 1. lib. 4. Recop. Quanto minus eius persona tradetur in seruitium. Sic (licet de iure) qui non habet in bonis luit corpore, vt in l. 1. ff. de pœnis. id non procedit in nobili, autore Fel. in. c. ad liberandum. de iude. Gome. in. §. item si quis in fraudem. num. 42. Institut. de actio. cū alijs citatis supra. c. 6. De debitore ex delicto.

11 ¶ His consonat, quod qui generaliter tenetur operas prestare, liberantur si nobiles sint; putā vxor tenetur operas obsequiales marito prestare, tenetur scilicet lauare pedes, & caput, parare cibos, & similia, vt putā lectum facere, & coquinariam exercere: notant DD. in. l. si vxorem. C. de condi. infer. Et nominatim Ioan. Andr. in. c. litteras, in verbo Incertis, de restit. spolia. Benedictus Capra cōf. 72. col. 4. vers. circa quod. Id tamē nō procedit in muliere nobili argumento. l. interdum. ff. de oper. liber. cuius argumento ita docet Abb. in. d. c. litteras. col. pen. Fel. in. c. illud. col. 4. de presump. Dec. cōf. 202. incip. vt presens cōsultatio. col. 4. vers. Nec obstat, q̄ talia. Corsetus in tractatu de potestate, & excellētia Regia. q. 30. in fine Lupus in Rub. de dona. inter vir. & vxor. char. 29. & fol. 17. col. 2. in paruis.

12 ¶ Et generaliter, q̄ vxor nobilis nō tenetur operari viro, scribunt Petrus, Cinus, Bal. & Sali. in. l. si vxorē. C. de cōdi. infer. Tiraq. in. l. connubiali. 1. nu. 26. ergo licet generaliter debitor inops debeat operas creditori, id non procedit in debitore nobili. Sed ne quid dissimulē, nō est prætermittendum, q̄ præcedentem conclusionē (scilicet, q̄ vxor nobilis non tenetur operari viro) carpit Barbatius, in additio. ad Bal. in. l. si vxorem. C. de condi. infer. col. 2. Quoniam creditoris conditio nō debet fieri deterior propter nobilitatem debitoris: de iure autē vxor tenetur operas prestare marito, & ei seruire. c. hæc imago. 33. q. 3. l. sicut. ff. de oper. liber. l. sed si vir ex lana. ff. de donatio. int. vir. & vxor. Neque aliter reperitur cautū in vxore nobili; hæc Barbatij ratio mihi nō satisfacit, quamuis supra eam adduxerim aduersus debitorem nobilem, nu. 1. sed moueor, quoniā falsū est nobilitatē debitoris non facere deteriorem conditionē creditoris, vt liquet ex supradictis, nu. 8. Et licet nō reperiatur expres-

sē cautum in iure, q̄ vxor nobilis non tenetur seruire marito, satis videtur q̄ generaliter definitū est, ne nobilibus imponantur onera turpia exempti, quæ sunt ab his quæ dedecus adferre possunt, ideō nō possunt cōijci in carcerē, q̄ multo minus est, quā seruire, vel operas prestare: hæc quoad Barbatij rationē, opinio tamen eius, mihi valde Christiana, ac proinde verissima videtur, si modo maritus non sit relautus, vel opulentus, sed ægestate præmatur, ita, q̄ famulas non habeat, quæ coquinariam exercent, lectum sternant, & similia faciant: tunc enim ea prestare tenetur vxor quantumuis nobilissima. Primo ex sacris litteris ad mulierem (enim) dixit dominus, *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Et beatus Petrus in epist. cano. cap. 1. iubet fœminas subditas esse viris. Secundo moueor ex textu in. l. interdū. ff. de oper. liber. in illis verbis, quæ doctores contra sentientes proferunt pro se, inquit lex: *Sed si liberta quæ operas promisit ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit prestare patrono operas, ipso iure hæc intercedit.* Nota illa verba, *Ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit prestare patrono operas:* Nam quæ maritum habet, ad eō egenum, vt eget eius operis, certē nō peruenit ad eam dignitatem, vt inconueniens sit, eam prestare operas, immō est cōuenientissimum, sanctum, prudens, & iustissimū, vt eas prestet, licet nobilissima sit.

13 ¶ Nisi fortē placeat virum aduersus sexus naturam, domum verrere, cibos parare, lectos sternere, vel vocare vicinas quæ hoc faciant, q̄ vxori lōgē turpissimū est, neq; bonis, vel honestis fœminis annumerari potest, quæ domesticum officiū detrectat. His congruit, q̄ vxor nobilis, quæ nubit ignobili (qui ferē sēper inopes sunt) amittit nobilitatē, & sic, si vir ægestate præmatur, nō est q̄ vxor ostētet nobilitatē. Et in totū mihi equissimū videtur, vt cū cōiugati duo sint in carne vna, alter alterius onera portet, & q̄ vxor putet sibi tributū quid quid seruiēdo marito tribuit; si tamē maritus opes haberet sufficētes, iuxta regionis morem: non videtur mihi præpostera opinio docentium vxorem nobilem non teneri coquinariam exercere. Si tamen opere pertinerent ad fouendam personam ipsius mariti, vt est lauare caput, & similia, & nō rectē vxoris; certē, & officiū implet, quæ eas detrectat, q̄ nobilis sit. Aut enim maritus est nobilis, & ex officio ipsa nihil honoris sui

fui amittit, aut est ignobilis, & ipsa quæque efficitur ignobilis, & siue vxor nobilis sit, siue ignobilis: certē iuxta diuinam institutionem, & naturę legem, vir caput est mulieris. Non omittendum, quod qui tenēt simpliciter vxorē nobilē, non teneri operam prestare dimittant, nisi mariti valetudo id exigat, vel causa honorandorum hospitum: ita Lupus in repet. rubr. de dona. fo. 17. col. 2. in paruis. Bonus Curtil. in tracta. de nobil. 38. priuileg. An autē vxor teneatur operas artificiales marito prestare, dixi in meo tractatu de decima tutori Hispanio iure prestanda. c. 2. num. 12.

14 ¶ Vnum tantum addendum, quod licet de Iure Regio, vxor acquirat sibi non marito, quæ acquirit, ex operis artificialibus, vt ibi dixi tamē Iure Regio videtur, quod dimidium talium operarum pertineat ad maritū, cum generaliter omnia acquisita cōstāte matrimonio diuidātur inter virū & vxorē, ita docuit Lupus in Rubrica de dona. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 9. vers. hodie tamē. Postremō, q̄ nobilis nō sit addicendus creditori, & quod hoc casu deficiat dispositio huius legis: notant Rodericus in repe. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 6. Antonius Gome. in. l. 79. Tauri. col. 2. Et cōprobatur, quoniā debitor addictus creditori dicitur pati pœnam corporalem, vt dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4. * In imponēdis autē pœnis, habetur ratio nobilitatis, vt pœna mitior sit, vel certē magis honesta. l. nostris. §. sed etiā. ff. de pœn. l. sacri legi pœnā ff. ad leg. Iul. pecul. l. Pedius. ff. de incend. ruin. naufl. l. ff. de sepul. viola. glo. in. l. 3. §. 1. ff. de re mili. & ibi notat Bar. & in. l. capitaliū. §. serui. §. de pœn. Abb. in. c. pastoralis, in princ. de offic. de lega. Sali. in. l. 2. C. vt nemo priuatus, textus in. c. qui cōtra. 24. q. 1. Albe. in. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offi. Præsi. glof. in. l. aut dānum. ff.

15 de pœn. l. 24. tit. 2. 1. par. 2. * Quare neque torqueri potest. l. 4. & 5. tit. 2. lib. 4. ordi. & in. d. l. 24. nisi fuerit accusatus de proditione, vt in. d. l. 24. Grammaticus voto. 32. Hipol. in. l. edictum. ff. de questio. Bal. & Fel. in. c. cū quid dā. col. 3. quos citat, & sequitur Couariu. var. lib. 2. c. 9. nu. 4. Qui tamē notat, q̄ nobilis etiā proditoris reus, decapitatur in Hispania, & non suspenditur: benē tamē torquetur, vt dixi, & q̄ in Hispania nobilis reus lesę Maiestatis non suspendatur furca, sed decapitatur est verissimū. Sicuti vidimus in Ducibus sediciofo-

rū plebeiorū, qui aduersus Carolū Regē, & Imperatorem Christ'anissimum arma sumperūt, absicis enim ceruicibus incuerūt in foro, laqueo tamē pœnas non dederūt: nobilitatis ergo causa, sed id Gallia in proditoribus nō seruat, imō altiori pēdet furca. Nō obstat ex aduerso prolata.

17 ¶ Primo nō obstat, q̄ paupertate amittitur nobilitas, id enim falsum, & apud nos prouerbij vicē illud vsurpatur, *La pobreza no es vileza.* & expressē probatur in. l. humilem. C. de incest. nupt.

¶ Et ita, q̄ nobilitas nō amittatur paupertate, significat Bar. in. l. 1. col. 3. C. de dignita. lib. 12. à nu. 49. Ioan. Blan. in sum. fœu do. tit. quib. mod. fœud. amitta. §. erūt etiā. q. 21. Ioā. Rain. in. c. 1. §. firmiter char. 10. in paruis. vers. quæro, quid de sumptibus, tit. de prohib. fœud. aliena. per Freder. & in tractatu nobilitatis, col. 5. Petrus Belapertica in. l. humilē. C. de incest. nupt. latē Tiraquel. de nobili. c. 25. nu. 5. cū sequētib.

18 ¶ Quinimo paupertas, non reddit hominē vilem, autore Bal. in. l. humilē. C. de incest. nupt. Calcan. conf. 8. incip. in causā, col. 7. vers. & ex supradictis. Non obstat, q̄ nobilis pauper, habetur cōtemptui, id enim nō lex, sed præpostera hominum iudicium facit: & boni viri, odio & cōtemptui habentur, neq; tamē ideō virtus, suas definit habere vires. Deinde nō obstat, q̄ non est dedecus nobili militare aduersus Turcas, & ex stipēdio satisfacere creditori, iam quod ei propter nobilitatem, nō tradatur ad seruitium: fateor, non est nobili dedecus militare aduersus impios pro dignitate Christiani nominis, imō est longē honorificum: sed nos non liberamus potissimum eum à debitore, quia est ignominia ei seruire, sed quia lege liberatur ab ea obligatione, propter priuilegium nobilitati concessum, quia non admittitur, vt nobilis sit in carcere ob æs alienum. Nō obstat, quod ex lege Solonis qui patrimonij vorfuram facit, amittit nobilitatem: ea enim lex admittitur, quoad hoc, vt eius auctoritas minor sit apud bonos, & graues, qui detestantur hominem, qui luxu, vel profusione, vel alea patrimonium amisit. Rursus, non obstat, q̄ nobilis, non viuēs nobiliter, nō gaudet priuilegijs nobilitatis, statim enim dicā, an nobilis exercēs vilem artē, sit addicendus creditori. Non obstat, quod priuilegium Principis, non debet operari in præiudicium tertij: neque enim, quod de-

bitor nobilis sit, & in carcerem, vel seruitium duci non possit: ideo creditor amittit ius suū, solum limitatur vis obligationis, vt ex ea nobilis in carcerem duci non possit. Deinde, cum antequam contractus fieret iure constitutum sit, ne nobilis pro debito capiatur. Certè creditor qui nō debuit, ignorare ius videtur, cum cōtrahit ea conditione, & qualitate contrahere, ne creditorem ob debitum possit perducere in carcerem. Non obstat, quod rem familiarē delabi sinere, flagitiosum est, & quod nobilitatis priuilegium amittitur ex delicto: quoniam amittere bona, etiam si per ingluuiem, & luxum ea amittas culpa est, non crimen; quod iure poena puniatur.

19 ¶ Si tamen nobilis nō est inopia, abscondat bona, certè duci potest in carcerem, & priuilegio nobilitatis nō gaudet, tum quia ex delicto amittitur nobilitatis priuilegium (vt dico infra) tum quia Iure Regio hoc nominatim definitum extat, in l. 1. i. con dita in conuentu Segouienfi, anno à partu Virginis. 1532. quæ habetur. l. 4. tit. 1. 9. libro. 3. Recop. & l. 6. titulo. 2. lib. 6. Recop. cuius verba sunt: *Suplicamos a V. M. que el mer cader que se alqare de aqui adelante no pueda gozar, ni goze de la hidalgua.* Quibus Princeps respondit: *A esto vos respondemos, que mandamos que de aqui adelante se haga assi:* & ita tenuit per illū tex. Matienço in Stillo Cancellariæ, titulo. 1. præminen. 17. casu. 20. declaratione. 9. legis Toleti. §. 2. glof. 1. & glof. 4. nu. 4. vbi videas.

20 ¶ Qui nimio, qui abscondunt bona, & fingunt inopiam, sunt veluti latrones puniendi, vt in l. 3. tit. 8. lib. 5. Ordina.

21 ¶ Quod habet locum, etiam si debitor non aufugiat, sed presens sit, vt in conuentu Madritensi, rectè & optimè definitū fuit, anno. 1528. petitione. 24. itaq; nobilis abscondens bona est carcere reprimendus. De qua re dico infra hoc. c. & hanc opinionem sequitur Oldrald. in tractat. de nobil. in. 3. par. prin. c. 10. col. antepen. & pen. & facit q̄ dixi. c. 16. De herede. num. 18. & c. De debitore ratione rei, nu. 10.

¶ Ex crimine autē, & delicto nobilis duci potest in carcerem, vt statim dicam.

22 ¶ Sic licet Iure ciuili generalitèr cōcessum sit debitoribus, vt effugiat carcerē cedendo bonis, id nō admittendum in decoctoribus (quos fallitos vocat) auctore Bal. cōf. 400. col. 2. lib. 1. delictū enim poenam meretur. Præterea licet cessio bonorū liberet ceden-

tē à carceribus, id nō procedit, si alienauit bona sua in fraudē, textus est secundū primū intellectū quē ibi approbat Bart. in l. fi. §. fi. §. quæ in fraud. credi. Bar. in l. alia. §. elegatèr. in fi. ff. sol. mat. Soc. reg. 46. & 47. cū fallēt. Plat. in l. 1. in fi. C. de iure fil. lib. 10. Barb. in c. quæ in ecclesiarū. col. 5. de cōf. si. Gome. in §. itē si quis in fraud. nu. 43. Insti. de act. Lup. in rep. c. per vestras. §. 24. incip. an auus. nu. 7. de donat. int. vir. & vxor. Sic maritus qui malitiosè dissipauit bona, amittit beneficiū, ne cōueniatur vltra quā facere possit. l. etiā. §. licet. ff. de sol. matr. & ibi dd. sic in cæteris dolū cōmittētibus probatur in l. sed hoc ita. §. fi. ff. de re iud. * Præterea, si nobilis malitiosè cōtriuisset, vel fraudulētèr alienasset bona sua, ne creditor ius suū cōsequatur, certè nō excusabitur nobilitatis priuilegio, sed capi potest argumēto. l. pe. ff. de iur. doti. vbi debitor habens priuilegiū, ne cōueniatur vltra quā facere potest nō vitur eo, si dolū cōmittat. Dolus enim est delictū, & pro debito ex delicto nobilis capi potest, vt statim dicā. * Præterea, illud est aberuditis receptū, vt debitores qui ex aliqua causa excusantur à poena carceris, nō excusentur si iudex videat eos dolosè fuisse versatos, vel malitiosè alienasse bona. l. fi. ff. de in ius vocā. glof. Bal. & Ang. in l. fi. ff. de his quæ in frau. credit. Din. Plat. & Ias. in §. itē si quis in fraudē Insti. dād. & ibi. Gom. nu. 24. Ias. in l. si idē cum eodē. col. 5. ff. de iurisd. omni. iudi. Bal. in l. 1. col. fi. C. qui bo. ced. pos. Ang. in l. is qui bonis. & ibi Zas. ff. de cess. bon. Platea in l. 1. de iur. fil. lib. 10. Bal. in l. 1. in §. q. C. si quid in frau. patro. & cōf. 400. incip. in libris thesaurariæ. col. 2. lib. 5. in c. quæ in Ecclesiarū. col. 5. de cōf. Soc. reg. 46. fal. 5. & reg. 46. fal. 1. Vitalis Cāban. in tracta. clausularū, tit. an possit renūtiari beneficio cessionis bonorū. Nouel. in tract. de donat. 7. par. priui. 14. Cappel. Tolosana. 466. & ibi Auffer. in additione. * Paupertas enim captiosè proueniēs, non excusat eos qui alias excusantur, auctore Bal. in c. sedes. col. 2. de rescrip. & in c. quæ in Ecclesiarū. col. 1. de cōf. Ias. in Auth. res quæ. col. 6. vers. tene cōmunē. C. cōmu. de legat. Crotus in l. frater fratre. ad finem. ff. de cōdi. indebit. Loazes in repetit. l. filius familiars. §. Diui. num. 164. ff. de lega. 1. sic licet mulier pro debito capi non possit, tamen pro debito proueniente ex delicto capi potest, vt dixi c. præcedenti, nu. 7.

23 ¶ Præterea, si nobilis malitiosè cōtriuisset, vel fraudulētèr alienasset bona sua, ne creditor ius suū cōsequatur, certè nō excusabitur nobilitatis priuilegio, sed capi potest argumēto. l. pe. ff. de iur. doti. vbi debitor habens priuilegiū, ne cōueniatur vltra quā facere potest nō vitur eo, si dolū cōmittat. Dolus enim est delictū, & pro debito ex delicto nobilis capi potest, vt statim dicā. * Præterea, illud est aberuditis receptū, vt debitores qui ex aliqua causa excusantur à poena carceris, nō excusentur si iudex videat eos dolosè fuisse versatos, vel malitiosè alienasse bona. l. fi. ff. de in ius vocā. glof. Bal. & Ang. in l. fi. ff. de his quæ in frau. credit. Din. Plat. & Ias. in §. itē si quis in fraudē Insti. dād. & ibi. Gom. nu. 24. Ias. in l. si idē cum eodē. col. 5. ff. de iurisd. omni. iudi. Bal. in l. 1. col. fi. C. qui bo. ced. pos. Ang. in l. is qui bonis. & ibi Zas. ff. de cess. bon. Platea in l. 1. de iur. fil. lib. 10. Bal. in l. 1. in §. q. C. si quid in frau. patro. & cōf. 400. incip. in libris thesaurariæ. col. 2. lib. 5. in c. quæ in Ecclesiarū. col. 5. de cōf. Soc. reg. 46. fal. 5. & reg. 46. fal. 1. Vitalis Cāban. in tracta. clausularū, tit. an possit renūtiari beneficio cessionis bonorū. Nouel. in tract. de donat. 7. par. priui. 14. Cappel. Tolosana. 466. & ibi Auffer. in additione. * Paupertas enim captiosè proueniēs, non excusat eos qui alias excusantur, auctore Bal. in c. sedes. col. 2. de rescrip. & in c. quæ in Ecclesiarū. col. 1. de cōf. Ias. in Auth. res quæ. col. 6. vers. tene cōmunē. C. cōmu. de legat. Crotus in l. frater fratre. ad finem. ff. de cōdi. indebit. Loazes in repetit. l. filius familiars. §. Diui. num. 164. ff. de lega. 1. sic licet mulier pro debito capi non possit, tamen pro debito proueniente ex delicto capi potest, vt dixi c. præcedenti, nu. 7.

24 ¶ Præterea, illud est aberuditis receptū, vt debitores qui ex aliqua causa excusantur à poena carceris, nō excusentur si iudex videat eos dolosè fuisse versatos, vel malitiosè alienasse bona. l. fi. ff. de in ius vocā. glof. Bal. & Ang. in l. fi. ff. de his quæ in frau. credit. Din. Plat. & Ias. in §. itē si quis in fraudē Insti. dād. & ibi. Gom. nu. 24. Ias. in l. si idē cum eodē. col. 5. ff. de iurisd. omni. iudi. Bal. in l. 1. col. fi. C. qui bo. ced. pos. Ang. in l. is qui bonis. & ibi Zas. ff. de cess. bon. Platea in l. 1. de iur. fil. lib. 10. Bal. in l. 1. in §. q. C. si quid in frau. patro. & cōf. 400. incip. in libris thesaurariæ. col. 2. lib. 5. in c. quæ in Ecclesiarū. col. 5. de cōf. Soc. reg. 46. fal. 5. & reg. 46. fal. 1. Vitalis Cāban. in tracta. clausularū, tit. an possit renūtiari beneficio cessionis bonorū. Nouel. in tract. de donat. 7. par. priui. 14. Cappel. Tolosana. 466. & ibi Auffer. in additione. * Paupertas enim captiosè proueniēs, non excusat eos qui alias excusantur, auctore Bal. in c. sedes. col. 2. de rescrip. & in c. quæ in Ecclesiarū. col. 1. de cōf. Ias. in Auth. res quæ. col. 6. vers. tene cōmunē. C. cōmu. de legat. Crotus in l. frater fratre. ad finem. ff. de cōdi. indebit. Loazes in repetit. l. filius familiars. §. Diui. num. 164. ff. de lega. 1. sic licet mulier pro debito capi non possit, tamen pro debito proueniente ex delicto capi potest, vt dixi c. præcedenti, nu. 7.

25 ¶ Præterea, illud est aberuditis receptū, vt debitores qui ex aliqua causa excusantur à poena carceris, nō excusentur si iudex videat eos dolosè fuisse versatos, vel malitiosè alienasse bona. l. fi. ff. de in ius vocā. glof. Bal. & Ang. in l. fi. ff. de his quæ in frau. credit. Din. Plat. & Ias. in §. itē si quis in fraudē Insti. dād. & ibi. Gom. nu. 24. Ias. in l. si idē cum eodē. col. 5. ff. de iurisd. omni. iudi. Bal. in l. 1. col. fi. C. qui bo. ced. pos. Ang. in l. is qui bonis. & ibi Zas. ff. de cess. bon. Platea in l. 1. de iur. fil. lib. 10. Bal. in l. 1. in §. q. C. si quid in frau. patro. & cōf. 400. incip. in libris thesaurariæ. col. 2. lib. 5. in c. quæ in Ecclesiarū. col. 5. de cōf. Soc. reg. 46. fal. 5. & reg. 46. fal. 1. Vitalis Cāban. in tracta. clausularū, tit. an possit renūtiari beneficio cessionis bonorū. Nouel. in tract. de donat. 7. par. priui. 14. Cappel. Tolosana. 466. & ibi Auffer. in additione. * Paupertas enim captiosè proueniēs, non excusat eos qui alias excusantur, auctore Bal. in c. sedes. col. 2. de rescrip. & in c. quæ in Ecclesiarū. col. 1. de cōf. Ias. in Auth. res quæ. col. 6. vers. tene cōmunē. C. cōmu. de legat. Crotus in l. frater fratre. ad finem. ff. de cōdi. indebit. Loazes in repetit. l. filius familiars. §. Diui. num. 164. ff. de lega. 1. sic licet mulier pro debito capi non possit, tamen pro debito proueniente ex delicto capi potest, vt dixi c. præcedenti, nu. 7.

Itaq;

26 ¶ Itaq; nobilis abscondens bona capiendus est (vt infra) dolus etiam existimari debet, si nobilis induxit creditorem ad contrahendum, affirmans se nobilem non esse; de qua re, vide quæ dico infra. Restat tertius casus, scilicet an nobilis debens ex delicto, sit addicendus creditori in casibus, in quibus supra. c. 11. De debitore ex delicto, vbi docui debitorē ex delicto esse addicēdū creditori. Mouet quæstionem, quod etiam, si de iure non habens in bonis, luat in corpore, id non procedit in nobili, vt docui supra num. 10. & cap. 11. De debitore ex delicto, num. 2. qui est casus magis fortis, quoniam debens ex delicto magis est cogendus, & astringendus, quam debens ex contractu. Cum autem debens ex delicto, nō luat corpore, si est nobilis: quanto magis, debens ex contractu excusabitur nobilitate, ne addicatur creditori: quæ additio habet vim poenæ corporalis, vt dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4. Mouet etiam quæstionē, quod nobilis pro delicto non debet esse in carcere, vt tradit Lucas Penna in l. mulieres. col. 5. ve. fic. 8. C. de digni. libr. 12. Qui autem non potest esse in carcere nō est creditori addicendus, vt docui. c. 3. nu. 2.

27 ¶ Sed ex diuerso videtur, quod nobilis potest capi ex debito descendente ex delicto, vt in l. 79. Tauri: sicut in femina docui supra. c. 15. nu. 7. quod potest capi ex debito descendente ex delicto. Id enim generale est, quod nobilis ex delicto, capi potest; licet non sit ea facilitate capiendus, qua plebeus: neq; eorogore præmendus, neq; eodem in carcere detinendus quo plebeus Regia. l. 4. tit. 29. part. 7. c. quisquis. 2. q. 8. & ibi notat Archidia. Bal. in l. 2. col. 2. C. de exhib. reis. A ret. in l. si quis post accusationem. col. fi. ff. de testa. Cum autem, magis sit iustum detineri in carcere hominē, de cuius delicto constat, & propter quod iam est condēnatus, quā cum, de cuius delicto, non constat per sententiam quæ facit reū notoriam: sic iustissimum est, nobilem detineri propter pecuniā, quā per sententiā debet ex delicto: delictū enim expiatur pecunia, & sic captus pro pecunia quā debet ex delicto, videtur captus pro ipso delicto; & hæc est ratio Taurinæ legis. 79. Illud tamē admonere visū est quod hoc argumentū protuli ad probandum hęc deficere præcipuum fundamentū, quo supra docui nobilem, non esse addicendum creditori, scilicet quod non potest ob debitū in carcerē duci, nā

si debet ex delicto, potest ob debitū duci in carcerē: quāquam agnosco hoc argumētū quod attinet, ad nostrā legē valere negatiuē, non tamen affirmatiuē: hoc scilicet modo: qui nō potest ob debitū duci, in carcerē nō est creditori addicendus quod docui. c. 3. nu. 2. nō tamen est bona collectio potest duci in carcerē, ergo potest addici creditori: nā plures possunt ob debitū capi, qui nō sunt addicēdi creditori, vt ex toto hoc opere manifestè colligitur. Deinde, quod debens ex delicto debeat seruire, etiā si nobilis sit; probatur, quoniam sūt aliqua crimina, ex quibus, si nō nobilitas, certè priuilegia nobilitatis amittuntur, vt dixi supra nu. 19. & declarat Lucas Penna in l. mulieres. col. 5. C. de digni. libr. 12. Tiraq. de nobil. c. 24. nu. 2. & 5. l. 24. tit. 2. 1. partita. 2. vbi ex proditiōe amittitur priuilegiū nobilitatis. Grāma. voto. 3. Deinde, quod nobilis debeat seruire, si debet ex delicto probatur, quoniam femina immunis est à dispositione huius legis. Tamē si debet ex delicto, & soluedo nō est, tenetur seruire, vt dixi. c. præcedenti. nu. 7. Postremo, quod nobilis debeat seruire, si debet ex delicto, scribit Antonius Gomezius in l. 79. Tauri. nu. 2. vers. hodiè tamē. & nu. 3. vers. & licet. Hoc enim casu videtur quod nobilis, nō excusetur à dispositione huius legis. Nā propter delictū nobilis puniendus, & seuerè adstringendus est. Videtur tamē quod iudex ratione nobilitatis, nō iubebit nobilem seruire, ei cui pecuniā ex delicto debet. Sed iubebit, vt triremibus Regijs militet, vel in opere simili, vt ex stipendio satisfiat creditori, vt docui. c. 11. de debitore ex delicto nu. 6. Neq; enim, qui me delicto offēdit cōmodè potest me seruire, cum eū forsā, vel videre nollim, vel malè tractaturus sim, vt dixi. in d. c. 11. nu. 6. neq; est equū, neq; admittendū male tractare debitore, imo, qui male tractat debitorem sibi addictum amittit debitū, vt dixi. i. c. 14.

28 ¶ Deinde, nō solū hac causa, vbi ex debita pecunia agitur, verū etiā, vbi poena imponitur ratione delicti habetur ratio nobilitatis, neq; enim eodē modo puniendus nobilis, quo plebeus, etiā si idē delictum commiserint. Nobili enim nō imponitur, vel irrogatur poena ignominiosa, auth. Bal. in Rub. de offi. de lega. Platea. in l. omnes. C. de delato. libr. 12. Ang. in Auth. ē. sed nouo iure. in fine. C. de seru. fugit. facit. l. moris. §. sed etiam. ff. poen. glof. in l. 3. in verbo Torquentur. ff. de re milit. Bar. ibi Alex. in

Hh 3 addi.

- additione ad Bar. in l. capitalium. §. serui. ff. de pœn. Bal. in l. data. C. de his qui accu. non poss. Bal. Abb. & Felin. in c. cum quidam. de iure iur. Abb. in c. pastoralis. de offic. delega. Lucas Penna in l. quamuis. C. de decurio. lib. 1. Roman. in l. si vero. §. de viro. in. 4. fallentia. ff. solu. matri. Anania in c. fin. de colluf. detegen. Quare nobilis etiã ex delicto, non damnandus, vt in trirenibus remigem agat, vt in senatu Neapolitano iudicatum testatur Grãma. decis. 32. Couar. vari. resolut. lib. 2. c. 9. num. 4. vers. quinto. * Non obstat, q̄ ex aduerso protuli, scilicet, quod regula qui non habet in bonis luat corpore, non habet locum in nobili: id enim verum est, quando imponenda est pœna, in defectum bonorum, hęc autem non est imponenda pœna, quę cruciet nobilem, sed adscribetur militię, vel alicui alij honestę occupationi, & ex stipendio soluetur creditori, cui ex delicto debet, vt docui supra. c. 11. De debitore ex delicto. vbi latius respondi huic argumento, eum locū lector consulat, si plenius rem hanc placeat cognoscere. Quamuis enim hęc additio habeat vim pœnæ corporalis intelligitur cum debitor addicitur creditori, torque indutus ferreo: hęc autem non est addicendus creditori, sed adscribendus militię nauali, vel terrestri, neq; enim debitor inops sēper tenetur seruire creditori, imò, si opifex, vel artifex sit, artem suam exercendo paulatim, ex lucro satisfacit creditori, & hoc satis est absque eo quod ei seruiat. l. 2. tit. De los gouernos, lib. 3. Fori, officium autem nobilis est, militando religionem, & plebem defendere.
- 31 ¶ Præterea etiam si hoc non esset nobilis, proprium officium iudex potest ex causa moderari dispositionē legis. Si enim quis condemnatus fuit cētum Petro dare, quia colaphum ei impexit, certē si soluere centum non potest, non debet seruire Petro, quia forsam ipsum interficeret, vt latē docui. d. c. 11. De debitore ex delicto. Restat excutiendus tertius casus, scilicet, an nobilis qui artem vilem exercet (puta) si sit Faber Ferrarius, debeat, si soluendo non est addici creditori, vt exercendo artem, & lucrum faciendo reponat creditū: mouet quæstionem, quod nobilis qui nō viuit nobilitē, non gaudet priuilegijs nobilitatis, vt supra num. 5. nobilis autem, qui artem ferrariam, vel carpentariam exercet non viuit nobilitē.
- 32 ¶ Deinde, qui vilem artē, vel officiū exercet ammittit nobilitatem, vt dixi supra numero. 5. & è nostris Hispanis docet Cifontanus in l. 79. Tauri, col. 2. versic. septimo fallit. Auendanius in suo dictionario, & videtur expressē Iure Regio definitum, in l. 4. & 9. titulo. 2. libr. 4. Ordina. & probatur Iure communi in Auth. de testibus. §. 1. vers. sancimus, ibi: *artifices ignobiles*, & dixi supra. & docet Tiraq. in tractatu de nobilitate. c. 27. & c. 33. Neq; obstat, si quis dicat nobilitatē esse ius sanguinis, & idē non amitti, etiam si nobilis exerceat artem vilem.
- 33 ¶ Respondeo enim non extinguī, nobilitatē, sed interrumpi: vnde si nobilis desinat exercere artem vilem recuperat nobilitatē, vel nobilitatis priuilegia, hęc enim solum videntur amissa argumento. l. ingenuum. cum glossa. C. de ingen. & manu. vt docet Guido Papæ decisione. 196. col. fin. & decisio. 217. ex textu in c. si. de vita, & honesta. cleri. & in Clem. 1. eodem titulo: Masluerius titulo de tallijs, seu collectis. §. si autē illi qui sunt nobiles. Cassan. conf. 64. viso processu. nu. 35.
- ¶ Deinde, vrget efficac ratio, scilicet, quod plures nobiles præ rei familiaris angustia, mechanicas artes exercēt. Cur ego qui vitro calceariam exercebit, non exercebit eam, vt soluat quod debet: cum non dimittatur peccatum nisi soluas quod à fratre accepisti? Et vtra obsecro magis iusta causa exercendi calceariam voluntas, an obligatio soluendi, quod Iure Diuino, & Humano debes. Deinde, nisi hoc admittamus nobilitas, videtur esse fucus ad rapiendum aliena, quod Deo ingratum est. Vltimo, si nobilem qui calceariam exercet, potest creditor cogere, vt sibi soluat, quod quotidie lucratur, cur hoc iudiciario ordine nō iubebit iudex: sed respondebis primum verum esse, quando nobilis sponte sua laborat, & suam artem exercet, neq; tamen ad id cogendum esse à iudice, id enim præstat priuilegium nobilitatis: ex aduerso vrget, quod consuetudine in Bethicę regione receptum est, vt nobilis, quem *Hidalgo* vocamus, non amittat nobilitatem, neque nobilitatis priuilegia: etiam si vilem artem exerceat, & cum in iudicijs disputatur, an quis sit nobilis sanguine, certē si opifex probet se nobilē, creditur verē nobilis esse, nam, cum egeat, & nobilitatem prober, creditur non fauore, neq; diuitijs nobilitatem

tatem acquisisse, vel testes subornasse, sed quod verē genere nobilis sit. Deinde Bal. in l. si. in fine. C. de seru. repu. manu. per illum textum docet, quod licet quis gerat vile officium, nō idēo perdit status sui beneficium: & huius opinio est Cald. conf. 8. incip. in causa pendente. Vbi dicit, quod licet mercatura sit ars vilis. vt statim dicā, non amittitur nobilitas generis per eius exercitum: & licet eius opinionem improbet Tiraquel. in tracta. de nobil. c. 33. nu. 18. quoniam mercatura censetur ars vilis, & ex eius exercitio amittitur nobilitas, teste Fabro in l. falso. C. de diuers. rescrip. Anton. in Rubr. ne cleri. vel mona. Afflic. in constit. Sicil. incip. intentionis. col. 9. in 6. notabili. Lucas Penna in l. si. col. 3. C. de fund. limit. lib. 1. Vbi dicit, quod nobiles mercaturam exercentes fiunt plebei, & debent soluere tributa; nihilominus tamen, licet mercatura apud nos vilior censetur, quā apud omnes nationes hidalgua non amittitur, ex mercaturę exercitio, neq; hidalgua priuilegia, vt in l. 11. 1. condita apud Segoniam, anno. 1532. cuius verba retuli, & habetur. d. l. 4. titulo. 19. lib. 5. Re copil. Et illa pragmatica probat hidalgua quę ex genere descendit, non amitti, etiã si Hidalgo exerceat vilem artem, Hidalgo enim non orta est in persona Hidalgo, sed descendit à maioribus, haud aliter quam domus, vel prædium. l. 2. tit. 21. par. 2. Idēo peculiaris quedam nobilitates differunt à nobilitate militis, vel doctoris, quibus nobilitas propter propriam virtutem conceditur, & ita quod Hidalgo non amittatur ex exercitio artis vilis, notat Auēdan. in dictionario, verbo, *Cauallero* vnioco verbo.

34 ¶ Sic licet quidam scribunt, quod per monachatum amittitur nobilitas. Abb. c. dudum in 14. notab. de elect. Fran. in c. fin. in prin. de offi. de lega. in. 6. Felin. c. super literis. col. 7. in. 2. reg. de rescrip. Iaf. in l. 2. col. 3. C. si contra ius vel vti. publi. Decius in Auth. ing. celsi. col. 1. C. de sacros. Eccles. & ibi Bologni. in primis interpretationibus de quo latē Tiraquel. de nobil. c. 26. tamē nobilitas sanguinis, non perditur ex monachatu. Bal. c. cum in magistrum. post. me di. de elect. Roma. singu. 37. Tiraq. vbi supra num. 5. Ripa in c. ad aures. col. 5. & ibi Beronius num. 24. de rescrip. Cagnol. in l. cum quedam puella, num. 17. Boerius decis. 260. nu. 30.

- 35 ¶ His congruit, quod cum tractatur, an exercitium artis vilis faciat, amitti nobilitatem inspicienda est consuetudo, & quid de ea re iudicet populus: nobilitas enim, nihil aliud videtur esse, quā opinio, nisi eā virtute, & rebus præclare gestis metiaris.
- 36 ¶ Itaq; quod hac iure inspicienda sit consuetudo, docet Alciatus in l. mercis. ff. de verbor. signific. Tiraq. in tractatu de nobilitate. c. 27. nu. si. vbi proposita quæstione, an amittat nobilitatem, qui exercet artem vilem, per alium: definiunt inspiciendam esse consuetudinem.
- 37 ¶ Consuetudo enim facit nobilē, vel ignobilem, & qui hęc nobilis est, alibi ignobilis reputatur; mutato, scilicet iure mutatione regionum, & morum ita probatur in l. fin. §. 1. ff. de muner. & honor. & docet Bar. in l. 1. col. 7. versic. ex animemus ista verba, & iterum. col. 9. versic. tertio ex prædictis, & col. pen. & ibi Plat. col. 2. versic. ex his inferitur. C. de digni. lib. 12. Bal. consil. 387. col. 2. lib. 1. Paul. consil. 125. incip. dubitatur primo in. 4. dubi. lib. Rayne. 2. in tract. de nobilitate, in. 4. q. in prin. Soc. cōf. 246. col. 1. lib. 2. Decius in c. nouit. col. 8. de iudi. Ruinus cōf. 66. nu. 23. lib. 3. Ripa lib. 2. respon. c. 26.
- ¶ Deinde, iniquum videtur, & parum congruens misericordię, vt detur afflictio, afflictio: cur ego qui præ inopia maiorū suorum, dignitatem in domo sua amissam, lugeat, noua miseria enecabitur, si & priuilegia nobilitatis sibi à maioribus per manus tradita, videat interrumpi: & se ad solutionem tributorum cogi ad instrumentum egestatis, & diminutionē honoris, quę sibi amissis facultatibus, tantum ex omni maiorum substantia reliquus erat, Cur nobilis paupertatem (durum telum patiens) eo etiam onere grauandus, vt ad lucrum, creditoris artem vilem exerceat: cum fortē militiam, vel aliās vberiores fortunę spes sequi velit (omisso opificio) an etiam spoliā dus priuilegio nobilitatis, quo sibi & suis (quondam diuitijs florentibus) concessum generali lege fuit, ne ducerentur in carcerē, ac per consequens, ne cogerentur eam cessionem bonorum subire, quam præscribunt iura ciuilia, etiam si facilis sit, minimeque onerosa.
- ¶ Equidem, quod attinet ad soluendum Principi tributa, arbitror nobilē qui exercet officium vile, non esse spoliandum suo priuilegio, quo immunis est à tributis,

ex rationibus supra dictis, ne scilicet duplici miseria grauetur, honoremque & pecuniam sentiat amissam, idem seruo, quod ad materiam nostræ legis attinet, nā licet sponte sua, exerceat officium vile, durum, & aduersus priuilegia nobilitatis est cogere illum, vt illud exerceat, ad vtilitatē creditoris, cum minor ignominia sit esse in carcere pro debito, & id non amittatur, siue sit soluendo, siue non. In hanc sententiā me satis proclinatum adducit Christiana charitas, & quod rigor huius legis (quoad saluo iure fieri potest) excludendus est, & limitandus, vix enim habet Hispania duriorē cōstitutionem: nam rigoris plena seuitiæ, & inhumanitati proxima est, & nostris sufficit esse iuris communis correctoriam, vt restringi debeat. Cum tamen Princeps, vel statutum faceret mentionē nobilitatis, per hoc verbum, *Nobilis* in materia, in qua designarentur, qui personę dignitate præstant, & nominis autoritate præcellunt: certè meo iudicio nō venit Fidalgus si opifex sit, vel aliās valde egenus: idem si Princeps loquatur per hæc verba: *Los Caualleros* ita enim interpretatur communis vti loquendi: dicimus enim, *Pedro no es Cavallero, sino vn Hidalgo pobre*. Sed est quæstio, quid si nobilis in cōtractu renunciauit nobilitati, vel priuilegijs nobilitatis, an pro debito capi possit, & in carcerem duci, non secus, ac plebeius: Didacus Couar. eruditionis laude, & vitæ integritate venerabilis, in repe. c. quamuis pactū in. 2. part. num. 5. versic. hinc fanē de pact. in. 6. de sent. renuntiationem valere, & nobilem ex ea capi posse scribit, quæ ita fuisse iudicatum in Granatensi senatu, a viris vtriusque iuris consultissimis, & hanc opinionem obtinuisse notat Orosius senator in. l. ius. agnationis. col. 1. ff. de pact. Gregorius in. l. 3. 4. tit. si. part. 7. Scholio. De sancto, & aliquando in Pintiano senatu, ita iudicatum scribit Otalora in tract. de nobil. 2. par. §. 9. numero. 8. qui rem indefinitam reliquit.

38 ¶ Contrariam tamen sententiā, imò, quod renuntiation, non valeat, & quod ex ea nobilis capi nō potest probat Antonius Gomezius antiquæ simplicitatis, & aurei pectoris vir integerrimus in. l. 79. Taur. nu. 3. versic. & in tātum, & ibi Cifontanus. col. 1. quia nemo est dominus membrorū suorum, & Auendanius in dictionario, verbo. *Cavallero*, col. pen. & Didacus Perezius

in. l. 1. tit. 2. lib. 4. Ordinat. & Ferdinandus Vasquius optimorum studiorum laude, & generis nobilitate illustris, in tractatu de successioſum creatione, prima parte, lib. 3. §. 2. 2. num. 75. versic. huic ergo priuilegio, vbi rem latissimè tractat: quamuis idem ipse in eo tractatu. 1. part. lib. 1. §. 6. num. 34. in fine versic. contra hæc facit: dicit, quod Iure Regio, quis potest priuilegijs suæ libertatis, & nobilitatis renuntiare tacitè; ne dum expressè, vt in. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordina. ibi, *Porque en tal caso el mismo quebranta su libertad*. Adducit etiam, quod Iure Regio clerici miscentes se mercimonijs laicorum, amittunt suam immunitatem, & libertatem, vt. l. 3. *Del quaderno de las Alcaualas*. Hec Vasquius. d. §. 6. nu. 34.

39 ¶ Sed rem diligētius tractauit. §. 22. & videtur ibi mutasse sententiā, nam dicit se procliuiorem esse in eam sententiā, vt renuntiation nobilitatis, non valeat: ac proinde, quod eius virtute Fidalgus capi non possit, nec partes erunt omnium argumenta bona fide referre, & quid mihi probabile videatur, paucis explicabo. Vt autē hoc cōmodius, & breuius fiat, illud statim præfari visum est, me vnum esse ex eorū numero, quibus placet posse nobilem renuntiare nobilitati, & virtute renuntiationis posse capi. Primo ex. l. 4. titulo. 2. lib. 4. Ordinatio. vbi textus postquam dicit nobilem posse in carcerem duci, si conducit Regia vestigalia subiicit generalem rationē, *Porque el mismo quebranta su libertad*. Ergo permissum est ei suæ immunitati renuntiare: Secundo, si hoc potest facere tacitè concedo Regia vestigalia, vt ibi dicitur, & patiendo se scribit in catalogo plebeiorum, & soluendo Principi tributa, vt in pragmatice, vt notat Vasquius de succes. §. 5. num. 23. & Otalora in tractatu de nobilitate. 2. par. nu. 7. quāto magis hoc licebit, quādo difertè, & expressè renuntiat nobilitati, hoc est, priuilegijs nobilitatis, ita, quod si nō renuntiare, contrahens abstineret a cōtractu: an est decipiendus is cum quo nobilis contrahit? Tertio moueor, quoniam fœmina habet priuilegium, ne pro debito capi possit, & tamen si renuntiet legum auxilio, & priuilegijs sibi a iure concessis, satis est, vt capi possit pro debito, vt sentiūt omnes doctores quos citaui cap. 6. *De fœmina debitoris*, num. 15. Quamuis mihi videtur, quod generalis legum renuntiation non sufficiat, vt fœmina pro debito capi possit, illa enim generalis

generalis renuntiation videtur se referre ad remedium Senatusconsulti Velleiani, aliās cum tabelliones in omnibus cōtractibus factis a fœmina addāt (ex more) generalem renuntiationem omnium legum, & quod fœmina non vult eis vti, certè omnes fœminæ possent capi pro debito, quod est perniciosum, & absurdum, & ab ipsis minimè cogitatum, si enim tabellio declaret, quod ex tali renuntiatione sunt ducendæ in carcerem, haud dubiè, quæ honestæ, & pudicæ sunt recusarent cōtractum, neq; renuntiation extenditur ad incogitata. l. tres fratres. ff. de pact. Neque actus agētium operantur vltra intētionem eorum, neq; verba ex more posita, si aliquid rigidum, aut insolens inducant aliquid operantur apud bonos & graues viros, vt per Abb. in. c. cum contingat. nu. 23. & 24. de iureiur. qui equissimè & prudētissimè loquitur: & quod generalis legum renuntiation, & iurium quæ in fauorem fœminarū aliquid disponunt, non tollat remediū fœminis concessum, ne in carcerem ducatur: significat Couar. in repe. c. quamuis pactū. in initio secundæ partis, num. 7. versic. sed tamen: licet postea subiiciat hoc non esse satis tutum, sed mihi verissimum videtur, neq; vsquam vidi, aut audiui fœminam cōiectam in carcerem ex tali renuntiatione: nam, nemo videtur renuntiare suo priuilegio, Ripa. resp. lib. 2. c. 19.

41 ¶ Præterea, quod priuilegiū, ne nobilis ducatur in carcerem, possit ab eo renuntiarī probatur, quoniam dispositio. l. ad egregias. ff. de iureiur. qua cauetur, ne egregiæ personæ cogatur ad iudicem accedere, potest ab eis renuntiarī ex regula generali dictante, quod quilibet potest fauori suo renuntiare: ita probatur in. l. quamuis. versic. inuitus. ff. de in ius vocand. iuncta. l. vni. C. eo. titulo. ita docet Cinus in. l. nec honore. C. de Episc. & cleric. Ias. in. d. l. ad egregias. nu. 1. & ibi Rom. Feli. in. c. si diligenti. nu. 24. de foro compet. Ludouicus Gomezius in. c. 2. numero. 5. de iudi. lib. 6. Ang. in. l. a. l. §. elegantè. ff. solu. matrim.

42 ¶ Deinde, vt plebeius potest cum creditore pacisci, vt gaudeat priuilegijs nobilis. l. si quis crediderit. ff. de pact. ita, & nobilis potest pacisci, ne suis priuilegijs gaudeat. Postremò, vt ex superioribus liquet, nobilis potest esse faber lignarius, & faber ferrarius, potest pati se vendi ad prætium participandum, & fit seruus euentis ex con-

sensu suo, vt dixi. cap. 1. num. 7. Item potest se cōducere ad quascunq; operas vilissimas, licet hoc incongruum sit nobilitati, & maiorum suorum gloriā indignū, & cognatis probrosum. Cur ergo, qui hoc vltro nulla iusta causa suadente facere potest, non poterit accipiendi pecuniam mutuantis? (hoc est subsidium humanæ vitæ) obligare se ad eius solutionem renuntians do priuilegium generalitèr nobilibus concessum, ne in carcerem ducantur.

¶ Quid obsecro, est hidalgo magis dedecorose facere, vt repurget viam publicam, an esse in carcere, donec det fideiussorem de soluendo quod a fratre accepit, & forsā luxu, vel alea perdidit, & ita accepit vt mutans pecuniam non esset daturus, nisi nobilitatis priuilegio renuntiafferet: ecce vides pactum expressum nobilitati, & toti nobilis familiæ infame valere, neq; reijci quod sit aduersus nobilitatis dignitatem: an obsecro hidalgo si velit, non poterit ex pacto obligare se, ad seruendum proprio famulo? Hæc inculco, quoniam Vasquius ipse & Auendanius respondent ad. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordina. hidalgum posse tacitè renuntiare priuilegijs hidalgicæ, non tamē expressè, quorum opinionem satis refellit ipsa lex. 4. in ratione generali quam subiicit ibi, *Ca el mismo quebranta su libertad*. Deinde durius, & magis nociuum est hidalgo, & eius liberis, scribi in catalogo plebeiorum, & soluere Principi tributum, quam esse in carcere, donec det fideiussorem, vel soluat. Primum enim ipsam nobilitatis radicem obscurat, & deinceps dubiā reddit, deinde tē hidalgoi tributi nomini aufert; at qui est in carcere, ex propria renuntiatione non obscurat dignitatem familiæ suæ, quoniam pactum expressum aperte significat id factum ex renuntiatione, & nō ex nobilitate.

43 ¶ Deinde aliud est nobilitas, quam nobilitatis priuilegia, item prius fuerunt nobiles, quam nobilium priuilegia, quæ paulatim creuerūt; sit exemplum nobiles apud externos soluunt Principi tributa, apud Hispanos non soluunt, & tamē omnes sūt nobiles: item apud Hispanos prius fuerunt nobiles, quos *Hidalgos* appellamus, postea sanctius Fernāndus Comes Castellæ trecentis eorū immunitatem a tributis per tres annos menses concessit, vt auctor est Rodericus Toletanus, Itaq; nobilitas priuilegia nobilitati præcessit, quæ paulatim aucta

aucta sunt, & præsertim hidalguia præcessit privilegia hidalguis concessa, nõ enim absurdum est suspicari fidalgum, vel, vt Hispanice dicimus, *Hijodalgo* significare *Gotthi filium*, quasi ij qui erant filij Gotthorum, tempore quo Hispania à Mauris occupata fuit, & Gotthorum Imperium funditus concidit maximè essent in omnium oculis, & nobilissimi haberentur, quasi filij eorum qui Hispaniæ Imperium proximè tenuerant: quod ipsa vis nominis satis significat. Primum enim hoc nomen *Fijo*, significat, & refert se ad patrem, cuius ille est filius, quasi ex patre velit mutuari, vel ostentare nobilitatem: sic vt diximus. *Pedro es hijo del Rey*. Et in Diuinis libris legimus filij Cam, filij Sen, & similia, vt ex relatione ad patrem filius agnoscat, vel nobiliterur.

44 ¶ Vnde nos cum aliquè significamus esse nobilem ex antiquissimo loquendi vsu, dicimus, *Es Hijodalgo*: ergo ad patrem referimus hanc nobilitatem, dicimus enim: *Es Hijodalgo*, significamusq; esse Gotthi filium, licet hoc iam obliuio deleuerit, & tot seculorum calamitas qua Hispania punicis armis occupata, seruitutem passa est, per annos plus septingentos, vnde mira bonarum artium ignorantia, & antiquitatis obliuio: non hoc est capitis mei somnium. Nã Laurentius Padillia Rondensis, Archidiaconus diligens, potius quam foelix nostrarum rerum indagator narrare mihi solebat vidisse se in Bibliotheca Malacensis Ecclesiæ venerandæ antiquitatis volumè, vbi quotiescumque Fidalgui mentio fiebat, nõ his litteris erat scriptum, *Fijodalgo*, sed *Fijodalgo* addita d. in fine, quasi Gotthi filius aperte designaretur, ego librũ nõ videret (neque enim falsa obrudam). Sed Laurētius Sacerdos erat nobilis multæ ætatis senex, & etiam Regius Hystoriographus appellari volebat: quare non est fide indignus: sed mihi vnus pro multis sufficit Rodericus Archiepiscopus Toletanus, nõ experendus nostrarum rerum scriptor, qui lib. 4. c. 1. & c. 4. Scribens (quod est apud nos est receptissimum à maioribusque per manus traditum, & in generali Hispaniæ historia legitur) q̄ occupata à Mauris Hispania Fidalgui, cum Pelagio ex Gotthorum gente nobilissimo se receperunt in mōtuosa Asturica loca, que vulgò appellamus, *Las Asturias de Oviedo*, his verbis ea Rodericus significat: *Pelagius cum reliquijs Gottho-*

rum sese recepit. Ecce, quod eos quos historia generalis, & communis consuetudo appellat *Fijosdalgo*, Rodericus appellat reliquias Gotthorum, quasi Fidalgui filij Gotthorum sint, cui rei indicium maximũ præstat, quod receptissimum est apud nos, & quasi prouerbiũ vulgi sermone iactatur: *Que no es Hidalgo el que no tiene solar en montañas*, qui est locus quo reliquias Gotthorum fugerunt. Sic cum aliquem significamus esse nobilissimum dicimus, *Viene de los Godos*: certè probabile est Pelagium; & eius successores, qui à Gotthis descendebant, eos reputasse nobilissimos auxiliosq; honoribus, qui suæ gentis essent, reliquiasq; Gotthorum fuisse eo tempore nobilissimos cū Regem ex Gotthica stirpe elegerint (nimirum Pelagium.) Illi autem, qui tunc nobilissimi erant in nostris annalibus appellatur *Los Hidalgos*. Neque mihi fit verisimile, quod Genesius Sepulveda, de bonis litteris, & Philosophiæ studijs optimè meritis scribit: *Fidalgũ* corrupto vocabulo *Italicum*, significare, immunemque esse, sicuti immunes erant à tributis qui in Hispania Italici iuris censebantur, quales erant Pacenses, Emeritenses, Valentini, & Barcinonenses, quorum meminit Iuriscōsultus in l. in Lusitania. ff. de censib. Nam hoc tollere vile vitiumque esset nisi nomen *Fidalgo* decurtatũ esset, & nisi pro *Fidalgo* seruida pronuntiatione *Fidalgum* diceremus, sicuti dicimus, *Hi de puta, hi de ruin*, pro *hijo de puta, hijo de ruin*. Si enim *Fidalgo* nomẽ integrũ esset, fortè admitti posset, vt nomẽ Italicus trãsisset in *Fidalgus*, & tamẽ *Fidalgus* significat *Fijodalgo*: & ad patrẽ aliquem se refert. Deinde, cum hoc nomen *Fidalgo*, ab ipsis Gotthorum temporibus, ad nos videatur deriuatum (præsertim ab eo tempore, quo coluuiæ Hispanicarum gentium in Asturicam Maurorũ metu compressæ, qui Gotthorum filij erant, quasi nobilissimi, quod pridem Hispaniæ Imperium tenuissent) notabantur, & colebatur eo nomine, quod essent Gotthorum Filij: tunc autem nullã arbitrari fuisse inter nos memoriam Italicis, neque Romani nominis. Et si euoluas veteres, huius temporis annales, nullũ in nobilium nominibus inuenies vestigium. Romanæ, vel Italicæ gentis, immò, omnes præ se ferunt nomen Gotthicum, Sueuum, Vandalicum, vel Analicum: hæ enim omnes gentes concidente Romano Imperio in Hispaniam penetrantes pulsas indigenis

genis sedes, ibi beatiores fixerant. Sed fingamus hoc verbum *Fidalgo*, eo seculo natum, quo Gotthorum Imperium in Hispania florebat, an est credendum Gotthos Italici nominis, diros hostes Hispaniæ nobilitatẽ odioso sibi nomine designasse? eosq; censuisse nobilissimos, qui Italici iuris essent, quos ipsi pro maximis hostibus ducerent, cum plerique eorum Romani sanguinis censerentur, nimirum in colonijs Romanis nati: quinimo Gotthi pro gentis ferocitate, & insito Romani nominis odio, illud videntur lege cauisse, ne Gotthici, & Romani nominis gentes matrimonio iungerentur, & ne matrimonium valeret inter Gotthum, hominem, & Romanã feminam, neq; è conuerso reddebatur que, in lege ratio: quod scilicet, maxima esset disparitas inter Gotthos, & Romanos nimirum Romani (Italici gentis Principes) vilissimi apud Gotthos habebantur, ideò inter eos prohibebatur matrimonium, etiam si iam olim vtraque gens ad corrufcantem Euangelij lucem Christi religionẽ induisset: hanc autem legem aliquãdo inter Gotthos latam indicat legum Gotthicarũ volumẽ. Deinde, si fidalgui erant Italici, cur deleto Gotthorum Imperio elegerunt Regem ex Gotthica stirpe sibi inimicissima que Italica, & Romanæ genti, in Hispania exitium pepererat: equidem, nisi in re obscurissima temerariũ videri posset sententiam ferrè me præsertim plus quam tenuissimè eruditionis hominem, minimè dubitarem affirmare nostram opinionem cæteris omnibus esse verisimiliorem magisque probabilem.

¶ Sunt qui dicant, *Fijodalgo*, hominem diuitem significare, vt Alphonsus Rex, in in septem partitis constitutionibus significat. l. 2. vers. *E por esto sobre todas las cosas*, titulo. 21. part. 2. vbi vide Gregor. Lopez, glos. 8. verbo, *Que muestra tanto*. Nam rem familiarem, veteres Hispani appellabant *Algo*: vt ex historijs & antiquijs constitutionibus apparet. Et Beatus Paulus appellans à sententia, volensque exterrere iudicem, allegauit se esse *Aliquid*, hoc est nobile, & vetus Poeta dixit.

Aude aliquid breuibus garris, & carcere dignũ, si vis esse aliquid.

¶ Et vulgo, qui se non omninò spernendũ significare vult, dicit: *Yo algo soy*. Sed primum non placet, cur enim, si in nomine *algo* significaret diuitias, & ex diuitijs orie-

tur nobilitas, non potius nobilis diceretur, *Padre de algo*, quæ *hijodalgo*, deinde, cur qui diuitijs florētissimi sunt ante annos octingentos appellantur *Los ricos omes*, & nõ *los hijosdalgo*, imò plus est, *Ser rico ome*, quæ *hijodalgo*, nam, *Ricos omes* vocabantur Comites. l. 10. tit. 2. part. 4. l. 2. 3. tit. 6. part. 1. l. 3. tit. 26. part. 6. Sed huic argumento doctissimus, quidam mihi respondit, *Rico ome* appellari ditissimum, ac proinde esse nobilissimum: at *Fijodalgo* appellari, qui minoris prætij erat, quoniam non tantas possidebat diuitias. Sed hac sanè via innumerari, ac propè infiniti esset nobiles, quoniã nemo non habebat aliquid. Deinde secundum, non placet, si enim *Algo* significaret, quem nobilem esse, quorsum additur *Fijo*, nisi dicas: significare esse filium nobilis, qui aliquid fuerit in republica, quasi ex parte augetur nobilitas, tanquam vetustior, & à maioribus proueniens: cui rei indicium præstat, quod ex contrario, cum aliquè ignobilem volumus significare dicimus. *No es nada*, quasi *algo* significet nobilitatem.

46 ¶ Sed certè probabilis est, *Fijodalgo* Gotthi filium significare, nam ex Gotthorum sanguine descendentes, apud nos nobilissimi reputantur, & nulla est in Hispania nobilitas quæ maior censeatur quam *Fidalgum* esse: quamquam hoc sanè nomineridemur ab exteris, Italicisq; præsertim, qui Gotthos gentem omnium vilissimã fuisse censerent, quod ab eis præter Romani Imperij fastigium bonæ litteræ, & omnes honestæ disciplinæ interitus sui causã, & originem, sumpserint, vt nihil dicam, de veterum ingeniorum monumentis, quæ Gotthorum omnia vastantium rabie perierunt. Sed negari non potest Gotthorũ res, maximè fuisse illustres, belloque præsertim. Primi enim omnium hominum de victore gentium populo triumpharunt. Vnũ obstat, scilicet, quod inter leges Gotthicas vna est, quæ de eligendo Rege loquens, inquit: *El Rey deve ser de la gente de los Godos, y Fidalgo*. Quasi non sit satis esse de gente Gotthorum, vt quis sit *fidalgus* neq; enim possibile est omnes Gotthos fuisse nobiles, sicut, neque Romanos: quod indicat Flavius Vopiscus in Bonoso Fœmina, (inquit) *Singularis exempli, & familie nobilis gentis Gotthica*. Sed respõde, quod leges Gotthice, latinæ primo conscriptæ sunt, & post liber traductus fuit in Hispanicã linguam. Quare licet in volumine Hispanicã lingua

De Inope debitore

lingua conscripto quod appellamus *fuero-judgo*, dicat *fidalgo*, nō sequitur quod verbū latinum id significet.

¶ Quod autē leges Gothicae latinē primo conscripte fuerint, nemo ex eruditioribus negat, & volumen latinum habebat Franciscus Mendocius, Cardinalis Burgenfis; studiorum, & studiosorum omnium fautor egregius. Deinde, licet tempore, quo Gotthorum Imperium, in Hispania vigeat, non omnes Gothi essent nobiles, tamen deleta in Hispania Gotthorum potentia: quibus ex ea gente, quae pridem regni imperium tenuerat nobilissimus habebatur. Quare, si quis hodie probare posset, se ex Gotthorū gēte descendere, nō dubito quin ei, à nostris maximus haberetur honos. Eā enim opinionem apud nos iā olim vulgus imbibit, vt à Gothis descendentes omnium hominū nobilissimi censeantur.

47 ¶ Nunc ad id vnde digressi sumus revertamur. Et quidem, quod *fidalgua* renuntiare possit, probatur expressē, & lege, & consuetudine Hispaniae, nam in vetusto volumine quod appellamus *Tabulis Alfonsi*, seu *Forum Alfonsi*; quod editum fuerit ab Alfōso Rege huius nominis dicimo, haec verba legimus. *Qualquier ome fidalgo que es tenuto de yr a las batallas, si ende quisiere dexar la su hidalguia lo puede hazer en esta guisa. Vaya a la ygreja, y diga a los omes buenos del Concejo, que ende quiere dexar la su hidalguia, y los omes buenos tomen ende en las manos tres varas de auellano, y passe tres vezadas por debaxo dellas, er diga assi, Villanos dexo mi hidalguia, y tomo vuestra villania. Y fecho esto, no vaya mas adelante a las nuevas batallas con nufco, y no deuenque mas nuevos sollos. Quae verba vltima ad solidos referuntur verus enim *fidalgus* dicitur de *Deuengar quinientos sueldos*. Deinde, hac nostra tempestate in oppido quod vulgō dicitur. *Melgar de herramental*. incole, non ferunt: *fidalgum* quemquam viuere, nisi renuntiet *fidalguae*. Renuntiatio autem foedo actu, & turpi stratagemate fit: erigitur scilicet ingens stercoreis cumulus, arreptamq; lanceam *fidalgus* in sterquiliniū contorquet adito ælogio. *Yo renuncio la hidalguia*. Neque haec renuntiatio à senatoribus huius grauissimi praetorij improbat, licet Barbaricum stratagma, non placeat.*

¶ Deinde, quod ad honorē *fidalgorū* pertinet, illud considerandū, quod ea quae spontanea animi voluntate, quis subit, non coactus, sed volens sibi minimē sunt dedeco-

rosa, obijcit enim hoc, propria voluntate patior, non legis decreto, nec generis ignobilitate, nō cōcuius, sed ego ipse mihi istud pepererit.

48 ¶ Non obstat, quod ex aduerso adduci potest. Primo non obstat, quod contra iudicat senatus Pintianus, ut narrare nobis solet Petrus Deça Senatus Granarenfis Praefes meritisimus stemmatis quidem illustris, sed multo animi ornamentis illustrior. Quoniam non est exemplis iudicandum, & aliter sentit Senatus Granatenfis, qui Pintiano; neq; auctoritate, neq; doctorum virorum praestantia vlla ex parte cedit. Deinde non obstat, quod *fidalgua* est ius sanguinis. l. 2. §. quae omnia. C. de veteri iur. enucle. l. stemmata. ff. de gradibus. Ius autem sanguinis non tollitur pacto, vel renuntiatione. l. ius agnationis. ff. de pact.

49 ¶ Nam, responde, quod nobilitas non est sanguinis, sed sanguinis privilegium, & qualitas: quamuis enim *fidalgua*, à progenitoribus descendat, tamen *fidalgua* non fuit eis à natura data, vt datur cognatio, & filiatio, sed data illi fuit à Principe; & sic *fidalgua*, non est naturalis, hoc est, non est res quam ipsa rerum natura inuenit, & sanguini hominis infudit, sed est privilegium Principis, quod ad posteros transit, haud aliter quā domus, vel praedium, non tamē quod domus, vel praedium transeat ad filios meos, quia ex meo sanguine progeniti sunt; ideo, appellari possunt ius sanguinis, sed ius quod ad filios transit propter sanguinem.

50 ¶ Deinde haereditas patris, naturali iure pertinet ad filium. l. scripto. ff. vnde liber. l. si. C. quor. bono. vnde sophista quispiam possit deducere, ergo, cū naturali iure pertineat ad filium, non potest renuntiare à filio. * Quoniam quae naturalia sunt pacto, vel renuntiatione tolli non possunt. l. abdicatio. C. de patria potest. Contrarium tamen iure definitur, nam potest filius hereditati paternae renuntiare. l. si. quādo. §. & generaliter. C. de inoffi. testam. c. quamuis pactum, de pact. in. 6.

51 ¶ Quoniam haereditas est ius quod deferretur propter sanguinem; non tamen est ius sanguinis, de quo loquitur. l. ius agnationis. ff. de pact. nam lex illa intelligenda, de iuribus ab ipsa natura inuentis: pura non valebit pactum inter patrem & filium, quod filius non sit filius, non enim ideo minus definit esse filius, valebit tamen pactum,

ne filius gaudeat iure, & privilegio filijs concessio, vt succedant patri in portione legitima, & sic valebit pactum, ne *fidalgus* gaudeat privilegio nobilitatis.

53 ¶ Item natura inuenit, vt pater diligat filium, cognatus, cognatum, valebit ne patrum, qd hoc à natura inductum ius interruptat: vtique non valebit, quoniam iura sanguinis tolli pacto non possunt. Privilegia tamen concessa propter sanguinem pacto tolli possunt, vt iam demonstraui, & notat glossa in. §. quod autem. versiculo *Cognitionis*. Insti. de capi. dimi. Decius in. l. iura sanguinis, col. 1. ff. de reg. iur. Roman. consil. 82. Bald. in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iur. Couarru. in repet. cap. quamuis pactum, in initio secundae partis, nu. 3. de pact. in. 6.

54 ¶ Ex quo sequitur, quod licet quis censeatur *fidalgus*, quia est filius, & nepos *fidalgui*, non interruptitur ius sanguinis (hoc est, esse filium illorum hominum) ex eo, quod renuntiet privilegio, quod propter illos (hoc est propter sanguinem) sibi conceditur.

¶ Preterea respondeo, quod hic non credimus *fidalgum* desinere esse *fidalgū*, ex renuntiatione *fidalguae*; sed quod ex renuntiatione nō gaudet privilegijs *fidalgus* concessis, vt probat. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ord. in. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recop. ibi: *El quebranta su libertad, non autē dicit, El se quebrato su hidalguia*. ¶ Sicuti filius renuntiatione haereditatis paternae, non desinit esse filius, tantum nō gaudet iure, filijs concessio. Itaque *fidalgus* qui ob debitum capitur, nō desinit esse *fidalgus*, tantum non gaudet in ea solum privilegio *fidalgui*: & aliud est nobilitas, aliud nobilitatis privilegium, vt supra dixi. Deinde nō obstat, quod beneficium cessionis bonorum pacto, vel renuntiatione tolli non potest, vt docui supra. c. 1. nu. 4. 1.

55 ¶ Quia nemo potest se perpetuo, obligare ad carcerem, ergo sic *fidalgus*; licet renuntiet *fidalguae*, effugiet carcerē. Sed responde primū verum, quando debitor qui cessionem renuntiat, nō habet vllū remedium ordinarium ad effugiendum carcerem, secus si habeat aliquod aliud ordinarium remedium à lege inductum, vt est cedere bonis, vel seruire creditori, vel operas in eius vtilitatē praestare, vt latē docui supra. c. 2. nu. 28. vers. non obstat secundū: vnde videmus, qd beneficium cessionis bonorū, à iure inductum: est lege Hispanica sublatum;

quoniam licet doctores sentiant, quod non valet lex, vel cōsuetudo, per quam tollitur cessionis bonorum beneficium; intelligendi sunt, quando beneficium cessionis ita tollitur, vt debitor qui soluendo non est, non habeat aliud remedium, quo effugiat carcerem, vt latē dixi capitulo. 2. numer. 6. versiculo, Itaque, vt ad rem. Ergo, cum *fidalgus* cedendo bonis (more nostro, hoc est patiēdo se tradi creditori) possit effugere carcerem, cessat ratio, propter quā doctores dicunt, quod beneficium cessionis bonorum pacto, vel renuntiatione tolli non potest. Alioqui cum tam in plebeio, quam in nobili verum sit, quod non potest pacto priuare se beneficio cessionis bonorum: sequeretur, quod neque nobilis, neque plebeius, propter debitum capi posset: ita quod non effugiat carcerem cedendo bonis, iuxta cessionem Romanam: contrariū tamen est iure Hispanico inductū. * Deinde, nihil ad rem quod adfert Cifontanus in. l. 79. Tauri. col. 1. vers. 4. dubitatur, scilicet, quod nemo est dominus membrorum suorum, & quod ideo *fidalgus*, cum non sit dominus membrorum suorum, nō potest se obligare ad carcerem: cum nemo possit obligare, quae sua non sunt. l. pen. C. de reb. alien. non alien. quoniam hac ratione etiam plebeius non posset ex obligatione duci in carcerem, nō enim magis est dominus membrorum suorum, quā *fidalgus*: nam generaliter loquitur. l. liber homo. ff. ad. l. Aquil. Hic notandum, qd Gregorius in. l. 34. tit. fin. part. 7. verbo. *De sanguine*. dicit, quod licet nobilis possit renuntiare privilegio nobilitatis, & conijci in carcerem, tamen, quod nō potest renuntiare nobilitati, quoad hoc, vt torqueatur: puto eius sententiam veram, licet Otalora eam fugillet in tract. de nobil. par. 2. §. 9. nu. 8. dicēs, non esse maiorem rationem in vno casu, quā in alio, sed videtur esse disparē rationem: nam cū *fidalgus* conijcitur in carcerem non torqueatur, neque laniantur eius membra, at cum torqueatur, corporis compages dissoluitur, & nemo est dominus membrorum suorum. Neque obstat, quod plebeius torqueatur, & etiam non est dominus membrorum suorum: nam plebeius subditus est legi imponenti torture: at nobilis, liber est ab ea, & sic eius membra magis libera sunt; neque potest ea subijcere per pactum, cum infamia familiae suae. At puto generalem renuntiationē nobilitatis, non

Li tollere

tollere priuilegium, ne torqueatur, verba enim, & obligationes non extenduntur ad incogitata: vt in renuntiatione foeminae dixi supra num. 4. Sed ad rem reddendo, & respondendo argumentis quae videntur probare nobilem non posse renuntiare priuilegio nobilitatis. Non obstat, quod non valet pactum inter debitorem, & creditorem, vt debitor inuitus detineri possit pro debito, vt dixi. c. 1. nu. 4. id enim verum, vt non possit detineri, a debitore in carcere priuato, non autem, vt non possit conijci in carcerem publicam: de iure enim permissum est debitorem facta bonorum excussione capere; vt docui. c. 1. nu. 26. Preterea non obstat, quod foemina, quae in assumptione tutelae, renuntiat omni legum auxilio, nihilominus capi non potest, etiam si renuntiatio deberet operari, vt ceteretur renuntiatio legi, quae vetat foeminam capi, vt late dixi. c. praecedenti, & in tractatu de decima tutori Hispanico iurae praestanda. c. 4. num. 78.

58 ¶ Id enim, ideo amittitur, quoniam nulla foemina potest esse tutor, nisi mater, vel auia, vt in Auth. matri & auia. C. quando mul. tut. offi. fung. potest: matrem autem capi a filio (etiam si expresse in contractu consensisset, se carceri mancipari) esset exemplum ex crabile aduersus sanctam naturam legem, quae omnes homines, quantumuis barbaros, docet venerari patrem, & matrem; hoc autem naturale ius non interrumpitur, neque tollitur renuntiatione, vt in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. vbi Alex. nu. 16. vers. habeo: scribit, quod pater, patronus, & alij enumerati in l. sunt qui putant. ff. de re iudi. non possunt renuntiare beneficio, ne conueniantur ultra quam facere possunt, quod inter alia praestat, ne in carcerem ducantur, vt dixi. c. 3. nu. 2. at capi fidalgum, non est aduersus sanctam naturam legem, neque aduersus bonos mores, cum ad obsequia vilissima se obligare possit: quod multo magis dedecorosum est sui ordinis hominibus, quam duci in carcerem. Preterea priuilegia conceduntur fidalgus, non tam propter dignitatem, quam propter fidem animi sinceram. l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. quae habetur. l. 2. tit. 2. lib. 6. Recop. ibi. *Por la gran lealdad, que Dios puso en ellos: mandamos, que les sean guardadas sus franquezas y libertades.*

59 ¶ Preterea, non obstat, quod nobilibus maior sit deferendus honor, quam plebeis. c. de multa. de praebend. Et quod honor reuerentiam praemittit. l. honori. ff. de oper. liber.

& quod iuri reuerentiae causa concessio, renuntiare nemo potest. l. si. C. de bon. liber. Ias. in l. si quis in conscribendo. col. 3. C. de pact. Decius in l. venia. col. si. C. de ius vocand. Vnde eruditissimi viri sentiunt, quod aegregiae personae non possunt renuntiare priuilegio. l. ad aegregias. ff. de iure iurand. Ita docet Cin. in l. nec honor. C. de Episcop. & cleri. Albe. & Alex. in d. l. ad aegregias. Gomezius in c. 2. nu. 45. de iudi. in 6. Roman. singulari. 169. ex textu, in c. 2. ad finem, de iudi. in 6. vbi definitum extat, non posse moniales renuntiare priuilegio sibi a iure concessio, ne teneantur ad iudicem ire ad ferendum testimonium: haec argumenta non urgent, primo. l. si. C. de bon. liber. solum dicit, quod non ceteretur remissum ius reuerentiae: deinde. l. alia. §. eleganter. ff. sol. mari. dicit ius reuerentiale pacto non tolli, loquitur tamen de reuerentia, quam iure naturae vxor debet marito, & filius patri quam pacto velle interrumpere, esset summum barbaricum, esset enim interrumpere praecipium Dei, priuatis passionibus, reuerentia autem quae nobili debetur, non procedit ex iure naturali: sed ex quadam ordinis congruentia oportet enim in republica omnia esse politicè disposita, & vt plebeis, & opifices, in quibusdam caedant nobilibus, & vt nobilis (qui vt plurimum diues est) si a fortuna bonis spoliatur, non sentiat, vsque ad carcerem, fortunae iniquitatem: cum etiam inops utilis esse possit reipublice: neque quisquam qui sensu non careat, dicet reuerentiam quae fidalgo debetur, esse similem reuerentiae quae debetur patri: debetur quidem senibus honoris, & reuerentia, eamque natura ipsa docet: tamen potest creditor iuuenis, conijcere in carcerem debitorem senem, praesertim, quod nobiles non nunquam ab inuitis plebeis, per tyrannidem honorem extorquent: neque plebeius, vel fidalgus, qui petit pecuniam tantum honorem debet fidalgo debitori, quantum patri, alias non posset eum conuenire in plus quam facere potest, sicut, neque patrem, quod est falsum!

60 ¶ Non obstat quod beneficium. l. ad aegregias. ff. de iure iur. quod reuerentiae, vel dignitatis causa conceditur nobilibus: non potest renuntiare, quoniam verius est renuntiare posse, & posse nobile, vel ex pacto, & renuntiatione expressa. d. l. ad aegregias, vel ex renuntiatione tacita, venire ad iudicem ad ferendum testimonium: autore Cino. in l. nec honorem. C. de obseq. Feli. in c. si diligenti. 24. de foro

de foro compet. Ias. in d. l. ad aegregias, nu. 1. Gomezius in c. 2. nu. si. de iudi. in 6. vt apertissime probatur in d. c. 2. de iudi. vbi probatur personas ibi contentas, non esse cogendas venire ad iudicem inuitas, ad ferendum testimonium: ergo si velint venire poterunt. Quod etiam probatur in l. quauis. vers. inuitus. ff. de in ius vocan. iuncta l. vna. C. eo. titulo.

62 ¶ Deinde quod attinet ad moniales, ideo ad iudicem venire non coguntur, quoniam illarum plerumque clausurae vouent, iniquumque esset, foeminas religiosas (quorum conuersatio in coelis esse debet) misceri hominum turbis, & fori clamoribus: & licet quidam sentiant beneficium. l. ad aegregias, posse renuntiare in vno quopiam casu: mihi tamen verissimum videtur posse hominem quantumuis nobilissimum promittere se generaliter (quotiescunque opus fuerit) ad iudicem accessum, ad ferendum testimonium: quod pro sua prudentia probat D. Couarruias in d. relectione. c. quauis pactum in initio. 2. partis nu. 8. ver. quinimo. Neque enim video probabilem dubitandi causam, quo minus vir (quantumuis nobilissimus) possit generaliter renuntiare se accessurum ad iudicem qui Princeps sui vices gerens, publicam tranquillitatem tuetur. Quid enim hic sit quod non maxime sit honorificum?

63 ¶ Nam Regis vices gerens omni honore (etiam a nobilissimis) afficitur, & nobilis, nobilitatis priuilegio modestè renuntians, cat ad iudicem, vt hoc sit exemplum, accedere volens, omni laude, propter Christianam modestiam prosequendus est, & Christiana autem virtus, omnes mundi inanes honores, vera gloria, & honorum virorum aestimatione longissime superat.

64 ¶ Preterea non obstat nostrae opinioni textus in c. si diligenti. de foro competen. vbi probatur clericum non posse etiam cum iuramento renuntiare priuilegio fori ecclesiastici, & redditur ratio, quoniam id priuilegium concessum fuit ordini sacerdotali, & status ecclesiastici dignitati, sicut beneficium. c. Odoardus. de solut. secundum Hostiens. & Ioan. And. in d. c. Odoardus. Couarrui. lib. 2. varia. c. 1. nu. 19. Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 2. casu 183. nu. 30. Ioan. Gutierrez. de iuram. confirmat. 1. part. c. 17. nu. 4. Ex quo videtur inferri nobilem non posse renuntiare priuilegio nobilibus concessio, ne in carcerem pro aere alieno trahantur; quoniam id ordini nobi-

lium videtur concessum, vt latissime post Baezam, Ioan. Gutierrez d. 1. part. de iuram. confirmat. c. 16. a nu. 37. vsque ad nu. 74.

65 ¶ Sed responde quod cum praecipua pars, publicae utilitatis consistat in religione, & in his quae religionem concernunt, vt in l. veluti. ff. de iusti. & iure. certè ad publicam utilitatem spectat, vt sacerdotes religionis sacri ministri, & Diuinae legis interpretes verè religiosi sint, prophanisque turbis, & fori clamoribus non miscantur: vt notat Fein. in d. c. si diligenti. nu. 24. Couarruias rep. c. quamuis pactum in initio. 2. partis. col. pen. B. Paulus inquit. *Seruus Dei non litiget: quare cum hoc prophani non seruent, & sacerdotes a litibus non abstineant, saltem illud videtur omnino concedendum sacerdotalis ordinis dignitati, vt suum habeat sacerdotes peculiare, & quasi sacrum iudicem, neque in foro publico prophani videant sacerdotem litigantem, cum iuxta verbum diuinum Arma sacerdotum praecae & lacrymae sint. c. non pila quarent. c. conuenior. ante medium. 23. quaest. 8. c. vltim. 36. distin. Habent iure optimo sacerdotes suum peculiarem iudicem, qui lites inter eos paternam charitate componat, & definit, hoc autem rectissime dicitur spectare ad publicam utilitatem, cum ad religionem spectet: non est aduersus publicam utilitatem, vt nobilis detrudatur in carcerem alioqui nunquam nobilis carcere praemeretur vlla ex causa. Neque obstat si quis dicat quod nobiles militiae asueti Regnum ab hostium iniuria, pugnaci manu defendunt; nam hac sanè via neque plebei (qui multo plures militant in tanta exercitus multitudine) possent ob aere alienum detrudi, in carcerem.*

66 ¶ Neque vlla fit iniuria ordini nobilium, ex eo quod vnus nobilis ex propria renuntiatione, non vero ex ordinis in dignitate detrudatur in carcerem, nam si velit, etiam potest esse faber ferrarius, neque hoc prohibetur etiam si videatur esse aduersus nobilium dignitatem.

67 ¶ Preterea non obstant duodecim argumenta quae protulit Ferdinandus Vasquius dist. lib. 3. §. 22. nu. 75. Primo non obstat. l. si. C. de pact. pigno. vbi pactum legis commissoriae prohibetur, à lege quia asperum: quare ratione ei legi, non posse renuntiare scribit Barto. & DD. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. vnde infert Vasquius quod cum esse in carcere, sit durissimum

quod fidalgus non poterit renuntiare privilegio, ne ducatur in carcerem: sed responde, quod esse in carcere, non minus durum est fidalgo, quam plebeis, nam. l. in seruorum. ff. de poenis.

68 ¶ Quæ dicit, quod quælibet molestia personalis durior est, quam rerum amissio, non magis loquitur in fidalgo, quam in plebeio, vterque enim ex olsibus, & mollissima carne cõpositus est. Deinde, quid si is qui non est fidalgus, mercator est, vmbre, & molli otio assuetus, an huic non longè durior est carcer, quam fidalgo? Vtiq; est, attamè in carcerem ducitur pro ære alieno, non obstante argumento. l. finali. C. de pactis pignorum. Deinde, quid si plebeius tenuissima valitudine vititur, an ideò non poterit duci in carcerem, quod corpus delicatum acerbius feret carceris molestiam, quis hoc affirmare aufit?

69 ¶ Deinde pactum legis commissoriæ, non ideò solum reiicitur, quia asperum est, sed quia est impium, & iniquum, & prorsus iniustum cumque summa fraude coniunctum, vt dicitur in. d. l. finali. C. de pact. pigno. ibi. *Quoniam inter alias captiones præcipuè commissoriæ pignorum legis, crescit asperitas.*

¶ Quare æquissimum est, vt renuntiatio eius legis non sufficiat ad hoc, vt dans pignus cum pacto legis commissoriæ, amittat rē suam, pro vili pretio: esset enim æquissimum: sicut esset iniquum, vt promittens vsuras cogeret ad earum solutionē, ex eo quod renuntiet legi vetanti, vsuras. ¶ Rursus adfert Vasquius textum in. cap. si diligenti, de foro competent. & quod cū ibi renuntiatio iurata, non tollat privilegium fori; multo magis simplex renuntiatio, non tollet privilegium: ne nobilis in carcerem ducatur, cum amissio privilegij huius, sit nobili longè calamitosior, quam clerico amissio fori; cum carcer æquiparetur captiuitati.

70 ¶ Sed respõde, quod hac sanè ratione, neque nobilis renũtians suo privilegio cum iuramento nõ possit conijci in carcerem; contrarium tamen docet ipse Vasquius, vt infra dicam.

¶ Deinde responde, quod ideò in capitulo si diligenti renũtatio fori non valet, quia tolleretur sua iurisdictio Pontifici, & iudici ecclesiastico, & lederetur puritas, & dignitas sacerdotalis, si clericus, diuinæ cõtẽplationi destinatus, misceretur prophani fori clamoribus, vt dixi supra numero.

39. At nõ læditur religio, nec publica utilitas (quæ in religione præcipuè consistit) ex eo quod nobilis pro ære alieno deuorato, ducatur in carcerem.

71 ¶ Deinde adducit. l. si quãdo. §. & generalitèr. C. de inoffi. testam. ibi. *quam pãtionibus adstringendos, iunctis illis verbis, minimè prægrauari.* Ergo, cum ibi pactum improbetur, quia plus æ quo renuntians adstringitur; ita, & hîc renuntiatio improbãda, quia fidalgus arctissimè adstringetur, & carceris molestia grauabitur. Sed responde, quod. l. si quando loquitur in patre, qui aduersus naturæ legem, qua docetur diligere filium, ei grauissimam legem iniquis pactis imponit: hoc autem optimo iure improbat, vt dixi vers. Preterea, non obstat, quod fœmina & violator legis naturæ, pactis vim allegare aduersus filium, non potest, quem pro iure suo, videtur ad quiduis faciendum, impellere posse. Deinde, hîc non fit pactũ, vt conijciatur in carcerem, sed quod in defectum, non solutæ pecuniæ, cogatur spreto nobilitatis privilegio.

72 ¶ Præterea adducit. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. ibi. *Et cum cognitionem quandam inter nos natura constituerit, hominem, homini insidiari nefas est.* Et quod tollere homini libertatem est ei insidiari. Sed hoc non magis quadrat fidalgo, quam plebeio: vtriq; enim insidiari nefas est; nihilominus tamè admisum est, vt plebeius ex pacto possit cõijci in carcerem publicũ. Deinde hîc non fit pactum, vt fidalgus conijciatur in carcerem, sed vt soluat rem alienam, & quod non soluendo carcere cogatur ad reponendum alienum.

73 ¶ Quinto adfert. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rerum act. nõ det. ibi. *Semperq; sit metu exactiois subiectus, propter quod, quiduis sustinet patrono præcipiente.* Et quod, cum hæc subiectio, nõ toleretur fauore patroni, qui libertatem (donum inestimabile) dedit liberto, multo minus tolerãdum in fidalgo, qui nullum beneficium accepit, sed responde, quod immò accepit plus quam beneficium, scilicet pecuniã quæ ad transigendam miseriam huius caducæ vitæ fragilitatem; nõ minus confert quam sanguis. Deinde, responde, quod lex illa loquitur quando libertus cupiditate consequendæ libertatem durissima promissit domino, vt eum manumitteret, & dominus voluit illum metu exactiois semper habere subiectum, ideò durissima imposuit. At hîc fidal-

gus liber erat, neque meture nũtiationis erit subiectus, cum solutione liberetur; soluere autem quod debes, sanctissimum est, neq; dimittitur peccatum, nisi reponas quod à fratre accepisti. Neq; obstat, si quis obijciat, quod. §. quæ onerandæ. habet etiã locum, quando accepta iam libertate, libertus onerosa promissit, id enim verũ nõ est, nisi constet libertum metu solo, vel nimia patroni reuerentia, ita se subiecisse, vt pœnali stipulationi se subijceret, vt ibi probatur expressè: at hîc fidalgus, neque metu, neque patroni reuerentia se submisit, neque creditor patronus est, imò, neque creditor quouisque contractus sit absolutus perfectus, & celebratus.

74 ¶ Rursus allegat, quod pater contra pietatem tractans filium, cogitur illum emancipare. l. fin. ff. si quis à par. fuer. manu. & quod cum asperitas patris, non tolleretur in filios: qui patribus tantum debent: multo minus tolerabitur hæc asperitas ab eo, cui nihil debemus: sed hoc argumentum parum habet roboris, nam hac ratione nullus, neque nobilis, neque ignobilis pateretur carcerem pro ære alieno; nam. l. si. non minus loquitur in nobili, quã in plebeio. Deinde, hîc non conijciatur quis in carcerem directè, neque simpliciter, sed in defectum alieni æris non soluti.

75 ¶ Præterea adfert. l. libertos. C. de obseq. ibi. *Cum nobis cordis est ingenuis magis hominibus, quam libertis rempublicam frequentari:* sed hac ratione nullus ignobilis pateretur carcerem: nam, & ignobiles ingenui sunt, & ingenuis hominibus præstat rempublicã frequentari. Deinde notat eam legem ibi, *Neque vincula perpeti, & ibi, potius obsequium, quã seruire ministerium.* Sed quod hoc ad rem, de qua agimus alioqui ex eo textu nullus patietur vincula pro ære alieno, quod est simpliciter falsum. Deinde illa lex in alio casu loquitur, scilicet in liberto qui operas non promissit: & dicit textus, quod cū operas non promissit, non est pro eis conijciendus in vincula. Quid hoc ad nostrum tractatum, vbi nobilis promittens solutionem rei quam accepit, renuntiat privilegij fidalgus, aliã rem non accepturus.

76 ¶ Rursus profert. l. fin. C. de non num. pecu. quæ nihil meo iudicio euincit, nã licet confessio iurata, de numerata pecuniã, non impediatur exceptione non numeratæ pecuniæ, quia mutua pecunia egres, facillè se ad quouis obligant: tamen hîc fidalgus pe-

cuniã accipit, & si nõ accipiat renuntiatio fidalgus nihil nocebit, & exceptione non numeratæ pecuniæ tutus erit iuxta d. l. fi. ¶ Postremò allegat, quod si nobilis possit privilegio fidalgus renuntiare: iam olim tabelliones eã clausulam suis scripturis adiecerunt. Sed hæc cõiectura ad iuris, & iustitiæ lucem parum facit: nam quotidie tabelliones nouas addunt clausulas, & renuntiationes maioribus nostris inauditas, vt patet conferenti instrumentũ emptionis factum, ante centum annos cum his quæ hodiè fiunt, nõ tamen inde infertur, quæ uq; clausule nõ habent firmitatis robur.

77 ¶ Deinde Vasquius non euacuat vim. l. 4. titulo. 2. libr. 4. Ordinat. quæ habetur. l. 4. tit. 2. l. 6. Recop. dicens, quod nobilis, per conductionē Regij vectigalis amittit privilegium nobilitatis: tamen, quod id expressè facere non possit, sicuti videmus in clerico, qui expressè non potest abdicare à se privilegium fori sacerdotalis, vt supra vidisti nu. 64. tacitè tamen bene potest, videlicet exercendo artem turpem. c. vniuersitatis de senten. excõ. iuncto. c. 1. de cleric. coniuga. in. 6. A lex. conf. 8. nu. 2. libr. 1. Quare dicit, quod nobilis conducendo Regia vectigalia amittit privilegium nobilitatis, nõ tantè id expressè facere possit, vt insinuat. d. l. 4. Ordina. & d. l. 4. Recop. ibi: *Sed, si no fuerit arrendador de nuestros pechos, y derechos: porque en tal caso, el mesmo quebranta su libertad.* Deinde adducit, quod cum nobilis amittit privilegium nobilitatis, ex conductione Regij vectigalis, vel clericus privilegium fori, potius videntur eis adimi, tanquam indignis, quã amittere ea, ex remissione. Sed certè. l. 4. Ordina. & Recopil. nõ tã vrgent, dũ disponit, quod nobilis cõducens Regia vectigalia potest capi, quã in ratione generali, quã statim subijcit ibi, *Porq; el mismo quebranta su libertad.* Nã de iure, cū ratio est generalior lege, extenditur vitra casu legis. l. 1. §. sexũ, & ibi Bar. ff. de postu. Bal. in. l. generali. C. de Epif. & cler. las. in auth. quas actiones. nu. 17. C. de Sacros. Eccles. Rursus, nõ potest videri addimi in. d. l. 4. Ordina. & Recop. privilegium ob indignitatē nõ enim admittitur: sed dicit, quod nõ gaudet privilegio nobilitatis. * Nõ enim cõducere Regia vectigalia res est indigna, ea indignitate quæ pœnã (hoc est privilegij amissionē) promeretur, sed nobilis non gaudeat privilegio fauore census Regij.

78 ¶ Et quod adfert de sacerdote dissimile est:

79 ¶ Et quod adfert de sacerdote dissimile est: li 3 nam

79 ¶ Nam sacerdotem exercere artem turpē, (putā histrionicā) res est indigna, quę coercionem, & amissionem fori mæ retur: at nobilem conducere Regia vectigalia, nō est res indigna, hoc est impia criminosa, vel turpis, sed forsam est minus honorifica, quam nobilem deceat: alioqui conductor Regij vectigalis amitteret omnia priuilegia nobilitatis, sed non amittit.

80 ¶ Nam, neque mercatura, neque exercitiū artis vilissimæ, non tollit Fidalgo priuilegium nobilitatis, licet harum rerum exercitiū multò vilius sit, quam conducere Regia vectigalia: vt dixi supra num. 34. Cur ergo tollat cōductio Regij vectigalis, ea ratione, quod est res indigna, cum res sit minus indigna, hoc est minus dedecorosa, quam exercitiū mercaturæ, aut artis vilis.

81 ¶ Certè nobilis cōductor Regij vectigalis non amittit priuilegium nobilitatis, nisi solam quoad hoc, vt possit duci in carcerē, vt in d.l. probatur, quod non ob aliud statuitur, nisi vt Regius census, ad defensionē cōmunis patrię necessarius, incolumis sit, nō autem ob indignitatem, alioqui omnia priuilegia nobilitatis amitteret. Et quod illud non disponatur ob indignitatem cōductionis, probatur, quoniam vbi cumque quis debet pecuniam Regi, ex quacunque causa debeat, nō gaudet priuilegio nobilitatis, vt in d.l. 4. Ordina. & Recopila. Non omittendum, q̄ Celsus verbo *hidalgo*, verbi 7. inquit, *hidalgum* conducentem Regia vectigalia amittere priuilegium immunitatis à carcere, ex ratione quam reddit in verbo *arrendador*, verbi 7. scilicet quoniam Iure Regio prohibitum est, que *el cauallero* non conducatur Regia vectigalia. l. 6. tit. 1. lib. 6. Ordi. Sed erat, quoniam ibi, *cauallero* significat hominem potentem, à quo non facile exigeretur Regium vectigal: alioqui si ob transgressionem illius legis fidalgus amitteret priuilegium, nō amitteret illud conducendo redditus Ecclesię, vel gymnasijs Salmanticensis. Vtrumque enim prohibetur *al cauallero*, in d.l. 6. manifestum autem est, quod si conducatur redditus gymnasijs Salmanticensis, quod non ideo amisso priuilegio nobilitatis poterit ratione redditus conijci in carcerem: cum de ea re non sit lex, neq; inducenda sit priuatio, nisi in casibus à iure expressis, vt in Auth. de nō eligen. secun. nuben. §. cum igitur. Bald. in auth. ex testamento, nn. 4. C. de secu. nupt. La. in l. cum quidam. ff. de libe. & posthu.

& in l. quod te mihi, col. antepen. ff. si cert. peta. & in l. 2. nu. 39. ff. de vulg. & in l. ab hostibus. ff. sol. matrim. Non videtur p̄tereundum, ne quis labatur imprudens, q̄ disposita. d. l. 6. non descendunt à dispositione. l. milites. C. de loca. nā ibi ideo militibus Romanis qui semper in armis erant, ideo prohibebantur esse conductores (etiā ruris) ne omisso armorum vsu fierent agricolę. At quid hoc *al cauallero*, alioqui etiam non poterit conducere rus, sicut miles non poterat; quod est falsum. *Cauallero*, in d. l. 6. significat virum nobilem; diuitiarum splendore potentem, quod receptus vsus loquēdi satis probat.

82 ¶ Hactenus aliena argumēta retuli, & profecto mirum videri potest, quod qui hanc tuētur opinionem non adduxerint illud, quod magis vrget, scilicet quod miles (cui iure conceditur priuilegium, ne teneatur vltra quam facere potest. l. miles. ff. de re iudi. q̄ inter alia præstat, ne pro ære alieno in carcerē ducatur, vt dixi. c. 3. nu. 2.) non potest suo priuilegio renūtiare, ita docuit Iacobus Rauē. in l. si crediderit. ff. de pact. quod putat verum Alex. in l. alia. §. elegantē. nu. 16. versic. in milite. ff. solut. matr. La. in l. miles. col. 1. ff. de re iudi. Butrius consil. 4. 1. incip. satis puto: quoniam id priuilegium competit personę: ergo cū immunitas à carcere competat personę fidalgui, videtur, quod ei non possit renūtiari.

83 ¶ Deinde donator non potest renūtiare suo priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere potest, quod docuit Iacobus Ray. in loco supra citato: quoniam non minus est priuilegiatus donator, quam maritus. l. & exheredatum. ff. de re iudi. & idem videtur tacitè sensisse Imola in. lex diuerso. §. si. ff. solut. matr. dum docet quod maritus, & donator, possunt etiam latę sententię opponere suum priuilegium, licet alij habentes idem priuilegium, non possent; & subijcit rationem, quoniam cum expressè possint suo priuilegio renūtiare multò minus tacitè; omittendum oppositionem exceptionis argum. l. qui ad certum. ff. locato. & l. si sponsus. §. si maritus. ff. de donatio. inter virum, & vxorem. Sed certè idem dicendum in alijs idem priuilegium habentibus, quoniam hæc exceptio moderatur sententiā, & non conuellit eam: neque repugnat eius decreto, ideo generalitèr opponi potest, etiam post sententiā. l. Nesc-

l. Nescenius. ff. de re iudicata. Doctores in d. l. ex diuerso. §. finali. Alexander in. d. §. elegantē.

¶ Hęc argumenta me non cogunt à sententiā discedere, si cuiusq; rei vera ratio expē datur. Primo donatorem non posse suo priuilegio renūtiare falsum est; docet Alex. in d. §. elegantē, numero. 16. versicul. reperio. & Bartol. ibidem, col. 1. quia priuilegium non datur personę, sed contra stui. Deinde, quod attinet ad militem, puto, nō posse suo priuilegio renūtiare, ne ducatur in carcerem, quoniam si possit duci in carcerem respública à qua alitur, & quę eius opera defenditur periclitaretur: hæc ratio colligitur ex. l. milites. C. de locato. Vbi postquam lex dixit, militem non posse cōducere, neque fidei iubere pro conductore: subijcit rationem. Ne omisso armorum vsu ad opus rurestre se conferant, & vicinis graues præsumptione militaris cinguli existant. Armis autem non priuatis negotijs occupentur, vt numeris & signis suis iugitèr in hærentes, respública, à qua aluntur ab omni bellorum necessitate defendant.

84 ¶ Ergo cum miles prohibeatur conducere, quia esset impedimentum militaris exercitij, vt significat Alexand. in l. miles. ita de re iudicata, & Gabriel Sarai. in additione ad Matthæ filanū. si ng. 61. Certè menti legis videtur conforme, ne possit renūtiare beneficio, ne conueniatur vltra quam facere possit: quoniam si valeret renūtiatio posset duci in carcerem, deinde spoliaretur facultatibus ad alimenta necessarijs, si deberet Regi ex alia causa, quam cōductionis, & tamen vbi cumq; debet Regi, nō gaudet priuilegio, vt supra. Itē, si ideo esset, quod si careret alimētis, non posset militare, nam absq; alimentis non viuunt, quod intellige, iuxta. l. 6. titulo. 5. parti. 3. Sed quid hoc ad tēporarios milites nostri Regni, nam de his qui æquestri militiæ apud Neapolim dant operam aliud sentio, vt per Zasium in tracta. Substitutio. num. columna. 630. l. 29. titulo. 14. partita. 5. Alex. l. Centurio. nu. 23. de vulg. l. 6. titulo. 29. parti. 3. Deinde, quid hoc ad fidalgos, qui non militant more Romanorum militum.

¶ Illi enim in bello, & pace, in otio, & in negotio semper in armis erant, & à respública (dato stipendio) alebātur, eisq; propter vsam armorum tribuebatur priuilegium, non vero propter nobilitatē: alio-

qui omnes nobiles Romani gaudebāt militari priuilegio, quod est ridiculū, aliud enim est militia, aliud nobilitas.

86 ¶ Ergo cum aliud sit esse militem aliud esse fidalgum, fidalgus enim est nobilis, sed non est miles, certè non sequitur, miles nō potest renūtiare suo priuilegio, ergo neque fidalgus: alioqui, neq; fidalgus poterit rem conducere, quoniam miles nō potest, vt in d. l. milite. C. de locato. quod est simpliciter falsum. Deinde sequeretur, quod fidalgus, vel nobilis, non teneretur in plusquam facere posset quod esset falsum. Deinde in eis est dispar ratio: nam, fidalgus est priuilegiū, à maioribus iure sanguinis deriuatū, miles, non iure sanguinis, sed propter militare exercitiū, respubiicę bellorum tempore vtilē armatur priuilegio, cui posse renūtiare, esset respubiicā perdere, vniuersum periclitaretur suis defensoribus oribata.

87 ¶ Non obstat si quis ineptè argutus exageret rationem Alexandri. dict. numero. 16. & Iasonis in l. miles. col. 1. ff. de re iudi. vbi dicit, quod miles non potest suo priuilegio renūtiare, quia priuilegium competit personę: vnde videtur, quod idem in fidalgo, quia competit personę: responde, quod priuilegium militare, nō datur personę simpliciter, sed militari exercitio, q̄ liquido constat, quia miles non militans, non gaudet priuilegio, nisi sit in seruitio Regis. l. pen. C. de testa. milit. & Bartol. & DD. in l. miles. ff. de re iudi. l. 29. tit. 14. partita. 5. l. 6. tit. 5. partit. 3. l. 3. tit. 14. partita. 5. l. 1. tit. 1. partita. 1. Quare verba Alexandri, & Iasonis candidè sunt interpretanda, non ineptè exaggeranda, nam priuilegium militare, competit personę propter exercitiū militare: quod deserere nō potest, sed non simpliciter propter personam; at priuilegium fidalgui, non datur propter personam, neq; propter exercitiū personę, sed quoniam descendunt à maioribus, eo priuilegio ornatis. Itaq; est ius q̄ competit propter sanguinem, nō propter personam: immò, ius & priuilegium datū propter personam, & propter eruditionē, vel professionem scientiæ, potest renūtiari, vt Iure Regio probatur in. l. 8. in finalibus verbis, tit. si. parti. 2.

88 ¶ Priuilegium autem militare seruandum in militibus Diui Ioannis, qui perpetuo respubiicę militant, & in militibus qui hodie Neapoli. Regi militant, vt per Zasium,

sum, in tractatu subtit. col. 630. latè Alexand. in l. C. turio. nu. 23. ff. de vulga. An autè miles debeat esse armatus, vt gaudeat priuilegio militari, vide lib. 4. Ordina. tit. De los caualteros, & tit. 1. lib. 6. Recopil. A uè dan. in dictionario, verbo: caualtero. Et an milites nostri temporis gaudeant priuilegio militari, vide Ripa. in l. Centurio. ff. de vulg. A ffic. in constitutionib. Sicil. Rubr. 9. lib. 1. nu. 28. & lib. 2. Rubr. 3. 1. num. 28. DD. in l. miles. ff. de re iud. & in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. las. in l. miles. ff. de re iud. & ibi Alex. nu. 23. & melius nu. 24. qui referunt alios, & tractant, an milites vacantes otio, & mercaturæ, & non armis possint torqueri, vel pro ære alieno capi. Sed ego cum loquantur aduersus legem, certè si non militent, eos nō excusabo, nisi aliud admittat consuetudo. Redeundo ad questionem, quod nobilis non possit renuntiare priuilegio nobilitatis: illud aliquem mouere possit, qd si hoc admittatur breui tabelliones, in addendis nouis clausulis, vsq; ad iniquitatem curiosi hanc nouam clausulam perpetuo inserent scripturis suis, priuilegiumq; hoc, recta ratione nobilitati cōcessum in æternum exulabit. Quod autem hoc priuilegium (quod ab æs alienum nobiles non detruduntur in carcerem) nō sit iniquum, pater; quoniā maximè discedit à rigidissima dispositione huius legis.

89 **C**arcer enim videtur esse causa præuia ad addendum inopem debitorem creditori, quod durissimum est, & pœnæ corporali prorsus par. Sed neque hoc argumentum me trahit in eam sententiam: nā hac sanè ratione statuendum esset, ne foemine renuntiare possent Velleiano: & ne minores priuilegio minoribus concessio iureiurando renuntiant, quoniam tabelliones in omnibus scripturis à foeminis factis addunt renuntiationem Velleiani, atque item minoris ætatis beneficia addito iure iurando inania prorsus efficiunt. Hęc autem beneficia rectissima naturæ ratione subsistunt (oportet enim foeminarū, & minorum imbecilli ingenio succurri) nihilominus tamè, res æquissima, naturæ cōformis, & tot legibus constituta, tollitur renuntiatione, quæ tā familiaris est tabellionibus, vt nulla magis, atq; adeo bonus tabellio, nō haberetur, qui eam nō adderet. Credoq; prorsus, ideò hætenus nō inseri nobilitatis renuntiationē, quoniā probrosū quidā cōripet, videturq; cōtrahenti malè

ominari. Quare illi qui sunt foerociori ingenio, renuntiationem indignissimè ferēt, nisi de ea re pactum cum contrahente factum fuisset.

90 **C**nam renuntiare minoris ætatis, & Velleiani beneficio, non est dedecorosum foeminae, neque minori, etiam si Principes sint, ideò tabellio spōtè sua, (etiam à parte non admonitus) addit renuntiationem. At renuntiare nobilitati, nescio quid cōtinet quod fidalgum contrahentem, & premit, & deprimat, tristeq; euētum pollicetur, ideò tabellio renuntiationem nunquā audebit addere, nisi à partibus admonitus; alioqui oportet eum parare manus, quod videatur ad duriores conditiones virum nobilem insolentibus clausulis addigere; quod omnibus nobilibus bilem mouebit, itaq; non est periculū, ne hæc clausula addatur ex more omnibus scripturis, nullus enim tabellio tale quippiā audebit facere, nisi diserte à partibus admonitus, & vix ipsa pars audebit dicere nobili, vt renuntiet nobilitatem. Denuntiet enim ei carcerem, & quod non erit soluēdo: oportetq; qui tale quippiam petierit, esse probè loricaliū. Mihi hæc opinio verior videtur.

91 **E**st autè res manifestior, cum nobilis iurat renuntiationem, nam, & ipse Vasquius qui rem, tot telis, tot argumentis communiuit, dicit, renuntiationem indubitanter valere: si adsit iuramentum, ita docet in tractatu de successio. 1. part. l. b. 3. §. 28. limitatione. 32. numero. 19. versic. & sic hanc partem.

92 **Q**uoniam iuramentum seruandum vbiunque seruari potest absque interitu salutis æternæ. c. cum cōtingat, de iure iuran. Confirmatur hæc opinio, quoniam beneficium Auth. hoc nisi. C. de solut. inductum in fauorem debitorum, non potest renuntiar: vt scripserunt nonnulli quos retuli. cap. 1. numero. 49. versiculo adeo autem hoc remedium; tamen addito iuramento renuntiatio valida est, autore Ripa in l. 2. §. muti datio, numero. 28. versiculo item. ff. si certum petat. de qua re dixi dicto c. 1. numero. 50.

93 **Q**uod confirmatur, quoniam licet debitor facti, liberetur præstando interesse, nō liberatur offerendo interesse, si factum iure iurando promissit, vt docui. c. 1. num. 6. vers. præterea qui promissit.

Rursus hæc opinio esset magis expedita, si nobilis tempore contractus, vel tempore

tempore quo de eo incundo agebatur: affirmavit se nobilem non esse, tunc enim, renuntiatio facta ex abundantia valida erit, dolusq; nocebit nobilis, ita, vt renuntiationem imputare non possit. Decipit enim contrahentem, qui à contractu abstineret, nisi crederet eum nobilem non esse: dolo autem alterius nemo prægruari debet. c. nemo debet. de regul. iur. an. 6. & hoc casu non ex sola renuntiatione, sed ex affirmatione inductus sum, ad contrahendum, & dolus ei nocere debet, non minus quam renuntiatio.

94 **Q**uoniam, etiam si non renuntiaret priuilegio nobilitatis, videtur quod solus dolus excludit eum, si alleget priuilegium nobilitatis: minor enim qui se maiorem asserit, non restituitur. l. 2. C. si minor, se maior dixit. l. 6. tit. 19. par. 6. l. 1. in. fin. tit. 10. par. 5. facit. l. 1. §. titu. 18. par. 3. & foemina simulans se virum, non iuuatur Velleiano. l. foeminis. C. ad Velleia. l. si decipiēti. ff. eo. titu. & filius familiās asserēs se sui iuris esse, non iuuatur Macedonian o. l. eū qui. ff. ad Macedo. DD. l. 1. C. eo. titulo. Sic mulier asserens rē quæ venditur, non esse dotalem, non potest alienationem impugnare: vt scripsi in Tractatu de non meliorandis dotis nomine filiabus. capitulo 30. versiculo. sic mulier. vbi alia similia protuli.

95 **I**llud tamè oportet animaduersum, quod asseueratio nobilis, dicentis se ignobile esse, nō suffragabitur creditori, si sciebat asseuerationem falsam esse, & contrahentē esse nobilem; tunc enim non decipitur, & sibi ipsi præcipitium parat.

Hæc limitatio suadet, quoniam nō fit fraus scienti. l. cum donationis. C. de transactio. Quare filius familiās mutuum accipiens asseuerando se sui iuris esse, potest nihilominus vti beneficio Macedoniani, si creditor sciebat illud esse falsum, quod prudenter docuit Dinus cons. incip. iure municipali cauetur. Alex. consil. 122. col. 2. libro. 6. & alij quos citauī. dict. cap. 30. numero. 12. versiculo quod tamen limitandum.

96 **F**acit quod scribit Antonius Gomezius in l. 79. Tauri, nu. 4. quod nobilis tempore contractus, negans se nobilem, potest duci in carcerem, arg. l. qui cum se. ff. de re iudi. quod limitat, nisi mutuās sciebat negationem esse falsam: addit tamen, quod nobilis negans per ignorantiam se nobilem esse,

non amitteret priuilegium nobilitatis, argum. c. 1. §. vassallus el. 1. si de foed. defū. Et fuerit conten. inter. domi. & agna. & ibi Baldus. Confirmatur, quoniam hęc nō est dolus, neq; renuntiatio tacita, neq; expressa, nemo enim videtur renuntiare iuri, quod nescit sibi competere. l. mater decedens. C. de inoffic. testam. Nam poena negantis, cessat cessante dolo. las. in l. 1. num. 15. C. de transact. Aluarotus & Prepo. in dict. §. vassallus. Iacobinus sancti Georgi. in tract. foed. verbo, Diatig; vassalli promiserunt, non committere foeloniā. col. 8. versic. vndecima causa. Zasius in epito. foed. parte. 10. col. 7. Ang. & Rapha. Commens. in l. sed hoc ita. §. quod autem. ff. de re iudi.

97 **R**ursus, renuntiatio nobilitatis facta ab eo qui nobilis est ex priuilegio, non verò iure sanguinis, non poterit vilo modo impugnari: hęc enim res est manifestior, quā in eo qui nobilis est iure sanguinis: hęc enim non quadrant illa argumēta quę pertinaciter indoctis, & arroganter pertinacibus placent, non posse (scilicet) renuntiar ius sanguinis, & cætera quæ vulgò proferruntur. Præterea, hęc non est nobilis; sed habet priuilegia nobilium: priuilegio autē suo quilibet renuntiare potest. l. penult. C. de pactis. Neq; enim pecunia emi potest virtus, vel generositas vera, vt inquit Euripides apud Stobæum sermone. 85. & in prouerbium apud nos abiit, *El Rey no puede hazer hidalgo*. Deinde, neq; absurdum, neq; iniquum est, vt priuilegium nobilitatis adeptus (data forsā pecunia) illo careat, accepta pecunia, à creditore ea conditione, vt non gaudeat priuilegio nobilitatis. Postremo res venalis, non maiorum rectè factis, sed opibus parta, non est eius dignitatis, vt absurdum sit renuntiationē eius admitti cum tota hæc nobilitas, non alias habeat radices, quam crumenam egentis. Principi oblatam: satis est quod hic gaudeat priuilegijs nobilitatis, sed iniquū, & stultum est iudicare quod volens, non possit eam renuntiare, cū res de facili redeat ad suam naturam. c. ab exordio. Dist. 35. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. l. ij. qui. alijs Attilicinus. ff. de seru. rusti. prædi. Idem sentio, de his qui muneris ratione nobilium priuilegijs gaudent, putā monetarij, & similes, de quibus in l. 1. tit. 20. De la casa de la moneda, y sus oficiales essenciones, priuilegios, y jurisdiccion. libr. 5. Recopil. Illud tamen longo indice notandum, qd si quis à Principe

Principe habeat priuilegium nobilitatis quo ad hoc, vt ob æs alienum nõ conijciatur in carcerem: certè si Princeps id concessit, vt expeditius sibi militaret, non poterit ei priuilegio renuntiare, neq; renuntiatio valebit; ne Princeps cuius nomen pius est, spoliatur suo milite, quem ad Regni defensionem parauit; quod intelligo pro tempore ad bellũ necessario, non vero cum absoluto tempore belli domi sedet. l. 6. tit. 5. part. 6. Sit exemplum: Philippus Rex Catholicus, salubri cõsilio (vt Ducum suorum rapinas auerteret) militiam naualem instituit, datoq; in pace, & bello stipendio milites conduxit, vt primo statim interfecte vere, clasis ad maritimæ ore præsidium æducatur; illudq; priuilegij nomine concessit, ne ob æs alienum in carcerem ducantur, siuge militem huic priuilegio renuntiasse, an poterit duci in carcerem: certè, tempore quo bellica expeditio facienda est, non poterit, ne Princeps careat obsequio sibi debito, cuius obligatio antiquior est quam nomen creditoris, hæc opinio probatur in l. milites. C. de loca. vbi miles conducens prædium, non obligatur, ne respublica eius opera careat. Rursus probatur, quoniam ratio quare antiquitus milites, non conueniebantur ultra quam facere possent, erat ne præ inopia cogerentur deserere militiam, vt per Alexand. in l. miles ita. ff. de re iud. ergo creditorum cõsensu sufficere non debet, rursus probatur in l. præfenti. §. sane. C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt.

100 Vbi immunitas ecclesiastica nõ prodest seruo, neq; alio obsequium præstare obligato, ne dominus eius obsequio fraudetur, sic licet quis ex suo facto amittat priuilegiũ nobilitatis, tenetur tamen subire onus nobilitati impositum, quatenus separabilia sunt, Bart. l. 1. col. pen. ver. ex quo infero. C. de dignit. lib. 1. 2. Facit. l. 3. §. si. ff. de interd. & releg. Notant Pla. & Ang. in d. l. 1. Feli. & Deci. in c. intelleximus de iudi. Ripa in l. si. q. 50. C. de reuoc. donat. Iaf. in rubr. ff. de iust. & iure. ver. quinto facit. col. fin. Ang. Aretin. in tr. act. malef. verbo sèpromium. col. fi. Si tamen debitor destinato consilio, vt priorum creditorum manus efugeret, huic militiæ se adscripsit, certè affectata militiæ ei prodesse non debet, textus est expressus in l. si quis decurio. C. de decurio. ibi. Si quis decurio, aut subiectus curiæ ausus fuerit vllam affectare militiam, nulla tẽporis

prescriptione munitur: idem probatur in l. si maritus in. 2. §. legis. ff. ad l. Iul. de adult. ibi. Ceterum si euitandi criminis sui causa id egit vt reipublica causa abesset, nihil illi commentum hoc proficiat: optimus textus in l. semper. §. Diuus quoq; Pius. ff. de iure immun. bi. Illud excutiat an effugiendorum muerum causa imaginem nauicularij induat: sic, si quis in fraudem ingrediatur religionem, vel fuscipiat sacrosordines, nõ potest opponere priuilegium sacerdotale Bald. in Auth. causa, quæ sit cum monacho. col. 1. C. de Episco. & cler. Bart. in l. 1. col. 3. ff. de pœn. Abb. in c. 1. col. pen. de obli. ad ratiocin. Sic corrumpens consanguineam, vt Pontifex procliuor sit ad dispensandum, vt cum ea contrahat matrimonium, indignus est dispensatione. Sed vidi quæstionẽ hæc apud Senatores huius grauiissimi Granat. p̄torij agitari, quidam nobilis à Paulo centum mutuatus promisit solvere, ac si esset pecunia Regis, his verbis apud nos maxime vfitatis. Prometo de pagarlos, como m. auedis y auer de su Magestad. Quærebatur, an videretur renuntiasse priuilegio nobilitatis, nam nobilis debens Regi nõ potest aduersus eũ opponere priuilegium nobilitatis, vt in carcerem non ducatur si non soluat. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordina. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopilat.

101 A quidem si tacitè, vel expressè constet de voluntate, & mente contrahentium, ci stabo: nam contractus ex conventionione legem accipit, & in contractibus mens contrahentium spectanda, & per omnia seruanda. l. si. C. quæ res pig. oblig. poss. & in l. sed Celsus. §. si fundus. ff. de contrahend. empt. glof. pen. in l. si in venditione. ff. cõ. prædi. & in l. ita stipulatus La grande, cũ glo. in ver. ex sententia. ff. de verb. oblig. Iaf. in l. 3. col. 2. C. de lib. præte. vel exhære. si autem de voluntate non constet, nihilq; proferatur præter hæc verba, in instrumẽto descripta, profecto non credam voluisse renuntiare priuilegio nobilitatis, sed retulisse se ad breuem solvendi diem.

102 Nam Princeps pecuniam suam peculiari celeritate exigit: neq; amittendum est, vt ex verbis generalibus congruum sensum iuxta superiorem interpretationem habẽtibus inducatur tãti priuilegium amissio, hinc enim, nullum est verbum renuntiationis priuilegij, nisi per relationẽ ad aliud, scilicet ad Regiam pecuniã, & quod Regia pecunia seuerè nullo obstante priuilegio exigitur.

exigitur. Hæc autem verborum inductio, sufficere non debet, nam renuntiatio, vt non ceat, debet esse specialis, expressa, & discretã, vt prudentissimè scribit Abbas post alios in cap. cum contingat nu. 23. & 24. de iur. iur. Et nemo videtur renuntiare suo priuilegio Ripa. respon. lib. 2. c. 19. nu. 26. 103 Rursus illud maximè notandum quod licet nobilis in contractu renuntiet generaliter omni legum auxilio; non ideo censendus renuntiasse priuilegijs nobilitatis, neq; ex tali renuntiatione poterit duci in carcerem; renuntiatio enim debet esse specialis, neq; extẽditur ad incogitata, vt dixi supra. Neq; obstat, qd fœmina renuntians omni legum auxilio in assumptione tutelæ potest capi, quia videtur renuntiasse priuilegio fœminis concessio, ne capiantur, vt notant plures citati. nu. 57. Quoniã ea opinio falsa est, & perniciosa, vt dixi nu. 40. 104 Sed quid si quispiam nobilissimus putat Dux, vel Comes renuntiet nobilitati, & obliget personam suam. Quæro, an æris alieni ratione duci possit in carcerem: videtur posse quoniam potest renuntiare priuilegium nobilitatis, vt dixi. Sed contra verius. Primò, quoniam Duces, & Comitres sunt membra Regni, quibus respublica defenditur, & Regis comitatus ornatur. l. 6. tit. 9. part. 2. Quare cum creati sint, vt Regnũ defendant, Regisq; curas adiuuent (vt ibi dicitur) videtur quod etiam, si renuntient respublica, non debet eorũ operã carere micipari, argu. d. l. milites. C. de loca. & eorumq; dixi sup. deinde scandalũ: & absurdissimum quidam continet, Comitrem, vel Ducem capi ob æs alienum, non minũs autem improbanda, quæ absurda sunt, quam quæ legi nominatim aduersantur. l. nam absurdum. ff. de bon. liber. Præterea dedecorosum est toti reipublice, Principes viros carceris squalore, & privata renuntiatione, præmi: esset enim (sublati canibus) reipublicã exponere lupis (hoc est hostibus.) Quamquam nonnulli istorũ plusquam hostes sunt reipublice, nimirum praua æductio ex diuitiarum affluentia, & fortunæ indulgentia contracta, prorũpit in fastum plusquam tyrãnicum, quare veris animi bonis carentes, sua cito absumunt deuorantes aliena titulo nobilitatis raptã defendunt: eoq; impudẽtiã res processit, vt malè feriarũ quidam, magnificum cum primis, & illustre putent, præmi multo ære alieno quod sibi cum Regibus, &

Monarchis commune sit. Nihilominus tamen autoritas qua in republica præcellit, induxit morem, vt etiam si centum auri myriades debeant relinquatur eis quantũ satis est, ad alimẽta cum dignitate, vt dico cap. seq. Hic mos iure non probatur, sed cõsuetudine nõ absurda defenditur: si enim res definitur quod nobiles sunt certè nobilis Iure Regio solum gaudet priuilegio, ne ducatur in carcerem, at non relinquatur ei alimenta, neq; gaudet beneficio, ne conueniatur in plusquam facere possit: vt supra dixi, neq; enim est lex, quæ hoc dicat. Quod si definitur ex eo qd miles non potest cõueniri in plusquam facere possit. l. miles. ff. de re iudi. certè ij, milites nõ sunt: alius enim est nobilis, alius miles. Præterea non militat, sed in Regali otio degit, & miles qui non militat, non gaudet priuilegio militari, vt docui supra. Itaq; hæc res potius cõsuetudine perpetuo recepta, quam iure defenditur. Neq; mihi displicet deferri illustribus viris, præsertim si, vt splendore generis, ita & animi bonis, illustres sint, si quæ, rem non scortis, non alea, non luxu, non comestationibus contriuerunt. Quid tamen si non alendis ægenis, neq; elocandis virginibus, neq; Regijs obsequijs, sua absumperunt, & aliena deuorant: sed fœdè profusi, soluendo non sunt: certè me haberent iudicem parum æquum, neq; enim fauendam luxu, gula, aut fastui suspirante creditore, qui fortè suis malis nominibus satisfacere non potest: certè non ex hoc nimirũ, non præ merem carcere Principem virum, neq; alimẽta negarem, sed alimenta iuxta famigliæ dignitatem, non concederem sed rem stricte moderarem: argumẽto eius quod de filio prodigente legitimam, scripsi in tractatu de non meliorandis filiabus, cap. 16. num. 19. & eorum quæ dixi cap. 2. nu. 46. Sed enim aduertendum, quod hic mos tantum admittendus in viris vitæ splendore, & illustri familiarum dignitate præcellentibus, neq; sufficeret descendere, ex Mendocina familia: etiam si genus referre possis, ad ipsum familiarum conditorem, sed oportet illustri vitæ splendore florere, vel floruisse: in qua re statuenda oportet elucere indicis prudentiam, sed ei nõ licebit arbitrari, cum nobilis oppidi alicuius Principatu cũ iurisdictione potitur, à Principe concessa. 105 Huic enim alimenta ex generali consuetudine relinquuntur: his enim certius defe-

deferendus honos, eam enim habet vim iurisdictionis opidi, concessa à Principe, ut etiam si ignobilis sit is cui conceditur, nobilis deinceps censendus sit, ut opinatur Bart. in l. 1. col. si. vers. ciuitas. C. de digni. lib. 1. 2. Isernia. cap. 1. §. persona, circa med. Per quos fiat inuesti. Guido sing. 486. & decisione. 385. Cassian. consi. 64. col. 2. late Tiraque. de nobilitate. c. 7. reliquos tamē fructus, qui deductis iustis alimentis super sunt, accipient creditores. Cum enim ferē omnes illustres viri bona habeant, alienari prohibita, & perpetuo fideicommissio subiecta, non possunt bona vēdi, ob æs alienū: sed tantum fructus rerum venduntur, vel creditoribus adiudicantur.

106 ¶ Permissum est enim rerum primogenij fructus ob æs alienum vendere pro tempore vitæ possessoris: ut scribit Bald. in Authent. ei qui iurat nu. 60. vers. quæro nunquid in rebus prohibitis. C. de bon. aucto. iudi. possiden. argum. l. peto. §. prædiū. ff. de leg. 2. & arg. l. si. §. si in autem. C. com. de leg. vbi vide Bal. in §. sed quia, & ibi Salic. vers. sed quia Barb. in rub. de reb. Ecclesi. non alic. fo. 5. col. 3. Bald. in c. 1. col. 3. vers. quæro nunquid de prohibi. feud. aliena. Lup. in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 1. 2. incip. aduertendum tamen nu. 3. vers. secus, & §. 62. incip. unde lucra num. 10. vers. & hinc est, & in rep. cap. per vestras. §. 38. incip. ampliabis, nu. 7. vers. & inde est. De qua re prolixè prudentè, & dictè scripsit D. Ludouicus Molina vir iure cōsultissimus in summo Regnorum Senatu Castellæ gratiæ, & iustitiæ consiliario integerrimo, & nostri Regis Philippi. I. l. potentissimi, legato pro Regni Portugalæ successione, lib. 4. de Hispan. primog. c. 1. vbi singulariter probat per totum caput, primogeniorum alienationem, atq; extinctionē, pluribus vinculis, & legibus, prohibitam esse.

107 ¶ Sed, an hic honos deferendus nobilibus, si exteri sint, & non Castellani, nimirum Castellano Regno contributæ sunt Bethica, Oretania, Carpenania, & ferē omnis Lusitania (exigua deducta parte qua rex Portugalæ potitur) restatq; in Septentrionem Cantabriam completitur bonam ceterioris Hispaniæ partem. Deniq; à mari Mediterraneo, vsq; ad Catabricum Oceanum, quidquid terrarū in Hispania parte iacet Castellani Regni esse ceteretur. Cætera quæ sub Hispaniæ nomine veniunt in

Aragonis, Portugalæ, & Nauarræ Regna cōcesserunt. Et vnumquodq; horum Regnorum suis legibus viuūt. Est autem Castellana lege concessum, ne in carcerem ducantur nobiles, dicta l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinem. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopil. Quæro quid si hoc iure uti vult nobilis Nauarrus, aut apud Aragonios natus, qui ceterioris Hispaniæ vrbes incolit, vel in Lusitania natus est, ad vltimum Occidentē, an uti possit priuilegijs nobilibus apud Castellam concessis. Hæc est quotidiana quæstio.

108 ¶ Non enim qui est nobilis in vna prouincia, est necessario habendus nobilis in alia, uti notat Bart. in l. 1. col. 7. vers. examinamus, & col. 9. vers. tertio expeditis, & col. pen. & ibi Platea col. 2. vers. & ex his inferitur. C. de dignit. lib. 1. 2. Paul. cōsi. 125. in. 4. dubio lib. 2. Bald. cōsi. 387. col. 1. lib. 1. Solet enim nobilitatis opinio variari, ex varietate regionum, vbiq; suis viget moribus, ut scribit Decius in cap. nouit. de iudi. Bald. in c. cū ab ecclesiarum col. 2. vers. vnde si statutum de offi. ordi. cui rei ad stipulatur quod scribit Arist. lib. 1. Polit. c. 4.

109 ¶ Deinde exteri non possunt habere beneficia, neq; dignitates in Regno Castellano, ut in l. 1. 8. tit. 3. lib. 1. Ordinem. l. 4. tit. 3. lib. 1. Recopil. Didac. Perez in dist. l. 1. 8. scholio: *Que ningun extranjero; vbi adducit illud Deuteronom. c. 18. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, suscitauit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies* facit. l. in Ecclesijs, ibi: *In vico natus.* C. de Episc. & cleric. l. vn. C. non licere habitari. Metropol. lib. 1. c. bona. el. 2. de postulat. prælat. c. nullus inuitus. 61. Distinct. c. neminem. 70. Distinct. Tertio facit quoniam hidalguia, quæ est nobilitas sanguinis acquiritur p̄scriptione immemoriali autore Ripa. resp. lib. 2. c. 26. col. 4. vers. non obstat quod dñs citat Roman. in sing. 289. Ioan. Andr. in c. abbates de priuil. in. 6. Bart. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de public. & vectig. Innocē. in c. bonæ, in. 2. col. 2. in verbo requisitus. de postula. præla. Bald. in c. 1. ad fin. de cōstit. Aret. in l. more. col. 2. ff. de acqui. hære. & Iure Regio est cōstitutū, ut vidisti p̄ximè.

110 ¶ Nobilitas enim sanguinis nō datur, à natura, omnes enim homines natura sunt æquales, idēo nemo præmittat nobilis, nisi prebet se nobilem autore Bal. in l. non ignorat col. 1. C. de his qui acu. non poss. Socin. cons. 249. col. 1. lib. 2. Ripa. d. c. 26. col. 1. Corsetus in c. grandi. col. 1. 2. de suppleo. negli.

negli. prælat. quod si nobilitas acquiritur p̄scriptione, quomodo aduersus Castellanus Regem, potuit præscribere Lusitanus, qui ei non subest, Vel Aragonius, aut Nauarrus, cū non ita pridē suis peculiariibus Regibus parerent. * P̄scriptio enim, solum nocet his, aduersus quos, est p̄scriptum Alex. consil. 161. col. 6. lib. 5. Bald. in tracta. de p̄scrip. 2. par. col. 2. vers. & si quæ ratur, & p̄scriptio nascitur ex sciētia, & patientia. Deniq; q̄ solum Castellani, qui sunt vassalli Regis Castellæ, gaudeat hoc priuilegio, significat. l. 24. tit. 2. 1. par. 2. ibi: *Al Rey, cuyo natural, o vassallo fuesse.* ¶ Sed his nō obstantibus, certē exterus nobilis, apud Lusitanos, vel Aragonios, vel vbiuis terrarum, dum tamen in Hispania natus, non est ob æs alienum præmendus carcere, neq; ad solutionem tributorū cogendus. * Nam priuilegia, quibus fidalguis gaudent, non sunt concessa fidalguis Castellanis, sed fidalguis totius Hispaniæ: Lusitani autem, & Aragonij, & Nauarri, Hispani sunt, ita probatur in l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 2. tit. 2. lib. 6. Recopil. inquit lex: *Queriendo guardar la fraqueza, que han los fijosdalgo de Castilla, y de las Españas.* Neq; obstat, q̄ in aliquibus codicibus deficit. Y. Quoniam sunt corrupti, & in omnibus codicibus Ordinationum antiquis legitur. Y. Ut patet in impresis Salmant. apud Dominicum Portuanijs, Catholicum Typographum. Anno. 1575. cum cōmento Doctoris Didaci Perez. Rursus probatur hæc opinio in l. 1. tit. 4. par. 7. ibi: *Tuieron por mejor los fidalgos de España.* Præterea, probatur in principio, tit. 3. par. 7. ibi: *Rieptase los hombres fijosdalgo segun costumbre de España.* Deinde, ita legitur in l. 1. tit. 2. lib. 4. Ordinat. ibi: *Por ende el Emperador dō Alonso, en las Cortes de Najara, ordenó los fijosdalgo de España.* Postremo, in pragmaticis, fo. 187. & in pluribus legibus Sulli legitur, *fidalgo de deuengar quinientos sueldos, segun suero de España.* Ex quo inferitur hos nobiles, qui fidalguis appellantur, disseminatos esse per totam Hispaniam, & l. 2. tit. 2. lib. 4. Ordinat. dicit, ut feruentur immunitates, non solum fidalguis Castellanis, sed fidalguis Hispaniarū, scilicet incolētibus vltiorē, & ceteriorē Hispaniā; Et licet ea lex sit condita à Castellano Rege, potuit Rex Castellanus immunitatē donare fidalgos, qui extra Castellā sunt, sed verba eius legis videntur omnino hinc inferēda. *Establecemos, y mandamos, que*

113 ¶ Præterea fidalguis, qui sunt in vniuersa Hispania, omnes descendunt ab eisdē parentibus: nimirum à Gothiorum gente, & ab his, qui cū Pelagio Maurorum imperū fugientes, sese receperunt in Asturicā, neque enim legitur Gallos, aut Italos, aut Germanos, subsidio venisse Hispanis, ut barbarorum iugum excuterent, & si qui venerūt, pauci erant, & in patriam reddierunt; sed reliquiæ Gothiorū, quæ cū Pelagio euaserunt, post annos septingētos pulsis barbaris Hispaniam receperunt.

114 ¶ Præterea cū hidalguia probetur, probādo immemorialem, certē immemorialis referenda est ad tempus, quod est magis vile ei qui eam allegat, hæc est opinio cōmunis, ut quā pluribus probat Alex. cōsi. 6. nu. 5. lib. 1. Ioan. Andr. & DD. in c. cū Apostolicā, de his quæ fiūt à Prælat. Ias. consi. 156. col. 1. lib. 2. Iacobinus de sancto Georgio in tractatu feudorum, in verb. *Cum mero & mixto imperio*, in fine Balbus, in tracta. p̄scriptionum, in. 1. par. 5. partis princ. q. 7. col. si. Aufrer. in decis. Tholos. 439. iuxta quā opinionē hidalguis, qui immemorialem probauit potest dicere, q̄ cum Rodericus Rex Gothiorū, & ceteri eius gentis Principes fuerint Reges totius Hispaniæ, & postea Ferdinandus magnus, pater Regij Sanci, vulgo dictus *Don Sancho el Eraro*, fuerit, non solum Rex Castellæ, verum etiā Nauarræ, & Aragonum: ac præterea Reges Castellæ, fuerint Reges Portugalæ, & supremo in eo Regno iurisdictionem tenuerit, sequitur, q̄ fidalguis, qui probat immemorialem, potest etiam, si sit Nauarrus, vel Aragonius dicere progenitores mei præscripserunt aduersus Regem Castellæ, tempore, quo Rex Castellæ erat Rex totius Hispaniæ, & licet postea Regna fuerint diuisa, hoc mihi nocere non debet, ut in l. id q̄ nostrū. ff. de reg. iur. & in l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 2. tit. 2. lib. 6. Recopil. vbi cautū extat, q̄ etiā, si Rex alienet oppidū sēper fidalguis seruādæ sunt suæ immunitates, & priuilegia. * Nō obstat, q̄ nobilis in vna prouincia, non est nobilis in alia, non enim ita simpliciter loquuntur DD. sed dicūt, q̄ cū varijs sint gētium mores, non nūquam, qui apud Italos habetur nobilis, nō habetur nobilis apud Gallos: nimirum mercatores, in aliquibus

aliquibus Italiae regionibus, non habentur ignobiles, & apud Hispanos habetur ignobiles, nimirum, mos regionis tribuit, vel addimit nobilitate: at fidalgui nobiles habentur, non solum Castellae, verum etiam Lusitaniae, Aragoniae, & Navarrae, denique per uniuersam Hispaniam haec vera, & solida nobilitas habetur. * Non obstat, quod exteri non possunt habere dignitates, & beneficia apud nos: quonia fidalgui Lusitani, & ceteri, qui in uniuersa Hispania sunt, possunt probata immemoriali d cere se praescripsisse, cum Castilianus Princeps Rex erat totius Hispaniae, & quod diuisio Regnoru sibi prauidicare non debet. Praeterea. d. lex Regia. r 8. tit. 3. lib. 1. Ord. l. 1. 4. tit. 3. lib. 1. Recopilatio. est intelligenda de beneficijs ecclesiasticis, & de dignitatibus habentibus iurisdictione. Deinde responde. q. Rex Castellae voluit, ut fidalguis totius Hispaniae seruetur sua immunitas, ut probatur in d. l. 2. itaq; fidalgui totius Hispaniae, a carcere, & a tributis Castellae, immunes sunt, omnibusq; honoribus fidalguis concessis gaudere debent. Non obstat. l. 2. 4. tit. 2. 1. part. 2. quonia ibi illa verba: Al Rey, cuyo natural vassallo fuesse: significant, quod non committitur crimen lese Maiestatis, nisi a subdito, vel vassallo, ut ibi probat textus.

117. ¶ Sed quid si nobilis Italus sit, vel Gallus, qui licet praescripserint nobilitatem, praescriptio non nocet, nisi Principi suo, aduersus quem praescripsit, ut probatur supra. Sed adhuc Italus, & Gallus, potest dice esse praescripsisse aduersus Romanos Caesares, qui totius Europae, Asiae, & Africae Imperium tenuerunt, & ex consequenti Hispaniae vtriusq; domini fuere. * Et quod nobilis probata immemoriali, potest referre ea ad tempus sibi magis utile: scilicet, ad tempus Romanorum Caesarum, nobilitas enim ab antiquissimo tempore fuit inter homines, ut probat Dionysius Halycarnaeus lib. 2. Antiquitatum Romanarum, & probatur Deuteronomij. c. 1. Sed obstat, quod Reges Hispaniae, tam Gothi, quam recentiores, non sunt successores Romanorum Caesarum, sed bello sibi Regnum parauerunt. Haec quaestio altiore indaginem expostulat. Nunc ea opinio videtur probabilior, ut nobilis, apud Italos locum habeat inter nobiles; in Hispania: immunitasq; sit a carcere, sed non a tributis, nam apud Italos, non omnes nobiles immunes sunt a tributis, immo, neq; apud Gallos; cur ergo, quod Principi suo

pendent, non pendet Hispaniae Regi, praefertim, cum tributum, quod ipsi non solunt, soluturi sint agricolae, & viduae. Hoc limitarem, nisi exterus nobilis, esset Hispanicae stirpis, tunc enim ei suffragabitur maiorum praescriptio.

119. ¶ Illud non pretereundum, quod dicit. l. 3. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordinationum. l. 3. 5. & 6. tit. 2. lib. 6. Recopilat. Quod non potest fieri executio in domo, neq; in equis, vel armis fidalgui, quare, an haec lex feruetur, moribus quae sit recepta. Equidem, quod ad domum attinet, nunquam vidi, vel audiui eam seruare. Sed tantum quoad equos, & arma. Tu autem in actu pratico, vide Ioan. Arce de Otalora, in tract. de nobilitate. 5. part. c. vlt. nu. 2. Sed est quaestio, quid si facta executione liquet fidalgu, non alia habere bona, quam arma, vel equos; quare, an ij capi, & pro aere alieno vendi possint: & magis est, ut vendi possint ex textu in l. stipedia. C. de execu. rei iudi. & ex notatis, per Rober. Marata. in speculo aureo, titulo de executione, num. 55. & ex. l. 3. tit. 27. par. 3. ibi: En non deuen entrezar, por razon de debda. loire que fue dado juyzio, en caualllos, ni en armas de caualleros, ni en bueyes de arada, cuyos quier que sean, fallando otros bienes: ex quibus, a contrario sensu elicitur, quod si alia non reperiantur bona executio fieri potest in armis, vel equis fidalgui. Sed respondent quidam, quod lex illa, non loquitur in fidalgo, sed in milite; sed responde, quod immo, in milite maior erat ratio, cur statueretur, ne arma, vel equi eius venirent, etiam, si aliunde solui non posset, nam miles, militat: & in expeditione bellica occupatus, semper est in armis, ad Regni praesidium: puniendus tamen esset, nisi arma habeat, quare equum videbatur, ut eius arma, & equi vendi non possent: etiam si alia non haberet bona: nihilominus tamen, aliter statuitur in d. l. 3. tit. 27. par. 3. Multo magis idem admittendum in fidalgo, qui domi in pace quiescit, neq; semper militat, ut miles, qui est in bello. Denique tantam aequitatem praefert, haec vox, Redde quod debes, ut optimo iure, si aliunde solui non possi privilegium fidalgui filere debeat.

121. ¶ Neque enim nobilitas debet esse occasio, ut quis rem alienam rapiat, & creditor sua perdat: tantum ministri iudicum, & equum est,

est, ut ex domo viri nobilis, neque equum, neque arma extrahant, in principio executionis, quod si appareat aliter soluendo non esse satisfaciendum, ex quibuscumque rebus; ei qui pecuniam suam petit, & hanc opinionem probat Auedanius in dictionario, verbo, *Cauallero*. Quae essent manifestissima, & cum rigore exercenda si nobilis de industria plures equos emisset, ut maiorem summam nobilitatis titulo retineret, vel bona absconderet, argumento eius, quod dixi supra de eo, qui de industria militiae nomen dat.

121. ¶ Praeterea, quod equi, & arma fidalgui vendi possent, si non sint alia bona probatur, quoniam. l. 4. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordina. l. 3. 5. & 6. tit. 2. lib. 6. Recopilat. Solum dicit, quod in vestibus equis, & armis fidalgui, non possit fieri executio, executionem autem vulgo appellamus primum rigoris actum, quo apparitor exequendo praecipuum iudicis, extrahit e domo debitoris res quas inuenit, sententia autem, qua iudex praecipit solutionem venditis bonis fieri, non appellatur apud nos vernacula lingua *execucion*, sed *sententia*, & post sententiam fit venditio: & iuxta hanc interpretationem, certe exquisitissimum videtur, ut non existentibus alijs rebus, executio ulterius procedat, & equi, & arma fidalgui capiantur, & vendantur: privilegium autem fidalgui, vel militis filer, si debet Regi. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopilatio.

122. ¶ Sed quid si debitor captus allegat se nobilem esse, & quod non est ob aere alienum praemendus carcere. Quare, an sufficiat, quod summarie probet se fidalgu, ut soluat e vinculis. Mouet quaestio, quod per negationem efficitur res dubia, & quod l. 6. tit. 2. lib. 4. Ordina. quae habetur. l. 9. tit. 1. lib. 2. Recopilat. & l. 7. & 8. eod. titulo, & libr. Henricus Rex constituit, ut nobilis, cuius nobilitas non apparet per sententiam, quae in rem iudicatam transferit, teneatur tributa soluere. Quare videtur necessarium ad hoc, ut nobilis gaudeat privilegij nobilitatis, quod nobilitas appareat per sententiam, quae in rem iudicatam transferit: sed distingue, aut enim nobilis, habet pro se sententiam in possessione, & proprietate, & transfuit in rem iudicatam, & res est plusquam manifesta: aut sententia quae transfuit in rem iudicatam, est solum in possessione, sed non in pro-

prietate, & hoc etiam est manifestissimum: inutilis enim esset res iudicata in possessione (immo etiam inutilis esset ipsa possessio) immo possessionem non haberet, si in hoc casu, & similibus res iudicata sibi non suffragaretur, etiam si pendeat iudicium proprietatis: sic Baldus in l. non ignorat, col. 3. & 4. C. de his qui accus. non poss. docet, quod si existens in possessione clericatus petat rem, quae est pleni prauidicij, puta decimas: quasi possessio non sufficit, nisi ostendatur titulus, si pars aduersa alleget illum, non esse clericum, si tamen quasi possessio allegetur ad defensionem, vel ad rem, quae non est pleni prauidicij, & tunc quasi possessio sufficit, etsi non ostendat titulum. 123. ¶ Sed res efficacius probatur ex Bald. ibi. col. 4. vers. in tertio casu: vbi scribit, quod si ius personae allegetur, ad impediendam executionem, quasi possessio illius iuris sufficit, ad illam impediendam, & ad consequendum privilegium: puta, si aliquis damnatus ad poenam laquei, alleget se clericum, & petat se remitti ad suum iudicem, certe sola, quasi possessio clericatus sufficit: sic quasi possessio alicuius qualitatis, sufficit, quando tractatur de ea, non principaliter, neque ad plenum eius prauidicium, sed incidenter, auctore Bald. in l. eam quam. col. 3. vers. sed nunquid. C. de fideicom. & in d. l. non ignorat. col. 2. C. de his qui accus. non poss. & hanc opinionem probat Otalora, in tractatu de nobilitate, in 2. part. 3. part. princ. c. 10.

¶ Si tamen nobilis, non haberet confirmatam possessionem, per sententiam, quae transferit in rem iudicatam, & non pendet super eius nobilitate, sed videns se captum, allegat privilegium nobilitatis, prolati; testibus docet se nobilem, an hoc satis sit, si creditor id neget: hic non quadrat pragmatica Regis Henrici, de qua supra proxime numero. 122. nam loquitur, cum mouetur principaliter super nobilitate, hic autem venit incidenter. Deinde Baldus in l. non ignorat, columna. 5. dicit, quasi possessionem militiae non sufficere, ut allegans se militem, remittatur ad militem magistrum. Praeterea facit, quod innumeris se falso nobilitatis titulo venditant, praualidiq; diuinitijs, vel amicis, quidvis prolatis testibus probant; quare si haec aperieratur ianua, pauci pro aere alieno constringerentur carcere, vel pro criminetor quebuntur. cu infinitus

Kk 2

Judex magis cognoscit facere citato
altem. ad
hoo est capta
divi hic non
ni conceletra
send. 60. 60. 60.
60. 3. 6. 19. m. 2.
et. 60. 60. 60.
11. 2. 1. 1. 2. 60.

fit numerus plebeiorum, qui in patria, in catalogo nobilium sunt descripti, cum nemo non sciat eos esse ignobiles, & hæc possessio sufficere non debet, cum ubique terrarum adulatione, vel metu extorqueatur.

125 ¶ Quare libenter eam sententiam probo, ut si captus certo sit illustris, vel aliis nobilissimo genere prognatus, solvatur à vinculis: ubi primum de parentibus, & genere docet, nisi creditor neget non esse ex eo patre ortum. Moucor, quoniam notorium, & sententia æquiparantur. l. emptorē, ubi notant Bar. & omnes. ff. de actio. empti. & super filiatione proceditur summarie; quod si nobilitas posset aliquo modo esse dubia, quoniam, non omnis populus credit eum nobilem, certe iudex qui debitorem eximit è carcere, reus est peccati, & facit creditorem rem suam perdere, & pessimè agit, & ita fecit Otorada. d. c. 10. col. pen. Sed est illud perpetuo notandum, quod si probaretur virum quantumvis nobilem, & illustrē abscondisse bona, certè, etiā si eius nobilitas esset plusquam manifesta, & re iudicata confirmata capi potest, tunc enim non capitur ex defectu nobilitatis, sed ex dolo: quod casu nobilitas non prodest, ut dixi hoc ipso capit. nu. 96. & c. 10. De debitore obligato ratione rei, nu. 10. & probauit. c. 6. De herede, num. 26. ubi debitor qui fecit inventarium conveniri potest ultra vires hæreditarias, & in carcerem detruendi, si probetur abscondisse bona: licet, si hoc non probaretur, aliter esset statuendum. Facit etiam quod licet, qui obligavit bona sua pro alio, non possit capi, si non obligavit personam, id fallit, si probetur illud abscondisse bona, vel aliàs dolum commisisse, ut docui supra hoc cap. num. 6.

126 ¶ Item, licet clericus pro ære alieno, non possit duci in carcerem, fallit, si exportavit, & abscondit bona: ut scribit Sanseuerinus in tractatu de debitore suspens. & fugitiu. quæ st. 6. quintæ quæstio. princ. Couar. varia. resol. lib. 2. c. 1. num. 9. Idem sentio, si malitiosè corrumpit, vel contriuit bona sua, ut in fortioribus terminis probatur in. l. etiam. §. licet. ff. solut. matrim. & ibi doctores. Postremò illud addendum, quod si in questionem veniat, an quis sit nobilis, ille qui creditori traditus fuit, non præsumetur esse nobilis. Eaquæ re, probata videretur, probatus actus quidam positivus ignobilitatis, sed non statim censeri debet notorie ignobilis, quid enim, si ex delicto iustus est operis satisfacere creditori. Quid si

non opposuit privilegium nobilitatis? Quid si absentibus testibus rem probare non potuit, in dubio tamè ignobilis præsumetur? Sed disputatur quotidie, an doctor possit pro ære alieno capi, & an sit addicendus creditori. Certè, quod doctor non legens, possit æris alieni ratione capi, docet Bar. in l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 10. in fin. & ibi. Platea & Rebuffus, Pau. in prohemio. C. nu. 9. Cardin. in Cle. 2. in. 4. q. de magistris: quamquàm solum dicit, quod est immunis, à muneribus realibus, & personalibus, & in non legentibus reliquit cogitandum. Sed opinionem Bar. sequitur Ias. in. §. poenales. nu. 80. Inlti. de actio. Maranta. in practica. 6. part. 3. & ultimo actu, numer. 56. & in doctore, qui exercitio est doctor, hoc admisit. Alex. in. l. C. eturio. num. 17. ff. de vulg. pro qua opinione facit textus in. d. l. medicos, ibi: Professores, professores enim dicuntur, qui publice legunt, ut in prohem. ff. in fine. & probatur ex Plinio. epist. 76. Deinde faciunt illa verba *Doctores legum*, posita in. d. l. medicos, non enim eo tempore cogniti erant, ij, quos appellamus doctores, quoniam eis pileus, & annulus solenni cerimonia oblati, non erat tñ prius pecunia traditur: sed quia iuvenit doccebant, ita probatur in. l. vnica. C. de emend. codi. ibi, *Et Beritensium doctorem Dorotheum*; dicitur enim *Beritensium doctor*; quoniam apud Berytenses iura prælegebat, non enim, ut dicimus *Doctor Theologie, & Medicine, & reliquarum scientiarum*, dicimus etiam, *Doctor Berytensium est*. Sed locus prælegendi iuri destinatus, ut dicitur in prohemio. ff. §. hec autè. Idè probatur in. l. 1. C. de iusti. Codi. confir. ibi: *Iuris Doctor in hac alma vrbe Theophylus*. Nota, quod dicitur *Doctor*, non simpliciter, neque otiosè ad significandum inanis superbiæ titulum: sed dicitur *Doctor Iuris in hac alma vrbe*, quoniam in ea vrbe prælegebat: idè efficacius, colligitur ex *Alio Lampridio in vita Alexandri Seueri*, ubi de his, quos Alexander audisset, loquens, inquit, *Rome grammaticos Scaurinum, Scaurini filium Doctorem celeberrimum*. Nota quod grammaticum appellat Doctorem, titulus autem doctoralis, non datur grammatico, sed dicitur *Doctor*, quia publicè docebat: sic Hieronymum, & Augustinum, appellamus Doctores Ecclesiæ, quoniam docendo, & scribendo Ecclesiam suis scriptis illustrarunt.

128 ¶ Ex quo deducitur, quod hoc nomen *Doctor*, cuius

culi fit mentio in. d. l. medicos, non significat titularem doctorem, sed docentem: quare, qui doctoris titulo vult effugere, ne ob æs alienum ducatur in carcerem, debet docere, quod ipsa vis verbi, satis significat, videlicet videtur proferre dispositionem. d. l. medicos, ad defensionem doctorum nostri temporis: cum tempore quo ea lex condita fuit, doctores dicerentur, qui docebant, neque alij cogniti essent: immò, ipsa lex, non dicit solum *Doctores*, sed addit *Doctores legum*, hoc est, *Professores*: hoc liquidius probatur ex fine eius legis, ibi: *Multos instituant*, quasi ratione institutionis detur privilegium. Comprobatur Bartoli opinio, ex. l. si duas. in fi. ibi: *Qui publicè iuuenibus profunt*. ff. de excusa. tuto. datur enim privilegium, ob utilitatem iuuentutis, quæ docetur, non ad augendam poenam doctoris.

129 ¶ Quare non rectè accusat Bartolum, Guido Pap. d. dcif. 88. & d. dcif. 388. ubi aduersus eum profert quatuor argumenta. Primò, quod. d. l. medicos, loquitur indistinctè in doctoribus, sed errat: nam si ibi lex vellet denotare hos, qui nunc appellatur doctores, titulo magis, quam re, non enarraret tot scientiarum professores medicinæ, ferè omnium scientiarum professores sunt doctores: at lex secus fecit, imò, postquam nominavit medicos, & grammaticos, & archiatros addidit, *Et professores alios litterarum, & doctores legum*: hoc est, qui docent leges: nam eo seculo titularij doctores nostri temporis cogniti non erant, imò, neque Bacchalarij, ut testatur Alcatus: & doctissimus Erasmus in libello de pronuntiatione. Alioqui, si ea lex non requireret, ut ibi contenti actu profiterentur, certè medicus, etiam si, neque legat, neque doctor sit, gaudebit privilegij ibi contentis. Nā lex cum fecit mentionem medici, non addidit doctorem, quare ergo Guido & ceteri, qui cum eo sentiunt, requirunt, ut medicus sit doctor.

130 ¶ Certè vera ratio, quare in medico requirimus, ut publicè iuuenibus medicinam profiteatur, est, quoniam lex id significat ibi. *Et alios professores litterarum*. Nam verbum *alios*, ad similes est referendum, est enim huiusmodi dictio *alios*, repetitiuè similitudinem, ex gl. in. l. si fugitiu. verb. *alia*. C. de feru. fugitiu. tradit Feli. in. c. sedes. nu. 6. de rescrip. Ruin. conf. 8. nu. 3. lib. 5. A lex. cōf. 204. incip. cōsideratis. nu. 4. vol. 2. & post infinitos, quos refert Soc. iuni. confi. 170.

incip. circa presentem, à numero. 3. vol. 2. Corn. conf. 187. num. 6. vol. 2. Paul. Paris. conf. 20. nu. 54. lib. 3. Menoch. conf. 328. nu. 12. & seq. lib. 4. & verbum *Professores*, eos significat quos appellamus *Lectores*, est manifestissimum eis, qui vel summis laboribus bonas litteras attigerunt, & liquet ex Plinio lib. 3. c. 53. & epist. 76. Rufus, Guido adducit, quod si Imperator aliud sensisset exponeret mentem suam, sed certè satis exprimit, cum dicit *Doctores*: quod verbum *Docentes* significat. Tertiò adducit, quod pro opinione Bartoli nulla est lex, sed, & hoc ridiculum: nam ipsum verbum *Doctores*, opinionem Bartoli probat. Quarto adducit, quod doctoribus aduocantibus conceditur idem privilegium, sed errat; quoniam aduocato, non conceditur privilegium, quod doctor sit; sed quoniam exercet officium aduocationis: alias non sufficeret esse aduocatum, sed quod vera sit doctrina Bartoli, probatur ex textu singulari in. l. si. C. de profess. & medi. ubi textus dicit, quod *medici, & grammatici, & Philosophiæ præceptores* (preter privilegia sibi concessa in. d. l. medicos, & in alijs legibus eius tituli) non sunt cogendi hospites suscipere, dum tamè sint professores: sed verba legis subiungere præstat, inquit lex. *Hec autem professoribus memoratis, eorumque liberis deferenda mandamus*. Nota illud nomen *Professoribus*, quod omnem tollit ambiguitatem. * Nam *Professor* dicitur, qui publicè scientiam aliquam prælegit, & privilegia data in. l. medicos, declarat. l. si. vari. quia sunt professores, non quia sunt professores doctores (loquor ex his, quos nostrum seculum vocat doctores) Denique; quod in. d. l. medicos, verbū: *Doctor*, significet docentem, & non doctorali, titulo insignitum, probatur in. l. magistrōs. C. eo. titulo, cuius verba sunt. *Magistros studiorum, doctoresque; excellere oportet moribus primū, deinde facundia*. Sed quia singulis civitatibus adesse ipsi non possunt, iubeo quisquis docere vult, non repente, nec temerè proficiat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretū curialium mereatur optimorum cōspirante cōsensu. * Nota Doctores dicit eos, qui docent, nec de alijs fuisse. l. medicos, quod dupliciter probatur in. d. l. magistrōs. Primò, quoniam postquam dixit *Doctores* facit mentionem de eis qui docent cum facundia. Deindè, quoniam dicit, ut doctores non legant, absque facultate decurionum, ergo illi doctores, non erant similes his, quos hodiè doctores vocamus: nam ij,

illud habent priuilegium, quod in actu doctorali, statim sibi conceditur, ut propria auctoritate (non habita ab aliquo facultate) docere possint: ergo de his non loquitur. l. medicos: reperiota men, quod Matheslanus singulari. §. 9. scribit generaliter quod doctor non potest ob res alienum capi, sed non aperit, an debeat legere, vel non? & cum citet. l. medicos, videtur intelligendus de doctore legente, nam id significant verba legis, eodem modo loquitur. Roder. in l. 2. titulo De los gouernos. §. 5. vers. 3.

133 ¶ Præterea Guido Papæ in locis supra citatis, intelligit dictam. l. medicos, etiam in doctore non legente, & dicit, quod iuxta eam, etiam non legens, non debet soluere tributa. Præterea Anchar. in Clemēt. 2. de magistris dicit generaliter, quod doctor non potest capi, neq; distinguit inter legentem, & non legentem, idem fecit Ias. in l. miles. num. 10. ff. de re iudi. & rem tractat Hippol. in practica, verbo *Attingam*, nu. 69. Aretinus autem conf. 95. incip. respondeo breuiter, col. 1. in princ. non videtur probare opinionem Bartoli, requirentis, ut doctor actu legat: quæquæ, ut ex eius verbis liquet, nihil asseuerat, tantum se refert ad consuetudinem, dicens seruari, quod si simplex doctor non potest capi, maximè si sit aduocatus, quod ego non nego, imò est verum, si sit aduocatus, & sic vir ille non profert sententiam suam aduersus Bartolum, Ripa verò in l. 1. num. 133. ff. sol. matrim. dicit, quod doctor, etiam non legens, non est cogendus suscipere hospites; allegat aduersus Bartolum, quod si. l. medicos, vellet, ut doctor deberet legere, satis ei fuisset eximere professores litterarum, cum ergo addiderit doctores legum, necessario cæsetur eximisse doctores, non legentes, aliàs illa verba, *Et doctores legum*, superflua esset. Deinde al' legat. l. si. in fine. ff. de mune. & hono. Postremò adducit, quod medici (etiam non legentes) habent illa priuilegia, ut in Rub. C. de profess. & medi. lib. 10. ergo etiam doctores legum; sed certè Rubrica, nihil aliud continet, quàm hæc verba, *De professoribus & medicis*, quid hinc colligit Ripa? Deinde, quod arguit verba illa, *Doctores legum*, esse superflua, si intelligatur de actu legente, cum sufficeret dixisse, *Professores litterarum*.

135 ¶ Certè, cum lex illa contineat priuilegiū aduersus Ius commune, oportuit nominare omnes personas priuilegiatas, neque superflua dici debent, quæ ad maiorem de-

clarationem adijciuntur. l. non codicillū. C. de testam. Bar. in l. 1. §. si quis ita. nu. 2. ff. de verb. oblig. vide Ripa num. 22. Conanum lib. 4. Comment. c. 6. num. 7. Alciat. regul. 3. p. assumptione. 34. num. 10. Molinæum in Rub. ff. de verb. obligat. num. 22. Deinde, interrogare velim Ripam, cur in medico requiritur, ut profiteatur medicinam, cum lex non dixerit doctorem medicinæ, sed tantum medicum, & cur hoc non requiritur in legum doctore, cum lex dixerit, doctorem legum, hoc est, docentē leges? At in medico, nihil tale dixit: nihilominus tamen requiritur, ut legat, cum positus sit ante illa verba, *Et alios professores litterarum*. Nam dictio *aliud*, est repetitiua similitium, ut vidisti supra proximè, num. 130. quæquam Ripa negat necessariū esse, ut medicus doceat.

136 ¶ Postremò, non obstat. l. fin. §. si. ff. de mune. & hono. quoniam videtur intelligenda de docentibus, & legentibus, ut in l. si duas. §. si. ff. de excusa. tuto. ubi est textus expressus, & in l. 4. C. de prof. & medi. lib. 10. ibi. *Oratione Diui Pij, liberalium studiorum professores, non etiam calculatores continentur*. Nota illa verba, *Professores*, hoc est, publicitus prælegentes, & quod ita sit intelligenda dicta. l. si. §. si. probatur; quoniam facit mentione Diui Pij (neque enim arbitrator esse cognomē Vespasiani) rescriptū autē Pij, solum fauet professoribus, ut in d. l. 4. Sed nouissimè aduersus Bartolum pronūtiat esse magis communem opinionem recentiorum, Alciatus in l. 1. num. 47. ff. sol. matrim. Cagnolus in prohemio. ff. vete. §. nos verò, num. 255. Parpallius in l. placet. nu. 108. & 112. C. de Sacrosanct. Eccles. Saneuerinus in tracta. de debito e susp. & fugi. q. 5. prin. ver. 4. quæro. Roland. consil. 66. num. 37. lib. 1. Quibus videtur sufficere, ut quis sit doctor ad hoc, ut gaudet, at priuilegio. d. l. medicos, etiam si non legat: æquidem de Parpallio, Cagnolo, & Rolando nihil dicam: existimo tamen Alciatum pro sua puriori eruditione, & exacta cognitione linguarū discessurum ab his, qui dictam. l. medicos, intelligunt loqui etiam in doctore non legente: cum eo tempore, quo lex illa cōdita fuit, non alij dicerentur doctores, nisi qui legebant. Tu autem notabis. d. l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 10. in Codicibus Florētinis, falso esse ascriptam Constantino. A. ad Volusianum, ut constat etiā lib. 13. tit. 3. Cod. Theodosia-

à quo

à quo desumpta fuit, quia si credimus Anton. Contio. in chronographia constitutionum Imperatoriarum, quæ in Codicibus Theodosianis, Hermogonianis, & Gregorianis referuntur: seruata Consulium, mensium, ac dierum ratione, condita fuit temporibus Imperatorum Valentiniani, & Valentis, Duo Iouiano, & Varroniano Consul. mense Ianuar. 3. idus, Theodosianus autem Cod. x. (à quo desumpta est) habet in data. PP. Kal. Aug. Sirmio Crispio, & Constantino Cæs. Coss.

Neque enim erant orta nomina hæc solēnia Doctorum & Licenciatorum, non prof. sione, vel eruditione, sed pecunia quæsita: nemo enim offert pecuniam, cui non detur doctoris titulus: at non omnes eruditionem habent ad prælegendum publicè, quare rectius dicuntur doctores, qui doctrinæ validis præsidij suffulti docent, quàm qui annulo, & pileo accepto doctoralis dignitatis, codicillos ostēdunt, & nihil sunt minus quam doctores.

137 ¶ Sed ad Alciatum redeo, is num. 47. dicit consuetudinem seruare, ut doctor non capiatur, etiam si non legat: adducit, quod cum in aduocato, non requiratur, ut legat: idem dicendum in doctore, sed dicit, quod aduocato datur priuilegium, quoniam aduocationis officium laudabile est, & fauore dignum, neq; minus continentur prodesse reipublicæ, quàm milites, at doctor, qui neq; legit, neq; aduocationis officium exercet, inutilis reipublicæ eius erudicio esse videtur; quare non est tanto fauore, neq; priuilegio dignus: neq; sic licet arguere, huic datur priuilegium, & non legit: ergo, & doctori, etiam si non legat: alioqui proferret, quis hoc argumentum monetarijs datur priuilegium, ex d. l. 1. tit. 20. lib. 5. Recop. & non legunt, ergo in doctore, & medico, non requiritur ut legat: etiam, non debet requiri in iuris doctore, sed hac sanè uia cum. l. medicos, non requirat, ut medicus doctor sit, cur cunctis nostris requirunt, ut medicus sit doctor, lex enim solum dixit *Medicos*, & quia addidit *Doctores legum*, dicunt non intelligendo verba, quod etiam medicus debet esse doctor, cum eo seculo nulli fuerint huiusmodi doctores, qui solemnitate apulo, obtaq; pecunia doctores appellatur.

Deinde falsum est, non requiri, ut medicus legat, imò requiritur, ut in ea lege probatur, si quidem postquam dixit *Medicos*

subiecit, *Et alios litterarum professores*, & relationum aliud est repetituum similitium, ut vidisti supra proximè num. 130. Præterea id probatur in l. si. & in l. 2. eod. titulo, ut supra latè probaui. Postremò, si lex illa dat priuilegium ob titulum doctorale, non ob professionem, quomodo non requirit, ut medici, & archyatri, & grammatici, & cæteri litterarum professores sint doctores. Sed de his hæc dixisse sufficiat, nunc, quid sentiam accipe.

138 ¶ Et certè de Iure Ciuili, ne per somnium quidem requirebatur, ut medicus, aut Iurconsultus essent doctores titularij: sed ut profiterentur, & ita verissimè credo, quod de Iure Ciuili medici, & iurconsulti, & Philosophi, & cæteri profitentes honesta studia, non possunt duci in carcerem, & gaudent priuilegijs d. l. medicos, si autem non profiteantur (hoc est publicitus disciplinas doceant) non prodest quidquam titulus doctoralis, quoniam non est lex quæ tale quiddam definiat: tantum veteres doctores suam agentēs causam promiscuè asserunt, quod titulus doctoralis sufficit, ut quis gaudeat priuilegijs d. l. medicos. Quæ opinio si admitteretur in tanta doctorum multitudine cum titulus minimo pareretur (præsertim apud Italos) innumeri essent immunes, qui accepto titulo, & studio, & libros abiecerunt.

139 ¶ Iure autem nostro Regio approbata videtur opinio Bartoli, ut non gaudeat dictis priuilegijs, nisi is qui proficitur, ita significat. l. 8. tit. 3. par. 2. ibi: *Otorgaron priuilegio a los maestros de las escuelas*, & ibi: *que muestran los saberes en los estudios*, & ita ibi notat Gregorius gloss. 7. schol. o. *Que muestran los saberes*, & vidi indicari in hoc Regio senatu Granatenfi. Neque lex Regia requirit, ut sit doctor, & verbum, *Maestros*, significat docentes.

140 ¶ Sed obijciat quispiam, quod non sufficit professio, nisi quis gradum cōprobata dignitatis accipiat in gymnasio Salamanticensi, ut Pintiano correpta. l. 8. in fine tituli. ff. part. 2. & d. l. medicos. ex l. 8. titu. 7. l. b. 1. Recop. & quod dicit Guido de C. §. 8. & 388. Paul. in prohemio. C. nu. 9. & ita videtur definitum in pragmatica. 126. c. d. anno. 1534. sed lex illa solum loquitur de immunitate tributorum, qua non gaudet nisi ij quorum erudicio, concessio titulo approbata est, in illis gymnasijs: cætera tamē priuilegia, professionibus à iure cōcessa non sunt.

- sunt correcta. Neq; enim est discedendum à verbis, & peculiari decreto eius legis, & solum in eo casu, in quo loquitur admittenda est correctio, quæ semper fugienda ubi cunq; possibile est; Leges enim sunt (vel esse debent) tanto consilio prodite, vt nunquam credendum sit esse, quod abrogetur, quare in tribus solum intelligo quod corrigit dictam. l. 8. in fi. tit. fin. part. 2. & d. l. medicos.
- 141 ¶ Sed illud palam, est quod si doctor leges, vel non legens, dolum commisset in contrahendo, vel abscondendo, vel corrumpendo bona, vel ex delicto deberet; posset duci in carcerem ex his, quæ docui num. 6. & 19.
- 142 ¶ Rursus si doctor de industria publice prælegeret, ne in carcerem ob contractum æs alienum ducatur: certè hoc illi prodesse non debet, vt dixi supra.
- 143 ¶ Postremò, si doctor, indoctus quispiam circulator sit, non curandum de inani titulo doctoratus, neq; de opinione, quæ tot eruditi probant aduersus Bartolum: nam doctor indoctus, non gaudet priuilegijs doctoralibus, autore Cardin. in clem. 2. de. 1. quest. de magistris, & is, qui scholia adiecit Guidoni decisione. 88. Item non curandum de communi opinione quando quis ex rescripto consequutus esset titulū doctoralem, argum. l. si ita quis. §. si. ff. de leg. 2. notat Guid. d. decis. 88. col. 3. & decis. 388. num. 7. Faber. in §. si. Instit. de iure natu. genti. & civili.
- 144 ¶ Vltimo illud non prætereundum quod Paul. in prima constit. C. de. 5. dicit, quod quilibet doctor legens, est immunis in propria patria ab omnibus oneribus realibus, & personalibus, quasi extra patriam, immunis non sit. Sed certè si Paulus id sensisset (neq; enim suspicor tantum virum id sensisse) errauit; nam & extra patriam non potest vllō munere reali, vel personali premi, nec in carcerem duci, vt in d. l. medicos. ibi. *Rebus quas in ciuitatibus suis possidet: & ibi. neq; in provincijs hospites recipere, nec vllō fungi munere, nec ad iudicium deduci, nec eximi, vel exhiberi, vel iniuriam pati.* Idem probatur in l. Gramaticos. C. de profe. & medi. lib. 10. ibi. *Nec eorum domus ubicunq; posita militem, seu iudicem suscipiant hospitandum.*
- 145 ¶ Is autem, qui se defendit sub prætextu quod doctor sit, vel professor, cum neutrum sit verum, explodendus est. l. qui sub prætextu. C. de Sacros. Eccl. l. quidam ignauie. C. de decurio. lib. 10. Alexand. in l. Centurio. num. 17. ff. de vulg.
- 146 ¶ Ex his apparet, doctorem legentem, vel quemlibet alium honestissimorum studiorum professorem, non esse pro ære alieno addicendus creditori; illa enim certissima regula est, quod qui non potest duci in carcerem, non est addendus creditori, vt probauit. c. 3. nu. 2. Meminisse tamen oportet quod dicta. l. medicos, non seruatur in professoribus grammaticis.
- 147 ¶ Sed quid sentiendum in aduocato, an est pro ære alieno capiendus, & addicendus creditori? Certè aduocatus præsertim indocti quidam rabulæ, canibus, quam hominibus proprios, per fas, & nefas lucellum parantes, indigni videntur omni favore: patrocinium enim, non æquitate, sed pecunia metiuntur: quare Apuleius, lib. 10. Metamor. appellat eos capita vilissima, forensia pecora, ac togatos vultures. Et Seneca, *Iuridici* (inquit) *velut canes acerrimi, nisi oblato cibo, mansuescunt.* Et Columella in præfatione conqueritur latrocinium aduocatorum pro nocentibus, ac innocentibus, aduocantium permitti intra moenia, & in ipso foro: & quidem (vt iam testatus sum) aduocati, qui huiusmodi sunt moribus, latrones publicis nocentiores existimandi sunt, impune enim, & cum imperitè plebis laude in medio foro latrocinantur.
- 148 ¶ Si tamen aduocatus vir sit grauis moribus Christianis, aduocatum præstans non calumniatorem: dignus est omni favore, veritatem enim diligenter scrutatur, iuris secretum conquirat, iudicis aurem vellicat, ingenium acuit, antiquorum lucubrationes ad eruendam veritatem diligenter euoluit; deniq; assiduis lucubrationibus clientibus suis, honorè, re, vitam, & posteros defendit; non proferens somnia, non sophismata, non verba detorta, sed veritatem ipsam, prudètia, & eloquentiæ lumine relucens; vixq; arbitrator bono aduocato, parem gratiam referri posse: hunc ego libenter, & à dispositione huius legis, & à carcere eximam, & inter viros nobilissimos collocabo: hos enim quos eruditio, & virtus comendant rectè, & prudenter appellat nobilissimos Gratianus Cesar in l. prouidendum. C. de postul. ibi. *Quos meritum aut vetustas nobilissimos fecerit.* Et deposito etiam officio dicuntur clarissimi. l. 1. C. de aduo. diuer. iud. quare torqueri non possunt Bart. l. 1. §. est, & alius. ff. si quis à par. fue. manu. Alexā. in l. Centurio. ff. de testam. milit. Roder. in l.

in l. 2. titulo De los gouernos. §. quinto que- ritur. col. 4.

149 ¶ Neq; minus vtilis reipublicæ censeatur, quam milites: idè, & ipsi militare dicuntur in l. aduocati. C. de aduoc. diuer. iudic. neq; minus prouidet humano generi, quàm si prælijs, atq; vulneribus patriam, parētēq; saluarent, vt in d. l. aduocati dicitur.

150 ¶ Quare eos æquiparari militibus scribit Bald. ibi. & quod gaudent priuilegio militari, in hoc quod non possint capi, neque torqueri, sicut milites notat glo. in l. miles. ff. de re iudi. & ibi Alex. & Iaf. nu. 8. & 9. testatur hanc esse communem sententiam glo. in l. 1. §. est, & alius in verbo *Cæperit.* ff. si quis à paren. fuer. manu. & ibi Bar. Cin. & Sali. in l. 1. C. de iur. & fact. igno. Alexan. in d. miles. Rapha. consi. 21. in fine. Aduocatorum enim exercitium videtur esse litterata militia. l. proximos. C. de proxim. Sacro scrinio. lib. 12. & quod aduocatus, non potest ob æs alienum capi scribit Alex. in d. l. Centurio. nu. 25. ff. de vulg. Roderi. in l. 2. tit. De los gouernos. §. quæritur. col. 4. versi. tertio. limita.

151 ¶ Et quod gaudet priuilegijs textus in l. medicos. C. de profe. & medi. lib. 10. notat Guido Pap. d. decis. 88. & decis. 388. Ripa, & Alcia. nu. 47. in l. 1. ff. solu. matrim. Aretin. consi. 95. col. 1. Respōdeo breuiter. vbi dicit ita seruari consuetudine, & ita iudicatur in hoc Regio Senatu Granaten. & est moribus receptum: vt neq; in libris aduocati, possit fieri executio; sunt enim veluti arma, & sicut arma militis non capiuntur, ita neq; libri aduocati, qui litterariam militiam exercent; & quod aduocatus non capiatur ob æs alienum, & est opinio prudēs (cessante dolo) vel opinione fraudis in abscondendis bonis, vt in nobili dixi: eamq; inuolabiliter obseruarem nisi aduocatus rabula sit, circū foraneus aduocati nomine indignus, vt in doctore indocto docui nu. 143. & in aduocato scribit, qui scholia addidit Guidoni Papæ. d. decisione. 88.

152 ¶ Quod tamē attinet ad tributa, certè Guido in dictis locis, pronūtiat aduocatū immunem esse à solutione tributorum ex d. l. medicos, & eius opinionē sequitur Marcus Mantua obseruationum lib. 2. c. 17. in princ. Tiraquel. in tract. de nobilit. c. 29. nu. 14. Sed consuetudo non admittit, apud nos, vt aduocatus immunis sit à solutione Regiorum tributorū, crit tamē immunis

à muneribus personalibus; vt in l. fancimus. C. de aduo. diuer. iudi. l. 8. tit. fin. part. 2. hoc enim non arbitror esse consuetudine abolitum. Notandum tamen quod consuetudo apud nos, non admittit, vt aduocatus non exigatur in plus quam facere possit. Item aduocatus non gaudet priuilegio militari, in his quæ militibus propter iuris ignorantiam conceduntur ita Paul. Alex. & Iaf. in d. l. miles ita. Sed fuit aliquando in hoc Regio Senatu Granaten. maximè controuersum. * An aduocatus, in contractu, renuntians priuilegio aduocationis, possit capi ob æs alienum, & an valeat priuilegij huius renuntiatio; ac tandem cum itum esset, in varias sententias id obtinuit, vt renuntiatio non valeret: sed quandoq; vt *Liuius inquit Maior pars vincit meliorem.* Scio doctis plurimum deferendum honoris, vnusq; sum, ex eorum numero, quibus maximè placet studiosos, perpetuis extolli honoribus: sed falsum reputo aduocatū non posse renūtiare suo priuilegio, de quare (vt omittā tot argumenta relata in questione de nobili) est textus expressus in l. 8. tit. fi. part. 2. Vbi lex de priuilegijs eruditorum loquens inquit: *No son tenidos de ir en hueste, nin en caualgada sin su plazer.* Nota hæc verba vltima *sin su plazer*, ex quibus à contrario sensu elicitur, quod si velint, possunt suo priuilegio renuntiare. Meminisse tamen oportet quod licet glof. & dd. in d. l. miles tribuant aduocato priuilegia militum, id non habet locum quo ad hoc, vt in acquisitis non conueniatur vltra quàm facere possit, neq; id amisit consuetudo, neque seruaretur, ut inquit Paulus, in d. l. miles.

154 ¶ Sed quid si debitor vir sit, excellenti virtute præditus, an hic addicendus erit creditori? Mouet quæstionem quod excellentis virtus, est vera, & solida nobilitas. c. nos qui. 40. dist. & ibi Domi. & Cardin. Alexandr. cap. pen. de præben. & ibi Hostien. Ioann. Andr. Anton. & Imola. Hostien. in summa tit. de restit. §. quis institui. circa princ. Ioann. And. & Collectar. in c. 1. de donat. Din. Abb. & Angel. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis ita. ff. de verbo. obligat. Alber. in rub. ff. de Senato. Angel. & Platea in l. 1. C. de condi. in publi. horre. lib. 10.

155 ¶ Et quidquid sit, certè omnes admittunt virtutem nobilitati anteponendum, Bald. c. pen. in fi. de probatio citat textum in l.

pronuntiatio. §. matrem familias, in fin. ff. de verb. signif. late Tiraqu. de nobilitate. c. 4. nu. 16. ergo cum nobilis immunis sit, à dispositione huius legis, idem videtur dicendum in viro, cuius virtus omnibus conspicua, suo exemplo alios allicit, ad bene viuendum.

156 Deinde cum in criminibus habeatur ratio eximie virtutis eius qui deliquit, ut clementius cum eo agatur, ut in l. non omnes in princ. ff. de re mili. Alex. cōfi. 12 r. viso processu col. 2. ver. concurrat lib. 7. Couarr. varia. resol. lib. 2. c. 9. nu. 7. ad fin. & nu. 8. multo magis idem dicendum in nō solvente æs alienum, ut habeatur ratio virtutis eius, cum cessatio solutionis possit vacare culpa, at delictum, non potest comitti absq; malitia, & vehementior debet esse iudex in puniendis criminibus quam in exigendis debitis, & nihilominus impuniendis criminibus, habetur virtutis, & ante actæ vitæ ratio: ut notatur in l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui notan. infam. Bald. in l. data opera. col. 1. C. de his qui acular. non poss. sic mitius agitur cum simoniaci quem ante actæ vitæ probitas commendat. c. eos, qui. 1. q. 7. Abb. in cap. nisi speciali, per textum ibi. de offi. de lega. Barba. in l. Titius col. 9. ff. de verbo. oblig. In Senatu, & apud populum apud Principem, & vbi cūq; iuris clemētia, est; habere locum deprecationem, in qua plurimum valent ex ipso qui reus est, hæc tria in vita præcedente si innocens; si bene meritus; si spes in futurum innocentè victuri. Rursus Quintilianus declamatione. 3. 10. inquit in fine, *Quod quicquid; crimen potest donari meritis, donari virtuti.*

157 Sic assertioni boni viri standum iuxta glosam celebrem in l. Titio fundus. ff. de cond. & demōst. & ibi Bart. Paul. & Ang. Bart. in l. non solum. §. morte. col. 19. ff. de noui. ope. nuntia. Bald. in l. iudicia. q. 4. C. de rei vendica. Abb. col. 1. & Felin. col. 3. in c. cum contingat. de rescrip.

158 Deinde boni viri, & si non polleant facultatibus, pollent fide; plerumq; autem homines æstimantur idonei, non tam patrimonio quam fide, ut in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si. ff. de verbo. oblig.

159 Quare Paulus ibi docet quod pauper, & si non possideat immobilia, est idoneus fidei iussor, si est vir probatæ fidei, solitus seruare promissa: cuius opinionem probat Hippol. in l. 1. §. ad quæstionem col. 3. ff. de

quæst. Alex. in l. 2. versi. itē limita. ff. qui satisfada. cog. & ibi Ias. fallē. 3. sic. Bal. in l. p. tibus. col. 6. C. de impub. & al. dicit illum esse idoneū quē virtus probat: ergo si debitor, vir bonus est, semper dicitur idoneus; quod si est idoneus, nō est addicendus creditori, neq; conijciendus in carcerem.

160 Sic ferè semper dispēfatur cum bonis viris, ut in c. Lugdunēsis. 9. q. 2. & in c. tali. 1. q. 7. c. ordinationes. 9. q. 1. c. si qui à simoniaci. 1. q. 1. c. innotuit. de electio. & ibi Abb. in. 7. notabili. ext. in c. de monachis 77. distinct. Sic propter excellentiam hominis receditur ab omni iure, ita Bal. in l. sed, & reprobari. §. amplius. ff. de excu. tut. ibi. *Maxime disciplinatus.* Roma. Alex. & Ias. in l. cū quid. ff. si cert. pet. Barba. in probemio. Clemēti. verb. salutē, col. 1. 1. ver. octauo. Ias. in l. 1. col. 2. ff. de legibus. Felin. in rub. de maio. & obedie. col. 3. * Verūtamē

(ut fateor) mitissimè, & honorificè agēdū cū bonis viris, ita nego creditorē inuitum cogendū parcere bono viro sibi debenti, licet æquum esset, & maximè Christianū cū eo mitissimè agere iuxta Dñi verbū Matthæ. c. 18. dicentis: *Serua nequam omne debitū dimissi tibi, quia rogasti me; nonne ergo oportuit, et temisereris conserui tui, sicut ego tui misertus sum?* * Nō enim quis cogitur facere beneficium, neq; propter personā est recedendū à legis decreto, nisi cū magna, & probabili causa. c. miramur. 6. 1. distin. ibi. *Non enim in cuiusquam persona, prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur:* & ibi glosa notat non esse recedendum, à iure communi, propter personam. * Quare nemo est antè ætatem legitimam presbiter ordinandus, etiam si sit valde idoneus. c. 1. distin. 78. & Bal. per textum ibi in c. 1. in vltimo notabili, ut lite penden. Dicit quod propter vitæ meritum, non est discedendum à dispositione iuris cōmunis, idem tradit Barba. cōf. 18. incip. p̄clare. col. 10. lib. 2. Ias. in l. qui iurisdictioni. col. si. ver. pro ista limitatione. ff. de iurisd. omn. iud. Dec. in c. postremò in fi. de appel. & in c. at si clerici col. 4. de iudi. * Nā vbi tractatur, de simplici iustitia, nō curamus de meritis personarū

162 (ut fateor) mitissimè, & honorificè agēdū cū bonis viris, ita nego creditorē inuitum cogendū parcere bono viro sibi debenti, licet æquum esset, & maximè Christianū cū eo mitissimè agere iuxta Dñi verbū Matthæ. c. 18. dicentis: *Serua nequam omne debitū dimissi tibi, quia rogasti me; nonne ergo oportuit, et temisereris conserui tui, sicut ego tui misertus sum?* * Nō enim quis cogitur facere beneficium, neq; propter personā est recedendū à legis decreto, nisi cū magna, & probabili causa. c. miramur. 6. 1. distin. ibi. *Non enim in cuiusquam persona, prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur:* & ibi glosa notat non esse recedendum, à iure communi, propter personam. * Quare nemo est antè ætatem legitimam presbiter ordinandus, etiam si sit valde idoneus. c. 1. distin. 78. & Bal. per textum ibi in c. 1. in vltimo notabili, ut lite penden. Dicit quod propter vitæ meritum, non est discedendum à dispositione iuris cōmunis, idem tradit Barba. cōf. 18. incip. p̄clare. col. 10. lib. 2. Ias. in l. qui iurisdictioni. col. si. ver. pro ista limitatione. ff. de iurisd. omn. iud. Dec. in c. postremò in fi. de appel. & in c. at si clerici col. 4. de iudi. * Nā vbi tractatur, de simplici iustitia, nō curamus de meritis personarū

164 Bal. c. sedes. paulò ante fi. de rescript. arg. l. cū pater. §. rogo. ff. de leg. 2. c. mulier. verbo *sanctæ.* 23. dist. sic vitii illegitimationis, nō suppletur probitate, vel virtute illegitimi, imò prorsus necessaria est dispēfatio Roma. cōf. 2. 16. incip. electio disti Dñi col. 2. versi. cæterū. argum. c. innotuit de electio.

165 Bal. c. sedes. paulò ante fi. de rescript. arg. l. cū pater. §. rogo. ff. de leg. 2. c. mulier. verbo *sanctæ.* 23. dist. sic vitii illegitimationis, nō suppletur probitate, vel virtute illegitimi, imò prorsus necessaria est dispēfatio Roma. cōf. 2. 16. incip. electio disti Dñi col. 2. versi. cæterū. argum. c. innotuit de electio.

Præ

166 Præterea viri, excellens virtus, vel san-ctimonia, non operatur in alterius præiudicium, quando est causa grauis, vel magni momenti Bald. in l. vna col. 3. in. 2. opposi. versi. quid ergo est. C. de præsumpt.

167 Et rem affirmat Decius in c. causamque in fi. de offi. de leg. vbi dicit, quod quando tractatur de præiudicio tertij, non curatur de generali præsumptione, qua quis præsumitur bonus Abb. in c. cum in iure in prin. de offi. de leg. sic habemus verbum domini dicentis, *Ne respexeris in faciem pauperis ad quod expendes illud.* D. August. super Psalm. 33. dicentis, *Ne amisso iudicio sis pauperi in mala causa misericors. cuius si parcis sacello (id est paupertati) percussis cor, & tanto nequiores reddis, quantum iusto sibi fauere videt: licet alioqui pauperes tantum nobis commendarit, ut dixerit Quod huic dedisti mihi dedisti.* Quare si bonus vir, ære alieno præmatur, non soluam eum è vinculis, inuito creditore, sed rogabo, & interpellabo creditorem, pecuniam ab his quibus charitas cordi est, efflagitabo, ut vir optimus exemplo, & optimis vitæ actionibus rei publicæ proficit. Neq; si iudex sim aliter cum eo agam, quam si frater sit, non tamen spoliabo creditorem actione sua: nam excellens virtus rapit in amorem, & admirationem sui, sed non rapit ab inuito actionem suam, neq; est lege cautum, ut quis te neatur dare, vel remittere creditum ei, qui excellentis virtutis nomine clarus est.

168 Non obstat quod virtus est vera nobilitas, fateor, est apud cœlites, sed tamen crassum vulgus cui humanæ leges sunt præcipue conscriptæ, virtutem, vel spernit, vel parvo in pretio habet: bonos viros laudamus tantum, sed tamen non ornamus peculiaribus honoribus, neq; defendimus peculiaribus priuilegijs, præsertim, ut nō cogatur debito satisfacere. Deinde vir christianæ integritatis, non debet recusare satisfactionem æris alieni: cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, satisfactio autem deficiente pecunia debet fieri operis, & obsequio, ut in hac lege dicitur. Rursus nō obstat quod in criminibus habeatur ratio eximie virtutis, id enim quo ad hoc, ut pœna mitior sit, vel honestior, sed non quo ad hoc, ut delicta remaneant impunita, contra. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publi. & vetig. c. vt fama de sentent. excōm. vbi. gl. & Abb. Ferrara de appellat. c. 12.

nu. 176. Tho. 5. tract. Doctor nouitè impressis. A scianus de patria potest effectu. 8 nu. 16. tom. 8. part. 2. eorūdem tractatū. Et sic iudex quantum poterit agat mitissime cum debitore, qui vitæ probitate excellit: nam, & in præfinitione temporis, & in omnibus ei fauebit quantum patietur equitas.

169 Deinde non obstat quod vir bonus semper cēsetur esse idoneus. Fateor, est idoneus fide, sed non facultatibus, quare vir bonus, & optimæ fidei, non cēsetur idoneus, si est pauper, Alexand. in l. 2. ff. qui satisfada cog. Areti. & Ias. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si. ff. de verbo. oblig. Tiraquel. de temperan. pœnis. c. 5. 1. num. 43. quæ opinio verissima est, quādo nō fides, sed quantitas patrimonij spectatur. * Præterea nō obstat quod dispensatur cum bonis viris, quoniam cum requiratur dispensatio, satis significatur fieri, aduersus dispositionem Iuris cōmunis. Quare ad dispēfandum, & derogandum dispositioni legis, requiritur autoritas Principis, qui solus potest vti elausula *Non obstante,* glos. in c. fin. in verbo *Figura* de hære. in. 6. Ioan. Andr. & DD. in c. si. de offi. Archid. Alex. in l. Centurio, nu. 32. ff. de vulg. versi. & subdit. quāquā fateor quod in his, quæ in arbitrio iudicis consistunt, potest iudex dispensare cū bonis viris peculiari fauore eos prosequēdo, eximendoq; virtutem, ab his quæ molestiam, vel dedecus adferunt, non tamen poterit ratione virtutis debitoris mei efficere, ut ego amittam creditum, & pecuniam quam illi mutuauit, ut dixi supra.

171 Postremò non obstat, q̄ propter virtutē hominis receditur, ab omni iure: contra enim sentiunt ij quos citauit: & sanè receditur ab omni iure, in his quæ propter fidem exiguntur, habetur enim magna fides bono viro, & in his quæ arbitraria sunt, & respiciunt honorē, vel contumeliam: sed non receditur à iure in his quæ respiciunt præiudiciū tertij, nō enim bonus vir liberāsus, nisi restituat quod accepit, tātū repræsentata virtute sua, poterit rogare creditorem, ut cum eo mitissimè, & honestissimè agat, quantum clementia, & æquitas patiuntur; alias bonus vir non est, qui satisfactionem recusat. Paulus ille magnus propugnator ecclesiæ, illæ (inquam) electum organum Christi, & diuinis aſuetus eloquijs, cōfuebat coria, ne cuiquam esset grauis, & ne ab villo quidquam acciperet, quid facturū,

ne

ne cuiquam suā rē adimeret. Et Paulinus Nolanæ vrbis episcopus vir sanctitate, & doctrina clarus Hieronymi præconio in seruitium se dedit barbaro viro, vt filium viduæ à captiuitate liberaret, vt autor est Paulus Diaconus in vita Martiani Cæsaris. Itaq; sanctissimi viri, etiam non debētes, sese in seruitium tradiderunt, vt alienis debitis satisfacerent. Illud tamē non omitendum quod iudex in taxatione tēporis, quo debitore seruire iusserit, respiciet per sonam debitoris: nam si vir bonus sit, aut excellenti aliqua arte præditus, vel primariorum ciuim cognatione clarus, vel olim diues, seu nobilis, vitæ splendore florens, dolebit hominis vicem, operasq; & tēpus moderatissimè taxabit, curabitq; huiusmodi debitores in famulitium nobilissimi alicuius viri dare, vel alicui simili exercitio mancipare, vt ex stipendio satisfaciat creditori: argum. eorum quæ dixi supra, & quoniam aliter vir primarius, aliter plebeius est ducendus in carcerem. l. 4. tit. 29. part. 7. Bart. & Alexand. ibi in additione in l. 2. §. torquentur. ff. de re milit. addici aut creditori durius est, quam in carcerem duci. Idem sentio in casibus in quibus nobilis non gaudet priuilegio nobilitatis, idē in eo qui olim fuit positus in dignitate, nā & ij, de posita dignitate de Iure Ciuili torqueri non possunt. l. nihil in fi. C. de quæst. l. fi. ff. de decurio. Salic. in l. D. Marco. C. de quæstio. Plat. in rubr. C. de decur. lib. 12. Bald. in l. de quæstione. C. eodem tit. Carre. in pract. nu. 180. verfi. & ampliāt: quamquam hoc non seruatur, teste Gandino, & Odo. in loco citato per Carre. Prohibitus autem torqueri an possit in carcerem duci, tradit Platea in l. nemo carcerem num. fin. C. de exact. tribu. lib. 10. Sed res iuxta priuilegij causam videtur definienda.

¶ Et quod dixi de eo, qui in aliquo artificio excellit, probatur ab omnibus ex l. ad bestias. ff. de poen. quæ licet id non probet, est opinio vera etiam in criminibus, vt per Oldr. & Albe. ibi Alcia. Parerg. lib. 2. cap. 28. Roma. Sing. 725. Couarr. Variar. lib. 2. c. 9. nu. 6. Iaf. in l. lex est. col. 2. ff. de legi. Cepola. caute. 2. Hippoli. in pract. ca. §. expedita. num. 42. & in §. oportune col. 2. Carre. in tract. de homicid. §. 7. num. 72. Cepol. in l. mercis nu. 15. ff. de ver. signifi. Alex. in l. maritum. ff. solu. matri. Bald. in l. si quis crediderit in. 2. lec. ff. de pact.

S V M M A:

- 1 Sacerdos non addicitur creditori, neque in carcerem mittitur nisi ex delicto debeat, & num. 6.
- 2 Priuilegia militum, ne pro debito ciuili in carcerentur, ad sacerdotes extenduntur, ne religionē deserant, & nu. 3.
- 4 Clericus an gaudeat priuilegio, ne conueniatur, vltra quam facere possit.
- 5 Clericus non potest renuntiare priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere possit, etiam cum iuramento, & num. 8.
- 7 Ex debito, & instrumento non liquido, non solum clericus, sed nec laicus, capi potest.
- 9 Clericus sacerdos, non cedit bonis, neq; ob debitū excommunicatur, sed satisfacit promissione iurata de soluendo, dum ad pinguiorem fortunam peruenerit.
- 10 Qui capi non potest non compellitur ad cessionem bonorum.
- 11 Curia Parisiensis capit clericum pro debito ciuili.
- 12 Clericus suspectus defuga, aut occultans bona, capi potest pro debito ciuili.
- 13 Dolus est delictum.
- 14 Clericus in quibus casibus fuit in corpore, patitur poenam de manu iudicis ecclesiastici, licet iure permittente per iudicē secularē fuisset dā. tus.
- 15 Iure Regio hodie clericus ratione conductionis Regij vectigalis, in carcerem etiam Regiam Duci, & capi potest, & ibi de intellectu. l. 18. Stili.
- 16 Clericus degradatus, quia falsauit litteras, vel sigillum Romani Pontificis, potest capi, & incarcerari pro alieno debito.
- 17 Quibus casibus degradatus amittat priuilegium clericale.
- 18 Executio faciendā in bonis clerici, ad imitationem executionis, quæ fit in bonis militis.
- 19 Stipendium sacerdotis dicuntur fructus, & redditus sacerdotij.
- 20 Clericus minorum ordinum, cogitur ad solutionem aris alieni, veluti laicus.
- 21 Clericus inops qualiter cogitur soluere pensionē beneficij.
- 22 Ob debitum ante susceptionem sacrorum ordinū, qualiter conueniatur clericus inops, & an gaudeat priuilegio sacerdotali.
- 23 Seruus sine licentia domini ordinatus deponitur, & domino restituitur.
- 24 Debitor inops creditori addictus, si interim ordinetur, & dominus creditor contradicat, an debeat degradari, & creditori restitui, & an addicatur si velit seruire per substitutum.
- 25 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere.
- 26 Scholastici debitores, si inopes sint, an capi & creditoribus addici, debeant.

Monachus

- 27 Monachus pro debito ciuili, nec capitur, nec in carcerem ducitur.
- 28 Debitor qui in fraudem creditorū ingreditur monasterium, non debet recipi ad monachatum.
- 29 Qui debet monasterio, si ipsum ingrediatur liberatur à debito.
- 30 Monacho si mutuum solvatur, vel depositum deponatur, liberatur debitor.
- 31 Per Baptismum, an baptizatus effugiat manus creditoris.
- 32 Baptismus in foro iudiciali nihil remittit.
- 33 Ascendentes socer, & mulier, & ij qui non conueniuntur in plus quam facere possunt, non possunt capi, nu. 34. & 57.
- 35 Istud priuilegium minimè posse renuntiare etiam cum iuramento, & nu. 36. idem in marito, num. 37. & 38.
- 39 Pater spiritualis, an gaudeat priuilegio contra filium spirituale, ne conueniatur vltra quam facere possit.
- 40 Filius spiritualis tenetur præstare alimenta patri spirituali inopi.
- 41 Patri spirituali eadem reuerentia debetur, quæ patri carnali.
- 42 Pater spiritualis, nō potest vocari in ius sine uenia.
- 43 Patre capto à creditoribus, si filij eius petant sibi addici, ob dotem matris, an pater sit filijs addicendus, & an filij præferantur alijs creditoribus, & nu. 44.
- 45 Beneficium ne conueniatur, quis vltra quā facere possit, an trāseat ad hæredem patris spiritualis.
- 46 Hæres extraneus uxoris matrimonio soluto, an teneatur istud beneficium deferre marito testatrico, & nu. 55.
- 47 Liberi à parentibus, an in carcerem conijciantur pro debitis.
- 48 De Iure Ciuili potest filius exigi, in plus quam facere potest.
- 49 Mariti priuilegium transit ad omnes de sobole.
- 50 Priuilegium mariti, ne conueniatur vltra quam facere possit, competit ei siue debeat ex causa dotis, siue ex qualibet alia causa, & nu. 54.
- 51 Filij & descendentes, an huic priuilegio possint renuntiare.
- 52 Pater non tenetur semper alere filium.
- 53 Quando cadat obligatio inter patrem, & filium: remissiue.
- 56 Casus in quibus maritus ab uxore conueniri potest, in plus quam facere possit.
- 58 Socer decipiens generum amittit priuilegium, ne conueniatur vltra quam facere possit, & an id procedat cōstāte, soluto ve. matrimonio. nu. 56.
- 60 Priuilegium soceri, ne conueniatur vltra quam facere possit, an habeat extra causam dotis.

- 61 Socer, an renuntiet priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere possit, & quid si cum iuramento renuntiet. nu. 62.
- 63 Socius, an conueniatur vltra quam facere possit.
- 64 Donans, an utatur eo lem priuilegio, & an possit renuntiare huic priuilegio. nu. 65.
- 66 Dotans extraneam, an conueniatur vltra quam facere possit.
- 67 Habentes istud priuilegium, non solum non capiuntur, sed eis sunt relinquenda alimenta.
- 68 Alimenta relinquenda sunt iuxta personæ qualitatem.
- 69 Habenda est ratio, ne nobilis cogatur viuere solus, deniq; & pro ministris alimenta relinquenda.
- 70 Patrono alimenta præstanda secundum eius qualitatem, & dignitatem.
- 71 Mendicitas secundum qualitatem personarum, est consideranda.
- 72 Frater primogenitus tenetur alere fratres secundogenitos, secundum dignitatem eorum, & facultates maioratus.
- 73 Et an procedant in eo, qui cessit bonis, si postea bona acquirat.
- 74 Debitor qui bonus cessit, & fuit sibi relicta turris, aut domus; An creditores petentes vendi domum, aut turrim dicentes, sufficere debitori domum paruulam, sint audiendi.
- 75 Et quid in alijs debitoribus habentibus domum pulcherrimam, in qua habitant, quibus competit beneficium ne conueniatur vltra quā facere possint, an cogantur creditoribus vendere domum.
- 76 Cum alimenta sunt præstanda non debent vendi possessiones, & ex redditibus earum alimenta sunt danda.
- 77 Priuilegiati, ne conueniantur vltra quam facere possunt, an opponant hanc exceptionem post sententiam.
- 78 Et si soluerint in solidum, an possint repetere.
- 79 Filius familias, an pro debito in carcerem mittatur.
- 80 Frater; an fratrem debitorem ob es alienum, in carcerem detrudat. nu. 86.
- 81 Frater fratrem capere non potest, autore Baldo.
- 82 Frater reddimens fratrem ab hostibus, præsumitur fecisse pietatis intuitu, & non animo repetendi, & nu. 87. & 88.
- 83 Frater potest habere in seruitium fratrem suum.
- 84 A fratre potest conueniri frater, vltra quam facere possit.
- 85 Priuilegium ne quis conueniatur vltra quam facere possit, datur solum inter ascendentes, & descendentes.
- 89 Stante statuto, ne frater ob es alienum capiatur, an eius hæres possit capi.

L. I

Clericus

Clericus maiorum, vel minorum ordinum, an possit capi, vel addici creditori, & quid si post additionem, vel contrarium as alienum, sit clericus, vel monachus. Et an capi possit pater, vel mater, patronus, socer, filius, & similes, & an possint renuntiare suo privilegio. Et an frater capi, & addici possit pro are alieno, quod fratri debet. Cap. xvij.

Sacerdotes nostri temporis, qui non omnino vacat, coelestium contemplationi, non minus recurant, quam prophani. Quare, & de his quoque dicendum, an capi, & addici creditori possint. Distingue, aut sacerdos iam consecratus res alienum contrahit, aut postquam contraxit res alienum sacris ordinibus initiatur.

¶ Primo casu, distingue; aut sacerdos est sacris ordinibus maioribus initiatus, & hic non est addicendus creditori, immo, neque ducendus in carcerem pro are alieno, nisi ex delicto debeat: vel sit suspectus de fuga, vel bona abscondat, primo, quoniam clericus, pro debito mere civili, non potest duci in carcerem, ut asseuerat Ant. Butr. conf. 4. incip. factis puto, in fine Regia. l. 1. 18. Stili, a contrario sensu: quaquam fateor ei legi posse respondere, ut solum sit specialis in hoc, quod clericus conductor Regij vestigialis ducatur in carcerem prophanum, & non in ecclesiasticum in eo casu, quo conducit Regia vestigalia, & non in alio, tamen, quod clericus non possit ob res alienum capi Iure Regio: refert Celsus in indice Regiarum constitutionum, ver. De arraygar. nu. 25. Castell. l. 66. Tau. nu. 110. ver. ex quo infero quod pro civili, notat Ioan. Andr. per tex. ibi. in. c. si clericus. de fet. exc. lib. 6. dicit communem Rode. in. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 6. ver. idem dicendum scribit Matthæfela. no. ab. 60. incip. nota quod clerici per tex. in. c. nuper. & in. c. vt fame. de sent. exc. quaquam Matthæfela. mihi videtur errare, dum asserit, non posse capi clericos in sacris minoribus constitutos, ut statim dicam. Hanc

tamen opinionem (quod clericus, ob res alienum capi non possit, etiam, si inops sit) probat idem Matthæfela. in. l. consentaneum. col. 2. ver. præd. ita omnia fallunt. C. quomo. & quia. iud. Nicol. Mil. in repert. ver. Clericus, ver. 6. dd. in. d. c. dilectis. de appel. post glo. ibi Innoc. in. c. vt fame. in glo. in verb. Prelatorum. de sent. excommunic. Philip. Decius, post Perusinum in. d. c. dilectis. in. 1. notabil. Calderin. in. c. 1. de offi. ord. Non desunt qui contra sentiant: sed hæc opinio vera est, & moribus recepta, propter dignitatem ordinis sacerdotalis cui fauere (ubi fraus abest) est esse re christiana. Multo enim magis dignus est fauore sacerdos ægenus, religionis, & diuini verbi minister, quam miles, rapinis, cedibus, & stru-
2 pris, confundens omnia. *Quare optimo iure privilegium concessum militi, in. l. miles ita. ff. de re iud. extenditur ad sacerdotem, non solum, quoad hoc, ut non possit res alieni ratione capi, verum etiam, quoad hoc, ut non possit exigi in plusquam facere possit, hoc est ut ei relinquantur necessaria substantiatio. Ita restet, & æquissimè docuit Accur. in. l. miles ita. ff. de re iud. & ibi Bart. & Ias. nu. 11. Ang. Imol. Alex. & Rip. nu. 7. testatur hanc esse communem sententiam Couar. var. resol. lib. c. 1. nu. 9. Staffleus de litteris gratiarum, & iustitiarum, fol. 154. col. 2. Gigas in tract. de pensionibus. q. 35. Colletarius in. c. Odoardus. de solu. Rebus. in Auth. habita. priu. 112. C. ne fili. pro patr. Ioan. Baptista Saseuer. in tracta. de debit. susp. & fug. q. 6. quinta. q. princ. Gomez. in compen. vtriusque signaturæ. col. fi. Hippol. in pract. criminali, verb. attinga. nu. 69. Castellus. l. 66. Taur. in ver. De se arraygar. col. 11. ver. in tantum non compellitur, Capella Tolos. q. 245. & ibi Aufferer. in additio. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 39. incip. idem est, nu. 3. qui alios citat Anch. in. c. si propter, col. 6. de rescrip. lib. 6. Adducunt omnes textum in. c. Odoardus. de solut. ubi hoc significat Abb. col. 3. Imol. & Ancha. Feli. in. c. cum ex offi. de prescrip. col. 2. circa prin. adducitur efficax ratio, scilicet, quoniam militi concessum id privilegium, ne deserat militiam.

¶ Ergo idem concedendum clerico, ne deserat religionis ministerium, neque arbitrator quæquam adeo esse impium, qui neget, non esse plus honoris deferendum sacerdoti, quam militi, vel nobilitati, non ducuntur in carcerem, neque tenentur ultra quam facere possint: ergo, neque sacerdos, neque enim in republica Christiana admit-

admittendum, ut sacerdos Christianus omnibus facultatibus exutus cogatur mendicare inter Christianos, quod neque impij (admiratione religionis permoti) villo modo paterentur. Cum ergo sacerdos sacris maioribus initiatus, non possit duci in carcerem, neque exigi ultra quam facere possit: sequitur, quod non est addicendus creditori, quod est plus quam duci in carcerem, & conueniri in plus quam facere possit. Et nominatim, quod non debet seruire creditori, notat Castell. in. d. l. 66. Tauri, ver. De se arraygar, col. 11. ver. sic. hinc etiam dico: his congruit, quod qui non potest duci in carcerem, non est addicendus creditori, ut docui supra. c. 3. nu. 2. & c. 4. Deinde, si clericus tempore contractus erat pauper, sibi imputet, qui cum eo contraxit. c. quemadmodum. de iure iur. & arg. c. propter sterilitatem, ibi: Non imminet, de loca. Castell. d. l. 66. d. verbo, De se arraygar, ver. secundo casu.

¶ Non omittendum, quod Matthæfela. sing. 61. incip. nota, quod clerici, scribit, quod clericus, non gaudet privilegio militari, quoad hoc, ut non conueniatur ultra quam facere possit, & idem significat Paul. in. d. l. miles ita. in fine principij, sed certe Paulus rem non asseuerat, tantum refert opinionem Canonistarum, quorum nonnulli dicunt, quod clericus tenetur cedere bonis, quæ quaestio, inquit Paulus esset superflua, si non tenerentur ultra quam facere possint. Hæc Paulus, qui potius alienam refert, quam mentem suam. Sed quidquid senserit, opinio est æquissima, & prudentissima, ut sacerdos, non teneatur in plus quam facere possit, & diuersa opinio absurda est, & profus aliena, à dignitate, & grauitate Christianæ religionis.

¶ Quinimò, in ea sunt sententia, ut sacerdos, non possit renuntiare privilegio, ne conueniatur ultra quam facere possit, auctore Butrio, consilio. 41. quoniam id conceditur sacerdotali dignitati, cuius conseruatio spectat, ad publicam vtilitatem, cum ad religionem spectet, ut docui. c. præcedenti, nu. 74. & cum ibi. num. 83. dixerim, militem non posse renuntiare privilegio militari, quoniam deseret militiam: ita, & hic ne deserat religionis ministerium, & argumētum: & ne vir destinatus coelestium contemplationi, in carcerem, vel in prophanum cuiuspiam vile ministerium detrudatur. Neque obstat, quod B. Paulus consuebat calceos, & laborabat proprijs manibus; id enim sponte faciebat,

non coactus, & quibus sacerdos, minister verbi diuini, magnus, & clarus habebitur, & in hoc mundo, & in Regno Christi, si Pauli generosam mentem imitatus doceret gratis euangelium, nihil interim, à quoquam accipiens, sed sibi suo labore victum parans. Non obstat, quod S. Paulinus Nolanus urbis Episcopus, etiam (si nihil præter mutuam charitatem deberet) sese tradidit in seruitium barbaro, ut proximè à captiuitate liberaret, quoniam id sponte fecit, & non agnitus, & ubi fuit primè agnitus in patriam dimissus, passus est reddere, etiam si cum Barbaro gente ageret: ut narrat Paulus Diaconus in Martiano his verbis. Inter has procellas, vir piissimus Paulinus Nolanus urbis Episcopus, postquam quidquid habere potuit in captiuorum redemptionem expendit, nouissimè cum nihil aliud, nisi ipse sibi solummodo superesset, pro cuiusdam vidua filio, maternas non valens ferre pijs visceribus lacrymas, cum eadem ad Africam proficiscens sese Barbaro viro, vice vicaria in seruitium tradidit: cuius sanctitas, cum apud eandem Barbaram gentem Deo nutu cognito fuisset; demum, cum omnibus suis ciuibus ad urbem propriam remeauit. Opus præclarum discipulo Christi dignum, & omnibus libris, & litteris celebrandum, quo si quiddam constat, quod Christiana virtus, à bonis laudem promeretur, à malis extorquet.

¶ Ideoque mihi placet sacerdotem non exigi in plus quam facere possit, neque capi, ut vehemèter admirer, Ludouicum Gomezium in compendio vtriusque signaturæ. col. fi. docuisse; clericum inopem, qui tribus sententijs conformibus fuerit soluere damnatus, non posse allegare beneficium clericis concessum, ex dispositione. d. c. Odoardus, atque idem faciendum censeat, si addito iurisdictione solutionem promissit. Sed eius opinionem rejicit Couar. var. resol. lib. 2. c. 1. nu. 9. ver. quoties verò, adducens, quod nulla reddi potest iuxta huius opinionis causa: æquidem meo iudicio Gomezius, non rectè sensit: quid enim habent tres sententijs conformes, nisi quod efficaci vehemètia executioni sunt mandanda, & quod debitum reddunt liquidum: quod si liquidum non esset, certè, neque clericus, neque presbiter, neque quouis abiectissimus capi posset, ut dixi supra. c. 1. nu. 31. ut ergo aliquid concedatur clerico, oportet, ut etiam si liquidissimum sit, non premetur carcere, religionis sacre minister: deinde mandentur executioni tres sententijs, sed quatenus de iure (licet alioquin etiam aliena distrahetur ex tribus sententijs, quod est absurdissimum) ubi non reperitur, quod

damnatus solvere tribus sententijs conformibus, non possit opponere privilegium nobilitatis. Quinimò omnis exceptio, quæ non perimit, sed moderatur sententiæ effectum, potest opponi, etiam post sententiâ definitivâ, latè Iaf. in. l. 1. C. de iur. & fact. ignor. DD. in. l. Nessenius. ff. de re iudi.

8 ¶ Idem sentio, quando clericus iuravit, nã potest opponere beneficium. c. Odoardus, quoniam iuramentum id præstat, quod præcisè quis cogitur, licet aliàs non cogere tur, vt dixi. c. 1. num. 6. Id tamen intelligendum, quando res, vel factum est possibile, vt dixi. c. 1. num. 6. Quid tamen si clerico, solutio præfens est impossibilis præ inopia, certè sufficere cautio iuratoria, de soluendo, vbi ad pinguiorem fortunam pervenerit, vt in. d. c. Odoardus, nam iuramentum intelligitur iuxta subiectam materiã, vt in. l. fi. C. de non nume. pecu. neq; quiscumque dicet, quod privilegium fidalgii, ne ducatur in carcerem, cessat, si fidalgus iuravit solvere, nemo enim iuris remediũ amittit, nisi expressè, & disertè ei renuntiet, vt per Abb. c. cum cõtingat. de iure iurand. & docui. c. præceden. num. 91.

9 ¶ Postremo, quod sacerdos, pro debito, non capiendus, neq; addicendus, probatur: quoniam non tenetur eam bonorum cessionẽ subire, quam præscribunt iura civilia, etiã si facilis sit, minimeq; onerosa: neq; potest ob debitum excommunicari, si solvere præ inopia non possit: tantum tenetur iure iurando promittere se, vbi ad pinguiorem fortunam pervenerit creditori satisfacturum; ita probatur in. d. c. Odoardus, & licet glos. Ioan. Andr. Henri. & Hosti. doceant clericum teneri cedere bonis, cõtra rectius scripserunt Abb. Imol. & Ancha. & est magis communis opinio doctorum ibi, teste Couar. d. c. 2. nu. 9. Lupus in rep. rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 39. incip. idẽ est dicendum, num. 3. Hęc communis opinio humanior est, grauior, & indubitanter vera, si celsio sit ignominiosè: nam celsio ignominiosa, quod à corpus attinet, & vulgi opinionem molestior est, quam excommunicatio: tamen in eo textu præcipitur, ne clericus inops excommunicetur. Quamquam excommunicatio, videbatur vnicũ remedium ad cogendum; ad cessionem nihilominus præcipitur ne excommunicetur; ergo non tenetur cedere.

10 ¶ Præterea probatur, quoniam clericus æris alieni ratione, capi non potest, vt dixi

nu. 1. at qui non potest capi, non potest cogi cedere bonis, vt docui. c. 3. num. 2. ergo, cum clericus non teneatur subire cessionẽ bonorum, quam præscribunt iura civilia: licet facilis sit, minimeq; onerosa, multò minus addicetur creditori, quod est non posse liberari cedendo bonis, sed spoliatum bonis seruire creditori. Nam, vt supra dixi, iure Hispanico sublatum est beneficium cessionis bonorum, non enim cedendo bonis liberatur debitor, à manibus creditoris, immò, ei traditur in seruitium, tantũ potest addicere, quoad effugiendum carcerẽ. Deinde, quod clericus, non capiendus, neque addicendus: probatur, quoniam sacerdotium nobilitat, Hosti. Ioan. Andr. Abb. Ancha. & Card. Flor. in. c. eo libentius, de serv. nõ ordi. Corfe. in repet. c. grandi. col. 13. de supplen. negli. prel. in. 6. Alcia. in. c. cũ non ab homine. col. 6. de iud. nobilis autem, neq; capitur, neq; addicetur, vt dixi cap. De nobili. * Illud tamen videtur reprehendendum, qd Parisiensis, curia facit capi clericum, pro debito civili, qd mihi videtur à recta ratione alienum, sed rẽ narrat Casfaneus in cõfuet. Burg. rubr. §. 2. nu. 14. vers. additio. Ego capi clericum ob æs alienum, tunc probabo cum subsit suspicio, qd vult fugere, & exportare res suas, tunc enim ex dolo capi poterit, vt notat Couarru. var. lib. 2. c. 1. nu. 9. vers. Sed, & Baptista Sanseuer. in tract. de debito. susp. & fug. q. 6. quintæ. q. principalis dicit, adeo aut capi posse, donec soluat, vt illum possit capere ipse creditor, dummodo illũ tradat proprio iudici, vt notant præfati doctores.

11 ¶ Quinimò, etiam si non esset suspectus de fuga, sufficeret probare, qd occultat bonã ex dolo (qui est delictũ) capi posset argumento eorũ quæ dixi. c. præcedenti. nu. 6. & nu. 19. & nu. 126. & eorum quæ dixi c. De herede. nu. 18. & c. De debitore, cuius persona nõ est obligata. nu. 10. * Et cõprobatur, quoniam dolus est delictum, & abscondere bona ad defraudandum creditorem, est res impijssima, seuerissima coheritione digna. Clericus autẽ, non solum ex delicto, verum ex pecuniã debita ratione delicti, potest capi, vel quia contractauit depositum, vt in. c. 1. de depositi, & ibi DD. scribit Matthæfela. sing. 60. incip. nota qd clericus, latè Hippo. in pract. crimina. §. attingã. nu. 70. & significat Butr. cõf. 41. Dum dicit, qd pro debito merè civili, clericus nõ potest capi, ergo secus, quãdo descendit ex delicto.

12 ¶ Quinimò, etiam si non esset suspectus de fuga, sufficeret probare, qd occultat bonã ex dolo (qui est delictũ) capi posset argumento eorũ quæ dixi. c. præcedenti. nu. 6. & nu. 19. & nu. 126. & eorum quæ dixi c. De herede. nu. 18. & c. De debitore, cuius persona nõ est obligata. nu. 10. * Et cõprobatur, quoniam dolus est delictum, & abscondere bona ad defraudandum creditorem, est res impijssima, seuerissima coheritione digna. Clericus autẽ, non solum ex delicto, verum ex pecuniã debita ratione delicti, potest capi, vel quia contractauit depositum, vt in. c. 1. de depositi, & ibi DD. scribit Matthæfela. sing. 60. incip. nota qd clericus, latè Hippo. in pract. crimina. §. attingã. nu. 70. & significat Butr. cõf. 41. Dum dicit, qd pro debito merè civili, clericus nõ potest capi, ergo secus, quãdo descendit ex delicto.

delicto. Boer. expressè decis. 349. nu. 11. vers. sed quoad clericũ, vbi dicit, quod clericus potest, sicut laicus, detineri in carcere, & si nõ possit solvere pœnã impositã pro delicto, licet corpore. arg. c. finem litibus. in fin. de dol. & contum. & ibi Abb. notat idẽ Abb. in. d. c. Odoardus. in respõ. ad. d. c. finem litibus, & probatur in cap. si res. 14. q. 6. in gl. ver. castigari, & in Auth. de factis. Epif. §. reuerẽdissimus, quod procedit etiã, si pecunia, quam solvere debet, sit interesse ex parte actoris, & solum pœna ex parte sua, ita Abbas in. d. c. finem litibus. Boer. vbi supra, secus vbi pecunia, quam clericus solvere debet, non est pœna ex parte sua; nam tunc, si inops est, spectatur donec ad pinguiorem veniat fortunam, iuxta d. capit. Odoardus.

14 ¶ Clericus autẽ in casibus, in quibus capitur, & in casibus, in quibus deficientibus bonis luit corpore, debet hęc pati de manu iudicis ecclesiastici, licet (iure permissõte) fuerit per iudicem secularẽ dånatus ad pœnã. c. dilectis. de appel. c. grauis. de pœn. Ioãnes Anania, & Domi. in. c. si clericos, de senten. excom. & Domi. c. 1. de cleri. conia. libro. 6. Nã iudex ecclesiasticus potest clericũ flagellare, vt; ad sanguinis effusionẽ exclusiue. cap. in Archiepiscopatu. & ibi Abb. & Anania. de raptor. Sic etiã foemina, & nobilis capiuntur pro debito descendente ex delicto, vt dixi. c. 1. §. n. 6. & c. 16. nu. 26. * Meminisse tamẽ oportet, qd extat apud nos Regia. l. 118. in legibus Stili præfata, vt clericus conductor Regij vestigalis, nõ solum ducatur in carcerẽ, verũ, vt ducatur in carcerẽ Regiã: quare lege Regia admonetur clericus, ne conducã Regia vestigalia. l. 4. & 4. titu. 6. part. 1. Sciendum tamen, quod Castellus in. l. 66. Taur. verbo, de se arraxgar. col. 9. vers. nisi dicas. Intelligit eam legem, in clerico coniugato: sed errat, quod enim esset privilegium reditus Regij, si clericus coniugatus ducatur in carcerem Regiam. Deinde dicit, quod illa lex Stili, hodie non seruabitur, quoniã per. l. §. 6. Del quaderno de las Alcaualas, clerici prohibentur conducere Regia vestigalia, & fideiubere pro conductoribus, sed respõde, quid si de facto conducit, vel fideiubet, vtique seruabitur lex Stili: nota tamẽ, quod etiam, si clericatus susceptus in fraudẽ debitoris, non suffragetur clerico, certè suffragabitur quoad hoc, ne patiatur pœnã corporalem, nisi prius degradatus. Baldus in

15 ¶ Meminisse tamẽ oportet, qd extat apud nos Regia. l. 118. in legibus Stili præfata, vt clericus conductor Regij vestigalis, nõ solum ducatur in carcerẽ, verũ, vt ducatur in carcerẽ Regiã: quare lege Regia admonetur clericus, ne conducã Regia vestigalia. l. 4. & 4. titu. 6. part. 1. Sciendum tamen, quod Castellus in. l. 66. Taur. verbo, de se arraxgar. col. 9. vers. nisi dicas. Intelligit eam legem, in clerico coniugato: sed errat, quod enim esset privilegium reditus Regij, si clericus coniugatus ducatur in carcerem Regiam. Deinde dicit, quod illa lex Stili, hodie non seruabitur, quoniã per. l. §. 6. Del quaderno de las Alcaualas, clerici prohibentur conducere Regia vestigalia, & fideiubere pro conductoribus, sed respõde, quid si de facto conducit, vel fideiubet, vtique seruabitur lex Stili: nota tamẽ, quod etiam, si clericatus susceptus in fraudẽ debitoris, non suffragetur clerico, certè suffragabitur quoad hoc, ne patiatur pœnã corporalem, nisi prius degradatus. Baldus in

Auth. causa quæ fit. cũ monacho. col. 1. nu. 1. C. de Episcopis & cleric. Abbas. d. capit. 1. de obligatio. ad ratio. Bart. l. 1. colum. 3. ff. de pœn. quod nota, quoniam addici creditori, est pœna corporalis, vt dixi cap. 1. Item, hoc nota ad eos, qui exportando, facultates alienas fugiunt, nam si sunt clerici non puniendi, veluti latrones, nisi degradati.

16 ¶ Rursus, clericus degradatus, quoniam falsam litteras, vel sigillum Romani Pontificis, & capi potest, & cogi ad solutionem æris alieni (eodem modo, quo laici capiuntur) amittit enim privilegium clericale. c. ad falsariorum, de crimine falsi Regia. l. 60. tit. 6. part. 1. melius in. cap. nouimus. de verb. signific.

17 ¶ Quando autem degradatus amittat privilegium clericale, vide doctores, in dictis locis, Abbas in. cap. vno. de obligat. ad ratio. col. 3. latè DD. in. c. cum non ab homine, de iudi. Quid autem de clerico, qui non vitur cultu sacerdotali, sed profano? vide l. 1. 13. & 14. titu. 3. lib. 1. Ordinat. & l. 1. & 2. tit. 4. lib. 1. Recop. & l. 7. & eiusdẽ tituli, & libri, quæ in parte corrigunt, ampliat, & declarat. d. l. 13. & 14. Ord. hodie observatur circa hoc tradita per sanctissimũ Tridẽtinũ Conciliũ, sess. 23. c. 6.

18 ¶ Alexand. latè distinguente cõf. 61. lib. 4. ¶ Executio autẽ in bonis clerici faciẽda, ad imitationem executionis, quæ fit in bonis militis, in cuius stipendio, nõ fit executio, nisi in subsidiũ. l. stipendiũ. C. de execu. rei iud. cuius dispositionẽ glosa ibi extẽdit ad executionẽ, quæ fit in bonis clerici, & eam sequitur Bal. ibi, & Lupus in repet. rubr. de donat. §. 39. incip. idẽ est. num. 4. vbi licet dicat, quod stipendia clericorum, non capiẽda pro executione sententiæ, sicut nec stipendia militũ intelligẽdus est, nisi in subsidiũ, nã in subsidiũ, stipendiũ militis capitur, & ita intelligẽda lex. 2. tit. 6. par. 1.

19 ¶ Stipendiũ autẽ sacerdotis intelligo fructus, vel redditus sacerdotij, quo deficientibus alijs bonis, ex quibus satisfiat creditor, faciẽdo executionem cõsequetur: dũ tamen, si clericus aliundẽ viuere non potest, fructus iuxta quãtitatem debitam ad iudicentur creditoribus relicta clerico cõgrua ex eis portione, ex qua viuat, argu. c. pervenit. de fideiuss. notat Couarru. varia. reso. lib. 2. c. 1. nu. 9. & ita practicari in aula Romana, refert Collectarius in. d. c. Odoardus, Rebus. in auth. habita privilegio. nu. 2.

C. ne fil. pro patre. Aufrerius in additione Capelle Tholosanæ. 245. Neq; enim clericus conueniendus ultra quam facere possit, neq; excommunicandus, si inopia laboraret, vt in. d. c. Odoardus.

20 ¶ Si tamen clericus, non esset sacris maioribus initiatus, vel altari, vel Ecclesie proprio ministerio seruiret; sed tantum minoribus esset ordinibus initiatus, & hinc iudicandus, & cogendus ad solutionem, veluti laicus, cessante priuilegio clericis concessio, ita docet Couar. varia. resolu. lib. 2. c. 1. nu. 9. versu. propter quoru. Cuius opiniononi libenter accedo, ex eius ratione, scilicet, quoniam tantus est numerus eorum, qui primis minoribus sacris sunt initiati, vt oporteat clericale priuilegium, ita interpretari. Sic doctore non legenti negauit priuilegium, ne capiatur ob æs alienum, quoniam magna est eoru multitudo, ita, vt in. c. præced. num. 131. notasti. Præterea, his non deteritur vlla reuerentia, sicuti sacerdotibus, & laici omnino reputantur, & licet contra scripserit Mathæselan. singu. 60. errat: & non seruatur, nisi intelligas eum in diacono, & subdiacono. c. a multis, de æta. & quali. c. pen. de ser. nō ordinan. Nam ij clerici reputantur, cæteri autem communiter habentur laici, etiam si habeant beneficium, & eis possunt succedere: Ioan. Andree in reg. sine culpa, in Merco. col. 7. ver. ad primum. Card. ibi versu. pone, suscepit & Butr. col. fin. versu. qui dicit clericus, latè Tellus in. l. Taurin. 35. qui alios citat.

21 ¶ Qualiter autem cogendus clericus inops, qui non potest soluere pensionem: & an possit priuari beneficio: cuius ratione pensionem soluit, tradit Gomezius, in regula de annali possessore. q. 35. Couarru. d. c. 1. nu. 9. versu. quoties.

22 ¶ Sed quid, si quis æs alienum contraxit, antequam sacros ordines acciperet; putat, quidam, cum laicus esset, à me centum mutuo accepit, quæro, an si post sacerdos fiat, gaudeat priuilegio sacerdotali, ita, vt neq; capi, neq; addici creditori debeat: distinguat, aut creditor, nondum in seruitiū acceperat debitorem, neq; eum in carcerē coniecerat, & certè si fiat clericus, gaudet priuilegio sacerdotalibus, & debet conueniri apud iudicem ecclesiasticum, nō apud profanum: ita probat pluribus argumentis Ioannes Andreas, & Abbas, qui latè distinguit, col. 2. & 3. in. d. c. vnico. de oblig. ad ratiocin. Alex. optimè in. l. cū quædam

puella, nu. 3. ff. de iurisd. omni. iudi. quia nō solum mutatur forus, sed status: Bald. in Auth. causam. col. 1. C. de Episc. & cleri. Bar. in. l. 1. col. 3. ff. de pœn. qui limitat, nisi in fraudem suscipiat sacros ordines arg. l. maritus. §. legis. ff. de adul. & eorum quæ dixi. c. præcedenti, & notat Bald. in auth. causa quæ fit cum monacho. col. 1. C. de Episc. & cleri. nu. 142. Si tamen, cum creditor illum in carcerem coniecisset, vel in seruitiū accepisset fiat clericus, certè clericatus videtur in fraudē susceptus, neq; clerico suffragatur, ita liquet ex distinctione Ioannis Andr. & Abb. in. d. c. 1. & ex Bar. in. l. 1. col. 3. ff. de pœn. & circa hanc distinctionem, vide DD. omnes in. c. proposuisti. de foro compe. & in. l. cum quædam puella. ff. de iurisd. omni. iudi. Odra. cons. 4. Alber. in. 3. part. statuto. q. 41. Felin. in. c. fi. col. 8. de consti. Rebuff. in. l. si diuina domus. C. de exactio. tributi. l. 10. Feder. Senens. cons. 97. incip. non est fundamentū. Bart. Brixensis. q. 32. incip. aliquis litigabat. Cepol. consil. 11. col. 3. ver. item de delicto, & cautella. 9. Plat. in. l. non tibi. C. de incol. lib. 11. in quibus locis traditur de eo qui post delictum fit clericus.

23 ¶ Facit, quod seruus sine licentia, domini ordinatus, deponitur, & domino restituitur. c. 2. de ser. non ordi. & sacerdotium non liberat à conditione seruili. Cassan. in consuet. Burgun. rubr. 9. §. 10. nu. 56. Ideo si creditor traditus sit creditori, non liberabitur per sacerdotium, immò, neq; ordinari debet. c. 1. de ser. non ordi. Moli. in cōsue. Paris. tit. 1. §. 41. nu. 55. in fi.

24 ¶ Et an hic ordinatus domino, creditore contradicente, debeat degradari, & reddi domino, an vero audiatur, si velit seruire per substitutum: longa rixa est inter nostros, vide Anton. col. 2. Abb. col. 2. in. c. de seruorum. de seru. non ordi. & in. c. si. co. tit. Bald. Paul. Salic. & alios in. l. si seruus. C. de Episc. & cleri. Afflict. in constit. Sicil. incip. ascriptitios. col. 3. in princ. & vide. l. 3. C. de agri. & censit. lib. 11. Sed de hac re videnda Regia. l. 6. tit. 22. par. 4.

¶ Illud addendum, qd collegia, & monasteria, & Ecclesie possunt cedere bonis, vt in Auth. vt determi. sit nume. clerico. §. inuestigantes. Nicolaus Neapolit. Ang. & Iasnu. 10. & Ias. col. pen. in. §. fi. Insti. de actio. Albe. in rub. C. de celsio bon. Nō tamē singuli de ecclesia patiētur additionē ob debitū ecclesie, vt dixi. c. 4. de vniuersit. nu. 8.

¶ His

26 ¶ His definitis dicamus de scholasticis, an sibi debeant, capi possint, & creditoribus tradi. De hac re nullum agerem verbum, nisi priuilegium, ne conueniatur ultra quā facere possunt eis concessisset Rebuffus in Auth. habita priuileg. 112. C. ne fil. pro pat. videtur Rebuffus laborasse, vt quamplurima benigne studiosis tribueret, dignus qui ab eis omnem referret gratiam, si legislator, non iuris interpret esset: nullibi enim tale quippiā definitum extat, neq; apud nos vpiam fuit obseruatum, Rebuffus sententiam rejicit Couarr. varia. resolu. lib. 2. c. 1. nu. 9. d. cens, quod nunquam vidit opinionem hanc Salmanticæ seruari: æquidē inuicis fuisse nostrorum concertatio, qui litigant, an doctor non legens, sit immunis à carcere, si iuuēcula studia, non solum immunis est à carcere, verum etiam, non potest exigi in plus quā facere possit. Quod neq; aduocato, neq; doctore legenti conceditur, neq; enim. l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 10. id sibi tribuit, & licet arguari quis possit, ex priuilegio. l. miles. ff. de re iud. quod extenditur ad aduocatum, certè consuetudo, vix introduxit, vt aduocatus, & doctor legens, immunes sint à carcere. Quare, si quis mutaret de priuilegio, ne exigatur in plus quam facere possit causa prorsus caderet, & cum sibilo exploderetur, ita enim dicitur consuetudo (optima legum interpret) Ergo, cum hoc non conceditur doctore, neq; aduocato, cur concedatur scholastico: de doctore, & aduocato dixi capite supra proximo.

27 ¶ Nunc de monacho dicamus, & quidem monachus non potest ob debitum ciuile capi, nec in carcere detineri, auctore Bald. in Auth. causa quæ fit cum monacho. col. 2. nu. 3. versu. quartum considerandum. C. de Episc. & cleri. Abb. in. c. cum I. & A. nu. 27. de re iudi. Roder. in. l. 2. tit. De los gouier nos, in. §. q. versu. idem dicendum in monacho. Quare in monacho cessat prorsus dispositio huius legis, vt ibi Rodericus notat.

28 ¶ Illud notandum, quod si quis in fraudē creditorum ingrediatur monasterium, non est recipiendus ad monachatum, quoniam non ducitur bono spiritu, sed, vt defraudet creditores, & otio indulgeat, ita docet Innoc. in. c. vnico. de obligat. ad ratio. & ibi Abb. col. pen. versu. tertia fuit, vbi dicit cōcludēdo, si tamen ingrediatur in fraudem monasterium, ipsum monasteriū, satisfacere

debet creditoribus, quatenus ex bonis monachi ad se peruenit. c. si qua. 19. q. 2. §. si. Insti. de acquir. per arroga. notat Baldus in. d. Auth. causa quæ fit cum monacho, col. 2. nu. 3. versu. quartum. C. de Episc. & cleri. Abb. in. d. c. vno. col. pen. vbi tractat, an sint deducendæ expensæ necessariz ad alendum monachum.

¶ Hec procedunt quando debitor ingreditur religionem, antequam creditor illum capiat, vel executionem aduersus illum faciat; nam si post hæc ingrediatur monasterium, idem dicendum, quod dixi in clerico, qui post capturam suscipit sacros ordines, ita Abb. in. d. c. vno. col. 4. versu. quæ dicta sunt, de obli. ad ratiocin.

29 ¶ Illud est memoria dignum, quod si quis debitor monasterij præ inopia, non possit soluere, liberatur, si ingrediatur ipsum monasterium, Bal. per textum ibi in. l. 2. ff. de capi. dimi. Marcus Mantua. sing. 3. & dixi c. 1. nu. 67.

30 ¶ Rursus, illud notandum, quod si monachus mutuat, vel deponit pecuniam, si ei restituatur absque facultate Abbatis, debitor, vel depositarius liberatur. Bar. in. l. si vnus. 1. reipo. ff. de pact. Bar. Bald. & Salic. in. l. filius. C. de pact. Bart. in. l. cum qui. §. qui sibi. ff. de verb. oblig. Quod limitandū, nisi in contractu factum Abbatis, vel alterius superioris requiratur Bart. in. d. §. qui sibi. decis. Tholos. 122. An autem sacerdos possit locare operas suas, vide Anan. in. c. suam nobis, nu. 8. de symonia.

31 ¶ Sed quid si infidelis sacrum Baptismum recipiat, an ex hoc effugiat manus creditoris, videtur effugere, quoniam baptizatus effugit pœnam criminis. 26. distinct. per totam. c. quædam autem. 32. q. 1. c. 2. in fine. de conse. dist. 4. glo. ff. 49. distinct. in summa. glo. si. d. c. quod autem. Anto. Imola, & Felin. in. c. de his. de accusat. Thom. Ferrarius cautela. 24. versu. si vis ipsam mortem. Barbat. in Clem. 1. col. pen. de Summa Trinit. ergo, multo magis effugiet manus creditoris, & pœnam imminentem ex non soluta pecunia. Contraria tamen sententia vera est, quoniam Baptismus respicit animam, cum per id quis reddatur membrum Christi. c. quia passus. de pœn. dist. 2. ideò absolutio quæ procedit ex Baptismo, intelligitur quoad animam.

32 ¶ Quare Baptismus nihil remittit in foro iudiciali, glo. in. c. admonere. in verb. Pœnitentia. 32. q. 2. glo. Innoc. & Hostien. col. fi. & Ioan.

& Ioann. Andr. Anton. & Abb. in c. gaudemus. per text. ibi. de diuor. Anania, qui hanc testatur communem, post Marian. & Aretin. in c. de his. de accusa. Card. in Clement. 1. §. sanè. q. 14. de vsur. Lucas Penna. in l. si apparitor. col. penul. C. de cohor. lib. 12. Deci. in c. quæ in Ecclesiarum. col. 8. ver. tertio. de consti. Alexand. Halensis in. 4. parte suæ summæ. q. 20. memb. 1. art. 2. vbi dicit quod in baptismo omnis culpa deletur, quoad animam. S. Thomas in. 3. parte summæ quæst. 68. artic. 1. quæst. 1. B. Antonin. Florenti. in. 1. part. 3. partis principalis summæ theologia. tit. 14. c. 13. post princ. vbi dicit quod per baptismum remittitur omnis pœna debita Dei iudicio, sed non ea quæ debetur in iudicio hominum. * Nunc breuiter de parentibus dicamus, & certè, neq; pater, neq; mater, neq; auus, neq; auia, neq; sôcer, neq; nuiler, neq; patronus, & omnes personæ, quæ non tenentur in plus quam facere possunt: quales sunt socij, & donatores, non possunt cõijci in carcerem, à filijs, neq; à socijs, vel donarijs: tantum enim abest, vt eorū persona capi possit, vt neq; bona infolidū exigantur: tantum exigantur quatenus facere possint, hoc est, ita vt remaneat eis vnde vitam transigere possint. l. parentes. ff. sol. matrim. l. sunt qui in d. l. inter eos in fine. ff. de re iudi. l. rei iudicari. §. si. cum duabus legibus sequentibus. ff. sol. matrim. l. 1. tit. 15. part. 3. in condemnatione. ff. de regul. iur. Sed quoniã huius rei tractatus est quotidianus de singulis peculiariter dicamus. ¶ Parentes vtriusq; sexus, & omnes ascendentes, non possunt à descendentibus ob as alienum conijci, in carcerem: quoniam obstat reuerentia, natura inducta, & diuino præcepto confirmata: nã qui à parentibus (post Deum) accepit donum inestimabile, vt esset, non debet eos conijcere in carcerem, neq; impiè exigere, sed tantum quatenus facere possunt: quare neq; eos conijcit in carcerem, nam generaliter, qui non tenentur in plus quam facere possint, non est præmendus carcerem. glof. in l. liber captus. C. de capti. & ibi notat Bald. in fine. Aretin. in l. alia. §. elegantèr. quem legit cū. l. maritū ff. solu. matri. col. 2. Alex. in l. Centurio, nu. 25. ff. de vulg. itē qui non tenentur, in plus quam facere possunt, non tenentur cedere bonis, vt dixi late. c. 3. de vxore debiri. l. nu. 3. * Præuilegium autē hoc, quod parentes nō possunt exigere, in plus quam facere

possunt, nō potest ab eis renūtiari, scilicet, nec maritus, quoniam maiorem reuerentiã debet filius patri, quam vxor marito, maritus autē non potest istud præuilegium remittere, quoniã est aduersus bonos mores, nimirum aduersus reuerentiã quam lege diuina, & naturali, vxor marito, & filius patri debet. d. l. alia. §. elegantèr. ff. sol. matr. Ita in patre renuntiante, quod non valeat renuntiatio, scribit Specul. in tit. de renuntia. & conclus. §. 1. ver. item quod beneficium Ioã. Andr. in c. Odoardus de solutio. Alexand. in d. l. alia. §. elegantèr. nu. 16. ff. solu. matri. videretur enim respública barbarica, si ob priuatorum pactiões interrūperetur sancta naturæ lex, quod est abominandum, & absurdissimum. ¶ Quarto etiam si parentes renuntiant huius præuilegio, cum iuramento, adhuc nō possunt exigere in plus quam facere possint: sed relinquenda eis sunt alimenta. Primo quoniam filij ipsi tenentur eos alere, si viderent eos in ægestate constitutos. l. si. §. si sum astem. C. de bon. qua. lib. l. si quis à liberis in principio vbi Lara de Cordoua. nu. 2. ff. de lib. agnos. Et circuitus est euitandus. cum fundas. §. seruum tuum. ff. si ser. pet. Secundo quoniam tale pactū quod filius possit in carcerem ducere patrem, est abominandum, & prorsus execrabile: & filius qui tale quippiam petit impius est, & bipendū nequisimus, neq; vlla res magis iniuria videtur conspici posse in republica, quã si hoc tolleretur: quare tale iuramentū aduersus bonos mores non est vllō modo seruandum. c. non est obligatorium de reg. iuris in. 6. * Ita in marito (iuramento addito) renuntiante suo præuilegio docet Bar. in d. §. elegantèr. num. 9. & sequuntur Doctores ibi, & testatur esse communē sententiã Conarr. in repet. c. quāuis pactum. in princ. 2. par. & Alciat. in c. cum contingat. num. 69. de iure iur. sed nouissimè vir doctissimus Ferdinandus Vasquius, in tracta. de success. creatio. lib. 3. §. 28. verfic. teneo; docet iuramentum mariti renuntians suo præuilegio in fauorem vxorum validum esse: adducit quod in l. si quando §. illud. C. de inoffic. testam. dicitur quod non valet pactum, per quod filius renuntiat hæreditati paternæ, & quod illud est, quoniam tale pactum est aduersus bonos mores, quod nihilominus tale pactum valet, si sit iuratum cap. quamuis pactum de pact. in. 6. Deinde dicit, quod textus in cap.

non

non est obligatorium. loquitur quando iuramentum est aduersus bonos mores stabilitos Iure Diuino, vel Naturali, vel Canonico, vt patet ex dispositione. d. c. quamuis pactum. vbi pactum de non succedendo valet licet reputetur aduersus bonos mores. Deinde adducit, quod cum hoc iuramentum seruari possit absq; dispendio salutis æternæ, & absq; præiudicio cuiusquam, & nemo ex eo inuitetur ad delinquendum, quod seruandum omninō est. ¶ Ego communem opinionem probo, quoniam vxorem reuereri maritum, non aliter quam dominum, vel patrem suum, institutio est diuina: Paul. ad Ephes. c. 5. inquit, *Vir caput est mulieris*. Et Petrus Apostolus in epistola Canonica. c. 1. præcipit mulieres subditas esse viris. Quare pactū, vel iuramentum aduersus hanc Iure Diuino, & humano inductam reuerentiam, est aduersus bonos mores Iure Diuino, & Naturali inductos: quare non est obligatorium aduersus bonos mores præstitum iuramentum: nam hoc, vel maximè est aduersus bonos mores Iure Diuino inductos: quare quadrat regulam. c. non est obligatorium, iuxta interpretationem ipsius Vasquij, qui dicit requiri, vt sit aduersus bonos mores Iure Diuino, Naturali, vel Canonico, stabilitos: nam hic ea omnia quadrant. ¶ Ex quo apparet Vasquium, non rectè respondere, ad d. cap. nō est obligatorium. Non obstat quod non est in præiudicium tertij, quoniam sufficit quod iuramentum sit aduersus bonos mores, ad hoc, vt non valeat, vt in d. c. non est obligatorium. Deinde non obstat quod valet pactum iuratum, de non succedendo, licet sit aduersus bonos mores: quoniam est aduersus bonos mores, Iure Ciuili inductos: sed non aduersus sanctam naturæ legem, & diuinam institutionem. Ex his credo qd pater, non tenetur in plus quã facere potest, etiam si suo præuilegio renuntiet cum iuramento: quoniam tale iuramentum est aduersus bonos mores Iure Naturali, & Diuino inductos, quo filius iubetur reuereri patrem. *Honora (inquit Dominus) patrem tuum, & matrem, et eris longeuus super terram*. Et D. Paul. inquit, *Fili, obedite parentibus vestris in Domino*. Regia l. 3. tit. 24. part. 4. ergo aduersus hanc reuerentiam, præstitum iuramentum, non seruandum: quod enim exemplum execrabilius esse posset, quam filium spoliare patre omnibus bonis, nulla re ad alimenta reli-

cta, & illum conijcere in carcerem. Illud tamen est maximè expeditum, quod etiam si maritus, vel pater, iurasset debitū solve re, non ex hoc videntur renuntiasse iuri reuerentiali. Primo, quia ius reuerentiale nunquam ex generali renuntiatione videtur remissum. l. si. C. de bon. liber. Deinde quoniam renuntiatio non nocet, nisi in his quæ expressè, & disertè sunt renuntiatia, vt dixi cap. præced. num. 103. ¶ Sed est quæstionis, an pater spiritualis gaudeat præuilegio, ne à filio spirituali cõueniatur, vltra quam facere possit: mouet quæstionem qd patri spirituali, nō videtur deberi tanta reuerentiã, quanta carnali; cū filius spiritualis, possit vocare illū in ius, sine venia, quod in filio naturali non admittitur: ita in filio spirituali docet Faber. in. 6. penales. ver. & in cū. Insti. de actio. Rursus iura loquentia in filijs, non verificantur in spiritualibus: Anton. in c. transmissæ. qui fil. sint leg. Capra. conf. 148. lib. 2. Bald. in Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. Nicolaus Valdius in tract. de success. ab intest. char. 3. ver. septima, & vitima. Decius conf. 399. Cotta in memoriali incip. Filius spiritualis, Campeg. in tract. de statu. exclu. femi. q. 40. Alexand. consil. 125. col. 2. lib. 4. Georgius Nattan in cap. quamuis pactū. in. 3. quæstio. 43. quæstionis principalis de pacti. in. 6. sed contraria sententia, æquior est, & bonitati Christianæ congruentior, immò pater spiritualis, neq; est capiendus, neq; addicendus filio spirituali, & qd magis est, non est ab eo exigendus in plus quam facere possit: ita docet Faber. in. 6. sunt præterea verbi. sed & si quis. Insti. de actio. Angel. & Platea ibi col. 2. Tiraq. in l. si vnquam. in verbo *suscepit liberos*, nu. 27. C. de reuoc. donatio. ¶ Rursus quorsum à patre spirituali filius auferat necessaria ad alimenta, cum si patriatur inopiam teneatur filius eum alere: non aliter quam patrem naturalem: ita Francus in c. 1. de coga. spiritu. lib. 6. Nicolaus Valdius in tract. de success. ab intest. char. 3. in parvis verfic. septima & vitima. species Bald. (quamvis ambigunt) in Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. Barba. in c. Raynuntius col. 39. ver. & adduco de testam. Curtius in tracta. de test. bus conclus. 30. ad finem. Cotta in memoriali. incip. cum mater. Faber. in l. 1. C. de alēd. liber. & hanc opinionem probat vir doctissimus Guilielmus Budæus in libro de Philologia: quæ scribit.

scribit, p̄scis seculis honorariam quandā actionem proditam fuisse, vt pater spiritualis alai filium mysticum, quem ē sacro fonte leuauit: ex his apparet patrem spiritualem, non posse à filio spirituali conijci in carcerem, ob æs alienum, nam qui non tenetur vltra quam facere potest, non potest conijci in carcerem; nec tenetur cedere bonis, vt dixi supra nu. 34. & c. 3. nu. 2.

41 His suffragatur, quod patri spirituali, non minor debetur reuerentia, quam carnali. glos. in. c. Pictacium. 30. q. 3. Barba. in. l. 2. col. 7. ff. de verb. obliga. & in. l. cum acutissimi. nu. 14. C. de fideicom. Nam cognitio spiritualis nō minus efficax est, quā carnalis glos. in. c. qui dormit. 27. q. 2.

42 Vnde, & pater spiritualis, non potest vocari in ius sine venia: ita docet Guilielmus Cugneus. Paul. Rom. Alexād. & Iaf. in. l. generaliter. ff. de in ius vocand. Ang. & Fuig. in. l. adoptiuum. ff. eo. tit. A retin. in. §. penales. Insti. de actio. Iaf. ibi col. 10. ver. nunquid ergo. Zasius ibi. col. 2. Gome. col. 1. 1. vers. & omnia prædicta. Si enim verū est (vt est, re vera) quod scripsit Aristoteles, Parentibus, & magistris patrem gratiam referre non posse. certē omnia maxima beneficia debentur patri spirituali, qui prima religionis semina, in tenero infantis pectusculo inserit. * Sed est quæstio, maxime difficilis, quid si pater conijcitur in carcerem à creditoribus, & creditores petunt, vt sibi ad licatur opponūt sese filij, forsam ægeni, & impuberes petūtq; sese præferri, ratione dotis maternæ, & vt pater sibi addicatur, tanquam potioribus iure. pro dote materna, & quod non addicatur creditoribus: hanc quæstionem eisdem argumētis tractare licet, quibus supra. c. 3. tractaui, An vxor petens maritum sibi addici sit præferenda cæteris creditoribus. Nam hic eadē obstat reuerentia, & idem priuilegium (scilicet) quod pater non potest conueniri à filiis, in plus quam facere possit: certē ibi de finit, vxorem concurrentem cum creditoribus esse præferendam, & idem hic libētissime definirem, nisi quod ignoro quomodo responderi possit argumento, quod pater non potest conueniri, à filiis: in plus quam facere possit: & sic dispar est ratio creditorum, & filiorum, nam filius non habet ius ad exigendū à patre, nisi quatenus facere potest, scilicet relinquendo ei alimētia: & vltra hoc non habet actionem: at creditor potest accipere omnia bona, &

43

conijcere patrem in carcerem, & petere, vt sibi tradatur in seruitium: & rectē petit: quare cum agitur de additione, filius non videtur audiendus, quia eius actio non extenditur ad id. Sed replicabis, etiam vxor non potest conueniri maritū, nisi in quantum facere potest. l. maritum. ff. solu. matr. & tamen docuisti. c. 3. præferendam cæteris creditoribus, & maritum sibi non creditoribus ad dicendum: sed responde quod cū vxor viuo marito petit, se præferri pro dote, & vt maritus qui ad inopiam peruenit, sibi illā restituat, exigat à marito (spreto priuilegio) ne conueniatur vltra quam facere potest, nā hoc casu maritus illo non gaudet, iuxta communem opinionem relata ibi nu. 12. hoc autem in filiis deficit, quare in eis (licet satis proclinatus) non possum iuxta iuris regulas idem definire, cum eorum actio, adeo limitata sit.

44 Vnus tamen est casus perpetua memoria dignus in quo filius præferetur creditoribus, & patrem ab eorū manibus liberabit: scilicet, quando filius est valde inops, & nō habet vnde se alat, hoc enim casu potest patrem rigidē excutere, & pater non habet priuilegium ne conueniatur vltra quam facere possit; quoniam ordinata charitas incipit à se ipso. l. p̄ses. C. de seruit. & aqua l. b. i. 1. & quia præferendus, qui tractat de damno euitādo. l. verum. §. si. ff. de minor. & magis fauendum est repenti. l. matrē. ff. ad Velicia. l. qui filium. §. Sabinus. ff. eo. titulo. Quibus rationibus in filio petente dotem matris, ita definit Bald. in. l. si quis cred derit in prima lectu. in fin. ff. de pact. & in vxore inope quod repetat ad viuum, & maritus nullo gaudeat priuilegio, notat Baldus, & Guilielmus ibi: Bartolus in. l. maritum num. 4. & ibi Alex. col. fina i, testatur hanc communem. ff. solu. matrim. Iaf. in. §. item si de dote nu. 10. Insti. de actio. & ibi Faber. & Angel. Iacobus, & Rayn. in. l. si maritus. ff. eo. tit. Cur ergo filius possit patrem ad viuum exigere. certē si pro dote matris, vel pro alia re habet, potius ius, quā cæteri creditores poterit petere patrem sibi addici, & optinebit: nam tradendus primo est ei, qui potius ius habet, & melius est, vt operis suis alat se, & liberos (pignora charissima) reponendo debitum, quam vt seruiat creditori, & hic nulla est ignominia: quia hoc est officium patris, & filius protestabit se (quatenus de iure licet) nō petere, neq; velle, vt pater portet torquem ferreum.

ferreum. Hic adde alias fortissimas rationes adductas: & hoc casu pater coniectus in carcerem, ad petitionem creditorum, soluetur è vinculis, si dicat se velle cedere bonis, vt nostri Hispani præpostere dicūt, & tradi potiori creditori: nam cum filius sit potior, tradetur ei, donec operis satisfaciat doti, & sic effugiet carcerem. Neque obstat, quod filius non potest conijcere patrem in carcerem, fateor sed hīc filius non conijcit patrem in carcerem, sed liberat eū à carcere, in quam coniectus fuit à cæteris creditoribus, nam si filius non concurreret cum alijs creditoribus, non esset audiendus petens patrem sibi addici: nam, non potest patrem conijcere in carcerem, vt dixi nu. 43. & qui non potest conijci in carcerem, non patitur dispositionem huius legis, vt docui. c. 3. num. 2. Hæc opinio æquissima est, sanctissima & valde pia: durissimum enim est patrem seruire, vt reponat debitum extranei, & non, vt reponat debitum filij inopis, forsam infantis, qui potius ius habet pro dote matris, an non melius est, vt solvat filio potiori creditori? non minus dedecorosum laborare, vt alas filium, quā, vt alat dominum extraneum: non melius tractabitur à filio, quam ab extraneo, non debet filio, potius quam extraneo.

45 Sed, an ad hæredem patris spiritualis transeat beneficium, ne conueniatur vltra quam facere potest; certē non transit, quoniam, hoc beneficium personale est, & ad hæredem non transit. l. maritum. cum. l. sequenti. ff. sol. matr. l. & si fideiussor. ff. solu. matr. vbi, quod non transit ad fideiussorem, non transit ad hæredes mariti, vt in. d. l. maritum. & in. d. l. & si fideiussor, intellige hoc de hærede mariti, de hæredibus extraneis, non de filiis, nam ij gaudent eodem priuilegio, vt in. l. etiā, & ibi Alex. ff. sol. matr. & in. l. asiduis. C. qui potio. in pig. habe. glo. in. d. l. maritum, & ibi Bart. col. si. nu. 5.

46 An autem hæres vxoris extraneus, teneatur idem priuilegium deferre marito, etiā si matrimonium sit solum, vide Aretin. in. d. l. alia. §. elegantè, & ibi DD. generalitèr tamen, si persona quæ agit sit mater, non potest conueniri filios, eiusdem matrimonij in plus quam facere potest. Nam, filius, à parentibus non potest conueniri in plus quam facere possit, si tamen maritus habeat filios ex alio matrimonio, & vxor aduersus eos agat, non habent priuilegium

patris. l. etiam, & ibi Alex. & DD. ff. solut. matrimo.

47 Nunc tractemus de liberis, an in carcerem pro ere alieno conijci possint, à parentibus. Et quidem non possunt: filius enim, non potest conueniri à patre, vel matre, in plus quam facere possit, & idem in omnibus descendibus probatur in. l. 1. titulo 15. part. 4. Vnde, cum non teneantur in plus quam facere possunt, non possunt à parentibus conijci in carcerem, vt in filio non solente matre dotem, notat Bald. in. l. liber captus. in fine. C. de capti. Rodericus in. l. 2. tit. De los gouernos. col. 3. vers. quā legem. Et licet ij loquantur, quando filius conuenitur à matre pro dote, idem intelligendum, in cæteris causis, ex quibus matri, vel patri debeant: nam regula. l. 1. tit. 15. part. 5. est generalis, imò est expressum in. d. l. 1. ibi. Si fuisse filio, o algunos de los otros descendientes, que ouiesse algo, à dar à alguno de aqueellos de quien descendiesse. Nam, ascendentibus masculis non est restituenda dos, quæ non conuenit masculus, vt dixi in tractatu de non meliorandi filia. capite. 16. numero. 9.

48 Hoc est lector notatu, & memoria dignū, quoniam de Iure Ciuili videtur esse de mente doctorum, quod filius potest ab ascendētibz exigi, in plus quam facere possit, nisi sit, in causa dotis, imò, & in causa dotis dicūt, quod nepos, & pronepos, possunt conueniri, in plus quam facere possit: quoniam priuilegium mariti, ne conueniatur, vltra quam facere possit, transit secundum eos solum ad filios eiusdem matrimonij, vt in d. l. etiam. ff. solu. matr. Regia. l. 3. tit. 1. 1. part. 4. ibi, su madre, & est communis teste Alex. in. l. sed hoc ita. §. quod autem. num. 7. ff. de re iudi. Bart. in. l. 1. C. de priuileg. dot. Bal. in rubr. eo. tit. Cin. Bart. & Bal. in l. asiduis. C. qui potio. in pig. habe. Nepotes autem, non sunt ex eodē matrimonio, qua ratione istam sententiam probat Angel. in. d. l. etiam, & cum eo transeunt Imol. Paul. & Rom. teste Alex. ibi. nu. 1. & nu. 3. vers. sed pro concordia, qui eandem sententiam probat, & Iaf. in. l. si cum procuratore. ff. de re iudi. est eiusdem opinionis.

49 Sed certē, eorum opinio est prorsus falsa, quoniam mariti priuilegium, transit ad omnes de sobole, autore Bar. in. l. si cum procuratore. ff. de re iudi. per textum in Auth. si quid. C. qui potio. in pig. habe. & quamuis hanc

hanc Bartoli opinionem reprobent, Alex. & Ias. approbantes dictum Angeli: certè opinio Bartoli probatur Iure Regio, quoniam nullus descendens, potest ab ascendente conueniri in plus quàm facere possit: non solum pro dote, verum, neq; pro alia qualibet causa, quod est notabile, nò solù pro doctrina Bartoli, que loquitur in exactiōne dotis, in qua est in descendentes peculiaris ratio, scilicet, quod privilegiū, quod competit patri, & filijs transit ad nepotes; sed est illa lex multò magis notanda, quoniam generalitèr, extra causam dotis disponit, quod descendentes, non possunt exigi in solidum ab ascendentes, quod videtur sumptuose originem, ex eo quod etiam de Iure Ciuili.

50 ¶ Privilegium, ne maritus conueniatur in solidum competit ei, siue debeat ex causa dotis, siue ex alia qualibet causa, vt in l. nò tantum ff. de re iudi. Ergo cum marito, eisdemq; parri, etiam extra causam dotis competit, hoc privilegiū videtur, quod debet transire ad descendentes: arg. d. l. etiam. & arg. l. liberorum. ff. de verb. signif. Sed adhuc lex Regia est insignis, quoniam d. l. non tantum loquitur, quando contractus, ex quo debitum nascitur contractum fuit inter maritum, & vxorem: at lex Regia ex quacunque causa debitum oriatur, inter ascendentes, & descendentes, etiam si non oriatur ex contractu facto, à parentibus descendentes, nò datur exactio, vltra id, quod descendens facere potest, & etiam est notabilis, quoniam Rodericus solù loquitur in exactiōne dotis, quam mater exigit à filio.

51 ¶ Sed an descendens, filius, vel nepos, possit huic privilegio renuntiare, videtur posse: quoniam ascendens, non debet reuerentiā descendenti, & sic cessat dispositio. l. alia. §. elegantèr. ff. sol. matrimo. & succedit regula, quod quilibet potest renuntiare suo privilegio. l. penult. C. de pact. Non obstat, quod videtur res inhumana, filium exigi à patre, in plus quam facere possit: quoniam etiam videtur inhumanum, vt pater possideat omnes res, quæ ad filium pertinent, atque etiam dotem, quæ vxor filio dat; nihilominus tamē admittebatur de Iure Ciuili. l. i. C. de bon. quæ libe. Deinde lex ita confidit de patre, vt semper videatur facere, quod filio melius, & vtilius est, vt latè dixi in tract. de non melior. dotis ratio filias. c. i. num. 11.

52 ¶ Neque obstat, quod pater tenetur alere filium, & quod ita ratione euitadi, circuitus expediat, ne exigit in solidum à filio: cui alimēta, post solidam exactiōnem dare tenetur: non enim pater semper filium alere tenetur, quid enim, si egregius est artifex, qui opificio sibi victum egregiè parat: tunc enim, non tenetur eum alere. l. si quis à liberis. in fin. prin. ff. de libe. agnos. immò etiam cessat privilegiū eorum, qui non tenentur vltra quam facere possunt. l. maritus in id. ff. sol. matr. & ibi DD. glo. in l. si quis argentum. §. fed, & si quis. C. de donat. Alex. in l. maritum. col. 2. versic. 13. ff. sol. matrimo. Deinde, quid si ei vtilius, est dare filio alimenta domi, ex re sua; quam relinquere ei alimēta extra domum suam. Postremò etiam, si pater filium immodicè premat, semper boni viri credunt patrem aliquid filio forsam profuso vtilissimum machinari.

53 ¶ Quando autem cadat obligatio inter patrem, & filium, vide DD. in l. frater à fratre. ff. de condit. indeb. l. i. tit. 15. l. i. tit. 5. & l. i. tit. 20. par. 2.

54 ¶ Nunc de vxore dicamus. Et quidem non conuenit vicum, in plus quam facere possit, siue agat actione de dote, siue alia. l. non tantum. ff. de re iudi. §. item, si de dote. Instit. de actio. l. i. tit. 15. par. 5. l. ex diuerso. ff. sol. matr. declarat Alex. in l. non tantum, num. 8. ff. de re iudi. quare non potest illi pro debito conijcere in carcerem, vt dixi c. 3. num. 2. An autem cum vxor agit aduersus maritum petendo constante matrimonio dotem propter inopiā viri, an vir gaudeat privilegio, ne exigatur in plus quam facere possit, dixi dicto capit. 3. numero. 12.

55 ¶ An autē maritus habeat hoc privilegiū, etiam si extraneus quippiam agat pro dote vxoris, vide l. si prior, & ibi glo. & Bar. ff. sol. matr. tex. in l. Nesseniens. ff. de re iud. & l. si extraneus. ff. de iure doti. Alex. in l. maritum. in duodecima fallentia. col. 1. ff. sol. matr.

56 ¶ Deniq; , vide Bart. & Alex. in d. l. maritū, vbi proponunt viginti limitationes, in quibus maritus conuenitur ab vxore in plus quam facere possit, vide eos, & Ias. in d. §. item si de dote. non enim est animus antiquorum dista referre, nisi sit addendū aliquid luce, vel copia commendabile, & ibi vide quid si sit artifex, vel opifex. An autem vxor, si maritus conijciatur in carcerem,

57 rem ab alijs creditoribus, possit petere se preferri, & vt maritus sibi tradatur in seruitium dixi latissimè. c. 3. supra. * Sciendū autem, quod sicut maritus non potest conueniri ab vxore in plus quàm facere possit: ita neque vxor potest in plus conueniri à marito. l. non tantum. in fine. ff. de re iud. l. i. titulo. 15. partita. 5. quod æquidem factis suadet.

¶ Nunc de focero dicamus; & quidem si costante matrimonio, gener ab eo petit dotem, non tenetur in plus quam facere potest. l. sicut cū lege seq. ff. de re iudi. de quo vide. l. penultimam. ff. de iure doti. quod procedit, etiam si soluto matrimonio nurus exigit dotem, à focero patre mariti sui. l. rei iudicata, in fin. ff. solut. matrimo. de qua re legendi doctores in dictis locis, qui rem declarant, & latius tradunt Ias. Plat. Ang. & Zasius in d. §. item si de dote. Instit. de actio. Illud tamen est plus quàm notū, & memoria dignū, qd si focer dotem promiserit sciēs cā prestare non posse, quod tenebitur in plus quam facere possit, textus celebris. in l. pen. ff. de iure doti. videtur enim decessisse generum, & dolus, vel malitia foceri faciunt amitti hoc privilegium d. l. pen. & in cæteris qui habent idē privilegiū, probatur in l. sed hoc ita. §. fin. ff. de re iudi. l. etiam. §. licet. ff. sol. matr.

58 ¶ Sed est animaduertendum, quod si focer decipiat generum nocebit ei, quoad hoc, vt ipse focer exigatur in solidum (omisso privilegio) nò tamen nocebit filijs, vel filiabus suis: ex quo elicitur, quod si focer promiserit filix dotem, ex qua resultat melioratio aduersus legem. 101. condita in cōventu Madritensi, anno. 1534. que habetur. l. i. tit. 2. lib. 5. Recop. certè, etiā si pater deceperit generum, non ideo melioratio rata erit, neq; ceteri filij, vel filix p̄iudicabuntur in legitima: nò enim quis alterius dolo prægrauari debet. c. nemo debet. de regul. iur. in. 6. neq; propter delictū patris, filij debent puniri; hanc sententiam multis argumentis probavi, in meo tractatu de non meliorandis dotis ratione filias. c. 3. numero. 13. vers. illud tamē: sic licet cōsensus filiorū, illis præiudicet, & faciat valere cōstitutionē dotis, ex qua resultat melioratio, intelligitur qd præiudicat his, qui cōsenserunt: nò alijs, vt dixi in d. tractatu, cap. 10. num. 89. vers. notandum: ex quo elicitur, quod dolus patris, debet sibi solum nocere, ita, vt exigatur in solidum, nò tamen

præiudicabit filijs, ita, vt melioratio rata maneat.

59 ¶ Meminisse tamen oportet, an gener soluto matrimonio, possit indistinctè exigere focerum in solidum, etiam si dolum non commiserit. Item, an si commiserit dolum, possit exigi in solidum matrimonio constante. An verò debeat expectari, vt matrimonium solvatur, lōga est rixa inter nostros, vide Bartol. Angel. Alexand. & Ias. nu. 4. in l. sicut. ff. de re iudi. Alex. latè rem excutientem, ibidem. & in l. rei iudicate, in princip. num. 9. ff. solut. matrimo. gloss. Bartol. & DD. in l. ex diuerso. ff. eodem titulo. Ias. & DD. in §. item si de dote. Institut. de action.

60 ¶ Item, an extra causam dotis habeat hoc privilegiū focer mariti, & focer mulieris, vniformitèr, vide Alex. & Ias. post alios in d. l. sicut idē Alex. in l. rei iudicata, col. pen. ff. sol. matr. & an sit diferētia inter eos, vide Alex. n. d. l. sicut. col. penult. & ibi Ias. Ex his liquet, quod focer nò potest conijci in carcerem in casibus, in quibus gaudet privilegio, ne conueniatur vltra quam facere possit, vt dixi. Socer tamen, quando dos non sufficit, nisi pro alimentis matrimonij potest exigi in solidum. Cin. & Sali. in l. vbi adhuc. vbi Sali. in §. ita tamen. col. 2. ver. iuxta: & ibi Fab. C. de iur. doti. Cap. de dote. 3. part. q. 66. & in vxore, & filijs dicam infra.

61 ¶ Sed, an focer renuntiare possit suo privilegio, certè nò: magis videtur posse, quam pater: focer enim, parentis loco habetur. l. quia. ff. sol. matr. idē, non minus punitur gener occidēs focerū, quàm filius occidēs patrem. l. i. 2. tit. 8. par. 7. immò, nò solù parēs, sed dominus optimo iure appellatur: quare (cū natura distat) parētis locū obtineat videtur, qd sicut pater nò potest renuntiare ita, neq; focer possit. Hæc opinio ciuili est, prudēs, & quæ, & rectè rationi congruētissima, absurdū enim est focerū (hoc est alterū parētē, qui filiā (hoc est) viscera sua genero copulauit: duci ab eo in carcerē, & ad mortē (sublatis alimētis) adigi: nā ij, quib; propter reuerentiā hoc privilegium cōceditur, eius generis sunt, vt etiam si ipsi velint, nò satisfiat publicæ honestati, si minus honorificè tractentur: hoc si focer malitia vacet, nam si accederet malitia, exigentem ab eo in solidum, etiam constante matrimonio reiecta opinione eorū, qui dispositionē. l. penultimæ. ff. de iure doti inter-

Mm pretantur,

- pretantur, non habere locum, nisi soluto matrimonio inter filiam, & generum, vt per Alexandrū, & Iaso. supra citatis: quod mihi durissimum videtur, quidem prodest exigere in solidum, cum matrimoniū iam est solutum, cessatq; forsam præcipuū onus sustinendi onera matrimoni? (scilicet vxor.)
- 62 ¶ Illud tamen simpliciter verum est, quod ex generali legum renuntiatione, vel iuramento, non videbitur focer suo priuilegio renuntiasse: ex his quæ dixi in patre. Item, illud est verum, quod fideiusor foceri, nō poterit opponere eius priuilegium. l. verum. ff. pro foci. l. & si fideiusor. ff. de re iudi. quod verum in fideiusoribus omnium, idem habent priuilegiū, vt ibi probatur.
- 63 ¶ Sed de socijs nunc dicamus; & quidē socius, siue sit omnium bonorum, siue vnus rei socium non conuenit in plus quā facere possit, pro re procedente ex causa societatis. l. i. §. tit. 10. par. 5. Castell. l. 66. Taur. verb. *arraygar*. l. sunt qui in id. ff. de re iud. §. sed, & si quis, cum parente, Instit. de actio. optimus textus in l. verum. ff. pro foci. l. i. tit. 15. par. 5.
- 64 ¶ Idem in eo, qui ex causa donationis conuenitur. l. inter eos. ff. de re iudi. d. §. sed & si quis cum parente, Instit. de actio. l. i. tit. 15. par. 5.
- 65 ¶ Cum autem hoc procedat in socijs vnus rei, certē colonus partiaris, non potest à domino fundi conijci in carcerem, ratione partis non solute, immō, neq; exigitur in plus quā facere possit. Ita nominatim Fulgo. in l. si merces. §. vis maior. ff. loca. Castell. in d. loco, sed illud in his peculiare est, quod possunt suo priuilegio renuntiare, quoniam non conceditur propter reuerentiā inherētē persone, sed propter qualitatem cōtractus, nā socij omnium bonorū reputantur fratres lex verū. ff. pro socio. Itē exigunt in plus quā facere possit eum, qui ex causa donationis cōuenitur, esset summæ ingratitudinis, & impietatis, q̄ si ipsi renuntiant suo priuilegio, nihil est absurdum, nihil est iniquū, q̄ renuntiationē minus validam reddat: nam cōtra bonos mores non est, vt possimus facere cōtractū, prout nobis placuerit. l. si cōuenit. ff. de re iudi. ita his rationibus definit Bar. in l. alia. §. elegantē. col. 1. ff. sol. matr. Alex. ibi. col. pen. nu. 16. ver. reperio, & dixi. c. præced. Cū autē focius nō possit pro causa, societatis conueniri in plus quam facere possit, certē nō poterit capi, etiam si nō det fideiusorem, neq; possideat immobilia, Castellus in l. 66. Tauri, verbo *de arraygar*, columna finali. * Sed quid si dotauit extraneam, an conueniri tantum debeam, in id quod facere possim: certē non textus est expressus, in l. penultima. ff. de iure doti. Neque obstat, quod videtur esse mera donatio, vt dixi in meo tractatu, de non melioran. filia. cap. 9. nu. 67. & quod donans non tenetur in plus quam facere possit, quoniam quoad maritum nō est mera donatio, immō, censetur habere dotē, titulo oneroso, ad sustinenda onera matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure doti, Bartolus, Alexander post glossam, in l. Maruia. ff. sol. matr. Baldus, Roman. & Alexander in l. si donaturus. ff. de condit. ob causam: & dixi in meo tractatu de non melior. filia. capite. 32. col. 1. num. 1. & num. 81. & capite. 9. nu. 66. Cinus, Bartolus, Baldus, Salicetus, & Paulus in l. vna. C. de inof. dotib. Bartolus, Baldus, & Salicetus in l. si. in princ. C. de iure doti. Socius autem habet hoc priuilegium, siue sit socius omnium bonorum, siue vnus rei. l. verum. ff. pro socio. Item, quiuis habet hoc priuilegium, ne conueniatur ultra quam facere possit; si de ea re pactum fecit. l. si quis crediderit. ff. de pactis.
- 66 ¶ Ex his apparet qui habeant hoc priuilegium, sciendum autem eos omnes, non solum, non esse addicendos creditori, neque detinendos in vinculis, vt dixi supra, c. 3. nu. 2.
- 67 ¶ Verum etiam eis relinquenda alimenta, quibus vitam transigant. Inter eos in fine. ff. de re iudi. l. in condemnatione. ff. de reg. iur. l. i. tit. 15. part. 5.
- 68 ¶ Alimenta autem iuxta personæ qualitatem relinquenda, alia enim assignanda nobili, alia ignobili, alia diuiti, alia rustico, duris laboribus assueti. Alijs enim cibus vitur nobilis, alijs rusticus, & aliter conseruatur dignitas patris, vel foceri nobilis, aliter dignitas rustici. Itaq; vt satisfiat menti legis, quæ rectissima ratione noluit hos exigere in plus quā facere possint, ne scilicet dura patiatur ab his, à quibus nature lege, vel beneficij, vel cōtractus ratione debent expectare gratiā, vel indulgentiā decernitur, ne ad horū petitionē seuerè prematur, durissima autē pateretur, si relictis tātum alimentis nature necessarijs cogentur digni-

- dignitatis suæ pre inopia, iacturam facere, qua ratione verissimū est, hoc verbū *facere posse*, æstimandum iuxta cuiusq; dignitatem, arg. textus, & gloss. in verbo *dignitate*, in l. nepos Proculo. ff. de verbo. significa. l. tutor secundum dignitatem. ff. de administratione. tuto. gloss. in l. seruis, Urbanis in verbo, *ex libellis*, & in verbo *cibarijs*. ff. deleg. 3. nominatim, Cepola in tractatu de Imperatore milites deligen. in. 22. præuileg. nobilitatis, Baldus in Rubrica. C. qui boncede. poss. Ang. & Imola, in l. Nessenus. §. fin. ff. de re iudi. Paulus Citadin. in tractat. de iure patrona. in. 6. parte. q. 7. Ias. qui nominatim loquitur in. §. item si de dote. Instit. de actio. Hippol. in repe. rub. de probatio. col. 5. Corsetus in repet. capit. grandichar. penult. de supplend. neglig. prælat. Afflict. in constitut. Sicilia, incip. qualitas personæ, col. 2. Aret. Imol. Raph. & Alex. in l. si maritus in id. ff. sol. matr. Alex. in l. maritum, col. fi. ver. pro intellectu. ff. eo. tit. Din. Ang. Aret. & Ias. in d. §. itē, si de dote. Aret. col. 17. incip. cōsideratis, col. pen. in. 5. dubio.
- 69 ¶ Immō habenda ratio, ne nobilis cogatur solus viuere. Imol. Alex. Areti. & Cepola in locis supra citatis. Abb. in c. cū adeo, de rescrip. Aret. d. consil. 17. circa fin. Dicit focer o relinquendum, quo se, & ministros alar. Neq; obstat Regia. l. fin. tit. 11. part. 4. ibi, *Le finque alguna cosa de que bina*: ex qua calumniator potest arguere, parum quidam relinquendum. Nam, lex dicit, *alguna cosa*, quod parum videtur significare: nā verbum *aliquid*, significat particulā, sed certē non nego aliquid relinquendū, sed iuxta dignitatem, nam, q̄ rustico est multum, nobili est parum; & sic secundum qualitatem cuiusq; erit particula. * Sic patrono alimenta præstanda iuxta ipsius dignitatē. l. i. §. malier, & ibi gloss. & l. habitatio. §. seruis. ff. de ventr. in poss. mit. glo. in c. episcopis, in verb. *modeste*. & ibi notat Ant. de iure patro. nominatim Rochus in tractat. de iure patrona. in verbo, *et vile*, in. 3. q. 1. q. principalis, Paul. Citadin. in eodē tract. in. 6. par. q. 7. art. 4. & Cæsar Labertinus in eodem tractatu, in. 3. articulo. q. princ. lib. 3. Et in simili Specul. titul. qui fil. sint legitimi. §. 1. col. fin. verfi. in summa, Bald. in c. ad aures. de rescrip. Abbas, & Felin. col. 20. in. cap. cum omnes. in gloss. penult. de constitut.
- 71 ¶ Nam mendicitas est consideranda, iuxta qualitatem personarum, Zenzel in extrauag. execrabilis, verfi. vnde inter cætera, in verb. *qui mendicant*, neq; arbitrator quæquam sanè mētis negaturum, alimenta relinquenda patri auo, & ascendentibus, & vxori, & patrono, & donatori, iuxta dignitatē: aliās quis honos habetur, si tantum, das ne famē pereant, tunc enim vitæ succurris, non honorificè, sed infamè, & miserè: vira autem, & honor. æquiparantur, gloss. in l. iuxta. C. de manu. vindicta.
- 72 ¶ Sic frater primogenitus tenetur secundū dignitatē, & facultates alere secundo genitos, si ipse in primogenitū succedat Hostiē. Ioan. Andr. & Abbas in c. licet, de voto, arg. l. 1. ff. de tur. & ratio. distr. Abb. col. 12. col. 5. ver. septimum dubium, lib. 1. Guido. deci. 476. Card. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem, col. 30. verfic. postremo ad eandem materiam, qui filij sint legitimi. Socin. consil. 47. col. 2. lib. 3. Francus in rub. de testa. char. antepen. verfi. 25. prohibetur, lib. 6. Iacobinus de Sāto Georgio in l. cum antiquioribus, col. fin. q. 8. C. de iur. de libe. De qua re, vide quæ in filio dixi in meo tractatu, de non melio. filia. c. 8. num. 30.
- 73 ¶ Sed, an hoc habeat locum, in eo qui non tenetur ultra quam facere possit, quia cessit bonis, nam, & hic non potest ultra conueniri in postea acquisitis. l. qui bonis. ff. de cess. bono. certē, & hic quoque videtur habenda ratio qualitatis: sed magis strictè; nam alimenta quæ debentur, miserationis causa, nō debentur secundum dignitatem Iacobus Avena, & Bald. in l. si maritus. ff. sol. matr. Lupus in repe. Rubr. de donatio. §. 65. incip. limitabis tertio, num. 5. 1. verfi. ad quorum confirmationem; An autem facere possit non æstimandum ex qualitate rei, quæ acquisiuit, sed ex quantitate, vt in dicta lege probatur.
- 74 ¶ Quid autem, si postquam cessit bonis ei fuit relicta turris, quæ aureos mille valet: creditores petunt eam vendi, dicentes sibi, tanquam pauperi parvulam domunculam sufficere, ipse vero recusat, allegans se ad habitationem velle eam turrim retinere: quid iuris? certē Bartolus Iuris peritissimus, defendit debitorem, argum. d. l. qui bonis, sed Bal. ibi. col. 2. verfi. quidā cessit cōtra sentit: adducēs iniquum esse, vt debitor rusticus eā turrim habitet, in damnū creditoris: si tamē debitor esset nobilis dicit

admittendum: Ideoq; rem esse in arbitrio iudicis: sicut enim alij sunt cibi viri nobilis, alij viri rustici, alter enim, nisi delicatos cibos comedat periclitatur de vita, alter, nisi crassa ædulia proponas, non bene valet, glossa in l. feruis Vrbanis, in verbo ex libellis. ff. de legat. 3. Cepola, & Paul. Citad. in locis supra citatis, & Ias. in §. item, si de dote, textus in vnum orarium. §. criminis. ante fin. 2. §. distinctio. vbi peccat venialiter, qui pauperibus delitiosa cibaria preparat, Cin. & Bal. in Auth. ad hęc. C. de v. fur. Ita etiã alia est domus viri nobilis, alia viri rustici: qua ratione, ego Baldi sententiam probo, vt iudex ex personæ qualitate rem statuat.

75 ¶ Sed est quæstio, quid si aliqua ex personis, quæ non tenentur vltra quam facere possit, habet pulcherrimã domũ, & nihil aliud ex quo soluat res alienũ; quæro, an domũ cogatur vendere, vt ex ea æri alieno satisfaciatur, & ex residuo seipsum alatur: æquidẽ, qd nõ cogitur domũ vendere, docet Ang. in l. 1. C. de legat. vbi testatur se ita consuluiffe: Decius, qui loquitur in donatore, in l. Diuus Pius, nu. 9. per textũ supra allegatũ, in l. qui bonis. ff. de cessione. bon. sed contraria sententia vera est, arg. l. qui potest facere. ff. de reg. iur. vbi Dec. nu. 9. & ita docet Imol. in l. maritus qui in id. ff. solut. matrim. Cuman. in l. qui bonis, Alex. col. 2. 7. col. si lib. 7. veritẽ habebat. Ias. in §. sed, & si quis, nu. 11. Inst. de act. Paul. Mõtepicus in l. Titia cũ testamẽto. §. Titia. cũ nuberet. col. 1. 3. vers. 6. quæro. ff. de leg. 2. Tellius in l. 10. Tauri. nu. 14. ver. respectu. col. 2. ver. vel est, quoniam l. qui bonis loquitur de bonis acquisitis post cessionem, in quibus magis fauetur debitori, quã creditori. Cũ eo ipso, qd debitor fecit cessionẽ, lex etiã, si abiectissimus sit, cõcedat ei priuilegiũ, ne teneatur vltra quã facere possit: quoniam priuatus fuit omnibus acquisitis ante cessionẽ omnibus tantũ linea indumenta sibi relinquuntur. l. 1. tit. 1. 3. par. 3. l. pen. & ibi notatur. ff. de cessione. bono. quæ ratio cessat in nostro casu. Hęc eandẽ opinionẽ tenet Ang. in d. l. si maritus in id. Nicolaus Neapolitanus, & Bal. in l. 2. C. qd cũ eo. Bal. in l. quod nomine, in fine. & in l. si. C. qui bon. ced. poss. Alex. in l. maritũ. col. fin. vers. sed quid si maritus. ff. sol. matrimo.

76 ¶ Neque obstat, quod cum danda sunt alimenta, non sunt vendendæ possessiones, sed ex redditibus alimenta prestanda. Bar.

in l. penul. ff. de alimen. & ciba. lega. & dixi latẽ in meo tractatu de decima tutoris. cap. 10. num. 3. & 4. quoniam illud, & regula Bart. in l. qui bonis non est simpliciter, neq; generalitẽ vera, vt ibi tradit Zaf. col. fin. post Cuman. idem Zaf. in tracta. qualiter maritus condemnetur ad dotem. 4. pagin. quæ inserit in l. maritum, cum l. 5. q. ff. solut. matrimo. quoniam illud procedit, quando alimenta debentur ex legato, vel donatione: secus, vbi debentur ex titulo oneroso, seu procedẽte à causa onerosa (scilicet) à debito, quod contraxit, nam, vt illud dissoluat, & sibi alimenta retineat cogitur domum vendere, argumento. d. l. qui facere potest, ita respondet Alexand. in d. l. maritum. col. fin. & mihi videtur prudẽs, & æquissima opinio, sufficit enim, vt creditor, cogatur relinquere alimenta iuxta dignitatem. Neque est cogendus, propter iniquissimas nostrorum distinctiones, pecunia etiam sua fraudari, si quidem negẽt illum non posse cogere debitores domum vendere, nam ita intelligenda doctrina Bart. in d. l. qui bonis, & vide multa quæ congerit Tellius in l. 10. Tauri. nu. 14. Nã hic alia versatur æquitas, & alia profus est ratio, quam in alimentis: nam pater cogitur solũ alere filiũ iuxta quantitã reddituum, nec cogitur vendere possessiones Aimon. conf. 219. num. 9. lib. 2. secus quando tractamus de satisfaciendo creditori, qui debitori rem, vel pecuniam suam dedit: facit quod scribit Tellius in d. loco, vers. respectu, quod si ille, cui danda sunt alimenta (putã frater) habeat domũ, magni prætij, sed nullius, vel non sufficientis utilitatis ad alimenta; quod cogitur domum vendere, & ex ea sibi parare victum, cum obligatio alimentorum cesset, vbi primũ, quis se operis suis potest alere (vt dixi) non obstante, & quod opere non censeantur fructus, vt dixi in tractatu de decima tuto. ergo, licet veditio domus non sit fructus, cogatur vendere.

77 ¶ An autem, non solum maritus, & parens; verum etiam ceteri alij, qui non possunt conueniri, vltra quam facere possunt; possint opponere hanc exceptionem post sententiam, vide latẽ Bartol. Imol. & Alexand. col. 1. & 2. in l. lex diuerso. §. si iudicio. ff. solut. matrim. & in l. Nessenius. ff. de re iudicat. ¶ An autem possint repetere, si soluant in solidum ij, quibus hoc beneficium competit, vide l. quod nomine. ff. de condi.

condict. indebi. & ibi Ias. & in l. ad ægre-gias. ff. de iureiur. Bart. & Alex. col. h. in l. & ex diuerso. §. si. ff. de re iudi. Felin. in c. si diligẽti. col. 6. ver. quartum correlatiuũ. de foro compet. Gomez. in §. penales. nu. 30. Insti. de act. vers. & hoc etiã procedit.

79 ¶ Quid autem de filio familiæ maiore, an possit pro debito mitti in carcerem, certẽ sic, Bartolus per illum text. in l. pen. C. de cess. bon. vide Hippol. in practica criminali, verb. attingam, num. 69. Cassan. in cõsuet. Burgund. Rub. §. 2. num. 14. versic. additio. Neq; obstat, qd pater potest allegare sibi tradendum, quia sibi ex legis dispositione debet operas, antequam creditori deberet pecuniam. Sed certẽ filius non debet patri operas artificiales, neque potest ad eas cogi, vt dixi in tracta. de decima tuto. c. 2. num. 1.

80 ¶ Nunc tractemus de fratre, an possit ob æs alienum, detrudere fratrem in carcerẽ, & facere, vt sibi seruiat, si soluẽdo non sit. Mouet quæstionem, quod scribit Bal. conf. 418. lib. 1. quod frater non potest capere fratrem. ¶ Rursus vrget. l. verum. ff. pro soci. vbi inter socios, non datur actio in plus quam facere possint, quoniam videtur esse inter eos quedã fraternitas, qd si haberi pro fratribus sufficit, multo magis sufficit, vera, & naturalis fraternitas, ad hoc, vt frater non conueniatur in plus quam facere possit; quod nominatim docet Faber. & Ang. in §. item si quis cum parente. Insti. de act. & vide Ias. ibi, & in l. sunt qui in id. nu. 40. col. 1. ff. de re iud. qui refert Bertutium hanc opinionem probantem: quod si non potest conueniri in plus quam facere possit, certẽ probata fraternitate videtur soluendus è vinculis, vt dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4.

81 ¶ His accedit, quod frater reddimens ab hostibus fratrem egenum, videtur facere pietatis intuitu, & non animo repetendi. Bal. in l. liber captus. nu. 4. ver. quid de fratre. C. de capti. & in Auth. si captiui, in fin. C. de Episc. & cleri. hoc præsertim videtur verum, quando debitum processisset ex operis; nam opera inter fratres censetur gratuita, Bal. in c. 1. circa medicũ, vers. & hęc est nobilis, tit. de benefi. frat. & qual. frat. in benefi. frat. succedat: sed verius est, fratrem non soluentem, posse ad petitionem fratris detineri in vinculis, atq; etiam ei esse addicẽdum ad seruitium, potius quam ceteris creditoribus.

82 ¶ Primò, quoniam frater potest habere in

¶ Primò, quoniam frater potest habere in

seruum fratrem suum. l. si minor. ff. de manumisso. l. si ex liberta. C. de lib. cau. quanto magis poterit illum habere in parte sua, nõ tanquam seruum, sed tanquam debitorem; operis debitum reponentem.

84 ¶ Deinde, falsum est fratrem non posse conueniri vltra quam facere possit, gloss. in d. l. verum. ff. pro socio. & ibi Bar. & Bal. Nicolaus Neapolitanus in §. item si quis cum parente, Insti. de actio. Castellus in l. 66. Tauri, in verb. De se arraygar, in fin. col. versic. sed quæro, dicitur hęc, Zaf. in §. Sed & si quis, nu. 3. Institut. de actio. qui testatur hanc sententiam esse veriore, quoniam enumeratæ sunt personæ, quibus id priuilegium competit, in l. sunt qui, cum sequentibus. ff. de re iudi. neque inter eas est frater, & quanquam nostri inter se rixentur, distinguentes inter fratrem ex vno latere, & fratrem vtrinque coniunctum, vt refert Ias. in d. §. sed, & si quis. Tamen Iure Regio videtur expeditum, quod fratri nõ datur hoc priuilegium, ita probari videtur in l. 1. titulo 15. parti. 5. ibi, *Fueras ende, si tal debdor como esse, fuese padre, o auelo, o alguno de los otros descendientes que ouiesse de dar algo, o alguno de aquellos que descendiesse dellos, o si fuese hijo, o alguno de los descendientes, que ouiesse de dar a alguno de aquellos de quien descendiesse.* Nota hoc priuilegium solũ dari inter ascendentes, & descendentes: frater autem, non descendit à fratre.

85 ¶ Quare apud nos non est ambigẽdũ, quin frater possit in solidum exigere à fratre, atque illum in carcerem ducere, & in seruitium accipere standum est enim regulæ. Quinimò, neque de Iure Communi, quoniam Alexand. num. 3. & Paul. col. 2. in l. postulante. ff. ad Trebell. faciunt mentionem, quid si esset statutum, ne frater possit capere fratrem, quasi de Iure Communi secus sit. Quod si frater de Iure Communi, potest capere fratrem: stultè asserunt citati, numero. 81. quod frater non exigitur à fratre, in plus quam facere possit. Nam, si hoc haberet, multo magis haberet, quàm non duci in carcerem, & quod frater non habeat id priuilegium tractat Castell. in l. 66. Tauri, in verbo de se arraygar, col. finali. vers. sed quæro dicitur, Quod intelligendum, nisi fratres sint socij, vt per Castellũ. vbi supra, nam societas sola sufficit, vt supra dixi.

86 ¶ Neque obstat Bal. d. conf. 418. quoniam

Mim 3 loquitur

loquitur de fratre capiente fratrem, propria auctoritate. Rursus non obstat. l. verū. quoniam inter socios est communicatio facultatum (præter fraternam amicitiam) & hæc communicatio facultatum deficit inter fratres, non obstat opinio Fabri, quoniam falsa est.

87 ¶ Non obstat, quod frater videtur donare, quoniam frater non videtur donare fratri operas, neq; pecuniā, vt latissimè dixi in meo tractatu de decima tutoris, capite. 3. col. 2. nu. 5. cum sequentibus.

88 ¶ Non obstat, quod tradit Bald. in l. liber captus, quoniam ibi est peculiaris casus, in quo frater videtur expendere pro fratre animo donandi, scilicet quādo illum ægentē, & facultatibus destitutum reddem ab hostibus, sicut etiam dicimus, quod frater dotans sororem, videtur facere animo donandi, vt prolixè tradidi in meo tractatu de non meliorandi filiabus. capit. 12. numero. 10.

89 ¶ Sed est quæstionis, an hæres fratris capi possit, si statutum dicitur, ne frater ob es alienum caperetur, & certè Alex. in l. postulante. num. 5. ff. ad T. rebell. dicit, quod tūc, neq; hæres fratris capi possit. Sed aduersus Alex. rectius pronūciat Vasquius hæredē capi posse in tract. de successio. lib. 1. §. 6. num. 44. Nam nulla alia potest esse ratio huius statuti, qua fraternā pietas, quæ cessat, quoad hæredē fratris: certè opinioni Vasquij libenter accedo, ex eius ratione, & comprobatur efficacitè, quoniā licet lex concedat, ne maritus exigatur ultra quam facere possit, id non admittit in eius hærede, vt dixi num. 45. immò, neq; in filio, nisi sit filius natus ex eodem matrimonio, vt dixi num. 48. & certè Alex. in d. l. postulante. num. 5. & Paul. ibi, qui prius quæstionem tetigit, nō asseuerant rem, tantum enūtiat quid alij dixerint, & remittunt se ad notata per glosam, & Bart. in l. post diuortium.

S V M M A.

1 PER sententiam acquiritur ius Fisco, cui multa applicatur, & iudex eodem die, sententiam mutare non potest.

2 Iudex ob inopiam condemnati eximit debitorem, & necessitate seruiendi, & remittere potest multa.

3 Multa parti applicata pro suo interesse, non potest à iudice remitti.

4 Pœna Fisco applicata, nō potest iudex remittere.

5 Ante sententiam, & ex iusta causa iudex pœnam potest minuere.

6 Multa semel remissa, ob paupertatem, etiam si debitor multa perueniat ad pinguiorē fortunā, exigi non potest.

7 Clericus vultudinis causa excusatus, à recitatione horarum, si postea conualescat, non tenetur refarcire.

8 Iudex potest remunerare capiētes latrones ex multis, ad Fiscum pertinentibus.

9 Inopes non soluunt tributa, nec collectas, sed solū tributa personalia.

10 Tributa que inopes non soluunt, an eorum solutio pertineat ad alios diuites.

11 Vassalli, licet pluries iniqua, vel iniusta seruitia præstiterint, non coguntur, inuiti ad eorum præstationem.

12 Subditi (etiam clerici) possunt cogi ire ad bellum, in repentino periculo.

13 In timore publico, & improviso, tenetur Ecclesia Principi contribuere.

14 Pro reparatione menium, an teneantur subditi contribuere.

¶ An iudex possit eximere à necessitate seruiendi eum, qui debitor est ratione multa, vel eum, qui debet ratione tributum.
Cap. XVIII.

1 QVæro deindè, quid si debitū, procedit ex multa, à iudice imposta: an talem debitorem præ inopia solvere non valentem, iudex eximere possit à necessitate seruiendi. Mouet quæstionem, quod per sententiam acquiritur ius Fisco, cui multa applicatur, ita, vt iudex, etiam eodē die sententiā suam mutare non possit. l. Paulus. ff. de re iudi. l. Julianus, verum debitorem. ff. de condi. et. indebit.

2 ¶ Verius tamen est iudicem ob inopiam, damnati posse, eximere debitore; à necessitate seruiendi, & remittere ei multa. l. illicitas. §. si. ff. de offi. Præsid. glof. in cap. quæst. 6. & in l. in multis. ff. de appellat. c. cum olim. in. 2. de appella. Bald. in cap. at si clerici. col. 4. versu. quæro nunquid episcopus. de iudi. qui citat textum in l. eos. C. de modo multæ. notat Bart. Paul. & Roman. & Ias. col. fin. in l. 1. in fine. ff. si quis ius dicen. non obtempe. & in l. illicitas. §. fin. ff. de offic. Præsid. & in l. iudex postea quam. ff. de re iudi. Ias. in l. si quis id quod col. 3. versu. quarto limita. ff. de iurisdic. omni.

omni. iudi. & ibi Orosius. Abb. in cap. nisi. de offi. de lega. Felin. in cap. qualiter, & quando. el. 2. §. fin. col. 7. versu. quinta causa de accusa. Angel. Aretin. in tracta. maleficio. in verbo Quia iudex videns quod inquisiti non comparent. col. 8. versu. quæro an continuatū. Fab. in l. si. C. de modo. multa. textus in cap. cum tu. de vsur. nam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, & sic Fiscus conveniri non potest, cū sua nihil inter sit, neq; enim sunt bona ex quibus multa exigat. Hoc tamen verū est, in multa Fisco applicata, quæ per iudicem potest ob paupertatem remitti.

3 ¶ Secus si multa esset applicata parti, pro suo interesse, illa enim remitti non potest. Bald. in l. rescripta. in fine. C. de precib. Imper. ofer. glo. & DD. in l. yenia. C. de in ius vocan. Lucas Penna. in l. prædia. col. 18. versu. 26. C. de loc. prædio. ciuil. lib. 10. Alber. in l. quicūq; col. 2. versu. præterea hic, & col. fin. in princ. versu. item oppono, quod remitti. C. de seru. fugi. Barba. consi. 11. col. antepen. versu. capio nunc.

4 ¶ Secus si non sit multa, sed pœna; nam non potest per iudicem remitti, vt notant DD. in dictis locis. Pœna enim est, quæ imponitur à lege: multa quæ ad arbitriū iudicantis, ex cōtumacia, vel ex alia simili causa imponitur, vt notant Doctores in l. si qua pœna. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris.

5 ¶ Iudex tamen, ante sententiam bene potest ex iusta causa minuere pœnam. Bart. in d. l. illicitas. §. si. de offi. Præsid. Felin. in d. cap. qualiter, & quando. Ias. in l. si quid id quod de iurisdic. omni. iudi. latè Tiracquel. de pœn. temperan. in princ. vbi innu-mera citat loca.

6 ¶ Multa autem semel remissa, ob paupertatem damnati, non potest ab eo amplius exigi, etiam si perueniat ad pinguiorē fortunam: vt probatur in d. l. illicitas. §. si. & ibi glof. Bart. Ang. & DD. notant: præcipue Bolognin. in secundis interpretationibus tex. in l. sed vnus. §. si ante. ff. de iniur. & ibi. Ang. & Alber. Guilicelmus Cugneus, & Bald. in l. fin. ff. de in ius vocand. Bald. in l. si acceptam. quæst. 24. C. de vsur. Paul. Rom. & Ias. col. 6. post medi. versu. tertio collige. in d. l. si quis id quod ff. de iurisdic. omni. iud. Barba. in c. Odoardus col. 3. versu. nota quod exceptio. de solut. Felin. in c. ad liberandum col. 2. versu. sed declara istam regulam. de Iude. facit quod

scripsi. c. 8. quod si minoris ætatis ratione, quis semel ab addictione excusatus fuerit, non potest in seruitium peti, etiam si postea ad robur virile perueniat.

7 ¶ Sic qui valetudinis ratione excusatur, à recitandis horis canonicis non tenetur refarcire, etiam si postea conualescat, vt probat Lupus in rub. de donatio. fo. 45. col. 3. versu. ad cuius in parvis. Cessante tamen inopia damnati, iudex multa Fisco applicatam, non debet in alium vsum conuertere. l. precibus. §. providentibus, & ibi notant Bart. & Lucas Penna. C. de catio. largi. lib. 10. l. duos in fin. C. de fuscip. & archa. eo. lib. Potest tamen multa ad Fiscum pertinentem donare causa remunerationis. l. Diuus, ibi, vel si quid fortiter. ff. de bon. damnal. in multarum. C. de modo. multa. Rom. in rep. l. si vero. §. de vitio in. 48. fallentia. ff. solu. matrim.

8 ¶ Vnde iudex potest ex multis, ad Fiscum pertinentibus, remunerare eum qui latronem, vel aliū reipublicæ perniciosum cepit, vt scribit Bart. post Guilicelmū Cugneus. in l. i. in fin. princ. ff. de iust. & iur. Barto. in l. l. l. l. l. C. de præb. sala. lib. 10. Bald. in l. prog. ama. col. 2. versu. pone, quod Præses. C. commi. vel epistol. Barba. in tractat. de præstantia. Cardin. in. i. part. q. 3. col. 6. ¶ Quid tamen, si quis debet, ex eo quod est vassallus, an sit addicendus creditori: videtur quod non, quoniam debens tributū, non debet in carcerem conijci, vt docui. c. 13. nu. 6. Qui autem, ob æs alienum, non potest conijci in carcerem, non est addicendus creditori, vt docui. c. 3. num. 2.

9 ¶ Deinde qui est inops, nō tenetur solvere tributum, neq; collectam, nisi tributum sit personale. l. cura. §. inopes. ff. de mune. & hono. Bald. in l. etiam col. fin. C. de execu. rei iudi. Roland. cons. 66. à nu. 20. lib. 1. Decius cap. 1. num. 215. de proba. Bald. & Isernia. c. 1. nu. 55. quæ sint regal. vbi tractat, quid si inops, art. fex sit, an teneatur solvere tributum: nā collecta, pro modo facultatum imponēda, Salic. in l. leges C. qui bon. cede. poss. & imponitur personæ propter rem. Bald. in l. vna. num. 44. C. de sententijs. Quibus rationibus manifestum est, eum qui debet tributum, vel collectam, non esse ea ratione addicendū creditori, si inops sit. Quare, cum apud nos ducitur in quæstionem, an quis sit nobilis, qui impungat eius nobilitatem facit articulum; quod si non solvit tributa, non fuit

ex nobilitate, sed ex inopia. Illud enim in proverbum apud nos abiit, *Al que no tiene, el Rey lo haze franco*. Quod intelligendum quando Regi debetur tributum, si tamen debitum ex alia causa procederet, tunc inopia non liberaret debitorem Regis, vel Fisci, ideo enim liberatur debens tributū, quoniam inops nunquam fuit obligatus ad tributū: at si inops obligatur, iam semel radicata obligatione, certe servire Regi tenetur, sicut privato, vt docui. c. 13. nu. 20. & ita sunt intelligenda, quæ ibi dixi, vbi late tradidi quomodo exigendi sunt debitores Fiscales.

10 **¶** An autem tributum quod inopes non possunt præstare, pertineat ad reliquos, qui facultatibus valent, vide Bart. distinguentem in l. semel. C. de apoch. lib. 10. & in l. 2. C. de oper. publi. late Mauric. qui alios citat in repet. l. 1. C. quo loco mul. mun. sub. sole. lib. 10. fol. 284. doctores in l. sicut per textū, ibi. ff. quod cuiusq; vniuer. nomi. tributum tamē personale tenetur præstare vassallus, etiam si inops sit, quare cū moris sit, in aliquibus Hispaniæ regionibus, vt vassalli qui prædia ab antiquissimo tempore, à veteribus dominis acceperunt; certas quasdam operas, dominis suis præstare teneantur: certe non excusabuntur paupertate. l. cura. §. inopes. ff. de muner. & honori. Si tamen dominus, ratione huius obligationis, iniungat operas, vel iniusta seruitia exigat, certe vassalli poterunt appellare Regis æquitatem, ne iniuste grauentur, vt tradit Alvaro. post Specu. in c. 1. col. 3. apud quem vel quos controner. feud. Quo casu dominus, non potest esse iudex, sed ad Regis tribunalia recurrendum Specul. tit. de feudis. §. nunc dicamus vers. ceterum. Bald. in cap. 1. col. fin. de capi. qui cum vendi. Oldrald. conf. 234. incip. factum tale est.

11 **¶** Quinimo, licet pluries iniura, vel iniusta seruitia præstiterint, non sunt cogendi ad eorum præstationem; quia præsumuntur metu extorta. Bald. in tit. de pace constantie. in verbo *passiones*. Quibus cōgruit quod scribit Ioann. Andr. in cap. præsentis in nouella de offi. ordina. in. 6. & in c. cū singula. de pben. eo. lib. glos. Ioan. Andr. & alij in c. cū Apostolus. de censibus. eo. lib. 12 **¶** An autem subditi, in repentino quodam periculo, possint cogi ire ad bellum, vide Abb. in cap. sicut de iure iur. quo casu etiā eleici tenentur ad custodiam murorum,

cap. per venit, & ibi DD. de immu. ecclesi. Bart. in l. si. C. de cursu publi. lib. 12. Ias. in l. placet. col. 3. C. de Sacrosan. ecclesi.

13 **¶** Et an, in timore publico, & improviso ecclesia teneatur Principi contribuere, vide in cap. sicut de iure iur. late Lucas Penna in l. 2. & 3. C. quibus mun. vel præstatio. nemi. se excusa. liceat. lib. 10. late Guillelm. Benedict. in cap. Raynuntius. verbo *et uxorem nomine Adelastiam*. nu. 1036. Afflict. qui limitat, & declarat, in præfa. consil. Sicil. quæst. 17. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 4. nu. 23.

14 **¶** An autem subditi teneantur contribuere, pro reparatione meniu vide Rebufum in l. 1. C. de ciuib. urb. Alexand. lib. 11. Guidonem Papæ consil. 11. qui citat. l. turres. & l. omnes prouinciarum. C. de oper. public. & singul. §. 64. Ias. in l. diuortio. §. impend. a. ff. sol. matrim. Angel. in d. l. turres. vide eos, nam aliter Rebufus aliter ceteri sentiunt.

S V M M A.

- 1 **¶** Aegritudo solvit obligationem præstandi operas inopitas ex delicto, licet delictorum castigatio ad publicam utilitatem spectet.
- 2 **¶** Licet iure Regio debitor inops creditori addicatur, vt seruiat, si tamen morbo perpetuo laboret debitor, nullas tenetur præstare operas.
- 3 **¶** Famulo egrotanti, an debet seruari salarium, & nu. 4.
- 5 **¶** Operas præstare, aut seruire paria sunt.
- 6 **¶** Debitor morbosus à carcere liberatus, an si conualescat, possit iterum capi, & nu. 15.
- 7 **¶** Sententia diffinitiva, qua debitor ab additione creditori liberatur, si transfuit in rem iudicatum, non potest reuocari.
- 8 **¶** Mulier inops cui defertur quart. pars iuxta Authent. præterea. C. unde vir. & vxor, nō amittit eam, licet postea fiat diues.
- 9 **¶** Beneficium ratione dignitatis concessum, non amittitur finita dignitate.
- 10 **¶** Filius per deportationem liberatus à patria potestate, non reuincit in eam, etiam si restituatur in patriam, cessetq; deportatio, quæ illum à patria potestate eximebat.
- 11 **¶** Concessum propter laborem, finitur eius præuilegium labore finito.
- 12 **¶** Excusatus ratione minoris ætatis, non tenetur factus minor, & nu. 17. & 18.
- 13 **¶** Lex potius fauet reo, quam accusatori.
- 14 **¶** Cessante causa absolutionis, cessat absolutio.
- 16 **¶** Excusatus semel ratione numeri liberorū, nō amittit præuilegium, etiā si post hæc filij moriantur.
- 19 **¶** Laborans morbo insanabili, soluitur à carcere; etiam non dato fideiussore.

¶ An debitor sit liberandus, à dispositione huius legis, si aduersa valetudine prematur: & an debitor morbi ratione possit eximi à carcere, absque fideiussore. Cap. XIX.

Solēt carceris sordes (præter molestiā) aduersam valetudinem gignere. Quare, non in frequentèr dubitari solet, vtrum parcendum sit debitori perpetuo, forsam morbo afflicto. Et certè parcendū est: textus est insignis, in l. in metallum. ff. de pœn. vbi probatur, quod ille, qui ratione delicti, cogitur operas dare, excusatur, si præmatur aduersa valetudine.

1 **¶** Cum ergo, ægritudo soluat obligationē præstandi operas impositas ex delicto (licet delictorum castigatio spectet, ad publicam utilitatem. l. congruit. ff. de offi. Præsid.) Quotò magis præstabit, ne debens operas ratione æris alieni, cogatur eas præstare, si æger sit. Deinde hinc adferre licet argumenta, quibus senem decrepitem defendi capite. 7. nu. 4. nam senectū morbus, est insanabilis.

4 **¶** His congruit textus expressus in l. libertus, qui post. ff. de ope. libertorum: inquit lex. Libertus, qui post indictionem operarum valetudine impeditur, quominus operas præstet, non tenetur, neque enim videri potest, per eum stare, quominus operas præstet. Idem probatur. in l. interdum. ff. de oper. liber. ibi: *Nam, dum lanquet libertus, patrono opere percunt. Idem probatur in l. opere. ff. de re vsufruct. leg. ibi, Quare, si post operas præstas æger esse seruus coeperit, legatario peribunt.* His suffragatur. l. munerum. §. Camelelasia. ff. de muner. & honoribus; ibi: *Corporis ministerio obligentur, ne vlla excusatione liberari, nisi lesi, & inutilis corporis infirmitate.* His congruit. l. Prætor. ff. de vaca. mune. ibi, Prætor, eos quos intelligit operam dare non posse, pollicetur se excusaturum: fortè, quod in perpetuum, quis operas dare nō potest, quod in eam valetudinem incidit; vt muneris subire non possit. idem probatur in l. 7. tit. 4. lib. 4. Ordinatio. Postremò, hanc sententiam probat Alciatus, in l. age cum Gemiano. C. de transactio. expressius Zasius lib. 1. singula. re sp. c. 3. nu. 33. & nu. 37. facit textus in l. cum heres. §. Stichus. ff. de statu libe. & faciunt plura quæ dixi. c. 9. nu. 9.

1 **¶** Postremò probatur, quoniam iure Regio, debitor inops addicatur creditori, vt operis reponat creditum.

2 **¶** Si autè debitor, morbo perpetuo laborat, certè, nullas operas præstare potest, vt in d. l. opere. ff. de vsufruct. leg. cum alijs supra allegatis: ergo, hoc casu cessat mens huius legis, quæ nolluit torquere debitorem, sed consulere creditori. Vltimo probatur, quoniam nunquam debitor, ita destitutus omni remedio, vt sit periculū, ne moriatur in carcere, vt dixi. c. 1. quod declarata, vt infra.

3 **¶** Quid tamen, si debitor traditus creditori, vt operis, vel obsequio ei satisfaciat, incidit in morbum temporarium. Quæro, an tempus quo ægrotat computandum sit in tempus seruitij, à iudice prefixum? Mouet quæstionem, quod famulo egrotanti, non debetur salarium. Bart. in l. si vno. §. item, cum quidam, num. 8. ff. loca. & in l. opere. num. 1. ff. de vsufruct. legat. Bald. in l. liberti, libertæq; num. 16. C. de oper. liber. DD. in l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruct. Alexand. in si cum dotem. §. si autem, in sauisimo, col. 2. in princ. ff. solu. matrimo. debitor autem creditori addictus famulus quidam est, qui creditori seruiendo, ab eo aufert salarium, quod debitor illi soluit, dum illud computat in summam sibi debitam, nam, qui cōpensat, soluit. l. amplius. ff. rem rat. haberi. Mascard. de probationibus, tom. 1. conclus. 334. num. 2. *Sed contraria sententia est verior, immò, tempus ægritudinis cōputandū in tempus præfixū. l. cū hæ res. §. Stichus. ff. de statu libe. cuius verba sunt. *Sed, si quibusdam diebus, aut valetudine, aut alia iusta causa impedimento fuerit, quominus seruiat, & ij, anno imputandi sunt. Seruire enim nobis intelliguntur ij, quos ægros curamus, quæ cupientes nobis seruire, propter aduersam valetudinem impediuntur.* Hæc lex nominatim videtur loqui in nostro casu, nam loquitur de iusso seruire per certum tempus, vt eo elapso consequatur libertatem, docet autè tempus ægritudinis computandum in spatium præfixū: neq; obstat, si quis obijciat, legem illam loqui de obligato seruire, & quod debitor, si est artifex, tenetur operis artificialibus (hoc est, suo opificio) satisfacere.

5 **¶** Sed responde, quod paria censetur seruire, vel operas præstare. l. si quem seruum. ff. de statu libe. ibi, *Nihil interest vtro modo casus, si seruerit, an si operas dederit.* deinde seruitium

vitium est opera obsequialis. Neq; obstat q̄ dispositio. l. cū hæres. §. Stichus. prodita est favore libertatis: nam cum tractamus de eruendo debitorem à manibus creditoris, tractatur verisimè de causa libertatis: cum tractemus de liberando homine, qui natus est ingenuus, à manibus, creditoris qui illo vititur veluti seruo. Quod docet Zasius confi. 19. incip. in causa concernente monasteriū. nu. 19. lib. 2. Matthæ. Afflict. in constit. Sicil. incip. prosequentes. nu. 6. & 25. Fel. in. c. edoceri. col. 2. versic. primo. declara. de rescrip. Præterea tēpus ægritudinis computandum, probatur in. l. he opere. §. si patroni. ff. de oper. liber. ibi. *Si patroni plures in diuersas regiones discesserint, & liberto simul operas indixerint, potest dici diem operarum cedere, sed libertum non obligari, quia non per eum, sed per patronos stet quominus opere dentur, sicut accidit cum ægotanti seruo opere indicuntur.*

¶ Idem probatur in. l. libertus qui post. ff. de oper. liber. ibi. *Libertus qui valetudine impeditur quominus operas præstet, non tenetur neq; enim potest videri, per eum stare, quominus operas præstet.* Hoc probatur efficaciter in. l. opere. ff. de vsufr. lega. cuius verba retuli supra: neq; aduersatur quod dixi de famulo, aliud enim est quando versatur libertatis fauor, vt probatur in. d. l. cum hæres. §. Stichus.

6 ¶ **S**el quid si debitor, excusatus fuerit, à dispositione huius legis, & solutus, è carcere non dato fideiussore, quia perpetuo morbo grauat, medicorum iudicio, & postea, vt sunt mira indulgentis naturæ opera conualescit: quæro an iterum capi possit, & in seruitium peti, & certè quamquam multa vtrinq; proferri possint, humanius est, vt si creditor iam petijset illū in seruitium, & contestata super hoc lite, iudex debitorem, à rigore huius legis absoluat, & è vinculis eximat, non possit, amplius conueniri, etiam si conualecat nisi pinguiorem natus fuerit fortunā. Primò quoniam indebitore, qui furoris ratione eximitur, & post venit ad sanam mētem, & in minore qui ætatis imbecillitatē allegat, & post fit maior, ita definui & pluribus probaui. cap. 8. nu. 9. & cap. 9. nu. 9. furor autem morbus est. Deinde in eo, qui ratione inopiæ soluitur è vinculis, licet nō possit solvere multā: quod licet post acquirat nō tenetur solvere docui. cap. præced. nu. 6. Præterea clericus, qui propter

ægritudinem non recitat horas, nō tenetur refarcire licet post conualecat, vt ibi dixi nu. 7. Rursus licet cessante causa, cesset effectus, fallit nisi causa iam suum fuerit sortita effectum. l. finali. ff. vnde libe. l. inter stipulantes. §. sacram. ff. de verbo. obliga. & ibi Iaso. in quarto notabili, l. mola in. c. finali per textum ibi de offi. de leg. Anton. in. c. san. de renuntia. Cinus in. l. generaliter. col. 2. de Episcopis, & clericis, & ibi Baldus. col. 3. Barto. in. l. 2. §. finali. ff. de dona. Decius in. l. 1. nu. 79. ff. de offi. eius, & consil. 31. col. fin. & in cap. quæ in ecclesiarum col. 7. de constitu.

7 ¶ **D**einde sententia definitiua, quæ transiuit in rem iudicatā, qua debitor absolvitur à decreto huius legis reuocari non potest. l. Paulus. ff. de re iudi. His apertissime congruit, quod si quis excusetur, à muneribus propter morbum, de quo nulla spes erat, quod sanitatem admitteret, certè hæc excusatio illi perpetuo proderit, in ea tutela, etiam si præter spem conualecat. l. pen. ff. de vaca. mune. notat Bart. per eum textum in. l. si cum dotem. §. si maritus. versic. si autem tantus ibi, vt sanitatis nulla spes superfit. & ibi Paul. circa medium versic. & per hoc determinat, & ibi Alexand. col. 2. versic. in tex u, ibi nulla spes. ff. solu. matr.

8 ¶ **S**ic mulier cui ob paupertatem defertur quarta pars iuxta Authent. præterea. C. vnde vir & vxor. non amittit eam, licet postea fiat diues, quia sufficit qualitatem ad fuisse tempore mortis mariti, autore Decio in d. Authent. præterea in fine. C. vnde vir, & vxor, & col. 24. incip. mulier cui propter inopiam columna prima.

9 ¶ **S**ic beneficium cōcessum propter dignitatem, nō finitur, finita dignitate. l. eos qui C. de excu. mune. lib. 10. & ibi Platea notat Bart. Angel. & Platea in. l. maximarū, per textum ibi. C. eodē tit. Platea in. l. eos qui. C. de fabricen. lib. 11. l. iubemus, & ibi Platea. C. de proxi. sacro scrin. lib. 12. Fel. in. c. quæ in ecclesiarum col. 32. fallentia. §. ver. & hinc est de constitu. Din. Ioā. Andræ. & Francus, in. c. decet concessum. de reg. iur. lib. 6. Hippol. singul. 107. & singulari. 179. col. 2. Sic liberatio contingens liberto ratione matrimonij cōtracti, cum domina sua, vel contra, non finitur, soluto matrimonio ex sententia Bald. & Oldral. in. l. libertæ. C. de oper. liber. de qua re latissime dixi. c. 14. num. 6.

10 ¶ **S**ic filius liberatus à potestate patris, per depor-

deportationem, non reuincit in eius potestatem, etiam si restituatur in patriam, cessetq; deportatio, quæ illum à patria potestate exinebat. l. in insulam. C. de sententiis passis. Et liberatus à patria potestate per dignitatem, non reuincit in eam, dignitate finita. glof. in Authent. constitutio quæ de dignitatibus. §. 1. versic. sic generaliter in verbo præstet. glof. in Auth. sed episcopalis dignitas. C. de Episcopis, & clerici. Platea in. l. li. C. de cōstit. lib. 12. Dinus (quem nemo citat) in regula decet. de reg. iur. lib. 6. Hæc opinio est cōformis humanitati, neq; alio nomine mihi magis placet, quam quod eximit hominem à dispositione huius durissimæ legis: libenter tamen suaserim iudici, ne simpliciter absoluat debitorem propter morbum, de cuius sanitate nulla est spes, sed vt addat verbū *Donec ægritudo durauerit*: vt hæc clausula nouarum litium occasionem dirimat. Neq; enim negare possum (aut debeo) hanc opinionem, quam tot argumentis probaui habere nescio quid iniquitatis, satis enim videtur concedi humanitati. Si debitor propter insanabilem morbum solvatur, è carcere, neq; videtur concedendum, vt si conualecat non reponat creditum. * Nam

11 ¶ **q**uando aliquid conceditur propter laborem, finito labore finitur privilegium. l. geometræ. ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. l. athlete. §. 1. ff. de excu. tuto. l. Titia Seyoi. §. ysuras, & ibi glof. ff. de leg. 2. Alexand. Aretin. & Ias. in. l. filius à patre. §. 1. ff. de libe. & posthu. Din. & Francus in cap. decet. de reg. iur. in. 6. Ang. in. l. minoribus. C. de his quib. vt indig. Roma. in. l. si vero. §. de viro. fallentia. 27. ff. solu. matr. Aretin. confi. 83. & in. l. diuortio. §. si. col. si. ff. solu. matrimon. * Sic licet filius minor, qui nō reddem patrem excusetur imbecillitate ætatis, nec privetur patris hæreditate Authent. si captiui. C. de Episco. & cleri. certè licet semel fuerit excusatus ratione ætatis, non sufficet si factus maior non reddem patrem, autore Bald. in. d. Authent. si captiui, post medium in ver. secunda questio est, & in. l. qui contra. col. 1. ver. ibi quos omnes. C. de inces. nupt. & in. l. precibus. col. 3. ver. quid ergo si tempore primo. C. de impube. & alijs substi. vbi dicit hanc cōmuncem Angel. in. l. 1. C. in quib. causis in integr. restit. non est necessa. Fulgo. consil. 52. in. 2. dubio. Paul. in. l. sciendum. §. fin. in. 1. notabili, & ibi Alexan. col. 1. & Ias.

nu. 11. ff. qui satisda. cogati. Roma. singul. 221. incip. tu habes. qui allegat. l. qui cum maior post principium. ff. de bon. liber. & in. l. 3. §. scio. ff. de mino. Neq; obstat quod dixi cap. 8. nu. 9. versic. moueor. quoniam quod minore, qui non vindicauit necem patris, semel excusato ratione ætatis, perpetuo erit excusatus, licet postea fiat maior, & cesset: atq; item mater, non petens filio tutorem excusatur ætate, & licet postea fiat maior, & cesset, censetur perpetuo excusata, vt ibi dixi. Illud enim peculiare habet rationem, quia matre non petente filio tutorem lex statim ei providet. Quare mater liberata est ab onere petendi, iustificat enim pro uidentia legis, & iam diligentia matris præuenta est à iure argum. l. causam. §. puella. ff. de manumi. at in filio minore non reddente patrem, secus est, quia obsequium quod filius debet patri, habet in se tractum successivū semper enim est obligatus, ergo si in debitore dicendum, quod licet morbi ratione fuerit è vinculis solutus, & à dispositione huius legis liberatus, quod si postea conualecat, non fit perpetuo liber: quia obligatio qua est adstrictus creditori, durat perpetuo, donec solvat: quare cum reuenerit, & beneficio legis seruatus fuerit, videtur quod sanus, & robustus teneatur creditum reponere. Neq; obstat quod dixi. c. 9. nu. 9. quod furioso semel excusato à pœna criminis, censetur perpetuo excusatus licet ad sanam mentem redeat. Illud enim est quoniam lex difficillime succurrit ad accusandum, & libenter fauet reo: quare minori, nō dat lex restitutionem, ad accusandum, neq; ad exaggerandum delicta aliena, vt in. l. auxilium. ff. de mino. Nō obstat quod clericus, qui non recitauit horas propter ægritudinem, non tenetur illa refarcire, factus sanus: quoniam alius est noster casus, in quo de restitutione rei alienæ tractatur, vbi nō dimittitur peccatū nisi restituas quod debes, at Deus parcat clerico, propter ægritudinem, non orant: gaudet enim Deus hilare datore. Non obstat quod dixi in debitore multa, quoniam ille non adeo debitor est, ac si deberet privato pecuniam, quā ab eo accepit. Quod patet, quoniam primo casu iudex remittere potest debitum ex multa, at non potest remittere debitum privato. Non obstat quod sententiæ definitiva, nō potest revocari, hic enim seruatur mens sententiæ, quæ ratione ægritudinis liberat

liberat debitorem: ergo ea cessante, fiet mens sententiæ, & cessante causa sententiæ, cessat sententia. l. si à te. ff. de exceptio. rei iudica.

14 ¶ Vbi notat Socin. ex ea lege, in primo notabili, quod cessante causa absolutionis, cessat absolutio, quod etiam probatur ex. l. 2. & ex. l. si mater. §. an & eadem. ff. eo. tit.

15 ¶ Non obstat, quod semel excusatus à muneribus, ratione morbi, censetur perpetuo excusatus. Illud enim est, quoniam in locū illius subrogatur alius ex cūibus, & sic factis fit necessitati publicæ: at in nostro casu, non satisficit creditori, etiā si debitor semel liberetur ratione morbi, & sic dispar ratio est. Cætera argumenta non videntur, hinc enim tractamus de dando creditori, quod suum est. Quid verius? æquidem prima opinio æquior est, sed secūda videtur verior, & comprobatur fortissima ratione (scilicet) quoniam debitor insanabilis morbi ratione liberatus à carcere, non censetur liberatus, si postea conualecat, & cōtrahat noua debita, sicut dixi. c. 4. num. 23. de eo, qui liberatus à creditoribus, quia casu amisit facultates cōtrahit noua debita, non enim illi suffragabitur prior casus.

16 ¶ Et sicut dicimus, quod semel liberato ratione numeri liberorū, proderit liberatio, etiā si filij moriantur, Soci. & Ias. in. l. sciē dū. §. fin. ff. qui satisficit. cogan. Deci. in Authen. præterea. col. fin. C. vnde vir, & vxor. Ripa, in. l. ex facto, §. pl. 3. vers. præmissa. ff. de vulga. id tamen, intelligendum liberatum, perpetuo à tutela, quæ iam cesserat viuentibus liberis, non tamē ad eas, quæ post mortem liberorum superuenerunt Francus in regula decet, de reg. iur. in. 6. Bartol. in. l. 2. §. nō solum. ff. de excu. tuto. & alios refert Tiraq. in tracta. cessante causa, in. 4. limitatione, nume. 14. ergo sic dicendum, quod cum liberatio rationi morbi insanabilis, non possit, si debitor postea conualecat, & cōtrahat noua debita. Quod idem multo maiori ratione dicendum, quoad priora debita, vt si conualecat teneatur eis satisficere, cum illa maiori fauore digna sint, & in eis mitissimè, cum eo actum sit; dū ratione morbi liberatur à carcere. Præterea, cum is iuxta ius Romanum liberatur cedendo, possit conueniri, vbi pinguiorem nanciscitur fortunam; idem dicendum in eo, qui liberatur ratione morbi, vt possit cōueniri, vbi primum (fauente Christo) conualecit. Excusant eruditi; res est ambigua

inspectis nostrorum traditionibus. Si tamen veritatem, & iustitiæ prudens robur apprehendamus, & non inanes nostrorū traditiones, qui ex similibus, prorsus similibus plerāq; definiunt: certè verius, & rectius videtur, vt debitor, vbi cōualuerit, satisficiat creditæ summæ, cum enim eximitur si carcere, non eximitur, quia solvit, sed, quia ægrotat: ergo, cum ægritudo non habeatur pro solutione, sequitur, quod cessante ægritudine, potest cogi ad satisfactionem.

17 ¶ Neque obstat, si quis mihi obijciat, cur. c. 8. num. 9. docuisti minorem semel ætatis ratione liberatum, perpetuo remanere liberum, etiā si post, ad robur virile perueniat: illud enim, quoniā minor, qui cum sui iuris non esset debitum contraxit, videtur enim fauore dignus, neq; sibi, qui sua non possidet obijci potest, cur tua amisisti? & præsertim hoc æquissimum, si debitū descendit à patre, quæ enim culpa minori imputari potest, vt ibi dixi, & c. 6. num. 23. certè, si in egro hanc opinionem non probamus, (vt scilicet) sanus reponat creditū, certè erit occasio, vt mille fraudes excogitentur, medicis ad conspectum pecuniæ, nihil non iurantibus, & semel eluso carcere, debitor triumphabit impunè.

18 ¶ Postremò, obijcietur mihi; cur. c. 9. num. 6. docuisti debitorem, si superueniat, furor liberandum à carcere, & à dispositione huius legis, neq; reuocandum in carcerem, etiā si cōualecat à furore? Illud enim, quoniam furiosus, qui reddit ad sanam mentē, facile reddit ad furorem, si præmatur operis, & labore, & curandum, ne ob pecuniolam homo obnoxius sit tãto periculo, quomiser caret intellectu, & iudicio (potissima hominis dote.)

19 ¶ Quod autem laborans morbo insanabile fit soluendus è carcere (& iam non dato fideiussore) distat humanitas, & Christianæ charitatis zelus. Deinde probatur, quoniam senex decrepitus, non præmèdus carcere, vt dixi. c. 7. num. 3. durior autem ægritudo est morbus insanabilis, quā senectas. Postremò, si traditus in seruitium creditori, liberatur ab obligatione seruiendi, propter morbum insanabilem, vt dixi nume. 6. & probat. l. in metallum. ff. de pœn. multo magis non tradetur à principio, argum. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. Sed nota, quod de morbo insanabili per sententiam definitiuam, non per inter-

interlocutoriam pronuntiandum, audito plenissimè creditore, qui sua pecunia priuatur, nam obligatio seruiendi succedit in locum pecuniæ, & cum tractetur, an debitor debeat seruire, vel non, videtur tractari, an ei solvendum, vel non solvendum.

S V M M A.

- 1 Obligatio ad carceres, non valet, nisi in vim consuetudinis.
- 2 Non est admittendum, vt homo liber, sit in perpetua seruitute.
- 3 Redemptus ab hostibus, an debeat prestare operas redemptori, tanto tempore, donec prætio redemptionis satisfiat, an vero seruiendo per quinquennium liberetur, & ibi de intellectu. l. si. C. de cap. & postli. reuer. & nu. 4.
- 4 Obligatio quæ quis adstringitur reponere beneficium, non parit actionem.
- 5 Pater tenetur soluere redemptori prætium, quod solvit pro redemptione filij.
- 6 Amplia etiam, si filius mortem obierit, antequam ad domum accesserit.
- 7 Donatio facta redemptori, non reuocatur ingratitude prætextu.
- 8 Pater viuens, & valens, tenetur assignare filio detento in carcere pro delicto legitimam, & numero. 10.
- 9 Filia dotata debet alia marito, & non à patre.
- 10 Pro mutuo quod filius emancipatus contraxit, non tenetur pater.
- 11 Viuente patre, filius non est dominus, nec habet quidquam in bonis patris.
- 12 Licet ad effugiendum carcerem licita sit alienatio rei subiectæ restitutioni, id negatur si debitum sit ex delicto.
- 13 Filius debet patri operas obsequiales, & non artificiales.
- 14 Filius familiæ ob res alienum capi & executari potest.

¶ An debitor sit addicendus creditori, si obligatus sit ad soluendum redditum perpetuum, quod quotannis recurrat, ita, vt nunquam suis operis in perpetuum, etiam per totam vitam satisfacere possit, sed miser, & seruiens expirare debeat. Cap. XX.

1 AD propositam quæstionem præstat argumentum; & ad limitandam durissimam dispositionem huius legis in casu quotidiano, scilicet cum debitor inops debet redditum perpetuum magnæ quantitatis, cui satisfacere per omnem vitam suis operis est impossibile: cum quotannis reddeat. Quæritur quid si debitor, obligat se ad solutionem redditus, non solum personaliter, & sub generali hypotheca, sed etiam obligat corpus ad carceres publicos? & dicitur obligationem carceris non valere, quia esset perpetua quædam; & præcisa seruitus ad quam liber homo sese obligare non potest, vt dixi capit. 1. numero. 17. Deinde adducitur, quod obligatio ad carceres, non valet, nisi in vim consuetudinis, vt notatur in. l. ob res. C. de action. & obligat. & quod consuetudo non admittit, vt quis capiatur, nisi indebitis momentaneis, vbi vna solutione obligationis nexus evanescit: & quod ideo non debet extendi ad obligationes perpetuas, & successiuas, quoniam est maius præiudicium. Præterea adducitur, quod Solom, qui immensum fœnus ad mediocritatem reduxit, lege prodita, cavit: Ne quis ob furas ius in corpus debitoris haberet. Vt memorie prodit Plutarchus in eius vita. Quibus rationibus videtur dicendum, iudicem in hac specie rationem excogitare debere, qua inops debitor, non pereat in potestate creditoris; additus enim creditori videtur detineri captus, vt dixi capit. 2. nu. 9. & videtur esse eius seruus.

2 ¶ Admittendum autem non est, vt homo liber sit in perpetua seruitute: est autem manifestum, quod debitor seruiet per omnem vitam creditori, si debet redditum perpetuum, magnæ quantitatis, cui annuæ operæ pares esse non possunt. Comprobatur hæc opinio, quoniam nemo potest locare operas suas in perpetuum, vt dixi capit. 1. numero. 17. quod autem non potest fieri per pactum, non potest fieri per statutum, vt dixi cap. 2. numero. 9. sed hanc opinionem probare, non est animus. Primò, quia esset melioris conditionis, qui debet viginti aureorum millia, & forsam ea turpiter prodegit, quam qui debet aureos decem. Deinde, cū prospiciatur creditori, cui debetur aurei decem, cur nō prospiciatur ei, cui debentur aureorum decem millia, cum magna sua iactura. Certè stolidissimū esset illi prospicere: hūc destitue. Na præsertim

præfertim, quod maiori coherione dignus est, & magis infamis, qui plurimum eris alieni contraxit, quam qui modicum. Postremo, qui ingentem summam debet, rectius addicendus creditor, quam qui debet modicum quidam, & in eo rectius quadrant verba legis. Vltimò, non ineptè suscipiari, licet eum, qui maximam summam debet, rem exportasse, vel abscondisse elusis creditoribus, quare hinc magis præmendus, quam debitor mediocris summæ. Non obstat, quod esse in carcere per omnem vitam, non est amittendum, quia esset præcisæ quædam seruitus: quoniam hinc, per additionem liberamus debitorem à carcere, ut operis satisfaciatur creditori, neque traditus creditori, videtur esse eius seruus.

¶ Non obstat, quod carcer pro debito, non patiendus, quando debitum habet tractum successiuum, quoniam nego id esse verum, quamuis enim debitum habeat tractum successiuum, potest contingere, ut aliquis extraneus soluat pro debitore, & recurrès quotannis redditum extinguat. Deinde, cū carcer admittatur pro his quæ momento solui possunt: quanto magis pro his, quæ perpetuo augentur, & crescunt: cum creditor habeat iustiorē causam urgendi, & debitor soluendi. Neque alibi inuenio, qui regulam generalem ita restringat, tantum carcerem non admittit: quando nullū est remedium illam effugiendi, nisi solutione, ita, quod non admittitur celsio bonorum, quod nonnullę gentes præposterè, & impiè statuerunt. Prætereà, nego carcerem pro ære alieno inductum consuetudine, immò, id videtur iure statutum, ut cessans in solutione præmatur carcere, ut dixi. c. 1. supra. Non obstat, quod nemo potest locare operas suas in perpetuum, quoniam hinc non locat operas in perpetuum, sed momento liberatur, si soluat, & numinis prouidentia maxime apparet in rebus iam comploratis, & ab humana ope destitutis. Quare quotidie videmus in opem ad maximum dignitatis, & opulentia locum euectum. Est enim mira rerum humanarū varietas, & forsam, de repente apparebit, qui pro debitore solvat, vel Christus emoliet creditoris animum.

¶ His ita definitis videamus, quid in hac specie iudicandum. Paulus, Hieronymus, ab hostibus aureis trecentis reddem, reuersusque in patriam, petit à Hieronymo, ut sibi aureos trecentos solvat, & cū inopa

fit, petit, ut sibi tradatur in seruitium, per tantum tempus, quod possit debitum reponere, putà, per annos octo, vel decem, iuxta debitoris industriam arbitrio iudicis: opponit Hieronymus, quod etiam, si Paulus pro eius libertate aureos mille hostibus soluisset, non est cogendus ei operas præstare, per longius tempus, quam per quinquennium (quoniam hoc est lege præfinitum) citatque textum expressum in l. fin. C. de captiu. & postlim. reuers. vbi hæc verba legimus. *Decet redemptos, aut datum pro se prætium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, & opere quinquennij vicem referre beneficij.*

3 ¶ Quid iuris? certè verius videtur Hieronymum cogendum seruire per tempus congruens ei prætio, quod pro eius libertate hostibus est solutum. Moueor, quoniam d. l. fin. loquitur de Iure Civili, quo debitor liberatur cedendo bonis, neque cogitur seruire creditori, etiam si soluendo non sit, ut dixi capit. 1. nu. 1. At, cum iure Hispanico omnis debitor cogatur seruire, si soluendo non sit, certè aptius, & rectius cogendus, qui debet ex causa redemptionis quam alius: nam adeò iuxta ea causa visa fuit, ut ex ea sola debitor inops de Iure Civili cogatur seruire, ut dixi. capit. 1. num. 65. Cum ergo ea causa seruitio digna visa fuerit, eo tempore quo pro debito nemo seruirebat, certè hodie, quando apud nos lex est generalis, ut debitor inops seruiat per tempus à iudice taxandum; efficacius, & vehementius lex exercenda in eum, qui etiam Iure Civili, visus est dignus qui seruiret: nam hinc qui tantum beneficium, accepit, nimirum libertatis munus durius cogendus, quam qui ex alia causa debet, ideò, non per quinquennium, sed per tempus à iudice taxandum seruire debet. Sed certè durum videtur recedere à taxatione legis; præfertim, cum suspicari liceat illud taxari tam strictè, quoniam captus reddit omnibus fortunis spoliatus: & ut quid diu fuit miser, numinis indulgentia lætetur: quæ opinio æquior est.

¶ Sed est quæstio, quid si Paulus pro libertate Hieronymi, hostibus dedit aureos decem, an Hieronymus cogendus seruire per quinquennium, iuxta præfinitionem. d. l. finali. quæ redemptor (si soluendo non sit) iubet redemptori seruire per quinquennium? Et certè hoc casu seruanda videtur præfinitio. d. l. finali. quoniam non

non ratione prætij absolute, sed ratione beneficij in redemptum collati, iubet ut redemptori seruiat, nam, si redemptus deberet ex alia causa, quam redemptionis, non posset cogi ad seruitium: vnde manifestè infertur, quod dispositio. d. l. fin. non est nata simpliciter, & absolute ex prætio dato, sed ex prætio dato pro redemptione beneficij inæstimabili, quo quis patriæ, parentibus, & libertati restituitur; vnde licet prætium sit exiguum, videtur quod debet seruire per tempus taxatum à lege, sed obstat, quod lex ipsa dicit, quod vbi primum redemptus solvit prætium redemptori, est liber, neque detineri potest ratione collati beneficij.

4 ¶ Vnde infertur, quod lex non vult operis pensari beneficium, nisi quousque reponat prætium, & quod si reponit prætium, non tenetur seruire, cum autem hodie generale sit creditum solvi operis, videtur, quod si operæ vnus anni æqui valeant prætio dato, pro redemptione quod non tenetur seruire per quinquennium, iuxta taxationem. d. l. fin. non obstat, quod dispositio. l. fin. non est nata simpliciter, & absolute ex prætio dato, sed ex redemptionis maximo beneficio. Nam id beneficium non parit actionem in plus quam, ut redemptus teneatur solvere prætium, quod pro eius libertate hostibus est datum, ut in dicta lege probatur.

5 ¶ Neque obligatio qua quis adstringitur reponere beneficium; parit actionem, ut notatur in l. sed, & si lege. §. scire. ff. de petit. heredit. lafo. in l. ex hoc iure. ff. de iur. & iure.

6 ¶ Sed illud notandum, adeò redemptori deberi prætium redemptionis, ut pater teneatur solvere redemptori prætium quod soluit, ut eius filium liberaret ab hostium captiuitate: quoniam pater, saltem necessitate causatiua tenetur filium reddimere à captiuitate, ne priuetur eius hæreditate. Authen. si captiu. C. de Episc. & cleric. ego redemptor gerit negotium patris, & sic pater tenetur illud approbare, & solvere. l. solvendo. ff. de neg. gest. l. nam & Seruius. ff. eo. tit. melior textus in l. quam vis. ff. solut. matri. cum lege seq. & ita nominatim docet Paul. consil. 443. incip. viso puncto supradicto, dico nu. 1. lib. 1.

7 ¶ Quod ampliat etià, si filius mortem obierit, antequam domum accesserit, nam sufficit negotium initio vtiliter gestum, licet postea euectus non sit ex animi sententia,

l. sed an vltro. §. 1. ff. de negot. gest.

8 ¶ Deinde non prætereundum, quod si ei qui me à vinculis, vel à potestate hostium liberauit, summam immensam donem, certè non possum ob ingratitude reuocare donationem, quoniam donatio remuneratoria non censetur donatio, ut dixi in meo tracta. de non melioran. filia. dotis ratio. cap. 17. numer. 14. & nominatim in redempto à vinculis, vel ab hostibus notat Bald. in cap. 1. §. fin. quæ fuit prima causa beneficij, amittit. & in cap. 1. col. 3. an mutus, vel surdus. Iacobinus Sanctus Georgius in tractatu fœudorum, folio 34. col. fina. Lupus in repet. Rub. de donat. §. 50. incip. limitat. 2. num. 7. argu. l. si pater. §. 1. ff. de donat. non prætereundum, quod traditio Pauli. d. consil. 443. (scilicet, quod pater tenetur solvere prætium, quod quis solvit pro redemptione filij sui) confirmatur efficacissime.

9 ¶ Quoniam pater viuens, & valēs, tenetur in vita sua assignare filio legitimam, si detinetur in carcere pro delicto, & multò magis, si pro debito civili; si enim pro dote danda, & pro alimentis, multò magis pro vita filij conservanda, & pro libertate: nam carcer perpetua, & seruitus, morti comparantur. l. intercidit. ff. de condi. & demon. l. seruitutem. ff. de reg. iur. facit textus in Authen. si captiu. C. de Episc. & cleric. & hinc casum audisse se, à Chancellario Franciæ, testatur Benedictus in repe. c. Raynuntius, in verb. in eodem testamento. num. 215. de testam. & sequitur Berengarius Fernandus in repet. l. in quartam, num. 136. versic. 5. etiam. ff. ad leg. Falcid. Hæc Benedicti, & Berengarij opinio summam æquitatē præsert, si enim filio de Iure Civili cogor dare donationem propter nuptias in vita, ut dixi in tractatu de non meliorand. filia. bus. capit. octauo, numero vigesimo quarto, in fine, multò magis videor cogendus dare, ut eximatur à carcere, & liberetur à potestate creditoris quæ seruitus, & captiuitas quædã est: maiusque beneficium confert in filium eruendo eum à carcere, quam dando donationem propter nuptias, magisque in hoc paternam pietatem exercet. Sed vereor, ne tantæ æquitatis opinio vera sit, arbitrorque in iudicijs locum non habituram. Primo, si hanc aperiamus ianuam quo evadet? quo non penetrabit iuuenim profusio? quis erit sumptibus modus? quid non machinabuntur fœneratores?

- Itaque maximum hinc periculum impen-
det, iuuenilisque licentia optimo iure co-
herceda fouetur, cumque patris dano, pes-
simoque exemplo alitur. Deinde, cum de
iure pater non teneatur pro filio, vt in Ru-
brica. C. ne filius pro patre, cur auferetur à
patre res sua, quam forsam ad vltimos nau-
uigans Indos, magnis sudoribus parauit?
Cur damnus irrogabitur ceteris fratri-
bus? dum pater, neque negotiari, neque au-
gere rem potest, cum portione, quam cogi-
tur tradere filio: ob es alienum capto. Itaq;
hic maxima subest iniquitas. Preterea nul-
la est lex, quæ iubeat patrē dare in vita sua
legitimā filio ob debitum, civile capto. At-
que adeo nulla est prudens ratio, nulla pu-
blica vtilitas, quæ hoc admittere cogat.
- 10 ¶ Postremo hic longè alia ratio est, quam
in dandis alimentis, dote, vel donatione
propter nuptias. Nam, nisi pater det alimē-
ta, filius famæ peribit; & nisi det dotē, vel
donationem propter nuptias, filia non in-
ueniet maritum, neque filius vxorē: quod
aduersus naturalem æquitatem, & aduer-
sus publicam vtilitatem esse videtur. l. 1. ff.
solu. matrim. Deinde, est aduersus votū pa-
tris, qui iuxta, à natura insitam procliuita-
tem, cupit per nepotes memoriam nomi-
nis sui in posteritatem propagari, & liben-
tè, & vltro dotem dat. Quæ e. & æquum,
& reipublicæ vtile est, primum cogi alere,
& dotem, vel donationem propter nuptias
dare filiis, præsertim, quod dos succedit lo-
co alimentorum, vt prolixè dixi in tracta-
tu de non melior. dot. ratio. filia. c. 2. nu. 3.
- 11 ¶ Et filia dotata, à marito est alenda, non à
patre, vt dixi in tracta. de non melio. filia.
& pater tunc alimenta debita, potius quā
donationem videtur dare. Rursus, cum fi-
lio dat donationē propter nuptias, potius
lucratur, quam expendit de Iure Ciuili, si
quidem eo iure, etiam vsusfructus, dotis-
que filiofamilias datur, pertinet ad patrē.
l. 1. & 2. C. de bon. quæ libe. Quid hoc ad
iniquā impensam, qua Benedictus, & Be-
rengarius onerant patrem? si quidem ini-
quissimum reputo obligare patrem, ad æs
alienum, quod filius forsam alea, luxu, vel
scortis contraxit. Deinde, si Berengarij, &
Benedicti opinio esset vera, non tractarēt
DD. an valeat statutum, vt pater cogatur
in vita solvere pro filio condēnato, ob de-
lictū, vbi tractant in c. 2. de delict. puero.
vbi Anania, Alex. in. l. lex Cornelia. nu. 8.
ff. de vulga.
- 12 ¶ Vltimò, est textus expressus in. l. 1. C. ne
filius pro patre, distans patrem, non tene-
ri pro mutuo, quod filius eius, emācipatus
contraxit: nam si esset in potestate, defen-
ditur Senatuscōsulto Macedoniano, quo-
modo autem verum esset patrem, non tene-
ri pro debitis filij, si per cuniculos, & obli-
quas machinationes cogitur pro eo solve-
re, dando ei legitimam in vita, iuxta debi-
tam summam.
- 13 ¶ Neque quidquam suffragatur filio, quod
est dominus in vita patris, & quod legiti-
ma est sibi debita, nam viuente patre do-
minus non est, neque quidquam sibi effica-
citer debetur. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla-
bon. & dixi in tracta. de non melior. filia.
illa enim est communis opinio, quod pa-
ter non cogitur in vita, filio suo assignare
legitimam, quia non debet eam, nisi post
mortē, Imol. & Alex. in. l. lex Cornelia. ff.
de vulg. Fabian. in repet. Auth. nouissima.
in. 7. q. prin. C. de inoffi. testa. Rursus, non
adiuuat Berengarij, & Benedicti opinio-
nem æquitas, quæ prima statim fronte le-
gentibus occurrit, quod scilicet æquissimū
est filium à carcere liberare. Primò enim, si
filius debet ex delicto, dignus est punitione,
& indignus fauore.
- 14 ¶ Quare iure constitutum est, vt licet ad
effugiendum carcerem possit, quis alienare
rem restitutioni subiectam, id negatur,
si debitum, propter quod detinetur in car-
cere, procedit ex delicto: admittere tamen
opinionem Berengarij, si indefectum solu-
tionis filius esset occidendus, vel mutilan-
dus, vel perpetuo carcere præmēdus, quia
tunc tāta versatur æquitas, quanta in ali-
mentis: secus, si alia poena imponēda. Dein-
dè, si filius detinetur ob debitum, ex causa
civili, non oportet Berengarium represen-
tare carcerem esse captiuitatem, & servi-
tutem, cum eam cedendo bonis possit effu-
gere. l. penult. C. qui bon. cede. poss. vbi hæc
aptissima verba lego. *Cum, et in se nihil in
suo sensu ij, qui in potestate parentum sunt, ha-
beant, tamen, ne patiantur iniuriam, debet bono-
rum cessio admitti.* Certè, si de iure, pater
per obliquum teneretur solvere pro filio,
dando ei suam legitimam, non diceret
lex, vt filius cederet bonis, cum cessio
fiat, cum solvi non potest, ne in defectum
solutionis detrudantur in carcerem. l. 1. C.
qui bon. cede. poss. Preterea textus in Au-
then. si captiui, in fin. C. de Episc. & cleric.
licet loquatur de reddimendo filium, à
potestate

potestate hostium, non dicit, quod pater
teneatur reddimere filium, assignando ei
suam legitimam in vita, sed quod, si eum
non reddimit, priuatur eius hæreditate,
itaq; amissionē hæreditatis (hoc est, amif-
sionem lucri) lex denunciat, non amif-
sionem propriæ rei, dum cogitur filio tradere
rem suam, hoc est legitimam; quam in vi-
ta non debet. An autem dispositio Auth.
si captiui. seruetur in Gallia, vide Rebuf. in
prohem. Regia consti. glos. §. nu. 3. Præ-
terea, vt ad nostram consuetudinem ve-
niamus, quid piaculi est, si filius effugiat
carcerem, tradendo se in seruitum credi-
tori. An oportet, vt sit otiosus? an oportet,
vt iterum indulgens inguini, & gulæ,
nouum æs alienum contrahat? * Neque
obstat, quod antiquius est debitum, quo pa-
tri debet operas, nā filius patri, debet ope-
ras obsequiales, non artificiales, vt dixi in
tracta. de decima tutori. c. 2. nu. 12. & ille
opere obsequiales debentur, ex congruen-
tia, non ex pecunia. Sed obijcis, quid si est
aduersus honorem filij? certè nihil, quod
pater filij amantissimus admittit, dici po-
test aduersus honorem, vel vtilitatem filij.
Quare, desinat stultè curiosi, patrē filij sui
iudicem esse, nullum inueniet æquorem
iudicem: nullum commodis suis magis fa-
uentem: ex his apparet traditionem Pauli,
dist. consi. 443. esse dubiam, sed certè mihi
placet, & quotiescunq; filius esset occidē-
dus, vel perpetuo carcere præmēdus, nisi

solueret: probarem opinionem Berengarij
& Benedicti: vt pater teneretur in vita da-
re eis suam legitimam, pro modo debite
quantitatis. Deinde, ex superioribus con-
stat, filium familiars (nisi debeat ex mutuo)
& generalitèr filium emancipatum cogē-
dos esse subire dispositionem huius legis.
16 ¶ Nam, licet filium familias non posse ob-
æ alienum capi, nec executari asseueret;
Accursius, in. l. 3. §. sed vtrum, & in. l. quod
si minor. §. si seruus, in verb. *condemnatur.*
ff. de mino. contraria sententia vera, & cō-
munis est, quam probat Bartol. & DD. per
textum ibi, in. l. penul. C. qui bon. cede. poss.
nam si non posset capi, non esset necessaria
cessio bonorum, vt dixi. c. 3. nu. 2. Bald. in
tracta. de carcere. q. 3. nu. 6. Bar. in. l. si filio,
la 2. nu. 8. ff. solu. matri. Aret. in. §. si. col. 3.
Insti. de actio. & ibi Ias. col. 2. Boer. in rep.
l. consentaneū. nu. 165. C. quomo. & quan.
iud. Hippo. in practica crimina. verb. *attin-*
gam. nu. 69. Cassan. in consuet. Burgundie,
Rubr. §. 2. num. 14. versi. additio. Parisius
consi. 94. nu. 4. lib. 1. Bald. in. l. si ex alio.
C. quod cū eo. Ioan. Baptista Sansuerinus
in tracta. de debitore suspens. & fugitiu. in
5. q. princ. versi. 4. quarto, num. 8. qui dicit
Accursiū rectè loqui, si intelligatur in mi-
nori. Nec requiritur consensus patris, Bal.
in tracta. de carcere. q. 3. Bart. l. si. §. 1. ff. de
verb. obliga. Ancha. consi. 72. Boer. d. loco.
num. 166. & hoc esset indubitabile, si filius
esset mercator.

FINIS.

Nn 3

**DE DECIMA
TUTORI HISPANICO
IVRE PRÆSTANDA, AD INTER-**

pretationem. l. 2. tit. 7. lib. 3. Fori, aduersus Iuris Communis

regulas tractatus modis omnibus novus per Gasparem

Baezium, Iuris studiosum, & in Granatensi Senatu advocatum,

in qua supra octoginta huius legis limitationes,

ampliaciones, & declarationes

continentur.

ANTE OMNIA VISVM EST HISPANICAM
constitutionem qua tutori decima datur hic annexere.

Si Algunos huerfanos que sean sin edad, sincaren sin padre, o sin madre, los parientes mas propincos, que ayan edad y sean para ello, reciban a ellos y a todos sus bienes delante el Alcalde, y delante omes buenos por escrito, y guardenlos fasta que los huerfanos vengan a edad: y sino ouieren parientes que sean para ello, el Alcalde delos a guardar con todos sus bienes a algun ome bueno, y tengalos assi como es sobredicho: y quienquier que los tenga; mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo de los frutos, por razon de su trabajo: y quando vinieren a edad dexeles todo lo suyo ante el Alcalde por el escrito cõ que lo recibio: e deles cuenta derecha de los frutos que ende recibio. E si alguna demanda fizieren a los huerfanos, o ellos ouieren de demandar a otro, aquel que los tiene en guarda pueda demandar e respõder por ellos, y lo que fiziere vala, fueras si lo fiziere con engaño, o daño dellos, o si por su negligencia, o por su culpa algun daño recibieren los huerfanos en sus bienes, sea tenuto de gelo pechar; e si los huerfanos algun pleito le fizieren de su daño, por alguna guisa mientras los tuuiere en su poder no vala: e si despues que fueren de edad les tuuiere sus bienes, o alguna cosa dellos, respõdales sobre ellos, quando quier que

que ge los demandaren, e no se pueda defender por año y dia: e quando el padre, e la madre murieren e los hijos fincaren, entren los hijos en los bienes del muerto, o otros herederos derechos, si hijos no ovieren.

S V M M A.

1	Tutoris officium gratuitum est, de Iure Civili.	18	Filius an possit petere pretium operæ, quam collocavit in rem patris.
2	Tutori pro administratione nil dandum de Iure Civili: nisi quando sese aliunde alere non potest.	19	Tutor, pretium capiens pro suscipienda tutela, tenetur ad restitutionem, conditione obturpationis causam.
3	Tutor si proficiatur peregrinè ad curanda negotia pupilli, debet ire expensis pupilli, & nu. 5.	20	Tutor accipiens pecuniam pro maritanda pupilla sua, tenetur ad restitutionem.
4	Tutori, de Iure Civili, si aliquid datur, potius datur ut effugiat damnum, quam ut capiat lucrum.	21	Consanguineus capiens pecuniam pro maritanda consanguinea, tenetur ad restitutionem.
6	Tutori assignandum salarium de Iure Civili, quando pupillo sese offert aliquid peculiare negotium, non autem pro generali administratione.	22	Tutor tenetur locare matrimonio pupillam.
7	Tutori dandum pretium, si incidat negotium, quod tenetur obire, & ex quo damnum accipiat, & nu. 8. ubi declaratur, & nu. 11.	23	Respublica non consistit absq; charitate.
	Tutori ex iusta causa potest (etiam de Iure Civili) assignare iudex salarium, nu. 9.	24	Innocentia conciliat favorem pupillis, & quod diliguntur à Christo domino.
10	Quæ sit iusta causa dandi tutori salarium, relinquitur arbitrio iudicis.	25	Hominum vita non debet esse sordida.
11	Cum tutor ex iusta causa petit sibi dari salarium deducendum est, quod domi esset expensurus.	26	Tutelle munus, honorificum est.
12	Si tutor non habet unde se aliat, est dandum ei salarium etiam de Iure Civili.	27	Pupillo favere, magnificum est.
13	Tutor retinens aliquid ex pupilli pecunia, tenetur ad interesse.	28	Veteres Romani non accipiebant præmium pro prætorio.
14	Etiam matri tutrici, non est dandum salarium de Iure Civili.	29	Pauperes non debent solvere pecuniam notario pro instrumento, & nu. 31.
15	Tutella est onus.	30	Decuriones non possunt accipere pecuniam pro visitatione terminorum: licet de consuetudine non servetur.
16	Expendens non liberalitate animi, sed legis imperio, non repetit.	31	Hispani, abhinc annis plus mille, dant decimam tutori.
17	Mater expendens ex præcepto legis in rem filij, non repetit.	33	Consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est, tamen est restringenda, & nu. 36.
		35	Decima quæ datur tutori est magnum salarium.
		37	Tutor (etiam de Iure Civili) potest capere pecuniam pro administratione tutelæ, dum tamen eam non capiat à pupillo, sed à tertio.

AN DE IVRE CIVILI TUTOR
salarium auferre possit ratione administrationis rei
pupillaris, & qua in re hæc lex corrigat
Ius Civile.

CAPVT PRIMVM.

TUTORIS officium de Iure Civili gratuitum est, idcirco tutori administrationis ratione nihil accipere, vel petere licet. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de adm. tuto. & in. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio

palibus. ff. de adm. tuto. *Sumptum* (inquit lex) qui in tutelam, non qui in ipsos tutores fiunt, ratio haberi solet. Idem probatur in. l. qui negotiationem in fine principij. ff. de adm. tuto. *Lucrum* (inquit) facere ex tutela non debet.

¶ Et

- 2 ¶ Et per locum à speciali, idem probatur in. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & rationib. distrah. ubi lex non nisi quando tutor sese aliunde alere non potest, permittit ipsi salarium dari, ergo in contrarium est regula communis.
- ¶ Hæc est receptissima nostrorum sententia, à qua (quod mirum videri potest) nullus hæcenus discessit, & eam probant Dinus, Iacobus Arenius, Odofredus, Bartol. Baldus, Albericus, & Raph. Comensis in d. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de adm. tuto. Alber. in rub. ff. eo. tit. num. 17. Bal. in. l. cū oportet. nu. 16. C. de bonis que liber. & in. l. si is qui. ff. de eo, qui pro tutore negot. gerit. ubi hæc eius verba legimus. Tutor ex tutela administratione nullum consequitur fructum. ¶ Eiusdem opinionis fuit Imola. conf. 75. col. fin. & cap. 1. num. 4. de pecu. cleri. Barba. conf. 62. nu. 6. lib. 2. Iacobus Arenius, Odofredus, & Rapha. in. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & rationib. distrah. Bart. Bald. & Alberi. post glosam in. l. 1. §. fin. ff. manda. & in. l. deniq; §. idem Labeo. ff. eo. tit. Angelus, Aretinus, in tractatu de testamentis, glosa. 96. col. 2. Philippus Francus in. c. grandi. col. 5. Dominicus. col. pen. Anchar. & Corserus, propè finem de supplen. neglig. prælato. Anania. in. c. qualiter, & quando. el. segundo. §. licet. col. fin. de accusatio Barba. de præstan. Cardin. quæst. 3. nu. 28. Iaf. in. l. item. ver. & nota. C. de procuratorib. Socin. consil. 180. nu. 5. lib. 2. Bald. conf. 259. super primo puncto lib. 3.
- 3 ¶ Vbi dicit quod tutori nullum est dandum salarium pro administratione, tamè quod si profectus est peregrinè, ad curanda negotia pupilli, debet ire expensis pupilli, & sic evitat damnum, non capit lucrum. l. 1. §. si pupillis. verfic. item sumptus litis. ff. de tutel. & ratio distrah. Paul. & Angel. in. l. nutritoribus. C. comm. de succel. Dinus, Bart. Odofredus, Iacobus Aren. Bald. & Alber. in. l. in eos. ff. de tutel. Petrus Iacobus in sua practica. tit. de contraria mādati actione. Angel. in. §. sed & si quis præfens. Instit. de suspect. tutorib. Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs. in. 1. dubio lib. 2. Cassan. in consuetudinibus Burgundæ. Rubrica sexta. §. 4. verb. & fait la ditte femme. Angel. §. actionum, num. 36. Instit. de actio. Maynerius. l. quo tutela. nu. 77. ff. de reg. iur. Boeri. c. 1. nu. 4. de pecu. cleri. Soci. conf. 180. num. 5. lib. 2. Boer. in consuetu-

- dinibus Bituricensibus titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. col. 1. & titulo de consuetudine testament. §. 5. col. 2. & probat Rochus Curtius in cap. ultimo quæst. 12. de consuetudine: scribit doctissimus Antonius Padilla, non genere tantum, verum etiam optimorum studiorum, & totius humanitatis, & prudentiæ laude merito illustris, in. l. 1. num. 18. C. de transact. & Oroscius, quem mira, articulatè vocis pronuntiatione, Ius Civile sedulo legentem iuvenis adhuc Salmantice audivi in. l. sumptus. ff. de pact. propè finem.
- 4 ¶ Hæc est generalis regula, & si aliquando de Iure Civili pretium datur tutori, potius datur pro aliquibus expensis à se factis, vel ne patiatur damnum propriarum rerum, quam ratione salarii & lucri.
- 5 ¶ Sic Bald. conf. 256. super primo puncto lib. 3. scribit quod tutori nullum est salarium præstandum pro administratione tamen quod si procurandis negotijs pupilli in aliquâ regionem profectus est expensæ, sunt ei reficiendæ ex re pupilli, citat notata in. l. idemq; §. idem Labeo. ff. manda. Aliud enim est lucrum capere (scilicet salarium), aliud damnum non admittere.
- 6 ¶ Sic Iaso in. l. litem, versiculo, & nota. C. de procurato. scribit, quod tutori assignandum est aliquid salarium quando sese offert peculiare aliquid negotium, alioqui gratis administrare debet, quoniam tutela onus est, non lucrum.
- 7 ¶ Iudex ergo si incidat aliquid negotium quod tutor ratione officij tenetur obire, certè si ex eius administratione tutoris facultates damnum accipiant pretium negotij ratione dare iubebit, etiam stante dispositione Iuris Civili, quoniam hoc non est salarium, vel lucrum dare, sed expensas pecuniarias resarcire.
- 8 ¶ Hoc tamen iudex de Iure Civili non nisi raro, non nisi parè & moderatè faciet, quid enim si negotium directè respicit administrationem, & vel cura est, vel vigilantia, vel sollicitudo? certè nihil illi præstadium, si ve colat fundum, si ve fulciat domum, si ve agerem erigendum curet, si ve pupillarem pecuniam collocet, hæc enim omnia facere tenetur. Si tamen peregrinè proficiatur, & ultra sollicitudinè, & animi intentionem pecuniam expendat, certè refundenda ipsi est: ut latè tradit Alberi. in. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de adm. tuto. & in. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio

De decima Tutori

- & ratio. distrah. Boerius in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetu. iuris status perso. §. 1. col. 2. & probatur, in d. l. 1. §. si pupillis. vers. item sumptus. ff. de tutel. & ratio. distrah.
- 9 ¶ Idem dicendum stante simili causa iusta. Potest enim iudex assignare tutori salarium, si adfit causa iusta, & idem potest facere contutori, unde in ratione rei pupillaris, tutor licet reputat, quod contutori ex iusta causa pretium pro administratione dedit; ita probatur in l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administ. tuto. ubi notat glos. Dinus. Bart. Bal. & Raphael. glo. per textum ibi in l. idemq; §. idem Labeo. ff. manda. glos. & Bart. in l. 1. §. si ff. mandati. Bart. Bald. Dinus, Iacobus, Aren. & Alber. in l. in eos. ff. de tutel. Alber. in d. l. à tutoribus. §. principalibus. Bart. Albericus, & Dinus in dicta. l. 1. §. si pupillis. ubi est textus de hac re: qui licet solus assignet duos casus, in quibus potest tutori salariū dari, non excluduntur casus similes: iuxta glosam in l. ob æs alienum tantum. C. de prædi. minor.
- 10 ¶ Quæ sit autem causa iusta, arbitrio iudicis relinquitur: ut scribit Alberic. in d. l. à tutoribus. §. principalibus.
- 11 ¶ Illud tamen admonere visum est: quod ferè in omnibus casibus, in quibus de Iure Civili pecunia datur tutori, potius datur pro reficiendis expensis, & reponendo dāno, quam pro dando lucro: & cum sit ratio expensarum factarum, à tuore deducendū, est quod domi esset expensurus, ut docuit Guido de c. 62 §. incip. si quis condemnatur. Innocen. in c. fin. de dolo, & contuma. Panormitan. in c. finem litibus. col. an. repen. de dolo. & contuma. ubi limitat nisi in domo viueret ex officio, Rupellanus forensium institutionum, lib. 2. fo. 153.
- 12 ¶ Sic Guido dicta decisione. 62 §. dicit qd ex iusta causa iudex constituit salarium tutori: idem scribit Anania in cap. qualiter & quando. cl. segundo. §. licet. col. fin. de accusatio. Sic, si tutor non haberet unde se aleret, alimenta sunt ei constituenda. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi norant Odofredus, Iacobus, & Albericus. Si enim tutor caret necessarijs ad victum, necessario deseret administrationem sibi mandaram, vel certè minus diligetè obibit, ut possit sibi cōsulere, quare ut pupillo melius sit cōsultū alimēta inopi tutori cōstituēda sunt, etiā de Iure Civili.
- 13 ¶ In summa, de Iure Ciuili tutoris officium gratuitum est, neq; pro administratione aliquid est ei præstandum nisi forte careat alimentis, vel negotium aliquod gerat, ex quo, vel expēdat, vel amittat aliquid propriarum facultatum. Quare si tutor pupillarem pecuniam (ut dicam accepit) sed vel retinuit, vel in proprios vsus convertit, ad interesse tenetur, eiusq; ratio haberi debet cum rationem reddit. ut in l. qui negotiationem. §. ex duobus. & §. si. & l. tutor qui repertorium. §. si vsuras, & §. sequenti ff. de administ. tuto. Roman. consil. 193. col. 1. Decius consil. 192. Socin. cōsil. 2. lib. 1. Lupus in repetitione cap. per vestras. 6. notabili. §. 7. de donatio. inter virum, & vxor, & dicam latius capite sequenti.
- 14 ¶ Rursus quod tutori non sit dandum salarium probat. l. 3. tit. 12. part. 5. etiam si sit mater, ut per Socin. consil. 180. num. 5. vers. circa secundam, lib. 2.
- 15 ¶ Hæc Iuris Civili dispositio æqua, & probabili ratione niti videtur. Primo tutela onus est, ut in §. 1. Instit. de excusa. tuto. scribit Ias. in l. si quis à filio. §. si quis plures, num. 13. ff. de leg. 1. Marianus Socinus, in repetitione. l. cum filio, num. 41. delegat. 1. quis autem tutelam appellasset onus, si exinde lucrum corradi posset?
- 16 ¶ Deinde cum tutor (iure cogente) administret, nullum prærium ei præstandū est, quoniam non liberalitate animi, sed legis imperio laborem subit, nam qui ex necessitate expendit, non repetit: ita docuerunt glos. Alberic. Bald. Paul. Angel. & Salice. & cum his Cinus. Alexand. & Aretin. in l. alimenta. C. de nego. gest. qui scribunt qd licet mater expendens in rem filij repetat expensas, si constat de animo repetendi; hoc non admittitur quando expensas facit iure cogente.
- 17 ¶ Sic Bart. in l. cum servus. num. 4. ff. de verb. obligat. scribit qd qui tenetur aliquid facere debet facere suis expensis, & sequitur Campegius in tractatu de dote, prima parte, privilegio. 16. Bart. l. Nessenius. ff. de negot. gest. textus in l. suo victu. ff. de oper. lib. Ripa. l. 1. nu. 90. ff. solut. matri. Officium autem tutoris à lege imponitur, (etiā invito) ut in principio Instit. de excusa. tuto. & l. 1. ff. de muner. & hono. ergo eius ratione nihil debet tutor habere.
- 18 ¶ Sic Bald. in c. 1. circa mediū, versiculo, & hæc est notabilis: titulo de beneficio fratrum, scribit, operam quā filius patri exhibet

- habet cēseri gratuitam, cuius rei Iaso in l. ut nemini col. 2. ad fin. C. de collat. scribit Raphaelem rationem reddere, scilicet qd filius gerit negotia ex obedientia, quam ex lege divina, & naturali debet patri: fateor tamen opinionem Bald. esse periculofam, ut dicam late cap. sequenti.
- 19 ¶ Hinc glos. in l. in eos. ff. de tutel. & in l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administ. tutor. Scribit, qd si tutori, tutelæ ratione, ut illam (scilicet) suscipiat aliquid detur, potest ab eo repeti conditione obturpē causam, nam cū teneatur, & sit obligatus administrare, turpiter facit si aliquid pro administratione accipiat, idè conditioni locus est, ut in l. penult. ff. de condict. obturpēt. causam.
- 20 ¶ Sic tutor accipiens pecuniam pro maritanda puella, cuius tutor est, tenetur pecuniam restituere, quoniam cū ad id ex officio teneatur, turpiter facit pecuniam accipiendo: ita primus docuit Pileus Doctor antiquus, quæst. 72. dicens qd tutor tenetur pecuniam restituere, quia deliquit administrando, scilicet eam matrimonio collocando; nam quam vis fecit quod debuit, non fecit modo, quo debuit, quod sequitur Ioannes And. in additio. ad Specul. titulo de iudicijs. §. generalia. col. 9. in additione incipiente in d. l. quicquid. folio 44. Odofred. Alber. Bald. & Angel. in l. qui sine vsuris. ff. de negot. gest. Alber. in l. quicquid. C. arbitr. tutel. Lupus in repetitione. per vestras. §. 3. num. 22. de donatio. inter virum, & vxor. Alber. in rubrica. C. de interd. matrimo.
- ¶ Et in simili (scilicet in consanguineo qd tenetur restituere pecuniam quā accepit, ut matrimonio locaret consanguineam) scribit grauitè Ancharr. consil. 175. incip. præmittendum, & sequitur Lupus in loco supracitato, quoniam officium locandi puellas deficientibus parentibus, pertinet ad consanguineos, ut in l. in coniunctione. C. de nupt. ¶ Et tutor abstinere debet ab omni lucro, secundum Lupum in loco supracitato, licet glos. in d. l. qui sine vsuris. dicat qd tutor non tenetur restituere pecuniam quam accepit pro maritanda puella, & idè Guillielm. de Lud. sing. 71. sed errant secundum Doctores in loco supracitato, quoniam tutor debet abstinere ab omni lucro, & facere id, ad quod est obligatus non meretur lucrum. Nupti autem tradere puellam tutor tenetur. l. 9. tit. 11. part. 4.
- 23 ¶ Rursus dispositio Iuris Civili comprobatur; quoniam respublica absq; charitate, si non Christiana certè politica consistere non potest, neq; enim cōsistet humana societas si omnia pretio, & nihil ex virtute fiat, idè tutorem imbecillo puello constitutum oportet non quæstu, non pretio invitari, sed virtute duci & publicè utilitatis respectu moveri ad administrationē, neque enim (iuxta prudentissimi viri dictum) Solis nobis nati sumus, sed & parentibus, sed & amicis, sed deniq; patriæ geniti sumus, quod ex Cicerone refert Iuris consultus in l. post liminium. §. filius. ff. de captiu.
- 24 ¶ Deinde puellis, & infantibus favore conciliat ætas, vel quia delectantur nature simplicitate, vel quia Christus, istorum pronuntiavit esse Regnum coelorum, vel quia sceleris nescia ætas innocentia in vitat ad misericordiam.
- 25 ¶ Rursus cum liberalitas ingentium quidam sit, neq; humana vita sordida, & illiberalis esse debeat, sitq; indignum hominum dignitate omnia emptitia, omnia venalia esse, certè in nullum aptius exercentur liberalitas, in nullum rectius collocatur officium; quam in pupillam. Beatus (inquit Divinus ille Psalmographus) qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberavit eū dominus: Ex alibi Dominus custodit advenas pupillum, & viduam suscipiet. Qui ergo pupillo favet, in eum confert beneficium quem domini curæ relictū testatur Psalmographus, Tibi inquit derelictus est pauper, orphanotus eris adiutor. Quid ergo tantæ pietatis opera pecuniola cōducit tutor obibat? certe Romana gravitati repugnat, bonisque moribus adversatur: virtus enim propter se solum est summopere expetenda, neq; extirpanda est, ex hominum vita charitas, qua nihil est quod vehementius repubblicam contineat.
- 26 ¶ Rursus tutelæ munus honorificum est. l. testamento Centurio, in fine. ff. de testam. manum. Bart. & Bald. in l. pen. C. de verb. signific. Socin. l. vtrum ita. §. cum quidam, ultimo notabili. ff. de rebus dubi. & inter munera publica computatur. l. 1. ff. de muner. & honor. præmium autè abundè magnum est reipublicæ consuluisse, & ducare autè pueros, & eos bonis moribus formare reipublicæ est vtilissimū, & ad tutoris officium pertinet: ut dicam capite sequenti, puerorum enim greges, reipublicæ segetes sunt, quæ diligetè excolunt, & ad autūntū suum

suam pervenientes, rem publicam beatam, ac foelicem reddunt.

27 Postremo infantem, ætatis imbecillitate cæsus, bet iniurijs expositum, fovere, eiusq; rebus præsidio esse magnificum quidam est: omnem superans pecuniam: ergo iure optimo, ei salarium non dandum, oportet enim maiora facere pro gloria, quam pro paranda pecunia: ut in curatoribus definitur in l. 3. tit. 1. 2. partita. 5.

28 His congruunt veteres Romani, non tam pro patrociniis pupilli, sed neq; pro patrociniis cuiusvis alterius pecuniam accipiebant: nimirum benefactorum conscientia, & laude contenti. Vnde Tacitus libro 3. inquit. *Multa arbitrio Senatus constituta sunt, ne quis ob causam orandam, mercede, aut donis emeretur.* Rursus Quintilianus Institutionum lib. 1. 2. inquit. *Gratis ne ei semper agendum sit tractari potest, quod ex prima statim fronte diiudicare imprudens est. Nam quis ignorat quum id longe sit honestissimum, & illo quem exigimus animo dignissimum, non vendere operam, nec elevare tamen beneficii auctoritatem. Cum plerumq; hoc ipso possint videri vilia quod prætium habent. Nec quisquam qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quaestum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad usus necessarios exigeret, (secundum omnium sapientium leges) patietur sibi gratiam referri, cum et Socrati collatum sit ad victum. Neque enim video quæ iustior acquirendi ratio, quam ex honestissimo labore, & ubi ijs de quibus optime meruerint. Quod quidem non iustum modo sed necessarium etiam est, cum hæc ipsa opera tempus se omne alienis negotijs datum facultatem aliter acquirendi recidant, ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet sed mita benevolentia utetur.* Hæc enim Quintilianus, ex cuius verbis vides, patrociniis apud ethnicos gratuitum fuisse, neq; pro opera pecuniam admitti solitam, nisi pauper esset patrociniis præstans: ita, ut sese alere non posset: sicut diximus in tutore inope, cui ius civile prætium dari permittit, ut sese alere possit. Legimus apud Plutarchum, Cimonem Atheniensem acerbe reiecit Persam hominem, qui cum eius patrociniis uti vellet patras duas ei obtulit, alteram plenam aureorum Daricorum, alteram argenteorum, respondisseq; ego mercenarius non sum, si me amico uti vis, refer tecum munera quæ obtulisti.

29 Simile est quod legibus Longobardicis non licet notario mercedem accipere ab

orphanis, uti legimus in l. fin. C. de Scabinis, & Cancellarijs, inquit text. *De orphanis autem, vel cæteris pauperibus quæ exolvere hoc non possunt in providentia Comitis sit, ut nequaquam inde aliquid accipiant.*

30 Sic Rectores populorum, quos nostri Decuriones vocant, tenentur fines gratis visitare, autore Guidone, decisione. 68. quod non servatur, ut scribit Avēdanius, in tractatu de exequendis mandatis, cap. 4. nu. 6. ad eod venales isti urbium Senatores, pro pastoribus, agunt predones, pro custodibus lupos, quos dominus abigat a grege suo, quid enim miser populus, non patitur ab his, qui non virtute parati, sed nummulis empta dignitate superbiunt?

31 Sic etiam, hodie notarius non capit salarium pro instrumento quod facit pauperi autore Ias. l. nec quicquam. §. ubi decretum col. 2. ff. de offi. Proconsul. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo. *Et prendra, num. 4.*

32 Nunc videamus, qua in re hæc lex corrigat Ius Civile. Et quidem, Hispani videntes refraxisse charitatem præmioque excitari homines, tutorem pro labore administrationis decimam fructuum constituit: quod licet legatur in libro cui Forus nomen est, tamen ab hac annis plus mille antiqua lex de hac re prodita servabatur. ita enim lego inter Gothorum leges lib. 4. titulo De los herederos, in lege incipiente, *Si el padre. El hermano deve aver a los hijos hermanos e a sus cosas en guarda. E ma vados, que tome el diezmo de los frutos en que biva, & in fine legimus, Ley antigua & Sifnandi Regis nomen. Ergo si veneranda antiquitatis nomen, auctoritate conciliare solet: hæc lex vetustissima est. Si movemur exemplis, Galli tutoribus nobilium dant omnes fructus, uti legimus apud Boeriam, in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status, personarum. §. 1. 1. Casfan. in consuetudinibus Burgundicæ rubrica. 6. §. 4. verbo *Et fait la dicte femme, & verbo, baliste.* Idem servatur apud Aurelianos (qui & ipsi Galli sunt) autore Pyrrho in consuetudinibus Aurelianensibus, titulo quibus modis ius patriæ potestatis solvitur cap. 1.*

33 Idem servatur Canodistrix autore Paulo, consil. 374. incip. super istis dubijs, lib. 2. Caslan. dicta Rubrica. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme, & similis consuetudinis aeminit, Petrus Bellapertica, in Authent. minoris*

minoris debitor. C. qui dari tutores poss. loā. Igne. qui de Gallie consuetudine loquitur, in repetitione. l. necessarios. §. non alias, nu. 424. ff. ad Sillanian. & dicit, quod incolæ eam observant, veluti numem. Sic apud Gallos etiam patri, cui peculiaris quedam rerum feudaliū filij custodia committitur, dantur omnes fructus pro custodia, uti scribit Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 2. num. 1. Sic in Regno Siciliae, curia Regis dat tutorem Ducibus, & Comitibus pupillis, & assignat tutoribus salarium ad victum & vestitum, ut apparet ex Afflic. in constitutionibus Siciliae, titulo de Iure Balij, col. 1. Isernia in capit. si quis decesserit, si de feudo fuerit controuersia, inter domin. & agnat. Igneus, in d. §. non alias, nu. 424.

34 Et talis consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est, & servanda, ut scribit Paul. dicto consil. 374. lib. 2. numer. 1. Caslaneus in consuetudinibus Burgundicæ, Rub. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme.* Petrus Bellapertica, in dicta Authentica minoris debitor. C. qui dari tutores poss.

35 Sic Paulus Iouius historiarum scriptor nobilissimus, in descriptione Britannicæ indicat apud Anglos fructus rei pupillarijs ad Regem pertinere, quoniam scilicet pupilli in tutela Regis viuunt. Iouij verba hæc sunt. *Argent mirum in modum Regias facultates patrimonialia pupillorum, non enim ante pubertatem paternam hereditate perfruuntur, certa si quidem lege, pueri in tutela Regis viuunt.*

36 Hispanico tamē iure tutore, sola decima fructuum datur, ut ex hac lege constat, & scribit Didacus Segura in repet. l. cohered. §. cum filie. ff. de vulgar. & pupill. part. 2. col. 3. Fallentia nona. Auendanus in tractatu de exequendis mandatis. capitulo. 4. numer. 6.

37 Decima autem magnum est administrationis salarium: res enim propria, magna industria, & labore curata, vix decimam domino reddit. Quare legem hanc, veluti rigidam alienam profus a decretis Iuris Civilis restringendam esse censeo, quod ideo accuratius faciendum, quoniam decima salarium est nimis benignum, largum, & splendidum. Ideo, etiam, atque etiam expendum iudici est, cui decimam præstari iubeat, neque enim omnibus tutoribus, neque ex omni fructuum genere decima deducenda est.

38 Sic Butricarius in d. Authent. minoris

debitor, dicit, consuetudinem deferens tutore omnes fructus, esse restringendam, tanquam odiosam, quod sequitur Cassan. dicta Rubrica. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme, & dictam consuetudinem esse iniquam pronuntiat Antonius Padilla in. l. 1. nu. 18. C. de transactio.*

39 Illud tamen non omittendum, quod licet de Iure Civili turpiter faciat tutor, qui pecuniam accipit, ut suscipiat administrationem tutelæ, iuxta gloss. in l. in eos. ff. de tutelis, cum alijs supracitatis, tamen si gratis ei pater pupilli, vel alius pecuniam dederit, tanquam tutore, licite potest eam capere, etiam de Iure Civili. Vallet enim legatum tutore relicto, & lex interpretatur relicto pro administratione, neq; tamen illud improbat. l. sed hæc nimium, cum lege præcedenti. ff. de excusat. tutorum, & dicam latè infra. cap. 5. ubi tractabo, an tutor cui relicto est legatum, debeat id habere pro decima. Hoc addere visum est, quoniam Boerius, in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. 1. col. 1. scribit generaliter, quod tutor punitur extra ordinem; si data sibi pecunia officium tutelæ suscipiat, intelligendum enim, quando datur ei pecunia, ut velit suscipere tutelam, non verò, quando pecunia datur gratis, non ut tutelam suscipiat, sed ut aliquod habeat laboris præmium ex liberalitate dantis.

S V M M A.

- 1 Ratio huius legis, est labor tutoris.
- 2 Negotiorum gestori, & mandatario, an datur salarium remissive.
- 3 Filio, paternas facultates administranti, an sit solvendum prætium in diuisione hereditatis paterne, & nu. 4.
- 5 Filio lucranti cum pecunia patris, an sit danda pars lucri.
- 6 Filio lucranti cum pecunia patris, aliquando datur plusquam dimidium lucri, & quid si suo nomine, & periculo negotiatur, nu. 7.
- 8 Filio negotianti nomine patris, non est danda pars lucri, licet plurimum lucretur.
- 9 Filio laboranti infundo paterno, an sit danda pars fructuum, vel salarium, & nu. 10. & 11. & que ad num. 15.
- 12 Filius an debeat præstare patri operas artificiales, & quid in uxore, an debeat marito operas artificiales, & an ex eis lucrata, lucretur sibi, nu. 13.
- 13 Iudex an debeat habere rationem opere filij, & quid debeat considerare ad eam æstimandam.

- 14 Opera filij non meretur salarium, nisi in ignis utilitas rei patris, in qua laboravit: excipit iudicantis equitatem.
- 16 Socio administranti pro se, & socij, salarium constitutum est, vel maior pars lucri danda.
- 17 Si duo fratres vivunt in communi, & unus habet filios qui laborant in re communi, habenda est ratio operarum horum filiorum, & an acquiratur id patri, quoad proprietatem; an vero quoad usum fructum.
- 18 Executori testamenti decima datur Iure Regio.
- 19 Alguazelo decima datur pro executione in aliquibus regionibus.
- 20 Iudici decima datur, si ipse exequatur instrumentum, & moris sit eam dari alguazelo exequenti.
- 21 Custodi arcis, & carceris datur salarium.
- 22 Hospitale tenetur alere eum qui hospites curat. Hospitalarij equiparantur tutoribus.
- 23 Advocatis salarium debetur, etiam si conventum non sit.
- 24 Medico debetur salarium tamen durante egritudine non licet pacisci.
- 25 Mercenarius mercede dignus est.
- 26 Visitanti Ecclesiam datur salarium.
- 27 Proxenetis, proceptoribus, tabellionibus, & notarijs debetur salarium, & non minus solvendum salarium medico, quam doctori.
- 28 Expensis qui potest deducere de fructibus, potest deducere pretium operarum.
- 29 Labor solutio est causa summaria, & privilegium servitij causa concessum, non revocatur ab ingratitude.
- 30 Beneficium nemo tenetur facere de suo.
- 31 Tutori non debet officium suum esse damnosum.
- 32 Tutor, est loco patris, & domini.
- 33 Tutor aliquando equiparatur prelato.
- 34 Tutor, de Iure Civili praefertur sisco in successione pupilli, & an id hodie procedat stante hac lege, remissive.
- 35 Coadiutori datur salarium.
- 36 Tutoris labor omnem laborem superat, quo ceteri administratores premuntur.
- 37 Tutor cogitur inuitus tutelam suscipere.
- 38 Clericus, an cogi possit suscipere tutelam.
- 39 Tutor nobilis, an excusare se possit a tutela pupilli ignobilis.
- 40 Tutela minus nemo recusare potest, etiam si in id habeat peculiare privilegium.
- 41 Tutor, tenetur facere inventarium quam primum potest, & in eo debet scribere omnia ad pupillum pertinentia, & que postea augentur, & si aliquid non scribatur in inventario, potest revocari a tutela, id est tutor debet in inventario facere protestationem, & numero. 41. 42. 43. 44. & 45.
- 46 Inventarium, an expensis tutoris, an vero pupilli faciendum.
- 47 Tutorem, qui tenetur petere, non satisfacit, nisi curet, ut tutor faciat inventarium.
- 48 Inventarium non faciendum, quando pupillus est valde inops, vel quando eius pater prohibuit, vel remisit.
- 49 Inventarium faciendum, etiam si testator id vetet, si modo id iudici videatur pupillo magis expedire.
- 50 Inventarium etiam si a testatore prohibitum sit, tamen est faciendum descriptio honorum, ne supprimantur.
- 51 Inventarium faciendum coram iudice, sed de consuetudine sufficit coram notario.
- 52 Inventarium non debet continere debita, quae debet pupillus, sed quae ipsi debentur.
- 53 Tutor non faciens inventarium, videtur esse in dolo, & adversus eum iuratur in litem, & removeri potest a tutela, & accusari furti, & torqueri, & poni in vinculis, & numero. 53. 54. 55. 56.
- 57 Tutor, ante inventarium administrare non potest, nisi tempore peritura: & an valeat gesta ante inventarium, & quod agens removeri potest, & quid si postea conficiat inventarium, & numero. 58. usque ad nu. 60.
- 61 Tutor probare debet se fecisse inventarium, & copiam inventarij ostendere debet, si velit admitti ad agendum, si pars hoc petat, & numero. 62. Et quid si inventarium est ceptum, sed nondum confectum, nu. 62.
- 63 Inventarium probat efficaciter adversus tutorem, & tradendum est minori finita tutela.
- 64 Tutor non potest administrare (nisi tempore peritura) quousque sibi decernatur administratio, nisi testator aliter iusserit, vel utile sit pupillo; alias gesta non valent, nu. 65.
- 66 Tutor iurare debet utilia facere, & inutilia praetermittere, & debet addere formalem promissionem, quod pupilli defensionem absque ulla mora suscipiet, alias tutela non valet, secundum aliquos, & numero. 67. 68. 69. & 71. Et an valeant gesta ante iuramentum, si sint pupillo utilia, vel tempore peritura.
- 72 Tutor, non potest administrare, nisi satisfact, nisi patrimonium pupilli sit modicum.
- 73 Fideiussor tutoris, an debeat esse locuples secundum quantitatem contentam in inventario. Tutela non vitiat, etiam si fideiussor non sit idoneus.
- 74 Tutor ante satisfactionem potest utilia facere.
- 75 Tutor qui non satis dedit, an possit prosequi causam, si post satisfact.
- 76 Tutor testamentarius, an tenetur satisfacere.

Tutor

- 77 Tutor, siue a maiori, siue a minori iudice detur, tenetur satisfacere iuxta receptam praxim.
- 78 Patri, & patrono tutoribus, an remittatur satisfactio.
- 79 Tutor, etiam si sit valde dives satisfacere debet, sed tunc sufficit qualiscunque fideiussor.
- 80 Tutor, an satisfacere debet, etiam si sit propinquus, & vir valde honestus, & fidus, & numero. 81.
- 81 Bonis viris plurima in iure conceduntur. Tutor dissipator, non admittitur ad tutelam cum satisfactio.
- 82 Fideiussori pecunia dari potest pro fideiussione.
- 83 Tutor tenetur alere pupillum. Tutor quantum possit dare pupillo, ad alimenta.
- 84 In constituendo alimenta pupillo, inspicienda est consuetudo.
- 85 Alimentorum appellatione, quae veniant.
- 86 Tutor, an teneatur alere pupillum, in domo sua.
- 87 Tutor tenetur pupillum bonis moribus instruere, & mercedem proceptoribus constituere.
- 88 Tutor tenetur administrare res pupilli.
- 89 Tutor curare tenetur, etiam si in exteris regionibus: dummodo centesimum lapidem non excedant.
- 90 Tutor tenetur curare salutem pupilli, & fulcire domos, agrum curare, & reficere collapsa, etiam si pater pupilli reliquerit ea deformata.
- 91 Tutor, quando debet proponere res pupillares, suis.
- 92 Tutor tenetur lucrari cum pecunia pupilli. Tutor, si deposuit pecuniam apud campforem communiter reputatum idoneum, non tenetur, licet campfor decoquat. Tutor, et tutior sit, prudenter faciet, si contrahat cum consensu matris pupilli, & coniunctorum. Tutor, an debeat dare ad lucrum pecuniam si sit modica.
- 93 Tutor an hodie possit mutuo dare sub usuris pecuniam pupillarem, si redditus pupilli ad alimenta sufficiunt, & hodie tenetur emere redditus annuos.
- 94 Tutor qui non collocavit pecuniam pupilli, tenetur ad interesse, idem si tardius collocavit, & si non habet unde solvat: extra ordinem coerendus est, & numero. 1.
- 95 Tutoris haeres tenetur ad usuram pecuniae pupillaris, quae in eius manus pervenit.
- 77 Tutor non collocans pecuniam pupilli, condemnandus est ad interesse minus; quod in provincia in usu est, nisi pecuniam in usus suos converterit. Tutor intra quantum tempus debeat collocare pecuniam pupilli. Tutor collocare debet pecuniam pupilli intra certum tempus, quod intelligendum si possit, vel
- nisi in aliud pecuniam converterit, quod magis sit, & re pupilli, puta, si solvat debita.
- 97 Tutor converterens pecuniam pupilli in suos usus censetur predo, & tenetur ad interesse, & potest accusari furti, si fecit animo furandi.
- 99 Tutor, et condemnatur, ad interesse, quod non collocauit pecuniam pupilli, debet probari potuisse: attamen cessasse, & quomodo probetur.
- 100 Tutor pupillarem pecuniam debet collocare idoneis nominibus. Tutor qui collocavit suam pecuniam, non est audiendus allegans se non potuisse collocare pecuniam pupillarem.
- 101 Tutor negligens in emendo, solvit interesse.
- 102 Tutor non collocans pecuniam, committit peccatum mortale.
- 103 Tutor non potest pecuniam pupilli conferre in societatem, vel in aliquod exercitium, nisi id in usu fuisset patri pupilli. Si tutor non est ita industrius, ut pater pupilli, non debet conferre pecuniam pupilli in exercitium, quod pater eius exercebat.
- 104 Tutor obligans rem pupilli, & pecuniam, pro qua eam obligat, non converterens in suam utilitatem, non obligat eum.
- 105 Tutor censetur habere mandatum generale cum libera. Tutor propria auctoritate potest eripere pupillum de manu cuiusvis.
- 106 Tutor tenetur de gestis, & de neglectis.
- 107 Tutor tenetur defendere causam pupilli, nullamque vilem occasionem omittere, etsi non defendant remoueri potest.
- 108 Tutor potest advocare pro pupillo in causa quam adversus eius patrem defendebat.
- 109 Tutor non agnosceens bonam fidem, & temere litigans: debet condemnari in expensis pupilli, si fieri debet expensis pupilli.
- 110 Tutor exigere debet a debitoribus pupilli, alias tenetur ad sortem, & ad usuram.
- 111 Tutor, exigere debet, a debitoribus pupilli, etiam si sint eius fratres. Tutor, non tenetur exigere debitum, cuius exactior carior esset, quam ipsa fors.
- 112 Tutor, exigere tenetur, a seipso, & sibi solvere.
- 113 Tutor, an teneatur iurare fidelitatem pro pupillo.
- 114 Tutor, tenetur locare matrimonio, & dotare pupillam suam, & si plus dedit in dotem, quam pupilla habet, tenetur solvere de suo.
- 115 Tutor (etiam finita tutela) administrare tenetur, & numero. 17.
- 116 Tutor, si appellavit, haeres eius tenetur prosequi appellationem.
- 117 Tutor, constituens actorem, tenetur de gestis ab eo.

Oo 2

Tutor,

- 118 Tutor, tenetur seruare in sua persona pactum quod fecit cum creditoribus pupilli.
- 119 Tutor, durante tutela, non potest vestigalia conducere.
- 120 Tutor, maiori affectu gerit, quam ceteri administratores.
- 121 Tutor, ut quis datur inquirendum est, quos habeat mores.
- 122 Tutores tenentur in solidum.
- 123 Tutor, res pupilli presentes, et postea obuientes, tenetur administrare, et tenetur de gestis, et de neglectis.
- 124 Tutor, etiam si non sit legitime datus, non potest desistere administrationem, donec faciat alium legitime dari.
- 125 Tutor, nomine proprio accusat, si res pupilli id exposcit.
- 126 Tutor, non alienat pupillaria, absque iudicis decreto, et necessitatis, et utilitatis probatione.
- 127 Tutor, tenetur ad pretium, pro quo vendidit rem pupilli, nisi fuerit conuersum in utilitatem pupilli.
- 128 Tutor, quando tenetur de euictione pro re pupilli quam vendit.
- 129 Tutor, an possit persuadere morienti, ut sibi relinquat quod moriens, vult pupillo relinquere.
- 130 Empta a tutore, presumuntur de bonis pupilli.
- 131 Tutor, tenetur de fructibus perceptis, et percipiendis.
- 132 Tutor, neque familiares eius, non possunt contrahere cum pupillo, nisi maior factus ratum habeat.
- 133 Tutor, tutela finita, defendere debet causam pupilli, si non ad amirationem reddidit, et rem ad curatores transtulit.
- 134 Tutor, etiam finita tutela, tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem moueat, ut petat curatorem, vel ipse petat.
- 135 Tutor, si rem ceptam prosequi tenetur, etiam finita tutela, nisi de curatore, adulto, prouideri fecerit.
- 136 Tutor Ecclesie, tenetur petere (officio finito) et alius subrogetur, alias tenetur de periculo.
- 137 Iudicis, officio finito tenetur petere alium subrogari, alias tenetur de periculo.
- 138 Tutor negligens presumitur esse in dolo, et reus est peccati mortalis. et num. 139. et remoueri potest.
- 140 Executor testamenti negligens, remoueri potest.
- 141 Procurator remoueri potest, ob negligentiam.
- 142 Iudex ex officio potest remouere tutorem negligentem.
- 143 Tutor, remotus ob dolum, infamis efficitur.
- 143 Tutor remoueri potest ob leuissimam causam, et propter generalem suspicionem.
- 144 Tutor, suspecti postulari potest, a quolibet de populo.
- 145 Tutor, an suspecti accusari possit, ante gestionem.
- 146 Tutor, tenetur de culpa lata, et leui.
- 148 Tutor, in exigendo debita, non tenetur, nisi delata culpa.
- 149 Tutoris bona sunt tacite hypothecata pupillo.
- 150 Tutoris inualidi, bona sunt tacite hypothecata.
- 151 Protutoris bona sunt tacite hypothecata.
- 152 Tutor tenetur rationem reddere.
- 153 Quilibet administrator, tenetur rationem reddere.
- 153 Frater tenetur rationem reddere de his, quae administrauit, et qualis debeat esse ratio.
- 154 Administrans cum mandato, vel sine mandato tenetur rationem reddere.
- 155 Pater, et mater tutores, tenentur rationem reddere.
- 156 Executor datus in ultima voluntate, reddit rationem.
- 158 Tutela ratio, non solum pupillo, sed eius heredibus reddenda.
- 159 Tutor rationem reddere debet, etiam si non sit in usu.
- 160 Tutor rationem reddere debet, etiam si ei remissa sit rationis redditio; et quid si testator ultra liberationem a reddendo rationem, legat ei omnem summam in qua fuit condemnatus.
- 161 Confessio secundi tutoris, quod primus bene reddidit rationem, non nocet pupillo.
- 162 Tutor tenetur aenuo rationem reddere, si ratio est erronea, aut non plena, etiam si facta sit liberatio generalis cum iuramento.
- 163 Tutor iterum rationem reddere debet, si dicatur erronea: etiam si liberatio facta sit cum auctoritate curatoris, et decreto iudicis.
- 164 Liberatio a ratione reddenda quid operetur.
- 165 Liberatio nil operatur, quoad occultata, vel dolo ignorata.
- 165 Ratio non sufficienter reddita, est iterum reddenda.
- 166 Tutor unus non potest rationem reddere, sine altero, nisi uni commissa sit administratio.
- 167 Tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus.
- 168 Tutor promittens in instrumento guarantee ratio reddere rationem, an possit executari.
- 169 Tutor cum reddit rationem primo inuestigatur, an fecerit inuentarium.
- 170 Confessio tutoris de redditibus pupilli, non preiudicat ei, donec acceptetur expensa.
- 171 Tutor exhibere debet librum rationis.

Rationum

- 172 Rationum liber, si factum non sit, potest iurari in litem aduersus tutorem.
- 173 Liber rationum, continere debet debita, et credita, et redditus bonorum pupilli.
- 174 Liber rationum debet esse scriptus dilucide, et distincte, demonstrando rem, et annum, et quantitatem: alias non videtur reddere rationem, et videtur esse indolo, et nu. 175.
- 176 Redditio rationis, quid complectatur.
- Tutor debet reddere rationem, etiam non requisitus.
- 177 Ratio cum effectu reddenda, et calculatio est necessaria.
- Liberatio facta non premissa calculatione nihil valet.
- Et quomodo probetur calculationem non factam.
- 178 Ratio computanda, neque sufficit solvere realiqua.
- Tutor aliqua suppressis in libro rationis videtur esse in dolo.
- Rationem non dicitur reddisse qui non soluit reliqua.
- 179 Liber rationum tradendus, alias tutor presumitur dolo administrasse, et iuratur aduersus eum in litem.
- 180 Amissionem libri rationum alleganti, non creditur nisi probetur.
- 181 Tutor non exhibens librum rationis, censetur esse in dolo, et aduersus eum potest iurari in litem.
- 182 Tutor nouiter inuenta, et inuentario non scripta debet ponere in libro rationum.
- 183 Tutor, si adulto non restituit instrumenta, potest aduersus eum iurari in litem.
- 184 Tutor debet reddere rationem fructuum, secundum quod communiter percipi potuissent.
- 185 Tutor mobilia scripta in inuentario non tenetur restituere, si verisimile sit esse naturaliter corrupta vel consumpta.
- 186 Ratio reddenda ubi res est administrata.
- 187 Labor tutoris tantus est, ut nulla administratio parum laborem requirat.
- Lex ista prudens: quia tutor diligentius administrabit intelligens partem fructum ad se peruenituram.
- 188 Tutor rationes rei pupillaris debet scribere separatas a suis.
- 189 Curator promittens reddere bonam administrationem rationem, tenetur de leuissima culpa, ne verba sint superuacua.

¶ Quae sit ratio huius legis, quotq; et quanti sint tutoris labores. Cap. II.

- 1 **R**atio legis (ut e nostris doctissimus quidam dixit) est anima legis, neque vlla res aequè legislatoris animam indicat, & legis vim demonstrat, uti ratio. Et in totum ad definitionem ambiguitatum, quae circa dispositionem huius legis occurrunt, nihil efficacius excogitari potest, quam eius rationem intus, & incurte (quod aiunt) cognouisse. Quæro ergo, quæ sit ratio huius legis, & certè eius ratio in eius contextu exprimitur ibi. Tome para si el diezmo de los frutos, por razon de su trabajo.
- 2 Ergo, decima laboris ratione tutori præstatur. Et licet nouum sit, tutori præmium, seu salarium dare; non est nouum cæteris administratoribus, qui non administrant lege cogente, sed voluntariè uti sunt mandato. ij dare laboris præmium, ita probatur in. l. idemque. §. idem Labeo. ff. mandar. & notatur in. l. i. ff. eodè titulo, quod declarat Guido decis. one. 68. columna. 2. & dicam infra cap. 20. vbi declaro.
- 3 Sic filio paternas facultates administranti pecuniæ portio in præmium administrationis præstatur, autore Fulgoso, in. l. illud. C. de collatio. vbi scribit, quod si pater habet multas possessiones, quas non potest gubernare: quoniam agit ætatem decrepitam, quod si filius maior possessiones curat, & alius filius infantilem agit ætatem, quod mortuo patre, filius maior in diuisione representabit operas suas, & petet sibi dari tantum salarium, quantum dandum esse negotiorum gestori: fatetur tamen Fulgo. quod vix hoc impetrari posset, & quod vidit iudicari contrarium, & ita aduersus eum pronuntiat, Iason. in dicta. l. illud, numero. 9. versiculo secundo principaliter, column. penult. C. de collatio. cuius opinio mihi verior videtur, quoniam talis filius nomine patris administrat, & ex reuerentia sibi debita, & quando filius nomine patris negotiatur cum pecunia patris, nihil lucratur ratione operæ suæ, etiam si magnam summam acquirat: de qua re, vide quæ statim dicam.
- 4 Est tamen verum, quod si ratione industria filij, maiores fructus percepti sunt ex fundo paterno, tunc habenda est ratio operarum filij, ut per Alexand. d. l. illud. col. fina. qui citat Fulgo. sed certè, si tanquam minister patris administrabat, nihil videtur ei dandum, ut statim dicam, sed certè etiam, quando negotiatur, ut minister patris, est ei dandum salarium, licet non detur

detur dimidium lucri, ita Socin. consil. 92. numero. 15. versic. aliquando pater, lib. 1. qui citat Bald. in Authent. ex testamento. C. de colla. sed vide quæ dico numer. 9. & num. 18.

5 Rursus, æquitas huius legis probatur, quoniam si filius lucratur cum pecunia patris, certè dimidium lucri sibi est dandum, ratione operæ, & industriæ personæ suæ, si res opera sua lucrata est; quoniam communis consuetudo dimidium lucri tribuit pecuniæ, & dimidium industriæ, ita docuit Bartol. in l. illud. C. de collatio. nume. 2. versic. quæstio. vbi Paul. numero. 6. dicit hanc opinionem esse æquissimam, & Ias. numero. 7. dicit opinionem Bart. probandam esse, si res industria, & opera filij lucrata fuit, secus, si absq; opera filij magnum lucrum acquisitum fuisset, cum pecunia patris, puta, deponendo eam apud camporem, tunc enim nihil filio dandum cū nulla sit eius opera digna cōsideratione, & ita sentit Bart. & opinionem Bartol. sequitur Abb. consil. 35. incip. circa primum dubium quo quæritur, num. 252. versic. si vero capita. lib. 2. Roman. consil. 469. col. 2. versic. tum etiam quia textus vbi latè disputat; & videtur sequi Angelus consil. 85. incip. pater habens plures filios, column. 2. versic. & quod dicta lucra. Decius in dicta. l. illud. column. fin. num. 10. versic. ultimo nota. C. de collatio. Bartol. in l. cum oportet. col. 1. C. de bonis quæ liber. & in l. 1. §. neque Castrens. ff. de collatio. bono. Corne. conf. 152. lib. 3. Soci. conf. 162. col. 1. & seq. vsque ad finem. lib. 2. & consil. 192. incip. capio difficultatem, in 1. dubio lib. 2. vbi limitat. Et est magis communis autore Segura. in l. si ex legati causa, versic. hinc venit, col. 16. ff. de verb. oblig. Bart. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. & est communis autore, Soc. conf. 92. nu. 15. versic. circa secundam dubitationē, lib. 1. Ang. & Paul. in l. cum oportet, col. 2. C. de bonis, quæ libe. Bar. in tractatu de duobus fratribus, in 1. & 2. col. & in 2. q. prin. Corn. cōf. 24. incip. visis nōnullis actis, col. 3. versic. & volunt etiā, lib. 1. & conf. 213. Philip. Decius col. 2. versic. & dicit, lib. 3. & conf. 311. incip. ad euidentiā huius consultationis, lib. 3. & conf. 58. col. 3. versic. & ideo lit. E. lib. 4. explicat Ferronus, in consuetudinib. Burdegal. tit. de iure personarum. §. 1. col. pen. Crotus in repet. l. frater, à fratre, num. 118. q. 3. ff. de cond. indebi. vbi hanc ap-

pellat communem sententiā Bal. & Corne. in d. l. cum oportet.

¶ Mouentur omnes ex textu, in §. 1. Institut. per quas personas nobis acquiri, ibi. *Nē quod ei suis laboribus, vel prospera fortuna accesserit, hoc in alium proueniens lucuosum ei proceadat.* Adducit etiam textum in l. cum oportet, ibi: *Filij non lugebunt, que ex suis laboribus sibi possessa sunt ad alios transferenda aspicientes.* C. de bonis quæ libe. Hæc opinio, quod filio negotianti cum patris pecuniā detur pars lucri, mihi æquissima videtur, & ab ea non discederem, licet contra sentiat Specul. tit. de iudicijs. §. sequitur, versic. quod si aliter, post glof. in d. l. cum oportet, citat textum in l. ex re, ff. de usufruct. vbi dicitur, *Ex re usufructuarij, id intelligitur per seruū acquiri, quod ex administratione rerum eiusdem seruus ueri fecerit, facit. l. si ita legatus. §. fin. ff. de usu. & habita.* Hæc, re vera non obstant, nam ad l. ex re plane respondeo, verum esse ex re usufructuarij acquiri, quod ex administratione rerum eius acquiri seruus, non tamen acquiritur ex re sola, sed ex re, & opera serui, & licet opera serui non sit pensanda, quoniam seruus omnem operam debet domino, tamen opera filij optimo iure pensanda est, licet enim filius, debeat patri obsequiales operas, non debet artificiales, vt tradit Bald. in Authent. ex testamento, col. 3. nu. 8. C. de collatio. Ias. in l. illud, nu. 7. col. pen. ver. præterea, licet filius. C. eo. tit. Ferron. in consuetudinib. Burdegal. tit. 1. §. 1. col. penult. quare, si cum pecunia patris adiuncta sua opera lucrum fecit, pars lucri ei tribuenda; quoniam etiam si dici possit id lucrum ex re patris acquisitum (quoniam absque patris pecuniā, non acquireretur) tamen non est acquisitum, ex sola re patris, sed etiam ex opera & industria filij: idem respondeo ad l. si ita legatus. §. fin. ff. de usu. & habita. Non obstat etiam §. 1. Institut. per quas personas nobis acquiri, vbi dicitur, quod si quid ex re patris filio adueniat, totum patri acquiritur, ille enim textus loquitur, quando ex sola re patris lucrum aduenit; hic autem loquimur, quando non ex sola re patris, sed ex re patris, & opera filij lucrum prouenit, & cum ex eius opera proueniat, opera præmium meretur. l. 1. C. pro socio. l. societas. l. cum duobus. §. si in coeunda ff. pro socio.

6 Rursus ab hac sententiā (scilicet, quod pars lucri, sit filio tribuenda in præmium industriæ

industriæ suæ) non discedit Bald. licet irridens Bartolum, dicit eum imitatione rusticorum ex æquo, diuidere lucrum inter patrem, & filium, dimidium tribuendo pecuniæ, & dimidium operæ, cum præstet id relinquere arbitrio boni viri qui considerare debet quanta fuerit pecunia, tradita à patre, & quantum fuerit lucrum, quid enim, si cum aureis centum, filius mille lucratus est, certè plusquam dimidium filio præstandum, ita Bald. in l. cum oportet. col. 3. C. de bonis quæ liber. & in Authent. ex testamento. col. 3. nume. 7. C. de collatio. & in l. omni modo. §. imputari. col. penult. C. de inofficio. testamen. cuius sententiā videtur probare Alexan. in dicta. l. illud. in fine. C. de collatio. & re vera, si proprius consulantur, haud quam dissentiunt Bartolus, & Baldus, Bartolus enim loquitur in dubio, secus si appareat, quod lucrum pro maiori parte, ex opera, & industria personæ, potius quam ex pecunia prouenisset, tunc enim oportet bonum virum (hoc est iudicem) arbitrari inspecta æquitate, an filio plusquam dimidium lucri dandum esset, & ita Bartolus, & Baldus in concordiam redduntur, vt notat Ias. dicta. l. illud. column. penult. numero. 7. Decius ibi, numero. 11. col. fin. versic. & prædicta conclusio. Corneus consil. 24. lib. 1. & dicto consil. 213. lib. 3. & consil. 58. lib. 3. Castan. in consuetudinibus Burdegal. Rubric. 6. §. 2. numer. 9. Quod mihi verissimum videtur, & probatur in l. si non fuerit. §. 1. ff. pro socio. vbi scribitur, quod plerumque tanta est industria socij, vt plus conferat societati, quam pecunia, vt in l. quid enim. ff. pro socio. & in §. de illa, versic.ulo *Seruius Sulpitius* Institut. pro socio, & hæc est res quam ipsa naturalis æquitas dicit, atque etiā sensus communis.

7 Quid tamen, si filius negotiaretur proprio nomine suo, & suo periculo, & tunc alia ratio est, vt per Iason. & Deci. in d. l. illud. Corne. conf. 152. lib. 3. Socin. 162. col. 1. lib. 2. & 192. lib. 2. Crotus in l. frater à fratre. q. 3. ff. de condi. indeb. Rom. consil. 469.

8 Addunt tamen Doctores, quod si filius negotiaretur nomine patris, quod tunc lucrum in solidum acquiritur patri, nam filius videtur fuisse eius institutor, seu procurator ad negotiandum constitutus, ergo totum patri acquiritur. l. quod pro-

curator. ff. de procurat. Scribit Romanus consilio. 469. incipien. quoad primum propositæ consultationis articulum. columna. 2. versic.ulo primo casu, Iason. in l. illud. numero. 7. column. penult. versic.ulo limita. tamen, & ibi Decius column. penult. numero. 12. versic. secunda conclusio. C. de collatio. Socij. 92. numero. 15. versic.ulo aliquando pater. libro. 1. Angel. consilio 85. column. 2. Baldus in Authentica ex testamento. columna. 4. numero. 8. C. de collation. Ferronus in consuetudinibus Burdegalens. titulo primo. §. primo, columna penultima.

9 Hæc adducere visum est, ad definitionem quæstionis quam proponit Fulgo. in d. l. illud, an scilicet filio operanti infundo, pater non debeat dari pars fructuum, vel salarium, videtur enim dandum, cum ei detur pars lucri acquisiti, sua industria, cum pecunia patris, quod probat Alexan. in d. l. illud. columna finali ad finem: certè, hæc quæstio dubia est, idè Doctores iudicium relinques breuiter meum proferam sensum, Et quidem, vt cumque filius laboret in fundo paterno, nunquam ei dabo dimidium fructuum etiā eorum qui ex sua industria videntur prouenisse, quoniam fundum nomine paterno, & tanquam paterno videtur colere, idè, quicquid inde prouenit, acquiritur patri, sicuti negotiorum gestor. acquiritur domino. l. quod procurator. ff. de procurat. neque enim negotiorum gestor. adeo erit impudens, vt petat dimidium rei, quam acquisiuit gerendo negotium alienum. Et hoc casu non admittetur communis traditio Bartoli: quod filio lucranti cum pecunia patris, est dandum dimidium lucri, si tamen filius non peteret dimidium lucri, sed tantum representata opera sua peteret haberi eius rationem, & hoc casu quidam censent, quod si fundus ex opera filij maiores fructus reddat, quod est habenda eius ratio: ita Alexander in dicta. l. illud ad finem, & licet Iason. videatur sentire contra, numero nono, versic.ulo breuiter tamen non loquitur, quando fundus maiores fructus reddidit ex opera filij, & Angelus quem citat, loquitur aduersus eum, & non loquitur de salario, sed de dimidio vel parte lucri.

Rursus Socin. consil. 92. num. 15. versic.ulo, aliquando pater lib. 1. dicit quod li-

cet quando filius administrat nomine patris, non debeat habere dimidium lucris, tamen quod debet habere salarium, & citat Bald. in Authent. ex testamento. C. de colla.

10 **C**Mihi distinguendum videtur, aut enim filius laborans in re patris non reddidit eam meliorem, vel uberiorem, sed tantum operam suam pensari vult, & (salvo doctiorum iudicio) non est habenda eius ratio: filius enim obedientiam, & obsequium debet patri. l. veluti. ff. de iusti. & iure. deinde rem paternam administrat, veluti propriam, filius enim quasi dominus est in vita patris. l. in suis. ff. de libe. & posthumi. Præterea nescio, an quisquam filius cogitet se opere præmium consecuturum, à patre. Postremò hic nullum est lucrum industriæ suæ, & sic non quadrant verba textus in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. & in §. 1. Instit. per quas person. nobis acquiri. & ita iudicarem, nisi qualitas opere, aliud suaderet, putà si esset personalis, & diuturna, vel filius res proprias amisset, ut consuleret patris: nam ex re patris alitur, & cum à patre alatur, æquum est non haberi rationem huius operæ.

11 **C**Si tamen res paterna, in substantia, vel fructibus crevisset ex opera filij, & certè eius rationem habendam censo, ne fructum opere, & industriæ suæ luceat ad alium transferri. l. cum oportet. C. de bonis, quæ libe. §. 1. Instit. per quas person. nobis acquiri.

12 **C**Deinde hoc casu filius operam utilem præstitit patri, & licet debeat obedientiam, & operas obsequiales, non debet artificiales, ut per Bald. in Authent. ex testamento. nu. 8. C. de collat. l. in l. illud. col. penult. C. eo. tit. Ferron. in consuetudinib. Burdegal. titu. 1. §. 1. col. penult. idè de opera filij non iudicandum veluti de opera servi: servus enim omnem operam debet, idè opera filij pecunia pensanda sicuti generalitèr in opera fit, ut in l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio. l. 1. C. eo. titu. & hoc casu quadrat communis supra relata de filio, qui sua industria lucratur cum pecunia patris, quod debet habere partem lucris. Et quod filius non debeat operas artificiales patri, probatur, quoniã uxor non debet operas artificiales marito, & inde lucrata sibi acquiri, ut inquit Bald. in l. si uxorem col. 2. vers. cæterum. ff. de

condi. infer. l. si mulier. §. si vir uxori. ff. de donat. inter virum, & uxor. Lupus in rubr. de donat. inter virum, & uxor. §. 4. §. incip. si autem, num. 4. Segura de bonis, l. tra. fol. 238. num. 209. Pyrrhus in consuetud. Aurel. tit. de societate inter virum, & uxor. col. 4. ubi citat Petrum in l. diuortio. ff. solu. matrim. in fin. princ. quod intelligendum, quando dos uxoris sufficit ad alimenta viri, & uxoris, & familiæ, aliàs tenetur præstare operas serviles autore Abbas in cap. litteras col. fin. de restit. spolia. Lupus cap. per vestras. §. 20. incip. & tenendo num. 3.

13 **C**In æstimatione tamen huius opere filij, oportebit elucere iudicis prudentiam, quid enim si filius proprijs manibus laborabat, vires conferebat, terram rastros, & ligone exercebat, unde maximum paterni fundi incrementum? certè habebitur eius ratio. Si tamen phalerato vectus æquo, rus urbi propinquum invisebat, operas excutabat, fructus rapaci manu auahi non sinebat, operis mercedem solvebat, maiora debet patri, & levicula hæc sunt, laudanda potius quam præmio afficienda, optimoq; iure audiet illud Evangelicum *Quod debistis facere fecisti*. Intererat enim eius paternam rem, non deformari, non conteri, res enim patris est, res filij, & æstimum patris, est æstimum filij, & patre divite filius dicitur dives, unde ei, & rei, & honoris maxima ornamenta proveniunt. Sed hæc doctoribus excutienda relinquo: tantum nolui rem quotidianam, silètio præterire.

CSi tamen iudex essem, parcissimè operam filij æstimarem, nisi operæ qualitas, & utilitas aliud suaderent. Sed dicit aliquis, cur operam filij consideras cum fundus redditur melior, & eam spernis: cum non redditur melior, vel uberior? Respondeo, quod licet opera sit res considerabilis, & quæ pretij loco habetur (ut statim dicam) tamen si præstatur à filio, non est considerabilis, nisi ex æquitate, putà, quando fuit opera personalis, vel magnopere auxit lucrum patris, tunc enim habenda ratio eius operæ, non tam quia operatus est, quantum, quoniam ex opera magna dimanavit utilitas patri, hoc enim casu æquissimum videtur, ut filius cuius industriæ augmentum debetur, sentiat laboris commodum: at cum opera, solum petitur tanquam opera, nulla representata evi-

denti utilitate, non videtur opera filij consideranda, quid enim? filius non debet patri, & laborans in re patris suam propriam rem curat in qua successurus est.

14 **C**Sed obijcis; filius non debet operas artificiales præstare, tamen si eas ultro præstat, debitum officium facit, & paternam obedientiam curat, præceptumq; divinum implet, & etiam si multo amplius faciat, non satisfaciet meritis patris, & obligationi divinæ, & humanæ, qua ei est obstrictus. Sed obijcis opera præmium meretur. l. 1. C. pro socio. l. locietas. l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio. fateor: sed non opera filij, nisi insignis, & magnam adferens utilitatem; filius obedientiam debet patri, neque hæc obedientia debet esse otiosa, & inanis. Confirmantur hæc ex l. 3. titulo. 20. part. 2. ubi videtur probari patrem posse cogere filium, ut sibi serviat, & ibi glosa notat, quod filius qui multum laboravit in re patris, non potest à patre, neque à fratribus mortuo patre petere salarium; & quod filius debet operas artificiales patri. Facit. l. fin. titulo. 7. part. 2. & quod non detur filio salarium, vide Gerard. singul. 84. Postremò alienum videtur à gravitate Christianæ disciplinæ, filium pro levi opella collata in rem patris, salarium petere nisi insignis utilitas excitet iudicantis æquitatem, ut filium participem lucris faciat quod eius autor industria sua fuerit. Sed de his hæc tenent.

15 **C**Illud non omitram, in confirmationem distinctionis supra factæ, quod Doctores cum tractant de pensanda opera filij, semper supponunt lucrum ex ea obvenisse: ita Angel. dicto consil. 83. Roman. consil. 469. cum alijs. Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rubrica. 6. §. 2. num. 9. Quinimo non solum requirunt lucrum, verum insigne lucrum, ut eius portio filio detur, ita nominatim Arnoldus Ferron. in consuetudinib. Burdegal. titu. 1. §. 1. col. penult. quamvis loquantur de dando dimidium lucris non de dando salarium; & reperio quod opinionem Fulgosi. (scilicet quod filio, qui laboravit in re patris, detur salarium pro modo laboris) refert Pyrrhus in consuetudinib. Aurelianens. tit. de foendis. §. 27. & probat Tiraquel. de primogenijs, quæ ff. 89. & refert Crocius in loco supracitato; sed ego rem ex

operis qualitate æstimabo, putà si laborabat proprijs manibus, uti mercenarius laborasset, levem autem operam non curabo, nisi lucrum, & utilitas aliud suadeant, de qua re vide, quæ dico infra, numero. 17. vers. & quod sit habenda, & num. 18.

16 **C**Reddèdo ad id unde digressi sumus, non est novum exemplum administratori salarium dare; opera enim loco pecuniæ habetur, & plerumque plus confert quam pecunia. l. si non fuerint. ff. pro socio. l. societatem. §. si in coeunda. ff. eo. titu. l. 1. C. eodem.

CSic, cum unus ex multis socijs negotiatur pro se, & socijs salarium ei constitutum est pro regionis more, autore Corne. consil. 116. incip. licet videatur, lib. 4. Et licet nonnulli scripserint, nihil de salario socij administrantis reperiri iure cautum, ut scribit Roman. consil. 168. incip. in quarto dubio, tamen scribit maiorem partem lucris tribuendam socio administranti, considerata à iudice qualitate personæ, & industriæ. l. si non fuerint. ff. pro socio. Bald. l. 1. C. eo. titu. Corneus consil. 311. littera. B. in fine. lib. 3. decisio. Delfinalis nova. 890. num. 3. quod in idem recidit, nihil enim interest, an opera pensetur solvendo salarium, an dando maiorem partem lucris. Et quod opera inter socios habeatur loco pecuniæ, scribit Socin. consil. 265. num. 7. lib. 2.

17 **C**Et quod sit habenda ratio opere, notat Bald. in cap. gravis. columna. 2. de restit. spolia. & probatur, in l. si id. §. si quas. ff. de donat. inter virum, & uxor. cuius argumento definitur illa quæstio. quid si duo fratres simul habitant, & unus habet filios, qui valde laborant, & plurimum conferunt communi domui, an habenda sit harum operarum ratio: & certè habenda est. Ita Angel. in l. ex duobus. ff. de negot. gest. Bald. in l. 1. in 9. quæst. C. pro socio. ubi scribit quod si duo fratres mortuo patre habent prædium commune, & conducunt in super alia prædia ad laborandum, & unus eorum habet filios duos, qui similiter laborant, & ex fructibus rei communis, & ex labore proprio plurimum lucrati sunt, quærit Bald. qualiter sit facienda divisio? & responder, quod medietas fructuum prædij communis, dividetur æqualiter inter fratres, ad quos pertinet prædij proprietates, argumento eius quod

quod legitur & notatur in l. 1. C. pro socio; alia vero dimidia, quæ iure laboratorum percipitur, adjudicanda est omnibus quatuor in capita: quia si cetas est istius naturæ quod dividit lucrum operarum in capita. Rursus quoad fructus perceptos ex rebus conductis, dicit etiam quod debent dividi æqualiter in capita, inter omnes quatuor: ita etiam scripsit Bart. cōf. 186. incip. Cuciavellus.

His accedit quod scribit Bald. in additione ad tractatum Bart. de duobus fratribus, quod si sunt duo fratres rustici, & alter habet filios, qui quotidie laborant in agro communi, quod ille qui habet filios, quia plus opere ponit, plus fructuum debet accipere in divisione, arbitrio boni viri: quod refert & sequitur Alexand. cōf. 99. num. 3. versic. his consonat, lib. 2. Sic Bald. in l. si patruus. quæst. penult. C. commu. utriusque iudicij, scribit, quod si duo fratres rustici colunt agrum communem, & alter eorum habet filios laboratores, & omnes scindebant terram, emolumentum debet dividi in capita, quia societas respicit capita eorum, qui operam ponunt in societate, & licet sint filij familiæ, tamē illud quod ipsi acquirunt, acquiruntur ipsis, quo ad proprietatem, & patri quoad usum fructum, quod sequitur Alexand. d. cōf. 99. nu. 3. lib. 2. sic Angel. cōf. 110. incip. Vanutius, & Antonius, & cōf. 113. in fine scribit, quod si fratres in communione steterunt, & durante communione alter procreavit filium, & simul cum filio perseveravit in communione per annos

quadraginta, non poterit filius ex sua persona petere partem acquisite, quia non est socius, sed unus de societate tamē quia opera est loco pecuniæ, ut in l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio, dicit Angel. quod pater huius filij, quatenus plus opere posuit ratione filij, tanto plus consequetur de bonis communibus: quod sequitur Alexand. d. cōf. 99. num. 5. lib. 2. & in estimatione huius opere dicit standum arbitrio boni viri. l. unica. & q̄ ibi notat Bart. in fine. C. de sentēt. quæ pro eo quod interest. Quæ opinio est æqua, rationabilis, & magis communis, secundum Alexand. d. cōf. 99. num. 5. in fine lib. 2. Iaso. in l. ut nemini col. penult. & fin. nu. 6. C. de collatio. vbi supradicta doctorum placita refert, & probat: sequitur etiā Alexand. cōf. 77. num. 2. lib. 5. Antonius

Butrius cōf. 7. Corne. cōf. 152. in fine, & cōf. 196. col. 1. lib. 3. & cōf. 58. littera. S. & cōf. 299. lib. 4. Iaso. cōf. 5. lib. 1. Alexand. cōf. 123. num. 1. lib. 2.

Non est omissendum, quod ad traditionem Fulgosi in l. illud. C. de collatio. supra relatam num. 9. plurimum confert doctrina Bald. in d. l. si patruus. quæst. penult. C. commu. utriusque iudicij, licet non appropriet Baldus, an id quod filio acquiratur in proprietate, sit pecunia quam consequitur a patre; an vero, quam consequitur patruo, probabilius est eum loqui de pecunia patruus, quæ sibi datur ratione operæ cum dicat acquiri patri quoad usum fructum, ergo non loquitur de pecunia propria patris, ipse enim eā possidet, absque eo quod sibi acquiratur per filium; ergo loquitur de pecunia soluta per patruum ratione opere per filium impense in re patris, & patruus. Non tamen nego has doctorum traditiones, inspecta eorum auctoritate efficaces esse, ad persuadendum distinctionem à me supra factam de filio laborante proprijs manibus, cum emolumento rei paternæ.

Reddeundo ad dispositionem nostræ legis: non est sine exemplo tutori salarium dare, nam executori testamenti Iure Regio decima debetur, ut efficaciter colligitur ex l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinatio. quæ habetur. l. 5. tit. 11. lib. 1. Recopil. & ex l. 13. tit. 5. lib. 3. Fori, & ex l. 31. tit. De las penas. lib. 8. Ordinationum, de qua re dicam capitulo 19.

Rursus moribus multarum Hispaniarum urbium iudicum executoribus, quos barbaro nomine *Alguazelos* vocamus, datur decima. Sic olim iudicibus decimam laboris ratione dari solitam scribit Alciatus in disputationum lib. 3. cap. 17. ad finem. Et hodie si per propriam personam exequatur instrumenta auferet decimam, si ea alguazelo ex more dari soleat, ut docet Avellan. de exeq. manda. cap. 17.

Sic custodi carceris datur salarium, ut notatur in l. fin. C. de erogatio. milita. annone, scribit Bartholomæus à Capua. singulari. 101. & custodi arcis dari salarium, notat Bald. in l. lex diui. C. Joca. Iaso. in l. si mora, num. 17. ff. solu. matrim. tutor autem, & res, & personam pupilli custodit, ut infra latè dicam: ergo optimo iure capit salarium.

Sic hospitale tenetur alere, & vestire eum qui

qui hospites accipit, & curat, cum eius opera utatur: ita Roman. cōf. 440. incipiente, non est dubium. quoniam alere, & vestire tenemur eum, cuius opera utimur. l. in rebus. §. potest. ff. commo. l. in his. §. 1. ff. solu. matrim. & quoniam, qui ecclesiæ servit, de ecclesiæ proventibus vivere debet cap. cum secundum, de præbendis cap. ex his. 2. quæst. 1. c. charitatē. 12. quæst. 2.

Sic opera advocati, iam olim mercenaria est, & pecunia pensatur, licet nihil conventum sit. l. 1. & ibi Bar. ff. de var. & extraordin. cog. Socin. cōf. 196. col. 2. lib. 2. licet enim nobilius, & magis ingenuum esset à pecunia abstinere: tamen aliter sanxit Nero Cæsar, autore Suetonio, in eius vita cap. 17. licet id Claudij tempore fieri solitum probetur, ex Tacito, lib. 11. qui ante Neronem imperavit, modum enim imposuit advocatis in capiendis pecunijs, pro patrocinio, ex quo liquet eius ætate pecuniam pro patrocinio capi solitā: quod hodie receptissimum est, iuxta laboris modum, ut per Specul. tit. de salario. §. sequitur versiculo, sed, & id quod dicitur. & titulo de magistris. §. 1. versic. 1. Bellamera. decisione. 437. Cum ergo tutoris labor multo maior sit non est absurdum eum pensari pecunia.

Sic medico, pro opera, & industria datur salarium, licet durante ægritudine, non liceat pacisci super salario: ut docet Platea in l. archiatri. C. de professo. & medic. lib. 1. l. 1. & ibi Bart. ff. de var. & extraordin. cog. Bald. l. 1. C. manda. Socin. cōf. 196. col. 2. lib. 2.

Sic, vulgo dici solet *Quod operari mercede sua dignus est*, ut per Ananiam in cap. naviganti, nu. 35. de usuris, Bonifacius in Clement. dudum. §. verum de sepultu. & Clement. 1. de magistris, num. 49.

Sic pro visitatione ecclesiarum aufertur salarium: ut in cap. cum instantia. de censibus: & proxenetis datur salarium, Guido decisione. 68. l. 1. ff. de proxene, & notarijs: & tabellionibus datur salarium, licet

nihil conventum sit, ut habetur in l. 1. §. 6. ludi. ff. de var. & ex extra cog. Bald. l. 1. C. mandati. Soc. cōf. 196. col. 2. lib. 2. & non minus solvendum salarium medico, & doctori, quam famulo, autore Azone, in summa titulo de locato, Bald. in l. contractus. C. de fide instru. & in l. etiam. C. de iur. docti. Socin. cōf. 196. col. 2. lib. 2.

Sic, præceptoribus salarium constituitur, officio iudicis. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de adm. tuto. & patronis pro eorum facultate, salarium præfinitur. l. 1. §. in honorarijs. ff. de varijs, & extraordin. cognitionibus.

Et generaliter præmium debet esse par labori, ut per Bal. in l. certum. nu. 11. col. fi. C. fami. hærciscun. & ubi maior labor, maius præmium meretur. licet contra publicam. in fine. C. de re milita. ibi, *Quia honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque convenit de venire.* l. unicuique, in princ. C. de proxim. sacro serini. lib. 12. l. 2. C. de offi. mag. offi. scribit Boerius in tractatu de auctoritate magni consilij, num. 145. qui videtur esse Ioannis Montani. l. 1. tit. 9. lib. 5. Ordinationum.

Et naturæ lex esse videtur, ut qui sentit onus, sentiat etiam honorem. l. eum qui. ff. de iure iuran. & ubi sunt onera, ibi oportet esse fructus, ut late per Alexand. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matrim. tutela autem onus est, ex parte tutoris. l. tria onera. ff. de excus. tuto. Barto. in l. certarum. ff. de testam. tutel. nu. 1. Corne. cōf. 132. incip. licet videatur col. 2. lit. O. lib. 1. & cōf. 20. lib. 2. Angel. in l. si quis autem, num. 2. Instit. de excus. tuto.

Et generaliter administrationes temporales, oneris sunt, non honoris, ut per Bonifacius in Clement. in plerisque. §. quod si num. 6. de electio. ergo oportet onus solatio leniri, salarium autem solatio laboris est, ut scribit Platea in l. per hanc. C. de erogatio. milita. annone lib. 11.

Rursus illi, qui possunt deducere expensas de fructibus, possunt deducere pretium operarum suarum, quas collocarunt in quærendis fructibus: ita Bald. in l. si quis. C. de rei vendi. Paul. & Aretin. in l. divortio. §. impendia. ff. solu. matrim. Angel. in l. si à dño. ff. de peti. hæred. glof. in l. per diversas in glo. magna. C. manda. Iaso. in l. fructus, col. fi. ff. solu. matrim. Barba. in c. Raynald. chart. 17. col. 2. ver. circa hanc partem de testam. Boer. decis. 44. nu. 23. ad fin.

Ad deo

- 29 ¶ Ad eò autem labor, præmio, & fauore dignus videtur, vt eius solutio sit causa summaria; vt scribit Maranta. in sua practica, parte. 4. nu. 81. & priuilegium seruitij causa concessum, non potest reuocari, etiã si simus in casu in quo priuilegium reuocari potest, autore Bald. in l. qui se patris. C. vnde libe. Rodericus allegatione. 9. nu. 5. & probatur in l. si pater. §. si quis aliter. ff. de donatio. vbi donatio remuneratoria, non potest reuocari, propter ingratitudinem, licet aliàs ingratitudo sit causa sufficiens ad reuocandum donationem, vt in l. si. C. de reuoc. donatio.
- ¶ Deinde, iuxta verba Apostoli, *Nemo debet suis stipendijs militare*, ergo æquitati cõuenit laborantem in re pupilli ali ex fructibus rei pupillaris, Afflic. in constitutionibus Siciliae, in Rub. c. constitutionũ, fol. 160. pagina. 2.
- ¶ Rursus maiori præmio ornãdus, qui maiorem laborem sustinet. l. vnicuique. C. de proximis sacro. scriniorum, lib. 12. & ibi Platea. nu. 3. versic. item nota. l. 1. C. de agen. in reb. l. 1. C. de diuersis officij, lib. 12. l. si. C. de tironib. eo. libro. labor autem tutoris maximus est.
- 30 ¶ Rursus æquitas huius legis apparet, quoniam nemo tenetur de suo facere beneficium. c. precatæ. 10. q. 2. c. cum ex officij, de præscrip. neque æquum est collocãtem industriã suam, in re pupilli amittere fructum, quem ex industria sua consequi posset.
- 31 ¶ Deinde (iuxta iuris regulas) tutori non debet officium suum esse dãnõsum, vt per Alber. in l. tutor. ff. si quis caution. Isernia sing. 5. l. si quis ex signatoribus. ff. quẽadmod. testam. aperi. esset autem ei damnosum, si occupatus administratione rei pupillaris nullum exinde consequeretur fructum, ac vitę suę consulere non posset, præpeditus pupilli negotijs.
- 32 ¶ Rursus, de iure tutor habetur loco domini. l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro emptore. & ibi Paul. Bar. in Authen. vt ij, qui obligatas, num. 1. & in l. qui testamento. ff. de testam. & in l. neque tutoris, num. 2. C. de procura. & in l. 1. §. non potest. ff. de excusat. tuto. & in l. videamus, num. 4. ff. de in lit. iuran. quinimò habetur loco domini, & patris. l. 1. §. tit. 14. par. 7. Specul. titu. de satisfatione. §. 4. vers. actor. num. 4. & titulo de spon. salibus. §. 2. vers. si. argumentum cõtra, num. 3. Marianus, consi. 61. vers. circa

finem, col. 5. Cum ergo dominus vtatur fructibus rei suæ, & pater lucretur fructus rerum filii, æquũ est, vt tutor, qui cum nõ sit pater, facit officium patris, lucretur partem fructuum rei pupillaris.

- 33 ¶ Postremò prælatus lucretur fructus sacerdotij sui, de tutore autem ad prælatum, non nunquam validum est argumentum, glos. in c. quia Episcopi. §. q. 3. Afflic. de. c. sione. 169. nume. 5. Beroy. q. 27. num. 4. Barba. de præstantia Cardinalium. q. 3. nu. 28. ergo, sicut prælatus propter curam lucretur fructus æquum est, & tutorem aliquid lucrari.
- 34 ¶ Rursus stante dispositione Iuris Ciuilibus, tutor aliquale habebat laboris sui præmiũ, nimirum præfertur fisco in successione pupilli, vt per Paul. in l. nutritoribus. C. commu. de successio. Petrus Rauenna singulari. §. 90. Bart. singulari. §. 7. Boer. in consuetudin. Bitur. titulo de consuetudin. testament. §. 5. col. 2. quod tamen hodie dubium est apud nos, ex dispositione huius legis; quoniam, vt aliquorum opinio est, ideò tutor succedebat pupillo, excluso fisco, quoniam gratis administrabat, cum autem hodie habeat splendidũ laboris præmiũ, videtur id non admittendum, quod infra suo loco plenius exequar. cap. 33. In summa, tutor ab eruditis censetur præmio dignus, vt per Bonifacium, in Clement. ad nostram, de censib. num. 27. Rursus, si ex epla pro ratione haberi solent, Galli tutoribus nobilium dant fructus ratione administrationis, vnde Boer. in cõsuetudinib. Bituricensibus, titulo de cõsuetudine iuris statutorum. §. 11. col. 3. dicit, quod sũt aliqui qui malunt habere tutelam amplij patrimonij, quam tenuem hæreditatem. Cassan. in consuetud. Burgund. Rubr. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme* Igneus, in l. necessarios. §. non aliàs, numer. 424. ff. ad Sillania. Petrus Bellapertica in Authent. minoris debitor. C. qui dari tutores poss. Paul. qui id dicit seruare Cauodistria, in cons. 374. lib. 2. quod & apud Neapolitanos in vñ est, vt apparet ex Afflic. in cõstitutio. Siciliae, titulo de iure Valij, col. 1. Isernia. in. cap. si quis decesserit, si de fœudo fuerit cõtrouersia inter dñum, & agnar.
- 35 ¶ Sic coadiutori datur salarium. c. 1. §. 2. de cleri. ægrot. in. 6. Abb. & Cardinalis, in c. de rectoribus eo. titulo. Dominic. Francus, & Corse. col. 24. in c. grandi de supplen. negli. pla. in. 6. Coadiutor autẽ est curator,

ut

vt inquit Innocen. in d. c. grandi, & dicam infra capite. 19. & iustum est, vt consequatur stipendium, qui suum commodat obsequium. c. charitatem, 12. q. 2.

- 36 ¶ Postremò prudens maximè existimari potest, huius legis decretum, quoniam tutor videns partem fructuum ad se pertinere, diligentissimè curabit rem pupilli, & eius incrementum, nimirum concius laboris messem ad se redundaturam.
- ¶ Vltimò cum omnibus prudentibus, labor videatur dignus præmio, certè si quis laborat præmium meretur, si qua industria beneficentia excitari, & pensari est æquũ, est industria, & labor tutoris, qui præter laborem improbum, quo tantum non obruitur, multis periculis est obnoxius, multis casibus implicatus, quæ omnia laborem augent, vt scribit Segura in repetitione. l. conæredi. §. cum filix, folio. 20. eius repetitionis, col. 1. versiculo, quoad alium tamen. ff. de vulg. & pupil.
- ¶ Labor quidem est administrare, sed multo maior est puniri, in re, fama, & persona, nisi rectè diligentè, & utilitèr administrat. Itaque nõ est simplex tutoris labor, neque cum alijs hominum negotiosis occupationibus componendus, ideò nequis de tutore ad alios administratores, hanc legẽ tentet extendere consultum visum est, labores his tutoris enumerare quam fieri poterit breuissimè, vt liqueat quam sit vera ratio huius legis ibi, *Por su trabajo*, si mulque vt ad lucem infra dicendum cõstet, non omnibus tutoribus dãdam decimam, neque est, quòd lectoris veniam de precer, quòd extra legis speciem otiosus digrediar: nihil enim magis alienum ab ingenio meo, quam quicquam extra rem dicere, neque ad veram lucẽ legis huius quicquam magis est necessarium, quã tutoris laborem ad viuum (quòd aiunt) representasse, vt incidente dubia aliqua specie, iudex prudentiæ robore validus inclamet: non hãc est labor quem lex Regia decima pensari voluit.
- 37 ¶ Primò tutor cogitur inuitus tutelam suscipere. l. 1. §. si quis tutor. ff. quando appell. fit. Alexand. l. decem, numero. 5. ff. de verb. oblig. Officium enim tutoris est necessarium, procuratoris voluntarium, vt per Deci. in l. si pecuniam, num. 5. ff. si cert. petat. Alexand. l. quæsitum. ff. de in ius vocand.
- 38 ¶ Quinimò, vt aliquorum opinio est cleri-

cus cogitur tutelam suscipere, vt videtur probari in c. fi. 86. distinctione, de quo tamen vide glos. & Doctores ibi, & in c. fin. 88. distinctione, & Authent. de sanctis. Episc. §. Deo amabiles, col. 9. l. 4. titu. 16. par. 6. vbi videtur probari contrarium, scilicet, vt cogi non possit.

- 39 ¶ Ad eò autem tutoris officium est necessarium, vt nobilis ab eo non excusetur, etiã si pupillus sit ignobilis, vt notat Iacobus Arena. Nicolaus Neapolitanus, & Baldus, in l. 1. ff. de excusatio. tuto. scilicet si sit hominum aliorum penuria, vt probari videtur ibi versiculo *Libertinus*, vbi scribitur ingenuum non cogendum suscipere tutelam liberti, nisi ob aliorum penuriã, & sequitur Benedictus in repe. c. Raynuntius, verbo, *Et uxorem nomine Adelsiam*, num. 666. de testamen.

- 40 ¶ His congruit, quòd Iure nostro Regio nemo excusatur à tutelæ munere, etiã si in id habeat peculiare Regis priuilegium, vt in l. 7. tit. 4. hb. 4. Ordinatio. quæ habetur. l. 2. r. titulo. 14. lib. 6. Recop. Cogi autem molestum quidam est, quòd tãdiò affectum hominem adigit ad mortem plurimum enim lucrari dicitur, qui implet voluntatem suam, vt in §. præterea. Insti. de actio.

- 41 ¶ Deinde tutor laborat, quoniam facere tenetur inuentarium, vt in hac lege probatur, & in l. tutor qui repertorium in principio. ff. de administr. tuto. & in l. tutores. C. eo. tit. & in l. 1. §. titu. 16. par. 6. & in eo debet scribere omnes res pupillares, vt per Bar. in d. l. tutor qui repertorium, nu. 10. ff. de administra. tuto. & omnia instrumenta pertinetia ad res pupilli, vt ibi notatur, & in l. 94. tit. 16. part. 3. & notat Iaf. consil. 219. col. 2. lib. 2. nihil omittendo, etiã si minimũ sit, vt per Albe. in l. tutores. C. de adm. tuto.

- 42 ¶ Et si factò inuentario bona augentur, augendum est inuentarium, glos. in l. mulier. C. de iure dotium, glo. in d. l. tutor qui repertorium in prin. Bal. l. fin. §. tali. C. de cura. furio. Alex. cons. 74. col. 1. lib. 7. Bar. l. 1. §. item solent. col. 1. ff. de offi. præfect. vrbis, Bal. & Ang. l. tutores. C. de adm. tuto. Cassa. in consuetud. Burgun. Rubr. 6. §. 6. verb. *Par inuenta*, nu. 5. textus in l. fi. §. tali. C. de cura. furiosi. Bar. in d. l. tutor qui repertorium, nu. 11. Petrus Rauena sing. 90.
- 43 ¶ Faciendum est autem inuentarium quã primum tutor potest. l. 1. §. titu. 16. part. 6.

Pp vbi

- vbi dicit inuentarium ante omnia faciendū, Bar. & Sali. l. tutores. C. de adm. tuto.
- 44 ¶ Quod si faciat inuentarium, & non omnia bona pupilli in eo scribat, accusari potest, vt suspectus, Iaf. consil. 219. nume. 1. lib. 2. & remouetur à tutela, & insuper criminaliter punitur. l. 1. §. item solent, & ibi Bar. col. 1. ff. de offi. pfect. vrbis. l. in eos. ff. de tutel. Abb. consil. 73. col. 3. & 4. libr. 2. Debent enim omnia sigillatim scribi in inuētario. l. fi. C. arbi. tutel. l. chirographis. ff. de adm. tuto. & vt ab hoc periculo (si aliquid insciens omittat) liberetur optimū est protestari, quod si aliqua ponenda, non ponuntur, habeantur pro appositis, quæ ignorantiam aliam esse res proderit, non vero scientiam.
- 45 ¶ Cum enim sit in mala fide, lex eam punitam vult, vt per Bar. in. d. §. item solent. col. 2. de quo vide Albe. in. l. tutores. C. de adm. tuto.
- 46 ¶ Inuentarium autem, an debeat fieri expensis tutoris, an vero pupilli probabilius est pupillo imputari posse, & ita fuisse Neapoli indicatum testatur Ifernina, singulari. §. incipiente: vtrum tutor possit? Neminis enim debet officium suum esse damnosum. l. si quid ex signatoribus. ff. quem admodum testa. aperian. & officium tutelæ est civile & personale. l. athletas. §. 1. ff. de excusa. tuto. qui autem subit officium civile, & personale non debet erogare de suo. l. fin. §. personale. ff. de mune. & honorib.
- 47 ¶ Aded autem tutoris proprium est facere inuētarium, ut qui tenetur tutorem petere (puea mater transiens ad secunda vota) non videatur tutorem petiisse, nisi sedulo curet, vt tutor faciat inuentarium, argumēto eorum quæ notat Bar. l. 1. ff. qui petant tutor. Marianus, Socinus, consil. 39. col. antepenultima, versiculo quare cum in terminis.
- 48 ¶ Solum inuentarij confectio omitti potest, quando pupillus est inops, ita quod forsam maior esset expensa confectiois, quam pretium rei pupillaris, Bart. l. mediterraneæ. C. de annonis, & tribut. libr. 1. 1. Albe. l. tutores. C. de adm. tuto. quem, vide nu. 3. Corset. sing. verb. *expensa*. in. 2. Abb. in. c. de appellat. vel quando pater pupilli prohibet inuentarium fieri. l. fi. §. fi. C. arbi. tutel. not. Bar. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ibi omnes Barto. l. in confirmando. ff. de confir. tuto. Bal. l. cum tale. §. 1. ff. de condi. & demonst. Bald. l. 1. §. itē solēt. ff. de offic.

præfect. vrbis. Neque interest, an pater pupilli prohibeat, an vero remittat confectio-nem inuentarij, argumento. l. 2. C. vt in posse. legat. vbi loquens de cautione non præstanda dicit, *remiserit*, iuncta. l. 2. C. de usufruct. vbi lex dixit prohibuerat tamen pariformiter iudicatur de remissione, quod de prohibitione, vt in dictis locis probatur. Et quod non interfit, an vetet, an vero remittat confectio-nem inuentarij, est de mēte Bar. in. d. l. nemo potest, vbi Alex. & Rip. num. 85. testantur hanc esse magis communem sententiam, & ibi Ruinus, & Crotus, & Annibal, nu. 388. idem testantur, & Gozadi. consil. 18. nu. 14. Paris. consil. 21. nu. 33. lib. 2. Deci. consil. 15. num. 12. Paul. consil. 355. nu. 1. lib. 1. aduersus Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. titulo de tutore. §. generaliter, vers. hoc autem notorium, Sali. in. d. l. fi. C. arbi. tutel. Auffer. in additione Capell. Tolos. 288. Ang. §. præterea, Insti. de exceptio; qui requirunt, vt testator expressè vetet confectio-nem inuentarij, adherēdo verbis. l. fi. C. arbi. tutel. Adducunt, q̄ cum testator vetat inuētarium, videtur facere fauore filij, ne patrimonij secreta pendantur. argul. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeat. ar. quādo remittit confectio-nem inuentarij, videtur facere fauore tutoris: mihi communis placet, quid enim si testator, vt tutorem sibi, & filio magis deuinciet significare voluit, se velle faueretutori, & magnam de eius fide fiduciam concepisse, & idē nō verbo *Veto inuentarium*, sed verbo *remitto inuētarium* vsus est, cum re vera vellet filio fauore, & tutoris fidem verborum lenocinio lenire, de vna, (quod aiunt) *Fidelia duos dealbas parietes*. Deindē, quid si testator, non tantum valet sermonis proprietate, quantū Cicero? quid si quod sentit propriē, & germanis verbis efferre non potest? Tantum dicit ne curet tutor facere inuentariū, cum re vera animus sit vetare inuentarium: tamen credit illa verba idē significare. Adducit Annibal in loco supra citato quædam parum efficacia, ex aliquibus iuris locis, sed mihi mens legis, & prudens, æquitas videntur apprehendenda.

- 49 ¶ Aded tamen tutori incumbit facere inuentarium, & aded pupilli fauore est introductum, vt etiam si testator id vetet; faciendum sit, si modo iudici videatur id pupillo magis expedire, argum. l. in confirmando. ff. de confir. tuto. l. 3. §. quoties, ibi

ibi, *si pater minus perpenso consilio*. ff. de adm. tuto. not. Bar. in. d. l. nemo pot. st. & ibi Aret. & Ripa num. 84. Annibal num. 396. Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. tit. de tutore. §. generaliter, versic. hoc autem. Crotus in. d. l. nemo potest, col. 22. Ang. cō sil. 245. Decius consil. 349. col. 2. post medium, Aymo. consil. 190. nu. 9. vbi disputat, an causa quæ mouet iudicem debeat esse ignota testatori, & superuenire de nouo.

- 50 ¶ Illud tamen nota, quod etiam si prohibeatur inuentarium, debet fieri descriptio bonorum, ne supprimantur, ita Cassan. in consuet. Burgun. Rub. 6. §. 6. verb. *par inuētaire*, nu. 27. qui citat alios.

- 51 ¶ Debet autē inuentariū fieri, corā iudice autore Bar. l. tutor, qui repertorium, col. 2. ff. de adm. tuto. l. 2. titulo, 7. lib. 3. Fori. Faber tamen in. l. tutores. C. de adm. tuto. & ibi Sali. dicunt, quod sufficit, quod fiat coram notario, & ita moribus receptum est, autore Cassaneo, in consuetud. Burg. Rub. 6. §. 4. verb. *se par le pere*, folio 215. nu. 8. Mathæus Afflic. in constitut. Sicil. incip. minoribus in. 1. q. 1. notab. vbi dicit, quod saltem debet fieri manu publica.

- 52 ¶ In inuentario autem non ponenda debita quæ pupillus debet, sed quæ ipsi debentur, vt notat Bar. l. tutor qui repertorium, col. 3. ff. de adm. tuto. Aret. cōf. 148. quæstio. proposita, col. 1. Cepol. in repe. l. si fugitiui. col. 14. C. de serui. fugiti. Cassan. in consuetud. Burg. Rub. 6. §. 6. verb. *par inuētaire*, nu. 4. est enim inuentarium, caput omnium rationum, vt inquit Curti. seni. consil. 66. col. 8. vers. secundum articulum. Et quod inuentarium debeat fieri coram iudice est. l. 2. tit. 7. lib. 3. Fori. l. 15. tit. 16. part. 6. sed glo. d. l. 2. dicit, quod de consuetudine sufficit coram notario.

- 53 ¶ Tutor autem inuentarium nō conficiēs, in euidenti dolo esse præsumitur, & aduersuseum in litem iurari potest. l. tutor, qui repertorium, in princ. ff. de adm. tuto. nisi testator ei inuentarij confectio-nem remiserit, ita Fulg. consil. 25. col. 2. vers. super eo. Alex. cōf. 74. col. 1. lib. 7. DD. in. d. l. tutor qui repertorium, Afflic. decis. 360. nu. 2. Paris. consil. 21. num. 55. lib. 2. & removeri potest à tutela, vt in. d. l. tutor qui repertorium, notat Capic. decis. 50. * & est infamis, glo. l. fi. C. arbi. tutel. Guilielmus de Ludo. sing. 99. Barb. cōf. 60. col. 3. lib. 3. Abb. c. ex parte. M. de appell. nu. 6. vbi scribit, q̄ tutor, non faciens inuentarium est suspe-

- 54

ctus, nisi aliud sit consuetudine receptum. Gozadi. consil. 17. nu. 3. & col. fi. Corn. cōf. 238. col. fi. lib. 4. Afflic. decis. 207. * Et incidit in suspicionē furti; vt in Auth. de hære. & falc. §. sancimus, Rom. consil. 118. incip. quoad primū, & cum ita præsumat lex præsumptio legis est liquidissima probatio, glo. in. l. fi. tutor. C. de peri. tuto. & quod sit suspectus furti, scribit Cassa. in consuet. Burg. Rub. 6. §. 6. verb. *par inuētaire*, nu. 12.

- 56 ¶ Et mater tutrix, hoc casu potest poni ad torturam, secundum Rom. vbi supra. Sed in matre secus est. vt per Hippol. in practi. crimina. verb. *attinam*, nu. 64. & per Cassa. vbi supra nu. 12. Item tutor, qui non confectio-nem inuentarium, potest poni in vinculis. l. 3. §. fi. ff. de suspe. tuto. Gozad. in consil. 18. nume. 14. An autem æstimatio rerum ponenda sit in inuentario. vide Sali. l. fi. §. sciimus. C. de iure delib. Cassa. vbi supra nu. 5.

- 57 ¶ Rursus inuētarij confectio, aded est necessaria, vt ante inuentarium, administrare non possit: & si administret infamis est, & veluti suspectus remoueri potest. l. fi. §. illo. C. arbi. tutel. l. tutor qui repertorium, in princ. ff. de adm. tuto. tantum potest administrare, quæ dilationem non recipiūt, vt in. d. l. tutor. in princ. not. Alex. nu. 4. & Ang. in. l. procuratorē. C. de procurat. & etiam potest perferuari res pupillares, vt ponantur in inuentario, vt per Rom. cōf. 106. col. fi. Afflic. decis. 285. nu. 22. Capell. Tolosan. 288. & ibi additio Aufferij, vbi quid de processu facto ante confectio-nem inuentarij, an valeat Bar. l. legitimos ad finē. ff. de leg. tutor. Guid. decis. 330. vbi dicitur, q̄ ante inuentariū possunt geri, quæ sunt vtilia pupillo. Bart. l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Soci. l. qui duos, nu. 30. ff. de rebus dub. nam statim est tutor etiā ante inuentariū, vt per Bart. l. 1. ff. de tutel. & l. absenti. ff. de donat. & q̄ ante inuentarium possit facere vtilia, & tēpore peritura, notat Boer. decis. 124. nu. 19. Corn. consil. 164. libr. 4. Bart. l. legitimos. ff. de leg. tuto. Faber. l. tutores. C. de adm. tuto. Paul. l. 1. ff. re pupil. sal. for.
- 58 ¶ Et an valeant gesta ante inuentariū, vide Auffer. decis. Tolos. 288. Salice. l. tutores. col. 1. C. de administrat. tuto. Corne. consil. 164. col. 2. lib. 4. Capici. decisio. 50. Abb. cap. ex parte. M. nu. 6. de appellatio. Bart. l. tutor, qui repertoriū. col. 2. ff. de adm. tuto. Bal. in additio. Specul. tit. de tutore ad finem. glo. l. 9. tit. 16. part. 6. vbi dicit quod non valet.

¶ Et quod remouetur agens ante inuentarium, scribit Alex. conf. 86. num. 8. lib. 2. Bar. l. tutor qui repertorium, col. 2. ver. sed quid si neglexit. Et quod ante inuentarium non possit agere, neque conueniri in iudicio, neque extra: scribit Boer. decis. 53. num. 5. Corne. consil. 207. col. 2. lib. 3. Beroy. q. 60. numer. 35. Speculator titulo de actore, versiculo quid si minor, & titulo de exceptio. & replicationi. §. 3. vers. quid de illa, & vers. quid si post litem, num. 21. & titulo de instrumentorum æditione. §. 13. versiculo cæterum.

60 ¶ Illud autem notandum, quod cum tractatur de inuentario, tutori incumbit onus probandi inuentarium factum fuisse, ita Igneus in repet. l. necessarios. §. non aliàs. num. 196. ff. ad Sillania. Angel. & Alex. in l. in illa. ff. de verb. oblig.

61 ¶ Quid autem, si quis non fecit inuentarium, illud postea agat, an admittatur ad agendum, vide Capici. decis. 50. colum. 2. & col. 1. vbi declarat, ex quo die non possit agere qui non confecit inuentarium. Quid autem si inuentarium sit ceptum, tamẽ nõ confectum, an possit tutor agere, Corneus, quod non, consil. 207. col. 2. lit. C. vers. item peccat. lib. 3. Bartol. l. tutor qui repertorium, nu. 22. ff. de administrat. tuto. Antoni. in c. ex litterarum, num. 5. de tempor. ordi. Gozad. conf. 17.

62 ¶ Ideo tutor copiam inuentarij ostendere debet, licet non totius, ne patrimonij secreta pandantur, tantum ostendere debet factum fuisse inuentariũ, non verò ibi sunt describendæ omnes res, vt notat Bart. Alberi. & Bal. in l. si. C. de alim. pupil. præsta. glos. l. 1. tit. 3. part. 3. Ang. in l. si. C. de præcib. impera. offeren. Iaco. in l. argentarius. §. ædi. col. 1. & ibi Iaf. num. 13. ff. de æden. vbi scribit, quod sufficit præsentare principium, & finẽ, Franciscus Marcus decisio. Delsinali. 131. & vide Albe. in l. maritus, nu. 5. ff. ad leg. Falcid. & in l. quod plerũq;, nu. 2. C. de alim. pupil. præstan. Platea. l. 1. C. quando, & quibus quarta pars debeatur. lib. 11. Intellige autem, quod tutor debet ostendere inuentarium, si pars hoc petat, aliàs nõ, ita Bar. in l. 1. ff. de cura. bonis dan. Cõstãti. in lege Regias. art. 131. col. fi.

63 ¶ Præter hos labores, & legales obseruationes, aliud secũ adfert onus inuentarij, scilicet, qd pro eo est præsumptio, & probat efficaciter aduersus tutorem. l. si. in princ. C. arbit. tutel. Sali. in l. tutores. C. de adm. tu-

to. nec potest dicere tutor, se res proprias in inuentario scripsisse, quia præsumitur verum, quod scriptum est, vel tutorẽ donare voluisse. Ita not. Sali. in d. l. si. C. arbit. tutel. Soc. conf. 159. incip. in præsentem, nu. 1. lib. 2. Ang. l. 1. §. hæc stipulatio. vers. ultimo scias. ff. si cui plusquam per leg. Falcid. de quo vide etiam Albe. l. veteris. C. arbit. tutel. Neq; aduersus hoc admittitur probatio, vt. l. si. C. arbit. tutel. Regia. l. 120. tit. 18. par. 3. Specul. tit. de instrumen. æditione. §. fin. col. 1. & 2. Inuentarium autem minori tradendum esse finita tutela, scribit Alber. l. tutores. C. de adm. tuto. est enim caput rationum, vt inquit Cur. seni. conf. 66. col. 8. vers. secundum articulum.

64 ¶ Rursum, tutor observare debet, ne se administrationi ingerat, antequam sibi per iudicem decernatur. l. naturali, in fi. ff. de cõfir. tuto. l. 1. C. de tuto. & cura. illustri persona. l. si. C. arbit. tutel. Bar. l. legitimos, nu. 2. ff. de legi. tutor. & in l. et si pluribus. ff. de autori. tuto. Bal. l. omnia. §. item solẽt. ff. de offi. præfect. vrbis, Guido Papæ decisio. 330. Iacobi. in l. cõij, in. 2. lectio. nu. 15. ff. de transac. Capici. decis. 50. col. 1. quod limitatur in tẽpore perituris, vt notat Soc. l. qui duos, nu. 30. ff. de reb. dub. arg. l. si. C. si tutor. vel cura. satis non deder.

65 ¶ Item limita, si testator permiserit, vt administret, absque decreto, arg. l. Titia, cum testamento. §. 1. & ibi glos. & Bar. ff. de legat. 2. per quã ita notat Bar. in l. legitimos, col. 1. ff. de legi. tutor. Iaf. l. non dubiũ, col. 3. C. de leg. Bar. l. et si pluribus, & l. si tutor. ff. de auto. tuto. Rip. l. nemo potest, nu. 81. ff. de leg. 1. Quod si extra hoc casus administret, absque decreto, gesta non valent, vt probatur in locis superioribus, & notat Corne. consil. 164. col. 2. lit. D. lib. 4. Paul. conf. 355. nu. 4. lib. 1. nisi sint vtilia, vt ibi.

66 ¶ Rursum, laborat tutor, quoniã iurare debet vtilia pupillo facere, & inutilia prætermittere, vt in Auth. vt qui obligatas se habere perhibent res minorũ. §. si. not. Bal. in l. omnia. §. itẽ solent. ff. de offic. præfect. vrbis Regia. l. 9. tit. 16. par. 6. ibi: *E sobre todo, deue jurar los guardadores, de fazer todas las cosas que sean a pro de los huerfanos, e de nõ se entremeter en fazer cosa, que sea en daño dellos, &c.* Ad hoc enim, vt tutor sit legitimus iurare debet, aut ore Bar. l. legitimos. ff. de legi. tuto. Paul. l. 1. ff. de pup. salu. fore. Guid. deci. 330. c. decis. 50. Bonifa. in Clem. 1. de hæreti. nu. 110. aliàs gesta non valent, ita glos.

glo. l. 9. tit. 16. par. 6. argu. eius quod supra dixi, quod gesta à tutore, qui nunquam fecit inuentarium, non valent, pro quo nota supracitata verba legis Regiæ ibi: *E sobre todo deue jurar, l cet contra sentiat Specul. tit. de tutore. §. generalitẽr. col. 3.* Sed primũ videtur verius, nisi in tempore perituris, vel vtilibus pupillo, vide Alexand. conf. 163. lib. 5. col. pen. & fin. Bart. & Bald. l. si. de tuto. qui satis non dedit. Guido decisio. 330. Capel. Tolof. 288. & ibi Aufreus, Sali. in l. tutores, col. 1. C. de admin. tuto. quẽ vide Iacobin. in l. si tutor. nu. 13. C. in quib. causis in integ. restit. non est necessa.

67 ¶ Auget hunc laborem, quod non sufficit iurare vtilia facere, & inutilia prætermittere, nisi addat promissionem, quod pupilli defensionem, absque vlla dilatione suscipiet, & nisi his verbis ritẽ conceptis defensionem promittat, tutela non valet. l. fin. §. omnẽ. C. de adm. tuto. Bar. in l. legitimos, in princ. ff. de legi. tutor. vers. quintũ, quod requiritur, vbi dicit, qd sepe vidit multas tutelas cassari, quod huiusmodi promissio de defendendo sine mora apposita non fuisset, quoniã licet de iure Digestorũ præcipuum tutoris officium sit defendere pupillum, vt in l. tutoris præcipuum. ff. de administratio. tuto. tamen lex Codicis supra citata, vult hoc expressis verbis promitti, & quod ideò, si non promittatur, tutela nõ valet, quod repetit Bartol. in l. prætor. in princ. ff. de noui operis nuntia. vbi Iason. num. 9. vers. iuxta prædicta. testatur hæc esse communem sententiam: eam sequuntur Raph. & Roman. ibi Bartol. & Angel. in d. l. fin. §. omnem. C. de administrat. tuto. Bal. in additio, ad Specul. titulo de tutore, ad finem, Angel. in §. actionum. Inst. de actio. Matthæ filan. singulari. 107. incip. nota textum. Raph. in l. legitimos. ff. de legi. tutorib. Petrus Ferrara in formula libelli, quo agitur, ad reddẽdũ rationẽ tutelæ, vers. in sub. ultimo testamento. col. 2. versiculo vltorius quæritur, vtrum tutor testamentarius, & est cõmunis, testẽ Grato. consil. 156. num. 2. lib. 2. Alexand. cõsil. 129. ponderatis, col. 2. num. 3. lib. 1. & consil. 163. lib. 5. Paul. conf. 355. lib. 1. nu. 4. Curtius seni. consil. 66. col. 15. Corsetus singul. incip. tutor. Iason. in l. 1. col. 4. ff. de liber. & posthum. Bar. singul. 170. Corne. consil. 164. col. 2. lib. 4. Iason. in l. 1. col. 4. ff. si quis in ius vocant. non ierit. Guido decisio. 330. Barba. inter consil. Alexan.

confil. 123. num. 3. lib. 4. Bar. l. 1. ff. rãm rãm tam habe. Vincentius. l. 1. nu. 10. ff. de noui oper. nunt. Aufreus. in additio capelli Tolof. 63. Constan. in leg. Regias, fol. 266.

68 ¶ Ex aduerso tamen, quod tutela, & gesta à tutore valeant, etiam si defensio non sit per ea verba, sed per æquipollentia promissa, sentit Cin. in d. l. §. omnem. C. de adm. tuto. Bald. ibi, & in l. legitimos. ff. de legi. tutel. & in l. 1. & 2. C. de tutor. & curator. qui satis non dedit; Marcus Mantua sing. 570. Capella Tolofana. 69. Quoniã iura considerant effectum verborum, nõ formam. l. quoniam indignum, & l. omnium. C. de testam. idem scribit Bald. in cap. ex parte. M. col. 9. & sequentib. de appellatio. Alexan. consil. 80. visis, num. 14. col. pen. lib. 5. ita obseruari dicit Alexan. in l. prætor ait, & ibi Bal. ff. de operis noui nuntia.

69 ¶ Mihi hæc opinio, & verior, & grauior videtur. Primò, quoniã in l. fin. §. omnem. C. de administra. tutor. quam doctores adducunt, loquitur cũ iudice, nõ scilicet creet tutorem, qui non promittat defensionem, absque vlla mora suscipere, nõ tamen dicit iuratus, quod tutela nõ valet, & quod tutor hoc formalitẽr promittere debeat, & ita licet id requiratur ex parte iudicis, nõ requiritur ex parte tutoris.

¶ Deinde. l. 9. titulo. 16. par. 6. hanc superstitiosam defensionis promissionem non exigitur tantum, inquit. *Sobre todo deuen jurar los guardadores de fazer todas las cosas que sean apro de los huerfanos, e de non fazer cosa que se torne en daño dellos, e que guardaran lealmente sus personas, e sus cosas.* Quis plus exigit quã lex exigit?

70 ¶ Deinde, hæc opinio est grauior, oportet enim eruditos à superstitiosis obseruationibus longẽ abesse, & rem curare, superstitionem spernere, quid enim interest, an ita, vel ita promittas, si animus idem sentit, & verba idem significant, & obligatio legis eadem est. Qui promittit curare vtilitatem pupilli: satis promittit defensionem, & tamen etiam, si alia magis expressa addantur, non sufficit aliquibus, cum quibus mihi conuenire nullo modo potest, ridiculum enim est digladiari de verbulis, cum & res, & sensus est idem: abunde de his rixantur clamosi sophistæ, & inuidi Albertistæ à iudicijs, in quibus ars boni, & æqui tractatur longẽ sunt arcenda.

71 ¶ Fateor tamen obstare legem Regiã. 94. Pp 3 titu.

titu. 18. part. 3. in princip. & ibi, E de defen-
der sin mal engaño, en juyzio, y fuera del, sed ibi
factum narratur, neque lex requirit, ut il-
la verba ad litteram apponantur, neque ad-
dit sine dilatione.

72 ¶ Deinde tutor laborat, quoniam non po-
rest administrare, nisi satisfact. l. 1. & l. 3. &
l. fi. C. de tuto. vel cura. qui satis non dedit
Regia. l. 9. titulo. 16. part. 6. Debent enim
tutores legitimi, satisfact. legitimos. ff. de
legi. tuto. nisi fortè pupilli patrimonium
sit modicum, autore Albe. in l. scio. ff. de in
integ. restit. Firmia. in tra. de Episc. part.
4. lib. 4. q. 12. post princ. Quæ res arbitrio
iudicis videtur relinquenda.

73 ¶ Antefatisfactionem autem, licet iam de
iure sit tutor, administrare non potest, ve-
trumque tradit Barto. in l. 1. & in l. tuto.
§. sub conditione, numero. 3. col. finali. ff.
de tutel.

¶ Fideiussor autem, debet esse locuples, se-
cundum quantitatem contentam in inuen-
tario, ut in l. 9. titulo. 16. part. 6. & l. fi. &
ibi Bald. C. de magistrat. conueni. de quo
tamen, vide Bart. l. 2. §. idoneos. ff. ad Ter-
tul. Non tamen vitiatur tutela, etiam si fi-
deiussor non sit idoneus. l. mulier, & ibi
Bald. C. de iure doti. Bald. l. fin. de magis
conue. Bartol. l. legitimos, num. 8. C. de legi.
tuto. col. fi. vers. quero, quid si dedit; glos.
l. 9. tit. 16. par. 6.

74 ¶ Ante satisfactionem tamen potest vtilia
facere. l. fin. C. de tutor. & curator. qui satis
non dedit, notat Iacobinus in l. si tutor, nu-
mer. 13. C. in quibus causis, in integ. restit.
non est necessar. Guido decis. 330. cū alijs
congestis, supra nu. 66.

75 ¶ An autem qui nō satisfact. possit pro-
sequi causam, si post satisfact. vide Albe. in
l. indubitati. C. de tutor. & cura. & que di-
xi supra hoc ipso capite, num. 57. & Capi-
cium decis. 30. Et an fideiussore facto
non soluendo, sit alius dandus, vide Alber-
ric. in Rubrica. C. de tutor. & curator.
datis, ab his, vbi etiam tradit, an tutores
possint ad inuicem fidei iudicare, & quibus
verbis satis dandum sit.

¶ Sed an augeri debeat satisfactio, si auge-
tur patrimonium, vide Bal. in l. mulier. C.
de iur. doti.

76 ¶ Testamentarij tamen tutores, non sa-
tisfaciunt: ut in principio. Institutio. de sa-
tisfactionibus, Bartolus in l. si nemo. in
secundo. §. hoc ædictum. ff. de testam. tutel.

¶ Item datus ex inquisitione, à iudice ma-
iore, non tenetur satisfactio, ut Institut.
de satisfactio. in principio, & in §. penul-
timo. Institutio. de Atilia. tutor. glossa
in Authentica, vt ij qui obliga. se habe.
perhib. res mino. §. finali. Bartolus in l.
1. ff. rem pupill. saluam fore, Bartolus in
l. si nemo. in secunda. §. hoc ædictum. ff.
de testam. tutel. Salicetus in lege pri-
ma. C. de tutor. & curator. qui satis non
dedit, quoniam maior auctoritas iudi-
cum, auget fidem industriæ, & probita-
tis tutoris.

77 ¶ In praxi tamen, siue à maiori, siue à
minori iudice tutor detur satisfactio exi-
gitur, vt scribit Gregorius in lege nona,
titulo decimo sexto, partita sexta, Scho-
lio, verbo fadores.

78 ¶ An autem patri, & patrono remittatur
satisfactio pro tutela filij, & liberti, vide
l. legitimos; in principio. ff. de legi. tu-
tor. Salicetus in l. 3. C. de tutor. & cu-
rat. qui satis non dedit, glossa in dicta. l.
9. titulo. 16. part. 6. Alberic. in Rubri-
ca. C. de tutor. vel curator. qui satis non
dedit.

79 ¶ Aded autem satisfactio exigitur, vt et-
iam si tutor sit valde diues, satisfactio-
nem præstare debeat, quam vis tunc suffi-
ciat qualiscunque fideiussor, glos. & Bal-
dus in l. mulier. C. de iure doti. sicuti, &
è contra fideiussor valde idoneus, sup-
plet inopiam tutoris, glos. in l. si plures.
§. 1. ff. de fideiussor. Bald. in dicta. l. mu-
lier. Platea. l. 1. C. de pericul. nominat.
libro. 1. & in l. quicumque. la. 2. C. de
fund. patrimon. eodem libro, vbi tradit,
quod tutor, quantumuis diues satisfactio
debet, glossa in dicta. l. 9. & l. 94. titu-
lo. 18. part. 3.

80 ¶ Rursus, aded satisfactio exigitur, vt et-
iam, si tutor sit propinquus, & vir mul-
tum fidus, & honestus, satisfactio debeat.
ita probari videtur in d. 93. titulo. 18.
part. 3. ibi. *Porque los fallaron que eran omes
buenos, y de buen testimonio, y desembargados,*
& postea dicit, *e dieron fador*, qua ratione
ita sentit Gregorius in d. l. 9. titulo. 16.
part. 6. ac tandem reliquit cogitandum.
Ego potius Baldi opinioni stare; qui in
l. legitimos. ff. de legi. tuto. scribit argu-
mento eius legis, quod multum fido, &
honesto tutori remittitur satisfactio. Vita
enim honestè, & cum laude acta, liberat
ab obligatione satisfactandi, vt per Iason. in
l. si

l. si quis stipulatus. §. 1. ff. de verb. obliga.
Platea in l. agentes. C. de agen. in reb. lib.
12. Non obstat lex Regia, quoniam ibi fa-
ctum narratur, non ius præfinitur, & licet
vir bonus ibi dederit fideiussorem, no in-
fertur, quod non posset absque satisfactio-
ne admitti ad tutelam. Deinde verba eius
legis, non probant virum optimum tene-
ri dare fideiussorem, solum significat vi-
rum bonum dandum in tutorem, non tur-
pem, vel sceleribus infamem, vt in l. 1. tit.
3. lib. 3. Fori.

¶ Quis tamen inde inferat virum excellen-
ti virtute præditum, multis rebus honestè
gestis insignem, non esse liberandum à sa-
tisfactione? Debetur hoc præmium virtu-
ti, & è re pupilli est hunc potius absque
satisfactione habere tutorem, quam im-
pium quempiam mille fideiussoribus sti-
patum. Denique aliud est, esse, *buen hombre*,
aliud præstantis fidei, & egregiæ probita-
tis hominem esse, licet lex Regia, quæ di-
cit, *E dieron fador à dar omes buenos, e de buen
testimonio.*

¶ Rursus probatur, quoniam satisfactio præ-
statur, vt res pupilli salua sit, & vt ei ple-
nius sit cautum, at quis ignorat, quam fir-
mior sit possessio virtutis, quam pecunia
quæ fortunæ, & naturæ casibus in nume-
ris est obnoxia: at virtus alijs prorsus ra-
dicibus innititur.

81 ¶ His accedit, quod viris optimis plurima
à iure conceduntur, vt per glos. in l. Titio
fundus, in glossa magna. ff. de conditio. &
demonstrationibus, latè Iason. in l. de pu-
pillo. §. si quis ipsi, num. 11. ff. de noui ope.
num. 1. Alexand. consilio. 28. num. 6. lib. 1.
Et quod tutori multum fido sit remitten-
da satisfactio, è nostris Hispanis scribit Lu-
pus, in cap. per vestras. §. 7. illatio. 7. nu. 6.
de donatio. gloss. l. 1. tit. 7. lib. 3. Fori. Sicuti
econtra, qui dissipator est, non admittitur
etiam cum maxima cautione. §. suspectus
autem. Insti. de susp. tuto. cum materia. Gra-
tus consil. 115. num. 31.

82 ¶ Nunc reputa quantus sit tutoris labor in
querendo fideiussorem, cum enim qui fi-
deiussor, stultum pronuntiat sapiens ille
Salomon Proverbiorum. cap. 17. & obliga-
tio fidei iudicandi onus est. l. 2. §. sed si dubi-
tetur. ff. de iudi. & iuxta Senecæ senten-
tiam, *Nihil est carius, quam quod precibus emi-
tur*, at fideiussor, non solum prece; ve-
rum etiam pretio, nonnunquam paratus.
Neque enim est prohibitum pecunia pa-

rare fideiussorem, vt in l. si remunerandi.
§. vlt. ff. manda. & in l. hoc iure. §. Labeo.
ff. de donat. neque fideiussor illicitum vi-
detur accipere, vt tradit Anania in. c. si. de
vsuris. Bar. & Paul. in l. hoc iure. §. Labeo.
ff. de donat. Lupus in. c. per vestras. 6. nota-
bili. §. 9. de donatio inter virum & vxor.
Covarr. variarum resolutionum, libr. 3.
c. 2. num. 6. de qua re diserui in tractatu de
inope debitorum iure Hispanico creditori-
bus addicendo cap. te De fideiussore inope, an
sit addicendus creditori. Denique difficile est
inuenire fideiussorem, ille enim qui pro
multis fidei iudicat, videtur male gerere ne-
gotia sua, & vxor potest perire, vt dos po-
natur in loco tuto: vt notat Ang. in l. si cō-
stante. in princ. Alex. col. 1. 1. vers. est alius
Lupus in. c. per vestras. §. 18. incip. ex qui-
bus, num. 9.

83 ¶ Rursus, tutor tenetur alere pupillum. Ius
autem decernendi alimenta prætori com-
petit, vt ipse moderetur quam summam
ad alimenta præstare debeat. Sunt autem
alimenta decernenda à iudice, iuxta mo-
dum patrimonij, & ea moderatione, vt nō
vniuersum redditum patrimonij in alimē-
ta decernat, sed semper sit, vt aliquid ex
redditu superfit: ita scribit Iuriscultus
in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. educa.
debeat, & probatur in hac ipsa lege ibi. *E
mantengalos de los frutos*. Neque enim quic-
quam expendendum supra redditus, vt in
l. mediterraneæ ciuitatis, & ibi Platea. C.
de annon. & tribut. libr. 10. cap. sopite. &
cap. cum nuper. de censibus. cap. cum Apo-
stolus. eodem titulo. l. 3. ff. vbi pupil. educa.
debea. Neque enim debet proprietas ven-
di. vt per Alexand. consil. 70. libr. 4. &
consil. 100. libr. 1. l. ob æs alienum tan-
tum. C. de prædi. mino. officio autem tu-
toris incumbit alere pupillum, pro modo
facultatum, etiam si id iudex arbitratus
non fuerit: si tamen supra æquum in ali-
menta expendat sibi imputabit. l. officio.
ff. vbi pupil. educ. debe. l. 1. & 2. & ibi glo.
ff. vbi pupil. educa. debe. l. fin. C. de alimen-
pupil. præstand. Boer. in consuetu. Bituri-
cent. tit. de iure personarum. §. 12.

¶ Est ergo hic anxietas, & animi sollicitudo,
in expēdendo summam, ne parum mo-
derata expensa, minimè frugi, & parum
tenaci tutori noceat, vt in d. l. officio.

84 ¶ Deniq; in constituendo alimenta inspi-
cienda est consuetudo, vt per Bal. in Rub. de
consuet. col. 4. Signorol. consil. 169. Corfer.
in

De decima Tutori

In singula. verbo *expensa*, qui tamen hoc non dicit, licet eum ad hoc citet Boer. in consuetud. Bituricensi. titulo de iure persona. §. 1. 2. col. 2. & Cassan. in consuet. Burg. Rub. 6. §. 4. verb. *alimenter*.

85 Appellatione autem alimentorum, multa veniunt, quæ alendi laborem augent. Primò, veniunt vestes. l. legatis. ff. de alim. & ciba. lega. l. verbo victus. ff. de verbor. significat. Item veniunt medicina, vt per Barto. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si in autem in seuisimo. ff. solu. matrimo. & in. l. legatis. ff. de alim. & ciba. lega. & in l. litteris. in. 2. §. 1. q. 1. ff. eo. titulo. Itē venit habitatio d. l. legatis, nisi per viam transactionis alimenta debeantur. l. cum i. §. qui transigit. ff. de transact. Item veniunt, expensa in studio. l. qui filium. ff. vbi pupill. & duca. debeat. Barto. l. de bonis. §. non solum. ff. de Carbonia. & di. Socin. consil. 161. in fine. lib. 2. Quod tamen intelligo, cum alimenta debentur iure sanguinis, vt per Barto. Bald. & Florian. in. l. sicut impendia. ff. de usufruct. Afflict. in constitut. Sicil. incipient. comitibus, in fi. lib. 3. & ad longum, & ex professo quæ veniant appellatione alimentorum, vide Lara de Cordoua, in. l. si quis à liberis. §. non tantum, numer. 3. 4. 2. 5. 26. 27. 28. 29. 30. 31. & 3. ff. de liber. agnoscen.

86 Sed, an tutor teneatur alere pupillum in domo sua, vide Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs, in vitimo dubio. lib. 2. vbi tractat, an stante consuetudine, vt tutor lucretur fructus, amittat eos, nisi alat pupillum in domo sua, & dicit, quod si tutor talis est, vt deficiente pupillo ei de iure succedere debeat, quod melius est, vt alatur apud propinquos, eius successionem non expectantes. l. 1. C. & ff. vbi pupill. & duca. debeat. De qua re, vide quæ dicam infra capite De malo tutore, & l. 19. titulo. 16. partita. 6.

87 Rursus tutor tenetur pupillū bonis moribus instruere, non enim solum præponitur rebus, sed etiam moribus, vt in. l. cū plures. §. cum tutor. ff. de adm. tuto. Ideo mercedis præceptoribus pro modo facultatum constituere debet, vt ibidem præcipitur. Denique tutoris officium elegatè exprimitur, in. l. 16. tit. 16. part. 6. inquit lex. *Trabajar se deve el guardador, de fazer al moço que touere en guarda, que aprenda buenas maneras, e de si deve le fazer aprender leer, e escribir, e de si deve le poner que aprenda, e vse*

aquel menester que mas le conuiniere, segun su natura, e la riqueza, e el poder que ouiere, e deve guardarlo, e pensar del, dandole de comer, e de vestir, e de las otras cosas que menester le fueren, segun entendiere que lo deve fazer catando toda via que lo haga segun los bienes que recibio del. Idem præcipitur in. l. qui filium. ff. vbi pupill. & duca. debeat. & in. l. ius alimentorum, versiculo ad instructionē. ff. eo. tit. & in. l. 3. §. tutor. ff. de suspe. tuto. In summa tutori incumbere videtur vitam pupilli, à criminibus: & res ab impiorum manibus defendere, vt in. c. 1. 12. q. 1.

88 Cum ergo tutor, pupilli animum, ad virtutem formet, iuueniles calores coherceat (quod est verè parentem agere) dubium non est, quin ei satis digna gratia referri non queat. Præclare enim dixit Aristoteles, *Plus debere nos ijs, à quibus instituti sumus, quam à quibus progiati. Quod à parētibus tantum accipimus, vt viuamus, ab institutoribus, vt bene viuamus.* Ergo, cum patri cui nonnunquam vitam tantum filij debeat (post Deum) fructus rerum omnium tribuantur ratione patriæ potestatis, sic, & tutori, qui pupillum etiam in potestate habet, vt in. §. 1. Instit. de tutel. & qui recta institutione patrē pupillo præstat, æquum est, vel potestatis, vel laboris, vel administrationis ratione; partē fructuum præstari.

88 Præterea tutor tenetur administrare bona fide res pupillæ. Ad nomen autem administrationis mundum quendam curarum mihi dixisse videor, administratio enim quantum secum adferat anxietatis non ut ij, quibus contigit animus Philosophicus. Quam obsecro molestiam non superat domum fulcire, agrum curare, debita exigere, pupillum defendere, actiones mouere, lucrum parare, supputare, inuigilare rationes, contortis digitis sæpius iterare? Quis ad viuum explicet molestiam litigandi quæ malorum Lernam quandam secum trahit? dum itur, redditur, clamatur, concurritur, dum instruitur, & saginatur aduocatus, quæruntur testes, proferuntur instrumenta, & (ò Deum immortalem) his delicijs plures aluntur, & consenscunt, neque sibi viuere videntur, dum lite vacant. Omnia tamen ista præstare debet tutor, idque exactè, vnum quodque prosequar singulatim.

89 Ante omnia curare tenetur, non solū in sua regione, verū etiā in exteris regionibus posita, scilicet in alio territorio. l. propter litem.

litem. §. licet. ff. de excusa. tuto. l. magis pupillo. §. illud. ff. de reb. eorum. l. 1. in fine. ff. de tuto. & curat. datis ab his. Din. & Iacobus Arena. in. l. non solum. §. qui testamento, aduersus glosam ibi. ff. de excusa. tuto. idē Din. & Bart. in. l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat ab his. Cinus, & Bart. l. 1. C. ubi per tuto. Tutor enim simpliciter datus pupillo, qui habet bona in diversis territorijs, censetur datus etiam ab bona territorij, cui non est subiectus, & totum patrimonium debet administrare: licet possit se excusare, ne ultra centesimum lapidem tutelam gerat, ut in. d. l. propter litem. §. licet. Alber. in. l. Iudæi. C. de his qui ad ecclesi. confug. & in. l. magistratus. C. ubi per tuto. Afflic. in rub. de iure Valij, num. 1. Alexan. consil. 128. col. 4. lib. 1. Salic. & Laf. nu. 92. in. l. 1. C. de summa Trinit. Bart. & Bald. in. l. testamenta. C. de excusa. tuto.

90 Deinde tutor tenetur curare salutem pupilli. l. consilio. in princip. ff. de cura. furio. Præterea tenetur domum fulcire, & agrū curare. l. 15. tit. 16. part. 6. in principio, & in fine. l. lex quæ tutores. C. de adm. tuto. l. à tutoribus, in principi. ff. eo. tit. docet Platea, in. l. 2. C. de condit. in public. horre. lib. 10. ubi scribit, quod tutor debet reparare facta testata, ne pupilli frumentum pluuijs corrumpatur, & quod non excusatur si apposuit actorem cōmuni opinione reputatum fidelem, de qua re infra dicam: nam actor periculo tutoris constituitur. Rursus tenetur reficere collapsa, etiam si pater pupilli reliquerit ea deformata. l. lex quæ tutores. §. sed et si parens. C. de adm. tuto. et si non reficit collapsa tenetur ad interesse, Ripa de peste. num. 14.

91 Ad deo autem res pupilli curare debet, ut eas præponere debeat, suis. l. tutor secundū dignitatem. §. 1. ff. de adm. tuto. & eas melius debet curare, quam suas; nisi forte res tutoris prætiosior sit, tunc enim locus est gratificationi, iuxta glos. in. l. si ut certo. §. proinde. ff. cōmoda. & ibi notat Bart. scribit Curtius iunior, consil. 29. nu. 19. col. fi. lib. 1. Roma. singul. 705. incip. attēde. ubi scribit, quod si tutor est in tali periculo, quod non potest simul, & semel custodire bona sua, & bona pupilli, quod debet præferre bona pupilli, nisi res ipsius tutoris sit prætiosior. Idem notat Barto. in. d. l. tutor. §. 1. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica 6. §. 4. verbo *Entre gens nobles*, versiculo *main tenir*, nu. 2. Quod præmium non meretur

tam rigida, & seuera obligatio?

92 Sed an prælatus, idem seruire debeat, scilicet præferre res ecclesiæ suis: vide Barbara. de præstan. Cardinal. quæst. 3. nu. 30. Et de tutore vide Alber. in. l. quicquid. C. arbit. tutel. glos. in. c. quicquid. 1. 2. q. 4. Salic. in. d. l. quicquid. ubi cum Alberic. dicit hoc verum, in casu quo non constat quod si curaret rem pupilli amitteret suam, aliàs secus quod profecto videtur æquius, & verius, ut dico infra, num. 129.

92 Præterea tutor tenetur lucrari cum pecunia pupilli, & lucri rationem reddere. Debet enim licito fœnori dare, vel prædia emere. l. tutor qui repertorium. §. si post. ff. de adm. tuto. & l. 3. §. si pecuniam, & l. ita autem in princ. & l. tutor qui repertorium. §. si deponi. l. si tutor constitutus. ff. de adm. tuto. l. qui negotiationem. §. pen. ff. eo. tit. scribit Bart. Alexan. & doctores in. l. diuus Severus. ff. ad leg. Falcid. Bart. in dicta. l. tutor, qui repertorium. §. si post Roman. singulari. 179. incip. iure hodierno. Decius cōsi. 178. nu. 2. incip. in causa, quæ proponitur. Rom. cōsi. 139. Soc. cōsi. 2. nu. 16. lib. 1. Roman. consil. 188. incip. in hac causa col. 1. ad finem: ubi addit quod debet fructus vendere, & pecuniam dare ad lucrum ex. l. si. C. de adm. tuto. Covarru. qui rem Christianæ tractat Variar. resolu. lib. 3. cap. 2. versiculo, illud sane, Paul. nu. 2. & Alber. in. l. qui sub conditione. ff. de cond. & demonstrat. vbi per eum textū dicunt, quod si tutor deposuit pecuniam, ad lucrum apud campforem communiter eo tempore reputatum, virum bonum, quod licet decoquat, & aufugiat non est sibi imputandum. l. si res pupillaris. ff. de adm. tuto. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 6. §. 6. verbo *Dem rendre*, num. 11. ubi consultit, ut tutor contrahat cum consensu matris pupilli, & coniuictorum, ut per glos. l. 2. verbo *pupillo*, C. de his quibus, ut indig. & ibi, Paul. Laf. l. 1. C. de transact. ante fi. Boer. in consuet. Bitur. tit. de iure persona. §. 7. col. 3. Et quod dixi de campfore communiter reputato idoneo, sequitur Lupus in repetitione rubricæ de donatio. inter virum, & uxorem. in princip. nu. 17. & in repet. cap. per vestras. in. 7. illatione incip. septimo inferitur. num. 2. Alber. in. l. sci. ff. de integr. restitut. & in dictionario in verb. Tutor. Vbi dicit quod tenetur dare ad lucrum pecunia, nisi sit modica: Laurētius Rodolphus in tractatu de usuris. 2. parte quæst. 66. vbi

Vbi dicit quod alias solvit pupillo quinq; pro centenariis. Marianus Socin. consil. 2. versu. circa tertiam quæstionem. Corneus consil. 243. circa primum col. 4. littera. K. lib. 3. Barba. consil. 91. col. 1. lib. 3. vbi dicit, an teneatur de fuga telonis apud quem ad lucrum deposuit pecuniam, Anchar. consil. 330. col. 1. versu. similiter. Decius consil. 192. num. 2. Covarru. variarum resolutionu. lib. 3. cap. 2. num. 2.

93 Meminisse tamen oportet quod in Authent. nouissimè. C. de admin. tuto. dicitur quod ubi redditus prædiorum pupillo sufficiunt, tutor non tenetur pecuniam fœnerari, sed cautè recondere. Sed re vera ex sacri iuris traditione, tutor etiam ad alendum pupillum, non potest pupillarem pecuniam mutuo dare sub usuris, uti tradit Covarru. varia. lib. 3. cap. 2. col. 1. solum dabit licito fœnori scilicet emet redditus annuos, aliàs solvet interesse, ut per Covarru. ubi supra.

94 Deniq; tutor, qui exactas pupilli nomine pecunias, non dedit fœnori licito, tenetur ad usuras, quod hodie est iustū interesse, ut per Socin. d. consil. 2. num. 16. lib. 1. Idem si tardius dedit, nam tenetur ad usuras medijs temporis, ut in l. tutor qui repertorium. §. si deponi. ff. de admin. tuto. & si non habeat unde solvat interesse extra ordinem coerendus est, ut in l. ob fœnus. ff. de admin. tuto. Quinimò debet usuras, etiam finito officio, usque ad diem quo tutelam restituit, ut in l. tutor qui repertorium in fine, & in l. tutor pro pupillo. §. 1. cum lege sequenti, & in l. Lucius. §. quæ situm. ff. de admin. tuto.

95 Idem in tutoris hærede, qui tenetur ad usuras pecuniæ, quæ in eius manus pervenit, ut in l. tutor. §. pecunia, quæ in arca. ff. de admin. tuto. & in l. cum ostendimus. §. usuras. ff. de fideiussu. tuto.

96 Si autem in provincia, diversum, & variū sit pecuniæ interesse, semper in minus condemnandus est tutor. l. tutor. §. si deponi. versu. ex cæteris. ff. de adm. tuto. Roma. singul. 179. incip. iure hodierno. Lupus in repet. rubricæ illatione. 7. §. 7. nisi forte tutor in usus suos convertisset pecuniam, ut ibi Lupus docet, & nisi in casibus exceptis, in d. §. si deponi, sed certè eas usuras iure Civili introductas, tutor non solvet, sed tantum interesse damni emergentis, & lucri cessantis, ut piè scribit Covarru. d. lib. 3. cap. 2. col. 1. & 2. Sciendum autem non

statim in culpa esse tutorem, si ubi primò suscipit tutelam non collocat pecuniam, datur enim ei à lege tempus sex mensium, ut in l. si tutor constitutus ff. de admin. tuto.

Quod si dudum tutor fuerit exigere, & collocare debet pecuniã intra duos menses, ut in l. tutor, qui. §. usuræ. ff. eo. titulo, quod si in usus suos convertit non excusatur quod duo menses lapsi non fuerint, ut in d. §. usure.

97 Collocare autem debet (utique si possit) l. tutor, qui. §. si post depositionem. ff. eo. tit. & l. cum plures. §. si. ff. eo. tit. l. qui negotiationem. §. pen. ff. de admin. tuto. glos. in l. si tutor constitutus, & in l. tutor, qui. §. usuræ. ff. de admin. tuto. Quid enim si solvit debita pupilli, certè melius est quam emere prædia, ut notat Parisi. consil. 96. nu. 36. lib. 1.

98 Quod si tutor pecuniam pupilli convertit in suos usus, præsumitur esse in dolo, & iud. catur prædo. l. tutor qui repertorium. §. pecuniæ. ff. de admin. tuto. notat Angel. & Imola in l. Pomponius. §. ex factis. ff. de acquir. posses. Alexand. in l. ex stipulatione. ff. eo. titulo. Ias. consil. 219. nu. 2. col. 2. lib. 2. & debet solvere interesse, ut per Bart. & Alexand. in l. Divus Severus ff. ad leg. falcid. d. l. tutor qui repertorium. §. si post late Roman. cõf. 139. Iaso. cõf. 219. col. 2. lib. 2. Gratus consil. 23. nu. 17. lib. 1.

99 Quinimò si in suos usus convertit animo furandi, potest accusari furti; ut notat Petrus Iacobus, in sua practica titulo de actione, & rationibus distrah. Et q; tutor convertens pecuniã pupilli, in suos usus, cõsuetur esse in dolo, scribit Soci. consil. 159. nu. 10. lib. 2. Et quas usuras pendat, vide Bal. l. qui sine. ff. de neg. gest. num. 1.

100 Ad hoc autem, ut condènetur, si non collocavit pecuniam in emptionem prædiorum, oportet probare potuisse, attamè cessasse, & quomodo proberetur, vide Barto. in d. l. tutor qui repertorium. §. si post.

Curare autem debet tutor, ut pecuniæ, quæ fœnori dantur idoneis collocètur nominibus. l. si tutor constitutus ubi Bart. & Alberi. ff. de admin. tuto. Quod si suam pecuniam bene collocavit, non est audiendus allegans non potuisse pupilli pecuniã collocare. l. tutor secundum dignitatem. §. non est audiendus, & ibi Bart. & Alberi. ff. de admin. tuto. Debet enim pupillaria præferrefuis, de quo supra dixi.

Tutor autè negligens in emendo prædia, solvit

solvit interesse, ut supra dixi, & notat Barba. in cap. 2. de deposito Lupus in d. repet. rubricæ illatione. 7. Imo hac de causa si humilior sit, publicis vinculis cõtinetur, & tãquam suspectus removerur, ut in l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tuto. ubi Din. Bart. & Alber. notant.

102 His accedit, quod tutor non collocans pecuniam comittit peccatum mortale, autore Sylvestro in summa. verbo Tutor, Socin. consil. 2. num. 10. lib. 1. ubi dicit quod tutoris negligentia est peccatū mortale Aymon consil. 132. num. 4.

103 Notandum tamen quod non potest pecuniam pupilli cõferre, in aliquod exercitium (puta in societatem) nisi illud in usu fuisset patri pupilli, glosa in Authent. ut hi qui obligatas. §. si vero. argum. l. si negotia ff. de negot. gest. Bart. in l. Titium, & Mevium. §. altero. ff. admin. tuto. ubi vide, an tunc damnum, vel lucrum pertineat ad pupillum, & vide Marian. Socin. consil. 24. col. antepen. & penultima, & Soci. eius filium consil. 24. num. 44. lib. 1. eius enim videtur fuisse consilium, quod patri, & filio inter consilia Mariani promiscuè tribuitur. Et si tutor non est ita industrius, ut pater nõ debet cõferre rē pupilli, in exercitium patris, ut Bart. & Socinus notant, & vide Sali. in Authet. 1. C. de adm. tuto.

104 Ita autem tenetur pecuniam convertere in utilitatem pupilli, ut si rem pupilli obliget, & pecuniam in eius utilitatem nõ convertat, obligatio non valeat autore Barto. per illum textum in l. si in rem. C. si aliena res pignori data sit.

Reputa igitur, quam sit improbus tutoris labor, qui præter animi provisionem, & corporalis laboris intentionem, civili magistratui corpore pœnas dat, dum publicis vinculis cõtinetur: atq; insuper infamissetus, & à tutela remotus, sicut ex proprijs facultatibus lucrum pupillo cessans, quod eius pecuniam vacare permisset. Quid restat amissa fama (possessione longe præciosissima) quam vitæ componit glosa, in l. iuxta. C. de manumif. vindicta. Amittis facultatibus quas hominis animã appellat Hesiodus, nimirum restat anima, sed & hæc capitali crimine perit, si Sylvestro credimus dicto verbo Tutor.

105 Scimus quidem, quod quo maior est potestas eius cui negotium aliquod committitur, eo maior est onus quod eius humeros præmit, cum teneatur administrationem

exequare potestati, minus enim præmere tur si minus facere possit. Tutor autem cõsetur habere mādatum generale, cū libera, iuxta glos. communiter receptam, in l. mādato generali. ff. de procura. quam dicit cõmuniter approbari. Curtius iuni. r. consil. 147. nu. 13. Bald. consil. 376. lib. 5. Angel. in. §. actionum, num. 37. Instit. de actio. & administrationem generalem habet etiam ad lites, autore Bart. l. hoc iure. ff. solutio. l. inter bonorū. ff. de admin. tuto. Et propria auctoritate potest eripere pupillum de manu alterius, sicut maritus uxorem fugitivam, Aymon consil. 18. nu. 6. Et quod habeat mādatum generale cum libera scribit Ias. in l. ius iurandum. §. si procurator. num. 14. ff. de iure iuran. & in l. 1. col. 2. ff. de offi. procu. Cæsaris Alexand. consil. 22. col. si. lib. 1. Bart. & DD. in l. alio. ff. de alimen. & cib. legat.

106 Et generaliter in toto administrationis negotio, tenetur de gestis, & de neglectis, ut in l. tres tutores. ff. de admin. tuto. Soci. consil. 2. num. 4. lib. 1.

107 Præterea tenetur defendere pupilli causam, nullamq; utilem occasionē omittere. l. tutoris, præcipuum. ff. de admin. tuto. l. si bonam. C. eo. tit. Tenetur enim pupilli causam defendere agendo, & defendendo in iudicio, & extra Regia. l. 17. tit. 16. part. 6. l. generaliter. ff. de admin. tuto. & l. fin. in princip. C. eo. tit. l. cum qui. C. de procura. Tutela enim est vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem se ipse defendere nequit. §. 1. Instit. de tutel. Quod si non defendat removeri potest à tutela Paul. in l. in vitus, nu. 6. C. de procura. & ibi Bart. & in l. si. C. de adm. tuto. l. cum qui. C. eo. tit. de procura.

108 Ad eodè autem proprium tutori est defendere pupillum, ut possit advocatum eius agere in causa quam adversus eius patrem defendebat. l. si. ff. de postul. docet Specul. titulo de advocato. §. 1. num. 19. versu. sed nunquid clericus.

109 Hic autè defensionis labor haud quaquã simplex est, debet enim tutor bonam fidē agnoscere. l. quoties. §. sicut. ff. de adm. tuto. l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. Albe. in l. Præses in fine. C. de transact. & in l. properandum in prin. col. 12. versu. item si tutor. C. de iudi. Quod si temerè litiget, ipse cõdènabitur in expensis. l. nõ est ignotū. C. de adm. tuto. Bart. l. quoties. §. sicuti. ff. de adm. tuto. late Ripa in l. si se nõ obtulit

- nu. 19. ff. de rei iudi. Abb. in c. repræhensibilis, nu. 2. de appella. Iaso. in l. omnibus. §. si procurator, nu. 2. ff. si quis ius dicen. nõ obtempe. A ymon confi. 132. num. 2.
- ¶ Alias generalitèr, defessio debet fieri expensis pupilli, autore Geminiano conf. 35. nu. 2. Et q̄ si calumniosè litiget sit condẽnandus in expensis, docet Bart. & Faber. in d. l. non est ignotũ, & in l. meminerint. C. unde vi. & in l. qui solidum. §. etiam. ff. deleg. 2. Bart. Bald. Sali. & Ias. in l. iubemus nullã. C. de sacros. Eccl. Capel. Tolos. q. 40.
- 110 ¶ Rursus tutor tenetur exigere à debitoribus pupilli, ita ut si eius negligentia in exigendo defierint esse solvendo, tenentur ad sortem, & ad usuras. l. si tutor constitutus. ff. de admin. tuto. Et apoche tutoris creditur de solutione sibi facta durate tutela. l. Lucius. §. tutelã. ff. de administ. tuto. Raphael Comensis conf. 24. col. 2. Barba. cõf. 18. col. 3. versic. quarto facit lib. 3. Tiraq. de retract. lib. 1. §. 1. glof. 18. num. 93.
- 111 ¶ Et quòd tutori imputetur si debitores pupilli potuit convenire, & exigere, & non exegit, probatur in l. Chirographis. ff. de adm. tuto. etiã si debitor esset frater ipsius pupilli. l. qui negotiationem. §. penul. ff. de admin. tuto. ubi dicitur q̄ alias tenetur ad sortem, & ad usuras, & probatur etiam in l. si tutelã ff. eo. tit. & in l. tutor qui reperi torum. §. competit. ff. de admin. tuto. & in l. cum queritur. C. eo. tit. l. tutores in prin. & in §. adolescens ff. eo. tit. & in l. debitoribus. C. eo. tit. l. 2. C. arbi. tutel. l. Lucius in 2. §. fin. ff. de adm. tuto. l. nomina. C. arbit. tutel. scribit Soc. conf. 2. incip. sequẽdo ordinẽ, nu. 9. lib. 1. Marianus Soc. cõf. 2. versic. circa secundam. Si tamen debitores tales essent, ut ab eis exigere tutor nõ potuisset, etiam si nõ cessasset, & tunc nihil est quod sibi imputetur; ita probatur in simili in l. tutor, qui reperi torum. §. 1. ff. de admin. tuto. & in l. item q̄, ff. manda. latè Bart. cõf. 112. incip. charissime domine. Socin. cõf. 283. nu. 8. versic. secundum præsupponitur, lib. 2. Notandum tamen quòd non tenetur exigere debitũ cuius exactio carior esset, quam ipsa fors debita, ita Bart. l. mediterranea. C. de anno. & tribu.
- 112 ¶ Exigere autem nõ solum à debitoribus; verum, & à seipso tenetur, alias pupillum defendere non videtur. l. generaliter. ff. de adm. tuto. l. ita autem. §. debitor. l. quoties §. si cut, & §. si temporali. ff. eo. tit. sed an debitum naturale, à se exigere debeat, vide
- Bart. & DD. in d. §. debitor, & §. si temporali. Albe. n. l. atqui natura, num. 1. ff. de negot. gest.
- ¶ Rursus si pupillus ei aliquid debeat, debet sibi solvere, & à tempore mortis, vel negligentia in sibi solvendo, usuras defuncti currere. l. quoties. §. si temporali. ff. de administ. tuto. Paul. in l. tutor datus, num. 2. ff. de fideiussio.
- 113 ¶ Quamvis autem tutor obligatus sit auctoritatẽ interponere, in causis pupilli sui, tamen non tenetur pro eo præstare iuramentum fidelitatis, ut notat Alvarotus, in cap. si minor, si de fœudo defuncti fuerit controver. in verbo. qui quidem investi. præsti. iura fide. col. 6. versiculo, sed nunquid tutor. Licet possit iurare si velit, ut docet Bald. cap. 1. §. nulla titulo per quos fiat investitura. Quando autem cogatur auctoritatem præstare vide Bart. & Din. in l. si tutor. ff. de auto. tuto.
- 114 ¶ Præterea tutor tenetur locare matrimonio, & dotare pupillam suã Regia. l. 9. tit. 1. part. 4. Ioann. Andræ. ad Specul. tit. de iudicijs. §. generalia. col. 9. in additione incip. in dicta lege, quicquid. fo. 44. Alber. Bald. Angel. in l. qui sine usuris. ff. de negot. gest. Albe. in l. quicquid. C. arb. tutel. Lupus, in repet. cap. per vestras. §. 3. num. 22. de don. inter virum, & uxor. & dixi in tractatu de non meliorandis filiabus dotis ratione. Et si dat plus quam valent facultates pupillæ de suo solvet. l. 9. tit. 1. part. 4. l. cum post mortem. §. 1. ff. de adm. tuto.
- 115 ¶ Rursus obligatio administrandi, non solum viget durante tutela, verum etiam ea finita in his, quæ cõnexa sunt pristinae administrationi. glof. in l. tutores qui, post finem. ff. de admin. tuto. l. tres tutores. ff. de administ. tuto. Bald. Paul. & Alexan. in l. tutori. C. de negot. gest. Alber. in rubrica. C. ut causæ post pubertatem adfit tutor Fulgof. confi. 182. col. 1. versic. nam videmus. Abb. in cap. ex parte el. 2. col. 2. de appell. textus in l. tutor post pubertatem. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi dicitur pristinam tutelæ actionem, in connexis durare post pubertatẽ, ut infra suo loco prolixius dicã.
- ¶ Sic legimus, q̄ si tutor appellavit, hæres eius cogitur profequi appellacionem, quousq; reddat rationem. l. si tutor. ff. de appellat. & ibi Alber.
- 117 ¶ Præterea si tutor constituat actorem, suo periculo eum constituit. l. decreto. ff. de administ. tuto. l. ita autem. §. gefisse. ff. de administ.

- admi. tuto. Deinde, tutor, officio finito litẽceptam exercere cogitur. l. mola. l. fin. num. 14. ff. de appellat. Angel. in §. tutores. Institut. de obligat. quæ ex quasi contractu; numer. 4. de qua re vide infra, num. 133. 134. & 135.
- 118 ¶ Auzet tutoris labores, quòd tenetur servare in sua persona pactum quod fecit, cum creditoribus pupilli, de qua re, vide Alber. in Rub. ff. de pact. nu. 15.
- 119 ¶ Rursus, tutor durante tutela, non potest vectigalia conducere, ut per Albe. in Rub. C. ne tutor, vel curat.
- 120 ¶ Deinde, in toto administrationis negotio, ut liqueat quantum tutor differat à ceteris administratoribus, notandus est textus insignis, in l. quarto. ff. de eo qui pro tutore negot. gest. ibi, *ut eo affectu negotia gerat, quod tutor gerere debet.*
- 121 ¶ Præterea labor est, quòd ad hoc, ut detur tutor inquirẽdum est quos habeat mores. l. 1. tit. 6. libr. 3. Fori, & quas habeat facultates, neque enim dicitur idoneus, nisi tantum habeat quantum pupillus. §. sed & propter paupertatem, & ibi glof. Instit. de excusat. tuto. l. paupertas cum glof. ff. eodem. l. si in l. fideiussor, nu. 2. col. 2. ff. qui fatidã. cogant. & in l. si cõstante, nu. 154. ff. sol. matr. de qua re, vide Bal. in l. mulier. versic. respondet, col. 1. C. de iure dori. glof. l. 9. tit. 16. par. 6.
- 122 ¶ Deinde labor est, quòd etiam si tutores plures sint, omnes tenentur in solidum, ut in l. si plures, & ibi notant & distinguunt Doctores. ff. de admin. tuto. & in l. 1. C. de tractat. ubi latè Alex. & Iaso. Corn. conf. 97. col. 2. lib. 3.
- 123 ¶ Rursus, alij administratores unam rẽ administrant, & aliam emittunt: deinde illã quam administrant, eum volunt omitti. l. si pupilli. §. videamus. ff. de negot. gest. ubi notant Paul. & Albe. idẽm Paul. & Bar. in Pomponius, la. 2. & in l. sequenti. ff. de negot. gest. Alexan. in l. tutori. C. eo. at tutor omnia negotia, & res pupilli tam præsentis, quam etiam eas quæ postea augentur, tenetur administrare. l. quoties. §. fin. ff. de adm. tuto. Neque tutelæ onus omittere potest, sed tenetur de gestis, & de neglectis, ut in l. tutori. C. de negot. gest. l. tres tutores. ff. de adm. tuto. neque excusari potest, q̄ res pupilli sint in exteris regionibus, ut supra dixi, nu. 89.
- 124 ¶ Ad deũ autem, tutor non potest deserere administrationem, ut etiam, si nõ sit legiti-
- time datus, non possit eam deserere, donec faciat alium legitime dari, ita docet Bar. in l. tutores. §. curator. nu. 2. versic. ultimo, nota. ff. de adm. tuto. per illum textum.
- 125 ¶ Præterea labor est, quòd nomine proprio accusat, cum res pupilli id exposcit, quòd intellige, ut per Ananiam in. c. cum dilectus, col. 7. versic. & tamen dubium, an tutor debeat nomine proprio accusare, nu. 20. de calumniator.
- 126 ¶ Labor etiam censendus est, quòd non potest alienare rem pupillarem, absque iudicis decreto, & utilitatis, & necessitatis probatione, ut in l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eorum.
- 127 ¶ Deinde tenetur ad solutionẽ precij, quòd accepit, pro re pupilli, nisi fuerit conversum in utilitatem pupilli. l. prædiorum. C. de præd. minorum. l. 3. §. dolus. ff. quando ex facto tutoris, glof. & DD. l. fin. ff. si quis cautionib. Boer. decis. 80. nu. 6.
- 128 ¶ Rursus, licet tutor vendens, non teneatur de evictione, ut per Bart. & DD. in l. 1. C. credito. evict. pignõ. non debere. Iacobin. à Sancto Georgio, in l. si. nu. 14. C. de fure. Corn. conf. 72. col. 1. lib. 4. Bar. in l. alio. ff. de alimen. & ciba. lega. attamen, si nomine proprio, se, & bona sua obligavit, tenetur de evictione. l. & si is quem. C. de præd. mino. Boer. decis. 80. nu. 6. Ad similitudinem eius, quòd dicimus in marito rem dotalem vendere, & eius evictionem promittere, quòd tenetur de evictione, ut per Bar. Bal. & Albe. in l. cum lex. ff. de fideiuss. & in l. procurator qui de evictio. & ibi Bart. & DD. ff. de præca. & quando tutor tenetur pro obligationibus nomine pupilli factis, vide Albe. in Rub. ff. de admin. tuto. nu. 3.
- 129 ¶ Præterea, vide qualis sit labor tutoris, quòd non potest persuadere alicui morienti, ut sibi relinquat, quòd pupillo relinquere volebat, ita sentit glof. in cap. quicquid. 12. quæ st. 4. Hæc fuit opinio Martini Sillimiani, quem referunt Alberic. & Salicet. in l. quicquid. C. arb. tutel. & hanc opinionem sequitur, & appellat æquiorẽm Barba. de præstantia Cardinalli. q. 3. num. 30. versiculo. sed in veritate, movetur, quoniam cum tutor iuret utilia pupillo facere, & inutilia prætermittere, ut in l. fin. §. omnem. C. de administrat. tuto. non debet facere, ut sibi relinquatur, q̄ testator vult relinquere pupillo. Rursus moventur, quoniam tutor, non solum

tenetur de damno illato, verum etiam de lucro omisso, ut in l. quicquid. C. arbit. tutel. neque debet prætermittere occasionem pupillo ut lem. l. si bonam. C. de admin. tuto. Postremo adducunt Authent. ut nulli iudicium. §. & hoc pervenit collatione. 9.

130 Reperio tamen quod contrariam sententiam, probat glosa, in d. l. quicquid, & in l. pupillorum. C. de admin. tuto. Igneus, in l. quatenus, num. 55. ff. de reg. iuris. Sic Cinus, & Salic. & Alber. in d. l. quicquid, dicunt quod si tutor blando sermone induxit testatorem, ut sibi relinqueret, quod pupillo relinquere volebat quod nihil illicitum facit argum. l. si. C. si quis aliquem, testari prohibuerit, secus si dolo, vel fraude cum illo egerit: mouentur, quoniam non debet utilitatem pupilli præferre suæ, ut in l. videamus. §. sed nec tutores. ff. de in lit. iuran. glos. in l. quicquid. C. arbit. tutel. nam id quod supradixi, quod tutor tenetur utilitatem pupilli præferre suæ, verum est in dubio, secus ubi constat quod si facit commodum pupilli, non potest facere suum: ita notat Cinus Alber. & Salic. in d. l. quicquid, & ita sunt intelligenda, quæ supradixi, num. 91.

131 Mihi videtur distinguendum, aut enim tutor persuasit sibi relinqui legatum, & persuasit testatori, qui illum in testamento nominat tutorem, & tunc cum nondum iuravit, neque tutor sit vivo testatore, non video probabilem dubitandi causam quominus omni persuasione uti possit: si tamen postquam est tutor persuadet alicui morienti, ut sibi relinquat, quod pupillo volebat relinquere, & profecto non aude- rem discere ab opinione Cini. Salic. & Alber. cum quibus sentit Ioann. Andræ. in additionibus, ad Specul. titulo, de iudicij. §. generalia, versiculo sed opponitur, in additione incip. præallegata lege quicquid. Quamvis enim, tutor debeat curare utilitatem pupilli, intelligitur in re quam iam est pupilli, vel in acquirendo lucrum, cum eius pecunia, hic autem non omittit lucrari cum pecunia pupilli, neque suum commodum debet spernere, ut pupillus id acquirat. Illud tamen addiderim, quod fraudem tutoris iudicabo quocumque; leve mendacium, quo exaggerans facultates pupilli, vel eius mores infectans morientem proclivior reddit, ad legandum sibi, & non pupillo: de hac re vide Alber. in l. Lucius. §. Sempronia. ff. de lega. 2.

& vide Felin. in cap. cum deputati, num. 10. de iudi. Barba. de præstan. Cardin. in 3. quest. 1. partis. num. 28. versiculo, sed si contra prædicta.

132 Labor etiam est, quod empti a tutore præsumuntur de bonis pupilli, ut late dicam infra suo loco.

131 Est etiam labor quod tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, ut per Alber. in rubr. ff. de admin. tuto. nu. 17.

132 Præterea labor est quod cum pupillo, non videtur habere posse commercium, neque enim ipse, vel aliquis de eius familia aut interposita per eum persona, potest cum pupillo contrahere. l. r. post princip. pupillus. §. item ipse. ff. de auto. præstan. nisi minor, maior factus contractum comprobaverit, ut in dicto. §. item ipse. sunt tamen aliqui casus, in quibus contrahere inter se possunt, puta quando tutor emit palam, & bona fide rem pupilli, quæ vendebatur: l. tutor rerum, & ibi glos. Bart. & Doctores. ff. de admin. tuto. & in l. si in empti. §. fin. ff. de contrahen. emptio. late Barto. l. pupillus. §. fin. ff. de auto. præstan. Alexand. & Doctores in l. singularia, num. 5. ff. si cert. petat. & in l. r. §. fuit quæ situm. ff. ad Trebel.

133 Deinde, labor est quod tutor etiam post pubertatem assistere debet defensionem causarum pupillarium, si necdum rationem reddidit, neque rem ad curatores transfudit. l. una, & ibi Alber. & DD. C. ut causæ post puber. adsit tutor.

134 Præterea, labor est quod etiam post pubertatem finita tutela, tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem instantem moneat, ut petat curatorem, vel ipse pro eo petat. l. admone. C. qui petant. tutor. l. ita. §. si tutor. ff. de admin. tuto. & l. a tutoribus. §. r. ff. eodem titulo. quare meminere tutor, ubi primum tutela finit, petere minori curatorem, aliàs non libet ratur, & si quid interim perit tenetur, auctore Fabro. in l. r. C. ut causæ post puber. Angel. in §. fin. Instit. quib. mod. tutel. fini. Alber. in rubr. ff. de admin. tuto. num. 5. glos. in l. r. 2. titulo. l. 6. part. 6. verbo *Deve durat*. Boegius, in consuetudin. Biruricen. titulo de iure persona. §. 8. col. 2. Cassan. in consuetudin. Burgun. rubr. 6. §. 4. verbo *En eage*, num. 2.

135 Quare licet tutor desinat esse tutor pupilli pubertate, tamen si lis in prima instantia, vel in instantia appellationis pendat, tenetur

tenetur eam prosequi, si cepta fuit, tutela durante, nisi de curatore adulto provideri fecerit, ut in d. l. ita. §. pen. & §. fin. & utrobique Bart. ff. de admin. tuto. & ibi Alexā. in additione, & in dicta. l. r. C. ut causæ post puber. adsit tutor. & in d. l. admone. & ibi DD. C. qui pet. tuto. Boer. dicto. §. 8.

136 col. 2. * ubi rem extendit ad rectorem ecclesiarum, & ad syndicum, vel procuratorem fabricæ ecclesiarum, ut finito eorum officio teneantur petere alios subrogari, ut docet Bart. in l. fin. §. fin. & in l. negotiorum. §. fin. ff. de appellatio. Innocen. in cap. gratum. de officio de leg. Rota. decisione. 377. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica 6. §. 4. fo. 216. supracitato Ioannes Constantinus, in leges Regias, art. 131. col. 2.

137 Auger laborem quod si negligens est, præsumitur esse in dolo, si enim qui ex officio tenentur aliquid facere, si negliger se habeant, in dolo esse præsumuntur, ut scribit Ancharr. consil. 158. incip. ex narratis in facto. col. 6. Socin. consil. 2. col. 2. num. 10. lib. 1. ubi dicit quod negligens reus est peccati mortalis, Aymon consil. 132. nu. 4.

138 Rursum negligens removeri potest a tutela, & ab omni alio munere, imò removeri non solum potest, verum etiam debet. l. r. ff. solum pupill. educ. debeat. l. fin. C. de admin. tuto. l. fin. tit. 18. part. 6. Roma. consil. 80. confirmanda, & consil. 428. incip. in terminis, in secundo dubio. Corn. consil. 183. col. 1. lib. 4.

139 Idem in executore testamenti, Roman. ubi supra Paul. consil. 332. incip. viso testamento Michaelis in 3. dubio, lib. 1. & consil. 437. incip. super dictis quæ sitis, in tertio dubio, lib. 2. Aymon, consil. 132. nu. 3.

140 Idem in simplici procuratore, est enim removendus a iudice, etiam nemine petente, si sit negligens. l. cum qui res agit hæc. edum. C. de procura. quam tanquam ad hoc insignem citat Roman. d. consil. 437. in secundo dubio.

141 Tutor autem remotus ob dolum, infamis efficitur. l. fin. C. de susp. tutor. & ibi omnes DD. Anania cap. licet Heli. de Simonia, textus in §. suspectus Instit. de susp. tutor. & ibi doctores. Et an oblatam culpam remotus, sit infamis, vide glos. in dicta. l. fin. C. de susp. tutor. l. fin. tit. 18. part. 6. l. si suspectus. ff. eod. melius in §. suspectus. Instit. eod.

142 Removeri autem potest tutor, etiam ob

levissimam causam, ut per Barto. in l. fin. ff. de suspect. tutor. A ffliet. decisione. 207. num. 3. Bald. in l. quæ fortuitis. col. 8. C. de pignor. actio.

143 His accedunt plures poenæ malis tutoribus, à iure impositæ, quas enesimo infra cap. 13. si enim atrocità aliqua in tutela admissa fuerit graviter puniuntur. l. r. §. fin. ff. de susp. tutor.

144 Et removeri potest, propter generalem suspicionem Abb. cap. accepimus, num. 8. de purga. canon. Neq; oportet inserere causam remotionis, ut per Abbas cap. examinata, num. 9. de iudic. Et iudex ex officio inquirere potest, an sit suspectus, ut per Specul. titulo de offic. omni. iudic. §. 2. versic. item reperitur, num. 14. in fine. & dissipans remouetur, ut per A ffliet. decisione. 207. Gozadin. consil. 68. num. 3.

145 Deinde, suspecti postulari potest à quolibet de populo. l. r. §. consequens, & l. im. puberibus. ff. de susp. tutor. & an suspecti accusari possit ante gestionem, vide Bald. l. omnia. §. item solent. ff. de offic. præfect. urbis.

146 Et an suspicionem in tutore arguat recusare, Aretinus quod sic, consil. 29. col. 6. versic. præterea si ibi ageret, & consil. 66. col. 8. versic. præterea si ibi ageret. Corne. consil. 183. col. 1. lib. 4. Aymon, consil. 132. nu. 7.

147 His accedit quod tenetur de dolo, & culpa lata, & levi, ut in l. quicquid, & ibi notat glosa. Bald. Alber. & Salic. C. arbit. tutel. Faber. & Angel. in §. suspectus, ad versus glosam, ibi Instit. de suspect. tutor. Ang. in §. actionum, num. 40. Instit. de actio.

148 Quamvis in negotio exigendi debitores pupilli solum teneatur de lata, Alexand. consil. 104. num. 3. lib. 4. textus, in l. 2. & ibi Salic. & Bald. C. arbit. tutel. Bart. in l. chirographis nu. 3. ff. de admin. tuto.

149 Dolus tamen, vel culpa seu negligentia, in administrando, non præsumuntur, & allegans tenetur eam probare, auctore Barto. l. tutor, qui rectorium. §. qui post, & in l. cum plures. §. fin. ff. de admin. tuto. Marianus Socin. consil. 149. col. 1. versic. tertio & ultimo. Quod in omnibus allegantibus negligentiam generale est, ut per Bartol. & recentiores. l. si ab hostibus. §. si vir. ff. solut. matrim.

150 Auger laborem, & stringit obligationem, & peculiare privilegium inducit, quod bona tutoris tacite sunt hypothe-cata pro administratione. l. pro officio. C.

- De administ. tuto. & in bonis prælati notat. Anania in cap. qualiter, & quando, el secundo. num. 35. de accusa.
- 150 Quod procedit, etiam si tutor inventarium non fecerit, vel solemnia non servaverit. Non enim melioris conditionis esse debet nulliter administrans, quam utiliter gerens, quo argumento ita colligit Aretin. consil. 29. col. 1. Capicij, decisione 129. num. 3. Bald. in l. cum pater, num. 2. ff. de negot. gest.
- 151 Et confirmatur, nam bona protutoris etiam sunt tacite obligata. gl. in l. dabinus. ff. de privileg. credito. & dicam infra capite De protutore, Et à quo die bona sint tacite obligata, an à principio, an vero à die malæ administrationis, vide Marian. Socin. consil. 62. versic. circa secundam questionem.
- 152 Postremò tutor tenetur rationem reddere. l. 1. ff. officio. ff. de tutel. & ratio distrahens. Non enim solum tutor verum, & quilibet administrator tenetur administrationis rationem reddere, ut docet Iacobus Roman. consil. 414. incip. quo ad primum, in princ. & consil. 168. incip. circa primum quo queritur. in tertio dubio, ubi loquitur in fratre maiore, qui administravit, qd debet rationem reddere. Idem scribit Abbas consil. 12. incip. ut clarè materia thematicis, in sexto dubio, lib. 1. ubi dicit qualis debeat esse ratio fratris, & vide Socin. consil. 192. capio, num. 5. lib. 2.
- 153 Vbi dicit quòd frater debet etiam reddere rationem, de his quæ gestit vivo patre, ut per Abbas d. consil. 12. in 6. dub. lib. 1. Idem notat Rapha. Comensis qui loquitur in patruo consil. 87. incip. in casu præmisso in principio, & probatur in l. rationes, & in l. adversus. C. de fide instrument. notat Decius consil. 178. in causa quæ proponitur, num. 1.
- 154 Et id generale est, ut administrans cum mandato, vel sine mandato tenetur rationem reddere, ut notatur in Clement. 2. §. illi etiam de religio. domib. & in l. si procuratorem. §. 1. ff. manda. & in l. 1. & in l. item eorum. §. decuriones. ff. quòd cuiusq; universi nomi. scribit Socin. consil. 2. num. 5. col. 1. lib. 1. Villico enim dicitur in Evangelio Redde rationem villicationis tue.
- 155 A deò autem tutori incumbit rationem reddere, ut neq; pater, neque mater, excu-
- sentur: si filiorum tutores sunt. l. 3. titulo De la guarda de los huérfanos, lib. 3. Foti. notat Bald. in l. si superstiti. C. de dolo. & in l. licet. C. ad leg. Falcid. & in l. cū oportet. §. si. C. de bon. quæ lib. Iaso. in l. Præses. C. de transact. Bald. in l. si is qui. ff. de tut. & cura. dat. ab his Angel. in Authen. de nupt. §. sancitum. Aretin. l. fin. §. 1. col. si. ff. de verbo. obliga. Socin. consil. 2. col. 2. nu. 7. lib. 1. & consil. 76. col. 6. lib. 3. versic. capio nunc. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 6. §. 6. verbo Den rendre, nu. 1. Gerardus sing. 84. Quævis secus sit quando pater possedit bona filij, ratione patrie potestatis, de quo vide Cassan. d. rubr. 6. §. 7. num. 5.
- 156 Et executor datus in ultima voluntate reddit rationem Gerardus. singul. 84.
- 157 Deniq; hoc est regulare, ut omnis administrator teneatur rationem reddere, ut scribit Gerardus d. singulari. 84. Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubrica. 6. §. 7. num. 3. ad finem Fraciscus Marcus decis. 441.
- 158 Neq; solum pupillis factis maioribus, verum etiam agnatis eius hæredibus reddenda est ratio. l. si pater, & ibi Bald. C. commun. de successio.
- 159 Tutor autem rationem reddere debet, etiam si non sit in usu rationis redditio: nõ enim valet consuetudo quòd tutor non teneatur reddere rationem, ut notat Afflict. in constitutio. Siciliæ, quæ incipit minoribus, in fine, lib. 3. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica. 6. §. 6. verbo Den rendre, num. 20.
- 160 Quinimò tenetur reddere rationem, etiam si ei remissa sit rationis redditio, etiã si remissio fiat, dicendo quòd testator legat ei totum illud, in quo contingerit condemnari, nihilominus enim reddere debet quicquid apud eum fuerit ex rebus pupilli, teneturq; de dolo, non obstante legato, quantumvis amplissimis verbis factò, ut pluribus rationibus concludit Alexander consil. 62. incip. serenissimus, numero. 8. lib. 4. Salic. qui plura adfert, in l. cum necessitatem. C. de fideicommiss. Decius, consil. 178. col. 2. numero. 3. ubi dicit hanc esse communem opinionem Molin. in consuetudinibus Parisiensibus. §. 6. gl. 6. numero. 20. Aymon late consil. 193. num. 9. lib. 1. Decius consil. 418. & consil. 349. & consil. 707. colum. 3. Ancharran. consil. 117. incip. casus talis est, in secundo dubio Fulgosius consil. 103. incip. nobilis vir. Angel. consil. 175. incip. vifodisto

dicto statuto. Signorol. consil. 109. & 110. Anania, consil. 80. visis, & intellectis, in secundo dubio. Decius, qui hanc pronuntiat communem, consil. 192. nu. 4. ubi prudenter distinguit concordado doctores hac in re inter se pugnantes, utrum scilicet tutor teneatur de dolo, vel de his, quæ apud eum sunt: si testator non solum remisit obligationem reddendi rationem, verum etiam ultra processit, legado ei omnem summam in quam ratione doli condemnatus fuerit. Et vide Aymon, & Gozadin. ubi supra, super hac distinctione Deci: quæ mihi placet: & vide Curtium seniore consil. 66. in cip. sapienter, Socin. consil. 159. nu. 19. lib. 2. Gratium. consil. 23. nu. 6. cū sequentibus, lib. 1. Quod si non processit ultra legando tutori summam, in qua fuerit condemnatus, omnes consentiunt tutorem teneri reddere rationem, etiam si ei legata sit liberatio reddendi rationem: nam his verbis solum videtur sublata scrupulosa inquisitio, non autem quominus tutor conveniri possit ratione doli, vel reliquorum, quæ apud eum sunt. l. si servus vetitus. ff. de leg. 1. l. si quis rationes. ff. de libe. lega. l. Aurelius. §. Mevio. ff. eo. tit. l. quidam decedens in princ. ff. de adm. tuto. Bart. l. non solum. §. si. ff. de libe. lega. & in l. Aurelius. §. Caio. ff. eo. tit. Bald. l. pactum qd dotali. q. 12. C. de collatio. Ias. in l. subprætextu. la. 2. col. 2. C. de transactio. Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo Den rendre, nu. 21. Boeri. in consuetudinib. Buiricenis. tit. de iure personarum. §. 11. verbo Rendre, & DD. in locis supracitatis. Corne. consil. 313. lib. 3. ubi an debeat satisfacere cui remittitur rationis redditio.

- 161 Notandum autem quòd si primus tutor reddidit rationem administrationis, quòd licet secundus tutor consistatur illam esse bene redditam, istud non nocet pupillo, & ratio dispungenda est: ita docet Bald. in l. 1. C. si adversus solutio. Hippoli. singul. 646. incipit iudices iniquè agentes, nu. 4.
- 162 Quoniam etiam si facta sit liberatio generalis, cum iuramento, tutor tenetur denuò computare, & rationem reddere, si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam: ita Ias. consil. 219. num. 2. lib. 2. Ancharr. consil. 331. incip. vifafacti narratione.
- 163 Vbi rem extendit, etiam si minor cum auctoritate curatoris, & decreto iudicis fecerit generalem liberationem tutori, & af-

seruerit rationem administrationis sibi fuisse redditam, & insuper iuraverit, adhuc enim ex his non liberatur tutor à reddenda ratione administrationis, Socinus consil. 159. num. 11. lib. 2. consule eum, ego enim ab his evolare cupio, & ad legis interpretationem lubens propero, hæc tantum le-ctori indicare sufficit.

- 164 Non hic addã quòd liberatio nihil operatur, quoad ea quæ dolo tutorum sunt occultata, vel adultis ignorata. l. tres fratres. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. utrobq; Angel. & Paul. Ias. d. consil. 219. nu. 2. lib. 2.
- 165 Et quòd si ratio non est sufficienter reddita, quòd iterum reddi debeat, late docet Socin. consil. 159. nu. 11. cum sequentibus lib. 2. & notatur in l. 1. C. de erro. calculi. Ioann. Andr. Ioan. Monachi. & Archid. in cap. 1. de clerico ægrotante, lib. 6. & ibi Dominicus, & Lopus, in Clement. cum contingat de religio. domib. Parisi. consil. 96. incip. in præsentia causa, nu. 3. lib. 1. Socin. consil. 92. lib. 4. in quibus locis tractatur ex quibus appareat dolus. Aliud enim est confessio redditæ rationis, aliud re verè redditam fuisse, si enim re vera, reddita non est, reddenda est omninò non obstante liberatione.
- 166 Meminisse tamen oportet, quòd si tutores plures sint, unus non potest reddere rationem sine altero, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, ut asseverat, Bald. in l. si plures. C. de condi. infer. Cassan. in consuetudi. Burgund. rubrica. 6. §. 6. verbo Den rendre, num. 1. Quod intelligendum, nisi uni commissa sit administratio, argumeto eorum, quæ dicam infra capite De pluribus tutoribus.
- 167 Deinde tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus, prout sentit glosa in verbo singulis annis in Clement. quia contingit de religio. domibus, quam esse communiter receptam testatur. Socin. consil. 92. num. 17. versic. præterea, lib. 4. nã ipso iure constituitur in mora, ut dico infra, nu. 176.
- 168 Instrumentum tamen, in quo tutor promissit reddere rationem, cum consignatione reliquorum, non habet executionem paratam, ut probat Alexan. consil. 192. incip. visis narratis per totum, lib. 7. sed via ordinaria id petendum est: oferendo enim rationem, excludet viam executivam, ut in simili scribit Rodericus in l. post rem. in declaratione legis Regiæ. ff. de re iudica.

169 ¶ In ratione autem administrationis, primo investigatur, an fecerit inventarium, ut per Deci. consil. 178. num. 1. & consil. 192. Est enim inventarium caput omnium rationum, ut inquit Curtius senior, consil. 66. col. 8. versi. secundum articulum: & hoc videtur significare, quod doctores dicunt, quod tutor prius debet ostendere introitus, quæ exitus, ita enim scripsit Nicolaus Neapolitanus, in l. spadonem. §. ratiocinatio. ff. de excusa. tuto. Bertachinus Firmanus in tractatu de Episcopo, lib. 4. 6. parte. q. 29. Platea in l. 1. in fine. C. de apochis. publi. lib. 10. quanquam verosimilius est, doctores significare quod in reddenda ratione, prius sunt excutiendi quanti sunt redditus, & res pupilli, & deinde examinanda impensa quas tutor reputat.

170 ¶ Obiter autem illud nota, quod confessio redditus, non præiudicat tutori donec acceptetur impensa, & è cõ verso. l. cum quæritur. ff. de administ. tuto. scribit Platea in l. 1. in fine, num. 9. C. de apoch. public. lib. 10. citans glosam in l. Thais. §. libertatem. ff. de fideicom. libera. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo *den rendre*, nu. 19. quod durius est, cum confessio etiã ab eodem homine dictata, dividi possit, si possibile est, ut latè per Bart. l. Aurelius. §. idem quæsit. ff. de libe. lega. l. in. §. itè si quis postulante. Infit. de actio.

171 ¶ Secundo tutor exhibere debet librum rationum omnis administrationis rei pupillaris. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio distrah. l. qui sub conditione. ff. de condit. & demonstra. l. si statu libera. §. si. ff. de statu lib. scribit Decius consil. 178. num. 1. Bald. cõf. 353. incip. ad evidentiam præmittendū lib. 1. Roma. consil. 118. incip. quoad primū in secundo dubio, & cõf. 413. incip. quoad primum in quo quæritur in principio. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. Soci. consil. 159. nu. 18. lib. 2. textus in l. fin. §. inter cetera, & ibi Bart. ff. de libe. lega. Gozad. cõf. 17. lib. 2. Decisio Delphinalis noua. 413. & 415.

172 ¶ In his locis latè docetur tutorem teneri facere librum rationum, quod si nõ fecerit iuratur in litem adversus eum, censetur enim esse in dolo, argum. l. si quis ex argentarijs. §. penult. ff. de æden. & ita docet, Roman. d. consil. 413. incipienti quoad primū in quo quæritur. Afflict. decis. 360. nu. 3. Corn. consil. 196. col. si. littera. H. lib. 3. Et videtur probari. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distrah. Imol. & Antonius in. c. cum

in officijs de testam. Bald. in Authent. licentia. C. de Episcop. & cleri. Et significat Deci. consil. 178. nu. 2. versi. & casu. Socin. consil. 159. nu. 3. lib. 2. Gozadin. consil. 17. col. 2. Bald. in d. §. officio l. 1. ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi Bart. addit quod ita præsumitur dolus adversus, non conficiemtem librum rationum, sicuti adversus non conficientem inventarium, & ex utraq; causa defertur iuramentum in litem, Angel. cõf. 277. idem sequitur Ancharr. consil. 317. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2.

173 ¶ In libro autem administrationis scribere debet debita, & credita, & omnia negotia pupilli, ut in d. l. 1. §. officio, & ibi doctores, Bart. consil. 150. cum prædicta examinarem, in fine. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. Et scribendi sunt fructus, & redditus qui percipiuntur ex bonis, ut notat Bart. in d. consil. 150. Decius consil. 178. nu. 1. Nam, & in fructibus tenetur tutor diligentiam adhibere, ut tradit Bart. in l. 1. C. de condi. in publi. horre. lib. 10. & in l. iubemus. C. de erga. milita. annone, eod. lib. Roman. cõf. 425. quoad primū, Socin. cõf. 159. nu. 1. lib. 2. Et debet fructus videri, & ex pecunia emere redditus annuos, ad utilitatē pupilli, ut dixi supra num. 92.

174 ¶ Rursus Ancharr. in consil. incip. sordidè, & perniciosè nimis. Inquit, quod non faciens librum rationum censetur esse in dolo, & quod in libro rationum omnia sunt latè, & sigillatim scribenda, & non in summa argum. l. cum servus. ff. de condi. & demonstra. quoniam singulis specificatis, veritas constare poterit, & ita dicit scripsit Bar. consil. 150. incip. cum prædicta examinarem. Vbi dicit quod liber rationum, debet ita esse conscriptus, ut omnia singularitè inferatur & annotentur, puta ex tali fundo, & ex tali colono, tantum tali anno redditum est: allegat. l. antepen. ff. de condi. & demonstra. & addit quod qui aliter reddit rationem, non videtur reddere, cum intelligi nõ possit. l. argentarius. §. ædi. ff. de æden. l. antepen. ff. de condi. & demonstra. ubi Paul. eam notat, ad rationem quam tutor exhibere debet, & tradit latè, & accuratè, Socin. consil. 159. in præfenti consultatione, nu. 4. lib. 2. Ancharr. consil. 317. ubi dicit quod præcipuum tutoris officium est, libros rationum seriatim conficere, ita ut accepta, & data, & introitus, & exitus exactè, & facile distingui possint, & non perfunctoriè, & qui aliter facit, est in dolo præsumpto, quo-

quoniam dolus est omittere id quod facere debeas, citat. l. duos. ff. manda. & cap. cū æterni, de re iudicata in. 6.

¶ Sic deputati ad scribendum redditus rei publicæ, puniuntur si nõ perfectè scripserint, quæ ad eius manus pervenerunt. l. excellentia. C. de erogatio. milita. annone, lib. 12. tradit Bald. in l. ubi exigitur. ff. de ædè. Socin. d. consil. 159. num. 9. lib. 2.

175 ¶ Præterea Angel. consil. 277. incip. tutor alimentavit pupillum, inquit, in tertio dubio, quod impossibile est, reddi rationem, nisi ostendatur liber, in quo contineantur accepta, & data, & introitus, & exitus: oportet enim (ut ipse inquit) rationes offerre legendas primum, deinde computandas, ut examinari possint imputationes, probè ne, an improbè referantur accepta, & data, argum. l. cum servus, supracitata. Nam cum sit necessè reddi rationem reddi à cap. l. argentarius. §. ædi. ff. de æden. quomodo caput medium, & finis elucebunt rationibus in libro non descriptis, idem scribit Angel. consil. 195. incip. in Dei nomine quoniam in facto asertum est, Ancharr. d. consil. 317. l. as. consil. 219. lib. 2.

176 ¶ Deinde Bald. in l. cum testamento. C. de testam. manumissio. dicit quod redditio rationum, quatuor compleditur, codices ædi, calculum poni, reliqua reddi, culpam purgari solutione. Præterea debet reddere rationem, etiam non requisitus Paul. l. si posteaquam. ff. rem pup. salu. fore. Socin. cõf. 92. nu. 17. lib. 4. glosa & doctores in Clem. quia contingit, de religi. domib.

177 ¶ Deniq; ratio realitè, & cum effectu est reddenda, & à cap. l. argentarius. §. ædi. l. si quis ex argentarijs. §. rationes. ff. de æden. Et calculatio necessaria est, aliàs non potest verè reddi ratio: & liberatio facta absque calculatione, nihil valeret: ut supradixi, nu. 162. scribit Ancharr. consil. 331. Parisi. consil. 96. nu. 5. lib. 1. Et ex brevitate temporis præsumitur rationem exactè redditam non fuisse; quid enim si tempus adeo breve fuit, ut impossibile esset fieri calculationem, certè liberatio nil prodest: ut notat Parisi. d. num. 5. & dixi supra, nu. 162. Et debet reddere rationem eius quod tutor administrare debuit, nec administravit: atque eius, in quo tutor ex causa fideiussionis pupillo adstringitur. l. pater. l. heredes. l. adversus. C. de hære. tuto. Roman. consil. 413. col. 2.

178 ¶ Non enim sufficit solvere reliqua, sed

præcisè est computanda ratio, ut in l. non solum. §. is qui. ff. de libe. lega. notat l. as. cõf. 219. lib. 2. Et tutor qui aliqua supprimit in libro rationis præsumitur habere animū furandi. l. si pupillus. §. sed etsi quis, & ibi Bart. ff. de neg. gest. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. A ret. l. Pöponius. §. accessionis, nu. 37. ff. de acquirè. possessio. Et non dicitur reddidisse rationem, qui non solvit reliqua. l. non solum. §. is qui reddere. ff. de libe. lega. Angel. consil. 175. textus in l. cum servus. ff. de condit. & demonstra. l. si statu libera. §. fin. ff. de statu liberis. l. cum testamento. ff. de testam. manum.

179 ¶ Deinde liber rationum, non solum faciendus, sed exhibendus, & adulto tradendus. l. si. §. inter cetera, & ibi Bald. ff. de libe. lega. l. si cui libertas. l. cum servus. ff. de condit. & demonstra. Bart. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distrah. Quod si non tradit tñori librum, præsumitur dolosè administrasse, ut per l. as. consil. 219. lib. 2. Ancharr. consil. 307. incip. in causa quæ vertitur col. 2. alias est. 317. Socin. consil. 159. col. 1. lib. 2. & iurari potest in litem, ut notat Alexan. consil. 74. nu. 2. lib. 7.

180 ¶ Et dicitur se librum fecisse, attamen perdidisse, nõ creditur nisi probet casum, quia eius officium erat librum facere, & tustodire diligentè, quare præsumitur librum suppressere, non autè amisisse, argumentorū quæ notantur in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de æden. & in l. cum ita legatur. §. species. ff. de leg. 3. scribit Socin. cõf. 159. incip. in presenti nu. 5. lib. 2. Ancharr. consil. 317. in causa col. 3. Gratus cõf. 23. incip. in causa illustrium comitum, num. 20. lib. 1. Quoniam cum aliquis tenetur custodire, non statur eius iuramento, quod rem custodiendam amisit, sed casum probare debet, ut per Felin. in cap. accepit de fide instrum. notant Gratus, & Socin. in locis supracitatis.

181 ¶ Et librum rationum tenetur tradere, nõ solum ipse tutor, verum etiam eius hæres, iuxta tradita per Franciscum Marcum, de eis. 145. textus in l. 1. & 2. C. de hære. tuto. Et si tutor, cum illum habeat, non exhibet censetur esse in dolo, & adversus eum potest iurari in litem, ut docet Alexand. consil. 74. num. 2. lib. 7. & consil. 65. lib. 1. & consil. 164. lib. 1. & consil. 62. lib. 4. Molin. in consuetud. Parisi. §. 6. glos. 6. Et an sufficiat exhibere librum, licet cum actualitè non tradat, vide doctores ubi supra quibus

quibus adde Alb. l. dissolut. C. de condit. ex lege. & in l. 1. §. officio, nu. 1. ff. de tutel. & ratio distra. vbi dicit, q̄ tenetur tradere.

182 ¶ Præterea nouitèr inuenta, si non sunt posita in inuentario, debent poni in libro rationum. l. finali. §. tali. C. de cura. furios. Specul. titulo de instrument. xdi. §. dicto. aliàs iuratur in litem. dicta. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio distra. & ibi gloss. & DD. Cassian. in consuet. Burgund. Rubrica. 6. §. 6. num. 9. verbo *den rendre*, in libro autem rationum, omnia sunt suo loco distinctè, dilucidè, & particulari describèda, tã recepta, quam expensa. Si enim explicitè computentur, non summam sub duorum verborum in volucro, cuiusq; rei veritas elucebit. Neque bona esset hæc ratio tantum accipi, tantum expendi, nisi sit particularis omnè successum rei gestæ explicans. Debet enim continere, à quo receptum, cui datum, & quantum, & ex qua causa, & qua die Barto. & Platea in l. compertimus per illum textum. C. de nauicul. lib. 1. 1. & per l. apparitores. C. de exact. tribut. eodem libro. 1. 1. Si autè omisio dici, non pareret, incertitudinem, omisio nil noceret Molin. in conf. Paris. num. 1. §. 6. gloss. 6. versic. *den rendre*, num. 16. Anchar. consil. 3. 16. Socin. consilio. 46. col. 2. lib. 1. Iaf. consil. 4. col. 2. & conf. 1. 4. col. 4. libr. 3. Limita hæc in ratione fratris, præsertim nobilis qui administravit bona communia, non enim ita particularem, & scrupulosam rationem reddere debet, Abb. consil. 1. 2. in. 6. dubio. Soc. conf. 75. col. 1. lib. 1. & consil. 40. nu. 2. libr. 4. dum modo dicat verisimilia, vt per Molin. vbi supra. nu. 18.

183 ¶ Deinde, si non restituit adulto instrumeta, potest aduersus eum iurari in litem. l. aduersus. l. is qui. C. de in litem iuran.

184 ¶ Et debet reddere rationem fructuum, & reddituū secundum quod cõmunitèr percipi potuissent, gloss. & Bald. l. cum testamento. C. de testa. ma num. Dec. conf. 178. col. 2. Cassa. vbi supr. nu. 7. Rom. cõf. 413.

185 ¶ Postremò ratio reddenda est plenè, & bona fide, authore Bald. l. penult. col. 7. C. de cond. infer.

¶ Et licet in inuentario sint scripta aliqua mobilia, tutor non tenetur ea exhibere, si probet illa esse corrupta, vel consumpta secundum naturam suam, ita docuit Bart. in lib. 1. l. quod ad præfens. C. de muril. Alex. conf. 45. col. 3. lib. 1. Afflict. constit. Sicil. incipienti prædecessorum in fin. &

rationes probant aduersus tator. l. aduers. C. de fid. instru. & l. rationes eo. tit. Soc. conf. 156. col. 1. lib. 2.

186 ¶ Et ratio reddenda est vbi administrata res fuerit. l. 1. & per totum. C. vbi de ratione. agi oportet. l. prætor. §. is etiam. ff. de eden. l. hæres absens. §. 1. ff. de iudic. scribit Mar. Soc. cõf. 146. col. 2. vers. & posito q̄ ad hoc.

187 ¶ Ergo iure optimo decima tutori datur, tantum enim laborem æquum est præmîo pensari, laborem appello tot res, tot casus, tot pericula. Non ergo pensatur decima quilibet labor, sed labor tatoris, qui tantus est, vt citius nauem adornaris, quam eum ad viuum expresseris.

188 ¶ Deinde illud pro ratione sufficit, q̄ tutor totis viribus curat. Sit augmentū rei pupilli, intelligens decimā sibi dandā, & q̄, quo maior res fuerit, maior erit decima. ¶ Videturq; hæc lex pupillo consulere simul, & tutori; pupillo, quoniam tutor diligentius augmentum curabit tutori; quoniam tantum laborem æquitas, non patitur præmio carere, & vt nunc sunt res humanæ prudentèr Romana grauitas hac in re filet, refrigerenti enim hominum charitati, oportuit antidotum admoueri. ¶ Illud (vt ad rationem tutoris reddeamus) omittre nolui, quod tutor debet scribere rationes pupilli separatas, à rationibus suis, vt scribit Soc. conf. 159. col. 2. lib. 2. ¶ Et nota, quod si curator promittit reddere bonum computum, & bonam administrationis rationem, q̄ hoc casu tenetur de leuissima culpa, ne verba sint super vacua, vt opinatur Decius conf. 274. num. 5. Sed mihi durissima opinio videtur, cum ea verba dicantur ex more, & nõ vt nouā obligationem inducant præter legalem; De expensis tutoris qualiter probetur, vide cap. 21. col. fi. & ibi, an si nõ acceptetur expensa valeat confessio de recepto.

S. V. M. M. A.

- 1 ¶ An curatori adol. scentis sit danda decima.
- 2 Curator principaliter datur persone, secundario rebus.
- 3 Etatem, an dicatur habere qui attingit annum decimum quartum.
- 4 Curare personam, & res plus est, quam curare solam personam.
- 5 Tutor plura potest facere quam curator.
- 6 Tutor datus, si non valet, vt tutor, non valet, vt curator.
- 7 Error nominis in rebus, non valde differentibus, non vitiat.

Fraternu

- 8 Fratrum minorum appellatione, an veniat fratres seruite, in statuto de solvendo quartam.
- 9 Lex correctoria, non extendenda, etiam si sit identitas rationis.
- Pinianus Regius senatus pronuntiauit decimam non esse dandam curatori adol. scentis.
- 10 Curatori adol. scentis danda decima.
- 11 Tutoris appellatione, an veniat curator, & an dispositum in vno, extendatur ad alium, & numero. 12.
- 13 Curator, largo modo, dicitur tutor.
- 14 Lex extenditur ultra verba, ex identitate rationis.
- 15 Curator adol. scentis eosdem subit labores quos tutor.
- 16 Curator non datur inuito, tamen semel datus, non potest repudiari, & curator etiam inuitus cogitur administrare.
- 17 Curator tenetur de dolo, lata culpa, & leui.
- 18 Tutor, & curator, æquiparantur.
- Lex corrigens in vno, ex æquiparatis, videtur corrigere in alio. ibidem.
- 19 Correctoriam legem extendere licet, si ratio exprimitur in lege.
- 20 Lex ista curatorem adol. scentis comprehendit.
- 21 Tutoris appellatione, an veniat curator, & econtra: distingue, & nu. 24. 25. & 26.
- 22 Actus debet valere modo quo potest intelligendum nisi sit latior extensio.
- 28 Curator adol. scentis, etiam curat personam.
- 29 Curatori furiosi, prodigi, muti, & surdi, an danda decima.
- 30 Furioso, non datur curator ratione etatis.
- 31 Quo maior est potestas, maior est labor.
- 32 Curatori furiosi, & prodigi, & similibus decima danda.
- De tutore ad curatorem furiosi, valet argumentum.
- 33 Furiosus aduersus curatorem suum, habet priuilegia, que pupillus aduersus tutorem habet.
- 34 Curator furiosi, æquiparatur tutori.
- 35 Curator furiosi, non minus laborat, quam tutor, & nu. 36. & nu. 54.
- 37 Curator furiosi, tenetur de lata culpa, & leui, & curare rem, & salutem furiosi.
- 38 Curator furiosi, tenetur inuentarium conficere, & eius bona sunt tacitè hypothecata.
- 39 Furiosus satis dicitur etatem non habere, cum iudicio careat.
- 41 Furiosus, non transmittit hereditatem additam à suo curatore.
- 42 Curatori furiosi, an sit danda decima, pro tempore quo furiosus habet dilucida interualla.
- Curator furiosi, curator est, etiam pro tempore dilucidi interualli, sed administrare eo tempore non potest.

- 43 Interdictum relaxatum ad tempus, finito tempore non est nouum interdictum, sed idem.
- 45 Curator furiosi pro tempore dilucidi interualli, curator est, nomine, non re.
- 46 Furor non præsumitur, tamen si quis incidit in furorem, præsumitur durare in eo, nisi mentis alienatio breuissimo tempore durauerit, & numero. 47.
- 48 Curator furiosi, vt finiatur, an requiratur, vt furiosus sit in sana mente per biennium.
- 49 Furorem, quis probare debet.
- 50 Curator furioso, quando dandus.
- 51 Curator furioso, vel prodigo datus, nõ auditur alii legans eum, non esse prodigum, vt minus recuset.
- 52 Furioso, vel prodigo succedere non possunt, ex testamento, illi ad quorum suggestionem, eis est datus curator, neque audiuntur allegantes illos prodigos, vel furiosos, non fuisse, & numero. 53.

¶ An curatori adol. scentis, vel furiosi, sit danda decima. Cap. III.

1 ¶ Væro deinde, an curatori adol. scentis sit danda decima, sicut tutori im. puberis, & quid in curatore furiosi: moueat questionem verba legis ibi. Recipiantur a ellos, & a todos sus bienes.

2 ¶ Hæc verba solum quadrant tutori, qui pupillum in potestate habet, & eius personæ, & rebus datur, vt in. l. in copulandis, vbi notant doctores. C. de nup. Bar. in. l. 1. ff. de bonorum possess. furio. & infan. dela. & in l. cū in vna. §. tutor. ff. de appellatio. textus in. §. certè. Instit. qui dari tuto. testam. poss. Iaf. & Decius. nu. 10. l. infantis. C. qui admitti. Iaf. l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbor. obliga. & in. l. si quis infundi. ff. deleg. 1. num. 46. lex Regia. 6. titulo. 16. part. 4. ibi. Tutor es llamado en latin, todo ome, que ha en guarda algun moço, e todos sus bienes, fasta que es de edad de catorze años. Tutor enim principaliter datur personæ, secundario rebus, vt inquit Bart. l. tutores. §. 1. ff. de administr. tuto. Iaf. l. si quis infundi. num. 46. ff. de leg. 1. & probatur. §. 1. Instit. de tutel. ibi, Ad defendendum eum qui propter etatem se ipse defendere nequit, Nota illa verba definitionis tutelæ, ad defendendum eum, ex quibus elicitur, tutorem principaliter dari personæ. Ang. §. ad certum tempus. Instit. qui dari tutor,

tutor. poss. At curator non datur personæ, sed rebus. l. in copulandis. C. de nupt. Iaso. l. si quis infundi. num. 46. ff. de leg. 1. Ias. & Deci. in l. infantis. C. qui admitti. ergo verba huius legis, *reciban á ellos, y á todos sus bienes*, nõ quadrãt curatori, neq; de illo videtur lex sensisse: q̄ probatur ex alijs verbis legis postea sequentibus ibi: *De los aguardar cõ todos sus bienes*, ergo lex non loquitur de curatore, neq; ad eũ extendẽda, deficiẽti- bus enim verbis legis, deficit eius dispositio, vt in l. 4. §. toties. ff. de damn. infect.

3 ¶ Deinde, nota alia verba legis, ibi: *Los hueros que no tienen edad*, nostri autem illum dicunt ætatẽ nõ habere, qui decimũ quartum ætatis annũ non attingit. l. cum filio. in fine. ff. de leg. 3. scribit Paul. in l. fin. ff. de condit. & demonstrat. & huic qui ætatem non habet, tutor dari solet.

¶ Præterea extendere hanc legem, de tutore, ad curatorem, esset arguere de maiori, ad minus; maiorem enim laborem sustinet tutor, qui personam, moresque pupilli curat, quam curator, qui solum rebus datur, vt in d. l. in copulandis. C. de nuptijs.

4 ¶ Plus enim est curare personam, ad bonos mores formare, litteris instruere, atq; in super rem curare; quam solius rei curã gerere. Cum ergo tutoris labor, tanquã magnus pensetur decima, non est idem præmium dandum curatori: cuius labor tantus non est, præsertim, cum maior curã requiratur circa personam, quam circa res, vt per Alber. in l. si hæreditatis. ff. de leg. 1.

5 ¶ Hic accedit, quod tutor plura potest facere, quæ curator non potest, vt probatur in l. cum in vna, §. tutor. ff. de appella. scribit Bart. in l. furioso. nu. 5. ff. de bon. poss. fess. furio. & infan. delata. Deci. l. infantis. nu. 10. C. qui admitti. gl. & Bart. l. vtri. §. curator. ff. de tuto. & curato. datis ab his.

6 ¶ His congruit, l. tutores qui. §. curat. ff. de administ. tuto. vbi probatur, quod si alicui datur tutor, vt tutor; non valet, vt curator, & ibi eum ad hoc notat Bar. Ias. in l. si quis infundi, nu. 46. ff. de leg. 1. Paul. in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de cõdi. & demonstra. Iaso. in l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbo. obligat. Butigel. in rep. l. 1. §. si quis ita, nu. 38. ff. eod. tit. & ibi Alciatus, nu. 36. versic. sexto ad illũ textum. Iaso. in l. qui quartam. in fine. deleg. primo.

7 ¶ Quod vtique non fieret, nisi magna esset inter tutorem, & curatorem differentia, cum sit opinio recepta, q̄ error nominis

in rebus non valde differentibus non vitiat. iuxta traditionem Bart. in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. vbi Ias. testatur hanc esse communem sententiã, idem Ias. in l. qui quartam. ff. eod. titũ. Cum ergo hoc nomen *tutor* nõ extendatur ad curatorem in his quæ vtilitatẽ pupilli respiciunt, scilicet, vt datus tutor valeat, vt curator ad vtilitatem, & administrationem rei pupillaris, licet hoc pupillo expediat, quantum inus dispositum in vno extendetur ad alium, in his quæ pupillo detrimentosa sunt; scilicet in dando decimam.

8 ¶ His suffragatur, quod scripsit Antonius Butrius, consil. 26. vbi inquit, quod licet de iure fratres minores debeant solvere quartam, vt in Clement. dudum. de sepulchris, hoc non habet locum in fratribus seruitis, quoniam, etiam si minores, & seruite simillimi sint, dispositio Clementinæ quæ iubet solvi quartam, cum sit odiosa, non est extendenda ad seruitas: ergo in nostra specie, cum hæc lex odiosa sit, & restringenda, vt ex Petro Bellapertica, & alijs probaui supra capite primo, col. fi. certe licet tutor, & curator adolescentis similes sint, tamẽ cum dare decimam sit odiosum, & aduersus dispositionem iuris civilis, lex ista loquens de tutore, non est extendenda ad curatorem, & cum hæc lex grauet pupillum, non est ad extendenda ad adolescentem, & satis est in pupillari ætate soluisse.

9 ¶ Postremò facit, q̄ lex correctoria nõ est extendenda, etiam si sit identitas rationis, iuxta notata in Auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles. Quinimò, neque ex maiortate rationis; iuxta tradita ibi per Bar. Bal. Ias. & Sali. Bar. l. si constãte. 9. q. 3. part. & ibi Ias. nu. 72. ff. solut. matrimo. Alex. in l. mutum. col. 1. ff. de acquir. hæ. red. & in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. fi. C. de indi. & viduita. tollend. Cum ergo hæc lex sit correctoria, damnosaq; rei pupilli, pro cuius conseruatione tot senatus consulta, tot leges sunt æditæ, sequitur hanc legem ad curatores adolescentium extendendam non esse. Et ita fuisse iudicatum in senatu Pintiano narrabat nobis Tebar, optimæ fidei iureconsultus in supremo Hispaniarum Senatu clari nominis aduocatus.

10 ¶ Sed contraria sententia verior videtur, & æquior. Primò, ex verbis legis ibi. *Y quando viniereñ á edad, dexeles todo lo suyo. ante el Alcalde, y deles cuenta derecha de todos los frutos*

frutos que endo recibio, Nota primò illa verba, *Y quando viniereñ á edad*. Hęc nõq; verba; verificantur cum quis vigesimum quintũ ætatis annum complevit, ut in l. fin. & ibi notant Bald. & Salicet. C. de his qui veniam ætat. impetraue. docet Paul. in l. fi. ff. de condit. & demonstra.

¶ Rursus, nota illa verba, *dexeles todo lo suyo ante el alcalde, y de les cuenta derecha*. Non enim minoribus viginti quinque annis rerum suarum administratio committitur, vt in l. 1. ff. de mino. ergo hæc lex quæ decimam dare præcipit, etiam sentit de curatore. Postremò nota illa verba, *Deles cuenta derecha*. si enim lex loqueretur de eo qui ad pubertatem solum peruenit potius iuberet curatori rationem reddi, non autem ipsimet; ergo manifestè lex loquitur, etiam de curatore adolescentis, qui vsque ad vigesimum quintum annum curatorem habet.

11 ¶ Præterea dispositum in tutore, de iure extenditur ad curatorem, vt in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de conditio. & demonstr. quem ibi notat Bar. idẽ in l. tutores qui. §. curatores. ff. de administ. tuto. Ias. in l. si quis infundi vocabulo, nu. 46. ff. de legat. 1. & in l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbo. obligat. melius Bal. in l. qui neque. col. 2. ff. de rebus eorum per textũ ibi. Imò vero in materia pœnali, & odiosa dispositum in tutore extenditur ad curatorem, vt in l. 2. §. quid si curator. ff. ad Tertul. textus optimus in l. fi. in fine. C. de autori præstan. Similis & notatu dignus, in l. scire. ff. de excusa tuto. & in l. si in emptione. §. si. ff. de contrah. empt. gl. in Auth. vt ij, qui obligatas se habere perhibent res minorum, in verbo *Ad curatorem*, gl. in Authen. minoris debitor. C. quando mulier tutel. officio fungi possit, vbi glossa legem correctoriam loquentem in tutore, extendit ad curatorem, & sequitur Angel. ibi Bart. & Bald. in d. Authen. minoris debitor, & in Authen. matri. & auia. C. quando mulier. tutel. officio fungi possit. Iason. in l. pupillari, col. 2. ff. de vulga. & in l. si constante, num. 81. ff. de solut. matrimo. & in l. si quis infundi vocabulo. nu. 46. ff. de leg. 1. & in l. qui quartam, col. fin. ff. eod. titulo, & in l. quod dicitur, num. 12. ff. de verbo. obligatio. Alexand. in dicta. l. qui quartam. Butigel. num. 38. Alciat. nu. 36. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. oblig. vbi dicit, quod verbum *tutor*, scriptum in lege, extenditur ad curatorem, multò facilius,

quam cum ponitur in dispositione hominis.

12 ¶ Et licet multa scripserint nostri, super interpretatione: tutores qui: §. curatores, & l. pater Seuerinam. conditionum verba, veritas esse videtur, vt si à iudicẽ detur curator ei, cui est dandus tutor; datio nõ valeat ex rationibus, de quibus infra disseram. Si tamen ponatur in lege; & eadem sit ratio, eademque mens, semper dispositũ in tutore extendendum ad curatorem; & clauus huius disputationis pendet à mte, & ratione legis, quã considerate oportet, potius quam urgere ex scriptis iuris locis, quæ suam peculiarem habent rationem, & idẽo variæ, & diuersę in eis præcipitur, ad definitur.

13 ¶ His congruit, quod curator, largo modo dicitur tutor, vt scribit Iaso. in l. si tibi pecuniam, col. 2. ff. si cert. petat. & ex identitate rationis debet fieri extensio, de vno ad alium, vt per Ias. l. 1. col. 1. ff. de vulg. & pupil. & in l. emancipata. col. fi. C. qui admitti. & in l. fin. col. 7. C. de ædict. D. Adriani tollend.

14 ¶ Præterea, cum in hac lege exprimat ratio, qua tutori decima datur, certè etiã si eius verba nõ admodũ curatori suffragarentur, essent ad eum extendenda. Nã cum ratio legis, est generalior legẽ, debet extendi ultra casum legis, vt in l. 1. §. sexum. ff. de postul. & ibi notat Bart. Bald. in l. generali. C. de Episcop. & cleric. Bart. in extrauaganti ad rep. in d. in verb. *hec ex eorum*, Ias. in Auth. quas actiones, num. 170. C. de Sacrosanct. Eccles.

15 ¶ Scimus autem curatorem adolescentis, omnes ferè subire labores, quos tutor sustinet; terq; enim cogitur, vt in l. 1. ff. de muner. & honor. Alber. in l. hoc æditum. ff. de nego. gest. Ias. in l. eum qui res. C. de pro curato. Bar. in l. illud. ff. de tuto. & curato. dat. ab his. Specu. tit. de curato. §. fin. col. 36. Salic. l. 1. C. qui petant tuto.

16 ¶ Licet enim inuito, non detur curator, vt in §. item inuiti. Insti. de cura. l. 13. tit. 16. part. 6. tamen curator, si adolescens semel eum habere vellent, cogitur, & adolescens ipse, si semel curatorem accepit, non potest eum reijcere, vsque in vigesimum quintum annum, vt tradit Abb. conf. 91. lib. 1. gl. l. 13. tit. 16. par. 6.

17 ¶ Deinde curator tenetur de dolo, lata culpa, & læui, sicut tutor, vt in l. quicquid. C. arbi. tutel. Habetque liberã & generalẽ admi-

administrationem iuxta glossam in l. mandato generali. ff. de procurato. vti tradunt Doctores in locis citatis supra cap. 2. num. 105. & notat Bart. in l. neque tutores, nu. 17. C. de procura. & eius bona sunt tacite obligata, sicut bona tutoris, vt per Albe. in l. pro officio. C. de admi. tuto.

¶ Et generaliter, in omnibus ad administrationem pertinentibus, tutor, & curator æquiparantur, vt inquit Baldus in l. qui neque. ff. de rebus eorum. Bar. per textum ibi in l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. & probatur in l. scire oportet. ff. de excusa. tuto. ibi, *In paucis distant curatores à tutoribus.* Et nisi supervacuū esset, enumerare iterum labores tutoris; ostēderemque eisdem subire curatorē adolescentis, vide Doctores in locis citatis supra cap. 2. à numero. 36. vsque ad numerum. 179. & compries, promiscuē Doctores loqui in tutore, & curatore adolescentis.

¶ Rursus, cum tutor, & curator æquiparantur, vt supra dixi, sequitur, quod lex corrigens in vno, extenditur ad alium, iuxta glossam in l. si quis seruo. C. de fur. Bart. & DD. in l. 2. ff. de leg. 1. & in l. Marcellus. ff. ad Trebel. & quod tutor, & curator æquiparantur, notat Bart. in l. 1. §. parvi. ff. q. vi. aut clam. & probatur efficacissimē in l. qui neque. ff. de reb. eorum, vbi dispositum à Principe in tutore, extendit iureconsultus, ad curatorem, quoniam simillimi sunt.

¶ Postremò, cum iure exprimitur in lege, licitum est eam extendere, si sit identitas rationis, iuxta glossam communiter approbatam, in Clement. 1. in verbo *eligatur*, de electione. Bart. in l. si constante. in. 9. q. 3. par. ff. solut. matrim. & ibi Alexand. numer. 3. Iason. num. 81. Alexand. in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. mutū. ff. de acquir. heredi. Iason. in l. fin. C. de in dicta viduita. & in Auth. quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles. imò vero sæpè numero sola identitas rationis, sufficit ad extendendam constitutionem, etiam pœnalē, vt probat glossa in Clement. 1. in verbo *Presidenti*. de rescript. Imola & alij in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrimo. Domi. & Francus, in c. 1. de tempo. ord. lib. 6. Ioan. Baptista Sanseuerinus, in repe. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & probatur in c. cupientes. §. hac generali. de electio. lib. 6. iuncto. c. si postquam. §. cū autem. & §. si verò. & ibi notatur eodem titu. & libr. 6. notat Bal. consil. 4. §. 6. incip.

statutum prouidet, col. fin. libr. 2. & probatur in c. 1. §. porrò, ad finem, titu. quæ fuit prima causa benefi. amittent. Cum ergo tutores æquiparentur curatoribus, & e contra, & his verbis promiscuē vtamur, sequitur, quod dispositio huius legis loquentis in tutore, debet extendi ad curatorem, cum in vtroq; eadē versetur ratio, scilicet par, & vniformis labor.

¶ Non obstant allegata in cōtrarium. Primo, non obstat, quod lex ista videtur loqui de eo qui personæ, & rebus minoris datur: nam verba legis etiam curatorem, qui rebus datur comprehendunt, vt supra probaui, & verba in contrarium notata sunt narratiua: & mens, & verba legis, expressè significant velle consulere his, qui ætatem non habent, & eorum tutoribus, & curatoribus. Non enim quis dicitur habere ætatem vsque ad vigesimum quintum annū, & à verbis narratiuis arguere nō licet, vt notant omnes in l. non epistolis. C. de probat. vbi Bal. & Sali. Berouius. q. 20. per totam. Mascard. & ab eo relati. de probatio. tam. 3. conclus. 1257. numer. 4. remissiuē. Rursus respondeo, quod licet ex verbis legis, hoc non satis probaretur, sufficit vigore eadem sententiam.

¶ Non obstat traditio Antonij, dicto consilio. 26. quoniam falsa est, vti opinatur Romanus, in Authen. similiter. C. ad lego. Falcid. Ias. in l. si constante. ff. sol. matrim. Nam præsertim, licet extenere legem, de stricta significatione ad latam, vt notat Alex. in d. l. si constante.

¶ Postremò, non obstat textus fortis, in l. tutores. qui. §. curatores. ff. de administrat. tuto. nam, cum tractamus, an appellatione tutoris veniat curator, distinguendum, an simus in dispositione legis, an in dispositione hominis: nam in dispositione legis, appellatione tutoris venit curator, & appellatione curatoris venit largè tutor, iuxta gloss. in Authen. vt ij, qui obligatas, in princip. & tradūt Doctores in locis supra citatis. Hoc tamen (scilicet quod appellatione curatoris venit tutor) non habet locum in dispositione hominis, quoniam plus est esse tutor, quam curator, vt notat Bart. d. l. tutores. §. 1.

¶ Et regula quæ dicit, quod actus debet valere, vt potest, intelligitur, nisi modus per quem valere posset sit latior, & amplior, & hæc est mens Bart. in d. l. tutores qui. §. 1. & notat Alciat. in rep. l. 1. §. si quis ita.

num. 32. verfi. secundo principaliter. ff. de verb. oblig.

¶ Facilius enim fit extensio in verbis legis, quam hominum, vt in l. Titius, & l. cōmodissimè. ff. de libe. & posthum. iuncta. l. non possunt. ff. de legib. Vnde in verbis legis indefinita semper æquipollet uniuersali, secus in dispositione hominis, Bart. l. si pluribus. col. 2. ff. de leg. 2.

¶ Deinde, in dispositione hominis distinguendum: Nam si iudex dat curatorem cū debeat dare tutorem, iure optimo actus nō valet, in vim curatum, quia animus dantis deficit, vult enim tutorem dare, non curatorem, & actus nō operatur ultra intentionem agentis. l. 1. ff. de iure codicillo. l. non codicillum. C. de testa. Deinde personæ, quibus tutor & curator dantur, differentes sunt. Tutor enim datur impuberi, curator puberi. Impubes in vitus accipit tutorem. Pubes in vitus non accipit curatorem. Tutori, persona & res committuntur, & maius onus ei imponitur, curatoris res solum. Item curator impuberis, nō potest addere hæreditatem. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. Doctores d. p. apillus si fari. ff. de acquir. hæredi. tutor potest. Pubes intelligit, impubes quæ vidit, ignorat. Cum ergo personæ differant, & potestas, & onus curatoris, & tutoris diversa sint probabile est deficere voluntatem eius, qui pro tutore constituit curatorem. Et merito tale decretum ex falsa causa interpositū non valet, vt in specie probatur in l. Seizæ egressæ. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & in l. tutor si petitus. ff. eodem titulo, & l. cū verò. §. subuentum. ff. de fideicom. liberta. notat Bart. Alexand. & Iason. in l. si is ad quem. ff. de acquir. heredi. & in l. diuus. ff. de re iudi.

¶ Non tamen omittendum, quod cum vera parva sit differentia inter curatorem adolescentis, & tutorem, & vulgus promiscuē his vtatur, appellans curatorem eum qui tutor est, & e contra, quod etiam in dispositione hominis, si mens id suadeat curator accipietur, pro tutore, argumēto eius quod dici solet, quod verba sunt intelligēda iuxta communem usum loquendi. l. cū delanionis. §. afinam molēdinariam. ff. de fundo instruet. instrumentoq; lega. & q. verba vulgaritè scripta sunt intelligēda iuxta linguam vulgarem, non vero iuxta vim, & proprietatem latinis sermonis, ut notat Bart. in l. si quid filiabus. ff. de testa.

tutel. pro quo facit textus in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. vbi appellatione chartæ venit liber, quia plerique solent libros chartas appellare, & notat Iason. in l. si quis infundi vocabulo, nu. 45. ff. de leg. 1.

¶ Præterea respondeo efficacitè, & planè ad d. l. tutores qui. §. 1. quod licet Doctores disputēt, an appellatione curatoris veniat tutor, tamen supponunt, quod appellatione tutoris venit curator, vt in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de condi. & demonstra. notat Bart. in l. tutores qui. §. 1. Ias. l. si quis infundi vocabulo. nu. 46. ff. de lega. 1. quia tutor est plus quam curator, quia datur personæ & rei, ideò nō mirum, si quod plus est, comprehendit q. minus est. Sed tamen curator, cum sit minus quam tutor, non sumitur pro tutore, & ita etiam declarat Paul. in dicto. §. conditionum verba. Lex autem ista manifestè loquitur in tutore, ergo iuxta communes traditiones extendenda est ad curatorem.

¶ Finem faciam, si illud addidero, q. Iason. in l. si quis infundi, nume. 46. citat dictam l. tutores qui. §. 1. ad versus communē sententiam glossæ. Bar. & doctorum in dicta. l. si quis infundi, quæ tradit, quod quando unum nomen appellatiuum habet magnā proximitatem cum alio, tunc error nō vitiat, ut in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de lega. 3. Opponit Iason. de dicta. l. tutores qui. §. 1. dicens, tutor, & curator simillimi sunt, attamen datus, & curator, non valet ut tutor, & dicit esse cogitandū, sed respondeo, quod communis opinio habet locum manente eadem materia, putā, si librū chartam appello: remanet enim eadē materia, licet unum accipiatur pro alio: at si curatorem dat iudex pro tutore, errat, quia verisimile est, quod vult dare tutorem ei, qui impubes est, & sic decretum ex falsa causa interponitur, & ex consequētī nō valet. Deinde pubes rationis capax est, alter, quæ videt ignorat. Item puberi curator dari potest. Impuberi non potest, attamen nemini non potest charta legari, ideò non mirum si charta accipitur pro libro, cum non sint tot inconuenientia, sicuti, si datus curator trāseat in tutorem. Est enim ei imponere maius onus ad versus verba iudicis, qui illum curatorem dedit, non tutorem, scilicet rem præcipuē curare iussit, non personam.

¶ Vltimò, nō obstat, quod tutor curat personam, & sonam,

sonam; & res, curator verum solum res, quoniam negari non potest curatorē, saltem secundario curare personam adoleſcētis, cum illum alere, & defendere teneatur.

29 ¶ Nunc excutiamus secundam quæſtionis partem: an curatori furiosi, prodigi, muti, & surdi decima danda sit, sicuti curatori adoleſcentis. Equidem durum videtur, & adversus furiosū utilitatem, curatori eius decimam dare, sufficit enim afflictio, afflictio, ut in l. oratio. ff. de sponſalib.

30 ¶ Deinde, lex ista loquitur de tutoribus eorum, qui ætatem non habent; at curator nō datur furioso propter defectum ætatis, idē definitio tutelæ non cōpetit curatori furiosi, ut notat gloss. in l. 1. ff. de tutel. l. 1. ff. de cura. furiosi. Etas enim est causa naturalis; furor, accidētalis, ut in l. qui habet. ff. de tutel. Cū ergo hīc deficiant verba legis, non est admittenda eius dispositio, neque enim est recedendum à verbis, ut in l. non aliter. ff. de leg. 3.

31 ¶ Præterea ratio, qua tutori decima datur, est labor quem sustinet par maximè potestati, quam habet in rebus pupilli, ut dixi cap. 2. Quoniam maior est potestas administratoris maior est labor, debet enim administrationē exequare potestati. Neque enim potestas debet esse otiosa, ut dixi cap. 2. at potestas quam tutor habet in pupillo, maior est quam ea, quam curator habet in furioso, ut notat Benedict. in repetitione. c. Raynuntius, verbo *Mortuo itaque testatore*, in. 2. num. 277. Tutor enim datur personæ; at curator furiosi præcipuè datur rebus, idē potestas minor est, ut notat Bart. l. 1. num. 5. ff. de bono. posses. furio. & infan. de la. Alexand. Iaso. Decius, Roman. & Ang. in l. infantis. C. qui admitti, & docet Hormanoëtius Decius, in repet. l. 1. §. adipiscimur, num. 12. col. pen. ff. de acquir. posses. Vnde fit, ut furiosus non trāsmittat ad hæredes hæreditatem extranei sibi delatam; etiam si curator eā adiuverit. l. Antistius. §. fin. & ibi Doctores. ff. de acquir. hæred. notat glossa. Bart. Alexand. Iason. & Decius in l. infatis. C. qui admitti. Bart. & Iason. num. 36. in l. ex facto. ff. de vulga. & pupil. & videtur probari in l. fin. §. tali. C. de cura. furio.

32 ¶ Sed tamen (salvo semper doctiorum iudicio) ego curatori furiosi, prodigi, & similia, decimam dabo. Moveor ex textu insigni in l. qui neque. ff. de reb. corū, ibi: *Sed si curator sit furiosi, vel cuiusvis alterius, nō ad-*

lescentis; videndum est, an hanc orationem admittamus, & puto, quia de pupillis Princeps loquitur, & coniuncti tutoribus curatores accipiuntur pertinere.

¶ Nota, quōd idē lex rem extendit ad curatorem furiosi, quia Princeps locutus fuerat de pupillo, vel de eius tutore. Idē probatur in Authē. ut ij, qui obligatas se habere perhibent. §. & hæc: cuius verba hīc libet annexere. Et hæc dicimus, in omni curatione, in quibus omninō curas aliquorum introducunt leges prodigorum fortē, aut furiosorum, aut amentium, aut si quid aliud iam lex dixerit, aut si quid inopinabile natura adinvenit. Nota, quōd æquiparatio tutoris, & curatoris furiosi, & prodigi, nō solum procedit in casibus à iure expressis, sed etiam in casibus quos inopinatē natura adinvenit.

33 ¶ Præterea facit. l. si. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi privilegium tutelæ, non solum datur adversus bona tutoris, sed etiam adversus bona curatoris furiosi: cum ergo furiosus par privilegium habeat adversus suum curatorem, sicuti pupillus adversus tutorem, æquissimum est, ut curator furiosus habeat privilegia, & præmia quæ tutor habet ex bonis pupilli. Et quōd furiosus habeat privilegia adversus bona sui curatoris probatur in l. & mulieri. ff. de cura. furios.

34 ¶ His consonat communis opinio glossæ, & doctorum, dētans quæ disposita in tutoribus pupillorum extenduntur ad curatores furiosorum, ut decuit gloss. in l. 2. C. de cura. furio. & ibi Bal. Salic. & Albe. Bar. in l. Marcellus. ff. de fidei ius. Bal. in l. fin. C. in quibus causis non habeat locum longi temporis prescriptio, & in l. habemus in. 2. col. 2. C. de Sacros. Eccles. & in l. infatis. col. 2. C. qui admit. Bal. & Cuma. in l. qui neque. ff. de rebus eorum, DD. per textum ibi in lapud Celsum. §. quæ in tutore. ff. de doli exceptio. Bar. Alex. col. 2. & Ias. nu. 9. in l. Imperator. ff. de re iudi. Alex. in l. si finita. §. si de vestigali. nu. 52. ff. de damn. infect. Paul. in l. tutor. §. 1. ff. de iure iur. Alex. & Ias. in l. is cui bonis. ff. de verb. obli. Feli. in c. pastoralis. col. 2. de iudici. Albe. in l. idem privilegium. ff. de privil. credito.

35 ¶ His accedit, quōd tutori decima datur propter laborem. Curator autem furiosi, non minus laborat quam tutor. Quod mihi videbor probasse, ubi primum docuero curatori furiosi, liberam generalemque administrationem à lege concedi, non

minus quam tutori: textus est expressus in l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. (inquit lex.) *Inter bonorum, ventrisque curatorem, & inter curatorem furiosi, itemque prodigi, pupilli, pupillæve, magna est differentia, quippè cum istis quidem plena rerum administratio, &c.* Nota, tutorem, pupilli, & curatorem furiosi æquiparari. Deinde utriusque concedi plenam rerum administrationem; cum ergo non minorem potestatem concedat lex curatori furioso, quam tutori, & hæc potestas non debeat esse otiosa, planè sequitur, quōd nō minorem laborem sustinet curator furiosus, quam tutor. Quod si labor par est, cur præmium non erit par?

36 ¶ Et quōd onera imposita tutoris adoleſcentis, incumbant curatori furioso, notat Alber. in l. idem privilegium. ff. de privileg. creditorum. Ante omnia cogitur curam suscipere, ut notat Decius consil. 274. incip. viso decreto, num. 6. col. 3. nam obligatus ad factum, ex dispositione legis, tenetur illud suscipere, ut notat Bart. in l. stipulationes non dividuntur, char. penult. ff. de verbor. obli. per l. si cum exceptione. §. sed & si quis. ff. quōd metus causa, ubi notat Bart. idem Bart. in l. 1. §. hoc autem ædictum. col. 2. ff. de novi oper. nuntia. & in l. illud per textum ibi. C. de excusa. munerum. lib. 10. Bald. in l. nec patronus, circa finem. C. de operis liberti. Abb. c. 1. in ultimo notab. de sponſalibus.

37 ¶ Deinde curator furiosus, tenetur de lata culpa, & levi, & de dolo ad similitudinem tutoris, & curatoris adoleſcentis; ita nominatim Decius consil. 274. num. 4. Deinde tenetur patrimonium, corpus, & salutem furiosi curare. l. consilio, in princ. ff. de cura. furio.

38 ¶ Deinde tenetur inventarium conficere, & satisficere, & iurare, sicut tutor, ut in l. si. §. sed cum antiquitas. & §. fina. C. de cura. furio. & eius bona sunt tacitè hypothecata, sicut bona tutoris, ut in d. l. fin. §. & inventario: & Doctores nostri, non aliter in eo loquuntur, quam in curatore adoleſcentis, ut patet ex scriptis per eos, in l. infantis. C. qui admitti. Et tenetur respondere legatarijs, ut per Alber. in l. Licinius. ff. de legat. 2.

39 ¶ Non obstant ex adverso prolata: nam præterquam, quōd ratio legis generalis est, tam competens curatori furioso, quam tutori, & curatori adoleſcentis, & ex hoc extendi possit, ut dixi nu. 14. satis tamen

dicitur ætatem non habere, qui propriæ mentis compos non est, & intellectu caret, idē furiosus, ne infans quidem est. Infans enim ad aliqua applicat animum, & aliqua intelligit, iuxta tradita in l. donatarium. C. de acquir. posses. & in l. pupillus. ff. de acquir. hæred. ætatemque habere dicimus illum, qui prudentia valet, iuxta illud: *Ætatem habes, responde pro te.* Prudentia enim, facit hominem senem, licet ætate puer sit, iuxta illud Sapientis, *Cani hominis sapientia eius.* Ergo furiosus omni intellectu destitutus, & à prudentia alienissimus, ætate caret, brutisque potius est annumerandus, quam adoleſcentibus: ergo, cum adoleſcentis curatori decima datur; æquū est etiam dari curatori furioso?

40 ¶ Deinde licet de hac re non sit lex nominatim scripta, sufficit legis mens, eiusque ratio: quæ cum adsunt legem de ea rescriptam dicimus, ut in l. his folis ibi, *Satis tacitè cautum putamus.* C. de revoc. donatio. Satisque mihi est, quōd hæc lex loquitur de his quæ traduntur defensoribus, ut eorum personas, & bona curent, quod in furioso, qui curatori traditur contingit, ut in l. consilio. ff. de cura. furiosi: eandemque habet potestatem eius curator, quam curator adoleſcentis: & curator furiosi, principatim datur personæ, & in hoc magis accedit tutori, quam curator adoleſcentis, ut scribit Salicet. in l. in copulandis. C. de nupt. Decius in l. infantis, num. 12. C. qui admitti.

41 ¶ Deinde licet furiosus, non trāsmittat hæreditatem additam à suo curatore, non hoc idē est, quia minorem potestatem habeat eius curator, quam tutor. Sed quia maior defectus est, esse in furore, qui metam non habet, quam esse infans, qui tempore fit vir, ut notat Decius, Iason, & alij in d. l. infantis. Et ut verum sit, quōd tutor habeat maiorem auctoritatem, non tamē maiorem potestatem; & casus notatus à doctoribus specialis est, ratione nature rei, non verò ratione potestatis.

42 ¶ Sed quid si furiosus dilucida habeat intervalla, & sex mensibus sanus sit, alijs sex alienationem mentis patiat: quæro, an pro toto tempore sit danda curatori decima? Et quidem ita videtur, quoniam etiam tempore dilucidi intervalli curator est, ita enim est iure constitutum, ut curator furiosi curator sit, etiam pro tempore, quō furiosus non est in furore, sed dilucide

mentis intervallis fruitur: ita probatur in l. cum alijs. C. de cura furio. & ibi notant Bald. & Salicet. & in simili docet Bart. in l. ex facto. col. penult. & ibi Doctores. ff. de vulgar. & pupil. & in l. humanitatis. C. de impuberum, & alijs substitut. ubi notant, quod etiam si substitutio facta filio furioso, finiatur eo reverso ad sanam mentem, ut in d. l. humanitatis, & in l. ex facto, tamen si furor eius naturæ sit, ut desinat, ac rursus recurrat, dilucidæ mentis intervallum non irritat substituti onem, sed durat, ac si alienatione mentis semper pateretur.

44 ¶ Sic Doctores in d. l. cum alijs. C. de curat. furios. scribunt, quod si interdictum relaxetur ad tempus; quod finito tempore, non est novum interdictum, sed idem cum primo: arguendo de furioso, qui diversis intervallis, furoris, & sanæ mentis perfruitur, sicut enim pro toto tempore una cura est, non facta consideratione dilucidi intervalli, ita etiam pro toto tempore unum est interdictum.

45 ¶ Sed mihi contraria sententia placet, imò licet furor recurrat, curator solum habebit decimam, pro tempore furoris, non verò pro tempore dilucidi intervalli: moveor ex textu insigni, in l. cum alijs. C. de cura furio. ubi inquit lex, quod licet curator eius; cuius furor per vices recedit, & recedit, semper pro toto tempore sit curator, tamen pro tempore quo furor recedit non potest res furiosi administrare, sed ipsemet furiosus pro eo intervallo administrabit, inquit lex. Cum incertum est huiusmodi furoris homines, quando resipuerint, sive ex longo, sive propinquo spatio, cum possibile est, & in consuetudine furoris, & sanitatis eum sæpius constitui, & per longum tempus sub eadem esse varietate, ut in quibusdam videatur etiam penè furor esse remissus, curatoris creationem non esse finiendam, sed manere quidem eam, donec talis furiosus vivit, quia non est penè tempus, in quo huiusmodi morbus desperetur: sed per intervalla, que perfectissimi sunt, nihil curatorem agere, sed ipsum furiosum posse, dum sapit, & hereditatem addire, & omnia alia facere, que sanis hominibus competunt, &c.

¶ Nota, quod pro tempore dilucidi intervalli curator nihil debet agere, ergo cessat fundamentum, & ratio huius legis, scilicet labor administrationis, qui nullo modo adesse potest, cum lex vetet administrationem, & illam legem ad hoc notat Bald. in l. furiosus, nu. 2. C. qui testam. facer. poss.

Rursus nota verba ultima d. legis ex quibus probatur, quod pro tempore dilucidi intervalli, competunt furioso, quæ sanis hominibus competunt; sani autem homines decimam non perfolvunt.

¶ Non obstant adducta in contrarium, nã licet pro toto tempore una cura sit, tamen durante dilucido intervallo cura est nomine, non re, cum nihil agere debeat, & ille qui nomine tantum est tutor, decimam habere non debet, ut dicam infra capite. 6.

46 ¶ Quid tamen, si curatori petenti, vel repudianti decimam, obiiciatur furiosum per sex menses fuisse in sanamete, an curator debeat probare furorem, an verò alij teneantur probare furiosum reddisse ad sanam mentem? An quidem licet furor non præsumatur, nisi probetur, ut in l. 5. C. de codicill. notant Doctores in l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. tamen si quis in furorẽ incidit, & furor per aliquot dies duraverit, dicens illum reddisse ad sanam mentem, debet illud probare. Præsumitur enim furorem semper durare, nisi contra probeatur, ita notat glossa in cap. fina. de successio. ab intesta. & in cap. indicas Hermanu. 3. q. 9. Ancharr. & Cardin. in Clement. 1. de homicid. Anto. & Imol. in cap. cum inter Canonicos, de electio. per glossam ibi: dicentem semper præsumi morbum durare, Imol. in c. fin. de præsumptio, & in l. qui testamento. §. nec furiosus. ff. de testam. & hæc est communis opinio. teste Ias. in l. patre furioso. col. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iuris, Alex. conf. 86. nu. 1. 2. lib. 2. Salic. in l. furiosum. C. qui testam. facer. poss.

47 ¶ Si tamen mentis alienatio, brevissimo tempore duravit, præsumitur ex accidenti processisse, non verò mentis radicè perturbatã, auctore Alex. d. conf. 86. nu. 1. 2. lib. 2. Bar. in l. 1. ff. de bon. possel. furio. & infan. dela.

48 ¶ Quando autem finiatur cura furiosi, vide DD. in l. humanitatis. C. de impub. & alijs ibi Deci. num. 10. l. 1. & ibi Bal. C. de cura furio. Guido decis. 260. ubi dicit, quod licet vulgò dicatur, curã furiosi cessare, cessante furore, hoc intelligitur, quando post furorem fuit per biennium, aut triennium, in sana mente, citat Authent. de monachis. §. illud. collatione. 1. sed certè eius opinio dura, & insipida videtur, & aliter videtur sentire. Bald. dicta. l. 1. Barto. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligat. Dec. consil. 274. col. 2. versic. nec admitti debet.

debet. Boerius decis. 23. num. 39. & in consuetudinib. Bituricensi. titulo de iure personarum. §. 8. col. 2. versic. sed curatores.

49 ¶ Rursus quis teneatur probare furorem, cum nescitur illũ, de quo agitur unquam fuisse in furore, vide Specul. de probatio. §. 1. versic. pone quidam erat furiosus Lapum allegatione. 26. Socin. conf. 42. lib. 1. Boer. d. decis. 23. nu. 67.

¶ Curator autem furioso, quomodo dādus, vide Fulgo. conf. 80. col. 2. Alex. d. conf. 86. nu. 7. lib. 2.

51 ¶ Finem faciam, si addidero, quod si quis furioso, vel prodigo detur curator, non est audiendus, allegans illum non esse prodigum, ut per Deci. conf. 274. num. 1. Felin. in c. lator. col. 2. de re iudicat. Roia in decis. 4. tit. de testamentis in antiquis.

52 ¶ Rursus notandum, quod si ad suggestionem aliquorum alicui fuerit interdictum bonis, tanquam prodigo; certè si talis prodigus faciat testamentum, & instituat, vel substituat eos, quorum suavisum est sibi bonis interdictum, testamentum nõ valet, & res defertur advenientes ab intestato, ita Roia decis. 4. tit. de testa. in antiquis, Boer. in consuet. Bitur. tit. de consuet. iur. personarum. §. 8. col. pen. Neq; enim sunt audiendi allegantes non fuisse prodigum illũ, cui bonis est interdictũ, propter eorum suggestionem: quod sequitur Constantinus in leges Regias, artic. 131. col. 3. quod ad furiosum videtur extendendum eadem ratione.

53 ¶ Itaque, si mea delatione curator, Petro (tanquã furioso) datus sit, & post me hæredem instituat, non possum petere eius hæreditatem, allegando illum furiosum, non fuisse: quod, & iuri, & æquitati convenit, & videtur rationi rectè maxime congruere.

54 ¶ Postremò, quod ad superiora attinet illud addendum, quod eo nomine labor curatoris furiosi, censei potest maior, quam labor tutoris, quoniam tutor portum spectat, scilicet pubertatem: at curator furiosi, terminum non habet, furor enim censeitur morbus insanabilis, vt notat Iaso. in l. infantis. col. 1. C. qui admitti.

S. V M M A

1 Pater tutori, an sit danda decima.
2 Pater, nullus propinquior, filio.
3 Pater non debet esse deterioris conditionis, quam extraneus.

4 Mater, si ex statuto lucretur dimidium mobilium, statutum practicandum adversus filios.

5 Parentes semper videntur velle repetere, & filijs, si expendunt, cum sunt eorum tutores, vel negotiorum gestores.

6 Pater tutor subit omnes labores tutelares, Et facit inventarium. Et reddit rationem, nu. 7. Et cogitur suscipere tutelam, nulla obstante excusatione, nu. 8.

Et tenetur augere rem filij.

8 Pater ratione doli, amittit legitimam administrationem rerum filij.

9 Filio laboranti in re patris, an detur salarium, & nu. 31.

10 Patri tutori, non danda decima. Pater non repetit à filio expensas, quas facit eæ necessitate.

11 Pater cogitur suscipere tutelam filij.

12 Administrare, non est expendere.

13 Parentes etiam, si sint administratores, non repetunt expensa in personam filij.

14 Parentes non repetunt expensa in pium usum filij utilem.

15 Parentes non repetunt expensas parvas.

16 Privilegium excusationis, quia habet tres tutelam, non prodest patri, ut se excuset, à tutela filij, quia est adversus naturales stimulos.

17 Pater, est legitimus tutor filij impuberis, Et an sit legitimus curator, nu. 79.

Pater retinet dimidium ususfructus, in premium emancipationis.

18 Mens legis, habetur pro lege.

19 Filius recuperat adventitia ex matrimonio. Iura Regio: non tamen recuperat ea ita plene, ex emancipatione.

20 Filius debet esse pubes, ut recuperet adventitia, per matrimonium, & fiat sui iuris.

21 Pietatis intuitu administrans, non auferat salarium.

22 Filius administrans rem patris, an auferat salarium.

23 Pater possidens adventitia, debet ex fructibus facere expensas.

24 Amor paternus maximus.

25 Medicus curans consanguineum ægrotum, an repetat.

26 Pater expendens in curando filio, an videatur habere animum repetendi.

27 Appellatione consanguineorum, ex vulgato usu loquendi, an veniat parens.

28 Pater non potest esse tutor filij, nisi sit emancipatus, & emancipatio non præsumitur.

29 Pater tutor debet indulgentius agere cum filio, quam tutor extraneus.

30 Filio curatori patris furiosi, an danda decima, & nu. 34. 35. & 36.

R. 3 Filius

- 32 Filius curator patris tenetur reddere rationem. Ratio quæ frater reddit de administratione, non debet esse nimis rigida. Filius semper videtur habere animum repetendi.
- 38 Mater tutrix, an possit auferre decimam, distingue plures casus.
- 39 Mater invita, non cogitur esse tutrix.
- 40 Mater tutrix debet promittere defensionem filij.
- 41 Mater non faciens inventariū, priusatur hereditate filij, & in multis peioris conditionis est in tutela, quam maritus, & nu. 42.
- 43 Mater debet reddere rationem, & bona eius sunt tacite hypothecata, & dos pro administratione retineri potest à filijs, & nu. 44.
- 45 Mater renuntiat omni legum auxilio, & se obligat sublati Velleiano si vult admitti ad tutelam, & nu. 47. Et an hæc renuntiatio debeat præcedere, numero 48. & 49. Et an hæc obseruet tutrix testamentaria, nu. 50.
- 46 Mater ratione malæ administrationis tutelæ, an capere possit, & nu. 78.
- 51 Pater, per secundas nuptias, non amittit tutelam filiorum, & quid in matre, & quid in legitima administratione quam habet pater, iure patriæ potestatis.
- 52 Mater asserens se velle nubere, an amittat tutelam, & an eam recuperet mortuo secundo marito.
- 53 Mater secundo nubens, amittit filij hereditatem, si ei tutorem non petijt.
- 54 Filius, an aditus apud matrem, quæ secundo nubit.
- 55 Secundus maritus tenetur de periculo tutelæ, quæ uxore gerbat in bonis filiorum.
- 56 Mater secundo nubens, ante redditam rationem, & petita tutorem quæ poena punitur.
- 57 Mater, an repetat alimenta data filio.
- 58 Mater tutrix, non videtur expendere de suo.
- 59 Mater, quando sit minus dubium, quod potest auferre decimam, & nu. 60. & 61. vsque ad num. 64. Et quid si petant eam eius hæredes, vel ipsa petat ab hæredibus filij.
- 59 Tutor, an possit deducere expensas quas fecit in astore.
- 62 Mater filium ægenum alere tenetur.
- 63 Mater non deducit decimam, quædo filius æget suis redditibus ad se alendum.
- 65 Mater, an repetat expensas factas circa personam filij vel expensas modicas.
- 68 Mater nubens consentientibus filijs, an amittat tutelam.
- 66 Maritus dicens, relinquo uxorem dominam, & administratricem, an videatur eam facere tutricem. Et quid si dixit, relinquo filios sub potestate matris, nu. 69. Et quid si dixit in manibus matris.

- 70 Mulier prohibita contrahere absque quadam solennitate, an possit assumere tutelam filij.
- 71 Tutor datus à patre, an præferatur etiam in matris.
- 72 Mater, an excludatur à tutela per auum.
- 73 Mater est curatrix bonorum filij absentis.
- 74 Matre nubente, an ad paternam, an vero ad maternam auam tutela pertineat.
- 75 Pater, an possit priusare uxorem tutela.
- 76 Mater, an præferatur tutoribus testamentarijs.
- 77 Tutor datus à matre, an admittret invito patre. Mater debet petere curatorem ventri, alius amittit successionem.
- 80 Filio datur curator propter malos mores patris.
- 82 Patre ad secunda vota transeunte apud quem debeat pupillus alii.
- 83 Pater, an præferatur matri petenti administrationem. Et quid si pater sit naturalis.
- 84 Pater iubens filios educari penes matrem, an videatur matri relinquere alimenta.

An patri tutori sit danda decima; & quid in matre tutrice, & in filio curatore patris. Capit. IIII.

R versus quæro, an patri tutori decima danda sit. Hæc est dubia quæ stio, in qua eruditi variare solent. Primò, (quod patri sit danda decima) probari videtur, ex verbis huius legis, quæ attentè excutere oportet, inquit lex. Si algunos huerfanos, que sean sin edad que a ren sin padre, o sin madre, los parientes mas propinquos reciban à ellos, y a todos sus bienes. Et paulò post, y sino ovieren parientes que sean para ello, el Alcalde de los aguar dar, à algun ome bueno, y quienquier que los tenga; nãtengalos de los frutos, y tome para si el diezmo de los frutos por su trabajo.

¶ Nota primo illa verba, *sin padre, o sin madre*, ex quibus probatur, legem hanc loqui, siue quis careat patre tantum, siue matre tantum, hoc enim significat illa disiunctiva, *sin padre, o sin madre*. Deinde inquit lex, *Los parientes mas propinquos reciban à ellos, y à sus bienes*.

2 ¶ Deficiente autem matre, nullus pupillo proximior patre; & ei ex lege datur tutela, ut in §. 1. Insti. de legit. paren. tutela, & §. præterea si impubes. Insti. quibus modis ius patri potestatis solvi. Postea subiungit lex, *Y quienquier que los tuviere, tome para si el diezmo de los frutos*, quæ verba superioribus

bus iuncta, expressè videntur probare patri decimam dandam: pater enim est proximior, & lex postquàm dixit propinquiori tutelam deferendam; subiicit, *Y quienquier que los tuviere, tome para si el diezmo*.

3 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam alienam videtur ab omni prudètia, patrè deterioris esse conditionis, quam extraneam, præsertim, cum pater sit tutor legitimus, hoc est, ex lege datus, non item extraneus. Deinde huius opinionis videtur esse Boerius, in consuet. Bituricen. titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. i. col. 2. vers. sed contra hunc, ubi legem Gallicam definitentem, tutori dandos fructus, extendit ad patrem tutorem, ne deterioris conditionis sit, quam extraneus; idè P yrrhus, in consuet. Aurelianè. tit. quib. modis ius patriæ potestatis solvi. col. 2. sic Molin. in consuet. Paris. dicit, quod iure Gallico patri custodi filij, dantur omnes fructus rerum filij, ita docet tit. 1. §. 3. 2. nu. 1.

4 ¶ Præterea cõprobatur, quoniam si ex statuto mater lucratur dimidium mobilium, statutum servandū ad versus filios, & ex bonis defuncti deducendū, ut tradit Cassa. in consuet. Burg. rub. 6. §. 1. col. 2. nu. 4. nisi forte pater habeat filios, ex alio primo matrimonio, ut sentit Alex. cõf. 1 § 8. incip. circa primum dubium, lib. 5.

¶ Deinde, cum hoc sit generale tutori decimam dari; quis legem generalitèr loquentem restringat; cum lex generalitèr loquens, generalitèr debeat intelligi, ut in l. de præcio. ff. de publicia. Præterea minus damnosum est pupillo dare decimam patri, quam extraneo tutori, cum patri successurus sit, nõ item extraneo.

5 ¶ His cõsonat, quod licet expensæ factæ à patre, vel matre, aliquando censeantur factæ animo donandi, hoc non procedit, quando pater, vel mater tutores sunt, vel negotiorum gestores, tunc enim non paterno affectu, sed ratione negotij videntur expendisse, & cessat præsumptio donationis, & sua repetere possunt: ita probat. l. Nessenius. ff. de negot. gest. & ibi notant Guilliel. Bar. & Albe. & Paul. tradunt Albe. & Aret. in l. alimentaria. C. de neg. gest. Novel. de dote. 6. par. privi. 6. Lup. in rub. de donat. inter. §. 66. nu. 14. Bosqueus in tractatu de nuptijs, lib. 5. nu. 34. Beronius. quæst. 11. Antonius Gomezius in l. 5. 1. Tauri, num. 23. Socin. consil. 5. col. penult. & fin. lib. 4. Pater autem gerens tutelam filij, quamvis nihil expen-

dat ex proprijs facultatibus, satis dicitur expendere, cum animi provisione, & corporali intentione laborans circa res filij, non iam pecuniam, sed vitam ipsam prodigere videatur. De iure enim, patria censetur petere expensas factas in melioratione alicuius rei, vel petere salariū laboris suscepti, ut significat Iason. in l. si non sortem. §. si certum, nu. 10. vers. limita. iuncto vers. sic. adde. ff. de condit. indeb. & vel in sumptibus tempus (cuius iactura maxima est) sufficit, ut dicatur expensa. Quod si ipsa tutela gestio, est expensæ, & pater repetit expensas; cum est tutor, vel negotiorum gestor; neque videtur filio velle donare, sequitur, quod pater tutor habeat decimam, & videtur habere animum petendi eam: facit. l. 1. de negot. gest. & ibi Doctores notant, quod mater repetit expensa in acceptando tutelam.

6 ¶ His accedit, quod ratio huius legis, est labor tutoris. Pater autem tutor, tenetur obire omnes labores tutoribus iniunctos, ut novissimè scripsit vir grauissimus, omnis virtutis amator, propter eruditionem, & virtutem eximiam, quam mira humanitas aptissimè condiebat, longiori vita dignus Arius Pindus Lusitanæ suæ ornamentum, in l. 1. C. de bonis maternis, in 2. parte. num. 30. vers. inde sequitur.

¶ Primo, tenetur facere inventarium, cum tutor est, ut in l. 3. infra isto titulo *De la guarda de los huerfanos*. Bald. in l. si superstitite. C. de dolo. & in l. licet. C. ad leg. Falcid. & in l. cum oportet. §. fin. C. de bonis que liber. Iason in l. Præses. C. de transactio. Ang. in Authen. de nupt. §. sed quod sancitum. Aretin. in l. finali. §. 1. col. fin. ff. de verbor. obligat. Socin. consil. 2. col. 1. in fin. lib. 1. Quamvis secus sit, quando est legitimus administrator, tamen etiam, tunc verius, & honestius est, ut descriptionem facere teneatur, ut per Benedic. de Peru. consil. 149. in 6. dubio, & faciunt ad hoc quæ dixi. c. 2. nu. 50.

7 ¶ Deinde cogitur rationem reddere, cum est tutor, & eius bona tacite sunt hypothecata: ita docent Bald. Paul. & Corne. in l. cum oportet. §. sed cum tacitas. C. de bonis que libe. Bald. in l. orphanotrophos. nu. 7. C. de Episc. & cleri. Bal. Paul. & Aret. in l. si superstitite. C. de dolo, vbi videtur probari. Iason in l. Præses. num. 3. C. de transactio. Crotus in repe. l. frater à fratre. num. 5. ff. de cõdi. indebi. Rodericus in q. maioratus, col.

col. fin. qui citat. l. litis contestate. §. pater ff. de negot. gest. Cassian. in consuetudin. Burgūd. fo. 24. col. 3. in fin. Corrasius in repet. frater, a fratre, num. 8. ff. de condic. indebi. & hoc generale est, ubicunq; pater non habet usum fructum, in rebus filij, ut tradunt Doctores, in locis supracitatis: Boerius, de cessione. 61. num. 9. Tiraquel. in d. si unquam in princip. legis, num. 29. C. de reuoc. dona.

8 **P**ræterea cogitur suscipere tutelam filij, adeo severe, ut etiam si tres habeat alias tutelas, quæ immunitatem præstare solent, non possit ea uti adversus filium, ut in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tuto.

Neque custodire solum, & administrare, sed augere tenentur res filiorum, ad similitudinem cæterorum tutorum, ut in l. ultima. §. minores. C. de sententiam passis. Et si culpōsus reperitur removeri potest ab administratione tutelæ, quinimō legitimam administrationem quam habet iure patriæ potestatis amittit, ex dolo, ut notat Bald. in l. cum oportet. §. non autem col. 1. C. de bonis quæ libe. gl. in. §. non autem ea lege. ubi Corne. num. 3. Socinus cons. 34. nu. 15. & sequent. lib. 1. Alexan. in l. Imperator. ff. ad Trebel. Negusan. de pignorib. 4. membro. 2. parte. num. 13. & num. 16. Aretin. cons. 72. num. 7. vers. ad sextum. Lupus in cap. per vestras. §. 17. numer. 13. de donatio. inter virum & uxor. Ioann. Nicolaus Arelatenfis in l. generaliter. num. 155. C. de secund. nupt. Boer. de cessione. 61. nu. 19. Pinelus in l. 1. C. de bonis mater. in. 2. par. num. 33.

9 **P**ostremo hæc opinio probatur efficaciter, quoniam filio laboranti in re patris, datur salarium, ut scribit Fulgos in l. illud. C. de collatio. Socin. cōf. 92. num. 15. vers. sic. aliquando pater. lib. 1. Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianensibus titulo de feudis. §. 27. Tiraquel. de primogenijs, quæst. 89. & refert Crotus in repet. l. frater a fratre, num. 118. quæst. 3. ff. de condic. indebi. Quod præsertim admittitur, quando ex opera filij provenit lucrum patri, vel eius res melior redditur: ut scribit Alexan. in l. illud. num. fin. C. de collatio. & ibi Bar. num. 2. Paul. num. 6. Ias. num. 7. Abb. cons. 35. num. 2. vers. si vero capitale. lib. 2. Roman. cons. 469. col. 2. Decius in d. l. illud col. fin. cum alijs à me prolixè congestis supra cap. 2. num. 9. usque ad num. 15. ubi late rem tractavi.

Quod si datur salarium filio laboranti in re patris, cur non detur patri laboranti in re filij? multo enim plus debet filius patri, quam pater filio. Filius quicquid est, habet à patre, ab eo alitur, & illi obedientiam debet, nihilominus tamen aufert salarium si eius rem curat: quanto magis auferet pater qui filio nihil debet, & à filio nihil accipit, cur deterior sit conditio patris administrantis rem filij, quam filij administrantis rem patris? Huc pertinet vulgatum illud, *Quoties de re agit pater filius non agnoscit, neque filius patrem.*

10 **Q**uidem in hac quotidiana quæstione, mihi diversa sententia gravior, & probabilior videtur. Moveor, quoniam cum pater ex necessitate expendit in rem filij, non repetit, siue sit administrator, siue non cessatq; hoc casu distinctio. l. Nessenius. ff. de negot. gest. Ita Alber. ibi. col. 2. Bartol. Alber. Bald. Paul. Angel. Cinus, Salic. Alexand. & Aretin. in l. alimenta. C. de negot. gest. gl. in. l. si quis à liberis. §. non tantum. ff. de libe. agnoscend. Ripa post Alexan. Imol. & Aretin. & Socin. in l. 1. nu. 90. ff. solu. matrimo. ubi proponunt quæstionem de patre curatore filie, & dicunt quod si eam dotat, videtur dotare de suo non de re filie; non obstante quod est eius curator: nam expensa dotis, est expensa necessaria, facta ut se liberet ab obligatione legis, non vero animo repetendi: & ideo cum expendat necessario, & lege cogente, non oportet distinguere, iuxta d. spositio. nem. l. Nessenius. neque respicere an sit curator, vel non, ut late docui in tractatu de non meliorandis filiabus cap. 1. nu. 136. vers. quod procedit.

11 **H**oc supposito, pater cogitur gerere tutelam filij sui, ut in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tuto. ergo etiam si ipsa gestio tutelæ esset expensa, non posset pater eam repetere, iuxta communem doctorum opinionem supra relatam.

Sed obijciat aliquis. Hac sane ratione, nullus tutor decimam auferet, quoniam omnes tutores coguntur suscipere tutelam: nihilominus tamen hæc lex concedit eis decimam. Audio argumentum, sed in patre peculiaris quædam coactio est longe superans eoactionem cæterorum tutorum, cæteri enim tutores pluribus rationibus excusantur scilicet, si tres alijs habeant tutelas, ut in l. amicissimos. §. Lucius ff. de excusatio. tuto. At pater licet tres habeat

tutelas

tutelas, non excusatur à tutela filij, ut supra probavi, num. 8. nam videtur facere adversus naturalem stimulum, quem implere cogitur, omni post habita ratione. Itaque coactio patris, alia prorsus est ab ea qua cæteri tutoris præmuntur. Cogitur enim precise peculiari obligatione, diversa ab obligatione generali tutoribus imposita, ita probatur in dict. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tutor.

Ergo cum adeo severe cogatur gerere tutelam filij, certè etiam si ipsa gestio appellari posset expensa, non posset eam petere, quoniam præstat eam lege precise, & rigide cogente, ita quod eam recusare nullo modo potest.

12 **Q**uod si expensas lege cogente factas, non repetit, multo minus repetet præmium administrationis, lege cogente susceptæ, cum re vera administratio, expensa, neque sit, neque dici debeat. Si enim gestio tutelæ, esset expensa, certè tutor gestiois salarium auferret de iure Civili, nam de iure Civili tutor reputat expensas, & repetit eas à minore, ut in l. 1. C. de reputatio. & in l. 1. ff. de contrar. & utili actio. tute. at non reputat laborem administrationis, ut late dixi cap. 1. ergo administratio, non reputatur expensa: quod autem tutor non repetet (hoc est mercedem accipiat pro administratione) probatur in l. in eos. ff. de tutel. & in l. qui negotiatione. in fine principij. ff. de administ. tuto. & docui late supra capite. 1. col. 1. & 2.

13 **P**ræterea hæc opinio probatur, quoniam pater, vel mater, etiam si administratores sint, non reputant expensa in personam filij, ita docent Butricar. Cinus, Paulus, Bartol. Angel. Salicet. & Alexand. in l. alimentaria. C. de negotijs gestis Alber. in l. Nessenius col. 2. ff. co. titulo, & ibi Bartol. ergo etiam si administratio, expensa dici posset, pater eius ratione nihil petet, cum bona pars, tutelarioris laboris, versetur circa personam pupilli, quem tutor optimis moribus instruere omnique consilio, & ope iuvare tenetur, uti dixi cap. 2. Et hoc de expensis factis circa personam, intelligendum quando fiunt necessario, ut per Bartol. l. Nessenius columna. 2. Doctores. l. 1. C. eodem. Administratio autem tutelæ necessaria patri est, & eam nullo legitimo privilegio recusare potest, ut in dicto. §. Lucius.

14 **H**is congruit quod parentes non reputant expensa in pium usum filio utilem, censentur enim illa donasse, ita Salicet. in l. alimenta. C. de negotijs gestis. qui citat l. cum is. §. si mulier. ff. de condic. indebi. Rursus Paulus in l. is qui amicitia. ff. de negotijs gest. notans expensas pietatis intuitu factas, non repeti: scribit piam esse expensam, quæ in pupillum confertur; & in divinis libris innumera sunt loca ubi celestis vitæ præmia promittuntur, his quibus pupillæ tuentur. Cū ergo pater, tutor filij, pium opus faciat, ad quod omni divina, & humana ratione tenetur, non petet eius præmium, nisi omnem Rempublicam pessimo exemplo contaminare vellit.

15 **H**is accedit quod parentes, non repetunt expensas parvas, ut notant omnes Doctores in l. 1. & in l. alimenta. C. de negotijs gest. gerere autem tutelam, neq; magna, neque minima expensa est.

16 **P**ræterea hæc opinio probatur efficacissime in dicta. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tutor. ubi privilegium concessum, ut quis excusetur ab onere tutelæ, non datur patri, adversus filium, quoniam repugnat stimulo naturali, parentis animo inuito, quem spernere ferum quidam est, non minus quam spernere naturæ legem: ut in l. 1. ff. de iustitia & iure, sic ergo pater caret privilegio adversus filium, in evitando onere utili filio, multo magis carebit privilegio in capiendo lucrum damnosum filio (scilicet) in arrodendo eius rem, capiendo decimam: multo enim magis repugnat stimulo naturali, capere decimam, quam recusare tutelam, tutela enim pluribus honestis causis recusari à patre potest, at post susceptam tutelam, velle carpere rem filij, summè impudentiæ est, summæ que barbaricum, horridum, & inhumanum. Quis adeo fœrus est, moribusq; adeo incultis, cui non monstri simile videatur parentem devorare, & carpere rem filij hoc est sui ipsius? A sine per medios insilit ignes foetibus suis tutricem præstatura, & homo ratione præditus perfriat a fonte, audebit salarium petere, quod filio tutorem præstiterit eiusque rem gesserit cui omni iure obstrictissimus est, & natura coniunctissimus, ad cuius amorem violentissima naturæ vi impellitur? Cur auferat rem filij, qui eum alere tenetur?

tur, eiusque tutor est, non tantum iure, verum etiam natura? Cur naturæ legem violator transgreditur? Audio: vera hæc sunt, sed quid si pater, non vult naturalis stimuli rationem habere, sed ad vivum ius suum persequi? In id prodita sunt iura creati iudices, delecti prudentes magistratus, ut hos naturæ violatores non sine severitate coerceant, eius exemplo quod ab Ethnico Iuriconsulto factum videamus, qui loquens de patre recusante tutelam filij; responsum reddit non solum de iure, verum sed etiam severam reprehensionem continens. Inquit enim in dicto. §. Lucius. *Contra naturales stimulos facit, qui adversus filium tentat, uti excusatione.* Iudices oportet non solum punire homicidia, furta, adulteria, reliquaque, maleficia, sed efficere, ut boni mores auferantur, vitia decrecant, utque pietate eorum opera ubique gliscente, homines non solum abstineant à maleficijs, verum etiam amplectantur honesta. Quod exemplum esset, iudicem lata sententia pronuntiare, patri salarium præstandum quod filij rem gesserit? Non hoc summæ absurdum, planeque barbaricum esset, non extirparet charitatem ex hominum mentibus? Exemplum Scithicum: imò prorsus demoniacum, pater deglubat filium, prædonem præstat, non pastorem, novum monstrum in ultimas orbis oras exportandum. Quæ erit reliqua charitas inter cives, quæ amicitia, quæ societas, quæ fides? Reiciunt nostri plurima, non quod adversentur iuri scripto, sed quod absurda sint. I. nam absurdum ff. de bonis liber. at hoc, nihil potest esse absurdius: pater nollens benignum tutorem se filio præstare, sed conductitium, execrandus est, non audiendus: cum non præstet quod bruta præstant, nulla mercede, nulla premij spe.

17 **R**ursum patri decimam, non præstandam, probatur. Nam ex legis dispositione, pater tutor est filij impuberis emancipati. §. præterea si impubes. Instituitur quibus modis ius patriæ potestatis solvi. Pater autem emancipans filium retinet dimidium ususfructus rerum filij, in præmium emancipationis. l. i. ubi venus. C. de emancip. liber. l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis quæ libe. Ergo cum ratione emancipationis sit tutor, sequitur contentum esse debere dimidio ususfructus, neque aliud di-

midium decimandam: nam tutela, provenit ex emancipatione, & ex emancipatione habet dimidium ususfructus, quod multò magis est, quam decima fructuum.

18 **H**is congruit id servandum pro lege, quod legislator si fuisset interrogatus respondisset, ut late tradit Ias. in l. Titius. ff. de liber. & postum. gloss. tale. §. fin. ff. de pact. Ego autem non dubito, quin si conditor huius legis interrogatus fuisset, an pater cui dimidium ususfructus lex reliquit, cum emancipat filium percipere debeat decimam pro tutela, supra dimidium ususfructus: quod habet ex emancipatione, responsum fuisset, se non sensit de hac specie, cum ex emancipatione quæ dimidium ususfructus patri dat, oriatur tutela.

Hæc ratio me magnopere movet, nò tam vi iuris scripti, quam æquitate quadam, quæ mirificè hoc casu adesse videtur.

19 **S**ed hic movebit alicui scrupulum Taurina constitutio. 48. definiens patrem adventitia omnino restituere debere filio emancipato, nulla parte ususfructus sibi retenta: sed responde illud verum quando filius agreditur patriam potestatem, per matrimonium; non autem quando per emancipationem, ut ex verbis eius legis aperte colligitur.

20 **D**einde cum filius sit sui iuris, per matrimonium oportet excessisse pubertatis annos, ut per totum titulum de desponsatione impuberum: nam si ante pubertatem duxit uxorem, pater etiam stante lege Regia, non tenetur restituere ei adventitia, cum matrimonium nò valeat, ut per Bart. Alexand. & Ias. in l. si ante nuptias. ff. solu. matrim. Quinimo neque solvitur patria potestas. Et sic pater eius tutor est, cum illum habeat in potestate: quod si post pubertatis annos ducit uxorem, pater definit curator eius esse, quoniam Iure Regio curatoris officium finitur matrimonio: ut in l. 207. Stili. quanto ergo minus incipiet argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. Ergo præcedens argumentum urget non obstante lege Regia.

21 **P**ostremò patri, non esse dandam decimam probatur in l. 35. tit. 12. part. 5. cuius verba sunt: *Piedad mueve a las vegadas al ome, arrecebir algun huersano en su casa, y dale por ende las cosas que le son menester, en recaudarle sus bienes.*

nes y acarre despues, que este quiere cobrar lo que asi despendio, e dezimos que lo no puede fazer. Nota illa verba: *En recaudarle sus cosas.* Quæ de administratione loqui videntur, & tamen negatur repetitio: quod si hoc in extraneo definitur, quid sentiendum de patre, quo nemo magis diligit filium, ut in l. fin. in princip. C. de cura. furio. præsertim tum hic non tractemus de expensis, à patre factis, sed de præbendo salario ratione administrationis: facit. l. si paterno affectu, cum ibi notatis. C. de nego. gest.

22 **U**ltimo facit quod late docui supra capite. 2. num. 3. & num. 9. usque ad num. 18. ubi pluribus rationibus demonstravi, filio administranti rem patris, non esse dandum salarium, nisi insignis utilitas, & augmentum aliud suadeant, lege ibi scripta. Quod si filius, qui nunquam censetur donare patri, ut in l. si filius. C. de nego. gest. non auferat salarii; generaliter administratoribus concessum, quoniam filius est, quanto magis carebit pater salario tutoribus concesso, etiam si sit tutor filij? Nam pater magis diligit filium, quam filius patrem, & natura pater tutor est filij, alienumque videtur ab omni ratione peioris esse conditionis filij gerentem negotia patris, quam patrem gerentem negotia filij, & quod filio negemus salarium, patri autem demus. Quamvis enim filius obedientiam debet patri, & non pater filio, tamen natura, pater genitus videtur, ad fovendū, & tuendum filium, non vero contra. Et magis naturale est patrem dare filio, quam filium patri, cum autem negetur salarium filio, negetur patri. Scio quæstionem hanc apud eruditos dubiam iudicari, illum tamen meo iudicio sufficeret, quod est prorsus Christiana charitate, & gravitate indignum, omnia olere quæstum, & sordidam inuncandi artem sapere, præsertim inter patrem, & filium. Aquilissimum est, ut pater gratis tueatur eum, quem proprio sanguine genuit, quod si recuset dignus est, qui ex hominum commercio explodatur, tanquam naturæ monstrum communis sensus expertus, brutum animal, sub humana specie latens.

23 **P**æterea, quod patri non sit danda decima, probatur: quoniam emancipato filio impubere, pater ex lege duo habet, tutelam scilicet, & dimidium ususfructus in præmium emancipationis, ut supradixi. At pater usufructuarius tenetur facere expensas necessarias in rebus adventitijs, ut in l. fin.

§. ubi autem. C. de bon. quæ libe. l. 1. C. de bonis mater. ibi, *Sumptus ex fructibus facere* & ibi notant Bart. num. 3. Bald. Angel. & Corn. & Pinelus, nu. 68. Bartol. l. 1. §. 1. nu. 1. ff. usufructuar. quemadmodum cave. Gozadin. consi. 94. Paul. Montepicus, in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nuberet. quæst. 8. ff. de leg. 2. Ravenna singul. 60. Bartol. fin. ff. de usufruct. lega. Hoc argumentum protuli ad persuadendū non ad evincendum: respondebit enim quispiam, teneri ad expensas eius partis, in qua habet usufructum.

24 **P**ostremò facit quod non est prudentis viri pati affectum naturæ esse ociosum, legimus nullum esse amorem, qui vincat paternum. l. fin. in princip. C. de cura. furio. l. quidam cum filium, & ibi Angel. ff. de hæred. institu. Rursus Bald. in l. præcibus col. 1. vers. tertio hoc probatur. C. de impub. & alijs substit. scribit quod si amicus amico vult bona. mul. ò magis pater filio: Præterea idem Bald. consi. 35. incip. pater filio col. 1. lib. 3. scripsit quod pater præsumitur filio providere non gravare. Et amoris paterni, & materni ardor est inestimabilis, inquit Bald. in l. præcibus col. 5. vers. sic. quid ergo si petijt. C. de impub. & alijs substit. Marian. consi. 9. prosequendo, col. 4. vers. vigesimo probatur. Et pater censetur ardenti desiderio diligere honorem, & incrementum proles suæ, ut inquit Bald. in cap. super eo. post princip. de testib. de amore autem inter patrem, & filium videndus est Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 1. Cephal. consi. 164. num. 21. Riminal. Senens. consi. 261. nu. 39. volium. 2. Ioan. de Amicis, consi. 144. nu. 5. Curtius seni. consi. 46. num. 6. & de effectu amoris, Petrus de Mòcad. in addit. ad Crotū tract. de testibus. 4. part. num. 128. & latius per Tiraquel. de legib. connubiali. l. 2. num. 7. & in l. 7. num. 22. & in l. 9. nu. 84. cū pluribus sequentibus, & in l. 12. nu. 44. & in l. 14. & in l. 15. quasi per totū, & in l. 164. num. 47. & Ioann. de Lignan. in tractat. de amicitia. §. dubitari. Et naturalis stimulus hortatur parentes ad filiorum educationem. l. 1. §. acceat. C. de rei uxor. actio. §. fin. Instit. de noxalib. Sic Bal. in Authent. ex causa colum. 7. vers. cul. secundo accipio. C. de libe. præc. vel ex hære. scribit quod qui naturalem erga liberos charitatem nò curat, videtur habere morbum cerebri. Artaxerxes Persarum Rex, Regnum Dario filio celsit,

cessit, maiori scilicet afficiebatur gaudio videns filium Regno conspicuum, quam si ipse illud possideret, ut scribit Iustinus in initio libri decimi. Est quidē hic affectus naturæ, etiam brutis animantibus inritus, ut scribit D. Ambrosius in Hexamerō lib.

6. c. 4. his verbis: *Natura hoc bestijs insuāit, ut catulos proprios ament, fœtus suos diligāt, & paulō post, Quæ fera pro catulis, non ipsa potissimū se offerat morti. Quæ fera suos in numeris, licet obfessa cuneis armatorū, non suis visceribus tegat? Ingruat licet telorum seges, illa tamen parvulos suos muro sui corporis septos immunes præstat, periculi.* Sic Bald. in l. 1. col. 3. verfic. expedita est. C. unde vi. scribit bruta animalia, salutem filiorum quadam naturali iustitia tueri, & defendere. Filius & pater una eademq; persona censentur argum. l. in sing. ff. de liber. & posth. l. nam, & si parentibus. C. de inoffi. testam. ideo iniustum est, cum filio agere, ut cum extraneo.

25 ¶ Ultimo facit quod licet medicus curans ægrotum in vitum, possit petere salarium, hoc non habet locum quando est propinquus, ut notat Corsetus in singularibus. verbo *Expensa*. 1. quod nescio an sit satis tutū nisi esset pater. * *Quamvis pater expendēs in cutando filio, repetere velle in dubio censeatur, nisi possideat filij bona materna, nā tunc videtur facere tanquā administrator, ut in l. 2. & ibi Bart. ff. de petit. hæredi. De eius consi. 6. 1. 6. nu. 4. & donatio non præsumitur nisi cum sanguine, alia eocurrat, ut per Bart. Alexan. & Ias. in l. quæ dotis. ff. solu. matrim.*

27 ¶ Non obstant ex adverso prolata. Primo nō obstant verba huius legis: nam illa verba, *Quæ dare sin padre, o sin madre*, non probant q̄ carens patre habeat matrem, neq; rursus quod carens matre habeat patrem, tutor enim datur pupillis, si ve careat matre, si ve patre, si ve utroq;: quod autem lex non loquatur quando mortua matre patre superstes est, probatur ex verbis statim sequentibus: *Los parientes mas propinquos reciban a ellos, &c.* Quod si mortua matre cognati proximiores tutores sunt, ergo nō erat superstes pater, alioqui ipse tutor esset, non vero propinquiores cōsanguinei, neq; obstat si quis obijciat illa verba: *Los parientes mas propinquos*: comprehendere patrem, quia nullus eo proximior filio; sed interpretatio non quadrat verbis legis. Inquit enim: *Los parientes mas propinquos*, in plurali, nullus autē præsumitur habere plures patres, neq;

cōiugis adulterium præsumitur: ut in l. miles. §. defuncto. ff. ad leg. Iul. de adult.

¶ Nisi in casu ab Anton. Gomez posito in l. 80. Tauri, nu. 60. & infinita genera probationum adulterij vide per Ioseph. Mascard. in tract. de probatio. 1. tomo. cōcl. 37. cum septem seqq. Rursus communis usus loquendi, non admittit, ut illa verba significant patrem. His enim verbis *Los parientes*, non significamus patrem, vel matrem, sed remotiores cōsanguineos; sic dicimus, *Pedro tiene muchos parientes*, & ex tali familia, *son muchos parientes*, & cum dicimus, *Pedro tiene muchos parientes*, non significamus patrem illius, quod probatur in l. 5. tit. 1. 6. part. 6. ibi: *Si la madre casare, de al moço al pariente mas cercano.*

28 ¶ Præterea q̄ verba huius legis tale quidpiam, non probent, probatur: quoniam pater non potest esse tutor filij, nisi sit emancipatus: ut in §. 1. Insti. de legit. par. tutel. & §. 1. Insti. de fiduci. tutela. Filius autem semper præsumitur esse in potestate patris, ut per Doctores in l. si emancipati. C. de collatio. Aut ergo filius ante mortem matris erat emancipatus, & iam pater ante matris mortem erat tutor eius, neq; oportebat legem hanc providere, ut pupillus habeat in tutorem unum ex proximioribus cōsanguineis, cum iam patrem haberet tutorem. Aut emancipatus est post mortē matris, & hoc casu non loquitur hæc lex. Primo quoniam non præsumitur emancipatio: neq; in hac lege fit eius mentio; deinde quoniam repugnant verba legis, quæ statim mortua matre dicit, propinquiores esse tutores pupillo, ergo non loquitur de patre, qui non potest esse filij tutor, nisi sit emancipatus; filius autem pupillus non potest emancipari, nisi servatis certis solēnitatibus, ut in l. iubemus. C. de emanci. liber. Hæc autem solēnitates non præsumuntur, ut per Doctores in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. Cum ergo in hac lege nulla fiat mentio emancipationis, neq; verisimile sit illam statim mortua matre adfuisse, & emancipatio non præsumatur, palam est verba legis nō quadrare personę patris. Quid ergo significant illa verba, *Sin padre, o sin madre*. Nimirum non loquuntur de uno, & eodem pupillo, sed de diversis; alij enim deficiunt mater, alij pater. Quod autē loquatur in diversis pupillis, probatur, ex verbis huius nostræ legis cuius initiū est: *Si algunos huérfanos quedaren sin edad*. Quæquā fateor posse intel-

intelligi de pluribus pupillis, ex eodem patre prognatis, vel de uno, & eodem pupillo, si ve moriatur pater, qui solo superstes est, si ve mater quæ tantum supererat. Rursus hanc legē non loqui in patre, probatur ex l. 3. statim sequenti. titulo. 2. lib. 3. Fori, quæ incipit, *si el padre*.

¶ Non obstat secundum argumentum; nā maximè convenit prudentiæ, & gravitati, patrem tueri filium gratis, neque petere salarium, quod in extraneo æquum, & rationale est. Præsertim, cum pater emancipans filium ex emancipatione tutor sit, & ex emancipatione retineat sibi dimidium vsusfructus, ut supra dixi.

29 ¶ Non obstat auctoritas Boeri, Pyrrhi, & Molinoi; ipsi enim dicunt apud Gallos etiam patrem tutorem ex lege lucrari fructus, quia ita lege cavetur: tamen etiam, si apud eos hoc lege cautum sit, non sequitur legem suam esse iuri conformem, neque exemplis est iudicandum, ut in l. nemo. C. de sentent. & interlocut. omn. iudi. de quo, vide Bartol. in Rubr. C. quæ sit longa confuct. & in repet. l. de quibus. num. 2. opposit. 4. de legibus, Menchac. de successio-num progr. lib. 1. num. 5. 2. Roland. consi. 70. num. 1. 8. lib. 1. Guido Papæ, quæst. 29. Craveta consi. 144. in fin. & 168. Bursat. consi. 32. num. 26. & consilio. 36. num. 4. Burg. de Paz, in prohem. legum Taur. a num. 225.

¶ Non obstat quartum, quod protuli ex Castaneo, quoniam ipse citat legem apud suos Burgundiones, de ea relatam, non autem definit rem ex decretis Iuris Civilis, neque ex ratione, sed sequitur legem apud suos de ea re vigentem.

¶ Non obstat, quod lex generalitèr loquens, generalitèr practicanda, id enim falsum, quando ratio, & mens legis adversantur; ut in l. his solis, ibi: *satis tacite cautum putamus*. C. de revoc. donatio. Non obstat, quod pater tutor non debet esse peioris conditionis, quam tutor extraneus, quoniam hæc non est pater peioris conditionis, sed filius est melioris conditionis, quam si haberet tutorem extraneum. Neque pater dici debet peioris conditionis, quod legem nature impleat, & filium non expilet.

¶ Nō obstat, quod pater tutor videtur expendere, animo repetēdi, id enim falsum, quando expendit in rem, ad quam de iure est obligatus, ut supra probavi. Deinde administrare, non est expendere, ut supra

docui, neque repetit expensas pietatis causa factas. Non obstat, quod mater repetit expensa, in acceptando tutelam, quoniam illud debet intelligi in expensis extrinsecis, ut notant in l. 1. & 2. C. de negot. gest. At administrare non est expēdere, & nullas expensas factas, lege cogente repetit.

¶ Non obstat, quod pater tutor præstare, & facere debet, quæ cæteri tutores præstant, quoniam ad id peculiaritèr, & præciè cogitur, peculiari quadam coactione, & etiā si administratio dici posset expensa, nō potest pro ea precium petere, cum faciat lege cogente. Deinde labor tutoris extranei, liberalis dici potest, cum natura ad eum nō teneatur, at pater tutor, etiam si maiora onera subeat, non satisfacit obligationi, qua filio obstringitur, iure diuino, & humano.

30 ¶ Non obstat, quod filio laboranti in re patris, datur salarium. Filius enim licet debeat obedientiam patri, non debet operas artificiales, ut dixi cap. 2. nu. 12. At pater, præciè, & peculiaritèr supra omnes tutores, cogitur gerere tutelā filij, ut supra dixi, ideo cū gerat lege peculiaritèr cogente, nō potest repetere, q̄ in filio liberalitèr, & spontaneè præstante, secus est. Deinde falsum est, filio dandum salarium, nisi insignis utilitas, & augmentum rei paternæ eius industria proveniens aliud suadeant, vel nisi proprijs manibus laborarit, ut late dixi supra capit. 2. num. 9. usque ad numerum. 18.

31 ¶ Sed est quæstio, an filio curatori patris sit danda decima. Supponendum autē filium, furioso patri, vel matri dare curatorem, ut in l. furioso matri. ff. de cura. furioso, & generalitèr patri, qui rebus suis adesse, non potest, datur curator, filius, potius quam extraneus, ut in l. is qui, in prin. ff. de tutor. & curator. datis ad his. Quid ergo danda est filio decima? æquidem supra capit. 3. docui curatori furiosi, & prodigē dandam esse decimam non minus, quam curatori adolescentis: tamen quod filio curatori patris, non sit danda decima, probatur ex his, quæ late dixi supra capite secundo, numero. 9. usque ad numerum. 18. ubi tandem (pluribus prolatis) ea potior sententia visa est, ut filio administrantē rem patris, non detur salarium, nisi augmentum rei paternæ eius opera proveniat, vel magna utilitas aliud suadeat: vide ibi dicta. Non enim videtur consultum

- eandem rem repetere, præsertim in eodē opere, tantum ad de, quod scribit, Bal. conf. 3 i 6. lib. 4. num. 3. quod pater, non debet filio mercedem pro obsequio, nisi fuerit debita, vel conventa, citat. l. obsequio. C. de nego. gest. Ex quo videtur, quod cum filio negotiorum gestori denegetur salarium, vel præmium generalitèr dandum his, qui in re nostra laborant, ut dixi supra. c. 2. numer. 2. quod etiam denegetur ei salariū generalitèr, ex hac lege concessum curatori furiosi, vel prodigi. Rursus suadet, quoniam filius obedientiam debet patri. l. veluti. ff. de iusti. & iurè. Et plus debet patri, quam pater filio, ut supra dixi: ergo, cū pater tutor, nō auferat decimam de bonis filij, videtur, quod etiam filius non auferet decimam de bonis patris, cui omni iure est obstrictissimus. Deindè, magis absurdum videtur, filium pecuniam capere, pro administratione rei patris, quam patrem, pro administratione rei filij. Ergo, cum hac ratione patri denegaverimus decimā, videtur etiam deneganda filio.
- 32 ¶ Contraria tamen sententia videtur probari, quoniam filius curator patris, tenetur reddere rationem, ut notat glossa in d. l. is qui. ff. de tuto. & curato. datis ab his: quam ibi sequuntur Doctores. Firmianus de Episcopo, num. 64. & eam esse receptam testatur Pinelus in l. 1. C. de bonis matern. in 2. part. num. 39. Idque generale est in filio, cui pater negotia commisit, nam ab eo poterunt fratres rationem exigere. licet exactio non debeat esse scrupulosa, sed ei debet credi in his, quæ verissimilia sunt, etiam si ratio non sit valdè particularis, & præsertim hoc servandum inter personas nobiles, nisi dicat quæ non sunt verissimilia, ut tradit Abb. conf. 1 i 1. col. 4. vers. 3. lib. 1. Corrasius in l. frater à fratre, in 2. part. nu. 7. & ibi Crot. nu. 19. ff. de condi. & debi. Deci. conf. 255. col. 1. Soc. 192. nu. 5. & confil. 2 i 3. lib. 2. Soc. 65. col. 1. lib. 1. & confil. 40. nu. 2. lib. 4. Molin. in cōsue. Paris. tit. 1. §. 6. gl. 6. verbo, *den rendre*, num. 18.
- 33 ¶ Rursus, difficile videtur obtinere adversus hanc opinionē, ex latè traditis, per Fulgo. Alexand. Iaso. & Decium, post Bartol. & alios in l. illud. C. de collatio. ubi dicunt, quod filio administranti rem patris, est dā dum salarium, præsertim, si res eius industria fiat melior, vel uberior: licet responderi possit, illud non admittendum, quando administrat nomine patris, ut ibi dixi.
- Sed replicari potest, nihilominus dandum salarium, ut ibi dixi: & ex eo, quod ibi notant omnes de filio lucrante, cum pecunia patris, quod ei sit danda dimidia pars lucrari, ut lato sermone explicavi supra capit. 2. numer. 3. licet responderi possit, ut supra.
- 34 ¶ Hæc res ambigua videtur ex dictis, in loco supracitato, idè, breviter casus minus dubios definiam, & quæ magis ambigua sunt eruditis excutienda relinquam, æquidem si res paterna, industria filij curatoris magnum accepit incrementum, non dabo ei dimidium lucri, licet in filio lucrante cū pecunia patris definiant Doctores dandam, in locis citatis. capit. 2. numero. 5. hinc enim filius administrat nomine patris, & hoc casu cessat communis opinio, & totum acquiritur domino, vel patri: cuius nomine geritur, ut dixi cap. 2. num. 8. item, non dabo dimidium lucri, quoniam hinc, administrat tanquam curator, & curator nullum est dandum salarium, ut dixi capite. 1. colum. 1. & licet hæc lex corrigat hac in parte ius commune, & dicat curator decimam dandam, solum dat ei pro administratione decimam partem, neque est excedenda præfinitio legis, neque dandum dimidium, tamen licet non sit ei dandum dimidium lucri, dabo ei decimam fructuum. Tum ex generali dispositione huius legis, (quæ in curatoribus etiam est practicanda,) tum ex æquitate, ne filius curator videat fructum industriae suæ, nulla re præcipua sibi retenta transferri ad fratres otiosos, alienum laborem spectantes, adversus dispositionem, & considerationem. l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis, & §. 1. Instituti: per quas personas nobis acquiritur. ibi, *Ne quod ex suis laboribus accesserit, hoc in alium proveniens luctuosum ei procedat.* Quæ æquitas, tot peperit dispositiones, in casu magis dubio, quas recitavi supra capit. 2. numero. 5. omnes enim Doctores, qui dant filio partem lucri, vel præmium administrationis, moventur ex hac æquitate, hinc autem non solum viget eadem æquitas, verum etiam urget generalis dispositio huius legis.
- 35 ¶ Si tamen res paterna nullum accipiat augmentum, industria filij curatoris, certe licet non creverit, dabo ei decimam, si defendendo rem paternam à calumniatoribus, vel lites explicando facilia reddidit, quæ

quæ erant involuta, abundè enim hoc magnum est lucrum.

- 36 ¶ Quod si neque rem paternam anxit, neque litibus fuit involutus, sed tantum rem paternam curabat, & patrem fovebat, colligebat fructus, & debita exigebat, & certè etiam huic, verisimilius, & probabilius, videtur dandam decimam: tum, ex generali dispositione huius legis, tum, quoniam si Doctorum traditiones, in simili specie inspiciamus, æquum esse censent, pensari laborem filij, collentis fundum paternum. Quod si labor culturae unius fundi, aliquibus videtur dignus præmio, multo magis promeretur præmium, administratio tutela, quæ tot res, tot casus, tot pericula continet, ut dixi capit. 2. His accedit. l. si filius. C. de negot. gest. ubi filius gerens negotium patris, solvendo eius debita, censetur facere animo repetendi, & ita ibi notant Belapertica, Cinus, Butricar. Rayner. Baldus, Salicetus, & Alexan. quamquam in patre, expendente pro filio alia ratio sit, ut in d. l. Nessenius. Quod si filius gerens negotium patris, censetur habere animum repetendi, etiam si curator non sit, quanto magis censetur habere, eundem animum, quando est curator? quo casu, etiam pater, qui alias non videtur habere animum repetendi, videtur illum habere, & velle repetere, si tempore quo expendit, erat administrator. Ex quo liquet differentiam esse inter patrem, & filium, pater enim non videtur habere animum repetendi, nisi administrator sit, ut in d. l. Nessenius. ff. de negot. gest. At filius, semper videtur habere animum repetendi. l. si filius. C. de negot. gest. nisi contrarium probetur: & ita non est, quod quisquam reprehendat, quod aliter in patre, aliter in filio statuimus, ut probat. d. l. Nessenius.
- 37 ¶ Non obstat, quod filius plus debet patri, quam pater filio, & quod cum patri negemus decimam, etiam filio est deneganda: fateor plus debet filius, sed tamen magis diligit pater filium, quam filius patrem. Non obstat etiam, si quis obijciat, quod dicta. l. si filius. C. de negot. gestis, non procedit in expensis factis lege cogente, & quod etiam, si administratio tutela esset expensa, tamen quia suscipit illam, lege cogente, non potest repetere iuxta dicta, supra numero decimo, sed respondeo, quod Iure Regio, scilicet ex hac lege, præcium datur tutori, etiam si tenetur tutelam suscipere lege cogente, ut l. 1. ff. de muneribus, & honoribus, & ita non est efficax argumentum, præcium non dandum, quia administrat lege cogente. Sed replicabit quispiam, cur definiti patri non dandam decimam? ea præcipue ratione, quod cogitur gerere tutelam. Respondèo, quia coactio patris, est maior, & violentior, & efficacior, quam coactio cæterorum tutorum; hæc autem coactio, tam peculiaris, non reperitur imposita personæ filij. Non obstat, quod est absurdum, hæud quaquam enim absurdum est filium accipere à patre, tamen patrem accipere à filio, præposterum est, & absurdum, & adversus naturæ ordinem, ut in l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testam. Hæc opinio mihi probabilior videtur.
- 38 ¶ Sed quid in matre tutrice, an est ei danda decima. Non remorabor vulgaribus lectorum, neque hæc quæstio eadem est cum præcedenti, præcipua enim fundamenta, quibus docui patri non esse dandam decimam hinc deficient.
- 39 ¶ Primò enim mater non cogitur in tutelam suscipere, ut in Authent. matris & avia, & in loco unde sumitur. C. quando mulier. tutel. officio fungi potest, & l. 3. titulo De la guarda de los huersanos, quæ statim sequitur post hanc legem, libr. 3. Fori, ex quo liquet, quod in matre, non solum cessat illa rigida, & peculiaris coactio, qua pater cogitur ad suscipiendam tutelam, nulla obstant legitima excusatione, verum etiam coactio generalis, omnibus tutoribus imposita; in matre deficit. Ex hec tria sequuntur. Primò, illud argumentum quo patrem privamus decima, scilicet, quod expensæ factæ, lege cogente, non repetuntur, hinc deficit, nam mater non cogitur. Deindè, minus laboris præfert, qui non cogitur, cogi enim molestum quidam est. Tertio, quominus cogitur, & maior est eius liberalitas, eo magis digna est præmio. Præterea in matre tutrice deficit, quod adest in patre, scilicet, quod pater cum emancipat filium retinet dimidium ususfructus, quare iniquum videtur, ut carpat, quod reliquum est: at mater, nunquam habet ususfructum, quoniam non habet filium in potestate, ut in §. mater. In l. de adoptio.
- 40 ¶ His accedit, quod mater tutrix, tenetur iurare utilia facere, & inutilia prætermittere

iuxta l. fin. §. defensionem. C. de admin. tu-
tor. & ita nominatim scribit Curtius se-
nior, conf. 66. incip. sapienter. col. 17. vers.
modo ex istis elicitur. Capitius decis. 50.
numero. 5.

41 ¶ Deinde mater non faciens inventarium,
& non faciens sibi decerni administratio-
nem, vel alios tutores, non petens, amittit
hæreditatem filij, ut scribit Bart. consil. 3.
incip. an testamentum sit nullum. Curtius
senior. d. consil. 66. col. 16. versiculo præ-
terea adduco, argumento. l. sciant cuncti.
C. de legitim. hæredi. & l. 2. §. si mater. ff.
ad Tertul.

¶ Ex quo vides (lector) quod mater non
solum tenetur servare in sua persona dis-
posita in tutoribus, verum etiam amittit
hæreditatem filij, si ea non observet. Cum
ergo ita acriter puniatur cessans, videtur
premio afficienda cum diligentè gerit.

42 ¶ Cõfirmatur hoc, ex eo, quod scripsit Bal-
dus in l. precibus. col. 6. versiculo, sed quid
si mater. C. de impub. & alijs substitut. ubi
inquit, quid si mater delatam sibi tutelam
administravit utilitèr, non tamen servabit
iuris solemnitatem dicit, q̄ punitur, quia
non legitime gessit, citat notata. in l. 2. §.
si mater. ff. ad Tertul.

¶ Sic idem Bald. in l. matres. C. eo. titulo.
versiculo nunquid mater, quærit quid si
mater gessit negotia pupilli, diligentèr
solicite, & utilitèr, ac si tutelam impe-
rasset sua (scilicet simplicitate decepta)
an excusetur, adducit, quod habito effe-
ctu, non curamus de modo, & quod pupil-
li non interest, sed tandem definit esse pu-
niendam, quia debet solemnitèr accipere
tutelam, iuxta glossam in d. §. si mater. &
sequitur Curtius senior. d. consil. 66. col.
16. versiculo, & adduco, quod voluit idem
Baldus, & colum. 18. dicit, quod mater nõ
servans solemnia, debet removeri: sed in-
tra quantum debeat mater facere inven-
tarium, ut non privetur successione filij,
vide Bartol. l. 2. §. confestim. ff. ad Tertul.
Rodericus in repetitio. l. post rem. in. 9. li-
mita. ad legem Regiam, col. finali. ff. de
re iudi.

43 ¶ Deinde mater tenetur reddere rationem
administrationis, sive tutrix fuerit, sive
non, Paulus. l. omnem. numer. finali. C. ad
Tertul. Corne. consilio. 198. col. fin. lib. 1.
& consil. 255. eodem libro, Baldus in l.
cum oportet. col. fin. C. de bonis quæ liber.
Ancharr. consil. 317. incip. in causa quæ

vertitur. Decius cõsi. 349. incip. consuluit
excellentissimus Doctor, nu. 10. col. fin.

44 ¶ Et pro tali administratione bona ma-
tris sunt tacitè obligata, ut notatur in l.
pro officio. C. de administra. tutor. Decius
d. num. 10. Socin. consil. 180. col. 1. lib. 2.
Quinimò eius dos pro administratione
retineri potest, donec reddat rationem, ut
scribit Socin. consil. 180. incip. diligentèr
pũcti narratione, nu. 1. col. 2. lib. 2. & col.
1. Decius. d. consil. 349. num. 10. quoniam
licet nõ admittatur retentio in dote, ut in
l. una. §. taceat. C. de re uxor. actio. hoc non
habet locum, quãdo dos est legitime hyp-
potechata, ut notat Socin. d. consil. 180.
col. 2. libr. 2. Res enim hyppotechata reti-
neri potest ratione hyppotechæ, iuxta no-
tata in l. quamvis. C. de distractio. pignor.
& in l. si non sortem. §. si centum. ff. de con-
dict. indebi. & in l. fin. C. de commoda, &
satis probatur in specie magis dubia, in
Rubrica. C. etiam ob chirographariam pec-
cuniam. Ad eò autem mater tenetur red-
dere rationem, ut ei non profit liberatio
ab obligatione reddendi rationem, si do-
lum committat, vel reliqua possideat, ut
notat Decius. d. consil. 349. col. fi.

45 ¶ Rursus, quod mater debeat percipere
decimam, probatur: quoniam plus facit,
quam pater, neque enim mortuo viro ad-
mitti potest ad tutelam filij, nisi renuntiet
omni iuri, & legum auxilio, & nisi obliget
res suas, ut in Authen. ut sine prohibitione
matres. §. quia vero. & in l. fina. C. quando
mulier tutel. officio fungi potest. l. 4. titul.
16. par. 6. Argumento autem rerum suarũ
venit dos, licet alioqui prohibeatur obliga-
re, vel alienare dotem, ut in Authen. five
à mp. C. ad Vellei. ut prudentèr in hac
specie probat Soc. d. consil. 180. col. 2. lib. 2.

46 ¶ Et vigore talis renuntiationis, qua renũ-
tiat omni legũ auxilio, potest mulier perso-
naliter capi, non obstante Authen. sed no-
vo iure. C. de custo. reor. quæ dicit fœmi-
nam non posse in carcerem duci: ita docet
Bart. in l. si quis sub conditione, num. 18.
ff. de testam. tutel. Bartholomæus de Sali-
ceto in Authent. matri & avia. C. quando
mulier tutel. officio fungi potest. num. 14.
& ibi Bar. nu. 13. Socin. d. consil. 180. nu. 2.
lib. 2. Alex. Soc. & Iaf. col. fi. in l. pleriq; ff.
de in ius vocad. Roma. in l. alia. §. elegatèr,
num. 11. ff. solu. matri. Iaf. in l. penult. nu.
4. ff. si cert. peta. Platea, & Angel. in l. ne-
mo carcerè. C. de exact. tribut. Matthæ sila.
notab.

notab. 108. nota casum. Hippol. sing. 248.
Decius in l. fœminæ. num. 74. ff. de regul.
iur. Alexan. in additione ad Bart. in l. ne-
mo carcerem, & ibi Platea col. penult. post
Angelum. C. de exacto. tribut. Baldus in
tractatu de carceribus. cap. 1. num. 3. Soci.
reg. 259. Fallen. 7. & regula. 229. Fallen.
2. Guilielmus Maineri in l. quo tutela.
nu. 138. ff. de regul. iur. Marian. Soci. in tra-
ctatu de citatio. artic. 5. num. 39. Rebuffus
ad constitutiones Regias. 1. part. tit. de lit-
teris obligatorijs, artic. 11. gloss. 3. nu. 32.
Iaso. in l. ad egregias. nu. 9. ff. de iure iuran.
Ioan. And. Domi. & Franc. in c. 2. de iudi.
in. 6. & ibi Ludovicus Gomez. nu. 13. Ci-
fontanus in l. 62. Tauri, & ibi Castellus in
princ. Lup. nu. 3. Arius in l. 60. Taur. nu.
8. Novel. de dote. 7. parte. privil. 5. Boer. in
rep. l. consentaneum. nu. 141. C. quomodo,
& quando iudex, & decis. 349. col. pen. Et
videtur sentire Rodericus in l. 2. tit. De los
goviernos. q. 5. nu. 8. lib. 2. Fori, Ant. Gome.
l. 14. Taur. nu. 11. Moventur omnes, quo-
niam mater, cum assumit tutelam, renun-
tiat omni iuri & favori sibi competenti,
ergo cessat favor à iure inductus, ne mulier
pro debito civili capi possit, ut in Auth.
sed hodie. C. de officio divers. iudi. & in l.
62. Tauri. Ioan. Baptista Sanseverinus, in
tractatu de debitore suspecto, & fugit. q. 6.

47 ¶ Sed, ut ingenuè proferam, quod sentio,
hoc in matre tutum non est, ut infra di-
cam, num. 78.

¶ Quod autem mater, ut sit tutrix, teneat-
ur inventarium conficere, & renuntiare
Velleiano, & secundis nuptijs; notant Bart.
Angel. & Salic. in d. Authent. matri, & a-
via. Signorolus consil. 206. & consil. 218.
mulier quædam Boerius, decisione. 124.
num. 9. Bartol. in l. si quis sub conditione,
ff. de testam. tutel. Angel. consilio. 325. pro
decisione consultationis; versiculo super
secundo dicendo, Anania, consilio. 100.
Bald. §. nos. col. 9. versiculo sed pone, quod
mater sit data tutrix in testamento Insti-
tut. de Atilia. tuto. & in Authentica issi-
dem. C. de secund. nupt. & in l. omnem. C.
ad Tertul. 3. tit. 7. lib. 3. Fori, Boerius in
consuetudinibus Bituricens. titulo de iure
personarum. §. 6. col. 6. Capici. decisio. 50.
Faber in Authent. facimentum. C. quan-
do mulier tutel. officio fungi possit. Specul.
titulo de tutore. §. nunc dicendum, versic.
ut autem in his plenius instruaris. Petrus
Iacobus, titulo de actione tutelæ directæ

ante finem, versiculo ultra modo; text. &
ibi gloss. & Bart. in l. 2. §. quod si pater eius.
ff. ad Tertul. ibi: Nec legitime administrat. Ex
quibus verbis apparet matrem debere ad-
ministrare iuxta leges tutoribus imposi-
tas. Corneus consil. 164. incip. licet videtur,
libro. 2.

48 ¶ Hæc autè (scilicet, ut renuntiet Velleia-
no, & secundis nuptijs) conditionalitèr re-
quiruntur, in d. auth. matri, & avia; ibi: Si
renuntiaverit secundis nuptijs, & Velleiano. Et
conditio videtur continere solemnitatem,
non levem. l. Prætor. ff. de colla. bono. Abb.
& Decius in c. ex parte. 3. de appellatio.

49 ¶ Nec sufficeret vna die accipere tutelã, &
alia renuntiare, vel primo renuntiare, & alia
die suscipere tutelam, gloss. in c. ut circa, in
verb. præstito, de electio. in. 6. Bal. ubi supra
Lucas Pen. in l. 1. col. 6. vers. 3. quæritur.
C. de princ. agen. in rebus, lib. 1. Paul. &
Iacobus in l. alienam. C. de procurat. Cas-
sianus in consuetudinibus Burgun. Rub. 6.
§. 6. vers. & prendra, num. 6. & Rub. 6. §. 4.
verb. la femme.

50 ¶ Et ista debet observare, licet sit testamen-
taria, ut in l. 4. tit. 16. par. 6. & ibi gloss. li-
cet Iure Communi secus iudicet, Alber. col.
2. in Auth. matri, & avia. Ang. consil. 50.
Boer. decis. 124. nu. 11.

¶ Deinde durior est conditio matris, quo-
niam pater per secundas nuptias, non a-
mittit tutelam filiorum, ut in l. 4. tit. 7.
lib. 3. Fori. l. general. ter. C. de secund. nupt.
& ibi Angel. & in Authent. de nupt. §. sed
quod sancitum est. collatio. 4. Bald. in Au-
thent. eisdem pœnis, num. 8. C. de secund.
nupt. Boer. decis. 266. nu. 2. Imol. in l. ex fa-
cto, col. 6. ff. de vulg. Corin. in l. humanita-
tis. col. 2. C. de impub. & alijs substitut. licet
contra scribat. Cassian. in consuetu. Burg.
Rub. 6. §. 8. At mater per transitum ad se-
cundas nuptias amittit tutelam, ut in Au-
then. sacramentum. C. quando muli. tutel.
officio fung. pot. l. 5. tit. 6. part. 6. l. fi. tit. 7.
lib. 3. Fori, etiam si sit tutrix testamentaria,
ut notat Guid. decis. Delphin. 529. ubi di-
cit hoc servandũ, etiam si testator dixerit,
ut sit tutrix, per totam vitã, Boer. in consue.
Bitur. cen. tit. de iure personarũ. §. 6. col. 6.
g'oss. in l. omnem. C. ad Tertul. & ibi Bart.
Cinus, Alber. Sali. & Corne. Ang. §. actio-
num, num. 41. Institut. de actio. Bal. in Au-
thent. eisdem pœnis. C. de secund. nupt.
Alexand. in addition. ad Bartol. in l. ma-
ter. C. ad Tertul. Petrus Ferrara in forma

Decimam non à filio, sed à substituto filij defuncti, & profecto ei dabo decimam iam enim non carpit rem filij, & melius est, ut ipsa habeat saltem particulam hæreditatis filij, quam quòd habeat eã substitutus extraneus. Si tamen non mater sed hæredes eius peterent à filio decimam, & profecto eis concedenda videtur iam enim cessat ab surdum quòd mater deuorat rem filij.

62 ¶ Si tamen mater ipsa nullis factis intrinsecis expensis (intrinsecas voco, quæ fiunt in ipso actu gerendi) petat à filio decimam, & hic casus est magis dubius. Equidem si filius erat pauper, ita quòd fructus essent necessarij ad eius alimenta matri nullam decimam, dabo: nam tenetur de suo alere filium egenum. l. si quis à liberis. §. pen. ff. de liber. agnos. neque repetit hoc casu expensas glof. l. Nestenius, & ibi Barto. & Alber. ff. de nego. gest. col. 2. Alexand. l. 1. num. 2. l. & ibi Iaf. ff. solu. matrim. Bald. & Salicet. in l. neq. mater. C. de iure doti. Bart. Alber. & Bald. in Authent. res quæ. C. commu. de lega. Novel. de dote. 6. parte privilegio. 6. Iaf. §. fuerat, num. 1. 15. Insti. de actio. Boeri. decisione. 129. num. 3. & 4. cum alijs à me congestis in tractatu de non meliorandis filiabus. c. 1. 1.

63 ¶ Quod confirmatur quoniam, ut infra docebo. c. 10. quando omnes fructus sunt necessarij ad alimenta, pupilli tutor etiã extraneus non aufert decimam: imò ea carere debet.

64 ¶ Si tamen mater petat decimam à filio diuitem, nullis factis intrinsecis expensis, & videtur quòd nõ debeat auferre decimam: ex ratione reddita per Iurisconsultum in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. ubi pater caret privilegio in evitando onere utili filio: tenetur enim illud suscipere non obstante omni privilegio, oponere enim, privilegium ad effugiendum onus filio utile, dicit Iurisconsultus quod est adversus naturales stipulos, mater autem non minus diligit filium quam pater neq; minus acer est in ea naturalis stimulus, iuxta illud Esaiæ cap. 49. Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio utero sui?

¶ Deinde urget quòd administrare tutelam non est expensa: præsertim quòd loquimur quando mater, nullas faciebat expensas intrinsecas, tantum administrabat, & cum mater nullas fecit expensas videtur tractare de lucro, non autem de faciendò

damno sicut quando repetit alimenta quæ pecunia constant, tunc enim non est iniquum, ut repetat alimenta quæ pecunia constiterunt, hic autem nullam pecuniam expendit, quare æquissimum videtur, ut mater hoc det stimulo naturali, ut gratis administret, cum Iuris consultus eius ratione imponat patri onus quanto magis dicet, ut abstineat à lucro.

65 ¶ Deinde urget quòd etiam si administratio dici possit expensa: mater non repetit expensas factas in personam filij, sed fateor responderi posse, illud verum quãdo facit lege cogente, sed tamen mater non cogitur tutelam suscipere.

¶ Rursus urget, quòd mater non repetit modicas impensas, ut notant omnes in l. 1. & in l. alimenta. C. de nego. gest. Administrare autem tutelam, neque minima, neque magna expensa est. Præterea ita nominatim docet Cassane. in consuetudinib. Burgund. rub. 6. §. 7. num. 1. Sed illius Gallicum refert.

66 ¶ Ultimo hæc opinio propugnatricem habet æquitatem potentissimam, in iudicijs patrõnam: nemo enim nõ iudicabit absurdum matrem carpere rem filij quæ genuit, educavit, & in utero gessit.

67 ¶ Sed ex adverso (quòd matri sit dàda decima) urgent omnia supra producta, & quæ mater neque usum fructum, neq; quicquid aliud habet in rebus filij ullo tempore. Et quòd non cogitur eius tutelam suscipere, idèo tutior opinio videtur, quòd matri sit dànda decima si filius sit dives. Hæc nova sunt, & à nullo hætenus tractata: idèo si quid minus placet ignoscet lector cãdidus, satis est foeliciora ingenia excitasse. At vidi de Socin. cõf. 180. nu. 5. lib. 2. ubi docet, an matri tutrici sint dànda alimenta. Sed videtur loqui de alimentis, quæ dari solent propter retardatam solutionem dotis: quæ ibi filij retinebant propter reliqua administrationis.

68 ¶ Et an mater nubens consentientibus filijs amittat tutelam: vide Boerium, decisione. 185. num. 22. An autem maritus relinquens uxorem dominam, & administratricem, videatur ei relinquere tutelam filiorum vide Fabr. in Authent. matri, & aviz. Bald. consi. 429. lib. 4. Specul. tit. qui filij sint legitimi, vers. quid si aliquis Boerius decisione. 124. col. 2. Cin. l. 1. C. si secund. nups. mulier. Aretin. consi. 66. col. 2.

¶ Quid autem si dixit relinquo filios sub

Pote

potestate matris, an videatur ea m tutricæ constituere, vide Bald. in cap. ex parte, in fin. de appellatio. & ibi præposit. in 3. notabili. Francum, & Decium ibi, Boerium d. decis. 124. nu. 6. Quid autem, si dixit relinquo filios, in manibus matris, an censeatur tutrix testamentaria, vide Boer. ubi supra. Iaf. in l. manumissiones. col. 1. per illum textum. ff. de iusti. & iur. Socin. in l. qui duos. in 2. notabili. ff. de rebus dubijs.

70 ¶ Rursus adèo proprium est matrem tueri filium, ut etiam si mulier ex statuto prohibeatur facere contractum absque certa solemnitate, non prohibetur assumere tutelam filij, de qua re, quia contraria videtur opinio verior, & receptior, vide Rapha. Com. & Iacobum Puteum in l. apud Iulianum. §. 1. ff. quibus ex causis. in possess. eatur. Tiraq. post leges connubiales. glof. 5. num. 176. Alciat. in tractatu præsumptio. regula prima, præsumptione. 5. 2. nu. 6. Baldum Bartholinum cognomèto Novellum in Rubrica. ff. de verb. oblig. col. penult. & ibi Galiaulã, col. 29. vers. item per hoc videtur.

71 ¶ Et an tutor datus à patre præferatur etiam in bonis maternis dato à matre, vide Roma. consi. 189.

72 ¶ Et an mater excludatur à tutela, per avum. vide Corne. consi. 129. lib. 1. Bart. l. si quis sub conditione. col. 4. ff. de testament. tutela. ubi dicit, quòd mater præfertur tutoribus legitimis, & dativis, & etiam avo paterno, de qua re, vide Boerium in consuetudinibus Bituricen. titulo de iure personarum. §. 6. col. 4. Alexan. consilio. 215. libro. 1.

¶ Item mater potest esse tutrix filiorum, non solum mortuo marito, sed etiam eo vivo, si maritus per captivitatem desinat habere filios in potestate, ut in l. fin. C. de sentent. passis, ita Bartol. in d. l. si quis sub conditione. in fine. Bald. in §. nos autem. Institutis. de Attilia. tutor. Boerius ubi supra.

73 ¶ Et mater, non solum est tutrix filij pupilli, sed etiam curatrix bonorum filij absentis, ut per Bal. consi. 9. lib. 2.

74 ¶ Item matre ad secunda vota transeunte, an ad paternam aviam, an verò ad maternam tutela pertineat, vide Baldus consi. 260. lib. 4.

75 ¶ Et an pater possit privare uxorem tutelam filij, vide Bald. consi. 408. lib. 2. text. in d. Authent. matri & aviz. Seguram in rep.

l. cohæredi. §. cum filia, fol. 37. suorũ operum. Et an sit tutrix, etiam si non servet conditionem apposta à marito, ut nõ administret absq; consensu fratrum pupilli, vide Bald. consilio. 229. lib. 4. Et an mater non petens tutorem amittat successionem si maritus id permisit, vide Bald. consi. 392. libro. 4. Et an mater teneatur petere, ut tutores dati filio administræt, vide Bald. consilio. 403. libro. 4. & quæ dixi capit. 2. numer. 47.

76 ¶ Et an mater præferatur tutoribus testamentarijs, vide Bar. in d. l. si quis sub conditione, Bald. d. consi. 403. lib. 4. Boeri. in consuetudin. Bituricen. §. 6. col. 4. A lbe. in l. matri. C. quando mulier tutel. offic. fung. poss. Et si non idoneos tutores petijt filijs, non censetur dolo, sed bona fide fecisse, auctore Bald. in l. precibus. C. de impub. & alijs, Tiraquel. in l. si unquam. in princ. leg. 9. nu. 9. C. de revo. donatio.

77 ¶ Et an datus à matre administret patre invito, vide Afflict. in constitutio. Siciliæ, titulo de iure Balij, num. 10. Et debet petere curatorem, etiam ventri, aliàs amittit successionem, ut per Odrofe. in tractatu de curatore bonis dando, nu. 9. Et an à matre petitus alijs omnibus præferatur, vide quæ dixi supra, & adde Boerium. q. 66. num. 6. Et quòd mater inops initio tutelæ, & postea dives non præsumatur dilata de bonis filij, vide Gozadinum consi. 94. num. 14. Cremen. inter consilia Alexand. consi. 64. nume. 14. lib. 4. Et quòd mater luxuriosæ vivens, amittat tutelam vid. l. fin. C. quan. mul. tut. offic. fung. poss. Bald. in Authent. sacramētũ. C. eodem titulo, Specul. titulo de actore versicul. item excipitur, Lup. in Rub. de donat. §. 67. nu. 16.

78 ¶ Non est omittendum, quòd non est verũ matrem capi posse ratione tutelæ. Licet enim id asserant viri tantæ eruditionis citati, num. 46. tamen ius & æquitas adversantur. Mater enim etiam ratione tutelæ, non potest conveniri, ultra quam facere possit, non obstante generali legum renuntiatione, ut in l. sunt qui. ff. de reg. iur. notat Bart. l. si quis sub conditione, num. 20. ff. de testam. tutel. Antonius Gomezius in l. 14. Tauri, num. 11. quòd si non potest conveniri in plus quam facere possit, certè capi non potest, ut per Alexand. l. Centurio. nu. 25. ff. de vulga. & pupilla. glof. in l. liber captus, & ibi Bald. in fine. C. de capt. Baldus. l. 1. col. fi. C. qui bonis ceder. poss.

Aretin.

Aretin. in l. maritum. §. elegantè col. 2. ff. solu. matrim. Neq; obstat renuntiatio omnis iuris, & fauoris, facta in assumptione tutelæ: quoniam cum lex cõcedat matri beneficium, ne conveniatur ultra quã facere possit: & conc. dat illud propter reverentiã quam ei filius debet iuxta domini præceptũ, Honor. patrem tuum, & matrem tuã, certè beneficium cõcessum propter debitam reverentiam non tollitur renuntiatione: ut in l. alia. §. elegantè ff. solu. matrim. & ita quod mater capi non possit, docet Barba. in cap. lator. num. 4. de pignoribus, per textum in c. 2. de iuramen. calũniã. lib. 6. Perposi. Alexan. in cap. ex parte enim, nu. 1. de appellatio. citat Alber. in l. ubi adhuc. C. de iure doti. Hippoli. practica criminali. §. attingam. nu. 55. Ioan. Baptista Sanseverinus in tractatu de debitore suspecto & fugitivo. q. 5. nu. 26. Petrus Plaça, qui apud Salmanticenses Pontificij iuris professor fuit, in suo epitome delictorũ, lib. 1. cap. 3. nu. 12. Andreas à Pomate in additione ad Bart. in Authent. matri, & aviã, Gomezius in cap. 2. nu. 22. de iudi. lib. 6. Ioan. de Monte Sperelo. in l. pleriq; ff. de iniur. vocan. & ibi Socin. nu. 40. Covarr. variarum res. lib. 2. c. 1. num. 3. & probatur in cap. 2. §. fin. de iudi. lib. 6. ibi, *Etiam si ad hoc voluntas accederet carundem.* Et facit. l. patronus. ff. de re iudi. & hanc partem probat Covarr. in repet. c. quamvis pactum in 2. part. in princ. num. 7. & doctissimus Ferdinandus Vasquez, in tractatu de successio. creatio. lib. 3. §. 2. limitatione. 18. num. 82. Neque enim ius reverentiale potest pacto remitti. l. alia. §. elegantè. ff. solu. matrim. ubi Alexan. col. 1. Cin. in l. nec honorem. C. de Episcop. & cleri.

79 Et an pater sicut est legitimus tutor sit etiam legitimus curator filij, vide Barto. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. & in l. sed & milites. §. iam autem. ff. de excusa. tuto.

80 Et quod datur curator filio propter malos mores patris: vide Bart. l. fin. num. 2. C. de senten. passis. & quod pater etiam debitor filij, possit esse eius tutor, vide Bart. in Authent. ut sine prohibitione matris, num. 5. Alber. in Authen. minoris debitor. C. quãdo mulier tutel. offic. o. fungi. possit.

81 Et an habenti patrẽ possit dari curator. vide Bart. l. fin. §. fin. autẽ. C. de bonis quæ libe. Iacobin. in l. 1. in. 1. lectura. nu. 17. & 18. ff. de iurisdic. omn. iudic.

82 Et patre, ad secunda vota trãseunte apud quem debeat pupillus ali, vide Curtium iuniorẽ consi. 94. num. 2. lib. 2.

83 Et an pater præferatur matri, petenti ad ministracionem vide l. 2. & l. fin. C. quan. mulie. tut. offi. fun. poss. glof. Fab. Cin. Bar. Bald. & Salic. in Authent. matri, & aviã, eo. tit. etiam si pater consentiret matri, ut haberet administracionem. l. qui aliena. §. quãquam, & ibi Bald. & Bolognin. in secundis interpret. ff. de negot. gest. Nam revera pater præfertur, nisi sit naturalis, quia tunc mater præfertur, autore Bart. in d. Authent. matri. Bald. in d. l. si quis sub conditione, col. 4. vers. quid si pater est. ff. testa. tutel. Bald. §. nos autem col. 4. Insti. de Atilia. tuto. & consi. 194. col. 1. lib. 3. & in l. si. & in Authent. ad hæc. C. quando mulie. tut. offi. fun. pot. Boer. in consuetud. Bituricen. titu. de iure persona. §. 6. col. 4. vers. hæc consuetudo. Quid autem in patre spurrij, vide Aretin. cum in eo. nu. 4. ff. de pact. Bart. & DD. in d. Authent. matri, & aviã. Et quod pater possit esse legitimus administrator, & simul curator, vide casum, per Parisium consi. 109. nu. 7. & 8. lib. 3. Hæc loca indicare breviter vilius est, quoniam eorum tractatus est quotidianus.

84 Sed illud notandũ, quod si pater iussit filios suos educari, seu ali, penes matrem, certè matri censetur tacitè relicta alimenta, iuxta notata per Bald. in l. si mulieri. ff. de usufruct. accrescen. & in l. fin. C. de ædific. D. Adria. tollen. ubi scribit, quod si pater reliquit uxori habitationem cũ filijs, quod tacitè videtur ei legare alimenta, & utrumque sequitur Cremen. singulari. 66. incipiente testator iussit: quod potius ex vulgato usu loquendi, quam ex verborum vi, significari videtur. Et qua pœna puniatur mater, quæ non servat solemnia, vel se ingerit absque decreto iudicis, vide Curti. senior, cõf. 66. col. 17. & dico infra cap. 12. num. 16. versic. præterea longe.

S V M M A.

- 1 Decima, an danda tutori cui relinquitur legatum, in testamento.
- 2 Fratri tutori, an danda decima.
- 3 Fratris opera, an censetur gratuita.
- 4 Lex dans tutori fructus, est restringenda.
- 5 Fratri tutori danda decima, & nu. 6.
- 7 Fratris opera nunquam censetur gratuita. Idem in opera filij fratris num. 8.
- 9 Frater, nunquam videtur expendere animo donandi.

Donat.

- 10 Donatio non præsumitur ex sola sanguinis conjunctione, nisi alia concurrant.
- 11 Frater nunquam præsumitur velle donare, præsertim si est tutor, vel curator fratris.
- 12 Frater tutor tenetur reddere rationem, & facere inventarium.
- 13 Patruus tutor aufert decimam.
- 15 Frater, est legitimus tutor fratris, & ubi primum habet ætatem ad gerendam tutelã fratris, desinit esse tutor, ille qui à iudice datus est tutor fratris.
- 16 Soror, an prioretur cõmodo substitutionis, si fratri tutorem non petijt.
- 17 Legatum relictum tutori, an sit habendum, à tutore loco decimæ, & nu. 35. Legatũ relictũ non minuit portionẽ debitã legatario, quãdo nõ debet ipse testator, sed eius hæres.
- 18 Legatum non compensandum cum lucro debito, si debetur ratione oneris.
- 21 Legatum tutori relictum censetur relictum, in præmium administrationis.
- 22 Tutor non administrans, amittit legatum sibi relictum, & an amittat substitutionem fideicommissariam. nu. 23.
- 24 Tutor, cui relinquitur legatum, cavere debet, se illud redditurum, si non administraverit.
- 25 Legatum semper compensandum cum debito, si ea fuit mens testatoris.
- 26 Expensæ an solvendæ administratori, si ei datur salarium. remissivè.
- 27 Legatum relictum executori, videtur relictum ratione laboris.
- 28 Legatum ab uxore marito qui lucrari debet quartã partem dotis, computatur in quartam.
- 29 Legatum, à patre filio, computatur in legitimam.
- 30 Legata relicta hæredi, imputantur in falcidiam.
- 31 Legatũ relictũ executori, computatur in decimam.
- 32 Legatũ filio, vel servo tutoris, an computandum in decimam.
- 33 Legatum computatur in decimam, pro inter usurio medij temporis, licet alij sit restituendum.
- 36 Legans filio, eidemq; tutori, non videtur legare, ratione administrationis: tamen si filius recuset tutelam amittet legatum, & nu. 37.
- 38 Legatum non videtur relictum pro administratione tutelæ, quando legatarius, non datur tutor à testatore, sed à iudice, & quid si non datus à iudice oportuit, ab eo confirmari, & nu. 40.
- 39 Legatũ nunquã succedit in locũ debiti quando desicit voluntas testatoris vera, vel præsumpta.
- 41 Quid si legatum est minus decima an tutor eo contentus esse debeat? Distingue usque ad nu. 46.
- 47 Decimam, neq; testator, neque alius potest auferre à tutore.
- 49 Tutor non potest gravari in decima.

50 Spurius consequetur plus quã quintã, si pater illũ nominet tutorem fratris, nã consequetur decimã.

51 Tutor repudians legatum relictum sibi à testatore, qui illum nominavit tutorem, an possit consequi decimam, usq; ad nu. 53. Servus quem relinquo tutorem filio, potest deducere decimam.

An sit danda decima tutori cui relinquitur legatum in testamento, & an fratri tutori sit danda decima. Cap. V.

- 1 Sape venit in quæstionem, an sit danda decima tutori cui legatum relinquitur in testamento. Et an frater, tutor fratris videatur fraternæ pietate administrasse. Quoniam vero primũ quæsitum longiorem tractatum exposulauit de fratre prius dicamus.
- 2 Et quod fratri non sit danda decima, contendere quis potest ex traditione Bald. in cap. 1. circa medium, versic. & hæc est nobilis. titulo de beneficio fratru: ubi scribit, quod opera inter fratres præsumitur gratuita, & fraternæ charitate impensa, citat. l. ex duobus. ff. de negot. gest.
- 3 Præterea cum hæc lex sit correctoria restringi debet, ut quam fieri possit minus ledat. l. us commune. l. una. cum vulgaribus, C. de præ vileg. dot.
- 4 Et quod lex dans tutori fructus, sit restringenda, notat Butricar. in Authen. minoris debitor. C. quando mul. tutel. offic. fungi. poss. Cassan. in consuetudin. Burgũ. rub. 6. §. 4. verb. & fait la dicte femme. Et dixi supra cap. 1. num. 36.
- 5 Sed verius est fratri decimam dandã. Ita enim probatur ex verbis huius legis, ibi: Los parientes mas propinquos reciban a ellos, y a to los sus bienes (& post inquit) Y quien quier q los tuviere tome para si el diezmo de los frutos. Nota tutelam dandam propinquieribus; mortuo autem utroq; parẽte, nullus proximior fratre. Rursus nota illa verba: Quien quier q los tuviere, hoc est sive sit extraneus, sive proximior consanguineus.
- 6 Rursus hæc opinio expressius definitur, in volumine Gotthicarum legũ. quod vulgo appellamus Fuero juzgo. in l. incipiente, si el padre, Cuius verba hæc sunt: El hermano deve aver los otros sus hermanos, e las sus cosas en guarda: e mandamos, que tome el diezmo de los frutos

frutos en que bina. Quavis autem hæc constitutio non habeat vim legis, potest citari ad declarationem legum, quæ in usu sunt, præsertim si cum eis consentiant, vel ex eis sint derivata. Et quod frater deducat decimam, significat Segura in repet. l. cohæredi. §. cū filia. fallē. 9. ff. de vulga. licet nihil alleget. Præterea hæc opinio probatur in. §. 1. In stit. per quas perso. nobis acquiri. ibi, Ne quod eis suis laboribus accesserit, in alium prove-niens luctuosum ei procedat: & in. l. cū oportet. C. de bonis quæ liber. ibi, Filij non lugebunt quæ ex suis laboribus sibi possessa sunt, ad alios transferenda aspicientes.

7 Deinde probatur quoniam opera inter fratres, nunquam censetur gratuita: ut latè scribit Alex. consi. 133. col. 2. versic. & idē nu. 1. lib. 2. & consi. 99. incip. habita super narratis, col. 2. num. 5. versic. tamen lib. 2. ubi dicit opinionem adversus Bald. in. c. 1. de beneficio fratrum esse magis cōmunem Iaso. in. l. illud col. pen. propè finem, & in. l. ut nemini, col. pen. & fin. C. de colla.

8 Quinimo non solum opera fratris verū opera filij fratris viventis, cum alio fratre, in communi, est p̄sanda: ut tradit Angel. in. l. ex duobus. C. de negot. gest. Bald. l. i. q. 9. C. pro socio. Bart. co. si. 186. Bald. in additio. ad tractatum Bart. de duobus fratribus Alexand. consi. 99. nu. 3. lib. 2. Bald. in. l. si patruus, quæst. penult. C. commun. utriusq; iudic. Angel. consi. 110. incip. Vanutius. Alexan. consi. 77. num. 2. lib. 5. Butrius consil. 7. Corne. consi. 152. in fin. & consi. 196. col. 1. lib. 3. & consi. 58. lit. F. & consi. 299. lib. 4. Ias. consi. 5. lib. 1. Alexan. consi. 123. num. 1. lib. 2.

9 His accedit, quod frater, nunquā videtur expende. e animo donandi, sed animo repetendi, nisi contra probetur. glos. in. l. si paterno, & ibi Paul. C. de nego. gest. Alexand. per textum ibi, in. l. si negotium. C. de negot. gest. Raph. Comen. consi. 87. Decius consi. 21. nu. 7. textus in. l. si pro fratre. ff. de negot. gest. Bart. Bald. & Salic. in. d. l. si negotium. Alex. in. l. si filius. C. co. tit.

10 His consonat quod sola sanguinis coniunctio, non sufficit, ut præsumatur donatio, ut late docent Bart. Alexand. & Ias. in. l. quæ dotis. ff. solut. matrim.

11 Hoc est præsertim verum, quando frater est tutor, vel curator fratris, vel sororis, tunc enim non animo donandi, sed administratorio nomine, videtur expendisse, ut tradit Bald. in. l. si. num. 12. C. de dot. præ-

mis. Soci. consi. 121. num. 14. lib. 1. Raph. Comen. consi. 87. col. 2. Bosqueus de nupt. lib. 5. num. 34. argumento. l. Nessenius. ff. de negot. gest. & dixi cap. præcedenti. nu. 13. & in tractatu de non meliorandis filiabus cap. 12. num. 15.

His aptari, & adiungi possunt, quæ capite præcedenti num. 38. dixi, in favorē matris tutricis, cum enim mater auferat decimam, multo magis auferet frater.

12 Postremò facit, quod frater tutor, tenetur reddere rationem, & facere inventarium, ad similitudinem cæterorum tuorum, ut scribit Decius consi. 178. col. 2. quod est verisimum cum idem sit dispositum, in specie magis dubia (scilicet) in patre, & matre, ut dixi cap. 2. num. 155. Quinimò etiam si sit nudus administrator tenetur frater reddere rationem, fratribus: ut dixi cap. 2. num. 153. sed ratio quæ exigitur à fratre, nõ debet esse rigida Abb. consil. 12. lib. 6.

13 Præterea in patruo, quod aufert decimam, scribit nominatim Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filia. Fallentia 9. ff. de vulg. & pupil.

14 Non obstant adducta ex adverso, quoniã doctrin. Bald. cap. 1. de beneficio fratrum reprobat: ut communiter, ut ex superioribus, num. 7. patet.

15 Illud auctuarij vice addendum, quod frater, ad eò est legitimus tutor fratrum, ut si duo fratres habeant tutorem, & alter fiat legitimæ ætatis, tutela dativa finitur, si ipse vult assumere tutelam fratris: ita probatur in. l. si tutor. 2. §. si duobus. ff. de tutel. & ratio distrah. quem ibi dicunt singularem. Nicolaus Neapolitanus, Bald. & Bologni. in primis interpretationibus, & probatur ex textu iuncta glos. in. l. 4. C. de testamen. tutel. & ibi notant Faber. Bald. & Salicet. glos. l. fin. C. co. tit. Petrus Iacob. titulo de actione tutelæ directa. Specul. titulo de tutore. §. si vero vers. sed pone, & §. nunc dicendum versiculo, & scias cum sequenti. Et an soror privetur commodo substitutionis, si fratri tutorem non petijt, intra annū vide Bald. consil. 295. lib. 3.

16 Nunc tractemus de altera quæstionis parte: an scilicet decima danda sit tutori, cui relictum est legatum in testamento: est enim hic casus quotidianus, & videtur in iure definitus: videtur huic decimam dandam ex. l. una. §. sciendum. C. de rei uxora. tio. ubi relinquens uxori legatum, non videtur relinquere pro dote quã ei debet, & id eò

& id eò legatum, & dotē petere potest. Legatum enim relictum, à testatore non minuit portionem debitam legatario: ut notant DD. in. d. §. sciendum, & in cap. officij. de testamen. Paul. in. l. creditorem. ff. de legat. 2.

17 His suffragatur, quod etiam si aliquando legatum minuat portionē debitam legatario, ut notatur in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrim. & in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. hoc non admittitur quando non testator, sed eius hæres erat debitor legatarij, tunc enim legatum nunquam videtur relictum, in compensationem debiti: ita docet Abb. Imola, & Antoni. in cap. officij. de testam. Ias. in Authen. præterea nu. 20. C. unde vir, & uxor. ubi Salice. propè finem. Rodericus in repetitione. l. 1. Titulo de las arras. §. sed pone quæstionem valde quotidianam. col. pen. versic. non recedas à communi opinione. Tiraquel. in tractatu de primogenijs. q. 75. nu. 3. Afflict. decisione Neapolit. 138. ubi scribit, quod cum iure Neapolitano, primogenitus teneatur dare fratri vitam, & militiam, nõ sufficit, ut sit liber ab hac obligatione, quod pater relinquat secundo genito castrum, ex quo se possit alere, nihilominus enim primogenitus tenetur dare secundo genito vitam, & militiam: quoniam cum pater non deberet dare vitam, & militiam, sed eius primogenitus, certè non potest videri reliquisse legatum animo compensandi, cum non deberet ipse sed primogenitus eius. Eandem opinionem asserit idem Afflict. in cõsultatio. Scilicet incipiente, comitibus. col. 6. q. 14. Alexan. in. l. si cum dotem. §. si pater, nu. 4. ff. solu. matrim. Ergo cum testator decimam non debeat, sed eius filius pupillus; certè nõ potest videri relinquere tutori legatum animo compensandi, cum decima, cum ipse non debeat eam, quinimo neq; eius filius debet, tempore quo pater legat, cum nondum sit tutor. §. 1. Institut. de tutel. Imò neque eo mortuo quousq; tutor solemnia impleverit, & administraverit, cum non impletis solemnibus non possit administrare, ut dixi cap. 2. num. 57. cum sequen. & num. 64.

18 Postremò hæc opinio comprobatur, ex Barba. in cap. officij de testam. ubi de sensu eius capituli distulit à col. 27. vsque ad col. 48. & scribit, quod cum lucrum debetur ratione oneris, legatum non compensatur, cum lucro debito; neque eius vice succe-

dit; putà statutum extat, ut maritus uxore mortua lucretur quartam partem dotis, finge uxorem relinquere marito legatum, an illud compensandum cum quarta: certè non, quoniam quarta datur marito ratione oneris matrimonij; idem docet Bald. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Bald. & Rapha. in. l. si donaturus. §. 1. ff. de condit. ob causam, Bald. in. l. Titia. §. qui invita. ff. de legat. 2. & in. l. si uxor. C. de bon. autori. iudi. possid. Alexand. in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. soluto matrim. & in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. & ibi Iaso. idem in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Cum ergo tutori præstetur decima ratione laboris, ut dixi cap. 2. num. 1. videtur legatum ipsi relictum non succedere loco decimæ.

19 Deinde cum hic locus (scilicet) an legatum sit compensandum cum debito, pendeat ex voluntate testatoris, certè non est verisimile illum voluisse, ut legatum quod relinquit tutori, succedat in locum decimæ, quæ nondum debetur eo vivo, & eo mortuo debetur à filio, non à se.

20 Sed his non obstantibus contraria sententia videtur prima fronte verisima: imò legatum à patre pupilli, tutori relictum compensandum est cum decima.

21 Moveor ex textu, qui nominatim in hac specie loquitur in. l. sed hæc nimium. iuncta lege præcedenti. ff. de excusa. tuto. ubi Iuriconsultus scribit quod legatum relictum tutori, designato in testamento, semper (nisi aliud constet) videtur relictum in præmium administrationis tutelæ, inquit lex. Sed hæc nimium scrupulosa sunt, neque aliter admittenda, nisi evidenter pater expresserit, velle se dare legatum etiam si tutelam non administraverit. Nota legatum semper videri relictum pro administratione tutelæ, nisi pater evidenter aliud dixerit, hoc enim significat illa lex iuncta præcedenti, quæ incipit Nessenius in fine: ubi ita notant Dinius, Iacobus Arena, & Alber. idem in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. Alexand. consi. 74. num. 1. lib. 7. & probatur melius in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. ibi, Remunerandæ fidei causa. Idem probatur in. l. amicissimos. ff. de excusa. tuto. ibi. Ad suscipiendum onus tutelæ; honore legati, eos prosequi. Idem probatur in. l. qui tutelam. ff. de testament. tutel. & in. l. post legatum. §. amittere. ff. de his quibus, ut indign.

- 22 ¶ Hoc adeo est verum, ut tutor non admittat, amittat legatum. d. l. post legatū. §. amittere. l. Nessenius. & l. amicissimos. ff. de excusat. tuto. Regia. l. 2. titulo. 5. lib. 3. Fori. in fin. l. qui tutelam. ff. de testamen. tutel. l. etiam si partis. ff. de leg. 1. Bartol. & Alexand. in l. si legatarius. C. de leg. Deci. consil. 179. num. 3. & consil. 192. num. 4. Bartol. singul. 68. Bald. consil. 357. lib. 4. Segura, in repetitio. l. cum patronus. colum. antepenult. & penult. ff. de leg. 2.
- 23 * ubi tractat, an tutor non administrans, amittat substitutionem si de commissariā, Aufreus in additione capellæ Tolosane. 293. ubi si sint duo tutores legatū accre- scit administranti.
- 24 ¶ Hinc Bald. in l. fin. ff. de confir. tuto. scri- bit, quod tutor, cui relinquitur legatum, ca- vere debet, cum illud accipit se illud red- diturum, si tutelam non administraverit.
- 25 ¶ Quod si legatum semper videtur relictū tutori ratione administrationis, sequitur, quod decimam habere non debet? quoniam Doctores plenissimè supponunt legatum compensandum cum debito, si ea fuit mēs testatoris. Servanda enim est eius volun- tas, vulgaris textus in Auth. de nuptijs. §. 1. versic. disponat itaq; collat. 4. quinimò etiam si volūtas sit tacita, ut in l. cum pro- ponebatur mihi, & in l. qui solidum. §. 1. ff. de lega. 2. circa quæ videnda sunt, quæ ad- ducit Mencha. contra Covarru. lib. 1. de successio. creat. §. 2. nume. 8. & quæ decla- rat Decius consil. 59. & Iason. in l. filiusfa- milias. §. Divi. 3. notab. & in l. nemo po- test. 1. notab. de legat. 1. & in l. filium quē habentem. C. famil. hæciscund. & obiter nota, qd respectu hæredis voluntas testato- ris est lex, tenet Bart. in l. 1. C. de pactis, & videndus Ripa. d. l. nemo potest, num. 36. quod limita, nisi contrarietur iuris dispo- sitioni, ut per Iaso. d. l. nemo potest. num. 2. & in d. l. filiusfamilias. §. Divi. num. 2. in 2. lectura. Guid. Papæ. q. 15. l. l. Clar. lib. 3. recep. sent. §. testamentum. q. 61. & ubi de ea constat, non est amplius disputan- dum, an legatum sit compensandum cum debito, ut per Bart. Bald. Salice. Roman. & Alexand. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Bar. Imol. Paul. & Alexand. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. matrim. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. tex- tus. l. una. §. sciendum. C. de rei uxori. actione.
- ¶ Hic tutori debetur labor administratio-

nis; lex autem præsumit legatum relin- qui pro labore administrationis, ut supra probavi, neque oportet aliter constare, de mente testatoris, cum præsumptiones le- gum sint hquidissimæ probationes. glo. in l. si tutor petitus. C. de peri. tur o. latè Iason qui alios citat, in l. Imperator. ff. de lega. 1. & in l. si fundus. ff. solut. matrimo. Ad eod autem, lex præsumit legatum relinqui pro administratione, ut ei itadum profus sit, nisi evidentè aliud constet, hæc enim sunt verba legis suprascriptæ. Et ex hac sola præsumptione lex tollit legatum tutori, nollenti administrare, ita probatur in d. l. Nessenius. §. si. cum lege sequenti. ff. de ad- ministra. tuto. & applicatur pupillo Rom. conf. 235. col. 1. Cum ergo testator legatū relinquendo, videatur velle compensare la- borem administrationis, manifestum est, quod non debet iterum solvi, nec enim est novum, alium pro alio solvere. l. solvendo. ff. de negot. gestis: præsertim, cum ex lega- to tutori factū, minuat legatū pupilli, neque verosimile sit, patrem velle grava- re filium duplici præstatione, ut in l. Titia. §. qui in vita. ff. de leg. 2. Deinde cum tutor legatum acceptat, iam videtur velle illud habere pro administratione, iuxta iuris præsumptionē quam ignorare non debet.

26 ¶ Confirmatur hæc opinio, ex textu in l. idemque. §. idem labeo. ff. mandat. ubi in- quit lex, quod expensæ factæ ab admini- stratore, sunt ei solvendæ, & ponit glossa exemplum in tutore, qui repetit expensæ, in rem pupilli. Subdit tamē textus, hoc ve- rum, nisi administratori precium detur, tunc enim, nihil est solvendum. Cum ergo tutori detur legatum pro administra- tione, certè etiā, si administratio esset ex- pensæ nō posset eius mercedem petere. De intellectu tamen illius glossæ dicam infra cap. 21. vers. sed certè.

¶ His congruit, quod executori semper vi- detur relinqui legatum ratione laboris, ut scribit Aug. consil. 163. Alex. l. 1. col. 2. nu- 4. ff. de leg. 2.

27 ¶ His magnoperè suffragatur, quod si ex- statuto, marito deferatur quarta pars do- tis, si uxor ei reliquit legatum, non potest petere quartam, quoniam legatū in quar- tæ locum succedit. Hæc est communis sen- tentia, quam tuentur Iacobus Ricardus, Albe. Bart. Salic. & Ias. nu. 21. & Alexan. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Alexand. & Imola in l. si cum dotem. §. si pater.

pater. ff. solut. matrim. Alex. & Ias. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Rode- ricus. qui post Alexan. & Ias. asserit hanc opinionem esse receptam. in l. 1. titulo De las arras. §. pone quæstionem. libr. 3. Fori: ubi plurima congerit similia à nostris de- finita: ergo iuxta hanc communem sen- tentiam, cum tutori ex hac lege deferatur decima, non habebit illam, si legatum ei sit relictum.

29 ¶ Deinde probatur, quoniam legatum re- lictum à patre filio, computatur in legiti- mam debitam filio, ut in l. etiam. §. si de- bita. ff. de bon. libert. notant Bal. Sali. An- gel. & Iason in l. si quando. §. & genera- litèr. C. de inoffi. testamen. Cum autem in legitimam (non civili tantum, verum etiā naturali iure debitam, ut per Doctores in l. 3. C. de iur. & fact. ignor.) computetur legatum, à patre relictum filio, quanto ma- gis idem dicemus in tutore, ut legatum ei relictum computetur, in decimam, quæ neque Naturali, neque Civili iure, sibi debetur, sed ex decreto huius legis, quæ veluti correctoria est restringenda, ut di- xi cap. 1. col. si. Præsertim instantibus su- pra productis, scilicet, quod legatum, nisi aliud testator expresserit, videtur relictū in præmium administrationis.

30 ¶ His accedit, quod in quartam Falcidiā, quæ optimo iure debetur, iuxta glossam, & communem sententiam, in l. 1. ff. de cō- dictio. indebi. computantur legata relictā à testatore: ut in l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. quanto magis idem dicendum in decima, quæ adversus iuris dispositionem datur.

31 ¶ Postremò, hæc opinio probatur, quoniā licet iure Regio executori detur decima, ut dixi. c. 19. id non procedit, si executori relinquatur legatum, ut significatur in l. 30. tit. si. De las penas. lib. 8. Ordinat.

32 ¶ His rationibus, verissimum videtur, tu- tori non dandam decimam, pro quantita- te sibi legata à testatore: quod amplia, etiā si legatum relinquatur filio, vel servo tu- toris, nam id videtur relictum tutori, ita nominatim probatur in l. qui tutelam. ff. de testam. tutor. facit. l. maritum. ff. ad leg. Falcid. ubi Doctores notant, quod id quod relinquatur filio hæredis, contemplatione ipsius hæredis, computatur in quartam Falcidiam, quam ex iuris dispositione hæ- res habere debet.

33 ¶ Illud addendum, quod non solum le-

gatum perpetuo remansurum apud tuto- rem, computatur in decimam, verum ce- tiam interusurium medi tempore, licet post illud teneatur illud restituere: hoc probatur, quoniam hæres imputat in quar- tam Falcidiam, interusurium legati sibi relictū cum onere restituendi. l. cum quō. §. is qui in bonis. ff. ad leg. Falcid. in quā- titate. §. magna. l. mulier. §. alia. ff. cod. ti- tulo: quare, si tutori legetur usufructus fundi in decem annos, certè usufructus eius temporis computabit in decimam, ut in simili notant Arétin. & Iaso. nume. 27. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Intellige hoc, nisi tutor, id quod restitutus est, possideat post mortem pupilli, illud enim non computabitur, putā, si ei substi- tuatur. l. amicissimos, in prin. ff. de excusat. tuto. Rom. conf. 235. col. 1.

34 ¶ Hæc videtur probabilis opinio, quam si sequi vellis, non obstant allegata in con- trarium. Primò, non obstat. l. una. §. scien- dum. C. de rei uxori. actio. nam præter aliās responsones prolixè traditas per Docto- res, in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. & in l. si cum dotem. §. si pater. ff. so- lut. matrimo. textus ille loquitur, quan- do non constat de voluntate testatoris, utrum voluerit legatum compensari, cum decima, nos autē loquimur in casu, in quo lex nominatim definit legatum videri re- lictum in præmium administrationis.

¶ Deinde, non obstat communis intelle- ctus. c. officij. de testa. scilicet, quod nun- quam legatum censetur relictum, pro eo, quod hæres debet, id enim generalitèr ve- rum est, non autem in nostro casu, in quo lex definit legatum videri relictū in præ- mium administrationis tutelæ, cum autem administratio debeat esse in re pupilli, & lex dicat, quod pro ea videretur relictū le- gatū, certè licet pupillus debeat præmiū administrationis, iam à patre est solutum, & cum sit solutum, non est iterum solven- dum. Pater enim nominans tutorem, cum sciat illum nō posse onus recusare, iam pe- ctore revolvit, quomodo gratus sit tutori, quem sibi iam videre, videtur administra- re rem filij, & laborem nondum ceptum, vult remunerare.

35 ¶ Sed ut ingenuè, quod sentio proferam, hæc opinio non caret scrupulo: potest e- nim responderi ad l. sed hæc nimium. ff. de administratio. tuto. quod licet legatum videatur relictum pro administratione,

non videtur relictum pro decima, quam pupillus debet, non enim adversantur iuri, vel rationi, ut tutor præmium accipiat, à testatore, & decimam ab eius filio, cum taxa decimæ solum imponatur, ut nõ deducatur plus de bonis pupilli, non tamen, ut aliunde tutor non possit habere aliud præmium, pro administratione, & licet detur generalitèr præmium pro administratione, non videtur dari loco decimæ, quam pupillus debet, nisi id exprimat, vel adultus legatum relinquat tutori, hoc videtur verius, sed quia varia sunt hominum iudicia quædam addam necessaria, his quibus contraria sententia placuerit.

36 ¶ Primò, hæc limitatio, huius legis (licet vera sit) non habet locum, quando pater relinquit legatum filio suo, quem designat tutorem fratris, eiusdemque filij sui pupilli, quoniam non ratione administrationis, sed ratione filiationis legatum videtur reliquisse, ita nominatim probatur in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. inquit lex. *Quæ tutoribus remunerandæ fidei causa testamento parentis relinquuntur, ab hæredibus extraneis quoque retineri placuit; quod non habebit locum in persona filij, quem pater impuberi fratri coheredem, & tutorem dedit, cum iudicium patris, ut filius, non ut tutor, promeruit.* & ita ibi notant Bartol. Bald. & Albe. ad limitationem. l. sed hæc nimium. ff. de excusatio. tutor. Sic Alexand. in. l. i. num. 4. col. 2. ff. de legat. 2. scribit, quod etiam si legatum relictum executori, videatur relictum ratione laboris, id non admittendū quando uxor, vel filius sunt executores, tunc enim ex naturali amoris stimulo videtur legatum, non ratione laboris, citat Angel. consilio. 163. & facit regula generalis, quod in dubio legatum, & alia quæcumque donatio videntur relinqui filio, ratione filiationis, non verò alio respectu, ut notant Bald. in Authent. ex testamento. C. de collatio. Alexand. qui alios citat in. l. si donatione. C. eo. titulo. Iaso. in. l. si tibi decem. §. si pactus. col. 2. ff. de pactis. & in. l. Titius. col. 2. ff. de liber. & posthum. Alciat. præsumptionum, regula. 1. præsumptione. 6. Et quod filio videatur relinqui legatum ratione filiationis, scribit Alexand. in. l. qui filiabus, num. 2. ff. de leg. 1. Deci. consilio. 192. num. 3. Roman. consilio. 207. incipiente, si volumus, & consi. 235. incip. quoad primum. Decius consil. 179.

nu. 3. Segura in repet. l. cum patronus. col. pen. ff. de leg. 2.

37 ¶ Illud tamen maximè notandum, quod licet voluntas testatoris legantis filio, tutori fratris ceseatur procedere ratione filiationis, & non ratione administrationis, atque ideo non sit legatum computandum in decima, tamen, si filius recuset esse tutor, amittet prorsus legatum, quia non implet voluntatem testatoris, qui illum designavit tutorem; ita est intelligenda dicta. l. tutor. §. quæ tutoribus, & ita docuit Iacobus Belvisius, in Authent. de hæredib. & Falcidia. §. his omnibus, per illum textū, Bald. & Alexand. in. l. si legatarius. C. de leg. Deci. d. consi. 192. num. 4. & consi. 179. numer. 3. Segura in repet. d. l. cum patronus. col. pen. Bald. & Paul. in. d. l. si legatarius. Bart. in. l. Nessenius. ff. de excusat. tuto. & in. l. 1. ff. de lega. 2. & differit Alexand. in. d. l. si legatarius, nu. si. nam, non desunt qui contra sentiant: scilicet, Imol. in. l. 1. ff. de lega. 2. Ioan. Andriæ ad specul. de instrumentorum edictione. §. nunc verò aliqua. verficulo queritur autem qualiter. Ang. consil. 153. incip. in Christi nomine, sed præcedens opinio, videtur receptior, si recusat tutelam: si autem gerit, viget interpretatio legis, quod non ratione administrationis, sed ratione filiationis videtur reliquisse, & sic ei, supra legatum decimæ debebitur.

38 ¶ Sed illud pro declaratione præcedentium excutere oportet. Quid si quis à patre pupilli legatum accepit amplissimum, non tamen ab eo, sed à iudice datur tutor, quæro, an loco decimæ computare debeat legatum: supra enim differuimus de eo, cui relinquitur legatum à testatore, & ab eo nominatur tutor, hæc non de eo, qui à testatore designatur tutor, sed à iudice: videtur etiam hunc legatum habiturum loco decimæ, tum ex superioribus, tum ex his quæ notat Bartol. Alexand. & Iaso. in. l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. idem Bartol. & Doctores in. l. si fundum, per fideicommissum. ff. de legat. primo, ubi notant, quod ille qui à me, vel ab autore meo beneficium accepit, si aliquid utilitatis in rem meam conferat, videtur conferre animo donandi, & beneficium reponendi: facit etiam. l. si verò. §. idem Papinianus. ff. mandat. Cum ergo tutor legatum accepit, à patre pupilli, videtur, quod contentus beneficio, nollit decimam deducere.

Hæc

His suffragatur, quod notant omnes in Authent. præterea. C. unde vir, & uxor, §. retuli, nu. 18. (scilicet) quod distante statuto, ut maritus lucretur quartam, mortua uxore, non habet locum, si uxor ei relinquat legatum, & est communis sententia, ut supra dixi: ergo idem videtur sentiendū in tutore, ut non auferat decimam; si ei relinquatur legatum.

¶ Sed contraria sententia verior est, & nominatim definitur in. l. ex his apparet. ff. de excusa. tuto. iuncta. l. Nessenius, eo. titulo. Inquit lex, quod etiam, si de iure testator videatur relinquere legatum tutori, pro administratione, id non procedit, quādo legatarius, non est datus tutor à testatore, sed à iudice. Verba legis hæc sunt: *Ex his apparet, non esse his similem, quem pater tutorem dederit, cum posset uti immunitate; hic enim nihil contra iudicium fecit testatoris, nam, quem ille non dedit tutorem, eum noluisse tutelam filij administrare dicere non possumus.* Cū ergo testator non videatur huic relinquere legatum pro administratione, quia de administratione eius, non confertur cogitasse, si illum tutorem non dedit, manifestum est, quod labor administrationis, non est pensatus, neque habuit animum illum pensandi, & ideo est pensandus: ita notant Dinus, Iacob. Arena, Bal. & Albe. ibi, Rom. consi. 235. col. 1.

39 ¶ Rursus, probatur hæc opinio, quoniam nunquam legatum succedit in locum debiti, quando non adest voluntas testatoris, vera, vel præsumpta, à iure. l. una. §. sciendum. C. de rei uxor. actio. notant omnes in Auth. præterea. C. unde vir, & uxor, & in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matri. In nostro autem casu, lex non præsumit legatum relictum pro administratione, imò præsumit testatorem non cogitasse de tutela, ut probatur in. d. l. lex his apparet: cum ergo de tutela non cogitarit, ineptissimum esset dicere voluisse testatorem remunerare laborem administrationis tutelæ.

¶ Deinde, quod huiusmodi legatum, nõ sit computandum in decimam, probatur: quoniam, si id volumus probare ex communis sententia supra relata, scilicet, quod obligatus ex dispositione legis aliquid præstare, videtur relinquere legatum animo compensandi per DD. dicta Auth. præterea, obstat alia communis opinio, docens hoc nõ procedere, quando nõ testator, sed eius hæres debebat, ut notat Abbas. d. cap. officij,

num. 4. de testamen. & ibi Anton. & Imola, Iaso. in Authent. præterea, nu. 20. cum alijs citatis supra num. 17. Decimam autem nõ debebat testator, sed eius filius debet post mortem patris, post assumptam, & administratam tutelam, ergo legatum à testatore relictum, non est compensandum, cum decima, quia non debet eam ipse, sed eius filius incipit debere post eius mortem.

¶ Nõ obstat si quis obijciat, cur supra numer. 21. docuisti, legatum compensandum cum decima, non obstante communi opinione? Respondeo, rem illam non defini vi ex iuris decretis, sed ex voluntate testatoris, qui cum nominat tutorem aliquem legatarium fecit, videtur relinquere legatū pro administratione. Hic autem, hæc præsumptio, & tacita voluntas deficit, quoniam si non nominavit tutorem, præsumit lex, quod non cogitavit de tutela, ut in. d. l. ex his apparet, præsertim, quod etiam, si nominetur à testatore, res est satis dubia, ut supra dixi, & hæc solum scribimus his, quibus placet legatum compensari debere, cum decima, si testator legat ei, quem tuto rem nominat.

¶ Non obstant ex adverso prolata, quoniam ex superioribus patet responsum.

40 ¶ Sed quid si datus fuit tutor à testatore, aliquis legatarius, tamen necesse fuit, ut dationem tutelæ confirmaret iudex, an talis tutor teneatur in decimam computare legatum, nam videtur talem tutorem dari à iudice. Sed verius est legatum computandum in decimam, quoniam licet tutela zugeat iudicis confirmatione, viget iudicium, & voluntas defuncti, qui illum nominavit tutorem, qui videtur voluisse remunerare administrationem, & ea ratione reliquisse legatū: ita speciatim probatur in. d. l. Nessenius. ff. de excusa. tuto. quam ad hoc notat ibi Dinus. Bal. Iacobus, & Albe. sed ut supra disertè testatus sum, res est satis dubia, quod tutor testamentarius teneatur computare legatum in decimam, & ferè omnia argumenta quæ magis urgent, loquuntur, quando legavit ipsemet qui debebat, non quando eius hæres. Sed replicari potest, quod hic, licet debeat, hæres debet administratione, & testator ex iuris præsumptione, videtur legare in præmium administrationis. Sed responderi potest, quod videtur legatum, in præmium administrationis, sed non in locum decimæ, & hoc videtur probabilius.

¶ Sed

- ¶ Sed est quæstionis, quid si legatum est minus decima, quæ debetur pro omnibus annis, an tutor residuum petere possit. mo vet quæstionem. l. Imperator. §. si centum. ff. de lega. 2. ex quo Bart. & Paul. notant, quod licet gravatus non teneatur supra legatum, quo fuit honoratus, id non procedit, quando non in quantitate, sed in aliqua specie gravatus fuit, tunc enim legatarius acceptans legatum, obligatus est implere illud, pro quo sibi relictum est, licet plus æstimari possit, quam legatum: quod etiam docuit Paul. in. l. Titia. §. qui invita. ff. de leg. 2. Alexand. in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. Tutor autem gravatus à testatore, administrare, nō videtur gravatus in quantitate, nam administratio non est pecuniaria impensa, sed est factum, ut dixi. c. 4. nu. 1 2.
- 42 ¶ His accedit, q̄ de iure, si debitor relinquat creditori aliquam rem animo compensandi, & creditori acceptat legatum, nō potest aliquid ultra petere, etiam si debitum plus valeat, quam ipsa res legata. ita significat glosa in. l. creditorem. ff. de leg. 2. quam ibi sequitur Dinus, citans pro ea. l. sed si non servus in principio. ff. ad leg. Falcid. & ibi Raphael dicit, glosam esse singulariter notandam, & Imola dicit esse menti tenendam, & quod cum ea transeunt Dinus, & Bar. Ergo, cum testator nominans tutorem, semper videatur relinquere animo remunerandi administrationem, videtur quod si tutor acceptat legatum, non potest amplius petere remunerationem administrationis, scilicet decimam, etiam si decima maior sit.
- 43 ¶ Mihi distinguendum videtur, aut enim testator nominans tutorem, dixit, ut tutor, legato contentus esset, neque amplius petere posset pro decima, & tunc si tutor, sciens acceptat legatum, nihil amplius petere potest, hoc enim casu omnes probant glosam in. d. l. creditorem. præcipue Imola ibi. Paul. in. l. cum ab uno. ff. de lega. 2. & in. d. l. creditorem. in lectura Bononiensi. Alexan. consil. 1 3 2. num. 2. versiculo licet Ioannes, lib. 2. & l. si cum dotem. §. si pater. num. 2. ff. solu. matrimo. Bertran. in repetitione. l. hac ædictali. §. si verò plus. nu. 6. & 7. C. de secund. nupt. Si tamen solum legasset nominando illum tutorem (nihil ultra addito) & profecto verius videtur legatum pro concurrenti quantitate compensandum cum decima, non ultra. Moveor

ex Paul. in. d. l. creditore. in lectura Bononiensi. & in. d. l. cum ab uno. qui doctrinam glosæ, in. d. l. creditorem. non probat, nisi cum testator addit, ne ultra quicquam petere possit. Quod etiam (dubius tamen) videtur sentire Imola, in. d. l. creditorem. & cum hac declaratione eam probat Alexā. d. consil. 1 3 2. num. 2. lib. 2. facit. l. civitatis. §. fina. cum ibi notatis. ff. de leg. 1. Comprobatur hæc opinio, ex. l. dotale. §. fin. ff. defun. dota. ubi pater relinquens filio legatum, minus valens, quam dos, quam ei dederat, non impedit, quominus filia (etiam si acceptet) residuum petere possit, facit. l. Lucius. la. 1. ff. de lega. 2. ubi probatur compensationem faciendam, pro concurrenti quantitate, facit etiam. d. l. Titia. §. qui invita. ff. de leg. 2. l. si socer. §. fin. ff. solu. matrimo. & tradita à Doctoribus, in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. & l. Imperator. §. si centum. ff. de lega. 2. Scio tamen, quod ad. l. dotale. §. fin. ff. de fund. dota. respondet Alex. in. §. si pater. quod illud est speciali favore dotis, sed facit. l. pen. §. si, ff. de alim. & ciba. lega.

44 ¶ Non obstat, quod protuli ex Bar. & Paul. in. l. Imperator. §. si centum (scilicet) quod legatarius in specie gravari potest, ultra summam legatam, nam re vera, si tutor censetur legatum habere in remuneratione administrationis, ut dixi, certe, si legatum impediret petere residuum decimæ, videtur gravatus in quantitate, cum amittat pecuniam ex decima proveniente, non obstat glosa in. d. l. creditorem, quoniam intelligenda est, ut supra dixi, & hæc opinio est æqua.

45 ¶ Meminisse tamen oportet, quod etiam, si testator dixerit, ne tutor quicquam petere possit, tutor agnoscens legatum, non præiudicat sibi, si id fecerit, ignorans dispositionem testatoris, ita enim dicit æquitas, & notat Bal. in. l. si. ff. de confir. tuto. Alex. l. 1. nu. 4. col. 2. ff. de leg. 2. & sic residuum petere poterit.

46 ¶ Non ignoro, quod adversus primum casum distinctionis, de quando testator dixit, ne tutor quicquam ultra petere possit, facit. §. ceterum. in Authent. ut cum de appellat. cognos. collat. 6. & quæ notat Ias. in. l. heres instituta. C. de impub. & alijs, & in. l. si quando. §. & generaliter. in. 2. notabili. C. de inoffic. testam. Cassa. in consuet. Burg. Rub. 7. §. 1 2. in verb. *ne retourne*, nu. 1 2. scilicet, q̄ si pater reliquit aliquid filio,

pro

pro sua legitima, & mortuo patre filius simpliciter acceptat legatum, & facit quietationem generalem hæ redibus: non ideo prohibetur petere supplementum legitime, etiam si pater addiderit clausulam, *Ne filius ultra petere posset, & quod esset contentus legato*. Sed responde illud esse speciali favore legitime, ut notatur in dictis locis.

47 ¶ Illud addendum, quod testator, si ve nominet tutorem, si ve non, non potest efficere, ne tutor ne auferat decimam, neque in ea illum gravare. Primum probatur, quoniam beneficium lege, vel consuetudine concessum, non potest à nobis tolli, ut in Auth. de nuptijs. §. si vero. Et ius mihi cōpetens absque facto meo, à me auferri non potest, ut in. l. id quod nostrum. ff. de reg. iuris. Et quod supra dixi, num. 43. intelligitur, quando acquievit voluntati defuncti, qui nolluit illum quicquam capere, ultra legatum.

48 ¶ Deinde ius per legem acquisitum re, vel spe: à nobis tolli non potest, nisi consentiamus: ut latè per omnes in. l. qui Romæ. §. Flavius. ff. de verb. obligat. Sic pater pacifcens, ne filia habeat dimidiū lucratorum, constante matrimonio inter eam, & maritum, nihil agit, ut per Lupum, in repetitione Rub. de donatio. §. 63. incip. limitabis ista. nu. 1. vers. *idem dicendum*.

49 ¶ Quoad secundum (scilicet) quod tutor nō potest gravari in decima, notat expressè Didacus Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filia, versiculo sed adverte. ff. de vulga. Quoniam tutor decimam accipit à pupillo, non à testatore, & cum à testatore nil accipiat, gravari non potest. l. ab eo. cum iuribus vulgaribus. C. de fideicommiss. Deinde, quoniam tutor, nō capit decimam ex liberalitate, sed ex causa onerosa, propter suum laborem, & sic nihil liberaliter capit, sed laboris præmium consequitur. Onus enim tutelæ decimam mæretur, ut in hac lege, & sic, cū accipiat, ut administret, onus administrationis facit, ut tutor potius videatur debitum accepisse, quam honorem, & sic, gravari non potest. facit. l. civitatibus. §. fin. ff. de leg. 1. & l. nō amplius. cum ibi traditis, per Alex. & Ias. ff. de leg. 1. ubi tractant, quod quādo onus superat legatum, legatarius non tenetur illud implere, neque gravamen valet. Denique tutor possidens decimam, rem, sua opera partam, possidet: non rem à testatore, vel pupillo donatā, ergo quod suo labore

acquirat, à nemine potest minui.

50 ¶ Notandum tamen, quod si quis filio suo spurio consultum velit, & ut habeat ultra quintam honorum, ei Iure Regio concessam, consilium est, ut nominet eum tutorem filij sui legitimi, ut inde consequatur decimam, ita in simili docet Segura in. d. §. cū filia. fallentia nona. ff. de vulga. & pupillari.

51 ¶ Sed est cognitum dignū, quid si tutor datus in testamento, repudiet legatum sibi relictum, an etiam si illud repudiet, teneatur illud cōputare in decimam? Hæc quæstio tam est difficilis, quam elegans, & utilis est his, quibus placet legatum compensandum cum decima. Videtur, quod legatum repudiatum non sit computandum, iuxta notata per glosam in. l. Titia. §. qui invita. ff. de leg. 2. ubi legimus, quod etiam, si de iure mulier, cui relinquatur à patre legatum pro dote, non possit pro concurrēte quantitate petere dotem, ut ibi probatur, & in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. tamen id non habet locum, si mulier repudiat, & ita notat Alexā. in. d. l. si cum dotem. §. si pater. nu. 3.

¶ Rursus facit efficax argumentum (scilicet) q̄ si tutor non agnoscit legatum, applicatur hæ redibus testatoris, ut in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. & ibi notant Dinus, & Alber. textus in. l. pen. C. de leg. cum ergo legatum repudiatum à tutore, detur pupillo hæredi testatoris, iniquū videtur, ut tutor non auferat de decimam ratione repudiati legati, cum applicetur ipsi pupillo, quæ decimam dare deberet.

52 ¶ Contraria tamen sententia, fortissimis rationibus nititur, præcipue auctoritate Iuriscōsulti in. l. si hæres cuius. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sūt: *Si hæres, cuius fideicommissum est, ut accepta certa pecunia hereditate restituat, à voluntate eius qui testamentum fecit, discedat: & postea legis Falcidie beneficio uti velit, & si non detur ei, id quo accepto hereditatem restitueret rogatus est, tamen fideicommissum, quod restituere gravatus est, cogitur nihilominus præstare, quoniam quod ei pater familias dari voluit legis Falcidie commodum præstat.*

¶ Nota ultima verba legis, & quod hæres computat in Falcidiam, non solum legatum quod accepit, verū etiam legatum quod repudiavit, habetur enim, ac si illud accepisset. Cum autem hoc in Falcidia disponatur, videtur idem dicendum in decima, ut nō solum in ea computetur legatum

T t 4 acco-

De decima Tutori

acceptum, verum etiam legatum repudiatum; facit. l. cum quidam. C. de conditio. in ser. ubi si seruo relinquatur libertas, si decem dederit hæredi, consequitur eam si hæres nollit agnoscere legatum. Ad eò autem decretum. l. si hæres cuius, nostris placuit, ut scripserint, quòd hæres si repudiat legatum, non solum, non auferet quartam Falcidiam, verum neque licebit pœnitere, & repudiationem rescindere, ita Iacobus Arena. Paul. & Alexand. ibi Barto. Bald. & Cin. in. l. fin. C. de condi. in ser. de qua tamen re, vide Alexand. in. d. l. si hæres cuius Paul. in. l. cum fundus. ff. de condi. & demonstr. Præterea non obstat glosa in. l. Titia. §. qui invita. quoniam ibi relinquatur legatum, pro re propria, id eò si repudiatur, propriam rem petere potest: hic autem loquimur non quando, quis re propriam vendicat, sed cum petit decimam in remunerationem laboris, quo casu paria sunt accepisse, vel repudiasse, ut in dicta. l. si hæres. Deinde non obstat quòd legatum repudiatum applicatur pupillo, quoniam forsam habet fratres cohæredes, & sic non applicatur sibi totum. Præterea in casu. l. cum quidam. C. de conditio. in ser. legatarius consequitur legatum, non obstante, quòd retinet sibi legatum, scilicet quantitatem quam iussus est dare, ergo & hic nò est iniquum, ut idem sit.

53 Postremò hæc opinio comprobatur forti ratione: nam legatum censetur relictu, pro administratione, & id tutor ignorare non debet, cum teneatur scire ius, repudians autem legatum, videtur renuntiare præmium administrationis; nullus autem negabit tutorem posse renuntiare, & repudiare decimam, nam licet favori suo renuntiare, l. si quis in conscribendo. C. de pact. & mulier potest renuntiare lucris sibi competentibus. cap. 1. de matrimon. ad morga. contract.

Hæc omnia mihi videntur æqua, & probabilia, & principalis conclusio (scilicet) quòd tutor teneatur computare legatum in decimam, probatur quoniam decima datur, ut tutor habeat unde se alat, ut dixi cap. 1. Si autem ex legato habet alimenta, non est q̄ amplius decimam petere possit.

54 Sed certè res est satis dubia, & probabilis videtur, quod dixi num. 35. cogitent eruditi. Sed illud addendum, quòd servus meus quem relinquo tutorem filio, potest deducere decimam, licet ex tutela fiat de

iure liber, quoniam id fit ratione, & favore pupilli, ut in. l. quidam. C. de necess. serv. hæred. instit. & in. l. si hæreditas. §. fin. ff. de testam. tutel. ut gesta ab eo valeant, & commodius administraret, in utilitatem pupilli.

S V M M A.

- 1 Honorario tutori, an danda decima, & num. 17. usq; ad num. 19.
- 2 Honorarius tutor, quis dicatur.
- 3 Honorarius, tutor est, & tenetur facere inventarium, & num. 4.
- 5 Honorarius tutor, non potest contrahere cum pupilla.
- 6 Honorarius tutor, non habet minorem potestatem quam ceteri tutores. *Quarta Trebellianica datur Cesari hæredi in stituito.*
- 8 Honorarius tutor non administrat. num. 13.
- 9 Honorarius tutor, non exigit rationem.
- 10 Honorarius tutor, non iurat.
- 11 Honoraria tutela, non censetur onus.
- 12 Tutor non gerens, non potest auctorari.
- 13 Nobilis, non petit salarium sollicitudinis.
- 14 Salarium, non tribuendum, pro solo titulo dignitatis.
- 15 Honoraria dignitas, lætitiã præstat, sed quæ habet administrationem, plerumq; parit amaritudinem.
- 16 Capellani creati ad honores, non lucrantur fructibus.
- 20 Tutor datus causa notitiæ, quis sit.
- 22 Tutori dato causa notitiæ, an sit dandum salarium.
- 23 Tutor datus causa notitiæ, an teneatur de periculo tutela, & num. 24.
- 25 Tutor datus causa notitiæ, non datur, ut gerat, & num. 26. & 27.
- 29 Tutor notitiæ causa datus, de quo tutela periculo teneatur.

An tutori honorario sit danda decima, & quid in tutore dato causa notitiæ. Cap. VI.

1 Præterea quero, an tutori honorario, sit danda decima, & quid in tutore dato causa notitiæ? De honorario prius dicamus. Sciendum inter tutores, non solum eam esse differentiam, quòd quidam legitimi, quidam dativi, quidam testamentarij sunt, verum etiam quidam sunt honorarij.

2 Dicitur autè tutor honorarius, qui datur, ut pupillus sit magis honoratus eius auctoritate, & protectione, putà si quis plebeius

beius designet filio suo tutorem, Beneventanum Regulum, aut Toletanum Antistitem, aut Hispalensem rempublicam, ut legimus quendam fecisse, qui filio Florentinam rempublicam reliquit tutricem, quo filius ab omnibus magis coleretur; ita docet glosa, in. l. iure nostro, & ibi Din. Bald. Alber. & Rapha. Com. ff. de testa. tute. glos. in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notant Bart. Paul. & Angel. sic Pomponius iuris originem explicas, in. l. 2. §. eodem tēpore. ff. de origi. iuris. Inquit, Honorarium dicitur, quòd ab honore Prætoris venerat. Deinde Cicero Tusculanarum quaestionum lib. 5. Solent (inquit) honorarium arbitrum accipere Carneadem. Arbitrò etiã honorarium tutorem dici, qui proprij honoris causa datur, putà fratrem habeo cuius mores mihi displicent, tamen ne eius existimatio lædatur apud bonos, & graves, nò mino illum cum alijs tutoribus, quos designo filio meo: ita notat glosa in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notant Baldus, Paulus, & Angel. sed arbitrò priorem significationem propriam esse.

3 Videtur honorario tutori decimam dandam, quoniam hæc lex de tutoribus loquitur, honorarius autem, tutor appellatur, ut in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & in. l. iure nostro. §. honoris. ff. de testa. tute. Et ubi quadrant verba legis, admittenda est eius dispositio, ut in. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infecto. Et cum lex non distinguat, nec nos distinguere debemus. l. de pretio. ff. de publicia.

4 Sic honorarius tenetur facere inventarium, auctore Bart. col. 1. & Dino, in. l. tutor qui repertoriũ. ff. de administ. tuto. & ibi Bald. Salic. in. l. tutores, col. 3. C. eo. tit. Aufrerius in additione Capellæ Tolosanæ. 288. col. fin. movetur Bart. quia. l. tutor. qui loquitur generalitèr. Cum ergo hæc lex loquatur generalitèr, videtur etiam ad honorarium extendendam.

5 Deinde leges loquentes in tutore, extenduntur ad honorarium, ut scilicet non contrahat matrimonium, cum pupilla, & ad eũ pertinet periculum tutelæ, ut in. l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nuptial. 3. §. tantũdẽ. ff. de administ. tuto. Item honorarius, non minorem potestatem habet in administratione, quam ceteri tutores, ut in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notat Bart. Bal. Angel. & Paul. Quod si habet

eandẽ potestatem: eundem laborem sustinet; ergo idem præmium habere debet.

6 His congruit, quòd quarta Trebellianica, quæ datur hæredi, propter onus restituendi hæreditatem fideicommissario, danda est Principi, & reipublicæ, & ipsi Cesari si instituarur hæres, licet non satis videatur convenire Augusti dignitati ita probatur in. l. si legatus. §. fin. ff. ad Trebel. cuius hic est verus, & communis intellectus, ut ibi notant Dinus, Bart. Paul. Imola, & Alexan. qui testatur hæc esse communem sententiam. Cum ergo viri Principes, quartam deducant, videtur honorarium posse deducere decimam, licet tantæ sit dignitatis, ut datus fuerit ad protegendum pupillum. Postremò facit, quòd si ex statuto vir mortua uxore possit retinere quartam partem dotis, hoc admittendũ etiam in viris nobilissimis, ut scribit Decius cõfil. 402. num. 13.

7 Contraria tamen sententia probatur efficacissimè, quoniam tutoris officium est gerere tutelam, & propter laborem administrationis datur ei decima, ut hic expressè, & d'flertè exprimitur, ibi: *Por su trabajo.*

8 Honorarius autem non administrat, ut in. l. 3. §. tantũdem. ff. de administ. tuto. inquit lex: *Ceteri ergo tutores, non administrabũt, sed erunt ij quos vulgo honorarios appellamus.* Nota honorarium dici, qui non administrat: idem probatur in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio, ibi: *Sunt quidam tutores, qui honorarij appellantur, quidam quibus in hoc dantur, ut gerant.* Nota honorarios nò dari, ut gerant.

9 His congruit dict. l. iure nostro. §. honoris. ff. de solutio. ubi probatur, quòd si tutore dato in testamento iniungatur cura exigendi rationes, eo ipso nò potest appellari honorarius: unde Bart. & Alberi. ibi notant, quòd honorarius ad eò liber est ab onere administrationis, ut si ei solum imponatur cura exigendi rationes, eo ipso nò sit appellandus honorarius.

10 Hinc Bald. scripsit, in dicta. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. quem legit, in. l. ratum. ff. eodem titulo, quòd licet tutor teneatur iurare se omnia rectè, & ad minoris utilitatem gesturum, neque prætermissarum utilia, neque admissurum inutilia, ut in. l. fin. §. sed cum antiquitas. C. de cura. furio. hoc non requiritur in tutore honorario, quoniam non datur, ut gerat. Cum ergo decima detur pro-

propter laborem, & hinc tutor non laboret, imò, neque detur, ut gerat, manifestissimū videtur huic decimam non dandum.

- 11 ¶ Confirmatur efficacissimè hæc opinio ex .l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nupt. ubi probatur, quòd habens tres tutelæ, nō excusatur ab onere quartæ, si una tutela sit honoraria. Quod si honoraria tutela, non sufficit ad effugiendum dānum, multominus sufficere debet, ad capiendum lucrum, (scilicet) decimā: cum non iudicetur onus, neque labor.
- 12 ¶ Postremò, hæc opinio confirmatur, quoniam bona pars pupillaris utilitatis, versatur in utilitèr contrahendo, tutor autem non gerens, non potest præstare auctoritatem in contractu minoris, ut in .l. et si pluribus. ff. de auctori. tuto. & in .l. pupillum. ff. de acquir. hæredi. & in .l. iusiurandum, quod ex conventionē. ff. de iure iuran. Cū autem honorarius non gerat, neque in id detur, ut gerat, manifestum est, quod auctoritatem præstare non potest.
- 13 ¶ Vltimò, quòd honorarius non administrat, notant Dinus, Bartol. Iacobus Arena, & Alber. in .d. l. iure nostro. §. honoris. ff. de testamen. tutel. Bart. Baldus, Paulus, & Angel. in .d. §. sunt quidam. l. quod si tortè. ff. de solutio. Et tutela honoraria, non est labor, neque onus, ut in .d. l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nupt. cum ergo non sit onus, cessat ratio huius legis, quæ decimā dat propter labor. Et vel illud sufficeret, quòd tutori non gerenti, non est danda decima, ut infra capitulo undecimo.
- ¶ His congruit, quòd honorarius cum detur, ut honoret pupillum, erit necessario vir gentis nobilitate clarus, & oppulentiæ insignis, nobilis autem non potest petere salarium, seu precium sollicitudinis, autore Bald. in capit. gravis. col. 2. versiculo, sed nunquid nobilis, iuncto eo, quod prius dixerat, versiculo, sed an rusticus de restitutio spoliat. Tiraquelus, de nobilitate. cap. 37. nu. 43. quoniam non est solitus operas suas locare, atque ideò operæ suæ non æstimantur pecunia, citat. l. naturalis. §. 1. ff. de præscrip. verb. quæ mihi non satis probat.
- 14 ¶ His accedit, quòd salaria, non sunt tribuenda pro solo titulo dignitatis, sed pro meritis (scilicet) quia benè, & utilitèr satisfacit officio suo, ita scripsit Platea, in .l. 1. num. 1. C. de anno. civil. lib. undecimo, ubi dicit, quòd salarium non

est dandum Doctori, eo quod Doctor est, sed quia benè, & utilitèr legendo satisfacit officio, cui est deputatus, citat textum ibi, & in .l. ut virtutū. C. de statu, & imaginib. & in .l. grammaticos. & in .l. magistros. C. de professo. & medic. lib. 10. & in .l. una. C. de Athletis, eodem libro. Ergo quamvis honorarius habeat nomen tutoris, non debet habere salarium tutoris, quia salarium non datur pro solo titulo.

- 15 ¶ His suffragatur, quòd scribit Lucas Pēna, in .l. 1. C. de Præto. & hono. prætu. lib. 12. Boerius, seu Ioannes Montanus, de auctoritate magni consilij, numero. 145. ubi scribunt, quòd dignitas honoraria lætitiā præstat, quæ autem administrationem habet plerumque parit amaritudinē. Cum ergo honorarius laboris particeps, non sit, æquum est, ut sit contentus honore, & fiducia, quam de eo testator concedit.
- 16 ¶ Postremò facit, quòd capellani creati ad honores, non sunt veri capellani, neque lucrantur fructus, in casibus, in quibus alij, eos lucrantur, gloss. in Authent. ut ordinariæ præfecturæ, in verbo *videat*, collig. 5. Idem in consiliarijs ad honores creatis: docet Baldus consilio. 57. incip. præmissis verbis, lib. 1. Bald. in .l. sed & reprobari, in princip. ff. de excu. tuto. Boerius decil. 17. numer. 9.
- 17 ¶ Quid probandum? ex quo enim videntur pro utraque parte pugnare rationes, & argumenta. Distingue, aut tutor honorarius, iuxta naturam suam nō gerit, & nullo modo consequetur decimam, ex omnibus prolatis, pro parte negativa. Si autem gerit (quod quidem ei licet, sicut cæteris tutoribus) & proculdubio cōsequetur decimam, ex prolatis, pro parte affirmativa.
- 18 ¶ Ex hac distinctione, patet argumenta supra prolata non pugnare, honorarius enim non datur, ut gerat, & si naturam suā sequitur, nō est, quòd petat decimam, si tamen præter naturā officij sui administret, consequetur decimam.
- 19 ¶ Non adversatur huic distinctioni. l. 3. §. tantundem. ff. de administratio. tutor. ex qua contendem aliquis honorarium etiam non gerentem debere consequi decimam, quoniam tenetur de periculo tutelæ. Respondeo enim, quòd honorarius non tenetur de periculo obveniente, ex eo quòd ipse non gessit, tantum tenetur, si contutores suspectos non fecit, & ille qui

qui solum de periculo tutelæ tenetur, non percipiet decimam, nisi etiā administret, ut patet in nominatore, & fideiussore tutoris, qui non erunt ad eò imprudentes, ut petant decimam, etiam, si de periculo tenentur, ut in .l. 1. ff. de magistra. conveni. & in .l. 1. ff. de fideiussu. tuto.

- 20 ¶ Nunc oportune excutiamus, quid sentiendum de tutore, quem Iureconsulti appellat tutore datum causa notitiæ. Inter tutores enim quidam dantur, ut gerant; quidam dantur causa notitiæ. Ille autem dicitur notitiæ causa datus, qui in id præcipue datur, ut instruat contutores, qualitatē, & naturam rerum pupillarum ignorantes. Multum enim in administratione præcellit, qui rerum situs, regionis naturam, tempore is opportunitatem norit. Ex mutatione enim regionis, mira succedit reū varietas. Apud Germanos enim oleum magno in precio est: apud nos copia vile redditur.
- 21 ¶ Quod autem huic tutori decima danda sit, probatur: quoniam ex hac lege tutoribus decima datur, tutor autem datus causa notitiæ, tutor appellatur, ut in .l. 1. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio distrah. l. 1. C. de peri. tuto. neque solum tutor est, verum etiam dux, & oculus cæterorum tutorum, ut scribit Odofredus in .l. 1. C. de peri. tuto.
- 22 ¶ Præterea, hæc sententia videtur efficacissimè probari, in .l. 1. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio distrah. ubi probatur, quòd quamquam tutori de Iure Civili non sit dandum salarium, ut in .l. in eos. ff. de tutel. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administ. tuto. & docui prolixè capite primo. col. 1. tamen tutori causa notitiæ dato, est dandum salarium. Verba legis hæc sunt. Ergo, etsi ex inquisitione propter rei notitiā fuerit datus tutor, etq; alimenta statuerint contutores, debet eorum ratio haberi, quia iusta causa est præstandi.
- ¶ Cum ergo etiam ex tempore, quo tutori salarium non dabatur, daretur salarium tutori dato causa notitiæ, multò magis hoc tempore dandum, quo apud nos generalitèr tutori salarium datur.
- 23 ¶ His suffragatur. l. quæ ro. §. idem Paulus. ff. de testam. tutel. ubi probatur, quòd tutor datus causa notitiæ, in omnibus pertinentibus ad administrationē, & accessionem, tenetur sicut alij tutores. Inquit lex. Item Paulus respondit, eum quoque, qui propter rerum notitiā tutor datus est, perinde in omnibus, &

administrationis, & accessionis iure cōveniri posse, atque cæteros tutores.

¶ Nota, quòd tutor datus causa notitiæ in attinentibus ad administrationem æquiparatur alijs tutoribus, decima autem datur, pro administratione, ergo cum in attinentibus ad administrationem æquiparetur alijs, certè ad similitudinem eorum habebit decimā, qui enim sentit onus, debet sentire honorem.

- 24 ¶ Præterea, hæc sententia probatur ex .d. l. quæ ro. §. item Paulus. secundum unam lectionem: iuxta quam probat, quòd tutor notitiæ causa datus, tenetur de cessatione, & quòd si non gerat, obligatur, & cessationis pœnas dat, & ita ibi notat Dinus, Bar. Raphael Comensis. Bartoli autem verba hæc sunt, Tutor notitiæ causa datus obligatus est de administratione. Ex his videtur tutori dato causa notitiæ, decimam dandam.
- 25 ¶ Contraria tamen sententia verior videtur, & probatur ex his, quæ per textum ibi notant Odofredus, Bar. Bald. & Salicet. in .l. 1. C. de peri. tuto. ubi notant, tutor em notitiæ causa datum non debere gerere, quoniam non in hoc datur, ut gerat, sed ut contutores instruat.
- 26 ¶ Præterea hæc opinio efficacius probatur in .l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. cuius verba sunt: Quidam notitiæ causa dantur, quidam in hoc dantur, ut gerant, ergo datus causa notitiæ non datur, ut gerat, & in hoc dissimilis est cæteris tutoribus. Quod si decima datur propter administrationē, certè danda non videtur tutori dato causa notitiæ, ut dixi nu. 14. cum dictum restrin-gatur, secundum rationem, ut in .l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. & hinc non datur ad gerendum.
- 27 ¶ Rursus, hæc opinio probatur, quoniam hæc lex pensat laborem tutoris, aliud autem est administrare, aliud instruere administrantem, neque solum differunt re, verum etiam laboris qualitate, & disparitate, ut in .l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. Tutor autem datus causa notitiæ, solum datur ad instructionem tutorum gerentium, non verò, ut ipse gerat, cum autem non gerat, cessat fundamentum, & ratio finalis huius legis, ergo cessat eius dispositio ut in .c. cum cessante. de appellatio.
- 28 ¶ Non obstat ex adverso prolata. Primò, nō obstat. l. 1. §. si pupillus. ff. de tute. & ratio distrah. nō enim dicit, quòd tutori dato causa notitiæ, est dandum salarium, eo quòd

quod causa notitiæ datus sit, sed quia præmitur tanta ægestate, q̄ seipsum alere non potest, & ex consequenti non potest tutelâ gerere, qui casus (scilicet) non habere alimenta, ius præstat non solum tutori dato causa notitiæ, verum etiam ceteris quibuscumq; tutoribus, ut etiam iuxta Iuris Civilis regulas præmium administrationis postulent. Ego autem non loquor de tutore paupere dato causa notitiæ, & etiã si esset pauper, non dabo ei decimam, sed quantitate sufficientem, ad alimenta, quid enim si decima excedit necessitatem alimentorum? certe ei decimam non dabo, sed quod alimentis sufficit.

29 Præterea non obstat secundum argumentum. ex l. quæro. §. item Paulus. ff. de testa. tutel. cum ibi notatis per Din. Bart. & ceteros. Sciendū enim tutorem notitiæ causa datum, solum teneri, si contutores malè gerentes, non fecit suspectos, vel si eos ex vero non instruxit, & sic intelligitur quod legimus in d. §. item Paulus. illum in administratione cessare non debere (hoc est in administratione naturæ suæ congruenti) in instruendo diligentèr, & bona fide contutores, & in facièdo suspectum eum, qui ex dolo, vel negligètia dignus est, ut removeatur, ut probatur in d. l. 1. C. de peri. tuto.

S V M M A.

- 1 AN Tutor, ignorans se tutorem, debeat auferre decimam, si administrat, & num. 4.
- 2 Sententia lata, à iudice ignorante se iudicè, an valeat, & num. u.
- 3 Tutor semper videtur gerere administratio nomine.
- 4 Gestà à tutore ignorante se tutorem, non valent, & tutor non est.
- 5 Tutor ignorans se tutorem esse nominatum, non potest acquirere pupillo suo.
- 6 Gestà ab executore ignorante se nominatum executorem, non valent.
- 7 Procurator ignorans se habere mandatum, nil potest facere.
- 8 Tutor ignorans se tutorem, non tenetur de periculo tutelæ.
- 9 Tutor qui non servavit solemnia, non lucratur decimam, neque gestà ab eo valent.
- 10 Sententia lata à iudice, tanquam adversus contumacem, non valet licet reus vera fuerit contumax, si modo iudex id ignorabat.
- 11 Tutor, dubitans an sit tutor, an lucratur decimam.
- 12 Tutor invalidus, non lucratur decimam.
- 13 Tutor administrans tanquam amicus, & non tanquam tutor, an lucratur decimam.

- 16 Tutor administrans tanquam amicus, non acquirit pupillo suo.
- 17 Relictum Petro, tanquam tutori, non ei. dandum si administrat, tanquam coniunctus: & non tanquam tutor.
- 18 Pupillus nullum habet privilegium adversus tutorem, qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus.
- 19 Si quis faciat actum modo invalido, non convalescat ex modo, ex quo valere possit.

An sit danda decima tutori designato, si ignoret se tutorem, licet administrat: vel si non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus. Cap. VII.

QUæro deinde, quid si aliquis designatus tutor in testamento, à patre pupilli, diligentèr administrat pupilli bona, ignorat tamen se tutorem datum; quæro, an huic sit danda decima? videtur danda, quoniam tutor designatus est, & hæc lex de decima tutori danda loquitur, cum ergo quadrent verba legis, exercèda est in hac specie eius dispositio; ut in l. 4. §. toties ff. de dam. infecto. Præterea cum diligentèr administrando labore, viget ratio huius legis, quæ vult præmium pro labore reponere.

- 2 His congruit, q̄ licet iudex ignoret se electum iudicem, à partibus, nihilominus valet sententia ab eo lata, ut probari videtur in l. 2. in principio. ff. de iudic. Inquit lex. Proinde si privati consentiant, prætor autem ignoret consentire, an legi satisfactum sit videndū est, & putò defendi posse eius iurisdictionem esse. Cū ergo gestà à iudice ignorante se iudicem valida sint, videtur idem dicendū in gestis à tutore ignorante se tutorem, cum re vera tutor nominatus fuerit in testamento.
- 3 His accedit glos. in l. post mortem. ff. quādo ex facto tuto. ubi glosa docet, quod tutor semper videtur administrare tutorio nomine, etiam si id non dicat, quod etiam docuit Aretin. Paul. Alexand. & Ias. in l. post dotem. ff. solu. matrim. Bart. Alexan. & Ias. in l. 1. §. nuntiatio. ff. de noui. oper. nuntia, & in l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. hæredit. Bart. & Paul. in l. 3. §. 2. ff. iudica. solvi. & est communis opinio, secundum Alex. & Ias. in locis supra citatis.

citatis. Cum ergo in nostro casu hîc tutor sit designatus, & diligentèr administrat, & semper etiam, si id non exprimat videatur administrare tutorio nomine, videtur à quissimo iure ei danda decimam, præsertim si administratio pupillari rei utilis fuerit. Quod comprobatur, quoniam natura certa est hunc esse tutorem, & hæc naturæ excellentia, sufficere solet in pluribus casibus, in quibus scientia requiritur, & vel sufficere debet dicta. l. 2. in principio. ff. de iudi. quæ dicit legi satisfactum, etiam si ignoret.

4 Sed his non obstantibus, contraria sententia vera est, imò vero tutor ignorans se tutorem non debet habere decimam, etiam si diligentèr, & utilitèr administrat. Moveor primo ex l. quæro. ff. de eo qui pro tutore negotia gessit, inquit lex. *Quæro, an is qui cum testamento tutor datus esset, & in id ipsum ignoraret pro tutore negotia pupilli gesserit, quasi tutor, an quasi pro tutore gesserit, teneatur. Respondi non putò teneri quasi tutorem, quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit.*

Hinc duo sunt notanda: primum, quod gestà ab eo, qui designatus est tutor in testamento, non valent quasi gestà à tutore, si ignorabat se tutorem, si autem nondum est tutor, neque teneatur quasi tutor, certè deficiunt verba huius legis, quæ de tutore loquitur. Secundo maximè nota, & ad hæc quæstionem, & ad omnem materiam huius legis, illa verba vltima. *Quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit.* Ergo affectus (hoc est) vis, & spiritus, & diligentia quo tutor gerere debet, diversus est ab effectu, quo ceteri administratores gerunt. Hæc autem lex propter administrationem tutelarem, dat decimam, & propter laborem, ut dixi capite. 2. cum ergo affectus tutorius deficiat in eo qui ignorat se tutorem, planè deficit ratio huius legis, quæ propter laborem tutelarem dat decimam, (hoc est) propter laborem sedulum, improbum, nimium, & magnum. Tertio nota, quod tutor ignorans se tutorem, nondum est tutor, sed protutor; protutor autem non est danda decima, ut dicam. capit. de protutore.

5 His si fragatur textus insignis in l. 3. §. sed quod de tutore, iunctis præcedentibus ff. iudi. solvi, inquit lex. *Sed si qui dem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit,*

quia ignorat se tutorem esse, dicendum est non committi stipulationem.

Dixerat textus, quod stipulatio iudicatum solvi, acquiritur pupillo per tutor: postea subiungit, id non habere locum, in eo qui ignorat se tutorem: hoc enim casu stipulatio ab eo interposita non acquiritur pupillo: per quem textum Pau. ibi, nu. 7. scribit, quod tutor ignorans se tutorem, non acquirit pupillo suo, cum ego ignorans neque tutor sit, neque pupillo suo acquirat saltè iure communi, neque ea diligentia, & affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet: deficiunt verba huius legis, quæ loquitur de tutore: deficit eius ratio (scilicet) labor tutelaris, hoc est labor ingenti spiritu susceptus. Quod autem ignoras tutor non sit, probatur in d. l. quæro. & in l. 1. ff. de eo qui pro tutore negot. gessit. & dicam latius infra.

6 His accedit, quod scribit Bal. in l. falsus. num. 19. C. de furt. ubi proponit quæstionem, an valeant gestà ab executore ignorante se nominatum executorem, ac tandem definit non valere, ex textu in d. l. quæro. & eius opinionem sequitur Alex. in l. sed et si de sua ff. de acquir. hæredit.

7 Præterea hæc opinio confirmatur, quoniam tutor, & procurator quamquam dispensari habeant potestatem, uterque tamè dicitur administrare, gestà autem à procuratore ignorante se habere mandatum, nullius momenti sunt, licet id re vera habeat, quoniam antequam sciat mandatum sibi concessum, vel commissum, procurator non est, ita notat glosa per textum ibi, in Clementina unica, de procurat. notat Spect. titulo de procuratore. §. 1. vers. sed nunquid Bar. in consil. incipiente, quæro, utrum procuratori, num. 1. col. 1. Archidia. in c. 1. de election. Alex. in l. sed, & si de sua, col. 1. ff. de acquir. hæredit. Ioan. Andre. in c. is cui, de procura. in 6. Bal. in l. 1. ff. de procurat. & in d. l. falsus. nu. 18. C. de furt. & in l. quæro. ff. de eo qui protuto. nego. gessit.

8 Deinde hæc sententia confirmatur, quoniam qui non sentit onus, non debet sentire honorè, ut in l. cum qui. ff. de iureiurand. Onus autem tutoris, non solum est administrare, sed teneri de periculo, si non administrat, ut latè dixi cap. 2. nume. 106. tutor autem, non tenetur de periculo tutelæ, usq; ad diè scientiæ, ut in l. et si sciens. C. de administratio. tuto. & in l. quidam decedens. ff. eo. titulo. Bart. l. absentis. ff. de donat. cum

V v ergo

ergo usque ad diem scientiæ, non sit obnoxius periculo, certè ante scientiam nõ debet habere præmium, quod datur pro periculo.

9 ¶ Præterea facit, quòd tutor, qui non fecit inventarium, & non iuravit, & satis dedit, & cui à iudice non est commissæ administratio, non potest agere, neque conveniri, neque administrare, licet sciat se tutorẽ. Quamvis enim ex scientia tutor sit, tamen gesta ab eo non valent, quousq; solemnia servaverit; ut notant Guido. decisio. 330. Bar. l. legitimos ad finem. ff. de leg. tuto. & in. l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Aufrerius in additione decisio. Tholos. 288. Salic. in. l. tutores. col. 1. C. de adm. tuto. Corne. consil. 164. col. 2. libr. 4. Capici. Decif. 50. Parisi. conf. 125. nu. 25. lib. 1. glos. in. l. 9. titu. 16. par. 6. Alex. conf. 163. lib. 5. col. pen. Bar. & Bal. in. l. fin. C. de tutore. vel curat. qui satis non dedit. Iacobi. in. l. si tutor. nu. 13. C. in quibus causis. in integ. resti. non est necessaria. Anto. in. l. 14. Taur. nu. 11. ut latè dixi c. 2. nu. 58. & nu. 73. Cum ergo gesta non valeant, non est dandum administrationis præmium ei, cuius administratio inutilis est: & in specie Casta. in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica. 6. §. 4. ff. verbor. cautio. versiculo adverte, num. 7. scribit, quòd licet ex lege Gallica, tutor lucretur fructus, id non procedit in tutore, qui non satis dedit, ut latè dicam infra cap. 12.

10 ¶ Simile est, quòd sententia lata à iudice adversus me, tanquam contra contumacem, non valet etiam, si verè fuerim contumax, si modo id ipsum iudex ignorabat, ita docent Bartol. in. l. hæc autem. ff. quibus ex caus. in possessio. catur Bald. in. l. properandum. §. & siquidem. C. de iudicib. & in. l. 3. colum. finali. C. de procurat. Bartol. in. l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect. Bald. in. l. generalitèr. §. his de presentibus. C. de reb. creditis. Antoni. in. c. cum dilecti. de dolo, & contuma. Bald. in Auth. matri, & avia. C. quand. mul. tutel. offic. fung. post.

11 ¶ Sic gesta à iudice ignorante se iudicem, nullius momenti sunt, etiam si ei verè fuerit iurisdicctio commissæ, ut notat Bar. Paul. & Socin. in. l. multum interest. ff. de conditio. & demonstrat. Abb. & Anton. in. c. cū ex officij. de præscriptio. Bald. in. l. falsus. C. de furt. Bald. & Aretin. in. l. sed et si de sua. ff. de acquir. hæredita. citant Doctores ad comprobationem huius senten-

tia, d. l. quæro. & l. 3. §. et si quidem. ff. iudi. solvi, quæ loquuntur in tutoribus ignorantibus, & eorum argumẽto censent nullius esse momenti, gesta à iudice ignorante se iudicem.

12 ¶ Postremò hæc sententia comprobatur, quoniam etiam, si tutor sciat se tutorem, non debet percipere decimam, si non administrat, tanquam tutor, sed tanquam amicus; vel aliàs, ut statim dicam, is autem qui ignorat se tutorem, qualitèr potest administrare tanquam tutor?

13 ¶ Quid autem, si quis non prorsus ignorat se tutorem, sed tamen dubitat, certè gesta ab eo non valent, & ex consequenti non debet habere decimam; dubius enim, & ignorans æquiparantur, ut in. l. si. §. fin. autem nescius, & dubitans. C. de furt. ubi hoc notat Bald. & nominatim, quòd l. quæro. ff. de eo qui pro tuto. loquens in tutore ignorante, extendenda sit ad tutorem dubitantem docet Bald. in. l. falsus. nu. 19. C. de fur. qui licet loquatur in gestis ab execute, definit rem ex dispositione. l. quæro, quæ loquitur in tutore.

14 ¶ Non obstant allegata in contrariũ, quoniam non sufficit aliquem designatum esse tutorem, nisi solemnia observaverit, & nisi possit validè administrare, & eo affectu quo tutor gerere debet, hoc autem deficit in tutore ignorante, nam neque tutor est, ut in. l. 1. §. 2. ff. de eo, qui pro tuto. negot. gest. Ad reliqua patet responsum, solum oportet respondere ad. l. 2. in principio. ff. de iudi. ubi videtur probari, quòd valet sententia lata à iudice, ignorante se iudicem; id enim prorsus est falsum, ut supra docui, & probatur in dicta. l. quæro, Neque obstat dicta. l. 2. quoniam loquitur in eo, qui verè iudex erat, & sciebat, tamen ignorabat iurisdictionem sibi prorogatam à partibus, & sic verè iudex erat, & sciebat se iudicem, & solam prorogationem ignorabat. Non obstat, quòd tutor semper videtur gerere, tanquam tutor, quoniam hæc præsumptio est præpostera, in ignorante.

15 ¶ Sed est quæstionis, quid si quis sciens se tutorem, administrat bona pupilli, nõ tamen administrat animo tutoris, nec tanquam tutor, sed tanquam amicus; an huic sit danda decima. Movet quæstionem, quod hæc lex de tutoribus loquitur, hinc autem tutor est. Item hæc lex dat decimam ratione administrationis, hinc autem administrat. Cum

Cum ergo quadrent verba, & ratio legis, videtur practicanda eius dispositio: nam, vel illud sufficeret, quòd tutor semper videtur gerere tutorio nomine, iuxta dicta supra nume. 3. Sed verius videtur, huic decimam non dandam, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus.

16 ¶ In hanc sententiam me satis proclinatorum, pertrahit textus singularis, in. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi, inquit lex. Sed si quidem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit, ex aliqua causa: dicendum erit, non committi stipulationem. Hæc verba iuncta Paragapho præcedenti, probant, quòd etiam, si tutor regularitèr acquirat pupillo, id non habet locum, quando administrat, non tanquam tutor, sed aliàs. Et illum textum tanquam memoria dignum, notat ibi Paulus, numero. 7. dicēs, ex ea lege inferri, quòd tutor, qui non administrat tanquam tutor, non acquirit pupillo suo. Cum ergo non possit acquirere pupillo, saltem Iure Communi cessat administrationis præcipua, & magis expressa utilitas, ergo cessabit dispositio huius legis, ut in. c. cū cessante de appellat.

17 ¶ Rursus hæc sententia efficacitèr, & nominatim probatur, ex Decio consil. 178. col. 3. num. 3. versiculo secundo responde, ibi: *et licet administraverit tanquam coniunctus*, & ex Alexan. consil. 102. incip. visis & pòderatis, col. si. vers. præterea in testamento lib. 1. qui scribunt, quòd si alicui relinquatur aliquid tanquam tutori, non consequetur illud, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam coniunctus, vel negotiorum gestor. citat Alexan. dictam. l. 3. §. 1. ibi: *Quidam tutor sit, non tamen quasi tutor administrat*. ff. iudi. solvi. l. debitor. §. 1. ff. ad Trebel. l. si paterfamilias. §. si duos, & quod ibi notatur. ff. de adoptio. imò, si hic nominatus tutor, tutelam recusavit, & administrationem suscepit, dicitur esse in dolo, sicuti dici solet de eo, qui repudiat hæreditatem, & reperitur possidere bona. l. si is qui bonis. ff. de acquir. hæredit. Ergo cum hæc lex, det decimam tutori, sequitur, quòd non consequetur eam, qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus, vel coniunctus. Ita enim in hac ferè specie, notant Alexand. & Decius (duo clarissima iuris prudentiæ lumina). Sic licet mater secundo nubens, nõ reddita ratione, faciat remanere obligatum, secundum maritum ex legis disposi-

tionem. l. penult. C. in quib. caus. pign. taci. cont. hoc non habet locum, quando administravit bona filiorum, sed non tanquam tutrix, ita Bologninus, in suis primis interpretationibus in. d. l. penult. Boerius in consue. Bituricen. titulo de iure persona. §. 14. in fine. Sic licet coniuncta persona admittatur ad agendum, sine mandato, non admittitur, si velit agere, non, ut cõiunctus, sed ut procurator argument. glos. in. l. filius. in glos. fin. ibi, *Vel hic pater*. ff. qui satis d. c. gan. Bald. in. c. nonnulli. col. 2. vers. nota si quis impetrat, & ibi Felin. col. 14. versic. limita secundo. de rescrip. Alexand. in. l. exigendi. col. 2. Ias. col. 3. fallè. 6. C. de procu. Bal. & Sali. col. 1. in. l. 1. col. 1. C. de procu.

18 ¶ Præterea cõfirmatur hæc opinio, ratione maxime æqua (scilicet) quòd pupillus nullum habet privilegium adversus tutorem, qui non tanquam tutor, sed tanquam amicus gerit: ita probatur in. l. si negotiũ. ff. de privil. credito. ubi notant Dinus, & Albericus. Cum ergo pupillus, hoc casu careat privilegio sibi concessio, adversus tutorem, equissimum est, ut ipse tutor careat privilegio, quod habet adversus pupillum, & adversus eius bona, scilicet, ut ex eis auferat decimam argumẽto. l. non eo minus. C. de procura.

19 ¶ His suffragatur regula, ab eruditis memoria tradita (scilicet) quòd si quis possit aliquem actum validè agere, certo modo, certè, si diverso modo faciat, actus non convalescit ex eo capite, ex quo posset fieri, & validè administrari, nec præmium propositum adipiscetur, ita notat Socin. in. l. multum. col. 3. ff. de condition. & demonstratio. Abbas, & Anton. in cap. cum ex officij. de præscriptio. Cum ergo hinc, si administraret tanquam tutor, præmium decimæ habiturus esset, sequitur, quòd cum alio modo gesserit, ex qua decima non datur, (scilicet) administravit tanquam amicus, quòd non debet consequi decimam, sed audiet vulgare illud, quod potui nolui, quòd volui adimplere nequivi, ut in. l. multum interest. C. si quis alteri, vel sibi. l. si genero. ff. de iure doti. l. miles. ff. de milit. testa. c. cum super. de offic. delega. Aymon. Crabetta consil. 171.

20 ¶ Præterea, aut hinc inventarium confecit, & cautionem præstitit, & de periculo tutelæ tenetur, & certè, etiam si utilitèr administrat, tanquam amicus, ita, ut bona non

diminuatur, nihilominus eius administra- tio indigna est favore, cum administran- do tanquam amicus, pupillo acquirere nõ potuerit, ut supra dixi. Licet enim tutor, qui solemnia non servavit possit acquirere pupillo, ut dixi. c. 2. nu. 7. id verum, quãdo administrat, & gerit nomine pupilli, & tanquam eius tutor; secus, si tanquam eius amicus, ut probatur in. d. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi.

21 ¶ Non obstat ex adverso prolata: non enim sufficit quem tutorem esse, ut ipsi decima detur, imò requiritur, ut eo modo administret, & eo nomine, quo sibi decima datur (scilicet) nomine tutorio. Item requiritur, ut bonus & diligens tutor sit, officium autem boni tutoris est acquirere pupillo, hoc autem tutor præstare non potest, si tanquã amicus administret, & non tanquam tutor.

22 ¶ Non obstat, quòd semper videtur administare tutorio nomine, hñc enim loquor quando manifestum est, quod administra- vit tanquam amicus; lex autem, tutori dat decimam, non amico, nulla enim lex scri- pta est, ut amico decima detur.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor, vel curator adiunctus primo tutori, ut decimam habere debeat, distingue. nu. 17. 18. 23. & 24.
- 2 ¶ Tutorem habenti, tutor dari non potest, nisi ex cau- sis enumeratis, in num. 5.
- 3 ¶ Tutor adiunctus primo tutori, an sit verus tutor, an vero censeatur administrator, & numero 12. & 13.
- 4 ¶ An ex datione secundi curatoris, primus desinat esse tutor, vel curator distingue, ut in nu. 17. & numero. 21.
- 5 ¶ Tutor secundo loco datus, an habeat liberam, gene- ralemq; administrationem.
- 6 ¶ Tutor adiunctus primo tutori, an teneatur obser- vare solemnia.
- 7 ¶ Tutor secundo loco datus, an teneatur de periculo tutelæ.
- 8 ¶ Officium tutoris secundo loco dati, an duret usq; ad pubertatem pupilli, an vero quousque finia- tur necessitas primi tutoris, & nu. 16.
- 9 ¶ Faciens actum alteri mandatam sub certo salario, an lucretur idem salarium.
- 10 ¶ Curator secundo loco datus, ut sublevet primi tu- toris curam, an possit auctoritatem præstare in his que iuris sunt, & an hoc auctore possit addi- re hereditatem.
- 11 ¶ An tutor, vel curator secundo loco datus, in casti-

- bus, in quibus verus tutor est, debeat dividere decimam cum primo tutore, & nu. 20. & nu. 21.
- 25 ¶ Tutoribus pluribus testamento datis, si unus de- cedit, alius dabitur, etiam si cæteri tutores sum- perstites sint.
- 26 ¶ Tutelaria negocia consuetudine metienda.
- 27 ¶ Mater tutrix in aliquibus regionibus, non tene- tur renuntiare secundis nuptijs, quia ita mo- ris est.

¶ An tutor, vel curator adiun- ctus primo tutori, quia agro- tat, vel quia infirmus est, vel impeditus, possit petere deci- mam, tanquam verus tutor. Cap. VIII.

1 ¶ O ccurrit quaestio, doctissimi cuius- que examine digna, vtrum tutor, vel curator adiunctus primo tuto- ri, decimam habere debeat. Non hñc lo- quor de pluribus tutoribus simul datis, sed de tutore qui ex iusta causa datur tuo- rē habenti, quia primus tutor administra- re non potest.

2 ¶ Supponendum ad lucem postea dicēdo- rum, eam esse iuris regulam generalem, q; tutorem habenti, tutor dari non potest. l. propter litem. §. 1. ff. de excusa. tuto. l. cum iure. C. qui dari tuto. poss. Regia. l. 3. titu. 16. part. 6. scribit Specul. titu. de tutore. §. generalitèr. nu. 8. Marian. conf. 20. Iacobi. in. l. si curatorem, nume. 15. C. de in integ. resti. Bald. Ang. & Sali. in. l. 1. C. in quibus causis tuto. habent.

3 ¶ Et iuxta tamen causa (scilicet si tutor sit impeditus) datur alius tutor, puta propter valetudinem, senium, furorē, vel furditatē, primi tutoris. l. 1. ff. de tutel. itē si primus tutor relegatur ad tēpus, vel ab aliqua parte administrationis sese excuset, puta si pu- pillus habeat bona in diversis regionibus, ut in. l. pe. C. in quibus causis tuto. habē. & in. l. propter litē. §. 1. ff. de excu. tuto. idē si primus tutor absit causa rei publicæ, ut in. l. si quis abfaturus. ff. de suspect. tuto. l. qua- situm. ff. de tutel. item cum primus tutor sit pauper, ut in. l. pietatis. C. de suspect. tu- tor. item, cum primus sit debitor pupilli, ut in Auth. ut ij qui obligatas, se habe- re hñcent res minorū. §. sed & si quis, quē textum dicit ibi singularem Angelus.

¶ His

4 ¶ His suppositis contutori, vel concurato- ri adiuncto primo tutori videtur dandam decimam. Primò, quonia lex hos appel- lat curatores, & tutores, ut in. l. penul. ff. de tutel. & in Auth. de nuptijs. §. in autem. colla. 4. docent Dinus, Iacob. & Ange. qui hanc probat, & sequitur sententiã, in Ru- brica. C. in quibus causis tutores habenti tutor dari potest: & probatur nominatim in titulo. C. in quibus causis tutorem habē ti tutor dari potest, nota verba illa: *Tuto- rem habenti tutor dari potest.* Ex quo liquet, secundum appellari tutorem. Cum ergo tutor sit, quadrant verba legis, & ex conle- quenti exercenda est eius dispositio, argu- mento. l. 4. §. totiens. §. ff. de dam. inf. c. 1.

5 ¶ Præterea, licet nonnulli è nostris, cen- seant hunc secundum tutorem, non esse tu- torem, sed curatorem, ut statim dicam; ta- men sufficit esse curatorem minoris, ut quis consequatur decimam, ut dixi ca- pite. 3.

6 ¶ Præterea hæc sententia, probatur argu- mento fortissimo, nam cum secūdus datur, primus definit esse tutor, ut in. l. propter litem. §. fin. ff. de excusat. tuto. ibi: *Habenti er- go tutorem, datur tutor, sed aliarum rerum, non eandem datur.* Et ita notat Alber. in. l. pen. ff. de excusa. tuto. Raphael Comensis, in. l. tutor qui reipublicæ. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & ibi Alber. idem Alber. Cin. Angel. notant, & Salicet. expr esse in. l. 1. C. in quibus causis tuto. habent. Ex quo in- fertur, quòd secundo loco datus, non so- lum est tutor, verum etiam primus definit esse tutor, ergo absque dubio, ei dabitur decima.

7 ¶ His suffragatur, quòd sicut tutor plenã, liberamque habet administrationem, iux- ta glosam in. l. mandato generali. ff. de pro- cura. cum alijs à me cõgestis. c. 2. ita etiam liberam, generalemq; administrationē ha- bet tutor, secundo loco datus, auctore Albe. in. l. fin. C. in quibus causis tuto. habent. cu- ius doctrina probatur in. l. in omnē. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Cū ergo potestas concessa officio secundi tutoris, par sit potestati, quã generalitèr tutores habent, par erit administrationis labor, quo enim quis maiorē habet potestatem, maior est officij labor, neq; enim potestas debet esse otiosa.

8 ¶ His consonat, q; ij, non solum habēt po- testatem, quam habent primi tutores, verū etiam eadem solemnia observare tenētur, auctore Bar. in. l. tutor qui repertoriū. col. 1.

ff. de admini. tuto. & ibi notat Dinus, docet Alber. in. l. de creationibus. C. de Episcopi. col. pen.

9 ¶ Rursus, hñc secundo loco datus, proprio periculo rē administrat, neque similis est actori, qui tutoris periculo administrat, ita probatur in. l. 1. & 2. C. in quibus causis tu- to. habent. notat Bar. in. l. tutor qui reperto- rium. col. 1. ff. de admini. tuto. Azob. in sum- ma. C. in quibus causis tutores habent. Ra- phael Comensis, in. l. solent. ff. de tutel.

10 ¶ Item, sicut officium tutoris finitur puber- tate, ita officium tutoris, secundo loco dati, finitur pubertate, ut in. l. 2. C. in quibus cau- sis tuto. habenti. ubi notat Bar. Bal. & Sa- lic. Cū ergo secundo loco datus, tutor sit, & labores tutoris sustineat, adfuit in favore huius sententiæ meis, ratio, & verba ex- pressa huius legis.

11 ¶ Postremò, vel hñc faceret, q; qui exer- ter actū alteri sub certo salario mandatū, idem salariū petere potest, textus est sin- gularis, & fortē unicus, in. l. Titus. ff. ad municip. ubi hoc notat Bar. dicens esse tex- tum notabilem. Ergo cū sit secūdo loco da- tus, exerceat officium tutoris, & tutori de- tur decima; sequitur, quòd secūdo loco da- to danda etiam est decima.

12 ¶ Hæc sunt, quæ istam sententiã videntur extra omnē dubitationis alicam pone- re. Sunt tamen plura, neque incepta; neque icuina, quæ diversam sententiã efficaciter asserunt. Primò, urget textus insignis, in. l. solent. ff. de tutel. ubi probatur, q; cura- tor datus tutorem habenti, magis censetur administrator rerū, quã curator, audi ver- ba legis: *Solet etiam, aliquando curator dari tu- torem habenti, propter adversam tutoris valetud- nē, vel senium etatis, qui magis administrator re- rum, quam curator esse intelligitur.* Quod si cu- rator non est, quã fronte petet decimam, cum hæc lex tantum de tutoribus, & cura- toribus minorum loquatur, & non solum administratoribus, verum, neque curatoribus danda est decima, si modo non adole- scentium, sed bonorum curatores sint, ut infra dicam suo loco.

13 ¶ Sic Bald. expendens verba dictæ legis, dicit, hoc secundo loco datus irregulari- tē, & improprie appellari curatores. Rur- sus Raph. Comen. ibi, dicit hos appellandos curatores bonorū, & ante hos gl. in. c. 1. 7. q. 1. Azob. in summ. C. in quibus causis tu- torem habenti tutor dari potest, ubi dicit hos improprie appellari curatores, proprie

Verò administratores bonorū. Rursus Angelus Perusinus, in Rubrica. C. cod. tit. dicit hos non curatores, sed bonorum administratores appellandos.

14 ¶ His efficaciter suffragatur talis ratio: De iure, pupillus nullum contractum inire potest, nisi tutoris auctore, ut in rubro, & nigro. C. de auto. præstan. & ff. de auto. tuto. per totum titulum: hic autem curator secundo loco datus, ut subleuet primi tutoris curam, in his omnibus quæ iuris sunt, auctoritatem interponere non potest; & si huiusmodi aliquid (ipso auctore) gestū sit, non valet, sicuti factum absque auctoritate tutoris: ita probatur in l. tutore. ff. de auctori. tuto. ubi Bartol. & Raphael Comenensis dicunt, quod ubicumque tutoris auctoritas est necessaria in re pupilli, non sufficit auctoritas istius curatoris: idē tradit Bartol. in l. curator. ff. de tuto. & curato. datis ab his, ubi citando textum in l. curatorem. ff. de aucto. tuto. inquit, hunc curatorem, neque alienare, neque obligare pupillum posse, neque alia gerere quæ iuris sunt, tantum debere bona administrare, & conservare, fructus colligere, & recondere, quod est proprium officium curatoris bonorū, ut in l. is cui. §. postquā. ff. ut in posse. legatorum. & in l. inter bonorum. ff. de admin. tuto. glo. in l. i. ff. de cura. bonis dando: idē tradit Albe. in l. qui habet. col. i. ff. de tute. curatorij autem bonorum, non est danda decima, ut efficaciter probo, infra suo loco.

15 ¶ Sic licet curatore auctore, adolescens addere hæreditatem possit, ut in l. cum quidam. C. de adm. tuto. tamen, si habenti tutorem adiugatur, ex aliqua causa curator; talis curator hæreditatem addere non potest. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. quem ibi notat Bart. notant Doctores in l. potuit. C. de iure delibe. & in l. pupillus. si fari. ff. de acquir. hæredi. ubi nostri de litigant de ratione. d. §. tutor. & tandem, definiunt, eam veram esse rationem, quod curator dato habenti tutorem, minus iuris, & potestatis conceditur, quam tutoribus, & curatoribus adolescentium. Ex his apparet hos curatores, non solum improprie appellari curatores, verum etiam non habere potestatem, quam tutores, & curatores habent, sed strictissimam habere potestatem.

¶ Præterea, quod ij curatores limitatam habeant potestatem, notat glossa in d. l. solent. Azo. in summa. C. in quibus causis tu-

torem habenti, tutor dari possit.

16 ¶ Adhuc, ut liqueat quantum isti differant a tutoribus, & curatoribus adolescentium, vide Bar. Iacobum Arenam, Albe. Bald. & Raph. Comen. in l. solent. post glossam ibi. ff. de tutel. ubi omnes tradunt, officium istorum curatorum, finire finito morbo, vel impedimento primi tutoris, non autem durare usque ad pubertatem pupilli, vel usque ad annum vigesimum quintum: quod expresse probatur in l. i. C. in quibus causis tuto. habent. & in l. si tutor reipublicæ. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi dicitur, quod periculum administrationis pertinet ad istos curatores, quousque primus possit administrare, verba legis subijciā: *Isq; iam finito munere, quod ei intinsum est abesse desit, quin ad eius officium, curamq; iam pertineat, &c.* Et quod hic tutor, finitur, finita necessitate, probat Regia. l. 13. tit. 16. part. 6. notat Albe. l. si quos. col. 1. versiculo sed nunquid remoti, & sequenti. C. de officio Præfecti præto. Orientis, Tiraquel. in tractatu, cui titulum fecit; cessante causa, in prima parte. in verbo officij, nu. 194. facit. l. 3. §. fin. ff. de susp. tutoribus.

17 ¶ Quid verius? quid probabilius? utraque pars fortibus rationibus, crebraque Doctorum nomenclatura videtur communita: mihi distinguendum esse videtur, inter causas enim, propter quas, tutorem habenti, tutor dari potest: quædam tales sunt, ut primus tutor, cui cōcurator, seu contutor adiungitur, desinat esse tutor, vel ad tempus, vel in perpetuum, vel per excusationem: horum exempla subijciam. Si tutor reipublicæ causa absit, datur in locum eius curator, & ipse desinit esse tutor, ita probatur in l. i. C. in quibus causis tuto. habent. & ibi notant Cinus, Dinus, Albe. Salice. & Ang. & probatur etiam in l. si tutor reipublicæ ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi notant Albe. & Raph. Comen. idem Albe. in l. Titius. ff. de excusat. tuto. & in l. 3. §. si quis abfuturus. ff. de suspect. tuto. hoc ergo casu primus desinit esse tutor, & secundus curator est.

¶ Rursus, aliquando per dationem secundi curatoris, quis desinit esse tutor in perpetuum, puta, si primus tutor factus sit furiosus, vel mutus; hoc enim casu secundus in locum istius succedit, tutor est. l. pen. ff. de tutel. Idem cum mater tutrix transit ad secunda vota, in locum enim eius datur alius, qui verè tutor est, ut in Authent. de nupt.

§. in

§. si autem. Tertius casus est, quādo quis potest se excusare a parte tutelæ, puta, si pupillus habet bona in diversis regionibus, & tutor videns se obligatum esse omnia administrare, etiam sita in cæteris regionibus, imparemque se esse tanto negotio, utitur excusatione, quoad sita in alia regione, petitque pupillo quoad illa tutorem alium dari, & ipse quoad illa tutor desinit esse, ita nominatim dicitur in l. propter litem. §. i. ff. de excusat. tuto. Sunt etiā aliæ causæ, quibus habenti tutorem; tutor dari potest; puta, si tutor sit valetudinarius, vel senio cōfectus, & his, & similibus casibus, secundo loco datus, non est verè curator, sed administrator: & ita loquitur textus in l. solent. ff. de tutel. hanc distinctionem (ne forte quis mei capitis somnium dixerit) tradit Ang. in Rubrica. C. in quibus causis tuto. habent. tutor dari potest.

18 ¶ His suppositis, distingue, aut enim causa propter quam secundus tutor datur, talis est, ut primus desinat esse tutor, & secundus tutor sit, & tunc secundus cum sit verus tutor habebit decimam, & ita intelligenda sunt omnia prolata in favorem primæ partis: est enim verus curator, liberamque, & generalem administrationem habet, & eius officium durat, usque ad pubertatem, ut supra dixi, & probatur in l. curatorem. ff. de tuto. & curato. datis ab his. l. 1. & l. potuit. C. in quibus causis tuto. habent.

¶ Si vero causa propter quam secundus curator datur, talis est, ut non removeatur primus tutor, a tutela, ad tempus, neque in perpetuum, & hoc casu cum secundus curator non sit, sed potius administrator, ipsi decima danda non est, ita intelligitur. d. l. solent. ff. de tutel. & omnia adducta in favorem secundæ partis. Hic enim curator, finita necessitate desinit curator esse, & strictam habet potestatem, neque auctoritatem interponit, vel valide quidquam facit in his quæ iuris sunt, cessantque verba, & ratio huius legis, cū neque tutor, neque curator sit, neque laborem tutelari parem sustineat.

19 ¶ Sed dubitabit aliquis, an in casibus, in quibus decima danda est curatoribus secundo loco datis, debeant eam dividere cum primo tutore, aut quisnam eorum solidam decimam percipiat, & an iudicandum sit, ac si duo tutores essent? Movet quæstionē, quod primus tutor est, ut in Rubric. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari

potest idem probatur in d. l. solent. ff. de tutel. Præterea movet quæstionem. l. penult. ff. de excu. tuto. ubi textus inquit, quod tutor qui abest causa reipublicæ, & in cuius locum alius est substitutus, postquā reddijt, desinitque reipublicæ causa abesse, re-assumit tutelam, & una tutela est. Ex quo inferitur, primam tutelam minime finitam esse, si enim esset finita, non esset una tutela, eademque cum prima, sed nova tutela, si igitur semper est tutor, pro toto tempore decima ei præstanda est.

¶ Quod autem prima tutela duret, docuit glossa, quæ sequitur Hugolinus, quem Cinus refert, in l. i. C. in quibus causis tuto. hab. glo. in d. l. solent. ff. de tutel. quæ scribit, quod cum curator adiungitur tutori, talis curator non potest hæreditatem addere, ut in l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. illud enim tutor facturus est, si igitur tutor addere debet hæreditatem, non desinit esse tutor, & illam glossam sequuntur Bartol. & Raph. Comen. in l. curatorem. ff. de tuto. & curato. datis ab his. Bartol. in d. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellat.

20 ¶ Sed contra verius, in idō vero in casibus, in quibus supra docui, secundo tutori dandam esse decimam, ipse insolidum eā percipit, neque eam communicabit primo tutori, nam in casibus in quibus docui, secundo decimam dandam esse in casibus, in quibus primus desinit esse tutor, ad tempus, vel in perpetuum, iuxta negotij naturam. Etenim, si furor, cecitas, vel quid consimile tutori primo eveniat, removeatur in perpetuum, ut in l. pen. ff. de tutel. Si verò absentia causa reipublicæ incidat, pro tempore absentia desinit esse tutor, & pro tempore quo tutor non est, decima ei non est præstanda. Quoniam hæc lex de tutoribus loquitur, hic autem tutor non est, ut in l. si tutor reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrah. inquit lex: *Si tutor reipublicæ causa abesse coeperit, ac per hoc fuerit excusatus, tutela iudicio locus est.* Nota absentem causa reipublicæ, in cuius locum alius subrogatur, ut in l. quæsitum. ff. de tutel. desinare esse tutorem: inquit enim lex, illum esse excusatum, & tutelæ iudicio locum esse, iudicium autem tutelæ non habet locum, nisi tutela finita, ut in l. 3. & in l. rationes. C. de adm. tuto. Et quod hoc casu desinat esse tutor, videtur esse communis opinio: ita enim sentit glossa in l. 3. §. si quis abfuturus. ff. de suspect. tutor. & ibi Rapha. Comen. nu. 2. Albe.

Alber. & Raph. in l. tutor qui reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrahē. Cuius, Alber. Angel. & Salic. expressē, in l. 1. C. in quib. cau. tuto. hab. Dinus, & Albe. in l. tutor. §. si quis. ff. de susp. tutor. Cum ergo tutor nō sit, deficient verba huius legis, quæ de tutoribus loquitur, & à verbis recedendum non est, ut in l. non aliter. ff. de leg. 3.

21 Cōfirmatur hæc opinio, quoniam in hoc casu, quoad primum tutorem, non solū deficient verba legis, verum etiam eius ratio (scilicet) labor administrationis, tutor enim, propter cuius absentiam, furorē, cecitatem, vel similem causam, secundus tutor datur, tantum abest, ut possit administrare, ut ne solutionem quidem recipere possit dato secundo curatore. Ita probatur in l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. ibi: *Quid ergo, si solvit ei, in cuius locum curator erat constituendus, ut putat relegato in perpetuum, vel ad tempus, dico, si ante solvit, quā substitueretur curator, oportere liberari.* Nota, quod substituto secundo curatore, propter relegationem primi, non potest primo solvi; ergo cessant verba, & ratio huius legis. Quod manifestius liquet; quoniam periculum tutelæ ad primum tutorem non pertinet, ut in l. 1. C. in quibus cau. tuto. habent. non ergo est dubitandum primum, nullam decimæ partem consequuturum.

22 Non obstant add. sta in contrarium (scilicet) tutelam primi tutoris durare; quoniam in casibus supraddictis falsum est, imò tutela cessat perpetuo, vel ad tempus.

Non obstat Rubrica. C. in quibus cau. tuto. habent. licet enim videatur innuere, primam adhuc tutorem esse, id verum, antequam detur secundus tutor; imò Severius iudicavit Ang. in d. Rubrica, inquit enim quod cura primus tutor statim sit removendus, iam antea habetur pro remoto. Non obstat. l. pen. ff. de excusa. tuto. fateor enim unam tutelam esse, quoad hoc, ut tutor non possit se excusare, cum desierit abesse causa reipublicæ, sicut enim obligatus erat gerere, antequam reipublicæ causa abesset, ita obligatus est gerere, cum desinit abesse, & quoad hoc una tutela est, tamen pro tempore absentia tutela cessavit, ut ibi notant Dinus, & Albe. & dixi supra.

23 Hoc tamen (scilicet, ut secundus auferat totam decimam) intelligendum est, cum primus desijt quoad omnia bona esse tutor, non verò si desinat esse quoad partem bonorum pupillarium. Subijciam exem-

plum quo res sit dilucidior, pupillus bona habet in diversis regionibus, tutor ne tanto onere prægravetur, petit sibi adiungi curatorem, qui bona in alia regione sita administret, ut in l. propter litem. §. 1. ff. de excusat. tuto. certè, etiam si hinc est unus ex casibus, in quo tutorem habenti tutor datur tamen primus tutor; non desinit esse tutor, quoad omnia bona, sed solum quoad bona alterius regionis, idco, ex bonis in altera regione sitis decimam, non percipiet; pro qua opinione militat verba. l. propter litem. §. 1. ff. de excusat. tutor, inquit enim, *Habenti ergo tutorem datur tutor, sed aliarum rerum, non earundem datur.*

24 Secundo limita in casibus, in quibus primus, non desinit tutor esse, puta, si adiungatur ei curator ratione senectutis, vel male valetudinis, hoc enim casu primus, solidam decimam sibi percipiet, non verò secundus, qui potius administrator bonorū est, quam curator, ut in d. l. solent. ff. de tutel. & primus verus tutor est, & licet senio sit confectus, vera sapientia loquitur, *Plus valet umbra senis, quam gladius iuuenis, & multorum annorum est prudentia, & in multis annis intelligentia.* Et vitium est senibus peculiariter, rem nunquam spernere, tremūt manus, vacillant pedes, caligant oculus, lingua balbutit, res tamen familiaris nunquam spernitur. Cogitant semper senes de crastino, si ve id efficit avaritia senibus peculiaris, si ve multorum annorum prudentia, quamquam anxia sollicitudo parandæ rei, à vera prudentia longè abest. Dixit enim suis celestis doctor *Nollite solliciti esse de crastino.*

25 Dimittam lectorem, si prius illud addidero, quod præter casus supraddictos, tutor datur tutorem habenti hoc casu. Habet pupillus plures testamentarios tutores, & unus decedit, certè etiam, si alij superstites sint, alius dabitur. l. si quis sub conditione. §. planè. ff. de legi. tuto. notat Corneus confi. 175. licet in præfenti. col. 2. littera. F. vers. & tunc non obstat, lib. 3.

26 Rursus illud addendum, quod si ex legitima consuetudine alicuius regionis, illud esset receptum, ut dato ex qualibet causa, secundum curatore, officium primi tutoris prorsus expiraret, ei consuetudini standū esset, nam aliqua ex dispositis, & requisitis in tutoribus, apud aliquas gentes mutata sunt consuetudine.

27 Puta in aliquibus regionibus in usu est, ut mater tutrix testamentaria, non renun-

tiet secundis nuptijs, ut inquit Faber. in Authet. mari. & avia. C. quando mul. tut. offi. fun. pot. Guido decisi. 330. Bocrius de citione. 124. nu. 13. Sed expendendū etiā, atq; etiam, an talis cōsuetudo legitime introducta sit.

S V M M A.

- 1 Tutori Regis, an danda decima, & num. §. Hispanie Reges potentissimi.
- 2 Fiscus utitur iure Communi, nisi in casibus in iure expressis.
- 3 Falcidia deducitur, ex rebus Principi relictis.
- 4 Nobiles decet esse munificos.
- 5 In ambiguis an adversus Fiscum, iudicandum.
- 6 Præmium debet esse par labori.
- 7 Advocatus accipit suprataxam, quando est advocatus Principis viri.
- 8 Regius tutor, habet magnam potestatem.
- 9 Tutori ad decimam, cōpetit cōtrariū iudiciū tutelæ.
- 10 Tutori salarium iure Civili datur ad alimenta, quando non habebat unde se aleret.
- 11 Tutor, & coadiutor Regis æquiparantur.
- 12 Coadiutori Regis moderata alimenta danda.
- 13 Conductor supra pactum, præmium solvit si fructus magni sunt.
- 14 Principis res, non patitur super indictionem.
- 15 Mens legis inspicienda, & nu. 23.
- 16 Deo servire, abundè magnum est lucrum.
- 17 Mutus, & surdus à natura non succedit in Principatum habentem iurisdictionem, sed præfertur secundo genitus.
- 18 Thesauri inventor, non debet habere quintam si opulentiſſima sit.
- 19 Tricesima si detur ex statuto non danda si labor est parvus.
- 20 Iudex potest restringere legem.
- 21 Regius tutor observare debet quæ ceteri tutores.
- 22 Curator Regis, non debet auferre decimam.
- 23 Regis curator, an administret quæ sunt simplicis iurisdictionis.
- 24 Tutor administrans partem, & partem non, an debeat saltem percipere decimam, de parte, quam administravit.
- 25 Regibus, an tutor necessario dandus.
- 26 Regius tutor, an debeat satisfacere.
- 27 Rex minor viginti annis, an possit administrare.
- 28 Tutoribus Ducum, an danda decima.

An tutori Regis sit danda decima fructuum, & reddituum regalium, & quid in tutore Ducis, & similium Regulorum. Cap. IX.

1 **Q**uæro deinde an Regis tutori, sit danda decima de fructibus, & redditibus regalibus. Videtur enim esse salarium magnum, & præmium administrationis immodicum; Reges enim Hispaniarum quorum Imperium ad Occidentem ultimos insuperabilis Oceani fluctus attingit fabulosos patid ante Antipodas, capit; inmensum terrarum orbem perdomito mira foelicitate Oceanò possident; concessit in eorū ditionem, præter Hispaniam, Siciliam, & Baleares ipsa quondam rerum domina Italia, concesserunt Belgæ, atque Batavi deniq; rerum Europæ arbitri sunt; & ad Antipodas usq; Christiani Imperij fines prorulerūt habentq; annuas supra nongentas auri Miriades.

2 Ergo tam inmensam auri vim, tam exhaustos thesauros tutor decimabit? Videtur ita dicendum; nam inter Fiscum, & privatum non est differentia, nisi in casibus à iure expressis, iuxta glosam in l. 1. C. de petitio. hæredita. & in litem vidēdū. §. in privatorum. ff. eo. tit. notat Bart. in l. 1. C. de conducto. & procur. prædi. fiscalib. 11. Alexan. in l. 1. ff. de acquir. hæreda. l. in l. re conijuncti, num. 121. ff. de leg. 3. Decius consil. § 31. Ergo Regius Fiscus, nō minus solvet decimam, quam privatus; cū nulla lex excipiat tutorem Regis à tutore privati.

3 Comprobatur hæc opinio ex textu singulari in l. & in legatis. C. ad leg. Falcid. ubi ex rebus Principi relictis, deducit hæres quartam propter laborē quem sustinet; quanto magis deducetur decima de redditibus Principis, in quibus tutor tantoperè laborat, tantūq; oneris sustinet, nempetatorum Regnorum administrationem.

4 Deinde etiam si labor tutoris tam opulentum præmium non promeretur (videtur enim excedere octingenta aureorum millia) tamen decet tantum Principē, tantum Christiani orbis monarcham, largū, munificumq; esse, ut in l. cum plures. §. 1. ff. de adm. tuto. notat Innocen. & Dominicus in cap. grandi de supplen. negligentiæ. præla. in. 6. & præfertim decet esse munificum erga tutorem, qui eius indolē ad virtutem format, & effingit.

5 Quarto comprobatur hæc opinio, quoniam in ambiguis adversus Fiscum est iudicandum, ut in l. nō puto. ff. de iure Fisci. Alex. & Iaso. nu. 37. in l. 1. ff. solu. matrim. Ripa ibi. nu. 4. Ias. in l. inter pares col. 2. ff. de re iud. ca.

iudica. & in l. de die col. ff. qui fatida. co-
gan. Decius in l. in ambiguis. ff. de reg. iur.
de qua re, legendi sunt Socin. & Alciat. in
d. l. 1. ff. solu. matri. Segura de bonis lucra-
tis cõstan. matrimo. nu. 79. Cagnolus in l.
diem functo. num. 163. ff. de offic. assesso.
Covarr. variarum resol. lib. 1. c. 16. Gome-
zius. §. superest nu. 19. Instit. de actio. Mat-
thæflan. singulari. 71. Ioan. Baptista Plo-
tus in repetitione. l. si quando. §. unde ex-
præmissis. C. unde vi. qui rem latè discu-
tiunt. Cum ergo hæc lex loquatur de tuto-
ribus, & hic tutor sit, videtur manifestum
ei dandam decimam, & quòd quamvis du-
bium esset, adversus Fiscum est in ambi-
guis iudicandum.

¶ Quinto licet decima reddituum regaliũ
magnam summam efficiat, confidendum
est, quòd tutor Regis maximum laborem
sustinet, & de iure præmium debet esse par
labori, ut docet Bald. in prohemio digesto-
rum. §. discipuli. col. 2. & in l. certum num.
11. C. famil. hærcif. Et ubi maior labor,
maius præmium constitui debet. l. contra
publicam in fine. C. de re milit. l. unicuiq;
C. de proxim. sacro scrinio. lib. 12. l. 2. C. de
offic. magist. offic. Boerius in tractatu de
auctoritate magni consilij, nu. 145. l. 1. tit.
9. lib. 5. Ordinationũ. Platea in l. unicuiq;
num. 3. versiculo item nota. C. de prox.
sacro scrinio lib. 12. l. 1. C. de agen. in reb.
l. 1. C. de diver. offi. lib. 12. l. fin. C. de tiro.
eo. lib. 1. Ad tutorẽ enim Regis spectat, uni-
versalis administratio, ut inquit Bart. in l.
quidam consulebant, num. 13. ff. de re iudi.
Corse. de potestate Regia. q. 18. & q. 89.
doctores. c. grandi de sup. negl. præla. & in
cap. cũ vicissimum de offic. de leg. Iacobin.
de fœudis in princip. & col. 4.

¶ Præterea confirmatur hæc opinio, quo-
niam licet à iure, sit taxatum salarium dā-
dum advocato, potest supra taxam accipe-
re, si sit advocatus Episcopi, vel alterius
Principis viri. arg. l. si pater. ff. de dona. ubi
Bart. Salice. Angel. Rapha. Com. & Imola,
& nominatim Tiraq. de nobilit. c. 29. nu.
35. Ex quo infertur, qd tutor Principis po-
tius accipere deberet supra taxam tutori-
bus constitutam, quam infra taxam.

¶ His congruit, quòd tutor Principis (ut
est verisimile) erit vir gentis dignitate, &
auctoritate nominis clarissimus; unde licet
decima sit magna, nõ exceditur qd æquũ, &
decēs est. Postremò facit. l. 3. tit. 15. part. 2.
ubi probatur Regiũ tutorem habere satis

amplam potestatem, quæ eũ nõ debeat esse
ociosa, necessario magnũ perferet laborẽ.
¶ Sed his non obstantibus, mihi probabi-
lius æquusq; videtur, ut dispositio huius
legis non habeat locum in tutore Regis.
Moveor multiplici ratione. Primo præmiũ
debet esse par labori: ut docet Bald. in pro-
hemio digestorum. §. discipuli, col. 2. & in
l. certum, num. 11. C. famil. hærcif. Platea
in l. unicuiq; nu. 3. versic. item nota. C. de
prox. sacro scrinio. lib. 12. cum alijs cita-
tis. c. 2. Labor autem tutoris Regis, haud
quaquam magnus videri potest, si ad deci-
mã immensam summam conferatur: nam
Reges Hispaniæ habent ministros plures,
qui eorum rem, & redditus tuentur, curãt,
& omni sollicitudine augere contendunt.
Quin imò est ab eis institutus Senatus ra-
tionalis, hoc est: *Contaduria mayor, y contadu-
ria de cuentas*, qui nihil aliud curat quam re-
Principis tueri augere, & stabilire, & uni-
cuiq; horum rationalium, quos Hispani
appellamus, *Contadores*, salarium non pec-
nitendum solvitur à Principe. Suntq; ho-
mines multarum rerũ usu insignes ideoq;
maximè prudentes. Cum igitur ij expensis
Principis eius rem tueantur, non est qd in
his, quæ ipsi administrant consideretur tu-
toris labor, sicut consideratur, in tutore ho-
minis privati. Ecce tutor Principis, expen-
sis Principis, habet hominem rem, & red-
ditus Principis curantem. Restat iurisdic-
tionis administratio; sed & hæc expediunt
Regij Senatores: quos est verisimile esse e-
ruditionis laude, & humana prudentia in-
signes. Restat bellicarum rerum cura, re-
gijq; augendi novisq; tropheis decorandĩ
sollicitudo. Sed & hunc laborem subeunt
procères nobilissimi; à Rege delecti, qui
perpetuo consilio honorem Regni curãt,
& ne quid ab hostibus externis, seu inter-
nis patiatur detrimenti. Omnes ij salarium
auferunt à Principe, neq; tutoris expẽsis
administrant, ideo nõ potest dici tutorem
per eos gerere, quoad hoc, ut labor eorum
cõferatur labor ipsius tutoris, sicut dicimus
quando tutor administrat per auctorem, ut
in l. decreto. ff. de admin. tuto. Vbi ergo est
tutoris labor, par tantæ, tamq; in exhaustæ
summæ, quanta est decima pars reddituum
regalium?

¶ Præterea licet Regij tutoris labor, mag-
nus esset, haud quaquam potest esse tãtus,
ut tã immensum salariũ promeretur, igitur
præstandum non est, iuxta supradicta,
& iuxta

& iuxta notata per Alexan. Iaf. & alios in
l. si donatione. C. de collat. ubi dicunt, quòd
præmia, quæ dantur alicui in remunera-
tionem maxima habeant privilegia, dum-
modo remuneratio, & præmium sint pro-
portionabilia cũ beneficio, neq; valde diffe-
rant, recta æstimatione. Cum ergo decima
detur tutori in remunerationem laboris, se-
quitur quòd si decima longè excedit labo-
rem, qd non est præstanda?

¶ Rursum, hæc opinio probatur, quoniam
tutori agenti ad decimam competit cõtra-
rium iudicium tutelæ, ut in l. 1. ff. de con-
tra. & util. actio tutel. & dicam infra. c. 33.
Hoc autem contrarium tutelæ iudicium,
est actio bonæ fidei, ut notat Iaf. in §. a-
ctionum. Instit. de actio. Cũ autem sit actio
bonæ fidei, ex bono, & æquo agendum vi-
detur, habita ratione dispositionis. l. 2. C.
de re. cin. v. ed. ut eius exemplo proposito,
opera tutoris (quæ videtur locata) p̄feratur
præmio æquo, & tolerabili. Quis enim la-
bor, promeretur septingenta aureorũ mil-
lia quotannis? Deinde tantam summã da-
re privato, est præcidere Regni nervos, &
publicam utilitatẽ spernere, atq; adeo pro-
dere. * His consonat, quòd notat Dinus,
Iacobus Arena, & Alber. in l. à tutoribus.
§. principalibus. ff. de admin. tuto. cũ alijs
citis cap. 1. col. 1. qui docent, quòd in ca-
sibus in quibus licitum est de Iure Civili,
tutori salarium dare, salarium debet esse cõ-
gruum alimentis, ne tutor occupatus in ad-
ministratione, subsidio vitæ necessario, ca-
reat, ut probatur in l. 1. §. si pupillus. ff. de
tutel. & ratio distrah. quis autem est in to-
to orbe, qui ad alimenta (illustrium Regũ
fastum æquantia) ægeat annuatim sexcen-
tis aureorum millibus?

¶ Non obstat quòd hæc lex iubet tutori
dari decimam, licet enim constituat certã
summam, neq; distinguat iustam, vel in-
iustã causam, & in utroq; corrigat Ius cõ-
mune, ut dixi. c. 1. tamen verosimilimum
est, decimã eo animo dari, ut tutor habeat
unde se alat, ut patet ex legibus Gothicis
unde hæc est desumpta. l. 2. tit. De los here-
deros, ibi, *Tome el diezmo para si en que biva*: hoc
est ex quo alatur. Quis autẽ etiam si sit vir
Princeps, exiget ad alimenta sexcenta au-
reorum millia, nisi palãm insaniat?

¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam tu-
tor, & coadiutor Regis æquiparantur; &
uterq; plenã liberamq; habet administra-
tionem: ut notant Bald. & Iaf. in l. si. C. de

testam. mili. textus, & ibi glos. Imola, Do-
minicus, & Francus, col. 1. in. c. grandi de
supplen. negli. præla. lib. 6. Tamen coadiu-
tores (qui, ut plurimũ solent esse clarissimi
Regni procères) nihil auferunt præter ex-
pensas moderatas, ad alimoniam sui, suo-
rumq; ut notat Francus in dicto cap. grã-
di num. 6. citat. c. 1. §. 2. de cleri. ægrot. in. 6.
& notata per Archidiacono. & Ioan. Andræ,
in cap. is qui. de electione. lib. 6. Cum ergo
de Iure communi, etiam si tutoribus non
daretur salarium, daretur coadiutori, qui
æquiparatur tutori, ei moderationi vide-
tur standum, idq; videtur tutori dandum
quod tunc coadiutori dabatur. Hæc enim
lex eis tantum cautum voluit, quibus de Iu-
re Communi, nihil dabatur. Dispositio e-
nim generalis, non extenditur ad specifica-
ta: ut in l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de
vulg. & pupil. Ergo hæc lex non extenden-
da ad tutorem Regis, in quo erat, & est, spe-
cialis provisio legis civilis, & canonicæ,
præferim cessante labore digno tãto præ-
mio. * His suffragatur glosa, quam ibi Da-
ctores sequuntur in l. si merces. §. vis ma-
ior. in verbo *Cui*. ff. loca. quæ notat, quòd si
locavi tibi prædium precio ordinario, &
prædium reddit magnos fructus, quòd ta-
les fructus domino rei reddendi sunt (au-
gendo scilicet precium locationis) non au-
tem omnes fructus cedunt lucro cõducto-
ris, & illam glosam sequitur Bart. in l. di-
vortio. §. si. ff. solu. matrim. Alexan. l. fru-
ctus. col. fin. ff. eodem tit. Iaf. in l. 1. nu. 79.
C. de iure emphyt. multò magis hoc dicen-
dum in tutore Regis, cui magni, & immẽsi
fructus (nulla data pecunia, ut facit condu-
ctor) obveniunt ratione decimæ, adversus
utilitatem Regni, & adversus omnem æ-
quitatem. Sicut enim dicimus in condu-
ctore, est iudicandum in tutore Regis, nam
tutor quodãmodo videtur lucrari operas
suas, ut scilicet ipse operam conferat, pu-
pillis solvat pecuniam.

¶ His congruit, quòd licet ex rebus priva-
torum certa summa solvẽda sit, id nõ pro-
cedit in re Principis, ita probatur in l. licit-
tatio. §. Fiscus. ff. de publica. & vestig. & in
l. universi provinciales. C. de vestigal. &
cõmer. Facit textus in l. 2. C. de fundis rei
priva. ubi prædia Principis etiam data in
emphiteosim, nõ patiuntur superindictio-
nem, neq; solvũt tributũ, ut tradit Laudẽ-
sis in tractatu de Fisco. quæst. 9.

¶ Postremò facit glosa cõmuniter appro-
bata,

bata, in tale pactum. §. si. ff. de pact. quæ docet, legem generalitèr loquentè, restrin-gendam in casibus in quibus eam limitaret legislator, si de eo casu fuisset interrogatus, ut latè tradunt Ias. & doctores in l. Lucius ff. de libe. & posth. In nostro autem casu, mihi sit verum milimum, neq; Principem, neq; legislatorem sensisse, ut cū maxima Regni perniciè, & subditorū iniuria, tutor Regis (ferè nihil laborans) auferat regionū vectigalium decimam.

7 ¶ Ultimò esse Regis tutorem, maximè honorificum est, cum summa utilitate coniunctum, solèt enim Principes, cū natricibus qui suam infantiam formarunt maximè liberales esse, contentus ergo sit Regius tutor, moderatis alimentis, præferatq; publicam Regni utilitatem, suis privatis commodis, expectatq; ab alumno, grati animi liberale testimonium, existimet se magnū fecisse lucrum, cum rebus publicis cōsuluerit, suumq; privatam honorem auxerit, cœlitibusq; gratissimū obsequium ad non dubiam æternæ felicitatis gloriam præstiterit: optimum Principi mæducando.

8 ¶ Tot sunt in iure nostro loca, publicam utilitatē privatæ præferentia. Videmus eruditos omnes, principatum habentem iurisdictionem auferre, muto & sardo à natura, vel aliàs inhabili, expellereq; hominem avica ditione, quòd utilitas subditorum præferenda sit unius hominis utilitati, ut in Authent. res qua. C. commun. de leg. ut in specie prudenter, & eruditè docuerunt Bald. in l. omnes populi, col. 9. ver sic. est ergo aliud exemplum. ff. de iusti. & iur. Corn. cons. 42. col. 3. lib. 4. Rodericus in repetitione. l. quoniam limita. 11. in. q. ducatus Valentiz. C. de inofficio. testam. Bap. ista Sanseverinus in repetitione. l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. Bald. in. c. 1. in fine de success. feud. Aretin. l. ex duobus. ff. de acquir. hæred. Lupus in cap. per vestras. §. 26. col. 3. de donatio. inter virum, & uxor. Tiraquel. de primogenijs cap. 23. Molinæ. in consuetud. Parisiensibus titu. 1. §. 8. glos. 1. quæst. 3.

¶ Quod si propter publicam utilitatē, quis avicus sedibus privatur, quanto magis privabitur, is qui avica non petit, sed cum pernicie Regni, & miserorum iniuria, Regia vectigalia exhausta cupit. Pecunia enim bellorum nervi sunt, & pacis subsidia, quibus si Princeps careat, paratæ victoriæ interrumpuntur, iniquis tributis gravantur

populi, omniumq; res, & Regnum ipsam periclitatur. Qui hanc sententiam nō probat; ignorat prorsus, quanta suis damna intulerint Principes, qui profusè temerè-que donando per otia pacis, vanis sumptibus, paratos ad bellicas necessitates thesauros exhauserint.

19 ¶ Ultimò si exempla movere solent, videmus Philippum Regem, qui ab eximia pietate, prudentia, & felicitate rerum gestarum, regum maximus videri potest, abstulisse sibi auri, & argenti fodinas, apud oppidum *Guadalcanal* repertas, neque inventori dedisse partem quam ei Iura civilia, & Regia tribuunt: nimirum prudenter, & ad Regni utilitatem fecit, nolens homini privato, dare centum auri miriades, cum eius fortunam, & spes superent quindecim, vel viginti aureorum millia, & æquissimus Princeps supra eam summam iam olim offerat. Denotant stulti, spernit legem, imò ab omni iure, & æquitate discederet, suorumq; hostis esset, si necessaria ad Europæ defensionem, Regniq; præsidium, privato cuidam homini tribueret. Obijciunt, lex est: Fateor, sed mens legis est inspicienda, neque sensit lex, ut nongenta aureorum millia, privato tribuantur, quòd fortunæ felicitate thesaurum invenierit in terra aliena. Tanta enim est auri summa, quæ inde extrahitur, ut similem nullam auri ætas viderit, aut literæ meminerint.

20 ¶ Rursus hæc opinio probatur quoniam licet ex statuto alieni sit danda tricesima pro labore, id non procedit, quando labor est parvus, ut scribit Afflict. in constitut. Siciliæ incipienti, constitutionum, nu. 7.

21 ¶ Præterea hæc sententia probatur, quoniam omnes leges, omniaq; iura, restringuntur, si sequatur absurdum, ut in. l. nam absurdum. ff. de bon. liber. Absurdum autem, & præposterum videtur dare decimam Regio tutori.

22 ¶ Ultimò facit, quòd iudex legum custos, potest ex iusta causa restringere legis decretum, ut notat Bart. Imol. A lexā. & Ias. in. l. 2. ff. de re iudica. latè Tiraquel. de penis temper. in principio.

23 ¶ Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat quòd non est facienda differentia inter Fiscum, & privatam, nisi sit expressum in iure. Satis enim est expressum, cū ratio, & æquitas, quæ optima iura sunt, faciunt differentiam, ut in. l. his sibi, *satis tacitè cauti putamus.* C. de reuo. donat.

Non

Non obstat, quòd quarta Falcidia deducitur de rebus Principi relictis, fateor, quòd deducitur quarta de rebus relictis Principi, à privato: ille enim res Regiam opulentiam æquare non possunt, ut æquat decima Regionum vectigalium, quæ Regio tutori, absque Turcarum, & Barbarorum risu tribui non potest. Expedi quidè servare legem, sed non servanda, cum incidit casus quo publicæ utilitati adversatur. Nō obstat, quòd decet tantum Christiani orbis monarchiam, & rerum Europæ arbitrum, largum, munificumque esse, fateor, sed est (ut ille inquit) modus in omnibus rebus optimus. Decet esse munificum, sed non profusum, stultum, aut turpiter prodigum, tuncque cum rebus humanis optimè agatur, cum Principes intellexerint, verum esse Proverbium illud. *Magnum vectigal parsimonia.* Non obstat, quòd in ambiguis adversus Fiscum est iudicandum, id enim verum non est, cum Fiscus tractat, de damno evitando; & non de lucro captando, ut notant Doctores citati, num. 5. hinc autem Fiscus damnum, & ruinam reipublicæ excusare vult. Præterea non obstat, quòd premium debet esse par labori, quoniam hac ipsa ratione deneganda est Regio tutori decima, quoniam labor non promæretur, tam inexhaustam summam, oportetque leges civiliter intelligere, littera enim occidit, spiritus vivificat. Non obstat, quòd habet plenam, liberamque administrationem, non enim administratio Regij tutoris, tanti laboris est, ut tantum præmium promæreatur, præsertim Regno perniciosum.

24 ¶ Non obstat quod scripsit Montalvus in l. 3. tit. 15. par. 2. (scilicet) quod tutor Regis, observare debet quæ cæteri tutores, quoniam licet observet, non mæretur tantum præmium, & lex restringenda, ne sequatur absurdum, neque extenditur ad casum inopinatum, ubi eius mens deficit.

25 ¶ Non est omittendum, quòd hæc opinio multo manifestior est in curatore Regis: nam præter rationes supracitatas in tutore, est peculiaris quædam ratio in curatore, scilicet quod Rex ipse adolescens factus, administrat absque curatore omnia, ad iurisdictionem simplicem pertinentia, ut inquit Barto. in. l. quidam consulebant, nu. 13. ff. de re iudica. & ibi Pau. Abb. in. c. cum vigesimum. nu. 3. de offi. delegati. Ias. in. l. ff. nu. 4. col. 2. C. de testa. mili. Anch. in

e. grandi. col. fi. & ibi Corsetus, col. pen. de supplè. negli. præla. lib. 6. Angelus Aretinus, quem citat Benedictus, in. c. Raynum-tius. verbo *Adiæta filie*, nu. 52. de testa. Corsetus, de potestate & excel. Regis. q. 164. Quod si Rex adultus, administrat iurisdictionalia, manifestum est, quòd curator nō subit totum onus, neq; tantum laborè, hoc est tam universalem, quantum suscipiunt tutores privatorum, & sic cessat ratio huius legis, quia administratio simplicis iurisdictionis, spectat ad Principem.

26 ¶ Non ignoro responderi posse, quod Princeps habet iurisdictionem, quoad proprietatem, sed non quoad exercitium, & quòd hæc proprietas ei competit, statim mortuo patre, licet infans sit, & quòd non debet administrare iurisdictionalia, quæ tantum momenti sunt, licet ad pubertatem pervenerit, ut latè disputat Molin. in consuetu. Paris. tit. 1. §. 29. num. 6. & 7. Sed licet hoc prudentius videatur, mihi non placet ea post pubertatem administrari à curatore; sed à bonis, & prudentibus viris, ut inquit Molin. ibi, n. 8. nullo dato curatore, ut infra.

27 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam idè tutoribus, & curatoribus decima datur, quoniam totum minoris patrimonium servant, administrant, colunt, fulciunt, & augent, si autem partem rerum administrarent partem negligenter, carerent decima, etiam partis administratæ, ut nominatim videtur probari in. l. etiam si partis. ff. de lega. 1. ubi legimus, quòd si pro administratione rerum pupillarum, detur alicui pretium, & administrat partem, & partem nō, nullam legati partem cōsequatur. Sed responderi, huic ultimæ rationi potest, id verum, quando negligit unam partem administrare, & aliam administrat; secus si unam tantum partem administrare potest, nam de illa deducet decimam. In curatore autem Regis de nulla parte deducet decimam, quoniam etiam si iurisdictionalia, & patrimonialia administraret, nō deduceret illam, ut supradixi in tutore, quanto magis non deducet curator, cum non possit omnia administrare.

28 ¶ An autem tutor Regibus necessarius dandus, vide Alexand. & Iaso. in. l. si. C. de testa. mili. Abb. & alios in. c. cum vicessimū de officio delega. Innoc. sing. 17. Qualitèr autem sit dandus, vide Regiam. l. 3. tit. 15. par. 2. ubi dicitur quid facere teneatur, Corset. de potestate, & excellentia Regia, par. 3.

XX num. 6.

nu. 6. Ang. l. 1. C. de cur. illustri. perso. Quæ sit autem iusta causa dandi Regibus curatorem, vide Laudensem de Principibus. quæst. 386.

29 ¶ Tutor autem Regis, sufficit fides fideiussorem qualem potest, etiam si non paria faciat, cum Regali opulentia; aliàs Reges carerent tutore; ita docet Alber. in. l. de creationibus. C. de Episc. audi. & ita respondit Vbertus Bobius, dicens Blancam Francorum Reginam, admittendam ad tutelam filij Regis, datis fideiussoribus, quos dare potest, idem probat Cassa. in consuet. Burgun. Rubr. 6. §. 4. verb. caution, nu. 4. Laudensis, in tracta. de officialibus dominorū, in. 4. notab. Iacobi. in tract. de uxoribus, in verb. Carolus. in princip. & vide. l. 3. tit. 1. §. part. 2. & ibi glosam, quæ ex ea lege dubitat, an tutor Regis debeat necessario satisfacere, & prudentius est, ut satisfaciat, meliori modo, quo potest, nam metu, vel reverentia fideiussorum abstinere à flagitijs, solent enim Regum tutores, Regnum prædare habere. An autem Rex debeat, etiam invitatus habere curatorem, vide Oldrad. consilio. §. 2. Domini. quæstio. penult. & Fran. in. c. grandi. de supplen. negli. præla. lib. 6. Rom. Alex. & Ias. num. 4. in. l. fi. C. de testa. milit. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in Rub. de tutel. Bald. in princip. Insti. quibus mod. tut. finia. Corsetus de potestate Regia. q. 18. Abb. & Felin. in. c. cū vice simū de offi. deleg. Iacobi. sancto Georgis. in tractatu investituræ. char. 2. col. 3. vers. qui. si factus est pubes Innocē. sing. 17. Mol. in consue. Paris. tit. 1. §. 29. Puteū de sindicatu, tit. de excessi. Impera. col. fi. Boer. in consue. Bitur. tit. de iure personarum. §. 8. col. fi.

30 ¶ Apud nos lex Regia. 3. tit. 1. §. part. 2. discernit, ut Rex non sit absq; curatore, quousq; perveniat ad annum vigesimum. Sic aliqui eruditi censent, non spectandum, ut perveniat ad annū vigesimum quintum, ut sēt Imol. in. d. c. gradī. Anania in Rub. de delictis puerorū. col. 1. Et ita apud nos fuit observatum in Ioāne secundo, qui decimo quarto ætatis anno Regnare cœpit, & lege lata definit Alfonsus in constitutionibus æditis Pintæ, anno. 1363. Quod apud nos continenter fuisse observatum. Credo, ut vidimus in Carolo. V. Cæsare, primo huius nominis Hispaniarum Rege, qui decimo septimo ætatis anno, Regnare cœpit, ut de Carolo. VIII. Galliarum Rege,

memoriæ prodit Guaguinus; Qued mihi prudentius videtur. Rex enim plures habet consiliarios, quorum prudentia supplebit eius minus eruditum iudicium. Deinde ad tranquillitatem Regni, ita videtur expedire; quid enim malorum non perpetitur Regnū, à tutoribus, vel curatoribus administratum, latè & impunè regnat avaritia, quivis in alienum caput violèter grafsatur, omnia prædonibus, & peculatoribus plena sunt, fluctuat populus, tanquā oves pastore destitutæ. Deniq; nusquā plus malorum. Itaq; non est curandū, de dicta. l. 3. tit. 1. §. par. 2. quoniā cōtraria consuetudine videtur abolita, ergo nō servāda, gl. c. 1. de tregua, & pace. Ias. l. de quibus. col. 7. ff. de legi. & in. l. si filius qui in potestate. ff. de libe. & posthu. Antoni. & Abb. in. c. ut circa de consanguin. & affini. Quæ opinio, præcipuè servāda, si in Principe cōcurrat Regia indoles, & animus dignus Imperio.

31 ¶ Tutoribus tamen ducū, & simillū, censeo dandam decimam, quoniam cessat iniquitas, & cessat omnes rationes supra prolata, idè legistandum videtur. Sed certè si dux opulentissimi redditus ditione, possideat non videtur æquum decem aureorum millia, dare tutori pro decima, absurdum enim quidam, & præposterum sapit ex rationibus supra relatis.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutori, an danda decima, si redditus pupilli, adeo sint tenues, ut nulli fructus super sint deductis alimentis, & nu. 6.
- 2 Pupilli res venditur ad solvendum æ alienum.
- 3 Alimenta præstare obligatus, an teneatur vendere res proprias, præsertim, si ipsemet sit alendus, ex illis, vel eius ministri, nu. 4.
- 5 Alimenta si sint præstanda, ex aliqua re, & illa nō sufficiat, an aliunde supplendi.
- 7 Decima tutoris, cum computatur, an prius deducendi fructus necessarij, ad alimenta pupilli.
- 8 Alimenta dare obligatus, si fructus non sufficiunt non tenetur res proprias vendere.
- 9 Decima Papalis non solvenda, à clericis, si eorum, redditus vix sufficiunt ipsis alendis.
- 10 Monasteria quæ egent omnibus fructibus, ad sustentationem, non tenentur solvere decimam.
- 11 Advocatus non capit salarium, à clientulo ægeno.
- 12 Iudex non capit sportulas, à litigatore ægeno.
- 13 Notarius nō accipit salariū pro instrumento ægeni.
- 14 Episcopus non aufert pro visitatione salarium, à clericis ægenis.
- 15 Medici tenentur gratis curare ægros pauperes. Alimenta

- 16 Alimenta pupilli non sunt expendenda supra redditus.
 - 18 Decima danda tutori de fructibus, non de rebus pupilli.
 - 19 Decima qui non aufertur, quia non sunt fructus ultra alimenta pupilli, an supplenda alio anno ubere cum num. seq.
 - 23 Fructus non soluti propter scerilitatem unius anni, quando supplendi, ex abundantia alterius anni. 23. cum seq.
- Fructus suppleantur ex ubertate alterius anni, quando ubertas est in eisdem rebus, non in alijs.

¶ An decima tutori danda sit, si redditus adeo sint tenues, ut vix sufficiant alendo pupillo. Cap. X.

- ¶ Væro præterea; an decima tutori danda sit, si fructus adeo sint tenues, ut præter alimenta pupilli nihil super sit, videtur etiam hoc casu dandam decimam, etiam si pupillus ad id possessionem vendat, quoniam beneficium à lege concessum, absque facto nostro, à nobis auferri non potest, ut in regula; indultum, de regul. iuris, libr. 6. & l. id quod nostrū. ff. de regul. iuris. & dixi supra cap. §. num. 47. versiculo illud addendum. Idè tutor in decima gravari non potest, ut ibi dixi. Deinde si fructus exigui sint, damnū debet esse pupilli, nō extranei, scilicet tutoris res enim perit periculo domini. ut in. l. incendium. C. si cert. peta.
- 2 ¶ Præterea, cum pupillus teneatur ex hac lege solvere decimam, certè pro dissolvendo ære alieno permissum est rem pupillare vendere, ut in. l. ob æs alienum. C. de prædi. mino. l. magis puto. ff. de reb. eorum.
 - 3 ¶ His accedit, quod notat Imola, in. l. Imperator. ff. ad Trebel. scilicet, quod quavis de iure, qui tenetur præstare alimenta, nō teneatur vendere rem propriam, illud non habet locum, quando ipsemet qui daturus est alimenta, est alendus ex illis, tunc enim permissum est rem vendere: ergo cum deducta decima, vel parte decimæ deficient fructus, unde sese pupillus alat, manifestum videtur, quod potest res proprias vendere, ut in. l. magis puto. ff. de rebus eorum.
 - 4 ¶ Quinimò Angelus (posita regula, quod qui tenetur alere, non tenetur res proprias

vendere) dicit hoc limitandum, si ministri domini rei sint alendi, tunc enim dominus obligatus est res proprias vendere; ita Ang. in. l. Divus. ff. de petit. hæredi. Alexand. in. l. Imperato. nu. §. ff. ad Trebel. Decima autem Iure Regio datur tutori, ut exinde sese alat, ut dixi cap. primo, notat Doctores in cap. grandi. de supplen. neglig. præla. libro. 6. Alberic. l. 1. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio distrah. & probatur. l. 2. titulo De los herederos, in volumine legum Gotthicarum, quod vulgò appellamus Fuero Iuzgo; inquit lex: Tome para si el diezmo, porque ay en que viva. Cum ergo tutor minister sit rei, & personæ pupilli, omnia enim curat, & in omnibus ministerium sese præstat, sequitur iuxta doctrinam Angeli, quod ad alendum ministros domini licet vendere possessiones, & dominus tenebitur id facere.

- 5 ¶ Sexto cōprobatur hæc opinio, quoniā si ad alimenta sint præstanda alicui, portio de aliqua re, certè si illa res non reddit tatos fructus, quanta est portio debent suppleri, & persolvi ex alia re: ita docuit Barto. in. l. Lucius. nu. 3. ff. de alim. & ciba. leg. & in. l. inter stipulantē. §. sacram. ff. de verb. oblig. & ibi DD. cum ergo tutori, debeat ad alimenta, decima de redditibus rei pupillaris, certè si decima reddituum nulla sit, videtur ex possessionibus solvenda.
- 6 ¶ Sed mihi contraria sententia placet; imò, si fructus omnes sint necessarij ad alimenta pupilli; tutor eos non decimabit, nec pupillus cogetur eam solvere, etiā factus maior. Moveor ex his quæ notant Abbas numero. §. & ibi Cardin. & Vincentius in. c. de rectoribus, de clerico ægrotante; ubi scribunt, quod etiam si de iure, coadiutori prælati infirmi debet dari salarium, ut in cap. 1. §. 2. de clerico ægrotante. in. 6. notant Doctores in cap. grandi. de supplen. neglig. præla. lib. 6. ubi Corsetus. col. 24. & d. cam infra capite De coadiutore: tamen hec non habet locum, quando redditus prælati, solum sufficiunt ad alendum prælatum, tunc enim coadiutor, nullam partem fructuum consequetur, quod Abbas dicit distare æquitatem, & rectam, & piam rationem. Sic in nostro casu, licet Iure Regio, tutori decima fructuum detur, id non admittendum, quando omnes fructus, sunt necessarij ad alimenta pupilli.
- 7 ¶ Hanc sententiam magnoperè adjuvant, verba huius legis, ibi. Mantegalos de los frutos, Xx 2 y tomē

- ¶** *Some para si el diezmo de los frutos.* *Nota, quod prius debet pupillum alere ex fructibus, & postea percipere decimam, si ergo nihil superest deductis alimentis, non est unde deducat decimam, nec potest illam deducere, neque in obscuro est, seriem verborum magni esse momenti, ut in l. ex duobus. ff. de usufructu. l. Publius. §. fina. ff. de conditio. & demonstratio. notant Bart. Alexand. Iaso. & Doctores in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posthum. Deinde nota, quod illa verba. *Mantengalos de los frutos*, videntur significare, actum perfectum, & postea deducenda decimam, sed audio, hoc argumentum utile est ad persuadendum, non ad evincendum, quoniam si verba legis significarent, ut prius aleret pupillum, & postea deduceret decimam, sequeretur, quod in facienda computatione decimæ, semper essent prius deducenda alimenta pupilli, quod præposterum videtur, & adversus legis mentem; sed respondeo, quod etiam si verum sit alimenta in facienda computatione, non deducenda, tamen negari non potest, legem voluisse, ut prius alatur pupillum (hoc est) ut potior esset ratio alimentorum pupilli quam decimæ. Deinde nota ex illis verbis, quod decima est deducenda de fructibus, non de rebus, si ergo nulli supersunt fructus, non est unde deducatur decima, nisi de rebus; hoc autem est adversus hanc legem, quæ dicit deducendam de fructibus.
- 9** ¶ Tertio facit, quod notat Bartol. in l. Imperator. ff. ad Trebel. & in l. penult. ff. de alim. & ciba. lega. argumento earum legum, quod si gravor dare alimenta Sempronio, & fructus non sufficiunt, non tenor res proprias vendere; quod etiam docuit Angel. in l. Divus. ff. de petit. hæredi. Alexand. in l. maritum. numero. 2. ff. sol. matrim. Alexand. Angel. & Imola, in l. Imperator. ff. ad Trebel. Angel. in l. 1. C. de lega. & in l. qui bonis. per textum ibi. ff. qui bonis cedere poss. Salic. in l. 1. C. de fideicommissi. Ergo pupillus non cogetur res proprias vendere, ad solvendum decimam tutori, qui forsam, est dives, & non æget alimentis.
- 10** ¶ Quarto nominatim hoc probare videtur, ex his quæ tradunt Paul. Leazar, & Imol. col. 4. nu. 13. versi. querit hic in. c. cum homines. de decimis, ubi notant, quod decima Papalis, non est solvenda à clericis, si eorum res adeo sunt tenues, ut vix suffi-

cient alendis ipsis clericis, & quod ita iudicavit Bonifacius octavus.

- ¶** Sic monasteria, quæ egent omnibus fructibus, ad sui sustentationem, non tenentur solvere decimam, nisi sint decimæ quæ solvuntur in honorem Dei. Ita docet Calde. consil. 9. de sententia excommu. quoniam agris nostris sitientibus, non debemus alios irrigare. c. non satis. 86. distinet. Ioan. And. Ant. & DD. in cap. cum homines. de decim. Hostien. in sum. de decim. §. utrum præscribuntur. versi. octavo.
- 11** ¶ Sic advocati licet de iure debeant (& possint) exigere salarium, id exigere non debent, ab ægenis, sed gratis eis patrocinari, & operam præstare debent: ita docuit Alber. in præmio. C. col. 4. num. 18. Iaso. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. col. 2. ff. de offic. Proconf. & leg. ubi dicit, quod advocatus aliter faciens, peccat; Bald. in l. si furiosus. C. de nupt. ubi dicit, quod etiam si advocatus iuraverit, se nunquam gratis patrocinium præstaturum, nihilominus gratis debet patrocinari ægeno. Hostien. Abb. & Feli. in. c. 1. de offic. iudi. Divus Thom. 2. 2. q. 71. artic. 1. Capella Tolosana. 481. Angelus Clavafius in sua summa, in verbo *advocatus*, versiculo. 11. Gabriel in. 4. distinet. 15. q. 6.
- 12** ¶ Sic iudices, licet exigere possint sportulas, non debent exigere à miserabilibus personis, ut inquit Bald. in l. generaliter. col. 1. C. de Episco. & cleric. Henric. in cap. cum ab omni. col. 1. de vita, & honestate clerico. Cardi. in Clement. statutum, in. 1. oppositione. de electio. & probatur nominatim, in Auth. de mandatis Principum. §. sit tibi quoque. ubi textus loquitur, etiam si iudices peregrè proficiscatur. Quinimò etiam, si ægenus gratis iudici offerat sportulas, non debet eas accipere, ut censent Archidia. Ioan. And. & Domini. in. c. statutum. §. in super. de rescrip. l. br. 6. ubi bonus textus: citant. l. 1. C. de sal. hosp. non præben. libr. 1. 1. facit optimè. l. si. C. de re milit. ibi. *Vel spontanea voluntate offerentibus*, gloss. in. l. invitus. & ibi Decius, & Bart. ff. de reg. iur. Bald. in Authen. sed hodie. C. de Episco. & clericis. Felin. in capit. 1. in fin. de simo. Hyppo. in l. constitutum. col. 1. ff. de S. car.
- 13** ¶ Sic notarius pro instrumento non debet accipere salarium, ab ægeno, ut scribit Roman. in repetitione. l. si verò. §. de viro. fallentia. 25. versiculo. 6. ff. sol. matrimo. citat. l. tam de mentis. C. de Episco. audi. in fine. iuncta

iuncta glossa. Ias. in. §. tripli. col. pen. Instit. de actio. Alex. in. l. argentarius. in princip. col. fin. ff. de æden. A lciat. libr. 1. de verbor. significa. char. 7. Decius in. cap. 1. col. 26. de probatio.

- 14** ¶ Sic Episcopus visitans clericos, non debet ab ægenis procuracionem exigere, glo. in cap. instantia. in verbo *prægravari*, de cæ. sib. quæ citat bonum textum. in. c. placuit. 1. q. 2. & sequitur. d. c. cum instantia, col. fi. Hostien. & Ioan. Andr. in. c. procuraciones. eo. titulo.
- 15** ¶ Sic medici tenentur gratis curare ægros pauperes, gloss. in. cap. 183. distinctione Specul. titulo de salaris. §. postremo. Anton. in. c. ad aures. de æta. & qualita. Lucas Penna in. l. Archiatri. C. de profess. & medi. lib. 10. Feli. in. c. 1. de offi. iudi. Adria. in quæstionibus, super librum quartum sentent. ubi agit de correctione fraterna, in propositione solutionis. 1. q. principalis. Hoc protuli ad persuadendum, nam potest responderi, quod non est pauper pupillus qui habet possessiones.
- 16** ¶ Postremò facit, quod ad alendum ipsum pupillum, non est expendendum supra redditus. l. 1. & 2. & ibi gloss. ff. ubi pupil. æduca. debca. l. mediterraneæ. & ibi Platea. C. de anno. & tribu. libr. 10. c. sopit. & c. cum nuper. de censib. & probatur in hac lege ibi, *Mantengalos de los frutos*, & dixi. c. 2. Si ergo ipse pupillus, ex fructibus alendus est, non ex possessionibus, quanto magis idem dicendū in tutore, cui decima datur, ut habeat unde se alatur.
- 17** ¶ In summa, mihi hæc opinio probabilior, & æquior videtur, & ita lata sententia iudicarem, si casus iudicandus occurreret. Non obstant ex adverso prolata. Non obstat, quod beneficium à lege concessum à nobis auferri, non potest, quoniam hic non auferit homo, sed lex, neque hoc casu ullum præterium debetur tutori, si in id pupillaria prædia vendenda sint. Non obstat, quod propter æs alienum venduntur res minoris, quoniam hic nihil debetur tutori, & sic nullū est æs alienum. Similitèr nõ obstat, quod in alimoniam ministrorū tenetur quis vendere possessiones, si redditus non sufficiunt, id enim verū, quando quis tenetur de iure illas personas alere, hoc autè casu pupillus non tenetur alimenta, neq; decimam præstare tutori. Præterea respondeo, quod decima est danda tutori de fructibus, ut hic dicitur, non vero de ipsis rebus.

18 ¶ Non obstat. l. Lucius. & quod ibi notat Bar. ff. de alim. & ciba. legat. loquitur enim quando gravor dare alicui alimenta ex aliquo prædio causa demonstrationis adiecto, tunc enim si fructus illius prædij ad alimenta non sufficiunt, supplètur de fructibus aliorum prædiorum, quoniam prædium illud ad demonstrandum, non ad restringendum adiectum fuit; hæc autem dicitur, ut decima deducatur de fructibus, & sic fructus ponuntur restrictivè, ita quod de illis est deducenda, si autem nulli supersunt fructus, certè non sunt vedendæ possessiones, quoniam esset deducere decimam, non de fructibus, sed de possessionibus. Et istam distinctionem facit Bar. in. l. inter stipulantem. §. sacram. cuius opinio est cõmunitèr recepta, teste Ias. ibi, nu. 27. ff. de verb. obliga.

19 ¶ Quid tamen si tenuitas fructuum processit ex sterili anni malignitate, & annus sequens uberrimus est, quæro, an fertilitas anni sequentis, supplere debeat primi anni sterilitatem, & refundenda sit decima, quæ primo anno soluta non fuit: est res dubia; videtur non amplius tractandum de petenda decima anni sterili, ex textu qui videtur expressus. in. l. cum certus. ff. de vino, tritico, & oleo lega. ubi probatur, quod si alicui fuit relicta certa quantitas fructuum, & tanta quantitas ex fundis præstari, non possit, quod non debet suppleri annis sequentibus: & illum textum notat Bartol. in. l. Lucius. ff. de alim. & ciba. lega. & in. l. si quis argentum. C. de dot.

20 ¶ Secundo facit doctrina Bart. in. l. divorcio. §. impendia. ff. solu. matrim. ubi notat, quod si marito sit præstanda certa quantitas fructuum, ex re mulieris, si uno anno possessiones, tot fructus non reddiderunt, suppleri non debent ex fructibus sequentium annorum, etiam si uberrimi sint: & illa doctrina Bar. est cõmunitèr recepta, secundum Alex. ibi. col. fin. & in. l. fructus. col. 2. ff. solu. matrim. Ergo si propter exiguitatè fructuum unius anni, qui necessarij fuerunt ad alimenta pupilli, tutor eo anno decimam non deduxerit, non debet ea decima deduci de fructibus sequentium annorum.

21 ¶ Postremò, cum fructus dicantur, qui quotannis redduntur; & fructus unius anni non sint fructus alterius anni; certè si decimam primi anni, deduceret ex fructibus anni sequentis, esset deducere duas

decimas adversus dispositionem huius legis, quæ unam tantum tribuit, & esset adversus utilitatem pupilli, quam leges & fenatus consulta accuratissime curarunt.

22 ¶ Ex adverso, contraria sententia fortibus rationibus nititur. Primum æquitate, si enim decima datur, ut exinde tutor vivat, & denegata fuit uno anno propter sterilitatem fructuum, æquissimum videtur, ut de fructibus alterius anni refundatur. l. si uno. ff. loca.

23 ¶ De hac re videtur esse textus expressus, in l. in legatū ita. §. vini Falerni. ff. de annu. lega. ubi probatur, quod si mihi aliqua quantitas fructuum danda est, & uno anno non præstatur, quia non fuerunt fructus, quod sequenti anno uberi solvendi, & refundendi sunt. Idem probatur in l. Firmio. ff. quando dies lega. cedat. per quem textum, ita notat Bar. in l. inter stipulantes. §. sacram. nu. 6. ff. de verb. obligat. ubi scribit, quod si alicui præstanda est quotannis certa fructuum quantitas, & fructus deficient uno anno, quod defectus eius anni suppletur, ex ubertate sequentium annorum, & Bar. opinio, est communiter recepta, secundum Iaso. ibi: eam probant. C. de donatio. Bart. in l. Lucius. col. 2. ff. de alim. & ciba. lega. & in l. cum certus. ff. de vino, tritico, & oleo leg. & in l. Firmia. ff. quando dies lega. cedat. & in l. legatum. §. 1. de annu. lega.

24 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam communis sententia supra relata, loquitur quando fructus debentur ex causa lucrativa, puta ex legato, ergo multo magis idem dicendum, quando debentur ex causa onerosa scilicet ratione administrationis, & laboris in tutela suscepti, & ratione utilitatis collatæ in rem pupilli. Postremo facit. l. si uno. cum ibi traditis per Doctores. ff. loca.

25 ¶ Hæc opinio æquior est, dummodo ubertas sequentis anni, producat ex eisdem rebus, non vero ex rebus differentibus, de quo acquisitis pupillo: ita docent glos. & Bart. in l. fructus. ff. solu. matri. Sic Imola, in c. propter sterilitatem. de locato, notat, quod ubertas unius anni, est compensanda cum sterilitate alterius, quando ubertas contingit in eisdem rebus non in alijs.

26 ¶ Non obstant ex adverso prolata, quoniam responsum colligitur ex Bar. in l. cum certus. ff. de vino, & tritico, & oleo leg. & in l. inter stipulantes. §. sacram. ff. de verbo.

obliga. & in l. legatum ita. ff. de annu. lega. Ad secundum argumentum responde, ex his quæ docet Bar. in l. divortio. §. impendia. ff. solu. matri.

27 ¶ Equidem fateor, rem esse ambiguam, tamen hæc opinio æquitati magis accedit. Neq; obstat, quod videtur deducere duas decimas, quoniam altera est pro anno sterili, & licet ratione sterilitatis pro eo anno non deberetur, ubertas unius anni supplet sterilitatem alterius. Ego in hanc partem proclivior sum, eruditi plenius rem excutient; interim tamē vide in simili, quæ pro nobis scribit Molin. in consuetu. Paris. titulo. 1. §. 39. num. 2. Si tamē decima unius anni, non fuisset prorsus nulla, sed modica, seu parva; & certè non est supplenda ex fructibus alterius uberrimi anni, quia lex solum dat decimam fructuum, quicumque ij sint, & cum etiam, si uno anno decima esset ultra duplum solitæ ubertatis, nihil sibi ex ea adimeretur, ita conquei non debet, si modica fuit, uti Molin. supra proximè.

S V M M A.

- 1 Tutor non gerenti, non est danda decima, & nu. 9.
- 2 Tutor cessans, puniendus est.
- 3 Doctori non legenti, non datur salarium.
- 4 Executor, non faciens quod debet amittit legatū.
- 5 Clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium.
- 6 Clerici qui non dicunt officium, tenentur restituere fructus.
- 7 Vxor quæ sua culpa, non est in servicio viri, non debet ab eo alij.
- 8 Custos castri, non lucratur fructus, si non custodit.
- 10 Tutori non administranti, an detur decima pro parte rerum quas administrat.
- 11 Iudici malo, an detur salarium: saltem pro tempore quo bene administravit.
- 12 Heres dolum committens, privatur quarta falcidia, non solum in re in qua dolum commisit, verum etiam in alijs.
- 13 Tutor non gerens, privandus est decima, etiam si ex cessatione nullum damnum accipiat pupillus.
- 15 Tutor non gerens, quia absuit causa reipublicæ, an debeat habere decimam, & nu. 20. & 24.
- 16 Absens ex facultate superioris, an lucretur salarium, & nu. 25.
- 17 Miles captus in bello, an lucretur stipendium, numero. 26.
- 18 Servientes Principi, vel Pontifici, censentur esse presentes, & lucrantur fructus, nume. 19. & num. 27.

Tutor

- 1 Tutor absens causa reipublicæ non tenetur de periculo tutelæ.
- 2 Locans alij operam suam, non lucratur primum salarium.
- 3 Tutor absens causa reipublicæ, desinit esse tutor.
- 4 Tutor non gerens impeditus casu fortuito, an lucretur decimam, & nu. 29. & 30.
- 5 Tutor impeditus administrare ab aliquo tertio, an lucretur decimam. Et quid si non gerat culpa minoris. nu. 32.
- 6 Quid si tutor non gerit, quia contutori suo commisit administrationem, distinguitur, ut in num. 34.
- 7 Si iudex mandaret administrationem uni ex tutoribus, ille solus consequetur decimam, quia alij non possunt administrare.
- 8 Tutor committens administrationem contutori, an lucretur decimam.
- 9 Decima tutoris non gerentis, an accrescat tutori gerenti, an verò ipsi pupillo, si administrans, administrat omnem rem pupilli.

¶ An tutori non gerenti sit danda decima, saltem eius partis quam administrat. Et quid si nullum damnum obvenit pupillo, ex eo quod non administravit. Et quid si contutori, vel alij commisit administrationem, an videatur ipse gerere, & debeat habere decimam. Cap. XI.

Occurrit utilis & necessaria questio, an tutori non gerenti, sit danda decima, saltem eius partis quam administrat, præcipuè si nullum damnum ex cessatione obvenit pupillo, & quid si tutor non gerat, quoniam contratori, vel tertio, commisit administrationem.

¶ Quoad primum, illud est manifestum iuris, tutori non gerenti, non esse dandam decimam, deficit enim ratio huius legis, quæ propter laborem iubet decimam dari, ergo cessante ratione legis, cessat eius dispositio, ut in cap. cum cessante. de appellatio.

¶ Et nominatim probatur in l. Nessenius. ad finem, & in l. sed hæc nimium. ff. de excusat. tuto. melius in l. quod autem. ff. de

excusat. tuto. & in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. eo. titulo. ubi probatur, quod legatum, vel precium, relictum tutori, videtur relictum pro administratione, id est si non administrat, non consequitur præcium. l. post legatum. §. amittere. ff. de his quib. ut indigni. Nessenius. & l. amici si mos. ff. de excusat. tut. o. l. etiam si partis. ff. de leg. primo. l. qui tutelam. ff. de testa. tut. l. 1. 2. titulo. §. lib. 3. Fori. Bar. & Alexand. in l. si legatarius. C. de leg. Decius consil. 179. nu. 3. & consil. 192. num. 4. Barto. singulari. 68. Bal. consil. 357. lib. 4. Aufrelius in additione capelle Tolosane. 293. Segura in repetitione. l. cum patronus. col. antepen. & pen. ff. de leg. 2.

¶ Item cum tutor cesset in administratione, culpam committit, id est puniendus est, potius quam præmio afficiendus, ut in Athen. licet. C. de Episc. & cleri. scribit Bart. in l. Mævius. ff. de annu. lega. Bal. in l. una. ff. C. de suffrag. Bart. in l. Titio. nu. 1. ff. ad municip.

¶ Sic Doctori non legenti, non datur salarium, licet legat per substitutum, Bald. in l. fin. ff. de excusat. tuto. simile scribit Roma. in rep. l. si verò. §. de viro. in. 24. faller. ff. fo. matrim.

¶ Sic executor, non faciens quod ei à iure imponitur, non consequitur legatum, ut in l. 3. 1. titu. ff. de las penas, lib. 8. Ordinat. l. 4. tit. 2. lib. 5. Ord. & dicam infra. c. De exccutore. Sic tricesima, quæ iure Neapol. tanodari solet, non datur, non administranti, uti scribit Afflict. in constitutionibus Neapolitanis, titulo de iure Baiij, num. 9. Sic Platea in l. 1. C. de annonis & tribu. nu. 1. scribit, quod salarium est dandum, ei qui benefacit officium, cui est deputatus, citat l. ut virtutum. C. de statu. & imaginib. & l. grammaticos. & l. magistros. C. de profess. & medi. lib. 10. & l. una. C. de Athletis, lib. 11. Rurfus illæ cui datur pecunia ratione oneris, non potest eam petere, nisi subeat onus. l. Titio. & ibi Bart. nu. 1. ff. ad municip. l. libertis. §. ab hæredibus. ff. de alimen. & ciba. lega. Deinde cessante officio, propter quod datur beneficiū, cessat beneficiū, ut scribit Anch. in c. & si Christus. in. 13. notab. de iureiur.

¶ Sic clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium, quod propter illud datur. c. fi. de rescrip. libr. 6. Et cessante clerico ab Ecclesia, cessat præbenda, glos. in §. illis. in verb. adiuvantur, Inst. de milita. testa.

testa. Sic suspensus ab officio, non consequitur beneficium, propter officium concessum cap. si quis sacerdotum: & ibi glos. 1. & c. eos. §. 1. distinct. glos. in. c. latores. verbo Ab officio, & ibi Hostien. Ioann. Andr. Cardinalis Flor. Ancharr. Anton. & Abb. de clerico excommunicato. glos. c. 1. verbo Officij, & ibi Ioan. Monach. & Archi. de re iudi. lib. 6.

6 Sic clerici, qui non dicunt officium, sunt indigni beneficio, uti ingrati Deo, & hominibus, & ad fructuum, restitutionem tenentur, ut scribit Dominicus in. §. 1. 4. 2. distinct. c. si canonici. §. scituri de officio ordinaria. lib. 6. Felin. in cap. postulasti. col. 8. de rescript. Ripa in. l. si. num. 222. C. de revoc. donatio. * Sic uxor, que sua culpa non est in seruitio viri, non est ab eo alenda, aut ore Salic. in. l. quod in uxorem. in fine. C. de neg. gest. Lup. in cap. per vestras. §. tertio sequitur. col. 3. versi. reperiō tamen. de donatio. inter vir. & uxor. Alber. in. l. Divus, nu. 8. ff. de offic. Præsid. Ac deniq; qui non sustinet onus, non lucratur, ut scribit Bald. consi. 290. lib. 1. Facit quod scribit in proposito Puteus de sindicatu. §. iudices. Gomezius de trienniali possessore. q. 28. & in epilogo de negligentia causa. 75. & quod scribitur in decisione Delphin. noua. 728.

7 Et nominatim in tutore, cui ex consuetudine dantur fructus notat Paul. consil. 374. super istis dubijs, num. 2. lib. 2. notat (inquam) quod si non administrat; non lucratur fructus.

8 Ita autem verum est, tutore non gerenti, non esse dandam decimam, ut etiam si partem rerum pupillarum administrat, privatus etiam sit decima eius partis, quam administrat. Quoniam qui partem non administrat, delinquit, & puniendus est, non premio afficiendus. Non enim bene conveniunt, ut quis pro eadem tutelæ causa, partim puniatur, partim premio afficiatur: de qua re videtur esse textus expressus, & insignis in. l. etiam si partis. ff. de leg. 1. ubi probatur, quod si tutore relinquatur legatum, & solum administrat partem rerum, & ab alia parte se excuset, quod amittit totum legatum, sibi testamento relictum, verba legis hæc sunt: *Etiam si partis bonorum se excuset, verit tutore, puta Italiarum, vel provincialium rerum, totum quod ei testamento datum est auferetur,*

Et ita Divi Verus, & Antonius rescripserunt. Nota verba legis, quæ rem definit in casu magis dubio, scilicet quando partem administravit, & à parte se excusavit, minus enim culpabile est, se excusare, quàm post de sumptam tutelam administrationem pro parte spernere, nihilominus tamen, definit Iurisconsultus, quod non solum amittit legatum pro parte, sed in totum. Ergo, cum decima detur pro administratione, certè si tutor partem rerum non administrat amittere debet totam decimam; etiam si res essent longè distantes, & valde remotæ, putà pars in Italia, pars in provincia, quæ Gallicæ ulterioris regio est: nihilominus enim amittere debet decimam, etiam pro parte quam administravit. Pro quo facit, quod administratio tutelæ, hoc respectu cæsetur individua, ut inquit Decius consil. 479. num. 3. col. 2. incip. de qua tamen re. vide infra cap. De malo tutore.

11 Confirmatur hæc opinio, quoniam valet argumentum de re ad tempus, ut in. l. miles ita. ff. de testam. mili. Sunt autem qui dicant, tutorem malè administrantem, privandū decimam, non solum pro tempore, quo malè administravit; verum etiam pro tempore quo bene administravit, ut in iudicis salario videtur nominatim probari in. l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 1. De qua re (quoniam maximè dubia est) vide quæ dicantur infra capite De malo tutore, ubi re tracto.

12 Melius confirmatur hæc opinio, ex textu, & glos. in Authent. de hæredibus & falcidia. §. sancimus. ubi probatur, quod hæres committens fraudem in rebus hæreditarijs, privatur quarta Falcidia, non solum in ea re in qua dolum commisit, verum etiam in cæteris alijs, & illum textum notant doctores, ibi. Notat Bart. Paul. & Alexan. in l. Paulus. ff. ad leg. Falcid. & in. l. beneficio. ff. eo. tit. Falcidia autem de iure communi debetur, decima vero, ex hac lege correctoria; atq; ideo restringenda, ut dixi cap. 1.

13 Secundo amplius, ad eodè verum esse, quod tutore non gerenti, non est danda decima, ut id procedat, etiam si ex cessatione tutoris, nullum damnum obveniat rei pupillari, textus est expressus, in. l. quid autem. ff. de excusa. tutorum, ubi lex, ad amissionem lucri relictum pro administratione tutelæ, solum considerat, an tutor non gesserit, etiam si nullum inde damnum obveniat pupillo, & reddit rationem Iurisconsultus, scilicet quoniam contumacia eius punienda est.

Quod

14 Quod confirmatur prudètia ratione, etenim si pupillus damnum non sentit, id neque tutoris virtuti, neque operæ debetur, sed divinx providentiæ, potius quam tutoris diligentia. Lex autem ista, dat decimam, quod tutoris opera res pupillaris floret; non quod absque eius opera non perijt, id enim opus est Dei, vel alterius boni viri; non tutoris. Sed an tutor auferat decimam ex fructibus in quibus condemnatur ratione cessationis dico infra suo loco.

15 Nunc videamus, quid si tutor obijciat, verum est me non gessisse, sed non gessi, quia absque causa reipublicæ, an hoc casu decimam consequi debeat. Videtur ita iudicandum ex. l. si quis Titio. ff. quibus ex causis maioribus. ubi probatur, quod si ad consequendum legatum, quis debeat esse præsens, quod habetur pro præsentem si abest causa reipublicæ, & legatum relictum consequitur, inquit lex: *Quis enim dubitavit militi restitui hæreditatem, quam ob id perdidit, quod reipublicæ causa absuit.* Et illum textum ad hoc notant Ias. Ange. & Gomezius in. §. rursus. Instit. de actio.

16 Secundo facit, quod scribit Bald. in Authent. habita. nu. 22. C. ne filius, pro patre, & in. l. idè. ff. de offi. assesso. Alexan. in additione ad Bart. in. l. 1. §. Divus, col. pen. ff. de vari. & extraordi. cognitio. qui docent, quod si ille cui ratione laboris datur salarium, abest ex facultate superioris, quod debet consequi salarium, citant. l. hac lege. C. de proxim. sacro scrinio, notat glos. in. l. 3. in verb. Ad idè. ff. de re mili. Si ergo tutor iussu Præsidis civitatis, abest reipublicæ causa, videtur decimam ei danda.

17 Tertio facit, quod miles captus in bello, lucratur militare stipendium, ac si militæ operam navaret, uti censet Laudensis in tractatu de milit. art. 4. cuius sententiã videtur probare. Cassan. in consuet. Burgud. rubr. 1. §. 4. fo. 33. col. 4. num. 2.

18 Quarto facit, quod præsentem censentur, qui in Principis servitio sunt, & ideo lucrantur fructus, uti scribit Baldus in. l. Iurisperitos in principio versiculo: *Nota ex ista lege. ff. de excu. tuto.* * Sic lucratur fructus, absentes pro servitio Pontificis. c. bone. de postulat. prela. ubi capellani Pontificis, percipiunt fructus beneficiorum. c. cū dilectus de cleri. non residen. & ibi Ioann. Andræ. Antonius, & Abb. Laudensis in tractatu de Cardinalibus. charta quinta, versic. *An domini Cardinales.* Sic Episcopo servientes, percipiunt fructus beneficiorum, ac si præsentem

essent. c. de cætero, & c. ad audientiam de clericis non residen. Bal. in. l. Iurisperitos. ff. de excusa. tuto. Boer. decisi. 17. num. 12.

20 His tamen non obstantibus, mihi contra-ria sententia placet, imò tutor non gerens, non debet percipere decimam etiã si absque causa reipublicæ, quoniam tutor absens causa reipublicæ, definit esse tutor, saltem pro tempore; quo abest. l. tutor qui reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrah. & ibi notant Alber. & Raphael, idem Alber. in. l. 3. §. si quis. ff. de suspec. tutor. Angel. in rubrica. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari potest, & ibi Salice. de qua re vide, quæ dixi cap. De tutore adiuncto primo tutore.

21 Facit. l. 1. C. in quibus causis tut. habent. ubi probatur, quod tutor absens causa reipublicæ, non tenetur de periculo tutelæ, quod si non sentit onus, equum est, ut non sentiat honorem, ut in. l. eum qui. ff. de iure iuran. l. ab eo. C. de fideicommissis. * Tertio facit, quod absens causa reipublicæ, aliud iam negotium gerit, & aliud salarium lucratur, de iure autem lucrans salarium non lucratur illud, si alij locat operam suam, ut latè tradit Iaso. in. l. diem functo. nu. 23. ff. de offic. assessorum.

23 Rursus cum absens causa reipublicæ, definit esse tutor, & alius in eius locum detur, hic secundus lucrabitur decimam, neque primus restituatur, cum eius iniuria, non enim conceditur restitutio, cum iniuria tertij, ut in. l. sciendū. ff. quibus ex causis maioribus ibi notat Bald. Bart. Paul. Areti. Alexan. col. 2. in. l. cum quidam. ff. de acquirend. heredit. Bald. in. l. pen. C. de repudi. heredita.

24 Non obstant adducta in contrarium. Primo non obstat. l. si quis Titio. ff. quibus ex causis maioribus. illud enim procedit, quando persona cui relinquatur legatum, & causa legandi, non deficiunt, tunc enim licet deficiat causa accidentalis, scilicet presentia; non amittitur legatum. Sit exemplum, Lego Titio, si tempore mortis mee fuerit Granate, certè si eo tempore reipublicæ causa absit, legatum non amittit, quoniam & Granate, & extra Granatam, idem est Titius, & licet deficiat conditio, tamè remanet persona, cui ob amorem videtur relictum, ut in. l. nec adiecit. ff. pro socio: ideo absentia ei non nocet. In nostro autem casu, non datur decima, ratione personæ, sed ratione officij, scilicet quia est tutor, & ratione laboris, scilicet quia administrat: ut in. l. sed hæc nimium ff. de excu. tuto. ideo licet absque causa reipublicæ, deficiat causa substantialis, & finalis,

finalis, propter quam datur decima, scilicet definit esse tutor, & sic definit esse is, cui lex iubet dari decimam, & alius in eius locum suffulcitur; at in l. si quis Titio, Titius, non definit esse Titius, quod absit à Granata. Item in nostro casu, deficit ratio, & fundamentum, scilicet administratio; at in l. si quis Titio, Titius, nihil tenebatur agere, & sic absentia nil nocet, at hic absentia efficit, ne sit tutor, & ne administret.

25 ¶ Non obstat, quod notat Bald. in Authen. habita. quia loquitur, quando quis abest causa reipublicæ, iussu eius qui ei præstat salarium. At in nostro casu, tutor non abest mandato eius qui illi dat salarium, neque abest mandato superioris.

26 ¶ Non obstat tertium argumentum, quoniam falsum est, militi capto, deberi stipendium, cum iam non laboret, & ita docuit Barto. in l. 1. C. de re milita. neque Cassaneus aperit, quid sibi potius videatur.

27 ¶ Non obstat quartum argumentum; scilicet, quod præsentem esse censetur, qui in Principis servitio sunt; id enim verum, quando solum requiritur præsentia, & residentia, non vero quando requiritur labor personalis, & præcium solvitur, non à Principe, sed à privato. Qui enim aufert salarium à Principe, vel à Pontifice, ob residentiam, vel administrationem, præsentem esse censetur, si absit iussu ipsius Principis.

¶ Non obstat ultimum argumentum, quoniam Episcopus est caput, ut ita dicam suæ ecclesiæ, post summum Pontificem, & sic qui servit Episcopo, videtur servire ecclesiæ.

28 ¶ Quid autem si quis, casu fortuito impeditus, non administrat, an nihilominus consequatur decimam. Movet quæstionem, textus expressus in l. ab administratione. C. de lega. ubi probatur, quod si mihi, pro administratione tutelæ, aliquid relinquatur, & administrare non possim impeditus casu fortuito, quod nihilominus, mihi dandum est legatum, pro administratione relicto, & ita nota nt, ibi omnes DD. Quare, ex dispositione eius legis, videtur quod tutori, impedito casu fortuito, sit danda decima quam ei, hæc lex assignat pro administratione.

29 ¶ Sed mihi, semper contraria sententia potior visa est; si enim salarium debetur ex dispositione legis, & quis casu fortuito impeditus non potest obire laborem, pro quo salarium datur, certè non consequetur salarium, textus est, in l. 1. C. de re mili. & ibi Bart. notat: dum loquitur de milite capto

30 ab hostibus, quod non est ei solvendum stipendium. * Et in ipsamet specie, de qua agimus, scilicet in tutore cui aliquid est dandum pro administratione, quod illud non consequatur, si casu fortuito impediatur administrare, scribit Bart. in l. 1. §. Divus col. 2. num. 6. ff. de vari. & extraordi. cognitio. ubi loquendo de l. ab administratione. C. de lega. dicit illum textum non procedere, quando salariū debetur, ex dispositione legis; & quod loquitur in precio debito ex ultima voluntate; facit. l. si uno. §. certè, & §. cum quidam. ff. loca. Corsetus, in verbo Salarium. 3. Abbas in cap. sicut. el. 3. de iure iuran. Barto. & Ias. in l. diem functo. ff. de offi. assesso. * Quid autem si quis impeditur administrare ab aliquo tertio, vide Barto. l. si uno. §. item cum quidam. ff. loca. Alexand. & Iaso. in l. si pecuniam. ff. de condit. ob causam Bald. & Salic. in l. penult. C. de condit. ob causam.

31 ¶ Quid autem, si tutor vel curator, non gereret culpa ipsius adolescentis, fortè quia eum vulneravit, & certè solvet decimam, ut ex hac lege, tum ratione interesse damni emergentis, iuxta decretum legis Aquiliæ facit. l. sed addes. §. fin. ff. loca. & quod per locum à speciali, scribit Alexā. in additione ad Bart. in l. ex agentibus. C. de Præpositis agen. in reb. lib. 1. 2. Roman. singulari. 66. Abb. in cap. magne. de voto. col. 3. Bar. Fulgo. & Ias. num. 30. in l. diem functo. ff. de offic. assesso.

32 ¶ Quid vero si tutor non gerit, quia contutori suo, vel alicui tertio comisit administrationem gerendam, & certè hoc casu, præstabitur ei decima, tum quia tutor est, tum etiam quoniam per contutorem, vel actorem videtur administrare, & per omnia habendus est ac si gereret, ita probatur in l. tres tutores. ff. de admin. tuto. quem ibi valdè notat Alber. Scribit Sali. in l. 2. col. 2. C. de divid. tutel. & probatur in l. ita autè §. gefisse. ff. de admin. tuto. & ibi notat Bar. & Alber. Qui enim per alium gerit, ipse gerere videtur, ut notat per illum textū Sali. in l. nō ided minus. col. 3. & 6. C. de procurat. Ias. in l. si is, qui pro emptore, num. 353. versi. contra Bart. ff. de usu capionibus.

¶ Et tutor per alium gerens, scilicet, per contutorem, videtur eam partem gerere. l. tres tutores. §. non solum. ff. de admin. tuto. l. si procuratorem. §. si tutores. ff. manda. notat Aretin. confi. 66. col. 1. latè doctores, in l. 1. C. de transact. Bart. l. Lucio. §. si iter. ff. de aqua

34 ¶ Præterea facit, quod quicumque tertius administrans rem pupilli, administrat periculo tutoris, qui illum constituit. l. decreto, & ibi Bar. & omnes Doctores. ff. de adm. tuto. Bart. in l. tutor qui repertorium, col. 1. ff. eo. titulo, & in l. tutor. ff. rem ratā haberi.

35 ¶ Si tamen à iudice mandaretur administratio uni ex pluribus tutoribus, & tunc ceteri nullam partem decimæ consequentur, quoniam censentur extranei, & ille solus à iudice assignatus gerere, & administrare potest, textus est expressus, & ibi Bart. notat in l. tutores. ff. de auto. tuto. & in l. si. C. de auto. præstan. & in l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. scribit Bart. in l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. ubi est textus ægregius, asserens hanc sententiā, per quæ Paul. ibi, nu. 6. notat, quod tutor non administrans, non potest acquirere pupillo. Cū ergo, neque administrare, neque acquirere pupillo possit, cessat fundamentum & ratio huius legis: facit. l. 2. C. si unus ex pluribus, & l. 2. C. de divi. tutel. Et quod ceteri tutores, non possint administrare, si unicuique causæ cognitione sit commissā administratio, notat Bar. Bal. Ang. & Paul. in l. quod si fortè. §. sunt quidam. ff. de solutio. Bar. in l. pluribus. ff. de auctori. tuto.

36 ¶ Et quod si quis abdicata à se potestate administrandi commisit socio administrationem, non possit ipse amplius administrare probatur in l. 3. §. tantundem. cum lege sequenti. ff. de adm. tuto. Quod si nō potest administrare, non consequetur decimam, cum non administranti nullo modo danda sit. Quando autem contutor, teneatur de negligentia contutoris, vide leges & Doctores supracitatos in l. 1. C. de transactio. Soc. conf. 283. nu. 7. libr. 2. Corn. conf. 323. per totum, l. b. 1.

¶ Et an possit unus tutor cogere alium dividere administrationem, vide Bart. in l. si plures. §. si non erit, nu. 1. de adm. tuto.

37 ¶ Illud addendū, quod solet dubitari, quid si sint plures tutores, & unus gerit, & alius non, an decima quæ pertineret ad non gerentem, competat in solidum gerenti; & certè cōpetit, si ipse omnia administrat. Quod procedit, etiam in casu magis dubio, puta, si ex testamento relinquatur centū duobus tutoribus, in testamento designatis, nam si unus vellit gerere, alter non, certè gerens

consequetur solida centum, nō verò quinquaginta accrescent heredi. ut probat Cappella Tolosana. 293. incipienti item datus citat. l. unica. §. ubi autem. C. de cadu. tolla & ibi Aulse. in additione dicit, quod licet Cappella, loquatur in executoribus, idem est in pluribus tutoribus. Quare, si eis legatum fuerit, si rationes reddiderint, dabitur totū reddentibus rationem, & non alijs; citat Bald. in l. si plures. col. 3. C. de condi. inser. l. si ita fuerit. ff. de manu. testa. Quod censet procedere, etiam si alter tutorum, remdus fuerit, ut suspectus, citat Bal. in Auth. hoc amplius, col. 1. C. de fideicom. & vide quæ dicam infra capite De pluribus tutoribus.

¶ Postremò nota, quod licet supra docuerim, absentem non dandam decimam intelligendum est, absentem, & non gerentem, quid enim si absentia utilis sit pupillo, certè dabitur tutori decima. Nā canonici pro utilitate Ecclesiæ absentes, habentur pro presentibus, & lucrantur fructus, ut per Doctores in c. cum non deceat. de electio. lib. 6. & c. tuæ fraternitatis. de clericis non residentibus. & c. licet. de præb. Bar. & DD. in l. quæ sit. ff. de leg. 3. Bald. l. 1. C. de his quibus ut indigni. Oidral. conf. 117. Boer. decisio. 17. num. 5.

S V M M A.

- 1 Tutor invalidus, communiter reputatus validus, an lucretur decimam, & nu. 7.
- 2 Prelatus putativus, an lucretur fructus.
- 3 Tabellionis in validi gesta, an valeant, si communiter reputetur tabellio.
- 4 Errans in facto, an lucretur fructus, & nu. 19.
- 5 Quarta debita iure naturæ, an amittatur per non confessionem inventarij.
- 6 Salarium solvendum administratoribus Ecclesiæ, communiter reputatis validis.
- 8 Tutoris putativi gesta, nil valent.
- 9 Dispositio. l. Barbarus. non habet locum nisi in casibus, in qua est iurisdictio.
- 10 Putativus tutor, non est tutor, & gesta eo auctore non valent, & nu. 11. Etiam si sint utilia pupillo, nisi ratificentur.
- 13 Filius putativus, non acquirit patri.
- 14 Tutori non implenti solemnia, non est danda decima.
- 15 Tutor invalidus, nō convenitur actione tutelæ.
- 16 Mater tutrix, privatur hereditate filij, si non servat solemnia.
- 17 Matrimonium si sit nullum, non habet locum statutum de lucranda parte dotis.
- 18 Tutor invalidus, an teneatur de periculo tutelæ.

An tutor putativus communitè reputatus tutor lucretur decimam. Cap. XII.

- 1** **R**ursus occurrit quæstio, pulchra, & difficilis. Quid si tutor, per plures annos administravit, maxima cum utilitate pupilli, & communitè reputatus est tutor, postea verò apparet tutelam, non valuisse: utrum ei decima danda sit, vel ipse eam retinere possit? Hic, nihil videtur interesse, an tutela corruat ex defectu ipsius, qui datur tutor; an vero ex persona eius, cui datur tutor.
- 2** Videtur, non solum ex æquitate, verum etiam ex iuris rigore, huic dandam decimam, tutor enim & prælatus æquiparantur, glossa in cap. quia episcopi. §. q. 3. Barba. de prælan. Cardin. q. 3. nu. 28. Afflict. decisione 169. nu. 5. Berol. q. 27. nu. 4. Prælatus autem invalidus, lucretur fructus, ut notat Innocen. in c. nihil de electio. Bald. Albe. & Raphael. Com. in l. qui neq; ff. de rebus coru. Bald. Sali. & Paul. in l. si putas. C. de petit. hæredi. Quod intelligendum, dummodo sit electus à superiore, aliàs non facit fructus suos, ut notat Innocen. in c. quærellam. de electio. Anton. in cap. cõsultationibus. de iure patrõna. Alexan. conf. 138. lib. 1. Cũ ergo tutor, administret ex facultate iudicis, qui ei decernit administrationem (aliàs enim nullo modo administrare posset, etiam si legitimus esset. l. si. ff. de arbit. tutel. l. tutores, & ibi Bart. ff. de auto. tuto. & dixi. c. 2. num. 64.) videtur quòd lucrabitur fructus, ad similitudinem prælati.
- 3** His suffragatur, quod gesta à tabellione communitè reputato pro vero tabellione, valent; si adsit confirmatio superioris, autore Bald. in l. 1. num. 12. C. de testa. Spec. de instr. additione. §. restat, & est communis sententia, teste Alexand. in l. 1. col. fi. C. de testam. Iaf. in l. Barbarius in. 2. limitatione. ff. de offi. Præto. Nullus autem tutor administrat, absq; decreto iudicis, ut supra dixi, ergo gesta à tutore communitè reputato valido, valida erunt, & ex consequenti deducet decimam.
- 4** Deinde si tutor, credidit se tutorem, erras in facto, videtur lucrari decimam fructuũ, quoniam error in facto, iustificat possessionem, & facit lucrari fructus, ut in l. sed et si lege. §. scire. ff. de peti. hæred. Bald. in l. scire

- nu. 63. C. de servi. & aqua ubi nu. 73. tractat, an prælatus illegitimus lucretur fructus: & quòd error in facto, sit causa lucrandi fructus, dixi in tractatu de non meliorandis siltabus cap. 33. num. 11.
- 5** Postremò urget, quod scribit Paul. conf. 19. num. 2. lib. 2. quòd creditor succedens debitori, non amittit ius retinendi, etiam si non conficiat inventarium (& quòd proprius facit ad nostram quæstionem) per nõ confectionem inventarij, non amittitur quarta debita iure naturæ, ut notatur in Authent. sed cum testator. C. ad leg. Falc. ut ibi Paul. tradit. Ergo licet tutor, per nõ confectionem inventarij, non sit tutor legitimus, & validus, nõ idcò amittet decimam.
- 6** Ultimo facit, quòd scribit Alexã. in additione ad Bart. in l. Heremius. ff. de decuri. q. administratoribus ecclesie, communitè reputatis validis, est solvendum salarium.
- 7** Contraria tamen sententia, probatur nominatim ex Alexan. in additione ad Bart. in d. l. Heremius: ubi scribit, quòd etiam si administratores ecclesiaru invalidi, faciãt fructus suos, seu lucretur precium administrationis: id tamen non habet locum, in tutoribus. Vt autem Alexand. aptè loquatur, intelligendus est, in casibus in quibus de Iure Civili datur tutori salarium, quos retuli cap. 1.
- 8** Secundo facit, quod gesta à tutore putativo communitè reputato valido, non valent, quia regula. l. Barbarius Philippus, nõ procedit in tutore ita primus (uti arbitrator) docuit Iacobus Belvisius, in disputatione, citius initium est. Iure caveatur. Paul. in l. si putas. C. de petit. hæred. Ioan. Calderin. & Anton. in cap. ad probandum, nu. 2. ff. de re iudica. Bal. in l. non omnis. §. fin. col. fi. ff. si cert. petat. Raphael. Com. in l. qui neq; per textum ibi. ff. de rebus corum. Alexan. confilio. 138. col. 4. lib. 1. Ad hoc enim, ut habeat locum regula. l. Barbarius, requiritur, ut publicæ interfit gesta valere, ut per Alexand. d. conf. 138. lib. 1. Officium autem tutoris, neq; auctoritate, neq; utilitate est publicu. l. 1. ff. de mune. & honorib. Et hic vertitur causa privatæ utilitatis, nimirum solius pupilli.
- 9** Item regula. l. Barbarius, non habet locu, nisi in causa in qua erat iurisdicção, ut notat Bald. in l. nõ omnis. §. pupillus. ff. si cert. petat. Iaf. in d. l. Barbarius. Idè requiritur, ut inter venerit confirmatio superioris autore Bar. in l. a tuar. os. C. de numera. lib. 1. hic

- hic autem deficit publicæ utilitas, & causa iurisdictionis, & confirmatio superioris, quavis enim iudex permiserit administrationem, non idcò videtur confirmare, nisi adiciat se, ratum habiturum ab eo gesta; tunc enim valent ex auctoritate iudicis confirmantis, ut in l. 1. §. Pomponius. ff. q. falso tuto. Bal. in l. 2. ff. de eo qui pro tuto. Aliàs gesta à tutore invalido, etiam si communitè reputetur validus, nulla sunt, ut in l. qui neque, & ibi notat Raph. Comens. ff. de reb. eorum.
- 10** Præterea facit, quòd tutor invalidus, vera non est tutor, etiam si communitè reputetur tutor; quod si non est tutor, deficiunt verba legis, & per consequens cessare debet eius dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. Deinde gesta, à tutore minus solemnni, non valent, notat Bart. in l. legitimos ad finem. ff. de leg. tuto. Guido decis. 330. Bart. l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Aufreri. in additione capellæ Tolosana. 288. Salicet. l. tutores. col. 1. C. de admi. tuto. Corn. conf. 164. col. 2. lib. 4. Alex. conf. 86. nu. 8. lib. 2. Bart. l. tutor qui repertorium. col. 2. versic. quid si neglexit. ff. de admi. tuto. Boer. decisione. 53. num. 5. Corne. consil. 207. col. 2. lib. 3. Berol. q. 60. nu. 35. Specu. tit. de auctore. vers. quid si minor. Iaf. l. si quis infu. di. nu. 4. ff. de lega. 1. Socin. in l. qui duos. nu. 30. ff. de reb. dubi. Paul. conf. 355. nu. 4. lib. 1. glo. in l. 9. tit. 16. par. 6.
- 11** Sic alienatio, facta cum auctoritate tutoris putativi, non valet. l. si qui. & ibi Bar. & Bal. ff. de eo qui pro tuto. negot. gest.
- 12** Quinimo licet gesta, utilia sint pupillo, non valent, nisi minor ex post facto rata habeat, ut notat Bart. post ultramontanos, communitè, in l. si tutor. per glossam ibi. C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria. & ibi Bal. & Pau. notat Imo. in l. sepè. col. 18. ff. de re iudica. & est communis & vera opinio, teste Barb. in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. sentit Bal. in l. nõ idcò minus. C. de procu. & est vera, & magis communis, ut testatur Berol. q. 103. nu. 2. Defectus enim solennium, facit quem dici nõ tutorẽ, ut notat Capicius, decis. 129. nu. 3. ut de falso tutore scribit Hippo. conf. 89. nu. 6. lib. 2. Et paria sunt non esse tutorem, vel non satisfecisse, ut notat Iacobin. in l. si tutor. C. in quibus causis in integ. resti. nõ est necessaria. Cum ergo, neq; tutor sit, neque gesta valeant, æquissimum est ei non dari decimam. Sed obijciat aliquis, valent

- in utilitate pupilli, fateor, sed ita demum si pupillus velit ea rata habere. Et licet rata habeat, non id sufficit, aliàs etiam negotiorum gestor, utilitèr gerenti, dabitur decima; quod est prorsus falsum.
- 13** Confirmatur hæc opinio, quoniam filius putativus, non acquirit patri, ut in l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. hæredita. ubi notat Bart. & Bal. & ceteri. Sic etiam pupillus, nihil acquirit, vel dabit tutori putativo.
- 14** Præterea quòd invalido non sit danda decima, probatur nominatim, ex Cassiano in consuetudinibus Burgundiæ, Rub. 6. §. 4. verbo caution, num. 6. ubi scribit, quòd licet iure Gallico, tutor nobilis pupilli, lucretur fructus, certè eos non lucrabitur, nisi sufficientem cautionem tradiderit, ut est obligatus, aliàs enim, non implet, quòd in tutore requiritur, scilicet satùdare. Admonitum tamen velim lectorem, Gallos, tutorem appellare, Balistam, ut patet ex Cassiano. dicto. §. 4. verbo Balistæ citat Cassianus, in comprobationem suæ sententiæ, quòd usufructuarius non cavens, non lucretur fructus. l. si usufructus legatus sit. cum glossa. ff. de usufruct. l. uxori. ff. de usufruct. lega. & ibi Bartol. idem Bartol. in l. si homo. ff. de usucapio. & in l. usufructus. C. de usufruct. & in l. hac ædicali. §. si. C. de secun. nupt. de qua re, vide Bar. in d. l. uxori. Bal. consil. 21. & seq. libr. 2. Felin. in cap. si autem. col. 4. de referip.
- 15** Præterea facit, quòd tutor invalidus, nõ potest pro gestis conveniri actione tutelæ, quæ pupillo multa præstat privilegia, tantum conveniri potest, actione negotiorum gestorum. l. militiæ. C. qui dari tutor. poss. sentit. Bald. in l. cum pater. num. 2. ff. de negot. gest. Raph. Comens. consil. 87. post principium.
- 16** Præterea, longe durius est, amittere, quòd debetur Iure communi, quam quòd debetur Iure particulari; reperio tamen, quod mater delatam sibi tutelam administrans (licet utilitèr) punitur, si non servavit solemniam, requisita, ut tutela valeat, & privatur hæreditate filij. Ita docet glossa in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. Bal. in l. matres. C. eo. titulo. Gozadin. consil. 17. num. 3. versiculo tertio adduco. Curtius senior. consilio. 66. col. 17. Bald. in l. precibus. col. 6. C. de vulgar. & pupil. Multo ergo magis, tutor invalidus, amittet decimam, sibi

adversus Iuris civilis dispositionem in hac lege datam. Deinde facit, quod qui statuto vult uti, cum non servaverit solennitatem illius, privatur beneficio ipsius, ita Socin. consil. 1. incip. præstantissimè. col. 3. versiculo octavo, & ultimo. lib. 1. Alb. l. auxiliium. §. 1. ff. de mino.

17 Postremo facit, quod si ex statuto, marito deferatur lucrum dotis, id non habet locum, si matrimonium sit nullum: ut in impotenti ad coitum, scribit Ias. consil. 8. lib. 1. & consil. 115. col. 1. & 2. & consil. 135. lib. 1. Et generalitèr, in iure ex lege, vel pacto delato ratione matrimonij, scribit Bald. Angel. & Salic. in l. 1. per textum ibi. C. de condictione ob causam. Angel. in Authen. de nuptijs. §. ascriptio. col. 4. A lexan. in l. si ante. col. 3. ff. sol. matrim. Barba. in c. ex litteris. col. si. de pignor. Bald. consil. 184. l. b. 3. Pau. Roman. & Alexand. in l. si cum dotem. §. si. ff. solut. matrim. Bald. Barba. & Felin. col. si. an. c. iuravit. de probat. Boerius decisione. 23. nu. 37. facit. l. in insulam. §. fructus. ff. solut. matrimo. & ibi notat Romanus, Lupus, in Rubrica. de donationibus inter virum, & uxorem. folio. 19. col. 2. & folio. 39. col. 2. versiculo ampliabis. in parvis. Latè Rodericus in repetitione. l. t. titulo De las ganancias. col. 1. & 2. ubi disputat, an lucra dividenda sint inter virum, & uxorem, si matrimonium fuit nullum. facit l. pen. ad finem. ff. quod falso tutor.

18 Ultimo facit, quod tutor credens se tutorem, non tenetur de periculo tutelæ, si re vera tutor non sit. l. tutores qui post. ff. de admittuto. Bar. in l. impuberi. nu. 1. ff. de tutel. Hæc opinio vera est, quod tutor in validus non aufert decimam: quod intellige, quando à principio tutela non valuit, tunc enim si ex post facto desinat valere, tunc enim pro tempore quo valuit, verus tutor fuit, & ipsi decima danda est. l. 1. ff. de leg. tut. Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat, quod prælatus confirmatus à superiore, lucratur fructus, tutor enim non confirmatur à superiore, ut prælatus, sed decernitur sibi facultas administrandi, ut in l. fin. C. arbit. tutel. Idem respondeo, ad secundum argumentum, & quod in tabellione versatur publica utilitas.

19 Non obstat, quod errans in facto, lucratur fructus: id enim fallit, quando fructus dantur ratione alicuius actus validi, non vero ratione dominij, si enim dantur ratione dominij, ex errore nascitur bona

fides, & ex bona fide acquiruntur fructus. At si dentur ratione administrationis validæ, certè non acquirunt qui in validè administrati. Nō obstat quod tutor communitèr reputatus validus, tenetur de periculo tutelæ, quoniam est falsum, ut in dicta. l. tutores qui. in princip. ff. de administratione tutor. Non obstat, quod filius non conficiens inventarium, non amittit legitimam, quoniam filius non conficiens inventarium, non desinit esse filius, neque ex hoc amitti legitimam, at tutor non conficiens inventarium, tutor efficax non est, & in dolo esse præsumitur, & neque agere, neque conveniri potest, ut dixi capite secundo, nu. 57.

Non obstat quod scribit A lex. ad Bar. in l. Herenius. quoniam ipsemet id limitat in tutore, alter enim confirmatur, scilicet prælatus, alter regularitèr nō confirmatur, sed decernitur sibi facultas administrandi, quod non est confirmare.

S V M M A.

- 1 Tutori malè gerenti, non danda decima, & num. 6.
- 2 Salarium non dandum malè administranti.
- 3 Tutori gerenti an accrescat portio tutoris malè gerentis, an vero accrescat pupillo.
- Legati non implentis officium, salarium, an accrescat alteri legato, qui rectè facit suum officium.
- 4 Tutor malus non recuperat expensas factas, in re pupilli.
- 5 Tutor cui legatur summa in qua fuerit condemnatus, an possit retinere quæ debet ratione doli.
- 7 Tutor non implens solemnità, non lucratur decimam.
- 8 Pater malè gerens amittit administrationem rerum filij.
- 9 Mandatario excedenti fines mandati, an dandum salarium.
- 10 Iudici delinquenti, non dandum salarium.
- 11 Male tractans debitorem, vel vassallum, vel filium amittit ius suum.
- 12 Salarium non dandum pro inani titulo, sed quia quis rectè officium implet.
- 13 Maritus malè tractans uxorem, amittit lucrum dotis.
- 14 Privilegium amittit qui eo abutitur.
- 15 Malus tutor punitur.
- 16 Fructuarius malè utens, non lucratur fructus. Executori malo non datur decima.
- 17 Tutor malus, non est tutor, sed prædo.
- 19 Tutor malus, à quo die amittat decimam, usque ad. 25.
- 20 Tutor, à die quo postulatur de suspecto, non potest administrare.

Prælatus,

- 24 Prælatus, à quo die non lucratur fructus.
- 26 Tutor malus pro parte temporis, vel in parte rerum, an amittat decimam pro toto tempore, & in omnibus rebus. distingue. nu. 32. 33. & 34.
- 35 Tutor an amittat decimam, si pupillum non duxit in domo sua.
- 36 Tutor negans alimenta pupillo, an amittat decimam.
- 37 Tutor an deducat decimam ex fructibus, in quos condemnatur ex dolo, vel negligentia, & num. 39. cum seq.
- 40 Tutor solvens infolidum ex delicto, non rectè petit actiones, sibi cedi adversus contutorem.
- 43 Decima quare detur tutori.
- 46 Tutor an amittit decimam, ex eo quod possit removere, licet non ex delicto.
- 47 Tutor ex quibus causis removeri possit, & quid in consanguineis.
- 48 Tutor quando præsumatur esse in dolo.

An tutori malè gerenti, sit danda decima, saltem ex fructibus earum rerum quas bene administravit: Et an deducat decimam, de fructibus in quibus condemnatur, quia malè gessit, vel pupillarem pecuniam permisit esse otiosam. Cap. XIII.

Resus queritur, an tutori malè gerenti sit danda decima, & ut danda non sit, an saltem dari debeat, ex fructibus rerum, quas bene administravit, vel ex fructibus in quos iure condemnatur, quia malè gessit, vel quia pecuniam pupillarem permisit esse otiosam: & à quo die malus tutor, desinat lucrari decimam.

Ante omnia, illud æquissimi iuris est, tutori malè gerenti, non dari decimam, neque ullum omnino salarium: Ita nominatim probatur in l. quid autem iunctis legibus præcedentibus. ff. de excusat. tuto. ubi probatur, quod si alicui relinquitur legatum, pro administratione tutelæ, quod si malè administrat, nō debet consequi præmium administrationis.

Vnde ex eius legis decreto, viget communis Doctorum sententia, quod salariū, non debetur culpabilitèr, vel dolosè admini-

stranti: ita docent ibi Iacobus Arēna, Bar. & Alber. Bart. in l. Mevio nepotem. ff. de annu. legat. & in l. 1. §. Divus. col. fin. ff. de vari. & extraordi. cognitio. & in l. iudices. C. de anno. & tribut. lib. 1. Bal. in l. 2. col. 2. C. de loca. & in l. una. col. si. C. de suffrag. & in l. Nessenius. ff. de excusat. tuto. glossa. Bart. Paul. Rapha. & Ias. in l. diem functo. ff. de offi. assesso. Corfe. singulari, salariū. 1. Idem probatur in l. etiam si partis. ff. de legat. 1. quæ loquitur in tutore, cui relinquitur legatum, & malè administrati; idè probatur in Authen. licet. C. de Episco. & cleric. inquit lex. Sed si ij qui facere iussi sunt, neglexerint, amittant lucrum quod eis continuabat.

Rursus in tutore nominatim hæc opinio probatur, quoniam si duobus tutoribus, legatum relinquatur, & alter rectè gerat, alter removeatur, certè remotus, non consequitur partem legati, sed accrescit gerenti, non verò applicabitur heredi testatoris, ita Capella Tolosana. 293. & ibi Aufrerius in additione Bald. in Authen. hoc amplius. col. 1. C. de fideicommiss. textus in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusat. tuto. Quamquam salarium legati officium nō implentis, non accrescit ei, qui officium solus implet, ut not. Bart. per illum textum. in l. 1. C. de lega. Corset. verbo Salarium. Sed ibi salarium, non dabatur ad proportionem redditus alicuius rei, hinc verò decima datur, de omnibus fructibus, quare tutor qui omnia administravit, partem contutitoris cessantis consequetur.

Confirmatur hæc opinio, ex eleganti traditione Bal. & Paul. nu. 3. in l. si pupilli. §. sed & si quis. ff. de negot. gest. ubi Bal. per eam legem, inquit, nota hunc. §. contra tutores, vel curatores, ut si accesserunt animo deprædandi (quod colligitur, si bona pupilli converterunt in suam utilitatem, vel de negant rationem reddere) quod non possunt repetere expensas, etiam si fuerint utiles pupillo, nisi appareat pupillum factum locupletiosem. Cum ergo malus tutor, propria nō repetat, quanto minus petet aliena, scilicet decimam pupillarium reddituum, & cum damnum non effugiat, repetendo à se expensa, quanto minus lucrum capiet, auferendo à pupillo decimam.

Præterea nominatim in tutore, quod malo decima danda non sit, probatur efficacitèr, quoniam etiam si tutori legetur omnis summa, in quam fuerit debitor ex admini-

Yy 2 stratione,

stratione, non consequetur ea, quæ debet ratione doli, ita docet Sali. in l. cum necessitatem. C. de fideicom. per. l. quidam decedens. ff. de adm. tuto. & sequitur Alexan. consil. 74. nume. 4. libro. 7. Anchar. consil. 118. incip. casus talis est. Segura in repetitione. l. si ex legati causa. à num. 23. ff. de verbor. oblig. notât recetiores, in. d. l. cum necessitatem. A ymon. conf. 193. nu. 9. lib. primo. Deci. consil. 192. num. 4. Alexand. consil. 62. num. 8. libr. 4. Deci. consil. 178. num. 3. Soc. conf. 159. nu. 19. lib. 2. Gratus conf. 23. nu. 6. cū alijs à me citatis, supra. c. 2. nu. 160.

¶ Deinde Paul. consil. 374. nu. 2. lib. 2. expressè notat, quod tutori malo, nō est dandum præmiū fructuū, à statuto propositū.

¶ Deinde facit, quod non servasse solemniam (quæ ad inanem tantum legis observantiam, & formulam pertinent) sufficit, ut tutor non lucretur fructus, Gallico iure tutori debitos, ut scribit Cassaneus, in consuetudinibus Burgundix. Rubrica. 6. §. 4. verbo *caution*, num. 7. & docui supra capite præcedenti, num. 16. Quinimō, sufficit, ut mater amittat hæreditatem filij (omni iure sibi debitam) paria enim sunt, nō habere tutorem, vel habere minus solemnem, idē, si mater gerat, tutelam filij, non tamē solemniam observaverit, amittit hæreditatem filij, ut per Bal. in l. matres. C. ad Tertul. Gozadin. conf. 17. nu. 3. Bald. in l. præcibus. col. 6. C. de vulga. & pupill. Curt. ten. conf. 66. col. 17. Quanto magis amittet, si malum tutorem se præstando, rem pupilli contriverit, ac dissiparit, vel se pupillo hostem præbuerit.

¶ Sic pater, legitimus bonorū filij administrator, & qui ea ratione lucretur fructus, amittit administrationem, si malè gerat, vel dolum, seu negligentiam committat, ut latè tradit Alex. per ipsum textum in l. Imperator. nu. 6. ff. ad Trebel. textus in l. si. §. minores. C. de sententiam passis. A ret. consil. 72. num. 5. versiculo ad quartum. Barba. in c. venerabili. ad finem. de offic. delegat. Ioannes Nicolaus Arelatensis. in l. generaliter. nu. 153. cum sequentibus. C. de secundis nuptijs. Socin. consil. 34. nu. 15. libr. 1. Crotus in repetitione. l. si constante. nume. 120. ff. solut. matrim. Anania in c. cum ex iniuncto. nu. 22. de hereti. Lupus in repet. c. per vestras. §. 17. nu. 13. Doctores in d. l. Imperator. Boerius decis. 61. nu. 14. Segura, in repetitione. l. Imperator. nu. 18. ff. ad

Trebel. Et hoc casu pater tenetur (adversus iuris regulam) rationem administrationis reddere, autore Bald. per textum ibi in l. cum oportet. §. si. C. de bonis quæ libe. glos. in §. non autem ea lege. & ibi Corne. num. 3. Negusantius in tractatu de pign. ribus. 4. mēbro. secundæ partis, nu. 13. Pinel. d. nu. 33.

¶ Sic mandatarie, excedenti fines mandati, non datur conventum salarium, imò eo casu, neque expēsas petere potest. §. is qui exequitur. Insti. manda. Guido. decisio. 68. col. 2. vers. item in procuratore.

¶ Sic iudici delinquenti, non est solvendū salarium, ut notat Iacobus A rena, in l. qui negotiationem. ff. de administr. tutor. & in §. 1. & §. pen. textus, & ibi Bar. in l. iudices. C. de annonis & trib. lib. 10. Corsetus, singul. salarium. i. sic Bald. in l. mancipia. C. de servis fugitiv. scribit, quod potestas, seu officialis remotus propter suspensionem non debet habere salarium, Abbas, in c. cū sit, de iudicis. Corsetus, in d. singulari. Puteus, in tractatu de sindicatu. §. si officialis. & §. iudices.

¶ Sic immoderatè castigans vassallum, vel debitorem, amittit ius suum, & dominus amittit servum, & pater patriam potestatem, ut in l. elegantē. §. si. ff. de pign. actio. & ibi Paul. l. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. 3. C. de obsequi. l. si. C. in quibus causis coloni. §. finali. Insti. de patria potestate. Et vassallus amittit feudū, propter iniuriam factam domino, ut latè traditur, in locis vulgaribus. Et dominus privatur proprietate ratione iniuriæ factæ vassallo, ut latè tradit Cardinalis Alexādr. in cap. 1. col. 1. quib. mod. feud. amitta. Iaso. in Authen. qui rem, nu. 5. C. de sacrosanct. Eccles. Boerius, in consuet. Bitur. tit. de consuetudine feudi. §. 15. Faber. §. præiudiciales. col. 9. Insti. de actio. Gemina. in c. ad apostolicam. de re iudica. Alvarotus. d. c. 1. quæ fuit prima causa benefi. amittit.

¶ Postremò facit, quod salarium, non est dandum pro inani titulo, sed quia quis benè, & utilitèr gerit, & benè satisfacit officio sibi iniuncto, ut scribit Platea, per textū ibi in l. 1. nu. 1. C. de annon. Civilibus, lib. 11. citat. l. ut virtutum. C. de statutis, & imaginib. l. grammaticos. l. magistratos. C. de profes. & medi. libr. 10. l. una. C. de Athletis, lib. 11.

¶ Præterea, maritus malè tractans uxorem, amittit lucrum dotis, putà, si eam occidat, vel

vel flagellet, vel alimenta deneget, ita ut pereat, ita Bart. Paul. Bal. Alex. & Ias. in l. ab hostibus. ff. solu. mat. Boerius, decis. 244. nu. 12. Bal. in Auth. dos data. C. de donat. ante nup. Ripa, in l. fin. nu. 14. C. de revoc. donat. Et si uxor sit expulsa sine causa, ita ut vir non suffineat onera matrimonij, nō lucretur vir fructus dotis, Bal. in l. si. in fine. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, Alex. in l. 2. in princ. ff. solu. matr. & ibi Socin. col. 4. in fine. Lupus, in repet. c. per vestras. §. 3. sequitur. nu. 3. de donation. inter vir. & uxor. Bal. in Rub. C. de priv. dotis, Bal. in l. 1. C. de lati. liber. tollen.

¶ Deinde facit, quod dolo tutori tutela nocere debet, ut notat Albe. in l. tutor. ff. si quis cautionibus.

¶ Denique qui non utitur privilegio, ut debet; amittit illud. capit. ut privilegia. de privileg. licet. 1. r. q. 3. & tutor qui legem sibi impositam spernit, æquum est, ut legis beneficium non utatur, auxiliū in fine. ff. de minorib. l. si. §. fin. autem postquam. C. de iure delib. c. quia frustra. de usuris, & ibi notat glosa. Sic collectarius, qui malè tractat Ecclesiam, privatur suo officio collectandi. c. ea quæ de censib. Et malè tractans rem emphiteoticam, vel conductam privatur ea, ut in Auth. qui rem. C. de Sacrosanct. Eccles. Et in conductore probatur in l. æde. C. de loca. Barba. consil. 36. incip. sapientèr scripsit. col. 7. lib. 2.

¶ Ultimo, hæc opinio probatur, quoniam tutori datur decima, propter laborem administrationis, ut in hac lege expressè dicitur, & in præmium laboris. At malus tutor laborat, ut perdat pupillum, & ex diametro agit adversus id, pro quo decima datur. Et ratione malè obiti officij, publicis vinculis nonnunquam continetur. l. 3. §. si. ff. de suspect. tuto. l. 1. §. solent. ff. de offi. præf. urbis. Alber. in l. Divus. nu. 8. ff. de offi. Præsid. Et qualitèr puniatur, spoliatus pupillum, scribit A fflict. decis. 336. Quomodo autem, punitio convenit cum præmio? Quomodo idem castigabitur, & præmio afficietur ex eadem causa, & ex uno eodemque facto? Si bonus est, optimo iure præmio afficitur, si malus, æquum est, ut culpæ pœnam, severè sentiat, non ut præmium accipiat.

¶ Præterea fructuarius, malè utēs, non lucretur fructus. l. item si fundi. in princ. ff. loca. l. hoc amplius. §. si. ff. de damn. infec. facit. l. cognovimus. C. de manci. & colo. l.

eos. C. de aquæ duct. lib. 1. Ange. Paul. & Ias. in Auth. qui rem. C. de Sacrosanct. Eccles. Iacob. in sua investitu. feud. verbo distincti; vassalli promiserunt, non committere feodonia. col. 9. sic Bald. in Auth. cui reli. col. 2. C. de indict. vidui. per illū textū scribit, quod faciens adversus cautionem præstitā, vel conditionem requisitam, omne emolumentum tenetur restituere, & sequitur Molina in consue. Paris. tit. 1. §. 1. glo. 1. nu. 31. quid dicit, quod si fructuarius colludit eū vassallo, in fraudem domini non lucretur fructus, quod ad tutorem colludentem cū debitoribus pupilli applicari potest.

¶ Denique confirmatur hæc opinio, quoniam malo curator, non datur decima, neque legatum relictum, ut in l. 4. titulo. 2. libro. 5. Ordinationum. Ultimo facit, quod tutori non gerenti, non est danda decima, ut latè dixi capit. 12. num. 1. cum sequentibus. Quod si non gerenti non datur decima, multo minus dabitur ei qui malè gerit, præstat enim nō administrare, quam perniciosè administrare. Qui enim non administrat, si nihil utilè, certè nihil noxium facit, saltè in committendo: at, qui perniciosè, administrat rē pupillarem devastat.

¶ Finem facerem, nisi illa manifestissima ratio occurreret, quod malus tutor, non est tutor, sed prædo, ut in l. qui fundi. §. si tutor. ff. de usufructu. pro emptore. l. tutor qui ad utilitatem. ff. de adm. tuto. & ubiq; Doctores. Prædo autem laqueo dignus est, non præmio.

¶ Hæc est opinio verissima, quod malo tutori non est danda decima. Neq; quemquā moveat auctoritas Boerij, in consuetudinibus Bituricensibus titulo de iure personarū. §. 14. quoniam ibi ius Gallicū refert, vel quod magis puto, loquitur de tutore relinquente tutelam, finita tutela, ut (scilicet) retineat fructus tēporis præteriti: vel loquitur de remoto, cuius culpa, cū non fuerit damnosa pristinae administrationi, rectè retinet fructus temporis præteriti: ut statim ad superiorum lucem explicabo.

¶ Sed est quæstionis, an tutor amittat decimam à die commissæ culpæ, an verò à die quo postulatur de suspecto, an à die quo fertur sententia, ut amplius non administrat; movet quæstionem, quod malus iudex, amittit salariū, à die remotionis, non verò à die quo postulatur removeri, ut scribit Bellapertica, & Paul. col. 1. & Ias. num. 28. in l. d. em. functo. ff. de offi. assessorum,

- adducunt, quòd cū post crimen fuerit tolleratus, & administraverit, non debet ferri rium esse gratuitum, sicut in prælato digno privatione, scribit Felinus, in. c. de quarta col. 1. in princ. versic. faciunt postremo prædicta ad quæstionem de præscrip. Corne. in. l. 1. col. 1. C. de his quib. ut indig.
- 20 ¶ Rursus occurret alius, qui spreta horum auctoritate, sentiat, tutorem, à die quo postulatur de suspecto, non lucrari decimam, etiam si innocens sit, & nihil remotione dignum admitterit. Ita enim videtur probari, quoniam tutor à die quo postulatur de suspecto, non potest administrare, adeò ut neque solutionem recipere possit, ut definit Iuriscòsultus in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. ubi notant Dinus, Bart. Bald. Angel. & Paul. Etiam si tutor sit affinis, ut censet Faber. §. si quis autem Instit. de suspecto. tuto. Bart. l. si tutor. nu. 3. ff. de susp. tuto. l. decreto. ff. eo. tit. l. Afflict. decisione. 357. nu. 5. Rube. consil. 60. nu. 8. Cassaneus in consuetudinibus Burgundia, Rubr. 6. §. 5. verb. & legitime, nu. 2. Franciscus Marcus in decisione Delphinali nova. 654. Paul. in. l. quæ omnia, numer. 6. ff. de procura. Sicuti dicitur de eo qui deliquit in officio, q̄ sibi lite pendente interdicitur administratio, quòd intellige, ut per Bart. in. l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municipal. c. venerabili de officio de legat. ubi Barbat. & DD. & in. c. quia vero. c. licet Hel. de Simonia. Anani. in. c. prælatorum. nu. 9. de accusatio. ubi tractatur de prælato.
- 21 ¶ Quid probandum? Distingue: aut tutor malus fuit, aut bonus, sed tamen indignè postulatus de suspecto; primo casu, tutor amittit decimam, à die quo prædo est, non expectata postulatione, vel sententia, ex dispositione. l. quid autem. ff. de excusa. tuto. ubi ad hoc, ut tutor amittat legatum restitutum pro administratione, sufficit ita administrare, ut possit removeri, non vero exigit lex, ut re vera removeatur.
- 22 ¶ Præterea probatur, quoniam tutorem privatus decima, ex delicto, sententia autem solum declarat delictum, & postulatio de suspecto nihil aliud est, quam petere, ut tutoris crimen detegatur, & à tutela removeatur: itaq; causa (scilicet crimen) iam præcessit, ergo ex die criminis carere debet decima.
- 23 ¶ Deinde, si solum amitteret fructus, à die sententiæ ex quare movetur, re vera nihil amitteret, quia iam definit esse tutor, & sic
- crimen in administratione commissum, nõ puniretur, nisi tutor amitteret decimam, à die, quo prædonis animo, pupillarem re devastavit.
- 24 ¶ Rursus facit. l. prædonis, & ibi Angel. & Paul. de petit. hæredi. ubi prædo non facit fructus suos, & ibi Bald. inquit, nota argumentum contra prælatos, qui faciunt committi homicidia, vel alia propter quæ fiunt indigni, quòd licet interim sint prælati, & habeant administrationem iuris, & facti, nihilominus censeantur prædones, & si post multos annos deponantur à prælatura tenentur ad restitutionem fructuum, medio tempore perceptorū, & ibi Angel. & Paul. sequuntur: de qua re vide, quæ scripserunt Ancharr. c. si beneficia de præben. in. 6. Felin. in cap. de quarta, col. 1. de præscriptio. & latè refert Boerius decisione. 98. num. 3. & 4.
- ¶ Postremò, confirmari potest hæc opinio, ex supra adductis ad probationem præcipuæ conclusionis (scilicet) quòd malus tutor non debet habere decimam. Ultimo facit, quòd pro omni tēpore, pro quo quis malè administrat, non debet habere salarium, ut scribit Barto. in. l. Mevio nepotem. ff. de annu. lega. & in. l. 1. §. Divus, col. fin. ff. de vari. & extraordin. cognitio. ergo nõ à die remotionis, sed à die malæ administrationis, amittit decimam.
- ¶ Non obstat quòd protuli ex Bellapertica, Paulo, & Ias. in. l. diem functo. ff. de offic. assesso. ubi dicunt quòd à tempore remotionis non debet habere salarium. Respondeo enim, eos loqui, in assessore, qui cum male rem gereret, fuit tolleratus, tollerantia enim supponit scientiam, non enim dicor, tollerare, quæ ignoro. Hic autem loquimur, in tutore, qui etiam si malè gerens non removeatur, non potest dici tolleratus à pupillo, pupillus enim prudentia caret, & quæ videt ignorat, ac rursus non potest tutorem postulare de suspecto, quare non est ipsi imputandum, si tutorem tolleravit. l. impuberi. & ibi Doctores. ff. de suspecto. tutor. Ultimo respondeo, illam Petri, & Ias. sententiam, apud me, maximè suspectam esse, generalitèr enim scribitur, quòd iudici delinquenti, non debetur salarium, ut per Barto. in. l. iudices. C. de anno, & tribu. lib. 10. & in. l. Mævia. ff. de annu. lega. & in. l. diem functo. ff. de offic. assesso. Corse. verbo salarium. 1. quòd alibi latius discutiam.

¶ Si

- 25 ¶ Si autem tutor bonus esset, & indignè postularetur de suspecto, & tunc salvo doctorum iudicio, decimam dabo. Primò, quia si alitèr dicamus, esset in manu cuiusvis tutorem privare decima, cum quibus extraneus possit tutorem postulare de suspecto. l. 1. §. si. ff. de suspecto. tuto. Secundo probo, ex Anan. c. qualiter, & quando. el. 2. num. 1. de accusa. ubi indignè postulatus recuperat expensas. Tertio ex Cassan. in consuetudi. Burgun. Rubric. 6. §. 5. verbo, & legitime, num. 1. ubi patri tutori postulato de suspecto, vel prælato, dicit non ita facile interdicendam administrationem, quia lucrantur fructus, ergo idem apud nos in tutore dicendum qui Iure Regio lucratur fructus ex administratione. Facit q̄ notat Paul. consil. 374. in fin. lib. 2.
- 26 ¶ Nunc tractemus, quid sentiendum, si tutor malus fuit, pro parte temporis, pro parte vero debitum suum implevit, an debeat habere salarium, saltem pro tempore quo rectè gessit. Movet quæstionem. l. etiã si par. tis. ff. de lega. 1. ubi probatur, quòd si tutor cui relinquitur legatum pro administratione, ut in. l. Nessenius, & in. l. sed hæc nimium. ff. de excusa. tuto. non administrat partem rerum pupillarum, quòd licet aliã partem administret, nihil consequitur ex legato, ergo ita hic dicendum, quòd tutor, qui partem rerum administravit, vel pro parte temporis administravit, amittit salarium totius temporis, valet enim argumentum de re ad tempus, ut in. l. miles ita. ff. de testa. mili.
- 27 ¶ Rursus movet quæstionem. l. iudices. C. de annon. & tribu. lib. 11. ubi definitur, quòd administrator rei publicæ, negligenter, seu dolosè administrans, privatur omni salario, etiam temporis præteriti, quò rectè administravit.
- 28 ¶ Tertio movet quæstionem, quòd tradit Bald. in. l. etiam si partis. ff. de legat. primo, ubi scribit, quòd si potestas recedit ab officio, per unum mensem, ante finem anni, debet carere salario totius anni, movetur ex ipsa. l. etiam si partis.
- 29 ¶ Quarto facit glos. & quòd ibi notat Bart. col. 3. & col. fin. in. l. si uno. §. item cum quidam. ff. loca. quòd si famulus qui promisit servire per annum, recedat ante, quòd non debet habere ullum salarium.
- 30 ¶ Quinto facit, quòd conducès ab uno plures res, si unam malè tractet, privatur omnibus, ut notat Barba. consil. 36. incipien.

- sapienter. col. 8. lib. 2. & col. 9. Cassan. in cōsuetudinibus Burgund. Rubric. 4. §. 6. nu. 16. Sic si quis plures res uno cōtextu accipiat in emphyteosim pro una pensione, amittit omnes, si in una malè versetur Oldrad. & Bald. in. l. cum eiusdem. ff. de edila. & dict. Bald. l. æden. col. fin. C. de loca. & ibi Albe. Iaso. l. si ita quis. §. ea lege. col. fin. ff. de verbor. oblig. Alex. consil. 118. col. 1. lib. 5. Tiraquel. de retractu, linag. 1. §. 23. glos. 1. nu. 2.
- 31 ¶ Contraria tamen sententia, æquitatè, & magnorum virorum auctoritate nititur. Primò decreto Bartoli, qui nominatim in salario loquitur, in. l. Mævio nepotè. ff. de annu. lega. ubi dicit, quòd debet habere salarium pro tempore quo fuit bonus: idem Bar. in. l. 1. §. Divus. col. fin. ff. de vati. & extraordin. cogni. & in. l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 10. Bald. l. una. in fin. C. de suffrag. Ias. in. l. diem functo. nu. 4. §. ff. de offic. assesso. Corset. sing. Salarium. 1.
- ¶ Sic vassallus, vel emphyteota, solum amittunt rem, vel partem rei, quam alienant nõ cetera. Socin. l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. Deci. consil. 667. circa med. Cur. seni. consil. 71. col. fin. Iaso. l. fin. versic. 13. quæro. C. de iur. emphyteo. Tiraquel. ubi supra numero. 25.
- ¶ Sic vassallus negans, privatür solum eã partè fœudi, quam negat, non alia. Nam pœna non debet excedere delictum, gloss. Iser. Bald. & Alva. l. sancimus cum vulgaribus. C. de pœnis. Præpo. in. c. 1. §. vassallus, si de fœudo defuncti conten. sit inter dom. & agnat.
- ¶ Sic famulo pro partè temporis servienti, licet recedat, solvendum est salarium temporis quo servivit, ita enim dicitur æquitas, ut per Bald. l. 2. & l. æden. C. de loca. Ias. in. l. diem functo. num. 46. Sic Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs, in princip. libr. 2. dicit, quòd tutor debet habere fructus, pro tempore quo administravit, licet post removeatur, dummodo non removeatur ex delicto suo: sic Molin. in consuetudinibus. Paris. §. 1. glos. 1. numc. 31. scribit, quòd si fructuarius colludit cum vassallo fructus applicandi sunt domino, non omnes, sed illi, in quibus fraus commissa fuit. l. rescriptum. l. hæres. ff. de his quib. ut indig. l. 1. §. si dux. ff. quorum lega. l. ex factis. §. si. ff. de vulga.
- 32 ¶ Quid iudicandū? Mihi distinctio placet. Aut enim tutor occidit pupillum, vel stru-

praviq

pravit pupillam, & nihil dabo, sed omni commodo privabitur, neque enim succedere possum ei quem occidi. Lab. hostibus. §. si vir. ff. solut. matri. & in. l. cum ratio. §. si. ff. de bon. damn. latè Boer. decis. 25. Bal. l. 1. C. vnde vir. & uxór. vers. extra quæ ro. latè Deci. conf. 25. col. 1. Bal. in. l. hæreditas. col. fi. C. de his quib. ut indi. & indignitas rei maximam poenã mæ retur, & strupranti pupillam iure nostro maximam imminet poena, ut in. l. 1. C. si quis eam, cuius tutor est strup. quoniã deportatur, & bona eius publicantur, ut ibi.

¶ Rursus si prædandi animo, rem pupillare surripuit, vel abscondit, profecto, indignus videtur omnilucro, una enim res adeo fœda, & impia, deformat omnia bene gesta, & prædò fructus nõ lucratur, ut in. l. prædonis. ff. de peti. hæred. Et ob præsumptionem furti, vel rei absconditæ, defertur pupillo iuramentum in litè, vel ex eo solo, quod tutor non fecerit inventarium, ut in. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tuto. & do. cui. c. 2. nu. 3. Et hæres unam rem abscondens, privatur quarta Falcidia, etiam in alijs, ut in Auth. de hæredib. & Falcid. & ibi glo. §. sancimus, Bart. Paul. & Alex. in. l. Paulus. ff. ad leg. Falc. & in. l. beneficio. ff. eo. tit. facit. l. hæres qui. ff. de his quib. ut in dig. & cõsule Doctores variè hac in re sentiètes, & Mol. in cõsue. Paris. §. 1. gl. 1. nu. 31.

33 ¶ Si tamen solum in aliqua re, vel aliquo tẽpore, notari possit negligentia, vel lata culpa tutoris, & profecto pro tempore quo benè gessit, cõsuetudine dandam decimã, ex supra adductis, & ex æquitate, argumẽto text. optimi. in. l. 3. §. idẽ erit. ff. de susp. tuto. Quod tamen limita, nisi negligentia unius temporis, vel unius rei, noceret alij tẽpori, vel alijs rebus, tũc enim pro toto tẽpore amittet decimam, ut prudenter docet Bal. in. l. una. C. de suffra. Bar. in. l. 1. §. Divus. ff. de vari. & extraor. cognitio. & videtur sentire Corsetus sing. *salarium*. 1. q. probatur rãtione; cũ enim negligentia faciat amitti decimã, manifestũ est, q. faciet amitti pro toto tẽpore, quo negligentia est damnosa rebus pupilli.

34 ¶ Neq. obstat, etiam si partis. ff. delega. 1. quoniã ibi in legato relicto rãtione tutelæ, quoniã legatum est individuũ. L. neminem. ff. deleg. 2. & ita respondet Raph. Comẽ. in d. l. etia si partis. In. d. l. diem fũcto. nu. 47. Deinde responde illud procedere, quoniã testator videtur reliquisse legatum pro

administratione tutelæ. l. ex his. ff. de excu. fa. tuto. tutor autẽ omnibus rebus (etiã in exteris regionibus sitis) videtur datus. l. propter litẽ. §. 1. ff. de excu. tuto. Quare cũ negligat, iudiciũ defunctis partẽ rerũ non administrando, indignus est, vel particula legati sibi relicti. Testator enim, videtur tutelã omnĩ rerũ tutori cõmendare, censetur enim se cõformare dispositioni iuris, quare negligens eius iudiciũ (q. ad omnia extrẽditur) indignus est parte legati. Itẽ ibi loquitur lex, quãdo tutor expressè se excu. favit, ab administratione partis rerũ, & sic iam expressè reiicit iudiciũ defuncti, & incidit in poenã. A. uth. hoc amplius. C. de fideicõ. ut dixi. c. 5. nu. 37. at hĩc loquimur, quando omnia administrãda suscepit, tamẽ circa partẽ rerũ negligẽs fuit, q. minori poena dignum videtur, ut elicitur ex notatis in dicto capite. Et q. remotus ob negligentia, debeat habere salariũ temporis, quo negligens non fuit, probatur in. l. a tutela. ff. contra iudi. tutelæ. c. 1.

35 ¶ Non omittendum, quod superiora maxime explicat, scilicet, quod, ut malo tutori, vel negligenti decima non est danda, ita si pupillus maior factus, recuset solutionem decimæ, vel inducat repetitionem, quod tutor illum non aluerit, in domo sua, certè non est audiendus hoc nomine, neque enim hæc culpa est digna poena, adeo rigida neque constitutum est, ut tutor pupillam aliat in domo sua, neque hoc forsã e re pupilli est, præstat enim domus adolecentiũ studiosorum, ubi egregius aliquis adsit iuventutis formator, quam domus tutoris. Et nominatim, quod non ob hoc debeat tutor, privati lucro fructuum delatorum ex statuto, notat Paul. conf. 374. incip. super istis dubijs in fine, lib. 1. Nam si ad tutorẽ fortè spectat hæreditas pupilli, melius est, ut poenas alios propinquos alatur, ut in. l. 1. ff. & C. ubi pupill. & duca. debeat. Idẽd, si tutor ei alimenta præstitit, vel per eũ non stetit, certè non est privandus fructibus, licet eum in domo sua nõ aluerit: Hæc Paulus. & sequitur Cassa. in consuet. Burgun. Rub. 6. §. 4. verb. *vestir*, nu. 8.

36 ¶ Illud addendum, q. si tutor neget se tutorem, & ex consequenti non det alimenta, non debet habere decimam, nã est summẽ impiũ, & quodammodo pupillũ exponit morti, ita Paul. d. conf. 374. ad fil. lib. 2. Nã absque alimonia non vivitur, ut in. l. necare. ff. de hber. agnos.

¶ Nunc

37 ¶ Nunc tractemus, quid si malus tutor, rãtione doli, vel negligentia damnatur pupillo resarcire fructus, vel interesse, q. forte pecuniam pupilli in suos usus cõvertit, vel otiosam esse passus est adversus præceptũ legis: de quo dixi. c. 2. num. 97. & 92. quæro an possit tutor, agendo, vel excipiendo, deducere decimam, de fructibus in quibus condẽnatur: est quæstio quotidiana. Nulli enim infidelius rem gerunt, quam tutores, non immeritò tollitores appellandi, purat enim prædam obiectam, non provinciam, excitatq; humani ingenij pravam cupiditatem, tum ipsa pupilli imbecillitas, tum occasio, ut nihil dicam de pecuniarum contrectatione, quæ paucis contingit, quos non coinquinet. Videtur tutorem posse de his fructibus deducere decimam, quoniam ij fructus, succedunt in locum fructuũ, quos res pupillaris reddidisset, si benè culta fuisset, vel si pecunia idoneis collocata fuisset nominibus (ut iura exigunt) de illis autẽ tutor manifestè deduceret decimam, ergo & de his: surrogatum enim sapit naturam surrogati, ut in. l. P. & abolani. C. de Episco. & cleric. Et omninò iniquum videtur, ut reddens fructus, quos negligentia dicitur amississe, amittat etiam lucrum, sibi dandũ ex illis fructibus si res pupillaris eos reddidisset. ¶ Deinde poena, non debet excedere delictum: ut in. l. sancimus. C. de poenis. tutor autem deliquit in non collendo fundũ, vel in non collocando pecuniam, & propterea damnatur solvere fructus, vel interesse. At si præter solutionem fructuum, privatur etiam eorum decima, acrius punitur quam deliquit, & bis punitur, ex eodem facto adversus. l. Senatus. ff. de accusat.

38 ¶ Præterea taxata est à iure usura, vel interesse, q. tutor solvere debet, si pupillarem pecuniam passus est esse otiosam, vel si in suos, usus eam convertit, ut dixi cap. 2. nu. 96. At si supra interesse, à iure præfinitum, tutor etiam privaretur decima, certè puniretur acrius, quam lex præfinit, & excederet poena legis, cum præstet eam remittere, & humanis rationibus molire: proniores enim oportet nos esse ad absolvendum, quam ad condemnandum.

39 ¶ Sed contra videtur verius, imò tutor non decimabit fructus, vel redditus, in quibus ex negligentia, vel dolo condemnatur; ita probatur efficacitè, in. l. quid autem. ff. de excusa. tuto. ubi Iuriconsultus inquit, q. tutor malè administrans, amittit præmium

sibi relicto pro administratione, etiam si pupillus interesse cessat: onis receperit, quoniam contumacia eius, qui non gessit puniendi est. Ecce nominatim, videtur definiti, q. præmium administrationis, nõ est præstandum tutori negligenti, etiã si pupillus dãnũ cessationis recipiat, & recuperet. ¶ Præterea hæc opinio suadetur, ex textu in. l. si plures la. 2. in fine. ff. de administra. tutor, & in. l. 1. §. planè ff. de tutelis, & rãtio distrahendis: ubi probatur, q. si unus ex pluribus tutoribus, rãtione doli, vel culpæ, damnatur aliquam summam pupillo solvere infolidum, q. non potest petere, à pupillo iã factõ maiore, ut sibi cedat actiones adversus contutorem: & subijcit Iuriscõsultus aptissimã nostrõ tractatui rãtionẽ, in. d. l. si plures. la. 2. in fine, his verbis: *Cum enim propria cuiusq; contumacia puniatur, quã fronte poterit hoc desiderari.* His verbis, respondendum tutori petenti decimam fructuum quos ex culpa, vel dolo cogitur solvere, cũ solvas ex negligentis animi cessatione, vel dolosa pupillaris pecuniarum contrectatione, qua fronte petis decimam, quæ datur in præmium sedulitatis, & laboris.

¶ Rursus urget efficacitè ipsum decretũ, Iureconfulti in. d. l. si plures, & in. d. §. planè, cum enim tutor dãnatus ex cessatione infolidum, non possit petere à pupillo, ut saltem sibi cedat actiones adversus contutorem, quanto minus poterit petere ab ipso pupillo, iam factõ maiore, ut sibi pecuniam propriam ipsius pupilli præstet, dando decimam. Non cedit ius adversus contutorem, & cedit (ut ita dicam) adversus se ipsum. Item cum non cedat ei actionem, ut à contutore partem rei recuperet (divisa scilicet summa) quanto minus ipsemet pupillus, tenetur de suo aliquid solvere.

41 ¶ Deinde, q. ad dolosum tutorem, attinet, urget. l. quidam de cedens. ff. de admi. tuto. ubi ex eius decreto notant Dinus, Iacobus Arena, Bart. & Bald. q. si tutori legeretur quantitas, in quam rãtione malè administrationis, fuerit condemnatus, certè si talis tutor dolosè gerat, nihil consequitur rãtione legati, quod intellige: ut dixi cap. 2. nu. 160. & supra nu. 3. Cum ergo tutor, habens expressam volũtatem testatoris, ut percipiat summam in quam rãtione malè administrationis fuerit condemnatus nihil percipiat si dolosè gerat, quanto minus hĩc, ex condemnatione rãtione doli, habebit fructum adversus domini voluntatem.

¶ His

His accedit, quod supra probavi, num. 1. cum seq. quod malo vel negligentem tutori, non est danda decima, qualiter autem hoc verum esset, si ei datur decima ex fructibus, in quibus condemnatur. Neque enim bene consultum esset pupillo, si ei daretur ista electio, amitte interesse quod tibi debet tutor, vel solve ei decimam, ex ipso interesse? item quomodo potest verum esse, hoc axioma: malus tutor non debet habere decimam, & illud decimam habere debet ex fructibus quos solvit, quia malus fuit. Nam solutio fructuum, est reddere pupillo res proprias, at non dare decimam est punire tutoris negligentiam, vel contumaciam, vel dolum. Itaque qui dixerit decimam dandam ex fructibus, in quos condemnatur, loquitur adversus opinionem tot argumentis comprobata, quod malus tutor non debet habere decimam.

42 Præterea, ratio quare tutori datur decima, est labor in tutela susceptus, ut hic expressè dicitur, & docui cap. 2. num. 1. cum sequentibus, condemnatio autem fit propter negligentiam, quomodo autem ex tam diversis fontibus, idem procedet effectus, cum diligentia, & negligentia, res sint omnino pugnantes, ergo ex fructibus quos solvit ex negligentia, non deducet præmiū, quod datur propter diligentiam.

Postremo comprobatur, quoniam, si ex talibus fructibus tutor deduceret decimam, lucraretur ex re pupilli, plus quam decimam, adversus iuris dispositionem, neque enim ex re pupilli, ei licet quicquam capere præter decimam. Subijciam exemplum, quo res fit dilucidior. Tutor, pupilli aureos mille in suos usus convertit, & lucratur quotannis aureos centum, vel octoginta, pupillus maior factus, petit sibi reddi lucrum cessans, ex illis mille aureis, & datur tutor solve re septuaginta aureos quotannis, & obijcit, deducenda est decima, ex summa in quam condemnor, certe non est audiendus, quoniam si deduceret decimam, haberet etiam supra eam, usuras usurarum, hoc est interesse quod lucrabatur cum centum illis aureis, vel cum octoginta aureis, quos sibi reddebant mille aurei, quos in usus suos convertit.

43 Ultimo ne scrupulosi de nihilo suscitent tragediam, & in media luce superstitionis fumo caligent, anxio animo reputantes, fructus, a tutore solutos succedere in locum eorum, qui non cessante tutore colligerentur, illud adijcere visum est, decimam non dari

tutori, quia lucrum cessans, & damnum emergens solvit pupillo, sed quia tutelam administravit, quod evidentissimè probatur, quoniam de iure Civili, tutor refarcire tenetur damnum obveniens, vel lucrum cessans pupillo, attamen neque decimam, neque omnino ullam rem capere potest, ex re pupilli, ut docui cap. 1. Non ergo est bonum argumentum, solvit fructus, ergo deducatur decimam, ex eis, non enim decima datur, quia refundit fructus, sed quia sedulo, & bona fide administrat. Potiusque dicitur bonus tutor, qui nihil abstulit, quam qui ablata restituit. Restituens ablata, vel sua culpa amissa, vel crimen fatetur, vel negligentiam.

44 Neque hanc sententiam, magnopere labefactant ex adverso prolata. Primo quoniam licet ij fructus, succedant in locum eorum quos res pupillaris reddidisset, tamen deficit labor, & industria tutoris, circa eos, & sic deficit ratio legis, non enim decima datur tutori, quia reddit fructus, sed quia re pupillarem administravit, ut supra dixi, si ergo male administravit, & ea ratione datur, non percipiet fructus, nam decima in præmiū administrationis, & laboris datur, non in præmiū rapinæ, & non gerenti, non est danda decima, ut dixi. c. 1. 1.

45 Secundo non obstat, quod reddendo fructus, videtur purgare delictum, & quod si amittit decimam, punitur supra meritum. Respondet quod reddere fructus non est poena, sed restitutio rei alienæ: & amissio decimæ, provenit ex dolo, vel cessatione, & ea sola poena est, si forte poena appellari potest, non auferre, quod neque tuum est, neque tua virtuti, vel diligentia debetur.

Tertio non obstat, quod solvit usuras, & rem cum fructibus, & quod lex taxat usuras, neque expedit augere poenam legis. Respondet quod restituere rem cum usuris, non est poena, sed rei restitutio, nam fortè ipse cum pecunia pupillari plus lucri fecit. Deinde ut dixi, decima non datur, quia restituit rem, sed quia administrat, quod si cessavit, æquissimum est, ut amittat decimam nimirum cessat ratio legis. Neque quisquam, qui non sit omnino impudens, petet decimam, si vel dolosus, vel negligens fuit. Quia obsecro ratione, prædoni, vel hosti, vel negligenti dabitur decima? an quia restituit fructus? quæ inde gratia debetur, si aliena restituit, aut quod beneficium inde pupillo, si propria recipit? Sed de his iam satis.

46 Finem faciam, si prius illud addidero, non suffi-

fufficere generaliter tutorem posse removeri ad hoc, ut amittat decimam, nisi forte ex dolo, vel culpa removeri possit. De iure enim tutor inimicus removeri potest. l. 3. §. si tutor. ff. de susp. tuto. tamen si neque pupillū, neque eius res lesit, non amittet decimam. Sic tutor pauper, removeri potest. l. postulante. C. de susp. tuto. tamē nemo coramatus ei negabit decimam, quod removeri potuerit. Ad æstimandum enim, quantum salarium, & pro quanto tempore, amittat malus administrator inspicitur quantum læserit: ut dixi num. 3.

47 Ex quibus autem causis, tutor removeri possit, relinquitur arbitrio iudicis, ut latè Corne. consil. 198. litera. R. lib. 1. Gozadin. consil. 17. nu. 2. & 7. Bart. in l. tutor, qui reperiuntur. ff. de admin. tuto. & an mater, vel pater possit removeri, vel cognati, an vero eis adiungendus curator, vide De num, Bart. & Alber. in l. si tutor. ff. de susp. tuto. ubi est textus. l. 1. §. ostendimus, quæ videtur contraria. ff. eo. tit. glof. in l. fin. in fine. C. arbi. tutelæ. Bart. in l. tutor, qui reperiuntur. ff. de admin. tuto. Et de matre vide Curti. senio. consil. 66. col. 15. versic. modo ex istis colligitur. latè Corn. consil. 175. incip. licet in præfenti consultatione lib. 3. Gozadin. consil. 17. col. 1. & finali ad finē. Bart. consil. 3. incip. ante testamentum.

48 Tutor autem præsumitur esse in dolo, si rem pupillarem in suos usus convertit, & dicitur prædo, ut notat Angel. in l. Pomponius. §. ex facto per illum textum. ff. de acquir. possess. Socin. consil. 159. incip. in præfenti consultatione, lib. 2. Item dicitur esse in dolo, si inventariū non confecit, l. tutor qui reperiuntur, in princip. ff. de admin. tuto. & dixi cap. 2. nu. 3. Item si codicem rationum non fecit. l. si procurator. §. dolo, & l. dolus. ff. manda. l. dolo. ff. ad leg. Falcid. Bar. in l. tutor qui reperiuntur. ff. de admin. tuto. Anchar. consil. 317. Bart. in l. ubi exigitur. §. dolo. ff. de æden. Gozadin. consil. 17. nu. 12. l. excellentia. C. de erogatione milita. annone. lib. 12. ubi nominati, & constituti, ad scribendum redditus publicos, puniuntur, si non rectè scripserint, quæ pervernerint ad manus suas, quam rem latè tradidi cap. 2. propè finem.

S V M M A.

- 1 Curatori femine luxuriosæ, an danda decima?
- 2 Mulieri luxuriosæ, an danda decima, & 4. & 7. et 8. cum sequent.

3 Mulier cui ex luxuria curator datur, an testari possit, & nu. 11.

5 Mulier præfco iure Romano, nihil absque curatoris re facere poterat.

10 Prodigalitas femine non probatur ex eo solo, quod probetur esse luxuriosa licet pr. sumatur.

12 Virò luxuriosus nunquam ex sola luxuria dandus curator.

14 Femina nuptæ non dandus curator, etiam si luxuriosa, & prodiga sit.

An tutori femina luxuriosa vivens, sit danda decima. Cap. XIII.

- 1 EST dubium cum primis elegens, an tutori femine luxuriosæ sit danda decima. Videtur omnino danda, lex enim de tutore, & curatore loquitur, & ad curatorem furiosum, & prodigi extendi debet, ut docui cap. 3. * Mulieri autem luxuriosæ, curator dari potest, & interdicti bonorum administratio. l. & mulieri. ff. de cura furiosorum. Inquit lex: *Et mulieri quæ luxuriosæ vivit, bonis interdicti potest.* Et quod mulieri luxuriosæ, possit curator dari, notat ibi Raph. Comen. Bald. in l. ea lege num. 20. C. de cond. di. ob caus. & in cap. cum decorem. de ætat. & quali. Thomas Ferra. cautela. 6. Lupus in cap. per vestras. §. 21. versic. adde etiam quod iste leges. num. 23. de dona. inter vir. & uxor. Specu. tit. de actore. §. 1. nu. 12. Segura in l. Imperator ad finem. ff. ad Trebel. Alber. & Rapha. Comen. in l. is cui bonis ff. de verbo. oblig. ibi Rip. num. 16. Berola q. 122. num. 1. ad finem. Boerius consil. 15 incip. si quis. col. pen. Antonius Gomez. l. 14. Tauri. num. 14. Barba. Felin. & Decius in cap. pastoralis. de iudici. Gomez Arius in l. 13. Tauri. col. 1. Tiraq. l. connubiali. §. 9. num. 91. licet aliquantum dubius. Fernandus Loazes in repetitione tituli de iust. & iure. col. 7. Salic. in l. 1. col. 1. versic. quartit glofa quid de luxurioso. C. de cura furio. & est communis auctore Pinel. in l. 4. C. de bonis mater. num. 24. ubi asserit, hunc esse communem intellectum dictæ. l. & mulieri. ff. de cura furio. Cum ergo hæc lex de tutoribus, & curatoribus loquatur, & ad curatorem prodigi extendatur, videtur etiam extendenda, ad mulierem cui propter luxuriam interdicitur bonis, & curator datur.
- 3 His congruit ratio. Quo enim is cui curator datur, minorem habet potestatem, eo maior

maior est potestas ipsius curatoris. Mulier autem luxuriosa, cui ex luxuria tutor datur adeo cohibetur, & astringitur, ut neq; testamentum facere possit, sicut in prodigo definitum extat. Idem nonnulli, è nostris, qui decipulis & astucis cautionibus pravum per se hominum genus impie armarunt, admonent; legitimos hæredes meretricis, ut si vellint omnino corrådere eius rem peant à iudice, ut ei det curatorem tanquam luxuriosæ. Exinde enim, non poterit testari: iuxta. l. is cui. ff. de testam. ita Ferrar. cautela. 6. & ante eum Bald. in. l. 1. C. de cõdict. ob turpem caus. Deci. l. 1. num. 6. C. de secan. nupt. l. in. l. miles. num. 17. ff. de re iudica. Albar. in. l. si quæ ramus. ff. de testa. Segur. in. l. Imperator. ff. ad Trebel. propè finem. quod est maxime notandum, quoniã adolescens habens curatorem, testari potest, neq; adeo constingitur, nihilominus tamen eius curator aufert decimam, ut dixi cap. 3. Cum ergo hic curator sit, & omnia curet (non enim mulier, vel testamentum facere potest) sequitur quod cõveniunt verba huius legis, quæ ad curatores extenditur, & eius ratio, scilicet labor, neque is vulgaris, sed omnino conformis legi, scilicet labor curatoris.

4 Ex adverso (ne lectorem circumducam) urget, quod plures prioris eruditionis viri, censent, fœminæ luxuriosæ, non posse dari curatorem, quoniam hoc iure non cavetur; ita ante omnes Arct. in. l. is cui bonis. ad finem. ff. de verb. oblig. ubi Ripa num. 17. Antoni. Augustinus Hispanus, erudita diligentia clarissimus, lib. 4. emendationum. c. 15. Iodocus. de patrocinijs pupillorum, & sentit Tiraq. lege connubiali. 9. num. 91. ad finem. ubi dicit propè finem, quod l. & mulieri. fortè de hac nostra luxuria nõ intelligitur. Et novissimè Pinelus, vir optimus, virtutis amator insignis, ab exacta diligentia, multaq; & accurata lectione, & gravitate iudicij, omnia attentius excutienti, exaggerata laude dignus. in. l. si. C. de bonis maternis. num. 22. Et ante omnes ita sentit glos. in. d. l. & mulieri. in secunda expositione. Moventur, quoniam iuxta proprietatem in Romani sermonis, qua nostri Iureconsulti maxime valuerunt, luxuria non libidinem, sed profusionem sonat, quæ opponitur parsimonix, ut liquet ex Cicerone officio. um. 1. Et ex Suetonio, in Vespasiano dum ait: *Libido atque luxuria coercente nullo invulnerat. Autor Senatui fuit decer-*

nendi, ut quæ se alieno servo iunxisset, ancilla haberetur, Neve filiorum familias fœneratoribus, exigendi crediti ius esset. Ex quibus verbis liquet luxuriam non libidinem, sed profusionem significare, rursus Livius Decadis 3. lib. 3. ait, *Prona semper civitas in luxuriam nullus sumptibus modus erat.* Quare videtur. l. & mulieri intelligendam, de fœmina prodiga, non de indulgente libidini.

5 Quid verius? Equidem communis opinio fulciri potest, quoniam apud gentes prudentiæ nomine celebres, præcipue apud Romanos: sufficiebat esse fœminam, ut ei tutor daretur, etiam si libidinosa non esset. ut indicat Cicero in oratione pro Flacco, dum ait: *Quod mulier sine tutore autore promissit, debere non est additus ad huiusmodi res.* Et paulò post: *Ipse nunquam audeat iudicare, debere viro dotem, quam mulier nullo autore dimissit.* Rursus in oratione pro Murena: *Mulieres omnes (inquit) propter infirmitatem consilij, maiores, in tutorum potestate esse voluerunt.* Et alium Ciceronis locum profert, & explicat Alciatus Parergon lib. 9. cap. 19. Sic Boerius lib. 2. in Topica Ciceronis, inquit: *Mulieres antiquo iure tutela perpetua continerent.* Et Cato Censorius, apud Livium. lib. 4. Belli Macedonici. *Maiores (inquit) nostri, ne privatam quidem rem agere fœminas sine autore voluerunt.* Idem indicat Livius, lib. 39. cum scribit: *Fœminæ libertinæ, quia Bacchanalium indicium fecerat, Senatus consulto concessum, ut sibi tutoris optio esset.* Quod apud Græcos etiam observatum, scribit Cicero: his verbis, in oratione pro Flacco, *Emptiones falsas prædiorum præscriptiones cum mulierculis, aperta circumscriptione fecisti, tutor his rebus Græcorum legibus adscribendus fuit.* Sexus enim fœmineus, fragilis ac mobilis est, si suo relinquatur arbitrio, ut inquit Divus Hieronymus ad Eustochium, capit. 16. Idem per omnem ferè Italiam, fœminis nihil licet agere absque consensu Mundualdi, vel propinquorum, autore Angel. confi. 191. incip. superpuncto videtur: post principium. Quod si apud Romanos, Ciceronis seculo, mulier etiam non libidini indulgens, tutorem accipiebat, quid mirandum, si reiecta ea generali dispositione, id solum est receptum, ut fœminæ libidini deditæ bonis interdici, & curator dari posset.

6 Præterea communis opinio confirmatur, quoniam licet apud probatos latinæ linguæ autores, luxuria, non libidinem, sed

sed profusionem sonet, tamen luxuriosa præsertim fœmina, nescio, an profusam, & prodigam significet, potius enim videtur ad libidinem referendum, & l. & mulieri luxuriosa dicit. Deinde fœmina, magis obnoxia est libidini, quam prodigalitati, quare probabilis videtur, Iureconsultum, malo, magis usitato occurrere voluisse. Est enim a varissimum genus mulierum; idèque libidini maxime obnoxium, & ea que frequentius accidunt, Iureconsulti magis curarunt. l. nam ad ea. ff. de legi.

7 Equidem, ut hac in re, meum interponam iudicium, mihi probabilis, & legis verbis magis consonum videretur, ut distinctione tota hæc res componatur. Aut enim mulier, libidini indulget, non tamen sua profudit, & nullo modo ei dari potest curator, nisi fortè morum. Curator enim datur, ut curet res periculo expositas propter inhabilitatem eius, cui curator datur, qui res suas curare non potest. At si meretrix, sua sedulo curat, sedulo servat, cui rei, in quem usum, dandus est curator? quod ad res quidem attinet? Meretrices, ut plurimum sagacitate mentis valent, & ut sepius decipiunt, & decipiuntur usu, & dolore humanam prudentiam didicere: præsertim, quod assidue convivunt viris, qui prudentiæ robore magis valent. Deinde semper ingenij acie exacuunt quo fucis, & cuniculis, artibus (scilicet) insidiosis aliquid rapiant. Quid huic oportet dari curatorem? qui rem curet, præsertim decimatam. Dandus fortassè esset pius aliquis senex sacerdos, qui mores prolapsos curaret, & sacris confessionibus, adhortationibus, & reliquis Christianæ disciplinæ, sanctis remedijs, ad sanitatè corruptos mores adduceret. Huic autè sacro viro, quid cū decimæ mores enim curat, ut Episcopi, & sacerdotes facere tenentur, res ad eius curam non spectat, in tuto enim est apud dominam, raro ineptam, ad rem servandam, nisi, quæ, ut plurimum tenuis est.

8 Si tamen fœmina, non solum indulgeret libidini, & luxuriosa esset, sed etiam luxuriosè viveret (hoc est) sua profunderet, & tunc optimo iure danda eius curator decima, & hic (nisi me fallit animus) est germanus sensus. d. l. & mulieri. Non enim inquit lex, fœminæ luxuriosæ interdici bonis, sed fœminæ luxuriosæ viventi. Aliud enim est luxuriosam esse, aliud luxuriosè vivere. Sicuti aliud est, illustrem

esse, aliud illustris vitæ splendore florere. Hic enim, vita, & vivere, ad splendidi sumptus, humanæ vitæ totas actiones, referuntur, non ad unum, vel alium actum. Sic dicimus. Sempronia luxuriosa est, indulgere libidini significamus. At illud, Sempronia vivit luxuriosè, vel vitam agit luxuriosam, tractum successivum, ut nostri dicunt significamus. Denique, hoc verbum vivit, ad sumptuosum, vel sordidum, vivendi modum refertur. Et ita omnes probati auctores usurpant, & hæc est propria vis verbi, sicuti liquet manifestè ex illo versiculo è Græce translato, à doctissimo viro. *Sin sumptuosè vivit, is qui nihil habet.* Vbi vivit, ad victum, & ad domus disciplinam refertur. Ergo illa verba legis, *Mulieri viventi luxuriosè*, non de luxuriosa, sed de luxuriosè vivente, intelligenda sunt. Idem autem, fœminæ luxuriosæ meminit lex, quoniam libidini indulgēs, ferè semper in cultu corporis sumptuosa est, indulget gulæ, ne frigeat Venus, convivatur splendidè, præsertim cum sodalibus, multique culta mundicijs (quod ad cum corporis cultum attinet) leveris prodiga videri potest. Vnde Felin. in capit. pastoralis. col. 3. de iudic. Scribit, quod luxuriosa, necessario etiam est prodiga, & quod non admittitur probatio in contrarium, citat. d. l. & mulieri.

9 In summa luxuriosæ, neque curator datur, neque tutor, tamen luxuriosè viventi, hoc est profusè, & fœdè sua prodigenti, dandus curator, isque decimam deducet. Non ergo datur curator ratione libidinis, sed ratione prodigalitati, quamvis prodiga, non absurdè præsumi potest, quæ libidini servit. Quamvis enim fœminæ genus sit avarum, tamè in cultu corporis est profusissimum, dum pigmenta, vestes, mundusque parantur, ac tener quispiam adolescens coemittitur, iuxta illud Iuvenalis Satyra. 7. *Prodiga non sentit pereuntem fœminam censum.* Sic Apuleius, libro nono Metamorphos. avaritiam, prodigalitatemque esse in fœmina inhonesta, significat, quod, scilicet, aliena appetit sua profunderet. In rapinis (inquit) *Turpibus avara, in sumptibus fœdis, profusa.*

10 Quamvis tamen fœmina luxuriosa, præsumatur prodiga, non admitto, quod Felin. docet in dicto capit. pastoralis. col. 3. quod (scilicet) non admittatur probatio in contrarium, est enim plusquam falsum, & longè iniquissimum, neque iure

probatur: nam. l. & mulieri, quam citat, nõ loquitur de luxuriosa, sed de luxuriosè vivente (ut dictum est) & ideo. l. & mulieri. non dicit bonis ei interdicendum, sed posse interdici, ex qualitate scilicet, libidinis, vel luxuriosæ vitæ.

11 **¶** Ex his apparet, falsam esse opinionem Bal. Ias. Deci. & aliorum, docentium, posse legitimum meretricis hæredem petere, ut sibi bonis interdicator, & curator detur, & quòd iudex debet id facere, & q̄ deinceps testari non poterit, id enim verum, in luxuriosè vivente, hoc est turpiter omnia prodigente, non autem simpliciter in luxuriosa, quæ sæpè tenacissimè retinet sua, & peracissima miris artibus rapit aliena. Equidem si testamenti factio, fœminæ inhonestæ denegaretur, quo reddeat ad famam mentem, probanda esset, talis quæpiam lex, sed nulla est, quæ iubeat dari curatorem bonis fœminæ, tantum, quòd luxuriosa sit, & traditio Doctorum, & Ferratij, tyrannicum quidam sapit, procul à bene instituta republica ablegandum. Estque profus falsum, iudicem debere ei dare curatorem, bonisque interdiceri. Ideò illà cautelam rejicit prudenter Pinel. in. l. 4. nu. 2. i. C. de bonis mater. adducens, quòd in testamento sæpè disponuntur, conducibilia saluti animæ, neque meretrix, privata est facultate testandi, generaliter à iure concessa. Equidem nunquam vidi, neque audi vi fœminæ interdici bonis, quòd libidinosa sit, hoc autem non tribuendum humani ingenij candori, sed iudicum integritati, quos hæc per iniqua, nunquã admisisse, verissimile est.

12 **¶** Quoniam tamen, pluribus, vetus salva placet, neque usquam defunt, veteris inscitæ patroni, illud addere visum est, quòd violibidinoso nunquam ratione libidinis est interdicienda bonorum administratio, quamvis in fœmina id plures admiserint. Ita notat Felin. in dicto cap. pastoralis. col. 3. de iudi. Barba. l. is cui bonis. col. 2. & 3. ff. de verbor. obligatio. Lupus in capit. per vestras. §. 2. i. col. penult. versiculo adde etiam quòd iste leges, de donatio. inter virum & uxorem. Loazes, in repetitio. tituli, de iustitia & iure. col. 7. Salicet. l. i. col. 1. versiculo quærit. glosa. C. de curato. furioso. Specul. titulo de alore. §. 1. num. 1. 2. Alberic. Raphael Comens. & Aretin. in. d. l. is cui bonis. ad finem. Boerius, consilio. 1. post consuetudines Bituricenses. Anto-

nus. l. 1. 4. Tauri. num. 14. Arius. l. 1. 3. Tauri. col. 1. Pinel. l. 4. num. 23. C. de bonis matern. Tiraquel. lege connubiali. 9. nume. 91.

13 **¶** Neque obstat, quòd contra sentiunt. Bal. in. l. ea lege. num. 20. C. de condic. ob caus. Ripa, in. l. is cui bonis. nume. 18. Segura, in. l. Imperator. ad finem. ff. ad Trebel. moti. ex præpositione. Et, posita in dicta. l. & mulieri, quasi lex voluerit dicere, ut non solum masculo luxurioso, sed etiam fœminæ curator daretur. Nam, ut ex superioribus apparet, neque fœminæ dandus est curator, quòd luxuriosa sit, nisi etiam si prodiga. Et esto, quòd lex loqueretur de fœmina, non extendenda ad masculum, qui minus præmitur affectu libidinis, & ideo minus expèdet. Neque obstat præpositio, Et, nam propriè significat, non solum furioso, & amenti, & cæteris de quibus præcedentes leges egerant, verum etiam fœminæ luxuriosè viventi, curatorem dari posse. Oportebat enim præcipi de fœmina, quoniam. l. 1. ff. cod. titulo, solum præceperat de dando curatore prodigo, & cū fœmineum genus avarum præsumatur, oportebat præcipi de fœmina, ideo autem de luxuria fit mentio, quoniam fœminæ, ut eam expleant, omnia fœdè profundunt.

14 **¶** Illud addendum, quòd etsi fœminæ luxuriosè viventi sit dandus tutor, id non procedit in nupta, ut notat Ioannes Andre. quem sequitur Segura, in loco supracitato. Pinel. dicta. l. 4. nu. 24. licet contra sentiant Barba. Felin. Deci. in cap. pastoralis. de iudi. Ripa. l. is cui bonis. nu. 20. Sed eorum iudicium mihi profus præposterum videtur, præsertim, cum apud nos nupta, nil faciat, absque licentia mariti. l. 55. Tauri. Et esset infamare maritum, ideo de hac re quæstio non admittenda, non magis quam de adulterio, invito marito, esset enim volenti dissimulare, exprobare suam iniuriam. l. quamvis. C. de adulter. l. si uxor. §. Divus. ff. de adulter. Item licet ratione solæ prodigalitatatis dari vellit, non admittendum, cum nihil iure Regio agere possit, absque licentia mariti, & eius sit castigare mores uxoris. Sic fœmina nupta non potest duci in carcerem, licet inhonestè vivat, ut dixi in tractatu de inope debitore.

(?)

SVM-

S V M M A.

- 1** **¶** Tutores si plures sint, an unusquisque possit deducere solidam decimam, & nu. 3.
- 2** **¶** Tutoris officium est insolidum apud quemlibet, ex tutoribus, & nu. 10. & 11.
- 3** **¶** Pronomen quicumque distribuit actum, unicuique insolidum.
- 4** **¶** Duo simul ingredienti arcem, consequi debent unusquisque insolidum præmium propositum ingredienti arcem.
- 6** **¶** Tutela, non potest administrari à duobus insolidè, quoad executionem.
- 7** **¶** Duo simul capientes vexillum debent dividere inter se, præmium propositum capienti vexillum.
- 8** **¶** Distributum non distribuit actum primi verbi insolidum, non distribuit actum secundi.
- 9** **¶** Pluribus electis ad officium quòd habebat unus, solum debent habere salarium, quòd unus habebat.
- 11** **¶** Decima quando, & quomodo dividenda inter plures tutores, & quid si unus gerat per alium, & quid si iudex uni soli commiserit administrationem, & nu. 12. 13. & 14.
- 16** **¶** Tutor rerum Hispanensium, an possit exigere à debente respectu honorum sitorum apud Segoviã.
- 17** **¶** Tutor rerum Hispanensium decimabit partem bonum, etiam si ex bello fugiant Segoviam, & aliis est tutor.
- 18** **¶** Conditio, ut unus tutor non administret, sine alio, an valeat, & an unus possit cogere, alium dividere tutelam.

¶ An si pupillus habeat plures tutores, possit unusquisque, deducere solidam decimam. Cap. XV.

- 1** **¶** Nollem hanc questionem cuiquam videri otiosam. Pupillus habet plures tutores administrantes, nulla facta tutelæ divisione, quæro, an decimam, unusquisque possit deducere solidam, an vero unam solam decimam, inter omnes dividendam.
- 2** **¶** Movet quæstionem, q̄ officium tutoris, est insolidum apud quemlibet ex tutoribus, & unusquisque est insolidum tutor. l. si. C. de auto. præst. ubi ita docet Bal. Bart. & Iacobus A. rena. in. l. & si pluribus. ff. de auto. tuto. Bart. Pau. & Angel. in. l. quòd si fortè. §. sunt quidam. ff. de solu. Alb. in. l. & si pluribus. ff. de auto. tuto. Abb. in. cap. ad probandum. col. si. de re iudi. Paul. in. l. qui

proprio. §. si duobus. ff. de procur. Bar. in. l. decreto. §. 1. per textum ibi. ff. de adm. tuto. & in. l. inter tutores. col. 2. ff. eo. tit. Bal. in. l. 2. C. si unus ex pluribus tuto. Pau. in. l. cum ipse. C. de contrahen. empr. Abb. in. c. cum sicut. de eo qui mitti in posse. caus. rei serva. & in. c. prudentiam. nu. 4. de offi. deleg. Cū ergo unusquisque tutor sit insolidum, videtur, q̄ unusquisque habere debet solidam decimam. Rursus probatur, quoniam omnes tenentur insolidum de periculo tutelæ. l. si plures. la. 2. ff. de adm. tuto. latissimè DD. in. l. 1. C. de transactio. & in locis supracitatis.

3 **¶** Preterea probatur ex verbis huius legis ibi: Quienquier que los tuviere, tome para si el diezmo. Nota illud pronomen Quienquier, q̄ æquipollet verba latina Quicumque. De natura autem huius pronominis, est distribuire actum, unicuique insolidum, ut in. l. si pluribus. ubi Bar. & Doctores. ff. de legat. 2. & in. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. & pupil. docent prolixè Bar. Paul. Ange. & Imol. in. l. hoc articulo. ff. de hæred. institu. & est communis opinio secundum Alex. Pau. & Ias. num. 2. in. l. si quis in fundi. §. si quis hæredes. ff. de lega. 1. Zaf. in. l. qui filiabus. ff. eo. tit.

4 **¶** Hinc scribit aptè Bal. in præmio Digestorū. §. discipuli. col. 2. q̄ stante statuto, ut quicumque primo perierit in arcem, lucretur centum, q̄ si duo simul ingressi sunt, q̄ unicuique sunt præstada solida centum, quoniam pronome Quicumque distribuit actum insolidum. Cum ergo verbum Quienquier, æquipollet latino pronomini Quicumque, videtur, q̄ unusquisque tutor debet habere decimam, præsertim stante regula, Quòd distributum distribuit actum primi verbi insolidum, distribuit etiam insolidum, actum secundi, ex quo inferri videtur, quod cum unusquisque tutor sit insolidum, decima etiam debeat dari insolidum.

5 **¶** Sed contraria sententia verior videtur, primo ex verbis legis, ibi: Los parientes mas propinquos, reciban a ellos, y a todos sus bienes. Et paulò post, inquit. Y quien quier que los tenga, tome para si el diezmo. Nota, illa verba pluralis numeri, los parientes, & tamè dicit lex, eos capere decimam in numero singulari, ergo non decimabunt bis rem pupillarem, sed tantum semel.

¶ Sed quoniam obijciat quispiam, verbum Quienquier, distribuere decimam insolidum, alia proferam.

6 **¶** Probatur igitur, hæc opinio, quoniam
Zz 2 decima,

decima præstatur ratione administrationis, manifestum autem est, quod si plures simul gerunt, non potest unusquisque, subire solidum, & integrum laborem. Non enim emptiones, locationes, exactiones, ceterosque contractus, ab uno initos, possunt iterum iniri, & celebrari ab alio. Iniri scilicet denuo, pacta, convenire iterum de precio, ire, & reddere, auctoritatem noviter interponere, novaque instrumenta conficere, debitaque iam exacta, vel soluta iterum exigere, vel solvere, est impossibile: esset enim infanz genus, pupillari rei perniciosum, ut in l. qui bis idem. ff. de verb. obligat. notat Bald. in l. si plures. nume. 10. C. de conditio. infer. Quinimo plurima sunt, quæ simul, & eodem tempore non possunt fieri, à duobus tutoribus, uti docent Bartol. & Alberic. in l. decreto. per textum ibi. ff. de administratio. tuto. Cum ergo decima detur, propter laborem administrationis totius tutelæ, & si duo gerant, non potest unusquisque, obire per omnia laborem totius tutelæ, sequitur, quod dare duas decimas ex una tutela, esset ad verus mentem legis, & quod esset summæ iniquitatis, dare unicuique solidam decimam. Præterea probatur, quoniam habere duos tutores, esset maxime damnosum pupillo, cum bis decimaretur.

7 ¶ Confirmatur hæc opinio, ex traditione Bartol. in dicta. l. hoc articulo. col. 3. ad finem, ubi scribit, quod si quis promittat decem, capienti vexillum Florentinorum, & duo simul illud capiant, quod illa decem sunt dividenda inter eos, non vero unicuique solida decem tribuenda. Subiungit rationem, quoniam scilicet, unus, capiendo vexillum, laboravit simul cum alio, neque unus solus potuisset illud capere. Et eandem opinionem sequitur Bald. in d. proemio Digestorū. §. discipuli. Paulus, in l. si quis in fundi. §. si quis hæredes. ff. de lega. 1. Alexand. & Iaso. qui plures citant. in l. qui filiabus. §. 1. ff. eod. titulo. Angel. & Imol. in d. l. hoc articulo. Ergo cum in nostro casu, impossibile sit, ut unus tutor, subeat solidum laborem administrationis, quoniam, scilicet unusquisque aliquid agit, neque debet agere, quæ iam ab alio acta sunt, sequitur, quod inter eos decima est dividenda, nõ vero unicuique insolidum tribuenda.

8 ¶ Rursus comprobatur, ex regula communis, quod si distributum non distribuit

actum primi verbi insolidum, non distribuit etiam actum secundi. Ita Bar. Imol. & Angel. in l. hoc articulo. Paul. Alex. Ias. & Zafius. in l. qui filiabus. §. 1. ff. de lega. 1. & in l. si quis in fundi. §. si quis hæredes. ff. eo. tit. At hoc pronomen *Quienquier*, positum in hac lege, actum primum, propter quem decima datur (scilicet laborem) distribuit insolidum quoad obligationem, non vero quoad executionem. Si enim plures re pupillarem administramus, certè quod ego iam administravi, tu non potest administrare, si ergo ipse executio administrationis, non potest esse apud unumquemque insolidum, certè non tribuet actum secundi, unicuique insolidum, scilicet perceptionem decimæ.

9 ¶ Postremo probatur, autoritate Bart. & Bal. in l. binos. C. de advoc. divers. iudi. ubi scribunt, quod si ad officium, quod unus solebat obire, exiguntur plures, quod tantum debet habere salarium, quod habebat unus, & quod illud inter se debent æqualiter dividere. Cum ergo uni tutori detur decima, & generaliter pro administratione unius tutelæ solum detur decima, sequitur, quod etiam si dentur plures tutores, non debent habere duas decimas, sed unam inter se æqualiter dividendam, nisi in dispares portiones dividerint inter se tutelam.

10 ¶ Non obstant ex adverso prolata. Non obstat quod officium est apud unumquemque insolidum, quoniam executio, & administratio, non potest esse apud unumquemque insolidum, ut dicitur sensus communis, & notat Bald. in dicta. l. si plures. num. 10. C. de conditio. infer. & decima datur ratione administrationis, non enim sufficit tutorem esse, ut quis consequatur decimam, sed requiritur, ut administrat. Cum ergo decima detur ratione administrationis totius tutelæ, certè qui non omnia administrat per se, vel per alium nomine suo administrantem, non debet percipere solidam decimam.

¶ Non obstat pronomen *Quienquier* positum in hac lege, nam licet de sua significatione, tribuat unicuique rem insolidum, intelligitur, si actum primi verbi distribuit, etiam insolidum, ut notant Bartol. Imol. & Angel. in dicta. l. hoc articulo. Alex. & Zafius. in d. l. qui filiabus. §. 1. Actum autem primi verbi, non distribuit insolidum, scilicet administrare, ergo neque secundum, scilicet percipere decimam.

¶ Deinde

¶ Deinde respondeo, quod hoc pronomen, *Quienquier*, non hic ponitur, ut actum, vel rem tribuat insolidum unicuique tutori, sed cum supra dictum sit, pupillos debere esse sub tutela consanguineorum, & eis deficientibus sub tutela extraneorum, subiungit lex. *Y quienquier que los tuviere, tome para si el diezmo.* Hoc est, si ve sit extraneus, si ve consanguineus, & hic est sensus germanus.

11 ¶ Ita tamè decima, dividenda est inter plures tutores, si modo omnes gerant, si tamè unus nollit gerere, & alter omnia gerat, certè ille consequetur solidam decimam, non vero pro parte non gerentis retineri poterit à pupillo; ita dicitur æquitas, ut qui solidum laborem sustinet solidum consequatur præmium, & in specie, notat Cappella Tolosana. 293. incip. item dati. citat. l. una. §. ubi autem. C. de cadu. tollen. & ibi Aufrerius in additione qui addit, quod si legatum relinquatur tutoribus rationem reddentibus, dabitur insolidum reddentibus, non vero non reddentibus, vel heredi, citat Bal. l. si plures. col. 3. C. de conditio. infer. & l. si ita fuerit. ff. de manu. testa. quod dicit esse verum, etiam si alter ex tutoribus remittit, citat Bal. in Auth. hoc amplius. C. de fideicom. col. 1. Neque obstat, quod notat Bart. per illum textum in l. 1. C. de leg. Corsetus verb. *salarium. 2.* scilicet, quod salarium legati officium non implentis, non accrescit ei qui solus implet, quoniam ibi salarium non assignatur ad proportionem redditus alicuius rei, hic autem decima datur omnium fructuum: quare tutor qui omnia administravit partem tutoris cessantis consequetur.

12 ¶ Notandum etiam, quod tutor gerens per contutorem, debet auferre decimam, neque videtur cessare, sed gerere, ut in l. tres tutores, & ibi notat Alber. ff. de administratio. tuto. l. ita autem. §. gessisse, & ibi Bartol. & Alberic. ff. de administratio. tuto. facit l. tres tutores. §. nõ solum. ff. de adm. tuto. ubi probatur, quod gerens per contutorem, cui commisit administrationem, videtur administrare. l. si procuratorem. §. si tutores. ff. manda. notat Aret. conf. 66. col. 1. Bartol. Lucio. §. si iter. ff. de aqua quotidi. & æstiva. Curt. feni. conf. 66. col. 14. in princ.

13 ¶ Si tamen non tutor, sed iudex, committeret causa cognita administrationem, uni ex tutoribus, certè ille solus percipiet decimam, quoniam ipse solus administrare

potest, & ceteri consentunt extranei. l. tutores. ff. de auto. tut. & ibi Bar. & in l. si. C. de auto. præst. & in l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. Bal. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. ubi Pau. nu. 6. scribit, quod tutor nõ administrans, non potest acquirere pupillo. Bar. Bal. Ang. & Paul. in l. quod si foret. §. sunt quidam. ff. de solu. Bar. in l. pluribus. ff. de auto. tuto. optimus textus in l. 34. §. tantundem. ff. de adm. tuto. cum lege sequenti. l. 2. & ibi Doctores. C. de divid. tutor. l. 1. C. si unus ex pluri. tuto.

14 ¶ Postremo illud addendum, quod licet decima dividi debeat, inter gerentes, respiciendum, an inter se dividerint administrationem, nam si dividerint, quisque eam solum partem decimabit, quæ sibi contigit in divisione, & quoad cætera, reputatur extraneus. l. tutores. ff. de auto. tuto. l. si. C. de autor. præst. l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. l. quæro. ff. de sol. l. si duo. ubi textus egregius. ff. de adm. tuto. ubi ita docet Bar. sic Bar. & Iacob. Aret. in l. inter tutores. ff. eo. tit. A lex. in l. si. col. 1. ff. de iuris. omn. iud.

15 ¶ Sic Bald. in l. 2. C. si unus ex pluri. tutor. scribit, quod etiam si de iure, officium sit apud quemlibet ex tutoribus insolidum, hoc nõ habet locum, quando tutela est divisa. Deinde magis in specie facit, quod si aliquis habet bonam in diversis territorijs, quorum unumquodque habet Fiscum separatam, & committat delictum, propter quod bona ubique sint confiscata, certè unusquisque Fiscus, capiet bona quæ sunt in suo territorio, neque petet quæ in alio territorio sunt: ita docuit Bald. in l. ex facto proponatur. ff. de hæred. Instit. Caslan. in consuetu. Burgundæ Rub. 9. §. 15. verb. *les heritages. nu. 2.*

16 ¶ Præterea illud addendum, quod si tutor cui commissa est administratio rerum Hispanensium exigat redditus, à debente; respectu bonorum tutorum apud Segoviam, ubi alius est tutor, certè ipsemet tutor Hispanensis, redditus decimabit, non vero Segoviensis, quoniam res ad eius curam spectat, & ipse Hispani potest debitorem convenire. l. tutores. §. hæres. ff. de adm. tuto.

17 ¶ Neque illud omittendum, quod si boves, ex bello, fugiant in Segoviensem regionem, certè Hispanensis, si ei cura gregis commadata sit, partus decimabit, ita Bal. Albe. & Paul. in l. huiusmodi. §. legatum. ff. deleg. 1. Bocerius, decis. 13. nu. 54. col. finali.

18 ¶ An autem valeat conditio, ut unus non administrat, sine alio; vide Bald. conf. 308.

lib. 2. Et an dans in testamenti sine, alium tutorem, videatur remove primo nominatum, vide Albe. in l. et si. C. de testa. tutel. & ibi est textus Ias. cōf. 47. libr. 3. Et an unus tutor, possit cogere alium di videre administratione, vide Bar. l. si plures. §. si non crit. ff. de admi. tuto.

S V M M A.

- 1 Curator bonis quando detur.
- 2 Curatori bonorum, an danda decima, nu. 13.
- 4 Curator bonorum debet facere inventariū, & quis alius administrator tenetur facere descriptionem bonorum, & nu. 5.
- 6 Restituere post aliquod tempus obligati, tenentur facere inventarium.
- 7 Curator bonorum, tenetur iurare.
- 8 Curator bonorum, debet satisfacere.
- 9 Curator bonorum, & ventris administrat ad similitudinem tutoris.
- 10 Curator bonorum, an præsentare possit ad beneficia, & habetur loco domini.
- 12 Curator bonorum, plura facere tenetur.
- 14 Curator bonorum, & curator adolescentis, valde differunt.
- 15 Curatori bonorum, sola videtur commissa rerum custodia.
- 16 Cura bonorum, non censetur onus, neque excusat ab onere quartæ tutelæ.
- 17 Curator bonorum, æquiparatur procuratori.
- 18 Curator bonorum ea facere potest quæ fieri possunt in bonis pupilli, tutorem non habentis.
- 19 Curator bonorum, & eius labor cito finitur.
- 20 Curatori bonorum, an dandum aliquod salariū.
- 21 Tutela privilegium, non datur adversus curatorem bonorum.
- 22 Curator bonorum, solum tenetur de dolo, & culpa lata.
- 23 Curator bonorum, an detur invitus.
- 24 Premium pro labori.
- 27 Tutor posthumi, an lucretur decimam, & nu. 28. cum sequentibus.
- 29 Pater non est administrator filij nondum nati.
- 30 Tutor datus ei qui est in ventre censetur curator ventris, & an posthumi pro tempore quo fuit in ventre, habeat privilegium adversus tutorem, nu. 37.
- 39 Curator bonorum, quando, & quomodo, & quibus casibus dandus.
- 40 Curator datus bonis minoris, an censetur curator ipsius minoris, nu. 44.
- 43 Curator datus minoris ad addeundā hereditatem, quousque duret.
- 44 Tutela finitur captivitate.
- 46 Curator minori his verbis datus, Deprecor te curam habere rerum non valet.

47 Curator datus bonis furiosi, non potest facere quæ curator furiosi.

51 Curator datus bonis minoris, quam potestatem habeat.

52 L. qui habet. ff. de tutel. quomodo intelligatur.

An curatori bonorum sit danda decima, & an tutori dato posthumo debeat decima, antequam posthumus nascatur. Cap. XVI.

Nunc tractemus, an curatori bonorum decima debeat, sicut tutori, & curatori adolescentis. Supponendum autem curatorem dari bonis captivi, de quo loquitur l. 3. C. de captivis. l. 1. in fine. ff. de muner. & honor. Item bonis defuncti, vel eius qui bonis cessit. l. si quis instituatur. ff. de hæredi. institut. Item bonis latitantis. l. Fulcinius. ff. quib. ex caus. in posse. eat. Item datur curator ventri. l. si ventri. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. l. 1. ff. de ven. in posse. mitten. Rursus datur alijs personis & causis quas statim explicabo.

2 **Q**uid ergo deducet hæc decimam? Ita quidem videtur. Primo, quoniam curator est, ut per totum. ff. de cura. bon. dan. curatoribus autem adolescentium decimam dandam docui capite. 3. Secundo facit. l. qui neque. ff. de reb. eorum. ubi disposita in curatore adolescentium, extenduntur ad curatorem bonorum.

3 **T**ertio, ratio propter quam tutori decima datur, est labor, ut in hac lege dicitur, curator autem bonorum, plurimum laborat, & plurima observat, quæ tutores, & curatores adolescentium facere tenentur.

4 **P**rimo tenetur conficere inventariū, glosa in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 1. 1. & ibi Angel. Odofred. titulo de cura bonis dand. num. 64. & nume. 90. Iacobin. in l. si omnes. nu. 6. C. si minor. ab heredi. se abstineat. & ibi Aretin. num. 3. glosa in l. de creationibus. C. de Episc. audi. textus. in l. 1. in fine. ff. de ventre in spi. l. 1. §. tit. 1. 6. par. 6. l. 2. 4. tit. 29. par. 2. Platea in l. si quando. col. 1. C. de bonis vacan. lib. 1. 1.

5 **N**am etiam gerentes officium merè privatum, tenentur facere inventarium; nam licet ad hoc non teneantur, ex natura officij, tamen ad reddendam rationem, tenentur inventarium, vel saltē descriptionem bonorum

bonorum facere, l. si. in princ. ff. de bon. auctori. iudici. possid. Bald. in A. uthen. Sed cū testator. in fine. C. ad leg. Falcid. Et ita intelligendum quod scribit Bald. cōf. 137. ubi docet, quod omnis administrator, vel negotiorum gestor, tenetur facere inventarium. l. cum servus. l. cum tali in princ. ff. de condi. & demonst. nam absq; hoc, non potest verificari, quid receperit, quod est præcipuū caput libri rationum, ut per Gemin. c. generali. col. 2. de elect. in. 6. Molin. in cōluc. tud. Parisi. tit. 1. §. 6. verb. rendre, num. 6. faciunt, quæ dixi cap. 2. num. 50.

6 **I**tem qui tenetur restituere post aliquod tempus, debet inventarium conficere, ut est autor Vitalis Camban. in tractatu clausularum pag. 190. Guid. consil. 42. Ideo usufructuarius tenetur inventarium conficere. l. 1. §. recte. ff. de usufruct. quemad. cauc. Alexan. consil. 58. nu. 8. lib. 3. Iacobin. l. si. §. 1. ff. de iure delibe. Afflict. decif. 342. Bellon. cōf. 54. nu. 1. Pinelus. l. 1. C. de bon. mater. in. 2. part. nu. 22. scribit latē Ferdinandus Vasquius, qui pridem Philippi Regis nomine in concilio Triditino magna autoritate legatus interfuit, in tract. de iuc. ces. creatio. lib. 1. §. 6. num. 18.

7 **D**einde tenetur iurare ad similitudinem tutoris, se omnia recte, & diligentè administraturum, ut in Authent. quod nunc generale. C. de cura. furio. Odofred. in titulo de cura bonis dando. §. officium. col. 1. Specul. titulo de curatore. Bald. in l. 2. reprobata glosa ibi. ff. de cura. bon. dando. Platea. l. si quando. col. 2. C. de bon. vaca. lib. 1. 1.

8 **T**ertio tenetur satisfacere, sicut tutores. l. 3. C. de captiv. bonorum. ff. de cura. furio.

9 **Q**uarto probatur, quoniam curator ventris, æquiparatur curatori bonorum. l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. curator autem ventris, eandem curam præstat, quam curatores adolescentium, & ad eorum similitudinem administrat: ita probat, textus aptissimus, ad definitionem huius questionis in l. 1. §. item si periculum. ff. de vent. in posse. miten. ibi: Ita igitur curam, hoc officio administrabit, quo solent curatores atque tutores pupillorum. * Præterea curator bonorum, habetur loco domini, & præsentare potest ad beneficia, cum datur bonis domini absentis, vel non apparentibus teste Molin. in cōsuetud. Parisi. tit. 1. §. 6. glos. 4. verb. comifaires, col. 2. verb. hinc est.

10 **Q**uinto hoc videtur efficaciter probari in l. 4. tit. 29. part. 2. ibi: E si estos propinquos

sobredichos, falsedad fizicessen, non queriendo dar a los captivos su derecho, o tomando mas para si de lo que deviesen. Nota verba ultima, ex quibus probatur, curatori dandam decimam. Nulla enim in parte, expressum est, quantum curatori bonorum dari debeat, lex autem Regia dicit: Tomando mas para si de lo que deviesen. Ergo ad decimam se refert, nam leges contentæ in hoc libro cui Forus nomen est, antiquiores sunt, quam septem partite leges, præcipue hæc nostra, quæ inter Gotthorum leges reperitur, ut docui cap. 1.

12 **S**exto hæc opinio probatur, quoniam curator captivi, plurima præstare tenetur, cuiusq; labor circa plurima versatur, ut in d. l. 4. tit. 29. part. 2. cuius verba hic lubes annecto. Otro si, de ven. fuer enderecar los heredamientos, que fueren rezios, labrandolos, y alianados, porque ay an ende pro sus dueños, e lo que al fuere, mueble otro si, poniendolo en recaudo, en tal manera, que se aprovechen dello los cnydados, que yaxen en captiverio: e si de otra guisa fizierdolo, de xaren perder, non los alianando, que devien pechar otro tanto de lo suyo, quanto fuesse aqueño, que por su culpa se perdio: e si de lo que dede levasse, no diesse cuenta derecha, deve pechar doblado eb menoscabo, e de mas aver pena segun fuesse el fecho. Cum ergo curator bonorum, curator sit, & curatoribus decima detur, & valde laboret, in administratione, ad similitudinem tutoris, præsertim quando est curator ventris, adfit que lex Regia, quæ in specie loqui videtur, non videtur æquam curatori bonorum, denegare decimam.

13 **S**ed contraria sententia verior est, & omnino probanda, scilicet, ut curatori bonorum non detur decima. Moveor primo, quoniam hæc lex loquitur de tutore, vel curatore minoris, ut docui cap. 3. Curator autem bonorum, ferè semper datur maiori, cum autem hæc lex sit correctoria, oportet eam restringere, præsertim deficientibus verbis legis, quæ cū non quadrent, non est utendū eius dispositione. l. 4. §. toti es. ff. de dano in factis.

14 **S**ecundo moveor, ex textu insigni in l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. ubi Iuriscōsultus dicit, magnam esse differentiam, inter curatorem bonorum, seu ventris, & inter curatorem pupilli, prodigi, & furiosi, quoniam primis sola custodia rerum committitur; secundis vero, plena rerum administratio datur, sed præstat ipsum audire Iuriscōsultum, dicens: Inter bonorum ventrisq; curatorem, & inter curatorem furiosi, itemque prodigi pupilli, pupille ve, magna est differentia: quipp' cū

istis, plena rerum administratio, duobus autem superioribus, sola custodia, & rerum que deterioribus facta sunt, venditio committatur. Nota magnam esse differentiam, inter curatorem bonorum, & curatorem pupilli. Cum autem hæc lex loquatur in curatore pupilli, quis nisi sit infans, extendet eam, ad curatorem bonorum. Quis res adeo dispares, dissimilesq; eadem definitet regula, præsertim cū hæc lex sit correctoria. Secundo nota, quod Iuriconsultus, non solum dicit magnam esse differentiam inter hos: sed assignat quæ in re differant; dicens, curatorem pupilli habere liberam administrationem; curatorem autem bonorum, solam custodiam. Cū ergo hæc lex det decimam tutori, propter administrationem, & administratio tutoris multo plenior sit, & obligatio longè maior: alienum est ab omni ratione, curatorem bonorum, qui nihil aliud facit quam custodire, eodem afficere præmio, quo curatorem pupilli, vel adolescentis, qui plenam liberamq; habet administrationem, & parem tantę potestati obligationem, ut docui. c. 2. Non enim tutor, solum administrare, sed & lucrari, cum re pupillari tenetur, ut docui. c. 2. Eiusq; obligatio latissimè patet, ut in dicto loco latè recentui.

15 *Quod autem curatori bonorum, sola videatur commissa rerum custodia, probatur etiam in l. postquam. §. Princeps. ff. ut in posse. lega. & in l. 1. §. pen. ff. de colla. bono. l. unus, & l. cum legati. ff. quib. ex caus. in posse. eatur. Ideo curator bonorum, neq; actiones movere, neq; adversus quęquam agere potest: nisi in rebus tempore perituris. l. creditor. ubi notant Bart. & Alber. ff. de bon. autorita. iudicis. possiden. Bart. Angel. & Imola. col. 4. in l. si quis instituat. §. si conditioni. ff. de hæredib. instit. Ange. in l. 2. ff. de curato. bonis dando: idè dispositum est incuratore ventris, ut in l. 1. §. itè si periculum. ff. de ventre in posse. mitter. Quinimò eorum potestas adeo arcta est, ut neque creditoribus bonorum solvere possint, nisi in defectum non solutę pecunię, magna aliqua immineat pœna. l. si quis instituat. §. pen. ff. de hæredib. instit. l. 1. de cura. bonis dando. Et incuratore ventris, idem definitur in l. curator ventris. ff. de ventre in posse. mitter. glof. in l. 1. ff. de cura. bonis dando, quę notat, hos curatores, solū dari ad custodiam. Odofredus tit. de curatore bonis dando. §. cum autem, nu. 6. Cum ergo tam limitata sit, horum potestas li-*

mitatus erit eorum labor: nā si ultra permissionem legis, administrarent, punitio potius digni sunt, quam præmio. l. diligenter. ff. manda. & dixi cap. 15.

16 *Præterea hæc sententia, probatur efficacissimè, quoniam licet habens tres tutelæ, excusetur ab onere quartę tutelæ: ut in l. tria onera. ff. de excusa. tuto. §. tria. Instit. eo. tit. tamen si quis duas habeat tutelæ, vel curas pupilli, vel adolescentis, & unam curam bonorū, non excusatur ab onere quartę tutelæ, & ita probatur in l. 1. C. qui numero tutelæ. Odofredus in tractatu de curatore bonis dando. Cum ergo cura bonorum, non habeatur loco tutelæ, quoad effugiendum damnum; multo minus habetur quoad capiendum lucrum, dispar enim negotium est damnum admittere quod lucrum capere. Et hoc est solidum argumentum, quod hanc opinionem prorsus evincit. Ex quo elicitur, quod cura bonorum, non est adeo gravis, ut cura tutelæ, nam si æquè gravis esset, utique iudicareretur onus, ut excusaret ab onere quartę tutelæ, iuxta .d. l. tria onera: cum autem hoc nõ præstet, non est æquiparanda tutelari labori.*

17 *Deinde hæc opinio probatur, quoniã curator bonorum, æquiparatur procuratori. l. Imperator. ff. de curato. bonis dando. Hæc autem lex, solum de tutoribus, & curatoribus adolescentium loquitur, non autem de procuratoribus. Item vult præmio afficere tutelarem laborem, qui magnus & improbus est, non procuratorium laborem, qui ab eo longè distat: neque enim procurator integro pudore petet decimam.*

18 *Octavo, comprobatur hæc opinio, quoniam curator bonorum, ea solum facere potest, quę sunt in bonis pupilli tutorem nõ habentis. Si enim pupillus tutorem careat, & aliquid debeat, quod ex pœna crescat, solvitur cū decreto iudicis. l. 1. ff. de cura. bonis dando. Curator autem bonorum, ea solum solvere potest, quę solvuntur, cum pupillus tutorem nõ habet. l. si quis instituat. §. si conditioni. ff. de hæredib. instit. l. 1. ff. de cura. bonis dando. ibi. *Quod si nihil facere potest, curator bonis constituendus erit, sed si gravis es alienum sit, quod ex pœna crescat, per curatorem solvendum est es alienum, sicuti cum ventris in possessione sit, aut pupillus heres tutorem non habet.* Nota ex his verbis ultimis, curatorem bonorum, ea facere, quę sūt cum pupillus tutorem non habet, tunc autem paucissima sūt, quę tutelarem laborem non æquant:*

fic Decius consi. 401. nu. 2. dicit, quod curator hæreditatis iacentis necessaria facere potest.

19 *Præterea labor tutoris, vel curatoris adolescentis, per longum tempus durat, scilicet usque ad pubertatem in tutore, & usq; ad vigesimum quintum annum, in curatore. Labor autē curatoris bonorum, quam citissimè deficit, nam heredi non addeunti hæreditatem, præfigitur terminus. l. 1. ff. de iure delibe. & brevi cura bonorum cessat. Idem cum uterus in lucem prodit, aut debitor latitās exhibet se, & de curatore dato ventri, quod non sit amplius curator nato infante probat. l. 1. §. tādū. ff. de vēr. in posse. mitter. Aret. & Platea, in. §. cum autem. Instit. de tute.*

20 *Hæc mihi æqua, & probabilis opinio videtur; est tamen curatori bonorum dandum aliquod salarium, pro labore, iuxta naturam rei, arbitrio iudicis, sicuti datur laboranti in re aliena. l. idem que. §. idem. Labeo. ff. manda. & docui. c. 2. nu. 19.*

21 *Præterea hæc opinio probatur, quoniã cum minori, plura dentur privilegia adversus tutorem, vel curatorem suum, æquum est, ut ipse tutor, aliquo gaudeat (ut ita dicam) privilegio, adversus pupillum, nam privilegia quibus minor est armatus, obruunt tutorem, & laborem eius faciūt maiorem videri. At captivus, cuius bonis datur curator, nihil habet privilegium, adversus curatorem bonorum suorum, autore Alber. & Dino, in l. idem privilegia. ff. de privileg. credito. Cum ergo non habeat, adversus curatorem suorum bonorū, privilegium, quod pupillus habet adversus suum tutorem, vel curatorem; iniquissimum est, ut curator bonorū habeat privilegia, & præmia, quę tutores habent in bonis pupilli, vel adolescentis.*

22 *His suffragatur, quod licet tutor teneatur de dolo, & culpa lata, & levi, ut in l. quicquid, & ibi Doctores. C. arbit. tutel. & in l. tutori. C. de negot. gesto. tamen curator bonorum, solum tenetur de dolo, & culpa lata. l. prætor ait. §. est præterea. ff. de bonis autori iudicis possid. ubi notant Bart. Dinus, & Alber. Specula. titulo de curatore. §. fin. glof. in l. 2. ff. de curat. bonis dando. Cū ergo minor sit labor, minus erit præmiū, ita enim dicit prudentia, & æquitas.*

23 *Præterea curator bonorū, etiam ab hoc liber est, quod nõ datur in vitus, textus in l. 2. §. quæratur, & ibi Bar. ff. de cura. bonis*

dando. Bald. & Sali. in l. tutori. C. de negot. gesto. Tutor autem, in vitus & reluctans cogitur: quod maximè molestū est. Et quod curator bonorum, non detur in vitus, notat Odofred. in tractatu de curatore bonis dando, num. 43. Bar. l. qui habet. §. si pupillus. nu. 2. ff. de tutel. ubi limitat, nisi adlit causa. Bal. in l. si. §. sed & si quis. col. 3. per textū ibi. C. commu. delega. Causa autem iusta cogendi, est necessitas, putā, quod res sint periculo expostæ, ita quod egeant curatore, & quod nullus invenitur qui id sponte facere velit, vel tam idoneus sit, glof. in d. §. quæratur. & ibi Ang. Molin. in consuetud. Paris. titulo. 1. §. 6. glof. 6. verbo, rendre, nu. 3. Bal. in l. 1. in fin. ff. ubi pupil. a ducat. de be. Curtius in tractatu de tequestro. q. 2. Præterea tutela, vel cura: tunc est munus publicum, cum datur personis, defectum ætatis, vel intellectus patientibus, ut sunt pupilli adulti, furiosi, prodigi, & similes. l. fin. in prin. C. de adm. tuto. idè tunc etiã inviti dantur. At officium curatoris bonorum, est privatū, & idè generalitèr est voluntarium, quod valdè extenuat eius laborem, & facit, ut minus sit onerosum.

24 *Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat, quod curator bonorum laborat, quoniam eius labor non est comparandus, cum labore tutoris, ut patet ex superioribus, & ex d. tit. c. 2. num. 39. cum sequentibus. Cum autem præmium debeat esse par labori, ut dixi. d. c. 2. nu. 27. minus præmium meretur curator bonorum, quã curator adolescentis, cum inter utriusque administratione magna sit differentia, ut in d. l. inter bonorum. ff. de adm. tuto.*

25 *Non obstat. l. 1. §. item si periculum. ff. de ventre. in posse. mitter. Fateor enim curatorem ventris, similem esse tutori, in casibus expressis, in d. §. item, scilicet in potestate conveniendi debitores ventris, qui tempore liberantur, tamē in alijs rebus dissimillimi sunt, ut inquit. l. inter bonorum. ff. de adm. tuto. notat glof. in d. §. item si periculum, & elicitur ex verbis ipsius textus. Iniquum autem esset præmium tutoris dare curatori bonorum, vel ventris, ex eo quod in leviculis quibusdam, similis sit tutori; clamante Iuriconsulto, magnam esse inter eos differentiam, alioqui procuratores, mandatari, & negotiorum gestores, deducunt decimam, quod in aliquibus similes sūt tutoribus, quod est prorsus ineptum, & simpliciter absurdum.*

Non

- 26 ¶ Non obstat. l. 4. tit. 29. part. 2. nam verba eius legis, intelligenda sunt, de recuperatione expensarum, factarum à curatore, bonorum, quod scilicet non debet plus accipere quam sibi debetur. Vel secundo respondeo quod licet loquatur de salario, non idem intelligendum, de decima, cum sit salarium profutissimum, soli tutori dandum, sed de salario, taxando à iudice, propter laborem quod generale est in alijs in re aliena laborantibus, ut in l. idem quod. §. idem Labeo. ff. manda. cū alijs citatis cap. 2.
- 27 ¶ Sed occurrit iuxta superiora, quæstio elegantissima. Docui supra curatori ventris, decimam non dandam, nunc quero, quid si filio meo posthumo, quæ venter uxoris adhuc possidet de tutorem (quod licet, ut in l. si quis ita. §. si posthumo. ff. de testamen. tutel.) hic autem tutor, administrat, quæro an ei sit danda decima, pro tempore quo administravit, antequam posthumus nasceretur. Et salvo semper doctiorum iudicio, mihi videtur ei decimam non dandam. Primo quoniam posthumus, dum est in ventre, non potest habere tutorem. l. 1. vers. si quis quæsi. ff. de eo, qui pro tutore negot. gest.
- 28 ¶ Secundo moveor, ex l. si nemo. §. testamento. ff. de testa. tutel. Inquit lex: Testamento autem, datus posthumo tutor nondum est tutor, nisi posthumus æditur. idem probatur in l. posthumo. ff. de tutela. & ratio distrah.
- 29 ¶ Quinimo neque pater, est administrator filij, nondum nati; ut ex pluribus probat Tiraquel. de retract. lib. 1. §. 1. glof. 9. nu. 76. & 77. qui ex hoc aliqua definit nostro tractatui parum apta.
- 30 ¶ Tertio cum nondum tutor sit, dum infans est in ventre, deficient verba legis, quæ solū de tutoribus, & curatoribus adolecentium loquuntur.
- 31 ¶ Quarto probatur, quoniam ante æditum partum tutor datus, est curator ventris, curator autem ventris, non est danda decima. Quod autem sit curator ventris, probatur in d. l. 1. §. eligitur, iunctis præcedentibus. ff. de ven. in posse. mitten.
- 32 ¶ Quinto facit textus insignis, in l. quero. ff. de eo, qui pro tut. neg. gessit. ibi. *Quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet.* Ergo tutor, qui scit se non esse tutorem dum posthumus est in ventre, non geret eo affectu, quo tutor gerere debet, ut lex requirit. Quod si deficit vis, spiritus, & affectus, quo tutor gerere debet multo minus subit laboris, ergo minus debet esse præmium.
- 33 ¶ Sexto, cum hic, licet appelletur in testamento tutor, non sit tutor, ut in d. l. si nemo. ff. §. testamento, sed sit curator ventris, certe magna est differentia, inter curatorem ventris, & curatorem pupilli. ut in l. inter bonorum. ff. de admin. tuto. & dixi latè supra hoc ipso capite, ergo non licet arguere de uno ad alium.
- 34 ¶ Septimo facit, quod infans in lucem æditus, non habet privilegium, adversus eum, qui dum esset in ventre, rem eius administravit, non habet inquam privilegium, pro tempore quo administravit dum erat in ventre. l. si ventri. in principio. ff. de privil. credito. & ibi notant Iacobus Arena, Dinus, & Alber. Cum ergo pupillus, non habeat pro eo tempore, privilegium adversus eum, certe neque ipse tutor habebit, pro eo tempore privilegium adversus pupillum, ut scilicet auferat decimam; tanquam si fuisset eo tempore tutor, cum pupillus adversus eum, non habeat privilegium, sibi concessum, adversus tutorem.
- 35 ¶ Octavo posthumus, nondum est, ut ex iuris locis, & philosophorum auctoritate probat Tiraquel. in l. si unquam, verb. susceperit, nu. 125. C. de revoc. donat. Hæc autem lex inquit: *Manengalo delos frutos, y tome para si el diezmo.* Ergo loquitur de pupillo, qui à tutore alitur.
- 36 ¶ Hæc est sententia verissima, limitanda tamen, si modo non solum gessit, pro tempore quo posthumus erat in ventre, sed etiam postquam in lucem æditus est, tunc enim pro toto tempore habebit decimam. Ita probatur in d. l. si nemo. §. testamento. ff. de testa. tutel. ibi. *Si quid planè gessit, post æditum partum, de eo quoque; quod ante gessit, tutelæ iudicio tenetur, et omnis administratio in hanc actionem venit.* Nota verba ultima; cum ergo etiam gesta, ante æditum partum, exigantur iuxta regulam tutoris, planè æquissimum est, ut pro gestis ante æditum partum, habeat decimam, si modo etiam post æditum partum gessit.
- 37 ¶ Secundo probatur, quoniam si perseveret gerere, etiam post partum æditum, minor, pro toto tempore, habet privilegium adversus tutorem, autore Bart. Bal. & Paul. in l. cum pater. per textum ibi. ff. de nego. gest. & satis probatur in l. posthumo. ff. de tutel. & ratio distrah. Ergo, & tutor, pro toto tempore, habebit privilegium tutelare, scilicet decimam; ut notat Iacobus Arena, Dinus, & Alberi. in d. l. si ventri. ubi satis probatur.
- 38 ¶ Tertio probatur, quoniam prægnans, tenetur

netur petere curatorem ventri, si tamen & ante æditum partum, & post æditum partum, rem diligentèr administravit, certè etiam si filius iam natus moriatur, non est privanda eius hæreditate, sub prætextu; quod ventri, tutorem vel curatorem non petierit, ut definitur, in l. 2. §. quod si prægnans. ff. ad Tertul. Quoniam administrans etiam nato filio, videtur pro tempore quo nondum fuit natus, eius tutrix fuisse: ita notat Bal. in l. matres, col. 2. C. ad Tertul. ex dispositio ne. d. l. si nemo. §. testamento. ff. de testa. tut.

39 ¶ Quarto probatur, quoniam conexorum idè est iudicium. l. si tutor. ff. de adm. tuto. Et unum extremum, informat aliud, iuxta tradita per Bar. & DD. in l. si is qui pro emptore. ff. de usu capio. Intelligenda, hæc sunt, si administrat ædito partu vivo, non autem dimidiato, vel monstroso, hoc enim casu non censetur æditus. l. qui mortui. ff. de verbo. signific. & in l. 2. C. de posthum. hæredib. in l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. Et ita in specie limitat. glof. in d. l. cum pater. ff. de negot. gest. Dinus, Iacob. & Alber. in d. l. si ventri. ff. de privile. credito. Non obstant primo prolata, quoniam distinctio rem componit. Non obstat. l. quero. ff. de eo, qui pro tuto. Quoniam gerens, sciens se designatum tutorem, & futurum tutorem ædito partu, semper videtur animo tutorio gessisse, & ita in specie explicando. d. l. si nemo. §. testamento, respondet Bald. in d. l. quero.

¶ Quomodo autem mater, petat tutorem posthumum. vide Corn. consil. 280. lib. 1. Et cessione facta, esse dandum curatorem bonis, vide quædam in decisione Delphinali nova. 203. Et qualiter bonis absentis dandus curator, vide Bal. consil. 172. lib. 2. Et qualiter dandus ei, qui abest in regione remota, vide Alexā. in l. qui bona. §. si alieno. nu. 12. ff. de damn. infect. Et curator bonis defuncti, datur officio iudicis, vide Deci. consil. 509. Et de curatore bonorum absentis, vide Fulgos. consil. 14. & consil. 15. Et datur nonnunquam iudicis officio Paul. l. mutus §. is qui nu. 3. ff. de procura. Et quid possit alienare curator hæreditatis iacentis, vide Paul. l. debitor. nu. 3. ff. de nego. gest. Et curator aliquando datur bonis presentis, & viventis. Paul. l. à Divo Pio, nu. 3. ff. de re iudica. Quæ autem requirantur, ut detur curator hæreditati iacenti, vide Afflict. decisio. 87. nu. 1. Et acta cum curatore absentis, valent. l. 2. tit. 2. part. 3. Et qualiter pe-

tant creditores, curatorem dari ei, qui sine hærede decedit, vide Specul. tit. de officio omni. iudicum. §. 2. versiculo item imploratur. nu. 12. Et an talis curator teneatur satisficere. vide Alber. l. Sancimus. nu. 4. C. de admin. tuto. Specul. tit. de iuramento calumniæ. §. 3. nu. 34. & nu. 126. Bart. l. 2. nu. 5. ff. de cur. bon. dan.

¶ Et an iuret de calumniis vide Specula. ibi. §. 3. versiculo quid ergo. nu. 11. Et an curator possit dari bonis, in testamento, vide Alber. l. Lucius. nu. 3. ff. ad Trebel. Et curator hæreditatis iacentis, an à creditoribus eligendus Angel. consil. 77. Et an dandus instantibus creditoribus, & de consensu maioris partis, vide Angel. consil. 103. & consil. 193. Et an iudex, ex officio dare possit, vide Angel. consil. 103. Et hæres qualiter citandus, ut hereditati iacenti detur curator, vide Angel. consil. 192. & 193. Et quo ordine detur curator bonis, vide Angel. consil. 196. Et quam potestatem habeat curator hæreditatis iacentis, vide Angel. d. consil. 192. 193. & 275. Et curator datur bonis eius, qui ignoratur, an vivat; Iacobin. l. cum debitoris, nu. 18. C. de iudici. Et aliquando datur bonis presentis, ut ibi notat Iacobin. Et an cum datur curator ventri, præferatur mater, an vero avus vide Bal. consil. 126. lib. 1.

40 ¶ Sed, ut cognata simul expediam, quero, quid si detur curator, bonis minoris viginquinque annis, an talis curator, possit deducere decimam. Movet quæstionem. l. quæ habet. ff. de tutel. ubi quando ex causa naturali, & ex causa accidentali, puta ex ætate, & ex furore, potest dari alicui curator, potius videtur datus, ex causa naturali, quæ ex causa accidentali, & ita ibi notat Dinus, Bart. Bald. Alber. & Raphael Comē. Ripa in l. is cui bonis, nu. 35. ff. de verb. oblig. Sic Bart. in d. l. qui habet. scribit, quod dispositio. d. l. qui habet, habet locum, etiam si causa accidentalis non sit furor, sed alia quævis causa ex qua curatorem dari oporteat, quod etiam scribit Alberi. & Bald. ibi. Bart. in l. patre pro filio. ff. de minoribus, & in l. 3. de integ. restit. Cum ergo hic concurrant, causa naturalis, scilicet minor ætas, & causa accidentalis, scilicet captivitas, certè si curator valet, tanquam datus ex causa naturali, proculdubio potest deducere decimam, cum sit curator minoris, ut docui cap. 3.

41 ¶ Secundo probatur, quoniam legum conditores, maxime curant, ut optimè esset consultum rebus eorum, quorum bonis curator

rator datur. l. 3. C. de capti. l. 4. tit. 29. part. 2. Plenius autem erit consultum, si curator valeat ex causa naturali, & non ex accidentali. Nam si valet, ut curator adolescentis, plenam liberamq; habet administratione, & ex consequenti plenius erit cautum rei minoris capti, ut in simili notat Aretin. confi. 66. col. 2. in principio. Præsertim cū curator minoris, teneatur lucrari cum pecunia pupilli, ut docui cap. 2. num. 92.

42 Tertio probatur, quoniam in d. l. qui habet, curator valere poterat ex causa furoris, & licet curator furiosi, & curator adolescentis parem habeant potestatem, ut docui, cap. 3. num. 34. nihilominus decernitur, curatorem valere, ex causa naturali. Quanto magis, idem hic dicendum, cum si valeat tanquam quam curator bonorū longè differat, à curatore adolescentis, quod non videtur esse è re minoris capti.

43 Quarto hæc opinio probatur, in Authen. ut liceat matri, & avia. §. si vero ætate, ubi probatur, quod si instituat: hæres minor viginti quinque annis, & pater nollit hæreditatem addere, curator ei dandus est, si ipse velit addere hæreditatem, & talis curator durat, usque ad vigesimum quintum ætatis annum, ergo valet ex causa naturali, & re vera est curator adolescentis, nō autem curator bonorum, quoniam si esset curator bonorum, duraret pro tēpore necessitatis, ut supradixi, & cap. 8. non vero, usque ad vigesimum quintum annum.

Quinto facit, quoniam ubi adest remediū ordinariū, non quærimus extraordinariū. Ordinariū, & naturæ infirmitati maximè conveniens est curatorem valere, tanquam curatorem minoris, non vero tanquam curatorem bonorum, quod si est curator minoris, haud dubiè deducet decimam.

44 Sed contra verius imò curator bonorum, etiam si detur bonis pupilli, vel adolescentis, non deducet decimam, quoniam est curator bonorum, non vero curator adolescentis. Quod in adolescente capto probatur, primo in l. 2. ff. de legi. tut. ubi probatur, tutelam finiti captivitate, & ibi glosa, & Doctores notant, Specul. titulo de statu, monarchorum versiculo. 35. Quinimò media captis diminutio extinguit tutelam, ut in ea lege probatur, quod si tutela iam cepta, ex pirat captivitate, multò magis, non incipiet, argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iuris.

45 Secūdo probatur, non solum in minore

capto, sed generalitèr in minore cuius bonis datur curator, in l. fin. §. si autem in secunda ætate. C. de bon. quæ libe. ibi: *Necessitatem habeat filius, addere competentem iudicem, & ab eo curatorem hereditati dari.* Nota curatorem hereditati dari, non minori, ut ibi etiam notat Bald. & Salic.

46 Tertio hoc probatur efficacissimè, in l. r. ff. de con. firma. tuto. ubi curatoris datio, minori facta, his verbis: *Deprecor te curam habere rerum: non valet ullo modo, & ille textus videtur expressus, & singularis, ad probationem huius opinionis.*

47 Quarto in simili probatur in l. Fulcinius §. adeo. ff. quibus ex causis in possess. catur: ubi curator datus bonis furiosi, non potest facere, quæ curator furiosi, sed quæ curator ventris. Inquit lex: *Oportere prætorem, dare curatorem aliquem ex creditoribus, ut non amplius quam necesse est, ex bonis furiosi veniat, eaque servanda Labeo ait, quæ solent servari, cum venter in possessionem mittitur.* Ergo curator datus bonis furiosi, non habet potestatem quam curator furiosi, & ex consequenti curator datus bonis minoris, nō habet potestatem quam curator minoris.

48 Quinto si minor captivus est, non potest ipse habere tutorem: nā tutela est potestas in capite libero, ut in §. 1. Instit. de tutel. facit. l. cum hæredes. ff. de acquir. posse.

49 Sexto si curator bonorum minoris, esset curator ipsius minoris, non appellaretur curator bonorum, si ergo est re vera curator bonorum, non debet habere decimam etiam si bona sint minoris.

50 Præterea dispositio. l. qui habet. ff. de tutel. in suo casu prudens est: nam si ve cura valeat ratione furoris, si ve ratione ætatis, semper curator iuvat ope, & consilio: ut in l. consilio. ff. de cura. furio. minorisq; mores, saltem secundario curat, ut dixi. c. 2. nu. 28. at si minor est in potestate hostiū, nullo modo curator bonorum, eius personæ utilis est, ergo optimo iure dicitur curator bonorum, & non curator minoris.

51 Octavo probatur, in l. si quis instituat §. si conditioni. ff. de hæred. institu. & in d. l. 1. ff. de curat. bon. dand. ubi probatur, quod curator datus bonis minoris, solum habet potestatem quam lex concedit curatori bonorum, non vero quam concedit tutori, vel curatori minoris. Verba legis hæc sunt: *Per curatorem solvendum est as alienum, sicut cum venter in possessione sit, aut pupillus hæres tutorem non habet.* Nota hæc verba

ultima,

ultima, ex quibus efficacissimè colligitur, quod curator bonorum, datus pupillo ex causa accidentali, scilicet quia creditores urgent, nō habet vices tutoris.

25 Nono probatur in l. Fulcinius. §. adeo. iunctis præcedentibus. ff. quibus. ex causis. in possess. catur. ubi curator datus bonis cuiuscūq; qui curatoris ope iuvari solet, non habet vices, neque potestatem quam curator illarū personarū. Idèq; in prodigo dicendum est, & in cæteris, qui curatorū ope iuvantur. Ultimo facit. l. si pupillus. & l. si. ff. de privil. credi.

Postremo facit ipsamet. l. qui habet. ff. de tutel. quæ ex ad verso prolata est, non enim inquit lex, quod si minori detur curator, tanquam furioso, quod non valet in vim curatoris furiosi, sed in vim curatoris minoris, sed quod potius est dādus tutor, ratione minoris ætatis, quā ratione furoris, inquit lex. *Non esse necesse, quasi dementi, curatorem queri cū magis ætati, quam dementi, tantisper sit consulendū: nota illa verba: Non esse necesse.* Præterea in illa lege, nō est mirandū, si potius ætatis, quā furoris ratione videatur curator datus, cum curator furiosi, & curator adolescentis æquiparentur, ut in l. inter bonorum. ff. de adm. tuto. glos. & DD. in l. 2. C. de curato. furio. & docui latè. cap. 3. nu. 34. At curator bonorū, & curator adolescentis, valde differunt, ut in d. l. inter bonorum, idèo prorsus præposterum esset, ut curator datus bonis pupilli censeretur tutor, vel curator ipsius pupilli. Denique, cum hic verè curator bonorum sit, nō deducet decimam. Non obstant ex ad verso prolata, quoniam ex superioribus apparet omnia huic veriori opinioni nihil ob stare.

S V M M A.

- 1 AN tutor, vel curat certæ rei, decimet fructus illius rei, & nu. 5. usque ad. 8.
- 2 Tutor, vel curator certæ rei, quādo dari possit, & nu. 3.
- 3 Tutor, vel curator certæ rei, an debeat conficere inventarium.
- 4 Tutor datus certæ rei, an teneatur iurare.
- 5 Tutor datus rebus sitis in una regione potest eas decimare.
- 6 Curatori ad litem, an danda decima.
- 7 Curator ad litem, an debeat facere inventarium.
- 8 Curator ad litem, an detur in vitus.
- 9 Curator ad litem, censetur bona tacitè hypothecasse.
- 10 Curator ad litem, quando cuncte revocari potest.
- 11 Curator ad litem, an detur non petenti, & quantum duret.

An curator datus certæ rei, possit decimare fructus eius rei, sicut curator universalitèr datus, decimat omnes res, & quid in curatore ad litem. Cap. XVII.

1 **R** versus quæro, an tutor, vel curator datus certæ rei, possit decimare fructus eius rei. Et distinguendum est. Aut enim tutor, vel curator datur uni rei, vel uni actui, aut dantur rebus quæ sunt in una civitate, vel in una regione.

2 **P**rimo casu, illud est regulare, quod tutor certæ rei, dari non potest. l. certarum. ff. de testat. tut. & ibi Bar. assignat rationem. Paul. l. etiā ad species. ff. rem pupil. salu. fore. Bar. l. hereditas. ff. de testa. tutel. & in l. impuberi. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Deci. confi. 479. col. 2. tamè ad addeūdā hæreditatē, speciaie est, ut tutor dari possit. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellat. & ibi notant Doctores. Paul. in l. & si ad species. ff. rem pupil. sal. for.

3 **C**urator tamen, benè potest dari ad unum actum. l. non tantum. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Bar. l. certarum. col. 1. ad finē. ff. de testa. tut. Bal. & Paul. in l. si. §. si autē. per textū, ibi Bal. nu. 2. C. de bon. quæ libe. Iacobi. & Bar. l. five generalis. per textū ibi. ff. de iure dori. textus in Auth. ut liceat matri, & avia. §. 1. col. 6. glo. in l. si. §. si autem. el. 1. in ver. hereditati, & ibi Fab. Salic. & Paul. C. de bon.

4 quæ libe. * His ita definitis, videtur tutorē, in casu quo datur certæ rei, atque itē curatorē posse deducere fructus eius rei, quoniam in locis supracitatis, tutor, & curator appellatur, & hæc lex dat decimam fructuum, tutori, vel curatori adolescentis. Cum autem in adolescentium curatores sint, videtur, quod de illa re possint deducere decimam.

5 **S**ed certè his tutoribus, & curatoribus, ego nunquā decimā dabo. Primo illud constat, hanc legem, tutelarē laborem respexisse, qui natura, & duratione, & varietate, & molestia, magnus, & multiplex est, & omnē rem pupillarem respicit etiam si tā in exteris regionibus, ut in l. propter litem. §. 1. de excusa. tuto. & docui cap. 2.

6 **I**tem respicit personam pupilli, & innumera facere tenetur. At si tutor datur ad addeūdā hæreditatē, ille actus est, nō administratio. Item momento absolvitur.

7 **E**t etiam si darentur ad administrandam unam rem, certè plus laboris sustinet, etiam

Aaa respectu

respectu unius rei, qui plura administrat, quam qui unam rem tantum. Præterea ij propriè non vocantur curatores, sed nudi administratores, similes his qui dantur cum res mobiles, vel immobiles pignorentur per executionem rei iudicatæ, ut scribit Moli. in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 6. glo. 6. verb. rendre compte. col. 2. ver. at in præsent. Itè disposita in tutore, vel curatore universalitèr dato, non sunt extendenda ad hos certæ rei curatores, ut inquit Aret. conf. 29. col. 3. ver. præterea.

8 ¶ Quarto hoc videtur probari ex verbis huius legis, ibi, *Recebat à ellos y á todos sus bienes.* ergo hæc lex de tutore omnium rerum loquitur, non de curatore certæ rei.

9 ¶ Quinto curator certæ rei, etiam à levioribus observationibus curatoribus in iustis imunitis est, nã non tenetur cõficere inventariũ, ut notat Specul. tit. de instrumento editione. §. nunc vero num. 44. Bar. in l. tutor qui reperiuntur. col. 1. nu. 4. ff. de adm. tuto. & in l. si hæreditas. col. 1. ff. eod. tit. Salic. in l. si. C. de tuto. vel cura. qui satis non ded. Bal. conf. 146. lib. 1. Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glo. 6. verb. rendre, nu. 12.

10 ¶ Præterea non tenetur iurare utilia facere, & inutilia prætermittere, autore Grato conf. 1 §. 6. nu. 3. lib. 2. licet Alex. cõf. 163. nu. 2. lib. 3. scribit, qd debet cavere, & defensionem promittere, citat l. mulier. & ibi Bal. & Doctores. C. de iure doti. Denique cum hæc lex tutelarem laborem (qui universalis est) respexerit, non debet extendi ad laborem, & curam unius rei, nam uti à nobis est dictũ, maior labor (etiam respectu uniuscuiusq; rei) est plura administrare, quam solam unam rē; præsertim, quod curator datus uni rei, intelligitur; id est, uni actus, ille autem citissimè absolvitur. Neque de his tutoribus, & curatoribus aliter sentiendũ, quam de his, qui nomen tantum curatorũ habent, labore autem vacat, quibus decimã dandam nõ esse: docui capite de honorario tutore.

11 ¶ Si tamen tutor nõ esset datus unius rei, sed rebus sitis in una civitate, vel regione, & procul dubio fructus earũ rerum decimabit, nã verus tutor est, & quoad eas res cõtutor: tutor est, ut in l. propter litē. §. 1. ff. de excusat. tuto. Et hæc res iudicanda, veluti cõtutores, dividunt inter se rerũ administratione, nã quisque suæ partis decimam deducit, uti latè docui supra capite De pluribus tutoribus.

12 ¶ Ex his apparet curator ad litem, non esse dandam decimam, nã licet curator simpliciter datus ad litem teneatur agere, & defen-

dere tam in presentibus, quam in futuris litibus, ut in l. qui habet. §. si pupillus. ubi notant Dinus, Iacobus, Bar. Bald. & Albe. ff. de tutel. Oldral. consil. §. 9. Ioan. Andr. c. si. de iudi. in. 6. Specul. titulo de actore ab universitate, nu. 7. tamen re vera non habet administrationem rerum pupilli. Quinimò, neq; solutionem recipere potest, ut latè per Alexã. in l. non solum. ff. solu. matri. textus in l. hoc iure. & ibi Bar. ff. de solu. Neq; petere sententiam executioni mandari. l. si procurator. §. 1. in fi. ff. de procura. latè Bar. l. hoc iure. ff. de solutio. latè Rodericus in repetitione. l. post rem in tertia quaestione, incipiente, quia supra visum est, col. 1. & 2. ff. de re iudica.

13 ¶ Secundo probatur, quoniam litigare, est minima particula laborum tutoris, decima ergo quæ datur tutori ob innumeros labores, non est danda ei qui tantominus laboris sustinet, præmium enim debet esse par labori, ut latè docui. cap. 2. nu. 27.

14 ¶ Tertio curator ad litem æquiparatur procuratori, autore Bar. l. cum semel. ff. de tutel.

15 ¶ Quarto facit, quod administrans partem tutelæ, non meretur præmium eius partis, quæ tamen intelligendum iuxta dicta supra capite De malo tutore.

16 ¶ Quinto curator ad litem, non tenetur conficere inventarium, saltem de consuetudine, quoniam nihil recipit, ita Specul. tit. de actore. nu. 8. & ibi Bal. in additione. Iacobus, Guido, Albe. Faber. Bald. & Salicet. post glosam in l. de creationibus. C. de Episc. audi. Din. & Bar. in l. si hæreditas. in fine principij. ff. de testam. tutel. Bart. in l. tutor qui reperiuntur. col. 1. ff. de adm. tuto. Bar. l. 1. nu. 3. & ibi Alb. ff. de cura. bon. dãdo. & in l. si ad species. ff. re pupil. salu. fore. Bal. l. nulli. nu. 1. C. de Episcopis, & clericis. Afflic. decif. 247. Iacobinus. l. sed si tamen, nu. 2. ff. de pact. Bal. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel. Præterea Papien. in libello ad reddend. rat. tut. col. 1.

17 ¶ Sexto nõ datur invitus, neq; cogitur acceptare, autore Iacobo Arena, & Bart. in l. qui habet. §. si pupillus. per textum ibi. ff. de tutel. Bal. in l. quæ fortuitis. nu. 16. C. de pign. actione. Alexand. Bald. & Salicet. in l. tutori. C. de negot. gestis. Alexand. consil. 122. lib. 1. & consil. 83. lib. 2. De qua re, quoniam Doctores variant, vide Albe. in Rubrica. C. de in litem iurand. Guido. q. 72. Faber. §. item inviti. Institut. de curato. Marcus Mantua singulari. §. 82. Specul. in tractatu de curato. §. cum autem. ver. sed nõquid invitus, & ibi Ioan. Andr. in additione. ver. specialè Angel. in l.

in l. 2. §. quæritur. ff. de cura. bon. dan. Bart. l. eandem. q. 6. ver. secundo casu. ff. de duobus reis. Molin. consuet. Paris. titulo. 1. §. 6. glo. 6. verbo rendre, num. 11.

18 ¶ Ex his liquet, quod curator ad litem, non solum est liber ab immodicis tutoris laboribus, verum etiam ab observationibus tutelariis, quæ solemnitatem respiciunt. Neque obstat, quod eius bona sunt ex dispositione legis obligata, sicut bona tutoris, ut notant Alex. & Laf. in l. properandum. §. si col. si. C. de iudi. quoniam decima non datur pro hypotheca, sed pro labore, eoq; nõ vulgari, sed tutelari: ab hoc autem labore, immunis est curator, ad litē, ergo decimam petere nõ debet.

19 ¶ Illud addendum, qd curator ad litē, quandoque revocari potest, licet secus in tutore, ita Bar. & Albe. in l. si quis eũ. §. Iulianus. ff. de procura. l. curatorem. C. qui dari tuto. poss. Albe. in Rub. ff. de procura. nu. 8. Et an debeat satisfate, Afflic. decif. 247. & vide Albe. & Bar. in l. Leti ad species. ff. re pupil. salu. fore. Et an creditor, vel debitor, possit esse curator ad litem, vide Albe. in l. minoris. C. qui dari tuto. poss.

20 ¶ Et an detur non petenti, vide Ripa. l. 4. §. hoc autem, nu. 41. ff. de dam. infecto. Afflic. decif. 262. nu. 5. & quando daret, vide Specul. tit. de actore. ver. quid si filius, & verfic. sed si dubitat, num. 26. & verfic. qui si nullo modo. Et an iuret ad litem, si non habet speciale mandatũ, Bal. conf. 277. lib. 5.

S V M M A.

- 1 Tutor admittitur, post pubertatem pupilli, an lucratur decimam.
- 2 Tutor administrans post pubertatem, non est tutor, sed procurator.
- 3 Tutor ipso iure constituitur in mora.
- 4 Tutor administrans post pubertatem, an sit obligatus de periculo tutelæ.
- 5 Liberatio à reddenda ratione, non prodest in administratione post pubertatem.
- 6 Tutor post pubertatem administrans connexa, an lucratur decimam.
- 7 Tutelæ actio, in connexis durat post pubertatem.
- 9 Tutor, quando teneatur connexa administrare.
- 10 Magistratui administranti finito officio, an dandum salarium.
- 11 Tutor restituens omnem rem, nullis deductis fructibus, an amittat decimam.
- 13 Tutor promittens rem integram, cum omnibus fructibus restituere, an possit deducere decimam cum sequent.
- 22 Tutor lucrans cum pecunia pupilli, an debeat id capere pro decima.

23 Tutor habitans in domo pupilli, an aliquid debeat solvere.

26 Tutor, an hodie cõsecatur ditatus cum pecunia pupilli.

¶ An tutor administrans post pubertatem possit deducere decimam, & quid si promissit omnia bona integrè restituere, an nihilominus possit deducere decimam, & an pupillus possit dare tutori pro decima, id quod cum eius pecunia in casu permissio lucratus est, vel quod in eius domo habitavit. Cap. XVIII.

1 ¶ Præterea occurrit quaestio, quid si tutor, vel curator, minore, pubertate, & vigesimo quinto ætatis annu egrosso, perseveret in administratione, an possit deducere decimam, non obstat, quod tutela finita est pubertate, & cura anno vigesimo quinto? Et distinguendum est, aut enim administratio in qua tutor perseverat, est administratio rei, non connexæ pristinae administrationi, sed prorsus separata, & certè à die quo tutela, vel cura finita fuit, decimam non consequetur.

2 ¶ Primò, quoniam iam non est tutor, sed pro tutor. l. 1. §. cum eo. ff. de eo qui pro tuto. hæc autem lex de tutore loquitur, pro tutore non est danda decima, ut statim dicantur capite. 20. Secundo, quoniam tutor, qui post pupilli pubertatem administrat, tanquam tutor, committit crimen falsi, ut in l. 1. §. tutor. ff. ad leg. Cornel. de fals. docet Anania in c. si. de crimin. falsi. Cum ergo crimen committat, puniendus est non præmio efficiendus, & iniquum est, ut ex delicto præmium consequatur. c. cum nõ deceat. de elect. in 6. & iã supra cap. de malo tutore docui ei decimã dandã, non esse. notant Bart. Bal. & Albe. in l. quid autē. ff. de excusa. tut. Bar. l. Mævio. ff. de annu. lega. Bal. l. una in fine. C. de suffrag.

3 ¶ His accedit, qd tutor non restituens bona statim adveniente pubertate, constituitur in mora ipso iure, absque interpellatione, ut scribit Paul. in l. si posteaquam. ff. rem pupil. salu. fore. textus in l. in minorũ. C. in quib. cau. in

- integ. restit. non est necessa. Imol. consil. 75. Soc. consil. 92. nu. 17. lib. 4. glos. & Doctores communiter in Clement. quia contingit. de religio domib. A die autem morę non debet lucrari fructus. l. cum res. & ibi Bar. Alex. & Ias. ff. de leg. 1.
- 4 ¶ Postremo hæc opinio probatur, quoniam tutor pupillaria bona administrans, post pubertatem, si ve id faciat per errorem, credens tutelam non finitã, si ve scienter, non est obligatus de periculo administrationis. l. tutores qui post finē tutelæ. ff. de admi. tuto. & ibi notant Doctores.
- 5 ¶ Quod confirmatur, quoniam liberatio à reddenda ratione relicta tutori, non operatur quoad administrat finita tutela, autore Anchar. consilio. 118. col. 2. versic. circa primum dubium. Segura, in repet. l. si ex legati causa. de verb. obligat. col. 18. versic. 3. circa prædicta est notandum. Sic ergo decima quæ datur tutori, non dabitur pro administratis finita tutela.
- 6 ¶ Si tamen post pubertatem administrat res pristinae administrationi connexas, æquissimum est, ei dare decimam.
- 7 ¶ Primo, quoniam hoc casu, non minus obnoxius est, quam durante tutela, neq; minus ad eum pertinet periculum administrationis, glosa in l. tutores qui. ff. de admi. tuto. l. tres tutores. ff. eo. titulo. Bal. Paul. & Alex. in l. tutori. C. de negot. gest. Alber. in Rub. C. ut causæ post puber. adlit tutor. & in l. 1. ff. de fidei iussor. Abb. in c. ex parte. M. cl. 2. col. 2. de appellat. Fulg. consil. 182. col. 1. vers. nam videmus. decisio Delphinalis nova. 455.
- 8 ¶ Denique sufficit. l. tutor post pubertatem. ff. de tutel. & ratio. distrahē. ubi Iuriconsultus inquit, pristinam tutelæ actionem in conexis durare. Sic officio finito litem ceptam, tutor exercere cogitur, autore Imola. l. si. nu. 14. ff. de appell. Ang. in §. tutores. nu. 4. Instit. de obli. quæ ex quasi contractu. Quinimodò, si tutor appellavit eius hæres, cogitur prosequi appellationem, donec reddat rationem. l. si tutor. & ibi Alber. ff. de appell.
- 9 ¶ Meminisse tamen oportet, tutorem obligatum esse connexa administrare, si modo nõ sit facta translatio administrationis, in curatorem. l. si sine. §. fin. ff. de admi. tuto. & ibi Barr. idem Bart. l. creditor. §. substituti. ff. de appellat. glosa, & Salic. in l. tutor post pubertatem. C. arbi. tutel. Bal. in l. patris. C. de pezi. tuto. Cui autem incumbat onus probandi tutorem, ultra tempus pubertatis administrasse, vide Corne. consil. 255. lib. 1.
- 10 ¶ Et quod administranti connexa finita tutela, sit danda decima, nisi unam solam rem administrat (nam tunc, neque vero tutori datur, ut dixi. c. 17.) probatur, nõ potestas debet exercere iurisdictionem, etiam post finitum officium, usque in adventum successoris. l. meminisse. ff. de offi. Procōs. l. cum qui. ff. de iurisd. omni. iudi. tamen pro tēpore quo administrat finito officio, debet consuetū salarii accipere, ut in Auth. de admi. §. illud. Roma. sing. 395. & in l. diē functo. ff. de offi. assesso. Nam hoc necessario facere tenetur, si cut tutor administrare connexa, quod si nõ sint connexa, tutor non tenetur, dummodo admoneat minorem, ut petat curatorem, ut dixi cap. 2.
- ¶ Quid autem si tutor finita tutela, vel cura, omnia bona restituit pupillo, cum fructibus nulla parte deducta, ratione decimæ, quæ ro, an possit postea decimã petere? Et quidem, si scienter omnes fructus restituit, non potest decimam postea petere, ut efficaciter videtur probari. in l. hæres cum debuerat. ff. ad Trebel. ubi si hæres fideicommissum restituit, non retenta quarta Trebelianica, non potest postea eam petere, si modo id scienter fecit, Verba legis hæc sunt: *Hæres cum debuerat quartam retinere, totam hereditatem restituit, similem eum esse, Aristo ait, illis, qui retentiones, quas habent omittunt, sed posse eum rerum hereditariarum portionem repetere, vel nancisci, nisi scienter restituit.* idem probatur in l. error. C. ad legem Falcis. Quod si non probaretur, tutor scienter restituisse, repetitioni locus esset, ut apte probatur in d. l. cū hæres. & cōprobatur, quoniam si vir restituit totam dotem, nulla facta deductione necessariorum impensarum, potest eas repetere, quasi solvēs indebitum. l. quod dicitur. §. penul. ff. de impen. in rebus dotalib. fact. scribit Novcl. de dote. 3. par. nu. 21. Camp. eodem tract. q. 13.
- ¶ Sic glosa in l. cū de indebito. in verb. *ignorantia.* ff. de probat. scribit, qd eo ipso, qd probatur aliquid indebitè solutum, præsumitur solutum per errorem, & repetitioni locus est, etiã si fuerit error in facto proprio, & opinio glose, est cōmuniter recepta, autore Alexand. consil. 164. lib. 5. nu. 3. col. 2.
- 12 ¶ Ultimo facit, quod in specie scribit Alex. in d. consil. (scilicet) quod si tutori competat ius retinendi reliqua, & finita tutela ea tradat pupillo, qd nihilominus potest ea repetere, & retinere; Cū ergo possit retinere decimã, cerrè si eã non retinuit, repetere poterit. Deinde facit, qd ibi scribit Alexã. quod licet tutor

tutor promittat reddere integram rationem, non idè minus potest deducere lucrum sibi competens.

- 13 ¶ Quid tamen si tutor tempore quo suscipit tutelam, promittit integrè restituere pupillo omnem rem, cum omnibus fructibus, quæ ro, an hoc casu possit deducere decimam. Videtur quod non possit, qui enim totum dicit nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. c. solite. de maio. & obedi. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & argen. lega.
- 14 ¶ Secundo probatur, quoniam si ex statuto deferatur marito lucrum tertie partis dotis, amittit eam, si promiserit totam dotem. soluto matrimonio restituere; ita docet Rayne. Alexand. & Ias. in l. post dotē. ff. solu. matrimo. Imola in l. si patronus. ff. de donat. Bal. in l. si. C. ad leg. Falcid. & est communis autore Alexand. consil. 5. col. fin. nu. 15. lib. 3. & consil. 133. col. 1. in fine. libro. 5. Deci. consil. 195. col. 2. Purpu. in l. 1. numero. 130. C. de summa Trinit. & fide Catho. Boeri. decisione. 244. num. 8. & Hippol. singulari. 687. verbo *integre.* Gozadin. consil. 59. nu. 14. qui citat Bald. in l. qd nomina. ff. de condic. indebi.
- 15 ¶ Sic, si testator iusserit totam suam hereditatem, ad quempiam pervenire, impeditur detractio Trebelianicæ, autore Bartol. in l. Centario. col. 7. vers. quid dicemus. ff. de vulg. & pupil. & ibi Alex. Ias. & Arc. & est communis autore Alex. consil. 5. col. fin. lib. 3. Marian. consil. 14. col. si. Alex. consil. 201. num. 6. lib. 3. Corsetus in tractatu de potestate, & excellentia Regis. q. 73. in secundo dubio.
- 16 ¶ Equidè nisi tutor destinato animi cōsilio, sciens prudensque ea mente promiserit, rem restituere cum omnibus fructibus, ut ipse suã partem amitteret, non censo eum ex generali verborum cautione privãdum decima.
- 17 ¶ Moveor primo, quoniam verba sunt civiliter intelligenda. l. si. ff. ad exhib. Hæc autem verba apposita videtur ex more, & ut obligatio tutoris magis disertè, & efficaciori modo sit expressa, non vero, ut privetur decima, laboris præmio.
- 18 ¶ Secundo moveor, quoniam illa verba *Promitto rem cum omnibus fructibus restituere*, intelligenda sunt cum omnibus fructibus pertinentibus ad pupillum, & cum intellecta cōgruum, & prudentem habeant sensum, nõ oportet rem ad iniquitatem superstitiosa interpretatione adducere; non enim præ-

sumitur donatio, neque quemquam velle iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probation.

19 ¶ Tertio moveor ex l. qui totam. ff. ad Trebel. ubi licet quis iubeatur totam hereditatem restituere, nihilominus potest deducere Trebelianicam; quæ equior, & sanior opinio esse videtur, & eam probat Roma. consil. 32. in fine. Socin. consil. 14. col. si. libro. 1. Alber. in l. raptores. nu. 3. C. de Episcop. & cleri. Bal. & Salic. in l. 1. C. de fruct. & liti expē. Ias. consil. 84. col. 9. lib. 1. Neq; obstat, quod Alex. respondet consil. 5. col. fin. lib. 3. quod ideo ita disponitur in l. qui totam, quoniam iure digitorum non licebat Trebelianicam prohibere. Quoniam illa lex hoc videtur probare, ex mente, nõ ex iuris necessitate. Et alia iuris loca adducit Roman. dicitur consilio. 32. Quis enim præsumat verbum *Restitue totum*, comprehendere id quod hæredis est, atque ideo alienum.

20 ¶ Tertio moveor, quoniam decima datur ratione laboris, & quoniam in tutelæ administratione tutor expendit tempus, remq; suam fortassis deserit, & alibi collocat industriam, de iure autem, etiam si quis iubeatur restituere fructus integros, nihilominus potest deducere expensas factas in eis colligendis autore Bald. & Salic. l. 1. col. 2. C. de fructib. & liti expens. Arcet. in l. divortio. §. si. col. 2. versic. pro intellectu. ff. soluto matrimonio. Arcetinus, & Alexandrin. in l. fructus. ff. soluto matrimonio. citant. l. divortio. ff. eodem titulo. ubi lex loquitur de fructibus integris, & tamen intelligitur deductis expensis, & probat Tiraquel. de retractu libro. 1. §. is. glosarum. 8. Corne. consil. 289. col. si. versic. non obstat lib. 1.

21 ¶ Quarto moveor, quoniam maritus, cū ex statuto deferatur lucrum tertie partis dotis, deducit illud etiam si promiserit dotem integram restituere, nisi id scienter fecerit, ita Deci. consil. 402. nu. 6. vers. 1. nõ obstat. Cremensis singulari. 23. incip. statuto caverit. Bal. in l. fin. versic. & est argumētum. C. ad leg. Falcid. Angel. in l. damni. §. cum parietem, & ibi Roma. & Imola. ff. de damn. infecto. Deci. consilio. 195. col. 2. Paul. consil. 233. incip. pro pleniori responsione. versiculo secundo, videndum est. Barba. consilio. 24. col. 3. libro. 1. Et licet ista opinio non careat aliquo scrupulo, tamē in nostro casu, res videtur manifestior.

cum decima detur, ut tutor habeat unde vivere possit, neque damnum patiat ex administratione tutelæ, quare non videtur voluisse carere subsidio vitæ. Sed illa verba promitto restituere rem cum omnibus fructibus, vel cum integris fructibus, intelliguntur pupilli, & ex more credam apposita, ut efficacius, & plenioribus verbis cautum sit pupillo, quod tabelliones libenter faciunt, plenis, & significantibus verbis rem ad stipulantes. Itaque scienter destinatoque animi cõsilio illa verba apposita necesse est probare.

22 ¶ Nunc ultimam quæstionis partem excutiamus. Quid si tutor in casu licito, & à iure permissio, usus est pupillari pecunia, & cum ea uberimum lucrum fecit, an minor cum de decima agitur, possit id lucrum dare pro decima. Supponendum autem, quod tutor qui palam, & bona fide utitur pecunia pupilli otiosa, nihil adversus legem facit, teneturque legitimas usuras (hoc est besse) pendere, ut in l. quotiens. §. tantumdem. ff. de adm. tuto.

23 ¶ Quid ergo si tutor cum pecunia pupilli emit possessiones magni redditus, puta, cum mille aureis pupillaribus emit possessionem nunc pendentem, quotannis aureos ducentes, vel venditoris stultitia, vel temporis lapsu, qui rerum precio magnum dat incrementum, ut est testis, hæc civitas Granatensis clementis cœli læta serenitate, amænissimæ agri pulchritudine, & perennium fontium scaturigine prorsus mirabilis, in qua quæ his septuaginta annis, quæ à Mauris virtute Ferdinandi Regis est recepta, eos opulentia processus fecit, ut qui emendis possessionibus primis statim annis aureos mille collocarunt, duos habeant annos aureos mille. Ergo si tutor pupillari pecunia magnopere rem suam auxit, æquum est, ut pupillo etiam id lucrum proficit, videtur enim ex bonis pupilli ea accepisse. l. si quis obligatione. ff. de reg. iur. l. si mulier. ff. de condi. ob. caus.

24 ¶ Ideo pupillus, rem cum sua pecunia emptam à tutore, poterit si hoc mallit, sibi capere, & lucrum si ita placeat tutori pro decima pro concurrenti quantitate dare. Est enim in eius arbitrio, vel rem emptam capere, vel capere pecuniam cum usuris legitimis, ita probatur in l. si curator. C. arbit. tutel. & ibi notant omnes Doctores, & in l. si ut proponis. C. de rei v. edic. & in l. tutor qui repertoriū. §. si post. ff. de adm.

tutor. Dummodo omnes possessiones capiat, non enim est audiendus, si pro parte velit suam pecuniam, & pro parte possessiones emptas, ut in l. cum queritur. & in l. tutor. §. si post. ff. de adm. tuto.

25 ¶ Quid autem si tutor habitavit in domo, in qua ipse pupillus habitat, an id considerato valore sit ei in decimam imputandum. Ita videtur, nam habitans domum dicitur fructus percipere. l. si is qui bona. §. si antiphona. ff. de pignori. l. apud Iulianum. §. 1. ff. de legat. 1. l. prædiorum. ff. de usur. Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rubrica. 4. §. 17. verbo *et faire*, num. 14. Sed contra sentit Bald. in l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio. distrahent. Boer. in consuetudinib. Burgund. Bituricensi. titulo de iure perso. §. 11. versic. quamobrem, col. 2. qui scribunt, quod cum tutor debeat bonis moribus formare pupillum, debet habitare in domo sua, & nihil solvere pro conductio- ne; hoc probarem, si minor dives esset, & nobilis.

26 ¶ Notandum tamen, quod tutor etiam si tempore susceptæ tutelæ, fuerit pauper, & post reperiatur dives, non præsumitur ditatus ex re pupilli, sed ex sua industria. l. si defunctus. C. arbit. tutel. & ibi Faber. Bal. Ang. & Salic. Bal. Ang. Paul. & Salic. in l. si patruus. C. commu. utriusque iudicij. Cremen. inter consilia. Alexā. cons. 62. col. fin. lib. 4. Abb. & Barba. in c. 1. de pecu. cleric. Segura, in rep. l. si ex legati causa, versiculo pro expeditione. ff. de verb. obli. qui, & Cremen. d. consil. 62. lib. 4. loquuntur in matre tutrice, quod est magis notandum, quoniam parva, & ferè inutilis est fœminæ industria, Abb. cõsilio. 36. libr. 2. Bolognin. in l. etiam. C. de donat. inter vir. & uxor. in primis interpretationibus. Aretin. consil. 31. incip. in Christi nomine amen, considerata diligentè, ubi latè dicit, an tutor videatur ditatus ex tutela.

27 ¶ Reperio tamen, quod Boer. in consuet. Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 11. verb. *les fait*, col. 2. scribit, quod cum iure Gallico, tutor lucretur fructus, tutor pauper qui reperitur dives, præsumitur ditatus ex fructibus re pupilli. Ego Boerio, libenter assentior, nam tutor præsumitur ditatus ex industria sua, & lex Gallica dat tutori nobili fructus propter industriam, & administrationem, non tamen præsumam eum ditatum ex sola tutela, nã ex d. dispositione Iuris

Iuris Civilis, tutor nil lucratur ratione administrationis, tutelæ etsi reperitur repente dives, præsumitur ex sua industria, non ex tutela ditatus, ergo non quod iure nostro tutela utilis sit, idèd præsumetur inde ditatus supra quantitatem decimæ, sed pro ea tantum, reliqua tutoris industræ, & fortunæ facultati tribuendum.

S V M M A.

- 1 Coadiutori, an danda decima.
- 2 Inhabilis, non debet succedere in Ducata, vel Comitatu, & 3. cum seq. & 6.
- 7 Coadiutori Regis, an danda decima, & quid in coadiutore Ducis, nu. 14. cum sequentibus.
- 8 Coadiutor, & tutor equiparantur.
- 9 Coadiutor debet facere inventarium.
- 9 Coadiutor habet plenam, & liberam administrationem.
- 10 Coadiutori de iure Communi datur salarium.
- 11 Coadiutor censetur curator.
- 12 Coadiutor Episcopi, quid possit, & nu. 13.
- 16 Coadiutor quis esse possit.
- 17 Executori testamenti, an danda decima.
- 18 Executor testamenti, non datur inventus.
- 19 Executor testamenti, an habeat potestatem quam tutor.
- 23 Executor testamenti tenetur reddere rationem, & facere inventarium.
- Et an debeat satisfacere. nu. 24.

¶ An coadiutor, qui datur Principi, vel Duci maiori viginti-quinque annis, vel coadiutor qui datur Episcopo, possit deducere decimam. Et quid sentiendum de executore testamenti. Cap. XIX.

- 1 Quid deinde, an coadiutori dato Principi Duci, vel Comiti, vel Episcopo, ob mentis, vel corporis infirmitatem, sit danda decima, sicuti tutori.
- 2 Supponendum, quod licet Princeps Dux, vel Comes inhabilis, non debeat succedere in Regno Ducatu vel Comitatu, neque in cæteris Regijs dignitatibus, id verum si à nativitate est inhabilis, puta furiosus, mutus, & furdus, si tamè habilis nasceretur, & post fieret inhabilis non est privandus Regno, sed administrat per curatorem, & ita debet intelligi dispositio. c. grandi. de supplen. ne-

glig. præla. lib. 8. Ita Bald. in c. 1. in fine de success. fœudi. versic. quæro consuetudo distat. ubi huius rei assignat rationem, scilicet, quod si nascitur habilis, ius in eius persona radicitur, secus si nascitur inhabilis. Idem probat ibi Laudensis; Alvarotus, cap. mutus versiculo quæro, quid si statutum titulo de Episcopo vel Abbate, & ibi Cardinalis Alexandrinus; Laudensis in tractatu de primogenitura, col. pen. versic. rufus quærendum est, & in tractatu de Principibus, q. 371. Aret. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulg. & pupil. Socin. consil. 47. in princ. lib. 3. Lupus in cap. per vestras. q. 26. col. 3. de donatio. inter virū, & uxor. in parvis. Iacobinus in tractatu fœdorum, col. 3. versic. sed quid si primogenitus. Rodericus in repetitione 1. quoniam in prioribus, undecima limitatione in quæst. ducatus Valentini; Montalvus in l. 1. tit. De la guarda de los hijos del Rey, lib. 1. Fori Ti. a quel. de primogenijs. q. 23. Molineus in consuetudinibus Parisi. tit. 1. §. 8. glof. 1. in 2. quæst. versiculo quare hæc glof. in l. 2. tit. 1. §. part. 2.

3 ¶ Et quod primogenitus à nativitate inhabilis, non debeat succedere, probatur in l. 2. tit. 1. §. part. 2. bi. Seyendo omne para ello: lex enim generalitèr loquens restringitur de habilitate, & habilibus censetur scripta. l. Lucius Titius. §. Lucius Titius Damam. ff. de leg. 2. Bald. in specie in l. omnes populi. col. 9. versic. est ergo aliud exemplum. ff. de iustis & iure. Corne. consil. 42. col. 2. versic. & propterea littera G. lib. 4. Ioan. Baptist. in re. pet. l. omnes populi, nu. 204. ff. de iustis & iure. Zafi. in tractatu fœdorum, part. 8. num. 67. Iacobin. de fœudis, num. 7. versic. quid si primogenitus. Boerius decisi. 204. nu. 34.

4 ¶ Quod confirmatur ex l. 1. tit. 2. part. 2. ubi probatur, Reges creasse Duces, & Comites, ut vassallis facerent iustitiam, sicuti Rex tenetur facere suis, hoc autem inhabilis à natura, facere non potest. Præsertim quod Duces, Reges, & Comites, debent iudicio præcellere sicuti dictione, ut in principio tit. 2. part. 2. l. 6. tit. 9. part. 2.

5 ¶ Illud nunc sufficit, quod Regi, Duci, vel Marchioni, à nativitate inhabili, auferatur Regnum, & Ducatus, si tamen non à nativitate, sed ex accidenti inhabilis factus sit, datur ei curator. Et si Episcopus corporis, vel ingenij morbo gravetur datur ei coadiutor.

6 ¶ Sed an eis danda decima, & quidem curatoris Regis nūquā dabo decimam, ex rationibus latè productis supra capite de tutore Regis, & dng

unde lector (si quis fortè hæc nostra leget) hauriat si quid desiderat.

7 Quid autem in coadiutore Ducis, vel Comitibus, nam de curatore vero, non est dubium quin possit habere decimam.

8 Videtur coadiutori Ducis, vel Episcopi, dandam decimam. Primò, quoniam tutores, & coadiutores æquiparantur, & disposita in uno extenduntur ad alium, ut notat Abb. in c. si de clerico. & grotan. unde coadiutor tenetur facere inventarium, ad similitudinem tutoris, & satisficere, sicuti tutor satisficit, autore Innocen. in cap. gradi. col. si. de supplen. negli. præla. lib. 6.

9 Secundo probatur, quoniam coadiutor habet liberam, generalemque administrationem, sicuti tutor, & curator, ut in d. c. grandi. & ibi notant Innocen. Imol. Domini. Anch. & Fran. Unde omnes redditus, obventiones, fructus, & reliqua pertinentia ad eum cui datur coadiutor distribuit, teneturque id commodè, & prudenter facere, sicuti tutor minoris. ut in d. cap. gradi. notant Anchar. & Corfet. Abb. in c. de rectoribus. col. 2. de clerico. & grot. Cum ergo coadiutor, tantam habeat potestatem quantum tutor, sequitur, quòd tantum laboris sustinebit, quo enim maior est potestas, maior est labor, cum debeat reddere rationem potestatis sibi datae. Et in coadiutore scribunt Ioan. Andræ. Archidiaconus. & Fran. in c. is cui. de electio. libro sexto. Cum ergo tantum laboris sustineat quantum tutor, par debet esse administrationis premium.

10 Tertiò hæc opinio efficaci ratione probatur, nam de Iure Communi, quo tutor nihil aufert pro administratione, ut dixi. c. 1. col. 1. constitutum est, ut coadiutori detur salarium, uti notat Innocen. Imol. Domini. Franc. & Corfet. col. 24. in d. c. grandi. ubi dicit Corfetus in hoc differre tutorem, & coadiutorem: quòd tutori de Iure Communi non datur salarium, coadiutori vero datur, ut probatur in cap. 1. §. 2. de clerico. & grotan. Cum ergo eo tempore quo nihil dabatur tutori, daretur salarium coadiutori, multo magis hodie quo decima datur tutori, dabitur etiam coadiutori.

11 Postremò comprobatur, ex Innocen. in c. gradi. ubi notat, quod coadiutor verè est curator, imò habet quidam magis laboriosum, (scilicet) quod cura finitur anno vigesimo quinto, coadiutoris autem officium, non

finitur, nisi cum morte, ut notant Barto. & Bal. in l. quæ situm. ff. de tutel.

12 Ultimo coadiutor datus Episcopo, omnia potest quæ Episcopus, præter alienandi potestatem; ita Ioan. Andr. & Antonius in c. si. de clerico. & grotan. Cassia. in consuet. Burgundie. Rub. 1. §. 4. verb. & sur. nu. 26. Bartolom. Bellencin. de charitativo subsidio. q. 17.

13 Contraria tamen sententia, fortissima ratione nititur (scilicet) quòd coadiutor nihil potest facere, absque consensu eius cui coadiutor datur, ita docuit Abb. in c. de rectoribus. col. 2. de clerico. & grot. Oldral. cõf. 44. col. 2. Lap. Anch. & Frã. in c. 1. §. si. col. 2. de clerico. & grot. libr. 6. Quinimo non defunt qui dicant, ipsum cui coadiutor datur, administrare omnia per se non posse, sed cum consensu coadiutoris. Ergo cum coadiutor, non sustineat totum laborem, sicut tutor, non debet habere præmium tutoris.

14 Quid verius? mihi distinctio placet. Aut enim decimam æquivalentem expensis coadiutoris, aut excedit expensas coadiutoris, & ministrorum. Primo casu coadiutor decimam habebit. Nam etiam de Iure Communi expensæ præstandæ sunt coadiutori, & suis, ut in d. c. grandi. notant Ioannes Andr. Archidiaconus. Imola, Domin. & Fran. Abb. in d. c. de rectoribus. de clerico. & grotan. Domin. & Fran. in c. 1. de clerico. & grotan. libr. 6. Ex quo sequitur, quòd si decima est minor expensis, dabitur ei supra decimam. Si tamen decima excedit expensas, & tunc distingue. Aut enim coadiutor datur propter animi morbum, talem, ut impediatur omnem rationis usum, & negotiorum administrationem, & tunc coadiutori dabitur decima, quoniam verè curator est, cum plena, & libera administrandi potestate, ut notat Innoc. d. c. grandi. & præcipuè Corfetus ibi, in repetit. col. si. Abb. in d. c. de rectoribus. col. 2.

15 Si tamen daretur coadiutori Episcopo, vel Duci, propter morbum corporis, non elidentem iudicij vim, nec rationis usum, & hoc casu coadiutori decimam non præstabo, quoniam strictam limitatamque habet potestatem, autore Oldral. d. cõf. 44. col. 2. Et ita sunt intelligenda producta, in favorem partis negativæ. Plerumque enim datur coadiutor propter occupationes, vel ut inspiciat quam rectè quis munus sibi iniunctum sustineat. Neque oportet legem correctoriam loquentem in tutoribus, &

curatoribus

curatoribus minorum, extendere ad coadiutorem eius, qui mentis vi vallet, tantum morbo, vel negotijs impeditur.

16 Illud addendum, quod qui potest tutor esse, potest esse coadiutor, ut scribit Abbas in cap. si. de clerico. & grot. & quod Duci datur coadiutorem Rex, petentibus vassallis. Regi autem, Romanus Pontifex: ita Innocen. Domin. & Fran. in dict. cap. grandi.

17 Sed quid sentiendum de executore testamenti, an danda ei decima. Videtur non dandam, ex textu in l. si quis pro redemptio. C. de donat. & ibi notat Bald. Melior textus in l. si quis ad declinandam. C. de Episcopo. & clerico. ubi postquam lex dicit Episcopum esse executorem subiungit: Nullo potest ex hoc lucro, vel Episcopo, vel ecclesie relinquento. Idem probatur in l. §. tit. 1. o. part. 6. cuius verba sunt: Y tambien el Obispo que esto oviesse de fazer, y los escrivanos que escrivieren alguna cosa, non deven tomar por razón del trabajo que lievan en esto cosa alguna.

18 Deinde executor testamenti, differt a tutore, neque tantum laboris subit: non enim datur in vitus, ut scribit Abb. & communiter Doctores, in cap. Ioannes de testam. (quos lector videat) & est communis autore Alexand. in l. 1. num. 4. ff. de leg. 2.

19 Præterea non est verum, tutorem, & executorem similem habere administrandi potestatem, uti notat Bald. in d. id quod pauperibus. C. de Episcopo. & clerico. Bar. l. alio. col. 2. ff. de alim. & ciba. lega. Alexan. & Iaf. in l. si sic. ff. de leg. 1. Cum ergo dissimiles sint in administratione, dissimile erit laboris præmium, debet enim præmium esse par labori: ut docui, cap. 2. num. 27.

20 Contraria tamen sententia Iure Regio verior est. Primo ex l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinationis cuius verba sunt: Todo hombre que fuere cabeçalero de algun testamento muestrelo ante el Alcalde hasta un mes, y el Alcalde faga lo leer ante si publicamente, y si el cabeçalero esto no cumpliere, pierda lo que deve aver de la manda: y si ninguna cosa le oviere mandado, pague el diezmo de lo que montare el testamento.

21 Hæc lex desumpta fuit ex l. 13. tit. 5. lib. 3. Fori. Quæ leges meo iudicio significant, executorem negligentem, si nihil ei legatum sit, amittere decimam, quæ sibi datur in præmium laboris. Quod satis significat additio marginalis, scripta in l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinationis, inquit enim: Concuera Enrique de penas: & reperio, quod in volumine Regiarum constitutionum: Titulo de las penas, lib. 8. Or-

dinam. est. l. 3. i. lata ab Enrico Rege, quæ nostram sententiam asserit. Inquit lex: Otro si, todo hombre, o muger que fuere cabeçalero, o testamentario de otro, y recibiere el testamento, y no lo publicare hasta treinta dias, pierda lo que le fuere mandado por el testamento, y sino le fuere mandado cosa alguna, pierda el salario que deve aver por su trabajo segun uso de cabeçalero. Cui ergo, ut testatur additio marginalis à Motalvo concinatorum eius voluminis, ut ego quidem sentio posita. l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinationum, concordet cum l. 3. tit. 2. De las penas: lata ab Enrico Rege, sequitur quod decima cuius meminit. l. 4. est salarium quod executori datur, cuius meminit. l. 3. titulo De las penas: Cuius ultima verba, nostram sententiam confirmant, ibi: Segun uso de cabeçalero: quæ significant, decimam dari ex consuetudine, & ita est, nam vetustior lex, quæ huius rei inditium præbet, continetur in libro cui Forus nomen est, in l. 1. 3. tit. 4. lib. 3. Fori, aqua ne una quidam mutata syllaba desumpta fuit illa lex Ordinatio. 4. tit. 2. lib. 5.

22 Confirmatur hæc opinio, quoniam hæc lex dat tutori decimam, executor autem, & curator æquiparatur, ut inquit Bald. l. nullum. i. o. C. de Episcopo. & clerico. Curator enim, & tutor, prospiciunt personæ minoris, executor autem curat animam defuncti, dum restituit aliena, & Christi misericordiam elemosynis, & pijs Christianæ disciplinæ institutionibus, conciliat defuncti manibus. Et quod tutores, & executores æquiparentur, notat glosa in l. antepen. ff. de tutel. & ibi Bart. Bald. Alber. & Raphael Comens. glos. in l. uxor. §. 1. ff. de fact. lasso. in l. si quis à filio. §. si quis. col. fin. ff. de leg. 1. Alexan. in additio. ad Bart. in l. tutores. ff. de tutel. ubi dicit tutores, & executores æquiparari in omnibus, Alvis, singulari. 262. Lupus in rubrica de donati. inter vir. & uxor. §. 67. incip. unum. num. 16. verificat idem dicendum.

23 Sic executor ultimæ voluntatis, tenetur reddere rationem, autore Gerardo singulari 84. l. si hæres. ubi Doctores. ff. de condi. ob. caus. Id enim generale est in omni administratione, uti docui cap. 2.

Sic ad instar tutoris, vel curatoris, executor non potest constituere procuratorem ante litem contestatam, ut notat Specul. tit. de instru. editione. §. nunc vero aliqua. ver. sed nunquid ame. Boverius singulari. in verbo & singulari procurator. nu. 34. Et inventarium facere debet glos. in l. nullus. C. de Episcopo.

Episcop. & cleric. Amanellus. sing. 6.

- 24 Non tamen tenetur satisfare, de quo dicitur, in l. Divus. ff. si cui plusquam per leg. Falcid. Petrus Rauena. singulari. 10. nisi pauper fiat testatore ignorare. l. liberto suo. §. Largius. ff. de usufr. lega. Bar. singul. 88.
- 25 Quod autem executori sit dandum præmium laboris, comprobatur, quoniam hæredi datur quarta Trebelianica, ut probatur. ff. ad Trebelianum. Executor autem habetur loco hæredis, ut in. c. cum tibi. cū ibi notatis de testa. Rosredus. titul. de actione ex testamento, versiculo quid si erit. Hoc intelligendum si nulli sint hæredes, ut per Specul. de instrumen. æditio. §. nūc aliqua. vers. item pone, q̄ aliquis, & ibi Ioā. And. Bart. in l. alio. ff. de alim. & ciba. lega. Bart. in l. si quis ad declinandam per illum textum col. 3. ver. ulterius nota. C. de Episco. & cleri. Deniq; hæc opinio de Iure Regio, videtur probanda quoniam sunt leges de hac re latæ. Neque magnopere urgent prolata ex adverso: nam loquuntur in executoris causæ p̄æ, qui non est mirandū si nullum auferat salarium, cum etiam de legatis ad pias causas non deducatur falcidia, ut in Authent. similiter. C. ad legem Falcid.

S V M M A.

- 1 Protutori, vel sequestro, & similibus, an danda decima, & nu. 5.
- 2 Protutor, & tutor similes, an sint, & nu. 5.
- 3 Protutor, convenitur à minore cum eisdem privilegijs cum quibus tutor.
- 4 Protutor, debet conficere inventarium.
- 6 Protutor nihil facere potest in re pupilli magis quam extraneus.
- 8 Tutor magno affectu gerit, non protutor.
- 9 Administrans, non tanquam tutor, non debet habere decimam.
- 10 Tutor nō servans solemnias, non lucratur decimam.
- 12 Sequestro, an danda decima. Sequestri officium quod sit.
- 15 Sequester, an detur invitus.
- 16 Sequester, minus est, quam curator bonorum. Sequestro, an dandum salarium.
- 17 Depositaro non danda decima.
- 19 Negotiorum gestori, an danda decima.
- 21 Administratores plures dati, an teneantur in solidum.

An protutori, vel sequestro, & similibus, sit danda decima pro administratione. Cap. XX.

1 **Q**uæro deinde, an protutori, sequestro, & similibus administratoribus, sit danda decima? Videtur protutori danda, quoniam neq; novum, neq; iniquum est extendere legem de similibus ad similia. l. illud. ff. ad leg. Aquil. Tutor autē, & protutor simillimi sunt. l. 1. & ibi notant Alber. & Raphael Comen. ff. de eo qui pro tut. negot. gest.

2 Secundo, ratio huius legis est, labor administrationis, protutor autem eandem fidē, & diligentiam in administratione præstare debet quam tutor. l. qui protutore. ff. de eo, qui protuto. nego. ger. Cuius verba sunt: Qui pro tutore negotia gerit, eandem fidem, & diligentiam præstat, quam tutor præstaret. Nihil videtur posse citari efficacius.

3 Accedit tertia ratio scilicet, quod minori agenti adversus protutorem, eadem privilegia conceduntur, quæ adversus tutorem. l. dabimus cum glosa. §. 1. ff. de privil. credito. Aretin. consil. 29. col. 1. Et obligatur ac si verus tutor esset. l. 1. & ibi notatur. C. de eo, qui pro tuto. Aretin. d. consil. 29. col. 1. Cum ergo gerat, & onera subeat tanquam tutor, videatur q̄ idem debeat habere præmium, nam qui sentit onus, sentire debet honorem. l. eum qui. ff. de iure iurando.

4 Præterea protutor, ad eodē similis est tutori, ut teneatur conficere inventarium, autore Alber. l. 1. §. in protutore. ff. de eo qui protuto. nego. ger. Quod in administratoribus scribit Bolo. cōs. 19. ver. si autē, & col. p̄ced.

5 Sed contraria sententia verissima est, imò protutori non est danda decima. Moveor quoniam decima datur tutori pro administratione, de iure autem administratio tutoris, plurimum differt ab administratione protutoris. l. is qui. ff. de eo qui pro tuto. nego. ger. cuius verba sunt: Non enim est eadē protutoris, quæ tutoris est, rerū pupilli administratio. Cum ergo differat, in causa finali, propter quam decima datur, certè non dabitur decima protutori, ex eo q̄ detur tutori. Et illum textum ibi notant Bald. Alber. & Raphael Comen. Et probatur eorum sententia, in l. qui neq; ff. de reb. eorum, & ibi notat Dinus, Bald. & Raph. Comen. Idē Dinus, Albe. & Raphael. in l. si is qui. ff. de protuto. nego. gest. ubi est optimus textus, probans q̄ gesta à protutore, nullius momenti sunt, quoniam nō habet veram administrationem, & eorum sententiam probat Bal. in l. nō omnis. §. si. ff. si cert. peta. & est expressum in l. apud Celsum. §. si quis tutor. ff. de doli

doli exceptio. Qui nō, neq; acquirere pupillo potest saltem de iure Communi, autore Paul. in l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. Unde pupillus non potest auctoritate protutoris addere hæreditatem, ut scribit Rapha. Comen. in l. pupillus si fari. ff. de acquir. hæredita.

6 Quare contrahenti cum protutore, ne forte damnum incurrat, datur restitutio ex adicto prætoris posito in l. 1. ff. q̄ falso tutore. Neq; solum protutor non habet administrationem circa res, verum neque circa personam, nō enim habet pupillum in potestate, ut scribit Bal. & Sali. in l. si. C. de interd. matri. Et neq; extrajudicium, neque in iudicio potest administrare. l. si. C. de eo, qui protuto. Quare solvens protutori, non liberatur. l. 1. §. si. ff. de eo, qui protuto.

7 Deinde protutor, non est tutor. l. 1. post principium. ff. de eo, qui protuto. cum ergo deficiant verba legis, quæ loquitur in tutore, & cum deficiat eius ratio, cum neq; in iudicio, neq; extrajudicium possit administrare, neq; pupilli personam curet, neq; ei acquirere possit, saltem de iure Communi, quis ausit adversantibus v. bis, & ratione legis, dare decimam (hoc est rem pupilli) ei cuius gesta omnia nil valent.

8 Præterea facit textus insignis, in l. quæro. in si. ff. de eo qui protuto. nego. ger. ibi, Quia scire se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit. Ergo affectus quo tutor gerere debet, differt à diligentia quæ ceteri administratores gerunt. Cū ergo hæc lex det decimam, propter laborem tutoris, & affectus quo gerit, differat ab alijs, certè etiā distinetur præmiū, nā præmium debet esse par labori: ut dixi cap. 2. nu. 27.

9 Præterea facit, q̄ si alicui legatum relinquitur, tanquam tutori, non consequetur illud si administrat, non tanquam tutor, sed tanquam negotiorum gestor. Ita docuit A lex. consil. 102. incip. visis & ponderatis col. fin. versiculi. præterea in testamento lib. 1. Decius, consil. 178. col. 3. num. 3. versiculo secundo respondeo. ibi, & licet administraverit tanquam coniunctus. De qua re vide quæ scripsi capite De tutore, qui non administrat tanquam tutor sed tanquam amicus. Cum ergo hæc lex, decimam tutori dari præcipiat, certè non dabitur administratori, qui tutor non est, sive sit protutor, sive sequester, ut statim dicam.

10 Rursus confirmatur, quoniam etiā si quis re vera tutor sit, nō consequitur decimam

nisi observet ea, quæ tutores observare tenentur, tam in solemnibus quam in ipsa forma administrandi. Ita dixi supra capite De tutore invalido, & capite De tutore qui administrat tanquam amicus. Protutor autem tutor non est, neq; eius administratio est utilis minori, sicut administratio tutoris, neque onera imposita tutori, quæ latè enumeravi cap. 2. numero. 37. cum sequentibus, comparanda sunt cum administratione pro tutoris, ut illa legenti erit manifestissimum.

11 Non obstant ex adverso prolata. Quamvis enim tutor, & protutor similes sint, nō tamen sunt similes in administratione, ut supra probavi. Ratio autem huius legis, est labor tutoris, cum autem nullus labor comparari possit cum labore tutoris, nulli est danda decima, nisi tutori præsertim cum hæc lex sit correctoria, atque idè restringenda, ut dixi cap. 1. col. penult. Et dispositio quæ mæretur restringi, non est extendenda, de tutore ad protutorem, ut in l. si. C. de interd. matri.

12 Sed an ei cui res sequestrari nomine traditur sit danda decima. Idē vidi de hac re dubitari: æquidem sequestro non est danda decima, quoniam eius officium est, collere, colligere, & conservare, ut in l. postquam. §. Princeps. ff. ut in posse. lega. quod est proprium officium curatoris bonorum, ut dixi cap. 16. Curator autem bonorum magnopere differt à tutore, in potestate administrandi, & ei non est danda decima, ut evidētissimis rationibus probavi dicto. c. 16. ergo neque dabitur sequestro.

13 Præterea confer tutoris labores, tantum sollicitudinis, tantum anxietatis, tantum periculi continentes, cum labore sequestri. Quod si fatearis necesse est, longissime utriusque laborem differre, quis salarium tutoris, det sequestro, nisi palam insaniat?

14 Hæc lex de tutore loquitur, sequester, tutor non est, neque tutori similis, neq; tutori comparandus, quis recedat à verbis legis?

15 Præterea labor tutoris, differt magnopere, à labore sequestri. Hæc autem lex pensare vult tutoris laborem, hoc est laborem magnum improbum, sedulum, cur idem præmium præstetur labori vulgari, ac vix mediocri. Possem hic singulos tutoris labores enumerare: ostendere quæ ab eis liberum esse sequestrum, mandatarium, & ceteros administratores, atque idè di versè in eis statuendum. Nam si neq; in viti,

ad eam qualicūq; administrationem dari possunt. l. 2. §. queritur. ff. de cura. bon. dan. Bald. & Salice. in l. tutori. C. de nego. gest. Bal. l. fin. §. sed et si quis. per text. ibi. in verbo *Noluerit*. C. com. de leg. melius. Bart. in l. litibus. ad fin. C. de agricol. & tenf. lib. 1. 1. Angel. & Paul. in l. si fideiussor. §. si satisfdatum. col. 1. ff. qui sat. cog. Curtius in tracta. de sequestro. quæst. 2. nisi ex causa, ut dixi cap. 16. Sed res videtur manifestior, quam ut hanc exigat operam, facileq; erit lectori caput secundum evolere, totq; casus quibus tutor est implicatus conferre cū labore sequestri, & cæterorum administrationū, & nisi me fallit animus manibus pedibusq; in nostram sententiam discedet. Nā curator bonorum (ut supra efficacissimè probavi) non dandam decimam. Sequester autem minus est quam curator bonorum. Nam curator bonorum, gerit vicem rei vacantis, loco personæ absentis, vel mortuæ, & habet administrationem iuris, cum sit loco domini. At sequester, & omnes commissarij, non habentur loco domini, nec eius personam repræsentant, sed habentur loco simplicium gestorū, & custodū. l. ei apud. l. licet. ff. de positi. Molin. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 6. glof. 4. verbo *Commissaires*, col. 1.

16 **¶** Obijcitur ab aliquibus Alexand. in l. interesse. in finalibus verbis. ff. de acquir. posses. quasi vir ille sentiat sequestro salarium dandum, sed certè contrarium significat. Nam licet glosa in l. si oleum, & ibi Ang. & Imol. dicant q̄ ibi agitur adversus sequestrum præscriptis verbis, quia sibi datur salarium. Alexander post Baldum dicit, q̄ hoc est divinare, ex quo infertur, illū sensisse, q̄ non est necesse sequestro salarium dare, & licet dandum esset salarium non sequitur q̄ est danda decima fructuum.

17 **¶** Præterea q̄ sequester propriè sit curator bonorum, notat Constantinus in leges Regias art. 92. col. fi. versic. nam ubicunq; & artic. 93. Idem sentio in depositario. Nam ij omnes non possunt cōferre beneficia, vel ad ea præsentare licet id curator possit, ut per Molin. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 6. glo. 4. verbo *Commissaires*. col. 2. Et impropriè dicuntur curatores, ut ibi Molin. notat imò sunt meri, & nudi commissarij, qui nomē curatoris non merentur, ut per Molin. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 6. glof. 6. versicul. *rendre compte*. num. 1. verb. & ij.

18 **¶** Ultimo ita sentio, ut qui contenderit alij quam tutori, & curator pupilli, vel ado-

lescentis furiosi, aut prodigi dandam decimam, risu potius dignus sit, quam confutatione, nā loquitur absq; lege, adversus omnem rationem, & æquitatem, nulla æquitate, aut iuris colore. Datur decima tutori propter laborem tutelarem, ubi labor, tutelari similis; ubi tantum obligationum, tantum periculorum, ubi obligatio tam generalis totq; cuniculis nata? Si componas omnia administratorum genera cum tutore, omnes multis parafangis longissimè præcurrit tutor, ut pro mea tenuitate exprime tentavi cap. 2. nu. 37. usque ad nu. fin.

19 **¶** Quod autem attinet ad negotiorum gestorem, manifesti iuris est, q̄ non est ei dāda decima, ex rationibus supradictis, & ex l. tutori. C. de negot. gest. ibi, *Tutori vel curatori similis, non habetur, qui citra mandatum, negotium alienum sponte gerit*. Item nullam habet potestatem, neq; adversus quenquā potest movere actionem. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. l. tutori. C. eo. titu. Vnde ei etiam si sit coniuncta persona solvi non potest. l. si aliena. §. quanquam. ff. de nego. gest. l. si filius. C. de pact. Barto. & glof. in l. vero *Procuratori*. ff. de solutio. Alexā. & Ias. in l. exigendi. C. de procura. & in l. tutori col. fin. C. de negot. gest. Alexan. consil. 37. col. 1. lib. 1. & in l. non solū. ff. solu. matri.

20 **¶** An autem negotiorum gestori salarium dandum, certè solas expēsas potest petere, autore Guidone quæst. 68. col. 2. nisi fines mandati excesserit, consule eum qui citat, l. salarium. C. manda. & l. idemq; §. idem Labeo. ff. eo. titulo. Nisi sit res quæ pretio, vel salario fieri solet, vel gestor absque pretio facere non solet, uti tradit Bald. in l. 1. C. manda. Et de suscipientibus itinera, & servitia, & operas præstantibus, vide Bart. in l. ambitiosa, nu. 4. ff. de decre. ab ordi. faci. q̄ eis dandum salarium, & de famulo, scribit Alexan. consil. 96. & Ias. in l. diem functo. nu. 46. ff. de offi. ass. Bald. l. 2. & 3. C. de loca. Bart. l. 1. §. ludi. ff. de var. & extraordi. cogni. Socin. consil. 196. col. 2. in princ. lib. 2. ubi dicit citādo Bart. quòd pro servitijs exhibitis, non est dandū salarium. consule eos, nam ego rem aptius alio loco excutiam, nunc apta tantum ad declarationem huius legis proferre decrevi. His autē taxabit iudex salarium, ex bono, & æquo iuxta rei qualitatem, quid enim si sequestrētur vestes, vel similia, certè nil dabit, nisi fortè tabernam, vel domum, vel conclave sequestri occupent: ita quòd, vel aliam condu-

- educere oporteat, vel solita mercede fraudari. Hic exercet iudex prudentiam suā, raro enim dabitur salarium, sed expensa refundetur, nisi proprijs manibus laborarit, vide Ioan. Constantin. in leges Regias, articulo. 92. col. 2. Nam si proprijs manibus laborarit, salarium petet, vide caput sequens, & quæ dixi cap. 2.
- 21 **¶** An autem plures administratores dati teneantur in solidum, vide Bart. in l. cum alicuius. ff. de negot. gest. & in l. eandem. q. 6. ff. de duob. reis. & ibi Imol. A retin. consil. 29. & consilio. 66. Et quid in pluribus commissarijs, vide Molin. in consuet. Parisiensi. titulo. 1. §. 6. glof. 6. verbo *rendre*, num. 32.
- S V M M A.
- 1 **D**ecima fructuum que sit.
- 2 **D**ecimæ computatio, qualiter faciēda, & nu. 3. cum seq.
- 6 **Tutor**, an possit accipere supra decimam, ex re scripto Principis, vel consensu pupilli, etiam si labor sit magnus, nu. 10. & nu. 11.
- Sacerdotes ex consuetudine, an possint capere supra decimam.**
- 8 **Prelatus**, non potest accipere supra taxam, pro visitatione.
- 9 **Tutor supra decimam capere potest**, si non ex re pupilli, sed aliunde ei offeratur.
- 12 **Tutor, an supra decimam possit deducere expēsas**, & nu. 15.
- 13 **Expēsas**, an possit deducere ille ad quem pars fructuum pertinet.
- 14 **Tutor salarium petere non potest**, eo quòd fuit advocatus pupilli.
- 15 **Advocato litigati**, cum sit ratio expensarum, non soluenda opera ad vocationis, etiam si rem communem defenderit.
- 16 **Expēsas solvendi præter salarium, nisi aliud conventum sit.**
- 25 **Tutor, an supra decimam petere possit salarium**, si proprijs manibus laborabat in re pupilli.
- 26 **Tutor, an expēsa nomine possit deducere**, quòd solvebat actori, vel negotiorum gestori.
- 27 **Tutor, an possit imputare expēsas factas**, in eundo ad acceptandum tutelam.
- 28 **Tutor, qualiter probet expēsas**, & quando stetur eius libro, vel iuramento.
- 29 **Præter tutor, qualiter debeat reddere rationem.**
- 30 **Rationum pars, an possit acceptari**, & pars repudiari.
- 31 **Tutor malus, non repetit expēsas.**
- 32 **Confessio de recepto, an præiudicet tutori**, si non acceptetur impe sa.

¶ Qualiter sit faciēda computatio, ut intelligatur que sit decima pars fructuum. Et an tutor possit pro administratione deducere plusquam decimā, & an præter decimam possit deducere expēsas factas in tutela. Cap. XXI.

- 1 **Q**uæro deinde, qualiter sint intelligenda hæc verba legis, *Diximo de los frutos*. Non est quæstio inanis. Ante omnia sciendum hoc verbum *Diximo*, Hispanica lingua sonare decimam. l. 1. titulo. 21. par. 1. Quæro ergo, an in præstatione decimæ, sit faciēda computatio, iuxta divisionem legalem, scilicet, ut distributis fructibus in duodecim partes, detur decima tutori. Lex enim unamquamque re in duodecim partes distribuit, l. qui non militabat, & aliterdum. §. si pater. ff. de hæredi. institui.
- 2 **¶** Quæ divisio, nō solum observatur in divisione hæreditatis, verum etiam in divisione cuius liber rei, ut notant Bar. Paul. & Imola, in d. l. interdum. §. si pater. Bar. in l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. Paul. & Alex. nu. 2. in l. cū quæstio. C. de lega. A retin. in l. planè. §. fin. ff. de lega. 1. Abb. in c. cum homines. de decim. Et videtur esse cōmunis opinio. Ergo in faciēda computatione portionis, quæ tutori competit, fructus in duodecim, non in decem partes dividendi sunt, atq; inde est ei danda decima.
- 3 **¶** Sed verius est fructus in decem partes dividendos, atque inde tutorem accepturū unam partem. Ita nominatim explicando quæ sit decima, definitur in c. cum homines de decim. ubi Abb. notat, quòd si alicui decima sit præstanda, non est faciēda divisio rei, in duodecim partes, sed faciēda est in decem.
- 4 **¶** Secundo probatur ex traditis per Bar. in l. interdum. §. si pater. ff. de hæredi. institui. ubi scribit, quòd quando debetur pars rei, per verba numeralia, putā dux partes, tres partes, quatuor partes, intelligitur de re divisa in duodecim partes, si tamē debeatur, non per nomina numeralia, sed per
- Bbb nomina

nomina quatuordecim, puta sexta, quarta, decima, & tunc res in decem, non in duodecim partes est diuidenda, atque inde computatio faciendâ. Et relictis nouem partibus domino rei, decima danda ei, cui ex lege, vel contractu debetur, ita Bartol. in d. l. interdum. §. 1. & ibi Paul. Bart. in l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. Abb. in d. c. cum homines. de decim.

5 ¶ Tertio probatur, quoniam hæc in re, communis hominum sensus, & interpretatio sunt maximè spectanda, uti notat Bart. in d. l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. & in l. qui non militabat. ff. de hæredib. instit. Abb. in d. c. cum homines. col. 1. ubi addit, in toto orbe, decimam appellari, quod superest de tota re, deductis nouem partibus. Et quod communis interpretatio sit spectanda, probatur, quoniam licet ex sacri iuris traditione, decima debeatur sacerdotibus, tamen in aliquibus regionibus, inueterata consuetudine: cuius memoria non extat, soluitur vicecima, & ex recepta loquendi formula appellatur decima, ut scribit Socin. consilio. 297. col. 2. versiculo nõ obstat secunda ratio. lib. 2. Belon. conf. 55. nu. 6.

6 ¶ Sed est quæstio, an tutor possit accipere supra decimam. Iam vidi quendam tutorem, qui cum rem patris pupilli, administrasset annu saureis centum, assueuerat pollicitus est pupillo, se non aliter tutorem futurum, quam si eadem ceterum sibi darentur, quoniam res, plus quinquaginta miliaribus, à tutoris domo aberat. Equidem, ut est manifestum iuris, nullus contractus, à pupillo factus ullum habet robur, itaque, si tutor ex promissione, vel consensu pupilli supra decimam accipit, non potest pupilli consensu, sese tueri, neque pupilli promissio ei suffragatur. Ideo, si vel impellente genio, vel suadente pupillo, plus accipiat, quam decimam, pessimè agit: teneturque ad restitutionem cum usuris, ad instar eorum tutorum, qui rem pupillarem in suos usus conuertunt. de quibus dixi capite secundo, num. 96. Neque enim licet excedere metam, & præfinitionem legis, uti docui in tractatu de non meliorâdis filiabus, capite primo. col. fi. Nec licet recedere à verbis legis. l. non aliter. ff. de lega. 3. De Iure Communi tutor, pro administratione aliquid accipiens conditione: ob turpem causam illud restituit, ut latè dixi capite primo, num. 1. Hæc lex Ciuilem con-

stitutionem tollit, permittitque tutori salarium accipere, sed præfinit illud addita taxatione, scilicet decima. Itaque, qui supra decimam acceperit, Hispanica lege sese tueri, non potest, sed de eo iudicandum, uti de eo, qui salarium pro administratione (viginti Iuris Ciuilis de hac re dispositione) accipit, nam censetur turpiter facere.

7 ¶ Et quod non possit tutor accipere supra decimam, probatur, quoniam de Iure Communi sacerdotibus decima pars debetur, ut in titulo de decimis, in volumine Decretalium, neque valet consuetudo, ut minus decima, vel supra decimam, debeatur, vel soluatur, ut notant glosa. & Abbas in cap. in aliquibus. de decimis. ubi Ioannes Andreas, & Antonius in cap. parrochi. eo. titulo. Felin. in c. cum causam. in principi. de præscriptio. Curtius in cap. fina. de consuetudine, qui testatur hæc esse cõmunem opinionem. Nisi fortè consuetudo esset tanti temporis, cuius memoria non extaret, tunc enim valet consuetudo, quod soluatur minus quam decima, vel si hoc privilegio Romani Pontificis concederetur, iuxta glosam in c. à nobis. 1. de de decim. Barba. consilio. 35. sapienter, libro. 2. Alexand. consilio. 70. incipien. viso puncto, col. 1. & 2. l. bro. 4. Socin. consilio 297. col. 2. versic. item præscriptio. libro 2. Decius consil. 147. in princip. & consil. 113. col. 2.

8 ¶ Sic Prelatus nõ potest accipere supra taxam, ei à iure assignatam, pro visitatione, & eius labore, neque valet consuetudo in contrarium, ut in Extrauaganti Benedicti duodecimi, incipenti vas electionis. §. præmissis quoque. Notant Bartolom. Bellè. de charitati uo subfi. quæst. 40. 41. & 42.

9 ¶ Itaque tutor, à pupillo, vel ex re pupilli, non potest ratione tutelæ, accipere supra decimam, benè tamen potest supra decimam capere ratione administrationis, si id ei liberalitèr, offeratur ab his qui pupillum sanguine cõtingunt, vel ab alijs. Nam licet Iure Communi tutor nihil possit capere ratione administrationis, ex re pupillari, capiebat tamen aliundè, ut in l. tutor. §. quæ tutoribus. & in l. Nessenius. cum legibus sequentibus. ff. de administra. tuto.

10 ¶ Sic etiam poterit tutor supra decimam accipere, si ex rescripto Principis ex magna, & iusta causa pupillo utili, id concedatur, nam

nam Principis voluntas est lex. Subijciam exemplum. Quidam ciuis Granaten sis serica vestigalia conduxit, & octoginta aureorum millia annuatim Regio Fisco se per soluturum datis fideiussoribus pollicitus, vitam cum morte commutauit, relicta vnica filia, cui tutorem reliquit Hieronymum. Res in eum vsque diem male cesserat, metuebaturque tutor, ne Principis manu exactores conducti vestigalis apponerentur, ideò, cum Princeps novos exigeret fideiussores tutor presentato administrationis labore, quia præter rem pupillæ continebat vestigalis obligationem, petijt, à Principe, vt sibi salarium assignaretur, assignati que sunt, à Principe aurei mille quotannis.

¶ Sed certè, nisi Princeps huic legi derogauerit, non admittendum, neque quicumque benè sentiet de tutore, qui tale quippiam petierit. Quod si petat, dabitur curator pupillo, qui causam eius defendat, neque eo non citato, quicquam congruè agi poterit, iuxta. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Bar. Alex. Iaf. & recentiores. in l. Galus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthum. Et id rescriptum Principis admissum fuit, quia pater pupillæ (quæ spuria erat) legavit tutori annuos aureos mille, pro tempore administrationis. Audiât tutores illud beati Ioannis, *Contenti estote stipendia vestris.*

11 ¶ Sic, in simili Pinelus, in l. 1. in 3. par. nu. 62. versiculo inferitur decimotertio. C. de bon. mater. Scribit, quod si famulo, vel administrati negotia, soluatur salariũ conuentum, quicquid ultra datur, etiam si dignè, ob fidelitatem, diligentiamve, censetur iure simplicis, liberalisque donationis. l. cum plures. §. si. ff. de adm. tuto. Quod dicit esse utile, aduersus insidias eorum, qui eo nomine plura extorquent, à minoribus, in quibus est peculiaris ratio, quod neque donare, neque contrahere possunt. Et sic loquitur Pinelus in specie.

12 ¶ Quid tamen, si tutor ingenuè fatetur se supra decimam accepisse, obijcit tamen se id fecisse ratione expensarum factarum in administratione, quæ ro, an rectè excipiat, & an supra decimam possit expensas petere: videtur non posse.

13 ¶ Quoniam regula iuris est, quod si is ad quem fructus pertinent, aliquid expedit in eis colligendis, non potest expensas deducere, nisi cum distinctione tradita per

Bart. & Alexand. in l. diuortio. §. impensia. ff. solu. matrimo. Albe. & Bar. in l. 2. ff. de impensis, in reb. dotal. fact. Ergo cū decima fructuum pertineat, ad tutorem, videtur quod non possit repetere expensas factas in eis exigendis, vel colligendis, saltem pro portione ad se pertinente. Secundo facit, quod licet aduocato sit soluendum salarium, vt latè dixi capit. 2. tamen tutori nihil est præstandum, ex eo quod aduocatum præstiterit in causa pupilli, vt in l. generalitèr. ff. de adm. tuto. notat Albe. in Rub. & in l. 1. ff. de postul.

14 ¶ Quod confirmatur, quoniam licet opera aduocati, censetur precium, atque ideò sit soluendum, tamen, si quis aduocatus in propria causa, aduocatiõnis munere fungatur non potest, cum agitur de expensis, petere sibi solui salarium, quod ipse, si aduocatus non esset, daret alij conductitio aduocato, vt latè asserunt. Bald. Angel. Paul. & Salicet. in l. si. C. de fructib. & lit. expens. & ibi Bologninus, in primis interpretationibus. Albe. Bald. & Imol. in l. si stipulatus es. ff. de fideiussori. Iaf. in l. si propterandum. §. si autem alterutra, col. 5. in fine versiculo. adde etiã. C. de iudi. Antonius, & Abb. in c. finem litibus. de dolo, & contuma. Rota decis. 534. Francus in repetitione. c. quoniam cõtra. folio. 126. nu. 15. de probatio. Hippol. in l. patre, vel marito, num. 70. ff. de quæstio. Quinimò idem iuris est, etiam si defendat rem, vel causam sibi, & alteri commune, nam commune est meum. l. serui electione. §. Labeo ait, cum sequenti. ff. de lega. 1. & ita iudicatum testatur Boerius, decisio. 210. num. 4. Cum ergo fructus rei pupillaris communes sint tutoris, & pupilli, nimirum portionibus inter eos diuidendi, sequitur, quod tutor repetere non potest expensas, vel operas manuum suarum, cum in re propria laborarit, nam commune meum est, vt supra dixi.

15 ¶ Sed certè, licet in aliquibus casibus tutor, non possit petere expensas, sed sola decima contentus debeat esse, vt infra dicam, tamen regularitèr expensas repetere potest, easque recipere debet supra decimam.

16 ¶ Moueor, quoniam regula iuris est, quod si administrator, cui pro administratione salarium do, aliquid expendat, repetere potest expensas, neque eas facere debet, ex salario. Ita nominatim probatur, in l. Bbb 2 idemque

- idemque. §. idemque ait. ff. mandati. Inquit lex. Et si ad vecturas suas dum excurrit in prædia, sumptum fecit, nisi salarium fuerit datum, & hoc conuenit, ut sumptus de suo faceret. Nota non debere sumptus de salario facere, nisi hoc conuenit. Nulla autem lege cautur, ut tutor debeat expensas facere de decima, nam si id cautum esset, certè nihil sibi daretur pro labore, neque quicquam retineret.
- 17 ¶ Præterea probatur, quoniam verba legis nostræ, hæc sunt: *Tome para si el diezmo por su trabajo.* Ergo pro labore datur decima, non pro expensis.
- 18 ¶ Tertio probatur, quoniam de Iure Communi, tutor pro administratione nihil accipit, & tamen repetit expensas, ut per totum titulum. ff. de contraria, & utili actione tutelæ. & C. de reputationibus. Ergo, quod capitur pro administratione, non succedit in locum expensarum, res enim sunt valde diuerse.
- 19 ¶ Quarto, decima datur tutori, ut habeat unde uiuat, ut probauit capite secundo, quod si tenetur soluere expensas, certè non posset uiuere ex decima, quæ fortè non sufficit ad expensas necessarias.
- 20 ¶ Quinto, maximè grauaretur tutor, si expensas ex decima facere deberet, neque hæc lex ei quicquam daret, sed potius adimeret, quod Iure Communi ei cõceditur, scilicet recuperare expensas. Quod cum non sit sublatum, non est recedendum à legis dispositione, præsertim, cum expensæ non nunquam excedant rem pupilli, & possint repeti à tutore, si in utilitatem pupilli factæ sunt. l. quid ergo. ff. de contra, & utili act. tutel.
- 21 ¶ Sexto probatur, ex Specul. tit. de salario. §. 1. col. 2. ubi scribit, quod si ille, cui salarium datur aliquid expenderit, repetere id potest præter salarium.
- 22 ¶ Septimo, facit glosa in l. idemque. §. La beo. ff. manda. quæ dicit dispositione textus, in §. idemque, deficiente expensas refundendas ei, cui datur salarium, habere locum in tutore, & illam glosam sequuntur Bal. & ceteri ibi.
- 23 ¶ Octauo, hoc olim cõstitutum erat in fratre tutore, ut non solū acciperet decimam, sed etiã deduceret expensas factas in tutela fratris. Ita enim lego in volumine legū Gothicarū, quod vulgò appellamus *Fuero Juzgo*, lib. 4. tit. De los herederos, in l. in cep. si el padre, inquit lex. *El hermano deue quer a los*
- hermanos, e a sus cosas en guarda. E mandamos, que tome el diezmo de los frutos en que biua, e si algunas expensas fiziere por los negocios de los hermanos, cobrela.*
- 24 ¶ Ergo tutor repetere decimam potest præter expensas, vel agendo, vel compensando, cum eo, quod pupillo debet. l. 1. §. præterea si tutelæ. ff. de cõtra. & utili. actio. tut. l. 1. §. sed & si seruus. ff. de tutel. & ratio distrah. ¶ Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat, quod notat Doctores, in §. impedia, quoniam fructus omnes ad pupillum pertinent, & is debent decimam tutori, tanquam creditori. Item non obstat, quod aduocatum præstans pupillo, non potest precium aduocationis petere, quoniam, quando est opera personæ ipsius tutoris, putà aduocare, non est pecunia pensanda, ut in dicta. l. generalitèr, & ibi notant Albericus. Et hinc est vnus ex casibus, in quibus expensas petere non potest, non tamen illud disponitur ratione decimæ, neque, quia tutor eam auferit, sed quia ita dicitur prudēs æquitas. Et ita videmus, quod erat, dispositum de Iure Communi, antequam quidquam daretur tutori pro administratione, & stante eiusdem iuris dispositione, qua permittitur tutori expensas repetere, non permittebatur petere tutori salarium aduocationis à se factæ.
- 25 ¶ Si tamè tutor (forsam agricola) proprijs manibus pupillare prædium arabat, vindemiam faciebat, triticū, & poma colligebat, & hinc, haud dubiè præter decimam repetit præcium operis, si solitus est locare operas suas. Nā opera est loco pecuniæ, ut dixi latè. cap. 2. Ideo precium eius repetit, haud alitèr, quàm si expensam in re pupilli fecisset. Cur enim ipsi non detur, quod opere conductitiæ ipso cessante dandum esset, nam tutor tenetur solū administrare (hoc est) rem prudentèr disponere, non tamen proprijs manibus laborare. Et aliud est administrare, aliud laborare. Faciunt quæ in filio laborante in re patris, dixi cap. 2. Item facit, quod qui habet deducere expensas de fructibus, potest deducere precium operarum suarum, quas collocauit in querendis fructibus, auctore Bald. in l. si quis. C. de rei vendica. Paul. & Aret. in l. diuortio. §. impendia. ff. solu. matr. Ang. in l. si à Domino. §. si. ff. de peti. hered. glosa magna circa medium, in l. per diuersas. C. manda. c. ad nostrā. de reb. Eccles. non alienan. Iaf. in l. fructus. §. si. ff. solu. matr. im. Barb. in c. Raynal-

Raynaldus, char. 17. col. 2. de test. Boer. decif. 44. num. 23. Sic Hosti. in summa, tit. de vsur. vers. 12. notat, quod licet creditor teneatur computare in sortem fructus perceptos, ex re pignorata. l. quauis. C. quib. mod. pigno. taci. contra. id non admittendum, quando creditor magnos suscepisset labores in re colenda quod probat Ioan. Andræ. inc. conquestus de vsur. Anan. in c. 1. col. 5. in fi. vers. in glo. fi. de vsur. Boer. decif. 44. nu. 24. vers. & ideo.

26 ¶ Rursum si tutor dicat, dat decimam, & insuper solue, quod actori, vel negotiorum gestori ego soluebam, ut nomina debitorum exigeret, pecuniam collocaret, & operis mercedem solueret, & meo iudicio, nullo modo est tutor audiendus, sed sola decima contentus esse debet. Nam officium tutoris est debita exigere, pecuniam collocare, fundum collere, domum facere, ut dixi. c. 2. Ideo si actorem ad hoc constituit, ipse de suo soluat salarium, & sola decima nulla re propter actorem deducta, contentus esse debet, cum per actorem censetur ipsemet gerere. l. ita autem. §. gessisse. l. decreto. ff. de adm. tuto. & dixi latè cap. 2. Itaq; improbat hoc imputabitur pupillo, & similiter non imputabitur quidquid administrandi, imperandi, & gubernandi muneri coheret, id enim proprium tutoris officium est, & alijs ea mandans suo periculo, & sua impensa mandat. Alioqui otiosus, & sedentarius decimam deduceret, & pupillus supra decimam, implenti tutoris munus, aliam forsan decimam solueret, vel amplius, quod est plusquam absurdum.

27 ¶ An autem tutor, possit imputare pupillo expensas, quas fecit in eundo Hispaniam, ad acceptandum tutelæ munus, certè non, quoniam iure cogente id facit, & ex officij natura, ut tradunt Bart. Albe. & Bald. in l. Nestenius ff. de negot. gest. Idem Bar. Bal. Ang. Paul. Salic. Aret. l. 1. C. de nego. gest. ad quos remitto lectorem. Tantū hæc profero ad comprobationem superiorum, scilicet, quod non potest imputare tutor pecuniam, quam actori dabat, ut rem pupilli gubernaret.

28 ¶ Quas autem impensas repetat, vel compenset tutor, vide. l. officium. ff. ubi pupilli educa. deb. l. 1. & per totū. ff. de contra. & utili actio. tutelæ. Barba. 62. nu. 4. lib. 2. Et an in taxatione expensarum stetur libro tutoris, & rebus ibi scriptis, vel ipsius voci, & certè si in dubium reuocentur, probare

eas debet. l. qui sub cõditione. ff. de condi. & demonst. Probatio autem, non semper exigitur per testes, vel instrumenta, sed quandoque sufficit singrapha, vel rei, seu operis euidentia, aut alia coniecturæ, quæ iudici satisfaciant, ita Bal. in Rubr. de fide instru. col. pen. Cor. l. fin. §. in cõputatione, col. 1. C. de iure deliber. Probatio autem, si quantitas sit magna exigitur, etiam si in alijs capitulis recta inueniatur fides, & ratio tutoris, ut inquit Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 6. verb. *den rendre*, nu. 24. Si tamen expensa sit modica, stabitur iuramento, si dicat, vel scribat verosimilia, ut notat Ioan. Andr. ad Specul. tit. de instrument. cõditione. §. nunc vero aliqua Bar. in l. Diuus. in fi. ff. si cui plusquā, per leg. falc. Ang. §. fi. Insti. de verb. obli. Quæ sit autem minima expensa est in arbitrio iudicis, ex re actu, & personæ qualitate, ita Angel. & Corn. d. §. in computatione, & vide Bald. conf. 117. incip. tutor. & hæres tutoris, libro. 2. & conf. 418. lib. 3. Et idem in ceteris administratoribus rationè reddētibus, scribit Socin. conf. 46. lib. 2. & conf. 162. considerata contingentia. col. fi. eodem lib. & confil. 40. nu. 2. libr. 4. Maximè autem creditur tuto. i. si officium rectè impleuit, & res difertè. hoc est minime, quantum, cui quare, sit scriptū in libro rationum, & sit verisimilis, & super ea addat iuramentū, ut docet Ioan. Andræ. ad Specul. titulo de instrument. cõditione. §. nunc vero aliqua, ubi Ioan. Andr. in additio. vers. 21. Bart. in l. qui sub cõditione. in fi. ff. de condi. & demonst. Moli. in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 6. verb. *den rendre*. nu. 26. Dum tamen res sit rationalis, alioqui non acceptabitur, etiam si probetur, nec probantur iuramento, ita Pau. & Iaf. in d. §. in cõputatione. Bal. conf. 117. lib. 2. Bar. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt. Molin. ubi supra. nu. 27. Et an expensæ probentur iuramento, vide Franci. Marcum in decif. Delphinoua. 485. nu. 9. Aret. c. qualitèr, & quando. nu. 49. de accusatio. Imol. cõf. 75. nu. 4.

29 ¶ Et ratio, quæ exigitur à fratre, tutore, vel administratore, non debet esse scrupulosa, vel particularis, vel rigida, præsertim inter nobiles, vel honestas personas, ut inquit Abb. conf. 12. lib. 1. Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. nu. 18. Soci. conf. 40. nu. 2. libr. 4. Dummodo dicat verosimilia. Item non debet esse particularis, quando opus factum à tutore, est visibile, vel ædificiū,

In quo dicit se tantum expendisse, & remittit se ad opus, vt per inspectionem, & verisimilitudinem proberur, quantum sit expensum. Ita Bald. in l. quæ sub conditio ne. ff. de condi. & demonst. Molin. vbi supra, nu. 19. Et expense modice solo iuramento probantur. Bar. & DD. in l. si. §. in computatione. C. de iure delib. Ang. in. §. fin. insti. de verb. obliga.

30 ¶ Et an pupillus possit factus maior, parte rationū acceptare, repudiare, utiq; potest, si nō sint res cōnexæ. Bal. conf. 1 § 6. cū due societates. libr. 3. Cinus. l. 1. q. 13. & ibi Bai. col. 3. C. de confes. Bar. l. Aurelius. §. idem quæ sit. ff. de liber. lega. vide eos. & quæ dixi. c. 2. nu. 189. Sed illud nō præmittendum q̄ malus tutor qui pecuniā pupillarem in suos vsus conuertit, non solum non aufert decimam, verum neq; expensas factas repetere potest, vt in l. si pupilli. §. sed & si quis. ff. de neg. gest. & ibi notat Paul. nu. 3. post Bald. & docui supra cap. 13. versic. confirmatur. Sed an confessio de recepto præiudicet tutori, si non acceptetur impensa, tractaui. c. 2. nu. 170. vbi dixi quod præiudicet. Reperio autem q̄ eiusdē opinionis est Molin. in cōsuet. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. ver. den rendre nu. 24. quoniā de recepto tenetur tutor curare vt appareat à quo recepit accipiēdo sibi antapocham vel instrumenta cancellata. vel apparebit ex inuentariō quod recepit tantū in bonis & hanc confessionem de accepto non potest retractare licet non acceptetur impensa.

S V M M A.

- 1 Tutor an decimet fructus iurisdictionis putat multas confiscationes, & num. 11. & 13. & 18.
- 2 Tutor decimat fructus naturales & ciuiles puta pensiones, & num. 3.
- 3 Fructuum appellatione an veniant ciuiles & nu. 5.
- 4 Maritus lucratur fructus ciuiles & confiscata etiam si sint immobilia sita in opidis vxoris.
- 10 Fructus naturales ciuiles & industriales qui sint.
- 11 Fructus non sunt qui non renascuntur.
- 12 Confiscata bona an pertineant ad firmarium, & num. 17.
- 14 Confiscata acquisita constante matrimonio diuiduntur inter vir. & vxor.
- 15 Fructuarius lucratur multas & confiscationes.
- 21 Tutor an decimet fructus vectigalium & pedagiorum. 32.
- 22 Portorij ius quod percipitur in aliqua domo an censeatur venditum vendita domo, & 27.

- 24 Verbum fructus quomodo intelligendum in hac lege.
- 28 Salaria pupilli decimat tutor.
- Tutor lucratur quod percipitur ex exercitio lucroso in quod contulit in rem pupilli.
- 29 Fructuum appellatione quæ veniant, obventionum appellatione quæ veniant.

¶ An tutor deducat decimam de fructibus iurisdictionis, puta de mulctis & confiscationibus, quæ ratione iurisdictionis pertinent ad pupillum, & an deducat decimam de pedagijs & vectigalibus. Cap. XXII.

I **D**Einde quæro, an tutor deducat decimam ex fructibus iurisdictionis, puta ex multis & confiscationibus, quæ ratione iurisdictionis adiudicantur pupillo. Antea omnia videandum, an tutor deducat decimam non solum ex fructibus naturalibus, verum etiam ex ciuilibus, puta ex pensionibus.

2 ¶ Mouet quæstionē g'osa in l. 1. C. de anno. & tribu. libro vndecimo, quæ notat, quod appellatione fructuum non veniunt pensiones, vt etiam scribit Bal. in l. si traditio col. fi. C. de actio. empti. Alex. conf. 181. nu. 6. lib. 1. & in l. diuortio. nu. 32. ff. solu. matr. & ibi Ias. nu. 9. vbi vterque scribit, quod in constitutionibus quæ sunt restringende, appellatione fructus non venit pensio. Hæc autem lex cū sit correctoria restringenda est, vt nominatim scribit Petrus Bellapertica in Auth. minores debitor. C. quando mul. tut. offi. fung. pot. & ceteri quos citavi capite primo, col. pen.

3 ¶ Sed verius est, tutorem decimam deducturum nō solum de fructibus naturalibus & industrialibus, verum etiā de ciuilibus. Primo ex. l. videamus ff. de vsur. per quā Bal. ibi notat, q̄ omnis quæcunq; utilitas venit appellatione fructus, citat glossam in l. loci corpus. §. 1. ff. si serui. vendi.

4 ¶ Secundo ex Baldo. in l. pro oneribus, & in l. vbi adhuc. C. de iure doti. vbi scribit, quod cū fructus dotis pertinent ad maritum ratione oneris, quod etiam pensiones sunt ei præstande, vt etiā notant glo. Bar. Paul. Alex. & Ias. in l. diuortio. ff. solu. matri.

matri. Alex. in. d. l. diuortio. §. si vir in fundo. col. 3. Ang. & Alex. in. l. in ratione. in 2. ff. ad leg. Falcid. Campe. de dote. q. 30. & est expressum, in l. diuortio. §. non solum. versiculo. de pensionibus. ff. solu. matri.

5 ¶ Tertio, quahdo eadem versatur ratio, etiam in statutis restringendis, appellatione fructuum veniunt pensiones, vt docet Alexan. conf. 181. col. 2. nu. 6. lib. 1. glossa, & Bar. in l. fructus. ff. solu. matri. Cassa. in consuet. Burgun. Rub. 4. §. 17. in verb. & faire, Bart. in l. fundi Trebatiani. ff. de vsufr. lega.

6 ¶ Quarto, probatur ex verbis huius legis, ibi: Mantengalos de los frutos, y tome parasi el diezmo. Ergo decima deducenda ex fructibus, ex quibus pupillus alitur. Nō minus autem alitur, ex pensionibus, quam ex fructibus naturalibus, ergo non minus deducet decimam de illis, quam de his.

7 ¶ Deinde, hoc nominatim definit Pau. cō sil. 374. super istis dubijs, nu. 1. lib. 2. vbi dicit, quod cum ex consuetudine Canodistrie, tutor lucratur fructus bonorum pupilli, certè lucrabitur redditus impræstitorum pupilli, quoniam appellatione reddituum comprehenditur dictæ annuæ præstationes, vt in Auth. de non alienand. §. hic igitur. iuncta. l. 7. ff. de vsufr. & q̄ habetur in l. fragis. ff. de verb. signif. Innocen. c. pastoralis. de donatio. super verbo redditus. Hactenus Pau. facit, quod appellatione fructuum veniunt ciuiles, licet propriè sint obventiones. l. si nauis. ff. de rei vendic. l. prædiorum. l. vsuræ vicē. ff. de vsur. l. si quis bona. §. si Antiphana. ff. de pig. l. 1. nu. 33. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glo. 1. nu. 33.

8 ¶ Quinto probatur, quoniā decima datur tutori propter laborem, magis autem laboratur tutor circa pensiones, quam circa fructus naturales. Primò collocat pecuniam idoneo creditori, deinde pensionem exigit, quod maximum laborem secum trahit. Terra enim bona fidei spote sua reddit fructus, meliorisq; fidei est, quam homo captioſis interpretationibus, litibus, & mendacijs differens debiti solutionem. Cum ergo par, vel maior sit labor tutoris in curanda collocanda, & exigenda pensione, quam in colligendis fructibus, certè non minus de illis deducet decimam, quam de his.

9 ¶ Non obstat ex aduerso prolata, quoniā si eadem vigeat ratio, permissum est legem loquentem de fructibus, extendere ad pensiones, vt supra docui. Et illud est regula-

re, vt leges correctorie extendatur, ex identitate rationis, si ratio sit expressa in lege, iuxta glossam in Clem. 1. de electio. Doctores in Auth. quas actiones. C. de sacrosan. Eccles. Alex. in l. mutuū. col. 2. ff. de acquir. hæred. & in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. si constan. nu. 5. in tertia limitatione. ff. solu. mat.

10 ¶ Qui autem sint fructus naturales, qui ciuiles, & qui industriales, vide. l. si nauis. ff. de rei vendi. Bar. in l. si in si. ff. de iure fisc. Bal. in l. si traditio. in fin. C. de actio. en. pt. Bar. & alios in l. & ex diuerso. ff. de rei vendi. DD. in c. grauis. de resti. spoli. A ret. cō sil. 159. col. 1.

11 ¶ Sed quid sentiendum de fructibus iurisdictionis, scilicet de mulctis & confiscationibus an poterit ea tutor decimare. Et an decimabit, non solum confiscationem bonorum mobilium, verum etiam immobilium, sitorum in oppidis pupilli. Facit serupulum, quod non consentur fructus, qui nō renascuntur, vt in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solu. matrim. ibi Bar. col. fi. Alex. col. 2. & 3. Alber. in d. l. diuortio. §. si fundum vir. Bal. in l. si quis ex argentarius. §. si ff. de x den. & in l. quædam. §. nihil. ff. eo. tit. Reddius enim dicuntur, q̄ singulis annis redditus ipse reddit, vt ex Latinis auctoribus probat Tiraq. de retract. lib. 1. glo. 6. in princ. & dicā infra cap. suo loco. Mulctæ autem, & confiscationes ex natura sua non redeunt, sed pro occasionum varietate, vel adfunt, vel absunt.

12 ¶ Item facit dubium, quod bona confiscata non spectat ad firmarium, vt notat Odrad. conf. 148. factum est. Alber. in rub. de vsufruct. col. 2. versicitem queritur. Ang. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudi.

13 ¶ Sed verius videtur tutorem decimam posse deducere ex mulctis, & confiscationibus. Primò, ex eo quod Bart. Bald. Alex. Dinus, Angel. & ceteri latè docent, in fin. ff. solut. matrimo. scilicet, quod cum ad maritum pertineant fructus dotis, pertinent etiam mulctæ, & confiscationes factæ in oppidis dotalibus, in quibus vxor habet iurisdictionem, quoniam ij sunt fructus ciuiles. cap. 1. quæ sunt regalia, & cum lex dicat dotis fructus pertinere ad maritum, pertinere debent hæc omnia, quæ pro fructibus habentur, vt etiam censent Alberic. & Bellaperti. in l. si verò negotium. col. fin. ante finem, versiculo ultimo secundum Dinum collige. ff. solut. matrimo. Felii. in c. ad audientiam. col. 3. circa medium. de

De decima Tutori

de testa. Bart. & Paul. in l. 2. C. de Episco. audi. Bal. & Aug. in l. diuortio. §. si vir in fundo. Paul. à Montepico, in repet. l. Titia cum testa. §. Titia cum nubere. num. 1 14. q. 35. ff. de leg. secun. Alex. & Iaf. col. fin. in l. diuortio. §. si vir infundo. ff. solut. matrim. Bal. in l. 1. col. 3. de fructib. & liti. expens. Alber. & Iacob. Rauena in l. usufructu legato, per textum ibi. ff. de usufruct. Iacobi nus in tractatu feudorum, in inuestitura feudi, versiculo de castro, Rubeimontis, col. 2. versiculo. quæro etiam. Boerius, decisio. 180. num. 4. Lupus in repetitione Rubricæ de donationibus, inter virum, & vxorem. §. 62. vnde lucra, num. 1 1. versiculo ampliabis. Molin. in consuetudinib. Parisiensi. tit. 1. §. 1. glof. 1. num. 3 1. Benedictus, in c. Raynūtius, in verbo *Cetera bona*, num. 36. de testam. & est communis opinio. Cum ergo tutori detur decima fructuum eadem ratione propter quam datur marito (scilicet) propter laborem, sequitur quod sicut maritus lucratur fructus multa rum, & confiscationum, ita etiam lucrabitur tutor.

14 Quod autem attinet ad maritū, illud notandum, quod licet hæc omnia olim pertinerent ad maritum ratione fructuum, hodie si extent soluto matrimonio, diuidentur inter maritum, & vxorem, ex lege Regia, quæ lucra vult inter eos esse cōmunia, ita Lupus, in d. §. 62. num. 1 1.

15 Reduendo ad rem, nō solum maritus, verum etiam fructuarius, lucratur multas, & bona confiscata, vti notant omnes, in l. vfu fructu legato. ff. de vfu. & in locis supra citatis, & est magis cōmunis opinio, autore Molin. in consuetudinib. Parisi. tit. 1. §. 1. glof. 1. nu. 3. Benedi. vbi supra.

16 Non obstat, quod ij fructus non renascuntur, quoniam imō renascuntur, & quotidiani sunt, vti experiētia docet, & omnes Doctores in d. §. si vir in fundo, quamuis negent marito fructus rei, quæ non renascitur, non negant fructus iurisdictionis, scilicet multas, & confiscationes.

17 Neque obstat, quod confiscata non pertinent ad firmarium, quoniam id falsum, vt per Alexan. in l. si quis id quod, col. si. versiculo in quantū autem dicit, Areti. §. pœnales, col. 4. ante fin. Instit. de actio. Iacobin. ibi. num. 17. latè Socin. consi. 36. num. 1 2. lib. 4. Boer. decis. 180. num. 6. Barba. c. relat. in. 2. num. 6. de testam.

18 Sed est quæstionis, an tutor decimet cō-

fiscationes, etiam bonorum immobilium fitorum in opidis pupilli. Nam in marito, cui æquissimo omnium gentium iure fructus tribuuntur, dubium reputatur, an soluto matrimonio retineat confiscationem bonorum immobilium, ad se pertinentem ratione opidi dotalis. Ita Bald. in l. fin. ff. sol. matrim. Mouetur, quia si pertineret ad maritum, non redderet soluto matrimonio territorium integrum ad vxorem, sequitur ibi Angel. & Anania. in. cap. 2. in vltimo notabili, ne prælati vices suas. Iacob. Rauenna, & Albe. in l. usufructu legato. ff. de usufruct. Et videtur sequi Boerius, decisio. 180. num. 5. Ergo si marito denegantur immobilia confiscata, videtur etiam deneganda tutori quoniam tutor non minus tenetur restituere pupillaria, quam maritus dotalia, neque integrè videbitur pupillaria restituere, si retineat bona immobilia in oppido pupilli.

19 Sed his non obstantibus, tutor decimabit multas, & confiscationes bonorum immobilium, quoniam fructus ciuiles sunt, & tutor de ciuilibus deducit decimam, vt supra dixi. Et hæc ratio generalis, sufficit ad euincendam hanc opinionem. Et confirmatur, quoniam maritus, ex legis dispositione, quæ sibi dat fructus, lucratur multas, & confiscationes immobilium, auctore Bartol. post Petrum. in l. si. ff. solut. matrimo. vbi Alexand. testatur, quod cum Bartol. tenent communiter Doctores, ibi, & sequitur Imola, ibi. Tiraquellus de retractu, libro. 1. §. 10. glof. 1. num. 19. qui videtur huic opinioni acquiescere. & Molin. qui in re fructuario rem tractat, in d. consuetud. Parisiensi. tit. 1. §. 1. glof. 1. num. 3 1. Et sufficit generalis dispositio. l. usufruct. legato. ff. de usufruct. Bald. in l. 1. C. de fructibus, & liti expens. & in l. filio. §. si vir. ff. solut. matrimo. Angel. in l. si constante. §. quoties. ff. soluto matrimonio, & videtur esse magis communis opinio.

20 Neque obstat ratio Bald. in d. l. fin. quoniam licet vir lucretur bona confiscata in castro dotali, non ex hoc dicitur non restituere castrum integrum, cum restituat integram iurisdictionem, quam vxor dedit, in dotem, non enim dedit vniuersa bona ciuium castri, quæ iure dominij ad incolas pertinent. Quare, sicut incolæ inuita domina, possent bona donando, vel vendendo in alium transferre, quoniam

non

non ex hoc læditur dominæ iurisdictioni, ita non læditur, ex eo quod maritus, vel eius hæredes retineant bona confiscata, cū aduersus eum, & aduersus mariti hæredes, soluto matrimonio, possit exercere iurisdictionem ratione rei, quam ex confiscatione possident in suo castro: ita respondet Alex. post Paul. in d. l. si. Alex. nu. 2. ff. sol. matrim. Idem iudicandum in similibus fructibus, & idem sentiendum in tutore.

21 Vltimò tractare oportet, an tutor possit decimare pedagia, aut vectigalia. Mouet quæstionem, quod eruditissimi viri tradunt, quod in concessione, & datione fructuum, non censentur data, vel remissa pedagia, & vectigalia, ita Bald. consil. 1 1. ad euidenciam est præmittendum primo, versiculo interdem conceditur alicui, libro. 4. Adducunt, quod licet vectigal, vel pedagogium, cohæreat solo, non tamen cohæret ad vtilitatē soli, sed Fisci, aut alterius domini, & sequitur Boerius, decis. 2 12. num. 24. vers. vbi tenet.

22 Sic Bal. in l. à procuratore. C. mand. scribit, qd si vendo possessiones, quas habeo in tali territorio, cum omnibus iuribus suis, & habeo ibi aliquas domos, in quibus percipio portorij, vel pedagogium, à transeuntibus, quod non censetur pedagogium venditum, quia non est de natura rei vendite, sed aliud ius, & sequitur Alexand. in l. 3. in principio, num. 24. versiculo, & idem in proposito. col. pen. ff. de acquir. posse. Ergo licet tutor ex hac lege possit deducere decimam fructuum, non decimabit fructus portorij, vel pedagogij, quoniam ij, fructus non censentur, & saltē non sunt fructus soli.

23 Quidquid alij sentiant: magis conformē videtur menti legis, vt tutor hinc etiā possit deducere decimam. Moueor primo, quoniam ratio legis est labor tutoris. In curando autem redditu portorij, magnoperè laborat tutor, cum diligentiam adhibet, custodes apponit, pecuniam colligit, & collocat, quare non alibi, videtur maior ratio dandi decimam.

24 Secundo meueor, quoniam verba Hispanice scripta, sunt intelligenda, nō ad proprietatem, & delicias Romani sermonis, sed iuxta communem vsum loquendi, vt per Bart. in l. si quis filiabus. ff. de testa. tutel. Hæc autem lex inquit. *Mantengalos de los frutos, y tome el diezmo*. Illud verbum *frutos*, non est seuerè (ne disam malignè) inter-

pretandum ad normam linguæ latinæ, sed ad receptam loquendi formulam. Vulgo autem dicimus, *Los frutos de mi hacienda, valen diez mil*, hoc est redditus, & obuentioes qualescunque, dummodo quotannis reddant, & non semel tantum. Imō, sufficit esse apta ad reddendum, quare tutor, qui collocat pecuniam pupilli, in aliquod exercitium lucrosum, putā in mercaturam, decimabit lucrum, quoniam saltē sunt obuentiones.

25 Itaque, redditus portorij, optimè veniēt appellatione fructus, in hac lege. Nam hic fructus, capiuntur pro redditibus. Reddituum autē appellatio, latissima est, & multa comprehendit, quæ appellatione redditus non veniunt, vt dicam cap. sequenti.

26 Deinde facit, quod pupillus non minus alitur ex redditu portorij, quam ex redditu fundi, lex autem ista dicit, *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo*. Ergo decima deducenda ex fructibus, ex quibus pupillus alitur, si autē alitur ex redditu portorij, cur non deducatur decima ex eo?

27 Hoc verius videtur. Neque obstat, quod Bald. & cæteri scribunt, quoniam illud peculiarem habet rationē, scilicet, quod dans fructus, vel non est dominus pedagogij, & pertinet ad Fiscum, vel ad alterum dominum, vt per Bart. in l. locare. ff. loca. Bal. in l. si plures. col. 2. versiculo sed nunquid vendita. C. de condit. inser. vel quod magis puto, Baldus considerauit mentem contractantium, qui censentur se retulisse ad fructus, qui colliguntur ex solo, pedagogium autem non colligitur ex solo, sed est ius de per se, non minus principale quam ipsum solum, & magis principale quam fructus. Ideo veditis, vel datis fructibus fundi, vel domus, non videtur venditum ius portorij, nisi aliud fuerit de mēte contractantiū. Item licet Baldus in d. consil. 1 1. dicat, quod datis fructibus, non censentur data pedagia, non negat quin sint fructus, saltē largo sup̄to vocabulo, neque negaret esse redditus, sed interpretatur mentem dantis, quod pedagia non voluerit dare.

28 Deinde notandum, quod tutor decimabit salaria pupilli, nā sunt fructus ciuiles seu industriales, vt per Bart. in l. si fine. ff. de iur. fisc. Bal. in l. si traditio. in fi. C. de act. empt. Molin. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 1. glof. 1. nu. 33.

29 Illud non omittendum, qd appellatione fructus, veniūt naturales, & industriales, & ciuiles,

& ciuiles, vt supra latè dictum est, Vulgaria de fructibus naturalibus, & industrialibus, non est animus tractare. Certè vnas inter naturales fructus connumerat, gloss. in. c. contra ius. de restitut. spoliato. Cirus, in. l. certum. C. de rei vendica. Et habitans domum, dicitur fructus percipere. l. si is qui bona. §. si antichresis. ff. de pigno. l. apud Iulianum. §. 1. ff. delegatio. l. prædiorum. ff. de vsur. Cassaneus, in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica. 4. §. 17. verbo, & sayre, num. 14. Et appellatione fructuum, veniunt omnia quæ exterra nascuntur, vel ex ipsa aluntur. l. in pecudum. l. fructus. ff. de vsur. Dū tamen eius generis sunt, vt renascantur, vt dicam capite sequenti. Quid autem veniat appellatione obuentioum, vide gloss. l. 1. §. exercitorem. ff. de exerci. actio. & in. c. præfenti. §. porro de offic. ordina. vbi bonus textus. l. obuenire. ff. de verbor. significa. Clement. statutum, de electio. Appellatione autem frugum, quid veniat, vide. l. frugem. ff. de verbor. significa. Fulg. consilio. 116. Bald. c. cū. M. de coniti. Et quid veniat appellatione fructuū, vide Petr. Ferr. in practi. in forma libelli, in glosa, in verbo: simul cum fructibus in fine.

S V M M A.

- 1 **P** Artus amulle, an tutor possit decimare.
- 2 Partus ancillæ venit appellatione redditus, licet non fructus.
- 3 Partus ancillæ diuiditur inter virum, & uxorem, & num. 15.
- 4 Partus ancillæ non sunt in fructu.
- 5 Heres non lucratur partus ancillarum, licet lucratur fructus.
- 6 Maritus non lucratur partus ancillæ dotalis.
- 7 Tutor decimat fructus aptos, ad alendum hominem, non alios, & nu. 11.
- 8 Gabellam fructum emens, non lucratur gabellam, quæ imponitur pro capitibus hominum.
- 9 Maritus nō lucratur fructus, qui non renascuntur.
- 10 Partus ancillæ, potius est fructus, quā augmentum.
- 14 Tutor decimabit fructum opere serui, sed non ipsum seruum durante tutela natum.
- 16 Tutor, an debeat decimam in iure presentandi, vel in iure patronatus. nu. 23. & 33.
- 17 Ius patronatus acquisitum, constante matrimonio, diuiditur inter virum & uxorem, & nu. 21.
- 18 Ius patronatus, an transeat in maritum.
- 19 Tutor, an habeat ius presentandi nomine pupilli.
- 23 Fructuum, cum sit mētio ad alendum hominem, intelligitur de fructibus aptis ad alendum.

- 27 Ius presentandi, an transeat in eum, ad quem pertinet pars fructum.
- 29 Fructus, vel redditus appellatione, nō veniūt iura.
- 30 Ius presentandi, non transit in patrem. Ius presentandi, an transeat in maritum.
- 31 Ius presentandi, an transeat in fideicommissarium vniuersalem.
- 32 Fructum conductor, non habet presentationes ad beneficia.
- 33 Ius presentandi, quando sit fructus.

J An tutor deducat decimam ex partibus ancillarum, & an habeat decimam in presentationibus iure patronatus pupillo competētibus. *Capit. XXIII.*

EST Quæstio difficilis, an tutor decimare possit partus ancillarū pupilli. Exemplum sit: serua pupilli, vna, vel plures, durante tutela pepererunt filios decem, qui ad pupillum pertinent: nam partus sequitur v̄trem, quæro, an vnus ex his decem seruis, iure decimæ pertineat ad tutorem, vel decima pars vnus serui, si vnus tātum nascatur. Est quæstio longè difficilis. Videtur hunc quoque tutorem posse decimare.

¶ Primò, ex generalitate huius legis. Secundò, ex eius ratione, plus enim laboris est æducare seruum pupilli, quā ex gere eius redditus, ex redditibus autem deducit decimā, ergo, & ex partibus ancillarum.

¶ Tertio, probatur argumento efficaci, nam, licet appellatione fructus, non veniant partus ancillarum, tamen appellatione redditus rectè veniūt, iuxta glosam, in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. & in. c. grādi. in verb. De redditibus, de supplen. neglig. prælato. lib. 6. glosa in. c. generali. in glos. fin. de electionib. lib. 6. glosa in l. frugem. ff. de verbor. significa. notat Specul. titulo de locato, in fine principij versiculo. item generalior est, num. 6. Archidia. in cap. his. 13. q. 2. Paul. & Alexand. in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. vbi etiam scribunt Imol. & Rapha. l. Paulus respondit. §. hæres. ff. de vsur. Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica. 4. §. 17. in verbo, & sayre, num. 15. Nam plus compræhendit verbum redditus, quam verbum

verbum fructus. Verbum enim redditus, comprehendit omnes proventus promiscuè, autore Cardin. in Clem. 1. in principio de excessib. prælato. Vnde hæ res grauatus restituere fructus deductis redditibus, deducit partus ancillarum, quos non deduceret, si rogaretur restituere deductis fructibus. l. in ratione in secunda. ff. ad legem Falcid. docet Imola, & Alexand. in. l. mulier. §. hæres. & in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. Supra autem in quæstione præcedenti, col. 2. docui tutorem posse decimare, non solum fructus, verum etiam quoscunque redditus. Verba enim huius legis. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo*, referuntur ad iuris dispositionem, qua cauetur pupillum, ex redditibus alendum, non vero possessiones vendendas. ut in. l. ius alimentorum. ff. ubi pupilli æducatur. debe. l. 3. ff. eo. titulo. & docui cap. 2. versiculo. Rursum tutor tenetur alere pupillum. Nemo autem cordatus, dicit tutorem solū posse alere pupillum ex rebus quæ propriè fructus sunt, & non ex his quæ sunt redditus, licet non sint fructus, ex eo quòd hæc lex dicit, *Mantengalos de los frutos*. Ergo ita videtur dicendū in nostro casu, tutorem posse decimare, non solū ea quæ fructus propriè sunt, verum etiam ea quæ sunt redditus, nam verbum diffiniens plura contenta in eadem oratione, debet ea pariformitèr determinare. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupil. Ergo hæc oratio. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo*, ut pariformitèr omnia determinet, significat tutorem posse capere decimam ex his, ex quibus pupillus alitur, pupillus autem alendus est ex redditibus, ergo, & ex redditibus tutor potest deducere decimam. Appellatione autem redditus veniunt partus ancillarum, ergo tutor eos decimare potest. Quid quòd, ut supra dixi, verbum *frutos*, hīc positum, intelligendum est iuxta vulgatum modum, & usum loquēdi. Hispanicæ autem fructus appellamus quoscunque redditus, ut in præcedenti quæstione dixi, numero. 4. & licet partus ancillæ in fructu non sit, est in redditu.

¶ Quarto facit, quòd cum Iure Regio lucra, constante matrimonio acquisita inter virum & uxorem diuidantur, diuiduntur etiam partus ancillarum, uti in hoc Regio Prætorio iudicari post longam conouerfiam vidi, ut statim dicam.

¶ Hæc sunt quæ istam partem afferunt. Sunt tamen alia, quæ veritatis amatorem possunt, non absurdè in diuersam sententiam adducere. Primò, illud est manifesti iuris, quòd partus ancillæ in fructu non sunt. l. in pecudum. ff. de vsur. §. in pecudū. Insti. de rer. diuisi. l. itaque. §. ff. de vsur. l. ancillarum. ff. de petitis. hæredi. Idè ille ad quem fructus pertinent, non capit partus ancillæ. Quinimò, licet plus sit habere usum fructum rei, quam habere fructum rei, ut in. l. item si fundi. ff. de usufructu. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. sol. matrim. tamē, neque ille qui habet usum fructum in ancilla, lucratur eius partum. l. vetus. 7. ff. de usufr.

¶ Sic licet hæres faciat fructus suos, & nō teneatur eos imputare in Trebellianicam, seu Falcidiam, tamen non lucratur partus ancillarū, iuxta tradita per glosam, Alexand. & Imolam in. l. mulier. §. hæres. ff. ad Trebel.

¶ Tertio, maritus lucratur fructus, & omnes quocunque redditus. l. dotis fructus. ff. de iuri doti. l. pro oneribus. C. eo. titulo. tamen non lucratur partus ancillæ dotalis. l. 1. C. solut. matrimoniol. penult. §. mancipia. ff. eodem titulo. l. si mancipia. ff. de iure doti. à cōtrario sensu. Cum ergo maritus æquissimo iure lucrans fructus, non lucratur dotalis ancillæ partum, licet sustineat, vix satis exagerata onera matrimonij, & licet fructus ei dentur ad ea sustinenda, profectò, maximum est argumentum, quòd tutor decimans fructus, non potest deducere decimam de partu ancillæ, præsertim cum hæc lex sit correctoria Iuris Ciuilib, à sapientissimis hominibus conscripti.

¶ Quarto probatur, quoniam decima datur tutori, ut inde sese alat, habeat quæ, vnde viuat, ut docui capite. 2. ergo, certè verisimile est, legem sensisse, ut tutor deducat decimam ex fructibus & redditibus, quæ natura, vel functione, alimoniam præstant, putà ex pecunia proueniente ex reddito annuo, ex tritico, vino, oleo, & cæteris naturalibus, & industrialibus fructibus, non autem ex ancillæ partu, quæ non videtur in luce proditus, vt ex eius præcio pareat, victus, sed, vt ministret, & seruiendo operas præster. Nam, vendere seruum, absque causa iustissima, non satis sapit Christianam charitatem, cum pauperem Christi, seruitutis iniurijs exposi-

expositum, è domo ableges, alibi fortassis, non ita clementer, neque iuxta Christianam disciplinam tractandum. Itaque, qui servos ea facilitate vendunt, qua pecora, omnem humanitatis sensum exuerunt, & à Christiana charitate alieni, avaritiæ, vel ferocitæ serviunt, neque satis meminerunt se homines esse. Qua ratione constitutum arbitror, ne maritus lucrans fructus dotis, lucretur partus ancillæ. Neque est aliud argumentum, quod me violentius in hanc sententiam trahat. Nam licet scripti iuris auctoritate, non facile trahamur in hanc sententiam, tamen archano quodam naturæ sensu, libenter improbamus ancillæ partus decimandos. Repugnat enim æquitas, & naturalis ratio, neq; verisimile est legislatorem de his fructibus, vel redditibus sensitse. Sapit enim, nescio quid Scythicum. Cur seruum, domi, cum pupillo domino æducatum à tutore, nihil accipientem, matris labore ablactatum, subito è matris ubere transferamus ad tutorem, admittaturque dura separatio adversus legem?

8 ¶ Sic menti gabellâ fructuum, non pertinet gabella quæ imponitur pro capitibus hominum, ita Bald. in d. l. vetus. ff. de usufruct. Quia gabella fructuum nõ comprehendit partus servarum, & idem ibi notat Angel. & Paul. à Montepico. in repetitione. l. Titia cum testamento. §. Titia cū nuberet, nu. 1. 1. 3. q. 3. 1. ff. deleg. 2. Boer. decis. 1. 26. col. 2. nu. 2.

9 ¶ Postremo facit prudens ratio, quod vir non lucratur, nisi fructus qui renascuntur, ut in l. diuortio. §. si vir infundo. ff. solut. matrimo. & dicam cap. 25. Res enim, quæ non renascuntur, nõ consentur esse in fructu, neque pertinent ad eum ad quem pertinent fructus, ut ibi notant Bartol. col. fi. Alex. col. 2. Ias. col. 2. & 3. Et redditus dicitur, qui quotannis reddit, ut dixi capite præcedenti. Parere autem ancillam, nõ est res quæ natura sua renascitur, nisi ancilla viro copuletur. Copulari autem non iubebit herus, quoniam extra matrimonium copula capitale peccatum est. Si autem copulatur ex matrimonio, voluntate domini serua libertatem adipiscitur. Ager naturaliter germinat, parturiunt arbores, fructificant vites, de his decimam deducet tutor, ex partu vero ancillæ nõ deducet quoniam homo, cuius causa cœlestis, ille pater omnia creavit, non est in fructu, neque

ancillam, absque copulla parit, quod dominus iubere non debet, ergo non adeo naturale est, sæpius parere ancillam, ut vitem sæpius germinare. Rursum in fructu est lapis, si renascitur, ut in d. l. diuortio. §. si vir infundo. At lapis renascitur natura ipsa, absque hominis ope, at in utero absq; nova viri irrigatione, non gignitur alius seruus. Denique, cum ancilla copulata se viro, qui non est maritus, peccet mortaliter: non potest iuxta restam naturæ legem dici naturale esse, alium seruum renasci. Item nõ est naturale alium seruum renasci, sed posse renasci accedente copula.

10 ¶ Ultimo seruus ex pupilli ancilla natus, potius est appellandus augmentum rei pupilli, quam fructus, vel redditus, cum non sit naturale semper reddere. Ideo tutor, licet possit, & debeat alere pupillũ ex redditibus, non poterit eum alere ex precio servi venditi, licet denuo nascatur ex ancilla pupilli, quoniam potius auget rem pupilli, quam est in fructu.

11 ¶ Denique illud, vel refractarium in nostras partes adducet, quod fructus & redditus dicuntur, qui apti natura sunt ad parandum victum, & alendum hominem, at quis unquam dixit ego habeo quadraginta aureos ex redditibus annuis, quod serua nonnunquam parit? Verba sunt intelligenda iuxta communem usum loquendi, neq; quisquam dicitur vivere ex lux rei redditibus, licet vèdat seruos, quos ancilla peperit, sed dicitur alienare proprias res.

¶ Hoc mihi videtur æquius, prudentius, & verbis, & menti legis accommodatius, adde etiam verius, & vel illud est Achilleũ argumentum, quod maritus, tot laboribus matrimonialibus obligatus, non lucratur partus dotalis ancillæ.

12 ¶ Non obstant ex aduerso prolata, licet enim hæc lex generaliter iubeat fructus decimari, est ratione limitanda, & æquitate restringenda, neque ratio admitti, vel æquitas patitur, ut tutor decimet partus ancillæ.

13 ¶ Non obstat, quod appellatione redditus veniunt partus ancillæ, & quod tutor deducit decimam de redditibus. Quamvis enim tutor deducat decimam de redditibus, intelligitur de redditibus; ex quibus alendus est pupillus, ut supra probavi, non autem dicitur alitus ex fructibus, si alatur ex precio servi nati durate tutela, & à tutore venditi. Itaque, non ex quibuslibet redditibus,

redditis, sed ex his, qui natura, vel functione apti sunt ad alendum pupillum, est deducenda decima.

- 14 ¶ Non obstat, quod tutor laborat in æducando seruum recens natum, quoniam etiam laborat in fundo, tamen non decimat ipsum fundum, sed eius fructus, idè decimabit redditus operarũ serui, sed non ipsum seruum.
- 15 ¶ Non obstat, quod seruus natus constante matrimonio, diuiditur inter virũ & vxorem, iuxta Regiam constitutionem, quæ omnia lucra vult inter eos communicari. Id enim verum, quoniam lex Regia, non solũ fructus, vel redditus, sed ipsa met res omnes matrimonio cõstante lucratas, vult inter maritum, & vxorem communicari, & partus ancillæ venit appellatione redditus, & non solum redditus, sed omne augmentum communicatur inter virum, & vxorem, etiam si neque fructus sit, neque redditus. Non ignoro hanc quæstionem de diuidendo partum ancillæ inter virum, & vxorem, difficillem reputari, sed mihi indigna videtur, quæ prudentibus facefsat negotium, nam illa quæ parum attentos exterrant, inania terricula sunt, neque enim partus ancillæ diuiditur, quia est in fructu, sed quia est augmentum rei maritalis, & omne augmentum diuiditur inter virum, & vxorem.
- 16 ¶ Nunc traitemus, quid si pupillus, habet ius præsentandi ad decem sacerdotia, an hinc quoque tutor habeat decimam, & ad decimam sacerdotium eruditum aliquem sacerdotẽ præsentare possit. Mouet quæstionem, quod tutor decimat fructus, præsentatio autem est in fructu, glossa finalis in c. cum Bertoldus. de re iudica. & in cap. cum olim. de maiori. & obedi. Abb. in cap. cum olim. col. 2. de iure patron. Abb. in c. consultationibus. col. 3. eod. titulo, & in c. fi. col. fi. de concessio. præben. Bal. in l. 1. C. de distract. pignor.
- 17 ¶ Sic cum iure Regio lucra diuidatur, inter virum, & vxorem, diuiditur ius patronatus matrimonio constante acquisitum, vti scribit Lupus in Rubrica, de donatio. inter virum, & vxor. §. 6. 1. nu. 2. 3. Couar. variarum resolutionum, lib. 3. c. 19.
- 18 ¶ Tertio probatur, quoniam in maritum transit ius patronatus vxori competens, non alia ratione, nisi quia iure cõstitutum est, vt maritus faciat suos fructus dotis. Quod intelligitur, si ius patronatus non

competat ratione personæ, sed sit ius patronatus conferendi vnito, & adhærenti certo loco, castro, vel fundo, nam cum eo transit. c. cum seculum. de iure patron. Ita nominatim in marito scribit Rochus Curtius, de iure patronatus, verbo, ipse vel is, & quo, q. 28. Molin. in consuetudinib. Paris. titulo. 1. §. 3. glossa. 10. num. 3. Cum ergo tutor lucretur fructus, videtur quod pro sua parte possit repræsentare, præsertim cum patronatus sit instar rerum patrimonialium, vt in capitulo cum seculum, & in capite ex litteris, de iure patronatus, cum alijs vulgaribus.

- 19 ¶ Et quod ius patronatus transeat ad maritum, scribit Rota decisione. 422. fuit dubitatum, vtrum valeret in nouis. Cardina. Florent. in cap. ex litteris. de iure patron. & in Clement. plures. in princip. eodem titulo. q. 6. Rochus Curtius in loco supra citato. Cardina. Alex. in c. per vestras. col. 3. versiculo item quæro. de donatio. inter virum, & vxor. & ibi Lupus. §. 48. vbi post Alexand. disputat, an præferendus sit præsentatus à marito, presentato ab vxore. De qua re, vide Doctores. in locis supracitatis, & Ancha. consilio. 355. visis punctis. in ultimo dubio. Lambertinũ de iure patronatus, articulo. 3. q. 6. principa. 3. par. lib. 2. Arnoldum Ferron. in consuet. Burdegal. titulo de iure person. col. 4. ver. & ideo.

- 20 ¶ Quarto, vel illud nos in hanc sententiam adducere potest, quod tutor etiam, stante iure Communi, quo nihil ei acquiritur, præsentat simul cum pupillo, & presentatus ab eo præfertur presentato à pupillo, si pupillus infans sit, vti latè scribit Ioan. Andr. in c. ex eo. de electio. lib. 6. DD. ibi, in c. cum olim. de iure patro. Lupus, allegatio ne. 75. Lupus in d. c. per vestras. §. 43. succedit alia notabilis quæstio. num. 3. fol. 76. Anchar. cons. 355. Abb. in c. fi. de concess. præben. Selua. de beneficio, quæst. 4. Cum autè hoc dispositũ sit de iure Communi, quo nihil datur tutori, certè magis, & maiori facultate, poterit hodie facere, cum decima fructuũ pupillarum ad eum pertineat.
- 21 ¶ Preterea cū in aliquibus regionibus cõstitutũ sit, vt mulier mortuo marito habeat dimidium fructuum rerum mariti, certè talis mulier potest præsentare, vt scribit Afflic. in constitutione Siciliæ, incip. licentiam, in. 2. q. primi notabilis.

- 22 ¶ Postremò, sunt aliqua iura patronatus, pecuniam adferentia, quòd si pupillus ex iure patronatus habet annuos aureos quin gentos, certè esset iniquum, vt eos tutor non decimaret.
- 23 ¶ Euidem in iure præsentandi ad Ecclesiam, vel sacerdotium, arbitror tutorem decimam, non percepturū, licet enim præsentatio sit in fructu, & hæc lex det decimam fructuum, intelligitur de fructibus aptis ad alimenta tutoris, & pupilli, vt patet ex verbis legis iam sæpius prolatis. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Datur enim decima tutori, vt habeat vnde se alat. Occupatus enim negotijs pupillaribus, non poterit sibi parare victum, nimirum cessante fructu industriæ suæ. Quod autem hæc sit mens legis, docui supra hoc cap. & probat antiquissima lex Gothorum scripta in volumine legum Gotthicarum, quod appellamus *fuero juzgo*. Inquit enim. *Tome para si el diezmo, para que aya en que viu.* Et hæc nostra lex, decimam deduci vult ex fructibus, ex quibus pupillus alitur, ex iure autem patronatus, præstante ius præsentandi, minimè quisquam ali potest.
- 24 ¶ Præterea, vt supra dixi, verba legis vernacula linguæ conscriptæ, intelligenda sunt iuxta proprietatē linguæ vulgaris, & communem vium loquēdi. Vulgo autem non appellamus fructus, ius præsentandi, imò reputatur ius sterile, exile, prorsus iciumū, & inutile. Sic dicere solemus. *Pedro puede presentar quatro capellanes, pero que fruto le viene de esso que le renta esso.*
- 25 ¶ Itaque re vera, mens, & verba legis, atque etiam ratio, hic deficiunt. Nam cum sit mētio fructuum, ad alicuius sustentationem, non venit ius patronatus, nec præsentatio. autore Felin. in. c. cum olim. col. 2. de maior. & obedi. sentit Benedic. in. c. Raynuntius, verbo cætera bona. nu. 3.
- 26 ¶ Præterea ne desit auctoritas, hanc questionem breuiter tractauit Cassa. in consue. Burgun. Rubr. 6. §. 4. in verb. *Et fait la dicte femme*, num. 4. versic. Sed quæro iuxta prædicta. Vbi tractans ius Gallicum, quo tutori omnes fructus rei pupillaris datur, inquit. Quid si in dictis bonis sit ius patronatus, an præsentatio spectet ad matrem tutricem, & balistam, an verò ad filios videatur, quòd ad matrem, quia præsentatio est fructus iuris patronatus, & dicit Paul. de Citadinis, in suo tractatu de iure patrona-

tus. 6. par. art. 3. q. 28. quòd est fructus industrialis, ergo cū faciat fructus suos tutrix, videtur quòd possit præsentare, dicit tamē Felin. in. c. cum olim. in. 2. col. de maioritate & obedientia, quòd quando fit mentio de fructibus, ad alicuius sustentationem, non venit præsentatio, ex quibus cogita, & aduerte, an pupillus possit præsentare, & quis præferatur, an tutor, vel pupillus, & quando minor præsentat, an requiratur auctoritas tutricis, vel curatoris, vide Rochum Curt. de iure patronatus, in verbo competens. q. 4.

¶ Hactenus Cassaneus, qui lectori iudiciū relinquens, nihil definit, sed nescio, an videatur procliuor in hanc partem.

27 ¶ Quartò probatur, quoniam attentò nostro Iure Regio, hoc videtur manifestius, quoniam iure nostro, non dantur tutori omnes fructus, sed tantum decima, fructuum cum autem non omnes fructus, sed pars ad aliquem pertinent ius præsentandi, ad illū non transit, quoniam ius patronatus est, quid indiuiduum. cap. 1. de iure patrona. idè, non venit in diuisione, auctore Bald. in. l. familiaris C. commu. vtri. iudi. ita docuit Cassan. in consuetudinibus Burgund. Rubrica. 4. §. 6. verbo, *sur la moytie*. nu. 2. versiculo sed quæro. Si tamen aliquis esset fructuarius omnium fructuum, tunc ad eum transit ius patronatus competens ratione loci, vt scribit Socin. in rep. l. Titia. §. Titia cum nuberet. quæst. 39. ff. de lega. 2. Rochus Curtius, de iure patrona. in verbo, *ipse, vel is, a quo causam habuit*. q. 28. Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 3. gloss. 10. nu. 3. & t. 1. §. 1. gloss. 1. §. 24. quoniam etiam ad colonū trāsit vna cum re corporali. c. ex litteris. de iure patronat.

28 ¶ Hæc autem opinio, vt ille ad quem pertinet pars fructuum, non possit præsentare, est manifestior in nostro casu, quoniam tutori non traduntur bona, vt vtatur, fruatur, sicut fructuarius partis rei, sed omnes fructus pertinent ad pupillum, & pupillus debet decimam partem tutori, vt creditori: non autem tutor est fructuarius decimæ partis, sed est creditor eius summæ, & ius patronatus non transit, nisi cum vniuersitate, vt in. c. ex litteris. de iure patronat.

29 ¶ Sextò probatur efficacitè, quoniam hoc casu, quo ad aliquem pertinent fructus, vel redditus appellatione fructuum, vel reddituum, non veniunt iura, vt in capit. grandi. de supplen. negli. prælat. lib. 6.

libro. 6. vbi notat Dominicus: cuius traditionem probat Alexand. in. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solu. matrim. Ius autem præsentandi, & ius patronatus, potius sunt iura, quam fructus, vt ipsam nomen significat.

30 ¶ Septimò probatur, quoniam ius præsentandi, non transit in patrem, vt scribit Ferronius, in consuetudinibus Burdegal. titulo de iure persona. §. 1. folio. 11. quoniam in spiritualibus, non curatur patria potestas.

¶ Octauo, marito debentur æquissimo iure omnes fructus dotis, tamen in eum non transit ius patronatus, vt notat in. c. fin. de conce. præben. Anton. & Abb. col. pen. & fin. Imola ibi. Paul. Eleazar, in. c. nobis. de iure patron. & in disputatione quæstionis incipiētis Patronatus Ecclesie sancti Martini. Felin. in. c. cum Bertoldus. col. fin. de re iudi. Benedic. c. Raynuntius. verbo, *cætera bona*, num. 37. de testam. qui scribit, quòd si villæ in dotem date pertinet ius patronatus, ius præsentandi, potius pertinet ad vxorem veram dominam, quam ad maritū, ad quem pertinent fructus rei dotatis, quoniam præsentatio non est fructus cōmodum reale adferens, s. u. aliquid conferens, ad sust. nēdum onera matrimonij, sed est solū quidā honor. Quod si in maritum, qui pro tempore matrimonij dominus est rei dotalis, & ad quem omnes fructus pertinent, non transit in patronatu, quantominus trāsibit in tutore, qui nō est dominus rei pupillaris, neque ad eum pertinet omnes fructus, neque circa eum tanta versatur, æquitatis ratio, sicut circa tutorem, & decimam fructuum petit ex lege correctoria. Fateor tamen, hoc argumentum de marito, non satis solidum esse, quoniam contraria sententia videtur æquior, vt dixi in tractatu de non meliorandis filiabus, cap. 26. colum. 2. præsertim cum ius patronatus debetur, & est affixum rei. Adde tamen, quòd Boerius, in consuetudinibus Bituricens. titulo de iure personarum. §. 5. verbo *parapherna*, col. 1. docet ius patronatus, non transire in maritum.

31 ¶ Nono facit, quòd ius patronatus non transit in fideicommissarium vniuersalem, vti notant Bar. & Nicolaus Neapolitanus in. l. quia perindè. ff. ad Trebel. Alexand. & Imol. in. l. si patroni. in fine. ff. co. titulo. per dictam legem, quia perindè, iuncta. l. familiaria. cum sequenti. ff. de religio. &

sumptib. fune. Alexand. in. l. Centurio. col. 11. ff. de vulga. & pupil. Paul. in. l. præcibus. C. de impub. & ali. sub. tit. ibi Alexand. col. 8. Iaso. col. 18. Rochus. de iure patronatus, verbo *ipse, vel is a quo*, q. 9. Benedic. in. c. Raynuntius, verbo, *si absque liberis moreretur*. 2. num. 24. de testament. explicat rem, Molin. in consuetud. Paris. titulo. 1. §. 37. glossa. 10. num. 1. Nam videtur intelligendum de certo patronatus genere.

32 ¶ Denique nescio, quid absurdum continet, vt tutor habeat decimam in iure præsentandi. Octauo facit, quòd conductor, fructuum, quem Galli *firmarium* vocant, non consequitur collationes, seu præsentationes beneficiorum, vt in. c. ex litteris. & ibi Abb. de iur. patro. Idem Abb. in disputatione. incip. Augerio. col. 19. Bald. consilio. 32. lib. 3. Ioan. Francif. Patavin. de potestate capituli sede vacan. in. 2. parte. q. 5. Boerius, in additione ad Dinum in regula beneficium, folio. 9. incipiente, adde glossam de regul. iur. in. 6. & in consuetudin. Bituricens. tit. de iure persona. §. 5. in glossa dotis. col. 1. in finali. versiculo, & decisione 224. num. 9. & consil. 67. videtur primo, quòd firmarius.

33 ¶ Hæc mihi verior sententia videtur, vt tutor non habeat ius proprio nomine præsentandi ratione decimæ. Si tamē ius patronatus pupillo competens, tale esset, vt adferret pupillo annuatim cōmodum pecuniarium decimabit tutor, quoniam sunt veri, & proprii fructus apti ad suppeditandum victum.

¶ Non obstat ex aduerso prolata. Non obstat primum, quòd præsentatio est in fructu, quoniam non est fructus utilis ad alendum hominem, & hæc lex solum intelligenda de fructibus aptis ad alendum tutorem, & pupillū. Item intelligenda in fructibus, non in iuribus, vt docui supra. Nō obstat, quòd in maritum transit ius præsentandi, id enim, est quoniam est dominus rei dotalis in rebus. C. de iure doti. Deinde ad eum pertinent omnes fructus, & plus iuris in eis habet, quam usufructuarius. Deinde in maritum transeunt iura competentia vxori, at tutor non est dominus rei pupillaris, neque usufructuarius, sed tantum ei debetur decima, tanquam creditor. Ad hæc alia est æquitas in marito, diuine, & humane domus indiuiduo, & perpetuo socio,

cui & corpus suum tradit vxor. Non obstat, quod tutor etiam de iure communi præsentat simul cum pupillo, quoniam id, non ad utilitatem suam, neque nomine suo pupilli, tanquam minister auctoritatem præstando præsentationi.

S V M M A.

- 1 **F**ructus sacerdotij pupilli, an decimet tutor, & nu. 3.
- 2 Tutor datus à iudice seculari, non habet potestatem in rebus spiritualibus.
- 3 Patris auctoritas, an sufficiat in rebus ecclesiasticis pertinentibus ad filium.
- 4 Thesaurum repertum in solo pupilli, an decimet tutor.
- 5 Thesaurus non pertinet ad usufructuarium.
- 6 Fructus non censentur qui non renascuntur.
- 7 Thesaurus repertus in fundo dotali, an pertineat ad maritum.
- 8 Augmentum rei pupillaris, non est decimandum à tutore, sed eius fructus, & nu. 12.
- 9 Augmentum, an pertineat ad usufructuarium.
- 10 Emphiteotica res, incidens in commissum, an ad pertineat ad proprietarium, an vero ad eum qui habet in ea usufructum.
- 11 Successiones pupillo obuenientes, nõ decimat tutor.
- 12 Donata vni ex contingibus, non communicantur inter eos, bene tamẽ comunicantur eius fructus.
- 13 Glaiidem decimat tutor.
- 14 Fructus etiam ex re alienari prohibita decimat tutor, & diuiduntur inter virum & uxorem.
- 15 Tutor decimat lucrum, quod prouenit ex aliquo exercitio, in quo confert pecuniam pupilli.
- 16 Tutor decimat aues, & feras, & pisces, & paleas pertinentes ad pupillum.
- 17 Donata pupillo, non decimat tutor, bene tamen decimat fructus rei donatæ.
- 18 Donata, non diuiduntur inter virum & uxorem, neque inter socios.
- 19 Tutor an decimet, acquisita ex operis ipsius adolescentis.

¶ An tutor deducat decimam ex fructibus beneficij pertinentis ad pupillum, vel adultum ultra redditus prophanos, & an decimet pisces stagni, vel aues, & feras inclusas in vinarijs pupilli, & quid in thesauro reperto in solo pu-

illi, & an decimet augmenta obuenies rei pupillari, vel fructus maioratus, & quid in rebus donatis. Cap. XXVIII.

- 1 **Q**uæro deinde minor vigintiquinque annis sacerdotium, vel beneficium inagni redditus habet ultra redditus prophanos, quæro, an tutor decimet fructus beneficij.
- 2 **V**idetur posse exinde deducere decimam, nam fructus sunt, & ad minorem pertinent, tutor autem deducit decimam fructuum ad pupillum pertinentium. Præterea pensio beneficij est in fructu, vt patet ad Iensum, & docet Cassan. in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 17. verbo, & faire, num. 3. vers. incipiente additio.
- 3 **S**ed meo iudicio, verius est tutorem, vel curatorem non posse decimare fructus beneficij ad pupillum, vel adultum pertinentis. Moueo, vnicò, sed tamen efficaci argumento, scilicet, quod tutor datus à iudice seculari, non habent potestatem in bonis spiritualibus, vel ecclesiasticis pupillo competentibus, nec potest integrare personam minoris sui clerici. Ita docet Anchar. in c. si annum. de iudi. in. 6. & ibi Dominicus, & Francus qui addunt, quod tutor testamentarius, vel datiuus, non potest litigare pro beneficijs sui pupilli. Et ante eos glossa in d. c. si annum. in verbo eiusdem notat, quod licet in pluribus casibus sufficiat auctoritas patris, vt in l. cum oportet. & in l. cum non solum. C. de bon. quæ libe. illud verum in bonis patrimonialibus, non in ecclesiasticis, in quibus, neque auctoritas Imperatoris sufficeret, neque cuiusuis alterius iudicis prophani, vt in c. benè. 96. distinctione. cap. at si clerici de iudi. l. ille à quo. §. si. & lege sequenti. ff. ad Trebell. Et quod tutor datus à iudice seculari, non habeat potestatem in bonis spiritualibus, vel ecclesiasticis pupillo competentibus, docet Cassan. in consuetudinibus Burgund. Rubr. ca. 8. §. 3. versiculo & primo, num. § 1. col. 2. Cum autem tutor, vel curator in bonis ecclesiasticis ad pupillum pertinentibus nullam habeant potestatem administrandi, deficiit ratio huius legis, quæ propter administrationem dat tutore decimam. Deficiente autem ratione legis deficiit lex, vt in cap. cum cessante. de appellatio. Præterea

Præterea supra docuimus cap. 12. quod tutori qui nõ potest administrare, quia deficiit facultas legis non est danda decima, vide ibi tradita.

- 4 **S**ed est quæstionis, quid si in domo, vel fundo pupilli, reperitur thesaurus, an tutor possit illum decimare. Videtur posse, quoniam fructus dicitur, quod immediatè colligitur ex re. l. qui se. l. cum quis. ff. de conditio. ob causam. Thesaurus autè immediatè procedit ex fundo, ergo tutor poterit illum decimare, iuxta generale decretum huius legis.
- 5 **S**ed verius est non posse, quoniam thesaurus non est fructuarij. l. diuortio. §. si fundum. & ibi Doctores. ff. solut. matrimon. & ita ibi notat gloss. Bart. & Bald. Molin. in consuet. Paris. titulo. 1. §. 1. q. 4. gloss. 1. nu. 43. Boerius, decis. § 1. nu. 2. Alberi. in Rubr. C. de usufructu. ante finem. versiculo multo enim magis, Boerius decisione. 224. nu. 9. versiculo pariter istud probatur. Cum ergo non pertineat ad usufructuarium, multominus pertinebit ad tutorem, cui non omnes fructus debentur, & decima quæ ei datur debetur ei tanquam creditori, non tanquam usufructuario, & fortius ius habet usufructuarium, quam is cui debetur fructus, vt docui supra capite.
- 6 **P**ræterea thesaurus semel erutus non renascitur, quæ autem non renascuntur, non censentur fructus, neque ad usufructuarium pertinent, neque ad maritum. l. diuortio. §. si fundum. & §. si vir in fundo. ff. solut. matrimon. Neque ex his quæ non renascuntur decima est danda tutori, vt latè dico infra cap. 25.
- 7 **P**ræterea hæc opinio probatur, quoniam dimidium thesauri, inuẽtori dandum, dimidium vero domino soli & prædij. l. si is qui. §. si communis feruus. ff. de acquir. rerum domin. Neque thesaurus censetur fructus fundi, naturalis, nec ciuilis, vt notat Doctores in d. l. diuortio. §. si fundum. Molin. in consuetudin. Paris. titu. 1. §. 1. q. 4. gloss. 1. nu. 43. & §. 37. ad fin. num. 48. Tutor autem non est dominus fundi pupillaris, sed cultor & administrator. Neque est thesauri inuentor.
- 8 **N**eque obstat si quis obijciat, quod maritus accipit dimidiũ thesauri reperti ab aliquo in fundo dotali, quoniam id ea ratione fit, quoniam pro tempore matrimonij est dominus fundi dotalis, & sic solum

pro tempore matrimonij retinet dimidiũ thesauri, sicut ceteras res dotales. Ex quo liquet, quod non retinet cum, tanquam fructum dotis, sed tanquam augmentum dotis, & post illud restituit vxori. Cum ergo marito denegetur, multo magis denegetur tutori, qui neque dominus, neque usufructuarium est rei pupillaris, tantum decima fructuum ei debetur, tanquam creditori.

9 **P**ostremò, facit, quod thesaurus magis est augmentum rei pupillaris, quam fructus. De augmento autem qui fructus non sunt, non debet tutor deducere decimam, quoniam potius decimaret res ipsas, quam fructus, hæc autem lex de decimandis fructibus loquitur, ergo extra fructus cessant verba legis, esset quæ maximè detrimento sum pupillo, si à verbis legis recederetur, nonnunquam enim res obueniens pupillo, excedit decem annorum fructus, nonnunquam triginta. Itaque de fructibus deducenda decima, nõ de augmento, quoniam de fructibus lex loquitur.

10 **C**omprobatur, quoniam licet ad usufructuarium omnes fructus pertineant, tamen non pertinet ad eum augmentum, nisi quod usufructum. l. item si fundi. §. sed si insula. ff. de usu. Oldrad. q. 229. col. fin. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. titulo de loca. §. nunc aliqua, versiculo. 93. Paul. in l. 2. C. de usufruct. Benedic. in c. Raynuntius. verbo cætera bona. num. 33. Molin. in consuetudin. Parisiens. titulo. 1. §. 1. gloss. 1. in verbo, le seignor feodal. q. 5. num. 46. Quinimò, neque in augmento habet usufructum, si sit separatim à re in qua habet usufructum, vt in d. §. sed si insula. Sic in tutore dicendum, quod licet non possit decimare augmentum, poterit decimare fructus augmenti, quoniam etiã rei pupillo accrescentis est tutor, vt docui cap. 2. numero. 42. & omnium rerum, quarum est tutor, decimat fructus, & comprobatur ex his quæ dico infra numero 18. & quod dico infra cap. 25. versic. ex his infertur.

12 **P**ræterea, quod ad fructuarium non pertineat augmentum, probatur, quoniam si res emphiteotica durante alicuius in ea usufructu incidat in commissum, commissum pertinet ad proprietarium, nõ ad usufructuarium, quoniam per commissum condidatur dominium vile cum directo, dilectum autem non habet usufructuarium,

- ergo ad eum non pertinet commissum. Item commissum est res, quæ venit per modum separatum, ergo ad fructuarium non pertinet, ita Guido Papæ decis. 277. incipiente, vtrum proprietarius, num. 3. Ias. in l. si. col. 1. C. de iure emphiteo. Oldrad. consil. 240. Albe. in l. 1. col. 2. C. de usufr. Molin. in consuetu. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. l. q. 4. nu. 44.
- 12 ¶ Præterea, ita in specie definitum extat. in tutore, nam licet iure Gallico tutor lucretur fructus, non lucretur successiones pupillo obuenientes, quoniam solum lucretur fructus qui renascuntur, successio autem non renascitur, ita docet Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rubr. 6. §. 4. verbo, & fait ladite femme, numer. 2. versiculo quid veniat. Ex quo vides id verissimum esse, vt tutor fructus rei pupillaris, nõ vero augmentum rei pupillaris decimet.
- ¶ Hoc tamen intelligendum, vt dixi num. 9. quod licet non possit decimare augmentum: tamen decimabit fructus ipsius augmenti, sicut dicimus in marito, qui licet non lucretur thesaurum, tanquam fructus fundi dotalis, tamen vtitur fructibus, & utilitate ipsius thesauri, pro tempore matrimonij, vt dixi nu. 8.
- 13 ¶ His accedit, qd licet res obuenientes marito per donationem, non debeat communicari, vxori licet obueniant, constante matrimonio, quoniam hoc casu limitatur lex Regia, iubens diuidi inter maritum, & vxorem omnia lucra constate matrimonio acquisita, tamen fructus rei donatæ diuidi debent inter maritum, & vxorem. Ita probatur in l. 4. titulo. 4. lib. 6. ordinationum. scribit Rodericus in l. 1. titulo De las ganancias, tertia limitatione. col. penul. Nam non solum res, verum etiam fructus extantes soluto matrimonio, diuiduntur inter virum & vxorem. l. 3. titulo. 2. lib. 3. Fori, & l. si. tit. 3. lib. 3. & l. 1. tit. 4. eo. lib. Lupus, in Rub. de donat. §. 62. vnde nu. 10.
- 14 ¶ Rursus tutor deducet decimam ex glande, quoniam dicitur esse in fructu, & appellatione illius omnis fructus continetur. l. qui venenum. §. glandis appellatio. l. silua cædua. §. glans caduca. ff. de verbo. signific. l. vna in fine. ff. de glan. legen. Boer. decis. §. 1. nu. 6.
- 15 ¶ Rursus deducet decimam fructuum, etiam si sint ex re alienari prohibita. Nam fructus primogenij, nõ sunt pars primogenij, nec videtur prohibiti alienari. Idco comunicatur

- inter virum & vxorem, vt scribit Lupus, in Rubrica de donationib. inter virum & vxorem. §. 62. vnde lura. nu. 10. col. 5. Rodericus in repetitione. l. 1. titulo De las ganancias.
- 16 ¶ Illud tamen quotidie venit in questionem, quid si tutor, cum pecunia pupilli exercet aliquam artem, vel negotium, vt lucretur, forsitan maiores fructus, quam si pecuniam fœnori daret, an ex lucro deducat tutor decimam, & certè æquius est, vt eã deducat, hoc enim magis cõuenit rationi, & menti legis, vt dicam infra cap. seq. tant enim redditus, & obuentiones, vt dicam cap. seq.
- 17 ¶ Præterea deducet decimam ex auibus, & fœris solitis capi in viuarijs pupilli, & ex piscibus, & omni pecu squamigero ad pupillum iure redditus pertinente, vt pertinent ad Mediã Sidoniã regulum. Nam appellatione fructus veniunt aues, & fœræ solitæ capi, vt inquit Bar. in l. cum plures. ff. loca. l. item si fundi. §. aucupiorum. ff. de usufr. l. usufructuarium venari. ff. de usufruct. Cassan. in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 17. verbo, & faire, num. 9. Et appellatio fructuum venit pallea, vt scribit Specul. de decimis. §. 1. versicu. fin. Bald. in l. si. col. 3. C. de condi. infer.
- 18 ¶ Sed tamen tutor non deducet decimam, ex rebus donatis pupillo. Primò, quoniam ibi nullus est, neque fuit eius labor. Secundo, quoniam res donatæ non sunt fructus, sed augmentum, & tutor decimat fructus, non augmentum, vt dixi num. 9. Tertiò, quoniam donatio non diuiditur inter virum & vxorem. l. 1. & 2. titulo De las ganancias, qd ibi latè Rodericus, Lupus in Rubrica de donatio. inter virum & vxorem, fol. 44. col. 3. versiculo limitabis, & §. 62. num. 18. Cassan. in consuetudin. Burgund. Rubrica. 4. §. 2. verb. & acquiesc, col. 1. Nam neque inter socios diuiditur, quod prouenit ex donatione, vt per Alex. consilio. 49. col. 1. lib. 1. Bal. in l. cum oportet. in princ. col. 1. C. de bon. quæ libe. Ergo multo minus communicabitur inter tutorem, & pupillum, præsertim cum inter eos solum diuidantur fructus. Nota tamè, quod ex fructibus augmenti, tutor deducet decimam, vt dixi supra ver. postremo facit.
- 19 ¶ Sed est questionis, quid si adultus magnos fructus sibi acquirit ex proprijs operis, exercendo officium, vel artificium, quæro, an ex his quæ quotannis pupillus lucretur

- ex operis suis, possit tutor deducere decimam. Et verius est, vt non possit.
- 20 ¶ Primò, quoniam quod prouenit ex operis, non censetur fructus, neque fructuum appellatione venit. glossa in l. 3. ff. de usufr. lega. & probatur expressè in l. cum duobus. §. si in coeuda. ff. pro socio. scribit Bal. in l. 2. nu. 1. col. 1. C. de loca.
- 21 ¶ Sic Alexan. consilio. 77. col. 2. lib. 5. scribit, quod si inter aliquos sint diuidendi fructus, quod non veniunt in diuisionem acquisita ex proprijs operibus, quoniam fructus non sunt. Egidius Thomas de collectis, fol. 29. nu. 10.
- 22 ¶ Tertio comprobatur, quoniam licet vxor acquirat viro quæ sita ex operis domesticis, tamen si sit textrix, vel aliquam aliam artem exerceat, illa omnia ex eo artificio quæ sita sibi acquirit, non marito. l. si mulier. §. si vir vxori, & ibi Raphael. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Bal. in l. si vxor è. col. 2. versiculo cæterum. C. de condi. infer. Lupus in Rubrica, de donatio. inter vir. & vxor. §. 45. si autem. col. 1. nu. 4. folio vigesimo quinto. Pyrrhus, in consuet. Aurelianensibus, tit. de societate inter virum & vxorem, col. 5. qui citat Petrum in l. diuortio, in fine principij, ff. solu. matrim. qd intellige, vt dixi. c. 2.
- ¶ Sic ergo licet fructus sit diuidendi inter tutorem & pupillum, non diuidentur quæ pupillum ex suis operis acquirit.
- 23 ¶ Quarto probatur, quoniam licet filius acquirat patri, tamen illa quæ acquirit ex suis operis & labore, non pertinent ad patrem, saltèm quoad proprietatem, vt per Bart. nu. 2. in l. cum oportet, & ibi Doctores. C. de bon. quæ libe. & docui latissimè supra cap. 2. num. 5. cum sequentibus.
- 24 ¶ Quinto probatur, quoniam tutor decimat fructus rei pupillaris, at acquisita ex labore adolescentis, licet dici possent fructus, sunt fructus personæ, non vero fructus rei pupillaris, & ita deficiunt verba legis, quæ de fructibus rei pupillaris decimandis loquitur.
- 25 ¶ Sexto probatur, quoniam tutori datur decima propter administrationem rei pupillaris & propter laborem, quem in administratione, acquisitione, collectione, & obseruatione fructuum perfert. At in his quæ minor ex operis suis acquirit, nullus considerari potest labor tutoris, ergo exinde nullum consequetur fructum.
- 26 ¶ Neque obstat si quis obijciat, quod la-

borat, dum curat personam minoris, quoniam ea cura tutelæ muneri adhaeret, & propter eum laborem datur sibi decima fructuum rei pupilli, vt in hac lege definitur, non vero datur decima fructuum personæ pupilli, etiam si appellari possent fructus, ergo taxa legis contentus esse debet.

¶ Septimò facit, quod hæc ex minoris opera acquisita, potius dicenda sunt lucra, vel augmentum rei pupillaris, quam fructus, quod si sunt augmenta, non est exinde deducenda decima, vt docui supra nu. 9.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor, an decimat quæ vassalli offerunt pupillo domino suo in signum letitiæ, & nu. 6. & nu. 9. cum seq.
- 4 ¶ Tutor decimat, etiam ea quæ sunt redditus.
- 8 ¶ Fructus appellatione, an veniat quod datur in signum letitiæ, quod quis prospere aduenerit.
- 12 ¶ Eleemosine incerte, non veniunt appellatione reddituum.
- 13 ¶ Lapidæ, vel arbores fundi pupillaris, an possit tutor decimare, & nu. 15. cum seq.
- 16 ¶ Maritus, an faciat suos lapidæ fundi dotalis, vel arbores siluæ dotalis.
- 17 ¶ Fructus non sunt, qui non renascuntur, idco non sunt decimandi.
- 21 ¶ Usufructum habere, magis est quam lucrari fructus.
- 22 ¶ Tutor, an decimet, quod colligitur ex exemplationibus protocollorum pupilli. 27.
- 23 ¶ Usufructu legato, an veniat, quod colligitur ex exemplationibus protocollorum.
- ¶ Tutor, licet non decimet quæ non renascuntur, tamen decimat fructus prouenientes, ex eorum valore.
- 24 ¶ Donata, licet non diuidantur inter virum & vxorem, tamen fructus rei donatæ diuiduntur.
- 29 ¶ Tutor decimat lucrum pupillo obueniens ex negotio, in quo tutor collocauit eius pecuniam, licet propriè redditus non sit.
- 30 ¶ Tutor non retrahit ex sua persona, ea quæ pupillus potest retrahere iure sanguinis.

¶ An tutor deducat decimam ex rebus quæ vassalli extra ordinem offerunt pupillo suo in significatione letitiæ, quod prospere aduenerit. Et an deducat

ducat decimam ex lapidicinis, aurifodinis, syluis caduis, velex pecunia quæ ad pupillum pertinet ex exemplationibus protocolorum, & aliarum rerum, quæ ex sua natura non renascuntur. Capit. XXV.

- 1** **Q** Vero deinde quid si pupillus dominus est al cuius oppidi, & vassalli solent quotannis munera incerta mittere. Iam caballos, iam aulea, iam pecuniam, iam alia, atque alia, prout animi motus iuggerit, an ex eis tutor possit deducere decimam. Et quid sentiendum in his quæ sibi à vassallis offeruntur insigni lætitiæ, quod incolumis, & alacer ditionis fines intrauerit.
- 2** **¶** Videtur tutorem posse ex his deducere decimam, quoniam vassalli offerunt hæc in recognitionem dominij, & iurisdictionis, quam pupillus habet, & sic sunt fructus iurisdictionis, tutor autem decimat, non solum fructus naturales, & industriales, verum etiam fructus iurisdictionis, vt pluribus argumentis probavi supra. c. 22.
- 3** **¶** Secundo comprobatur, ex l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. matrim. cuius verba sunt. *Item si locatio agri talis sit, vt super annuam mercedem aliquid amplius præstaret, &c.* Ex quo nota, quod ille ad quem fructus pertinent, nõ solum accipit annuam mercedem, sed & quod supra eam erogatur, & non solum lucratur fructus ordinarios, sed etiam extraordinarios.
- 4** **¶** Tertio facit, quod scripsi Bertran. conf. 292. non videtur lib. 3. quod si aliquis cõduxit fructus, & omnia euolumeta, & iura prioratus, quod ad talem conductorem pertinent spolia, siue successiones curatorum, siue parochorum omnium ecclesiarum subditarum dicto prioratu tempore locationis morientium, sicuti pertinerent ad ipsum priorem, propter mortem dicto u parochorum, quoniam veniunt appellatione fructuum largo sumpto vocabulo, & saltem veniunt appellatione reddituum, & obventionum, & sequitur Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 37. nu. 47. Ex quo sequitur, quod tutor ad quem decima fructuum

generaliter pertinet, non solum deducet decimam ex his quæ proprie fructus sunt, verum etiam ex his quæ sunt redditus, vt probavi cap. 25.

- 5** **¶** Quarto facit, quod decima datur tutori propter laborẽ, & decimare potest redditus, & fructus, ex quibus pupillus alitur, pupillus autem non minus alii potest ex his fructibus de quibus loquimur, quæ ex fructibus fundi; ergo non minus deducet decimam de illis, quam de his.
- 6** **¶** Contraria tamen sententia probari videtur. Primo, ex l. scio amico. §. medico. ff. de annu. lega. cuius verba sunt. *Medico Sempronio ea quæ uiuus præstabat dari uollo, ea uidentur relicta, quæ certam formam erogationis annua non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.*
- 7** **¶** Sed ne lectorem pluribus circumducam, distingue. Aut enim minori aliquid à vassallis annuatim, vel per interualla datur ordinariæ, vel extraordinariæ, & certè si vassalli ea præstare iure, vel cõsuetudine obligati sunt, tutor deducet decimam, quoniam nõ est liberalitas vassallorum, sed statuta, & perpetua obligatio, & redditus ad pupillum pertinens, & siue sit annuus, seu per temporis interualla debitus, eadem uersatur æquitas, quæ in annuis redditibus, eademque uiget legis mens, & hanc opinionem probant omnia supra allegata. Et declarando. d. §. medico. l. scio. ita declarat Ias. in d. diuortio. §. quod in anno. ff. sol. matrim.
- 8** **¶** Rursus præter omnia supra adducta facit, quod scribit Molin. in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 37. glo. 4. nu. 3. ubi declarando textum in d. l. scio. §. medico. refert celebrẽ traditionem Oldral. conf. 129. in qua questione, ubi scribit quod si quis cõduxit fructus Archidiaconatus, & moris sit aliquid præstari Archidiacono, cū urbem primũ ingreditur, quod hoc nõ pertinet ad conductorem, quoniam nõ fructus datur ratione personæ, ergo nõ debetur conductori argumento. d. §. medico. l. scio. Subijcit Molin. definitionem Oldraldi uerã esse in suo casu, si tamen fructus deberentur ex necessitate deficere uerba. d. §. medico qui loquitur de his quæ liberaliter medico præstabantur supra annuam mercedem. Fateatur tamẽ opinionem Oldraldi uerã esse, quoniam nõ appellatione fructus non venit, nisi illud quod renascitur, vt statim dicã, & quod fructus nõ dabatur archidiacono, nisi semel in uita, & quod in generali cõcessione nõ uenit illud, quod est reseruatũ personæ, argumento l. obli-

l. obligatione generali. ff. de pignorib. c. in generali. ff. de regul. iur. libr. 6. & quod id quod datur pro iucundo aduentu, uidetur esse personale, quoniam datur in honorem Archidiaconi, ergo non transit ad conductorem.

- 9** **¶** Igitur si vassalli annuatim, vel per interualla, illa præstare obligati sunt, certè tutor ea decimabit, etiam si offerantur in honorem personæ pupilli, quoniam tutor non succedit in locum pupilli, sicut conductor in locum Archidiaconi. Conductor enim omnes fructus ad Archidiaconatum pertinentes percipit absente Archidiacono, qui non implet id pro conductore. At tutor, præstente pupillo, cui honor exhibetur, & cui munus in honorem datur, & cui munus acquiritur, postquam ipsi pupillo est acquisitum, deducit decimam, neque dici potest eum deducere ex sua persona fructus, qui dantur pupillo ratione personæ, & obedientiæ, sed quod postquam ipse pupillus illa præstans acquirit, acquirit ipse tutor. Et uerè hic fructus est, cum annuatim, vel per interualla debeatur, & sic renascitur, ergo est fructus, & per cõsequens decimandus.
- 10** **¶** Si tamen ea quæ vassalli offerunt, non sint necessario offerenda, sed tantum dantur insigni lætitiæ, augmenta sunt, potius quam fructus, quoniam non renascuntur, cum liberaliter offerantur, neque non debeant iterum offerri. Ideo de his non aliter iudicandum, quam de donatione pupillo facta, quam tutor decimare non potest, quoniam est augmentum, nõ fructus, quia non renascitur ex natura sua, neque qui semel donat, tenetur iterum donare.
- 11** **¶** Præterea facit, quod scribit Oldrald. d. confil. 129. quod ad eum qui cõduxit fructus Archidiaconatus, non spectat, quod solitum est præstari Archidiacono in ingressu suo, & iucundo aduentu, quoniam hoc non uenit in locatione fructuum, & sequitur Albe. in Rubric. C. de actio. empr. Bald. Paul. Imola, Alexand. Aretin. & Iason. in l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. matrim. Anchar. in c. si propter tua debita. in. 3. q. principali. de rescrip. libro. 6. Boer. decis. 19. nu. 6. & decis. 133. num. 4. Felin. in c. accedentes. col. 2. uersiculo simile est, quod scribit Oldraldus. Et ratio est, vt scribit Molin. in loco supracitato, quod hoc dabatur tantum semel in uita, & sic fructus appellari non potest, cum non renascatur.

- 12** **¶** Sic elemosine in certè non ueniunt appellatione reddituum, vt notat Ioan. Andree. ad Specul. titulo de concessio. præben. uersidemum quærebatur. Oldrald. confil. 206. incip. an obitus Bartholomæus Belens. in tractatu de charitatiuo subsidio quæst. 76.
- 13** **¶** Nunc tractemus, quid si pupillus habet prædium, vel fundum, in quo sunt lapidicinas, vel habet syluam arboribus densam, an tutor possit decimare lapides quæ extrahuntur, vel arbores qui succedunt uidentur posse: quoniam tutor decimat fructus industriales, & naturales. Lapis autem naturalis fructus esse uidetur, nimirum natura in abditiis terræ latebris lapidicinas gignit, atque item fundus producit arbores.
- 14** **¶** Secundo nominatim probari uidetur in litem si fudi. ff. de usufr. cuius uerba sunt. *Sed etsi lapidicinas habebat, & lapides cadere uellet, vel creta fodinas habebat, vel arenas omnibus ijs usurum Sabinus ait, quam sententiam putor ueram.*
- 15** **¶** Sed his non obstantibus tutor, neque de lapidicinis, neque de arboribus decimam deducet, si modo sylua, vel lapidicina eius generis sint, vt semel excisa non renascantur. Antè omnia loquendo in tutore, cui iure Gallico dantur fructus, ita docet Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ, Rubr. 6. §. 4. uerbo, *Et fait la ditte femme, nu. 2. uersiculo credo, quod ueniant, ubi explicans eius Gallicum, quo tutori dantur fructus, subiicit hæc uerba. Credo, quod ueniant solum fructus qui renascuntur. Ergo nominatim uir ille sentit, tutorem nomine fructuum solum posse auferre, quæ renascuntur, non uero quæ non renascuntur, quoniam ij fructus non sunt, vt statim dicam.*
- 16** **¶** Confirmatur hæc opinio, quoniam etiam si ad maritum pertineant fructus dotis, pro oneribus matrimonij, vt in l. dotis fructus. ff. de iure doti. & in l. pro oneribus. C. eo. titule. tamen si uendit lapides ex lapidicinis fundi dotalis nummi ex uenditione recepti dotis sunt, & ex consequenti mulieri restituendi. Ita probatur in l. si ex lapidicinis. ff. de iure doti. cuius uerba sunt. *Si ex lapidicinis fundi dotalis, mulieris uoluntate lapides uendiderit, nummi recepti ex eo uenditione dotis sunt.* Huiusmodi enim res, quoniam fructus non sunt, ad maritum non pertinent, vt in l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim.

matrim. vbi ita docent Alber. Paul. Bald. Alex. & Iaf. Idem sentiendum in marmoribus, si semel eruti non renascantur, vt in d. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. & in. l. ff. de fundo. dota. Campe. de dote. q. 30. & 31.

¶ Et quod de huiusmodi fructibus nihil sit dandum ei, ad quem fructus pertinent, notat Bart. in. d. §. si vir in fundo. col. fin. Alex. col. 2. Iaf. col. 2. & 3. Albe. in. d. l. diuortio. §. si fundū vir. & in. §. si vir in fundo. Bar. in. l. si quis ex argentarijs. §. fin. & in. l. quædā. §. nihil. ff. de æden. Cum ergo ad maritum non pertineat huiusmodi res, multominus pertinebit ad tutorē, in quo multominus est ratio.

17 ¶ Tertiò, hæc lex iubet tutori dari decimā fructuum, quæ autem non renascantur, in fructu non sunt, vt in. d. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. vbi notant Bart. Paul. Alex. & omnes Doctores, Boerius, decisione. 5. r. num. 2. & decis. 224. nu. 4. & decisione. 19. nu. 5. Iaf. in. l. quædam. §. 1. ff. de æden. post Bart. ibi Soc. consil. 100. in causa Baptiste, num. 4. lib. 1. Non enim dicitur esse in fructu, quod non percipitur, nisi semel, neque amplius reddit, vel renascitur, vt ibi per Doctores. Scribit Cassan. in consuetu. Burgund. Rubrica. 4. §. 16. in verbo, & faire les fruyts, nu. 3. versiculo, & etiam dic. Bartholomæus Bellen. de charitatio subsidio. q. 64. Iacobin. Santogeor. in. l. si ex lapidicinis. ff. de iure doti. Et Bartholom. Bellen. d. q. 64. dicit, quod conductor fructuum colliget charitatum subsidium, & quod datur pro renouationibus, vel inuestituris, quia potest renasci.

18 ¶ Vltimò, hæc opinio comprobatur, quoniam, vt dixi capite. 24. tutor decimat fructus, non verò augmentum rei pupillaris, scilicet res quæ pupillo obueniunt. Lapis autem erutus ex fundo pupilli, si non renascitur, pars ipsius fundi esse videtur, ipsum autem fundum non decimat tutor.

19 ¶ Idem sentiendum in sylua pupilli, nam si arbores excisæ eius naturæ sunt, vt non renascantur, tutor eos decimare non potest, quoniam in fructu non sunt, neque ad eum pertinent, ad quem fructus pertinent, vt in d. l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. & ibi notant omnes Doctores. Qui autem arbores, excisæ renascantur, sc. ibi Plinius, lib. 13. c. 4. Sylua autem quæ renascitur, dicitur sylua cædua, vt in. l. sylua cædua. in

princip. ff. de verb. signific. & in. l. ex sylua cædua. in princip. ff. de usufr.

20 ¶ Non obstat, quod ij sunt, fructus naturales. Nam si non renascantur in fructu non sunt, sed pereunt saltē, quoad potestatem fructificandi, vbi primum exciduntur, vel eruuntur, vt supra probaui, & dicitur sensus communis.

21 ¶ Non obstat. l. item si fundus. ff. de usufr. quoniam aliud est deberi mihi fructus, aliud esse usufructuarium. Usufructuarius enim plenus ius habet, quam is, ad quem fructus pertinent, hic enim ea tantum petit quæ fructus sunt, ille verò etiam his quæ fructus non sunt, vtitur, fruitur, dummodo id faciat boni viri arbitrio, quatenus exigit necessitas. l. ex sylua. l. item. si fundi. ff. de usufr. Et quando fructuarius possit arbores fructiferas incidere, vide Ang. in. d. l. ex sylua. Paulus Mōtepeco, in repetitione. l. Titiacum testamento. §. Titia cū nuberet. ff. de leg. 2. Casfan. in consuetud. Burgund. Rubr. 4. §. 6. ad finem.

22 ¶ Ex his inferitur, quod pupillus esset filius alicuius Tabellionis, & ex eius protocolis multa exemplaria describerentur in magnam vtilitatem pupilli, quod ex tali vtilitate, non potest tutor deducere decimam, quoniam instrumentum semel æditum iterum edendū non est vt in. l. si quis ex argentarijs. §. fin. ff. de æden. Ergo cum fructus exemplationis non possit absque magna causa iterum percipi, sequitur, quod fructus non est, cum non renascatur. Ita nominatim docent Bar. Fulgo. & Ang. in l. quædam. §. si. & ibi Iaf. ff. de eden. Bald. in l. terminato. C. de fructi. & de fructi. liti expel. Boer. decis. 224. nu. 4. Ang. in Rub. ff. de usufr. Soci. consil. 100. in causa Baptiste, nu. 4. lib. 1.

23 ¶ Quinimò, si maritus legauit vxori vsum fructum omnium bonorum, certè, quod colligitur ex exemplationis protocollo mariti ad vxorem non pertinet, quoniam non dicitur esse in fructu, quod semel perceptum non renascitur. Ita docuit Bar. in. l. diuortio. §. si vir in fundo. & ibi Alexand. num. 5. & ibi Bal. ff. sol. matrim. & ibi Iaf. col. 2. num. 4. versic. extra glossam. Et licet Paul. & Roman. ibi dissentiant à Bartolo tandem magis communis opinio esse videtur, vt mulier usufructuaria non acquirat, nec faciat suam quoad proprietatem pecuniam, quæ ex exemplationibus pro-

protocollorum percipitur, benè tamè poterit frui pecunia, tãquam usufructuaria, nò verò tanquã proprietaria. Sic ergo tutor, licet decimet fructus rei pupillaris nò decimabit fructus, qui non renascantur, quoniam fructus non sunt, benè tamè decimabit redditus, qui colliguntur ex fundo empro ex illa pecunia, vel re, quæ in fructu non est, vt in simili docui cap. 24.

24 ¶ Sic licet inter virum, & vxorem nò sint communicanda bona, quæ maritus lucratur in bello, vel ex donatione Regis, vel alterius, tamen fructus inde collecti constante matrimonio, diuidendi sunt iuxta legem Regiam, quæ lucrata inter virum, & vxorem, iubet diuidi. Ita docet Roder. l. 1. titulo De las ganancias. §. 3. in princip. Lupus in rep. Rubr. de donatio. §. 65. limitabis, num. 65. ver. & ex his.

25 ¶ Non obstat quod ad usufructuariū pertinent quæcunq; obuentiones, vt in. l. usufructu legato. ff. de usufr. quoniam plus iuris habet usufructuarius, quam is ad quæ fructus pertinent, vt supra dixi. Et tutor neque usufructuarius, neque fructuarius est, tantū ad eum pertinet decima fructuum.

26 ¶ Deniq; iniquissimum est, vt res vel iura ipsa principalia decimantur, sufficit decimari fructus qui renascantur: quoniam lex ista ex eis fructibus vult decimam deduci, ex quibus pupillus alendus est, nò est autem alendus ex ipsis rebus, sed ex fructibus qui renascantur.

27 ¶ Sed ne quid dissimulem fateor, quod supra dixi de pecunia, quæ colligitur ex exemplatione protocollo, videri durius. Nam licet quæ colliguntur ex exemplatione protocollo non sint fructus: tamen videntur venire appellatione reddituum & obuentionum, vt notat Angel. in Rubr. ff. de usufr. glo. in. c. grandi. in verbo De redditibus, de suplen. negligen. præla. lib. 6. Boerius decisione. 224. num. 5. Et faciunt quæ dixi de partibus ancillarū. c. 23. Tutor autem decimat redditus, vt ibi docui, licet stricta ratione fructus non sint, vt ibi dixi.

28 ¶ Præterea vt fateor rectè dici tutorem nò posse decimare lapides vel arbores fundi pupillaris nisi renascantur, quoniam pars ipsius rei esse videtur, & tutor ipsam rem decimaret, ita nego speciem de exemplatione protocollo ei rei similè videri. Fundi enim plurimi sunt fructus, præter lapides, at protocollo nullus videtur ef-

se vsus, nisi quod datur ratione exemplationis, neq; alens pupillū ex pecunia quæ colligitur ex exemplationibus videtur alienare substantiam pupilli, sed illum ex redditu alere, ergo & ex illo reddatur, deducet tutor decimam. Ita videtur dictare æquitas, sed fortissimum argumentum dicitur sententiæ est, id quod Bar. & Doctores scribunt in loco supracitato. Quare distinguendum videtur: aut enim officium tabellionatus ad patrem pertinet, & omnia protocollo pertinet ad pupillū, & per substitutū tutorē in solidum gerit officium tabellionatus, inque eius domo omnia fiunt & administrantur, quæ in domo tabellionis, nimirum conficiuntur omnium contractuum instrumenta, offeruntur libelli administrantur & expediuntur lites, & cetera quod ad pupillum ex exemplationibus protocollo pertinet, decimari potest ab ipso tutore nomine pupilli agētis tabellionis, quoniam in redditu officij esse videtur, quod exinde percipitur. Si tamen pupillo aliquid daretur pro exemplatione protocollo, quod in archa habet, vt scilicet suppeditet instrumentum, vt à successore officij exemplatur, & certè tutor nihil aufert, neq; enim in domo pupilli est officium tabellionatus, neque hæc obuentiones in ea exercentur, & quod præstat donum, & munus appellari potest: ad autem non decimatur vt docui capite. 24. neque hæc dici possunt obuentiones ordinariæ, quæ redeunt in orbem & renascantur.

29 ¶ Ex quo infer, quod si tutor pecuniam pupilli collocat in aliquod negotium, puta in merces, vt exinde lucrū pupillo obueniatur, quod decimabit lucrum: nam pecunia apta est iterum parare lucrum, & alens pupillū ex tali lucro nò diceretur alienare substantiam pupilli. Præterea iuxta communem vsum loquendi ij sunt fructus.

30 ¶ In summa tutor non decimabit fructus qui non renascantur, quoniam fructus nò sunt, & multominus decimabit iura ad pupillum pertinentia, nimirum ius præsentandi, cum ex eo alii non possit cum honorem supeditet potius quam pecuniam. Neque etiam poterit retrahere re venditam ex eo quod ad pupillum pertinet iure sanguinis ius retrahendi, neq; enim decimat iura, quæ nò suppeditat pecuniam nomine redditus, neq; decimat ea quæ ad parandum alimenta apta non sunt, vt docui supra capite. 23.

S V M M A.

- F**ructus illicitos, an decimet tutor.
 Tutor, an teneatur vsuras exercere, & numero. 4. & 5.
 Illicita non acquirit seruus domino, neque filius patri, neq; socius, socio, neque maritus, uxori.
 Tutor vsurariè aliquid acquirens pupillo, teneatur illud restituere.
 Tutor an possit recusare tradere pupillo illicitè acquisita, & nu. 11.
 Illi itè acquisita maritus restituere potest, nō obstante quòd dimidium videbatur acquisitum uxori.
 Fructus indebitè exactos, an decimet tutor.
 Fructus solutos ex misericordia, vel stultitia debitoris, an possit tutor decimare.

An de illicitis fructibus, vel redditibus, tutor possit deducere decimam, & quid si non sint illiciti, sed indebitè exacti, vel soluti ex misericordia debitoris, qui aduersus pupillum noluit uti exceptione.
 Caput. XXVI.

- Q**VAERO deinde quid si minor, vel eius curator aliquos fructus, vel redditus illicitos acquirat, puta vsurarios, an tutor tales, fructus possit decimare? Videtur posse ex generali decreto huius legis. Deinde, quoniam tutor non solum potest, verum etiam debet vsuras exercere, ut in rubro & nigro. C. de vsur. pupillarib. notant Bart. Dinus, & Alberic. in. l. ob fœnus. ff. de adm. tuto. Ergo etiam si redditus sint vsurarij, tutor potest eos decimare.
 Sed verius est tutorem non posse deducere decimam ex redditibus vel fructibus illicitis, quomodocunq; illiciti sint. Quoniam etiam si seruus acquirat domino, tamen acquisita illicitè non acquirit ei, ut in. l. quod seruus. ff. de acquir. possess.
 Sic licet acquisita à filio negotiàte cum pecunia patris sint diuidenda inter eum & patrem, id non habet locum in illicitè acquisitis. Ita Bar. in. l. quod seruus, per illum textum. ff. de acquir. posse. & in. l. cum oportet. num. 3. & ibi Bald. col. 2. C. de bon. que

- libe. Alex. in. d. l. quod seruus. Ias. in. l. illud. nu. 8. ad fin. versiculo tertio limita. & ibi Decius col. fin. ad finē. C. de collatio. Ioan. Andre. ad Specul. titulo de iudicijs. §. sequitur in additione incipiente vidisti. Lupus in repet. Rubrica. §. 65. num. 5. Bal. in Auth. ex testamento. C. de collatio. Ergo etiam si fructus sint diuidendi inter tutorem & pupillum, id non procedit in fructibus, & redditibus illicitis.
 Sic licet parta matrimonio constante diuidantur iure Regio inter virum, & uxorem; tamen illicitè parta non sunt diuidenda, neque communicanda, sicut in socijs definit Iurisconsultus in. l. quod autem. ff. pro socio. Ita docuit in marito, & uxore. Lupus in Rubric. de donatio. inter vir. & vxor. §. 65. incip. limitabis. Rodericus in. l. 1. tit. De las ganancias. 4. limitatione. Cassan. in consuetudi. Burgun. Rubric. 4. §. 2. in verbo, Et a quest. num. 16. versiculo octauo limita. Mouentur, quoniam huiusmodi lucra non communicantur inter socios, ut in. d. l. quod autem. ff. pro soc. Barba. c. conquestus. col. 4. de foro compe. l. nec prætermittendum. l. quod autem ex furto. ff. pro socio Regia. l. 2. & 8. titu. 10. par. 5. vbi vide glossam. Bar. in. l. si vnus. §. si vnus ex socijs. ff. pro soc. vbi dicit quòd acquisita per vnum ex socijs ex vsuraria prauitate non sunt communicanda.
 Sic Paul. in. l. 3. ff. ad leg. Falcid. notat. quòd si lucra sint diuidenda inter aliquos ex dispositione legis, vel hominis, quòd res illicitè acquisitæ non sunt diuidendæ, & eius doctrina est cõmuniter approbata, teste Alex. in. d. l. 3. & consi. 77. lib. 5.
 Præterea tutor decimat fructus rei pupillaris; pupilli autem non censetur quod ab eo auferri potest. l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de leg. 3. glo. in. l. non quocunq;. §. 1. ff. de leg. 1. l. Iulianus. §. 1. ff. de verbo. obligat. Ias. in. d. l. non quocunq;. in principio. & quòd notat gl. in. l. si vi in verbo in rem. C. de his que vi. metus ve. cau. fiunt.
 Rursus facit quòd tutor qui aliquid vsurariè acquisiuit, tenetur illud restituere, etiam si pupillus id possideat. glo. in. c. si. 46. distinctio. Pau. in. l. 3. §. si procurator. ff. quod quisq; iuris. Alex. ibi nu. 9. & nu. 13. & Ias. col. si. Laurentius Rodolph. in repetitione. c. consuluit. q. 57. de vsur. Nam & proxeneta quo mediatore res acquiritur, tenetur ad restitutionem vsurarium. ut notat

- notat Bar. post glo. in. l. sciendū. ff. ad leg. Põp. de parrici. & in. l. 1. §. incidit. ff. ad Turpil. & late excutiūt Abb. & doctores, in. c. Michael de vsur. Hostien. in summa de vsur. §. an aliquid Bar. in Auth. ut hi qui obligatas. §. quoniã. Et quod tutor teneatur restituere fœnus illicitū vide Iacobi. in. l. si quis iniquū. §. si procurator in. 2. lectione. nu. 12. ff. quod quisq; iur. Cū ergo tutor teneatur restituere redditus illicitos, nō est admitendus si eorum petat decimam, ut in. l. dolo facit. ff. de reg. iur. In pari enim causa turpitudinis potior est conditio possidentis. l. 2. C. de condi. ob. turp. caus.
 Hanc quæstionem intellige quando tutor illicitè acquisita tradidit pupillo, emendo redditus ex illicitè acquisitis, vel quando facta maiori tradidit, & imputat vel petit decimam fructuum quos reddidit illa res illicitè acquisita. aliàs tutor si velit potest recusare solutionem rei illicitè acquire, cum obligatus sit ad eius restitutionem. Ita docent Cin. Albe. & Sali. in. l. nouissimè. C. de adm. tuto.
 Sic maritus illicitè acquisita potest restituere antequam ea ad comunione adducat. c. sicut non suo. 46. distinct. Alexan. in. l. quod seruus in fine. ff. de acquir. possess. Lupus in Rubrica de donatio. §. 65. limitab. s. col. 2. nu. 10.
 Non obstant ex aduerso prolata, quoniam hodie tutor non potest neque teneatur vsuras exercere, tantum potest fœnoris licito rem pupillarem otiosam tradere, ita Bart. Imola. & Alexan. in. l. diuus seruerus. ff. ad leg. Falcid. Molin. in tractatu de vsur. q. 76. cum alijs citatis. cap. 2.
 Quid tamen si cum colonus deberet centum tritici modos, tutor exegit ducentos an possit omnes ducetos decimare. Et certe non potest, quoniam indebitum exigendo furtum cõmittit. l. quoniam. ff. de conditio. fuiti. Acquisita autem illicitè non potest decimare. ut efficaciter probaui.
 Sed an teneatur tradere minori facta maiori omnes ducentos modos, etiam si centum tantum deberentur. Equidè is qui gerit negotia mea, omnia indebitè exacta tenetur mihi integre restituere. Ita Bart. Din. & Albe. in. l. tutor secundum. ff. in soluendis. §. de admin. tuto. Bar. Albe. & Paul. in. l. si quis negotia. ff. de nego. gest. Neque obstat, quod dixi tutorem posse recusare solutionem rei illicitè acquire, quoniã illud quando res est acquisita vsu-

- rarie, ita quod titulus est prauius & execrabilis, secus quando titulus est validus, sed tamen soluitur supra quantitatem debitam. Neque enim tutor sese tueri potest, quod tanta quantitas non deberetur minori.
 Sed occurrit elegans quæstio: Pupillus habet annuos aureos centum, tamen debitorum possunt sese tueri exceptione quominus soluant, commoti tamè misericordia vel astu pupilli non vtuntur exceptione vno anno & aureos centum integre pendunt, quæro an tutor possit eos decimare. Videtur posse, quoniam vt cunq; sit pupillus consequitur integra centum neq; curamus de modo, ut in. l. non vnde. C. si cert. peta. neque curamus de medio, ut in. l. 3. ff. de lega. præstan.
 Sed contra verius, inò tutor non decimabit fructus qui soluuntur pupillo ex misericordia vel stultitia debitoris. Primo ex textu in. l. si hæres. ff. ad leg. Falcid. vbi probatur quod si habens plures debitorum me hæredem instituit, & plura legata reliquit quibus soluendis (solutis veris debitis) hæreditas non sufficit, quòd si ego hæres institutus pacifcor cum creditoribus ita vt remittant magnam partem creditæ summæ, quòd etiam si ex remissione magnam summam consequar ex hæreditate, quod nihil teneor soluere legatarijs, quoniam illa habeo ex fructu industriæ meæ, & ex beneficio creditorum, non vero ex hæreditate. Sed præstat ipsa verba legis subiicere: Inquit lex. Sed & si is qui soluendo non erat legauerit, & heres cum creditoribus deciderit, ne solidum solueret, & ob eam decisionem factam sit ut aliquid retineret, nihil legatarijs debiturum, quia eam quantitatem non ex hereditate, sed ex decisione habet.
 Sic & in nostrò casu non ex re sua habet minor illos redditus, sed ex donatione & remissione debitoris, & potius est augmentum quam redditus. De augmento autem nihil soluit, ut supra probaui cap. 24. neque de donatione. & sicut hæres nihil soluit legatarijs, & minor nihil soluet tutori, quoniam potius ex donatione debitoris, quam ex redditu rei suæ illa percipit. Hæc autem lex iubet redditus decimari, hi autem redditus non sunt, sed donatio, neque sunt redditus pupilli, sed augmentum rei pupilli. Et re vera soluentis erant non pupilli, & vno

& vno anno vult remittere, si tamen in perpetuum remitteret iam re vera fructus rei pupilli essent, & decimari possent tanquam redditus.

- 14 ¶ Hæc autem opinio vera est, siue minor ea consequatur ex misericordia, vel liberalitate debitoris, siue ex stupore solutis, siue ex propria industria. Ita notant omnes Doctores in l. 3. ff. ad leg. Falcid. & faciunt omnia argumenta supra adducta, scilicet, quod illa non sunt re vera ex redditibus pupilli. Idem dicendum, quando debitor soluit deceptus dolo minoris, tum quia fructus non sunt, tum quoniam tutor non decimat fructus malè acquisitos, sicuti, neque socii. l. quod autem. ff. pro socio. & probavi supra hoc ipso capite.
- ¶ Illud addendum, quod temper bona presumuntur licite acquisita, argumēto. l. merito. ff. pro socio Bal. in l. cum oportet. col. 2. C. de bon. quæ libe. Lupus, in repe. Rub. de dona. §. 65. limitabis, num. 9. versic. in dabo tamen.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor, an decimet fructus debitos pupillo, & alij correo, & 21.
- 4 ¶ Tutor si sit correus credendi simul cum pupillo, an debeat imputare in decimam, quod ex ea causa recipit.
- 6 Tutor solum habet ius personale ad decimam.
- 7 Fructus qui supersunt deductis debitis, & oneribus, sunt decimandi, non alij.
- 16 Tutor, an decimare possit pecuniam, quæ minori datur pro fructibus, quos grauatus est præstare.
- 19 Decima debita Ecclesie soluenda antea quam decima tutoris.
- 20 Fructus quos minor grauatus est præstare decimari possunt à tutore, si non possint peti, secus, si peti possint, licet actu non petentur, usque ad numero. 22.
- 23 Fructus quos pupillus grauatus est præstare, an decimare eos possit tutor pro interusurio mensuræ temporis, quod non præstantur.
- 24 Fructus quos pupillus grauatus est, præstare, an decimet tutor, saltem pro quantitate, quæ pro eis pupillo præstantur, cum sequen.
- 27 Fructus quos minor corrumpit, an decimet tutor.
- 28 Vxor, an petere possit ab hereditibus mariti partem constante matrimonio, quæ maritus alicui, vel maleficijs absumpsit.
- 32 Pecuniam quod datur minori pro fructibus, quos in casu valido remittit debitori, an sit decimandam.
- 36 Fructus qui re vera ad minorem pertinent sunt decimandi à tutore non vero ij, de quibus per con-

fessionem constat, etiam si minor fecerit confessionem factus maior.

¶ An tutor possit decimare fructus debitos pupillo, & alij correo, & an possit decimare fructus, quos pupillus grauatus est dare, vel minori precio vendere, & quid si minori aliquid detur pro fructibus, quos grauatur præstare. Caput. XXVII.

1 ¶ Ocurrat quaestio Debetur annuatim centum pupillo, & alij correo credendi in solidum, quæro, an si correus prius litem contestetur, & pecuniam recipiat, tutor possit petere eius decimam. Videtur posse, quoniam cum illi redditus ad pupillum spectarent, & tutor pupillares redditus decimet videtur tutori esse ius quaesitum, & quod correus illud non possit auferre. Nam ius nostrum absque facto nostro à nobis auferri non potest. l. ius nostrum. ff. de reg. iur.

2 ¶ Sed verius est tutorem non posse hos redditus decimare, quoniam si correus prius agat, fructus sibi acquirit, vt in. l. ex duobus. ff. de duob. reis. Quod intelligendum cum distinctione tradita per Alexan. in. l. si ex toto. §. si. ff. de leg. 1. Cum ergo ad correum petineat, non vero ad pupillum quæritur, vt tutor non deducat ex inde decimam, cum non sint pupilli, verba enim sunt intelligenda cum effectu, vt in. l. 1. ff. quod quisque iur.

3 ¶ Præterea si fructus pupillo, & correo credendi in solidum debeantur, & correus illos recipiat, non possunt dici fructus pupilli.

4 ¶ Quinimodò, si tutori, & pupillo deberentur aliqui fructus, tanquam correis credendi, & tutor nomine suo contestatur litè priusquam curator, qui ad illam rem peculiarè pupillo dandus est, vt in. l. 1. 2. & 3. C. qui datur. possit. certè tutor fructus integros sibi habebit, neque illi fructus petentur ei imputari, vt habeat eos pro decima ceterarum rerum, quas administrat. Quoniam fructus

quos colligit, debentur ipsi in solidum sicut pupillo, & melior est conditio eius, qui prius litem contestatur. l. ex duobus. ff. de duob. reis. Quod est memoria dignum.

5 ¶ Non obstant ex aduerso prolata. Quoniam tutor decimat fructus qui ad pupillum pertinent cum effectu. l. 1. §. fin. ff. quod quisque iuris.

6 ¶ Non obstat, quod videtur tutori ius quaesitum, & quod correo non potest ei præiudicare, quoniam tutor non habet ius reale ad fructus, vt consequatur decimam, tantum habet ius personale, vt notatur in. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega.

7 ¶ Sed quid si pupillus, habens annuatim aureos mille ex re sua, grauatur à patre dare quotannis ducentos, quæro, an tutor decimet omnes mille aureos, an verò qui reliqui sunt deductis ducentis. Videtur, quod omnes possit decimare, quoniam decima datur, propter laborem, & tutor circa colligendos omnes mille aureos laborat.

8 ¶ His accedit, quod ille, ad quem pars fructuum pertinet, non tenetur ad solutionem æris alieni, auctore Bart. in. l. fin. ff. de usufruct. lega. Paul. l. fin. §. fin. autem. C. de bon. quæ libe. Alex. in. l. usufruct. ff. ad leg. Falcid.

9 ¶ Sed verius est eos tantum fructus decimandos, qui remanent salui pupillo solutis debitis. Primo, quoniam legitima debetur iure diuino, & humano, ea tamen minuitur ære alieno, & prius id deducendum, & quod superest est legitima. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testament. Quanto magis hoc iure regulabitur decima tutoris, quæ aduersus Iuris Cõmunis regulam datur.

10 ¶ Secundo probatur ex. l. Mutius. ff. pro socio, vbi inter socios id solum communicatur, quod superest deducto ære alieno, & omnibus oneribus. Idem probatur in. l. non amplius. ff. de lega. 1. Vbi Bald. notat, quod si ex quaque re vendita decima sit soluenda ex statuto, certè si emorem pluribus oneribus obnoxiam, decima soluenda est ex quantitate, quæ superest deductis oneribus. Idem probant Paul. Raphael. Florian. & Iaso. in dicta. l. non amplius. Angelus, in. l. ciuitatibus. §. fin. col. final. per illum textum. ff. eodem titulo, A exand. in. l. veterani. §. 1. ff. ad legem Falcid.

11 ¶ Deinde probatur ex. l. quantitas patri-

monij. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. *Quantitas patrimonij deducto, eo quod explicanda venditionum causa impenditur, estimatur.*

12 ¶ Deinde facit, quod licet decima ex more regionis sit soluenda Alguazelo executanti, intelligenda est decima, de pecunia, quæ re vera soluitur, vt videtur sentire A uen. dan. de exequen. manda. capit. 13. num. 4. versiculo primum est, cum sequentibus. Faciunt tradita per Doctores in. l. fructus. ff. solut. matrim. on. per Bart. in. l. si vir vxori. §. quidam. ff. de conditio. & demonstra.

13 ¶ Præterea hoc nominatim probatur in. l. fundi Trebatiani, & ibi notat Bart. numero. 4. ff. de usufruct. lega. quod si alicui legatur fructus fundi, debet intelligi de fructibus, qui supersunt soluta parte fructuum quæ colonis præstanda est.

14 ¶ Rursus facit. l. quod de bonis. §. ex donationibus. ff. ad legem Falcid. vbi probatur, quod non solum, quod hæres iam præstitit, sed etiam quod præstaturus est, facit hæreditatem pauperiorem, & auget Falcidiam. Ita etiam legata, vel onera, quæ pupillus grauatus est de fructibus præstare, facit fructus, videri minores, & ex consequenti, decima debet esse minor.

15 ¶ Non obstant adducta in contrarium. Quamquam enim tutor labore circa omnes fructus qui colliguntur, non sequitur, quod de omnibus debet habere decimam, cum non sint omnes pupilli. Facit hæc lex ibi. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Ergo costitutus tutor decimat, ex quibus pupillus alendus est, non autem est alendus ex his, quæ grauatus est alij præstare, quoniam illa aliena sunt non propria.

16 ¶ Ex his elicitur, quod si pupillus habens annuatim centum modios frumenti, grauatur illos centum modios quotannis præstare pro viginti aureis, certè tutor solum decimabit illos viginti aureos, quoniam illos solum habet re vera pupillus: ita efficaciter probatur in. l. si dignum. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. *Si dignum decem fundum, damnatur hæres quinque vendere, sine dubio quinque erunt imputanda Falcidie.* Ecce, quod si quis habeat centum, & grauatur ea dare pro viginti, ea solum videtur habere.

17 ¶ Rursus, hæc opinio probatur, quoniam grauans hæredem, et rem valentem

quinquaginta det pro viginti, videtur legare, quod superest vsque ad quinquaginta, vt docet Alexand. alios citans in d. l. si dignum. Ergo vtemur regula supra tradita, quod tutor non debet decimare redditus, vel fructus legatos.

18 ¶ Postremo, quod hæc vera sint, patet, quoniam si tutor decimaret, tam fructus qui pupillo superest, quam fructus quos grauatus est præstare, certè pupillus solueret ei plusquam decimam, cum facere teneatur, quod tutor abstulit ex fructibus legatis, vt in ea integrè soluat legatario. Et satis dici potest soluere plusquam decimam, cū soluat decimam, non solum ex suis, verum etiam ex his quæ grauatus est præstare, & postea faciat ex proprijs, quod alijs præstaturus est.

19 ¶ Illud non prætereundum, quod tutor cogi potest ab Ecclesia, ad soluendum integram decimam, antequam ipse, vel pupillus cõsecuti fuerint partem suam. Et idem in colonis prædiorum pupilli, nam antequam soluant pupillo, possunt cogi soluere Ecclesie suam decimam, quoniam decima Ecclesie debita, est onus reale, & sequitur fructuum detentatorem iuxta glo. in c. tua nobis de decimis. textus in c. cum non sint. eod. titulo. Qua ratione ita docet Soc. conf. 93. elegantè. nu. 3. col. 1. vers. & profundamento, lib. 3. Imol. in Clement. 1. de decimis.

20 ¶ Sed est quæstionis, quid si pupillus grauatus est annuatim magnam partem fructuum, vel reddituum suorum præstare, attamen fructus exigi ab eo non possunt, an nihilominus possit prohibere tutorem, ne decimet fructus, quos grauatus est præstare. Et distinguendum est, aut enim exigi nõ possunt, quoniam creditoris & legatarij misericordia, vel industria minoris, illos ei remiserunt pro vno anno, & certè tutor eos non decimabit, quoniam potius est donatio quædam, vt dixi cap. 24. Si tamen remitterentur in perpetuum, iã propriè essent fructus pupilli, & decimaretur, vt ibi dixi. Si autem fructus peti non possent à pupillo, quoniam legatum non valuit, & perinde haberetur, ac si factum, non esset, tutorque potest illi decimare. Textus est elegans in l. non est dubium cū legem sequenti. ff. ad leg. Falcid. Cuius verba sunt. Non est dubium, quin ea legata, à quibus heres potest submouere petitorum exceptione, in quartam ei impudentur, ne ceterorum legata mi-

nuantur. Neque interest, vtrum ab initio, quasi inuente fuerit, an verò ex accidenti postea in eum casum peruenisset legatum, vt actio eius deuegaretur.

¶ Ecce quod hæres nõ potest recusare integra legata præstare, ex eo quod pluribus legatis sit obrutus, si modo legata non valeant. Idem in minore dicendum, licet enim grauatus, fuerit magnam partem fructuum præstare, certè si legatum non valet à principio, vel ex post facto, tutor etiam eos fructus potest decimare.

21 ¶ Sufficeret ad horum comprobationem, textus insignis, in l. cum hæres deductis. ff. ad Trebel. cuius verba sunt. Cum heres deductis legatis hereditatem restituere rogatur, non placet ea legata deduci, quæ peti non poterant.

22 ¶ Itè probatur in l. in ratione. in. 1. in principio, & in l. in ratione. in. 2. §. pen. & ibi Bar. ff. ad leg. Falcid. & in l. quod autem in fine. ff. eod. tit. Et probatur ratione, verba enim debent intelligi cum effectu, ergo tunc legata de fructibus, minuent decimam tutoris, cū legata valida fuerint, & peti possint, si enim sint valida, non sunt decimanda, si peti possint, licet legatarij, nondum ea petant, vt in l. quod de bonis. §. ex donationibus. ff. ad l. Falcid.

23 ¶ Sed quid si fructus quos pupillus grauatus est præstare, non sint statim præstandi, sed post aliquot annos, an interim, dum præstantur, tutor possit eos decimare, & certè potest, quoniam interim omnes fructus sunt pupilli, ergo iuxta generalè dispositionem huius legis decimari possunt. Ita efficacitè probatur, in l. in quãtitatè. §. in diem. ff. ad leg. Falcid. vbi legimus, quod licet hæres non teneatur computare in Falcidiam legata, quæ præstaturus est, tamen si non teneatur præstare statim, sed in diem tenebitur interusurium medijs temporis computare in Falcidiam, quoniam tantominus videtur præstare, quanto tardius præstat, & medijs temporis interusurium remanet in hæreditate, audi ipsa verba legis. Sed tantominus erogari ex bonis intelligendum est, quantum interea, donec dies obtigerit heres lucraturus est ex fructibus, vel usuris. Idè probatur in l. circa. ff. ad leg. Falcid. vbi notant Bal. & Alexand. Ergo pupillus eos omnes fructus censetur habere, quousque adueniat dies, quo grauatus est eos præstare, & ex consequenti omnes decimabit tutor.

24 ¶ Sed ad lucem præcedentium tractare, oportet,

oportet, quid si pupillus grauatus est magnam fructuum partem quotannis Titio præstare, attamen ipse Titius grauatur pro fructibus dare pupillo centum, quæro, an tutor saltem possit decimare illa centum, quæ pupillo dantur pro fructibus. Videtur non posse, quoniam tutori solum conceditur decimare fructus rei pupillaris. Quantitas autem, quam ei legatarius præstat, nõ est fructus ipsius rei, nam fructus dicuntur, qui percipiuntur ex re. l. qui se. & l. cum quis. ff. de condit. ob caus. Item fructus dicuntur, qui natura sua renascuntur, & reddeunt.

25 ¶ Sed his non obstantibus contraria sententia verior, imò decimare potest quantitatem, quæ pupillo datur pro fructibus. ita efficacitè probatur in l. non vtitur iun. l. quia qui precio. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. Quia qui precio fruatur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re vtitur, fruatur. Ecce quod paria sunt possidere fructus, vel quantitatem datam pro fructibus, ergo cum fructus decimaret, decimabit precium, quod datur pro fructibus. Idem probatur in l. si fundus legatus. ff. ad leg. Falcid. vbi definitè extat, quod si hæres dicat hæreditatem exhaustam legatis, atque non teneri soluere legata integra, certè non est audiendus, si legatarij aliquid ei iussi sint soluere pro legati. Ita, & in nostra specie, licet minor non debeat decimam ex fructibus, quos grauatus est præstare, certè debet eam ex summa, quæ sibi pro fructibus datur.

26 ¶ Non obstat, quod hæc quantitas non est fructus, quoniam sufficit haberi loco fructuum, & idem, quod de ipsis iudicari, vt in d. l. quia qui precio, & in l. si fundus legatus. ff. ad leg. Falcid. facit quod subrogatum sapit naturam subrogati. l. parabolani. C. de Episc. & cler.

27 ¶ Sed quæro, quid si adolescens de industria rei suæ fructus cõterit, & corrumpit, an nihilominus tutor eos qui corrupti sũt possit (tantundem accipiendo) decimare. Videtur non posse, quoniam eos solum fructus decimat, qui cum effectu remanent pupillo, vt supra dixi.

28 ¶ Secundo vrget, quod etiam si Iure Regio ad vxorem pertineat dimidium rei matrimonio constante parte, tamè si maritus rem propriam alea profundat, vel maleficijs absumat, non potest vxor in diuisione petere partem, rei que ex profusione mariti

perijt. Ita sentit Rodericus, in repet. l. 1. tit. de las arras. §. queritur circa hoc.

29 ¶ Sed contra verius videtur, imò pupillus doli sui dånnum sentire debet, perindeque decimanda est quantitas, quæ perijt, atque ea que non perijt. Nam quod culpa vnus ex socijs perijt, non periculo societatis, sed periculo eius perit, ipseque de suo refundere tenetur, & dånnum sentire debet. l. fratres. §. per contrarium. ff. pro socio. l. adeo. §. penul. ff. eod. tit. l. si is cum quo. ff. communi diuid. l. inter cohæredes. §. ex facto. ff. fam. l. herisc. l. ex duob. ff. de noxal. Dein de æquissimo videtur, ne tutor ex malitia minoris priuetur portione sibi à iure delata, & propter laborem debita.

30 ¶ Non obstat, quod tutor non decimat, nisi quod ad pupillum peruenit, quoniam hic peruenit, & facto minoris delicti extare, pariaque sunt possidere, vel dolo facere, quomodo possideas.

31 ¶ Nõ obstat, quod scribit Rodericus, quoniam ipse fatetur, quod ex vigore iuris scripti, potius contraria sententia est amplectenda, & ille alius est casus dissimili ratione librandus.

32 ¶ Sed quæro iuxta suprascripta, quod si minor, cum auctoritate curatoris, & iuramento, denique in casu valido, remittit debitori fructus, & inuicem debitor remittit pupillo aureos mille, quos sibi debet, an poterit tutor eos mille aureos decimare. Et distinguendum est. A ut enim debitor fructuum, idemque creditor, remittit pupillo creditum, vbi primum pupillus ei remittit fructus, & certè pro quantitate, qua fructus, & creditum æquivalent, tutor decimabit mille aureos, non verò in plus, quoniam potius est augmentum rei pupillaris, quàm fructus, & augmentum nõ decimatur, vt dixi. c. 24.

33 ¶ Comprobatur hæc opinio, quoniam ex vicinitate actus, præsumitur alter alterius contemplatione factus, vt tradit Bald. in l. petens in lect. Perusina. col. pen. & ibi Decius, nu. 4. Ia. in l. lecta. col. 6. ff. si cert. petita. Corne. consil. 36. lib. 2. Et sic aurei mille, videntur iidem esse cum fructibus pro concurrenti quantitate.

¶ Sic in specie simili definit Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 23. quæstione. 21. num. 9. vbi proponit, an domino directo feudi, debeat quinta precij, si feudatarius donat creditori, qui ei remittit aureos mille quos sibi debet, querit Molin. an dominus possit deducere

quantam precij, & definit quod potest, quoniam creditum quod remittitur, videtur esse pecunia, quæ datur pro fœudo. Sic etiam creditum, quod hic remittitur, videtur dari, & solui pro fructibus, quos pupillus remittit, idcirco non aliter iudicandum, quam si minor fructus pecunia vendidisset. Quod tamen non habet locum, si creditor ex interuallo, pupillo creditum remisisset, ut notat Molin. in loco supracitato.

35 ¶ Illud aduertendum, quod nullus actus factus à tutore nomine pupilli, sibi præiudicat, quoad minuendam suam decimam, argumento. l. cum quæritur. C. de adm. tuto. vbi tutor iuri suo non præiudicat interponendo auctoritatem nomine pupilli, & ibi notat Bal. & omnes Doctores.

36 ¶ Postremò notandum, eos tantum fructus decimari posse, qui ad minorem re vera pertinent, non vero eos quos ipse fatetur ad se pertinere, cum re vera non pertineant. Hoc ipsa ratio dicitur. Et nominatim facit, quod scribit Bald. consil. 333. lib. 4. quod si ex statuto quarta pars dotis pertineat ad maritum soluto matrimonio, intelligitur de dote vera, non de dote, de qua solum per confessionem constat, argumento. l. asiduis, cum ibi notatis. ff. qui potio in pigno. habean. Facit etiam, quod propter nostrum affirmare, vel negare oratio, non redditur vera, vel falsa, ut in l. assumptio. ff. ad municipal. Et si pupillus hoc factus est, manifestum est, quod confessio ei non nocet. Solùm ergo dubia, & utilis est hæc decisio, quando minor factus maior, litigat cum tutore agente, vel excipiente, solum enim decimabit tutor fructus, qui re vera ad eum pertinebant, non vero eos, de quibus per confessionem constat, cum re vera ad eum non pertinerent.

S V M M A.

- 1 Fructus maturos tempore, quo tutela incipit, an tutor decimat.
- 2 Fructus pendentes pars rei iudicantur.
- 4 Heres restituere rogatus, an lucretur fructus.
- 8 Fructus maturos tempore, quo matrimonium incipit, an lucretur maritus.
- 10 Pensio res, quarum dies venerat tempore, quo tutela incipit, an decimet eas tutor.
- 11 Redditi, quorum dies venit tutela finita, an pro tempore quod cessit durante tutela, possint decimari.
- 17 Malis delictorum commissorum durante tutela, an decimet tutor, si sententia feratur super delicto si ita tutela cum sequentibus.

10 Poena, an pertineat ad iudicem, qui primo tulit sententiam, an verò ad iudicem appellationis qui confirmavit.

¶ An tutor deducat decimam de fructibus maturis tempore, quo tutela incipit. Et quid in fructibus collectis finita tutela, sed maturis ante, Et quid indebitis durante tutela, sed solutis finita tutela. Cap. XXVIII.

1 QVæro deinde, quid si tempore quæ tutore decernitur administratio tutelæ fructus rei pupillaris sunt maturi, an hos etiam tutor possit decimare. Videtur posse, tum ex generali decreto huius legis, tum ex l. diuortio, in principio. ff. solut. matrim. vbi probatur, quod si mulier nubens det in dotem fundam fructibus plenum, quod maritus eos lucratur, sicut ceteros fructus dotis, etiam si paulò post, matrimonium dissoluatur. Quod Paulus ibi iudicat memoria dignum, & Raph. & Ias. qui explanatius remittit, col. fin. post Alex. nu. 44. Sicut ergo maritus lucratur fructus maturos tempore matrimonij, ita tutor lucrabitur fructus maturos tempore, quo tutela incipit, vtrique enim fructus ex eadè causa dantur, scilicet propter laborem, ut hic expressè dicitur, & in l. pro oneribus. C. de iure doti, & dixi latè cap. 2. col. 1.

2 ¶ Euidè res hæc dubia videtur, sed mihi contraria sententia magis placet. Primò, quoniam hæc lex dat tutore decimam fructuum, fructus autem pendentes, fructus non sunt, sed pars rei, ut in l. si. §. fructus, & §. non solùm. ff. de his quæ in fraud. credito. scribit Paul. in l. Iulianus. §. fructus. ff. de actio. empt. Alexand. in l. Falcidia placuit. ff. ad leg. Falcid. Alexand. Aretin. & Ias. in l. cum filio familiars. ff. deleg. 1. & probatur expressè in l. fructus. ff. de rei vendic. l. 1. §. ex hoc rescripto. ff. de ven. in spi. Quinimò censentur eadem substantia cum re, & eis quibus solui non potest in fructibus maturo, & pendentes, sicuti videmus in filio, cui

cui legitima soluenda est ex substantia patris, non vero ex fructibus. l. scimus. §. si. & vbi gloss. & communis omnium traditio. C. de inoff. testam. tamen de fructibus pendentes bene potest fieri supplementum legitime. Ita docet Ang. in l. fructus. ff. de rei vendic. & in l. centurio. col. 2. ff. de vulga. & ibi Alexand. num. 40. Ias. in l. cum filio familiars. col. fin. ff. deleg. 1. Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 1. glossa. 1. num. 34. Quinimò statutum loquens de fructibus, non habet locum in pendentes, auctore Albi. in 2. par. statutorum. q. 226. Molin. in loco supracitato. Sic fructus maturi tempore, quo finitur usufructus, non pertinet ad hæredem usufructuarij, sed ad proprietarium, quoniam pars rei esse videtur. l. si usufructarius. ff. quibus mod. usufruct. amittat. in singulos. ff. de annuis lega. Et simile quidam prudenter docet Couarr. varia. lib. 1. c. 13. nu. 7. vers. 2. diligentè. * Secundo adducit me in hæc sententiam. l. in lege Falcid. placuit. ff. ad leg. Falcid. vbi probatur, quod etiam si de iure hæres lucretur fructus, neque tenetur eos imputare in Falcidiam, ut in l. in ratione in secunda. in princip. ff. ad leg. Falcid. hoc non habet locum in fructibus maturis, quoniam eos hæres non lucratur, sed esse ceteris esse pars rei, & augere hæreditatem. Verba legis hæc sunt. In lege Falcidia placuit, ut fructus maturi augeant hæreditatis estimationem, fundi nomine, qui videtur illo tempore fuisse pretiosior. Sicut ergo hæres, qui de iure lucratur fructus, non lucratur fructus iam maturos tempore mortis, ita tutor, etiam si lucretur decimam fructuum, non lucrabitur decimam eorum, qui iam maturi sunt tempore, quo tutela incipit, quoniam ipsas res videretur decimare non fructus. Augmentum enim rei iudicandi sunt, potius quam fructus.

4 ¶ Tertio facit, quod licet grauatus restituere hæreditatem, interim lucretur fructus, ut in l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel. id non habet locum in fructibus maturis tempore, quo heres hæreditatem, eos enim restituere tenetur, quoniam fructus non sunt, sed pars rei. Ita probatur, ex notatis per Iacobum Arenam, Bald. Alex. & Ias. in l. si quis bonorum. ff. deleg. 1. Florian. in l. in fideicommissis. ff. de usufr. Alex. in l. Centurio. nu. 40. ff. de vulga. & pupil. Vides (lector) ita dispositum in omnibus qui lucentur fructus. Deinde facit, quod

ad fructuarium non pertinent fructus pendentes. l. defuncta. ff. de usufr.

5 ¶ Accedit efficax ratio, scilicet, quod tutore datur decima propter laborem administrationis, ut particeps sit utilitatis, idcirco non administrans, non lucratur decimam, ut docui cap. 1. Tutor autem, qui reperit fructus maturos tempore, quo tutela incipit, non laborat circa eos, iam enim res alieno labore, & cura fructus produxit, & licet laboret in colligendo eos, satis est, quod decimabit fructus, & redditus, qui ex eis fructibus ementur, vel quod in solidum decimabit alios fructus pupillares, dum res alienum pupilli soluitur ex his fructibus maturis, & non ex fructibus postea prouenientibus.

6 ¶ Deinde facit, quod cum breui, & quasi statim sint à fundo separandi, habentur pro collectis. argumento. l. cetera. §. sed si separauit cum ibi notatis. ff. deleg. 1. & in l. penult. ff. de testam. mili. Ergo hic deficiunt ratio, & verba legis: nam neque sunt fructus, neque circa eos laborauit.

7 ¶ Non obstat, quod tenetur eos conuertere in utilitatem pupilli. l. si. §. fin. C. de administratio. tuto. quoniam etiam pecuniam pupillarem tenetur in utilitatem pupilli collocare, & docui. c. 2. tamen non decimat eam, nisi sit ex redditu, quoniam hæc lex solos redditus vult decimari, non vero res, principales, ut dico capite. 24. Non obstat. l. diuortio, quoniam cum varios habeat intellectus, non est citanda ad definitionem causarum, iuxta notata per Ias. & Doctores, in l. post dotem. ff. solu. matrimo. Rursum Ias. post longam super eius legis intellectum enarrationem, iubet lectorem attentius rem considerare. Præterea, ut ea lex significet id, ad quod eam citari loquitur in marito, qui dominus est rei dotalis. l. in rebus. C. de iur. dot. idcirco non mirandum, si facit suos fructus maturos tempore contracti matrimonij.

8 ¶ Rursum labor mariti, non solum est administrare, sed expendere ad sustentationem vxoris, & familie, & vbi primò nuptias contrahit profusè, & luculentè pecuniam prodigit, ornando vestibus zona, & reliquo muliebris mundi apparatus nouam nuptiam, idcirco æquissimum est cum maturos, & pendentes fructus lucrari. At tutoris labor solum est administrare, non alere, neque expendere circum rem, vel personam pupilli. Cum autem labor administratio-

strationis non sit considerabilis in fructibus maturis tempore in itæ tutelæ, deficit ratio, propter quam decima datur. At in marito, non deficit ratio, etiam circa fructus maturos. Nam fructus dotisei datur propter onera matrimoni. l. pro oneribus. C. de iur. doti. & tantum onus sustinet in principio matrimonij quantum post, ideo non est alienum à ratione, ut etiam maturos fructus lucretur, præsertim cū sit dominus dotis. At tutor rei pupillaris dominus non est.

9 Hæc opinio probabilis, & equa videtur, atque item iuri conformis, quam adiuuat, quod pupillo fauet, cui leges maximè prospectum cupiunt.

10 Idem censo de fructibus civilibus, scilicet pensionibus, & similibus rebus, quorū dies venerat tempore, quo tutela incipit, nam fructus pendentes dicuntur, quousq; obligatio cedatur, nam quod est separatio à solo in fructibus naturalibus est cessio obligationis in civilibus uti tradit Molin. in consuet. Paristit. l. §. 1. glo. 1. q. 3. num. 35. & vidè quæ infra dico.

11 Sed est quæstionis, quid si pupillo debetur fructus, vel redditus, pacto, vel natura, in diem quo adueniēte tutela, vel cura est finita, an tutor tales fructus, vel redditus possit decimare. Et distinguendum est, aut enim loquimur in fructu naturali, qui producitur ex fundo, vel sylua. Aut in fructu civili, ut sunt pensiones, & redditus pecuniarij. Primi casus sit exemplum, habet pupillus syluam cæduam, quæ semel excisa renascitur, post quinquennium. Finge vndecimo pupilli anno syluam cædi, & eius fructū non reddere, vsque ad decimum quintum, vel decimum sextum pupilli annum, quo iterum cædi potest, quia genuerunt, tutor petit sibi decimam fructus dari, quoniam diligenti sedulitate eam curauit. Obijcit pupillus tutelam finitam, & hanc legem de tutore loqui, sed replicat tutor fructus natos durante tutela, & quod licet percepti non fuerint ea durate, danda sibi est decima. Sed verius videtur tutorem hos fructus decimare non posse, quoniam cum colligendi sint ex succisione syluæ, videntur habere tacitam conditionem si nascantur. l. 1. ff. de condi. & demonstratio. & cum debitum sit conditionale actio nata, non est etiam pupillo, ideo, cum tempore, quo conditio impletur tutela defuerit, non est quod tutor quidquā petat

magis quam extraneus, ita Bar. l. diuortio. num. 9. ff. solut. matrimon. & ibi Alexan. & la. numer. 44. post alios comprobatur hæc opinio, quoniam non solum, quando redditus consistit in fructu naturali, verū etiam, quando consistit in pecunia, quæ præstatur ratione fructuum redditus pertinet ad eum, qui dominus est tempore, quo fructus colliguntur. Bart. per text. ibi in l. si. §. fin. ff. de iur. fisci. l. defuncta. ff. de usufr. & ibi notat Albe. Salic. in l. fructus. num. 3. Bald. nu. 4. C. de actio. empt. Paul. consilio. 2. 14. lib. 2. Couarr. var. lib. 1. c. 15. num. 3.

12 In secundo autem casu, de quando fructus civiles colliguntur finita tutela, & quidem si redditus debebatur sub conditione tacita, vel expressa, certè decimam petere non potest, quoniam, neque tutor est, neque tempore quo tutela durabat redditus debebatur pupillo, & cum redditus non esset pupilli, deficiūt verba legis, quæ de decimandis pupilli fructibus loquitur. Et ita notat Bart. loquendo in marito, in d. l. diuortio. num. 9. Bald. Paul. Angel. & la. numer. 44. Si tamen pensio, vel redditus debebatur in diem, & dies nondum venit, an tutor finita tutela, possit talem redditum decimare, saltem pro tempore decurso durante tutela? Mouet quæstionē, quod soluto matrimonio, maritus lucretur pro rata temporis pensionem vxori debitam, etiam si dies nondum venerit tempore matrimonij. l. diuortio. in princip. & ibi Bar. Paul. Alex. & la. quare idem videtur in tutore dicendum.

13 Sed mihi potius videtur tutorem tales redditus decimare non posse, quoniam licet dies cesserit, nondum venit, neque redditus sunt collecti. Et si sufficeret diem pensionis celsisse, etiam per decem annos, post finitam tutelam redditus decimaret, cum omnis futuri temporis cesserit dies, ut statim cuiusque anni temporibus redditus soluat. Exemplū sit, colonus domus meæ, obligatus est quotannis perpetuo mihi soluere quinquaginta aureos, viginti quinque solemnī Christi natali, & viginti quinque in festo diui Ioannis, finitur tutela sub Calendas Maias, petit tutor dari sibi decimam pensionis, soluendæ festo diui Ioannis. Obijcit minor tutelam ante diem defuisse, respondet tutor diem, ante finem tutelæ celsisse, & pro parte temporis laborasse, replicat minor, si diem celsisse, ante

ante finitam tutelam sufficit, ut decimes redditum, non solum decimabis eos, quorum terminus aduenit festo diui Ioannis, sed & omnes futuros, quoniam cum in diem debeatur, iam dies celsit, & actio orta est. l. cedere diem. ff. de verbor. significatio. Certè tutor damnatam causam fouere videtur, sed potest respondere, se solū petere partem pensionis pro rata temporis quo tutor fuit, quæ petitio, nō ita videtur absurda, atque si peteret redditus temporis, quo tutor non fuit, quo casu, cum nihil, vel sollicitudine laborauerit, non est audiendus: at in primo casu pro rata temporis laborauit cura, obligatione, & sollicitudine. Sed replicari potest, quod l. dicit, Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo: ex quo colligitur, quod solum potest decimare redditus, quorū dies venit, quia ex redditu, cuius dies nō venit, non potest alere pupillum. Item, quod pensiones domorum, quorum dies nondum venit, sunt fructus pendentes, auctore Bal. c. 1. in fine principij, de pace tenen. quem citat Socin. consil. 100. in causa Baptista, col. 1. l. br. 1. fructus autem pendentes pars rei sunt, & decimari non possunt, etiam prorata, ut dixi supra. Sed certè Bald. in d. c. 1. in fine principij, potius probat, ut inspiciatur rata temporis in pensionibus domorum, & in ceteris similibus, quæ tractum successiuum habent, & quotidie deberi incipiunt, inquit enim, quod fructus naturales pendentes iudicantur pars fundi, pensiones autem, & fructus civiles æquiparantur fructibus separatis à solo, si celsit dies pensionis soluendæ, si autem nondum celsit, æquiparatur fructibus pendētib. Si autem pro parte temporis celsit, & pro parte non iudicandum de eis pro rata temporis, & sequitur Molin. in consuet. Paristit. l. §. 1. glof. 1. nu. 35.

14 Sed hoc non facit contra, quia Baldus loquitur, quando celsit dies solutionis, non vero, quando solum celsit dies obligationis. Deindè nō obstat, quod inter emptorem, & venditorem fit diuisio pro rata temporis, ut per Bart. & omnes in l. Iulianus. §. si fructus. ff. de actio. empt. Salic. in l. fructus. C. eod. tit. Bald. in cap. cum M. versic. nota de consti. Bart. in l. si. in fine. ff. de iur. fisci. explicat sedulo Couarru var. lib. 1. cap. 15. num. 2. & 3. cum sequentibus, quia videntur loqui in casu, quo dies solutionis venit, vel ibi alia est ratio æquitatis, quia

emptor suam pecuniam dat. Non ignoro ex aduerso adduci posse, quod cum fructus diuidantur soluto matrimonio, inter virū, & vxorem, etiam si sint ex re maioratus, hoc habet locum, etiam si tempore soluti matrimonij fructus non essent collecti, vel à solo separati, nam, & tunc diuiduntur inter coniugem superstitem, & hæredes defuncti, si fructus iam apparebant, ut latè distinguendo Iure Regio probat Lupus, in Rubrica, de donatio. inter vir. & vxor. §. 62. vnde lucra, col. 5. nu. 1. c. versiculo isti, ergo fructus, folio trigesimo octauo. Sed responderi potest, quod inter maritum, & vxorem, hoc ideo verum, quoniam nō solum partiuntur inter se fructus, verum etiā quodcūque aliud lucrum, vel commodum constante matrimonio acquisitum: nō vero quia sint fructus. At tutor solū decimat fructus, qui cum sint pendentes pars rei esse videntur.

15 Non obstat. l. diuortio, in princ. quia, ut supra dictum est, maritus non lucretur fructus dotis, quia administrat dotalia, sed quia alit proprijs expensis vxorē. Et cum eam, & familiam aluerit, æquissimum est, ut pensionem matrimonio constante temporis lapsu decursam colligat, licet matrimonium finiatur, antequam dies veniat, & esse hac ratione peculiare, notat Couarru. var. lib. 1. cap. 15. num. 6. At tutor, ex proprijs nihil expendit, & si expendat repetit, & supra expensas decimam deducit, ut dixi cap. 21.

16 Comprobatur hæc opinio, quoniam licet fructuarius moriatur fructibus iā maturis, fructus non ad hæredem eius, sed ad proprietarium pertinent. l. si usufructuarius. ff. quib. mod. usufructu. amitta. l. in singulos. ff. de annu. lega. Item cum nondum dies soluendū redditus venerint, tutor non laborauit in exigendo eos, ideo solos redditus exactos potest decimare. Præterea facit hæc lex ibi, Mantengalos de los frutos, y tome el diezmo dellos. Ergo eos fructus decimat, ex quibus potest alere pupillum, non potest autem illum alere ex redditibus, qui cum dies nondum venerit, exigere non possunt. Et circa hanc opinionem, quod tutor non decimet redditus, quorum dies venit finita tutela, facit quod licet tutor succedat pupillo deficientibus consanguineis, iuxta glof. in l. quo tutela. ff. de regul. iur. ut infra dicam, id non procedit quando pupillus moritur post finitā tute-

lam, & casus successionis venit finita tutela, vt post Bald. & Ang. scribit Paul. l. n. tutoribus. num. 2. C. commu. de succes.
 ¶ Ex superioribus oritur questio. Dictum est. cap. 2. quod tutor decimat fructus naturales, & industriales, atque insuper fructus ciuiles, vt sunt fructus iurisdictionis, multas scilicet, & honorum publicationes, & huiusmodi alia. Finge tutela, durante pupilli fisco, ex multis applicanda decem aureorum millia ex delictis tutela, durante commissis, sententia tamen qua ea summa applicatur pupillo, fertur finita tutela, quæro, an tutela finita, possit tutor petere decimam eius summe sibi dari.
 ¶ Hæc questio plura habet capita. Aut enim tutela durante commissum est delictum, tamen non est lata sententia, aut lata est sententia, sed tamen est appellatum, & sententia confirmatur finita tutela.
 ¶ Primo casu videtur sufficere, quod delictum sit commissum tutela durante, vt tutor decimet multam, quam ex lege solucere tenetur delinquens, quoniam commissio statim maleficio ius videtur questum tutori. l. quecunque actiones. ff. de action. & obligatio. l. si is qui in puteum. §. si postea. ff. quod vi, aut clam. Tempus enim perpetrati criminis videtur spectandum, & finis ad principium videtur referendus, vt ad eum multa pertineat, ad quem ius statim commissio delicto pertinebat. Nam finis habet necessariam consequentiam à principio. l. 3. §. scio. ff. de minor. l. quod ait. l. §. 1. ff. de minor. vbi Bartolus scribit, quod in delictis initium spectandum est, vt intelligamus ad quem pertineat puniatio. cap. si. de senten. excommunic. l. 1. ff. de poen. & Abb. in d. c. si. notat ad poenam imponendam inspiciendum esse tempus delicti. Deinde à tempore delicti orta est obligatio ad poenam. l. si. C. de senten. pass. vbi quis ex delicto efficitur seruus poenę. l. Imperatores. ff. de iur. fisci. vbi ex delicto quis se poenę subdidit, glossa in l. 1. §. bestias, in verbo onerari. ff. de postul. Nam vbi primum quis deliquit, incipit obligari fisco, vt post Richardum tradit Alber. in l. leges. col. fin. versiculo secunda similis. C. de legib. Alberic. in l. post contractu. col. 1. ff. de donat. & sententia que postea fertur porius declarat, quam aliquid noui inducit, idcirco sententia retrahitur ad tempus delicti. l. hæres palam. §. si post iuncta glossa loquente de iudice. ff. de testam.

17 ¶ Rursus, quod multa pertineat ad eum, ad quem fructus pertinebant tempore delicti, docuerunt petrus Cin. & Bald. in l. si possessor. §. 1. ff. de peti. hæredi. Anania, in c. 1. & 2. ne prelati vices suas. Bald. & Roma. in l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. vbi Alex. §. si fundum vir. nu. 1. 1. testatur hanc esse comunem opinionem, Anchar. in cap. si propter. ad finem de rescript. libr. 6. Alexand. consilio. 7. viso themate, col. 1. numero. §. versiculo quarto, pro hoc facit, libro. 3. Socinus, consilio. 100. in causa Baptista, col. 2. versiculo confirmari videtur libro. primo. Barbat. in l. stichum, aut pamphilum. §. stipulatio. column. 17. versiculo querit hic, Rodericus Romanus. ff. de verbor. ob. ratio. Iason. in l. Moræ. col. 5. ff. de iurisd. on. omn. iudi. Cassan. in consuetudinibus Burgundie, titulo. 1. §. 7. glossa. 2. col. fin. Alexand. & Ias. in l. fin. ff. de iurisd. on. iudic. Laudensis in tractatu de fisco. §. 92. Nicolaus Milis, in suo repertorio, in verbo *iurisdictionis*, Boerius, de cessione. §. numero. 22. In quibus locis tractant Doctores, quod si aliquis emit à Rege, redditus primi mensis proximè futuri, & alius redditus secundè mensis, quod si primo mense commissum est maleficio ab aliquo, pro quo sibi imponenda est multa centum aureorum, & in secundo mense facta est condemnatio, quod multa pertinet, ad eum, ad quem pertinebat tempore commissi delicti. Quare ratione idem videtur dicendum in tutore, vt cum decima multarum ad eum pertineat tutela durante, non solum decimet multas debitas ex sententia, sed etiam debitas tantum ratione commissi maleficij.

18 ¶ Contraria tamen sententia probabilior, & æquior videtur, vt solum decimet multas debitas ex sententia lata durante tutela, non vero debitas ex delicto. Primò, ex verbis huius legis. *Mätengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Ex quibus liquet, quod eos fructus decimat, ex quibus pupillus alendus est, non autem aletur ex fructibus nondum sententia debitis, imò, neque de iure debentur, nisi lata sententia, vt statim dicam. Secundò moueor, ex dictis supra, quod non decimat redditus, quorum dies celsit, si non venit tutela durante, que opinio comprobatur ex verbis huius legis supra notatis.

19 ¶ Tertio moueor, quoniam plures eruditissimi

ditissimi viri, in ea sunt sententia, vt multa pertineat ad eum, ad quem de iure pertinet tempore sententię, non verò ad eum, ad quem pertinet tempore delicti. Ita docuit Baldus plerumque sibi malè constans. in l. 1. col. 2. versiculo modo quæro, de quadam. C. de fructibus & lit. expens. Imol. in d. l. diuortio. §. si vir in fundo, & ibi Aret. in principio legis. col. fin. Iacobus Rebuffus, in l. 3. C. de suscep. & Archar. lib. 1. 1. Guid. decis. 535. Baro quidam per. l. qui explicandi ibi, cuius finis in iudicis potestate, ac motu situs est. & l. furti. §. si autem. ff. de his qui notan. infam. l. cū posteriori. C. ad Trebell. & sequitur Bertrand. consil. 214. viso casu, libr. 2. Molin. ad Alexan. consil. 7. littera. B. libr. 2. Parisi Puteus, de Sindicatu verbo proventus, fol. 217. in paruis. Et hanc opinionem esse in puncto iuris sustentabilem scribit Alexand. in d. l. diuortio. §. si vir in fundo, numero. 11. ff. solu. matrimo. Quia ante condemnationem poena, non dicitur debita fisco. l. si qua. ff. de verbor. significa. l. aliud. §. 1. ff. eod. titulo. lex iudiciorum. ff. de accusa. Bar. in l. auferretur. §. fiscus. ff. de iure fisci. Itaque interim multa est, quasi fructus nondum perceptus, fructus autem nondum perceptus, non est decimandus, vt supra docui, nam eos decimat tutor, ex quibus pupillus alii potest, scilicet debitos, & presentes, & hanc arbitror esse mentem huius legis. Et certè licet Doctores tantoperè inter se dissentiant, tamè quod ad decimam tutoris attinet, ego potius hanc sententiam amplecterer, neque enim ad eum pertinent omnes fructus, sed tantum decima, neque pertinet decima omnium fructuum, sed tantum eorum, ex quibus pupillus alii potest. Sed certius hac in re iudicium expecto ab eruditis. Illud non omiserim, quod doctorum pugnam quidam tentarunt dirimere distinctione, vt prima opinio procedat in poenis ordinarijs, secunda in arbitrarijs, vt per Bart. & Paul. l. si seruum. ff. de noxal. actio. Salic. l. si quis decurio. C. de fals. Et aliam distinctionem communiscitur. Benedictus in capit. Raynuntiu, verbo, *cetera bona*, numero. 38. de testamen.

¶ Sed certè stricto iure, secunda opinio verior videtur, vt inspiciatur tempus sententię, sed inspecta æquitate, & quæ emens multas primi mensis pecuniam erogat, & quod lites sunt immortales, & sententia

cauillis prærogatur, æquior videtur comunis opinio, cum emptor petat ex causa onerosa, tamè in tutore, & verus, & equius est, vt inspiciatur tempus sententię, & ita iudicarem. Neque enim adeò onerosa est causa tutoris, atque eius qui pecunia (hoc est sanguine) multas emit, & oportet legem hanc corrigentem Ius Ciuile restringere, & minori potius est fauendum, quam tutori.

20 ¶ Si tamen durante tutela, lata sententia esset, & finita tutela, confirmatur in causa appellationis, certè æquum videtur, vt tutor decimet multam, quam intentata lite pronunciari fecit deberi pupillo. Et nominatim in questione de emptore multarum primi mensis, quod ad eum pertineat multa, si sententia est lata durante suo mense, licet fuerit à iudice appellationis confirmata finito mense, docet Molin. ad Alex. consilio. 7. littera. B. ad finem, libr. 3. quoniam ius semel questum, non debet tolli, propter appellationem iniustam. Et confirmatur, quoniam si ex lege, poena pertinet ad iudicem, & ipse in negotio ferat sententiam à qua appellatum sit, certè si sententia confirmatur poena, non pertinet ad iudicem appellationis confirmantem, sed ad primum iudicem, qui veritatem primus in lucem produxit, vt auctor est Alexand. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupilla. Et ita inuictissimi Regis Philippi Secundi rescripto definitum extat. Prædem enim misso rescripto ad senatum Granatensem, ita sanxit, & pro lege obseruari voluit, insuperque præcepit iudices appellationis, restituere omnem pecuniam, quam ex sententia confirmatoria sibi applicauerat.

S V M M A.

1. Fructuum decima, an danda tutori deductis impensis, & nu. 7.
2. Decima Ecclesie soluitur nullis deductis impensis, & an idem in decima principi debita.
3. Redditus dicitur, qui supersunt deductis impensis.
4. Lucrum est, quod superest deductis impensis.
5. Fructus censetur qui supersunt deductis impensis, etiam si quis iubeatur dare fructus integros.
6. Fructus, an dicantur deductis impensis, quando debentur per quotam.
7. Decima tutoris, an soluere debeat pro sua parte onera pupillaribus fructibus imposita.
8. Primogenio imposita onera, an sint soluenda à primogenito insolidum, an verò etiam à fratribus secundo genitis, quibus pars fructuum datur.

Fructuum

Fructuum partem accipiens, an debeat subire partem onerum. nu. 12. & 13.

14 Tutor, an pro parte sua decimæ teneatur rescicere collapsam, vel labefactam tan rem pupilli.

16 Pensionarij, an contribuere teneantur in decimis Papalibus, an verò solum titularij.

17 Vsufructuarius, quando teneatur ad expensas.

An cum tutor petit decimam, sint deducenda expensa à pupillo facta circa fructus, & an tutor teneatur pro sua parte soluere onera imposita fructibus pupillaribus. Caput. XXIIX.

1 **Q**uæro deinde, an cum tractatur de faciendâ cõputatione decimæ fructuum, sint prius deducendæ expensæ factæ circa fructus. Mouet questionem, cetera nos de decim. vbi probatur speciale esse in decima debita Ecclesiæ, vt in faciendâ eius computatione, non deducantur expensæ, ergo in contrarium est regula communis. Idem probatur in. c. pastoralis. & in. c. non est in potestate, & in. c. cum homines. de decim. notat gloss. in. l. si à domino. §. fin. ff. de peti. hæredita. in verbo *impensis*, & ibi Alberic. & Bal. DD. in. l. fructus. ff. soluti. matri. & est cõmunis opinio in decimis prædialibus.

2 **A**d eò autem speciale est in Ecclesia, vt non sit id admittendum, si fructus debeantur filio. Nam textus in. c. tua nos loquitur in decima, quæ est tributum animarum egentium, atque id eò maximè fauorabilis. Lancimus. C. de sacrosanct. Eccles. At cū pars fructuum debetur Principi, censetur esse vectigal. & tributum, quòd est odiosum, vt notat Bart. l. si pupillus. §. fin. ff. ad leg. Falcid. Quia ratione ita docuerunt Bald. l. 1. col. 1. versiculo modo accidit. C. de fructibus, & liti expens. Bald. Angel. Imol. Raph. Commens. Roman. Alexand. Aretin. Socin. & Iaf. in. l. fructus. ff. sol. matrim. Felin. in. c. ad nostram. in. 1. col. 1. de iureiuran. Nam licet Ecclesia, & fiscus, æquiparentur. l. si. C. de sacrosanct. Eccles. non potest argui. de vno, ad alterum in rebus, in quibus est diuersa ratio. Id eò hæc opinio. vt. c. tua nos. non procedat in filio, amplectenda videtur potius, quam opi-

nio eorum, qui contra sentiunt, æquoruma numero sunt Sali. & Paul. in. l. fructus. ff. solut. matrim. Bal. in. l. si à domino. §. fin. ff. de peti. hæredita. A ff. c. decisione. 252. Sed eorum opinioni, præter æquitatē obstat. c. grauis. de restit. spoliato. vbi etiam in fructibus debitis Ecclesiæ, sunt deducendæ impensæ, ex quo liquet non simpliciter Ecclesiæ dari fructus, non deductis impensis, sed tantum id procedere in decimis, ratione supradicta. Principi autem nõ dantur fructus, tanquam tributum animarum, ergo si ei debeat pars fructuum, certè in faciendâ computatione deducendæ sunt expensæ.

3 **C**um ergo ex mente omnium Doctorum, textus in. c. tua nos, sit specialis in decima debita Ecclesiæ pro tributo animarum, certè argumento sumpto à contrario sensu, secus iudicandum cum decima alij debetur quàm ecclesiæ.

4 **P**ræterea lex dicit decimam deducendam de fructibus, in æstimandis autem redditibus deducuntur prius expensæ, vt docet Bald. & Sa. ic. in. l. cohæredibus. C. fami. hære. Bald. in. l. neque. in. fine. C. de compen. Et in æstimandis fructibus, prius deducuntur expensæ. l. fructus. ff. sol. matrim. glossa. Bart. & Angel. in. l. fundo. ff. de rei vendica. glossa, in. c. cum antea in verbo *fructus*, & ibi Barbat. col. 2. de pigno. Latè Felin. in. c. ad nostram, col. 1. & 2. de iureiuran. l. si à patre. §. pen. ff. de per. hæredi. Inquit lex. *fructus dicuntur deductis impensis quæ quæredorum conseruandorum, & eorum gratia fiunt.*

5 **S**ic lucrum dicitur quod superest deductis impensis. l. Mutius. ff. pro soc. vt latè dixi. c. 27. & probat. l. quantitas patrimonij. ff. ad leg. Falcid. l. vbi pure. §. si. & ibi Alexan. & Ripa. ff. ad Trebell. Angel. & Imola. l. ciuitatibus. §. fin. de leg. 1.

6 **Q**uinimò etiam si quis iubeatur inferre fructus integros, potest deducere expensas, secundum Bal. & Sali. l. 1. col. 2. C. de fru. & liti. expen. Citant. l. 1. in verbo *fructus integros*. C. de his quib. vt indig. vbi probatur, quòd hæres qui non est, vitus necem defuncti, cogitur redere fructus hæreditatis integros sicuti malefidei possessor. Malefidei autem possessor expensas deducit. l. si à domino. §. si. ff. de per. hæred. l. fundus qui dotis. ff. fami. hære. Rom. sing. 334. Ang. in. l. ait prætor. §. per hanc. ff. de his quæ in fraud. credito.

Et

7 **E**t nominatim quòd iussus inferre fructus integros, expensas deducat, notat Aretin. l. diuortio. §. si. ff. sol. matrim. Alexand. l. fructus. ff. eo. titul. Corn. conf. 289. videtur in hac col. fin. versic. non ob. id. quòd dixi lib. 1. Iaf. in. d. l. fructus. Qui citant. d. l. diuortio quæ loquitur de fructibus integris, & tamen intelligitur deductis expensis, vt in. d. l. fructus, quæ loquitur in eodem casu. Sed fateor hoc de fructibus integris, non ita expeditum esse, nam contra sentit Roman. in. d. l. fructus. & Alexand. confil. 133. lib. 5. Barba. in. c. Raynaldus col. 65. versic. sed adhuc. de testa. Corfe. in. singulari in verbo *integre*. Lupus. c. per vestras, fol. 98. colum. 3. versiculo facit prætereat de donatio. inter vir. & vxor. Et certè res videtur, iuxta subiectam materiã ex mente legis vel hominis iudicanda.

8 **P**ræterea quòd decima sit danda tutori deductis in computatione expensis, probatur ex traditis per Bar. in. l. sed si hoc quam legit cum. l. si vir vxori. §. cuidam. per illiū textum. ff. de condi. & demonst. vbi notat, quòd stante statuto, vt de precio rei venditæ soluantur gabella trium denariorum pro libra, debente precio deduci quæ impensa sunt in proxenetas, vt ibi distinguit. Idem docet in. l. quantitas patrimonij. ff. ad leg. Falcid. & in. l. in lege Falcid. a cod. titul. & in. l. vbi pure. §. fin. ff. ad Trebell. cum alijs similibus congestis cap. 27.

9 **H**æc opinio videtur de iuris rigore, vera tamen contraria sententia suas etiam habet rationes. Primo facit quod scribit Bar. in. l. fructus ad finem. ff. sol. matrim. quòd si rustico locauit fundum ea lege vt fructus inter nos diuidantur, diuisio faciendâ est, absque deductione expensarum. Et eius opinionem, probant omnes doctores. ibi autore Iaf. nu. 22. Bal. l. 1. C. de fructibus, & liti. expen. Bald. & Cin. l. 1. 7. q. C. pro soc. Albe. & Bald. post Iacobum Aren. in. d. l. fructus Ioan. Andre. ad Specul. titulo de loca. §. postquam, versiculo, quid si tibi locauit fundum. Corne. conf. 289. videtur in hac, post princip. & iterum col. 3. versic. & hinc est quòd colonus, lib. 1. A ff. c. de cifi. Neapolit. 252. Bertrand. confil. 255. nu. 4. lib. 1. Hoc videtur probari in. d. c. tua nobis. de decim. vbi notant Innocen. Hosti. & Ioan. And. Cardin. Floren. & Abb. nu. 3. Capici. decis. 20. nu. 14. Inter tutorem autem, & pupillum, simile quidam esse videtur, quòd inter colonum partiarium,

& dominum. Dominus enim fundum præstat, colonus colit & præstat operas. Sic pupillus rem suam tutori quasi præstat, & tutor colit, & auget. Sicut ergo inter dominum, & colonum, fructus diuiduntur absque deductione impensarum, sic diuidendi videntur inter tutorem, & pupillum.

10 **S**ecundò moueor, quoniam licet verum sit fructus dici deductis impensis, id non videtur admitendum quando fructus debentur per quotam, sed solum quando simpliciter debentur. Ita videtur probari in c. pastoralis, & in. c. tua nos de decim. & sic ibi nihil speciale statuitur fauore animarum, ita docet Hostien. ibi, & Cardin. Floren. in prima opinione, & videtur sequi. Abb. & latè excutit Socin. in. d. l. fructus in. 1. & 4. conclusione, & videtur sensisse Bart. ibi, dum fecit distinctionem an verbum fructus proferatur à lege, an ab homine, & postea subdit hoc verum quando verbum fructus ponitur indeterminate, & infert quòd si statutum diceret, vt de qualibet corbe frumenti soluantur tantum pro gabella, non deducuntur expensæ, secus si diceret de fructibus. Et hanc differentiam tuetur Capicius, decis. 20. nu. 12. Bart. & alij in. l. inter stipulantes. §. facram. ff. de verbor. obligat. Bald. Imo. Alexand. Aretin. & Socin. in. d. l. fructus. ff. sol. matrim. Bald. in. l. 1. col. 3. C. de fruct. & liti expen. Florian. in. l. videamus. ff. de vsur. Firmian. in tractatu gabellarum in. 2. pars. 8. partis princip. in. 5. q. per textum in. l. si debitor. §. verisimile. ff. de contrah. emp. Sed fateor, hos omnes præter Hosti. Cardin. & Abb. loqui quando statutum dicit vt de qualibet corbe frumenti soluantur tantum pro gabella, quo casu cum statuatur certa quantitas, expensæ non possunt minuire quod expresse promissum est.

11 **S**ed hæc exempla de corbe frumenti, & similia, & decisiones doctorum possunt cauillis eludi, ne scilicet confirmet hanc opinionem in decima tutoris. Dicit enim quispiam, Doctores ibi loqui quando debentur decem corbes frumenti per nomina numeralia, nõ verò quando debetur decima fructuum quo casu Doctores videtur sentire expensas deducendas, cum dicant id esse speciale in decima quæ soluitur ad suffragium anime tanquam peccatorum tributum, vt non deducantur expensæ, ergo in contrarium est regula cõmunis. Agnosco tamen maximè conuenire sensui com-

munii, vt non deducantur impensæ, in tutore cum non omnes fructus, sed pars eorum sit ei præstanda.

10 ¶ Postremo, quod me in hanc sententiam præcipuè trahere posset, est cõmunis vsus loquendi, iuxta quem intelligenda sunt verba legis vulgari lingua scripta, vt per Bart. in l. si quis filiabus. ff. de test. am. tut. Vulgo autem dicimus: Petrus tot fructus colligit ex vinea sua, neq; vllas deducim expensas, sed quod à solo sublatu naturali ter est, appellamus fructu, nulla facta mētionē expensarum. Qua ratione verba huius legis. Mantengalos de los frutos, y tome parasi el diezmo. Videntur ex communi vsu loquendi significare, vt decimet fructus ex solo ablatos, nulla facta deductione impensarum. Argumēto eius quod notat Albe. in l. diuortio. ff. solut. matrim. vbi scribit Bart. doctrinam, in l. fructus. de domino & colono partiaro. & de fructibus inter eos diuidendis absque deductione impensarum, probandam esse ex communi vsu loquendi, licet non probetur lege, & sequitur Ias. in d. l. fructus. nu. 22. vbi dicit, quod licet opinio Bart. non probetur lege, amplectenda est ex quadam æquitate congruentia.

11 ¶ In summa prima opinio exacti iuris rigore vera videtur. Sed secunda videtur, æquior, præsertim si expensæ circa culturam (nam de his loquitur, vt. l. diuortio. §. impendia. & ibi doctores. ff. solut. mat.) tot sint, vt si earum computatio fiat ferè nihil maneat tutori, argumento glose. in l. qui concubinam. §. qui hortos. & ibi Bart. ff. de legat. 3. Licet hoc argumentum possit retorqueri in cõtrariam, scilicet, quod minor soluet plusquam decimam, si expensæ magnæ sint, ita quod eis deductis fructus sint pauci, & nihilominus cogatur soluere decimam integram, & hoc de iure veriùs videtur & seruandum.

12 ¶ Sed quid si ratione rei pupillaris aliquid si præstandum principi, vel subeundum onus quopiam, an minor solum suis expensis id faciat, an verò etiam tutor debet contribuere pro sua decima. Et distinguendū est. Aut enim tutor nondum acceperat decimam tempore quo onus imponitur fructibus rei pupillaris, & haud dubiè hoc nocebit tutori, nam quo fructus minores fuerint, minor erit decima. Et licet magni fructus colligantur, respiciendū quanti maneat pupillo deductis oneribus,

vt probaui supra. c. vigesimoseptimo. Si verò onus imponatur postquã tutor suã decimam accepit, & tunc fructus decimæ pupilli non sunt, sed tutoris, & onus impositum fructibus pupillaribus non minuet fructus quos pro decima tutor accepit, quoniam iam pupilli non sunt.

13 ¶ Sic in simile disputant doctores, quid si primogenitus teneatur fratribus secundo genitis dare vitam & militiam, vti nōnis est apud Britonnes, vel aliquam partem fructuum pro alimentis, an si quid præstandum sit principi ratione rerum fortitudinalium, vel subeundū onus quopiam putata vt regi seruiat in bello, vel vt pecunia suppeditet, an solus primogenitus id faciat suis expensis, an verò secundogeniti teneantur contribuere. Istam questionem proponit Affectis. decisione Neapolitana. 232. magnificus dominus, & late disputat Tiraqueus de primogen. questione. 74. per totam. Item in constitutione Siciliæ, incipiente comibus, & omnes definiunt, quod si princeps exigat pecuniam, secundo geniti nihil tenetur dare de parte fructuum quæ sibi dantur ad alimenta, sed quod solum primogenitus debet onus sustinere. Et simile disputat Boer. decis. 244. m. 9. an scilicet maritus lucrans ex statuto tertiam partem dotis, teneatur pro sua parte ad impensam funeris, vide Baldus, & Albe. in l. Neratius. ff. de relig. & sumpt. fune.

14 ¶ Sed est quæstionis, quid si arbores fundi pupillaris, vel tabernæ corruant. Ita vt oporteat tabernas reficere, & arbores sufficere, an prius ex fructibus pupillaribus deducenda sint necessaria ad refectorem, & post deducenda sit decima ex fructibus qui supersunt. Mouet quæstionem. l. fundi. Trebatiani. ff. de vsu. lega. vbi Iuriscōsultus assignans differentiam inter eum, cui debetur vsufructus, & inter eum cui debentur fructus, scribit, quod etiam si vsufructuarius non teneatur reficere, atamen ille cui fructus dantur reficere, teneatur rem in qua habet ius percipiendi fructus, & videtur idem probari in l. vetus quæstio. & in l. cum fructuarius ff. de vsufruct.

15 ¶ Sed veriùs videtur tutoris decimam non minuendam, ex eo quod illa sint reficienda. Ita videtur probari in l. vsu legato. ff. de vsu. in vltimis verbis. ex quibus prouatur quod ille ad quem omnes fructus

pertinent tenetur reficere rem non verò ille ad quem pertinet pars fructuum. Verba ipsa legis audire præstat. Inquit lex. Quoniam igitur omnis fructus rei ad eum pertinet, reficere cum aedes per arbitrum cogi. Nota illa verba. Quoniam omnis fructus rei ad eum pertinet. Ergo si non omnis fructus ad eum pertinet reficere non tenetur. Ad tutorem autem solum pertinet decima. Et nominatim hoc probatur in. c. pastoralis de decim. Non obstat. l. fundi Trebatiani. ff. de vsu. lega. nam intelligendus est quando omnes fructus ad aliquem pertinent, non quando pars eorum, vt in. d. l. vsu fructu legato.

17 ¶ Huic tractatui similis est illa quæstio, an pensionarij teneantur contribuere in decimis papalibus an vero solum titularij. De quare vide extrauag. Bonifacij Octau. incipiente declarationem. §. quia nonnulli posita inter extrauagantes communes sub titulo de decimis. Imol. in. Clem. Beneficiorum in. 3. q. de decim. Bartol. Bel-len. de charitatiuo subsidio. q. 37. & 75. Giacalup. in tractatu de pensionibus. q. 17. Gigas de pensionibus. q. 38. Deti. consilio. 156. Tiraquell. de primogen. q. 74. in fine. ¶ Et quando vsufructuarius teneatur ad expensas, distinguendum inter temporales & perpetuas, vide. l. haecenus & l. pendentis. §. si quid cloacarij. ff. de vsufr. l. pen. §. si. & ibi glo. ff. de leg. 3. l. quæro & ibi Bar. ff. de vsufr. lega. Et distinguendum inter necessarias, vt les, & voluptarias. l. vsufructu legato. §. quoniam. l. haecenus. l. æquissimum. §. fructuarius. ff. de vsufr. Specul. de locato. §. postquã versiculo sed quæritur, & ibi Ioan. Andre. in additione. in verbo habitat Cassan. in cõsuetudi. Burgun. Rubrica. 4. §. 6. verbo de maintenir nu. 1. & 2.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor an possit duas decimas deducere si res pupillaris bis in anno fructificet, & nu. 7.
- 2 Fructibus venditis an censentur venditi secundum fructus si res bis in anno fructificet. & nu. 6.
- 3 Fructus lucra an lucretur etiam secundos.
- 4 Due collecte non soluende, eodem tempore.
- 9 Verba legis an intelligantur de prima iure.
- 10 Gabella emptæ an censentur emptæ quæ augetur.
- 15 Fructus rei castrensis an decimet tutor.
- 17 Lucrata in bello non diuiduntur inter virum & uxorem bene tamen diuiduntur eorum fructus.
- 18 Reditus quos pupillus habet pro tempore vite an decimet tutor.

19 Tutor an si cesset petere decimam per biennium possit eam postea petere.

¶ Si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis deducat decimam. Et an decimet fructus ad minorem pertinentes ex bonis castrensibus, vel ex redditu ad vitam, & an lex regia præsumens famulo tempus vt petat salarium, comprehendat tutorem. Caput. XXX.

1 ¶ **F**VIT quæstionis, quid si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis possit deducere decimam. Mouet quæstionem hæc lex, quæ decimam in numero singulari tutori tribuit, ibi (d diezmo) quod si bis decimat fructus, videatur duas decimas deducere aduersus præfinitionem legis, & aduersus vtilitatem pupilli.

2 ¶ His suffragatur, quod si quis vendat rosas viridarij sui, & fructificet bis in anno, venditio intelligitur de primis fructibus non de secundis, argumento. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signif. l. dotis promissio. ff. de iure doti. Ita docet Bald. in l. diuortio. §. quod in anno. ff. sol. mat. & ibi Alexan. col. pe. las. nu. 12. Idem Ias. in l. duob. §. 1. ff. de iur. iur. Alex. cõf. 16. nu. 6. lib. 4. & alios citat Tiraquell. in repetitione. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signif. Cum ergo ille cui ex causa onerosa fructus debentur (scilicet exemptione) non consequatur nisi fructus primo natos, quanto magis idem dicendum in tutore cuius causa non adeo videtur onerosa atque eius qui pecunia rem parauit.

3 ¶ His congruit quod scribit Ioan. Andr. in regula sine culpa in Mercurialibus, quod si ex legis dispositione maritus soluto matrimonio lucretur fructus rerum vxoris, intelligi debet de primis fructibus non de secundis si res bis in anno fructificent. Et eius sententiam probant Bald. & Imola in. l. cum patet. §. qui ad certum ff. de leg. 2.

4 ¶ Simile videtur quod duæ collectæ non sunt soluendæ eodem tempore. glosa &

doctores in. l. 1. C. de mulier. & in quo loco glosa, in. l. honorem sustinent. ff. de mune. & hono. Bart. & doctores in. l. fin. §. quoties. ff. de mune. & hono. Alexand. consil. 148. numero. 10. lib. 6.

5 ¶ Postremo suadet, quoniam labor tutoris non potest tantus esse, ut promeretur decimam, tam de primis, quam de secundis fructibus. Quid enim si decima primorum fructuum valet aureos trecentos, certe si etiam secundus fructus decimet forte salariū esset immodicū, & iniquum, & premium de iure debet esse par labori, autore Bald. in proœmio digestorum. §. discipul. col. 2. Et quando decima est immodica, si ad laborem conferatur, non est danda tutori, ut docui capi. 9.

6 ¶ Ultimo facit, quod verè & prudenter scribit Rom. in. l. diuortio. §. quod in anno. & ibi Alexand. num. 7. ff. solut. mat. quod cum tractatur an censetur venditū solūm primi fructus, an verò etiam secundus, res est iudicanda ex quantitate pretij. Hic autè decima datur propter laborem, neq; labor tantus esse potest, ut promeretur bis decimari fructus pupilli.

7 ¶ Sed mihi contraria sententia potior videtur. Primò ex generali dispositione huius quæ decimam fructuum tutori concedit, fructus autem secundus, non minus fructus sunt quam primi, ergò utriusque decimandi. Non enim maior ratio proferri potest, cur potius decimare debeat primos quam secundos.

8 ¶ Secundò facit, quod decima datur propter laborem, tutor autem nō minus laborat circa secundos, quam circa primos fructus, & quo vberior est fructus rei pupillaris, eo verior & maior, & diuturnior est labor.

9 ¶ Tertio facit, quod regula dictans sermone simpliciter prolaturum, intelligi debere de prima vice, nō habet locum in verbis legis. Vti post alios notat Alexand. in. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solut. mat. l. as. in. l. duobus. §. ei qui. ff. de iur. iuran. Latissimè rem profert Tiraquel. in rep. d. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. significa. Decima autem tutori datur ex huius legis dispositione, ergo non magis decimabit fructus primos quam secundos. Et ita probatur in. l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. mat. vbi lex dictans maritū lucrari fructus dotis intelligitur de primis & secundis fructibus, si res bis in an-

no fructificet. Et ita si res pupillaris eodè anno bis vel decies fructificet, decies tutor fructus decimabit.

10 ¶ Sic legimus quod si gabella est vedita, & postea ex causa duplicatur, certè tota in solidū pertinet ad emptorē vel cōductorē, ut probat Ang. in. l. at vbi. ff. de peti. hæ. red. qui citat Bal. què vide in. l. vtrū. ff. co. titulo. Barb. in. c. relatū. col. 3. n. 7. de testa. qui citat Bald. in Rub. ff. de rer. diui. col. 3. Boer. decision. 180. nu. 6. in fi.

11 ¶ Nō obstat quod tutor videtur deducere duas decimas, id enim falsum, nā de primis ducitur nā decimā, & de secundis aliā, & sic nō ducit duas decimas de eisdem fructibus, sed de diuersis fructibus.

12 ¶ Non obstat etiā quod doctores in simili videtur aliter deffiniri, quoniā ipsi non loquuntur quando alicui dādi sunt fructus in plures annos (qui est casus nosler) sed quādo venduntur fructus fundi nō in longū tempus, neque per plures annos.

13 ¶ Neq; etiā obstat quod scribit Imola in l. cū pater. §. qui ad certā. ff. de lega. 2. quoniā nō loquitur quādo maritus in plures annos debet lucrari fructus, sed tantū per vnus anni spatium. Rursus respondeo opinionē Imolę dubiā esse: quoniā cū lex sit etuū mentionē facit, & primos & secundos cōprehēdit vti late excutit. Tiraq. in rep. l. boues. §. hoc sermone quem lector consulat.

14 ¶ Nō obstat quod scribit Alex. post alios cōsi. 148. n. 10. lib. 6. quoniam species est prorsus, diuersa quæ hāc opinionem nostram ne læuissimè quidem labefactat.

15 ¶ Nūc videamus an tutor possit decimare fructus rei castrēsis acquisite ab adolescente minore suo. Et mouet quæstionē, quæ licet Iure Regio parta cōstāte matrimonio diuidatur inter virū, & vxorē, tamen quæ sita ex militari negotio nō diuiduntur nisi vxoris expēsis railitiā sequutus fuerit maritus ut lege regia definitum extat.

16 ¶ Sed his non obstantibus verissimū est tutorē posse decimare nō ipsas res in bello acquisite, sed fructus & redditus ex eis proueniētes. Primò ex generali dispositione huius legis. Deinde quoniā nihil plus iuris habet tutor in his quæ minor habet hæreditaria, quā in his quæ in bello adquisiuit, vtraq; enim aliena sunt, sci licet, pupilli, nihilominus tamen tutor decimat fructus ratione administrationis.

17 ¶ Deinde licet parta ex militari opere non

non diuidatur inter virū, & vxorē, tamen fructus ex eis procedentes iure optimo diuiduntur, ut scribit Roder. l. 1. tit. De las ganancias. §. 3. fol. 37. in principio. & fol. 25. Lupus in rep. Rubricæ de donationibus. §. 65. limitabit. n. 65. vers. & ex his. Faciunt dicta supra. c. 25. ver. ex his inferitur. Et ita licet tutor nō decimet res quæ nō sunt fructus, tamen ipsos fructus decimabit.

18 ¶ Idem sentio redditibus quos pupillus habet pro tempore vitæ, quoniam non magis laborat tutor circa redditus perpetuos quam circa temporales, & cum perpetuos decimet, decimabit etiam temporales. Quid quod omnes (quātūvis perpetui) temporales sunt quoad tutorē. Et lex loquens de redditibus exercēda etiā est in redditu ad vitā, ut scripsi in tractat. de non meliorandis filiabus ratione dotis. c. 4. n. 25. Neq; magis sunt pupilli perpetui, quam temporales.

19 ¶ Sed occurrit quæstio. Regia lege à Carolo. V. edita cauetur, ne famulus post biennium quo dominum reliquit possit petere salariū an id seruandum in tutore, ut post biennium finita tutela non possit petere decimam.

20 ¶ Sed certè in tutore alia ratio est. Neq; enim tutor famulus est, sed potius loco domini habetur. l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro empto. Regia. l. 1. titulo. 14. part. 7. Bartolus in Authen. ut in hi qui obligati. numero. 1. & in. l. neque tutores. numer. 2. C. de procurat. & in. l. 1. §. non potest. ff. de excusa. tuto. & in. l. videamus. nu. 4. ff. de in lit. iurand. Specul. tit. de satisfactione. §. 4. ver. actor. nu. 4. Quinimò habetur loco patris. l. 15. tit. 14. par. 6. Specul. vbi supra. & titulo de spōsalibus. §. vers. 2. argumētum contra. n. 3. Marian. consil. 61. ver. circa finem. col. 5. Cū ergo habeatur loco patris & dñi, non est exercēda aduersus eum lex loquens de famulo non enim quadrat verba legis, ergo neq; leg. dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect.

S V M M A.

- 1 Tutor an possit denuntiare minori ne se infcio fructus colligat.
 3 Vxor habet dominium in dimidio lucratum constante matrimonio.
 4 Decima pertinet ad Ecclesiam vendicatur aduersus tertium possessorem.
 7 Tutor an possit retinere res pupilli ratione decime.

9 Retinere rem debitoris quando liceat ratione debiti.

10 Tutor potest propria autoritate capere decimā, & sibi satisfacere si minor ei aliquid debeat.

¶ An tutor collectis fructibus finita tutela possit denuntiare minori, ne se infcio fructus colligat, Et exportet, & an retinere possit res pupilli ratione decime. Cap. XXXI.

1 O Ccurrit quæstio, tutor vel curator definit tutor esse ex causa naturali, vel accidentali, collectis fructibus, non tamen ex portatis, metuitq; ne minor forsam iam maior factus fructus exportet, & abscondat, an possit prohibere minorē, vel eius curatorem ne se infcio fructus colligat, nisi misso inspectore argumento. l. 2. ibi sub aspectu. C. quando & quibus.

2 ¶ Certè videtur posse, nam qui habet partē in fructibus ratione decimæ, videtur habere partem in fundo. Nam fructus sunt pars fundi præsertim pendentes, ideò videtur posse prohibere dominum ne se infcio fructus colligat. Hac ratione loquendo in decimā, ita docet Specul. & post eum Ioan. Andr. & Bal. in additione, titulo de decimis. §. 1. col. fin. versic. vlti. quæritur Ioan. Andr. qui citat alios in. ca. ex parte. 2. & ibi notat Collectar. & Abb. de decim. Lucas Penna in. l. 2. col. 5. in verb. aspectu. C. quando & quibus quar. pars. de belibr. 10. Card. Floren. consil. 146. post prin. Alexā. in. l. diuortio. §. fi. col. fin. versic. iuxta hoc vnū. ff. solut. matr. & ita fuisse iudicatū in curia Delphiniali, testatur Guido Pap. de cif. 283. exactor decimarum Aufre. in de c. f. Tholos. q. 109. itē fuit quæ situm. Iacobi. Sancto Georgius in tractatu de operis. col. fi. vers. rursus quæro homines mei. Et videtur expressè probari in. l. 2. quando & quibus, quar. pars de bea. ver. sub aspectu.

5 ¶ Secundò facit quod lucra quæ Iure Regio debent diuidi inter virū, & vxorē, pertinent iure dominij ad vxorē pro sua parte etiā matrimonio constante, ut probari videtur in. l. 46. tit. 28. part. 3. Scribit Lupus in Rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 65. nu. 24. Couarru. varia. resolut. lib. 3. c. 19.

col. 2. & 3. Rodet. l. 1. titulo de las ganancias. versiculo quæritur ulterius. Segura de bonis lucratis, constante matrimonio. n. 44. Molin. in consuetu. Paris. §. 25. col. 1. Calfan. in consuetu. Burgun. Rub. 4. §. 2. nu. 6. Antonius Gomezus, in l. 5. 1. Taur. n. 76. Si autem idem est in tutore, ut dominium decimæ ad eum pertineat, etiam, durante tutela, ante quam diuidat fructus, non est alienum à ratione ut possit denuntiare ne se infcio fructus colligantur.

4 ¶ Tertio facit quod legimus, quod decima pertinet ad Ecclesiam est dominio Ecclesie, ut in c. commissum. & ibi notat Abb. de decim. idem Abb. in c. parrochianos in fine. & in c. tua. col. 2. eo. titulo. Et pro ea competit Ecclesie actio, aduersus quemlibet possessorem prædij, etiam pro decima temporis præteriti quo ille non possedit, ut notat Hosti. Ioan. Andr. Card. & Abb. in c. pastoralis de deci. Soci. consi. 268. col. 1. lib. 2. vbi dicit, quod decima est onus reale, & sequitur fructuum detentorē, & pro eis potest agi actione reali. Quod si decima pertinet ad tutorem huius naturæ est, & dominium eius pertinet ad tutorem, certè æquū videtur ut possit denuntiare ne se infcio fructus colligantur.

5 ¶ Sed efficacius probatur hæc opinioni. l. 2. ibi sub aspectu curialium. C. quando & qui, quar. pars debeat. Cuius argumento nostri definiunt quod si inter me, & colonum fundi mei fructus sint diuidendi, quod tempore mensis possim mittere famulum inspectorem ne fraus fiat in fructibus. Ita docet Alex. in l. diuortio. §. si. col. si. ver. iuxta hoc vñ. ff. solut. mat. Et Bal. ibi dicit, quod vxor poterit inhibere viro ne se infcia fructus colligat, nisi præsentem hominem, quem mittere vult ne sibi fraus fiat, & sequitur Alexan. ibi. Vide casum in quo loquuntur, & citat Specu. d. tit. de decimis. §. 1. col. si. n. 12.

6 ¶ Vltimo hæc opinio vel ex eo probanda est, quod absq; dāno pupilli, vel minoris occurrunt fraudibus, efficiturque ut suū cuique reddatur. Hæc mihi vera opinio videtur. Fateor tamen ingenue eā non probari ex secundo, neq; ex tertio argumento. Nam dominium decimæ non pertinet ad tutorem quousq; eam capiat, fructus enim omnes pupilli sunt, & tutori decima debetur non tanquam domino, sed tanquam creditori. Nam etiam usufructuarius qui plus iuris habet quam ille ad quem fructus pertinent, ut in l. fundi. Trebatiani. ff. de

usufr. leg. glosa. in l. si quis ita. ff. de usufr. non est dominus fructuum, neque potest eos vendicare antequam eos colligat. l. si fur. ff. de usufructu quæ loquitur in usufructuario. Vendicatio enim non nisi domino datur. l. in rem. ff. de rei vendica. Non obstat. c. pastoralis. de deci. quoniam ibi loquitur text. de decima quæ Ecclesie soluitur, cui peculiaria plura sunt concessa priuilegia. Si tamen tutor pupillō maiori factō, res suas integre restituisset, posset utique ab ipso condicere decimam. licet non à tertio possessore fructuum. uti docet Bart. in l. quod si nulla. ff. de leg. 1.

7 ¶ Quid tamen si pupillus iā maior factus nollit tutorem relinqui decimam, imò ferè omnia sua occupauit, quæro an tutor possit ratione decimæ retinere res pupillares. Videtur nō posse ex l. si. C. de comod. vbi nemo potest retinere rem meā q̄ sibi debeat centum, & ibi notant Bart. & Albe.

8 ¶ Sed cōtra verius, imò tutor ratione decimæ potest retinere res pupilli quæ apud se sunt, si minor abscondit alias, & nō vult in eis sibi dare decimam. Ita probatur in l. 1. §. præterea. ff. de cōtra. & vti. act. tut. vbi probatur quod tutor potest vti retentione ad consequendum quod sibi pupillus debet, & ita notat ibi, Dinus, & Albe. Facit. l. si non fortem. §. si centū. ff. de cōdi. indebi. scribit Petrus Iacobus in sua praxi. in Rubric. de actione, & rationibus distrahendis propè finē, vñ. tutor enim. Scribit melius Alberic. post Vbertum quē citat. in l. pro officio. col. si. nu. 6. C. de admi. tuto. & in l. alimenta. C. de neg. gest.

9 ¶ Postremò facit quæ prudēter scribit Bart. in l. si nō fortē. §. si centū. q̄ etiā si ratione debiti nullus possit retinere rem debitoris sui, hoc non habet locū quādo debitum oritur ex melioratione facta in ipsa re. Citat l. si in area. ff. de cond. indeb. & eandē opinionē probat doctores in d. §. si centū. Dinus, Bart. & Albe. in l. si. C. de como. Vnde Bal. in d. l. si. C. de como. scribit, q̄ sartor potest retinere vestes ratione pretij sibi debiti pro sartura. Et scriptor potest p̄ salario retinere mēbranas, vel codicē scriptū, vti notant Bartolus, Baldus, Angelus, Iaso, Alexander, in additione ad Bartolum, in dicto. §. si centum. Cin. & Salicet. in dicta. l. fin. C. de commo. & in l. si non inducta. C. in quibus causis pignus, vel hypo. tacit. contraha.

10 ¶ Tutor autem non alia ratione petit decimam.

mam, quā quod coluit rem pupilli. & laborauit in ea. Ergo poterit eā retinere ratione decimæ. Si tamen malitiosè differret rei restitutionem vsuras retardate solutionis soluet, ut dixi. c. 2. nu. 94.

10 ¶ Illud non omittendū, quod tutor potest propria autoritate capere decimam, ut patet ex verbis huius legis ibi: *Tome para si el diezmo.* Nam verbū, *Tome*, respondet Latino verbo, *Capiat*, quod est verbū directū, autore Bart. in l. Centurio. col. 4. Socin. ibi. n. 5. notabili. ff. de vulg. & pupill. per illū textum. Bar. cōsi. 56. Bal. & Dominicus. versi. testator. col. pen. in c. si pater. de testa. libr. 6. Cum autem verba diriguntur in legatariū potest legatum autoritate propria apprehendere, licet aliās non possit. Ita Bart. in l. fundi. Trebatiani. ff. de usufr. lega. glo. in l. si quis ita. ff. de usufr.

11 ¶ Et tutores possunt propria autoritate sibi satisfacere de bonis minoris, si quid sibi minor debeat arg. l. 3. §. plene si fortē. ff. de contra. & vti. act. tutel. l. quoties. §. sicut. ff. de admi. tuto. Scribit Paul. consi. 379. primo videndum est vtrum remissio facta. ver. præterea est lib. 1. Boer. in consuetud. Bituricen. titulo de consuetudine iuris personæ. §. 12. col. pen. ver. & an tutores.

12 ¶ Non obstat doctrina Bart. in l. 2. C. quando. & quib. quar. pars debeat. vbi notat, q̄ quarta danda filiis nomine legitimæ ex substantia patris, cum sit incerta, non poterit filius eam capere propria autoritate, & si capiat non acquirit eius possessionem, & sequitur Alex. consi. 134. nu. 3. libr. 4. Bald. in l. si quis in suo. col. 2. C. de in offic. testam. Et melius probatur in d. l. 2. C. quādo & quib. Sed certè non est expeditum, quod filius non possit propria autoritate accipere legitimam, contra enim significat. Ias. in l. non est dubium. col. fin. tertio notabili. C. de lega. Cassan. in consuet. Burgun. Rub. 7. §. 2. verbo. *Latierce.* versiculo & hanc. nu. 7.

¶ Fateor tamen quod si tutor rem omnē nulla deductione facta restituisset minori factō maiori, quod non posset propria autoritate accipere decimam.

¶ Quando autem tutor possit sibi soluere vide Detium in l. singularia. num. 15. ff. si cert. pet. & consi. 48. nu. 3.

S V M M A.

1 Decima an soluenda tutori ex ipsismet fructibus. Filio ex ipsa substantia patris dāda re legitima

6 Decima an deducenda de qualibet re.
8 Heredes tutoris an possint petere decimam si tutor moritur ante fructus collectos. distingue.
13 Salaria debita militatibus trāsmittuntur ad heredes
14 Præbendam cum administratione habens, transmittit ad heredes salarium pro rata temporis quo præbendam seruiuit.
15 Heredes tutoris an possint petere saltem pro rata temporis decimam reddituum quorum dies viuō tutore cessit, sed non venit.

¶ An decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an verò sufficiat soluere æstimationem, & an omnes fructus particulatim vnquamque rem possit tutor decimare. Et quid si tutor moritur ante fructus collectos, an heredes eius decimam petere possint. Cap. XXXII.

¶ Væro deinde an decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an verò sufficiat soluere æstimationem. Nemo iudicet hoc à nobis ociose proponi.

1 ¶ Mouet enim quæstionem textus insignis, in l. fundi. Trebatiani. ff. de usufr. leg. a. vbi probatur, quod si alicui debeat fructus, sufficit si ei soluatur æstimatio. Inquit lex. *Quæro an possit tutor heredis, fundum vendere, & legatario quantitatem offerre, respondere posse.* Sic glosa ibi, notat hunc esse vñum de casibus, in quibus aliud pro alio solui potest.

¶ Rursus facit text. & quod ibi tradit Ias. in simili in l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de leg. prima.

2 ¶ Sed his non obstantibus cōtraria sententia verissima est, imò de ipsismet fructibus decima est soluenda, neq; sufficit offerre æstimationem. Ita probatur efficaciter & expressè, ex Bar. in l. eū qui. in fine principij. ff. de his quib. vt indig. & ex Imol. in c. ad nō strā de iur. iur. Bar. in l. fundi Trebatian. n. 3. ff. de usufr. leg. glo. & Bar. n. 1. Alex. n. 3. Ias. n. 5. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. de iur. mat. & facit recepta regula. l. 2. §. creditum. ff. si cert. pet.

3 **¶** Rursus facit quòd de iure non admittitur cõpensatio de quantitate pecuniæ ad quã ritatem fructuum, vt notant glosa Cin. & Bald. in l. neque. C. de compensa. Innoc. & Imol. in c. ad nostram. de iur. iuran. Quoniam qui cõpensat soluit, & qui debet fructus non potest pro illis inuito creditore offerre æstimationem.

¶ Hæc opinio vera est & seruanda si fructus extant, aliàs sufficet soluere æstimationem. Et ita intelligitur text. in l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. legat. vt per Bar. ibi. & in l. eũ qui. ff. de his quib. vt indig.

4 **¶** Et quòd non sufficiat offerre æstimationem, si fructus extant, probatur quoniam non sufficit offerre filio pecuniã pro quarta debita nomine legitimæ, sed ex ipismet rebus patris danda est, vt notat Ias. per textum ibi, in l. scimus. C. de inoff. testamen. Cassan. in consuetud. Burgun. Rub. 7. §. 2. verbo. *la tierce. nu. 5.*

6 **¶** Sed an decima deducenda sit de qualibet re quàm res pupillaris reddit. Hæc quæstionem expressæ definit textus in l. 2. C. quando & quib. quar. pars. debeat. per quæ Bar. ibi not. quòd si alicui ex dispositione legis, vel hominis sit præstanda pars quotatiua, pura, quarta, sexta, decima, nõ est deducenda de qualibet re, sed res est definita arbitrio boni viri inspecta rerũ qualitate an admittant diuisionem vel non. Idem scribit Bald. in Rubric. ff. de rerum, diuisione. col. 2. Bar. in l. suus quoque. num. 10. ff. de hæredi. insticu. Alexand. in l. in quartam. col. 4. ff. ad leg. Falc.

7 **¶** Præterea facit, quòd quarta debita filiis pro legitima ex substantia patris, non est danda ex qualibet re particulari, sed diuisione est facienda boni viri arbitrio respiciendo an res commodè diuidi possit vel non ita Bal. Imol. Alexand. & cæteri. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de legat. 1. Alexand. in l. Marcellus. §. res quæ. numero 10. ff. ad Trebel. Idem in decima tutoris, omnino seruandum. Illud quæ supponendum, neque peiores, neque meliores fructus pro decima dandos, vt in filij legitima notant doctores, & tradit Iaso in l. scimus. col. 2. C. de inoff. testam. & in l. filium quæ habentem. col. 8. C. fam. l. hercis. Guido Papæ. q. 608.

8 **¶** Sed est quæstionis, quid si tutor pupillari re administrata, moritur ante fructus collectos, an eius hæredes decimam petere possint. Videtur posse, ex l. à vobis. ff. de

aninu. leg. vbi definit Iuriscõsultus quod si alicui in diem vitæ, annuũ legatũ relinquatur, si vixit tribus annis, & quatuor mensibus legatũ soluendũ non pro rata quatuor mensium, sed pro toto anno ac si annũ integrum vixisset. Ergo etiã si tutor pro parte solum anni vixerit, neque messem vel vindemiam viderit, hæres eius decimam petere potest.

9 **¶** Rursus probatur efficacius hæc opinio ex l. post duos. C. de adu. diuer. iudi. vbi salarium promissum aduocato pro labore aduocationis, debetur insoludũ pro toto anno etiã si quatuor tantũ mensibus vixerit.

10 **¶** Sic glosa & Bald. in Authen. imò. C. de actio. & obliga. notat, quòd pœna pecuniaria quæ applicatur de tẽto. ex decreto eius constitutionis, transmittitur ad hæredes eo mortuo.

11 **¶** Hic vt quæ dicentur magis sint in aperto distinguendum. Aut enim quæritur an tutor mortuus transmittat ad hæredes decimam fructuum collectorũ, vel reddituũ, iam debitorum quorum dies venit, & haud dubie transmittit eam, etiam si decimam vel fructus nomine decimæ non acceptauerit. Nã lucra quæ deferuntur à lege transmittuntur etiã si acceptata nõ fuerint. vt in l. infantis. C. de bono. posse. in fan. dela.

12 **¶** Et quæ p̄prius ad hanc speciem accedit, lucra cõstante matrimonio acquisita, vxor pro parte sibi iure Regio cõpetente transmittit ad hæredes etiam si eã nõ acceptauerit, vt probat Lupus in Rep. Rub. de don. inter virũ, & vxor. §. 62. vnde lucra. nu. 3. col. fin. versi. amplia. quarto.

13 **¶** Sic salaria debita scholaribus vel militibus transmittuntur ad hæredes. l. 1. C. de an. no. cibil. & ibi Platea. col. versi. tertio nota. & ibi etiã notat glosa. Ergo & tutor salarium transmittit ad hæredes.

14 **¶** Sic etiã si quis habeat præbendam cũ administratione, & moriatur ante finem anni, eius hæredes habebunt salariũ pro rata temporis quo præbendam seruiuit. glo. in c. præfenti de offi. ordin. in. 6. Archidiacono. in c. alienationes. 1. 2. q. 2. & in c. statutũ. §. affectorẽ de rescrip. in. 6. Bal. in l. iuuenus. in. 2. C. de sacrosan. Eccles. & in l. 2. C. de fructi. & liti. expẽ. & in l. de functa. ff. de v. f. l. Herina in c. 1. §. huius cõsequenter. tit. hic finitur lex Conrardi. deinde constitutiones regni incipiunt.

15 **¶** Si tamen tutor moriatur ante fructus collectos, vel antequã dies debiti redditus, veniat ad decimã eorũ transmittat ad hæredes,

redes, saltẽ pro rata temporis quo vixit & administravit. Videtur transmittere, ex gl. supra allegata in c. præfenti de offi. ordin. in. 6. & ex his quæ supra proximè dixim, quæ expressa, & efficaciter esse videtur. Præterea probatur in l. diuortio in principio. ff. solu. matri. vbi probatur, quòd si alicui sint dandi fructus quotannis, & non viuat per annũ integrum, quòd transmittit ad hæredem fructus pro rata temporis, & ibi notant Bart. Alex. & cæteri.

16 **¶** Hæc res dubia videri potest, sed mihi potius videtur tutorẽ nõ transmittere ad hæredem ius decimæ redditus vel fructus quorum dies ante eius mortem nondũ venit licet iam cesserit. Primum quoniam tutela iam finita est morte tutoris. Mors enim tutoris soluit tutelã, neque ad hæredem tutoris transit. l. tutelã. l. furti. §. madata, vers. illud. ff. de his qui, notant infam. Quod si hæres nõ est tutor, deficiunt verba legis quæ ipsi tutori dat decimam.

17 **¶** Præterea facit, quod si usufructuarius moriatur fructibus maturis, fructus nõ pertinent ad eius hæredem, sed ad proprietarium l. si usufructuarius. ff. quibus modis. usufr. amita. l. in singulos. ff. de annu. lega. Sic fructus fideicommissi pertinent ad fideicommissarium non ad hæredem licet maior pars anni elapsa sit tempore quo venit dies fideicommissi restituendi. l. Herenius. 1. ff. de usufr. Item lex dicit. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Ergo decimat eos redditus ex quibus alere potest pupillum scilicet fructus exactos, & circa eos solos laborauit exigendo eos.

18 **¶** Præterea qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundũ tempus verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. actio. Verba autem legis, hæc sunt. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Nota illa verba. *Mantengalos, y tome el diezmo.* Ergo tempore quo capit decimã debet esse tutor. Cũ autẽ fructus nondũ sunt collecti, vel dies soluendi redditus non venit, non potest decimã capere, si autem cum venit est mortuos, iã neque capere potest neque tutor est.

19 **¶** Præterea si cessisse diem solutionis in vita tutoris sufficeret eius decimam transmittere ad hæredem, certè etiã sequentium annorum decimã auferret, cum redditus in diem debiti, statim pro omnibus sequentibus annis cedat dies, vt in l. cadere diem. ff. de verbo. significa. hoc autem absurdum est.

20 **¶** Postremò facit, quod dixi supra. c. 28. de an

tutor decimet fructus maturos durante tutela licet colligatur finita tutela, vbi ea posterior sententia visa est vt tutor nõ decimet fructus collectos finita tutela, licet maturi fuerint durante tutela, & idẽ in rebus quorũ dies nõdũ venit licet cesserit & proximus sit, argu. eius quod scribunt Bal. Ang. & Paul. l. nutritoribus. n. 2. C. cõm. de succe. quod tutor succedit pupillo nõ habenti cõsanguineos si decedit durante tutela, secus si post.

21 **¶** Nõ obstat. l. diuortio in fine principij. ff. solu. matri. quoniam loquitur in marito, & maritus non lucratur fructus dotis quia administrat, sed quia proprio sumptu alit vxorem & familiam, & cum eos aluerit pro rata temporis, æquissimum est, vt colligat pensionem pro rata temporis, licet matrimonium finiatur antequam veniat dies, vt scilicet colligat, pro rata temporis quo matrimonium durauit, & pensionis tempus decurrit, licet dies nõdũ venerit, vide dicta in loco supra citato.

¶ Non obstat etiam glosa, in c. præfenti. quoniam qui habet præbendam cũ administratione pleniori iure lucratur fructus quam tutor, nimirum ratione sue proprie dignitatis. At tutor lucratur decimam ratione administrationis rei alienæ, quã vbi primum moritur, neque administrat, neque administrare potest.

22 **¶** Non obstat etiã, quòd cura tutelæ aliqua tenus transit in hæredem tutoris, nam si tutor appellauit hæres eius cogitur profecti appellacionem quousque reddat rationem. l. si tutor. ff. de appella. & dixi latè capite de tutore administrate connexa, quoniam ille peculiaris est casus & vnus. Et propter laborem in vna re non est danda decima, vt dixi capite de mandatario, & sequens, & alibi sepius.

¶ Non obstat. l. à vobis, & l. post duos. Quoniam. l. à vobis peculiarem continet dispositionem deriuatã ex fauore vltime voluntati debito. ideo trahenda nõ est ad alios casus. **¶** Rursus. l. post duos. loquitur quando salarium non solum datur propter laborem, sed etiam propter scientiæ nobilitatem, vt scribit Bar. in l. 1. §. diuus. ff. de vari. & extraord. cognitio. vbi dicit, quòd. l. à vobis, & l. post duos, nõ sunt extendẽde ad alios administratores, & vide Bal. in l. 2. & l. 3. C. de loca.

¶ Hæc mihi probabilior opinio videtur, nam fauet pupillo, & moderatur dispositionem huius legis ius Romanum hac in

parte aboleris. Nam leges correctoriae restringendæ sunt. Aduersantur enim Iuri Communi à viris prudentia, & doctrina clarissimis elucubrato.

S V M M A.

- 1 Tutoris actio competat pro decima, & nu. 5.
7 Tutor à quo die incipiat lucrari decimam. (Sui.)
14 Tutor an præferatur fisco in successione pupilli
15 Nutritor an præferatur fisco in successione nutritij sui.

Quæ actio competat tutori pro decima, & à quo die incipiat eam lucrari. Et an tutor succedat pupillo deficientebus agnatis, & excludat fiscum præsertim apud nos qui decimam tutori damus. Caput. XXXIII.

- 1 **V**T Nihil prætermittatur quod legi huic lucem adferre possit, quæro quæ actio cõperat tutori pro decima. Huius rei cognitio utilis est, nã variæ actiones variam sortiuntur naturam: vt in §. actionũ Insti. de actio. Videtur competere conditione ex lege hac: vt in l. 1. ff. de cõdic. ex lege. Rursus videtur præscriptis verbis agendum, vt in l. quories. ff. de præscrip. verb. Scilicet ex contractu factio vt des. Rursus erunt qui dicant competere actionem locati, tutor enim suis operis consulit rei pupillari.
- 2 **S**ed locati actionem cõpetere falsum est, quoniã quando quis obligatus est præstare operas etiam inuitus, non habet locum actio locati auctore Bald. in l. vna, num. 2. C. de supra. & in l. diem functo. num. 2. ff. de offi. assesso.
- 3 **R**ursus non est verũ dari actione præscriptis verbis quoniã ea actio non competit pro cõtractibus quos quis necessario tenetur inire sicuti traditũ est à Bal. in. d. l. vna. nu. 3. C. de supra. Tutelæ autẽ munus necessarium est. l. 1. ff. de mune. & hono.
- 4 **P**æterea non est verum cõpetere ad decimã conditionem ex hac lege, quoniã cũ præter dispositionem legis requiritur aliquem actum mediũ fieri ad consequendũ legis effectum, non competit conditio ex lege, auctor. Bart. in l. vna, col. 4. nu. 8. ff. de

de cond. ex lege, hic autem requiritur vt tutor administret, vt dixi. c. 1. 1.

- 5 **I**lla ergo vera opinio est, q̄ tutor potest dupliciter decimã consequi. Primò per reputatione: vt in l. à tutorib. §. si. de adm. tuto. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio. distrah. vbi probatur, q̄ in reputatione bonorum pupilli, potest tutor reputare salarium quod sibi datur pro administratione, hoc est potest retinere salarium, cum restituit rem pupilli.

6 **S**ecundò potest consequi decimã actione tutelæ cõtraria. l. 1. §. an in hoc iudicio. ff. de cõtrah. iudi. tutel. Vbi probatur, q̄ actio tutelæ contraria non solũ datur tutori pro expensis factis in re pupilli, verũ etiã pro eo, quod pupillus obligatus est præstare tutori. Hæc autẽ actio non solũ datur tutori aduersus pupillũ, verũ etiã aduersus quẽlibet possidẽtẽ res pupilli, & datur etiã si pupillus nihil petat neq; directa tutelæ actione hagat aduersus tutorẽ. l. quid ergo. §. si. l. 1. §. hæc actio. ff. de cõtra. iudi. tute. Hæc autẽ tutelæ actio cõtraria, bonæ fidei est, sicuti tutelæ actio directa: vt per Ias. in. §. actionũ. nu. 70. Insti. de actio. Eiusdem enim naturæ sunt actiones cõtrariæ cuius sunt directæ. Tutelæ autem actio bonæ fidei est, vt in. §. actionum. Insti. de actio. ergo eiusdem naturæ erit actio contraria.

7 **N**unc videamus à quo die incipiat tutor lucrari decimã. Et aut tutor datur sub conditione. aut pure. Primò casu decimã non lucratur quousq; impleatur conditio quoniã ante impleatam conditione tutor non est. l. Titius. §. sed verũ est. ff. de excusa. tut. Quod si tutor non est, administrare nõ potest. l. si is qui. ff. de eo qui pro tuto. Lex enim tutori dat potestatem non ei qui tutor non est. Ergo deficiente verba, & ratio legis. Scilicet esse tutorem, & administrare, ergo deficiente legis dispositio: vt in l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect.

8 **D**einde hoc satis probatur in l. 3. §. item erit. ff. de suspect. tuto. l. si quis sub conditione. ff. de testa. tut. quod si tutor non est nõ debet lucrari decimam.

9 **S**i autẽ tutor datur pure videtur q̄ nõ statim lucratur decimã quousq; administrare possit, seruatis solemnibus, scilicet cõfetto inventario, & præstito iuramento, & data cautione, permissa à iudice administratione nã ante hæc nõ potest administrare: vt la. e. dixi. c. 2. nu. 18. & 64. Cũ ergo decima detur propter administrationis laborem,

videtur q̄ non lucratur eam quousq; laborare, & administrare possit.

- 9 **S**ed nisi fallor, ciuilius grauius & prudentius iudicium est, vt lucratur decimã à die quo scit se tutorẽ. Primò quoniã statim est tutor etiã antequã solemnia seruet, auctore Bar. in l. absentis. ff. de donat. & in l. 1. ff. de tutel. Socin. l. qui duos, num. 30. ff. de reb. dubi.

10 **S**ecundò quoniã à die scientiæ tenetur de periculo tutelæ. l. quidã decedens. §. Papi-manus, & ibi notat. DD. ff. de adm. tuto. scribit Albe. in l. si tibi, in fine. C. de adm. tut. Et inuẽtariũ & cetera solemnia cõficere, & implere debet quã primũ potest, vt per Bar. & Sal. in l. tutores. C. de adm. tut.

11 **E**x his liquet q̄ etiam antequã solemnia seruet tutor est, & de periculo tutelæ tenetur, ergo æquum est vt, si post præstet solemnia, & recte administret, detur ei decima saltem à die scientiæ.

12 **N**on obstat, q̄ hæc lex dat decimam propter administrationem, & q̄ hic administrare non potest ante impleta solemnia, quoniã dummodo non cesset ex negligentia, abũde laborat qui de periculo tenetur, & sedulo sese parat ad præstandum solẽnia, & ea re vera præstat, & administrat, quæ enim proximè sunt faciendã habentur pro factis iuxta iura vulgaria.

13 **P**ostremò, quod me magis in hanc sententiã trahit est q̄ amator veritatis ipsum æquitatis, & prudentiæ robur apprehendere debet, omisissis argutijs quibus si vel sum mamcutem detrahas nihil est quod laudes. Iudicare adhibita in consiliũ ciuilitate humanitate, æquitate, & quod potissimũ est prudentia, laudabile est, & qui hac via ierit, veritatẽ ipsam apprehendet, & acu. (q̄ aiunt) tanget. Habet enim veritas faciem suam, etiam si eam scripto iure non cõmunias. At festari sophistica nugamenta, & inanes argutias quæ prudentia non innuntur sed ex scripto iure detorqueuntur, miserũ est, & ingenij sterilis atque ieiuni. Verissimè enim scripsit Iurisconsultus. Summum ius, summa iniuria.

14 **N**unc tractemus an stãte dispositione huius legis qua tutori decima datur, tutor excludat fiscum in successione pupilli. Non est otiosa hæc quæstio vt ex infra dicendis apparebit. Ante omnes, quæstionem hæc proposuit, & definiuit Accursius, in l. quo tutela in fin. ff. de reg. iur. vbi tuctur partẽ affirmatiuam, scilicet, q̄ tutor præferẽdus

est fisco in successione pupilli, & Dinº ibi dicit, similem glossam vel traditionem alibi nõ reperi, & sequitur ibi Bologninus, in suis primis inter prætationibus. Bal. in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de in ius rupto. & in l. cum in eo, in fin. ff. de pact. vbi Bal. scribit, modum constituendi tutorẽ ad priuandum fiscum. Bald. Angel. & Paul. in l. nutritoribus. C. cõmu. de successio. Cita. l. 4. & l. si. C. de heredi. decurio. Et quod patronus succedit liberto, & videtur sequi Boer. in consuet. Bituricen. tit. de consuetudine testamentorum. §. 5. col. 2.

15 **C**ontrariam tamen sententiã, imò quod tutor non excludat fiscum: probat Bartolus Iurisconsultissimus, in l. quo tutela. ff. de reg. iur. & singulari. §. 7. incipiente, notat glossam. Mouetur ex. l. nutritoribus. C. comu. de successio. vbi nutritor non succedit infanti quem nutriuit. Rursus hæc sententiã stãte dispositione huius legis qua tutori laboris præmium, & merces datur, videntur adiuuare, Bald. Ang. & Paul. in d. l. nutritoribus: vbi reprobando opinionem Bart. respondent ad l. nutritoribus, q̄ lex illa, loquitur in nutritore cui datur merces pro nutritione, idẽ contentus sua mercede æquum est, vt non excludat fiscum secus in tutore cui nil datur. Ergo cũ hodie ex hac lege merces detur tutori scilicet decima, videtur, quod iuxta mentem doctorũ tutor, non excludat fiscum, cum mercedem accipiat sicut nutritor, imò certiorẽ, & vberiorẽ quam ipse nutritor.

16 **Q**uid verius? hæc negatiua opinio verior videtur, & doctorum menti magis cõformis, nã tutori deferret. DD. hæreditatem, quia gratis administrat, cũ autẽ apud nos non solũ non administrat gratis, verũ etiam splendidũ cõsequatur laboris præmium cessat ratio doctorum. Et vel ex eo hæc opinio probanda est, quod nulla lege cauetur vt tutor succedat pupillo, & vita pupilli minus erit infidijs obnoxia, si tutor ei succedere nõ possit. Postremò vrget l. nutritoribus quã Bartolus citat. Maior enim debetur gratia nutritore spõte officii præstanti, quã tutori metu, & imperio legis gerenti, nihilominus tamẽ nutritor succedere non potest nutritio. Deinde magis videtur premio dignum, nutrire inopem qui tutorem habere non potest cũ substantia careat, vt dixi. c. 2. quã tutorẽ præstare diuiti, nihilominus tamẽ nutritori denegetur ius succedendi.

¶ Non

- 17 **¶** Nō obstat. l. 4. C. de hæredi. decurio. quō
niam ibi lege cōceditur successio eis perso-
nis, & sicut ea dispositio nō mouit Impera-
torem, vt nutritori concederet ius suc-
cedendi, ita neque nos mouere debet vt tu-
tori demus ius succedendi pupillo, præfer-
tim cum splendidam saginam ex re pupil-
lari habeat, scilicet decimam fructuum.
- 18 **¶** Non obstat, quōd patronus succedit li-
bert. id enim quoniam fecit eum liberum.
At tutor non dedit libertatem pupillo, &
quamuis laborauerit in administratione,
abunde decima pensatus est eius labor.
- 19 **¶** Vltimo hæc opinio suadetur ex eo quod
scripsit Pirrhus, in consuetudin. Aurelian.
titulo de societate inter virum, & vxor-
em cap. 1. col. fin. prope finem versic. lau-
dabilis est vbi notat, quōd cum iure Galli-
cæ lucra diuidantur inter virum, & vxor-
em aduersus dispositionem iuris commu-
nis quo maritus sibi acquirit lucrata con-
stante matrimonio, certè cum ex consue-
tudine vxor lucretur dimidium, cessat edi-
ctum bonorum possessionis vnde vir, &
vxor. Ergo licet verum esset tutorem suc-
cedere pupillo, hodie id non procedit cum
lucretur decimam.

S V M M A.

- 1 **¶** Vtōr an decimet etiam fructus quos pu-
pillus habet in loco vbi hæc lex non ser-
uatur, & num. 7.
- 5 **¶** Primogenitus si ex consuetudine succedat in vni-
uersam p. tris substantiam, an consequatur etiam
substantiam patris sitam in loco vbi talis con-
suetudo non viget.
- 10 **¶** Tutor an lucretur fructus si assumpta tutela in
loco vbi hæc lex seruatur, demigret cum pupil-
lo ad habitandum in loco vbi non seruatur.

*An tutor possit decimare non
solū fructus quos pupillus ha-
bet in Hispania, vbi hæc lex
seruatur, verum etiam quos
habet in Italia, vbi hæc lex
non seruatur sed ius commu-
ne. Cap. XXXVIII.*

- 1 **¶** Vltimo quæro quid si pupillus red-
ditus habet in Hispania vbi hæc
lex seruatur, atq; item redditus ha-

- bet apud Italos apud quos hæc lex non est
in vsu, sed iure Romano tutori nil datur,
quæro an tutor qui in Hispania cum pu-
pillo Hispano viuit, possit decimare tam
redditus Hispanicos quam etiam Italicos.
- 2 **¶** Illud ante omnia supponendum, tutorem
curare debere non solum sita in prouin-
cia vbi datur tutor verum etiam sita in ex-
teris regionibus. l. propter litem. §. licet. ff.
de excusat. l. magis puto. §. illud. ff. de reb.
eor. l. 1. in fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his
Din. Iacobus Arena, in l. non solum. §. qui
testamento, aduersus glossam ibi. ff. de ex-
cusat. tuto. Din. & Bart. in l. pupillo. ff. de
tuto. & cura. dat. ab his. Cin. & Bart. in l.
1. C. vbi pet. tuto.
- 3 **¶** Deinde supponendum hæc legem consue-
tudine obseruari cuius rei cognitio utilis
est, quoniam leges contentæ in hoc libro
quem forum appellamus, non habent vim
legū, nisi sint consuetudine receptæ, vt. l. 1.
Tauri. scribit Rodericus in principio cō-
menti quod in nonnullas leges Fori sedu-
lo, & eruditè conscripsit. Quod autem hæc
lex moribus sit recepta, & cōsuetudine ob-
seruata testatur Ant. Padil. in l. 1. n. 13. C.
de trans. Oroscius in l. sumptus. ff. de pact.
- 4 **¶** His suppositis, quæstio nostra varie, & p-
lixè tractari potest. Ego quæ ad rem pro-
prius facere videntur paucis delibabo. Vi-
detur quod tutor lucretur decimam ex re-
bus sitis vbi hæc lex seruatur, & non ex fi-
tis in regione vbi non seruatur, licet ipse
& pupillus viuant in loco vbi seruatur. Pri-
mò quoniam vt proximè dixi, leges huius
voluminis quod forum appellamus, solum
habent vim si seruētur, cum autem hæc lex
non seruatur apud Italos, videtur qd non
possit tutor decimare redditus Italicos.
- 5 **¶** Secundò moueor, quoniā si ex consuetu-
dine Hispaniæ, primogenitus succedat in
tota substantia patris, & pater habeat par-
tem bonorū, in Italia vbi non est talis cō-
suetudo, inspicienda est cōsuetudo cuiusq;
prouinciæ. & primogenitus nō lucrabitur
rem sitam apud Italos, sed sitam apud His-
panos vbi ea consuetudo viget, argum. l.
pupillo. ff. de tuto. & curat. dat. ab his. l. Ti-
tium. §. tutor. ff. de adm. tuto. l. cōstitutio.
ff. ad municipal. l. certa forma. C. de iure
fisci, lib. 10.
- ¶** Quarum legum autoritate ita decet Iaco-
bus Rauena, Guil. Cuneus, Dinus, Rayn.
Faber. & Bal. col. 9. verb. venio ad secundū
in l. cunctos populos. C. de summa trinit.
& fid.

- & fid. Catholi. Collecta, in c. 1. col. 2. &
ibi Anchar. in l. 2. quæst. princip. de con-
stitutio. Alexand. consil. 19. viso titulo, in
2. dubio, lib. 1. & consil. 128. consideratis
verbis col. 2. versic. & pro hac, lib. 1. Corn.
consil. 113. in hac consultatione col. 1. lib.
2. Socin. consil. 288. circa primam, col. 2.
lib. 2. Iacobin. in tractatu fœdorum, col.
6. versic. in super quæro Euerardus in lo-
cis legalibus, loco. 79.
- 6 **¶** Neq; solū in specie de primogenitis, sed
& in similibus, idē deffinit Bal. in l. si ar-
rogatur, col. antepe. versic. & facit ad plures
quæstiones. ff. de adoptio. Lapus, alleg. 92.
in primis videndum est in. 4. dubio. Car-
di. Flor. consil. 2. versic. item præsupposito.
Paul. consil. 32. in princ. lib. 2. Corn. con-
sil. 83. col. 4. lib. 3.
- ¶** Ex quo videtur dicendum, qd licet His-
panico iure tutori detur decima, solum est
danda de fructibus rei sitæ in Hispania,
non de rebus sitis in locis vbi hæc lex non
est in vsu, sed quod iudicari debet secun-
dum cuiusq; regionis morem præfer-
tim cum hoc sit vltimus pupillo, & hæc lex vt
correctoria, sit restringenda.
- 7 **¶** Ex aduerso, videtur verius vt tutor vi-
ueas cū pupillo in loco vbi hæc lex serua-
tur, decimet etiā redditus rei sitæ vbi hæc
lex non seruatur. Primò autoritate Pauli
grauissimi, & eruditissimi viri qui rē hæc
nominatim tractauit in consil. 374. super
istis dubijs, nu. 1. lib. 2. vbi dicit hæc ver-
ba. *Præsupposita consuetudine que viget Caudio-
strie, q. tutores superluantur fructus quorum-
cumq; bonorum pupillarium, et in quocumq; loco
positorum cū onere dendi pupillum, nō video cur
dictus tutor non debeat lucrari redditus impresti-
torum que dictus pupillus habebat Venetijs, quia
dicta consuetudo valida est, & potuit ex-
tendere suum effectū ad bona que pupil-
lus habet alibi, ratione persone pupilli sub-
dite iurisdictioni statuentiū, argumento
l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. eorū.
Hætenus Paulus, qui rē in specie tractat,
sed videtur loqui quando lex dicit vt lu-
cretur fructus bonorum in quocumq; lo-
co positorum.*
- 8 **¶** Rursus Cassan. in cōsuetudini Burgun-
Rubr. 6. §. 4. verb. *Et fait la dite femme*, nu.
1. versic. consuetudo. Refert consuetudinē
Galliæ qua tutor lucretur fructus, & in-
quit. Consuetudo ergo nostra istud dispo-
nens valet, & ibi quærit Paulus an mater
habeat annuas præstationes extra locum

- consuetudinis nostræ, & sic extra ducatum
Burgundiæ existentes, & dicit qd sic quem
vide. Hic rem manifeste deffinit.
- 9 **¶** Præterea confirmatur hæc opinio, quo-
niam verba legis nostræ in rem dirigun-
tur. Inquit enim lex. *Mantengalos de los fru-
tos, y tome para si el diezmo dellos*. Statutum
autem cum est reali, res ipsas afficit vbi-
cūq; sitas, siue in hac siue in illa regione.
l. rescripto in fin. ff. de mone. & hono. l. an
in totum. C. de edifi. priua. Quarum argu-
mēto pleriq; sentiunt, qd si ex statuto lo-
quenti in rem, putà bona decedentium ve-
niant ad primogenitum, primogenitus de
beat lucrari rem paternam, lucrabitur om-
nia vbi cumq; sita, etiam si aliqua sint in
loco vti tale statutū non est. Ita docent Pe-
trus, & Cin. in l. cunctos populos, col. fin.
C. de summa trini. & fide Catholica. An-
char. consil. 163. visis & diligenter inspe-
ctis, in primo dubio. Imol. c. cū olim. ad fi-
nem de cleri. coniuga. Abb. in c. quod cle-
ricis, col. 6. versic. & cū hoc temperamento,
& ibi Barba. col. 1. 4. de foro comp. Roch.
Curt. in rep. c. fia. in vndecima quæstione
principali, in. 2. limita. de consuet.
- ¶** Rursus alij in hac quæst. de primogeni-
to aliter senserunt, scilicet vt inspicatur
statutum originis eius de cuius succes-
sione agitur, per. l. nulli. C. de Episcop.
& c. encor. l. data. l. illam. C. de dona. l. fin.
C. de præscrip. long. tēpor. l. magis puto.
§. aliud queri. ff. de reb. eorum. Huius opi-
nionis fuit Alber. in. d. l. cunctos populos
col. 7. & ibi Fulgo. Quæ opinioni nostræ
opinionis suffragatur, nam loquitur quæ-
do tutor & pupillos viuunt in loco vbi
hæc lex seruatur. Qui autē circa hanc quæ-
stionem de primogenito, legere vult om-
nia à maioribus tradita consulat Tiraq.
rem diligentissime tractantem, in tracta-
tu de primoge. q. 46. & 47. Quid in ea re
sit probabilis iudicent eruditi.
- ¶** Præterea, quōd tutor decimet vbi cumq;
sita, cōfirmari potest ex alijs pluribus que
consulto omiō. Iam enim mihi videtur au-
dire lectorem dicentem Ohe. Iam satis.
- 10 **¶** Quid autē si pupillus, & tutor transeunt
ad habitandum in loco vbi hæc lex nō ser-
uatur postquam tutor assumpsit tutelam
in loco vbi seruatur, vide Salscet. in. d. l.
cunctos populos. Tiraquel. d. quæst. 46.
Et in simili circa consuetudinem qua lu-
cra acquisita constante matrimonio diui-
duntur inter maritū, & vxorē, quid si post
coniuges

De deci. Tut. Hispani. iure præstanda.

coniuges demigrent in urbem, vbi talis consuetudo viget. vide. l. 24. tit. 1. 1. parti. &. & ibi glossam Lupum. in rep. Rubri. de donatio. §. 62. col. fin. ver. amplia- bis prædicta. Roderic. in. l. 1. tit. De las ga- nancias. 6. limitatione. DD. l. exigere dotē. ff. de iud.

II Quod si in tutore placet ea opinio, vt de- cimet vbi cunq; sita, etiam si ibi nō ser- uetur hæc lex si seruetur in loco vbi ipse tutor, & pupillus gerunt. Ade quod non obstat, quod leges Fori non habent vim legum, nisi seruentur, quoniam iam supo- no quod hæc lex seruetur, & vbi primum supono quod seruetur, iam est lex, & ha- bet vim legis, & succedit secunda questio an lex debeat seruari etiam cirba bona si- ta in loco vbi talis lex nō seruetur. Et cer- tē æquius, & ciuilius videtur, vt tutor deci- met vbi cunq; sita, iuxta supradicta. Nam onus tutelæ vniuersimode respicit vniuersa in quibuslibet regionib; sita, vt supra di- xi, & hæc lex laborem remunerare vult. Postremò facit quod fructus, & reddi- tus iam collecti sunt bona mobilia. Mo- bilia autem in diuersis regionibus sita iu- dicantur nō secundum locū in quo sunt, sed secundum statuta loci in quo dominus est. Ita Bald. per textum ibi. in l. mercato- res. C. de commer. & merca. Alexand. in additione ad Bart. in l. 1. col. pen. C. de sū- ma trini. & fide. Catholi. & confi. 3. 1. viso titulo. col. 2. verb. pro quo primo allego. lib. 2. & confi. 1. 9. circa primum dubium col. 2. verb. subdo tamen. libr. 6. vbi dicit, quod vbi sunt diuersa locorum statuta. bona mobilia sequuntur personam testa- toris, & confi. 1. 4. 1. col. fin. lib. 7. Soci. cō- sil. 101. viso testamento. col. 2. lib. 1. Iaco- binus de fœudis, in verbo cum mero mix- to imperio. col. 4. v. b. sed formo vobis, Afflict. c. 1. §. his consequenter, c. l. 3. nu.

1. 1. titulo hic finitur lex Scio hoc vltim. a nonnullis improbari, sed profero illud ad persuadendum nostram opi- nionem. Nam lex hæc, & in rem loquitur, & de re mobili disponit. Tutores ergo tan opu- to in hoc mundo inuitati premio mem- nerint sese patres præstare pupillis, pasto- res non prædones, illis enim dominus pro- mituit vitam æternam his mortem, & exi- tium sempiternum. Sic enim legimus E- xodi. 22. cap. Vidua & pupillo non nocebitis, si leseritis eos vociferabuntur ad me, & ego au- diam clamorē eorum, & indignabitur furor meus percutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestre vidue, & filij pupilli. Rursus Hieremi. c. 5. Facite iudicium, & iustitiam liberate vi opres- sum, pupillum & viduā nolite contristare neq; oprimitis iniquæ, si enim nō audieritis verba hæc, in memet ipso iuravi dicit dominus quia insolitu- dinem erit domus hæc. Cæterum his qui pu- pillis misericordiam exhibent remissio peccatorum, & æterna foelicitas promiti- tur Esai. c. 1. Sic enim inquit dominus. Querite iudicium subuenite opresso iudicate pupillum defendite viduam & venite, & arguite me dicit dominus, si fuerint peccata vestra, vt coc- cinum quasi nix de albabuntur etsi fuerint rubra quasi verniculus quasi lana alba erunt. Si volue- ritis, & audieritis me bona terræ comedetis. Por- rō iudices faucant paterna misericordia pupillorum causis, ea enim est voluntas domini cuius verba legimus, Eccl. 1. cap. 4. In iudicando esto pi- pillis misericors, vt pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tuis magis quam mater. Rursus vniuersi mortales me- moria perpetuo circumferant illud beati Iacobi in Epistola Canonica. c. 1. Religio, inquit, munda & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tri- bulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

FINIS.

UNIVERSITATIS
MADRIDENSIS

J. Melchor de Baeca